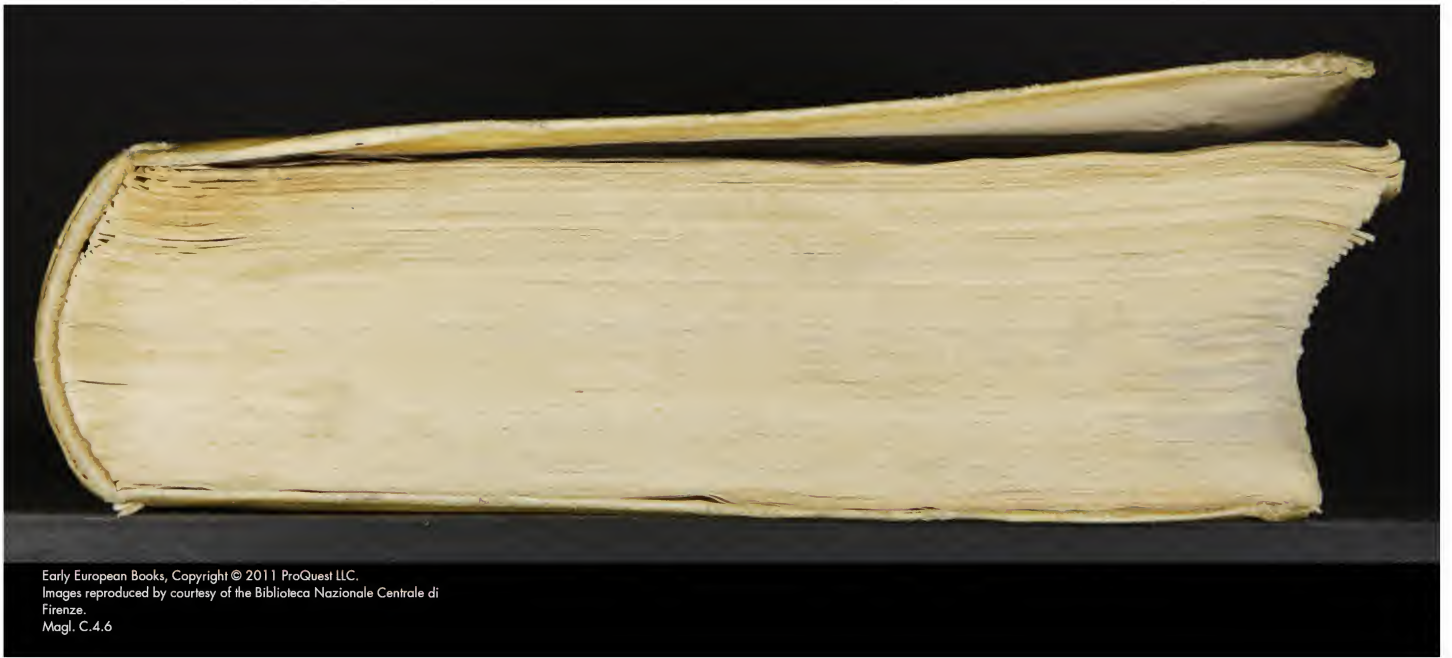

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. C.4.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. C.4.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Mogl. C.4.6

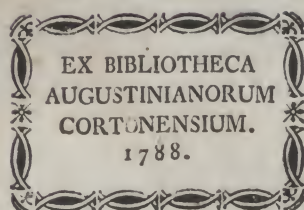
INCUNABULI

C

4

6

Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

1. 8.
C. 3
X 29

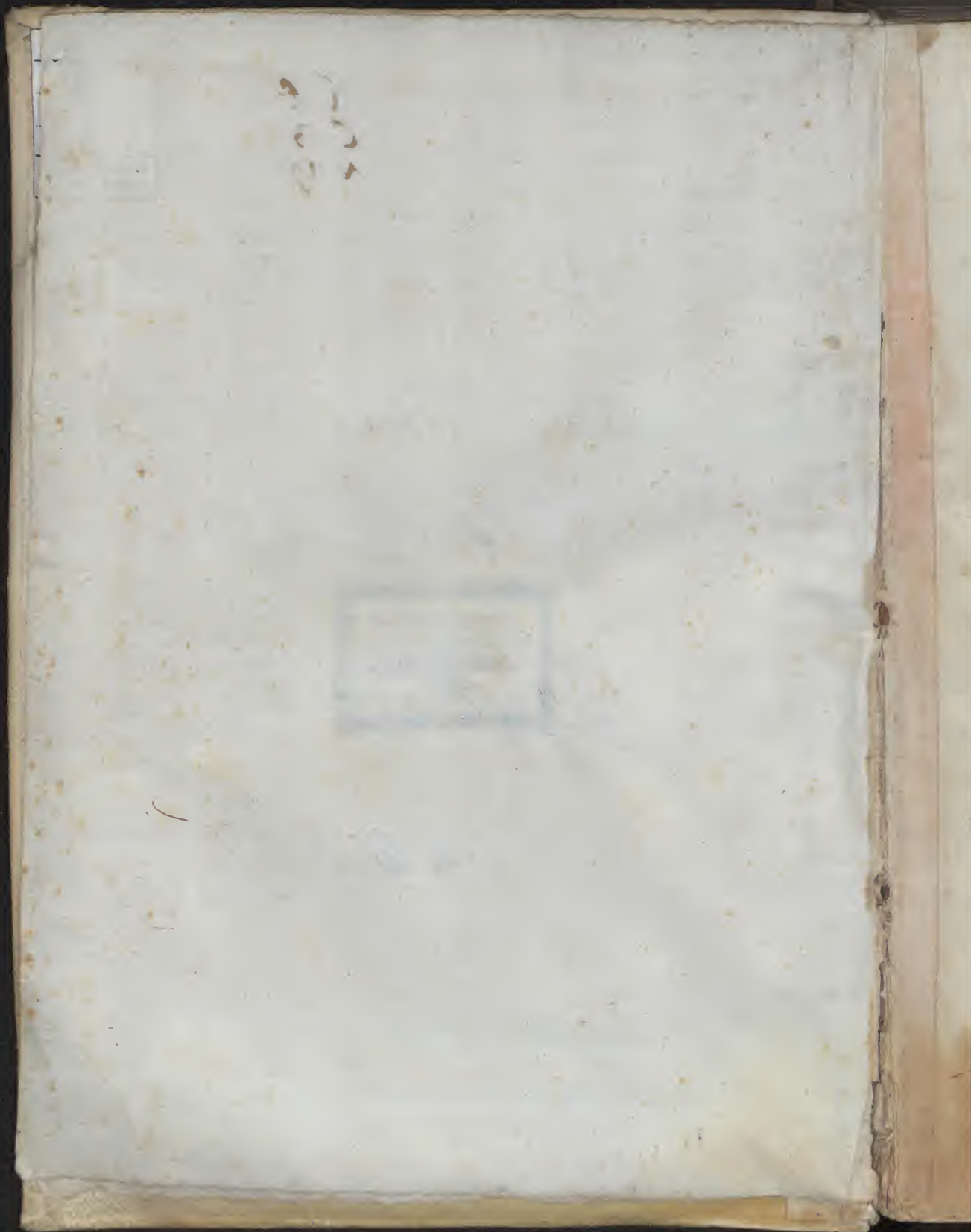
XII

Carlo Donetti

Ven 1499

Eppurato

C. 4 6

**Expositio Pauli Veneti super octo
libros phisicorum Aristotelis
necnon super comento
Auerois cum du
buis eiusdez.**

**Et Conuentus sancti Augustini de cortona . vsui ac neces
sitati fratris andree gelsiminei concessus .
emptus ab ipso Perusie dum ibi publicus erat Philosophie
Lector . anno dñi 1606 .**

Iacobi Baptistæ Aureliani Rauennatis: Ad Magnificum Patritium Petrum Paschali-
cum; in expositionem Pauli Veneti super physico auditu Aristotelis Præfatio.

Onstat inter omnes sapientes; Prudentiam esse cæterarum uirtutum dominā
atq; ducem. Nam præter quod hæc uirtus oritur a rationali parte animæ, etiā
si ipsa deesset, non modo cæteræ uirtutes inutiles forent: sed potius in uitium
tenderent. Rei igitur naturalis disciplinæ, quæ huic p̄ maiori parte subicitur
merito inter primæ philosophiæ capita est reponenda: In qua facultate hoc opus, quod
composuit Aristoteles de physico auditu quum tantæ sit eruditionis: ut nihil fere in omni
doctrinæ genere inuenias quod huic comparare possis: quis non maxime utile ac neces-
sarium esse dicat? De hoc itaq; uelut in re manifesta nō laborabo ut dicam quæ pleriq; di-
cere consueuerunt, dum aliquid laudare uolūt. Nam hoc petinde esset, ac si quis ratione cō-
tenderet, solem per diem calcare aut lucere: Sed illud dicam, quod ad præsentis operis i-
tentionem facit, me quidem rem haud inutilem perfecisse, qui expositionem hanc Pauli
Veneti super hoc opere ignotam prius, e tenebris: ut sic dicam: in lucem reuocaui, ac om-
nibus cōmunem feci. Nam si quæ ad ipsum Aristotelem ipsumq; interpretem attinet: ac
ea etiam, quæ ad officium meum spectant considerare homines uelint, iudicabunt me i
hoc negotio haud male cōsuluisse. Enimvero quia hoc opus prius q̄q; luculētissimū atq;
ab omni parte perfectum esset: tamen quia apud nostros id est Latinos non bene intellectū
erat, (Nam de græcis aliis iudicium relinquo) meliori quodāmodo sui parte carere uide-
batur: quid, n. p̄dest ignotum bonum? quid sementem facere nisi ipse messem colligas?
quid ipsum deniq; iuuaret Aristotelem tantus labor: q̄tus in hoc componendo opere lu-
scepit, nisi aliquis superesset laboris eius fructus? Res omnium pulcherrima, & quæ mini-
me ignorari debuerat in obscuro posita erat. Hic autem tanta scēlitate expositionē hui-
operis est aggressus, ut non fungi officio interpretis: sed ex ore Aristotelis loqui uideatur
adeo plane eius mentem est exequutus, qui quidem ut fuit omni doctrinæ genere ornatus
atq; clarissimus tēporibus suis: ita in hac re cæteros non modo omnis qui in physica Ari-
stotelica scripserunt: sed se ipsum etiam superauit: quod ne an uerū sit omnes cupidi lit-
terarum: & qui præsertim in philosophia operam dederunt: ex re ipsa melius dignoscēti
ubi omnia, quæ aut ambiguitatem, aut obscuritatem: aut dubitationem habere poterant
clarissima, apertissima, planissima facit: qui igitur melius fieri potuit: q̄ in cōmunem ede-
re utilitatem cōmentarium hoc, quod adhuc latuit, & quod maxime in expositionem ip-
sius Aristotelis necessarium erat, Xenophonti socratico magnā laudem homines tribuūt
quod post Thucididis mortem, qui historiam belli pelōponesiaci impsectam reliquerat,
compertis eius scriptis, quæ occultare poterat noluit: sed potius in memoriam clarissimi
auctoris, eam historiæ partem, quæ ab eo relicta fuerat absoluit, mihi q̄q; in eadem sum cā
(hæc, n. nō edere poteram) satis sit laudis ex eo quod officio meo satisfeci: Nam præter
quod multum debeo philosophiæ, cui iam pridem me totum tradidi erudiendum: etiā
maxime debeo religioni: p̄ qua iam diu uotum suscepi: In qua idem Paulus Venetus ini-
tiat⁹ summ⁹ fidei christianæ uindex ac nostri augustiniani dogmatis assertor fuit: quare
si quid laudis ex meo munere haberi potest, in ipsum auctorem operis potius referatur, i
quem merito omnis laus est referenda: & Paulo gauoto Ianuensi coadiutori ut in lucem
redderetur. Tibi autem Petre Paschalice hoc opus dico: tum p̄ mea ueteri erga te obser-
uantia: tum quia neminem alium inueni: cui conuenientius hoc q̄ tibi dedicarem. Nam
si sine inuidia de te dicere liceat: quæ merito dici possunt: nunq̄ satis te quisq; laudare po-
terit. Tu, n. genere nobilissimo natus: uirtute tua superas ipsum genus: tu in urbe Veneta
iuuenis admodum: grauissimum auditoris munus tenes: tu doctissimus in omni discipli-
na atq; præsertim in philosophia omnem de te expectationem hominū superasti: Testis
est omnis Italia: omnis gallia: parissimum ipsum: & si qua alibi sunt litterarū gymnasia. (Nā
totus fere orbis a te discendi gratia est peragratus) quanta eruditionis tuæ documenta: a
te præbita ubiq; fuerunt: & nunc etiam testis est ipsa patria: quæ te assidue disputantem
docentem: orantem uide: Quare si in tuam clientelam hoc susceperis munus: rem a tuo
instituto haud feceris alienam: qui iam pridem in te litterarum patrociniū suscepisti: ac
mihi etiā rem gratissimam facies: qui te ob uirtutes tuas mirifice colo atq; obseruo: si offi-
cium meum in hac re non ingratum tibi esse cognouero. Vale.

M.CCCC.LXXXXIX.

Prefatio.

Excellētissimi Theologoz phoūqz monache Pauli veneti Augustiniani obficiozū Aristotelis ac cōmētatoz is diuine admodū ep̄p̄ositionis prefatio.

Naturales

Philosophia esse illa p̄clarā cūctis mortalibus incōparabilē sapiētiā: quā dīqz magno ac mirabili studio maxioqz desiderio ad sui suozū qz gloriāz ingenio r opere amplecti dīqz nihil dulcius: nihil iocundius possideatur: vniuersa turba discēptum p̄scozūqz interpretatur collegiū patrū: oū eā humanāz diuināzqz rerū notitiā dīcūt: hec dīqz ceterāz artū atqz sciētiāz magistra: ut nostri docūssimi patres cuncti iudicant qui de natura agūt: tam greci q̄ latini: ipsa sola nouis se creditur: quibz p̄ncipiū: quoz numero causis vniuersa que transmutari uidem? miro ordine fiant: quā materia quanta celū magnitudine cōstet: vtrū q̄ntum sit r imobile: an incredibili celeritate voluatur: quāta sit terre crassitudo: aut quibus fundamentis librata permaneat: atqz suspēsa: ortus spectat insuper sperarum celestis obuiūqz signo r speciosissimū iuuetur r semp admirandū ornamentū celi: miratur stellarum orbes: fulgozēqz diuersos intelligit singuloz: quādo heperus: qñ lucifer surgat: cur ille vesp̄tinus: hic vero matutinus irradiet: quoz motus orizon habeat quos luna defectus: quēadmodū sol suos nouit occasus: circuitusqz omnes maxima solemnitate declarat. Quapropter super his plurimi admirantes nostri excellētissimi ingenio veteres cum se doctrine ad hāz inuestigandas rez cās penitus dedissent quicqd laboris tā corporis q̄ aie impendi poterat: cōtēptis oibus r priuatis r publicis actionibz ad inquirendē veritatis studiū se magno p̄re cōiulerūt: existimantes multo p̄clariū eē humanāz diuināzqz rez inuestigare ac scire rationem: q̄ struendis opibus: aut cumulandis bonozibus inherere: q̄b? rebus quonīs fragiles terrenēqz sunt: r ad solius corporis perinēt cultum: nemo melior: nemo iustior effici pōt. Erant quidē illi veritatis philosophice cognitione dignissimi: quā scire tāto p̄cupierūt: vt eā velut incōparabilem thesaurū rebus oibus anteponerent: nā r abieci se quosdā r renuntiasse vniuersis voluptatibus constat: vt solā nudāqz veritatē nudi expeditiqz sequerēt quāz r si oēs equali conatu optaret: nō tamē equis laboribus: nō cōsimilibus seminis p̄fecerūt. Nā diuer si altera sentientes: tā sibi q̄ successozibus verbis r scripturis dissimilia initia tradiderūt. Pythagoras quidem italicoz p̄nceps par r impar: a quibus entia singula differentiā sumūt: rez dixit eē p̄ncipia: l3 a sola paritate diuersitas specifica fluat: cū impares numeri semp quadrati spēm ducāt: ex paribus vero quadrati r cubici triāgularis r quadrāgularis: altera species deriuēt: hic. n. vt has rez cās seu p̄ncipia successozibus panderet egyptiū petiit inq̄t valerius: vbi literis eius gentis affuefactus p̄teriti cui sacerdotū cōmētarios p̄scrutatus innumerabiliū seculoz obseruatiōnes cognouit. Inde ad p̄sas profectus magozum

exacūssimē litteraturē se formāduz tradidit: a quibus syderū motus cursusqz stellas: r vniuersūqz viui p̄prietatē effectusqz benignissimē omōstrauit. creta dētiqz r lacedemoniā nauigauit: quāz legibus ac moribus inspectis ad olympicū certamē deicēdit. Cūqz multiplicis sciētiē maxīmā cū admiratione grecē specimen exhibuisset: quo noie censeret interrogatus non se sapiētiē: q̄ id viri excellētissimi occupauerant: s3 amatōzē sapiētiē. i. grece philosophū edixit. Anaxagoras aut suū chaos p̄siderans innumēris indiuiduis ac speciebus p̄sū hāz rez oīuz quas videm? diuinū intellectū cāz effectūz sēsit: p̄culasqz ex pte materie similitūz ac dissimilitūz naturāz asseruit: i. finitas: deo qdē scribit q̄ cū post diuturnā pegrinationē patriā repetēs possessiones intueretur p̄sumptas: nō eēz inq̄t ille sapiens: nisi iste p̄sēnt. Nā si p̄dioz potius q̄ ingenij cultūre uacasset dñm reifamiliaris r nō tāuz Anaxagorā penates cognouissent. Neqz isto minorem numerū opinans ē Democritus: sicut nec Leucippus collega eius: aut Epicurus amborum successor: quoniam atqz mos indiuisibilis s̄ finitos figura posuione r ordine viciē p̄dicticos rez eē p̄ncipia arbitrans ē. Nā ex parte diuissimus q̄ patrimonij suis ciuibz dereliquēs Athenas p̄fectus ē: vbi oculo p̄p̄riū lumen exānyx̄s vt hos indiuisibiles arboz nūq̄ defectēs: s3 p̄motos ad instar decisiōnū in iamuis solariū radioz saltē mente vegetatius intelligeret: quos corpēis oculis videre non poterat. Hāz nō consensit Empedocles: nō Parmēdes: nō Democritus: cū ille p̄ter lūē r cōcor dia quatuor elenēta posuerit: hi vero solū calidū r frigidū rez dixerunt eē p̄ncipia. Triā. n. sūt aut Empedocles in tota rez varietate p̄cipua q̄ a lūē r amicitia ortū hēnt. s. nobilis affluētiē p̄p̄rius: suture felicitatis appetitus: r menti s̄ illustratio: ex q̄bus decem sic describi putauit. Deus inq̄t ē sp̄a intelligibilis ē cētrum ē vbiqz circūferētia vero nāq̄. Archelai vero d̄ p̄culis similibz vna cū Anaxagora idē sentiēs Socrates discipul? fuisse p̄bet: q̄ p̄m? vniuersā p̄biām ad corrigēdoz p̄ponēdozqz mores flexisse memoratē nolebāt. n. i. mūdo terrenis cupiditatibz aios se exēdere: s3 diuināz rez cās putabat nisi mūdāta mēte posse p̄phēdi: r iō purgāde bōis moribz vīte cēsebāt istādū: vt d̄ p̄salibidine exonerat? aius naturalī vigoze i cēna ferolleret: naturāqz icōmutabilis luminis: i qua oīuz scāz rez cāe stabilit vīuit: intelligētiē puritate p̄spiceret. Huius stoicozū splendor successor atqz auditor: Plato tradidit: q̄ magnū r parū ex pte inē r idē seu exēplar ex pte forme oīuz generabiliū r corruptibiliū cās existimauit. Hic qdē ut ait Augustin? cū Atheniensis eēt hōesto ap̄d suos loco nat? r ingenio mirabili lōge suos p̄discipulos antecēret: p̄p̄tamen putās p̄ficiēde p̄bie sufficere seip̄sū: ac Socraticā disciplinā: q̄lōge lateqz poruit pegrinat? ē. Itaqz r i egip? to didicit q̄cūqz illic habebāt atqz docebat. Deinde in eas Italic p̄tes veniēs vbi Pythagoricoz fama celebrat: qdē Italice aut Pythagorice p̄bie tūc flozuit: auditis Archita r Arīde emīnētibz i ea doctozibz: facili me p̄phēdit. Sz iter Platōis discipulos nō qdē inerti to r excellētissima gloriā claruit totū p̄bie pater sumus Aristoteles pipareicoz p̄m? hic. n. totū sapiētiū i tres p̄tes distinxit: vna rōnalē qua rez a salso distiguit: alterā moralē q̄ maxie i actione versat: r tertiā nālē p̄p̄latōi penit? op̄tatā: quāz i octo p̄ortioēs distribuit: quāz p̄mā d̄ p̄fico audiri: scōzace lī r mūdāternā d̄ generatōe r cor: r up̄io: quartā me

Philosophorum

tauro: qnta mineraliū: septa corpis aiat: septima ve
gera bilū: octaua pure sensitiuo: um vocari precepit.
Quis n. Aristotele curiosi ista qsiuit: qd docuit inue
nit: qd piderant acen: qd distitit acut: qd diligēti
us pleniūqz pscriptit: vti in summa pplexiue dicit: hic
oiz q sūt erat: hic dscriptiōes ipoz: hic sacroz iu
ra: hic dōsticā: publica disciplinā: hic regionū loco
rū oium dinarū hūanaz qz rez nōina apuit genera
officia atqz cās: qd dē teste Auerroī pmetatoze sumo
ab antiquis scriptis inuenit nō est dīg: vti sciēti hui
pars sit aut pncipiū: in qua pzin: r cās que r quot
sūt: ingenio mirabili atqz magisterio demonstrauit i eo
pripue libro qui de phisico auditu: seu phisicorū oī
citur quē ex illius intentione suisqz cōmetatozis Aue
rois iuxta antiquoz patrū sentētiās diuina grā saue
te expōsiturus suz in noīe beatissime atqz idiuidue tr
nitatis patris r filij r spiritus sancti amen.

Lex. p.
pūm.

Primum quidē
gerē r scire contingit. Iste
est primus naturalis qphi
siorū dicitur liber seu de
phisico auditu intinula tus:
qui p. una sui diuisione diui
ditur in duas pres. s. in pbe
miū r tractatū ibi (necesse ē
autē) prima pars diuidit i quatuor pres iuxta quatuor cō
clusiones quas Arist. in hoc pōhenio docet quarū
pria est ista. **Scia** nālis acquirē ex cognitiōe pzin
cipiorū: cārū: r elementorū. **Scia** p. clusio. Ad
philosophū nālem pertinet determinare pri: de pzin
cipijs nālib: scōm ēē r scōm numerū ibi (Manifestū
qdē). **Tertia** p. clusio. Cognitiō pzin cipiorū nālib: d
pēdet ex cognitiōe pzin cipiatorū. ibi. (Innata āt est)
Quarta p. clusio. Cognitiō nālis pēdit a toto ad
partes: r a magis cōfuso ad minus cōfusum. ibi. (Ist
āt pmiū). **Pria** cōclusio. Arguit sic. Oīs scia hīs
pzin cipia: aut cās: aut elementa acquirē ex cognitiōe
illoz. Sed scia naturalis hz pzin cipia cās r elemē
ta. Igitur scia naturalis acquirē ex cognitiōe pzin
cipioz cārū r elemento: p. pzin cū minor: qz scia na
turalis hz quatuor genera causarū. s. efficiēis r fi
nem: mām r formāz. Maior uero declaratur a signo
quia vnūz quodqz habens pzin cipia r causas r ele
mēta opīnamur cognoscere cū cognoscimus eius pri
ma pzin cipia r pzin mas causas usqz ad elementa. Le
ge lūterā. (Qm qdem intelligere r scire cōtingit circa
oēs scias quāz sūt pzin cipia: aut cause: aut elementa
ex hōz cognitiōe). Cōstrue sic: quoniā qdē. i. certe cir
ca omnes scētiās quāz sūt pzin cipia aut cās aut ele
mēta ex hōz cognitiōe. s. pzin cipioz causarū vel
elementoz cōtingit intelligere r scire alia vidēz pzin
cipia causata r elemētata. ista est maior cui: supplē
da est minor cū cōclusionē hoc mō: sed scētiā nālis
est circa pzin cipia causas r elementa. igit in scētiā nāli
ex cognitiōe pzin cipiorū causarū r elementoz
contingit intelligere r scire: r per consequens ipsa acq
ritur ex cognitiōe illoz: maior accipitur a signo sa
mo. (Tūc enī cognoscere arbitramur vnūz quodqz)
s. hīs pzin cipia causas r elementa cum cās pzin mas r
pzin ma pzin cipia cognoscimus r vsqz ad elementa.

Notandum. primo scōm cōmē. cō
mēto p. quod Aristō.
r d. itēdebat p. sciaz r certitudinē noīa synonima: qm no

mina synonima nō vltant in doctrina demonstratiua
sed intendebat dispositiōē scientie certe r est scientia
perfecta. Scientia enim alia est pfecta r est illa q est p
causaz: r alia imperfecta r est illa que est sine cā. **Pri
ma** ppositio cōmēti est ista q scia r certitudo nō
sunt noīa synonima eo qz i plus se habet scia q certitudo.
Certitudo. n. scōm pzin hic est scientia pfecta. con
stat aut omnem scientiam pfectā esse scientiā r non cō
r hoc ponit cōmetatoz declarans textū antīque trans
latiōis. di. (qm dispositiō scie r certitudis) loco cui: di
cit translatiō noua. (Qm qdē intelligere r scire con
tingit). nō itelligēs idē p intelligere r scire: sed per itelli
gere exprimit aliquid cōius q scire: cū oē scire sit intel
ligere r non cō: contingit. n. perfecte intelligere cum
cā r sine causa: sed nō cōtingit perfecte scire nisi p cau
sam. Intelligere enim hic pōtat inōdiferēter noticiāz
incōplexā rei cognoscibilis r pzin mas in dēmonstra
biles: qm talia non pzin mas sciuntur: sed pzin mas in
telliguntur: ut colligit a philosopho primo postero
rū. Scire vero exprimit noticiā pplexā rei scibilis seu
cōclusionis demonstratē vel demonstrabilis ut ibi
dē in posterioribz. **Scia** ppositio cōmēti. Noīa
synonima nō vltant in scētiā demonstratiua: paret qm
noīa synonima sunt illa quibus cōpēt eadē rō oīo
sed tū differunt in voce ut tunica r vestimētū: de qb
infra facit phīs mentionē: scia autē demonstratiua vlt
tur diffinitionē diffinito: r passio ē ut hētur primo po
sterioz: que quidē nō sunt nomina synonima cū diffe
rāt voce r rōne. ut aīal rōnale dō r disciplinabile: nō
ergo oīa cōuertibilia sunt synonima: s. tū illa q diffe
runt in voce r cōueniunt in rōne de quibus nō se itro
mittit demonstratoz. **Tertia** ppositio cōmēti. Scia
pfecta est p cām r scia imperfecta ē sine causa. Nā scia
est habitus p demonstratiōē acquisitus p Aristō. pri
mo posteriorū di. q demonstratiō ē syllogismū facies
scire: pstat āt ibidē q duplex ē dēmonstratiō. s. pfecta q fa
cit scire p cām immediatā: r imperfecta que facit scire
per effectū vel per cām remotā. Iō cōsequēter duplex
est scientia. s. pfecta que est per causas: r imperfecta que
est sine causa semp loquendo de causa immediatā. Sed
dubitat qz illa diffinitionē data sequitur q metha
phisica seu theologia que est de deo nō sit perfecta sci
entia cū deus nullā cāz hēat. **Rūdet** q pmetatoz i
telligit illā diffinitionē tū de hīs q habent cām. **Un
de** codē cōmēto primo Aristū speculariūz aut suaz
partū sunt qdā que considerant de rebus simplicibz
carentibus pzin cipijs r hec est dispositiō sciētiē cō si
derantis de pzin mas pzin cipijs cuiuslibet entis. Ita q
methaphisica fm aliquā partē pderat de rebus ha
bentibus cās r pzin cipia r scōm aliā de rebus nō ha
bentibus pzin cipia cuiusmōi sunt deus r intelligentie
Deus enīz nullā habet cām neqz pzin cipia: intelligentie
vero hnt causam finālē: v. i. ipsā primā cām. Dicendūz
tū qz ipse deus nullā habeat cām: tū scia q hnt de deo
est per cām: nō enim oporter mediū in demonstratiōe
esse cām subiectā: sed sufficit q sit cā predicatū seu pas
sionis demonstrabilis de subiecto: vñ iterpō sitio terre
inter solē r lunā qd ē mediū i dēmonstratiōe potissima
nō est causa lune: sed ē causa eclipsis dēmonstrabilis de
luna. Ita in metha. cum demonstrat actus purus de
deo p ens pzin mū: non accipit medium quod sit cā dei
sed quod ē cā predicatū seu passionis dēmonstrabilis d
deo. **Unē** pzin mū ens est cā pp quā de ē actū purus.
notādū fm cōmē. codē cō.
Secundo. qz nō oēs artes cōsiderāt

Liber primus.

de oib⁹ cāis s; qdā p̄siderat de formali tñ. s. mathe⁴.
 7 qdā de trib⁹ cāis. s. motoze 7 forma 7 fine: 7 ē scia
 diuina: 7 qdā de 4⁹ cāis 7 est scia nālis: 7 ex hoc cō
 cludū q̄ impossibile est q̄ hec coniunctio aut sit sicut
 copulatiua. Nam dispositio scie certe inuenit in rebus
 habentibus causas quasdā per sciam illarū causarū
 sicut inuenitur in habentibus oēs causas. ¶ Ita enī
 demonstrat scia nō cōsiderans oēs causas sicut scien
 tia cōsiderans omnes cās. immo aliqñ magis vt pa
 tet de mathematicis: que dñr esse in p̄mo gradu certi
 tudinis per commen. 2°. metha.

Dubitatū 7 sicut scie nāles ita mathe.
 hñt quatuor genera cāp. s. s. subiectum 7 formam efficiens 7 finem. Sic metha. ē de
 omnibus reb⁹ mūdi. 7 considerat de mā 7 maxime i
 ea pte vbi tractat de substantijs materialib⁹: añcedēs
 ēst manifestū eo q̄ ens est subiectum metha. di. philo
 sopho q̄to metha. q̄ est vna scia que cōsiderat ens in
 quāto ens. ¶ Ad p̄mum dñ q̄ scia nālis hz p se oia
 quatuor gñā causarū 7 mathe. solum per accidens:
 quia p̄sideratio naturalis est circa oēs causas: sed p̄si
 deratio mathe. ē circa formā tñ. ¶ Un figura rectilinea
 triāgul⁹ hñtres angulos nō dicitur nisi formā: abstra
 hit a mā intelligibili: q̄ p se p̄siderat d̄ q̄ritare p̄mā vlt
 discreta. ¶ Ad 2^{am}. rñder burle⁹ q̄ dicitur auctois itel
 ligūt d̄ pte p̄cipali meth. s. s. hñtres abstracta vbi p̄i
 derat d̄ trib⁹ cāis tñ. s. effici⁹ for. 7 fine. ¶ Sed hec
 rñsio est dubia: q̄ p illud p̄bare sciaz nāles nō cōsi
 derare quatuor causas: q̄ p p̄mā p̄bie que est d̄
 intellectu humano nō p̄siderat d̄ mā: cū ar. 7. 2°. po
 nat ibidē tā intē agere: q̄ possibile separari a mā p̄pe
 tuū 7 eternū. 7o hñtres autē bñdianus di. in prolo. me
 th. q̄ p̄. intelligit meth⁹. non p̄siderare de p̄ma cā
 nisi i triplici gñe cause. s. formalis effici⁹. 7 finalis. Hoc
 ē nō est tenendū: q̄ p̄simili fundamēto p̄bare p̄biā
 nālem nō p̄siderare nisi genus cē efficiētis: q̄ nō p̄si
 derat p̄m motozem nisi in genere cē efficiētis. p̄pterea
 dñ q̄ meth⁹. p̄siderat p se oia quatuor gñā cārum: vt hz
 videt. 2°. meth. nō tñ demonstrat neqz diffinit p oia
 q̄tuor genera cārum: s. n. demonstrat aliqd de mā. s. esse
 purā potentia aut ee non gradu latitudinis entis: nō
 tñ demonstrat aliquā passionē de aliquo p mām suam
 vt puta rñibile vel dñcibile de hoie p diffinitionē ex
 p̄mētē mām hois: sed tñ p diffinitionē ex p̄mētē
 formā efficiētis aut finē: dicit. n. 2°. in hoc plo. q̄ spēs
 duplices ptes hz. videlicet fm fidē quas vocat māz 7
 formā i spēsbus p̄posito nālis: 7 fm imaginatiōez
 p quas intelligit gen⁹ 7 dñam: nō ergo diffinit neqz
 demonstrat medicus p partes fm fidē: q̄ illud p̄inet
 ad p̄m nāle: sed p partes fm imaginatiōē que dicitur
 tur forme diffinit iuxta ill d̄ p̄bi 2° phicoz ptes diffi
 nitōis sunt forme.

Tertio notādū fm p̄mētatoze q̄ Ari. p cās
 simplices inēdū cās exites i re p̄i
 mas nō p̄positas 7 sunt p̄ma mā 7 vltima forma q̄
 enī sunt pte p̄mā māz 7 vltima forma cūlibet rez
 nālis sunt mē p̄posito: 7 forme p̄posito: vbi dicit Bur
 leus q̄ mā p̄ma est illa q̄ nō est resol. in p̄ioze māz
 Mā aut p̄posita est: q̄ p̄ponit ex mā 7 forma: vt el. a
 in mixto: 7 ptes ethero genee in animal: forma vlti
 ma est forma elementū: que nō est resol. formalr nec vir
 tualiter in formā p̄ioze: forma aut cōposita est for
 ma mixti: que virtualiter est resol. in formā elementū:

nō ponēdo autē elementa formaliter i mixtis: sed solū
 vna formā specialē. Mā p̄posita ē aggregatū ex ma
 teria p̄ma 7 accidētib⁹: 7 forma p̄posita est aggrega
 tum ex forma 7 ex eisdē accidētib⁹. ¶ Ista expōsi
 tio est difficilis: q̄ sicut mā cōposita ita forma p̄po
 sita videt hñe partes diuersarū rōnū: sed forma mi
 xi nō hz ptes diuersaz rōnū: sicut nec forma elemē
 it: igit nec ē forma p̄posita. Deinde tale aggregatū nō
 est forma nec mā p̄posita: q̄ ois forma vel mā est ali
 qd: s; illud aggregatū nihil est. p̄prie loquēdo q̄ nō
 sba. nec accēs: igit rē. ¶ Dñm igit q̄ p forma vltimā
 intelligit 2°. indifferētē formā mixtā elementū: q̄ sic
 forma elementū ē vltima i via resolūtiōis: ita forma mi
 xi i via p̄positiōis: s. n. p forma vltimā solū intelli
 getur forma elementū: illā debuitet vocare p̄mā: sicut
 māz simplicē qm̄ vtraz illaz est p̄ma i via p̄posi
 tiōis: 7 vltia i via resolūtiōis ponēdo elementa in mi
 xto: p formā vō p̄positā itelligit pte q̄ritatiuā: nā sic
 dñ illa mā p̄posita: q̄ p̄ponit ex mā p̄iata: ē forma
 p̄posita: q̄ p̄ponit ex forma vltia. 7o caro 7 sanguis
 ita debēt dici forme p̄posite sicut mē p̄posite: sicut enī
 mē 7 forme nāles: sicut quidē mē in q̄ritatiuā ad p̄po
 sitionē p̄positū nālis: 7 sicut forme igni p̄nt ee ptes dñ
 finitiōis: 7 hec exp⁹. saluat p̄mētū: siue ponat siue nō
 ponat plures forme s; tales i eodē.

Quarto notādū circa expōsitionem illoz
 vocabuloz p̄ncipum: causa ele
 mentū: q̄ ē duplex mōus dñ: p̄m⁹ ē Alfarabij. di. q̄
 p̄bs p p̄m⁹. itelligit cōes aī p̄ceptiōes: q̄ solū vltia
 ingredietur demonstratiōē: 7 p cās p̄mūas q̄ formalr igre
 diunt demonstratiōē: 7 p elementa maiorē 7 minorē
 extremitatē q̄ sunt ptes p̄clusiōis: p̄stāt aut q̄ nō acq̄
 rit scia nālis nisi ex cognitiōe dignitatū: p̄mūarū: 7
 extremitatū. ¶ Secūdo modus est Alfarabij: vt inu
 it 2°. p̄. di. q̄ p̄bs p p̄m⁹. itelligit cās mouen
 tes: 7 p cās finales: 7 p elementa p̄m⁹ cēntialia p̄posi
 ti. s. mām 7 formā: oās itelligere qd nō cognoscūt res
 nāles p̄fecte nisi p cās efficiētes: 7 finales: māles: 7 for
 malē. ¶ Tertio modus ē p̄mētatozis eodē 2°. di. q̄
 p̄bs p p̄m⁹. itelligit causas extrinsecas. s. efficiētes 7 fin
 nē 7 per causas: causas intrinsecas 7 remotas v3 māz
 p̄iāz 7 formā vltimā: 7 p elementa cās intrinsecas p
 p̄mūas. s. mām p̄positā 7 formā p̄positā: vt caro 7 os
 in aīal: vult q̄ 2°. qd nō cognoscūt p̄fecte res nāles nisi
 per oēs suas cās extrinsecas: 7 intrinsecas: p̄p̄mūas
 7 remotas. ¶ Quarto mod⁹ exponēdi quē solū pu
 to fuisse de itētiōe Arist. ē: q̄ p̄bs p p̄m⁹. itelligit cās
 extrinsecas. s. effici⁹. 7 finē. nā finis p̄. mouet itētiōē alr
 7 agēs realr: hec. n. necessitat māz 7 formā: 7 nō necessi
 tant ab illis: iō uocat p̄m⁹. p cās at itelligit hāc māz
 7 hāc formā accētiāl r̄dispositas: seu ptes q̄ritatiuas vt
 carnē 7 ossa: q̄ dicit cās p̄p̄mūas dñc p̄bs cās p̄iāas
 i. p̄mūas: p elementa vō itelligit ptes q̄ritatiuas p̄po
 sitū. s. māz p̄mā 7 formā vltiaz: vñ eliz est ill d̄ ex quo
 aliquid cōponit 7 est indiuisibile in aliā spēm q̄nto
 metha⁹. i. nō ē diuisibile i ptes diuersaz rōnū. Hec at
 diffinitio nō vificat nisi de p̄mā 7 vltia forma. vñ ita
 p̄. q̄ 2° expōsitiō vñ diuinita: qm̄ nō sufficit ad d̄
 mōstratiōez dignitates: p̄misse: 7 extremitatē: s; ma
 xime req̄: diffinitio formalr: vel vltia ingredietur dñmō
 stratiōez tā q̄ mediū vt hñ. 2°. postērioze 7 in plo. de
 aīa dñ q̄ ois dñmōstratiōis p̄m⁹. ē. q̄ qd est: nō ē cogno
 scit res p̄fecte p cām remotā nisi cognoscat p cām p̄
 p̄iāz: vt determinat Ari. 2°. postērioze iō p p̄m⁹. cās

Philosophicorum

vel elementa: debuit inter cās ppinquas intrinsecas de qd^o 2° expo sūto nullā facit mentiones: sic nec p^{ri}ma de medio demonstratio. ¶ Tertia aut expo sūto oīno v^l falsa q^z mā p^{ro}p^{ri}qua nō est elm v^l hic Ari. loq^z t^o q^{nto} metha^z cū illa sūt diuisibiles i p^{re}s diuer saz speciez. 3° notāter dicit p^ho p^{ri}ma p^{ri}ma^z: t^o p^{ri}ma cās: t^o nō p^{ri}a elta q^z dat finis p^{ri}mar^z: t^o finis secūdar^z: effi^z. p^{ri}ma^z. t^o efficiens scōdar^z: mā p^{ri}a et mā 2°: fōra p^{ri}a t^o fōra 2°. sed nō dat elm p^{ri}ma^z. t^o elm 2° r^u: p^{ro}p^{ri}e loquendo de elto. 3° itz nō cognosci tur p^{ri}ma^z mā p^{ri}a q^z scōda: sed potius ecōuerso: q^z p^{re}s q^{nt}itate p^{ri}us cognoscunt a nob q^z q^{nt}itate cū acci^z magnā partē p^{re}terunt ad cognō^z q^z q^{nt}it^z: ait. n. p^ho in p^{lo}. de aia: p^{ro}pterea dicit Ari. v^l q^z ad elā: adde nō randū q^z nō solū p^{re}cessus q^z est: terminatus in māz t^o formāz: etia^z resolutio. p^{re}cessus p^{ro} q^z d^o finiat i illa sic ab eis dē incipit. p^{re}cessus sciētiū p^{ro}pter q^z d^o cognos cēdo p^{re}ces remotas: cās p^{ro}p^{ri}uas: t^o p^{re}ces p^{ro}p^{ri}as ipsaz rem nālez: t^o si ignis: aqua: aer: t^o ēra d^o ēla hoc nō est. p^{ro}p^{ri}e: s^z methaphozice: q^z sicut elm nō diuidit^z in p^{re}s diuer saz rōuz: ita ignis: aer: aq^z: t^o ēra: nō sunt diuisibilia in corpa diuer saz speciez.

Contra p^{re}dicta d^o: t^o p^{ri}a q^z metha^z dem^zrat t^o nō p^{ro} aliq^z genus cāe: q^z aliq^z esse p^{ri}ma^z sumpl^z demonst^zrat^z. metha^z. t^o nō p^{ro} ali^z quod genus cause: cū illa demo^z sit a posteriori: t^o i^z. meth. dem^zrat^z deū eē actū purū a p^{ri}ori: t^o nō p^{ro} aliq^z gen^z cāe: q^z eē p^{ri}ma^z sumpl^z p^{ro} q^z dem^zrat^z deū eē actū purū ē idē real^z cū illo: igit^z nō ē cā illi^z: t^o si est cā illi^z q^zrat^z i quo gnē cāe: t^o arguit^z q^z i nullo ex quo de^z est sūme sum^z: nullā icludet cōpōnē. ¶ Scōdo d^o q^z ma^zthema. dem^zrat^z t^o nō p^{ro} aliq^z gen^z cāe: at geo^z dem^zrat hēretres anglos egles duob^z rectis: de triāgulo p^{ro} hēre āgulu ex^ztr^zsecū: p^{ro}stat aut^z q^z hēre āngulū ex^ztr^zile^z nō ē cā illi^z p^{ro} passiōis: q^z si null^z eē āngul^z ex^ztr^zilecus: non min^z triāgul^z hēretres āngulos egles duob^z rectis. ¶ Tercio arguit^z q^z cognitio cāe nō ducit i cognitioez effect^z: q^z nō sufficit cognitio cāe t^o n^z: al^z statū nota cā cognoscere effect^z: q^z ē s^zim: neq^z sufficit cognitio cāe vna cū intellectu spē itelligibili: t^o s^zanta^z q^z tūc posu^z tis h^zis oib^z poneret cognitio effcū: t^o p^{ro}nes habitū duab^z p^{ro}missis geo^z statū scirent oēs p^{ro}nes sequētes mediate v^l imediate q^z ē s^zz. ¶ Quarto ar^z q^z p^{ro} cāz n^z p^{ro}uēt dem^zfare effcū: q^z si p^{ro} a eē dem^zfare b eē oīo eēt petino p^{ro}ncipij. Nā de^z est sūl^z s^z p^{ri}o^z poste. t^o nunq^z p^{ro} est affir^z q^z q^z p^{ro}missa^z sit affir^z p^{ri}o^z p^{ro}io^z: igit^z mi noz necessario erit ista. b. ē. a. aut aliq^z illis: vbi p^{ro}suppo n^zis. b. ē. ē. Ex hac rōne h^z q^z nulla p^{ro}po^z de scōdo adia^z cēte ē dem^zfabilis. ¶ Ad p^{ri}ma^z d^o q^z mathemat^z de^z mo^zstrā itētiōnal^z a posteriori nō dem^zrat p^{ro} cām: sed b^z dem^zrans a p^{ri}ori: t^o tūc ad arg^z p^{ri}ma^z: sumpl^z t^o ac^z t^o pur^z sūt idē: igit^z talis de^z nō ē p^{ro} cām: negat p^{ro}na: v^l p^{ro} h^z p^{ri}o^z poste. docet sup^z dem^zfare de suo inferiori p^{ro} mediū p^{ri}ma^z: v^lputa cor^z aiātū p^{ro} aial de hoie: t^o tū illa 3° sūt idē: s^z sufficit q^z differat rōe: neq^z o^z q^z mediū i dem^zfatōe p^{ro} q^z d^o sūt sumpl^z cā p^{ro}dicatū: s^z suffic^z q^z sit cā s^zberēte p^{ro}dicatū: ad s^zbm. ¶ An cū sit talis de^z oē aial est cor^z p^{ro} aiātū. Ois hō ē aial. igit^z ois hō est cor^z p^{ro} aia tū. aial nō ē sumpl^z cā p^{ro}dicatū. s^z cor^z p^{ro} aiātū: s^z magis ē: cū q^z d^o libet sup^z sit s^zoma sui inferioris: p^{ro} Aristō. 7. phicoz: s^z ē cā s^zberēte cor^z p^{ro} aiātū ad hoiez: cū aia tū cor^z p^{ro} sit hōi p^{ro} aial tāq^z p^{ro} mediū: ita i p^{ro}po sūto nō o^z q^z p^{ri}ma^z sumpl^z sit oīo cā act^z pur^z: s^z est cā p^{ro} q^z ac^z tus pur^z p^{ro}dicat^z de deo: t^o sicut nō incōuenit q^z p^{ro}ter oēz

opatoez itellect^z: sūt rōes i deo hōies inuicē ordines p^{ro}ioris t^o posterioris: q^z p^{ri}ma^z est eētia i deo q^z vita: t^o vita q^z itelligētia: ita nō incōuenit in eadē rep^{ri} o^z dinē cāe t^o effect^z secluso oī ope itellect^z: ita q^z oē p^{ri}ma^z h^z rōez cāe: t^o oē posteri^z rōez effect^z: t^o cū q^znt in quo gnē cāe dem^zrat^z de deo act^z pur^z p^{ro} p^{ri}ma^z sumpl^z: oīo q^z d^o in gnē cāe formālis: nō q^z p^{ri}ma^z sumpl^z sit cā for^z malis act^z pur^z: s^z est cā formālis ip^zsi^z de^z: nō quide^z in rōne p^{ro}is: s^z i rōne p^{ro}icipij diffinitiuū: sicut cū demō strā^z oīc^z de hoie p^{ro} aial rōnale: talis dem^zratio sit in gnē cāe formālis: t^o in diffinitio nō ē cā forālis pas^z siois: s^z subinēq^z ē incōueniens p^{ro}cedere deū hēre cām nō efficiēte: nec finalē: nec mālē: s^z formālē: t^o nō solūz vna^z imo s^z finitas. Dicit. n. cōmētato 2° s^o meth. q^z de^z aggregat i se p^{ro}fectōes oīuz rep^z: s^z idē ē p^{ro}fectio act^z t^o for^z p^{ro} Ari. t^o cōmētato 2° scōdo d^o aia igit^z de^z aggregat in se plures formas: nō q^z dē p^{ro}stituētes deū p^{ro} modum p^{ro}is: sed p^{ro} modū p^{ro}icipij diffinitiuū: eo mō quo loq^z Arist. p^{ri}o^z post. d^o q^z linea est ex p^{ro}ciis: nō q^z dē tāq^z ex p^{ro}ibus: s^z tāq^z ex p^{ro}icipijs diffinitiuū. cū p^{ro}ciata re^z grediā^z diffinitioē formālē lineē. Ita p^{ri}ma^z sumpl^z t^o act^z pur^z: t^o aia s^z finitas: q^z sunt i deo d^ont cause forma^z les ip^zsi^z de^z: nō q^z dē in rōne p^{ro}tiū cōpōnētiū: s^z in rōne p^{ro}stituētiū diffinitioū. ¶ Ex p^{ro}dictis seq^z q^z ē m^z h^z de se formā nō q^z dē cōpōnētiū diffinitiuū aliter de mā p^{ri}ma nō posset aliq^z dem^zrat^z a p^{ro}iori p^{ro} cāz: p^{ro}pter q^z d^o sicut. n. dem^zrat^z de deo s^z finitas p^{ro} eternitatē: t^o eternitas p^{ro} necessitatē: t^o necessitas p^{ro} independētiā: t^o independētiā p^{ro} esse pur^z actū: t^o esse pur^z actū per esse p^{ri}ma^z sumpl^z. Ita de p^{ri}ma nō demonstrat^z esse v^l nō oīuz g^zhabiliū t^o cor^zruptibiliū: p^{ro} esse subm cuiuslibet trāsmutatōis: t^o esse subm cuiuslibet trāsmutatōis p^{ro} esse purā potētiā: t^o eē purā potētiā p^{ro} esse nō gra^z dū latitudinis entis: sic arguēdo oē q^z est nō gradus latitudinis entis ē pura potētiā: s^z mā p^{ri}ma ē nō gra^z dus latitudinis entis: igit^z mā p^{ri}ma ē pura potētiā: t^o sic p^{ro}ter dem^zfare aliq^z passiōes suo mō. ¶ Ad 2° dicit b^zidanus q^z demōstratōes mathe. nō p^{ro}cedūt p^{ro} cām in eēdo: s^z tūc in cognoscēdo: neq^z dicit^z dem^zfa tiōes p^{ro} q^z d^o: q^z p^{ro}cedāt p^{ro} cām in eēdo: s^z q^z p^{ro}cedūt ex notiozib^z sumpl^z. ¶ Ita r^oisio est p^{ro} determinatiōe Arist. in posteriorib^z: dicit. n. Arist. p^{ri}mo posteriorū q^z demōstratio est sillogis^z faciens scire: t^o q^z scire est rē p^{ro} cām cognoscere: t^o q^z illi^z sit cā: t^o q^z d^o nō p^{ro}igit al^z se hēre: vbi p^{ro} q^z loq^zur de cā in eēdo: q^z cāe in co gnoscēdo nō cōp^{ro}uit ista p^{ro}icula nō p^{ro}igit al^z se: t^o v^l finies demōstrationē dicit q^z ē ex causis p^{ro}iorib^z nō quo ad nos: s^z quo ad nām: t^o ē ex causis notiozib^z nō solū in cognoscēdo: sed in eēdo: s^z q^z posteriori p^{ro} i^z quit q^z mediū causa t^o diffinitio sūt idē: vbi p^{ro} q^z nō loq^zur de cā in cognoscēdo tūc: s^z de cā in eēdo exē p^{ro}ificās de itēpo sūto terre respectu eclipsis. Immo r^oideo i^zlica: q^z si demōstratōes mathe. p^{ro}cedūt ex notiozib^z sumpl^z t^o notiozā sumpl^z sūt notiozā natu^z re: t^o notiozā natu^zre: sunt cāe in eēdo: p^{ro} cōmētato rē in hoc p^{ro}lo. igit^z dem^zfatōes mathe. p^{ro}cedūt p^{ro} cām in eēdo. ¶ Dicendū igit^z ad arg^z q^z equalitas triā guloz ad duos rectos nō demōstratorum p^{ro} habere āngulū ex^ztr^zsecū tāq^z p^{ro} mediū: sed tāq^z p^{ro} aliquod ad nexū mediū: seu p^{ro} determinatiōe mediū q^z dē dem est diffinitio triāguli: v^l figura tribus rectis lineis cō^z tenta: p^{ro}stat aut^z quālibet talē diffinitioē esse causam in eēdo tā subiecti q^z passiōis: v^l collig^z a p^{ro}o. c. t. 6. Topicoz: demōstrat^z igit^z hēretres āngulos p^{ro} fia^z

Liber primus.

tribus rectis lineis p̄tēta tāq̄ p̄ cām in effendo: et h̄re angulū extrinsecū tāq̄ p̄ cām in cognoscēdo. hoc mō oīs s̄i tribus rectis lineis p̄tēta h̄ns angulū extrinsecū equalēte duobus oppositis intrinsecis h̄z tres angulos eq̄les duobus rectis: s̄z triagulus ē h̄mōi: igit̄ triagulus h̄z tres angulos eq̄les duobus rectis. ¶ Ad 3^m d̄ q̄ nō sufficit sola cognitio cāe nec ē illa cū intellectu sp̄e intelligibili: et fantasmatē: s̄z sp̄e requirit aliud q̄d cū h̄is sufficit: et tale diuersificat s̄m diuersitatē cāz: vel inuenitur p̄ intellectu discurrete: et negociatē: vñ nō statim cognitio interpositione terre inter solem et lunā h̄f cor gūitio eclipsis lunē: s̄z vltra oī intellectu inuenisse lunā nō ab alio q̄ a sole h̄f lumen. S̄i h̄is p̄missis h̄f 2° p̄ Arist. p̄o poste. vi. q̄ statim inducēs cognouit: nō in h̄a p̄a p̄clonē h̄f 2°: q̄z oī intellectu inuenire vñā aliam p̄missam ad primā p̄clonē: vt inferat 2^a. mō talis iūctio nō sit subitō: s̄z requirit t̄ps cū discursu. ¶ Ad 4^m r̄ndet q̄ p̄pō de 2° adiacente est demonstrabilis: q̄z Ari. 7° phisico p̄o demonstrauit p̄m motorē esse et 2ª met̄ba. p̄mā cām ēē. vñ s̄m cū in p̄m sc̄di poste r̄ioz q̄ōnes sunt eq̄les nūo h̄is q̄cūq̄ vere scimus. s̄z aliq̄n. p̄pō de 2° adiacente s̄mōi: et iam est sc̄ta. igit̄ per diffinitionē vel p̄ demonstrationē: 3° p̄ Ari. 2° posteriori: s̄z nō p̄ diffinitionē: q̄z sola q̄d quid est terminatur p̄ diffinitionē: vt h̄f ibidē igit̄ p̄ demonstrationē. igit̄ q̄d si est terminat p̄ demonstrationē: 2° posteriori: sed q̄d si est respiciat p̄pōnē de 2° adiacente: igit̄ p̄pō de 2° adiacente est demonstrabilis: cuius oppositū plures antequo p̄o d̄icitur. ¶ Cōcedat q̄ p̄ a. esse demonstrat. b. esse: q̄z p̄ interpositionē terre ēē demonstrat eclipsim ēē: nō in p̄e p̄ncipiū: q̄z talis demonstratio nō sit per fillin categoricum s̄z p̄p̄tēticū: vt si a. est. b. est: s̄z a. est igit̄. b. est: et sic p̄bat p̄mū motorē esse: vt si nō cōtingit p̄cedere in infinitū in mouētib⁹ et motis: p̄mū motorē: s̄z nō p̄tingit p̄cedere in infinitū i mouētib⁹ et motis: igit̄ p̄mū motorē est: p̄t̄r etiā diuinitate fieri demonstratio vt p̄mū motorē est: vel p̄cedit in infinitū i mouētib⁹ et motis: s̄z nō p̄cedit in infinitū i mouētib⁹ et motis: igit̄ p̄mū motorē est. Prima 2^a p̄z a p̄ditionali cū suo antecedēte ad p̄ns ei⁹ d̄ē: et 2^a a diuinitate cū destructione vni⁹ p̄ns ad aliā p̄tēmino: vñ est demonstrata 7° phisico: q̄z aliter in t̄pe finito esset motus infinitus: et p̄t̄r s̄fret spatū infinitū: cuius oppositū est demonstratū 6° phisico. ¶ Eodē mō demonstrat primā cām ēē: q̄z si nō p̄cedit in infinitū in cāis et causis: p̄a cā est: s̄z nō p̄cedit in infinitū in cāis et cāis: igit̄ prima cā est: vel sic prima cā est: vel p̄cedit in infinitū in cāis et cāis: s̄z nō p̄cedit in infinitū i cāis et cāis: igit̄ prima cā est. Minor demonstrat ex eo q̄z alr̄ n̄bil p̄tingeret sc̄re p̄ demonstrationē: q̄d est falsum: et p̄z p̄t̄a: q̄z n̄bil sc̄iur per demonstrationē nisi p̄ oēs suas causas: vt declarat p̄z posteriori: s̄z infinitū vt infinitū est ignotū primo phisico: igit̄ et.

Manifestū q̄dē.) Sc̄da
p̄clō huius p̄logi est ista: ad p̄m nālē p̄inet determinat̄ prius de p̄ncipijs nālīb⁹ s̄m esse et s̄m nūm: p̄batio istius p̄clonis dependet ex alia: q̄z ad p̄m nālē p̄inet determinare p̄z de illis s̄m esse et s̄m nūm: circa que sunt p̄m sc̄ie nālīs: sed circa p̄m nālīa sunt p̄m sc̄ie nālīs: igit̄ et. Maior p̄z q̄z

ad p̄m naturalem p̄inet determinare primo de illis sine quoz cognitio nō adsc̄it sc̄ia nālīs: mō sine cognitioe p̄ncipioz circa que sunt p̄m sc̄ie nālīs nō adsc̄it sc̄ia nālīs. Minor ē manifesta: q̄m p̄m nālīa sunt m̄a et s̄ofa efficiēs et finis: circa que sunt p̄m sc̄ie nālīs: p̄tingit enī demonstrare: vt d̄icitur est in sc̄ia nālī p̄ oīa q̄tuor ḡnā cāz. Ideo p̄misit p̄clonē sc̄ie nālīs q̄dā respiciūt formā: q̄dā materiā: q̄dā efficiēs: et q̄dā finē. Le. li. (Manifestū q̄dē quoz et que sunt circa p̄m sc̄ie q̄ de nā est prius determinare tēptādū. construe sic. q̄dē. i. certe. est manifestū q̄ est tēptādū prius determinare quoz et q̄ sunt supple p̄m nālīa: circa q̄ sunt p̄m sc̄ie q̄ de nā est. i. sc̄ie nālīs)

Notandū primo circa illā p̄pōnē: p̄m sc̄ie nālīs s̄m circa p̄m nālīa: q̄d p̄m q̄drupl̄r sumit. primo pro p̄m doctrinā: t̄oīs tā cōplezo q̄ incōplezo: p̄m incōplezū est ouplex. i. p̄p̄inquū et remotū. p̄p̄inquū vt diffinitio de qua d̄ic̄ Arist. in p̄logo de aīa: q̄ est p̄m oīs demonstratio: remotū vt subiectū sc̄ie. i. linea vel nūa et quo h̄z sc̄ia vnitatē et diffinitionē p̄i poste. igit̄ p̄m cōplexū est duplex. i. p̄p̄inquū et remotū. p̄p̄inquū vt p̄missa in demonstratione de quo loquit̄ Arist. 2° phico: vi. q̄ finis se h̄z opabilib⁹ sic p̄m in speculabilib⁹: remotū vñ est dignitas aut cōis animi acceptio vt de quoz esse vel nō esse: oē totū est malus sua p̄te: de isto loquit̄ p̄s 2° poste. vñ tale est p̄m in doctrina nīa: q̄d quodamō sedē cognitioe sensitiua. ¶ Sc̄do sumit p̄m pro p̄m diffinitionis et sic p̄t̄us ē p̄m lineae et vnitatis nūa: q̄z punctus ingredit̄ diffinitionē lineae et vnitatis diffinitionē nūa. p̄ Arist. in p̄dicamentis s̄ofa ē m̄a et p̄uatio sunt p̄m trāsmutatiois: vt habebit p̄i phico: et centrū ac circūferētia sunt p̄m circuli vt asserit p̄s 6° phico: et eo q̄z m̄a forma et p̄uatio ponunt in diffinitione trāsmutatiois: circūferētia vero et centrū in diffinitione circuli. ¶ Tercio sumitur p̄m pro p̄m intrinsecō p̄t̄onīs et sic genus et orīa s̄m p̄m sp̄ei s̄m. P̄o 2^a: et m̄a et s̄ofa sunt p̄m cōpōsitū nālīs s̄m Arist. p̄i phico: et cōponit enī sp̄es ex ḡnē et orīa sic indiuiduū ex m̄a et s̄ofa vt testat̄ 2° in hoc p̄logo. ¶ Quarto sumit p̄m pro p̄m extrinsecō motiois: et sic efficiēs et finis sunt p̄m. vñ: p̄i cōz ponit Ari. q̄d efficiēs est p̄m vñ motus: et finis p̄m in opabilib⁹: sic p̄missas in speculabilib⁹. et aut̄ met̄ba. d̄ic̄ 2° p̄m p̄p̄tē d̄ic̄ de efficiente et fine. ¶ Ista diffinitio de p̄m reducitur ad p̄p̄osituū hunc modū q̄z cū d̄ic̄ p̄m sc̄ie nālīs sunt circa p̄m nālīa li p̄m a p̄te subiecti supponit pro p̄ncipijs doctrinē tā cōplexis q̄ incōplexis et li p̄m a p̄te p̄dīcatū supponit indifferēter pro p̄ncipijs diffinitionis p̄t̄itionis seu extrinsecō motiois.

Secundo notādū s̄m cōmetatozē 2° p̄o q̄ qui vult largiri sc̄iam de nā oī ipsum prius q̄rere demonstratōne vel determinatōne causaz rez naturalū habentū causas et elementa et iste sermo cōponit sic oīa nālīa h̄nt causas et elementa et oīa habentia causas et elementa nō sciunt nisi ex cognitione suaz causaz et elementoz: igit̄ oīa nālīa non sciunt nisi ex cognitione suaz causaz et elementoz. Prima p̄p̄osituū quā intendū cōmetatoz est ista: res naturales h̄nt causas et elementa nō sciunt nisi cognitis causis: patet q̄z sc̄re est rem per causam cognoscere: et p̄p̄ q̄d vñūq̄ tale et illud magis: vt habetur primo posteriori. Notat̄ d̄ic̄ cōmetatoz res

Philosophicorum

nāles hñtes cās ⁊ etia: q2 res nālis accipit dupl'r: v3
cōiter p oī ente f'm nāz: ⁊ pprie p cōposito ex duab⁹
naturis: q sūt mā ⁊ for: qlibet gres nāl pprie sūpta
h3cās ⁊ etia: sed nō qlibet res nālis cōiter accepta: alr
eēt pcedere in infinitū in cās ⁊ etia: mā n. p1: ⁊ for:
vltia sunt res nāles largelo qndo vt videbif scōo bu
ius: accipiendo ergo rem naturāl pprie debet sic fil
logizari p fillogizimū negatiuū. Omnia habēta cau
sas ⁊ elementa nō sciunt nisi ex cognitione causaz ⁊
elemento: sed omnes res naturales habēt causas ⁊
elementa: igitur oēs res naturales nō sciuntur nisi ex
cognitione causaz ⁊ elemento. Scda ppositio: cause
naturales cognoscunt per demonstratiōē vel per de
terminatiōē: patet: q2 causaz naturālū: quedā sunt
simplices: ⁊ quedā cōposite. scōposite ex alijs cau
sis: cause cōposite vt caro ⁊ os cognoscunt per demo
stratiōē ex quo habēt causas priores: cause aut sim
plices vt p1ma materia ⁊ vltima forma cognoscunt
non per demonstratiōē: v3 ppter qd ad tollendū p
cessum in infinitū: sed per determinatiōē que est via
accepta a cōtrario: vt p1ma materia est: vel ptingit p
cedere in infinitū in materijs v3 trāsmutabilib⁹: s3 non
ptingit pcedere in infinitū in materijs: igit p1ma ma
teria est: p similitudine arguat de vltima forma q talis est
si non ptingit pcedere in infinitū.

Dubitatur circa p1one: p p1m^o intelli
gunt cāe extrinsecas efficiēs
⁊ finis per cōmentatōē eodē cōmento: vt est deter
minatiū in p1o2i p1clusionē: s3 de h3js nō p1mo deter
minat pbs: q2 in p1mo libro determinat de mā ⁊ for
ma: ⁊ in scōo de efficiēte ⁊ fine. Rūdet q p1m^o cā ⁊ ele
mentū qdupliciter sumunt: p1mo vt cōuertibilia sic
accipit cōmuniter: vt dicit cōmentatō p1o2i: ⁊ vt notia
synonima qualr nō accipit Arist. in aliq istaz p1o
nū: q2 notia synonyma non vltant in scia demfatiua.
Scōo vt dispata: ⁊ sic pprie sumunt f'm cōmēta
tōē hic: nullum n. alioz de aliquo verificat: sicut nec
efficiēs vel finis de materia vel forma: neq mā remō
ta de materia p1pina: neq forma vltima de forma
imediata: ⁊ sic accipit pbs in p1a cōclusiōe. T
rio vt diuisum ⁊ diuidentia: ⁊ sic dicit p1o2i. metha. q
pprie loquēdo p1m^o dicit de causis extrinsecis: ⁊ ele
mentū de cās intrinsecis: cā vero de vtriusq: ⁊ sic nō ca
pit in p1o2i nec in scda p1one. Quarto vt essentialr
ordinata eomō quo loquit p1o2i. metha. di. q p1m^o
vltus est q cā: ⁊ cā q elementū: q2 omne elementū est
cā ⁊ nō cōtra: ⁊ oīs cā est p1m^o ⁊ nō cōtra: nā pū
tus est pprie p1m^o linee ⁊ non est pprie cā linee.
Dicendū q in ista scda p1one sumit p1m^o cōmu
nissime vt essentialr pordinat cause ⁊ etio: ⁊ qd hoc
sit ue3 p3: q2 in p1o2i libro pbs determinat de materia
⁊ forma: vt hñt rōnē p1ncipij: ⁊ in scōo vt hñt rōnem
cause. Ideo dicit p1o2i h q pbs hñs modicā sollicitudi
nem h de noib⁹ nō p1mūe p similitudine accipit p1m^o.

Circa p1icta qrit vtrū effect⁹ pfecta notia
oium suaz causaz exigat cognitiōē:
⁊ arguit q nō p1o q2 tūc geometra nō haberet pfe
ctā notia de triāgulo: nec mathematic⁹ de hoie: p1s
falsum: q2 mathematice sunt scie certissime p cōmēta
tōē: metha. ⁊ methaphisica est pfectissima f'm p1m
in phemio metha. ⁊ cōmētatōē in plo. de aia: ⁊ pbaf
p1a q2 geometra nō p1siderat nisi formā: ⁊ metaphisi
cus nō p1siderat materiā f'm cōmētatōē ⁊ hoc p1o p1o
imo seqd q qlibet h3 dubitare an euclides pfecta noti

tiā hñerit de triāgulo q2 de⁹ est cā triāguli: igit nō co
gnoscat pfecte triāguli nisi cognoscit de⁹: data pre affir
qōis: s3 ex tibi du⁹ euclides cognouit deū: igit ex tibi
du⁹ euclides pfecte cognouit triāguli. Scōo se3
q nemo mortalis pōt pfecte cognoscere aliquā rem
gnābilē ⁊ corruptibilē: qm illi⁹ sūt infimē cāe intrinse
ce. s3 infimē pres qritantur: ⁊ illi⁹ fuerūt infimē cāe extri
sece: q2 p1o hñt cām: ⁊ ista aliā cām: ⁊ sic in infinitū
dato q mūdus sit eternus u3 opionē Arist. 8. pbi
co2: imo qd h3 dubitare an Arist. pfecte cognoscit
spaz actiuo ⁊ passiuo: q2 cāe illi⁹ sūt de⁹: oēs intel
ligēte: oēs oib⁹ celestes: oēs planete: ⁊ oīa astra. S3
du⁹ est an pbs hñerit notia oīuz istoz. Tercio q
libet demfatio pp qd fac scire sum⁹ f'm p1m p1o po
ste. igit fac pfecte cognoscere: s3 nō qd demfatio pp qd
pcedit p oēs cās p1onis vt colligit de mētōe p1o
poste. igit nō aliq pfecta effect⁹ nō exigit cognitiōē
oīuz suaz cāz. Idē pōt argui de diffinitōē q fac rem
pfecte cognoscere cū p illā terminet qd qd ē p Arist. 2.
poste. ⁊ tū nō dat p oēs cās diffinitū: s3 p gen⁹ ⁊ oriaz
aut p māz ⁊ forma. Quarto de p1mis p1cipijs tā
cōplexis q icōplexis habet notia pscā: ⁊ nō p aliquā
cāz: igit ⁊ c. p3. q2 p1m^o sūt effect⁹ ex quo nō sunt
de⁹. s3 de quolibet eē vlt nō eē: nō ptingit fil eē idē ⁊ nō
eē: hec sūt cōplexa. In cōplexa at vt ens ad res: an eē
manifestū: q2 hec nō cognoscunt p p1o2a: alr p p1m^o
nō essent nouissima s3 haberēt nouora se3 cōmētatōē
metha. ⁊ patet p1o p illud Arist. p1o2i posttōz: ppter
qd vtrūquodq tale ⁊ illud magis.

In oppositū est Ari. 1. p1o2i. dicit n. pbs
q requir co2 p1cipioz
⁊ cāz ⁊ etio p1o qd oēs cāe p1mūe: ⁊ qd requir co
gnitū oīuz cāz tā p1pina q remota. P1o declara
tiōe hui⁹ dubij sūt hec p1o2i. Re3 qdā ē icōplexa
vt for. ⁊ Pla. ⁊ qdā cōplexa vt p1o2i vt signū ei⁹ u3 ill
lud p1o2i p1mūe: q2 res ē vlt nō eē: oīa vā vel falsa dī. Et
p1o2i aliq est cā incōplexa vt de⁹ ⁊ itelligēte: ⁊ aliq cō
plexa vt p1m^o demfatiōnū: effectus vō incōplexus vt
caliditas vel frigiditas: s3 effect⁹ cōplex⁹ vlt signū ei⁹.
Scda distictio cāz qdā p se qdā p actiōe: cā p se ē
illa a q effect⁹ depēdet f'm q hui⁹ ⁊ sic domicator ē p
se cā dom⁹. p1o. Cā p actiōe est illa a q effect⁹ nō de
pēdet in esse f'm q hui⁹: ⁊ sic apies fenestra dī cā illu
minatiōis dom⁹ q2 nihil influit ⁊ effect⁹ s3 tū remouet
p1mūe. Tercia distictio. Noticiāz qdā cōplexa ⁊
qdā incōplexa: notia icōplexa est illa q aliqd incōple
xe cognoscit: si nō vbalr vt noticiā q adeqte cognoscit
for. vel Pla. notia vō cōplexa ē illa q aliqd vbalr ap
prehēdit: vt notia q cognosco forē eē vlt hoie eē aīal.
Quarta distictio. Noticiāz qdā ē pscā sum⁹ ⁊ qdā
pscā ī gnē: notia pscā sumpl'r ē illa p quā res tū cogno
scit qrit ē cognoscibilis vt notia p1mūe p1ncipioz.
Notia pscā ī gnē est illa q itellect⁹ qscit nō cognita re
tū qrit ē cognoscibilis vt cognitio tonitru p extictionē
ignis ī nube. H3js p1mūis sūt hec p1o2i. Ad notia
incōplexā pfectā sumpl'r alieui⁹ effect⁹ requir ⁊ sufficit co
gnitiō oīum p se cāz intrinsecāz: p1o2i p3 q2 talis
notia h3 pcessū diffinitiuū vbi necessario pcurrit notia
oīuz p se cāz intrinsecāz: vt colligit a p1o2i. poste. vñ
nō pfecte sumpl'r cognoscit hō notia incōplexa nisi co
gnoscat aīal ⁊ rōnale ⁊ p1m co2 pus aīatū ⁊ corpus ⁊
s3 vlt qd ad trāscēdēs: iste oēs sunt cāe per se intrinse
ce diffinitū: quoz notia exigit de necessitate ad notia
diffinitū. Scda pars p1onis declarat nā ignozas

Liber primus.

cas extrinsecas albedinis ⁊ intelligēs cā fm oīa intrin
seca sua ita plecte cognoscit illā notitiā icōplexa sicut
alī⁹ qd cognoscit cām effectiua ⁊ finale illius: vñ bzeuif
arguit qd ad talē notitiā nō redit cognitiō cāz extrin
secāz qz eq plecte cognoscit albedo notitiā icōplexa
nō hñdo cās extrinsecas sic hñdo ⁊ ita albedo nō ha
beret cās extrinsecas ad pfectā notitiā icōplexā illius
non rediret notitiā suāz cāz extrinsecāz: igit nec ita
redit ⁊ p pñs illa notit⁹ pfectā sumpt⁹ qz p illā res tm
cognoscit qñs ⁊ cognoscibil icōplexē. ¶ Scōda pco
ad notitiā cōplexā pfectā sumpt⁹ effectus icōplexi redi
rit: sñ nō sufficit cognitio oībz pfect cāz eius: pñs p ar
guīt qd notit⁹ pfectā sumpt⁹ res tm cognoscit qñs ⁊ cogno
scibilis effect⁹ ⁊ cōgscibil p oēs suas cās p sp̄ intelligē
do pñs: igit talis nō cōplexa pfectā sumpt⁹ effectus incō
plexi exigit cognitio nē oīuz suāz cāz pñs: ps ē de
clarat notitiā cōplexā pfectā sumpt⁹ effect⁹ nō cognoscit
qñs ⁊ cōgscibilis: sñ p oēs suas cās pñs nō tm cognoscit
qñs ⁊ cōgscibilis: igit illd ñ sufficit. ¶ Dicat igit qd
ad notitiā cōplexā pfectā sumpt⁹ de boie oī cognoscer
oēs suas cās intrinsecas ⁊ extrinsecas ⁊ p acenis ⁊ bze
uif oīa p̄dicata dicibilia d boie: cū igit hec sunt finita
ad notitiā cōplexā pfectā sumpt⁹ de boie oī cognoscer
isinita distice: si. n. vñ illoz deliceret nō cognosceret
bō tm qñs ⁊ cognoscibilis: Ideo talis notit⁹ pfectā sumpt⁹
nullū cōpetit nisi deo. ¶ Tertia p ad notitiā cōplexā
pectā sumpt⁹ de aliq effectu cōplexo redit ⁊ sufficit co
gnitio oīuz p cāz p p̄ patuit in 2. p̄cloner 2. decla
rat: nā cognitiō oībz p se cūs talis effectus ⁊ cōgscit
tm qñs ⁊ cōgscibil v̄ p̄ de hac p̄clōne oīs triagul⁹ hz
tres āglos eqles duob⁹ rectis: hita. n. notitiā oīum p
cāz p̄p̄nāz ⁊ notatāz vsqz ad prin⁹ indēmabilia
vñ doctrinā Aru. p̄ postē. idubie illū cōgnoscit tm
qñs ⁊ cognoscibil ⁊ hoc igit p̄ dem̄ata v̄ dem̄abil
nō fm q alig res singulas: vñ de triagulo nō hz geo
metra notitiā cōplexā pfectā sumpt⁹ nē de aliq lineā v̄
figura: qz nullū illoz tm cognoscit qñs ⁊ cōgscibile
a geometra: sñ bene hz notitiā pfectā sumpt⁹ de illa cō
clusiōe: sup data hñca p̄nāz triagulū eqleaz collo
care: aut de illa: oīs triagulus hz tres angulos eqles
duob⁹ rectis. ¶ Quarta p ad notitiā cōplexā p̄se
ctā in genere de effectu cōplexo vñ incōplexo p p̄cl
sum demōstratiūz redit ⁊ sufficit cognitio oīum cāz
illius p se facit ad illā demōstrationē in aliq deter
minato genere cāz b̄v̄gita tonitruū v̄ br. 2. postē. hz
qñtuor cās: v̄ effectiua: q est caliditas: finalē q est pur
gatio aeris: aut timo: illoz qd sunt in tartaro: mālē q ē
exala⁹ inflamata extincta in fume: ⁊ formalē q est ef
fractio nubis. fm quodlibet istoꝝ generū pōt fieri
demōstratio de tonitruo qd est fonus factus in nube
aut de nube qd tonat si fiat in genere cāz efficienti
⁊ nō in aliis generibus notitiā istius est cōplexa pfecta
in genere si fiat demōstratio ⁊ resolutio vsqz ad inde
mōstrabilia q erūt p se nota in genere illo. Si autē de
mōstrat p oīa genera cāz resolutio vsqz ad p se no
ta p cās mediatas ⁊ imediatas erit notitiā pfecta sim
p̄l. ¶ Sybz hñs sedē qd a vna p̄ scia p vñū genus
causē tm: ⁊ b. alia p̄ scia p tria genera cāz: ⁊ tm no
titiā. a. est pfecta. simplr ⁊ notitiā. b. est solū pfecta in
genere: p̄ dato qd. a. sit illa conclusio: oīs triagulus hz
tres angulos eqles duobus rectis: ⁊ b. illa p̄clō toni
trū est fonus factus in nube demōstrata p tria gnā
cāz solū: quo posito b̄f inuenit. ex quo. a. p̄clō nō de
mōstrat nisi p formā fm cōmētrato. ¶ Notant oī

cū est in pōne p. pcessū demonstratū: qz. pcessū nālī
 nō o3 cognoscere oēs p fecās fm aliq3 genus deter-
 minant: sed sufficit cognoscere plures cās fm oīa gnā
 cāz: est cognitio pfecta in genere v3: pcessus intell-
 crius nālīs est istenā pī3 cognofat ens naturale cē.
 Scdō qd est postq nō fuit. Tertio q in pducione
 illius aliqd manet sub vtroq termino 3 aliqd nouū
 generat. Quarto qd p vnionē hor3 inuicē resultat
 illis effect3. ¶ In q3 p3iderandō cognō effect3 nude
 absq discursu. ¶ In 1a cognofat efficiēs q3 scī itelle-
 ctus notis terminis nihil scīp3 gnāre. ¶ In 3a cognō
 mā 3 forā. ¶ In 4a cognofat cās finales q3 pcludit in-
 tellect3 istā vnionē efficit pp resistentā generatī effect3.
 ¶ Notitia q3 p3 acq3ita de effectu nō est pfecta: qz nō
 est p cām: s3 vltio acq3ita est pfecta in genere: l3 nō sit
 pprie scēlēcū ex quo nō est p discursum demonstratū.
 s3 solū illis demonstratū: pcludo igit q cognitio pfecta
 in genere alicuius effectus nālīs p. pcessum nālē req3it
 cognitionē oīum suaz cāz: nō distribuēdo p singu-
 lis generē s3 pzo generibus singuloz.

[illegible]

Ad primum dicit negando pfectu
non habet notitiā pfectā simplr de triangulo: tñ ha
bet notitiā pfectā in genere: methaphisicā autē bz not
itiā incō pfectā simpliciter de hōie: r pfectā in ge
nere cōplexā: si nō habet demonstratiōē r oīa genera
causaz p se nec oī: si habet notitiā pfectā de triangulo
q dē cognoscat: qz oīus nō est causa intrinseca tri
gulinē: p se ordinata ad demonstratiōē triāguli fm
sua pcedata perfe. s. qz triāgulus habet tres angulos

Philosophorum

Intrinsicos equivalentes nobis rectis: aut qd habet
quatuor extrinsecos equivalentes quatuor rectis: si
enim talis veritatis deus dicit causa hoc est per acci-
s et no per se licet tale per acci- sit necessarium: in dem-
strado in triangulo esse in genere cause efficiens o3 co-
gnoscere deū: i3 no forte fm hanc denominationē: si-
cut etiā in demonstrando motū esse vel hominē esse p
cām effectiua o3 deū cognoscere sub rōne prime cause
vel primi motoris: ex qbus sequit qd no si aliq pas-
sio cōpetit alicui hñt oia genera causaz: qd demon-
strabilis sit de illo p oia illa genera: q2 forte no cōpe-
tit sub i p qlibet illaz causaz: vñ homo h3 qtuor ge-
nera causaz p se cul p se cōpetit corruptibile: no tñ de-
monstrat de hoie eē corruptibile nisi p materia: q2 ho-
mini no cōpetit p alias cās: esse aut disciplinabile cō-
petit hoī p forma et sine et no p materia. Ideo no de-
monstrat de hoie p materia s3 p forma et sinem. ¶ Ad
scdm dicit negādo pñtia: q2 i3 de illis no habeat no-
tita pfecta sumpt. habet tñ in genere: et hoc fm pces-
sum demonstrat vel nālē vt dictū est: et sic non dubitat
qñ Arist. hñt notitia pfecta in genere de spa gnābiliū
et corruptibiliū: nec o3 qd cognouerit oēs cās illius:
s3 solū aliq in 4° generib3 causaz: talis notitia in ge-
nere h3 latitudine: q2 vna pōt esse alia pfectior fm q
vna p plures cās habet q alia: sicut ē aliquid ē pfecte
albi no obstat qd eo aliud pōt esse albi. ¶ Negā in
hac qōne loqē de pfectione no: put h3 attendi penes
nobilitatē obis3: put h3 attendi penes stabilitatē po-
tētiā q illa notitia est pfecta q intellectus dēat et illa est
pfectior q intellectus magis dēat: scie mathematica sūt
nālīb3 pfectiores: et aliq scia nālīs aliq metaphisica vñ
diuina ē pfectior. ¶ Ad 3° rñdet qd pcludit: nā qlibet
demonstratio pp qd fac scire rē pfecte: aliqā tñ sumpt: et
aliqā i gnē: fm qd ē oñsū: vñ si demfāt itā eē appeti-
tū videte solū i gnē cāe efficiens p recōnstratōez et p
vilipēsiōne est no pfecta in gnē: si at solū in gnē cause
mālīs p ebullitiōne sanguis circa cor et euaporatōez
sellis ē itēz notū pfecta in gnē: si at p ambo gnā sūt: aut
tria: est itēz notū pfecta in gnē: s3 pfectior: si at per oia
4° tūc ē no pfecta sumpt: q2 tūc illa p cognō: tñ qñ
est cognoscibilis: modus at sillogizadi erit iste: ois recoñ-
stratus appetit vīdētā: s3 ois iracundus ē recoñstratus: q
ois iracundus appetit vīdētā: maior sic sillogizaf:
ois pūpēsus appetit vīdētā: s3 ois recoñstratus est
pūpēsus: igit ois recoñstratus appetit vīdētā. ¶ Cō-
filiis modus arguēdi teneat in alio gnē: vt omne hñs
ebullitiōne sanguis i corde appetit vīdētā: s3 ois ira-
cundus ē hñs: igit rē. Maior sic arguit: ois hñs eua-
poratiōne sellis appetit vīdētā: s3 ois hñs ebullitiō-
ne sanguis in corde h3 euaporatiōne sellis: igit rē. et si
hec in aliq deficerēt no est cura: q2 solū exēplariē po-
nunt. ¶ De diffinitōe at dñ ē i pñ pñone qd facit
cognō: pfecte sumpt: no incōpleta: et hoc si sūt data
per intrinsicā. ¶ Ad 4° of qd pñtia no hñt cās: sic
enī nullā chimerā eē nullā h3 cāz no obstat qd no sit
de: s3 vitas eterna: ita de qlibet eē vel no eē no ptingit
idē sumit eē et no eē sūt vitates eterne: et no sūt ens: nec
hñt cām: pñtia per quā possent cognosci: si enī ens est
cā subiectiua taliū vitatū no tñ pñtia: pñtia aut incō-
pleta que sunt trāscendētia dicunt de deo: et de alijs:
ideo vt sic no hñt cām: q2 tūc aliqd esset prius ente qd
est impossibile: passioes aut entis q sunt vñ b onū et
perfecti: no cognoscunt nisi p cām. s. per rōnē entis: q
dicit esse causa subiectiua illaz passionum

Manata aut est no Tex.
bis via.) cō. 2.

Tertia conclusio huius plo-
gi est ista. Cognitio princi-
pioz nālīs depēdet ex co-
gnitiōe principiatoz. Pro-
bat. Cognitio nālīs pcedit
a notioz nobis: et min⁹
noti nāe: ad magi nota nāe:
et min⁹ nota nobis: igit magi nota nāe depēdet in cog-
nitōe a magis notis nobis. s3 prin⁹ sūt magis nota nāe:
et principia sūt magi nota nobis. igit cognitio princi-
pioz nālīs depēdet ex cognitōe principiatoz. Prin-
cipia autē est notio: eo qd cū nos pcedamus a sensatōne
sensitū: nā at ab insensatis: q2 no cognoscit aliquo sen-
su: o3 qd modi pcedēdi sūt. 2⁹. Scdm autē declarat.
qm prioz in esse sūt prioz et cognoscit apud nām. fm
illud phil. 2° meiba. sic res se h3 ad essetia ad cognoscit.
S3 prin⁹ et cāe sūt prioz et eē ipis principia et cās:
cū hec sūt ex illis: igit prin⁹ et cāe sūt notioz nāe ipis
effectib3 et cās: eē aut effectus sūt notiores nobis. vñ
nos cognoscim⁹ hec sensibilia p sensum: cās at illoz
q sūt mā et for⁹ no cognoscimus nisi p intellectū et di-
scursum. Le. li. (Manata at est nobis via. i. pcellus co-
gnitiū nālīs nē est ex notioz nobis et certioz nobis i cer-
tiora nāe: et notioz nāe. n. eadē nob nota sūt ex pri⁹ et
sumpt. i. nō. vñ necesse ē modū hūc pcedē ex certioz
b⁹ nāe nob at certioz nob. s. effectib3 i certioz nāe et no-
tiora: v3 cās: q2 cās sūt ppiqozes nāe nob at remotio-
res et eē effectus sūt nob ppiqozes cāe vo remotiores.
pri⁹ fm cōm 2° qd via it
ducēs ad cognitōez causaz: rez-
nālīs ē de pñtib3 acceptis ex reb3 posteriorib3 in eē
que sūt notiores et manifestiores apud nos ad pñ-
nes priores in esse: que sūt notiores et manifestiores
apud nām et latēiores apud nos: et ē modus demf-
tationū qd of signū. Duplice pcellum inuit 2° i scia nālī
primus ē ex minus notis nāe ad magis nota nāe: et ē
ab effectu ad cās: scōs ē a magis notis nāe ad minus
nota nāe: et ē a cā ad effectū: et q effectus cōit ē signū cāe
sue: iō de a posteriori q ē ab effectu ad cās: vñ de a si-
gnō: et at est de sumpt: sic sūt cā fac scire: vt hñ a pho
p⁹ poste. ex qd se qd qd no i oi pcellū nālī pcedit a mi-
nus notis nature: et magis notis nob: ad magis nota
nāe: et min⁹ nota nob: sed solū in p⁹ pcellū cū iuestigat
cognitiō causaz nālīs: q2 vbi iuestigat cognitō effectū
ex cognitōe nālīs causaz. pcedit ex magi notū nāe: ad mi-
nus nota nob. ¶ Sedo notādū fm cōm eodē 2° q
illa q sūt cognita apud nos i reb3 nālīb3 no sūt illa q
sūt cognita sumpt. i. nālī q ē pñtia i mathē. illa. n. q sūt
cognita i illis sumpt: et sūt cāe priores et esse sunt co-
gnite apud nos. ¶ Ita qd i mathē. eadē sūt nob et
nāe notioz nāe: no at in nālīb3. vñ i mathē. diffinitio-
nes: et cāe demfatiue sūt passioib3 et pñtib3 no solū
nāe: s3 et nobis notiores: q2 ibi more nāe nunq a po-
steriori s3 a priori pcedim⁹. In scia at nālī acqredo co-
gnitiōez causaz nālīs nos pcedim⁹ a magis notis nob et
min⁹ notis nāe: ad minus nota nob et magis nota nē.
Etiā i sciētijs diuinis pcedim⁹ ab effectib3 ad cās: et ex
posteriorib3 ad priora. vt i scia nālī: ideo dicit 2° q in
reb3 nālīb3 illa q sūt cognita apud nos si sūt illa q
sunt cognita apud nām. Effectus. n. sunt cogniti apud
nos: q2 sunt nobis ppiquius: cause aut note sunt apud
naturā: q2 sunt remote a nobis et ppique nature.

Notandum
est quod in
mathematicis
diffinitiones
sunt passiones
et propositiones
non solum
nature: sed et
nobis notiores:
quod ibi more
nature nunquam
a posteriori sed
a priori procedimus.

Lex.
cô. 2^a.

Dubitatur ^{3202m} q2 pñctus linea: sū
pñctus: et co: 20: q2 sūnt fore
mathe. et non sūnt nobis: et nāc notio 2028: seu cō note
q2 pñct³ et linea sūt pñ³ nota nature q̄ suplicies: et co:
pus: cū sūnt pñ³oza in eē: et tñ suplicies: et co: pus sūnt
notioza nobis: linea: pñctus: et co: suplicies: et co: pus co:
gnosimus p sensuz: punctu: vero: et lineā p intellectuz
solū. ¶ Rñdet qđ nō dicit³ qđ oēm forāz mathe³
nob³ et nature eē note: itaqz qđ in sciētijs mathe
cijs pñ³ nota nature sūt pñ³ nota nobis: ita qđ nūq̄
ibidē pcedit a postorio: sūz semp a pñ³ozi dēmonstrā
do effectū p causā: et ex hoc qđ habet manifeste de
mōstraciones mathe³ pcedere p causā in essēdo
nō p causā in cognoscēdo īm: vt cōiter dicit: inquit. n.
qđ qđ cōmita aūd naturā sūnt cāe pñ³ozi in eē.

Terno notandū fm co^{12m} eodē p^{1o} quod si
pingeret v^{1o} notū apud nos si crūt
apud naturā: tūc demonstratiōes datē in hac scia crūt
demonstratiōes cāe 7 effe: si pingeret q^{1o} nota apud
nos nō sunt nota apud nām: q^{1o} p^{1o}z nō in effe: tūc
demonstratiōes datē in illa scia crūt signo: nō demon-
stratiōes simplr. Q^{1o} ita ē oria inter scias mathe^{1o}
7 nāles: qm demonstratiōes mathe^{1o} simul oñdūt causam
7 cāe effe: qm oñs demonstratiōes nāles: sūt. n. demonstratiōes
cālitās nūm 7 aquloz ad 2^{1o} p^{1o} rectos effe: cā p^{1o}pter quā
talīs eqūitas est ī triagulo: s; nō sūt demonstratiōes eclipsim
lunē 7 effe: causa p^{1o}pter quā eclipsis ē ī luna: cū an de-
monstratiōes cōgnoscat p^{1o} sensū lunā eclipsari: argui q^{1o}
p^{1o} hec duo p^{1o}ritaria ē illi falsa: v3 oia notioza nobis
sunt notioza nature: nūlla notioza nobis sunt notio-
ra nature: q; si oia notioza nobis sunt notioza natu-
re: solū cause sunt notiozes nature: igit solū cāe sunt
notiozes nobis: 7 p^{1o} nō in sciētia naturali nō sunt nō
si demonstratiōes cāe 7 effe: sūt in mathe^{1o} q^{1o} est falsuz. Itē
si nulla notioza nobis sunt notioza nature 7 oēs cāe
sunt notiozes nature: igit nulle cāe sunt notiozes no-
bis: s; in effe: 7 p^{1o} nō oēs demonstratiōes in scia
naturalī sūt demonstratiōes signo: v3 q^{1o} est.

Quarto notādū q̄ cāe sunt notiozes natū
refus effectibus in quibet gnē cāe
s.mā ⁊ sofa pzi⁹ q̄ copositi⁹ ⁊ efficez pzi⁹ q̄ effect⁹ et⁹:
⁊ finis pzin⁹ intenc⁹: q̄ nō pducit p actōem agēti⁹: etiā
est pzi⁹ notus nē q̄ alia q̄ sunt ppz būc finē. Nō autē
est notio⁹ effect⁹ q̄ cā ipsi⁹ in gnē cāe intrinsecā⁹: sed
extrinsecā⁹: q̄ tā p sensuz q̄ p intellectu pzi⁹ cognoscit
mūs cāz realē: q̄ sūt effectus intencionalē: vt dictū est de
colore ⁊ sono reali ⁊ suis spēbus intencionalē⁹: etiā
in gnē cāe finalis: aliqñ prius cognoscim⁹ finē q̄ ea q̄
sunt ad finē. Sum⁹ n. nos finis nraz opatiōnū: pbat
autē q̄ pzi⁹ cognoscim⁹ nos: q̄ nras opatiōes. ¶ Ex
hīs sequit⁹ q̄ nō solū in pccūso demōstratū ppriē q̄
eadēz sunt nobis notioza ⁊ nature: s̄ aliqñ in pccūso
nālī q̄: ē qm̄ senti⁹. ppzia sūt tā nob q̄ nē notioza suis
effectib⁹. Ideo ita ppō ne⁹ nō eadēz sunt nō nob notio/
za ⁊ nē nō est intelligēda vltimo mō nulla entia sūt no/
bis notioza ⁊ nature: s̄ istū mō nō semp eadēz sūt no/
bis notioza ⁊ nature: aut nulla coposita nālīa sūt no/
bis notioza ⁊ nature.

Circa predicta occurrūt 4° dubia. Primum videt p^hs dīcere sibiūp^lū in scōa ⁊ tertia cōclusionib⁹: q² ī scōa videt velle q² scīa naturalis incipit a causis ⁊ p^hicipiū: in tertia vero q² incipit a causis. Cōdicendū q² scīentia nālis incipit a causis ⁊ causis: s³ diuersimode: q² incipit a causis inclusi-

ue. f. cognoscendo illas ⁊ a cāris exclusiue cognoscēdo
per illa. Pzio. n. cognoscit cā per effectū nō qz deide
cognoscit effect⁹ p cām noticiā ppter qd. Ideo scia nā
naturalis iāpta a duob⁹ terminis. s. ab effectū ⁊ cā. qz
admodū ⁊ illi duo pcessus cognitiui iāpant ab ef-
fect⁹. An nō ē inēduētiō idē terminū duob⁹ terminis
ex eadē parte. s. exclusiue ⁊ inclusiue. Nā elin ignis in-
cipit exclusiue a superficie pueri acri⁹ ⁊ inclusiue a sua
pcaua superficie. terminat autē exclud ad pcauū lune ⁊
inclusiue ad pziam superficiē pueri iāmediatā celo.

Secundus ^{du^m qd est ista nā cui aliqd}
^{p^ro^pri⁹ aut posteri⁹ nomⁱ nō}

em̄ nā ē diuina: q̄ illa ē q̄ p̄i^o oīa cognoscit: nec nā āge-
lica: q̄ angli sī h̄nt rōē p̄uioz t̄ p̄olterioz nō cognō-
tūt: p̄i^o cognoscit effectū q̄ cāz intrinsecas: qm̄ ip̄es in
telligibilis hōis p̄i^o illi rep̄at hōiem q̄ mām t̄ for-
mā hōis: nō ē t̄st nā hūana: nec alia nā cognoscēs: q̄
notioz nā nō sūt notioz nā hūanē nature: t̄ ē? Si q̄
effect^o sūt notioz nobis illi sūt notioz nāz: nō ē sī
cās sūt notioz nature: illi sūt notioz nobis. Nō etiā
ēst dāda aliq̄ natura nō cognoscēs. I. m̄a v̄b forā q̄
Arist. vocat nās i^o p̄bicoz: q̄ ex quo nulla illaz nāz
cognoscit nībil p̄i^o v̄b p̄olter^o nō illi natura q̄ nobis.
¶ R̄ndē q̄ i^o m̄uīs modis accipit natura nā p̄i^o
p̄i^o t̄ stricte: solū dup^o sumit: v̄z i^o p̄ereto: t̄ i^o abstrac-
tā abstracūe iūq̄ est p̄i^o nā intrinsecā cōpōsit nā
naturalis de qua loquit̄ p̄b^o i^o p̄bicoz: dī. nā ēst p̄i^o
t̄ cā mouēdi t̄ dēscēdi eius in quo ēst p̄i^o t̄ p̄ se t̄ nō
fīn accipit: qm̄ natura ēst p̄i^o passiuū t̄ forma p̄i-
cipium actiuū. Q̄dē vult Arist. ibi q̄ natura dicat
de materia t̄ forā: qualis nō sumit in p̄posito. Nā ve-
ro p̄etate accepta ēst āgēs naturale nō cognoscēs: v̄
ignis t̄ aq̄: t̄ sic accipit nā in p̄posito. Lū vero ob-
i^oct̄: illa natura nō cognoscit: igr̄ nō p̄i^o ēst sibi nota
causa q̄ effect^o: t̄ p̄nter nībil ē notū illi q̄ nō negēs.
¶ Dicendū q̄ illa. p̄pō ēst intelligēda p̄ditionaliter. I. si
nā cognoscet p̄i^o cognoscet cām q̄ effectū: t̄ b̄ sup̄-
posito q̄ nō dicat b̄ actūs q̄s p̄o^o cognitiue: v̄n ob-
i^oct̄ iter nām cognoscēt: nā cognoscēs: q̄ natura
cognoscēs p̄i^o cognoscit effectū q̄ cām illi^o. Nā vero
nō cognoscēs sī cognoscet: nō cognoscet cām q̄
effectū: nō p̄ aliquē sensū interiorē v̄b exteriorē: v̄z i^o
solū instinctū nature: sic aranea cognoscit muscā quā
nūq̄ vidit: t̄ forica p̄ripit byemē futurā quā nūq̄ fēlit
i^o valde p̄sule ex solo instinctu nature. ¶ Ubi ēst ad-
uertendū q̄ sicut alia discursiua: p̄i^o cognoscūt finē p̄-
cedendi: q̄ ea que sūt ad finē: p̄pter memoriā t̄ ex
materia: q̄ cāni p̄i^o occurrūt imaginatio panis: t̄ a
q̄ moueat ad illa: ista alia nō discursiua cum sūt im-
perfecta: nā p̄i^o cognoscūt ea que sūt ad finē q̄ ip̄s
finē: nā forma p̄i^o cognoscit grana q̄ t̄ps byemalis
t̄ aranea p̄i^o distincte cognoscit telam q̄ musca: dir-
gunt̄ aut̄ ad tales fines ab intelligētia infallibilī fīn
comen^o sūt i^o meth. p̄sumit dicat de āgēte naturali nō
cognitiū q̄ b̄ sī cognoscet. p̄p̄ sua imp̄fectionē p̄i^o
cognoscet ea q̄ sūt ad finē q̄ finē. p̄ducit: i^o hoc
p̄ueniret cū animalib^o nō discursiua: in alio autē dis-
ferret: quā animalia nō discursiua p̄ius cognoscunt
effect^o nāles: q̄ suas causas intrinsecas: āgēs aut̄ na-
turale nō cognitiū p̄i^o cognoscet causas intrinsecas
q̄ effect^o illaz causarū. ¶ Sed s̄ sicut ēst in arē-
ita ēst in natura: i^o p̄bicoz: sed arīstē p̄ius cognoscit
effectum p̄ducēdi q̄ causas eius: quia domesticorū
p̄ius cognoscit domū: q̄ lapides: t̄ ligna: igr̄ etiam

Quinta si conde la abella me a la a.

Philosophicorum.

nā si cognosceret prius cognosceret effectū q̄ causam. Rūdet q̄ illa auctoritas 1° p̄bicoz nō est vniuersalr intelligēda: qz nūc p̄baretur nām nō posse pducere for mā subalem: sicut nec ars pōt illam pducere: solum quo ad aliqua intelligēda est illa ppositio iux̄ exēpla que p̄hs ponit ibidē: vt sicut ars agit ppter finē ita nā: sicut ars aliqui peccat in suis opatiōib⁹: nō attingēdo finē ita nā. Pōt nūc dici iux̄ doctrinā Linco. 7 bñ: q̄ p noticiā nature nō intelligit hic actus scōs vir- tutis cognitiue. s. sensus: vel intellectus: s. descriptio aut formatio rei gnāde in po^a pductiua agentis natura- lis: qz igit cause sunt p̄p̄inquoze illi descriptiōi: seu formatiōi: sicut ē dicuntur p̄p̄inquoze motui seu ope- rationi potētie pductiue: idē cause dicuntur notioze nature q̄ effectus: eūdem etiā modū dicēdi videt ha- bere cōmētatoz cōmētō 3°.

Tertium dubiū: videt q̄ cōposita sint no- tioza nature suis cāis intrinsecis. Primo qz ea q̄ sunt maioris pfectiōis 7 entitatis sunt magis nota nature: s. ppositū est maioris pfectiōis: 7 entitatis q̄ sua mā: vel formatiō 7 c. b^o est de se no- ta: 7 a^o colligit de intētiōe p̄hi 2° meth. ¶ Secūdo illd qd p̄mo intēdit a nā est magis notū nature: s. species p̄mo intēdit a nā: s. spēs est magis notū nature: 7 ip- sa est aliqd cōpositū: igit 7 c. a^o est nota: 7 b^o ē hūic. p̄mo sue p̄bice 7 c. Pro r̄sione ad bec oīa dicitur q̄ aliqd esse notius nature: vel magis notū fm nām in- telligit 4°. ¶ Primo illud dicit ēē magis notū natu- re qd fm suā naturā est magis cognoscibile: 7 sic loq̄ p̄hs 2° metha: di. qd sicut se habet oculus noctue ad lu- cē solis ita intellect⁹ noster ad manifestissimā in nā: 7 sic quāto aliqd est pfectius tāto est not⁹ fm nām: id cōpositū est not⁹ nature q̄ sue p̄es hoc mō: quō nō loq̄tur Arist. hic. ¶ Secūdo illd est magis notū nature qd p̄io intēdit a nā: eo mō quo loq̄ Arist. 7 metha. c^o de p̄io- ri: di. q̄ prius fm nām ē illud q̄ pōt ēē sine alio: 7 nō ē: 7 sic gen⁹ est not⁹ nature q̄ spēs: qz si pōt ēē sine hac spē: vel illa etiā pōt cognosci sine illa. ¶ Quarto illud dicit magis notū nature a quo nā. i. agens nāle incipit opari: 7 sic loq̄ 2° 2° hui⁹ p̄loz: di. q̄ cāe rez nāliū sunt notioze apud nām q̄ res nāles cōpo- sitae: qz natura facit pposita ex causis: 7 sic loq̄ p̄hs de magis noto nāe: 7 p hoc solute sunt rōnes: qz arguit de magis noto nature p^o 7 2° mō: 7 nō isto mō vltio vñ dicit Lincon. q̄ sic in motu man⁹ scribētis ē figura tio lre scribēde: 7 p̄tū eius: 7 exp̄ssioz est in ipso motu manus tota lre figuratio: q̄ partiales figuratiōes: nō obstatē q̄ ipse partiales figuratiōes ipsi motui sunt p̄p̄inquoze: ita oē agens bz in se aliquo mō descri- ptū: 7 formatū opus opandū: 7 exp̄ssioz ē bz forma- tiōne 7 descriptiōe illius q̄ suarū p̄tū: nō obstatē q̄ partes sunt p̄p̄inquoze illi formatiōi 7 descriptiōi

ni q̄ totum: adeo p̄es sunt notioze nature q̄ totum. ¶ Ex quibus sequit q̄ intelligēdo p noticiā natu- re descriptiōez alicui⁹ in agente naturali pōt dici bre- uiter q̄ aliquid esse notius nature intelligit 2°: aut qz pfectioze descriptiōe habet in natura agēte: aut qz p̄p̄inquoze est illi descriptiōi p actionē agentis: p̄mo modo cōposita sunt notioza nature q̄ p̄es: seu p̄in- cipia: qz pfectioze descriptiōe habet in natura agēte: scōdo modo p̄es seu p̄incipia sunt notioza: qz p̄p̄in- quioza illi descriptiōi p actionē agēis nālis.

Quartum Si enim cognitio cāe depen- det ex cognitione effect⁹ secūtur 4° in cōueniēcia. Pri- mū q̄ idē dependet a seipso: quo habito sequit q̄ idē est cā suūpt⁹. Nā cognitio. a. est cā cognitiois. b. 7 cogni- tiō. b. est cā cognitiois. a. igit cognitio. a. est cā cogni- tiōis. a. p̄p̄ 7 qz dēquid est cā cāe est cā cāi. ¶ Secūdo incōueniens q̄ circūlatio cognitiois est possibilis 7 p̄nter: q̄ idē est not⁹ 7 ignotus respectu eiusdē qd ē dē determinationē Arist. p^o post. 7 p̄bat 2°. Nā si aliq̄ p̄missa demonstrat aliquaz p̄clusionē: 7 cō illa est de- monstratio circūlaris: igit p̄riformis si aliqua cogni- tiō est cā alterius cognitiois: 7 cō illa est cognitio cir- cularis: s. cognitio. a. est cā cognitiois. b. 7 dē igit 7 c. Et p̄nter hī q̄. a. est not⁹ 7 ignotus. b. Nā sequit. a. cognoscit p. b. igitur. a. est ignotus. b. 7 p̄p̄. b. cogno- scit p. a. igit. a. est notius. b. 7 quilibet istaz p̄ia: qz p̄p̄ qd vñq̄ dē tale 7 illd magis p̄io post. ¶ Ter- tiū incōueniens q̄ magis nota cognoscitur p minus nota: p̄p̄ 7 p̄h in loco iā allegato: 7 p̄bat 2° qz nota sum- pliciter sunt magis nota q̄ fm qd: s. cāe sunt note sum- pliciter fm Aristō. in lra: 7 p̄nter effectus sunt notū fm quid: qz nō sumpt⁹ p eū: s. cause cognoscuntur p effect⁹ vt assertū p̄clusio: igit 7 c. maior 7 3: qz albiū sumpt⁹ est magis albiū: q̄ fm quid. ¶ Quartū incōueniens q̄ noticia p̄fusa est pfectioz distincta: imo q̄ noticia effe- ctus nō habita p causam est pfectioz q̄ habita p cām qd est dē determinationē cōmēt⁹ 2° p̄a^o 7 p̄bat p̄ntia ponēdo q̄. a. sit cognitio effect⁹ cognitū noticia qz est 7. b. cognitio cause pueniēs ex. a. cognitioe. c. vero sit cognitio ppter quid eiusdem effectus pueniēs ex. b. cognitione p demonstrationē: 7 p̄p̄ q̄. a. cognitio est cō- fusa qz nō habet p aliquā cām suam 7 c. cognitio est distincta qz habet p causam effectus: 7 q̄. a. cognitio sit perfectioz. c. arguitur. a. cognitio est perfectioz. b. ppter dependentiā. b. cognitiois ab. a. 7. b. cognitio est pfectioz. c. qz. c. depēdet ab ipso. b. igit a p̄mo ad vltimū. a. cognitio est pfectioz. c. sed. a. cognitio nō ha- betur per cām 7 c. habet per cām: igitur noticia effect⁹ nō habita p causam: est pfectioz habita per causam. ¶ Ad p̄mū negatur p̄ntia: vnde concedo q̄ cogni- tiō. a. depēdet ex cognitione. a. 7 q̄ cognitio. a. est cau- sa cognitiois. a. nō tñ idem a seipso depēdet nec ali- qd est cā sui qz. a. causa habet duplicē cognitioē vñā in p̄cessu qz: 7 alia in p̄cessu ppter quid: quaz scōda dependet a p̄ma: 7 p̄ma est cā scōde: sicut etiā p̄ces- sus qz est causa p̄cessus p̄p̄pter quid: ita dicatur de .b. effectū quod habet duplicem cognitionem vñam

Tex.
10.3.

Libri primus.

i. pcessu qz: r alia i. pcessu pp qd quaz pri^a est ca scbe
Ex hys seq^z qd in pcessu qz: r cognitio effectus se
 hz rāq^z finit^z a qz: r cognitio cāe rāq^z finit^z ad quē: e^d
 vero i. pcessu pp qd: cognitio cāe se hz rāq^z finit^z a qz: r
 cognitio effect^z rāq^z finit^z ad quē: **A**d 2^m dicitur qd
 demonstratio siue cognitio circularis nō est impossi
 bilis fm Arist. primo poste. in diuersis generib^z co
 gnitionū. **M**odo. a. cognitio est cā. b. cognitionis in
 genere cognitionū ppter quid: r. b. cognitio est causa
 a. cognitionis in genere cognitionū qz: r ita nō est in
 conueniens qz idē sit notus r ignotus respectu eiusdē
 fm diuersa genera cognitionū: fm eodē esse impossi
 bile. **A**d 3^m dicit q nō est in conueniens magis nota
 respectu alicui^z eē minus nota respectu alterius: imo.
 nō in conueniens: vt dicit^z est: q idē sit magis r min^z no
 tum respectu eiusdē in diuersis pcessibus diuersarum
 cognitionū: ar^m in equiuocat de noto sumpt^z qz nō ac
 cipitur in ista sumpt^z: vt opponit ei qd est fm qd: sed p
 natura: ita qd notus sumpt^z dicit^z q est notus natu
 re: vel fm naturā. **A**d 4^m negat q^a r ad pbatōnez
 a diuerso casu dico q. a. nō nō est pfectior. b. lz sit p
 fectior vna alia noticia cāe terminantis iclusue pcessu
 qz est: r si allegaret Arist. pri^a posterior^z: ppter quod
 vnuquoq^z tale: r illud magis: dicit^z q illa regula in
 telligit^z in causis sufficiētib^z causa cognitionis. b. lz soluz
 occasionalis: r siue qua nō: intellect^z. n. habita noticia
 effect^z dicit^z rēdo r negociādo inuestigat pfectiorē co
 gnitiōez cāe: sicut vbiq^z possibile ē q dilectio Platōis
 depēdeat a dilectioe foras: r tū sit maior illa: qz forte
 dilectio foras nō pcurat nisi inuitiatue r occasio
 nalter: intellect^z at suffi^z r cōplene nego^z r dicit^z do
 circa Platōē pcurat ad dilectioē eiusdē: ita in p
 posito est dicendū. Cū cognita eclipsi^z p sensum: pfulse
 cognoscit^z cā eius v3 aliq^z esse corpus opacū inter so
 les r lunā: r tūc intellect^z negociādo venit in cognitio
 nē distinctā ei^z cause: r sic dicit^z corpus facies eclis
 psum lune nō videt^z ē aliq^z mixtū ppter puitatē suā
 sed elementū ppter suā magnitudinē: vt possit oculata
 re lunā a sole: nō est ignis: neq^z aer: neq^z aqua: cum
 nulluz illo^z sit corpus opacū: lz rāspāres nō ipe
 diens diffusionē radioz solaris in lunā: igit tale cor
 pus est terra iterposita soli r lune: quo pcluso habet
 noticiā distinctā cāe eclipsis: p quā post modū p de nō
 strationē ppter qd intellect^z venit in noticiā distinctā
 effectus: cui^z prius nō habebat nisi noticiā: qz ē: r cō
 fusā in primo pcessu.

Lex.
 co. 3.

Sed autem nobis rē.
 4^a pclusio hui^z p
 logiē ista. Cognitio natu
 lis pcedit a toto ad pres: r
 a magis pfulso ad minus cō
 fusum. Ista pclusioē phs
 pbat^z 4^a. Priio cōparando
 totū integrālē ad suā pte ite
 grālē: vel cēntiālē. **S**ecdo
 cōparando totū vlt ad partē subiectiū. 3bi. Cū ex
 vlt b^z. **T**ertio cōparado totū dissimilē ad pte dis
 similiū: ibi sustinent ar. **Q**uarto cōparando totū
 cōplexū ad pte cōplexū ibi: r pueri primū. **Q**uan
 tum ad primā cōparatiōē arguit phs ex datis in ter
 tiā pclusiōe sic diuidentes cōposita naturalia in ma
 teriam r formā illi^z: aut in materiā r formā in cōmu
 ni: pri^a cognoscit illa cōposita q partes significatas:

igit pcedunt in cognitione a toto ad partes: r pter a
 magis pfulso ad minus pfuluz pz p^a: qz prima noticia
 est magis pfulsa q seā: sicut ē minus distincta. Iūis
 aut est manifestū: qz idē dicit^z aliter 6^a naturaliz
 cognita cognoscitur p sensuz r diuisa p intellectū: dei
 de intellectus nō pōt diuidere totū nisi prius sibi obi
 ciatur totū q partes diuile: igit intellect^z prius intelli
 git totū integrālē: q suas partes. L. li. (Sūtautēz no
 bis primū manifesta: r certa pfulsa magis: poster^z ar
 ex hys sūta nota elementa: r principia diuidentibus hec
 pstrue sic magis pfulsa. i. cognita naturalia que dicunt^z
 tota integralia: sunt nobis primū manifesta r certa tā
 per sensuz q p intellectū: posterius autē ex hys. i. cōpo
 sitis integralibus sūta nota elementa. i. hec materia: r
 hec forma: r principia. f. mā: r forma: in cō diuident
 tib^z hec. i. cōposita naturalia: hoc est totū aūc est
 supplenda p^a principalis: igit a toto ad pres: r a ma
 gis pfulso ad min^z pfuluz: pcedit cognitio nālis.)

Notandū q illa que sunt cognita apud
 nos primo de rebus naturalib^z sunt cognita causata
 ab elementis: r illa q sunt ignota apud nos nāliter sūt
 cause cōposito: lz possibile est ex rebus cognitis cas
 rum cognoscere cas. Ex quo p^a pz: qz Arist. p pfuluz
 in hac rōne itelligit mixta causata r cognita ex elemē
 tis: ex quo nō cōparat nūc totū integrālē: ad ptem suā
 r ex hoc phs quodlibet totū vocat pfuluz: qz oē totū
 est min^z distinctū q pres eius: nec hic p elementa debet
 intelligi vocata elā. i. ignis: aer: aqua: r terra. **P**ri
 mo qz eque bñ sunt talia elementa pri^a nota q partes
 ei^z: sic mixta ex illis. **S**ecdo qz tūc nō ponētes ele
 mēta mixta nō pōt saluare lz: adeo p elementa
 intelligitur mā r tota discrete supra. **E**x hys ē ma
 nifestū q illa 4ª pclusio multuz differt a tertia: qz ibi
 nō sit mēto nūc de toto qd ē cōpositū nāle: de par
 tibus ei^z: hic aut sit mēto de oī toto: r de oī parte: ibi
 nō sūbat mēto de ptiā ptiā nālib^z: nūc ab solute: hic
 aut respectue fm q sunt discreta: vel cōmunia.

Secundo notandū fm cōz^m q cause sūt
 notiores apud nāz: qz nā sicut
 cognita ex causis: vñ videt^z q cause sūt nouiores apd
 illa sicut est dispositio in reb^z artificialib^z cū arifice. f.
 qm cause sunt cognitiores apud illū. Si igit nos ager
 mus res naturales: tūc cause eēt notiores apd nos:
 sed qz nos nō habem^z agere eas: adeo dispō i eis apd
 nos est p raria dispositio in reb^z artificialib^z. 3d di
 cūtur cause notiores nature suis cōpositis: qz sunt p
 pinquiores nature: r qz ab hys incipit opari faciēdo
 cognita: ex hys causis recte scire ptingit in arte qm do
 mificatoz prius cognoscit ligna r lapides: q domuz
 faciā ex illis: qz illa sunt ppinquiora sibi: r ab hys inci
 pit opari: r idē dicit^z si arāfex faceret naturalia: sicut
 fac artificialia q prius cognosceret cas naturales q
 effectus: qz igit nos nō facimus nālia: lz artificialia: nō
 modis oppositis cognoscimus illa r pres illo p: seu
 causas: qm in nālib^z prius cognoscimus causatū q
 causas: in artificialib^z vero prius cognoscimus cau
 sas q causatū. Ex isto p^a sequi videt^z q p^a per no
 ticiā nāe: vel artificis nō itelligit actū scdm pō cognitū
 ue: qz nō dubitat artificē pri^a rōciari de artificialibus q
 de causis ei^z: cū illū sit primū in intētiōe: r vltimū in
 executione: lz p noticiā in. itelligit ppinquitatē causatū
 ad actionē artificis vel nature: vltimū dicit^z est de in
 tētiōe Lincon. potest tū dicit^z q p^a accipit hic notū

Philosophicorum.

ciam pro actu 2° virtutis cognitiue put supponit p^o noticiā inuētiua: quā aliquid cognoscit in seipso cuiusmodi est noticiā sensus exterioris: et sic est pcedendum q^o aritex: 13 p^oius intelligat artificiatā q^o causas: tñ p^oius sentit causas q^o artificiatā: prius enim videt domificatio: ligna: et lapides: q^o domum pducendam ex hīs. Ita natura si cognosceret prius haberet inuētiua noticiam de causis: q^o de causatis: et idē pingeret de nominib^o si faceremus res naturales ex suis causis. ¶ Dicendū igitur q^o tam pbs: q^o p^o intelligit per noticiā actus scdm virtutis cognitiue: q^o cum dicit pbs q^o prius cognoscimus cōposita q^o causas: accipit noticiā p^o actus scdm p^o cognitiue: igit etia p^o accipit cum dicit causas esse notiores nature. ¶ Itē dicit p^o q^o in mathematicis eadē sunt nobis notioza: et nature: vbi p^o noticiam nō pōt intelligi p^o p^oinquit ad actionē: nec formatio: vel descriptio agentis: cum in mathematicis nos nō incipimus agere a causis: sicut nec natura: 13 prius intelligamus causas q^o effectus: quas etiā prius cognosceret natura: si eēt cognitiua. (Unde ex vniuersalibus): arguit pbs ad cōclusiōnes p^o p^oinquit cōparando totū in modo: ad partem subiectiua: nam vniuersalia p^o cognoscūt q^o sua singularia: 13 vlt est quoddā totū: igit cognitio naturalis pcedit a toto ad partes: patet 2° cum maior: qm vltus p^o cognoscit colorē q^o hūc colorē: et audit^o p^o audit sonū: q^o hunc sonum: vt colligit de intensiōe phi 2° de anima: di. colorē esse p^oimū obm vltus et sonū auditus: 13 omnis noticiā intellectiua dependet a sensitiua 3° de anima: igit intellectus etiā prius intelligit hec vniuersalia: q^o illa singularia: scdm ptem aūtis pbat pbs duabus rōnibus quāz p^oima est ista: omne not^o fm sensum est quoddā totum ex p^oioz rōne: sed vlt est notus fm sensum: vt iam est ostensū de colorē: et sono: et p^onter possit manifestari de quolibet sensibili p^oio vel cōi: igit vlt est quoddā totū: et p^onter singularia sunt ptes. (Le. li.) Un ex vltibus in singularia opozet pcedere. s. p^o cognitionem tā sensitiua q^o intellectiua: 13 vlt est quoddā totū: p^o totum. n. fm sensum notus est: p^ostrue sic. n. p^o q^o illud q^o est notus fm sensum est totū: sed vlt est notus fm sensum: igit vlt est totum. ¶ Scda ratio oē p^oinens in se ptes est quoddā totū: sed vlt est p^oinens in se ptes: q^o vniuersale est quoddā totū: p^o p^ontia cū maior: q^o totum dicitur relatiue ad partes: minor vero 13 ex eo q^o vniuersale in se p^ontet singularia que dicuntur ptes subiectiue illi. Le. li. (Vniuersale aut totum quoddā est multa. n. cōprehendit in partes vniuersale. s. singularia.

Notandum 2° fm comen^o 2° 4° q^o oportet nos pcedere i doctrina de rebus vlt^o ad p^oiculares et intendit Arist. per vltia: vniuersalissima que p^ont inuēnti in istis rebus naturalib^o. s. de causis et accitibus: q^o quāto vlt fuerit cōius tantomagis p^onebit: et ex hoc sermone: de clarat q^o intentio istius libri est loqui de vniuersalib^o rebus cōmunit^o q^o p^ostituitur p^o nāz. ¶ 2° pars cōmēti declarat qm in doctrina nos pcedimus ex notiozib^o ad min^o nota: vniuersalia sunt notioza p^ont^o: ideo in doctrina o^o nos pcedere de rebus vniuersalibus ad p^oiculares: et ita p^ongit in phiā naturali: qm in libro phico 2° determinat de corpore mobili simpliciter: et in libro celi de corpore mobili ad vbi: et in li^o de gnatione et cor. de corpore mobili ad formaz: et sic vltia semp pcedendo a magis cōmuni ad min^o cō

mune. Idē p^ongit in quolib et libro p^oiculari: nā in libro phico 2° prius determinat de p^oicipijs q^o de causis: et prius de motu q^o de loco et tpe: pstat aut p^oincipiū cōmuniū esse causa: cū omnis causa sit p^oincipiū et nō e^o: et motū cōiozem esse loco et tpe: cum mot^o p^o natur in tribus p^odicamētis: et tā locus q^o tps soluz in vno p^odicamēto. s. q^ontitatis. ¶ Secūda ps comēti etiā ostendit: qm in rebus nālib^o cāe vniuersalissime sūt materia et forma: et accidēta vniuersalissima sunt motus: tps: et locus: de quibus oib^o p^osiderat naturalis sciētia: et si alique sunt cause vniuersaliores rebus naturalib^o: vt deus: et intelligētiae: illē nō sunt phice cōsiderationis: vt testat Arist. 2° phico 2°. ¶ Tertia pars comēti de se ē nota: nā magis p^oinet genus q^o species: q^o est cōmuniū et magis generalissimū q^o subalternum: q^o est cōmuni^o magis. n. p^oinet aial q^o homo et substantia q^o corpus: q^o est cōmuniū: et ideo magis cōtinet liber phico 2° q^o alius liber naturalib^o: q^o ē cōioz vt patet cōparando subiectū suū ad subiecta alioz lib^o 2°. ¶ Quarta ps comēti est sequēs ex p^oiozib^o: nam si liber phico 2° est alijs cōmuni^o opozet q^o cōsideret cōmuniū a que p^ostituitur p^o natura: dec autē sunt materia et forma: motus: tps: et locus: de quib^o in generali p^osiderat et nullus alius liber naturalis phie. notandū fm comēto 2° 3° co-

Secundo dem 2° q^o Arist. cū dicit p^oicularia nō intendit indiuidua: 13 vltimas species: aut illa que sunt q^o vltimē spēs: et ratio: qm nulla scientia terminatur in singularia: cū illa sint infinita: 13 bene in vniuersalia que sunt spēs specialissime: aut generalia sub alterna p^opinqua apparentia quasi spēs specialissime. ¶ Et licet sic exponat 2° potest in intelligi ista: vt licet intelligēdo p^o singulare indiuiduū: dicit. n. pbs q^o vniuersale est notus fm sensum: pstat autē q^o nunq^o cognoscit vniuersale p^o sensum: quin tūc cognoscit indiuiduū: quo semp vniuersale dicit magis notū. Est igit intentio phi: q^o sicut vniuersale ē notus singulari et magis vniuersale minus vniuersali: tam per sensum: q^o p^o intellectum: ita in scientia demonstratiua p^ocedit ab vniuersali ad singulare et a magis vniuersali ad minus vniuersale: nec est incōueniēs. p^ocessus sciētificus ab vniuersalib^o ad singularia: ex q^o de singularibus habet sciētia: et demonstratio 13 nō per se p^oimo: sed tñ: vt in eis reperitūtur vniuersalia. Sed 2° ordi nem inter magis et minus vniuersalia in p^ocessu scientifico comparat ordinē inter indiuiduū et ptes suas: di. eodē 2° res vniuersales apud intellectū notiores sunt: q^o p^oiculares. s. spēs: q^o vlt ad similitudinem duō cōposito: et cōpositū ē notius apud sensum: i. quē admodū illū vniuersū est notius apud sensum: q^o est p^oincipiū fidei: q^o p^oincipia q^o sunt cause illius vniuersi s. demonstratiua: sumpl^o vltia sunt notioza apud intellectū q^o p^oia: 2° omne illud vocat vniuersū q^o p^oinet multa: et q^o nō solū vlt p^oinet multa: 13 et singulare. s. partes essentiales: et integrales: ideo nō tñ vlt: 13 etiā singulare: vocat vniuersum: p^o fidem autē intelligi 2° p^ocessum q^o ab effectū ad cāz: et p^o sciaz: p^ocessus pp^o qd: a causa ad effectum: sicut ergo vniuersale dicit p^oincipiū sciētie: ita singulare dicit 2° esse p^oincipiū fidei.

Tertio notandū fm lincoñ. q^o duob^o modis perueit ad cognitionē p^oicipio: rū nālib^o: p^o incipiendo a cōpositis: diuidēdo cōposita in p^oin^o eo mō quo dicit^o ē in p^o rōne: scdm incipiendo a p^oicipijs acceptis in maxia cōitate: verbūz. i. nō

Tex.
10.4.

non. Sile. p^o p^ont

Libri primus.

[illegible]

Quarto notandū 1^m Por^m q^d vlt est q^d
dā totū in mō: 1^a singularia sunt
pres subiectiue: qm̄ vlt ē fo^ma p^ris: 3^a fo^ma to^r
n^o ex itentioe pbi. 1^a p^rico p^ro: cōf. n. to^rto idiuuio 1^a
nō aliatū p^ricē: idē totū in mō: q^r modus suus cēn^d
di. p^rinet modū cēn^di sūi singularis: 1^a p^rif singularē
d^r pars vltis p^ro cēn^r p^rinet ab illo: 1^a ē sūbim: q^r
recipit vltē tāq^m mā sua fo^ma: 1^a nō solū ē hoc v^ez q^r
parādō vltē ad singularē: s^cz ē cō parādō q^d3 sup^r
cūlibet vltis vltio dicit. n. por^m q^d p^ratē gen^d cōniet
oēs suas spēs: 1^a q^d gen^d est totū spē: 1^a spēs ē totū 1^a
diuidui. ¶ Et p^rdicat tā bic: q^d in alia lectioe seq^r q^d
4^a eadē sūt nō nēcia 1^a nē. 1^a q^d3 p^ratē mathe^o
Scdo in q^d3 p^resul p^rtered nūi. Tercio in aliq^d p^ro
essu: q^r est nati: fm̄ bitudinē cāe efficiētis vlt finalis:
q^r tā nobis relpā nō notio: ē color realis: q^d itēno^r
nalis. Quarto 1^a q^d3 simplia. p^resul: q^r ē fm̄ bitudinē
cāe fo^malis dicētis totū in mō: 1^a nō paritē: qm̄ tam
apō nō ē apō nām p^ro cognoscit vltē q^d singularē
1^a magis vltē qm̄ in vlt. ¶ Circa dicta mouēda ē q^d
tuor ou^a 1^a q^d3 p^riz^m est v^m vltia sunt in suis singularib^z
ē^r aia: 1^a arguit q^d nō roib^z echam: ab eo factis: tā
bic q^d 1^a logica: p^ro 1^a itellē: q^d ē facti vltatē rē: s^cz
p^ro: 2^a p^ro. de aia super 1^a vbo Arist. vlt aut nihil est:
aut posteri^o ē^rigit vltia nō sūt in singularib^z ē^r aia:
sed nūi in aia. ¶ Scdo seq^r dato illo q^d fo^r. 1^a hūaⁿ
nitas sua sūt quereat: 1^a p^rif dēsube: 1^a ouo corpo^ra:
q^d est ipo: q^r nō p^rit ouo corpo^ra ēē sūt fm̄ Arist. 4^a
p^rico: 1^a p^rbat^r 1^a mib^z ēi sp^ro: 3^a hūanitas ēi fo^m

recigit hūanitas nō ē foras: s foras ē hūanitas sū
tigit foras. 2. hūanitas sunt uires. ¶ Tercio eo qd ē
vniū numero: qd eo qd ē: s singulari: p p p nō nullū
est vlc ē aiaz: pzi¹ p² q³ ab vno puerbilit ad reliquū
aīo est ma¹ qd eo qd ē cū a¹ fac nūz. ¶ Quarto se
q pntig. pcedē i sūm in pōdicamētis dūitatis q³ Ari.
pzi¹ post. 7. pbz² q³ q⁴ sic for. pūat cū plonētia cū sua
hūanitate: qd si o3 ad nāz eo3 fori 7 plonētia cō
ueniēte: pides fori 7 hūanitatē abān cōis 7 sic i
sūm. ¶ Oppo¹ 13 Ari. i lra di. vlc ē qd dātō¹ qd nō p
telligi deceptu mērali: qd illud nō ē pzi¹ notū q³ sūn:
nec ē notū q³ sūn: qd illd ē itellē dē vlc ē aiaz: qd
ē ē singulari 7 eo qd oīs for² ē i n lra māz: vlc ē for²
7 sūn: māz: vlc ē ē singulari 7 for² cū a¹ 7 b² ē Ari. p¹
ce. di. qd celū dīco for² qd b² hoc celū o¹ māz: 7 p¹ phi.
d. Ari. qd eo sup¹ ē for² iū inferioris. Itē q³ ē i n lra
tigit p idē spēs ē i diuiduū: p3 p² q³ sic p¹ p² dē de
spēta spēs de diuidū: aīo vō ē Doz pb. i suis vlib¹
7 pbi¹ a¹ pbi. ¶ Ad p¹ d¹ q³ locū ē p² Platonē
ponēte idēas cū vīa sepata a suis singlarib¹ loco 7
sbo. di. qd sol¹ intellect² ē qd pōt facē vīa sepata: loco
7 subiecto 7 iūa locū ē Ari. qd vlc. s sepata a singu
larib¹ aū nūbil ē aū post¹ ē 7 v3 iū intellect² vū aūq
imaginatū sūt. q³ vlc: calē p dēale: foale: 7 i n tōi ale.
¶ Ulc ē cā p dūc¹ plurū i diuiduū 7 idiffertē o
ueraz spēz: 7 sic bō 7 itelligēti oīcū vīa d bō dīc
Ari. i n p bē¹ meta. q³ vīa sūnt diffm¹ ad cōgnoscēdū.
¶ Ulc dē cā cē p rāpāri hūiēz spēi oīz i diuidū
duoz: qd 7 sic posuit plato boīz cōm: equū cōm
ē itelligētiā sepata: i o bē signo 7 rēpāciētis solū
indūi¹ illaz spēz: dē qd³ dīc Ari. i n plo. dē aīa: vlc
aū nūbil est aū post¹ est: 7 p¹ postē. gaudeat p dēc
p loīs q³ mōstrat sūt. ¶ Ulc foale ē nā cōis idēp¹
cōicāta suis suppoīitīs vt hūanitas exīs i o b¹ hōi
bus aīalīs i o b¹ aīalib¹: dē hīs locū ē Ari. p¹ po
ste. di. q³ dē vlib¹ 7 nō ē singlarib¹ ē aīa: 7 p¹ o¹. i. c.
dē spē pūcipā: spēi ples sūt vñ bō. s. cōis. ¶ Sz vlc
i n tōi dē ē pcep¹ vñuo cō p dīcābilis dē plib¹ vt illi
pcep¹ bō alioē tali vīa dē p¹ o¹. pōnēs. s. vīa. q³
spēs: oīa: ppzū 7 a cū¹ sub mō p dīcātōis 7 n p dēi
fū¹: q³ p dīffinit qd 3 illo 7 p p dīcāt: vñ f3 vlc ppzīe
dīffinit p cē i n suis singlarib¹ 7 mēthapōicē: p oīa
dē suis singlarib¹. ¶ Qd abec dā sūnt vt scia¹ Ari. 7
p nētatozē nullū vlc negatē nūi. Platonē: aīa aūt
sūt i n rēz nūi qd dīffatōēz anūqz: qd d vīū q³
dā sūt aīa rē vt o¹ itelligēne: qdā i rē vt gnā i spēs
7 qdā pōst rē: vt cōceptus mērales significatēs gnā
7 spēs rēz qd³ dīcām¹ aliq¹ ē cū dē spē aliq¹ cū dē ge
neris: 7 aliq¹ genē vlc spē oīe: offerre. ¶ Ad 1¹ negat¹ p¹
ad pbātōēz nega¹ q³ Ari. sto. pcedit 4¹ p bico 7 p ali
qd est i seipso: i nō p¹ nē i n illa 7 nūbil est i seipso
3 hūanitas ē foras: qd hūanitas nō ē i n foras: s foras
q³ hūanitas nō ē i n hūanitate q³ ē for. ¶ Ad 3¹ vīa¹
q³ vñū nūo acitip pūi¹ p¹ mō p eo q³ aū aliq¹ facit
nūm: 7 sic eo ens ē vñū nūo: qd nō lēq¹ qd oēns sūt
sing¹: aliomō vt dīffigū¹ p vñū gnē 7 vñū spē 7 sic
negat illd aīo: oē qd ē vñū nūo: p nūi tū bēzūi dīc
q³ vñū nūero 7 singlarē pntē ē tūmī pīe vlc scōē i
tēōnis: s i sūnt tūmī pzi¹ itēōmī pcedat qd eo qd ē
est vñū nūero 7 singlarē: q³ tā bō i n cōi q³ aīal cōis
est vñū nūo: qd vñū nūmero 7 singlarē. s. scōē i n tē
tōis: illa p pōfūto ē negāda: qd nūc spēs cē i diuiduū
7 gen¹ singlarē qd o¹ quodlibet negatē: sicut negatē
illē spēs spālīfima est genus. Genus subalternū est

Phisicorum.

genus generalissimum: nō obstat q̄ soz. est illud quod
est spes spālissima: τ genus generalissimū: τ gen^{us} hoc
alterū: qz soz. est bō cōis: aīal cōē: τ bā cōis: τ fub
it cōtingit p̄ diuinitatē p̄dicationē formalis τ p̄d
p̄ca: ac suppositionē p̄sonalis τ sumpticiū: de q̄
sum fufficienter locutus in tractatu quē feci de vībus
¶ Ad quartū negat^{ur} q̄ ad p̄bationē dico q̄ nō est
silkudo: qz si duo p̄ueniūt hōz nullū alterū cōinet
oīare vñ nām illis cōmēd hoc nō oīz vñ eoīz
alterū essentialiter cōinet: mō soz. nō p̄inet platoz
nec ecōtra: aliter humanitas cōinet quolibet eoīz: nō
mīrū si soz: τ platoz oīatur vñ cōē: τ nō soz: τ hu
manitas vñ quibuscūqz duob: datur vñ p̄m^{us} cōis:
oī illa duo iūicē mālter p̄ari: vīllo zym^{us} fē bēat vī soz
mām sozēs τ humanitas: nō p̄it iūicē mālter cō
parari p̄pter essentialitē p̄inētis τ depen^{dentia}: ideo illis
rōe cōueniēte nīl cōpetit cōis.

Secundus dubiū vix illa sint reali
arg' qd sic rōib' Burlei ab eo facit: in suo plogo q
rū p'ia est illa. Natura intēdit p'mo spēin ⁊ nō idē
uidit' fm Aulēns p'mo loci phice: qd se declarat
postq' a. ignis p'duit. b. ignem: nēq' eadē intēdit: sicut
idē appetit' ⁊ eadē format' igitur si prius. a. intēde
bat p'oducere. b. iā intēdit p'oducere idē: ⁊ nō pōt
amplius p'oducere. b. igitur aliqua intē. nālis per
petuo frustrat'. Cōsistat: p' eadē mēsurā p. q. p'ducit
. b. poterit p'ducē. ⁊ igit' poterit agere a casu p'ia philo
sophū octauo phisico qd olim possibile est aliqua spē
dē fieri a casu ⁊ nō: pater p' q' q. p'ducere qd nō iudē.

¶ Secundo. al appetit cibū n appetit uia mīgā-
rē: q̄ forte nullū tūc vidit nec fensit: igit̄ appetit cibū
vlem: nūc appetit sic: al appetit cibum vlem: ⁊ n ap-
petit cibū singularē: igit̄ cib⁹ vniuersalis n est cib⁹
singularis. ¶ Tercio. pmitit denariū: aliquid pmitit
sed nō oena^m singularē: q̄ cū nō sit maiō: rō de vno
q̄ de alio infinitos denarios. pmitit: ⁊ p̄ter non
posset: satifficāre pro illa pmissione: igit̄ pmitit de-
na^m vniuersalē ⁊ per p̄ns denariū vliis nō est dena-
rius singularis. ¶ Quarto sba diffinitur sed nullum
singularē diffinitur: igit̄ solum vle diffinit: patet p^a
⁊ añ^a. est Ari. septimo metha. tūc sic: vle diffinit ⁊ nul-
lū singularē diffinitur: igit̄ nullū vle est singularē: sed
aliquod vle est extra aīam illud. q̄ s est prius notū
q̄ sua singularia p Ari. in lfa: igit̄ oē tale vle rea-
liter diffinitur a quibet fuo p singulariū. ¶ In o^me.
¶ Porphiri⁹ dicēs. Participa. spēs plures homines sunt
vn⁹ hō cōis: deinde n spēs neq̄ gen⁹ posset p̄dicari
aliquo singulari fici neq̄ aliqua forma substantialis
vel accidentalis de cōposito nālis: p̄ns est īntentiō
nō Ari. ⁊ Porphiri⁹ ibidē ī p̄ns. ¶ Ad p^m. dicat q̄
illa p^a. nō valet: nā īntēdū p^a spēcē ⁊ nō indiuiduū
igit̄ spēs nō est indiuiduū: fūmō indiuiduū pro in-
tentiōe p^a. ficut nō sequit̄ hic cōceptus hō significat p^a
hoīem: ⁊ nō significat primo hic hoīem: igit̄ hic ho-
mo nō est homo: dicat tamē p materia argumēt. q̄ lz
nō īntendat p^a. spēm nō īntendit. pducere spēm sed
indiuiduū: q̄ hō cōis nō generat nec generat sed soz.
vel plato p^a. de ge. Indiuidua enīz generant ⁊ corru-
pūnt ⁊ spēs sunt eterne p^a. posteriorū: ⁊ dico p̄r
q̄ a. īntēdū pducere. b. quo productio manet eadem
intētiō nē p quaz nō ītēdū amplius pducere. b. quia
b. nō est productibile p corruptionē potētē respectū
ue ad formā: nec ex hoc frustra illa intētiō q̄ pōt p

ducere alia p̄similis sp̄ci cū. b. ¶ Et ad p̄simationē
dicit q̄ si. a. pducere. c. in eadē mēsurā in qua. pducere
ret. b. nō ageret a calu q̄. pducēdo. b. etiā inēdēt p̄du
cere. c. r̄ oīa. pducibilia eiusdē sp̄ci: q̄. aī. pducatur. b.
r̄ nō. c. hoc est ex p̄sposito mēsurē mērie vna cum deter
minatioe nē v̄lis. ¶ Ad 2^m. dicit q̄ aīal appetēs
c. b̄ā appetit cibū singulare: q̄. abus v̄lis nō pōt cor
rūpi n̄z diger: r̄ p̄r cōcedo q̄ appetit s̄m̄itos cibos
singulare: s̄z nullum v̄nq̄ viderit: neq̄z ē incoīueniēs
q̄ cognoscat aliquid p̄suse q̄ d̄ nūq̄ sentit: sicut diceb̄ a
tur de solmica colligēte grana p̄zo tpe hēmalis: r̄ de
aranea faciente telē v̄n capiat mufcas. ¶ Ad 3^m. dicit
q̄. p̄mittēs dena^m. p̄mittit dena^m singulare imo oēm
d̄na^m. p̄mittit: q̄z p̄ quolibz corz abfoluere a. p̄missio
nē: v̄ezēn nullū dena^m d̄stincere. p̄mittit sed s̄m̄itos
p̄suse. p̄mittit: sicut etiā in ista. r̄ u sc̄is alterū istoz eē v̄
r̄ nō d̄mōstratis duobz p̄. traditōz q̄s cōtingētibz li.
alterū supponit p̄ quolibz illoz additūre. r̄ cōsue
q̄. nullū illoz sc̄is esse verū. ¶ Ad quartūz dicit q̄
sicut nō sequit̄ s̄ba diffinitur r̄ nullū singulare diffini
tur: igitur nullū singulare est s̄ba: itē nō sequit̄ v̄le oīz
diffinitur r̄ nullū singulare diffinitur: igitur nullū v̄le est
singulare: q̄. v̄trobiz arguit̄ a suppositioe simplici
ad personalē: igitur nullū singulare diffinitur t̄m
mē diffinitur aliquod v̄nigēsale quod est singulare
aliquod. Et p̄r dicitur q̄ licet nullū singulare diuidi
tur i rationale r̄ irrationale: aīal ē aīal in cōi q̄ est sua
singularia diuiditur in rationale r̄ irrationale: nec oī
q̄ solū res extra diffinitur: aut diuiditur: sed etiā
cōceptus aīe tanq̄ sig^m.

Tertium dubiū vtz vlt. s. genera ⁊ spēs
sint in alia: ⁊ arguit qd nō rōib⁹
Bur. i hoc plo. ⁊ primo sicqz astra plura essent gene
ralissima q̄ dēc: ⁊ plura p̄dicabilia q̄ qnqz: p̄tra p̄oz
p̄briū ⁊ Ari. pbat⁹ qd ⁊ dēc sunt in mēte mea ⁊ dēc
in mēte tua: quēque in mēte mea ⁊ quinqz in mēte tua
imo sequit⁹ qd ḡn^{ma} sbe hz genus sup̄ra se ⁊ est in de
terminata spēs p̄nū ālitatis: qd ois cēptus mētis cū
sit qualitas reponit⁹ in determinata spēs qualitat⁹
⁊ p̄n^r hz gen⁹ qualitatis sup̄ra se sicut generaliter om
ne indiuidū alicuius spēs: illa spēs hz ḡn^{ma} sup̄ra
se. ¶ Scdō sed⁹ qd est possibilis p̄cessus infini⁹ in p̄
dicatis quidātius cōtra philosophū p^o. posterioriū
⁊ pbat⁹ qd: s̄int. a. b. duo ḡn^{ma} p̄nū sbe in mēte tua
⁊ in mēte mea: nūc ab illis pōt abstrahi cēptus vni
us⁹ eis cōis: ex quo solo numero differūt. abstra
bat igitur c. sic qd sint duo. c. vñ in mēte tua ⁊ alteri
in mēte mea: nūc illa duo. c. iterū solo numero differūt
igit ab illis pōt abstrahi vn⁹ cēpt⁹ vniū⁹ eis cōis.
tu igit ille. d. ⁊ p̄cedam ⁊ in finitū. ¶ Tertio sequit⁹ qd
aliquid est cōe vniū⁹ sbe ⁊ accidit: patet qd ḡn^{ma}
p̄nū sbe est vniū⁹ cōi forti ⁊ spēs spālissime fortis: sed
for. est sba: ⁊ spēs spālissima fortis est accēigitur ⁊.
¶ Quarto dō: nulla sba est ālitās abstractū subie
cti p̄ oī p̄ se p̄tenio s̄i cōigit distribuit⁹ p̄zo oī genere
subalternō ⁊ spēs p̄nū sbe igit nullū subalternū gen⁹
nec p̄nū cūsdē p̄nū est ālitās: ⁊ p̄ nō nullus cēpt⁹
ē gen⁹ vlt spēs p̄nū sbe: s̄i solū res extra aiām. ¶ In
o^o. arguit qd alr diffinitioēs p̄p̄briū p̄oz vltū nō
eēt vere cū temp dēc p̄ dicari: ⁊ p̄n^r hēc nō ēt p̄t
mo mō dicēdi p̄ se hō est aīal qd ē p̄tra p̄m p^o poste
riorz: ⁊ p̄z^o. q. nō p̄dicat gen⁹ necqz oīa nō diffinitio
desso p̄ opinioē p̄tariā: ⁊ p̄n^r nulla diffinitio con
stat ex ḡnē ⁊ oīa posita ex mediū in demonstratiōe

Liber primus.

cuius o^m colligit a philosopho p^o posteriori p^o p^o se-
queretur illa propositio negativa non esset immediata
in qua gnā^m vniuersi p^onti remō² a gnā² alterius p^ora
p^onti ibidē p^o posteriori p^o. ¶ Ad p^o d^o q^o nō ē icouen^o
infinita esse p^odicabilia p^onti: et infinita esse v^olia et ge-
neralissima tanq^o signa: sed esset incouen^o tāq^o res: d^o
tū q^o in mēte nō sunt nisi d^onque p^odicabilia et decē pre-
dicamēta: vel gnā^oissima ad hūc intell^o: q^o oē p^odicabi-
le vel v^ole coīcidit in aliquā illaz d^onque denotatiōnū
genus: spēs: o^ora: p^onti: et accōis: et oē p^onti: coīcidit
in aliqua illaz decē denotatiōnū: p^onti: sube: p^onti:
q^ontitatis: et sic de alijs: et oē gnā^oissimū coīcidit i aliq^o
illarum decē denotatiōnū: s^oba: q^ontas: qualitas r^olo et
huius. ¶ Et p^onti p^ocedo q^o gnā^o p^onti sube est i deter-
minata spēs q^ontas: et habet genus supra se: vt ē q^odā
res significata vel significabilis: vt aut ē signū rei sic
nō est in p^onti q^ontas: imō nō est incouenies q^o aliqd
vt sig^o sit gen^o ad se ip^oz vt res significata p^oz illo ter-
mino q^ontas. ¶ Ad 2° nē: p^o q^o p^o illū p^onti: nūq^o hē
b^o p^oceptus coīo: ente: v^o a ouob^o gnā^oissimis vt sūt
res nūerales p^onti extrahi p^ocept^o coīo: vniuo^o: sed nō
p^onti sunt signa taliter significatiua: dicat q^o a q^obus
cūq^o ouob^o p^oceptib^o solo numero differentib^o solo nu-
mero significantia adeq^ote p^onti extrahi vnus cōceptus
vniuo^o: sed tā ista duo gnā^o solo numero o^ora nō
significat adeq^ote entia solo numero o^ora: sed vniū solū
s^oba in coī. ¶ Ad 3° nē: p^o eo q^o gnā^o p^onti s^oba: nō
est vniuo^o coīo: s^oba: cuilibet spēs spāl^ois: s^oba: sed s^oba:
ti et spēs spāl^ois: que est humanitas in fortēno at s^oba:
ti et spēs spāl^ois: q^o est p^ocept^o mentis. ¶ Ad quartum
nē: a^ois: q^o s^oba: hui^o negatiue nō distribuit p^o quolibz
p^o se p^onti s^oba: illo: sed b^o p^o quolibet significato illi^o p^o
se cōtēti: distribuit etiā s^oba: illius negatiue p^o quolibet
p^o se p^onti s^oba: significato adeq^ote illi^o: q^o nullus hō: nec
aliquod animal: nec aliquod corpus: est qualitas.

Quartum

dubium: vtrum vniuersalia
sunt nobis nota p^onti q^o singu-
laria et magis vniuersalia minus vniuersalibus. Ar-
guitur q^o non: et primo sic: vniuersalia sunt remō²issi-
ma a sensu: et singularia. p^onti: quāssima p^o posteriori: p^o
igit nō cognoscunt vniuersalia a sensu: vel si cogno-
scuntur illa posteriori cognoscunt suis singularibus
ait. n. aristotel. ibi q^o v^olia sunt incorruptibilia p^onti: et
eterna: igit sunt notiora nē et p^onti posteriori nota no-
bis. ¶ Secūdo p^oposita sunt magis et p^onti nota nobis
q^o simplicia: sed minus v^ole est p^opositū magis v^oli: igit
minus v^olia sunt nobis notiora magis v^oli: p^onti cū
a^o p^o Ari. i. l^ora b^o ar ē Porphirij et p^onti: et o^ora: hōi. q^o
genus et o^ora sunt p^onti spēs. ¶ Tercio magis v^olia sūt
cause minus v^oli: sed cause rez nāliū sunt nobis mi-
nus note q^o ipse res nāles: igit magis v^olia sunt no-
bis minus nota minus v^oli: p^onti cū minori p^o Ari. h
a^o aut ē Porphirij et p^onti: et o^ora: hōi. q^o genus et o^ora
sūt p^onti spēs. ¶ Quarto sequit q^o nihil p^onti a nobis
cognosci in spāl^o quin cognoscant o^ora p^onti de eo v^olia
q^o cognoscens finita: p^onti cognoscere numerū illorum
igit si cognoscere equū in spāl^o: o^o cognoscere o^ora sua
genera p^odicabilia in q^od: sed q^o ipse possit cognoscere
quot sūt genera subalterna ad equū: q^o nō credis esse
verū: q^o nullus posset aliū certificare de multitudine
illoz generū: nā equus est in vno genere sibi p^onti: quod
cū a^onti: in quo nō est tū boue: et ecōtra: v^o ad cogno-
scēdū o^ora genera subalterna o^o cognoscere oēs spēs
a^onti. Arguat q^o sic. Possibile est aliquē cognoscere
equū nō cognoscendo gen^o p^onti: quū sibi: q^o aliqd mi-

nus v^ole aliquo suo magis v^oli p^onti esse notius. Cōtra
rū: Ari. di. o^o ex v^oli: bus in singularia. p^ocedere et q^o
v^ole est notius p^onti sē: v^onti arguit sic. Cōloz ē primū
obm v^oli: et nō aliquis color p^onti Ari. 2° de aia. igit
a visu prius cognoscit color: et cōi q^o albedo vel iste co-
lor. igit v^ole prius cognoscit suo singulari et magis
v^ole minus v^oli. ¶ Ad p^o d^o q^o v^olia p^onti sūt ē formale
q^o est esse separatū ab h^ole: et nunc sunt remō²issima
a sensu: sed p^onti sūt esse m^ole: quod est esse h^o et nūc sunt
p^onti: quāssima sensui: et cū d^o v^olia sūt eterna verū est: igit
tur prius cognoscant suis singularib^o apud nām: cō-
cedo: igit nō prius cognoscant a nobis: negat p^o: d^o
cū est enim q^o nō inueniunt. p^onti: nāli: q^o est cām
p^onti a nobis cognosci suo effectu: v^onti intētiōes aie sūt
effectus rez nāliū p^onti p^onti et p^onti: et o^ora: hōi. et tū
prius cognoscit aia res nāles q^o illarum intentiones.
¶ Ad 2° dicitur quod q^o v^ole est simplicius spēs. i. vt
pars et^o posteriori cognoscit: sed vt est totū respectu spe-
ciē et p^onti: p^onti: prius cognoscit. ¶ Ad 3°
rū: eodē mō q^o magis v^olia vt sunt cause partiales mi-
nus v^oli: posteriori cognoscit: vt aut sunt tota et cā-
ta p^onti cognoscit. ¶ Ad quartū: nē: p^o q^o cogno-
scēdo albedinē vel hūc colorē: nō o^o cognoscit o^ora p^o
se superiora: sed sufficit colorē primo cognoscere cum
sit p^onti obm v^oli: ita q^o nūq^o cognoscit singularē quin
cognoscit v^ole: nec v^onti cognoscit minus cōe: nūc co-
gnoscit magis cōe: si illud minus cōe nō fuerit obm
adequatū potētiē cognitiue: ita q^o prius cognoscit co-
lor q^o iste color: et p^onti cognoscit albedo q^o hēc albe-
do: et p^onti color q^o alb^o. v^oz ē q^o ista prioritas nō ē ou-
ratiōis: s^oz nē: et sic dico de sē: ita dico d^o intellectu quo
ad primā noticiā simplicē cām ab obo: q^o ex quo
illa depēdet a sensu: o^o p^onti p^onti intell^o cognoscere v^ole
q^o singulare: et magis v^ole q^o min^o: s^oz hēc notitia ē p^onti
et indistincta: loquēdo at d^o noticiā eliciā ab intellectu
aliqui magis v^ole prius intelligit minus v^oli: et suo sin-
gulari: aliqui aut ecōtra vt dicitur est in 3° notabili. Et iō
aliqui cognoscit equus nō cognoscēdo aliquid v^oli: s^o
i^o. distincte: aliqui aut nō p^onti cognosci quin cognoscit
tur superiora illius et v^oli: et nec est v^onti q^o inter equum
et aial sit aliqd genus subalternū: q^o tūc hēc diffinitio
hois aial rōale ē: icōpleta: cū diffinitio semp d^oari d^o
beat p^o genus p^onti: quū et p^onti illi^o generis: vt
colligit de mēte philosophi 2° posteriori: et ita nullus
posset dare diffinitionē p^onti: hōis: q^o nullus p^o
assignare tale genus propinquū: sicut ergo inter colo-
rē et albedinē vel nigredinē nō d^oat gen^o mē: ita nec
inter animal et hominem est possibile genus medium
cum nullum signandum sit p^onti: p^onti in quid.

Contra

hanc responsionem pro opinio-
ne Burley et Bridani et omnium
aliorum tenentium communiter infra animal alia ge-
nera collocari multipliciter arguit et primo auctoritate
et Porphirij ponētis aial rationale genus. i. aial p^onti
s^oba. 2°. a^ote Arist. 2° posteriori: ponētis gressibile:
volatile: et aquaticū: esse genera p^onti s^oba: quibus aial
ineff suis spēs: cōstat aut quodlibet illorum mi-
noris ē cōit^o et aial. ¶ Tercio sic. O^ora adueniēs
generi cōstituit spēs p^onti Porphirij: igitur sicut rōna-
le adueniēs aiali cōstituit spēm: ita irrationale adue-
niēs eidē cōstituit spēm: sed nō spēs spāl^ois: q^o aial
irrationale verificat de multis spēs: igit cōstituit spēs
subalternā: et p^onti gen^o. ¶ Quarto Magis cōueniūt
hō et symia: q^o hō et canis: igit rōne alicui^o p^onti: et
omnis cōuenientia fundat in vniū: et colligit a p^onti

Philosophicorum.

quinto metha: igitur est dare aliquod vnum in quo conueniunt hō et symia in quo nō conueniunt canis illud aut vnu in plus se h3 q species specialissima: q2 conueniunt hōi et symie: et in minus q aial: q2 nō conueniunt cani nec equo: et istud est arg^m potissimum qd mouit illos oppo- nari gen^o mediū iter hoiet et aial. ¶ Ad p^m d^r q^d Por phiri^o i hoc nō tenet: posuit. n. more Platonicō p^r cor pora celestia esse aialia rationalia: quod est falsum.

¶ Ad 2^m d^r q^d Ari. solū exēplariter loquitur et nō fm veritate: exēpla enim inquit ipse in libro elencorum ponimus: non quod ita sint: sed vt sentiant addiscen- tes: volatile ergo: aquatilis: et gressibile nō sunt i pūto sberitū fm fa mo sitatē: aut p acci^o cū pnotet extrinseca s. aerē: aqua et terra: sed sunt p se in pūto qualitatē cō notatā organizationē et si^m. ¶ Ad 3^m d^r q^d quod dif- ferentia adueniēs generi pstituit spēm si genus diuidi- tur ambab^o differentijs diuisibilibus vel ambabus indiuisibilibus. Si aut diuiditur duab^o differentijs quarū vna est diuisibilis et alia indiuisibilis: illud nō o3 qm sola indiuisibilis pstituit spēm: iō rōnale cū sit o3ia indiuisibilis tū hōi cōueniēs pproprie constituit spēm: et nō irrōnale: et pñ^o aial rōale est diffinitio alicuius: et nō aial irrōnale: nisi forte diceret q^d b2utum vel bestia est spēs illi^o diffinitio: sed hoc nō: q2 illi nō sunt p se in pūto sberitū pnotatiōis extrinsece: cō notat enim b2utum immūditā et bestia deaustationem vt p3 ex ethimologia vocabulo: et i3 ad interrogatiōne factā p quid est hoc: cōueniēt rñ^o aial irrōnale: nō tū aial irrōnale est diffinitio intelligēdo cōpleta et pfecta: sed est tū ps diffini. iōis: mō p parte diffinitio nis includentē genus bñ cōingit rñdere ad interroga- tiōne factā p quid. ¶ Ad quartū d^r q^d ex illo sūda mēto pbaur spēm spālissimā h3e spēm infra se: quia Soz. et Pla. magi cōueniūt q^d Soz. et Lice. seu Berta: igitur idē altatius cōueniēt. iē fundare in aliquo vno qd quidē v3eē spēs ad Soz. et Plato. minoris cōita- tis q^d sit hō. Itē dato i^o fundamento sequit q^d plura sūt genera q^d spēs: pbat et pono qd sub genere aialis nō sunt nisi quattuor spēs. s. hō: symia: canis: et equus: et p3 fm istā opitiōne i fundamētū rationis q^d semper duab^o spēs cōpetit ppiū gen^o. Sed qtuor vnitate facit sex pbinaciones vt liquet. Igit qtuor spēs cō petuit sex genera subalterna imediata qd ē absurdū.

Dicendum. do q^d hō et symia magi pueniūt q^d homo et canis ratione alicuius puenientie fundare in vno: nullum tamen est illud vnu. in quo ambo cōueniūt: preter gen^o aialis: vñ due albedines sunt similes ratione alicuius similitudinis fundare in aliquo vno: illud tamē vnu nō dicitur de ambabus albedinibus: q2 ille due albedines sunt similes: non tū vna similitudine: sed duabus fundatis in ambab^o albedinibus. Ita hō et symia cōueniūt: nō tū vna cō uenientia sed duabus: qm vna fundat i hoie et alia i si mia: iō nō sequit q^d sit aliquod vnu in quo illa duo adequare cōueniūt: ex quo nō cōueniūt: tū vna conue- nientia: sicut igit spēs humana h3 latitudinem in qua oia indiuidua istius spēs cōueniūt: et disconueniunt: aliqua magis et aliqua minus seipsos tū: et nō p ali- quod 3^m. ita genus aialis habet latitudinē cōuenien- tie et disconuenientie in qua sunt oēs spēs aialis cōue- nientes et disconuenientes inuicē: et nō p aliquod 3^m. di- stinctū a generi. Ex p^rdictis sequitur q^d ista p^r nō valet homo et canis magis differūt q^d hō et symia: sed hō et symia differunt spē: igitur hō et canis differunt plus q^d

spēs: sic nō sedē. Soz. et Berta magis differūt q^d Soz- tes et Pla. Sed Soztes et Pla. differūt numero: igitur sortēs et Berta differunt plus q^d numero: sicut enim sub eadē specie aliq^d magis differūt et aliqua minus semper tamē numeraliter: ita sub eodem genere aliq^d species magis differunt et aliq^d minus specificē tū nō creādo latitudines generis quare et.

Assistent

Autem

Tertio arguit p^res ad quar- tam p^r nē pparando totum diffinibile ad partes suas et arguit sic. Diffinitum p^r a nob cognoscit q^d sua diffi- nitio diffinitū est qdā totum: igitur cognitio naturalis p- cedit a toto ad ptes: patet psequētia: q2 partes diffi- nitionis sunt partes diffinitū: nam aial et rōnale sunt indifferenter ptes hois et sue diffinitiois. b^o vero est clara: nā ex quo oē diffi^m h3 ptes: o3 q^d illud sit q^d daz totū: sed a^o. pba f3 nā circulus est diffinitū et sua dif- finitio est figura a cuius centro ad circumferentiā oēs linee ducte sunt equales: sed nobis notior est circulus q^d figura a cuius centro ad circumferentiā oēs linee du- ctę sunt equales: igitur et ē. Prima ps aūis est maib. et 2^a est ma^o ad experientia: qm si dicitur puero quere equū vel circulū ipse intelligit et querit equū vel circulū. Si autem d^r quere aial innibile aut figuram a cuius cētro ad circumferentiā oēs linee sunt eqles: ille neq^d intelligit neq^d querit. l. i. (Sustinent aut idem quo- dāmodo et noia ad rōz: totū enim quoddā et diffini- tū circulus: est aut diffinitio ipsius diuidēs in singu- la) pstrue sic. aut p sed et noia diffinibilia ad rō nē ois finitiua sustinent idē quoddā. i. quasi se hñt eodem modo: enim: p q^d circulus est quoddā totū et diffini- tū. aut p sed diffinitio ipsius circuli est diuidēs in sin- gula. s. in genus et d^riam. i. diffinitio circuli diuidit ipz in singulas partes eius: ideo cognitio circuli est cō su- fa: et sue diffinitiois cognitio est p distincta: q2 distincte exprimit partes circuli.

Notandum

primo fm commenta- to q^d Arist. dixit (quo quomodo) quomiaz illa que significat noia. s. noia spēs assimilantur vli in qm cō- tiner cās de quib^o pstituitur spēs: et differunt ab eo in hoc q^d v3e pñet spēs: vniuersale igitur est aliq^d vni- uersum spēs: illud aut q^d significat noia est aliq^d vni- uersum diuisum in cās: ex quibus cōstituit spēs: pñet- tator p v3e intelligit genus: et p spēm seu p nomē spēs intelligit spēm spālissimā: qm ipsa est que p^rpie diffi- nitur vt colligit a p^rso septimo methaphisice: pueniūt q^d et differūt spēs et v3e: pueniunt quidē q2 vt ruz q3 h3 cās ex quib^o pponit: et ex hoc quodlibet istoz ē qd- dā totū prius nobis notū q^d sue ptes: differūt autē q2 v3e pñet spēs: spēs aut nō pñet spēs: sed indiuidua. Ex vltima parte istius pñeti manifestū est pñetato- re velle genera et spēs esse ex nā rei pter o3 opatio- nē intellectus: inquit enim illud q^d significat noia est aliq^d vniuersum diuisum in cās ex quibus pstituitur spēs: cōstat aut q^d significatū nois est extra aiam et il- lud fm pñetatoz ē est diuisum in cās ex quib^o cōpo- nit spēs. s. in genus et d^riam: que dicitur ēē cause et ptes spēs vt apparet in pñeto sequēte. ¶ 2°. notādū ē cō- mentatoz ēē cōdē pñeto q^d sunt tres modi ppositionis. s. ppositio spēs ex suis causis: et ppositio gnīs ex sui

Ter. 2.

Autem

de pro
Andr
pms

ut e gms.

Liber primus.

speciebus: et utraque istarum compositionum est notio apud intellectum quod partes. Tertia autem est compositio individui ex suis partibus. scilicet que sunt secundum qualitatem: et illa compositio est notio apud sensum quod partes. Dicitur est. n. supra quod intellectus habet duplicem processum. scilicet resolutionis qui est per abstractionem a materia ad formam: et processum compositionis qui est per divisionem generis et constitutionem diffinitionis: in primo processu intellectus intelligit generalem et species absolute non intelligendo presens illo: in secundo vero processu intelligit presens illo: scilicet primus processus procedit in mente secundum processum. Igitur quilibet illarum compositionum est notio apud intellectum: quod presens eius: quod individui: ut dicitur est prius cognoscit quod partes eius per sensum: non loquendo de partibus generalibus que sunt compositae ex parte materie: et ex parte forme: quod ille simul cognoscit cum individuo totali: sed de partibus particularibus que sunt materia et forma. Ideo dicitur ex partibus que sunt secundum qualitatem: tales enim presens posterior cognoscitur a sensu.

Contra prima arguitur et prius quod species non componitur ex genere et materia: quod diffinitio est illa que componitur ex genere et materia per Aristotelem et Porphyrium. Secundo arguitur quod genus non componitur ex suis speciebus: quod tunc de nulla illarum predicaretur: cum totum predicet de parte sua: et sic quilibet esset falsus hoc est aialis: equus est aialis. Tercio arguitur quod compositio generis: vel species est nota apud sensum: quod dicitur supra per philosophum quod visus est notus secundum sensum: et de aia quod color est prius omnibus visus: et prius et secundo post. quod sensus est visus: sentire autem singularis. Quarta arguitur quod compositio individui non est notio apud sensum: quod presens qualitate: quod sensus. per prius et coram fundant in prius: manifestum est in eodem instanti in quo illa cognoscunt cognoscit et materia: si autem dicitur quod illa cognoscit per accidens: et dicitur materia est intelligendum de cognitione per se: stare non potest: quod materia a sensu per se non potest cognoscere: sed in intellectu. Ad primum predo quod genus et materia sunt presens diffinitionis quod species: non eodem modo: sunt. n. presens species ex natura rei per omnem operationem intellectus: sed non sunt presens diffinitionis nisi concurrat operatio intellectus: ita quod illa que sunt diffinitio. f. genus et materia: sunt ex natura rei: clauso omni opere intellectus: illa non sunt diffinitiones: neque ex illis componitur diffinitio nisi concurrat opus intellectus: unde materia et forma sunt presens lapidis et presens visus vel intellectus: sunt quidem presens lapidis absque operatione aie: sed non sunt presens visus vel intellectus nisi ex operatione aie: sicut. n. visum vel intellectus dicitur duo vnum. scilicet male quod est lapis: aut lignum: aut aliquod tale nullo modo dependens ab aia: et vnum formale quod est visus vel intellectus necessario dependens ab aia: illud. n. quod est diffinitio non notificat nec illud quod est diffinitio notificat nisi per aia: hinc modo loquendo habet philosophus 4. phisicorum. dicitur. tempus non dependere ab aia secundum suum esse male: quod est durare: succedere per prius et posterioris: sed bene secundum suum esse formale quod est in mente numerare: nihil. n. numerat: nec aliquid numerat nisi concurrat numeratio que est operatio aie etc. Et si arguitur sic. partes diffinitionis sunt presens species: et igitur species est diffinitio: sicut sequitur presens lapidis sunt presens visus et igitur lapis est visus: et aliquid visum est lapis: dicitur quod non est similitudo quod hic non variat suppositionem: sed ibi arguitur a suppositione personalis ad simplicem: sicut hic illud quod est species: est individui: igitur individui est species: aialis est predicatio idem

et prius formalis significatio quod individui sub ratione individui est species: ita illa species est diffinitio significat quod species sub ratione species est diffinitio: quod impossibile est: quod species secundum quod habet diffinitio et non diffinitio. Tunc igitur quilibet presens diffinitionis sit presens species: non tamen est quilibet presens species: est presens diffinitionis: quod secundum mentem hic species habet partes tres fidei et secundum imaginationem: modo igitur presens secundum imaginationem sunt partes diffinitionis: non tamen partes secundum fidem: unde materia et forma sunt presens hominis secundum fidem: aialis vero et rationale secundum imaginationem: prestat autem materia et forma non sunt partes diffinitionis hominis date per genus et materia et rationem: sicut bene aialis et rationale. Ad 2. dicitur Burleus quod duplex est compositio. scilicet actualis qua totum continet suas partes copulative: quales est compositio continui: et sic non componitur genus ex suis speciebus: alia est compositio potentialis qua totum continet suas partes diffinitive: quales generis: et sic totum predicat de sua parte. Ista ratio est dubia. propter compositionem species ex genere et materia que non videtur compositio actualis: quod tunc nec genus: nec materia predicarent de specie: nec potentialis: quod secundum eum: sicut presens individui: ita species sunt partes reales et essentielles: ex quo. n. species essentialis componitur ex genere et materia: ita videtur esse compositio actualis sic fore res ex materia et forma. Preterea videtur quod compositio generis ex suis speciebus sit compositio actualis et copulativa cum predicet vel copulative ex suis speciebus: et quod hoc componatur potentialiter ex forte et brunello: ex quo predicat de illis diffinitive: talis modus predicandi copulative vel diffinitive non appet manifestare compositiones generis ex suis speciebus. Dicendum igitur aliter quod duplex est compositio. scilicet realis et rationis: compositio realis est illa que presens realiter differunt inter se et a toto: ut compositio solis vel ligni: et sic totum de n. eius preterea predicat: compositio rationis est illa que presens realiter inter se non differunt vel a toto: ut compositio species ex genere et materia: vel generis ex suis speciebus. Partes species non differunt realiter inter se nec a toto: quod de se predicant: presens vero generis: et si differunt realiter inter se non a toto: ideo totum predicat de illis partibus. Ista divisiōne inuitur: hoc vocatur materia et forma presens species fidei et genus et materia presens secundum imaginationem. Ad tertium dicitur concludendo quod compositio generis et species est nota apud sensum: ut ratio demonstrat: sed intentio prius est quod compositio generis et species sumpta secundum formam et secundum proprium conceptum generis et species: sunt nota apud intellectum: et non apud sensum: intellectus. n. habet conceptum specificum hominis secundum quod concipit homines: ut homo absque additione singulari: et habet conceptum genericum alius secundum quod concipit aialis abstracte absque additione singulari et specificam: sensus vero nullum habet conceptum specificum vel genericum: sed tantum individuum: neque abstracte cognoscit: sed materialiter cum additione: materialibus et signatis: ut hic et nunc: cum tanta magnitudine et sic. Ad 4. respondetur quod si materia et forma non per se cognoscuntur ab aliquo sensu exteriori: tamen per se cognoscuntur ab aliquo sensu interiori: et si non ab aliquo sensu interiori: bene tamen ab aliquo sensu interiori hominis. scilicet a cogitativa que cognoscit intentiones omnium predicamentorum: inquit: de aia: h. n. vnum cum sit ratione discursiva cognoscit subam et accedens: materia et forma: sub propriis conceptibus: sed tamen individualiter et per se per hoc per quod sensus. prius cognoscit per se loquendo individui quod presens est qualitas. Circa vero istam 4. dicitur: Primum dubium est compositio metatoris querens quod per mixtum Aristotelem intelligat in prima ratione quare conclusionis vnum singulare vel speciem: non singulare nec individuum: quod tale non est primum in scientia demonstrativa: non eius speciem: quod tunc in

Philosophicorum

bacteria rōne nīl nōi dīceret: cū spēs sit diffinibī-
lis per partes postērius notas nobis q̄ diffinitum.
¶ Rūdet p̄ q̄ vīro q̄ mō pōt intelligi vī tā indīuī-
q̄ spēs: vī. q̄ īdīuīdūū l̄z nō sūt p̄m̄ i scīa ē tñ p̄m̄
īquīstīōis vīlīs q̄d ēst p̄m̄ scīe: vī p̄b̄s īn p̄b̄e me-
thā: r̄ p̄ postē. vī. q̄ ex sensu gnātur mēoria r̄ ex mē-
mōria expmētū: r̄ ex expmēto vīl q̄d ē p̄m̄ artīs
r̄ scīe: ex sensatīōe. n. multoz īdīuīdūoz r̄ collatīōe
eoz ūdem p̄ mēoria intellectus īnducit hēc vīa: oīs
īgnīs ēst calīdus: oē reūb arbāz ēst purgatīū colē-
re: q̄ sūt p̄m̄ artīs r̄ scīe: q̄ intellectū hīs hīs vīlīs
dīscū^o venat cām talīū passīōnū: quā habita sīllo^o de-
mōstrat gnāndo scīam vel artē. ¶ Itēz dīcī p̄ q̄ sī
p̄ mīxtū īntē: spēs p̄b̄s alīqd nōū dīcī: q̄ īn p̄m̄ rā-
tīōne cōpauit spēm ad p̄tes fīm sīdē: r̄ īn tīa ad p̄tes
fīm īmagīnatīōē. Unī spēs h̄z dīplices p̄tes. s. reales
r̄ rōnis: partes reales sūt p̄tes remōte realē dīstīncte
s. m̄a r̄ forma: aut p̄tes q̄ntītatīue vel īntegrales: r̄ īste
dīcūt partes f̄z sīdē: partes rōnis sūt p̄tes p̄pīnque
sola rōne dīstīncte vī genus r̄ dīa: quē sūt vīa r̄ ea-
dez res: s̄z plura fīm rōnez: q̄ alīa ēst rō generīl: r̄ alīa
ēst rō dīrectū genus p̄dīcet īn quīd r̄ dīa ī quāle fīm
p̄m̄. nō tñ sūt partes īntēntīales: q̄ sūt ex aīam
absq̄ ope ītellectus: sed dīcūt p̄tes fīm īmagīnatīōē
q̄ nō cōstītuūt dīffīnīōē nīlī ex ope ītellectū: neq̄
eāz apparet dīstīn^o īnīcē r̄ a spēcīe nīlī īn ītellectūz
cū^o opatīōē sepe p̄^o īn lī. de aīa vocat īmagīnatīōēz.

Secundum

du^m apparet q̄ p̄b̄s p̄dī-
cat sūbīp̄s: q̄ īn ī^o rōne
ponit q̄ magīs vīlē p̄m̄ a nobīs cognoscīt q̄ mīn^o vīlē
r̄ hīc dīcīt q̄ p̄m̄ cognoscīt dīffīnīōē q̄ p̄tes dīffīnīōis:
mōdo genus ēst pars dīffīnīōis r̄ cōius q̄ dīffīnīō.
¶ Dīcendū fīm p̄m̄. īn vīlīb̄s r̄ cōm̄ h̄z p̄m̄ 4°.
p̄bīcōz q̄ gen^o ēst totū spēcī r̄ pars spēcī: īnq̄m̄ ēst to-
tū: sīc p̄m̄ cognoscīt q̄ spēs: r̄ īnq̄m̄ ps postēri^o co-
gnoscīt: Arīst. aut īn scōa rātīōne sūmptū genus: vī to-
tūm respectū spēcī: r̄ īn hac 3^a vī ps eīus: ideo nūlla ēst
dīctīō īn p̄cessū. n. q̄ ēst p̄m̄ cognoscīt spēs q̄ ge-
nus: īn quo p̄cessū spēcīes sē h̄z: vī totū: r̄ gen^o vī ps:
cū talīs sīt p̄cessū resolutōrī effectus īn cām: īn quo
p̄cessū gen^o ēst ps eēntīalīs spēcī. īn p̄cessū aut p̄pter
quīd p̄m̄ cognoscīt genus q̄ spēs: q̄ īlle ēst p̄cessū
cōpōsītīus quo dīuīdīt gen^o īn dīas eēntīales: cō-
stītuēdo dīffīnīōes r̄ partes sūbīctīuas q̄ sūt spēcīes
īdeo īn talī p̄cessū genus sē habet vī totū.

Tertium

du^m vīdēt q̄ dīffīnīō nō p̄m̄
q̄ dīffīnīō cognoscīt: q̄ dīffī-
nīō r̄ dīffīnīō: sūt vīnū r̄ īdem. Nā īdem ēst hōmō
r̄ aīal rōnale. Sūmīlī pōnt Arīst. īn tōpīas q̄ dīffī-
nīō dīcīt causā īnōtescēdī: r̄ īn p̄bēntīo postērioz
q̄ de sūbīctō oīz p̄cognoscere q̄d ēst: īgīt p̄m̄ cognō-
scīt dīffīnīō q̄ dīffīnīōm. ¶ Rūdet q̄ l̄z dīffīnīō r̄
dīffīnīō īmportēt īdē: nō tñ eodē mōdo: q̄ dīffīnī-
ō dīstīnctē: r̄ dīffīnīō cōfūse: dīstīnctīus. n. sīgnīfīcat
hōmīnē aīnal rātīōnalē q̄ hōmō. ¶ Itēz dīffīnīō
dāt causā īnōtescēdī īn cognītīōne dīstīnctā r̄ p̄cessū
p̄pter quīd: s̄z cognītīōne cōfūsa r̄ p̄cessū quīa: dīffīnī-
ō dāt īntelligere dīffīnīōnē: cūm vērō aīr p̄b̄s q̄ de
sūbīctō opozet p̄cognoscere quīd ēst: oīz q̄ loquē-
bāt de dīffīnīōne expmēte q̄d nōīs: r̄ nō quīd rei.
quē postērius sūo dīffīnīō cognoscīt.

Quartum

du^m vīrū dīffīnīō vel dīffī-
nīō cognoscatur per sensūz
r̄ argūt q̄d nō: q̄ dīffīnīō ēst cōceptus vīlīs: vī. p̄b̄o

q̄d ē nōmē r̄ p̄sequēter dīffīnīō ēst ex p̄ceptīb^o vni-
uersalīb^o mōdo nullus cōceptus vniuersalīs cognō-
scīt p̄ sensūm. ¶ Dīcendū q̄ dīffīnīō r̄ dīffīnīō fīm
sūū ēstē mātēriale cognoscīt p̄ sensūm: s̄z nō fīm sūū ēē
fōrmale: cognoscīt. n. sensus hōmīnē r̄ aīnal rōnalē
sēu albedīnē r̄ dīsgregatīū vīlīs: nō tñ ī cō: q̄d alīqd
īlloz sūt dīffīnīōm vel dīffīnīō: cū h̄ p̄tīnēat īm̄ ad
īntellectū: ex quīb^o sequīt q̄d nō īm̄ cōceptus vīlīs mē-
talīs dīcīt dīffīnīō: vel dīffīnīō: s̄z solum īn rōne sī-
gnīfīcat. n. īlle cōceptus hōmō r̄ sūū sīgnīfīcatū: r̄ h̄
oratio aīal rōnalē ēst dīffīnīō: r̄ etiā sīgnīfīcatū eīus
ad Arīst. vērō vocantē dīffīnīō nōmē dīcīt q̄ tā cōce-
ptus q̄ sīgnīfīcatū ē^o vocat nōmē: cōceptus q̄dem: q̄
nōīat: sīgnīfīcatū vērō: q̄ nōīatur: sicut aīq̄ īndīfferē-
ter tam rē q̄ cōceptū dīcēt īntēntīōnē: rem vērō: q̄ īn
īplaz tendūt ītellect^o: cōceptū vērō: q̄ īn īplaz ītellectus
tendūt īn hōmī: cōceptū vocabāt īp̄sī īntēntīōnē fōrmā-
lēz: rem vērō īntēntīōnē obīectālē: nōmē q̄ sūmptū p̄
īntēntīōne fōrmālī nō cognoscīt nīlī ab ītellectū: sūm-
ptū vērō p̄o īntēntīōne obīectīua cognoscīt a sensūz
qualītātūz sūmāt īplūm p̄m̄ a nobīs p̄cipī^o q̄ sūa
dīffīnīō expmētīs quīd rei. (¶ Et p̄m̄ p̄m̄) 4°
argūt p̄b̄s ad quartā cōclūsiōē p̄m̄ p̄m̄ cōparādo
totū p̄plexū ad p̄m̄ cōplexū: r̄ ēst ar^o a sīgnō: q̄m̄ p̄m̄
rī p̄m̄ cognoscīt alīquē ēē p̄m̄ sūū: q̄ hūc ēē p̄m̄ sūū
s̄z alīquē ēē p̄m̄ sūū ēst totū: r̄ hūc ēē p̄m̄ sūū ēst
pars īgīt cognītīō nālīs p̄cedīt a toto ad p̄tes: p̄m̄
cū mīnōrī: q̄ sīc hōc vel p̄at ēst totū respectū vīlīs hō-
mīnīs: vel īstī p̄m̄ sūū hōīem ēēst: vel p̄m̄ ēēst totū
respectū īllī: hūc hōīem ēēst: p̄m̄ sūū ēēst: q̄ sīc sequīt
īstē hōmō ēst: vel īstē p̄f ēst īgīt hōmō vel p̄at ēst: r̄ nō
ēēst īstē hūc hōīez: vel hūc p̄m̄ ēēst ēēst vērō: īgīt
hōīez vel p̄m̄ ēēst ēēst vērō: r̄ nō ēēst īstē hōīez vērō ēēst
ad expmētīa: nā p̄m̄ p̄m̄ vocāt oēs hōīes p̄m̄ r̄
oēs fēmīnas mīres: dīcēdo vīnū ab alīo dīstīngūt hūc
vocādo p̄m̄ sūū: r̄ īstā dīcēdo īm̄ sūū. s. l. l. (¶ Et
p̄m̄ p̄m̄ appellāt oēs vīros p̄m̄: r̄ oēs fēmīnas
māres postēri^o ēēst dīstīnctat hōīez vīnū quod dīcīt hūc
r̄ nō īllū vocādo p̄m̄: r̄ hāc: r̄ nō īllā dīcēdo mātē).
¶ Ex hīs q̄ pōt sīc argūī. Cognītīō nālīs: autīncī-
pīt a cōpōsītō nālī: aut a cōpōsītō vīlī: aut a cōpōsītō
dīffīnībīlī: aut a cōpōsītō p̄plexē sīgnīfīcābīlī: r̄ tērmī-
nat ad cās alīcū^o īstoz: s̄z quod dīcīt īstoz ē quod dīcīt
totū: r̄ cāe īstoz sūt p̄tes īstoz īgīt cognītīō nālīs p̄-
cedīt a toto ad p̄tes: r̄ p̄m̄ a magīs p̄m̄ ad mīnūs
p̄m̄: q̄ cōfūsus ēst totū q̄ p̄tes: sicut etiā īndīstīn-
ctīoz ēst nōtīcīa totū q̄ p̄m̄: p̄m̄ cū mīnōrī īndīcīat
mīnōrī aut ēst sūpīus īndē p̄m̄. ¶ Notandū q̄
nō īntendūt p̄b̄s p̄bare īn hōc p̄lo. p̄m̄ p̄m̄: q̄ īn
scīa nālī ēst p̄cedēdūz a cōīozīb^o ad mīnūs cōīa: cūm
hōc sūt vīlē oībz scīētijs: cū^o p̄bātīo māxīme p̄m̄
ad lōgīcū īstē p̄cessū Arīst. p̄m̄ postē. s̄z volūt p̄b̄a-
re q̄ scīa nālīs acq̄rīt ex cognītīōne p̄m̄ p̄m̄ r̄ cāz
re p̄ nālī r̄ q̄ cognītīō p̄m̄ p̄m̄ r̄ cāz re p̄ nālī:
depēdet ex cognītīōne īplaz re p̄ nālī: vī p̄m̄: per
hōc collīgēdo fīm cōmētātōrē dīfferētīa īntēscīas
nālīs r̄ mātēmaticas: q̄ scīe mātē. p̄cedūt per sūa
p̄m̄ per se nōta: īō ībī nō sūt dēfīnīōes effectū
ad cās: īn scīētijs aut nālīb^o sūt dēfīnīōes: q̄ sīc p̄p
q̄d p̄p nēcessāriā depēdētā cognītīōis cāe ex co-
gnītīōne effect^o īn hōc etiā cōuenīunt scīētiē dīuīne: q̄
nō acq̄rītūtur p̄ cognītīōne effectūm.

Circa

predīcta occurrūt duo dubīa: p̄m̄ ēst
vīrū īntellect^o p̄m̄ vīlē q̄ sīgnīfīcatū co-

Liber primus.

gnoscat: arguit qd nō rōnibus Burlet in hoc plogo
7 primo sic: vltia sunt diffinīa ad cognoscendū qz sunt
remotissima a sensu p Arist. in pbe^m meth. qd nō pzi^m co
gnoscat ab intellectu pzi^m q: notitia intellect^o de
pendet ex nō^o sensus p Arist. 3° de aia 7 in li^o de sensu
7 sensato. C Sēdo itē p notitia vltis venimus in co
gnitione singularis 7 cū vlt sit indifferēs ad oia sua
singularia: aut nūq̄ intelligitur^o aliqd singularē: aut
vno intellectu oia intelligitur: quoz quodlibet est in
cōueniens. C Tercio firmat si vlt dicit in notitia singula
ris q per aliqd determinās: sit q illd determinās. a. 7
quero vtrū. a. sit vlt vel singularē: si vlt pcedit in in
finitū: si singularē: igit illud eque pzi^m cognoscat sicut
vlt vel prius: qz si postari^o oportet repire aliqd singu
lare determinās vlt: 7 sic in infinitū. C Tercio intelle
ctus nō intelligit vlt nisi abstrahēdo a singularib^o: s; 7
intellect^o nō abstrahit nisi a notitia igit singularē a quo
sit abstractio est pzi^m nō^o intellect^o q vlt qd abstrahit
7 pzi^m cū minor maior vero colligit de intēdoe Arist.
7 comen^o 3° de aia. C Quarto intellect^o est indifferēs
tam ad singularē qd ad vlt: ambo sūt obiectū intel
lectū: igit nō magis vlt q reliquū intelligit pzi^m per
Arist. 7 comen^o di. 3° de aia q intellectus est pura potē
tia: minor vero declarat ex eo q vlt nō pōt mouere
sine singulari: necesse est intelligētē fantasmatā specu
lari inqd pbs 3° de anima: necq singularē abiqz vniuer
sali cū sit intelligibile in potētia p comen^o ibidē.

Oppositū primo appellant oēs viros
pbes 7 oēs feminas mres: vñ pzi^m nō^o intellect^o depē
det a pzi^m nō^o sensus: s; pzi^m notitia sensus cognoscat
vlt: 7 pzi^m vlt q singularē: vlt ē oñsū supia: igit intel
lectus prius intelligit vlt q singularē. C Ad pzi^m of
q pbs de vlt in causalitate 7 non idē pco 7 formali:
pstat aut talia vltia difficilima esse ad cognoscendū 7
remotissima a sensu fm ēē formale 7 mālē: s; dicunt ēē
notissima nature: qz sicut se bz oculus noctue ad luce
solis ita intellect^o ad manifestissima in natura inquit
Arist. 7 meth. vbi dicit pzi^m q manifestissima in natu
ra intelligit subas ab abstractas 7 separatas a mā. C Ad
2° dicit q cognito vlt nō oia oia sua singularia cogno
scere: s; solū illud in cui^o fantasmatē relucet ipsum vlt
7 pter pcedū q illud fantasmatē ē determinās vlt: non
tñ sedē q intellect^o intelligat pzi^m illud singularē q vlt:
nec etiā eq pzi^m simplr: qz ex q ordine nature pzi^m ē vlt
q singularē: fantasmatā prius repñat intellectū vlt q
singularē. C Ad tertiū concedo q intellectus non in
telligit pfecte 7 distincte vlt nisi p abstractionē a sin
gularib^o: 7 sic pzi^m singularē q vlt: cognoscat tñ puse
7 distincte pzi^m vlt q singularē: 7 sic nō abstrahit vlt
a singulari. s. pzi^m nō^o rectis bz abstrahit fantasmatā a
potēntialitate qz ipsuz fantasmatā qd est de se intelligibi
le in potētia facit intellectus agēs intelligibile i actu 7
comen^o 3° de aia. C Ad 4° dicit q l3 intellect^o sit indiffe
rens tñ pzi^m sibi obicit vlt nō pzi^m nature: s; natu
re: ideo hec nō repugnāt intellectus pzi^m vlt q singula
re cognoscat: s; sit vlt qz intelligit loquēdo de pzi^m nature
7 nature 7 sitate tps: vñ lux 7 lumē simul sunt simul
tate tps: 7 tñ prius est lux q lumē: pzi^m nature
qz lumē est effect^o lucis: modo cā semp pzi^m est suo ef
fectū fm Arist. in postpdicamēto. c. de pzi^m.

Secundum dū vtrū pzi^m nō^o intel
lectus sit notitia singula
ris vel vniuersalis: arguit q sit vltis rōnibus Egidij

3° de aia: 7 primo sic autē Arist. ibidem q intellect^o
et intelligit singulare circūflepe 7 p p linea spālē.
C Sēdo qz tūc singulare ē pzi^m bin intellect^o qd est
falluz: qz intellect^o est vltuz: 7 sensus singularis p Ari.
pzi^m pbioc 2°: 7 pbat 2°: quia illud idē pzi^m oim
intellect^o qd distincti^o cognoscat ab intellectu: mō singu
lare distinctius cognoscat ab intellectu q vlt si species
intelligibilis est singularis. C Tercio inter potētia 7
7 oim debet ēē p pzi^m sed inter singulare 7 intel
lectū nō est p pzi^m igit 7 pzi^m cū maior p comen^o
3° de aia: ex quo oim se bz vlt motū: 7 potētia vlt mō
bile: b^o vero est clara qz intellectus est potētia incorru
pibilis 7 abstracta fm pzi^m 7 pzi^m de anima: singu
lare vero est corruptibile 7 pzi^m materię fm pzi^m
pzi^m posterior. C Quarto qz alr frustra ponet^o in
tellect^o agēs p pzi^m 7 comen^o 3° de anima: 7 pbat pzi^m
qz intellect^o agēs nō ponit nisi ad abstrahendū qd
diratē a pzi^m oim nō individualib^o: que impedit^o co
gnitionē intellect^o: si q prima nō^o intellect^o est singula
ris p ditiones individuales sunt pzi^m cogntie ab intel
lectu: 7 pzi^m nō impedit^o intellectū: igit nō oportet
ponere intellectum agentem.

In oppositu arguit. Ois forma p
ducta agit effectū silez illi infro: s; vlt ē qd a forma
agēs i intellectu mediante fantasmatē: anq me^o infro
igitur spēs recepta i intellectu d3 esse illis fantasmatē:
7 pter singularis: 7 pzi^m cū minor maior vero pzi^m
ductu: qm forma subalis ignis mediāe caliditate agit
caliditate: 7 forma subalis aq me^o frigiditate: agit fri
giditatem 7 sic de alijs. C Ad pzi^m dicit concedo
q singularē cognoscat ab intellectu p linea circūflepe 7
7 spālē: qz bis intelligit singularē. s. a pzi^m pzi^m p
cessus 7 in fine scbi. pcessus: nam pcessus: qz incipit a
singulari 7 terminat ad transcendēs: pcessus vero pp
quid incipit a transcendēte 7 terminat ad singularē: 7
intellect^o circūflepe 7 spāl^o cognoscat fin^o: sic. n. s. p incipit
ab aliq pzi^m 7 tñiat ad eundē pzi^m: ita itell^o cogni
tio incipit a singulari 7 tñiat ad fin^o: cū at of q intellect^o
est vltuz 7 sēsus singu^o: nō d3 intelligi q sēsus nō cog
scit nisi fin^o: qz vltuz pzi^m colorē i cōtēne q intellect^o
nō intelligit nisi vlt: qz tūc intellect^o nullā sōfaret p pzi^m
tione singu^o: nec ponēt oriam inter vlt 7 singu^o: qz
ois vlt ponēs oriam inter aliq duo cognoscat gdlibz illor
p Arist. 2° de aia. c. de sensu cōtē: s; of sēsus singularis: qz
nihil cognoscat nisi cū p ditiōe singlari. Intellect^o aut ē
vltuz: qz cognoscat vltia abiqz p ditiōe individuali: vlt pzi^m
ta in pcessu resolutionis q p pzi^m. C Ad 2° of q 3°
aliqd pot intelligi ēē pzi^m oim intellect^o. s. pzi^m pzi^m p
ctōis: 7 sic de^o est pzi^m oim intellect^o: pzi^m pzi^m adeq
tōis: 7 sic ens ē pzi^m oim intellect^o: pzi^m pzi^m motōis:
7 sic vlt ē pzi^m oim intellect^o: qz pzi^m mouet 7 pzi^m pzi^m
singu^o: cū vlt sit intelligi^o de se 7 i actu: singu^o at p accūs
7 in potētia: ambo autē cognoscat i eo dē ista: deide
aliqd dicit pzi^m oim intellectus pzi^m nature receptio
nis: 7 sic pzi^m oim intellectus est singularē cū ipsuz
pzi^m recipiat in intellectu. C Ad 3° dico q inter sin
gularē 7 intellectum est p pzi^m nō obfātē q sit cor
ruptibile 7 materiale: qz dicit^o est q ipsuz est pzi^m
oim pzi^m nature adeq aditōis neqz motōis: s; vlt est
pzi^m pzi^m nature motōis: qd etiā est incorruptibile
7 abstractū: 7 pro tāto singulare hēe p pzi^m ad i
tellectū pro quāto ē infro vltia ad imutadū intellectū.
C Ad 4° negat 2° qz nō ponit intellect^o agēs vlt pzi^m

No intellect^o pzi^m
nō ē qz 7 pzi^m
7 pzi^m

ad finem
māia d
singula
māia d

ad intellectū

Philosophorum

ma notitia abstrahat a pditionibus singularibz sz un
sequentes reptas i pcessu resolutoio cum abstrahit
coceptuz vniversa: a pceptu singulari: magis vlem
a minus vniversa: vt superius dictu est quare rē.

Tex.
6.co.

Necesse est
esse prin^m. Compleo plo.
Arist. determinatur de reb^o
nālibus hunc lib:ū pbicoz
diuidit i. s. libzoz qioz pri
mus determinat de picipijs
i. mā forā r pūatē. Scōs
de cāis māli r sotali efficiē

te r finali ibi: (ex q sūt qdā sūt a nā.) Tert^o passio
nib^o intrinsecis corporis mobilis q sunt mo^r r infini
tū ibi: (qm aut natura.) Quart^o de passioib^o extrin
secis eiusdē. i. de loco r tpe ibi. (Sitr aut necesse est).
Quint^o de pūis subiectiūis motus piderās de
vnitate diuersitate r pūatē motus ibi (transmu
tat aut.) Sext^o de pūis integralib^o mo^r us dispu
tās de pūitate r pūitate mo^r ibi. (Si aut est cōi
nū.) Septim^o de cōpātē motuū iūice r ad motore
ibi. (Omā qd nouet.) Octau^o vero deenniāt de
finitate r infinitate mo^r fin duratiōe ibi (vntz autē
factus sit aliqui mo^r.) C^o Prin^m liber diuidit i duos
tractat^o in pūo reprobat^o opiniōes errantiū circa
prin^m rez naturaliz. In 2° ponit veritas subfinēda
circa illa prin^m bi (oēs igit pūa: ta.) Prim^o tractat^o
diuidit in duas ptes pūipales in pū^o reprobat^o
opiniōes nō nūter loquētiū in scōa opiniōes nūter
loquētiū ibi (sicut aut pūa dicūt.) Prima ps diuidi
tur in 4° capla in pū^o ostēdit nō ē dispuatū p me
nidē r melissus ex pūipijs nālib^o in scōa qd ē dispu
tādū i eos ex pūipijs methalib^o ibi: (sz qm de nā.)
In 3° reprobat^o alios pūm pūam sustinentes
ibi (pūbatū sunt aut.) In 4° rēpōdet ad rōnes pme
nides r melissus ibi (et ex qbus demfāt.) C^o Pūmum
capla diuidit in duas ptes in pū^o ponit dū suppo
sitiōes in scōa vero exequit^o pū de intēro ibi (id qd ē
igit.) C^o Pū^o igit suppositiō ē ista q de nūro pūci
pioz nālib^o solū qōnes. s. pū fieri: pūa qō vntz tū
est vnum prin^m aut plura. C^o Scōa qō dato q tū sit
vntz prin^m: vntz illud sit imobile sicut dixerunt pme
nides r melissus: aut mobile sic dixerūt nālib^o loquē
tes: quoz qdā dixerūt illd ē aqua: aliq aerē: aliq ignē.
C^o Tertia qō dato q prin^m sint pla: vntz sint finita v
l infinita. C^o Quarta qō si prin^m sūt finita vntz sint duo
vel tria vel 4°: r sic pūter fm aliqū numerū finitū.
C^o Quinta qō si prin^m sunt infinita: aut sunt eiusdē ge
neris: dūa vero fm spēm r si^m iūz opiniōē Devo
criti ponētis atbos indiuisibiles infinitos ē prin^m rez
pūenietes in gnē r differētes in spē r figura: qm quof
daz atbos posuit figure spice: r quofdaz qdrate: r sic
de alijs figuris: posuit et eos differre spē: quofdam. i.
frigidos r quofdā calidos: quofdā leues r quofdaz
grauēs: aut iūz opiniōē Anax. ponētis prin^m infini
ta eiusdē spēi solo nūro dūa: quo aut ad diuersitatez
specificā illa dixit ē finita r dūa: posuit. n. infinitas por
tiones carnis eiusdē spēi esse prin^m: sitr infinitas por
tiones sanguinis: m dixit carnē r sanguinē esse diuer
sarū spēz r in se bēc aliquā pūetate i qūatib^o pūmis.
Le. li. (Necesse igit ē vntz ē prin^m rez nālib^o aut plura:
ista ē prima qō ad quā seqt scōa: r si vntz tū ē prin^m:
aut imobile ē illud: sic dicunt pmenides r melissus: aut

mobile sic pūci qui nālib^o loquūt: quoz hā qdē aerē
dicētes ē sunt tale prin^m: aliq vntz aqua asserūt ē pri
mū prin^m. Tertia qō si aut plura sunt prin^m aut fini
ta: aut infinita. Quarta qō r si finita plura aut vno: o
ista ē aut duo: aut tria: aut 4°: aut scōz aliqū aliū nu
merū finitū. Quinta qō r si infinita sūt prin^m: aut sic sic
dicē Democrit^o genus vntz. i. oia esse eiusdē generis. i. q
ad indiuisibilitatē: si^m at spē dūa. i. sz diuersaz figuraz
r diuersaz spēz: aut supple sic dicē Anax. ponēs infini
ta eiusdē spēi: finita vero diuersaz spēz r dūa: nā pri
cipia calida r frigida dixit ē diuersarū spēz.

Notandum
p^o sz co^m p^o 6° q pme
nides r melissus nō di
xerūt prin^m vntz ē imobile: sz cns esse vntz imobile:
qm prin^m bz in se 2° ipm prin^m r illd cui^o est prin^m: vntz
pmenides r melissus ponētis tū vntz cns ē nō po
tuerūt pōere pla ē prin^m: negz vntz: qz si ē prin^m: ē pū
cipiat^o: r pūter plura entia sūt qd ē p pōitiōē coz.
C^o Et dicē ē nō naturalit loquētes qz negabāt mo
tū: sz motū ē ē oio tā q prin^m supponēdū a pūo nam
ralit: r si dixit pmenides vt ifra patebit p pūm tetaz r
ignē: aut calidū r frigidū esse prin^m rez: r esse pūatā:
hoc non dixit nisi fm ex pūmationē: qz fm veritatem
credidit tū vntz esse: r illud esse imobile.

Secundo
notādū fm co^m eodē p^o q
multitudo: aut erit rez sz for
mā: aut fm qūitate: r has duas multitudines dixerūt
antiq de pūipijs r tacuit diuisione mlioz pūipioz
in motū r quietē: nullus. n. dixit plura pūm quietē
tia esse. C^o Prima ps comētū declarat nā rez: qdā sūt
multa fm qūitate: r nō fm formā: vt duo lapides vel
duo ligna: hnt. n. diuersas qūitates r sunt eiusdē spēi:
qdā aut sunt multa sz formā tū vt due itelligētē: aut
albedo r dulcedo in lacte: due. n. itelligētē differunt
spē r nullā hnt qūitate: sz albedo r dulcedo lactis ha
bēt eadē qūitate r differunt spē: quedaz aut sunt multa
fm formā r fm qūitate: vt hō r equus q hnt formas
diuersaz spēz: in diuersis qūatib^o: has duas mult
tudes dixerunt antiq de pūipijs: nā pmenides r
melissus posuerūt multitudinē fm qūitatem tū: quia
oia dixerūt ē eiusdē rōnis: differre aut tū nūro: sed
Democrit^o r Anax. posuerūt multitudinē sz formā
qz prin^m posuerūt ē diuersaz rōniz: sz nō eodē inō:
nā Democrit^o posuit prin^m infinita diuersaz spēz:
Anax. aut tū finita diuersaz spēz: infinita at dixit esse
solo nūro dūa: r hec dūa aut multa ē sz qūitate tū.
C^o Scōa ps comētū ē declarat: qm qōnib^o nō iūis nō
debut admisseri ista qō: si prin^m sunt plura: q mobilia
vel imobilia: sic si tū vntz ē prin^m illud est mobile vel
imobile: qz ponētū vnitate pūipij qdā dixerūt illud
esse mobile vt Dioge. ponēs aerē: r Eractl^o vaporē:
qdā at imobile vt Parmēides r Melissus: sz ponētū
plūatē pūipioz null^o dixit illa ē imobilia: rō oēs
ponētis pluralitatē pūipioz dixerūt illa esse pūa r
pūter inuicem alterabilia igitur r mobilia quare rē.
(Sitr at querūt.) Scōa suppositiō antiq pūles qōes
fecerūt de entib^o sic de pūipijs. Pū^o qō vntz tū sit
vntz ens: aut mltā. Scōa qō si tū vntz ens ē vntz illd
sit mobile vel imobile. Tertia qō si plura entia sunt
vntz sūt finita v l infinita. Quarta qō si finita sunt entia
vntz duo vel tria vel 4°: aut sz aliū nūm finitū. Qui
ta qō si infinita sūt entia: vntz e iūsdē spēi vel diuersaz.
Le. li. (Sitr aut qūit antiq r q sūt.) i. entia (qūentes at
sunt prin^m) ex qb^o. n. q sūt. i. entia (qūit pūm hoc) vntz

Tex.
10.8.

Tex.
7.co.

Libri primus.

tm̄ vnū ens ē an plura sint entia: ⁊ si multa vtrū sint
finita vel ifinita: igit̄ prin^m ⁊ elin. i. ens p̄silibus q̄ōni-
bus querūt vtrū vnū: aut multa.

Notandū fm co^{3m} 2° 7° q̄ antiq̄ vñtē
hoc noīa ens: pro hoc nomi
ne prin^m: eximāt. n. prin^m enīa: q̄ solūmo dō prepe
rūt mālē prin^m 7 nō fozmālē: quare nō fecerūt oriam
inter prin^m 7 ens. ¶ Voluerūt q̄ antiq̄ ens 7 prin^m
luicē pueritū qd̄ si finit plura enīa sunt plura prin^a
7 e²: si enī vñū ens est tñ vñū prin^m 7 e²: qd̄ si
ceperūt prin^m materiale: s̄ tñ fozmālē qd̄ dixerūt e²
co 7 pus 7 ens actu antiq̄. n. ponētēs tñ vñū principū
dixerūt oīa e² eūsdē rōnis: 7 p̄nt tñ vñū ens esse:
fm sp̄m: eo mo quō dicit Pōr: q̄ p̄cipatōē ip̄i p̄ci
res hōies sunt vñ^o hō: cū igit prin^m mālē semp̄ mālē
fm subām ponēdo aquā eē hōiōi principū: iux̄ op̄i
nōē Dippii 7 Thalis de hō² facti p̄s mentionē in
prin^o mēba: dixerūt oīa que sūt eē spec² 7 subalī
aquā: generatiōē vocatē alēatiōē: ex q̄ noua suba
p̄ eos nō generabātū: idē nūro subiectuē esse hō
minē 7 equū: sicut idē nūro subiectuē est dixerūt p̄
guzaz 7 arē: sicut q̄ nos ponim² hōiem alib² 7 hō
minē nūro e² eūsdē sp̄i subalīs: ita dixerūt aquā
7 ignē: hōiem 7 equū e² eūsdē sp̄i spālīum eēndā
lis: 7 quodlibetis q̄z esse aquā si aqua est prin^m rēti:
si aut ignis oīa dixerūt esse ignē: ponētēs autē multi
tudinē principū p̄ ponebāt eē multitudinē enīū: dicebāt
n. Democrius q̄ infinita sunt enīa. s. dixerūt fa
tatiōū: sicut infinita sunt prin^m specifice diuersa. Ana⁹⁸
vero q̄ tñ finita sunt enīa specifice diuersa sic tñ prin^m
p̄a sunt finita diuersa 7 rōnum: infinita autē esse enīa
eūsdē rōnis: sicut finita sunt prin^a solo numero oīa.
¶ Sed dubitat qz p̄ dicit² 6° q̄ Parmenides 7
Melissus dixerunt tñ vñū ens esse: 7 nō dixerūt tñ
vñū prin^m esse: igit illi non cō sūt locūtī sunt de ente 7
principio. ¶ Idē stat q̄ tñ vñū sic cā: qd̄ si prin^m plures
effect²: igit p̄ idē stat tñ vñū esse prin^m 7 multa enda
eē igit nō pueritū ens 7 prin^m iux̄ op̄i nōē antiq̄z.
¶ Ad primū of q̄ Parmenides 7 Melissus dixerunt
ens eē fm veritatē 7 nō dixerūt prin^m esse fm veritatē
sed tñ fm exp̄iatiōē: nō voluerūt qd̄ ens 7 prin^m
pueritū fm exp̄iatiōē: s̄ nō fm veritatē. ¶ Ad
scōm oīa q̄ ip̄i p̄cessūt vñūqz esse prin^m specie 7
multa enīa nūro: s̄ qd̄ si vñūqz principū sp̄e multa
enīa diuersa 7 rōnū: hoc nō p̄cessūt: ponētēs enī
vñū principū oīa dixerūt e² eūsdē rōnis: 7 pone
tēs plura prin^a enīa dixerūt specifice distinguē iux̄
multitudinē illo 7 principū. ¶ Idē quidē igit. ¶ Istis
p̄suppositis p̄s ponit duas p̄clusiones quaz p̄ia
est ista: p̄ia Parmenidē 7 Melissūz nō est arguēdū
ex p̄cipiis p̄alib². ¶ Scōda p̄clusio rōnes Par
menidis 7 Melissūi habet solutē p̄s nālis: ibi (āi
solutē). ¶ P̄nam p̄clusionē arguit p̄s tripl² 7 p̄io
fict²: illū nō est arguēdū ex p̄cipiis nālib²: qd̄ negat
prin^m naturalis 7 Parmenides 7 Melissus negant
p̄incipia nāla: igit e² p̄ 3° cū minorū qd̄ negabant
motū esse: qd̄ e² prin^m fēcā nālis: dicebāt. n. tñ vñū esse
7 illō eē imobile: maior vero declarāt ex eo qd̄ nulla
scīa spālī p̄bat scīa: p̄ v 7 p̄ de arīfmetica: geo⁴ 7
alio fēctōis spālīs: cū nībil p̄etur nīst p̄ notus p̄io
posterior 7 mō nulla scīa h̄z aliqd̄ notus suis p̄inci
pijs: s̄ p̄are prin^m scīe specialis vel est scīe subalīnā
tis: vel fēcā oīis obus cūlūmōi eē mēth^a 7 logica:
ideo nulla scīa spālīs potest arguere q̄ negantem suū

pūn? p. p. pns nec naturalis cū sit scia spālis. I.e.li.
 ¶ Id qdē tgit fit vniū r imobile sit q? itēdō nō de nō
 sit itēdere) pstrue sic (siquidē). i.certe (id qd ē). l.iij.
 ens (fit vniū r imobile itēdere). i. p hoc arguere nō
 est nō nō itēdere). i.nō est arguere ex principijs natu-
 ralib? (scilicet n.geometre nō amplius rō ē de destrue-
 dū pūn?). i. p negatīe picipia geometre neq; alteri?
 aritmetici spālis: sed aut alterius scientie. i. sub alternan-
 tis: aut oibz cois: vlogice vel metaba: sic neq; huius
 p. pso nālqui ē de pincipijs nātūlis est aliqua rō p
 negatīe sua principia.

Notandum p^{ri} p^{ri} 3° c^o 2° 8. quod
 quid dicitur esse vnum: 1.
 imobile negat p^{ri} 4^a que ponit n° 15. n° 15. alia esse p^{ri} 4^a
 2. mobilia 2. p^{ri} 4^a h^o 11. i. composita: n° 15. posito en-
 te esse vnu n^o erit illi p^{ri}ncipiū oīo 7. similiter motu
 ablatō n^o erit illi p^{ri}ncipiū mōēdi. n° 15. vnde natu-
 ralia esse plura 2. naturalia esse mobilia 2. composita
 naturalia ēē 2. entia h^o 11. p^{ri} 4^a esse 7. naturā ēē: sunt
 p^{ri}ncipia n° 15: que oīa negatur ponēdo s^o vnu ens
 esse 7. illud esse imobile: n° 15. vnu est: igit^r natura-
 lia n^o sunt plura: nec aliqua cōposita naturalia sunt:
 nec aliqua sūt h^o 11. p^{ri} 4^a 2. cum semp^r e^o oppositō cō-
 sequēti sequat^r oppositū a^o 11: 7. si null^u p^{ri}ncip^u ē natu-
 ralia n^o sunt mobilia: nec aliqua ēē h^o 11. cū sic
 p^{ri}ncipiū 2. cā mōēdi 2. quiescēdi 2. natura cū

Secundo notandū q̄ sciaꝝ quedā p̄
derant totū ens quedā autes
solū parē entis: sciaꝝ p̄siderant totū ens quedā il
lud p̄siderat vt habet eē reale: quedā vero v̄ h̄z eē rō
nis: p̄mōmō p̄siderat a meth⁹: sc̄do modo a logi
cis. Sciētiāz autē p̄siderantū p̄tē entis q̄dā est sub
alternāz: q̄dā sub alternata. Scia sub alternāz ē ill
q̄ pbat p̄in⁹ alteri⁹ scia vt arīne⁹: geome⁹: ⁊ phīa na
turalis: sciētia sub alternata est illa cu⁹ p̄ncipia sunt
p̄dūsiōnes dēōstratē in alia sciētia: vt sp̄ctia: musi
ca: ⁊ medicina. Sciētiē q̄ sub alternāz p̄bant p̄nci
pia sciētiāz sub alternatāz ⁊ nō p̄p̄ia: sciētiē autē cō
munes. sc̄m̄ba⁹ ⁊ logica: nam lūa q̄ sp̄aliūz sciaꝝ sub
alternātiū p̄ncipia p̄nt p̄bare. Sed ⁊ m̄ba⁹: vt
logicus nō pōt arguere ⁊ negantē sua p̄in⁹ nisi ex
p̄cessis: ex quib⁹ sequitur p̄imū negantē sic pōt p̄s
v̄t geome⁹ arguere ⁊ negantē sua p̄ncipia: vt p̄s
in illa sciētia aliqua p̄cedant: ex quib⁹ sequatur p̄nci
pia isti⁹ sciētiē p̄ius negantē. ¶ Pro solutione nebulis
difficultatis sit hoc p̄mū documentū: q̄ nulla sciē
tia possit simpliciter p̄bare sua p̄ncipia: pōt t̄n p̄bare
sui subiecti p̄in⁹: esset enī sua sui subiecti esset p̄ma p̄
pater: q̄ in nulla sciētia est aliqd̄ notius suis p̄ncipijs
nec dēōstratiōe q̄: nec dēōstratiōe p̄pter quid: vt
colligit dē intentione Arist. p̄mō posteriorz. Sc̄do
ps est cōmentariolis t̄io hui⁹ vol. q̄ dēōstratiōe q̄:
aliqua scia pōt dēōstrare p̄in⁹ sui subiecti ēē: ⁊ hoc
est manifestū in hoc p̄mō l̄ vbi Arist. pbat materia
⁊ formāz ēēque sunt p̄ncipia subiecti sciētiē natura
lis. s. coꝝpōis immobilis ⁊ coꝝpōis sensibilis. Tertia
pars est manifesta in sc̄do de aia vbi Arist. q̄ Aulc.
pbat animā esse idē p̄mō postiorz dicit p̄s q̄
aliquē sciētiē dēspiciū sua subiecta: vt m̄ba⁹ ⁊ mathe
matica: q̄ nō p̄bancur: ⁊ alique nō dēspiciū: s. p̄
bant vt naturales. ¶ Sc̄dō documentū sicut sciētiē
speciales subalternāz p̄bant p̄ma p̄in⁹ sciētiāz
sub alternatāz: ita m̄ba⁹ ⁊ v̄t logica pōt p̄bare p̄in⁹
sciaꝝ sp̄aliūz sub alternātiū: p̄s⁹ ps est euidentē: q̄ p̄in⁹

Philosophorum

capia pfectue sunt pfectioes demōstrate i geometria
 7 principia mufice demōstrant in arismetica. Secūda
 etiā liquet ex doctrina Arist. primo postērio 2 vnde
 Alacē. scō sue pfectiue pbauit metha omne totū ēē
 maius sua parte: qd est pncipiū arismetice 7 geome-
 trie sic arguēdo: oē cōtines aliqd: 7 aliqd vltra: ēma-
 ius illo: oē totū pntet partē: 7 aliqd vltra: igit oē totū
 est maius sua pte. Tertiū documentū metha 7 lo-
 gica de necessitate pnt alicui pbare sua pncipia: p3: q2
 negans pncipia illaz sciētiā 2 disputādo dicit aliqd
 ex quo necessario sequit illa pncipia. Nullus. n. negat
 aliqd esse: qd est pncipiū in metha vel logica: quin
 ponat aliqd ēē: ideo metha 7 logicus pōt pbare qd
 negauit esse. Quartū documentū: scie spales soluz
 ptingēt possunt alicui pbare sua pzin: q2 aliqd negā
 do illa pncipia pōt dicere aliqd ex quo sequitur illa
 pncipia: s3 hoc nō est necessariū: sic in metha vel lo-
 gica: q2 aliqd pōt negare oia pncipia scie spalis: nūq
 pcedendo aliqd ex quo sequat aliqd pncipiū ne-
 gatuz. Ex hīs soluit difficultas dicēdo q metha
 vel logicus pōt arguere negantē oia sua pzin: s3 nō
 sic geometra: vel pbs: q2 nullus negat oia pncipia
 metha quin necessario aliqd illo pcedat: s3 nō neces-
 sario negās oia pncipia geometrie vel pbs aliqd il-
 lo pcedit: ppter ea ex pncipijs nālibus nō erat ar-
 guēdū 2 Parmenide 7 Melissū qz ipsi negabāt oia
 pncipia naturalia nullum penitus pcedēdo. (Non
 enī amplius.) Scō arguit pbs ad eandē pclusionē
 sic: illū nō est arguendū q manifestā asserit pclusionē
 sed Parmenides 7 Melissus manifestaz asserit pdi-
 ctionē: igit 7 ē. maior p3: q2 nō euidēt 2 aliqd arguit
 q ipsuz deducēdo ad pditionē: minor declarat: qm
 ipsi pcedebāt nū vnū esse: 7 illd ēē pzin: mō hec duo
 manifestā icludūt pditionē: nā sequit nū vnū est igit
 nō plura sunt igit nullū pzin est: p3: q2 ab expo-
 sita ad vnā suarū exponētum. Scōa vero: q2 ex opo-
 sito pntis seqt oppositū aūtis: nā sequit pzin est:
 igit pncipiatū est: p3: q2 oē pzin est alicui: v salu-
 quoz pzin cū sit relatiuū: tūc sic pzin ē 7 pncipia
 tuz est igit plura sūt. igit nō tū vnū est: tanq a cā veri-
 tatis ad ppositionē hntem illā cām. Le. li. (Nō. n. am-
 plius pzin est si vnū solū est: 7 sic vnū est: sic isti di-
 cebāt: pzin. n. cuiusdā aut quo iudam est.)

Notandū p3: q2 co 2m p3: q2 q dīcēs ēē
 vnū 7 immobile negat pncipia
 cognitiōis: 7 ei qd est ēē cognitiōis: ens. n. esse plura
 7 mobile est de pncipijs cognitiōis in hac scia: entia
 aut naturalia hnt pncipia: q sunt cause mot 7 qētis
 in eis est pzin cognitiōis 7 esse. (Nō solū scia natu-
 ralis imo 7 quelibet alia scia tā cōis q spalis h3 pzi-
 cipia que nō ingrediūtur demōstrationē nisi virtualiter
 7 itēz alia que q for ingrediūt demōstrationē. f. pze-
 misse: 7 diffones subiecto 2: qbus demōstrat proprie-
 tates: iux doctrinā Arist. primo postērio 2: vnde
 entia ēē plura: 7 aliqd ēē mobile sunt pzin que tū vir-
 tualiter ingrediūtur demōstrationē cū psupponāt in
 pbia tanq p se nota: sed hē in se pzin motus 7 qētis
 ei in quo est pzo: 7 p se: 7 nō fm accidēs est pzin
 cipiū formali: igit dīcēs demōstrationē: 7 sic arguēdo
 oē hīs i se pzin motus 7 qētis ei in quo est pzi: 7 p
 se: 7 nō fm accidēs est mobile: s3 elin terre est hui: igit
 elementū terre ē mobile: pncipia q ingrediētia tū vir-
 tualiter demōstrationē vocat 2m pzin cognitiōis tū:
 pncipia vero ingrediētia formali demōstrationē dic

esse pncipia cognitiōis: 7 ēē: pstat aut Parmenide 7
 Melissum omnia hec negasse ponētes tū vnū esse 7
 illud esse immobile.

Secundo notandū fm co 2m eodē p3
 q fm dicentē q ens est vnū
 intēdendo simplr nō erit hic pzin oio: q2 pncipiū
 exigit ppositionē 7 pluralitatē. Si. n. dixissent oia ēē
 vnū Analogia eo modo quo dī oia pncipia: esse
 vnū vnitatē entis: nō male dixissent: s3 in hoc male di-
 xerūt in ponēdo omnia esse vnū simplr. i. eiusdem
 rōnis: ipossibile. n. est si pzin est: quin sint plura: nō
 solū nūeralit: s3 etiā specifice distincta: qm pzin inquit
 p3: exigit cōpōsitiōē: 7 pluralitatē: isti. n. vt h3 pzo
 metha nō posuerūt nisi pzin māle: s3 vt pbabit p3
 hui posito pzin materiali: necessario posit formale:
 7 pnter ppositio 7 pluralitas re3 specie diuersaz: po-
 nētes igit oia esse vnū spē: necessario negauerūt pzin.

Contra arguit ista nō iplecare pditionē:
 tū vnū est: 7 illud est pzin: quia
 imaginabile est q mā 7 forā sint oia entia: quo admissi
 so tū vnū est: q2 vnū est: 7 nihil aliud ab vno ē: 7 etiā
 tū pzin est: q2 pzin est: 7 nihil nō pncipiū ex quo
 materia est pzin formale: 7 vtrobiqz. n. arguitur ab
 exponentib 2 ad expo. T3 ista p3 nō v3: tū pzin
 cipiū est igit pncipiatū nō est: igit illa exclusiua nō
 implicat pditionē: aūs pbat: q2 ista p3 nō v3: tū hō
 est igit aial nō est igit p idē: 7 alia nō v3: p3: q2 sicut
 gen 2 de intellectu spē: ita vnū correlatiuoz ē de intellectu
 alterius: di. pbs in pncipiatū c. de relatione q si
 quis diffinit nōit vnū correlatiuoz diffinit nōit
 7 reliquū. Ad pzin dicit: q illa est vera tū vnū
 est: imo necessaria: si li vnū ē transcendēs pueribile cu
 ente: 7 vt sic nō repugnat illi tū pzin est. Si autē su-
 mī vt est pzin nūer: sic repugnat illi: 7 ad pbationē
 negat 2 q2 dictio exclusiua addita terminatiōi ex-
 pōit pnotā pluralitatis: 7 nō aliter aūs: nec infinitatio
 nis: illi aūt sumebāt vnū nō transcendēt: sed vt ē pzi-
 cipiū nūeri. Ad 2m dicit q l3 sequat: tū p est: igit si
 lius nō est: nō tū seqt tū pzin est: igit pncipiatū nō
 est: q2 ipossibile aliqd ēē patrē 7 filiū respectu eiusdē:
 sed nō est ipossibile aliqd ēē pzin 7 pncipiatuz re3
 spectu eiusdē l3 in diuersis generib 2 pncipioz: vt p3
 de mā 7 forma. Dicit. n. pbs 2. pbs 2. q2 aliqz cause
 sunt inuicē cāe. Ideo dico q hoc nō iplecat pditionē
 tū pzin est: l3 illa iplecat pditionē: tū p est: 7 cū dicit
 tur illa p3 nō v3: tū hō est igit aial nō est: v3: est igit
 nec illa tū p est: igit fili 7 nō est. Negat 2 q2 l3 vnū
 correlatiuoz sit de intellectu alteri: sic gen 2 sue spē: nō
 tū eodē modo: q2 gen 2 est de intellectu primo spē: cum
 sit de eētia sua. Nullū autē correlatiuoz ē de pzi: intel-
 lectu alterius: s3 tū de intellectu scō cū nō sit de eē il-
 lius nec de illo vniuersaliter predicet. (Simile igit in-
 tendere est.) Terto arguit pbs ad eandē pclusionē:
 sic: p illum nō est arguendū q ponit opiniōē fatuam
 7 manifeste falsaz: sed Parmenides 7 Melissus posue-
 runt opiniōē fatuā 7 manifeste falsaz: igit 7 ē. maior
 p3: 7 minor declarat: qm opinio isto est similis opi-
 nioni Erastri dīcētis: omnia semp moueri 7 esse i cōti-
 nuo fluxu: ac etiā opiniō alterius: si diceret oia esse
 vnū hominē: aut vnū equū: sed quelibet istaz opinio-
 num est fatua 7 manifeste falsa: igit 7 ē. minor est clara
 7 maior declarat: quia sic Erastri dixit oia semp mo-
 ueri: ita isti dixerūt nihil vnq moueri. Isti sermōnes
 dicūtur equales vel similes rōne diffonātie: sicut etiā

hinc p
 v. p. 12

Tex.
 60. 10.

Tex.
 9. co.

ueri aut nō. Credo q nō ponat pbs illam particulam
aut quedā: pferuado se ab anima et alijs formis na
turalibus: qz 4° plico p ponit pbs animam moueri
p accides ad motum totius: sed magis pferuat se
ab elemēto terre: et suis paribus cētralibus: que nūq
mouentur vt colligitur de intētiōe sua 8°. plico p
dicuntur secūdo celi q n celū mouentur necesse est terraz
qecere. Ex isto cometo sequit q subiectū totius sciē
tie naturalis nō est ens mobile fm Thomaz: nec cor
pus mobile fm Egidiuz: qz subiectum alicuius sciē
tie debet esse cōmunissimum: vt colligitur de mēte phi
primo postero p. Modo corpus mobile nō est cō
munissimum in sciētia naturalis: qz nō dicitur de elemē
to terre: dato q sit imobile: nec de paribus cētralib⁹
eius: neqz de formis naturalibus supposito q moue
ri nō possunt. Itē subiectū partis: nō est subiectum to
tius: aliter pars esset totū: ex quo vnitās et distinctio
sciētiāz habet autēdi penes vnitatē: et distinctionem
subiecto p per Aristo. primo postero p: sed ens mo
bile: aut corpus mobile cōmuniter ponit subiectū li
bz plico: igitur nō est subiectum totius sciētie natu
ralis: nec valet quod cōter dicit ens mobile: aut cor
pus mobile esse subiectū libz plico: vt respiciat soluz
passiones cōes: et totius phie naturalis inquantū re
spiciat cōes et ppas: qz p idem pbaretur ens esse sub
iectū metha⁹ et phie naturalis: quia ens inquantū ens
est subiectū metha⁹: et inquantū mobile est subiectum
phie naturalis. ¶ Dicendū qz totius phie natura
lis subiectum est corpus naturale: vel corpus sensibi
le: qz p sepe ponitur res naturales subiectū sciētie natu
rali et huc primo sue phie: ac etiāz comētor i suo
plogo huius dicit res sensibiles eē hic subiectū.

Sed dubitatur. circa litteram quia
vt motū eē nō pre
supponit a philosopho tanq p se notum cum illud sit
demonstrabile ex quo habet causāz. ¶ Respondetur ou
plicitē. Primo q nō omne habes causāz: est demon
strabile: sed solum qd nō est manifestus: cōstat autem
q motum esse est manifestum. ¶ Secūdo dicitur q non
est incōueniens idem esse p se notum et demonstrabile
in diuersis generibus cognitiōnū: vnde motum eē est
p se notū: notitia qz est demonstrabile notitia ppter
quid: sicut antiqui primū cognouerūt eclipsis esse p
sensum: postea demonstrauerunt per causāz. (Similit
autem) Tercio arguit philosophus ad eādē conclusio
nez sicillas rationes nō habet soluere philosophus
naturalis: que fundantur in oppositis principiis: na
turalituz cōcludendo falsuz: sed rationes Parmenidis
et Melissi sunt huius: igit et minor est euident qz pre
supponit nullum motū esse: et nō plura esse naturalia
q sunt opposita principio naturalituz: maior vero de
clarat in alijs. Nam in hoc pueniunt omnes artifices
speciales: q nō soluunt oia: sed solum ea que falsē in
ferunt mētendo ex principiis: que vero nō sequuntur
nec inferuntur supponēdo principia minime debet sol
uere artifex specialis. Verbi g. geometra habet soluere
rationes Bissonis: quibus arguebat quadraturā cir
culi: quia inferebat plurima falsa: suppositis tamē p
cipijs geometries: rationes Antiphōis nō habet geo
metra soluere qz presupponēbat opposita principio
rum geometrie: qualiter autē demonstraret: et qualiter
demonstrabilis sit quadratura circuli: non est pre
sentis speculatiōis: potest tamen describi vnus circū
lus triangens duo quadrata vni iura circuluz: et ali

ud extra: et inuenire vnum quadratū q sit media rei
nuentio idest mediū proportionale inter quadratuz
maius: et quadratum minus: eo modo quo procedit
Aristo. 2°. de anima probando equalitatem quadrati
ad quadrangulū per mediā rei inuentionem: tale igit
tur quadratum: sic proportionaliter mediās est equa
le circulo descripto inter quadratum: vt. 2. et quadra
tum vt. 8. Nam quanta est proportio octo ad. 4. tanta
est proportio. 4. ad duo. Le. li. (Similiter autem neqz
soluere omnia cōuenit: sed aut pro solum) quecuqz
aliquis ex principijs demonstrans mētatur idest so
lum rationes habet soluere cōcludentes falsum sup
positis (principijs) quecuqz vero non presupponit
principia illa philosophus naturalis et quibet alius
artifex specialis (minime) habet dissoluere (vt terra
gonissimum eē quidem) idest quadratum qd dicitur te
ragonissimum quod dicitur a terra grece: qd est. 4. lati
ne qui tetragonissimus p decisiones sit a bissonēciuz
ra modum exposituz ante (geometria ē dissoluere il
lum: aut qui antiphōis nō geometria est dissoluere)
quia supponebat cōiunctuz componit ex indiuisibilib⁹
nec esse diuisibile in infinitū quoz opposita supponit
geometria. ¶ Notandū q equalitas quadrati demō
strabilis de circulo nō est equalitas pānentis: sed extē
sionis: qz si. a. circulus est equalis. b. quadrato extē
siue: ad huc. a. erit maioris cōtinentie: pono q diamē
ter. a. sit longitudinis: vt. 1. 4. et qz circuli ad suā diamet
est proportio tripla sexqualiter: sequitur. a. circulum
esse magnitudinis vt. 4. 4. et vt suppositū est. b. est equa
le. a. igitur. b. quadratū est magnum vt. 4. 4. culus que
libet costa est. xi. multiplicetur ergo medietas. a. que ē
22. per medietatē sue diametri: que est. 7. et sequit archā
circuli cōsurgente in esse cōtinentie vt. 15. 4. deinde mul
tiplicetur vnum latūs. b. per aliud. f. xi. per. xi. et cōsur
get archā quadrati cōtinentie. 121. sed numerus. 15. 4. est
maior numero. 121. igitur cōtinentia. a. maior est cōt
nentia. b. in tanta pportione: et per psequens huius si
gure equalis equalitate magnitudinis: nō sunt equa
les equalitate cōtinentie. ¶ Ex hīs soluitur ratio bz
sonis cuius artificium fuit fm comentatorem primo
describere circulū et diuisit illū in. 4. portiones equa
les quas vocauit lunulas ppter similitudinē cū lun
na semiplena. 3°. protraxit lineas rectas diuidētes cir
culū ad equalitates archū. Quarto ex hīs. 4. lineis
rectis: sic protraxis pstituit quadratum. Arguens sic
quelibet costa huius quadrati est equalis quarte par
ti circūferentiē circuli descripti: ergo istud quadratū
est equale illi circulo: illa ratio dupliciter peccat pri
mo in materia secūdo quia antecēdēs est dubius: licet
enim corda sit protracta ad equalitatem arcus bocta
men nō est per se notū: neqz p ipsuz bāsonē demonstra
tum: secūdo peccat in forma: quia non qualis est
proportio corde ad arcū: seu coste quadrati ad quar
tam partē circūferentiē circuli: talis est pportio qua
drati ad circulum: quia: vt ostensum est: si ex lineis
circuli fieret quadratū: illud esset minoris cōtinentie:
qz quadratū: cum figura spherica sit capacissima figu
rarū: et pbatur in libro de corporibus pforū per mētis
ipse autem bissonē credebat demonstrare equalitatem
quadrati de circulo: nō solum fm extensionē vel cō
mensurationem: sed etiam fm cōtinentiam. ¶ Ant
phon autem descripsit quadratum in circulo tangens
ipsuz in. 4. punctis. 4. anguloz equalium: et super quā
libet costā descripsit triangulum duoz equalium late

Ter.
p.co.

Liber primus.

rum diuidēs arcū in duo equalia p̄stiuens octogonū
id est figuram octo laterū: et octo anguloꝝ: postea sup
latera octogoni descripsit triangulos duoꝝ equaliꝝ
lateꝝ: iterꝝ diuidēs omnes arcus remanētes in duo
equalia faciens figurā sexdecim lateꝝ: et sexdecim an
guloꝝ: et sic fecit p̄sequenter vsqꝫ ad vltimā figuram
multiangulam: vidit autem qꝫ quāto figurā plurim
erat laterum et anguloꝝ: tāto maioris capacitatis fie
bat et circūferentiē: et circulo plus appropinquabant
latera: ex hoc concludit hanc figuram multiangulam
equalē esse circulo: et cōsequēter illud quadratū equa
le ēē circulo descripto: cui hec figura multiangula equa
lis erat. ¶ Hec ratio primo deficit quia putauit diui
sionem angulorum versus circulum aliquando stare
et nō p̄cedere in infinitū. ¶ Scđo quia nō demonstra
uit figuram illam multiangulā esse equalē circulo.
¶ Tertio nō p̄bauit eandē figuram equalē esse qua
drato signato per illū: quia iꝫ illa figura Multian
gula: aut quadratum equalē illi haberet ad circulum
equalitatem extensionis: non tamen habuisset con
tinentie equalitatem: sicut creditur Anap̄on vna cū
Brisone: ideo illoꝝ argumente modicā effica
ciam habuerunt.

Dubatur circa dicta si cōtinuum nō
componi ex indiuisibilibꝫ
aut esse indiuisibile in infinitum est principiū geometrie
cum illud demonstretur 6°. phisicoꝝ: sequitur geome
triam subalternari philosophiē naturalē: cuius oppo
sitiū colligitur a philosopho primo postērioꝝ: cō
sideratio enim phisica est cōiuncta materie: et confide
ratio geometrica est nō p̄iuncta materie: sed abstracta.
¶ Per Aristotē. dicentē scđo huius qꝫ abstrahentiꝝ nō
est mendacium. ¶ Tercz quilibet sciētia subalternās
est certior subalternata: iuxta illud p̄mi postērio
rum: p̄ qꝫ vñū quod d̄qꝫ tale: et illud magis: sed phisica
nō est certior geometria imo magis eꝫ: dī. comēta
toꝝ. 2°. methaphisice qꝫ sciētiē mathematicē sunt in p̄
gradu certitudinis et naturales sequuntur eas. ¶ Dicē
dum qꝫ duplex est subalternatio. scilicet ratione materie et
ratione forme: subalternatio ratione materie est du
plex: vꝫ simpliciter et p̄m qd: subalternatio ratioē ma
terie simpliciter est quādo subiectꝝ vnius sciētiē sub
alternatur subiecto alterius sciētiē: et sic non solū phi
losophia naturalis: sed etiā quelibet alia specialis
sciētia subalternatur methaphisice: quia subiectꝝ me
thaphisice est ens cōmuniꝝ subiectꝝ aliaꝝ sciētiā
rum vt patet inductiue: subalternatio ratione materie
p̄m quid est quando pars vnius sciētiē subalterna
tur alteri: et sic medicina subalternatur geometrie: ra
tione partis chirurgice: que considerat de vulnere figu
rato: demonstrans ex principiis geometrie quod vul
nera circularia tardius sanantur: quia nō habent an
gulum: igit partes magis distant: et p̄sequens tar
dius latera p̄tinuant. ¶ Subalternatio autē ratione
forme: iterum est duplex. scilicet simpliciter et p̄m quid: sub
alternatio ratione forme simpliciter est quando ali
cuius sciētiē omnia principia sunt cōclusiones demon
strate in alia sciētiā: et sic subalternatur p̄spectiua geo
metrie et musica arismetice. Subalternatio forme p̄
quid: est illa quādo aliquod principiū et non quodli
bet alicuius sciētiē est cōclusio demonstrata in alia sciē
tiā: et sic subalternatur geometria philosophiē naturalē:
quia iꝫ illud principium: p̄mū est indiuisibile in infinitū
tum: sic de nonstratū in sciētiā naturalē: nō tamen il

la omne totū est maius sua parte: nec illud si ab equa
libus equalia demas cetera remanentia sunt equalia.
Ideo ad argumentum dicitur qꝫ geometria subalter
natur philosophiē p̄m quid: et non simpliciter: ex quo
p̄siderationes sunt diuersē: si enim philosophus na
turalis considerat cōtinuum illud nō separat a mate
ria: sed geometra idē cōtinuum cōsiderat non consi
derando materiam. ¶ Et cū dī scia subalternans est
certior subalternata. Respondetur qꝫ eo modo quo
est subalternās eo modo est certior: est enim philoso
phia p̄m quid subalternās: ideo p̄m quid est certior. scilicet
certitudine obiecti: certitudine autē modi p̄cedendi geo
metrie est certior philosophia naturalis: et sic intelligi
tur illud: sciētiē mathematicē sunt in primo gradu cer
titudinis. ¶ Non obstantibus hīs posset subiecto vltio dī
ci ad difficultatem qꝫ geometria nullo modo sub alter
natur philosophiē naturalē: ex quo subiectꝝ eius non
subalternatur subiecto philosophiē: nec cōsideratio
cōsideratio: ex quo vna est p̄iuncta materie et alia ab
stracta: et nō sequitur aliqua principia geometrie sunt
demonstrata in philosophia naturalē: igit subalternas illi
li: sed oportet qꝫ geometria p̄supponat illa principia
tanqꝫ p̄bata in philosophia naturalis: ideo p̄spectiua
subalternatur geometrie et musica arismetice: quia que
libet ista p̄supponit sua principia eꝫ p̄bata in sciē
tiā superiore: sic autē non p̄iungit de geometria: igit enim
aliqua sua principia p̄bentur a philosopho et aliqua
a methaphisico nō tamen subalternatur alicui illarꝫ
sciētiā: ratio principioꝝ: quia geometria p̄sup
ponit simpliciter et absolute sua p̄m et nō tanqꝫ p̄o
bata in alia. ¶ Sed arguitur qꝫ philosophia natura
lis nō subalternatur methaphisice ratione subiecti: qꝫ
est eque cōmuniꝝ sicut methaphisica cū consideret de
omnibus rebus mundi. Cōsiderat enim de mobili et
imobili ex quo opposita habet fieri circa idē et oppo
sita eadem est disciplina: sicut etiā idē sensus et p̄e
dicamentū: igit oēs ens mūdi ē mobile vñū mobile: igit et
vñū comētor circa finē huiꝫ p̄mi et iꝫ et s^o huiꝫ vult
p̄m nālem p̄e p̄siderare de substantiis et abstractis.
¶ Idem potest argui de arismetica qꝫ p̄siderat de oī
bus rebus mūdi: quia cū subiectꝝ eius sit vnitās p̄
Aristotē. primo postērioꝝ: cōsiderat de omni sensu: igit
omne ens ē vñū ex quo vñū est passio enus. a. metha
phisice: igit et c. ¶ Respondetur qꝫ iꝫ philosophia natu
ralis consideret de omnibus rebus mundi nō tamen
est eque cōmuniꝝ sicut methaphisica quia considerat
illas res p̄tracte p̄ motum vñū materiā sensibilem. ¶ Un
de dicit comētor cōmēto. ij. qꝫ philosophus natura
lis in hac sciētiā declarat substantias et quidditates re
rum naturalium: qd nō est intelligēdū absolute: qꝫ talis
declaratio est methaphisica: igit deinde ordine ad motū
et ad materiā sensibilem: si enim essent due sciētiē: qua
rum vna cōsideraret animal absolute: et alia aīal colo
ratum: quelibet illa p̄efferet de omni aīali: tamē scia cōsi
derans animal coloratū subalternaretur ratione sub
iecti sciētiē p̄siderant animal in cōmuni: nec esset ita cō
muniꝝ vna sicut alia: qꝫ iꝫ non sit aliqꝫ animal quin
illud sit coloratū: tamē potest intelligi animal non in
telligendo animal coloratū: igit nō eꝫ. ¶ De arismetice
ca autē dī p̄ Jobānē bīdanū qꝫ nō cōsiderat de om
nibus rebus mūdi neqꝫ de qualibet vnitāte: quia nō
p̄siderat de aliqua substantia abstracta: quarꝫ quelibet
est vna: vnde subiectꝝ eius nō est vnitās: qꝫ sit pas
sio enus: igit est vnitās qꝫ est principiū numeri: de p̄ma
b uij

Whifcorum

vnitate se inqromittit methaphisicus ⁊ de 2ª arithmeti-
cis ⁊ sequēter nō de qualibet multitudine se inqromit-
tit arithmeticus: quia nō de multitudine transcendēte:
sed solū de multitudine fluēte ab vnitate: que est prin-
cipium quātitatis discrete: quare ⁊c.

Lex.
D.CO.

Ed quoniã

eos et principijs naturalibus: et diuidit in duas partes in quaz prima arguit Arist. p naturam entis in se cūda vero per naturā vniū ibi (amplius qm) prima pars utrum in duas in quaz prima premittit vnam suppositionē in secūda vero exequitur de intēro ibi quomodo dicitur.) Quantū ad pnamz dicit philosophus quod qz illi nō dixerūt naturales dubitantes negates monū esse de methaphisicales cōcedētes oīa esse vnu: bonū ē arguere methaphisice dē eos per naturā entis et vniū premittēdo vna suppositionē p se notā et ab oībus cōcessam: v3 qz ens dicitur multipliciter: v3 de predicamentis decē: aut de substantiā et accidentē: ad eū enim est diuisio entis in decē predicamenta: et in substantiā et accidentē: qm vnu tm est pdicamentū sub substantiā et nouē accidentiū duo absoluta et .7. respectiua. I. e. l. (qm de natura quide) i. de rebus naturalib⁹ (nō nūles autē defectus) i. dubitantes (cōtingit dicere ipsos) e. Parmenidē et Melissum. (Sostates nē aliq. incidunt in errorē eoz: bene se habet) i. bonuz est (aliquatūlum disputare de ipsis) i. ipsis et hoc methaphisice. (Habet. n. philosophia respectus) id est pñ ista ptnet ad primā pbiām que dicit methaphisica (pñm autem maxie ppiū oīum disputādū deos est psumponere (qm multipliciter dicit qd ē) i. ens v3 de pdicamentis decem.

Sed dubitatur videt q^d p^ris perat
principiu; fluppo
nit. n. q^d debet pbare: v3 ens multipliciter dici ad q^d
sequit de necessitate multa esse q^d negabat^r Parmeni
des 7 Melissus. ¶ Dicedu^r q^d illa p^rpositio ens mul
tipliciter dici n^o asertit multa esse: q^d multiplici^r dici
p^rigit copulatiue 7 diffinitiu^r: vbi3 dicedo ois homo
currit ho^o vbi3 dici^r multiplici^r de sole 7 Plat^o de copulati
ue: q^d si aliq^s istoz est ho^o ille currit cu^m illo fluppositi
o: s3 si vn^o eoz currit 7 alius sedet in ista ho^o currit sup
ponit li homo p^ro quolibet eoz non copulatiue: sed
diffinitiu^r: quia sic solummodo descendit. Ita in p^rpo
sito si plura p^rdicamēta sunt de illis dici^r ens multipli
citer copulatiue: si aut^{em} solum vn^o p^rdicamētū est de
oibz dec^{et} dici^r ens diffinitiu^r: 7 p^r p^rleques ens dici^r
multipliciter de dec^{et} p^rdicamētis: aut copulatiue q^d sub
stantia est ens 7 quantitas est ens: 7 sic de alijs: aut diffi
nitiue q^d substantia est ens vel q^uantitas est ens 7 sic de sin
gulis: qualicūq^z 3 dici^r p3 q^d ens multipli^r dici^r tanq^u
famofuz. (Quo dicit^r.) Ista fluppositio p^rmisit Arist.
dupl^r arguit 7 eos 7 primo sicilicet omnia sunt vnū: igit
tot oia sunt substantia vel quantitas: vel qualitas 7 sic
de alijs p^rdicamētis: aut oia sunt substantia 7 quantitas
7 qualitas 7 sic de alijs p^rdicamētis: p3 nūti^a p^r fluppo
sitionē ex quo ens 7 vnū p^ruertitur. Itā quot modis

Tex.
K. CO.

at a good rate, but

dicat ens tot modis dicat vñs: igit oīa sūt vñs suba. f.
vñus hō: vel vnus quovs vñ vñs aīa: aut omnia sunt
vñs qualitas: hoc. f. albu vel calidus: aut omnia sunt
vñm tale aliozū p̄dicamento: p̄ced quodlibet illozū
est impossibile siue li vnū dicat vñs genere: siue vnū spe
cie: siue vnū numero: qñ impossibile est oīa esse animā
vel esse colorē: sicut impossibile ē oīa esse hōiem vel hūc
hōiemin: aut oīa esse albedinē: aut hanc albedinē: r̄
pater quolibet illazū p̄sequenzū: quia i quolibet
p̄terito ad oīa sua inferioza dīlucūm sumpra est bō
na p̄fectio: et q̄ inferioza sunt p̄tes subiectae suo zū
supioz. ¶ Si aut dicat in principio q̄ oīa sunt substantia
r̄ quantitas r̄ qualitas r̄ sic de alijs p̄dicamentis: si
uel i teneat copulatiue: siue copulatiū sequit q̄ multa
sunt entia: t p̄ p̄sequēs nō tñ vnū: siue. n. teneat nō
copulatiōnis copulatiue: siue copulatiū: sequit q̄
substantia r̄ quantitas r̄ qualitas r̄ alia p̄dicamenta
sunt r̄ p̄ p̄sequēs multa sunt. L. li. (quō dicat) Par
menides r̄ Melissus dicentes. (Vñs omnia vrū sub
stantia oīa aut quantitatē omnia: aut qualitatē) r̄ sic
ylira. p̄cedendo per alia p̄dicamenta. Et iterum vtrūz
substantia vñs oīa vr̄ vnū hominē aut equū vnūz
aut aiām vñs: aut qualitatē vñs: aut hoc aut albu:
aut calidū: aut aliquid aliozūm talū. f. p̄dicamentū
zū. (Hec omnia differunt multū r̄ sunt impossibile
dicere.) Huiusq̄ est repobata prima pars p̄sequētis
principalis. Ideo data alia pars arguit sic. (Si quī
de enūm oīa crūt r̄ suba r̄ quale r̄ quantū: hoc fuit re
soluta sint adiunctē siue non.) i. siue teneatur copulati
ue: vel copulati. (Multa sunt que sunt.) i. multa sunt
entia qd̄ est p̄tra cos.

Memorandum ¶ *fm comētorēz comē*
to. 13. (Quod hoc nomen
ens aut significat genus: aut vni individuum numero
et quomodo docēz sit ens: erit multum: nō intelligit co
mētorē: qđ ens in sua maxime cōmūnitate nō signi
ficat nūm: qđ nūm ē individuum quia tunc alia predicabi
lia. s. species differētia pprūm et accidens nō essent en
tias sed vult qđ si oīa sunt vni ens vnitatē predicamēti
substantē qđ oīa sunt vni genere in substantia aut vni nūm
et similis si oīa sunt vnūz ens predicamēti quantitatis
qđ omnia sunt vna quantitas genere: aut vna quanti
tas numero: puto tamē qđ Aristot. cum sic arguit: om
nia sunt sub substantia: igitur omnia sunt vnus homo: vel
vnus equus: vel vna anima: nō accipit ibi vnus vt dī
cit trī vnitatē numeralē: quia Parmenides et Me
lissus nō concesserūt omnia esse vnū numero: sed vt
dicitur dīcētē vnitatē numeralē: vel specificā. Dī
cit enīz Porphyrius in vniuersalibz caplo de specie: qđ plu
res homines sunt vnus homo: et quo nō sequitur qđ
sunt vnus singulariter: homo: sed vne accipitur vnūm.
vt dicit vniuersum numeralē siue specificū: temp
sequitur incōuenientia: v3 quod foris ē Plato aut qđ
homo est a finis. ¶ Hic dicit comētorē: ens erit mul
tum siue significet genus: siue individuum: qđ si genus
est species sunt: igitur multa sunt diuersarum ratio nūz
si autem individuum est illud est vnū genere et spe
cie: sed genus et species sunt diuersarum rationū igitur
multa sunt.

Dubitatur circa dicta utrum ens vni-
uoce vel equiuoce dicat de
predicamentis decet: et arguitur qd vniuocet: quia aliter
hec esset falsa: substantia est magis vel perfectius ens qd
accidens: et hec similiter: accidens non est ens nisi qd est

Valigat
Arma.

Liber primus.

tis: quā tamē pcedit pbs. 7. methaphisice 7. patet psequētia qualitercūq; sumitur ens.

In oppositum est Arist. di. q. ens dicitur multipliciter. i. equoce 7. cōmentatoz. 1. metha. dicit q. ens significat quodlibet predicamento 7. prima significatione: 7. sine medio: non sicut genus significat suas species per mediū. constat autem q. significans plura 7. sine medio est equiuocum. ¶ Pro responsione ad hanc difficultatem est intelligendum q. vniuocū tripliciter accipitur. s. cōmuniter proprie 7. magis proprie: vniuocum cōmuniter sumptum est illud quod importat plura 7. eadem ratione: 7. sic loquitur Arist. in predicamentis. di. vniuocum est illud cuius nomen cōmunē est 7. ratio substantie eadez. Ito modo cōcedit Arist. 2. methaphisice: q. vep. est vniuocum ad primā causā: 7. ad alia causata: quia dicitur de eis s. m. eandē ratione: 7. per prius 7. posterius. vniuocū pprie di. cū est illud qd importat plura egliter eadez ratione: 7. sic loquitur Algazel primo tractatu sue metha. di. vniuocū est illud qd dicitur de pluribus sine differentia prioris 7. posterioris: 7. sine differentia potentie 7. debilitatis vt animal respectu suaz speciez. vniuocū ppriū est illud q. importat plura equaliter vnica ratione: 7. sic species specialissima sola est vniuocum: dicitur entz pbs. 7. phisico 7. q. genus non est vniuocū in eo nō sunt vere cōparationes. ¶ Cōsumulter dicitur de equiuoco q. tripliciter dicitur: cōmuniter proprie 7. p. p. p. s. equiuocū cōmuniter est illud qd importat plura diuersis rationib: 7. sic omne genus est equiuocū. di. pbs. 1. phisico 7. q. in generibus latent equiuocationes: equiuocū pprie est illud qd importat plura in equaliter diuersis rationibus. s. s. m. prius 7. posterius: eo modo quo dixit Algazel. 7. sic natura dicitur equiuocū ad materiaz: 7. formaz: quia significat prius formaz q. materiaz: sic q. materia non dicitur natura nisi ratione forme: vt colligitur de inētiōe Arist. 2. phisico 7. 7. 5. methaphi. equiuocum p. p. p. s. est illud quod importat plura solum diuersis rationibus: 7. sic loquitur pbs. de equiuoco in predicamentis. di. equiuocū est illud cuius nomen cōmune est ratio substantie est diuersa: vt canis. ¶ Ex istis du. est solutū: qm conceditur ens esse vniuocū cōmuniter: 7. equiuocū pprie q. significat plura eadem ratione: sed in equaliter: quia prius substantiam q. accidens. Ideo dicit pbs. 7. metha. q. accidens est ens: q. entis. Et si 7. dicit q. ens prima sui significatione significat quodlibet predicamento: non tamē tollitur quin significet prius substantiaz q. accidens: q. eadez significatione significat prius vniū reliquū sicut eadem significatione prius descendit in substantiam q. in accidens. Contra sequitur q. hec est falsa accidens est ens: probatur nam hec est falsa: homo pius est homo: q. 7. homo significet homines viuū: 7. homines pictum. vt ponit Arist. in predicamentis: tamē absolute sumptū supponere o. 7. pro famoso si significato. s. pro homine viuo: igitur si li ens significat prius substantiaz q. accidens: quando cūq; per se ponitur in ppositione debet stare pro famoso. s. li. pro substantia. 7. per cōsequens hec est falsa: accidens est ens q. significat accidens esse substantiā. ¶ Rndetur q. omne diuisum predicatur de quolibet suo 7. diuisum iuxta doctrinā Arist. 7. Boetij in topicis 7. ens diuiditur in substantiam 7. accidens: vt testatur

Arist. 5. metha. igitur ens absolute dicitur de quolibet illo: igitur hec est vera accidens est ens. Et ad improbanonē rīdetur q. si aliquis terminus duabus significationibus significat duo significata vniuocius 7. aliud posterius semper supponit pro famoso: sicut li homo significas hoīez viuū significatione absoluta. 7. homines pictum significatione respectiua: sed si eadem significatione significat plura in equaliter nō oportet quod semper stet pro famoso: aliter quelibet illaz esset falsa materia est natura: alteratio est motus: quaz primā cōcedit Arist. 2. phisico 7. 7. secundaz. 7. 5. phisico 7. patet cōsequētia q. natura prius dicitur de forma q. de materia: vt fuit allegatu: 7. motus prius dicitur de motu locali q. de alijs motibus s. m. Arist. 8. phisico 7. 7. cōsequenter solus binarius esset numerus: q. numerus prius significat binariū q. alium numerū: igitur quelibet istoz vnica significatione significat quodlibet illoz significatione: aliter non diuideretur in illa. tanquā in partes subiectiuas. ideo absolute verificat de quolibet illo 7. ita dicitur de illo termino ens q. inmediate descendit in substantiaz 7. accidens: igitur vnica significatione significat illa ambobus: dicitur cōmentatoz prius allegatu q. ens prima significatione significat quodlibet predicamento: 7. illa significatione non sit absoluta nec respectiua: sicut nec ens est absolutum: vel respectiū: ex quo diuiditur in absolutum 7. respectiū. 5. metha. 7. per cōsequens ens absolute 7. simpliciter predicatur de substantia 7. accidente. (Si vō etiam quale.) Secundo arguit philosophus ad idēz sicut omnia sunt vniuoci: igitur omnia sunt accidens: puta quale vel quantū: vel aliq. aliud predicamento: aut omnia sunt substantia: patet cōsequētia q. vnu sicut ens diuiditur in substantiaz 7. accidens. prius non potest dari q. non solum in cōueniens sequitur: sed etiam impossibile. s. q. accidens est sine subiecto: 7. absq. substantia: nullum enim accidens separatur a substantia: sed omnia dicunt de substantia: nō etia potest dari s. d. m. s. q. omnia sunt substantia ex fundamēto Metaph. di. ipse ens esse infinitum: qm infinitum soli quantitati cōgruit per se: si enīz puenit substantie vel qualitati: aut alicui alteri passioni a predicamento quantitas illud est per accidens rōne quantitas. Diffinitur enīz infinitū sicut infinitū est quantitas carēs termino: ecce q. in diffinitione infiniti ponit quantū: 7. nō terminus alicuius alterius predicamētū: tūc arguit sic. ens est infinitum: igitur ens est quantū: patet psequētia: q. infinitū p se in sola quantitate est: 7. vltra ens est substantia vt pcessum est: 7. ens est quantū: q. infinitū: igitur substantia 7. quantitas sunt: 7. per psequens multa sunt entia. s. substantia 7. quantitas. I. e. li. (Si vō quale omnia aut quantū sunt.) Ponendo omnia esse accidens: siue cum isto substantia: siue cum eodez non sit substantia inconueniens est: sed oportet etiā vltra inconueniens dicere impossibile. nullum autem alio 7. p. predicamento: accidentium separabile est extra substantiam. Omnia namq. predicamenta accidentiū de subiecta dicunt substantia: q. nihil nisi substantia subijciunt accidenti: hucusq; est improbatā prima pars psequētis ad quā sequit improbatio alterius. (Metaph. autēz quod est.) i. ipsum ens infinitum dicit esse quantum (itaq; aliquid est qd est.) i. ens infinitū enim in quantitate est substantiam autēz infinitam aut qualitatem: aut passionem que non est quantitas esse non cōtingit

Actus est ens.

Tex. co. 14.

Phisicorum.

nisi fin accidens). s. ratione quantitatis: si simul cum illis et alique quantitates sunt (infiniti autem ratio). i. diffinitio quantitati congruit: sed non substantie: neque qualitatibus arguitur ergo sic. (Siquidem igitur substantia est: et quantum.) etiam est duo. (Et non unum est quod est). i. ens. s. substantia et quantitas. ¶ Ex his arguit philosophus contra Parmenidem et Melissum: nam si solum substantia est: nihil est infinitum: nec aliquid est habens magnitudinem: primum est contra Melissum ponentem ens esse infinitum: et secundum contra Parmenidem ponentem huiusmodi ens esse finitum. Fin commentatore commento. 15. et probatur consequentia: quia si infinitum est: vel aliquid habens magnitudinem aliqua quantitas est: et per consequens non solum substantia est quod est oppositum consequentis. I. e. li. (Si vero substantia solum est non infinitum est ipsum ens: neque magnitudinem habebit vlla quoniam enim quodam erit quodlibet tale: igitur non fin substantia erit.)

Notandum fin commentatore commento. 15. q. diffinitio infiniti est quantum non terminatum: quantum igitur est genus infiniti: quia non dicitur in diffinitione eius quod est substantia: aut ubi. et hoc quod dixit. Aristoteles. de infinito intelligendum est de finito: ita quod sicut infinitum diffinitur per quantum dicendo infinitum est quantum non terminatum: sic finitum diffinitur per quantum isto modo: finitum est quantum terminatum.

Sed contra infinitum non est ens per Aristoteles. 3. huius. et primo. et secundo. igitur ratio illius nulli convenit: et consequenter non diffinitur per quantum ex quo nullum est tale: de non ente enim non est diffinitio: neque demonstratio: ut colligit a philosopho primo posteriorum. ¶ Item aliqua intelligentia est finita in essentia: et alique sunt finite multitudine aliqua qualitas est finita intensum: et aliqua latitudo motus est infinita in velocitate: sicut etiam aliquis motus est infinitus finem duratione: igitur alteri a quantitate congruit ratio finiti et infiniti. ¶ Ad primum dicitur quod de infinito possumus loqui dupliciter iuxta determinationem Aristoteles. 3. phisicorum. s. in actu et in potentia. In finitum in potentia est tam permanens quam successivum primum est habens extrema: sed divisibile in infinitum: secundum vero est carens extremis: sed durat in infinitum: per successionem partium ut motus et tempus. Infinitum autem in actu non est. s. carens extremis habens omnes suas partes simul: sed quod Melissus dicebat tale infinitum esse. philosophus arguebat ex datis. ¶ Item loquendo solum de tali infinito in actu adhuc est procedendum quod ratio infiniti quantitati congruit: et quod infinitum diffinitur per quantum: nullo infinito existente. quia cum duplex sit diffinitio. s. exprimens quid nominis et exprimens quid rei finem terminatum super primo posteriorum: non loquitur Aristoteles. de ratione exprimentis quid rei: sed solum quid nominis eo modo quo dicitur de vacuo. 4. phisicorum: quod eius ratio et diffinitio. est locus privatus corpore. ¶ Ad secundum dicitur quod sicut corpus vel numerus dupliciter sumuntur. s. large et stricte primo modo non est in predicamento aliquo illo sed beneficio modo. s. in predicamento quantitatis. Ita finitum et infinitum large sumpta non sunt passionibus aliquid predicamenti: sed ordine entis: stricte vero sumpta sunt differentie quantitatis. occurrit. 4. dubia

Circa predicta quorum primum est istud: utrum quantitas distinguatur a substantia ita quod

nulla quantitas sit substantia: quod non primo quod omnem rem absolutam priorem alia potest deus conservare sine mutatione locali eiusdem: et rem posteriori destruit: sed materia est prior quantitate: igitur deus potest conservare materiam sine quantitate et sine mutatione locali: quo facto materia habet partem extra partem: ex quo non est mutata localiter: nec aliquid sit: igitur est quanta et per consequens frustra ponitur quantitas distingui a substantia. ¶ Secundo sequitur quod corruptibile potest fieri incorruptibile quod est contradictio et contra philosophum primo. et secundo. probatur illud. nam homo potest fieri non quantus. s. de potentia dei: quo posito ipse esset incorruptibilis: sicut anima sua: que non est quanta. unde ille homo non posset tangi: nec indispoti per aliquid agens ex quo non haberet quantitatem. ¶ Tertio sequitur quod plura corpora se invicem penetrant. s. 102. et quantitas sua quod est contra Aristoteles. 4. huius. ¶ Quarto tamen conclusionem sequitur illa conclusio quod a. et b. sunt duo corpora quanta et stat. a. fieri non quantum ipso manente corpore: et non stat. b. fieri non quantum ipso manente corpore: patet dato quod a. sit 102: et b. quantitas eiusdem dimensionum. ¶ Quarto sequitur quod non omne totum est maius sua parte. nec si ab equalibus equalia demas cetera sunt equalia: patet ponendo quod a. habeat unam partem quantum. et aliam non quantum: et patet primum quia pars non quanta nihil facit ad magnitudinem. a. secundum vero est manifestum dato quod a. et b. essent duo lapides pedales a quibus deus subtrahat omnem quantitatem remanente substantia. Iste posito a lapidibus equalibus remouent pedales: ita equaliter remanentia aut non sunt equalia: quod non sunt quanta. ¶ Deinde fuisse intentio Aristoteles. in predicamentis. caplo de substantia. vi. quod primum est substantie finem mutationem esse susceptibile contrarium: sed si quantitas esset ens super ad diu substantie recipere contraria successiue: sicut substantia et c.

In oppositum est hic Aristoteles. vi. quod si sola substantia est nihil habet magnitudinem. ¶ Ista conditionalis esset impossibilis si substantia quanta esset quantitas: nec etiam illa consequentia valeret. substantia et quantitas: sunt igitur multa suntque sunt. nisi Aristoteles. vellent quantitatem distinguere a substantia. ¶ Sed littera Aristoteles. sic solet exponi: quod non intellexit per illam consequentiam quantitatem nullo modo esse substantiam: sed solum voluit probare multitudinem entium: isto modo substantia et quantitas sunt: igitur substantia est quanta: igitur habet partes et consequenter multa sunt quanta. ¶ Ista expositio nulla est: quod Aristoteles. noluit probare multitudinem numeralem quod habet non negavit Parmenides: nec Melissus: bene enim sciuit. quod liber illo se habere partes: et multos auditores: quorum nullus erat alius: sed voluit probare multitudinem diuersarum rationum: per hoc quod predicamenta sunt diuersarum rationum: nam ratio finiti vel infiniti congruit quantitati: et non substantie: nec qualitati: nisi per accidens: modo si omnia essent eiusdem rationis omnia equaliter diffinirentur: et sic non magis copereretur quantitati ratio finiti vel infiniti quam substantie vel qualitati.

Preterea si illa fuisset intentio Aristoteles. non erat expediens sumere substantiam in antecedente: sed solum quantitatem: cum sequatur: quantitas est: igitur plura sunt. si Aristoteles. voluit probare indifferenter pluralitatem numeralem sicut specificam. ¶ Nunc sequenter rationibus arguitur: et primo inferendo quod materia est corpus contra commentatorem in hoc primo. vi. qui dicit materiam

Phisicorum.

[illegible]

¶ Arguitur tamen sic: qm̃ sequitur primo lumen esse corpus contra philosophos. 2.º de anima reprehendentes tamen antiquos cum nō sit corpus de p̃dicamento substantiæ: nec q̃ritatis: sed forma de p̃dicamento qualitatũ. 3.º patet consequentia: q̃ omne longum laum 4.º profundum est corpus: sicut in opinione contrariā: sed lumen est huius: igitur 2.º ¶ Secundo sequitur q̃ sensibile p̃ op̃ium est sensibile commune contra phum. 2.º de anima. dī. q̃ sensibile p̃ op̃ium sentitur ab vnico sensu: 7 sensibile commune sentitur a pluribus sensibus. 3.º probatur p̃ sequentia: q̃ q̃ritas est sensibile commune: 7 color sensibile p̃ op̃ium: sed per se color est q̃ritas: igitur 2.º Maior est Aristote. 2.º de anima. vbi querit philosophos: q̃re magnitudō sensu a pluribus sensibus: 7 rīdet ne aliq̃s crederet magnitudinē esse coloris: q̃ color nō sentitur nisi a visu. ¶ Tercio sequitur q̃ alteratio est augm̃: contra phm p̃mo de ge. 2.º p̃ filosofos 2.º pbatur p̃ sequentia: q̃ calculatio est immediate ad q̃ritatē cum sit immediate ad caliditatē que est q̃ritas fin opinione contrariā: 7 si dicitur iuxta modū respõdendi illo 2.º q̃ ille motus est augmentatio perquā mutatur r̃sio per terminos de p̃dicamento q̃ritatis: sequitur iteq̃ q̃ alteratio est augmentatio: q̃ rarefactio est alteratio: 7 augmentatio: cū per illam mutetur r̃sio per terminos vtriusq̃ p̃dicamenti. ¶ Quarto sequitur q̃ i quolibet colorato sit infinite q̃ritates coextēse: q̃ quodlibet tale h̃z infinitos gradus coextēses: sed quodlibet illo 2.º graduū est q̃ritas fin opinio nem aduerfam: igit 2.º sit. enim. a. vñs album vnifor me: vt. 4. tunc. a. p̃inet totā latitudinē albedinis a non gradu ad gradu: vt. 4. igitur cōtinet infinitos gradus coextēses ex quo est vnifor me 2.º ¶ Ad primum cōcedo q̃ accidēs est subiectũ accidētis: 7 nō solū habet duo subiecta. tmo tria. in infestis: 7 hoc est materia dispositiois: 7 hoc est q̃ritas denominatiois: 7 hoc est compositũ. qualitas est subiectue in q̃ritate tāq̃ in subiecto dispositiois: iuxta determinationē Arist. in p̃dicamentis. dī. q̃ta fuerit superficies tantū albedi nem esse dices. 7. 4. huius color est i corpore: q̃ est in superficie: q̃ritas est q̃ subiectũ qualitatũ dispositiũ solum: materia vō est subiectũ inherēte 7 cōpositum denominatiois: q̃ p̃prie nihil est albū: vel nigrum: calidum vel frigidum nisi compositũ. 7 h̃z duobus modis locus est Arist. in p̃dicamentis. dī. p̃ op̃ium est substantia successiue recipere contraria. ¶ Ad secundū dicitur q̃ intentio theologorū est accidentia in sacramento altaris nullū habere subiectũ in festo: nec p̃prie denominatiois: aliqua tamen habent subiectũ dispositiois: nec hoc negant: tripla vō q̃ritas nullum subiectum habet. ¶ Ad tertū negatur consequentia: q̃ q̃ritas denominat materia substantialem: vt forma illius: 7 qualitatē vt subiectũ. Fin illud p̃h̃ quāta fuit superficies 2.º nec est incoēuens subiectum

quádoq; denominare forma: nam potētia visiva de-
nominat visioē: q; si visio poneretur in lapide non
esset visio: sed q̄litas. ⁊ tunc ad argumentū albedo est
q̄rita. sicut sub fluita dicitur sub q̄dicit q̄rita: sicut sub sta-
tia: negatur p̄frequentia. ¶ Et ad similitudinē r̄ndetur
q; nulla est: q; si aliud a subfluita esset albu: illud esset
receptiū albedinis: sed albedo non est receptiua q̄rita-
tis. ¶ Ad quartū dico q; dimensio dulcedinis in la-
cre est dimensio albedinis: sicut cadē est q̄ritas viti-
usq; ⁊ ad argumentū ad corruptionē dulcedinis se-
quitur corruptio dimensionis sue. hoc negatur: a cō-
sequenter dicitur q; dimensio nō est accidēs altius
q̄litas: sed q̄ritas: sicut ergo albedo ⁊ dulcedo la-
cis p̄supponit q̄ritatē: ita p̄supponit dimensioē.

Tertium dubium viri gr̃as distingua-
tur a sua extēsiōe. ⁊ arguitur
q̃ nō primo auctoritate Aristō. di. in predicamentis
capitūlo de gr̃itate q̃ linea est longitudo sine latitudi-
ne ⁊ profunditate cuius extrema sunt duo puncta: sup-
erficie est latitudo sine profunditate cuius extrema sunt
duo linee. ¶ Si igitur linea est longitudo: ⁊ superficies
latitudo. sequitur lineā nō distingui a longitudine
superficiē nō distingui a latitudine. constat autē lon-
gitudinem ⁊ latitudinem esse dimensiones seu exten-
siones linee ⁊ superficies. ¶ Secūdo sic pedale ⁊ bi-
pedale: bicubiū ⁊ tricubiū sunt species predicamenti
gr̃itatis s̃m Aristō. in predicamentis capitūlo de gr̃i-
tate: sed omne pedale v̄l bipedale est gr̃um: igitur om-
nis pedalitas vel bipedalitas est gr̃itas: patet conse-
quentia per locū a coniugatis: si concretū de concreto
⁊ abstractū de abstracto: sequit̃ generaliter album est
color: atq̃ igitur albedo est color: calidū est qualicūq̃
caliditas est qualitas. ¶ Tertio sequit̃ q̃ dimensio-
nes se inuicē penetrant: tam eūdem ratione: q̃ di-
uersarum contra philosophū. ⁊ philosophū: di. q̃ im-
possibile est penetratio dimensionū. ⁊ probatur cō-
sequentiā: q̃ longitudo materie ⁊ longitudo gr̃itatis
se inuicē penetrant: sicut etiā se inuicē penetrant gr̃itas
⁊ materia: constat autē q̃ omnes longitūdines sunt eius-
dem rationis: sicut ⁊ omnes linee: ⁊ qm̃ ad omnem
partem materie est longitudo: ⁊ latitudo: ⁊ profunditas
itaq̃ igitur iste tres dimensiones se inuicē penetrant: ⁊
sunt diuersę rationum: sicut linea: superficies: ⁊ cor-
pus: igitur ⁊c. ¶ Quarto sequit̃ q̃ est procedere in
infinitum in dimensionibus: quod sequit̃ contra philoso-
phum in predicamentis: ⁊ primo cē. ⁊ probatur conse-
quentiā: nam si gr̃itas est extēnsa per extēsiōē sup-
erficiē: additū ⁊ itēp illa extēsiō est extēnsa oportet quod
per aliam extēsiōē. ⁊ sic in infinitum: sed quod ex-
tēnsio sit extēnsa arguitur. quoniam extēnsio celi est ma-
ior extēsiōe terre: ⁊ non intēsiōe: igitur extēnsiū
igitur extēnsio celi est extēnsio ⁊ extēsiōe terre. ⁊ per
cōsequens extēnsio celi est extēnsia: tanq̃ ab exposita
ad vnam suā exponētiā.

Pro solutione huius difficultatis
notandi q^d duplex
est dimensio seu extensio .s. absoluta & respectiva. & uterq^e
absoluta est duplex: v^z terminata & interminata. ¶ Di
mensio terminata est passio accidentaliter sequens im
mediate terminatione quantitas: vt pedalitas: biped
alitas: & huiusmodi: quoniam enim est aliqua linea pe
dalis nisi terminetur duobus punctis: nec aliqua vi
pericies est bipedalis nisi terminetur duobus lineis.
¶ Et notanter dicitur passio accidentaliter: q^d accidit li

Libri primus.

nec pedalitas: et superficies bipedaltas: et corpus tripedaltas: potest enim esse linea absque pedaltate. et superficies absque bipedaltate: et corpus absque tripedaltate. Dimensio interminata est passio essentialis immediate sequens essentia quaternitas: ut longitudo: latitudo: et profunditas: sicut. n. risibilitas est passio immediate sequens essentia hominis ita longitudo essentia linee latitudo essentia superficies: et profunditas quidditate corporis. semper intelligendo de predicamento quaternitas. Et nota: ter dicitur passio essentialis: quia sicut risibilitas non potest ab homine separari ita nec longitudo a linea: nec latitudo a superficie: nec profunditas a corpore: et de his dimensionibus locutus est commentator in de substantia orbis. d. q. d. dimensiones sunt eterne in materia. Dimensio relativa est relatio immediate sequens passionem quaternitas: ut longitudo comparata brevitati: latitudo relata ad strictitudinem: et profunditas respiciens tenuitatem vel subtilitatem. vñ Aristoteles. 5. metaphysice. d. q. magni et parvi sunt quod sunt dispositiones essentialis magnitudinis: et finem se dicuntur passionem quaternitas: sed finem quod vñ dicitur in respectu sui oppositum dicuntur relata. Dico vñ p. q. quilibet dimensio realiter distinguitur a quaternitate, dimensio enim respectiva non est quaternitas: cum nulla forma respectiva sit forma absoluta per Aristoteles. p. 1. post. d. q. predicamenta sunt impmixta: non enim est quaternitas dimensionis terminata. p. b. a. et sit. a. linea. pedaltas. et b. sua pedaltas: tunc quod docuit aliquam duo sic habet quod vñ corruptio reliquit manet illa non sunt idem: sed corrupta pedaltate. b. a. linea manet. igitur. a. non est. b. p. p. n. uia cum maiori. per Aristoteles. p. 1. huius: et minor est de se nota. q. 1. a. per de praedicatione potest fieri semipedale: et per rarefactionem bipedale. et idem de alijs dimensionibus terminatis corpore et superficie. Et q. dimensiones interminatae et distinguantur a quaternitate. arguitur: quoniam generaliter subiecta principalia a suis passionibus realiter distinguuntur. homo enim distinguitur a risibilitate cum homo sit substantia: et risibilitas accidens secundae speciei quaternitas et quaternitas ab equalitate: et quaternitas a similitudine: cum quaternitas et quaternitas sint entia absoluta. et similitudo aequalitas sint entia respectiva. linea enim distinguitur a rectitudine et curvatura: ut colligitur a p. b. p. 1. posterior. vñ Aristoteles. 5. metaphysice. d. q. longitudo est in linea: latitudo in superficie: et profunditas in corpore: cum igitur nihil sit in se ipso: oportet longitudinem distinguere a linea. latitudinem a superficie: et profunditatem a corpore: et sequitur in eodem libro q. linea superficies et corpus sunt subiecta illarum passionum: vñ longitudinis latitudinis et profunditatis. Ad primum dicitur q. iste definitio non sunt formales: sed materiales: quia non dantur per priora et essentialia: sed per posteriora et accidentalia eo modo quo diffinitur homo per risibile: aut equus per innobile: necq. iste definitiones sunt intelligende in recto: sed in obliquo: ut linea est quaternitas in qua est longitudo sine latitudine: et superficies est quaternitas in qua est latitudo sine profunditate. Ideo iste propositiones non sunt vere in recto: linea est longitudo: superficies est latitudo: cum nulla istarum sit predicatio idem: sed in causalis sic intelligenda. in linea est longitudo: in superficie est latitudo. Ad secundum dicitur q. pedaltas et bipedaltas longitudo et latitudo sunt in predicamento quaternitas per reductionem a posteriori cum sint passionem modales quaternitas: ideo pedale et bipedale: longum et latum non sunt species per se illius predicamenti: sed in per reductionem ratio nelinee superficies et corporis: quibus competunt ille

passiones. Ideo 13 sequat calidum est quale igitur caliditas est qualitas: non tamen sequitur pedale est quaternitas: igitur pedaltas est quaternitas: neque locus a piugatis tenet: nisi in terminis per se positis in predicamento: caliditas enim per se ponitur in predicamento qualitatis: et pedaltas in per reductionem in predicamento quaternitas. unde quia intensio et remissio etiam sunt in predicamento qualitatis per reductionem a posteriori: non sequitur intensum est quale: igitur intensio est qualitas.

Ex predictis sequitur p. 1. q. aliquid due pedaltates sunt eiusdem speciei: et alique differunt specie: patet de duabus pedaltatibus duarum linearum: quae sunt eiusdem speciei sicut lineae: nec pedaltates autem lineae et superficies differunt specie sicut linea et superficies. Et secundo sequitur q. aliqua pedaltas: et aliqua bipedaltas sunt eiusdem speciei: et aliquid diversarum specierum: p. 1. p. 3. de pedaltate et bipedaltate duarum linearum. et secundum de pedaltate et bipedaltate lineae et superficies. Tercio sequitur q. aliquid longitudo sunt eiusdem speciei: et alique diversarum specierum: primum patet de duabus longitudinibus interminatis: aut de duabus terminatis: secundum vero de duabus longitudinibus: quarum una est terminata: et altera interminata. Quarto sequitur q. aliqua pedaltas est longitudo: et non latitudo: nec profunditas: ut pedaltas lineae. et aliquid pedaltas est latitudo et non longitudo: nec profunditas: ut pedaltas superficies: et aliqua est profunditas quae non est longitudo: nec latitudo: ut pedaltas corporis: neque hic accipio longitudinem: latitudinem: vel profunditatem pro dimensionem interminata: quia talis propositio esset impossibilis: pedaltas est longitudo: sed communissime ut predicat universaliter de dimensionem terminata: et interminata: absoluta: et respectiva: et sic non est in aliquo predicamento. Ad tertium dicitur q. loquendo communiter de dimensionibus: sic non est incoherens se invicem penetrare. et frequenter linea superficies et corpus: ex quo ad omnem partem me reperit quod dicitur isto: sed in spali illud est impossibilitatem de dimensionibus eiusdem rationis: quod diversarum rationum diversorum subiecto. sicut enim nulla linea penetrat aliquam superficiem: ita nulla longitudo lineae nec aliquam superficiem latitudinem: nec est vix q. ad omnem partem materie sit aliquid istius longitudinis: et aliquid istius latitudinis. et e contra: de longitudine autem materie et quaternitate: dico q. non sunt due longitudines: sed una tantum: ita q. longitudine fundata in linea: et linea: quod materia est longa: non igitur alia extensione materia. et alia quaternitas: sed una et eadem tam materia quod quaternitas habet partem extra partem. Ad quartum dicitur q. extensio 13 possit dici quaternitas: quia habet partem extra partem: et magna quia est in subiecto magno: nulla tamen extensio est extensa sicut nec aliqua longitudo est longa: cum talis predicatio denominativa eiusdem de se ipso sit impossibilis: et concedo q. extensio celi est maior extensio extensioe terre: ex quo non sequitur q. extensio celi sit extensio vel extensa: quia magnitudo extensionis non habet attendi penes magnitudinem alterius extensionis: sed penes magnitudinem subiecti: sicut enim una intensio est alia maior intensio: non q. sit intensa: aut illa intensio: sed quia est in subiecto vel latitudine intensio: neque est incoherens extensionem mensurare subiectum formale: et subiectum mensurare extensionem materiae: ponit. n. p. h. 4. huius q. tempus est mensura motus. et e contra: motus est mensura temporis. vñ q. 1. de le

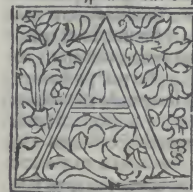
Quartum dubium citas de le

Philosophicorum.

habeat partē ex parte q̄ nō p̄mo: q̄ q̄ritas h̄z p̄tem
ex rōne dīmēnsionis sp̄ intelligēdo de q̄ritate cōtinua:
igit nō p̄ se p̄z p̄ntia: q̄ sic p̄bat m̄z nō h̄re ex se p̄te
extra partē: cū sit extēsa rōne q̄ritatis: aīz p̄z indu-
ciat: q̄z subtrahit longitudine linee nō haberet linea
partē ex p̄te: nec etiā sup̄ficies: sed remoueret latitudo.
¶ Scōdo si q̄ritas de se h̄z partē ex parte: r̄ omne h̄ns
partē ex parte est q̄ritas: q̄ritas est q̄ritas: p̄ns impossi-
bile: q̄z n̄bil p̄dicat de se ipso denotatiue cū albedo
nō sit alba: nec caliditas calida. ¶ Tercio lōgītudo r̄
latitudo nō h̄nt partē extra partē: igit nec q̄ritas sub-
iecta illis: aīz p̄bat: q̄z alit̄ sequit̄ q̄ si a. sit bipedale
quadrātū. r̄ a. pedale: q̄. a. est p̄cise duplū ad. b. q̄z
longitudo. a. est p̄cise dupla ad longitudinē. b. r̄ la-
tītudo. a. ad latitudinē. b. r̄ p̄funditas. a. ad p̄fundī-
tatē. b. sed p̄ns est impossibile: q̄z in casu isto de neces-
sitate. a. est octuplū. ad. b. cū ab ipso possint abscindī
absq̄ rarefactione r̄ p̄dēlatione octo eq̄lia ipsi. b. p̄-
batur medietas. a. est bipedalr̄ longa: bipedalr̄ lata: r̄
pedalr̄ p̄fūda: igit cōtinēt q̄ritas: pedalia. eq̄lia ipsi. b.
r̄ per p̄ns totū. a. p̄ner. r̄ eq̄lia. ¶ Quarto si q̄ritas
vel extēnsio h̄z partē ex parte: sequit̄ q̄ omne corpus
est q̄dratū: p̄batur. omne q̄d est ita longū sicut latū: r̄
p̄fūdū: r̄ q̄z est quadrātū. sed omne corpus est hu-
iusmodi: igit r̄. Maior p̄z: r̄ minor declarat: nā quo-
cūq̄z corpore signato: maxima p̄funditas est ita
q̄ta eius maxima longitudo: r̄ latitudo: r̄ e contra: ex
quo ubiq̄z est longitudo ibi est latitudo r̄ p̄fundī-
tas r̄ e contra. ¶ Confirmat ponendo q̄. a. sit q̄dran-
gularē bipedale: fm̄ longitudinē: r̄ pedale fm̄ latitu-
dinē: r̄ p̄funditatē: tūc sic: tanta est p̄cise maxima
distantia inter q̄libet sup̄ficies extremales ipsius. a.
igit. a. est quadrātū. aīz arguit: q̄z eadē maxima p̄-
funditas est maxima distantia inter omnes illas sup̄-
ficies extremales que sunt. 6.

Contrariū arguit de intētiōne Arist. r̄
cōmentatoris. di. q̄ q̄ritas
est per se finita vel infinita: r̄ p̄ns h̄z p̄ se partē extra
partē: ita q̄d nō est motus: nec forma oīno indiuisibi-
lis: vt multi antiquoz crediderūt: sicut. n. motus ha-
bet partē ex parte in ipso mobili. fm̄ Arist. 6. p̄hicoz:
ita alia est q̄ritas oculi: r̄ alia est q̄ritas pedis: aliter
enī eadē q̄ritate numero q̄ntificat̄ oēs p̄res cōpositi
q̄d ē absurdū. ¶ Tamē arguit sic illud q̄d est simplr̄
indiuisibile nō facit maius in q̄ritate p̄tinua. fm̄ Arist.
6. p̄hicoz: sed q̄ritas p̄tinua facit maius: igit nec est
motus: nec forma indiuisibilis. ¶ Scōdo ad formā
oīno indiuisibile nō est per se motus. 5. r̄ 7. p̄hicoz:
sed ad q̄ritatē cōtinuā est per se motus. 5. p̄hicoz:
igit r̄. ¶ Tercio omne p̄ se sensibile est indiuisibile: v̄
h̄z subiectū p̄ se indiuisibile: h̄z q̄ritas est p̄ se sensibilis.
2. de aīa: r̄ non h̄z subiectū per se indiuisibile. s. in p̄te ex
p̄te vt panis: igit r̄. ¶ 4. q̄ritas p̄ se occupat sūū: igit
est indiuisibilis. aīz est Arist. 4. huius. di. q̄ cubū separātū
positū in aqua faceret tū distare sicut iam facit: r̄ p̄ntē
oposteret negare multas p̄pōnes mathematicas: vt
de p̄cto ad p̄ctū p̄tingit rectā lineā ducere: oīs triā-
gulus h̄z tres angulos eq̄les duob⁹ rectis: q̄z nō p̄nt
git ducere indiuisibile: nec rep̄t eq̄litas nisi ubi ē indiuisi-
bilitas. ¶ Ad p̄m negat p̄ntia. r̄ ad p̄banonē r̄ndet
q̄ nō est lītudo: q̄z q̄ritas non est. p̄p̄ia passio ma-
teriē: s. dīmēnsio est p̄p̄ia passio q̄ritatis p̄tinue: repe-
ritur enī q̄ritas. absq̄ m̄a. s. in sacramento altaris: r̄
in celo: fm̄ op̄tionē ponendum in celo non esse ma-

teriā: sed non est imaginabilis dīmēnsio: absq̄ q̄ritate
p̄tinua: dicat̄ igit q̄. q̄ritas est per se indiuisibilis p̄se
tate scōdi modi: r̄ dīmēnsio est per se indiuisibilis p̄se
tate p̄mī modi. ¶ Ad scōm arguit q̄ q̄ritas sumit ou-
pliciter: v̄z m̄lter: r̄ formalr̄: q̄m m̄lter sumptū: idē
est q̄ habēs q̄ritatē: formalr̄ v̄o idē est q̄ habēs p̄te
extra partē: dico igitur ad argumētū q̄ q̄ritas est q̄ta
non m̄lter: q̄z it̄c aliquid dēnominatiue p̄dicaretur
de se: s. formalr̄: q̄z ipsa est que p̄p̄ie h̄z partē ex p̄te:
¶ Ad tertiū dico q̄. a. est octuplū ad. b. r̄ ad p̄batō:
nam qua arguit ipsum esse p̄cise duplū: negat p̄ntia:
q̄z ex omnibus h̄ys dīmēnsionibus sit vna dīmēnsio
octupla. ad. b. v̄n vniuersalr̄ si aliq̄d corpus excedit
reliq̄m tū in duplo fm̄ lōgitudinē: illud est p̄cise du-
plum ad illud si excedit fm̄ longitudinē: latitudinē:
tūc est quadruplum: si aut̄ fm̄ tres: tūc est octuplum.
¶ Ad quartū negatur p̄ntia: r̄ ad p̄banonē nego q̄
omne corpus sit ita longū sicut latū r̄ p̄fūdū: r̄ cō-
sequenter q̄ quocūq̄ corpore signato maxima p̄-
funditas est tanta q̄ta est maxima eius lōgītudo vel
latitudo: r̄ ad p̄banonē negat p̄sequentia: vnde ma-
gnitudo p̄funditatis habet attēdi penes maximā li-
neā mensurantē p̄funditatē: r̄ longitudinē penes ma-
ximā lineam mensurantē longitudinē: r̄ latitudinē pe-
nes maximā lineā mensurantē illam: sed nō quelibet
linea mensurās p̄funditatē: corpore est tanta q̄ta li-
nea mensurās longitudinē vel latitudinē: igit r̄. Et
ad p̄firmatiōē dicat̄ q̄ duplex est distantia: vt colligit̄
a p̄ho. 3. huius. s. absoluta r̄ respectiua. distantia abso-
luta est spaciū interceptū inter res distātes: s. distantia
respectiua est respectus quo vnare s. ab alia formalit̄
distat: p̄m mō negat p̄ntia: r̄ scōdo mō aīz: q̄z maior
est distantia qua distat sup̄ficies longitudinis istius
q̄drangularis q̄ sup̄ficies latitudinis vel p̄fundita-
tis eiusdē: sicut etiā maior est linea mensurās distan-
tiam longitudinis q̄ linea mensurās distantia latitu-
dinis vel p̄funditatis quare r̄.

Adplus qm̄ Tex.
r̄ ip̄ co. 16.
sum vñū. Postq̄ p̄hs re-
probauit op̄inionem Par-
menidis r̄ Melissī p̄ n̄m
entis: p̄nter reprobat eadē
per n̄m vnus: r̄ p̄m p̄e-
mittit vnā sup̄positiōē.
scōdo exequit̄ de intento ibi:
(siquidē igit̄. Suppositio est ista sicut ens dicit̄ mul-
tipliciter. s. de substantia r̄ accidēte: aut de p̄dicamentis
decē: ita vnū dicit̄ multipliciter. v̄z de vno fm̄ cōtinui-
tatē: r̄ fm̄ indiuisibilitatē: r̄ fm̄ rōnē: vnū fm̄ p̄tinui-
tatē dicit̄ linea: r̄ sup̄ficies: vnū fm̄ indiuisibilitatē of-
p̄ctus r̄ instans: vnū v̄o fm̄ rationē dicit̄ vāpa r̄ vi-
nū: aut tūnica r̄ indumentū: linea est p̄tinua: q̄z partes
terminant ad vnū terminū cōmanē: punctus est indi-
uisibilis per carentiā partū: sed vāpa r̄ vinū eandē
habent rationē r̄ diffinitionē. L. li. Amplius qm̄ r̄
ipsū vnū multipl̄ dicit̄ quēadmodū. r̄ q̄ est. i. ens.
Intendendū est quō dicat̄ Parmenides r̄ Melissus
vnū esse omne: dicitur enī vnū: aut p̄tinuum: aut in-
diuisibile: aut quoz ratio vna r̄ eadem: aliquid erat
esse. i. que importat eandem diffinitionem quēadmo-
dum vāpa r̄ vinum.

Notandum p̄mo q̄ h̄z plures sint
modi vnus illis tribus

Liber primus.

qz aliqua dicunt vñū numero: aliqua vñū specie: ali qua vñū genere: et aliqua vñū analogia: tamē oēs reducunt ad oēs illos tres modos: qz vñū numero reducitur ad vñū fm continuitatē: et ad vñū fm indi uisibilitatē: vñū autē specie genere et analogia redu citur ad vñū fm rationē. Et dato qz non reducerent: supposito seu diuisio est sufficiens cōtra eos: qz apud Parmenidē et Melissū, hī tres modi erāt in vñū: po nentes enī oīa esse vñū: nō admittēbāt vñū specie: sicā: genericā: vel analogicā: sed tñ vñū numerālē: et rōnis: quibus dicebāt aliqua esse vñū numero fm continuitatē vel indiuisibilitatē: et aliqua esse vñū ra tione fm nomen et diffinitionē. Ideo dicit cōmētator cōmēto 16° qz Aristō. intendit per rationē que signi ficat quid dūatē diffinitionis.

Secundo notādū qz duplex ē vñitas. s. p̄dicamentalis: et transcēdēs: vñitas p̄dicamentalis est p̄m^o q̄ritatis discrete flūēs imēdiate a q̄ritate p̄mua: nā ex diuisione p̄mū cau satur numerus. tertio huius: igit p̄ idē ex diuisione cō tūm causat vñitas q̄ est p̄m^o eūsdē numeri: vñitas transcēdēs est passio entis dicēti indiuisiōnē a se et diuisionē a quolibet alio: nā ipsa descendit in x. p̄ce: dīcamenta. pari passu p̄formiter cū ente: vnde 4° me thaphisice dicit p̄s qz vñū et ens sunt idem: et habēt eandē naturā: ita qz vñū sequit ad alēp̄ tāqz causa et p̄ncipiū p̄sequunt se inulcē: et hī nō sūt eadē diffinitio vñū et ens: tamē p̄uertunt: vbi inquit cōmētator: forme vñū sunt fm naturā formaz entis: qz vñū qz signi ficat dē p̄dicamenta. Ideo vñū multipliciter dicitur hūc ens: de tali vñū loquit Aristō. hic: et non de vñū qd est p̄ncipiū numeri (Si quidē igit) ista suppo sitione p̄missa arguit p̄s sic. Si omnia sūt vñū: aut igit vñū aut p̄muitatis: aut indiuisibilitatis: aut rōnis: sed nullo istoz modo: igit nō oīa sunt vñū: p̄ p̄mā cū maiorē suppositione: et minorē p̄bat p̄s diui sum fm singulas partes eius. et p̄mū qz non omnia sūt vñū vñū aut p̄muitatis: Sed qz nō oīa sunt vñū vñū indiuisibilitatis ibi: (at vñū est indiuisibile) Tertio qz nō oīa sunt vñū vñū rōnis ibi: (at vñū si rōne.) Quantum ad p̄mū arguit p̄s sic: si oīa sunt vñū vñū aut p̄muitatis igitur p̄mū est: igit illud est diuisibile in infinitū: et per p̄sequēs multa sunt: et due medietates: tres tertie. quatuor quarte. et sic in infini tum. Le. li. (si quidē igit omnia sunt vñū p̄mū mul ta sunt qd est. i. ens: in infinitum. n. diuisibile est cōmū num: vi. p̄batur. s. huius.

Primum du^m vñū antiquitā negaue rint multitudinē nūalem sicut specificā cuius oppo^m p̄mū dicitur est: nā alr rō Arist. nihil p̄cluderet p̄ eos cū dīcēns est cōtinuū et diuisi bile in infinitū: igit multa: cū distinctio p̄mū p̄mū nō sit nisi nūalis. ¶ Dicēdū qz Arist. ex isto argumento nō solū p̄bat multitudinē nūalem: s. et specificā: qz si p̄mū est p̄s illius copulans ad vñū terminū cōez hī terminus copulans necessario est alterius rōnis a p̄mū copulans igit plura sunt fm rōnē. ¶ Itē si p̄mū est diuisibile in infinitū: igit est diuisibile in duo: tria: quatuor: sed nūo binarius ternarius: et quaternarius: sunt diuersi: rōnū: igit multa sūt specificē distincta. et si nō actu: sufficit qz po^o qz Parmenides et Melissus: negz actu: negz po^o p̄cederunt multitudinē specificā. ¶ Melissus in d̄r p̄cedēdo qz hēc ratio nō loq̄t nisi de multitudinē nūalē: p̄cludit p̄ditionalr sicut sub dīf

iunctiōe sumitur. dato. s. qz Parmenides et Melissus oīa esse vñū nūo p̄cellissent: vñū ponebāt absolute. qz oīa sunt vñū: ideo arguit Arist. istā p̄pōnē esse falsā: qualitercūqz sumit vñū. si enī aliqua opīno poneret oīa aīalia esse vñū aīal: intelligēs oīa aīalia esse vñū aīal specie: hī exp̄primeret: argueret p̄ eā p̄ vñū nūo: vñū specie: et vñū genere: q̄rēdo quā vñū illa essent vñū: et p̄bato qz nō oīa aīalia sunt vñū nūo: rō p̄clu deret nō obstāte qz opīno illud nō teneret: qz solum p̄ditionaliter p̄cludit. suple si alis opīno de vñūate. numerali loquit: ita in p̄posito dīcat.

Secundū du^m vñū est qz nō oē p̄mū sit diuisibile in infinitū: qz celū ē p̄mū: et nō est diuisibile: qz et ico: rupibile p̄m^o ce. ¶ Rīdet qz aliqd d̄r duplr diuisibile: aut p̄sepationēz p̄mā a p̄e: aut p̄ designationē p̄mā cū p̄e: p̄mū mō celū nō est diuisibile: sed bene ēdo mō: d̄r in iuxta do cūrtā cōmētatoris. 3. et 6. buus qz celū vt p̄mū est diuisibile in infinitū per sepationē p̄mā a p̄e: vt tñ est corpus nāle cōpositū ex talūa vel ex tali forma sic non est diuisibile in infinitū p̄sepationē p̄mā a p̄e: sed tñ p̄ designationē p̄mā extra p̄mā. (Habet aut du bitationē.) Circa rationē hanc dubitat p̄s vñū to tum et pars sunt vñū aut plura. et si vñū: quō vñū. et si plura: quō plura: nō solū intelligendo de partibus p̄mū cuiusmodi sunt medietates in cōtinuo: s. et de p̄mū discontinuis cuiusmodi sunt manus et p̄e fm cōmētatorē: et nō solum ad hāc rationem est hēc q̄stio vñū: s. et p̄pter se ipsā rōne multa p̄ diffi cultatē: quas p̄mū vt patebit. Le. li. (Habet aut du bitationē ratio dīca de parte et toto: fortassis aut nō solum ad hanc rōnem sed ad ipsā fm seipsam vñū vñū aut plura sunt p̄es et totū. et si vñū: quō vñū. et si plura: quō plura) et de partibus non p̄mū intelli gitur hēc dubitatio sicut de p̄mū p̄mū. Notādū qz totum cathegozematice sumptū duplr sumitur p̄m^o improprie p̄mū ente p̄fecto eo mō quo solet dīca aīaz intellectūa esse totā in toto: et totā in q̄libet p̄e: et sic aliqd est totū qz nulli sue p̄i est idē: aut diuersum: vt deus: aīa intellectūa: et q̄libet intelligentiā: ex quo nullū istoz hī p̄es: et de tali toto nō itelligit dubiū Sedo p̄prie p̄mū ente p̄fecto ex suis p̄mū. et sic intel ligit qz totū igit transcēdēt sumptū nō dīcat respectū ad p̄es: sed p̄mū p̄mū acceptū dīcat relationē ad par tes. et sic nullū ē totū qd nō hēat partes. ¶ Et si totū vñū. Ad du^m rīdet p̄s di. qz nulla pars est ea dem totū p̄batur: qz dato opposito sequit qz totum est indiuisibile: si. n. aliqz pars est eadē totū p̄ idē q̄li bet pars est eadē totū: et oēs partes sunt eadē totū: sed quēcūqz sunt eadē idē illa sunt eadē inter se: igit oēs p̄es sunt eadē inter se. et p̄mū ipm totū ē indiuisibile ex quo nō habet diuersitatē. Le. li. (Et si totū pars sit vñū. et idē vñū. i. totū p̄mū in se ambas p̄es est sicut indiuisibile: qm illa sunt eadē inter se que sunt eadē et eīdem.

Notandum p̄mū fm cōmētatorē. 17°. qz ad p̄bandum totum esse aliud a se ipso solet sic argui. oīs pars est aliud a toto. et tunc oēs partes erūt aliud vel alie a to to: et totū nihil aliud est qz aggregatio partū: igit totū est aliud a se: et illud sophīma est cōpositiōis et diui sionis: qm vñū quēcūqz partū dīcat esse aliud a toto: s. oēs in sumul nō possunt dīca aliud a toto. Hēc g. p̄po: oēs p̄es sūt aliud a toto: est distinguēda fm cōpositi

Philosophicorum.

tionē et diuisionē: qm̄ in sensu diuisio est vā significā-
copulatiue q̄ ista pars et aliud: et ista est aliud a toto
et sic de singulis in sensu cōpositiōis est falsa si-
gnificans copulatiue q̄ ista pars et ista: et sic de singu-
lis sunt aliud a toto qd̄ falsum: quia ille partes si-
mul sumptę non sunt aliud sed aliq̄. hec autē p̄positiō
totū nihil aliud est q̄ p̄gregatio p̄tū nō est intelligen-
da in p̄dicatiōe idētica: sed causalit̄: isto mō nihil aliud
est q̄ ex p̄gregatiōe partiū. ¶ Ex isto p̄fect̄ q̄ totū
differt a p̄tū simul sumptis. et tū nō est aliud nec aliā
ab illis: vt arguat̄ sicutū ē et p̄tes simul sūp̄e sunt et
totū nō est p̄tes simul sumptę: igit̄ totū differt a p̄tū
simul sumptis: nō tū ē aliud a p̄tū simul sumptis:
q̄ p̄tes simul sumptę sō sunt aliqd̄: nō etiā est aliā a
p̄tū simul sumptis nō ip̄m totū nō sit aliqua.

Secundo notandū q̄ totū relatiue sum-
ptū q̄tū ad p̄positum spectat
quadrupliciter sumit̄: p̄tū p̄to toto vli iuz̄ modū lo-
quēdi. Porphyrius in vliis q̄ genus est totū speciei
et species est totū indiuidui. et sicut totum est idem parti: et
p̄tes nō sunt eadē inter se: q̄ totū sōz. q̄ Plato est homo
et sōz. nō est Plato: et ad p̄m quēcūq̄ sunt eadē eadē
sunt eadē inter se: intelligit̄ q̄ q̄cūq̄ sunt eadē eadē nu-
mero et nō eadē specie: sunt eadē inter se. ¶ Alio mō
sumit̄ totum p̄to toto diffinibili eo mō quo Aristoteli
dixit in p̄lo. q̄ diffinitio est quoddā totum: et isto mō
totū est idem parti: et oēs partes sunt eadē inter se. nā
idem est homo et aīa rōnale et idē est rōnale et aīa.

¶ Tercio sumit̄ totū p̄to toto q̄tū ad totū. s. p̄to cōposi-
to ex p̄tibus diuersis: rōnā eo mō quo supra dixi p̄tū
in p̄lo. q̄ mixtū ex elementis ē totū p̄sum et sic nulla
pars est eadē totū: nec materia: nec forma sōtis est
sōtes. ¶ Quarto sumit̄ totū p̄to toto q̄tū ad totū. s. p̄
cōpositiōe ex p̄tibus q̄tū ad totū: sicut illud oēron est ma-
ius sua p̄te: et de tali toto loquit̄ Aristoteli q̄ nulla pars
est vni et idē totū: loquēdo de idēitate nūali: q̄ idēti-
tate generis: vel speciei: aliq̄ pars est eadē totū. ¶ Pre-
ter istos modos sunt aliq̄ vti totū cōplexe significabile
qd̄ nō distinguit̄ realit̄ a suis partib⁹: q̄ hōiem esse est
aīa esse: sicut sōtis esse: est hōiem esse. Est et totū inte-
grale qd̄ cōplexiū materie dato qd̄ nullam formā hēret
neq̄ esset distinctū a q̄libet suāz partiū. Itē est totū in-
tēsiuū hīs p̄tes intēsiuas qd̄ ē differt a suis partib⁹
vt sīa in aīa seu albedo vel caliditas in codē sō. p̄tū
mo: nulli. n. dubiū q̄ caliditas: vt. s. nō ē caliditas vt
duo: nec vt 4°: est insup totū potētiāle hīs p̄tes potē-
tiales eo mō quo dicit p̄tū 1° de aīa q̄ sensitiuū et ve-
getatiuū sunt p̄tes aīe: et de aīa de intellectu agēte et
possibili q̄ sunt p̄tes q̄bus aīa sapit et cognoscat: et sic
sūm aliquos totū distinguit̄ a suis partib⁹: et sūm alios
nō distinguit̄. ¶ Prima difficultas per qd̄ distinguit̄
totū a qualibet suāz partiū dicit̄ q̄ per partē distin-
guitur a p̄te: qm̄ a q̄libet suāz medietatē distinguit̄ p̄
aīa: et a qualibet suāz tertiāz distinguit̄ p̄ aīa tertiā
a q̄libet suāz q̄rtāz distinguit̄ p̄ aīa q̄rtā. ¶ Secūda
difficultas p̄ qd̄ distinguit̄ totū ab oībus partib⁹ sum-
ptis simul: r̄ndet̄ q̄ p̄ solā vnitatē cōsurgētē ex illis
partib⁹ cū illa vnitās non sit ille p̄tes. Non. n. distin-
guitur totū ab oībus partib⁹ simul sumptis p̄ aliquā
p̄tē cū includat̄ in illis. ¶ Tercia difficultas p̄ quid
distinguit̄ pars a toto cū oīs entitas p̄tē sit entitas
totū or̄ q̄ p̄ solā rōnē p̄tū vā vli negatiuā nō hōnd
p̄siderationē ad respectū sup additū: s. solā ad funda-
mentū distinctiōis: qm̄ pars est aliqd̄ totius et nō ip̄m

totū. ¶ Partes autē bene inuicē distingunt̄ p̄ rōnes
positiuas: q̄ vna medietas distinguit̄ a reliqua per
infinitas p̄tes suas quāz nulla est in reliqua medie-
tate. ¶ Quarta difficultas p̄ qd̄ distinguit̄ oēs p̄tes
simul sumptę a suo toto. R̄ndet̄ q̄ per qualibet illaz
partiū. Itā qd̄ duē medietates distingunt̄ p̄ qualibet
illaz medietatū: et tres tertię p̄ qualibet illaz tertiāz:
et quatuor quarte p̄ qualibet illaz quartaz: ex eo enim
oēs p̄tes sumptę simul distingunt̄ a toto: q̄ quilibet
illaz partiū distinguitur a toto.

Contra predicta arguit̄ aliquā partē esse
sūm totū loquēdo de p̄te q̄tū ad
tū: nā aliq̄ pars sōtis est sōtes: igit̄ r̄. aīa. p̄batū.
digitus sōtis est sōz: et digitus sōtis est pars q̄tū ad
ua sōtis: igit̄ r̄. p̄z. cū minor et maior declarantur
digitus sōtis est aīa: et nō est aliud aīa q̄ sōz. igitur
digitus sōz. erit sōtes: totū p̄tū p̄tū p̄tū p̄tū p̄tū p̄tū
sic arguit̄: digitus sōtis est sōz aīa sōtis sōtis sōtis
igitur digitus sōtis est aīa: p̄z. a. diffinitio ad diffinitū:
aīa est manifestū ad sensum: qm̄ digitus sōtis sōtis
si p̄gat vel p̄tūat. ¶ Secūdo aliqua pars sōtis erit
sōtes: igit̄ r̄. p̄bat̄ aīa. et p̄ono q̄ totū p̄tū p̄tū p̄tū
sōtis sit. a. et digitus sōtis sit. b. q̄tū ad totū nō p̄s sōz
tis: tūc arguit̄ sic. a. est pars sōtis: et a. erit sōtes: igit̄
pars sōtis erit sōtes p̄z. cū maior et minor et a. est pars
totius cōpositi. ex. a. b. Minor vō declaratur: qm̄ sōz.
immediate post hoc erit. a. ex quo immediate post hoc
nō erit sibi p̄tūatū digitus.

Ad primum dicit̄ q̄ illa non est cō-
pleta diffinitio aīalis
s. b. aīa sōtis: s. illa s. b. aīa p̄ se ex p̄tibus: intelligi-
gēdo per ex p̄tibus p̄ se: q̄ nō est aliquid alius tanq̄
pars inexistēs vel aliqd̄ eius actūs: nec ad huc incli-
natur qd̄ dicit̄ p̄tū p̄tes animalis et philosophi q̄ separe
nō dicunt̄ p̄tū p̄ se ex p̄tibus: q̄tū ad totū et inclinat̄
Similiter diffinitio hōis nō est cōpositiō ex corpe et aīa
intellectua: s. cōpositiō p̄ se ex p̄tibus ex corpe et aīa intelle-
ctua: nec aliq̄ istaz diffinitio dāt p̄ additamentaz: q̄
li per se ex p̄tibus nō est terminus alterius p̄tū a p̄tū sbe
sed est terminus p̄tū sbe p̄ se vli p̄ reductionē: qm̄ p̄ se
esse dicit̄ modū sbe. ¶ Itē talis diffinitio sic pot̄ inel-
ligi: aīa est s. b. aīa actū aīa sōtis intelligēdo p̄ sub-
stantiā actū p̄ se ex p̄tibus: eo mō intelligit̄ p̄tū 2°. de aīa. vi.
qd̄ sōz substantialis aduenitenti in po⁴: et sōz acci-
dentalis erit in actu intelligēdo p̄ ens in po⁴: ens non
per se ex p̄tibus: et per ens in actu cōpositiō per se ex p̄tibus: qm̄
ens dēcedit in decē p̄tū per actū et potētiā. sūm p̄m
s^o metaphisicē: ideo hec diffinitio dāt p̄ inuicē aīa
cū omne qd̄ est p̄ se in p̄tū cōponatur ex actu et po⁴.
¶ Ad 2^{am} solet̄ r̄nderi q̄ pars sōtis erit sōtes: nō tū
est possibile q̄ pars sōtis sit sōz. sicut materia hōis
erit materia cadaueris: non tū est possibile q̄ materia
hōis sit materia cadaueris: et in hoc casu cōceditur q̄
sōz. incipit esse sōtes et homo: et aīa. et tū sōz. nō inci-
pit esse: q̄. a. cū nō sit sōz. nec homo: nec animal. et erit
sōz. homo et aīa: incipit esse sōz. homo et aīa. sōz. tū
nō incipit esse: q̄ quocūq̄ dato quod erit sōtes. illud
nō incipit esse: nō enī. a. incipit esse: nec cōpositiō ex a. b.
nec illud incoēuenit in terminis cōnotātib⁹ p̄ se ex p̄tibus
revertuntur sōz. homo: aīa: et hōis. Sūm modus r̄ndē
di posset hēre instantiā p̄cludendo q̄. a. incipit esse sōz
tes. et idē. a. nō incipit esse sōtes: p̄m p̄z p̄ r̄fionē:
et scōm arguit̄: hoc nō incipit esse sōtes: dēmonstrando
hūc hominē: cōpositiō ex. a. b. et hoc est vel incipit esse. a.

Liber primus.

igitur. a. nō incipit esse fortis: patet psequencia a resolu-
uentibus ad resolutā: antecedes pcedit per hanc rīso-
nem: igitur psequens est pcedendus: ita sequit pdi-
ctio. ¶ Alius modus rīdēdi q. a. nō est pars fortis:
imo est fortis: psequenter negatur q. fortis cōponatur
ex. a. b. imo. b. est ita pars. a. sicut fortis: vñ est pce-
dendus in casu isto: q. a. est terminus pnotatūus signi-
ficans fortis: pnotando omnia mēbra fortis pter di-
gitū: vbi ponat. c. esse totū fortē cū digito dicat q. c.
est. a. sicut est fortis. sed cōnotat digitū quē nō pnotat. a.
vñ fortis. fortis. rīdibilis fortis. coloratus inuicem cōuer-
tunt. t. tamē fortis. rīdibilis cōnotat rīsum quē nō cōno-
tat fortis. fortis. coloratus pnotat colorē quē nō pnotat
fortis. nec fortis. rīdibilis: ita in pposito. fortis. a. c. inuicē con-
uertunt: nec differūt nisi ex parte pnotationis. ¶ Sed
cōtra: fortis. nō hñ cōponit ex centū centesimis: sed etiā
ex vna centesima: t. toto residuo tanq̃ ex partibus: igit
fortis. cōponitur ex digito t. toto residuo tanq̃ ex par-
tibus: sed. a. est residuus a digito: igitur. a. est pars fortis
tis: componit enim. a. ex parte materie: t. ex parte for-
tis: meat ex parte materie: t. tota forma: propterea. a. est
pars quantitatis fortis: t. est fortis. per rīsonem: igitur
pars fortis est fortis: q. fuit pbandū. ¶ Ideo aliter
dicat cōcedendo q. a. est pars fortis: non tamē est fortis.
nec erit fortis. q. a. cōponit ex materia t. forma sensitua
tis: fortis. aut cōponitur t. pūne cōponitur ex corpore:
t. anima intellectua: t. igit cōponitur ex corpore t. ani-
ma sensitua nunq̃ erit cōpositū ex corpore t. ani-
ma intellectua: igit. a. nūq̃ erit fortis. pcesso enim q. ani-
ma intellectua sit in qualibet parte corpore: nō tamē
componit eū aliquā parte materie. q. dicit pbs. 3. de
aia q. intellectus nullius partis corpore est actus:
q. igit tam nō cōponit eū materia. a. t. aliquādo cō-
ponet cū illa materia quādo erit totalis: ideo. a. nūq̃
erit fortis. sicut nec aia sensitua: a. vñq̃ erit aia intellect-
ua fortis. ¶ Consimilis est dicendū de bzo ponēdo
q. totū pter pedē equi sit. a. a quo imēdiate post hoc
remouebit pes q. a. nūq̃ erit equus: q. a. cōponitur
ex materia t. parte forme equi: sed equus semp cōpo-
nitur ex mā t. tota forma equi: igit. a. nūq̃ erit equus: p
pntia q. pars totius forme equi nūq̃ erit tota forma
equi: vnde in desinitōe pedis equi nō desinit esse aia
illius pedis: s. manet cū residuo: siue illa ponat fortis
ma extensa habēs partē extra partes: siue ponatur in
extensa habēs oēs partes multiplicatas inuicem ad
modū speciei sensibilis in medio. ¶ De planta aut
aial anulofo habēt formā extensam sumpti pcedo
pro nūc q. pars istius erit planta: vel aial: non tñ erit
ista planta nec illud. aial cuius est pars. nisi fm quid
pro qto ipsa est pars maior aut principalior huius
plante vel animalis: habet enī planta infinitas par-
tes: quāz q̃libet potest esse planta: t. infinitas: quāz
nulla potest esse planta: aialis ē anulofo infinite sunt
partes: quāz quēlibet potest ēē aial: t. infinite: quāz
nulla potest esse aial: talis enim aialis aut plante nunq̃
corumpit pars per diuisionē istius a toto: quin cor-
rumpat anima in formans illā partē. ¶ Unū sophis-
ma solet hic fieri ponendo q. fortis nūc existenti nō ha-
benti digitū cras aggreget digitus: ratione cuius tūc
fortis. dicit. a. t. arguitur sic. a. nunc nō est fortis. t. erit fortis.
igitur incipit vel incipiet esse fortis: tūc sic. a. incipit
vel incipiet esse fortis: sed. a. erit fortis: igitur fortis. incipiet
esse fortis. ¶ Rīdetur negando primā psequentiā
sicut nō sequit hoc albū vel tripedale nō est fortis. t. hoc

albus vel tripedale erit fortis: igitur hoc albū vel hoc
tripedale incipit vel incipiet esse fortis: dato q. fortis. nō
sit albus nisi tripedalis: t. erit albus ac tripedalis an-
tecedens est vñq̃ t. cōsequens falsum. (At vñ si est in-
diuisibile.) Secūdo arguit pbs q. nō omnia sunt vnus
vnitate indiuisibilitatis: q. aliter sequit q. nihil est q̃
tūm: q. nullum indiuisibile est quātū: t. psequenter q.
nihil est quale: q. qualitas fundat in quātitate: quo
pcesso sequit q. nihil est infinitū contra Melissum nec
aliquid est finitū contra Parmenidem: nā punctus qui
dicat esse terminus indiuisibilis non dicat esse finitus:
q. negat se negat alio finitur. Le. li. (At vñ. si ipsum ens
est indiuisibile nullum erit quātū nec quale: nec iam
infinitū quod est). i. ipsum ens. (sicut Melissus dicit:
neq̃ finitū sicut Parmenides: terminus enī indiui-
sibilis finitus nō est.)

Notandum pzi q. antiq̃ nō picipi-
tes nisi mālia solū de in-
diuisibilitate pūti loqueb ant: ideo p eos arguit pbs
de indiuisibilitate pūti t. nō de indiuisibilitate intelle-
ctus vel abstracte intelligēte: ideo optime sequit apud
eos nihil est quātū: igit nihil est q̃le: q. sicut nō pone-
bāt animā intellectua indiuisibile: nec aliquā intelli-
gentiā separatā: ita nō ponebāt aliq̃d esse q̃le nisi cor-
poreū t. cōsequenter quātū. ¶ Secūdo notandū
fm cōmentatore 2. 16. quod si est omne indiuisibile
tūc nō erit hic quātū: neq̃ quale: neq̃ substantia: neq̃
aliquid predicamento: q. qm omnia ista sunt diuisi-
bilia: aut per se: t. est quātū: aut per accidens. vñ pzi
predicamento: nō sunt in pdicamentis nisi per redu-
ctionē: ideo nō recipiūt p dicationes generalissimā: q.
nulla enī vnitas est quātitas: nec aliquis gradus vel
angulus est qualitas: cū igit punctus sit pzi predi-
camenti quātitatis ipse non est quātus: t. cōsequenter
nihil est quātus: si omnia sunt vnus punctus indiuisi-
bilis aut plura: ad quod sequit psequenter: nullā sub-
stantiā esse: nec aliquā qualitatem esse: nec aliq̃d aliud
predicamento: p. 13. solū sunt indiuisibilia punctualia.

Primum du^m contra textū: nullū quā-
tū cōponit ex non quantis
6. pbsico: sed linea est ex punctis: pzi^o postior: q.
igitur puncta sunt quāta. ¶ Secūdu^m du^m cōtra cō-
mentū. si omnia predicamenta sunt indiuisibilia per se
vel per accidēs: sequit nihil esse in predicamento per se
nisi illud sit indiuisibile per se vel per accidēs: quo da-
to sequit nullāz intelligentiā: neq̃ animā intellectua
esse in pdicamento per se cōtra doctrinā Porphyry di-
uidētis generalissimū substantiā in substantiam corporeāz
t. incorporeā. ¶ Ad pzi^m dicitur q. nullū pziū cō-
ponit ex nō quātis: tanq̃ ex partibus: tamen bene cō-
ponitur ex nō quātis tanq̃ ex pziū: puncta enim
t. si nō sunt partes lineaz sunt tamē pziū eaz cō-
stitutua diuisua t. terminatiua. ¶ Ad secūdu^m negat
cōsequentiā: s. enim omne predicamentū sit diuisibi-
le per se vel per accidēs: nō tamē omne qd est in pre-
dicamento: predicamentū enī substantiā t. similiter pre-
dicamentū qualitatē est per accidēs: nō rōne forma-
rum spiritualiū q. sunt in illis: sed rōne materialū formaz
maaz recipiētiū diuisionē quātariū: t. sit hic locutio
de diuisibilitate. pzie dicta que est in partes extensi-
uas: t. nō de diuisibilitate improprie dicta q. est in par-
tes intensiuas vel integrales diuisiuas: aut subiecti-
uas: dicimus enī scientiā habere partes intensiuas: s. t.
speciem visibilem in medio habere partes integrales:

Tex.
co. 18.

Anno. m. d. i. d. m. j.
n. logatur

puncta est no p
in pzi^o mēta

Philicorum

Tex.
co. 19.

et specie habere partes diffinitas: et quodlibet superius habere partes subiectivas: constat autem unumquodque habere partes divisibile esse in partes illas: sed hec divisio non est propria cum non sit in partes extensivas de necessitate quare et. (Al. vo si rone.) Tercio arguit philosophus quod non omnia sunt unum unitate rationis et diffinitionis eo modo quo tunica et indumentum aut sicut vasa et vinum: quoniam dato illo sequuntur. 4. inconuenientia: prima quod tria sunt idem: et prout dictoria sunt idem: que sunt opinio Erastriota quod malum et bonum esse sunt idem: et prout bonum et non bonum: ac bonum esse et non bonum esse sunt idem quod videtur inconueniens tam de complexis quam de incomplexis. Secundo arguitur quod dictoria sunt idem: sicut homo et equus: et quod hoc sit inconueniens: arguitur quod que sunt idem et eiusdem rationis habent similes passiones: cuius passio fluat a specie per diffinitionem: et sic homo esset innibilis et equus risibilis quod est per experientiam. Tercio arguitur inconueniens quod aliquid et nihil sunt idem: probatur: aliqua dictoria sunt idem: ut probatur est data hac opinio: neque a pari omnia dictoria sunt idem: cum non sit diversitas cum aliquid et nihil contradicunt: igitur sunt idem: et sic non solum ea que sunt sunt idem: si etiam ea que sunt et non sunt: cuius illa sunt eiusdem rationis. Quarto inconueniens quod omnia predicamenta sunt idem: quod est falsum: quod tunc quantitas et qualitas essent idem quod est impossibile ex dictis: nam ratio finitum et infinitum pergitur quantitati: et non qualitati: qualitas est per se diuisibilis extensiuue et non qualitas: ad hec omnia facit eadez probatio. s. quecumque sunt eiusdem rationis sunt idem. Le. li. (Al. vo si ratione unum sunt que sunt omnia sicut est tunica et indumentum Erastriota sermonem continget dicere ipsos. s. quod idem.) i. eadez ratio erit: et bono et malo et non bono esse et bono esse: quare idem erit bonum et non bonum: hoc est prima inconueniens. Secundum vo quod idem erit et homo et equus. Tercium inconueniens quod non solum de eo quod est unum aut de his que sunt: que sunt. i. entia eadem ratio: sed etiam dato quod nihil est. Quarto inconueniens (et talis est: et tanto idem). i. sequitur quod eadem ratio erit quantitati et qualitati: ita patet per philosophum quod impossibile est quantitati esse qualitatem.

Notandum

quod ubi noua translatio dicitur tunica antiqua scribit vestis ubi noua translatio habet vasa antiqua habet meza: sicut sunt idem ratione: vinum et meza: ita vinum et vasa sunt enim hec omnia nomina sinonima et eiusdem rationis: et ex hoc voluerunt antiqui omnia esse eiusdem rationis non accipientes primum nec secundum membrum diuisionis vnius: sed tertium. unde sicut iam a modernis ponitur quantitates non distinguuntur a re quantitas: ita et ab illis antiquis ponebatur qualitates non distinguuntur a substantia: nec quantitates: ita quod quantitas erat res generata. et quantitas res generata. s. caliditas res calida: et frigiditas res frigida.

Sed dubitatur

si omnia sunt eiusdem rationis secundum antiquos: ut tunica et indumentum aut ut vasa et vinum: sed tunica et indumentum sunt idem numero: ac etiam vasa et vinum: igitur Parmenides et Melissus voluerunt omnia esse unum numero. Respondetur quod voluerunt omnia esse eiusdem rationis: ut tunica et indumentum: non quod de se inuicem verificarentur de presenti: ut vasa et vinum: sed tamen de preterito vel futuro: aut possibiliter: unde sicut iam conceditur a modernis eandem rem

mutari ab una figura in aliam absque acquisitione alius: cuius de nouo: ita illi ponebant eandem substantiam numero modo esse calidam: et postea frigidam: absque deperditione et acquisitione alius rei: et sicut iam ponentes figuram non distinguunt a re figurata conceditur quod circulus erit triangulus: sed non sit possibile circulum esse triangulum: ita Parmenides et Melissus concesserunt quod caliditas erat frigiditas: et quod homo fuit asinus: sed non sit possibile caliditatem esse frigiditatem: aut hominem esse asinum: non ergo posuerunt omnia esse eiusdem rationis: eo modo quo dicimus sortem et Platonem esse eiusdem rationis: quod quilibet est homo: et animal rationale: non tamen forte potest esse Plato: nec ergo posuerunt omnia sic esse eiusdem rationis: quod de se inuicem possunt verificari de preterito vel futuro: sicut de presenti de se inuicem verificantur vasa et vinum aut tunica et indumentum: ideo non dixissent quod homo et asinus sunt nomina sinonima: sicut tunica et indumentum: cum non possint de se inuicem verificari de presenti: sicut tunica et indumentum: nullam enim famam habuissent Parmenides et Melissus ex eorum fatua opinione tunc Aristoteles si docuissent omnia esse unum numero propter quam tamen laborasset Aristoteles. probare non omnia esse unum cum illud sit omnia: sed experientia et sensum et talia velle improbare ex debilitate puerit intellectus inquit ipse Aristoteles. philosophus: sed eo modo quo iam philosophus ponit totam vniuersam materiam esse eiusdem rationis diuisam in partes decas per formas diuersas specierum communicantes compositionis nomina specifica et diffinitiones essentielles: ita illi ponebant vnam materiam in actu non distinguendo ab illa aliquam formam substantialem vel accidentialem: diuisam in multas partes: quare vnam dicebant ignem: aliam aquam: aliam hominem: aliam equum. et sic de alijs: et sicut iam philosophus ponit nullas portiones materie esse simul sub forma hominis et sub forma equi: sed bene successiue: ita illi ponebant nullas partes huius submaterialis esse simul hominem et equum: sed tamen successiue: nec in hoc est tenendus philosophus: nec Egidius: neque aliquis alius dicens eos opinatos fuisse omnia esse unum numero: neque est credendum Aristoteli. contra hunc sensum concessisse: sicut patet ex dictis et ex dicendis.

Circa ea

que dicta sunt de toto et parte contingit dubitare vtrum ex additione partis ad totum vel ex remotione partis a toto fiat aliud totum. Et arguitur quod sic: prima relatiua sunt simul natura: et posita se posita: et perempta se perempta: sed totum et pars sunt correlatiue: igitur posito eodem de toto ponitur et eadez pars: et remota parte remouetur totum: patet videtur tenere cum minor: maior autem est Aristoteles in predicamentis. 6. de relatione. Secundo sequitur quod aliquod corruptibile posset perpetuari contra Aristoteli. di. prima. ce. quod omne corruptibile aliquando corrumpitur: et probatur 2. de nauis vel archa cui potest singulo anno vna pars noua addi et antiqua subtrahi. et hoc si additio vel remotio partis non esset causa nouitatis totius. Tercio sequitur quod generatio subest verus motus contra Aristoteli. prima philosophus: et probatur 2. 12. in vero motu manet idem a principio usque ad finem secundum ipsum ibidem: sed si ignis successiue generatur etiam manet idem a principio usque ad finem si ex acquisitione noue partis non sit aliquod totum. Quarto sequitur quod nihil potest proprie augeri per philosophum. prima. de generatione. 2. de anima. 5. 7. 8. philosophus: et probatur 2. 12. si aliquid potest proprie augeri: sit ergo forte qui sit pedalis quantitas et per augmentationem fiet bipedalis. et arguitur sic: omne quod erit forte iam est

Libri primus.

for. sed bipedale erit for. per opinionem: igitur bipedale est for. et per se non augebitur ad pedalitatem: per 2° q² est syllogismus in 3° pri^o.

In oppositum arguitur: q² aliter non congeret eundem boiem bis intrare fluvium: ut dicitur Erastus quod Arist. reprobat. 4. metheo. imo vna musca posset generare et corrumpere totum mundum quod est inconueniens: q² posset generare aliquam partem et aliquam corrumpere. Sed in speciali arguitur: pri^o sequi quod augmentatio non est verus motus. Arist. 6° phisico: et per 3° q² in augmentatione acquiritur pars de nouo. Secundo sequitur quod nullus homo qui est incipit aut desinet esse: nec aliquis homo qui est generabitur vel corrumpetur: q² in quolibet homine prius generatur aliqua pars virtute caloris naturalis agens in humidum radicale. Tertio sequitur quod in quolibet tempore finito est infinita multitudo hominum: quod nullus manet nisi per instantes: per eandem causam: q² prius acquiritur et deperditur noua pars. Quarto sequitur quod nullus homo potest satisfacere ex aliquo debito: nec aliquis potest puniri ex aliqua iniuria illata alteri: vel culpa: imo quod nullus homo potest aliquid promittere: nec alteri iniuriari: ex quo non potest manere nisi per instantes substinendo illam positionem.

Pro solutione huius dubij est notandum quod aliquid esse idem: quod prius fuit: aut posterius erit intelligitur quadrupli. scilicet largissime et large: proprie et propriissime. Idem numero largissime est illud cuius manet idem situs: aut similitudo dispositio: non interrupta. et sic ista nauis vel archa eadem numero que fuit ante mille annos dato quod omni die vna pars fuerit nouiter addita: et aliqua antiqua corrupta: sic quod nihil habeat de eo quod in principio habuit mille annos: est etiam idem fluvius nunc: qui fuit semper aut idem mare numero: hanc idem patet intendit philosophus. 2° de generatione et corruptione esse perpetua: licet forte alicuius elementum nullum sit pedale quod fuit ante mille annos. Idem numero large dicitur cuius maior aut principalior pars manet: et sic est eadem nauis que prius erat: dato quod tertia remaneant. et alia nouiter aggreget: est etiam eadem planta numero: et idem animal anulolum numero si principalior pars manet: dummodo a² sit corruptio modo quo dicimus aliquid esse album: cuius pars est adequate alba aut saltem principalior: sicut patet de homine respectu faciei iuxta doctrinam Aristotelem. 6° phisico. Proprie illud dicitur esse idem numero: cuius pars non est substantialiter variata: et sic quodlibet animal perfectum manet idem per totum tempus vite sue: q² forma substantialis. scilicet anima non substantialiter variatur cum semper maneat eadem absque acquisitione et deperditione noue partis: cum enim mutatur vel augetur animal signum non acquiritur noua forma: sed preexistens secundum aliquam partem eius se extendendo informat materiam nutritiui ex determinatione Aristotelem. pri^o de generatione et corruptione. augmentatio non fit secundum materiam: sed secundum formam. Pro propriissime illud dicitur esse idem numero: quod omnino non est substantialiter transmutabile. et sic deus: celum: et intelligentie eternaliter manent eedem: hanc idem patet voluit Aristoteles. 8° phisico: et asserens eternitatem primi mobilis et primi motoris. Et isto modo non manet idem aliquis homo: nec aliquid brutum perfectum per aliquod unum tempus: sed bene secundo modo: q² prius

substantialiter variatur: vnde dicitur Porphyrius in vniuersalibus. 1° de differentia. q² for. senex differat se ipso puero. Et dicitur in tertio methico diuisionis sequitur pri^o quod aliqua est corruptio alicuius forme subalis sine generatione alterius. et est: q² in nutritione et augmentatione. proprie dicta corrumpit formam alimentum: et nulla de nouo generatur: sed aliqua pars forme preexistens extenditur actuando materiam alimentum: similiter in vera diminutione facta per animam generatur elementum formam subalis vel alterius corporis subtilis: et tamen nulla componitur: q² forma partis corrupte non corrumpitur: sed costricta actuatur materia preexistens. Secundo sequitur: aliquid compositum nunc pri^o incipit esse: cuius tam forma subalis: quam materia magno tempore precesserunt: et aliquid compositum nunc pri^o desinit esse: cuius tam forma: quam materia magno tempore remanebunt: pri^o de eo quod generatur in diminutione animalis: et secundum de eo quod corrumpitur: et ita aliqua est generatio: cuius terminus ad quem precessit: et aliqua est corruptio: cuius terminus a quo post illam manebit. Et si ista allegaretur philosophus. pri^o de generatione vnius est corruptio alterius dicitur quod ipse intelligit de compositis et non de formis: sicut enim forme accidentales non habent prium generantur sine corruptione alterius: et est: ut per de lumine et alijs formis intentionalibus: ita forme subales ex quo non habent formaliter contrarium possunt generari sine corruptione alterius et est: si etiam allegaretur philosophus. 5° phisico: inueniens terminum motus vel mutationis non precedere: dico quod ipse loquitur de termino completo quod est compositum et non de incompleto quod est forma. Tertio sequitur quod aliqua forma potest fieri maior absque maiori parte sue materie: et aliqua potest fieri minor sine minori parte sue materie: per de anima quando extenditur extra suam materiam actuando materiam alimentum: et de eadem quando relinquit aliquam partem sui corporis in diminutione subintrando materiam antiquam non etiam est talis maioriatio per rarefactionem: nec diminutio per condensationem: quantumcumque eedem partes distantius aut propinquius iaceant: loquendo proprie de rarefactione et condensatione: cum nulla talis fiat absque rarefactione vel diminutione materie. Quarto sequitur quod forme subales corporum viuentium migrant de subiecto in subiectum: sicut enim eadem materia numero variat diuersas formas substantiales: ita eadem forma substantialis variat successive diuersas materias. hoc idem contingit de formis intentionalibus de pedibus ab obiectis quod variant media iuxta variationem obiectorum: ideo homo: equus: asinus: et talia perfecta animalia sunt eadem numero simpliciter per totam vitam suam: q² variatur materia sic quod nulla portio materie sit in definitione que fuit in inceptione: non tamen variatur forma: et hoc declarat philosophus. pri^o de generatione et corruptione quod idem numero aliquando videtur maior. et aliquando minus secundum maiorem et minorem appositionem aque absque acquisitione et deperditione partis sue: et idem contingit de anima. Ad pri^o dicitur quod illa regula Aristotelem est intelligenda secundum denominationem communem et non discretam: vnde bene sequitur: pater est: igitur filius est: et est etiam bene sequitur: filius non est: igitur pater non est: sed non sequitur: iste pater est: igitur iste filius est: nec e contra negatiue ita sequitur totum est: igitur pars est: et e contra etiam sequitur: totum non est: igitur pars non est: et e contra: sed discrete non se

Abulicorum

quitur hoc totum est: igitur hec pars est: nec etiam scda pars non est: igitur totum non est: sicut & eidem patri potest aduenire noua paternitas: & antiqua desinere eodem numero semp manente patre: ita manet idem totum numero: igitur aliqua pars generetur: & aliqua corumpatur. ¶ Ad secundū cōcedo qd aliquid cor-ruptibile potest perpetuari sumendo idem largissime: cum dictū de corruptibile aliquādo corumpet: vtz est fm partē vel fm totū: vñ alicuius elementi quod libet pedale incipit & desinet esse: & tamen ipsū nō in-ceptū esse nec desinet: qz semp manet idem p^{ri}mo modo. ¶ Ad tertium negat p^{ri}mo: & ad probationē dico: quod si ignis generatur successiue illa successio non est conti-nua sed discontinua: qz semper inter duo minima ignis cadit rēpus mediū: in quo tñ est alteratio absqz gene-ratione: ideo in casu isto semper fū aliquid totum: qz ratio ne cōpositū ex duobus minimis est aliud a quo libet illorum minimo. ¶ Ad quartum negat p^{ri}mo: qz arguitur a magis amplo ad minus amplius cum si bi pedale supponat in mino: p^{ri}mo eo quod est vel erit: & in p^{ri}mo p^{ri}mo eo quod est tñ ideo bene sequit ex illis p^{ri}mo: qz illud quod est vel qd erit bipedale est for-tes: si argueretur sic: hoc non est for. negat p^{ri}mo: pars autē: igitur illud bipedale non sit for. tamen hoc est for. demonstrando illud bipedale: non quidem illud qd est bipedale: sed quod erit bipedale.

Tex.
co. 20.

Conturbati

aut sunt posteriores. ¶ Istud est 3^m cap^m huius tractatus p^{ri}mo p^{ri}mo in quo Arist. reprobatur opinio quod runda alioz antiquoz succedentium Parmenidi & Melisso: qui etiam nō natu-raliter locuti sunt. Et diuiditur istud cap^m in duas par-tes: in p^{ri}mo recitat p^{ri}mo opinio cum suis defensionibus: in 2^a aut reprobatur eadē ibi. (sed multa sunt.) Quantū ad p^{ri}mo dicit p^{ri}mo qd sicut Parmenides & Melissus conturbati sunt in ponendo omnia esse vnū: nescien-tes soluere rationes factas contra eos: ita & quidam posteriores ponentes contrariū. s. q. nulla entia sunt vnū: turbati sunt p^{ri}mo p^{ri}mo opinionē substinere nō potentes. vnde p^{ri}mo opinione sua arguebant: & sic: ali-qua entia sunt vnū: igitur multa sunt vnū. p^{ri}mo qz si aliqua entia sunt vnū: igitur duo: vel tria: & sic de singulis denominationibus numerorum: & per p^{ri}mo multa sunt vnū: p^{ri}mo videtur esse impossibile qz vnū opponitur multo. 4. metha². constat autem de se inui- cem opposita non verificari. Le. li. (Conturbati sunt autē & posteriores) succedentes Parmenidi & Me- lisso. (quēadmodum & ipsi antiqui). s. Parmenides & Melissus conturbati sunt ponentes nulla entia esse vnū. (Ne forte contingat simul vnū esse & multa. & hoc propter repugnantiam.)

Notandum

quod Arist. non voluit reprobare opinionem istozum tanqz consentientū Parmenidi & Melisso: vt cōmuniter dicit a cōmentatore: & ab alio: sed tāqz non naturaliter loquentium: sicut nec Parmenides & Melissus naturaliter locuti sunt: igitur duo contra- dictoria non possunt esse simul vera: nec simul falsa. tamen duo contraria possunt esse simul falsa: vt omne animal est homo: nullū animal est homo. ideo Ari-

sto. postquā reprobauit illā vniuersalem falsam: oīa sunt vnū: p^{ri}mo reprobatur suam vniuersalem negati- uam contrariā. s. nulla sunt vnū: (Vñ & alij.) Contra hanc opinionē arguit sic: illa p^{ri}mo: homo est al- bus est affirmatiua vā simpliciter in recto: igitur ideo est quod signat per subiectum & predicatum: sed per subie- cum & predicatum significantur multa: qm subiectum importat subam & predicatum accūs: igitur multa sunt vnū. ¶ Istaz rationē diuersi dissimiliter soluebat dicebat aliqui de quoz numero erat Lycophron qz ista oīno nō erat vera: homo est albus: sed hec homo albus: non ponendo illud verbum est: sed solum for- mando completionē indistantē. s. orationem cō- positam ex substantiū & adiectiū tñ. Alij vō intel- ligentes illam orationem esse imperfectā: homo al- bus non significantem verum neqz falsum: mutabant dictionem. dicentes homo albat: ita quod per eos: homo non est albus: nec est ambulans: sed homo al- batur: & homo ambulat: hec dicebant ne cogerent cō- cedere multa esse vnū: sed solū multa esse multa: ac si ens & vnū non dicerentur nisi vno modo. Le. li. (Vnde & alij quidē illud verbum est auferbant quē- admodum Lycophron: alij autē dictionē mutabant vt qm homo non albus est: sed albat: nec ambulās est: sed ambulat: vt nō sint illud verbū est additiues: ne imitendo illud verbū est multa faciāt esse vnū tāqz simpli dicto. s. vnico modo vno: aut ente.)

Notandum

quod isti non negabant multitudinem specificāz qm vt colligitur a cōmentatore ipsi concedebant ho- mines: & album: esse diuersarum rationum: nec etiam negabant multitudinem numeralem: vt cōmuniter eis im-ponitur: quia eque bene ponebant multitudinē nu- meralem dicendo: homo albus: vel homo albat: si- cut dicendo: homo est albus: bene enim sciebant illaz dictionem: homo: non esse illam dictionem: albus: vel albat: neqz fuisse honorificum Arist. contra opi- nionem ita vilem & friuolam disputare: immo cōmu- niter relinquebat tales opinioes que manifeste erant contra sensum & intellectū. (Sed multa sunt que sunt) Tex. co. 21. ¶ Ista est secunda pars huius capituli in qua philoso- phus arguit contra hanc opinionem ponendo hanc conclusionem vnū est multa: & multa sunt vnū: quā ipse dupliciter probat. P^{ri}mo vnū fm subiectum est multa fm diffinitionem: igitur vnū est multa: p^{ri}mo qz aū est clarum: qm album & musicum sunt idem: fm subiectum ex quo idem homo est albus & musicus: & sunt diuersa fm rationem: qz alia est ratio albi: & alia est ratio musici. ¶ Secundo vnū fm continuitatē est multa fm diuisionem: igitur vnū est multa: aū p^{ri}mo quia continui partes copulantur ad vnū terminum cōmunem: igitur continuum est vnū fm continui- tatem: & quia continuum est diuisibile in infinitas par- tes: ideo continuum est plura & multa fm diuisionē. Le. li. (Sed multa sunt que sunt). i. entia sunt multa: & vnū (aut ratione: sed idem subiecto vtraz). s. al- bum & musicum: multa itaqz vnū sunt: aut diuisione quēadmodū totum & partes dicuntur esse vnū: & mul- ta: totum enim est vnū in actu per continuitatem: & multa in potentia per diuisionē: etiā partes sunt vnū in actu per compositionē: & plura in potentia per se- parationem & diuisionem.

Primo

notandum quod p^{ri}mo cuqz dicit al- bum & musicus esse idem subiecto:

Liber primus.

non intelligit idem esse subiectum primum et immediatum albedinis et musice: quod subiectum primum et immediatum albedinis est prima materia: et subiectum primum musice est anima: sed loquitur de subiecto mediato quod est subiectum denominationis. scilicet compositum in actu: de quo dicitur tam albedo quam musica in preterito: deinde quod unum et idem habet duplicem rationem. scilicet complexam que est diffinitio: et incomplemam que est forma sua: sicut hominis ratio incomplexa est humanitas: et complexa animam rationale: ideo album et musicum differunt utraque ratione. scilicet complexa et incomplexa: ratio incomplexa est albedo: vel musica: ratio autem complexa est diffinitio albi vel musici: constat autem quod albedo non est musica nec diffinitio albi est diffinitio musici.

Secundo notandum quod non omnes partes continuè et similiter sunt in potentia: quoniam quedam sic sunt in potentia quod possunt esse in actu ut due medietates: et tres tertie: quedam autem sic sunt in potentia quod non possunt esse in actu ut materia et forma: due enim medietates possunt per se existere: sed materia et forma non possunt per se existere. Ideo totum compositum est due medietates in potentia: quod ex illo per divisionem possunt fieri due medietates in actu. non autem est materia et forma in actu: nec in potentia: quoniam ex nullo potest fieri in actu materia et forma. scilicet in actu se parato: et per se existenti. (Hic autem iam.) Secunde rationi omnino respondere nesciunt: propterea impotentes preterantur unum esse multam: non esset inconueniens: idem esse unum et multa: nec inuicem opponunt unum et multa diffimiliter sumpta. scilicet unum in actu et multa in potentia: diuidit enim unum in unum in actu: et unum in potentia: et propter multa diuidit in multa in actu: et multa in potentia: modo non repugnat unum in actu et multa in potentia: nec repugnat unum in potentia et multa in actu: quod elementa sunt multa in actu et unum in potentia: ex quo ex illis potest fieri unum mixtum: sed bene repugnat unum in actu et multa in actu: ac etiam unum in potentia et multa in potentia. Le. li. (Hinc autem desidebant et considerabantur unum multa esse tanquam non pueniret.) Itaque non esset conueniens: idem unum et multa esse non opposita autem sunt semper unum et multa: est enim unum et potentia et delectio. i. actu.

Notandum secundum compositum quod idem sit unum et multa intelligit dupliciter: uno modo secundum quod duo accipiuntur sunt unum subiectum et multa ratione: alio modo secundum quod continuum est unum in actu et plura in potentia. Primum remouebat mutatio dictiones credendo: credebant enim sufficienter euadere multa esse unum: non concedendo illam: homo est albus: sed homo albus: seu homo albus. Secundo vero non poterat euadere: quod experimentaliter videbant in eodem toto esse multas partes quod rem mutatio opinionem concedebant unum esse multa: et multa esse unum. Ex dictis in littera modo credunt conuenire totum esse partes suas de intentione Aristotele. precedentis unum esse multa. scilicet continuum esse partes suas: eo modo quo ipse dicit. de anima: quod corpus et anima sunt unum: sicut materia et forma sunt unum: et sicut es et figura sunt unum: concedit etiam ibi quod pupilla et visus sunt unum. scilicet oculus. et secundum methaphysicam dicit quod aliqua sunt unum: quod sunt continua. scilicet due medietates in continuo. Sed pro solutione omnium istorum et compositum est sciendum quod duplex est predicatio. scilicet ademptica et causalis: predicatio idemptica est quando denotatur predicatum inesse subiecto

in recto: ut homo est animal: predicatio autem causalis est illa quando denotatur predicatum inesse subiecto in obliquo: et sic loquitur Aristoteles. de anima: cum dicit sonus esse motum. id est sonum esse in motu. et posteriori: et eclipsis esse interpositionem terre. id est propter interpositionem terre. et in philosophia. de anima: domus esse lapides lateres et ligna. id est ex lapidibus lateribus et lignis. ubi potest dicitur ita esse ebullitionem sanguinis in corde: quod non potest intelligi in predicatione idemptica: quod ira est passio anime: et ebullitio est tantum passio corporis: sed est predicatio causalis in obliquo intelligenda. scilicet ira est ex ebullitione sanguinis in corde. Consumuliter est dicendum in proposito quod omnes propositiones nominate sunt predicationes causales intelligende in obliquo casu ut unum est multa. id est unum est ex multis: corpus et anima sunt anima. id est ex corpore et anima fit anima: materia et forma sunt unum. id est ex materia et forma fit unum: statua est es et figura. id est statua est ex ere et figura: pupilla et visus sunt oculus. id est ex pupilla et visu est oculus: due medietates sunt unum continuum. id est ex duabus medietatibus fit unum continuum: sic de compositis infinitis. (Docigitur modo.) Ex his tam manifestecludit Aristoteles. opinio nem Parmenidis et Melissi impossibiles esse: quoniam omnia sunt unum numeraliter: ut totum et partes: nec omnia sunt unum ratione ut album et musicum: igitur non omnia sunt unum ad intellectum compositum. Le. li. (Docigitur modo facientibus impossibile videtur quod sunt unum esse.) i. entia esse unum: ita quod reprobando opinionem antiquorum succedendum demonstratur etiam contra Parmenidem et Melissum.

Dubitatur si unum et multa opponunt secundum philosophiam. secundum methaphysicam: et etiam opponunt actus et potentia. per compositum in philosophia. de anima: igitur unum in actu et multa in potentia opponuntur. Respondetur secundum philosophiam. huius quod actus et potentia non opponunt nisi respectu eiusdem: et secundum idem: stat autem quod esse in actu secundum compositum: et esse in potentia secundum diuisionem non dicunt eandem rem: nec eundem modum: ideo non repugnat unum in actu et multa in potentia.

Circa predicta queritur unum totum ab omnibus suis partibus simul sumptis realiter distinguatur: et quod non primo: quod sequitur. processus in infinitum in totis: nam sicut ex omnibus partibus simul sumptis resultat una alia entitas: ita ex omnibus partibus: et ex illa unitate totius resultat tertia entitas: et sic in infinitum aliter erit standum in primo quod totum nihil superaddit omnibus suis partibus simul sumptis: et maxime non apparet: quin deus posset omnes illas partes destruere toto remanente: ex quo realiter differunt: sed illud implicat contradictionem. Secundo sit. a. pedalis quantitas continua cuius maxime medietates sint. b. c. et arguit sic. b. c. copulante ad unum terminum communem: igitur. b. c. sunt quantitas continua. et non nisi. a. igitur. b. c. sunt. a. per diffinitionem quantitatis continue posita ab Aristotele. in predicamentis. Item sit. b. omnes partes. a. et arguit sic: quilibet pars. a. est pars. b. et igitur. a. est. b. per similitudinem: libet pars foris est pars Platonis: et igitur foris est Plato. Tertio si totalitas est res supradicta partibus utrum sit suba vel accis: non suba: quod tunc plura corpora essent simul: quorum unum non informaret reliquum: nec ambo unum teritum: si accis igitur non potes addere mari unam gutta aque: quoniam causas ad maximam unum accis. scilicet nouam totalitatem. Quarto sequitur

Philicorum

quod ab aliquibus potest remoueri. pōdus vnus li-
bre: tamē non remittetur pondus absq additione
alicuius de nouo: posito quod. a. sit pōdus vnus li-
bre: cuius medietates sint. b. c. tūc separato. b. ab ipso
.c. per diuisionem corumpit. a. quo corrupto nō mi-
nus postea ponderat ille due medietates. et etiam se-
quitur quod plus ponderaret due medietates cōiun-
cte q̄ separate: qz in equilibri esset totū pondus quod
ante: et vnum aliud. s. ipsum totum. ¶ Ex ista ratione
posset probari primaz materiā esse corruptibilem cō-
tra determinationē Arist. circa finem huius primi: et
pbat p^o: qz quelibet talis est diuisibilis in duas me-
dietares: qua diuisione facta non est amplius illa mā
pro ista pte pnt adduci auctoritates supius allegate.

Oppositum colligitur de intentione
philosophi in lectioe al-
tera probando per rationem suaz totum esse indiuisi-
bile: nam quecuqz sunt eadem vni eidez numero sunt
eadē: et inter se: qz partes simul sumptę sunt eadēz toti:
igitur eadēz inter se: et. 4. huius ponit philosophus qd
homo est vnitās indiuisibilis fm multitudinē. ¶ Itē
2° de aia dicit pbs et p^o: quod suba composita distin-
guūt cōtra materiā et formā: que sunt partes eius. et 5°
metba^o dicit quod bis tria nō sunt sex: tñ semel sunt
sex: et 7° metba^o qz ista syllaba ba. distinguitur ab. a. et
.b. qz manentibus. a. b. corripitur. ba. vnde data opi-
nionē cōtraria posset argui: nulluz indiuiduuz hūma-
num esse corruptibile: qz hoc nō potest corripit demo-
strādo binariuz materię et anime intellectiue. et hoc est
indiuiduum humanuz: igitur indiuiduum humanuz nō
poterit corripit: et sicut arguit de vno ita de omnibus
a^o. autēz est illius opinionis. ¶ Item correlatiua. p-
prie dicta nunq̄ idēntificātur: vt colligit de inten-
tione pbi in predicamentis. et 5° metba^o. qz pater nūq̄
est filius filius: nec e^o sed totuz: et omnes partes simul
sumptę sunt correlatiua. pprie dicta: vt pzigit nō idē-
ntificātur. In speciali tamē multipliciter arguit: et p^o
sic aliquid vē assumatur de toto quod negat de par-
tibus simul sumptis: igitur totū nō est partes simul sum-
ptę: et qz de eodem simpliciter nihil potest vē affir-
mari et negari. 4° metba^o. aīa declaratur. nam cōpo-
situm sit ex materia et for^o: per Arist. in isto p^o: et mā
et for^o nō sūt ex materia et for^o per Arist. ibidē: ponit
enim pbs vnam conditionēz principioz. s. nō fieri ex
alijs: tunc arguitur sic compositus sit ex alijs: sed ma-
teria et forma nō sūt ex alijs: cum sint principia: p^o
huius: igitur materia et forma non sunt cōpositi. Item
capio hanc ppositionem collectam a pbo in hoc p^o:
cōpositus sit p^o ex materia et forma: et quero vtrū
li^o: et teneatur collectiue: vel diuisiue: nō diuisiue: qz cō-
positū nō sit p^o ex materia: nec p^o ex forma: si
collectiue: habet intentū: qm cōpositus sit ex suis par-
tibus simul sumptis: et ille simul sumptę non sunt ex
alijs. ¶ Itē sequit qd ptes quātitatiue sunt ptes essen-
tiales: et partes fm fidē sunt partes fm imaginatiōez:
cōtra cō^o in plo. huius: et pbat p^o: qz for. est due
medietates: et eidez fori est materia et forma: igitur ma-
teria et forma foris sunt due medietates foris: pbat
autēz quod materia et forma sunt partes essentielles: et
due medietates sunt partes quātitatiue: etiā homo est
materia et forma. per opinionē: et idē homo est aīa
rationale: igitur materia et forma sunt animal rationale:
sed per cō^o materia et forma sunt partes fm fidē: et
aīa rōnale sunt partes fm imaginatiōez. ¶ Scōdo

pono quod materia foris sit. a. et forma eius. b. et ar-
guitur sic: prius vnitur. a. fm presentia: et indistincta:
q̄ fm informatiōē: igitur stat. a. et b. inuicem vniri nul-
lo cōposito existente. a. b. collectiue sumpta: p^o: qz
ocis potest cōcurrere cuz p^o et nō p^o currendo cu po-
steriori: et aīa est manifestum: qz prius est illud a quo
nō cōuertitur subistendi p^o. modo sequit. b. informat
.a. igitur sibi vnitur: et non e^o. qm sibi vniri potest: sicut
intelligentia celo absqz informatiōe. Idēz pōt argui
in definitione ponendo. qd. b. informat. a. et post ali-
quod tps non informat: tñ coassitit illi: et p^o quod
tpe foris est corruptus: qz nō est postq̄ fuit. et a. b. si
mul sumpta nō sunt corrupta: igitur foris nunq̄ fuit. a.
.b. simul sumpta. Preterea illi cōgunt cōcedere ex in-
telligentia et orbē fieri vnuz p^o se: qz sicut simul sunt
materia et forma foris: ita intelligentia et orbē: igitur si
cut ex materia et forma foris resultat vnum p^o se: ita
ex intelligentia et orbē: si dicat qd intelligentia non in-
format orbē: sicut forma foris materia: iam hf inten-
tum: qm informatiō dicit cōstitutiōē vnus p^o se vī-
stincta a partib^o pstituentibus: quā nō dicit sola p^o se
indistincta. ¶ Tercio due medietates nō sunt tres ter-
tie: nec quattuor quarte: nec sic de singulis: igitur et aīa
pbat: qz alr vnū continuū nō haberet plures partes
q̄ duas: et pnter non esset diuisibile in infinitū p^o p^o
3° et 6° huius: et pbat p^o: nulluz cōtinuū habet plures
partes q̄ tres tertias: quattuor quartas: et sic in infi-
nitum: sed due partes sunt tres tertie: quattuor quarte:
et sic in infinitū. s. due medietates. igitur nullā p^o se hz
plures partes q̄ duas: et pnter sequitur qz tres tertie: et
quattuor quarte nō sunt minores: q̄ due medietates
contra p^o se. huius. et p^o p^o: qz tres tertie: et quattuor
quarte sunt due medietates per opinionē contrariam.
¶ Item sequit quod diameter ad costaz quadrati est
omnis p^o p^oio possibilis maioris inaequalitatis: et
e^o. pono qz a. sit diameter. et b. costa: et arguitur sic: cu
iuslibet numeri quaternarij ad quelibet numerū bina-
rium est p^oio dupla: sed. a. est numerus quaternar-
ius: et b. numerus binarius: igitur a. ad b. est p^oio
dupla: p^o p^o cuz maior: et b^o arguitur: nam. a. est quat-
tuor quarte: et b. due medietates: igitur a. est numerus
quaternarius: et b. numerus binarius: p^o p^o per opi-
nionem subistentē numez nō distingui a rebus nu-
meratis: consimili fundamento arguit quod. a. ad b.
est p^oio quadrupla: qz a. est octo octaue: et sic de
alijs. ¶ Arguit etiam qz b. ad a. est p^oio quelibet
possibilis maioris inaequalitatis. s. dupla: quadrupla
centupla: et sic in infinitū: qm. b. est numerus quater-
narius: et octonarius: et milenarius. si est quāto: par-
tes sue: et centuz partes sue. et mille partes sue. a. vō est
numerus binarius cuz sit due medietates: et pnter cu-
iuslibet coste ad quālibet costaz quadrati est quelibet
p^oio maioris et minoris inaequalitatis. pcedendo
vt supra: sed hec sunt contra omnia principia mathe^o.
¶ Quarto arguit inferēdo aliq̄ incōuenientia: P^oim
quod idē est calidum et frigidum: album et nigrū: mo-
tum: et non motū: et sic de quibuscūqz nominibus cō-
trarijs: qd est cōtra descriptionēz cōtrarioz. dataz ab
Aristo. in predicamentis. et p^o p^o dato qd vna medie-
tas sit calida: alba: et mota: et alia sit frigida: nigra: et
non mota. ¶ Secundū qd idē est diuisibile et indiui-
sibile: animatū et inanimatū: homo: et nō homo: et sic
de multis alijs expositis p^oicationibus in terminis
subalibus quod videt impossibile: et p^o reducit po-

Liber primus.

nendo quod. a. sit anima foris et materia eius. b. vō aia eius solū tunc sic. for. est. a. b. sed. a. est homo: et b. nō hō: igit. et. p. sū arguant alie partes. ¶ Tertiu qd aliqua sunt aialia rōnabilia ambulanti que vident a te: quoz duo non possunt videri a te: nec ambulare: nec esse aialia rōnabilia: posito quod videas forē et Plato ambulantes: hec quatuor vident a te oemō strādo duo cor: pora illoz et ambas aias eozūdem: et eadē sunt ambulanti: et aialia rōnabilia: qz sunt for. et Plato per opinionē: et q. duo illoz nō possunt ambulare nec videri a te: necesse aialia rōnabilia p. de ambabus animabus. ¶ Quartū qd. a. est p. cū vñū pedale f. m. oēm dūmensionē: et tñ. a. est infinita quoz quodlibet est in infinitū f. m. longitudinē: pono q. a. sit vñū corpus columnare pedale longū: pedale latū et pedale p. fundum: illo posito p. p. pars et. de clarat qm in. a. sunt infinite linee giratiue: quaz quibet est infinita f. m. longitudinē: et cū inter quas cūq. duas lineas cadat sup. fices me: igit. in. a. sunt infinite sup. fices: quaz quibet est infinita f. m. longitudinē: et cui libet sup. fici cōr. det aliqua pars. a. igit. in. a. sunt infinite partes: quaz quibet est infinita f. m. longitudinē cum igit. a. sit omnes sue partes per opinionē: habet intentū p. m. a. p. b. a. f. m. a. est vna linea giratiua infinita: igit. per idē sunt infinite: p. p. a. a. a. declarat: qz. a. habet infinitas partes. p. p. o. n. a. l. e. s. quaz que libet. habet vnam lineaz giratiuam maiore q. sit linea circularis alicuius extremitatis. a. igit. linea cōposita ex omnibus hīs lineis giratiuis est infinita. ¶ Forte illi opinio: hec nō esset incōuenientia qm alia hīs similia pcedunt: v. z. quod. a. et. b. sunt homines: et tamē. a. nec. b. est homo: materia et forma ridet: et tñ nullū illoz potest ridere. a. et. b. augent: et tamen. b. diminit. a. et. b. sunt duo quadrata: et tñ nullū illoz est quadratum. a. et. b. sunt inuicem equalia: et tamē. a. non est equalē. b. fortes vident. a. et. b. et tñ non vident. b. ¶ Tres pcedunt q. finita sunt infinita: et qd quantitas p. n. u. a. est quātitas discretā: et qd eadē. p. p. o. s. i. t. o. est copulatiua et disiuunctiua: et eadem cathegōrica est v. a. et falsa: necessaria et p. n. g. e. n. s. p. o. s. s. i. b. i. l. i. s. et i. m. p. o. s. s. i. b. i. l. i. s. que omnia sunt valde absurda. ¶ Ad p. m. negat p. qz cum illa totalitas scutoi nō sit pars alicui ex illo et suis partibus nihil pōt resultare: et qz partes sunt priores toto f. m. Aristo. in hoc p. m. deus non pōt destruere oēs partes remanente toto: qz non pōt destruere prius remanente posteriori: sed bene eōtra. potest enim deus destruere lineā manentibus punctis: sed nō potest destruere puncta manēte lineā: qz ordine nature puncta pcedūt lineā. ¶ Ad scdm admissō casu nego p. n. u. a. z sed soluz sequit: quod ex. b. c. fit quātitas p. n. u. a. et ad diffinitionē p. b. i. concedo illam ex qua non sequit: nisi q. a. est quātitas continua: qz partes eius. s. b. c. copulantur ad vñū terminū cōmunez. ¶ Et ad confirmatiōnem nego istā p. s. e. q. u. e. n. t. i. a. quibet pars. a. est pars. b. et. p. igit. a. est. b. nec p. b. a. t. i. o. arguit a similit. qz. a. est aliquid et nō. b. sed tam for. q. Plato est aliqd. ¶ Ad tertiu dicē quod sicut paternitas est accūs respectiui patris: et filatio filij: ita totalitas est accūs respectiui totius et partialitas partis: et l. z. apponēdo vñā gutta aque mari: fiat res noua ex altera parte maris: et in q. libet parte eiusdem: qz nō habitudo buius partis ad quālibet aliaz: nō tamē generatur totalitas in aliqua parte: sed solum in toto: sicut g. manet idē pater cōi: nūc multiplicata tñ paternitate: ad multiplicatiōnem

filioz sic manet idē totūz continuē: et multiplicentur totalitates ad multiplicatiōnē et variatiōnez partium totum igit est suba si fiat ex partibus subalibus: et accūs cūdens ex partibus accūs alibus: ita quod sicut lapis differt ab oibus suis partibus simul sumptis: ita albedo vel caliditas nō est omnes sue partes simul sumptę. ¶ Ad 4. negat p. qz si. a. corrumpitur nihil p. o. p. r. i. e. r. e. m. o. u. e. t. ab illo: nec illud ab alijs. cōcedo tamen qz corrupto pondere vñus linee totum residuum tñ ponderat sicut ante: qz remanent omnes partes eius: deinde nego qd plus ponderent due medietates p. i. u. n. t. e. q. p. e. r. a. r. e. et dico q. l. z. in equilib. i. sit totū pondus qd ante. et vñū aliud quod nō est illud. hoc tamē cor. pus tertiu nō est additū illis medietatibus cum nō sit separatuz ab illis: sed componit ex hīs. ¶ Item cōcedo quod prima materia est corruptibilis per diu. s. i. o. n. e. m. nō tamen per transmutatiōnē. sic q. possit esse terminus transmutatiōis ad modū forme vel cōpo. s. i. t. i. u. x. t. a. i. n. t. e. n. t. i. o. n. e. z. Aristo. in hoc p. m. et sic nō est incōueniens corruptuz infinites redire idē numero: nec hoc cōtradicit determinatiōi Aristo. circa finem scdē de ge. cum ibi loquat de corrupto terminante transmutatiōnez: et non de corrupto deferente illam: aucto. r. i. t. a. t. e. s. a. u. t. e. m. i. n. l. i. t. e. r. a. s. o. l. u. u. n. t. u. r.

Ex quib^{us} Tex. co. 22.

demonstrant. ¶ Itud est 4. cap. prime p. n. s. p. r. i. m. i. t. r. a. t. u. s. i. q. u. o. p. h. s. r. e. s. p. o. d. e. r. ad obiecta Parmenidis et Melissi: et diuidit i. duas partes: in prima facit quod dictum est: in secūda vō p. bat ens multipliciter dici non solum diu. i. u. i. c. i. t. u. e. s. e. d. copulatiue contra illos ibi (necesse igitur accipere.) Quantū ad p. m. ponit p. h. s. hanc conclusionē: rationes Parmenidis et Melissi facilius soluntur. p. b. a. f. ille rationes facili soluntur que manifeste peccant in forma et in materia: s. rationes illoz sunt buius: l. z. sit magis. vana ratio Melissi: q. Parmenidis: igitur et. r. s. p. a. m. a. i. o. z. i. t. m. i. n. o. z. e. z. declarat p. h. s. Primo ostēdendo Melissum peccasse in forma et in materia. Secundo Parmenidem peccasse cōsumit. i. b. i. (ad Parmenidem aut.) Prima pars diuidit in duas: in prima p. b. a. t. p. h. s. Melissum dupliciter peccasse in forma. In scda aut p. b. a. t. illū eūq. dupliciter peccasse in materia ibi. (postea p. p. t. e. r. q. u. i. d.) I. e. l. i. (Et ea ex quibus demonstrant) Parmenides et Melissus oia esse vñū aut tñ vñū esse. (Soluere nō difficile est. Vtriqz enim sophystice sillogizant: et Parmenides: et Melissus: et nāq. falsa recipiunt peccates in materia: et nō sillogizantes sunt peccantes in forma. (Est aut magis Melissi honorosa ratio.) s. vana et tristis: et nō habēs defectum. i. d. u. b. i. t. a. t. i. o. n. e. m. Sed tamē ratio Parmenidis est vana: qz dicit vñū incōueniēs: ad qd sequunt alia. s. quod tñ vñū est: generalr enim vno incōuenienti assignato multa p. i. n. g. u. n. t. incōuenientia: hoc aut graue nihil est ostendere.

Notandum f. m. co. 22. m. cōmento. 22. quod si vterqz f. m. sit vanus tamē f. m. o. Melissi est magis vanus: qz oino non pcludit: sermo aut Parmenidis pcludit sed non questuz ad propōitū o. p. r. i. m. e. s. e. q. u. e. b. a. t. u. r. p. o. Parmenidis ex suis p. m. i. s. s. i. s. sed nō erat illa quā intendebat: c. iij

Tex.
cō. 23.

ut fuit superius declaratum. (Quod quidem igitur) iam ostenditur Melissum peccasse in forma: et primo per fallaciam pñtis: arguatur enim sic Melissus: si ens est factum ipsum habet principium: igitur si ens non est factum: ipsum non habet principium sed ens non est factum: igitur ens non habet principium: Minorē sic declarabat: si ens est factum: igitur ex ente vel ex non ente: nō ex non ente: qz ex nihilo nihil fit: nec etiam ex ente: qz tunc ens esset anteq̃ esset: eo quod subiectum semper precedit genitum. Ista ratio manifeste peccat per fallaciam pñtis: arguens a destructione añtis ad destructionem pñtis: ac si argueretur: si aliquis est homo: illud non est animal: sicut enim in plus se habet animal q̃ homo: quia aliquod est animal: quod non est homo: ita in plus se habet principium q̃ factum: quia aliquod habet principium qd non est factum. s. celum. l. e. li. (Quod quidem paralogizat) i. false sillogizat Melissus: manifestum est: opinatur enim accipere: si quod factum est habet principium: et quod non factum est: non habet principium.

Notandum

fm cōmentatorē p^o. 23. quod si predicatum affirmatur in eo in quo subiectum: non sequitur ut predicatum negetur ab eo a quo negatur subiectum. Inteligit cōmentator per predicatum terminū superiorem: et per subiectum terminum inferiorem: nam de quocūqz dicitur inferius: de eodem dicitur superius: sed non a quocūqz remouetur inferius ab eodem remouetur superius: a conditionali igitur cum destructione añtis: ad destructionem pñtis fallit p^o: si añs se habet ut inferius et predicatum ut superius: qz in terminis conueniabilibus est bonū argumentū: ut si risibile erit: homo erit: sed nullus risibile erit: igitur nullus homo erit. valet etiam si añs est cōmuniū pñtis: ut si animal est: homo est: sed nullum animal est: igitur nullus homo est. Etiam sequitur si añs includitur in pñte: ut si binarius est: numerus est: sed nullus binarius est: igitur nullus numerus est: sed hoc contingit tñ gratia materie. (Postea hoc inconueniens) iam ostenditur Melissus peccasse per fallaciam equiuocationis: vnde arguebat sic ens non habet principium: igitur non habet finem: sed quod non habet principium neqz finem est infinitum: igitur ens est infinitum: et pñter vnum et immobile: quia secus nihil permittit et totum occupat. Ista ratio manifeste equiuocat: qz principium sumitur tripliciter. s. pzo principio magnitudinis: pzo principio temporis: et pzo principio generationis successiue: quia generatio subita non habet principium: nec finem: cum sit indiuisibilis. In ratione prius facta primo sumitur principium pzo principio temporis: vel generationis successiue: quia aliter ista pzo positio esset vera: quod non est factum non habet principium. Secundo autem sumitur principium pzo principio magnitudinis: alioquin ista consequentia non valeret: ens non habet principium neqz finem: igitur est infinitum: nec ista categorica esset vera: quod non habet principium: nec finem est infinitum: maxime quia Melissus sumebat infinitum fm extensionem et non fm durationem. l. e. li. (Postea et hoc est magnum inconueniens omnis). i. totius entis esse principium rei. i. magnitudinis: et sumitur in scda cōsequentiā: et non temporis et generationis non simpliciter: sed alterationis: tanq̃ non momentali facie durationis. Semper enim termini de-

Tex.
cō. 23.

bent supponere pzo eodem: quia igitur in prima cōsequentiā non supponit. li. principium pzo principio magnitudinis: sed pzo principio temporis: vel alterationis: et in scda cōsequentiā pzo principio magnitudinis: et nō temporis: vel alterationis: ideo ratio ista nihil concludit. ppter equiuocationē inconueniens enim est in argumento mutare significatum vel significationem termini.

Notandum

fm philosophū s^o pbi sicoz: quod generatio dupliciter sumitur: v3 simpliciter: et fm quid: prima est generatio substantie: et secunda est generatio accidentis: et quolibet istorum modorum potest sumi pzo pze et impzo pze: generatio pzo pze sumpta est subita mutatio et indiuisibilis: prouentus forme substantialis: vel accidentalis: et de hac generatione loquitur Aristoteles in littera: quia solum ista mensuratur tempore: ut dicitur 6° philosophorum.

Dubitatur

videtur quod nō omne factum habeat principium: qz instans est factum: et non habet principium: non quidem principium magnitudinis: pzo pze propter suam indiuisibilitatem: nec principium temporis pzo pze eandem causam: cum ipsum sit principium temporis: nec etiam principium generationis successiue: subito fiat. ¶ Respondetur qd hic perfectū intelligitur quod incepit esse per alterationem priuiaz: et quod fuit terminus generationis: sed consequens non est factum hoc modo: s3 per solam et simplicem inceptionem: nulla alteratione precedente: concedo tamen quod instans est factus in genere cause efficientis: qm ipsum celum seu intelligentia mouens celum efficit ipsum instans: et sic instans habet principium effectuum: quod est intelligentia et subiectum quod est celus aut mundus. (Postea pzo pze quid) sequitur ostendere Melissum peccasse in materia: et primo quoad conditionalem concessam: si tñ vnum est illud est immobile: quia contradictoriū pñtis stat cum ante. s. tñ vnum est: et illud est mobile. probat tam in motu locali: q̃ alterationis: nam imaginabile est qd nihil sit nisi aqua: quo admissio: tñ vnum est: et illud mouetur: nam quelibet pars istius mouetur dato quod ista aqua se haberet ad modum maris vel flugis: totum enim mouetur cuius quelibet pars mouetur. ¶ Idem etiam patet in motu alterationis: qm tale vnum siue sit finitum siue infinitum posset moueri alteratione: cum talis motus nō requirat distantiam localem: videmus enim ad experientias aliquid alterari absqz motu locali. l. e. li. (Postea propter quid imobile: si vnum est: sicut enim et pars aque vna cum sit hec aqua ipsum totum mouetur in ipsa: igitur nō et omnis. i. tota aqua mouetur: postea alteratio pzo pze quid non erit: cum ex alteratione non mouetur situs neqz locus.

Tex.
cō. 24.

Notandum

fm cōmentatorē p^o. 24. quod si ens est vnum: et infinitum: non tamen sequitur ex hoc quod sit immobilitate: qm quoadmodum videmus quod pars totius qd est infinitū: ut dicunt. v. g. aer mouetur fm suas partes toto permanente in suo loco. Similiter possibile est ut hoc accidat in infinito. s. ut moueatur fm partes et non fm totum. Ex isto p^o videtur sequi Melissum peccasse in forma et nō in materia: cōcedendo pñtis nō bonā: ideo oportet intelligere qz dupl^r contingit peccare in materia. Pri^o assumendo a^o falsum: siue p^o sit

Libri primus.

bona: siue mala. Secundo pcludendo psequens falsum: credendo sequi illud ex vero: et sic peccauit Melissus: unde arguebat sic: si infinitum est illud est immobile: igitur si tantum vnum est illud est immobile: ubi patet quod antecedens est verum et psequens falsum: unde si nihil esset in mundo nisi celum: adhuc moueretur localiter circulariter: et si nihil esset nisi aer: adhuc moueretur lateraliter per condensationem et rarefactionem partium vento flante: absque hoc quod mutaret situm: et ita est possibile per imaginationem: quod tantum vnum sit: et quod illud moueatur secundum totum: vel secundum partes: siue sit finitum vel infinitum: et hoc in motu locali puro: aut motu locali admixto condensationi et rarefactioni.

Sed dubitatur

primo: quia videtur contradicere inter philosophum et commentatorem: dicit enim philosophus in littera quod motus vna parte aque mouetur tota aqua: et commentator ait quod aer mouetur secundum suas partes toto permanere in suo loco. Dicendum quod nulla est contradictio eo quod aqua mutat situm non solum secundum partes sed secundum totum variant locum: eo quod secundum totum aliquando occupat certam partem cœui aeris: aliquando maiorem: et alioquando minorem: aer autem occupat continue totum cœum ignis quod dicitur esse locus aeris: ideo nunquam mutat locum.

Secundum

dubium: videtur quod commentator contradicat sub ipsa in 6. phisico: dicit enim hic quod aer mouetur secundum partes: et quiescit secundum totum. 6. autem phisicorum quod impossibile est celum moueri secundum partes: et quiescere secundum totum. Respondetur secundum eum in 6. phisico: quod celum non mouetur secundum subiectum: cum nunquam mutet situm: mouetur autem secundum formam describendo diversos circulos circa centrum mundi. Aer autem presupposito quod non mouetur circulariter: sed in motu delationis: per rarefactionem et condensationem partium eius non mouetur secundum subiectum: cum sit semper in eodem situ: neque secundum formam: cum non describat huiusmodi circulos circa centrum mundi.

Tertium

dubium: videtur quod commentator contradicat sub ipsa in 6. phisico: dicit enim hic quod aer mouetur secundum partes: et quiescit secundum totum. 6. autem phisicorum quod impossibile est celum moueri secundum partes: et quiescere secundum totum. Respondetur secundum eum in 6. phisico: quod celum non mouetur secundum subiectum: cum nunquam mutet situm: mouetur autem secundum formam describendo diversos circulos circa centrum mundi. Aer autem presupposito quod non mouetur circulariter: sed in motu delationis: per rarefactionem et condensationem partium eius non mouetur secundum subiectum: cum sit semper in eodem situ: neque secundum formam: cum non describat huiusmodi circulos circa centrum mundi.

In oppositum

arguitur sic: si aliquid auget illud totum auget: et si aliquid quilibet pars alteratur illud totum alteratur: igitur per idem: si aliquid quilibet pars mouetur localiter illud totum mouetur localiter. Et ad commentatorem dicitur quod non intelligit quilibet pars aeris moueri localiter: sed solum aliquas: sicut non totus aer quiescit: ita quilibet pars eius circulariter diuisa occupans totum locum concavum ignis: infinite

partes aeris quiescunt: infinite mouetur. Et cōsimiliter dico ad casum primo quod sicut a. non mouetur localiter: ita infinite sunt partes eius quare nulla mouetur localiter: et infinite sunt partes eius quare quilibet mouetur localiter: quilibet enim terminata ad cōuexum vel ad cōcauum. a. quiescit secundum se tota: sicut et ille due superficies descripte: quilibet tamen pars inter illas superficies mouetur secundum se tota: sicut et illius ambe superficies mouentur secundum locum: et tunc ad artem: quilibet pars a. rarefit vel cōdempnat: aliter negat: sicut non totum non rarefit nec cōdempnat: nec quilibet pars: quilibet enim pars inter cōcauum et cōuexum rarefit vel cōdempnat secundum se tota: sicut etiam sue superficies mouetur localiter. Nulla autem pars terminata ad cōuexum vel cōcauum secundum se tota rarefit: nec cōdempnat: sicut nec ipsum cōuexum vel cōcauum: si enim aliqua talis pars secundum se totam moueretur rarefieret: vel cōdempnaret: necessario quilibet superficies existens in eadem parte cōsimiliter per accidens ad motum sui subiecti iuxta doctrinam Aristoteli 4. huius. Et nec sequitur talis pars occupat maiorem vel minorem locum: quod primo occupat: igitur est motus localiter secundum se tota: sed bene sequitur quod secundum partem: igitur quilibet pars terminata ad cōcauum vel cōuexum. a. quiescat: cuiuslibet tamen illarum infinite partes mouetur. Et item cōcedo quod quilibet pars intermedia mouetur motu recto secundum se tota: non tamen secundum se tota mouetur sursum vel deorsum: nec ad aliquam differentiam positionis: sicut non secundum se totam recedit a centro mundi: et accedit ad illud: si secundum aliquam partem mouetur sursum: et secundum aliquam deorsum: sicut secundum aliquam partem accedit ad centrum mundi: et secundum aliquam recedit ab illo: quare et.

Quartum

dubium: videtur quod commentator contradicat sub ipsa in 6. phisico: dicit enim hic quod aer mouetur secundum partes: et quiescit secundum totum. 6. autem phisicorum quod impossibile est celum moueri secundum partes: et quiescere secundum totum. Respondetur secundum eum in 6. phisico: quod celum non mouetur secundum subiectum: cum nunquam mutet situm: mouetur autem secundum formam describendo diversos circulos circa centrum mundi. Aer autem presupposito quod non mouetur circulariter: sed in motu delationis: per rarefactionem et condensationem partium eius non mouetur secundum subiectum: cum sit semper in eodem situ: neque secundum formam: cum non describat huiusmodi circulos circa centrum mundi.

Oppositum

probat de animali sedente vel iacente mouente se vel manum vel pedem: et de virga quiescente cuius tamen decima pars inflectitur et incuruat. Respondetur quod motus localis est duplex. scilicet purus et admixtus alteri motui ut puta rarefactioni vel condensationi: loquendo de motu locali puro: sic motus vna parte alia mouetur stante continue secundum quod probatur ratio: et de tali motu locutus est philosophus dicens quod motus vna parte alia quā partem moueri localiter alia quiescente ac de toto: sicut ostensum est de animali et virga: unde non potest moueri aliqua pars animalis: quin ibi sit rarefactio vel condensationis: si enim elongat pars aperte ibi est rarefactio. si in puncto unionis illius partis cum alia parte: si autem appropinquat pars parti ibi est condensationis. Et idem dico de virga: quod illa quiescente altera pars mouetur localiter absque motu locali partis immediate: sed ibi est condensationis et rarefactio: imo quilibet pars istius partis rarefit et cōdempnat: igitur non secundum eam dimensionem. Et ad philosophum autem dicitur quod primum est illud cuius motus est vnus intelligitur de motu locali

Philosophicorum.

puro non admixtio cōdēmpnationis: neq; rarefactiōi. Nūq̃ enim tali motu mouetur aliqua p̃s p̃m̃i quā illud moueat: et quilibet eius p̃s: et tūc ad argumētū: si vna p̃s mouet: et alia quiescit: igit̃ p̃ctus copulās illas partes mouetur et quiescit: negat̃ p̃sequētia: licet enim illud sequatur in motu locali puro: non tamen in motu locali mixto: qm̃ rarefactio: vel cōdēmpnatio nō terminat̃ ad p̃ctū copulante inclusiue: sed nū excludiue: ideo p̃ctus ille quiescit et nō mouet̃ cū parte mota (At vero nec sp̃e) Secūdo declarat̃ p̃s Melissus peccare in mā quo ad illā cathegoricā p̃cessam omnia sunt vnū: quia h̃ omnia sunt vnū fm̃ mām: sic etiā plurimi p̃s nāliter loquentiū cōcesserūt: nō tñ oīa sunt vnū p̃s formā: et fm̃ sp̃e: vt p̃cessit Melissus quia duo dispersa vt homo et equus: seu duo p̃traria vt caliditas et frigiditas differūt inter se fm̃ formam: et fm̃ specie: vnde accidētia magnā ptem p̃ferūt ad cognoscendū qd̃ quid est: vt habet in p̃lo. de aia: sed nō sibiilitas et inuibiilitas nullomō possunt in specie cōuenire: igit̃ nec hō et asinus. ¶ Similit̃ opatio dat cognoscere formā per Aristō. 2. de aia. 2. meth. sed calefactio et frige factio sunt opationes diuersa: sp̃e: igit̃ p̃ter caliditas et frigiditas differūt specie. I. e. li. (At vero nec specie possibile est oīa vnū esse: sed sicut ex quo. i. solum fm̃ materiā oīa sunt vnū (sicut enim et p̃s quidā omnia esse vnū dicit̃ illo aut̃ modo. i. fm̃ formā nō omnia eē vnū est possibile: homo nāq; ab equo alterū est specie: et p̃traria adinuicem etiā differūt specie) Ex ista l̃ra satis claret Melissum nō oīa p̃cessisse esse vnū fm̃ numerū: qd̃ hoc erat imaginabile: sed solū cōcessit oīa esse vnū fm̃ sp̃em specialissimā: ita qd̃ nō differūt specie hō et asinus: nec caliditas et frigiditas: sed si apparet distinctio specifica hoc ē fm̃ existimationē et fantasia solū: et nō fm̃ veritatē: sic nec in collo colūbe sunt diuersi colores specie: sed tñ fm̃ existimationē et p̃s. 24. dicit qd̃ Melissus posuit infinitū esse: et qd̃ aer esset p̃s eius: cū igit̃ nō sit possibile partē q̃ritatiuam esse suum totū: sequitur Melissum posuisse distinctiōē numeralem.

Primum dubium vtrum distinctio specifica sit ratione forme: et arguit̃ qd̃ non: quia cor et cerebrū sunt diuersa: specie: fm̃ cōmentatōrē. 6. phico: et tamē forme substantiales illoz sunt eiusdē specie: siue ponat̃ intellectus in qualibet parte: sicut in hoīe: siue forma extensa vt in bruto. ¶ Itē linea superficies caliditas et frigiditas differunt sp̃e: et nō per formas suas: quia nō hnt formas suas cū sint forme simplices aliū p̃cederet in infinitū.

Cōtrariū colligit̃ hic de it̃tione Aris. nā hō et equus differūt sp̃e: vt habet in littera: et nō ratione materie: qd̃ omnes materie sunt eiusdē rationis: igit̃ ratione forme. Propterea dicit̃ p̃s. 10. metha. qd̃ differentie materiales et accidētia les non faciunt diuersitatē fm̃ speciem: sed oīe formas et essentielles: et ob hoc inquit ipse masculinitas et feminitas h̃ sunt passiōes p̃prie animalis: nō tamē sūt differentie essentielles eius: sed differētie materiales: seu accidētia inherētia animalī ex parte materie et corpore nō diuersificantia hominē fm̃ speciem: nā si sp̃er ma virt̃: seu calor eius fuerit excellens generabitur masculus: et si diminutus generabit̃ femina. ¶ Ad primū dico quod cor et cerebrum: caro et sanguis: sicut differunt specie: ita habent formas diuersarum specierum: nec est incōueniens vltra intellectū: vel formā vltimā:

que dicitur forma totius corporis esse alias formas p̃riculas et potētales: que tā inter se q̃ ab ipsa forma totali specie differunt. ¶ Ad scōm dicit̃ qd̃ h̃ illa non differūt per formā partis: que est forma materie: tamen differunt per formā totius que dicit̃ generaliter quodlibet superius respectu sui inferioris: vt declarat̃ Aristō. 2. huius: aut differentia cōtrahens genus: linea g̃ et superficies caliditas et frigiditas differunt p̃ suas quidditates genericas et específicas: et p̃ differentias essentielles: que sunt forme illoz: differētie autē essentielles seipsas differūt: et sic nō p̃ceditur in infinitum.

Secundum dubiū vtrum distinctio numeralis sit rōne materie: et arguit̃ qd̃ nō: quia due intelligentie differunt specie: vt colligit̃ de intentione Aristō. 2. metha. igit̃ differunt numero: p̃p̃ria quia quēcūq; differūt specie differunt numero. 5. metha. et tamē nō habent materiam. 2. phico: ¶ Itē albedo et dulcedo lactis: similiter superficies et color eius differūt numero: sicut differunt specie: et tamen non differunt per materiā: cū sint in eadem materia adequate.

Oppositum videt̃ tenere Arist. 5. metha. di. qd̃ quēcūq; sunt vnū numero illa sunt vnū numero per materiā: vnde dato fm̃ op̃inōē cōmunez qd̃ nō sit nisi vna forma substantialis in eodē vniēre: et qd̃ intellectus multiplicetur ad quālibet partem corporis humani per infortationē: certū est qd̃ manus et pedes differūt numero: et nō per formā: igit̃ per materiā.

Notandum iuxta doctrinā Aristō. 7. metha. qd̃ est triplex mā scilicet sensibilis: intelligibilis: et rōnis. Mā sensibilis est subiectum transmutationū naturalū. Materia intelligibilis est q̃ritas cōsiderata absq; materia sensibilis: materia rōnis est indiuiduū: seu ratio indiuidualis: vnde primo ce. dicit̃ p̃s qd̃ qui dicit hoc celū: dicit māz. ¶ Dicit̃ igit̃ qd̃ oīs distinctio numeralis capiēdo numerū transcendēt est p̃ materiā. i. sensibiles intelligibiles vel rōnis: due q̃ritates vel qualitates in duabus materijs differunt numero p̃ materiā sensibilis: due caliditates vel albedines in duabus q̃ritatibus separatis a materia: vt puta in sacramento altaris differunt per materiā intelligibilem. i. per quantitatem: sed due intelligentes: seu due forme materiales in eodē subiecto primo differūt per materiā rōnis. i. p̃ rationē indiuiduationis que dicit̃ deitas: quēcūq; g̃ differūt per materiā sensibilem differūt per materiā intelligibilem: et rōnis: et nō eē: sicut p̃ inductionē et fm̃ hanc distinctiōē soluitur oīa obiecta. (Et ad Parv Tex. menidem aut̃) Postq̃ p̃s. pbavit Melissum peccare 25. co. in forma et in materia p̃sequēter idem ostendit de Parmenide: et primo quod peccauit in materia. Secūdo qd̃ peccauit in forma ibi (nō cōcludit autem) Dicit̃ g̃ p̃s quod cōsimilis est modus soluendū rationes Parmenidis sicut Melissi: et si aliqui sunt p̃p̃rii modi illi rāgerūt: id est si aliqua dicēda sunt in speciali illa mouebūt: primo quidem peccat in materia: quia accipit falsum. i. ens dicit̃ vno modo tñ: cū tñ dicatur multipliciter. i. de p̃dicamētis. 10. ex quo seq̃t̃ qd̃ illa p̃p̃o ē falsa quā assumebat p̃o antecedente. i. quicqd̃ est p̃ter ens est nō ens: quia aut sumitur ibi ens transcendēt: et sic est falsa: quia assertit aliquid esse nō ens: aut sumitur p̃dicamentaliter: p̃o aliquo vno p̃dicamēto substantie: quantitatis: vel qualitatis: et sic iterum p̃o p̃o

Liber primus.

fictio est falsa: sicut ista quicquid est preter substantiam est
non ens: quia quantitas est non substantia: et non est non
ens. Similiter hec est falsa: quicquid est preter quantitatem:
est non ens: propter alia predicamenta que excluduntur a
ratione quantitatis: et non a ratione entis. Le.li. (et ad
Parmenidem idem modus rationis est). s. soluendi os
cta sua: sicut ad Metaphysicum: et si aliqui alij sunt illi po-
stea tangentur: et solutio rationum Parmenidis par-
tim quidem in hoc persistit: quia falsa accipit: et sic pec-
cat in materia: partim autem quia non conclusitur bene per
ipsius: et sic peccat in forma: falsa quidem accipit: et sum-
placiter. i. vno modo accipit quod est. i. ens vici multiplici-
ter dicto ipso ente. s. de substantia et accidente.

Notandum

primo finem co^{2m} p^{1o} 25.
quod hoc nomen ens et
non ens dicitur de. 10. predicamentis: quod non est intelli-
gendum eodem modo: quia ens est absolute de quolibet
bet eo: sed non ens est limitatione. Uerbi gratia bene dicit
substantia est ens: quantitas est ens: et sic de alijs: sed
non bene dicitur substantia est non ens: quantitas
est non ens: sed cum limitatione hoc modo: substantia
est non ens: quantitas est non ens substantia: et
sic de alijs semper limitatio terminus transcendit in finem.

Secundo

notandum finem co^{2m} eodem p^{1o} q^o
cum interderimus per hoc no-
men ens vnum decem predicamentorum. Uerbi gratia substantia
aut quantitas: tunc non erit verum dicere quicquid est non ens:
est nihil: quoniam non sequitur ut illud quod non est substantia: nec
quantitas sit nihil: sed propositiones eius non sunt vere. s. Par-
menidis: nisi cum interderimus per hoc nomen ens om-
nia decem predicamenta: hec igitur propositio quicquid est non
ens est nihil: est distinguenda eo quod si ens potest distribui
per vnum predicamentum: tunc sic est propositio falsa ut patuit:
aut pro omnibus predicamentis: et sic propositio est vera: quia
si aliquid est non ens alicuius predicamenti: illud est nihil: neque
hoc repugnat prioribus dictis: cum concessum est istam
verum esse falsam siue si ens sumatur transcendenter: siue
predicamentallyter hoc fuit accipiendo eas affirmatiue ca-
cometator aut accipit eas negatiue: aut conditionally: vbi
quicquid non est ens: non est aliquid: aut si aliquid est non
ens illud est nihil.

Sed dubitatur

arguendo quod ens
non dicitur multipli-
ci de predicamentis decem: quia non quilibet qualitas est ens
probatur: quia non quilibet scientia est ens: sed quilibet scientia est
qualitas: igitur et per substantiam cum minoribus: quia predicat superi-
nus de suo inferiori: ut colligitur a philosopho in predicamentis. c.
de qualitate maior vero est nota: quia scientia est habitus
multorum principiorum et conclusionum: reputa habitus geo-
metrie: vel arismetrie: et talis non videtur esse aliquid vnum
ens scilicet entia. Respondeo quod quilibet qualitas: et que
libet scientia est ens: et cum dicitur habitus multorum principiorum
et conclusionum non est ens: negatur: quia talis habitus non est
illa pars: nec ille conclusiones: sed vna qualitas fluens ex
illis sine quibus etiam manet habitus scientificus: ut per in
dormientibus. Et si dicitur habitus principiorum: et habi-
tus conclusionum sunt diuersae rationes: igitur ex hijs non
potest fieri vnus habitus: seu vnum ens: negatur per hoc eo quia
habent ordinem essentialem: et sunt in eodem subiecto in
hesionis: et non habent idem subiectum attributionis.
(Non concluditur autem) Jam manifestat philosophus peccasse
Parmenidem in forma: quando sic arguebat: ens signifi-
cat vnum: igitur non plura sunt: nam illa substantia peccat
in forma: cui non quilibet sibi conueniens in forma est bo-

na: sed aliqua isti conueniens in forma non valet: igitur et
per substantiam cum maioribus per diffinitionem substantie bone de for-
ma: et minor declaratur: quia hec substantia non valet albus si-
gnificat vnum: igitur non plura alba sunt: cum autem sit
verum et per substantiam falsum: et quod autem sit verum arguitur: nam
album significat vnum albus: igitur significat vnum vnum: per substantiam
quia hoc arguitur ab inferiori ad suum superius affirmati-
ue sine impedimento: ex quo non concluditur vnum quod est
principium numeris: sed vnum quod queritur cum ente. Quod
autem persequens sit falsum per substantiam: si non plura alba sunt: sed
omnia alba sunt vnum album: aut igitur per continuationem: vel
diffinitionem: non per continuationem: quia multa alba non conti-
nuantur ut liquet ad experientiam: cum vno moto aliud
quiescat seclusa de dempatione et rarefactione: quod non con-
tingeret: si omnia alba continuarentur: non etiam omnia alba
sunt vnum: et non diffinitionem: quia alia est ratio albi in
concreto: et alia est ratio albi in abstracto: sicut alia est
ratio rei albe: et alia est ratio albedinis. Le.li. (Non con-
cluditur autem de forma: quia si sola alba recipiantur)
ide est si non fiat mentio nisi de albis (significat vnum al-
bo). i. albo significat vnum vnum: nihilominus multa
alba sunt: et non vnum: tamen non enim continuatione erit al-
bum vnum omnia alba neque ratione: aliud. n. erit esse
diffinitum albo in abstracto. s. albedini: et aliud erit
diffinitum subiectioni. s. subiecto albedinis.

Notandum

per co^{2m} p^{1o} 25. q^o sermo
concludens: per se debet: con-
cludere in omni materia: et persequenter concludens per accidens
non conclusit in omni materia: vbi datur intelligi quod per substantiam
quod est bona per se: quod est bona per accidens: substantia
bona per se est illa: cui quilibet conueniens in forma est bo-
na: ut filio genitus: vel conueniens ratione totius comple-
tionis: ratione autem in complexo ab inferiori ad suum
superius sine impedimento. Consequenter per accidens
bona est illa que est bona et non quilibet sibi conueniens
in forma est bona: ut persequenter tenes solus gratia ma-
terie. s. aut quia autem est impossibile: aut quia consequens
est necessarius: aut solum quia contradictorius consequen-
tis ratione quorundam terminorum non potest stare cum
antecedere. Exemplum primum deus non est: igitur tu non es.
Exemplum secundum tu es: igitur deus est. Exemplum tertium aliqua
propositio scilicet: igitur aliqua propositio vera scilicet: nunc au-
tem ad propositum illa persequenter ens significat vnum:
igitur non plura entia sunt: sed solus gratia materie: et non
gratia forme: aut quia antecedens est impossibile: aut
quia contradictorium consequentis non stat cum ante-
cedente talis consequentia non est per se bona: sed tamen per
accidens: quia vna alia sibi conueniens in forma non
valet: ut album significat vnum vnum: igitur non plura alba
sunt. (Et non erit extra).

Sed dubitatur

si album et albedo
inueniuntur differre: igitur
possunt inueniri separari: igitur possibile est album esse sine
albedine: et e converso: sicut possibile est dulce esse sine albo: et
e converso: non obstante quia vniuntur in lacte. Respondeo per philosophum
negando substantiam: quia album et albedo non ideo dicitur
differre: quia vnum illorum sit extra aliud: aut quia possint
inueniri separati finem esse reale: sed quia rationes non sunt
eodem: alia est enim ratio albedinis: et alia est ratio albi:
quoniam ratio albedinis est ratio forme: et ratio albi
est ratio subiecti. Le.li. (et non erit extra album) quod est
subiectum (nihil). i. aliquid diuisum quod sit albedo
hic ponitur due negationes pro vna non. n. inquan-
tum est separabile vnum ab alio dicitur illa differre

Philosophicorum.

sed qz esse diffinitum alterum est albo in abstracto et ei cui inest scilicet albo in concreto: sed hoc Parmenides non dum vidit: quia non cognovit differentiam inter formam et subiectum.

Notandum fm cor^{12m} p^{12o} 25. q^{12o} iste mose in Parmenidis tpe. f. ut aliquid sit vnu et diuersum fm diffinitionem: putauit enim nulla inuicem differre: nisi esset vnum extra aliud eo modo quo sores et Plato seu duo lapides inuicem distinguunt: ideo credidit albedinem esse rem albam et caliditatem esse rem calidam: sicut iam aliqui credunt quantitate esse rem et figuram esse rem figuratam.

Dubitatur quia Porphi. dicit q^{12o} accidit quoddam inseparabile: ut albedo est inseparabile a corpore: et separabile a corpore. Similiter nigredo est inseparabile a corpore: et separabile a corpore. Platonizans album est separabile a suo subiecto. Respondet q^{12o} Por. accipit ibi separari pro corrupti. Ad hanc intellectum quod accidit quoddam possunt corrupti sine subiectis suis ut albedo et nigredo in corpore. Platonizans: et quedam non possunt corrupti quin corruptantur sua subiecta: ut albedo in albo et nigredo in corpore.

Tex.
26. co.

Necesse est igitur accipere. Ista est secunda pars huius capituli in qua Aristoteles. solus rationibus Parmenidis et Melissi arguit eos generaliter et fauiores eorum: q^{12o} ens multipliciter dicitur de substantia et accidente: non tantum distincte: sed etiam copulatiue: et q^{12o} multa sunt entia diuersarum rationum non solum diuersorum predicamentorum: sed et eiusdem predicamenti: ponendo quattuor conclusiones quarum prima est ista: si ens significat accidens ipsum significat substantiam. Secunda conclusio si ens significat substantiam: ipsum significat accidens ibi. Si igitur quod vere est. Tertia conclusio si substantia est plures sunt substantie diuersarum rationum ibi. (q^{12o} autem diuiditur). Quarta conclusio non si nihil est extra substantiam: in substantia est ens: ibi. (quidam autem rationibus). Prima conclusio probatur: q^{12o} si non: ita igitur oppositum sequentis cum antea: v^{12o} q^{12o} ens significat accidens: et non significat substantiam: et sequitur q^{12o} in accidens est: quo conclusio sequitur oppositum primi principij. f. q^{12o} aliquid est et non est: et q^{12o} illud sequatur arguitur dupliciter: primo sic: in accens est: igitur accidens est: igitur substantia est: prima p^{12a} et ab exclusiua ad suum preiacens: seu ab exposita ad vnam suarum exponentium: et secunda etiam: quia omne accens dicitur de aliquo subiecto: nam accidentis est esse inesse et accidens non est ens: nisi q^{12o} ens. 7. metha. C. Item arguitur sic: in accidens est: igitur nihil non accidens est: igitur nullum substantia est: p^{12a} prima p^{12a} ab exposita ad secundam suarum exponentium: et secunda etiam: quia ex opposito p^{12a} sequitur oppositum antea: sequitur. n. subiectum est: igitur aliquid non accidens est: cum nihil sit subiectum nisi illud sit substantia: vel ratione subiecti. Constat autem nullam substantiam esse accidens. Ex illa ergo exclusiua sequitur: in accidens est: sequitur forme formaliter exposito suo. f. q^{12o} ens significat accidens: et non substantiam: concessa sunt formaliter illa duo contradictoria. f. substantia est et nullum subiectum est: ad que indubie sequitur oppositum primi principij. f. aliquid est: et non est. Le. li.

(Necesse igitur accipere) est (non solum vnum). f. accidens (si significare q^{12o} est). i. ens (de quo vtriusque predicet pueritibi licet: f. q^{12o} vere est: et q^{12o} vere vnu est vnu est). f. substantia (accidens enim de subiecto quoddam dicitur: quare subiectum cui accidit q^{12o} est). i. ipsum ens currit et non currit (alter enim est substantia ab eo q^{12o} est). i. ab ipso ente q^{12o} ponitur esse accidens (critica q^{12o} aliquid cum non sit). i. cum ipsum subiectum non sit: ut sequitur exposito et concessio sequitur ipsum ens ex eodem p^{12o} q^{12o} est contradictio.

Notandum q^{12o} substantia dicitur vere esse quia est precise non precise supponens aliud et vere vnu: q^{12o} non in substantia prius reperitur vnitatis q^{12o} in accidentibus: sicut et vnu cum ente prius descendit in substantiam q^{12o} in accidentibus: ex multis enim substantiis fit vna substantia per se: ex multis accidentibus non fit vnum accidens per se: nisi ratione substantie: q^{12o} igitur substantia est vnu simpliciter: sicut ens simpliciter: et accidens est vnum fm quid: sicut est ens fm quid: ideo substantia vere est ens: et vere vnu est non autem accidens: sed tm fm quid. (Non ita q^{12o}) scdo arguit ad idem incoherens. f. q^{12o} aliquid est et non est: q^{12o} in accidens est: ut est p^{12o} sum: ex quo ens significat accidens: sed arguit q^{12o} nullum accidens est: q^{12o} nulla substantia est: igitur nullum accidens est: p^{12a} p^{12a} quia nullum accidens est: nisi dicatur de substantia: aliter non esset accidens: antecessores arguit: in accidens est: igitur nulla substantia est: p^{12a} p^{12a} quia ex opposito sequitur oppositum: v^{12o} aliqua substantia est: igitur non in accidens est: p^{12a} p^{12a} quia si substantia: et accidens sunt illa necessaria sunt distincta et multa: et p^{12a} ens significat multa. f. substantiam: et accidens: cuius oppositum supponit. f. q^{12o} ens non significat multa: sed solum vnum: v^{12o} accidens arguit ergo sic: accidens est: et nullum accidens est: igitur aliquid est et non est: illa p^{12a} est bona: antea sequitur ex casu et p^{12o} sum: igitur et p^{12o}. Le. li. (Non ita q^{12o} inent accidens alij. f. substantie q^{12o} est exis q^{12o} vere est: si ens significat in accidens: et si in accidens est. Non erit. n. ens aliud quod substantia ipsi esse accidentis nisi multa q^{12o}. i. ens significat: sic ut sit ad vnum quod ex eo: ab alio distinctum sed supponit quod est. i. ipsum ens significat re vnum tm. f. accidens.

Tex.
27. co.

Dubitatur circa illam exclusiua: tm accidens est: q^{12o} apparet ex dictis illa implicare contradictionem: f. illa p^{12a} est bona tm q^{12o} itas est: igitur in accidens est: quia ab inferiori ad suum superius affirmatiue dicitur exclusiua addita subiectis est bonum arguunt: sed antecessores non implicat contradictionem: quia ad illam q^{12o} itas est: non sequitur subiectum esse: ut p^{12a} in sacramento altaris igitur nec p^{12o} sequens implicat contradictionem: et maxime q^{12o} theologo concedunt accidentia esse sine subiecto. Respondetur q^{12o} p^{12o} positionem implere contradictionem intelligitur dupliciter: aut quo ad naturam rei: aut quo ad naturam intellectus: quo ad naturam rei hoc implicat contradictionem: in accidens est: quia de natura accidentis est esse in subiecto: sed non implicat contradictionem quo ad naturam intellectus: quia intellectus intelligit accidens sine subiecto: iuxta illud secundum philosophum abstrahentium non est mendacium: igitur quo ad intellectum illa consequentia non valet: accidens est: igitur aliquid inheret: sed sufficit q^{12o} inclinet naturaliter inherere aliquid. Ideo dicitur Theo. q^{12o} accidens in sacramento altaris non habent subiectum: non tamen propter hoc per se existunt: nec perdunt denominationem accidentum: quia habent naturalem inclinationem ad subiectum. Aristoteles tam dicitur

Liber primus.

Lex.
27.co.

set q p nullas potētā accidentia possunt esse sine sub-
iecto substantia: sed intelligendū q ista ppositio tñ
quātas est formalit implicat contradictionem: tam
quo ad intellectum q quo ad naturam rei: nam sequi-
tur: tñ quātas est: igit quātas pñia: vel discre-
ta est: igit punctus: vel vñtas est: igit non tñ quāti-
tas est: pñia: quia punctus cum sit indivisibilis: seu
vñtas: que est pñia: numeri nō potēt esse quan-
titas: ideo ista psequētia sunt bona: tñ quātas est:
igit tñ accidens est: sed antecēdes magis q cōclusio
implicat cōtradictionem: si tamē sic argueretur: tñ pñ-
ctus est: igit tñ accidens est: antecēdes non implicat
cōtradictionem: nisi quo ad naturā rei: sicut psequēs:
quia de natura puncti est q sit in subiecto per se: vel
per accidens. (Si igitur quod vere est) secunda con-
clusio: si ens significat substantia: ipsum significat ac-
cidens: pro cuius declaratione sit hoc pñia suppo-
sitiō: si ens significat tñ vñum: ipsum potius est dicen-
dum significare substantia: q accidens: pñ quia sub-
stantia nulli accidit: alia autē accidit illi: vnde ad sub-
stantia: esse non sequitur multa esse: sicut ad accidens
esse: quia accidens presupponit naturaliter substantia.
Substantia autē nihil presupponit: aliter pcederetur
in infinitum: vel daretur aliquid qd nō ēēt substantia:
nec accidens: qd est pñ Aristot. hic q quinto metha. l. e.
li. (Si igit qd vere est) i. substantia (nulli accidit: sed
illi aliquid accidit) i. accidēs magis qd vere est. i. sub-
stantiam significat quod ē. ens: qd quod nō est vere. i.
accidens: vnde quia accidens presupponit substantia
et naturaliter inclinatur eē i substantia dicitur accidens
nō vere esse: id est non habere esse simpliciter ex se.
(Si enim erit) secunda suppositio: si substantia et acci-
dens sunt idem: illa sunt idē subiecto: et diffinitione: pñ
quia substantia est subiectū accidentis: differēt autē ra-
tione: qñ accidēs accidit substantia: sed substantia nō ac-
cidit: nec accidere potēt accidēt: verbūq. homo et albi
sunt idem subiecto: quia homo est subiectū albi: q nō
sunt idem ratio: quia alia est ratio hominis et alia ē
ratio albi: qñ ratio albi est inherere subiecto: sed ratio
hominis nō est inherere aliquid: qñ substantia scēdē dicitur
de subiectis et nō sunt. pñ in subiectis: vt decla-
rat Aristot. in libro predicamētō pñ. l. e. li. (Si enim erit
quod vere est) i. substantia idem et album talis idem
pñtas est subiecti et non rationis (albo autē esse nō est
quod vere est) i. substantia per inherētā. Ita quod sub-
stantia nō inheret: nec accidit albo (neq. enim accide-
re ipsi accidenti possibile est quid est) i. substantia p
quod est. Aristot. intelligit ens et per quid est: aut quod
vere est ipse intelligit substantiam. (Neq. enim qd est)
Istis duobus suppositis pñs. pb. at cōclusiones: vñ si
ens significat substantia: ipsum significat accidēs: qñ
si non: itē igit oppositum psequētis cū antecēdente
et stabunt ista simul: ens significat substantia: et nō si-
gnificat accidens: iuxta intētionem pñie suppositiōis
quo admissio sequitur duo incōuenientia: primum q
nulla substantia est qualis: pbatur nam per te ens si-
gnificat substantia et nō accidens: igit tñ substantia
est: et per psequens nulla substantia est qualis. i. alba:
vel nigra: calida vel frigida: nō intelligendo illaz vñ-
uersalem negatiuaz pñ quid. i. quod substantia aliquo
modo nō sit qualis: sed quod substantia nullo modo
est qualis: et hoc est incōueniens et pñ ex per etiam expi-
mur enim atquā substantiam esse alba: vel nigra: ca-
lida vel frigida: et pñ pñia: quia si aliqua substan-

tia est alba vel nigra: igit accidens pñcat de substan-
tia: et psequens ens significat multa. i. substantia et
accidens: cuius oppositū est positum et admissum: et pñ
pñia per secundā suppositionē di. quod substantia et
accidens sunt idem subiecto et differunt ratione: si illa
sunt idem. l. e. li. (Neq. enim quid est) i. substantia (est
q non vere) i. accidens in pñto vel in abstracto (nō
ergo quid est) i. substantia est q album est: nō sic au-
tem sicut cum aliqd aliquo modo nō sit: sed sicut illud
omnino nō sit: qd vere itaq. ē: nō est quale. i. album
vel nigrum aliquo modo: et hoc est pñm incōueniēs
pñra experientiam. (Lex enim est dicere: qñ album ē
illud quod vere est hoc autē nō quod est significauit.
Construe sic: et pñ pñia: quia quod est nō significauit
hoc. i. album cum sit accidens (quia si album signifi-
cat quod vere est) i. si album predicatur de substantia
(multa ergo significat q est) i. substantiam et accidēs
qd est pñ positum: quia positum est ipsum ens non si-
gnificare nisi substantiam.

Notandum q nō est incōueniēs sub-
stantiam esse accidens in
concreto: sed bene in abstracto: sicut nō incōuenit sub-
stantiam esse albā: sed est incōueniens substantia esse
albedinem: vnde arguitur sic: omne animal est colora-
tum: igit omne animal est accidēs: pñ pñia ab inferio-
ri ad suum superius affirmatiue sine impedimēto: an-
tecedēs est verū: igit et cōsequens: sed omne animal
est substantia: igit substantia est accidens.

Contra omnis qualitas est accidēs in ab-
stracto: aliqua substantia est quali-
tas: igit aliqua substantia est accidēs in abstracto: et
pñia cum maior: quia superius vñuersaliter predica-
tur de suo inferiori: et minor declaratur sic: omnis sciē-
tia est qualitas: aliqua sciētia est substantia: igit aliqua
substantia est qualitas: maior et quia sciētia est spēs
qualitatis pñ Aristot. in predicamētis: minor vero est
nota de sciētia dei que nō est nisi ipse deus. (Respo-
detur negando istam psequētia: omnis sciētia ē qua-
litas: aliqua sciētia ē substantia: igit substantia ē qua-
litas: quia arguitur ex quatuor terminis pñ doctrinā Ari-
sto. primo pñio: nam in equiuocis nō est contradic-
tio pñ Aristot. primo pñerminas: neq. in hīs bene
silloq. iat pñ eūdem primo Elenchoz: quia nō sequi-
tur: ois canis currit: celeste sydyus est canis: igit celeste
sydyus currit: modo sciētia est equiuocā ad sciētia nō
stram et ad sciētia dei pñ co. 12. metha. di. qd sciē-
tia nostra causat a rebus et sciētia dei est causa reruz
ideo in maiori pñ alio supponit li sciētia et pñ alio i mi-
nori pñ pñra arguitur ex quatuor terminis. (Siquis
tamē veller qd li sciētia in maiori distribueret abso-
lute nō habendo respectū ad predicanum rōne equi-
uocationis: sic negaretur maior dīcēdo q li sciētia in
sua maxima cōmunitate sicut li corpus nō est in aliq
predicamento rōne equiuocationis: cū autē vñuocā-
tur ponitur in predicamētis de quibus dicitur vñ-
uersaliter sua gnālissima. (Neq. igit magnitudo) sed
incōueniens q nulla substantia est quanta: nō solum pñ
experientiam: sed etiam pñ Parmenidem et Delium:
di. ens esse finitum: vel infinitum: et pbatur pñia: q si
tñ substantia est: igit nulla magnitudo est: et per pñ
nulla substantia est quāta: prima pñ qñ si magnitudo
est: nō tñ substantia est: eo q magnitudo et substantia diffe-
runt: pñes enim sube non sunt pñes magnitudinis: nec
pñes magnitudinis: sunt pñes substantie: eo q partes

Lex.
28.co.

Philosophicorum.

substantie sunt substantie: et non accidentia: cum substantia non fiat ex non substantiis: per Aristotem in hoc primo: pres autem magnitudinis sunt accidentia et non substantie. Le. li. (Neque igitur magnitudo erit quod est). i. ens (si quidem quod vere est: est quod est) construe sic (neque igitur quod est) id est ens erit (magnitudo siquidem). i. certe (quod est ipsius ens in est quod vere est) id est substantia (virgulem alterum est esse partium) quia partes unius non sunt partes alterius. ¶ Ex predictis Aristotelem interduci talem rationem: si ens significat substantiam: ipsum significat accedens: et igitur si ens significat substantiam: vel accedens ipsum significat multa: sed apud omnem opinionem ens significat substantiam: vel accedens: igitur ens significat multa semper intelligendo diversarum rationum quod fuit per Parmenidem et Melissum ponentes in multitudinem numeralem: ens dicitur in uno modo. scilicet de substantia vel accedente non faciendo differentiationem inter substantiam et accedens: sicut etiam moderni non faciunt oriam inter substantiam et quantitatem per determinationem Aristotelem. vii. quod partes unius non sunt partes alterius: et quod illa pars est bona: in substantia est igitur nulla magnitudo est que in dubio non valeret si essent idem substantia et magnitudo.

Dubatur cum per Avicennam et Algazelum triplex sit significatio. scilicet paritatis concomitantie et coincidentie: quia istarum significationum significat ens substantiam et accedens. Respondetur quod significatio coincidentie: unde significatio paritatis est illa qua terminus plura significat eam primo et sic significat bonum sortem et Platonem: quia non primo sortem et Platonem: nec eorum igitur ens prius significat substantiam quam accedens: igitur non significat illa significatione pilitem. Significatio autem concomitantie est illa qua terminus significat aliquid ex sola consecutione in primo: vel in secundo modo dicendi per se: sic quodlibet iterius significat suum superius: et quodlibet subiectum suarum passionem: et quodlibet passio suum subiectum. homo. n. significat animal et risibile et etiam significat hominem. Hac significatione non significat ens substantiam et accedens: quoniam nullus istorum est superius ad ens: nec passio entis: nec ens est passio alicuius istorum: significatio vero coincidentie est illa qua totum significat suam partem: aut aliquid se habens per modum partis: et istomodo superius significat suum inferius et species suas partes: tam per fidem quam per imaginationem: et concretum subiectum et formam. scilicet illud quod significat hoc nomen album non est unum secundum distinctionem: quia album significat albedinem et recipiens albedinem: loquendo igitur de tali significatione concedendum est ens significare substantiam et accedens: quoniam ens cum sit communius substantia et accedente: se habet tanquam totum respectu illorum.

Dubatur iterum si nomen concretum significat subiectum et formam unum eque primo: vel unum altero prius: dicendum quod loquendo de primitate distinctionis: sic nomen concretum prius significat formam quam subiectum: quia per illam distinguitur illud a quolibet non tali: et sic est concedendum quod album prius significat albedinem quam subiectum albedinis: iuxta doctrinam commentatoris di. s. metha. quod nomen concretum prius significat formam et secundario subiectum: et autem est dicendum loquendo de primitate constitutionis: iuxta doctrinam commentatoris 2. de anima. di. quod in artificialibus nomen concretum primo significat formam: quam subiectum et materiam: hoc quidem intelligendum est de concreto accedente

tali: que sunt album: calidum: et huius: quia loquendo de concreto substantiali cuiusmodi est homo: lapis: aut si genus: sic tale concretum prius significat formam: quam subiectum: utraque primitate: cum per formam magis distinguatur et magis accipiat esse quam per subiectum vel materiam. Dicit enim 2. 2. de anima quod in rebus naturalibus individuum prius significat formam: quam materiam: quia magis constituitur in esse per formam: quam per materiam: cum a forma recipiat esse in actu et a materia capiat esse in potentia ex determinatione Aristotelem. 2. huius. homo enim magis dicitur homo per formam: quam per materiam. (Quod autem dividitur) tertia conclusio si substantia est: plures sunt substantie diversarum rationum: per autem quod substantia significata: illa habet partes diffinitivas. scilicet genus et differentiationem: que sunt substantie diversarum rationum: igitur et cetera declaratur: nam homo est substantia quedam diffinitibilis in animal quod est genus: et bipes quod est differentia que duo sunt diversarum rationum et sunt substantie: quia animal est substantia: et bipes est substantia: cum substantia non componatur ex non substantiis: et ita habetur hic tria diversarum rationum predicata meum substantie: quorum quodlibet est substantia. scilicet species generis et differentia: ut puta homo animal et bipes. Le. li. (Quod autem dividitur quod vere est). i. substantia (in quod vere est aliquid aliud). i. in aliqua aliam substantiam alterius rationis (et ratione). i. per distinctionem (manifesta est ut homo si est quod vere est aliquid) construe sic: ut homo si est aliquid quod vere est. scilicet substantia. Necessesse est ut animal quod vere est aliquid esse: et bipes etiam est necessarium esse aliquid quod vere est. i. substantia.

Notandum secundum Avicennam 2. 2. quod necessesse est: ut animal quod est genus hominis et bipes quod est eius oria sint entia in rei veritate: nam partes rei: que sunt secundum distinctionem precedunt rem in esse. ¶ Ex quibus sequitur quod substantia diffinitibilis componitur ex genere et differentia: et dividitur in genus et differentiationem tanquam in partes essentialis absque omni opere intellectus: non enim preceptus mentales precedunt rem in esse: sed sunt post rem.

Primum dubium non videtur quod quodlibet substantia componatur ex genere et differentia: quia deus est substantia et non sic componitur: cum sit purus actus. 2. metha. materia prima est substantia: et non sic componitur cum sit pura potentia primo huius. ¶ Individua etiam predicamini substantie: sunt substantie: et non componuntur ex genere et differentia cum non diffiniuntur.

Secundum dubium quomodo homo animal et bipes sunt plures substantie cum sint una substantia et de se inuicem predicantur. ¶ Ad primum dicitur quod philosophus non loquitur de substantia que est per reductionem in predicamento substantie: sed de substantia que est per se in tali predicamento: et maxime de substantia diffinitibili: ideo non loquitur de materia et deo cum sint in principio predicamenti substantie: et in eodem per reductionem: non etiam de genere vel individuo cum hoc secundum quod huius non sit diffinitibile: concedendum genera in subalterna componi ex genere et differentia: ac diffinitibilia esse non in eo quod sunt genera: sed in eo quod sunt species. Individua etiam predicamini substantie componuntur ex genere et differentia et sunt diffinitibilia non per se primo: sed non per se primo in quantum species: que si componitur et diffinitur

Liber primus.

per se in quolibet suo: et in diuiduo: existit tanq[ua]m for-
ma. ¶ Ad 2^m respondetur quod cum dicitur hominem
componi ex genere et differētia: aut diuidi in animal
et bipes: que sunt alia inter se: et ab homine: hic alie-
tas non est aliter realis: sed solum rationis: quia ho-
mo animal et bipes sunt vnum finem rem: differunt au-
tem ratione: quia alia est ratio hominis: et alia est ratio
animalis: et alia est ratio bipedis. Homo. n. est animal ra-
tionale: et animal est suba animata sensitiua et bipes est
animal duo pedum. ¶ Et cum dicitur diffinitio et partes
diffinitiuas esse plures subas. s. homo animal et bipes
non debet illud intelligi in suppone psonali: sic quod sint
due sube quare vna non sit alia: sed in suppone simpli-
ci: ita quod sunt due rationes subales quare vna non est alia:
quia hec res sit illa res: non tamen hec res: est illa res: vt
patuit supra de hoie et albo in cōcreto: que sunt idem
in re et differunt ratione: cum alia sit ratio hominis: et
alia sit ratio albi: si vero allegaretur phis. 7. metha. di. q.
vniuersalia non sunt sube: dicat quod illud pcedit Plato
non ponentē vltia separata a suis singularib[us]. (Si enim
non quod vere est) forte dicitur aliquid quod partes diffinitiuas
sube. s. hoie quod sunt gen[us] et oria: non sunt sube. Sed si
partes diffinitiuas hoie non sunt sube: igitur sunt accētia: p[ar]tes
impossibile: quia si sunt accētia: igitur sunt accētia ho-
mini vel alteri ab hoie: sed nullo isto modo: quod
declarandi supponit p[ar]tes quod accētia quod dā est sepa-
bile et quod dā inseparabile: accētia inseparabile est illud quod cō-
tingit in se et non in se suo subo: vt curre et sedere: sedes
enim potest indifferēter sedere et non sedere: et sicut currens:
accētia inseparabile est illud in cuius diffinitione ponit sub
lectū: vt sumū dicitur accētia nasus: et diffinitio p[ar]tes nasus: di-
cendo sumū est nasus cauus seu habēs nasum cauum.
Le. li. (Si. n. non quod vere est aliud.) Contrarie sic. (Si
enim non aliqua pars diffinitiuas hoie est) aliud quod ve-
re est. s. suba quod accētia erūt ille pres diffinitiuas: (aut igitur
homini aut aliquid aliquid subo: sed impossibile est aliquid
isto: accētia. n. dicitur hoc aut quod p[ar]tes cō et non eē: aut
cuius est in ratione. i. in diffōne h[uius] cui accētia. s. subiectū ei[us]
(vt sedere eodem sicut separe) est accētia (In sumo au-
tem est ratio naris. i. in diffōne sumi ponit nasus (cui di-
cimus accētia sumū)

Dubitarur quia Por. dicit in vlt[imo] quod
nigredo corui est accētia
inseparabile ipsi coruo et t[ame]n non ponitur coruus in diffi-
nitione nigredinis. ¶ R[es]ponderetur quod aliter hic: et alit[er] ibi
accipit separebile et inseparabile: vnde duplex est ac-
cētia. s. cōe et p[ar]tes: accētia cōe est illud quod non diffi-
nitur p[ar]tes subiectum suū vt albus nigrū sedens currens: ac-
cētia p[ar]tes est illud quod diffinit p[ar]tes subiectū suū vt si-
mū et risibile: phis autem intelligit hic accētia separebile ac-
cētia cōe et p[ar]tes accētia separebile accētia p[ar]tes. ¶ Itē
quodlibet illo[rum] diuidit: quia accētia p[ar]tes p[ar]tes quod dā
fluūt a p[ar]tes p[ar]tes: vt risibilitas et innibilitas et
hec cōuertuntur cū suis subiectis: vt homo et equus et
innibile et risibile: quedam autem fluūt a p[ar]tes p[ar]tes indi-
uidui: vt simitas et crispitudo et hec non cōuertuntur cū sub-
iectis suis: quia h[ec] esse sumū sit nasus vel habēs nasus
non tamen omnis nasus est sumus: nec o[mn]es habēs nasus
est sumū. ¶ Item accētia cōmuni quod dā est sepa-
rabile et quod dā inseparabile: accētia cōmune sepa-
rabile est illud quod potest corrūpi sine subiecto suo: vt
albedo: vel nigredo hominis: accētia cōmune inse-
parabile est illud quod non potest corrūpi sine subiecto
suo vt albedoigni: et nigredo corui: et sic sumpsit

Porphi. accētia separebile et inseparabile: ita quod Ari-
sto. sumit hic separebile et inseparabile vt diuidit im-
mediate accētia. Porphi. autē sumpsit in vniuersalib[us]
vt diuidit immediate accētia cōe: quia ibi non diffini-
uit accētia qualitercūq[ue] sumpit: sed solum accētia cō-
mune distinctū p[ar]tes. ¶ Sed adhuc occurrit dif-
ficultas quomodo nigredo corui est accētia insepara-
bile id est non potēs corrūpi sine corrūptione sui sub-
iecti: cū Porphi. diffiniens accētia ibidē dixerit accētia
est quod eidem p[ar]tes inesse: et non inesse et quod accētia ē
illud quod adest: et abest p[ar]tes subiecti corrūptiones.

¶ Dicitur quod licet contingat adeste et abesse non dicitur ap[er]tū:
sed ap[er]tū dicitur: igitur nigredo corui non possit corrūpi
sine corrūptione corui. p[ro]pter aliquā sortem cōple-
tionem: et determinatā causam: t[ame]n illa nigredo quā est
ex se est apta nata corrūpi ab ip[s]a corrūptione corui: ex
quo non sibi plus hoc subiectū quod illud determinat: se-
cus autē est de simitate et risibilitate: que circūcūm
determinata subiecta. (Amplius quēcūq[ue] secūda sup[er]
positio nullum diffinitū cadit in diffōne partium sue
diffinitionis: neq[ue] in diffōne diffinitiuas partes eiusdē
diffinitionis. Verbiq[ue] homo non cadit in diffōne anima-
lis: nec in diffōne bipedis: nec etiam in diffōne aliquid:
quod beat diffinire animal aut bipes. ¶ Sim[iliter] lūc dato quod
homo albus diffiniretur p[ar]tes albus: nunq[ua]m homo albus
ponetur in diffinitione albi: neq[ue] in diffōne aliquid quod
diffiniat albi. Aliter enim idem respectu eiusdē esset dif-
finiens et diffinitus quod est impossibile: vñ si. a. cadit in
diffinitione. b. impossibile est. b. cadere in diffinitione. a.
quia cum diffinitio detur causa innotescendi idem esset
magis et minus notus respectu eiusdē: et idē esset p[ar]tes
et posterius respectu eiusdē: partes enim diffinitionis
sunt p[ar]tes diffinitio: sicut cāe eius 2°. posterior p[ar]tes. Le.
li. (Amplius quēcūq[ue] in diffinitiuas ratione in sunt) ali-
cuius diffinitio (aut ex quibus sunt) illa diffinitio in
ratione hoie non est ratio totius. s. ip[s]ius diffinitio (vt in
bipede) non est ratio hominis (aut in albo) non est ali-
qua ratio (que est ratio hominis albi)

Notandum fm cor. 2°. 29 quod illa quod
accipitur in ratione dis-
finiente impossibile est vt in diffinitionibus illo[rum]
accipiat illa res: quā partes diffinitiois p[re]cedit dis-
finitum non diffinitum diffinitionē. Verbiq[ue] vt homo
qui est posterius a bipede animali accipiat in diffōne
bipedis et animalis: vt homo albus qui est posterior
ab albedine et hoie accipiat in diffinitione hominis
et albedinis: quā si ita esset tunc causatum p[re]cederet
causam) Ex isto 2° satis p[ar]tes diffinitiois et partes dis-
finitiois esse ex animā: et non t[ame]n conceptio mentalis:
quā partes diffinitionis mentalis non p[re]cedit conce-
ptum diffinitibile: sed ex: non enim est necesse istos con-
ceptus animal et bipes p[re]cedere istū conceptū homo:
neq[ue] huius cōceptus sunt cāe istius cōceptus homo:
sed magis ex: cum prius formetur in mēte conceptus
specificus quod genericus: vel differētia: vt colligitur a
comētato 2°. de anima.

Contra dicta arguit p[ar]tes bando idē
esse diffiniens et diffi-
nitum respectu eiusdē: nam diffinitio dat causā innot-
escendi: sed vñ relatiuū cognoscitur p[ar]tes reliquū: igitur
vñ relatiuū diffinitur per reliquū p[ar]tes cum maior:
per Aristote. in topicis: et minor est p[ar]tes in predica-
mētis capitulo de relatione: di. si quis diffinitio cognos-
uit vñ corrēlatiuū diffinitio nouit et reliquū

Tex.
19. co.

Phisicorum.

modū) .i. si hec vērā sūt: q̄ p̄mittūt in hīs duab⁹ sup
positiōib⁹: et homini accidit bipes vtu dicit^r necesse
est sepabile esse p̄m. si bipes ab hoīe: q̄re p̄citer vtiq̄
nō bipedē esse hoīem: aut necesse est q̄ accit^r insepa
bile homini et tūc rōne. i. diffōne bipedis ineti hoīs
ratio: s̄impossibile est illud: q̄ nec hoc nec diffinīō
ratio nō esse p̄ diffōnis bipedis vel aīalis: illō. n.
q̄d est subiectū accit^r inseparabilis null⁹ supple
accit^r rōne inest: q̄m subiectum ponit in diffōne pzo
p̄ie passiōis p̄mo posteroz.

[illegible]

Tex.
30.CO.

sup
teffe
tiqz
pa
ois
tio
5. n.
rect
201
bile
am
pedi
dine
ali
niul
ac
pe
fuit
nfer
iden
inte
entia
sub
eidē
idē: st
alter
e. li.
n est
nūo
sub
fiat
oria:
dis
aruz
ylal
pilla
tipe
ut in
Si
a al
pns
funt
ento
pabi
iim
entis
pctis
pire
riac
iecti
pabi
acra
aliqd
gend
soluc
illas
bilas
alio
dicaf
vmo
Etho

Tex.
co. 31.

Memorandum

sum:3 sed omo negandū est añs: nec se qd null? intelli-
git ens: nisi intelligat subam: qd nūc est ens nisi suba:
qz intelligēdo accēns intelligat suba: sicut intelligēdo qd
intelligit nāsus: 7 ita ista sūt fil: multa sunt. f. suba 7 ac-
cidēs: l3 nō intelligat ens: vel accidēs nisi intelligat
substātia. L.e. li. (Dicere qd eīpm qd est nūc aliqd erit
aliō vñs oīa ēē icouenies est) pstrue scācōuēies est
iqd ore oīa. esse vñs nūc aliqd aliud erit eīpm qd est
iqd ēē nūc aliud a suba erit qd eī subam: qd. n. addiscit
id est intelligit ipz qd ē. ē. ens: nisi qd vere ē. i. suba: aliqd
sit intelligat: sit aut oīa nūc mī. pbiuer mīta qd sūt esse. f.
substātia mī accidēs qd dicitur aliqd est pzius.

Contra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. C.4.6

Phisicorum

(Quod qdēz igit' vltio epilogat pbs circa determinata di. qd quidē igit sic vnu esse qd est). i. ens vt dixerūt Parmēides ⁊ Melissus impossibile sit ma^m est ex di. cū: oia ēē vnu ēz māz: aut fm ana^m entis nō ē ipos- sibile: s; fm forma ⁊ rōnez ad intellectū antiquoz.

Tex.
co. 3.

Sicut ista ēz ps pri- apalis hui⁹ primi tractat⁹ primi phicoz: in qua pbs post qd r⁹ probauit opiniōes antiqz nō nāl⁹ loquētiū re probat opiniōes nāl⁹ loqn tiū. f. Empe. Anaximadros ⁊ Anaxa. ⁊ dñt ist⁹ nāl⁹ lo-

qntes: qz pcedebāt motū ēē. Diuidit igit ps ista i duo ca⁹ in qz p⁹ pbs recitat opiniōes antiqz nāl⁹ loquē tiū. In scdo vero illas rep: obar: ibi (si g⁹ in infinitū.) C⁹ Pri⁹ ca⁹ diuidit i 4⁹ ptes in p⁹ recitat opiniōes ponētū tm vnu prin^m. f. materiale. In secunda man⁹ festant opiniōes ponētū pla prin^m. f. māl⁹ia: ibi (qdā aut ex vno.) In 3^a dēscēdit spāl⁹ ad opniōez Anaxa. cū suis offēsis ibi (v⁹ ag⁹ Anax.) In 4^a illi⁹ forifica tur opio ex suis dēscēsiū ibi (s; pp putatē.) C⁹ Quā tū ad p^m dīc pbs q nāl⁹ loqnū ponētū tm vnu mā- le prin^m asserūt ill d ēē cor⁹ ⁊ ēē aliqd i actu f; oēz dīmēsiōē 4⁹ fuerūt opiniōes: qz p⁹ posuit ignē esse prin^m māle oīuz: ⁊ ratio: qz principiū materiale oīum d; ēē maxie duratōis vt semp ex illo fiat generatio s; ignis ē maxie duratōis qz maxie acuitatis: ⁊ maxie elōgat⁹ a dīz s; pte imēdiatā celoz: igit ignis est māle p^m oīuz gnābili⁹ ⁊ corruptibili⁹. C⁹ Scda opio dīcit aerē ēē māle prin^m oīuz: ex eo qd prin^m mā le d; ēē mīnē sensibile vt pz de mā p^m q nō sentit: s; aer iter oia ēla ē mīnē sensibile vt pz fm oēs sensus: igit aer v⁹ ēē māle prin^m. C⁹ Tertia opio asseruit aquā ēē hmoi⁹ p^m: qz p^m māle d; ēē maxie fluxibilis vt līq⁹ ad expiētiā tā d; aq flumīnū q maris: igit aq ap pare ēē tale prin^m. C⁹ Quarta opio docuit me^m inter ignē ⁊ aerē: aut iter aerē ⁊ aquā ēē hmoi⁹ prin^m: ita q sit rari⁹ aerē ⁊ min⁹ rap⁹ ignē: si pōit me^m inter ignē ⁊ aerē: si āt pōit me^m iter aerē ⁊ aquā: d; ēē dēpsi⁹ aerē ⁊ min⁹ dēpsi⁹ aq: q autē tale me^m sit prin^m suadebat ex eo qz māle prin^m d; ēē maxie elongatū a dīz vt oia possint ex eo fieri: s; h⁹ me^m maxie elongatur a dīz ex q nō est aliqd elōz. Le. li. (Sic āt phici dñt). i. nāl⁹ loquētes (duo mōi sūt loquēdi) de pziāpīs rez (hij qdē. n. vnu sunt prin^m faciētes qd est cor⁹ subz) ⁊ de nūo isto z: aut triū aliqd elōz dīcūt ēē prin^m: aut aliō asserūt ēē hui⁹ prin^m me^m iter ēla: qd ē igne qdē dēpsi⁹ aerē āt subtili⁹: dato qd sit me^m iter illa: null⁹ āt phoz posuit ēla ēē māle prin^m pp suā vilitatē ⁊ imobilitatē: ⁊ si Esiodus asseruit ēla ēē prin^m ipse nō sūt pbs sed legista vt narrat cōmētato. 2. 2. metha.

Notadus hoc noie ēs. p prin^m ⁊ q istoz dīc q ens ē vnu itēdit q prin^m est vnu: ⁊ q dīc ēla ēē plura itēdit p^m ēē pla: ⁊ rō qz faciētes tm prin^m mā le nō poterāt ponē pla entia subalia ēē semp intelligē do diuerfāz rōnū: qz ēla nō sic distinguūt nisi p sua prin^m: faciētes āt pla prin^m pp dīstictiōez illoz ponē poterāt pla ēla: ⁊ ecōuerso: qz hui⁹ plalūas nō ē sine dīstictiōe pziāpioz: neqz nāl⁹ loqntes de vnitatē pziā pī māl⁹is coicidūt i opiniōem Parmēidis ⁊ Melissi:

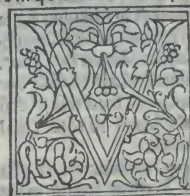
qz illi ponētes tm vnu prin^m oia crediderūt solo nūo dīstictū: nullā faciētes oīaz iter subaz ⁊ acciōes: hīs āt vnu p^m faciētes ponēbat dīstictiōez specifi^m q pīta lez nō qdē i subhīs: qz oēs subas dixerūt eiufdēz rōis: s; in subhīs ⁊ acciōib⁹ dī. ignē nō ēē calic^m: neqz calic^m ⁊ frigi^m ēē eiufdē rōis: ponētes igit ignē esse prin^m dixerūt oēs subaz ēē ignē: ⁊ q 4⁹ ēla sūt eiufdē rōis: ⁊ hō ⁊ equ⁹ eiufdē rōis: ⁊ qd hō ⁊ equus: s; nūq⁹ hō sit equ⁹: nō tm ca⁹ ē res calida nec frigi⁹ res fr⁹: neqz ca⁹ est fr⁹: neqz vñq⁹ erit fr⁹: s; q vna corūpet ⁊ alia gnābif. C⁹ Scd sūt dixerūt ponētes aerē vel aquā prin^m qd oia subalia sūt denoiatōis illi⁹ pziāpī: ⁊ eiufdē rōis n pziāpīes dīstictiōez ex pte forāz f balūi s; tm acciōaliū. (Alia āt gnānt) sic āt q i ponēdo vni- cū p^m aliq⁹ puenērūt. f. i asserēdo ill d ēē ⁊ cor⁹ ⁊ ēē i actu: aliq⁹ dīscōuenerūt: qm qdā vocauerūt ill d ignē aliq⁹ aerē: aliq⁹ aquā: ceteri vō me^m iter aliq⁹ duo illoz tri uel eloz: ita i ponēdo gnātōez fieri ex illo prin^m qdē an tiq aliq⁹ puenērūt. f. asserēdo oēm gnātōez fieri fm abūdatiā: ⁊ defectū: ⁊ aliq⁹ dīscōuenerūt qz cor⁹ qdā dixerūt gnōez fieri ex illo prin^m f; raritatē ⁊ dēpītatē ita qd p solā dēpītatē illis principiū gnāt fra: ⁊ si si at min⁹ dēpsi⁹ gnāt aq: si āt fiat rari⁹ gnāt aeris: vō ad huc magis rap⁹ gnāt ignis: ita qd idē cor⁹ pus actu nulla suba adueniēto sit successiue terra: aq: aer: ⁊ ignis isti g⁹ ponūt vnu subm ⁊ duo dīa. f. dēpītatē ⁊ rarita tes. C⁹ Alij vero dixerūt gnōez rez fieri ex illo prin^m fm alia pziatē q sūt mag⁹ ⁊ pui⁹ ex h. m. q tāle prin- cipiū sit ma^m v⁹ min⁹ dixerūt aliqd gnari vt trā: ⁊ aquā rōne putans: ⁊ aerē ⁊ ignē rōe magnitudinis mag⁹ g⁹ ⁊ pui⁹ dīc p^m ēē dīa fm q sit gnō rez ex illo prin^m māl⁹. Le. li. (Alia autē gnānt dēpītatē) ⁊ alia raritatē māl⁹ia faciētes ex illo prin^m h āt sūt dīa v⁹ aut excellē- tia: ⁊ defect⁹ sunt illa dīa quib⁹ oēs dixerūt genera- tiōē fieri: sicut etiā magnū ait Plato ⁊ parū.

Notandū q mag⁹ dīc excellētiā: ⁊ rōe fore defectū: qm magnū ē rōe fore ⁊ puitas rōe māl⁹: vt colligit de itētiōe p^m ⁊ cōmēta- toz. 3. phicoz: rap⁹ āt ⁊ dēpsi⁹ idifferēt p^m dīc excel- lētiā: ⁊ defectū: it. n. raritas ⁊ dēpītas s; ponēt oīes dī- stictā ⁊ pziāpīatē p^m: ut ponit Ari. i p^mis. c. de q^mita- te: sic dēpītas dīc excellētiā: ⁊ raritas defectū qz ap- propinqūto dīc mltitudinē fore ⁊ māeremotio āt p^m iūice dīc paucitatē māl⁹ ⁊ fore: mō nulli du^m q mltitu- do dīc excellētiā: ⁊ paucitas defectū: si āt raritas ⁊ dē- pītas sūt q^mitates insequeutes calidū ⁊ frigidū vt dīcit 3⁹. 7. phicoz: sic raritas dīc excellētiā: ⁊ dēpītas de- fectū: qz raritas iūcēf caliditatē ⁊ dēpītas frigiditē: mō ca⁹ nobilioz est frigi⁹ cū attribuat nobiliozib⁹ elūis ⁊ nobiliozib⁹ mixtis vt pz. (Nisi qd hic qdē) pbs dat hic oīaz iter Plonē ⁊ alios di. q Plō magnū ⁊ par- uū māz vnu āt facit forāz. Alij āt ecōuerso vnu dñt sub- iectū ⁊ mām: dīa vero faciūt formas ac oīas dīas. Hī. n. pcedētes ex sensibili⁹ ad itelligibilia cogno- uerūt dīstictiōez forāz: vidētes raritatē nō ēē dēpsi- tatē: ⁊ ēē: qz viderūt eādē māz nūo nūc rarā nūc dē- pīaz dixerūt vnu se tenē ex pte mām: mltitudinē vero ex pte fore: Plō āt ēē ex itelligibili⁹ ad sensibilia vo- luit pcedē: sic vidit ex pte itellect⁹ ita credidit ēē ex pte rei: qz ex multis pziālarib⁹ itellect⁹ abstrahit vnu vniuersale: que qdēz pziālaria dīcūt mā vlis: qd. pbo p⁹ ce. q d dīc ce. dīc forāz: ⁊ q dīc b⁹ celū: dīc māz ideo posuit plalitatē ex pte materie: ⁊ vnitatē ex pte forme: credidit. n. q sicut itellect⁹ itelligit vñq⁹ sine suis

Philosophorum

materialis: Anaximandros autem asseruit illud non solum esse materiale primum: sed etiam effectuum: res. Quarto quod Anax. non est quid diuini dicit illud chaos: propter ipsum ponens intellectum segregare res latentes: et formas contrarias. Anaximandros autem docuit ipsum chaos esse quod diuini: et per ipsum segregare omnia ab ipso intellectu. (Disseruit autem) philosophus ponit hunc duplicem differentiam inter Emp. et Anax. per differentiam: quod Emp. posuit omnia esse mixta in uicem finem determinati tempore: et postea fieri segregationem per equale tempore: et omnia iterum redire ad priorem mixtionem et fusionem: iterum segregari: et sic infinitum. Anax. vero posuit confusionem et mixtionem omnium per tempus infinitum: et quod intellectus incipit postea extrahere et distinguere illa ab inuicem ab ipso functione finem Emp. mundus infinitus: gratia et corruptionis: sed finem Anax. tamen se facit mundus: et nunquam corruptionis. **¶** Secunda differentia quod Emp. posuit quatuor: etiam scilicet. aerem: ignem: carnem: sanguinem: et ossis: omnemque corporum rationem similitudinis: sed Anax. voluit infinita corpora confusionis partium esse principia: et infinitas partes carnis et infinitas partes ossis: et sic de alijs esse principia non solum mixto: sed etiam elemento. **¶** Le. li. (Differunt autem ab inuicem) Emp. et Anax. (in eo quod) Emp. (circulationem facit) horum entium ex quibus constituitur mundus (hic autem) ut Anax. (semel tamen) dicit mixtionem fieri et mundum generari. (Et hic quidem) scilicet Anax. (infinitas scilicet partes et contrarias) dicit esse primum. (Ille vero) ut Emp. (vocat elementa solum) dicit esse principia: et hanc est secunda differentia. **¶** Notandum quod eadem differentia posuit poni inter Emp. et Anaximandros: quod posuit poni inter Emp. et Anax. quod Anaxagoras et Anaximandros in hoc pueniunt quod mixtio et fusio rerum sunt per tempus infinitum: et quod mundus tamen se generat: et nunquam corruptionis: et quod infinita corpora confusionis partium sunt principia rerum naturalium. **¶** Ex predictis sequitur primum quod antiquorum de rebus naturalibus loquentium: quidam nullum principium omnino posuerunt nisi finem apparentiam: ut Parmenides et Melissus: qui negauerunt omnem generationem et corruptionem: omnem augmenta tionem: et diminutionem: omnem alterationem et motum localem: tunc cedere vacui esse ponendo motum localem ut habet a philosopho. 4. philosopho: quidam autem unum tamen principium posuerunt. scilicet materiale ut pythagoras metapontinus ignem Anaxime. et Dyogenes: Thales et pythagoras aquam de quibus facit Aristoteles mentionem per meth. alij vero posuerunt ex ipso duo primum. scilicet materia et efficiens: ut Anaxagoras: Anaximandros et Emp. Democritus et Leucippus. nulla. n. de forma fecerunt mentionem: quod nemo ante Platonem formam subalem cognouit: neque de fine: quod omnia dixerunt fieri a casu: et a fortuna: ut colligit a philosopho. 2. philosopho. **¶** Secundo sequitur quod omnes naturaliter loquentes non facientes mentionem de forma subali dixerunt de generationis aliquando posuisse: quoque prima opinio fuit Thalidis et Dyogenis et aliorum ponentium unum tamen principium: id est omne quod generat simpliciter posuisse ab ipso alia nouatione substantiali: sed tamen accidentaliter induendo noua accidentia et deponendo antiqua: sed isti decepti sunt credentes primum materiale principium esse corpus actu incorruptibile: nescientes distinguere inter actum et potentiam: cum ex ente in potentia et non in actu fiant omnia: ut videbitur in hoc primo de intentione Aristoteles. **¶** Secunda opinio fuit Emp. et suorum: id est omne quod sit posuisse quatuor elementis: que posuit quasi quedam seminaria respectu omnium fiendorum. Voluit. n. Emp. homines et equum resolui in hominem. scilicet in carnem et sanguinem: et resolui in elementa non amplius re-

solubilia: id est illa esse prima in compositione: et ultima in resolutione: et iste etiam deceptus fuit: quia elementa cum sint corpora substantialia resolutibilia sunt in primam materiam et ultimam formam: quod dicitur primum ut videbitur in hoc primo. Tertia fuit opinio Anaxagore et Anaximandros: id est omne quod sit posuisse in quodam chaos confuso sub modo latente: et re fieri non est nisi ea educi de esse latente ad esse manifestum: et ideo posuit Anax. quodlibet esse in quolibet et quodlibet potest extrahi a quolibet. Et iterum isti decepti sunt: quod esse sub modo latente in materia: non est esse in actu: quia anima tamen magnitudinis non posset abscindi in tam modica quantitate: sed in potest tamen: ex illo semine per agens naturale intrinsecum materie potest generari anima. **¶** Quarta opinio fuit Democriti et Leucippi ponentium omne quod sit posuisse in corporibus indiuisibilibus que dixerunt prima femina esse: et prima omniis quod sit principia: ad que stat ultimata resolutio corruptionis: que dixerunt esse infinita infinita figurarum differentium figura ordine et positione: ut videbitur infra: et hanc sequenter decepti sunt: propter equationem compositionis: nam quidam esse compositionis quantitativa et quedam essentialis ex materia et forma: igitur huiusmodi corpora sunt indiuisibilia et non resolutibilia quantum ad quantitativam compositionem: quod non compatitur minorem quantitatem dato quod talia essent: sicut dicitur per 2. de minimo naturali. de minimo aeris: et minimo aquae: tamen sunt resolutibilia quia ad essentialem compositionem. scilicet in materia et forma: ideo talia sunt dicenda principia: et non huiusmodi corpora minima: finem quod videbitur in hoc primo ex determinatione Aristoteles.

Videtur autem Anaxagoras. Ista est tertia pars huius capituli in qua philosophus descendit specialiter ad opinionem Anaxag. cum offensis eius: quod fuerunt duo argumenta per se infinitatem principiorum: et quidlibet esse in quolibet. Secundum argumentum incipit ibi (Amplius ex eo.) **¶** Primo ergo arguebat sic Anaxagoras: nihil sit ex non ente: igitur ignis non sit ex non igne: nec aer sit ex non aere: per primum cum Aristoteles ex communi opinione omnium philosophorum dicit nihil fieri ex nihilo: tunc sic ignis non sit ex non igne: nec aer sit ex non aere: igitur ignis sit ex igne: et aer sit ex aere: et unumquodque quod generatur sit ex se sub similitudine ex quolibet possunt omnia fieri per unum et per plures transmutationes: igitur in quolibet est quod dicitur: quod in aqua est quodlibet alioque elementorum: ac etiam mixto. scilicet aurum: argentum: plumbum: caro: sanguis: os: et sic de alijs: et quod dicitur de aqua dicitur de quolibet alio: quia ex quolibet tali unumquodque potest generari: quod igitur nunquam deficit generatio et corruptio: igitur infinita principia esse ex quibus infinita generantur tam similia quam dissimilia et contraria. **¶** Le. li. (Videtur autem) Anaxag. sic infinita opinari principia ut accipiat communem opinionem philosophorum esse veram tanquam non fiat nullum id est aliquid eorum quod non est id est tanquam nihil fiat ex eo quod non est (propter hoc. n. sicut dicitur) successores et defensores eius: et erunt simul omnia et in eodem ut ex illo infinita possint generari.

Notandum finem philosophi quod circa generationem rerum successores et defensores istius fuerunt diuisi: nam videntes quod nihil fiebat de nouo: ut opinabatur simul cum Anaxag. sed om-

Lex.
co. 33.

Lex.
co. 34.

Liber primus.

ne qd sit prius fuerat: sed latens in materia: dixerunt alij quod generatio non est nisi alteratio: ex quo non sit aliquid de nouo simpliciter: sed generatio reus est sicut generatio arboris ex duobus ramis inuicem coniunctis per insertionem et alterationem: alij vero dixerunt generationem esse pgregationem aliquo modo inuicem: et segregationem eorundem ab alijs eo modo quo ex duabus aquis fieret una aqua: aut ex multis lantibus prius cum alijs commixtis fieret una lana. *Le. li.* (Et fieri huiusmodi est statuerunt aliqui alterari. i. dixerunt idem esse fieri et alterari alij autem pgregationem et segregationem dixerunt ipsas generationem.) *¶* Intelligentiū fm phm in hoc primo r. s. phico pp: qd duplex est generatio: v. s. sumpt: r. fm quid: generatio sumpt: dicta est generatio sube: generatio fm quid est generatio accitua: isti non ponebāt generationem simpliciter: q. nullā subam dicebant incipere esse: sed quālibet pcessisse: generationem vero fm quid admitebāt cōcedentes accitua incipere esse et maxime p dicamentū qualitatis: r. q. mutatio ad qualitatem alteratio: ideo generationem aliqui successores Anaxagorae vocauerunt alterationem: alij autem non solum accitua dixerunt generari sed etā subas: non quā illi sube pcesserūt: quia aliquando habebāt esse vniciū: ante habuerāt esse diuisum: ideo pgregationem talium partium dicebāt alij successores Anaxagorae esse generationem. Primum distinguēbāt generationem ab alteratione: sed secundi distinguēbant dicentes non solum accitua sed et subas generari.

Sed dubitatur si ex duabus aquis fiat vna aqua certum est q illa aqua non pcessit: igitur cōsimiliter per viam cōgregationis debebāt dicere subas generatas prius non fuisse. *¶* Respondet q tenētes totū distingui a suis partibus: dicūt istā aquam non pcessisse: opinantes autem totū esse suas partes dicūt illam aquā pcessisse: r. q. non distinguēbāt totū a partibus: si aliqua suba generabatur illā dixerūt pcessisse (Amplius ex eo) Secundo arguebat Anaxagorae: sic vniū ppario est in reliquo s. magis potēsses in quolibet alio q in suo ppario: igitur qdlibet est in quolibet: pntia cū mino r. a. declaratur: vniū ppario est in reliquo: sed qd sit ex aliquo est in eo aliter fieret ex nihilo: igitur r. vnde in summa arguebāt sic: omne q sit: aut sit ex ente: vel ex non ente: non ex non ente: q. impossibile est aliquid fieri ex non ente: cum oēs naturaliter loquētes in hoc pueniūt: r. ergo de necessitate dicere oē q sit fieri ex ente: quo pcessio habet intentū. s. q. terra sit ex terra: aqua ex aqua: caro ex carne: sanguis ex sanguine: ferrū ex ferro: plūm ex plūbo: r. sic de alijs: cū igitur ex quolibet hec oia possunt fieri: igitur in quolibet sunt hec oia. *Le. li.* (Amplius magis pntentur ex eo qd sunt ex alterutris contraria) ex eo quod pparia sunt ex se inuicē. s. ignis ex aqua: r. e contra: generat ergo inuicē ignis et aqua: ita quod ignis fuit in aqua et e contra (Si enim oē quod sit necesse est fieri: aut ex hijs q sunt) i. ex ente (aut ex hijs que non sunt) id est ex non ente: hōz autē aliud. s. fm qd est ex hijs q non sunt aliquid: fieri impossibile est: de hac enim cōueniunt opinione oēs natura id est naturales sunt: reliquā iam ptingere ex necessitate putauerūt ex hijs que sunt et insunt fieri vnum quodq.

Notandum qd Anaxagorae et Anaximandros vtriusque dicitis: non fecerūt spales mēiones de fortis subalibus illas in implicite posuerūt rebus esse inditas a natura: nec incipere ab agente intrinseco vel extrinseco: sed q an ap-

paritionē latitāt in materia: ppter indispōnem subiecti: q subiecta pagens extrinsecū statim se suis actibus manifestant: eo modo quo aurū vel argentū subtrahit rubiginē. Plato vero et Auicenna tenentes oīo viam ppariaz dixerūt omnes formas aduenire totaliter ab extrinseco: sed Plato posuit multitudinē idearū introducētū formas eiusdē speciei. Auicenna autē solum posuit dato rem formā. Imaginabat enim q prima causa seipsam actualissimā et simplicissimā intelligēs pducit primā intelligentiā illā v. s. que applicat primo mobili ad motum: r. hec prima intelligentiā intelligēs suū principium pducit secundā intelligentiā: r. intelligēs suū potēssiale esse pducit primū mobile. s. primū corpus celeste: intelligēs vero suū actuale esse pducit aiam illius primi mobilis. Hec autē secunda intelligentiā etiā intelligēdo suū principium pducit tertiā intelligentiā: r. pnsideratō suū esse potēssiale pducit scōz corpus celeste: qd ē scōz mobile: intelligēdo autē suū esse actuale pducit animam eiusdē mobilis: r. sic psequēter vsq. ad sperā lumen q est decima intelligentiā impans spere actiuo: r. passiuo: quam vocabat dato r. formā: ita qd agēs naturale dispōnebat solum materiā: r. hec intelligentiā introducebat formas. s. subales. *¶* Aristoteles autē voluit quālibet formā generandā generari de potēssia materie: r. hūc esse non solum ab extrinseco: sed etā ab intrinseco: sic quod forma simpliciter generat de non esse ad esse. *¶* Anaxagorae et Anaximandros: non solum ab agente extrinseco vti: sed etā ppariali tam intrinseco q extrinseco. *¶* Plato et Auicenna. di. enim. r. phico pp: qd sol et homo generāt hominē ex materia (Sed ppter puritatem) ista est 4^a phisica capituli i q Anaxagorae introducit cū suis defensiois.

Duo dubia mouebātur in Anaxagorae. Primum dubium si quidlibet est in quolibet. ppter quid non omnia in quolibet apparent: in aere quidē non apparet ignis: nec caro: nec sanguis: nec plūm: nec aurum. Secundum dubium si quidlibet est in quolibet: quare non omnia consumuntur denominatur: ex quo enim infinite partes carnis sunt in aere: non est rō ppter q magis dicat aer q caro vel os. *¶* Ad primum rōndet Anaxagorae q qdlibet est in quolibet: ppter paruitatem partium latet sensum: sicut et in continuo et in multis mixturis artificialibus ptes sunt ita parue qd non vidētur. *Le. li.* (Si ppter paruitatem magnitudinum ex insensibilibus nobis non apparet quidlibet in quolibet: vnde dicūt Anaxagorae et Anaximandros omne in oē mulceri: ppter illud qd omne ex omni videbāt fieri.) *¶* Ad secundum respondet Anaxagorae q differentia et denominatio reus sit a supabundantia: vnde in aere plus est de aere: q de carne: r. in carne plus de carne q de aere: vnde vniū dicitur aer: r. non caro et aliud dicitur caro et non aer: ita q nihil est pure album: nec aliquid est pure nigrū: nec aliquid pure caro: sed quilibet res estimat de natura illius qd magis est in ea. *Le. li.* (Apparere autē entia differentia et appellari altera ab inuicē ptingit ex magis supabundantia: propter multitudinem in mixtura infinito: p sincere: id est pure quidem. n. totum: aut album: aut nigrū: aut carne: aut os non ptingit esse: sed qd plus vniū quodq habetur hoc videtur esse de natura illius rei.

Contra rñsonem hanc dubitat si in carne sint infinite ptes aeris: sic sunt infinite partes carnis: r. vniū infinitum non est altero magis: nec aliqua infinita sunt plura infinitis: igitur in carne non est plus de carne q de aere: r. sic non magis est

ima in
ta cum
rimant
lebis in
Anaxa
is con
ā educi
ra. qd
olubet
in ma
nt in se
io pos
tm: qz
erie pot
i. r. Leu
indui
ma om
tio cor
figuraz
t infrat
copos
da essen
sint idui
positio
to q ta
de muni
lia gpus
ma ideo
i minima
one Arist
autē Ana
cagoras.
huiusca
s de cen
pntioem
is: eius: q
nēta. pba
cipio: r
quolibet
is: ex eo.)
s: nihil sit
r sit ex non
me omniū
s sit ex non
ne: r. aer sit
di sumit: s
ples trans
qd in aq
oz: s. auz
aljs: r. qd
x quolibet
deficit ge
Tex quib
lia r cōtra
ita opinat
phico: esse
oz qd non
pter hoc. n.
erūt simul
erant.
a generatio
lozes: r. de
q nihil fie
ra. sed om

Tex.
co. 33.

Tex.
co. 34.

Philosophicorum

dicenda caro q̄ aer: cōsimilr arguit de quolibet alio q̄ in quolibet sunt infinite partes cuiuslibet: igitur in nullo est aliqd a predominio. **R**espōdet negādo primā p̄ntiam: s. n. ille modus arguēdi valeret. p̄ba- retur nullū totū esse maius sua parte: q̄ infinite sunt partes immediate: sicut in toto nullū infinitū est altero maius: nec aliqua infinita sunt plura infinitis: igit nō plus de magnitudine est in toto q̄ in sua medietate: et per p̄sequens non maius est totum q̄ sua medietas. Imo p̄similiter denominabitur medietas: sicut totus s. pedalis: vel bipedalis iuxta magnitudinē totius: et quod dicit de medietate pōt argui de qualibet parte q̄ritatiua: q̄ illa nō est minor suo toto q̄re rē. **E**st est dicendū s. m. co^m q̄ in p̄tinuo sunt duplices p̄tes: q̄ritatiue. s. actuales et potēciales: partes actuales sunt ille quibus nō repugnat per se existere: et p̄tes potēciales sunt ille quibus repugnat per se existere: igitur in toto nō sunt plures partes potēciales: q̄ in sua medietate: sunt t̄m plures partes actuales non cōmunicātes: ideo totū est maius sua medietate sicut etiam plus de magnitudine habet q̄ sua medietas: et ita dixit Anaxago. q̄ plures sunt partes actuales carnis in carne: q̄ aeris: et ab illis denominat: igit non plures sunt in potētia.

Circa dicta duo du^o occurrūt: stabilitētia et robozantia opinio- nem Anaxago. **P**rimū dubium est de infinitate principio: nam in quolibet p̄tinuo sunt infinita p̄ti- cia: que sunt principia q̄ritatis cōtinue: et in quolibet corpore naturali sunt infinite partes que sunt princi- pia illius corporis: igit per idēz nō incōuenit in qua- libet carne: et in quolibet sanguine esse h̄mōi infinita principia: ut dixit Anaxag. **D**icendū q̄ duplicia sunt principia reze naturalius. s. in actu et in potētia principia in actu sunt illa que nō sunt partes aliozuz principio: et totalis materia et totalis forma cōpo- sita naturalis: principia autēz in potētia sunt illa que sunt partes principio: et ut quilibet pars materie: vel forme composita naturalis. Dico igit quod nō est in- conueniens eiusdē rei esse infinita principia in potē- tia: sed est incōueniens eiusdē rei esse infinita principia in actu. Anaxago. autem in quolibet cōposito natu- rali posuit infinita principia nō t̄m in potētia: s. etia in actu. **I**tem principio quedā sunt vnigenēa: et quedāz etherogēa: principia vnigenēa sunt illa que sunt eiusdē rationis: ut omnes partes materie: vel omnes p̄tes forme. Principia autē etherogēa sunt illa que sunt diuerfa: et rationū: ut materia et forma: modo nō incōuenit eiusdē rei esse infinita principia vnigenēa: sed incōueniens est infinita esse principia etherogēa. Anaxago. autem posuit utrūq̄: q̄ non solū in carne posuit infinitas partes carnis: sed etia infinitas partes plūbi: ferris: et alioz quodāmodo in- finito: et diuerfa: et rationū. **P**reterea est sciēdū q̄ sicut cōclusio in demonstratiōe habet principia in tri- plici differentia. s. p̄opinqua: que sunt p̄missa trium terminozuz: et remota ut omne totum est maius sua p̄te: et si ab equalib⁹ equalia demas cetera sunt equa- lia: et remotissima. s. de quolibet esse vel nō esse: nō cō- tingit simul idem esse: et non esse que dicuntur dignita- tes: et hec sola sunt prima prin^a: cetera vero sunt prin- cipia secundaria: ita quodlibet cōpositū naturale ha- bet principia p̄pinqua: que sunt p̄tes q̄ritatiue. s. co- cerebri: sanguis: caro: et medietates: tres tertie: et sic

de alijs partibus quantitatis: habet etiā principia re- mota: que sunt quattuor elementa: aut hec materia et hec forma: ut sunt sub hīs dispositionibus accidenta- lib⁹ q̄ritatiuis et qualitatiuis. **T**ertēz habet principia re- motissima que sunt partes cēntiales absolute sumpte. scilicet mā et forma p̄siderate absq̄ dispositionib⁹ natu- ralib⁹: et hec sunt prin^a prima: alia autē dicuntur princi- pia scōdaria: nō ergo est incōueniens eiusdē rei nālis eē infinita principia scōdaria: sed incōuenit eē infinita prin- cipia prima. Anaxag. aut posuit infinita principia tam prima q̄ scōdaria: ideo sua opinio fuit incōueniens.

Secundum dubium est de eternitate formaz p̄bādo formaz nūq̄ incipere esse simplr: sed eā ante generationē p̄e- fuisse in materia: quia aliter generatio forme subalis esset violēta: nam violentū est illud q̄d est a principio extrinseco. **E**thicoz: sed talis generatio esset solum a principio extrinseco: si nō cōcurreret coactiue forma intrinseca materie imperfecta et diminuta coagens et co- adiuvās ad sui p̄fectionē et cōplementū: et hoc velle. et metha. **A**risto. dī. quod principū artificialiū est in cognō: et principū naturalium in moto. **J**te. et metha. dicit p̄hs omne q̄d generatur generari a subī simili in specie: et quod mā non generat: nec forma ge- neratur: sed compositi: q̄ figura non fit dicit ipse nec es: sed figura creaz⁹ vero. et metha. dicit q̄ agens nō largit multitudinē: sed p̄fectionē: ex q̄bus apparet q̄ forma anteq̄ ḡnet habet eē in mā imperfectū et dimi- nutū: et per generationē accipit esse completū et perfe- ctum: et hec videt fuisse opinio Anaxago.

Oppositum colligit de intētiōe **A**ri- st. in postp̄dicamentis: q̄ generatio est p̄cessus de nō esse ad eē et. s. p̄hicoz: et generatio est de negato in affirmatū. i. de p̄dictorio in cō- tradictoriū: et p̄ de ge. habet exp̄se formā p̄ genera- tiōē simplr incipere esse. **N**otandū q̄ 4° fuerit opi- niones loquētes de p̄existētia forme ante sui genera- tiōē: quaz prima fuit **P**latōis dī. formā habere du- plex esse. s. reale et intētiōnale: s. m. esse reale nullomo- do p̄fuit: nec in materia: nec extra mām: sed s. m. esse intētiōnale p̄fuit in lumine prime intelligentie: seu in luce app̄opriate p̄dee: et non in aliquo alio: ita quod diuerfa emna fieri nō est aliud nisi diuerfa p̄cipatio illius intelligentie: vñ s. m. q̄ aliquo magis vel minus p̄cipant lucē intelligentie s. m. hoc differūt: et p̄nter po- suit tria principia. s. magnū puū et p̄dea. i. maiorē et mi- noz p̄cipationē illius p̄dee. Sed iste deceptus fuit in ponēdo has p̄deas: ut docet **A**risto. et metha. **I**deo dicit primo postorioz gaudeat spēs **P**latōis quia mōstra sunt. **S**ecūda opinio fuit **L**incol. dī. formā habere duplicē modū. s. modū essendi in actu: et modū essendi in potētia: igit forma nō p̄existit s. m. mo- dum essendi in actu: quia nō p̄existit nisi s. m. formam sui generis. s. corp̄itatis cōeterna materie: tamē p̄exi- stit s. m. modū essendi in potētia: q̄m illius forma cor- poritatis est in potētia: ut per agēs nāle fiat in actu. Sed ista opinio deficit: q̄ tunc forma nō esset termi- nus ad quē generatōis: s. modus eēndi in actu: q̄d est absurdū: q̄ talis modus nō videt eē suba: nec accūs nō substantia: q̄ tūc aliqua forma substantialis nullo modo p̄fuit: nec etiā accūs: q̄ tunc nulla esset gene- ratio subalis: quz p̄ nullā acq̄reret de nouo forma suba- lis: sed t̄m accūs. **T**ertia opinio fuit **A**lb. dī. q̄d soz ma hz duplex eē. s. cōpletū et incōpletū: s. m. esse cōple-

Liber primus.

tum nō prefuit: sed fm esse incōpletū: q̄ ipse dicebat
coadiuare ad generationē: sōme: vt haberet esse cō-
pletū: ad hoc vt generatio eēt nālī: r̄ ratione p̄cipij
intrinseci: q̄ dēz ipse vocabat p̄uatiōē: r̄ vnum de
tribus p̄ncipijs naturalib⁹: de quib⁹ fecit Arist. mē-
tionem p̄mo hui⁹. Itēz hec opinio deficit: nā queri-
tur de illo p̄existēte in p̄fecto: vtrū maneat post gene-
rationē aut nō: si manet: r̄ ipsū est p̄uatiō: igit̄ p̄-
uatiō manet: cui⁹ oppositū declaraf in hoc p̄mo: si
nō manet igit̄ forā gēta nullomodo p̄fuit in mā: quia
nō fm se totā completā: nec fm aliquā eius p̄te: que
p̄ius fuerit incōpleta. ¶ Quarta opinio fuit Egidij
di. forā cōponi eēt: r̄ eētia tanq̄ ex duab⁹ rebus
inter se realiter differentibus: quarum essentia se ha-
bet vt potētia: r̄ esse vt actus: igit̄ forā nō p̄e-
fuerit fm eētia p̄fuit fm essentia. ¶ Sed iterum hec
opinio est dubia: q̄ querit de tali actu: vtrū sit suba-
lis: vel accitālis: si subalis igit̄ ex duab⁹ forāis sub-
stātib⁹ sit vna forā subalis tanq̄ ex p̄ibus essen-
tialib⁹: cui⁹ oppositū determinat aucto. 2. 6. p̄ncipio 2.
si aut̄ tale esse sit actus accitālis: igit̄ forā subalis h̄z
esse p̄ aliq̄d accitā: r̄ cū forā subalis sit vere vnū: se-
quit̄ q̄ ex suba r̄ accitē sit vnū per se: q̄ d̄ ē doctrī-
nā Arist. 7. meth. imo seq̄t q̄ ḡno forā subalis sit ge-
neratio fm q̄d: q̄ terminat̄ immediate ad esse accitāle
p̄ p̄m. 5. huius. ¶ Ideo est dicendū iux̄t niam Arist.
in hoc p̄mo q̄ forā q̄ generat̄ p̄fuit potentialiter
in mā: quia ipsa nō sit ex ente in actu: sed ex ente in po-
tentia: sic q̄ in mā p̄ma est potētia respectiua ad for-
mam generandā: q̄ quidē corūp̄it in aduentu forme
fm co. 2. in hoc p̄mo: nō est q̄ dicendū forā nā natura-
lem nullomodo p̄fuisse in mā: nec etiā est dicendū
illā simplr in mā p̄fuisse: sed q̄ aliquomō p̄fuit r̄
aliquomodo nō p̄fuit. Duplr enim forā p̄fuit
in mā. P̄mo q̄dem q̄ddatiue: q̄ quilibet forā si
gnata genita vel generatā: habet vel habuit aliquam
p̄iozē in mā eius: d̄ sp̄it̄ q̄dditas hui⁹ forme p̄e-
fuit in mā: r̄ p̄ p̄is h̄ forā q̄ddatiue p̄fuit materia.
Secōdo quilibet talis forā p̄fuit seminalr in mā: vtrū
ratio seminalis p̄prie dicta: est dispō. p̄ducta ab agen-
te in mā respiciēs forā nā similez agēt: apta natā age-
re sine illo: r̄ sic vtrū sp̄matis d̄ rō seminalis: sed rō semi-
nalis cōuer dicta ē dispositio materie certā r̄ determi-
natā respiciens formaz: r̄ sic potētia materie dicitur
rō seminalis fore gnāde. ¶ Ex quib⁹ sequit̄ q̄d saltē
isto secūdo modo q̄libet forā genita vel generanda
p̄fuit seminalr: i. potētiāliter in mā: qm cuiuslibet talis
potētia materie que dicit̄ rō seminalis p̄fuit: vnde Ari-
st. 7. metha. dicit q̄d omnia gnāta sunt naturaliter talia:
q̄ co. 2. mā habet virtutē naturalē intrinsecā q̄ mouet
ad p̄ductiōem forme: sicut semē ē mobile adeductiō-
nem forme: r̄ mouet p̄ virtutē existēte in eo: r̄ si mā
nō potest sic moueri: nō generat̄ ex ea aliq̄d naturalit̄-
ter. Ecce q̄d clare ponit Arist. virtutē seminalē in mate-
ria: quob⁹ alijs modis forā nō p̄fuit in mā. f. indi-
uidualr: r̄ actualr: nihil enīz indiuidualr p̄fuit: quod ē
postq̄ nō fuit: sed forā in sui generatione est postq̄
nō fuit fm p̄m: igit̄ ante generationē nō p̄fuit indi-
dualiter in mā: deinde q̄ materia p̄tinue ante genera-
tionē forme fuit in potētia ad formam generandā: fm
p̄m r̄ co. 2. in hoc p̄mo: ideo talis forā nō p̄fuit
actualr in mā: p̄ p̄ntia: q̄ actus r̄ po. sunt opposita p̄
co. 2. in p̄logo de aīa. ¶ Ad p̄mū negat̄ p̄ntia: r̄ ad
p̄bationem dicitur q̄ motus est nālī si fiat a p̄nci-

pio extrinsecō p̄ferente vim p̄llo: cōstat autē p̄sum
q̄d est materia p̄ferre vim in generatione: q̄ nālī in-
clinat in formā: ipsūz etiā agēs p̄fert vim in p̄mēdo
in materia vtrū p̄ quā mouet ad formam: vbi aut̄ in
tali motu p̄sum nō p̄ferret vim inclinatiue r̄ agens
actiue indubie ille eēt motus violētus: r̄ p̄nter conce-
do q̄ p̄ncipiū naturalit̄ est in moto: nec intelligit̄ Ari-
sto. p̄ motū materiā motā: sed cōpositūz subale q̄d h̄z
in se p̄ncipiū actiūz r̄ p̄sumz motus r̄ quietis 2.
p̄bico 2. ¶ Ad scōm p̄cedit omne q̄d generatur gene-
rari ex sibi simili in specie. i. ex sibi p̄ueniēti in nā: non
quidem ex forma cōsumilis rationis: sed ex potē-
tia materie sibi p̄ueniēti: r̄ ex mā sibi cōuenient nam
raliter disposita q̄ritatiue r̄ qualitatiue: r̄ cū dicit p̄b⁹
nō materia: nec formā: sed cōpositū generari: dicit̄
tur q̄ intelligit̄ de generatione completiua: r̄ nō subie-
ctiua: nec terminatiua: materia enīz generat̄: subiectiue
r̄ forma terminatiue: r̄ cōpositū cōpletiue: sed illd̄ ma-
gis declarabit̄ infra. Et ad co. 2. agens non largitur
multitudinē: sed p̄fectionē: vey est: quia nunq̄ generat̄
aliqua formā quā corūp̄at potētia respectiua illi⁹
vt ipse testat̄ in h̄ p̄mo: ideo ex generatione forme
nō sequit̄ maior multitudo q̄ fuit ante: sed solū maior
p̄fectio: quia p̄fectio 2 est forma que generat̄ q̄ potētia
que corūp̄it: r̄ ex hoc p̄z quare forma genita nō po-
test amplius regenerari: quia potētia respectiua iam
corrupta nō potest amplius redire quare r̄c.

Sed igitur ifinituz. Tex. 3. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

scōz caplm scōe p̄es p̄ma
tractatus p̄mi p̄bico 2. in
quo p̄b⁹ destruit opinioē
Anaxa. p̄ quatuor p̄clusio-
nes repugnantes singulis
dictis eius: quaz p̄ma est
ista: p̄ncipia rez naturalit̄
nō sunt ifinita. Secunda p̄clusio: non quilibet est in
quolibet ibi (Amplius si oīa) Tertia p̄clusio: nō q̄d
libet potest segregari a quolibet ibi (adhuc aut̄ si om-
ne) Quarta p̄clusio: nō quodlibet generat̄ ex suo si-
mili in specie ibi (nō recte autē) P̄ma p̄clusio duplr
arguit̄ r̄ p̄mo sic: si p̄ncipia rez naturalit̄ sunt infi-
nita de nullo effectu nālī potest haberi scia: p̄is falsuz
q̄ de lapidibus r̄ lignis habet scientia: r̄ p̄baf p̄ntia
de nullo effectu nālī habet scientia nisi cognoscantur
omnia p̄ncipia ei⁹: quot r̄ que sunt: sed nullius effe-
ctus nālī possunt cognosci oīa p̄ncipia: que r̄ quot
sunt: igit̄ de nullo effectu nālī potest haberi scientia p̄z
p̄ntia cū maior iam p̄bata in p̄lo. cum dicebat̄ vnuz
quodq̄ arbitramur cognoscere cū cognoscimus ei⁹
p̄ma p̄ncipia: r̄ p̄mas cās: vsq̄ ad elemēta: ita q̄
opozer cognoscere oīa p̄ncipia ta p̄p̄inqua q̄ remo-
ta: fm esse r̄ fm numerū: cognoscēdo que r̄ quot sunt
illa: minor vero declarat̄: qm cuiuslibet effectus natu-
ralis infinita sunt p̄ncipia fm Anaxa. sed infinitum
f̄z q̄ infinitū est ignotū: siue fuerit infinitū q̄rū fm ma-
gnitudinē vel multitudinē: siue infinitū quale fm for-
mā vel qualitātē: vt p̄z igit̄ nullus effectus naturalis
possunt cognosci oīa p̄ncipia que r̄ quot sunt. Le. li.
(Si igit̄ ifinitū fm q̄ infinitū ignotū est f̄z multitu-
dine q̄dēz r̄ magnitudinē ifinitū ignotū q̄rū ē q̄dā: f̄z
sp̄m at ifinitū. f. fm formā r̄ qualitātē ignotū quale q̄d
dam est: p̄ncipijs autē ifinitis existētib⁹ (r̄ fm spe-
ciem) idest diuersaz rationū (r̄ f̄z multitudinē) vt po-
d iij

nebat Anaxa. impossibile est entia que sunt ex his cognoscere: sic. n. cognoscere compositum arbitramur cum cognoscimus ex quibus principis fm esse: et quare sit fm numerum et.

Notandum primo fm com^o 2°. 3°. q^o Arist. posuit suu ser monem in hoc d^o Anaxa. et si sitentia d^o Democriti et q^o dicit partes esse indivisibiles mo^o coi no^o pprio: cum i hoc libro et in alio dices de modo pprio ex quo Democritus posuit principia infinita: sicut Anax. ista ro^o facta ita pcedit d^o illu: sicut d^o Anaxa. et gnali d^o quicunq^o ponet^o partes indivisibiles mo^o coi: sicut posuerunt illi: vti aliqua parte esse indivisibile ptingit dupl^o. s. coi et pprie: coi et n. qz nulla pars minor illa posset p se existere: et sic posuerunt Democrit^o et Anaxa. ptes cor^o po^oz naliu: pprie vero d^o pars indivisibilis qua non pot^o esse minor: et sic puncta dicebant partes cor^o po^oz fm Platonicos: quo^oz posuio repobabil^o in hoc libro. v. 3. a. ph cor^o et in alio. fm libro de ge.

Secundo notand^o fm com^o eod^o 2°. q^o Arist. incepit d^o dicere huic opinioni ro^o cinatione logyca: et dico inq^o cor^o 2° h logyca argumentatione: aut^o ppositiones sunt declarate in logyca: et sunt accepte in illis pro declaratis p se logyca. n. vtiat in sci^ois duob^o modis: aut fm qd est infim diuides vtz a falso: et is est modus pprie: aut fm qd illa que sunt declarata in ea accipiunt p maxime in destruendo: aut pstruendo aliqd: et ista pstruendo cu^o vtiat in artib^o picularibus est no^o ppria: in arte aut^o vti^o s. prima pbia est ppria: primo quidez h ratio est logyca: qz in ea accipit ppositio declarata in logyca. s. qd principia no^o sunt infinita: cu^o illa sunt ignota vt est ostensum primo postero^o. Deinde sci^oie spales. s. geo^o: arithme^o et pbia naturalis: pnt vti logyca dupl^o. s. vt instro et vt pncipio: vtiuntur logyca vt instro accipietes logycales regulas dirigetes intellectui ad arguendu: sillogizandum: et demonstradu: et hoc est ppriu oibus sci^ois: vtiuntur aut^o logyca vt pncipio: n^o assumunt aliquas ppositiones demonstratam in logyca: et hoc no^o est ppriu sci^ois picularib^o: qz ibi le pcedit ex pprie: logyca aut^o cum sit coi ex comuni^o pcedit: ideo meiba^o cu^o sit etiam scia comuni^o: si vti^o aliqua ppone declarata in logyca: talis modus est sibi pprie: qz ppriu est sibi pcedere ex coi^o sic logyca: ideo no^o vti^o logyca vt pzin^o s. vt instro.

Primum dubiu videt^o q^o infinitu^o p^o quod infinitu^o sit notu: quia. 3°. huius et primo ce. Arist. fecit tractatu^o de infinito fm qd infinitu^o igit^o ipsu^o est notum. Et motus est infinitus et ip^o est infinitum: vt demonstrat 8°. phico^o: sed quod libet illo^o fm q^o hui^o est notu: al^o no^o esset demonstrata infinitas de quolibet illo^o. Dicend^o q^o de infinito possum^o dupl^o loqui. s. de infinito in actu: et de infinito in pot^oia: infinitu^o in pot^oia duplex est. s. terminatu^o vt pzinu^o habens extrema: et interminatu^o vt motus et ip^o s. tota duratio^o mudi: infinitu^o aut^o in actu est duplex. s. pzinu^o et discretu^o: infinitu^o pzinu^o in actu est q^o pmanes interminatu^o: infinitu^o vero discretu^o in actu est numerus infinita^o vnitatu^o inuice^o sepata^o. C^ocedat igit^o q^o infinitu^o in pot^oia fm qd hui^o est notu: quia continuu^o fm q^o hui^o est notu: et similiter ip^o ac motus: et dicit^o pedale infinitu^o in pot^oia fm d^o h^oio ne: quia quacu^oq^o diuisione facta: signade sunt alie infinite motus aut^o et ip^o: et si carer^o extremis: ad huc dicitur

tur infinita in pot^oia: quia no^o habet totu^o suu^o esse simul: sed pzinue ptes inuice^o succedunt: infinitu^o aut^o in actu fm qd huius est incognitu^o: qz nullu^o tale cognoscitur pceptu^o ppriu: s. pceptu^o finiti negatiue sum^o p^ou: ideo infinitu^o fm magnitudine dicit^o ignoti^o: quia no^o cognoscitur pceptu^o ppriu: infinitu^o etiam fm multitudin^o est ignoti^o: semper intelligedo de infinito in actu: quia oportet^o distince cognoscere quamlibet vnitatem p ppriu^o cceptu^o: et hoc est impossibile iuxta intentione^o Arist. h^oic^o autem quia non cognoscit^o pfecte effectus: nisi cognoscatur omnia principia ei^o p pprios pceptus: si infinita essent principia oportet^o infinita distince cognoscere p pprios cceptus: et sic infinitu^o fm q^o infinitu^o esset notum: qd est impossibile: qz nec simul: nec successiue pot^o intellectus habere infinitos cceptus. Et h^ois soluta sunt argumenta: si enim Arist. fecit tractatu^o de infinito in actu no^o ppter hoc cognouit illud infinitu^o fm quod huius scilicet per cceptu^o ppriu^o positiu^o: sed soluz p cceptu^o sui oppositi supple^o priatiue vel negatiue: ideo de tali infinito no^o dantur nisi diffinitiones ex primis quid nominis: et psequens no^o sunt demonstrationes positiue sed tm negatiue.

Secundum dubiu videtur q^o ro^o Arist. eodem fundameto militet^o p eum: ois enim effectus naturalis componitur ex partibus infinitis: que sunt principia illius: sed impossibile est cognoscere infinitas partes alicu^o: igit^o impossibile est habere scientia^o de aliquo effectu naturali. C^o Respondeur fm Burleu^o q^o no^o habet noticia^o scientifica de aliquo effectu naturali: nisi cognoscatur ois partes essentielles eius: et ois partes q^oritatiue actuale eiusdem ptes aut^o potentiales no^o oportet cognoscere: qz ille sunt infinite: sed partes essentielles seu q^oritatiue actuales sunt tm finite: ista respo^o sio e^o mibi dubia: qz tunc no^o ptingeret habere scientia^o de aliquo effectu naturali pedalis vl^o bipedalis q^oritatis: primo qz naturaliter no^o possunt cognosci omnes ptes actuales illius: cu^o ille s. sunt finite: non tm possunt p intellectuz numerari cu^o sunt minima naturalia no^o possibilia per intellectuz inuice^o complete distinguui. C^o Secundo quia ex finitis partib^o equalibus no^o comunicantibus sunt infinite partes eiusdem q^oritatis comunicantes: igit^o si requirit^o cognitio omnium partium actualium: oportet^o bit infinita cognoscere. Et si dicit^o q^o no^o requirit^o cognitio partium comunicantium hoc nihil est: quia no^o est ratio quare debeat^o cognosci. a. b. partes no^o comunicantes quin per ide^o oportet^o cognoscere. c. tante q^oritatis comunicans cu^o. a. b. C^o Ideo est aliter dicenduz: qz cognitio scientifica effectus naturalis exigit^o cognitio nem oium suarum partium: que sunt principia in actu: tam p^opinqua q^oremota: et hec no^o sunt nisi finita: ita quod ad cognitio^one^o scientificam hominis pro quanto est res naturalis requiritur cognitio materie et formetam cotracte q^o non cotracte: requirit^o eni^o cognitio carnis: sanguis: ossis: cerebri: et general^o omnium aliarum partium: que sunt partes totales no^o existentes partes aliaz partium eiusdem denominationis: ita q^o no^o oportet cognoscere qualibet partes carnis: nec q^olibet partem sanguinis: ideo no^o oportet qualibet tales partes cognoscere: sed sufficit cognoscere carnem et sanguinem absolutam. Et h^ois sequit^o primo q^o ad cognitio nem scientificam lapidis vel ligni no^o oportet cognoscere aliquam partem quantitatu^o eius: quia cum non

Tex.
66.36

Liber primus.

fit ratio plus de illa q̄ de quacūq; alia tāte quantitas: et infinite sunt tāte quantitatis: oportet cognoscere infinita: sed bene requiritur cognitio omnium partium totalium essentialium: que sunt materia et forma: non solum absolute sed etiam contrate ut sunt partes huius et sub his dispositionibus. ¶ Secundo sequitur quod in discontinuis non cognoscitur scientifice totum nisi cognoscatur omnes partes totales: p̄ quia non habetur perfecta noticia de celo scientifica: nisi cognoscantur omnes orbis et omnes planicie qui sunt: et quot sunt: non autē oportet cognoscere omnia astra: q̄ non omnia sunt discontinua: non tamē dico quin perfectius cognoscatur celus: si cognoscerentur omnia astra: et adhuc perfectius: si cognoscerentur omnes partes quantitativae actuales: perfectissime autē si cognoscerentur omnes partes quantitativae potentiales: vñ talis scientia q̄ h̄t de rebus naturalibus: ut sunt res naturales: est notitia terminativa questionis si est: que potest intēdi in infinitum: secus autē est de noticijs scientificis terminativis aliarum questionum: ut patuit in p̄lo. per hoc soluta est ratio: q̄ dicitur est q̄ non oportet cognoscere omnes partes: nec omnia principia compositi naturalis: s̄ omnia principia in actu: et omnes partes totales discontinuas: ideo rō Aristoteli. p̄cedit contra Anaxagorā. q̄ ipse posuit infinitas partes totales discontinuas: et infinita principia in actum: diversarum q̄ eiusdē rōnis. (Amplius si necesse est.) Secundo arguit philosophus ad primam conclusionem sic partes et totum se consequuntur in magnitudine et paritate: finitate et infinitate: terminacione et ita terminacione: nullum compositum naturale est infinitum: igitur nullius compositi naturalis sunt infinite partes: et p̄ minoris inductione: et malo: declaratur: nam si pars potest esse quantitas magna: totum potest esse quantitas magna: et e converso: totum non potest esse quantitas magna: nec etiam pars potest esse quantitas magna: q̄ est contra Aristoteli et Platōnem: et vniuersaliter alia entia naturalia sunt terminata magnitudine et paritate: ideo partes eorum. s̄ caro: os: medulla: fructus et folia plantarum sunt terminata magnitudine et paritate. Le. ii. (Amplius si necesse est illud cuius pars composita quantitas esse finem magnitudinis et paritatis: et ipsum contingere etiam tunc esse: dico autē talium aliquam partem.) s̄ actuali in qua partem cuius ipsa in se totum videtur totum: et hoc ideo q̄ tales partes sunt finite sicut totum. Si autē impossibile est animal aut plantam quantitas esse finem magnitudinis et paritatis: manifestum est: q̄m nec pars quilibet contingit quantitas esse: et enim totum similiter sicut pars: caro autē et os: et huius partes sunt animalis et fructus plantarum sunt partes. Manifestum est igitur q̄m impossibile est carnem: aut os: aut aliquid aliud quantitas esse: i. esse determinatum finem magnitudinis: aut in maius aut in minus indifferenter q̄ sit.

Notandum finem comitatorum 37. q̄ quod partes dicuntur: quādoq; finem qualitatem: et quādoq; finem quantitatem: et hoc duobus modis: aut partes q̄ sunt in potentia in toto: aut partes que sunt in actu in toto: et non sequitur ut totum sequatur partes in mensura nisi in partibus que sunt finem quantitatem: et que sunt in toto in actu. ¶ Duas distinctiones ponit h̄ comitatorum: quarum prima est q̄ partium quedam sunt qualitativae: et quedam quantitativae: partes qualitativae sunt ille que non sunt resolvable in alias partes diversarum rationum ut materia p̄t: et forma vltima: partes quantitativae sunt ille que sunt resolvable in partes diversarum rationum: ut caro: et sanguis.

Quid sint partes quantitativae et qualitativae

¶ Secunda distinctio partium quantitativarum q̄dā sunt actuales: et q̄dā potentiales: partes quantitativae actuales sunt ille quibus non repugnat per se existere per seipsum separatim a toto: partes potentiales sunt ille quibus repugnat per se existere per seipsum separatim a toto: quādoq; dicitur philosophus q̄ pars et totum se invicem consequuntur in magnitudine et paritate intelligitur de partibus quantitativis et non qualitativis: intelligitur etiam de partibus quantitativis actualibus et non potentialibus: et hoc intēdebat Aristoteli. ¶ Dico autē talium partium in qua cum in se dividitur totum. ¶ Ex dictis in comento sequitur p̄t q̄ partes in quas dividitur totum que possunt per se existere: postquam divise sunt a toto dicuntur partes in actu: non q̄ sunt actu divise a toto: s̄ q̄ possunt manere per seipsum post actualem divisionem a toto: et tales. s̄ non communicantes in nullo continuo sunt infinite: partes autē quantitativae que non possunt separatim existere dicuntur partes in potentia non distinguendo potentiam a parte actuali: s̄ p̄t a actualitate separationis: nam huius partes actualiter existunt: s̄ non existunt: nec existere possunt separatim: ideo dicuntur partes in potentia: q̄ nunquam habere possunt actu separatim: tales tamē communicantes q̄ incommutantes sunt infinite in quolibet continuo. ¶ Secundo sequitur q̄ partes actuales dicuntur partes formales: q̄ habent formam determinantem certam quantitatem: partes autē potentiales dicuntur partes materiales: q̄ sicut materia est divisibilis in infinitum: ita quicūq; carne data que non potest per se seorsum existere: dat minor que non potest separatim existere: partes autē qualitativae dicuntur partes finem rationem et naturam: dicuntur quidem finem rationem: q̄ invicem sunt diversarum rationum: ab eis totus accipit nomen et diffinitionem: dicuntur etiam partes finem naturam: quia de his tunc vere predicatur: natura ut videbitur secundo huius.

Dubitatur si totum et pars se invicem consequuntur in magnitudine et paritate: igitur pars est equalis toti: p̄t falsum: et p̄t p̄t: q̄ quicūq; se invicem consequuntur in magnitudine et paritate habent eandem mensuram quantitatis: et per p̄t sunt equalia. Respondetur negando p̄tiam: et ad probationem: negatur assumptum: sed bene verum est q̄ quicūq; se invicem consequuntur habent simpliciter vel proportionaliter eandem mensuram quantitatis: totum igitur et pars non habent simpliciter eandem mensuram quantitatis: sed bene proportionaliter ad hunc intellectum: q̄ crescente toto crescit partes proportionaliter: et totum maius habet proportionaliter partes maiores: vñ proportionaliter sicut crescit animal: ita crescit cor et cerebrum: et sicut vñ animal est altero maius: ita proportionaliter partes vnius sunt maiores partibus alterius. (Amplius si oia.) ¶ Secunda p̄t d̄ Anaxagorā: non quodlibet est in quolibet: p̄t cuius declaratione sit hec p̄t suppositio. In 4. p̄t p̄t: s̄ s̄t tota posuit Anaxagorā. Primus p̄t est: q̄ quodlibet est in quolibet. ¶ Secunda p̄t est: q̄ entia naturalia non sunt simpliciter de nouo: s̄ s̄t p̄t solā congregatione partium que prius inerant alicui corpori. ¶ Tertius p̄t est: q̄ res denotant a supabundanti. ¶ Quartus p̄t est: q̄ quodlibet potest segregari a quolibet. s̄ caro ex aqua: et e contra. Le. ii. (Amplius si) p̄t q̄ finem Anaxagorā omnia insunt quidē huius invicem. Iste est primus p̄t cui succedit secunda: vñ et non sunt simpliciter: sed segregantur cum insunt divinum alteri corpori. ¶ Tertius p̄t dicitur autē et a plurimo. i. superabundanti. ¶ Quartus p̄t sit autē ex quolibet

Lex. 36.

quodlibet ut ex carne aqua segregat et caro ex aqua. **¶** Notandum quod oia tria puncta post primum sequuntur ex primo si enim quodlibet est in quolibet: igitur quodlibet potest segregari a quolibet: igitur nihil sit simpliciter per sola congregationem cum vno: et segregationem ab alio: et si quodlibet est in quolibet: cum non ab infinitis possit aliquid denominari: sequitur quod denotatio sit a plurimo: et a superabundanti. Omne autem corpus. Secunda suppositio: omne corpus finitum potest consumi per ablationem corporis finiti finities sumpti: et ratio quia a corpore finito non potest segregari corpus infinitum: constat autem quod si a corpore finito possent segregari infinita: ex hijs fieret unum corpus infinitum. Le. li. (Omne autem corpus finitum refecatur) i. consumitur (a corpore finito). s. per segregationem infinites sumptas corpus finitum.

¶ Notandum quod in continuo sunt duplices partes. scilicet eiusdem quantitatis: et eiusdem proportionis: refecatio partium infinitarum eiusdem proportionis non consumit corpus finitum: cum tales sunt infinites: bene refecatio partium eiusdem quantitatis: vnde si ab vno continuo refecantur due partes proportionales non consumitur illud: neque si refecantur tres partes proportionales: et sic in infinitum: si ab vno continuo refecantur due medietates: illud consumitur: et si ab eodem refecantur tres tertie illud consumitur: et sic in infinitum: et de talibus partibus loquitur philosophus h. (Manifestum est) hijs suppositionibus premittis: probatur conclusio: accipiendo vnum corpus finitum. scilicet aqua: ex qua segregetur caro: et iterum ex aqua residua segregetur alia caro: et queritur utrum segregatio stabit: vel preceat in infinitum: si primum habet intentum: quia tandem in aqua non erit aliqua caro: si secundum: cum aliquando post segregationem sit occurrere ad minimum carnes: quia minor non potest per se existere: post segregationem illius carnis non segregabitur caro minor: sed per te ista segregatio preceat in infinitum: igitur in illa aqua sunt infinite partes equales carnis vel maiores: quod est caro minima: igitur in magnitudine finita sunt partes infinitae eiusdem quantitatis: quod est contra secundam suppositionem: quia tale corpus finitum non consumeretur per refecationem partium finitarum eiusdem quantitatis. Le. li. (Manifestum est) quod non contingit in vno quocumque vni quocumque eliceremota enim ex aqua carne: et iterum alia facta carne ex reliqua segregatione: quauis semper minor erit segregata: sed tamen non excellit magnitudo alicuius carnis in infinitum alia paruitate: ex quo datur minima caro (que siquidem stabit segregatio: non omne in omni erit) in reliqua. n. a. quod in qua stabit vltima segregatio non erit caro: si vno non stabit: sed habebit semper remotionem. i. segregationem carnis ab aqua infinita magnitudine equalia inerunt in finita secundum multitudinem: hoc autem impossibile est.

¶ Notandum quod duo argumenta solent fieri ad probandum in corpore finito esse infinita equalia secundum multitudinem: et primum ponendo quod a. sit vnum corpus pedali ter longum: pedali ter latum: et pedali ter profundum: et arguitur sic: in a. sunt infinite partes proportionales: quare quolibet est pedali ter longum: et pedali ter latum: igitur in a. sunt infinite partes proportionales equeles: et per primum in a. corpore finito sunt infinita equalia secundum multitudinem: et ex hoc arguitur quod in a. corpore sunt infinite partes eiusdem quantitatis: et non solum eiusdem proportionis: quia in a. corpore sunt infinite partes eiusdem longitudinis: et eiusdem latitudinis: igitur eiusdem quantitatis: per primum ab inferiori ad superius sine impedimento: signatis eius duabus primis partibus.

proportionabilibus arguitur sic: iste partes sunt eiusdem longitudinis: igitur sunt eiusdem quantitatis: igitur in bipedali sunt infinita pedalia: igitur et. ans. arguitur ponendo quod a. pedale transeat spatium bipedale ad equele in hora: tunc sic in quolibet instanti istius hore. a. erit in loco sibi equali: igitur erit super spatium sibi equali: sed pro quolibet instanti occupat aliud et aliud spatium: sicut erit in alio et alio loco: igitur in ista hora occupabit infinita pedalia solus pertranscundo bipedale: igitur in bipedali sunt infinita pedalia. **¶** Ad primum dicitur quod duplex est equalitas. scilicet simpliciter: et secundum quid: illa sunt equalia simpliciter que sunt equalia secundum omnem dimensionem: illa sunt equalia secundum quid: que sunt equalia secundum vnam vel duas dimensiones: igitur partes proportionales eiusdem continui sunt equalia secundum quid: non tamen simpliciter: deo in nullo corpore finito sunt infinita equalia simpliciter: de qua equalitate loquebatur Aristoteles. per Ana xagorae bico in ad arguendum negando illas primum: iste due partes sunt equalia secundum longitudinem: igitur sunt equalia: iste due partes sunt eiusdem longitudinis: igitur sunt eiusdem quantitatis: arguitur enim a secundum quid ad simpliciter: ac si argueretur: tu es albus secundum dices: igitur tu es albus: neque ab inferiori ad superius: vnde arguendum nisi ratione totius extremi: quia non sequitur: tu es vnus Platonis: igitur tu es albus: ad Platonis homo et asinus sunt eiusdem speciei accidentalis: igitur sunt eiusdem speciei: vnde prima pars proportionis alis est maior secunda: igitur non est equalis illi: per primum: quia generaliter si. a. est maior. b. ipm. b. non est tantum: sicut. a. itaque ab exposita ad vnam suam exponentem: et per primum. b. non est equalis. a. Eodem fundamento arguitur quod primum due partes proportionales non sunt eiusdem quantitatis: ex quo vna est maioris quantitatis: et reliqua: cum habeat plus de quantitate: et reliqua et. **¶** Ad secundum dicitur quod in continuo sunt duplices partes. scilicet communicantes: et incommunicantes: partes communicantes sunt ille quare est eade pars: partes incommunicantes sunt ille quare non est eade pars: igitur si. a. vna medietas continui: et. b. alia. c. vno sit vna pars composita ex medietate. a. et medietate. b. i. casu isto. a. et. b. sunt partes incommunicantes: si. a. et. b. c. sunt partes communicantes: quia aliqua pars. a. est pars. c. et alia pars. b. est pars. c. Non est ergo incontinuum si nullo esse infinitas partes equeles simpliciter communicantes: sed est impossibile de partibus incommunicantibus: et ita intellexit philosophus cum dixit quod in corpore finito esse infinita equalia secundum multitudinem est impossibile: loquendo de equalitate simpliciter: et de partibus non communicantibus.

¶ Contra arguitur omne continuum habere infinitas partes equeles non communicantes: si tres tertias: et sic in infinitum: igitur illud habet infinitas partes equeles non communicantes. Respondetur negando primum: sed solum sequitur quod infinitas partes equeles non communicantes habet illud continuum: ex quo non sequitur illud continuum habere infinitas partes equeles non communicantes: quia terminum stante sine caribergo. ad terminum stantem cathego. fallit primum: hec enim suppositio: hoc continuum habet infinitas partes equeles non communicantes non est exponibilis: sed resoluibilis hoc modo: hoc continuum habet has partes equeles non communicantes: et iste sunt infinite: modo hoc duo implicat contradictionem: quia si iste partes sunt infinite: aut sunt communicantes vel non sunt equeles. **¶** Consumitur negat illa primum in hoc continuo sunt due partes eiusdem

27

Ad p.

Ter. 238.

27

Libri primus.

dem quantitatibus non communicantes et in eodem sunt tres partes eiusdem quantitatibus non communicantes: et sic in infinitis: igitur in hoc primo sunt infinite partes eiusdem quantitatibus non communicantes: sed solum quod infinite partes eiusdem quantitatibus non communicantes sunt in hoc continuo: hoc enim est exponibilis: et non alia: sed resolutibilis in hoc duo: in hoc continuo sunt iste partes eiusdem quantitatibus non communicantes: et iste sunt infinite que in rei veritate repugnant. Intelligendum quod tenentes totum non distinguuntur a suis partibus simul sumptis habent concedere in quolibet corpore finito esse infinitas partes eiusdem quantitatibus non communicantes: nam quocumque dato illud habet infinitas partes eiusdem proportionis non communicantes: sed per illam opinionem partes eiusdem proportionis sunt partes eiusdem quantitatibus: igitur omnes partes proportionales continui collocatione sumptis sunt due medietates: et tres tertie: constat autem quod due medietates sunt partes eiusdem quantitatibus: et si tres tertie sunt partes eiusdem quantitatibus: igitur et.

Tex.
638.

Ad hoc autem si omni conclusio contra Anaxagoram est ista: non quilibet potest segregari a quolibet: probatur quod dato opposito sequuntur incoherencia. Primum quod est dare minus minimo. Secundum quod pars non est minor suo toto: ibi. (Amplius autem.) Tertium quod accidens potest esse sine subiecto: ibi. (nequaquam autem.) Quartum quod intellectus est vanus et vilius ibi. (quare incoherens.) Primum incoherens sic arguitur: si quodlibet potest segregari a quolibet: igitur a minima carne potest segregari aliquod corpus: sed per segregationem corpus ab aliquo finito illud a quo fit segregatio remanet minus: igitur est dare carnem minorem minima carne: et per primum datur minus minimo. Idem autem si omne quidem corpus finitum remoto quodam alio corpore habet minus est necesse fieri quod erat ante segregationem. (carnis autem est determinata quantitas: et magnitudine et paruitate: manifestum est quod ex minima carne nullum segregabitur corpus: erit enim minus minimo si potest segregatio fieri.)

Motandum est manifestum per se quod quantitas carnis est terminata: et magnitudine et paruitate non debet intelligi per hoc commentum vel per textum: quod sit dare simpliciter minimum carnem: sic quod non sit dabilis minor: quod quocumque carne data illa est diuisibilis in infinitas partes: quare quilibet est caro: quoniam caro est corpus homogeneum: igitur medietas carnis est caro: et tertia et quarta pars: et sic in infinitum: et per primum quocumque data contingit dare minorem: ideo non est danda minima caro simpliciter: sed bene per se existens: ita quod minor illa non esset per se existens: sed statim conuerteretur in continens.

Contra istam responsionem arguitur: si datur minimum naturale: igitur hoc est in trinitate ex natura sua: vel extrinsece ratione continens: quod minus illo non potest resistere continens: non primum quod totum et pars sunt eiusdem nature specificae: igitur quicquid posuit non repugnat toti: nec etiam parti: sed per se existere non repugnat toti: igitur nec etiam parti: neque etiam scilicet: quod si aliqua caro potest per se existere in aliquo medio sibi contrario per tempus: medietas illius carnis

potest manere per idem tempus in medio in subduplo: vel in subquadruplo minus contrario. Item data minima carne que sit. a. que in una hora corrumpitur a medio contrario. a. caro in medio instanti hora debilio: erit quod iam est: in aliqua certa proportione: neque aliqua est pars carnis tante resistentie: quare tunc erit. a. sit igitur illa. b. et sequitur quod. b. per tempus poterit per se existere sicut. a. in secunda medietate hora. Secundo sequitur quod non quilibet generatio: nec quilibet corruptio est finis alterationis contra Aristoteli. primum de generatione: et probatur per primum: ponendo quod aliquod tale minimum dividatur in duas medietates per solum motum localem: aut igitur manebunt medietates facta diuisione: vel non: si manebunt igitur illud non fuit minimum: si non manebunt: igitur corrumpitur: et generabitur aliqua pars continens absque alteratione preuia quod fuit probandum. Tertio sequitur quod est dare ultimum instans rei permanentis finis: et quodlibet finis: cuius oppositum colligitur ab Aristotele. 2. de generatione: et 8. phisicorum: et per consequentia probando quod minime carni applicetur unum agens contrarium: quod incipiat corrumpere aliquam partem eius vel aliquam condempnare: quod si non admittitur: sequitur quod aliquis aer: et aliquis ignis non potest condempnari. si minimum: quod si condempnaretur aliquod illo ipsum fieret minus: et prout daret minus minimo. Quarto sequitur quod est dare minimum et maximum hominem: quod est falsum: quod tunc aliquis homo non posset fieri calidior: et aliquis non posset fieri frigidior: nam si maximum si fieret calidior: fieret rario: et prout maior. Plato vero minimum si frigeret efficeret demptio: et prout minor: et ita sequitur quod si non posset esse calidior in estate quod in hieme: nec Plato frigidior in hieme quod in estate: et consequenter fortis non posset fieri pinguior: nec grossior: nec verberari: Plato etiam non posset fieri subtilior: nec maior: nec aliquod membrum amittere naturaliter: vel violenter: que omnia sunt absurda.

In oppositum est Aristoteli. hic dicitur quod quantitas carnis est terminata magnitudine et paruitate: et 2. de anima: omnis natura constantius terminata est ratio magnitudinis et augmenti: et 2. de generatione: quod ex uno minimo aeris generantur decem minima ignis: et 8. phisicorum: de terminato quod assignato eo commouetur se ipsum per se primum est diuisibile in duas partes: quare una est mouens et alia mota: et nulla illarum partium est diuisibilis nisi in potentia: ita quod si aliquid subtraheret ab aliqua illarum partium non amplius maneret potentia mouendi. Commentator autem hic 3. 37. dicit quod caro in paruitate habet magnitudinem terminatam quam non pertranseat: et 3. 38. manifestum est per se quod quantitas carnis est terminata magnitudine et paruitate: et 6. phisicorum: 3. 38. dicit quod minimum de omni generato est terminatum quantitate: igitur dicit ipse minima pars ignis est terminata quantitate. si minima pars que potest esse ignis in actu: et 7. phisicorum: 3. 38. dicit quod primum motum in igne est minima pars que potest esse ignis in actu: et ita apparet de intentione commentatoris quod in homogeneis naturalibus est dare minimum: quo minus non potest per se existere. Ad primum dicitur quod datur minimum naturale intrinsece ex natura specifica: quoniam natura carnis determinat sibi quantitates: sub qua potest per se existere: et non sub quantitate minoris: ita natura alioque homogeneo: et ad rationem negat primum: vnde quodlibet compositum naturale et sua forma substantialis sunt

Philicorum.

eiusdem nature: et eiusdem speciei: et tñ repugnat forme per se existere: et nō composito: si enim ille modus arguendi valeret: probaret qd nō repugnat partibus primi celi per se existere quibuslibet signatis: et qd non repugnaret qualibet partez primi mobilis ita velociter moveri: sicut primum mobile: qz oēs partes sunt eiusdem nature sperice cū ipso. ¶ Iterum concedo in casu confirmationis qd aliq pars. a. est tante resistentie: quāte erit .a. in medio hore: et qd etiaz per tēpus resisteret: si esset separata ab .a. s; non est possibile qd separet manente forma carnis: ppter defectus quantitatis. ¶ Ad 2^m negat pñtia: et ad pbationem dicit qd illa diuisio nō pot naturaliter fieri absq alteratione: qz statim cū illud minimum incipit diuidi ipsuz incipit esse minoris potētie: et pñter alterari ab extrinseco: ideo facta diuisioe medietates sūt corrupte in cōt^{ra}. In vacuo autē id corrūperet sine generatiōe alicuius: et maneret sine forma subali materia illius minimi cū solis accitibus: ita nō esset incōueniens aliquid corrūpi absq alteratione preuia dūmodo corruptio illius non sit generatio alterius. ¶ Ad 3^m dicit nō admittendo casum: vnde applicato pirario frigido .a. minime carni vel minimo igni: non immediate post hoc corrumpetur aliqua pars. a. neqz cōdempsiabit: s; bene alterabit: et frigesiet immediate post hoc: nec ad quēlibet gradū frigiditatis: sequit ali quis gradus dempsitatis: imo inducet certa latitudo frigiditatis anteq inducatur aliqua dempsitas: et maxime in istis minimis: quādo enim ex terra generatur aqua: frigiditas intendit et nō dempsitas: imo remittitur cum sub minori dempsitate generetur aqua qd sit terra: ex qua generat: et cū pcludit qd aliquis aer: et ali quis ignis nō potest cōdempsiari: negat pñtia: qz si talia minima nō possunt cōdempsiari per se existētia: possunt tamē cōdempsiari totū in existētia. ¶ Ad 4^m negat pñtia pro quo notandū qd homogenea terminantur paritate inclusue et magnitudine exclusue: ita quod datur aliqua parua quantitas: sub qua pot esse forma ignis: et non sub minori per se existente: nō aut datur quantitas sub qua pot esse forma ignis: quin sub maiori possit esse forma ignis: nō tamen sensibilis: ideo a natura cōmuni sibi determinat magnitudo sub qua nō potest esse: s; nō a natura. ppria: qz igni nō repugnat augeri in infinitū ex doctrina pbi 2° de aia. vi. qd ignis augeat in infinitū si illi adderetur cōbustibile in infinitum. Et heterogenea autē in corpora celestia vt corpora celestia et aialia: aliter terminant magnitudinem et paritate: nam corpora celestia terminantur inclusue: et animalia exclusue: tam fm magnitudinē qd fm paritatem: vnde nulluz corpus celeste pot maiorari vel minorari: et quodlibet aial potest maiorari et minorari: sic qd est dare duos gradus in latitudine pñtatis: in quo nullo potest esse homo: ppter magnitudinem et paritatem: nimia: sed in quolibet gradu in termino potest esse homo: dato igit qd .a. sit gradus paritatis: et .b. gradus magnitudinis: dico qd homo potest minui vsq ad .a. exclusue: et augmentari vsq ad .b. exclusue: ita quod non potest esse sub .a. ppter suā paritatem: nec sub .b. ppter suā magnitudinem: sed sub qualibet quantitate intermedia inter .a. et .b. s; de minimo naturali alia s oppositū scripserit: tamen gratia variationis: et qz hec videt esse magis opinio Auerois hanc partem hic determinare decreui. (Amplius aut.) Scdm incōueniens qd pars nō est minor suo toto: qz si ista segregatio nuquā cessabit: sed pcedit in infinitū: sequit quod in quolibet corpore finito iam sit infinita caro infinitus sanguis: et infinitus cerebrum: que quidez omnia sunt separata fm locum: sed vnū infinitū nō est altero infinito minus: igit infinita caro nō est minor qd totum compositū ex infinita carne infinito cerebro: et sic de singulis: et per pñs pars non est minor suo toto. Le. li. (Amplius aut in finitis corporibus) .i. in corporibus finitis inest vtiq iam caro infinita et sanguis infinitus: et cerebrū infinitum (separata tamē ab inuicē) .i. cū partes separantur a toto: (nihil sunt minus entia) partes nō sunt minores toto et ratio (qz infinitū vnū quod dicitur est) hoc aut est irrationabile: qz intellectus statim notis terminis assentit huic pñt^{ioni} omne totū esse maius sua parte.

Notandum

fm co^m 2° 3° 3° s. qd si exi tus ab vnoquoqz corporum cōsimiliū fuerit infinitus necessē est qd in vnoquoqz isto corpore infinitū sint corpora infinita et in quantitate: et in qualitate: et erūt hec corpora infinita necessario distincta ab inuicem in loco: et etiam in vnoquoqz erunt corpora infinita necessario distincta ab inuicē in loco: et sic infinita erūt in finitis infinites qd est pñra rōnez: si segregatio facta ex aq. pcedit in infinitū: et similiter segregatio facta ex igne: et sic de alijs corporibus homo generis: sequitur pñt^{io} qd in quolibet tali corpore sunt infinita fm qñtātē. s. infinite portiones carnis sunt infinite fm qñtātē: et similiter portiones sanguinis: sed caro sanguis cerebrū et hmoi sunt infinita fm qualitātē et fm speciez. ¶ Scdo sequitur qd infinita tam numero qd specie sunt in eadem aqua: vel igne: loco distincta: pñt^{io} quia quodlibet minimum est per se existēs: s; tam in aqua qd in igne sunt infinita minima tam numero qd specie distincta fm Ana xagozā. ¶ Tercio sequit qd in quolibet minimo sunt infinita corpora: qz ex quolibet corpore fm Ana xagozā infinita corpora possunt segregari: sed quodlibet minimum est corpus: igit ex quolibet minimo infinita corpora possunt segregari: qd autē segregat ab aliquo presuit in eo igit et. ¶ Quarto sequit quod in quolibet finito sunt infinites infinita: qz in quolibet finito sunt infinita talia minima: tā eiusdē rationis qd diuersarum: et itē in quolibet minimo sunt infinita minima ex quo quidlibet segregatur a quolibet: nec vnq cessat segregatio.

Contra predicta arguit: et primo qd nō sit incōueniens partem esse minorem toto: qz totū tempus preteritū terminatū ad primum instans hmoi hore est pars totius tēporis preteritū terminatū ad vltimū instans eiusdē hore: et nō est minus illo: probat. sit .a. primum tempus et .b. scdm .c. vō totum tēpus futurū primum. b. et .d. totū tēpus futurū primum a tēpore: et sequitur qd .a. d. sunt equalia: et similiter .b. c. sunt equalia: ex quo ambo sunt infinita terminata ad idem instans: tūc sic .a. est minus: et .b. est equale .c. igit .a. est minus .c. sed .c. est minus .d. qd est pars .d. igitur .a. est minus .d. et est equale .d. vt suppositū est: igit ali qua duo tēpora sunt inuicem equalia et inequalia qd est contradictio. ¶ Scdo nō apparet incōueniens in aliquo finito esse infinites infinita: qz in linea pedali sunt infinita puncta: igit sunt infinites infinita puncta pñt^{io} cōsequētia: qz in quolibet parte lineę pedalis sunt infinita pñt^{ia}: et si dicitur qd puncta nō sunt partes lineę: idem probat de partibus sicut de punctis: qz inter quęcūqz duo puncta cadit linea media: sed in linea

Tex.
16.39.

Liber primus.

pedali sunt infinites infinita puncta: igitur in linea pedali sunt infinites infinite linee: que sunt partes linee pedalis. ¶ Ad 2^m dicitur quod si totius infiniti aliquid pars non sit in toto: tunc finitum ex omni parte: quolibet pars quod limitata est in toto: potest autem omnia tempora designata esse infinita: sed ex positioe Anaxagore sequitur partem aliquam simpliciter finitum esse maiorem illo: quoniam talis pars est infinita. scilicet sanguis: caro: vel cerebrum: animal autem est finitum ex omni partem sit figuratum.

Sed adhuc dubitat ponendo quod a. sit unum corpus colūmare finitum ex omni parte: b. pars eius cōtēta duabus lineis gradibus infinitis: c. pars eius a. infinita: et ipsius a. est simpliciter finitum: igitur corpus undique finitum huius partem infinitam et propter partem non est minor suo toto: sed maior: et consequenter non est in cōueniens opinio Anaxagore ponentis sanguinem infinitum in a. finitum. ¶ Rōndet quod b. non est pars a. infinita: q. 2. a. p. tinet multas partes quare quilibet est maior: b. autem habeat plus de quantitate: et si arguitur sic b. est in duplo maior. c. dato quod c. sit una pars eius digitallis quantitas: et in quadruplo maior: et sic in infinitum: igitur pars est infinita: negat p. n. t. si tunc sequitur quod b. est finitum maior. c. unde b. in casu isto non est corpus infinitum: nec pars infinita: nec aliquid infinitum: sed pars infinita longa: et corpus infinite longum: Anaxagoras autem ponebat infinitum sanguinem simpliciter: ex quo nunquam deficiat segregatio: ex quo sequatur sanguinem illum esse partem infinitam et corpus infinitum cum sua infinitas necessario esset finem omnium dimensionum. ¶ Ad 2^m concedo quod in quolibet infinito sunt infinites infinita non quidem in actu: ut intelligitur 2° sed in potentia: puncta autem sunt in potentia in continuo: et omnes partes non potest per se existere in potentia: partes autem actuales et formales non comunicantes sunt solū finitum: modo data positione Anaxagore sequatur ab in vno quoque finitum esse in finitum infinitum in actu non comunicantia: et hoc est maximum in cōueniens. ¶ Nequaquam autem. ¶ Tenuis in cōueniens probatur. scilicet quod accens potest esse sine subiecto: si enim quodlibet potest segregari a quolibet colore: et habemus corpora vel aie possunt segregari a suis subiectis: p. n. t. q. 2. colores et habitus aie sunt admixti suis subiectis: quo cōcesso sequitur accens posse separari a suis subiectis: sed hoc est impossibile: q. 2. tunc esset albedo sine albo: et sanitas sine sano: et scientia sine sciente: et sic accens non diceretur de subiecto aliquo: male quod dicitur nihil segregari ab aliquo et prius omnia possunt segregari: bene autem dicitur aliquid esse segregabile: et aliquid non esse segregabile: q. 2. passiones accidentales non sunt separabiles a subiectis suis per segregationes. l. e. li. ¶ Nequaquam autem segregandum esse aliquid ab aliquo nescienter dicitur et ignoranter: recte autem dicitur aliquid ab aliquo segregari: si non omnes passiones eius sunt inseparabiles a subiectis suis: si igitur mixti sunt colores et habitus suis subiectis: si segregetur ab illis: et aliquid albi et sanatiui. i. albedo et sanitas non alteretur cum aliquod infuit. i. sine subiecto: neque de subiecto predicabitur aliquod istum.

Notandum quod albedo et sanitas sunt equalitatis: non tamen habent similes habitudines ad sua subiecta: impossibile enim est albedinem esse sine subiecto: si non implicat contradictionem: admissio enim per intellectum quod nulla albedo sit in subiecto: non ex hoc sequitur contradictionem: si imaginabile sit sine subiecto absque contradictione sanitatis esse: q. 2. sanitas dicitur respectu actus ad corpus

sanum: sicut motus ad mobile: et figura ad rem figuratam: ita dicitur de scientia quod implicat contradictionem scientiam esse absque anima. ¶ Sed contra quolibet quantitatem que est in anima: deus potest ponere in lapide vel in ligno: et omnes animas suscepivas scientie admirabile: igitur stat scientiam esse sine anima. ¶ Rōndet negando p. n. t. q. 2. scientia dicitur habere absolutum p. n. t. q. 2. respectu eiusdem ad animam sicut locus dicitur simpliciter p. n. t. q. 2. respectu ad rem: potest autem quod ista simpliciter que est locus: deus posset ponere in vacuo vel ex mundus: sed tunc non esset locus: q. 2. non posset ea sic separare cum illo respectu. propter dependentiam essentialē quam habet ad rem: potest ita illam qualitatem que est scientia: deus posset ponere in lapide: sed non cum illo respectu propter dependentiam essentialē quam habet ad animam: ideo hec quantitas que in anima est scientia in lapide vel in ligno non esset scientia: sicut etiam quantitas que est visus: vel auditus: deus posset ponere in lapide: sed non cum illis respectibus propter essentialē dependentiam quam habent ad potentiam visivam et auditivam: aliter lapis posset videre et audire absque anima quod est impossibile: sicut est impossibile locum esse sine locato et limitatem esse absque naso. ¶ Quare in cōueniens. ¶ Quartum in cōueniens probatur. scilicet quod intellectus est vanus et vilis: maxime segregatio nunquam stabit: neque vniuersum complebitur: igitur intellectus querens ista segregationem complere: et res complere ad inuicem distinguere: ut dicebat Anaxa. est vanus vilis et inutilis: q. 2. nunquam potest complere actionem suam: nam completa segregatio ab inuicem finem quantitatem est impossibile: cum infinita sine minima eiusdem rationis que nunquam erit totaliter segregata etiam est impossibile completa segregatio finem qualitatem: q. 2. passiones et forme non possunt separari a subiectis suis. l. e. li. ¶ Quare in cōueniens est impossibile quod res intellectus sit tota. i. totaliter velit quidem segregare: hoc autem facere est impossibile: et finem quantitatem: et finem qualitatem: finem quantitatem quidem: q. 2. non est minima magnitudo in qua non sunt infinita realia magnitudines: finem qualitatem autem quoniam inseparabiles sunt passiones a subiectis suis.

Notandum finem co. 2^m 3° 39. q. Anaxa. dixit quod omnia sunt mixta ad inuicem tpe infinito: deinde intelligitur que apud ipsos est generatio diuidi et separare ab inuicem: ista diuinitio et separatio nunquam completur: ut actio istius intelligentie sit ociosa: q. 2. incipit distinguere quod nunquam complebitur: et tale agens est valde vile. scilicet quod nihil agere quod nunquam complebitur. ¶ Ex isto 2° apparet quod Anaxa. posuit intellectum segregare: non tamen in p. n. t. q. 2. toto tpe infinito: et non tamen segregauit ab illo chaos profuso: sed a quolibet indiuiduo generabili et corruptibili: et ita non posuit nisi unum agens: v. i. intellectum omnia generabilia generantem per cōgregationem: et omnia corruptibilia corruptentem per segregationem: et talis segregatio est ociosa: q. 2. nunquam complebitur: et vilis q. 2. sit intelligentia non habente intentionem in operatione.

Contra rōnem p. n. t. q. 2. cōmentato 2^{is} arguitur: si enim intellectus est vanus et vilis: q. 2. nunquam complebitur actionem suam: sequitur quod motor celi est vanus et vilis: q. 2. nunquam complebitur actionem suam: ¶ Rōndet quod agens intendens complere actionem suam vilis est et vanus si non potest complere: sed motor celi non intendit complere motum suum: ideo non est vilis nec vanus: intellectus autem que posuit Anaxa. vilis est et vanus: q. 2. intendit complere actionem segregationis: et non potest illam perficere. ¶ Non recte autem. ¶ Quarta conclusio probanda contra Anaxagoram est ista: ¶

Tex.
cō. 39.

Tex.
cō. 40.

Philosophicorum.

nō quodlibet generat ex sibi fili in specie: pb at: late-
res sunt ex luto: et domus ex lateribus: et aqua ex aere:
resq; in istis illud quod sit: nō est eiusdem speciei cū eo
ex quo sit: igit et aliquid d. n. fili sit ex fili: et resoluū
in fili: et luti sit ex luto: et resoluū in luti: aliquid d.
aut nō sit fili ex suo fili in spē: siue li ex dicat binudinē
cāe effectiue: siue mālīs: si. n. dicit binudinē cāe efficien-
tis sic sepe sit fili ex fili: aut dicit circumstantiā cāe
materialis raro sit fili ex suo fili in spē: vt pz inducti-
ue. Anaxa. at dicebat omne qd sit: sit ex sibi fili in spe-
cie: put li ex dicit habitudinē causē mālīs. Le. li. (Non
recte aut dixit Anaxagoras: meq; gnationē accipit sp
filiū spē: est enīz). i. ptingit et luti in lura diuidat sic
lutum ex luto generat. Est aut. i. ptingit vt nō diuidat
luti in lura: nec fiat luti ex luto: et nō idem moueri est
sp in qlibet gnatione: vt lateres ex domo aliq sunt: et
domus ex laterib: sicut aut aqua et aer ex alterutris
.i. ex se inuicem: et sunt: et sunt.

Notandum fm co^{2m} p^o. 40. q. mo-
dus gnationis nō ē vn^o:
est. n. modus q est: vt gnatio laterū ex luto et idoli ex
cupro: est aut alius: vt gnatio domus ex laterib: et la-
pidibus: et hoīs ex mēbris et pñibus et diuersis: est et
alius vt gnatio aq ex aere: et aeris ex aq: et est. ppriūz
huius mō gnationis qd vtunqz gnaf ex reliquo. Du-
plex est gnatio. s. reciproca et nō reciproca: gnatio reci-
proca est illa qñ subz et terminus gnationis ex se inuicē
gnant: vt gnatio aq ex aere: et aq ex aere: et reciprocā: qz sicut
aq gnaf ex aere: et aq ex aq: et reciprocā nō reciprocā
ca est qñ subiectū gnationis et terminus gnationis nō
ex se inuicē gnant: et talis ē duplex. s. vniformis et di-
formis: gnatio nō reciproca vniformis est illa cuius
mā est eiusdē rōnis per totū: vt gnatio laterū ex luto: et
idoli ex cupro: ista gnatio nō ē reciproca: qz latera ge-
nerant ex luto: et nō ē idoli gnaf ex cupro: et nō ē:
est aut vniformis gnatio qñ mā eius ē eiusdē rōnis p
totū. s. luti et cupri: gnatio nō reciproca difformis ē:
qñ subiectū gnationis: et termin^o nō ex se inuicē gnant:
vt mā est eiusdē rōnis p totū: vt gnatio dom^o ex lapi-
dib: et laterib: ac lignis: et gnatio hoīs ex suis mem-
bris: generat. n. domus ex lapidib: et lignis: nō ē: et
hō ex suis mēbris: et non ē: qñ qlibet talis gnatio est
nō reciproca: est. n. difformis: p qto. n. mā ē diuersa: et
rōnū: vñ lapides latera et ligna: nō sunt eiusdēz rōnis
ex qd? gnaf dom^o: nō ē caro: sanguis: et os: aut man^o:
pes: et caput: ex qd? generat hō. ¶ Differūt. n. aliūde
iste generatioes: qz i generatioe reciprocā corūpū ne
cessario materia: vñ. p pñq: et nō in generatioe. nō reci-
proca: cū. n. gnaf aqua ex aere: corūpū aer: et cū gene-
rat aer: ex aq corūpū aq: aut generat dom^o ex la-
pidib: et lignis: aut hō ex suis mēbris: nō corūpūne
lapides: nec ligna: nō etiā membra hominis.

Sed dubitatur qz latera sūt ex do-
mo: si igit dom^o fiat ex laterib: et ē: sequit generatio
nē dom^o ē reciprocā. ¶ Dicēdū q dom^o sit ex lateri-
bus ex pñoz: et via cōpositiōis: lateres aut sūt ex do-
mo a posteriori: et via resolutionis: sic ex elīs sit mīp-
tū via cōpositiōis: ex mīpō aut sūt elia via resolutionis:
nō ē: sicut fieri nō ē generatio: nec p pñe fieri: cū illud
qd generat vel. p pñe sit nō p fūerū: lateres at p fūerū:
igit hec p pñe: lateres sūt ex domo: est intelligēda: q in
corruptione domus sūt tota: post q erāt pñe: qre et.
(Melius aut) Ex pñe Arist. in tert vñ co^{2m}. s. q

melius et digni^o ē ponere pñe finita: vt ponūt Emp.
qz pñe melius assignari cāere naturalium: et pñe res
melius sciri q ponēdo pñe infinita ad modū Anax^o
Le. li. (Melius aut est minora. i. pauciora pñe et
finita accipere: qd vere facit Emp. q accipit infinita
qd facit Anaxagoras.

Adnes igit con-
traria.) Tex.
co. 41.

Iste ē scds tractatus pñi
phi. in quo Ari. reprobat
opionib: antiquoz declarat
q et quot sunt pñe: et nat-
uraliūz: et diuidit in quatuor
capla: in pñe ca^o ponit pñe
tiones et pñe pñe pñe
pñe: in 2° cap^o expñit nūz illoz ibi (pñe at.) In 3°
declarat pñe pñe et oriaz pñe pñe ibi. (Sic q nos
dicim^o). In 4° rñdet ad oba antiquoz: ibi. (qd at sum-
ptū) Pñe cap^o diuidit in duas pñe: in pñe fac qd di-
cūt est. In 2° ponit pñe pñe et oriam antiquoz: ibi.
(Uqz quid) Quantiū ad pñe pñe ponit istā pñe:
pñe pñe naturalū sūt pñe: quā ipse dupli: pb at
pñe testimonio antiquoz. 2° p rōne ibi. (Et hoc rōna
bñr.) Tria testimonia induc pñe pro vñe pñe:
pñe testimoniu est Parmenides et Melissus ponentūz
in vñe cēz illud ē immobile: dixerūt. n. calidū et frigi-
dū esse pñe pñe. s. terrā et ignē: s. calidū et frigidū
sunt pñe: qz vicissim sūt: et mutuo se expellūt: igit
posuerūt pñe ē pñe. Le. li. (Oēs igit anūq
faciūt pñe: et dicēs qd vñ sit omne: et immobile:
Parmenides. n. calidū et frigidū pñe facit: hoc
aut appellat ignem et terram.

Primo notādū fm co^{2m} p^o. 41. q. omnes
naturales sunt coacti a natura en-
tis ad ponendū pñe pñe pñe: vñ vñe sunt
in duplici oria. Quedā. n. vñe est quā hoīs cognū
pñe pñe rōne: vt triagūlū hñ tres angulos eqles
duob^o rectis: aliq est vñe quā hoīs cognū pñe
expñia et rōne: vt terrāz quiescere: in nūo talium est
hec vñe pñe pñe naturalū sunt pñe: hec. n.
pñe nō solū rōne pñe: et expñia: cū expñia
mur entia fieri ex actiōe et passiōe pñe: et hoc est
qd dicit pñe: q oēs antiqui a natura entis pñe ex-
pñia coacti sunt ponere pñe esse cōtraria.

Secundo notādū fm co^{2m} eodē p^o
q Parmenides opñabaf q
entia sūt duob^o modis vñ. s. eximabilia: et qd vñ sunt
intelligibilia: et est vñ: et eximabilia sunt sensibilia et
sunt plura: et ponēbat pñe pñe pluriū duo cō-
traria. s. ignē et terrā. ¶ Unū dū mouebat pñe pñe:
illi posuerūt in vñz esse igit nō posuerunt pñe esse
pñe: eo. n. ipso qd aliq sūt pñe illa sunt plura: cū
nihil pñe sibi ipsi. ¶ Rēpōdet pñe: q ipi optima-
bant entia duob^o modis: vñ entia vñ: et entia exima-
bilia: ens vñ fm oēs est in vñ: et of ens intelligibile
s. entia eximabilia sunt plura: et hec dicunt sensibilia:
et istoz entia eximabilia posuerūt duo pñe ex-
imabilia. s. calidū et frigidū: seu ignē et terrā: posuerūt
q Parmenides et Melissus plura entia ēz: aliq oria
rñ: nō fm vñe s. fm eximatiōe. ¶ Intelligēdū vt
supius tactū ē: q isti nō ponēbat oia ēz vñz nūo: nec
dicebat pluralitatē nūalē ēz in fm eximatiōe: bene
enī sciebāt q calidū et frigidū seu terrā et ignis sūt due
res: et q homo nō est a sinus: nec capra: s. posuerūt in

Tex.
co. 41.

Tex.
co. 41.

Liber primus.

Tex.
cō. 41.

vnū esse fm spēs: ita q oīa sunt eiusdē spēs spālū sunt: plura āt spēcifice distincta solū fm extīmaōe nē ita q terra ī ignis: seu hō ī asinus dicebāt illi sunt tñ vnū spēs: sī āt ponunt plura spēs: hoc est fm extīmaōe nē: nō fm vitatē. (Et qdā raz.) scdm testimoniū est quo rūdā alioz antiquoz. vi. raz. ī dēplū esse prīn^a rez: voluerūt. n. oīa fieri ex vno corpore: p dēplationē ī rarefactionē: s; certū est q raz. ī dēplū sunt pīaria: sicut calidū ī frigidū: a quibus pueniunt oēs igit illi posuerunt principia esse pīaria. l. e. li. (Et qdā raz. ī dēplū) supple posuerunt principia rez.

Notandū fm co^m p^o p^o q illi dicunt raz. ī dēplū esse prīn^a rez. qui dicūt prīn^a ēē vnū: aut vnū eltoz: aut me^m inter duo eoz. Thales posuit tñ vnū esse prīn^a: ī illud ēē aqua. Diogenes ēt posuit tñ vnū ēē prīn^a: ī illud esse aer. ppus vō pīlīr pōnēs vnū esse prīn^a illud dixit ēē ignē: ī hoc tñ isti pueniūt q pōnētes me^m inter elta ēē prīn^a: q oīa sūt p raz. ī dēplū. ¶ Du bitat oñ dēdo raz. ī dēplū nō ēē pīaria: q raz. ē illud cuius ptes remote iacent: ī dēplū est illud cuius ptes pīnq iacent: s; eedē ptes sunt pīnq ī remote: igit idē est raz. ī dēplū: ī p^o nō pīat: q pīa nō dicūt de eodē sūt: vt colligit a pho ī postpīnīs c^o. de opposi tis. ¶ Rñdet q raritas ī dēplū duplī sumit. f. re/ spectue: vt dicūt dīstāntia ī pīnq iatē pīu: ī ab: vt sunt qīitates īsequētes calidū ī frigidū: tñ doctrinā p^o. 7. phi. p^o mō nō pīat: s; se hnt sicut īntēsum ī remīssū: ita q sicut eadē qītas est īntēsa ī remīssa: ita eadē qītas ē dēplā ī rara: sumēdo āt^o sic nullū dē plū est raz: nec ēdē sicut nullū graue est leue: vī ēdē: nec aliqd dūz est molle vel ēdē: pī^o raz. ī dēplū sūt oīa relaxat: ī^o opponūt pīe. (Et Democritus) Tertīū testimoniū est Democritū ī Leucippī pōnētū vacuū: ī pīnq esse prīn^a rez: quo pī. plenū dīxerūt ēē ens: ī vacuū nō ens: s; plenū ī vacuū sūt pīa: igit ipsi posu erūt prīn^a rez ēē pīa. ¶ Deīn: qz ipsi posuerūt atbo/ mos īdīuībīles īfīnitos ēē prīn^a mālia rez differē tes pōnēti: ī ordīe quo pī qdā sūt sursū: ī qdā deoz sūz: qdā pīer: ī qdā māgularis figure: qdā pīozes: ī qdā pīstozes: pīnt. posuerūt alia pīa pīetā s; pōnē ti: ī ordīe: vñ pō diuīdīt īn sursū ī deoz sū: āt ante ī retro: q dicūt ēē pīa: s; diuīdīt p hīs angulū: ī carēs angulo: ī pīectū ī circularē: q vident pīa. Ordo aut diuīdīt pīas pīas: q sūt pīus ī pīstus. l. e. li. (Et Democritus sūmū) f. plenū ī īnane. ī vacuū dīc prīn^a rez (quo pī aliud qdē) f. plenū: dīct (sic q est) ī ens: aliud āt. f. vacuū. (sicut qd nō est) f. nō ens (ēē dī ad huc pōnē figura ī ordīe) dīr aliq pīari fm cū hec āt gīa pīoz sūt pōnē sursū ī deoz sū: āt ī retro pīant figura pīat angulo rectū ī circularē: qz figura angularis ī nō angularis rectitudo ī circulario.

Primo notandū fm cōmētatozē p^o. 41. q figura diuīdīt per pīa fm esse ī nō esse. f. ī hīs angulos: ī carens angulū: ī sūt diuīdīt īn duas pīas f; famo sūtāt. f. ī rectā ī rotūdā: rectū. n. non est pīū rotūdo īn veritate: sed īn pīmo aspectu. Figura vō h; duo vera pīa. f. sūt hīs angulū: ī figura carēs angulo: nō tñ pīant pōsīue: s; negatiue fm ēē: ī nō esse: h; ēē duo pīa famosa: v; rectū ī rotūdū: hec qdē nō opponūt fm ēē: ī nō ēē: s; sūt due loz^o pōsī tiuē nō ēē pōsītiue opponūt: qz nō est rō qre rotūdo opponīt pōsītiue rectū: qn pīdē māgulari: qdā gūla/ rī: ī sic īnī: ī pīnt vnū opponēt īfīnitos pōsītiue:

qd ē īcōueniēs. ¶ S; rez: rectū opponīt curuo: vt col/ ligīt a pho pī^o poste. s; oē rotūdū ē curuū: igit oppo/ rotūdo nō īm fm famo sūtāt: s; fm vitatē. ¶ Dīcēdū negādo q oē rotūdū sūt curuū pīe lo qñdo: nā cur/ uū est illud cuius me^m dīscēpat ab extēmis: nullū āt pīer rotūdū h; cāna: cū qībet pīa^o linee circularis pīnuat pres linee iūcē. Et pīessō q rotūdū sūt curuū: nē p^o qz īz oē rotūdū sūt curuū: nulla tñ rotūditas est curuitas: sic oē spīcū ē carēs āgulo: nulla tñ spīcitas ē carēna angulū: qz rotūditas vel spīcitas est forā pōsī tiua: s; ē trīāgulus vel qdā gūlus: curuitas autē ī carē/ tia angulū nō est nīsi negatio īn subō apto nato: rectū igit oppo^o curuo opponē q ē iter ēē ī nō ēē: aut q ē iter hīu ī pīuatiōe: ī nō opponīt rotūdo: nec alicui s;.

Secundo

notādū fm co^m eodē p^o q h nomē pīuī vīrat f. large: pīo pīuatiōe: ī hīu: s;ue sūt īn rei veritate: s;ue fm famā. Istud cōmētū soluit duo dubia q sūt pīz quo rī pīuī pīat plenū ī vacuū nō ēē pīa: qz s; vnū pīo rī ē īn nā: reliquū ē īn nā: pī^o ēē. s; vacuū nō ēē īn nā pī. igit nō pīat pleno qd ē īn natura.

Secundū

du^m pīat plenū ī vacuū nō sunt prīn^a pīuatiue opposita: qz pīuatiue oppo sīta nata sūt sicut circa idē subm fm Arist. īn postpīdicamētis: s; plenū ī vacuū nō sūt na/ ra fieri circa idē subm ex quo īpōssibile est vacuū esse. ¶ Ad pī^o mīdet fm co^m q vacuū pīat pleno pīe tate repta inter ēē ī nō ēē: cū plenū sūt ens: ī vacuū sūt nō ens: s; nō pīat illi pīetate repta inter extrema pō/ sītua: de qua loquīt pho pī^o cē. dī. si vnū pīuūz repīt īn nā ī reliquūz est īn nā: aliter hīc sumīt pīetas: ī alr ībī: h; qdē pīo opponē iter cīma pīuatiua: ī ībī: p op/ pōnē iter cīma pōsītua. ¶ Ad^o mōf q illa regla Arist. ītelligīt de pīuatiue oppositis fm vitatē: nō fm fa/ mō sītātē: vīfio. n. ī cēctas hnt fieri circa oculū: ī tene/ bra ī lumē habent fieri circa me^m Dyaphanū: qz sunt pīuatiue opposita fm veritatē: sed plenū ī vacuū nō sunt pīuatiue opposita fm veritatē: s; tñ fm famo sīt/ tatē. ¶ Ex hīs dictis vīua: ī p^o sequīt q duplex est pīetas: v; pīe dicta q est oppo inter foras pōsīti/ uas: vt q est inter calidū ī frigidū: albu ī nīgrū: ī īm/ proprie vel large sūpta: q est inter pīuatiōe ī hīuūz: ī talis est duplex: qdā vā: vt oppo iter cēcū ī vīdēs: ī qdā fm famo sītātē: vt oppo inter plenū ī vacuū. (Qd qdē igit) hīc pho epīlogat circa dicta dī. q oēs antiq fateant pīcipia quodāmō ēē pīa manifestū est ex dictis. l. e. li. (Qd quidē pīa quodāmō oēs faciāt principia ma^m est.) Notādū qd pho pōnīt istā partu/ culā quodāmō ad manifestādū q nō oēs dīxerūt pī/ cipia ēē pīaria pīe: vacuū enī ī plenū q sūt pīaria fm Democritū nō sūt pīe pīaria: nec magnū ī par/ uū q sūt principia fm Plonē sunt pīe pīaria: nec paritas ī īparitas q sūt pīcipia fm pīctagorā: sunt pīe pīaria: calidū āt ī frigidū sunt pīe pīaria: ī ēdēplū ī raz: vt secutū calidū ī frigidū: vt āt dicūt pōnē pīpīdīans vel dīstātie pīu īuīcē nō sunt pīe pīaria. (Et hoc rōnabīlī) Scdo argūt p rōnē ostē. Tex. suā q prīn^a rez nālū sunt pīaria: nā qūqz nō sunt cō. 42. ex alterutro: nec ex alīs: s; ex hīs sūt oīa q sūt: illa sunt pīcipia rez nālū: s; pī^a pīaria nō sūt ex alter/ utris: nec ex alīs: s; ex hīs sūt oīa q sūt: igit pī^a cō/ traria sunt principia rez nālū: ī pīter p. conuerfioē simplice: prīn^a rez nālū sunt pī^a pīaria: igit sunt cō/ traria ab īferiōri ad sūt supīus sūt īpē^o: a^o hīuū

Philosophicorum.

ronis p3 ex p ditionib' principio p3 q sunt tres. f. nō fieri
ex alterutris: nō fieri ex hys: r oia q sunt fieri ex hys:
vñ p3 nō repp nāliū sunt p3: cāe nāliū in hoc qd sunt
p3 nō sunt ex alijs: nec ex alterutris: r ex hoc q sunt
cāe oia q sunt sunt ex hys. ¶ S3b^o declarat quo ad
oēs illas tres p ditiones: ex hoc. n. q p3 nō p3ia sunt p3ia
illa nō sunt ex alijs: qd fuit ex alio nō est p3: cū sit
posterior eo qd fuit: hoc. n. q sunt p3ia nō sunt ex
alterutris: qz vñ p3 nō sit ex alio tāq ex pte: vel ex
f bo. vt dicit^o nullū. n. p3 nō recipit aliud p3: vel cō
ponit ipm. f. q fuit ex p3iis p3iis: oia q sunt manifeste
stabit infra: qm ex for^o r p3iatioe sunt oia q sunt vt
p3 inductiue: nō for^o r p3iatio sunt p3: p3ia. (Oz. n.
p3 nō: nec ex alterutris esse: nec ex alijs: r ex hys oia
esse que sunt: p3iis aut p3iis sunt bec). i. oēs iste tres
p ditiones: p3 id q p3 nō qd sunt ipsa p3 nō p3ia: nō nō sunt
ex alijs: ob id vō q sunt p3ia nō sunt ex alterutris.

Contra p dicit arguit r p3 nō maiorē dicte
ronis: nā de^o r intelligēte nō sunt
ex alijs: nec ex alterutris: r oia que sunt sunt ex hys:
cū sint cause effectiue oium que sunt: vt colligit a p3o
3. p3i. r tñ nō sunt principia repp naturaliz: f. solum
materia forma r p3iatio vt dēmonstrat Arist. in hoc
p3mo: dicit rē. ¶ S3cō arguit p3 p3iā p ditionē p3i
cipio p3 q est nō fieri ex alterutris qm forā r p3iatio
sunt p3 nō repp nāliū: r tñ sunt ex alterutris: nā for^o fuit
ex p3iatioe in gñatione for^o r p3iatio sit ex for^o in
corruptione for^o: quodlibet. n. illo p3 est termin^o a quo
r ad que alterius. ¶ Tercio arguit p3 p3iā p ditionē
principio p3 q est nō fieri ex alijs: qz elia sunt p3 nō repp
nāliū. f. mixto p3: r tñ sunt ex alijs. f. ex mā r for^o. ¶ Itē
mā r for^o sunt p3 nō repp nāliū: r sunt ex alterutris. f. ex
suis p3ibus. ¶ Itē tā p3iatio q for^o est p3 nō repp nā
liū: r qdlibet illo p3 sit ex alio. f. mā r for^o: for^o. n. fuit ex
mā qn p3iatio corrupti: r p3iatio sit ex mā: qn for^o
corrupti. ¶ Quarto arguit p3 p3iā p ditionē p3i
cipio p3 q est oia q sunt fieri ex hys: nā mā r for^o r p3i
tio sunt p3 nō repp nāliū: r tñ ex hys nō sunt oia q sunt:
qz mā r for^o sunt: r tñ nō sunt ex mā r for^o r p3iatioe
igit rē. p3 p3iā cū b^o: qz nihil sit ex se ipso. a^o vō hñ
in hoc p3: vñ dicit^o q mā est q in rei vñtate gñaf.
Arist. vō q for^o educit de p^o mē: r est postq nō fuit.
¶ Itē arguit q cōpō nō gñaf ex hys: qz si gñaf
ex hys: aut igit effectiue: aut terminatiue: aut subiectiue:
vel p3iatiue: p3 nō pōt dari: qz nullum illo p3 est cā
effectiua sui cōpō sit nāl: scdm et nō daf: qz mā nō est
terminus alicuius gñationis: f. f. bñ. 3° vō est impos
sibile: qz forā r p3iatio nō pnt subijci in gñatione: f.
tñ sunt termini 4° at est incōueniens p3 p3iatioez q
nullius pōt esse ps: iō nihil p3iatur: f. tñ mā r forā cō
stituit cōpō naturale tanq partes eius.

Pro declaratione r solutione omnium illoz est.
Primo notādū q ista p3o sitio ex qdru
pliciter sumit: p3 nō vt dicit habitudine cāe efficiētis: eo
mō quo dicimus filiū fieri ex p3e: r in gñatione vñi
uoca sile fieri ex sibi fili in spē. S3cō vt dicit habitu
dinē termini a quo: eo mō quo dicimus diē fieri ex no
cte: r cadauer ex hoīe. Tercio vt dicit habitudine cāe mā
lis: eo mō quo dicimus figurā fieri ex gñtate: r formā
ex mā. Quarto vt dicit habitudine p3i p3iatiue: eo mō
quo dicimus cōpō fieri ex mā r forā: r lineaz fieri ex
p3iatis. ¶ S3cō notādū q nō oēs isti modi sūt neces
sari ad p3o istud: qz primus modus h non h3 locū:
f. solum aliq sequētes: ponit aut vt hēant oēs significā

nones illius p3onis ex p3 nō igit r 1^a additio intelli
gūt. put li ex diē habitudine p3i p3iatiue: ita q p3 nō n
sunt ex alterutris: nec ex alijs tāq ex p3 nō. ¶ Tercia
vō p3iatio principio p3 intelligit. put li ex dicit triplicē
habitudine disticti. f. habitudine finiti a quo: habitudine f. bi:
r habitudine p3i p3iatiue: ad hūc intē^o oia q sunt sunt
ex hys tāq ex p3 nō. vel ex o^o q intelligo p3 finiti a q.
¶ Hys p3iatis p3 solutio ad p3 nō qm ibi sumit li ex
vt dicit cāz effectiua: in p3o sitio aut nō sumit: nisi vt di
cit cām cōstitutiua: subiectiua: vel terminatiua. ¶ Ad
3° p3 dicit: q p3 nō fuit ex alterutris. put li ex dicit hūi
dinē termini a quo: f. nō put diē habitudine p3i: qz for
ma nō est ps p3iatiue: nec cōmō in scdā p3iatiue
principio p3 li ex dicit habitudine p3i. ¶ Ad 3° dicit q
elia nō sunt p3 nō p3 nō: f. secū daria: Arist. aut loquit de
p3iatis principio: dicit r sita sunt p3 nō mixto p3: nō
tñ sunt p3 nō oīuz repp nāliū. gñabiliū r corruptibiliū
de qb^o loquit Arist. cū nō sunt p3 nō ipsozūm elio p3
intelligēdo p3 nō nāles: gñabiles: r corruptibiles: cō
posita ex mā r for^o: cū aut of q mā r for^o sunt ex alijs
qz ex suis p3ibus: hoc p3 dicit: f. hoc nō vadit d mēte
p3i intelligit. n. p3 nō p3 nō: nō sunt ex alijs tāq ex
p3 nō: p3iatiue: r for^o sit ex alijs tāq ex p3 nō: p3iatiue:
ex alijs: qz ex mā r for^o: q sunt p3iatiue: r nō nāl: p3e
deret in infini^o. f. n. mā sit ex alijs tāq ex p3 nō: p3iatiue:
sunt inuicē: r cū ipa mā sit eiusdē ronis: similis for^o est
eiusdē ronis cū oibus suis p3ibus. ex qbus sit aut sit
est ex p3ibus diuersaz rō nāl: nō cōponit formā p3
modū actus r potentie. Itē p3cō q tā for^o q p3iati
tio sit ex mā: tāq ex f bo: f. nō tāq ex pte. in p3 nō aut cō
ditionē sumit ex vt dicit habitudine p3i. ¶ Ad 4° dicit
q aliqd sit tripli. f. subiectiue: terminatiue: r denotatiue
mā sit subiectiue: for^o terminatiue: r cōpō denotatiue
qz solū cōpō denotaf fieri: sicut et solū cōpō p3
p3iatiue esse postq nō fuit: r de tali factione loqit Arist. b:
sicut et. 7. metha. di. q mā nō sit: nec for^o: f. cōpō sit.
¶ Preterea p3cō q cōpō sit ex mā: for^o: r p3iati
tione: nō sumēdo li ex aliquo vno mō p3iatiue: distictū
etiam oibus tribus sita q cōpō sit ex mā: r for^o: r
p3iatiue tāq ex pte: vel ex f bo: vel ex termino: sit. n.
ex for^o tāq ex pte: r ex mā tāq ex pte: ex f bo: ex p3iati
tione: nō tanq ex termino vel opposito. (Sed oz in
rōne) p3o declaratiōe b^o supioris ronis quo ad ter
tis. p3iatiue seu p3iatiue principio p3. f. oia q sunt sunt
ex p3iatis p3iis p3iis ponit tres suppositiōes: qz p3
est illa: nō qd cūqz indifferēt est aptū natū agere i qd
cūqz: f. determinatū in determinatū: nec qd cūqz indif
ferēt est a p3i natū pari a quo cūqz: f. determinatū a
determinato: qz ignis nō est aptus natus agere in ce
lum: nec celum est aptum natum pari ab igne: f. ignis
est aptus natus agere in aqua: r ipsa est apta nata pa
ri ab igne. l. e. li. (Sed oz in rōne p3iatiue qz p3iatiue
oia q sunt fieri ex p3iatis p3iis.) Accūb^o igit est prius
(oīuz q sit) i. oīuz entū nihil. i. nō quodcūqz necq fa
cere aptū natū est i qd cūqz indifferēt: necq pari p3iati
gens a p3iatiue. i. quodlibet a quolibet indifferēt.

Notandum p3m p3m 2° de aia q ac
tus actiue p3 sunt i paciē
te bñ dispositio: r vñscūqz p3iatiue actus in p3iati
mā: sicut igit ex mā r for^o sit vñ p3iatiue: sic ex agere
r paciēte sit vñ p3iatiue: cū sit idē act^o modū r
mobilis agētis r paciētis. p3iatiue p3iatiue at q nō qlibet
for^o pōt ee in qlibet mā indifferēt: f. determinata in
determinata: qz for^o hoīs nō pōt esse in mā lapidis:

Lex.
10.43.

Lex.
10.43.

Liber primus.

Tex.
10.43.

sed i mā carne & offea & subtiliē organizata: ita qd nō
qdlibet pōt agē in quodlibet indifferēt s; determinā
tū i determinatū: & sicut nō qdlibz mā est apta nata acci
pere quālibet formā: s; determinata mā determinata: for
mā: q2 materia celi nō pōt recipere aliq2 formā inferioz
nec mā hōz inferioz formā celi: ita nō qdlibet pōt pa
tia quol3 indifferēt s; determinatū a determinato (Nec
fit qdlibz) Scda suppo nō qdlibet fit ex quolibet in
differēt loquēdo p se: q2 p accidēs nō incoenit qdli
bet fieri ex quol3: albi. n. n. fit ex musico nisi p accēs
nec musici fit ex nigro nisi p accēs: qm tā albo qd ni
gro accidit musici: s; albi fit ex nō albo p se: & nō ex
quol3 nō albo: q2 nō ex celo: nec ex aīa: sed albi fit p
se ex nō albo qd est oppo^m albi. f. ex nigro vī medio
colore in quo repit priua^m albi. Et nō solū ē h ve
rū in pōtū positio s; ē pūatū: musici. n. fit p se ex
nō musico: s; nō ex quol3 nō musico: q2 nō ex dulci
vī amaro: s; ex nō musico in quo repit priua^m musici
f. ex imusico vel ex me^m: si aliqd est me^m inter musici
& imusici. Le. li. (Nec fit qdlibz ex quol3: nisi aliqd
accipiat p accēs: quali. n. fit vīq3 albus ex musico)
nisi musicum accēs sit albo (aut qd fit ex nigro mu
sici) nisi nigri sit accēs musico & ē (s; albi qd fit
ex nō albo. f. p se: & h nō ex oī) non albo (s; nigro
aut medīo) colorib⁹ (musici ex nō musico) fit p se
(sed nō ex oī) nō musico (s; ex imusico: aut si ipis
aliqd est me^m). f. inter musici & imusici.

Notandus primo fm co^{12m} 2° 43. qd
qd est cōe pōtū & pūatū: i hūi: & iō cū idurū ex^m
de pōtū. f. albo & nigro idurū aliud ex^m de pūatū
& hūi: pūatū: g. dupl. sumit v3 cōter & pprie: pūatū cōi
ter sumptū ē illd qd alciū opponit positūe vī pūa
tiue: & sic musici dīat imusico: pūatū: pprie sumptū ē
illud qd alciū opponit tū positūe: & sic dīat albi nū
gro: cū g. dīat pbs oē qd fit ex pūo vel ex me^m nō acci
pit ipse pūatū stricte: s; cōit ad vñū pūatū & pūatūe o^m.

Secundo notandū fm co^{12m} eodē 2°
qd musici nō gnāt de oī de q
dicāt nō musici: s; ex illo qd ē nō musici: & nātū re
cipe musici: qd est hō ignoas musici: qd nullā bz vi
gnitātē in ea: s; bz potētiā addiscēdi ea: h g. ppositio
musici fit ex musico ē vera: non solū vī li ex dīat ha
bitudinē terminā a quo: s; ē vī dīat hūdinē subī: qm
musici nō tū fit ex pūatūe musice qd est imusica: s;
etiā ex subīcto imusico qd nullū est nisi homo igno
rans musici: de lapide enim vere dicāt qd est nō mu
sici: s; nō vere qd est imusici.

Tertio notandū fm co^{12m} eodē 3° qd Ari.
notanter pōtūatū & habitū: q2 nō inter pūa
tiōne & habitū iuenit me^m: sed ad verificādū ppōnez
di. qd omne qd gnāt: aut gnātū ex pōtū: aut ex me^m. f.
in pūatūe mediatū: & in hoc loco non curat qnāq3
fit: siue aliqd ponat qd iter habitū & pūatūe sit me
diū: aut nō. Ita est oīa iter pūa & pōtūa & pūa
tiue opposita: q2 iter pūa dāt tā me^m forme qd mediu
subī inter pōtūa nō est mediu forme: nec mediu
subī inter vero pūatūe opposita est me^m subī sed nō
mediū forme: q2 qd datur aliqd qd nō est musici: nec
imusici: nō tū datur aliqua forma media iter musici
& imusici participās nām extremoz: & ita intelligi
pōt: cū dīat inter habitū & pūatūe non esse me^m: si
tū quis ponēt me^m inter musici & imusici: sicut solet

poni mediu inter sanitatē & egritudinē. f. neutralitas:
aut inter sciam & ignorantia v3 dīpōsitiō: semp veruz
est dicere omne qd fit fieri ex pūo vel ex medio: & mu
sicum fieri ex i musico vel ex medio.

Circa dicta dubitat. ppter qd album
fit ex nigro vel ex me^m co
lore p se: & nō ex dulci vī amaro: aut musico cū ita bñ
ex dulci vel amaro fit pūatū: pō^m albi: seu priua^m al
bedinis sicut nigro vel me^m colorū. Rūdet Egidius q
ratio diuersitatis est q2 oēs colores sunt i eodē subo
p se. f. i superficie: apozes aut nō sunt in superficie p se: sed
in alia mixtione qualitatz pūa. f. in calido & sic
co: aut frigido & hūido: musica vero est subiectiue i in
tellectu: ideo albi fit p se ex nigro vel medio colore: p
accēs autē ex amaro vel dulci: pōtū gō illud amarū
vel dulce est nigri vel me^m colore coloratū. Et itam
rūstionez nō bene pūo: q2 fm cū rub cū fieret ex pal
lido p se: & musici ex gramatū: q2 rubedo & pallido
sunt p se subiectiue in superficie: vī musica & gra^m p se in
tellectu. Et pterea oē per se ē de oī & semp p^m poste
rio: s; nō semp gnātū albi ex nigro vel me^m colore:
vī qn gnāt mixtū albi imediate ex elementis: nullum
enī elo p est coloratū. Et dīcēdū igit fm pūm. s. pūi
coz qd factio albi potest esse p subīa: & dealbationē: sic
pūit in gñone mixtū imediate ex elementis: & talis nō
est mor⁹ s; mutatio ibidē s; cū: aut pōt ēē p successiua
dealbationē qd est vere mor⁹: & sic ē impossibile albi
fieri: & nō fieri ex nigro vel medio colore: & de tali fa
ctione albi loqē Arist. in pūit: q2 igit ipossibile ē albi
fieri dealbatione successiua qd est verus motus qn ter
min⁹ a qd sit nigredo vel medi⁹ color: & hoc ē pūm de
dulci amaro & musico: iō albi fit p se ex nigro vī me^m
colore: p accēs autē ex dulci vel amaro vel musico.
Itē albi pōt fieri dupl. v3 p se: & per accēs: sit. n. per se
quādo fit p pūatū motū terminatū ad albedinē imē
diatē: sit autē p accēs: quādo fit p motū alienū v3 per
motū alteratiōis factū in qualitatz pūm: aut per
motū localē in pōtūationē & rarefactionē: qn igit al
bi fit p accēs: sicut in gñone mixtū ex elementis: aut in
rarefactionē medietatis albe vī pōtūationē medietatis
nigre: nō o3 qd fiat ex nigro: aut me^m colore: qn autē sit
albi per se semp fit ex nigro: aut medio colore: & ita i
telligit Arist. q2 ea qd sunt p accēs: sūt reliquēda in scia
speculatiua vī ipse testat. s. pūicoz (Nec igit cozzū
pūf) Tertia suppo: & ē sequēs ex 2° qd nō qdlibet coz
rūpū per se in quodlibet indifferēt nisi forte p accēs
vī albi nō cozzūpūf in musici nisi p accēs: cozzūpūf
autē p se in nō albi & nō i qd cū qd nō albi: s; in pūatū
albi qd est nigri vel mediu inter albi & nigri. Et si
militer musici cozzūpūf in nō musici per se: nō qdēz
in oē nō musici: sed in suū oppositū. f. imusici: vel
in mediu: si inter musici & imusici dāt mediu. Le. li.
(Nec igit cozzūpūf) aliqd (in pūgēs pūm) i. i quod
libet p se pūo idifferēt (vī albi nō cozzūpūf i mu
sici nisi forte fm accēs s; cozzūpūf in nō albi & non
in cōtingens) i. nō in quodlibet nō albi sed in nigri
aut mediu (s; aut musicum cozzūpūf in non musici
cūz & hoc non in pūgēs) idest nō in quodcūq3 non
musici indifferēt (sed in imusici) cozzūpūf:
aut si ipis est aliquid mediu.

Notandus fm co^{12m} 2° 44. Quod il
lud i quod aliqd cozzūpūf
p se & principal^r est tū vñū: scdario vero: & p accēs ni
hil prohibet vī aliqd cozzūpūf in plura & declarat se

Tex.
10.44.

ipsius dicitur. (Eorum inque sit corruptio aliis est prius: aliud scilicet: et illud in quo sit corruptio mediate prius: et aliud per accensum: differt per accensum a scilicet: quoniam scilicet: quoniam est terminatum: et illud quod est per accensum. n. terminatum est. Interdum prius: et corruptio terminat ad 3^{am} ad unum per se primo ad aliud per se non primo et ad reliquum per accensum. ¶ Illud ad quod terminat corruptio per se primo est dictio: et hoc est in unum: quod omnis corruptio est de dictio in dictio: nec sumit dictio absolute: sed de te per aptitudinem quod dicitur per se: quod multum corruptum per se in non musicum et non quod dicitur non musicum: sed in unum. I. in oppositum privatum: ita quod corruptio terminat ad privationem per se primo: et inter ad dictio: ut dicitur privationem fore privationem. n. est negatio in sub apto nato. a. meth. dicitur enim per se. c. phico: quod non albi non mouet ad albedinem nisi per accensum: vnde prius quod mouet per se. s. nigrum: aut homo: eo modo quo dicitur quod musicus per accensum edificat: vnde ne edificatio: ubi dicitur prius quod motus non attribuitur terio negato nisi per accensum: cum per se dicitur. s. phico: cor: quod si non est de non esse exponit prius: quod per se non esse non intelligit per se non esse simpliciter: sed non esse privatum potest autem quod non esse privatum potest esse privationem: quare et. ¶ Illud vero ad quod terminat corruptio per se non primo est trius: vel meum positum: corruptum. n. albi de necessitate in nigrum vel meum colore colorum: id est talis terminus est pluris: cabilis: sed non in infinitum: quod terius est cum colores sunt in finitum in quos potest corruptum albi: et quod potest intelligi corruptio albi in non albi absque corruptione illi in nigrum vel in meum: ideo albi corruptum in nigrum vel in meum non prius: sed ne privationis albedinis quod necessarium intelligitur in corruptione albi. ¶ Sed illud ad quod terminat corruptio per accensum est indeterminatum: quod in infinita talia per aliquid corruptum albi. n. potest per accensum corruptum in musicum in grammatice: et dulce et amara: et sic in infinitum: per in infinita talia accensum et puncta possunt esse puncta privationis albedinis. ¶ Loquitur similiter dicitur de generatione quod aliquid dicitur fieri ex alio triplici. s. per se primo per se non primo: et per accensum: albi fit ex non albo per se primo vel dicitur privationem albedinis: fit ex nigro vel meo colore per se non primo: et ex dulci: amaro: vel musico: per accensum illud quod est per se primo est in unum: quod est per se non primo potest esse multa: sed finita: quod autem est per accensum est infinitum.

Sed dubitatur

per se primo: quod dicitur corruptum in tenebris: et generatur ex tenebris: musicum autem generatur ex imusico: et corruptum in imusico: et tunc non dat aliquid ex quo per se non primo fiat generatio: nec aliquid in quod per se non primo fiat corruptio: cum nec musicum nec lumē habeat privatum positum. ¶ Dicendum quod prius non vult in omni generatione vel corruptione esse unum terminum a quo vel ad quem per se non primo: sed tantum in habentibus privatum positum: ut lumē autem et musicum non habent privatum positum. ¶ Secundo dubitatur: quia per se inducitur repugnantiā: dicitur. n. supra quod privatum non sunt ex alterutris: hic autem dicitur quod unum privatum fit ex alio: et corruptum in aliud: ita quod album fit ex nigro et ex. ¶ Respondetur dicendo quod illa non repugnant: propter diversam acceptionem illius propositionis: ex: cum. n. dicitur privatum non sunt ex alterutris: licet ex dicitur habitudine partium: vero addit unum dicitur fieri ex alio: iam licet ex dicitur habitudine termini a quo: unde unum contrarium non potest dici pars alterius: potest tamen generari ad corruptionem alterius: siue loquamur de contrariis positum: siue privatum.

Similiter

at hoc Tex. 10.45. Postquam Aristoteles manifestavit in simplicibus quod non omne quod generatur ex quo libet indifferenter: sed ex suo opposito nec omne quod corruptum corruptum in quod libet indifferenter: sed in suo opposito: id est inter ostendit

in compositis naturalibus: quod sunt homines equus lapis lignus: et generaliter in omnibus transmutationibus in quibus generatur unum ex pluribus: aut corruptum in plura: quod hoc omnia per se generatur ex suis oppositis et corruptum in sua opposita: sed hoc latet: nec propter dispositiones oppositas quod sunt nobis note et notate in simplicibus: et non in compositis scimus. n. quod albi opponitur nigro et calidum frigidum et musicum imusico: sed nescimus quid opponitur homini vel equo positum vel privatum: possumus tamen huiusmodi diffinitiones oppositas noscere consonantiam et inconsonantiam ponendo consonantiam loco positum et inconsonantiam loco privatum: quod potest dicere quod necesse est fieri consonas ex consonantibus: et inconsonas ex consonantibus: corruptum consonas in consonantiam et inconsonantiam corruptum in aliquid aliud non in quod dicitur indifferenter: sed in suo opposito. I. c. li. (Similiter autem hoc: et in aliis: quoniam non solum simplicia eorum que sunt: sed etiam composita secundum eandem se habent rationem sed propter hoc in compositis oppositum dispositiones non denotantur: latet hoc pingens. i. h. pingens vnde ita contingit in compositis sicut in simplicibus (Necesse est. n. consonas ex consonantibus fieri: et inconsonas ex consonantibus corruptum consonas in consonantiam: et hanc. s. inconsonantiam (necesse est corruptum non in pingentem). i. non in quodlibet dispositionem differenter: sed in opposita.

Notandum

secundum 10.45. quod illa que generaliter generantur ex pluribus uno et sunt illa que non sunt simplicia: sed composita talem habent dispositionem in generatione et corruptione. s. quod unum quod dicitur generatur ex suo primo et corruptum in suum contrarium. Istud commentum exponit per illud quod ponitur prius. 49. quod duplex est generatio. s. simplex et composita generatio simplex est illa quo generatur unum ex uno: ubi generatio qua albi fit ex nigro: aut musicum ex imusico: nigrum tamen est unum ex quo fit albi et imusico est tamen unum ex quo fit musicum. Similiter dicendo hoc fit albi aut hoc fit musicum iterum est generatio simplex: cum per illam propositionem denotetur unum fieri tamen ex uno. s. albi vel musicum solum ex hoc: generatio composita est illa qua unum generatur ex pluribus uno vel albi fit ex hoc et nigro: aut musicum fit ex homine imusico: per quodlibet istarum propositionum denotatur unum fieri ex multis. s. ex subo et opposito: albi. n. fit ex hoc et tanquam ex subo: et ex nigro tanquam ex opposito: et ita fit musicum: ut propter hunc intellectum possumus adaptare litteram dicendo quod Aristoteles per simplicia non intelligit formas simplices: nec per composita ea que sunt ex multis et formas: sed simplicia intelligit illa que in propositionibus dicitur enim tamen unum ex uno fieri: et per composita: quando unum fit ex multis. s. subo et opposito: et debet signari opposita per consonans et inconsonans: ut dicitur est in compositis naturalibus.

Secundo

notandum secundum eodem eodem quod omne compositum fit ex non composito: et non ex quolibet non composito: sed ex non composito terminato: et illud in quo est privatio. propria illius compositum: similiter compositum corruptum in non

Tex. 10.46.

Tex. 10.47.

Liber primus.

cōpositū: et nō in quodlibet cōpositū: sed illud i quo
est priuatio istius cōpositionis manifestū est: igit etia
in hoc modo generationis et corruptionis qd sit ex
oppositis fin habitus et priuatione. Ex quo 2° et in
dictis pbi sequit qd nihil generat per se primo ex suo
pradictorio absolute sumpto: nec aliqd per se primo
corruptū in suū pradictorium absolute sumptū: sed
omnis generatio et corruptio est p se primo inter pri
uationē et habitū: unde nō vocantur dispoēs opposi
tas pbs cōsonans et nō cōsonans: sed psonans et in
cōsonans: que sunt opposita priuatiue: nō etiā noia
uit 2° dispoēs oppositas composui et nō compo
situm: sed cōpositū et in cōpositum: que etiā priuatiue
opponuntur. ¶ Itē dicit pbs et 2° qd dispoēs in op
positis composui: sunt nobis inominatē: sed pradict
oria in cōtradictoria sunt nobis inominatē: ut ho
mo nō homo lapis non lapis: igit gnatio et corruptio
nō sunt prio et p se iter pradictoria absolute sumpta
sed inter priuatiū opposita. Differt autē nil) psequē
ter declarat Arist. in artificialib) idē qd iā dictū est in
nālibus: sicut. n. composita naturalia nō habēt dispo
siones oppositas priuatiue nobis notas: ita nec ar
tificialia sunt: sicut artificialia ordie ut ciuitas sine cō
positione: ut domus: iponamus gēis cōsilia noia. f.
cōsonantia et in cōsonantiam: et arguam) et supra: pso
nans fieri ex in cōsonantia: et corrupti in in cōsonantiam: et
q hoc sit vez declaraf de domo statua et alijs artifi
cialib): domus. n. nō sit ex hīs que cōposita sunt: sed
diuisa: nec ex quibuscūq; diuisis: qz nō ex corporeib)
celestibus: sed ex hīs in qbus est priuatio. Domus. f.
ex lignis: et lapidib): sicut statua: et quodlibet aliud si
guratiū p artē sit ex nō figurato: et nō ex quolibet non
figurato: sicut illo in quo ē priuatio figure. Le. li. (dis
fert aut nil). i. nō refert etiā priuationis artificialiū (in
cōsonantia dicere). i. nōiare (fm in cōsonantia: aut or
dinē: aut cōpositionem) sunt ista artificialia (Manife
stum. n. q eadem sit ratio. At vero domus et statua: et
et quodlibet aliud artificialiū sit: sicut domus qdem. n.
sit nō ex eo q cōposita sunt: sicut ex eo qd diuisa sunt h)
Ex qbus sit domus? (sic et statua et figurato: et aliqd ex
nō figurato sit) et hōz artificialiū. Alia qdem hō alia
dato cōpositio quedā sunt. ¶ Notandū q artificia
liū: alia sunt artificialia ordie: et in terris: vel castris
quia ponuntur: et domus vel terre fm ordinem prio
ris et posterioris: alia autem sunt artificialia compo
sitione: ut domus et statua: qz nō sunt fm ordie: il
lum. Si querit utruq generatio artificialiū sit simplex
vel composita: dico q aliqua est simplex: et alia cōpo
sita: simplex est illa que est a pura priuatione ad ha
bitū: ut domificatiū est ex indomificato figuratiū ex isti
gurato: ac etiam que tū expriuit subm et formā: ut do
mus sit ex lapidibus et lignis: statua sit ex ere cōposi
ta autē est quādo copulat subm cum opposito: ut do
mus: sit ex lapidib) et lignis indomificatis: et statua
sit ex ere insignurato. ¶ Et si aliter pbs dicit in priariūz
generationē sube esse generationē simplicē dicendū q
nō vocat pbs generationē sube: generationē simplici
ter: sic simpliciter ut opponitur generationi fm quid
cū qbus stat q gnatio accitū sit gnatio simplex sube
sit gnatio cōpo ad itionē cōmētatois (Si g h vez
est) hīs supponib) pmissis et declaratis: ut q oē qd
sit: sit ex contrario vel ex medio: et qd corruptū: cor
rūpit in cōtrarium: vel in mediū arguitur intentū. f. q
omnia que sunt: sunt ex primis priarijs: nō omnia que

sunt: sunt ex cōtrarijs vlex medijs: sed oia media sunt
ex cōtrarijs: igit omnia que sunt: sunt ex cōtrarijs: tūc
sic omnia que sunt: sunt ex cōtrarijs primis: mino 2 p3:
qm albedo et nigredo sunt ex quatuor qualitatib) pri
mis que sunt prima priaria positiua: et qualitates pri
me sunt ex suis priuationibus: q sunt prima contraria
positiue. Le. li. (Si igit hoc verū q omne q sit fiat: et
corruptū qd corruptū: aut ex cōtrarijs: aut in con
traria: et in hōz media: media autē ex priarijs sunt: ut
colores ex albo et nigro: quare oia vias erūt que ve
re sunt: aut cōtraria: aut ex cōtrarijs) Notandū ut tā
sepe dictū est q pbs p contrarium: hic nō intelligit so
lum cōtrariū positiuū: quia lūmē sit: et non ex contra
rio positiuo: nec ex medio: sed immediate ex tenebra: q ē
priuatio luminis: oē ergo q sit: sit ex priuatione: l3 nō
omne q sit fiat ex cōtrario positiuo.

Sed dubitatur quia l3 pbatū sit
omnia que sunt
fieri ex cōtrarijs primis: nō tamē pbatū omne qd sit
fieri ex suis cōtrarijs primis. ¶ Dicendū q Arist.
loquitur hic de hīs que sunt denotatiue: modo omne ta
le sit ex priarijs primis: quia omne tale sit ex forma et
priuatione: sed forma et priuatio sunt cōtraria prima
igit omne qd sit: sit ex priarijs primis: quia nō sit nisi
terminatiue: tamē albiū sit ex cōtrarijs primis. f. ex al
bedine: et priuatione albedinis: que l3 ut sic nō sunt cō
traria priā: in eo q sunt forma et priuatio sunt priā priā.

Contra predicta arguitur: et primo q nō
omne q generat ex suo contra
rio generatur: et nō ex contrario: quia subenihil est cō
trarium in predicamentis per Arist. ¶ Itē omne qd
sit: sit ex ente in potētia fm philosophū i hoc primo:
sed omne in potētia cōtrariatur enti: qz idem numero
est ens in actu post qd fuit ens in potētia: igit nō omne
qd sit: sit ex suo cōtrario. ¶ Ad primū dicitur q suba
generat ex cōtrario nō quidem positiue: sed priuatiue
quia generatur ex priuatione materie: pbs autem in
predicamentis loquitur de contrario positiuo qd est cō
trariū. Dicit enim Arist. in hoc primo q in vnoquoq
pdicamento est vna prima cōtrarietas: qd nō est intel
ligendū de cōtrarietate stricte sumpta: que est opposi
tio inter formas positiuas: sed de priarietate large ac
cepta que est oppositio inter formā et priuationem.

¶ Ad 2^m cōceditur omne qd sit fieri ex ente in poten
tia tāq ex subo qd nō contrariatur: et qd sit: cum quo tū
stat omne quod sit fieri ex cōtrario tāq ex termino.
¶ Secūdo arguit q mediū inter cōtraria nō compo
nit ex cōtrarijs: quia nō stant simul in eodē subo pri
mo ergo nulla forma prima componitur ex hīs: anis
patet per Arist. in pdicamentis di. q cōtraria sunt illa
que vicissim insunt: et mutuo se expellāt. ¶ Itē ex for
ma diuersarū specierū nō potest fieri vna forma sum
plex: sed priaria sunt diuersarū specierū: et colores me
diū sunt forme simplices h3 illud auctoris. 6. principio
rum: est cōpositio cōtingens simplici et inuariabili es
sentia cōsistens: igitur et.

Oppositum videt esse hic de intēto
ne cōmētatois 2° 47.
di. q omnia q sunt inter cōtraria sunt ex cōtrarijs: ut
aliquis medius color ex albo et nigro. Magis tamē
videt mentio eius. 5. phicoz q sicut albedo vel nigre
do sit ex qualitatib) primis: nō tāq ex partibus: sed
tāq ex subo vel fundamētō: ita colores mediū sunt
ex colorib) extremis: nō tāq ex partib): sed tāq ex
e h

Tex.
10.46.

Tex.
10.47.

Philosophorum

subo: vel fundamēto: et sicut nō quilibet mixtio quali-
tatum primariū est causa coloris: extremo: ita nō que-
libet mixtio coloris: extremo: ita nō quilibet mixtio colo-
rum: quā tūc ubi quā esset albedo, vel nigredo remissa
ibi esset aliquis medius color: quod est falsum. ¶ Sicut
ergo vniuersaliter p̄mixtionem qualitatum primariarum
mouet mixtio lucis cū opaco: excessiuo: ad hoc q̄ fiat
albedo vel nigredo s̄m Aristoteli in libro de sensu et sen-
sato: ita requiritur moderata mixtio illo: ad hoc q̄
fiant colores medij: ubi est ergo multū de luce et mo-
dicū de opaco generat albedo: et autē generatur ni-
gredo: et medio modo s̄z diuersas mixturas: et fractio-
nes lucis cū opaco generat rubedo: palledo: viredo:
fuscedo: et ita de alijs.

Ex his p̄clū q̄ colores medij h̄nt duos subz
in quo et duplex ex quo: subz i quo
sūt est materia et q̄ritas: subz ex quo sunt mixtio qua-
litatum primariarum et mixtio lucis: cum opaco: colores
vero medij habet duplex subiectū in quo v̄z q̄ritatem
et materiā: et triplex subz ex quo: s̄. fundamentale q̄d
est triplex mixtio v̄z p̄p̄inqua coloris: extremo: remo-
ta lucis cū opaco: et remotissima qualitatum primariarum.
¶ Et simile dicitur de saporibus et odoribus q̄ extre-
ma sunt immediate ex qualitibus primis: et media i
mediate: extremis ex mediate vero ex q̄ritatibus primis
nec quilibet mixtio sufficit cāre sapore vel odore: s̄z reali-
ter determinata in determinata materia: vt dicitur de
coloribus. ¶ Ad primū dicit q̄ contraria in actu: s̄. ac-
tualitate denotationis nō stant simul: sed contraria i po-
tentia stant simul quo: nullum denotat: vel solū alte-
rum: nec de hys contrariis locus est ibi p̄b̄: sed in
primomodo: sic q̄d nō stant simul contraria: quo: q̄d
libet est supra gradum mediū aliud supra gradū me-
diū. ¶ Ad secundū dicit q̄ solū p̄bat media nō fieri
ex extremis tanq̄ ex partibus: et illud est cōcedendū
nō tamen p̄bat media nō fieri ex extremis tanq̄ subo
vel fundamēto: sicut enim ex formis elementis sunt
forme mixtorum: et ex qualitibus primis sunt qualita-
tes: sed nō tanq̄ ex partibus: sed tanq̄ ex simplicibus
principijs: ita sunt colores et sapes medij extremis:
ideo hec p̄positio: colores medij cōponuntur ex extre-
mis potest intelligi in predicatione idēptica vel causali:
si in p̄dicatione causali illa est vera signās media esse
ex cōpositione extremo: si vero in p̄dicatione idēpti-
ca illa est falsa signās extrema tanq̄ partes compo-
nere media (Vsq̄ q̄d igit̄) Ista est secūda pars princi-
palis huius capituli in qua p̄b̄ ponit cōuenientiam et
differentiam antiquorum quo ad contrarietates principiorum
naturalium: et primo ponit cōuenientiam solum sc̄do
differentiam in ibi: differunt tamen primo cōuenientiam
et differentiam simul ibi (quare est eadem) In hoc igit̄
cōueniunt philosophi tam antiqui q̄ nō antiqui q̄ principia
rerum sunt contraria: nec ad hoc habuerunt aliquam ra-
tionē demonstratiuā: sed a sola veritate coacti sunt: si-
cut enim cōceditur motū esse: aut aliquid esse nō ex ali-
qua ratione: sed ex sola veritate reuata illi cōcesserunt
principia naturalia esse contraria non ex aliqua ratio-
ne demonstratiua: sed ex sola veritate illius p̄positio-
nis cui intellectus cogit assentire. I. e. li. (Vsq̄ q̄d igit̄
ad hoc) s̄. q̄ principia rerum naturalium sunt contraria (se-
re secuti sunt) omnes antiqui (et alioz plurimi) post
illos (quē admodum diximus prius) omnes. n. anti-
qui elementa: et ab ipsis vocata principia: et vere sine
ratione tamē ponētes contraria dicit tanq̄ ab ipsa ve-

ritate coacti. ¶ Notandum q̄ ex intentione phi princi-
pia esse contraria apparet et p̄ se notū: sed ea que sunt
p̄ se nota nō indigēt probatione: q̄ eis intellectus statim
intellectus terminis assentit: igit̄ frustra laborauit p̄b̄
i. p̄b̄do principia rerum naturalium esse contraria. ¶ Rūde-
tur q̄ per se nota quo ad intellectū non indigēt demō-
stratione: vt aliqd̄ esse: de quolibet esse vel nō esse: sed
per se nota ad sensum et nō ad intellectum possunt de-
monstrari: vt ignē esse calidū: seu mobile sursum: et aquā
esse frigidā: seu mobile deorsum: nō s̄z principia
rerum naturalium sunt contraria hoc est notum ad sen-
sum: sicut est notum ad sensum aliquid generari et ali-
quid corrumpi: vnde q̄ aliquid mouetur est per se no-
tum: et tamen potest demonstrari per habere in se prin-
cipium motus et quietis et c. (Differunt tamen) hic phi-
losophus ponit differentiam antiquorum: q̄m quidam
dixerunt contraria priora esse principia: alij q̄ contra-
ria posteriora: quidam autem q̄ contraria notiora s̄m
intellectū sunt principia: alij vero q̄ contraria et notio-
ra s̄m sensum: ita quod circa hoc fuerit quattuor opi-
niones. Prima opinio fuit Parmenidis et Melissidi.
contraria priora esse principia. s̄. calidum et frigidū: que
dixerunt esse ignē et terram: et ratio: quia ista contraria
debent esse p̄a que sunt maxime actiua: sed calidū
et frigidū sunt maxime actiua: vt colligit̄ de intentio-
ne Aristoteli. 2. de ge. 7. 4. mebauro p̄p̄at calidum et fri-
gidū sunt principia. ¶ Secūda opinio fuit Thalys et
Diogenis di. contraria posteriora esse principia. s̄. humidū
et siccū: quia illa debent esse principia que sunt
maxime passibilis: sed humidū et siccū sunt huiusmodi
sunt principia p̄p̄a cū mino: et per Aristoteli in locis alle-
gatis: maior aures est nota: q̄ principia materiale ex
quo alia sunt: debet esse maxime passiuū. Ibi posue-
runt rarū et densum esse principia: nec diuiserunt inter-
rarū et humidū densū et siccū nam idem dixerunt de
humido et siccū q̄d dixerunt de raro et dēso. ¶ Tercia
opinio fuit aliorum di. paritatem et imparitatem esse
principia: et ratio quia omnia que generantur sunt s̄m
aliquem numerū: sed omnis numerus est par vel impar
igit̄ et c. m̄a orē sic declarab̄ ante omnia q̄ sunt: aut sūt
s̄m unitatem solum que dicitur numerus in potentia s̄m
Boetium cum ab ipso fluat omnes numeri: et sic sunt
illa que habet esse: aut s̄m Binarium: et sic sūt illa que
habet esse viuere et sentire: aut s̄m numerū quaternari-
um: et sic sūt illa que habent esse viuere et sentire et mo-
ueri: aut s̄m numerū quinarium: et sic sūt illa que ha-
bent esse viuere: sentire: moueri: intelligere: et sic sequen-
ter s̄m q̄ intelligere specifi- p̄fectius et minus perfecte
reperit̄ in rebus. ¶ Quarta opinio fuit Emp. et suoz
defensoz di. concordiam et discordiam esse principia et ra-
tio: quia generatio fit per cōuenientiam elementorum: mi-
scibilium inuicē: corruptio vero per discōuenientiam eo-
rūdem: sed cōuenientia imponat cōcordiam et discō-
uenientia discōrdiam: igit̄ cōcordia et discōrdia sunt prin-
cipia. Ecce igit̄ diuersitas antiquorum in ponēdo prin-
cipia esse contraria: et tam h̄i qui posuerunt calidū et fri-
gidū esse principia q̄ h̄i qui posuerunt humidū et sic-
cum dixerunt principia contraria esse notiora s̄m sensus
alij vero. s̄. qui dixerunt par et impar esse principia: aut
h̄i qui posuerunt cōcordiam et discōrdiam esse principia
p̄a determinauerunt principia contraria esse notiora s̄m
intellectū. I. e. li. (Differunt tamen ab inuicē) antiqui in
eo (q̄ alij quidē priora: alij posteriora accipiūt contra-
ria: et q̄ h̄i quidē notiora s̄m rationē) i. intellectum

Lex.
co. 49.

Lex.
co. 48.

Liber primus.

Lex.
co. 49.

dicunt esse principia (illi autē) contraria notioza (fm sensum) asserunt esse principia hī (quidē enim calidū & frigidū illi autē humidū & sicum: alij autē imparem & parē: quidam autē pcoriam & discoriam causas ponūt nominis: hī autē ab inuicē differūt fm dictū modū) (Quare est) psequēter ponit pbs in simul conuenientia & differentia illoz di. q. antiqui loquendo de pparietate principioz naturalium: aliquomodo dixerūt eadez: & aliquo mō diuersa: dixerūt qdē diuersa: vt patuit: nā quidam voluerūt calidū & frigidū esse principia: quidā humidū & sicū: seu rarum & dēplum: qdā paritātē & imparitātē: quidā cōcordiam & discoriam dicunt autē eadē fm analogiam. i. fm pportionem alicui⁹ coordinationis cōparatiue sumptē: & in hoc quadruplī conueniunt. ¶ Primo qz omnes dixerūt pparioz aliqua esse pparia: & aliqua posteriora: illa sunt pparia que pnter illa posteriora que cōtinentur: ita q. illi qui dicūt calidū & frigidū esse prin: omnia alia cōtraria reducūt ad h. pporioz nāl: vti cōtēs par & spar esse pparia omnia alia pparia reducūt ad paritātē: & imparitātē tanq. posteriora ad pparia: & ita dicūt alij psequēter. I. e. li. (Quare est) idē ptingit antiquos eadē dicere quodāmodo: & altera ad inuicem circa contrarietatem principioz altera quidem idēst diuersa quemadmodū videt pluribus modis & differētijs (Eadē autē fm analogia) idēst fm pporionē (Accipiūt enim ex eadē coordinatione) diuersa pporionē eūdē modū loquēdi: dicit enim oēs (q. h. quidem. n. cōtinent. s. pparia cōtraria: alia autē pntentur de numero cōtrarioz). s. secundaria. ¶ Secūdo pueniunt oēs antiqui: in hoc q. cōtrarioz quedā dixerunt melioza: & quedā peioza: sic q. ponentes calidū & frigidū esse principia dixerunt h. esse melioza humidū & sicū: & oibus alijs pparijs: & itē iter ista duo dixerunt calidū melius & frigidū peius. ¶ Si mltiter ponentes par & impar esse principia dixerunt hec esse melioza: & omnia alia esse peioza: & itē inter ista voluerūt paritātē esse meliozam: & imparitātē esse peiozē: ita pporionālī dixerunt oēs alij. I. e. li. (Sic igit. fm similitudine dicūt: & aliter: & melius: & peius inter contraria) ¶ Tertio conueniunt omnes antiqui: in hoc q. cōtrarioz qdā dixerunt notioza simplr quedā minus nota: illi q. ponūt principia notioza fm intellectū dicunt hec pparia esse notioza simplr: & oia alia minus nota: & picta. ponētes par: & impar esse prin: dicunt hec pparia eē notioza simplr: & omnia alia esse minus nota. Empe. autē dicit cōcordia: & discoriam eē notioza simplr: & oia alia minus nota. Si pponētes prin: notioza fm sensū: dicūt illa esse notioza simplr & alia pparia minus nota: vñ Parmenides & Melissus asserūt: calidū & frigidum esse notioza simplr: & oia alia pparia esse minus nota: ponētes autē rāz & dēplum seu humidū & sicū esse principia: dicūt h. pparia eē notioza simplr: & oia alia minus nota. I. e. li. (Et hī qdē notioza fm rationē) ponētes esse prin: (vt dictum est prius dicūt illa esse) notioza simplr: illi autē qui ponūt principia notioza fm sensū dicūt eodē modo illa esse notioza simplr: & oia alia min⁹ nota. ¶ Quarto cōueniunt omnes antiq. in hoc q. pparioz quedā dixerūt cōioza: & quedā minus cōio: pparia cōmuniōra dixerūt esse nota ad intellectū: vt magnū & paruum pparia vero minus cōio dixerūt eē nota apud sensū: vt rāz & dēpluz: & nō quia cōtraria cōmuniōra sunt vniuersalia: & minus cōmūia pparia vel singula:

ria: sed intellectus est vñm: & sensus est singulariū vel particulariū: igit. & c. & q. magnū & parū sunt cōioza q. rāz & dēpluz: qz oē rāz & dēpluz ē magnū vel parū: & nō cō. I. e. li. (Vniuersale qdē. n. fm rōnem). i. fm intellectū (notū est singulare autē fm sensū) rō quidem vniuersalis est sensus autē particulariū: vt magnū & parū fm rationē & dēplum fm sensū.

Ex predictis sequit. q. illud dictū in loco isto: intellectus est vniuersaliū: & sensus particulariū nō fuit sentētia Arist. sed antiquoz. Aliter ptradiceret sibi in plogo vbi determinauit q. vniuersale cū sit quoddā totū est not⁹ fm sensum q. singulare. Illud tamē dictum est pcedēduz ad bonū intellectum q. vniuersale vñ sumptū fm suū esse formale qdē est esse separatū nō cognoscit nisi ab intellectu: singulare autē est notū prius apud sensum q. apud intellectum: nec intellectus pōt intelligere singulare nisi mediātē sensu: vt testatur p. 1. 3. de anima: quia igit intellectus intelligit vniuersale p se: & singulare mediātē sensu: vt dicit p. 1. 3. ibi: intellect⁹ ē vniuersaliū: & sensus singulariū. ¶ Item q. magnū & parū pueniunt nota apud intellectū: & rāz & dēpluz apud sensum: & qdē magnū & parū sunt cōmuniōra q. rāz & dēplum: fuit sentētia Platonicoz: & nō Arist. ponentū rāz & dēpluz tñ in corpōib⁹ naturalibus: magnū vero & parū in naturalibus: & in mathe. vñ de p. 1. 3. 49. dēpluz & rāz comprehendūt in corpōib⁹ sensibilib⁹ naturalibus: magnū autē & parū in corpōib⁹ & naturalib⁹ & mathematicis. Platonici separabāt corpōza mathematica a corpōzibus naturalibus di. mathematica corpōza esse magna vel parua: sed nō eē dēplā vel rara (Quod quidē igit. Ultimo pbs epilogat circa determinata di. (Quod quidē igit. cōtraria oportet esse principia manifestū) est ex dictis q. fuit conclusio in hoc capitulo principia liter probanda.

Consequens

Lex.
co. 50.

ante vñq. Istū est scōm capitulū secundū tractatus primi pbsicoz in quo pbs venatur numez principioz postq. manifestauit pparietates illoz. Et diuidit istud capitulum in quattuor pres iuxta numerū quattuor cōclusionum: quāz prima est illa: nō tñ vñm est principiū rez naturalium. Secūda conclusio nō infinita sunt principia rez naturalium ibi (infinita autē) Tertia cōclusio nō tñ duo sunt principia rerum naturalium ibi (Quoniam autē finita) Quarta cōclusio tñ tria sunt principia rez naturalium ibi (Quod quidem igitur) Prima cōclusio arguit sic principia sunt cōtraria vt pbatum est in pparioz capitulo: sed in vno solo nō pōt saluari cōtrarietas: qz vel cōtrariatur sibi ppsit: igit. impossibile est tñ vñz eē ppariū rez naturalium. I. e. li. (Consequens autē vñq. erit dicere: vñm duo: aut tria: aut plura sunt principia vñū quidem enim impossibile est: quia nō vñm contraria plura est) sed p omne principiū rez naturalium est vñm: igit. tñ vñm est principiū rez naturalium patet pntia ab vñ ad suam exclu^m añs est verū: vt p. 3. inductiue: igit. & psequēs. ¶ Respo. def. negando pntia ad regulā dicit q. intelligit quādo dictio exclu^m exponitur p alietatez: vel negationē infinitantē: quādo autē

Philosophorum

exponitur p notā pluralitatis: vt quādo addit termi-
no significat numerū actu vel potētia: tunc sibi nō re-
spondet talis vniuersalis: si tñ lī vnum in cōclusionē
transcendit: vt cōuenit cum ente accipere p sideretur
hec excludi vñū est pncipiū: sicut hūm ens est pnci-
piū: si accipit pncipali: vt est pncipiū numeri: ideo
talit excludi est falsa. (Infinita autem) Secunda pclu-
sio nō infinita sunt pncipia rez naturaliu. Ista pclu-
sio quadrupl pbat: pmo sicut infinita sunt pnci-
pia rez naturalium: igit nō ptingit aliqd scire: nīhil
scitur nisi p omnia sua pncipia: vt est ostēdūz pmo
posteriorē: tñ in plogo plogo: illa sunt infinita p re-
igit ptingit scire infinita: pñs est incōueniēs: qz infini-
tum vt infinitū est ignotū. L. li. (Infinita aut nō sūt
pncipia tñ qm neqz scibile qd est). i. aliqd ens erit.

Notandum q nō est incōueniens cognoscere infini-
ta tam p sensu q per intellectū cōsue: qz videns ali-
quā supiciē videt infinita: t audies aliquē sonū au-
dit infinita. I. infinitas pres eius tam cōcantes q icō-
munitates: sed distincit est ipossibile cognoscere infini-
ta. I. quodlibet illo: pmo pncipia rōnez: ideo infinita
tūz pncipia q infinitū est ignotū. Et vna dicitas (scdō
sicut in omni genere est pncipia v3 inter habitū t pnci-
uationē: vt pncipia inducitur: t suba est vñū genus: igitur
in suba est vna pncipia: tūc sicut pncipia sube est
prima pncipia: t cuiuslibet pncipiatōis tñ duo sūt
extrema pncipia: igit duo pncipia sube sunt prima cō-
traria: sed prima cōtraria sunt prima pncipia: ex pncipio
capitulo: igit solū duo pncipia sube sunt pncipia: duob
autē dīz nō respōdent infinita subiecta: igit nō infini-
ta sunt pncipia: pncipia: quia ex finitū nō resultāt
infinita. L. li. (Et vna cōtrarietas in omni genere vno
suba autē vñū qdā gen² ē) igit i suba ē vna dicitas.

Notandum pncipia existēs in ea. I.
in suba est vna: t est pncipia alioz entiu: vnde pnci-
ma cōtraria pncipia sube alia pncipiatōem habent
ad alias pncipiatōes alioz predicamento: nā sicut
suba habet pncipiatōem cōmunitatis ad oīa alia eiusdē
predicamētū: qz cōmunitas est: qm ad aliqd suū ge-
nus: vel species: t pncipiatōem causalitatis. I. efficientis
vel finalis ad oīa alia predicamēta. Ista prima cō-
trarietas pncipia sube habet pncipiatōem cōmuni-
tatis ad omnes alias dicitates eiusdē pncipia: qz
cōmunitas est forma subalis q forma subalis homi-
nis vel aialis: t cōmunitas est pncipiatōem forme subalis
q pncipiatōem forme subalis hoīs vel aialis. Ad contra-
rietates vero alioz pncipia: ad qntitates t pnci-
uationē quantitatis: ad qntitātē t pncipiatōem qntitatis h3
causalitātē efficientis vel finalis: nā sicut suba est finis
oīum alioz pncipia: ita prima pncipia sube
est finis oīum aliarū cōtrarietatum alioz pncipia: pncipia
toz. Dicit q pncipia q in suba est vna pncipia. s. p. que
est pncipia oīum alioz entiu: est. n. pncipia omnium
alioz entiu eiusdē pncipia in genere cause finalis:
t est pncipia omnium alioz pncipia in genere
cause efficientis vel finalis. Ex dībus sequit q ista
prima dicitas de qua loquit Arist. t pncipia est opposi-
tio pncipia iter formā subalem t pncipiatōem ei²: nō
autē est oppositio iter formas positivas: qz in predi-
camētō sube est talis oppositio. Dicit. n. pncipia. 2°. meth.
q dicitas pncipia dicitur q est inter formas positivas re-
ductā ad oppōnem q est inter pncipiatōem t habitum.
(Et qd pncipia) tērio sicut nā pōt aliqd facere ex pnci-

cipia finitū qd ponit facere ex pncipia infinitis: me-
lius est vt faciat hoc ex finitū q ex infinitis: qz nō pōt
facere omnia ex pncipia finitū q ponit facere ex pnci-
cipia infinitis: igit melius est ponē pncipia finita q infi-
nita: t pncipia pncipia sunt finita: maior pncipia frustra
sit per plura qd pōt fieri per pauciora: minor vero est
nota: nā Empe. ponēs pncipia finita cōpleuit cās oīum
singuloz: qz naturaliu rōnes assignauit: sicut Anax.
ponēs pncipia infinita. L. li. (Et qd pncipia facere ex in-
finitis: melius est facere ex finitū quēadmodū Empe.
q ex finitū quēadmodū Anax. ex infinitis.)

Notandum pncipia finitū illud qd facit ex finitū melius
est t rectius vt hoc faciat ex finitū: t si nō: tunc natu-
ra ageret ociose: qui. n. potest sanare modica actione:
ille agit actione artificiali. Si autē laborauerit in ma-
iori actione ociose facit: t supflue: ita de natura sicut
de arte. Unde pōt sic argui: ita est in nā sicut est in ar-
te: sed in arte nō sunt pncipia infinita: t finitū: igit t i
natura nō sunt pncipia infinita: sed finitū: pncipia cū
minor: t maior est nota a sufficiēti similitudine cū tota
natura regat: t ab arte pncipia ipsius dei: vt dicit dē
pncipia. 2°. meth. (Amplius sunt alia) Quarto sic nō oīa
pncipia sunt pncipia: sed solū pncipia prima: pncipia autē
prima nō sunt infinita: igit sunt finita pncipia cōtraria:
tūc sic pncipia pncipia nō sunt infinita: sed semp duobus
pncipia respōdet vñū subm t nō infinita: igit oīa pnci-
pia sunt finita: pncipia pncipia minor est manifesta: quia
solū est vna prima pncipia. I. pncipia sube: cuius
extrema sunt solū prima cōtraria: vt patet in scdā ra-
tione: maior vero dēclarat. I. q nō omnia pncipia sunt pnci-
pia: t hoc dupl pmo in dīz positū: nā albu t nigrū:
seu dulce t amarum sunt cōtraria: tamen nō
sunt pncipia: qz pncipia nō debent habere pncipia
pncipia. I. qualitates primas: t sunt ex alterutris.

Similiter autē dulce t amarū habēt pncipia pncipia
ra: t sunt ex alterutris: igit nō sunt pncipia. Secū-
do ostēditur idem in pncipia pncipia sumptis qm h
pncipia t hec forma sunt cōtraria: t nō sunt pncipia
qz pncipia oīz semp manerēt autē nō semp manerēt:
qm corripitur pncipia in aduētū forme t corripit
forma in corruptione cōpositi. L. li. (Amplius autē
sunt alia alia pncipia pncipia q sunt) pncipia illoz t sunt
altera ex alterutris: vt dulce t amarū t albu t nigrū:
igit h nō sunt pncipia: t sic arguit in pncipia: pncipia
autem oīz manerēt: sed aliqua pncipia cōtraria
nō semp manerēt: igitur tē.

Notandum pncipia pncipia pncipia con-
trarioz quedam sunt
pncipia quibuscā: vt sapores t generantur quedā ex
quibuscā: vt sapores ex amaro t dulci: t colores ex
albo t nigro: pncipia aut sunt illa cōtraria que nō
generant ex alijs: neqz transmutantur vniuersaliter: pnci-
pia enim debent esse permanentia: nō per transmuta-
bilia: neqz generabilia ex alijs. Prima pars cōmū-
est manifesta: qm nō solum in genere qualitatis sunt
cōtraria pncipia t posteriora: sed in genere coloris
t saporis: albedo t nigredo sunt prima pncipia corpo-
ris: ex quib² generantur colores medij habētes etiā in-
uicē pncipia: palido enim q fuscado ppter abūdātia
albi cōtrariant viridi t croceo: in quib² dominat ni-
gredo: similiter dulcedo t amaritudo sunt saporis cō-

Liber primus.

traria prima: ex quibus gñant sapores medij inuicem
contrariantes penes abundantiam seu dominium dulcis
supra amarum et e contra. ¶ Secunda pars cōmentū pōt
esse nota ex eo quia principia: si essent ex alijs: habere
rent principia priora: et sic non essent principia: non etiā
sunt vlt transmutabilia generabilia: vel corruptibi
lia: imo oportet ea semper manere: alioquin de illis non
haberetur scientia: quoniam scientia est necessario et impos
sibilitū aliter se habere ex deterioratione Arist. p. post.

Contra predicta arguitur: et primo quod prin
cipia habet principia priora: quod
forma presupponit materiam et priuationem: et priuatio
presupponit materiam tanquam subiectum eius: et principia pre
supponit alia principia. ¶ Secundo arguitur illud quod
dicitur principia non sunt ex alterutris: albi autem et
nigri sunt ex alterutris: quod licet ex: aut dicitur habitudine
partis: sunt termini a quo: si primum: sicut primum non sunt
ex alterutris tanquam ex partibus: ita albi et nigri non sunt
ex alterutris tanquam ex partibus. Si secundum sic primum sunt
ex alterutris. scilicet forma et priuatio: sicut albi et nigri.
¶ Tercio arguitur quod si priuatio et forma sunt primum:
quod materia est principium huiusmodi individui naturalis: et per
ideam forma est primum eiusdem: et persequens si priuatio est
primum in generatione illius: dicimus. n. materia et forma
sunt esse primum in intrinseca sortis: priuationem vero
esse principium extrinsecum. ¶ Quarto arguitur quod non
primum semper manere: quod primum sunt contraria: ut patet
sed unus contrarius facit ad corruptionem alterius: ut colli
gitur a philosopho in post predicamentis: et primo dicitur in hoc primo
quod adueniente forma priuatio corrumpitur: et superius dixit
philosophus quod albi corrumpitur in non albi: et consonas in incon
sonas. ¶ Ad primum concedo quod primum aliqua presup
ponit alia principia in altero genere principia dicitur: quod for
ma presupponit materiam in genere principii subiectiui: et priuatio
nem in genere principii priuatiui: sed nullum principium presup
ponit aliud primum in eodem genere principia dicitur: quod ma
teriam presupponit materiam: nec forma forma: nec priuatio priuationem
et si aliqua forma presupponit aliam formam: quod qualita
tes scilicet presupponunt primas: et aliqua materia presupponit
aliam materiam: quod materia scilicet presupponit primam: tamē
forma ut forma: et ut primum non presupponit formam:
nec materia ut sic: et ut primum presupponit materiam. ¶ Ad
secundum dicatur quod licet ex utrobique ponatur habitudines termini
a quo: et intentio philosophi est quod principia non sunt ex alteru
tris positiue: quia ea que sunt ex alterutris positiue re
ducuntur ad priora contraria que sunt ex alterutris pri
uatiue: ideo albi et nigri non sunt principia: quod sunt ex
alterutris positiue: quoque contrarietas ad priuationem op
posita reducitur: propterea forma et priuatio absolute
sumpta sunt principia: quod non sunt ex alterutris positi
ue: quoque contrarietas ad priora contraria non redu
cit sicut nec ipsa ad priora contraria. ¶ Ad tertium con
cedo quod hec materia hec forma et hec priuatio sunt principia
tam huiusmodi rei quam quoniam suaeque huiusmodi contradicuntur: sed
solum quod hec non sunt principia generalia omnium trans
mutationum: et omnium rerum generabilium et corruptibilium
de singularibus enim non est scientia primo posteriori
ideo Arist. hic non tractat de aliquibus principijs priuati
uiter sumptis: sed de principijs in generali que sunt materia
forma et priuatio: dicit enim primo. primo. 56. huiusmodi quia pri
ma principia debent esse communia omnibus entibus: ita quod materia
forma et priuatio sumpta sub hac conditione sunt prima
principia primitate communis: contraria autem aliquo
modo non sunt prima tali primitate: nec prima contraria pre

dicamentum subest sunt prima primitate conditionis simpliciter
sed solum sunt prima primitate predicationis respectu alia
rum contrarietatum sui primum: et prima primitate causa
litatis respectu omnium aliarum contrarietatum alioque predi
camento. ¶ Ad quartum sunt plures modi respondendi quod
primum est. ¶ Incon. ponens forma corruptionis et coe
ternam materiam cui antecedit priuationem: etiam coeternam:
que quidem priuatio successiue corrumpitur forma quod gene
rantur forme in materia: et corruptionis etiam successiue
corrumpitur forma quod corrumpuntur forme in materia: nec
est inconueniens dicitur priuationem incompletam ma
nere cum sua forma incompleta: et istomodo principia
semper manent. ¶ Ista expositio est expressa per determin
ationem Arist. et permetatorem in hoc primo ponens materiam
esse puram potentiam: nec de se habet aliquam formam. Dicit
enim primo. quod si materia haberet aliquam formam inseparabilem:
sic non posset aliam formam recipere: et. 7. meth. ponit philosophus
quod materia non est quid: vel qualis: nec quanta. ¶ Secun
dus modus est Egidij dicens. quod materia potest dupliciter
considerari vno modo ut est sub hijs dispositionibus
generabilibus et corruptibilibus: et sic non semper manet:
alio modo ut est sine hijs: et sic semper manet: per se
materia dicitur de forma et priuatione: quod considerando illa:
ut sunt iuncta talibus dispositionibus non semper manent:
considerata autem sine hijs semper manent. ¶ Ista expositio
est satis propinqua veritati: sed adhuc mihi facit dubi
um: quia subtrahitur intellectum dispositionibus gene
rabilibus et corruptibilibus omni tollitur priuatio: quod
si non sunt tales dispositiones: forma est ingenerabilis
et incorruptibilis: et per primum non est priuatio sicut pa
ter de materia celi in qua non est priuatio forme: quod non
habet dispositiones generabiles et corruptibiles: priuatio
enim tollitur: aut quia forma est coeterna materiam: aut quod
nunquam est in materia: sed subtrahitur dispositionibus a
materia generabilibus et corruptibilibus: oportet autem
formam semper esse in materia: aut nunquam: et qualitercumque
dicatur tollitur priuatio. ¶ Tertius modus est Burle dicens.
principia semper manere ex eo quod non sunt ex alijs
in eodem genere principii: nec corrumpuntur in alia in
eodem genere principii: aliter non essent principia pri
ma. ¶ Ista expositio multum distat a ista quam ab inter
tione philosophi: quoniam tunc sequitur aliquid semper manere quod
tamē incipit et definit esse: quia hec forma aliquando
incipit esse: et definit esse: et semper manet: quia non fit ex
alijs in eodem genere principia dicitur: nec corrumpitur in alia
in eodem genere: etiam priuatio incipit et definit esse: et tunc
semper manet: quia non generatur ex alijs: nec corrumpitur
in alia in eodem genere principia dicitur: e contra autem
debet sequi quod ea que sunt ex alijs non semper manent:
et sic celum et elementa non semper manent: quia sunt ex
alijs. scilicet ex materia et forma: nulla etiam species semper
maneret: quod est ex alijs in diuersis generibus principia
dicitur ex genere et differentia per determinationem philosophi pri
mo posteriori. dicitur quod species sunt eterne. ¶ Quartus mo
dus est occidius dicens. ideo primum semper manent: quod semper
in cuiuslibet transmutationis conceptu diffinitio ponitur
tres preceptus: quoque unus significat materiam: alius
formam et tertius priuationem: sed hanc expositionem pu
to omnino fuisse contra mentem philosophi: quia tunc hec persequen
tia esset bona non in cuiuslibet transmutationis conce
ptu diffinitio ponitur tres preceptus significantes mate
riam formam et priuationem: ergo principia non semper ma
nent: sed ante est possibile: quod potest esse quod non sit aliquis
conceptus diffinitiuus transmutationis: igitur et. persequens
e. iij

De hisicorum

est possibile qd est absurdū: quia sicut necessarium est generationem esse ita necessarium est principia semper manere. ¶ Dicendū ergo aliter iuxta intentionē Arist. et commentatoris qd principia semper manent: quia semper manet materia: semper manet forma: semper manet privatio: et enim corruptur hec materia vel hec forma: vel hec privatio: nō tamen corruptur materia forma vel privatio: ut sunt principia: constat autem illa nō esse principia prima: nec principia universalia omnium transmutationū modo particulari sumpta: ut sunt hec materia forma et privatio. Sicut ergo generatio ē eterna nō quidē hec vel illa sicut Arist. 8. phicoz. et 2. de ge. ita materia forma et privatio semper sunt: sicut hec materia forma et hec privatio: aliquid nō sunt: et h. expellit 2. 10. 50. cum dicit principia non transmutari universaliter. i. principia vlt sumpta nō transmutantur: bene aut transmutant particulariter sumpta seu signata. Ad argum. ergo sic respondet qd hec propositiones principia semper manent: materia forma et privatio semper sunt: possunt intellegi sicut suppositionē simpliciter: et sic vere sunt: aut sicut suppositionē personale: et sic nō sunt vere: qd quilibet privatio aliquādo definit esse: et forma sibi corespondens etiam corrumpitur: quādo enim dicitur generatio est eterna: aut homo nō generatur: nec generat: sed 2. et Plato ut ponit Arist. primo de ge. nō sunt intelligēdē illę propositiones sicut suppositionē personale: qd false essent: sed sicut suppositionē simpliciter: eo modo quo dicitur homo est species: animal est genus. (Quod quidē igitur) h. Arist. epilogat circa determinatā: dicit qd quidē igitur neque vnum primum tunc sit: neque infinita sunt: manifestum est ex hijs que dicta sunt: ex quo enim primum sunt contraria nō tunc est vnum principium: et quia contraria nō sunt infinita sicut nec primum impossibile ē qd primum sit infinita.

Tex.
co. 51.

Circa dicta notanda sunt. 4. documenta Joh. hant. Biddani iuxta doctrinā occurrē quoz primum est: qd nullius rei naturalis primum sunt contraria: quia materia nō contraria forme: recipiat eam: nec contraria privationi: quia nihil contraria sibi ipsi: nec forma contraria privationi: ex quo privatio nō distinguit a materia: bene tamen contraria est illi termini inuicē forma et privatio: sicut illi vidēs et cetera. ¶ Secundum documentum qd nullius transmutationis simplicis primum intrinseca sunt: per inductionē: nam generatio primum sunt materia et forma qd generat: et corruptio primum sunt materia et forma qd corrumpitur: constat autem hec nō inuicem contrariari. Sicut calefactionis primum intrinseca sunt sicut caliditas que nō sunt inuicē contraria: frigiditatis etiam nō sunt alia primum intrinseca qd sicut frigiditas que nō inuicē contrariant. ¶ Tertium documentum qd cuiuslibet transmutationis compositę primum intrinseca sunt contraria: quia generatio et corruptio faciunt vnam transmutationē compositam: quaz primum sunt materia et forma que generat: et forma qd corrumpitur: sed forma genita: et forma corrupta inuicē contrariant. Sicut calefactio et corruptio frigiditatis sunt due alterationes facientes vnam mixtā: quaz principia sunt caliditas que acquirit et frigiditas qd corrumpitur: constat autem caliditatem contrariari frigiditati. ¶ Quartum documentum ad omnem transmutationē requiritur qd de subo transmutationis visibiles sunt successiue termini: prout dicitur de co. 1. p. 1. nā in generatione sortis prius verificat de materia nō informatā forma sortis: et postea verificat informatā forma sortis: in corruptione aut

contingit e. Sicut in calefactione sortis prius verificatio illud predicatū nō calidū: et postea illud predicatū calidū: et ita de alijs. ¶ Primum documentum est qd philosophus asserit contrariis volentem extra animā formā et privationē inuicē contrariari: quia musicum sit ex imusico tanq. ex suo contrario: et corrumpitur in imusicum tanq. in suū contrarium: sicut philosophus in 1. 1. sed musicū nō sit ex alio quo conceptus: nec corrumpitur in aliquid conceptū: igitur ex animā sunt musicū et imusicum contraria. ¶ Item cum dicit philosophus qd prima contraria nō sunt ex alijs: neque ex alterutris: sed ex his obiectis: pro quibus supponit li. 2. contraria: tu nō potes dicere qd pro conceptibus metis quia ex hijs nō sunt generabilia naturalia: qd pro rebus extra animā que nō videntur esse nisi forma et privatio: nec est possibilis contrarietas in terminis nisi sit prietas in rebus: iuxta illud Arist. 5. metha. modi p. d. candi sunt a modis essendi. ¶ Secundum etiam documentum non potest stare: quia illud est intrinsecum alii cuius qd cadit in diffinitione illius: sicut est p. 1. rebus respectu linee per Arist. primo postero 2. et centur. respectu circuli per eundem. 8. phicoz: sed contraria cadūt in diffinitione transmutationis: ergo illa sunt intrinseca transmutationi. ¶ Tercium declaratio illius documentum repugnat proprie opinioni: quia generatio nō est nisi forma subalis per eam: et calefactio nō est nisi caliditas que acquirit: constat autem materiā et formā non esse intrinseca forme: neque sicut caliditatem esse intrinsecā caliditati. ¶ Tertium documentum etiam est impossibile quia dato illo: sequitur qd forma subalis que generatur contraria forme subali que corrumpitur contra philosophum dicitur in predicamento qd subo nihil est contrarium positiue: et omne contrarium generatur per ex suo contrario sicut Arist. supra sequit qd forma ignis genita ex aere per se generat ex forma aeris: qd est falsum: quia tunc ex altero elemento nō posset ignis generari contra philosophum 2. de ge. Deinde cum generatio vnius sit corruptio alteri: sicut philosophus primo de ge. nō oportet qd sicut caliditas et frigiditas sunt due forme distincte: ita corruptio frigiditatis et generatio caliditatis: sunt due mutationes: quoniam per eandem mutationem numero acquirit vnum contrarium et alter corrumpitur: aliter duo motus contrarij starent simul: sicut due forme contrarie contra philosophum 5. phicoz. ¶ Quartum documentum est sophisticum et nō naturale: quia si nulli essent conceptus: neque possent esse nō minus cuiuslibet transmutationis essent principia contraria. Dicit enim philosophus qd antiqui non ratione sed auctoritate: et commentator qd a natura rei coacti sunt ponere principia contraria: qd in natura rei sunt illa contraria quibus assentiunt homines: huic veritati principia sunt contraria. ¶ Preterea illud documentum sibi repugnat: cum velint illi de illa opinione quod nihil de aliquo verificatur nisi terminus de termino: sed illud qd subiicitur in transmutatione nō est terminus: ergo nihil de illo verificatur simul: vel successiue: ideo dicit qd a parte rei secluso omni opere intellectus sunt principia contraria: et illa sunt forma et privatio: que nō possunt inesse eidem materie simul: sed successiue: et quod illa sunt intrinseca transmutationi: cum nō possit concipi transmutatio nisi illa contraria concipiantur si enim sit mentio de transmutatione in comuni: sic eius principia contraria sunt communia. s. forma et privatio: si autem fiat locutio de speciali transmutatione: sic illius principia intrinseca sunt contraria particularia vbi hec forma et hec privatio: vbi dicitur est: quare et.

Tex.
co. 52.

3-9

10

Liber primus.

Tex.
co. 52.

Quoniam autem

finita. Quia 2° p^o banda est ista: non tñ duo sunt p^o cipia rez naturalium. Ista 2° p^o quadrupliciter p^o bat. Et primo sic: p^o cipia rez naturalium sunt contraria: sed contraria non se inuicem transmutant actiue: aut passiue sine subiecto: s^o plura duobus sunt p^o cipia: p^o p^o nia cum a^o 7 minor declaratur: nam dempfitas non est apta nata facere raritatem: nec contra: non etiam concordia conducit discordiam vel facit aliud ex illa: nec discordia conducit concordiam: 7 generaliter nullum contrarium potest aliud facere: nec illud conducere: nisi ponatur aliud quod medium quod subijciatur vtrique contrariorum vni in termino a quo: 7 alteri in termino ad quem. Le. li. (Quoniam autem finita sunt p^o cipia ideo illa (facere duo tñ: vel non facere duo tñ) sed plura duobus (habet quandam rationem). i. dubitationem (de facit). i. dubitabit vtrique aliquis qualiter dempfitas raritatem facere apta nata sit: aut bec. f. raritas dempfitatem. Similiter autem se habet 7 alia quęcūq^o contrarias: non enim concordia discordiam conducit 7 facit aliud ex ipsa: neq^o discordia ex illa: s^o vtrique habet contrarietatem alterius quiddā tertius habet quod subijciatur ambobus contrariis.

Notandum

fm cōmentatozem cō^o 52. quod contrariū non recipit suum contrariū si non alteratur in eius formā quoniam calidum non recipit ex frigido calidum sibi simile: frigus enim fm quod est frigus non recipit caliditatem: neq^o alteratur in eam: nullum contrarium fit ex suo contrario: p^o out ly ex dicit habitudines subiecti vel partis: q^o nullum contrarium est subiectum: vel pars alterius contrarij: sed vnum contrariū fit ex alio v^o ly ex dicit habitudines termini. Et notanter dicit cōmentator contrarium non recipit suum contrarium si non alteratur in eius formam: q^o ex quo duo contraria stant simul in eodem subiecto: primo oportet q^o vnum alterum recipiat: quando enim frigidū remittitur frigiditas recipit caliditatem: 7 quando calidum remittitur caliditas recipit frigiditatem: nunquā tamen sic vnum contrariū recipit alterum q^o alteretur in ipsum: alterari enim ad aliquam formā est esse subiectum illius forme: 7 ex ambobus fieri vnum fm q^o non contingit de duobus contrariis. Item dicit cōmentator quod frigus fm q^o est frigus non recipit caliditatem ad denotandum q^o calidum 7 frigidum fm alios quos gradus possunt se inuicem cōpati: 7 fm aliquos non possunt inuicem cōpati. Si enim frigus fm quod est frigus recipit caliditatem: s^o frigus in summo recipit caliditatem quod est falsum. (Quidam autem) Secūdo sic: aliqua entia sunt composita ex pluribus p^o cipijs: sed nihil componitur ex contrariis: s^o p^o ter contraria oportet ponere tertius p^o cipius ex quo cum altero contrariis constituantur entia composita: minor de se est nota. Maior vero probatur testimonio antiquorum quorundam qui parant res naturales ex pluribus p^o cipijs constitutis. Le. li. (Quidam autem 7 plura p^o cipia recipiunt ex quibus parant entia de numero eorum que sunt secundum naturam)

Notandum

primū fm cōmentatozem cō^o 52. q^o alteratio contrarioz inuicem coegit omnes credere quod omnia corpora sunt composita non simplicia: 7 quod in eis sunt aliqua plura vno: 7 maxime prima corpora. s. quattuor elementa. Prima pars cōmenti p^o q^o necesse est omne q^o alteratur alteratione corruptiua esse compositum ex duabus naturis quarum vna per alterationem abijciatur: 7 alia recipit terminum alterationis. Secunda pars cōmenti sequitur ex prima nam si alteratio cogit credere corpora esse composita ibi maxime cogit vbi est maxima alteratio: sed in quattuor elementis est maxima ergo elementa maxime appa-
paruit esse composita. s. ex materia 7 forma.

Secundo

notandū fm cōmentatozem cō^o 52. q^o ista p^o cipia de quibus persequatur sunt cōmunia simplicibus 7 cōpositis corporibus: p^o hū enim nō inuestigat tñ numerum principaliter elementoz: nec tñ numerum principaliter mixtoz: s^o in cōmuni p^o cipia oīum illoz. s. materia formā 7 priuationē: que sunt cōmunia tam mixtis q^o simplicibus qm nullus illoz habet plura p^o cipia hū: neq^o sufficiunt pauciora. (Adhuc autem) Tercio nulla substantia predicatur de suo contrario: sed aliqua substantia predicatur de aliqua substantia: s^o plura duobus sunt p^o cipia: p^o consequentia: q^o nihil predicatur de se ipso: sicut nihil est prius vel posterius se ipso. Tria igitur ad minus sunt p^o cipia substantie. s. substantia que subijciatur: 7 substantia que predicatur: 7 contrarium illius: maior huius rationis est de se nota: 7 minor declaratur: nam accedens predicatur de substantia: s^o per idē substantia predicatur de substantia: p^o consequentia: quia sicut bec est vera corpus est coloratum: ita bec est v^o homo est animal seu corpus est substantia. Le. li. (Adhuc autem amplius) 7 de hoc aliquis dubitabit nisi aliquis supposuerit contrariis naturam subiectas (nullius enim videmus eorum que sunt). i. de nullo ente videmus substantiam contrariā predicari. Sed contra inquit philosophus si substantia predicatur de substantia: s^o duo sunt p^o cipia substantie: quoz vnum subijciatur: 7 aliud predicatur: 7 per p^o nōs p^o cipij est principium: p^o nōs videtur inueniens: 7 p^o p^o nia: quia semper subiectum est principium predicamenti: 7 prius illo. Le. li. (Principium autem nō de subiecto oportet aliquo: erit enim principium principij.) Ad hoc respondet p^o hū quod non inconuenit principij esse principij in diuersis generibus principaliter: sed in eodem est inconueniens: vnd: tam materia q^o forma est principij: 7 tamen principium est materia forme: 7 est prior forma: q^o subijciatur: materialiter enim forma presupponit subiectū. Le. li. (Subiectum enim principij est forma: 7 prius videt esse predicato: siue illud predicatū fuit subale siue accitale.

Notandum

primū quod forma est prior materia prioritate perfectionis: materia v^o est prior forma prioritate generationis: materia etiam est principij forme in genere cause materialis: s^o forma est principij materie in genere cause formalis: vel finalis: vt tollitur de intentione Arist. 2° phisicoz: materia enim non tñ recipit formam: sed est etiam propter formam tanq^o propter finem: cuz forma sit perfectio 7 complementū materie. Secundo notandum q^o hic per subiectum 7 predicatum nō intelliguntur extrema p^o positionū eo modo:

Tex.
co. 52.

3.

Philosophicorum.

quo dicitur philosophia prima prior: subiectum est illud de quo aliquid dicitur: et predicatum est illud quod dicitur de alio: ut forma est Plato: quod sicut non est in eo inueniens: et idem predicari de se: ut homo est homo: et subam de accente ut coloratus est anima: sed hic intelligitur per subiectum natura recipiens: et per predicatum natura recepta: quod non solum accens recipit in substantia: sed etiam suba recipit in suba: quod forma substantialis recipit in materia: ideo non solum accens predicatur de suba: sed etiam suba de suba: non quod materia sit forma: sed quod materia sit formata.

Sed dubitatur ostendendo quod non semper subiectum est prius predicato: quod dicitur inferius est subiectum sui superioris secundum illud Aristotelis in predicamentis quod docetur aliter de altero predicatur: ut de subiecto: et tamen nullus inferius est prius suo superiori: sed magis est secundum illud Aristotelis in postpredicamentis: prius est illud a quo non conuertitur subiectum ad predicationem. Item celum est subiectum intelligentie: et in celis non est prius intelligentia: sed intelligentia est prior celo: et sustentat celum secundum commentum in hoc primo. Respondetur quod philosophus non loquitur hic de quolibet subiecto vel predicato indifferenter: sed de subiecto transmutabili vel forma: et de predicato generabili et corruptibili in materia: modo nullum inferius in predicamento est transmutabile ad suum superius: nec aliquod superius est generabile vel corruptibile in suo inferiori: celum etiam non est transmutabile ad intelligentiam eius: nec ipsa intelligentia est generabilis nec corruptibilis in celo. (Amplius non esse) Quarto sic aliqua principia sunt contraria: et aliqua principia non sunt contraria: sed plura duobus sunt principia: per predicationem: quod de solis duobus non possent illa duo subcontraria verificari: sicut nec de duobus hominibus in: quod aliqui homines currunt: et aliqui homines non currunt: maior huius rationis est clara: et minor probatur: multa contraria sunt substantie: principia substantie sunt substantie: sed principia substantie non sunt contraria: et per rationes ab inferiori ad suum superius: aliqua principia non sunt contraria: et per quod substantia non contrariatur substantie: imo nulli contrariatur positiue. Sed minor de monstratur: quod si nulla principia substantie sunt sube: sed substantia composita componitur ex non substantijs: et prout non substantia est prior substantia. Sed hec sunt impossibilia: et probatur contra quod substantia composita componitur ex suis principijs: sed per illa principia non sunt substantie: sed componitur ex non substantijs. Deinde quod non omne compositum est prius composito necessario non suba est prius substantia. Le li. (Amplius non esse dicimus subam tria substantie) supple: sed substantia non componitur ex principijs: sed solum ex principijs que sunt substantie: qualiter ergo ex non substantijs: suba videtur erit: aut quo prius non substantia: substantia erit) per se sic aut quo non substantia prius erit substantia.

Contra predicta arguitur: et prima quod substantia triatur substantie: quod de genere dicit philosophus quod ignis triatur aque: et aer terre. Secundo arguitur quod aliquid non substantia est prius substantia composita: quod prius est non substantia: et est prior substantia composita: sicut etiam est prior sua forma. Ad primum dicitur quod sicut homo et equus non triantur per se: sed sunt dispersa: ita elementa non substantia triantur: sed sunt dispersa: quod non possunt de se inuicem verificari simul: nec successiue: non in abstracto: nec in concreto: quod sicut homo non est equus: nec erit equus: ita nullum elementum est vel erit aliud: albus autem et si non est nigrum: tamen erit nigrum.

Si autem philosophus vocat elementa tria: hoc non est substantia literis: sed qualitates: quod illoque qualitates quas elementa sibi naturaliter determinat inuicem ve triantur: ut caliditas et frigiditas: humiditas et siccitas: substantia et substantia sumpta nullum omnino habet contrarium positum sed priuatum tantum. Istam solutionem intendit hic commentator 2o 2o. et dicens quod nihil prohibet substantiam contrariari substantie secundum formam: et non secundum subiectum. Alexander autem inquit ipse dicebat quod in simplicibus substantijs: et non in compositis erat contrarietas inducens auctoritate allegata li. de generatione et corruptione in predicamentis locutus est philosophus de substantia composita: cum dixit substantie nihil contrariari: melior tamen est expositio commentatoris et est propinquo literis. Ad 2um respondetur quod priuatio sit aliquo modo prior substantia composita generabili et corruptibili: non tamen est prior substantia composita absolute: quod non est prior celo: cum ipsum sit perpetuum: nec vnde in sua materia fuit priuatio forme: sed fuerit priuatio: ubi non etiam est prior substantia que est generabilissima: nec composita quod est subalternum: quoque quodlibet est substantia composita: componitur enim substantia ex actu et potentia: et corpus ex genere et differentia: modo si substantia composita componitur ex non substantijs seque quod aliquid non substantia vniuersaliter est prius substantia composita quod est impossibile: quod tale esset accens: constat autem nullum accens esse prius substantijs compositis nominatis (Unde si aliquis) Ex predicis insert Aristoteles 2o 2o. probatur: videlicet quod si ratio probans principia esse contraria fuit valida in precedenti capitulo: et hec etiam est bona in hoc capitulo probans principia substantie esse substantias et non inuicem contrariari: sequitur quod principia non sunt in duos: sed requiritur 3um quod subiecta ambobus contrarijs queadmodum dixerunt antiqui ponentes vnam naturam media quam quidam dixerunt esse aqua: quidam aerem: quidam ignem: et quidam medium inter aliqua istorum. Le li. (Unde si aliquis et prior et veram putabit esse rationem) demonstrant principia esse contraria: hanc etiam putabit: nunc ultimo factam necessarium est si debet saluare vtrasque ipsas rationes subesse quoddam tertium principium contrarijs queadmodum dicitur antiqui vnam quamdam naturam materialem esse principium subiectum omnem illam dicentes esse: ut aqua: aut ignem: aut medium horum videtur autem medium.)

Circa dicta antiquorum philosophus manifestando contrarietatem et differentiam illoque ponit tria documenta: quoque primum est istud antiquorum loquentium de principio materiali: quidam dixerunt melius: et quidam prius: dicentes enim illam naturam subiectam esse medium inter elementa melius dixerunt: quod dicentes istud subiectum esse aliquod elementum: quoniam subiectum materia le omnium debet esse sine contrarietate sic quod nihil ei contrarietur: ut possit recipere omnia contraria: nullum enim contrarium recipit suum contrarium: sed omnia elementa inuicem contrariantur: et tale medium inter elementa est magis elongatum a contrarietate quam aliquod elementum: sed ponentes illud medium esse materiale principium melius dixerunt quam ponentes aliquod elementum. Deinde ponentes illud principium materiale esse aerem: melius dixerunt quam asserentes: illud esse aliquod alioque trium elementorum: quod qualitates prime sunt minus sensibiles in aere: quam in aliquo alioque elemento: trium: unde principium materiale debet esse minime sensibile: et corpus quanto est in sensibilibus: tanto magis appropinquat ad naturam principij materialis. Item ponentes principium

Tex.
co. 57.

7. 23.

Liber primus.

materiale esse aquaz melius dixerunt q̄ ponentes illud ignez vel terram: q̄ contrarietas in elementis magis est minor et magis latet q̄ contrarietas in elementis extremis. Le. li. (Videtur autem medium magis esse principium materiale: quā aliquid elementorum: ignis enim et terra: et aer et aqua: cū prietatibus cōpleta sunt). i. pūcta: vnde nō ulla ratione habili facit illi qui subiectum alterz ab hīs facientes. i. qui sunt facientes subiectū naturalū alterz ab elementis: alioz aut qui dam aerē dicūt esse p̄ncipiū materiale: et melius dicunt q̄ ponentes aliqd alioz elemento: aer enim minime habet alioz elemento: p̄ differentias sensibiles: cōsequenter aut aqua ponētes esse p̄ncipiū melius dixerūt q̄ ponentes aliquid elemento: extremo: p̄pter eandem causam.

Notandum fin cōmētorē cō. 54. q̄ ponētes vñū medium. f. aque et aeris rectius faciūt q̄ qui ponūt vñū extremum: p̄ prietas. n. minus est in medio q̄ in extremis. Et ratio: q̄ ignis habet caliditatē summā que est maxime actiuitatis: et terra siccitatē summā que est maxime resistentie: aqua vō habet frigiditatē summā que est minoris actiuitatis q̄ caliditas summā: et aer habet humiditatem summā que est minoris resistentie q̄ siccitas summā: p̄ncipiū aut materiale nō debet esse actiū: neq̄ resistentiū: ideo quāto aliquid est minus actiū et minus resistentiū magis appropinquat ad naturā p̄ncipiū materialis. ¶ Dubitat si oīe sensibiles minus sunt in aere q̄ in aliquo alioz trium elemento: et minus in aqua q̄ in igne vel terra: sequitur aqua esse humidiorē aere: et terra frigidiorē aqua p̄tra Aristot. 2. de gene. di. aerē esse primo humidū: et aquam esse primo frigidā. Respondet q̄ terra esse frigidiorē aqua aut aqua humidiorē aere: potest dupliciter intelligi. f. quo ad gradū: et quo ad formā: quo ad gradum illud non est verū: imo cōtraria: aqua est frigidior terra: et aer est humidior aqua: q̄ aqua habet summū frigiditatis: et aer humiditatis: terra aut habet gradū remissum frigiditatis: et aqua humiditatis: et hec fuit intentio phi. 2. de gene. quo aut ad formam dico: q̄ terra est frigidior aqua: et aqua humidior aere: q̄ terra habet plus de frigiditate quā tāta aq̄: et aq̄ h̄z plus de humiditate quā tantus aer: vbi enim est plus de materia: ibi est plus de forma. Sed in vno pedali terre est plus de mā q̄ in vno pedali aque et in vno pedali aque q̄ in vno pedali aeris: di. Aristot. 2. de gene. q̄ ex vno minimo aque generant decem minūta aeris: igit plus est de forma in vno pedali terre: q̄ in vno pedali aque: et plus in vno pedali aq̄ q̄ in vno pedali aeris. ¶ Sed contra si terra habet plus de forma: q̄ tanta aqua: aut ergo intensius vel extensius: nō intensius: q̄ aqua habet intensiōē frigiditatis: nec etiā extensius: q̄ iam supponitur illa esse equalia. ¶ Primo respondet negando p̄ntiam: q̄ cū ly plus sit terminus p̄dicamenti quantitatis nō habet diuīdī per intensiōē et extensiōē. Sed bene sequit q̄ terra extensius vel numeraliter habet plus de forma q̄ tanta aqua q̄ p̄cedo p̄ seba parte. Nam vñū pedale terre est resolubile in plura minūta non cōmunicantia q̄ vñū pedale aque: q̄ vñū pedale terre habet plus numeraliter tam de forma q̄ de materia: q̄ vñū pedale aque. ¶ Secundo dicitur concedendo p̄nt q̄ terra habet plus de forma extensius q̄ tāta aqua: et cum dicitur illa sunt equalia: q̄ non plus habet extensius de forma terra quā tanta

aqua: negat p̄ntia: q̄ habere plus extensius continet dupliciter: vñ in actu: et in potētia: illud habet plus de forma extensius in actu quod est actualiter maioris quantitatis: et resolubile in plura minūta: et sic non habet vñū pedale aque. Illud vō habet plus in potētia q̄ potest esse sub maiorē extensiōē: sicut est resolubile in plura minūta: et sic vñū pedale terre habet plus extensius de forma q̄ vñū pedale aque: q̄ potest esse maioris extensiōis et plurimum minūto: et hoc p̄supposito q̄ elementa nō possunt in infinitum rā referre: nec in infinitū cōdēplari: sicut non possunt in infinitū calefieri vel frigidari. ¶ Tertio cōcedit q̄ terra habet plus de forma q̄ tanta aqua intensius: non quidem intensiōē opposita remissioni: s̄ intensiōē opposita extensiōē: ita q̄ dat duplex intensiō: vna que est modus quantitatis oppositus extensiōē: alia que est modus qualitatis oppositus remissioni: extensiō enim in quāitate idem est q̄ extensiō: et intensiō idem est q̄ intensiō: et sic in dubio maior est intensiō in aqua q̄ in aere: et in terra q̄ in aqua: tante quantitatis: sicut etiam maior est densitas. (Sed oēs vñū) **Tex. cō. 55.** Scdm documentū antiqui conueniūt et discōnueniunt quo ad prietatem repertā in p̄ncipio materiali: omnes enim conueniūt in hoc q̄ materiale p̄ncipiū figuratur prietate reperta inter abundantiam et defectū: sic q̄ aliquādo denominat a dīo excellentē: aliquādo a cōtrario deficientē. i. in portante defectū: offerūt autē q̄ quidam figurauerunt illud p̄ncipiū raritatem et densitatem: quidā autē vt Platonici magno et paruo: vt p̄z q̄ magnū et rariū dicunt excellentiā et abundantiam: parū vō et densum dicunt diminutionē et defectum. Le. li. (Sed omnes antiqui vñū hoc materiale p̄ncipiū cōtrariis figurauerunt: vt densitatem et raritatem: aut eo q̄d maius et minus dicunt. f. magno et paruo: hec autē sunt omnia excellentiē vñ et defectus sicut dictū est prius. ¶ Ecce q̄ omnes antiqui ponūt tria p̄ncipia. f. vñū materiale et duo contraria: s̄ non conueniūt in modo loquēdi. (Sed videtur) Tertium documentū antiqui cōueniunt et discōnueniunt: quo ad actionē et passionē repertā in materiali p̄ncipio cōueniunt enī in hoc: q̄ omnes posuerūt vñū p̄ncipiū materiale pati: et duo dīa in illo discōnueniūt in alio: q̄ aliqui posuerunt duo cōtraria ex parte forme et vnitatē ex parte materie: quidā autē. f. Platonici posuerunt cōtraria cōtrarietate ex parte materie et vnitatē ex parte forme: quidā enim considerantes vñā materiā variari per diuersas formas posuerūt duo ex parte forme que est p̄ncipiū agendi: et vñū ex parte materie que est p̄ncipiū patiendi. Sed Platonici considerantes q̄ in vna sp̄e distinguunt multa indiuidua per diuisionē materie posuerūt vñū ex parte forme que est p̄ncipiū actiū. f. vñā ydeam: et duo ex parte materie que est p̄ncipiū passiū. f. magnum et paruum. Le. li. (Sed videt antiqua esse hec opinio q̄ vñū. f. superabundantia et defectus p̄ncipia rerum sunt: sed non eodē modo: sed antiqui duo quidem facere: vñū autē pati: postiorē quidā autē contrariū: vt Platonici: vñū quidem facere: duo vō pati dicunt. f. magnum et paruum. ¶ Notandum q̄ ponentes p̄trarietate ex parte forme melius dixerunt q̄ ponentes ex parte materie: q̄ materia cum sit pura potentia et eiusdem rationis per totum: non videtur aliquam includere contrarietatem: forma autem diuersificata in materia habet contrarium tam positiuum q̄

privatum dicentes etiā rarū ⁊ densum esse contraria
melius dixerunt q̄ ponentes magnū ⁊ paruum con
traria quoniam idem est magnū ⁊ paruum sed nihil
est rarū ⁊ densum si rarū ⁊ densum sunt qualita
tes insequentes calidū ⁊ frigidū iuxta intentionē co
mentato 218. 7. capitū 22. tria autē nō verificant de eo
dem simul s̄ bene successive ut vltiq̄ 76.

Lex.
cō.56.

Ria quidez

ergo.) Quarta dco pbada
est ista: tria sunt principia
reze naturaliu: probatur
sunt principia reze naturaliu
et non plura tribus sunt prin-
cipia reze naturaliu: qm tria
sunt principia reze naturaliu
p3 pntia ab exponenibus ad expoſita: prima pars
enim est pbata in 3° p^o conetam rōnibus quā opinio-
nibus et testimonijs antiquoz. ¶ Secūda vō pars tri-
pliciter probatur: p^o p^o sic frustra sit per plura q^o pōt si-
eri per pauciora: 3° per tria principia forum potest na-
tura pducere res naturales: agit frustra ponunt plu-
ra tribus: p3 pntia cū maior 3° minor declaratur qm
in omni transmutatione sufficiūt duo contraria que sunt
termini illius transmutationis cū vno subiecto: vnum
enim subiectu sufficiat ad patiendū: et duo contraria ad
se repellendū. Sed vnu subiectu et duo contraria sunt
tria: agit 2° l. e. li. (Tria quidē ē dicere elementa: tria
ex hīs que dicta sunt: ex huius aliter intendētibz)
et ex cōsimilibz videbitur vnu habere quandā ra-
tionem demonstratū sicut diximus: plura autē tri-
bus non amplius: ad patiendū quidē enim sufficiēs est
vnum cū duobus contrarijs.

Notandum q^d innūabiles sunt prin-
cipia rez naturalis tū entia
numero q^d spē distincta sicut 1^a innumerabiles sūt entia
naturalia tam numero q^d spē differentia : innumerabi-
les enī sunt materie innumerabiles forme 1^a innume-
rabiles p^rmutationes : tamen ut tria sunt principia rez
naturalis non cōmunicantia in demonstratiōe . s^c ma-
teria forma 1^a p^rmutatio : quod libet erunt principia ali-
cuius rei naturalis ē forma aut materia vel p^rmutatio :
et ita est intelligenda illa p^rpositiō philosophi . (Si
autē quattuor) Scēdo sic si quattuor principia sunt neces-
saria : g^o due erunt cōtrarietates : s^c quilibet cōtrarietati
responderet vna natura subiecta : g^o sex erunt principia . s^c
quattuor cōtraria 1^a duo subiecta : sed hoc est in cōueniē-
t^{ia} 1^a superfluum : sufficit enim in omni p^rmutatione vnu
par cōtrarioz : et vna natura subiecta : q² vnu subiectū
potest frāstruāri ab vno cōtrario in aliud absq^{ue} alia
cōtrarietate 1^a alio subiecto : frustra g^o ponuntur alia
principia q^d tria : sed prima p^rntia arguit^{ur} : si quattuor sunt
principia : aut igit^{ur} illa sunt quattuor cōtraria : 1^a habet
intentum : q² quattuor cōtraria faciunt duas cōtra-
rietates : aut illoz quattuor duo sunt subiecta : et duo
cōtraria : aut vnu subiectū : et tria cōtraria : si primūz
quilibet subiecto respondet vna cōtrarietas : igitur due
sunt cōtrarietates : si 2^a et adhuc in illam frāstruatiō-
nem cōcurrūt vnu cōtrariū sine alio : g³ 4° sunt prin-
cipia : cōsequenter due cōtrarietates . L^elⁱ . (Si autem
quattuor existēbus principijs due erunt cōtrarieta-
tes o^{mn}ipotēti seorsum vtiq^{ue}q^{ue} est altera quandoq^{ue} 3^a na-
tura media : Si autē ex inuicem cōtrarijs natura ali-
dū potēti generare odiosa vtiq^{ue} altera p^riciatū erit .

Notandum fm cōmātōrē cōtō. s6.
medio est enim simile ei quocumq: qz est in poten-
tia vtrūq: extremū: sed tamē subiectum est vtrūq: ex-
tremū pura potentia. Mediū autē est vtrūq: extremū
nō pura potentia: sed aliqua potentia: in medio enim
est vtrūq: extremū in actu: sed tamē nō in vltima per-
fectione: nam mediū q̄ subiectū dicitur potentia vtrūq:
extremū: nō qz possit esse aliqūd extremū: s; qz tamē
q̄ subiecto quā ex medio potest fieri vtrūq: extremū:
sicut enim ex materia ita ex rubeo vel pallido pot̄ si-
eri albu ṛ nigrū: subiectū vō est pura potentia vtrūq:
extremū per modū partis subiecti vel principij: nō in
vltima pfectione: qz nō in gradu summo: s; in gra-
du remisso. Ecce q̄ clare cōtō: pōnē p̄tiam manere si-
mul in eodē subiecto. ¶ Dubitat de vltima p̄tia p̄hi-
tus sunt cōtrarietates: igitur que sunt nature subiecte:
cum idem sit subiectum ouerūz cōtrarietati: idem
enim subiectū recipit albedinē ṛ nigredinē: dulcedinē
ṛ amaritudinē: caliditatē frigiditatē: humiditatē ṛ sic-
citatem. Rūdet qz Aristō. nō intendit hāc p̄tiam ab-
solute valere: duo sunt p̄tarietates: igit̄ duo sunt sub-
iecta: s; hanc ad vnā transmutatio nē requirunt oue
cōtrarietates: s; illis subiectū oueniat. Et ratio qz
impossibile est idem subiectū simul transmutari per se
vnica transmutatio ad duos terminos: vna enī vnā
mutatio nō requirit vnū subm̄ numero: mō si vnā
transmutatio indiget ouabz cōtrarietatibus: illi ne-
cessario ṛ per se corrideret quattuor cōtraria: oue in
termino a quo: ṛ ouo in termino ad quē: ṛ sic eadem
transmutatio necessario ṛ p se haberet duos terminos
a quo: ṛ duos terminos ad quē: quod reprobatur. z.
phiscoz. (Simul autē) Tercio si: si plura sunt p̄tinci-
pia: s; oue sunt p̄tarietates p̄tinci: p3 p̄ticia: qz si quat-
tuor sunt p̄tincipia necessario sunt quattuor cōtraria:
ṛ ouo subiecta vt est pbatur: ṛ per p̄tio illa contraria
non inuicēz reducunt: sicut nec illa subiecta: igit̄ cōtra-
rietates illoz quattuor cōtrarioz s; sunt que p̄tinci: s;
hoc est impossibile: qz solū est vna cōtrarietas p̄ti. s.
p̄dicamēti sub stātie sicut ṛ ip̄m p̄dicamēti est p̄mū
genus simplic̄ oēs alie cōtrarietates reducunt ad p̄ti-
mā cōtrarietate p̄dicamēti sub stātie tanq̄ in causam:
oēs etiā cōtrarietates p̄dicamēti sub stātie reducunt
in vnā p̄tiam tanq̄ inferius in suū superius: aut tanq̄
effectus in causam. T. l. i. (Simul autē impossibile est
plures esse cōtrarietates p̄tinas: sub stātia enim vnū
quoddā genus entis est ad cuius p̄tiam cōtrarietates
reducunt omnes alie cōtrarietates.)

Notandum fm comētorē cō^o. s6.
 qd si prima contraria in
 vnoquoq; genere sunt opposita fm esse ⁊ nō effectiue
 opposita in substantia fm esse ⁊ nō ēē sunt cause alioz
 oppositoz existētia in alijs pdicamentis: ⁊ illa de
 beni esse prima contrariaqm hoc nomen prima con-
 traria existētia in vnoquoq; genere nō dicitur equi-
 uoce nec vniuocēz fm prius ⁊ posterius: ⁊ est vniu-
 odozq; nominis ambigui. ¶ Unde pprie loquēdo
 de vniuoco ⁊ equiuoco: vniuocū est illud qd impo-
 tat plura equali fm eādē ratiōe. Equuocū qd impo-
 tat plura equali fm diuersas rōnes. Szilicet terminus
 prima dicitur alicuius pdicamenti seu illi prima dicitur
 exētia in aliquo genere significat plura ineqr: v3 fm
 prius ⁊ posterius: sicut enī ens prius figat subam: qd
 accēdit: ita pri^o dicitur pdicamentis prius figat pri^o

Tex.
Co. 56.

Libri primus.

rietas prima predicamenti sube qua dicitur prima ali-
cuius predicamenti accidentis. Sicut ille terminus prius tra-
ria existentia in aliquo genere significat oia prius tra-
ria existentia in aliquo genere: prius tamen significat prius tra-
ria existentia in aliquo genere sube: prius tra-
ria existentia in aliquo ge-
nere accidentis: ad talia non sunt proprie vniuoca nec equi-
uoca: sed analogia pienta sub nomine ambiguo: sicut equi-
uoca ratione multiplicis significationis.

Contra dicta arguitur quod non sit inconueniens
plures esse dicitates primas ex di-
ctis in com. q2 in predicamento sube est vna prius dicitas
s. inter forma subalem: et priuationem eius in predica-
mento quantitas est vna prius dicitas s. inter quantitate
et priuationem eius in predicamento qualitas est vna pri-
ma dicitas cuius termini sunt quantitas et priuatio eius:
et sic de alijs predicamentis: sicut igitur decem sunt generalissimi
matia decem sunt dicitates prime. ¶ Itē prima dicitas
predicamenti sube est simpliciter prius dicitas: sicut et ipsa suba
est simpliciter prius ens: et dicitas habitus et priuationis est
etiam simpliciter prius dicitas: sicut forma et priuatio sunt simpliciter
prius principia: quia plures sunt simpliciter prime dicitates.
¶ Ad prius dicitas negando illam pntia in quolibet predica-
mento est vna prius dicitas: igitur decem sunt prime dicitas
tes: q2 arguitur a finem quod ad simpliciter: sed bene sequitur quod de-
cem sunt prime dicitates decem predicamentis: vel de-
cem generalissimis. ¶ Ad 2m dicitur quod ille terminus
prima contrarietas est terminus equiuocus significans
prima dicitatem primitiue causalitatis: et prima pri-
me predicationis: ideo vna per antea respicit contrarietatem
primam primitiue causalitatis: et alia per antea respicit
contrarietatem primam primitiue predicationis: quam ob rem
negat pntia: quia qualitercumque supponit si contrarietates
prime in consequente: ante et vix et pns falsus: q2 non sunt
plures prime dicitates simpliciter primitiue: caliditas
tis: sed vna tamen s. prima contrarietas predicamenti sube:
nec sunt plures contrarietates prime simpliciter primitiue
predicationis: sed solus vna s. habitus et priuatio: seu
forma et priuatio: cuius est forma subalis et comu-
nior et priuatio quam priuatio forme subalis. ¶ Etia si
opponit per com. vi. q2 prima dicitas non dicit vniuoce
nec equiuoce: sed finem prius et posterius. Respondetur quod
aliud non dicitur: sed quod prima contrarietas predicame-
ti non dicit vniuoce: nec equivoce: nec etia prima contraria
aliqui generis: modo cuius est prima contrarietas pre-
dicamentalis: quia prima contraria generis: ideo prius con-
trarietas est nomine equiuoca: et alia duo sunt analogia
(Quare in eo) Ex ista ratione Arist. com. q2 in aliquo
predicamento sunt plura prius contraria quia duo: illa tamen
non differunt genere: sed solus prius et posterius: q2 illa
oia sunt eiusdem predicamenti et reducuntur in vnam: ubi
in predicamento sube sunt hec prius contraria forma suba-
lis et priuatio forme subalis forma compositis et priua-
tio illius forme aialis et priuatio illius: et sic consequenter
modo hominibus differunt prius et posterius: q2 aliqua
sunt priora: et aliqua posteriora: sed non differunt gene-
re: quia in quocumque predicamento ponit superius ponit
sui inferius: et in eodem predicamento ponit habitus: et
sua priuatio. Sicut in predicamento quantitas sunt hec con-
traria quantitas et priuatio quantitas: quantitas continua: et pri-
uatio quantitas continuus corpus et priuatio corpus: et sic
de alijs: in oia differunt finem prius et posterius: sed non ge-
nere: quia sunt eiusdem predicamenti. Etia dicat de alijs
predicamentis quod in vno quoque illo sunt plura princi-
pia contraria quia duo: non dicitur genere: sed finem prius et po-

sterius: ideo non sunt plura principia contraria prius quia
duo: q2 omnia inferiora reducuntur in sua superiora: et oia
contraria accipiuntur in dicitas predicamenti sube. L. li. (Quare in
eo quod prius et posterius sunt: differunt ab inuicem prius
tamen vniuocum quod predicamenti: sed non genere: semper. n. in vno
genere contrarietas vna est: omnes. n. contrarietates
reducuntur in vnam.

Notandum quod Arist. in lra per principia
differunt finem prius et poste-
rius potest intelligere oia contraria oium predicamentis:
per genus quo non differunt illa prius potest intelligere
genus principij. s. forma vel priuationem: unde sumendo
oia contraria oium predicamentis illa inuicem differunt
finem prius et posterius: q2 oes contrarietates eiusdem predica-
menti differunt finem prius et posterius: et oes contrarieta-
tes generalissimas ad quas reducuntur oes contrarieta-
tes oium predicamentis etia differunt finem prius et poste-
rius: q2 contrarietates respectue presupponunt absolu-
tas: et contrarietates absolute accidentales presupponunt
contrarietatem subalem: igitur oia principia contraria oium
predicamentis differunt finem prius et posterius: sed non dif-
ferunt genere principij: q2 quilibet illo principio sunt
forma vel priuatio. Nec autem sunt confusum in genere principij.

Contra dicta arguitur quod contrarietates aliqui
predicamenti non differunt finem prius
et posterius: q2 contrarietas inter formam hominis et
priuationem eius: et contrarietas inter formam equi et
sua priuationem non differunt finem prius et posterius
sicut nec homo et equus. Similiter contrarietas albe-
dinis et sue priuationis: et contrarietas nigredinis et sue
priuationis non differunt finem prius et posterius: sicut nec
albedo et nigredo cum non pcedat ordinem albedo ni-
gredine: vel eo. ¶ Dicitur quod illi dicitates inuicem co-
parate non differunt finem prius et posterius: tamen differunt
finem prius et posterius parate ad sua superiora: potest tamen co-
cedi quod iste contrarietates differunt ad inuicem finem prius et po-
sterius non quidem in essendo: sed in perfectione: homo. n. est
prior equo: et albedo nigredine prioritate perfectionis:
et hominibus prioritas inter omnes species reperitur: quia non da-
tur due species eiusdem perfectionis per Arist. nono metha.
sicut nec duo numeri (Quod quidem igitur) philosophus epilo-
gat. Circa determinata dubitatur quod quidem igitur: inq
vnum sit elementum. l. prius tantum: nec plura duo-
bus vel tribus manifestum est hoc autem vtriusque. s. vtrius
vnu sit prius: aut vtrius sint duo vel tria tamen: quod ad mo-
dum diximus dubitationem multam habet. ¶ Notandum
quod illa propositio non plura duobus vel tribus sunt prin-
cipia est vera: q2 si materia forma et priuatio sunt plu-
ra duobus: non tamen sunt plura duobus vel tribus: nam se-
dec sunt plura duobus vel tribus: quia nulla duo: vel tria
sunt tota sicut ista: ab exposita ad alteram exponitur: sed
pns est falsum: quia et ante ut sequitur: tria sunt plura duo-
bus vel tribus: quia a parte distincti ad totum distinctus co-
fusum fallit pntia: sicut non sequitur: tu differs ab equo: quia
tu differs ab homine: vel ab equo: ante est vix et pns
falsum: ut patet per exponentes.

Primum duo vtrius tamen tria sunt princi-
pia reze naturalium: et arguitur quod
non. Primo quia celum est ens naturale: cuius non sunt illa
tria principia ex quo in celo non est materia: nec priua-
tio et materia et forma sunt etiam naturalia quorum non sunt illa
tria prius aliter procederet in infinitum. ¶ Secundo quod
quod intelligis per principia vtriusque intrinseca vel extrinse-
ca: aut omnia fil. Si primum vel secundum illa sunt duo et

Tex.
co. 56.

Tex.
co. 57.

De hiscorum.

nō plura: s; fm illa sunt 4°. s. materia & forma efficiēs & finis. Itē q intelligit per prin^o vtrū prin^o per se vel p accēs: si per accēs illa sunt infinita: vt habet 2° phisicorū: si per se illa sunt tm duo. s. materia & forma: qz priuatio est principium per accēs fm Aristo. in hoc pri^o. **¶** Tercio principiū sunt plura: quā tria: igit^r & prin^o p^o 3° qz multi^o vno correlatiūz multiplicat^r reliquit^r aūs pzinductiue: qm tā genere quā spēs sūt plura prināpiata quā tria: & ex hoc pot argui q innumerabilia sunt prin^o: qz innūabilia sunt prin^o. **¶** Quarto arguit^r auctoritate Arist. dicit^r in hoc pri^o: q materia & priuatio sunt vnu nō: & q priuatio est nō ens: ex pri^o sequit^r q priuatio est materia: & ex scdo q priuatio non est prin^o: s; solū duo sunt prin^o rez nāliuz. **¶** Ad pri^o dicit^r qd illa ppositio tria sunt prin^o rez naturalium intelligit^r de reb^o generabilib^o & corruptibilibus co plenue & denotatiue: modo celū est ingenerabile & incorruptibile: materia autē & forma: si aliquo mō generant^r & corruptunt^r: hoc nō est cō plenue: nec denotatiue: s; subiectiue & terminatiue. **¶** Ad 3° dicit^r q illa ppositio sic intelligit^r: tm tria sunt prin^o intrinseca trāsmutationis rez naturalū. s. materia forma & priuatio: & s; efficiēs & finis sunt prin^o per se trāsmutationis naturalis: nō tamē sunt prin^o intrinseca: qz in rōne trāsmutationis nō includit^r efficiēs nec finis: sed necessario includunt^r materia forma & priuatio. **¶** Ad 3° negat^r p^oia: & ad pbationē illud nō est vez qd multiplicato vno correlatiūz multiplicat^r & reliquit^r qm plures sunt filij q patres: & plures serui q dñtamen tot modis d^r vnu correlatiūz: quot modis d^r reliquit^r Itē si multipl^r dicit^r pater multipl^r dicit^r filius: & si multipl^r dicit^r prin^o multipl^r dicit^r principiū. **¶** Ad 4° dicit^r q materia & priuatio sunt vnu nō subiectiue s; nō idē pñficē: & qd priuatio est non ens. s. ppositiū tamen est ens priuatiuum: sed de his distinctius in sequentibus dicitur.

Secundum vtrū cuiuslibet trāsmutationis tm tria sunt prin^o intrinseca. s. materia forma & priuatio: q non pri^o: oē intrinsecū alteri est ps illius vel eēntial^r pdicat^r de illo: s; nullū illoz triū est ps trāsmutatiois: neqz essentialiter pdicat^r de illo: s; p^o p^oia cuz a^o & b^o: est nota: qz per ips eternū materia & priuatio pcedūt trāsmutationē: & ipa trāsmutatio pcedit formā: imo corrupta trāsmutatio ē remanet forma. **¶** Scdo cū d^r trāsmutatiois sunt tria intrinseca prin^o. s. materia forma & priuatio: ly trāsmutationis vtrū supponit pro aliquo illoz triū: aut pro cōposito: nō pri^o qz nō in materie: nec forme: nec priuatiois sunt illa tria prin^o intrinseca: aliter pcederet^r in infinitū: nō etiā 2° qz cōpositi naturalis nō sunt nisi duo prin^o per se. s. materia & forma fm phm in hoc pri^o. **¶** Tercio sicut nō intelligit^r trāsmutatio qn intelligat formā: & subiectū recipiens illā: & subiectum prius nō hñs illam: ita necessario intelligit^r subiectum posse recipere illam: s; si priuatio est prin^o intrinsecū p idē po^o materie est prin^o intrinsecū: & sic sunt 4° prin^o. s. materia & forma priuatio & po^o: p^o p^oia qz sicut priuatio: ita po^o distinguit^r a materia vt videbit^r inferius. **¶** Quarto arguit^r auctoritate Arist. dicit^r in hoc pri^o q priuatio est prin^o per accēs: s; nō intrinsecū & q soluz alteri dicit^r s. forma vel materia sufficit^r facere trāsmutationē quātuz ad eius pñtiā & absentia. **¶** Ad pri^o nego aūs: qz pñtus est intrinsecus linee: & subm p^oie passioni: & tm pñtus nō est pars linee nec essen

tialiter pdicat^r de illo. s. in recto: similiter subiectuz non est pars passionis: nec essential^r in recto pdicat^r de illa: vñ general^r omne qd ponit^r in diffinitione formali ali cuius dicitur intrinsecū illi: nō materia forma & priuatio sunt intrinseca trāsmutationi: qz ponunt^r in diffinitione formali illius: nō tm sunt partes trāsmutationis: nec essential^r pdicant^r de illa. s. in recto: s; bene in obliquo vt trāsmutatio est i materia trāsmutatio est ex priuatione trāsmutatio est ad formā. **¶** Ad 2° dicit^r q trāsmutatio nō supponit pro aliquo illoz: sicut nō est ali quod illoz: s; est vñ accēs fluēs subito vel successiue in materia per actionē agētis vt ostendit^r scdo huius. **¶** Ad 3° dicit^r negando pñtiā: vñ nō sequit^r sicut non intelligit^r symitas qn intelligat^r nasus: ita nō intelligit^r symitas qn intelligat^r caro: s; caro est prin^o intrinsecū symitaris sicut nasus: nec sequit^r quēdamodū nō intelligitur risibilitas qn intelligat^r aīal: s; aīal est principium intrinsecū risibilitatis sicut homo: sicut enīz diffinitur symitas p nasuz & nō per carnē: & risibilitas per hominem: & nō p aīal: ita trāsmutatio p materiā formā & priuationē & nō per potentia: itō sicut nasus est prin^o intrinsecū symitaris: & non caro: & hō est prin^o intrinsecū risibilitatis: & nō aīal: ita materia forma & priuatio: sunt prin^o intrinseca trāsmutationis & nō po^o. Itē negat^r aūs: & nō intelligat^r trāsmutatio: qn intelligat^r subm recipiēs formā: & subm posse recipere formā: qz in trāsmutatione depditiua nō intelligit^r aliq d illoz: s; subm abijciēs formā: & ipm aliq nō habiunt^r illā: s; igit^r de rōne trāsmutatiois acqsiue sit subm: recipiēs formā: & de rōne trāsmutationis depditiue sit subm abijciēs formā: nullū tm illoz ē de rōne trāsmutatiois simpl^r: s; tm subm: forma & priuatio. **¶** Ad 4° dico q priuatio est prin^o p accēs: nō trāsmutationis: s; rei trāsmutate vel trāsmutabilis: vñ & si nō pot esse anti^o p^o nisi priuatio sit prin^o illius: nō tm includit^r in rōne eius: ideo nō est prin^o illius p accēs: s; qz includit^r in rōne trāsmutatiois: itō est p se prin^o trāsmutatiois. Cuz autē dicit^r phs q sola for^o cuz mā facit trāsmutationē: dico q hoc intelligit^r ppositiue: priuatiue autē facit priuatiue trāsmutationē cū mā: vñ. n. est ca ppositiua submersiois nauis: & absentia naute ē cā priuatiua: vt habet^r 2° phisicorū. **¶** Sz itē p^olonē aliquatūli instat^r: vt Arist. intentio pamp^o manifestet^r: & pri^o sic nō solū oria d^r prin^o intrinsecū diffinitiois: s; ē ipm gen^o: igit^r nō tm mā forma & priuatio q sunt orie trāsmutatiois sūt prin^o intrinseca illius: s; ē genū trāsmutatiois: vel illud qd ponit^r loco generis: & sic erūt 4° prin^o intrinseca trāsmutatiois aūs est manifestuz inductiue: qm nō tm rōnale ē prin^o intrinsecū hoīs: s; ē aīal: nec tm nasus est prin^o intrinsecū symitaris: s; ē cauitas & curuitas. **¶** Scdo motus cōiūne sup^ous: & trāsmutatio gñal^r accepta vident^r eē noia synonyma: igit^r prin^o intrinsecū vñ est prin^o intrinsecū alterius: s; po^o est prin^o intrinsecū motus: cū diffiniat^r motū dicēte pho 3° phisicorū: q motus est act^o entis in po^o fm qd in po^o: igit^r po^o ē prin^o intrinsecū trāsmutatiois: & nō aliq d illoz triū: igit^r & c. **¶** Tercio prin^o alicui^o est illo prius tpe vel nā: al^r nō eēt prin^o s; trāsmutatio ordine nāc pcedit priuationē vel formā igit^r altez illoz nō est prin^o trāsmutationis: p^o p^oia a^o & mīno^o ē declaro: mā oīs trāsmutatio vel est acqsiua: & sic pcedit formā: vel ē depditiua: & sic pcedit priuationē. **¶** Quarto priuatio est negatio i subo apto nato p Arist. 4° metha^o: s; aliq ē trāsmutatio in q nō est apud ad ad formā igit^r nō cuiuslibet trāsmutationis

Tex.
657.

Liber primus.

priuatione est priuatio: qz qd a¹. r minor videt esse nota in transmutatione de p¹riuatione: qd no acquirit foras: qz in amur-
rituribi. n. no est aptitudo ad formam generada: qz nul-
la gnabit: nec ad corrupta: qz corruptu non pot redire
idez nio p¹ri. 2. de ge. Ad p¹ri¹ of qz p¹ri cu h no
loquat metha: qz in nali: no facit mentione de p¹ri-
p¹ri id e p¹ri transmutationis: qz in de illis q sic iuce¹ r
a transmutatione realit differit: r hec sunt illa tria no iata
genus aut transmutationis seu illud qd ponit loco ge-
neris: est idem essentiali cu transmutatione: cu illa in
recto predicet. Ad 2° dicit qz motus r transmutatio
in sua maxi¹ coitate no sunt noia synonyma cu n hanc
eandem diffinitione. Diffinit enim motus p actu entis in
po¹ fm qz in po¹: r transmutatio p exitu alicui¹ ex ali-
quo in aliud: sed sunt noia pueribilia no hntia eandem
pnotationem: motus. n. no exp¹imit terminu a quo: nec
terminu ad que: transmuta¹ at exp¹imit quelz illoz: id
per terminu trascendentem in genituo casu intelligit subm-
r p terminu trascendentem in ablatiuo casu intelligit for¹
vel priuatio in termino a quo: r p terminu trascendentem
in actio casu exp¹imit for¹ vel priuatio i termino ad que
r si arguit sic: motus r transmutatio sunt noia coeuer-
bilia: r po¹ est intrinseca motui: qz est intrinseca transmu-
tationi: negat p¹: qz ho r ribile pueritunt: r tñ aial est
intrinsecu hoi: r no est intrinsecu ribile. Ad 3° of qz
l3 transmutatio acq¹itua pcedat for¹ma gnanda r dep-
diua priuatione acq¹reda: nulla tñ hnt. transmutatio-
num pcedit forma aut priuationes in coi: qz dicunt esse
p¹ri¹ oius transmutationis. Itē priuatio l3 acq¹rat per
transmutatione de p¹riuatione tñ est abso¹ prioz illa trans-
mutatione: cu eam p tps eternuz pcecesserit in m: for¹
aut gnanda: r si vt h3 rone effect¹ sit posteroz transmu-
tatioe acq¹itua: tñ vt h3 rone cāe finalis est illa prioz
r sic of eē p¹ri¹ eius. Ad 4° of qz in transmutatione
de p¹riuatione manet aptitudo ad formam corruptaz: que l3
nūq¹ ap¹ius poterit gnari: no tñ pp hoc illa aptitudo ē
frustra: qz poterit gnari for¹ma eius de spē: in soze eni no
potēte ridere ē aptitudo ad rsum: no qd ē frustra: qz r
si in eo n redueat ad actu ridēdi illa aptitudo: i Plato
ne tñ eius de spē redueat ad actu illa aptitudo qre rē.

Tex.
57.

Scilicet nos di-
cam¹ qz
Istud est: m caplm scd itra-
ctatus p¹ri phico: qz quo
Aris. postqua venatus ē p¹
rietatem r nūm p¹ri p¹ri
inuestigat quidditate illoz
fm puenientia r oriaz: r di-
uidit in 4° p¹ri: in p¹ri¹ de-
clarat realis distinctio p¹ri p¹ri: in 2° ponit for¹ ne
cessitas in oi gnatione: ibi (multip¹ ar) In 3° exp¹imit
illoz diuersitas in mō p¹ri p¹ri: ibi (manifestu agit)
In 4° vo anetis qz sit m: p¹ri ei¹ ibi (subcta at
nā) P¹ri¹ pars diuidit in duas p¹ri: in p¹ri¹ p¹riuat se
ad diuidēda cu qbusda suppositionib¹. In 2° vo ex-
quit de intento: ibi (Determinatis igit hys) Quantuz
ad p¹ri¹ p¹ri p¹ri ponit intentionē suā: r ordiē. pcedēdi
di. qz intentionis sue est determinare de oi gnatioe r de
oib¹ reb¹ gnabilib¹: ordo vo intentionis est p¹ri¹ p¹ri¹
coia v3 gnationes r gnabilia in coi. f. in libzo phicoz.
Dein pscrutari p¹riat vt gnationes diuersoz corp¹oz
naliuz. f. aialiu: r planta: r sic de alijs: r et ipa gnata
in spali vt puta in spalib¹ libris scie nalis. Le. li. (Sic
igit nos dicamus p¹ri¹ de gnatione r aggredietes: est

enī fm naturā coia¹ prius dicere: r sic p¹ri circa vnū
quodqz p¹riat speculati.)

Notandum fm co¹ 2° co¹ 57. qz in
tendimus prius p¹ri¹ de
rebus vlibus coibus: qz ista doctrina est nalis: est. n.
doctrina cuius p¹ri¹ accepte in ea sunt maxime: r
fine medys: r no accidit i ea iteratio. In p¹ri nali nos
pcedimus a notiozib¹ nobis: r qz vlioza sunt notio-
ra nobis: vt patuit in plo. hui¹. id i doctrina nali p¹ri¹
cōsideramus vlia coia: qz particularia: r minus coia:
r cu dicit co¹ qz p¹ri¹ accepte sunt maxime non
dz intelligi qz sint cōsūme: qz sicut hec scia est spalis:
ita sua p¹ri¹ sunt spalia r non cōsūma: qz intelligit qz
sūt maxime notio addit r sine medys: qm p¹ri¹ hu-
ius scie no pban¹: vt quodlibet mouet vel non mo-
uet: non ptingit idē moueri r no moueri aliqd mouet
aliqd dicit. Et notant dicit qz in hac scia no accidit ite-
ratio ad denotādū coia pcedere particularia r p¹riat:
qz cō demfatio particularis depēdeat a demfatioe vlie:
vt h¹ p¹ri¹ posteroz: si p¹riat pcederent: idē bis dices
ref. f. p¹ri¹: r sic cō iteratio i scia nali qd ē falsu r fru-
stra sit p pla qz fieri pot p paucioza (Dicimus. n. fieri) Tex.
hoc noto Aris. ponit tres suppone: quaz p¹ri¹ est ista
aliud fieri ex alio: aut alterz ex altero ptingit dupl¹ v3
simp¹ r p¹ri¹: simp¹ qdē qñ ambo eīma sunt simpli-
cia: vt hō sit musicus: aut imusicu sit musicu: p¹ri¹ vo
qñ ambo eīma sūt p¹ri¹ vel saltz vnū illud. f. ex cui¹
qlibet pte aliquid generat: vt hō imusicus sit hō mu-
sicus: aut hō imusicus sit musicus: aut imusicus sit ex
hoie musico. Le. li. (Dicimus. n. fieri ex alio aliud: r
ex altero alterz aut simplicia dicētes aut p¹ri¹) Dico
aut sic hoc est aut alicubi fieri hoiez musicu: est aut nō
musicu aliqd fieri musicu: aut nō musicu hominē: ho-
mines musicu fieri. Prima duo eīma factionē simpli-
cem dicūt r 3° factionē cōpositā: simp¹ qdē igit dico qz
sit hoien r non musicu: r qd simplr sit musicu. i. factio
simp¹ est cu dicim¹ hoiez fieri nō musicu: r eoz aut ali-
qd isto: simplr fieri musicu: cōpositu aut r qd sit:
r qd factum est: cu nō musicu hoiez dicamus fieri aut
musicu: aut musicum hominem.

Notandū p¹ri¹ fm co¹ 2° co¹ 58. qd intē-
dimus p hac p¹ri¹ p¹ri¹ ex rem
simplicē: aut cōpositā. v3. cu dicimus qz hō sit musicus
intēdimus qz musicu sit ex simplicia qd ē hō qd est subm
musicu: r cu dicimus qz nō musicus sit musicus: intēdi-
mus qz musicu sit ex re simplicia qd est nō musicu: qd est p¹ri-
uatio musicu: r cu dicim¹ qz hō nō musicu sit musicu: in-
tendimus qz musicus sit ex duobus. f. ex hoie: r ex nō
musico. Istud cōmētū declarat gnationē simplicē r
cōpositā de qz: fac mētionē. p¹ri¹ 44. di. qz gnatio sum-
plex est illa: qz vnū gnā ex vno: r p¹ri¹ qz vnū gnā
ex plurib¹ vno: p¹ri¹ diffinitio vificat in duob¹ p¹ri¹
exēplis cu dicebat hō sit musicu nō musicu sit musicus.
Scda vo in 3° exēplo: hō nō musicus sit musicus: cum
h vnū fiat ex plurib¹ vno: vbi vo vnū sit tñ ex vno: aut
ex sbo tñ: aut ex op¹ tñ. Sz dubitat de istis p¹ri¹
nib¹: hō sit hō musicu: imusicu sit hō musicu: vnu dicat
gnōnē simplicē vel cōpositā: nō simplicē: qz nō sit vno
ex vno tñ: imo multa ex vno cu p¹riat dicat duo r
l fm tñ vnū: nō ē cōpositā: qz nō sit vnū ex plurib¹ vno
cu subm dicat tñ vnū. f. subm vel oppositu. Rndē
qz illa est generatio simplex: qz l3 p¹riat sum sit duo
non tamen quodlibet illoz sit: l3 tñ vnū: non enim
sit homo ex homine nec ex imusico: sed tñ musicus:

Philosophicorum.

fit ex aliquo illo. Si si diceret hō imusicus fit hō musicus ista est gñitio ppo^o. neqz sunt multa ex multis: sed tñ ex pluribz vno: ex quo nō fit hō ex ali quo illo. s. tñ musicus.

Secundo notandū fm co^o eodez p^o. qd Aristot. cū dixit hō fit musicus intēdit generationē q̄ attribuit subo: in quo est generationē q̄ attribuit vtrūqz. s. subo r oppo^o. In generatione igit simplicia illud qd generat pot fieri indist ferent ex subo r oppo^o. vt hō fit musicus: imusicus fit musicus. ¶ In generatione aut ppo^o illud qd generatur fit ex vtroqz. s. ex subo r oppo^o. vt hō imusicus fit musicus. p^o aut nō accipit terminū priuatiuū: s. in finitū. s. non musicus: qz cōis est ad p^oū positū: r p^oū priuatiuū: siue igit musicus hēat p^oū positū: siue priuatiuū: tñ bñ dñ: nō musicus fit musicus. (Dox autē qdē) Scda suppo: alr p^o dicit oppo^o inuicē respec tu huius vbi fit: r alr de subiecto: p^o qz inuicem predi eantur tā in recto q̄ obliquo: bene. n. dñ imusicus fit musicus: r ex imusicus fit musicus: s. cū subiecto nō p^o dicitur nisi in recto: qz nō bene dñ ex hōie fit musicus s. bene hō fit musicus. Le. li. (Dox autē qdē. s. opposito nō solū dñ: hoc aliqd fieri s. ex hoc: vt ex nō musico musicus: hoc autē nō dicit in omnibus: vt ex homine factus fit musicus.

Notandum fm co^o p^o. n. qd hoc ē fm ydioma co^o r quo dāmō cecidit i hoc tps: hec. n. ppo^o ex i Arabico: qñqz notat oppo^o s. qñqz subiectū: hec aut ppo^o sitio. ab. notat tā agentē q̄ subiectū: oppo^o vō in nro ydioma tenon dicit fieri hoc: s. tñ in subiecto: hec autē ppo^o sitio post in nro ydioma: ppo^o dñ de oppo^o r nō de subiecto: dicimus. n. post nō musicū fit musicus: r non dicimus q post hōiem fit musicus. Istud cōmentū vī exprimere: ydiomata. s. Grecū: Arabiū: r cōmēto rior: v. s. Hispanū: fm ydioma greco^o bñ dñ ex imu sico fit musicus: r imusicus fit musicus: r homo fit musicus: s. non bene dñ ex hōie fit musicus: fm ydio ma arabicū: sicut bñ dñ ex imusicus fit musicus: ita bene dñ ex hōie fit musicus: fm vō ydioma cōmēto rioris nō bene dñ imusicus fit musicus: nec habet in vsu dicere ex imusicus fit musicus: s. loco illius p positionis ex ponit illa ppo^o sitio post: dñ dñ post im musicū fit musicus: r nūq post hōiez fit musicum.

Ex predictis p^o dñ in ex. ab. r post qz ex in Arabico notat oppo^o r subiectū. ab vō notat subiectū: r efficiens: qz sic bene dñ forma fieri ab hoc demfando agens: ita bene dñ forma fieri ab hoc demfando subiectū: sed post tñ notat oppo^o sitū: vt post imusicū fit musicus. S. dubitat qz in alia suppo^o sitio dñ p^o q cū di cimus hōiez fieri musicus: intēdimus q musicus fit ex simplicia qd est hō: r cū dicimus hōiez non musicū fi eri musicū intēdimus qd musicus fit ex hōie: r ex nō musico: igit sicut bene dñ hō fit musicus: ita bene dñ ex homine fit musicus. Rñ dñ narratio nō pcludit neqz Arist. ponit illā suppo^o sitio nē nisi iuxta cōez modū lo quēdi greco^o. Ideo dñ p^o q ista dñ est fm voce^o r nō fm rem: r q hoc quodāmō cecidit tpe suo: ita q tpe cōmēto rioris incepitū greci vī illa ppo^o sitio. ex. vt vocaret tam subiectū q oppo^o sitū: pcedētes ex hōie

fieri musicum sicut ex imusicus: r hoc est rōnabile: qz forma nō tñ fit ex priuatiōe: s. ex mā. (Eoz autē) Tercia suppo^o sitio In trāsmutatioe ad forma subiectū co. 59. manet sub forma ad quā est trāsmutatio: r nō oppo^o sitū: siue accipiat simplr: siue cōpositū cū subiecto: vñ cū ex imusicus fit musicus: aut cū ex hōie imusicus fit hō musicus: hō manet: s. nō musicus: nec hō imusicus. Le. li. (Eoz autē) q sicut sicut simplicia: dicimus si eri o uplr: aliqd quidē pmanens fit vt hō fit musicus: aliud vō nō pmanēs vt imusicus fit musicus. (Dox qdē enī pmanet musicus factus si nō manet imusi cū: neqz simplr: vt iaz dñ est: neqz cōpositū pmanet: qz nō pmanet homo imusicus.

Notandum fm co^o p^o. 59. q alter cū nō pmanet: s. destrui tur: r nō ē pars generati: alter vō pmanet: r est pars generati. vñ musicus q generat ex hōie: r ex nō musi co: homo. n. pmanet: qñ fit musicus: nō musicus autē non pmanet: cū sit oppositū musicus. Tota igit rō cō mēto rioris est quare manet subiectū r nō oppositū: qz subiectū est pars generati: r oppositū nō est pars ge nerati. S. qz cū hō fit musicus: aut generat hō: aut mu sica: aut cōpositū ex hōie r musica: si p^o igit hō est pars hōis: si 2ª ergo homo est pars musicus: si 3ª igit aliqd pponit ex substantia r accit: r p pñs aliqd est qd nō est substantia: nec accit: mō hec oia sunt in cō uenientia. Dñ dñ quodlibet illo^o triuz generari: hō enī generat nō simplr: s. fm qd: qz est musicus post q non fuit musicus. Stia generat musica terminatiue qz terminat mutationē: r est postquā nō fuit: itez ge neratur ppo^o ex subiecto r accit: qz est postquā nō fuit: itale ppo^o nō est ppo^o per se cū nō sit vñ s. s. est ppo^o p accit: nō sumēdo aliqd ppo^o nō sequit ali qd ppo^o ex substantia r accit: aut aliqd esse qd nō est substantia: nec accit: s. qd aliqd aut aliqd ens p accit: cōponit ex substantia r accit: r tale est substantia rōne subiecti: r accit: i pcreto rōne fore accit: r sic nō est incōueniēs q hō sit pars talis ppo^o sitū: nō sit pars facit ppo^o p se: s. tñ p accit: qñ aut generat forma substantialis tñ subiectū est vō pars generati: sicut vō cū sua forma facit cōpositionē p se. (Determinatis igit hīs) pmissis hīs suppo^o sitio nō Arist. ponit istā cō clusionē: priuatio realr distinguit a subiecto genera tiōis: quā ipse triplr pbat: r p^o sic: illa realr differit: que sunt vñ nūo: r plura spē igit rē. a^o p^o illa realr differit q sunt vñ nūo: r pla spē: s. priuatio r subie ctū generis sūt vñ nūo: r pla spē igit rē. qz oia dñ spē realr differit: r b^o declarat: nam subiectū est illud ex quo aliqd fit: igit subiectū est illud qd est priuatiū for^o: r p pñs subiectū r priuatio sunt idē nūo: ex quo de le inuicē p dñt: r qz illa differit spē q sunt diuer sa: r ratio nūo: id subiectū r priuatio differit spē: alia est enī rō hōis: r alia est rō imusicū. Le. li. (Determinatis igit hīs ex oibus q sūt: hec est accipe si aliqd intēde rit sicut dñmus: qñ o aliud sp subiectū ei qd sit: r hoc si nūo est vñ cūz priuatiōe: s. spē nō vñ est: spē enī dico r ratione idē: nō enī idē est homini r in mu sico esse diffinitiuum.

Notandum p^o fm co^o p^o. 60. q dē generatur sp indiget subiecto aliquo: r est illud qd in rei vīte dñt gene rari. s. in tpe in quo generat in actu: generatū. n. cō ple tū fuit generatū: r nō est in actu. Hoc cōmentū declarat distinctionē cōmēto rioris q triplr pūgit aliqd gñari. s.

Tex. co. 60.

Tex. co. 60.

Liber primus.

Tex.
59.

terminatiue subiectiue ⁊ cōpletiue: illud generat terminatiue qd est termin⁹ gñatiōis prim⁹ ⁊ imediā? .f. forma: ⁊ de h loquit pñia ps cominēti di. oē genera- tum semp indiget aliquo subo: illud generat subiectiue qd est subin gñatiōis: sic enim illud est album i quo est albedo: ⁊ illud pprie calefit: in quo est subiectiue calefactio: ita illud pprie generat: in quo est subiectiue generatio: de hoc loquit scōa pars cōmēti di. subin in rei veritate dicit generari. Illud autē cōpletiue generat gratia cui⁹ sit talis generatio: ⁊ illud est cōpositū ex subo ⁊ forma: siue fuerit forma substantiālis: siue accē- talis: de isto loquit tertia ps cōmēti di. gñatū comple- tum: fuit generatū quādo nō est in actu.

Secundo notandū fm cōmēti eodem p^o qd generatio fm qd est motus necessārio hz subin: ⁊ est illud qd dicit gñari in actu: ge- neratū autē completū fuit generatū: ⁊ nō est in actu: ge- neratio dupl^r sumit vno mō: ut includit formā: ⁊ sic dū generatio est tam forma qm mō cōpositū generat in actu: qz tunc quodlibet illoz est in actu. Alio modo formaliter ut includit motū: ⁊ sic pñia est generatio tam dū hz subin: qd dicit generari in actu: quia tūc est illud subin in actu: ⁊ eodem tpe nō generat forma: nec cōpositū: nisi in po^o: quia nōdum est aliqd illoz: s; pñia motū generationis ambo sunt in po^o p^opropinq ad effectū dicit p^o qd generatū completū fuit gene- ratū: quādo nō erat in actu: subin autē generat quādo est in actu. ¶ Dubitat circa illā p^opositionē pñi subz ⁊ pñiatio fuit vnū numero: ⁊ differūt specie: qm qcuqz sunt vnū numero sunt idē specie: ⁊ quēcuqz differūt spē differūt numero: ut colligit a pñi. s. meth. Rñdet Bur- leus qd in rei veritate illa p^opositio implicat contra- dictionē: sed intētiō pñi est qd subin ⁊ pñiatio predi- cātur de eodē numero: ita qd hic accipit act⁹ exercitius pro actu significato. Ista respōsiō nulla est: qz ⁊ si nul- la predicatio esset: nō minus subin ⁊ pñiatio eēt idē nūo: deinde si illud vñū ē sumit hic pro actu signato ⁊ non pro actu exercitio sequit illaz esse falsam: subin ⁊ pñiatio differūt specie: qz tunc nō predicarent de eo dē specie qd est falsū: qz predicant de eodē numero: igit de eodē specie. ¶ Dicendū ē aliter qd aliqua eē idē vñū nūo itelligit dupl^r. f. simplicit^r ⁊ subiectiue illa sunt vnū numero simpl^r que habēt eandē realita- tem oīo ut Marcus tullius tunica ⁊ indumentū: ⁊ s; hoc vadit illa auctoritas qcuqz sunt idem nūo sunt idē specie: illa vero sunt vnū numero subiectiue qd hñt idem subin: aut vnū est subin alteri⁹: ⁊ sic ignis ⁊ sua caliditas sunt vnū numero: albedo etiā ⁊ dulcedo lactis sunt vnū numero: ⁊ sic loquit pñus. s. meth. di. illa sūt vnū numero quoz mō est vna: quia s; pñiatio est sub- iectiue in mō vñū in subo: ideo mō ⁊ pñiatio seu subin ⁊ pñiatio sunt vnū numero: ⁊ sic aliqua duo sunt vnū numero ⁊ differūt specie: ut ignis ⁊ sua caliditas seu al- bedo ⁊ dulcedo lactis: cū autē dicit quēcuqz sunt vnū aut idē numero sunt idē specie: itelligit de vnitare vel idempritate nūali sumpta simpl^r ⁊ nō subiectiue: qua- liter sumit in p^oposito (Et h quidē pmanet) scōo ad pñiatiōē sic illa duo realiter differūt quoz vnū ma- net sub vtroqz termino trāsmutatiōis ⁊ nō reliquū: s; subz ⁊ pñiatio sunt hui⁹: s; ⁊c. maior pñ ⁊ minor decla- rat: nam si ex imusico sit musicus hō manet tam sub musica qd sub imusica: ut pñ tertia supponē: s; imu- sica nō manet cum musica: nec imusicus cum imusico: nec homo imusicus cū hōie musico p eandē supposi-

Tex.
60.

Tex.
60.

tionē: igit ⁊c. l. li. (Et h quidē pmanet). f. subin (illud vero nō pmanet) vñ pñiatio: nō oppositū quidē per- manet. Homo. n. pmanet musicū aut ⁊ imusicum non pmanet sub vtroqz termino trāsmutatiōis: nec ex am- bobus cōpositū: ut musicus hō. Existo dicto accipit qd dimensionēs ⁊ qualitates simbolic manēt in termi- no generationis: ex quo nō habēt oppositū in ipso ge- nerato: subin enim manet: qz nō habet oppositū in ge- nerato: s; pñiatio qd est terminus a quo generationis nō manet: qz habet oppositū in generato.

Notandum fm cōmēti p^o 60. qd h qd dicit Arist. f. subin ma- nere in termino gñatiōis ⁊ nō oppositū itelligendū est cōiter in oībus pñicamēti: ⁊ in pñicamēto substa- tici in spermate. n. qd sit hō necesse est ut aliqd sit oppo- sitū generato: ⁊ est illud p qd dicit spermatio. n. ho- minis qui sit est opposita rationi spermatis: s; tunc est dubiū de qua oppositiōne loquat p^o nō de opposi- tiōne pñiatiua: qz tam forma hoīs quā spermatis est positiua: nō etiā de oppositiōne pñiatiua: quia forme substantiales nō inuicē pñiatiur. ¶ Dicendū qd pñi- itelligere vtroqz modo: primo quidem qd ille forme opponunt pñiatiue: nec est icōueniēs pñiatiuitas virtua- lis in formis substantiālibus rōne qualitātū. pñiatiū formaliter pñiatiua: quas forme substantiales sibi na- turaliter determināt: quaz vna aliam expellit ad cui⁹ expulsione vna forma substantiālis corripit ⁊ alia ge- nerat: ⁊ ita pñit de forma spermatis que corripit lo- co cuius forma hoīs generat. Pñi etiā loqui p^o de oppositiōne pñiatiua: nec inuicē vñā forma positi- uā esse large pñiatiōē alterius: vnde pñiatio qua- drupl^r sumit. ¶ Primo pro carētia alicui⁹ cū apñi- dine ad illud eo modo quo dicimus tenebraz esse pñi- uatiōē luminis ⁊ cecitate vñus: ⁊ sic loquit Arist. 4. metha. di. qd pñiatio est negatio in subo apto nato de qua pñiatiōne locus est superius di. qd domus sit ex pñiatiōe dom⁹: ⁊ pñiatiū pñiatiuitas prima vñus cuiusqz predicamēti est pñiatiuitas inter habitū ⁊ pñiati- tiōē. ¶ Scōo sumit pñiatio pro forma diminuta tē- dente ad vltioriē pñiatiōē eo modo quo loquit Al- bertus in phyca di. quia forma diminuta pñiatiuitas i mō: fm esse diminutū qd esse est pñiatio materie coagens ad suā perfectionē: sic etiā loquit pñus 3. phycoz di. ēminū a quo: ⁊ ēminū ad quez repugnare oppōne: qd inter habitū ⁊ pñiatiōē: ut magnū ⁊ parū intēsum ⁊ remissū. ¶ Tercio sumit pro altera pñiatiuitatis minozis pñiatiōis: ⁊ sic loquit Arist. 2. de anima di. nigrum esse pñiatiōē albi: ⁊ pñiatiuitas esse pñiatiō- nem multitudinis. ¶ Quarto sumit pro forma tēde- te ad nō ēē: ⁊ sic accipit pñiatiū cū dicit formā spermatis eē oppositā forme hominis. Ecce qd multis modis pñi- uatiō est affirmatio ⁊ nō negatio. ⁊ nihil tñ pprie di- cit pñiatio nisi negatio i subiecto apto nato (Sed ex aliquo) ¶ Tercio ad pñiatiōē sic illa inuicē differūt in quib⁹ variatur modus loquēdi: sed in subo ⁊ in pñi- uatiōe variatur modus loquēdi: igit ⁊c. pñiatiū: cum maiori ⁊ minori declaraf. Primo in naturalib⁹: nā de pñiatiuitis pprie dicit qd ex hoc fit hoc: ⁊ nō pro- prie qd hoc fit hoc: pprie. n. dicit qd ex imusico fit musi- cus: sed nō pprie dicit imusicu fit musicū. De subiectis autem pprie dicit qd hoc fit hoc: nam pprie di homo fit musicus. Secūdo declarat idem in artificialibus: nā bene dicit in artificialib⁹ qd ex hoc fit hoc: vñ ex re fit statua ⁊ nō bene qd hoc fit hoc: eo fit statua: sed in

Tex.
61.

Musicalium.

privatus videtur utroque modo loquendi: quoniam ex musicali seu ex homine musicali sit musicus: vel homo musicus: et etiam musicalis sit musicum: et homo musicus sit homo musicus. I. e. li. (Sed ex aliquo fieri aliquid: et non fieri aliquid. s. p. p. magis quod dicitur in non permanens id est in privatis: ut ex non musico musicali fieri: ex homine autem non sit musicus: at vero et in permanens aliquid quod dicitur sibi intelligendo per permanens subiectum: ex ere enim statua dicimus fieri: non est statua: hoc tamen ex opposito et non permanens videtur dicitur: ex hoc hoc: et hoc: et namque ex musicali et musicus sit musicus: unde et in compositio similiter est: et enim ex imusico: homine et imusicus homo: ut fieri musicus. Ista igitur fundat in secunda suppositione.

Dubatur

quoniam in suppositione secunda dicitur est quod in privatis videtur utroque modo loquendi. s. ex hoc sit hoc: et hoc sit hoc: et in subiectis tamen uno modo loquendi. s. hoc sit hoc: autem dicitur quod ex ere sit statua: et non bene dicitur quod sit statua. Respondet quod Aristoteles non plus voluit nisi quod in subiectis nunquam videtur utroque modo loquendi: quod ubi dicimus quod hoc sit hoc: non dicimus quod ex hoc sit hoc: et contra. In privatis autem videtur utroque modo loquendi: si non expressit illud de subiectis: hoc est quia ut plurimum dicimus hoc fieri hoc. s. in naturalibus: raro autem dicimus ex hoc fieri hoc: sed occurrit difficultas: sicut enim ex homine et albedine fit unus per accensum: ita ex ere et statua fit albus: et non sit statua: et non est ratio quare homo sit albus: et non sit statua: et non est ratio quare ex ere sit statua: et non ex homine sit albus. Respondet quod quia est causa: quod homo potest esse albus: sed non potest esse statua: sicut enim hoc aial. et cetera predicamentum substantie non supponitur pro subiectis: sed pro toto composito artificiali: cuius enim dicitur hoc est album: predicamentum non supponitur pro toto aggregato ex subiecto et albedine: cum sit per se adiectivum: sed tamen pro subiecto supponitur: ut verum est hominem esse album: sed dicendo hoc est statua: predicamentum substantie: si impossibile est esse compositum ex ere et figura: sicut impossibile est hominem esse compositum ex homine et albedine: quia nulla pars est sui totum: et ideo non est possibile esse esse statua: sicut igitur materia non sit hoc: s. ex materia sit hoc. Ita est non sit statua: sed ex ere sit statua.

Contra

conclusionem principaliter intentam arguit multipliciter: et primo sic: quod cum ex extrinseco materie secluso adhuc materia esset privata forma: igitur privatio materie est materia: per privationem: quia si non esset materia ipsa esset extrinseca nature sue: et sic ea remota materia non denominaretur a privatione: alio patet: quia in casu illo materia non haberet formam: sed esset apta nata habere formam. Secundo materia est privata infinitis formis generandis: igitur habet infinitas privationes: sed nulla istarum est forma substantialis vel accidentalis: igitur in qualibet materia sunt infinite res inveniende diuise et distincte: quare nulla est alteri mediata vel immediata extrinseca vel multiplicabilis quod est inconveniens. Tercio sit a privatio forme Antichristi: et quero utrum sit in tota materia corruptibilium vel solum in aliqua eius parte. Si primum igitur forma Antichristi potest educi de potentia huius totius materie et contra potest actuare totam materiam corruptibilem quod est impossibile: si enim igitur non quilibet materia per se igitur est receptiva forme Antichristi contra intentionem philosophi in hoc primo de materia esse potentia ad omnem formam generandam. Quarto quod

utrum privatio materie sit diuisibilis: vel indiuisibilis: si primum ergo diuisibile corruptum sit in adueni formam: et per primum nunquam diuisibilis: produciatur aliqua forma. Si igitur et cum eadem forma possit de duabus materiis generari: sequitur eandem privationem esse in duabus materiis. s. a. b. quo cōcesso sequitur corruptum posse redire idem numero probatur: nam inducat formam Antichristi in a. materia: et sequitur quod in b. manet adhuc privatio illius forme cum sua potentia respectiva: quia propter mutationem factam in a. non est necessarium aliquam mutationem fieri in b. sed quilibet materia habens privationem et potentiam aliquam forme potest illam recipere ergo et cetera. Pro hac pie solent allegari auctoritates quare vnam ita declaravi materiam et privatio sunt vnum numero: ubi videt dicere philosophum quod differentia inter subiectum et privationem est tamen in voce et cetera. 4. meth. d. 1. philosophus quod privatio vere dicitur de materia et cetera. 3. philosophus et cetera. 9. meth. Aristoteles dividit ens in actum et potentiam: cum igitur privatio non sit actus: igitur potentia: igitur non accidentalis: igitur substantialis: et per primum materiam colligitur de intentione philosophi in hoc

Oppositum

primo quatuor propositionibus quarum prima est quod cuiuslibet transmutationis natus: tria sunt principia: materia forma et privatio: prout autem solum duo esse principia: si privatio esset materia. Secunda propositio privatio opponitur forme et materia non opponitur alii cuiuslibet: quod recipit utrumque. Tertia propositio privatio est per se non ens: et materia per accensum non ens: sed nunquam unum et idem est per se et per accensum non ens: igitur et cetera. Quarta propositio materia est per se substantia et privatio non est per se substantia: non esse per se et non esse per se dicitur de eodem: cum sint contradictoria. Quatuor alias propositiones ponit philosophus in hoc primo: quarum prima est quod materia est principium per se compositum natus et privatio principium per accensum. Secunda propositio materia est ingenerabilis et incorruptibilis et privatio corruptibilis in adueni forme generande. Tertia propositio privatio accidit materie: prout autem quod nihil accidit sibi ipsi. Quarta propositio privatio est admixta materie: cum igitur materia non sit admixta materie sequitur privationem non esse materiam: etiam sunt auctoritates alibi pro hac conclusione: dicitur enim Aristoteles in post predicamentis quod ceteras non est ceterum: igitur privatio non est privatum ceterum: sed idem est privatum et privatum esse igitur et cetera. 4. meth. dicit philosophus quod privatio est negatio in subiecto apto nato: sed materia non est negatio in subiecto apto nato: igitur materia non est privatio. Item eodem libro dicit philosophus quod privatio habet materiam subiectam sibi: et est una extremitas oppositionis circuli omne genus entis: igitur materia privatio non habet materiam subiectam sibi: igitur nec aliquid oppositum: neque circuli omne genus entis. Harum propositionum aliquas glossant adversarii dicitur tria esse principia transmutationis ad hunc intellectum quod in cuiuslibet transmutationis preceptu diffinitivo includuntur tres conceptus. s. materie forme et privationis: forma autem et privatio opponuntur ad hunc intellectum: quod illa nota opposita ponitur forma et privatio. Item materie accidit privatio. I. h. predicatio est accidentalis: materia est privatio ut privata. Iste glossa non sunt naturales: sed sophistice interpretantur Aristoteles. quia si nullus esset conceptus non minus essent transmutationes naturales habentes tria principia duo opposita et duo non opposita: sicut et subiectum minus a quo et terminum ad quem: nec est possibile prius et conceptus absque opposito: quod scilicet secantur quemadmodum et res 3. de anima et modi predicandi sunt a modis eundem. 5. meth.

Preterea

si privatio accidit materie: quia illa predicatio est accidentalis ut per

Liber primus.

accidēs: per idē materia accidit priuationi ⁊ substantia
accidēt pira plim in hoc primo ⁊ patet pñtia: qz que
libet illarū est p accidēs: aliquod priuatiū est materia
aliquod coloratiū est substantia. Item phus dicit qd do
mus ⁊ statua ⁊ singula artificialia que generant: sunt
ex cōtrario: cōmentatoz autē ait qd in oib⁹ generabili
bus ⁊ corruptibilibus verū est: omne qd generat fieri
ex cōtrario. s. homo equus lapis ⁊ huius: s. certus est
qd nomina artificialia ⁊ pdicamētū substantie nō habēt
cōtrariū: igitur huiusmodi cōtrarietas est reperienda
in reb⁹ extra aīam: neqz possunt dicere: qd habent con
trariū large. s. p tradicione: qm ostēsum est p cōmenta
toz ex doctrina Aristō. qd talis factio nō est de pira
dicatio in cōtradictō: iū absolute: s. ex cōtrario positi
tuo: v. l. priuatiue sūpto: dicit. n. cōmentatoz expresse qd
in vnoquoqz genere est vna pñtia cōtrarietas. s. inter
habitu ⁊ priuationem.

Notandum primo qd ens dupliciter
capitur. s. cōiter ⁊ stricte
ens cōiter sumptū est obm adequatū intellectus: ⁊ sic
diuidit i ens positiuū ⁊ i ens negatiuū: ⁊ de quolibet
isto: v. l. dicit: ens stricte sumptū est illud qd immediate
diuidit in decēz pdicamēta: ⁊ sic nō dicit nisi de enie
positiuo: pcedo igit qd priuatio est ens: qz omne qd est
in subiecto est ens: sed priuatio est in subo fm Arist. ⁊
cōmentatozē hic ⁊ .4. meth. qd priuatio est ens tenen
do cum pho qd realiter distinguit a subiecto: nō tñ est
ens stricte sumptū: sed tñ cōiter: vt est obm intellect⁹:
dicētenim phus. 4. meth. qd priuatio nō est simpliciter
ens: nec simpliciter nō ens: s. tenet mediū inter ens ⁊
nō ens: tamē sic ens priuatiū dicit necessitatē forme
⁊ aptitudinem subiecti ad illam.

Secundo notandū qd accēs dupliciter
sumit: v. l. cōmunitē ⁊ stricte:
accidēs cōiter sumptū diuidit in accēs positiuū ⁊ in
accēs negatiuū: ⁊ sic accipit a Por. tñ dicit accidēs est
qd adest: ⁊ abest: preter subi corruptionē: accēs stric
te sumptū est illud qd immediate diuidit in .9. pdicamē
ta accidētū iuxta doctrinā Aristō. i. pdicamētis diui
denis accidēs in absolutū ⁊ respectiū: ⁊ isto nō est
pcedendū priuationē esse accidēs: sed bene primo ex
quo priuatio accidit materie fm cōmentatozē ⁊ adest ⁊
abest: tam subo in actu qd subiecto in potētia preter cor
ruptionē illius. Ad pñmū dicit qd sicut māceli non
priuat forma subalē: quia nō hz illius priuationē ane
xam: ita mā hōz inferioz secluso oī extrinseco nulla
forma priuaret: ⁊ cū dicit in tali casu: ipsa nō hret for
mā: ⁊ esset apta nata hre formā illud negat: vnde nō ē
possibile diffinitio absqz diffinitio: ideo nulla esset pri
uatio: nulla esset negatio in subiecto apto nato: ⁊ pñter
in tali materia: multa esset aptitudo ad formā. Ad
2m dicit qd priuatio est multiplicabilis ad oēm pñtiā
materie: vnde multiplicari nō solū in formis reperit:
sed etiā in priuationib⁹ ⁊ negationib⁹: ⁊ pñter concedo
infinitas esse res in mā: quaz nulla est alteri mediata
vel immediata positiue: qlibet illaz priuationū est al
teri immediata negatiue: qz inter illas nō dat medium.

Ad 3m pcedo qd a priuatio est in tota mā corruptibi
liū ⁊ in qualibet pte ei⁹: ⁊ qd forma Antixpi pōt educi
de po⁹ hui⁹ tot⁹ materie: qz sicut multiplicatur priua
tio ad oēm prem materie: ita po⁹ respectiua: nō tñ sed qd
qz forma Antixpi possit actuare totā istā mām: qz non
est possibile totā hāc esse sufficienter dispositā pzo in
troductione forme Antixpi: sed soluz sequit qd qlibet

porzionē huius materie sibi pporzionālē qtu⁹ est ex
se pōt actuare: nullam in actu nisi eā quā reperit suffi
ciētē dispositā. Ad 4m respondet qd si forma est in
diuisibilis priuatio ē idiuisibilis. Si autē diuisibilis
priuatio est etiā diuisibilis nō positiue: sed negatiue:
nō extēsiue: s. multiplicatiue f3 qd apparebit in lectio
ne sequēti de intēione pñtiatoz: ⁊ cū pcludit qd cor
ruptū pōt redire idem in nūo negat pñtia: quia qcto
corruptū priuatio ⁊ potētia respectiua in a tam cito
corruptū in qualibet alia parte materie absqz muta
tione illius pñtis. Si. n. relatio potest aduenire alicui: ⁊
corruptū in illo sine mutatione facta in eo fm Aristō. s.
phycoz ⁊ formari priuationes ⁊ negationes. Sed ou
bitat phylosophus dixit sup⁹ qd albi sit ex nō albo
⁊ nō ex quolibet nō albo: sed solū vbi est priuatio al
bedinis: si qd in qualibet parte materie est priuatio al
bedinis: igit albi sit in qualibet parte materie. Res
pōdet negādo pñtiā: s. solū sequit qd albi aptū na
tum est fieri in qualibet parte materie: sit. n. albi solum
ex illa parte materie in qua est priuatio albedinis cō
iuncta alijs dispoñibus dispoñis faciētib⁹ pzo gene
ratione albedinis. Ad auctoritates respondetur qd
illa ppositio mā ⁊ priuatio sunt vñū numero ē expo
sita iuxta intēionem Aristō. cū vero dicit cōmentatoz
qd inter illa est differētia fm vocē: verū est. i. fm diuer
sum modū loquēdi: quia aliter loqmur de subo ⁊ al
iter de priuatione: neqz dixit solum imo oppositū. s. qd
etiā differūt fm rem ppter duas rationes textuales.
Item concedo qd priuatio dicit de mā nō in abstracto:
sed i cōcreto: sicut enā albedo de substantia. Ad diuisio
nē vero Arist. 3. phycoz ⁊ .9. meth. dico qd diuidit ens
stricte sumptū. i. positiue: ⁊ sic nō dicit de priuationē f3
potentiā: nec fm actum: cū nō sit actus: nec po⁹: s. sola
negatio di. aptitudinē: vt patuit ⁊ c.

Multipliciter Ter.
cō. 62.
aut cū dicitur. Ista est secū
da pars principalis huius
capituli. in qua Aristō. de
clarat necessitatē nominato
rum pñtiatoz. ⁊ facit duo.
Primo pñtiat vñaz disti
ctionē. Secundo exequitur
de intēto ibi (Manifestus quia). Distinctio est ista: qd
duplex est generatio. v. l. simpliciter ⁊ fm quid. genera
tio simpliciter est generatio substantie. generatio fm
quid est generatio accidentis: ⁊ ratio qz generatio ter
minatur ad esse: vt ponitur in post pdicamētis: ⁊ pñ
mo de ge. monis autēz vel mutatio specificatur a termi
no ad quē. 2. phycoz ⁊ 3. generatio substantie termina
tur ad esse simpliciter: ⁊ generatio accidentis termina
tur ad esse fm quid. generatio substantie est generatio
simpliciter: ⁊ generatio accidentis est generatio fm qd.
patet consequentia cū maiori: minor vō declaratur: nā
generatio substantie terminatur ad substantiā: ⁊ gene
ratio accidentis terminatur ad accidēs. 2. phycoz: nō
sed substantia habet esse simpliciter ⁊ accidēs tñ fm
quid oī. pho. 7. metaphysice: qd accidēs non est ens
nisi quia entis. igitur ⁊ c. Item non solum ex parte for
me: sed etiā ex parte subiecti ostenditur generatio
nem simpliciter esse generationē substantie: ⁊ genera
tionem accidentis esse generationē fm quid: quia
cum generatur forma substantialis ppositus substan
tiale. simpliciter incipit esse: quia est postqz non fuit: sed

Philosophicorum.

cum generatur forma accidentalis ipsum compositum non simpliciter incipit esse sed cum addito. scilicet album vel nigrum: calidum vel frigidum: pedale vel bipedale. Le. li. (Multipliciter autem cum dicitur fieri). scilicet simpliciter et per quid. et hoc quid non simpliciter fieri. scilicet accidentium. sed hoc aliquid fieri. id est aliquid fieri hoc: ut puta quale vel quatum. (Simpliciter autem fieri substantia per se solam et per quid alia). Notandum quod in generatione substantie generatur compositum substantiale: et in generatione accidentis propositum accidentale: constat autem compositum substantiale esse unum simpliciter cum sit compositum per se: compositum autem accidentale est unum per quid: cum sit compositum per accidentis: scilicet unum et ens: convertitur igitur in generatione substantie generatur ens per quid: propterea generatio substantie est generatio simpliciter: et generatio accidentis est generatio per quid. (Manifestum quod). Ista distinctione premissa. philosophus ponit duas conclusiones: quarum prima est ista: in omni generatione non requiritur substantia. Secunda conclusio in qualibet generatione requiritur materia forma et privatio ibi. (quare ostenditur). Prima conclusio tripliciter arguitur. et prima in generatione accidentis naturalium: cum sit quantum vel quale aut aliud aliorum predicamentorum: accidentium necessario ponitur substantia cum non possumus imaginari aliquam formam accidentalem naturaliter incipere esse quin illa adveniat alicui substantie substantie licet quoniam substantia non potest dici de subiecto aliquo: omnia autem accidentia naturalia de materia sua habent quod dicantur de substantia et quod adveniat substantie subiecte. Le. li. (Manifestum quia necesse est in qualibet generatione et subiecti aliquid quod sit). id est transmutari: et enim quantum et quale et ad alterum et quando et ubi sunt in subiecto aliquo: per quod est quod sola substantia de nullo alio dicitur subiecto: sed alia omnia de substantia.

Tex.
co. 62.

Notandum quod non est inconueniens accidens esse subiectum tantum substantie quam accidentis: quod forme substantiales non possunt esse in materia sine dispositionibus accidentibus: neque quantitates materiales possunt aduenire substantie nisi mediante quantitate: scilicet est impossibile accipere alicui inherere nisi substantie: nec in sacramento altaris albedo et dulcedo proprie inheret quantitati sicut neque in materia quantitate cum ex his nullus tertius stat: sed sunt in quantitate tantum in subiecto dispositionis actu vel appetitine: quod non illa accidentia non sunt subiective in substantia. h est miraculose: et non naturaliter.

Notandum

Notandum quod non est inconueniens accidens esse subiectum tantum substantie quam accidentis: quod forme substantiales non possunt esse in materia sine dispositionibus accidentibus: neque quantitates materiales possunt aduenire substantie nisi mediante quantitate: scilicet est impossibile accipere alicui inherere nisi substantie: nec in sacramento altaris albedo et dulcedo proprie inheret quantitati sicut neque in materia quantitate cum ex his nullus tertius stat: sed sunt in quantitate tantum in subiecto dispositionis actu vel appetitine: quod non illa accidentia non sunt subiective in substantia. h est miraculose: et non naturaliter.

Dubitatur

probatum quod non solum accidentis dicitur de substantia: sed etiam substantia: quod sicut compositum recipit formam accidentalem: ita materia forma substantiale: tunc sicut forma accidentalis dicitur de subiecto suo: ita forma substantialis dicitur de subiecto suo. Preterea quodlibet superius dicitur de inferiori suo tanquam de subiecto suo. Per Aristoteli in predicamentis: scilicet tantum superius quam inferius est substantia per Aristoteli in hoc primo: ergo substantia dicitur de subiecto suo. Ad primum respondetur negando consequentiam: quod substantie forme accidentales est subiectum in actu: sed substantie forme substantialis est substantia in potentia per Aristoteli. et de anima: unde materia non est proprie sensitiva vel intellectiva: scilicet ipse compositus est huius: non ergo denominat forme substantialis materiam in qua est subiectum: sed ipse totus in quo est constitutus. Ad secundum dicitur quod Aristoteli non loquitur hic de subiecto predicatois. sed de subiecto inhesionis: constat autem nullum superius inherere suo inferiori cum prius sit superius quam inferius per Aristoteli in post predicamentis. (Quod autem et substantie). Secundo declaratur eadem conclusio in generatione formarum substantiarum. et hoc inductiuem: nam in generatione alicuius spiritus est substantia: et in plantis semen est substantia: et ex quo generantur vege-

Tex.
co. 62.

tabilia: et ita in alijs. Et accipit hic philosophus substantiam sub alteratione: quod corruptum: et non substantia per se permanens: quod illud est notum per sensum: substantia autem quod permanens non cognoscitur nisi per intellectum: et illud est materia prima. Le. li. (Quod autem substantia et quicquid alia simpliciter entia ex quodam subiecto sunt considerantur: sicut utique manifestum: tempore enim est aliquid quod substantia: et ex quo sit: ut plantae et alia ex semine).

Notandum

primus per Aristoteli. 2°. 62. quod quomodo generatio albi per se est motus indiget principio opposito ei quod generatur: ex quo sit motus: et tertio subiecto motui: et si mulier est in alijs generationibus et per se oppositi sue cessante recedit a subiecto: et sunt in ipso per se generati. Similiter est in substantia. In semine enim apud generationem hominis non cessant per se seminare: et per se hominis fieri: donec forma humana perficiatur: hoc si forma hominis recipit perfectionem. Si autem negatio non istud accidit in accidentibus: proprijs forme generate. unde necessario generatio sequitur alterationem. Ecce quod generatio substantie ita indiget subiecto et opposito: sicut generatio accidentium: nam sicut cum ex albo sit nigrum requiritur aliquid quod prius est album: et postea nigrum: ita cum ex semine sit homo. requiritur aliquid quod prius est sub forma spermatis: et postea sub forma hominis. Et sicut in generatione accidentium per se sunt successue recedunt a subiecto et sunt in eo per se generati: similiter est in substantia: quoniam per se spermatis successue recedunt et per se hominis sunt donec perficiatur forma humana. Et si arguitur forma hominis est indiuisibilis: ergo non potest particulariter acquiri. Respondetur: quod si forma est prius illa particulariter acquiri. Si autem imparibilis imparibiliter inducit: sed accidentia propria illius particulariter et indiuisibiliter accipiunt. Contra prius de forma naturalis que diuisibilis et prius est: cum sit forma ex materia: et tamen subiecto inducit: aliter daretur minus minimo in infinitum. Secundo accidentia propria alicuius nunquam sunt sine illo: ut per inductionem accidentia propria forme indiuisibilis successue acquirunt per se commentatores. igitur etiam ipsa forma indiuisibilis quod contra eum est. Ad primum dicitur quod non omnis forma prius acquiri prius: ita quod una pars quantitatua acquiratur ante aliam. Sed omnis forma paribilis in partes actuales. que scilicet possunt per se existere acquirunt particulariter: et h est intentio commentatoris: sed minimum naturale non habet nisi si partes potentiales. Ad secundum dicitur quod accidentia propria sunt duplicia: quedam in fieri: et quedam in facto esse: accidentia propria in fieri alicuius forme sunt illa que disponunt materiam ad illam formam: sic quod non ad aliam: et talia accidentia non semper sunt simul cum forma: imo precedunt formam: et de talibus accidentibus loquitur hic commentator. Accidentia vero propria in facto esse non acquiruntur paribiliter: sicut nec ipsa forma cum illa fluat a natura specifica forme. (Sunt autem que sunt). Tertio suadetur eadem conclusio in generatione entium artificialium et inductiuem. nam eorum quod sunt per artes: quedam sunt per transfigurationem hoc est per transmutationem rei ab una figura in aliam figuram sicut statua: quedam per appositionem vel fluxum per hoc quod concurrunt diuerse aque: quedam per subtractionem partium materialium: sicut mercurius ex lapide: quedam autem sunt per compositionem ut domus: adhuc quedam artificialiter sunt per alterationem: et talia non sunt solus per artes: quauis ars inuenit naturam in generatione talium: huiusmodi autem sunt que transmutantur substantialiter: et in omnibus istis generabilibus est aliquid sub

Tex.
co. 63.

Liber primus.

lectus: vt inductiue patet. L. li. (Sunt autem que sunt simpliciter) id est vniuersaliter per artes: alia quidem transfiguratione vt statua: alia vero appositione vt que augmentantur per concursus multorum: vt fluius: alia vō abstractione vt ex lapide mercurius: compōne autē vt domus: alteratione vō vt que conuertuntur fm materiaz: omnia autē que sic sunt manifestus est quoniam ex subiectis sūt. Istis declaratis potest conclusio sic demonstrari in omni generatione naturali vñ artificiali requiritur subiectum: sed omnis generatio ē naturalis vel artificialis: ergo in omni generatione requiritur subiectus: patet consequentia cum minor: maior autē est inductiue ostensa.

Notandum primo fm cōmentatozē commento. 63. qd transmutatio substantialis et transmutatio accidentalis dupliciter pueniūt: p̄io i h q vt qd ē alteratio eiusdē rei de vna qualitate in alia: et de vna dispositiōe in aliam vnde qualitas dupliciter sumitur: scilicet cōmuniter et p̄prie. Cōmuniter p̄o omni forma informante vel actiuate: et sic loquitur philosophus in predicamentis caplo de substantia vbi dicit secundā substantiā si gnare quale quid: et p̄o in vniuersalibus q differētia essentialis predicat in quale: qualitas vero p̄o p̄prie sumpta est forma predicamenti quantitatis quā Aristō diffiniens in predicamentis dicit: qualitas est fm quā quales dicuntur. Et quoniam motus specificatur a termino ad quē. 2. p̄prie 2. p̄prie ideo alteratio consequenter sumitur cōit p̄o di motu vñ mutatione ad formam: et p̄prie p̄o solo motu vel mutatione ad formā p̄dicamenti q̄litate: p̄mentatoz igitur non loquitur de qualitate vel alteratione p̄prie et stricte sumpta: sed cōmuniter et large: concedendo tam generationē q̄ augmentationē esse alterationē: et t̄z substantiam q̄ quantitatem esse qualitates: vult igitur dicere cōmentatoz q in hoc conueniunt ambe transmutationes quia vt qd est transmutatio vnius rei: de vna forma in alia: et p̄o 2. p̄o 2. Secundo conueniunt transmutatio substantialis et accidentalis fm p̄mentatoz: quia illud q̄ desert vt qd demonstrationes est idē numero et ē cōp̄ demonstratiū. Vbi est intelligendū q in eodē subiecto fundatur modus et forma ad quāz motus: modo non solū motus substantialis inheret materię: sed etia forma accidentalis: aliter in corruptione compositi naturalis corūperētur omnia accidentia eius contra snāz p̄p̄. 2. de ge. vi. q in elementis habentibus symbolus est faciliō transitus q̄ in non habentibus: quia in non habentibus corūpūntur due qualitates p̄p̄e. in habentibus vō symbolus tantus vna corūpūtur. Si ergo eadē qualitas numero manet in generato et corūpto: oportet illā inherere materię: que etiā manet. Si igitur t̄z forma accidentalis: q̄ substantialis est inheret in materia: oportet vt qd transmutationes. scilicet substantiales et accidentales esse inheret in materia: et hoc intendit p̄mentatoz vi. q̄ deferens vt qd transmutationes est idē numero. scilicet materia p̄ia. Et quia materia p̄ia nuda nō subijciuntur hīs formis nec transmutationibus: sed necessario vestitur q̄tate per quā recipit omnes formas et transmutationes. ideo inquit cōmentatoz q̄ deferens vt qd transmutationes est cōp̄us demonstratiū. id est materia p̄ima deferens vt qd transmutationes est extēsa per quantitatem. scilicet interminatā: quā ipse cōmentatoz in de substantia oibis dicit esse cōeternāz materię. Sed dicit

Burleus q̄ per cōp̄us demonstratiū intelligit cōmentatoz aggregatū ex materia et quantitate interminata: et hoc est illud idē numero. qd desert vt qd transmutationes: licet sit subiectus per accidens: materia vō subiectus per se. Indubie hec nō potest esse intentio p̄mentatoz: quia hic non loqueretur de subiecto per accidens nisi loqueretur de subiecto per se: cum scientia demonstrationis relinquet ea que sunt per accidens p̄mo posteriorū 2. 2. p̄p̄o 2. Deinde tale aggregatū non est p̄p̄ie cōp̄us cum non sit cōp̄ p̄dicamenti substantię nec quantitatis nec qualitatis: cōp̄us enīz p̄dicamenti substantię componitur ex materia et forma substantiali. Cōp̄us p̄dicamenti quantitatis est quantitas triūz dīmensiōnū: cōp̄us autē p̄dicamenti qualitatis cōponitur ex composito substantia li et forma accidentali naturali vel artificiali.

Secundo notandū fm cōmentatozē eodēz cōmento q̄ antiqui: q̄ viderūt q̄ q̄ res transmutat i q̄busdā istis dispositionibus statim nomen et dispositiō eius transmutabatur in quibusdā non: vocauerunt primūz modūz transmutationis in substantia et alterationē substantię. Secundo vō transmutationes in quā nec nomen rei: nec eius diffinitio transmutantur vocauerunt alterationes accidentales. Differunt igitur iste due transmutationes. in hoc: quia per substantiales transmutationes res acquirunt vel amittunt nomen et diffinitiones: non autē per transmutationes accidentales. Si enīz fortes transmutatur substantialiter: aut de non esse ad esse: sic acquirunt nomen et diffinitiones: quia est homo postq̄ nō fuit homo et est animal rationale postq̄ non fuit animal rationale. Si autē transmutatur de esse ad non esse: sic amittit nomen et diffinitiones: quia desinit esse homo et animal rationale postq̄ fuit quodlibet illorum. Si autem forma transmutatur accidentaliter acquirendo vel deperdendo albedines non propter hac acquirunt vel deperdit nomen et diffinitiones: quia non minus est homo et animal rationale.

Cōtra predicta arguitur primo q̄ non idem numero est subiectum vtriusq̄ transmutationis nec forme substantialis et accidentalis: q̄ dicit p̄us primo de ge. q̄ transmutatio substantialis et transmutatio accidentalis differunt per subiecta: et cōmentatoz secundo de anima q̄ in hoc differunt forma substantialis et accidentalis: quia forma accidentalis aduenit enti in actu: forma substantialis aduenit enti in potentia. Secundo arguit q̄ in transmutatione accidentali res acquirunt vel amittunt nomen et diffinitiones: quia si forma transmutatur a nigro in albu ipse acquirit nomen albi et suā diffinitionē. Si autē transmutatur ab albo in nigrū: ipse deperdit illud nomen et illā diffinitionē. Ad primū dicitur q̄ forma substantialis seu transmutatio substantialis nō habet nisi vnum subiectum inherētiōis cum quo facit compositiones: videlicet materia p̄imā: forma autē accidentalis ac sua transmutatio habet duplex subiectus: videlicet p̄p̄inquit qd est compositus substantiale et re motum q̄ est p̄ima materia: non ergo differunt illa p̄ subiecta isto modo: quod forma substantialis et sua transmutatio sunt tantūz in subiecto in potentia: et forma accidentalis et sua transmutatio sunt tantūz in subiecto in actu: sed quia forma substantialis nunq̄ aduenit subiecto in actu: sed in potentia: forma vō accidentalis nunq̄ aduenit subiecto in potentia q̄n

Philosophicorum.

adueniat subiecto in actu cū quo facit cōpositū intel-
ligendo p subiectū in actu cōpositū substantiale nō pos-
sibile ad vteriorē formā substantialem. ¶ Ad scdm di-
citur q in casu illo soz. acquirit nomen et diffinitionē ac-
cidentalē seu deperdit aliq d illoz. ex quibus nō sequi-
tur q soz. acquirat nomen et diffinitionē seu deperdit
aliq d illoz. q2 a fm quid ad simpliciter fallit conse-
quentia: sicut etiā nō sequitur soz. variat formā vel speci-
em: hec enī absolute supra coniuncta termino substantia-
li nō supponunt nisi pzo re predicamenti substantie.
Ex predictis sequitur quatuor correlaria s3 cōmenta-
tozē in eodē cōmento: quoz pzmū est qd pma mā
nō potest denudari a corporeitate: quia si denudaret
a corporeitate inq̄t ipse tunc hēret ex se formā substantia-
lialem: h' conditionalis sic declaratur: si mā denudaret
a corporeitate ip̄a nō esset extensa: ip̄a nō posset re-
cipere aliquā formā substantialem: sicut nec qualitates
māles necessario pcedentes iductionē forme substantia-
lis: cū igitur mā nō possit esse sine forma substantia-
li: ergo si mā denudaretur a corporeitate ipsa hēret in
se formā substantialem inseparabilem sibi: sed hoc est incon-
ueniens: q2 tunc nullā aliā posset recipere. ¶ Secundū
correlariū q3 dimensiones que videntur inseparabi-
les a mā et semper manere eodē numero sunt accidentia:
q2 si essent substantie: tunc nō mutaretur nomē neq3
diffinitio istius obiecti in transmutatione substantiali: q2
istud subiectū haberet nomen et diffinitionē inseparabi-
lem sibi. ¶ Tertium correlariū q subiectū hāz dimen-
sionē est ip̄a mā pza: et nō substantia cōposita: quon-
iā se habz p modū pproprie passionis respectu mate-
rie: et cū sint coeternae sibi et nō pposito: vnde dicit cō-
mentator q asserens hāc materiā esse corpus peccat si
aut peccat aut cūcūq3 existimās q subiectū deferens di-
mensiones sit habens formā in actu. Contra supra di-
xit cōmentator q mā est corpus demonstratū: et nunc
dicit q nō est corpus ista videtur repugnare. Respon-
detur q cōmentator dicit hīc materiā nō esse corpus
vt putat Auicenna. s. cōpositū ex actu et potētia sub-
stantiali: sibi autē dixit materiā esse corpus demonstra-
tum in predicatione denominatiua. scilicet mā esse cor-
porē et extensā per quantitātē. ¶ Quartū correlariū
q corpus celeste nō est in potentia ad aliquā dispo-
sitionē substantialem: nec generationē nāles: quia corpus
celeste caret hoc subiecto: scilicet mā prima ratiōe cuius
aliquid est in potentia ad dispositionē substantialem: et
quia corpus celeste inquit cōmentator caret hoc subiecto:
ideo caret forma que sustentatur per hoc subiectū: et
ideo necesse est q forma corporealis celestis sit liberata
nec forma corporealis cōstituitur per corpus celeste: sed
corpus celeste constituitur per illā iquit cōmentator. Du-
bitatur qm in tertio correlario dicit cōmentator q sub-
iectū hāz dimensionē est pza mā: sed in celo sunt om-
nes dimensiones: igitur in celo est materia: et ita appa-
ret contradictio. Respondetur q cōmentator nō di-
cit in celo nullo modo esse materiā: sed q in celo nō
est mā que est subiectū virtutisq3 transmutationis: ideo
semper loquitur discrete q corp⁹ celeste caret hoc sub-
iecto: quia ergo in celo nō est mā que sit potentia ad
formā substantialem: ideo forma celi nō educitur de
potentia materie: et consequenter ordine nature est pzi-
or materia celi: ppter ea forma celi nō constituitur
per materiā celi: sed magis econtra. In cōpositis au-
tem generabilib⁹ et corruptibilib⁹: q2 illoz forme edu-
cuntur de potentia materie: ideo ille per materiā cor-

ruptibilem dicuntur constitui. (Quare ostensūz). Se Tex.
cunda conclusio in omni generatione requiruntur tria co. 64.
principia. scilicet materia forma et priuatio: probatur
in omni generatione generatur cōpositū: vt patuit. igitur
in omni generatione est aliqd q sit fm setotum: scilicet
forma et aliqd q sit h' dupliciter: scilicet subiectū
et oppositū: verbū gratia in generatione musici genera-
tur musica fm setotam et aliqd sit h' dupliciter: videlicet
subiectum: vt homo sit musicus et oppositum scilicet in
musicum sit musicum. Idem etiam patet in artificiali-
bus: quoniam pp formā artificialem que generatur
opozet signare subiectum: scilicet ens aurum vel lapi-
dem et opozet signare oppositum: videlicet priuatio-
nem et figuratōnem inordinatōnem vel informatio-
nem. Le. li. (Quare ostensū ex dictis est: quoniam q
sit semper cōpositum est: et est quidem aliqd q sit
totaliter. scilicet forma: est autem aliqd q hoc sit: et h'
dupliciter aut enim subiectum aut oppositum: utro au-
tem opponi quidem nō musicum subiecti autem ho-
minem. In artificialibus vō in figuratōnem et ordinatō-
nem: et informatōnem oppositum: es autē et lapi-
dem et aurū subiectū).

Notandum primo fm cōmentatorē
q Arist. exempla po-
nit in transmutationibus accidentalibus et nō sub-
stantialibus: quia notiora sunt: vnde etiam in gene-
ratione substantie aliquid denominatiue generatur
scz cōpositū ad cuius generationē concurrunt forma q
fm setotus incipit esse: et concurrunt subiectū: scilicet ma-
teria prima et priuatio eius de forme substantialis ad-
mixta materie. Ex quibus patet q aliqua est transmu-
tatio cuius subiectū est tantū ens in potentia: vt tras-
mutatio substantialis: cuius subiectū nō est nisi mate-
ria pza loquendū de subiecto inhesionis. Aliqua vō
est transmutatio: cuius subiectū nō est nisi ens in actu
vt transmutatio artificialis: quia forma artificialis nō
est inhesionis nisi in pposito naturali: scilicet ere auro: aut
lapide. Aliqua autē est transmutatio: cuius subiectū est
indifferētē ens in actu: q ens in potētia vt transmuta-
tio acci. formaz naturāli: calefactio enī sicut calidi-
tas est inhesionis in cōposito: q in materia: licet non
equaliter: quia est per se pzo in mā: per se aut nō pzo
in cōposito: ex quo corrupto cōposito eadē caliditas
numero manet in generato. Et si arguitur q accidens
migrat de subiecto in subiectū. negatur consequentia: s3
bene sequitur q definit in formā vnū subiectū in actu
incipiendo in formā vnū aliud: nec hoc tollit esse per
se in cōposito: sed bene per se primo. Unde quia ri-
sibile inest homini per se pzo nō potest inueniri nisi
bile sine hoīe: et quia inest sozī per se nō pzo: potest
inueniri risibile sine sozī. Ita in proposito caliditas:
vel albedo inest materie per se pzo: et ideo nō potest
aliquid illoz inueniri absq3 materia: et quia cōpōit
inhesionis cōposito per se nō pzo potest inueniri absq3
illo cōposito. Si autē accidentia aliquo modo di-
cuntur subiecta: hoc est tantum dispositiue: sola sūt sub-
stantia est subiectū inhesionis sicut sola substantia cū
forma substantiali vel acciāli facit cōpositū vnū.

Secundo notandum q cōmentator cō-
mento. 63. mouet vnū dubiū
circa dictū Arist. oē q generatur cōponitur ex mate-
ria forma et priuatione: cuius priuatio recedat et nō ma-
neat cūz genito: sed sola materia et forma ex quibus
generatur cōponitur. Respondet dupliciter cōmenta-

Liber primus.

ex.
1.64.

102. Primo q̄ Aristō. intelligit. de generato incōpleto quod est in via generationis. In tali enī generato exi-
guntur tria subiectū forma et priuatio: cuius illud habet
at partes forme et partes priuationis: sed generatū cō-
pletū est p̄cise ex duobus cōpositū: scilicet ex mate-
ria et forma. Secundo respondet cōmentator q̄ non
intelligit philosophus. generatū cōponi ex hīs tri-
bus: sed solū cōponi ex materia et forma: priuatio au-
tem est de dispoē gñāti: q̄ semper aliquid illius ē in ma-
teria usq̄ ad cōplementū generatū. ¶ Dicit tamē bre-
uius et melius q̄ Aristō. nunq̄ asseruit generatū cō-
poni ex hīs tribus: s̄ cōpositū: quia superius proba-
uit priuationes cōrūpi et nō manere in fine generatōis
sed bene dixit ad oēs generationes illa tria cōcurrere.

Contra istas conclusiones arguitur quadru-
p̄t. Et p̄mo sic aliqua est transmuta-
tio: cuius materia non est subiectū: igitur et. antecede-
ns patet de transmutatione facta in intellectu ab errore in
scientiam: vel de vna opinione in aliam non est enim
materia subiectū naturalis vel artificialis: s̄ solus in-
tellectus. ¶ Secundo: aliqua est transmutatio per quā
non acquiritur nec deperditur forma: igitur et. Antece-
dens patet de rarefactione et cōdemplatione. Dicit enī
Aristō. 4. physico 103 q̄ rarefactio est partū dilatatio
sine acquisitione alicuius: et cōdemplatio est partū
constrictio sine deperditione alicuius. ¶ Tercio: aliqua
est transmutatio ad quā non concurrunt priuatio. igitur
et. probatur antecedens de motu celi qui est transmu-
tatio localis vbi non est priuatio: quia materia celi est
absoluta a priuatione s̄m cōmentatorē hic et in de sub-
stantia 23 bis. ¶ Quarto: omnis transmutatio est su-
bita v̄l successiua si subita: ergo est simul cū forma ge-
nita et per consequens non est priuatio: quia vnus op-
positus non manet cum reliquo s̄m philosophum:
vbi supra: si transmutatio est successiua illi est annexa
priuatio et per consequens deficit forma p̄pter ean-
dem causā. ¶ Ad p̄mum dicitur q̄ materia sumitur
duplicit̄: scilicet cōter p̄o omni subiecto motus vel
mutationis: et sic accipit philosophus secundo physico
et cū dicitur esse materia statue et argentū fiale.
Secundo p̄prie p̄o subiecto formarū sub materiali
us: et sic accipitur in hoc p̄o cū dicitur materia ē in ge-
nerabilibus et incorruptibilibus: cū ergo dicitur cuiuslibet
transmutationis materia: esse subiectū capitur mate-
ria cōmuniter et non stricte: et sic intellectus est materia
intellectionis: et celus est materia motus localis: ideo
philosophus ad tollendū hanc difficultatem nunq̄
nominat materia: sed subiectū q̄ in plus se habet q̄
mā p̄prie dicta. ¶ Ad secundū dicitur quod in ra-
refactione acquiritur raritas: et in cōdemplatione ac-
quiritur densitas: et ad philosophū dicitur q̄ non
ponit ibi tales diffinitiones: quia tunc aqua bulliens
non rareficeret: quia acquirit aliquid de nouo: scilicet ca-
lilitate: nec cōdemplaretur dimissa sue nature: quia
necesse acquirere frigiditatem: vult igitur philosophus
ibi q̄ in rarefactione non acquirit aliqua pars noua
nec in cōdemplatione deperditur aliqua pars anti-
qua: cū quo tamē stat q̄ acquirit et deperditur qualita-
tas. ¶ Ad tertium respondetur q̄ licet in celo non sit
priuatio forme: tamen est priuatio vbi quia continue
partes mutantur sitū et acquirunt vbi: quod prius nō
habebant: igitur in eis est priuatio sitū vel vbiatio-
nis: et colligit de intentione cōmentatoris d̄ in de sub-
stantia 23 bis q̄ celum habet potentia ad vbi: et non

ad formā: constat autem q̄ vbiatio est potentia respe-
ctiua: vbi est priuatio. ¶ Ad quartū cōcedo q̄ aliq̄ est
transmutatio cui est annexa forma et non priuatio: et
aliqua cui est annexa priuatio et non forma nō tamē
sequitur quā ad oēm transmutationem p̄currat forma
et priuatio ad hunc intellectum q̄ non potest esse ali-
qua transmutatio quin per illā acquiratur forma et de-
perdatur priuatio vel contra: quare et.

Manifestum

Tex.
co. 65.

igitur quod si quidem. Ista
est tertia pars principalis
huius capituli: in qua post
manifestationem necessitatis
principaliter materie forme
et priuationis declarat illo-
rum diuersitatem in modo
principiādi ponendo duas conclusiones: quarum p̄-
ma est ista solum materia et forma sunt principia per
se cōpositi naturalis. Secunda conclusio priuatio est
principium per accidens cōpositi naturalis ibi. (est
autem subiectum). Prima conclusio sic demonstrat.
Illa sūt principia per se cōpositi naturalis: ex q̄b̄
per se p̄mo non s̄m accidens sunt: et sūt omnia que
sunt: sed solum materia et forma sunt per se p̄mo: et nō
s̄m accidens sunt et sūt omnia que sunt: ergo solum
materia et forma sunt per se principia cōpositi natu-
ralis. Ista consequentia tenet cum maiori et minori pa-
tet: quia rationes eorum que sunt resoluuntur in ra-
tiones materie et forme: verbi gratia ratio hominis
musici resoluitur in rationes hominis et musici: ideo
homo musicus componitur ex homine et musico. I.e.
li. (Manifestum igitur q̄ quidem sunt cōe et p̄inci-
pia eorum que natura sunt: ex quibus tanq̄ ex p̄mis
sunt et sūt non s̄m accidens: sed per se omnia que sūt
unt): vnūquodq̄ quidem cōpositū naturale dicitur
s̄m substantia: q̄ fiat ex subiecto et forma p̄mo per
se et non s̄m accidens: componit enī musicus homo
ex homine et musico quodāmodo: resoluens enī ratio-
nes eorum que sunt in rationes eorum: scilicet materie et
forme (Manifestū igitur est q̄ sūt que sūt ex hīs). I.e.
omnia que sunt denominatiue sunt solum ex hīs:
scilicet ex materia et forma: vnde hic non sumitur fieri
large sed stricte: vt solum competat cōpositis.

Notandum p̄mo quod philosophus
ponit in littera illam p̄-
ticulari sunt et sūt cōiunctim: q̄ licet priuatio sit prin-
cipium per se ipsius fieri: non tamen est principium ip-
sus esse solum materia et forma que sunt partes essen-
tiales cōpositi naturalis: priuatio aut nō est pars: sed
cōrūpitur in gñāte cōpositi naturalis. ¶ Secundo
notandū q̄ Aristō. ponit illam aliam p̄ticulari quodā-
modo ad denotandū q̄ p̄positio substantie cū accid-
te non est per se cōpositio: sed per accidens: q̄ autē
Aristō. ponit exemplū de forma accidentali: scilicet de
qualitate: h̄ ideo quia magis notū est s̄m cōmentato-
rem cōmento. 65. Sed q̄ dictū est de qualitate inquit.
ipse est intelligendum de substantia. dicuntur enī quo-
dāmodo homo et musicus partes essentielles homi-
nis musici: quia non stat intelligere hominem musicū
q̄n intelligat hō et q̄n intelligat musicū: s̄ nō ecōtra sicut
cōtingit de homine respectu partū sue diffinitionis.

Dubitat contra conclusionem: quia
principia per se alicuius po-
f uig

Philosophicorum.

nuntur in diffinitione illius: ut patet inducitur: siue sint partes rei ut genus et differentia: siue non sint partes ut puncta respectu lineae: sed materia et forma non ponitur in diffinitione compositi naturalis: quia quocumque dato illud non diffinitur per materiam et formam cum in diffinitionibus hominis et equi non ponatur materia nec forma. Respondetur quod licet materia et forma non ponantur in diffinitione hominis vel equi quia compositum naturale est illud quod est intrinsece ex materia et forma: nec sequitur quocumque composito naturali dato materia vel forma non ponitur in diffinitione eius: ergo non ponitur in diffinitione compositi naturalis: arguitur enim a suppositione personali ad suppositionem simplicem: conceditur tamen quod in diffinitionibus hominis et equi ponitur materia et forma: hoc modo homo est animal compositum ex corpore et anima intellectiva. Ista est diffinitio naturalis: alia autem scilicet homo est animal rationale est metaphysica: prima. n. dat ex partibus realibus: quae sunt partes secundum fidem et alia dat ex partibus rationis quae sunt partes secundum imaginationem ut patuit in primo de intentione commentatoris. (Est autem subiectum.) Secunda conclusio priuatio est principium per accidens compositi naturalis: probatur priuatio est principium compositi naturalis et non per se igitur per accidens: patet consequenter cum maiori per ea quae dicta sunt: nam quocumque composito naturali signato generabili et corruptibili: quod de illo sit mentio non stat intelligere transformationem eius per generationem et corruptionem quando intelligatur priuatio illius: minor autem declaratur: si enim priuatio est principium per se compositi naturalis: hoc est ideo: quod est unum numero cum materia quae est per se principium compositi naturalis: sed hoc non arguitur intentum: quod licet materia et priuatio sint unum numero: sunt tamen duo specie ut patet inducitur: quoniam nam quolibet materia ut homo aurum: et sic de alijs numerabilis est inter entia positiua: priuatio autem non numeratur nisi inter entia priuatiua: et ex hoc materia est magis ens et magis principium quam priuatio: quia ex materia sit per se: et non secundum accidens compositum naturale: ex priuatione autem per accidens: forma etiam quocumque sit illa est unum ens positum: ut patet tam in artificialibus quam naturalibus: ut ordinatio domus vel alterius artificialis est unum ens positum: musica etiam est unum ens positum: et sic consequenter discurrere per alias formas quae predicantur de subiecto: propterea forma est principium per se sicut materia et ex ea fit compositum per se primo non secundum accidens: sicut ex subiecto. I. e. li. (Est autem subiectum numerum quod est unum specie duo) homo quidem enim et aurum et omnino materia numeralis est inter entia positiua: hoc. n. scilicet subiectum est aliquid magis quam priuatio: et ratio est quia per se et non secundum accidens ex ipso fit quod sit. priuatio autem et contrarietas accens est: ex quo fit positum: unum autem ens est species. i. forma ut ordinatio aut musica aut aliorum aliquid sic predicantium.

Notandum primo secundum commentatorem primo secundum commentatorem 66. quod prima materia est aliud a priuatione: quia ita se habet ad res: sicut homo ad musicam: et aurum ad anulum et homo: et aurum: et vltima materia secundum quod est materia numeralis in entibus: quod non est in priuatione: licet materia non sit aliquid in actu sed quod est materia: tamen dignior est ut sit aliud demonstratum quam priuatio et dixit h. aristoteles. quia prima materia multum admiscetur cum priuatione: et priuatio etiam differt a materia quoniam generatur ex

ex materia per se cum sit pars eius: ex priuatione autem aliquid est per accidens cum non remanet: ita quod sit pars generati. ¶ Duae differentias ponit commentator ex doctrina aristoteles. inter materiam et priuationem: prima: quia materia numeratur inter entia et priuatio inter non entia. Secunda differentia quia materia manet in termino generationis: et efficitur pars generati: priuatio autem non manet: neque efficitur pars generati: sed corrumpitur. In huius commento inueniuntur rationes manifestantes differentiam inter materiam et priuationem: prima ratio: ita se habet materia ad formas naturales: sicut homo ad musicam: et aurum ad anulum: sed homo differt a priuatione musicae et aurum a priuatione anulorum: igitur materia differt a priuatione formarum naturalium. ¶ Secunda ratio homo et aurum: et vniuersaliter materia secundum quod est materia numeratur inter entia: priuatio autem non numeratur inter entia: ergo priuatio non est materia. ¶ Tertia ratio materia est dignior priuatione: ergo non est priuatio: antecedens arguitur materia secundum quod materia est in potentia: priuatio autem non est in actu: nec in potentia: sed dignior est materia quam priuatio. ¶ Quarta ratio illud quod admiscet alteri non est illud: sed materia est multum admixta priuationi: ergo materia non est priuatio. ¶ Quinta ratio materia est pars generati: et priuatio non est pars generati: igitur priuatio non est materia.

Secundo notandum secundum eodem 67. quod intelligendum est per accens illud quod est per accens: et necessarium: alio. n. quod est per accens alio est necessarium aliud rarissimum: sed priuatio est necessaria generati: quod necessario procedit: sed cum attribuit subiectum generati inueniuntur principium per accens. ¶ Duplex est ergo per accens: vbi necessarium et ratio: priuatio: et si est principium per accens non dicitur ratio: sed necessarium: vbi complete loquendo potest dici quod duplex est per accens. scilicet necessarium frequenter ratio et egle: per accens necessarium est illud quod competit alicui de necessitate ut esse coloratum inest alicui per accens: in necessario: quod necessarium est alio esse coloratum: per accens frequenter est illud quod competit alicui ut in pluribus sicut canescere in senectute competit homini per accidens: in frequenter: quod vbi plurimum sunt homines canis in senectute: per accidens ratio est illud quod competit alicui ut in paucioribus. scilicet canescere in iuuentute competit homini: sed raro. Per accens autem equale est id quod alicui competit indifferenter ut currere et sedere inest homini per accidens equale: quod indifferenter ita illa quod sua contradictoria competit illi.

Tertio notandum secundum commentatorem 68. eodem commentario quod priuatio vltima non separatur a materia sed quantum materia admiscet cum alia forma tamen admiscetur cum priuatione forme oppositae illi: licet igitur materia prima aliquando separatur ab ista priuatione: et ab illa: et sic de alijs quacumque demonstrata: non tamen separatur vniuersaliter a priuatione cuius semper sit in potentia ad aliquam formam generandam: ideo semper est sibi coniuncta priuatio forme generandae: quacumque enim forma signata in materia illi respondet aliqua forma opposita per cuius generationem hec quae est in materia corrumpitur: ergo quamdiu non generatur illa forma opposita tandum manet materia sub priuatione illius forme.

Quarto notandum secundum commentatorem 68. eodem commentario quod materia non habet in se formam propriam neque priuationem propriam: nam si haberet formam propriam: non recipet omnem formam: et similiter si haberet priuationem propriam. Iam positum substantiale non recipit aliam formam: quia habet formam propriam

Tex.
co. 66.

Tex.
co. 66.

Liber primus.

a qua recipit nomē & diffinitionem. Ita materia prima nullam aliam formā recipiet: si aliquam propriam haberet dante sibi nomen & diffinitionem. Si etiam haberet priuationē ipsa sibi determinaret aliquā formā generandam: qua habita nunq̄ amplius alia reciperet: qm̄ talis forma: aut fieret coeterna materie eo modo quo forma celi: aut corrūperetur materia ad corruptionem talis forme eo modo quo corrūpitur compositū ad corruptionē forme sue.

Dubitat si priuatio est principiu p accides: vtrū in corruptione forme per accides adueniat priuatio materie: sicut per accides corrūpitur in generatione forme: & arguit q̄ non. ¶ Primo quia nō eadem priuatio numero: quia aliter corrūptum rediret materialiter idem p̄ra phylosophum. 2. de genera. nec alia: quia diuerse priuationes sunt diuersarum formarū. ¶ Secūdo quia tūc priuationis esset priuatio eo q̄ materia habebit a priuationē: & nō habet ea: ergo priuat a priuationē. ¶ Tertio quia tunc omnis transmutatio esset acquisitiua: eo q̄ per quamlibet transmutationē acquireret forma: vel priuatio. ¶ Quarto q̄ forma corrupta posset regenerari: pbatur priuatio est negatio in subiecto apto nato: igit subiectū habens aliquā priuationē habet ad formā illius priuationis aptitudinē: & p̄ consequens potest illam formā recipere alioquin frustra esset illa aptitudo.

Oppositum colligitur de intentione Arist. in h̄ primo vbisur p̄a dicebatur q̄ musicū corrūpitur i inmusicū & albi corrūpitur in nō album: & non in quodlibet nō albi: sed in id nō album in quo est priuatio albi: & 3. meth. dicit phylosophus q̄ materia sit subiectū priuationis per corruptionē dispositionū naturalium: & in post predicamentis dicit Arist. q̄ ab habitu ad priuationē est possibilis transitus & nō econtra. ¶ Ad primū dicit q̄ eadē priuatio numero aduenit materie que primo corrūpebatur: nec est incoeuens corruptum priuationum idē in numero regenerari: Arist. autem. 2. de ge. intelligit de corrupto positū per transmutationem materie. ¶ Ad 2. nego vtrūq̄ consequentiam: sed bene sequitur materia nō habet a priuationem: & habebit eam quā apta nata est habere: igit priuatur a priuatione: sed negat minor: quia nō est aptitudo nisi ad positū: & p̄sequēter dicit q̄ materia: licet sit tam potentia ad a priuationē: nō tamē est in potentia ad illā: quia esse in potentia ad a priuationē est habere aptitudinē & potentiam respectiua ad illam: & hoc est impossibīle: quia potētia respectiua non respicit nisi formā: vt colligitur a cōmentatore in hoc primo: potest tamē cōcedi q̄ priuationis est priuatio: qm̄ priuationis que ē negatio in subiecto apto nato est priuatio: que est forma in materia: dicitur enim supra: quod omnis forma tendens in nō esse est priuatio: & cōsequenter cōcedatur q̄ materia est in potētia ad priuationem: & habet aptitudinem ad illam: sed illa aptitudo: aut potentia non est respectiua: sed tū absoluta. ¶ Ad 3. concedo cōsequentia: & cōsequens tū quia denominatio sit a nobilio: i transmutatio dicitur acquisitiua vel deperditua quando acquiritur vel deperdit forma. ¶ Ad quartū negatur prima & vltima cōsequētia: quia non cuilibet priuationi corespondet forma generanda: solum priuationi que est respectu futuri cui cōiuncta est

potētia respectiua que cum sit corrupta: non amplius potest regnari: ex quo est ens positū. ¶ Item q̄ priuatio est negatio in subiecto apto nato: cōcedo q̄ materia habens priuationem forme corrupte habet aptitudinem. s. absolutam ad illam formā que quidē aptitudo non est nisi naturalis potētia materie: non tamen potest recipere illam formā: quia nō habet potētiā respectiua: vnde anteq̄ forma generetur materia habet duplicem aptitudinem. s. absolutam & respectiua: & postq̄ est corrupta: habet solum aptitudinē absolutam. (Unde est) Ex predictis Arist. infer tria correlaria quorū primum est q̄ principia sunt aliquo modo duo: & aliquo modo tria: patet nam principia p se compositū naturalis sūt tū duo. s. materia & forma: s; principia p se: & per accides sunt tria: videlicet materia forma & priuatio. Le. li. (Unde est) supple ex dictis q̄ sicut duo dicenda sunt esse principia: est autem sicut tria. ¶ Scdm̄ correlarium principia sunt aliquo modo contraria: & aliquo modo nō sunt contraria: pbatur: principia aliqua nō possunt se recipere mutū & inmusicū: aut calidū & frigidū: aut consonans & incofonans: aliqua autem principia se recipiunt. s. materia & forma: aut materia & priuatio. Idem enim homo aliquando est musicus: & aliquando inmusicus: interdū calidus: aliquando frigidus. Le. li. (Et est) id est cōiungit etiam principia nō esse contraria: ab alterutris enim pati contraria impossibile est: modo vnum principium patitur ab alio: soluitur autem id est hoc declaratur ppter quod aliud est subiectum: hoc enim non est contrarium alicui. ¶ Notandū q̄ pati est dupliciter. s. per corruptionē: & p receptionem contraria nō patiuntur a se inuicem p receptionem: quia vnum contrarium non recipit reliquum tanq̄ subiectū suū: sed bene inuicem patiuntur per corruptionem: quia vnu alterū corrumpit. ¶ Tertium correlariū principia sunt aliquo modo plura contrarij: & aliquo modo non sunt plura contrarij: patet nam principia faciētia numerū inter entia positiua non sunt plura contrarij: quia sunt solū duo. s. materia & forma: principia autem simul faciētia & non faciētia numerum inter entia positiua sunt plura contrarij: quia sunt tria scilicet materia forma & priuatio: vt patet tam in naturalibus quā in artificialibus: quoniam ppter formam: oportet dare subiectum sub priuatione: vt hominem sub inmusicū: & es sub infigurato. Le. li. (Quare neq̄ plura contrarij) sunt principia quodammodo sed duo: vt est dicere nūo. i. nūm positiuū faciētia: neq̄ itē penitus duo: p̄ id qd̄ alterū est esse ipsis scilicet subo & priuationi: sed tria: alterum enim est esse homini & non musto esse: & infigurato & tri distinguuntur enim subiectum non solum a forma: siue sit naturalis: siue artificialis: sed etiam a priuatione illius forme. Ex predictis est soluta questio quam phylosophus dixit superius habere magnam dubitationem: vtrum principia sunt tantum duo vel tria dicendo q̄ aliquo modo sunt tū duo: & aliquo modo sunt tria: nam principia per se sunt tantū duo: sed principia per se: & per accides sunt tria principia contraria sunt tū duo: sed principia contraria & nō contraria sunt tria: principia faciētia numerū positiue sunt tū duo: sed faciētia positiue & non positiue numerum sunt tria: sicut dictum est. (Quot quidem igitur) Jam Arist. epilogat circa determinata: dicens: quot qd̄ ergo sunt principia circa gionē phycoz

Tex.
co. 67.

Tex.
co. 68.

Philosophorum.

et quod totum sicut dictum est: et ostensum est: quoniam oportet subiectum aliquid privari: et contraria duo esse: sed quodammodo alio non necessarium est tria esse principia. Sufficiens erit alterum contrarium: scilicet forme positive facere absentiam et presentiam eius mutationem in materia: quod libet enim contrarium est causa necessarium transmutationis: sed unum positive et reliquum privative: et unum facit compositionem cum materia: scilicet positivum et non reliquum: videlicet privativum.

Circa predicta queritur utrum possibile sit aliquid fieri de nouo nullo subiecto presupposito. Et arguitur quod sic: primo: quia si non hoc videtur esse propter illam propositionem ab omnibus concessam ex nihilo nihil fit: sed illa propositio est falsa: quod suum predictum est verum. Ex aliquo nihil fit: ut tangit ex subiecto: quia neque ex deo: neque ex celo: sit aliquid subiective. **Secundo** anima intellectiva sit cum sit forma substantialis hominis et non sit ex subiecto ex quo non sit de potentia materie quod declaratur sic. Illud quod sit de potentia materie eque bene corrumpitur sicut generatur: sed anima intellectiva est incorruptibilis: de anima: igitur. **Tercio** philosophus ait primo de generatione: quod sicut generatio entis sumptimur est ex non ente quodammodo: data generatio entis sumptimur est ex non ente simpliciter. **Quarto** hec veritas Adam fuisse fiebat: quia illa veritas fuit et non semper fuit: et tamen nullum presupponebat subiectum: quia iam nullum habet subiectum: quocumque enim subiecto non existente non minus: verum est Adam fuisse.

Oppositum probavit Aristoteles a secundo capitulo huius tractatus usque ad locum hunc: quattuor tamen rationes colliguntur a commentatore ex dictis eius in hoc primo commento sexagesimo primo: et 9. physicoz et primo de celo: quibus putavit partem de fatis affirmativam quoniam quarum prima est ista: omnis generatio est finis motus: et omnis motus est in aliquo subiecto: ergo omne quod generatur presupponit subiectum: tenet consequentia cum maiori ex determinatione philosophi primo de generatione: autem patet ex definitione motus assignata a philosopho: 3. physicoz. **Secunda** ratio sequitur aliquid esse transmutatum sine transmutatione data parte negativae questionis: patet de tali quod sit nullo subiecto presupposito in quo non est transmutatio: neque in aliquo alio. **Tertia** ratio sequitur quod aliquid habuit aliquam dispositionem quam nunquam habuit: quia omne quod fit fiebat: ut ostenditur. 6. physicoz: igitur hoc quod fit habuit aliquam dispositionem: sed quod non habuit illam patet: quia neque in se neque in suo subiecto: si nullum presupponit subiectum. **Quarta** ratio antequam res sit possibile est illam fieri: quero de illa possibilitate: utrum sit in subiecto: ex quo debet generari forma et haberi intentum: aut in forma et non: quia illa forma non est: aut in deo: vel in aliqua aliarum intelligentiarum: et iterum non potest stare: quia deus non fit: nec aliqua abstracta intelligentia. Et licet hec conclusionem dant in potentibus naturalibus: non tamen absolute: quia si nullum agens naturale potest aliquid producere sine subiecto: tamen agens supernaturale illud non presupponit cum non agat necessitate nature: sed ex sola determinatione voluntatis sue. **Ideo** pro solutione rationum commentatoris: nisi est notandum quod factio seu productio in plus se habet quam generatio: est enim genus ad creationem et generationem: unde

creatio est productio alicuius nullo subiecto presupposito: generatio autem est productio alicuius ex aliquo subiecto propterea celum non genuit deus: sed creavit: ac primam materiam cum omnibus abstractis intelligentiis: et hinc primo instanti mundi: creatio enim non presupponit motum: et consequenter non presupponit subiectum: generatio autem presupponit motum loquendo de generatione stricte sumpta que est vera transmutatio: ut excludat generationem verbi eterni: de qua hic nullam volo facere mentionem: unde sicut gradus non dicitur intensus nisi quia terminat latitudinem intensum: ita nulla productio est generatio: nec corruptio: nec aliquo modo mutatio nisi pro quantum est terminus motus: hac doctrinam dat expresse commentator 7. 6. physicoz: dicit quod duplex est transmutatio. scilicet per se: et est hec successiva: et per accidens: et hec est subita que ex se non dicitur mutatio nisi quia est terminus motus: ut generatio vel corruptio que ex se est terminus alterationis: et illuminatio que est terminus motus localis. Ex hijs potest intelligi quare secundum philosophum tam in hoc primo: quam in 8. metaphisica non proprie generatur forma: nec materia: sed compositum: quia ad hoc quod aliquid proprie generetur: oportet illud per transmutationem incipere esse: et quod illa transmutatio sit in eo: si autem nihil proprie movetur nisi motus sit in eo: ita nihil proprie mutatur: vel transmutatur nisi transmutatio sit in eo: propterea materia non proprie generatur: quia licet in ea sit transmutatio: non tamen incipit esse per illam transmutationem: nec etiam forma proprie generatur: quia licet incipiat esse per transmutationem: non tamen in ea est illa transmutatio: compositum autem est illud quod proprie generatur: quia per transmutationem incipit esse: ex quo est in materia: et hoc presupposito generationem esse in primo instanti compositum naturalis. **Prima** ratio commentatoris soluta est: quia licet omne quod generatur presupponat subiectum: non tamen omne quod fit presupponit illud. **Secunda** ratio consumitur solvitur dicendo quod si aliquid fit sine subiecto illud non est transmutatum: sicut nec in eo est transmutatio illud tamen est vere factum facione et productione que non est finis motus. **Tertia** ratio nihil concludit: quia non sequitur hoc: ergo fiebat: et ad philosophum 6. physicoz: dico quod ipse cepit facionem stricte pro transmutatione. **Quarta** ratio solvitur per premissa quod illa possibilitas est ubique: quia antequam sit res ubique est possibile illam fieri: si nulla res esset nisi deus producturus Antichristum illa possibilitas esset in deo. **Antichristum** fieri: ex quo non sequitur Antichristum fieri: sed solum Antichristum esse futurum: aut posse esse. **Solutio** rationibus commentatoris solvuntur argumenta ante oppositum facta: et ad primum dicitur quod concedentes illam ex nihilo nihil sit habent eam negativam tenentes licet ex nihilo infinite: licet nihil negant. Ad hunc intellectum quod nihil sit ex nihilo tanquam ex subiecto: et ita illa stant simul ex nihilo nihil sit: et ex aliquo nihil sit: nec contradicunt: sed contradicunt prime est illud ex nihilo aliquid sit: prout equivalet isti aliquid sit ex nihilo: et contradicunt secunde est illud ex quolibet aliquid sit: cui equivalet ista ex nihilo nihil sit tenendo utramque negationem negativam. **Ad 2. m** dicitur contra doctrinam Aristotelis et commentatoris quod anima intellectiva non sit cum sit eterna: et secundum eos unica in omnibus hominibus: nec est verum quamlibet formam substantialem esse deductam de potentia materie: sed tamen formam generabilem

Libri primus.

et corruptibile. Ad tertium potest dici quod philosophus capit ibi illam prepositionem ex ut dicit terminum a quo: et non ut dicit subiectum: quando enim album fit ex nigro: tunc fit ens secundum quid: ex non ente secundum quid: sed quando generatur animal ex semine fit ens simpliciter: ex non ente simpliciter. si ex suo contradictorio: quoniam generatio est ex negativo in affirmatum. id est ex contradictorio negativo in dictorium affirmativum. et philosophus dicit: conceditur tamen cum philosopho primo de generatione: quod genitum simpliciter generatur ex non ente simpliciter tanquam ex subiecto: non quod negatio neget universalem ens: neque universaliter substantiam: sed tamen ens in actu: quoniam verum est omne genitum generari ex non ente in actu: sed tamen ex ente in potentia. Ad quartum dicitur quod illa veritas Adam fuisse fiebat in aliquo subiecto. si in deo: quoniam omnes veritates multiplicabiles ad omnem punctum mundi sunt fundamentales et subiective in deo: non quidem per inherentiā: et per informationem: sed per presentiam et indistantiam: et essentialem dependentiam: ideo nullam facit mutationem: neque compositionem in deo: sicut nec relatio cum suo fundamento: vel subiecto secundum Aristoteli. et philosopho. Sicut enim in deo sunt infinita accidentia respectiva quorum aliqua sunt eterna: et aliqua incipiunt et desinunt esse: ita sunt infinite veritates in deo quarum aliquae sunt eterne: et aliquae incipiunt et desinunt esse: ubi relatio qua deus refertur ad mundum improductum: seu ad creaturam: ut cognoscibilis: vel productibilis ab ipso est eternaliter in deo: relatio autem qua refertur ad hoc: vel ad illud noviter productum est in deo per inceptionem et distinctionem: ita hominem esse: aut nullam chimeram esse est veritas eterna in deo: sed te esse: aut Antichristum fore est veritas contingens aliquando incipiens et desinens esse: et ut hec clarius intelligantur sit hoc.

Primum documentum. Si deus non esset: nullum verum esset complexum: vel incomplexum: patet per illud philosophi. 1. methaphysica. deus est primum verum: quo sunt omnia alia vera: modo deficiente priori deficiunt omnia posteriora: in essentialiter ordinatis: ut colligitur a philosopho. 8. philosophico. Item si deus non esset nullus esset ens: et si nullus esset ens: nullum esset verum: quod si deus non esset nullum esset verum: patet per consequentiam cum maiori per Aristoteli. de primo de deo. quod deus communicat esse et vivere quibusdam clari: et quibusdam obscurius: et commentato. 1. methaphysica. quod huiusmodi universi regit ab arte prime cause: minores vero philosophi. 1. methaphysica. de quod universi huiusmodi dispositio in entitate est sua dispositio in veritate: ita quod ens et verum conuertuntur. Si ergo non esset deus: non esset verum: nulla chimera esset: nec Adam fuisse: nec Antichristum fore: et consequenter non esset possibile deum esse: nec contingens hominem esse: cum in nullo esset talis potestas vel contingentia.

Secundum documentum: quolibet veritas separata est subiective in deo: probatur posita creatione mundi: iste due veritates nullus mundum esse et mundum esse fuerunt successively in deo: ergo quolibet alia veritas est subiective in deo: antecedens declaratur: nam ante creationem mundi fuit eternaliter hec veritas nullus mundum esse: sed ipsa non fuit per se existens: quia aliter fuisset deus: igitur fuit subiective in deo: sed opposita huiusmodi fieri circa idem subiectum per Aristoteli in post predicamentis: igitur huiusmodi veritas mundum esse ita est in deo subiective: et per consequenter huiusmodi veritas homi-

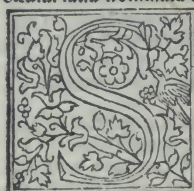
nis esse: et te esse: et sic de alijs. Et notanter dixi veritas separata: quia sicut datur universalis composita suis singularibus. scilicet genus: species: et alia predicabilia: et datur universalis separata a suis singularibus: aut ad modum Platonico: ponentium universalis in orbem signorum: aut ad modum theologorum ponentium universalis in mente divina: ita dantur veritates compositae et veritates separate eiusdem rei: unde ex quo in materia reperitur quidditas hominis et equi: et sic de alijs ideo ab illis fluunt veritates que sunt hominem esse: equum esse huiusmodi: et huiusmodi differunt a veritatibus incomplexis a quibus fluunt per Aristoteli. de 1. methaphysica. quod in his que sunt per se idem est ipsum: et esse ipsum: ita quod idem est homo: et hominem esse: equus et equum esse: deinde in mente divina sunt quidditates in esse intelligibiles: de 2. methaphysica. quod aggregat in se omnes perfectiones a quibus quidditates fluunt infinite veritates affirmativae et negativae compositae similes prioribus.

Tertium documentum quod quolibet veritas separata est multiplicabilis ad quolibet punctum mundi: ita quod iste veritates hominem esse: et eadem fuisse Antichristum fore nullam chimeram esse: sunt in quolibet puncto mundi: nam in quolibet puncto mundi verum est hominem esse: igitur in quolibet puncto mundi dicens est hominem esse: et per consequens in quolibet puncto mundi est hominem esse: prima prima tenet: quod veritas ens pueruntur. 1. methaphysica. antecedens patet: quod in quolibet puncto mundi sciatur hominem esse: ex quo deus in quolibet puncto mundi scit hominem esse: ergo in quolibet puncto mundi est scitum hominem esse: patet consequentia per resolutionem verbi: tunc scit in quolibet puncto mundi est scitum hominem esse: igitur in quolibet puncto mundi est verum hominem esse: patet consequentia: quia scitum et verum conuertuntur: omne enim scitum est verum et econtra: dicit enim philosophus primo posteriorum quod nihil sciatur nisi verum: unde sicut ipse non est subiective nisi in mundo: vel in primo mobilis: non obstante quod multiplicetur ad omnes punctum mundi: ut declarabitur. 4. philosophico de intentione philosophi et commentato. ita omnes iste veritates multiplicatur ad omne punctum mundi: non obstante quod non sint subiective in deo.

Quartum documentum quod quolibet veritas separata: aut multiplicabilis est accidens: et non substantia: patet: quia omne quod est: aut est substantia vel accidens per Aristoteli. dividens ens. 1. methaphysica. in substantiam et accidentia: sed quolibet istarum veritatum est ens: ex quo ens et verum conuertuntur: ut allegatur est igitur quolibet istarum veritatum est substantia vel accidens: sed non substantia: igitur accidens: minores est evidens: quia ante creationem mundi fuerunt veritates infinite et nulla substantia: nec deus. Item accens est quod adest et abest: propter subiecti corruptionem secundum Porphyrium in universalibus: sed tales veritates: et maxime ille que non sunt eterne: aliquando sunt in subiecto: et aliquando non sunt in subiecto: veritates autem coniunctae aliquae sunt substantiae et aliae accidentia: unde de hominem esse substantiam et albedinem esse et accens: intelligendo per hominem esse veritatem fluentem a quidditate hominis que est materia: quia veritas fluens a quidditate hominis existente in deo que etiam vocatur hominem esse: non quins propositio vera vel falsa dicitur est accens multiplicata ad omnem punctum mundi: et ita

sunt pcedēda h̄ subcōtraria: hoīez esse est homo: hoīez
 esse non est homo hominem esse est substantia: r̄ ho-
 minem esse est accidens. Et si arguitur ex istis q̄ nullum
 deūz esse: r̄ hominem esse aīum esse vbiq̄: sicut nullā
 chymerā esse: aut hoīem esse animal̄ oīcie esse vbiq̄: qm̄
 falsum esse nullum deum esse: r̄ impossibile est hoīem
 esse aīum: sicut r̄ vbiq̄ illa vera sunt: negatur conse-
 quentia: ideo enim vbiq̄ falsum est: nullum deum esse
 r̄ vbiq̄ verū est: deum esse: r̄ vbiq̄ impossibile est ho-
 minē esse aīū: quia vbiq̄ necessariū est nullum ho-
 minē esse aīū: nulla igit falsitas multiplicabilis est:
 sed t̄m veritas: ratione cuius in quolibet p̄cto mundi
 dicitur falsa nominata complexe figibila.

Tex.
co. 69.

Abiecta aūt

natura). Ista est quarta p[ri]ncipalis huius capituli in qua Aristot. postquam probauit materiam esse principium per se o[mn]ium generabilium & corruptibilium necessario requisitum in omni transmutatione naturali manifestat naturam & conditiones ipsius prime materie p[er] quas conclusiones quarum prima est: materia prima non est p[er] se cognoscibilis: sed p[er] compositionem ad materiam accidentium & rerum artificialium. Secunda conclusio materia prima non est ens in actu: sed penitus in potentia ibi (Unum quidem igitur) prima conclusio patet: quia si debet notificari prima materia dicitur ipsam esse aliquid cuius proportio ad substantiam compositam vel ad formam est sicut proportio cupi ad idolum: aut ligni ad scamnum: & vniuersaliter sicut fe habet in forme prius quam recipiat formam: vbiq[ue] sicut fe habet homo ad hominem album: v[er]o ad albedinem: & lignum ad scamnum vel ad formam scamni: materia prima est vniu[er]sale q[uod] sic fe habet ad substantiam compositam & formam substantialem. I. e. li. (Subiecta autem natura). I. p[ri]ma materia scilicet est in analogia i. comparationem & proportionem: sicut enim ad statum es aut ad lectulum lignum: aut alioq[ue] aliquod habentiu[m] formam: materia & in forme fe habet prius quam accipiat formam: sic ipsa fe habet ad substantiam que est forma h[uius] & aliqd. I. subam & positam.

Notandum ^{fm comento 2^e com^e}
to. 69. q^o ista n^o q^o est sub
iecta sub stantie non potest intelligi p se: cu non sit aliqd
in actu habes quiditate: sed intelligi fm comparatio
ne. ppter latentia sue sub stantie: i ista natura dicit^r in re
spectu sub stantie: aut sub stantie co gregate q^o viro q^o. i. in
diuidi de mo strati respectu forme: et illud p q^o sub
stantia est de mo strata in actu. ¶ Prima ppositio co
mentⁱ est ista: ma prima non potest intelligi p se. pbatur
nihil potest per se intelligi nisi illud sit motus: intellect^u:
sed ma prima non est motus intellectus: cu sit aliquid
accidens: igit n^o. Unde intellectus possibilis est pura
potentia: vt habet^r. de anima: ideo non intelligi nisi mo
uoc^r a specibus sensibilib^u materia prima nulla h^o
specie sensibilⁱ in sensu: q^o sub stantia non sentitur nisi p
accidens. 2°. de anima: igit non pot^{est} p se moueri intellectu
v^o p se moueri non est in se co gnoscibilis ab intellectu.

TSecūda ppositio mā prima nō est in actu habēs quiditā pbat: nihil ppiē est in actu habēs quiditā rem nisi illud sit forma: vel includēs formā: sed materia prima nō est forma: nec includit formā: ḡ rē. pcedit tamē q materia prima est in actu actualitate pēsentie:

z habet quidditatem large. s. ppositam essentia. ¶ Tercia ppositio: materia prima est intelligibilis per comparationem: pater nam materia prima cognoscitur per hoc qd est aliquid se habes ad substantia: sicut substantia artificialium: sicut enim in artificialibus apparet aliquid informe qd postea formatur forma: apparet: et illud est substantia. s. lapis aurii vel lignum: ita in naturalibus est aliquid de informe: qd post formatur forma substantia. s. hominis vel equi: illud e prima materia. ¶ Quarta ppositio substantia ad qua comparatur materia prima est substantia composita vel forma substantialis: pater quia prius cognoscit substantia composita qd forma substantialis eo qd sensibilia propria communia ducunt in cognitionem substantie compositae: tum illa primo cognoscantur p Aristot. .^o de anima: et funditur immediate in substantia composita: deinde forma substantialis ducit in cognitionem materie prime: cum illud prius cognoscatur: quod declaro: scilicet substantia non cognoscitur a nobis nisi p sua accidentia p Aristot. .^o de anima: et .².^o de anima: sed determinata accidentia sensibilia consequuntur determinata formam: et non materia: adeo ratione talium accidentium prius a nobis cognoscitur forma qua materia.

Dubitarur per conclusionē: sicut se habet color ad visum: ita ens ad intellectum: omne p seiferius ad colore est p se cognoscibile a visu: igit omne p seiferius ad ens est per se cognoscibile ab intellectu: maior patet quia ens est obiectū adequatū intellectus: sicut color visus: minor vero patet inducitur: quia albedo nigredo q huius per se cognoscitur a visu. ¶ Tunc sic: omne p seiferius ad ens est per se cognoscibile ab intellectu: sed in pma est per seiferius ad ens: quia est essentialiter ens: igit materia pma est per se cognoscibilis ab intellectu. ¶ Respondet negando pma sequentia: quia omne p seiferius ad colorem est motus: et actus: nō autē omne p seiferius ad ens materia: ut dictum est: materia pma nō est aliquid accideris: deinde illa si militudo q vlt renetur q color sic est obiectū adequatum visus q mouet visum huius ratione coloris: vi habetur. 2. de anima: ens autem uti ens nō mouet intellectum: nō obstante q sit obiectum adequatum: sed vniuersale: vel singulare est illud q mouet intellectum: vi habetur. 3. de anima ¶ Unū quidem igitur ¶ Secunda conclusio: materia pma nō est ens in actu: sed penitus in p. pba: materia pma est principium informē: igit rē, antecedēs arguit sic: transmutationis substantialis necessario est vnū principium informē vnum principium diffinitiuū et vnū principium priuatiuū: materia pma est principium transmutationis substantialis: q ipsa est primum in generatione et vltimū in corruptione: et nō est principium priuatiuū: quia illud ab agitur: nec principium diffinitiuū: quia illud igitur est: igit est principium informē: patet sequentia cum minor: maior autē est clara et dictis: vbi est ostensum illa principia necessario requiri: aliquo eē duo et aliquo tria: sunt. n. duo tria quibz necessario subiicit vnū tertium. 1. e. l. ¶ Unū quidem igitur principium est. i. pma materia nō sic vnū existens vi forma: nec sic vnū: sicut h aliquid. i. substantia composita: vni autē fm q ratio diffinitiuā sustinet: h est forma (amplius aut cōtrariū huic). i. forma priuatiua: cuius nō idem pificat mō: q quibus sequitur qd est pura potētia: hic autem quomodo duo et qdō plura: dictum est: primum quidem igitur dictus

Lex.
co.69.

Liber primus.

est q^d p^rincipia cōtraria sunt: posterius autem q^d neces-
se est: et alia quedam subici^t esse tria.

Notandum fm cōmentato^re cōmē-
to. 69. quod ista natura
que est prima materia est vñ p^rincipiū cōmune om-
nibus entibus trāsmutabilibus que alterant^r inuicē:
sed nō est vna in seita q^d sit substantia simplex existens
in actu: neq^{ue} ita vt sit aliquid compositū ex materia et
forma: nā si haberet formā propriam nullam aliam
habēt recipere ipsa permanēte: sed statim corrupē-
tur q^d cito alia forma generaretur: et etiam quicquid
recipit aliquid non recipit ipsum fm quod est illud
in actu: sed fm q^d est in potētia. Si igit^r prima mate-
ria inata est recipere oēs formas: necesse est vt sit iⁿ po-
tentia omnes forme: et vt nō habeat in substantia sua
ppriā formā que est materia: et etiā si esset aliqd ex^{is}
in actu. i. habens formā: tūc generatio in substantia eēt
alteratio et forme essent accidentia. ¶ Quatuor ratio-
nes facit cōmentato^r p^robātes primā materiā non esse
aliquid in actu habēs formam propriam: et primo sic:
materia est p^rincipiū cōmune oibus generabilibus et
corruptibilibus: igit^r nō est aliquid iⁿ actu habēs formā
propriā: patet p^rima: quia ex opposito p^rsequēdis seq^u-
tur oppositū anti^s: ideo enim nullū compositū natu-
rale est cōmune oibus generabilibus et corruptibilibus:
igit^r nō est aliquid iⁿ actu habēs formā propriā: ita p^rima
materia nō esset p^rincipiū cōmune oibus generabilibus
et corruptibilibus si haberet formā propriā. ¶ Se-
cūdo si materia prima haberet p^rpriā formā: nullam
aliā reciperet: sed statim corrupēter altera veniēte: pa-
ter p^rsequēdis: quia ita p^rigit de omni alio quod habet
formā propriā: ignis enim corrupit^r adueniēte forma
aeris: et alia corrupit^r adueniēte forma cadaueris.
¶ Tertio prima materia recipit oēs formas materia-
les: nihil autē recipit aliud fm q^d habet illud: sed fm
q^d est in potētia ad ipsū: q^d materia prima ē in poten-
tia ad omnes formas materiales: et p^r p^ris nullam h^{ab}-
et sibi p^rpriā et iⁿ actu. ¶ Quarto aliter oīs generatio
simpliciter dicta eēt alteratio: q^d alteratio ē circa ens iⁿ
actu: s^{ed} omnis generatio substantialis circa primā māz
existit: ideo si prima materia haberet formā propriā:
oīs transmutatio substantialis eēt alteratio: et p^rsequen-
ter forma subalis esset accidēs: q^d adueniret enti iⁿ actu.

Contra predictas rōnes arguit^r et primo
p^rima p^rima: q^um materia celi est p^rima
mā: cum sit ei^{us} dērationis cū materia isto p^risio-
rum: et tū nō est cōmune p^rincipiū oibus generabilibus
et corruptibilibus. ¶ Secūdo arguit^r p^risiam rationē: q^d
illa data seq^uit^r q^d nō possunt esse plures forme substa-
ntiales simul: cuius oppositū determinat ipse cōmenta-
to^r. 3. c. d. quatuor eē formas elemēto^r et mixto p^rter
formā mixtā: et 3. de anima ponit duplicē formā substa-
ntialē in hoīe. s. cogitativā et intellectivā. ¶ Tertio ar-
guit^r tertiā rationē: q^um materia celi nō recipit omnes
formas materiales: nec mā h^{ab}et p^risio^r et non reci-
piat formā quā h^{ab}et: nec formā quā nō h^{ab}et. ¶ Quarto
arguit^r quartā rationē inducēdo eadē incōuenientia
ponēdo primā materiā eē potētiā purā: q^um genera-
tio substantiā nō potest eē in materia nuda absq^{ue} accide-
tibus: nec forma substantialis pōt aduenire alicui: qui
illud sit actuū quantitātē: et alijs dispōnibus qualita-
tis: imo forma mixtā nō potest aduenire materie p^risio
mentato^r: quin illa sit actiua formas elemēto^r.
¶ Ad primū dicit^r q^d nō cōcessum ē quālibet materiaz

primā eē cōmune p^rincipiū oibus generabilibus et cor-
ruptibilibus: sed tū materia admixtā p^riuationi. Hec
autē ē que nullā sibi formā determinat rōne p^riuatio-
nis: materia autē celi nullā habēs p^riuationē forme
substantialis eā formā quā habet sibi determinat inge-
nerabilē et incorruptibilē. ¶ Ad 3^{am} dicit^r q^d cōmēto^r
nō habet p^risio incōueniētiā in eodē simul plures esse for-
mas substantiales remissas: aut plures eē quarū vna
est incōpleta: et alia completa: vt patet in quolibet mix-
to ex elemētis: s^{ed} q^d sint due forme substantiales simul
cōplete in eodē: h^{ec} est impossibile apud eū: modo si p^rima
materia haberet formā vel p^risiam: illa esset com-
pleta: ex quo eēt incorruptibilis sicut mā: et itē forma
adueniēs esset completa: quia esset sicut actus respectu
p^risio^r forme: neq^{ue} cōmēto^r posuit. 3. de aīa intel-
lectu eē formā substantiālē hominis: sed tū aīam co-
gitatiuā: voluit. n. vniciū intellectū eē oibus hominibus:
animā vero cogitatiuā plurificari ad multiplicationē
indiuiduoz p^r speciei humane. ¶ Ad 3^{am} dicit^r q^d cōmēto^r
nō loquit^r de aliqua speciali materia: sed de mate-
ria p^rima in cōmuni: nec respicit aliquā determinatam
mensurā: in qua materia recipit oēs formas materia-
les: sed totū tēpus eternū in cuius vna p^rte materia re-
cipit vñ formā materialē et in alia aliā: et sic p^rsequen-
tē in vna parte t^ris materia est in potētia ad illā formā
quia tūc nō habet eā: et in alio tēpo^re nō est in poten-
tia: q^u actualiter habet eam: semp tū est in potētia ad
aliquā. ¶ Ad quartū dicit^r q^d cōmēto^r hic p^rens in
actu intelligit omne illud q^d est actus: vel q^d est essen-
tialiter includēs actū: forma enim est in actu: cōposi-
tū substantiale ē in actu: igit^r forma substantialis adue-
niat materie actiue p^r dispositiones quantitatuas et
qualitatuas: aut per formas substantiales elemēto^r et
nō tamē aduenit enti in actu. s. actualitate formali: quia
materia nō est actus: nec sccludit essentialiter actū: si. n.
aliquē actum habet: illū habet extrinsece et a postērio-
ri: nō autē intrinsece a p^risio^r. Et si arguit^r sic forma sub-
stantialis mixtā aduenit cōposito ex materia et quantita-
te: aut cōposito ex materia et formas elemēto^r: s^{ed} q^d obli-
berit^r et includit essentialiter actū: igit^r et c. ¶ Dicendū
q^d forma substantialis nō aduenit alicui tali cōposito
semp intelligēdo p^r inherentiā: aut info^rmationē: s^{ed} tū
p^rime materie necessario dispo^site talib^{us} formas: for-
me autē accidentales bene adueniūt enti in actu. s. cōpo-
sito substantiali p^r inherentiā et info^rmationē. (Ex hīs Tex.
autē) Hic Aristō. recapitulat oīa determinata: dicit^r q^d co. 70.
duo esse manifesta. ¶ Primū q^d est differētia p^risio-
rum: q^um cōtrario^r vñ est positū: et alterum p^risio-
tiū. ¶ Secūdo quō se habent p^rincipia ad inuicē: q^d
aliqua sunt p^risio^r et aliqua postērio^r: nā mā et p^risio
uatio p^rcedūt forā: forma autē et p^risio^r seq^uit^r mām:
ita q^d o^rdie nature forā p^rsuppōit p^riuationē et p^risio^r
māz. ¶ Tertio q^d est mā: q^um materia est illud ex qua
aliquid sit: aut que desert trāsmutationē ab vno con-
trario in aliud: vñ autē forma sit magis substantia
quā materia vel ecōtra nondum est manifestus: s^{ed} sciet^r
2°. phico^r. ¶ Quarto quot sūt p^risio^r: q^d sūt aliquo^r
duo et aliquo^r tria fm diuersitatē mō^r p^r se: et p^r accē-
positiue et p^riuatiue cōtrarie et nō cōtrarie: vt patuit.
Le. li. (Ex hīs autē) Tūc manifestū est: que differētia
p^risio^r et quō se habēt ad inuicē p^rincipia: et quid
subiectū: vñ autē magis suba spēs sit. i. forā: aut sub
nondū manifestus est. Sed q^d p^risio^r et quō et quis
modus eozum dictum est: quot quidē igit^r et que sunt

principia: ex hijs cōsideretur.

Notandum primo fm cōmentatozē cōmento. 70. q. necesse ē vt cum cōtrarijs sit aliquod subiectū nō in predicamētis accidentiū in se in predicamēto sub stante. Nā in quocūq; predicamēto ponitur dīa necesse est aliq; ēē subm illoz: dīoꝝ: s; nō tm in predicamētis accīdīū pos nunt dīa: s; etiā in predicamēto sub stante loquendo de cōtrarijs priuatiuis: ⁊ nō positiuis: q̄nt nō tm est subiectū priarioꝝ: ⁊ predicamētoꝝ accītiū: s; etiā p dīca mentū substantiū in predicamētis accidentiū reperitū priaria substantia: ⁊ cōtraria positiua: in predicamēto vō substantie non sunt nisi cōtraria priuatiua. s; habi tus ⁊ priuatio: quoꝝ materia est subiectū: sicut alioꝝ cōtrarioꝝ in predicamēto accidentiū.

Secundo notandū fm co¹²em eodan p¹⁰
 q̄ forma nō potest esse sine subiecto: forma autē sub
 stentat subiectū fm q̄ est complementū ei ⁊ fm q̄ sub/
 iectū nō potest denudari a forma: forma ⁊ subiectum
 sunt inuicē correlatiua: ita q̄ forā dicti respectū ad subim
 ⁊ subim ad formā: sed nō est possibile ynnū correlatiō
 rum esse sine alio: igit nō est possibile esse subiectū sine
 forma: nec eotrā: ppter respectus oppositos forme
 ⁊ subiecti: adhuc ē inuicē sustentat fm q̄ natura subie/
 cti inclinā in formā ppter pfectionē eius: natura autē
 forme inclinā in subim tanq̄ in fundamentū.

Tertio notandū fm co^{cm} codes p^{to} q^d mā
teria prima nō est demonstratur
acu nisi fit acrus vel includēs acū: materia prima nō
est acrus: nec includens acrus: nō est nō demonstratur
in acrus: et mediū inter nō ēē simpliciter: r^e ēē i acru
accipiedo medium p abnegationē: quia mā nō est pu
rum nihil: nec ens in acrus: ēē imediata negationi
tis simpliciter: r^e vadit ad esse forme p receptionē forme

Quarto notandus fm co^{2m} eodem 2° q^o accidit substantia eius. i. prima materia: vt sit in potentia omnes forme: q^o potentia sit in substantia eius: ita q^o sit pars diffinitionis eius: qm si potentia esset in substantia eius: tunc esset eius destructio ablatione ⁊ pone ⁊ presentia forme in actu. i. forme ad quam habebat potentia: vt recipere: ⁊ vl^o si potentia eet in substantia eius: tunc suba eius corripere apud generatione ⁊ esset in pdicamento ad aliqd: no in pdicamento substantie. Et ex hys igit patet q^o ex ipso subo: istud subm est suba no po^a: neq³ p^ouatio: pns enim sub stantie est suba: 2° arguit qdrupl^o q^o po^a ad formam no sit de essentia materie. ¶ Pmo q² tunc p^oerit i diffi one materie: patet p^ontia: quia dno q^o est de eentia alicui⁹ ponit i diffinitione eius: vt patet inductiue: aial eniz rationale ponitur in diffi one hominis: q² sunt de essen tia eius: ⁊ figura ponit i diffi one circuli: vel trianguli: quia est de essentia eius: sed illud pns est s^om: quia de aliquo dicit⁹ m^o: de quo no dicit⁹ po^a ad formam: cu in ce lo sit materia: que m^o no est po^a ad formam: s^o m^o ad vbi vt habet in de substantia oibz. ¶ Seco sic si potentia ad formam esset de eentia materie ⁊ in aduentu forme po tentia corripitur: igitur in aduentu forme m^o corru pitur: quod est impossibile: quia tunc esset forma sine materia: ⁊ patet p^ontia: quia corrupta vna parte diffini tionis corripitur diffinitum loquedo de diffinitione quiditativa: de qua b loquitur 2° 1°. ¶ Terto potentia est de pdicamento ad aliqd: si igit potentia ad formam est in substantia materie: ⁊ de essentia eius: sequit materiaz

esse de predicamēto ad aliqd: psequēs falsum: quia est
de predicamēto substantie: et patet psequētia: quia om-
ne qd est de essentia alicuius tanq pars eius trahit ip-
sum ad pprium predicamētum sicut aīal et rationale
trahūt hominē ad predicamētum substantie: quia sunt
partes essentielles eius: vt patuit per 2^{am} in plogo.

¶ Quarto materia est substantia: et posita ad formam
non est substantia: quia potentia ad formam non est de es-
sencia materie: patet consequentia cum minor: quia poten-
tia ad formam est accidentis: cum sit relatio: maior autem
arguit quilibet pars substantie est substantia: quia non fit ex
non substantiis primo bene: sed materia est pars substantie
et videtur in 2° phisicorum: quia materia est substantia.

Contra ista arguitur probando potentia
marierie non distingui realiter a ma
teria: quia talis potentia cui non sit compositio: nec ma
teria: oportet qd sit forma: sed h est falsus: quia pot
entia est ad formam: forma autem non est ad formam. Item
si esset forma: tunc cu materia faceret compositionem
sicut albedo cu suo subiecto qd esset falsum: qz omnis
compositio accidentalis pre-supponit essentialē: vel col
ligit a comēto: et 2°. de aiā modo mā cui accidit po
tentia: nullā omnino compositionē essentialē dicit: ut
paulo ante demonstrauit pmetatoz. Secūdo si a. est po
tentia materia distincta a mā: mā est potētia ad a. vel
igit seipsa: vel alia potētia. Si primū igit pariformiter
potest dici qz materia seipsa est potētia ad formā ge
nerandā. Si 2°. procederet in infinitum. Et cōfirmat omni
repectu seculi a materia ipsa: adhuc potē recipere for
mam: itaqz frustra addit talis potentia respectuā.

¶ Tercio actus nō distinguitur a forma: ergo nec po-
tētia a materia: patet pñtia: quia cū actus ꝛ potētia
sunt correlatiua sicut subiectū ꝛ forma: ita videt se ha-
bere potētia respectu subiecti sicut actꝛ respectu forme:
anteceðes autē est physioſophi ꝛ cōmētatoꝝ 3°. de
anima 6°. omne formā esse actum. Et post declarari
per similitudinē pñmi actus: qm̄ quilibet actus pñme
formæ est de essētia pñme forme: sicut cōmētatoꝝ 2°.
12. mēbra. igit per idē q̄libet potētia pñme materie est
de essētia pñme materie. ¶ Quarto sequit ꝛ aliqd.
est eternū a parte actus: q̄ nō est eternū a parte post co-
tra pñm pñmo celi: ꝛ patet pñtia: de tali potētia re-
spectu q̄a dicit coꝛpū in aduentu forme: igit vñ
fuisse intentio cōmētatoꝝ in de substantia oꝝibz dicit
q̄ potētia est differētia essentialis materie: constat
autē q̄ differētia essentialis nō differt ab eo cuius est
differētia essentialis ꝛ 3°. physicoꝝ dicit physioſophus
q̄ in eternis nō differt esse a possessē materia est eter-
na: igit essētia materie est posse materie: ꝛ ꝛ sequens
ꝛ locū a ꝛugatis essētia materie est potētia materie.

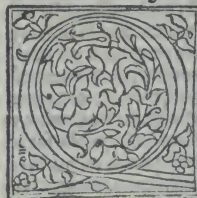
Oppositus colligit de intentione comen-
tatoris pbanis p multas
rationes potentia no esse de essentia inter quas illa est
potissuma: q2 materia est incorruptibilis: poteta autē
corripitur in aduentū forme 7 causas assignat cōmēta
toz. 12. mēth. a. di. Si materia fuerit vna: etiam generans
vnu 7 poteta vna: unclud q fit erit vnu. Ex quo se-
quitur corruptū posse redire idē in numero: si nō cor-
rūperetur poteta: q post corruptionē forme: maneret
idē agēs: eadē materia 7 eadē poteta: nisi. n. po-
natur potentia materie corripui in aduentū forme nō
est ratio: quare mā potest recipere formā anteqā ge-
neraretur: quādo idē posset eandē recipere post
suā corruptionē. Itē dicit phylosophus. xi. mēth.

Liber primus.

q^o nō est idē essentia & potentia alicui: sicut nec color & visibile: sicut igitur visibile addit respectus supra colorē: ita potentia supra materiā: & primo de genere inquit philosophus q^o materia prima sub quibusdam potentis est subiectū generationis & corruptionis.

Notandum q^o potentia tripliciter sumitur. Primo pro omni principio active vel passive operationis: & sic sumitur philosophus. 2. metha. ol. q^o potentia actiua est principium transmutandi alterū in quibz huius: & potentia passiva est principium transmutandi ab altero in quibz huius. 3. sto. nō differit po^a a mā: cū sit po^a passiva sicut est principium transmutandi ab altero in quantum huius. Secundo sumitur potentia pro omni ppria passione agentis vel patientis: & sic accipitur plus potentia in predicamentis. ol. caplo de qualitate q^o scdā spēs qualitatis est naturalis po^a vel impotentia: & h^o distinguitur realiter a materia cum sit ppria passio eius ingenerabilis & incorruptibilis p^o qua recipit formas reales: sicut dyaphaneitas est passio medij transparentis: & quā ipsius medij recipit formas intentionales. Tercio sumitur potentia pro omni respectu ad formā generandā: & sic accipitur 2. hic cū dicitur potentia corripit in aduētu forme & h^o iterū distinguit a mā cum multiplicet in infinitū iuxta numerū formarum generandarū: materia autē manet vnica: ol. enim 2. xi. metha. q^o ppria potentia a quibus diuersis causat multitudinē in entibz differunt i materia: alioquin tū vnū esset generatū: nam ex altera & diuersa potentia in mā inquit ipse generata est alia & diuersa forma: & iterū multiplicando generato p^o entia est a multitudinē potentiarū in mā: quia cū agens sit vnus in mā vna nisi essent plures po^a in mā tū esset vnus actu generatū. Ex predictis sequitur q^o in essentia prime materie inueniuntur tres potēte tam genericę q^o predicamentali ter distinctę: p^o nam in essentia prime materie reperitur potentia fundamētalis predicamētū substantię: po^a naturalis predicamētū qualitatis & po^a accidentalitā predicamētū relationis. Prima po^a est substantia: & dicitur po^a substantia. Scdā est actus absolutus: & notatur potentia dispositiua. Tertiā vō est actus respectiui: & dicitur po^a respectiua. Ad primū pcedo potentia respectiua esse formā large loquēdo de forma: nō tū est forma forme generandę: sed materie: nō tū facit compositionē cū ea: sic albedo cū subo suo: q^o albedo ē actus absolutus: & potentia est actus respectiui: relatio. n. nullam cōpositionē neq^o mutationē facit in subo p^o Arist. 5. phycoz. Ad 2^{am} negat q^o materia sit po^a ad a. ex quo a. potentia est in mā: nec materia habet respectū ad a. potest tū cōcedi q^o materia sit po^a respectu. a. & quia mā nō recipit a. potentia cū semp habuerit ea: ideo nō oportet q^o seipsa vel alia po^a modus arguēdi deficit: quia p idem pbatet materia recipere formā substantiāle: sine qualitatibz primis: nam q^orit vtrū mā recipit formā substantiāle immediate seipsa: vel p alia formaz. Si primū habet intētiū: si 2^{am} aut igitur recipit illā formā p alia formā: & erit pcedere in infinitū: aut p seipsam immediate: & erit standū in primis q^o seipsa immediate recipiat formā substantiāle. Et ad pfirmationē negatur pntia: vnde mā prima nuda pōt recipere formā substantiāle: nūq^o tū eam recipit absq^o qualitatibz primis: ita nūq^o eam recipiet quādo pcessisset potentia respectiua. Ad tertiū dicit negando pntiam: nec est similitudo: quia actus se hz tanq^o genus ad formā: aut tanq^o pueribile cū ea: potentia autē nō pueritur cū mā: cum repe-

riat in tribz predicamentis & materia tū in vno: po^a tū vnica & reducta ad primū substantię: vere dicit de mā sicut pcessum est: cū quo stat potentia absolutā predicamētū qualitatis: aut respectiua predicamētū relationis omnino a mā differre: nec est sile de prima forma: & p^o mā: quia prima forma cū nullo facit compositū: materia autē cōponit cum alio tam substantiāliter q^o accidentaliter. Ad quartū pcedo pclusionē & ad p^o m^o r^o dē q^o intelligit de absolutis que nō depēdēt a futuro & ad cōfirmationē dico q^o differētia essentialis alicuius pprie sumpta est illa a qua immediate fluit essentia & talis nō reperit in prima materia: differētia vero essentialis iproprie sumpta est illa q^o immediate fluit ab essentia. & h^o est ppria passio repta in materia q^o dicit naturalis potentia omnino a mā realiter distincta. Ad p^o m^o cōcedo q^o esse materie: est posse materie: & q^o essentia materie: est potentia materie. i. essentialis fundamētalis vel substantiua: nō tū est potentia dispositiua: nec respectiua: loc^o tū a iungatis nō tenet nisi i p^o dicatione essentiali: quia nō sequit albu est dulce: igitur albedo est dulce: bene tū sequit albu est coloratū: igitur albedo est color: homo est animal: igitur humanitas est animalitas: igitur &c.

Quod autem

singulariter. Istud ē capitulum primū: istius secūdi di tractat^o primi phycoz. In q^o p^o s respōdet ad obiecta antiquoz. i. Parmenidis & Melissii: & alioz qui negauerūt generationem & corruptionem. Et diuidit in duas partes principales. In prima facit q^o dictum est. In secūda reprobat opinionē Platonicoz de principijs ibi (tangentes qdē) In prima parte facit duo. Primo manifestat errorem illoz replicādo rationē antiquā. In secūdo autē soluit illam ibi (nos autē dicimus) Quāto ad primū dicit plus q^o antiqui querētes pscrutari naturā rerum fm physicam veritatē nō valētes. ppter defectū logice inuenire recedentes a via veritatis. ppter infirmitatē in genij: & ignorantia suā in logica diuerterunt in quāda alia viā falsā & erroneā dicētes nihil posse generari vel corrumpi ppter hanc rationē: si aliquid sit necessarium sit ex ente: vel ex nō ente: nō primū: quia ens esset anteq^o esset: nec fm: q^o ex nichilo nihil fit: cū in omni factio ne requiratur subm. Deinde venerūt in aliud incōueniens. i. q^o nō sunt multa entia: sed vnū ens tū: ponentes enim vnū principium materiale tū & ex nichilo nihil generari habuerūt dicere illud principium semp manere vnū fm substantiā: & psequēter q^o nō sunt plura entia. i. diuersarum rationū. Le. li. (Quod at singulari) idest spāliter sic soluitur & antiquoz defect^o idest di dicamus post hoc: querētes enim fm phyam primi. i. antiqui veritatē & naturā rerz diuerterunt vtrū vnā quādam aliā viā trēt a via veritatis abscedētes ob infirmitatē: & dicūt neq^o fieri eo q^o que sunt nullū entū corripit: ppter id q^o necessariū est fieri q^o sit: aut ex eo q^o est: aut ex eo q^o nō est: ex hys at vtrūq^o impossibile est esse: neq^o ex eo q^o est fieri ptingit est iam ipm ens neq^o ex eo q^o nō est nihil vtrūq^o fieri cōtingit: subijci enim aliquid oportet: & sic psequēter ptingens. i. sequēs ad ista argumētantes: neq^o esse multa dicūt: sed tū vnū q^o est: illi igitur talium accipiebāt opinionē. ppter ea que dicta sunt. i. ppter rationem iam dictam.

Tex.
co. 71.
7. 72.

Notandū primo fm co^{3em} 2° 77. q^o an
tūq^{ue} dupl^{ix} arguebāt nūll^u ge
nerari. Primo si aliqd^q generatur: sic ens vel nō ens:
sed q^{ue} ens nō generat arguebāt sic iⁿ secūda figura :oē
q^{ue} generat nō est illud q^{uo} est dum generat: ens est ill^{ud}
q^{uo} est: igit^{ur} ens nō generat: cōsimiliter arguebāt q^{uo} nō
ens nō generat: quia omne q^{uo} generat est illud q^{uo} est
dum generat: sed ens nō est illud q^{uo} est: igit^{ur} nō ens
nō generat: cuius libet iⁿ isto 22 sillogismo 2° minor 2° eūi
dens: m^o alio 2° aut apparet esse nota ex eo: q^{uo} esse q^{uo} ge
nerat q^{uo}si ab aliq^{uo} iⁿ toto te generatōis illud q^{uo} ge
nerat aliq^{uo} dō est: t^u aliq^{uo} dō nō est. Itē scō argue
bant sic: si aliqd^q generat: igit^{ur} ex ente: v^{el} ex nō ente: nō
ex ente: q^{uo} nō ens esset anteq^{uam} e^{ss}et: nec ex nō ente: q^{uo} tūc
aliqd^q haberet aliq^{uo} dō neg^{at}ioe eo de nouo: quam
nūq^{uam} habuisset: neq^{ue} simplr. s. iⁿ seipso: neq^{ue} iⁿ subo q^{uo}
est falluz: q^{uo} omne trāsmutatur iⁿ trāsmutab. 6. pbico 22
t^u p3 2°: de eo q^{uo} generat de nouo ex nō ente tanq^{uam} ex
subo. Et cōfirmat 2° idem sic: si aliqd^q sit ex nō ente:
igit^{ur} aliqd^q est trāsmutatur iⁿ trāsmutatioe: aut trā
smutatio est iⁿ p^{ri}uatione p3 2°: q^{uo} si aliqd^q generat ex
nō ente: aut p. aliq^{uo} trāsmutationē: aut p. nullā. Si p
nullā habet p^{ri}ma p^{ri}ntis: si p^{ri}ntis: si p^{ri}ntis: nulluz est
subm^o: t^u oīs trāsmutatio est de p^{ri}uatione iⁿ habituz:
sequit^{ur} illā trāsmutatioē esse iⁿ p^{ri}uatione q^{uo} est al
tera p^{ri}ntis: t^u dicit 2° q^{uo} d^uo libet illo 22 est inop
nabile: siue impossibilē: licet nō dēni accipiant atq^{ue}
illo 22 tanq^{uam} verū: q^{uo} a pueritia sic affuer^{unt} sunt audire t^u
iⁿ p^{ri}ma p^{ri}ntis est altera nā: p^{ri}ntis nō. loquētes se le
gis v3 de secta machomet creatōis q^{uo} mūdi dī. mūdi ēē
trāsmutatur absq^{ue} trāsmutatione: sicut nō dīcim^{us} il
luz esse factū: t^u creatū t^u nō per motū: nec p^{ri}mutationē:
s. p^{ri} simplic^{iter} p^{ri}ductionē nullo subo p^{ri}supposito.

Secundo notatū q̄ ens ⁊. nō ens in p̄
posito nō sunt intelligēda in
sua maxia cōitate nisi sed esse spāter sunt accipiēda
p̄to his: aer ⁊ non aer: ignis ⁊ nō ignis: ⁊ sic de q̄libet
alia specie: nam p̄p̄t his cōtrōnē dicit Anaxa. quodlibet
esse in quolibet fm̄ specie: q̄ vidit quodlibet fieri ex
quolibet. Et p̄ter dicat q̄ illa p̄positio ex in dicta ra-
tione dicit habitudinem subī ⁊ nō termini a quo ad
hic intellectū: si aer generatū ḡit ex aere vel ex nō aere
tanḡ ex subo: si generat ex aere ⁊ subm̄ generationis
p̄reexistitū ḡit ex aere: p̄existit autē ḡenerat q̄ erat int̄
tūm Anaxagorē: esset impossibile apud Parmenidez
⁊ Melissum: si generat ex nō aere tanḡ ex subo: igit̄
nō aer: p̄uatio aeris recipit aerē vel forma aeris q̄
apud oēs est impossibile (Nos autē dicimus) p̄to solu-
tione illius rōnis Arist. ponit duas diffinitiones qua-
rū prima est ista ex ente vel ex nō ente fieri aliqd̄ e
dupl̄iciter se vel p̄ accidēs: sicut. n. medicū facere aliqd̄:
aut pati aliqd̄ eodē modo ens vel nō ens facere: aut
pati aliqd̄: sive ex ente vel ex nō ente fieri aliqd̄ est
dupl̄r. s. p̄ se ⁊ p̄ accēs. Sed q̄ medicū facere: vel pati
aliqd̄ p̄tingat dupl̄r: v̄p̄ se ⁊ p̄ accēs declarāt: nā il-
lud medicus p̄ se facit q̄ facit fm̄ q̄ medicus: et illud
medicus facit p̄ accēs q̄ facit nō fm̄ q̄ medicus: v̄b̄ig.
medicus p̄ securat vel medicat: q̄ curat: aut medicat
fm̄ q̄ medicus. Et dato q̄ nō sanet nō minus medica-
tur p̄ se: q̄ agitur medicus fm̄ arē medicine: medicus
aut p̄ accēs edificat: q̄ nō in eo q̄ medicus: sed in eo
q̄ edificator edificat. Similiter medicus p̄ accēs fit al-
bus: quia nō in eo q̄ medicus fit albus: sed in eo q̄ ni-
ger: aut medio colore coloratus. Le. li. (Nos autē dici-

mus quidē ex eo q̄ est: aut ex eo q̄ nō est fieri aliqd:
aut q̄ est: aut q̄ nō est aliqd facere: aut pari quolibet
hoc fieri vno qdē modo nūl differt: ut medicus aliqd
facere: aut pati: aut ex medico aliquid eē: aut fieri: qua-
re qm̄ hoc dupliciter dicē manifestū est: qm̄ ex eo q̄ ē:
aut ex eo q̄ nō est: aut facere: aut pari dupliciter est ac-
cipere: p̄ q̄ ē est: et q̄ nō est. tōtūne Aristō. intēdit ens
et nō ens: edificat quidē igit medicus nō fm̄ q̄ medi-
cus: sed f3 q̄ edificator: et albus sit: nō inq̄tū medicus:
sed inq̄tū niger: medicat aut et nō medicus sit. i. licet
infirmus nō fiat sanus a medico inq̄tū est medicus
sue igit saner: siue nō saner a medico inq̄tū est p̄ se medi-
cat. (Quonia aut maxime) Exēplum de medico p̄hs
adaptat ad p̄positū suū ut. q̄ sit p̄p̄ssime dicē me-
dicū aliqd facere: aut pati: aut a medico aliqd fieri: sit fm̄
q̄ medicus patiāt: aut agat: aut aliē h̄rit p̄ accēs
et nō p̄ seita ex ente vel ex nō ente fieri aliqd: aut ena
vel nō ens facere: aut pari aliqd p̄tingit duplr p̄ se: et
p̄ accēs: illud sit ex ente p̄ se q̄ sit ex ente f3 q̄ ens: et il-
lud sit ex ente p̄ accēs q̄ sit ex ente nō fm̄ q̄ ens et idē
dicat de nō ente q̄ illud sit ex nō ente per se q̄ sit ex
nō ente fm̄ q̄ hui⁹: et illud sit ex nō ente p̄ accēs q̄ sit ex
nō ente nō fm̄ q̄ hui⁹. Itam distinctionē antiq̄ non p̄-
cipiētes errauerūt: p̄pter ignorantia istius distinctio-
nis opinati sunt nūl fieri et oēm generationē auferre
bāt. L. xli. (Quonia aut maxie p̄p̄ie dicimus medi-
cū aliqd facere: aut pati: aut fieri ex medico.) i. a medi-
co: sit fm̄ q̄ medicus h̄ patiāt: aut facit manifestū q̄
ex eo q̄ nō est aliqd fieri maxie p̄p̄ie: hoc s̄git inq̄-
tū nō est. i. si sit f3 q̄ est et nō ens: et q̄ dēs nō disp̄-
tientes i. nō distinctiōes inter p̄ se et p̄ accēs veritatez
dereliquerunt: p̄pter hāc ignorantia inatū igno: aut e-
rūt: q̄ nūl opinati sunt fieri: neq̄ esse alioz aliqd p̄
generationē: sed dis̄p̄tē auferre oēm generationē conati sunt.

generatione: et auferre o[mn]em generatione conant sunt.
Contra p[re]dicta de p[er] se: p[er] acc[us] ar[gu]itur.
 q[ui] p[ri]mo q[uod] medicus p[er] se edificat[ur]:
 q[ui]z iste edificat[ur] p[er] se edificat[ur]: et iste edificat[ur]: est medi-
 cus: igit[ur] medicus p[er] se edificat[ur] p[er] p[ri]ma: q[ui]z est fillogis[m]us
 demonstratiuus: ans est notu[m] dato q[uod] de fit medicus
 edificat[ur]. ¶ Secundo arguit[ur] q[uod] medicus p[er] acc[us]
 curat: quia hic edificat[ur] p[er] acc[us] curat: hic edificat[ur]
 est medicus: igit[ur] hic medicus p[er] acc[us] curat: q[uod] est co-
 tra determinata: p[er] p[ri]ma cu[m] ante ut supra. R[ati]o[n]e nega-
 da qualibet illaz p[ri]ma: q[ui]z ex vna formalis: seu p[er] se:
 et alia ydeptica: seu p[er] acc[us] no[n] sequit[ur] p[er]clusio forma-
 lis vel p[er] se: sicut no[n] sequit[ur] iste homo p[er] se est aial: iste
 h[om]o est albus: igit[ur] albu[m] p[er] se est aial: nec se[que]t[ur] hoc albu[m]
 p[er] acc[us] est aial: et hoc albu[m] est homo: igit[ur] h[om]o p[er] acc[us]
 est aial: quia minor p[ri]me p[ri]me debuit esse ista h[om]o p[er]
 se est albu[m]: et se[que]t[ur] p[ri]me hoc albu[m] p[er] se est h[om]o: quoz q[uod]
 libet est falsu[m] in p[ri]mis duab[us] p[ri]mis minor p[ri]me
 debuit esse formalis seu p[er] se: v[er]o hic edificat[ur] p[er] se est me-
 dicus q[uod] est falsa: cum edificat[ur] no[n] fit medicus sub ra-
 tione edificat[ur]is: sed sub r[ati]o[n]e medicine. ¶ Intelliged[ur]z
 t[ame]n q[uod] iste modus arguendi no[n] tenet v[er]u[m] quia no[n] semp[er]
 ambabus p[ri]mis formalis: aut p[er] se: sequit[ur] p[er]clusio
 formalis: aut p[er] se: maxime q[ui] termini h[ab]ent ordinem
 inuicem: quia no[n] sequit[ur] p[er] se: sicut co[m]p[er]ibilis: et soz. p[er]
 se est h[om]o: igit[ur] h[om]o p[er] se est co[m]p[er]ibilis: nisi est veru[m] q[uod] p[ri]s
 falsu[m]: q[uod] homo no[n] est co[m]p[er]ibilis: aut p[er] se: no[n] de
 iudicio eo q[uod] sp[eci]es sunt eterne p[ri]mo postorio: sicut
 no[n] sequit[ur] soz. inq[ui]tum hui[us] est co[m]p[er]ibilis: et soz. in-
 quantu[m] hui[us] est h[om]o: igit[ur] h[om]o inq[ui]tum hui[us] est co[m]p[er]ibilis
 lis: arq[ue] quodaindo ex quatuor terminis ex quo

Liber primus.

variā specificatio: vñ lñ in quātu hui⁹ respiciit in ante
cedente rōne singularē foris: 7 ī pñte rōne cōgōis
iō solū seq̃ q̃ hō īquātu sōz. ē corruptibilis: q̃ igit hō
beo. p cōdē p se īquātu fm q̃ hui⁹ sōz si nō valerēt
bmōi pñte cū lñ īquātu vt p̃s q̃ bmōi. Ita cū lñ p se: 7
accūs nō tenet dē argumēta. ¶ Ad dēdē vñ q̃ lñ īquā
tū duplī sumit. f. specificatiue 7 reductiue: specifica
tiue tenet dēspecificabilit̃ 7 specificat rōne tēmini cui ad
ditur vt hō īquātu hui⁹ ē aīal. hō sub rōne hoīs est
aīal. Et sic ita ē vā medic⁹ īquātu hui⁹ curat: q̃ medic⁹
curat sub rōne medic⁹: 7 equalē istī medic⁹ p se curat
Reductiue ita tenet ex pōitib⁹ 7 reductat p dīcatu
terminis pūctis dictōi reductatiue: vbi gra sōz. Inquā
tū medic⁹ curat: sic ex pōitib⁹ sōz. curat: 7 si aliq̃s ē medic⁹
ille curat: vbi p̃z hāc ēē falsāz. medic⁹ īquātu medic⁹
curat: si lñ īquātu tenet reductatiue: q̃ 7 expōnēs
ē cōditionalis īpōssibīl. v3 si aliq̃s est medic⁹ ille curat:
p̃z cōcedit q̃ medic⁹ īquātu medic⁹ est curatiū: q̃ medic⁹
ens curatiū: 7 si aliq̃s ē medic⁹ est curatiū. Et p̃ hō
seq̃ p̃zio q̃b ab īstētiā ad suū sup̃ affirmatiue cum
nōra reductatiōis fallit pñte: q̃ nō seq̃ sōz. Inquātu
medic⁹ est curatiū: 7 oīs medic⁹ īquātu medic⁹ est q̃
lis. igit sōz. īquātu q̃lis est curatiū: ans ē vep: 7 p̃ns
fallit vt p̃s p expōnētēs. Secundo seq̃ q̃ medic⁹ curat
et medic⁹ est curatiū nō sūt eīdē mōi dīcēdi p se:
qm̃ ista medic⁹ est curatiū est ī scōm mōi cū lñ pōnāt
ī diffinitōe p dīcati: 7 cum eo conuertit. sicut ista: hō ē
risibīl vñ medic⁹ curat est ī q̃ro mōi sicut hō nō ridet
ex quo subim vñ ī subo ē p se cā p dīcati eo modo quo
loq̃s Aristo. p̃zio postērio p̃ exp̃līcās dē illa iterem
p̃ntē itērit p̃ iterēptionē ad venōtū dē p se sub nōn
sit cā p dīcati: q̃ nō p̃ntē iterēptionē est cā effectiua sūt
erit: sufficit q̃ ī subo sit p se causa effectiua p dīcati: cū
tūmōi ē iterēptio dīcēs trāsmutatiōnē q̃ p se cā
p̃ntē. effectiua. (Nos autē ī p̃i). Ita p̃ntētiōe p̃e
mīssa dē p se: 7 p accūs: p̃ba rīdet ad rōnē antiquōz
p duas cōclusiōes: quā p̃ p̃ntē est ista ex nō ente nō
est aliqd p se: f. sōlū p accūs. Secūda cōclusiō ex en
te nō est aliqd p se: f. sōlū p accūs ibi. (Sūt ar.).
¶ Prima cōclusiō arguit q̃ ad p̃mā p̃ntē: nā si ex nō
ente tāq̃ ex subo sit aliqd p se. igit ex nō ente sub rōne
nō entis fit aliqd: p̃z pñtia a descriptio ad descriptiōē
p̃ns īpōssibīl: q̃z rō nō entis: sicut nec aliqd negati
pōi ēē subm entis. Secūda vō ps arguit. v3 q̃ ex nō
ente sit aliqd p accūs: q̃z ex nō ente aliqd sit 7 nō lñ rō
ne nō entis: igit ex nō ente p accūs fit aliqd: p̃z pñtia
a descriptiōe ad descriptum: minor est probata ī p̃i
mā p̃te cōclusiōis. 7 maior ē arguo: nā ex mā sit ali
qd 7 mā nō ē ens: igit ex nō ente sit aliqd: tenet pñtia
cū maior: minor at. p̃ba: nā ī mā est nō ens p se. f. p̃i
uatiō: igit mā ē nō ens falsē p accūs: p̃z pñtia: q̃z oīs
denotiō rēpta ī mā dēnotat ēē. L. eil. (Nos autē 7
ī p̃i dicim⁹ fieri q̃dē nūl simplr. l. p se ex eo q̃ nō ē s̃z
tī fieri ex eo q̃ nō ē: vī p̃ accūs). Sz forte dīcēt aliq̃s
7 ex p̃uatiōe fit aliqd p̃ p̃ntē: 7 p̃uatiō ē nō ens p se: igit
tur ex nō ente p se fit aliqd: p̃z p̃ accūs p̃ accūs: q̃z oīs
ē nō alio capto: q̃z l3 p̃uatiō sit p̃cipiū p accūs
ī p̃i: factin est p̃cipiū p se: p̃i p̃ntē: 7 p̃uatiō ē
fit aliqd p se. Secūda ps accūs ē ēst manifesta: quo
niā p̃ntētiō ē cēntiāl negatiō: l3 connotat aptitudinē
subiecti: igit p̃uatiō est p se nō ens. Rīdet p̃ba: q̃z l3
ex nō ente tanq̃ ex termino fiat aliqd p se: nō vñ
ex nō ente tanq̃ ex subo fit aliqd p se: s̃z tū p̃ accūs: 7 hoc vñ
debēt mirabile amīq̃ p̃ īgnorānā illī dīstīctiōis.

Le. li. (Ex primatōe enī qđ est qđ ē p se nō ens nō ierit
stēs subiecto vel partere ibi fūt aliqđ tanq̃ ex termi
no: mirabile aut videt aniqs ⁊ īpossibile sic fieri ali
quid ex eo quod nō est).

Notandum fm cōmētatozē cōmēto
75. q. puiatio ē nō ens
p se: mā est nō ens p accīe: pzia ps p3q2 oē lupus
essēntialī 7 p se p dīcat de suo īferio: pstat āt q nega
tīo est suplus ad puiatio: nēq oīs puiatio sit nega
tīo: 7 nō cōtrārio puiatio est p se 7 p cōfīrmtat non
īdest negatīo: neq īcōuenī īferus cōnotare alīqd ex
tīpīscī 7 nō sup: 100. ē. n. ē p se p dīcamēto qūratū
sīcut p3 q 2 nūter: 7 hōīa cōnotat. locus locatur
ac tps ac nūterus aīaz: vī hētur quarto pbyco 22: 7 qua
tias nō cōnotat: neq cōtīna neq dīscīta. Scdā ps
cōmētīaīa declarāt: mā sīnt accīes posītiū p dīcat de
suba nō īn abstrācto: s3 īn cōcreto: q2 nō bñ dīcī: hō ē
albedo: s3 hō est albus: ita accīes puiatiū p dīcat de
mā nō īn abstrācto: s3 īn cōcreto: nō q mā sīr puiatio
fozmē: s3 q est puiata fozma: 7 p zīs mā est nō ens īn
cōcreto: 7 sīcut hō est albus p accīdēs q illī accidī al
bedo: ita mā est nō ens p accīes q illī accidī negatīo:
s3 puiatio fozmē generatē. (Sītr aut.) Scūda cōn
clūsio ex ente nō sīr alīqd p se s3 īm p accīdēs: pzia ps
argūit q ex ente sub rōne entis nō sīr alīqd: q2 cō
sequētia a descriptīōe ad descriptīū sūb a vno cōuertī
bīlī ad relīquū: 7 āncēdēs declaratur: q2 sī ex ente sub
rōne entis sīr alīqd tāq ex subo: op3 q ex oī ente sīr
alīqd tāq ex subo: pziis īmposībile q ex deo neq ītel
līgītīs aut celo sīr alīqd tāq ex subo: 7 p3 pziia q2 ta
lis rō specīfīca de oīe: ī. n. hō sub rōne hōīs ē aīal:
oīs hō est aīal: 7 sī hō sub rōne hōīs ē fo2. oīs hō est
fo2. Scūda ps cōclūsīō īs argūit: v3 q ex ente p accī
dēs sīr alīqd: q2 ex ente sīr alīqd. ex mā 7 nō sub rōne
entis: vī pbātū est argīt 7 ē. 31ā cōclūsīōne Arīsto. de
clarat exīstēte dī. ponat q cāntis generat ex equo tāq
ex mā: nō pb hoc q2 dīcī aīal generat p se ex aīalītaq
ex subo vī mā: vī est sub fozma aīalīes p accīes: q2 ac
cīdīt māe q sīr sub fozma aīalīes: amē ex ea generat al
vī hō aīal p se generat: s3 p accīdēs ex hō aīalīes: q2 ac
cīdīt q mā ex quo generat sīr sub fozma aīalīes. 1. c. li.
(Sītr aut nec ex eo ex eo: neq q est fieri.) ī. nō pūngīt
ens fieri ex ente nīlī fm accīe: sīc aut 7 hoc fīr eodē
mō: vī sī ex aīalī aīal vtiqz sīar: 7 ex q2 q2 aīalī q2 dā
aīal: vī sī cāntis ex equo sīat fīct qdē vtiqz nō solum ex
quodā aīalīe fīct: s3 ex aīalī nō īnquātī est aīal: est
enī īā hī. alīqd ēēt anteq ēēt. Sī aut alīqd debeat fieri
aīal nō fm accīes s3 p se: nō ex aīalī erit p se sed ex mā
cūī accidīt fozma animalīs.

Notandum fm cōmētorē cōmēto
76. q̄ gnāio aīalē ex anī
mali ⁊ entis ex ente nō pōt ēē sūmptꝛ gēnerāle: gēne
rābile enī tꝛāsfūmat ad illud qđ nō h̄z: aīalitas ē tꝛ
generato. Sūgītur aīalī generat fm qđ ēē anīmal:
⁊ anīmal ex anīmalī fm qđ ēst an māl: cōūgerēt alī
quīd tꝛāsfūmātī in spēm eīus qđ h̄z in actu: v̄ ēē īpōs
sībīlī: s̄ qđ gnāio ē aīalīs dēmonstꝛatū pūgīt v̄ sūt gēne
ratio ēē nō aīalī dēmonstꝛatō p accīdēs: tꝛ aīalī dē
monstꝛatō per accīdēs: dīcīt cōmētorē. 3. dē aīa qđ oē
recīpiens qđ dēnūdarī a nō recēptī: illō ex quo fit
alīqd tanq̄ ex subo p se qđ pūarī alīo vel forma illū
qđ fīctū igit ens nō pūct ēntītatē nō pōt ens p se tꝛāsfū
mutārī ad ens seu ad ēntītatē: ens nō fīit ex ente p se
tanq̄ ex subo: sūbī fīit ex aīalī p se generatē aīalī: igitur

Philosophicorum.

Tex.
co. 77.

ex m^a f³ q³ habz in se forma aialis generaret aial: r p
cōsequēs aliqd mutaret ad aliquā formā: fm q³ h³er
eā in actu q³ est impossibile: q³ oē recipiēs recipit fm q³
est in po^a: vt sup^a paruit p³ mētatozē. Et q³ accidit
materie ex qua generat aial vt sit sub forma aialis: si
cur accidit illi vt sit sub forma nō aialis cū rōne p³ua
tionis vntusq³ forme: aliqñ sit sub forma aialis: r ali
quādo sub forma nō animalis: vt quādo ē sub forma
lapidis vel ligni: ideo accidit animali generari ex ani
mali r accidit animali generari ex non animali: pro
pterea aial generat: ita ex aiali q³ ex nō aiali p³ accidēs
(Et si aliqd) h³is duab³ cōclufiōib³ dēmonstratis re
spōdet ad argumētū antiquoz³ cū d³ si aliqd generat:
igit ex ente aut ex non ente: vbi grā si aer generat: aut
igit ex aere v³ ex nō aere tāq³ ex subiecto: dicit q³ nec ex
ente: nec ex nō ente p³ se sed p³ accidēs: nec ex aere: nec ex
nō aere p³ se: s³ p³ accēs: vñ si aer. a. trāsmutat³ i aere
b. aer. b. p³ accēs sit ex aere. a. r p³ accēs sit ex nō aere. a.
q³ sit p³ se ex m^a p³ia cui accidit q³ sit sub forma aeris
r eide accidit q³ sit sub p³uatoe forme aeris. L. li. (Et
si aliqd q³ est sit non ex eo q³ est: neq³ ex eo q³ non
est sit illud p³ se: s³ solū p³ accēs: q³ enī est ex eo q³ nō est
supple p³ se d³ est nobis q³ d³ significat: qm̄ i q³ nō est
vt paruit i d³ictōe. ¶ Sed dubitat si ex ente generat
aliqd: igit ex oī ente g³rat aliqd: p³ p³ntia: q³ nō est ma
ior rō de vno q³ de alio ente: cū i oib³ eq³tr reptat rō en
tis. Itē si ex ente generat aliqd: ergo ex nō ente genera
tur aliqd: p³ p³ntia q³ ex opposito seq³ oppositū ex nō
ente generat aliqd: igit ex nullo ente g³rat aliqd. Dicē
dū fm p³z negādo quālibet istaz³ p³ntiaz: q³ i cōcedē
do ista ex ente sit ens nō ponit oē ens fieri: neq³ ex oī
ente fieri aliqd: q³ talis p³o cōcedit p³ accēs r nō p³ se:
sit cū d³ ex nō ente fieri aliqd nō ponit oīno nihil esse
illud ex quo sit aliqd: sed solum nō ens p³ accidēs: sic
q³ iste p³pones ex ente sit aliqd r ex nō ente sit aliqd nō
cōcedunt nisi i p³dicatōe p³ accēs. Itē si cōcedunt iste
ex ente sit aliqd: nō ex nō ente sit aliqd: dicit p³h³ q³ nō
remouet oē ēē: nec remouet oē nō ēē: q³ iste negatiue nō
cōcedunt nisi i p³dicatōe p³ se: cū q³ b³ s³t iste due ex en
te sit aliqd ex nō ente sit aliqd: cū i equo cū sit d³ictio
ex quo iste negatiue sūt itelligēde i p³dicatōe p³ se: r
iste affirmatiue i p³dicatōe p³ accēs. L. li. (Amplius
autē ēē oē aut nō ēē nō remouet) i cōcedēdo istas ne
gatiuas i p³dicatōe p³ se (vñ q³ dē igit modus h³est) sup
ple soluendi rationē antiquoz³.

Contra predicta arguit: r p³io sic sit ex en
te sit ens tāq³ ex subo: r semp subm
p³cedit factū: igit ens est aū q³ fiat: sit r ex non ente sit
aliqd tanq³ ex subo: r general³ subm alterat i factōe
forme: igit nō ens alitatur q³ ē satis d³isonū. ¶ Secū
do q³ro vtrū id ex quo sit aliqd p³ se sit ens vel nō ens
si ens igit ex ente sit aliqd p³ se: si nō ens: igit ex nō en
te sit aliqd p³ se: quoz³ q³libet est negatum. ¶ Tercio
ex subo sit aliqd p³ se: s³ oē subm est ens: igit ex ente sit
aliqd p³ se: p³ p³ntia: q³ est sp³logisim³ i q³ro tercie: aūc
dēs ē v³ p³ntia: r p³ntia. ¶ Quarto quā necessaria ē ista
ex m^a sit aliqd tā necessaria ē h³ ex ente sit aliqd. s³ p³ ē
p³ se: igit r scōa: p³ p³ntia vel oē cā diuersitas. ¶ Ad
primū dicit q³ ex vno ente sit aliud ens: vt ex vno aia
li aliud aial p³ accēs tamē: s³ ex eo dē ente fm numez³
nūq³ sit idē ens fm nu³ neq³: s³ ex aliquo ente fiat idē
fm spēm: r hoc nō sequit ens ēē aū q³ fiat: s³ bñ seq³
tur vñ ens esse anteq³ aliud fiat: cōcedendo etiā q³ ex
nō ente sit aliqd. s. p³ accēs: r p³sequit³ q³ nō ens in cō

ereto alterat. s. p³ m^a q³ dicit nō ens rōne p³uatois: nō
tamē sequit q³ p³uatio vel negatio alteret. ¶ Ad se
cundū dicit q³ illud ex quo p³ se sit aliqd est ens r non
ens: ex quo nō seq³ur q³ ex ente p³ se fiat aliqd. Tā d³
cū est sup^a q³ ab inferiori ad suū superi³ cū nota per
se: itatis fallū p³ntia: q³ nō sequit hō per se est r³ibilis
igit aial per se est r³ibilis: sicut nō seq³ hō iquantū hō
est r³ibilis: igit hō iquantū animal est r³ibilis. Et si
cut nō sequit hoc est per se r³ibilis: sicut non se
r hoc est albū: igit albū est per se r³ibilis: ita nō sequit
ex hoc per se sit aliqd: r hoc est nō ens: igit ex nō en
te per se sit aliqd. ¶ Ad tertū negat p³sequētia: q³ cum
dictione reduplicatiua aut. p³se: itatis nō cōiungit sp³llo
gizare: sicut nō sequit hō per se est r³ibilis r ois hō
mo est aial: igit oē aial per se est r³ibilis: sicut non se
quitur omnis homo iquantū huius est r³ibilis: ali
q³ aial est hō: igit aliq³ animal iquantū huius est r³
sibile. ¶ Ad quartū negat p³ntia: vnde q³ necessaria est
illa animal est suba: tā necia est illa animal est quatu
aut illa aial est coloratū: r tamē p³ia est per se in p³io
modo: r quelibet aliāz³ est per accidēs. Dubitat³ur de
illa ex m^a sit aliqd in quo mō dicendi per se reponit
dicit q³ in scōa mō si ly ex dicit habitudinē subiecti: si
cut est ista ex m^a sit forma: ex quo subm ponit in d³is
tione p³dicati: r non est de essentia eius. Si aut ly ex
dicit habitudinē partis: sic est in primo mō: q³ subm ē
pars essentialis p³dicati: sicut etiam ista est in primo
mō saltē reductiue aial est hō per cōuersionē simplici
q³ subm est pars eēntialis p³dicati: vt p³. Et si arguit
sic: accidit aiali q³ sit hō: igit per accēs aial est hō r nō
per se dicit animal ēē hōiem per se si animal est pars
hois vel d³istinctiois eius. Si aut est q³ dā tenū ad ho
minē sic illa est per accidēs aial est hō. (Alius at.) Tex.
co. 78.

Notandum fm cōmentatōzē cōmē
to. 78. q³ materia prima
est mediū iter non esse puz³ r ēē puz³: q³ dicit³ non est
accipiēdū vt vba sonāt: q³ ēē puz³ r non ēē puz³ sūt

Tex.
co. 79.

Liber primus.

contradictoria modo iter contradictoria: non cadit me-
dius primo, postero: sed p non eē puz intelligit pu-
rum nihil: per eē puz intelligit ens in actu. s. forma
vel habēs de se forma: constat aut q materia non est
puz nihil nec ens in actu actualitate formalit: sit ens
actualitate pñte. Ex pñtis pñt solui rō Parmenidis
et Melissi: quā cōmētor recitat cōmento. 71. argue-
bāt enī q nec ens nec nō ens generat in scda figura: sic
oē qd generat nō est illud qd est dū generat: ens est il-
lud q est: igit ens nō generatur. Itē omne q generatur
est illud qd est dū generat: s. nō ens nō est illud qd est
dū generat: igitur nō ens nō generat. Cū duplex sit ge-
neratio: vt dñm est. s. sumpt et fm qd: si loquuntur de
generatōe sumpt illa est falsa: oē q generat nō est il-
lud q est dū generat: qz i eodē istatū quo ē generatio
sumpt est forma et compositū generatū iuxta cōez mo-
dū loquēdi: cū talis generatio nō sit successiua: s. indi-
uisibilis mutatio ac subitus pñtus forme substantia-
lis. Si aut loqmur de generatōe fm qd alia maior est
falsa: v3 oē q generat est illud q est dū generat: quo-
niā substantia anteq sit generat dispositiue p alteratio-
nem prima q dicit generatio fm qd: sed hāc distinctio-
ne ignorauerūt: ppter cuius ignorantia peccauerūt in
mā temp assumēdo vna pñtūz fallaz peccauerūt enī
am in forma: qz ly dū generat necessario est p subiecti
vel p dñm: aut determinatio alicuius illoz: et nō repli-
catur in aliqua pñtūz: nec in pñtione: cōtra regu-
las Aristi. primo postero: et c.

Tex.
co. 79.

Angentes

quidē. Ista est scda ps prin-
cipalis huius quarti capituli
cū dñt actus primi phyco-
rum. In qua postq phus re-
probauit opinionē antiquo-
rum ignorantiū oīno nām pri-
me materis soluedo rōne illo-
rum. Nūc reprobat duas opinōnes quoz dā attin-
gēt ad nāz pñtūz pñtūz: s. iūficient et diminute.
Prīo igit reprobat primā opionē: s. scda ibi. (Qui-
dā sūt. Prīa ps diuidit i duas: i qz p pōit duas sua
sōes illoz: i. v3 reprobat opionē ibi. (S3b differt)
Quātū ad primū dicit phs: q qdā v3 successorēz Par-
menidis et Melissi tāgētes nām prime materis: s. iūf-
ficiēter opinati sūt q mā est p se nō ens q pbāt duab⁹
rōnib⁹. Quaz prima sūt ex sūdāmēto Parmenidis
scdōe q generat necessario generat ex ente vel ex non
ente: s. aliqd p se gñatur: igit aliqd p se generat ex ente
vel ex non ente: sed nihil p se generat ex ente: qz ens eēt
anteq fieret: igit aliqd p se generat ex nō ente: tē sic ali-
qd p se generat ex nō ente: s. oē ex quo aliqd generat
est mā: igit mā est p se nō ens. Le. li. (Tangētes qdem
igit r tūcti qdā sunt ipam nām mā: sed nō sufficiēter
primū quidē enī cōfiterentur sumpt fieri aliqd ex eo qd
nō est inqātū Parmenidē recte ē dicere). Secūda ra-
tio erat ista: mā est pñtūz: s. pñtūz est p se nō ens:
igit mā est p se nō ens. patz pñtia cū minor: et maior
declarat: mā et pñtūz sūt vñū numero: igit sunt vñū
rōne: igit nullo mō differūt: et per psequēs pñtūz est
mā et cōtra. Le. li. (Postea videt ipse si vere est vna
nūo pñtūz cū mā et po⁴ tñ vna esse). i. rō seu diffini-
tio: qm qdāq sūt vñū nūo sūt vñū spē et vñū diffinitioe.
fm cōmentatōrē cōmen-
tō. 79. q isti deficiūt in co-

Notandum

co. 79. q isti deficiūt in co-

gnitōe nāe ipsius. s. prime materis in hoc qz nō distin-
guīt inter illā et pñtūz. Prīo. n. cōcedit ipam nō
esse qz cōcedunt argumētū Parmenidis. s. q qdā ē p-
ter ens est nō ens: et q ens est vñū: scdō vero qz dicit
ipam eē vñū numero: et ppter hoc est vna diffinitioe: et rō
ne: et ex hoc seqd q sit aliqd ens. s. q si est vna fm subz
est vna fm rōne: fm igit primū sermōne concesserunt
pñtūz nō esse in suba eius: et fm sermōne hūc scdōz ne-
gauerūt pñtūz nō esse in suba eius: qz nō distinxerūt
nām eius a natura pñtūz. Isti concesserūt duas
contradictōes: prima est q materia ē: et nō est. Si enīz
tñ vñū est: sic q oīa sūt eiusdē rationis vt pcellerūt cū
Parmenide et Melisso: seqd q nulla prima mā est: qz
ex oppo sito seqd oppo sitiū: prima materia est: igit for-
ma est: igit plura sūt entia diuersaz rationū: dñm si ma-
teria et pñtūz sūt vñū numero et vñū ratio: igit ma-
teria ē pñtūz: et per pñs materia ē. ¶ Scda pñtūz
q pñtūz est in suba materis: et non ē in suba materis
prima pars sequit ex prima ratione: qm si materia pñ-
ma non ē ipa se bz ad pñtūz nō sicut pñtūz ad ne-
gationē: s. negatio ē de eēntia pñtūz: igit pñtūz
tū ē de eēntia materis: et pñtūz ē in suba ei⁹ eo mō quo
pars diffinitiois ē in diffinitio. Scda pars sequit ex se-
cūda rōne: qz si materia et pñtūz sūt vñū numero vñū
diffinitioe et rōne: sequit q se hñt inuicē sicut tunica et
indumentū: s. tunica nō est i idumēto: nec ecōtra cū nul-
lū illoz sit pars diffinitiois alterius: igit pñtūz non
est in suba materis: nec ecōtra: cū nullū illoz ponat in
diffinitioe alterius: s. se hñt vt nomina si non vna. (S3 Tex.
hoc differt). Cōtra hāc opionē arguit phs. pbando
duplt materia nō esse pñtūz: qz materia est non
ens p accēs: pñtūz at est nō ens p se: mō impossibi-
le est de eodē simul verificari nō ens p se et nō ens per
accēs: materia enīz est nō ens p accēs: qz sibi ē cō-
lūctus nō ens p se. s. pñtūz: s. pñtūz est nō ens per
se: qz pñtūz ē eēntialitū negatio. 4. metha. Le. li. (S3
hoc). s. pñtūz differt plurimū a materia. Nos quidē
enīz materia et pñtūz nō alterū dīcīm⁹: s. hōzūm hāc
quidē nō ē fm accēs materia: pñtūz nō autē per se
non ē. ¶ Secūdo qz materia est aliquāliter ppe sub-
stātia que est forma cū illā recipiat et ex hīs fiat vñū
compositū: pñtūz aut nullo modo est ppe substantia
que est forma: cū statiz cōrūpā i aduētū forme. Le. li.
(Et hāc qdē ppe substantia aliquāliter materiam dīc-
mus pñtūz nōzāt nequaq).

Tex.
co. 79.

Notandum

primo fm cōmentatōrē
cōmento. 79. q pñtūz
non est neqz propinqua neqz remota neqz accēs est
neqz vt sit substantia forma est propinqua substan-
tie composite et materia ē remota: qz substantia compo-
sita sit immediatius ex forma: qz ex materia: cum non a
materia: sed a forma suba pposita recipiat nomē et dif-
finitioē substantia: pñtūz aut non dīcitur proprie
propinqua nec remota substantie composite cum non
sit substantia nec accēs supple faciens compositum
cum materia aut cū substantia composita: concedit. n.
corumētator q pñtūz accidit materis et phs q om-
ne q est: est substantia vt accēs: que nō va essent nisi
pñtūz esset accēs: vult igit dicere cōmentatōr q
pñtūz non sit substantia neqz accēs: v3 adueniēs
composito cū pñtūz nullū adueniat nisi materis.

Secundo

notādū fm cōmentatōrē co-
de cōmēto q ens in potētia
est aliqd qd accidit pñtūz non in sua suba: pñtūz

g g

Philicorum.

autem fin q' priuatio est non ens per se materie pri-
me: que est ens in potentia accidit priuatio cuius aliqua
materia habeat priuationem et aliqua non: et illa que h3
priuationem aliquando absoluit ab illa priuatione. s. in
aduentu forme: propterea priuatio non est in substantia
materie. i. non est de eentia materie: q' materia nūq' ab-
soluit ab eo q' est de eentia ei: et oē q' est de eentia ma-
terie est ens per se: priuatio aut fin q' hui' est non ens
per se. ¶ Et notat' dicit fin q' hui' p'p' formas im-
perfectas et alias tēdētes ad non esse q' oīr priuatio-
nes: tñ sūt entia per se: ille non sūt absolute et sim-
p'lr priuationes sed tñ fin quid et in respectu.

Tertio notāduz fin p'mentatoz eodē com-
mento q' omne hñs materia est gñā-
bile et corruptibile: nā i natura materie est priuatio for-
me: et si in sua natura esset formata non reciperet for-
mas nisi ens gñaret ex ente quemadmodū si i sua na-
tura esset priuatio simpliciter oīno nihil gñaret ex ea:
est igit qñ p'posita ex esse et non esset: igit p'p' quam
omne hñs materia est gñābile et corruptibile: q' in na-
tura materie est priuatio forme et vbi in natura mate-
rie non esset priuatio forme nihil eēt gñābile v' corrupti-
lis. Duplicit' enī cōiungit ex mā nō posse gñari formā:
aut q' in sua nā ē formata: aut q' priuatio ē de eentia
eius. Si enī mā eēt formata ad modū cōpositū nālis:
nūq' ex ea posset fieri forma: nisi pcederet q' ex ente
in actu posset gñari ens in actu: q' est impossibile cū ex
duob' exñtib' i actu nō fiat vnū 3^m. 7. metba. Si ē pri-
uatio eēt de eentia māe nūq' ex ea fieret forma: q' mā
nō recipit formā nisi corrupat priuationem in ea: mō pri-
uatio nūq' corruptet nisi corrupet mā si esset de eleu-
ta eius: v' igit ex mā possit forma fieri: opz q' sit ppo-
sita qñ ex eē et nō eē: notat' of quasi ne credat ipz nō
eē: q' est priuatio eē p'tez materie: s' q' in eentia māe est
admixta priuatio forme eo mō quo dicim' mūdū esse
cōpositū ex suba et accitē: q' suba et admixta accitē.

Quarto notādū fin cōmētatoz eodē cō-
mēto q' corpa celestia nō habent
mām oīno: qñ eent tūc generabilia et corruptibilia p'p'
mixtionē priuatiōis cū nā eo 2^m: et nihil aliud est cā gñā-
tionis et corruptiōis q' p'ria mā: p' nō eē q' d' mixtū est
in suba eius. P'ria pars huius oīniū sequit' ex p'ioz:
qñ si oē hñs materia est generabile et corruptibile: et
corpa celestia nō sūt gñābilia et corruptibilia: igit nō
habēt māz: scōa ps p'mēti sequit' etiā ex p'ioz: q' tātz
habēt māz sūt gñābilia et corruptibilia: sequit' q' mā
sit cā gñātiōis et corruptiōis: nō q' dē absolute sūpra: s'
rōne priuatiōis annexitā q' gñātiōis et corruptionis
oue sūt cāe: vna positiua. s. p'ria materia: et alia priuari-
ua: v' priuatio exñs in materia: et loq'ur p'mētato: hic
de eā passiuā v' subiectiuā: tñ q' nulli dubiū q' agēs:
est ē cā gñātiōis et corruptiōis. Sed hoc est ratio ma-
terie admixte priuationi.

Dubitarur q' cōmētatoz dixit supra q'
dimēsiōes fundatur in ma-
teria: et q' sūt accitē māe: nūc aut dicit q' in celo nō est
materia oīno. rñ dē q' duplex ē mā fin cū in de suba
orbis. s. mā q' est po^a ad formā et mā q' ē po^a ad vbi: s'
igit in celo nō sit oīno materia. s. q' sit po^a ad formā: q'
cuiuslibet tali est annexa priuatio: tñ ibi est materia q' est
po^a ad vbi: nisi enī in celo eēt p'ria materia ipz nō esset
quātū nec dimēsiōnati: q' quātitas et dimēsiō nō sūt
datur in forma: sed in materia. Dicit. n. 2° sepe i h' p'ri-
mo q' nō pōt esse forma sine materia: nec eōtra et i de

suba orbis q' dimēsiōes sūt coeternē i materia: et si q'
ritur q're p'hs nō soluit rōnes illoz: dicit q' eas soluit
p'imitus. Nā in p'ria p'te hui' cap'li declarauit p'hs q'
nihil sit ex ente p' se: s'z solū p' accitē: ad ibi soluit p'ima.
Alia aut soluit in cap'lo de priuatiōe di. q' 13 materia et
priuatio sit vnū nūero: differūt tñ sp'e et rōne: q' alia ē
rō hōis: et alia est rō immūsi. Itē ex rōnibus factis cō-
tra illas p'zolutio ad obiecta. Si enī materia est non
ens p' accitē: igit nō materia nō ē nō ens p' se: et p'ter
ea q' sūt ex materia sūt ex nō ente p' accitē: et nō sūt
ex nō ente p' se: sic soluta est p'ria rō: deinde si mate-
ria ē p' se suba et priuatio nō sequit' q' differūt re et rō-
ne et p' h' est soluta scōa rō illoz. (Quidā autē). Scōa
opio sūt platonicoz di. materia p'ima ē magnū et p'
uū siue cōiūctiz siue diuisiz sumatur magnū et p' uū. Ita
q' magnū ē materia: et p' uū ē materia: et ambo simul sūt
materia rez naturaliz: ex quo sequit' q' platonici po-
suerūt tria p'cipia eē: duo ex p'te māe. s. magnū et p'
uū et vnū ex p'te forme: v' p'dea separat: et nō cōuenit h'
trinarius p'cipioz cum trinario p'hi: q' Aristō. ponit
materiā et formā intrinsecā et priuationē illi' eē p'cipia
i h' igit bñ dixerūt q' posuerūt q'dā naturā subiectā eē
p'cipiū materiale: s'z n. ponerēt duo ex p'te materie: s'z
magnū et p' uū: h' tñ nō reducunt in duas naturas: s'z in
vnā: q' ambo sūt de gñe materialis p'cipiū: s'z in h' q'
nō dixerūt alterā naturā. s. priuationē male dixerūt ne-
gates illā eē p'cipiū. I. e. li. (Quidā aut q' nō est). s'z
materā q' d' nō ens magnū et p' uū dicit. s. platonici: si
milit' aut dicit si simul viraq' aut seorsū viraq'. s. ma-
gnū et p' uū ponat: q're penit' alt' modus ē h' trinitatis
quē ponūt platonici et ille quē posuim'. v' s'z q'dez. n. ad
h' p'ueniūt q' o'z q'dā supponit nāz: hāc tñ vnā faciunt:
etenī si aliq's. s. Plato dualitatē facit dices magnū et
p' uū ipaz. s. dualitatē nihil minus idē facit cū mā: alterā
enī dispectū nāz. s. priuationē. ¶ Ex h'is sequit' q' hec
opinio nō cōiungit cū p'ria: cū illa dixit materiā eē sim-
p'lr nō ens: h' aut ponit materiā eē magnū et p' uū q' ve-
resūt entia positiua: p'ria posuit priuationē: h' aut alle-
rit priuationē eē p'cipiū: si mā ē p'cipiū dicit oīno eē
idē materiā et priuationē: hec autem asserit priuatiō-
nem et omne p'cipiū et ita p'ima opio non fuit pla-
tonicoz: v' cōter eis iponit: s'z quozidā alioz quos
nō noiat Arist. q' dudū fuerūt post antiquos. s. Parme-
nidē et Melissū: sic ē in hac scōa opione Platonē nō
noiat nec aliquos sub illa denotiatiōe. (Subiecta q'dē
enī). Cōclusio platonicoz fuit ista s'z mā sit p'cipiū:
nō tñ priuatio p'ria p'te suadebat ex eo q' p'ria mate-
ria p'manet in gñato: et est cā susceptiua forme: sicut enī
mater est p'cipiū passiū et receptiuū in p'ductiōe filio
rū: ita materia p'ria in p'ductiōe gñati est p'cipiū pas-
siū et receptiuū forme. ¶ Secūda vō p'te declarabat
q' priuatio multoties ymaginat' ad maleficiū. s. ad nō
eē rei gñate: nec p'manet in gñato: q' igit priuatio non
manet in gñato: nec est ps gñati: imo ponit nō eē gñati
iō priuatio nō est p'ncipiū dicebat platonici: imo pe-
nitius nihil est: s'z est extra totā rōnē entis. I. e. li. (Sub-
iecta q'dē natura). s. p'ria materia concā est forme. i. est
simul cā cū forma eo 2^m: q' sūt sicut mater in generatiōe
filioz: altera vō ps p'arietatis. s. priuatio multoties
ymaginabit' ad maleficiū ipi' gñati: p'p' dē igit fin in
tellectū Platonis videbit' priuationē nō eē p'ncipiū:
negs etiā penitus ens: et eē extra oē ens. (Exite eniz).
Cōtra platonē arguit Aristō. probādo priuationē eē
p'ncipiū: et supponit p'rio ad oēm gñatiōē tria con-

Tex.
co. 80.

Tex.
co. 81.

Liber primus.

quæ de necessitate vni qd est qdâ diuini optimuz &
appetibile forma: vni qd rariat illi p. priuatio: q
sive ponat priuatio qd incipiat: sive non ponat no
min: qd opponit forme. nec hec negauerit platonici: ali
ud v. qd est appetitum appetere id diuinu & optimuz
7 b est ma. t. e. l. i. Eritne. n. quodâ diuino. q optimo
appetibili. s. forma: aliud qd contrariuz esse ipsi dic
mus. s. priuatione: aliud â appetitum esse appetere ips
s. forma p. ipsius naturam 7 bec materia.

Notandum qd forma pot impliciter
esse actus: et tunc ad diuini: qz deus est actus purus: po
test esse qd sibi fieri in ordine ad operatione nature: et sic
est optimum: qd est finis monis: a mutatio nã. ¶ Ter
cio pot esse sibi fieri in ordine ad materiam: sic est ad ap
penibile: qz est perfectio: et nobilitas mñe. (Quibuldam
autẽ) ista suppone multa arguit scilicet qd pp qd ma
teria appetit formã est principiu in genere: forme: et
pp priuationẽ mñe: appetit formã: istu priuatio est pri
cipiu in genere: forme: qz consequitur qd maior qd ex
quo materia appetit formã: illud videt esse pñcipiu
vniuũ quod uone forme: qd est cillus. Sũ minor: de la
natur: qz uo opposito legitur qd aliud appetit cora
riũ: et uñpñ coruptionẽ: pbat materia appetit for
mã: et istu formã quã habuit forma quã nã hũ: nã for
mam quã hũ: qz appetit actũ: rone caritatis: igit mate
ria appetit formã quã nã hũ: qz concello: arguit sic
mã appetit formã quã nã hũ: igit appetit coruptionẽ
istius quã hũ: igit appetit coruptionẽ in ipũ: pri
uatio tenet qd impossibile est yna forma aduenire mate
rie in alia coruptione: et cora priuatio caritatis: uñ ista forma q
est in materia coruptione nulla alia posset aduenire mate
rie: cũ materia nã habeat potẽtia ad illã formã: ppter
defectu priuationis admittit materiem: et mo loquẽdu pla
tonice: igit si materia nulla forma hũt pñcipiu: istis rō
tonice: igit rẽ. (Necessẽ est igit dicere) qd priuatio est
admitia materiem: est actus rone: igit est finis: sicut est finis
na appetit masculinitate: et ex yñ rone: et pñcipiu: et priua
tiois: pñcipiu: et turpe appetit bonũ: et pulchritudines: no
qz istu sit et istu turpe: sed p accidẽs: rone turpitudi
nis: qd est priuatio in illa materia appetit formã: p
accidẽs rone priuationis sibi contrariã: igit priuatio qd pri
cipiu: l. et. (Quibulda autẽ) Enabũs pñcipiu: et ad
du appetit coruptionẽ: et appetit uñpñ coruptionẽ
nẽ nisi ponat priuationẽ eẽ pñcipiu: et nec illu ipũ
possibile est materia appetere ipũ: et forma quã ha
bet pp nã eẽ indigẽs nec contrariã appetit: et formã
quã nã hũ: coruptionẽ enĩ sit aduenire priuariã: h est
materia respectu forme: sicut sit femina masculu: et turpe
bonum nã p se turpe est: sed sit femina accidẽs.

Notandum p^{ri}mo fm^o conuenerit q^{uo}d co
mune 8° q^{uo}d materia fm^o
q^{uo}d accidit ei p^{ri}mo et innat^o appere le affluat fm^o
p^{ri}ncipio fm^o q^{uo}d p^{ro}p^{ri}o: a hoc est appere et receptione for
me: et intelligi d^{ic}tis p^{ro}p^{ri}o apperit id q^{uo}d h^{ab}et materia de
motu ad recipiēdi forma. Quia est aqua purallm^o
et materia est pura p^{ro}p^{ri}o: igit^{er} d^{ic}tis et iⁿtrinsece est iⁿ
infinitu diu^{er}silis p^{ri}mo p^{ri}ncipio q^{uo}d est ocus: 7 q^{uo}d vnu
quodq^{ue} apperit affluat iⁿ tāq^{uo}d quātum est sibi p^{ro}p^{ri}
sibile et it^{er} finis cō^{tr}insece o^{mn}i^u 7 sūma p^{er}fecto: ideo
mā p^{ri}o apperit forma: ut p^{er} ea accitatur et compleat ali
quod mō affluat p^{ri}mo p^{ri}ncipio. Et talis apperit
materie emō q^{uo}d iⁿ natural^{it}u inclinat^o materie recipiēdi
forma: q^{uo}d est d^{ic}tū o^{mn}iū op^{er}um 7 apperit

Secundo notandum comitatio eorū
comito q̄ appetitus altius est
naturalis sup̄ sensu v̄m plantis ad nutrimentū: q̄ ali
cū sensu v̄i appetitus altius ad nutrimentū: q̄ ali
est appetitus naturalis ad recipiendū oēs formas: reci
pit igit̄ eas alternatim: qñ forma agēs est phis: ita pla
te q̄ aialia appetit nutrimentū appetit naturalit̄ in
colitis: p̄m̄ q̄ appetit aialis ē cognitiū: q̄ leq̄es sen
sū: q̄ appetit plantē nō cognitiū: q̄ leq̄es aialz nō senti
tiua: it̄m vegetatiua. Epp̄t̄ igit̄ quā materia appe
tit forma nō est appetit naturalis cognitiū: s̄ appetit
naturalis nō cognitiū. Et it̄ materia p̄tia simul appetit
oēs formas: q̄ diffidētes est ad quālibz formā gnan
dā: nō in p̄or̄ h̄erz simul oēs formas: s̄ succellit: p̄m
succellitū p̄cipue cū p̄ agēs naturalē p̄ntialit̄ appli
cātilit̄: q̄ nulla forma recipit nisi ea quā agēs na
turalē cōt̄rahit de potentia cū.

Primum dubium videtur quia non apparet
an per se fiat contraria in beatitudine
appetitus per se: materia vero habet contrarium per se
quod recipit contraria. Secundo quia materia celli est absoluta
a principio et in non appetit contrarium. Ad primum
a quibus contrarias partes non recipiunt uti lozmas politas
uas: et largius et formas primum uas: ita largissime re
peritur: ita adiciatur ubi cella albedo et nigredo sunt
contraria prout lumine et tenebra sunt contraria larges
se esse et non esse sunt contraria largissime. Dicatur
igitur quod materia non habet primum positum nec pri
uatum: habet in se negationem. Non ergo quo loquitur ad
primum sunt oppositi aut locum est de primo positum
aut primo non habet oppositum: et materialiter non habet primum
tatione antecedente ita in appetit formam si non appetit formam
sicut appetit materiam: sicut ergo appetit beatitudinem
et appetit contrarium. Non ergo inultibus corruptionem.

[illegible]

Philosophicorum.

appetit illa: qz appetit n̄ p̄uēit ex sola p̄ntia p̄uatiōis
s; cū h̄ requirit potētia respectu cōiuncta p̄uatiōi.

Tertium dubiū videt qz mā non appetat
formā. P̄rio qz appetere ē desi-
derare: s; desiderii nō est absq; cognitiōe vt colligit a
p̄sō r̄ p̄mētatoze. 2. de aīa: igit mā p̄ia cognoscit qz est
absurdū: vñ pōt sic argui: mā appetit formā: igit appe-
ritu desiderij vt cōplacētē: s; nō est desiderii nec p̄pla-
cētia absq; cognitiōe: igit r̄c. Secūdo si mā appetit for-
mā: aut igit quā h̄z vt quā nō h̄z: nō p̄ima qz appeti-
tus est rōne carētie p̄ p̄m̄ in l̄ra nec 2^a qz tūc appete-
ret corruptionē illi: quā h̄z: r̄ p̄nter ip̄fectionē sui: r̄ mā
p̄tine qñ actus formā p̄fectissimā. Ad p̄mū r̄n̄suz
est p̄ 2ª dīcēdo qz n̄ oē appetē ē desiderare cū i p̄l^o se
dēat appetit^o quā desiderii: mā igit appetit formā nō
appetitū īsequēte formā apphēlāz: s; formā ip̄essāz: r̄
istē ē māe nā absq; cognitiōe: r̄ tal est duplex. s. actiū r̄
passiū. Appetit^o nālis actiū ē ille qz īclinat nātr actiue
vt appetit^o grauis cēndi deorsū: r̄ appetit^o leuis cēndi
sursū. Appetit^o aut nātr passiū ē ille qz nātr īclinat vt ap-
petitus ferri ad magnetē r̄ māe ad formā: p̄z igit qz il-
la p̄ntia nō valet: mā appetit formā: igit appetitū desi-
derij vel p̄placētē: illud tñ p̄is soler p̄cedi ad hūc īn-
tellectū qz mā appetit formā appetitū p̄portionalit: ap-
petitū p̄placētē vel desiderij. Ad scōz of qz materia
nō p̄p̄ie appetit formā quā h̄z: s; quā nō h̄z: r̄ p̄nter
cōcedo qz appetit corruptionem forme quāz habet: r̄
appetit suāz īmperfectionem non p̄ se: sed p̄ accidens
ratione p̄uatiōis annexē.

Quartus dubiū videt qz aliqd appetat
suis p̄ corruptionē. P̄rio de li-
gno se mouētē deorsū ad ignē i qz p̄burit: r̄ de senice qz
vt bētur in de naturis aīalū: post qz diu vixit p̄gregat
ligna plurimū siccā qz magno motu suāz alāz accen-
dit: r̄ scō igne se p̄burēdo cōrūpit. Scōo arguit de for-
mis agentib^o in sua p̄ia vbi sit refractio r̄ corruptio
agentis: r̄ maxie d̄ calore nāli appetere cōrūpe hūidū
radicale: ad cui^o definitōez sequit corruptio caloris r̄
cōfirmat de appēntib^o nimii cibū potū vel cozym
ad quē sequit mors: r̄ de hōib^o desperatis seipos īter-
ficiētib^o vt suspēditib^o: ac ēt alijs multis qz tedio vite
seipos īterimūt: vñ Lincōniē. tractatu suo de reflexio-
nibus dicit circa vnū polū ēē quosdā mōtes sup̄ qb^o
sic sit vniformis r̄ regularis reflexio radioz sol. quod
multo t̄p̄mēto hōies ibidē exītes tādū viuūt qz tā-
dem de vita tēdiūz habentes saltant in fluuiū subitus
montes vt submergātur.

Notandum qz capiēdo nāle vt distin-
guīt h̄ volūtariū duplex
est appetit^o. s. nālis r̄ volūtariū. Appetit^o natural^o ē ille
qz est sine intellectu: r̄ volūtariū ē ille qz ē cū intellectu: ap-
petitū volūtariū nō īcōuenit aliqd appetere suis p̄ co-
ruptionē: s; ēt īcōueniēs appetitū nāli: r̄ ita intelligit
p̄sō. Ad p̄mū dicit qz lignū positiū sursū nō appe-
rit moueri ad locū suē corruptionis: s; qd̄ descendat ad
ignē i quo cōburat h̄ ē a cāu: s; tēnē aut p̄p̄ado ligna
suē cōbustiois nō appetit se cōburere r̄ mouē: s; facit il-
lud ex īnīnctū nāe regulata a supiorib^o cāis: p̄p̄ cōi-
nuatiōē specificā. Ad scōz of cōsūtr: qz nullū agēs
nāle appetit p̄p̄iā cōruptionē: s; qz cōrūpat illud est
p̄ accēs: neq; exp̄iēte p̄uicūt: qz si aliqd appetit dispō-
nē ad cōruptionē: nō tñ appetit qz illa sit dispō ad
cōruptionē: potē est enī appetere antēdēs alicui^o cō-
sequēte bonē: r̄ nō appetē p̄is eiūsdēqz forme nō ap-

petit illa p̄ntia ēē bonā: aliq̄ igit appetit multū potē
comedere vel coyre: qz tñ nō appetit mōz: s; ad illa ex-
cessiue sūpta sequat mōz: de alijs aut se īterficiētib^o su-
spēditib^o r̄ mactatib^o cōcedo qz illi appetit se nō ēē:
nō qd̄ ē appetitū naturalē de quo loquit p̄sō: s; appeti-
tū volūtariū: r̄ ita nō īcōuenit aliqd appetere se ēē: r̄
se nō ēē diuersis appetitib^o. s. naturali r̄ volūtariū. Cir-
ca p̄dicta q̄ntē vtrū appetit^o materie realit^o distinguit a
materie: arguit qz nō: p̄rio sic: materia appetit appē-
titū cōplacētē vel p̄portionalit quālibz formā i ea exi-
stētē: si igit appetit^o est forma i materia: sequit materia
appetere appetitū suū: r̄ cū materia nihil appetat: nisi
p̄ appetitū distinctū: oīz p̄cedere i īfinitū in appetitib^o
materie. Scōo q̄ro a quo efficiat talis appetit^o: vtrū a
materie vt ab aliquo agētē nō a materia: qz ip̄a nulli
us est actiuitatis: si ab aliquo agētē: igit aliqñ mate-
ria nō appetit formā. Tērio q̄cūqz sic se h̄nt qz illa in
uicē realit^o distinguunt vñ pōt esse sine alio: s; materia
nō pōt ēē absq; appetitū ei^o: nec cōtra: igit r̄c. Quar-
to appetit^o forme nō realit^o distinguīt a forma: igit nec
appetitū mē: tenet p̄sequētia r̄ antēdēs arguit: qz si
appetit^o forme distinguīt a forma: igit tot sūt appetit^o
quot sūt forme: r̄ sequit h̄ p̄cto qz aliqd simul r̄ semel
appetit ascēdere r̄ descēdere calefacere r̄ frigefacere hu-
mectare r̄ desiccare: p̄z d̄ q̄libet mixto h̄ntē grauitatē r̄
leuitatē r̄ caliditatē r̄ frigiditatē hūiditatē r̄ siccitatē:
cui^o p̄nter r̄ndet appetit^o ascēdēdi r̄ appetit^o descēdēdi:
r̄ aliq̄ similiter appetitus: vt calefaciēdi īfrigidandi hu-
mectandi r̄ desiccandi.

Oppositum colligit de ītēdē Aristō.
r̄ p̄sō: dicit n. Ari. i l̄ra qz
p̄uatiō ē p̄icipiū ex eo qz est cā appetit^o materie: con-
stat aut qz p̄uatiō nō est cā materie: igit materia nō ē
su^o appetitus: p̄mētatoz aut dicit qz Aristō. p̄ appetitū
ītellegit illud qz materia h̄z de motu ad recipiēdū for-
mā: s; mā nō h̄z seipam: igit r̄c. P̄o ista p̄te arguit rō-
nibus q̄b^o p̄sō r̄ p̄mētatoz. p̄b autē r̄t p̄uatiōē: aut
potētia n̄ v̄dē p̄ficari materie: p̄rio sic. Qñcūqz ali-
qua sic se h̄nt qz vno corrupto reliquū manet illa īui-
cē realit^o distinguūt: s; manētē materia appetitus cor-
rūpiūt: igit materia r̄ su^o appetit^o īuicē distinguūt:
p̄z p̄ntia cū maiori p̄ Ari. caplo de p̄uatiōe: minor vō
colligit a cōmētatoze cōmēto. 70. dī. qz in aduētū for-
me potētia corrupti: igit p̄ idē appetit^o cōrūmpit:
qz sicut forma corrupta rediret eadē numero: si non
cōrūpetur potētia: ita si nō cōrūpetur appetit^o: mate-
ria. n. nullā forāz appetit quā n̄ sit aliqñ h̄tura. Secū-
do: materia est de p̄dicamēto substantie: r̄ appetit^o de p̄-
dicamēto relationis: igit nō sunt idē: p̄z p̄ntia per
Aristō. dī. p̄rio postērio: qz p̄dicamēta sūt īm̄mixta
maior est Aristō. r̄ p̄mētatozis in hoc p̄rio: r̄ minor ē
euidēs: qz sicut potētia est respectus materie quo pōt
recipere formā: ita appetit^o est respect^o quo materia appe-
tit formā. Tērio materia appetit formā: s; appetit^o nō
appetit formā: igit materia nō est appetit^o suus: p̄^a p̄s
antēdētis est p̄bi in l̄ra: scōa aut p̄z qz nihil p̄dicat. de
seipō: calefactio enim non calefit nec albedo est alba:
igit p̄ idē appetit^o nō appetit. Quarto si appetit^o esset
de cēntia materie: sequit qz ponētur i diffinitōe eius: p̄z
cōsequētia p̄ cōmētatoze eodē mō arguēt de potētia
sed cōsequēs est falsū: qz tūc de quocūqz dīcret diffini-
tū de eodē dīcret diffinitio: sed diffinitio dī de m̄ā celi:
igitur materia celi appetit formam contra cōmētatoze
in de substantia orbis.

Liber primus.

Notandum primo q^d in eētia mater
nie hec q^{uo}r ordinant.
scilicet potentia absoluta p^{ri}uatio potentia respectiua
et appetitus ita q^d appetitus supponit potentiam re
spectiua: et potentia respectiua p^{ri}uatioe: et p^{ri}uatio po
tentia absoluta: que dicit^r esse aptitudo posita in diffi
nitione p^{ri}uatioe: fuit igit^r potentia respectiua ab essen
tia materie mediāte potentia absoluta: et appetitus me
diāte p^{ri}uatioe: potentia absoluta est ingenerabilis et
inco^rruptibilis: et coeterna māe: p^{ri}uatio co^rrupti et ge
neratione forme et generat in co^rruptioe eiusdē: ita q^d
p^{ri}uatio est generabilis et co^rruptibilis: potentia aut^{em} re
spectiua et appetitus co^rrupti sunt et nunq^{uam} generant: sicut
nunq^{uam} generat forma co^rrupta. Ex his sequitur q^d h^{ab}et
petitus dicit^r materiam potentia et p^{ri}uatioe: nō est sim
plex entitas: et nō est illa tria vt creditur Burleus: nec
aliq^{uod} illor^{um} vt docuit Ocham d^{icitur} p^{ri}uatioe esse ma
teria: nec modus p^{ro}plexus rei vt opinat^r est Johes Bo
chph. dicens p^{ri}uatioe nō nihil esse: s^{ed} tātūz modū rei: v^t
mān appetere formā: sicut etiā relatio exprimit funda
mentū et tēnū: et tamē nō est illa nec aliq^{uod} illor^{um}: scilicet
et simplex entitas p^{ro}dicamentalis.

Secundo notādūz q^d cū appetitus for
me sit passio insequens formāz
aliq^{uam} cognitiua et aliq^{uam} nō cognitiua: op^{er} appetitum
formale distinguat a forma siē generalis in rebus p^{ro}dica
mentalib^{us} passio distinguit a suo sub^{iecto}: p^{ro}it enī Ari. 2. de
aīa appetitū sēstiuū distinguat a p^{ro} sēstiuā d^{icitur} appetitū
nō cōstingere gradū animatoz: sed bene sēstiuū: et q^d
potentie distinguuntur per actus: ita q^d sicut inuicem
distinguuntur appetere et sentire: ita appetitua et sen
situa. Ex hīs sequit^r p^{ri}mo: q^d tot sūt appetitus i aīa
li quot sūt potētie i illo: q^{uod} cuilibet potētie rīdet sū^{per} ap
petit^{um}: cū igit^r p^{ro} sēstiuū et intellectiua sint alię po
tētie p^{ri}ales: ita interiorē et exteriorē: vt visua audī
tūa sēstus cōis et huius realiter differēt: sequit^r q^d ea
rum appetitus etiā inter se realiter differunt. ¶ **Secū**
do sequit^r q^d tot sunt appetitus i mixto: quot sūt forme
in illo: q^{uod} cuilibet forme respondet suus appetitus si
ue sit forma substantialis siue forma accidentalis abso
luta. ¶ Tercio sequit^r q^d deus non pōt p^{ro}ducere aliq^{uod}
mixtū q^{uod} nō in illo p^{ro}ducatur oppositos appetit^{um}: q^{uod} nō po
test eē aliq^{uod} mixtū q^{uod} nō in illo sint forme oppositę substa
ntiales vel accidentales. ¶ Quarto sequit^r q^d aliq^{uod} duo
appetit^{um} specificę differūt: et tamē eūdez terminū nūe
ro respiciūt. ¶ Ultimate p^{ar}te de appetitu lapidis et ap
petitu ferri: h^{ab}et enī specificę differūt: sicut et forme substa
ntiales a quib^{us} fluūt et intēdunt eundē terminū numero
scz mediū mundi. ¶ Ad p^{ri}mu^m d^{icitur} q^d mā p^{ro}p^{ri}e loquē
do nō appetit aliq^{uam} formā quāz habz: et dato iuxta
cōem modū loquēdi q^d appetat formā appetitū cōpla
cētie nisi p^{ri}us illā appetierit appetitū desiderij: q^{uod} non
potest cōtingere de formis sibi coeternis. ¶ Ad scōm
dicit^r q^d sicut lux solis fluūt ab eo: aut passio a subiecto
absq^{ue} efficiētia illius ab illo: p^{ro}pter eternitatē vniūsq^{ue}: ita
potētia p^{ri}uatio et appetitus fluūt ab essentiā materie
absq^{ue} cālitatē effectiua alicuius. ¶ Ad tertiū cōcedo q^d
co^rruptitur appetit^{um} sine mā: et q^d si mā esset nuda absq^{ue}
p^{ri}uatioe ip^sa nullā formā appeteret. ¶ Ad quartum
cū p^{ro}cludit^r q^d idē simul appetit ascēdere et descēdere: ne
gatur p^{ri}uatio: si enī. a. est in loco suo nālī nō appetit ascē
dere nec descēdere: et si est extra, habens plus de gra
uitate nālī: q^{uod} de leuitate appetit descendere et nō ascē
dere: et ad p^{ro}uatioē h^{ab}et appetitū ascendēdi: igit^r appetit

ascēdere: negat cōsequētia: sicut nō sequit^r. a. h^{ab}et leuitatē
igit^r est leue: cōsequēter dicit^r q^d licz. a. h^{ab}et oēs appe
titus co^rrespōdētēs qualitātibus p^{ri}mis: ex hoc non
appetit aliquo illoz appetitū: q^{uod} p^{ro}ter illos appetit^{um}
habz p^{ro}p^{ri}um co^rrespondētēz forme mixtę s^{ed} quē appetit
iuxta naturā illius forme. S^{ed} dubitat de graui existē
te extra locū naturālē: videtur q^d h^{ab}et appetitū respec
tiuum ad locū nālēm: quē cū acquirit co^rruptitur ap
petitus: pono igit^r q^d itez remoueat idē graue et ponat^r
tur in loco p^{ro}p^{ri}o: et sequit^r respectus co^rrupti regnari
q^{uod} itez appetit eūdez locū sic ante. Rīdetur conceden
do appetitū co^rrupti in acquisitōe loci: nō tamē regene
ratur in remotione a loco illo: sed generat aliū sumi
lis: sicut et alia potētia respectiua: nō tamē acquirit no
uam p^{ri}uatioē: sed eandē numero quā p^{ri}us p^{ro}didit
h^{ab}et tamen difficultas de distinctione rerum magis ad li
brum methaphysice p^{ri}mer.

Corruptitur Tex. co. 82.

aut^{em}. Postq^{uam} p^{ro}p^{ri}us reproba
uit opinioē dicens materiam
eē p^{ri}uatioē: et opinio
nez platonicoz omnino de
spiciētis p^{ri}uatioē asserēt
um illā nō esse: cōsequēter ex
dictis declarat naturā p^{ri}me
materie p^{ro} compositionem ad formā: et ad p^{ri}uatioē
ponēdo duas cōclusiones: quāz p^{ri}ma est ista. Mā
p^{ri}ma p^{ro} accidens est generabilis et co^rruptibilis. Se
cunda conclusio materia p^{ri}ma p^{ro} se est ingenerabilis et
ico^rruptibilis ibi. (Inquantū autēz). P^{ri}ma conclusio
sic arguit^r: omne illud in quo est aliquid s^{ed} se co^rru
ptibile est per accidens co^rruptibile: sed in materia est
aliquid s^{ed} se co^rruptibile: igit^r materia est p^{ro} accidens
co^rruptibilis: maior patet: q^{uod} si duo inuicem cōiungū
tur q^{uod} attribuitur vni p^{ro} se attribuitur alteri p^{ro} accidens
vt colligitur de intentōe p^{ro} p^{ri}mo posteriorum: nam
quia edificator et musicus vniuntur: musicus per acci
dens edificat: quia edificator p^{ro} se edificat: minor vō
est nota ex dictis: quoniam in materia est p^{ri}uatio que
s^{ed} se est co^rruptibilis. Consimilit^r potest argui q^d ma
teria per accidens est generabilis quia i ea est aliquid
p^{ro} se generabile: scilicet forma: loquendo de eo quod
p^{ro} se generatur tanq^{uam} p^{ro} se existens aut p^{ro} p^{ri}ncipali^{ter} de
nominatur generari: quia hoc est compositum. L. li.
(Co^rruptitur autēz) et sic materia p^{ri}ma est quidem
vt sic est autēz vt non. i. aliquo modo co^rruptitur: et
aliquo modo non co^rruptitur nec fit: scōm quidem
enim q^d est illud in quo est aliquid q^d s^{ed} se co^rrum
pitur dicitur co^rrupti: q^{uod} enim co^rruptitur in hoc. scz
in materia ē p^{ri}uatio.

Notandum p^{ri}mo s^{ed} m commentato
rez commento. 82. q^d ma
teria p^{ri}ma dicitur eē co^rruptibilis: quia p^{ri}uatio que
est in ea est co^rruptibilis p^{ro} se: et ideo esse eius ē eē co
ruptionis: et nō esse eius est causa essendi: et forma co
ruptitur in materia p^{ro}pter p^{ri}sentiam p^{ri}uatio
nis: et nunq^{uam} co^rrumperetur forma in materia si nulla
esset p^{ri}uatio: ideo esse p^{ri}uatiois est causa co^rruptio
nis: et non esse eiusdem est causa essendi: p^{ro}pterea in ce
lo non co^rruptitur forma: sed semper existit eadem
forma numero q^{uod} nulla ibi est p^{ri}uatio forme.

Secundo notandum s^{ed} m commentatozē
eodem commento q^d s^{ed} m p^{ri}mo
g uig

Philosophicorum.

sentiam priuationis forme in ea: scilicet in materia recipit corruptionem: non enim presentiam potentie in ea quia potentia in ea non est corruptibilis per se: materia est etiam generabilis per accidens propter presentiam eius quod est per se in ea: est actus. Solet dubitari propter quid materia corrumpitur per accidens ad corruptionem priuationis et non ad corruptionem potentie. Respondet primator: quod id quod priuatio corrumpit per se et potentia per accidens: modo nihil dicitur per accidens ratione alterius per accidens: sed ratione alterius per se magis per accidens corrumpit ratione priuationis et per accidens generatur ratione forme: quod sicut priuatio corrumpitur per se ita per se forma generatur.

Contra predicta arguitur et primo quod materia non generatur nec corrumpitur cum ipsa non incipiat nec desinat esse: sed sit eterna. Secundo arguitur quod priuatio non generatur nec corrumpitur: quia nihil generatur vel corrumpitur nisi ens: sed priuatio est non ens: igitur et c. Tertio arguitur quod priuatio non per se corrumpitur: quia priuatio non generatur nec corrumpitur: nisi ad corruptionem vel generationem forme: sed ad corruptionem forme dicitur priuatio per accidens generari: igitur ad generationem forme debet dici per accidens priuatio corrumpi. Quarto arguitur quod forma non per se generatur: quia dicitur per se primo metha. quod nihil sit per se nisi compositum: et quod materia et forma sunt per accidens: sicut contingit de statua que dicitur fieri per seces autem et figura sunt per accidens. Ad primum dicitur quod sicut materia prima non simpliciter generatur nec simpliciter corrumpitur: sed per se quid: ita simpliciter non incipit vel desinit esse: sed quodammodo ratione discontinuationis primum inuicem aut generationis vel corruptionis forme in ea: verbi gratia si albedo incipit esse in sorte non dicimus sortem simpliciter incipere esse: sed sortem incipere esse album: et si albedo desinat esse in sorte dicimus sortem desinere esse album: et non simpliciter sortem desinere esse. Ita in proposito: si aliqua forma incipit esse in materia dicimus materiam incipere esse formatam illa forma et desinere esse informam: forma precedente: et consequenter est concedendum quod materia desinit esse priuata illa forma: quod nouiter generatur: sicut desinit esse in potentia ad illam formam dicit enim commentator: comment. 8. quod generatio et corruptio attribuitur ei transumptiue: eo modo quo dicimus quod uolium acescit quando uinum quod est in eo acescit. Ad secundum dicitur quod priuatio est per se non ens: ideo non proprie corrumpitur: scilicet corruptione que sit terminus motus: cuius corruptionis ipsa priuatio sit terminus: sed improprie vel large corrumpitur corruptione que est definitio eius cum non sit postquam fuit. Consimiliter in corruptione forme priuatio generatur: non quidem proprie tanquam terminus generationis: sed improprie per inceptionem: et sic non est inconueniens illud quod est non ens generari vel corrumpi: sicut non inconuenit non ens esse causam vel effectum. dicit enim philosophus primo posteriorum quod interpositio terre est causa eclipsium: et secundo physicorum quod absentia naute est causa submersionis nauis: constat autem eclipsium esse effectum priuationis et absentiam nauis esse causam negatiuam: et consequenter quodlibet istorum esse non ens ad intellectum Aristote. Ad tertium negatur consequentia: unde concedo quod priuatio solum per accidens generatur ad cor-

ruptionem forme: non tamen per accidens corrumpitur: sed per se: sicut est per se causa appetitus materie ad formam: forma igitur per se generatur: quia per se est terminus generationis et intenditur a natura: priuatio etiam per se corrumpitur: quia per se facit materiam appetere formam: ad cuius generationem necessario priuatio corrumpitur: nec est inconueniens quod priuatio sit causa generationis forme: et quod generatio forme sit causa corruptionis priuationis: dissimiliter tamen: nam priuatio est causa negatiua et generatio forme est causa positiua: magis igitur tantum per accidens generatur: et per accidens corrumpitur: forma per se generatur: et per se corrumpitur: priuatio per accidens generatur et per se corrumpitur: potentia autem vel appetitus materie per accidens corrumpitur: et nec per se nec per accidens generatur. Ad quartum concedo formam per se et per accidens generari diuersis respectibus: materia enim per accidens mouetur ad motum totius per Aristote. 4. physicorum: et per se mouetur cum ipsa cui primo attribuitur moueri ut colligitur a philosopho octauo physicorum: non tamen eodem modo: materia enim per se mouetur perfectate quanti modi et est mobilis perfectate secundi modi: ipsa autem per accidens mouetur accedente opposito perfectati tertii modi: cum nihil sit perfectatio modo nisi per se existens: materia autem semper est in alio: ita forma per se et per accidens generatur: per se quidem perfectate quanti modi: et per accidens accedente opposito perfectati tertii modi cum nunquam generet tanquam per se existens: sicut nec materia. In quantum autem. Secunda conclusio: materia prima non est per se generabilis nec corruptibilis: prima per se sic arguitur: eo quod per se generabile presupponit materiam primam tanquam subiectum ex quo fit: igitur materia prima non est per se generabilis: patet consequentia cum minori: quia si materia prima presupponit materiam primam tanquam subiectum: igitur materia prima est antequam sit: quod est impossibile: et per consequentia: quia semper subiectum est prius eo quod generatur: maior autem declarat ex diffinitione prime materie que est ista: materia prima est primum subiectum ex quo fit aliquid cum inest et non secundum accedens: priuatio dicitur primum subiectum ad differentiam elementorum: quia et si mixtum est ex elementis: non tamen primo ex hijs: sed ex prima materia sicut nec ultima resolutio mixti stat ad elementa: sed ad primam materiam. Secundo dicitur quod inest ad differentiam subiecto: quod corrumpuntur ut cum caro generatur ex sanguine non remanet sanguis pars carnis: materia autem prima semper manet pars compositi generis. Tertio dicitur non per accidens ad differentiam priuationis ex qua sit generabile per accidens ex materia autem prima sit generabile per se cum sit per se essentialis compositum. Secunda pars conclusionis probatur eodem modo: quoniam omne quod per se corrumpitur illud corrumpitur in materiam primam: sed materia prima non corrumpitur in materiam primam: igitur materia prima non per se corrumpitur: per consequentiam cum minori: quod tunc materia esset post suam corruptionem: maior autem est eius dens: quia sicut materia prima est primum in via compositionis et generationis: ita est ultimum in via resolutionis et corruptionis. Le. li. In quantum autem. per potentiam et per essentiam consideratur prima materia non per se generatur nec per se corrumpitur sed in corruptibilem et ingenuam necesse est esse ipsam. Si

Liber primus.

enim fiat aliquid subiectum aliquid oportet primum ex quo fiat: h autem et h natura quare erit ante fieri. s. materia: dico enim materiam primum subiectum unicuique ex quo fit aliquid cum insit non secundum accidens: et si corruptum sit in hoc. s. in materia primam abibit vltimum: quare corrupta erit antequam corruptatur prima materia.

Notandum primo secundum commentatores commento. 82. q. impossibilitas generatio nis prime materie sic arguitur: si materia prima generata est: et omne generatum habet subiectum in potentia existens: igitur materia prima habet subiectum in potentia existens: et subim quod est in potentia est vnum omnium generabilium: igitur prima materia: et suum subiectum sunt vnus numero: et omne quod est cum suo subiecto ex quo generatur vnum numero est antequam sit: igitur prima materia est antequam sit quod est impossibile, fundamentum huius rationis consistit in hoc secundum commentatores q. si prima materia per se generaret ipsa esset eadem numero cum subiecto ex quo generatur: probatur ponendo quod a sit materia genita: et b subim ei: aut igitur a et b sunt eiusdem rationis: aut diuersae: si eiusdem rationis: aut igitur sunt vnus numero: et habet intentum: aut sunt diuersa numero: et h non potest dari: quia non est ratio quare plus generatur a ex b tanquam ex subiecto: quam e contra: propterea nunquam duo indiuidua eiusdem speciei possunt ex se inuicem generari: tanquam ex subiecto: nam vnus homo non generatur ex alio homine tanquam ex subiecto: nec vnus ignis generatur ex alio igne tanquam ex subiecto. Si autem dicatur quod a et b sunt diuersarum rationum et a generatur ex b tanquam ex subiecto: igitur a non est materia prima: patet contra: quia presupponitur materia prior rem. Ex ista ratione sequitur quod materia celi et materie horum inferiorum sunt eiusdem rationis: quia si essent diuersae: ratio vna esset altera essentialiter perfectior: si nihil est altero essentialiter perfectius nisi per differentiam essentialem quod supradidit: igitur vna istarum materiarum alteri supradidit differentiam essentialem: et consequenter actum essentialem: et per consequens vna istarum non est prima materia: et patet per consequens: quia prima materia est pura potentia non includens actum: ut est ostensum de intentione Aristotelem et commentatores. Ideo male dicunt illi qui procedunt in celo esse materiam alteram rationis a materia horum inferiorum: nec sequitur materia horum inferiorum est priuatio et potentia ad formam in celo autem non sunt istae: igitur illae materie sunt diuersarum rationum: quia eodem medio argueretur eandem materiam numero esse alterius rationis a seipsa: quia materia prima ante generationem forme habet priuationem et potentiam ad illam formam et post generationem forme non habet aliquid illorum. Et sic arguitur sic iste materie sunt eiusdem rationis: igitur per consequens sunt eiusdem rationis: si in materia horum inferiorum est potentia ad formam: igitur in materia celi est potentia ad formam genitam sicut prius erat ad eandem generandam. Dico igitur quod sicut materia celi est eiusdem rationis cum materia horum inferiorum: ita potentia passiva illius materie: qua actualis forma celi est eiusdem rationis cum potentia passiva materie horum inferiorum: qua dispositiue recipit omnem formam generanda. Et hec autem potentia solam accipit ad formam ad formam pro quanto sibi vnus potentia respectiua forme generande: quia igitur in celo non est talis potentia respectiua: ideo materia celi non est in potentia ad formam: est autem bene in potentia ad vbi: quia sibi vnus potentia respectiua ad locum.

Secundo notandum secundum commentatores primo eodem quod subiectum ex quo generantur res per se est duplex. s. primum et secundum: et conueniunt ista

duo subiecta in hoc quod illud quod generatur inuenitur ex eis per se et differunt in hoc quod primum est in potentia et secundum in actu aut medio modo inter potentiam et actum: sicut est dispositio in illo quod generatur ex pluribus vno subiecto. Istud commentum dat intelligere duplicem materiam. s. primam et secundam que conueniunt in hoc quod quilibet eorum est per se subiectum generationis: differunt autem: quia prima materia est tantum in potentia: et est simplex simplicitate opposita compositioni ex materia et forma aliter procederetur in infinitum in causis materialibus contra philosophum. 2. methaphisica. Secunda autem materia est composita ex materia et forma ut caro et sanguis: et est materia in actu propter formam quam includit: aut mediat inter actum et potentiam cum non sit simpliciter in actu: nec simpliciter in potentia: est enim in actu respectu prime materie: et est in potentia respectu forme mixte: et h materia secunda est in omnibus que generantur ex pluribus vno subiecto: elementa enim generantur tamen ex vno subiecto quod est materia prima mixta vero generantur ex pluribus vno subiecto. s. ex prima materia: et ipsis elementis que sunt secunda materia mixta: et h materia est per se generabilis et corruptibilis: prima autem materia non generatur: neque corrumpitur nisi per accidens.

Circa predicta occurrunt quatuor questiones quarum prima est: virum aliquae materie differant numero: sed arguitur quod non: quia differentia numeralis est ratione materie. 2. methaphisica. si igitur aliquae materie differunt numero: semper intelligendo de prima materia hoc erit per materiam: et sic due materie differunt per vnam tertiam materiam: et erit pro edere in infinitum.

In oppositum arguitur sic aliquae materie differunt: quia materia non est materia: et nulle materie sunt diuersarum rationum: ut probatur est: ergo aliquae materie solo numero differunt. Respondetur quod sic due intelligente differunt per formam: et non per formam tertiam: sed seipsas differunt: quarum quilibet est forma: ita due materie differunt per materiam non quidem tertiam: sed seipsas negatiue: hoc modo h materia est: et illa est: et hec non est illa et cetera. Secunda questio virum eadem materia numero sit positiue sub formis omnium generabilium et corruptibilium: et arguitur quod non: quia materia tua non est positiue sub formis omnium generabilium et corruptibilium: nec materia mea: aliter eadem materia numero esset in diuersis locis.

Oppositum est allegatum de intentione ne commentatores primo. 82. aliter materia prima non esset pura potentia.

Dicendum quod nulla materia numero est positiue sub formis omnium generabilium et corruptibilium: nec vnquam erit numeraliter et individualiter sub illis: quia materia huius equi nunquam erit sub forma alterius equi vel asini simul existentis: bene tamen eadem materia numero erit successiue specificie sub formis omnium generabilium et corruptibilium: quoniam quilibet materia vna numero receptiua forme cum sit eterna aliquando erit sub forma hominis: aliquando sub forma equi: et sic de alijs: ex quo species sunt solum finite. Tertia questio virum eadem materia numero possit generari ex alia materia numero. Et arguitur quod non sit inconueniens: quia alia materia numero est sub forma terre: et alia sub forma aque: igitur non inconuenit quod vna generetur ex alia: sicut non inconuenit: quod vnus homo generetur ex alio homine eiusdem rationis: quia

Philosophorum.

dato illo nō sequitur q̄ aliquid sit anteq̄ generetur: s; bene aliquid est anteq̄ aliud generetur.

In oppositum est cōmentato: di. q̄ necessaria esset

eadem materia genita: r̄ subim generationis. Rūdet q̄ nō sufficit genitū r̄ subim generationis ēē diuersa: s; vltra requirit q̄ sint diuersarū rationū: q; genitūz p̄supponit ordine nature suū subim: ea autē q̄ sunt eiusdem rōnis nō se p̄supponūt ordine nature. Nam si for. p̄cessit Platonē filiū suū hoc nō fuit essentialit̄: q; Platonē potuit forte p̄cessisse: r̄ ideo vnū indiuiduū p̄t gene rari ab alio indiuiduo eiusdē speciei: nō autē ex indiui duo eiusdē sp̄ci: tāq̄ ex subo p̄ ordine essentialit̄: neces sariū inter genitū r̄ subim faciente distinctionē specificā inter illa. **Quarta** qd̄ vnū m̄a prima sit p̄ se gene rabil̄ vel corruptibilis: r̄ arguit q̄ sic: q; p̄t simpliciter incipere desinē esse: nā diuisa vna aqua in duas medie tates sicut illa aq̄ simpliciter desinit esse: q; nō est r̄ fuit ita materia illa aq̄ nō est s; fuit: iō simpliciter desinit ēē: deide vnian̄ ille p̄tes inuicē: r̄ p; q; illa materia simpliciter inci pit esse sic illa aq̄: q; nūc ē: r̄ nō immediate an̄ istas p̄tes fuit. In cōtrariū ē p̄bus in lfa: di. q; ipsa est p̄ se ingene rabilis r̄ corruptibilis: oīc q̄ nihil ē p̄ se generabile v̄l corruptibile nisi possit ēē cōpositū ex materia r̄ forma genita: aut nisi possit esse termin⁹ ḡionis vel corruptio nis: s; materia prima nō ē aliquid tale cōpositū: nec terminus alicui⁹ trāsmutatiois: q; oīs termin⁹ p̄supponit subim: igit materia prima nō est p̄ se ḡuabilis: nec corruptibilis. Et ad argu⁹ nego q̄ aliq̄ materia sim pliciter incipiat vel desinat ēē: neq; illud pbat nisi m̄am fm̄ quid incipere vel desinē ēē: illud n. simpliciter incipit esse q̄ nunq̄ fuit: illud simpliciter desinit esse q̄ nunq̄ erit illa autem materia que nunc est vnita per inceptio nē aq̄: aliq̄ fuit imo infiniē fuit: r̄ infiniē nō fuit: infiniē erit: r̄ infiniē desinet ēē p̄ diuisionē: ideo illa nō simpliciter incipit vel desinit ēē: s; fm̄ qd̄ vel quodā modo: sicut etiā nō p̄ se: s; p̄ accēs tm̄ corruptitur vel generat iuxta determinationē Aristot. in loco isto (De prin⁹ autē) Ista est scōa ps hui⁹ lectiois i qua p̄bus se excusat a persequutione formarū separatarū: di. q; p̄t deratio de forma abstracta a m̄a: vtrū sit tm̄ vna: aut plures r̄ quot r̄ q̄ sunt nō pertinet ad p̄bm naturā: s; ad methaphysicū: ideo v̄lq; ad tps̄ illud differat: sed in sequētibz libris scie naturalis dicit de formis ge nerabilib⁹ r̄ corruptibilib⁹. Et notat̄ oīc p̄bus: vtrū sit vna: aut plures r̄ que: r̄ quot sunt: quia i; talis per scrutatio sit metha⁹: in cōsiderare illas substantias se paratas p̄tinet ad naturā: v̄l testat cōmentato: hic. l. i. (De principio autē fm̄ speciei). i. de principio for mali separato: vtrū vnū aut plura: aut quot: aut q̄ sint per rectitudinem prime phyē. i. metha⁹ opus est deter minare: igit i illō tēpus reponat aliquid: de p̄bici au tem r̄ corruptibilib⁹ speciebz. i. formis in posterius demonstrandis dicemus.

Tex.
co. 35.

Notandum primo fm̄ cōmentato: ē cōmēto. 35. q; forme aliē sunt in materijs: aliē non in materijs v̄l declaratur est in hac sciētia: r̄ ideo cōsideratio de formis est quarum scientiarū: quarū vna. s. naturalis cōsiderat de formis materialib⁹: secūda autē de formis simplicib⁹ abstra ctis a materia: r̄ est illa sciētia q̄ cōsiderat de ente sim pliciter: ponit Aristot. 3. de anima q; sciētie secātur quē admodū r̄ res: sed forme sunt duplices. s. materiales r̄ imateriales v̄l manifestat in sciētia naturali: igit due

debent esse sciētie de formis quarū vna cōsiderat quiditates formarū materialū: r̄ h̄ est sciētia naturalis: r̄ alia cōsiderat quiditates formarū immaterialū: r̄ h̄ ē metha⁹ que cōsiderat de ente simpliciter non cōtracto: sed prout est obiectū intellectus.

Secundo notandū fm̄ cōmentato: em cō. 35. q; istud gen⁹ entū v; ens sepatum a materia nō declarat nisi in hac sciē tia naturali: probat: nam q; sit aliquod ens sepatum a materia nō p̄t p̄bati nisi p̄ eternitatē motus v̄l col ligit de intēitione Arist. 8. phico: 2. di. q; primus motor est indiuisibilis imp̄bilis nullā habens magnitudi nē: r̄ p̄sequēter sepatus a materia: p̄ hoc q; eternitatē mo uet celū: sed oīs p̄batio que ē per trāsmutationē r̄ mo tum p̄tinet ad p̄bm naturā: igit ad solū p̄bm natura lem p̄tēt demonstrare subas separatās a materia esse.

Tertio notandū fm̄ cōmentato: eodez p̄o. q; qui dicit q; prima p̄bia nūc p̄bare entia separabilia ēē peccat: hec n. entia sūt subiecta p̄a me phylosophie: r̄ v̄l declaratū ē in posterio: 2. analitico: impossibile est aliquam sciam declarare suam subim ēē: sed cōcedit ipsū ēē: aut quia manifestū p̄ se: aut q; est p̄ se demonstratū in alia sciētia: vnde Aulice. peccauit maxime cū dixit q; prius p̄bus pbat primū principū esse: arguit igit cōmentato: 2. Aulice. sicut illa sciētia pbat suū subim esse: sed substantie separe sunt subiecta metha⁹: igit metha⁹ nō pbat subas separatās ēē: nec primū principū esse: patet p̄tia cum minor r̄ ma ior est declarata primo posterio: 2. vbi habet manifeste q; omnis p̄batio sit p̄notiora r̄ p̄p̄ q; vnūquodq; tale: r̄ illud magis: sed nihil est nouus in scia suo sub iecto: igit nulla sciētia pbat suū subiectum esse: sed ipsum cōcedit: r̄ p̄supponit tanq̄ p̄ se manifestum v̄l sciētia naturalis: aut tanq̄ p̄batum in alia sciētia v̄l geo⁹ que cōcedit puncta lineas r̄ sup̄ficies esse: nō tāq̄ per se manifestū: sed tanq̄ probatū in sciētia naturali 3. phico: 2. r̄ primo ce. vbi probat q; nō cōtingit da re magnitudinem infinitam.

Quarto notandū fm̄ cō. eodez cōmēto q; prius est hoc q; dicit Aulice: q; ista sciētia accipit a primo phylosopho corpora cō poni ex materia r̄ forma: r̄ negligēs est: nec ē alia via ad sciendum hoc: nisi ex trāsmutatione existēte in sub stantia: sed sicut dicit phylosophus declarat substantiā materie que sit p̄fecte post cōparationē eius ad om nes differentias entū fm̄ q; sunt entia: igit imp̄bili le est declarare ipsa esse nisi in hac sciētia: dixit igitur Aulice. methaphysicū probare primam materiam esse: r̄ entia componi ex materia r̄ forma: r̄ phylosophus naturā ab eo ista recipere: r̄ hoc est prius q; ipsa di xit: ideo arguit p̄ra eum cōmentato: di. q; nō est alia via ad sciendū hec. s. corpora componi ex materia r̄ forma r̄ ipsam materiam esse nisi trāsmutatione substā tiali: sed omnis p̄batio que est p̄ trāsmutationem per tinet ad physicū: ideo solus naturalis habet probare corpora cōponi ex materia r̄ forma: r̄ ipsam primāz materiā esse: r̄ methaphysicū supponit ista tanq̄ pro bata in sciētia naturali: r̄ vltierus declarat alias pro prietates: de materia r̄ de corporibz p̄ cōparationē: ad alia entia: ad quas nō potest naturalis p̄bus per tingere v̄l qd̄ materia est pura potētia: r̄ qd̄ est nō gra dus latitudinis entū: de corporibz autē quod com ponit ex genere r̄ differētia: r̄ q; aliq̄ sunt eiusdē sp̄ci: r̄ aliqua diuersa: 2. sp̄z fm̄ q; pueniūt in eandē dīaz

Liber primus.

specificā vel discōueniunt diuersis differentijs.

[illegible]

Notandum

Notandum primo fin^{is} cō^{tra} p^{ri}m^o. 83.
 q^{uo}d omne de quo loquit^{ur}
 in libro principal^{iter} est p^{ri} illud p^{ri}m^o. s. q^{uo}d est p^{ri}mū
 mouens: et iste ē p^{ri}mus locus in quo nālis incipit aliū
 modū essendi ab illo; de quo cōsiderat^{ur} apud illū cōs^{iderat}

fat r dimittit considerationē de eo vsq ad sciam nobilio
 rem q̄ p̄siderat de ente fm q̄ est ens. ¶ Liber phicoꝝ
 tradit̄ est: vt p̄ntiam q̄ ad noticiā p̄imi motoris coꝝ
 gnoscēdo aliquē esse p̄imi motoris r eūdem esse indi
 cibilē imp̄bilē absq̄ magnitudinē: r a materia sepa
 rātū. f. 9. phicoꝝ r a quo naturalis incipit alia p̄scritur p̄
 tinctiā ad alios sp̄ales libz os phic naturalis dimittit
 r considerationē de ddiatē p̄imi motoris vsq ad no
 biliorē sciāz. ¶ In eibz q̄ cōsiderat de ente fm q̄ ens
 de quo se no intrinmitit p̄s: sed tñ de ente fm q̄ est
 mobile naturale: vel sensibile.

Secundo notandum fm comentato 2° eo-
de^o q^o totu⁹ he⁹ quasi p^{ri}u-
cius q^o est imago alic⁹. qm⁹ si hic nō demonstrat⁹ est
modus entis. i. separabilis: nō esset hic nisi scia natura-
lis. i. doct⁹ialis: vñ aut⁹ teneat illa p^{ri}dictio⁹alis argu⁹it⁹.
quia si meiba⁹ p^{ri}bare subas separatas esset illud nō pos-
set pbare nisi p^{ri}mo⁹. i. omnis scia p^{ri}bans p^{ri}mo⁹ est
naturalis: i. q^o meiba⁹ ē naturalis: p^{ri}o⁹ nō sunt ni-
si due scie⁹ speculatiue. i. n^ollis. i. doct⁹ialis: vñ math⁹atica.

Tertio notandū qđ cōmentatores eodē qđ sciētia naturalis ē prioz oibus sciētis: dīcēt qđ subiectū huius sunt prioz oibus ennb²: cōsiderabāt enī antiqui qđ solū in scia naturali pbat enīta sepata a materā esse: et enīta sepata sunt prioz oibus alijs ennb²: ideo crediderūt scia naturalē esse prioz oibus alijs sciētis: ergo pbat pzia enīta esse in hoc tñ male dixerūt qđ scia probas quidditates illoz prioz ennb² esse prioz illa que solū pbat esse existē eozdē: igit pbia naturalis sit prioz metha² qđ quid. i. priozitate doctrinē tñ metha² ē sit simplr prioz: videlicet priozitate pfectionis: qđ omnes alie sciētie sunt subministratē: ipsa ē pīncipalē: pīncipē: omnes alie sciētie sunt pīncipalē pīncipē qđ omni pīncipē pīncipē metha².

Quarto notādis circa illā piculā aliud pzīcipium q' dītuō sunt expōnes vñ colligīs de intētiōe cō² 21° allegato. Prima expōsiō finis est q' p aliud pzīm^m ielligit natura: q' est pzīcipiū efficiēs quōdāmodū motus naturalis: de qua dētriciatū in secūdo libro 2. Scōda expōsiō finis q' aliud pzīcipiū ielligit pzīmā pzīm^m mouēs q' declarat in fine totius libzī 3. pōzico pzīp^m q' pzīm^m oīa alia dicitur. Tercia expōsiō finis q' aliud pzīm^m ielligit aliū modū determinādi de pzīcipiis intrinsicis in h² qm in pzīcipiū de dētriciatū materiā 3. forma est pzīm^m rez nālūm 2. aut determinātiō de illis h² dētriciatū pbus nālīs.

¶ Tercio determinat q^d dicitur p^rin^m intelligit initium do-
ctrine q^{uod} p^rin^m doctrin^e habet lib^{er}z incipit a 2°. phicoz 2°.
dic^t 102°. q^{uod} h^{ec} est euid^{en}t^{er} apud ip^sos 7 rō pōt e^{ss}e ita: q^{uod} 2°.
in 2°. li^o. incipit p^{ri}us d^eclarare de reb^{us} naturalib^{us} 7
difficilib^{us} v^{er}o ea veniat in cognitiōe nature: cōstat
aut^{em} q^{uod} res naturales 7 artificiales sunt nob^{is} notiores
7 initium doct^rine d^ebet a notiorib^{us} nob^{is} p^rin^m d^eci^{re}
nei toto li^o. o^{mn}is a 2°. phicoz 2°. pōt t^{em}p^{or}e b^eat^{us} v^{er}o q^{uod} p^rin^m
p^rin^m p^rin^m intelligit p^rin^m scd^o phicoz 2°. in quo deter-
minat de materia 7 forā al^{ter} q^{uod} a 2°. mā in p^ro^o d^eclarat
de materia 7 forma v^{er}o hab^{et} ratiōe p^rin^mcipij. In
secūdo aut^{em} determinat de illis v^{er}o habent ratiōe ead^{em}
in reb^{us} naturalib^{us}. Item in p^rimo determinat de illis
v^{er}o sunt p^rin^mcipia rerū naturalij: sed in hoc secūdo de illis
terminat de illis v^{er}o sunt p^rin^mcipia motuū: 7 operatiō
aut^{em} p^rin^mcipia v^{er}o patebit h^{ec} s^{ed}em per ordin^em ex-
ponēdo. Sequitur secūdus phicoz.

5. *oppositio* -
Per quod minus de nobis
dequere: non
naturam, quod
est finem: et tunc
esse. nunc aliud
nunc: ex parte
quod in illis
ad omnia cognoscit
Ex hoc dicamus
non quod patet

● 2400

Tex.
CO.I.

[illegible]

7 ac r: aqua: decemum esse r: buius a natura dicimus.
 ¶ Notandum q: rerum naturalium quedam habet
 tantu esse vt elementa: quedas esse r: viuere vt plante
 quedam esse r: viuere a percipere vt animalia: r: par-
 tes eorum: modo de his Aristot. facit mentionem: non
 autem de mixtis inanimatis: quonia illa intelligun-
 tur per corpora simplicia: cum no moueantur natu-
 raliter nisi a predominio elemto: p: vt determinat Ari-
 sto. primo de celeste co: posibus: autem celestibus facit
 Aristot. mentionem cum dicit quod animalia esse a na-
 tura: quonia corpora celestia sunt quodammodo ani-
 malia fm commentatorem in de sub:stantia obis. (Om-
 nia autem que) Ista distinctione premilla Aristot. ponit
 quatuor questiones quarum prima est ista: quia na-
 turalia differunt rebus artificialibus. Secunda con-
 clasio: Natura est principium et causa mouendi et
 quiescendi eius in quo est primo a per se r: non fm
 accedens: ibi (est ergo natura) Tercia conclusio: ens
 habens naturam est id q: habet in se principium mo-
 tus r: quiescis eius in quo est primo r: per se a non fm
 accedens: ibi (naturam autem habent) Quarta con-
 clusio ens fm naturam est id: quod fm se inest: et
 habenti naturam illi (fm autem naturam) Quinta con-
 clasio: arguitur sic omnia que fm q: bmo habent in se
 principium motus r: quiescis diffinit ab his que fm
 q: huiusmodi non habent principium motus in se r:
 quiescis: sed naturalia fm q: huiusmodi habent in se
 principium motus r: quiescis r: artificialia fm q: bmo
 no: habent in se principium motus r: quiescis: ergo
 naturalia differunt ab artificialibus: patet cōsequen-
 tia: r: probatur antecede p:ta qualibet parte: primo
 q: naturalia fm q: huiusmodi habet in se principium
 motus r: quiescis vt patet inducitur elementa: enim habet
 in se principium motus fm locum: et ab inuicem
 terra r: aqua mouetur deorsum: ignis r: aer mo-
 uentur sursum: plante vero habent in se principium
 augmentationis r: diminutionis: cum illa augescat
 r: diminuat: virtute autem dirigente calorem natu-
 rale ad refolendum alimentum: aliqui in maius q: est p-
 peritum: r: tunc est augmentatio: aliquando in minus:
 q: tunc est diminutio: alia no habent in se principium
 alterationis cum ratione difformitatis: partium gna
 agat in reliquam: alterando ad gradum intensiorem
 vel remissiorem. ¶ Secundo arguitur q: artificialia
 fm q: huiusmodi no habent in se principium motus
 r: quiescis: quoniam: lectulus fm q: huiusmodi: aut
 indumentum fm q: huiusmodi non habet in se prin-
 cipium: alius motus: lectulus enim fm q: lectulus
 no habet in se principium motus deorsum: sed per
 accedens: quoniam: lectulus habet in se principium
 motus deorsum inquam: lecto accedit q: sit ligatus
 vel lapideus: se enim artificialia non habent in se
 naturalia non mouentur sursum vel deorsum: ergo
 sic mouentur hoc est ratione naturalium: que sunt in
 eis: ideo artificialia fm q: huiusmodi non habent in
 se principium motus r: quiescis. Le. li. (Omnia autem
 que pcedit sunt). Naturalia videtur differre a
 no natura existētib: id est ab artificialibus: que quide
 enim natura sunt: omnia habent in se ipis principium
 motus r: status: hec quide: fm locum vt elementa:
 illa autem fm augmentum r: diminutemum vt plan-
 te: quedas autem fm alterationē vt animalia: r: ptes eor-
 loquēdo de animalis p: pte: vt est suba aiaza sensitiua
 lectulus autem: aut indumentum r: si aliquod huiusmodi

Liber secundus.

di genus est scilicet artificialium fm q quidem soz-
titum est nomen in predicatione vnaquaqz videlicet
artificialiu: et inquamit est ab arte: neqz vnu habet im-
petum mutationis nisi p accidens: fm autem q con-
tingit ipsis lapideis: aut terreis esse: aut mixtis: ex hys
habent tantum principiu motus et quies.

Notandum primo fm comentatoze
dixit quedā in loco et in h collocat. 4. elemēta et habē-
tia aīas et corpora celestia: et si principiu in istis dica-
tur sere equiuoce: et tria sunt fm comentatoze genera
naturaliu habētia in se principiu motus localis. s. ele-
mēta animalia et corpora celestia: licet prin^m dicat in
istis sere equiuoce: ex quo. n. corpora celestia habēt in
se principiu motus circularis et elemēta prin^m motus
recti et animalia prin^m motus progressiu: necesse est q
principiu motus dicat in eis equiuoce: v3 diuersis ra-
tionib⁹: neqz ppter principiu motus repit in eis equi-
uoce: quonia prin^m motus: et si dicat de oibus illis pri-
cipijs diuersis rōnibus: oēs ille rōnes concurrunt in
vna ratione cōmunē principij motus: quē admodum
rationes specierū cōcurrūt in ratione generis: non g
principiu motus reperitur in illis simpliciter vniuoce:
nec simpliciter equiuoce: sed qsi equiuoce: v3 analogice: cū
reperitur in hys fm prius et posterius: sicut. n. ordi-
ne nature motus circularis pcedit motū rectū et mo-
tus rectus motū progressiu: ita motus in cōi prius
dicatur de motu circulari: q de motu recto: et prius de
motu recto q de motu progressiu: et cōsequēter prin^m
motus localis prius reperit in corporib⁹ celestib⁹ q
in elemētis: et in elemētis prius q in animalibus: qz cor-
pora celestia sunt naturaliter prius elemētis: et elemē-
ta sunt naturaliter prius animalibus.

Secundo notandū fm comentatoze eo-
dem cōmēto q Arist. cum di-
xit quedā in alteratione inēdēt trāsmutatio: et i substā-
tia que dicit generatio et corruptio: et trāsmutationē in
qualitate que dicit alteratio et qsi vñ hoc nomine alte-
ratio hic large dupliciter ergo sumit alteratio fm cōmē-
tatoze. s. stricte et large: alteratio stricte sumpta est mo-
tus ad qualitatem: alteratio large sumpta est motus ad
substāntiā vel ad qualitatem: et sic accipit hic pbus intel-
ligens omnia corpora naturalia generabilia et corrupti-
bilia habere in se prin^m sue alterationis generationis
et corruptionis: nihil tamē habet in se principium sue
augmentatiois et diminutiois: nisi vegetabilia: loquē-
do ppter de augmentatione et diminutione q fit p aīaz
virtute caloris nālis: vt hētur primo de ge. 2. de aīa.

Terno notandū fm comentatoze eodez^o.
q d id principiu qd est i alterato sim-
plici et trāsmutabili simplici est aliud a prin^m qd est in
mobili localiter: et in augmēto fm genus et i generabi-
libus et in alterabilib⁹ compositis: quonia id qd ē prin-
cipiu in compositis est fm formā: in simplicib⁹ fm mās:
dicit ergo comentatoz q prin^m alterationis seu gene-
rationis in corporib⁹ simplicibus est aliud a prin-
cipio motus localis in corporib⁹ mobilib⁹ localit⁹ ē
aliud a principio augmentatiois in corporibus vege-
tabilibus: et est aliud a principio generationis vel al-
terationis in corporib⁹ mixtis generabilib⁹ et altera-
bilibus: quonia principiu alterationis seu generatio-
nis in corporib⁹ simplicibus nō est nisi mās: cum ipsa
corpora simplicia nō alterent neqz generentur nisi ab
extrinseco p trāsmutationē materia: ita q principium

passiuū habēt intrinsecū: principiu autē actiuū habent
extrinsecū: cor^o p^o autem mobiliū localiter: seu vege-
tabiliū: ac etiam mixto et alterabili et generabili pri-
cipiu est forma: sic q omniū istoz motus nāles sunt
a principio actiuo intrinseco: qd est forma: celum enim
et elemēta mouētur localiter a principio intrinseco acti-
uo: quod est forma: plante etiā et alia animata augent
ab intrinseco principio actiuo: qd est forma: et etiā ani-
malia: iterū alterātur ab intrinseco principio actiuo qd
est forma: et cōsequēter in eis vna pars generat: et alia
corrūpitur per principiu actiuū intrinsecū aīali qd est
forma: et idē dicatur de alijs mixtis: seu compositis dis-
formibus in partib⁹. ¶ Et dicunt huiusmodi princi-
pia differri fm genus nō quidē p dicabile: quia mate-
ria et forma que sunt principia dictarū operationū sūt
eiusdē generis p dicabilis: et eiusdē predicamētū: videli-
cet substantie: sed differunt fm genus predicandi: quia
in alio genere predicādi est materia: et in alio forma: vt
paruit primo huius.

Quarto notandū fm comentatoze eodem
cōmēto q h nomē prin^m vsitatur
hic equiuoce pro materia et forma: et h est quonia nō
inuenit corpus simplex quod alteret ex se: aut genere-
tur ex se: sicut inuenit animal simplex qd trānsfert i lo-
co ex se: principiu autem alterationis que est i com-
positis pot inueniri in ipso alterato. s. principiu mouens
vñ in alteratione que est in aīali ab eis que adueniunt
in corpore suo: et similiter in plantis: et iā expressit hoc
Arist. in libro de gene. et corruptione. ¶ Istud nomē
principiu non accipit hic vniuoce pro materia vel for-
ma: sed equiuoce pro ambabus distictim: quia nō
cuiuslibet motus naturalis principium est tm forma:
neqz tm materia: sed alicui⁹ principiu intrinsecū est tm
materia: et alicui⁹ principiu intrinsecū est tm forma:
vbiqz elemēta non alterātur neqz generantur per se ab
intrinseco: sed tm ab extrinseco: ideo nō habent prin-
cipiu intrinsecū nisi passiuū. s. materia: animal autem
simplex v3 corpus celeste mouet localiter ab intrinse-
co: et animal mixtū. s. sentiens: alterat etiam ab intrin-
seco: ideo talium motū principiu intrinsecū: nō est tm
materia sed forma. ¶ Et notat dicit comentatoz ex
se: quia corpora simplicia bene possunt alterari ab in-
trinseco p accidēs: et cōsequēter habere principiu intri-
secū sue alterationis p accidēs fm formā et nō fm
materiā tm: aer enim cōdempstus et in frigidatus na-
turaliter mouet ad maiorem locū a principio actiuo
intrinseco: in quo motu remitteret frigiditas: et intēde-
retur caliditas: sicut minueret dempsitas et maioretur
raritas. ¶ Ex predictis sequunt quatuor cor^o de
intētionē Egidij et Burlei: quorum prinū est q de ra-
tione corporis naturalis fm q huiusmodi est q ha-
beat in se principiu passiuū cuiuslibet sui motus natu-
ralis: patet: quia nō cōtingit dare aliquod corpus na-
turale naturaliter motū quin ipsum habeat principiu
passiuū illius motus vt patet inducū: siue fuerit mo-
tus localis: siue augmentatiois: siue diminutiois: si-
ue alterationis: siue generationis: siue corruptionis.
Intelligendo per corpus naturale compositū ex ma-
teria et forma substāntialib⁹ dicitur ppter corpus ce-
leste: excludendo motū qz tale cor^o indet Burle⁹ nō
habet in se principiu passiuū motus circularis: sed ip-
summet est prin^m passiuū illius motus. ¶ Scdm cor^o
nō est de rōne corporis nālis q beat in se principiu
actiuū sui motus: qz ē corpus naturale: nālicet motū

Philosophorum.

quod non habet in se principium actuum illius motus
ut patet de aqua et de alijs corporibus simplicibus
que naturaliter alterantur generantur et corrumpuntur
ab extrinseco in principium actuum: et licet de ratione grauis aut
levis sit finis quod huius quod habeat in se principium actuum sui
motus: sursum vel deorsum: et de ratione vegetabilis
finis quod vegetabile sit quod habeat in se principium actuum
sue nutritionis augmentationis et diminutionis: non
tamen est de ratione corporis naturalis in eo finis quod
huius quod habeat in se principium huiusmodi actuum.
¶ Tertium correlarium motus magis dicitur natu-
ralis a principio passiuo intrinseco mobili quod a prin-
cipio actiuo finis quod huiusmodi intelligendo per prin-
cipium passiuum indifferenter materiam et formam: quoniam om-
nis motus naturalis est naturalis ratione principij pas-
siui: et non quilibet est naturalis ratione principij actiui
cum aliquid naturaliter moueatur et non ab intrinseco actiue: si-
cut. n. accidit medico quod habeat in se principium intrinse-
cum actiui sue sanationis: ita accidit corpori naturali
finis quod huiusmodi quod habeat in se principium actiui sui motus
naturalis. ¶ Quartum correlarium grauitas inquantum
est principium passiuum facit motum grauis deorsum esse na-
turalem: et non inquantum est principium actiui: sicut enim
de ratione nature non est quod id in quo est moueatur: sed ma-
gis quod id moueatur vel quiescat: ita de ratione principij
faciens motum esse naturale non est quod sit principium acti-
ui: motus: sed magis passiuus: a quoque enim motore
graue moueatur deorsum si sit appropriatus sue extrin-
secus semper motus grauis deorsum est naturalis: quia est
finis propriam inclinationem mobilis: non ergo motus na-
turalis grauis deorsum est naturalis ratione principij in-
trinseci actiui: quia non minus esset naturalis sine tali prin-
cipio: sed ratione in principium passiuum. ¶ Et si arguitur
Burleus: quoniam tunc motus violentus esset naturalis: ergo ad
naturalitatem motus videtur sufficere principium passiuum.
Respondet ipse quod motus dicitur naturalis a principio pro-
pinquo passiuo intrinseco mobili: ut quia mobile incli-
nat passiuue inclinatione propinqua ad tale motum: pro-
pter hoc est talis motus naturalis: istud autem principium pas-
siuum propinquum non est sola materia prima: sed compositum ex
materia prima et aliqua forma inclinate et determi-
nate ad tale motum. ¶ De cetero sunt bene dicta et coe-
deda preter vltimum correlarium cum hac responsione que
difficultate includitur: nam motus celestis naturalis non in
ratione orbis: sed etiam ratione intelligentie mouentis: acci-
piendo celum pro toto aggregato: sed intelligentia non
potest habere rationem principij passiuum in tali motu: cum
moueri non possit: sed videtur habere rationem principij actiui: sed
aliquid est faciens motum esse naturale non in eo quod est
principium passiuum: sed in eo quod est principium actiuum.
¶ Sic grauitas est per se et essentialiter principium actiui: mo-
tus est per accens principium passiuum: ergo magis facit
esse naturalem inquantum est principium actiui quod inquantum est
principium passiuum: patet contra cum prima parte anteece-
dentis: quia proprium est forme agere finem per primum primo
de generatione. ¶ Secunda autem pars antecedens est
nota cum non dicatur grauitas principium passiuum motus
deorsum: nisi pro quanto inheret grauitate: in quo est for-
malis: et subiective motus: non autem in grauitate. ¶ Sic po-
no quod aliqua aqua simul proiciatur sursum: et calefaciat: et
quero quod est principium passiuum propinquum vtriusque motus:
vtrum materia prima vel ipsa aqua: si materia prima
non est ratio iuxta fantasiam Burlei: quare calefactio sit
motus naturalis et non motus localis sursum: si autem aqua est

principium passiuum propinquum: sequitur quod calefactio aque
non est motus naturalis consequens prout cum et probatur contra:
quia aqua non naturaliter inclinatur ad tale motum: neque
forma aque inclinatur vel determinatur ad tale motum qua-
re et. ¶ Dicendum ergo quod licet motus in comuni sit
magis naturalis ratione principij passiuum quod actiui: sem-
per loquendo de principio intrinseco: non tamen motus
naturalis in particulari: quoniam motus celi est magis
naturalis ratione principij actiui quod passiuum: et sicut mo-
tus localis elementorum: ac etiam nutritionis augmenta-
tionis et diminutionis vegetabilium: natura. n. magis di-
citur de forma quod de materia per Aristotelem in sequenti capitulo
lo: et. s. metha. et consequenter magis dicitur de prin-
cipio actiui quod passiuo: ergo si aliquid motus est naturalis ratione
principij actiui et passiuum est magis naturalis ratione principij
actiui quod passiuum. ¶ Et ad rationem factam propter quod ca-
lefactio aque est motus naturalis: et non motus eiusdem
sursum: dico. n. motum esse naturale ad quem naturaliter in-
clinatur forma vel materia mobilis: unde motus ali-
menti ad omnem differentiam ponitur in nutritione ad singu-
las partes corporis animati: in ratione materie cum il-
le ordinatur in formam substantialem: motus autem ferri ad
magnetem est naturalis: in ratione forme: quia materia non
inclinatur ad illud motum: sed bene forma: motus autem
nutritionis vel alterationis in animali est naturalis ratione
vtriusque: cum tam anima quod materia inclinatur ad illum
motum: propterea calefactio aque est motus naturalis ratione
materie: et non ratione forme: cum forma aque non incline-
tur ad illum motum: sed ad contrarium: materia autem incli-
natur ad illum motum: et ad quicumque alius ordinatur a
natura: in generationem simpliciter: et quia motus pro-
fectionis aque sursum non ordinatur a natura in genera-
tionem simpliciter: ideo materia non inclinatur ad illum motum:
nec etiam forma: quia talis motus est violentus: ubi
autem motus aque sursum esset ordinatus a natura in ge-
nerationem simpliciter: sicut est motus vaporum et exala-
tionum: concederet illum esse naturale ratione materie:
Burleus autem hanc solutionem non dedisset: quia pone-
bat materiam quantum est ex se non plus ad unum motum
quod ad alium inclinari.

Contra dicta commentatoris arguitur: et primo
quod vegetabilia non habent princi-
pium intrinsecum passiuum sue nutritionis vel augmenta-
tionis: quoniam principium passiuum in motu nutritionis vel
augmentationis videtur esse alimentum alteratum ab ani-
ma et calore naturali ut colligitur a philosopho. 2. de anima: sed
ipsam alimentum non est intrinsecum vegetabili cum non est
pars eius: sed et. ¶ Secundo arguitur quod animal non habet in se
principium actiui sue generationis: quod ostenditur habens in se prin-
cipium actiui sui motus localis mouet seipsum localiter: et
omne habens in se principium actiui sue augmentationis
augmentat seipsum: et omne habens in se principium acti-
ui sue alterationis alterat seipsum: ergo per idem om-
ne habens in se principium actiui sue generationis ge-
nerat seipsum: sed impossibile est aliquid generare seip-
sum: ergo impossibile est aliquid habere principium acti-
ui sue generationis. ¶ Tertio arguitur sic: quod mixta
non habent in se principium actiui sue alterationis:
quia aurum argentum lapides et ligna sunt vere mix-
ta: et tamen non habent in se principium actiui sue
alterationis: quoniam aliquid est aurum vel argentum: la-
pis vel lignum vniuersum per totum in qualitatibus pri-
mis: ergo nullum tale alteratur ab intrinseco: patet contra
quia sile non parit a simili per Aristotelem. primo de genera.

Libri secundus.

Quarto arguitur sic quod aliquod corpus simplex habet se per se actum sue alterationis: quoniam aqua cuius una medietas est calida et reliqua frigida alteratur ab intrinseco per actum et passionem partium inuicem: aqua enim calefacta reducit seipsam ad frigiditatem quod non contingit nisi habet se per se actum sue alterationis. **A**d primum dicitur in doctrina Aristotelis. 2° de anima quod alimentum aliquod est crudum et dissile aliis: aliquid quando est coctum et simile est: quoniam coctum tunc fit augmentatio et minus que erat sub forma alimentum: iam est sub forma alii: et ubi prius erat per se passum extrinsecum iam est per se passum intrinsecum alii: 3° autem dicitur ibidem quod alimentum in potestate est alimentum crudum: tunc non est per se nutritibile: neque augmentabile: alimentum autem in actu est alimentum coctum: et est per se nutritibile vel augmentabile: et tunc est per se intrinsecum passum eius quod nutrit vel auget. **A**d 2um dicitur quod sicut aliquid dicitur calefactum vel refrigeratum secundum totum vel secundum partem ex doctrina philosophi. 1° philosophi cor. 2^a aliquid potest dici habere per se intrinsecum actum sue generationis secundum totum vel secundum partem: dico ergo quod nihil habet in se per se actum intrinsecum sue generationis secundum totum: sed bene secundum partem: quoniam in nutritione generatur aliqua pars corporis a se ab ipsa anima: et nutritibile habet in se per se actum intrinsecum generationis illius partis. **D**e corruptione dicitur quod anima habet in se per se actum intrinsecum sue corruptionis tam secundum totum quam secundum partem. **A**d 3um dicitur quod commentator per se composita non intelligit mixta subalter ex elementis: sed intelligit ethereogenea in qualitatibus primis: ita quod omne corpus dissoluitur in qualitatibus primis habet in se per se actum sue alterationis intrinsecum: quoniam partes ratione dissimilitudinis possunt se inuicem alterare: autem autem et argenti et hominibus: et si sunt mixta subalter non tamen qualitatibus ad intentionem commentatoris. **A**d quartum dicitur quod per se corpora simplicia non intelligit commentator in corpora celestia: et elementa: sed generaliter omnia corpora in forma in qualitatibus primis: siue fuerint elementa: siue mixta ex elementis: aqua ergo partim calida et partim frigida habet subalter simplex non tamen qualitatibus de qua simpliciter loquitur 2°. **A**d reductionem autem aque calide ad suam frigiditatem fuerunt. 4° opinioniones famose: quarum primum fuit Avicenna. primum philosophi dicens illam reductionem fieri ab intrinseco per se: 2^a forma aqua: sed utrum mediate instrumento vel sine instrumento hoc non determinauit: propterea moderni sustinentes illam opinionem diuersificati in modo loquendi: nam quidam dicunt formam aqua corrumpere caliditatem: inducunt autem generationem frigiditatem: inducunt autem mediate frigiditate formali coextensa caliditati: alii quod mediate frigiditate virtuali: est quedam qualitas insensibilis insequens formam aqua. generabilis et corruptibilis cum forma aqua. **A**lii vero sine frigiditate actuali et virtuali: et penitus absque instrumento: quoniam non requirit instrumentum nisi per distantiam partium ab agente: forma subalter aqua non distat a materia sua: potest autem alterare generando conueniens et contrarium disconueniens absque instrumento: et dicitur propter elementa habere bene in se per se actum sue alterationis accedere ad suam naturalem dispositionem: sed non recedere ab illa: et quia intellexit 2° dicens elementa non habere in se principium sue alterationis secundum formam.

Contra istam opinionem arguitur quod data illa sequitur quod aqua calefacta semper se reducit ad frigiditatem summam: et non ad maiorem frigiditatem: sed se reducit tunc per hyemalium tempore estiuo. **H**ec omnia sunt experientia: et probatur per rationem: quia aqua habens caliditatem ut se: et frigiditatem ut duo: habet maiorem resistentiam: minus iuuamentum quam habens caliditatem ut duo et frigiditatem ut sex: igitur si aqua potest seipsam reducere a frigore ut duo ad frigiditatem ut sex: corrumperet caliditatem ut sex: a fortiori poterit se reducere a frigiditate ut sex ad frigiditatem ut octo: corrumperet caliditatem ut duo: ponatur ergo latitudo neque caliditatis esse tamen ut octo: et habet intentionem: neque potest stare glossa commentum: quia sicut elementa non habent in se per se actum recedendi a sua dispositione naturalis: ita neque recedendi a suo loco naturali: et per consequens principium alterationis elementorum non est aliud a per se motus localis in corporibus mobilibus localiter: cuius oppositum expressit dicitur 2°.

Secunda opinio fuit Egidij vicensis. quod sicut grauia et leuia mouet seipsa sursum vel deorsum ad loca sua per acciden-
tes: ita aqua calefacta seipsam ad frigiditatem reducit per acciden-
tes: grauitas enim per se diuidit medium: et ad diuisionem medium medij graue descendit deorsum: et graue mouet se ipsum per acciden-
tes remouendo. prohibens: ita quod forma grauis primo diuidit medium: et per acciden-
tes mouet deorsum: et similiter in per se sito in agnabatur Egidius quod sic graue naturaliter inclinatur esse in loco suo: ita aqua naturaliter inclinatur ad frigiditatem: ideo forma aque recipiens caliditatem disconuenientem sue nature per se corrumpit eam: et quia ad corruptionem caliditatis sequitur generatio frigiditatis: ideo forma aque per acciden-
tes se reducit ad frigiditatem remouendo. prohibens. **T**ertia opinio deficit in fundamento: quoniam grauia et leuia non mouet seipsa ad loca per acciden-
tes: sed per se: inquit. n. commentator quod corpora simplicia habent in se principium sui motus localis secundum formam: ita quod habent in se principium actum sui motus localis non per acciden-
tes: sed per se: sicut habent in se principium actum sue alterationis alteratur seipsam per se: habens in se principium actum sue augmentationis auget seipsam per se: ita habens in se principium actum sui motus localis mouet seipsam per se: neque oportet quod omne remouens. prohibens sit causa per acciden-
tes operationis se quentis: quoniam sol rarefaciendo aerem nubilosus est causa illuminationis et non per acciden-
tes: sed per se: non obstante quod rarefaciendo sit remouens. prohibens: ita graue est mouens seipsam per se: non obstante quod sic remouens. prohibens diuidendo medium: sic ergo sol est per se causa tam rarefactionis quam illuminationis aeris: ita graue est per se causa tam motus deorsum quam diuisionis medij.

Meterea non potest vitare hec opinio quod aqua seipsam alteratur per acciden-
tes semper ad frigiditatem summam: quia sicut graue naturaliter inclinatur esse in loco suo: ita aqua calefacta ad frigiditatem summam: ergo sicut graue mouet seipsam per acciden-
tes ad locum suum: ita aqua ad frigiditatem summam: neque erit impedimentum: quia si sufficientia a gradu ut duo ad gradum ut sex absque impedimento a fortiori a gradu ut sex: ad gradum ut octo. **T**ertia opinio fuit Burlei ponentis illam reductionem fieri tamen ab extrinseco: 2^a continetur: ex quo. n. ista aqua non contrariatur sibi: neque pars alteri parti non poterit ab intrinseco infrigidari: sed tamen ab extrinseco: et dicitur consequenter quod non est inconueniens aquam reduci ad maiorem frigiditatem quam sit frigiditas continens: et quod frigiditas continens agit ultra gradum proportionis: nec illud est inconueniens: ratione aptitudinis et inclinationis subiecti: eo modo quo videmus experiri taliter paruum ignem creare magnum ignem propter dispositionem combustibilis: et quia frigiditas remissior non potest agere frigiditatem intensiorem nisi prius agat gradum commensurabilem: conceditur consequenter quod simile in gradu agit in suis simile: et ad philosophum primo de generatione quod sicut non agit in suis respondet: quod sicut aptitudinem non

Philicorum.

agit in sit: s; bñ silē i gradu: mō aq̄ r aer: s; sint silia in gradu: nūq̄ in in apitudine cū aqua nāliter inclinet ad frigiditatem: r aer ad caliditatem. ¶ Ista opinio ē nō pōt stare qm̄ tūc a pporitione minoris inēgilitatis pueniret actio s; p̄m. 7. phico 2: r pbat p̄ntia dato q̄ frigiditas p̄ntentis sit ut duo: r caliditas aq̄ vt. 6. non. n. generabit frigiditas quin corūpat caliditas: cōstat. n. frigiditate vt duo eē minoris actiuitatis r resistēte q̄ caliditas vt. 6. g. corūpuitur frigiditas vt duo a caliditate vt. 6. r nō caliditas vt. 6. a frigiditate vt duo. ¶ Deinde sequit̄ incōueniens adductū s; alias opinioēs: videlicet q̄ aq̄ semp̄ reduceret ad frigiditatē sūmā: qm̄ ḡdus vt duo frigiditatis agit gradū vt. 6. frigiditatis: dūmō subz sit aptū natū: sed aqua nātr̄ inclinat r habet nālē apitudinem ad frigiditatē sūmā: ḡ semp̄ alterabit ad frigiditatē sūmā: nec est similitudo de paruo igne: quoniam p̄uus ignis p̄ducit primo ignē equalē sibi: r quibus sit ignis duplus ad primū: deinde ex ambobz sit alio ignis tāte p̄ntitatis: ex quo r p̄p̄ibus duobus sit ignis quadruplus ad primū: r sic vltra: sed fm̄ eū nō ē troducitur aliquis gradus frigiditatis: nisi oēs gradus caliditatis p̄u corūpantur: r dato q̄ statē simul caliditas r frigiditas: nūq̄ gradus frigiditatis coextēsus caliditatem corūpit illā: r p̄nter nullū inducit gradū frigiditatis. ¶ Quarta opinio fuit Jacobi de forlūio dicētis illā reductionē esse ratione dissimilitatis p̄uiz: ita q̄ nec mixtū: nec eū pōt ab intrin⁹ alterari nisi sit difforme in partibz quo ad qualitates p̄imas. Si enī homo eēt vniformis p̄ totū i qualitatibz p̄imis nūq̄ alteraret ab intrinseco: ita aq̄ si eēt vniformis calida nūq̄ efficeret frigida nisi p̄uus fieret dissimilis i p̄ibz: ignis ergo dicit ipse calefactiōis aquā calefacit eā dissimiliter: sic q̄ aliq̄ partes sunt calidiores: r alique minus calide: ideo tales p̄tes se inuicē alterant p̄ frigiditatē coextēsam caliditati: sic vna alterā in frigidatē: r cōsequenter totū ad frigiditatē alterat. ¶ Ista opinio nō est bene tollerabilis: qm̄ sequitur primo q̄ ista aqua nunq̄ erit frigida: nā quilibet eius ps est calida: licet aliqua i tenuius r aliqua remissius: ergo p̄ alterationē p̄m inuicē ps remissio: fiet magis calida: r pars intensior fiet minus calida nūq̄ tamē fiet frigida. ¶ Secūdo se quis q̄ ista reductio nō fiet ab intrin⁹ qd̄ est s; euz: qm̄ per actionē illaz partū inuicē p̄tes intensiores assumi labūt sibi remissiores vlcōtra: ḡ aliquādo ista aqua erit vniformis calida p̄ totū: s; nō sit alteratio p̄ cū nisi sit dissimilitas in p̄ibz: ḡ rē. ¶ Tertio sequit̄ q̄ a pporitione minoris inēgilitatis puenit actio ponēdo q̄ caliditas partis intensioris tm̄ excedat frigiditatē partis remissioris: q̄ sicut est maioris actiuitatis ita sit maioris resistēte: si ergo illa in frigidatē sit per actionē frigiditatis p̄tis remissioris in caliditate p̄tis intensioris habet interū. ¶ Quarto sequit̄ incōueniens antiquū videlicet illā aquā reduci ad frigiditatē sūmā: si. n. gradus vt vnū frigiditatis p̄tis intensioris hñtis caliditate vt. 7. pōt corūpere quatuor gradus caliditatis partis remissioris hñtis caliditate vt. 6. r frigiditatem vt duo: p̄ idem poterit corūpere oēs illos sex: r sic quilibet pars remissio: efficeret sūme frigida: deinde si gradus vt duo frigiditatis partis remissioris poterit corūpere caliditatē vt. 6. partis intensioris: poterit enī corūpere totā caliditatē vt. 7. r sic quilibet ps intensior fiet sūme frigida: arguat ergo sic quilibet pars intensior fiet sūme frigida: r quilibet p̄ remissio fiet sūme frigida: ergo tota aqua fiet sūme frigida. ¶ Dicendū ē aliūz

doctrinā cōmentatoris p̄ allegato q̄ ista reductio aq̄ ad frigiditatē fit ab intrinseco: r ab extrinseco: ab intrinseco quidē p̄ accidēs: r ab extrinseco p̄ semis. n. illa reductio fiet ab extrinseco nō posset assignari causa p̄p̄ quā aqua est frigidior in hyeme q̄ in estate: r nisi fiet ab intrinseco nō posset assignari causa p̄pter quā reducit ad maiore frigiditatē q̄ sit frigiditas cōtinētis: r licet extrinsecū p̄ntēs sit in frigidatē p̄ se id tamē non ē necessariū ad in frigidatē aque: qm̄ si aqua calida poneret in vacuo nō minus reduceret ad frigiditatē nā qd̄ p̄ se: s; p̄ accūs sic p̄ accūs corūpit caliditas: ita r p̄ accūs generat frigiditas. ¶ Modus ḡ reductiōis ē iste: qm̄ vt restat cōmentato: in li. ce. generas q̄rum dat de forā tānū dat d̄ loco: ḡ corpa nālia determināt sibi nāliter locū: nō tm̄ locū qd̄ est vltima sup̄ficies corporis ambiētis locatū: neq̄ tm̄ locum qui ē situs ion⁹: p̄ respectum ad centū mūdū: sed enī locū qui est sit⁹ p̄ partū corporis p̄ respectu ad p̄p̄iz centū quā Arist. in p̄itis vocat pōnēs: qui qd̄ locus: aut situs dicit. p̄p̄inquitas r distātia partū inuicē: aqua ḡ rē. Eleuētia de termināt sibi: nō solū locū sup̄ficiales p̄ntēs: neq̄ tm̄ locum situalē vnuerſi: sed enī locū pōnis. p̄p̄z cōtri determinādo sibi tantam distātiā: vel p̄p̄inquitatē p̄uiz: vltra quā vt circa quā p̄ternālī sitatur: r qm̄ corpa simpliciā p̄ cōmentatozē hñt in se p̄m actiūz sui motus localis: ideo talia corpa cū fuerint eē hunc locū mouent p̄ se ab intrinseco ad locū illuz deducto impedimēto. ¶ Aqua aut cum caleſcit rareſcit extēdēdo p̄tes vltra naturalē sitū eius r locū intrinsecū quē sibi a nā determinat: caleſcit ḡ qd̄ sit extra nāles locū eius nāliter inclinat ad illū: ad quē mouet per se ab intrinseco sue forme: a p̄p̄o p̄uiz ad p̄ cōdempſationē p̄tes inuicē: r qm̄ sub illa densitate nō pōt stare tāta caliditas ex nā sua: ideo corūpit p̄ accūs p̄ motū localem p̄uiz versus centū: r q̄ ad corūptionē caliditatis sequit̄ necessariū generatio frigiditatis: ideo talis aq̄ p̄ accūs in frigidatē tm̄ rōne motus localis: ita cōtinget de aere cōdempſato r in frigidatē qd̄ esset eē locū nālē eius ad quē moueret ab intrinseco dilatādo p̄tes: r qm̄ sub tāta raritate nō potest stare frigiditas: ideo p̄ solū motū locale corūpit p̄ accūs frigiditas: r p̄ accūs generat caliditas: itēdit ergo cōmentatoz corpa simpliciā nō alterari p̄ se ab intrin⁹ s; p̄ accūs rōne motus localis.

Contra istam opinionē arguit quadruplī ceter inducēdo quatuor incōueniētiā quoz p̄mū est istud q̄ motus localis est alteratio s; p̄m. 5. phico 2: r pbat p̄ntia: ois mot⁹ ad q̄lītatē est alteratio: sed motus localis aque vel aeris est ad qualitatem: ḡ ē alteratio: p̄p̄ntia cū maiorē p̄ Arist. 5. phico 2: minor vero sequit̄ ex opinione cū p̄ motū locale aq̄ acq̄rat frigiditas p̄ motū locale aeris acq̄rat caliditas. ¶ Secūm incōueniētiā q̄ aliqd̄ mouet simul motibz p̄trarijs s; p̄m. 5. phico 2: r pbat p̄ntia: ponēdo q̄ a pedale aq̄ sit cōdēpsatū p̄nālī r reliq̄ nāe sue in casu isto se: a rareſci vt acq̄rat raritatē r locū p̄uiz nīcē nāe sue: s; ad oēs raritatē seq̄t caleſcētiō sic ad oēs dēpsitatē frigeſcētiō: ḡ a caleſcit: sed nō mouet a ad lo: cū suū quin moueat ad frigiditatē: ergo a sit caleſcit r frigeſcit. ¶ Tertū incōueniētiā q̄ ferrum ignitū nō potest in frigidatē d̄ experientiā: r pbat p̄ntia: q̄ nō videt a quo in frigidatē: nō enim ab extrinseco: cū ipsum p̄ntēns sit calidū. s. aer maxie tēpo: r est uis: nō enī ab intrinseco: dato q̄ ferrū sit vniformis p̄ totū: cum nullus sit ibi motus localis. ¶ Quartū incōueniētiā q̄ aqua ca

Liber secundus

les facta semp se reducit ad frigiditatem suam contra experientiam. et probatur per hanc. quod motus localis indifferens est ad omnem gradum caliditatis et frigiditatis: igitur non est ratio quare per eum acquiratur una pars latitudinis frigiditatis et non tota latitudo etc. Ad primum negatur per hanc. et ad probationem dicitur quod aristoteles intelligit illam maiorem per se et non per accidens. id est motus per se ad qualitates est alteratio: et ad illuz intellectus minor est falsus: quoniam talis motus localis non per se sed per accidens est ad qualitates. per se autem est ad ubi vel ad locum. Ad secundum negatur per hanc. et dicitur quod non ad omnem rarefactionem sequitur caliditas: sicut nec ad omnem condensationem frigiditas. si enim ex terra immediate generatur aqua constat terram rarefieri et continue magis infrigidari cum in aqua sit frigiditas summa et non in terra: et si e contra ex aqua immediate generatur terra: ipsa aqua condensatur non tamen magis frigitur sed remittitur frigiditas. dico igitur quod tam ad condensationem aque quam ad rarefactionem eiusdem intenditur frigiditas: si fiat motus versus naturalem dispositionem aque: sicut etiam tam ad rarefactionem aeris quam ad condensationem eiusdem intenditur caliditas. ut modo alteratio fiat ad naturalem dispositionem aeris. Ad tertium negatur per hanc. et dicitur quod infrigidatur pars ab extrinseco et partim ab intrinseco. scilicet a forma ferri per motum localem: quoniam ferrum ignitus est etiam rarefactum et per naturaliter collocatum: ideo seipsum localiter mouendo. huiusmodi per accidens corrumpit caliditatem: et per accidens inducit frigiditatem. Et si arguitur sic. densitas ferri est multo maior quam densitas aque: et caliditas ferri est intensior quam caliditas aque: sed non repugnat caliditati ferri stare sub densitate ferri: igitur non repugnat caliditati aque stare sub densitate aque ad quam mouetur per motum localem. dicitur quod virtus caliditatis repugnat stare sub illa densitate: maior tempore staret caliditas ferri quam caliditas aque: quoniam caliditas ferri est potentior cum habeat plus de forma: et habet iuuamentum cum ferri determinet sibi certam latitudinem caliditatis. caliditas autem aque est debiliores: cum habeat minus de forma sicut etiam minus de materia: et minus iuuamentum habet cum quilibet gradus caliditatis repugnetur aque. Ad quartum negatur per hanc. et dicitur quod si aqua nullum impedimentum haberet ipsa mouetur ad locum naturalissimum suum acquirendo frigiditatem suam: sed impedit partim ab intrinseco et partim ab extrinseco. sic quod non attingit situm naturalissimum: tunc non acquirit nisi frigiditatem remissam aliquam maiorem et aliquando minorem. sed quod magis vel minus appropinquat ad illud situm neque vnquam infrigidatur ab intrinseco nisi statu motu locali. huiusmodi post illuz motum possit infrigidari ab extrinseco. Et ista est causa. propter quam aqua aliquando se reducit ad maiorem frigiditatem quam ante habebat: quod ratione calefactionis disgregantur ab aqua plurime terrestritates que ante impediebant motum aque ad naturalem situm eius: sed post non impediunt: quare etc.

Conclusionem principaliter intentam queritur virtus artificialia distinguantur a rebus naturalibus: et arguitur quod non primo quod virtus forma domus sit tota in toto et tota in qualibet parte aut tota in toto et pars in parte: non primum quod nullus accidens ma-

teriale est secundum se totum in diuersis partibus. Si secundum quod ro an quilibet pars illius prefuit sic quod una pars prefuit in lignis et alia in lapidibus: aut quilibet pars sit de nouo: si primum sequitur quod quod domus sit nihil sit de nouo: et per hanc forma domus non distinguitur a formis naturalibus: nec potest dari secundum quod tunc quicquid fieret domus quilibet lapis et quolibet lignum acquireret aliquam partem de nouo quam prius non habuit: hanc falsum: quod hoc potest fieri per soluz motum localem: imo aliquod lignum vel lapis potest fieri pars domus absque aliqua motione illius. Non solum preedit argumentum in artificialibus que sunt per compositionem: sed etiam in alijs que sunt per subtractionem et transfigurationem: quoniam aliqua talia sunt per solam diuisionem partium vel transpositionem: aut per solum motum localem: et per hanc non acquiritur aliquam formam de nouo. ante autem per hoc statua et mercurio: vel sequitur quod in omni segregatione partium a toto quicquid queque aliquid res noua producat et dare tur vltimum instanti rei permanentis sed se: et quolibet sit: que omnia sunt inconuenientia. Secundo quero de subiecto forme domus virtus sit diuisibile vel indiuisibile: non indiuisibile quod quilibet forma artificialis est diuisibilis. si diuisibile et cum illud non possit esse nisi in materia forma vel compositione que omnia sunt diuisibilia secundum triam dimensionem: sequitur quod forma artificialis est in profunditate subiecti prout cometa: tunc. scilicet. meta. vi. quod non agit in corpore toto: ars vero in extremitatibus eius. Et confirmatur si forma domus est in subiecto diuisibili videtur quod sit in lapidibus et lignis: et prout una forma accidentalis simplex esset subiectiue in subiectis specificis distinctis: quod est falsum: et inducit per in omnibus. Tercio queritur virtus forma domus acquiratur subito vel successiue: non subito quod tunc tota domus fieret in instanti quod est contra sensum: nec etiam successiue: quod tunc inductio forme artificialis esset alteratio: quod est falsum: cum ad tales formas non sit motus sed Aristoteles. et phycoz. Quarto. si domus supradicta entibus naturalibus aliquam formam producat per actionem illam deus poterit separare ab entibus naturalibus sine motu locali: quo posito quod virtus. a. quod pono esse illa entia colligata sit domus vel non: si sic frustra ponitur res artificialis supradicta. si non: contra. a. huiusmodi dispositiones priores. scilicet. tectum. parietes et fundamentum: ex quo nullus in. a. est factus motus localis: igitur. a. est domus sicut prius. Item peruenit de forma domus lignis et lapidibus anibularis ex quo est entitas absoluta distincta ab istis: et sequitur quod aliqua est domus sine lignis et lapidibus et alijs entibus naturalibus quod est impossibile. Oppositum colligit de mente philosophi vi. quod natura habet in se principium sui motus et quietis: non artificialia nisi tamen per accidens et causam assignat cometariorum cometorum. et vi. quod natura subiecta artificialia: in hoc. et dicit philosophus quod es est materia statue et argenti statue: quod esse non posset nisi statua et statua supradicta aliquid formam artificialem rebus naturalibus cum nihil possit esse materia superius. Sexto. arguitur sic. artifex in formando statuam aut facit aliquid aut nihil: non est domus quod nihil quod ars est habitus factiuus. et ethico. ii. in hoc secundo dicit philosophus quod politicus est statum am facies ex quo sequitur quod est aliquid facies tanquam ab inferiori ad suum superius sine impedimento. si autem facit aliquid et non rem naturalem per cometariorum in. phemio phycoz: igitur facit rem artificialem: et per hanc res artificialis non est res naturalis. Ista ratione conantur soluere defensores ochardicetes. artificialia non distinguuntur a naturalibus et hoc quattuor modis: quo primum est quod artifex simpliciter nihil facit: sed tamen finem quid: quod facit es esse aliquale quod le prius non fuit. facit. n. es esse statuam: quod prius non fuit

Phisicorum.

statua. ¶ **S**cđra ista rōnē arguit auctoritate Aristot. dī
cētis. r. phicoz. q. duplt dicit fieri. v3. simpt. r. fm qd.
fieri simpt. et fieri suber. r. fieri fm quid et fieri accidē
tis. si igit aritex facit aliquid f3 quid necessario fac ali
quod accidē qđ prius nō fuit: igit statua quā aritex
format sup addit illud accēs cōposito nālī q. est es. v1
argētū aut aliqđ tale. ¶ **S**cđus modus respōdēt est
q. aritex nībil facit f3m nouā dēnotatiōē: qm p acti
onē3 artificis es dēnotat statua postq nō dēnotabat
statua sicut aliquid pōi fieri pedale postq erat sempe
dale absqz acquiritiōē alicui: de nouo: f3m noue dē
notatiōis. ¶ **S**cđra hūc modū ita arguit querēdo
vtrū ista dēnotatiō sit aliquid aut nībil: si aliquid igit
faciēs hāc dēnotatiōē facit aliqđ: si nībil igit aliquid
est et statua vel pedale postq fuit semipedale: per nū
bil q. est incōueniēs: nec est vez q. aliquid possit fieri
pedale postq fuit semipedale nībil acquirēdo: q. acq
rit de nouo pedalitatē r. extēsiōē ita pmo nō habē
bat. ¶ **T**ertius modus respōdēt est q. aritex facit
mū cōple3 signābile: r. nullā rē icōple3 ita q. nō facit
e33: facit es ēē statua: neq3 statua facit f3 facit statum
ad hūc intellectū q. illud q. est statua nō facit: f3 facit
illud qđ est statua ēē statua. ¶ **S**cđra arguit sic. dō
mificatio est mor? r. nō dēdictū: igit artificiu? f3 cū
uulibet morus acq3iuitur terminus ad quē ē aliqūen
tas simplex subālis vel accidētis ut colligif de men
te phi. r. phicoz. igit faciēdo statua nō mū sit cōple3
gnificabilis: et ista aliqua res simplex. ¶ **Q**uart? mō
dus respōdēt est q. aritex nībil facit nisi nouū motū
vel nouū vbi: r. pnter nībil noui facit in aere neq3 tāli
qua rē nālī absolutū dēnotāns ēē statua: f3m nō
v1 respectū loci. ¶ **I**tem hēc rāō nō pōt stare q. si fo
rum facit motū locale sequit q. totus motus localis ē
finitus inūbus ab artifice: q. vbi nībil est actū pter opā
tioneē v1 opatio est finis v1 dicit phs. r. ethicoz. nō ē
tū facit nouū locū terminatē motū: q. sic aritex nō
faceret nec intēderet nisi noua loca vel noua vbi: qđ ē
incōueniēs. ¶ **P**ro declaratiōe huius difficultatis sit
hec prima pclusio. quelibet forma artificialis ē accēs
r. nō subā. pbaf. accēs ē illud qđ adest r. abest pter
subiecti corruptionē: q. qlibet forma artificialis adest
r. abest pter subiecti corruptionē: igit qlibet forma ar
tificialis est accēs r. nō subā. p3pna cū maior p pōz
pbūis in vībus. minor vero ē nota iductiue. naz for
ma dom? seu statua lectuli vel idemūnt adest r. abest
p3r subio pter ipsius corruptionē. vñ cōmētor2 hoc
scđo dicit q. forme artificiales sunt accētiā in subijs na
turalib3. r. itez eodē cōmēto forme artificiales f3 sint
accēs in cōpozib3 nālīb3 nō cōstituit res artificia
les. r. de aia ponēs differētiā ita formā nālēs r. arti
ficialē dicit q. forma nālīs est subā: r. forma artifi
cialis est accēs. ¶ **S**cđa p3to. quelibet forma artifi
cialis est accēs absolutū: r. nullaten? respectiū. pbaf.
qlibet forma p dīcamētī qualitatīs est accēs absolutū
r. nullaten? respectiū: sed quelibet forma artificialis ē
forma p dīcamētī quantitatis: igit rē. p3pna prima parte
anteēcedētis. qm tria sunt p dīcamētī absolutā. v3. subā
qntas r. qntas. scđa pars antiā declarat ex eo: qđ bu
lusmo dīo forme artificiali3 vident ponī in quarta spe
cie qualitatīs cū impōitēt formās r. figurās aduenient
tes extremis nābas quantitatē dicēte cōmētor2. r. l2. me
taphisic. q. nā agūt in toto co3pe: r. arēt in extremis
rē. ¶ **T**ertia p3to. quelibet forma artificialis a qlibet
forma nālī reali est distincta. pbaf. quelibet forma ar

artificialis. pducitur tñ ab arte: ⁊ quolibet forma nālis
 pducitur tñ a nāle: impossibile est eādē formā pduc
 tñ ab arte ⁊ a nā aut eorūtra: igit ⁊ c. ⁊ p. q. m. n. o.
 maior aut est cōmētōrie in pñmo. ⁊. p. phycozum.
 ¶ Itē oīs trāsmutatio realis h̄ terminū realē: edū
 ficatio est trāsmutatio realis: igit h̄ terminū realem ⁊
 nō aliquā rē nāles: q. illa erat ante q̄ domificatio fieri
 ret: igit h̄ termino aliquā formā artificialem: teneat
 ambe pñe cū pñma minor: maior autē colligit a pñ
 . ⁊. phyco ⁊. ¶ Et pñmas auctoritate Aristō. in hoc. ⁊.
 di. q. forma nālis est nā ⁊ nō forma artificialis. q. p
 bar ex duob⁹. pñmo q. forma nālis pducit formā na
 turālē ⁊ nō artificialis artificialē. Scdō. q. ex corrupti
 one forme nālis gnātur forma nālis: ⁊ ex corruptione
 forme artificialis nō generat forma artificialis: q. si
 quis ponat lectulū in terra vt putrefiat gnābit lignū ⁊
 nō lectulus vbi cōmētōrie mouerit q̄nē. quare
 forma nālis ē principiū germinādī ⁊ nō forma arti
 cialis. Rñdet q. forma naturalis est suba ⁊ forma arti
 cialis accidēs pducit ab arte. Et. de aia dicit tam
 phs q. cōmētōrie q. natura disponit materiā naturā
 lem ppter formā naturālē tanq̄ ppter finē. ⁊ intelles
 ctus practicus disponit materiā artificiales ppter for
 maz artificialē tanq̄ ppter finē: cū igit finis artis non
 sit finis nature: sequit nullā formā artificialem ēē formā
 naturālē. ¶ Quarta pño. q. libet corp⁹ artificiale a
 quolibet corp⁹ naturali realiter est distinctū. ista pñ
 lo sequit ex pñio: tamē in speculī arguit sic. q. nūq̄
 aliqua duo scilicet habēt q. vno corrupto reliquū ma
 net: ita inuicē realiter differūt: q. quocūq. corp⁹ artifi
 ciali signato illic corrupto reliquū manet. s. corpus na
 turale: igit ⁊ c. pñ pñia cū maior sit per Aristō. i. huius. ca.
 de pñuatiōe. minor vero iducitur declaratiōi corrup
 ta statua remanet es: ⁊ corrupta statua remanet argen
 tum: ⁊ corrupta domo remanēt lapides ⁊ ligna. vnde
 scdō de aia vult phs q. corrupta forma dolabze cor
 rumpit dolabza: nō tñ corruptū ferri. ¶ Item in hoc
 scdō dicit phs q. es est natura statui: lignū est natu
 ra lectulī q. nō est verū si statua esset es aut lectulus li
 gnū. Et. 8. meta. dicit phs q. res artificiales nō est sub
 stantia: ⁊ hec negz suba cōposita cuiusmodi sunt sube
 naturales: neqz separata que nō cōstituit per materiā:
 ⁊ rōnē assignat cōmētōrie ibidē di. q. ista sunt a na
 tura artificialia nanqz ab arte: ⁊ naturalia habēt prin
 cipii in materia. artificialia autē in mēte quonīa archa
 que est in materia est ab archa que est in aia. ppter ea
 dicit pñus. ⁊. meta. q. forma in mente artificis ⁊ forma
 artificiat differt in hoc q. forma sine materia que ē
 in aia est illud a q. cōd dditas ⁊ forma artificiat ex
 tra: ⁊ est generatiua ⁊ motiua ad hoc vt pducat for
 ma in materia: ⁊ vocat forma intelligētē eo q. est in
 intellectu. forma vero in materia vocat poētis eo q. ipā
 est facta per formā in aia. Ecce q. ab arte pducit cor
 pus artificiale ex quo ab illa pducit forma. artificia
 lis. nō aut ab arte pducit corpus naturale: nec forma
 naturalis per cōmētōrie di. in plo. phyco ⁊. q. arti
 fer nō pducit naturalia s. artificia. ¶ Et cōmētōrie
 2. de aia vt ponat vñ differētiā inter corp⁹ poza na
 turalia ⁊ corp⁹ artificialia pñmittit quattuor differ
 rentias inter formā naturālē ⁊ formā artificialem di. pñ
 pñima differētia est: q. forme artificiales sunt acciden
 tia: ⁊ forme naturales sunt substantiē. vñ forma dola
 bze vel securis est accidentalē: ⁊ forma ferri est substanti
 alis. ¶ Scdō differētia: q. substantia nō dicit de arti

Liber secundus

sciat nisi finem: de nali aut finem formam. unde hoc est suba principali ratione formae: sed si securis aut dolabra est suba hoc est ratione materiae suae. v.3. ferri aut ligni. **¶** Tertia differentia cum auferat formam artificialem non propter hoc auferat materiam: sed cum auferat formam naturalem bene auferatur materia artificialis: et aliquo modo materia naturalis. nam si auferat acuitas non propter hoc auferat ferrum: sed si auferat formam ferri bene auferat ferrum: quod est materia artificialis: et auferat altera pars compositi ferri: quod non manet sub prioribus dispositionibus: quae est materia naturalis. **¶** Quarta differentia est quod desinitur forma naturali desinitur nomen et definitio subalis in diuiduis: sed non cum desinitur forma artificialis deperditur nomen vel definitio indiuidui sube. nam corrupta acuitate adhuc est ferrum: et suba composita demonstratio indiuidui subale: quod fuit materia securis: sed corrupta forma naturali ferrum illud non est ferrum: nec suba composita nisi forte equivoce eo modo quo cadauer vel homo dicitur homo. **¶** Ex his differentiis ponit commentator vltimam differentiam inter corpus naturale et artificiale. dicitur quod indiuiduum sube non est hoc aliquid nisi per suam formam non per suam materiam. in rebus autem artificialibus nihil est hoc aliquid nisi per suam materiam non per suam formam: ita quod ferrum est hoc aliquid per formam materiam ferri non per materiam eius: sed dolabra aut securis est hoc aliquid per materiam eius quae est ferrum: et non per formam eius quae est accersio artificialis. **¶** Aliqua dubia occurrunt. primo: si ens artificiale est suba et corpus ut dicitur commentator: et nihil est suba nisi materia forma vel compositum ex his ut colligitur de materia philosophi. igitur ens artificiale est aliquid illorum trium: sed non materia nec forma: igitur compositum ex his: sed oporteret compositum ex materia et forma subali est compositum naturale secundum philosophum in hoc. igitur ens artificiale est ens naturale. **¶** Et confirmatur si statua est suba: igitur homo: vel equus: lapis: vel lignum aut aliquid tale. per primum. quod si arguebat philosophus primo huiusmodi contra antiquos. dicitur enim vnde: sed quolibet illorum est ens naturale: igitur statua est ens naturale. **¶** Item si statua est suba et ipsa sit exere et figura secundum philosophum: per primum. ex quo cessat ut agat suba sit exere et non substantia: sed illud primum est contra philosophum primo huiusmodi. **¶** Preterea si statua est corpus: igitur de predicamento sube vel qualitatis. per primum. quod in nullo alio predicamento ponitur corpus secundum philosophum in predicamento: sed non est corpus de predicamento qualitatis: cum tale non sit nisi accedens in abstracto: igitur est corpus de predicamento sube: sed oporteret corpus de predicamento sube est corpus naturale: igitur statua est corpus naturale. **¶** Rndetur quod suba dupliciter sumitur. scilicet vniuocum et analogice. substantia vniuocum sumitur est generalissimum predicamentum substantiae: et sic sumitur philosophus in predicamento dicitur quod substantia quedam est prima et quedam secunda. et per philosophum in vltimis vniuersales substantiae est suba composita et in composita. suba analogice sumitur est extra oporteret predicamentum: et sic accipitur philosophus substantia in primo principio secundum de anima dicitur quod de materia forma et composito dicitur substantia quae est vniuocum quod dicitur genus: et sic accipiendo substantiam dicitur compositum corpora artificialia esse substantias et statuam seu indumentum esse substantiam: non autem primo modo et igitur nihil sit substantia predicamentalis nisi materia vel forma substantialis aut compositum. ex his tria aliquid est substantia analogice sumitur: quod non est aliquid illorum. **¶** Et ad confirmationem dicitur quod illa primum et secundum substantia sumitur vniuocum eo modo quo accipitur philosophus contra antiquos. si autem analogice ut accipitur commentator. de anima. fallit primum et primum dicitur quod substantia sit exere non substantia et substantia non sit exere non substantia accipiendo in prima. propter hoc substantia analogice et in secunda vniuocum eo modo quo accipitur philosophus.

philosophus. **¶** Similiter dicat de corpore quod dupliciter sumitur. v.3. vniuocum et equiuocum vel analogice. vniuocum non reperitur nisi in predicamento sube vel quantitatis: et sic nullum artificiale est corpus. equiuocum vero vel analogice est extra oporteret predicamentum: et sic videtur de corpore predicamentum substantiae de corpore predicamentum qualitatis: et de corpore predicamentum quantitatis eo modo quo accipitur commentator. de anima ut iam allegatum est. et philosophus ibidem cum dicit corpus philosophica esse magis substantias quam corpora artificialia quod non dixisset nisi corpora artificialia distinguerentur a corporibus naturalibus. per igitur quod illa primum non valet statua est corpus: igitur de predicamento substantiae vel qualitatis: cum dicitur corpus de predicamento qualitatis: et de quarta specie ut est ostensum. **¶** Secundum dubium. sicut ex subiecto et albedine fit vniuocum ens per accidens: ita ex ere et figura ut colligitur a philosopho. et meta. sed compositum ex subo et albedine non est. propter albedinem: sed in subiectum est. propter albedinem: igitur compositum ex ere et figura non est. propter statua sed magis. propter ens dicitur esse statua: igitur statua est ens naturale. **¶** Item dicitur albedinem currere non supponit albedinem pro aggregato ex subiecto et albedine: sed in subiecto. igitur per idem si de statua mouetur non dicitur supponere subum pro toto aggregato sed in subo. ergo ens est statua. **¶** Rndetur quod non est simile: quod ex subo et albedine fit per se adiecti vniuocum. quod potest differere supponere in subo et aggregato. per exigentiam vbi aut terminum cui addit: sed ex ere et figura fit compositum substantiarum quod non potest nisi per totum propositum supponere. v.3. ly albedinem aliqui supponit in subo ut albedinem currere. aliqui solus per formam ut albedinem est quantitas. aliqui per aggregatum in ut albedinem est ens et per accidens. aliqui in differere per quolibet illorum ut albedinem generat. subiectum enim generat subiectum et albedo terminatur et totum aggregatum completum. non autem statua potest supponere: nec aliquis alio terminum significatum preter res artificiales ut domus: lectulus: scammum: indumentum: stala: cultellus: dolabra: securis et sic de alijs. sicut enim preter substantiam predicamentum substantiae ut homo: animal: lapis: nunquam supponit. per subo nec per formam: sed in propositum substantia: ita preter substantiam predicamentum quantitatis nunquam supponunt. per subo vel formam: sed in propositum accidentis. **¶** Et si arguitur. quod quilibet forma denotat suum subiectum: igitur sicut albedo denotat suum subiectum esse albedinem: ita forma statue denotat ens esse statua. negat primum. quod eodem modo. per bare materia prima esse huiusmodi animal aut lapideum: sed bene sequitur quod ens est statuitur seu figuratum. vnu statuitur et figuratum sunt concreta adiectiva: id possunt supponere. per subiectum et per compositum secundum exigentiam termini. sicut enim procedit quod statua est figurata: ita quod ens est figuratum. nunquam autem dicitur compositum quod ens sit statua nisi in predicamento causali. sed ex ere est statua: aut quod ens figurat formam statue: et ad hunc sensum aliquando cessat illas: ens est statua: argenti est stala. **¶** Tertium dubium. forme naturales et forme artificiales sunt eiusdem speciei spatiosissime et eiusdem rationis: igitur corpora naturalia et artificialia sunt eiusdem speciei spatiosissime et eiusdem rationis: et per primum naturalia non differunt ab artificialibus. antecedit arguitur. circulus est species spatiosissima ut colligitur a philosopho in predicamento. et dicitur tam de circulo naturali quam artificiali igitur illi duo circuli sunt eiusdem speciei spatiosissime: sunt enim eiusdem rationis cum quilibet eorum sit figura a cuius centro ad circumferentiam omnes linee ductae sunt equales. **¶** Item quilibet forma faciens cum suo subiecto propositum adiectiuum est forma naturalis: sed forma artificialis facit cum suo subiecto propositum adiectiuum: igitur forma artificialis est forma naturalis: per

b ij

Tex
cō. 3

foetripribilis. ois hō fm q̄ hui? est rīfibilis. ois hō
 fz q̄ hui? ē aīal īqīf aīal fz q̄ ē rīfibilis. Etā negat
 uē fallit p̄na vī nullū aīal fm q̄ huius est rīfibile: ois
 hō fm q̄ hui? est aīal: īqīf nullus hō fm q̄ huius est
 rīfibilis. arguit enī quōdāmo ē q̄ tuor terminis cuz
 ūbim actōnis nō reduplicet: nec sp̄ificet in aliqua
 p̄missaruz: ⁊ reduplicet vel sp̄ificet in actōne. ¶ Ad
 p̄mū dīctū fm Burlei q̄ forma dom? est tota in to
 to ⁊ pars in pte: q̄ illa forma nūc p̄mo est: ī p̄s
 p̄suerit in lapidib? ⁊ lignis sicut aliq̄ aqua nūc p̄io
 est: culius ambe medietates p̄fuerit: oaro q̄ nūc p̄mo
 vñio facta fitorū enī nō est ūe partes. Itē tñ īcōue
 nit formā dom? nūc p̄mo ēē factā fm fē ⁊ q̄libz ūit:
 ī dom? facta fuerit succellue: fignis ignis succellue gene
 rat: tñ subito dīcut forma fz fē ⁊ q̄libet ūit. ūit aīo
 etiā succellue genera: tñ subito fit fm fē ⁊ q̄libz ūit
 q̄ ista succellio nō est p̄ partē post partē ignis: nec p̄
 partē post partē ūitatis: fz tñ p̄ partē post partē cō
 sp̄ionē p̄cedēis. ¶ Dixi tñ alias q̄ sicut forma nume
 ri est īdīfīfibilis ūmpt̄: ⁊ est tota in ūis vñitūb?:
 ⁊ nō tota in p̄tēnē pars in parte: ita forma artificia
 lis: ⁊ gnālīter quēlibet figura est īdīfīfibilis ūmpt̄
 p̄ carētiā partū: est tota in toto ⁊ nō in partēnē p̄ sē
 partēnē est v̄z q̄ p̄t solā dīuīfionē trāsfīguratōē
 vel motū locale pōtēfīat artificialia aliqua: fz nēcō
 requirīt forma ūp̄addita denominā ūis rez ēē arti
 ficialē. nō etiā īcōueniēt q̄cūq̄ parte ⁊ toto remota in ūs
 p̄fīctē q̄ ūat alia figura sicut est alia ūp̄fīctes aut alia
 linea clausa. Itē cōcedo q̄ p̄t p̄manētis in dīuīfībīlīter
 p̄ducit p̄ solū motū locale dāt ⁊ tñmū īstās ūis fz sē:
 q̄ q̄libet ūit: nec dē talib? locūm ēē p̄bō. s. p̄bō. ¶
 ¶ Ad scūm dīctū q̄ auctoritas cōmētatoris clare cōst
 at q̄ forma artif. dīalē dīstīgūa a forma nālī: forma na
 turalis fit ī pfundo: ⁊ artificialis trā ī extremīte. ⁊
 p̄nter p̄cedo q̄ fundat in ūbīctō īdīfībīlī. ū. ī ūp̄fī
 cie. p̄pterea nō oīz q̄ habeat p̄tēs dīuerſarū rōnū sī ūā
 datur in ūbīs dīuerſarū rōnū. ī. ī lapidib? ⁊ līanīs:
 cuz fz ūit ūbīctā remota ⁊ ūp̄fīctes aut linea ūbīm. p̄
 p̄īnquū: q̄ est eiūsdēm ūitatis p̄ totū. ¶ Ad tērtiū rēspō
 ūm est q̄ l3 domus succellue fitorū forma dom? ūbī
 to acq̄rīt: sicut etas latitudo q̄ntatō succellue fit: tñ
 gradus terminās latitudīnē īdīfībīlīter gnātū: sic
 etiā linea circularis succellue dēfīnībī: tñ cīrculus ū
 bīto p̄ducīt ad ūonitū p̄actū ūitīs cū p̄īncipio vt col
 ligīt a p̄bō. v. p̄bō. ¶ ¶ Ad quartū dūp̄l rēspōdēt.
 p̄mo nō admīttō calūz dīcēdo q̄ sicut dē nō pōt
 ūet ūeparare quātītātē a re quātā ūīne mutatiōē partū:
 ita nō pōt ūeparare formā dom? abūs mutatiōē lo
 calī. Scdō admīūo calūz dīcēdo q̄ a nō est dom?: ūē nec
 ūor. ēēt albus corrupta ēē albedīne: nec figurā dēfīcīt
 figura in cor: ad p̄bationē dīco q̄ dēfīcīt forma dom
 ūus nībīl dīcīt acū rēp̄tū partīs vel nūmētātis: fz tñ
 īn pōtīa. ¶ ¶ Et ad altū calūz dīcēdo q̄ formā artificia
 lem ūeparā ab oībīs entībūs nālībūs pōt dūp̄l īma
 gnārī. vno mō q̄ ūep̄et ūīne quātītātē: hoc nō ē pōūī
 bīle ūīne ūīne q̄ corrupciōe. nec dūōs pōt hoc facere sicut
 nō pōt ūeparare ūīnītātē a nālō ⁊ ab omni q̄ntatē:
 nec figurā circularē ab omni linea. alto mō pōt īmagī
 nārī formā artificiale ūeparārī ab oībīs entībūs nālīb
 ūs: sed nō a ūua quātītātē: hoc ēē pōūībīle p̄t p̄t
 tiam dīcō: quā admīūo nō ūeqūt alīquā ēē domus ūīne
 līgnīs ⁊ lapīdībūs: qm̄ talis forma ūeparatā nō ē dom?
 sicut nec albedo est albū in ūacramētō altārīs: fz ēēt q̄
 dāt q̄lītās apparēs domus q̄ tñ ūūūet forma dom?

Liber secundus

Tex.
60.3.

Sic igitur

natura. Secda conclusio
Nā est principiu & cā
mouēdi & q̄scēdi eius
in quo ē primo & p se
& nō fm acc̄is. Istam
conclusionē Aristo. non
expresse pbat: q̄ ex
differētia assignata i
ter nālia & artificialia:
& gnālter iter nālia &
nō naturalia pōt suffi

ciēter haberi pbatio ista. cōmētatoz tñ cōmēto. 3. pzo
bat cā sic. oē illud quo nālia primo mouent & quie
scunt est principiu & cā mouēdi & quiescēdi eius i quo
est primo & p se & nō fm acc̄is: s̄ nā est illud quo na
turalia primo mouent & quiescūt: igit nā est principiu
& cā mouēdi & quiescēdi eius in quo est primo & p se:
& nō fm acc̄is: & iste est modus pbandi a posteriori.
¶ Sz a priori ex differētia data in prima conclusioe in
ter nālia & nō nālia Linconis aliter pbat. oī. nāz ha
bere duplicē diffōnē: quarū prima est ista. nā ē id quo
primo & p se differūt nālia inq̄tū hui⁹ a nō naturalib⁹
inq̄tū hui⁹: & hec est diffinitio formalis & idemōstra
bilis ex quo dat per priora. Secda diffō est ista. nā est
principiu & causa mouēdi & quiescēdi: & hec diffinitio
est mālīs & idemōstrabilis: q̄z dat p posteriora diffini
to. s̄. per motū & quietē que dicunt esse effectus nāe. de
mōstrat ergo phus f̄z Linco. diffinitionē mālē nature
p diffōnē formalē & idemōstrabilē sic formādo splz.
oē illud q̄ pzo & p se differūt nālia inq̄tū hui⁹ a nō nāli
b⁹ inq̄tū hui⁹ ē primo: & cā mouēdi & quiescēdi eius i
quo est primo & p se & nō fm acc̄is: sed nā est illud q̄
differūt primo & p se nālia inq̄tū hui⁹ a nō nālib⁹ in
q̄tū hui⁹. igit nā est principiu & causa mouēdi & q̄
scēdi eius in quo ē primo & p se & nō f̄z acc̄is. Et di
cit Linco. q̄ pmissē hui⁹ demonstratiōis sūt idemōstra
biles & per se notē nō quib⁹libet s̄z affuefactis in scia
nāli. L. c. li. (Est igit nā principiu alicui⁹ & causa mo
uēdi & q̄scēdi i quo ē principiu & p se & nō f̄z acc̄is.)

Notandum

primo fm cōmētatoz
rem commento. 3. q̄ ista
diffinitio nature est manifesta hic & nām ē est manife
stum p se ut post dicit Aristo. & est vñū principiu istū
us sciētiē: & nō est declarādū a primo pho: neq̄ est ex
eis que nō sūt nota p se ut apparet ex verbis Aulicē. nī
si itēdat q̄ prim⁹ phus ōz p̄radicere ei qui negat istud
principiu ēē vbi p̄radicir falsis opinionib⁹ i ductis de
primis principijs. ¶ Prima ppo hui⁹ cōmētū est ista.
diffinitio nāe est hic manifesta: qm manifestū est aliqd
esse principiu & causāz motus & quietis nālis. videm⁹
enī exp̄mētālē aīal h̄re hui⁹modi principij sui mor⁹
localis. sicut. n. aliqd moueri localē ē p se notū. ad sen
sum est per se notū aliquid h̄re in se principij sui mor⁹
localis. ¶ Secda ppo. nām ē est p se notū. p̄z. nā enī
tia nālia esse est p se notū nālia moueri & quiescere est p
se notū: igit principiu mor⁹ & quietis illorū ē est per se
notū. cōstāt autē idē ē natura & principiu mor⁹ & quie
tis. iō naturā esse est p se notū. vñ natura & principium
mor⁹ naturalis sūt correlatiua ut videbif. 3. hui⁹. mo
do si vñū correlatiō ē p se notū & reliquū ē p se no
tum oī. pho in p̄dicamētis. c. de relatiōe. q̄ si quis diffi
nīte nouit vñū correlatiōē diffinitio nouū & reliquum.

¶ Tertia ppo. naturā ēē vñū principiu istū sciē
tiē. p̄z. qm natura est subm istū scōi libri p cōmētatozē
cōmēto allegato: & naturā ēē p se manifestū: igit ōz ēē
vñū principiu istius sciētiē sicut aliquid moueri & ali
quod ēē principiu motus & quietis. ¶ Quarta ppo.
sitio. naturā ēē nō est declarādū a pho. p̄z. q̄z nō decla
ratur naturā ēē nisi p motū & trāsmutatiōē: s̄z oīs de
claratio per motū & trāsmutatiōē p̄net ad phz natu
ralem: igit ad phm naturalē & nō ad metaphisicū q̄ oīci
tur prim⁹ pho p̄net declarare naturā ēē. p̄pterea ma
le dixit Aulic. q̄ ad primū phm p̄net declarare naturā
ēē nisi itēdat q̄ prim⁹ pho ōz p̄radicere neganti hoc
principiu sicut p̄radicir aliqd falsis opinionibus i du
ctis de primis principijs. ¶ Sz dubitat: qm metaphi
cus pbat principia oīuz sciētiāz ut colligit a pho pri
mo posteriorū. & naturā ēē est vñū de principijs hui⁹
sciētiē p̄ tertiā ppo nē. igit metaphisica pbat illud prin
cipiu. ¶ Dicēdū q̄ metaphisica pbat principia alia
sciātiū si illa pbabilia sūt a priori. vbi autē nullo mō
sint pbabilia ut motū ēē: & aliquid quiescēs esse vel
tñ pbabilia a posteriori ut naturā ēē nō ōz talia pri
cipia pbari per metaphisicam.

¶ Secūdo notādūz fm cōmētatozē eodē cōmēto q̄
Aulic. inducit signū q̄ ista diffinitio non est nota: q̄z iāz
declarauit in. 7. & 8. q̄ oē motū h̄z motorē & dixit illic
q̄ nō est dubiū in hoc nisi de corpōzib⁹ simplicibus: &
pōt rōdnari sup hoc ex hoc q̄ dicit Aristo. in. 3. celi & mū
di qm ista habet grauitatē & leuitatē. ¶ Arguebat a
signo Aulic. tribus rōnib⁹. q̄ diffō nature non erat hic
manifesta: & primo sic. aristo. pbat. 7. hui⁹. q̄ oē motū
vel h̄z motorē: igit nō est p se manifestū aliquid habere
principiu sui mor⁹. ¶ Secūdo. aristo. 8. phycorū di. q̄
de corpōzib⁹ simplicibus ē dubiū vtrū habeat moto
rem: & p̄z est dubiū vtrū habeat in se principiu mo
tus. ¶ Tertia rō est ista. Aristo. 3. celi & mūdi declarat
ista h̄re grauitatē & leuitatē: & sic pbat q̄ habet princi
piūz mor⁹. nō est ergo manifestū q̄ habet principium
mor⁹: & p̄z diffō nature nō est manifesta & c. ¶ Ad
hec oīa respōdet cōmētatoz eodē cōmēto di. q̄ aristo.
nunq̄ pbauit corpa naturalia h̄re in se principiu mo
tus: q̄z manifestū est plurima corpa naturalia moueri
ex se & nō ex aliquo extrinsecō: s̄z pbauit corpa natura
lia h̄re in se principiu mor⁹ distinctū a se p̄ra platōē
di. q̄ aliqd mouet seip̄z p̄zimo & p se. s̄. aīa. ita q̄ nul
la est differētia iter motorē & mobile. nō ergo pbauit
phs. 7. phicoz. oē motū h̄re motorē: q̄z hoc est notūz
p se: s̄z pbauit oē motū h̄re motorē distinctū a se: neq̄
dubitauit. 8. phicoz. corpa simplicia h̄re motorē: s̄z di
xit ēē dubiū vtrū habeat motorē distinctū a se. nō etiā
3. celi pbauit phs elemēta habere grauitatē & leuitatē
sed declarauit grauitatē & leuitatē in elemētis nō ēē ipa
elemēta: & p̄nter elemēta moueri a principio distincto
a mobili. nemo ergo dubitat ista h̄re grauitatē & leui
tatē cū illud sit notū ad sensū. sed ē dubiū an grauitas
& leuitas distinguant ab alijs. ita in pposito l̄z dubi
tetur aliquid h̄re in se principiu mor⁹ distinctū a mobi
li. nemo tñ dubitat aliquid h̄re in se principiu motus
cū hoc sit notū ad sensū: ideo diffō nāe ē manifesta.

¶ Tercio notādū fm cōmētatozē eodē cō
mēto. q̄ l̄z diffinitio nature sit ma
nifesta adhuc est demonstrabilis per sp̄līm p̄pothei
cum isto mō. Si naturalia sūt illa que habet principiu
q̄ mouetur & q̄ scit ex se p se & nō p acc̄is: & natura ē
illa qua mouetur & quiescūt necesse ē ut natura sit p̄z
b iij

Philosophorum.

capitulum quo mouet et quiescit illud in quo est p se et p rimo et non p accens: et ante in hoc syllo est manifestum per se: et sunt p rones. Iste syllo est a posteriori. s. p ipsas res naturales que sunt posteriores simpliciter quam natura: nobis tamen notiores ut dicitur syllo ppothetico: q2 ante est ppositio condicionalis et equiualeat syllo ca: p rimitus accepto ad pbaturam conclusionem. ¶ Sed dubitatur si ista demonstratio est a posteriori ex eo q2 concludit cum p effectu. s. naturam seu principium mori et quietis p naturalia que sunt effectus nature seu ipsius principij mori sequitur q2 diffinitio data a Linco. fuit materialis: q2 obatur p effectu. s. p naturalia. ¶ Sed negando priam. illa. n. diffinitio est materialis q2 dat p effectu sumptum loco generis vel differentie: modo naturalia non accipiunt in diffinitione nature: ut genus nec ut oria: s. tamen p mobile determinatum aut determinatum diffinitionem. ubi gra. diffinitio formalis circuli est ista: circulus est figura a cuius centro ad circumferentiam omnes linee ducte sunt equales: et tamen prius est circulus q2 sit equalitas linearum a centro ad circumferentiam. constat autem q2 in omni diffinitione formalis partes sunt priores diffinitioni: q2 est intelligendum de partibus se habentibus ut genus et ut oria: modo equalitas linearum non est genus neq2 oria circuli: s. figura est genus circuli. orie autem sunt contraria et circumferentia q2 dicuntur principia circuli secundum aristotem. 2. physicoz. accipiendo autem naturale ut oria diffinitionis nature dicatur q2 non sumit ibi ut effectus nature: s. ut causa finalis eius: q2 natura siue sit forma siue materia est finaliter ppter ipsos corpus naturale non tamen in ratione eendi sed etiam distinguendi cum eadem sint principia virtutis. et igitur natura non tamen ut sint corpora naturalia: sed etiam ut p illa distinguantur a corporibus non naturalibus. ¶ Quarto notandum q2 in comitatore eodem commento q2 non dicitur aliquis dicere q2 ista diffinitio ppter hoc non est p rimo demonstratio. q2 dictum est in prioribus analectis q2 p huiusmodi syllos hppotheticos nullum ignotum declaratur omnino: s. vtunt ad p rimum ad illud q2 est manifestum p se cum idiger modicula inuentione sicut vltima diffinitio et inductio. Sicut ergo p inductionem pbatur principia et p diffinitionem diffinitionis non obstat q2 principia et diffinitiones sint p se nota: ita p syllogismum ppotheticum demonstrari potest diffinitio nate non obstat q2 sit p se nota cum syllo ppothetico nunquam declarat aliquod ignotum. q2 enim inductio pbet principia et diffinitio diffinitiones p3 p aristotem. 2. posteriorum inuestigatio diffinitionis p via ppositionis et diffinitionis et orie. ex experimentis singularium agnari vltimo: q2 est p rimum artis et scie. Et cum pbatur prima passio de subiecto p diffinitionem subiecti ptingit pmissas esse idem demonstrabiles que sunt principia formalia illius demonstrationis: quarum vna pbatur inductiue: et alia p diffinitionem. ubi gra. o2 aial rationale est disciplinabile: ois h2 est aial rationale: igitur ois h2 est disciplinabile. maior p3 inductiue sic. hoc aial rationale est disciplinabile et illud et sic de singulis. minor autem sic declarat pcedere diffinitionem p dicationem. ois h2 est aial rationale vel aial irrationale: sed nihil q2 est h2 est aial irrationale: igitur ois h2 est aial rationale. ¶ Intelligendum secundum burleum q2 q2 comitator dicit diffinitionem nate esse p rione demonstrationis inedit illud tamen in demonstratione: q2 a posteriori p effectu ut patuit in suo syllo ppothetico: q2 a priori illa non potest demonstrari ex quo est p se manifesta. ¶ Sed istud est difficile: q2 aristotem. 1. comitator q2 dicitur aliquam diffinitionem esse principium aut conclusionem demonstrationis locum de demonstratione. ppter quid a priori: ut p3 in singulis. ppterca dicitur Linconiensis q2 na h2 duplicem diffinitionem: quarum

vna est formalis idem demonstrabilis et principium demonstrationis: et alia malis demonstrabilis: et p rimo demonstrationis h2. v3 hic assignata: s. ea non expersit commentato demonstrationem a priori ppter quid de q2 Linconiensis facit demonstrationem: cuius p rime s. sunt idem demonstrabiles tamen pbatur p inductionem et per diffinitionem. h2. n. o2 illud quo primo et p se differunt naturalia a non naturalibus est principium et causa mouendi et quiescendi eius in quo est primo et p se et non secundum accens. pbatur inductiue. et alia. v3. na est illud quo primo et p se differunt naturalia a non naturalibus. p3 p diffinitionem isto. na est illud quo p rimo et p se aut p accens differunt naturalia a non naturalibus: s. na non est illud quo p accens differunt naturalia a non naturalibus: igitur na est illud quo p rimo et p se differunt naturalia a non naturalibus.

Dubitatur circa hoc q2 dicit comitator q2 nullum omnino ignotum declaratur p syllogismum ppotheticum: q2 p rimum motor e2 est de se ignotum: neq2 ante demonstrationem cognoscitur et tamen pbatur per syllogismum ppotheticum sic: na contingit pcedere in infinitum in mouentibus et motis p rimum motor est. s. na p rimum pcedere in infinitum in mouentibus et motis: igitur p rimum motor est. ¶ Rides q2 iste non p rime est syllogismus categoricus nec ppotheticus fin comitatore e2 cum non fiat ex tribus terminis s. tamen ex duobus arguendo a condicionali cuius ante ad prius eiusdem: sed syllogismus comitatoris bene fuit ex tribus terminis. s. na entia naturalia et principium motus et quietis: et dari potest exemplum in alijs ut si corpus aiatu h2 in se p rimum principium quo nutritur et aia est illud quo primo nutrit corpus aiatu necesse est q2 aia sit p rimum principium nutritionis et equiualeat semper talis syllo vni syllo ca: v3. o2 illud quo primo nutritur corpus aiatu est p rimum principium nutritionis. aia est illud quo primo nutrit corpus aiatu: igitur aia est p rimum principium nutritionis: et p tale syllogismum nunquam concludit ignotum simpliciter: sed illud q2 erat notum ante demonstrationem sit magis notum s. in modico et robore p tale syllogismum vnde de dubie ante formationem talis syllogismi ppothetici et vel categorici scilicet aiam e2 p rimum principium nutritionis p hoc q2 videmus oia corpora aia nutritur: et oia corpora aia nutritur. (Dico autem non s3 accens.) Sed conclusio diffinitionis nate ex prima p rione et ei p batione. pbs exponit illam particulam illi diffinitionis: non secundum accens dicit q2 p ista particulam na differt ab arte medicie que agit in subiectu in quo est cum medicus sanat seipsum: tunc enim ars medicie est p rimum motor sanationis ei in q2 est p rimo et p se cum ars medicie sit p rimo et p se i medicorum ars medicie est per accidens principium sanationis ei in quo est per se. ideo non est natura: q2 non secundum q2 sanat medicinam h2: sed accidit ei de medicis e2 et sanari. ¶ Et q2 accidat medico sanari. pbatur pbus. na medicus et recipiens sanitatem diuiduntur ab inuicem: q2 aliqui medicus non sanat et aliquando recipiens sanitatem non est medicus. et sicut ptingit de medico q2 non h2 per se principium sue sanationis: ita est de alijs que fiunt secundum artem. nullum enim ipsoz h2 in se ipso secundum huius principium sui mori: s. quedam artificialia hnt solum principium extrinsecum sue factiois: ita q2 nunquam sunt ab intrinseco ut domus et vniuersus alioz manufactioz. s. factioz p manu ut lectulus statua et huiusmodi. alia vero artificialia habent in se principium sui motus: sed non secundum se ipsa ut medicus et q2 q2 s3 accides sunt cetera simpliciter. Le. li. (Dico autem) i. expono (non secundum accens cum fiat vniuersus sibi causa sanitatis cum sit medicus sed tamen non secundum q2 sanat medicinam h2: s3 accidit eundem medicum e2 et sanari. vnde et diuiduntur ab inuicem

Ex. co. 3.

Liber secundus

aliqui. tñtñ aut est r alioz vnũ qd̃ q̃ue sũt arte. nul
luzent ipsoz h3 principũ factionis in seipso: sed alia q̃
dem in alijs vt ab exteriori vrom⁹ r alioz manu i
cisoz vnũ qd̃ q̃ue in seip̃is qd̃d̃ hñt p̃cipiũ sui
mor⁹ (f3 nō fm seip̃a vñ autē qd̃ accēsis cō sũt vtiq̃
ip̃is) artificialis (est igit nā qd̃ dicitur. e.)

Notandum pzo f3 cōmētorē cō
mēto. q3 Anst. dixit pī
mo ⁊ p se qm illud qd ē p se ē magis vñ illud qd ē
pzmū. ēē int pzmū est p se ⁊ nō oē qd ē p se est pzmū
vñ oīcū ēē int posteriorē pzo. v.g. qm nautis mouet p se
p pzmū in ipsa f3 nō pzo f3 mediātē hōie. Dicitū ē entz
pzo posteriorē q3 b hres angulo ē qles duob⁹ rectis
cōpetit p se psochellid nō pzo: q3 cōpetit illū p aliū
mū. f. p māgūlū cui cōpetit p se pzo: ita in monū lo
cali nautis mouet ab ūrīneco p se. f. a themone vel re
mo: nō int pmo f3 a nauta qui ē extrīnsecus. ⁊ si arg
e sit fmo q3 aliq d opatū manib⁹ bz in seipso pncipiūz
p se fmo pzo: cōcedat. nec hōie ē pzm: q3 nō dicit pzo
nullū tale b hē i se pncipiūz sui mo: f3 nō b hē in se pzi
pzi sue factōis: q3 nullū tale gnat a senec altera a se
f3 ita ab extrīneco: medicus aut fūat fūat seipsū.

Sed dubitatur si nauts bz in se
pncipiū sui mo-
tus: igit inqñtū est ens nāle vel artificiale: nō inqñtū
est ens nāleqz nautis nō est ens nāle nec alicui entū nāle ex-
stenti in nauti ppetit ille mor? igit inqñtū est ens artifi-
ciale: per pñs aliqđ artificiale inqñtū bu? bz in se pñi-
cipiū sui mor? qđ est pñra determinata in patma pñto-
re. ¶ Rñdet negādo pñmā pñmā, vñ medicus bz in
se pñcipiū sui sanatiois: rñ nō inqñtū est ens nāle: neqz
inqñtū est ens artificiale: neqz inqñtū medicus: neqz in-
qñtū recipiēs sanitatē: qz accidit medico qz sanat seipz
r accidit recipiēti sanitatē qđ sit medicus: iō qlibet illa-
rum est p se, medicus (sanat, in sum? sanat, si hoc est per
accidē: medicus sanat seipsum, sicut r ista, in sum? sanat
se ipso. Est igit ođs qz nautis bz in se pñcipiū sui mo-
tus: r nō inqñtū est ens nāle aut artificiale: si inqñtū est
tale ens artificiale: sicut graue bz in se pñcipiū acm sui
motus deo sūz nō inqñtū nāle vel artificiale: si inqñtū
est ens nāle: sicut, n. aliqđ est ens nāle r aliqđ artifi-
ciale: alicuius ē motus nāle r alicuius artificiale.

¶ Scdo nota dū h̄z cōmētatozē eodē cōmēto. q̄ ars
medicīne ⁊ alie artes sunt pate pmo ⁊ p se ⁊ agūt in
alia a subo in q̄ sūt. artes ergo vō dicit̄ h̄z. sūt duob⁹
modis: aut ars culus principiū est extrinsecū nēcio
vō edificatio ⁊ alie artes: quaz subin in q̄ agūt est
aliud a subiecto in quo iunentiū. Et dicit̄ que sūt ma
nus: q̄ p medicine qui accidit agere in subo sūm est p
theoria nō practica: quia nullus flobotomatin cor
pore suo. Et circa hoc mouet cōmētatoz dubitationē
de arte salūdi q̄ ē practica: tñ agūt in subo in quo est.

¶ Rñder cōmētoz q̄ iste sermo nō est nisi in artib⁹
et quib⁹. pueniūt acta nō solū mō actiōes. ¶ sñr ēoe
arte musicē q̄ ē sine istrō. ¶ C Distinctiones quatuoꝝ
ponit hic cōmētoz: quarū prima est q̄ artū qđam
agitrñ subito in quo ē vt medicina cui⁹ subit est corp⁹
pmanū in qđ agit⁹ quedam agit in subiecto in quo
nō est vt edificatio. agit. n. in lignum in quo est ens.
¶ Scđa distinctio artū medicinaliū: qđā est theozia
et medicina phica: ¶ qđā practica vt medicina cyru
gica: medicina theozica agit in subo i quo ē l: p accñs
medicina aũc practica nec p se nec p accñs agit in subo
in quo ē: sñr in subo in quo ē accñs: q̄ nemo flobor

mat in corpe suo s̄in atteno. ¶ Tertia distinctio. p̄a-
cariū armū: quēdā est ex qua puenit acruz ⁊ actio v̄
edificatio ⁊ a ⁊ c̄rugica: ⁊ q̄dā est ex q̄ puenit actio t̄m
vt saluatio ⁊ musica sine instr̄o. prima ar̄o nō agit in
sub̄io in quo est. sc̄da agit in sub̄io in quo ē de qua nō
intelligit p̄hs ⁊ cōmētoꝝ. ¶ Quarta distinctio. ar̄o
⁊ musica l̄iū q̄dā est instr̄alis ⁊ q̄dā nō instr̄alis. musi-
ca instr̄alis est illa ex q̄ puenit actū ⁊ actio vt ars faci-
endi cybaras ⁊ alia istra musicalia: ⁊ hoc nō agit in
sub̄io in quo est. musica aut̄ nō instr̄alis est illa ex qua
puenit actio t̄m vt cantatio ⁊ pulsatio: ⁊ bec est illa
que agit in sub̄io in quo est. ¶ Dubitat p̄mo de me-
dicina theozica: q̄m illa nō agit in sub̄io in quo est per
se vel p̄ acc̄io: ē medicina practica est illa q̄ agit sub̄
iecto in quo ē ⁊ medicina sanans s̄ēpm arte medicina
nec̄io sit practicus. ¶ Sc̄do dubitat de arte saluatio-
⁊ cantatio: q̄m ista l̄iū agit in sub̄io in quo est sequit̄
aliquā arte ēē p̄ principū mot̄ eius in quo est. nam
ficur forma grauis aut leuis est principū per se motus
allius in quo ē q̄ illud in quo ē forma grauis aut le-
uis mouet pillā formā ⁊ nō illū ē q̄ nō est butus: for-
ma ita illud mouet in q̄ est ars saltandi vel catandi ⁊
illaz agit ⁊ nō aliud in quo nō est illa ars. ¶ Ad p̄-
mū dicit q̄ triplex est medicina. s̄ibozica t̄m q̄ docet
sc̄ire ⁊ nō opari: practica t̄m que docet opari: ⁊ nō sc̄-
ire ⁊ theozica ar̄ practica s̄m que docet sc̄ire ⁊ opari. q̄
ergo cōmētoꝝ dicit q̄ medicina theozica agit in sub̄-
io in quo est: loquit̄ de medicina theozica q̄ est enā practi-
ca: q̄m dicit q̄ medicina practica agit t̄m in subiectū
in quo nō est loquit̄ de medicina que est t̄m practica.

Ad scdm dicit q' sicut forma artificialis no est pzi-
cipiu' motus: sed e' principiu' modificationis motus. f.
forma nautis aut alteri' corpis sp'icatis v' pyramis:
forma saltari' vel cantandi no est principiu' motus eius
in quo est sed in pzi principiu' modificatiois motus. gra-
uitem' mouet deorsus duplici' principio per se illius
motu. f. principali: qd est forma subtilis: ⁊ instrumenta-
li: qd e' grauitas. figura aut no est principiu' illi' mo-
tus sed in modificationis motus. q' eni' motus ille sit
ante vel tate velocitatis aut tarditatis hoc est ratione
figure: ita in motu saltationis ⁊ cantationis principiu'
principale est aia ⁊ principiu' instrumentale est virtus
sufficiens mebris: ⁊ qd' istoz e' principiu' p se illi' mor-
tu e' pzi' m' talis mor' s' in modificatiois e' cu' no
p'uarit illi mor' ab arte s' in modus e'. q' eni' mor-
tu fiat tali v' tali mo' b' e' rone artis pulsatiue aut ca-
ritiue. ¶ Tertio nota' ad f'3 co'mentatoz e' eod' co'm'e-
q' ista diffinitio na' no dicit vniuoc' nec equivo- f'3
q' ⁊ posterius: ⁊ in talibus incipiendo est a comu-
tatoz ⁊ veniendum ad p'zia sicut fecit Aristo. in diffi-
nitione motus ⁊ loci. p'zima ps co'm'et' est manifesta
vniuoc' q' scit natura no dicit vniuoc' nec equivo- e'
ca' ⁊ forma: q'2 no equaliter ead' rone: neq' equaliter
tueris roni'bus: sed analitice. v'3. in equaliter eadem
dne: q'2 prius dicit de forma q' de m' vt videbit' infra.
ista diffinitio nature analogice dicit de materia ⁊ for-
ma. f. in equali' fm p'ziaz ⁊ posterius: ⁊ no vniuoc' nec
equivo- ex quo no dicit equaliter de illis: f' prius de
p'zima q' de materia. Scda pars co'm'et' declarat: qm'
lib. phyco 22 determinat de motu ⁊ loco in coi. in li.
uteli' q' misdi determinat de motu locali ⁊ de loco et
motu cu' symple' a co'm'itibus ad minus co'ta. p'cedat. In
hoc aut scdo phycozu' co'sili: p'cedet p'zimo co'sider-
at de natura in coi: scdo autem in speciali v' h'ziatione

Phisicorum.

forme et materie primitue diffiniendo naturam: deinde formam et materiam. Interdixit ergo commentator quod preter istam diffinitionem nature communem oportet habere propriam diffinitionem materie et propriam diffinitionem forme.

Quarto notandum ^{secundum}

commentator eodem commento quod subiectum huius libri est natura et principia naturalia cum sint communia omnibus rebus naturalibus: ideo in hoc libro non diffinitur corpus, neque anima de quibus considerat naturalis sicut fecit hoc in principio celi et mundi. Item liber physico est diffusivus in tota philosophia: natura ideo considerat subiecta diffusiva et passiones diffusivas rerum generabilium et corruptibilium: et quia natura et principia naturalia sunt communia omnibus rebus generabilibus et corruptibilibus: ideo in hoc libro diffinitur philosophia natura et principia naturalia. scilicet materia et forma: et quia corpus est subiectum speciale sicut linea et superficies: et profunditas est passio specialis sicut longitudo et latitudo: ideo talia non describit Aristoteles hic sed in principio libri de celo et mundo. Et ex predictis sequitur primo secundum philosophum et commentatorem quod illa tria primum per se et non secundum accidens non determinat idem in diffinitione: quia aliter diffinitio esset superflua et nugatoria cum omne primum sit per se et non secundum accidens. unde primum est determinatio illius terminum principii: et per se est determinatio illius complexus eius in quo est: et per se non secundum accidens est determinatio illius terminum causa. isto modo non est primum principium et causa non secundum accidens movendi et quiescendi eius in quo est per se: quia remota illa principia non secundum actum ars medicine est vera cum sibi competat totum residuum: quia igitur ars medicine est secundum accidens primum principium et causa movendi et quiescendi eius in quo est per se ideo non est natura. Et neque bene dicitur Burleus quod per se non secundum accidens sit determinatio illius verbi est positi primo loco: quia si nulla esset positio in mundo per se non secundum accidens ad hunc esset pars diffinitionis nature et non determinaret illud verbum est faciens compositionem diffinitionis cum diffinitione.

Sed dubitatur ^{quia}

est principium primum sanationis medicum in quo est per se: et ipsa ars medicine est causa non secundum accidens eiusdem sanationis: igitur ars medicine est primum principium et causa non secundum accidens sanationis eius in quo est per se: et consequenter est vera cuius oppositum determinatur est. Et respondetur negando consequentiam: quia per se non secundum accidens non solum determinat illius terminum causa: sed etiam respicit totum sequens: igitur ars medicine sit causa non secundum accidens illius sanationis: tamen est causa per accidens sanationis eius in quo est per se quia accidit arti medicine ut faciat illud in quo est per se si per se non secundum accidens esset terminus determinatio illius terminum causa non habendo respectum ad totum sequens ut videtur velle Egidius diffinitio nature necessario competere arti medicine: quod est falsum. Et secundum sequitur quod per se primum non accipitur in diffinitione nature pro principio propinquo et immediato ut credidit Linconiensis: quia aliter gravitas et leuitas esset natura contra determinationes philosophi in sequenti capitulo. de naturis tantum dicitur de materia et forma substantiali. et patet consequentia. quia tam gravitas quam leuitas est non secundum accidens principium propinquo et causa motus localis eius in quo est per se accipitur

ergo per se primum pro principio principali: quod est necessario forma substantialis aut materia: quodlibet enim illorum dicitur principium primum: id est principia le. forma enim substantialis est primum principium activum: et materia est primum principium passivum. Ideo per se principium et causa non accipitur pro forma tantum: neque pro materia tantum sed indifferenter pro quolibet illo ut patuit prius ex determinatione commentatoris.

Sed dubitatur ^{si per principium}

primum intelligitur principium principale et non propinquum: sequitur quod non tota diffinitio nature preter illam particulam non secundum accidens competit arti medicine contra philosophum in littera et commentatorem. et probatur consequentia: quia ars medicine non est primum principium: id est principia le sanationis eius in quo est per se sed anima: sicut et ipsa est principia le principium nutritionis et augmentationis ut ponit Aristoteles secundo de anima. Et respondetur quod sanatio est ab arte et a natura: in quo est a natura sic anima est principia le principium nutritionis et augmentationis prime aut secunde facientes ad remotiones egritudinis et introductiones sanitatis sunt agentia instrumentalia in quo autem est ab arte sic vocatur medicatio secundum philosophum in sequenti capitulo: illius principia le principium est ars. Instrumentale vero est iuvativum applicatur egrotanti per medicum. quemadmodum enim ars edificatoria est principium principale edificandi et non anima sed tantum principium per accidens applicans activum passivum: ita ars medicine est principia le principium tam in subiecto proprio quam alieno motu sanationis ut est medicatio. Et si arguitur sic in motu calefactionis aque ab igne forma substantialis ignis est principium principale: et caliditas est principium instrumentale: igitur per idem in motu edificationis vel sanationis anima est principia le principium et ars instrumentale. Negatur antecedes. unde ex quo forma substantialis ignis est natura ipsa non est principia le principium: neque per se nisi motus eius in quo est: videlicet motus sursum. calefactionis autem sola caliditas est principium principale: neque ad motum hunc concurrat forma substantialis ignis nisi forte tanquam principium per accidens.

Contra diffinitionem

nature quadrupliciter arguitur: et primo contra primam particulam: videlicet principium et causa: quia aut principium et causa invicem convertuntur et sic superfluit unum illorum aut principium et plus se habet quam causa: et tunc sufficeret ponere causas dimittendo principium. Et secundo arguitur contra secundam particulam: scilicet movendi et quiescendi: quia natura terre non est principium motus: et natura celi non est principium quietis cum necessarius sit celus moveri et terram quiescere ut colligitur a philosopho octavo physico. deinde motus et quies sunt opposita per Aristotelem quinto physico. et idem non est principium primum et per se oppositorum quarto metaphysice. Et tertio arguitur contra tertiam particulam: videlicet eius in quo est: quia celum autem est compositum tantum ex motore et mobili: aut ex materia et forma: si primum quodlibet illorum est natura ex quo motus celi est naturalis ratione cuiuslibet illorum: et tamen nullum illorum est in aliquo cum ex intelligentia et orbe non fiat aliquid unum. Si secundum dixerit intelligentia est na-

Libri secundus.

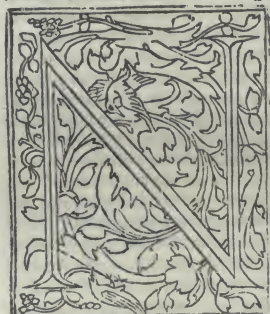
tura celi a qua motus celi dicitur nalis et tñ nō ē i aliquo
Quarto arguitur contra quartā particulā scz primū
 et per se et nō fm accidēs: qz ex quo omne qd est primū
 est p se et nō fm accidēs et nō ecōtra fm cōmētatozem
 sufficit ponere in diffōne ly primū excludēdo alias du
 as determinatiōes. qz em in aniali includit corp⁹ ani
 matū et suba: et in rationali includit sensitivū et corpo
 reū: ideo diffinitio homo p aial rōnale tñ et nō p supio
 ra ad tollendū supfluitatē. ¶ Itē leuitas mouēs va
 porē sursum aut exhalationē est principii illi⁹ motus
 primo et p se et nō fm accidēs et tñ nō est natura cū sit
 accidēs. Similiter frigiditas virtualis aque est princi
 piū infrigidatiōis illi⁹ remoto calefaciente et hoc pzo
 per se et nō fm accidēs: et nō est natura cū sit forma ac
 cidēialis. nihil enī est natura nisi suba fm pñm in seqn
 ti capitulo. ¶ Ad primū dicitur burle⁹ ex intētiōe auctē
 ne in sua pñca qz diffinitio nature nō est exponēda co
 pulatiue sed disiunctiue vt cōpetat omī nature. et semp
 isto modo natura est principii vel causa mouēdi vel
 quiescēdi eius in quo est primū per se et nō fm accidēs
 vt per principii intelligat principii actiui et per causā
 principii passiui: et tunc tale principii est principium
 motus et quietis in his que mouentur et quiescunt: et est
 principii quietis in his que nō mouentur: et est principii
 um motus in his que non quiescunt. cōmētatoz autē di
 cit qz diffinitio nature nō dicit vniūce nec equivoce de
 omī natura sed analogice fm prius et postērius: ideo
 fm cū licz diffinitio sit intelligēda copulatiue. nō tamē
 debet verificari de qualibet natura fm se totam sed de
 aliqua fm totam et de aliqua fm partē. put totuz aut
 pars diuersis naturis melius poterit conuenire. ¶ Sed
 mibi apparet qz diffinitio illa est intelligēda copula
 tim fm formā quā aristoteles tradidit in littera: et qz pri
 cipii et causa dicuntur indifferēter de principio actiui
 et passiui ita qz virtū illi⁹ est principii et virtū illi⁹
 loz est causa: non tamē superflue ponit alterz eorum
 siue conuertitur siue in equalia sunt: qm philosophus
 pñsiderans naturā dicit de materia et forma tñ expres
 sit principii et causam vt daret intelligere non tñ ma
 teriam esse principii motus neqz tñ formā sed am
 bo: deinde quia in diffinitioe nature ponunt tres deter
 minationes videlicet primū et per se et nō fm accidēs
 vt eis dē tria determinabilia correspōderēt necesse fuit
 ponere principii et causam vt principii determinaret
 per ly primū et causam per ly non fm accidēs alioquin
 diffinitio nature cōpetet arti medicine. nam cū omne
 principii sit non fm accidēs ponēdo principii sine
 causa frustra poneretur ly non fm accidēs: quo remo
 to indubie quelibet pars diffinitiois nature cōueniret
 medicine. ¶ Ad secundū dicitur qz licz natura terre nō
 sit principii motus fm totum tamē est fm partē. neqz
 dicit philosophus principii motus et quietis sed pri
 cipium mouēdi et quiescēdi: quia ad hoc qz aliquid
 sit natura nō opozet qz sit actus principii motus vel
 quietis: quia terra existēs extra naturā ē dispositiōne
 non mota habet naturā et tamē nō mouetur neqz qui
 escit per illā: sed sufficit qz illud quod est natura sit ap
 tum natū priuādi motū et quietē. Licet enī totum elemē
 tum terre non possit moueri localiter ipsum tamen est
 mobile localiter. sicut aliquis homo est risibilis qui
 nō potest ridere: et aliquid est corruptibile quod non
 potest corrūpi. Unde arguitur sic: totū elemētū terre et
 a pedale ei⁹ existēs in superficie sunt eiusdē speciei specia
 lissimē: igit omnis passio demonstrabilis de a est demō

strabilis de toto elemento terre iuxta doctrinā aristote
 lis primo postērio: sed mobilitas localis est demō
 strabilis de a: igitur est demonstrabilis de toto elemē
 to terre. neqz opozet qz illa mobilitas seu aptitudo
 ad motū localem reducatur ad actū in toto elemento
 terre sed sufficit qz in aliquo eiusdē speciei. ¶ Item cō
 cedo naturā celi esse principii motus et quietis celi: quā
 fm philosophū et cōmētatozē sexto phisico: celum
 mouetur fm formā et quiescit fm subiectū: semper enī
 equaliter distat a centro et semp est in eodē situ: ideo ce
 lum semper quiescit fm subiectū: mouetur autē non so
 lum ratione partū sed ratione totius fm formā descri
 bendo diuersa loca formalia circa centrū mundi iuxta
 fantasiam suā quā habet in loco allegato. Et si argui
 tur sic: opposita habet fieri circa idem fm aristotelem
 in postpēdicamētis: igitur si celū quiescit fm subiectū
 etiā potest moueri fm subiectū. non valet argumētū
 sed sufficit aliquid eiusdē speciei cum illo posse moueri
 fm subiectū et hoc est verū de infinitis partibus celi
 que mouentur fm subiectū mutando sitū et sunt eiusdē
 speciei cum celo. ¶ Deinde cū dicebatur: motus et qui
 es sunt opposita igitur nihil est principii per se mot⁹
 et quietis: negatur consequentia quia duplex est quies
 fm philosophū quinto phisico: scz in termino a quo
 et in termino ad quē. modo natura nō est principium
 quietis in termino a quo sed in termino ad quē. quies
 autē in termino ad quē nō contrariatur motui sed in ter
 mino a quo fm philosophū quinto phisico: et si ar
 guetur sic motus et quies in termino ad quē non pos
 sunt simul stare sed statim adueniēte quiete cessat mo
 tus: igitur sunt opposita: negatur consequentia. quia
 licz motus desinat esse per aduentū quietis in termino
 ad quē non tamē desinit quies in termino ad quē per
 aduentū motus sed semper motus ordinatur in quietē
 termini ad quē tanqz in finē suū et in perfectionē mobi
 lis si tam motus qz quies sit naturalis. ¶ Ad tertium
 dicitur qz si celum componit ex materia et forma faci
 ente vñ per se tunc motus celi est ab extrinseco et dicit
 naturalis nō quia intelligēda sit natura celi sed qz in
 telligēda naturaliter facit motū illū ad quē naturali
 ter inclinatur natura celi: sicut etiā motus ferri ad magne
 tē est nalis: nō qz faciēs illū motū sit natura illi⁹ sed qz
 agēs nālter agit illū motū et natura ferri nālter inclina
 tur in illū. ¶ Si autē ponit celū componi ex motore et
 mobili iuxta doctrinā cōmētatozis in de substantia o
 bis sic dicitur o⁹ bē qz intelligēda esse naturā celi: et cō
 siderādo qdlibet illi⁹ esse in aliq: nō qd ē in aliq: tertio
 qd sit vñ p se cū intelligēda nō informet mām celi sed
 illud tertij qd dē celū ē vñ ens p accidēs nō qd ē com
 positū ex suba et accidēte: sed ex duab⁹ subijs faciētibz
 magis vñ qz sit aliq: cōpositū ex suba et accidēte ali
 ter celū nō esset suba neqz corp⁹ si esset tñ aggregatū sic
 ex intelligēda et o⁹ bē nō fieret aliq: vñ tertij. ¶ Ad
 qrtū dicit qz rō pcludēt si illa o⁹ bē determinat idē: scz di
 citur qz determinat diuersa: nā ly primū ē determinatio
 illi⁹ termini princi⁹ et ponit ad differētiā formaz acci
 dētiā. scz. grauatiō et leuitas et hmoi⁹ l³ sunt princi⁹
 p se motū suū subiecto: non tñ sit princi⁹ p⁹ a. i.
 principia sed ly p se est determinatio illi⁹ cōplecti eius
 in quo est: et ponit ad differētiā formaz artificialium.
 nā licz natura ligni sit nō fm accidēs p⁹ l³ principii
 motus deorsū lectuli in quo est nō tñ est nā lectuli: quā
 natura ligni nō est lectulo p se sed tñ p accidēs. si nō
 fm accidēs vero ē determinatio tot⁹ pcedēti: et ponit

Philosophorum

tur ad differētia artis medicine q̄ agit in p̄p̄iū subie-
ctū vt patuit. Et ad argumētū de leuitate dico q̄ sic va-
por et exhalatio sūt mixta imperfecta sic leuitas est prin-
cipiū instrumentale et p̄ncipiū principale ē forma suba-
lis. Si autē iuxta viā cōm vapor est subalter aqua et
exhalatio terra sic deficit sibi p̄ima p̄tula p se q̄ leui-
tas nō est p se in terra nec in aqua sed in aere et in igne.
De frigiditate autē virtuali dicit q̄ illa nō est p̄ncipiū
infrigidatiōis sed tñ forma aque vt patuit: lēz p acci-
dens. Et si arguit de infrigidatiōe vini calefacti q̄
forma aque existētis in eo dato q̄ elementa sūt i mixto
est p̄ncipiū p̄mū cū oibus illis p̄ditiōib⁹ et tñ nō ē
nā vini: Dico q̄ deficit sibi illa p̄tula nō fm accides.
sicut em forma aque ē p̄mū p̄ncipiū infrigidatiōis
aque in qua est p se et hoc fm accides: q̄ p accides in-
frigidat seip̄am ita p accides infrigidat vinū ratiōe mo-
tus localis vt supius dictū est. Jam h̄p̄m diffinitū
aliquāulū instat qm̄ forma subalis lapidis est natu-
ra ei⁹: et tñ nō est p̄ncipiū motus nec quietis lapidis:
cū mixta inanimata moueant ab elementis existētib⁹ in
illis fm p̄m p̄zo ce. Secūdo. forma subalis aque
est natura maris et tñ nō est p̄ncipiū mot⁹ localis ei⁹:
nā cuilibet co:pi simplici inest tñ vnus mot⁹ simplex
p aristo. p̄zo ce. sed forma aque ē p̄ncipiū mot⁹ de-
orsum: igit nō est p̄ncipiū motus maris q̄ est fluxus
vel refluxus. Tercio. aia est natura aialis et tñ nō
est p̄ncipiū motus ei⁹: pbat: nō est p̄ncipiū motus
localis ei⁹: igit per idē null⁹ alterius motus: antecede-
declarat. si mot⁹ localis aialis scz p̄cessiōis vel deam-
bulatiōis esset ab aia et ip̄a ē natura: igit talis motus
esset nālis q̄ d est falsum ex quo est tardior in fine q̄ in
p̄ncipio: motus em nālis debet esse velocior i fine q̄
in p̄ncipio vt habet in libro ce. Quarto. intellect⁹
est natura hois cū sit forma ei⁹ et nō est p̄ncipiū ali-
cuius mot⁹ eius vel quietis sed tñ intellectiōis vt h̄r a
cōmētatoze tertiō de aia. Unde aia vegetatiua ē prin-
cipiū nutritiōis et augmētatiōis p aristo. de ania. et
ania sensitiua est p̄ncipiū motus localis cū ille fiat a
fantasia et appetitu fm p̄m tertiō de ania. Ad p̄i-
mū dicit q̄ forma subalis lapidis ē natura et est p̄m
cipiū p̄ncipale mot⁹ deorsum nō quidē actiū s̄z pas-
siuū. et si arguit q̄ nō: q̄ materia p̄ima cū sit natura
videt esse p̄ncipale p̄ncipiū passiū: dicit q̄ nō itō
uenit vtrūq̄ esse p̄ncipale p̄ncipiū passiū sed non
eodē mō. Unde mā p̄ima ē p̄mū p̄ncipiū p̄mita-
te receptiōis: et forma lapidis ē p̄mū p̄ncipiū passi-
uum p̄mitate inclinatiōis. mā p̄ima recipit motū de-
orsū sed nō inclinā ad illū motū: forma autē lapidis
inclinā ad illū motū sed nō recipit illū. Ad secūdū
rñdet q̄ nō oportet formā subalē alicui⁹ esse p̄ncipi-
um in omi motu locali. nā forma aque et si nō est p̄m
cipiū in motu fluxus et refluxus maris: est tñ p̄ncipi-
um in motu locali ei⁹ deorsum: ita q̄ est p̄ncipiū mo-
tus pueniētis ab intrinseco et nō ab extrinseco. fluxus
aut et refluxus maris pueniūt ex influētia lune. Ignis
etiā habet duplicē motū locale: vnū rectū puenientem
ab intrinseco et illi⁹ forma ignis est p̄ncipiū. et alterū
circularē in cōcauo lune puenientē ab extrinseco scz a
celo: et h̄mōl motus forma ignis nō ē p̄ncipiū. Ad
tertū dicit fm cōmētatozē in de suba orbis q̄ motus
deorsum est p̄p̄iū motus co:pis: et mot⁹ circularis
est p̄p̄iū mot⁹ aia: ideo tot⁹ motus aialis est quasi cō-
positus ex motu deorsum et motu circulari. sicut ania
cōponit ex co:pe et ania ita q̄ mot⁹ p̄gressiū est qua

si mediū inter motū deorsum et circularē. p̄pterea talis
motus est nālis: neq̄ oportet q̄ sit velocior in fine q̄
in p̄ncipio q̄ motus celi est nālis et tñ nunq̄ est velo-
cior. id aut q̄ dixit aristoteles in lib 20 celi est intelligē-
dū de co:piibus in aia: motus sursum vel deorsum q̄
nō fatigant: animalia aut fatigant. et causam assignat
cōmētatozē in de suba orbis: q̄ motus anime cōtraria-
tur motui co:pis. Ad quartū diceret cōmētatoz q̄
intellect⁹ nō est forma hominis et p̄nter nec natura q̄
de anima dicit q̄ est vnū in oibus hominib⁹ non se
habēs vt forma sed vt motor applicatus speciei hūa-
ne vnus cuilibet indiuiduo eiusdē sp̄ei p fantasmatā
intellecta in actu. ego aut dico q̄ intellect⁹ ē vere natu-
ra et forma substantialis hominis: et q̄ est p̄ncipiū mo-
tus localis in homine. nā sicut fantasia et appetit⁹ sunt
p̄ncipia motus p̄gressiū in bauto: ita volūtas et in-
tellectus practicus sunt p̄ncipia motus fm locum in
homine p aristo. tertiō de aia. nō em agēt ars in exte-
riore mām nisi mouerentur membra hois motu fm lo-
cū factō ab intellectu humano tāq̄ a p̄ncipali p̄m.

Naturae ^{Ex. 6.4}

autē habet. Tercia cōclusio ē ista: habēs naturā est illud q̄d habet in se p̄ncipiū mot⁹ et quietis eius in q̄ est p̄mo et per se et nō fm accides. pbat: natura est il-
lud q̄d ē p̄ncipiū motus et quietis ei⁹ in quo p̄mo et per se et nō fm acci-
dens: igit rē. patet p̄ia p locū a diffōne. Et si queritur
vtrū ista sint substantie vel accidentia: rēspōdet p̄bus q̄
hec omia sunt substantie scz natura et habēs naturā: qm̄
quelibet natura aut est subiectū quoddā scz materia:
aut est in subiecto v3 forma. constat autē tā formam q̄
materiā esse subam qm̄ ex his sit cōpositū subale p̄dica-
mētū sube q̄d ex nō substantiis fieri nō posset vt ē habi-
tū p̄zo h⁹. l. e. li. Nām aut habet q̄cūq̄ h̄mōi h̄mōi p̄m
cipiū scz mot⁹ et quietis ei⁹ in quo ē p̄mo et per se et nō fm
accides (et sit hec oia suba: subiectū ē q̄d dā et i subiecto
est sp̄ nā ita q̄ nō est aliq̄ nā q̄ nō sit subiectū q̄d dā vt
in subiecto. Et notāter dicit subiectū q̄d dā: q̄ nō q̄bli-
bet subiectū ē nā sed tñ subiectū q̄ est p̄ima mā. Com-
positū em subale ē subiectū v3 accidentiū et nō ē nā sed
habens naturam.

Notandū p̄zo fm cōmēta. cōmēto. 4. q̄ (nā et habēs nām scz mā et forma vtrūq̄ ē suba. nā em q̄ dī mā ē suba quia ē sub-
iecta: mā autē q̄ ē forma ē suba q̄ est in subiecto q̄ susten-
tat p illā et hoc intēdebat scz aristo. (cū dixit sp̄ nō q̄a
est i subiecto p q̄d sustētat sicut accidentia.) In p̄ia p̄te
cōmētū intēdit cōmētatoz subam et quocē dicit de forma
et mā. Ideo em mā est suba q̄ substat forme et forma ē
suba q̄ sustētat mām: nō q̄dē isto mō q̄ forma co:ru-
pta mā definit esse cū ip̄a sit eterna sed magis ē: quia
mā co:rupta forma definit esse: sed dī forma sustēta
re mām. i. sursum tenere mām cū mā de se sit in pura po-
tētia et p formā efficiat i actu: materia de se nō est quid
neq̄ determinate speciei: sit autem quid et determinate

Libri secundus.

Speciei per formā contrahentē ipam. In secunda par-
te cōmētificat cōmētatoz differētiā inter formā subalez
et accidētale: qz forma subalis sustētat subiectū suū et
forma accidētalis sustētat a subiecto suo: qm forma
subalis dat subiecto suo diffōem ex quo reponit ipm i
determinato genere. Et spē subiectū aut forme accidēta-
lis dat diffinitōem forme accidētali: qm forma accidē-
talis diffinit p subiectū suū: non aut subiectū p formā
accidētale: intelligēdo de diffinitōe formali data a pzi
ori. Et ex isto cōmēto sequit in celo esse materiā fm i-
tentionē cōmētatozis qz in celo est natura subiecta et
natura que sustētat p formā fm cū in de suba orbis.
Unde primo phisicoz dixit qz ille tres dimēiones vz
longitudo latitudo et pūditas non sūt sube sed acci-
dentia et nunq̄ sepanā a materia: sed in celo sunt iste di-
mēiones: qz in celo ē materia. Itē in libo in de sub
stātia orbis sic dicit: (Et qz declarātū est hoc corpus)
scz celeste: esse ingnābile et incorruptibile appet qz ne-
cesse est simplex esse nō cōpositū ex materia et forma:
et qz est indiuiduū demonstrātū et ens demonstrātum in
actu et habēs vnā figurā et oīa ista sunt in corpore ma-
teriā et sunt i materia. ppter formā necesse ē vt hoc cor-
pus celeste sit materia animalū celestū que mouētur
circulariter ex se. Et qz aliquis posset obicere: mate-
ria ē trāsmutabilis ad formā: sed corpa celestia nō sūt
trāsmutabilia ad formā: ideo in illis non ē mā. Rūdet
dī. (Et vt sit pfecti⁹ modis ceteris materie non ē in eo
ex potētis nisi tñ potētia in loco et ex motu locali no-
bilis et scz circularē quādamodū habet nobilissimā
et pfectissimā figurā scz sphericā.) Ecce qz materia ha-
bet plures modos et plures potētiās scz ad formam et
ad vbi: igit in celo nō sit materia que sit potētia ad
formā tñ in celo est materia qz est potētia ad vbi. Et
si dicit qz in celo bñ ē materia sed non materia prima:
istud nō soluit: qz cōmētatoz ponit in hoc secūdo ou-
plicē materiā scz primā et secūda et semp secūda inclu-
dere primā: ideo nō pōt ponit in celo materiā quā po-
natur mā prima: qm ipa est p quā inueniunt dimēsiō-
nes et figuratiōes in corpore. Vult ergo cōmētatoz cor-
pus celeste nō cōponi ex materia et forma faciēte vnū
p se sed ex motore et mobili et ex suba et dimēsiōnib⁹
ita qz corpus celeste fm cū est materia i actu p se existēs
nullā habēs compositionē nisi cū dimēsiōnib⁹ et cum
motore sibi intrinseco etiā p se existēte qz motor dicitur
intrinsec⁹ ppter pntiā et indistātiā: et extrinsec⁹ quia
non facit compositionē cū mā celi tāq̄ ps alicui⁹ tertū.
Et ex eo etiā fut intētiō phisic⁹ in celo ē mā. dicit enī
hic oēm naturā esse subiectū aliqd aut formā in subie-
cto qd non est intelligēdū de subiecto motus vt dicit
burl. qz tūc quodlib et cōpositū naturale est: nā ex quo
est subiectū mot⁹ ē psm dī. hic illud nō esse naturā sed
habēs naturā. Oportet igit illud intelligere de prima
materia. Et septimo phisic⁹ ponit regulariter phs qz for-
me eiusdē ratiōis habēt subiecta imediata eiusdē rati-
ōis: sed dimēsiōes celi et dimēsiōes hōz inferiozum
sunt eiusdē ratiōis sicut etiā linee celi et linee hōz inferi-
oꝝ superficies celi et superficies hōz inferioꝝ: igit subie-
cta imediata illa et dimēsiōnū et quāritatū sunt eiusdē
ratiōis: sed subiectū immediatū quāritatū et dimēsiōnū in
bis inferioꝝ ē prima materia: igit subiectū imedia-
tū quāritatis et dimēsiōnū celi ē pziā materia. Et l3
cōmētatoz tenuerit in celo esse mā: tñ sua opinio de
actualitate et p se existētiā illi⁹ materie nō bñ posset nā-
liter susinēri qz aliter materia celi nō esset natura. pns

cōtra eū: et phas pziā: oīs natura est alicui⁹ in quo est
vt patet ex diffōne nature: sed mā celi nō est alicui⁹ i q
est si est corpus p se existēs vt dicit cōmēta. igit mā celi
nō est nā. Et secūdo. oē qd mouet ex se diuidit in p-
tē mouentē et pte primo motā p arist. s. phisic⁹. sed ce-
lū ex se mouet fm cōmēta. in de suba orbis: igit celum
diuidit in pte primo mouētē et pte primo motā: et p cō-
sequēs celū nō est corpus simplex simplicitate materie:
vt ponit cōmētatoz. Et tertio. corpus celeste est p se vi-
uens et p se appetēs fm cōmēta. in de suba orbis: sed
nihil est p se viuēs et p se appetēs nisi forma viuēs aut
pstitutū essentialit ex forma viuēte: igit corpus celeste
est forma viuēs aut cōstitutū essentialit ex forma viuē-
te sed nō est forma viuēs p cū: igit est aliqd pstitutū et
sensualit ex forma viuēte: et pns est corpus cōpositū
et nō simplex simplicitate materie vt ipse dicit. Et Quar-
to. corpus celeste ē corpus p dicamētū sube vt colligit de i-
tentione sua et arist. pziō ce. sed oē tale cōponit ex actu
et potētiā: igit nō ē simplex simplicitate materie: minoz
est clara qz corpus p dicamētū sube ē spēs eiusdē p dica-
menti: igit cōponit ex genere et differētiā fm porphiri.
in vbius. et dicit phs. s. metaph. qz ens descendit in de-
cem p dicamēta p actū et potētiā. Et dicendū igitur qz
corpus celeste nō est natura sed habēs naturā et ē cor-
pus simplex nō qdē simplicitate opposita cōpositiōni
pziā neqz cōpositiōi ex materia et forma sed ē simplex
simplicitate opposita cōpositiōi ex elementis: cōpōit ex
go celū nō tñ ex motore et mobili sed ex vera materia
et forma. nō enī est ponendū celū materiā tñ qz cū ta-
lis sit in pura potētia nō pōt esse actu suba nisi actuata
per formā: nō etiā pōt habere dimēsiōnes terminatas
nisi p formā fm cōmētatoz ē de substantia orbis: neqz
pōt poni forma tñ: qz dimēsiō et quāritas et figura et
raritas et densitas nulli forme possunt cōpetere nisi
p materiā. in nulla enī specie p dicamētū substantie ponere
tur celū nisi cōponeret ex materia et forma pter intelli-
gentiā a qua recipit motū: que quidē forma est alteri⁹
ratiōis a qualibet forma hōz inferioꝝ: materia autē
est eiusdē ratiōis cū materia hōz inferioꝝ. l3 hec ma-
teria sit cōiuncta pziatiōi et potētiē ad formā nō au-
tem illa. Ponit enī aristoteles et cōmētatoz secūdo
de anima qz eadē natura dyaphanitas est in celo in
igne in aere et in aqua vt per eam: hec oīs corpa re-
cipiunt colorē et lumen et tamen dyaphanitas inquit
cōmētatoz ibidē in corpibus inferioꝝ ē cōiuncta
obscuritati. et in corpibus celestibus semp est cōiuncta
luminis: materia hōz inferioꝝ variat per formas
ratiōis ānere pziatiōis: materia autē celi est semp con-
iuncta eidē forme virtute intelligētiē sibi ppetuo deter-
minātis talē formā vt ppetuo possit mouere celū: non
enī constituit intelligētiā per ipm celū sed ecōtra ipsū
corpus celeste est constitutū per ipam intelligētiā iuxta
doctrinā cōmētato. primo phisicoz. et in de substantia
orbis. Et quēdamodū dicitū est de forma lapidis
qz in motu deorsū nō se h3 nisi vt pncipiū passiū et
forma elementī vt pncipiū actiū: ita forma celi i mo-
tu circulari nō se habet nisi vt pncipiū passiū et intel-
ligētiā applicata vt pncipiū actiū: neqz inueniunt
duo esse pncipia pncipalia passiua distincta per in-
clinationē et receptionē: materia nāqz celi recipit illum
motum et forma celi inclinat ad illum inclinationē et na-
turalitate sibi ab intelligētiā attributa.

Morā du3 secūdo fm cōmētatoz eodē
cōmēto qz vtraqz natura ē

Philosophorum

substantia sed videtur quod hoc concedendum est a naturali et accipiendum a philosopho scilicet quod natura que dicitur de forma est substantia: et ultra considerare de substantia non est proprium huius scientie: substantia enim et accidentis sunt differentie entis secundum quod est ens: et apparet illud quod materia est substantia in potentia: et forma est illa per quam ens est in actu. Invenit commentator quod iste propositus sunt metaphice et non naturales vix forma et substantia materia est substantia: forma est actus: materia est potentia: forma est illud per quod compositum est in actu: materia est illud per quod compositum est in potentia: quoniam substantia et accidentis ac etiam actus et potentia sunt differentie entis: modo ad eandem scientiam pertinet considerare divisum et dividendum: sed metaphysice considerat ens in quantum ens: ut habet. 4. metaphysice. igitur considerat ens sub ratione subiecti et accidentis actus et potentie. Iste ergo propositus et si procedunt a naturali: non tamen probantur ab illo sed a metaphysico: quod considerare ultra de substantia actus et potentia pertinet ad metaphysicam et non ad naturalem.

Sed dubitatur quia hec propositio naturalia differunt a non naturalibus in quantum huius est superius probata a philosopho et eadem est probabilis a metaphysico cum idem et diversum unum et multe sunt differentie entis quodammodo substantia et accidentis actus et potentia. **¶** Secundo. si actus et potentia sunt differentie entis et ens descendit in decem predicamenta per actum et potentiam secundum philosophum. et metaphysice igitur non immediate descendit in decem predicamenta sed per differentias ad modum generis: et suas species: quod est contra eundem ibidem. **¶** Ad primum cedo quod non est inconveniens eandem propositionem demonstrari in naturali scientia et in metaphysica quoniam termini illius propositio sunt eodem virtutis scientie sicut materia et forma naturaliter et non naturales: quoniam termini non sunt eodem propositio demonstrata in una non demonstrat in alia: procedat. modo isti termini absolute sumpti substantia accidentis actus et potentia sunt termini metaphysici et non naturales: ideo nulla dicta sunt termini metaphysici a naturali sed tamen a metaphysico: et quod de substantia transmutabili consideratio est propria naturaliter: ideo iste propositus sunt naturales forma et substantia transmutatis: materia est substantia transmutabilis: materia est potentia deferens transmutationem: forma est actus terminans generationem neque philosophus naturalis preceat aliquam talem: materia est substantia potentialis: forma est actus subalis nisi per respectum ad motum quare quamlibet ab se respectu preceat metaphysice. **¶** Ad secundum dicitur quod quattuor sunt genera differentiarum scilicet subiective essentialium accidentium et modalium. Differentie subiective sunt preter subiective generum vel species: evacuantes adequatem naturam generis vel species: et sic dicitur philosophus secundo de anima corpus animatum in plantam bestiam et hominem: tanquam in differentias subiectivas. Differentie essentialis sunt ille que dividunt genus et constitunt specie: ut rationale et irrationale: sensitivum et insensitivum de quibus philosophus perit mentionem in libello de virtutibus. Differentia adveniens generi constituit specie. Differentie accidentales sunt proprietates opposite inherentes ab utroque secundo generi vel species: et sic rectum et curvum dicuntur differentie lineae: et par et impar numeri iuxta doctrinam aristotelis primo poste. Differentie modales sunt passiones dividentes aliquid commune potentes inesse eidem simpliciter sed modis diversis: et sic vult aristoteles. philosophus quod velocius et tardius: unis forme et dissimile: seu regulare et irregulare sunt differentie motus. aliquid enim motus est velocius et tardius sed non eodem modo quod non respectu eiusdem. et motus celeris unis formis et dissimilis regularis et irregularis diversimode: unis formis quidem et regularis quod ad ipsas: et dissimilis ac irregularis quo ad subiectum. Differentie sumpte pri-

mis tribus procedunt modis non dicunt de eodem simpliciter quod nihil est planta bestia et homo: nihil est rationale et irrationale nihil est par et impar. **¶** In proposito non intendit commentator ens aliter dividi quam subiective et modaliter. nam substantia et accidentis sunt preter subiective entis: et actus et potentia sunt differentie modales per quas ens descendit simul et semel in omnia genera species et individua decem predicamentorum et quod non descendit per differentias essentialis vel accidentales eo modo quo genus in species: et ens immediate descendit in decem predicamenta. et non per differentias essentialis eo modo quo descendit genus.

Notandum tertio secundum commentatorem de eodem comento quod compositum dignius est habere hoc nomen substantia quam materia: quod est in actu et materia in potentia et forma habere hoc nomen substantia quam compositum quoniam illa est compositum in actu: et causa rei dignior est causato: et ideo iste propositus sunt eodem ratione et essentialis entis: et ideo ponendum est hoc in hac scientia potius. Iste propositus: compositum est dignius substantia quam materia: forma est magis substantia aut perfectior compositum: causa rei est dignior causato. sunt propositus metaphysice et non accipiuntur in scientia naturali nisi tanquam propositus et principia quod sunt conclusiones probate in metaphysica.

Sed dubitatur quod videtur quod substantia magis dicatur de composito quam de forma: quod compositum includit totam perfectionem forme et aliam perfectionem superadditam secundum materiam: igitur plus includit de substantia: et per hoc compositum est magis substantia et perfectior substantia quam forma. **¶** Ad ista difficultatem sunt plime ex propositis quare prima dicitur quod sicut alitas diffinitionis est intensio per remissionem et remissionem per intensio: et quod talitas cuius una medietas est ut quatuor et alia ut octo est tamen intensio ut sex. ita compositum quod compositum est per se in eo perfectio est perfectio per remissionem: et materia perfectio per intensio: sed forma est perfectior materia: igitur compositum est magis perfectum materia et materia perfectio formam: forma est magis substantia et perfectior ens quam compositum. **¶** Secunda expositio est burlei dicitur quod a sit perfectior dupliciter: primum per intensio et negativam. positivam quod maior perfectio includit et sic compositum est perfectior forma. Negativa autem quod minor perfectio includit: et sic forma est perfectior compositum quod non includit imperfectionem per materiam quam compositum includit: igitur et. **¶** Tertia expositio est commentatoris in eodem comento dicitur quod substantia dignius dicitur de forma quam de composito: quod forma est actualior et magis in actu quam compositum: ideo dicitur quod causa rei est dignior causato. possunt igitur dupliciter comparari forma et compositum scilicet absolute et respective. absolute compositum est perfectior forma non intensius sed extensius. Respectively autem in ratione cause formalis et effectus formalis sic forma est perfectior composito cum ipsa forma sit in actu per se et compositum per formam. **¶** Quarta expositio est ista et elicitur ex comento priorum quod forma sit magis substantia quam compositum intelligitur dupliciter: aut quod magis substantia aut quod magis substantia. primo modo tamen materia quam compositum est magis substantia quam forma quod magis substantia. Dicitur enim philosophus in predicamento quod preter subiectum sunt maxime subiectum quod maxime substantia. nam cuiusque substantia generis vel species eadem substantia individuum et non est. Secundo modo forma est magis substantia quam compositum quod magis substantia: quod forma dat nomen et diffinitionem substantia: non autem compositum sed tamen accidentale. (Secundum autem naturam.) **¶** Quarta propter ista: ens secundum naturam est illud quod secundum se inest enti habenti naturam: probatur: omne quod secundum se inest enti habenti naturam est natura vel ens secundum naturam: sed illud quod secundum se inest enti habenti naturam non est natura nec habens naturam: igitur

Tex.
co.s.

Libri secundus.

illud qd fm se inest haberi naturā est ens fm naturā
 7 per pns pueredo simpliciter ens fm naturā est illd
 qd fm se inest haberi naturā: minor aut patet de gra-
 uitate 7 leuitate: caliditate 7 frigiditate qd nō sunt natu-
 ra nec habentes naturā: id dicūt entia fm naturā. Le. li.
 Scdm naturā aut sūt 7 bec: scz natura qd habēs na-
 turā (7 qdncqz hīs insunt fm ipā vt gēl ferri sursum)
 inest fm se (hoc em̄ scz ferri sursum/natura quidē nō ē
 neqz habet naturā sed a natura 7 fm naturā est) Et
 pnter epilogat pbs di. quid quidē igitur natura sit dictū
 est 7 quid natura 7 fm naturā.

Notandum fm pbum in lra qd ens
 fm naturā est cōius qd

natura 7 habēs naturā: qz oīs natura 7 oē habēs na-
 turā est ens a natura vel fm naturā 7 nō cō. ideo ens
 fm naturā pōt duplr accipi scz large. p oīu illd qd est
 fm cursu naturāle 7 sic ens fm naturā in plus se hz qd
 natura 7 habēs naturā. pōt etiā accipi stricte tm̄ p illo
 qd inest fm se habēt naturā: 7 sic tm̄ accidentia sunt en-
 tia fm naturā: oīa tm̄ scz natura habēs naturā: 7 ens
 fm naturā dicūt entia a natura. (O d aut na.) Cir-
 co. 6. ca p dīctā postulat is dubitare: questio qd est p suppo-
 nit qd em̄ si est: vt habet. 7 postērio pūat pūat debuit
 demonstrari naturā esse qd inuestigare qd est natura: pa-
 ter p nā: qz qd si est terminat p demonstrationē: 7 qd qd
 est p dīctō in p aristo. pūo postērio 22. Rndet pbs qd
 ridiculū ē tēptare demonstrare naturā esse: qz ridiculū ē
 tēptare demonstrare id qd est p se manifestū: scz p se ma-
 nifestū est naturā esse: igitur ridiculū ē tēptare demonstra-
 re naturā esse: p nā cū mōz: qz per se manifestū est
 multa entia habere pncipiū quo mouent 7 quiescūt
 ex se. maior aut declaraf: nā si quis vellet demonstrare
 per se manifestū nō distingueret inter p se notū 7 non
 p se notū: 7 esset similis ceco a naturāte qui nō distin-
 guit in coloribz qd est p se notū 7 qd nō per se notū.
 pōt em̄ cecus a naturāte sillogizare de coloribz: non
 tm̄ cognoscit qd est p supponēdū 7 qd demonstrandum
 de coloribz: ex quo nō cognoscit quid dīcat color 22 nec
 p pīetates illo 22. Dīct em̄ pbs pūo postērio 22 qd de-
 ficiente aliquo sensu impossibile est habere sciām de se
 sibilibz illius sensus. Et ex hīs est soluta difficultas cō-
 cedendo questionē qd est p supponere questionē si est
 qd difficile est ignotū: vbi aut sit p se manifestū ipsum
 difficile pōt assignari 7 declarari diffinitio illi? nulla p
 cedente terminatiōe questionis si est. Le. li. Qd autē na-
 turā est tēptare demonstrari dictū est: manifestū autē ē
 naturā esse: qm̄ huiusmodi rez sūt multa habēta i
 se pncipm̄ motus 7 quies (demonstrare aut manifesta
 p immanifesta qd ptingit tēptari demonstrare nām esse
 (nō potētes iudicare est) qd est. ppter ipm̄ 7 nō p pī
 ipm̄ cognitū: qd aut ptingat hoc pati 7 scz quosdā non
 discernere inter notū 7 ignotū (manifestū est: sillogiza-
 bī vt qz aliqd cū natū sit cecus de coloribz: qre necesse est
 hmoi de nobz habere rōm: nihil autē intelligere) de ef-
 sentia 7 p pīetate colorum.

Notandum pūo fm cōmētatores
 cōmētō. 6. qd aristo. (di-
 xit plura qz dubiū est de aliquibus vtū moueant a se
 aut ex causa extrinseca: 7 forte innuit p hoc qd estima-
 tur qd motor in quibusdā rebus est ipm̄ motū sed istd
 sicut dicim? nō ē dubiū qd mouent p se 7 vtr nō ē dubi-
 um qd sunt plura hmoi naturalia 7 si non oīa. C Si
 tm̄ dubitaf de corpibz celestibus 7 de igne circulariter
 moto in cōcauo lune: 7 de aere moto impulsione vento

rum: aut de mari moto fluxu 7 refluxu versus quatuor
 puncta celi: an moueant ab intrinseco vel ab extrin-
 seco: nō tamē dubitaf de animalibz motis. p celsius et
 de inanimatis motis sursum vel deorsum qd mouent
 ab intrinseco etiā si est dubiū de corpibus simplicibz
 vtrū habeat motorē intrinsecū distinctū a se: nō tamen
 est dubiū de mixtis 7 maxime de animalibus 7 ceteris
 corpibus animatis que nutriuntur 7 augentur. Argu-
 atur ergo sic: Aliqua naturalia habent in se principia qd
 bus ex se mouentur 7 quiescūt: igitur natura est. ista cō-
 sequentiā est nota per se scito qd per naturā imponat
 pncipiū pūmū mouēdi 7 quiescēdi: 7 antecēdēs est
 per se manifestū: igitur 7 consequens.

Secundo notandū fm cōmētatores eo
 dem cōmētō qd (ille qui ē ce-
 cus oculo vel corde nihil cōprehēdit nisi verba: cecus
 em̄ quia caret visu impossibile est cōprehendere colo-
 res 7 ille qui diminit in natura caret virtute intellectus
 naturalis: quare impossibile est ipm̄ cōprehendere pī-
 mas. p pōsitiōes. Intendit cōmētator qd de colore
 habetur duplex cōceptus scz signās naturaliter: 7 hūc
 nō habet cecus a naturāte. 7 signās ad placitū 7 hūc
 habet cecus a naturāte per audiū: ideo dīct qd non
 cōprehēdit nisi verba. Dissert tamē multū cecus a nati-
 uitate ab eo qui est cecus corde: quia 7 si cecus a natiui-
 tate nullā habet sciētiam de coloribus tamē habere po-
 test sciētiam de sensibilibus alioz sensuū: sed cecus oculo
 est diminitus in natura sic qd careat virtute intelle-
 ctus naturalis licz videat vel audiat nullā tamē sciētiam
 habere potest quia non potest cōprehendere pī-
 mas. p pōsitiōes in quibus fundant oīes sciētie si-
 cut 7 oīes demonstratiōes per aristo. pūo postērio.

Contra predicta arguitur 7 pūo sic: Ita
 manifesta est bec diffinitio nature
 sicut naturā esse vt patuit supra per cōmētatores cōmē-
 to tertio: sed diffinitio nature pōt demonstrari per cōmē-
 tatorē 22 7 l in cōn. ibidē: igitur naturā esse potest de-
 monstrari. C Secundo. Natura nō est nisi materia vlti-
 forma per aristotēlem in littera: sed tam formā qd materi-
 am esse potest demonstrari vt patuit pūo p pīcoz: igitur
 naturā esse potest demonstrari. C Tercio. Nihil
 est manifestius eo quod ē per se manifestū per cōmē-
 tatores hic cōmētō sexto: sed aliquid est manifestū eo
 quod est naturā esse scz pūmū pncipiū: igitur naturā
 esse inest per se manifestū. C Quarto. Quodlibet per
 se notū est immediatū vt colligitur a philosopho pūo
 postērio 22: sed bec. p pōsitiō natura est nō ē imme-
 diata ex quo habet. p pōsitiōes pīcoz se 7 cōsequē-
 ter mediū per quod pōt. p bāt: igitur bec. p pōsitiō natu-
 ra est nō ē per se nota. C Pro solutiōe isto 22. ē notan-
 dū qd aliqd esse p se notū aut per se manifestū cōtingit
 triplr. Pūo quidē illud est p se notū cui intellectus al-
 sentit p notitiā sensus: 7 sic ignē esse calidū aut niuē esse
 albā ē per se notū. Secūdo illud ē per se notū cui intel-
 lectus assentit discursu impceptibiliter vt oē totū ē maius
 sua pte: aut si ab equalibus equalia demas cetera ma-
 nent equalia. cognitio em̄ quid imponat noīe totius 7
 partis statim intellectus impceptibiliter discursit qd oīe
 totū est maius sua parte ex eo quia continet partem 7
 aliquid vltra. Tercio illud est per se notum cui intel-
 lectus statim assentit ex sola notitia suozum terminozū:
 vt de quolibet esse vel non esse non contingit idem si
 esse 7 nō esse. Ex qd se qd ē p se notū nō pūmū i idē
 utilisibilis hz latitudinē. sic em̄ p se vez pīet latitudinē

Philosophorum

ut colligit a pho pzo poste. qm vezz pziū modi est magis vezz q̄ secūdi modi: vezz pziū pziū ē magis vezz q̄ vezz pziū nū iuxta illud: ppter qd vniū qd q̄ tale et illud magis. ita aliq̄ sunt p se nota quoz vniū ē altero magis notum. illud enim cui intellectus assentit ex sola notitia terminorum est magis notum q̄ id cui intellectus assentit ex notitia sensus: nisi idem fuerit cognitum per sensum et per discursum imperceptibile. Dicendū igit in pposito q̄ nām esse est p se notum: nō quidē tertio mō: qz nō statim intellectus assentit illi notis terminis sed primo aut secundo modo: p̄cipit em̄ sensus nāla habere in se p̄cipiū quo ex se mouent et quiescūt. et qz idē est nā et p̄cipiū ex se mouendi et q̄scendi iō statim intellectus p̄cedit nām esse aut sim p̄cipit ex sola notitia sensus aut discursu imperceptibili isto mō si p̄cipiū est mouēdi et q̄scēdi ex se natura est: sed p̄cipiū est mouēdi et quiescēdi ex se: igit nā ē.

Ad p̄mū p̄cedo q̄ nām esse p̄t demōstrari: nec inuenit id qd est p se notū posse demōstrari: qz oē totum ē mai⁹ sua pte est p se notū. et tñ illud demōstrauit alacen. sue p̄spectiue. isto mō om̄e p̄tēs aliqd et aliud vltra est mai⁹ illo: om̄e totū p̄tinet p̄tē et aliqd vltra igit om̄e totū est mai⁹ sua pte. solū em̄ p se notū. tertio mō est simplr indēmōstrabile qz nō habet ppositio⁹ nes p̄iores. q̄libet aut qd est p se notū p̄io aut secūdo mō p̄t aliqd mō demōstrari cū habeat ppositio⁹ nes p̄iores et notio⁹ nes ideo nām esse p̄t demōstrari cū habeat ppositio⁹ nes p̄iores: et p̄ter notio⁹ nes. Neqz aristo. dicit q̄ nō sit tēptandū demōstrare nām esse aut q̄ sit ridiculū demōstrare nām esse om̄ino: sed q̄ est ridiculū tēptare demōstrare naturā eē supple tāq̄ ignotū aut cū labore acquisitū. Sed ad huc est dubitatio ita manifesta est diffinitio nature sicut nām esse per cōmētato. igit ita ridiculū est tēptare demōstrare diffinitio⁹ nature sicut nām esse: igit cōmēta. nō debuit illa demōstrare a posteriori neqz Linconie. debuit docere demōstrare illā a p̄iori: neqz p̄b debuit eā pcludē et declarare ex diffērentia naturalū a nō naturalibus. Rūdet q̄ diffō nature hz aliquas ptes p̄incipales scz p̄icipiū et cāz mouēdi et q̄scēdi ei⁹ in q̄ est: et aliquas ptes nō p̄incipales q̄ sunt tñ determinatiōes partiū p̄incipaliū. s. p̄mū p se et nō fm̄ accidens. Licet igit diffinitio nature sit p se manifesta q̄ ad ptes p̄incipales nō tñ quo ad ptes nō p̄incipales: neqz q̄ ad determinatiōes illaz p̄iū. p̄pterea dicit Licon. q̄ ista diffinitio est manifesta affuefactis in scia nālī Null⁹ ergo demōstrat neqz docet demōstrare diffinitio⁹ nem fm̄ ptes p̄incipales neqz a p̄iori neqz a posteriori sed bñ fm̄ ptes nō p̄incipales.

Ad secūdū of q̄ hz illud qd ē natura nō sit p se notū tñ naturā eē p se notū. stat em̄ q̄ calidū esse sit p se notū et tñ illud qd est calidū non sit p se notū qz nō inuenit alicui⁹ bone p̄tē p̄ns esse p se notū et antecēdēs nō eē p se notū. cōstat aut q̄ natura signat mām et formā et cōnotat p̄icipiū mor⁹ seu signat illa ip̄icitate et explicite p̄inciū mor⁹: et qz aliqd ē p̄inciū mor⁹ est p se manifestū: iō est p se manifestū natura esse. Sicut em̄ aīa fm̄ anicē. 6. nālū nō est nomen absolutū sed respectiū signā aliqd vt regū et guber⁹ nat coꝝp: ita nā nō est nomē absolutū sed respectiū signā mām et formā vt sūt p̄inciū mor⁹ et quiescē: fm̄ hoc naturā esse est p se notū.

Ad tertiu⁹ rīdet iuxta distīctio⁹ nē p̄mīssam q̄ aliqd esse p se notū intell,

git duplrvz simplr. et fm̄ qd illud est p se notū simplr quo nihil est notū. illud est p se notū fm̄ qd q̄ aliqd ē notū. qm̄ ergo cōmēta. dicit q̄ nihil ē manifestū eo qd est p se manifestū. loquit de p se manifestū simplr. con stat aut ex dictis q̄ nām esse ē p se notū fm̄ qd. Ad quatu⁹ of q̄ sicut nō q̄libet p se vezz ē immediatū: ita nō q̄libet p se notū est immediatū sed illud tñ qd est p se notū simplr. et hec fuit intēio p̄b. p̄t tñ distingui de immediato iuxta doctrinā p̄b p̄io posteriorz sicut de p se noto dicēdo: qd duplex ē immediatū v3 simplr qd nō h3 mediū p qd p̄t p̄b. et fm̄ qd cui⁹ p̄dicatū inest subiecto nō p aliud subiectū aut nō p aliā cām vt hō ē risibilis: oē aīa rōnale ē disciplinabile. Licet igit immediatū simplr nō habeat ppositio⁹ nes p̄iores: tñ immediatū fm̄ qd p̄t h̄e ppositio⁹ nes p̄iores et notio⁹ nes.

Videtur autem, Tex. cō. 7. et 8

tem nā. Istud est secūdū cām h⁹ p̄mī tractat⁹ in quo p̄b inq̄rit que sunt illa de q̄b of natura et q̄ sūt illa de q̄b nō of natura: ponēdo q̄tuor cōclusiōes q̄z p̄ia ē ista: Mā p se inforimis ē nā et suba reū naturalū. Secūda p̄to. forma subalis est nā rezz nālū. ibi. (Alio aut mō.) Tertia p̄to. forma nālū ē nā et nō forma artificialis. ibi. (Ampli⁹ sit hō.) Quar ta p̄to. Sūatio forme subalis ē quodāmo natura. ibi. (Ampli⁹ aut na.) Prima p̄to duplrvz arguit et p̄io sic: Sicut se habet materia artificiali ad res artificia les ita materia nālū ad res nāles: sed materia artificiali ē natura et suba artificiali: igit materia nālū ē nā et suba rezz naturalū: sed illa ē materia p̄ia p se infor mis q̄ p̄mo inest vnicuiqz enti naturalit⁹ igit et. m̄aioz patet ex sufficiēti similitudine. et minor ē clara ex cōi mō loquēdi. dicim⁹ em̄ q̄ lignū est natura lectuli: et es ē natura statue. Et ad hoc adducit signū antiphon. v. illud est de suba et natura lectuli aut statue qd manet et gene rat sibi simile: sed si p̄ficiat lectul⁹ deoꝝsum in terra vt germinet ex eo generabit lignū et nō lectulū: igit lignū est suba et natura lectuli nō autē forma lectuli cum sit accidēs. pueniēs ab arte. Si igit vniū quodqz ens natu rale se habet ad p̄p̄iā materiā. s. es et auz ad aquā et ligna et ossa ad terrā sicut statua ad es et lectul⁹ ad li gnū: necesse est materiā rezz naturalū esse subam et na turā rezz naturalū: sicut materiā artificiali ē natura et suba rezz artificiali. L. e. li. Videt autē natura et suba ef se eoꝝp q̄ natura sūt scz rezz naturalū illud (qd ē p̄iū m̄ inest vnicuiqz inforimabile p seipm̄) et hec ē prima materia (vt lectuli. natura lignū ē statue autē es: signū autē dicit antiphon qm̄ si qd deosuz p̄icerit lectul⁹ et accipiat potētiā putrescēs ip̄e lectulus sic (q̄ vniqz sit plāta vel gramē) ex eo in potētiā (et nō vniqz fieri lectul⁹ sed lignū) p̄tingit (tanq̄ dicat antiphon (fm̄ accidēs esse dispositio⁹ nē fm̄ legē et artē). i. tāq̄ dicat antiphon dispositio⁹ nē lecti esse formā accidentālē fm̄ legē artifi cis et artē existentem in eo (substātiā autem entem illam que permanet) dicebāt esse naturā quia ip̄a est (hoc patiens continue) id est continue manens et pati ens trāsmutationem (si autem et horum vnumquod qz nālū (ad alreꝝ aliqd). s. ad suā mām (idē hoc susti nuit). i. se h3 eo dē mō sicut artificialiā ad suā mām (vt es qd ē et auz ad aquā) tāq̄ ad suā mām (ossa autē et ligna ad terrā) etiā tāq̄ ad suā mām (sitr aut et alioꝝp

Liber secundus.

qđlibet) nāliū (illā nām esse ⁊ subām ipoz) necē ē esse.

Phorā dūz fm cōmētato cōmēto. 7. q
antiphon duobꝫ fillogilismis
In secūda figura arguebat fōzma artificialē nō esse nāz
quozꝫ pūmꝫ erat: Nā est illud qđ pmanet: fōzma artifi
cialis nō ē illud qđ pmanet: igit fōzma artificialis nō
est natura. Secūdo fillogilꝫ fuit iste: Natura ē sub
7 fōzma artificialis nō est suba sed accidēz igit fōzma
artificialis nō est nā. Et pma rōne arguebat qđ fōz
ma nālis nō est nā sicut nec fōzma artificialis: qđ nā est
illud qđ pmanet in corūptiōe cō pōssit: sed fōzma nā
lis nō pmanet in corūptiōe cō pōssit: igit fōzma nālis
nō est nā. Et secūda rōne cludebat qđ fōzma nālis
nō est suba sicut nec fōzma artificialis: qđ suba est illd
qđ pmanet: sed fōzma nālis nō pmanet: igit fōzma nā
lis nō est suba. Et pūter pcedebat qđ mā naturalis ē to
ta suba eozꝫ sicut mā artificialis ē tota suba illozꝫ. Et
arguebat sic: Sicut fēbz mā artificialiū ad artificialia
ita mā naturalis ad nālia: sed mā artificialiū ē tota suba
artificialiū: igit mā naturalis ē tota suba naturalis.
¶ Duo igit voluit pbare antiphon. primū: qđ mā na
turalis ē suba 7 naturalis illozꝫ fm qđ fōzma nālis nō
est suba nec natura eozꝫ. primū ēt veyꝫ nō scēz. neqꝫ
accepti phs rōem suā tāqꝫ pcludēt secūdū sed tāqꝫ cō
cludēt primū: nulla tñ fūzꝫ ratio mō valuit: qđ non
aliqꝫ illozꝫ fillogilismꝫ negatiuozꝫ eozꝫ maior non
fuit vtiꝫ: qđ si efficeret vtiꝫ sp altera pma fūzꝫ ēt falsa.
nō etiā fillogilismꝫ affirmatiuꝫ cū illa maior non sit vtr
intelligēda sed solū qđ ad aliqꝫ eozꝫ pōssit haberi
noticia nālis ex noticia artificialiū. Lōter emꝫ ex pēpla
artificialiū phs dāt intelligere nālia 7 maxime primaz
mām qđ nō alter cognoscit fm cū pmo phibēz.

Ex. 10. (Unſane.) ¶ Secundo arguit eadeꝝ conclusio teſtimonio
ss. jo. oim antiquoꝝ pꝑoꝝ. Nā oēs antiqꝫ naturales poſue
rūt mām eſſe naturā ⁊ ſubām rezꝫ naturaliuꝫ ſine po
rēt vnū nāle principiuꝫ ſueꝫ plura. Ponentes emꝫ aliqꝫ
cleraꝝ pꝫ eſſe mām rezꝫ naturaliū. ſignē aērē aquā ⁊
terrā dicūt illud eſſe naturā ⁊ ſubām rezꝫ naturaliuꝫ. po
nētes vero plura elemēta eſſe materiā naturāliū dicūt
illa eſſe ſubām ⁊ naturā oim naturaliuꝫ. Et oim antiqꝫ
rū monitū ſuū ſitūd. Neceſſe ē materiā rezꝫ naturaliuꝫ
eſſe pꝫpetuā ⁊ nō habere tꝫſmutabilitē ⁊ ex ſeigiꝫ neceſ
ſe eſt materiā rerū naturaliuꝫ eſſe ſubām ⁊ naturā illo
rū: antecedeꝝ autꝫ pꝫꝫ pꝫia materiā nō habet ſubie
ctū: alia vero que ſunt in materiā dixerūt eſſe accidentia
⁊ paſſioē ⁊ infinities generari atqꝫ corꝫꝫ. Quē ergo
crediderūt qꝫ natura rei dē eſſe pꝫmanē nō tꝫſmutabi
le ⁊ iꝫueniūt materiā eſſe talē crediderūt ſolā materiā
eſſe naturā entis. pꝫꝫ igitꝫ qꝫ tā teſtimonio antiquoꝝ qꝫ
rōne naturā oꝫ de pꝫia materiā que ē ſubiectū vniꝫſu
ſuſqꝫ habētis in ſe principiuꝫ morꝫ ⁊ mutatioē. ⁊ c. li.
(Unſane) de nūro antiqꝫ. ¶ bi quidē terrā illi autꝫ gen
ſit aut aērē dicūt qꝫdā autꝫ aquā qꝫdā vero qꝫdā hoꝫꝫ
principia naturalia dicūt (ſed aliꝫ) vntemque. (oia heꝫ)
elemēta aſſerūt naturam eſſe coꝫꝫ que ſuntque emꝫ
principia (aliqꝫ tꝫoꝫꝫ) antiquoꝫꝫ (accepti hꝫmōi ſine
vnū ſine multa heꝫ ⁊ tāta dicūt eſſe ſubām alia autem
oia paſſioē tꝫoꝫꝫ) principioꝫꝫ naturaliuꝫ (⁊ habitū
⁊ diſpoſitibꝫ eſſe accidentiales (⁊ hoꝫꝫꝫ) principioꝫꝫ
(quodlibet eſſe pꝫpetuū) aſſerūt ⁊ dicūt nō eſſe mutat
ione iſis ex ſeipſis: alia autꝫ ſieri ⁊ corꝫꝫꝫ infinite vnū
quidē igitꝫ nō natura ſic dicitꝫ prima vniꝫſuꝫ ſubie
ctū materiā habētū in ſeipſis morꝫ principiuꝫ mutatioē
⁊ ex hoc appetitꝫ celo eſſe materiā ex quo celum hab

principium sui mōtus.

Notandum fm comētrato ē comōto
decim qm ista materia q̄
est natura est materia prima (qm nō prima est cōposita
ex materia ⁊ forma: ⁊ qm quia vnū quodcūq; cūm
habet principii motus ppziū necesse est ipm habere
subiectū ppziū pter subiectū cōē: sed ipa nō ē materia
prima sed cōposita est: igit habēs naturā nō naturā.)
¶ Quia distinctionē intēdi hic comētra. quāz p̄ p̄ia ē
q̄ duplex est materia. f. prima ⁊ non prima. Materia
prima est subiectū oim generabiliū ⁊ corruptibiliū.
Materia nō p̄ia ē illa que cōponit ex materia ⁊ for-
ma: vt caro ⁊ sanguis. Secūda distinctio. q̄ duplex est
subiectū. f. ppziū ⁊ cōmune. Subiectū cōē est p̄ia ma-
teria. Subiectū ppziū est materia nō prima. Et igit
q̄libet ens naturale generabile ⁊ corruptibile h̄z
ppziū principii mot⁹. f. p̄ia forma ita habet ppziū
subiectū. f. ppziā materiā nō primā ⁊ hoc ita in termi-
no a quo q̄io termino ad quē. Necesse est enī generari
generari ex aliquo corrupto qd d̄r ppziū subiectū cōē
⁊ p̄ia materia cōē in termino a quo: sic dicim⁹ p̄ia ē
esse p̄ia materiā sanguinis ⁊ vini aceti. In termino
aut ad quē ppziū subiectū ⁊ p̄ia materia generati
et homogeneē p̄ distincta specie ac alia p̄ie vt ca-
ro ⁊ sanguis hoīs. mixti aut homogenei subiectū p̄o-
pziū ⁊ materia p̄pinaque est cōpositū ex forma subali
⁊ materia elementī: sed ip̄i elementī subiectū. p̄pziū. f. p̄o
pinquū ⁊ materia p̄ia est cōpositū ex p̄ia materia
⁊ d̄p̄o subali⁹ accidentali⁹. Materia igit cōposita nō
est natura sed est habēs naturā siue cōposita ex for-
ma subnaturalī siue accidentali.

Dubitarum primo p̄ra istam quia hic
dicit aliq̄s antiquos posu-
isse terrā esse principiū rez. p̄ primo de aia q̄ oia elem̄-
ta p̄ter terrā iudicē habuerūt. Rñdē q̄ p̄ antiqua aristo-
tē. p̄t intelligē solū naturalē. s̄c plures p̄bi posue-
rūt terrā esse principiū nō t̄n s̄c dē cū alio. p̄t armeni-
des em̄ posuit terrā esse principiū cū igne. em̄ p̄. cū trib⁹
aliq̄s elemētis. p̄t etiā intelligē famosōs hoīes: s̄c
hēfod⁹ p̄t ponit. l. metaph. dixit terrā esse principiū
nō t̄n fuit p̄s fed legista. in iudicē aut p̄s p̄zo de ania
q̄ oē elemētū solitariē sūptū p̄ter terrā iudicē habuit
philosophū naturalem.

Secundū dubiū ꝑ cōmetā. dicit em ꝑhe
in lra qꝑ es ē natura statuerit
ignū lectuli ⁊ aqꝑrie ⁊ auri ⁊ terra offūū ⁊ lignoꝝ. cō
mētā. aut dicit qꝑ materia cōposita nō est nā sed habet
nam. cōstat autē illa nōata est cōposita habet. Rñ
dicit qꝑ de nō dō possumꝑ duplx vꝑz simꝑlx ⁊ fm quid.
simꝑlx loquēdo nōbīl ē nā nū pꝑia mā aut forma (ba
lis. dicit fm qd mā scūda dū nū ⁊ etiā formā a cōcidit.
moꝝ em deosꝑ grauis ⁊ lūfūleis de quodāmodo
natura grauis aut leuis: sic etiā generatio dicit quod
animado natura vt videbitur in quarta conclusionē.
(Alio autē modo.) ¶ Scūda cōclusio. forma sub
stantialis est natura rezꝑ naturalis. ꝑbaur: illud ē na
tura rezꝑ naturalis ⁊ quo dicit rezꝑ naturalis in actu: ꝑ
a forma subali dicit rezꝑ naturalis in actu: igit ꝑc. patet
ꝑia cū maioz: qꝑ si materia est natura ⁊ quo dicit rezꝑ
naturalis in potētia: a fortioꝝ illud est natura ⁊ qua
dicit rezꝑ naturalis in actu. minꝑ autē sic arguit: Sicut
est in artificialibꝑ ita est in naturalibꝑ: sed a forma arti
ficiali dicit rezꝑ artificialis in actu: igit a forma naturali
dicit rezꝑ naturalis in actu. ꝑia ꝑs antecēdēti ē cui

Philosophicorum

dens a sufficienti similitudine: et secunda declarat: quod nihil dicimus esse statum vel lectulum nisi habeat formam statue aut lectuli. Illud enim quod solus est in potentia ad formam lectuli non habet formam lectuli: non dicitur esse actu lectulus nec dicitur esse secundum artem: et in his quod sunt secundum naturam nihil dicimus naturale cum non habuerit formam naturalem in actu sed tantum in potentia. verbi gratia. illud quod est in potentia caro aut os non dicitur habere formam carnis aut ossis non dicitur esse caro neque os: nec dicitur aliquid esse secundum naturam antequam habeat formam per quam respondet ad questionem querentem quid est. Et alio autem modo forma et species que est secundum rationem id est secundum definitionem dicitur natura (sicut enim ars dicitur quod est secundum artem et artificiosum: sic et natura quod secundum naturam dicitur et quod est a natura. neque autem illud). Et lectulum (adhuc dicitur mus utique habere secundum artem nihil: si potentia tantum est lectulus: non dicitur autem habere speciem lectuli id est formam (neque illud esse secundum artem dicitur neque in his que natura substantur dicitur aliquid naturale nisi habuerit formam naturalem. (potentia enim caro aut os neque habet adhuc sufficientius naturam priusquam accipiat speciem secundum rationem qua diffinitur res dicitur quod est) caro aut os: neque natura est) id est neque aliquid istorum est in natura vel a natura nisi haberet formam naturalem.

Notandum secundum commentatorem commentum. secundum quod (secundum quod) ars attribuit artificiali et artificiato: similiter natura attribuitur naturali et naturato. scilicet quod quodammodo quidditas artificialis est in arte: similiter quidditas naturalis est in natura. Non accipit commentator hic actus per habitum factum qui est forma anime: sed per formam artificialem in qua est quidditas artificialis sicut in natura que est forma subaltera est quidditas naturalis: sicut enim a forma artificiali accipit nomen et diffinitio quidditativa artificialis: ita a forma subaltera sumit nomen et diffinitio naturalis. nihil enim dicitur homo vel equus: caro aut os: neque alicui istorum competit quidditativa diffinitio nisi per formam subalteram que dicitur forma species et ratio. forma quidem quod informat materiam et ponit compositionem in actu. species autem quod reponit compositionem in determinata specie dantis sibi nomen specificum. ratio vero quod tribuit eidem compositioni compositionem et diffinitionem. (Quare alio modo.) Et ex presdictis aristoteles concludit duo correlaria quorum primum est istud: Licet tam forma quam materia sit natura non tamen eodem modo: probatur ex precedentiibus sic: Illud a quod dicitur res naturalis in actu est alio modo natura quam illud a quod dicitur res naturalis est in potentia: sed a forma dicitur res naturalis in actu et a materia tantum in potentia ut patet ex dictis igitur eodem modo dicitur nature. neque obstat dictum philosophi si non separantur secundum esse quod semper separantur secundum rationem. nunquam enim est materia sine forma neque forma sine materia. non tamen eodem modo dicitur natura de illis quod adhuc separantur secundum rationem cum ratio forme non sit ratio materie nec econtra. sicut etiam compositum non separatur secundum esse a materia et forma cum non sit compositum sine materia et forma neque econtra: separatur autem secundum rationem: quia alia est ratio compositi et alia est ratio forme vel materie: ideo non oportet quod natura dicatur de composito si dicitur de materia et forma cum iam dictum sit quod compositum non est natura sed homo vel equus sed a natura et habet naturam. Et alio. Quare alio modo natura utique erit habentium in seipsis motus principium formam et species quam materia (que non separata est) sed forma a materia secundum esse (sed autem) id est tantum (secundum rationem est) binomine separatio (quod autem est ex ipsis) sed

ex materia et forma (natura quod non est) sed a natura vel habet. **Notandum** secundum commentatorem commentum. secundum quod duodecimo quod materia differt a forma sed nunquam denudat a forma: immo cum separatur ab una forma induit aliam: quoniam si denudatur ab omnibus formis tunc quod non est in actu esset in actu. Dicunt enim philosophi quod omne per se existens est in actu cum sit forma vel habens formam: ideo si materia prima denudaretur ab omni forma ipsa esset in actu ex quo esset per se existens: et per consequens illud quod non est in actu fieret in actu. Theologi tamen magis negant illam consequentiam: materia prima est denudata ab omni forma magis est in actu ut per se existens: quod de potentia diuina. antequam potest esse verum sine consequente. dato enim quod virtute diuina materia sit sine forma sicut fuit in principio instanti mundi: non propter hoc est in actu loquendo de actu formali et non presente cum non sit forma nec habens formam: non etiam est per se existens proprie loquendo cum sit in pura potentia tam sine forma quam cum forma. nec sequitur: materia prima non est pars alicuius igitur est per se existens: quia in casu illo deus supplet vicem forme sustentando materiam.

Sed dubitatur quia commentator ponit de suborbitis quod materia celi est actu substantia et per se existens et tamen non est forma nec habet formam per eum. Respondetur quod commentator loquitur de materia generabilium et corruptibilium de qua habet ipse per magno inconuenienti quod posset esse in actu formali: quod si denudaretur ab omni forma generabili et corruptibili nullam aliam recipiet neque abstractam neque priuam materiem: sed materia celi sit ab soluta et denudata ab omni forma generabili et corruptibili secundum commentatorem. tamen est sub actu et per se existens per formam separatam commentatorem. sicut enim iam accedente in ea omni dimensione tam terminata quam interminata. (Et magis non.) Secundo correlative. Licet forma quam materia sit natura est magis natura quam materia: probatur ex precedentibus. Illud est magis natura a quo omnes naturales in actu quam illud a quo omnes naturales in potentia: sed a forma omnes naturales in actu et a materia tantum in potentia: igitur magis est natura forma quam materia: patet contra maiorem autem est euidens: quod actus est prior potentia. 9. metaph. et magis intendit a natura per auctoritatem suam philosophicam. Et alio. Et magis natura hec est) sed forma (quam materia: unumquodque enim tunc dicitur in agis esse cum est endelechia). id est actu (quod cum sit in potentia) forma igitur dat magis esse quam materia: igitur est magis natura.

Notandum secundum commentatorem commentum. id est quod aristoteles declarat formam esse digniorem quam materiam quod omne non dicitur simpliciter nisi cum fuerit in sua ultima perfectione quod est habere formam et tunc esse est dignum et quod cum fuerit in potentia. Intendit commentator duas distinctiones quarum prima est ista: Res naturalium generabilium et corruptibilium duplex est perfectio. scilicet prima et ultima. prima perfectio est potentia materie. ultima perfectio est actualis forme a qua res naturales accipiunt suam dignitatem et non a prima perfectione: cum entia naturalia sint distincta in perfectione et dignitate: tamen prima materia est eiusdem dignitatis et perfectionis in omnibus. Secunda distinctio duplex est esse rerum naturalium videlicet simpliciter et secundum quod. Et se simpliciter res naturalium est illud quod accipitur ab ultima perfectione. Esse autem secundum quod est illud quod accipitur a prima perfectione. Entia igitur existens in ultima perfectione que est perfectio forme habent esse simpliciter. Existens autem in prima perfectione que est perfectio materie habent esse secundum quod. sed quia quod est simpliciter est

Tex.
co. 12.

Tex.
co. 12.

Tex.
co. 13.

Liber secundus

perfectus eo qd est fm quid: ideo forma est pfectior et dignior mā. **S**ed dubitat. corpa celestia sunt digniora et pfectiora corpi⁹ ho⁹ inferiora ex eo: qd sunt generabilia et corruptibilia: ppetua et eterna: hoc aut corpa generantur et corruptuntur: mā prima est ignobilis et in corruptibilis ppetua et eterna. p^o phyco⁹ et forma subalis ei⁹ gnatur et corruptit⁹ ut est p^ocelluz: igit mā ē p^ofectior et dignior forma subali. **S**ed d^om q corpa celestia nō sūt pfectiora corpi⁹ ho⁹ inferiora rōne eternitatis tū: s³ rōne impassibilitatis et nobilitatis forme. cōstat aut q mā est in infinitū trāsmutabilis: et dese nullā bz formā durare. n. p^o maius tēpus nō designat maiorem pfectiōem: q tūc multa acūtia oēm formā subalē gnābilē et corruptibilem in pfectiōe excederēt: s³ si aliq corpus est impassibile seu maioris pfectiōis in forma illud ē pfecti⁹ corpe passibili et minoris pfectiōis in forma. pfectio aut maiore nēcio est minor et pfectio forme cū mā sit potentia: et forma actus cū mā pfectiat per formā et nō sōz: mā p māz ē enī forma finis mae ut habet in hoc scdo. **Ex. 13.** (Ampli⁹ sit hō.) Tertia p^oto. forma nālis ē natura et nō forma artificialis. pbat. oē illud qd gnāt sibi sumi⁹ le est nā: s³ forma nālis et nō artificialis gnāt sibi sile: igit et p^o p^ona cū minor. qz forma hois sit ex forma hois sicut hō ex hoie. hō. n. genitus sit ex hoie generat⁹ et forma hois geniti sit ex forma hois generātis. maior aut declarat signo antiphois ol. q nō forma leculi: s³ lignū est nā leculi: qz si leculus p^ociat in terrā et germinet fiet lignū et nō leculus. **L. li.** (Ampli⁹ sit hō ex hoie: s³ nō leculus ex leculo. vñ dicit antiqui si gurā nō ē nām s³ lignū: qm fiet vtiqz si germinet nō leculus s³ lignū. si ergo hec figura est ars.) i. forma artificialis ex qua nō puenit sibi sile sequit⁹ q et forma ē nā) ex qd illa sit sibi sile (sit. n. ex hōie homo.)

Notandum

primo fm cōmētatozem cōmēto. i. q antiqui cum viderēt q forme artificiales nō generant ex se inuicem et crediderūt. ppter hoc eas nō ē nās: et estimauerunt q forme nāles nō gnāt ex se inuicē: opiatū sūt vñ nullam formā ēē nāz: qd enī gnatur ex scāno apud ramificationē nō est scānū s³ lignū. Arguebāt enī sicut lignū est nā: qz ex ligno gnatur lignū: et forma artificialis nō est nā: qz ex forma artificiali nō generat forma artificialis: s³ p^o sit ex forma nāli nō gnatur forma nālis: igitur nulla forma nālis est nā. maior apparet expimēta liter cū ex ligno. generet lignū in ramificatione: nō aut ex scāno ex scāno. **C**ōtra istos antiquos arguit cōmētator. p^oto fundamēto. forma nālis generat formāz naturāle: igit forma nālis est nā. p^o p^ona p ego. et āns ē manifestū. qz hō gnāt hoiez: q nō posset esse nisi forma generaret formā: et si nō per modū suppositi: tamē p modū p^oncipiū et termini: qz forma hois generātis ē formale p^oncipiū p hō gnāt: et forma hois geniti ē formale terminū per quē hō generat. **S**ecundo notandū fm cōmētatoze eodē cōmēto: q causa. ppter q forma nālis gnāt sibi sile et nō forma artificialis ē: qm forme artificiales sunt accidentia in subiectis nālibus: et forme nāles sūt sube: s³ forme artificiales sūt accidentia in corpi⁹ nālibus: tū cōstituit res artificiales fm q sunt artificiales quēadmodū forme nāles cōstituit res nāles. si igit nālia sūt sube: necesse est ut forme nāles sint sube: quēadmodū qz artificialia s³ q si art⁹ sūt accidentia. iō forme artificiales sūt accidentia. **I**ntendit cōmēta

tor q artificiales sunt sube: et artificialia in eo q sunt sube nō cōstituit p formas artificiales: s³ p māz: i eo aut q sunt artificiales p^ostuiunt p formas artificiales. ideo artificialia ut sic sunt accidentia sicut nālia: ut sic sūt sube. cōstituit enim substantia per formā substantialem et accedens per formā accidentalem.

Sed dubitatur

qz sicut forma bonis pducit sibi sile ita caliditas pducit sibi sile: et tū est accēso. ppter rea non apparet illa bona rō: q iō forma artificialis nō pducit sibi sile: qz est accēso in corpi⁹ nālibus. **R**ndet fm cōmētatoze qz caliditas pducit sibi sile: nō tū generat sibi sile loquēdo. ppter de generare q est actus virtutis gnatiue disiuncte. pducētis sibi sile in spē: que quidē virt⁹ repit in plātis pducētibus ex se ramos: et in aialib⁹ pfectis nō orbat⁹ hñtib⁹ bus gnationē vñcaz iuxta doctrinā Aristot. de aia.

(Ampli⁹ autem nā.) Quarta p^oto. generatio forme subalis est quodāmo nā. pbat. ois motus nālis dēno minat a termino ad quē: s³ gnatio subalis est mot⁹ nālis cū sit via in nām: igit generatio subalis dēnoiat a termino ad quē: sed terminū ad quē est nā ut pbatū. i. forma subalis: igit generatio est quodāmo nā. p^oma pars aīus pbat iducitue. qm calefactio dēnoiat a caliditate: et frige factio a frigiditate: et albefactio ab albedine et sic de singulis. Et notat⁹ dicit motus naturalis: qz nō elibet mot⁹ dēnoiat a termino ad quē sed aliqñ a p^oncipio effectio ut medicatio et edificatio. medicatio enī dēnoiat a medicatiua et nō a sanitate. et edificatio ab edificatiua et nō a forma dom⁹: s³ hī sunt motus artificiales. **L. li.** (Ampli⁹ aut nā dicta sic generatio) cōstrue sic. ampli⁹ aut generatio est sicut nā dicta nā. i. est quodāmo natura (qz via est in naturāz. nō enī natura) que est generatio aut nasci (est quēadmodū est medicatio dicit⁹ nō imedicatiua viā sed in sanitate. necesse quidē enī est a medicina nō in medicina esse medicatiōem. nō sic aut natura) que ē generatio (le habet ad naturā) que est forma s³ q (nātū est). i. generatio (ex quodā in quoddā venit). i. ex termino a quo in terminū ad quē (fm q nātū est). i. fm q ipsuz ē quodā nasci (q igit nascit⁹ nō est ex quo dēnoiatue sed in q forma itaqz natura est) igit i ipsa generatio est quodāmodo natura.

Notādū fm cōmētatozem cōmēto. i. q causa in hoc est q trāsmutatio in eis. i. in artificialib⁹ est de genere eius ex quo sit trāsmutatio magis q de genere ei⁹ ad q est trāsmutatio: aut ipsaz esse de genere eius ex q est trāsmutatio est famos⁹ q ipsaz esse de genere eius ad q est trāsmutatio. Si ergo querit. ppter quid trāsmutatio artificialis magis dēnoiat a p^oncipio effectiuo q a termino ad quē. **R**ndet cōmētator: qz magis est de genere p^oncipiū effectiuū q de genere terminū ad quē: aut qz famos⁹ est ipsaz trāsmutatiōē artificialem esse magis de genere p^oncipiū effectiuū q termini ad quē. **E**t nō sine causa respōdet sub distinctione: quia medicatio et medicus nō sunt eiusdē generis: neqz domesticatio et domesticus: qz medicus et domesticus sunt de p^oima spē qualitatis: medicatio vero et domesticatio sunt de genere termini ad quē hī accipiunt⁹ p forma fluēte et de p^odicamēto passionis ut sumit⁹ p fluxu iuxta doctrinā eius. i. phyco⁹. **T**ū nō ois mot⁹ artificialis dēnoiat tū a p^oncipio effectiuo. vñ aliquis dēnoiat tū a p^oncipio effectiuo ut medicatio: videt⁹ a medico vel medicatiua: aliquis tū a termino ad quē

Ex.
13.

Philosophicorum.

ut sanatio. s. a. sanitate: aliquis vero ab utroque ut do-
mificatio vel edificatio. domificatio. n. denotatur aza
domo q̄ a domificatio: r edificatio denotat tam ab
edificatio q̄ ab edificatio. ¶ Sed dubitat si ois sana-
tio denotatur a termino ad quē: r aliqua sanatio ē me-
dicatio: igit medicatio denotat a termino ad quē. s. si
si ois medicatio denotat a principio effectiuo: r aliq̄
medicatio est sanatio: igit sanatio denotat a principio
effectiuo. ¶ Rūdet negādo p̄ham vtrāq̄: qz ex malo-
ri per se r minoris p̄ accidēs nō sequit̄ p̄to per se: qz enī
idē motus numero fit sanatio r medicatio: tñ sub alia
rōne est sanatio: r sub alia rōne est medicatio: iō acci-
dit sanationi ut fit medicatio: r accidit medicationi ut
fit sanatio ad hūc intellectū q̄ medicatio aliqñ est sana-
tio: r aliqñ nō est sanatio. ¶ Sed dubitat circa p̄to
neq̄ qm̄ natura est principii moti? r quietis ei? in quo
est ut patuit: s. gnatio subalis nō est principii motus
sed magis suis motus fm̄ cōmētatoz. s. phycoz. igit
tur generatio subalis nō est natura. ¶ Dēm q̄ forma
subalis est natura p se p̄io: materia p̄ia ē natura p se
nō p̄io: r ipsa generatio est natura p accidēs. p̄to est
mutatio in nām. nō ergo diffinitur ibi natura p acci-
dens nec quodā mō: s. natura p se r simplr: ex q̄ sequit̄
tur q̄ aristo. hic nō facit vnā rōnē ad p̄bādū formaz
ēē naturā sicut dicit cōmētator: r cōter aliq̄ exposito-
res: qz p̄hs nūq̄ p̄baret id qd̄ est simplr p id qd̄ est
fm̄ quid: s. magis ecōtra. cōstat aut̄ ex dictis q̄ forma
est natura simplr: r generatio ē natura fm̄ qd̄io p̄io
bat sed ex p̄mo r nō ecōtra. p̄pterea dicit antiqua
trāslatio. nā igit est creatio pcludēdo ex illa oīa inter
motū naturālē r artificialē in rōne assignata q̄ genera-
tio est nā. (S. forma r natura.) P̄hs hic soluit vnū
dubii p̄te fieri p̄ q̄ta p̄tōnē. nā cuilibet generationi
forme subalis ē p̄iūta p̄uatio forme p̄le cū nō gñet
forma subalis qñ altera corūpā: si igit generatio for-
me subalis ē natura: p idē est natura p̄uatio forme
p̄le qd̄ videt̄ cōueniēs cū p̄uatio sit nō ens. ¶ Re-
spōdet p̄hs pcedēdo q̄ p̄uatio est quodā mō natu-
ra. s. q̄ taz forma q̄ natura d̄ duplr. s. de habitu r p̄i-
uatiōe: ita q̄ nō solū habi? d̄ forma r natura s. etiā
p̄uatio: verū est tñ q̄ nō eodē mō: qz habi? ē simplr
citer forma r natura: p̄uatio aut̄ ē quodā mō forma
r natura. vtz aut̄ cuilibet generationi forme subalis
fit cōiūta p̄uatio forme p̄tate aut nō est p̄iūta ali-
bi p̄scrutabit̄ cū nō sit p̄sentis speculatiōis. I. e. li. (S.3
forma r natura duplr d̄.) I. de duobus. (Et enī p̄uati-
tio spēs quodā mō est. Si aut̄ est p̄uatio r p̄tariū est
aliq̄ circa simplicē generationē: aut nō est posterius
p̄sderādū est. s. in libro de generatione.

Lex.
cō. is.

Notandum

primo q̄ illā litterā p̄i-
uatio quodā mō est spe-
cies cōmētatoz cōmēto. s. duplr exponit: r primo sic.
forma d̄ duobus modis. dicit enī de formis p̄fectis in
esse cū quibus nō cōiungit̄ p̄uatio: r dicit de dimina-
tis cū quibus iungit̄ aliqua p̄uatio ut de nigredine
r albedine. albedo. n. ē forma cū q̄ nō iungit̄ p̄uatio
oīno. nigredo enī est forma cū qua iungit̄ p̄uatio
albedinis: r sicut videt̄ in oib? p̄tariis. p̄tariū. n. cum
quo iungit̄ p̄uatio est vnū eoꝝ de quib? d̄ forma.
forma ergo d̄ de p̄tariis cui nō iungit̄ p̄uatio: r d̄
de p̄tariis cui iungit̄ p̄uatio. S.3 est dubiū. sicut enī
albi generat̄ ex nigro ita albi corūp̄it̄ in nigrū fm̄
p̄hm̄ primo hui? igit sicut nigredini ē p̄iūta p̄uatio
albedinis: ita albedini est p̄iūta p̄uatio nigredinis.

r idē arguit̄ de oībus alijs p̄tariis. s. de caliditate: frī-
giditate: humiditate: r siccitate de quib? int̄dū cōmen-
tator dicit q̄ frigiditatis est cōiūta p̄uatio calidita-
tis r nō ecōtra. siccitatis etiā est p̄iūta p̄uatio humidi-
tatis r nō ecōtra. ¶ Deinde sicut albedo ita nigredo
est forma p̄positiua: sensibilis p̄p̄iū r sensibilis p se: igit
sicut de albedine ita de nigredine forma d̄ simplr. p̄hs
aut̄ dicit q̄ p̄uatio est quodā mō spēs: igit p̄ p̄uatio
neq̄ nō itelligit̄ p̄hs p̄tariū minoris p̄fectiōis. ¶ Rū-
detur fm̄ burleū q̄ nō est sile: qz nigredini sic iungit̄
p̄uatio albedinis q̄ in nigredine nō est albedo for-
nec virtualit̄. in albedine aut̄ ē virtualit̄ nigredo sicut
gñaliter: qd̄ libet min? p̄fectū est virtualit̄ in suo perfe-
ctiori. deinde cū nigredine est p̄iūta p̄uatio maioris
p̄fectiōis: r cū albedine nō ē p̄iūta p̄uatio maioris
p̄fectiōis. ¶ Ista respōsio est dubia: qz de inētiōe cō-
mētatoz est q̄ p̄taria se cōp̄ant in eodē subiecto
igit in nigredine est forma albedinis: r i frigiditate for-
me caliditas: neq̄ est vtz q̄ cū albedine nō sit p̄iūta
p̄uatio maioris p̄fectiōis: dato q̄ rubedo vel alius
medius color sit p̄fectior extremis. ¶ Dēm igit ali-
ter iuxta doctrinā aristo. de aīa. q̄ duplex est p̄uati-
tio. s. negatiua r p̄positiua. p̄uatio negatiua ē negatio
in subiecto apto nato. p̄uatio p̄positiua est p̄tariū mino-
ris p̄fectiōis: r de tali p̄uatiōe loquit̄ cōmētator
cū dicit nigredini ē p̄iūta p̄uatiōē albedinis r non
ecōtra oīno. i. nigredo est p̄uatio albedinis. albedo
aut̄ nullo mō est p̄uatio nigredinis cū nullo mō sit
p̄iūta minoris p̄fectiōis. ¶ Et cū instat dīcēdo q̄ ista
expositio cōmētatoz videt̄ ē p̄taria int̄uōne p̄hi dī.
q̄ p̄uatio est quodā mō spēs: nigredo aut̄ est simplr
citer forma. Rūdet q̄ nigredo p̄t̄ absolute p̄sderare
r sic est simplr forma: aut p̄ cōparatiōē ad albedinē:
r sic est forma quodā mō. dicit. n. cōmētator. de aīa.
q̄ si aliqua duo inuicē cōparant̄: quoꝝ vnū sit magis
p̄fectū r reliquū min? p̄fectū. q̄ est magis p̄fectum se
h̄z ut actus: r q̄ est minus p̄fectū ut p̄tētia: sed forma
d̄ simplr de actu r fm̄ quid de p̄tētia: igit rē. ¶ Se-
cūdo exponit cōmētator illā litterā dī. q̄ aristo. forte
int̄dū q̄ natura dicit̄ duobus modis de habitu r p̄i-
uatiōe: exite in p̄taria materia. ista. n. p̄uatio quodā
modo nō est p̄uatio simplr: imo est sicut forma ma-
terie. Nō itelligit̄ hic cōmētator p̄ p̄uatiōē formaz
subalē i p̄fectiōē ut dicit burleū q̄ forma terre est p̄i-
uatio forme ignis cū modus iste loquēdi de p̄uatiōe
nec reducatur ad primū modū iaz declaratū: neq̄ appa-
ret q̄ forma terre magis existat in p̄taria materia q̄ for-
ma ignis: s. itelligit̄ cōmētator p̄ p̄uatiōē ipsaz ne-
gatiōē for- in subiecto apto q̄ d̄ existere in mā: p̄p̄ ei-
nitatē? i mā r aliq̄ mō p̄uatio simplr p̄ quāto est
simplr negatio in subiecto apto nato: r aliquo mō nō est
simplr p̄uatio p̄ quāto nō p̄uatiat materiā oī forma
r est sicut forma materie: qz sicut forma generat̄ r cor-
rumpit̄ in materia: ita r p̄uatio. corūp̄it̄. n. p̄uatio
in materia qñ generat̄ forma: r generat̄ p̄uatio i ma-
teria qñ corūp̄it̄ forma. ¶ Ista expositio est melior
prima: qz per eā meli? saluat̄ litterā r magis exprimi-
tur inētiō p̄hi: neq̄ incōuenit̄ q̄ p̄uatio sit nō ens: r
tñ sit qdā mō for- aut sicut forma māe. p̄io d̄ qz
p̄uatio includit formā in suo p̄ceptu diffinitiuo dicen-
te p̄ho. r elēchoꝝ. q̄ in nō facere itelligit̄ facere. Se-
cūdo: qz semp cōiungit̄ forme cū semp cū vna forma
cōiungat̄ p̄uatio alteri forme. Tercio: qz ad modū
forme p̄dicat̄ de materia: sicut enī materia est forma

I
66

Liber secundus

ga lia est priuata. Quarto : quia sicut generatio vnius
forme est corruptio alteri^{us} : ita generatio vnius priua
tionis est corruptio alteri^{us} . semper enim cu^m generat^{ur} vna
forma a altera corrupit^{ur} . generat^{ur} vna priuatio a alter
a corrupitur. ¶ Ex p^{re}dictis sequit^{ur} q^{uod} lz natura nō dī
catur simplic^{iter} p^{ri}m^o p^{er} se nisi de materia a forma substantia
licitamē fm quid p^{ri}m^o p^{er} accid^{ens} dicit^{ur} de alijs . vnde ita gene
ratio q^{uod} priuatio est quoda^m mō natura fm p^{ri}m^o : a al
bedo nigredo a alie qualitates tam p^{ri}m^o q^{uam} scd^{undum} dīcū
tur nature fm cōmōtōrē.

Secundo notādū fm cōmētatozē eodēz
cōmōfo q̄ priuatiōē vni⁹ foz
me cōiungit fozmē p̄tariē manifestū ē in p̄tarijs q̄
sunt in qualitate: ⁊ nō ēt manifestū quō ēt in gnātiō
neq̄e sub ſi. vtz cū priuatiōe fozmē ſubaliis cōiungit
p̄tarijs aut nō: p̄ſcrūdū ēt poſt. ſi in li. de ge. ⁊ co. il
lic. n. declarabit q̄ priuatiō quē ēt in prima mā nō dī
uiditur a primis p̄tarijs queſunt q̄mōz qualitates.
⁊ iſta p̄taria ſunt prima cōtraria oīuz q̄e generā
⁊ corūpūnt. Inedit cōmētatoz q̄ materia prima
gnabituz ⁊ corūpūbitūz nunq̄ denudat ab altero cō
trarioz: qualitatē primaz ita q̄ nunq̄ corūpūſ calī
ditas q̄n generē frigiditas ⁊ cōtrā: nec vnq̄ corūpūſ
humiditas q̄n generetur ſiccitas ⁊ cōtrā. S̄lo quōdō
de alijs p̄tarijs materia pōt denudari a quolibet illo
rum: q̄ aliqua ēt mā in qua non ēt aliquis color nec
aliquis odor: nec aliquis ſapor. Si etiā cōt p̄tarietas
in ſuba materia denudaret a quolibet p̄tarioz: cū ali
qua ſit materia in qua nō ſit forma ſubſtāntialis equi:
nec forma imēdiatē p̄cedens: nec forma imēdiatē ſe
quē. ¶ Sed dubitat quō p̄taria qualitatē primaz
ſunt prima p̄taria oīuz q̄e generant ⁊ corūpūntur
ſi in primo huius dixerit cōmētatoz q̄ prima p̄tari
tas p̄dicamēti ſube ſit ſumptū prima p̄tarietas. vj. in
ter habituz p̄ſuatiōē. ¶ Dīcedū q̄ prima p̄taria
p̄dicamēti ſubſtāntiē ſūt ſumptū prima p̄taria oppoſi
ta priuatiue. cōtraria autē qualitatē primarū ſūt ſim
plicitē prima p̄taria oppoſita poſitiue: ⁊ ita intellī
gūt cōmētatoz bic.

Tex.
cō. 16.

maticis: aut inter scientias nales et mathematicas. In se-
cunda vero requiritur deinde ibi. (Quia natura duplici-
ter.) ¶ Prima pars parte bis ineditur quatuor p[ro]p[os]i-
tiones. ¶ Prima est ista. Scia nalis et mathematica cōue-
niunt in se considerata. Scda p[ro]p[os]i[ti]o. scientia nalis et mathe-
matica differunt in modo de considerandi ibi. (De his quide
igit.) Tertia p[ro]p[os]i[ti]o. forme nales differunt a formis ma-
thematicis ibi. (Siet aut vtiq[ue].) Quarta p[ro]p[os]i[ti]o. scientie
naturales differunt a scientijs mathematicis ibi. (Demo-
strant aut.) ¶ Prima p[ro]p[os]i[ti]o dupliciter arguitur. p[ri]mo
scientia nalis et geometria cōveniunt in se considerata:
sed geometria est mathematica: igit scientia nalis et ma-

thematica cōueniūt in re cōsiderata. p3 pñā cū minozī.
 ⁊ maior arguūt. nā geometria cōsiderat de pñā: line
 is: sūp ficeb⁹ ⁊ corpozib⁹. vñ manifestū est: ⁊ de eidez
 cōsiderat: pñyus eq̃ quo sunt accētia corpie nālis. Le
 geliterā. (Qm̃ autē determinatū est quomodo vica
 riā. nā. post cōspeculādū est q̃lter differat mathema
 ticus a phyco. Et. n. plana. i. sūp ficeb⁹ (hñt ⁊ firma). i.
 corpa pñdicamēti q̃ritātis: pñyca corpa ⁊ lōgitudies
 i. lineas (⁊ pñā de quib⁹ inēdēt mathematicis) igit
 ri pñuētiū in eadē re cōsiderata pñyus ⁊ mathema⁹.

Notandum ¶ In cōmētatoz cōmēto
i. q. ista p̄scuratio. s. d.
differētia sciētie nālis a mathematica. p̄scurat ad lo
gicā: n̄m mōs est vtilius q̄b est cōe oībus artib⁹ dīca
tur in logica: t̄ illud q̄b est p̄p̄iū vniūciūz arti dīcatur
in illa arte. Znēdīti cōmētatoz q̄ declarare differētiā
sciētiāz tam in spālī q̄ in gnālī p̄tiet ad logicā iuxta
doctrinā Aristō. p̄mo p̄osteriorē t̄ n̄ ex p̄scuratiōe au
ctoꝝ nō declarat in logica nisi differētiā in cōi in spe
ciali vero declarat in sciētijs spālībus: sed nālis sciētia
r mathematica sunt sciētie spālēs: igit ex cōi cōsuetudī
ne p̄s declarari differētia harū sciētiāz in aliqua earūz
sciētiarū nō in mathematicis: q̄z ille nō cōsiderant de
differētijs rerū: igit in sciētia nālī talis p̄scuratio fieri
debet. I. in cōiētijs tamē dicit q̄ ista p̄scuratio nō p̄
tinet ad logicā vniūersalē: nec ad phycā: nec ad ma
thematicā: sed p̄tinet ad logicā applicatāz istis. s. phyc
e & mathematice & huiusmodi logica sic accepta est q̄
si mediū inter logicā vniūersalē & quilibet istarū par
ticulariter sūptā. (Amplius astrologia.) Secundo sic lex.
astrologia ē sciētia mathematica siue sit altera simpli. cō. 17.
citer a phycā eo modo quo geometria & arithmetica: si
ue sit pars subiectiua eius per subalternatiōē: eo mo
do quo musica & p̄scurtiua: t̄ tamē astrologia & phyc
ca cōueniunt in eadē re p̄scurata: igit t̄. patet p̄sequē
tia cū maiorē & minorē declarat. nā astrologus cōside
rat quātitatē & figurā solis & lune: r̄ hoc idē cōside
rat phycus: quoniā cōsiderās aliquod subiectū quid
est cōsiderat per se accidētis eius: sed quātitas & figu
ra sunt per se accidentis solis & lune. r̄ ipse phycus p̄s
derat quid est sol & quid est luna: igitur etiā cōsiderat
quātitatem & figurā solis & lune. Lege litterā. (Ampli
us astrologia altera est) simpliciter a phycā (aut pars
phycē) v. z. subiectiua. (si enī phyci est dū sit sol aut lu
na itellēbere. acc^m autē que sunt per se nulli icōueniē
tē est) habere cōsideratiōem. ¶ Et cōfirmat idē p̄
quoddā signū: quoniā antiqui naturales p̄siderabāt
de per se accidentibus solis & lune: & de terra virtutē
sphērica vel non: & de toto mundo virtutē sit sphēricus
aut non. Lege litterā. (Et aliter quoniā dicētēs de na
tura) s. i. antiqui (vidēt) & de figura solis & lune: & v. z.
sphērica sit terra & mūdus aut non.

[illegible]

Philosophorum.

ne. v3. sphericitas: et sol et luna sunt subiecta phi naturalis: sicut et gnalius quo dicitur corpus naturalis: igitur phycus h3 considerat de figura sphaica solis et lune.

Sed dubitatur primo si considerans subm considerat accidentia illius: igitur ois artifex considerans homines debet considerare de cursu illius et albedine eius: et sic de alijs accidentibus infinitis: qd non videtur verum. et patet psequenter. q2 illa sunt accidentia sui subiecti. C. Secundo sequitur q2 astrologus considerat solē et lunā debet ista considerare fm q2 sunt mobilia generabilia et icorruptibilia. psequens fallit. et patet psequenter. q2 illa sunt accidentia illi? subti sicut figura aut sphericitas. C. Ad primum dicit negando psequenter. q2 phus et comentator locunt de accidentibus per se et non de accidentibus p accidēs cuiusmodi sunt cursus et albedo. figura autē seu rotunditas est accidēs per se: et si non psequatur formam psequatur subiecti. Si enī rotunditas non determinat sibi celus solis aut lunā: tamē qdlibet illorum sibi determinat rotunditatē ppter motū cuius sit figura maxime habili ad motū. C. Ad scdū dicit q2 non quilibet artifex considerat aliqd subiectū considerat oia per se accidentia illius: sed solū ea accidentia que sibi cōpetunt ex determinata rōne sue considerationis. considerat. n. meta physicus corpus celeste. put cōponit ex genere et differētia: et sic considerat accidentia que illi cōpetunt fm istā cōpositionē. phus naturalis considerat idē. put cōponitur ex materia et forma: et sic considerat accidentia cōpetētia illi fm hāc cōpositionē. mathematicus autē considerat illud idē fm qd cōponit ex partibus quantitativis: et sic considerat accidentia que illi cōpetunt fm hāc cōpositionē: q2 igitur mobilitas est passio sequens naturā corporis celestis fm cōpositionē materie et formę: et icorruptibilia est passio sequens eandē cōpositionē: s3 limitativus. v3. per carētiā privationis aut potentie ad formā: et nullus artifex considerat celus fm istā cōpositionē ppter phm naturalē: idē non o3 astrologū considerat alia accidentia: sed bene figurā que cōsequitur cōpositionē ex partibus quantitativis: et q2 ista cōpositionē etiā considerat phycus lz alio modo: ideo phycus considerat am considerat de figura celi solis aut lune. (De his qui cō. is. dem igit.) C. Secūda conclusio. sciētia naturalis et mathematica differunt in modo considerandi. patet. quoniam naturalis considerat pūta: lineas: superficies: et corpora ac etiā figurā solis et lune: vt sunt termini seu passiones corporū naturalium: s3 mathematicus considerat ista abstracta. abstracta. n. per intellectū hec oia a corpore naturalis considerat puncta: lineas: superficies: corpora: et figuras non pēpiendo ipsa subiecta et fundari in corpore naturali. L. ii. (De his quidē igitur negotia mathematicis: s3 non inqūta phyci corporis termin? ē vnū qd: q2: neq3 mathematicus accidentia speculat inqūta talibus accidentibus: vnde et abstrahit ipse mathematicus.

Notandum

primo fm cōmētatores cōmētō. is. q2 aristo. itēdit per mathematicū hic geometrā et astrologū. geometra igit considerat de corpore fm q2 est habēs tres dimensionēs trī. naturalis vero considerat de eo s3 q2 iste dimensionēs sunt vltima existētia in corpore transmutabili. Et similiter considerat geometra de superficie fm q2 est superficies trī. naturalis vero fm q2 ē finis corporis naturalis. et sit etiā considerat de lineis et punctis. Ista est ergo differētia inter phycū et geometrā: qm phycus considerat hec oia vt sunt accidentia corporis

naturalis considerat hāc ppositionē. puncta: lineę: superficies: et corpora sunt termini aut passiones corporū naturalium: geometra vero considerat hec oia abstracta. s. punctū vt est termin? lineę: lineā vt ē lōga trī. superficiē vt est lōga et lata: corpus vero vt h3 tres dimensionēs accipiēdo hāc ppositionē. oē corpus est lōgum latū et profundū: non considerat ista. oē corpus est mobile. nec ista. oē corpus est cōpositū ex māt et forma.

Secundo notādu3 fm cōmētatores eodem cōmētō q2 astrologus qui considerat de pluribus accidentibus corporū celestium de quibus naturalis considerat: non considerat de istis accidentibus fm q2 accidūt nature istius corporis sic naturalis considerat de eis. s. qui considerat de figura lune et solis fm q2 natura eorū exigit illā figurā: sed fm q2 mens abstrahit eas a motu et trāsmutatione: qm considerat de figuris eorū fm q2 sunt figure trī: non s3 q2 sūt celestia mobilia. Ecce differētia inter considerationem astrologi et phyci. quilibet enī illo considerat figuram celi sed non eodē mō: quoniam astrologus considerat figurā celi vt est passio corporis celestis non considerat causā. ppter quā sibi competit in aliquo genere cause. phycus vero considerat illa3 fm oia quattuor genera causarū manifestādo celū a natura sua sibi dēterminare illa3 figurā. ppter motū

Contra predicta arguit: et primo q2 geometra non abstrahit simpliciter a materia: q2. 2. posterius 2. dicit phus q2 ista ppositio. angulus semicirculi ē angulus rectus demōstrat p medietatē duorū rectorū in genere cause malis: sed illā demōstrationē nemo facit nisi geometra: igitur geometra non abstrahit a materia. C. Secūdo arguit q2 astrologus non abstrahit a motu et trāsmutatione: quia astrologus considerat de motibus planetarum: igitur non abstrahit a motu planetarū. añs est manifestū. q2 astrologus iudicat s3 distantias et ppteritatem planetarū: qd ēē non posset absq3 motu. et. C. Ad primum dicit q2 duplex est māt. v3. sensibilis et intelligibilis. materia sensibilis est substantia vt subiecta qualitatibus sensibilibus vt caro os et huiusmodi. māt aut intelligibilis est quantitas et subiecta dimensionibus et figuris: et ergo dicit mathematicū abstrahere a māt. illud est intelligendū de materia sensibili et non intelligibili. q2 nullo mō a materia intelligibili posset abstrahere cū sit subiectū eius. C. Ad scdū dicitur q2 astrologus non considerat motū in eo q2 motus: s3 considerat motū vt in eo fm velocitatem et tarditatem reperitur maior vel minor distantia ad inuicē planetarū. vnde ait cōmētator. 2. meta. q2 subiecta astrologie. s. corpora celestia sunt mota: non tamē considerat astrologus in eis fm q2 sunt mota: sed considerat de figuris et subiectis eorū fm quantitatē motuū: et considerat de quantitate eorum fm velocitatem et tarditatem. phycus aut considerat corpora celestia vt mobilia sunt et figuras eorū vt sunt in corpore mobili et distantias atq3 ppteritatem planetarū per motū sub rōne motus: differt igit phycus ab astrologo: q2 phycus considerat de motu formā et de quantitate motus mālter. ecōtra aut astrologus considerat de motu mālter et de quantitate eius. s. fm magnitudinem et paritatem formā. (Abstracta enī.) Phus h remouet vnū dubiū: q2 posset aliquis obicere si mathematicus abstrahit accidentia notata a corporibus naturalibus: et non possunt esse abstracta fm esse a corporibus naturalibus igitur mathematicus sic abstrahēdo iel

L. 2. cō. 18.

Liber secundus

ligit falsuz: et per consequens mathematice non sunt vere scientie. Respondeo philosophus quod mathematicis abstractis illa accidentia sunt quod sunt abstractabilia. ipsa enim non sunt abstractabilia a corporibus naturalibus. secundum esse sed sunt ratione: quod cum non includat in suis conceptibus corpora naturalia poterunt intelligi absque corporibus naturalibus: et sic vere abstrahunt: neque in hoc mentuntur mathematici. Lege litteram. (Abstracta enim in intellectu a motu sunt) huiusmodi accidentia a corporibus naturalibus (et nihil differt) consideratio mathematici et naturalis quod ad veritatem: neque sunt medietas (abstractum) ex quo non considerant aliquid falsum.

Notandum primo secundum commentatores primo secundum commentatores. quod aliqua sunt de quibus possibile est considerare secundum quod sunt in materia et secundum quod abstrahuntur a materia: et sunt illa in quibus conveniunt mathematicis et naturalis: et sunt alia de quibus impossibile est considerare nisi cum materia: et ista sunt proprie naturalis. In medio commentatores quod ista accidentia notata. videlicet punctus: linea: superficies: corpus: figura possunt indifferenter considerari ut sunt in materia naturali et sine illa materia. hec autem caro et sanguis non possunt intelligi nisi cum naturali materia: ideo priora accidentia sunt communia mathematico et naturali. alia vero sunt propria naturali cum mathematicis de his non se intromittat.

Secundo notandum secundum commentatores eodem modo quod hoc est commune geometrie et astrologo considerare aliqua non secundum quod sunt in materia: sed considerare geometria est magis abstracta et magis remota a materia. geometria enim considerat de figura simplici: astrologus vero de figura terminata. scilicet corporis celestis. Ita quod geometria considerat de figura simpliciter non habendo respectum ad aliquod determinatum corpus: astrologus autem considerat de figura ut habet esse in determinato corpore. videlicet in corpore celesti: et quod figura est abstractio: et figura corporis celestis: sicut enim est commune: ideo consideratio geometrie est magis remota et magis abstracta quod consideratio astronomi.

Tertio notandum secundum Linconenses hic quod philosophus et purus mathematicus in hoc differunt: quod predicatum conclusionis physici est subiectum conclusionis mathematici. verbi gratia. sic physicus fillogizat. omne habens materiam est magnus: omne corpus naturale est magnus. geometria autem sic fillogizat. omne quantum est longum: omne magnus est quantum: igitur omne magnus est longum. illa igitur eadem passio quam physicus demonstrat de corpore naturali est illa eadem de qua geometria demonstrat aliam passionem: sed physicus et mathematicus non purus conveniunt tamen in subiecto quod in predicato conclusionis: sed non per idem medium. demonstrat enim per se figuram seu sphericitatem de luna per naturam lune mediate vel immediate. astrologus vero per effectum eius aut per aliam causam transcendentes naturam lune. sic enim physicus fillogizat. omne corpus naturale habens convexum uniformem est sphericum: sed luna est huiusmodi: igitur luna est spherica. astrologus autem sic fillogizat. omne corpus celeste equaliter distans a centro est sphericum: sed luna est huiusmodi: igitur luna est spherica.

Quarto notandum secundum Egidium quod philosophus et mathematicus conveniunt et differunt. conveniunt quidem: quia nullus eorum abstrahit quod sit a materia simpliciter. differunt vero: quia philosophus

non considerat quantitates sine materia quali et sensibili: mathematicus autem considerat quantitatem sine materia quali et sine materia sensibili. ubi enim est essentialis dependentia prioris ad suum posterius: non intelligitur posterius quin intelligatur prius: bene autem potest intelligi prius non intellecto posteriori: et quoniam materia precedit quantitates et quantitas qualitates sensibiles: quia sensibilis qualitas fundatur in materia mediate quantitate: ideo non intelligitur quantitas sine materia: sed bene sine materia sensibili. Istud non bene intelligo: quia materia est cognoscibilis per accidentia primo huius. et quantitas est per se cognoscibilis. de anima. igitur cognoscitur quantitas non cognita materia. nec est verum universaliter quod non cognoscatur posterius absque suo priori. cognoscitur enim. celum non cognita prima causa: et cognoscitur superficies non cognita linea: et cognoscitur linea non cognito puncto: igitur non cognoscatur posterius quin cognoscatur prius prioritate predicationis: tamen cognoscitur posterius absque priori prioritate causalitatis: sicut igitur metaphysicus cognoscit materiam absque quantitate: ita mathematicus cognoscit quantitatem absque materia. Dicendum igitur ut superius dictum est iuxta doctrinam commentatoris quod tres artifices nominati differunt isto modo: quia philosophus considerat de sole luna et stellis ut sunt corpora mobilia: et de magnitudine et figura ut sunt passionibus corporis naturalis in quantum sunt mobile: sed astrologus considerat de eis de eis et eo tamen quod sunt corpora celestia: et de magnitudine et figura ut sunt accidentia corporis celestis. geometria autem considerat de magnitudine et figura tamen secundum quod huius: et non ut sunt passionibus istius vel illius.

Sed dubitatur circa illas propositiones abstractivum non est medietas: quia dicit philosophus. et metaphysica. quod sicut res se habet ad effectum ad cognoscendum accidentia nominata non possunt esse sine corporibus naturalibus: igitur non possunt cognosci absque corporibus naturalibus: et per consequens abstrahentes illa a corporibus naturalibus mentuntur. Respondeo quod illa propositio est intelligenda secundum naturam et non secundum modum intelligendi nostrum: quia ut determinatum fuit in principio. noticia nostra contra procedit ab effectu ad causas et a posteriori ad suum prius: contra autem noticia nature procedit semper a causa ad effectum: et a priori ad suum posterius: ideo natura non posset cognoscere illa accidentia nisi cognosceret corpora naturalia si corpora naturalia sunt illis priora. Ille tamen modus argumenti non valet apud naturam: sicut neque apud nos: quod non sequitur. sicut res se habet ad effectum ita se habet ad cognoscendum apud naturam: sed non potest esse materia sine quantitate: igitur apud naturam non potest cognosci materia sine quantitate. illa enim propositio. sicut res se habet ad effectum ita se habet ad cognoscendum est sic intelligenda quod eo ordine quo res est: eo ordine cognoscitur a natura: ita quod priora prius cognoscuntur apud et posteriora posterius. Intelligendum tamen quod duplex est operatio intellectus secundum Aristotelem. de anima. videlicet prima et secunda. prima operatio intellectus est simplex intelligentia rei. secunda autem operatio est intelligentia compositionis et divisionis. abstrahere igitur lineam vel superficiem aut figuram a corpore sensibili per primam operationem intellectus non est mediocris: quia nemo mentitur intelligendo lineam vel superficiem aut figuram: non intelligendo corpus naturale vel sensibile: aut materiam immutabilem: sed abstrahere perfectum

De hisicorum.

Tex.
co. 19. dam operatione intellectus est mēiri. intelligēdo ali quod istoruz esse sine corpore naturali aut sensibili: talis abstractio non est mathematica de qua loquitur philosophus in linera. (Latet autē h.) Ex dictis in se cunda pclusionone et in respōsione ad motū reprehēdit phis platonicos ponētes ydeas di. eos latere ma thematicā abstrahi a sensibilibus fm cōsiderationez et non fm esse. probāt enī ista mathematica non sepa rari a sensibilibus fm rationē: sicut nec separat fm cō pdeale. naturalia vero dicebāt separari fm esse sicut se parātur fm rationē ponētes hominē cōmunē ydealē et equū cōmunē ydealē: cōtra quos arguit phs di. for me naturales sunt minus separabiles a materia q̄ for me mathematice: sed forme mathematice nō separant a materia fm esse: igitur nec forme naturales. patet cō sequentia cu3 maior. q2 forme naturales circūcernunt materiā cū non intelligant sine materia. v3. hō: equus: caro: sanguis: et huiusmodi. forme autēz mathematice nō circūcernūt materiā cu3 intelligant sine materia. s. punctus: linea: superficies: et figura. minor vero erat cō cessa ab illis. nō enī ponebāt ydeā figurarū nec nume roz: neq3 magnitudinū. ppter ordinē essentialēz reper tum in illis. volebāt enī q2 figure ita ordinate se ha bent q2 trigonū est prius tetragono: et tetragonū pri us ptagono: ideo vna figura est causa alterius: et ex hoc nō ponebāt ydeā figurarū. similiter binarius est essentialiter prius ternario: et causa eius ternarius est essentialiter prius quaternario et causa illi. Quapro pter nō fuit expediens ponere ydeā numeroz et cōse quēter nec magnitudinū ex quo linea superficies et cor pus habent ordinē essentialē inter se: et cōtinuā causali tatez prius supia suū: posterius. s. lune: supia superfi ciei: et superficiē supia corpus. dixerūt enī q2 sufficit ordo et causalitas repiblis in figuris numeris et ma gnitudinibus ad hoc q2 possent diffiniri et esse sciētiā illoz absq3 eo q2 ponerentur ydeae separate illozū cause existētes. Legeliterā. (Latet autē hoc). s. abstra ctio fm rationē et nō fm esse (facientes et ydeas dicen tes). v3. platonicos (phis enī abstrahūt) a materia sensibili (cū minus sint abstracta mathematicis).

Notandum fm cōmentatozē cōmē to. 19. q2 manifestū ē q2 quicquid separat in esse separat ratione et nō cōuertit hoc dictū est ppter formas mathematicas que sepa rantur fm rationez et nō fm esse cū nunq3 sint sine ma teria sensibili: igitur habent eandē rationem.

Sed dubitatur ppter primā par tem cōmēti: quia duo boies separātur fm esse: et non fm rationē cū ea dem sit diffinitio omniū hominū sicut eadez est speci es specialissima. Respondetur q2 sicut due species ppter diffinitionē et rationez generis habent pprias diffinitiones et rationes: ita duo indiuidua speciei hu mane aut alterius speciei ppter rationē speciei habent p prias rationes indiuiduales sicut habent pprias for mas et pprias materias: neq3 per rationē semp est in telligēda diffinitio cū quālibet formā phis volēt rati ones vt ex suis scripturis ē manifestū. (Siet autē.) **Tex.**
co. 19. dia cōclusio. forme naturales differūt a formis mathe maticis. pbatur. forme naturales diffiniunt per mo tūz vel per materiā sensibilibē: s3 forme mathematice nō diffiniunt per motū nec per mām sensibilibē: igitur et. q̄li ber pars antecedētis est nota inductiue. nā par et ipar: rectū et curuū que sunt accidētia mathematica aut nu

mer? linea et figura q̄ sunt subia illoz nō diffiniuntur per materiā sensibilibē neq3 per motū: caro autē et os et homo que dicunt formas naturales nō diffiniunt sine motū et materia sensibili. generalit̄ enī quelibet forma naturalis diffinit sicut limitas in cuius diffinitōe ne cessario ponit materia sensibilibis. v3. nasus: et nō diffini tur sicut curuitas in cuius diffinitōe nō ponit materia sensibilibis. Potest igit totū aīo sic argui. diffinitio formarū naturalū est sicut diffinitio simi: et diffinitio formarū mathematicarū est sicut diffinitio curui: sed i diffinitione simi cadit materia sensibilibis et in diffinitio ne curui nō cadit materia sensibilibis: igitur forme natu rales diffiniunt per materiā sensibilibes: et forme mathe maticae nō diffiniunt per materiā sensibilibes. Et li. (Siet autē vtiq3 hoc manifestū). s. q2 forme naturales sunt minus separabiles q2 mathematicae: et psequēter differ unt ab illis (si quis vrozūq3). s. naturalū et mathe maticarū (tentauerit dicere terminos). i. diffinitiones: (et ipsozū) naturalū et mathematicarū (et accidētiū) eorūdē (impar quidezen et par et rectū et curuū: adhuc autē et numerus et linea et figura sine motu sunt: caro autē et os et homo nō sunt: sed sicut naris sima: sed nō sicut curuū dicitur.)

Notandum primo fm cōmentatozē cōmēto. 19. q2 manifestū est p se: quoniam cū diffiniuimus parēz vel imparēz: vniuersaliter numēz et accidētia numeri: et similiter ma gnitudines: et accidētia illorū nō apparebit mā in diffi nitione eorūz que est causa transmutationis. vnde nu merus sic diffinitur. numerus est multitudo ex vnitati bus aggregata. par est numerus diuisibilis in duas partes nō comunicātes equales. ipar ē numerus non diuisibilis in duas ptes icōcātes eqles. linea vō ē lō gitudō sine latitudine et pfunditate. rectū est illud cui mediū nō discrepat ab extremis. curuū est illud cuius mediū discrepat ab extremis. figura autē est illud quod termino vel terminis claudit. Et cetera q2 in nulla istarum diffinitionūz ponitur materia trāsmutabilis: s3 ponat alia materiā intelligibilis vel rationis.

Secundo notandū fm cōmentatozē eo dem cōmēto q2 cū diffiniu mus carnē et os et alia naturalia statim apparebit ma teria in diffinitione eorūz: et vniuersaliter accidētia natu ralia nō mathematica sicut curuitas et alia: et induxit exēplū de similitate: q2 manifestū est q2 in diffinitione eius accipitur nasus cuius diffinitio est nasus ca uis. in cauitate autē nō apparet materia. cauitas enim depresso est superficiē. Ex isto cōmēto apparet q2 ali qua accidētia naturalia sunt mathematica vt linea su perficiēs et figura que sunt corpōz a natura: et aliqua accidētia naturalia nō sunt mathematica vt caliditas et frigiditas: albedo et nigredo. cū ergo dicat in cōclu sione q2 forme naturales differūt a mathematicis: lo quoz de formis circūcēnētibus materiā sensibilem. Item cū dicat cōmētoz: simitas est nasus cauis: ac cipit cōmētoz abstractū pro cōcreto isto modo. sim? est nasus cauis: qm in abstracto sic diffinitur. simitas est nasus cauitas vbiā p3 species diffiniri per materiā sensibilibē et nō suūz gen? subalternū. ppinquū ex quo cauitas est genus simitatis. Item ex vltima parte cō menti sequit q2 sicut cauitas est genus simitatis: ita cur uitas est genus cauitatis cū oīs cauitas sit curuitas et non eōtra. cauitas enī est depresso superficiē: aliqua curuitas est supelatio superficiē. cauitas ergo nō dici

Liber secundus

tur nisi de superficie iuerfa: sed curuitas dicitur tam de superficie euerfa q̄ inuerfa: ideo diffinitio cautatez per suū genus o3 dicitur. cautitas est curuitas depressa seu curuitas iuerfa. aequalitas autē nā ē cautitas eleuata seu curuitas euerfa. ¶ Dubitat cōtra litterā: q2 pbs pōnit differētiā inter naturalia et mathematica: ex eo q2 naturalia diffiniunt per motū: et mathematica nō diffiniunt per motū cū locus et color sint forme nāles et nō diffiniunt p motū. dicit. n. 4. phyco 22 q locus est vltimuz corpis cōtinētis locatū: et i lib. de sensu et sensato. q color est extremitas p̄p̄tuit in corpe terminato: vbi p3 i nulla istarū diffinitionū poni motū. mathematici autē diffiniunt circulū et q est figura a cuius cētro ad circūferētiā oēs linee ducte sunt equales: et q angulus rectus est ille qui cōiungit ex linea dyametrat cadēte sup lineā rectā: in quibz diffinitionibus ponunt termini significantes motū. s. ducere et cadere. ¶ Rōndetur q phis nō intelligit o3 diffinitionē naturālē dari p terminū significante motū: sed p terminū significante mām sensibīlē habēte respectū ad motū. p quāto est natura vel icludens nām. ideo cū in diffinitione loci aut coloris ponit corpus exprimit terminus significans materiā sensibīlē: scū tale corpus sit cōpositū nāle p dicamētū sube. Et si mathematici diffiniunt p terminū ipōitātē motū: nō tñ cōsiderāt illū sub rōne motus: sed tñ vt p illū possint exprimere cōditionē diffinitū. sicut enī cōcipiūt rem ita diffiniūt. cōcipiūt. n. ab ipso motu et mā sensibīlē: ita diffiniūt nō habēdo respectū ad aliq̄d illoz. econtra autē phycus diffinit p materiā sensibīlē habēdo respectum ad motū: q2 sic cōcipit formas nāles. (Demonstratur autē) Quarta cōclusio. sciētie nāles differunt a sciētiis mathematicis. ista pclusio sequit ex scōa et tertia cōclusionibz. si enī cōsideratiōes sūt diuerse et obiecta sunt diuersa o3 sciētiās eē diuersas. habitus enim distinguuntur ex actibz et obiectis vt colligit a pho. 2. ethico 22. tñ i speciali arguit sic. quelibet scia nō abstracta differt a scia abstracta: s. scie naturales sūt nō abstracte et mathematice abstracte: igit. 22. p3 nā cū prima et vltima pte aūt. et scōa arguit. v3. q scie naturales sunt nō abstracte: q2 sciētie mē. s. p̄p̄tuitas: musica: et astrologia sūt nō abstracte: igit a fortiori et naturales sunt nō abstracte. p3 p̄na. q2 sciētie medie sūt magis p̄p̄tuit q mathematice. aūt declarat ex differētiā mathematicarū scia 22 cū mediis que p̄trario mō se habēt qm geometria incipit a nō abstracto et terminat ad abstractū. p̄p̄tuitas vero incipit ab abstracto: et terminatur ad nō abstractū. incipit enī geometria a linea phica sed nō cōsiderat illā vt phica est sed tñ vt linea. p̄p̄tuitas vero incipit a linea: s. nō cōsiderat eā vt linea ē sed vt phica et nālis. L. li. (Demonstratur autē) Sciētiās nāles eē nō abstractas et p̄nter differe a mathematicis (et que magis sunt phica q mathematica p̄p̄tuitas et armonica. s. musica (et astrologia: p̄lo autē quodāmodo se habēt cū geometria. geometria quidē enī de linea phica intēdit: s. nō inq̄tū est phica sed p̄p̄tuitas. mathematica quidē lineā sed nō inq̄tū mathematica: sed inq̄tū est phica.

Notandum primo fm cōmētatorē cōmētō. 20. q. notanter Aristo. dicit quodā mō: q2 illa que sunt in cōtraria dīpōsiōe simpliciter geometrie sūt dīfōnes sciētie naturalis. geometria enī cōsiderat de magnitudinibus abstractis a mā: naturalis vero cōsiderat de eis f3 q sūt in materia. p̄p̄tuitas cōsiderat de eis i dīpōne media

inter illas duas cōsiderationes. nō enī cōsiderat de linea fm q linea est. simplr vt geometria: nec fm q linea est lignea aut aerea vt naturalis: sed fm q ē visualis. istud. n. esse est mediū inter nālez et mathematicū: et fīr musicus cōsiderat de. p̄p̄tuitas. n. numerālibz nō fm q sunt p̄p̄tuitas numerāles: sed fm q sūt sonorum sensibīlū. istud cōmētū est satis clarū. s. q cōsideratio geometrica et phica simplr opponūt: sicut simplr o pponunt simplr abstractū: q2 est geometrie: et simplr nō abstractū: q2 est phici. cōsideratio autē p̄p̄tuitas p̄trariatur quodāmodo cōsideratiōi geometrice cū hec nō sit simplr abstracta: nec simplr nō abstracta: s3 partim abstracta: et partim nō abstracta cū p̄p̄tuitas cōsideret lineā: nō inq̄tū linea est: nec inq̄tū terminus corporis nālis: s3 inq̄tū linea visualis. i. inq̄tū p eā fit visio.

Sed dubitatur abstractū nō non abstractū sūt contradictoria: sed p̄tradiatio est oppositiō: cui nō est dāre mediū p Aristo. primo postērio 22. igit iter cōsideratiōne mathematica et naturalē nō dāt mediū. ¶ Rōndetur q2 abstractū et nō abstractū sūt p̄tradiatio: nō tñ p̄tradiat illa simplr abstractū et simplr nō abstractū: s3 se habēt mō cōtrario: iō dāt aliquid de quo nō dicit aliq̄d illoz: sed medio mō. v3. q nec ē simplr abstractū nec simplr nō abstractū: sic ē albū et nō albū sūt dīctio: ita iter q nō dāt mediū: s3 simplr albū et simplr nō albū nō p̄tradiant sed p̄trariant: inter que dāt mediū: q2 aliquid est q2 nec est simplr album nec simpliciter nō albū: sed medio mō. v3. partim albū et partim nō nō albū: quare et.

Secundo notādū fm cōmētatorē cōdē cō. q. cūz Aristo. dicit q p̄p̄tuitas cōsiderat de linea mathematica nō f3 q est mathematica: sed fm q est nālis: nō debes intelligere q p̄p̄tuitas eius est cōsideratio naturalis: s3 intēdeb at q cōsideratio eius est. p̄p̄tuitas cōsideratiōis naturalis. Ex quo cōmētō videt sequi sciētiās medias eē magis naturales q mathematicas.

Contra p̄dicta arguit et primo q p̄p̄tuitas musica et astrologia nō sunt sciētie medie: sed extreme: q2 intellectus p̄lus negotiatur circa naturalia q̄ circa mathematicalia: et p̄lus circa mathematicalia q̄ musicalia et astronomica cū iste sciētie tanq̄ subalternate p̄supponāt subalternates in quibus p̄bātur principiā illarū. ¶ Scōo arguit q iste sciētie sunt magis mathematice q naturales: q2 numerant iter mathematicas. cū enī querit quot sunt sciētie mathematice. rñ dēt q quinqz. v3. geometria: arismetica: p̄p̄tuitas: musica: et astrologia: et ista videt sentire phus primo postērio 22. ¶ Ad primū dicit q p̄p̄tuitas musica et astrologia dicunt sciētie medie ex eo q2 subiecta illarū sunt media inter terminos naturales et mathematicos: nō quidē per abnegatiōē sed p participationē. nā subiectū p̄p̄tuitas est linea visualis: et subiectū musicę sonorum: et subiectū astrologie corpus celeste. cōstat autē q linea numerus et corpus sunt termini mathematici: visus autē sonus et celū sunt termini naturales. Et ex hoc iste sciētie dicunt partim naturales et partim mathematice. s. rōne subiecti p̄p̄tuitas naturalis et mathematico: et p̄nter rōne cōsideratiōis q2 incipiūt ab abstracto et terminant ad nō abstractū. i. dīp̄tuitas. n. a linea numero et corpe que sunt abstracta: et terminant ad visū sonū et celū que sunt nō abstracta. Dicit igitur ad argumētū q cōsideratio p̄p̄tuitas

Phisicorum.

musica vel astrologia est media pparatione ad p-
deratione phyca & mathematica: sed e extrema p ppa-
ratione ad opus intellectus eo q intellectus ut dicitur est
prius negotiat circa mathematica q pspetua musi-
ca vel astrologia & prius circa phyca q mathematica.
Ad scdm dicit q scie medie snt magis nales q ma-
thematice qdrupticirone. Primo rone euidete q no e
maior q euidete nalis: qm pto in demostratioe nun-
qua est euidetior q copulatiua pmissa: & nunq aliq
copulatiua est euidetior q p pmin euidetior: ut p indu-
ctiue copulatiua eni est ptinges & dubia: cui vna p
est neta vel scita: & alia ptinges vel dubia: cui igit scien-
tie medie subalternent scientis mathematicis & natura-
libus: o3 q euidetia mediaru no sit maior q euidetia
pposita ex mathematica & naturalis: igit euidetia mathe-
matica est maior q naturalis: igit tota euidetia pposi-
ta no est maior q naturalis: & p pns euidetia sciarum
mediaru no est tata sicut mathematica: p3 est tata p-
esse sic naturalis: aut minor: & p pns euidetia sciaz me-
diaru est ppinquior euidete naturali q mathematici-
ce. Secdo dicant scie medie magis naturales q ma-
thematice rone finis. vnu qd q eni denoiatur a fine ut
colligit a pbo. & meta. & 3. de aia: scie eni dicunt pra-
ctice vel speculatiue rone finis: s3 finis ad q terminant
scie medie est nale & no mathematicu: cu3 sit no abstra-
ctus. s. visus sonus aut celus: igit r. Tercio rone co-
siderationis q ppinquior est pderatioi naturali. linea
eni ordine nature prius est q sit terminus corpis nalis
& prius est terminus corpis nalis q sit visualis: & eode
ordine se habet pderatioes iute. pstat aut media e-
e ppinquior pderationi naturali q geometrica.
Quarto rone determinatiois: qm pderatio me-
dia est coposita ex pderatioe mathematica tanq de-
terminabili: & phyca tanq determinatioe. vñ hō alb
rone determinatiois magis est de pderatioe quali-
tatis q substantie pderatio media est magis phyca q
mathematica. cu3 semp determinabile sit mathematicus
& determinas sit nale: vt p inductiue. Qdōm igit ad
argumentu q ideo scie medie pnumerant mathemati-
cis: q2 modus pcededi & demostradi in illis e magis
mathematicus q nalis: aut q2 tales scie imediate ad-
funt post scias mathematicas: & cōmuniter docentur
cum scientis mathematicis.

Ex.
co. i.

formā sine mā nec ecōtra. Secda pto. ad phyca pūnet
pderare de mā & forma ibi. (Si autē ars.) Tercia cō-
clusio. ad quēlibet phyca pūnet pderare de forma
ibi. (Qm & faciūt artes.) Quarta pto. ad quēz phy-
cū pūnet pderare de for. ibi. (Ampli. eo3.) Pcia
pcto arg. sic. nā dī de mā & for. s3 nullus artifex pde-
rat vna nāz qn pderat reliquā & ē igit nulls artifex

pderat formā sine mā nec ecōtra. p3 pna cū pcia par-
te aitis ex. & c. hui. pimi tractamus: & scda declaraf
qualis est cōsideratio simitalis est pderatio nature:
s3 nullus artifex cōsideras simū pderat vñ sine alio
v3. similitate absq3 naso vel ecōtra: igit nulls artifex
pimo cōsideras nāz pderat vñ naturā sine alia. v3
formā sine mā vel ecōtra. p3 pna cū minori. & maior e
sufficiēs siliudo: q2 sicut simū significat similitatē & cir-
cūcūrit nasuzita natura significat formā & circūcūrit
materiā: l. e. li. (Qm aut natura dupl. est spēs.) i. for-
ma & mā sicut vñq3 si de simo quid sit itēdim. & sic cō-
siderādū est de natura (quare neq3 sine mā huiusmo-
di). s. nāli erit cōsideratio forme nalis: neq3 fm materi-
am nñ. ois ergo pderatio nature est fm formaz & ma-
teriā simul.

Notandum fm cōmetato rē cōmen-
to. i. q cōsideratio de
materia in respectu forme est pderatio naturalis & cō-
sideratio de illa fm q est vñ enū est cōsideratio pri-
mi pbi. oportet naturā cōsiderare de forma fm q e
in materia: & non fm q est forma m: & cōsiderare de
materia fm q est subm forme no in illa per se. De ma-
teria igit cōsiderat taz phyca & mathematicus s3 no
eode3 modo: neq3 fm eadem pderata. cōsiderat enī
phyca materiā p respectu ad formā formādo. pposi-
tiones: & rum pderata includūt formā ut q materia e
trāsmutabilis ad formā: & q mā no potest denudari a
forma: & q materia nullā formā de se habz. metaphi-
sicus aut cōsiderat materiā p respectu ad ens & ad vis-
ferētiās entis formādo p pces i quib3 pderat ens vel
ofia entis ut q mēst ens: & q mēst potētia & q ma-
teria est substantia & no accidēs. Qdōm igit de for-
ma q ambo cōsiderat formā sed no eode3 modo: quia
phyca cōsiderat formā ut est in materia formādo. p
positioes: quarum pderata includunt materiā ut for-
ma generatur in materia & corrumpitur in materia: &
no potest esse sine materia. metaphisicus vero cōside-
rat formā absolute fm pderata trāscendētia & diu-
sua entis ut q forme est ens & actus & no potētia:
& q est substantia & no accidēs ut ecōtra. (Et enī taz.)

Ex.
co. i.

Quoniam

autē nā dupl. Ista
est scda pars hui. ca-
pituli in q pbi mani-
festat ad quē artifex
spectat pderare de
nā postq posuit dis-
cretiā iter mathema-
ticū & nāle ponendo
q2 uo3 pderatioes: qua-
ru3 prima est ista. nul-
lus artifex cōsiderat
formā sine mā nec ecōtra. Secda pto. ad phyca pūnet
pderare de mā & forma ibi. (Si autē ars.) Tercia cō-
clusio. ad quēlibet phyca pūnet pderare de forma
ibi. (Qm & faciūt artes.) Quarta pto. ad quēz phy-
cū pūnet pderare de for. ibi. (Ampli. eo3.) Pcia
pcto arg. sic. nā dī de mā & for. s3 nullus artifex pde-
rat vna nāz qn pderat reliquā & ē igit nulls artifex

Liber secundus.

pare est de materia ⁊ non de forma fm illos. ⁊ c. Et enim iā ⁊ de hoc dubitabit aliqꝫ pꝛimo (qm̃ dicitur nature sunt) scꝫ materia ⁊ forma (de qua ⁊ pꝛifica vtrqꝫ dealteratur (aut de vtriqꝫ) fm dubiū ⁊ si si vtrqꝫ ⁊ circa vtrqꝫ ⁊ pꝛifica (vtrū igit̃ eiꝫ dē sit) pꝛte pꝛie pꝛcedere de vtrqꝫ (aut alteri) ⁊ alteri pꝛis (vtrqꝫ cognoscere in antiquos qdē igit̃ aspiciēdū dē naturae esse materiae) nū sic qꝫ nō forme (ex pꝛte quedā em̃ pua empeno. ⁊ democi. spēm). i. forma ⁊ qꝫ aliqd̃ est esse) idēst diffinitionē (reteruare)

Notandum q̄ prima conclusio quia est
negativa nō solui aliquid
istaz questionū expressse sed oēs soluiunt in conclusio-
nibus sequēb⁹ manifestādo ita eundē p̄m q̄ eandē
parē p̄bice considerāre de materia ⁊ forma ⁊ nō esse li-
mile de metaphisico ⁊ mathematico q̄ metaphisico con-
siderat q̄ quantitā p̄mua ⁊ discreta sed nō eadē metho-
dica, geometria enī considerat de quantitā cōtinua
et nō de quantitā discreta: cōtra arithmetica cōsiderat
de quantitā discreta scy de numero et nō de quantitāte
cōtinua. (Si autē ars.) Secūda conclusio. Ad p̄bificum
p̄mter considerāre de materia et forma: p̄batur dupp̄ter.
p̄mo sic: Sicute habet ars ad artificialia ita scientia
naturalis ad naturalia: sed eiusdē fidei enī considerāre
formā ⁊ materiā Ars enī imitat naturā in q̄ntū potest
vsqz ad certū terminū: igit eiusdē fidei naturalis ē cō-
siderāre materiā et formā. patet consequē: ita cū malo-
ri a sufficiēti similitudine quia ars est habit⁹ practice et
scientia nō habet⁹ speculatiu⁹: qui habet⁹ mō consumi-
liti habere vidēt circa sua obiecta. mīno⁹ vero oecle-
ratur induciē: nā medicina quia est quedā ars habet
considerāre materiā et formā nō tamē vniuersaliter
sed vsqz ad certū terminū: igit vsus medici fit p̄siderare sa-
nitatē quē est forma ⁊ colerā ac p̄blegia q̄ sūt mate-
ria p̄p̄inqua sanitatis. Similiter vsus edificatoris ē
p̄siderare formā domus ⁊ etiam lateres ⁊ ligna quē sūt
materia p̄p̄inqua domus. ⁊ ita est de alijs artib⁹. Et
notat⁹ oīes vsqz ad certū terminū quia nulla ars cōfi-
derat materiā p̄mā sed solum materiā p̄p̄inquā: de
p̄siderat materiā vsqz ad certū terminū circa materiāz
p̄mā. I. e. si autē ars imitatur naturā eiusdē autem
scientie practice quē est ars: est cognoscentē speciem ⁊ ma-
teriam vsqz ad hoc). i. vsqz ad certum terminū (veme-
dicina sanitatē ⁊ colerā ⁊ p̄blegia in quibus est san-
itas, similiter a nē ⁊ edificatoris est) considerāre (speci-
em domus ⁊ materiā qm̄ lateres ⁊ ligna sunt: simili-
ter autē ⁊ in alijs) artibus. (⁊ p̄sice vsqz erit cognosce-
re vtrasqz naturas scy materiā ⁊ formā.

¶ Notandum primo fm cōmētia cōmēti
a similat nature in hoc 2 consideratio naturalis 3 con
uenire in hoc actioni nature adeo q illud 3 est notū
apud ipm ē notū apud naturā 3 est artifer rez nat
raliū:quare manifestū est ut vnus scientie est scire has
duas naturas. 2. Duas similitudines pontibz cōmē
tatoz quaz prima est inter artē 7 naturā : qm sicut ar
pducit artificiales 3 prius cognoscit materiā 7 for
mam artificialiū ita natura . pducit naturales 7 pri
us cognoscit materiā 7 formā naturalīū. Secūda simi
litudō est inter 3 sideratiōnē naturalis 7 actionē natu
re:quia sicut actio nature nō potest esse circa materiā
7 nō circa for mā nec econtra: 3 sideratiō naturālis
nō potest esse circa materiā quin sit circa for mā 7 econ
tra. Intēdēdū quē cōmētiō ista rationē: sicut se habet

actio nature ad materia ⁊ forma ita ⁊ consideratio naturalis. sed nō potest esse actio nature absq; materia ⁊ forma; siq; nō pōt esse cōsideratio naturalis absq; materia ⁊ forma.

Plotandus secūdo sūm cōmentatoz
eodē cōmēto q' (non de
bet intelligere q' debes scire formā simpliciter et
materiā ad aliquē terminū sicut accidit hoc in aliqui-
bus artificijs alijs qm accidit hoc artificijs q sunt rez
particulariū. Si autē est hic aliqua ars cōis omib' ar-
tificijs necesse est vīsa ars pueniat ad vltimā subiecta
et q' quādmodū si est hic sciētia naturalis cōmūis
omībus naturalib' necesse est ipsā ad puenire ad subie-
ctū vltimū entū naturalū et formā eoꝝ vltimā. Ista
est diff. rēta q' ponit cōmētoz inter artem et sciētia
am naturalē quā sciētia naturalis cōsiderat materiā
am tā propinquā q' remotā: ars vero nō cōsiderat nisi
materiā propinquā: et ratio est ista: quia si dīctum ars
cōmūis omībus artificialib' ipsā cōsideraret subiectū
cōmune omībus artificialib' sed nulla est ars cōmūis
omībus artificialib' v' patet sed nū particulariter rerum
particulariū: ideo nulla ars cōsiderat subiectū remotū
sed tantū propinquū et particularē sed quia est vna sci-
entia naturalis cōmūis omībus naturalib' scilicet
hui' physico: ideo sciētia naturalis cōsiderat non tā-
tum subiectū propinquū et propinquū ēū particulare sed
etiam subiectū remotū ac cōmune et vniuersale. huius-
modi autē ē prima materia que est cōmūis omībus natu-
ralib'us. C' Similiter dicatur de formis: nulla ars
cōsiderat nisi formā particulare et propiā: sciētia au-
tē naturalis cōsiderat formā propiā et cōmūē
tam propinquā q' remotā: hoc est vltimā forma que
est deus que dicitur forma vniuersalis omībus natu-
ralib'us: sicut prima materia est subiectū vniuersale oī-
bus naturalib'.

Notandum tercio fm cōmēntato 23
eodem cōmēnio aucte
nam dixisse q̄ (naturalis nō loquitur nisi de materia
propria ⁊ de p̄ima materia non cōsiderat nisi p̄im⁹
philosophos ⁊ peccant: cum em̄ audiuit in posteriori
bus q̄ nullus artifex dēmonstrat causas subiecti de
quo considerat: quia si demonstraret ea per res p̄io
res illis causas tunc illi res erunt de genere superioris:
quia illa declaratio erit de alia arte superioris: quē cōsi
derat de genere cōtinentē subiectum illius artis ⁊ cum
hoc audiuit estimauit hoc esse impossibile in trib⁹ mo
dis demonstrationis scilicet in demonstratione simplici
ter ⁊ in demonstratione quia: in demonstratiōe p̄o
pter quid.) Istud vltimū potest exponi dicendo q̄ cō
mēntator intelligit per demonstrationē simpliciter de
monstrationē vniuersalē ⁊ per demonstrationē p̄o
pter quid demonstrationē particulare ⁊ per demonstrati
ōnē q̄ demonstrationē ab effectu ad causā seu a causa
remota ad effectū ⁊ nō sicut dixit burle⁹ q̄ cōmēntator
per demonstrationē p̄pter quid intelligit oēm demonstrati
ōnē p̄cedentē per causas immediatā. ⁊ per demonstrati
ōnē simpliciter intelligit demonstrationē postpositā s̄z
aggregatē in se omnia genera causarū: aut postpositū
genus causarū: quia cū omnis demonstratio simpliciter
sit isto modo demonstratio p̄pter quid licet nō cōtra:
illi nō essent p̄p̄teriores modi demonstrationis sed s̄z
fecisset dicere illud esse impossibile in duobus modis
seu generibus demonstrationis v3 quia ⁊ p̄o p̄ter qd:
surtia processum aristotelis p̄mo posteriori.

Sed aduertendum

capio secundi posteriori ponit quatuor questiones: duas simplices videlicet sic est et quid est quia versant circa propositionem de secundo adiacente: et duas compositas videlicet quia est et propter quid est quia versantur circa propositionem de tertio adiacente: quarum questio tres terminatur per demonstrationem videlicet si est quia est et propter quid est: sed questio quid est terminatur per definitionem: Dico igitur quod commentator et auicenna per demonstrationem simpliciter aut simpliciter intelligunt demonstrationem terminare quodam si est: que dicitur quod simpliciter per quam demonstrat prima maiorem esse et primum motorem esse. et per demonstrationem propter quod intelligunt omnem demonstrationem terminare quodam propter quod et per demonstrationem quod est omnem demonstrationem terminare quodam quod est. aliqui tamen demonstrationem quod est accipit large et includit demonstrationem si est iuxta doctrinam aristotelis. non ponens prius postea nisi duo genera demonstrationum: videlicet quod et propter quod. Istud modo patet tria esse genera demonstrationum: scilicet loquendo de secundo large loquendo. Motus ergo auicenne fuit istud secundum commentatorem si principia seu cause subiecti alicuius artis demonstrationem necessario illud est per prius: sed illa prius pertinet ad sciam superiorem: igitur scia demonstrans principia seu causas illius subiecti est scia superior et non illa cuius subiecti principia demonstrationem esse: et hoc volebat auicenna quod sic ars non considerat subiecti esse sed tamen subiectum. proprium: ita naturalis scia considerat tamen maiorem propinquam et non maiorem remotam que est prima materia ista sit principium et causa subiecti naturalis scie quod dicitur esse compositum mobile sensibile vel naturale. Istud motus excludit commentator dicens. (Et hoc non est ita: non enim est hoc impossibile nisi in demonstratione simpliciter et in demonstratione. propter quod in demonstratione autem quod non est hoc impossibile sicut fecit aristoteles in demonstratione per materiam et primi motoris in hoc libro 10.) Nulla ergo scientia potest demonstrare suum subiectum neque causas sui subiecti a priori: videlicet demonstrationem simpliciter aut propter quod: si bene a posteriori demonstrationem quod sicut fecit aristoteles. prius philosophus de demonstratione primam materiam esse. et philosophus. primum motorem esse. Et sequitur in commento (Cum autem causa subiecti artis habuerint causas priores tunc demonstratio illarum causarum esset per demonstrationem simpliciter in arte pertineret illa ars et erit etiam per se generum in illa arte et totum hoc erit quod causa subiecti artis latuerint.) Cause igitur subiecti alicuius scie habentes causas priores possunt demonstrari a priori. propter quod per illas causas in scientia superior videlicet subalternata: et eadem causas possunt demonstrari a signo scilicet per effectum in eadem scia videlicet subalternata: et hoc contingit quod causa non sunt note: quod si sunt note frustra demonstrarent a priori in scia subalternata: aut a posteriori in scientia subalternata.

Notandum

quarto secundum commentatorem. eo de commento quod (si demonstratio fuerit ex accidentibus. proprius entis transmutabilis erit demonstratio naturalis: et si fuerit de accidentibus. proprius entis simpliciter erit demonstratio philosophica). I. metaphisica. entis transmutabilis accidit moveri et descendere: generari et corrumpi: nutriri augeri et diminui. entis autem simpliciter accidit accipere potentiam: causam causam: unum et multa: et omnia ista dicuntur accidentia. propria. Tunc igitur demonstratio naturalis quod procedit ex accidentibus. proprius entis transmutabilis. Et tunc est demonstratio metaphisica quod procedit ex accidentibus. proprius entis simpliciter. Et excludit commentatorem. eo de commento quod (prima materia non potest declarari esse proprie nisi per signum naturale: primum

autem motus impossibile est ut delectare esse nisi per signum naturale. via autem quod procedit auicenna est via loquentium: et sermo autem spiritus inuenit quod medium inter philosophicos et loquentes. (Vult ergo commentator quod nec materia prima neque primum motus potest demonstrari esse nisi per transmutationem et motum quod dicitur esse signum naturalis cum sint effectus reorum naturalium. auicenna autem procedit quod per viam loquentium. I. theologos. vnde sic arguebat: Si prima materia est primum motus est: sed prima materia est ex quo non procedit in infinitum in causis igitur primum motus est. Item si primum causatum est prima materia est: sed primum causatum est quod non procedit in infinitum in causis igitur prima materia est: et patet quod iste modus est impropius quod stat aliquod esse primum causatum et non esse primam materiam et aliquam esse primam causam et non primum motorem ex quo multa sunt genera causarum: quod igitur metaphisica mediat inter naturalem sciam et theologiam: iste modus procedendi est quod metaphisice: ideo dicit commentator auicenna inueniri quasi medium inter philosophicos et loquentes.

Sed dubitatur

quoniam sexto naturalium auicenna probat aiam esse que est causa corporis aiat quod est subiectum libri de anima: arguit enim sic: Videmus aliqua corpora nutriri et augeri et non ratione compositionis quod multa habent compositionem que non nutriunt neque augentur: igitur ratione anime: et per hoc anima est. Dicendum quod auicenna non dixit nullam sciam posse demonstrare causas sui subiecti aliquo modo quod cessisset naturalis sciam posse demonstrare aiam esse et primam materiam esse: et consequenter primum motorem esse a posteriori per viam transmutationis et motus: sed voluit nullam sciam posse demonstrare suum subiectum esse aut causas sui subiecti esse a priori videlicet demonstratione simpliciter nec demonstratione propter quid nec demonstratione quod per causam remotam: et hoc est verum. Ideo in hoc non recte contradicit ei commentator sed in alio quia voluit primum materiam esse et primum motorem esse posse demonstrari. propria a priori in metaphisica quod non est verum: quia ut dictum est per primam causam esse non proprie demonstratur primum motorem esse nec per primum causatum esse demonstratur proprie primam materiam esse. (Adhuc autem Textus. cuius causa.) Et secundo arguit philosophus ad candidum cor. 3. conclusionem sic: Eiusdem scientie est considerare finem et ea que sunt ad finem: sed forma est finis materie: ergo eiusdem scientie est considerare de forma et materia: sed ad philosophicum pertinet considerare de altero illo: igitur ad eundem philosophicum pertinet considerare de viroque scilicet de materia et forma: patet quodlibet istarum consequentiarum cum qua libet parte antecedentis preter illam: forma est finis materie: que sic arguitur: Omne ultimum motus habens rationem boni est finis: sed forma est ultimum motus habens rationem boni: igitur forma est finis et consequenter finis materie cum materia non appetat illud motum nisi propter formam: patet consequentia cum minore: quia forma est terminus generationis et motus continui alterationis existens in materia. et quod habeat rationem boni manifestum est quia appetit et desideratur a materia maiorem autem est nota inductiue in cuius subiecto notat per ponitur illa particula habens rationem boni: quia non esse ultimum motus est finis: motus enim est ultimum motus et tamen non est finis. Propterea deridendus est poeta dicens motum esse finem hominis: sic arguebat: Omne ultimum hominis est finis hominis: sed motus est ultimum hominis: igitur motus est finis hominis. patet enim quod maior est saltem cum non esse ultimum sit finis sed tamen ultimum operum seu bonorum rationem boni: motus autem non est optimum nec habet rationem boni

Liber secundus.

enim sit priuatio boni scz vite. l.eli. Adhuc autem cui⁹
 causa sit r fine eiusde⁹ scilicet est considerare r qñqñ sit
 (ppier hoc) l. ppier finem (natura aut) que est forma
 nis est materie r est illud (cui⁹ causi⁹) mor⁹ materie (q
 rñ em cōtinui motus existētiū ē aliqd finis illi⁹ (mo⁹
 tus) illaz rez (hoc vltimū ē) q est finis mor⁹ r cui⁹
 causa sit ille mor⁹ (vñ r poeta derisioz apollus dice
 re) moriē ēē (hūc finē cui⁹ causi⁹ est hoc: vult em) pbi⁹
 cas (nō omī vltimū finē esse sed optimū). s. qd hz rati
 onē boni r qd est qz gratia cui⁹ fuit ea que finit.

Notandum fm comēta. cō. 23. q.
(mozs que est vltimū
distinguit ab vltimo qđ est finis: hoc qđ vltimū qđ est
finis est prima quies ad quā ventunt generata: mozs
autē venit post illud vltimū qđ est finis: ergo primū vlti-
timū ad qđ potest mori gnatiois ē finis.) Habet igit
gnāta duplex vltimū. s. positū et priuatiū. Vltimū
positū ē prima quies ad quā inclinant gnāta, Vlti-
mū autē priuatiū ē priuatiū et corruptio illi gnā. Ex
quo comēto sequit qđ nō sp quies ē priuatiū mori. Lo-
cus em nālis gnābilis et corruptibilis ē quies illoz et
quelibet qūtas pzia. infūmo ē quies elemētoz et felici-
tas. pñter est quies hoīs fm comētoz et: tñ nullum
sūto ē et priuatiū sed res positūa melioz qđ sit mori. nō
em inclinant gnāta in quēto ē et priuatiū sed in quē-
tē que ē positū et primū terminū mori: de qua quiete lo-
quit pbs secūdo de aia di. p quies ē sensibile p se, nul-
la em priuatiū pprie sit pta picipi p se sūti p accidē:

Lex.
16.24.

Lex.
cō. 3.

tanq̃ ppter nos oib⁹ que sūt) per artē) sumus enim et
nos quodāmodo ⁊ nos finis) oīm artificialiū cū om
nia artificialia fiant ppter nos.

Notandum fm comētoroz cōmēto
24. q. (finit dicit duobz)
modis aut sicut dicitur q forma est finis materie ⁊ il-
lud ad quod peruenit res est finis rei: aut sicut dicimus
q illud cui ⁊ res est finis rei ⁊ fm hoc dicitur q homo
est finis rei: creatur ppter fm. ¶ Intēdit comētoroz
dare hāc distinctionē q duplex est finis. s. trāsmutatiois
⁊ rei trāsmutatae. finis trāsmutatiois est intrinsecus finis
eo mō quo dicitur q forma ē ē finē materie. finis rei trāsmu-
tatae est finis extrinsecus eo mō quo dicitur q hominē ē
se finē alioz naturaliu gnabiliu ⁊ corruptibiliu: ⁊ tñ
istō mō nos sum⁹ finis artificialiu. ppterā dicit pbs
quodāmodo: ad veniendū q nos nō sum⁹ finis intrinse-
cus artificialiu s; tñ extrinsecus. (Duplr em.) ¶ Secū **Tex. 26.**
da distinctionē ista q duplex est finis artis v; antecēdes **24. et 25.**
⁊ subseqūes. Finis antecēdes ē ille q p̄cipit materie. fi-
nis aut subseqūes ē ille q p̄cipit forme. Que aut res sit
finis ⁊ quot modis dicat determinatū ē in libro meta-
ph. Et q duplex est finis sc; p̄cipis materie ⁊ p̄cipiens
forme necesse ē q due sint artes cognoscētes immediate
materiā ⁊ principātes. artes immediate cognoscētes mate-
riā sūt ille que opant circa mām v; factua in materie et
factua forme. artes aut principātes quas pbs vocat
architectas sūt ille que p̄cipiūt arti inferiori ⁊ submini-
strāti: nō tamē sunt equaliter principātes q vna ē p̄-
cipiens simplr sc; vsualis: ⁊ alia principās quodāmo
v; factua forme. ⁊ differūstē arte in hoc q vna im-
mediate p̄cipit forme sc; vsualis ⁊ alia immediate p̄cipit
materie v; factua forme. I. e. l. Duplr em ē id cui⁹ cau-
sa sit. i. finis (viciū est aut in his q de p̄ia p̄ia sunt)
idest metaphica (viciū est aut in principātes mām ⁊ cogno-
scentes artes) quaz vna ē (q vñt) m̄ ⁊ alia est (acti-
ua) forme ⁊ architectica) fm qd vñt ⁊ vsualis archi-
tectica q dāmmo dō ē i. p̄ia factua forme. differūt autē
fm q hoc qd ē species. i. forme (p̄ceptua ē architecti-
ca) cōstrue sic differūt autē vsualis simplr ⁊ vsualis
fm qd seu architectica simplr ⁊ architectica q dāmmo
(fm q h quidē) sc; simplr (architectica ē p̄ceptua sp̄ei
alia autē) v; architectica seu principās q dāmmo ē (i. a-
ctiua). i. p̄ceptua (materiet).

Notandum ¶ *fm comētorē cōmē. 25.*
 teria nō facietis cā sūt due vna est que vñt que nō fa-
 ciē formā neq; materiā sed p̄cipit illi q̄ est sub opari et
 ista dicitur geometria opatiua simplr p̄ncipalis sim-
 pliciter: secunda vero est quodāmodo vñs i. p̄cipit
 quodāmodo facit. Sicut qñ daf duplex astronomia
 2 duplex musica fm plm p̄mo posteriorē vs specu-
 latia 2 practica ita fm comētorē daf duplex geo-
 metria scz speculatiua que dirigit in scire. 2 practica q̄
 dirigit in opari: hoc itē est duplex: quedā est simpli-
 citer vñs 2 nō opēras formā nec materiā: 2 hec p̄n-
 cipalis simpliciter. 2 quedā est quodāmodo vtens et
 quodāmodo faciens 2 est minus principalis vt facit
 ua formā. Est enim aliquo modo facies p̄ q̄to indu-
 cit formā 2 quodāmodo vtens p̄ q̄to p̄cipit factiue
 materiē gubernatiua lgit nauis est geometria practica
 vtens simpliciter 2 simpliciter p̄ncipans. sed nauis
 ciua est vtens 2 p̄ncipans quodāmodo: 2 oīum
 tur ambe nō opantes mām sz bñ cognoscentes illā vs
 igitur q̄ quisq; sit nauis. (Subernator autē.) Istio
 60. 25.

De artificiorum

duab⁹ distinctionib⁹ premiffis pbatur illa minor v3
q³ ad quilibet artificem spectat p³iderare mām. nā cer-
tū est q³ ars factiua materie siue faciat eam simplr siue
opose cognoscit mām. ars etiā factiua forme p³gnoscit
mām q2 p³cipit materie. p³cipit em q³ia debet esse ligna
et q³iter debet disponi q2 nō esset nisi cognoscit mām.
Simitr ars vsualis cognoscit mām ex q³ vti mām. Suber-
nator em nauis vti tota naui et p³ter mām nauis ad de-
terminatos effect⁹ sciēs vñā mām et nō aliā eē vti et
sufficiē ad tales effect⁹. Cū arguit sic: Subernator na-
uis cognoscit formā nauis et formā themōis et ordiat
talē formā in determinata mām: igit cognoscit mām. Re-
sumat igit rō p³clufiōis hoc mō: Sicut se h3 ars ad ar-
tificialia ita scia nālis ad nālia: sed q³libet artifex cogno-
scit mām artificialē: igit q³libet nālis cognoscit mām nā-
lē: et p³ nō ad quilibet phisicū spectat cognoscere mām
et p³iderare de illa. Et li. Subernator aut⁹ nauis (q³lis
sit aliq³ spēs). i. forma (themōis cognoscit⁹ instituit)
illā formā in determinata mām igit cognoscit mām (ali⁹
aut⁹ sc3 factor materie vel forme) sicut ex q³ ligno et q³bus
motib⁹ erit nauis aut themon.

Notandum fm cōmētā. cōmētō. 25. q³ ari-
sto. (intēdit p totū hoc decla-
rare q³ mām ē nota i oib⁹ artib⁹ p³icipalib⁹ et nō p³icipa-
lib⁹ cū artes sint trib⁹ modis aut opas simplr aut vti
simplr aut vti quodā mō et opas alio mō et omēs
sciūt materiā.) Istā distinctio est supius declarata: qm
ars opas simplr ē factiua materie. et ars vti simplr
est illa q³ p³cipit forme et mē. Sed vti et opas quod
ammodo ē factiua forme: qm opas formā et vti mām
p³ aliū artificē p³ata. et q2 q³libet ista³ artū cognoscit
mām: iō ad quilibet artificē p³inet cognoscere mām. et
ita intēdebat aristo. p totū p³clū h³ tēte p³clufiōis in-
quit cōmētator. (In his qdē igit.) Et p³ dicit p³is
ponit differētiā inter artē et nām di. q³ ars facit mām
q³ formā: nā aut facit formā et nō mām q2 illa p³uppo-
nitur actiōi nature. Et li. In his igit q³ sūt fm artē nos
facim⁹ mām. ppter op³ sed in phisicis. i. mām a natura
perpetua et eterna.

Notandum fm cōmētā. cō. 25. q³ (nō
est differētia in hoc) scilz
in cognoscēdo (inter artē et nām: sed ars sicut facit for-
mā facit mām: nā aut facit formā nō mām cū sit existēs
q2 est eterna: et hoc sūt inuent⁹ in q³busdā artib⁹. i. q³ru3
mām est nālis: qm ars nō facit illā.) Intēdit cōmētator
q³ ars tñ dispositiua nō facit mām sc3 p³ trāsmutatiōez
ars at trāsmutās facit mām v3 ars facit dī latē aut vti3.

Sed dubitatur fm cōmētā. cō. 25. q³ (nō
mām p³ia vel de mām
secūda: si de mām p³ia ars nō facit illā sicut nec nā. Si d³
mām secūda nā facit illā sicut ars imo magis q³ ars qm
ars nō ē nisi cā p³ accidēs applicā actiū passiuo: aut
rem ouēs. phibēs: nā aut ē cā p³ se influēs in effectū. Di-
cendū q³ cōmētator nō loquit⁹ exp³se de prima mām vel
secūda sed de mām p³ia artis vel nature. Cū mām p³ia
est mām p³ia nature in cōi3 sit mām cōis istī et illī natu-
re. vti etiā ē mām p³ia phiale. p³stat aut artē facit suā
mām p³inqua et p³ia nō aut natura facit suā mām
p³ia et p³inqua cū sit ingnābilis et incorruptibilis
primo huius. Ecce ergo conuenient iam et different
am quaz ponit cōmētator: inter artē et naturam. Lōue
nūt qdē in cognoscēdo q2 tā ars q³ nā cognoscit mām
et formā. Differūt aut in op³ado q2 ars facit suā mām
et nā nō facit suā p³suppōit. (Ampli⁹ eo3.) Et Quar

Ex.
cō. 26.

ta p³clufiō. Ad quilibet phisicū p³inet p³iderare de for-
ma: p³at: ad quēcūq³ artificē p³inet p³iderare de vno
correlatiōe ad eundē p³inet p³iderare de alio: sed ad
quilibet phisicū p³inet p³iderare de correlatiōe forme
igit ad quilibet phisicū p³inet p³iderare de forma: ten3
p³ia cū maior eo q³ p³iderās de vno oppositōe3 ha-
bet p³iderare de alio. cōstat aut correlatiua eē opposi-
ta p³ aristo. In postp³dicamē. minor vero declarat ex co-
nā ad quilibet phisicū p³inet p³iderare de mām p³ertiaz
p³clufiōem: et mām refert ad formā cū sit ad aliqd. nā i alia
et in alia spē est alia et alia mām: igit mām diuer⁹ siue ex di-
uer⁹itate forme qd nō posset esse nisi esset ad aliqd et ef-
fet correlatiū forme. Et li. Ampli⁹ de numero (eo3
q³ sūt ad aliqd mām est: in alia em spē alia mām est) sed ad
quilibet phisicū p³inet p³iderare de mām: igit ad quē-
bet phisicū p³inet considerare de forma.

Notandum fm cōmētā. cō. 26. q³ ari-
sto. (intēdit declarare q³
oportet naturalē p³iderare de forma q2 p³iderat d³ mām
qm mām est de genere relatiōis: dicit em in respectu for-
me et sūt videt esse de forma. oportet igit consideramē
de mām p³iderare de forma: et p³iderat de forma p³ider-
rare de mām. Et etiā mām est. ppter formā: et oportet cōsi-
deramē de aliquo p³iderare de illo. ppter qd est.) Du-
as ratiōes facit cōmētator ad pbandū quilibet artifi-
cē p³iderare de forma. primo q2 mām et forma sūt de p³-
dicamēto relatiōis et sūt inuicē correlatiua: mō ad eun-
dē artificē spectat p³iderare vtrūq³ correlatiūo3. Se-
cūdo q2 cuiusdē artificis est p³iderare finē et ea que sunt
ad finē: sed mām est ppter formā tanq³ ppter finē: igitur
q³libet p³iderās mām habet p³iderare formā: sed q³lib⁹
phisic⁹ habet considerare materiā: igitur quilibet phisic⁹
habet considerare formam.

Sed dubitatur si mām est de p³-
dicamēto relatiōis
nō aut igit mām prima aut mām secūda: nō materia p³ia
q2 illa est p³ reductionē mām in p³dicamēto sube tanq³ p³-
cipiū illius p³dicamēti et nō est p³ se in aliquo p³dicamē-
to cū nō cōponat ex actu et potētia sed sit potētia tantū
primo phisico3. Nō etiā materia secūda q2 talis ē sub-
stantia de p³dicamēto substantie v3 caro sanguis lignū
et cuprū. Respōdet burle⁹ onp³tr: primo q³ materia dicit⁹
tur ad aliqd nō tanq³ aliqd p³ se de genere relatiōis
sed tanq³ aliqd: cui inest relatiō per se secūdo mō dicen-
di per se. hoc em est p³ se secūdo mō materia est ad for-
mā vel materia refert ad formā. Secundo q2 materia
pōt accipi vel p³ illo qd signat p³ hoc nomen materia:
vel p³ illo absoluto qd est altera pars cōpositi de quo
vere p³dicat⁹ hoc nomē materia. primo mō materia est
ad aliqd q2 ē aggregatū ex absoluto et respectiuo. se-
cūdo mō nō est ad aliqd p³ accidēs sicut hō vel lapis
cui accidit q³ sit subiectū relatiōis. Prima ratiō est du-
bia q2 si materia nō est de p³dicamēto relatiōis q2 sibi
inest relatiō p³ se que p³ se est de p³dicamēto relatiōis se-
quit⁹ hōiem et equū et oīa corpa p³dicamēti sube esse p³
se in p³dicamēto relatiōis: q2 cuilibet tali inest p³ se aliq³
relatiō faciēs secūdū modū dicēdi p³ se. hō em p³ se ē ma-
ior sua p³te: et equ⁹ ē duplus p³ se ad suā mediētātē et ce-
reb⁹ ē p³ se diu⁹ et ineq³le cordi et h³ scō mō dicēdi p³
se et. Et scōa respōsiō ē etiā dubia q2 tale aggregatū
ex absoluto et respectiuo nō est mām cū nō sit mām prima
nec mām secūda neq³ cū aliquo faciēs cōpositiōnē. Ideo
est dicendū q³ sicut scētia dicit⁹ duo vñū absolutū per
modū subiecti et vñū idē p³ modū forme a quo deno-

Liber secundus.

minas scilicet ratione cuius est de predicamento relationis per aristotelem in predicamento ita forma et materia dicuntur unum absolutum et unum respectu se habentem per modum forme ratione cuius materia et forma invicem referuntur et sunt per se in predicamento relationis. et si sepe procedit a materia et forma esse de predicamento sub illud est intelligendum in suppositione personalis vix illud quod est materia vel forma est de predicamento subiecti: sicut quod procedit a primo in predicamento scientia est de predicamento quantitatibus et locus de predicamento quantitatibus illud intelligitur in suppositione personalis vix illud quod est scientia est de predicamento quantitatibus et de prima specie: et illud quod est locus est de predicamento quantitatibus. Sicut igitur consideramus de scientia considerat de subiecti et contra: et consideramus de loco considerat de locato et contra: ratione mutue relationis. ita consideramus de materia considerat de forma et contra ratione comunitatis relationis: et quod philosophus non considerat materiam vel formam nisi respectu ideo non potest considerare de materia quin consideret de forma et contra. Argumentum tamen non valet de forma quoniam dicebat materia est de predicamento relationis: igitur materia prima vel secunda. sicut non sequitur animal est generis: igitur animal rationale vel irrationale est generis: a diuerso enim ad sua diuersitatem non valet argumentum in suppositione simplici: non procedo tamen quod materia prima et materia secunda est de predicamento relationis per se: sic nec simile equo nec dissimile homini: quod termini compositi non sunt per se in predicamento secundum philosophum in predicamento. secundum philosophum cometa. eodem modo quod (diuersa in forma diuersificant in materia diuersificant in materia propter diuersitatem in forma adeo quod materia animalium alia est a materia vegetabilium et materia hominis a materia aliarum specierum quod forme sunt alie.) Istud commentum exponitur burlesco dicitur quod duplex est materia scilicet alteratio et compositio. Materia alterationis est illa que est subiectum alterationis preceps generationis rei: et sic panis est materia sanguinis et vinum acetum et semine ex quo producit animal est materia illi. Materia compositionis est illa que est preceps ex qua cum forma componitur res. et talis materia est duplex. scilicet propequa et remota. verbi gratia: materia propequa hominis ut partes appropriate hominis. materia et pes. Dicitur ergo quod alia et in alia specie alia et alia materia alterationis. nam aliud est semine ex quo generatur homo et aliud est semine ex quo generatur equus. Similiter in alia et in alia specie est alia et alia materia compositionis. propequa: nam membra leonis sunt alia a membris hominis: tamen in diuersis speciebus est eadem materia compositionis remota et hoc simul secundum philosophum: scilicet cellule autem est eadem secundum numerum. Et ista distinctio bene exponatur textum quod comitum ex quo philosophus non spaliat loquitur de prima materia vel secunda sed de materia in comitum potest procedi quod sicut in alia et in alia specie est alia et alia materia secunda tamen compositio est alterationis: ita in diuersis speciebus est diuersa materia prima specie compositionis et alterationis: non quidem absolute sumpta sed respectu: quia non solum materia secunda dicitur ad aliquid sed etiam materia prima: sicut ergo fortis ut est albus et alteri? specie dei a platone ut est niger: quod albedo et nigredo sunt diuersarum specierum: ita materia prima ut est sub forma hominis est alteri? specie a materia prima ut est sub forma equi ex quo ille forme sunt diuersarum specierum.

Dubitarur

quia ignis et aqua sunt diuersarum specierum et tamen non habent materiam secundam compositionis diuersarum specierum cum in illis non sit alia materia quam materia prima: quando etiam generantur ex aere non habent materiam secundam alterationis di

uersarum specierum ex quo aere continue corrumpitur est eiusdem speciei. Respondetur quod ignis et aqua non solum habent materiam primam sed etiam secundam vix pres quantitates et compositum per accidens ex prima materia et caliditate vel frigidityte. constat autem quod pres quantitates aque et partes quantitates ignis non sunt eiusdem speciei: non etiam compositum ex materia prima et frigidityte est eiusdem speciei cum composito ex materia prima et caliditate: quoniam etiam ignis et aqua generantur ex aere habent materiam secundam alterationis diuersarum specierum quia non solum aere est materia secunda sed compositum ex aere et humiditate est materia alterationis ignis quod non solum corrumpitur aere sed etiam illud compositum: quoniam autem generatur aqua corrumpitur compositum ex caliditate aere quod est materia secunda alterationis. constat autem quod compositum ex aere et caliditate et compositum ex aere et humiditate sunt diuersarum specierum. Usque ad quod. Circa predictam conclusionem queritur philosophus ex quo philosophus habet considerare de forma ad quam ergo terminum stat sua consideratio de formis. Respondetur quod sicut consideratio fabri terminatur ad ultimam formam existentem in materia. propter quam considerat formam materiam et alias formas materiarum artificialium. et consideratio medici terminatur ad ultimam formam scilicet ad sanitatem. propter quam considerat omnes alias formas scilicet nervi carnis et ossis. ita philosophus consideratio terminatur ad formam abstractam existentem in materia scilicet ad animam humanam. propter quam considerat omnes alias formas existentes in materia. Et quod forma humana sit de consideratione philosophi arguitur: Omnis forma generatur ex materia est de consideratione philosophi: sed anima humana est forma generata ex materia quod homo et sol generatur hominem ex materia: igitur et alie autem forme separe a materia simpliciter quod separe: quid sunt ad metaphysicam. potest determinare. Et licet usque ad quantum ergo terminum (potest philosophus cognoscere spem et quod quod est) a forma et quod quod est eius (aut) a. Rndet quod (quod ad modum me dicunt nervi et fabrilis) potest considerare (vix quod) deueniat ad id (cuius) est vnum quod quod philosophatur ab illo in illa materia sic (et circa hoc quod separe quod est species) a. forme humane (in materia autem) sunt hominis forme est terminus considerationis philosophi: homo enim hominem generat materia et sol id forma hominis est de consideratione philosophi (quod enim hic habet se separabile) scilicet forma simpliciter abstracta a materia (et quod sit philosophus prime) id est metaphysice (opere) est determinare.

Notandum primo secundum cometa. cometa. 16. quod aristoteles dixit formam humanam esse in materia (quod dicitur dicitur) formas separari in nuendo quod forme naturales sunt in materia. Dubium est istud propter quod philosophus ait humanam dicitur esse abstractam a materia et eadem esse in materia. Rndet cometa. quod forma humana est abstracta a materia sed dicitur philosophus eam esse in materia ut dicitur dicitur scilicet platonis formas separari loco et subiecto. Dixerunt enim platonis ci hominem mori per recessum anime a corpore ad locum primum vel supplicium. ista separationem noluit philosophus: omnem formam naturalem generat in materia etiam corrumpitur in materia. Egidius vero dicit quod anima humana est simpliciter in materia: tamen dicitur philosophus esse abstractam a materia quod non educitur de potentia materie. burr. autem inquit quod anima humana est abstracta a materia secundum esse et in materia secundum operari. Istae expositiones videntur mihi aliene ab intentione philosophi prima quod expositionis non soluit quod forme celi non possunt separari a corporibus celestibus separationem platonis: et tamen non sunt in materia: potuisset dicitur philosophus platonis di. animam humanam esse simpliciter abstractam et non esse in materia absque hominis separationem. Secunda expositionis est non est de materia philosophi quod 3. de anima potest philosophus intellectum humanum esse ingenerabile et incorruptibile. Egidius

Phisicorum

aut dicit illud in corpore esse: deinde si intellectus humanus incipit esse simpliciter in materia: igitur educit de potentia materie: patet prima quod nulla forma subaltera recipit materiam de nouo ad quam prius non esset in potentia: aliter enim in materia esset prius et appetitus forme absque potentia quod est impossibile. non enim esset verum illud dicitur compositum: primo huiusmodi vel potentia corrupta in aduentu forme. Tertia expositio etiam deficit quod tunc intelligentie dicuntur esse in materia eo quod sunt abstracte secundum esse et sunt in materia secundum operationem cum non possint operari absque materia si cut nec anime humane. Ideo dat quarta expositio dicens quod forma quedam est simpliciter puncta materie. scilicet per informationem quod per inheretiam vel forme mixtorum et elementorum. Informatur enim materia per quod cum illa facit per se unum et inheret illi per quod dependet ab illa. Queda autem est forma simpliciter abstracta a materia vel intelligentia celi quod non informat nec inheret: non enim informat cum non sit per se aliquid: nec inheret quod non constituit per corpus celeste sed magis constituit corpus celeste secundum compositum. in de suba orbis. Queda autem est forma que est quodammodo abstracta et quodammodo puncta materie vel intellectus humanus. Est enim secundum philosophum abstractus intellectus humanus a materia secundum inheretiam cum sit perpetuus et eternus et ingenerabilis et incorruptibilis. est autem punctus materie per informationem: quoniam cum materia facit unum per se quod est hoc: hec tamen difficultas non est essentie speculationis sed magis pertinet ad 3. de anima.

Notandum secundo secundum compositum eodem compositum quod consideratio in dispositionibus formarum abstractarum secundum quod sunt abstracte et de additibus earum et proprietates prime phisice non scire nalis. Non ergo se intrinsecus phisice de formis simpliciter abstractis inquirendo additantes illarum aut proprietates fluere ab illis additibus sed hoc pertinet tamen ad metaphisicum vel quod sube abstracte sunt simplices et intelligentes et compositae ex actu et potentia aut ex esse et essentia potest tamen phisicus inquirere proprietates negatiuas de illis importantes motui vel quod sube abstracte sunt imobiles infatigabiles et impubiles secundum quod habetur octauo phisicorum. non tamen comfamiliariter procedunt ad inquirendum has proprietates quod metaphisice procedit a priori et phisice a posteriori.

Notandum tertio secundum compositum eodem compositum quod consideratio in esse istarum formarum est in scientia naturali non in prima phisica sicut estimauit auicenna: quoniam in ista scientia apparet illud generis formarum esse deinde prima phisica considerat de additibus et de dispositionibus earum. Intra compositum duplex est consideratio de formis vel secundum esse et secundum quidditatem. consideratio nalis de formis secundum esse non determinat ad animam humanam sed ad subas abstractas quoniam de esse talium formarum considerat nalis. Consideratio autem nalis de formis secundum quidditatem bene terminat in clusue ad intellectum humanum: quoniam illa est forma vltima cuius quidditatem et proprietates inquiri nalis. quidditatem autem et proprietates istarum separatarum inquit metaphisice.

Notandum quarto secundum compositum eodem compositum quod impossibile est aliquam scienciam vtem vel pculare demonstrare suum subiectum esse siue per signum siue per demonstrationem sed non est ita in causis sui subiecti quoniam declarat eas per signum non per demonstrationem simpliciter. Hic compositum assignat eam propter quam phisice et non metaphisice probatur subas separatas a materia esse: quia licet aliqua scientia possit probare causas sui subiecti esse sicut fecit aristoteles.

phans primo phisicorum causas effectus primis naturalibus: non tamen potest probare suum subiectum esse cum illud sit notissimum in scientia: sed suba abstracta est subiectum metaphisice et si non totius tamen phisice: adeo nec a priori nec a posteriori non per causam nec per effectum non per signum neque per demonstrationem potest metaphisice probare subam separatas esse sed probatio illius pertinet ad phisicum non a priori sed a posteriori per transmutationem et motum: ut docuit phis octauo phisicorum.

Sed dubitatur quia sexto metaphisice dicitur a pho et compositum eodem quod eiusdem scientie est considerare si est et quod est sed per compositum eodem phisice considerat si est suba separata: igitur phisice etiam considerat quod est suba separata quod est compositum eodem. Item primo posteriorum dicit phisice quod de subiecto oportet per cognoscere quid est et quia est: igitur metaphisice non demonstrat quid est suba separata sicut non probat quid est suba separata. Ad primum dicitur quod si aliquid qua scientia inuestigat si est aliquid per causas illius eadem etiam inuestigat quid est illud: et hec est intentio phisice et compositum eodem sexto metaphisice. non tamen oportet si aliquid scientia inuestigat si est aliquid per se nonis et rei. licet igitur quod illa inuestiget quid est illud: cuiusmodi est scientia nalis inuestigat si est suba separata per effectum suum. Ad secundum dicitur quod duplex est quid est scilicet nonis et rei. licet igitur quod liber scientia supponat quid est nonis sui subiecti non tamen supponit quid est rei. metaphisice ergo supponit quid importat noie sube separata inuestigat quid est illa suba separata vtrum substantia vel accidentis: et vtrum simplex vel composita et huiusmodi et c.

Letermi / Ter. co. 17.

natis autem his. Stud. e. co. 17. quartum capitulum primi tractatus secundi phisicorum in quo phisice manifestat non solum nalam esse eam per effectum nalam. scilicet materiam et formam quod sunt cause intrinsece sed etiam alias esse causas per se. scilicet efficiens et finem que sunt cause extrinsece. Et diuidit istud capitulum in tres partes in quibus prima ponit numerum causarum per se declarando naturalem scientiam sed de omnibus causis intrinsecis. In secunda ponit numerum causarum per se districte manifestando aliquas conditiones et proprietates causarum ibi. (Contingat autem.) In tertia parte ponit numerum causarum districte exprimens modos earum de causis ibi. (Modi autem.) Quantum ad primum phisice ponit duas conclusiones quarum prima est ista: Scientia nalis habet determinare de causis tam secundum esse quam secundum numerum. Secunda conclusio. Materia et forma efficiens et finis sunt cause. ibi: (Uno quidem modo.) Prima conclusio arguitur sic: Illa scientia que est gratia cognoscendi omnes causas habet determinare de causis secundum esse et secundum numerum: sed scientia nalis est huiusmodi: igitur scientia nalis habet determinare de causis tam secundum esse quam secundum numerum: patet consequentia cum maiori. et minor declarat ex eo quod aliter non cognosceremur scientie effectus naturales cum cognitio talium supponat cognitionem omnium causarum resoluendo effectum in eam primam: et non solum est hoc verum de effectibus naturalibus compositis ex materia et forma sed etiam de operationibus naturalibus videlicet de generatione et corruptione.

Ter. co. 18.

Libri secundus.

one augmentacione et diminutione: et de omni pbica mutacione: quia de nulla pbica mutacione habet scientia nisi omne questio facta de illa reducatur in primam et potissimam causam. Le. li. Determinatis autem his considerandum est de causis que et quot numero sint: quoniam enim sciendi gratia hoc negotium est videlicet pbica naturalis (scire autem non ante opinamur unumquodque quod videtur accipiamus propter quid) id est propter quam causam est (unumquodque hoc autem est accipere primam causam. Manifestum est quoniam et nobis hoc faciendum est et generatione et corruptione et de omni pbica mutacione quatenus sciens eo per principia) scilicet effectum naturalium et mutationum (reducere in ipsa tempore) questio per unum quodque.)

Dubitar propter quid determinatur hic de causis ex quo de illis sufficienter tractatur secundo metaph. Respondetur luxa doctrina aristotelis data in hoc secundo capitulo tertio: quod non inveniuntur diuersos artifices secundum genus considerare idem diuersis rationibus. nam geometer considerat de figura absolute et astrologus de figura ut est passio corporis celestis: et philosophus de eadem ut est passio corporis mobilis. Ita speculatio causarum pertinet ad logicum metaphysicum et philosophum. loquens enim secundo posteriorum considerat causas secundum quod sunt principia sciendi per quod sunt media in demonstratione. metaphysicus vero secundum quod causa et causatum sunt differentie entis transcendentes sumpti. philosophus autem in quantum sunt cause moris et transmutacionis in corpore mobili. (Uno quidem modo. Secundo conclusio. Materia et forma efficiens et finis sunt cause. Prima pars huius conclusionis arguitur sic: Illud est causa per quod respondetur ad questionem querentem ex quo est hoc sed per materiam conuenienter respondetur ad questionem querentem ex quo est hoc: igitur materia est causa. tenet consequentia cum maior: et minor declaratur nam dum queritur ex quo est statua vel fiala: respondetur quod statua est ex ere et fiala ex argento. constat autem quod es est materia statue et argentum est materia pbiale: quia materia est illud ex quo aliquid fit cum inest: sed ex ere fit statua et est in statua et ex argento fit pbiala et est in pbiala: igitur et. Et non solum es et argentum dicuntur esse materia statue et pbiale sed etiam ista genera vix metalum et liquabile. non enim species est materia alicuius quin etiam suum genus sit materia eiusdem. Le. li. Uno quidem modo causa dicitur ex quo fit aliquid cum inest scilicet causa materialis (sicut es) est materia (statue et argentum est causa) materialis (pbiale et horum genera.

Tex. co. 28.

Notandum secundum commentatorem comento vicesimo octauo quod aristoteles dixit et est in ea ut faciat differentiam inter materiam et priuationem. Statua enim sicut fit ex ere ita fit ex sua priuatione: non tamen priuatio est materia statue quia non manet in statua sed corrumpitur in generatione statue: es autem manet: ideo est materia statue. illa ergo particularis cum inest: ponit ad differentiam priuationis.

Sed dubitar quoniam tunc panis non esset materia sanguinis: nec vinum acetum: nec semen esset materia animalis quorum quodlibet est contra commentatorem in hoc secundo. et patet consequentia quia panis non manet in generatione sanguinis nec vinum in generatione acetum nec semen in generatione animalis immo quodlibet illorum corrumpitur et. Dicendum quod est duplex materia secundum commentatorem vix compositionis et alterationis: et secundum eundem ma-

neus et transiens. Materia alterationis seu transiens non est propria materia sed bene materia manens seu compositio nis est propria materia: sicut enim nihil est propria forma aliquid nisi illud maneat in illo ita nihil est propria materia alicui nisi sit in illo. et hanc materiam descripsit philosophus di. materia est illud ex quo aliquid fit cum inest id est cum sit in eo: quare et. Alio autem modo. Secunda pars conclusionis arguitur scilicet quod forma est causa: nam illud est causa per quod conuenienter respondetur ad questionem querentem quid est hoc: sed per formam conuenienter respondetur ad questionem querentem quid est hoc: igitur forma est causa: patet consequentia cum maior ex eodem modo loquendi: et minor declaratur: nam cum querit quid est hoc demonstrando solet respondere quod homo et quod animal rationale. et cum querit quid est hoc demonstrando dyapason: dicitur quod est proportio duorum ad unum. ideo homo dicitur forma sortis et animal rationale et generaliter diffinitio et quilibet per diffinitionem est forma sui diffinitus: et pater quodlibet superius est forma sui inferioris. Sicut enim homo est forma sortis ita animal est forma hominis: et corpus animatum est forma animalis et corpus est forma corporis animati et substantia est forma corporis et generaliter omnia superiora ad inferiores sunt forme sortis. Similiter proportio duorum ad unum est forma dyapason et quodlibet suum superius vix numerus et quantitas: quia ad questionem querentem quid est hoc respondetur per quodlibet illorum. Et describens aristoteles formam di. quod species et exemplum est illud quod datur quod erat esse. esse essentiale et diffinitiuum. forma enim secundum quod datur esse compositio dicitur species: et secundum quod generat sibi simile est exemplum: secundum vero quod est obiectum intellectus est quidditas. Le. li. Alio autem modo dicitur causa species et exemplum: hoc autem est ratio ipsi quod aliquid erat esse ut et quod est dyapason scilicet consonantia musicalis (duo ad vnum et omnino numerus et partes que in diffinitione) sunt.

Notandum secundum commentatorem comento 28. quod diffinitiones componuntur ex forma vix que est genus et propria que est differentia. Dicitur enim genus forma vix quod compositum pluribus speciebus: differentia autem est forma propria quod non compositum nisi vni speciei cum quo stat quod sit forma cuius pluribus individuis existit sub illa specie. Rationale enim est forma propria hominis et est cuius sortis et platonis. forma autem propria sortis aut platonis est incorrumpibilis cum sit forma partis et non totius. et quamlibet talis forma siue sit cuius siue propria siue sit incorrumpibilis siue incorrumpibilis siue sit forma partis siue totius aristoteles vocat speciem et exemplum: speciem quidem ratione philosophus nati um ponentium formam in materia: exemplum autem ratione platonico rum di. formam esse exemplar et ydeam.

Contra predicta arguitur per primo quod non quodlibet superius est forma sui inferioris quia tunc eiusdem effectus essent plures forme subales per compositatorem in de suba oibis di. id est subiectum habere plures formas subales est impossibile. Secundo arguitur quod differentia non sit forma quia non predicatur in quod sed in quale secundum philosophum in vltimo. Tertio arguitur quod non quodlibet per diffinitionem est forma quia plures non solum diffinit per formam sed etiam per materiam secundum commentatorem in plogo b. Quarto arguitur quod numerus non sit forma dyapason quia dyapason est proportio dupla. omnis autem proportio est de predicamento relationis: numerus autem de predicamento quantitatis. Ad primum dicitur quod si cut eiusdem effectus sunt plures effectiue cause vix et vna particularis actualis et ultimata que dicitur forma per se scilicet forma informans materiam. forme autem vix

Philosophorum

dicuntur forme totius quia nō actuāt pte sed totū. hō enim ⁊ animal nō sunt forme alicui⁹ pte totius vt platonis sed sunt forme totis ⁊ platonis. Ad cōmētato-
rē autē dicit q̄ intellexit de formis vltimatis existētib⁹ in actu ⁊ nō in potētia ad vltiorē formā. constat autē omnes formas cōpositi esse in potētia ad vltiorē for-
mā pter formā vltimā p̄ticularē denominantē p̄ticulariter ip̄m cōpositū ⁊ ip̄m collocantē in determinata spe-
cie. ¶ Ad secundū dicit q̄ differētia sicut nō dicit for-
ma nisi in q̄tum cōtrahit genus: ita nō p̄dicat in quid nisi cū genere: vt si querit: quid est homo: r̄ndet q̄ ani-
mal rationale. ecce quō p̄dicat in quid: nō per se solita-
rie sed cū alio sicut nō p̄ se solitarie ē forma s3 cū alio.

¶ Ad tertior q̄ mā ē i genere diffōnū sic forma p̄-
cipali⁹ tamē forma q̄ materia sicut p̄ncipali⁹ habet
esse cōpositū a forma q̄ a materia. ⁊ ad rationē dicit
q̄ materia est ps cōpositū ⁊ ps diffinitōis vtest ps cō-
positū nō habet rationē forme: sed vt est ps diffinitōis
habet rationē forme q2 vt sic dat q̄ quid erat esse ⁊ fa-
cit diffinitōnē esse q̄dditantiā ⁊ p̄dicabile in q̄d. ¶ Ad
quartū dicit q̄ opapason dicit duo. s. p̄poritiōnē ⁊ nu-
merū binariū in quo fundat. ⁊ q2 numer⁹ est forma bi-
narij sicut gnāliter quodlibet supius est forma sui infe-
rioris: ideo dicit numer⁹ forma opapason: nō quidē i
eo q̄ est p̄poritiō sed in eo q̄ fundat in numero bina-
rio. aliqui tamē sumit. p̄poritiō nō respectat sed abso-
lute: vt videbitur tertio hui⁹. ⁊ sic opapason est numer⁹
binari⁹ duoꝝ ad vnū quo mō debet dici numer⁹ esse

Tex. **co. 29.** formā opapason. (Amplius vnde.) ¶ Tertia ps cō-
mētatois arguit v3 q̄ effectus est causa. nā illud ē cā
p q̄d r̄ndet ad quēstionē querētē a quo est hoc: sed p
efficiēs r̄ndet ad quēstionē querētē a quo est hoc: igit
efficiēs est causa. tenet p̄na cū maior: ⁊ minor arguit:
q̄dū querit a quo est hoc cōmōstrādo forte: r̄ndet q̄
a platone generatē ip̄m. ⁊ a quo est iste motus r̄ndetur
q̄ a mouētē. Et describēs efficiēs dicit q̄ efficiēs est il-
lud q̄d est primū. i. p̄ncipale p̄ncipiū motus vt mu-
tatiōis aut quietis vt cōsiliās cā est efficiēs ⁊ pater filij
⁊ omīno faciēs facti ⁊ cōmutās cōmutati. Le. li. Ampli-
us dicit causa (vnde p̄ncipiū mutatiōis primū aut
quietis est vt cōsiliās causa) est efficiēs cōsiliāt (⁊ pa-
ter) est causa efficiēs (filij ⁊ omīno faciēs) est causa effi-
ciēs (facti ⁊ cōmutās) est cā efficiēs cōmutati.

Notandū s. v3 p̄ncipalis ⁊ secundaria
erit ex cā p̄ncipalis est duplex sc3 vltis ⁊ p̄ticularis.
Quantū ad cām p̄ncipalē dicit p̄bs q̄ est vna causa
vnde p̄mū p̄ncipiū mutatiōis aut quietis. Quātū
ad cām secundariā dicit vt cōsiliās. q̄ntū ad cām p̄ticularē
rē dicit vt pater filij. cū pater sit cā p̄ticularis filij. q̄ntū
vero ad cām vltimā dicit faciēs facti ⁊ cōmutās cōmu-
tati: ita q̄ faciēs facti est causa vltis ⁊ cōmutans cōmu-
tati est cā vniuersalior cū omēs faciēs sit mouēs si-
ue cōmutās ⁊ nō cōtra. dicit em̄ p̄bs in libro p̄rio de
genera. q̄ in plus se habet mouere q̄ agere. ¶ Expo-
sitiō autē hui⁹ est ista q̄ q̄druplex est efficiēs v3 cōsi-
liās: cōadiuās: cōsponēs ⁊ p̄ficiēs. Cōsiliās est agēs
cōposito dās alteri agēt a. p̄posito formā p̄ quā agit.
Agēs cōadiuās est illud q̄d agit ad finē alteri⁹ ⁊ nō
ad finē p̄p̄riū: vt fortes trahēs cū platone nauim pla-
tonis. Agēs cōsponēs est illud q̄d p̄parat materiā: vt
dolator lignoꝝ. Agēs autē p̄ficiēs est illud q̄d inducit
formā vt domificator vel nauifactor. ⁊ p̄ hoc intelligi-
tur ea quattuor que ponit p̄bs v3 cōsiliās pater filij: fa-

ciens facti ⁊ cōmutās cōmutati. Dicendū tamen aliter
q̄ agentū quoddā agit cū rationē ⁊ quoddā sine ratio-
ne. agēs cū ratione dicit cōsiliās eo q̄ cōsiliū ē agēs
rationis sicut philosophū in ethicis. agentū sine ratio-
ne quoddā inducit formā subalē ⁊ quoddā formā acci-
dentale. Inducēs formā subalē est agēs p̄ficiēs: q̄d da-
tur intelligi a p̄bo per patrē filij. agentū formā acciden-
talē aliud agit formā accidentale naturale: ⁊ tale dicit-
ur faciēs facti. aliud autē agit formā accidentale artifi-
cialē ⁊ tale dicitur cōmutās cōmutati. Inducēs em̄ for-
mā accidentale naturale nō facit simpliciter sed facit fa-
ctum puta aliquid esse calidū vel frigidū: albu vel ni-
grum. Inducens autē formā artificialē est cōmutans
cōmutati quia talis forma vt artificialis est ⁊ vt est per
se ab arte nō inducit nisi p̄ motū locale ⁊ p̄ cōmutatio-
nem diuersā: reꝝ inuicē aut partū eiusdē vt patet de
omo ⁊ statua.

Sed dubitatur quō pater est cā
filij cum sepe con-
tingat illos nunq̄ simul esse: deinde quō est causa effici-
ciens cum in instāti generatiōis filij nihil influat in esse
eius: immo forte tunc maxime distat. Et septimo p̄bs
cōꝝ ponit philosoph⁹ q̄ in omī motu mouēs ⁊ mo-
tum sunt simul. Respondet q̄ fortes nō est causa pla-
tonis nisi fortes sit: neq̄ plato est effect⁹ fortis nisi pla-
to sit. dato igitur q̄ ex semine fortis generatus sit pla-
to sicut tamē q̄ nunq̄ simul fuerūt: nō debet concedi for-
tem esse causam platonis nisi fortes sit: nō tamē opor-
tet platōnē esse sed sufficit q̄ sit vel erit. ⁊ si plato est ef-
fectus fortis oportet platōnē esse sed nō oportet fortes
esse: sufficit em̄ ip̄m esse vel fuisse. In em̄ termini causa ⁊
effectus applicant in dictis p̄positionibus a parte p̄-
dicati ⁊ nō a parte subiecti. Neq̄ debet dici fortes cau-
sa platonis anteq̄ per virtutē sui seminis disponatur
materia pro generatiōe platonis. neq̄ post mortem
platonis ip̄so forte remanente debet dici fortes causa
platonis quia semper sequitur: fortes est causa plato-
nis igitur plato est vel erit. ¶ Item est magna differē-
tia inter has p̄positiones fortes est causa efficiēs pla-
tonis ⁊ est causa efficiēs platōnē. si em̄ maxime distat
aut si nihil influat for. in effectū nō debet dici causa effici-
ciens platōnem sed bene causa efficiēs platōnis ex quo
ambo sunt ⁊ plato generatur a virtute seminis. p̄du-
cta a forte. semen em̄ nō generat platōnē ex quo ē cor-
ruptum in generatiōe platonis: sed virtus emissā a for-
te in semine est illa que generat platōnē cum non cor-
rumpitur cū semine sed remanet in materia cum forma
genita platōis. ¶ Ex predictis sequitur illos male de-
terminare qui dicunt patrē esse causam filij tantū p̄ acci-
dens applicando actiū passiuo: quia aristoteles nō
loquitur hic de causis per accidens sed per se rerū natu-
raliū. ideo intelligit patrē filij esse causam per se. non
em̄ tantū applicat actiū passiuo sed etiā est per se cau-
sa seminis ⁊ virtutis eius ex quibus per se generat pla-
to. (Adhuc autem.) ¶ Quarta pars conclusionis ar-
guitur videlicet q̄ finis sit causa quia illud per quod re-

Tex.
co. 29.

Liber secundus

nantur assignare causas; sed non assignant nisi finem: igitur finis est causa. Et describēs finē dicitur quod finis est illud causa cuius aliquid fit: ideo sanitas dicitur esse finis quod propter sanitatem fit deambulatio et medicatio. I. e. li. (Adhuc autem dicitur causa quod admodum finis. h. autem). I. causa finalis (est cuius causa fit) aliquid (ut ambulandi) causa finalis (est sanitas) quod probat. propter quid enim ambulat aliquis (dicimus) ut sanetur et dicitur sic optima mur assignare causas. ¶ Notandum secundum burleum quod philosophus probat magis de fine quod est causa quam de alijs causis: quod si finis est ultimus et causa videtur esse primus: et etiam quod aliquis agit propter finem qui non est ut ambulat. propter sanitatem acquiritur. et ideo minus videtur de fine quod sit causa quam de alijs. Ego autem dico quod Aristoteles tacuit probationes aliarum causarum gratia brevitate inuenit hanc probationem alijs causis posse applicari. mutata. n. questione. propter quid in questione a quo quid et ex quo habet probationem aliarum causarum. (Et quicquid iam.) Circa dicta posset aliter quis querere utrum unus agens sit unus finis. Respondeo: deus propter quod unus agens sunt multi fines unde quicquid inter primū movetur et ultimus finis sunt fines. quodlibet inter illos est finis eius quod est antepositus: et omnia illa inter media sunt. propter ultimum finem. verbi gratia. attenuatio corporis: purgatio: portio: flobotomia: omnia hec sunt fines: et etiam sunt ad fines que sunt. propter sanitatem. differunt tamen ad invicem: quia alia quidam sunt opera: alia vero organa. purgatio. n. corporis potest fieri per opera ut per ambulationem et exercitium. flobotomia autem sit per organa. i. per instrumenta. I. e. li. (Et quicquid iam) movetur alio inter media sunt iter primū movetur et ultimus finis quod est finis simpliciter (sunt finis) quoddam modo ut sanitas (matia). i. attenuatio corporis (aut purgatio aut portio nes aut organa). i. flobotomia (omnia enim huiusmodi gratia sunt) qui est sanitas. matia. n. est finis purgationis: et purgatio est finis portionis: et portio est finis organorum que sunt flobotomia: et organa que sunt flobotomia sunt finis organorum que sunt instrumenta. differunt tamen ad invicem: quoniam alia quidam opera: alia vero organa. i. aliqua istorum sunt per opera: et aliqua sunt per organa. ¶ Contra dicta arguitur quod sanitas intentio a medico non sit causa notatarum operationum: et generaliter quod nullus finis productus sit causa agens aut actionis procedentis. quoniam dicitur. et metaphice quod omnis causa est principium: et auctor de causis quod causa est illud ad cuius esse sequitur aliud. constat autem quod finis non est principium sed ultimus: neque ad finem sequitur aliud: sed magis finis sequitur ad aliud. Et in tertia parte huius capituli dicit philosophus quod causa in actu et effectus in actu simul sunt et non sunt: quod non pertinet de fine cum non sit simul cum motu procedente: neque cum aliqua dictarum operationum. habitibus. n. presentibus in materia cessat motus inquit philosophus. et de genere.

Notandum secundum Baidanum quod duplex est finis. videlicet quo et gratia cuius. finis quo est finis non principalis: et finis gratia cuius est principalis iuxta distinctionem quam ponit commentator. et celi. d. q. duplex est finis. scilicet primaria et secundaria intentione dicitur. verbi gratia. intelligentie movetur. l. i. propter primam causam tanquam propter finem dictam primam intentionem: et propter hec inferiora tanquam propter finem dictam secundariam intentionem. ¶ Duo ergo documenta tradit primū quod finis dicitur secundaria intentione non est propria causa: quod sicut medicus per suas medicinas et per suas operationes intendit sanitatem: ita deus et intelligentie per corpora celestia et motus eorum intendit hec inferiora ut

habet. i. metaphysice. si igitur sanitas est causa medici et suarum operationum. per idem hec inferiora sunt cause dei et intelligentiarum ac corporum celestium et motuum ipsorum: quod est inconducibile. non est ergo talis finis propria causa: sed metaphysice: eo modo quo dicitur vinum sana tamen ex eo quod est signum sanitatis: ita sanitas est causa operationum procedentium: quod est signum intentionis agentis quod fuit causa illarum operationum: neque bene dicitur tu vadis ad ecclesiam propter audire missam: aut medicus parat medicinam propter sanitatem: cum auditio missae non sit neque sanitas: sed bene dicitur tu vadis ad ecclesiam quod vis audire missam: et medicus parat medicinam quod vult sanare: et nunc assignatur causa que est. scilicet voluntas unde voluntas tua est causa ambulationis ad ecclesiam: et voluntas medici est causa sanationis vel medicine. ¶ Secundū documentum quod finis dicitur primaria intentione est. propria causa cum precedat effectus et sit continuus cum effectus sit nobilior effectus et huiusmodi finis est deus celi propter quem omnia primaria intentione agunt: et quem omnia principaliter appetunt: sed aliqua magis et aliqua minus secundum quod magis vel minus possunt illi assimilari ex perfectione et minus perfecta operatione. intelligente enim maxime assimilantur illi quia habet nobilissimas operationes: et post intelligentias homines: et frequenter magis et minus assimilantur secundum quod perfectius et minus perfecte operantur. ¶ Ista documenta sunt contra determinacionem Aristoteles et commentatoris. dicit enim philosophus in littera quod sanitas est causa finalis deambulacionis. commentator autem quod est causa exercitii et ambo simul quod in interrogatione facta propter quid ille ambulat. respondet propter sanitatem: et non dicitur quod vult sanari: cum velle sanari non dicat causas finales sed effectivas. Aristoteles autem intendit respondere per causas finales et non effectivas. ¶ Item in genere cause efficientis propter causas universalem dat causam principalem particularem: et in genere cause materialis propter causas communes assignat propria et principalem: et in genere cause formalis propter universalem et commune assignat formam particularem principalem: igitur etiam in genere cause finalis propter finem universalem est assignare fines particulares proprios et principalem. non ergo tantum deus est finis dicitur primaria intentione: sed multi sunt alij fines particulares dicti primaria intentione. ¶ Dicendum igitur quod duplex est finis. scilicet pueniens et terminans actionem agentis. finis pueniens actionem agentis est duplex. scilicet universalis et particularis. finis universalis est deus: finis particularis est ipsius agens: et quod dicitur istorum est finis dicitur primaria intentione. sicut enim infirmus appetit motum vel portionem propter sanitatem: ita appetit sanitatem propter se. et hoc intendit commentator cum dicit in de substantia orbis quod finis significatio necessaria significat agens. finis autem terminans actionem agentis quidam est finis quo et quidam fines gratia cuius finis quo est finis terminans actionem agentis secundum partem ut portio vel purgatio. finis autem gratia cuius est finis terminans totam actionem agentis ut sanitas: et talis ut respicit actionem agentis est finis dicitur primaria intentione: et autem respicit intentionem agentis sic est finis dicitur secundaria intentione: et ipsius agens est finis dicitur primaria intentione: et quia philosophus movet questionem respicientem actionem agentis et non intentionem eius: ideo respondet per sanitatem tanquam per finem proprium. ¶ Et sicut sanitas est finis medicus: ita hec inferiora sunt finis dei non quidem pueniens actionem sed terminans illam: ex quibus non sequitur quod hec inferiora sunt causa dei: sed bene quod hec inferiora sunt cause operationum dei et motuum

Phisicorum.

celificat sanitas est causa operationis medici. sunt enī
hec inferiora finis dictus primaria intentione ut cōpa
rantur ad actiones intelligentiarū: ut autē cōparantur
ad earū intentionē et appetitū sic sunt finis dictus se
cundaria intentione. ¶ Auctoritates autē nō cōuin
cunt: qz concedo qz finis est vltimū in executione: et pzi
cipiū in intentione ac in sequela iuxta doctrinā Aristo.
circa finē huius secūdi dī. qz sicut se habet principium
in speculabilibus ita finis in operabilibus: qz sicut
ex pmissis sequit cōclusio et nō ecōtra. ita ex fine se
cuntur ea que sunt ad finē et nō ecōtra: et ad hūc intel
lectū concedatur qz finis est causa ad cuius esse sequi
tur aliud nō qdē in eēdo sed in inferēdo. Et sicut ē ne
cessariū qz forma sit principiū transmutationis: et nū
quā sit simul cū transmutatione ita finis est causa actio
nis agentis et nūqz est simul cū illa actione. pbus autē
dī. qz causa in actu et effectus in actu simul sunt et non
sunt loquitur de causa effectiua et nō finali. Et sic ille ter
minus causa supponens pro causa effectiua ampliat a
parte pōdici et nō a parte subiecti eo modo quo dī
ctus est: ita supponēs pro causa finali ecōtra ampliat a
parte subiecti et nō a parte pōdici: qz non sequit: sani
tas est causa ambulationis: igit sanitas est: sed bene
sequit: igit ambulatio est: quare et. (Causa quidē)
Ultimo pbus epilogat circa determinata dī. cause qz
dem feret tot modis dicunt. et dicit fere ppter causas p
accidens sūm Alexandrū: quia omnes cause assignare
sunt cause per se. cōmētatoz autē inquit qz pbus dicit se
re designādo dubitat: qz nō dūz plene ostensū est tū
qz tuoz esse gnā causa p: sū in parte sequenti illud ostēd.

Tex.
60.30.

Conungit

autem multipliciter. ¶ Ista est scda pars bu
ius capituli in qz pbi
lophus postqz ma
nifestauit consue nu
merū causarū mani
festat distincte nume
rū earū expriēdo
aliquas conditiones
causarū: et ponendo
quatuor cōclusiones:

quarū prima est ista. Eiusdē effectus numero mūtē sūt
cause diuersarū rationū per se et nō sūm accidēs. Scda
cōclusio. cause diuersarū rationū sunt sibi inuicē cause
ibi. (Sunt autē quedā.) Tertia cōclusio. vna et eadē
causa numero aliter et aliter sumpta est causa effectūz
cōtrarioz ibi. (Amplius autē.) Quarta cōclusio. mū
quatuor sunt genera causarū ibi. (Oēs autē nunc.)
¶ Prima cōclusio arguit sic. eiusdē statue numero
es et statifica sunt cause per se et nō sūm accidēs: igit
tur et. patet psequētia. et antecēdēs est manifestū: eo qz
es est causa materialis statue nō sūm accidēs sed per
se cūz sit per se subiectū forme statue. statifica autē est
causa effectiua statue nō sūm accidēs sed per se: eo qz
statifica sūm qz huius agit statuā. statifica ergo et es
sunt cause statue per se: sed nō in eodē genere cause: qz
es est causa statue in genere cause mālīs: et statifica
in genere cause efficiētis. Lege litterā. (Cōingit autē
multipliciter dictis causis) sūm quatuor genera ut pa
rui (multas eiusdē) effectus (causas esse) per se (et nō
sūm accidēs ut statue statifico et es) sunt cause (nō sū
ad alterum) i. non per accidēs (sed sūm qz est statu: a:

sed non eodē modo sed ut es) est causa quidē (mate
ria. illud autē). i. statifico: (sicut vnde motus est) in
genere cause efficiētis.

Notandum sūm cōmētatoz cōmē
to. 10. qz causa statue est
cupiū et agens: sed duobus modis diuersis. cupiū
autē sūm materias: artifex vero vel ars sūm agēs: et si
militer figura statue causa sūm formas: et illud ppter qd
fuit facta est causa sūm finem. Ecce qz cōmētatoz assi
gnat quatuor genera causarū per se eiusdē effectū. scilicet
materias et formas efficiētis et finē vbi Aristo. nō
assignat nisi duo: videlicet materiā et efficiētis: vnum
intrinsecū et alterū extrinsecū: nec fuit expediens assi
gnare plura: quoniam posita materia ponitur forma:
ex quo videtur relatiue ad formā: et posito efficiente po
nitur finis cum efficiētis non agat nisi inclinatur a fine.
¶ Primū dubiū. si ad eundē effectū seu motū nu
mero cōcurrunt per se quatuor cause ppter quid pbi
lophus magis ipsum efficiētis vocat. vnde principiū
um motus quā aliquā altam causam. ¶ Respondetur
qz finis non mouet nisi metaphorice inclinando agēs
ad motū. materia autē ut sic nullo modo agit. forma
vero est principium seu ratio agendi et non ppter
videtur agere sūm qz huius. ipsum autē efficiētis est illū
quod agit sūm qz huius ideo vocatur vnde principūz
motus. ¶ Secundū dubiū. si ad eundē effectū numero
quatuor cause per se concurrunt vtrum equali
ter vel inaequaliter: non equaliter quia due concurrunt
intrinsece et due extrinsece. ostēde omnis causa prima
ria plus et prius influit in effectum qz causa secundaria
per auctoritē de causis. et aristo. 8. phisicorū. non etiam
inequaliter: quia quāta necessitate vna concurrat tanta
necessitate alia concurrat. ¶ Dicendū qz ad generatio
nez effectus tam naturalis qz artificialis omnes equa
liter concurrunt: sed non ad pseruationez: quia nō re
quiritur agens neqz finis: sed bene materia et forma: et
cum dicitur omnis causa primaria plus et prius influit
in effectū qz causa secundaria: illud intelligitur in eo
dem genere cause. in diuersis autē generibz omnes cau
se equaliter concurrunt. (Sunt autē quedā.) Secun
da cōclusio. cause diuersarū rationū sunt sibi inui
cem cause. patet. quoniam labor est causa sanitatis: et sa
nitas est causa laboris: non tamē in eodem genere cau
se: quia labor est causa sanitatis in genere cause effici
ētis: et sanitas est causa laboris in genere cause finalis.
in eodem autē genere cause illud non esset possibile. qz
enim. a. sit causa effectiua. b. et c. causa effectiua. a. est i
possibile. Lege litteram. (Sunt autē quedā et ad inui
cem cause ut laborare causa est boni habitus): scilicet
sanitatis (et hic) bonus habitus est causa (laboris
di) s; nō eodem modo (sed hic quidem): scilicet bo
nus habitus est (sicut finis alia autem): scilicet labo
ratio est (sicut principium motus). i. agens.

Notandum sūm cōmētatozem cō
mēto. 30. qz sicut effi
ciētis est causa finis et ecōtra: ita materia est causa forma
me sūm qz forma non potest inueniri nisi per illā. forma
autē est causa materie sūm qz materia non potest
esse in actu et demonstrata nisi per illam et precipue pzi
ma materia. Hoc dicit cōmētatoz ad differentiaz ma
terie artificialiū: quoniam licet materia naturalis non
sit in actu nisi per formas naturales: tamen materia ar
tificialis est in actu preter formas artificialem cum sit
vnum vere compositum ex materia et forma: videlicet

Tex.
60.30.

Tex.
60.31.

Liber secundus

es aut lignum quod dicitur esse materia statue aut lectuli.

Contra conclusionem arguitur sic in duobus: quatuor in convenientia. Primum quod idem respectu eiusdem est prius et posterius: quod implicat contradictionem. Sit enim. a. causa. b. et c. causa. a. et arguitur sic. quilibet causa est prior suo causato sed. a. est causa. b. et c. contra. igitur. a. est prius. b. et c. contra. Secundum inconueniens quod idem est magis notum et minus notum respectu eiusdem apud naturam: quod iterum implicat. Sicut enim se habet res ad essentia ad cognoscit apud naturam secundum metaphysicam: sed. a. est prius. b. et c. contra: igitur. a. prius cognoscitur apud naturam quam. b. et c. contra. Tertium inconueniens quod idem est causa superioris: quod maxime repugnat. patet. quia. a. est causa. b. et c. b. est causa. a. igitur. a. est causa. a. patet consequentia. quia quicquid est causa cause est causa causati. Quartum inconueniens quod demonstratio circularis est possibilis contra philosophum primo posteriorum. et quod illud sequatur patet: quia si. a. est causa. b. per. a. potest demonstrari. b. et si b. est causa. a. per. b. potest demonstrari. a. Ad primum dicitur quod cum prius et posterius multipliciter sumantur: videlicet secundum tempus et secundum perfectionem: ut colligitur a philosopho in post predicamentis: et quinto metaphysicam. et octavo philosophorum. non est inconueniens quod idem sit prius et posterius respectu eiusdem: neque prius et posterius sunt opposita diuersi modo sumpta. materia enim est prior forma prioritate temporis: et forma est prior materia prioritate perfectionis. Et si dicitur cum causa sit prior natura suo causato: sequitur. a. esse prius. b. et c. posterior. b. natura vel secundum naturam. Respondetur quod illud non est inconueniens ex quo natura dicitur dupliciter secundum philosophum in hoc secundo: scilicet de materia et forma. materia enim est natura prior forma naturalitate materie ad formam: et forma est natura prior materia naturalitate forme ad materiam. Item materia est naturaliter prior forma: quia agens naturale eam in generatione forme presupponit: et forma est naturaliter prior materia: quia agens naturale prius intendit formam quam materiam. Ad secundum concedo quod idem respectu eiusdem est magis et minus notum apud naturam: non quidem in eodem genere cause: sed in diuersis generibus secundum quod in diuersis generibus causarum quodlibet illorum est altero natura prius eo modo quo dictum est. Ad tertium negatur consequentia. neque illa propositio est universaliter vera. quicquid est causa cause est causa causati nisi in eodem genere cause. Ad quartum dicitur quod non est inconueniens demonstratio circularis in diuersis generibus causarum: sed bene in eodem genere cause respectu eiusdem et secundum idem: et fuit intentio Aristotelis primo posteriorum. (Amplius autem.) Tertia conclusio. eadem causa numero aliter et aliter sumpta est causa effectuum contrariorum. patet. quoniam nauta per sui presentiam est causa salutis nauis et per sui absentiam est causa submersionis. constat autem quod absentia et presentia sunt dispositiones diuersae et salutis nauis et submersio eiusdem sunt effectus contrarii. Lege litteram. (Amplius autem.) effectus contrariorum est eadem causa (que enim praesens causa huius est). scilicet effectus positui (hanc et absentem) contingit esse causam aliquando contrarium ut absentia gubernatoris est cau-

sa (nauis submersio cuius erat praesentia causa salutis.)

Sed dubitatur si gubernatoris nauis per sui absentiam

est causa submersionis nauis videtur quod in genere cause efficientis sicut in eodem genere est causa salutis nauis: sed illud non est dandum cum nauta absens nihil operetur ad submersionem nauis. efficiens enim est principium motus secundum aristotelem in littera. Et si gubernator est causa submersionis nauis: aut igitur per se vel per accidens. non per se ex quo non influit in effectum: neque aliquid operatur ad submersionem nauis: non etiam per accidens: quia de talibus causis non loquitur hic philosophus. Dicendum quod gubernatoris nauis est causa efficiens per sui absentiam submersionis: licet nihil operetur: quia non est causa positua illius sed priuatiua. quando enim aliquid agens est aptum naturae facere unum contrarium illud dicitur esse causa sui contrarii si non operatur contrarium quod aptum naturae est agere: et quia gubernator aptus natus est agere salutem nauis: si non operatur ad illa dicitur causa efficiens per priuationem actionis submersionis nauis. Et consequenter concedo quod gubernator per sui absentiam est per se causa submersionis: licet nihil influat in effectum ex quo non est causa positua sed priuatiua. sicut enim aliquis effectus priuatiuus habet duplicem causam per se: unam posituam et unam priuatiuam ut eclipsis lune cuius per se causa positua est interpositio terre: et per se causa priuatiua est absentia solis: ita aliquis effectus posituius habet duplicem causam per se: unam posituam et aliam priuatiuam ut submersio nauis. causa positua per se est aquarum inundatio: aut flatus ventorum. priuatiua autem est absentia gubernatoris. (Omnes autem nunc.) Tercia conclusio. tantum quatuor sunt genera causarum scilicet materia et forma efficiens et finis. probatur. quatuor sunt genera causarum et non plura quatuor sunt genera causarum: igitur tantum quatuor sunt genera causarum. patet consequentia ab exponentibus ad expositam. prima pars antecedens est declarata in prima parte huius capituli. et secunda declaratur inductiue reducendo omnes causas ad ista quatuor genera. Et primo quidem declarantur omnia que sunt cause in genere cause materialis. nam littere sunt materia syllabarum: et argentum vel aurum materia vasorum: et elementa materia mixtorum: et partes quantitatiue materia compositorum: et premisse materia conclusionis. Lege litteram. (Omnes autem nunc supradicte cause in quatuor incidunt modos manifestos: causasque elementa enim: id est littere sunt materia (syllabarum et materia vasorum) sunt aurum et argentum (et ignis et huiusmodi compositum) simplicium (et partes totius et suppositiões) id est premisse (conclusionis sicut ex quo) id est ex materia (cause sunt.)

Notandum primo secundum commentatorem commentum. scilicet quod omnia ista conueniunt in hoc quod sunt materia: sed differunt: quoniam quedam sunt materia secundum compositionem ut littere syllabarum: et lapides domus: et quedam sunt materia secundum alterationem ut panis sanguis: et quedam secundum alterationem et compositionem ut acetum et mel oximellis: et quatuor elementa omnium compositorum: et hec duo sunt fundamenta materie. scilicet compositio et alteratio et tertium compositum ex eis. Triplex igitur est materia secundum commentatorem.

Lex.
cō. 30.

Lex.
cō. 31.

Philosophorum.

rem: videlicet materia compositionis tantum: materia alterationis tantum: et materia compositionis et alterationis simul. materia compositionis tantum est illa que manet in composito absque alteratione prima: et sic littere dicuntur esse materia syllabarum: et lapides ac ligna materia domus. nulla enim precedente alteratione sunt partes materiales compositi. materia alterationis tantum est illa que alteratur absque compositione: sic quod illa corrumpitur: et non fit pars compositi: et sic panis est materia sanguinis et vinus aceti. corrumpitur enim panis in generatione sanguinis et vinum in generatione aceti. materia autem compositionis et alterationis simul est illa que alterata ingreditur compositionem: et sic acetum et mel sunt materia oximellis: et quatuor elementa sunt materia mixtorum. non enim corrumpitur acetum nec mel in generatione oximellis: sed bene alterantur et remanet pars. Similiter elementa non corrumpuntur in generatione mixti: sed necessario alterantur antequam ingrediantur compositionem.

Secundo notandum secundum commentatores eodem commento quod aristoteles per partes et totum posuit alium modum materie a compositione secundum quod intendebat partes que sunt in potentia non que sunt in actu: aut secundum quod intendebat uniuersum congregatum tantum. compositio enim est congregatio propria partium. fit enim ex qualitate et ordine et positione. In composito reperiuntur partes quantitate in actu et partes quantitate in potentia. partes quantitate in actu sunt ille quibus non repugnat per se seorsum existere: et iste dicuntur partes formales. partes autem in potentia sunt ille quibus repugnat per se seorsum existere et tales dicuntur partes potenciales. potuit ergo aristoteles intelligere per partes totius partes que sunt in potentia et non partes que sunt in actu. aut potuit intelligere per partes totius eas ex quibus totus proprie componitur habentes ordinem: positionem: et qualitates: id est habentes determinatum ordinem prioris et posterioris: et determinatam positionem. proprieque tantis et distantibus: et deorsum. et determinatam qualitatem: id est distinctionis specificam ut caput manus et pes. aut determinatam qualitatem: id est distinctam figuram ut ligna lateres et lapides.

Tertio notandum secundum commentatorem eodem commento quod propositiones assimilantur materie: quia sunt in potentia: et conclusio est in eis tanquam forma. per propositiones intelligit commentator premissas syllogismi que assimilantur materie: quia sicut materia est in potentia ad formam: ita premissae sunt in potentia ad conclusionem: quoniam conclusio est tanquam forma premissarum. sicut enim partes quantitate dicuntur materia totius: ita ipsum totum dicitur forma partium quantitarum: ideo conclusio est sicut forma premissarum: quia premissae sunt partes quantitate conclusionis.

Sed dubitatur quia premissae sunt causae effectiue conclusionis si noticia premissarum gignit scientiam conclusionis secundum linconicem primo posteriorum. igitur non sunt causae materiales conclusionis. patet consequentia. quia materia et efficiens non coincidunt per aristotelem in hoc secundo. Dicendum quod premissae sunt causae efficientes conclusionis et causae materiales: non tamen secundum idem. premissae enim componuntur ex tribus terminis: videlicet ex medio et extremitatibus: medium non ingreditur conclusionem sed bene extremitates: ideo premissae me-

di sunt causae effectiue conclusionis et ratione extremitatum sunt causae materiales: non ergo simpliciter sed secundum quid premissae sunt causae effectiue et materiales conclusionis. ideo dicitur commentator quod conclusio est in eis tanquam forma ad denotandum conclusionem non esse simpliciter formas premissarum sed quodammodo ratione extremitatum. (Harum autem.) Secundo manifestatur omnes causae quae sunt in genere causae formalis: id est enim philosophus quod causarum intrinsecarum quedam se habent ut materia ut dicitur de partibus: et quedam se habent ut forma: et sicut quod quid erat esse: quia dant quidditatem et definitionem ipsi composito ut totum compositio et species. Lege litteram. (Harum autem) causarum intrinsecarum (alio quidem sunt sicut subiectum). id est sicut materia (ut partes). alie autem sunt sicut quae aliquid erat esse et totum compositio et species.

Notandum quod huius littere quatuor sunt expositiones. prima est commentatoris commento. 31. di. quod aristoteles dixit uniuersum: et compositum: et forma: et intendit per formas que est secundum alterationem: aut formas que est secundum compositionem: et intendit per uniuersum aggregationem partis tantum: et intendit per compositionem congregationem istarum trium dispositionum in partibus. scilicet figure: ordinis: et positionis. Ubi aristoteles dicit totum compositum et species. commentator dicit uniuersum compositum et forma. intendit igitur aristoteles per formam vel speciem formas gentium ex materia alterationis tantum sicut est forma sanguinis ut generatur ex pane aut ex materia alterationis et compositionis simul ut forma mixti gentium ex elementis. per uniuersum autem seu totum intendit compositum tantum congregatum ex partibus ut statua seu cumulus lapidum. per compositionem autem intendit compositum in quo reperiuntur ille tres dispositiones: scilicet figura: ordinis: et positio: et tunc forma domus aut naui dicitur forma compositionis. **Secunda** expositio est Egidij dicentis quod forma per comparationem ad intellectum dicitur quod quid erat esse: quia ipsum quod quid est est obiectum intellectus sed per comparationem ad materiam dicitur totum compositum et species aliter et aliter secundum quod materia diuersimode nominatur. materie enim compositionis tantum cuiusmodi sunt lapides et ligna respondet forma que dicitur compositio cuiusmodi est forma domus. materie vero alterationis tantum cuiusmodi est abus alterationis respondet forma que dicitur species ut forma sanguinis: sed materie alterationis et compositionis simul cuiusmodi est mel et acetum respondet forma que dicitur totum ut forma oximellis. **Tertia** expositio est Burlei di. quod sicut materia tripliciter sumitur: ita et forma. scilicet compositionis tantum et alterationis tantum et compositionis et alterationis simul. formam compositionis tantum vocat philosophus totum ut aceruus. formas alterationis tantum vocat philosophus speciem ut forma sanguinis. formam alterationis et compositionis simul vocat philosophus compositionem ut formam oximellis seu formam domus. **Quarta** expositio quae solaz puto esse de intentione philosophi perdat vnam distinctionem quam ponit commentator super plogo physico de compositione cum ista quae aristoteles ponit hic de forma. dicit enim commentator in plogo physico. quod triplex est compositio: videlicet generis ex suis speciebus: et speciei ex genere et differentia: et indiuidui ex materia et forma: et quia cuiuslibet compositioni respondet

Ter.
co. 31.

Liber secundus

forma: ideo sicut triplex est positio triplex est forma. Prima igitur compositio est generis ex suis speciebus ut corporis animi ex homine bestia et planta: et animi ex animi rationali et irrationali: isti compositi respondet forma que dicitur totum: de qua dicit philosophus in prima parte huius capituli quod quantitas et numerus est forma dyapason et generaliter quodlibet superius respectu sui inferioris: et sic debet at notari per quod omnes veteres quodlibet superius vocat formam totum: totum iuxta illud philosophum in suis verbis. genus est totum species et species totum individuum. et primo posterior vocat philosophus quodlibet positionem mediatam cuius subiectum vel predicatum est in aliquo toto. cuius subiectum vel predicatum habet terminum superiorem. et in topicis vocat philosophus artem a parte ad totum: prout ab inferiori ad suum superius.

Secunda compositio est speciei ex genere et differentia: eo modo quo dicimus hominem componi ex animi rationali iuxta determinationem philosophum in verbis. dicitur sic statua componi ex ere et figura: ita species ex genere et differentia. huic compositioni respondet forma que dicitur species de qua locutus est philosophus in parte superiori dicitur definitio et quodlibet pars diffinitionis est forma. et metaphysice. quod partes diffinitionis sunt forme. talis enim forma conveniens dicitur species seu forma speciei: quoniam immediate componit speciem iuxta illud philosophum in univocalibus: differentia adveniens generi constituit speciem. large tamen loquendo quodlibet forma vocatur species: sicut large loquendo quodlibet compositum vocatur totum. Tertia compositio est individui ex materia et forma eo modo quo dicimus hominem componi ex corpore et anima: aut statua componi ex ere et figura. huic compositioni respondet forma que dicitur compositio. i. simul ponens partes in composito naturali vel artificiali: et sic quodlibet forma partis dicitur compositio siue sit forma naturalis siue artificialis accipiendo compositionem strictam. quodlibet igitur superius dicitur totum seu forma totius: quodlibet pars speciei dicitur species seu forma speciei: et quodlibet forma partis dicitur compositio seu forma compositionis de qua fecit Aristoteles mentionem in fine alterius capituli cum dixit artificem considerare formas artificiales usque ad certum terminum: et philosophus considerat formas naturales usque ad formam abstractam existentes in materia. Ex predictis sequitur quod eadem forma est totum compositum et species: quod anima vel est genus ad vegetativam sensitivam et intellectivam est forma totius: ut autem componitur cum corpore est forma compositio: ut autem componitur cum differentia est forma speciei ex quo omnes partes diffinitionis sunt forme.

Sed dubitatur quod dato illo sequitur quod punctus est forma linee et centrum forma circuli: et diameter forma semicirculi si partes diffinitionis sunt forme: quia linea est longitudo cuius extrema sunt duo puncta. circulus est figura a cuius centro ad circumferentiam omnes linee ducte sunt equales. semicirculus autem est portio circuli secata diametro. Respondetur concedendo totum. talia enim comparata ad individua non sunt forme. comparata autem ad speciem vel ad diffinitionem speciei sunt forme: quia ut sic constituunt quidditates. et facti ut predicari inquit. dicit enim philosophus. metaphysice. quod unus et idem est materia et forma diversimode comparatum. littera enim est materia filie ut ex ea componitur filia: et est forma filie ut ex ea componitur diffinitio filie. cuprum etiam est materia circuli cuprei ut circulus cupreus componitur ex cupro: ut autem ingrediatur diffinitionem

illius sic est forma eius. (Sed autem.) Tercio iducitur. Tercio omnes cause que sunt in genere cause efficiens vel semen et compositum. medicus et silvius et vino facies. hoc enim omnia sunt in genere cause efficiens cum quodlibet istorum sit. unde principium motus status et quietis. Semen enim animi agit ad generationem fetus et medicus ad inductionem sanitatis: et compositum agit ad finem alterius. facies autem inducit formam aliquam naturalem vel artificialem. L. et. (Sed autem et medicus et compositum et vino facies omnes huiusmodi sunt cause. unde principium mutationis aut status aut motus.)

Notandum primo comitatorum comento. quod sperma animalium et semine vegetabilium: et medicus sanitatis: et virtus agens acci omnia collocantur sub causa que est principium transformationis et successione. Sed dubitatur de hoc quod dicitur semine est causa efficiens cum ponitur videatur causa materialis. Respondetur burlens quod semine maris est causa efficiens. plures: et semine femelle est causa materialis: et sic non est idem quod est causa efficiens et causa materialis. Et si istud habet locum de semine animalium: quod dant duo talia semina quod unus est actiuum et reliquum passivum. non tamen solunt de semine vegetabilium de quo dicit comitator quod est efficiens: i. plures enim non assignantur duo talia semina quod unus sit actiuum et reliquum passivum. Preterea illud quod alteratur et corrumpitur in generatione animalis est materia alterationis sed comitator: sed semine maris alteratur et corrumpitur in generatione fetus: igitur semine maris est causa materialis: sic et semine plantarum. Ideo dicitur quod semine siue sit animalium siue plantarum est quodammodo causa efficiens et quodammodo materialis. est enim efficiens per virtutem influxum a generante que non corrumpitur in generatione plantae vel animalis: et est causa materialis per formam propriam que corrumpitur in generatione fetus aut plantae. (Alie autem.) Quarto iducuntur omnes cause se quo sunt in genere cause finalis. omnia enim que habent rationem boni sunt cause finales: siue illud sit bonum extrinsecum siue tamen apparens: et tales cause dicuntur potissime: quod necessitat omnes alias causas. forma enim necessitat materiam: et efficiens formam: et finis necessitat efficiens: ideo necessitat omnes alias causas et a nullo necessitatur. Propterea finis est causa potissima: neque est cura finalis finis sit bonum extrinsecum aut apparens solum: quod ex quo necessitat omnes alias causas et a nullo necessitatur dicitur causa potissima et causa causarii. L. et. (Alie autem sunt sicut finis et bonum aliorum) ex quo appetunt ab aliis (que enim est cuius causa). i. finalis (potissima est et finis aliorum vult esse) tanquam necessaria omnia alia (differt autem nihil eadem) causam finale (dicitur bonum) extrinsecum (aut videtur bonum) tamen quod ex hoc non minus movet appetitum.

Notandum primo comitatorum comento. quod propter quod quod est nobilior illis que querunt. propter illud: ideo est bonum intentum per illas res: et ideo est causa omnium illarum agens enim et materia non sunt nisi propter finem: et siue forme non sunt nisi propter ultimum finem. Finis ergo est nobilior his que sunt ad finem: quod appetit ab his tanquam bonum illorum. unde tam materia quam forma que agens appetit finem tanquam bonum suum: ideo finis dicitur causa aliarum causarum per quam necessitat omnes alias causas et a nulla necessitatur. Sed dubitatur. sanitas est finis medici: aut ipsemet medicus est finis sui aut suarum operationum: sed certum est quod sanitas cum sit accidens non est nobilior medico: neque ipse medicus est nobilior seipso. Dicendum quod licet sanitas non sit nobilior entitas quam medicus: tamen est nobilior causa cum modo nobilior dicitur causa de fine ratione

Philosophorum.

necessitatis q̄ de aliqua alia causa neq̄ est inconvēniēs q̄ idē inq̄tuz finis sit nobilius seipso inq̄tū agēs : sicut nō inconvēnit idē inq̄tū forma enobili⁹ seipso inq̄tū materia vel subz. ¶ Secūdo notādū fm̄ cōmētatozē eodē cōmētō q̄ Aristō. descriptū finē per bonū existēs vel apparēs vt descriptio sicōis reb⁹ volūtarijs ⁊ naturalibus cuꝝ vltimū intētiū in rebus volūtarijs multoties videt bonū ⁊ nō est in rei veritate. Intētiū vero in reb⁹ nālibus est bonū verū. Ista est differētia inter finē agētū naturalū ⁊ agētū cū rōne qz finis agētū nālū sēp est verū bonū ex quo dirigunt ad illū finem a directorē infallibili sꝫ cōmētatozē. i. metaphysice finis autē agētū cū rōne pōt esse indifferēt bonū verū ⁊ apparēs bonū qz ex quo dirigunt a propria volūtate que est causa errās possunt intēdere ita finē malū sicut bonū : ita bonū apparēs sicut bonū exētiō phus diffinitū finē per bonū verū vel apparēs ut oībus agentibus tā naturalibus q̄ voluntarijs possit cōpetere. (Causē quidē.) Ultimo phus epilogat circa determinatā ol. causē quidē igit sēp de ⁊ totū sunt spēcia q̄ nō sunt plures causē q̄ istē : que nō ita te sunt vt arguat sic oīs causa se habēs aliquo dicto p modo p est materia vel forma efficiēs aut finis : sꝫ oīs causa se habet aliquo dicto p modo p : igitur omnis causa est materia vel forma efficiēs aut finis. patet cōsequētia cū maior. minor autē est nota inductiue. qm̄ omnis causa aut est sicut littere respectu syllabarū : aut sicut materia vaso p : aut sicut elementa mixto p : aut sicut partes totius : aut sicut pmissa respectu cōclusionis : aut sicut totū cōpositio vel species : aut sicut semē : vel medicus : aut cōsiliās vel faciēs faci : aut sicut illud gratia cuius sit aliquid qd est bonū verū vel apparens.

Notandum primo circa causam materiam. s. in qua : ex qua : ⁊ ppter quā. materia in qua tripliciter sumit. primo p natura pure passiva ⁊ de se infōrmi que est pncipiū ⁊ finis trāsmutationis naturalis de qua loquēs phus dicit primo physicozū q̄ ē ingenerabilis ⁊ incorruptibilis : ⁊ primo de qe q̄ est pncipiū in via cōpositionis ⁊ vltimū in via resolutionis. ideo dicitur prima materia. scōdo pro altera parte cōpositi substantialis quā vocat cōmētatoz in hoc secundo de materiā p piaz ⁊ p piaz : quoniam ipsa includit primā materiā ⁊ dīspōsitiōes quātitatiuas ac qualitatiuas pambulans imēdiatē ad formā substantiālē. Tercio p subiecto formē accidentalis siue illa fuerit successiva siue pmanēs siue nālīs siue artificialis : ⁊ sic totū phus in hoc scōdo q̄ es ē mā statue ⁊ argētū phiale. Materia ex qua etiā est triplex fm̄ cōmētatozē hic. s. alterationis m̄ vt panis sanguinis ⁊ sperma aialio. cōpositionis m̄ vt lapides ⁊ ligna respectu domus ⁊ caro ⁊ sanguis respectu hominis. quedā autē cōpositionis ⁊ alterationis simul vt acetū ⁊ mel oximellis ⁊ elementa mixtozū fm̄ q̄ dictum est. Ex quibus sequitur q̄ eadem est materia ex qua ⁊ in qua. nam materia prima est in qua recipiēdo formā : ⁊ ex qua constitūdo cōpositū. Similiter quelibet pars integralis hominis est materia in qua ppter receptionem alicui⁹ dīspōsitiōis : ⁊ materia ex qua ppter partialem cōcursum ad cōstitutionem cōpositi naturalis. Materia autem per quā iterū est triplex : scilicet contrahens cōtracta : ⁊ non contrahens nec contracta. materia per q̄ contrahens est indiuidui respectu p pte speciei : contrahit enim speciem ad determinatam rationē indiuidua

lem de qua materia dicit philosophus primo celi. qui dicit. celum dicit formam : ⁊ qui dicit hoc celū dicit materiam. materia per quam contracta est genus determinatum per differentiam. de se enim indifferens est ad omnem suam speciem : sed littera ad vnam per aduentum differentie : ⁊ sic intelligit Linconiensis primo posteriozū. cum dicit genus esse materiam. Sed materia per quam non contrahens nec contracta est entitas minoris perfectionis respectu maioris perfectionis seu remissionis gradus respectu intensiois. dicitur enim i libro celi. q̄ elementa sunt sicut materia corporum celestium. ⁊ secundo de anima. dicit commentatoz q̄ quādo cūqz duo inēqualiter perfecta inuicem cōparantur : quod est perfectius tenet locū forme : ⁊ quod est perfectius tenet locū materie.

Secundo notandum circa causam formalem q̄ duplex est forma. s. intrinseca ⁊ extrinseca. forma extrinseca dicitur forma exemplaris causalis vel ydealis : ⁊ sic deus ⁊ intelligentie dicuntur forme. dicitur etiam forma extrinseca generaliter quodlibet perfectius comparatum minus perfecto iuxta dictum comentatoz nuperrime allegatum. forma intrinseca est duplex secundum philosophum hic : scilicet totū cōpositio ⁊ species. forma autem cōpositionis est duplex. nāz quedam substantialis vt forma hominis vel lapidis : ⁊ quedam accidentalis. forma enim substantialis est illa que dat nomen ⁊ dīfinitionem substantialem : ⁊ forma accidentalis ē illa que dat nomen ⁊ dīfinitionem accidentalem vt q̄ritas ⁊ qualitas. ¶ Item formarū accidentalium quedam est naturalis vt caliditas ⁊ frigiditas : ⁊ quedam artificialis vt forma statue vel phiale. ¶ Item formarū naturalium accidentalium quedam materialis : ⁊ quedam spiritalis. forma accidentalis materialis est forma sensibilis vt sensibilia propria ⁊ cōmunia. forma autē spiritalis accidentalis est duplex : quia quedam est intēctionalis vt similitudo coloris odoris vel soni in medio vel in sensu vel in intellectu : quedā nō intensibilis vt caliditas virtualis vini : ⁊ frigiditas virtualis veneni.

Tercio notandum circa causam effectiuā q̄ duplex est efficiēs : scilicet per se ⁊ per accidens de quo dicitur in parte sequente. efficiens per se est duplex scilicet priuatiū ⁊ pōsitū. priuatiū vt absentia solis vel naute. pōsitū autē vt ars vel natura. Item efficientium pōsitū quoddā est p pte dictum vt finis. metaphysice enim finis dicitur efficiens pro quāto mouet appetitū agentis. Item duplex est efficiēs p pte dictum : scilicet vniuersale vt deus celū ⁊ intelligentie ⁊ particulare vt homo de quibus dicit philosophus in hoc secundo. q̄ sol ⁊ homo generant hominem ex materia. agens autē particulare dīstinxit philosophus supra cuꝝ dixit : vt consiliāns ⁊ pater fili : ⁊ faciēs faci : cōmutans cōmutat. Item efficientium quoddam est efficiens produciens tantū vt generans hominem vel equum : quoddam efficiens cōseruans tantū vt sol respectu luminis in orbibus signozū ⁊ quoddam produciēs ⁊ cōseruans vt sol respectu luminis in luna aut sensibile propriū respectu speciei sensibilis existēs i medio vel in sensu exteriori.

Quarto notandum circa causam finalem q̄ triplex est finis sꝫ generantis generationis ⁊ rei genite. finis generantis est duplex

Tex.
cō. 31.

Liber secundus.

scilicet primarius et secundarius. verbi gratia. finis primarius hominis generatus est perfectio sui aut conuatio specifica. finis vero secundarius est productio sibi similis in specie: sic loquitur commentator secundo celi dicens qd intelligit mouere celum duplici fine scilicet fine dicto primaria intentione et secunda intentione. mouent enim celum propter hec inferiora secundaria intentione et propter primam causam primaria intentione scilicet propter continuationem beatitudinis. Si enim intelligit non mouerent celum ipse prime cause non beaticae uiuentur. finis generationis etiam est duplex scilicet quo et gratia cuius. finis generationis quo est ille qui ordinatur in alium finem. finis generationis gratia cuius est ille qui non ordinatur in alium finem eo modo quo loquitur aristoteles hic qd purgatio est finis quo pottonis et sanitas est finis purgationis scilicet gratia cuius. finis rei gentie iterum est duplex scilicet propinquus et remotus. verbi gratia. finis propinquus hominis gentie est felicitas. remotus autem est assimilatio prime cause. Item finis propinquus brutorum et gentia sunt et aliorum naturalium vel artificialium: generabilium et corruptibilium dicitur esse homo. dicit philosophus in hoc secundo qd nos sumus quodammodo finis omnium artificialium. et secundo de anima qd homo est finis omnium corporum phisicorum. finis autem remotus est perfectio seu decor vniuersi: quoniam ad decoris et perfectionem mundi illa facta sunt. et sicut finis generationis erat finis intrinsecus: ita finis rei gentie est finis extrinsecus: quare etc.

Ex.
co. 3.

Dodi autem causarum. Ista est terra pars in qua aristoteles distinctissime determinat de causis ex primis modis causarum per accidentia causarum quorum principales sunt pauci sed principales et non principales sunt multi non tantum reperiuntur in uno genere cause sed in quolibet nominato genere. Duo igitur facit philosophus: Nam primo premitur aliquas distinctiones. secundo ponit conclusiones. ibi: (Sed tamen omnes.) Prima distinctio est ista qd causa quedam est propria et quedam communis. Causa propria est causa propinqua et posterior. Causa communis est causa prior et remota. verbi gratia. medicus est causa propria et propinqua sanitatis: artifex autem est causa communis remotior atq prior cum prior atq communior sit artifex qd medicus: et hoc in genere cause efficientis. in genere autem cause formalis: bene est causa propria et propinqua opapason et numerus ac quantitas est causa communis prior atq remota: prior atq remotior sit quantitas qd numerus: sicut etiam communior est quantitas qd numerus. I. e. li. Modi autem causarum numero quidem sunt multi: capitales autem idest principales (et hi minores) idest pauciores sunt (dicuntur autem cause multiplicitate scilicet quadrupliciter ut patuit) et ipsa similitudine specierum eiusdem generis cause aliquod est (prius et) aliquod (est posterius) et (alterius) cause (altera) causa est communior atq prior (ut sanitatis medicus) est causa posterior (et artifex) causa prior (et opapason)

causa propria est (duplum et numerus) causa communis (et semper continentia ad unum quodam) dicuntur esse communes: et propter magis continens tanto erit causa communior atq prior.

Notandum. In commento tricesimo secundo qd semper inuenitur operatio communis ad proprium: commune est prius fm formam aut fm genus proprio et hoc accidit priori et posteriori in una quacumque specierum causarum scilicet qd prius est quasi commune ad posterius: et prius et posterius in materis manifesta sunt et similiter in finibus: extenuatio enim est finis exercitii et finis extenuationis est sanitas. Prima propositio comenti est ista qd in quolibet genere cause inuenitur copatio communis ad proprium idest inuenitur causa communis et causa propria. unde in genere cause efficientis medicus est causa propria sanitatis et artifex est causa communis in genere cause finalis. sanitas est propria causa depositionis cibi: et bonus habitus est causa communis in genere cause formalis: duplum est causa propria opapason: et numerus est causa communis. In genere vero cause materialis eo est causa propria statue et metallus est causa communis. Secunda propositio comenti est ista: In quolibet genere cause: commune est prius proprio fm formam aut fm genus. Nam in quolibet genere cause datur causa singularis et specifica et generica: itaq causa specifica qd generica dicitur cōis respectu cōis singularis: et ipsa causa singularis dicitur propria respectu cause specificæ sicut causa specifica dicitur propria respectu cause genericæ. constat autem qd causa generica est prior causa propria fm genus: et causa specifica est prior sua inferiori causa propria fm formam. Artifex enim est prior medico fm genus: et medicus est prior isto modo fm formam dato qd medicus sit species spectatissima: et idem dicat in omnibus alijs generibus. Tertia propositio comenti. In quolibet genere cause datur causa prior quasi cōis ad propria: qd non oportet qd ipse prior sit cōis cōitate p̄dicatōis sed sufficit qd sit q̄si cōis. I. qd sit cōis cōitate cālitate. vñ mā prima est cōis materia secunda non cōitate p̄dicatōis sed magis eō: quia oēs materie p̄te sunt eiusdem rōnis et non oēs materie se cūde: sed dicit esse cōis cōitate cālitate qd ad plura se extendit qd aliqua mā secunda. Sicut sanitas est causa prior qd extenuatio: et p̄ter cōis: non quidē cōitate p̄dicatōis sed cōitate cālitate: qd plurius est causa sanitas qd extenuatio. Est etiam extenuatio causa finalis exercitii: sanitas vero est causa finalis tā exercitii qd extenuatōis. Et similiter dicat in alijs duobus generibus: cāp. v. qd in genere cause efficientis sol est prior et cōis: hoc non prioritate et cōitate p̄dicatōis sed magis eō: qd hoc p̄dicat de multis: sol tñ de vno: sed prioritate et cōitate cālitate: qd ad plura se extendit cālitate sol qd hō. In genere autē cōis formalis forma elementis est prior atq cōis forma mixti non prioritate et cōitate p̄dicatōis qd de pluribus p̄dicat forma mixti qd elementis sicut etiam plura sunt mixta qd elementa tā sp̄e qd nūero sed prioritate et cōitate cālitate formalis qd ad plura se extendit forma elementis qd forma mixti: in quocumque enim reperit forma mixti in eodē reperit forma elementis et non eō. Ex his ergo sequit qd in quolibet genere cāe ē dare cām priorē et cōis tā prioritate et cōitate cālitate qd prioritate et cōitate p̄dicatōis. de cōitate et prioritate p̄dicatōis facit phis mentionē i duobus generibus: cāp. f. in genere cāe efficientis et in genere cāe formalis qd vna ē intrinseca et alia extrinseca cāe

Philosophorum

Intelligē eādē prioritātē et cōitatē lueniri i alijs duob⁹ generib⁹. cōmētator autē facit mētiōē de cōitatē prioritātē cālitātis in genere causē materialis et finalis quarum vna est intrinseca et alia extrinseca dāns intelligere eandē cōmunitatē et prioritātē reperiri in alijs duob⁹ generib⁹ eo mō quo dictū est.

Sed dubitatur quia videtur q^d in genere causē efficiētis non datur causā cōmūnis s^m predicationē: q² p^{ri}mo de generatōne dicit philosophus q^d homo non generat nec generatur sed fortis vel plato: igitur artifex i cōmūni nihil facit sed iste aut ille medicus. Dicit etiam philosophus p^{ri}mo de anima q^d actiones sunt suppositio et non formaz: quia sicut nō dicimus animā teperē vel edificare: ita nec velle vel intelligere sed hominē per animā inquit philosoph⁹ ibi. constat autē vniuersalia esse formas suoz singulariū vt sepe dictū ē in hoc capitulo de intentione philosophi. ¶ Respondetur q^d vniuersalia considerantur dupliciter videlicet formaliter materialiter. Vniuersalia formaliter sumpta et abstracte neq³ agunt neq³ patiuntur. Materialiter autē accepta vt sunt in suis singularibus sic agunt vel patiuntur tanq³ forme cōmunes superaddite particulib⁹: aliter nō dixisset aristoteles superius sol et homo generat hominē. Hec ergo ppositio homo generat vel generat est concedenda in suppositione personali et neganda in suppositione simplici. Quādo ergo dicitur actiones sunt suppositio et non formarum: id est actiones sunt suppositio tanq³ principaliter agentium et non formarum cum quo tamē stat q^d actiones sūt formarum tanq³ principiorum agendi. Amplius sicut accidens. ¶ Secūda distinctio. Causaz quedā per se et quedā per accidens. Causa per se est illa cui fm q^d huiusmodi competit effectus vt statuficus seu statua faciens. Ite et fm q^d huiusmodi facit statuā ideo est causa per se. Causa autē per accidens est illa cui competit effectus nō fm q^d huiusmodi vt policleus. accidit enim statuā facienti policleus esse sicut accidit policleo esse statuficum: nō enim policleus vt sic facit statuā sed vt est statuficus: ideo est causa per accidens. et non solum policleus sed etiā quodlibet suum superius vt homo animal. Homo enim vt homo seu animal vt animal non facit statuā: sed si facit illud est ingrum statuficus. ¶ Et sicut in causis per se inueniuntur propinqui et remoti vt patet in prima distinctione: ita in causis per accidens inueniuntur quedā propinquiores et quedā remotiores. Si enī statuficus sit albus et musicus tūc albus et musicus sunt cause per accidens statue: quia accidit tam albo q^d musico statuficum esse: sicut accidit statufico albo esse aut musicū. Et hanc causaz per accidens albus est causa remotior q^d musicum cum sit communior de pluribus enim predicat album q^d musicū. musicus enim nulli competit nisi hominē: sed albus competit hominē et alteri ab hominē. ¶ Ex predictis sequitur q^d tam in predicamento substantiē q^d in predicamento accidentis reperitur causa per se et per accidens. Homo enim per se generat hominē et statuficus per se facit statuam. policleus autē et homo et animal et albus et musicum per accidens facit statuā: vbi patet policleus hominem et animal esse predicamentū substantiē: statuficus vero album et musicū de predicamento qualitatis. Et sicut album est causa remotior per accidens q^d musicus ita animal q^d homo et homo q^d policleus: quia v pluribus predicatur animal q^d homo et homo q^d policleus.

Ter.
cō. 33

tus. L. li. Amplius sicut accidens sunt alique cause (et hōz genera sicut statue: aliter policleus et aliter statua faciens: quoniam accidit statuam facienti policleus esse) ideo policleus est causa per accidens statue (et cōtinentes autem) policleus etiam cause (s^m accidens sunt vt si homo causa sit statue et omino animal: Sūt autem et accidentiū) causaz (alie alijs longius et alie magis propius vt si albus et musicus causa dicantur statue.)

Notandum p^{ri}mo s^m cōmētatorē cōmento tricesimo tertio q^d vniuersaliter homo aut aīal est causa statue per accidens quia accidit artifici qui est causa per se q^d sit homo aut animal. ¶ Istud cōmentū est valē difficile q² licet accidat hominē statuficū esse non tamen vt appareat accidit statufico hominē esse: quia impossibile est q^d aliquis sit statuficus quin sit homo: vnde arguitur sic: Symo non accidit natus ex eo quia symitas ē p^{ri}um natus: non obstat q^d aliquis natus non sit symus: igitur per idem statufico non accidit q^d sit homo quia est propius hominis sicut esse medicum per p^{ri}um phirum in vniuersalibus: non obstat q^d nō quilibet homo sit statuficus. ¶ Dicendum q^d non est simile: quia symitas circūcūrit natus distincte significans et connotans natus: statuficus autem aut medicus non circūcūrit hominē sicut nec ponitur in diffinitione eius sicut natus in diffinitione symi. Diffinitur enim statuficus per hoc q^d ē statue faciens: et medicus per hoc q^d est infirmū sanans non habendo respectū ad hominē. Quicūq³ enim facit statuam ille est statuficus: et quicūq³ sanat infirmū ille est medicus siue sit homo siue nō homo. et non dicitur propius hominis quia in e⁹ diffinitione ponatur homo: quia etiam esse bipedem est propius hominē fm p^{ri}um phirum ibidem et tamē non diffinitur per hominē: sed ideo dicitur propius quia nulli competit nisi hominē: ideo illa consequētia non valet ad intentionem cōmētatoris: Impossibile est aliquid esse artificem qui non sit homo: igitur artifex per se est homo. sicut non sequitur: Impossibile est aliquid esse calidū quin illud sit substantia: igitur calidum per se ē substantia. Sicut enim accidit calido q^d sit substantia ita accidit artifici q^d sit homo: tale per accidens sit necessarium eo modo quo dixit p^{ri}mo huius q^d priuatio est per accidens principium non quidem rarum sed necessarium.

Notandum secundo s^m egidū q^d causa per accidens coniungit cause per se tripliciter. P^{ri}mo ratione rei: et sic policleus coniungitur statufico quia sunt vni et idem fm re policleus et statuficus l3 differant ratione. Secundo ratione subiecti: et sic musicus coniungitur statufico: quia musica et statufica sunt in eodem subiecto videlicet i anima. Tercio ratione determinatōis: et sic risibile coniungitur statufico quia risibile sibi determinat hominem cui competit statuficum esse. Dicit ergo q^d propinquior est ista policleus facit statuam isti statuficus facit statuam q^d illa musicus facit statuā quia propinquior est connexio realis q^d subiecti. policleus enim et statuficus vniuntur s^m rem: sed statuficus et musicus vniuntur s^m subiectū. et hic musicus facit statuā est propinquior q^d illa albus facit statuā q² maior ē p^{ri}um et eiusdē subiecti q^d diuerso. p^{ri}stat autē q^d musica et statufica sūt in eodē sub⁹: nō aut statufica et albedo cū statufica sit i aīa et albedo i corp⁹ et risibile facit statuā est p^{ri}um q² et

Libri secundus.

illa coloratum facit statuā quia risibile determinat sibi hominē cui competit statuitum esse et color non determinat sibi hominē. ¶ Ista sententia est pulchra sed difficilis quia occulte videtur implicare. Si enim propinquior est illa musicus facit statuā quā illa albus facit statuam: quia forma albi et forma statuiti fundatur in diversis subiectis et non forma musici et statuiti. per idem illa est propinquior musicum facit statuā quā illa polietus facit statuā: quia forma polietus est in corpore: forma autem musici est in anima in qua est forma statuiti. ¶ Item statuita musica et albedo non solum sunt subiective in parte compositi sed in toto composito per aristotē primo huius. Forma autem polietus non est subiective nisi in materia cui sit forma substantialis: igitur statuitus et musicus vel albus magis convenit in subiecto quā statuitus et polietus: et per consequens propinquior est illa album facit statuā quā illa polietus facit statuā. ¶ Deinde non apparet quod polietus et statuitus sint unum finem quin per idem musicus seu albus et statuitus: quia sicut una et eadem res numero est polietus et statuitus: ita una et eadem res numero est statuitus musicum et album. Et si dicitur quod forme istae differunt ego dicam quod plures differunt forma polietus a forma statuiti quā forma albi vel musici a forma statuiti. magis enim differt forma substantialis a forma accidentali quā due forme accidentales invicem. ¶ Ideo est aliter dicendum quod accidentia per accidens non competunt substantie secundum rationem prime substantie ut colligitur de intentione philosophi in universalibus et aristotele in predicamentis. neque de se invicem predicantur nisi ratione prime substantie per aristotē primo posteriorum. Si enim albus est homo aut musicus hoc est ratione polietus aut alicuius prime substantie: ergo sicut minus est per accidens illa polietus facit statuā quā illa homo facit statuā: et est magis propinqua isti statuitus facit statuā: ita eadem est minus per accidens et magis propinqua illi quā aliqua istarum musicum facit statuā autem musicus facit statuam etiam est minus per accidens et magis propinqua huic statuitus facit statuam quā hoc album facit statuam illa risibile facit statuā quo musica et statuita sunt in eodem subiecto primo et non statuita et albedo neque statuita et risibilitas. hoc autem risibile facit statuam est minus per accidens et magis propinqua propositioni per se quā aliqua istarum album facit statuā coloratum facit statuā quia risibilitas est propinquior anime in qua fundatur statuita quā albedo aut color.

Notandum tertio finem burlesque quod iste propositio statuitus per se facit statuā: polietus per accidens facit statuā: possunt dupliciter accipi videlicet in sensu composito et in sensu diviso. In sensu composito significant quod talis est per se statuitus facit statuā: et huiusmodi est per accidens: polietus facit statuam: et iste intellectus est verus finem quem concedit illas philosophus. In sensu autem diviso significant quod illud quod est statuitus facit statuam per se et illud quod est polietus facit statuā per accidens: et iste non est intellectus aristotelis: quoniam concessa ista statuitus per se facit statuā oportet illam concedere polietus per se facit statuā per se: ista statuitus per se facit statuā: et iste statuitus est polietus: igitur polietus per se facit statuā. et concessa illa polietus per accidens facit statuam: oportet illam concedere statuitus per

accidens facit statuam: sic arguendo: hic per accidens facit statuam demonstrando polietum: et hic est statuitus: igitur statuitus per accidens facit statuam. Concedit ergo burlesque illa in sensu composito: statuitus per se facit statuā: et negat in sensu diviso.

Sed contra arguitur sic: Statuitus finem quod homo facit statuam: igitur statuitus per se facit statuam. ista consequentia est bona qualitercumque tenetur per se: quia arguitur ab inferiori ad suum superius sine impedimento per aristotē primo posteriorum dicentem quod in plus se habet per se quā finem ipsum. et antecedens est verum igitur et consequens. ¶ Item sequitur quod hec est falsa homo per se est animal in sensu diviso contra determinationem aristotelis primo posteriorum. Si enim homo essentialiter et quidditative est animal oportet quod per se sit animal: cum in plus se habeat per se quā essentialiter vel quidditative: et quod illud sequatur arguitur faciendo hunc syllogismum: homo per se est animal: et omnis homo est coloratum: igitur aliquod coloratum per se est animal. conclusio est falsa et non minor igitur maior.

¶ Item sequitur quod hec est vera: Triangulus per accidens habet tres angulos equales duobus rectis contra determinationem philosophi primo posteriorum et probatur consequentia sic arguendo: Iste triangulus ligneus per accidens habet tres angulos equales duobus rectis: iste triangulus ligneus est triangulus: igitur triangulus per accidens habet tres angulos equales duobus rectis. Dicendum igitur concedendo illam Statuitus per se facit statuam siue teneatur in sensu composito siue in sensu diviso: immo non proprie tenetur aliquo illorum modo: sicut nec ista: Statuitus finem quod homo facit statuam. Nunquam enim proprie loquendo est sensus compositus vel divinus nisi modus determinet verbum principale compositum vel divinum ut patet in consimilibus necessario hoc est animal: homo necessario est animal. contingens est hominem currere: hominem contingens est currere. ibi autem non determinatur verbum principale per aliquod illorum per se finem quod homo: sed tantum determinatur subiectum specificando rationem eius et faciendo suppositionem simplicem.

¶ Et tunc ad argumenta negatur utraque illarum consequentiarum quia ex una predicatione per se et alia per accidens non sequitur conclusio modificata per se vel per accidens propter mutationem suppositionis. Nam cum dicitur statuitus per se facit statuam: subiectum supponit simpliciter: et cum additur illa minor: statuitus est polietus: iam supponit personaliter: ideo minor debuit esse ista: statuitus per se est polietus: que negatur a philosopho in littera simpliciter negatur illa consequentia: polietus per accidens facit statuam: et polietus est statuitus: igitur statuitus per accidens facit statuam: quia arguitur ex quatuor terminis ex quo mutatur suppositio generalis: medij termini cum subiectum maioris supponat simpliciter et subiectum minoris personaliter: ideo minor debuit esse illa: polietus per se est statuitus: que est falsa finem philosophus et commentatorem. ¶ Et si queritur in quo modo dicendum per se est illa statuitus facit statuam. Respondetur quod in quarto modo: ex quo subiectum exprimit causam effectivam predicationis. Statuitus enim finem quod habet in se artem statuitam facit statuam finem commentatorem: et per consequenter illa est per accidens in quarto modo: polietus facit statuam.

Contra ista dubitatur: Si enim statua facit per se facit statuam: patet consequentia ab inferiori ad suum superius affirmatiue sine impedimento et ex determinatione aristotelis dicentis hic quod si inferius est causa per accidens quod etiam superius est causa per accidens: et si inferius est causa per se quodlibet suum superius est causa per se: sed consequens falsum quia accidit artifice quod faciat statuam cum aliquis artifice non faciat statuam sed domum. ¶ Item ignis per se calefacit quia est subiectum caliditatis: igitur per idem polidictus per se facit statuam quia est subiectum statuitatis: patet consequentia: quoniam sicut caliditas per se calefacit ita statuitas per se facit statuam. ¶ Deinde non apparet quod sit ordo in causis per accidens sed quod una sit propinqua causa per se et alia remotior: quia in quibuslibet est ordo illa sunt finita et determinata ut colligitur a philosopho primo posteriorum et secundo metaphysice: sed cause per accidens sunt infinite et indeterminate per aristotelem in hoc secundo: igitur in eis non est ordo. ¶ Ad primum dicitur negando consequentiam quia ab inferiori ad suum superius fallit consequentia in suppositione simplici: quia non sequitur homo est species specialissima: igitur animal est species specialissima. concedo tamen quod artifice per se facit statuam. Dicit enim aristoteles in prima distinctione quod artifice est per se causa sanitatis et non tantum medicus. Et primo posteriorum inquit quod habere tres angulos equales duobus rectis competit triangulo per se primo et figure per se non primo: Ita in proposito est dicendum quod statua facit per se primo facit statuam et artifice per se non primo: et tunc ad argumentum accedit artifice facere statuam: igitur fallit ad quod artifice per se facit statuam: negat consequentia. Unde ut patuit ex doctrina aristotelis genus potest considerari artifice ut totum et sic non est causa statue nisi per accidens et potest considerari ut pars statuitis vel medici et sic est per se causa sanitatis et per se facit statuam. ¶ Ad secundum dicitur quod non ideo ignis per se calefacit quia est subiectum caliditatis sed quia est per se subiectum caliditatis: polidictus autem non est per se subiectum statuitatis sicut nec lignum est per se materia lectuli nec es per se est subiectum forme artificialis. compositum enim naturale potest esse subiectum per se formam naturalem sed non formam artificialem neque artis. ¶ Et cum arguebatur contra ordinem causarum per accidens: dicitur quod causarum per accidens quedam est annexa cause per se ut polidictus album et musicum ipsi statua facit. et quedam non est coniuncta cause per se ut aperiens fenestra qui dicitur causa per accidens illuminationis domus: et diuellens columnam qui dicitur causa per accidens motus grauis deorsum. Dico igitur quod in causis per accidens non coniunctis cause per se non est ordo. In causis autem per accidens coniunctis cause per se potest esse ordo: non quidem ratione ipsarum causarum per accidens sed ratione ipsius cause per se: quare etc. (Præter omnes.) ¶ Tertia distinctio causarum quedam in actu et quedam in potentia. Causa in actu est illa que actualiter operatur ut edificans. Causa in potentia est illa que non actualiter operatur tamen habet aptitudinem ad operandum ut edificator. Ad hoc enim quod aliquis sit edificator non oportet quod actualiter edificet sed sufficit quod habeat artem et aptitudinem edificandi: sed si alius

Tex.
60.34

quis est edificans oportet quod actu edificet. et quia edificans et edificator se habent tanquam genera ad domesticum et edificator remouet edificans est causa in actu et edificator est causa in potentia. l. li. Præter omnes nominatas (et proprie) dicitur (causas) videlicet communem et propriam per se (et finem accidens: alie vero sicut potentes dicuntur alie vero sicut operantes) actu: (ut edificandi domum edificator est causa) in potentia: (aut edificans) est causa in actu (edificator) que sunt in fieri. ¶ Consimiles distinctiones inquit philosophus ponuntur de effectibus quoniam effectus quidam propinquus ut hic statuam: et quidam remotus ut statuam vel figuratum. Et effectus quidam per se ut domus: et quidam per accidens ut hospitium vel taberna. Item effectuum quidam in actu ut domus quando facta est: et quidam in potentia ut domus antequam facta sit. Statua igitur ergo est causa statue tanquam effectus particularis: et est causa statue tanquam effectus communis: et est causa imaginis seu figurati tanquam effectus communis: ista statuam est effectus propinquus: statuam in communi est effectus remotus: figuratum in communi est effectus remotior. ¶ Et sicut datur propinquus et remotus in effectibus cause efficientis ita in effectibus cause formalis: quoniam forma eris est causa huius eris tanquam effectus propinquus: eris tanquam effectus remotus. et materiei tanquam effectus remotioris. ¶ Idem contingit in aliis causis licet aristoteles non exprimat. Cor enim seu cerebrum est causa naturalis huius animalis tanquam effectus propinquus: animalis tanquam effectus remotus: corporis animati tanquam effectus remotioris. Sanitas autem est causa finalis depositi huius panis tanquam effectus propinquus: panis in communi tanquam effectus remotus: ubi in communi tanquam effectus remotioris. ¶ Et non solum datur propinquus et remotus in effectibus per se sed etiam in effectibus per accidens. nam statua facit statuam sortis per accidens tanquam effectus propinquus: statue hominis tanquam effectus remotus: statue animalis tanquam effectus remotioris. Consimiliter dicatur de effectibus per accidens aliarum causarum quod in eis datur propinquus et remotus sicut in effectibus per accidens cause efficientis. l. li. Similiter autem dicuntur nominare distinctiones (et in quibus cause sunt) id est in effectibus (ut in his que dicta sunt) de causis (ut huius statue) tanquam effectus propinquus statua facit statuam et etiam statue (in quantum statue) tanquam effectus remotus (aut et omnino imaginis) id est figurati tanquam effectus remotioris (et) forma eris est causa huius eris tanquam effectus propinquus et eris (in quantum eris) tanquam effectus remotus (aut omnis materiei tanquam effectus remotioris) et in accidentibus id est in effectibus per accidens (similiter est) propinquus et remotus.

Tex.
60.36

Tex.
60.35

Notandum in commentato rem commento tricesimo quinto: quod (faciens statuam dicitur faciens statuam istius hominis et dicitur faciens statuam vniuersaliter: statuam igitur istius hominis est causatum propinquum: statuam vero simpliciter est causatum remotum.) Ex quo commento uno cum textu sequitur quod sunt vniuersalia extra animam præter omnem operationem intellectus: medicus autem et artifice in communi sunt extra animam: et similiter statuam illius hominis et statuam vniuersaliter sumpta sunt extra animam non in anima.

Sed dubitatur propter vnum quod ponit philosophus in phænomeno metaphysice vbi quod generationes non sunt vltimum

Libri secundus.

sed singularium et quod medicus non sanat hominem nisi per accidens propter quod sanat calidum qui est homo: ergo sequitur quod stativiscus non facit per se stativam in communi nec figuratum in communi sed tantum per accidens propter quod facit hanc stativam et per se in effectibus per se non reperiuntur propinquum et remotum. Dicendum quod si vitima consideratur abstracte autem habent rationem totius respectu singularium sic non sunt neque generantur nisi per accidens eo modo quo loquitur commentator quinto philosopho dicens quod sanatus secundum partem sanat per accidens. Si autem universaliter considerantur sunt partes essentiales singularium sic per se generantur et corrumpuntur sicut singularia. Amplius autem. Quarta distinctio causarum quedam incompleta vel polidictus vel stativiscus: et quidam complexa vel polidictus stativam faciens. Uocat enim philosophus causas causas incompleta illa que signat nomine simpliciter cause siue fuerit causa per se vel stativiscus: siue causa per accidens vel polidictus. Causam vero complexam dicitur esse illam que signatur nomine composito cause siue sit per se vel stativiscus stativam faciens: siue per accidens vel polidictus stativam faciens. Et. Amplius autem cause (complexa et iste ille dicuntur) scilicet per se et per accidens (vel non polidictus tantum neque stativam faciens) dicatur causa complexa (sed polidictus stativam faciens).

Sed dubitatur quia polidictus stativiscus seu stativam faciens componitur ex una causa per se et una per accidens igitur nec est causa per se nec per accidens aut est simul causa per se et per accidens quod quodlibet est inconueniens. Respondetur quod si aliqua copulativa haberet infinitas partes necessarias et una tantum contingente tota est contingens: et si haberet infinitas partes per se et una tantum per accidens tota est per accidens: ita si aliqua causa complexa componeret ex infinitis causis per se et una tantum per accidens tota dicitur per accidens. (Sed tamen ostenditur.) Hinc distinctio ibi premissa aristoteles ponit quatuor conclusiones quarum prima est ista. Modi causarum sunt aliquo modo sex et aliquo modo duodecim. Secunda conclusio. Causa in actu et effectus in actu dicuntur ad conuertentiam: sed causa in potentia et effectus in potentia non dicuntur ad conuertentiam. ibi: Differunt autem. Tertia conclusio. In omni genere causarum non est quodammodo nec assignanda causa per accidens sed per se: non causa communis sed propria et prima. ibi: Oportet autem. Quarta conclusio. Sic ut diversificantur cause ita et effectus penes uniuersale et particulare actus et potentia. ibi: Amplius autem alie. Prima conclusio est manifesta quoniam si modi causarum accipiuntur secundum primam secundam et quartam distinctionem illi sunt sex quoniam tres distinctiones faciunt sex membra: omnes enim causa aut est propria vel communis: aut per se vel per accidens: aut complexa vel incompleta. Et stat autem quod proprium et commune per se et per accidens complexum et incompleta sunt sex modi causarum. Si autem modi causarum accipiuntur secundum tertiam distinctionem diuisentur singula membra aliarum distinctionum necessario modi sunt. l. verbi gratia. Si membra prime distinctionis diuisantur per actum et potentiam refutatur quatuor modi causarum: quoniam omnis causa propria est in actu vel potentia et omnis causa communis est in actu vel in potentia: causa propria in actu et causa propria in potentia: causa communis in actu et causa communis in potentia: ex primis quatuor modis causarum. Item si diuisantur membra secunde distinctionis per actum et potentiam consurgunt quatuor alij modi causarum: Quoniam om-

nis causa per se est in actu vel in potentia et omnis causa per accidens est in actu vel in potentia: stat autem quod causa per se in actu et causa per se in potentia: causa per accidens in actu et causa per accidens in potentia nominantur quatuor alios modos causarum. Preterea si diuisantur membra quarte distinctionis per actum et potentiam iterum surgit numerus quaternarius modorum: quia omnis causa complexa est in actu vel in potentia et omnis causa incompleta est in actu vel in potentia: certum est autem quod illi sunt quatuor modi causarum: causa complexa in actu et causa complexa in potentia: causa incompleta in actu et causa incompleta in potentia. Sunt ergo duodecim modi diuidendo omnia membra illarum distinctionum per actum et potentiam. Et. li. Sed tamen omnes hec dicte cause (sunt multitudine quidem sex dicte autem dupliciter: aut enim) dicuntur causa (sicut singulare) id est proprium (aut sicut genus) id est commune quo ad primam distinctionem (aut obicitur (causa sicut accidens aut sicut genus accidentis) quod est causa per se quo ad secundam distinctionem (aut sicut complexa) cause dicuntur (aut sicut simpliciter dicte) id est incompleta (omnes enim actum operantes sunt aut secundum potentiam) et ex hoc duodecim sunt modi causarum.

Notandum quod in repetendo secundam distinctionem que fuit quod causarum quedam sunt per se quedam per accidens: philosophus omittit causam per se distinguendo causam per accidens per proprium et commune: aut speciale et generale quoniam causa per accidens est per se generalis vel specialis: potest tamen dici causa per se genus accidentis id est cause per accidens quoniam omnis causa per accidens est causa per se vel coniuncta cause per se et non econtra. Apertens enim fenestram et si est causa per accidens illuminationis domus adhuc est causa per se aperiens fenestram: polidictus autem album aut muscum dicitur causa per accidens statue propter quod coniunguntur stativiscus qui est causa per se. (Differunt autem.) Secunda conclusio. Causa in actu et effectus in actu dicuntur ad conuertentiam sed causa in potentia et effectus in potentia non dicuntur ad conuertentiam: prima pars patet: quia si edificans est edificium est in edificari et econtra: et si nullum edificans est nullum edificium est in edificari et econtra. Similiter si medicans est infirmus est insanari per medicinam et econtra: et si nullum medicans est nullus infirmus est in sanari per medicinam et econtra: Secunda pars etiam est nota quia non si edificator est edificium est neque econtra: non enim si nullus edificator est nullum edificium est nec econtra: stat enim domificator esse nulla domo existente: et stat domum esse nullo domificatore existente. Et. li. Differunt autem in tantum causa in actu et in potentia (quod operantes quidem) actus (et singulares simul sunt et non sunt cum his quod sunt cause) id est cum suis effectibus (sicut hic medicus cum eo qui fit sanus et hic edificator cum edificato) in actu (quod autem) cause (sunt secundum potentiam non semper) simul sunt cum suis effectibus (corrumpitur enim non simul et edificans) in potentia et suis effectibus.

Sed contra non sequitur domificans actu est igitur domus actu est nec econtra: non enim sequitur hic edificans est igitur hoc edificium est in edificari nec econtra igitur non conuertuntur causa in actu et effectus in actu. Dicendum quod aristoteles per causam in actu non intelligit tantum

Lex.
cō. 35.

Lex.
cō. 37.

cām actualiter existentē sed cām applicatā effectui sūm
actiōnem. et per effectum in actu non intelligit effe-
ctus actualiter existentē sed effectum actualiter applica-
tum agenti sūm passionem: ideo licet non sequatur edifi-
cans est igitur edificium est nec e contra: tamen bene se-
quitur edificans est igitur edificium est in edificari. et e-
contra. et licet non sequatur: nullum edificans est igitur
nullum edificium est et contra: tñ bñ sequit nullū edifi-
cans ē igit nullū edificatū ē in edificari. et e contra. Item per
causam singularem actu operantē intelligit philosophus
causam particularem contractā per aliquam particula-
rem actionē: et per effectum particularem in actu intelli-
git effectum singularem contractū per aliquam particu-
larem passionem: ideo sic non sequitur: edificans est
igitur hoc edificium est in edificari et e contra. Et si bene
sequit hic edificans ista edificatio ē est igitur hoc edificatū ē
in edificari ista edificatio ē et e contra. Et si sequit negativē
hic edificans ista edificatio nō est igitur hoc edificatū nō
est in edificari ista edificatio ē et e contra. et hoc intelligebat
philosophus operantes quidē et singulares simul sūt et nō sūt.
Tex. 33. Oportet autē. Tertia conclusio. In omni genere cau-
satoz nō est querēda nec assignāda cā p accidēs sed p
se nō cā cōmūnis sed p pzia et prima: patet qz si queri-
tur quare homo edificat: nō debet rñderi qz est animal
albus aut musc: sed qz est edificator. et si querit quā-
re hō est edificator nō debet rñderi qz habet artē faci-
tari: sed qz habet artē edificatiuā. et hic cessat qd qz al-
signata est cā pzia et prima: hō autē et albus et muscuz
suerūt cause p accidēs: et ars factiua p se est cā p se tamē
fuit cōis. edificator autē est cā p se et pzia: nō tñ ter-
minat qd em neqz cessat interrogatio qz nō est cā pzia
id est p pzia et prima: sed ars edificatiua vel edifica-
tiua aut edificatoria. Idē etiā ptingit in nālibus: nā
si querit propter quid ignis calefact: nō debet rñderi
qz polictetus fecit ipm sed qz est calidus. et si querit p-
pter quid ignis ē calidus nō debet rñderi qz est qualif
sed qz habet caliditatem. et hic terminat questio: qm cali-
ditas est causa pzia et prima. calidū fuit causa pro-
pzia sed nō prima: qualis fuit causa p se sed nō pzia.
polictetus autē fuit cā p accidēs. l. e. i. Oportet autē:
causam semp vniuersaliūqz summam querere. i. pōssi-
mā (sicut et in alijs) artificialibz (vt hō edificat qm edi-
ficator est: edificator autē est sūm edificationē). i. sūm ar-
tem edificatiuā (h autē prima causa est et sic in omnibz)
naturalibus dicatur.

Notandum sūm cōmentatorē cōmen-
to. 33. q. (oportet intende-
re principaliter de causis vltimā causam in questione
nō vltima in esse et illa est causa p pzia: vltima enī
in esse est causa remota.) Sanitas vt colligit a pho in
prima distinctiōe habet duplicē causam p se in concre-
to v3 medicū et artificē: et duplicē in abstracto scz artes
factiua et artē medicatiua: quāz causaz ars factiua ē
remotissima et ars medicatiua est p pziūquissima: quia
nulla alia causa mediat. hāz causaz remotissima ē vl-
tima in essendo et p pziūquissima est vltima in questiōe
quia ad illā cessat questio. phus ergo nō debet pnci-
paliter intēdere causam vltimā in essendo sed causaz
vltimā in questiōe quia p illā habet perfectā sciētiā de
effectu: et hec vocat causa summa pōssima propria et
prima: quia posita ista cā pōnit effectus: et ea remota re-
mouetur effectus. posita em arte medicatiua i actu po-
nitur sanari: et ea remota remouet sanari: sed ars facti-
ua est causa remota qz l3 ea remota remouet sanari

vel edificari: nō tamē ea posita pōnit sanari vel edifi-
cari. Similiter qualitas est cā remota calefactiōis: qd
l3 remota glitate remouet calefactio: nō tamē posita
qualitate in actu pōnit calefactio sed caliditas est cau-
sa pzia et imediata: quia ea posita vel remota pōnit
vel remouet calefactio loquendo de caliditate vt se ex-
tendit ad caliditatem formale aut virtuale. p pte rea po-
nit phs pzio posteriorē qz per cām remota nō cōiungit
demonstrare nisi negativē. per cām autē p pziūquā et ime-
diatā demonstrat affirmatiue et negativē.

Sed dubitatur

quia phus in pzia
distinctiōe pōnit q
causa cōmūnis est pzio. exēplificās de medico et arti-
fice: igit causa remotissima in essendo debet dici prima
et nō vltima in questione. Rñdet qz aliquid esse altero
pziū qm ad pōssitū spectat ptingit triplē v3 pziū
te p dicationis: pziūitate causalitatis et pziūitate. p pziū
quitatis. primis duobz modis est locut phs in pzia
distinctiōe: et vltimo mō loquit hic de pzio cū dicit
timā cām in questiōe esse primā. i. p pziūquissimā et ime-
diatā ad quā stat resolutio oīm questiōnū. Amplius
aut alio. Quarta conclusio. Sicut diuer sificānt cau-
se ita et effectus penes vniuersale et p pziūquissimū
tentiā: patet quia causaz vniuersaliū sūt effectus vniuer-
sales: et cāz p pziūquissimū sūt effectus p pziūquissimū
in actu sūt effectus in actu: et cāz in pōtētiā sūt effectus
in pōtētiā. Unde artificis in cōmuni effectus est artificatū
et statufici effectus ē statua: et isti statufici effectus ē ista
statua. Similiter edificatōis qui est cā in actu effectus ē
edificari qz est effectus in actu et edificatoris qz est causa
in ipso effectus ē domus que ē effectus in pōtētiā. Sic em
edificator aliquādo edificat et aliquādo non edificat:
ita domus aliquādo fit et aliquādo non fit. l. e. i. Am-
plius autē alie quidē cause que sunt (genera sunt gene-
rum) effectus (alie autē singulares cause sunt effectus
(singulariū vt statue in cōmuni (statua quidē facies)
est causa (hic autē) statuficus (huius) statue est causa.
(et pōtētiā quidē) cause sunt effectus (pōssibiliū: ope-
rantes autē) in actu sunt cause (ad operata in actu et.

Notandum

sūm cōmentatorē cōmen-
to. 33. q. (oportet intende-
re principaliter de causis vltimā causam in questione
nō vltima in esse et illa est causa p pzia: vltima enī
in esse est causa remota.) Sanitas vt colligit a pho in
prima distinctiōe habet duplicē causam p se in concre-
to v3 medicū et artificē: et duplicē in abstracto scz artes
factiua et artē medicatiua: quāz causaz ars factiua ē
remotissima et ars medicatiua est p pziūquissima: quia
nulla alia causa mediat. hāz causaz remotissima ē vl-
tima in essendo et p pziūquissima est vltima in questiōe
quia ad illā cessat questio. phus ergo nō debet pnci-
paliter intēdere causam vltimā in essendo sed causaz
vltimā in questiōe quia p illā habet perfectā sciētiā de
effectu: et hec vocat causa summa pōssima propria et
prima: quia posita ista cā pōnit effectus: et ea remota re-
mouetur effectus. posita em arte medicatiua i actu po-
nitur sanari: et ea remota remouet sanari: sed ars facti-
ua est causa remota qz l3 ea remota remouet sanari

Tex.
co. 39.

Tex.
co. 38.

Liber secundus.

Tex.
co. 39.

Scitur autem

fortuna. Iste est scōs tractatus scōi phycoz i quo determinat de causis p accidens. Postq̄ pbs determinauit in prior tractatu de causis p se: q̄ q̄ cā p accis maxime reperitur i casu r fortuna: iō in hoc scōo tractatu pbs agit de casu r fortuna: r diuidit in quoz capla: in quoz primo Arist. recitat opiones antiquoz. In 2° inq̄rit diffinitionē fortune r casus ibi. (Primu quidē igitur). In 3° manifestat ofiaz inter casum r fortunā ibi. (Differt autē). In 4° ostendit in quo genere cause sūt casus r fortuna ibi. (S3 modo p̄ cau se). Primu capl3 diuidit in duas ptes: in quaz prima pbs ponit intentionē suā r ordinē intentionis. In scōa vō opiones antiquoz cū iprobatione ibi. (Quidā enim). Quantū ad p^m pte dicit pbs q̄ intentionis sue est determinare de casu r fortuna: r rō est ista: q̄ ad nā lem p̄m p̄inet cōsiderare de oībus causis: s3 casus r fortuna sūt cāe: igit ad p̄m nālez pertinet cōsiderare de casu r fortuna: patz p̄mā cū maior ex determinatis in p̄ia pte quarti capituli primi tractatus: r minor est manifesta: ex eo q̄ multa dicim⁹ eē r fieri a casu r a fortuna: cū enī querit propter quid inuenisti thesaurū: aut registi ubiā respōdet p̄p̄ casū aut fortunā. Intēio igitur Arist. est determinare de casu r fortuna: ordo autē intēiois est ingreire in quo gñe cāe sūt casus r fortuna r vtrū sunt idē aut diuersa quid est vtrūq̄: iō ordine retrogrado prius inq̄ritur quid est casus r fortuna: scōo q̄nō cōueniūt r qualiter differūt: tertio in quo genere cāe illa collocātur: r lē. li. (Dicūt āt fortuna r casus). De numero cāz r multa r eē r fieri dicimus p̄p̄ fortunā r casuz: quo igit numero i hīs causis sup̄ius notatis est fortuna r casus cōsiderandū est: r vtrū ea dem sunt fortuna r casus aut altera: r omnino quid sit fortuna r casus.

Notandum fm p̄mētatozē cōmento 34. q̄ p̄scrutatio de scia vtrūq̄ cōtinet in se p̄scrutatioē vtrū sint diuersa aut idē. Intēdit cōmētatoz q̄ ordo intēiois opponit or dīni executionis: nā p̄ia questio in intēioe est in quo genere cāe sūt casus r fortuna: r vltima qō est quid est casus r fortuna. Ordo autē executionis p̄io inuestigat quid est casus r fortuna: scōo q̄nō differunt: tertio vō in quo gñe sunt iō dicit p̄mētatoz q̄ p̄scrutatio de scia casus r fortune cōtinet p̄scrutatioē de p̄dēptiūte r di ueritate eozundem.

Contra predicta arguit: r p̄io q̄ de casu r fortuna non sit scia: q̄ de hīs q̄ sunt per accidēs nō habet scia primo postērio: s3 casus r fortuna sunt cāe per accidēs: vt cōcessū est: igitur de casu r fortuna nō hētur scia. Secundo arguit q̄ de casu r fortuna nō sit scia nālis: q̄ q̄ aliqui sint bene: vel male fortunati est cōsideratio astronomica. Ad primū dicit q̄ sicut hētur scia de corruptibilibus nō p̄ p̄pōnes cōingētes sed necessarias: ita hētur scia de hīs que sūt per accidēs nō per ea que sunt per accidēs sed perse: r sicut de singularibus habet scia inquantum vniūtur vltibus: ita de causis per accidēs habetur scia inquantū cōiungūtur causis p se: r sicut de particularibus nō hētur scia in particulari: sed in cōi: ita de hīs que sūt per accidēs hētur scia in generali: r

nō in speciali. Dicendū igit cū p̄ho. 6. methaphysice: q̄ sicut de ente p accidēs habetur scia per p̄millas p se r nō per accidēs: r de syllogismo sophistico hētur scia nō per syllogismū sophisticū: sed verū ac perfectū ita de causis p accidēs habet scia per p̄millas p se: r nō per accidēs: r p syllogismū per se r nō per accidēs. Ad scōm dicit q̄ fortuna dupliciter sumit. s. p̄prie r impropr̄ie. Fortuna p̄prie sūpta est cā per accidēs in minor pte r illa est cōsiderationis phyce. Fortuna impropr̄ie dicta est fatum id est dispō cāz celestius significatiua boni vel mali in sp̄ra actiōz vel passiōum: r hec est cōsideratiois astronomice: r sic forte locuti sunt antiqui di. in celo nō esse fortunā. i. fatū. (Quidā enī). Ista est scōa ps hui⁹ capli in qua pbs recitat tres opiones antiquoz: quaz p̄ia negabat casū r fortunā: scōa affirmabat di. fortunā eē primā cāz oīuz ibi. (Sunt autē quidā). Tertia dicebat casuz r fortunā esse occulta r immanifesta intellectui humano ibi. (Sūt autē qdā). P̄ia opio arguebat dupl^r casū r fortunā nō esse: r p̄io sic: nihil sit a casu vel a fortuna: igitur casus r fortuna nō sunt: patz consequētia r ante cedens arguit: nihil q̄ sit a cā determinata sit a casu vel a fortuna: sed oē q̄ sit a causa determinata: igit nihil sit a casu vel a fortuna: patet consequētia cū maior: q̄ casus r fortuna sūt cāe indeterminatē: r minor declaratur exēplariter: nam h effectus qui est aliquē inuenire debitozē in foro: quē nō est opinatus inuenire dicit a casu r fortuna r est a cā determinata. s. venientē vel le emerentā vadens ad for̄ determinate intendit aliquid emere. Similit̄ est in alijs effectibus quidōr esse a casu vel a fortuna. lē. li. (Quidā enī si sint aut nō sint casus r fortuna dubitat: nihil enī fieri a fortuna dicit s3 omniū eē aliquā cām determinatā quēcūq̄ nos dicimus a casu fieri aut fortuna: vt venit a fortuna in foro r reperit quem nolebat quez nō est opinatus ante rep̄e dicit q̄ causa est venientē velle emere. Similit̄ autem r in alijs que a fortuna dicit̄ semp aliquaz: dñt il li est accipere casuz: sed nō fortunā.

Notandum fm cōmentatozē cōmento 40. q̄ iste syllogismus cōponitur sic. Si casus est: est cā: sed nō est causa q̄ nō est terminatus r cāe sunt terminate: igitur casus nō est: argumētūz cōmentatozis est istud: si casus est il le ē causa sed nō est causa: igitur nō est: patz consequentia cum maior: q̄ p̄iopter nullā aliā rōnez ponitur casus nisi vt sit causa: minor sic arguitur: oīs causa est determinata casus nō est determinat⁹: igitur casus nō est causa: p̄ia pars antecedētis tenet inductiue: secūda autem est nota: q̄ esse indeterminatū ē p̄p̄ietas casus r fortune. Secūdo arguebant sic: si casus r fortuna sunt de illis determinasset aliquis antiquozum inuestigāo causas generabiliuz r corruptibiliuz: sed nullus antiquozum inuestigans causas generabiliuz r corruptibiliū aliquid determinauit de illis: igitur illa nō sunt patz consequētia p locuz ab auctoritate: antecedēs autem vñ notūz: est igitur incōueniēs ponere casuz r fortunā esse si nullus antiquoz aliquid dicit de illis. lē. li. (Quoniam si aliquid erit fortuna incōueniens igitur videbitur sicut vere est incōueniens: r dubitabit: vtrū aliquis: p̄iopter qd nullus antiquoz de generatione r corruptione causas dicens de fortuna nihil determinauit: sed sicut visus est nihil opinabitur nec illi esse a fortuna. (Sed mirabile). Hec omnia soluit p̄bus dicens q̄ mirabile est negare casuz r fortunā: neq̄ ip̄i ignora

Tex.
co. 40.

Tex.
co. 42.

Phisicorum.

uerunt casum ⁊ fortunā scientes multa euenire preter
intentionē agentis ideo negetur maior p̄meritōnis
⁊⁊ nihil q̄ fiat a causa determinata fiat a casu vel for-
tuna: q̄ licet omne q̄ fit fiat a causa determinata: non tamē
fiat a causa determinata istius effectus: vnde inueniō. de
bitozis q̄ dicit q̄ effectus fortuitus vel casualis fiat a
forte eunte ad for̄ quā non est causa determinata inq̄-
tionis debitoris led̄ emptiois panis. L. c. i. Sed mi-
rabile hoc videt̄ sicut vere est mirabile q̄ casus ⁊ for-
tuna non sint: multa cū ⁊ sunt ⁊ sunt a fortuna ⁊ a ca-
su. quēdō ignozātes fuerūt illi phi: ⁊ ad rationē: quō-
niam est inferre vnuquodq̄ in aliquā causā determina-
ta eo q̄ q̄ sit sic antiqua. i. p̄ia ratio dicit ostēdere for-
tunā ⁊ casus: tamē hoꝝ q̄ sunt alia cōd̄itō quidē om-
nes a fortuna: quia sunt preter intentionē; alia non
quia non sunt preter intentionē.

[illegible]

alique pres fuit a casu ⁊ aliq nō: ⁊ declarare qđ est casus ⁊ fortuna: ex pñebat casu ⁊ fortuna ēē alia a fu is pñcipijs. s. a lite ⁊ amicitia. L. e. i. (Et hāc) s. fortuna fuerit aliqñ vites: sic Empe. nō ip se ēē pgregari lupi us dixit: ⁊ vt cōtigit. i. a casu: vñ. n. Empe. i. creatōe mū di qđ sic collēsit ēē aer curculionum: multoñē aut atr ⁊ pres aialiu a fortuna fieri pñimas voluit vt qñ in p creatōe sicbat aialia mōstruosa. i. qz bōm ⁊ terpe capita sine ceruice. (Sūt aut qđā). Scōa opio fuit isti q casus ⁊ fortuna nō sūt nisi i corpib⁹ celestib⁹: sic q oia corpa celestia: ⁊ qlib⁹ mō⁹ celli: ⁊ oia q fuit in celo sūt a casu ⁊ fortuna: nō autē iste mūdus fortuna: neq alī qđ exīe in isto mūdo inferiori ēē a casu vñ a fortuna: ⁊ rō potuit ēē h cū sūt pñipes agat p itellētiā n volū tatē ⁊ sapientiā: qz lapidēs ⁊ ordinare: vt bētur in p mēta metha. op3 i co ēē ordinē oīuz pcedētiū ab ipo q appellat puidētia: ab illo autē ordinē exīte i p cā ceteri aut ozo scōaz cāz q ⁊z Boetiū qđne dē. cōsolatōe fānū a fo2 fariē: qñ plocuti: qz q i p cā p puidētia cō tinet i scēdis cāis p casu. pmulgat. Si qđ ozo scōaz cāz pñ dicit fānū ipa vñ p dēz qđā fānū dīatō q fānū magis seruaf i supcelestib⁹ ⁊ corpib⁹ q i inferiorib⁹: quō nō rō cālitate magis puenit illis qz fānū: qz cōuer hōies fānū vocat fortuna: iñt aliā fortuna poluerit in mūdo supioz ⁊ nō in mūdo inferiori ⁊ ēē: Potuit ēē ēē alia rō: nā cū fortuna cōtē aliqđ exīta pōnē: ⁊ nō vide bat eis possederē dē cōaz qz q i corpib⁹ supcelestib⁹: bñ autē opz q fuit i corpib⁹ inferiorib⁹ dixerit casu ⁊ for tunā ēē in corpib⁹ supioz ⁊ nō i hīs inferiorib⁹. L. e. li. (Sūt aut qđā q celli bñ qz nō vis viderē) ⁊ mūdano rū oīuz). I. oīuz exīnū i mūdo supioz dixerit casuz ēē ⁊ fortuna: qz etiam motus corpoz celestium oīum a casu ēē ⁊ fortuna. (A casu eni). Cōtra istā pōnē argu ptus 4: ⁊ p° sic: si fra celli ⁊ mo⁹ celli est a casu: requit totū mūdum esse a casu: ⁊ cōs: r. pbat p°. Si celli ⁊ mo⁹ celli ēē a casu: qñ totū iste mūdus inferior ēē a casu: p3 p° q: ozo mūdi inferioris ēē cēntialy ab ordinē mundi supioz ⁊ oīs vñ p mūdi inferioris essēntialy depēdet a motu mūdi supioz: i. vñ illud p° methau. ne ēē mū di hūc inferior ēē pñuari supioz b⁹ lañōib⁹ vñ oīs vñ q gubernet indecū igit totū pñstern ēē mūdo supioz i inferiori: sed totū mūdi ēē a casu: qđ ēē valde absur dum. L. e. li. (A cāu eni) dñt fieri curā ⁊ motū oīuz astra rum ⁊ cor2 celestiu: ⁊ pñter discernētē. I. oīstiquē ⁊ sta tuētē in hunc ordinē casualē oē. i. totuz vñ cūserum.

Notādū ^{2m} ^{3m} ^{4m} ^{5m} ^{6m} ^{7m} ^{8m} ^{9m} ^{10m} ^{11m} ^{12m} ^{13m} ^{14m} ^{15m} ^{16m} ^{17m} ^{18m} ^{19m} ^{20m} ^{21m} ^{22m} ^{23m} ^{24m} ^{25m} ^{26m} ^{27m} ^{28m} ^{29m} ^{30m} ^{31m} ^{32m} ^{33m} ^{34m} ^{35m} ^{36m} ^{37m} ^{38m} ^{39m} ^{40m} ^{41m} ^{42m} ^{43m} ^{44m} ^{45m} ^{46m} ^{47m} ^{48m} ^{49m} ^{50m} ^{51m} ^{52m} ^{53m} ^{54m} ^{55m} ^{56m} ^{57m} ^{58m} ^{59m} ^{60m} ^{61m} ^{62m} ^{63m} ^{64m} ^{65m} ^{66m} ^{67m} ^{68m} ^{69m} ^{70m} ^{71m} ^{72m} ^{73m} ^{74m} ^{75m} ^{76m} ^{77m} ^{78m} ^{79m} ^{80m} ^{81m} ^{82m} ^{83m} ^{84m} ^{85m} ^{86m} ^{87m} ^{88m} ^{89m} ^{90m} ^{91m} ^{92m} ^{93m} ^{94m} ^{95m} ^{96m} ^{97m} ^{98m} ^{99m} ^{100m} ^{101m} ^{102m} ^{103m} ^{104m} ^{105m} ^{106m} ^{107m} ^{108m} ^{109m} ^{110m} ^{111m} ^{112m} ^{113m} ^{114m} ^{115m} ^{116m} ^{117m} ^{118m} ^{119m} ^{120m} ^{121m} ^{122m} ^{123m} ^{124m} ^{125m} ^{126m} ^{127m} ^{128m} ^{129m} ^{130m} ^{131m} ^{132m} ^{133m} ^{134m} ^{135m} ^{136m} ^{137m} ^{138m} ^{139m} ^{140m} ^{141m} ^{142m} ^{143m} ^{144m} ^{145m} ^{146m} ^{147m} ^{148m} ^{149m} ^{150m} ^{151m} ^{152m} ^{153m} ^{154m} ^{155m} ^{156m} ^{157m} ^{158m} ^{159m} ^{160m} ^{161m} ^{162m} ^{163m} ^{164m} ^{165m} ^{166m} ^{167m} ^{168m} ^{169m} ^{170m} ^{171m} ^{172m} ^{173m} ^{174m} ^{175m} ^{176m} ^{177m} ^{178m} ^{179m} ^{180m} ^{181m} ^{182m} ^{183m} ^{184m} ^{185m} ^{186m} ^{187m} ^{188m} ^{189m} ^{190m} ^{191m} ^{192m} ^{193m} ^{194m} ^{195m} ^{196m} ^{197m} ^{198m} ^{199m} ^{200m} ^{201m} ^{202m} ^{203m} ^{204m} ^{205m} ^{206m} ^{207m} ^{208m} ^{209m} ^{210m} ^{211m} ^{212m} ^{213m} ^{214m} ^{215m} ^{216m} ^{217m} ^{218m} ^{219m} ^{220m} ^{221m} ^{222m} ^{223m} ^{224m} ^{225m} ^{226m} ^{227m} ^{228m} ^{229m} ^{230m} ^{231m} ^{232m} ^{233m} ^{234m} ^{235m} ^{236m} ^{237m} ^{238m} ^{239m} ^{240m} ^{241m} ^{242m} ^{243m} ^{244m} ^{245m} ^{246m} ^{247m} ^{248m} ^{249m} ^{250m} ^{251m} ^{252m} ^{253m} ^{254m} ^{255m} ^{256m} ^{257m} ^{258m} ^{259m} ^{260m} ^{261m} ^{262m} ^{263m} ^{264m} ^{265m} ^{266m} ^{267m} ^{268m} ^{269m} ^{270m} ^{271m} ^{272m} ^{273m} ^{274m} ^{275m} ^{276m} ^{277m} ^{278m} ^{279m} ^{280m} ^{281m} ^{282m} ^{283m} ^{284m} ^{285m} ^{286m} ^{287m} ^{288m} ^{289m} ^{290m} ^{291m} ^{292m} ^{293m} ^{294m} ^{295m} ^{296m} ^{297m} ^{298m} ^{299m} ^{300m} ^{301m} ^{302m} ^{303m} ^{304m} ^{305m} ^{306m} ^{307m} ^{308m} ^{309m} ^{310m} ^{311m} ^{312m} ^{313m} ^{314m} ^{315m} ^{316m} ^{317m} ^{318m} ^{319m} ^{320m} ^{321m} ^{322m} ^{323m} ^{324m} ^{325m} ^{326m} ^{327m} ^{328m} ^{329m} ^{330m} ^{331m} ^{332m} ^{333m} ^{334m} ^{335m} ^{336m} ^{337m} ^{338m} ^{339m} ^{340m} ^{341m} ^{342m} ^{343m} ^{344m} ^{345m} ^{346m} ^{347m} ^{348m} ^{349m} ^{350m} ^{351m} ^{352m} ^{353m} ^{354m} ^{355m} ^{356m} ^{357m} ^{358m} ^{359m} ^{360m} ^{361m} ^{362m} ^{363m} ^{364m} ^{365m} ^{366m} ^{367m} ^{368m} ^{369m} ^{370m} ^{371m} ^{372m} ^{373m} ^{374m} ^{375m} ^{376m} ^{377m} ^{378m} ^{379m} ^{380m} ^{381m} ^{382m} ^{383m} ^{384m} ^{385m} ^{386m} ^{387m} ^{388m} ^{389m} ^{390m} ^{391m} ^{392m} ^{393m} ^{394m} ^{395m} ^{396m} ^{397m} ^{398m} ^{399m} ^{400m} ^{401m} ^{402m} ^{403m} ^{404m} ^{405m} ^{406m} ^{407m} ^{408m} ^{409m} ^{410m} ^{411m} ^{412m} ^{413m} ^{414m} ^{415m} ^{416m} ^{417m} ^{418m} ^{419m} ^{420m}

Tex.
co. 45.

Lex.
CO.44

Lex.
CO.43.

Tex.
CO. 46.

Liber secundus.

dei a mudo supiozi: cu nō possit p^a cā influere i hūc mū
dū iseriozē nisi mediāte motu celi. Scdō p^ro dicit q^d em-
pno isti p^ro ē casual: nō qdē p^ro respectu ad cāz p^ro quā: q^d ē
forte velle emē equū: sⁱ p^ro respectu ad cāz remota q^d ē re-
ceptio pecunie a debitoze: p^ro iⁿ rñsio ē melioz: q^d effe-
ctus magis denotant a cā p^ria: q^d remota: vt ē hūi in
alio caplo. (Et multū hīp^ro). Scdō arguit p^ro sic aia-
lia r plate nō sūt a casu: q^d celū r ea q^d sūt in celo nō sūt
a casu: p^ro q^d dignioza r pfectioza sūt celū: r ea q^d sūt
in celo: q^d aialia r plate: a^r ē eo p^ro di. q^d aialia r plā-
te nō sūt a fortuna: sⁱ a cā detmiata: v^r ab itelligētia vt
nā: nō emē a casu q^d ex semie oliue fiat oliua: neq^a a ca-
su q^d ex semie hois fiat hō: tñ ex seie oliue nūq^a fit hō:
sⁱ tñ oliua: nec ex semie hois fit oliua: sⁱ tñ hō. I. e. li.
(Et multū hīp^ro) q^d dicit admirari dignū ē dicētes
aialia qdē r plātas a fortuna: neq^a cē: neq^a fieri: sⁱ aut
nāz: aut itellectū ēē hmoī alterā cāz: nō. n. q^d nūq^a euenit
aliqd gñari ex seie vno quoq^a: sⁱ ex tali seie gñat oliua
qdē: ex tali aut hō gñat: celū aut r alia dignioza de nu-
mero manifesto: a casu fieri dicit: hmoī autez diuina
cām nullā p^ro senz vna ēē: neq^a fieri detmiata cāz: r aia-
liū r plāta: quoz p^ro sunt cāe p^ro se r determinate.

Notandū p^ro f^ro p^ro. 41. q^d mirabile ē
opinari de coz p^ro sup^ro celestib^r
bus q^d sūt p^ro p^ro iⁿ istoz. I. vegetabiliū r aialū: r q^d eis
largiunt ordinē ea fieri ex se: r nō hīe cāz oino quam
aialia r vegetabilia hñt. Ista est rō p^ro: coz pa celestia
largiunt plāis r aialib^r ordinē f^ro q^d sūt a cā deter-
minata: igit ē coz pa celestia sūt a cā detmiata: p^ro q^d
nihil dat q^d nō h^ro: p^ro. n. sumpt^r ē iordinatū nō dat ali-
cui ordinē: sⁱ igit coz pa celestia sūt a cā detmiata: nō
ergo sunt a casu vel a fortuna.

Secundo notādū q^d p^ro dicit nāz r itelle-
ctū q^d op^r nāe nō ē op^r itelligē-
tiā: n. non agit nisi rememorata ex supiozib^r cāis: q^d
dñr itelligētiā vt dicit^r 12. metha. dicit ē p^ro celestia ēē
de nūero manifestoz: q^d sūt magis manifesta i nā: q^d hñ
iserioza: nūq^a illud. 1. metha. sic ē h^ro ocul^r noctue ad lucē
solita itellectus n^r ad manifestissimā in nā. (Et igit si
sic). Tercio arguit p^ro: si ita ē q^d i supiozib^r fit cāus r
fortuna r nō i iseriozib^r: r magis itollrabilē: r dubiū
v^r q^d fit casus vt fortuna i supiozib^r: q^d in iseriozib^r
dignū ēē q^d declarassent h^r: r aliqd bñ dixissent de il-
lo rōnib^r vt exēplis: q^d potuissent oñdere i celo ēē ca-
sū vt fortunā: r h^r nō fecerūt: igit insufficient locuti sūt. I. e.
li. (Et igit si sic se habz hīp^ro q^d i celo fit casus dignū
est r bene se habz aliquid dicere de hīplo rationibus
vel exēplis: q^d non fecerūt).

Notandū f^ro p^ro. 46. q^d ista cōside-
ratio nō est p^ro p^ro hūc scie: sic
dixit fingēs q^d ens ē vñs. Sicut igit^r Parmenidez r
Melissū nō arguebat pure p^ro p^ro: p^ro nō oia esse
vñs: sⁱ metha. tñ vt p^ro p^ro: p^ro metha. ita p^ro hanc
opionē nō bñ p^ro argui p^ro tñ: sⁱ bñ metha. aut mixtū
p^ro qdē metha. sic arguit: sic se h^ro p^ro p^ro ad vñuz
p^ro vt vna dom^a ad vñū p^ro totū vñuersū ad
vñū oñz: si liberi in regno vt i domo nō licēant iordi-
nate agere: sⁱ bene seruire: igit in toto vñuerso ea q^d se
bñt vt liberi nihil iordinatū patiunt: sed celestia se bñt
vt liberi: igit celestia nō patiunt aliqd iordinatū: r per
p^ro i eis nō est casus neq^a fortuna: ista rō est metha.
q^d ē ex o^rdiē enū: quā tradit p^ro. 12. metha. r excedit
cōsiderationē nālē. Scdō arguit rōnemixta. Nāz
motus celi nō h^ro p^ro r sūt a vñute nō o^rganica: igitur

motus celi est absq^a aliq^a iordinatōe: r p^ro in eo nihil
est casuale vt fortunū. Ista rō ē ex nā mot^r celi: r p^ro
nālīs. p^ro quāto p^ro sideratio mot^r celi p^ro ad p^ro: r ē
p^ro metha. in quātū p^ro sideratio itelligētiā: q^d ad suam
vñutē r subz p^ro ad metha. neq^a rōnes sacre fuerūt
mcre nālēs: p^ro bare. n. totū vñuersū ēē a cāu ex cēntiati
depēdētia mūdi iseriozis ad mūdū supiozē ē metha. i
toto vt p^ro. p^ro bare ē i mūdo iseriozi r supiozi nō ēē ca-
sū vt fortunā ex ordine quē celestia largiunt aialib^r r
plāis: aut ex maioz pfectōe supiozē q^d iseriozē nō est
pure nālē: sⁱ metha. i toto vt p^ro: q^d rē. (Quō emē).
Quarto arguit p^ro sic. Illa opio est icōueniēs q^d ē
cōtra expiētiā sensus: sⁱ h^r ē hmoī igit h^r opio ē icōueni-
ens: sⁱ p^ro cū a^r b^r declarat. Nā h^r opio ponit oia ēē a
casu q^d sūt i mūdo supiozi: r nihil ēē a casu q^d ē i mū-
do iseriozi: r h^r ē sensū: cū nihil videamus in celo fieri
a casu: sⁱ videm^r multa fieri a fortuna i hīs iseriozib^r
vñ pirariū debuissent dicē: v^r q^d h^r iser^r sūt multa a for-
tuna: r q^d i celo nihil est a fortuna. I. e. li. (Quō. n. stat)
ocā p^ro: eo q^d al^r i. aliquat^r icōueniēs ē q^d of ab illis
cōtra rōnē: r adhuc icōueniēt^r ē dicē h^r q^d est p^ro sensum
vidētes i celo nihil qdē a cāu fieri: in hīs at iseriozib^r
q^d nō sūt a fortuna: sⁱ eos multa cōtingere a fortuna: r
erat illis merito a p^ro fieri. Sz arguit q^d in celo fit ali-
qd a cāu: q^d eclipsis lune fit i celo: r q^d fiat a cāu apper-
et eo: q^d fit raro: r p^ro itione agētis: cū motio lune nō
itēdit eclipsim lune: sic nec aliqd motor celi itēdit dese-
ctū sui orbis. Dicēdū q^d eclipsis lune nō ē a casu
fit a cā detmiata: nec ē raro p^ro p^ro ad suā cāz p^ro
p^ro: r imediata: imo stāte ista cōp^ro ē fit sp^ro necessa-
rio cū nūq^a sit iteposito t^ro q^d n^r eclipsis: r nēcio est
eclipsis: sⁱ ē iteposito t^ro nō effect^r fortunū r casualis
o^r ēē raro: nō solū cōsiderat^r absolute: sⁱ ē p^ro respectu
ad cāz. Itē motor lune: r si nō itēdit eclipsis lune: tñ p^ro
cognoscit eclipsis lune: effect^r at fortunū vt casual^r nō so-
lū o^r ēē p^ro itione agētis: sⁱ ē p^ro p^ro cognitionē illi.
(Sunt autē qdā). Tercia opio posuit q^d casus r fortuna
nā sūt: r quot sūt cāes: sⁱ illa sūt immanifesta itellectui
hūano tāq^a aliqd diuī: r tāq^a q^d felici^r possit hūano i
tellectui p^ro p^ro: q^d sic p^ro nēbāt isti casū r fortunā
ēē incōp^ro p^ro: vidēdū ē an ita sit: r p^ro ēē cōfide-
rādū qd fit casus r fortuna: r vtrū sint idē vt diuerfa:
r ad q^d gen^r cāe reducunt^r: q^d vñs erit manifestū an
fortuna r casus p^ro p^ro p^ro ab itellectu hūano: r an
h^r opio verū p^ro aut falsū. I. e. li. (Sūt autē qdā) q^d
bus v^r ēē qdē cā fortuna immanifesta at hūano intel-
lectui tāq^a diuīnū qdā ens r felici^r quā aliqd p^ro p^ro
le p^ro itellectu hūanū: q^d p^ro p^ro est qd fit vñuz: r
si idē aut alterū sit r casus r fortuna: r quō i determi-
tas cās incidūt de numero quoz notatarum.

Notandum f^ro p^ro. 47. q^d Arist.
tacuit istos: q^d iste sermo
ē irrōnabil^r. vt sit h^r cā ignorata nāl^r: r ēē dicitio eo p^ro
ē dmostrādo eis qd fit cāus. Propt^r duas cās n^r repro-
bat h^r p^ro hāc tertiā opionē: sic p^ro dētes reprobat.
P^ro ē q^d h^r p^ro est valde irrōnabil^r cū p^roat aliquā cāz
ēē q^d nō sit nāl^r nota itellectui hūano. Scdā cā est q^d i
sequēt caplo reprobat h^r opio iuestigata hac diffini-
tiōe casus r fortunē: cū. n. sciet qd ē casus r fortuna cui
dēter appebit fortuna nō esse immanifestā hōi. Ista p^ro
triū opionum: p^ro nimis desperit casū r fortunā: scdā
nimis extulit ipsa inquit^r p^ro cū p^ro negauerit casum r
fortunā ēē: scdā eis celos attribuerit: at nimis de-
sperit itellectu hūanū assignat cāz i cui^r noticiā nō pos-

Tex.
co. 44.

Tex.
co. 45.

Tex.
co. 46.

Tex.
co. 46.

Tex.
co. 47.

Phisicorum.

Tex.
CO.48.

Tex.
co.48.

Tex.
Co., 99.

Tex
CO'40

Liber secundus.

sunt pp finē. ¶ Notādū f3^o p^o 4°. q^o qdā sunt p
pter aliqd: 7 sūt actiōes quē sūt a cogitatioe 7 volūta
te: 7 quedā sūt nō ppter aliqd 7 sūt actiōes ociose: vt
sūt fricatio barbe 7 casus aut tactus capilloz 7 eleua
tio festuce. ¶ Scōtra pono q^o nā agit ppter finē per
Aristo. in hoc. 2. 7 tamen actiō nāe cuiusmodi est gna
tio pluuie aialū 7 plāz nō est a cogitatioe n3 a vo
lūate. ¶ Scōdo q2 nō videt aliqd agere nisi pp finēz
q2 oē agens intēdit finem: 7 q^o tollit finē tollit omnem
actiōem: 7 oēm intellectū practiū vt colligit a pbo 2°
metha. ¶ Ad p^o negō mīnoze: dicit enī 2° 12. me
tha. q^o actiō nāe est actiō itelligētiē: sicut oē agēs in
tēdit finē p cogitatioē nō quidē itirsecā s3 extrinsecā
v3 itelligētiē. Actiō igit agētiō nālis pp finē est a vo
lūate: 7 actiō agētiō fm ppositū est a volūate 7 a co
gitatione itirsecā. ¶ Ad scōz dicitur q^o fricatio barbe
7 tactus capilloz 7 eleuatio festuce oupt p^o siderantur: v3
fm se 7 fm respectū ad agēs: si cōsiderant fm se tales
actiōes nō sūt ppter aliquem finem cū tales actiōes f3
se indifferētes sunt: 7 nō sūt bonē nec male. Si aut p^o side
rant per respectum ad agēs: sic sunt pp aliquem finē:
7 si nō sunt ppter finē deliberatū: tamē sunt pp finem
ymaginatū: cū iste opatiōes nō sūt nisi ymaginatōe p
cedētē: oē g^o agē agūt pp finē: aut pp finē volūtiū: aut pp
finē deliberatū: aut pp finē ymaginatū: cū at of aliq^o fieri
nō pp finē itelligēdū ē f3^o illa fieri nō pp finē dibe
rant: aut q^o ex se nō hnt rōnez bonitatis: aut malicie.
(Hoz aut). Tertia distinctio: eo2 que sūt pp aliquē
finē aliqua sūt f3 ppositū vt illa q^o se ab intellectu: alia
vō nō fm ppositū vt illa que sūt a nā: oīno enī bec. f.
tā intellectū quā nā agūt pp finē: 7 actiō eo2 ē pp finē
ea enī que sūt p intellectū dñr fieri fm ppositū: 7 ea q^o
sūt a nā sūt non fm ppositū: qm nā est actiō pueni
ens ex deliberatōe: s3 at aut q^o intellectu iuenit delibe
ratio 7 nō in nā. Le. li. (Hoz aut q^o sūt pp finē: alia q^o
dē fm ppositū alia vō nō f3 ppositū: abo at sūt i hīs
q^o sūt ppter h^o i. pp finē. Ex ista distinctiōe istet phs q^o tā
ea q^o sūt de necessitate: q^o ea q^o sūt sic frequēter sūt ppter
finē: q^o liber n. cā agēs de necessitate: 7 agēs vt frequēter
agūt pp finē: vt pz iductiue: alr. n. talcā frustra agēt. Et
si q^o sūt illa q^o sūt pp finē. Rñdet q^o oīa q^o agunt ab
intellectu: 7 oīa q^o agūt a nā sūt ppter finē: de nūero quo2
q^o sūt f3 accūs dñr fieri a fortuna: vt videbūt ista. Le. li.
(Quare manifestum) qm in hīs que sūt ppter ne
de nūero quo2 ea q^o sūt f3 accūs dñr fieri a fortuna vt
videbūt ista. Le. li. (Quare manifestum: qm i hīs q^o sūt p
pter ne: 7 quod sic frequēter sunt qdā circa q^o ptingit
q^o ē ppter h^o i. pp finē: s3 at ppter h^o quecūq^o ab intellectu
v3 aguntur: 7 quecūq^o a nā: hmoi igit cum fm accū
dens fiat a fortuna dicimus esse.

Sed dubitatur q2 videt istō repu
gnare scōe distin
ctioni: vidēt. n. ubi q^o eo2 q^o sūt aliq^o sūt pp finē: aliq^o nō
pppter finē: s3 at oīa q^o quecūq^o agunt ab intellectu: vel
a nā sūt ppter finē: cōstat aut oīa que sūt ab intellectu sic
ri vt a nā. Rñdet q^o Arist. itelligit de hīs q^o p se agunt
ab intellectu vt nā: 7 hnt rōnē bonitatis vt malicie sic: q^o
illa digna sūt vt ppter ea fiat fuga vt psecutio: mō frica
tio barbe: aut eleuatio festuce nō h3 cōsiliū boni vt ma
li. Et notāter of per se: q2 mōstruo sitas est acta a nā: 7
h3 rōnē boni vt malici: nō tñ ē ppter aliq^o finē q2 nō sit
a nā per se: s3 per accūs vt videbūt. (Si. n.) Quarta di
stinctiō: cāz qdā per se: qdā per accūs: ista distinctiō su
mis ex distinctiōe entis: qm entū qdā p se: vt bō: 7 qd

dā p accūs vt albū: igit ē cāz qdā per se: vt respectu
dom^o domificator: 7 qdā per accūs vt musicū respe
ctu illi^o: patz p^o q2 cā 7 cātū sūt oīe entis: vt colligit a
pbo. 2. metha. Cā per se est illa q^o est finita 7 determinata.
Cā aut p accūs ē illa q^o ē infinita vt idēfinita: vt dom^o
vt statua nō p^o puerē nisi a cātū finitū p se: vt puta a do
mificatore vt statufico 7 artifice vt aliq^o bui^o q^o sit cōi^o
artifice: q^o nō ptingit dare i infinitū: q2 i p^o dicant^o qdātū
nō pcedit i infinitū p^o posteriorē: p^o aut puerē ab infini
tis cātū p accūs: vt puta a polideto 7 hoīe 7 aīali 7 a
musicō 7 ab albo: 7 sic i infinitū. Le. li. (Si. n. 7 q^o ē).
ens aliud qdē per se: s3 ē aliud aut f3 accūs: sic 7 cāz cō
tinet ē vt dom^o qdē per se: s3 cā ē edificatiua: f3 accū
dēs aut albū aut musicū: per se qdē igit cā finita ē: fm
aut accūs infinita: infinita aut vni per se accidunt.

Notandum fm p^o 2° 50. q^o ē ofia in
ter id qd agit cāu: 7 inter cāz
q^o est per accūs: vt dixerūt expofitozes: qm cā q^o est per
accūs ē musica aut medicia q^o nō opat i domū oīno: m3
agit i illā: s3 of per accūs cā: q2 accidit cāe agēti: 7 of il
lud agēs per accūs: q2 ex eo sit aliqd per accūs: nō il
lud ppter qd ē. Vult dicē 2° q^o duplex ē cā per accūs: q^o
dā q^o f3 q^o bui^o nihil operat: s3 ptingit cāe q^o per se aliqd
operat: vt musicū vel albū respectu dom^o: nō. n. ope
ratur musica vt albedo i domū: nō ē albū vt musicū
fm q^o bui^o aliqd operat i domū: s3 of cā per accūs do
mus p quāto domificator ē per se cā dom^o cui accidit
q^o sit alb^o vt music^o. Et alia cā per accūs q^o fm q^o bui^o
operat nō tñ operat itēnt effectū s3 effectū nō itēnt vt
casus 7 fortuna: vadēs. n. ad soz cā emendī panē 7 re
cipiat a debitoze pecuniā pter itēntē: tū casus f3 q^o bu
lus est cā receptiōis 7 repozitōis pecunie que ē effect^o
nō itēnt: nō at f3 q^o bui^o ē cā emptiōis panis q^o ē effect^o
itēnt. In plus g^o se h3 cā per accūs quā cāus vt fortuna
qm oīs cāus vt fortuna est cā per accūs: 7 nō ecōtra:
vñ qdruplex est cā per accūs: qdā. n. est cā per accūs re
mouēs phibēt vt aperies fenestraz: 7 diuēlles colūpnā
super quā firmat pōs: qdā autē est cā per accūs appli
cās actiū passiuo vt soz pponēs ligna cū igne: 7 medi
cus pparās potione: qdā vō est cā per accūs agēs effe
ctuz nō itēnt vt cāus 7 fortuna respectu repozitōis
pecunie a debitoze: 7 qdā est cā per accūs: q2 fm q^o bu
lus nihil operat: vt albū 7 musicū respectu dom^o aut
statue: tam p^oima quā secūda cā aliqd per se operatur
de necessitate 7 ex itēntē aliq^o effectū: v3 remotionē
phibētis aut applicatōez agētiū: s3 nō effectū sequen
tem ad hūc rōne cuius of cā per accūs: v3 illuminatio
nem dom^o aut motū descensus pōtis. Tertia aut cā ne
cessario agit effectū nō itēnt 7 solū ptingit effectū itēn
tum: q2 nō o3 q^o vadēs ad plateā vt ad soz emat pa
nem quez itēntēbat. Quarta autē cā per accūs neq^o ne
cessario neq^o ptingit aliqd operat fm q^o bui^o s3 tñ of
cā per accūs: q2 accidit cāe agēti per se. Cū p^o 2° di
stinctiōez cōmentator cōmento. 98. mouet istaz questio
nem: vtruz casus 7 fortuna repertant in cōtingētibus
equaliter: citans duas opiniones: quaz p^oia est The
mistū dicentis q^o moueri 7 quiescere sunt ptingēta cā
liter: respectu motiue potētiē: modo nullus dicit se mo
ueri vel ambulare aut quiescere a casu: igit casus 7 for
tuna nō repertunt i cōtingētibus equaliter. Secūda opi
niō est Auicē. di. q^o casus 7 fortuna nō soluz repertunt
in cōtingētibus in minoz parte: sed ē in cōtingētibus
equaliter: cuius motiuum potuit esse istud Arist.
inuestigans in quibus habz casus fieri 7 fortuna ar

Lex.
10.48.

Lex.
10.99.

Lex.
10.49.

Philicorum.

quit sic per syllogismū diuisionū cāe quedā sunt neces-
sarie respectu suo: effectū ita q̄ semp pducūt illos
effectū: r quedā frequēter quedā extra semp r frequē-
ter: s casus nō est cā necessaria nec frequēter: igit ē cā
q̄ puenit effectus ex semp r frequēter: s itaz cōtingēs
equaliter q̄ in mino: i pte puenit extra semp r frequen-
ter: videt q̄ casus sit in viro q̄: si n. iste syllogism⁹ sit di-
uisionū cōplet: tūc nō remanet aliqd mēbū vltēri⁹ diui-
dedū. Et ad rōnē Thomistig: rīdet Aūic. di. q̄ nō incō-
uenit inuenire vnū q̄ est necessariū vel possibile in a²¹
pte respectu vni⁹ r respectu alteri⁹ cāuale aut possibile
in b²¹ pte: vbi grā ābulare ē cāuale respectu po²¹ motiue
indifferent ad motū r ad quietē: r ē necessariū vlt pos-
sibile in a²¹ parte respectu appetitus: qz ad appetitum
ambulādū semp vel frequēter sequit ambulatio: iō am-
bulare q̄ est cōtingēs equalit: r si nō est cōtingens re-
spectu appetit⁹: ē tñ casuale respectu po²¹ motiue ad locū

Contra Aūic. arguit p²¹ quadrupl: r pzi-
mo q̄ nō sit possibile aliqd ēē ne-
cessariū respectu alicui⁹: r cōtingēs respectu alteri⁹: qz
dato illo sequit q̄ aliqd cēt in nā q̄ nō est nālī necessa-
riū: nec nālīter ptingēs: pbat: r sic. a. illud q̄ fm Aūic.
est necessariū respectu vni⁹: r cōtingēs respectu alteri⁹:
r arguit sic: oē q̄ est nālī aliqualē ē tale respectu cuius
cūq̄: s. a. nō est necessariū respectu cuiuscūq̄ nec cōtin-
gēs respectu cuiuscūq̄: igit. a. nō est nālī necessarium:
nec nālī cōtingēs: p3 p²¹ cū b²¹ per Aūic. r a²¹ est nota i-
ductiue: vñ qz ignis est nālī calidus: iō est calidus re-
spectu cuiuscūq̄: r qz aqua est nālī frida: iō est frida re-
spectu cuiuscūq̄: r ex hys est declaratū incōueniēs in-
ductū cōtra Aūic. ¶ Secūdo arguit p²¹ cōtra dīaz quā
assignat Aūic. inter necessariū r cōtingēs vt in plurib⁹
dicit. n. Aūic. q̄ necessariū r cōtingēs vt in plurib⁹ disse-
ruit in hoc: qz necessariū nō hz impedimētū r cōtingēs in
plurib⁹ hz impedimētū: dicit. n. pzi sue pñice: q̄ est b²¹ dis-
ferētia inter semp r sepe: qz ei qd est semp nō aduersat
cōtrariū impedies: sed ei q̄ est sepe aduersatur contrariū
um impediens: si. n. ab eo qd est sepe remoueat oīa
cōtraria r impediet illud q̄ ē sepe fieret necessariū: vñ
fm Aūic. cōtingēs in plurib⁹ est aptū natū s3 nāz suaz
semp r necessario euenire: q̄ aut nō semp eueniat: b²¹ est
rōne impedimētū. Sed pzi inq̄ p²¹ dato illo sequit q̄
oē cōtingēs in plurib⁹ ē nālī necessariū: qd est ipossi-
bile: r q̄ illd sequat dēclaro: nā oē q̄ s3 nāz suā ē aliqd ē
nālī tale: s3 oē cōtingēs in plurib⁹ fm suā nām est ne-
cessariū: igit oē cōtingēs in plurib⁹ est nālī necessariū:
tenet p²¹ cū b²¹ p Aūic. di. q̄ cōtingēs in plurib⁹ fm nāz
suā est aptū natū semp r necessario euenire: a²¹ est no-
ta iductiue: vñ l3 aer sit aliqn frigidus: tñ dī nālī calī-
dus: qz fm nām suā est calidus: r si terra ē aliqn hūī-
da: tñ dī nālī sicca: qz fm nāz suā est sicca. ¶ 3o p²¹ at-
ponit dīaz inter necessariū r cōtingēs in maiori parte
di. q̄ necessariū ē illd in cuius nā nō ē possibilitas defi-
ciēdi r ista est cā pp quā necessariū nō hz impedimētū:
cōtingēs aut in a²¹ pte est illud in cui⁹ nā est ptas defi-
ciēdi in maiori pte: r ista est cā pp quā nō hz impedimē-
tū extrinsecū: nō. n. hz in nā possibilitatē deficēdi: qz hz
spedimētū: s3 iō hz impedimētū: qz in nā sua est possibili-
tas deficēdi. ¶ Tertio arguit sic p²¹ cōtra Aūic. q̄ in
potētis actiuis nō inuenit cōtingēs equalit: q̄ am-
bulare nō sit cōtingēs equalit respectu potētis motiue:
qz q̄rlē vtrū po²¹ motiua determinet aut non: si determi-
natur v3 per appetitū: igit ip̄a nō est cōtingēs equalit:
sed in maiori pte: qz scite determinatiōe frequēter agit

illū effectū: si aut non determinat: aut igit agit vel nō
agit: si nō agit ociosa est illa po²¹ motiua: si agit r est
ēqlitē idiferēs ad duo opposita: igit simul r semel
agit duo opposita qd est incōueniēs: qz tūc aliqd simul
sederet r ambularet: simul moueret r quiesceret: r cō-
sequēter simul moueret r nō moueret. ¶ Quarto ar-
guit p²¹ cōtra Aūic. q̄ casus r fortuna nō repliunt i cō-
tingētib⁹ equalit: qz in nulla po²¹ actiua replit cōtingēs
equalit vt pbatū est: s3 ita casus q̄ fortuna est po²¹ actiua
cū sit cā agē s3 pñiz igit rē. Et ad rōnē Aūic. dicit p²¹ q̄
bōa ē diuisionū pñitū mēbū: p quā itē debet diuidē
oēs cās agēs ita q̄ cāz agentū quedā agūt semp q̄
dā frequēter qdā extra sp̄ r frequēter. i. in mino: i par-
te: nā illud tertū mēbū nō pōt cōtinere cōtingēs ēqlitē
cū nō dēt po²¹ agēs equalit: s3 tñ de necessitate: aut in
a²¹ pte aut i mino: i pte: qz oē agēs est determinatū ad
semp vel ad sepe: si ad semp illud agēs est de necessi-
tate: si ad sepe illud est agēs i a²¹ pte r rōne impedimētū sit
agēs in mino: i pte. Reprobata opinione Aūic. dicit cō-
mētato: q̄ casus r fortuna nō repliunt in cōtingētib⁹
equalit sicut nec in potētis actiuis requiritur cōtingēs
equalit p se: qz tūc talis potētis si ēē idiferēs ad esse
r ad nō ēē aut nō agēs: r sic nā ēē ociosa: aut ageret: r
sic pduceret duo opposita: s3 replit cōtingēs equalit in
potētis passiuis: vt puta in po²¹ materie pñie r aīe pñi-
pñibilib⁹: vñ tā pñia mā quā aīa cōcupiscibilis est equalit
cōtingēs r idiferēs ad receptionē duo: opposito-
rū: recipit. n. nālī pñia mā caliditātē r frigiditātē: r aīa
cōcupiscibilis passiōes oppositas: sicut igit po²¹ actiua
vt sic nō est equalit ad duo opposita. Itā cōtra poten-
tia passiua vt sic est equalit ad duo opposita: s3 p. n. po-
sita cū plāo ē cōf ad mot⁹ oppositos cū qdlibz illoz
sit apta recipere cōtraria applicatiōe agētū. Et notādū
dicit p²¹ q̄ in potētis actiuis nō replit per se cōtingen-
tia equalitatis: qz per accēs nō incōuenit: ignis n. per
se pducit caliditātē: r per accēs friditātē: v3 per anūpa-
ristasiz: r cōtra aq̄ pōt pducere tā caliditātē quā fridi-
tātē: s3 nō per se: pducit. n. friditātē per se r caliditātē p
accēs rē. S3 pñia se ip̄s arguit p²¹ sic: si i po²¹ pñie ma-
terie est cōtingētia equalitatis r idiferētia ad duo op-
posita: aut igit recipit duo opposita: r b²¹ nō: qz illud ē
ipossibile: aut nō recipit: r sic nā materie pñie ē ociosa
ita arguit potētia actiua nō esse equalit ad duo oppo-
sita. Itē si po²¹ passiua est equalit idiferēs ad recipien-
dū actiōes cōtrarias: igit in actiōe est cōtingēs equalit
r p cōsequēs in aliqua potētia actiua est idiferētia
r inequalitas ad agendū. Ad pziū dicit p²¹ q̄ cōtin-
gentia equalitatis reperta in p²¹ mā nō est po²¹ recipien-
di cōtraria p eodē tēpōre: s3 in tēpōrib⁹ diuersis: reci-
pit. n. caliditatem tēpōre estiuo: r friditatem tēpōre
hyemali: in potētis aut actiuis nō reperit pñingētia
ēqlitatis per se nec p eodē tēpōre nec p diuersis: ignis
enī per se agit caliditātē r nūq̄ friditātē: s3 mā p²¹ i tēp-
pōrib⁹ diuersis per se r nālī recipit vtrūq̄. Ad 2^m rñ
dēt p²¹ negādo pñtia di. q̄ sic passiū s3 q̄ hui⁹ ē pñ-
gens ēqlit r nō actiū s3 q̄ hui⁹: ista passio s3 q̄ hui⁹ ē
idiferēs r equalis: non autem actiō: r hec sunt que
cōmētato: ponit sententialiter cōmēto. 48.

Contra dīaz quadrupl: istat: p²¹ arguit
aliqd ēē nec^m vlt^m pte i a²¹ parte re-
spectu vni⁹ r pte ēqlit respectu alteri⁹: qz ambulare est
nec^m vlt^m pte i a²¹ parte respectu appetit⁹ r ē pte equa-
liter respectu po²¹ motiue: cū ipsa sit idiferēs ad motū
r ad qetē: r ex parte ip̄i nō plus pueniat vñ q̄ reli-

Liber secundus.

quā q̄ aut̄ pducatur magis vnū q̄ reliquū h̄ est rōne ap-
petitus inclīnans. ¶ Secūdo arguit q̄ cōtingēs equalit̄
nō repit̄ i potētis passiuis: q̄ si aliqd̄ passiū sit eq̄l̄
in po^a ad duo opposita: t̄ oīs po^a pōt̄ reduci ad actū
iḡt̄ idē passiū pōt̄ simul eē sub oppositis q̄ ē ipossi-
bile. ¶ Tertio arguit q̄ in potētis actiuis repit̄ cōtin-
gens eq̄l̄: q̄ in celo repit̄ cōtingēs eq̄l̄ cū sit aptū p-
ducere p se duo dīa. s̄ ignē t̄ aquā: seu caliditatē t̄ fri-
ditatē: h̄ tā in eodē tpe q̄ i diuersis: potētia ē moti-
ua est idifferēs ad ambulationē t̄ sessionē q̄ sūt ptingē-
tia eq̄l̄: vñ arguit sic effect̄ in minozi pte p̄t̄ puenire a
po^a actiua: iḡt̄ p idē effect̄ ptingēs ad virtū q̄ p̄t̄ pueni-
re a po^a actiua: p̄t̄ q̄ min^o ipedimētū h̄z cōtingens
ad virtūlibet q̄ cōtingēs raro. Si. n. ambulare eēt i po-
tentia fortis eq̄l̄: t̄ in po^a platonis raro: vñ q̄ si for-
tis nō possit ambulare nec plato: t̄ si plato possit ambu-
lare: q̄ ē for- possit ambulare: cū magis possit pueni-
re q̄ h̄z min^o ipedimētū q̄ maius. ¶ Quarto argui-
tur q̄ calidus t̄ fortis repliunt in cōtingētib^o eq̄l̄: quia
forte lucrari est cōtingēs eq̄l̄: t̄ in dīam^o illū lucrari a
fortuna. Inuentio ē debitozis i foro est cōtingēs eq̄l̄:
t̄ in effect̄ casuali s̄z Arl. b̄: dīcīm^o ē ignē casualit̄ cō-
burere pānos paupis: t̄ in cōbustio pāno: paupis ē
cōtingēs eq̄l̄: cū nō sit magis dignū h̄uenire quā su-
um oppositū. ¶ Ad primū dīcīt Bur. q̄ aliqd̄ eē neces-
sariū vel pole i maiori pte vñ equalit̄ itelligit̄ duplicit̄:
aut absolute: aut respectiue. Absolute illud est ipossi-
bile: q̄ n. absolute aliqd̄ sit necessariū t̄ ptingēs est ipos-
sibile: s̄ respectiue in ordine ad cāz agētē illud ē verūz.
Ista rīssio est s̄z optionē Aui. Quā stat arg^m p̄t̄: q̄ se
quis aliqd̄ eē in nā q̄ nō est nāl̄ nec^m: neq̄ nāl̄ ptingēs
q̄ oē nāl̄ nec^m est nec^m respectu cuiuscūq̄: t̄ oē nāl̄ cō-
tingēs est ptingēs respectu cuiuscūq̄: sic oē nāl̄ albū vñ
nigrū est albū respectu cuiuscūq̄: dīcēdū iḡt̄ fm̄ p̄t̄:
q̄ ambulator nō puenit nisi a po^a motiua dēterminata p
appetitū: po^a aut̄ motiua dēterminata nō est agēs cōtin-
gens eq̄l̄: s̄z i maiori pte: s̄z t̄ tpe appetit^o dēterminatus
ab obiecto inclīnās po^a motiua ad motū. ¶ Ad scōz
negat^o vñ mā p^a est in po^a ad duo opposita duab^o
potētis respectiuis q̄ nō opponūt̄ s̄z stāt simul ade-
quate in eadē mā: iō mā p^a simul ē in po^a ad duo op-
posita: nō tñ pōt̄ eē simul sub illis oppositis: q̄ illa
opposita nō pnt̄ eē: t̄ si oīs po^a pōt̄ reduci ad actum:
nō tñ oēs due po^a pnt̄ ad act^o suos simul reduci: quoni-
am tñc due po^a duo: opposito: simul cōrūpēt̄ t̄
īducēt̄ ista opposita nō solū in gradu remissio: sed
in gradu itēso in quo maxie repugnāt̄. ¶ Ad tertiu^o
dīcīt q̄ duplex est agēs. s̄ dēterminatū t̄ īdēterminatū. In
agēte dēterminato nō est pīnua eq̄litas: q̄ agēs cū dē-
terminatū est: nō est idifferēs ad agēdū: s̄z agit semp̄ aut
frequēt̄: iō agētia mēre nālīa nō agūt p se opposita:
sed tñ vnū: q̄ dēterminata sūt: t̄ h̄ ex natura p̄p̄ia vel
ab itelligētia regulatē: vt grauiā ad motū deorsū: leuiā
ad motū sursum: ignis ad calefaciēdū: t̄ aqua ad īfridā-
dum. In agēte aut̄ īdēterminato necessario est cōtingēs
equalit̄ t̄ īndīa opposito: siue fuerit agēs vñ: siue p-
ticularē. Celū. n. dē se īdēterminatū est: iō agit opposita
rōne dēterminatū pīculariū: ita q̄ cū vno agūt calidi-
tatē: t̄ cū alio friditatē recte: sicut mā ē idifferēs ad duo
opposita ex se īdēterminata: s̄z dēterminata p agēs trās-
mutās eā: mō recipē vnū: mō reliquū: po^a etiā motiua
ad locū t̄ appetit^o sensitiu^o: ac volūtas sūt agētia īdē-
terminata ex se iō sunt idifferētia ad opposita: t̄ pīnua
gētia equalit̄ dēterminata at agūt alterū opposito: t̄ tñ

iō appetitus ambulādū: t̄ appetit^o sedēdū: q̄ sūt agētia
dēterminata nō sūt agētia cōtingētia eq̄l̄: s̄z frequēt̄:
vel i maiori pte: appetit^o aut̄ in cōi est ex se īdēterminat^o
iō in eo est cōtingētia eq̄litas. Hōz iḡt̄ agētū īdēter-
minato: aliq̄ dēterminat̄ ab extrīnseco tñ: vt celū t̄ īn-
telligētē: dēterminat̄. n. ab agentib^o pīcularib^o: q̄dā vñ
dēterminat̄ tñ ab intrīnseco sibi cōiuncto: vt po^a moti-
ua ad locū q̄ nō dēterminat̄ nisi ab appetitū: q̄dā dēteri-
nat̄ p̄t̄ ab extrīnseco t̄ p̄t̄ ab intrīnseco sibi pīuncto vt ap-
petit^o sensitiu^o. Si. n. pnt̄ sibi vnū obz sibi rōne pueni-
tē vel dīscōueniētē ab illo dēterminat̄: t̄ necessitat̄ ad
fugā vel psecutiōē. Si aut̄ pla t̄ vnū plus moueat q̄
reliquū ab illo dēterminat̄ appetit^o sensitiu^o: si vñ pla ob-
iecta sibi pnt̄ equalit̄ mouēt̄ oīno: ē dēterminat̄ ab
intrīnseco tñ sibi cōiuncto: vñ ab extrīnseco: appetit^o. n.
canis mot^o a duobus cōueniētibus nō dēterminat̄ ab ali-
quo illoz: q̄ qua rōne ab vno eadē rōne ab alio: t̄
sic canis simul mouet̄ motū cōtrarij: iō daf̄ dēter-
minat̄ intrīnseco q̄ est extrīnseco: q̄dā aut̄ sūt agētia q̄
dēterminat̄ ab extrīnseco t̄ ab intrīnseco: nō quidē cō-
iuncto: sed a seipsis vt volūtas hūana. Si. n. obzcat̄ vo-
lūtat̄ aliqd̄ rōne boni vel mali simpliat̄: ē dēterminat̄
ab extrīnseco: vt necessitat̄ ad fugā vel psecutiōē. Si
aut̄ obiectū pnt̄atum non h̄z rōne boni vel mali: sed
tñ fm̄ quod volūtas dēterminat̄ ab intrīnseco: vñ a se
ip̄a: t̄ h̄ habz ex natura sua: vñ si. a. b. pnt̄etur volūtas
tñ sub rōne boni fm̄ quid: siue equalit̄: siue īequalit̄
moueat volūtatē: nunq̄ aliqd̄ illoz dēterminabit ip̄a
sed ip̄a seip̄am libere dēterminabit ad psecutiōē vnus
t̄ ad fugā alterius idifferēt̄. Ex p̄dictis sequit̄ q̄ p̄t̄
t̄ Aui. nō pnt̄ nisi fm̄ vocē in dēterminando de con-
tingētia equalitatis respectu potētē actiue: q̄ cū Aui.
dīcīt cōtingētia equalitatis inueniri in potētis actiuis:
loquit̄ de agētib^o īdēterminatis: cū vñ dīcīt cōmētā-
toz: q̄ nō reperit̄ talis cōtingētia in potētis actiuis lo-
quit̄ de agētib^o dēterminatis: t̄ illud est vñ: si enī
loqueret̄ de oībus agētib^o idifferēt̄ dīcīt suū effect̄
falsū: q̄ dīcīt pībus. q̄ metha. q̄ potētē rationales sūt
ad opposita: q̄ est itelligēdū equalit̄ pp̄ libertatē vo-
luntatis: deinde causa t̄ effect̄ sunt opposita relatiue t̄
quomodis dīcīt vnū opposito: t̄ t̄ modis dīcīt re-
liquum. Sed quatuor modis dīcīt effectus: vñ de neces-
sitate: in maiori pte: in minozi parte: t̄ equalit̄: iḡt̄ tot
modis dīcīt causā: ita q̄ aliqua est causa effectiua de ne-
cessitate: t̄ aliq̄ in a^o pte: t̄ aliq̄ i b^o pte: t̄ aliq̄ eq̄l̄iter:
rō. n. cōmētatozis probās materiā primā aut̄ animāz
cōcupiscibiles eē in potētia passiua idifferēt̄ ad duo
opposita: probat̄ celū t̄ potētia motiua: ac etiā appe-
titū t̄ volūtatē eē in potētia actiua equalit̄ ad
duo cōtraria. Et si ex dīctis Aui. appareat cōtingen-
tia equalitatis inueniri in agente dēterminato illud est
itelligēdū cōparando potētia ad actus effectus: cō-
tingentem equalit̄ sic: q̄ a potētia actiua prouenit ef-
fectus ad virtūlibet: hoc est effectus q̄ de sua natura nō
ē magis natus euenire: quā nō euenire: nō autem isto
modo q̄ agēs dēterminatū sit aptus nātū per se pro-
ducere effectus oppositos equalit̄ t̄ idifferēt̄: s̄z
aut̄ necessario vel frequēt̄ vnū eo: t̄ product̄: t̄ alte-
rum raro vel in minozi pte ratiōe īpedimētū. ¶ Ad
quartū respōdet q̄ forte lucrari nō est effectus cas-
ualis nec fortuit^o: quia talis sit p̄ter itentionē agē-
tis: s̄z aut̄ itendit lucrari: inuentio aut̄ thesauri p̄ter
intentionē dīcīt fieri a fortuna: sed inuentio debitozis:
licet fiat p̄ter intentionē agētis: nō tamen est effectus

Abisicorum.

casualis: qz talis effectus nō sit raro: sz contingēt equa-
liter aut frequēter: receptio aut vel repozitio pecunie
a debitoze pter itēdoz bñ est effectus casualis: qz sit raro:
sepe. n. iuenit debitoz i foro: sz raro accipit ab illo pecu-
nia: cōbustio vō pānoꝝ paupis: sz si est effectus p accūs
ignis: nō tamē est effectus casualis fm p^{2m} cū sit cōtingēs
equalit: sz fm Aui. est effectus casualis ex quo est pter intē-
tionē extra sēp sz frequēter: sz in h est vera repugnan-
tia inter cōmentatozem sz Aui. quare rē.

Tex.
co. 51.

Sicut igitur
dcm est. Premissis distin-
ctioib⁹ faciētib⁹ ad iuestiga-
tionē casus sz fortunę: phus
pnter ponit qtuor cōclusio-
nes declarātes qtuor pnci-
pas ponēdas in diffinitōe
fortunę: quaz pzia est ista.
Casus sz fortuna sūt in hys que sūt ppter finē. Secun-
da cōclusio. Casus sz fortuna sūt in hys q sūt ex sp sz
frequēter ibi. (Doc aut). Tertia cōclusio. Fortuna nō
rept nisi in agētib⁹ fm ppositū ibi. (Amp. aut). Quar-
ta cōclusio. Fortuna est cā p accūs effectus nō intēti ibi.
(Si aut. pponēs). Pzia cōclusio arguit sic. Ea q sūt
a casu vel a fortuna sūt in hys que sūt pp finē: igit cas-
sus sz fortuna sūt in hys que sūt pp finē: p pntia qz si
effectus sūt in agētib⁹ pp finē: opz illa agētia agere pp si-
nem: mō ea que sūt a casu vel a fortuna sūt in hys que
sūt ppter finē: igit casus sz fortuna sūt in hys q sūt pp
finē: p pntia: qz si effectus sūt in agētib⁹ pp finē: opz
illa agētia agere pp finē: mō ea que sūt a casu vel a for-
tuna sūt effectus: sz casus sz fortuna sūt cāe agētē vt vide-
bitur: qūo aut: sz qualif differūt nō est h disputādū: sed
in sequēt caplo illoꝝ dñā hēbit locū: an pbs arguit
rōne exēplari sic: si aliqz creditoz sciēs debitozē suum
esse in foro: iret ad soꝝ cā illum inueniēdi sz repozitādi
argētū: nō vtiqz ēē ista repozitio pecunie neqz aliqz
talis effectus: intēti a casu vel a fortuna: sz si nesciēs debi-
tozē esse i foro: neqz itēdēs ab illo repozitare pecuniaz
vadat ad soꝝ cā emēdi necessaria sz ab illo rpoꝝet pe-
cuniā: certū est q hm oī effectus est a casu vel a fortuna: sz
q sit i hys q sūt pp finē mani⁹ ē: qm tā creditoz q de-
bitoz iuit ad soꝝ pp finē: creditoz. n. pp emē neētia: sz de-
bitoz pp cūde finē: aut pp satisfacē creditoz. L. li. Si
cur igit dcm ē cū i hys q ppter h sūt. i. pp finē. (Doc)
. Aliqd fiat tūc illud q d dicitur a casu sz a fortuna fieri
est i hys q sūt pp finē: ipaz aut dñā adinuicē dñmian
da posteri⁹ ē: nūc aut h sit mani⁹ q vtrazq sūt i hys q
sunt pp h. i. pp finē: vt cā accipiēdi argētū venit vtiqz d
latur pecuniā si sciuerit: sz i h casu repozitatio pecunie nō
ē effectus fortuitus: sz si nesciuit creditoz debitozē ēē i foro:
venit at ad soꝝ nō hui⁹ cā: sz accidit venire sz facē h. s.
repozitādi grā pecuniaz a debitoze: sz tal effectus ē casualis cō-
fuctus alicui fini intēto.

Motādū
h^{3m} p^{2m} q i nū exi⁹ ad illū
locū cū n sit puetudo ad iuenien-
dū debitozē illic ē cā p accūs cū n cogitabat nec itēde-
bat ill d sz rē d⁹ acceptio pecunie ē p accūs. Si at itē-
ci⁹ ad illū locū fuit ad h vt iueniret suū debitozē i illo lo-
co: qz debitoz ē a fuer⁹ iueniri illic aut sp aut i a^{2m} pte sz
iueniret illū: tē itēto erit cā acceptio pecunie p se: sz null⁹
dic q acceptio pecunie erit p accūs. Ambulatio q for-
pū ē cā p se: sz cā p accūs receptio pecunie: sz et receptio
pecunie p se ē effectus p se sz p accūs. Si. n. vadat creditoz

ad locū ad quē solet accēde debitoz cū itēde istū iueniē-
di sz repozitādi pecuniā: tē abulatio creditoz ē cā p se
iueniēdo debitoz sz repozitādo pecunie: sz ipa iueniēdo de-
bitoz ac repozitatio pecunie ē effectus p se de abulatioz.
Si at vadat creditoz ad locū ad quē n solet venire de-
bitoz: sz ex h n itēdit istū iuenire nec repozitare pecuniā
si pūgit istū iuenire sz repozitare pecuniā: abulatioz fortis
ē cā p accūs iueniēdo debitoz sz repozitatio pecunie est
effectus p accūs: sz pnter effectus fortuitus vel casualis: nō at p^{2m}
mō. (Doc aut). Scda p^{2m}. Casus sz fortuna sūt i hys q sūt ex
sp sz frequēter: p nā repozitatio pecunie a debitoze pter i
tēdoz ē raro: sz ex sp sz frequēter: sz tal repozitatio pecu-
nie ē a casu vel a fortuna: igit rē. p^{2m} cū a^{2m} mō: at ē nō
ex cōi mō loquēdi. L. li. (Doc aut). s. casus vel fortuna:
nō sic frequēter veniens ad villā repozitās argētum
neqz ex necessitate: sed extra sēp sz frequēter.

Tex.
co. 51.

Motādū
q alt Aui. alr p^{2m} expōit istaz
pctōnē: p^{2m} n. dicit casū vel for-
tunā n repiri i cōtingētib⁹ eq̄l: sz pūgētib⁹ raro: dic q
pbs p ex sp sz frequēter itelligit raro: vt in b^{2m} pte. Aui.
at dic q pbs itelligit per ex sēp sz frequēter effectū pū-
gētē eq̄l sz i b^{2m} parte idiffertē: qz casus sz fortuna dic
ipē n m i cōtingētib⁹ raro: sz et i cōtingētib⁹ eq̄l reperit:
vbiqz bñ dñā ad vidēdū illū sz casu accū vt pmede-
rē: vbi p pmeditōnē ē effectus casualis per respectū ad i-
troitū: sz m ē pūgēs eq̄l: vñ vlt inq̄t ipē cū res fuerit n
sēp: n frequēter: qūqz alio mō cūeniat dūmō ē⁹ eūet⁹
sit pter itēdoz agētis illa cā d casus: sz iste effectus per
accūs d effectus casualis: vñ dic Aui. q ē rarissime n pōit
ēē i casu: qz tē gñatio magni pōderis auri puri vltaci
cti excedēt solutā gñitatē aut eclipsis sol ē effectus per
accūs sz casualis q d falsū: qz talia sūt ex cā nāli p se itē-
dēte ex abundātia māe. Sz qñ talia ppāt ad caz efficit⁹
tē ex q n sit nata euenire p se: nec sp: nec frequēter: nec ab-
ista cā itēdūt: dñr cāulia siue res illa sit pūgēs ad vtrū
libz siue raro: sz qz opio p^{2m} fuit opio Themist⁹: sz cōi-
ter oīuz posteroꝝ pipatheticoꝝ vt asserit Aui. iū nar-
ratōz Auer. p^{2m}. 98. ac ē ē magis sz cōez modū loq̄ndi
quā opio Aui. qz substitūda ē opio p^{2m} dīcēdo q ca-
sus sz fortuna nō repiunt i cōtingētib⁹ eq̄l: sz m i cōti-
gētib⁹ vt in pauciorib⁹. qz Arist. i hac pctōne p ex sp sz
frequēter itelligit effectū pūgētē pueniēte raro sz i b^{2m}
pte: qre rē. (Amp. aut). Tertia pctō: fortuna nō rept ni-
si i agētib⁹ sz ppositū: pbat oē agēs qd nō ē de nūo
cāz nāliū ē agēs sz ppositū: sz fortuna ē agēs qd nō ē d
nūo cāz nāliū: igit rē. p^{2m} cū a^{2m} b^{2m} at ē nota qz re-
pōitatio pecunie a debitoze quē creditoz n itēdit repire
nō iuenit cāis nālib⁹: sz bñ i agētib⁹ sz ppositū p itel-
lectū sz volūtātē. L. li. (Amp. aut finis repozitatio nō
in seipō cāz) cōstrue sic: amp. repozitatio pecunie nō ē
finis cāz i seipō. i. cāz nāliū hñiū i seipsis pziapium
mor⁹ sz qeīs. Sz ppositio sz ab intellectu: dñ a for-
tuna venire. Sz dubitat q p^{2m} p^{2m} sz. dicit q subz cāus
sz cogitatioz sūt idē qm subz casus sz volūtatis ē idē: si
igit fortuna nō rept nisi i agētib⁹ sz ppositū sz fm p^{2m}
casus nō rept nisi i reb⁹ cognitūis sz volūtatis: igit
in reb⁹ nālib⁹ nihil rept a casu vel a fortuna qd ē d p
terminatioz sz pbi caplo⁹ hui⁹ tractat⁹. Rūdet q p^{2m}
p subz cāus n itelligit illud circa qd versat cāus sz itelli-
git fortunam que dicitur subiectum casus id est ps sub-
iectua casus: cum omnis fortuna sit casus: sz non econ-
tra per phz in caplo allegato: sēp. n. i fer⁹ dñ subz su-
perioz iūz dñmatioz sz pbi i añpiis di. qñcūqz alteꝝ
de alio pūcat vt dñbo qūqz d eo pūdicant dñr oīa

Tex.
co. 51.

Liber secundus.

de subiecto dicitur: dicitur qd comitator qd subim casus
et cogitationis et voluntatis est idē. i. fortuna qd est sub
iectu predicamētale casus nō inuenit absqz cogitatioe
et voluntate: et oē illud qd hz cognitionē et voluntatem
pōt esse fortunā: idē fortuna qd est subiectu casus et co
gnoscens voluntatem sunt aliquo modo: idē cōuertibi
liter fm comitatorē: qz dōlibet tale pōt esse cā p ac
cidēs effectus nō intēti (Si autē pponēs) Quarta cō
clusio: fortuna est cā p accns effectus nō intēti: pbat
ois causa agens ex qua puenit aliquid nō intēti est
causa p accns effectus nō intēti: fortuna est huius: qd et
p3p^a cū maiori: et b^o declarāt: qz vadens ad forz cā
inueniēdi debitozē: si ab illo recipiat argentū nō repoz
tat pecuniā a fortuna: s; bñ si nō intendit repire illū: et
hoc ē qd fortuna nō est cā p accns effectus intēti: s; effectus
nō intēti. Le. li. (Si autē pponēs) est aliqd accipe ar
gentū et huius cā vadat ad villā vel ad forz: aut semp
venies: aut sicut frequēter repozaturus pecuniā: nō a
fortuna ē repozatio pecuniē: sed bñ si nō pponēt recipere
argentū: nec huius cā irtet ad villā vel ad forz.

Notandum est cā p se et p accns respē
diuerforz effectus. i. intēti et nō intēti: ita idē effectus nūo
est casualis et p accns respectu vni: cā: et per se ac non
casualis respectu alteri: cā: vbiqz. dato qd creditor va
dat ad forz cā emendi necessaria et nō cā inueniēdi de
bitozē: nec repozitādi pecuniā: debitoz aut vadat causa
inueniēdi creditozē et restituēdi sibi pecuniā: in casu
isto pater qd repozatio pecuniē est effectus p accns et ca
sualis respectu creditoz: est autē p se et nō casualis re
spectu debitoz. Itē pcedit qd aliqd effectus respē plu
riū causaz diuisum ē p accns et casualis: et tñ respectu
eoz sit effectus p se et nō casualis: sicut ē qd libet ca
rū causaz diuisum ē cā p accns isti effectus: et cū ambe
sumul sunt p se eiūsdē effectus ponēdo qd creditor vadat
ad forz nō cā inueniēdi debitozē: alio posito tā debitoz
qd creditor vadēs ad forz ē cā p accns inueniēdi debito
z: ex quo inuenit pter intentionē vtriusqz: cū abo faciūt
vna cām sit p se isti effectus: qm abob^o eūiūb^o ad pla
cā semp aut frequēter pūgit ille effectus qui est inueniēti
debito: is: isto: dicto: p^m credo esse verū: s; nō fm: s;
eni ille effectus possit ēē fortune: respē ambaz causarū
diuisum et nō pūctum vt arguitur: ē nō tñ est p se ab ill
causis sit. Primo qz ex duab^o cāis p accns non pōt
fieri vna p se: sic nec ex duab^o pponib^o p accns pōt fie
ri vna p se: dixit. n. supra pbs qd polidet^o statuisi
cus est cā p accns: nō obstat qd altera ps sit cā per se.
Si igit ex vna p se cā: et altera p accns nō sit cā p se: s;
tñ p accns: a fortiori nō sit vna cā p se ex duab^o cau
sis p accns. Secūdo rō sit ex illis duab^o cāis fiet vna
cā p se: igit aliquo qtuor mōz dicēdi p se qd nō ē ve
rū: qz si illa pletas ē i aliq illoz mōz: maxie vī qd in
qtuor: s; bñ nō qz cā i actu et effectus i actu sit sunt: et
sunt p Arist. in b. scō: stat autē illas cās interdū sit ēē
in actu absqz illo effectu cū non sp et de necessitate pos
tis illis causis pōit ille effectus: s; tñ frequēter fm Bur
leū. Tercio qz cā p se est finita et determinata et cā p
accns est infinita et indeterminata fm pñm in hoc caplo: cō
stat autē qd ab infinitis alijs causis pōit ille effectus pue
nire nō pūctū: illis cāis in infinitū variādo finē in
tēti: pōt. n. inueniēti debitoz: puenire a debitoz: et cre
ditoz: vt vadit ad forz cā emēdi necessaria: et vt vadit
cā vidēdi amicos: aut cā psequēdi inimicos: et sic de
alijs infinitis. Quarto ois effectus pueniēs ab ali

qua cā pter intentionē: est illi^o cause effectus p acci
dens p Arist. in lra: s; inueniēti debitoz: si est pter in
tentionē illaz causaz diuisum: est et pter intentionē ca
rū: cā pūctum: vt liquet igit inueniēti debitoz: sic est
p accns a qualz illaz cāz diuisum: ita ē p accidēs ab
illis causis pūctum. Dicēdū igit qd ille effectus respe
ctu illarū causaz tā cōiunctim quā diuisim est effectus p
accns et ptingens: s; su cōtingēs in b^o parte respectu
vtriusqz illaz causaz diuisim: et ptingēs in maiori pte
respectu ambaz causaz pūctim: iō qd libet illaz cau
sarū diuisim pōt ēē casus vel fortuna respectu istius ef
fectus: sed ambe sūt nō possunt ēē casus: nec fortuna: sed
bñ cā per accns (Manifestū itaqz) ex deterioris pēlu
sionib^o phus elicit diffōnēz fortunē: di. fortuna est cā per
accns extra semp et frequēter s; ppositū eoz que pp
hoc sunt: nō tñ ponit in lra extra semp et frequēter: qz
illud intelligit p cām per accns qd ē esse h respectu ef
fectus nō intēti: et ex oib^o particulis nullā declarat nisi
istā. i. fm ppositū: dicit qd circa idē sunt fortuna et casus
sed intellectus nō ē absqz pposito: sicut et nō est absqz
volūtatē deliberatē: igit fortuna est cā per accns s; ppo
positū: nec mirū si nō declarat alias particulas: qz p
istā tñ differt fortuna a casu. Le. li. (Manifestū itaqz qd
fortuna cā sit fm accns in hys que fm ppositū eoz
que ppter hoc sunt) i. finē: vnde circa idē et intellectus
et fortuna est: et ppositū. n. nō sine intellectu est.

Notandum fm comitatorē cō
mēto. s. qd Arist. dicit qd
fortuna ē cā per accns: vt distinguat inter illud et cām:
essentialē: et cū dixit in reb^o que sunt volūtarie intendit
in reb^o pauciorib^o qd sunt volūtarie: et est oīa qua di
stinguit subim casus ab eo in quo nō pūgit casus et cū
dixit et ex eis que sunt ppter aliqd dūtinguit inter ipsas:
et actiōes oīas. P^o qd ponit cā fm accns vt per
hoc distinguat fortuna a cā per se. Secūdo dī s; ppo
positū: vt per h distinguat fortuna a casu: qz fortuna nō ē
nisi in agentib^o fm rōnez: casus aut reperit in agentib^o
bus carentib^o rōnez: iō in paucioribus reperit fortuna
quā casus. Tercio dī i hys qd sunt pp finē ad oīaz
effectus qd nō sūt pp finē vt fricatio barbe et tactus capil
loz. Quarto autē pōt addi illa particula ex semp
et frequēter: seu raro: seu in minori parte ad oīam ef
fectus qui sūt de necessitate seu frequēter.

Secūdo notandū fm p^o cōm. eodē p^o o. qd p
has tres oīas perficit diffō casus
et pter est ad dicēdū illa qd sunt volūtarie vt distinguat
casum ab eo qd sit ex se: et forte tacuit hoc: qz notum est
qd illud sit ex natura nō ē sicut illud qd sit ex volū
tate Arist. ppter duas causas nō dedit diffinitionem
casus. Primo quidē gfa breuitatis: qz ex diffōne
fortune habet diffinitio casus. i. nihil addēdo omni
no diffōni fortune: neqz aliqd remouendo: nisi istam
particulā fm ppositū: dicēdo casus est cā per accns ef
semp et frequēter eoz qd pp h sunt. Secūdo vt credat cas
sus et fortuna i magna parte esse idē: ex quo notū ē i re
bus nālibus aliqd effectū fieri raro et pter intentionēz
agēis sicut in rebus volūtaris.

Contra singlas pūctas diffōnis fortunē ar
guir: et p^o pūctas pūctas cā p accns:
nā qd hz agēs intellectuāle est cā p se: s; fortuna ē agēs in
lectuāle: s; fortuna ē cā p se: p3p^a cū maiori induciue:
et b^o est Arist. in lra: dī qd circa idē sunt fortuna et itelle
cus: vnde posset expositioze argui sic. Dic homo est
causa per se demōstrando creditozē euntem ad fortuna

Philosophorum.

causa emendi necessaria non intendere inuenire debito-
rem: hic homo est fortuna: igitur fortuna est causa per se. Item
quilibet pars diffinitionis predicatur per se de suo diffinito per
Aristotelem. postea causa est pars diffinitionis for-
tune: igitur predicatur per se de fortuna: et per prius for-
tuna est causa per se. ¶ Secundo arguitur illam parti-
culam extra semper et frequenter: quod videtur quod sit superflua
cum omnis causa per accidens sit extra semper et frequenter:
nec Aristoteles in littera ponit eam in diffinitione: contra autem
dicit raro vel imminori parte: et hoc ad excludendum effectus
contingentes equaliter qui sunt extra semper et frequenter: et
non sunt fortuiti neque a fortuna secundum contrarium. ¶ Tercio ar-
guetur illa particula secundum quod repugnare per prius
causam per accidens: nam sequitur fortuna est causa per accidens
b effectus: igitur fortuna est causa per intentionem: et ex alia parte
sequitur fortuna est causa secundum quod repugnare per prius
causam per accidens: fortuna est causa per intentionem: et
per intentionem. ¶ Quarto arguitur illa particula: eo quod
per prius sit: quod effectus non videtur dici per prius nisi quod agens agit
per prius ipsam: et intentionem ipsam: igitur agens effectus fortuitus
si fortuna non agit per prius: nec intendit illi: igitur male po-
nitur illa particula per prius hoc. ¶ Ad primum contra ostenditur
quod fortuna est causa per se: et causa per accidens: et non causa per se
sola: et intentionem: et causa per accidens non intentionem. Sed istud est diffi-
cile: quod Aristoteles considerat fortuna secundum quod est fortuna: et for-
tuna secundum quod habet in se non est causa effectus intentionem: sed effectus non in-
tentionem: igitur fortuna secundum quod habet non est causa per se: sed intentionem per acci-
dens: nec est verum quod semper fortuna sit causa effectus intentionem: quod for-
tuna intendens emere panem non semper emittit panem eo tempore quo est
fortuna: potest enim recipere pecuniam a debitore et reponere
absque emptione panis: ideo dico quod fortuna est causa per acci-
dens et non per se: et ad arguendum negatur: quod maior est propositum per se
et minus per accidens: et medium supponit in alio: simpliciter: et in bono
personali: ideo bono debet consistere fortuna est per se agens intel-
lectuale quod negatur: si enim accidit medico quod sit bonum secundum quod
ita accidit fortune quod sit agens intellectuale: licet forte talis
sit per accidens sit necessarius.

Sed contra non accidit fortune quod sit
agens secundum quod sit agens intellectuale: propter quod: quod idem sunt
pueritatem agens secundum quod sit agens intellectuale: et agens
manu: quod nulla pars diffinitionis accidit suo diffinito.
Respondetur quod secundum quod sit agens intellectuale: non est agens
secundum quod sit agens intellectuale: unde fortuna per se habet propositum
suum: et non per se est agens secundum quod sit agens intellectuale: quod fortuna respicit
effectum non intentionem: et agens secundum quod sit agens intellectuale: non
accidit fortune quod pueniat alius effectus intentionem. Quod si dicitur
ad hoc syllogismum expositum negando prius. propter causam
dictam: sed debet sic argui: si bonum est causa per se: et si bonum est per se
fortuna: igitur fortuna est causa per se: sed negatur bonum: quod accidit huic
homini quod sit fortuna sicut ei accidit quod ab eo pueniat
alius effectus non intentionem. Item concedo quodlibet per diffi-
nitionem per se predicari de suo diffinito: et hoc est per se: for-
tuna est causa: concedo etiam quod fortuna per se est causa: sicut concedo
quod fortuna per se est causa per accidens: non tamen concedendum est quod
fortuna est causa per se: nam in parte per se fuit determinatio
compositionis totius: et in secunda istius termini fortuna: et in
tertia illius termini causa. ¶ Ad secundum dicitur quod per accidens et
extra semper et frequenter de aliquo dicatur: quod de effectu
fortuito: non tamen convertitur: quod aliquid est per accidens quod non
est extra semper et frequenter ut illuminatio domus respec-
tu aperientis fenestram: et aliquid est extra semper et frequenter quod
non est per accidens ut eclipsis solis aut lune: Aristoteles autem
et si non posuit istam particulam in diffinitione: tamen dedit

eam intelligere ex secunda conclusionem commentator: autem
ponit illam particulam raro et in bono parte contra Aristotelem. dicit
quod casus et fortuna reperitur in contingentibus equaliter: et illud
tertium membrum diffinitionis Aristoteles dicit de contingentibus
equaliter sicut de contingentibus raro. Intelligendum quod
commentator et Aristoteles conueniunt in duobus primis mem-
bris diffinitionis Aristoteles. et discoueniunt in tertio: quod quilibet
bet eo quod dicit quod prius per semper intelligit causas vel ef-
fectus necessarios: et per frequenter causas vel effectus con-
tingentes in maiori parte: sed per extra semper et frequen-
ter dicit commentator non intelligit nisi causas agentes vel
effectus in minori parte: Aristoteles autem quod causa et effectus in
telligit tam contingens ad utrumlibet quam contingens raro.
Et quia ambo difficultatis circa diffinitionem Aristoteles. cum ex
modo loquendi commentatoris non de causa agens con-
tingens equaliter: et ex modo loquendi Aristoteles. datur con-
tingens equaliter in casu et fortuna: quod quodlibet vi-
detur satis discoueniens: ideo dicitur potest aliter quod Aristoteles. per
semper intelligit causam vel effectum necessarium: per frequen-
ter intelligit causas et effectus contingentes tam equaliter quam
in maiori parte: quia non solum dicitur hoc semper frequenter
canescere in senectute: sed etiam frequenter ambulare et frequen-
ter currere vel sedere: que sunt contingentes equaliter: sicut
canescere in senectute est contingens in maiori parte:
et per extra semper et frequenter dicitur philosophus intelligi
gere causas vel effectus contingentes in minori parte: et contra
sequitur quod sicut apud Aristoteles. extra semper et frequen-
ter diuiditur in contingens raro et contingens equaliter: ita etiam
dicitur quod frequenter diuiditur in contingens equaliter et in ma-
iori parte. ¶ Ad tertium dicitur quod si per accidens et secundum quod pro-
positum non repugnat: quia per accidens respicit effectum
non intentionem: et secundum quod sit agens intellectuale: ideo arguendum non
precludit: quia semper arguitur respectu b effectus: et in diffinitione
respiciuntur diuersos effectus. ¶ Ad quartum respondetur eo-
dem modo: quod si per hoc supponit pro fine intentionem quod
non dicimus puenire a fortuna: sed in fine non intentionem
dicitur puenire a fortuna: vult ergo dicere prius: quod nunquam
est fortuna quin sit aliquis finis intentionem: non quod fortuna
secundum quod huius intendat finem: sed quod illud agens quod est for-
tuna intendat finem: et intendendo finem accidit sibi alius
finis seu effectus non intentionem.

Dubatur contra totam diffinitionem
fortune: quia videtur quod con-
petat alteri a diffinito: nam imusicus est causa per acci-
dens domus extra semper et frequenter secundum quod sit agens
eorum que per hoc sunt: et tamen non est fortuna: igitur et
pater consequentia cum minori ex quo ab illo non puenit
aliquis effectus non intentionem: maior autem est evidens
dato quod domificator sit musicus: quod sit causa per accidens
pater per philosophum in hoc secundo: et extra semper
et frequenter manifestum est: quod domificator raro est mu-
sicus: etiam secundum quod sit agens: quod omnis musicus est agens
voluntarium: et quia agit per prius finem: ideo etiam illi con-
petit vltima particula. Item intelligentia mouens orbem
lune est causa per accidens eclipsis lune: extra semper et
frequenter secundum quod sit agens: quod sit causa per accidens
men non est fortuna cum in celo non sit casus vel fortuna
secundum Aristotelem in primo capitulo huius tractatus. ¶ Respon-
detur quod equiuocatur de causa per accidens: quia hic accipitur
causa per accidens ut est produciens effectum non inten-
tum: neque precognitum: musicus autem secundum quod huius ni-
hil operatur: sed tantum coniungitur cause per se secundum comen-
tatores super commento. 50. intelligentia autem si est cau-
sa per accidens eclipsis lune: tamen precognoscit eclipsim

Tex.
5. 53.

Libri secundus.

future: credo tñ q̄ motor lune nō sit cā per se nec p̄ accidēs eclipsis lūe: cū nō sit cā remouēs phibens: neq; applicās actiū passiuo: neq; cā p̄iuncta cause p̄ se nec agens effectū nō intennū: cū nō minus eclipsaret luna sine motore lūe: quā cū motore: imo q̄ eclipsis nō hz cām per accidēs s̄m̄ p̄ se cū effectus p̄ accidēs ab infinitis causis possit puenire f3 p̄m̄ i hoc caplo: eclipsis aut lune habet determinatas causas: videlicet iter p̄finitio nem terre r̄ motorem solis: aut solem ipsum esse in capite vel cauda draconis.

Tex.
co. 53.

Infinitas ^{igit} ^{qdē} causas. Ista est scōa ps buius capituli in qua Arist. manifestat aliquas pprietates fortune vt ex hīs distictius beāt tā dīffo casus q̄ fortune ponēdo q̄m̄oz p̄clutionē q̄ sunt quasi corzē

p̄clutionē inferentiū diffinitiones fortune: quarū p̄ma est ista. fortuna est causa infinita: r̄ indeterminata. **Scōa** p̄ fortuna nō est cā p̄ se alicui effectū ibi (r̄ ē vt nihil) **Tertia** p̄ fortuna ē in hīs q̄ sunt extra rōnez ibi (r̄ dicere aliqd) **Quarta** p̄ fortuna aliqui est bona aliquādo mala ibi (fortuna aut dicit) **P̄** p̄ arguitur sic ab infinitis causis idē effectus fortuit⁹ p̄t. puenire: igit fortuna est cā infinita r̄ indeterminata p̄z: q̄z p̄ hoc pbat materia p̄mā ē infinita r̄ indeterminata: q̄ infinitas formas p̄t recipere: declaraf: q̄z repozitio pecunie nō soluz p̄t puenire a creditoze eunte ad forū cā emendi sibi necessaria: s̄ etiā ab eodē eunte ad forū cā vidēdi amicu: aut cā p̄sequēdi inimicu: aut causa vidēdi vel loquēdi: aut audiēdi: r̄ sic de alijs infinitis. Ex ista p̄lone seq̄ in pte veritas tertie opinionis: dī. q̄ fortuna est hōi immanifesta: q̄m̄ infinitū vt infinituz est ignotū p̄ p̄bico: s̄z fortuna fm̄ q̄ hui⁹ est infinita vt pbatū ē: igit fortuna est ignota r̄ immanifesta homini **Le. li.** Infinitas qdē igit casus necesse ē ēē a q̄bus itaq; fiat qd est fortuna) vñ videt fortuna infinita ēē: r̄ cōse quēter immanifesta homini vt dicebat tertia opinio.

Notandum fm̄ cō: 2^m p̄. 53. q̄ Arist. intēdebat p̄ hoc notifica re q̄ cognitio nō cōtinet casuz: r̄ q̄ nulla scia speculatiua p̄scrutat de illo: cū nullū ens intennū nāliter pueniat ex eo: r̄ entia q̄ sunt ab eo non possunt h̄re causas teriatas: r̄ ideo estimat q̄ scia eius nō est teriata ap̄ nos: q̄m̄ eo q̄ in se est nō est teriata: ideo scia eius non est teriata. **P̄** p̄p̄ cōmēti est ista cognitio nō cōtinet casum. i. nulla causa p̄cognoscit effectū casualem.

Scōa p̄p̄ nulla scia speculatiua p̄scrutat de casu. i. nulla scia speculatiua p̄scrutat in p̄culari de effectib⁹ casualib⁹. **Tertia** p̄p̄ entia q̄ sunt a casu nō possunt h̄re causas terminatas. i. ab infinitis causis possunt puenire. **Quarta** p̄p̄ scia casus nō est terminata apud nos. i. scia de casu nō est de reb⁹ terminatis apud nos: ex quo nihil est determinate cā effect⁹ casualis: nulla s̄ scia speculatiua cōsiderat de causis fortuitis r̄ casualibus in specialit: sed bene in cōmuni: videlicet in hoc secūdo physicoz.

Sed dubitatur circa h̄ q̄ dicit p̄bico q̄ fortuna est immanifesta homini: cū data sit diffinitio fortune p̄ quā cognoscit si est: r̄ quid est fortuna. R̄ndet q̄ fortuna est immanifesta homini nō in cōi: sed in p̄culari: q̄ nescit

hō que r̄ quot sunt ille cāe a quib⁹ p̄t. puenire effectus fortuit⁹ (Et est vt nihil) **Scōa** p̄ fortuna nō est cā per se alicui effect⁹: ex qua p̄lone sequit in pte veritas p̄ opinionis dicētis q̄ nihil sit a fortuna: nā ista p̄positio nihil sit a fortuna p̄tinet h̄ duo: nihil sit a fortuna tāq; a cā per se: r̄ nihil sit a fortuna tāq; a cā per accidēs: sed ista est vera nihil sit a fortuna tāq; a cā per se eo q̄ nihil est causa p̄ se effectus fortuit⁹: sicut nec musicus ē p̄ se cā dom⁹: igit illa p̄positio est in pte vera nihil sit a fortuna quā cōcedebat p̄ opinio. Et cōfirmat hec p̄positio: nihil sit a fortuna cōtinet hāc diffinitionē: nihil sit a fortuna tāq; a cā simplr: vel nihil sit a fortuna tāq; a cā fm̄ quid: s̄z hui⁹ diffinitionē p̄ ps ē vera: igit hec p̄positio est in parte vera nihil sit a fortuna: pater p̄ma cum prima parte antis: r̄ secundā declaro: nā sicut ens per se est ens simplr: r̄ ens p̄ accidēs ē ens p̄z qd: ita cā p̄ se ē cā simplr: r̄ cā p̄ accidēs ē cā fm̄ qd: s̄z fortuna ē cā p̄ accidēs r̄ nō p̄ se vt pbatū ē: r̄ p̄mpli statim pbatū igit nihil sit a fortuna tāq; a cā simplr. Ideo dicit p̄bico sicut musicus nō ē simplr cā dom⁹ s̄z edificator: ita fortuna nō ē simplr cā alicui **Le. li.** (Et ē). i. p̄tingit vt nihil a fortuna videbit vtrūq; fieri vt dixerūt antiq; p̄ opinionis: oia qdēz. n. h̄ recte dicūt: q̄m̄ rōnabilr dicunt: v3 q̄ fortuna nō ē cā p̄ se: r̄ q̄ nihil sit a fortuna tāq; a causa simplr. Est qdē. n. vt sit a fortuna aliud fm̄ accidēs vt p̄z qd: nō aut per se nec simplr: fm̄ accidēs. n. sit effect⁹ casualis: r̄ est cā vt accidēs fortuna: vt aut simplr null⁹ vt dom⁹ edificator qdē cā ē p̄ se: r̄ simplr: fm̄ accidēs autē tybicen. i. tybicinatos vel tubicinatos vel musicus tybicinatos est pulsator tybie seu lire: tubicinatos est pulsator tube aut fistule: musicus vero qui hz artē cantandi practica: vel speculatiua. Hīs intellectis quib⁹ apparet veritas prime opinionis: in parte iam pbat p̄ que est fundamētū dicto: r̄ arguit sic: nulla cā tm̄ per accidēs suo p̄ effectū ē cā per se alicui effect⁹: s̄z fortuna ē tm̄ cā per accidēs suo p̄ effectū: igit fortuna nō ē cā per se alicui effect⁹: p̄z: cū a² ex quarta distinctione: nā causa per se ē finita r̄ teriata vt edificator respectu domus: cā aut per accidēs ē infinita r̄ indeterminata: tybicen alb⁹ vel musicū respectu eius dēb⁹ aut est manifestus: ex quo null⁹ effect⁹ fortuit⁹ puenit ab aliqua cā per se: r̄ ab infinitis per accidēs p̄t. puenire: vt repozitio pecunie p̄t puenire a creditoze eunte ad forū causa vidēdi aliquē amicu vel p̄sequēdi aut fugiēdi aliquē inimicu: aut vt ipsemet videat ab aliquo. **Le. li.** r̄ venientē ad forū vel ad villā) si p̄ingat ēē cām referēdi argentū: non tm̄ huius causa venientem infinite sunt enim cause huius effect⁹ fortuit⁹ qui est repozitio pecunie. Et enim venit creditoz: videre aliquēz volēs r̄ p̄sequens r̄ fugiens r̄ visurus: quodlibet. n. isto p̄ potuit esse causa istius effectus fortuit⁹.

Notandum fm̄ cō: 2^m p̄. 54. q̄ iste sermo est quasi in p̄ figura: r̄ vna p̄p̄ ei⁹ est q̄ illud qd hz casuz: habet causas infinitas. **Scōa** autē q̄ cause infinite collōcāt i causis: q̄ sunt per accidēs: r̄ cōcludit q̄ casus est cā per accidēs. Exēplū igit qd induxit de edificatoze induxit ad verifi candū maiore p̄p̄onez: r̄ exēplū qd induxit de debito re ad verificandū minore. Sillogism⁹ quē imēdit p̄ est iste. Omne qd sit a casu hz causas infinitas: sed cause infinite sunt cāe per accidēs: igit casus ē cā per accidēs: r̄ dicit p̄ qd ē qm̄ in p̄ si qd nō ē p̄p̄ie in p̄ si cū nō seruetur formaliter omnes cōditiones p̄ figure: s̄z vna liter r̄ reductiue in p̄ figura isto mō: omnis cā infinita

Philosophorum.

est cā per accēs: casus est cā infinita: igit casus est cā per accēs: a: verificat de domo et domificatore: q2 domus est a domificatore p se: et ab infinitis causis p acc: v3 a polidero: et albo: et musico: et sic de infinitis: b: vero verificat de debito: qm inuenio debitoz et reportatio pe cūe ab illo ab infinitis cāis p accēs pōt pūēit vt onfuz est: (Et dicē aliqd) Tertia p. Fortuna ē in hīs q sūt ex rē: pbat: rō ē circa ea q sūt semp vt frequēt fortuna aut ē ex semp et frequēt: igit rē. et ex hoc bfin pte ve ritas scōe opionis: di. q i celo sūt casus et fortuna: q2 ibi vidēt eē: q sūt ex rōnē: infinita. n. sūt i celo q nō attingit rō hūana. l. li. (Et dicē aliqd ex rōnē fortuna vt i pte dixit scōa opio recte est dicē: rō. n. est aut eo2 q semp sunt: aut eo2 q sic frequēt: fortuna aut est i hīs q sūt pp h). i. q nō sunt sp: nec frequēt (Quare qm infinitē)

Tex.
co. 55.

Circa predicta pbs mouet istā qōnē: dictū est q2 fortuna est infinita: q2 infinite sunt cāe a quib pōt pūēire effect? fortuit? et etiā dictū est q fortuna ē cā p accēs: tū igit cāz per accēs qdam sint. ppinq: et qdā sint remote vt patuit: querit vtrū q libet cā p accēs tā ppīqua quā remota possit dici fortuna: aut tm cā ppīqua vel tm cā remota: vbiq. aliqui sanitas inducūt a casu ad cui? inductionē cōcurrūt pre sentia solis et vērō: et etiā euacuatio maloz humoz seu ablatio capilloz supfluo2: pntia solis et vento2 est cā remota sanitatis: s3 euacuatio maloz humoz seu ablatio capilloz supfluo2 est cā ppīq sanitatis est igit qd vtrū q libet istaz cāz sit casus vel fortuna: aut tm sit casus vel fortuna p sentia solis vel vento2: aut tm euacuatio humozum seu ablatio capillozum l. li. (Quare qm infinite q nunc sunt cause et fortuna infinita est tm et i qbusdam deficiet). i. dubitabit vtrūq aliquis (nūq igit pūgētia). i. ea q sunt p accēs tā ex p pinq quā remota cā vtrūq sūt fortune. i. sint cā casualis effect? fortuiti vt sanitatis. Rndet pbs di. q cause remote sunt ille q dicitur: casus: s3 cāe ppīque nō dicit casus: nec fortuna: vbiq. si aliqd sit infirmus ppter nimā abundantiam capilloz: vel ppter repletionē malorum humoz: et ipse nō possit euacuari ab huius supfluitate nisi exponēdo se soli: aut vērō: et sic se exponēdo soli et vērō depilaret: aut euacuarēt in eo hūores pntia solis et vērō diceret cā casualis sanitatis: q2 pdu cens solē aut ventū nō intēdebat illā sanitatē: depilatio vero: aut euacuatio nō dicēt cā casualis sanitatis: q2 illa depilatio aut euacuatio sit ppter sanitatē: et ad illā frequēt sedq sanitas qd est cōtra rōnem casus et fortune. l. li. (Aut spūs aut estus). i. vērū: aut calor solis est casus vel fortuna: s3 nō depilari sunt alie aliq. p pmiiores que s3 accēs causaz: et ille q pte sunt non sunt casus: nec fortuna: s3 q sunt remote.

Notandum primo fm cōtē. p. 55. q cū dicim? q cā sanita tis casus ē aduētus solis et vērō nō euacuatio: manim ē enī q aduētus venti est cā sanitatis per accēs: euacuatio aut per se: exēplū igit qd induxit nō est de causis q faciūt dubitare de casu: de eis q nō faciunt dubitare: vult dicē p. 55. q illud exēplū pbi nō est absolute vēr: qm bene exēplificando tam cā ppīqua quā remota deberet eē cā p accēs: et in casu isto cā remota bene est causa p accēs: v3 p sentia solis: aut vērū: sed nō cā ppīqua: v3 euacuatio: imo est p se causa sanitatis: sed hoc exēplū est cōditionaliter intelligendū dato et p supposito q quilibet illaz causarū sit per accēs: tunc cā remota est casus: v3 aduētus solis et vērū: et causa. ppi

qua nō est casus. s. euacuatio humoz. S3 nō bene dicit cōtē: hic imo exēplū Arist. est de causis q faciūt dubitare hic: cū tā causa ppīqua: quā remota sit cā per accēs sanitatis: sicut. n. apitō fenestre est cā per accēs illuminationis domus q est remouēs phibēs tm: ita euacuatio maloz humoz est causa per accēs sanitatis: cum nō sit nisi remouēs prohibens.

Secundo notādū fm cōtē. eodē p. 55. q Temistius exponit h caplin: ita q Arist. intēdebat notificare q cāe casus qdā sunt ppīque: et quedā remote: et q h intēdebat p exēplūz cū dixit vt cū dicit q cā sanitatis sūt aduētus vērū et. quasi intēdit q alterū eo2 est ppīqus reliquo: et in quibusdā libris inuenit non abradē caput: fm hoc intēdebat q cause remote q sunt p accēs nō numerantur in causis casus: abradens. n. caput est causa casus remota: sol autē et ventus ē causa ppīq. Tercius quē exponebat Temistius hēbat q abradē caput nō est casus: ertus autē quem exponebat cōmētator habebat q euacuatio nō ē casus: et iō noua trāslatio inse quens textū Temistij dicit q depilari nō est casus: sed sol aut ventus. Et exponēs Temistius hūc textū dice bat q causaz per accēs qdā sunt. ppīque: et qdā remote: et q cause ppīque sunt casus et nō cause remote: et ita intēdebat Arist. inquit Temisti? vbiq. aduētus solis aut vērū est casus respectu sanitatis: et est causa p accēs sanitatis ppīqua: depilatio autē seu abrasio capitis nō est casus: et est cā p accēs remota: imagina bat enī Temistius q abrasio capitis pcedit aduētū solis aut venti: ita q post abrasionē sol aut ventus al teret caput et cerebrū inducēdo sanitatē: vnde est sciendū q egritudo pōt puenire imēdiate ex abūdantia capilloz: et tunc eger pōt se exponere soli aut vērō depilanti ipsum ad cuius depilationē inducūt sanitas per remotionē prohibētis: et in casu isto sol et ventus sunt cāe p accēs remote: et quilibet illaz est casus: depilatio autē seu abrasio est cā per accēs ppīqua: et nō est casus: et ad hūc sensuz vadit expositio cōmētatoris: pōt etiā puenire egritudo ex repletionē maloz hūoz imēdiate: et repletio maloz humoz imēdiate ex abūdantia capilloz: sic q nō induceret sanitas nisi euacuaretur illi humores: neq illi humores euacuaretur nisi abradere vel depilare caput: facta igit abrasio ne et depilationē cōtingat pter intentionē inducēde sanitatis egrū se exponere soli: aut vento alteranti caput et cerebrū: et cōsequenter euacuant malos hūores ad quoz euacuationē inducūt sanitas: in casu isto abrasio vel depilatio est causa remota sanitatis p accēs: q2 si nō psequisset ista abrasio sol aut ventus nō potuisset euacuare humores ppter impedimētū capilloz: pntia aut solis: aut vērū dicit causa p accēs ppīq: et ista est illa q est casus: et fm hūc intellectū vadit Temistius cōparando solē aut ventū depilationi: cū qua tm expositione stat q cā remota sit casus: et nō causa ppīqua per accēs: quia licet pntia solis aut venti sit causa ppīqua respectu depilationis: adhuc est cā remota respectu euacuationis: et iam victū est q licet euacuatio sit causa per accēs: nō tamē est casus: quia semp aut frequenter ad euacuationē maloz hūoz sedq sanitas

Tertio notādū fm Egidij q dupliciter est causa per accēs: s. ratione cause et ratione effectus: causa p accēs rōne cause est illa que nihil opatur fm q huius: s3 tm cōiungit cause p se vt albū vel muscū respectu dom: causa aut per accēs

Liber secundus.

rōne effect⁹ ē illa q̄ fm q̄ hui⁹ agit effectū ad qnē seq̄t effect⁹ quē nō agit vt aperīēs fenestrā respectu illius rōnis domus: nō. n. agit illuatiōē dom⁹: s̄ agit aperitiōē fenestre: ad quā seq̄t illuatiō domus. pueniēs effectiue a cor: pe lūoso: fortuna igit nō est cā p accūs rōne cāes: s̄ rōne effect⁹: qz fortuna fm q̄ hui⁹ est ope: rās aliqū effectū: cā. n. foruita p se agit aliqū effectū ad quē sequit effect⁹ nō intēus: rōne cui⁹ dicit fortuna ⁊ cā p accūs: vadens. n. ad forū est cā p se ambulationis: ad quē sequit inuētiō debitoris respectu cui⁹ dicit fortuna ⁊ cā p accūs: nō autē respectu deambulationis: ideo dicit p̄bus qz depilatio nō est casus: nec fortuna: qz depilatio nullū effectū facit p se: s̄ tū p̄bus cāe p se facit effectū: ventus autē aut calor bñ est fortuna vel casus: qz fm q̄ hui⁹ facit aliqū effectū ad quē p accūs sequit sanitas. Ita expositio bñ declarat istā assignādo rōne quare depilatio nō est casus: ⁊ calor aut vē: ius est casus: s̄ diuisio facit mihi difficultatez. Quero enī virtū fortuna fm q̄ hui⁹ sit cā p accūs: rōne cāe tū vel rōne effect⁹: tū: nō primū vt ipse asserit: nō ē s̄: qz cā p accūs rōne effect⁹ est illa q̄ fm q̄ hui⁹ facit aliqū effectū ad quē sequit p accūs ali⁹ effect⁹: s̄ fortuna fm q̄ hui⁹ nō facit aliū effectum quā fortune: igit ⁊ ē. b. declarā: qz fortuna fm q̄ hui⁹ nō facit deambulationē: nec aliqū aliū effectū intēti ab eūte ad forum qm vadēs ad forū nō est fortuna anteq̄ ab eo prouēiat effectus fortune: s̄ inuētiō debitoris ⁊ receptio pecūie: s̄ post oēm effectū quē intēdebat creditor pōt cōtingē inuētiō debitoris ⁊ acceptio pecūie. igit ⁊ ē. ¶ Dicedū igit qz triplex est cā p accūs: v3 rōne cāe tū: rōne effectus tū: ⁊ rōne virtutis: cā p accūs rōne cāe tū est illa qm vadēs ad forū: vel apponēs ligna ad ignē: cā p accūs rōne virtutis est illa q̄ fm q̄ hui⁹ nō agit nisi effectū nō intēti: s̄ sic casus ⁊ fortuna dicuntur cāe p accidēs. Si. n. tēpore quo. puenit effect⁹: vadens ad forū. aliqd operet p se illud idē fortuna opatur p accūs tanq̄ causa cōiuncta cāe p se. Si autē tūc nihil operat p se: nec fortuna aliquid operat quā effectū fortune.

Quarto notandū fm Egidii qz duplex est cā p accūs rōne effectus: nā qdaz est ad cui⁹ effectū p se semp vel frequēter seq̄t effect⁹ p accidēs: ⁊ qdā est ad cui⁹ effectū p se raro sequit effect⁹ p accūs: vbiq̄. graue est cā p accūs sui motus deorsus: semp vel frequēter: qz graue p se diuidit mediū ad cui⁹ diuisione semp vel frequēter mouet p accūs seipm deorsus: vadens autē ad plateā est cā p se mot⁹ deambulationis ad quē raro sequit effect⁹ p accūs: v3 inuētiō debitoris: aut receptio pecūie. Causa vero p accūs rōne effect⁹ ad quē sequit semp vel frequēter effect⁹ p accūs cū effectū p se dicit causa. p̄pina p accūs: cā autē p accūs rōne effect⁹ ad quē raro sequit effect⁹ p accūs cū effectū p se debet dici cā per accūs remota: dicit ergo p̄bus qz causa p̄ per accūs qdam sunt. p̄pina: ⁊ qdam remote: ⁊ qz p̄pina nō sunt casus: nec fortuna: s̄ bñ remote: ideo graue motū deorsus: quia est causa. p̄pina: quia per accūs nō est casus vel fortuna: creditor autē vadēs ad forū: ex quo est causa remota pōt esse casus aut fortuna. Iterū ista expositio declarat intentionem p̄bis: exēplū de graui mouēte seipm deorsus non est ad p̄pina: qz tale graue ita p se mouet seipm deorsus sicut per se diuidit mediū: motus. n. deorsus s̄ fiat

ex diuisione mediū nō tū sit a diuisione mediū: sed sit a principio intrinseco grauis per se: s̄ graue nō p accūs sed per se est causa motus deorsus: p̄pina effect⁹ p accūs nō est effectus primo intēti ab agente: sed moueri deorsus est effectus primo intēti a graui ⁊ magis intēti quā diuisio mediū: igit nō est effectus p accūs: grauis: s̄ per se: vnde arguit sic: graue magis intēti motū deorsus: quā diuisione mediū: sed diuisio mediū est effectus per se: igit a fortiori motus deorsus est per se effect⁹ grauis. Ideo est dicendū qz loco istius exempli debuit poni exemplū de aperiente fenestra: aut de diuellente colūna: aut de ponēte ligna ad ignē qz talis est cā per accūs. p̄pina ad quā sequit necessario aut frequēter effect⁹ per accūs cū effectū per se ⁊ tale agens nō est casus: nec fortuna:

Sed dubitatur arguendo qz cā remota per accūs nō est casus: ⁊ tamē causa. p̄pina est casus ex modo loquēdi remissi: quia depilatio nō est casus: ⁊ tū sol aut ventus est casus dato qz depilatio p̄pina dat adueniēti solis vel venti: ⁊ hoc videt in cōueniens: quia Aristot. posuit superius: ⁊ cōmentator hic qz quāto causa per accūs est remotior tanto ē magis per accūs: cōsequēter tanto est magis: casus aut fortuna. Rēdetur qz sicut euacuatio vel depilatio quando est causa. p̄pina per accūs nō est casus: nec fortuna: qz vt sic nullum effectū facit: sed tū vt cōiungit cause p se: ita depilatio vel ablatio cū fuerit causa per se remota nō est fortuna nec casus: ex quo fm qz hui⁹ nullum effectū facit: causa autē remotior bene est fortuna: aut casus: si fm qz hui⁹ ageret aliqū effectum vt cōtūgit de vēto sole aut calore: nec dicit simplr causa. p̄pina: quia ventus aut sol nisi respectu depilationis p̄cedentis: sed causa remota rōne euacuationis seu depilationis subsequēti: que dicitur causa per accidēs p̄pina ⁊ imediata.

Contra causa per accidēs remouens p̄pina hibens fm qz hui⁹ agit aliqum effectum: s̄ tam depilatio quā euacuatio est causa per accūs remouēs p̄pina: igit fm qz hui⁹ agit aliqum effectum. ¶ Dicendum qz sicut causarum per se quedam est principalis: ⁊ quedam instrumentalis: ita causarū per accūs: s̄ igit causa per accūs principalis remouens p̄pina: agit effectum fm qz hui⁹ non tū causa per accūs instrumentalis: aliter. p̄cederet in infinitū: sed dicit esse effectus per se cause per accūs principalis. p̄hibētis remouēs. Si igit aliqua talis causa dicitur agere h̄ est tū quia cōiungit cāe per se (fortuna autē) Quarta conclusio fortuna est aliquādo bona aliquādo mala. ¶ Ista conclusio sequit ex p̄pina: nā agentis extra rōnem aliquādo cōtingit bonū aliquādo malum p̄ter intentionē: sed fortuna est in hīs qz sunt extra rationē: ⁊ p̄ter intentionē agentis: igit fortuna aliquādo ē bona: ⁊ aliqū mala: p̄pina: qz fortuna bona dicit cū bonū aliqd euenit p̄ter intentionē: ⁊ of mala qm malū aliqd euenit p̄ter intentionē: p̄pina: autē ē nota ad exp̄tiā: qm agēs. ex rōne aliqū inuenit ibi: s̄ aliqū frangit sibi t̄pina p̄ter intentionē. Secūda autē p̄pina autē ē declarata in 3a conclusio: ⁊ in alijs p̄cedentib⁹ conclusioibus. I. e. li. (fortuna autē b̄da qdē of cū bonū aliqd euenit: p̄pina autē cū p̄pina aliqd v3 p̄ter intentionē. Ex ista conclusio p̄pina: s̄ duo cor̄pore: quoz p̄m est fortuna nō ē spēs spālissima: s̄ spēs subalternā: p̄bat: ois spēs hñs spēs subse ē spēs subalternā ⁊ nō spālissima: s̄ fortuna est spēs hñs sub

Ter.
co. 56.

Philosophorum.

se: spēs igitur et p³ a² et b² declarat: q³ n. fortuna
na sit spēs: p³ p³ cōmētatozē supra vi. q³ fortuna est sub
lectu casus: et q³ hēat suble spēs declarat: q³ fortuna bo
na et fortuna mala sunt spēs eius: ac etiā eufortunium
et disfortunium: fortuna. n. abstrahit a bonitate: et mali
cia magnitudine et putate: bona aut fortuna includit
bonitatem effectus fortunū: et mala fortuna malicia effe
ctus fortunū: eufortunium autē et disfortunium dicūt excel
lentia bonitatis: vel malicie effectus fortunū: cū. n. eue
nit aliq³ magnū bonū dicit eufortunium: et si cōtingat
magnū malū dicit disfortunium: eufortunium igitur est val
de bona fortuna: et disfortunium ē valde mala fortuna.
Et addit p³ q³ cū sere accidit magnū malū: aut ma
gnū bonū dicit eufortunium: vel disfortunium: q³ intel
ctus accipit id q³ est. p³ in quā ad hūc tanq³ eēt iam
habitu: et n. n. in p³ in quā dīspōitōe ad hūc alī
quod magnū bonū: si illud amittat dicit eufortuna
tus: et n. illud bonū nō habuerit: tū quia modicū vi
debat distare ab ipso intellectus accipit ac si hūisset:
et p³ dō v³ illud intellectus p³ dīdīse q³ hēbat: et q³ amit
tere bonū est quoddā malū: ideo sic p³ in quā bo
nū nō p³ illud dicit eufortunatus: et cōtra autē q³ vi
missio mali ē quoddā bonū: p³ in quā magno malo
si nō cōsequat illud dicit eufortunatus. Le. li. (Eufortu
nū aut et disfortunū cū magnitudine hūta sunt h³). f.
bonaz et malā fortuna: vnde cū aliquis est secus ma
gnū bonū: aut est secus. i. iuxta magnū accipit bonū
aut dīstīngūt: aut eūcōtingere est. i. dīcimus istum esse
eufortunatū vel disfortunatū: qm̄ sic est dicit intellectus
ac si hēret: q³ n. est f³ p³ in quā bonū. i. q³ p³ distat a
bono tāq³ nihil debīne videt f³ intellectus. ¶ Scōz cor
relatiū est eufortunū est incertū: p³ bat: quēz fortuna ē
incerta: eufortunū est quēdā fortuna: q³ eufortunū est
incertū: p³ a² cū b² ex correlario p³ cedēt: a² aut est
deterata: fortuna ē ante: q³ dīlibet effect³ nō intēti ex
tra sp³ et frequēter: ea aut q³ eueniūt raro et ī minorū p³
sunt certa: igitur quēz fortuna est incerta. Le. li. (Ampli³
incertū eufortunū rōnabiliter ē: fortuna aut incerta est
neq³ n. sic semp: nec sicut frequēter possibīle est eē que
sunt a fortuna nihil.

Notandum f³ m cōmētatozē p³ 76.
q³ fortunū casus non est
circa res: et dixit h³ Arist. ne hō decipiat in sua vita mū
dana ex hoc q³ accidit ei de bonitate casus: nemo o³
igitur firmū credē se habinū magnū bonū: neq³ se ha
binū magnū malū: q³ talia sunt incerta: et raro ve
niūt: possēt igitur decipi hō si firmū credēt se p³ eufor
tunatum esse: p³ p³ magnū bonū aliq³ q³ sibi semel
accidit p³ ter intentionē: cōmētatozē p³ accipit casum
pro fortuna sicut et antiqua translatio. Ita q³ vbi no
ua translatio dicit fortuna: antiqua dicit casus (Sunt
quidē igitur vltimo p³ epilogat dīffinitionē cōmu
nē casus et fortune: vi. (Sunt q³ dē igitur ambe cause quē
ad modū dicitur est f³ accēs in cōtingētib³ fieri: neq³
simplr³). i. semp: (neq³ sicut frequēter et eozuz quēcūq³
vīq³ sunt: p³ p³ aliq³ d). i. p³ p³ finē. ¶ Notandū q³
omne p³ se cōpetēs generi p³ se cōpetit spēs: et casus ē ge
nus fortune: q³ omne p³ se cōpetens casui p³ se cōpetit for
tune: ē esse cām per accēs extra semp et frequēter eoz
que. p³ p³ hoc sunt p³ se cōpetit casui: cū sit dīffinitio ca
sus: igitur etiā p³ se cōpetit fortune: non tū est dīffinitio
cōuerribilis cū fortuna: quia ex quo fortuna supaddit
casui intellectus: ideo etiā sua dīffinitio debet supaddere
dīffinitioi casus: et hoc ē vep: quia dīffinitio casus ha

bet tres particulas et dīffinitio fortune quattuor: vīde
licet causa p³ accēs extra semp et frequēter f³ m p³ p³
ta eoz que p³ p³ hoc sunt: nec dīffert fortuna a casu:
nec per tertiam particulā: quare et.

Differet autē Istud ē I. et.
tertiuz caplin
co. 57.

hui³ scōi tractat³ in quo p³ h³
manifestat dīffertia inter ca
sum et fortunā postq³ inue
stigauit dīffōnes et p³ p³ p³
tes eoz: et diuidit in duas
ptes in quarū p³ p³
p³ rationē logicā et cōz p³
bat casum et fortunā inuicē dīffere: in scōa aut p³ p³
idē p³ rōnes. p³ p³ et naturales ibi (fortuna quidē)
In p³ p³ p³ arguit p³ h³ sic: illa inuicē dīffert quoz
vno in plus se h³ quā reliquū: et in plus se h³ casus
quā fortuna: igitur casus et fortuna inuicē dīffert: p³ a²
cū a² intellectus terminis: et b² declarat: oīs fortune ē
casus: et nō cōuerso: q³ casus in plus se h³ q³ fortuna: p³
p³ a² nō est. p³ bat in p³ cedēt cap. Scōa aut p³ p³
in isto vbi declarat casus repit in carentib³ ratione
et nō fortuna. Le. li. (Dīffert aut casus a fortuna: qm̄ ca
sus in amplius ē q³ n. est a fortuna est et a cāu hoc at
nō omne a fortuna). i. nō oē q³ ē a casu est a fortuna.

Notandum f³ m cōmētatozē q³ ex se
et casus i rei vīrate sunt
due spēs: quaz altera ē in reb³ volūtarijs: et scōa i re
b³ nālīb³. et vī vno noīe istaz duaz spēcīez cōiter et
p³ p³: et est ex se: q³ igitur significat casus i reb³ nālīb³
tm̄: et q³ significat casus in reb³ nālīb³ et volūtarijs:
casus autē nō significat nisi illud q³ sit in reb³ volūta
rijs tm̄. Casus igitur dupl³ accipitur: v³ cōiter et p³ p³:
casus cōiter acceptus est idīffert in reb³ naturalib³
et volūtarijs: sed casus p³ p³ loquēdo ē in reb³ nālī
bus tm̄: et fortuna in reb³ volūtarijs solū: et sicut fortu
na dīffinit p³ quattuor p³ culas: ita etiā casus: isto mo
do casus est cā p³ accēs extra semp et frequēter p³ p³
posuū eoz que. p³ p³ hoc sunt: q³ dīcat q³ casus est i
plus q³ fortuna est intelligendū de casu cōiter. Item vt
dicebat in fine alterius capli p³ f³ m suā trāsfationem
aliter vīf hoc noīe casus et aliter nos f³ m nouā trāsla
tionē: q³ cōiter q³ nos appellam³ fortunā ipse appel
lat casus: et q³ nos appellam³ casus ipse appellat ex se:
et hoc ideo forte q³ cā talis effectus latet et nō est mani
festus. p³ p³ appellat ex se quasi nō habeat aliā cāz
fortunā: i quo igit³

Sed dubitatur si casus ē gen³ ad
fortunā: i quo igit³
p³ dicamēto ponūt casus et fortuna: vīrū in p³ dicamēto
absoluto vel respectiuo: et si in aliquo isto assignet il
lud. Rīdet q³ est i p³ dicamēto relatiōis in quo ponit
causa et effect³ in cōi: cā p³ se: et effect³ p³ se: cā p³ accēs: et
effect³ p³ accēs: et q³ nō ponit in p³ dicamēto relatio
nis sine suo correlatiuo: ideo etiā in eodē p³ dicamēto
ponūt casuale et fortunū: nō. n. possent poni casus et
fortuna in aliquo p³ dicamēto absoluto. p³ p³ cōno
tationē extrīnsecā quā h³ significat. n. agens et cōnotat
finē intēti: et nō nō intēti: seu effectū p³ se et effectū p³
accēs (Fortuna dēz) Istā est scōa p³ hui³ capuli in
qua Arist. p³ rōnes. p³ p³ et naturales inuestigat dī
ffinctionē inter casum et fortunā ponēs quattuor con
clusiones: quarū p³ p³ istā: tam fortuna quā effe
ctus fortunū nō reperit nisi in reb³ volūtarijs.
¶ Secunda conclusio inanimata bestie et pueri non

Liber secundus.

habet fortunā ibi (et pp hoc) Tertia conclusio casus re-
perit in bonis et in rebus inanimatis ibi (scilicet casus) Quarta
conclusio casus et fortuna iuncte differunt ibi (quare manifestum est).
Prima propter arguitur sic dupliciter: et primo: fortuna seu effectus for-
tuitus non reperitur nisi in rebus in quibus contingit simpliciter bonum esse: et
simpliciter bonum actum vel operationem: scilicet in rebus voluntariis
contingit simpliciter bonum esse: et simpliciter bonum actum vel operationem
igitur in rebus voluntariis reperitur fortuna: seu effectus for-
tuitus: propter quod cum maiori et communi modo loquendi: et bonum
declarat. Illud dicit simpliciter bene esse quo non
datur melius in tota latitudine entium: scilicet rebus volun-
tariis non datur melius in tota latitudine entium: igitur in rebus
voluntariis contingit simpliciter bonum esse. Item illud habet
simpliciter actum vel operationem quod agit ex se nullo extrinseco
dirigente: scilicet in rebus voluntariis agit ex se nullo extrinseco
dirigente: igitur in rebus voluntariis contingit simpliciter
habere actum vel operationem: propter quod cum auctoritas: bonum autem est ma-
nifesta: quoniam naturalia in quibus non est voluntas magis
aguntur quam agunt: diriguntur enim a directore infallibili: et
opus nature est opus intelligente secundum compositum: et meum. Le. li.
(Fortuna quidem est) et quod fortuna est quibuslibet bonum
contingit rone et operatione intellectus: esse fortunam: constat autem
quod si datur practica nec operatio intellectus absque voluntate.

Notandum secundum compositum: et primo. scilicet.
quod quod bonitas casus re-
perit in rebus voluntariis: necesse est ut casus sit in rebus
voluntariis non naturalibus. Arguitur: et primo. scilicet. fortuna non
inuenitur nisi in bonis in quibus potest reperiri bonitas fortune:
sed bonitas fortune non reperitur nisi in rebus voluntariis:
igitur fortuna non reperitur nisi in rebus voluntariis: auctoritas: propter
quia circa idem habet fieri fortunam et bona fortuna: bonum est
declarata: quod bonitas fortune est operatio intellectus: pra-
ctica: que non reperitur nisi in rebus voluntariis.

Sed dubitatur si fortuna non re-
perit nisi in bonis
que simpliciter habet bene esse: et hoc non simpliciter habet bene esse: quod
datur aliquod melius bonis: igitur fortuna non reperitur in bonis.
Dicendum quod fortuna non reperitur in bonis nisi in quantum
volens et intelligens: constat autem quod nihil est perfectius ho-
mine in quantum volens et intelligens cum nihil sit perfectius vo-
lente et intelligente secundum bonum? (Signum autem) Secundo arguitur
ad eandem conclusionem sic: fortuna dicitur esse felicitas vel pro-
pe felicitatem: scilicet felicitas non reperitur nisi in rebus voluntariis si-
cut nec virtus: igitur fortuna non reperitur nisi in rebus voluntariis
propter quod cum auctoritas: ex eodem modo loquendi: bonum est clara: quod fe-
licitas est eupraxia: eupraxia autem est optima operatio seu ac-
tus perfectissimus: secundum animi virtutem. Item arguitur et a signo: quod
signum fortune est felicitas: seu propinquitas ad felicitatem.
Et ex his concluditur plus quod ea que non possunt agere volun-
tarie per intellectum nihil possunt a fortuna facere: ex quo ut pro-
batum est fortuna non reperitur nisi in rebus voluntariis. Le. li.
(Signum autem est) quod fortuna non inuenitur nisi in rebus volun-
tariis: quod videtur fortune idem esse felicitatem: aut prope felici-
tatem: felicitas enim non est indifferenter quilibet praxis. id est
operatio quilibet: scilicet praxis quodammodo est. id est. valde excellens et
singularis: eupraxia quidem non est ipsa fortuna. id est. valde
bona operatio: quare quibuslibet non contingit agere volun-
tarie: neque a fortuna aliquid facere idem contingit.

Notandum primo secundum compositum: et primo. scilicet.
quod bonitas casus est for-
tuitas: et fortunitas non reperitur nisi in bonis: igitur casus non
inuenitur nisi in actibus bonis voluntariis in: duplex est
operatio bonis. scilicet naturalis et voluntaria: naturalis ut nutritio: au-

gmentatio: sensatio voluntaria ut operatio pueriens ex ali-
qua virtute practica vel speculativa: aut ex alia determi-
natione voluntatis: fortuna igitur non reperitur nisi in bonis: et non
in quibuslibet operationibus humanis: secundum voluntariis.

Secundo notandum secundum philosophum in ethicis quod
duplex est felicitas. scilicet politica
et contemplativa. Felicitas politica est actus vel habitus intelle-
ctus practicus: et felicitas contemplativa est actus vel habitus intel-
lectus speculativus: fortuna igitur non dicitur esse propinqua felici-
tati contemplative: quod bona fortuna parum vel nihil sunt opo-
rana istius felicitatis: imo talia bona abundantius pos-
sessa magis huius felicitatem impediunt quam augent: ipsa
etiam contemplatio tollit fortunam cum viri contemplativi pau-
ca exterius operentur: sed fortuna est propinqua felicitati
practice: et politice: civilis. non potentia et alia fortune bo-
na felicitate politica deorsum redditur: significant igitur plus
aut fortunam esse propinquam felicitati que est quodammodo operatio
vel quedam praxis: in plus enim est operatio: quod bona ope-
ratio: quoniam felicitas politica non est indifferenter quilibet
operatio humana sed est eupraxia. id est. bona operatio: adeo
talis felicitas non dicitur esse vel operatio: scilicet operatio quedam
(Et propter hoc) Secundo conclusio inanimata bestie et pueri
non habent fortunam: probatur: nihil habet fortunam nisi habeat pro-
prium: scilicet inanimata bestie et pueri non habent. propter quod: igitur non
habet fortunam. Et idem neque cuso fortunam: neque disfortunam est
in his nisi secundum similitudinem: eo modo quo dicitur pro ar-
chos lapides illos fortunatos esse ex quibus sunt altaria:
quod honorant ab hominibus: et illos infortunatos esse quod co-
pulant altaria. scilicet quibus ascendit ad altare: quod conculant
pedibus et de honorantur: scilicet in rei veritate in his non est pro-
prie et simpliciter fortuna: scilicet in secundum quod dicitur: quod non actus: scilicet passus
ue: eo modo quo dicemus illi homines cuso fortunam: qui ni-
hil intendens inuenire thesaurum: et illi esse infortunatum
cui accideret fractio capitis ex descensu lapidis et do-
lenti. Le. li. (Et propter hoc neque inanimata nihil: neque
fana: neque bestia: nihil facit a fortuna: quoniam non habent pro-
prium: neque cuso fortunam: nec infortunam inest illis nisi secundum
similitudinem sicut dicitur pro archos cuso fortunatos esse
lapides: ex quibus sunt altaria cum honorant ab ho-
minibus: copulati autem his conculantur: et pariter autem a for-
tuna inest quodammodo et his: cum agens voluntate alii
quid: circa hoc agat a fortuna: aliter autem non est.

Notandum secundum compositum: et primo. scilicet. quod fortunitas:
aut infortunitas non attribuitur
alicui istorum nisi transumptive secundum passiones contingentes
eis ex habentibus voluntatem: aut accidunt quibusdam lapidibus
ut fiant idola glorificata: aut altaria: quoniam non habent casus
in actione et passione: dicitur ergo lapides et inanimata
fortuna dupliciter: primo metaphorice et transumptive
inquantum illis exhibetur reverentia et honor ad modum for-
tunatorum. Secundo dicitur fortuna secundum quid inquantum
sunt talia passivae habere. nam aliquid in potentia vel passivae
ue est habere quodammodo: et secundum quid. Non ergo inani-
mata sunt fortunata active quod agant a proposito: scilicet passivae
ue: quia agentia a proposito aliquid exercet circa ipsa. scilicet
honorant: quo et homines dicimus fortunatos esse atque felices.

Dubitatur fortuna: quia videtur quod in pueris sit
fortuna: quia in eis est intel-
lectus et voluntas: et sunt prope felicitatem. Respondetur quod
in pueris sit intellectus: et voluntas: non tamen operantur
secundum intellectum et voluntatem: et consequenter non habent
propositum: videlicet deliberationem: nec sunt pro-
pe felicitatem cum non habeant aliquam actionem
vel operationem intellectuam: aut voluntariam que

Philosophorum.

Tex.
co. 60.

fit dispositio ad felicitatem: hinc igitur pueri fortuna in po-
tentia et non in actu: boies autem deliberantes habent for-
tuna in actu: bestie autem et inanimata: neque in actu: neque
in potestate. (Sed casus) Tertia conclusio casus inuenit in bru-
tis: et in rebus inanimatis. Prima pars patet de equo fugiente
de filio et veniente ad stabulum: hic enim veniens ab hosti-
bus saluatur a casu: quod non venit causa salutis: sed propter co-
suetudinem et noticiam loci gratia comedendi: et intelligitur istud
saluari a casu: si ista salus sit propter intentionem: et accidat ei
minori parte ex tali fuga. ¶ Secunda pars liquet de tri-
pede cadente super pedes: si enim tripeda: aut scammum cadit
super pedes suos: ita ut quis possit sedere super ipsos illud
videtur esse a casu: quod non cecidit causa sedendi: sed ut esset in
loco deorsum: neque sepe cadit illo modo quod habeat ap-
titudinem sedendi: sed raro: non igitur est a casu quod cadat tripe-
da deorsum: quod ille motus est naturalis: sed est a casu quod ca-
dat supra pedes suos: sic quod habeat aptitudinem sedendi.
Le. li. (Sed casus et in alijs animalibus est) ab hoste: et in
inanimatis ut equus igitur venit: quoniam saluatur est quidem
veniens non salutis autem causa venit: sed forte causa cibi.
Et tripeda casu quidem cecidit: stat quidem causa sedendi: sed
non sedendi causa cecidit: sed ut esset in loco deorsum.

Notandum ¶ Fin Burleus quod casualitas
triplex contingit primo ex
parte cause: ut si ignis fortis comburat hoc combustibile:
accidit enim igni quod sit fortis: sed non accidit combusti-
bili quod comburat applicato igne: ideo casualitas ista est
ex parte cause: et non ex parte effectus. ¶ Secundo contingit
casualitas ex parte effectus: ut in exemplo Aulicene.
Ignis comburit pannos pauperis: non enim casualitas est ex
parte cause: sed quod non accidit igni comburere si applicat pas-
sus: sed est casualitas ex parte effectus: quod accidit combusti-
bili quod sit pannus pauperis. ¶ Tercio contingit casualitas ex
parte virtutis: ut si creditor vadat ad fore causa emen-
di necessaria: et inueniat debitor propter intentionem: vadat
etiam debitor ad forum non causa inueniendi creditorem
nec restituti pecunie: sed propter alium finem in hoc exem-
plo est casualitas ex parte virtutis: si enim non accidit creditori
inuenire debitor: ita accidit quod inueniat a creditore: vi-
detur ergo quod agens naturale potest casualiter agere: sed illa ca-
sualitas erat ex parte effectus: et non ex parte cause: cum non
accidat igni comburere: sed accidit combustiibili quod sit pannus
pauperis. Ista dicta faciunt mihi difficultatem: quoniam si ac-
cidit igni quod sit fortis: et accidit huic combustibili quod sit pannus
pauperis: non tamen aliquod illorum est casuale: quod quodli-
bet illorum est contingens equaliter: constatur autem quod in contingen-
tibus equaliter non est fortuna: neque casus secundum commentato-
rem: deinde illud non videtur verum quod in agentibus natu-
ralibus sit casualitas ex parte effectus: et non ex parte cause
cum bruta sint agentia naturalia secundum commentatorem: in quibus
reperitur casualitas ex parte cause: et ex parte effectus: equus
enim secundum philosophum in ista casualiter recedit ab hostibus: et ca-
sualiter saluatur: dato quod bechiant raro: et propter intentionem
quod videtur quod ipse impliciter dicitur. n. quod casualitas aliqua
do puenit ex parte cause: ut ignis huius rationis combu-
rit hoc combustibile: constatur autem quod ignis huius rationis
est agens naturale: neque apparet quod in agentibus natura-
libus possit esse casualitas ex parte effectus quin propter idem
ex parte cause: si enim casualiter ignis comburit lignum fortis: propter idem
casualiter ignis fortis comburit combustibile. ¶ Dicendum igitur
quod in agentibus naturalibus tam cognitis quam non cognitis
potest esse casualitas ex parte cause solius: ut cum ignis descendens
deorsum comburit ligna: non enim obusio est casualis
lignis cum fiat frequenter: sed descendus ignis est casualis

cum sit raro: et propter intentionem: potest etiam esse casualitas ex
parte effectus: tamen ut celus in frigidat dies estiuos: non enim
est casuale celo in frigidare: sed est casuale diebus estiuis
in frigidare: potest esse etiam casualitas ex parte virtutis: ut
ignis fortis comburit ligna Platonis: dato quod ignis ra-
ro sit fortis et ligna Platonis (Quare manifestum
est) Quarta conclusio casus et fortuna inueniuntur differe-
re: ista conclusio quadrupliciter demonstratur: et primo
sic: casus est virtus in hijs que sunt propter finem quibus an-
necitur effectus propter intentionem: sed fortuna solus est in
hijs que sunt secundum propositum: patet prima cum maiori
ex conclusione tertia: minor autem est evidens ex prima: et
secunda conclusionibus: videtur ergo plus quod casus est uni-
uersaliter in his que sunt propter finem quod non sunt causa
alicuius effectus propter accidens: sed talis effectus habet causa
extrinsecam propter accidens aliam ab hijs que sunt propter finem.
Le. li. (Quare manifestum est quod in hijs que simpliciter
ideest virtutis propter aliquid sunt. i. propter finem cum non accide-
tis causa sunt: cum talia que sunt propter finem non sunt causa acci-
dentis. i. effectus propter accidens: neque aliter effectus propter
intentionem quod effectus non intendo: et extra est causa. i.
aliqua est causa extra omnia illa que sunt propter finem: tunc
a casu dicimus a fortuna autem fieri eo quod quocumque a casu
sunt propositum in habentibus propositum.

Dubitatur virtus illud quod sit a casu sit na-
tum euenire ab alia causa pro-
pter. Rurde Burleus quod accipiendo casum propter finem quod in-
uenit in actionibus naturalibus: tamen sic illud quod sit a casu
non est natum euenire ab aliqua causa per se: quod per commenta-
torem. 8. phico. 2. 3. 46. nulla eadem species sit a casu et
a natura accipiendo tamen casum dicitur: ut est genus fortis
sic illud quod sit a casu est natum fieri per se ab alia causa:
ut inuenio debitoris que est a voluntate emendi causa
liter potest esse per se ab illa causa. i. a voluntate inueniendi
debitor. Sed istud est mihi dubium: quod colligit a philo-
sopho in tertia questione salus equi est casualis: si recedit ab ho-
stibus causa comedendi: et tamen potest habere causam per se: quoniam
equus timens hostem potest de prelio recedere et saluari: si
militar tripede stare super pedes in fine motus deorsum
est effectus casualis: et tamen potest habere causam per se: quia ab
vno homine in finem motus sic: posset locari inten-
te tripeda stare super pedes ut posset sedere. Et ad comen-
tatore dicitur quod nulla species a casu est a natura illud est in-
telligendum per se: quia propter accidens monstruositas est a ca-
su et a natura: licet nulla species sit a casu et a natura: tamen
aliquis effectus casualis potest habere causas per se: eo mo-
do quo dicitur est (Signum autem est) Secundo arguitur ad
eandem conclusionem sic: vanum differt a fortuna et casus est
vanum: aut propter vanum igitur casus et fortuna inueniuntur differ-
re: propter 3. cum prima parte antea: quia fortuna non est in
hijs virtutis que sunt propter finem ut dicitur est: sed vanus est
virtus in hijs dummodo sit debitus respectus: unde si am-
bulare est causa depositionis cibi: et non deponitibus
ambulatione vana est. Sed si aliquis dicat frustra se bal-
neare: quia sol non eclipsat: derisio est: quod non est causa
ambulatione eclipsis solis: illud ergo est vanum et fru-
stra quod est aptum natum esse causa alteri: et non includit il-
lud cuius causa aptum natum est: semper itaque vanum dicitur propter co-
pationem ad finem: non ad finem qualem: sed ad finem ad quem ordinatur
ideo derisio est: si quis dicat se frustra balneare: quod non
deficit sol cum ambulare non sit propter eclipsis solis tamen
propter finem. Le. li. (Signum autem est) quod casus differt a for-
tuna: quoniam quod vanum est quod est propter casus differt a for-
tuna: quoniam dicitur vanum cum non fiat quod est propter aliud illius

Tex.
co. 61.

Tex.
co. 63.

Tex.
co. 62.

Tex.
co. 64.

Liber secundus.

causam ut ambulare depositionis causa est: si vero non fuerit ambulanti depositio sibi frustra vicinus ambulans se et ambulatione vana tanquam hoc sit frustra quod apertum nati est alterius causa effectus non includit illud cuius causa erat apertum nati: quoniam si aliquis balneatum dicit frustra: quod non desit sol: desit vero vitis: non enim erat hoc propter illud. Ambulatio propter eclipsim solis. Secunda pars antecedens dupliciter probatur: quod casus est vanum aut propter vanum. Primum ex de reparatione nominis: quod casus idem est quod per se frustra in greco. Secundo exemplari: nam patiens lapide intendens percutere forte et percutit platonem est simul casus et vanum: casus quidem quod percutit plato propter intentionem: vanum autem quod ista proleccio sit propter percussione fortis: et non attingit neque idem dicitur ille finis per illam percussione. Le. li. (Sic igitur quod anomatum. I. casus secundum nomen est cum ipsum frustra fiat apud grecos: cecidit. non propter percussione sed lapis) constructus sic lapis cecidit: non causa percussione platonem: sed forte: et non percussione: idem fuit vanum: ab eo igitur quod anomatum. I. casus cecidit lapis: quod cadit vitis a quodam: et percussione sit: ubi percutit plato propter intentionem: propterea hic percussio est casus.

Notandum secundum 2^m 6^m. q. res que sunt frustra: quoniam ex eis non inuenit aliquid: et tunc dicitur frustra in rei veritate: et quoniam ex eis inuenit aliquid: sed non sunt propter illud: et hoc est illud quod derivatur ab isto adverbio frustra in predicamento greco: et intendit 2^m q. res de frustra dupliciter: videlicet simpliciter et per quiddam. Illa res est simpliciter frustra quod non est propter aliquem finem: ut actioes ociose. I. fricatio barbe et taceri capillo. Illa autem res est frustra secundum quiddam: que est propter finem: sed non attingit finem intentionis: et sic deambulatio est frustra: si non deponitur aliquid: et percussio est frustra si non percussione intentionis: et isto modo casus est frustra: et hoc est illud quod derivatur apud grecos ab hoc adverbio frustra.

Dubitatur quod videtur quod casus et vanum non sint idem: quod casus aliquando attingit finem: vanum autem nunquam attingit. Respondetur quod casus et vanum aliquo modo conveniunt: et aliquo modo differunt: conveniunt autem quod ambo sunt per respectum ad finem: et propter hoc dicitur philosophus quod casus est vanum vel propter vanum: quod respectu cuiuslibet sit esse vanum: respectu cuiuslibet potest esse casus: et e contra: differunt autem quod vanum non attingit finem intentionis: casus autem attingit finem non intentionis. Intelligendum quod in aliquo actu aliqui concurrunt casus et vanum: aliqui casus et non vanum: aliqui vanum et non casus: aliqui nec vanum nec casus: ubi gratia fidei ambularet ad foras deponendi aliquid et non inveniendi debito: et non deponeret aliquid. Si autem deponeret aliquid esset casus et non vanum: si non deponeret aliquid: nec inveniendi debito: esset vanum et non casus: ubi autem deponeret aliquid et non inveniendi debito: non esset casus nec vanum. (Maxime autem). Tercio arguitur ad eadem conclusionem sic. Casus repit in actibus meritis: et non fortuna. Et casus et fortuna invicem differunt: per 2^m q. 2^a arguitur in quatuor nominibus: quod generat aliquid propter naturam: sed hoc monstruosus cum fer dignus in una manu: aut duo bus capitibus certum est quod est casus: quoniam monstruositas evenit raro: et propter intentionem agens: non autem est fortuna: cum nemo dicat monstruositas esse a fortuna: omnes enim in hoc conveniunt quod omnis operatio fortune est operatio accidentis: et monstruositas sitatem esse a natura non cognoscente. Le. li. (Maxime autem separatim est illud quod est casus a fortuna in hijs que a natura sunt: cum fiat aliquid ex natura. I. monstruositas: tunc non a fortuna: sed magis ab eo quod per se frustra est. I. a casu factum est dicimus). Dubitatur utrum casus possit esse ubi propter effectum suum evenit. Respondetur Bur. quod propter loquendum de casu.

distinguendo ipsum per fortunam simpliciter iuxta distinctionem 2^m q. 2^a ubi est casus ubi propter effectum intentionis evenit eo modo quo intendit: si enim evenit propter effectum eo modo quo intendit: tunc forma est debito modo inducta in materiam: et per philosophum nihil est ibi monstruosum nec casuale: accipiendo tamen casum large ut est generis fortune: sic potest esse casus ubi propter effectum intentionis evenit: ut per de credito et eunte ad foras emittit illud quod intendebat emergere: et inveniendi debito: et quod non est operatio natus invenire: in casu isto effectus casualis est similis cuius effectui intentionis. Ista ratio videtur repugnare exemplis terribilibus conclusionibus: nam salus est fugientis ab hostibus causa: et medietas in stabulo est effectus casualis propter dictum: cum quo evenit effectus intentionis eo modo quo intendit. I. comestio in stabulo: stare enim super pedes suos est casualis effectus tripode cum quo evenit propter effectum intentionis. I. quod in loco de orsum: quod tripoda et si non intendit locum deorsum in eo quod tripoda: seu ens artificialis: tamen intendit locum deorsum eo quod est lignea. Si enim movetur lapis deorsum et casualiter interficeret canem: ibi esse casus propter dictum: cum quo evenit propter effectum intentionis: videlicet movetur deorsum et esse in loco naturali: et eo modo quo intendit: per lineam brevissimam: et casualitas monstruositas non reperitur ubi propter effectum intentionis evenit: et eo modo quo intendit: non tamen tollit quin in multis alijs actionibus naturalibus casus propter dictum eveniat: ubi propter effectum intentionis evenit. (Est autem). Quarto ad eadem conclusionem sic arguit philosophus: effectus fortunatus semper habet causam extrinsecam: effectus autem casualis interdum habet causam intrinsecam: ergo casus et fortuna differunt: per philosophum cum maiori inducitur minor autem est evidens de monstruositate que est effectus casualis nature: et habet causam intrinsecam: videlicet abundantiam vel defectum materię rationis: et casus propter defectum monstruosus. Le. li. (Est autem in hoc quod est casus et fortuna alterutrum: huius quod dem enim. I. effectus fortunatus extrinsecus est casualis vero intrinsecus est causa). scilicet effectus casualis.

Notandum iuxta doctrinam Aristotelis in principio huius libri quod naturalia inquantum habent huius principium intrinsecum sui motus: artificialia autem habent principium extrinsecum scilicet arte et mente artificis: id naturalia si sunt casualia habent causam intrinsecam sue casualitatis: ut si in embryo per virtutem formativam fiat casualiter sextus digitus: embryo habet in seipso huiusmodi virtutem circa quam accidit casus. Artificialia vero si sunt casualia habent principium extrinsecum sue casualitatis: et consequenter quilibet operatio practica habet principium extrinsecum sue casualitatis: siue sit casualis siue non. Ideo quilibet effectus fortunatus habet causam extrinsecam sui eventus fortunatus: cum sit operatio intellectus practici non intrinsecam ab illo. Et licet omnia naturalia casualia habeant in se causam intrinsecam sue casualitatis: non tamen quilibet operatio casualis proveniens a natura habet causam intrinsecam sue casualitatis: monstruositas enim et statio tripode super pedes sunt effectus casuales provenientes a natura: et habent causam intrinsecam gravitatem per quam descendebat: et pedes quilibet dicitur stare: ut sit apta ad sedendum: et intersectio canis seu fractio capitis in descensu lapidis: licet sit effectus casualis proveniens a natura: non tamen habet causam intrinsecam sue casualitatis: licet extrinsecam: videlicet in lapide. Sed dubitatur ponendo quod foras aliquantulum egerit currat propter lucrum vel honorem non intendens sanitatem: et ex isto motu sanetur casualiter: hoc admisso per quod sanitas fortis est effectus fortunatus: quoniam foras est causa per actionem sue sanitatis seu eventus fortunatus: videlicet motus factus in corpore fortis: in quo etiam est sanitas inducta. Dicitur quod philosophus dicit loquitur de causa in-

Philosophorum.

intrinseca intēdit principalit̄ de cā effectiua: et mālī: quaz
quolibz est intrinseca casualit̄ nā: vt pz de mōstruosi
tate: nūc aut̄ ista sanitas est forte pueniēs p viā cōatio
nis: et tūc nō hz cāz intrinsecā mālē q̄ fuit cā sue sāuitis:
nō etiā hz cām intrinsecā effectiua: qm̄ cā effectiua p ac
cidēs istius sanitatis fuit volūtas: cōstat aut̄ volūtatē
esse extrinsecā sanitati: cū sanitas sit in corpe subiectiue
et volūtas in aīa: motus aut̄ foris: et si est cā intrinse
ca effectiua illa est tñ cā instrumētāl: et via ad terminū
motus de qua nō intelligit pbs. (Quid igit̄) vltimo
pbs epilogat circa dēterminata dīcēs. (Quid igit̄ sit per
se frustra: v3 casus et quid fortuna dēm est et quid disse
rāt adinuicē). Ecce quō differūt adinuicē casus et for
tuna: nō qdē eo mō quo differūt hō et equus: s3 eo mō
quo differūt genus et spēs: v3 hō et aīal: nō q̄ hō non
sit aīal: sed qz rō homīs nō est ratio aīalis: et i aliquo
reptur aīal in quo nō reptur hō. Ita differūt casus et
fortuna: nō quidē sumpt̄: sed p3 qdē cū aliquo mō sint
idē: pro quāto quolibz fortuna est casus: et aliquo mō
sunt diuersa in quātum nō quilibz casus ē fortuna: nec
eadē est dīfinitio vtriusqz: quare et.

Lex.
60.65.

Sed modo

rum). Istud est capm̄ qrtū
huius scōi tractat scōi pby
coz in quo philosoph⁹ do
cet genus cāe i quo reponū
tur casus et fortuna: postq̄
manifestauit cōueniētā et
dīam inuicē ac suaz dīfīni
tionuz: et diuidit in quatuor ptes iuxta numez. qtuor
cōclusionū: quaz p̄ia est ista casus et fortuna sūt cāe
agētes. Secūda cōclusio casus et fortuna sūt postērio
res intellectu et nā ibi (qm̄ aut̄ sunt). Tertia cōclusio
casus et fortuna nō sunt cāe celi nec celestīū ibi (Qua
re si qua). Quarta cōclusio casus et fortuna nō augmē
tant numez: cāz ibi (Que aut̄ sunt). P̄ia cōclusio ar
guitur sic intellectu et nā sunt cāe agētes: s3 casus et for
na sūt intellectu et nā: igit̄ casus et fortuna sūt cāe agen
tes: p3 cōsequētia cū maiori eo q̄ nā est agēs nāle: et in
tellectus agēs artificialē iuxta diuisionē supius positā
in p̄icipio hui⁹ scōi dīcē: eo q̄ sunt: qdā sunt a nā: qdā
ppter alias cās: minor vō tenet ex dēterminatōe i tērio
caplo cū dēm est fortunā reptū in agētibz volūtarijs
et fm̄ ppo sitū: casū vō inueniri tā in hñtibz intellectu
q̄ in carētibz rōne siue cognoscāt siue nō cognoscāt.
I.e. li. (S3 modo: cāz in quib⁹ est vñ p̄icipiū mo
tus). I.e. fīciēs vtrūqz ipsoz est: v3 tā casus q̄ fortuna:
aut. n. eo q̄ que sūt nā causa est aliq̄d eo q̄ aut eo q̄ que
sunt ab intellectu cā semp est vñ eo q̄dē: sed eo q̄ mul
titudō est dēterminata sicut et fines cū quib⁹ pōt euenī
re casualis effectus aut fortuitus.

Notandum

fm̄ p̄ia p̄ia. 65. q̄ omne
q̄ sit cā: sit a cā nāli aut a
cā volūtaria: cū nō sūt tētia cā agēs alia ab hñs dua
bus: s3 ista sunt innumerabilia et dēterminata qz cāus
sit ex eis p accēs. Nō ergo itelligit pbs p nām mām
aut formā sicut itelligit in p̄icipio hui⁹ libz dīcēs nā
est p̄icipiū et cā mouendi et quiescēdi: s3 itelligit per
nām agēs naturale eo mō quo dīcēt in plogo pbycoz
q̄ nō eadē sunt nobis notioza et nāe. I. agēti naturali
cōsimiliter per intellectu nō itelligit potētiā intellectu
uam: sed ipm̄ agēs intellectu et volūtariū: dīcēt. n.
equū fugientē de p̄lo esse casū: et creditozē eunē ad fo

tum esse fortunā. Quatuor p̄pōnes eligūt de intē
tione phi et p̄ia: quaz p̄ia est ista. Cāus et fortuna sūt
cāe agētes: que sic declaratur casus et fortuna sūt cause
et nō mālēs nec formales nec finales: igit̄ sūt cause effi
ciētes: p3 p̄ntia ex sufficiēti diuīdē cāz: maior nota qz
ad qdē querentē ppter quid inuenisti thēlauz: aut frē
gisti tibiā. Rñdēt ppter casū et fortunā: minor nota p3
nō enī casus et fortuna sunt cā mālīs aut formales effe
ctus fortuiti vel casualis: qz oñsum est in fine alterius
capituli: q̄ quilibz effectus fortuitus est a cā extrinseca
mālī: et cōsequēter a cā extrinseca formali: effectus autē
casualis: et si aliq̄ sit a cā intrinseca mālī aut formali:
sepe tamē est simplr a cā extrinseca: non etiā casus vt
fortuna est cā finalis: qz si casus et fortuna fm̄ q̄ hui⁹
sūt cāe finales et nō nisi suo p̄ effectū intēto: igit̄ effe
ctus nō intētus fm̄ q̄ hui⁹ hz cām finalē q̄ est salum.
Secūda p̄pōitio casus et fortuna sūt cause agētes ide
terminatē: pbat sicut mō est ex se idēterminata: et non
dēterminat nisi p formā: ita agēs ex se idētermina
tū et nō dēterminat nisi p finē: qz sicut forma necessitat
materiā: ita finis necessitat agēs: igit̄ si aliq̄ referēt ad
agēs et nō respicit ipm̄ vt dēterminatum p finē respicit
ipm̄ tanq̄ idēterminatū: s3 effectus casualis vel fortui
tus cū puenit pter intētiōnē agētis respicit ipm̄ agēs
nō tanq̄ dēterminatū p finē: igit̄ respicit ipm̄ agēs tanq̄
idēterminatū: sed agēs vt hz relationē ad effectū for
tuitū vel casualē est casus vel fortuna: igit̄ casus et for
tuna fm̄ q̄ hui⁹ sunt cāe agētes idēterminatē. Tertia
p̄pōitio casus et fortuna sūt cause agētes infinite: pbat
tur. Casus et fortuna nō sunt absolute: et cōuertit̄ intel
lectus et nā: sed sunt intellectu et natura: vt dēterminabi
les p aliq̄ finē a quibz pueniunt in minori pte effe
ctus nō intēt: sed intellectus et nā pnt per infinitos fi
nes dēterminari: et cū quo libet illoz p̄ducere eundē
effectū in minori parte nō intētum: igit̄ casus et for
na sunt cause agētes infinite: verbigratia si for. vadat
ad for. nō ppter inuenire debitozē: sed ppter alium fi
nem nō debz dīcī for. absolute fortuna si inuenit debi
tozē: sed for. dēterminatus per aliq̄ finē quē intē
dit vt for. volēs emere: aut fugiens inimicū: aut volēs
videre amicū: et qz for. pōt per infinitos tales fines
dēterminari: ideo dīcīt q̄ casus et fortuna sūt cause in
finite: vnde velle emere nō est casus neqz fortuna respe
ctu inuētiōis debitozis: qz velle emere aut emere ha
bet rōnē finis: nec absolute for. est cā fortuita vt casua
lis respectu inuētiōis debitozis: sed for. volēs eme
re nō intēdens inuenire debitozē est causa fortuita vel
casualis istius effectus. Quarta p̄pōitio. Casus et for
tuna sūt cause agētes per accēs: pbat: materie vel sub
iecto nō cōpetit p se ratio agendi nisi ratione forme et
actus: fm̄ illud phi tērio pbycoz: oē agēs agit fm̄
q̄ est in actū: igit̄ nisi subiectum dēterminet p formā
nō erit cā alicuius actōis nisi p accēs: sed sicut se hz for
ma ad māz: ita se hz finis ad agēs: igit̄ agēti nulla rō
agēdi cōpetit per se: nisi inquantū dēterminat per finē
et si nō dēterminat per finē nō est causa alicuius actō
nis nisi p accidēs: oīs igit̄ effectus subterfugiens in
tentionem finis causatur ab efficiēte per accidēs: sed
effectus casuales et fortuiti subterfugiūt intētiōnē finis
qz fm̄ q̄ huius sunt ppter intētiōnē agētis: igit̄ sunt
a causa efficiēte p accidēs: verbigratia sicut polīciet⁹:
vt dēterminat p formā artis dīcīt cā p se statue: cōfide
ratus aut̄ vt polīciet⁹ tñ nō est cā p se statue: s3 acci
dens: ita for. vt dēterminat p finē qui est emere panem

Liber secundus.

est cā agens p se emendo panē: vt aut non determinat per finē qui est inuētiō debitoris est cā agens p accis: sed casus ⁊ fortuna fm q hui⁹ significat agēs vt p finem nō determinat: ergo casus ⁊ fortuna f3q huius sunt cause agentes per accidens.

Contra predicta arguit: ⁊ primo q casus ⁊ fortuna habēt rōnez materie: qm esse indeterminatū maxime cōpetit mae fm p hui⁹ tertio phycoz: sed tā casus q fortuna est cā indeterminata vt expositū est de intētiōe phi in lra ⁊ p²¹⁸ rē. ¶ Secundo arguit q casus ⁊ fortuna hnt rōnē forme: qz casus ipoztat nām ⁊ fortuna intellectū nō solū in p²¹⁸to: sed et in abstracto: sed nā ⁊ intellect⁹ in abstracto sūt forme. igitur rē. ¶ Tercio arguit q casus ⁊ fortuna hnt rōnem finis: qz phus supra dixit q vadens ad fozz in finitū modis pōt inuenire debitorē aut volens videre amicu aut fugiēs inimicu: aut psequens cū: sed oīa ista reducunt ad cām finālē: ergo rē. ¶ Quarto arguitur q casus ⁊ fortuna sunt cāe determinate: qz oīs intellectus vel nā est cā determinata: sed tā casus q fortuna ē intellectus vel nā: ergo rē. p3 pntā cū minoz p Arist. in lra: maior aut sūt determinata in h secūdo cū dicitur batur nām cō principū p se motus ⁊ qz: ⁊ statuitur eē per se cām statui: ⁊ cām p se esse finitā ⁊ determinatā Item oē agēs determinatū per aliquē finē est cā determinata: f3 tā casus q fortuna est agēs determinatū per aliquē finē: igitur tā casus q fortuna ē cā determinata: p3 cōsequētia cū maior ē determinatū in p²¹⁸onibus p nullis: minoz vō declarat qm tāz casus q fortuna impozitat agēs vt determinat p finē: qz vt dcm est nihil dicit casus vel fortuna nisi intēdat finē: foz. enī nō dicitur cā fortuita vel casualis inuētiōis debitoris: nisi intendat emere vel viderē psequi inimicu aut fugere inimicu: vel sic de alio fine determinante intētiōe agētis. ¶ Ad primū dicit q indeterminatio mae ⁊ indeterminatio agētis sūt diuersae rōnū: mae est. n. indeterminata rōne forme: ⁊ effectus rōne finis: ⁊ sic indeterminatio materie tollit p formā: ita indeterminatio efficiētis tollit p finē: illa pntā nō valet mae est indeterminata: ⁊ efficiēs est indeterminatū: igitur efficiēs est mae: qz in secūda figura nō cōtingit arguere affirmatiue. ¶ Ad scdm negatur pntā: hēti casus ⁊ fortuna cōnotēt intellectū ⁊ nām in abstracto: nō tamē dñr de illis vel ecōtra nisi in obliquo: vt q casus est hñs nām: ⁊ fortuna est hñs intellectū: linea enī includit pūctū: ⁊ nō dicit de pūcto: nec ecōtra in recto: f3 bene in obliquo: vt linea ē ex pūcto seu pūcta sūt in linea. ¶ Ad tertiū dicit q fortuna h3 rōnē cause efficiētis: finis tamē coopat ad hmōi casualitatē: qz agēs nō ageret effectū casualē vel fortuitū nisi intēderet finē: inuētiō igitur debitoris facta a forte respicit fortē tanqz cāz efficiētē mālī: formalit aut respicit cām indeterminatā: ⁊ quasi nō eandē inquantū infinitis finibus pōt determinari foz. vt pgar ad fozz ad qd ppendo p accidēs inueniat debitorē. ¶ Ad quartum rñdatur negādo pntā: qz ex vna ppōne p se: ⁊ alia p accis nō sequit cōclusio p se: arguit enī quodā mō ex quatuor terminis ppter mutationez supponis cū in maiori mediū supponat simplr: ⁊ in minori psonaliter: id minoz debuit esse illa tā casus q fortuna est p se intellectus aut nā qd est falsū: qz accidit tā casui q fortune q sit intellectus aut nā quod est falsū: qz accidit casui q fortune vt alias dictum est. Et ad confirmationem nego minoz em: y3 q casus vel fortuna sit agens determinatū per aliquē finē: qz casus vel for-

tuna vt sic non est agens nisi respectu effectus nō intētiō: constat autem q effectus nō intētiō fortuitus vel casualis ab infinitis finibus indifferēter potest prouenire. Et ad argumētū tā casus q fortuna ipoztat agēs vt determinatur per finē: igitur tā casus q fortuna est agens determinatū per finē: negat cōsequētia: qz tāz casus q fortuna ipoztat intellectū vel naturā que sūt agentia determinabilia per finē respectu effectus intētiōis: ⁊ nō respectu effectus nō intētiōis. Et si arguit sic intellectus ⁊ natura sūt agentia determinabilia p finē: sed casus ⁊ fortuna sūt intellectus ⁊ natura: igitur casus ⁊ fortuna sunt agentia determinabilia p finē: negatur cōsequētia vt supra: qz ex vna ppōitiōe per se ⁊ alia per accidēs nō sequitur ppōitiō per se. (Quoniā autem sunt). Secūda conclusio. Casus ⁊ fortuna sunt posteriores intellectu ⁊ natura: pbatur: omne per accidēs est posterius eo q est per se: f3 casus ⁊ fortuna sūt cause per accidēs: ⁊ intellectus ⁊ natura sunt cause per se igitur rē. patz cōsequētia cū minoz ē determinans: maior autē patz inductiue ⁊ ratione: nā prius ē illud qd est per se q illud qd est per aliud: cū omne per aliud reducatur ad p se ne procedat in infinitū: sed qd est per accidēs est p aliud: igitur prius est illud qd est p se q illud quod est p accidēs: dicit ergo phus q cum intellectus ⁊ natura sint cause eo3 quoz sunt cause casus ⁊ fortuna: ⁊ casus ⁊ fortuna sunt cause per accidēs ⁊ natura ⁊ intellectus sunt cause per se: ⁊ nullum per accidēs est prius eo q est per se: sed posterius: sequitur q casus ⁊ fortuna sunt posteriores natura ⁊ intellectu l. li. (Quoniā autē sunt casus ⁊ fortuna cāe aliquorum effectuum: quozum vtiqz necesse est aut intellectus fiat causa aut natura: cum fm accidēs causa altqua). f3 casus vel fortuna fiat hō3 ipso3. f3 effectus casus vel fortuna: nō fortuitus: nihil autem fm accidēs prius ē hñs que sūt per se: posterius itaqz est casus ⁊ fortuna intellectu ⁊ natura.

Sed dubitatur si casus ⁊ fortuna sunt posteriores intellectu ⁊ natura: ⁊ omnis casus ⁊ fortuna sunt intellectus ⁊ natura: igitur intellectus ⁊ natura sunt posteriores intellectu ⁊ natura. Respondet Egidius concedendo consequentiā ⁊ consequens ol. q nō inconuenit idē vno modo considerari esse prius ⁊ posterius seipso alio modo considerato. Burleus autem dicit q non est verus de virtute sermonis: q omne per accidēs ē posterius eo q est per se: qz idē est causa per se vnius effectus: ⁊ causa per accidēs alterius: sed debz sic intelligi: q omne per accidēs fm quod est per accidēs ⁊ respectu istius cuius est per accidēs est posterius eo q est per se ⁊ respectu istius respectu cuius est causa per se. Prima responsio est fm cōmunem modum loquendi: si enim idē est prius ⁊ posterius seipso: ⁊ oē prius est causa sui posterioris: sicut omne posterius est effectus sui prioris: sequitur idē esse causam ⁊ effectū sui ipsius quod est satis incōueniens. ¶ Secūda responsio est contra litteram ⁊ regulas Arist. hēti omne per accis est posterius eo q est per se iuxta regulas Arist. in logica equialet huic omne per accidēs f3 q huius est posterius eo q est per se secundū q huius ⁊ ista est vera de virtute sermonis: igitur ⁊ alia: neqz debet negari ista de virtute sermonis: casus ⁊ fortuna sūt posteriores intellectu ⁊ natura: quia prius est illud a quo nō conuertitur sub sistendi cōsequētia: fm p hñz in post predicamētas: sed bene sequitur casus ⁊ fortuna:

Tex.
co. 66.

Philosophicorum.

sunt: igitur intellectus et natura sunt: et non econverso: igitur prius est intellectus et natura quam casus et fortuna et per consequens absolute loquendo et de virtute sermonis debet concedi quod casus et fortuna sunt posteriores intellectui et naturae. Ideo sicut absolute conceditur quod fortuna est posteriori fortuna et risibile est posterius homine: quia semper propria passio est posteriori suo subiecto: ita absolute debet concedi quod casus et fortuna sunt posteriores intellectui et naturae: et ad argumentum factum negatur consequentia: sicut non sequitur fortuna est posteriori sorte: et fortuna est sorte. igitur sorte est posteriori sorte. risibile est posterius homine: et omne risibile est homo: igitur homo est posteriori homine. Et ne appareat multiplicatio inconuenientium: declaro huiusmodi consequentias non valere iuxta doctrinam Aristotelis primo priorum: unde hec consequentia non valet. Iste homo est bonus et iste homo est iste faber: igitur iste faber est bonus: quia antecedens est verum et consequens falsum: dato quod iste faber sit bonus homo et malus faber: arguitur enim ex quatuor terminis et non concluditur maior extremitas de minori in conclusione: quoniam si bonus est adiectiuum istius termini homo in maiori significans hominem: et in conclusione est adiectiuum istius termini faber significans fabrum: adiectiuum enim cum significet per dependentiam ad suum substantiuum: sicut variatur substantiuum: ita variatur significatio et significatum adiectiuum. Ideo deberet concludi ex illis premisis quod iste faber est bonus homo: quod conceditur. Consimiliter dicatur in proposito quod illud comparatum posterius alterius substantiuum est adiectiuum in antecedente et alterius in consequente: ideo arguitur ex quatuor terminis nunquam concludendo maiorem extremitatem de minori in conclusione: ideo deberet sic argui fortuna est posteriori sorte et sorte albus est sorte. igitur sorte est sorte. albus posteriori sorte. Etiam sequitur risibile est posterius homine: et omne risibile est homo: igitur homo est risibile posterius homine: neque medium ingreditur conclusionem: sed vni simile medio sub intellectu in adiectiuo: sicut in simili omnis homo est bonus: iste faber est homo: igitur iste faber est bonus homo. Et ita erat arguendum in proposito principali. Casus et fortuna sunt posteriores intellectui et naturae: et omnis casus et fortuna sunt intellectus et natura: igitur intellectus et natura sunt casus et fortuna posteriores intellectui et naturae quod est concedendum. (Quare si qua). Tertia conclusio: casus et fortuna non sunt cause celi neque celestium: probatur quia dato opposito sequuntur tria inconuenientia: quorum primum est quod intellectus et natura sunt priores causis celi: probatur intellectus et natura sunt priores casu et fortuna ex prioribus conclusionibus: sed casus et fortuna sunt cause celi secundum antiquos ponentes tantum in celo esse casum et fortunam tanquam casus omnium celestium: igitur et cetera. Secundum inconueniens quod cause multorum aliorum sunt cause causarum celorum in intellectu et natura sunt cause multorum aliorum. scilicet plurimum effectuum intentorum: et intellectus et natura sunt cause causarum celi: quia intellectus et natura sunt cause casus et fortune: cum sint illis priores: sed casus et fortuna sunt cause celi per opinionem: igitur et cetera. Tertium inconueniens quod mundus inferioris est causa causarum mundi superioris: quia causa mundi inferioris sunt cause causarum mundi superioris: probatur nam intellectus et natura sunt cause mundi inferioris: et casus et fortuna sunt

Tex.
co. 67.

cause mundi superioris per opinionem antiquorum: sed intellectus et natura sunt cause casus et fortune: igitur cause mundi inferioris sunt cause mundi superioris. I. e. li. (Quare si qua maxime celi causa est casus: ut dixit vna opinio antiquorum: necesse est prius causas intellectum et naturam esse quam causam celi: et necesse est causas aliorum multorum esse causas causarum celi et huius omnis). i. mundi inferioris necesse est causas esse causas mundi superioris.

Sed dubitatur si in mundo superiori nihil sit a casu vel a fortuna: et ipse mundus superior est per se causa mundi inferioris: sequitur omnia que sunt in mundo inferiori de necessitate euenire: sicut omnia de necessitate eueniunt que sunt in mundo superiori: et consequenter tolleretur casus et fortuna. Notandum quod circa hanc difficultatem fuerunt opiniones varie: quidam enim dixerunt omnia fieri a casu vel a fortuna: et nihil fieri de necessitate: alij autem contrarium omnia fieri de necessitate: et superiora quam inferiora: et nihil fieri a casu vel a fortuna. Alij vero quod aliqua sunt a casu vel a fortuna: et aliqua de necessitate: et quod illa que sunt a casu vel a fortuna sunt simpliciter a casu vel a fortuna preter intentionem cuiuscunque agentis: non solum particularis: sed et vniuersalis. Sed alij ut theologi dicunt nihil fieri de necessitate simpliciter nec aliquid simpliciter fieri a casu: sed omnia que sunt sunt in potentia: et sub obedientia per se possibilia euenire: et non euenire: et quod illa que dicuntur fieri a casu preter intentionem et pre cognitionem agentium particularium non sunt a casu respectu prime cause: quia illa omnia futura pre cognoscit et ordinat ad esse: et est per se causa omnium non de necessitate: sed libere libertate contradictionis: ideo non oportet hec omnia inferiora de necessitate euenire si deus celum et intelligit sunt per se cause huius mundi inferioris. Aristoteles autem dicit omnia que sunt in celo de necessitate fieri: nec per aliquam potentiam illa posse impediri: quapropter nihil ibi fieri potest a casu vel a fortuna: in spera autem generabilium et corruptibilium dicit aliqua fieri necessario et aliqua contingenter: et eorum que sunt contingenter quedam fieri a casu et a fortuna: quedam autem nec a casu nec a fortuna. Et tunc ad argumentum dicitur quod licet mundus superior sit per se causa mundi inferioris: non tamen propter hoc omnia que sunt in mundo inferiori de necessitate sunt: non enim tanta stabilitas neque tanta necessitas requiritur in effectu quanta in causa: sicut nec tanta simplicitas et vniuersalitas: constat enim primam causam esse omnino simplicem: et tamen primum mobile componitur ex partibus quantitatis: motus etiam celi est vni formis et maxime regularis: et tamen motus istorum inferiorum sunt difformes et irregulares: non ergo oportet quod redeuntibus sideribus ad eundem situm quod redeat materia consimiliter disposita: et si non redibit materia non redibit idem effectus: ideo non omnia sunt necessaria: potest enim esse impedimentum in hijs inferioribus tam per agens vniuersale: quam per agens particulare. (Que autem sunt). Quarta conclusio: casus et fortuna non augent numerum causarum: probatur tantum quatuor sunt genera causarum in quorum numero ponuntur casus et fortuna: igitur propter casum et fortunam non augetur numerus causarum: patet consequentia cum secunda parte antecedentis: eo quod casus et fortuna sunt cause agentes per primam conclusionem

Tex.
co. 68.

Liber secundus.

nem: sed prima pars antecedentis declaratur: nam tot sunt genera causarum quot sunt responsiones p quas sufficienter respondeatur ad qstiones querentem propter quid: sed tantum quatuor sunt responsiones per quas conuenienter respondeatur ad qdne qrentē propter qd igitur tantum quatuor sunt genera causarum: tenet cō sequentia cum maior: quia questio propter quid sem per querit causas: et minor declaratur: nam si queritur in mathematicis: propter quid aliquid est rectum vel cōmensuratum. Rūdetur p formā. i. p diffinitionē forma lem: dicēdo q rectum est illud cuius medium nō discre pat ab extremis: si enī queritur propter quid ista linea est recta. Respondetur per formam: quia medium non discrepat ab extremis: et si queritur propter quid .a. li nea cōmensuratur. b. lineae. Respondetur quia .a. linea non excedit. b. lineam nec e contra. Item si queritur propter quid isti certauerūt: respondetur q furati sunt vbi assignatur causa effectiua. Potest etiam assignari cau sa finalis: vt propter quid isti pugnant. Respondetur vt dominentur. Si autem queritur propter quid h cor rumpitur. Respondetur per materiam: scilicet quia com ponitur ex contrariis: quia igitur non sunt plures mo di respondendi q isti quatuor: quoz vñus assignat materiam et alius formam: et alius efficiens: et alius si nem: ideo non plura sunt gñā cāp q ista quatuor: vñ materia et forma efficiens et finis. Te. li. (Que autem sint cause et quod tot sint numero quot dicimus mani festum est: tot enī sñm numerum qd propter quid cōprehendit: ideo non augetur numerus causarum per casum et fortunam: aut enī in q quid est reducitur propter quid vltimum. id est in vltimam formam et diffini tionē in inobilibus: vt in mathematicis: in diffinitio ne enī recti aut cōmensurati aut alicuius cuiusdā rei mathematice reducitur vltimum quod est forma: aut in mouentē primū reducitur questio propter quid vt propter quid certauerunt. Respondetur per causas effi cientem: quoniam furati sunt aut aticulus gratia). id est propter aliquē finem reducitur illa questio: vt ppter quid pugnant vt dominentur: aut in hīs que sunt ma teria: respondetur per materiam.

Notandum sñm cōmentato rem com mento. 68. q Aristot. intē dit per res immobiles ea que non sunt in materia sñm cō aut sñm diffinitionem: sicut est diffinitio in mathemati cis: ista enim considerant de formis: et ideo cause i eis sūt sñm formam: verbi grā questionēs accidentēs i ma thematicis: quando reducuntur ad diffinitionem syme tri et asymetri et recti aut circularis aut aliud ab istis. Forme igitur mathematice dicuntur immobiles: quia se parantur a materia transmutabili: et si non sñm esset: men sñm diffinitionem: cum in diffinitionibus linee su perficiē et figure non ponatur materia transmutabilis sed tantum forma: ideo mathematici: sicut non consi derant nisi formam: ita non diffiniūt nisi per formam quia nō per materiam sensibilem neq efficiens neq si nem: ideo omnes questionēs resoluunt in formam: vt si queritur propter quid vñum latus quadrati est sy mmetrum alteri. Respondetur quia illi p proportionē p portione rationali: et propter quid dyameter est asy mmetrē costē: respōdetur quia sibi p proportionatur p portione irrationali. Et propter quid tam dyame ter q costā est recta. Respondetur qz medium non di screpat ab extremis: et propter quid hec figura ptingēs quadratum in quatuor: punctis est circularis. Respon

detur quia ab eius centro ad circumferentiam omnes linee ducte sunt equales.

Secundo notandum q Aristot. hic assu gnauit quatuor genera cau sarum probando illa esse tantum quatuor: ne aliquis crederet causas per accidens facere diuersa genera cau sarum a causis per se: ideo ad questionem factam propter quid semper respondet per causam per se: dans in telligere causas per accidens reduci ad causas per se: et in eodem genere cause esse causam per se et causam per accidens. Primo quidem in genere cause efficientis sūt cause per accidens vt ostensum est de Policleto et mu sico respectu statue et de casu et fortuna respectu sui esse ctus. ¶ Secundo in genere cause finalis: sanitas enī est causa ambulationis per accidens: quia accidit am bulationi q sit propter sanitatem: et accidit sanitati q sit effectus ambulationis. ¶ Tercio in genere cause for malis inuenitur causa per accidens: nam albedo est q accidens forma hominis: quia accidit homini q sit al bus: sicut accidit albo q sit homo. ¶ Quarto in ge nere cause materialis vt caro et sanguis sunt per acci dens materia animalis: eo q accidit animali hēre car nem et sanguinem cum multa sint animalia que nō ha bent carnem nec sanguinem. (Quod quidem igitur). Ultimo in hoc tractatu secūdo philosophus epilogat di. q quidem igitur cause huiusmodi: et tot sint: scilicet materia et forma efficiens et finis manifestū ē ex dictis.

Quoniam au Te. co. 70.

tem cause). Iste est tractatus tertius secūdi pñm quoz in quo postq phis determinā uit de causis tā per se q per accidens inquit vtrū opa tiones naturales sint a cau sis per se vel per accidens dixerunt enim antiqui naturam non agere propter si nem: ideo habebāt ponere operationes naturales eue nire a causis per accidens: et non per se: quoniam agēs vt patuit est causa per accidens nisi determinetur per si nem. ¶ Diuiditur ergo tractatus iste generali diuisiō ne in duas partes: In quarum prima phis probat q phici est cognoscere omnia quatuor genera causarū. In secunda vō reprehendit antiquos non cōsideran tes causam finalem ibi (Dicendū quidem). Speciali autem diuisione diuiditur in quatuor capitula: quoz p rimum probat phicū cognoscere omnia quatuor ge nera causarum: et per quodlibet illorū demonstrare. Secundum reprobat opinionem antiquorum de spi cientium finem: et dicentū naturam non agere propter finem ibi (Dicendū quidē). Tercius respondet ad ob iectā antiquorum suadentū naturam agere p mate riam et nō propter finem ibi (Peccatū autē sit). Quar tum vō demonstrat naturā principalius agere ppter finem q propter materiam ibi (Qd autem ex necessi tate). Primum caplm diuiditur in tres partes: quarū prima premitit propo sitionē probādā per ipm. In secunda fundat duas supposi tiones quibus intendit pro bare q phici est cognoscere omnia quatuor genera ca rarum: et per quodlibet illorū demonstrare ibi. (Venit autem). In tertia vō exequitur de intēto ibi. (Quare ppter quid). Quantum ad primum dicit phis q qz cause sunt quatuor de omnibus hīs est consideratio phici: et per quālibet illarū demonstrare. s. per materiam

Dubitatorum.

formam efficiens et finem inducendo unumquodque effectum naturalem in propter quid, scilicet in causam suam: dicitur enim quilibet causa propter quid quia ad interrogationes factam propter quid est hoc. Respondet per quodlibet causarum ut visum est in fine precedentis tractatus. *Le. li.* (Quoniam autem cause quatuor sunt de omnibus erit phisici cognoscere et modos inducere propter quod ipsorum effectum demonstrabit phisice accipiendo materiam speciem) id est formam mouentem: et quod est illius causa, id est finem.

Notandum *fm commentatorem com mēto. 70. q. oportet natura-* turalem dare in responsione ad querere omnes causas quatuor: quoniam in scientia naturali apparet materia et in quo est materia sunt omnes cause. Argumentum commentatoris est istud: phisus naturalis considerat materiam: igitur considerat omnia quatuor genera causarum: patet consequentia quia ubi est materia ibi sunt omnes cause: nam ubi est materia, scilicet transmutabilis de qua maxime considerat phisus ibi est forma incipiens esse: quia non stat huiusmodi materia sine forma: et ubi est forma incipiens esse ibi est agens produciens formam in materia: sed agens non agit nisi propter finem: igitur ibi est finis: et per consequens ubi est materia ibi sunt omnes cause. Ideo si naturalis cognoscat materiam: oportet quod cognoscat omnes causas.

Dubitatur *si phisus ideo considerat de omnibus causis: quia considerat de materia: et ubi est materia ibi sunt omnes cause: per idem mathematicus considerat de omnibus causis: quia considerat de forma: et ubi est forma ibi sunt omnes cause: sed illud consequens est contra ipsum commentatorem dicitur in prologo physicozorum quod mathematicus tantum considerat tria genera causarum: videlicet formam efficiens et finem. Respondetur fm commentatorem eodem prologo quod species habet duplices partes: videlicet finem fidem que sunt materia et forma: et fm ymaginationem que sunt genus et differentia: partes fm fidem faciunt immediate ad transmutationem: ideo phisus diffinit et demonstrat per materiam et formam: partes: quod phisus vocatur supra formam compositionis: partes autem fm ymaginationem faciunt immediate ad quidditatem: propterea metaphisicus per tales partes diffinit et demonstrat: quarum unam phisus superius vocauit formam totius scilicet genus: et aliam formam speciei scilicet differentiam. Concedo ergo quod metaphisicus considerat de omnibus causis: ut habetur secundo metaphisice: et de causa qualibet aliquid demonstrat de materia enim quod est potentia et de forma quod est actus: sed non diffinit neque demonstrat per quilibet causam: sed tantum per finem efficiens et formam: neque diffinit nec demonstrat per quilibet formam: quia non per formam partem: sed bene per formam totius vel per formam speciei: verbi gratia phisus diffinit hominem per partes scilicet fidem dicitur quod est compositum ex corpore et intellectu: metaphisicus autem per partem fm ymaginationem dicitur quod est animal rationale: et si phisicus aliquam voluerit demonstrare passionem de homine accipiet diffinitionem importantem partes fidei. Si autem metaphisicus de homine aliquam passionem demonstrare temptauerit accipiet pro medio diffinitionem importantem partes fm ymaginationem (Venimus autem). Ista est secunda pars huius capituli: in qua postquam philosophus premisit propositiones quas probaturus est in*

hoc capitulo accedit ad fundamenta suarum probationum que sunt due suppositiones: quarum prima est ista. Forma efficiens et finis coincidunt in eandem causam: licet aliter forma et finis et aliter efficiens cum illis: nam forma et finis coincidunt in eandem causam: numero: quod una et eadem causa numero est forma hominis generatrix et finis generationis: efficiens autem coincidit cum illis in eandem causam specie: quoniam forma hominis generatrix et forma hominis generatrix seu finis generationis non sunt unum numero: sed bene unum specie: sicut etiam sunt unum specie homo generans et homo genitus. *Le. li.* (Venimus autem tres in unum multotiens: quod quidem enim quid est) id est forma (Et quod cuius causa) id est finis. (Una est) Causa numero (Que vero videtur motus principius) id est efficiens (Specie eadem est huius: homo enim hominem generat) Eundem spiritum non numero.

Notandum *primo fm commentatorem com mēto. 70. q. accidit in* scientia naturali ut tres cause: scilicet efficiens forma et finis: sint unum fm subiectum et plures fm diffinitiones et hoc accidit cum naturalis voluerit reddere causas generationis non causas generabilium. Prima pars commentum est manifesta: quia eadem res numero est forma hominis generatrix: et finis generationis: et generans aliam formam: scilicet alterius generatrix: ideo illa tria sunt idem subiecto: quia verificantur de eodem subiecto numero: differunt autem ratione: quia alia est diffinitio forme et alia finis: et alia generans. Secunda pars commentum etiam declaratur: nam habendo respectum ad ipsum generabile absque generatione et motu illius sunt quatuor cause: due extrinsecæ: que non sunt eodem numero: et due intrinsecæ: que etiam non sunt eodem numero: nec alia qua extrinsecæ est eadem numero cum aliqua intrinsecæ: considerando autem generabile et generationem simul sic coincidunt illa tria in idem numero: quia unum et idem est forma geniti et finis generationis et generans formam alterius geniti. Et si inducitur philosophus dicitur quod generans et forma sunt unum specie: verum est respectu eiusdem generationis et eiusdem geniti: sed respectu plurium generationum et plurium generatorum illa possunt esse idem numero.

Secundo notandum fm commentatorem eodem commentum quod hoc non est verum in rebus que non generantur ab equali sibi in specie: nec in finibus rerum generabilium: ideo finis generationis est alius a fine generati: verbi gratia: quoniam finis hominis in generatione est inuenire suam primam perfectionem: et finis eius fm quod est ens est ipsum esse in ultima sua perfectione. Duas distinctiones innuit hic commentator: quarum prima est quod duplex est efficiens: videlicet equale et inequale: efficiens equale est efficiens unum cum scilicet generans sibi simile in specie: efficiens inequale est efficiens equivocus: scilicet generans sibi dissimile in specie. Secunda distinctio est quod duplex est finis: scilicet generationis et rei genite. Finis generationis est forma ad quam terminatur generatio. Finis rei genite est ultima perfectio istius: verbi gratia forma hominis generati est finis generationis et felicitas est finis rei genite: scilicet hominis generati: quando ergo philosophus dicit quod forma et finis coincidunt in idem numero istud non est verum de omni fine: sed tantum de fine generationis: quoniam forma et finis generationis sunt unum numero: finis autem rei genite non est idem numero nec genere nec specie: cum forma gene-

Lex.
co. 71.

Liber secundus.

rati: qm forma hominis generati est substantia: finis au-
tem rei gentis: scilicet felicitas: est accidens. Itē autē dicitur phis
q efficiens est vnum sps cum forma generati illud non
est verūz vniuersaliter de quolibet efficiēte: sed tantum
de efficiēte vniuerso et equali: generans enīz equiuocūz
nō est eiusdē speciei cūz forma genti. Et cūz dicitur phis
q efficiens est idē specie cūz fine: iterūz est illud intelligē-
dum de efficiente vniuerso et de fine generationis non
de fine rei gentis: cū homo et felicitas nō sint vniūz spe-
cie nec vniūz genere: propterea dicitur phis notanter q
illa tria non semper in idem coincidunt in numero vel
specie: sed multotiens. ¶ Dubitatur de materia vniūz
coincidat cum aliqua dictarum causarum. Respondetur
q materia prima non potest coincidere cum ali-
qua nominata: causarum vt de se notum est: materia
autē secunda que interduz dicitur materia alterationis
aliquādo materia motus localis: et aliquādo materia
imutationis intentionalis potest coincidere in idē nū-
ro cum aliqua illa: nominata: causarum: verbi gra-
tia quodlibet elementū dicitur materia alterationis: et
est finis generationis completus et generas aliud ele-
mentum et alterans scilicet per accidēs: subiectūz autem
motus localis aliquādo etiāz est finis generationis: et
est agēs in seipm per se scilicet motus localis vt est ostē-
sum in principio huius secundarū: anima autēz intellectu-
ua que dicitur materia imutationis intentionalis coin-
cidit cum illis omnibus: ē enim forma hominis: et est
finis generationis: et agēs in seipm formas inten-
tionales: et specificas et tale vocat pmetator agēs spūa-
le scdo ce. di. id qd hz actionē in se est spūale (Et tene-
tur phis) Secūda suppositio: omnia que mouēt mo-
ta sunt phice considerationis: qz habēt in se principū
motus. mouētia autē non mota aliquo modo: qz nō
habēt in se principium motus non sunt phice conside-
rationis. v. deus et intelligētie abstracte: sed sunt con-
siderationis metaphisice. vnde tres sunt sciētie specu-
latiue: quarū vna ē circa imobilīa incorruptibilia. s.
metaphisica que ē circa deum: et intelligētiā que qdē
mouēt et non mouētur. Alia vero ē circa mobilia cor-
ruptibilia vt mathematica que ē circa quantitātē conti-
nuam vel discretam: et alia ē circa mobilia corruptibi-
lia: vt sciētia naturalis que ē circa mixta et elemēta. de-
enim et intelligētie neqz mouētur neqz corruptūtur: quā-
titas autē continua et discreta mouetur ad motūz cor-
porum naturalium: s. non corruptūtur: qz quantitas
est coeterna materie fm cōmentatorē in de substantia
orbis. mixta autē et elemēta mouētur et corruptūtur
Le. li. (Et tenetur phis considerare oīno quecūqz
mota mouēt: que autē non mouētur non amplius phice
sunt cōsiderationis: non enīz in seipm habētia mo-
tum neqz principūz motus mouēt: sed imobilīa sunt:
vnde tria negocia sunt). s. tres sciētie speculatiue: h. qui-
dem circa imobilē. s. metha. alia vō circa mobile quidē
incorruptibile autē vt mathe. quedam vō circa corrupti-
bilia vt sciētia naturalis.

Notandum primo fm cōmentatorē
q cū mouet mouetur: querunt in eo quatuor cause cūz
sit de sciētia naturali. Et ista suppositione arguit pme-
tator q phice est cōsiderare de omnibus quatuor cau-
sis sic: quicūqz considerat ea que mouēt mota habet
cognoscere quatuor causas: sed naturalis habet conside-
rare quatuor causas: patz cōsequētia cū minoz: et ma-

ior declaratur ex eo qz omne mouens motūz requirit
quatuor causas: ex hoc enī qd est motūz requirit ma-
teriam: et qz mouet opz qd sit efficiēs: et qz omne mo-
uens mouet ppter finēz requiritur finis: deinde qz ni-
hil mouet nisi fm q: est in actu et nihil est in actu nisi p-
pter formāz requiritur forma.

Secundo notandū fm cōmentatorē eo-
dem cōmento q sciētia vni-
na nō considerat de rebus abstractis tñ: sed et de reb-
existētibz fm q existunt: et ideo cū ens diuiditur fm
considerationē demonstratiuāz intrabit vna natura in
duas artes: vt consideratio mathe. et diuina de nume-
ro: et sūr consideratio mathe. et naturalis in corporei-
tate: et linea et superficies: hic igitur non intendebat diui-
dere artes: s. dicere genera entū que sunt diuersarū na-
tura: et cū considerantur inueniuntur sicut dicit tria.
Hec ergo littera (tria sunt negocia) dupliciter exponit
primo q Arist. p tria negocia intendit tres artes spe-
culatiuas distinguēdas ex distinctione rez ita q sicut
aliqua entia sunt imobilīa: et aliqua mobilia incorru-
pibilia: et aliqua mobilia corruptibilia: ita tres sūt sci-
entiē: quāz vna est circa imobilīa: vt metha. et alia cir-
ca mobilia incorruptibilia vt mathe. et alia circa mo-
bilia corruptibilia vt sciētia naturalis. Istam expo-
sitionem reprobat pmetator dicens q sciētie non disti-
guuntur ex distinctione rez quas considerant: qz me-
tha. non tñ considerat sciētiā abstractas: sed etiā cor-
pora mobilia sub ratione entis: de quibus est conside-
ratio naturalis: considerat etiāz metha. de numero de
quo est consideratio arismetica: geometria vō consi-
derat de linea superficie et corpore de quibus conside-
rat naturalis. Et ideo cōmentator aliter exponit dicens
q phis p tria negocia nō intendit dare diuersos mo-
dos sciāz speculatiuāz: s. diuersos modos entū de
qbus p se cōsiderat sciētia q tria sūt gēa entū circa q
sciētie speculatiue versant: v. imobilīa incorruptibilia: et
mobilia incorruptibilia et mobilia corruptibilia. Adibi
autē videt q Arist. intendat primā expositionē: dicens. n.
q mouētia mota sūt phice cōsiderationis: et mouētia
nō mota sūt methaphice cōsideratiōis itēdit illā sciāz q
cōsiderat mouētia nō mota esse distinctā a phice pside-
ratione: p hoc q vna cōsiderat mobilia: et alia imobi-
lia: et declarat distinctionē sciāz ex distinctione obie-
cto: et inq tria sūt negocia: quo: vniū est circa imobi-
le: et aliud circa mobile incorruptibile: et aliud circa mo-
bile corruptibile: cōstat autē q scibilia nō pprie dñr ne-
gotia s. sciē: qz scibilia nō negociant: s. sciē sunt ille q
negociant circa scibilia: nō. n. et bene dicit q imobilīa
sunt circa imobilīa: aut q corruptibilia vel incorruptibi-
lia sunt circa talia: s. ppriissime dicit sciētiā esse circa
mobilia et imobilīa corruptibilia et incorruptibilia. In-
tēdit igit phis h distinguere sciās speculatiuas ex disti-
ctione rez: eo mō quo loquitur tertio de aīa dicens: scēti-
tur sciē quēdam modū et res: et pzo posteriorē qz disti-
ctio sciāz ē ex distinctione subiecto: ita q sicut sūt tria
gēa rez: ita sūt tria genera sciāz: nō qz eadē sciā pos-
sit cōsiderare h oīa: qz raz sciā nātis q metha. conside-
rat oīa mobilia et imobilīa: oīa corruptibilia et incorru-
pibilia: et iō qz nullū isto p considerat in diuersis sciē-
tiis eque principalr: nec eodē modo: considerat. n. me-
tha. imobilīa principalr: et mobilia non principalr: et
q dlibet eo p abstracte phice vō considerat mobilia
principalr et imobilīa nō principalr: et quodlibz isto-
rum p respectū ad motū. Itē mathe. considerat quan-

m liij

Tex.
co. 71.

titate continua vel discreta principaliter et per modum mensure phisice autem et metha. non principaliter: quia nullus illo per modum mensure: sed phisice ut est terminus vel passio corporis naturalis: et metha. ut est determinatio perfectionis in ordine rerum. Et si arguitur ex his quod distinctio sciatur non est ex distinctio rerum: sed in modo per considerationem negat omnia: quia sicut scire ordinis habet a rebus: ita et modi considerationis a modis: et tunc secundum phisicam dicitur metha. sicut ergo res sunt extra animam: ita et modi essendi sunt extra animam: a quibus sumit distinctionem modo per considerationem et sciatur.

Dubitatur contra supposito: et videtur quod motus non mota sunt phisice considerationis cum octavo phisico determinetur de primo motore: et primo ac in hoc secundo phisico determinatur cometato contra Avic. quod ad phisicam pertinet probare subas separatas a materia esse. Rursus quod motus non mota sunt phisice considerationis quo ad finem non autem quo ad quod est: et hoc est intentio Arist. hoc non enim habet naturalis considerare predicata per terminum ad quoditate primi motoris sed terminum metha. ut quod est forma aut actus purus vel ens nobilissimum: alia autem predicata habita per motum considerat phisice ut quod primum motor est immobilis et infatigabilis et movetur tempore infinito.

Contra metha. non docet cognoscere quod sit primum motor secundum subas: quoniam quoditate istius nobis nota esse non potest: non aliter considerat metha. de primo motore quod phisice cum videretur illo per motum et per speras mobiles ipsum primum motorem attingit. Dicendum secundum Egidiu quod non solum considerat de motu phisice et metha. ac et de primo motore: considerat. non phisice de primo motore et de alijs intelligentijs separatis ratione motus si enim posset habere plenam noticiam motus absque notitia primi motoris nulla mentio faceret de primo motore: et contra autem metha. considerat de motu et de speris mobilibus ratione primi motoris et alia intelligentia. Et si naturalis scientia non tradit noticiam de quoditate primi motoris: hoc est quod transcedit limites istius scientie: metha. autem si non tradit noticiam de quoditate primi motoris non est quod transcedit limites metha. sed quod modicum precipat a nobis ratione obnubilatio intellectus humani pueniens ex fantasmatibus si ne quod non cognoscit intellectus humanus. ¶ Quatuor ponit Egidius in quod dubio. Primum quod metha. cognoscit primum motorem per motum sicut phisice: quoniam cometato: ita in primo quod in secundo huius expressit determinavit nullum artificem aliquid cognoscere per motum vel transmutationem nisi naturalis. Secundo quod phisice considerat de primo motore ratione motus et non et contra: cum octavo phisico Arist. demonstrat eternitatem motus celi: per eternitatem primi motoris: sicut demonstrat eternitatem primi motoris per eternitatem motus celi. Tertius quod si phisice haberet noticiam plenam de motu nullam mentionem faceret de primo motore: cum iam determinaverit cometato ad phisicam pertinere demonstrare substantias separatas esse: non tamen propter se sed propter methaphysicam accipientem subiectum a phisico. Quartum quod sicut phisice: ita methaphysice non cognoscit quoditate primi motoris cum ex isto sequatur methaphysicis nihil demonstrare de prima causa: quoniam cum deventus erit ad primam passionem illa non poterit demonstrari: si non potest haberi distinctio quoditate primi motoris aut prime cause. Ideo mihi videtur dicendum aliter quod phisice cognoscit primum motorem per motum suum plenam suam non plenam habeat noticiam motus: ita propter nobilitatem phisice que nobilior est ex nobilitate subiecto: quod propter administratum metha. que nullo modo posset aliquid cognoscere de subiectis separatis: nisi probaret a phisico substantias separatas esse: ex quo

metha. non potest illud probare secundum cometato: in qualibet scientia oportet precognoscere de subiecto quod est: et quod est secundum phisicam in phisico posterior: metha. autem non cognoscit primum motorem per motum: neque per aliquid aliud semper intendendo sub ratione primi motoris: sed cognoscit primum causam esse: et primum ens simpliciter esse a posteriori: per esse causam vel causam aut per se a se vel ab alio ut colligitur ex doctrina Arist. secundo metha. Item methaphysice et si non cognoscit quoditate prime cause per distinctionem ultime diffinitionis essentialis: tamen cognoscit per distinctionem essentialis: tamen convertibile cum diffinitione: docet. non Arist. secundo posterior tripliciter diffinire idem. Primum per genus propinquum et differentiam ultimam ut homo est animal rationale. Secundo per genus illud et propriam passionem ut homo est animal risibile. Tertio per multos terminos: quorum quilibet in plus se habet quod diffinitum: et omnes simul equaliter ut homo est animal gressibile bipes: metha. ergo et si non cognoscit quoditate prime cause per primam diffinitionem: ex quo ultima oritur eius essentialis est nobis naturaliter ignota: aut si non per secundam diffinitionem que licet nobis sit nota ut quod deus est illud quo melius cogitari non potest: aut actus purissimus: tamen non est quoditate cum deus per tertiam diffinitionem: non sicut metha. quoditate prime cause per tertiam diffinitionem: non quidem reprobam per viam divisionis principalis: sed per demonstrationem a posteriori. quod deus est ens primum simpliciter ut satis patet ex doctrina Arist. secundo metha. quod diffinitio habita potest demonstrari propria passio de subiecto per istam diffinitionem: et secundo per primam: et sic patet iuxta doctrinam Arist. primo posterior: nunquam. non Arist. demonstrat deus. et metha. actus purus: nisi prius secundo metha. investigasset diffinitionem quoditate: utamque deus. (Quare propter quid). Hinc supposito: premis phisice ponit duas questiones: quare prima est ista: oportet naturalem cognoscere omnia quatuor genera causarum. Secunda conclusio per quodlibet genus cause potest naturalis aliquid demonstrare ibi. (Et penitus). Prima conclusio arguitur sic: oportet naturalem cognoscere materiam et formam efficientem et finem: igitur oportet ipsum cognoscere omnia genera causarum: per consequentiam: et antecedes phisice arguitur: et primo quod oportet naturalem cognoscere materiam et formam efficientem. Secundo quod oportet ipsum cognoscere finem ibi. (Et quod quod dem). Quantum ad primum arguitur sic phisice: quicunque considerat de generatione habet considerare primam materiam et formam et primum movens: sed naturalis habet considerare de generatione: igitur et per consequentiam cum minor ex secunda suppone: naturalis. non considerat moventia mota habet considerare motus et generationes rerum: maior autem est manifesta: nam quicunque considerat de generatione: habet considerare id quod generat: et illud quod generat: et illud quod recipit generationem: dicitur ergo phisice quod naturalis reducere nos quoniam in propter quid. in causas suas redit in materiam et in formam et in principium movens: quod considerat de generatione considerat quid sit et quid primum fecit et quid substituit. Le. li. (Quare ab ipso naturalis: propter quid in materia reducitur reddiatur et in eo quod quid est: sed forma: et in primum movens: id est efficiens: de generatione enim maxime hoc modo causas considerant ipsi naturales quod post aliquid fiat: sed forma et quid primum fecit videlicet efficiens: et quid substituit: videlicet materia: et sic semper et consequenter: quia non sufficit cognoscere materiam propinquam nec formam propinquam nec efficiens propinquum: sed etiam requiritur cognoscere materiam remotam: et formam remotam et efficiens remotum. ¶ Dubium unum soluit

Tex. 67.

Liber secundus.

phus posset. n. quis sic arguere: si oportet naturale cognoscere primum mouens: et ipsum primum mouens est mouens non motus: ergo aliquod mouens non motus est phice considerationis: quod est contra secundam suppositionem. Respondet phice quod duplicata sunt mouentia: quod dicitur. n. est mouens motus: et istud mouens est phice: quod habet in se primum motus quod dicitur autem est mouens non motus: quod non habet in se principium motus: et istud non est mouens phice: quando igitur dicitur est naturale cognoscere primum mouens illud est intelligendum de mouente moto quod dicitur esse primum. i. primum: unde aliquid potest dici mouens primum dupliciter aut primitate immediationis: aut primitate actionis: illud est primum mouens primitate immediationis iter quod et motus non mediat aliud mouens: et istud est phice considerationis: primum autem mouens primitate actionis est illud quod prius concurret ad actionem et motum: et tale non est phice considerationis: cum sit motor simpliciter immobilis: et in tota latitudine entium primum ens simpliciter. Le. li. Duplicita autem sunt principia mouentia quorum alterum non phice est: non enim habet motus principium in seipso: huiusmodi autem est si aliquid mouet quod non mouet sic est et quod penitus immobile est et omnium primum.

Notandum primo secundum commentatorem comento 10. 72. quod cum perscrutari fuerim in genere aliquod de istis duabus causis oportet primum perscrutari de primis causis istius entis actiuis et passivis: deinde postea de alijs causis secundum ordinem donec perveniat ad causas rei propinquas. s. a primo motore incipiendo et perveniendo ad ultimum motorem: sicut incipiendo a primo materia perveniendo ad ultimam materiam. prout illi entis de quo perscrutatur: ideo oportet in hoc libro perscrutari de prima materia et primo motore. Sicut duplex est processus cognitionis effectus: videlicet quia: et propter quod dicitur duplex est perscrutatio causarum. s. quod est processus a causa propinqua ad causam remotam: et causa minus remota ad causam remotissimam: perscrutatio autem causarum propter quod est processus a causa remotissima ad causam minus remotam: et a causa minus remota ad causam propinquissimam. et prout effectus: iste duplex effectus servat tam in causis actiuis quam in passivis: verbi gratia naturalis in consideratione hominis generationem primo considerat carnem sanguinem: et ossa: deinde de elementis ex quibus hec sunt: ultimo vero primam materiam: et iste est processus quia est et resolutio: non autem est scientificus: huius processui subsequitur processus propter quod compositivus et scientificus in quo primo considerat materiam primam: deinde materia elementorum: ultimo vero carum: et sanguis: et ossa: que sunt materia propinqua hominis. Consimiliter dicitur in causis effectivis: quod primus processus est quod: quo ascendendo primo cognoscit agens particulare: deinde agens universale quod est celum: aut aliquid intelligentiarum: deinde phice quod sol et homo generat hominem ultimo vero agens universalissimum quod est deus: agens particulare est propinquum universali remotum: et universaliissimum est remotissimum quod dicitur primum motor simpliciter immobilis: et omnium primum: a quo incipit secundus processus: et terminatur ad agens particulare: et tunc habet scientificam notitiam de effectu quod de causa propinqua.

Secundo notandum secundum commentatorem comento. 73. quod Aristoteles in iudebat quod consideratio de quiditate istius motoris non est naturalis: sed solummodo considerat de hoc motore improbandum ipsum esse tantum. Sicut primum motor aliquo modo est considerationis phice. s. improbandum ipsum esse: et aliquo modo non est considerationis phice

ce. s. quo ad quiditatem eius: ita primum motor aliquo modo est naturalis: et aliquo modo non est naturalis: est. n. naturalis quod mouet: et est non naturalis in eo quod non mouet: et quod primum motor non sit naturalis arguit commentator in secunda figura sic: primum motor non habet principium motus a quo mouet: sed motor naturalis habet in se principium motus per quod mouet: igitur primum motor non est naturalis.

Tertio notandum secundum commentatorem eodem comento quod hoc necesse est quod si omnes motores qui sunt sub eo non mouent nisi moueantur ab eo: et ipse mouet absque eo quod moueatur. Ista est differentia inter primum motorem: et alios qui sunt sub eo: quoniam primum motor mouet et non mouetur. Alij autem motores mouent et mouentur: neque est possibile illos moueri nisi moueantur: est tamen differentia inter motores secundarios: quoniam quidam mouent in genere cause efficientis et non mouent nisi in genere cause finalis ut intelligentie abstracte a materia: non. n. mouent motu locali: neque alie rationis: nec motu aliquo alicuius predicamenti: sed dicuntur moueri in genere cause finalis a primo motore: finis. n. dicitur quodammodo mouens: et ita mouet primum motor: ceteras intelligentias tanquam bonum simpliciter et vniuersaliter perfectum amatum et desideratum: alij autem motores: videlicet coniuncti materie: mouent et mouentur non solum in genere cause finalis: sed efficientis (Et quod quid est) Postquam philosophus probauit naturalem cognoscere materiam formam et efficientem: consequenter probat ultimam partem istius antecedentis: videlicet quod oportet naturale cognoscere finem. Et arguit dupliciter. Primo sic forma et finis sunt vniuersales et idem non solum specie: sed etiam numero: sed oportet naturale cognoscere formam: igitur oportet naturale cognoscere finem: patet consequentia: quia generatio est propter formam tanquam propter finem: maior est nota ex prima suppositione: neminor autem est probata nupume. Secundo arguitur sic: oportet naturale cognoscere illud propter quod natura agit: sed natura agit propter finem: ergo oportet naturalem cognoscere finem: patet consequentia cum minor et dicendis in secundo capitulo: maior autem est manifesta: ex quo naturalis considerat de natura. Le. li. (Et quod quid est et forma est phice considerationis) finis enim et cuius causa sit generatio est idem cum forma igitur finis est phice considerationis: ex ista ratione concluditur secunda ratio: quare quoniam natura propter aliquod est. s. propter finem: et hanc causam. s. finalem cognoscere oportet.

Notandum secundum commentatorem comento 10. 74. quod hec ratio fundatur super hoc quod natura agit omne quod agit propter aliquid: sicut est dispositio in arte: et hoc est maximum fundamentum istius scientie. Ratio commentatoris est ista: naturalis habet cognoscere naturam: igitur habet cognoscere omne illud propter quod agit natura: sed natura agit propter finem: igitur habet cognoscere finem: probatur bene: sicut se habet ars ad artificia: extra naturam ad naturalia: sed ars agit propter finem: igitur natura agit propter finem: et hoc est maximum fundamentum naturalis scientie quia remoto fine remouetur omnes alie cause: eo quod finis est causa causarum et precedit omnes alias causas: constat autem quod remoto priori remouentur omnia posteriora: essentialiter subordinata: remotis autem causis naturalibus nulla est scientia naturalis.

Sed dubitatur quia primum motor et primum ens

Tex.
co. 74.

Tex.
co. 72.

Philosophorum.

omnium sunt unum et idem numero secundum Aristotem in littera: et tamen philosophus considerat de primo motore: et non de primo ente omnium secundum quod huius metaphysicus autem considerat de primo ente omnium secundum quod huius: et non de primo motore secundum quod huius: ita stat quod forma et finis sunt unum numero: et tamen secundum quod huius sunt diuersarum scientiarum. ¶ Dicendum quod non propter istam rationem tamen dicitur philosophus considerare de fine: quia est unum cum forma: sed quia forma et finis sunt unum et idem secundum se: et sunt unus terminus generationis: propter quod sit generatio naturalis: ex quo enim naturalis considerat generationem naturalem: oportet quod consideret terminum istius generationis: quia tam forma quam finis est terminus generationis naturalis: ideo naturalis considerat tam finem quam formam: sed non est simile de primo motore: et primo ente omnium: quia primus motor secundum quod huius mouet et non primum ens secundum quod huius. Intellegendum quod forma terminat actionem intellectus: et secundum hoc dicitur quod quid est terminat etiam appetitum materie: et secundum hoc dicitur forma: finis autem terminat actionem intentionem agentis: in quantum terminat actionem agentis dicitur finis: in quantum autem terminat intentionem agentis dicitur cuius causa. Ex hijs potest talis ratio formari considerans materiam necessario habet considerare formam: quia forma necessitat materiam: et terminat appetitum illius: igitur per idem considerans agens necessario habet cognoscere finem: quia finis necessitat agens: et terminat intentionem agentis: ac etiam actionem ipsius: sed naturalis considerat agens: igitur considerat et cognoscit necessario finem. ¶ Et penitus. ¶ Secunda conclusio per quodlibet genus cause potest naturalis aliquid demonstrare: probatur: per causas precedentes motum potest naturalis effectum demonstrare. scilicet per efficiens: et per materiam: et per causas subsequentes motum potest naturalis effectum demonstrare. scilicet per formam: et per finem: igitur et per consequentia: et antecedens arguitur: et primo quo ad primam partem: nam causa precedens motum quedam inferunt effectum de necessitate: quedam autem ut frequenter: verbigratia in causis efficientibus ad solē esse in cancro sequitur de necessitate dies esse magnos: sed non de necessitate dies esse calidos: bene tamen ut frequenter. Similiter ad solem esse in capricorno sequitur de necessitate dies esse paruos: sed non sequitur de necessitate dies esse frigidos: sed bene ut frequenter. Etiam in causis materialibus aliquando sequitur effectus de necessitate: et aliquando ut frequenter: ut ad materiam esse compositam ex contrarijs sequitur necessario corruptio effectus: sed ad materiam esse dispositam ad aliquam formam non sequitur necessario generatio istius forme: sed bene ut frequenter. Ex causis ergo precedentibus motum inferentibus de necessitate effectus potest effectus demonstrari: sed non ex causis inferentibus tamen ut frequenter: unde dies esse magnos potest demonstrari per solem esse in cancro: sed non dies esse calidos: quia cum effectus iste posset impediri stare in demonstratione premissas esse veras: et conclusionem falsam: et quia demonstratio est syllogismus faciens scire per Aristotem primo posteriorum: ideo talis effectus sequens de necessitate potest sic syllogistice demonstrari: quandoque sol est in cancro dies sunt magni: sed de mense Junij sol est in cancro: ergo de mense Junij dies sunt magni. Sic omne habens materiam admixtam contrarijs corrumpitur: omne animal habet materiam admixtam contrarijs: igitur omne animal corrumpitur. Et sic. ¶ Et penitus ab ipso natura

li est reddendum propter quid secundum omne genus cause: ut quia ex hoc. scilicet causa necesse est esse effectum demonstratur per causam: hoc autem effectus est duplex: ex hoc. scilicet causa: aut simpliciter est id est de necessitate: aut sicut frequenter: et tunc non demonstratur effectus: et si de hoc debet fieri: videlicet quod demonstratur effectus per causas oportet quod illud fiat sicut ex propositionibus: ita quod syllogizet sequitur effectus per causas: sicut syllogizet conclusio ex suis premissis. ¶ Secunda pars antecedentis consideratur declaratur: videlicet quod per causas posteriores siue subsequentes motum que sunt forma et finis potest naturalis effectum demonstrare: nam per animam intellectui potest demonstrari homo: et per domum possunt demonstrari lapides et ligna: seu hijs proportionabilia: constat autem animam intellectui esse formam hominis: et domum esse finem lapidum et lignorum. Si enim anima intellectui est homo est: et si domus est ligna et lapides sunt: aut hijs proportionabilia: nec oportet ponere distinctionem priorum de causa inferre effectum de necessitate: et ut frequenter: quia generatur quilibet causa posterior infer effectum de necessitate ut liquet inductiue. Et sic. ¶ Et quoniam hoc erat quod quid erat esse. scilicet quoniam forma erat suus effectus erat: et quia dignius est sic esse secundum finem: ideo necesse est esse ea que sunt ad finem. Et addit philosophus quod ex fine non simpliciter est arguendum dignius: sed ad uniuscuiusque substantiam: natura. n. semper facit quod melius est non simpliciter: sed ut substantia et natura uniuscuiusque requirit: non. n. attribuit natura cuiuslibet rei perfectiones simpliciter meliores: quia non dat lapidi animam: nec asino intellectum: sed illis communicat perfectiones sibi debitas.

Notandum primo secundum commentatorem comento. 74. quod de generibus entium est quod ex agente sequitur actum necessario: et hoc est in rebus eternis: et quod ex agente sequitur actum in anima parte et hoc est in rebus generabilibus et corruptibilibus. ¶ Intendit commentator ista distinctionem quod duplicata sunt agentia. scilicet eterna et generabilia et corruptibilia: ex agente eterno necessario sequitur suus effectus: cum ad primum motum esse sequitur necessario primum motus esse: et ad celum circulariter moueri: sequitur necessario ignem in concavo lune moueri circulariter necessario: ex agente autem generabili et corruptibili sequitur effectus in anima parte: ut ex virtute generatiua platee existere in semine debite posito in terra sequitur frequenter generatio platee: sed non de necessitate: et ita dicat de alijs agentibus naturalibus huiusmodi aliquando esse: et aliquando non esse generantibus debite applicet passio: non tamen necessario agunt effectus suos: quod potest impediri: sed bene agunt illos in anima parte. ¶ Sed contra Aristotem. posteriorum. docet demonstrare non habere debites in membris superioribus per habere cornua et esse longe vite in volatilibus per carere colera: sed causa in demonstratione necessario infer effectum suum: ut habet hic in littera: et per posteriorum: igitur et. Respondetur quod habere cornua et carere colera non dicitur eam effectui: sed male modo per ostendit solū de agentibus generabilibus quod illa non inferat suos effectus de necessitate: materia autem in generabilibus et corruptibilibus aliquando infer suum effectum de necessitate: et aliquando ut frequenter: sed forma et finis semper et de necessitate inferunt suos effectus: quod sequitur motum: materia autem et efficiens preceunt motum ut est ostensum superius.

Secundo notandum secundum commentatorem comento. 75. quod si ista quod sequitur suas causas in anima parte cum fuerit posita esse sequitur necessario ut cause eorum sint. quoniam principia in eis sequitur vltima et non conuertitur: verbigratia quoniam si fuerit per necesse est et

Liber secundus.

sint propositiones: et non pueriunt. Istud commentum est difficile in se: quod ad solē esse in cancro vel in leone sequitur quod dies sint calidi: non quidem necessario: sed in maiori parte: tamen effectus non infert causam: quia non sequitur dies sunt calidi: ergo sol est in cancro vel in leone. Est etiam difficile in exemplo quia magis videtur contingere oppositum: nam si premissae sunt vere: conclusio est vera: et non e contra: et si sit locutio tantum de esse existens: et non de esse vero non apparet unde valeat ista consequentia: conclusio est igitur premissae sunt: et non e contra. ¶ Dicendum quod commentator loquitur de causis sine quibus non potest provenire talis effectus: unde bene sequitur olivae est igitur virtus productiva olivae est: quia licet virtus productiva olivae inferat effectum suum tantum in maiori parte: quia tamen non producit olivam nisi ista causa concurrat: ideo ab effectu ad istam causam est bonum argumentum: non autem sequitur dies sunt calidi: igitur sol est in cancro vel in leone: quia dies esse calidos est effectus potest provenire ab alia causa ista non concurrente. Exemplum etiam ad propositum accipiendo esse pro esse simpliciter et non esse vero: unde quia premissae precedunt conclusionem non sequitur premissae sunt: igitur conclusio est: bene autem sequitur conclusio est igitur premissae sunt: quia conclusio habet respectum actualem ad premissas sicut effectus ad causam: est enim conclusio aliquorum conclusio. scilicet premissarum quod dicuntur cause effectus conclusionis ratione medii: et cause materiales ratione extremitatum.

Tertio notandum secundum commentatorem eodem commento quod forma est in rebus naturalibus ut ens sit in dispositione nobiliori secundum quod est ens non nobilitas simpliciter: nobilitas enim in olivam esse non est nobilitas simpliciter: dixit hoc ut notificet quod forma non sequitur naturam materie necessario: ut opinati sunt antiqui naturalium: sed natura invenit eam propter hoc quod ens sit in sua natura nobilius. Nobilitas igitur rerum naturalium non habet attendi penes nobilitatem materię ut crediderunt antiqui: quia tunc animatus et inanimatus homo et equus essent eiusdem nobilitatis: cum omnium istorum materie sint eque nobiles: sed habet attendi penes nobilitatem forme quam natura invenit ut vivum ens possit esse nobilius altero. Si enim nulla esset forma substantialis nullum esset ens altero nobilius essentialiter: siue tota materia esset corpus in actu ut posuerunt antiqui: siue esset ens in pura potentia ut docuit Aristoteles. quoniam tunc omnia entia naturalia essent eiusdem rationis: et eiusdem speciei. Et cum dicitur naturam deesse formam propter nobilitatem rei: et ut res esset nobilior materia sua: illud non est intelligendum de nobilitate simpliciter: quia nobilitas olivae non est nobilitas simpliciter: sed secundum quid: cum hoc et equus: et multa alia animalia cognitiva quae non cognitiva sunt olivae nobiliora.

Quarto notandum secundum commentatorem eodem commento quod forma quae sequitur formam entis non est dicta nobilior ut forma mathematica: non enim dicimus quod linee exeuntes a centro circuli ad peripheriam sunt equales ut circulus sit nobilior: sed hoc contingit nature circuli: et ideo nobilior non invenitur in formis mathematicis: hoc enim. scilicet nobilitas non accidit formis nisi secundum quod sunt finis. Ista est differentia inter formas rerum naturalium et rerum mathematicarum: mixta enim et elementa sunt perfecta et nobilia per suas formas: et mixta sunt perfectiora elementis et animata inanimatis per formas suas: arguitur enim hominem esse perfectum: quia habet perfectam formam: et istum esse perfectiorē et nobiliozem equo: quia habet formam perfectiorē et nobiliozem: in mathematicis autem non habemus hunc modum loquendi: quia non dicimus circulum esse nobilem: quia habet nobilem formam. scilicet suam diffinitionem: quae dicitur forma circuli: ut esse figuram a cuius centro ad circumferentiam omnes linee ductae sunt equales: nec dicimus circulum esse nobiliozem triangulo: quod forma circuli est nobilior forma trianguli. quia diffinitio circuli est nobilior diffinitio trianguli: sed dicimus circulum esse nobilem: aut nobiliozem: quia ita contingit in natura circuli et in natura trianguli. Et licet circulus et quilibet alia figura sit nobilis secundum naturam suam tamen forma circuli et cuiuscunque alterius rei mathematicae: quae dicitur diffinitio: non habet rationem nobilitatis: quia nihil dicitur nobile nisi habeat rationem finis: huiusmodi autem diffinitiones non habent rationem finis: ideo non sunt nobiles: propterea magis prima non proprie dicitur nobilis: quia non habet rationem finis: deus autem est nobilissimus: quia maxime habet rationem finis: alia autem inter media dicitur magis minus nobilis in quantum habent minorem et maiorem rationem finis: et secundum hoc forme mathematicae diffinitibiles et non diffinitivae possunt dici nobiles secundum quod per artem vel per naturam possunt habere aliquam rationem finis. Ex predictis potest colligi secundum commentatorem quod penes aliud habet attendi perfectio rei: et penes aliud nobilitas illius: nam perfectio rei habet attendi penes constantiam a non gradu entis: nobilitas autem penes rationem finis: ideo si materia prima ac diffinitiones mathematicales non sunt proprie alicuius nobilitatis: sunt tamen proprie alicuius perfectionis: ex quo sunt entia determinati ordinis in latitudine rerum.

Dicendum qui Tex. co. 75.
igitur Istud est secundum capitulum huius tractatus in quo philosophus postquam probavit naturalem debere cognoscere omnia genera causarum reprehendit antiquos non considerantes de omnibus causis:

sed tantum de materia despicientes finem. Et dividitur in tres partes in quarum prima philosophus ponit intentionem suam recitans opinionem antiquorum. In secunda introducit motiva eorum quibus arguebant naturam agere propter materiam: et non propter finem ibi (Habet autem oppositionem) In tertia reprobat dictam opinionem ibi (sed impossibile est) Quantum ad primum Aristoteles narrans intentionem suam: et ordinem intentionis recitat opinionem antiquorum: dicens quod primum est dicere quomodo natura agit propter finem: et postea quomodo se habet in physicis: utrum operationes naturales magis proveniant ex necessitate materie: an ex necessitate finis contradicendo antiquis opinantibus quod omnes effectus naturales sunt ex necessitate materie et non ex necessitate finis: verbi gratia quod in plantis flores et folia sunt superius: et radices sunt inferius: hoc dixerunt provenire ex necessitate materie: et non propter aliquem finem. scilicet quia pars calida vel materia calida et levis nata est ascendere: et gravis descendere: ideo cum calidum et leve ascendit ad superiora plantarum fiunt folia et flores: et cum frigidum et grave descendit ad inferius fiunt radices: dicitur

Philicorum.

philosophus q̄ omnes antiqui reducunt effectus naturales in causam materialem: vt quoniam calidū & frigidum sunt nata misceri corporibus mixtis: & calidum est natum ascendere: & frigidum descendere: ideo vnusquisq̄ effectus naturalium est aptus natus fieri s̄m exigentiam calidi & frigidi: principaliter ergo tangebant causam naturalem: & si aliam tangebant sciebant eam gaudere non molestantes eam: sed tantum materiam sicut Empedocles qui preter naturam posuit causas efficientes. s. litem & concordia. Anaxa. autem dixit intellectum esse causam effectiua. l. e. li. (Dicendū quidem igitur primum quoniam natura earum que sunt propter hoc causarum. i. natura est de numero causarum que sunt propter finem: postea de necessario quomodo se habet in phisicis). i. in operationibus naturalibus: vtrum sit necessarium simpliciter vel ex suppositione: in hanc enim causam scilicet materialem antiqui inducunt omnes effectus naturales: qm̄ calidum huiusmodi aptū natum est ascendere & frigidū descendere: vnūquodq̄ igitur talium. s. effectū naturalium beca. i. talia naturalia ex necessitate sunt materię: & sunt & nata sunt fieri. Et nāq̄: & si aliam causam dicant quam tuncq̄ tangentes fuerint illam modū eam de illa facientes mentionem: h̄ quidem cōcordiā & discōrdiam. s. Empedo. dixit esse causas agentes: ille vero intellectum: videlicet Anaxa. dixit esse causam effectiua: & assignat cōmentatoz causam quare modi cū tetigerūt causam effectiua: q̄z tantū in creatione mū di tetigerūt eā: in alijs autē generatōib⁹ eā dimiserūt.

Notandum

fm̄ cōmentatoz cōmūto. 75. q̄ ista propositio. s. natura agit propter finem est maximū fundamētum in hac scientia & in scientia diuina: qm̄ si naturalis non concesserit eam negat principū finale: & per consequens negat materiā esse propter formam: ex quo sequitur ipsum negare agens: generas enim nō generat nisi propter aliquid: & similiter mouens mouet propter aliquid: & similiter si diuinus non concesserit eam non poterit probare q̄ deus habeat sollicitudinem: circa ea que sunt huiusmodi. ¶ Argumentum cōmentatoz est istud: natura non agit propter finem: ergo materia nō est propter formam: & consequēter agens nō transmutat materiā: quia agens nō transmutat materiam nisi ppter formam: aliter agēs agit a casu: aut frustra: & patet cōsequētia ex quo nō intendit finem. Item si natura non agit ppter finem: deus nullam haberet sollicitudinem de hīs inferioribus: q̄d est absurdum: patet cōsequētia: quia omnis sollicitudo est propter aliquem finem.

Dubitatur quia videtur q̄ antiqui nō omnia reducerent in materiam: quia reducebant in calidū & frigidum: cōstat autem q̄ calidum & frigidum dicūt formam: dicebāt etiāz aquā sursum duci: & ibi congelari: igitur reducebāt in causam effectiua. Respondetur q̄ sicut non ponebant finem: ita nō ponebant formam: videlicet substantialē: sed tantū materiā esse vnum ens actu: ideo natura nō agebat nisi propter materiam: & licet calidum & frigidum dicant formā: non tamē accipiebant illa vt habētia formam: sed tantū vt materiā: nos autem dicim⁹ q̄ licet includat formā adhuc est materia secūda: videlicet alterationis & cōmpositiōis: & cū dicebant aquā congelari superius: licet facerent implicite mentionem de agente: nō autem explicite: dico igitur omne fieri ex

necessitate materię q̄d propter finem sit: siue illud icludat formā: siue non includat: calidum igitur frigidū huiusmodum & accū: ac etiam graue: & etiam leue: ex quibus sit aliquid dicūt materia iuxta diffinitionē Aristoteli. i. hoc secūdo: dicēs q̄ materia est illud ex quo sit aliquid cū insit: cū materia alterationis tantū non dicatur ppter materiam: sed bene materia cōpositiōis: & ita dicebāt in artificialibus q̄ domus nō sit ex necessitate finis: s̄z materię: vnde ligna & lapides dicūtur materia dom⁹: & quia lapides sunt grauiorēs lignis: ideo ponuntur inferius & ligna superius (Habet autēz oppositiōe) Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus tangit tres ratiōes quib⁹ mouebātur antiqui pcedere q̄ natura nō agit propter finem: sed ppter materiam tantū: quarum prima est ista: pluuia nō est ppter finem: sed ppter materiā: igitur &c. patet cōsequētia: quia pluuia est operatio nature. s. celi aut Jouis: aut primi motoris: primā partē antecedētis sic suadebāt: si pluuia esset ppter finem: maxime videret q̄ esset ppter augmentū mellium: sed hoc non: quia non semp̄ prodest mellibus & frumētis: sed aliquando nocet: sicut igitur non pluit vt pereant melle: s̄z hoc accidit: ita nō pluit vt augeantur melle: sed q̄d augeatur illud est a casu.

¶ Scđam partem etiā suadebant. s. q̄ pluuia est propter necessitatē materię: qm̄ vapores subtilitati & leuitati per calidum mouētur sursum ad mediā regionē aeris: vbi per frigiditatē ingrossantur & cōdensantur vsquequo ex hīs sunt nubes: in quibus tanta frigiditas & grauitas generatur q̄ ex illis generatur pluuia que ratione sue grauitatis petit motū deorsum. l. e. li. (Habet autem oppositiōe opinio antiquoz: quid prohibeat naturam nō propter aliquid facere). s. propter finem: neq̄ q̄ melius est facere: sed sicut pluit Jupiter non vt frumentū augmentet: sed ex necessitate materię: sursum. n. ductam aquā congelari oportet: & congelatam deorsum venire: augeri autēz cum fiat pluuia accidit frumentū: similiter si pditū est frumētus in area id est in campis vel in acrio nō huius causa pluit vt perdat: sed hoc accidit. Sicut igitur pditio frumētū est a casu: ita & augmentatio eiusdem: igitur pluuia sicut nō est propter perditionē frumētū: ita nō propter augmētum: s̄z vtrūq̄ accidit ex necessitate materię.

Notandum

q̄ antiqui non percipiētes nisi corporalia attribuebant omnes actiones naturales corporalibus: aut q̄ materia seipsam mouebat ad formam: aut sicut mouebatur ab alio illud erat tantū corporale: ideo dicebāt q̄ Jupiter id est secundus planeta: aut orbis eius pluebat nō quidē propter finem: sed quia sic necesse erat eē ex frigiditate & grauitate inducta in aqua: sicut necesse erat aquam moueri sursum ex caliditate & leuitate in corporata: & ita licet ponerēt agens siue distinctū nō distinctū a mobili: ex quo illud nō agebat propter finem: omnis operatio illius erat ex necessitate materię.

Dubitatur

vtrum motus sursum aque sit naturalis: aut violentus: & videtur q̄ non naturalis: quia motus eius deorsum est naturalis: igitur non motus sursum: patet consequētia: quia cuiuslibet corpori simplici tantū inest vnus motus simplex per Aristoteli. primo celi: non etiam talis motus apparet violentus: quia nullum violentum perpetuum fm̄ philosophum in loco allegato: constat autem q̄ perpetuo mouentur vapores sursum. Respondetur q̄ motum esse naturalem

Tex.
co. 76.

Dubitatur quia videtur q^d dentes nō sunt partes animalium: q² partes sunt priores toto primo physico: dētes autem sunt posteriores. Respōdetur q^d partes in cōmuni sunt priores toto: & etiam partes essentielles sunt

propter toto: partium autem quantitatarum quedā
precedunt totū: & quedam nō. s. in animalibus que ge-
neratur vt ex superfluo alimēti & de capillis: vngues: & de
ter: quequidē partes viu post generationem totius
incipiunt esse: & hoc mouebatur antiqui dicere den-
tes anteriores aut posteriores nō esse propter finem. s.
propter diuidere & cōterere cibum: quia tūc animalia
semper habent dentes anteriores acutos & pos-
teriores obtusos qđ est falsum: quia aliquando habēt
anteriores sine posterioribus: & aliquādo postero-
res sine anterioribus: & aliquando nec anteriores nec
posteriores vtn principio vite & in morte prouēni-
te ex senio (Vbiq̃ enim) Tertia ratio antiquorum
erat ista: animalia sunt facta ex necessitate materie & nō
propter finem: igitur natura non agit propter finem: s.
tantū propter materiā: antecede s. sic arguebat: omnia
genita a casu sunt facta ex necessitate materie: & nō pro-
pter finem: sed omnia animalia sunt genita a casu: igitur
et patet p̃ntia cum maiorū inductive cum omne qđ
est a casu sit p̃ter intentionem: & tantū ex necessitate
materie: vt patet de manu nata cū sex digitis: aut de ho-
mine cum duobus capitibus: minoꝝ autem sic oecle-
rabant: oi. in creatione mundi diuersa animalia consti-
tuta fuisse quedam inordinata que erant partim ho-
mo: & partim bos: aut partim vipera: habēta partes
inordinatas indispōsitas: & huiusmodi animalia pe-
rierunt: alia vero fuerunt ordinata & bene composi-
ta ṽtista que videmus: & talia saluata sunt: tunc argue-
bant sic: animalia inordinata facta sunt a casu: igitur
per idē & animalia ordinata: patet cōsequētia: quia
sicut casualiter partes diuersarum animalium cōue-
runt in vnu: ita casualiter partes eiusdē animalis eue-
runt vnum. I. e. li. (Vbiq̃ enim accidit omnia) & or-
dinata animalibus (sicut fi. ppter hoc) sicut. i. ac si fie-
rent propter finem non tantū facta sunt propter finem
sed propter materiam: nā hec quidem. s. ordinata sal-
uata sunt quod propter se vanum. i. a casu: & constan-
tia idest composita a parte ex suis partibus: quēq̃q̃
vero nō sic ordinata fuerūt perditā sunt: & perduntur
quotidie (quemadmodum Empedo. dixit boues
nas) idest animalia composita ex homine & boue (&
vipera) idest animalia composita ex vipera & homi-
ne: aut alio animali: & subdit phylosophus quasi ep̃i
logando: ol. (ratio qđē igitur que vtiq̃ deficiat). i. ou-
bitabit aliquis: vtrū natura agat ppter finem hoc est
felicit vna istarum trium: & si aliqua alia ratio est illa
(huiusmodi est). i. similis vni istarum triū rationum.
Sed occurrit dubium: si esset vnu animal sic compo-
situm ex homine & boue vtopinabatur Emped. vtrū
tale animal esset homo: aut bos: aut simul homo &
bos. ¶ Dicendū qđ si pars anterior esset figure huma-
ne habes p̃prietates & operationes similes operatio-
nibus hominū: videlicet ridere & ratio cinari & huiusmo-
di: tūc esset homo: si autem nō haberet huiusmodi ope-
rationes esset brutum: nō tamen bos: sed vnum aliud
innominatū. Accidentia enim magnaz partem confe-
runt ad cognoscendū qđ quid est fm phylosophum in
phēnio de anima: & operatio dñi cognoscere formaz
fm eundem. s. metha. Et si queritur de duobus quo-
rum quodlibet haberet partem anteriorem figure hu-
manę: & partes posteriores diuersarū figurarū. s. bo-
uis & vipere: vtrum essent eiusdē speciei: aut diuersa
rum: dico qđ essent eiusdē speciei sicut iam dicemus
duos homines esse eiusdē speciei: quorum vnus

Tex.
co. 77.

esse ordinatus in omnibus suis membris et alius aliqua constellatione necessitatis haberet pedem equi: aut caudam alicuius animalis (Sed impossibile est) opinionem antiquorum arguit philosophus multipliciter. Primo sic omnia que sunt a natura sunt a casu: vel propter finem: sed illa que sunt a natura non sunt a casu: igitur illa que sunt a natura sunt propter finem: et prima cum maiori ex opinione antiquorum: et minor declaratur sic: quicquid sunt semper vel frequenter non sunt a casu: sed illa que sunt a natura sunt semper vel frequenter: igitur illa que sunt a natura non sunt a casu: tenet prima cum minori per experientiam: et per eos: et a^o exemplariter declaratur: nam pluvia multoties in hyeme non est a casu: quia hoc contingit frequenter. Similiter quod excelsus calor sit sub Leone non est a casu: quia hoc accidit semper vel frequenter. Sed quod pluat multoties sub Leone vel quod sit calor excelsus in hyeme hoc est forte a casu: quod accidit in b^o parte. I. e. li. (Sed impossibile est ista hunc habere modum: hec quidem. n. et quicquid sunt a natura: aut semper sic sunt: aut sicut frequenter: sed eorum que sunt a fortuna et per se vano). I. a casu nihil sit semper aut frequenter: nec. n. a fortuna: neque a casu videtur pluvie multoties hyeme: sed forte sub cane: nec causa. I. magnus calor sit a casu sub cane: sed si hyeme fieret forte diceretur fieri a casu (Sic igitur videretur casu fieri naturalia: aut per se esse. s. propter finem: sed impossibile est hoc: nec a casu: nec per se vano. propter aliquid). I. propter finem: utique erit quod sit a natura.

Notandum pro finem commutatorum commutatorum. 77. quod impossibile est ut per generationem illam utilitatem in omnibus membris individui generati sit casus: membris. n. et omnia que generantur a natura generantur in aliquid disponente: aut semper: aut in a^o parte: modo struosa. n. accidit raro. Syllogismus. n. sic componitur: quoniam natura que est inter membris est casus: igitur convenientia illa non est casus. In edictis commutatorum quod per istam rationem Aristoteles solute sunt due ultime rationes antiquorum: ita quod si a natura monstruosa: seu partes monstruose a natura sunt a casu: non tamen a natura ordinata: nec partes illorum. Primum sic arguitur: omnia que eveniunt raro propter intentionem agentis sunt a casu: monstruosa eveniunt raro propter intentionem agentis: igitur monstruosa sunt a casu. Secundo sic declaratur: omnia que eveniunt semper vel frequenter non sunt a casu: a natura ordinata: et partes illorum eveniunt semper vel frequenter: igitur a natura ordinata: et partes illorum non sunt a casu: ideo partes non sunt a casu: quod semper vel frequenter dentes anteriores sunt acuti: et maxillares obtusi.

Secundo notandum finem commutatorum. eodem modo quod Aristoteles tacuit solutionem questionis dicte de pluvia: quia iam notificavit quod defensus pluvie in hyeme est in a^o parte: et apud ascensum canis est in b^o parte: et calor et converso: ex quo sequitur necessario ut pluvia sit propter aliquid: et etiam apparet ex hoc sermone quod messes non crescunt a pluvia casu: cum sit in a^o parte: corruptio autem tritici in acervo est in b^o parte: et hoc quod pluvia est de necessitate materie non facit ut non sit propter aliquid: et sic concesserimus quod non est propter messes declarabit. n. quod pluvia est propter aliquid: et est equalitas generatiois in elementis: et si non corrumpitur mundus: non fuit ergo necessarium quod Aristoteles responderet ad primam rationem antiquorum: quod ex ratione iam scilicet contra illos apparet solutio illi: pluvia. n. aut est in maiori parte. s. tpe hyemali: aut in b^o parte: ut tpe aestivo: aut equaliter ut puta aliquis tempore: si in maiori parte probatur vel equaliter illa non est a casu ex diffinitione casus: si autem in b^o parte ut sole existere in cane: tunc est a casu. Et si

arguitur sic: pluvia semper fit ex necessitate materie: igitur semper fit a casu: vel non propter finem: negatur: et conceditur quod sit propter messes: et quia augmentum messium est frequenter: perditio autem in acervo est raro: ideo augmentum non est a casu: bene autem perditio in acervo sit a casu. Et concessio quod pluvia non sit propter augmentum messium: non sequitur quin sit propter finem: quia adhuc habet alium finem: ut equalitatem elemento: si. n. nunquam pluit corrumpitur mundus: et ratio est ista: quia cum semper eleventur vapores ab aqua tandem elementum aque deficeret cum sit finitum: et consequenter deficerent omnia mixta: quoniam mixta sunt ex omnibus elementis: deficientibus autem mixtis deficerent omnia elementa: quia elementa sunt finaliter propter mixta: constat autem quod frustra ponitur ea que sunt ad finem: si non potest esse finis: et ita deficeret totus iste mundus inferior: si non plueret. Et quod etiam corrumpatur mundus superior: arguitur quoniam motus celi est propter generationem et corruptionem istorum inferiorum: igitur deficiente mundo inferiori deficeret motus celi: sed deficiente motu celi deficeret celum: quia frustra quiesceret celi per tempus imaginabile infinitum: corrupto autem celo deficerent intelligentie: quia non haberent locum manendi: igitur a primo ad ultimum si non pluit corrumpitur mundus: est ergo pluvia propter equalitatem elemento: ut elementa semper sint equalia in potentia: et nulli eorum deficiat.

Contra predicta arguitur: et primo quod pluvia sub cane non sit a casu: quia ea que sunt a causa determinata non sunt a casu ut patuit: sed pluvia sit a causa determinata: aliter astronomi non possent iudicare de tali pluvia futura: igitur et. Secundo arguitur quod deficiente pluvia non propter hoc deficeret elementum aque: quia sicut semper eleventur vapores ab aqua: ita semper eleventur exhalationes a terra: sed exhalationes non regrediuntur ad terram: neque ex hoc corrumpitur elementum terre: igitur per idem stare quod vapores nunquam resolvuntur in aqua: nec propter hoc deficeret elementum aque. Ad primum dicitur quod ratio conclusiva de effectu hic existentium non solum causa est sol: sed et alij planete: ideo si sol in hyeme non generat excessum calorem: non propter hoc in hyeme ille erit casualis: poterit enim habere per se causas et determinatas: ut martem vel alium planetam in signis calidis: et sicut tempus hyemale non est aptum natum ad generationem excessus sui caloris: ita tempus quo sol est in cane non est aptum ad generationem pluvie: est enim canis quedam stella in ore Leonis sub qua sol existens tunc estum generat ut vapores per ipsum resoluti non possint esse materia pluvie. Si igitur tali tempore erit pluvia hoc continetur ex aliqua constellatione alterius planete in signis humidis. Sicut igitur cauma tempore hyemali non est a casu: ita nec pluvia tempore quo sol est in cane: neque illud exprimit Aristoteles sumptum in littera: sed dicitur forte per modum dubitationis: verumtamen quod commentator dicit quod libet illorum esse a casu non respondendo dubie: ideo dicitur quod aliquid esse a casu contingit dupliciter: videlicet stricte et large. Illud dicitur esse a casu stricte quod est raro: et propter intentionem agentis: et sic nullum illorum est a casu: large vero illud dicitur esse a casu: quod est raro: aut propter intentionem agentis: et sic inuentio debitoris dicitur esse a casu: dato quod fiat omni die semper: aut frequenter omnimodo propter intentionem agentis: cauma vero tempore hyemali: et pluvia sole existente in cane dicitur fieri a casu ex quo illa sunt raro quantumcumque sunt a causa per se determinata. Ad secundum dicitur quod sicut co-

Tex.
co. 78.

Liber secundus.

tinuat elementū aque per resolutionē vaporū in plu-
uias: ita cōtinuat elementū terre per resolutionē exa-
tionū in ventos: licet nō ita sensibiliter: quāvis q̄. n. ter-
ra generet ex aqua: et aqua ex terra et hoc nō possent
illa perpetuari: sed necessario deficiēt: ex quo sunt cor-
pora finita: si cōtinue ex illis sicut vapores et exa-
lationes ascendētes sursum absq̄ reuersiōe: dicit. n. p̄b̄s
primo huius q̄d omne corpus finitū cōsumitur per re-
secationē partū finitarū finicēs sumptarū: (Et vero)
arguit p̄b̄s ad idē sic: et cōfirmatio p̄cedētis ra-
tionis: omnia q̄ sunt semp vel frequēter sunt a natura:
nē: sed omnia q̄ sunt semp vel frequēter sunt a natura:
ergo aliqua q̄ sunt a natura sunt p̄pter finē: autē est p̄ba-
ta inductiue: q̄m pluuia tēpore hyemali est p̄pter au-
gmentū mellis: calor autē tempore estiuo est p̄pter ma-
turationē fructū et defecationē frumento p̄. l. e. li. (Et
vero natura sunt hmoi omnia) que sūt semp aut fre-
quēter quēdamoduz: ipsi antiqui firmabāt hoc dicē-
tes (Est itaq̄ p̄ aliqd) i. p̄ finē (i. hys q̄ nāt et sūt)

Notandum p̄ finē cōmentato: e. p̄. 77.
q̄ cū p̄iunctū fuerit huic p̄-
positioni quā concedit. l. q̄ res existentes sunt a na-
tura hoc. l. q̄ res existentes sunt p̄pter aliquid cōclude-
tur in tertia figura q̄ quedā eoz que sunt a nā sunt p̄-
pter aliquid et est vez: nō. n. omne q̄d est natura ē p̄-
pter aliquid. Ex quo tūa figura non concludit ex premis-
sis datis aliter tū sequit̄ q̄ aliqua q̄ sunt natura sunt
p̄pter finē: et h est vez: nō. n. oia q̄ sunt a natura sunt
p̄pter finē: mo: n. n. et monstra sunt a natura et nō sunt
p̄pter finē: vltimus etiā finis est a natura: et nō est p̄-
pter finē: aliter nō esset vltimus: imo eēt p̄cedere in infi-
nitū in finibus p̄tra determinationē p̄b̄i. et metha.

Secundo notandū fm cōmentato: e. eo/
dem p̄. q̄ Anax. dixit q̄ plu-
uia nō est p̄pter melle: q̄m melle sunt ab arte non a
natura cui respōdet cōmetato: dices q̄ natura cōplet
multa q̄ sunt p̄ arte: et ars multa q̄ sunt per naturā. In-
tendū cōmetato: q̄ rez naturalis vel artificialis que-
dam sunt a natura inchoatiue et completiue ab arte vt
domus cultellus et statua: ligna. n. et lapides: et ferruz:
et es ex quib⁹ fit domus cultellus et statua sunt a natu-
ra: forma autē domus cultelli aut statue est ab arte: et
quia vnūquodq̄ denotatur a forma sua: ideo hec oia
sunt dicenda artificialia et nō naturalia: quedā autem
sunt inchoatiue ab arte et terminatiue ac p̄pletiue a nā si-
cut sanitas et melle: ars enim se nō habet ad ista nisi
tanq̄ applicas actiū passiuo: et cōsequēter sicut causa
per accidēs: natura autē est que inducit formā tanquā
causam per se: sed q̄ vnūquodq̄ magis denotat a su-
ne quā a p̄cipio: et a causa p̄ se quā a causa p̄ accēs:
ideo sanitas et melle debēt dici sumpt̄ naturalia: ideo
male dixit Anax. q̄ melle sunt ab arte nō a natura:
cū melle nō sunt ab arte nisi inchoatiue: completiue
autē sunt a natura: postquā. n. per artē granū frumē-
ti posuū est in terra ac dimissus nature sue per agēs na-
turale cōtinue alterat vsquequo inducit formā mellis
(Amplius in q̄bulcūq̄) Tertio arguit philosophus
ad idē sic: in q̄bulcūq̄ est aliq̄ finis illud q̄d agitur
fit p̄pter finem: sed in natura est aliquis finis: igitur in
natura illud q̄d agitur fit p̄pter finem: et p̄ntia cum b⁹:
quia in natura quelibet mutatio h̄terminū et finem: et
a⁹ sic p̄batur: omne q̄d agitur fm q̄ aptū naturā ē agi
ad cōsecutionē finis fit p̄pter finē: sed in quibuscūq̄

illud q̄d operat̄ agit fm q̄d est aptū naturā agi ad p̄-
secutionē finis: igitur in quibuscūq̄ est aliquis finis: illud q̄d
agit fit p̄pter finem: et p̄ntia cum a⁹ et b⁹ declaratur:
nō solum define primo: sed etiā de quolibet sequente
q̄d indubie agens attingit: si nō p̄hibeat impedimen-
tū: vapor enim mouet sursum nō tū ad cōsecutionē hu-
ius finis qui est esse in media regione aeris: sed etiā ad
cōsecutionē finis sequentiū qui sunt in frigidari graue
fieri deorsum moueri et melle augeri: aut e⁹ emēta ade
quari: calor etiā fit in acre non solum ad cōsecutionem
huius finis qui est terrā calefieri: sed etiā ad cōsecutio-
nem finis sequentiū. s. alimētū resolui: plātas genera-
ri: fructus augeri et maturari: nec nō animalia nutriti: b̄
tamē b⁹ exemplariter sic declarat. Si natura faceret
domū: ipsa eam ageret eo modo quo ars et econtra: si
ars faceret naturalia ea cōsimiliter p̄duceret sicut natu-
ra: et ars faceret domū fm q̄ apta nata est agi ad cōsecu-
tionē finis: igitur similiter ageret natura si faceret domū
sed iam agit naturalia eo modo quo tūc ageret arti-
ficialia: igitur ita agit naturalia fm q̄ apta nata sunt agi
ad cōsecutionem finis. l. e. li. (Amplius in quibuscūq̄
finis aliquis est hmoi causa agit q̄ prius et q̄ cōsequē-
ter: ergo sicut agit aliquid naturaliter sic aptū natum
est agi: et sicut aptū natum est agi si nō vtiq̄ aliqd im-
pediat sic agit vnūquodq̄: agit autē p̄pter hoc. l. p̄-
pter finē: et aptū natum est hmoi causa agi. l. p̄pter finē
vt si esset domus de numero eoz que natura sunt sic
vitiq̄ facta esset sicut nūc ab arte est facta) Si autē ea q̄
natura sunt: non solum nā essent: sed ex arte fierēt simi-
liter vitiq̄ fierent fm q̄ apta nata sunt fieri: p̄pter h̄ q̄ al-
teruz est alterū. i. altera operatio est p̄pter alterū esse
cū itaq̄ p̄pter finē (Oio autē ars) Quarto arguit p̄b̄s
ad idē sic: ars uiuat nām et imitat̄ eā: et ars agit p̄pter
finē: igitur et nā agit p̄pter finē: p̄. 77. cū b⁹ ad exp̄ientia:
et illa etiā p̄cesserūt antiq̄: et a⁹ declarat quo ad primā
p̄te: q̄ aliqua sanitas nō posset nā ex se inducere quā
tū inducit iuuamēto medicine. Et quo ad secundam si-
militer: q̄ sicut sunt in nā aliq̄ p̄ioza: et aliq̄ postioza:
ita in arte: et sicut in arte p̄ioza sunt p̄pter postioza:
ita videt in nā. l. e. li. (Oio autē res alia q̄d p̄ficiat q̄ nā
nō pōt opari alia vero imitat̄. Si. n. q̄ sunt fm artem
p̄pter hoc sunt) i. p̄pter finē et mani⁹ et q̄ sunt fm natu-
ra: etiam sunt p̄pter finē. Similiter. n. se h̄nt in hys ad
inuicē q̄ sunt fm artem: et in hys que sunt fm naturā
postioza ad p̄ioza.

Notandum f. 76. c. 79. q̄ si nā
ageret aliqd p̄pter aliqd
casu: tūc ars nō p̄ficet diminutionē nature: neq̄ ars
assimilaret in plurib⁹ finis actionib⁹ nature: q̄. n. ina-
tū ē existē casu nō est inatū existē p̄ intentionē: vbiq̄ q̄m
si sanitas pueniret a nā casu: tūc ars nō cōplet diminū-
tionē nature in h̄ita q̄ sanitates fierēt in a⁹ p̄te ab ea
et sicut si sanitas pueniret ab extū sanguinis a naribus
i creticis eēt p̄ accēs: et sanitas pueniret a flobotomia
quā p̄cipit ars medicine: q̄ vult se assimilari nature: pue-
niret p̄ accēs: q̄ igitur ars q̄nq̄ ē loco nature et ars agit
p̄pter aliqd: necesse ē vt nā agat p̄pter aliqd. ¶ Ar-
guit cōmetato: sic: si quelz opatio nature est a casu: et
go ars nō pōt iuuare nām: p̄bat p̄. q̄ ex opposito
sequit̄ oppo: sequit̄. n. ars pōt iuuare nām: pono igitur
q̄ vna sanitas p̄oueniat a nā et ab arte: arguit sic: ista
sanitas nō ē a casu: et ista sanitas ē operatio nature: et
go aliqua operatio nature nō est a casu: q̄d est p̄posi-
tum antio: p̄p̄sequētia cum minoz ex p̄supposito

Ter.
co. 78.

Philosophorum.

et a² sic arguitur: si ista sanitas est a casu: igitur est propter intentionem agentis: sed ista sanitas est ab arte: igitur est propter intentionem agentis: quod est contra illos. Sic accipiat due sanitates quarum una sit ab exitu sanguinis de naribus in die critica. scilicet quoniam natura iunat morbum: et alia sit ex fibotomia ordinata per medicum: et arguitur sic: quoniam ista sanitas sit ex remotioe phibete et in a² parte: sed sanitas pueniens ex fibotomia non est a casu cum sit ab arte: igitur per idem sanitas pueniens ab exitu sanguinis de naribus non est a casu: sed illa est tamen a natura: aliqua operatio pueniens tamen a natura non est a casu. Et conclusio dicitur: quod si ars agit propter finem: necesse est quod etiam natura propter finem. (Maxie autem) Quinto arguitur: plus ad idem sic inductive et exemplariter: aranea facit telas propter finem ut capiat muscas: et formica colligit grana propter finem scilicet propter nutritionem tpe hyemali: et vrundo edificat nidum propter finem: et propter generationem filiorum: et folia sunt propter finem ut coopiant fructus: et radices gerant deorsum propter finem scilicet recipiendi nutrimentum: et quodlibet istorum agit a natura: igitur non agit propter finem: per 3° cum a² b² est evidens: quoniam talia a natura: nec arte: neque quod situra: nec deliberatione faciunt illa: et apparet quod deliberatione ita agunt: propter quod cum multi dubitent vtrum intellectu vel alia virtute habent talia et taliter operentur: plante autem quod agant a natura: cum non agant per cognitionem. Le. li. (Maxie autem) mani^m est in animalibus quod sunt de numero aliorum ab homine quod agant propter finem: nec arte: nec quod situra. et discursu: neque deliberatione faciunt vtrum dubitent quidam vtrum intellectu: aut quod alio habitu naturali operentur aranea nec et formica et huiusmodi: paulatim autem sic procedunt: et in plantis appareret expedientia quedam facta propter finem ut folia gra fructuum: et radices non sursum: sed deorsum: gratia vegetandi: mani^m quod huiusmodi est in hiis quod non sunt et sunt.

Notandum 1° secundum 2° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100° 101° 102° 103° 104° 105° 106° 107° 108° 109° 110° 111° 112° 113° 114° 115° 116° 117° 118° 119° 120° 121° 122° 123° 124° 125° 126° 127° 128° 129° 130° 131° 132° 133° 134° 135° 136° 137° 138° 139° 140° 141° 142° 143° 144° 145° 146° 147° 148° 149° 150° 151° 152° 153° 154° 155° 156° 157° 158° 159° 160° 161° 162° 163° 164° 165° 166° 167° 168° 169° 170° 171° 172° 173° 174° 175° 176° 177° 178° 179° 180° 181° 182° 183° 184° 185° 186° 187° 188° 189° 190° 191° 192° 193° 194° 195° 196° 197° 198° 199° 200° 201° 202° 203° 204° 205° 206° 207° 208° 209° 210° 211° 212° 213° 214° 215° 216° 217° 218° 219° 220° 221° 222° 223° 224° 225° 226° 227° 228° 229° 230° 231° 232° 233° 234° 235° 236° 237° 238° 239° 240° 241° 242° 243° 244° 245° 246° 247° 248° 249° 250° 251° 252° 253° 254° 255° 256° 257° 258° 259° 260° 261° 262° 263° 264° 265° 266° 267° 268° 269° 270° 271° 272° 273° 274° 275° 276° 277° 278° 279° 280° 281° 282° 283° 284° 285° 286° 287° 288° 289° 290° 291° 292° 293° 294° 295° 296° 297° 298° 299° 300° 301° 302° 303° 304° 305° 306° 307° 308° 309° 310° 311° 312° 313° 314° 315° 316° 317° 318° 319° 320° 321° 322° 323° 324° 325° 326° 327° 328° 329° 330° 331° 332° 333° 334° 335° 336° 337° 338° 339° 340° 341° 342° 343° 344° 345° 346° 347° 348° 349° 350° 351° 352° 353° 354° 355° 356° 357° 358° 359° 360° 361° 362° 363° 364° 365° 366° 367° 368° 369° 370° 371° 372° 373° 374° 375° 376° 377° 378° 379° 380° 381° 382° 383° 384° 385° 386° 387° 388° 389° 390° 391° 392° 393° 394° 395° 396° 397° 398° 399° 400° 401° 402° 403° 404° 405° 406° 407° 408° 409° 410° 411° 412° 413° 414° 415° 416° 417° 418° 419° 420° 421° 422° 423° 424° 425° 426° 427° 428° 429° 430° 431° 432° 433° 434° 435° 436° 437° 438° 439° 440° 441° 442° 443° 444° 445° 446° 447° 448° 449° 450° 451° 452° 453° 454° 455° 456° 457° 458° 459° 460° 461° 462° 463° 464° 465° 466° 467° 468° 469° 470° 471° 472° 473° 474° 475° 476° 477° 478° 479° 480° 481° 482° 483° 484° 485° 486° 487° 488° 489° 490° 491° 492° 493° 494° 495° 496° 497° 498° 499° 500° 501° 502° 503° 504° 505° 506° 507° 508° 509° 510° 511° 512° 513° 514° 515° 516° 517° 518° 519° 520° 521° 522° 523° 524° 525° 526° 527° 528° 529° 530° 531° 532° 533° 534° 535° 536° 537° 538° 539° 540° 541° 542° 543° 544° 545° 546° 547° 548° 549° 550° 551° 552° 553° 554° 555° 556° 557° 558° 559° 560° 561° 562° 563° 564° 565° 566° 567° 568° 569° 570° 571° 572° 573° 574° 575° 576° 577° 578° 579° 580° 581° 582° 583° 584° 585° 586° 587° 588° 589° 590° 591° 592° 593° 594° 595° 596° 597° 598° 599° 600° 601° 602° 603° 604° 605° 606° 607° 608° 609° 610° 611° 612° 613° 614° 615° 616° 617° 618° 619° 620° 621° 622° 623° 624° 625° 626° 627° 628° 629° 630° 631° 632° 633° 634° 635° 636° 637° 638° 639° 640° 641° 642° 643° 644° 645° 646° 647° 648° 649° 650° 651° 652° 653° 654° 655° 656° 657° 658° 659° 660° 661° 662° 663° 664° 665° 666° 667° 668° 669° 670° 671° 672° 673° 674° 675° 676° 677° 678° 679° 680° 681° 682° 683° 684° 685° 686° 687° 688° 689° 690° 691° 692° 693° 694° 695° 696° 697° 698° 699° 700° 701° 702° 703° 704° 705° 706° 707° 708° 709° 710° 711° 712° 713° 714° 715° 716° 717° 718° 719° 720° 721° 722° 723° 724° 725° 726° 727° 728° 729° 730° 731° 732° 733° 734° 735° 736° 737° 738° 739° 740° 741° 742° 743° 744° 745° 746° 747° 748° 749° 750° 751° 752° 753° 754° 755° 756° 757° 758° 759° 760° 761° 762° 763° 764° 765° 766° 767° 768° 769° 770° 771° 772° 773° 774° 775° 776° 777° 778° 779° 780° 781° 782° 783° 784° 785° 786° 787° 788° 789° 790° 791° 792° 793° 794° 795° 796° 797° 798° 799° 800° 801° 802° 803° 804° 805° 806° 807° 808° 809° 810° 811° 812° 813° 814° 815° 816° 817° 818° 819° 820° 821° 822° 823° 824° 825° 826° 827° 828° 829° 830° 831° 832° 833° 834° 835° 836° 837° 838° 839° 840° 841° 842° 843° 844° 845° 846° 847° 848° 849° 850° 851° 852° 853° 854° 855° 856° 857° 858° 859° 860° 861° 862° 863° 864° 865° 866° 867° 868° 869° 870° 871° 872° 873° 874° 875° 876° 877° 878° 879° 880° 881° 882° 883° 884° 885° 886° 887° 888° 889° 890° 891° 892° 893° 894° 895° 896° 897° 898° 899° 900° 901° 902° 903° 904° 905° 906° 907° 908° 909° 910° 911° 912° 913° 914° 915° 916° 917° 918° 919° 920° 921° 922° 923° 924° 925° 926° 927° 928° 929° 930° 931° 932° 933° 934° 935° 936° 937° 938° 939° 940° 941° 942° 943° 944° 945° 946° 947° 948° 949° 950° 951° 952° 953° 954° 955° 956° 957° 958° 959° 960° 961° 962° 963° 964° 965° 966° 967° 968° 969° 970° 971° 972° 973° 974° 975° 976° 977° 978° 979° 980° 981° 982° 983° 984° 985° 986° 987° 988° 989° 990° 991° 992° 993° 994° 995° 996° 997° 998° 999° 1000°

Secundo notandum 1° secundum 2° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66

Liber secundus.

Quarto notandum f3 cōmōdē p^o. q^o Arist. addit in ante: si iste actiōes sint a nā referuādo se ne aliqds estimer q^o iste actiōes sint p^o tellectu: qui n. ponit q^o iste actiōes sunt p^o intellectu nō sequit apud ipsuz illud p^os. **Arg^m** sunt istud h aia/ lia agūt p^o finē. s. yruōdo: aranea: 7 formica: 7 h agūt a nā: igit oia q^o agūt a nā agūt p^o finē: ista p^o nō valēt ni p^oponetur illa b^o: q^o2 posset aliqds dicē illa aialia agē illas opatiōes p^o intellectu 7 nō p^o nām quo posito nō sequerēt q^o oia q^o agūt a nā agūt. p^opter finē: s. bene q^o omnia q^o agūt p^o intellectu agūt p^opter finē.

Contra predicta arguit q^o aialia nō agunt p^o natura: q^o2 nō p^o nām q^o est m^o: vt notū est: nec p^o natura que ē forma: q^o2 cū forma illozū sit sensitiua seq^o q^o agūt illa p^o aliq^o sensuz q^o ē falluz: nō. n. p^o sensuz exteriorē: qm aranea facit telā quā nūq^o vidit: 7 fozmica colligit grana p^ora tēpus hyemale: q^o2 nūq^o sentit: nō etiā p^o sensuz interiorē: q^o2 sensuz interior nō op^orat nisi p^ocefferit motio 7 cognitio sensus exterioris p^o Arist. 2°. de aia. 3°. itē ea q^o sunt a nā nō fiunt magis vno tpe q^o alio: graua. n. non magis vno tpe q^o alio mouentur deozū: nec leuia sursum: s. fozmica colligit grana semp tpe estiuo: 7 nūq^o hyemali: 7 yruōdo determinato tpe facit nidū: igit talia opera nō agūt a natura. **¶** Ductum opiniois in hac m^o. Prima est Egidij dicēis q^o ista aialia agūt noiata opa tū ex instinctu nature: ita q^o nō p^o cognitionē pcedentē: ex quo enim quelz aranea facit telā vt capiat muscā: 7 quelibz fozmica colligit grana p^ora tēpus hyemale: 7 nūq^o istorū aializ aliq^o d^o dissimiliter agūt: s. semp eodē mō: vide tur has opatiōes nō posse puenire ab arte vel a deliberatione: 7 p^oter nō ex aliqua cognitione: sed tū ex instinctu nature. Ista posito est satis rationabilis: q^o2 nō apparet p^o quā cognitionē possint talia fieri: cū non p^o cognitionē sensus interioris: neq^o exterioris: tū eis p^opariat cōmētator cōmētō. 80. di. q^o actio isto: puenit ab imaginatione 7 cōprehensione eius q^o agūt: ex quo. n. talia agūt p^o natura 7 est aia sensitiua: oportet q^o p^o cognitionē illa fiat: cū op^oratio aie sensitiue nō sit nisi cognitio sensitiua interior vel exterior: aut p^ouenit ex tali cognitione vt colligit a p^obo. 2°. 7. 3°. de aia. **¶** Scda opinio est Bur. di. q^o aranea: fozmica 7 yruōdo: 7 huiusmodi agūt p^o cognitionē 7 imaginationem nō tamē cognoscūt finē. p^opter quē agunt: ista cognitio potest vocari natura: q^o statim a p^ocepto inest 7 nō p^o acquisitionē alicui^o sensus interioris: vel exterioris: nō est ergo talis cognitio acquisita sed innata: nō op^oratio voluntatis 7 intellectus: sed sensus: 7 dicē prudētia naturalis. s. cognitio futuro: ex instinctu nature. Ista opinio ē dubia. p^opter duo. Primo q^o si aranea ante q^o faciat telā cognoscit illaz p^o istā cognitionē innatam p^o idē faciēdo telā debet cognoscere muscā. p^opter quā agūt: ita videt quodāmodo implicatio q^o talis cognitio innata sit cognitio futuro: 7 nō cognoscāt finem p^opter quē agunt. Secūdo quia talis cognitio nullo modo videt dicēda prudētia: q^o2 vt habet in p^obe. methaphisice aialia habētia memoriā sunt prudētia: ita q^o prudētia est cognitio futuro: p^o memoriā: s. yruōdo nō facit nidum: neq^o aranea telā: neq^o fozmica colligit grana per memoriā: sed tū ex instinctu nāli: igit talis cognitio nō est prudētia. Itē prudētia vt colligit a phylosopho. 6°. ethico: nō est circa necessaria: s. circa possibilis aliter se habere: igit prudētia brutoz est tantū circa ea que possunt sic 7 aliter agere: s. ea que ha

bēt naturali instinctu: seu p^o cognitionē innatā non sunt cōtingentia hoc modo: q^o2 p^osequitur totam spēm: 7 ad illa que p^osecuntur necessitantur 7 magis aguntur q^o agant: igit respectu taliz nō est prudētia. **¶** Dicendū igitur aliter fm cōmētatorē q^o dicta animalia agunt huiusmodi opera p^o cognitionē 7 imaginationē. Primo quidē reperit cognitio innata que est quidā habitus op^oeratiuus 7 cognitio insequēs naturam talis animalis quo habitu cognoscit tam op^oabilia quam finē: sicut eodē habitu op^oerat tam finem q^o ea q^o sunt ad finem. nō tamen cognoscit aliquid isto: actualiter ante suū effectū: sed habitualiter: nō distincte: sed p^o fufe: nā talis habitus est ars cū non sit acquisitus: sed innatus nec per cū talia animalia difformiter agūt: sed vniformiter: ars. n. est de prima specie qualitatis: habitus autem talis potest dici de secūda: videlicet naturalis potentia: cuiusmodi est habitus ad saltandū: 7 ad currēduz. **¶** Secūdo requirit imaginatio: qm aranea nūq^o faceret telam: nec yruōdo niduz nisi p^ocederet imaginatio non quidē tele: aut nidū: sed locū: 7 eoz que p^osentit aliter obiciuntur: habēs igit aranea aut yruōdo cōgnitionē innatam: 7 imaginationē acquisitam exit ad opus cognoscendo illud distincte p^o propriā imutationem: 7 nūq^o per cognitionē innatā: sicut. n. habēs artē texendū: sciendū: vel filandū: aliquādo agūt effectum artis non cognoscēdo terminū actus: nec distincte: sed tantū habitu 7 cōfuseria aranea dum op^oerat telam: aut yruōdo nidum nō distincte cognoscit spūm: sed tantū habitualiter 7 cōfufe. Postquā autem opus operatū est illud distincte cognoscit per nouā imutationem sensus exterioris 7 interioris. Itē prudētia dupliciter sumit scilicet. p^orie 7 cōmuniter. Prudētia p^orie dicta ē recta ratio agibilis. 6°. ethico: 7 hoc nō reperitur nisi i hominibus. Prudētia cōmuniter dicta est notitia futurorū per memoriā fm phylosophū in p^ohemio meth. 7 hoc requirit in omnibus aialibus habentibus memoriā perfectā vt homo: equus: canis 7 huiusmodi ac etiā memoriā imperfectā vt sunt aialia nominata in brutis: igit est prudētia non tamen respectu eorum ad que inclinatur naturali instinctu: sed respectu cōtingentium ad que possunt dissimiliter se habere. s. q^o fozmica grana cōgreget: 7 reponat in hoc loco: aut in illo vel accipiat ex hoc loco: aut ex illo: 7 hoc ex memoriā loci vbi granū primū reposuit 7 cumuli a quo prius grana recepit. Simile dicat de aranea q^o ex prudētia facit telam in hoc loco vbi est maior copia muscarum: 7 yruōdo facit nidum vbi difficilioz est accessus. Prudētia igit nō est ponenda in brutis respectu eoz ad que naturaliter inclinatur: vt puta yruōdo respectu nidi: aut aranea respectu tele: aut fozmica respectu granū: sed respectu loci a quo recipit vel reponit: videlicet foraminis cuius habet memoriā ex p^oiori apprehensione. **¶** Ex predictis sequit q^o superflue ponit Bur. triplice prudētiā. s. rationalē: animalē: 7 naturālē: dicēs q^o animalis est notitia futuro: per memoriā: 7 naturalis notitia futuro: ex instinctu nature: 7 q^o prudētia naturalis insequit totam speciem: 7 animalis nō insequit totam speciem: ponēdo cōsequēter in aialibus nominatis. s. naturālē per quā faciunt telā vel nidū: 7 animalē per quā faciūt in talē: vel in tali loco: cū prudētia nō cludente memoriā nūquam phylosophus fecerit mentionem: nō est ergo nisi duplex prudētia. s. naturalis: 7 rationalis: quaz quelibet includit memoriā: 7 nulla earum insequit totā speciem. **¶** Ad primū dicitur q^o

hec animalia faciunt talia opera per sensum interiore: et exteriori: itaque non possunt talia operari nisi concurrat imaginatio secundum commentatores: et consequenter sensatio exterior: et quia tales sensationes non concurrunt nisi tanquam causa per accidens: et tanquam causa sine qua non ideo loquendo de principio formali per se et immediato dico quod huiusmodi animalia agunt ista non per sensum interiore vel exteriori: sed per quandam habitudinem cognitivam et causalem insequenter formam per modum passivis non fundatum in aliquo sensu interiore vel exteriori: neque in aliquo organo corporali: sed in essentia anime sensitivae. Ad 2^m dicitur quod licet ea que sunt a natura non fiant magis uno tempore quam alio in rebus non cognitivis: in rebus agitivis per cognitionem innatam vel acquisitam oppositum contingit ubi dicitur Bur. quod huiusmodi animalia agunt in determinate ipsum ex virtute influxa a celo. Ego autem dico quod illa eadem virtus innata que inclinatur ad talia opera facienda: etiam inclinatur ad determinata tempora: sicut. n. cognitio innata inclinatur araneae facere telam non propter boiensem: propter masculinam inclinatur fornicari colligere grana contra hyemem et non contra estatem: et consequenter inclinatur colligere illa tempore estivo: et non hyemali. Neque huiusmodi virtus innata est in hiis animalibus reponenda: sed etiam in alijs tam perfectis quam imperfectis: de phibino. n. per tale virtutem innatam fugit contra tepescat: et catus persequitur mures (Et quoniam natura).

Sexto et ultimo arguitur philosophus contra antiquos sic duplex est natura. scilicet materia et forma: forma autem et finis sunt unum et idem: igitur agens propter formam agit propter finem: patet consequenter cum maiori ex secundo capitulo primi tractatus: b^o vero fuit declarata in primo capitulo huius tertij tractatus: tunc arguitur sic: omne agens propter formam agit propter finem: sed materia est agens propter formam: igitur natura est agens propter finem. Le. li. (Et quoniam natura duplex est: alia quidem sicut materia: alia vero sicut forma: finis autem huius forme propter finem autem alia sunt hec duoque erit causa cuius gratia natura agit).

Tex.
co. 8.

Notandum primo secundum commentatores commento. 31. quod forma est finis in generatione: et omnia que sunt ante finem sunt propter finem: necesse est ut omnia que sunt ante formam sunt propter formam. Inmediat arguitur commentator quod natura agit propter formam: quoniam finis est ille gratia cui omnia sunt que sunt ante finem per definitionem finis: sed gratia forme sunt omnia que sunt ante formam: sed natura agit ea que sunt ante formam: igitur natura agit propter formam.

Secundo notandum secundum commentatores eodem commento quod necesse est ut forma sit finis in generatione: quod sequitur ab agente aut semper: aut in maiori parte: et sequitur ex hoc: ut materia sit propter formam. Arguitur commentator sic: omne quod sequitur ab agente semper vel in maiori parte est finis: sed forma sequitur ab agente semper vel in maiori parte: ergo forma est finis: quo processu ostenditur magis esse propter formam: ergo materia est propter finem: sed forma est finis: igitur materia est propter formam.

Peccatum autem sit istud est capitulum tertium huius tractatus in quo philosophus soluit in speciali motiva antiquorum. Postquam soluit generali reprobanda opinionem illorum: quatuor. n. fuerunt motiva principalia.

Primum monstra non sunt propter finem: sed monstra sunt a natura: igitur natura non agit propter finem.

Secundum motiva ea que sunt a casu non sunt propter finem: sed natura multa facit a casu: igitur illa natura non agit propter finem. Tertium motiva illa que sunt ex necessitate materie non sunt propter finem: sed omnia que sunt a natura sunt ex necessitate materie: igitur nihil quod sit a natura: sit propter finem. Quartum motiva nihil agit propter finem nisi cognoscat et deliberet: natura non cognoscit: nec deliberat: igitur non agit propter finem. Ista quatuor motiva removens philosophus ponit quatuor conclusiones quarum prima est ista. Peccatum in actionibus naturalibus non tollit naturam agere propter finem.

Secunda conclusio generationes animalium non sunt a casu: neque a fortuna ibi (Amplius necesse). Tertia conclusio non omnia que sunt ex natura sunt ex necessitate solius materie ibi (Omnia autem). Quarta conclusio naturam non debere non tollit ipsam agere propter finem ibi (Inconveniens autem). Prima conclusio arguitur sic: si male est de arte et de natura: sed peccatum in actionibus artificialibus non tollit arte agere propter finem: ergo peccatum in actionibus naturalibus non tollit naturam agere propter finem: patet persequentia cum a^o: ex determinatis: et b^o declaratur: nam grammaticus et medicus agunt propter finem: et tamen in actionibus eorum contingit error et peccatum: nam grammaticus quandoque scripsit non recte: et medicus quandoque dedit potionem non rectam: ita in naturalibus est. Dicendum quod natura agit propter finem non obstante quod in actionibus naturalibus sunt motiva peccati: et inordinationes in substantijs ergo que sunt in principio sunt boni genere aut vici: si ille substantie aut illa naturalia non erant possibilia venire ad aliquem finem vel terminum: hoc non erat quia natura non ageret propter finem: sed illa naturalia facta sunt talia aliquo principio corrupto: sicut. n. iam in semine propter corruptionem potest contingere monstrum: peccatum: ita ab initio quando facta fuerunt boni genere contingebant talia monstra propter corruptionem alicuius seminis vel alterius principij. Le. li. (Peccatum autem sit in hijs que sunt ante finem: scriptum enim non recte grammaticus et potuit medicus non recte potatione: quare manifestum quod contingit et in hijs que sunt a natura sunt. Si igitur sunt quedam finem arte in quibus quod recte sit propter aliquod finem quibus est peccatum: alicuius gratia aguntur: sed fallit. Similiter videtur quod in substantijs et monstrum sunt peccata illius quod propter aliquod est. Et in substantijs ergo que sunt a principio boni genere. Si enim ad aliquem terminum et finem possibilia erunt evenire corrupto principio aliquo facta sunt sicut nunc semen contingit fieri monstrum per corruptionem principij.

Notandum secundum commentatores commento. 32. quod actio recta in arte est actio inducens ad finem intentum sine aliquo impedimento. Peccatum autem in ea est quando non inducit ad illum finem querendum: sed ad alium non intentum. Similiter est de peccato nature: et de eius rectitudine. Est igitur actio nature recta secundum commentatores quando venit ad finem intentum: et peccatum nature est quando natura non venit ad finem quem intendit: sed ad finem non intentum. Ex quo commento sequitur quod antiqui cludebant oppositam opinionem eorum concedentes peccata accidere in natura: peccatum. n. error et inordinatio non sumit nisi per comparisonem ad finem: ex hoc n. quis recte et ordinate agit: quia debito modo finem consequitur: ex hoc autem agit inordinate: quod

Liber secundus.

debito sine priuatur: qui ergo tollit finē tollit peccatuz
errore et inordinatiōe nature: ex eo. n. uicinus artifi-
cem peccare: quia intēdit vnū: et facit aliud: ita natura
peccat: quia intēdit vnū finē et ad finē nō intēdit puenit.

Contra predicta arguit: et primo qd mon-
stra nō sint producta a casu: quia
fm cōmentatoz. 8.º. pphico et cōmento. 46.º. impossi-
le est qd eadem species fiat a casu: et a natura: sed homo
monstruosus et nō monstruosus sunt eiusdē speciei spe-
cialissime: cū quilibet illo et sit homo: igit nō sunt a
casu et a natura: sed homo nō monstruosus sit a natu-
ra: igit et homo monstruosus sit a natura: et psequēs
nō a casu. **Secūdo** arguit qd natura intēdit mon-
strū: quia natura intēdit finē sue actionis: sed mon-
strū est finis actionis nature: igit intēdit monstrū. Et con-
firmat: quia si natura nō intēderet monstrū: tūc nō
cōtinuaret: nec impleteret eius pductionē: ita qd com-
pletis quinq; digitis nō faceret sextum: et postq; fecit
sextum nō nūtriret et augeter opposita: qd appa-
rent ad experientia. **Notandū** qd descriptio mon-
strū est ista. Monstrū est effectus pueniēs cum dispo-
sitione discōueniente raro et in minozi parte: sicut cum
quis nascitur cum sex digitis in vna manu: aut duo-
bus capitibus: aut cū vna manu tantū: vel cū vno pe-
de tantū: aut sine oculis et sine pedibus: intelligendo
per dispositionē discōuenientē habitū positū in clu-
dentem priuationem perfectionis debite. Cause mon-
struositas sunt quatuor. Prima est defectus materie:
et hoc fm totum vel fm partē: tunc enim est fm totum
defectus materie in monstruositate: quando indiuiduū
fm scilicet totū deficit a cōmuni quantitate: vt homo
nimis paruus habēs tamē proportionē omnīū mē-
brazum: tūc vero est defectus fm partē: quādo indi-
uiduū fm se totum nō deficit a cōmuni quantitate: s;
bene pars eius: vt si homo cōmuniter magnus habet
ret manū nimis parua: aut pedē nimis breuem: p com-
parationē ad totum: aut si esset natus cū quatuor di-
gitis tantū: aut solū cum vna manu: aut sine manibus
vel sine pedibus: vel aliquo alio mēbro careret. Inter-
dū vero pūgit monstruositas ex defectu materie viroq;
modo tam fm totū qd fm partē: sicut cōtingit de ho-
mine nimis paruo et cū hoc carente vno mēbro vel
pluribus eo modo quo dictum est. **Secūda** causa
monstruositas est abūdanā materie: et hoc fm to-
tum vel fm partē: tunc est abūdanā materie fm to-
tum in monstruositate quādo indiuiduū fm se totū ex-
cedit cōmunem quantitatem hominū: vt sunt gigantes:
habēt tamen debitam pportionē mēbrozū: tūc autē
est abūdanā materie in monstruositate fm partē
tantū: quando indiuiduū nō excedit debitam quan-
tatem fm se totum: sed bene fm partē: aut quia ha-
bet vnū mēbrum indispōsitū in magnitudine: aut qd
habet plura qd debet habere vt homo natus cum
duobus capitibus: aut quatuor pedibus: aut sex di-
gitis in vna manu. Interdū autem contingit vtroiq;
scilicet qd est abūdanā materie fm totum et fm par-
tē: vt si esset vnus homo nimis magnus habēs duo
capita: aut sex digitos in vna manu. **Tertia** causa
monstruositas est dispositio agentis ad passum tam
instrumentalis quā principalis vt si esset vna fortis cō-
stellatio pro generatione canū contingeret hominem
nasci cum facie habente similitudinē canis. Si etiā in
semine est excessiua caliditas generātur homines ma-
lesci et mulieres barbate. Si autē sit excessiua frigiditas

generātur viri muliebres et imberbes: qui dicuntur
monstruosi. **Quarta** causa monstruositas est ma-
licia cōtinētis aliquando pueniēs ex parte corpo-
ris: et aliquādo ex parte aie. Ex parte corporis quidē
quando monstrum infectū esset: aut nimis abundaret:
tūc enim generātur homines leprosi qui dicuntur mon-
struosi. Ex parte autē anime: quando ex fortī imagina-
tione mulieris pueniret effectus discōueniēs: dicit n.
Albertus qd vna mulier peperit puerū habentē caput
arctis coloratū colore albo et nigro: ex imaginatio-
ne quā habuit ad illud animal. **Ad primum** dicē
qd sicut inuentio debitoris vel reportatio pecunie est
a casu et ab agente intellectuali: ita monstrū ē a casu: et a
natura: et cum cōmentatoz dicit nullā speciem esse a ca-
su et a natura: intelligitur per se: monstrū autē et monstruositas
est a natura per accidēs pro quanto produxit effe-
ctum quē nō intēdebat. Et tunc ad argumentū ho-
mo monstruosus et nō monstruosus sunt eiusdē speciei
specialissime: sed homo nō monstruosus est a natura p
se: igit homo monstruosus est a natura per se: negatur
psequētia: licet n. ille homo qui est monstruosus sit a
natura per se: nō tamen homo monstruosus est a natu-
ra per se: nec sequitur iste homo est a natura per se et
iste homo est monstruosus: igitur homo monstruo-
sus est a natura per se: quia ex vna per se: et alia per ac-
cidēs nō sequitur conclusio per se: sed minor debuit
esse ista: hic homo est monstruosus per se: qd est falsum:
quia accidit ei qd est monstruosus. **Ad 2.º** sunt plu-
res modi respondendi: quoz primus est quod natura
vniuersalis intēdit monstrū: sed nō natura particula-
ris: quia monstruositas puenit ppter intentionē na-
ture particularis: sed nō ppter intentionē nature vni-
uersalis: deus enim et intelligētē intēdit monstrū sub
ratione monstruositas ppter decorē vniuersi. **Se-
cundus** modus est respondendi qd natura particula-
ris intēdit monstrum nō principaliter: sed minus pri-
cipaliter: quia n. melius est agere quā nō agere: natura
nō potens ordinate agere: neq; attingere finē intēti.
contentatur inordinate agere et attingere finem nō in-
tentum. **Tertius** modus respondendi est qd natura
particularis intēdit monstrū nō formaliter: s; ma-
terialiter: monstrū. n. dicit duo vnū materiale quod est
indiuiduū predicamētū substantiē: et vnū formale qd est
monstruositas. Primū intēdit natura: et nō scdm.
Quartus modus respondendi est qd natura mon-
strū intēdit: s; nō intēdit monstrū: sicut aliquis veniētē
cognoscit et nō cognoscit veniētē: monstrū. n. intēde-
re est intēdere illā rem que est monstrū: s; intēdere mon-
strū est intēdere rem sub rōne monstruositas qd nō fa-
cit natura. **Ad primum** arg. ergo dicit negādo pñtia
istam: natura intēdit sue generationis finē: sed monstrū
est finis generationis nature: ergo natura intēdit mon-
strū: sed tantū sequit qd monstrū intēdit nā: et hoc cōce-
ditur: et ppter ea natura cōtinuat suā operationē in ge-
neratione monstrū: quia licet nō intēdat monstruositatē
tamē intēdit subiectū monstruositas: et licet nō intē-
dat pducere: nec nutrire sextū digitū: tamē intēdit p-
ducere et nutrire hoc indiuiduū predicamētū substantiē:
qd est sextus digitus: nō. n. accidit nature qd producat
hunc digitū: nec accidit huic digito qd sit sextus digitus:
s; accidit nature qd ab ea pducatur sextus digitus: sicut
accidit huic digito qd sit sextus digitus. (Amplius ne-
cesse) **Secūda** cōclusio generationes animalū nō fiūt co. s;.
a casu. Ista cōclusio tripliciter pbis pbat: et primo

Phisicorum.

fic illa que sunt debite ⁊ ordinate nō sunt a casu: s; ge-
nerationes animalū sunt debite ⁊ ordinate: ergo ⁊
p; sequētia cū maiorē determinatis tractatu de ca-
su ⁊ fortuna: b^o declaratur nō in generatōe anima-
lis oporet primo fieri semē: ⁊ facto semine nō statim
est animal: fed oporet primo ipsum semē fieri molle:
vt ex eo natura melius possit operari: requirit ergo in
semine debitus ordo ad hoc q; ex eo generet animal.
Le. li. (Simplius autē nature necessē est semē fieri pri-
mo nō statim animalia sunt facta semine) Et molle de-
bet esse nō prius q; semē erat antequā ex illo fiat aīal.

Notandum in comento: de comēto. 33. q. cum posuerim?
 q. omne aial generatur ex spermate nō generat ex nō spermate sequitur necessario vt generatio eius ex spermate sit per se necessaria: ergo generatio ex spermate nō est a casu: r. q. posuerimus q. aial habens necesse ē vt sperma precedat ipsum: sperma igit naturaliter est prius illo aiali: igit causa eius per se: r. cum cōcesserimus q. ex spermate nō sit subito: sed in tēpoze terminato: apparebit q. inītiū istius motus est a re terminata. s. a spermate r. ad rem terminatam. s. aial r. prānsit sup media terminata: r. totū denotat q. generatio eius ex spermate est p se. ¶ Tria motus facit comento: r. quoz prius rōne Aristō. q. animalia nō generant a casu: quoz prius est: animal necessario generat ex spermate r. nō generat ex nō spermate: illud q. generaliternecessario ex aliquo nō generat casualiter: eo q. aial nō generat a casu. ¶ Scdm motūū spma ē naturaliter prius aiali: igit est per se causa illius: r. p plesq. nō sit a casu. ¶ Tertius motūū aial nō generat ex spermate subito: sed tēpoze terminato: r. p media terminata habētia principū r. finē terminato: que atqz sūt a casu nō sic sunt pmo. ¶ Primo dubitat q. ista sram q. licet habeat ex sra q. aialia aliqua nō sūt a casu: de aliter q. generant ex semine: illud tamē nō cōcludit de alij aialibus. s. de illis que nō generatur ex semine: s. per putrefactionē: videt. n. q. mures rane r. būis mori que nō habēt generans vniūocū generatur a casu. ¶ Secūdo dubitat cōtra comētū: q. ex illis motibus sequit q. homo monstruosus nō generat a casu: q. necessario generat ex spermate: r. nō generat ex nō spermate: r. necesse est q. sperma sit naturaliter prius homini monstruoso: nec generat homo monstruosus subito ex spermate: sed tēpoze terminato r. p media terminata habētia terminatū principū r. terminatū finē. ¶ Ad pīmū dicitur q. licet animalia genita equiuoce ab agente inequali nō generetur ex semine aialis: tamen generatur ex semine: necesse est. n. virtute celi quali tates pūmas pūmo trāsmutare materiā: vt ex ea fiat semen: quo facto ex illo debet r. ordinare generatur ita animalia equiuoca: ideo nō sunt a casu cū fiat semper aut frequenter r. ex causa determinata. ¶ Ad scdm dicitur q. comento: r. intelligit omnia illa antecedētia cū nota pletatis specificate rationē p piaz r. determinata esse: vt aial per se generatur ex spermate: per se r. prius animalis: r. animal per se generat tēpoze terminato per media terminata: cōtra autē nullū istozū cōuenire homini monstruoso: nō enīz homo monstruosus generatur p se ex spermate: sicut. n. accidit homini q. sit monstruosus ita accidit homini vt monstruosus q. generat ex spermate: r. q. habeat sperma prius eo: r. q. generetur tēpoze terminato r. per media terminata. (Amplius r. in plātē) Secūdo arguit ad eandē con-

Tex.
CO. 83.

clutione sic plante non sunt a casu: igitur nec animalia
patet consequenter: quia natura est magis sollicita circa
animalia quam circa plantas cum minor distinctio et de
articulato repiatur in plantis quam in animalibus: antequam
datis probatur: quia non dantur vitigine: et oliuigine in
plantis sicut bouigine et virpue in animalibus: querit
philosophus ab Emp. virum in plantis dant vitigine
aut oliuigine aut non: si concedit quod datur hoc est contra
experientiam cum nunquam fuerit aliquod compositum
ex vite et homine: nec ex oliua et alio animali. Si autem
dicitur quod non datur: oppositum sequit ex opinione sua: si
enim datur animal compositum ex homine et boue: quia
omne animal sit a casu per hoc: perinde datur planta composita
ex vite et homine: aut ex oliua et vipera: ex quo
per illum quolibet planta sit a casu. Et li. c. Amplius et
in plantis inest quod patet hoc. i. generatio propter finem
et non a casu: minus autem de animalibus est illud quod reperitur
in plantis quam quod in animalibus: verum igitur in arboribus
sunt sicut bouigine et virpue in animalibus: sic
vitigine et oliuipue: aut non: inconueniens enim est si ponitur:
sed tamen oportuit illa ponere si quidem in animalibus
vitigena est planta composita ex vite et homine:
oliupa est planta composita ex oliua et vipera.

Notandū ^{fmi cōmentatozē cōmō. 8.3.}
est veruz q̄ quedā vacca fuerit cuius superioza fuerit
hominis ⁊ inferioza vaccentur p locū a maiorz neces-
se est vt vitis generetur cuius superioza sunt oliua: oꝝ
do enīz in animalibus est magis q̄ in vegeabilibus
hoc enim inopinabile est vt fit vitis cuius superioza
sunt oliue: consequentia quā facit cōmentatoz est ista al-
quod est animal qd̄ est compositū ex vacca ⁊ homine
igit̄ aliqua est planta composita ex vite ⁊ oliua: patet
consequentia cū maiorz: quia magis incoeuens est q̄
dicitur animal sic compositum: q̄ planta sit compo-
sita: cum sit maior oꝝdo in animalibus quā in plantis
cōsimile consequentia intendit translatio antiqua: sic
scribes: vruz fuit in vaccis generatur vacca cuius su-
perioza sunt hominis: sic ⁊ vite generat vitis cuius
superioza sunt oliua: aut nō: hoc enim est inopinabile:
sed oportet vt hoc esset in animalibus: si ita est: conse-
quenza autē quā facit translatio noua est ista: aliqd̄ est
animal composituz ex boue ⁊ homine: igit̄ aliqua est
planta composita ex vite ⁊ homine: q̄ consequen-
tia nō potest tenere per locū a maiorz: neq̄ per totum
ad equalē: vel a simili cū sit maius incoeuens repe-
rire plantaz compositam ex homine ⁊ vite q̄ animal
compositum ex homine ⁊ boue: magis enim cōuenit
homo cū quolibet animali q̄ cum aliqua plāta: ideo
est aduertendū fmi phylosophū. 4°. metha. q̄ maius ⁊
minus viciūtur per comparationē ad simpliciter: 3° ali-
ter in potuitū: ⁊ alter in priuatiuē. 3° illud. n. oīcū ma-
gis bonū q̄ magis accedit ad bonū simpliciter: ⁊ illō
minus bonū qd̄ minus accedit ad bonū simpliciter:
illud autē est magis malum nō qd̄ magis accedit ad
malū simpliciter: cū non deur tale fmi phylosophū.
4°. metha. ex quo omne malum est fundatum in bo-
no: sed quia magis recedit a bono simpliciter: ⁊ illud
est minus malum: qd̄ minus recedit a bono simplici-
ter. Lū igitur in natura deur maius ⁊ minus ordinatū:
cum ⁊ magis ac minus inordinatū oportet dare sim-
pliciter vnū quod sit regula omnīū agēdoz ordinare
⁊ inordinare magis ⁊ minus in natura: ⁊ hōc nō vide-
tur esse nisi finis: ita quod illud est magis ordinatum

Tex.
co. 84

Libri secundus.

q̄ magis accedit ad finem: et illud minus ordinatum quod minus accedit ad finem: et illud magis inordinatum q̄ magis recedit a fine: et illud minus inordinatum q̄ minus recedit a fine: igitur seculo sine nulla inuenitur ordinatio: nec inordinatio in natura: sed Empedo. tollebat finem in natura: igitur finem cum nihil erat ordinatum: vel inordinatum in natura: igitur non magis inordinata erat plāta composita ex homine et vite: q̄ animal compositum ex homine et boue: igitur sequentia quā Arist. facit in noua translatione tenet per locum a simili: vel equali. Ex predictis sequitur q̄ philosophus non negat monstra in plantis: si. n. in animalibus fuit monstra a fortiori in plantis: licet non sint ita nota in plantis sicut in animalibus: ex hoc quia magis sunt note partes organice animalium q̄ plantarū: ideo defectus et superfluitas magis cognoscitur in animalibus q̄ in plantis: sed Arist. negat monstra in plantis qualia posuit Empedo. in animalibus: ut q̄ esset plāta composita ex parte hominis: et ex parte vitis: aut composita ex parte vipere et ex parte oliuē: etiam est plāta composita ex vite et oliua: sicut non est animal compositum ex homine et boue: nec ex vacca et vipa (Adhuc oportebat) Tercio arguit philosophus ad eandem conclusionem: scilicet illud q̄ sit a causa determinata non sit a casu: sed generationes animalium sunt a causis determinatis: igitur generationes animalium non sunt a casu: tenet consequentia cum maiori ex determinatis in secundo tractatu: et minor declaratur ex eo quia non ex quocumque semine indifferenter sit quodcumque animal: sed ex semine determinato: animal determinatur ut ex semine hominis dicitur et ex semine equi equus: et sic de alijs. I. e. li. (Adhuc oportebat et i seminibus fieri ut primum) l. oportebat ex quolibet semine contingenter et indifferenter quodlibet animal generari.

Ter.
co. 84.

Notandum q̄ si generatio vniuersalis species esset casus: et casus est causa non terminata: possibile esset ut vna species generet ex quolibet semine: et a qualibet elemento mixtione: et hoc contra sensum: consequentia commentatoris declarat: si quolibet species generatur a casu: igitur nulla species per se vel per accidens sibi aliquam materiam determinat: patet consequentia: non enim per se: quia tunc non fieret a casu: non etiam per accidens: quia si aliquid per accidens determinat sibi aliquam materiam ex qua generatur: igitur ratione alicuius q̄ sibi per se illam materiam determinat: patet consequentia: cum omne per accidens reducat ad aliquid per se ex determinatione facta in quarto capitulo secundi tractatus: si igitur aliquid determinat sibi materiam per se ex qua generatur: igitur non quolibet species generatur a casu: q̄ est oppositum antecedenti: tunc arguitur sic: nihil per se vel per accidens determinat sibi materiam ex qua generatur: igitur quolibet species generatur indifferenter ex quolibet semine: et ex quolibet mixtione elemento: quia si aliqua species generatur ex aliquo semine et non ex alio et ex aliqua mixtione elemento: et non ex alia: sequitur illam per se vel per accidens determinare sibi aliquam materiam: quod est oppositum antecedenti: et ita patet consequentia commentatoris: quolibet species generat a casu: igitur quolibet species ex quolibet semine et ex quolibet mixtione elemento: potest generari.

Sed dubitatur primo contra textum: si enim illa q̄ sunt a causa determinata non sunt a casu ut homo monstruosus sit a causa determinata: quia non ex quolibet semine

ne potest fieri: sed tantum ex semine hominis: igitur homo monstruosus non sit a casu. **Secundo** dubitatur contra commentum declarando quod non omne q̄ sit a casu potest indifferenter fieri a quacumque causa: nam inuentio debitoris in foro quandoque est a casu: et tamen non potest fieri indifferenter a quacumque causa: quicquid enim creditor faceret nisi iret ad forum: vel ad locum ubi est debitor non inueniret debitorem: igitur non omne q̄ sit a casu potest fieri a quocumque indifferenter: propterea non sequitur si animalia sunt a casu quod propter hoc possunt fieri ex quolibet semine: et ex quolibet mixtione elemento indifferenter. **Ad primum** dicitur q̄ quilibet premissarum in syllogismo Arist. est intelligenda cum nota perfectio: quia illa que sunt per accidens sunt relinquenda in scientia speculatiua: ut habetur. s. phy. cor. demonstratio etiam non est ex premissis per accidens sed per se primo posterior: ideo illa maior est sic intelligenda: illud q̄ sit per se a causa determinata non sit a casu sub qua debet sumi illa minor: homo monstruosus sit per se a causa determinata q̄ est falsum: si enim sit a causa determinata hoc est per accidens ratione indiuidui substantialis q̄ sit a causa per se cui non est coniuncta per accidens monstruositas. **Ad argumentum** dicitur q̄ aliquid fieri ab agente casualiter intelligitur dupliciter. scilicet intendere vel non intendente fine: illud q̄ sit a casu ab agente intendente finem non potest a qualibet causa fieri ut probatum est: illud autem quod sit ab agente nullum finem intendente iuxta opinionem Emped. a qualibet causa necessario potest fieri: quia non magis ab vna q̄ a reliqua: ex quo nullam sibi determinat: sicut nec aliqua intendit finem sicut dixerunt antiqui. (Omni autem) Tertia conclusio non omnia que sunt a natura sunt tantum ex necessitate materie. Istam conclusionem probans philosophus dicit q̄ ponentes oppositum illius deseruerunt naturam et omnia que sunt a natura. Et arguitur sic: illa que mouentur continue a determinato principio intrinseco ad determinatum finem: non sunt tantum ex necessitate materie: sed multa naturalia sunt huiusmodi: igitur et. patet consequentia cum maiori: quia illa que sunt tantum ex necessitate materie non determinat sibi determinatum principium: neque determinatum finem sui motus: ut sunt motus et peccata nature: b. vero licet induciue: nam graua continue mouentur deorsum a determinato principio. scilicet a gravitate ad determinatum finem: videlicet ad locum deorsum: ita q̄ non est idem finis omnium corporum naturalium: sed diuersa corpora naturalia determinat sibi diuersos fines quos naturaliter et semper attingunt nisi impediatur: graua igitur sibi determinat locum deorsum: et istum semper attingunt nisi impediatur: et leuia sibi determinat locum sursum: et istum semper attingunt nisi impediatur. I. e. li. (Omni autem destruit sic dices) videlicet q̄ omnia sunt tantum ex necessitate materie que natura quidem sunt et naturam: natura quidem enim sunt quicquid a quodam in seipsis principio continue mota accedunt ad aliquem finem: ab vno quoque autem non idem finis prestatui vnicuique: neque contingens indifferenter semper tamen eundem finem: venit res naturalis nisi aliquis impediat q̄ autem est finis illud est cuius causa est natura et propter hoc id est propter finem sunt naturalia: tollens igitur finem destruit naturam et ea que sunt a natura.

Notandum primo commentatore commento 84. q̄ illud principium est ex primis principijs scientie naturalis et non oportet

n. iij

Philicorum.

Tex.
co. 85.

naturalem loqui de eo cum negante ipsum scdm qd est naturalis: sed fm qd est primus philosophus: aut fm qd est disputator: hec ergo proposito natura agit propter finem est vnu de primis principiis scientie naturalis: et quia nulla scientia specialis probat sua principia vt colligitur a philosopho tam primo physico: rum: qd primo posteriori. Ideo phus fm qd est naturalis no debet illam pbare neganti eam: sed fm qd est metaphysicus: aut logicus: quonia tam logica qd metaphysica probat principia scientiarum specialium: vt habet videri primo posteriori. (Fieri vult.) Ad istam rationem posset aliquis dicere quis illa que sunt a natura procedant a determinato principio ad determinatum finem: tamen si aliquis extraneus venisset ad nos non intendens balneari: recedit balneatus: videtur qd venit propter finem hunc propter quem tamen no venisset: sic natura procedit a determinato principio ad determinatum finem tanq agat propter istum finem: no tamen agit propter illum finem: sed ille finis euenit a casu. Contra istam responsione arguit philosophus sicca que sunt semper vel frequenter non sunt a casu: sed naturalia mouentur ab intrinseco determinato principio ad determinatum finem semp vel frequenter: igitur illa no mouent a casu determinato principio ad determinatum finem: patet consequentia cum minori ad experientiam: maior autem est declarata tractatu secundo. Le. li. (Fieri vult a fortuna) illud forte diceret aliquis sicut dicimus a fortuna venit extraneus et balneatus abscessit id est recessit: cum tanq propter hoc id est propter hunc finem veniens egerit: no propter hoc autem venit et fm hoc accidens est qd recessit balneatus.

Tex.
co. 86.

Sed contra fortuna enim est causarum que fm accidens quemadmodum et prius diximus est extra semper et frequenter: sed cum hoc semper aut sicut frequenter fiat: non fm accidens neq a fortuna est: in physico autem semper sic est nisi aliquid impediat (Inconueniens autem) Quarta conclusio naturam no debere rare non tollit ipsam agere propter finem: probatur: simile est in arte et in natura: sed aliqua ars agit propter finem: licet non deliberet: igitur natura agit propter finem: licet non deliberet: consequentia tenet cum maiori ex sufficienti similitudine: minorem autem declarat commentator de arte texendi et suendi que agit propter finem absq deliberatione. Le. li. (Inconueniens autem est no opinari propter aliquid fieri nisi videat mouens deliberatum: et tamen ars quidē no deliberat.

Notandum

fm commentatores comēto. 86. qd Aristot. dixit h in artibus que no vtuntur cogitatione: vt texere et suere: non sicut ars medicine et nauigandi: licet igitur aliqua ars agat propter finem absq deliberatione vt ars suendi et texendi: no tamen quelibet: medicina enim et gubernatiua nauis non agunt absq cogitatione et deliberatione: possumus etiam dicere qd ciuitatis postquam plene est adeptus artem ciuitatis non deliberat: neq cogitat in ciuitatis de sua ciuitatione: si enim no tangeret corda quin deliberaret tollere consonantia: quia nimis corpus mediet inter tactu vnius corde et alterius (Et namq) vnum dubium excludit philosophus: posset enim aliquis dicere qd non est similitudo quo ad hoc inter artem et naturam: quia ars est principium extrinsecum: natura autem est principium intrinsecum: ideo non oportet si ars agit pro-

pter finem qd etiam natura agat propter finem. Contra istam responsionem arguit probando qd esse principium intrinsecum non tollit agere propter finem: qd si nauifactura esset in ligno ipsa consimiliter ageret sic modo: sed iam agit propter finem: igitur tunc ageret propter finem: tunc arguitur sic: si nauifactura esset in ligno ipsa ageret propter finem: tunc esset principium intrinsecum: igitur esse principium intrinsecum no tollit agere propter finem: et persequens licet natura sit principium intrinsecum no ex hoc remouetur ab ea agere propter finem. Le. li. (Et namq si esset in ligno nauifactura similitur vtiq natura fecisset.) i. tunc ita egisset sicut natura iam agit (quare si in arte inest agere propter finem. propter finem et in natura inest agere propter finem. Manifestum est) Secundo arguitur ad idem sic: natura assimilatur arti qua quis agit in seipsum. i. medicus in sanando proprium corpus: sed medicus in sanando seipsum agit propter finem: igitur etiam natura agendo in propriam materiam agit propter finem. Si aut igitur in artificialibus esse principium intrinsecum no tollit artem agere propter finem: ita in naturalibus esse principium intrinsecum no tollit naturam agere propter finem. Le. li. (Manifestum est autem maxime cum aliquis medicatus fuerit ipse seipsum: huius quidem entis assimilatur natura. Deinde philosophus epilogat dicens qd quidē igitur causa natura sit sicut propter aliquid quod manifestum est ex determinatis. Notandum qd actio nature et actio artis qua medicus sanat seipsum quodammodo sunt similes: et quodammodo non: sunt enim similes in hoc qd quelibet earum est a principio intrinseco: et quelibet earum est propter finem. In alio autem sunt dissimiles: quonia actio medici qua sanat seipsum est a medico per accidens: quia accidit medico qd sanat seipsum: actio autē nature no est a natura fm accidens: sed per se: cum natura sit per se principium morus eius in quo est: vt habitum est in principio huius secundi et.

Tex.
co. 87.

Mod autem

ex necessitate) Istud ē quartum capitulum huius tertij tractatus secūdi physicorū in quo philosophus inquit vtum necessitas operationum naturalium sit necessitas simpliciter vel ex suppositione: postq probauit naturam agere non tantum propter materiam: sed propter finem: diuiditur in duas partes in quarum prima ponit opinionem antiquorum in secunda probat opinionem ibi (sed cum non sine) Questio igitur est ista: vtum necessitas operationum naturalium sit necessitas simpliciter vel ex suppositione: in qua questione Aristot. exprimit duplicem necessitatem. i. materie et finis: necessitas simpliciter est necessitas materie: necessitas autem ex suppositione est necessitas finis: et hoc declaratur tam in naturalibus qd in artificialibus: vnde si animal est necesse ē qd habeat materiam. i. carnem: ossa: et huiusmodi: aut proportio nabilita: no autem si animal est necesse est qd habeat oculos: nec necesse est qd videat: necesse est tamen qd habeat oculos si debet videre. Similiter grauius et leuius extra loca naturalia necessario simpliciter habent materiam sed no necessario simpliciter mouentur sursum vel deorsum: neq necessario simpliciter sunt in suis locis: si ne-

Tex.
co. 88.

Liber secundus.

cellarium est ea moueri fursum vel deorsum: si debent esse in suis locis. Item in artificialibus non est possibile feram esse quin habeat materiam: non tamen de necessitate est ferrea: nec de necessitate diuidit dura: gubernare etiam necessario habet materiam: sed non necessario habet nauim: nec necessario nauigare: sed necessario habet nauim si debet nauigare: quia igit materia tunc in naturalibus & in artificialibus ꝑcedit motum: finis aut ꝛ ea q sunt ad finē sequuntur motū: ex hoc agentia possunt impediri: ne attingat finem: neq; ea q sunt ad finē deo necessitas materie est necessitas simpliciter: ꝛ necessitas finis est ex suppone. Dixerunt ergo antiqui qd necessitas operationū naturalū non est ex suppositione. i. ꝑpter finē: sed simpliciter: videlicet ex materia: ꝛ arguebat sic necessitas operationum naturalū est sicut necessitas operationū artificialiū: si necessitas operationū artificialiū est ex materia ꝛ non ex fine: igit ꝛ similiter est dicendū de necessitate naturalū: qd est ꝑpter materiā ꝛ nō ꝑpter finē: ꝛ consequētia maiori ex sufficienti similitudine: ꝛ autem liquet apparet: nā domus est operatio artificialis: ꝛ videtur ꝑuenire ex necessitate materie quoniā grauia sunt infrius. s. lapides ꝛ leuia fursum. s. ligna: ꝛ medio modo de se habētia. i. partim grauia ꝛ partim leuia sunt in medio vitupa lūis vel cemenū. i. e. i. (Quod autem ex necessitate in naturalibꝛ: vitum ex suppone. i. ex si necegitur autē ꝛ simpliciter. i. ex materia: nūc quidē. n. opinatur antiqui: qd necessitate in generatione cāe quādammodum vniꝑ si aliquis murū esse ex necessitate existimet: quoniā grauia quidem deorsu ferri apta natura sunt leuia autē supereminē: vnde lapides quidem deorsum in fundamentū: terra aut fursum: ꝑpter autē leuitatē supereminēt ligna: leuissima. n. sunt.

Notandū fin cōmōtōrē cōmōtō. 37.
 q animalia testē: si nā nō in
 tendisset custodiā: debetere de cōdēdile in eis pars testē.
 Arguit cōmōtōrē: si hīs natura agit tū ēē necessitate
 materic: igit nō agit ad salutem aialis: cōsequēs salūz
 quā in aialibus habētibz testā natura oedit testā. p
 pter salūz: nō ppter materiā: quā si ppter materiāz
 tantū nō debuisset esse testā superius sed inferius. 37.
 etiam pōt dici in artificialibus qm in omibz grauo
 ra ponuntur pter leuiora: nōc ppter salutem leui
 ri: lateres. n. ponuntur sub ligna nō putrescent ligna: a
 pluuiā (Sed tamē nō) Jsta est secūda pars bui capiti
 lū in qua phus manifestat ppiam opōnōē pones
 istam cōclutionē: necessitas opōnōnū naturalū li
 cet sit ex materia: est tamē principaliter ppter finē. Jsta
 cōclutionē Aristō. tripliciter pbat: 1. pmo nōne simi
 litudinis quā habet opōnō naturalis cū opōnō
 nō artificiali. ¶ Secūdo ratione similitudinis quā ha
 bet finis cū principijs speculabilibz: ibet autē necessa
 riū. ¶ Tercio ratiōe similitudinis quā habet finis cū
 medio demōstratū ibi. (Et finis bui causa) 1. pmo
 ergo arguit phus sitaalis ēē necessitas opōnōnū natu
 raliū qualis ē necessitas opōnōnū artificialiū: 3. ne
 cessitas opōnōnū artificialium: 3. sit et mō est tū ppo
 pter finē principaliter: igit necessitas opōnōnū natu
 raliū 3. sit ex materia est tū principaliter ppter finē: 3.
 3. nā cū mōtoz a sufficiētī similitudine assignata p an
 tiqos: 7. b. declarat inducendū: nā omnis necessari
 est ex materia. s. ex lignis 7 lapidibus: sed nō est princ
 paliter ppter istā sed principaliter ppter finē: videlicet
 ppter absōdere possēla: vel ppter defendē a nocuiis

impreffionib⁹: q̄ pbat sic: domus est principaliter propter illud p q̄ respōdet ad q̄nōm querentē. ppter qd est hoc ad q̄nōm q̄rentē. ppter qd est domus: nō respōdet. ppter ligna vel ppter lapides: sed rīdet pp abscōdē posseſſa: aut ppter defensionē hōium a nō ciuis ip̄ſionib⁹: igit domus principaliter est ppter finē ⁊ nō ppter materiā. Itē terra est etiā opus artificialē necellariū includēs materiā. ſ. ferrū: vel aliq̄ud aliud: nō tamē est principaliter ppter ferrū: ſed ppter finē. ſ. ppter diuidere ōura: quia ad q̄nōm querentēz ppter quid est terra nō respōdetur. ppter ferrū: ſ. ppter diuidere ōura. I. e. li. (Sed tamē nō finē hīs q̄dem materialib⁹ p̄ncipijs faciū est opus naturale vel artificialē: nō tamē ppter hoc ſicut ppter materiāz: vt domus nō ppter materiā facta eſt: ſeu cā abſcōdendi ip̄ſa poſſeſſa ⁊ ſaluādi ea ac hōies: ſimiliter aut ⁊ in alijs obijs tam nālīb⁹ q̄ artificialib⁹ in quib⁹ p̄no ppter aliq̄d eſt. ſ. finis: nō finē quidē habētibus necceſſariā materiā ſunt: nō tamē. ppter h principaliter eſt aut ideſt ſolū ſicut ppter materiā: ſed ppter aliud. i. ppter finē ſunt principaliter vt ppter quid terra h̄mō eſt: respōdetur quatenus hoc ſit. ſ. finis ⁊ ppter hoc. i. ppter diuidere ōura principaliter: ſed in illud q̄d eſt cū cauſa. ſ. finis impoſſibile eſt fieri nālī terra eſt terra: necceſſe igit terra eſt cū ſit terra erit: ⁊ opus ipſius erit: ⁊ cōcludit cōcluſionē principaliter intentā. Ex ſuppoſitiōe igit. i. er. finē eſt principaliter illud q̄ necellariū eſt in naturalib⁹: ſed nō vt finis ſic illud cū ſuperponit necceſſitatis: in materiā. n. q̄d necellariū eſt nō eſt illud q̄ ſuperponit necceſſitatem finitq̄ autē cuius cauſa ideſt finis in rōne eſt. I. eſt illud in quo eſt ratio necceſſitatis.

Notandum hic fm cōmētatozē cō-
 mento. 88. q illa que in
 ueniūtur in reb⁹ naturalib⁹ de necessitate nō ppter al
 quod vt mors aīalis: sunt ppter materiā: 7 illa q iue-
 niūtur in eis ppter aliq⁹ sūm ppter formā 7 diffōnē:
 7 iō nō ppter materiā sūm. ¶ 3^a est diffīcultas qua
 inēdīt cōmētatoz 7 opatiōnū naturalū qdā est pp
 finē 7 quedā nō ppter finē. Operatiō ppter finē ē pp
 formā 7 diffōnē 7 talis opatiō nō est sūm ppter necessi-
 riā: sicut nō est sūm ppter necessariū 7 atīngatur finis vt
 oculū ad vidēdū: vel auris ad audiēdū. Opatiō ve-
 ro naturalis nō ppter finē est ppter materiā: 7 talis
 est necessariā sūm vt motus aīaliū necesse est ecōtra
 animalia mozi et quo habēt materiā composita ex cō-
 trariis. Et quia antiqui vidētū qd nāla essent et ne-
 cessitate materiā existūbāt omnia esse et necessitate
 materiē. ¶ Cōtra quos arguit cōmētatoz eodē p^o.
 di si forme sequētur materiā et necessitate: tunc om-
 nia essent necessitate. 3^a cōditiōnalis si arguit posita
 causa necessariā: necessariū ponit effectus: sed forme
 naturales tam substātiales q artificiales nullam ha-
 bent cām ppter materiā fm antiquos: igit posita ma-
 teria ponitur oēs forme tam substātiales q accidē-
 tales: sed necessariū ponit materiā: ergo necessariū ponit
 utrilī forme ita q sicut nō generat neq: cōrūpit ma-
 teria: ita nō generat nec cōrūpitur aliqua forma ma-
 terie: 7 per cōsequens omnia sūm necessaria: si forme
 sequūtur materiā de necessitate.

Contra comentatores arguitur: quia mores et
corruptio sunt ppter aliquod: nam
ptianu corrupendo suu contrarium intendit corruptione
istius ppter formam generanda: cu forma generanda no
possit esse in materia quin corrumpatur precedens: s

Philicorum.

pirarijs corruptio est pp aliquē finē: v3 pp formā generandā. Itē dispōnes pcedentes formā in mā dicunt esse pp formā tanq pp finē: quia nō pōt forma induci in mā qn pccerint ille dispōnes: sed nō pōt forma in trodūci in materiā quin pccerit corruptio: igit corruptio est ppter formā generandā tanq ppter finē: et h videt fuisse sentētia Arist. primo de generatione dicēs q corruptio vnius est generatio alterius. i. pp generatiōē alterius tanq ppter finē. Itē rōnes iste cōiungit mortē et corruptionē ac potētiā ad nō eē et similia esse ppter finē. Sed vtrū principaliter ppter finē: an propter materiā nō cōcludit: et ideo dicit Egidius q effectus naturalis quidā sunt ppter finē intēti a natura: vt generatio rerū et cōseruatio earū ac cōplementū: et quidā nō principaliter intēti vt mors et corruptio: effectus principaliter intēti a natura sunt ppter materiā et propter finē: principaliter tamē ppter finē et nō ppter materiā: cōtra autē effectus nō principaliter intēti a natura sunt principaliter pp materiā et nō pp finē: l3 sint necessarii pp vtrūq. Bur. autē dicit q ois effectus naturalis qui ē pp finē: et materiā est ppter finē et ppter mām: ideo corruptio mors et po ad nō eē: licet sint ex necessitate materiā sunt ppter finē. Et ad cōm. d. q mors aīaliū nō ē pp aliqd. Rēndendū q illud ē sic intelligēdū mors nō est pp aliqd. i. mors nō est pp finē q sit opatio eius. Intētiō q Bur. ē quod mors et corruptio sit pp finē p se p. Egidij q per se nō p. Mibi autē videt q mors nō sit pp finē p se p. nec p se nō primo: s3 tñ per accēs: sicut. n. musicus ē cā p accēs statue et euacuatio humorū ē cā p accēs sanitatis: qz cōiungit cāe per se: ita mors est p accēs ppter finē: qz cōiungit ei qd est p se ppter finē. i. generatiōis forme: aut dispōnib3 facitibus ad generationē forme: et ita intēdit p. cū dicit q mors nō est ppter aliqd. i. mors nō est p se pp aliqd finē: cū. n. finis fm q huius icludat rōnes optimi fm Arist. in hoc secūdo opozet q ea q sunt per se ad finē icludat rōnes boni: mors autē nō icludat rōnē boni cū sit pūatio vite. Itē corruptio dupl3 sumit: v3 pūatiue et positue et corruptio pūatiue sumpta ē pūatio forme corrupte: et hoc nō est ppter finē nisi p accidēs: corruptio positue sumpta est mutatio de esse ad nō esse: eo mō quo loquit phis. s. phicoz: dicēs q mutatiōis tres sunt species. i. generatio: corruptio et motus: et sic sumēdo corruptionē cū sit res positua. i. ipsa mutatio qua corruptur forma pcedēs: et generat noua: nō incōuenit q sit per se ppter finē: nō tamē per se primo: sed p se non primo: et siue accipiat positue: siue pūatiue semp est principaliter ppter materiā et nō ppter finē. Ideo enī ferra ē dēta ppter finē pp finē et nō pp materiā iquit Arist. et cōmētor: qz ad qd nēm querētē ppter qd ferra est dēta nō respōdet ppter mām. qz est ferrea: sed per finē. i. vt diuidat duritia mors et corruptio est ppter materiā ppter materiā et nō ppter finē: qz ad qd nēm querētē ppter quid morit aīal: aut corruptit ignis nō respōdet per finem: sed p materiā. s. qz habet mām compositā ex cōtrarijs. Sed cōtra generatio est per se primo ppter finē et generatio vnius ē corruptio alterius: igit corruptio est p se primo ppter finem. ¶ Secūdo corruptio luminis in medio nō est ppter finē p se: vel p accidēs: cum ad illā nō sequat aliquis effectus rōne sui: neqz ratione cāe cōiuncte. ¶ Ad primū negat cōsequētiā: quia minor debuit esse illa gene-

ratio est p se corruptio q est finis: imo est per accidens corruptio: licet tale per accidēs sit necessariū. ¶ Ad secundū dicit q sum locus de corruptione. pprie dicta q est corruptio substantie: aut forme hñis pirariū qm natura ordinat ad eē forme sequētis: lumē autē nō habet cōtrariū. (Est autē necessariū) Secundo arguit philosophus sic ad eandē cōclusionem sicut se habēt principia in speculabilib3: ita finis in operabilib3: sed in speculabilibus necessitas cōclusionum est principaliter ppter principia et nō ppter materiam: igitur in operabilib3 necessitas eoz que sunt ad finē principaliter est ppter finē et nō ppter materiā: tenet cōsequētiā et declaratur antecedētis prima pars: nā in speculabilibus si premisse sunt vere que dicuntur principia demonstrationis conclusio est vera: et non cōtra: et si conclusio nō est vera premisse nō sunt vere: et nō cōtra: verū bigratia fiat iste syllogismus omnis figura rectilinea habens angulū extrinsecū equiualentē duobus oppositis intrinsecis: habet tres angulos equales duobus rectis: sed omnis triangulus est figura rectilinea habens angulū extrinsecū equiualentē duobus oppositis intrinsecis: igitur omnis triangulus habet tres angulos equales duobus rectis: butus syllogismus si premisse sunt vere et conclusio est vera et nō cōtra: qz nō si conclusio est vera premisse sunt vere: nā ex veris nō sequitur falsum: sed bene ex falsis sequitur verus: vt habetur primo ptoz. Similiter si conclusio non est vera premisse nō sunt vere: et nō cōuerso ppter eandē causam. Itā etiam cōtingit in operabilibus q si finis est: necesse est illa eē que sunt ad finē: et non cōtra: et si nō sunt ea que sunt ad finē finis nō est: et nō cōtra: si enim domus est necessario sunt lapides et ligna: non tamen si sunt ligna et lapides domus est. Etiam si non sunt ligna et lapides domus nō est: non autem cōtra si domus nō est: nō sunt ligna et lapides. ¶ Secunda pars antecedētis etiam declaratur q necessitas conclusionum est principaliter ppter principia: et nō ppter materiā: quia ad quēstionē querētē ppter quid conclusio est vera in syllogismo demonstratiuo nō respōdetur quia habeat maiorem et minorem extremitatem: sed respōdetur quia premisse sunt vere: ita in operabilibus si queritur ppter quid sint lapides et ligna nō respōdet ppter materiā: sed ppter domū: aut ppter aliu finē: et si querit ppter quid est domus nō respōdetur ppter ligna et lapides: sed ppter referuatiōnem rerū et defensionē hominis. Le. li. (Est autem necessarium et in doctrinis). i. in speculabilib3 et i hñis que fm naturam sūt quodāmodo similiter: quoniam enim rectus hic est. i. quoniam hic triagulus est rectilineus necesse est triagulū duobus rectis equales habere tres angulos: sed nō si hoc est illud est. i. non si ista conclusio sit vera: illud autē est verus: sed si hoc nō est ille rectus nō est. i. si ille triagulus nō habet tres angulos eqles duob3 rectis: iste triagulus non est rectilineus habens angulū extrinsecū equiualentem duobus oppositis intrinsecis. In hñis autē que sunt ppter h). i. ppter finē ptingit cōtrario (Si finis. n. erit aut est) necessario qd autē finis ē aut erit: aut ē. Si vero nō sunt ea que sunt ad finē et finis nō est sicut ibi cū non sit conclusio prin3 nō erit: s3 finis: et cuius causa se habet vt principiu in speculabilibus.

Notandum fm cōmentatores cō. 89. q Arist. dixit quodāmodo: quia ex prioribus in doctrina sequunt posteriora: cū

Tex. cō. 89.

Liber secundus.

Lex.
5. 89.

conclusio que ē posterior in scia p̄p̄s sequit ex p̄o-
positionibus que sūt p̄iores in esse. Conclusio ergo in
demonstratione et ea que sūt ad finē aliquo mō sunt si-
milis: et aliquo mō sūt dissimilis: et p̄nter p̄cipia i de-
monstratione: et finis in opabilib⁹: aliquo mō sunt si-
milis: et aliquo mō nō sunt similes: sunt. n. filia in hoc: qz
sicut ex p̄ncipijs sequit p̄cto et non e⁹: ita ex finese-
quunt ea que sūt ad finē et non e⁹. Sūt autē dis-
similis: qz p̄ncipia sūt p̄iores tpe p̄clonē: finis autē est
posterior tpe hīs q̄ sūt ad finē: p̄pterea dicit p̄hs i lite-
ra q̄ in opabilibus p̄tingit e⁹: nā in doctrinis et in spe-
culabilibus ex p̄ioribus in eē p̄cludimus posteriora
in eē in opabilib⁹: at p̄iū p̄tingit: v3 q̄ ex posteriorib⁹ i
esse concludimus p̄iora in esse.

Sed dubitatur

in exēplo Arist. qm̄ p̄mo posteriora
determinat ipse oēm demonstrationē eē ex necēss: et q̄ non
stat p̄clusionē esse verā vel necēss qm̄ p̄misse sunt ve-
et necēss: stat autē syllogismū assignatū eē demonstratū
tantū: vt colligit ab eo p̄io posterior: igit si p̄cto est
vera p̄misse sūt ve: et p̄misse si nō sunt de p̄cto nō ē vā.
R̄ndet q̄ Arist. p̄io posterior: itelligit de demonstratione
scilicet in cāz et effectū: aut in dīssōne et s̄bz: at syllo-
gismus demonstratū p̄ter illa tria scilicet determinatū
mediū. s. h̄re angulū extrinsecū equialentē duob⁹ op-
positis intrinsecis: qd̄ quidē nō ē dīssōne triāguli: nec
causa p̄p̄e passiōis: s̄z ē in cā cognoscēdi illā passio-
nem in eē triāgulo: iō nō p̄onit tanq̄ mediū in demon-
stratione: nec tanq̄ aliq̄ extrinsecū: sed in vt determina-
tiū mediū. s. figura rectilinea trib⁹ angulis p̄tēta: ideo
ratione istius declarandiōis p̄clonē esse verā ab abas p̄-
missis exnib⁹ falsis: qz stat triāgulū h̄re tres angu-
los equales duob⁹ rectis: et cū hoc qd̄ nullus triangu-
lus: nec aliq̄ figura rectilinea h̄at angulū extrinsecū:
Item p̄ot dicit q̄ Arist. nullū hic fecit syllogismū: s̄z in
enthimema: v3 hic triāgulus ē rectilineus: igit triangu-
lus h̄tres angulos eēles duob⁹ rectis: vbi p3 q̄ si p̄i-
cipiū est verū p̄cto est vera: et non e⁹: cū a superiorē ad
inferius sit fallacia p̄ntis: p̄ot. n. esse q̄ triāgulus
habeat tres angulos: et q̄ nō sit triāgulus: non in eē
inconueniens dicit q̄ Arist. posuit illud grā exēpli in
iuxta illud in libro elencorū: exēpla ponim⁹ non vt ira
sint sed vt sentiant addiscentes: sed q̄litercūq̄ dicat in
speciali intentio Arist. fuit q̄ si p̄misse syllogismi sunt
vere p̄clusio sit vera: et nō e⁹. (P̄ncipiū. n.) hic
Arist. r̄ndet vni tacite q̄onit: posset enī aliq̄s dīcē ad p̄i-
cipia sp̄ debent seq̄ vltia: qz i doctrinis videmus q̄ ad
p̄ncipia sequunt vltia: et non e⁹: sed ea q̄ sūt ad finem
sunt p̄ncipia et finis est vltimū: igit ad ea que sunt ad
finē e⁹: sed finis et nō e⁹. R̄ndet p̄hs q̄ duplex est p̄in-
cipiū. s. actionis et rōcinationis seu cognitiōis: s̄z igit
ad p̄ncipiū actionis nō sequat vltimū: bñ tñ ad p̄in-
cipia rōcinationis: vbi grā lapides et ligna sūt p̄ncipia
actionis. s. edificatiōis dom⁹: ipsa autē domus est vlti-
mū i actione: stat autē q̄ ad lapides et ligna nō sequi-
tur domus affirmatiue: sed bñ negatiue: qz n̄ sequit la-
pides et ligna sunt: igit domus ē sed bñ sequit ligna et
lapides nō sunt: igit domus nō est: e⁹ autē sequit affir-
matiue et nō negatiue: qz bñ sequit domus ē: igit lapi-
des et ligna: sed nō sequit dom⁹ nō ē: ergo lapides et li-
gna non sūt. Itē ferrū ē p̄ncipiū actiōis ferre: ad qd̄
non sequit ferra affirmatiue s̄z negatiue vt liquet: ferra
autē est vltimū in actione ad qua sequit ferrū affirma-
tiue et nō negatiue. Etia dicat in alijs q̄ sunt p̄ncipia

actionis q̄ ad illa nō sequunt sua vltia: sed bñ e⁹: ita:
ad p̄ncipia autē cognitiōis seu rōcinationis sequit
vltima vt dicitur est affirmatiue sed non negatiue: e⁹ ita
autē negatiue et non affirmatiue: vñ ad p̄ncipia affir-
gnata sequit sup̄ius affirmatiue q̄ triāgulus h̄et tres
angulos equales duobus rectis q̄ dīcē vltimū in ra-
tōcinatione sicut p̄misse sūt p̄ncipia in cognitiōe:
negatiue autē non sequit ad istud vltimū: contra autē
ex isto vltimū qd̄ est p̄cto demonstratiōis sequunt nega-
tiue illa p̄ncipia: non autē affirmatiue: vt patuit: his in-
tellectis arguit sic ad p̄ncipia rōcinationis sequunt
vltima: sed finis est p̄ncipiū ratiōcinationis cum
sit p̄imū i intentione: et ea que sunt ad finē sunt vltia in
ratiōcinatione sicut sunt vltima in intentione: igit ad
finem debent sequi ea que sūt ad finē et non e⁹ semper
intelligendo affirmatiue qz negatiue contingit contra-
rium vt ostensum est. L. e. li. (P̄ncipiū enim et hoc. s.
finis non actionis sed rōcinationis ibi autem ratiōci-
natiōis) vbi demonstratur triāgulum h̄re tres: act⁹
enim. i. actiones in materiam exteriorē non sunt ibi:
quare si erit domus hec. s. ordinata ad finem necesse ē
fieri aut existere: aut esse: aut oīno materiam aliq̄ ne-
cesse est esse cum p̄pter hoc. i. p̄pter hunc finē illa
materia sit: vt lapides et lateres necessariū fuisse si do-
mus est: non tamen p̄pter hoc est finis aliquid illorū
cū sit vltimū in ratiōcinatione: sed aut. i. solū se ha-
bet sicut materia: neqz domus p̄pter hoc. i. p̄pter
aliq̄ dīstōzum tanq̄ p̄pter finem: omnino tamen si nō
sunt lapides et lateres nec ferrum non erit: neqz dom⁹:
neqz ferra: hec quidez. s. dom⁹ nō erit: nisi sint lapides:
illa vero. s. ferra non erit nisi ferrum sit: neqz ibi enim
scilicet in speculabilibus p̄ncipia sunt superi⁹ nota-
ti si sit triāgulū h̄re tres angulos eēles duob⁹ rectis.

Notandum

p̄mo fm̄ cōmentatozē
cōmento. 89. q̄ Aristote.
dixit q̄ finis non est p̄ncipiū operatiōis: sed cogi-
tatiōis: et p̄feruat se requis dicat nos videmus q̄
ad quedam p̄ncipia sequuntur vltima et sunt p̄nci-
pia doctrine: et hoc est compositum i natura. Respo-
sio ad hoc ē qd̄ hoc si ē p̄in⁹ opatiōis sed p̄n⁹ cognitiō-
is (fmo at ē de p̄ncipijs opatiōis) Istō ē q̄bū q̄
tāgit cōmentatoz: videm⁹ q̄ non solū ad p̄ncipia do-
ctrine sequitur vltimū. s. conclusio: sed enaz ad p̄in-
cipia naturalia sequitur vltimū qd̄ est finis. s. cōpo-
situm naturale: nam ad materiam et formam que sūt p̄i-
cipia naturalia: sequitur p̄ncipiū naturale: vt p̄ntaz
affirmatiue q̄ negatiue. Respondet cōmentatoz q̄ illa
p̄ncipia nālia non sunt p̄ncipia actionis: sed cogita-
tiōis: forma. n. nō p̄cedit actionē agentis sed ē termi-
nus illius actiōis: mā autē p̄cedit actionē: iō ad māz nō
sequit cōpositū: hoc autē illō: sed bñ ad formā: iō mā et
forma collectivē sup̄ra sūt p̄ncipia cogitatiōis et rōci-
natiōis: mō autē sūt p̄in⁹ actiōis. Ex q̄b⁹ sequit q̄ mā
et for⁹ et cōpo⁹ sūt iūicē p̄in⁹ et vltia rōcinatiōis s̄z nō
in eodem genere ratiōcandi: constat enim q̄ ex ma-
teria et forma sequitur compositum naturale: ideo ma-
teria et for⁹ sūt p̄in⁹ et p̄po⁹ nāle ē vltimū i rōcinatiōe.
Etia ad cōpōnē nālē sequit mā et for⁹: iō p̄po⁹ ē p̄in-
cipiū rōcinatiōis: et forma et mā sūt vltia: p̄ueritas at
cōsistit in hoc: qz in rōcinatione pp̄ qd̄ mā et forma sūt
p̄ncipia et cōpositū vltimū: in rōcinatione at qz ē cō-
positū est p̄ncipiū et mā et forma sunt vltia: qm̄ igitur
tā finis q̄ ea q̄ sunt ad finē sequunt actionē ex quolibz il-
loz p̄t aliterz dēfari: s̄z dīuersis gñib⁹ demonstratiōis.

Secundo notandum fm comentatores
ex principio cogitationis sequat illud pp quid: qz pzi
cipium in cogitatioe est finis in opatione: et finis in co
gitatione est principiu in opatione. **C** Prima ps hu
ius cometi declarat: na aliqn ad principia cogitatio
nis sequit finis: et aliqn non sequit finis: ergo accidet
principio cogitationis qd ex illo sequat finis: ams est
probatu: nam aliqn ad ea que ad finem sunt: sequit finis:
aliqn aut non sequitur finis: sed magis est ad finem se
quuntur ea que sunt ad finem. Scda pars capituli est
manifesta: qm primu qd occurrit in cogitatioe medica
est sanitas: deinde discurrens per que modu possit i
ducire reperit q p deambulatione: aut ponone: aut per
floodotomia: et tunc incipit alterum istoru fieri: quo sa
cto deficiente ca egritudine inducitur sanitas: ecce quo
modo est principiu in cogitatione: et vltimu in opatione:
et ea que sunt ad finem sunt principia in opatione: et vlti
mum in intentione. (Manifestu igitur) Et predictis
Arist. insert duo correlaria: quoz primu est q neuiuz
in phisicis est sicut ma: et motus ma: pz naz sicut ma
et motus ma recipiunt necessitate a forma: et non est
cum ad formam sequitur ma et motus ma de necessita
te: non aut neio sequitur forma ad mam et ad motuz
materie: qz pot occurrere impedimentu: ita in phisicis
necessitas operationu nallium et precipue intentoz a
natura prouenit ex fine: et no est: cu ad opationes na
turales non sequat finis de necessitate: sed ad ipsuz si
nem neio sequunt opationes nales tanquaz ea q sunt
ad finem. **I. e. li.** (Manifestu igitur est q est neium in ph
isicis illud q sicut ma or et motus qui ipsius ma est)

Iex.
co. 90.

Notandum

q arist. non fine ca dicit
in phisicis: qz i mathe
maticis necessitas non est ex fine cu necessitas i dem
strationibus mathematicis no proueniat ex pclusioe
sz ex principijs: vt patuit: non et considerat mathe
maticus aliquid sub rone boni aut finis: ridiculu. n. est di
cere q triangulus hz tres angulos et non quoz pp ta
les finis: aut qz meti et digni et ipsu hre tres q 4: quic
quid. n. demonstrabit de triangulo hoc est q sic co pe
tit nae illius: et pp ista cam demonstrationes mathe
matice ont esse tm per formam: procedut. n. p diffonez sub
aut passionis non exprimee maz: neqz finis: neqz agēs:
sed tm formam: cu diffio dicat forma p Arist. in hoc. 2. et
7. metaphysice: nalis at qz considerat opationes nales:
per respectu ad finem iponente necessitatez oibus alijs
causis demonstrat p oia quoz gna ca: et ad qd nes
respondet per oia gna ca: metaphisicus aut nuquaz
respondet nisi p vnu genus cae. f. p formaz: vt pp quid
triangulus hz tres agulos rñdet geometra p formam tm
scilicet p diffone trianguli: qz est figura rectilinea trib
lineis tm pnta: et si querit pp quid triangulus hz tres
angulos equales duobz rectis: rñdet itez p diffone: et
formam tm: qz triangulus est figura rectilinea hñs extrin
secum angulu equalem duobz oppositis intrinsecis.
(Et vireq) Scdm correlariu ad phicu pntet consi
derare de ma et fine: magis tm de fine q de ma. Prima
pars est supius pbata in pzo capto huius tractat: na
ad phicu pertinet pñdere oes cas: sz tazma q finis
est ca: cu opationes nales neio dependeat a ma et a fi
ne igitur et. Scda ps sequit pñter na phisicus hz ma
gis pñdere q magis hz rone cae: sz finis magis het
rationez cae: q ma: cu ma sit pp finis: et non est: n. su
nis ca ma: no aut ma est ca finis: igit phisicus magis

Iex.
co. 91.

habet considerare de fine quam de materia. **I. e. li.** (Et
vireq). f. ra ma qua finis: phisico dicte sunt cae (ma
gis aut que cuius ca). i. finis (est pñderada ab eo ca eni
hec). f. finis est ca pp qua ma est: sed no hec. f. ma est ca
finis. **C** Sed pñderada est finis hois: et tm phisicus n
habet magis considerare de felicitate q de ma cu de fe
licitate illa pñderet moralis aut metaphisicus. Rñde
tur per ea que dicta sunt supra q duplex est finis. f. pp in
quos et remotus: aut finis gnatiois: et finis rei genite:
aut finis intrinsecus: aut finis extrinsecus: sz igit no de
beat phisicus magis pñdere de fine remoto: aut ex
trinsecus: aut de finis rei genite: q de ma: tm magis habet
considerare de fine pp in quo et intrinsecus q est finis ge
nerationis q de ma: et hec est intentio phi (Et finis)
Tertio ad eandem pñclonem arguit phs sic: necessitas ope
rationu nalliu est pñcipaliter ab illo a quo sumit pñ
cipaliter diffio rei: sed a fine sumit pñcipaliter diffio rei:
ergo necessitas opationu nalliu est pñcipaliter a fine: pz
consequetia cu maiori eo q diffio est mediu i demōstra
tione a quo accipit necessitas demonstrationis et pclu
sionis: vt hñtur. 2. posterior 2. et mino 2 declarat: na ab
illo sumit pñcipaliter diffio rei ad cuius eē sequit neio
re eē aut fieri: sz a diffone data p finem sedq neio re eē: vt
fiat: igit a fine sumit pñcipaliter diffio rei: pz pñtia cu pñ
ma pte añtis: et scda ondē induciue ta i artificialibz q
in nallibus: na domus hz duplicē diffone vna accepta
a ma. f. aggregatu ex lapidibus: et lignis: et alia a fine:
videlicet coopimentu tegens a nocius: mo ex pñtia dif
finitione no sequit neio domus: neqz fm eē: neqz fm
fieri: qz no sequit aggregatu ex lignis et lapidibus est
aut fit: igit domus est: aut fit: sed bñ sequit coopimentu
tegens a nocius est: aut fit: ergo domus est: aut fit de ne
cessitate. ite ira hz duplicē diffone vna accepta a ma. f.
ebullitione sanguinis i corde: et alia supra a fine: v3 ap
petitu vindicte: stat aut q no sequit de neitate ebulli
tio sanguinis i corde est: aut fit: igit ira est: aut fit: sz bñ se
quit appetit vindicte est: aut fit: igit ira est: aut fit: ita dicat
de sanitate: et de hoie: et de qualz alia re nali q habita
diffone data p finem sp sequit ex illa diffone sanitate eē:
aut fieri: hoiez eē: aut fieri: sic de alijs de neitate **I. e.
li.** (Et finis qz est illud cuius ca) alia sunt: et pñcipiu
alio 2: io a fine est sumēda pñcipaliter neitas opationuz
nalliu: sicut a fine sumit pñcipaliter diffinitio rei: a diffone
eni et rone eē neitas demōstrationis: sicut in his que sz
arte: qm si domus talis est: v3 coopimentu tegēs hoc opz
fieri et ex neitate. f. domu si est vel fit: coopimentu te
gens: et qm sanitas hec est: demōstrado diffone data p
finem: hoc opz fieri ex neitate et eē. f. sanitate si sua diffio
est: aut fit (Sic et si hñ hoc est) demōstrado diffone sum
pta a fine: necesse est hoc eē: aut fieri. f. hoiez: si illa diffio est
aut fit: si aut aliud ab hoie. f. lignu est hoc demfando sua
diffone finalē: necesse est et eē: aut fieri si illa diffio est aut fit.

Iex.
co. 91.

Notandum

fm comentatores co. 91. q qz
diffio domus est pñtes co
operies defendēs a colore et frigore nece est vt sit com
posita ex tecto et piete: et qz diffio hois est aial ronale:
necesse est vt sit copositu ex carne et osse: qz diffio sanita
tis est dispō in mēbro quoz agit sua actionez i mēbro:
necesse est vt ista dispō sit coplexio: Inēdit 2. ista rone
diffio data p maz accipit neitate a diffone data p finem:
igit neitas rei est pñcipaliter a diffone finis q a diffone
mae: pz pñtia: et añs declarat i trib noiatis a pho ha
bēbz diffone formale et mālē: qz sp mālīs demfat p
formale: vt de pñtes coopies ofēdēs a calor et frigor

Liber secundus.

est composuitur ex tecto: et pariete: sed domus est huiusmodi: dicitur domus est composita ex tecto et pariete: ubi demonstratur diffinitio materialis per finale. Item oportet aial ratio nale est compositum ex carne et ossibus: ois homo est aial ratio nale: ergo omnis homo est compositus ex carne et ossibus. Item omnis dispositio membrum qua membrum debite agit suam actionem est compositio membrum: sed sanitas est dispositio membrum qua membrum debite agit suam actionem: igitur sanitas est compositio membrum: in quolibet istarum demonstrationum concluditur diffinitio materialis per formalem quam commemorato accipit tanquam expresse tem sine. Ex predictis sequitur quod aliter accipitur hic finis: et aliter in secunda ratione: nam in secunda ratione accipiebatur finis tanquam principium concludendi et de monstrandi ea que sunt ad finem: in hac autem ratione accipitur tanquam concludum necessario ex sua diffinitione formalis: et non ex sua diffinitione materiali: et ita qua quiddam diffinibile de quo demonstratur diffinitio materialis per formalem seu finalem: domus enim est finis lapidum et lignorum: ideo demonstratur lapides et ligna: et est propter alium finem: scilicet propter defensionem a nocivis: per quem sine demonstratur domus determinatione terminante questionem: et de monstratur lapides et ligna seu tectus et parietes demonstratione terminante questionem propter quid (For talis autem). Circa predicta posset aliquis dubitare ex quo necessitas operationum naturalium non est ex materia tantum: nec ex fine tantum: sed ex materia et si necesse principaliter ex fine quam ex materia. Utrum materia ingrediatur diffinitionem formalem sicut finis. Respondet philosophus quod aliqua est diffinitio data per formam in qua necessario ponitur materia tanquam pars: et hoc in quibus finis non completur: nisi per materiam et formam: verbi gratia finis ferre qui est divisio ligni seu durorum non completur nisi per materiam et formam: non enim perficitur divisio durorum nisi ferrea habeat dentes durorum: et non habet dentes durorum nisi sit ferrea: ideo oportet quod in diffinitione ferre data per formam ponatur materia. Si enim dicitur quod ferrea est instrumentum habens dentes: non completa est diffinitio nisi addatur ferreus: isto modo: ferrea est instrumentum ferreum habens dentes. Ecce quomodo materia ingrediatur diffinitionem datam per formam: sed hec materia est pertinet ad speciem: et non materia individualis. Le. li. (For talis autem in ratione necessarii est) ponere materiam: determinati enim id est diffinitionem opus serrandi: quoniam est divisio huius: scilicet lignorum et durorum: hoc autem non erit nisi habeat dentes huiusmodi: videlicet durorum: hi autem non erunt bene durum nisi ferre sit: sunt ergo et in diffinitione quedam partes ut materia.

Notandum primo secundum commentatores commento. 9. quod quod diffinitiones continent genera et differentias: sunt forme universales: omne forme proprie: et est declaratum quod materia sequitur necessario ex forma: rectum est ut diffinitiones in hac scientia sint principia apparentie: necessitatis materie: et rectum est ut in quibusdam diffinitionibus: non sequitur necessario expositione diffinitionis: sed etiam necessaria in diffinitione id est pars. Serraria habet duplicem diffinitionem quarum quolibet datur per formam communem et propriam: scilicet per genus et differentiam: quarum una inserit materiam: sed non includit materiam tanquam partem: ut diffinitio sum

pta a causa finali: scilicet instrumentum dividentis durum: alia vero inserit materiam: et includit: ut instrumentum ferreum habens dentes: ferrum enim est materia ferre: et ingreditur diffinitionem ferre: ut pars illius: non igitur quolibet diffinitionem ingreditur materia: ut pars: sed aliquando dicitur philosophus fortassis quasi dubitative ostendens per hoc non necessario materiam ingredi quolibet diffinitionem: sed aliquam.

Secundo nota quod non solum diffinitio data per formam dicitur formalis neque in diffinitio data per materiam dicitur materialis: sed generaliter quolibet diffinitio imponens necessitatem dicitur formalis: et quolibet cui imponitur necessitas dicitur materialis: quod igitur finis imponit necessitatem omnibus alijs causis: diffinitio data per finem dicitur formalis respectu omnium aliarum: et omnes alie dicuntur materiales respectu eiusdem: et quod est principaliter est a forma: et ex consequenti a materia: ideo in doctrinis procedentibus ex causa finali. necessitas demonstrationis est principaliter ex diffinitione finis: consequenter vero ex alijs diffinitionibus tanquam se habentibus per modum materie: ex quo patet ratio: nec necessitatis ex multis demonstrationibus posse summatim principaliter ex parte finis. Cum enim operari se habeat ut finis respectu forme: et forma respectu materie: diffinitio sumpta ex operari erit principalis respectu diffinitionis sumpte ex forma: et diffinitio sumpta ex forma erit principalis respectu diffinitionis sumpte ex materia: necesse demonstratum naturaliter principaliter est ex fine: cum illud quod imponit necessitatem se habeat ut finis.

Dubitatur contra dicta ostendendo aliquam operationem naturalem non provenire principaliter ex materia: neque ex fine: nam corruptio luminis in medio est operatio naturalis: et non est principaliter ex fine: cum non ordinetur ad aliquem finem: nec principaliter ex materia: quod si materia esset intransmutabilis adhuc lumen corrumpetur in illa: sicut patet de corruptione luminis in luna: in qua non est materia transmutabilis. Propter rationem huius difficultatis sit hec prima conclusio: omnis operatio intenta a natura est principaliter ex fine: quam ex aliqua aliarum causarum: patet: quod finis est causa causarum: et imponit necessitatem omnibus alijs causis: et a nulla alia recipit necessitatem: et ut ostensum est semper per finem principaliter respondetur ad questionem querentem propter quid est hoc. **Secunda conclusio** sicut aliqua privativa sic et aliqua positiva operatio est principaliter propter materiam: propter mortem et corruptionem et monstruositatem: quolibet enim istarum est principaliter propter materiam: cum ad questionem querentem propter quid est aliquid istorum respondeatur per materiam. **Tertia conclusio** aliquo operatio privativa principaliter dependet ab agente: et non ex parte materie vel finis: patet de corruptione luminis in medio que principaliter dependet a corpore luminoso: de illuminatione autem non dico ideo: quod licet principaliter dependeat a corpore luminoso quod ex materia: tamen principaliter est propter finem.

Quarta conclusio necessitas alicuius operationis positive est principaliter ex parte forme: et non alterius cause: patet de operatione mathematica in qua non confidetur nisi forma ad quam si concurrat materia intelligibilis illa tamen in mathematicis non accipitur ut materia: sed ut forma quare et.

19.
69.92.

Philicorum.

Pauli Veneri Augustiniani Philisophi ac Theologi excellentissimi sup octo libros physicoz necnō super cōmento Averrois diuine admodū expositio- nis Liber tertius felicissime incipit.

Tex.
cō. 1.

Noniam

autē natura) Iste est tertius liber physico- rum in quo Ari. postq̄ determinauit de prin- cipis et causis corpis mobilis determinat de passionibus eiusdē in trīscis: que sūt mo- tus et infiniti: ideo di- uiditur i duos tracta- tus: in p̄io p̄s deter- minat de motu. In 2°

vero de infinito ibi (qm̄ autē de nā) Primus tractatus diuidit in tria capitula: in quoz p̄io p̄s venatur diffōnes for male motus in scō inuestigat diffōne ma- teriale ibi (q̄ autē bñ dicitur sit) In tertio manifestat illd in quo est motus subiectue ibi (et dūbū autē) Primū capitulū diuidit in quatuor ptes in quaz p̄ia p̄s. p- bat q̄ ad physicū p̄tinet determinare de motu: et de passionibus p̄nibus motū: in scōa diuisiones p̄mittit facientes ad diffōne for male motus ibi (Primus at) In tertia manifestat dictā diffōne motus ibi (nō ē autē motus) In quarta p rōnes p̄bates singulas ptes diffi- nitionis eandē diffōne pcludit ibi (q̄ autē sit h̄mōi) In p̄ia pte ponit p̄s tres p̄lones quaz p̄ia ē ista: ad nālē p̄tinet cognoscere quid ē motus. Secūda con- cluso ad nālē spectat cōsiderare de infinito et p̄mūo ibi (determinātibz autē) Tertia p̄lō ad nālē spectat cōsiderare de loco vacuo et tpe ibi (Adhuc autē) Pri- ma p̄lō arguit sic ad nālē p̄tinet cognoscere illud si- ne cuius cognitione non cognoscit nālē: sed sine cogni- tione quid ē motus nō cognoscitur nālē: igit ad nālē p- tinet cognoscere quid ē motus: p̄ p̄ia cū maior: q̄ h- scia est de nā: minor autē declaratur ex eo q̄ nā diffinit per motū: vt patuit in p̄ncipio scō: p̄stat autē q̄ diffō- datur cā innotescendi: et ignorata aliqua pte diffōnis ignorat diffinitū: nō. n. scitur quid ē hō nisi scatur qd est aīal ex eo q̄ aīal est pars diffōnis hois: et non tū est diffinitus: imo ē diffinitus: ita motus est ps diffōnis nature: h̄ns ē diffōnem p̄p̄ia: qua ignorata igno- ratur quid ē motus: et p̄ter ignorat nālē. L. c. li. (qm̄ at natura est p̄ncipiū motus et mutationis) vt patuit i diffōne ei: scia at nobis. f. nālīs de nā ē: oīz nō ignorare qd sit motus: neciuz ē. n. ignorato motu et ignorari nāz.

Notandum

f̄m cōmentatoz cō. p̄i- mo: q̄ Arist. primū p̄in- cipiū nālē potuit declarare anteqū p̄scrutaretur de motu: et accidit b̄ elus: p̄ncipiū autē qd est p̄mūo mo- toz non potuit p̄scrutari nisi post p̄scrutationē de mō- tu Istud cōmentū h̄z difficultatē: qm̄ vt ipse determi- nauit p̄io et scō huius p̄ h̄uicē. ad p̄s p̄tinet demō- strare mām primā ē: v̄z p̄transmutationē et motū: ex hoc enī q̄ est trāsmutatio inter formas oppositas: et vnum oppositoz non ē aliud scimus q̄ ē vñ subm- successiue manens sub formis oppositis: igit non pōt p̄scrutari p̄ia mām quin p̄scrutetur motus. 3° aduer- tendum q̄ de motu habet duplex noticia. f. si est: et qd

est: et prima p̄cedit scōaz: q̄ prius scit motus esse: quaz quid ē motus: p̄scrutatio de prima mām non potuit fieri absq̄ cognitione motus quo ad si ē: sed bñ potuit fieri absq̄ noticia motus quo ad qd est: et q̄ motus esse est potissimū p̄ncipiū huius scie: iō p̄supponit a p̄ho motus ē: vt determinat p̄io physicoz p̄tra at̄ quos: non ergo sit p̄scrutatio de motu quo ad si ē sed tū de motu quo ad qd ē: f. q̄ p̄scrutatio de mām p̄cedit per- scrutationē motus quo ad quid est: iō bñ dicit cōm- mentatoz q̄ Arist. potuit p̄scrutari et declarare p̄mūo p̄ncipiū mālē anteqū p̄scrutaret de motu: nō at pōt declarare p̄mūo motū nālē nisi p̄ p̄scrutet de motu qd sit: q̄ vt videbif. 3° physicoz n. p̄bat p̄mūo motū esse: nisi p̄ eternitatē motus: eternitas autē motus p̄bat per eternitatē mobilis p̄supposita diffōne motus hic tradita q̄ motus est actus mobilis: querēdo v̄z mo- bile incepit ē aut sit eternū: si incepit ē: et non nisi per motū: nec fuit motus absq̄ mobili: igit an mobile sit gnatū fuit mobile: si mobile sit eternū: aut igit sp̄ mo- uebat et h̄tū intentū: aut incepit moueri sic q̄ nunquā ante fuit motus. Si incepit moueri: igit aliq̄ fuit cā q̄re non prius mouebat: que nēcio auferebat an p̄mūo- pius motus: sed nō potuit illa cā auferrī nisi p̄ motū igit an istū motū fuit motus et.

Dubitatur contrā istam qm̄ nā ē p̄m- cipiū et cā motus p̄ diffōne nature: sed pōt cognoscī cā ignorato effectu: q̄ pōt co- gnoscī terrā diametraliter p̄nter solē et lunā nō co- gnita eclipsi: igit pōt cognoscī nā ignorato motu. Itē natura ē est p̄ se manifestū p̄ Arist. et cōmetatoz scō huius: sed illud qd ē p̄ se manifestū non ignorat quo- cūq̄ alio ignorato. Dōz q̄ ignorato motu quo ad si est: ignorat nā quo ad si est: et ignorato motu quo ad quid ē ignorat nā quo ad qd est: nō tū ignorato mo- tu quo ad quid ē ignorat nā quo ad si ē: v̄l q̄ ē: q̄ ne sciendo quid ē motus scit nām ē: p̄p̄o in Arist. ē vera: vt v̄ba sonāt: q̄ hoc v̄bū ignorat et qd fuit p̄ncipiū: virtute negationis cluse distribuit a b̄solute terminū se quentē: iō ignorato motu nēcio ignorat nā: q̄ si igno- ratur motus: nō cognoscit motus: et si non cognoscitur motus: nulla noticia cognoscit motus: et p̄ p̄is simpli- citer ignorat nā. Ex q̄bus sequit q̄ ex diffōne nāe da- ta in scō: nō cognoscit quidatiue nā: q̄ non cognos- citur qd est nālē: nisi cognoscit quid ē motus: sed nō dū cognitū est qd ē motus: igit nondū cognitū ē quid est natura. ¶ Ad p̄mūo d̄ q̄ qm̄ cā dicit respectū ad cau- satū: non cognoscit cā quin cognoscit effectus: et ma- xime si causatū igredit diffōne cāe: sicut i. p̄posito: vñ quia pater dicit respectū ad filiū non cognoscit p̄r: q̄n cognoscit filius: nā aut dicit respectū ad motū: iō non cognoscit nā nisi cognoscit motus. ¶ Ad fm̄ d̄ q̄ l̄z naturā esse sit p̄ se manifestū: nō tū cognoscit nā: quin cognoscit aliqd. f. motus: vñ motū ē est p̄ se manife- stus: et tū nō cognoscit motus: q̄n cognoscit mobile p̄ respectū quē h̄z motus ad mobile: et q̄ mobile ponit in diffōne motus (Determinātibz at) Scōa p̄ ad nālē spe- ctat p̄siderare de p̄mūo et infinito: p̄bat: ad nālē p̄tinet p̄siderare de motu: igit op̄z p̄siderare p̄ntia ad motū: patet p̄ia p̄ illud Arist. p̄ posterioroz: vna scia est vni- gnīs s̄bi ptes et passiones p̄sideras: tūc sic: ad nālē p̄tinet cōsiderare p̄ntia ad motū: sed p̄mūo et infinito sunt cō- sequentia ad motū: igit ad nālē p̄tinet p̄siderare de continuo et infinito: tenet p̄ntia et minor declaratur: qm̄ motus est de numero continuo et in diffōne continui

Tex.
cō. 1.

Liber tertius.

ponitur infinitū cum dicitur primum est illud qd est diuisibi-
le in infinitū. Le. li. (Determinatibus autē de motu ten-
tandum est eadē aggredi mō et de his que pnter sūt in
motu. f. primum et infinitū. videt autē motus esse de nu-
mero primum: sed infinitū appet primum in primum vñ
et diffinitibus primum contingit primum indigē multo
tens ratioe infiniti cū in infinitū diuisibile primum sit)

Notandum to primo qd Arist. dixit
multotiens qd ista diffō primum apud dicētes ipsū non
componi ex pibus indiuisibilibus est cōcessa dicētes
autē qd primum cōponit ex pibus indiuisibilibus non
concedunt hanc diffōnez et forte dixit hoc qd continuū
pōt hēre aliā diffōnez vt in qua dicitur primum est illud in cu-
ius medio potest poni terminus cōis duabus pib⁹
duas cās assignat cōmētorū quare pbus dicit in lra
multotiens. Prima cā ē qd non oēs pcedūt istā diffō-
nem primum est diuisibile in infinitū tenentes enī conti-
nuū cōponi ex pibus indiuisibilib⁹ vt Platonici
non pcederēt istā diffōnez. Aliā autē vt nāles sustinētes
continuū non cōponi nisi ex pibus diuisibilibus pce-
derent illā. Scda cā est qd primum non solū hz diffōnez
ex pibus sed et vnā aliā in pdicamētis v3 continuū ē
illud cuius ptes copulāt ad aliquē terminū cōez: quā
omnes pcedūt tā tenentes quā nō tenentes primum cō-
poni ex indiuisibilibus. Dixit ergo Arist. multotiens
ad denotandū primum nō temp diffiniri p infinitū: sed
multotiens intelligendū fm pñm pñm physico p qd
partes sunt pñm totū: et qm primum ē qd dā totū:
ideo primum diffinit per ptes: et hoc dicit fm qd dupl^r
partes cōparant ad totū: pñm. n. ptes cōpari ad totū
fm viā cōpōsitionis: et sic diffinit primum p ptes copu-
latis ad vnū terminū cōm in pdicamētis: et fm viā
resolutionis: et sic diffinit hic p cē diuisibile in infinitū
et qm cōpōsitiō pcedit diffōnez cōmū data
in pdicamētis est pñm data hic: et pñm est diffō for-
malis et pñm denfationis: hec autē hic assignata
est posterior: et mālīs: et pñm denfationis (Adhuc autē)
Tertia cōclusio: ad nālē spectat pñm de loco: va-
cuo: et tpe. Ista pñm arguit sic pñm ad nālē spectat cō-
siderare de his que sequūt motū fm veritatē: vel fm
exstimationē: sed locus vacuū et ips psequūt motum
fm veritatē vel fm exstimationem igit rē. pñm
cum maiori exprobatōne alterius cōclusionis: et mi-
nor declaratur: qm locus et tēpus consequūt motum
fm veritatē: vacuum autē fm exstimationē antiquo-
rum: impossibile est enī motum esse et maxime localez
absq loco et tpe: nullus enī motus est localis: nisi sit
in loco: vel circa locū: nec aliquis est motus qn nō sit
velox vel tardus: et pñm fact⁹ in magno vel paruo
tempore iuxta diffōnem velocis et tardi positam. 6.
physicū. Le. li. (Adhuc autē sine loco et vacuo et
tempore impossibile est esse motum: ideo ad eundem
artificem spectat determinatio motus loci vacui: et tē-
poris. C. Secundo sic: ad naturalem pertinet con-
siderare passiones communes omnibus rebus na-
turalibus: sed locus: vacuum: et tēpus sunt passiones
cōmunes omnibus rebus nālibus: igit ad nālē spe-
ctat considerare de loco: vacuo: et tempore: pñm cōseque-
tia cū minor: maior autē liquet ex determinatis in pro-
logo: dictū est. n. qd naturalis habet pcedere argu-
mentatiue et determinatiue a cōiozibus ad minus cōia
tanq a notiozibus nobis: et qd liber physicozū est pñm
inter omnes libros naturales: ideo in hoc libro

determinandū est de huiusmodi passionibus cōibus
omnibus naturalibus cuiusmodi sunt motus: locus:
vacuum: et tempus. Le. li. (Manifestum igit est qd p-
pter hoc qd dictum est in pñm ratione determinandū
est de illis tribus et pp illud qd dicitur cōia: et vñ b)
i. qd hz istoz notatoz oib⁹ alijs nō in cōib⁹ iudicandū
est pñm pargumētū de vno quoq istoz: posterior
autē de pñm speculatio erit i libris specialibus: ea q
de cōmūibus passionibus in hoc libro.

Notandum fm cōmētorū cōmē-
to scdo qd sūt subiecta
istius cōsiderationis et sunt cāe cōes: et accidentia cōia:
que apparēt ex diffinitōe nature. C. In hoc libro igit
determinatur de cāis cōibus: v3 de materia et forma
cōmuni non de aliqua materia: nec de aliqua forma:
in specialit^r de his in libris particularibus determi-
natur: non etiā hic considerantur passiones pñm. et
speciales cōporum naturaliz sed cōmunes que ap-
parent ex diffinitione nature. f. motus: et quies: et conse-
quenter alie que insequūt istas: v3 continuū et infi-
nitū: locus: vacuum: et tempus. (Primum autē) Ista
est secunda pars huius capituli in qua pñm pñm
quasdam diffinitiones facientes ad declarationē diffini-
tionis motus: quarum prima est ista: de numero entiz
quoddā est actu tñm: et quoddā potentia tñm: quā diui-
sionē vna cum duabus sequētib⁹ inqt Egidius po-
nit Arist. ad declarandū diffinitionem motus di-
motus est actus entis in potentia fm qd in potentia: nam
per istam primam diffinitionē scitur quid est motus: v3
qd est actus: per secundā autem diffinitionē: que ē qen-
tium in actu quoddā suba vel quantitas: aut qualitas:
aut aliquid aliozū predicamento pñm hēet cuius entis
tanquā subiecti est motus. f. qd est entis in potentia: vnde
motus ad quantitatem: est quantitas in potentia: et motus
ad qualitatem est qualis in potentia: et motus ad vbi
est motus locati in potentia. Per tertiam vero diffini-
tionē qd relatiue: quedam dicunt per superabundan-
tiam et defectum: et fundantur in quantitate: vt dupluz
et dimidiū: qd dā vō dicunt fm actuum et passiuū aut
mobile et motuū et fundantur in actiōe et passiōe: aut
in dependētia mobilis ad motuū. C. Declarat parti-
cula tertia motus. f. respectu cuius tanquā termini est
motus: ad qd ipm mobile est in potentia: qui quidem
respectus de predicamento relationis fundat i actiōe
et passiōe seu in dependētia mobilis ad motuū: ista
sunt bene dicta: sed ex his non declaratur prima diui-
sio quid Arist. intelligit per ens tñm actu et per ens tan-
tum potentia: motus. n. si est actus: nō in est tñm actus
cum sit actus admixtus potentie per Arist. in hoc ter-
tio: subm etiam motus et si est in potentia non in est tā-
tum in potentia cum componatur ex motore et mobi-
li fm Arist. sexto physicoz: propterea dicit Burleus
aliter ponēdo duas diffinitiones: quā pñm est ista qd
ens sumat tripliciter: primo pro obito intellectus: et sic
omne intelligibile est ens: scdo p eo cui nō repugnat exi-
stere: et sic chymera non ē ens: sed bñ anxp⁹: tertio pro
eo qd hz ēē existere: et sic anxp⁹ nō est ens nec aliqd qd
non sit actu pñm. Scda diuisio qd triplex est potētia. f.
potentia ad ēē eo mō quo dicim⁹ anxp⁹ ēē in potētia:
et potētia ad formā pñm trāsmutationi cō mō quo
dicimus illud ēē i potētia qd iā mouet ad albedinē: ac
etiā po⁹ ad formā pñm quiescētē sub pñm trāsmutatione
mō quo dicim⁹ for. albū quiescētē sub pñm trāsmutatione nigre-
dinis ēē i po⁹ ad nigredinem. Dicit ergo Burleus qd

Ter.
co. 3.

philo. 88. 17

Ter.
co. 2.

Phisicorum.

Notandum ¶m^o 2^am 3° tertio q^d Ali
sto. cum voluit diffinire
motū incepit p^o dividere ens fm actū ⁊ potētiā ⁊ sunt
duo grā extra q̄ nō pōt motus ēē aut nō ēē mediū in
ter illa. Motus autē aut est tātū actus aut potētia tan
tum aut partiz in actu ⁊ partiz in potentia; necq^e dicitur
actū ⁊ potētiā esse genera. pprie: cū oē genus. pprie sit
cōpositū ex actu ⁊ po^a: ⁊ nullū genus est in diversis
pdicamentis: actus aut ⁊ potētiā nō cōponunt ex actu
⁊ potētiā ⁊ inveniunt in oibus pdicamentis fm cōme
tatozē in plogo de aiā: sed dñr genera large rōne com
munitatiz sue ad oīa pdicamenta: sicut et ens de qdōdz
genus: ex quo qd est subiectū metha. nō quidē pdicabile
sed subjabile. ¶ Contra dicta arguitur: p^o primo q^d
ens nullo mō dividit in ens actu actualitate exīnre ⁊
ens potētia potētitate ad eē: q^d oē diuisiyl vlr dicit
de quolibz suoꝝ diuidētū: si nullū ens i potētia ad eē
est en: igit^r r. mino: declarat quoniā q^d est po^a albi
nō est albi ⁊ q^d est potētia antipēs nō est antipēs: igit^r
tur p ides qd est potētia ens nō est ens. ¶ Secūdo ar
guitur q^d ens large sumptū nō est obiectū adequatum
intellectus: q^d aliquod est intelligibile qd non est ens:
nec potest esse ens. scilicet hyrcocerus nullū de

[illegible]

Liber tertius.

et diuisum: ubi mēbra diuisionis accepta sub diuisione non pueruntur cū diuisio: ubi autē couerterent istud esset incoueniens: s; sic nō est in diuisione tā facta q; nō oīs quantitas cōtinua est quantitas carēs positionē in pūbus meq; oīs quantitas carēs positionē in pūbus ē quantitas cōtinua. Et ita cōtingit in diuisione entis in actu in decē p̄dicamēta: q; nec oē ens actu ē in aliquo decē p̄dicamēto: nec oē q; est in aliquo p̄dicamēto rum est ens actu: q; nulla rosa existēte adhuc rosa ē in p̄dicamēto sube. Ista responsio est mihi dubia quoniam cū generalit̄ vt colligit ex doctrina Arist. in topi- cis oē diuisus sit cōius et prius quolibet suo: diuidē- tium: si idē est diuidēs et diuisus respectu eiusdē: sequit̄ idē esse prius et cōius aliquo certo signato et cō- p̄- rias et minus cōe respectu eiusdē que idubie repugnāt. Et cū dicit q; nō oē ens actu est in aliquo decē p̄dica- mēto: istud imediātē est cōtra diuisionē Arist. dicens q; eo q; quē sūt in actu aliud substantia aliud quantitas: et sic de alijs: p̄pterea ad p̄sūmibi videt̄ aliud dicendū: s; q; sic ens sumit̄ stricte et large: et p̄dicamēta: p̄dica- mēti enī stricte sumptū est coordinatio re; actualit̄ existētis: p̄dicamētus autē large sumptū est coordinatio re; actualit̄ q; possibiliter existētis: et sic sūt in p̄dicamēto nō solus ea quę sunt: s; etia; ea quę nō sunt dūmodo sint possibilis esse aut habeat quidit̄ in p̄ dicamēto: quādo ergo Arist. diuisit̄ ens in decē p̄dica- mēta quinto metha. accipit ens large et p̄dicamēta: nūc autē cū diuidit̄ ens in actu in decē p̄dicamēta accipit p̄dicamēta stricte: ex quo sequit̄ q; nō est idē diuidēs et diuisus respectu eiusdē: nā ens actu diuidit̄ decē p̄dica- mēta large sumpta et diuidit̄ in decē p̄dicamēta stricte sumpta: cōstat autē q; p̄dicamēta large sumpta nō sunt p̄dicamēta stricte sumpta. Et ad motuū factū de quantitate cōtinua et quantitate carētē positionē in p̄bus dico q; nō est idē diuidēs et diuisus respectu eiusdē: unde si diuidit̄ aīal p̄ rōnale dicēdo aīaliū aliū rōnale: aliud irrōnale. et itē diuidit̄ rōnale per aīal: dicēdo rōnaliū quoddā est aīal et quoddā est nō aīal: cer- tū ē q; si idē ē rōnale diuidit̄ et rōnale diuisū: cū rōnale diuisū sit cōi et p̄ rōnali diuidēte. Ita i. p̄posito illō q; diuidit̄ quantitates prius est min⁹ cōe q; illud q; di- uidit̄ p̄ quantitatē cōtinua: cū enī dicit̄ quantitas cō- tinua: alia est quantitas habēs positionē in pūbus: et alia carens positionē in pūbus: intelligit̄ q; quantitas cōtinua: alia est quantitas cōtinua habēs positionē in pūbus: et alia est quantitas cōtinua carens positionē in pūbus: ut tēpus: cū vō dicit̄ quantitas carētis posi- tionē in pūbus alia cōtinua: alia discreta. Ecce q; non accipit̄ diuidēs prius: sed vñ cōius: debuisset. n. di- ci quantitas prius carens positionē in pūbus alia cō- tinua alia discreta: ubi patz hanc diuisionē fallaz esse.

Contra p̄dica arguit̄ et p̄rio q; ens actu nō diuidit̄ in decem p̄dicamē- ta: q; aliquid est ens actu: q; nō est substantia: nec qua- titas nec aliud alterius p̄dicamēti: videlicet p̄cius: et vnitas gradus et angulus: deus etiam et mā prima nō videtur esse in aliquo p̄dicamēto cui nō compo- natur ex actu et potentia: et tamē actu sunt entia actua- litate existentie et presentia. ¶ Secundo arguit̄ q; p̄dicamēti large sumptū nō est coordinatio re- rum indifferētē: et existentis q; possibilis ad eē: quo- uiam tunc antichristus esset homo et rosa esset substan- tia nulla rosa existente sicut quodlibet illorū dicitur esse ens accipiendo ens large. ¶ Ad p̄mū dicit̄ q; cui

philosophus dixit omne ens actu esse substantiam vel quantitatem vel aliquid aliorum: intelligit om- ne tale ens esse in p̄dicamēto substantie vel quantita- tis: aut in aliquo aliorū p̄dicamēto: q; per istā diuisionem nō vult philosophus pbare motum esse substantia vel quantitatē vel aliqd de quo p̄dicetur in recto generalissimū alicuius p̄dicamēti: sed solū motum esse in aliquo p̄dicamēto: et nō in quolibet: sed in in quāto p̄dicamēti vt dicit cōmentator: p̄cius igitur et vnitas licz nō sunt quantitates tamen sunt in p̄dicamēto quantitas per reductionē. Simi- liter gradus et angulus: et si nō sunt qualitates: tamen sunt reductiue in p̄dicamēto qualitas tanq; p̄ncipi- pia istius p̄dicamēti: deus autē et materia prima sūt substantie: nō tamen substantie p̄dicamēti substan- tie per se: sed tantū per reductionē tanq; p̄ncipia istius p̄dicamēti. ¶ Ad secundū dicitur iuxta cōmunem modum loquēdi antiquorū q; istud verbū est dupli- citer accipitur: vno modo vt dicit̄ esse existēte: et sic non conceditur aliqua istarū p̄positionū: et alio modo vt dicit̄ esse essentē: et sic conceditur quolibet illarū p̄po- sitionū: tunc debz negari quolibet talis cōsequē- tia antichristus est homo: igit antichristus ē: rosa est substantia: igitur rosa est: q; in antecedēte rōne p̄di- camēti semp illud verbū dicit̄ esse essentē: et in conse- quente accidens esse existentie cum p̄dicetur fm ad- lacens. (Sed eius q; ad aliquid). Tertia diuisio ē ista relatiuorum quoddā dicit̄ fm habundantiā et defectū vt duplū et diuidiū: et oīa quę referuntur modo nūc- ri: et quoddā dicitur fm actiū et passiū vt pater et fi- lius: et oīno vt motiū et mobile et calefactiū et calefa- ctibile: aut motiū et mobile sint relatiua p; q; mo- bile est a motiū: mobile et motiū ē mobile motiū. Illa autē dicuntur esse correlatiua quę seinūc respici- unt sub habituine gentiū vel ablatiū casus fm phi- losophum in p̄dicamēti capitulo de relatiōe. I. e. li. (S; eius q; ad aliqd). I. ipsū relatiū etia; diuiditur aliud quidē fm habundantiā et defectum dicitur aliud autem fm actiū et passiū: et omnino motiū et mo- bile: motiū enim motiū mobilis est et mobile a motiū est mobile.

Notandum primo fm cōmentatores cōmento tertio q; agens dicitur in respectu patiens et patiens in respectu agen- tis et induxit hoc Arist. ad declarandū q; motus est actio motoris in motū: et q; non habet esse nisi i mo- to: et ideo accipit rem motā quasi differentiam moti dupliciter sumit̄ actio. scilicet cōmunit̄ pro omni ope- ratione p̄ueniente ab agēte: eo modo quo loquitur p̄biloſophus primo de anima dicens operationes sunt supposito: et p̄prie per respectū agentis ad passum eo modo quo dicit cōmentator hic q; agens dicitur in respectu patiens: quādo ergo cōmentator dicit q; motus est actio motoris in motū: non accipitur pro p̄prie actio et stricte: sed cōmunit̄: q; actio stricte sum- pta non est in moto: sed in mouente. Item dicit cōmen- tator q; res mota est quasi differentia motus: quoniam motus sic diffinitur motus est actus mobilis inquan- tum mobile: ubi ly actus tenet locum generis et ly mo- bilis per q; impossit̄ur res mota tenet locum differen- tię: ita q; res mota nō est p̄prie differentia: sed est qua- si differentia: nā dīa p̄prie sumpta debz aduenire generi et debet esse pars sp̄i fm Porphyriū in vniuersalibus nunc aut̄ res mota nō est p̄ motus cū sit subm. eius:

neq3 aduenit actui: s3 actus magis aduenit rei mote: cū
subm nō adueniat forme: s3 magis forā aduenit subo.

Secundo

⁊ patiens secligit relatiuū: qđ iuenit in pđicamēto agē
 ⁊ pati: relatiuū fūmū duplicit̃: vñ mālter ⁊ formalit̃: re
 latiū mālter fūmptū ēd fūbim fūdamētū relati
 nis: ⁊ sic dicitur: duo alba ēē relatiua. qđ fē fēbieta vñ fū
 damēta dua ⁊ fūmilitudinē: res. n. alba vtrūta homo
 mētū. Relatiū aut̃ formalit̃er fūmptū ēd illud qđ in
 cludit relatiōē vñ fūle ⁊ equalē: ⁊ p̃r ⁊ fūlius: qñ ergo
 cōmītoroz dicit qđ agēs ⁊ patiens sūt relatiua inuēta
 in pđicamēto actiōis ⁊ pāfōis accipit relatiua nō forma
 lit̃er f3 mālter: p fūbiectis fū fūdamētis relatiuoz. Cū
 paternit̃ ⁊ filiatiō fūndantur in actiōe ⁊ pāfōiōe
 ⁊ fūbiectant in agente ⁊ patiente.

Tertio notandum fm comētorio eodē comē-
to q mouens 7 mouū sunt pfectio: 2a
p agens 7 patiens: q omne agēs est mouēs 7 nō e-
uerſo. vbi est intelligēdū q agēs 7 patiens duplī sumū-
tur: v3 large 7 ſtrictē: large oē illud dicēs agēs q efficit
aliquid de nouo: r oē illud dicēs patiens q recipit aliqd
de nouo: r fic agēs 7 mouēs ſūt cōuertibilia: ac ē mo-
tum 7 patiens. Strictē aut agēs 7 patiens dñr. eſt illa
que ſcincit trāſmutant p abiectionē cōtrarij. h p-
prie dicitur alterās 7 alteri: v colligit a pñō 7 pñe-
tato: 2e pñō de generatiōe: r fic ſunt inferiora ad mouē-
7 moui: deus. n. mouēdo celū pprie mouet 7 nō pprie
agit: r celū pprie mouet nō tamē agit.

Dubitatur

latioris fm pñm. s. metha. quoz pñmus est fm
mez: p passiones numeri. vt dupli r dimidiu. Scñus
p actione r passione vt calefactiu r calefactibile: seu
pater r filius. Tercio fm mēsurā r mēsuratū vt Ycia: r
scibile: seu sensus r sensible: quare Arist. fecit mēnōnē
mē de duobus pñmis. ¶ Secūdo arguitur contra v
rimūm cōmētū: nā generaliter spēs ē perfectio: gene
re cū includat genus r differētia superad dūz illi: sed
agens r patēs sunt spēs mouētis r mori: vt colligi
tur a cōmētatoze: igitur agēs est perfectus q sit mo
uens r patēs q mōmū. ¶ Ad pñmū dicitur q pñs
fecit mēnōnē de tertio mēbro r latioris qm dicit
mōuū r mobile esse r latioris: quonia mōuū dicitur
esse mēsurā mobilis quo ad velocitatem r tarditatem
in mōtu: que habz atēdi penes pōpōnē mōuū
ad sua mobilia. vt hētur septio pñsicoz. ¶ Cū
scbz dicit q absolute loquēdo genus est perfectū spēs
tamē fm quid pōt esse pfectus ratiōe alicui cōtēti sub
co: verbi grā at absolute loquēdo q pfectus? equo
tamē fm quid est pfectus rōne alicuius cōtēti. s. ho
minis. Ita mōues fm q hūi? est impfectus agente: est
tamē pfectus rōne alicuius cōtēti. s. pñmi mōtoz
cōtēti sub mouēte r nō sub agēte. Similiter mōtū
fm q huius nō est tate perfectio sicut patēs: tamē
fm aliqz pñtūz sub co est pfectus: cū enī continet
sub mōto: r nō est pfectus q aliqd cōtēti sub patēte. p
prie r stricte loquēdo. Itē dicitur Porphyrius qd ge
nus est totū spēcies: r pō spēi vt est pars spēi est im
pfectus spē. vt autē est totūz est pfectus: qz quacuqz spēc
iata sub aliquo genere illā spēm continet genus r al
quā aliāz rōne scit dicit de toto integrali qd est pfect
us sua parte quacuqz signata.

On est autê ^{Lex.} co. 4.

motus). Ista tertia pars
huius capituli in qua p^hs
manifesta diffinitione mo-
tus ex diuisionibus assigna-
tis declaratis in quot r in q
bus generib⁹ ac sp^{ec}ib⁹ p^{er}
dicamentoz⁹ ponit motus

per tres cōclusiones: quaz p̄ma ē ista. Quatuor sūt genera p̄dicamētoꝝ in q̄bus n̄ inueniūt motus. i. sub/ stātia quātitas qualitas ⁊ vbi. Secunda cōclusio/ tor sunt spēs motuū quot sunt spēs terminoꝝ ad qd̄ ibi. (Unūquodq; in potētia). Tertia cōclusio q̄ motus est/ actus entis in potētia fm̄ q̄ in potētia ibi. (Diuisio au/ tem). Prima cōclusio arguit sic motus est de eodē ge/ nere cū termino ad quē fēt in quatuor sūt genera p̄z/ dicamētoꝝ in q̄bus est termin⁹ ad quē. i. sub stātia; q̄/ titas: qualitas: ⁊ vbi t̄igētm̄ quatuor sunt genera in q̄/ bus repit̄ m̄ motus: p̄cōlēcūtiā cū maior: q̄ mo/ tus specificat ⁊ denotatur a termino ad quē. i. p̄ba/ tur quinto p̄p̄hicoꝝ: minoꝝ autē est manifesta: qm̄ in p̄/ dicamēto sub̄ repit̄ur forma sub stātiālis ⁊ qd̄ est termi/ nus ad terminū ad quē: ⁊ in p̄dicamēto quātitatis in/ uenitur quātitas q̄ est terminus ad quē augmētatiōis ⁊ in p̄dicamēto qualitat̄is inueniūt qualitas ⁊ qd̄ termi/ nus ad quē alteratiōis: ⁊ in p̄dicamēto vbi repit̄ur lo/ cus qd̄ est termin⁹ ad quē motus localis: in nullo au/ tem p̄dicamēto repit̄ur alia forma que sit p̄ se ter/ minus motus: cū omne q̄ mouet̄ mouetur p̄ se ad sub stātiā vel ad quātitatē vel ad qualitātē vel ad locū ⁊ nō ad aliquā alia forma alterius p̄dicamēti: vt vi/ debit̄ur quinto p̄p̄hicoꝝ. Le. li. (Nō est autē motus p̄ter res). Extra p̄dicamēti termini ad quē: mutat. n. semp̄ illud qd̄ mutat aut fm̄ subam aut fm̄ quātitatē aut fm̄ qualitātē aut fm̄ locum.

Notandum

ribus vno ꝑdicamēto: ⁊ iste sermo bñ cōponit sic mo-
tus est in moto ⁊ motū est in pluribus vno ꝑdicamē-
to: igitur motus est in pluribus vno ꝑdicamēto. Vbi di-
cti Bureus q̄ cōmentato: p̄ motū nō intelligit rē que
mouetur. s̄ ip̄m immobile. sed rē acq̄isitā p̄ mouendū:
et terminū ad quē. Sed mibi vidēt q̄ ꝑmēntato: ꝑ
motū in quo est motus intelligit ip̄m mobile: nō qui-
dem mālier sumptū sed formaliter: dicit enī plus ⁊ si
physico ꝑꝑ alterius ⁊ alterius motus est aliud ⁊ aliud
id subin: nō quin vnū idē numero subiectū diuersis
motibus: sed semp̄ ex alio ⁊ alio motu fitalia ⁊ alia
denominatio mobilis: ita q̄ faciat inuicē distinguuntur
calenato: ⁊ frigealito: sic calefacibile ⁊ frigealibile
que dñr subiecta calefactiois ⁊ frigealictiois formaliter
sumpta: ita in ꝑposito bicubini ⁊ tricubini: album
⁊ nigru: graue ⁊ leue: que dñr mobilia formaliter sum-
pta sunt diuersoꝝ ꝑdicamentoꝝ: igitur etiā motus
sunt in istis rebus motus sunt etiā diuersoꝝ ꝑdicame-
tozum: ⁊ ex hoc patz bonitas ⁊ priuitate cōmentatoꝝ: mo-
tus est in moto. ⁊ motū est in pluribus vno ꝑdicamē-
to: igitur motus est in pluribus vno ꝑdicamēto. (Cō-
mune autē). Dic þtius excludit op̄tionē quod undā at-
tiquoꝝ dī. motus nō esse in aliquo deē nominatoꝝ
predicamentoz: sed facere ꝑꝑꝑ predicame ntū: cuiꝝ ge-
neralisimū est motus habēs sub se immediate quos ge-
nera sub alterna nō se habetia fm sub ⁊ supꝑa. scz mo-

Liber tertius.

Ter.
co. 4

ut ad ubi et motus ad formam: motus ad ubi habet sub se tres species subalternas: videlicet motus circularis: motus sursum et motus deorsum: et quilibet istarum species habet sub se species specialissimas: nam sub motu circulari continentur motus ab oriente in occidentem et motus ab occidente in orientem. Sub motu sursum continentur motus ad calefactionem: et motus ad refrigerationem: et motus ad coactionem ignis: sed sub motu deorsum continentur motus ad coactionem aeris: et motus ad calefactionem aque. Et cum dicitur vo genus subalternum collocatum immediate sub motu est motus ad formam: cuius species subalterne sunt tres: videlicet motus ad substantiam: motus ad quantitatem et motus ad qualitatem: sub motu ad substantiam continentur species specialissimae. scilicet motus ad formam hominis: motus ad formam equi: et sic de aliis. Sub motu ad quantitatem continentur motus secundum longitudinem: motus secundum latitudinem: et motus secundum profunditatem: quod etiam dicitur species specialissimae: sub motu ad quantitatem continentur alie multe species specialissimae. scilicet calefactio et refrigeratio et coactio denigratio: et quod motus non sit in aliquo deinde predicamentorum: non mihi argueretur si motus diceretur sic per actum entis et potentiam secundum quod in potentia et nullus motus: aliter predicamentum diffinitur ista diffinitio: et est dare motum in eo extra omne predicamentum notatum: cuius veritatem comprobatur deinde diffinitio. Item in post predicamentum ponitur quod motus secundum se habet species. generatio corruptio augmentatio diminutio alteratio et motus localis: sed nullus predicamenti motus habet sub se has species: ut liquet: quia extra omnia decem predicamenta oportet dare motum in eo faciente proprium predicamentum: sub quo sunt proprii et determinate species: hac opinione excludit philosophus dicens quod nihil eorum vniuocum reperitur quod non sit in predicamento subiecti vel quantitatis vel qualitatis vel alteri: predicamentum secundum quod est ordinatum in suppositione scilicet ad finem: et notant de aliis eorum vniuocum: quod extra predicamenta reperitur coia multa. scilicet ens canis forma motus et hominis: sed non sunt vniuoca vniuocatio et potentia vniuoca: nam siue iuoca vel analogia dicta solius vniuocum preceptum vel vniuoca vocem: aut vniuoca naturam coactam multis: non negat quod motus in eo sit extra omne predicamentum: sed dicit quod nihil eorum coactum vniuocum: etiam est extra predicamenta notata: et ita motus siue singularis siue sit coactum coactum vniuoca necessario est in aliquo illo: quatuor predicamentorum. scilicet in his predicamentis: coactum vniuoca: nullus est accipere sicut dicitur: quod nec habet subiectum nec quantum nec quale sit nec alio: predicamentorum nullus: quare nec motus nec mutatio nullus erit extra ea predicamenta quod dicitur: cum nihil sit extra predicamenta ut supponebatur in secunda diuisione).

Notandum primo secundum commentatorem prout quanto quod motus est non in alia natura predicamentis: et ut dicitur vniuocum: et ita dicitur Aristoteles. declarare quod motus non de vniuocum: non habet diffinitionem dictam vniuocum: sed per se et posterius: sed tales diffinitiones tractantur in articulo demonstrationis. Motus igitur dicitur vniuocum: et hoc commentatorem nescio est in aliquo predicamento: sed motus non de vniuocum: in sua maxima coactum non est in aliquo predicamento: sicut nec sua diffinitio est vniuoca significans per se equalitatem: sed est analogia signans per se motum per se et posterius signat enim tam motus quam diffinitio motus per se motum localem quod aliter alius motus: sic natura per se signat formam quod materia: ut dicebat in secundo huius: talis est equatio vel analogia non tollit quod tales diffinitiones ingrediantur demonstrationem: equatio enim tollit vniuocum: coceptus sicut est equatio canis ad latrabilem et marinum aut equatio acui

ad laporem et sonum tollit itroium ad demonstrationem: motus autem significat per se: vniuocum preceptum et vniuocum: sed per se et posterius: non tamen vniuoca natura ad modum generis et species rum conceptus istius: nec habet tollit itroium ad demonstrationem: quod sufficit vniuocum conceptus et rationis.

Secundo notandum quod primo mouet vniuoca vniuocum bitatione super habet Aristoteles. dicit quod motus est in pluribus vniuocum predicamentis: quod dicitur est in libro predicamentorum: quod motus est de predicamento passionis: igitur motus autem non est in pluribus predicamentis aut predicamentum passionis computari non debet in tra predicamenta. Rides commentator dicens quod motus dupliciter sumitur. Uno modo per formam diminutam quod non differt a termino ad quem: nisi sicut imperfectum a perfecto: et sic motus est de eodem genere cum termino ad quem: alio modo per via ad illud terminum: et sic est de genere passionis: motus super primo modo est forma fluens: motus autem super secundo modo est fluxus forme. transmutatio commutata cum tempore: dicit commentator quod iste modus accipiendi motum est famosior: aliter autem. primo est verior: et dicit commentator quod ista distinctio de motu habet locum in quatuor generibus notatis: ita quod motus in suba potest accipi dupliciter. scilicet pro forma fluente: et sic est de predicamento substantie: aut pro fluxu forme: et sic est de predicamento passionis. Similiter motus qui est in quantitate qualitate: et ubi potest dupliciter sumi: aut per formam diminutam tendere ad vltioris perfectionem: aut pro fluxu istius forme. scilicet pro transmutatione coniuncta cum tempore: primo modo est de aliquo illo predicamento: et secundo modo de predicamento passionis. Ista distinctionem ponit commentator sub alijs verbis quinto physico dicens quod duplex est motus. scilicet secundum materiam et secundum formam: motus secundum materiam apud eum est forma diminuta que non differt a termino motus: nisi sicut imperfectum a perfecto: motus autem secundum formam apud ipsum est ipse acquisitio forme. scilicet fluxus vel transmutatio coniuncta cum tempore.

Contra predicta arguitur: et primo quod habet distinctio est insufficiens quoniam ipsa est diminuta: nam quinto metha. dicitur philosophus et commentator quod motus est per se quantitas: sed forma per se fluens non est per se quantitas cum sit in quatuor predicamentis nec motus qui est fluxus forme est per se quantitas cuius sit in predicamento passionis: igitur motus habet tertiam acceptionem: et hoc est per se i predicamento quantitatis. Item arguitur quod dicta distinctio est superflua: quod dicit commentator septimo physico: quod medium et via inter potentiam et actum est de genere actus qui est complementum: quod si potentia est eiusdem generis cum actu a fortiori medium inter illa: cum medium plus conueniat cum extremis quam extrema inter se: sed motus qui est fluxus secundum commentatorem hic est via ad terminum ad quem: igitur motus qui est fluxus est de eodem genere cum termino ad quem: et per consequens est forma fluens. Et secundo arguitur quod non in quolibet quatuor generibus est forma diminuta vel imperfecta tendens ad vltioris perfectionem: quod non in predicamento substantie nec quantitates nec ubi est aliqua forma suscipiens magis et minus: et maxime in motu locali: per quod non est aliqua talis forma diminuta tendens ad vltioris perfectionem: quod in quolibet instanti mobile est in alio et alio: ubi: nec ubi precedens est imperfectus respectu sequentis. Item si motus localis est eiusdem nature cum ipso ubi: et cum ipso ubi: quod est terminus ad quem istius motus subito acquiritur et duret in per instanti: sequitur motus localis fieri et non manere nisi per instanti: quod implicat contradictionem.

De hiscorum.

Tertio arguitur qd forma fluens et terminus: motus non tantum differunt sicut perfectus et imperfectus: qd ea que non differunt nisi secundum magis et minus perfectus sunt eiusdem speciei specialissime: ut patet de albedine intensa et remissa: igitur motus qui est forma imperfecta semper esset eiusdem speciei cum forma ad quam est motus: et sic albedo et nigredo essent eiusdem speciei dato qd prius corrumpatur tota nigredo quam aliqua albedo inducatur: imo qd albedo esset speciei eiusdem cum qualitatibus primis: dato qd ex quatuor elementis fieret unum mixtum albus. **Q**uarto arguitur qd motus qui est fluxus forme seu transmutatio ratio coniuncta cum tempore non sit motus secundum formam: quia cum res verius habet esse a forma quam a materia: sequitur qd motus qui est fluxus est verior motus quam motus qui est forma fluens: contra commentatores dicitur hic qd motus accipienda motum pro forma fluente est verior et motus accipienda motum pro fluxu forme est famosior. **A**d primum concedit Burleus motum tripliciter sumi. scilicet pro forma fluente: et sic est de eodem genere cum termino ad quem: pro fluxu forme: et sic est de predicamento passionis: ac etiam pro duratione istius fluxus et sic est de predicamento quantitatis: cum sit tempus ut colligitur a primo quarto physico: committatur autem non accipitur nisi duo modis: a motus: quia illa duo sufficiunt pro responsione ad questionem introductam mihi autem pro nunc videtur qd superfluat illud tertium modum: quoniam tempus nullo modo est dicendum motus: ut patet ex distinctionibus declarandis de motu: et ad primum dicitur. et metha. qd motus est per se quantitas: ista propositio est intelligenda in predicatione causali: videlicet in motu tantum in subiecto est per se quantitas. scilicet tempus: nam ut ostenditur quarto physico: tempus est passio motus: igitur in motu est per se tempus: et consequenter in motu est per se quantitas tenendo cum Burleo qd tempus est passio intrinseca motus: sed tenendo qd est passio extrinseca dicitur qd ex motu est per se tempus et quantitas: de his tamen dicitur in quarto huius. Et cum arguitur qd ista distinctio est superflua: quia via inter actum et potentiam est de genere actus: Respondet ex distinctione committatur: ut posita de motu ibidem qd duplex est via. scilicet secundum formam et secundum materiam: via secundum formam est de predicamento passionis: cum sit transmutatio ad formam: via autem secundum materiam est de predicamento actus: seu termini ad quem: et talis via aliquando est eiusdem speciei cum termino motus: ut quando ex nigredine sit immediate albedo: aliquando diversarum specierum: ut quando ex nigredine primo sit pallido vel rubedo: deinde albedo: loquitur ergo committatur hic de via secundum formam: quinto physico: cum secundum materiam: dicit enim ipse ibi qd ire ad calorem est quodammodo calor. **A**d secundum dicitur qd committatur per formam diminuta vel imperfecta non intelligit formam intensibilem vel remissibilem: sed formam possibilem ad ulteriorem formam tantum ad actum quietationis: siue maneat: siue non maneat: ideo omnia ubi precedentia vitium ubi in motu locali dicitur forme diminute et imperfecte tendentes ad ulteriorem perfectionem. scilicet ad vitium ubi in quo mobile de se: nec est inconueniens qd motus localis fiat in istam loquendo de motu locali qui est forma fluens. scilicet plus ubi qd continue acquiritur: sed bene est inconueniens de motu locali qui est fluxus seu transmutatio coniuncta cum tempore. **A**d tertium dicitur qd aliquando magis et minus perfectum non variat speciem: tamen aliquando variat speciem: unde magis perfectum aial et minus perfectum aial

sunt eiusdem speciei: et etiam magis perfectum animal et minus perfectum animal sunt diversarum specierum: vir enim et mulier sunt eiusdem speciei: et vir est magis perfectum animal et mulier est minus perfectum animal homo autem et equus sunt diversarum specierum et homo est magis perfectum animal et equus minus perfectum animal: ita in motu aliquando perfectus et imperfectus sunt eiusdem speciei: et aliquando diversarum specierum. **A**d quartum dicitur qd motus secundum formam est verior motus quam motus secundum materiam: licet motus secundum materiam sit verior entitas: sicut etiam est magis ens et maioris perfectionis: quilibet enim forma substantialis est verius forma et natura quam aliqua intelligentia: ceclinon tamen est verius ens: sed e contra cum sit maioris perfectionis et entitatis: dicitur enim philosophus 2° metha. qd uniuscuiusque rei dispositio in entitate est sua dispositio in veritate: et ad commentatores dicitur qd motus dicens forma fluens est motus verior et alter est famosior. Respondet qd istum modum esse verioris intelligitur dupliciter: aut veritate fundata in veriori ente aut veritate fundata in veriori motu: pro modo ille motus est verior et non secundo. (Unumquodque autem). **S**ecunda conclusio: tot sunt species motuum quot sunt species terminorum ad quem. Ista conclusio sequitur ex prioribus: si enim motus est de eodem genere cum termino ad quem: igitur quot sunt genera terminorum ad quem tot sunt genera motuum: et consequenter quot sunt species terminorum ad quem: tot sunt species motuum: verbi gratia in generali in predicamento substantie sunt duo termini ad quem: scilicet forma substantialis et privatio forme substantialis: ideo in predicamento substantie sunt duo motus: videlicet generatio et corruptio in predicamento quantitatis sunt duo termini ad quem: scilicet quantitas maior et quantitas minor: seu quantitas perfecta et quantitas imperfecta: et consequenter duo motus videlicet augmentatio et diminutio. In predicamento qualitatis sunt etiam duo termini ad quem. scilicet forma qualificans et oppositum illius: et ita sunt duo motus: videlicet alteratio ad formam qualitatis et motus oppositus illi: licet non habeant determinata nomina. In predicamento ubi sunt duo termini ad quem videlicet locus sursum et locus deorsum: et ita sunt duo motus: scilicet motus sursum et motus deorsum: aut motus gravis et motus levis: seu locus gratium et locus leuium. Et sicut tantum sunt quatuor motus secundum genera generalissima: et octo secundum genera subalterna: ita possunt ultra multiplicari secundum species subalternas et species specialissimas: ut videbitur quinto physico: videlicet generatio hominis et generatio equi: corruptio hominis et corruptio equi sunt diversarum specierum predicamenti substantie. Similiter calefactio et refrigeratio dealbatio et denigratio sunt etiam diversarum specierum predicamenti qualitatis: et ita de aliis dicatur continue multiplicando species motuum ad multiplicationem terminorum ad quem. **L**e. li. (Unumquodque autem dictorum quatuor predicamentorum dupliciter inest omnibus contentis in illo: ut hoc aliquid: scilicet substantiam: aliud quidem enim forma ipsius. aliud vero privatio: et secundum qualitatem: hoc quidem enim album: illud vero nigrum: secundum quantitatem: aliud quidem perfectum aliud natura imperfectum. Similiter autem secundum loci mutationem: hoc quidem sursum: illud vero deorsum: aut aliud quidem in quo locatur gravis: aliud vero in quo locatur levis: quare motus et mutationis sunt

Liber tertius.

sunt species quot 7 entis: scilicet termini ad quem.

Notandum fm commentatoz cōmen-
to quinto q Aristot. cum
posuit q diffinitio motus est ambigua: qz inuenitur in
pluribus vno predicamēto inceptit determinare etiā q
nō ppter hoc solū est motus talis: sed etiā qz motus in-
uenitur in vno quo qz genere motus in duo vni nobi-
lius: 7 aliud vilius: motus enim qui est in eodem genere
de viliori oppositoz aliud nobilior est nobilior 7 q
est eoduerfo est vilior vt motus de nō esse ad esse: et de
esse in non esse: ita q fm pmentatoz nō solum distin-
ctio motuū habz attendi penes distinctionem termino-
rum ad quem: sed etiā nobilitas motuum habz atten-
di penes nobilitatē terminoz ad quem: ita q ille mo-
tus est altero nobilior cuius terminus ad quem est nobi-
lior: 7 ille est vilior cuius terminus ad quem est vilior
igitur generatio est nobilior corruptione: qz terminus
ad quem generationis. s. forma substantialis est nobili-
or termino ad quem corruptionis que est priuatio forme
substantialis: de albedo ad nigredine. ¶ Ex quibus hētur
fm cōmentatoz q tā motus q diffinitio motus ē am-
bigua dupliciter: Primo qz motus est in pluribus pre-
dicamētis. Secūdo quia in eodem predicamēto est ali-
quis motus prior 7 aliquis posterior: aliquis perfecti-
or 7 aliquis imperfectior.

Contra predicta arguitur: 7 primo q distin-
ctio 7 nobilitas motuum nō habz
attēdi penes distinctionē 7 nobilitatē terminoz ad
quem: nā quero de motu celi si hz terminū aut nō: si nō
habz terminū 7 distinguitur a quolibet alio motu: er-
go distinctio motuū nō habz attēdi penes distinctio-
nem terminoz ad quem: si habet terminū: sequitur q tā
motus ad quantitatem q motus ad qualitatem est nobi-
lior motu celi cōtra determinationem Aristot. octauo
physicorum: 7 pbatur cōsequētia: qz terminus motus
localis est vbi: cōstat autē q tam quātitas q qualitas
est perfectior q sit vbi: sicut generaliter quodlibet abso-
lutum quolibz respectu est nobilior. ¶ Secūdo ar-
guitur q generatio 7 corruptio nō sunt motus p dican-
tū substatie: nec calefactio 7 refrigeratio predicamē-
ti qualitatis: nam cōmentatoz dixit supra cōmēto ter-
tio q agēs 7 patiēs sunt de predicamēto agere 7 pati
igitur per idē generās 7 corrumpēs generatum 7 cor-
ruptum sunt de predicamēto actōis 7 passiōis: s. in
quocūqz predicamēto ponit cōcreta in eodem ponit
tur abstractum: igitur generatio 7 corruptio sūt de pre-
dicamēto actōis 7 passiōis: 7 cōsequēter calefactio
7 refrigeratio: sicut calefacere 7 refrigerare calefieri 7 fri-
gescere fm Aristot. in post predicamētis. ¶ Ad primū
dicitur q motus celi hz terminū nō fm totū: sed fm p-
tem: fm quē terminū diffinitur a quolibet alio motu 7
cum cōcluditur q motus ad quātitatē 7 ad qualitatem
essent nobiliores motu celi: negat cōsequētia: vnde cō-
mētoz nō vult q generalitē nobilitas motus attēda-
tur penes nobilitatē termini ad quem: sed tātz cōparan-
do inuicē motus eiusdē p dicanēti: ita q si in predica-
mēto substatie sunt duo motus: quoz vnus hz nobi-
liorem terminū q alius ille est nobilior qui hz nobi-
liorem terminum: ita genera de quolibet alio predi-
camento. Comparādo autem motū vnus predicamē-
ti ad motū alterius predicamenti nō attenditur nobi-
litas illorum penes nobilitatē terminorum ad quem:
sed penes nobilitatē subiecti aut finis: 7 quia motus

celi habz nobilius subiectū q aliquis alius motus ad
qualitatem vel ad quantitatem: sicut etiā habet nobi-
liorem finem qui est continuatio mundi inferioris cum
mundo superiori: vt colligitur a philosopho pzo me-
thau. ideo est nobilior ceteris motibus. ¶ Ad secūda
diceret cōmentatoz q generatio 7 corruptio duplici-
ter possunt accipi aut pzo motu fm materiaz: 7 sic sunt
de predicamēto passiōis. Similiter calefactio 7 frige-
factio fm materiam sunt de predicamento qualitatis
sicut caliditas 7 frigiditas que acquiruntur. sed fm for-
mam: vt sunt quidam fluxus 7 transmutationes con-
iuncte cum tempore sunt de predicamento passiōis.

Sed contra cōmentatoz arguitur.
Primo q motus fm for-
mam non potest esse in predicamento passiōis: quia
ante predicamenta non sunt in aliquo predicamento:
nec post predicamenta: sed motus fm formā est post
predicamentum fm philosophum in post predicamē-
tis: igitur motus fm formā non est in aliquo predi-
camento: 7 cōsequēter nulla species eius: videlicet ge-
neratio corruptio augmentatio diminutio alteratio 7
motus localis. Item nullum absolutum est in aliquo
predicamento respectu semper intelligendo per se: s. q
motus fm formā est ens absolutum: sicut tempus
quod est passio eius per Aristot. quarto physicorum
predicamentum autem passiōis est predicamentum
respectum: ergo motus fm formā quicūqz signa-
tus nō est in predicamento passiōis. ¶ Secūdo ar-
guitur contra cōmentatoz q phus cum dixit q mo-
tus est de eodem genere cum termino ad quem: et q toz
sunt species motus quot sunt species terminorum ad
quem: non est locutus de motu fm materiam: sed tan-
tum de motu fm formā: quoniam tam in prima q in
secunda conclusione loquitur de motu quem vult dis-
finire i tta pclusiōe: s. i tta pclusiōe nō diffinit nisi mo-
tū fm formā: igitur c. minoz declaraf: phs nō intēdit
hic diffinire motum per accidens: sed motū per se mo-
tus autem fm materiam est motus per accidens: qz ac-
cidit forme diminute: scilicet albedini vel nigredini: cal-
ditati vel frigiditati q sit motus: 7 q sit actus entis in
potentia fm q in potentia: hoc autem non accidit mo-
tū fm formā: quoniam fluxus seu transmutatio cō-
functa tempore est essentialiter 7 per se motus 7 actus
entis in potentia fm q in potentia. Item Aristot. diffi-
nit hic istum motum de quo est locutus in omnibus li-
bris sequentibus: constat autem inductive q nunq lo-
quitur in libris sequentibus de motu fm materiam: s. q
de motu fm formā: vnde in hoc tertio loquēs de suc-
cessionē motus in tractatu de infinito dicens q motus
consistit in successionē nunq habens suum esse totū si-
mul: non loquitur de motu fm materiam cum ille ha-
beat totum suum esse simul: sed de motu fm formā
cuius nulla pars pterita manet cū parte futura: i quar-
to physicorum loquitur de motu vt est subiectum tem-
poris: constat autem q motus fm materiam non est
subiectum temporis: sed motus fm formā: quinto au-
tem physicorum dicit phus q ad motum non est mo-
tus sed ad motum fm materiam est motus. scilicet ad
formā diminutā vel imperfectā: non autem ad mo-
tum fm formā: 7 sexto physicorum dicit Aristot. q
motus diuiditur diuisione subiecti 7 temporis: 7 septi-
mo physicorum q velocitas in motu habet attēdi pe-
nes proportionem motoz ad mobilia: nec autem cō-
petunt motui fm formā: 7 non fm materiaz: cūqz for-

Philosophorum.

ma diminuta non diuidatur diuisione temporis: neq;
in ea sit velocitas neq; tarditas: octauo autem physico
rum dicitur Aristoteles. motus esse eternus iuxta eternitatem tem
poris et motus localis esse primus motus: quorum nul
lum videtur competere motui secundum materiam: sed bene secundum
formam: igitur Aristoteles non loquitur de motu secundum materiam sed de motu
secundum formam: quia ea que sunt per accidens sunt relinquenda in
scientia speculatiua secundum philosophum quinto physicorum. ¶ Di
cendum igitur quod motus talis in eo quod in speciali est post
predicamentum et non est per se in aliquo predicamento:
sed tantum per reductionem ratione termini ad quem non per
modum principij sicut est punctus vel unitas in predi
camento quantitatis: sed per modum vie aut medij ve
niendi ad rem per se existentem in predicamento. Et est ma
gna differentia inter hos sermones: in quatuor predica
mentis est per se motus et morus est per se in quatuor predica
mentis. Prima. n. propositio significat quod quatuor sunt
predicamenta ad que est per se motus. Secunda autem
significat quod de motu verificatur per se: et in recto gene
ralissimum alicuius illorum quatuor predicamentorum quod
est impossibile: et cum Aristoteles dicit motus non esse preter res
ad quas est motus intelligit motus non habere proprium
predicamentum a predicamento termini ad quem: sed esse
in eodem predicamento cuius illicet reductiue cum quo ta
men stat quod facit proprium post predicamentum sicut habi
tus et priuatio prius et simul. Et si philosophus dixit in predi
camentis quod motus est de predicamento passionis locu
tus est tantum secundum summam sitatem: sicut quando dixit locum
esse specie quantitatis distincta a superficie: nec est susti
nendus commentator dicit motus secundum materiam diffinitur hic
a philosopho et motus secundum formam eam de predicamento passio
nis: neq; in aliqua conclusionem determinauit difficultatem
secundum mentem propriam: sed secundum intentionem commentatoris.
¶ Dico ergo quod talis motus secundum formam quod secundum materiam est de
eodem genere cum termino ad quem: licet non eodem modo:
quia motus secundum materiam est per se de eodem genere cum
termino ad quem: cum forma diminuta sit per se in predi
camento sicut forma completa: motus autem secundum formam
non est per se in aliquo genere vel predicamento: sed in
reductiue est eiusdem predicamenti et eiusdem generis cum
termino ad quem. ¶ Ad argumentum ergo tantum de gene
ratione et corruptione: calefactione et refrigeratione po
test faciliter responderi: dicendo quod omnia illa possunt
duplitter accipi: videlicet absolute et respectiue. Si ab
solute aut importat motum secundum materiam aut secundum formam
si secundum materiam: et sic generatio et corruptio sunt per se in
predicamento substantie: et calefactio et refrigeratio per se
in predicamento qualitatis: si autem secundum formam: tunc ge
neratio et corruptio sunt reductiue in predicamento sub
stantie: et calefactio et refrigeratio sunt reductiue in predi
camento qualitatis: per se autem sunt in predicamento
motus omnia illa accepta secundum formam. Si vero genera
tio et corruptio calefactio et refrigeratio accipiuntur res
pectiue: aut igitur actiue aut passiue: si actiue omnia il
la sunt in predicamento actionis: si passiue illa sunt in
predicamento passionis: respectus enim quo generatio
generatur dicitur generatio actiua: et respectus quo geni
tum generatur dicitur generatio passiva. Similiter res
pectus quo calefaciens calefacit dicitur calefactio acti
ua et respectus quo calefactum calefit dicitur calefa
ctio passiva: et ita dicatur de alijs. (Diuisio autem).
Tertia conclusio quod motus est actus entis in potentia
secundum quod in potentia: probatur: unumquodque predica
mentum diuiditur in actum et potentiam: sic quod in unoquoque

predicamento datur forma que est actus et subiectum
forme: quod est ens in potentia: sed motus non est ens
in actu per primam diuisionem: et est forma predicame
ntalis per secundam diuisionem: et duas primas conclu
siones: igitur motus est actus entis in potentia: patet
consequenter cum minor: et maior est clara: nam predi
camentum substantie diuiditur per actum et potentiam
cum in predicamento illo sit forma substantialis que
est actus et materia que est potentia: predicamentum
quantitatis diuiditur in actum et potentiam: quoniam
quantum quod est generalissimum diuiditur in quanti
tatem que est actus et subiectum quantitatis quod est ens
in potentia. Similiter predicamentum qualitatis diui
ditur in actum et potentiam: quia quale quod est genera
lissimum istius diuiditur in qualitates: que est actus et
subiectum qualitatis quod est potentia: et non accipitur
hic potentia ut in prima diuisione: quia ibi accipieba
tur potentia pro potentia ad esse: hic autem accipit po
tentia pro potentia ad formam. Tunc arguitur sic: mo
tus est actus entis existentis in potentia sed motus di
cit respectu potentiale ad terminum motus ut colligi
tur ex tertia diuisione: igitur motus est actus entis in
potentia secundum quod in potentia. i. secundum quod est in potentia ad
terminum motus. I. l. i. (Diuisio autem cum fiat secundum
unumquodque genus predicamentale: hoc quidem esse
habet ut endelechia). i. actus: aliud autem potentia: scilicet
subiectum actus potentia existens endelechia secundum
quod huius est motus est: construe sic. Motus est endele
chia existentis in potentia secundum quod huius. ¶ Ista conclu
sionem in qua exprimitur diffinitio motus probat philosophus
etiam inductiue: et primo in motu ad qualitatem: nam
alteratio est quidam motus: et est actus alterabilis in
quantum alterabile: sed alterabile in quantum altera
bile est ens in potentia in quantum huius: igitur altera
tio est actus entis in potentia in quantum in potentia
Secundo in motu ad quantitatem: quoniam augmen
tatio est quidam motus: et est actus augmentabilis secundum quod huius: sed
augmentatio secundum quod huius est ens in potentia in quantum huius: igitur
augmentatio est actus entis in potentia secundum quod huius. Idem est iudicium de diminutione: quoniam dimi
nutio est actus diminubilis in quantum diminubilis: igitur
diminutio est actus entis in potentia secundum quod huius. Tercio in motu ad substantiam: nam generatio est
quidam motus et est actus generabilis in quantum gene
rabile. sed generabile in quantum generabile est ens
in potentia secundum quod huius: igitur generatio est actus en
tis in potentia secundum quod huius. Quarto in motu ad vbis
quia loci mutatio est quidam motus: et est actus mobi
lis localiter in quantum mobile localiter: sed mobile
localiter in quantum huius est ens in potentia secundum quod
in potentia: igitur loci mutatio est actus entis in poten
tia secundum quod in potentia. I. l. i. (Ut alterabilis quidem in
quantum est alterabile: alteratio est actus augmentabi
lis autem et oppositi). i. diminubilis secundum quod huius au
gmentatio et diminutio est actus: nullum enim comu
ne nomen vtriusque. I. augmenti et decrementi: generabilis
autem et corruptibilis secundum quod huius generatio et corru
ptio est actus loco mutabilis in quantum huius: loci
mutatio est etiam actus.

Notandum primo secundum commentato
rem commento sexto: quod

Tex.
co. 6

Liberternus.

Aristo. addidit in diffinitione fm q est in potentia: qd omne motum fm q est in actu et habet potentiam habet duas perfectiones perfectionem. s. in actu non fm q est motum et perfectionem fm q est in potentia que dicitur motus. Omne qd mouet perse habet duas perfectiones: vna fm qua dicitur esse in actu et fm qua non dicitur moueri: et hec est forma substantialis: et alia fm qua dicitur moueri: et dicitur esse in potentia: et hec dicitur motus. Aliter tamen exponit commentator hac diffinitionem motus commento. 9. di. q. motus est actus entis in potentia fm q est in potentia. i. motus est actus executus de potentia ad actum inquantum exiit de potentia ad actum: vbi dicitur Lynconie. q. hec diffinitio demonstrari non potest: motus est exitus de potentia ad actum: h autem bene est demonstrabilis. s. motus est actus entis in potentia fm q in potentia. Ex predictis sequitur primo q mobile aliter est in potentia quando mouetur: et aliter anteq. mouetur: nam quando mouetur est tantum in vna potentia. s. ad terminum motus: sed anteq. moueat est in duplici potentia: vbi in potentia ad motum: et in potentia ad terminum motus. Secundo sequitur q motus tres sunt diffinitiones: quarum vna est simpliciter formalis. s. actus executus de potentia ad actum: et hec simpliciter indemonstrabilis: alia est simpliciter materialis videlicet actus mobilis inquantum mobile: et est tantum conclusio demonstrationis. Alia vero est partitio formalis et partitio materialis: vbi actus entis in potentia fm q in potentia: et est principium demonstrationis respectu secundi et tertii conclusionis respectu primi. Sic arguendo ois actus executus de potentia ad actum fm q huiusmodi est actus entis in potentia fm q in potentia: s. motus est actus executus de potentia ad actum fm q huius: igitur motus est actus entis in potentia fm q in potentia. Item omnis actus entis in potentia fm q in potentia est actus mobilis inquantum mobile: sed motus est actus entis in potentia fm q in potentia: igitur motus est actus mobilis inquantum mobile.

Secundo notandum fm commentatore eodem q diffinitio motus est communis motui nouo et eterno: et simpliciter etiam apparet ex hac diffinitione continuatio motus: motus enim quando quiescit est perfectio eius q est in actu. Prima pars commentarii est manifesta quoniam motus celi eternus est actus entis in potentia fm q in potentia: ita q est actus celi ad terminum ad quem: non respectu totius motus: sed prius tamen sic q licet totus motus celi non sit aliq. terminus ad quem tamen motus diurni aliquis est terminus ad quem. Secunda pars commentarii declarat a commentatore di. q. augmentatio et plures alterationes non sunt motus continui: quia adquirentes perfectionem fm q mobile est in actu cessat motus: augmentatio enim pueri aut plante a principio vsq. ad finem non est motus continuus: sed composita ex pluribus motibus et quicquid inquit commentator: ita q habet partes distinctas inter quas cadunt quietes: non enim semper augetur puer aut planta a principio vsq. ad finem sed aliquando sic et aliquando non aliquando in quolibet tempore sensibili tempore appareret sensibilis augmentatio q est falsum. Alique enim alterationes non sunt continue vt alterationes animalium et plantarum a principio vsq. ad finem: alique tamen alterationes sunt continue vt alteratio aque ab igne et alteratio terre ab aere. Aliqui etiam motus locales sunt continui a principio vsq. ad finem vt motus localis celi et elementorum: cum in qualibet parte sensibili temporis appareat sensibilis alteratio

vel motus localis.

Tertio notandum fm commentatore eodem q planta non existit continue in augmento et alteratione: quia videmus aliqua augeri per annum vno digito et remoueri est vt ille digitus diuidatur per oes partes illius anni: quoniam minimus tempus sensibile non haberet ex eo partes sensibiles: commentator probat q in nullo tempore est possibilis augmentatio continua: quoniam si augmentatio digitalis quantitas fieret ad eam in anno: igitur cuilibet parti anni corresponderet aliqua pars istius digitalis quantitas qd est falsum: quia tunc cuilibet parti sensibili anni corresponderet pars sensibilis istius quantitas digitalis: cuius oppositum habetur ad experientiam: nam minimo tempore sensibili non correspondet aliqua pars sensibilis illius digitalis quantitas cum in tali tempore minimo non opus illud augeri. Sed dubitatur quia dato modo arguendi commentatoris. sequitur q non sit possibilis motus localis continuus: quo pertranscatur ad eam in anno digitalis quantitas: consequens falsum: et probatur consequentia: quia tunc oportet q cuilibet parti sensibili anni corresponderet vna pars sensibilis ipsa cu pertranscitur digitalis quantitas. Dicendum q vera augmentatio de qua loquitur commentator hic non est nisi corporum animatoz iuxta doctrinam Aristotelem. primo de generatione et secundo de anima: que quidem augmentatio includit duo: videlicet extensionem que est maioratio partium animati et generationem que est conuersio nutrimenti in naturam aliam: que autem augmentatio sit continua dupliciter potest intelligi. s. continuatione extensionis et continuatione generationis: Primo modo non inconuenit aliquam augmentationem esse continuam: sicut enim aliquis motus localis est continuus et aliqua alteratio est continua vt habetur quinto physicorum: ita aliqua augmentatio est continua. s. quantitas digitalis: nam aliquod est tempus in quo ad eam acquiratur hec extensio aliqua alicuius membri cum medietate istius temporis medietas extensionis et in quarta parte temporis quarta pars extensionis: et sic in infinitum. neq. oportet q cuilibet parti sensibili temporis correspondat aliqua pars sensibilis istius augmentationis neq. quantitas acquiratur. Augmentatio autem continua continuatione generationis est impossibilis: quoniam si in aliquo tempore est aliqua augmentatio continua continuatione generationis: et quilibet generatio sit in instanti per quam subito acquiratur vnum minimum naturale per commentatores sexto physicorum: igitur in tempore illo signato generantur infinita minima non communicantia iuxta numerum infinitum instantibus eiusdem temporis: et per consequens in tempore illo generatur corpus infinitum: igitur cuilibet parti sensibili istius temporis correspondet pars sensibilis rei aucte seu digitalis quantitas: implicat ergo contradictionem aliquid augeri in vno anno augeri ad eam digitali quantitate loquendo de augmentatione continua continuatione generationis: quoniam illud auctum esset finitum et infinitum: sed non implicat augeri augmentatione continua continuatione extensionis: eo modo quo dictum est. Item duplex est alteratio fm commentatores primo physicorum. s. alteratio que est transmutatio in qualitate et alteratio que est transmutatio in substantia: alteratio que est transmutatio in qualitate potest esse continua: neq. oportet q cuilibet parti sensibili temporis acquiratur aliqua pars sensibilis qualitatis: alteratio autem que est transmutatio

Whifcorum.

tatio in substantia non potest esse continua: propter causam dictam: quando ergo commentator dicit qd planitas non existit continue in alteratione loquitur de alteratione qd est transmutatio in substantia ⁊ non de alteratione qd est transmutatio in qualitate. Item uoluptas physicozum vna finem quaz acquiritur qualitas successiue: ⁊ alia finem quam acquiritur qualitas subito. Alteratio primo modo potest esse continua: sed non secundo modo: quia tunc in fine temporis esset acquisita vna qualitas infinite intentionis: quando ergo commentator dicit qd alteratio non potest esse continua loquitur de alteratione qd acquiritur qualitas subito: ⁊ non successiue.

Tex.
cô.7.

Clod autez

i bec). Ita est quarta ps
 butus capuli in qua phus
 postq̃ p̃ aut diffinitionem
 sozmalem motus conian
 ctim: tam inductive q̃ ex
 quibudam: p̃missis quib
 budam diuisionibus ⁊ co
 n diuisum ex probatione cu
 o tres conclusiones: quartu
 tui⁹ ens. Secda pcto mo⁹ ē
 ita quodam. Tertia pcto mo
 eria fm q̃ in potentia ibi.
 Primo arguitur sic illud ē
 quod aliquod ens est in actu
 ns est in actu: igitur motus ē
 ⁊ consequentia cum maior: ⁊
 prior inductive: ⁊ p⁹ in mobi
 cari: s; edificatio ē mo⁹: ⁊ p⁹
 ens: igitur per motum aliq̃d
 statuificatione⁹: aliquod ens
 ē actu fieri statua: ⁊ statuifica
 t. Secundo arguitur eadē mi
 n animata anima intellectua
 ⁊ additens est in actu: ⁊ p me
 in actu: sed tam doctrinatio q̃
 ⁊ tam additens q̃ egrotans
 per motum aliquod ens est in
 illa mino: in mobilibus ani
 quoniam per saltationem ani
 ⁊ per volupationem animal
 d tam saltatio q̃ volupatio
 s q̃ appetens est aliquod ens.
 Quod ens est in actu. ¶ Quar
 2 in rebus mobilibus anima
 bile per augmentationem ⁊ di
 minutionem ē diminubile est in actu.
 f. sed tam augmētatio q̃ diminū
 timentabile ē diminubile ē ali
 quod aliquod ens est in actu q̃
 (Quod autem sit hoc) s; act⁹
 delictet ex diendis manifestum
 quantum cuius ipsum dicinus
 edificatur: ⁊ hec est edificatio
 ⁊ actu in edificari: similiter autē
 act⁹ ⁊ volupatio ⁊ adolescentia
 actus i. diminutio.

Notandum scdm commentatozem
commento septimo : qd
edificatum non dicitur esse edificatum quando cessat

ab edificatione: neq; quando nō ouz edificatur: sed oū
edificatur: illud est perfectio edificati. Vult dicere cō
mentator q; mobile nō mouetur in termino a quo nec
in termino ad quem: sed continue inter terminū a quo
et terminum ad quem ideo motus nō est perfectio mo
bilis anteq; mobile moueatur: neq; postq; mobile mo
tum est: sed tantum dum mouetur: propterea motus est
actus incompletus: quia mobile anteq; moueatur est
in actu completo: et postq; motum est iterum in actu cō
pleto: dum tamen mouetur est in actu incompleto: tam
ex parte motus q; ex parte forme acquirende per mo
tum: cum mobile nunq; habeat totum motum simul:
neq; totam formam ad quam est motus: sed continue
dum mouetur aliqua pars forme est acquisita mobi
li: aliqua est acquirenda. (Quoniam autem quēdā) Tex.
Secunda conclusio motus est actus entis in potentia cō.s.
pro demonstratione huiusmodi conclusionis philo
sophus premitit istam suppositionem q; tripliciter ali
quid est in actu et potentia: primo respectu eiusdem in
diuersis temporibus: quoniam vnū et idem nūero res
pectu eiusdem frigiditatis est potentia frigidum tem
poze eiusdem et actu frigidum tempore hyemali. Secun
do respectu diuersorum in eodem tempore: quoniam
in eodem tempore et eodem instanti eadem aqua nu
mero est actu frigida et potentia calida. Tertio respectu
eiusdem et in eodem tempore: nam aqua agens in ignē
est in actu respectu ignis: cum omne agens agar finē q;
est in actu: et eadem aqua in eodē tempore repassa ab
igne est in potētia respectu eiusdē ignis cuius oē paties
paratur em q; est in potētia. I. e. l. Quoniam autem q;
dam eadem sūt et potētia et actu quāuis nō simul autē
sed in diuersis tēporibus aut nō fm idē: sed bene in eo
dem tēpoze: sed vt calidū: potētia quidem frigidū aut
endeclēbia. i. actu mobile iuz agūt et patiūtur adinuicē
in eodem tēpoze et respectu eiusdem.

Lex.
cō.8.

Notandum fm cōmentatorē cōmē-
to octauo q' ab' ē agēs
in corpus fm q' ē panis in actu r patēs ab ipso f'z q'
est corpus in potentia: licet igitur idē respectu eiusdē sit
in actu r in potentia: nō tamē eodē modo: aqua enim
fm q' est frigida in actu agit in ignē: sed nō f'z q' est fri-
gi da in actu patis ab igne: f'z q' est calida in potentia.
Sicut etiā abus agit in stomacho fm q' est patiens in
actu: nō autem eo modo patis a stomacho: sed fm q' ē
corpus alterabile in potentia. ¶ Sed dubitatur quia
actus r potentia sunt valē opposita fm cōmentatorē
rem in prologo de anima: igitur nō verificantur de eo-
dem respectu eiusdē fm. ¶ Dicendū q' potentia recipit
actus r actus est perfectio potentie: idco actus r poten-
tia fm se nō opponuntur: sed tantū fm suos modos
ita q' impossibile est alicui illa duo competere respectu
eiusdē r eodem modo. (Omne enim est.) 3. Ita suppo-
sitione p̄missa arguit philosophus cōclusionē sic:
motus est actus corporis phici quod mouet r moue-
tur: sed omne quod mouetur est in potentia: igitur mo-
tus est actus entis in potentia: patet cōsequētia cum
minori q' suppositione: cum omne mouēs moueat fm
q' est in actu: omne motus moueatur fm q' est in po-
tentia: maior autem arguitur sic: omne agēs phisicū
cum in agēdo reperatur: igitur per idē ens mouens
phisicū in mouēdo mouetur: patet cōsequētia:
quia omne mouens phisicū aut mouet fm qualita-
tem aut fm quantitatem aut fm locum: sed quocūq'
usorū signato in mouēdo mouetur intelligēdo per

Lex.
cont.

Liber tertius.

motus phicuz mouens comunicas in materia cu passo
Et notat dicit phicuz qz no oportet ee mouens
moueri: quibusdaz tamē visu: est oē mouens moueri:
sed utru illud sit verum aut non no est presentis con-
siderandis: sed octauo phicuz illud perscrutabitur
manifestando aliquod esse mouēs quod nullo mo-
do potest moueri: nec p se nec per accidēs. Le. li. (Om-
ne enim agēs phicuz erit simul actiuū et passiuū: ergo et
mouēs phice mobile erit: oē enīz huiusmodi mouet cū
mouetur et ipsum: sed ut mouetur est in potētia: igit motus
est actus entis in potētia. videtur quidē igitur qui
busdā eo moueri mouēs: sed de hīs quidēz et alijs di-
cendis oībus octauo phicuz et manifestū quō se hnt
est enī quoddā de numero mouētū et immobile.

Notandum fm cōmentatorē cōmēto
octauo qz illū oē mouēs
mouetur sine hac determinatione. scilicet ut sit cōpositus ex
actu et potētia nō est verū. Nō est ergo verū absolute qz
oē mouens mouetur: sed bene oē mouens cōpositum
ex actu et potētia. scilicet materia et forma mouet: et hoc in
tellexit phs cū dixit oē mouēs phicū i mouēdo moueri.
Dubitatur cōtra cōclusionē: si motus est actus entis
in potētia: ergo qd mouet ad substantia est potētia sub-
stantia qd mouet ad quantitate est potētia quantitas: qd
mouetur ad qualitatem est potētia qualitas: pns falluz qz
mā prima que mouet ad substantia nō est potētia sub-
stantia: sed actu substantia: cum ex non substantia nō fiat
substantia primo physicoz. Illud etiā qz mouet ad quā-
titatem vel ad qualitatem est actu quantū et quale igit
nō est potētia aliquod istoz. Respondeur qd hic
nō accipitur potētia pro potētia ad esse: sed pro poten-
tia ad formā: ideo cōcedo qz materia prima que ē actu
substantia actualitate existēte est potētia substantia. i.
est in potētia ad substantia forme: ideo materia prima
nō est substantia forme: neqz est sub substantia forme ad
quā est in potētia: illud etiā qd mouetur ad quantitate
vel qualitatem est actu quantū et quale: ac etiā est potē-
tia quantū et quale: ex quibz nō sequitur qz nō sit quā-
tum nec quale: cum hic nō sit potētia ad esse sed potē-
tia ad formā: ideo bene sequitur qd illud qd mouetur
ad quantitate nō est quantū illa quantitate ad quā est
in potētia: et illud quod eo mouet ad qualitatem nō est
quale illa qualitate ad quā mouetur vel ad quā est
in potētia. (Sed potētia existētis). Tertia conclusio mo-
tus est actus entis fm qz est in potētia: probatur: motus
est actus entis existētis simul in actu et potētia: sed nō
est actus entis ut est in actu: igitur est actus entis ut est
in potētia: patet cōsequētia cum maiori ex probatio-
ne secūde conclusionis: et minor exēplariter declaratur
nā cūz es mouet ad formā statue motus ē actus entis in
quantū est in potētia ad formā et nō inquantū es ē
actus es: qz si motus esset actus entis inquantū es ē actu
es: sequeretur qz es qdū esset es moueret ad formā sta-
tue qz est falluz: sicut enīz es semper est sub forma entis:
quia est actu es per formā illaz: ita semper esset sub motu
ad formā statue: si illuz motus es esset actu es. Le. li.
(Sed potētia existētis cūz endelechia ens agat aut ipz
aut aliud inquantū mobile motus ē): cōstrue sicut ens
endelechia agat. i. actu moueat aut scīpiz aut aliud mo-
tus est actus potētia existētis inquantū mobile. Inqua-
tum est potētia existētis. (Dico autē hoc. inquantū sit). i.
inquantum in potētia. (Est enim es potētia statua:
sed tantūz ex non ens endelechia). id est actus et inqua-
tum es est motus est.

Notandum fm cōmentatorē pmento
9. qz pfectio cupri in actu
et fm qd est cupri nō est motus: qm tūc quidditas eius
esset in motu. i. motus cēt de quidditate cupri: vñ qz itel-
tus est pfectio hoīs fm qz hō est actu hō: iō intellectus
est de quidditate hoīs: ita si motus cēt pfectio cupri in
quantū cupri est cupri in actu: tūc motus cēt de quiddi-
tate cupri: qd est fallū: qz tūc cuprum semper mouetur.
Dubitatur: qm dato illo mō arguēdi motus cēt de
quidditate entis in potētia: nā si sequitur motus est actus entis
inquantū es: igit motus ē de quidditate entis: ita oīz sequi
motus ē actus entis in potētia fm qz in potētia: igitur
motus est de quidditate entis: qd est fallū: qz ens in potē-
tia est subiectū motus: mō nulla forma est de quidditate
sui subiecti. Rñdet Burle qz pens in potētia potest intel-
ligi aut subm motus? si sic ens in potētia nō igitur diffi-
nitionē motus: aut aggregatū ex subo et motu: et sic ē ps
diffinitio motus: ac ē de quidditate eius dicit ē motus
sicut albedo dicitur de quidditate albi. Et si arguit
eū: qm tūc diffinitū poneret in sua diffinitioe. Rñdet pri-
mo qz nō ē incōueniens diffinitū abstractū poni in sua
diffinitioe cōcretiue: cū nō sit cōcretū qz abstractū: ver-
bi grā ut symitas ē cūitas symi. Secūdo qz diffinitūz
est motus fm māz et motus igitur diffinitio nō est mo-
tus fm formā: iō nō idē est diffinitio et diffinitū. Ita re-
spōsio est difficilis: primo qz illa accidētia qz diffinitūne
p suba sua nō diffiniunt pens cōpositū ex subo et diffi-
nito: ut cū dicit symitas est nāsi cūitas: aut color ē ex
tremitas pspicit in corpore terminato: et sic de alijs. Secū-
do qz hō diffinitio cēt simplr mālīs: qz daret p effectum
diffinitū: nā sicut aggregatū ex subo et albedine est effe-
ctus formalis albedinis: ita aggregatū ex subo et mo-
tu ē effectus formalis motus. Tercio qz motus diffinit
p subm suū: cōstat autē qz cōpositū ex subo et motu nō est
subz motus. Quarto qz tale cōpositū nō est in po-
ad terminū motus: imo cōrūpiū tale subm sicut cor-
rūpiū motus adueniēte terminū motus. Preterea nō
est verū qz symitas diffiniatur per cūitatem symis: sed per
cūitatem nāsi nec est verū qz hic diffiniatur motus fm ma-
teriam ut ostēdū est supraz: ita motus qz diffinitio mo-
tus cōpetat motui fm materiā p accidēs. Dicēdū igit
tur aliter cōcedēdo qz motus est de quidditate entis in
potētia. omne enī qz predicatur p se de alio aut igitur
diffinitioe illius et est de quidditate eius ut colligi-
tur de mēte cōmentatoris tertio de aīa: constat autē qz
ens in potētia diffinitur p motū: dīcēdo ens in potētia
est illud qd est mobile ad formā: neqz est incōueniens
qz motus diffiniatur pens in potētia ex diuersis gene-
ribus diffinitionū: diffiniatur enī homo p rñibile a po-
steriori et rñibile p hoīem a priori: ita motus diffinitur
pens in potētia a priori et ens in potētia per motū a
posteriori: nō igitur ens in potētia qd ponitur in diffi-
nitione motus est cōpositus ex motu et subiecto motus:
sed est tantum subiectum motus. (Non enim idem).
Contra conclusionem posset argui sic: actus et potē-
tia sunt idem: sed motus est actus entis fm qz est in po-
tentia. igitur motus est actus entis fm qz est in actu. Re-
spondet phs qz licet actus et potētia sint idem subie-
cto: qz vnū et idē est in actu et in potētia: nō tamē sunt
idem inter se simpliciter et fm rationē qz ipse tripliciter
probat. Primo qz si actus et potētia sunt idē simplici-
ter: et fm rationē sequitur qz esset ens in actu est simplici-
ter esse eiusdē in potētia ad formā statue: sed motus est
actus entis ut est in potētia ad formā statue: igitur mo-

Lex.
o. 8.

Lex.
cō. 8.

Phisicorum.

tus est actus eris vt est actu es quod est reprobatum
Le.li. (Non enim idem est eri esse simpliciter ⁊ po
tentia alicui mobili: quoniam si idem esset simpliciter
⁊ fm rationē esset vtiq; ens inquātuz est enelechia). i.
actus motus non est autem idēz quēadmoduz dñi ē.

Secundo arguit philosophus ad idē scilicet potentie ad contraria nō sunt. eedez inter se: igitur actus ꝛ potentia nō sunt eedez inter se: patet consequentia: quia magis videntur conuenire due potentie q̄ actus ꝛ potentia: cum idē sit subiectum poterantur magis ad contraria sue sit humiditas: siue sanguinis: probatur antecedens sit potentie ad cōtraria essent eedez inter se: videlicet potentia ad sanitatem ꝛ potentia ad egritudines sunt simpliciter eedez inter se igitur vna corrupta reliqua corrumptur: sed adueniente sanitate, corrumptur potentia ad sanitatem: igitur corrumptur potentia ad egritudines: igitur nunq̄ inducatur sanitas quin inducatur egritudo: ꝛ eōtra q̄ esse nō posset nisi sanitas ꝛ egritudo essent idēz. Le.li. Mani festum autes est ꝛ in cōtrariis: posse quidez enī sanari ꝛ posse laborare alteruz est. Et nāq̄ sit laborare quidē ꝛ sanari idēz esset: subiectuz autes ꝛ sanabile ꝛ infirmū siue humiditas siue sanguis idēz est.

Notandum scdm commentatozem
commento decimo : q
potentie contrariozum sunt contrarie . 3us ad commen
tum non potest intelligi de contrarijs mediate : quo
niam in subiecto sunt simul potentie ad albedinem
et nigredinem : cum aliquid sit subiectum in quo non
est albedo nec nigredo : et in eodem poterit esse et al
bedo et nigredo : sed intelligitur illud commentum de
contrarijs immediate : nunq enim sunt simul poten
tie ad sanitatem et egritudinem : quoniam potentie ad
sanitatem semper est coniuncta egritudo : et potentie
ad egritudinem semper est coniuncta sanitas : ex quo
sanitas et egritudo sunt contraria et immediata.

Contra duo dicta in littera arguitur: 7 p^{ri}mo q^{uo}d potentia ad contraria sunt eadem: quia non modo metaphysice, 7 quinto Ethicorum dicit philosophus q^{uo}d eadem est potentia contrariis. ¶ Secundo arguitur q^{uo}d non est idem subiectum potentiarum ad contraria: quia dicit commentator hic q^{uo}d potentia ad contraria sunt contrarie: modo contrarium non est idem subiectum. ¶ Ad primum dicitur q^{uo}d duplex est potentia: videlicet receptiva 7 respectiva de potentia receptiva loquitur philosophus non modo metaphysice, 7 quinto Ethicorum, q^{uo}d eadem est potentia pirario: de potentia respectiva loquitur hic q^{uo}d eadem est potentia ad contraria non sunt eadem: semper enim aduentus forme potentia respectiva corrumpitur 7 in commentatore primo physice. ¶ Ad 2um dicitur q^{uo}d potentia ad contraria mediata est idem subiectum simul: q^{uo}d si mul 7 pro eadem instant aliquid est in potentia ad albedinem 7 nigredinem. Potentia autem ad contraria immediata non est idem subiectum simul: sed bene luceffusne q^{uo}d nihil simul est in potentia ad sanitatem 7 egritudinem: 7 luceffusne illad est necessarium. ¶ Tercio ad idem arguit philosophus: 7 visibile non sunt idem: imo seigunt nec actus 7 potentia: patet consequentia quia color est actus per speciem terminatus 7 visibile dicit potentiam videndi: antecedens declaratur: si enim color 7 visibile essent idem simpliciter 7 in ratione: igitur o^mnne visibile esset color 7 sic magnitudo 7 substantia esset color: q^{uo}d est falsum: 7 patet sequentia: quia illa sunt visibilia: 7 magnitudo p se

7 substãtia per accidēs per Aristo. secũdo de aia. Le. ii.
(Quoniaz autēz nō est idēz actus 7 potentia quemad
modum nec color 7 visibile idē).

Notandum fm comētorē comēto de
cūno q' aliqd esse in actu
et in potētia nō est idē: quia subm illius nō est idē sū
cut color et visibīle nō sunt idē: et si subm sit idē certuz
q' albedo et cūludo nō sunt idē: tamen subz est idē
scilicet act. Similiter idē est subm color et visibilita
tis sicut idē est subiectū albedinis et similitudinis: et ta
men color nō est visibilitas sicut nec albedo est si vici
do: color enī et albedo sunt entia absoluta predicamē
ti qualitatis: visibilitas vō et similitudo sunt entia respe
ctiva predicamēti relationis: lz nō dicant cōsimiles re
spectus: similitudo enī est respectus actualis: et visibili
tas est respectus apudinalis: cuz dicat tāti apudini
nem et potētiā ad visionē. (Possibilis inquit.) Ex
predicā phus inferri tā correlata: quoz primuz est
diffinitio motus quētiā probatur est diuīum per ptes:
scilicet motus est actus entis in potētia fm q' in potē
tia. I. e. i. (Possibilis inquit) est possibile endelechia
manifestuz q' sit motus: cōstrue ficer: hys manifestū
est q' motus sit endelechia. i. actus entis in potentia in
quāum in potētia. ¶ Secūdu correlariuz motus est
p se actus entis in potentia et per accidens actus entis
est actus: pā pars patet: quo actus entis in potētia
est pars diffinitionis motus: quilibet enī pars diffini
tionis per se predicatur de diffinito: per Arist. pūo po
sterioruz. Secūda est etiā manifesta ex dictis. Accidit
entiaz actui q' enī in actu q' moueatur et aliqis sit
actus qui nō possit moueri: scilicet actus purus: et aliqd
mouetur q' non est ens in actu: scilicet pā materia.
I. e. i. (Quod quides igitur motus est hoc per se): scili
cet actus entis in potentia manifestum est et q' accidu
tunc moueri cum est endelechia. id est cuz aliqd est in
actu vel ipse est actus. ¶ Tertiuz correlariuz motus nō
est act' entis anteq' mouibile moueatur: neq' postq' mo
bile mouituz est: sed tantuz dūz mobile mouetur: patet:
cōtingit enim vñūquodq' artificiale aliquando operari
et aliquando non operari: vt pater de domo stana
et huiusmodi: constat autem q' edificatio non est actus
domus neq' altius edificabilis anteq' edificabile edi
ficetur: non etiā postq' domus vel aliud edificabile edi
ficatum est: sed soluz dūz ipsuz edificabile est in edifica
tione: sed edificatio non est motus: igitur motus non est
actus mobile anteq' mouetur nec post: sed tānz dūz
mouetur: et sicut arguituz est de edificatiōe: et de omni
bus alijs motibus: scilicet de doctrinatione medicatione
saluatione voluptatione augmentatione diminutione
ne. I. e. i. (Et nec prius et nec posterius est mot' et vō est
sum est: cōtingit enim vñūquodq' qdē artificialium
quandoq' operari: aliquando autem non vt edificabi
le et edificabilis actus inquantuz est.) id est inquantuz
actualiter edificatur edificatio est aut hec est edificatio
actus alicuius edificabilis aut domus: sed cuz domus
sit facta: non amplius edificabile est in fieri: edificatur
autem edificabile quod est in fieri: necesse est ergo edi
ficationem esse actum edificabilis dum edificatur: edifi
catio autem motus quides est aut non eadem conuenit
ratio in alijs motibus.

Contra diffinitionem motus quadrupliciter arguitur: 7 primo comparado genus ad differentias: nā in qualibet diffinitione genus se habet vt materia: 7 differentia vt forma: sed in diffi-

Lex.
cō.ii.

Liber tertius.

nōne motus illud qđ ponitur loco differētie se habet ut materia: igitur illa diffinitio non est bene data: patet consequentia cum maiori: per Porphyrium in vniuersalibus: et Aristotelem in topicis: et minor est clara: quoniam actus qui ponitur loco generis dicitur formaz et ens in potentia qđ ponitur loco differētie dicitur materiaz. ¶ Secundo arguitur contra illaz diffinitionem comparando determinationez ad suaz determinationez: videlicet illam particulam fm qđ est in potentia ad tonz precedens: si enim motus est actus entis in potentia: fm qđ in potentia: igitur quanto aliquid est magis in potentia tanto magis est subiectū motus: sed maxime in potentia est materia prima: igitur maxime subiectum motus est prima materia contra determinationem cōmentatoris octauo physicozum vi. qđ si ēē oare materiaz omnino primaz per se existentē non posset subgi motui neq; transmutationi. ¶ Tercio arguitur contra eandem diffinitio: nem comparando ipsam ad suum diffinitum: quia aliquid est actus entis in potentia fm qđ in potentia: qđ tamen non est motus: videlicet cōtempus et albedo remissa tendens ad vteriozem perfectionem: tempus enim ex quo est res successiua sicut motus nunq; habēs omnes suas partes simul est actus entis in potentia fm qđ est in continua tendentia ad aliquod aliud: albedo etiam signata est actus entis in potentia fm qđ est in potentia ad vteriozem albedinem. ¶ Quarto arguitur contra diffinitionem dictaz comparando diffinituz ad diffinitionez: nam aliquis ē motus qui non est actus entis in potentia fm qđ in potentia: probat generatio simpliciter dicta qua generatur minimuz naturale est motus et non est actus entis in potentia fm qđ in potentia: igitur et cōmentatorem ponentes motum in quatuor predicamentis connumerando generationem et corruptionem alijs motibus: et minores declaro: nam in instanti generationis minimi naturalis materia que est subiectum generationis non est in potentia ad formam minimam pro illo instanti habet illam formam fm se: et qualibet eius partem: igitur in illo instanti illa generatio non est actus entis in potentia ut est in potentia ad formam: nec etiam ante illud instans cum illa generatio non daret nisi per instans et non sit nisi subitus prouentus forme substantialis. ¶ Ad primum respondetur fm pñm septimo metha. qđ hec est differentia inter substantiam et accidens quoniam substantia diffinitur per genus imponens materiam: et per differentiam importantem formam. Accidens autem quia diffinitur per subiectum suum modo contrario diffinitur: scilicet per genus exprimens formam: et per differentiam exprimentem materiam: verbi gratia: symitas sic diffinitur: symitas est cauitas nasi: ubi patet cauitatem esse formam que est genus symitaris: et nasum esse materiam qui est differentia symitatis: sicut enim differentia adueniens generi constituit speciem: ita nasus adueniens cauitati constituit symitam. ¶ Ad secundum negatur consequentia: non enim dicitur subiectum motus in potentia fm qđ in potentia: ut omnino intelligatur illud non esse in actu cum dictum sit subiectum motus partim esse in actu et partim in potentia fm qđ huius ad denotandum motum non esse perfectum alicuius ratione qua illud est in actu: et aliquam habet actu perfectionem: sed tantum ea ratione qua ipsum est in potentia ad vteriozem perfectionem. ¶ Ad tertium dicitur qđ licet tempus sit actus entis in po-

tentia nō tātum ut est in potentia: scilicet ad terminū ad quem: tempus enī siue sit duratio inūdi: siue duratio motus nō dicit nisi successiōnem partium: ita qđ nō includit in sua ratiōe respectum potētiālem ad terminū motus: quem respectum idubie circōcernet motus cum dicitur fm qđ in potentia: albedo enī remissa et si ē actus entis in potētia tendentis ad vteriozem perfectionem nō tamen est actus istius entis ut est in potētia ad illam perfectionem. Accidit enim albedini remissa ut sit dispositio albedinis intensioris. Ad quartum respondetur qđ in instanti minimi naturalis non est generatio fm formam: sed tantum generatio fm materiam: que est forma substantialis minimi: sed immediate ante illud instans est generatio fm formam illius minimi: ita qđ in instanti in quo incipit illud minimum esse nō est generatio: quā cōmentator vocat motū fm formam: sed immediate ante illud instans est illa generatio cōiuncta potētie ad formam: sicut enī corpus diuidendū prius diuidetur qđ ipsum erit diuisum et spatium pertransiendū prius pertransietur qđ ipsum erit pertransitum: ita illud minimum prius generabitur qđ ipsum erit genitum et sicut corpus diuidēdū prius erit diuisio vltime superficie qđ ipsa erit diuisa: ita minimi generādi prius erit generatio qđ ipsum erit genitum: dato igitur qđ illud minimum incipiat esse in a. instans: cōcedo qđ in a. generabitur: et ante a. generabitur illud minimum in a. instans: et generatione que erit motus fm materiam: et immediate ante a. instans generabitur generatio que erit motus fm formam: ipsa autem forma minimi nō proprie generabitur in a. instans: quia nō generatio ē fm materiam aliter procederet in infinitum: nec generatione fm formam: quia tunc nō erit illa generatio: sed bene proprie incipiet esse: loquēdo igitur de generatione que est motus fm formam sit hec prima propositio. Aliquid erit et non est: et illud non incipit nec incipiet esse: patet de generatione formali istius minimi. Si enim ista generatio inciperet esse oporteret qđ in aliquo instanti: contra autem qđ ista generatio nec in a. instanti nec in aliquo alio incipiet esse: bene autem in aliquo instanti de sine esse: videlicet in a. instanti. ¶ Secunda propositio aliquid erit et non per tempus nec per instans: patet de illa formali generatione: non enim erit per instans: et quo non erit in a. instanti nec in aliquo instanti precedenti aliter illud minimum inciperet esse et non per formalem generationem existentis ex illo instanti: neq; immediate ante illud instans. ¶ Tercia propositio aliquid erit et impossibile est illud esse: patet de illa generatione que erit in quolibet tempore terminato ad a. instans et impossibile est istam generationem esse: aliter motus non esset actus entis in potentia scdm qđ in potentia: quoniam pro illo instanti oportet necessario formam illius minimi esse aliter res permanens non dependens a successiua inciperet esse per remotionem de presenti et consequenter rei permanentis daretur vltimum sui esse quod est contra philosophum octauo physicozum. ¶ Quarta propositio aliquid subito erit qđ non erit instantaneum sed temporale: patet de illa formali generatione que subito erit: videlicet immediate ante a. instans et non erit instantanea: qđ in nullo instanti erit: sed temporalis: quia erit in quolibet tempore terminato ad a. recte sicut diuisio vltime superficie corporis diuidendi in nullo instanti erit: sed in quolibet tempore terminato ad istas in quo illud corpus erit primo diuisū: et si aliquando cō-

Lex.
cō. ii.

Epil.

Epil.

Philosophorum.

cessi generationem finem formam esse instanti locutus
suz finem communem modum loquendi aut accipiendo in
stans pro subito. ¶ Sed loquendo de generatione que
est motus finem materiam sit hec prima propositio: aliquis
motus est in termino ad quem patet de materiali genera
tione: si penetrator dixit motum non esse in termino a quo
nec in termino ad quem locutus est de motu finem formam
quando termini distat: vnde generatio finem formam: si non
est in termino ad quem: tamen est in termino a quo: ex quo
precedet immediate de non esse ad esse. ¶ Secunda propositio aliquid
mouetur ad formam quam habet: propter de maius minus: nam
in a instanti ipse mouetur ex quo in ea est motus finem materi
am: non nisi ad formam illius minus quam tunc habet.
¶ Tertia propositio aliquid mouetur ad formam ad quam non
est in potentia: propter ut supra: si concluditur quod aliquis mo
tus dat primum et ultimum instantis sui esse concedat de mo
tu finem materiam ad hunc intellectum quod aliquis forma est motus: non quod
fuit motus nec nunquam erit motus. ¶ Quarta propositio aliquis
motus est actus entis finem quod est in actu: propter de generatione finem
materiam illa enim est actus materie finem quam habet forma: et si
qua est in actu per illam formam. Ideo ut dicebat supra diffi
nicio hic data non potuit diffinire motum finem materiam: sed in
finem formam. ¶ Hec omnia dea sunt iuxta distinctionem comen
taria data de motu finem materiam: et finem formam tenendo cum eo quod
nulla potest esse generatio continua: et quilibet generatio subito habet
esse: et quod forma minus in instanti incipit esse: et quod ob
betur: et quod generatio et corruptio sunt motus per se: et indi
sibiles sunt: et quod diffinitio motus ita illa sicut alius compe
titur. Sed diceret Burleus quod nulla illorum propositio
est concedenda: et quod in instanti minus inceptio nalis est
vtriusque generatio tam finem formam quam finem materiam nulla tamen
illa est motus nisi tendat ad ulteriorem perfectionem. Ex
ista determinatio sequitur quod cuiuslibet generatio siue sit
finem formam siue finem materiam accidit quod sit motus: quod cui
libet illa accidit ut ad ulteriorem perfectionem vadat quo
concesso sequitur quod in predicamento subiecto non est motus per
se large loquendo de motu: contra philosophum et commentato
rem hic dicitur quod in quatuor predicamentis est motus: et patet
consequenter: sed si nec generatio nec corruptio est motus per
se sequitur ergo quod generatio et corruptio non sunt spe
cies motus: cum nulli genus accidat sue speciei: sed illud est
contra philosophum in postpredicamentis dicitur quod motus sex sunt
species. scilicet generatio et corruptio etc. Sustinet igitur diffi
nitionem motus vtriusque generatio finem formam est motus
per se omnes ille propositiones sunt concedende que dicte
sunt de formali generatione: tenendo etiam de compositionum
substantialium generatio in eodem instanti in quo incipit esse
et quod motus dicitur de qualibet generatione materiali si
cuius formali oportet concedere alias propositiones di
ctas de generatione: generationem esse motum nisi tendat ad ul
teriozem perfectionem: non oportet concedere aliquam
de propositionibus pertinentibus ad generationem et
corruptionem finem formam esse motum per se et generationem
et corruptionem finem materiam esse motum per accidens.

Lex.
cō. 11.

Mod autem
bene dictum. Istud est se
cundum capitulum huius
tractatus in quo philoso
phus inuestigat diffinitio
nem materiale motus: postquam
venatus est diffinitionem
formalem ponendo quatuor

conclusiones: quarum prima est ista: diffinitio da
ta de motu est bene assignata. Secunda conclusio: mo
tus non est alteritas: nec inaequalitas nec non ens ibi.
(Manifestum autem). Tertia conclusio motus est
actus imperfectus ibi. (Et motus quidem). Quarta
conclusio motus est actus mobilis in quantum mobi
le ibi. (Mouetur autem). Prima conclusio arguitur
sic. Illa diffinitio est bene assignata per quam excludu
tur errores contingentes circa diffinitum et in qua assi
gnatur debitum genus et debita differentia diffinitum: sed
diffinitio data de motu est huiusmodi: igitur diffini
tio data de motu est bene assignata: tenet consequen
tia cum maior et minor declaratur: quod enim per
istam diffinitionem excludantur errores contingentes
circa diffinitum: scilicet circa motum manifestabitur in
secunda conclusione: et quod in ea ponatur debitum ge
nus et debita differentia motus manifestum est ex di
ctis: ex quo enim motus non solum ponitur in vno pre
dicamento: sed in pluribus vno predicamento: patet
quod non potest diffiniri per aliquod genus alicuius pre
dicamenti: nec per aliquam differentiam alicuius pre
dicamenti oportet igitur accipere vnum genus et vnam
differentiam extra omnia predicamenta: sed non vi
detur quod aliud genus possit accipi quod actus: neque alia
differentia quod ens in potentia cum ista dicantur de om
nibus predicamentis: minus enim difficile esset. immo
impossibile inquit commentario ad assignare genus vel
differentiam: l. e. li. (Quod autem bene dictum sit mo
tum esse actum entis in potentia finem quod i potest manifestum
est ex illis ex quibus aliquid de ipso motu dicunt quod per
hanc diffinitionem reprobandatur: et ex eo quod non facile
est diffinire aliter ipsum motum: neque enim motum in
alio genere quod in genere actus ponere potest vtriusque al
ius: nec aliquam aliam differentiam quod ens in poten
tia potest motui quilibet assignare).

Notandum finem commentatorem com
mento duodecimo quod ista
diffinitio est manifesta per se: sed tamen debet inueniri
per aliquam earum viarum quibus inueniuntur huius
modi generis diffinitiones aut per viam diuisionis aut
per viam compositionis: diffinitiones enim ignote na
turaliter necesse est ut quis in eis utatur syllogismo:
aut in declarando diffinitionem et diffinitum esse: quan
do ignotum fuerit vtriusque aut in declarando quod diffi
nitionis est diffinitum quando diffinitum fuerit manifestum
per se et diffinitio ignota. Aristoteles igitur in declaran
do diffinitionem motus vtriusque tribus: scilicet diuisionis
et inductionem et viam acceptam a contrario. ¶ Istius com
menti quatuor sunt propositiones: quarum prima est
ista. Diffinitio per se manifesta potest inueniri per vi
am diuisionis aut compositionis: patet: nam ista est
per se manifesta animal rationale: quia ad experien
tiam per sensum percipimus hominem sentire et ra
tiocinari: tamen inuenitur per viam diuisionis et com
positionis iuxta doctrinam Aristotelis in topicis: et se
cundo posteriorum. Diuisio enim entis in decem pre
dicamenta et in substantiam corpoream et in incorpo
ream: et sic continue descendendo usque ad diuisionem
animalis componendo differentiam cum genere habet
animal rationale quod est diffinitio hominis. ¶ Se
cunda propositio si tamen diffinitio quod diffinitum est natu
raliter ignotum vtriusque per syllogismum probabitur
esse: verbi gratia dato quod deus sit ignotus: aut diffini
tio dei ac vtriusque poterit declarari per syllogismum

Liber tertius.

boc modo: si prima causa est deus est: sed prima causa est: igitur deus est: sic quidem probauit philosophus. Septimo et octauo physico: ubi primum motorem: et secundo metaphysice primum in enabibus: scilicet: diffinitio autem deus: siue factus purus: siue illud quo melius cogitari non potest: probabitur hoc modo. Si primum in enabibus est actus purus est: sed primum in enabibus est igitur actus purus est: aucta processum philosophi. Metaph. Theologi autem aliam diffinitionem sic arguerent. Si ens infinite perfectionis est illud quo melius cogitari non potest: sed ens infinite perfectionis est: igitur illud est quo melius cogitari non potest. Tercia propositio: si diffinitio est naturaliter ignota et diffinitum naturaliter notum de diffinito poterit demonstrari diffinitio per syllogismum: verbi gratia eclipsis est naturaliter nota: diffinitio autem eclipsis est naturaliter ignota videlicet priuatio luminis in luna obiectu terre: cum diffinitum cognoscatur per sensum: diffinitio autem per solum intellectum demonstrabitur: igitur illa diffinitio de eclipsi hoc modo: quod octo: terra interponitur inter solem et lunam: igitur quod octo: terra interponitur inter solem et lunam: tunc est priuatio luminis in luna obiectu terre: sed quando octo: terra interponitur inter solem et lunam: tunc est priuatio luminis in luna obiectu terre: tunc est priuatio luminis in luna obiectu terre. Quarta propositio licet diffinitio data de motu sit per se manifesta: adhuc debet inueniri per viam diuisionis aut compositionis: prima pars patet: nam per se manifestum est ad sensum quod aliquid actualiter inuenitur ad perfectionem quod non habet: et quod aptum est habere: igitur per se manifestum est actum entis in potentia esse finem quod in potentia: per consequentia quod antecedit et consequens sunt idem conuertibiliter notis terminis. Secunda vero pars est manifesta ex dictis: unde Aristoteles non solum per viam diuisionis inuestigat dictam diffinitionem: sed etiam per inductionem et per viam acceptam a contrario: premittis enim diuisionibus tribus in secunda parte capituli primi Aristoteles. ex illis diuisionibus in tertia parte eiusdem capituli conclusit diffinitionem motus et statim post probauit eam inductione di. alteratio est actus in potentia finem quod in potentia: augmentatio diminutio: generatio et corruptio: et motus localis est actus entis in potentia finem quod in potentia. In tertia vero conclusione quarte partis istius capituli probauit illam diffinitionem per viam acceptam a contrario illo modo: motus est actus entis finem quod in actu vel finem quod in potentia: sed non est actus entis finem quod in actu: igitur est actus entis finem quod in potentia. (Manifestum autem) Secunda conclusio motus non est alteritas nec inaequalitas neque non ens. Istam conclusionem ponit philosophus contra tres opiniones antiquorum: quorum quidam dixerunt motum esse alteritatem: alii dixerunt ipsum esse inaequalitatem: ceteri vero posuerunt ipsum esse non ens. Arguit ergo philosophus dupliciter contra istos et primo sic: omne illud in quo est motus mouetur: sed non omne illud in quo est alteritas vel inaequalitas aut non ens mouetur: igitur motus non est alteritas aut inaequalitas: nec non ens: patet consequentia cum maiori eo quod quilibet forma denominat suum subiectum: sed motus est forma mobilis cuius sit actus illius per diffinitionem motus: igitur quilibet motus denominat mobile moueri: minor vero est nota eo quod multa sunt que non mouentur in quibus reperitur alteritas et inaequalitas et non ens: aliqua enim sunt inaequalia et altera inuicem in quibus reperiuntur non entia: que tamen mouentur. Et li.

(Manifestum autem intendentibus ad opiniones antiquorum quodammodo ponunt quidem ipsum alteritatem et inaequalitatem et quod non est). id est quod non est ens dicentes esse motum: multa enim sunt quorum nullum necesse fari est moueri nec si altera sint neque si inaequalia: nec si non sint. id est si sint non entia.

Sed dubitatur quia illo fundamento posset probari quod motus non est ens: probatur: quia omne illud in quo est motus mouetur: sed non omne illud in quo est ens mouetur: igitur motus non est ens: et sic probaretur quod homo non est animal: quia omne illud quod est homo est risibile: sed non omne illud quod est animal est risibile: ergo homo non est animal. Respondetur quod non est similitudo: quoniam ipsi ponebant motum diffiniri per alteritatem inaequalitatem et non ens: constat autem quod in quocumque reperitur diffinitio in eodem reperitur diffinitum: et contra et si ab aliquo remouetur diffinitum ab eodem remouetur diffinitio. Et ita in proposito consequentia nunc facite valerent si ens esset diffinitio motus et animal esset diffinitio hominis: semper enim tenet huiusmodi conclusionem in terminis conuertibilibus. (Sed nec mutatio). Secundo arguit philosophus sic quantumcumque aliquid equaliter respicit duo opposita non magis diffinitur per vnum illorum oppositorum quam per reliquum: sed motus equaliter respicit hanc et eorum opposita: igitur motus non magis diffinitur debet per alteritatem quam per suum oppositum: nec magis per inaequalitatem quam per equalitatem: nec magis per non ens quam ens: tenet consequentia cum maiori et minor est nota: quia motus non magis incipit ab his quam a suis oppositis nec magis terminatur ad ista quam ad sua opposita. Et li. (Sed nec mutatio neque ibi). scilicet alteritatem inaequalitatem et non ens: neque ex his magis est quam ex oppositis.

Tex.
co. 13.

Motandum secundum philosophum quantum ad physicozum quod motus denominatur et specificatur a termino ad quem: et quia motus non magis terminatur ad alteritatem quam ad suum oppositum: nec magis ad inaequalitatem quam ad suum oppositum: nec magis ad non ens quam ad suum oppositum: ideo motus non magis debet diffiniri per aliquid illorum trium quam per suum oppositum. Ipsi autem antiqui non considerantes hoc: sed tantum quod in motu alterationis ipsum mobile fit alterum et in motu augmentationis inaequale: quia continue fit maius aut minus: et in motu locali nunquam manere presens simul et quod in nullo instanti est pars preterita motus neque futura dixerunt motum esse alteritatem inaequalitatem et non ens. (Cum autem). Isti ponebant predicamenta positiva et priuatiua collocantes quietem in predicamentis positivis et motum in predicamentis priuatiuis dicentes motum esse priuationem tantum et consequenter motum non debere diffiniri per positivum: sed per priuatiuum scilicet per inaequalitatem alteritatem et non ens: quod autem motus sit priuatio arguebant sic: motus est quid indeterminatum: igitur est priuatio: eo quod sequentia erat bona apud eos quia credebant omnia positiva esse determinata: et nihil esse indeterminatum nisi si priuatiuum: antecedens sic arguebant: motus non est simpliciter in actu neque simpliciter in potentia: igitur est quid indeterminatum: antecedens patet quod aliquid est simpliciter in actu: tunc non mouetur: et quod est simpliciter in potentia tunc non mouetur: quod enim hoc simpliciter aliquam

Tex.
co. 14.

Philosophicorum.

quantitatem vel qualitatem non mouetur ad illam: et quod est simpliciter in potentia respectu illius: ita quod nihil habet de illa quantitate nec de illa qualitate non mouetur ad illam: latuit enim eos actus medius inter potentiam et actum qui est perfectio entis in potentia secundum quod in potentia: hoc autem fuit causa propter quam dixerunt motum esse priuationem non collocantes ipsum in aliquo predicamento substantie vel quantitatis aut qualitatis: et sic de alijs: neque in aliqua coordinatione positiua: sed tantum priuatiua. Le. li. (Cum autem in hoc ponere), id est propter quam ponebant motum sic diffiniri et quod determinatum videtur quoddam esse motus: alterius autem coordinationis a predicamento positiuis ponebant principia et ex eo quod sunt priuatiua indeterminata sunt in quibus ponebant motum: neque enim hoc scilicet substantiam: neque tale: id est qualitatem nec unum ipsum predicamentorum dixerunt motum esse: quia neque in aliquo aliorum predicamentorum posuerunt motum: videtur autem in determinatum esse motus causa est: quia neque in potentia: eorumque quod est generis neque in actu est. i. contingit ponere ipsum. Et ratio neque enim possibile est quantitatem moueri ex necessitate: construe sic: neque ex necessitate est. i. contingit moueri illud quod possibile est quantitatem. id quod est in potentia ad qualitates: neque actu quantum est.

Notandum primo secundum commentatores primo in commento. 33. quod motus cum sit de rebus que non permanent: videtur non habere diffinitionem: diffinitiones enim sunt rebus permanentibus ut innate sunt res permanentes apud suas diffinitiones: et potentia istius sermone est ex duabus affirmatiuis in secunda figura: et utraque positiua est falsa: motus. n. habet diffinitionem ut declaratum est et priuationes etiam quodammodo habent diffinitiones. In secunda figura sic arguebant antiqui: priuatio est non habens diffinitionem et motus est non habens diffinitionem: igitur motus est priuatio: maiorem sic arguebant nihil habet diffinitionem nisi sit ens: sed priuatio est non ens: igitur priuatio est non habens diffinitionem: minor vero sic declarabant: res quod diffinitur debet permanere apud suas diffinitiones et non deferre suas diffinitiones: motus autem cum non sit permanens non potest manere apud suas diffinitiones: ideo dicebant nihil proprie diffiniri nisi res permanentes: et quia motus non est res permanens non proprie diffinitur: sed quodammodo describitur per alteritatem inaequalitatem et non ens. **Responso** isto: sum dupliciter peccauit: inquit commentator: scilicet in forma quia arguebant ex duabus affirmatiuis in secunda figura et in materia: quia utraque simpliciter est falsa. motus enim habet diffinitionem ut est ostensum in alio capitulo: et priuationes etiam quodammodo habent diffinitiones: eo modo enim habent diffinitiones que sunt entia: sed non sunt entia simpliciter: sed quodammodo cuius priuatio sit negatio in subiecto apto nato: per Aristotelem. quarto methaphisice. ergo et.

Secundo notandum secundum commentatores eodem commento quod pythagorici opinabantur quod principia rebus diuiduntur in duas partes contrarias: et quod una pars continet magis illa opposita que sunt in capitulo priuationis: et alia pars continet illa que sunt magis in capitulo habitus: et ponebant in una parte decem: scilicet bonum et equale par et unum et dextrum et lumen et masculinum et motum et rationem et quadratum et oppositum illorum in capitulo priuationis: que omnia apud istos sunt in altera istarum duarum partium et motus non

est in capitulo entis: ergo est in capitulo priuationis: que est non equale: et aliud ut habetur videtur primo methaphisice. pythagorici posuerunt decem contrarietates ex quibus habuerunt decem principia positiua rebus: et decem priuatiua et fuerunt contrarietates iste finitum et infinitum: par et impar unum et plurale dextrum et sinistrum masculinum et femininum quiescens et motum rectum et curuum lux et tenebra: bonum et malum quadratum et quadrangulare altera parte longius. Ita quod semper prima pars contrarietatis erit positiua et secunda priuatiua: quiescens igitur ponebant in predicamento positiuo et motum in priuatio dicentes ipsius esse non ens et alietatem et in equalitatem. Hic quidem pythagorici totum vniuersum diuidebant in quatuor gradus: quorum primus erat esse: cui attribuebant tres contrarietates: scilicet finitum et infinitum par et impar unum et plurale. i. multa: finitum enim et infinitum ponebant in primo loco tanquam passionibus communes entis transcendenter sumpti: par et impar in secundo loco: quia sunt passionibus numerice unum autem et multa in tertio loco ut opponuntur in numero habentia causalem dependentiam a pari et impari. Secundus gradus vniuersi est viuere seu esse viuens cui duas adaptabant contrarietates: scilicet dextrum et sinistrum masculinum et femininum: primo quodam reperitur vita in celo in quo sunt naturaliter omnes differentie positionum: quarum principales sunt de xtru et sinistrum: eo quod sol incipit a parte dextra moueri in oriente supra nostrum emispermium terminando motum suum de die in occidentem: que est pars sinistra celi: deinde reperitur vita in his inferioribus cui est contraria masculinitas: et femininitas: hec namque passionibus non sunt nisi habentium vitam. Tertius gradus vniuersi est moueri seu esse motuum cui applicabant etiam duas alias contrarietates. scilicet quietem et motum rectum et curuum quies enim et motus sunt communio: quod motus rectus et curuus: ideo preponuntur: rectum autem et curuum non solum reperiuntur in magnitudine: sed etiam in motu que maxime competunt mobili secundum locum: quoniam tale non solum motu recto: sed etiam ad omnem differentiam positionis mouetur: motuum autem secundum locum ponit Aristoteles secundo de anima gradum perfectiorem vite. **Quartus gradus** vniuersi est cognoscere seu esse cognituum cui adaptabant tres ultimas contrarietates. videlicet lucem et tenebram bonum et malum quadratum et quadrangulare altera parte longius: in cognitione enim tria reperiuntur. scilicet cognitio appetitus et habitus operatiuus: ratione cognitionis ponebant lucem et tenebram: nam lux est cognitionis principium tenebra vero ignorantie ascribitur: et appetitus ponebant bonum et malum quia appetitus tendit in bonum et recedat a malo: ratione autem habitus operatiui ponebant quadratum et quadrangulare altera parte longius: quoniam potissimus habitus operatiuus est ars a qua pueniunt artificialia principaliter: et ut plurimum secundum figuram quadratam et quadrangularem: quadratum enim est figura quatuor angulorum rectorum et quatuor laterum equalium: quadrangulare autem altera parte longius: est figura quatuor angulorum rectorum et quatuor laterum quorum semper opposita sunt equalia et immediata sunt inaequalia: quare et cetera. (Et motus quidem). Tertia conclusio motus est actus imperfectus. istam conclusionem philosophus ponit ut sit responsus ad rationem antiquorum quam ipse dupliciter probat: et primo sic: quilibet perfectio aliquid.

Liber tertius.

imperfecti f3 q est imperfectus est actus imperfectus: sed motus est perfectio alicuius imperfecti f3 q est imperfectus: igitur r. c. p3 pntia cu3 maio 21: r. minoz sequit ex diffinitioe motus si enim motus est actus entis in potētia fm q est in potentia ad vltorio rem perfectionem oportet q motus sit perfectio illius imperfecti fm q imperfectum r quia motus est actus imperfectus: ideo difficile est cognoscere quid sit motus. l. e. li. (Et motus quidem actus quidam videt esse imperfectus autem: cā est qm imperfectum quod possibile ē actus) construe sic: causa quare motus est actus imperfectus est q2 motus est actus illius cuius oē est imperfectus r possibile. i. potētia ad vltorio rem pfectionē: pp higit difficile ē ip3 accipere qd sit.

Notandum qd difficultas cognitionis ex duobus pot. puenire ali quādo ex pte obiecti: r. aliqñ ex pte potētie ex pte obiecti quide3 qñ obiectū est modice entitatis: r. sic cū difficultate cognoscit p3a materia motus r. relatio: ex pte autēz potētie quādo obiectū de se est magne entitatis: r. de se bñ cognoscibile: sed ipsa potētia est debilis: aut ipedita: r. sic cū difficultate cognoscitur intelligentie separe di. p3o in phēno metha. q vniuersalia sunt difficulta ad cognoscendū: r. scdo metha. q sicut se habet oculus noctue ad lucē solis: ita intellectus nō ad manifestissima in natura. cognitio ergo intelligentiaz est difficultas ex defectu intellectus hūani: cognitio vō motus est difficultas ex defectu ipsius motus modicā habentis entitatem. (Aut. n. in p3uationes). Secūdo arguit p3s sic necessario motus est pura p3uatio vltura pot. aut actus perfectus vel actus imperfectus: f3 motus nō est pura p3uatio nec pura pot. nec actus perfectus: igitur est actus imperfectus: tenet pntia cū maiori ex sufficienti diuisione: r. minoz arguitur: nō. n. est pura p3uatio cū p motū nō sp mouetur mobile ad non ens: imo sepe mouet ad ens: nō etiā est pura potētia cū mobile existēs in pura pot. non mouetur: nō etiā est actus perfectus r. cōpletus cū nūq motus habeat oēs suas ptes simul: nec illud qd acquiritur p motū sit in mobilitate simul: sed vna ps est acquisita r. reliqua acquirēda: nō cu3 difficultate cognoscitur motus qd sit: sicut cū difficultate cognoscit illud qd nō est: r. lig sit difficile cognoscere motū quid sit: nō tamē est impossibile: cū motus sit actus in pot. f3 q in potētia r. sic actus imperfectus. l. e. li. (Autē in p3uatio nem necesse est ponere motū aut in potētia purā aut in actu simpliciter cōpletū r. perfectū: hōz aut nullus videtur cōtingēs). I. possibile neq3 conueniens: relinquet reliquit iūstā pdictus: modus actū quide3 quendā esse motū: sed huius actū qualē diximus. f. imperfectū in cōpletū r. diminutū: r. pp hoc difficile quidē videre ē qd sit motus: cōtingentē aut esse illā cognitionē r. nō impossibilez manifestus est ex dictis.

Notandum f3 Lynconien. q h ē diffinitio secūda motus cōclusa a p3o. f. motus est actus imperfectus: puro tñ illud nō esse veyz q2 aliq est actus imperfectus q nō est motus. f. albedo vel caliditas vt vñ ac etiā relatio r. aliq respectus. f3 Arist. posuit istā cōclusionē vt oñderet antiquis motūz nō esse actū purū ut potētiā purāz sed actū admixtū potētie per quē ipsūz mobile est partū in actu r. partū in potētia. (Mouet agē). Quarta cōclusio motus est actus mobilis inquantū mobile. Ista cōclusioem sic arguit p3s: motus est actus mouētis r. mobilis: sed nō est actus mouētis inquantū mouens agē est actus mobilis inquantū mobile: tenet cō

sequentia cū maio 21: q2 motus est actus eius q mouet r. mouet: dictum est enī supra q omne mouens phicū mouetur. f. mouens in potētia: cuius imobilitas est quies. f. q aliquādo mouet r. aliquādo nō mouetur: cū cessat a motu: imobilitas est vera quies: minoz vō declaratur dupliciter. Primo q2 mouēs nō mouetur nisi inquantū tangit r. patit: sed accidit mouētū q tāgatur r. patiatur: q2 aliq est mouēs qd nō tāgitur nec patitur. f. primus motor: igitur accidit mouētū q moueatur. l. e. li. (Mouetur aut r. mouēs omne phicū sicut dictum est cū sit potētia mobile r. cuius imobilitas quies ē: cū ei motus est aliqñ sic r. aliqñ nō: huius imobilitas q es est: ad huc enī agēs dicitur per se mouēs: q2 agere inquantū hñō ipsūz mouere est: hoc aut. f. actionēz r. motum facit: actū ipsūz agēs et mouens: quare simul agit et patitur: vñ motus actus mobilis est inquantū mobile: accidit aut hoc tactū motui. i. accidit motuiuo q tāgatur: quare simul agit et patitur agēs: nō autē patitur inquantū agens: sed inquantū mobile. ¶ Secūdo arguit plus illā minoz sic oē mouens mouet fm q est in actu: et si mouetur hoc est fm qd est in potētia: sed motus est actus entis vt est in potētia: et nō vt est in actu: igitur motus nō est actus mouētis inquantū mouēs: p3 cōsequētia cū minoz ex determinatis in alio capitulo. Et maio 2 tenet inductionē: nō oē mouens aut mouet f3 substantiaz aut fm quantitatez aut fm aliq alioz p3edicamentoz: si mouet fm substantiā ipsūz est mouēs in actu p formā substantiālē hōis. Si autē mouens mouet fm quantitatez: videlicet q sit actu quāuz: r. q sit in actu p quantitatez: si vō mouet fm qualitatez: op3 q sit actu qle: r. q sit in actu p qualitatez: calidus enī actu r. nō calidus in potētia pducit caliditatē. l. e. li. (Spēs aut). Id est actus r. forma semp exprimabitur aliqua mouēs aut enī hoc est. f. substantiā aut qualis aut quāta q erit principū r. cā motus: cū moueat vt actu hō facit ex potētia existente homine hominez.

Notandum fm cōmentatorē cōmmento. 17. q oē q mouet in potētia quādo cessat a motu r. cessatio eius fuerit vā des nō mouet nisi moueatur: r. tale mouens r. motū sūt illa quoz mā est eadē vt declaratū est i libro pygēos: r. iō corpa celestia nō mouent ab illis q mouent. ¶ Due p3dices redūtur ad h q mouēs i mouēdo moueat f3 p3p3 r. p3m: p3 est h q tale mouēs aīal sit mouens i pot. ita q aliqñ moueat: r. aliqñ nō moueat: in q p3dite intelligit q mouens r. motū debeat cōicare in mā: sic q eadē sit mā mouētis r. moti: ad hūc intellectū q mā mouēs possit ē sub forma moti: r. ecōtra f3 diuiduū vel f3 sp3z: r. q2 celū de r. itelligit nō sic cōicāt cū mā in hīs inferioribz: nō nō op3 q in mouēdo h inferiora moueat ab illis: mā enī hōz inferior non pōt ē sub forma celi: nec materia celi potest ē sub forma hōzū inferiorū. ¶ Secunda cōditio est q cessatio a motu mouētis sit vera q es: ita q cū mouēs cessat a motu vere cēscat: r. qm vera quies nō cōpctit vere nisi corpozibus fm cōmentatorē: hic. Ideo nō oportet formāz substantialez in mouendo moueri ab aliquo suo moto: nec oportet sensibilia p3p3ia vel communia moueri ab aliquo quando mouent sensus exteriores: quoniam talia post celsationem a motu non vere quiescunt cum nō sint corpoz. Stantibus igitur illis quibus cōditionibus oē mouens mouetur: nec op3 q omne tale mouens ali quod motūz moueatur ab illo: q2 forte motum tantūz

Tex.
cō. 15.

Tex.
cō. 16.

differt a mouēte q̄ nō habet potentiā agēdi in ipsū: s; sufficit q̄ oē hmoi mouēs moueat ab aliquo moto:ia p̄ si ignis mouet parietē alterādo ipsū nō o; ignē nō mouet a parietē: fed sufficit eū moueri ab aere imēdiato si bino etiā op; hmoi mouēs moueri mōuēti ciuēdē sp̄i: qz aliq̄d mouens pōt mouere localiter: ⁊ pōt mouere mōuēti augmētationis vel diminutiōis absq; eo q̄ moueatur tali mōuē: fed sufficit q̄ moueat ab aliquo suo moto: siue sit ciuēdē sp̄i vel generis vel alterius speciei vel generis nō est cura.

Secundo notandū fm cōmentatozē co
dem cōmēto q Aristō, indu
xit hāc differētiā ad hoc vt diffinitio mōi per itā al
am diffinitioem q est notioz pma: s; pma magis de
mōstrat subiectū mō: ista, n. est differētia materialis
pma aut est fm soz mā. Pma ppositio cōmēi ista
q mobile est differētia motus: pbatur: subiectū soz m
accidentalē est differētia illius: vt patet de nāso qui est
differētia symitidis et p spicuo q est differētia coloris:
q libet eni istoz adueniēs generi cōstituit spēm: s; mo
bile est subiectū motus: igit mobile est differētia mō.
¶ Secūda ppositio: mobile cōstituit diffinitioem mo
tus: pbatur quelibet differētia cōstituit diffinitioem: sed
mobile est differētia mō: igit mobile cōstituit differē
tiāz motus. Sicut. n. ens in potētia: qz est differētia mo
tus: cōstituit diffinitioē pzimā motus: ita mobile cōsti
tuit secūda diffinitioem motus: et quo est differētia mo
tus. **¶** Tertia ppositio: diffinitio secūda est notioz p
ma: p; cōsequētia qz differētia secūda diffinitiois est no
tioz differētia pzie diffinitiois: notū est. n. mobile q ens
in potētia: sicut notū ē aliqd moueri q ens esse in po
tētia ad vltiozē pfectioē. **¶** Quarta ppositio: pzia diffini
tio magis declarat quiditatē mō: q scda diffinitio: p
batur: diffinitio data p ofiaz sozmalē magis declarat
qditatē diffinitūz oia p differētiāz materialē: s; pma
diffinitio dat p ofiaz sozmalē mō: et scda p ofiaz mā
len eiūsdē: igit et pz pntia cū maiorz: vñū quod qz eni
magis bz qditatē a soz mā q a mā: t minor declarat:
ofia posita in pzia diffinitioe est pzioz motu. s. ens fm
q in po: ofia autē in scda diffinitioe posita est postio
z motu: vñū mobile in diffinitioe mobile: igit est ofia mālis
¶ Ex hīs q pz q p diffinitio oia sozmalis: et scda
mālis: qzia dat p pzioza simplr diffinitio: scda vo
datur p differētia postiozē diffinitio: licet eni subiectuz
motus sit pzius motu: tamē subiectū motus vt inclu
dit respectū actualē ad motus est postioz motu: mā. n.
est pzioz quātitatē: in quātitas est pzioz mā quāta: ita
illud quod mouetur est pzius motu: tamen motus est
pzioz mobili in quantum mouetur.

Contra dicta in cōclusionē de actiōe ⁊ res
actiōne: ac ēst in cōmōdō dubita
tur q̄ fm p̄m bīc mōuēs ēst in actu ⁊ mōti in po^o:
vñūquodq; mouet ⁊ agit fm q̄ ēst in actu: mouet ac
patit f̄ q̄ ēst in po^o: igit nullā mōuēs patit a suo mo
to. Itē po^o mōtoris debet excedere potētā ratiōne: per
Aristo. scōdo celi: ⁊ in de mōto aialū. Si igit idē res
p̄e eūsdēm ēst mouens ⁊ motum idēm respectu eūsdēm
est excedens ⁊ excessū quod ēst incōueniēs: quia
tunc a p̄pōrtiōe mino:is inēqualitatis pueniret actiō.
R̄ndit Bureus ad hāc difficultatē cōcludēdo q̄ idēm
ēst mouēs ⁊ motū in actu ⁊ in po^o: n̄ respectu eūsdēm: s; rō
ne diuersorū: ita q̄ si igit agit in aqua ⁊ repantur
ad illa: nō fm dādē qualitātē agit ⁊ patitur: sed fm ca
lūditatē agit ⁊ fm siccitatē patit: aqua vō fm hūiditātē

tem agit ⁊ fm frigiditate patit. Ista rñsio est cōtra de
terminationē Arist. in libro de generatōe pōnita actio
nem ⁊ reactionē nō tātm in elementis nō hñtibus sym
bolus: sed et hñtīb⁹ symbolū: ignis. n. agit in aerem
nō agit nec patit fm caliditate: fm fm scilicet remit
tendo hñditatē aeris: nec pōt dici scilicet ignis agere
⁊ nō pati: q. tunc nō oē mouēs moueret pōtius hñ
duabus cōditōibus expellere in sra. Etia si ponat aq
frigida in calidā certū est q. frigida remittit in frigidita
te ⁊ calida in caliditate: q. nō esset nisi caliditas ageret
in friditate ⁊ remitteret ab illa: tñ difficultas magis
spectat ad libū de gnatione: nec h̄ mouetur h̄ difficul
tas: nisi vtebatur complexa noticiā littere. Dicen
dum igit q. idē est mouēs ⁊ motū in actu ⁊ in poten
tia respectu eiusdē ⁊ fm idem: sed non eodem modo
vñ qlibet qualitas pzia est actiua ⁊ passiua: iō calidi
tas respectu friditatis in actu est ingru actiua: ⁊ in po
tentiā passiua: ignis ergo agit in aquā: nō inquam
passiua: sed inquam actiua: ⁊ patit ab aq nō inquam
actiua: s̄ inquam passiua: licz ergo mouēs nō moueat a
moro inquam motū: tñ mouens inquam mobile mo
uetur a moto inquam motu: iō tñ cōcedo q. calidi
tas excedit friditate: ⁊ cōtra s̄ nō eō de mō: caliditas
enī vt actiua excedit friditate vt passiua ⁊ friditas vt
actiua excedit caliditate vt passiua: sic. n. maior ē acti
uitas caliditatis: q. est resistentia friditatis: ita maior est
actiuitas friditatis q. sit resistentia caliditatis: ⁊ lz min⁹
agit in mai⁹ tñ agit a pporzio nemaloris scilicet: ex
quo maior est actiuitas minoris q. resistentia maioris.
Et si ex hīs cōcludit q. ignis nūq. assilabit sibi aquā
q. cōtinue fiet actiua ⁊ reactio iterū illa duo: q. Aristō.
nō vult oē mouens in tota sua actiōe moueri supposi
tis illis duab⁹ cōditōib⁹: s̄ in pncipio tñ dato q. ma
ior sit actiuitas passi q. sit resistentia agentis: ex quo
enī sit applicat⁹ certe agit ē simplr pōtēto: aqua
lz in pncipio patiat⁹: tñ in pcessu tñ debilitat vtutē aq
quod frigiditas est minoris actiuitatis q. sit caliditas
ignis resistentē ⁊c.

Indubiū au

tem). Istud est tertium capitulum huius primi tractatus tertii philosophi: in quo ex predictis manifestat subiectum motus: comparando ibidem ad motorem: ad mobile: et diuidit ibidem: in quod p^{ri}mo facit: quod est in secunda via mouet dubitationes de actione et passione. verum sunt idem vel diuersa: in quo sunt subiectum: virtus in agente et patiente ibi. (habz aut defectum). In prima parte plus ponit duas conclusiones: quod prima est ista. Motus est in mobili tanquam in subiecto. Secunda conclusio. Motus est actus motui et mobilis ibi. (Motui autem). Prima conclusio arguitur sic: omnis actus mobilis proueniens a mouente est subiectus in mobili: sicut motus est actus mobilis proueniens a mouente: igitur motus est subiectus in mobili: patet consequenter cum maior per ea que dicta sunt: quoniam mouens est quod huius proprias operationes non recipit in seipso igitur oportet recipiatur in mobili: minor vero est evidens: quoniam mobile est quod huius est in potentia: ab eo est quod huius non prouenit motus: sed a mouente. Ex his est solum dubium antiquorum quod querunt in quo est motus subiectus: verum in mouente vel in moto: et patet quod in moto: et

Libertinus.

quo motus est actus in potentia secundum quod in potentia. et est actus mobilis in quantum mobile. *Le. li.* (Et dubium autem manifestum est ipso antiquo per ea que dicta sunt quod est motus in mobili tanquam in subiecto: actus. n. huius). *f. mobilis.* (Et ab hoc). videlicet a mouente est motus.

Contra ista conclusionem arguitur sic: si motus est subiectus in mobili et moto subiecto mouerentur omnia accidentia illius per Aristotelem. quare physico: igitur motus mouet: contra determinatio nem philosophi quinto physico: secundo sequitur quod in aliquo est motus quod non mouetur contra philosophum in precedenti capitulo: et probatur consequentia de puero nunc primo nato: cuius materia continetur ante hoc non mouebatur: et prius post hoc mouebatur: in puero quidem est motus et non mouetur: quod omne quod mouetur prius mouebatur. 6. physico rum. Tercio descendat terra versus centrum mundi: et quod ro virum motus ille sit subiectus in terra vel in materia terre: non in terra: quod septimo physico: dicitur commentator quod oportet agens agere in re secundum se totas distinctas constare autem motum illi esse a forma terre: cuius illa est pars non etiam in materia: quod tunc materia nullo modo delectaretur: et consequenter reclinaretur motui contrario: nec esset indifferens ad omnem motum: que omnia sunt falsa. Quarto si motus successiuus est subiectus in mobili per idem mutatio indiuisibilis: quod cetero: sed aliud moueri quod nunquam mouebatur nec unquam mouebatur per philosophum sexto physico: et probatur consequentia: quod subiectus istius mutationis mouetur: ut superpono: ergo illa mutatio mouetur et nunquam mouebatur neque mouebatur: quod non fuit neque erit. Itaque sequitur quod indiuisibile est diuisibile: quod non in mutatio localis celi durans solum pro hoc instanti est indiuisibile: quod se habet ut punctus in linea: et est diuisibilis quod est subiectus in toto celo: quod quidem secundum se et qualibet alius parte est mutatum hac mutatione. Ad primum dicitur quod non inchoat motum moueri per accidentem ad motum sui subiecti: sicut non inchoat motus esse subiectus motus per accidentem quod totum physico: et si arguitur sic alteratio non alteratur: neque augmentatio augetur: igitur motus localis non mouetur localiter: negatur consequentia: quod non si aliquid subiectum alteratur vel augetur: oportet omnem quod est in eo alterari vel augeri: sed bene oportet quod est in eo moueri localiter: si ipsum mouetur localiter: ideo non solum motus localis: sed et motus alterationis et augmentationis mouetur localiter per accidentem ad motum sui subiecti. Ad secundum concedo conclusionem: non tamen esset possibile in aliquo esse motum subiectus et non moueri neque incipere moueri: hec est intentio Aristotelem ibi: et cetero quod puer incipit esse moueri: non oportet concedere quod mouebatur secundum se totum: sed sufficit quod mouebatur secundum partem. Et ita determinatur philosophus sexto physico: cum dicitur. Omne quod sit prius sit ab ipso totum vel secundum partem: sufficit enim sibi quod non datur motus per inchoationem de presenti: sed quod ante omne motum fuit motus. Ad tertium concedo quod ille motus est subiectus: tam in terra quam in prima materia: ideo forma terre inducens illum motum agit cum in re distincta a se: et secundum totum ex quo agit illum in materia et consequenter in toto mobili. Et concedo illam materiam naturaliter moueri deo: solum: non tamen reclinat motui sursum: quia talis naturalitas non prouenit ex inclinatione passiva materice: sed ex inclinatione actiua forme: materia namque prima indifferens est et sui natura ad omnem motum non ordinatur in formam substantialem. Ad quartum concedatur conclusio inducitur de eo quod per accidentem mouetur: non autem de eo quod per se mouetur: et sequenter dicatur quod sicut

gradus latitudinis qualitas est indiuisibilis in se et diuisibilis extrinsece ratione subiecti vel quantitatis in qua exercetur: ista mutatio subiecta est indiuisibilis diuisione temporis: quod non habet partem preteritam nec futuram: et est diuisibilis diuisione subiecti sic quod est tota in toto: et pars in parte: non tamen manens neque in toto neque in parte nisi per instantem. (Motus autem). Secunda conclusio motus est actus motui et mobilis. Istam conclusionem philosophus dupliciter probat. Et primo sic: id est actus motui et mobilis: sed non videtur alius actus quam motus: ergo et cetera. patet consequentia cum ratione: et maior arguitur idem est actus agentis et patientis: sed omne agens est motui: et omne patiens mobile: igitur idem est actus motui et mobilis: patet consequentia cum secunda parte antecedentis. maior autem est clara inductiue: quoniam calefactio est actus calefactus et calefacti: et frigidatio est actus frigidatus et frigidati: et sic de alijs. *Le. li.* (Motus autem actus non alius est ab actu mobilis: oportet enim quod dem esse actum utriusque). *f. et motus quod mobilis.* Motus quidem enim est in ipso posse pati moueri at in ipso operari et actiue vel agere sed est ipsius moueri actiui mobilis.

Notandum secundum commentatores commentum. 18. quod sicut actio agentis et patientis est una in subiecto et duo in diffinitione. Similiter est de motore et moto: eadem enim calefactio numero est agens et patientis: ita quod de eodem subiecto: verum est dicere hec est actio agentis et patientis: tamen sunt diuersa rationes et diffinitiones: est enim actio agentis in quantum est ab agente: et est actio patientis in quantum recipit in passio (Quare similiter). Secundo sic: qualis est habitudo unius ad duo et duo ad unum et ascendens et descendens: talis est habitudo motui ad mobile: sed idem spatium est unius ad duo: et duo ad unum: et descendens et ascendens: igitur idem motus est motui et mobili: patet consequentia: quod motus sit in spatio et ex proportione maioris ad minus et minoris ad maius. prius per antecedens est nota: quod sicut iuxta sunt correlatiue duplici et dimidiu ratione unius et duorum: aut ascendens et descendens: sicut ascendens et descendens: ita iuxta referuntur correlatiue motui et mobili ut patuit in primo capitulo huius primi tractatus. Secunda per antecedens ex se est manifesta: quod idem virtualiter numero est iter loci ascendens et loci descendens: per eadem enim lineam numero mouet lignis ad percaui lune et terra ad medium mundi. *Le. li.* (Quare similiter unum utriusque actus est sicut idem spatium est unum ad duo et duo ad unum: et ascendens et descendens).

Notandum primo secundum philosophum 18. quod proportio primi ad secundum est alia a proportione secundi ad primum: proportio. n. inter unum et duo eadem secundum quod est inter duo et est duo secundum quod est proportio unum ad duo: quod est dimidiu: est alia a proportione duorum ad unum quod est duplici. Intentio 21. est quod proportio tripli summi. *f. maioris tripli: forma liter tati: et prius materialis et prius formalis: proportio accepta materialiter tati non est nisi spatium interceptum inter maius et minus: aut inter equalia: et sic proportio duorum ad unum re et ratione est proportio unum ad duo: quod spatium inter duo et unum re et ratione est spatium inter duo et unum: et inter unum et duo. Proportio accepta formaliter tati est habitudo maioris ad minus: et equalis ad equalia: et sic proportio duorum ad unum nullo modo est proportio unum ad duo: quod proportio unum ad duo est proportio maioris equalitatis: et proportio unum ad duo est proportio minoris inequalitatis. Et statim quod proportio maioris equalitatis non est proportio minoris inequalitatis cum nunquam sit eadem relatio duorum copositorum. Sep. n. variato termino et subdamto variat relatio*

Philosophicorum.

et quod unum non est duo: neque contra: ideo, habitudo seu ratio unius ad duo non potest esse habitudo seu ratio unius ad duo aut duo: aut unum habet autem habitudo vel ratio dicitur proportio. Proportio autem accipitur partem formaliter: et partem materialiter est spaciuz inter ceptus inter maius et minus aut inter equalia: ut est ab uno in aliud vel contra: et sic proportio duorum ad unum et proportio unius ad duo sunt idem subiecto: et differunt ratione: sunt. n. idem subiecto: quod idem spaciuz numero est inter duo et unum et inter unum et duo: differunt autem ratione: quod illud spaciuz ut est ab uno ad duo: sicut mobile ut est in a. puncto non est illud mobile ut est in b. puncto: sed est ipse. et physico: aliter a punctus esse. b. punctus: quod est ipse.

Secundo

notandum secundum commentatorem quod de sensus sunt idem secundum quod sunt motus inter duo: quoniam in respectu superioris dicitur ascensus et in respectu inferioris dicitur descensus: diffinitio tamen non est eadem ascensus et descensus: et ambe sunt idem secundum subiectum. Invenio commentatoris est ut supra quod ascensus et descensus sunt importare materiam tantum: aut formam tantum: aut partem formam: et partem materiam. Si importat materiam tantum: sic ascensus et descensus sunt idem re et ratione: quod linea per quam fit ascensus re et ratione est linea per quam fit descensus. Si importat formam tantum: sic nullo modo ascensus est descensus: sicut nullo modo motus sursum est motus deorsum: cum sint motus contra: neque aliquo modo ratio que refert sursum ad deorsum: est ratio que refert deorsum ad sursum. Si vero importat formam et materiam simul est concedendum quod ascensus et descensus sunt idem secundum subiectum: et differunt ratione: quoniam eadem est linea numero per quam fit ascensus et descensus: linea tamen ut per eam fit ascensus non est linea ut per eam fit descensus: sicut neque linea ut incipit ab a. puncto est linea ut incipit ab b. puncto: neque linea ut terminat ad a. punctum est linea ut terminat ad b. punctum: aliter a. punctus esset b. punctus: quod est impossibile. Dicit aliter Burleus quod commentator forte in suo ydionate per ascensum intelligit recessum et per descensum intelligit accessum: constituit autem quod recessus et accessus sunt idem subiecto: quoniam idem motus numero est accessus et recessus: sed non sunt idem ratione: quod motus dicitur recessus ut est a termino a quo: et dicitur accessus ut est a termino ad quem: et ista expositio etiam satisfacit commentatori: sicut idem intellectus est a remissione secundum subiectum: non autem secundum rationem: eadem. n. albedo numero est intellectus et remissa: sed diversis rationibus: est. n. intellectus ut distat a non gradu et est remissa ut est per quinque non gradus. Hec enim sunt. Sed contra: dicta dubitat si idem est spaciuz duorum ad unum: et contra: et ascendens et descendens: igitur numerus a duobus ad unum numerat ab uno ad duo: et motus ascendens ad unum movetur descendens: similiter si eadem est calefactio agentis et patientis: et idem est motus motui et mobilis: igitur si patientis calefit agentis calefit: et si mobile movetur movens movetur: que omnia sunt inconvenientia. Respondet philosophus negando qualibet illarum consequentiarum dici quod sunt idem secundum subiectum non tamen sunt idem secundum rationem: ita quod licet idem sit spaciuz inter duo et unum et inter unum et duo: tamen spaciuz ut incipit a duobus non est spaciuz ut terminatur ad unum: et spaciuz ut incipit ab uno non est spaciuz ut terminatur ad duo. Similiter eadem est linea per quam movetur ascendens et descendens: tamen linea ut terminatur in sursum non est linea ut terminatur in deorsum: etiam eadem calefactio numero est agentis et patientis: sed non eadem ratione. Calefactio. n. ut est agentis dicitur calefacere et ut

est patientis dicitur caleferi. Et similiter dicitur de movente et moto: quod idem motus numero est actus utriusque: sed ratio est alia. Motus. n. ut est a movente dicitur movere et ut est a mobili dicitur moveri. Item. n. ut quidem unum secundum subiectum ratio autem non est una. Similiter est in movente et moto).

Notandum secundum commentatores commentatorum. 18. quod sic est de motore et moto quoniam actio facta inter illa est eadem: sed in respectu alterius dicitur movere et in respectu reliqui dicitur moveri et sunt valde opposita: igitur idem sit movens et quod movetur et idem sit movere et moveri: tamen movere et moveri dicuntur opposita ratione respectu oppositorum. scilicet actionis et passionis: quod reperitur in motu: per quod unum. scilicet actionem motus dicitur movere et per alium dicitur moveri scilicet per passionem. Sed dubitat cum diffinitio significet quod dicitur rei: et una res non habet nisi unam quidditatem: quomodo habet multas diffinitiones. Respondet quod eadem quidditas est multipliciter in multis rebus: et ex hoc habet multas diffinitiones: humanitas. n. est quidditas hominis coniuncta: non tamen rationabilitati et animalitati: sed diffinitioni rationabilitati: ideo ut coniungitur rationabilitati habet unam diffinitionem. scilicet rationale ut coniungitur disciplinabilitati habet aliam diffinitionem scilicet disciplinabilem: ut vo coniungitur rationabilitati habet aliam ut puta animal rationale: ita spaciuz inter a. et b. coniungitur a. et coniungitur b. ut coniungitur a. habet unam diffinitionem ut coniungitur b. habet aliam diffinitionem: cum igitur quidditas eo modo se offerat intellectui: quo modo reperitur in rebus intellectus propter formam diversarum diffinitionum correspondentes diffinitionibus et modis quos invenit in rebus.

Circa predicta de motu occurrunt quatuor dubia. primo utrum motus sit: et arguitur quod non. Primo quod ostenditur est: in instanti motus est in instanti: igitur motus non est: patet consequentia cum maiori: minor vero est Aristoteles sexto physico: arguit tamen illa minor: sic si motus est in instanti et motus est finitus et successivus: igitur motus est finitus et successivus: si instanti: consequens impossibile: quod si motus est finitus et instanti: igitur finitus motus sunt in instanti: et consequens eiusdem motus. duo mutata esse aut duo fines sunt in eodem instanti: quod est impossibile. Similiter si motus est successivus et instanti: igitur motus habet presens in vicem succedentes in instanti: quod non est possibile data indivisibilitate instantis. Secundo sic si motus est aut fuit: sequitur quod aliqd est vel fuit: et tamen potest esse quod illud nunquam fuit contra determinationem Aristoteles septimo Ethico: quod hoc solo potest de genita facere ingenita: et probatur consequentia quod iste motus horalis est aut fuit: demonstrando motum quo movetur in tota habet hora: et tamen potest esse quod iste motus horalis nunquam fuit: quod potest esse quod tu non movearis per istam horam: per quo moveri per totam hanc horam dependet a voluntate tua. Tercio sequitur quod a proportionem equalitatis sit motus contra philosophum secundo celi et octavo physico: et probatur consequentia ponendo quod a mobile continue fuit motum et continue movebitur in aliquo medio minoris resistencie quod ipsum fuit pone: et quod per hoc instanti tantum sit tanta resistencia medij quod a. et arguitur sic. a. immediate ante hoc movebatur et immediate post hoc movebitur: igitur iam movetur: per consequentia quod necessario isti motus duo horales continuantur si tamen in quibus sunt illi motus continuant: sed tanta est resistencia quanta activitas: igitur a proportionem equalitatis sit motus. Quarto sequitur quod libet mobile localiter continue infinite velocitatis moveri: probatur et ponit quod

Liber tertius.

In tota hora futura a mobile pertransibit pedale spatium: et sequitur quod immediate post hoc pertransibit illud spatium: quia immediate post hoc erit pertransitio totius spatij semper. n. est totus motus si est aliqua pars motus: et ideo totum quod in prima medietate hore mouebit velocitate ut quatuor: et in secunda mouebit velocitate. ut. 8. sed quod continue per totam istam horam. a. mouebit vniformiter: et diffonit: quia continue mouebit motu prae aut scilicet medietatis et motu totius hore: sicut motus prae medietatis semper erit vniformis: ac et motus secunde medietatis et motus totius hore erit diffonitus: igitur continue mouebit motu vniformiter et diffonit. Notandum quod istud dubium inductum est non propter opinionem Zenonis et Parmenidis et Melissi negantium simpliciter motum: sed propter opinionem quorundam moderorum: dicentium nullum motum esse propter rationem primam: sed bene motum fuisse vel fore: aut posse esse: et quod hoc fuit intentio Aristotelis. et cum allegat per hoc aliquid talium: motus est in mobili: motus est actus mobilis: autem in potentia: motus est actus imperfectus: aut actus motui et mobilis dicitur omnes istas intelligendas esse de praesentis et futuro: et ita glossant omnes alias propositiones philosophi commentatores que videntur inferre motum esse. Ista opinio iterum seipsam quoniam negantes motum esse loquuntur et loquentes affirmant motum esse: dicunt. n. quod impossibile est aliquid hoc esse loquens vel ambulans: et quod non est possibile aliquid calefieri vel frigescere: quod enim dissolutum et commune modum loquendi. Aristoteles et primo physico non probasset primam maiorem esse negans seipso et octauo physico probasset primam maiorem esse: quia talia non possunt probari nisi per transmutationem et motum: sed commentatores: post autem quod talis de praesentis non potest demonstrari per aliquam propositionem de praesentis vel futuro: ideo hoc opinio erit relinquenda et soluede sunt rationes. Ad primum dicitur quod sicut indiuisibile mouetur per accidens ad motum diuisibilem: ita motus finitus ac successiuus et diuisibilis in partes et diuisibilis in instanti indiuisibili per accidens ratione sui mutatur esse: quod est in instanti: et cum philosophus dicit. 6. physico run quod motus non est in instanti loquitur per se et non per accidens et licet concedatur quod motus finitus et successiuus sit in instanti: non tamen necesse est credere motum esse finitum et successiuum in instanti: praedicat. n. quod tempus calidus et pluuiofus est in celo nullum tamen tempus est calidum vel pluuiofum in celo cum in celo nulla sit pluuia neque caliditas. Ad primum conceditur conclusio et ad primum dicitur hoc solo probatur deus genita facere ingenta. Rursum dicitur quod locus nullum genitum faciat in genitum: tamen aliquid genitum potest facere non esse genitum: dum illud esse genitum non dependeat a futuro: nunc autem hunc motum fuisse demonstrando totum motum hore: dependet a futuro: dicit tamen alias in localibus quod totus motus horalis est: non tamen fuit nec erit sed tamen pars eius: aliter tamen modus loquendi in physicis non est vsitatus. Ad tertium negat prima: et ad probationem qua arguitur. a. iam moueri negat prima: et cum dicitur hos motus inuicem contruari sicut et tempus in quibus sunt: dicendum quod duplex est continuatio: vbi per se et per accidens continuatio per se est illa quod puenit ex proprio copulatio prout inuicem: continuatio autem per accidens est illa quod puenit ex copulatio alieno: vbi gratia: continuatio supradicta est continuatio per se: quod prouenit ex linea que est proprio copulatio prout supradicta: continuatio albedinis et nigredinis in eadem superficie est continuatio per accidens cum puenit ex continuatione supradicta et non proprio: ita in proposito illi motus continuant per accidens ad solam continuationem ipsam factam proprio continuatio ipsam quod est instantis: non autem super proprio continuatio motus quod est mutatus esse. 30 pro hoc instanti non mouetur. a. quod nullus est

mutatus esse continuans illos duos motus ex quibus sequitur quod illi motus sunt continui per accidens et discontinui per se: quia per se non sit vnus motus. Ad quartum negat prima: ad probationem dicitur quod illa tota pertransitio immediate post hoc erit: non tamen in illa immediate post hoc pertransit pedale spatium: imo nullus spatium immediate post hoc pertransit per illam horam: sed in tota hora pertransit totum spatium et in medietate hore medietas spatij et sic in alijs partibus proportionabitur. Item in casu illo dicatur quod a. non continue per totam horam mouebit: quia in medio instanti non mouebit: ex quo motus prime medietatis et motus secunde medietatis non continuabunt in se: et per se sed tamen extrinsece et per accidens ad continuationem ipsam: et praedicat. a. moueri per totam horam: et in medio instanti: dico quod nunquam mouebitur simul vniformiter et diffonit: igitur in prima medietate hore quod in secunda mouebit motu vniformiter et diffonit: vnde tamen in prima quod in secunda medietate hore mouebit tamen vniformiter: in medio autem instanti mouebit praedicat diffonit: quia mouebit tamen motu diffonit: composito ex motibus illarum medietatum: et hoc posito quod illi motus per se continentur proprio mutato esse.

Secundum dubium vtrum motus localis differat a mobili loco et spatio et arguitur quod non inducendo quatuor inconuenientia praedicat per affirmatiua. Primum inconueniens quod prout celum est in infinitum interius motus extrinsecus: quia ab eterno fuit motus in celo vniformiter in acquiri: et nullus desinebat esse: igitur et per prima maiorem: tamen minor declaratur: quia nullus motus celi corrumpebatur a suo principio: nec propter defectum sui subiecti vel agentis: quia subiectum et agens eternaliter fuerunt: nec illi motui aliquid praefuit: imo sequitur quod subito inductus totus motus localis ex quo non habere finem sicut lumen in medio. Secundum inconueniens quod motus celi est infinita potentie: quia motus celi horalis est aliquid te potentie cum sit productum caliditatis per methauro et diurnus in duplo maioris potentie et sic in infinitum: ois enim effectus productibilis a motu vnus hore potest producti a motu vnus diei et plus quam in duplo maior. Tertium inconueniens est quod aliquid agens naturale agit fortius in partem remotam quam in propinquam: quoniam velociorem motum inducit: praedicat distans baculi reuoluit a manu tua quam propinquam: quoniam manus tua: et quod illud sit inconueniens per alterationem et in motu locali intelligentie mouetur velocius praedicat equi noctiales celi vbi dicitur esse: quam praedicat polares vbi dicitur non esse. Quartum inconueniens quod motus localis habet partes intensiuas quod non est praedicandum quod terminus eius ad quem sit vbi non habet partes intensiuas: et quod illud sequitur probatur quadruplo. Primo quia motus localis est intensus: et ois intensio sit per additionem praedicat ad praedicat eodem subiecto. Secundo mouetur. a. b. mobile: igitur motus per duo per totam horam si in medio instanti adueniret vnus alius mobile duplicem cum a. motum. b. mobile: tunc foret alius motus superadditus prioris motui ex quibus fieret motus in duplo intensior. Tercio quia in medio instanti hore erit quarta medietas motus et per quarta eiusdem motus: et per 8. et sic in infinitum: et hoc in eodem mobili. Quarto quia si in medietate mouetur. b. gradu ut 4. et in prima solus gradu ut vnus: tunc mouetur in quadruplo velocius: et praedicat per proportionem quadrupla: omnis proportio quadrupla componitur ex duobus duplicibus: igitur motus et medietatis componeret ex duobus partibus intensiuae equalibus. Nota quod istud dubium inductum est propter opinionem orbis di. motum localem non distinguere a mobili: et propter opinionem gregozij de armino di. motum localem non distinguere a spatio vel loco

Phisicorum.

contra quas opinioēs arguitur maxime octāma multi-
pliciter et primo sic: Si deus annihilaretur alio pter vltimam
spēratā motū sicut ita mouet: si cipla se hēberet pūne inrin-
scere aliter q̄ primo: igit pūne acquirere aliquaz alie-
tates: sed non acquireret se nec aliquid paritē de nouo:
igitur pūne acquirere motū a se diffinitū p quē dicitur
aliter se hēre quā prius et posterius: sed nunc ita mouet
sicut tunc igit ita acquirat motū locale a se diffinitū.
Et confirmatur: deus postea alio annihilaret pter mām pūmā
motū et vltimā spēratā ipsaz mām mouere versus vlti-
mam spēratā: igit ille motus eēt mā et ille motus ē actus
vt est habitus et determinatio ē: pbi: sequit mām ē actus
contra pīm et primo pō physico. Scōdo dato illo sequi-
tur q̄ motus rectus est motus circularis et motus vni-
formis est motus difformis et pīm. s. physico: et
pbat̄ur pntia dato q̄ vnum pferum vni et difformi-
ter moueat sursum vel deorsū: et ite p pūne moueat cir-
cularit̄ vniuniformiter circa centz. pūm: vt p3 per pilā p
iectā: tunc per illā opinioē illā pilā ē motus rectus et
circularis et pnter vniuniformis et difformis: imo sequit
q̄ motus alteratiois est motus localis ponēdo q̄ aliq̄
albedo simul moueat localiter et inēdā: bec. n. albe-
do per opinioē est motus alteratiois actū localis ex
quo mouet localit̄. ¶ Tercio sequit q̄ aliq̄ motus lo-
calis est idiuisibilis et p3. s. physico: et pbat̄ pntia:
quia aliq̄ idiuisibile mouet localit̄ et q̄ motus terre
sursum non est et violētus et Arist. s. physico: et p3
consequētia: q̄ terra nō ē violēta terre: pnter q̄ mo-
tus daf p m̄ instās et pīm. s. physico: et p3 pntia: et
q̄ mobilis daf p m̄ instās: imo sequit q̄ nullū mixtū pōt
nāliter localit̄ moueri dñ moueat motibus p dñōs. f. s.
mixtis elementis et dñs q̄ dñf ē motus p opinioē ex
quo mouet. ¶ Quarto sequit q̄ añ oēm motū localem
finitū fuit motus et pīm. s. physico: et pbat̄ pntia:
quia nō añ oēm mobile finitū fuit motus cū añ p m̄ mo-
bile nihil fuerit: et sequit q̄ nihil pōt pducere nouū mo-
tum localem: sicut nullū gñat sacerdos q̄ ē et totā pñam
et probat̄ pntia. Itā si pducere nouus motus. pduc-
reitur nouū mobile q̄ moueret: et sic nō oē q̄ mouetur
prius mouebat et p3. s. physico: imo sequit q̄ hñs
motus nō mouet fm̄ senec fm̄ aliqd sui et pīm et hoc s.
et p3 pntia: q̄ hñs mobile nō mouet: aliquo. s. pīm
motoz: et seq̄ pnter q̄ aliq̄ ē motus localis infinitē in-
finitis. Itā moueat vñū mobile vniuniformiter gradu vt
oto in quo sit caliditas vt 4. o. et cum qd gradū illius
caliditatis moueat vt. 8. seq̄ q̄ in eodē gradu adēq̄
sunt infiniti gradū motus nō cōcātes quo p dñs ē vt. 8.
Pro ita pñe ē et pñs. Arist. 2. to. p. 1. q̄ dñs fup
abundātia ē supabūdas: necq̄ vehēmentia vehēmentis
quēdamodū nec disciplina disciplina: nec motus mo-
bile: et hoc s. dixit pñs q̄ motus ē actus entis et po. 4. m̄
q̄ in po. 4. q̄ ē actus mobilis inq̄ū mobile et p m̄ mo-
bili subie et q̄ est actus motui et mobilis et. 6. physico:
q̄ motus diuidit̄ diuisibile mobilis et tps et p3 physico:
q̄ motus localis et alteratiois nō iūitē cōpant quo z
nullū pnenit mobili loco vt pnt: et ita oia ar. pbat̄
tia motū localem nō ē motus pntis p maiora pntē pbat̄
motū localem nō ē loco: necq̄ spātis. Et p dñtis seq̄
pimo q̄ motus localis nō ē aliq̄ respectū cōplex: vt
dicit Joānes vñclif: q̄ nullā absolutū ē passio alicui
reperitū: sed tps ē aliq̄ absolutū de pñicato q̄litans
per arist. i. pñdicamentis: igit nō est passio alicui respectū
tūz i. tps ē passio motus p arist. 4. physico: igit mo-
tus non ē aliq̄ respectū. Scōdo seq̄ q̄ motus localis

[illegible]

Tertium dubiū vtrum motus alterationis augmentationis vel diminutionis vel a q̄litate vel a q̄uantitate q̄ acquiri reat̄ sit distinct⁹? arguit q̄ nō. p̄rio q̄ alt ad vñū tē^m nūmero eēt duo moⁱ difficti nūo i spēz p̄p̄tis: q̄ foⁱ ma fluens r fluxus dñt nūero r spēz p̄is est d̄ p̄m q̄nto p̄hysico: dī q̄ ip̄sibile est vt vtr alteratioes vñius rei ducāt ad vñā fo^{mā}: vbi p^o inopinabile est q̄ motus diuersi inducant ad eūdem finē: n. diuersi se inducant ad diuersos fines. ¶ Secdo ois foⁱ q̄ ab agente p actionē p̄tinuas fluit i esse est foⁱ fluens sed ois fluxus est hui⁹ igit ois fluxus est foⁱ fluens: r si dicat q̄ ois fluxus est foⁱ fluens r nō ē arguitur si fo^{mā} fluens acq̄rit p fluxū in exīte subo postq̄ non

Liber tertius.

inbelet et iste fluxus iterum est forma fluens: igitur accipitur sub eo per alium fluxum et erit procedere in infinitum. **T**ertio alteratio unius horum cum non sit eterna aliqui corruptur: et non in istantibus: nullus motus est per se in istantibus: tunc aut in tempore in quo erit: vel in tempore in quo non erit: non in tempore in quo erit: in tali tempore motus erit simpliciter corruptus: vel simpliciter generandus: nec in tempore in quo erit: quia tunc aliquid per unam totam horam continue generaretur et corrumpitur: cum non sit ratio generis motus ille corruptus per corruptionem aliquid prius quam generetur per generationem alterius prius. Item non appetit a quo corrumpatur talis fluxus prius: et unum continue per alio: et alio instanti sit alius et alius gradus iduiusibilis: quoniam si tunc aliquid alteretur in hora unius dissimulatio lantudo alterationis componeret ex iduiusibilibus. **E**x gradibus continue nouit generans et corruptio. **Q**uarto frustra sit plura quod potest fieri per pauca: et sic oportet quod non possunt saluare non ponendo huiusmodi fluxum sicut ponendo igitur et maiorem est aristoteles per physico et minus arguitur. Nam ex hoc quod aliquid dependit a liqua forma qua huiusmodi oportet quod accipiat aliquid igitur aliquid potest alterari ab eis eo quod aliquid re noua accipiat: et prius potest acquirere aliquid qualitate ab eis acquisitione alteri: et possibile est et sit acquirere perdat aliquid qualitate ab eis acquisitione noue rei: igitur potest potest acquirere aliquid quantitate ab eis alia acquisitione: frustra ergo ponit augmentatio vel diminutio distincta a quantitate. Item potest applicari ad motum localem: ex hoc enim quod aliquid corruptum est in uno loco: et postea in alio sine quiete media: si sine alia re ponit illud corruptum moueri: igitur motus localis non est huiusmodi fluxus. Istud dubium tamen est per opinionem Oribasii Gregorii et Joannis Buridani de motu alterationis nihil esse nisi qualitate quod acquirat vel deperditur: motus augmentationis vel diminutionis non distinguitur a quantitate quod acquirat vel deperditur. **C**ontra quam ponere arguitur. **P**rimo sic alteratio: augmentatio: et diminutio: est per se actus et in potestatem et in potestatem: igitur quantitate vel qualitate data illa non est per se actus entis in potestatem et in potentia: igitur quacumque quantitate vel qualitate data illa non est alteratio: nec augmentatio: nec diminutio: per se cum maior et ex determinatione a primo circa diffinitionem motus: minor autem est euidens: quia quicquid qualitate vel quantitate signata accipit sibi quod sit dispositio ad vltimam formam. **S**ecundo ad nullum motum est per se motus: aristoteles per physico et sic ad quilibet qualitate quod accipit aut quantitate est per se motus: aristoteles ibi dicitur: igitur nulla qualitas vel quantitas est motus: et per prius nulla qualitas est alteratio nec aliquid quantitas est augmentatio vel diminutio. **T**ertio quilibet qualitas aut quantitas est res permanens: nullus motus est res permanens: igitur nulla qualitas vel quantitas est motus: et per cum minor per aristoteles in hoc: et maior est clara: quia cuiuslibet qualitas et quantitas per manent sit. **Q**uarto arguitur sic simpliciter de qualitate: nulla qualitas per se habet diuisibilitatem per aristoteles per physico et sic quilibet motus per se habet diuisibilitatem: per prius in hoc: et in quarto per physico corruptum sit de numero primo: igitur nulla qualitas est motus. **P**ro declaratione istius difficultatis est per sciendum quod si cur duo motus locales eiusdem rationis non prius inuicem coextenduntur: quia motus localis non habet presens in se: sed per diuersam rationem: quia motus rectus et circularis inuicem coextenduntur in motu pile: ex quibus tamen non fit unum motus: ita nulli duo motus augmentationis eiusdem rationis diminutionis inuicem coextenduntur: sed per diuersam rationem: unum augmentatio et diminutio coiter dicta repta in rarefactione et condensatione inuicem coextenduntur: ut per in per loquendo de corrigere et inflexione vige. Et hoc igitur quod dimensiones ad quas vadunt sunt diuersae rationis et inuicem coextenduntur: idem motus

augmentationis vel diminutionis non habet presens in se: sed nec motus localis: sed solus successiuus et extensiuus. **M**odus autem alterationis per has presens in se: sicut terminus ad quem: unum de illis illuminationes ad inuicem coextenduntur: sicut duo luminaria puenientia a duobus luminosis ex quibus sit una illuminationis intensio: sicut ex duobus luminibus unum lumen intensius. **E**tiam due calefactiones inuicem coextenduntur: sicut due caliditates puenientes sit ex duobus calidis ex quibus sit una calefactio: imo eadem calefactio numero perueniens tamen ab uno calido habet presens in se: sicut terminus ad quem. **S**ecundo non per se aliquid motus eiusdem speciei inuicem coextenduntur ut presens calefactiones vel illuminationes: et aliquid diuersae speciei: ut motus rectus et motus circularis: et aliquid diuersae generis: et prius: ut motus localis alterationis et augmentatio: quod aliquid sit mouet illis tribus motibus: non tamen est pole aliquos motus diuersos: tunc inuicem coextendi siue coequent siue non coequent. Si enim aliquid calefiat per unam horam tota calefactio per medietatis non potest coextendi calefactioni et medietati: sicut non prius sit et: si tota calefactio sit est cum pre eiusdem potestatem et medietatem per medietatis et per medietatem et medietatis non per hoc coextenduntur ille calefactiones: quia per non proprie coextendit totum: et maxime quod tempus mensuras tota calefactionem est duplici ad pre signata. **E**x predictis sequitur: **P**rimo quod nulla alteratio est res alterabilis: nec aliquid augmentatio est res augmentabilis: quia dato opposito alterationis esset augmentatio per prius per physico et per per se: quia eadem res numero augetur: et alteratur etiam augmentatio est diminutio: quia idem augeretur: unum diuisiones et diminutiones: et alia: dicitur enim per supra quod alteratur et accens alterabilis in quantum huiusmodi: augmentatio autem augmentabilis in quantum huiusmodi: et diminutio autem diminubilis in quantum huiusmodi: si nihil est actus sui ipsi: igitur et cetera. **S**ecundo sequitur quod augmentatio aut alteratio est actus absolutus et non respectiuus: patet: quia motus localis est accidens absolutum ut patuitur: igitur per idem motus notati sunt absoluti: per se: quia termini isto per motum sunt absoluti et res ad quem motus localis est in respectu: per se per supra quod sit sit absolutum: dicitur enim per per metaphysice quod mensura et mensuratum debet esse unigenita ita ut permanens mensurat per manentem: et successiuus successiuo: igitur absolutum mensurat absolutum: per se est mensura cuiuslibet motus per aristoteles per physico et per se est absolutum: quod de per dicitur quantitas per aristoteles ibi dicitur arguitur ois motus est ens absolutum. **T**ertio sequitur quod alteratur augmentatur et diminuitur sunt accidentia fluxibilia in subiecto: per se per si subiectum accipit per manentia ex dictis: igitur sunt accidentia fluxibilia: dicitur enim per circa finem huiusmodi tertium quod tempus et motus per accepta non manent: et per per physico dicitur quod ipse est duo tempus a coequantia esse sit: per se est passio motus: ut asserit ibi dicitur: igitur ipse est duos motus esse sit diuersos: tunc non coequantur. **Q**uarto sequitur quod ois motus formalis superius definitur a quibus per manentem. Et notatur dico formalis superius: per se: quia in hoc: et per per physico ponit duplicem motum. **F**ormalis est fluxus et male est forma fluens: et per motus formalis est quod sit mentio in prius res successiuus. **A**d per per dicitur per se per loquendo de duobus motibus: quorum unum est formalis: et reliquum est male: sed loquendo de ambobus motibus formalis superius de quibus loquitur ibi dicitur per se per non dicitur illud. **A**d per per motus est forma fluens successiuus: et non forma fluens per manentem: de quo loquitur comitator cum notat formam fluentem: quam vult aristoteles non acquiri: nec per fluxum precedentem quod non dicitur a termino a quo ad terminum ad quem: nec ab extremo ad extremum nisi

Phificorum.

Indivisibile acq̃uistum ⁊ una cuꝫ Buridano dicit qd generatio nō est nisi forma q̃ gñat: ⁊ corruptio hñ for ma q̃ corripit: ⁊ q̃ oīz mutatio sit diuisibilis siue sit ad substantiam siue ad formā subale. Burleus aut̃ subtile considerās sepat̃ oīz mutationē ab his dicēs quālibz tale ēē indiuisibile ⁊ momentanea sic qd nō manet nisi p ī stante: sicut in mā cū forma q̃ gñat. ¶ Contra istos arguitur: ⁊ p^o nulla mutatio ē mobile q̃ mutat: ⁊ ē dare p^m mobile q̃ mutat ante qd nō fuit aliq̃ mutatio: nec aliq̃ mutatu ēē: q̃ datur p^m mutatio añ quā fuit aliq̃ mutatio nec aliq̃ mutatu ēē determinatio ē art. 6°. phycoz. ¶ Itē si mutatio vel mutatu ēē mobile q̃ mouet aut q̃ mutatur ⁊ p̃tinue p totū motū est idē mobile s^o physī coꝝmutat: q̃ p̃tinue ē idē mutatu ēē ⁊ eadē mutatio p totū motū q̃ est itē ⁊ p̃bm 6° phycoz. ¶ Ol. q̃ i quoz motu est aliud ⁊ aliud mutatu ēē: ⁊ aliū ⁊ aliū mutari. Eadē ar̃ sicut motu locale nō ēē spatiū q̃ acq̃rit neq̃ locus. ¶ Scdo arguit q̃ gñatio vel corruptio forme substantialis nō sit illa forma substantialis: nā q̃ntuq̃ aliqua duo sic se hñt q̃ vno corrupto reliquūz manet illa nō sunt idē: sed corruptio gñatio manēt forma substantia: q̃ illa nō sit idē: p³ ⁊ cū mai² p arit. p^o phycoz. ¶ minoz vero ē euidēs: q̃ fo² nīc p^o genita cras erit: ⁊ tū cras nō erit aliq̃ gñatio illius: neq̃ sūi cō positi. Itē si gñatio ē forma q̃ gñat: ⁊ corruptio for ma q̃ corripit: q̃ gñatio gñat: ⁊ corruptio corripit: tū p̃bm 5° phycoz. ¶ Ol. q̃ gñatio nō est gñatio neq̃ corruptio ē corruptio: s̃ hñt oīca ē de illuminatione q̃ non ē lūmē multiplicatū: ⁊ q̃ mutatio q̃ acquirat aliquis gradus q̃ntitatis nō ē ille gradus cum tā lūmē: q̃ quilibet gradus q̃ntitatis ēres pmanēs p̃p̃s: ⁊ nō il lūminatio: nec aliqua mutatio. ¶ Tercio arguitur q̃ nulla mutatio est motus successiu²: q̃m terminus vlti mus motus nō ē successiuus motus: s̃ mutatio ē ter min² vltimus mot²: q̃ igit̃ ⁊ cū mai² p³ q̃m coipso q̃ aliquis termin² mot² ē successiu² p̃p diuisibilitatē p̃tuz non est terminus vltimus: mior at̃ ē arit. ⁊ p² 6° phycoz. ¶ De gñatione at̃ ⁊ corruptioe dicit p² ibidē: q̃ illa t̃ransmutatio q̃ est in suba nō ē in tpe: ⁊ q̃ finis t̃ransmutatiois est indiuisibilis: ol. q̃ p finē t̃ransmuta tionis ītelligit gñationē ⁊ corruptionē. ¶ Quarto ar guitur q̃ nulla mutatio terminās ī quietē est ī instanti inceptionis forme: q̃m gñatio ⁊ p̃bm fuit sup² nō ē est ī instanti inceptionis forme: minimi vel alterius sube icipientis ēē: q̃z nūc motus nō ēē actus in po² 2^m quo d in po² ⁊ cū forma subale ēē p² corripit quā erit corrupta: sicut p̃tuz gñabit quā erit genita: nō po tesse esse corruptio in instanti: definitiois forme: sed īme diate añ illud īstās. Et q̃ idē sit dōs de aliq̃ mutatio nibus indiuisibilibus: arguit pōndō q̃ a. mobile mo ueatur triplici motu adeq̃te in hoza. f. locali alterationis ⁊ augmentationis: sic q̃ in fine hoze defasat sub gradu caliditatis: vt 4° ⁊ quantitate pedali ⁊ loco bipedali. Et arguit sic. a. acquirat gradus: vt q̃nto ⁊ caliditatis ⁊ pedale quātitatis. ⁊ loco bipedalis: aut̃ igit̃ ī fine hoze at̃ ante finē hoze: nō in fine q̃ tūc defecit: at̃ añ finē: sed certū ē q̃ termini motui acquirunt̃ indiuisibit̃ per arit. 6°. phycoz. q̃ acq̃tioneis illoz terminoz: ⁊ p̃nter mutationes ad illos erūt indiuisibiles añ īstās illoz terminoz. ¶ Itā vī fuisse determinationē aristo. 6°. phycoz. demonstrādas oīz t̃ransmutationē ēfē ēē t̃poze: ol. q̃ non foli illud vep ē de t̃ransmutationē affir māti q̃ affirmatio: sed etiā de t̃ransmutationē negati q̃

Liber tertius.

affirmato: et affirmati ex negato: que sunt generatio et corruptio: ubi 2° de transmutatibz transmutabatur: an sit transmutatibz siue in qualitate: siue in quantitate: siue in suba. Et 3° generatio et corruptio dicatur esse in tpe: non tñ mensurat tpe: sed mensurat instatū: non quidē p se: s; p accidens rōne sui termini ad quē incipiens ēē i instatū finis se et qd; sui. Et notāter dixi nulla mutatio terminās i quietē: q; mutatio copulās pres motus est i instatū cu; suo termino ad quē: sed q; est simplr finis motus nō ē in instanti: nec sit cū termino ad quē: sicut igit qd; in stans est finis ipis pteriti: et initius futuri: ita quelz mutatio indiuisibilis instātanea est finis pcedēis moti et initius futuri. Et sicut corpis diuidēdi adēq; in hōra futura pzia superficies iā nō diuidit: nec est diuisa: sed imēdiatē post hoc diuidet et erit diuisa: superficies autē media i medio instatū hōre diuidētis: et imēdiatē post illud instatū erit diuisa: superficies autē vltia in fine erit diuisa: et an finē diuidētis: et ex hoc diuisio pzie superficies iā nō est: sed i mediātē post hoc erit: diuisio mediē spē i medio instatū erit: et nō an nec post. Diuisio autē vltie superficies erit an finē: ita calefactionis incipiens ab hoc instanti et teriatē ad finē hōre iā nō est aliqd mutari: et aliqd mutatum esse: et nullū erit illud: et in medio instatū erit aliqd mutatio et aliqd mutātū esse: in fine autē erit mutātū ēē: sed non mutatio: neq; mutari: in quolz tpe terminat ad finem hōre erit mutatio seu mutari istius mutati esse: q; erit in fine hōre. ¶ Intelligendū q; p mutātū ēē aliqd intelligit illud q; est mutātū: aliqd illud ad q; aliud ē mutātū: interduz vō ipsa mutatio vel mutari: illud q; ē mutātū est indiuisibile: illud autē ad q; est aliqd mutātū et ipsa mutatio vel mutari est indiuisibile: sepe accipitur vnum p alio: sed de his magis 6° physicoz. ¶ Ad 1° q; est incōueniens mutatiōes diuersoz i stantū esse sit: non tñ est incōueniēs diuersas mutatiōes esse simul in eodē subo diuersaz rōnū: non tñ ille mutatiōes sunt sp; sit similitudine instātanea: s; aliqd sūt simul similitudine ipis indiuisibilibz mēsuratō: sicut gñatio ignis et gñatio caliditatis: vt. 8°. ¶ Ad 2° neq; pñtia per idē. n. paret q; alteratio nō diffinit a forma substantiali: q; nō pōt induci forma subalis: nisi mediātē alteratiōe et quantitatibus primis: vult. n. 2°. q; mā mediātē recipit formā subalē: q; nō mediātē aliq; forma subali in actu: corruptū autē hōi mutatio a gñante per accidens: aut q; cessat ab actione: aut q; repugnat illi mutatiō esse sit cū alia mutatiōe vel cū ceter. ¶ Ad tertium dī q; eodē argumento. paret forma subalem nō differre ab alteratiōe sit pbat illā nō differre a generatione. 3° dico q; positus illis tribz pñtis nihil transmutatur: nisi. n. pōat gñatio i mā: et alteratio q; tūcūq; ponere forma subalis nō pp hoc transmutaret mā de necessitate illa ponunt. ¶ Ad 4° rīdet q; aliq; forma subalis pp magnitudinē subi successiue gñat: et aliqua successiue corruptū: nulla tñ gñatio est successiua: nec aliqua corruptio: q; forma subalis q; successiue gñat vel corruptū nō gñat nec corruptū successiue pñtia: s; oīf continua: et 3° alteratio prius fiat in pte. ppingua quaz remota: non tñ eo ordine inducitur forma subalis: qm requirit oīspō alteratiōis ideterminata mā et magnitudinē. Ad phz et 2° dī q; velocitas et tarditas: equalitas et inegalitas sunt in gñatiōe et corruptiōe illud non ē intelligendū p se: sed tñ p acciō rōne alteratiōis cui est cōiuncta gñatio vel corruptio: ita q; illa gñatio est velocior: que est pñtia alteratiōi veloci: alteratiō māz: di cunū et generationes vel corruptiones equales: aut

inequales que coniunguntur alterationibus equalibz vel inequalibus: et hunc modū respondendi intende bat cōmētato 2 di. 6°. physicoz q; motus generationis et corruptionis est cōpositus ex transmutatione inegalitatis et transmutatione in suba. Itē concedo q; forma semis successiue corruptū: tamen illius datur aliq; p pmo corrupta et aliqua vltimo corrupta: scōm q; ip e ponit pzo physicoz de minima carne et 6° et 7° physicoz de minio aere et de minio igne: et si aliquādo dixi generationē vel aliam transmutationē esse in termino ad quē illud locutus sum tñ fm famositatem.

Abet autē defectū. Tex. 3^a ē secūda cō. 19.

pars pñcipalis capituli in quo mouet duas dubitationes circa actionē et passionem que sūt respectus in sequentes motum: et pñet quatuor pñcipales in quaz prima mouet questōes in secūda arguit illas questōes ibi (Sed si hoc) in 4ª respondet ad quālibet illarū qōnū et ad obiectiones factas contra illas per cōclusiones pbabiles tñ et cōditionatas ibi (aut. n. neq;) in q̄ta rīdet ad ambas q; stiones simul p conclusiones necēas et manifestas ibi (omnia autem) Quantū ad primā particulā hī. mo. uet duas qōnes quarum prima est ista. Vtruz actio et passio sint vnuz et idē actus: ista qō mota est ppter ea que dicta sunt in pzia pte huius capituli: dictūz. n. ē q; idē est actus agentis et patientis: pñt autē q; propria operatio et proprius finis agentis est actio et propria operatio et proprius finis patientis est passio: ideo 2ª hoc videtur q; actio et passio sint vnuz et idē actus et non dñt nisi fm rationem: sicut agere et agi a ut mouere et moueri fm q; dictum est. l. e. li. (Habet autē defectum. i. dubitationem rōnalem necesse ē. n. forāssis ēē) quoddā vnum actū actiui et passiui: hinc quidē actio il linc autem passio: opus. n. et finis huius quidem. s. agē tis est actio: illius aut. s. patientis ē passio. (Quoniam igitur) 2^a qō vtruz actio et passio sint i agēte: vlt pa: aut actio in agēte et passio i pa: quartū nō pōt dari nisi equoce. s. q; passio sit in agente et actio in patiente: qm tunc omne agens pateretur: et omne patientes ageret. Et notāter dicit nisi equiuoce: quia equiuocando de actione et passione vocando effectum agentis passionem et effectum patientis actionem sic non esset incōueniēs actio nem esse in patiente: et passionē in agente. l. e. li. (Quoniam igitur vtraz sunt motus. s. actio et passio) siquidem alteri. i. diuersi motus sunt necessario in aliquo: sunt autem enim vtraz in patiente et moto: sunt autē in agente vtraz: aut actio quidē in agente: passio autē in patiente est. Si autem oportet hanc. s. que est in patiente actionem vocare et ea que est in agente passionē dicere equiuoce vtraz sit (sed si hoc ē) 3^a ē secūda pars particulē in qua philosophus arguit contra quālibet istarū questionum: et primo contra scām q; actio et passio non sunt in agente neq; in patiente: non enīz sūt in agente: q; per idē motus esset in mouente: quo dato sequitur vnum istoz: aut q; in omne mouens: aut q; in aliquo est motus q; non mouetur: quozum qd; libet est incōueniens: non enim omne mouens mouetur: quia primus motor non mouetur: neq; in aliquo est motus quin illud moueatur: cum motus sit actus et in potentia scōm q; in potentia et q; sequatur alterz

Philosophorum.

illoz manifestum est. *Le. li.* (Sed si hoc est) q̄ actio
 ⁊ passio sunt in agente: sequitur q̄ in mouente motus
 erit: eadem enim ratio in mouente ⁊ moto: quare aut
 omne mouens mouebit: aut habens motum non mo-
 uebitur. Nam probatur q̄ actio ⁊ passio non sunt in pa-
 tientē: q̄ tunc doctio ⁊ doctrina eēnt in addiscēte: quo
 cōcesso sequitur primo q̄ aliquis est actus alicui⁹ qui
 non est in eo: quia doctio est actus docētis ⁊ non est
 in eo: sed in addiscēte: scđo q̄ aliquid mouetur diuersis
 modis ad eundem terminum: nam addiscens mouet
 ad sciētiā. s. doctrinā: ⁊ doctio ē que dicitur di-
 uerſi motus: doctio. n. est motus docētis: ⁊ doctrina
 est motus addiscētis. *Le. li.* (Si autē utraq̄ i motu)
 sunt ⁊ in patiente: ⁊ actio ⁊ passio: ⁊ doctio ⁊ doctrina:
 cum duo sint in addiscēte. s. doctio ⁊ doctrina. Primus
 quidem sequitur q̄ act⁹ vnus cuiusq̄: nō in vnoquoq̄
 erit: cuius est actus: postea inconueniens est per duos
 motus simul moueri ad eundem terminum: quedam
 nāq̄ erunt alterationes due vnus. s. addiscētis ⁊ i vnā
 spēm. i. formā: sed ipossibile est illud si vnus erit fā.

Factus argumentis contra scđam questionē arguit philo-
 sophus contra primā inducēdo quatuor inconueniē-
 tia data parte affirmatiua illius questionis quo p^m
 est q̄ diuersorum scđm spēm idem est actus numero: ⁊
 q̄ istud sit inconueniens: p³ q̄ distinctio actuum pro-
 uenit ex distinctione cāp: si igitur cause distinguuntur
 specie: videtur q̄ effectus differant spē: ⁊ q̄ illud se qua-
 tur p³ q̄ idē est actus agentis ⁊ patientis. s. actio ⁊ pas-
 sio: sed agens ⁊ patientis sunt diuersarū spēs: v³ ignis
 ⁊ aqua: aut fā ⁊ aer: igit^r *Le. li.* (Si vnus erit act⁹)
 scilicet agentis ⁊ patientis: v³ actio ⁊ passio: s. in ratio-
 nabile est: qm̄ sequitur duorum alterorum: p^m periem
 eundem ⁊ vnum esse actum. Secundum inconueniens
 est q̄ doctrina ⁊ doctio sunt vnum ⁊ idem: q̄ doctio ē
 actus agentis ⁊ doctrina est actus patientis. Si actio
 est actus agentis ⁊ passio actus patientis ⁊ q̄ illud sit
 inconueniens: p³ q̄ actio ⁊ passio: doctio ⁊ doctrina:
 sunt diuersorum p^ddicamentorū: igitur si de se inuicē pre-
 dicantur: predicamenta enim sunt ipermixta: vt habet
 primo p^dsteriorum *Le. li.* (Erit liquidem doctio ⁊
 doctrina idem ⁊ passio ⁊ actio) Tertium inconueniens
 q̄ docere ē addiscere: ⁊ agere pati: q̄ istud sequatur ma-
 nifestum est: si. n. idem est actus agentis ⁊ patientis: s. *3*
 actus agentis est agere: ⁊ actus patientis est pati: igitur
 agere est pati. Etiam si idē est actus docētis ⁊ addiscē-
 tis ⁊ actus docētis est docere: ⁊ actus addiscētis ē ad-
 scire: igitur docere est addiscere: sed sunt inconueniē-
 tia: quia sicut actio ⁊ passio: doctio ⁊ doctrina: sunt di-
 uersorum p^ddicamentorū: ita agere ⁊ pati: docē ⁊ ad-
 scire: valde. n. inconueniens est q̄ calefacere sit calefie-
 ri: ⁊ frigidare frigidari: ⁊ cōburere sit p^buri. *Le. li.* (Et
 docere cum ad. scē: idem ⁊ agere cum pati) data parte
 affirmatiua q̄ōnis. Quartū inconueniens est: q̄ necesse
 est omnē docentē discere: ⁊ omnē agentē pati: q̄ istud
 sit inconueniens manifestū est: q̄ q̄ illud sequatur ar-
 guitur: q̄ nuncq̄ aliqua sunt vnum ⁊ idem: si vnum eo-
 rum cōpetit alicui necessario alterum eo p³ cōpetit eidē:
 sed docere ⁊ discere sunt vnum ⁊ idem: vt probatum ē
 ⁊ docere cōpetit docenti: igitur addiscere etiam competit
 docenti: sed necium est omnē docentē docere: igitur ma-
 nifestum est oēm docentē addiscere. Consimiliter argui-
 tur q̄ necesse est omnē agentē pati: ex quo agere ⁊ pa-
 ti sunt vnum ⁊ idem: ⁊ agere cōpetit necessario agenti: et
 pati necessario cōpetit illi. *Le. li.* (Quare necesse ē oēm

Le. li.
cō. 20.

docentem discere: ⁊ agentem pati: si idem est actus agē-
 tis ⁊ patientis (aut neq̄) *Ista ē tertia particula in qua*
 philosophus per conclusionē t^m probabiles respō-
 det ad has questionē ⁊ ad inconuenientia adducta:
 quarum prima est ista: nō ē inconueniens actū vnus eē
 in alio. *Secunda conclusio: non est inconueniens di-*
 uersorum in specie eundem esse actum nūero materiali-
 ter ⁊ plures formaliter ibi (neq̄. n.) *Tertia conclusio*
 nō est necesse agentem pati: si agere ⁊ pati sunt idē
 ibi (neq̄ necesse) *Quarta conclusio nō est necesse:*
 si actio est passio q̄ agere sit pati ibi (at vero) *Prima*
 conclusio suadet sic: doctio est actus docētis: ⁊ est in
 addiscēte: igitur actus vnus est in alio: antecēdēs de-
 claratur ex eo q̄ doctio ⁊ doctrina videntur esse vnus
 ⁊ idem: sed doctrina est in addiscēte: igitur doctio est in
 addiscēte: non eo modo quo effectus dicitur esse in cā:
 s. eo q̄ fō^r ē in subo: ita q̄ doctio nō ē act⁹ docētis ⁊
 sepatas ab addiscēte: s. ē act⁹ docētis recept⁹ i addiscēte
Le. li. (Aut. n. i. solui^t ad q̄ōnes v³ do p^babili^r q̄ neq̄
 alterius actū in altero esse inconueniens est: est. n. doctio
 actus docētis in quodam tamē alio ab ipso est ⁊ nō
 docētis: neq̄ sepatas ab eo: v³ in addiscēte: s. actus
 huius. s. docētis receptus in hoc. s. in addiscēte.

Notandum q̄ tenendo actionē ⁊ pas-
 sionem esse in patiente fo-
 lutum est ar^m factum in p^rariis. Dicebatur. n. sequi p^o
 actum alicuius nō esse in eo: secundo q̄ aliquid moue-
 tur diuersis modis ad eundē terminū: p^m cōceditur i
 conclusio: 2^m vero nō p³ceditur: q̄ l³ addiscēs moueba-
 tur ad sciā doctio ⁊ doctrinā: nō tamē diuersis
 modis: ex quo idem actus nūero qui est docētis est
 addiscētis: l³ diuersis rōnibus dicitur doctio ⁊ doctri-
 na: dicitur. n. doctio vt est a doctore: ⁊ dicitur do-
 ctina vt est in docente. Cum ergo dicitur i conclusio
 nō est inconueniens actum vnus esse in alio: p³ q̄ act⁹
 non est in eo cuius est actus: ⁊ q̄ recipiēs illum actum
 non mouetur diuersis modis: l³ moueatur ad eūde^m
 terminum diuersis denotationib⁹ (Neq̄. n.) *Secda*
 conclusio non est icōueniens diuersorū in spē eūde^m actū eē
 numero: p³ qm̄ necesse est actus ipsius agentis recipi i
 patiente: sed agens ⁊ patientis sunt diuersarū spēs: igitur
 act⁹ ⁊ l³ idem actus nūero sit diuersorū in specie: non
 tamen est idem: 2^m eandē rōnē recte: sicut agēs ⁊ patēs
 sunt vnum ⁊ idē numero vt patuit: q̄ vnū ⁊ idē nume-
 ro agit ⁊ patit: sed nō 2^m eandē rationē: q̄ agēs agit
 vt est in actu: ⁊ patientis patit vt est in potentia: ita idē
 actus numero est diuersorū i specie. s. agētis ⁊ patientis:
 tamen ratio est diuersa: vt. n. est ab agente dicitur actio
 ⁊ vt est in patiente dicitur passio. *Le. li.* (Neq̄. n. vnum
 duorū) diuersorū in spē prohibet nihil eundē eē actus
 non sicut esse idem rōne ⁊ diffōne: s. sicut est q̄ potentia
 passiva est agens: non tñ eadē rōne. *Notandū* q̄
 ex duobus in potentia tñ: aut in actu tñ: non pōt fieri
 vnum: sed bene ex duobus quorū vnū est in actu ⁊ re-
 liquum in potentia: sicut igitur duorū quorū vnū ē in
 actu ⁊ reliquū in potentia: cōpetit idē esse: ita duob⁹
 quorum vnum est agens ⁊ reliquū patientis: competit idem
 act⁹: duo. n. quorum q̄libet est in actu tñ: vel in potē-
 tia tñ: non agunt inuicem: sed tamen duo quorū vnū
 est in actu ⁊ reliquum in potentia: ideo illoz est vnū
 ⁊ idem act⁹: licet rō sit diuersa: ex hoc solutū ē primū
 inconueniens adductum contra primā questionē: re-
 nendo q̄ actio ⁊ passio sint vnus ⁊ idem actus agētis
 ⁊ patientis (Neq̄ necesse) *Tertia p^o nō ē necē agentem* *Le. li.*
cō. 21.

Liber tertius.

pati sed agere. Et agere et pati sunt idem: patet: quia ad
huc agere et pati distinguuntur ratione: sicut mouere et mo-
ueri: non enim sic se habent sicut tunica et vestimentum: que sunt
idem re et ratione: sed sicut via a thebis ad Athenas et
ab Athenis ad Thebas: quia eadem sunt re et diuersa ratione
sunt. n. non sequitur eadem esse via a thebis ad Athenas et e-
adem: igitur quicunque mouet a Thebis ad Athenas mouet
ab Athenis ad thebas: ita non sequitur agere et pati sunt
vnum et idem: igitur oportet quod agere pati vel eodem. Sed si non se-
quitur docere et adiscere sunt vnum et idem: igitur quicunque
docet adiscit et eodem: quia docere et adiscere maliter sunt idem:
differunt tamen formaliter: quia alia est ratio formalis vni et alia
est ratio formalis alterius. L. e. li. (Neque enim necesse est do-
centem adiscere) Et docere et adiscere sunt idem (neque si
pati et agere idem est: necesse est agentem pati non tamen
concedit agere et pati esse idem: quia illa duo rationem esse
vnam quod quid erat esse dicentis: sicut tunice et indumentum:
sed sicut via a Thebis ad Athenas et ab Athenis ad a-
thebas quoadmodum dictum est prius) vbi in prima parte
huius capituli (non enim omnia que sunt eadem sunt in quolibet
modo eadem: sed solum ea quibus eadem diffinitio est idem
competit generaliter eadem sic quod cuiusque competit vnum compe-
tit alterum et eodem. Et ex ista ratione solutus est 4us incon-
ueniens. scilicet neque docentes adiscere et agentem pati quod
illud non sequitur data parte affirmatiua prime questionis. scilicet quod
idem est actus agentis et patiens: et quod agere et pati sunt
idem: docere et adiscere sunt idem: quia illa sunt eadem:
differunt tamen ratione: ideo non cuiusque competit vnum eorum
idem competit alterum. Et vero. ¶ Quarta igitur non est
necesse si actio est passio quod agere sit pati: nam idem
est spatium duorum distantium: tamen distare vnum non est
distare alterius: igitur per idem stat quod actio sit passio:
et tamen quod agere non sit pati: per rationem: quia actio est sicut
spatium inter agens et patiens: et passio est sicut spatium
inter agens et patiens: patet autem quod idem est spatium
ab a. in b. et a. b. in a. autem manifestum est quod idem
est spatium inter celum et terram: tamen distare vnum non
est distare alterius: sicut nec distantia a celo ad terram:
est distantia a terra ad celum: distantia. n. est relatio que
diuersificat diuersificans tertio: sicut situdo et equalitas:
dissimilitudo et inequalitas: sed celum et terra non sunt eadem
igitur nec distantie eorum sunt eadem. Consimiliter dicat
de alijs: quia per doctrinam et doctrinam sunt idem: tamen docere et
adiscere non sunt idem: quia docere includit respectum do-
centis et adiscere respectum adscientis: constat autem quod re-
spectus docentis non est respectus adscientis. L. e. li. (Et
vero neque si doctrina et doctrinam idem est: sicut neque si spa-
tium vnum aliquorum distantium sit idem quod propter hoc
et distare hinc illuc: et indehuc vnum et idem est. Ex ista
conclusionem est solum tertium inconueniens: scilicet non.
quod idem est actus agentis et patiens: et quod actio est passio
sicut quod agens est patiens non per hoc est concedendum agere
et pati idem esse aut docere et adiscere. ¶ Notandum quod
istorum quatuor que adducta fuerunt tamquam inconuenien-
tia processa parte affirmatiua questionis vnum illorum sum-
pliciter procedendum: vbi quod diuersorum in specie idem actus.
Alterum est simpliciter negandum. scilicet necesse est agentem
pati: et docentem adiscere. Alia vero duo recipiunt indiffe-
rentiam. scilicet actio est passio: et agere est pati: per rationem. indiffe-
renter quodlibet istorum procedit: et quodlibet istorum negari:
et potest illa procedi actio est passio negata illa agere est pa-
ti et eodem. scilicet diuersas acceptiones: ideo prius buculis de
terminare locutus est: sed tamen probabiliter.

Dubitatur si idem est spatium duorum
distantium: et eadem est via
a thebis ad Athenas et eodem. quare distare vnum non est
distare alterius. Respondetur quod distare potest duplici-
ter sumi: vbi in concreto et in abstracto. Si in concreto con-
ceditur quod distare vnum est distare alterius: quia spatium
quo a. distat a. b. est spatium quo b. distat ab a. Si in
abstracto: et tamen respectu sic distare vnum non est dista-
re alterius: sicut nec distantia vnum est distantia alterius.
Ex predictis sequitur de intentione philosophi: quod distantia non est
tantum spatium inter res distantes: ut opinant moder-
ni dicentes quod distantia qua celum distat a terra non est nisi
spatium trium elementorum: vbi ignis: aeris: et aque: in-
dianum inter celum et terram: sed distantia est relatio sui
data in rebus distantibus: sicut paternitas vel filialis
in suba: equalitas vel inequalitas in quantitate: et simili-
tudo vel dissimilitudo in qualitate. ¶ Pro hac pone
arguitur. Primo sic: si distantia inter celum et terram est
tantum spatium intermedium: sequitur quod infinitum mo-
dicum distat aliqua pars terre a celo: quia distantia to-
ta inter terram: et tantam partem celi oppositam sibi est
dupla ad distantiam primarum partium. proportiona-
bilius terre: et prius sibi opposita: celi: quadrupla ad distantiam
secundarii partium. proportionabilius: igitur infinita mo-
dica distantia est inter aliquam partem terre et celum: igitur
infinita propinqua est aliqua pars terre celo: sed o-
res sunt ita propinque: sicut aliquae partes earum: igitur
celum et terra sunt infinite propinque: et ita de omnibus rebus
distantibus erit dicendum. ¶ Secundo sequitur quod qua-
ntumque propinquum sit aliquis punctus celo maior distan-
tia est inter ipsum et celum: quam inter terram et celum: quia to-
tum spatium circumquaque contentum inter ipsum et celum:
est maius quam totum spatium interceptum inter terram et ce-
lum. Unde sequitur generaliter quod proportionabiliter: ma-
ius quod vnum corporum distantium a celo est reliquo maius:
sic per maiorem distantiam distat a celo vbiusque fuerit.
¶ Tertio sunt a. et b. duo corpora columnaria se tangē-
tia in extremo finito: et proteratur in infinitum scilicet alia
extrema: sic quod infinitum distent aliqua pedalia. a. b. et
sequitur quod in infinitum magna distantia recta est inter
propinquissima. a. et b. quia infinitum magni spatii rectum est
inter medietatem longitudinalem. a. et medietatem longi-
tudinalem. b. quod medietates sunt immediate: ex quo se tan-
gunt in duobus extremis. ¶ Quarto si distantia est spa-
tium interceptum: igitur proportionabiliter sicut dimi-
nuitur spatium diminuitur distantia: igitur si inter. a. et
b. quadrata sit aer pedalis qui diminuitur ad subdu-
plum triangularis per contactus angulorum. a. b. so-
ret distantia illa diminuta ad subduplum: igitur et de
nominatio qua. a. et b. dicuntur distare: et cum tunc foret
immediata quibus non sine medio inter illa: igitur aliqua
immediata distarent: quod homines alteri opinio non
concedunt. (Omnino autem) ¶ Ista est quarta parti-
cula huius partis huius capituli in qua philosophus
respondet ad questionem motam in principio. Prius p-
onas conclusiones necessarias et manifestas: quarum
prima est ista: actio et passio proprie loquendo non sunt
vnius actus: per quod dato opposito agere esset pati: et co-
sequenter omne agens pateretur: quorum quodlibet est i-
conueniens: similiter doctrina non est doctrina: quia tunc
docere esset doctrinari: et per consequens quodlibet docens
doceretur et doctrinaretur que sunt absurda. Et nota-
ter dicit philosophus proprie: quia actio et passio dupli-
citer sumuntur. scilicet proprie per respectum prius actionis

De hiscorum.

et passionis et improprie pro omni operatione absoluta. pueniēte ab agente et recepta in passiois modo actio est passio: sed non primo modo ex hoc solus est argumentum pro parte affirmatiua quoniam cum dicebatur idem est actus agentis et patientis: sed propria operatio agentis est actio et propria operatio patientis est passio: igitur actio et passio sunt idem actus: negatur minor, proprie loquendo de actione et passione: quia propria operatio tam agentis quam patientis est res absoluta acta ab agente: et recepta in patiente: actio autem non agitur: neque passio: quia aliter esset procedere in infinitum. I. e. li. (Omnino autem dicere est neque doctio cum doctrina neque actio cum passione idem proprie est.

Sed dubitatur quia philosophus videtur dicere in littera quod utraque sunt motus. s. actio et passio: et quod actio et passio sunt unus motus: igitur actio est passio et contra doctio est doctrina: hec difficultas testualis multas habet expositiones quarum prima est Egidij di. quod actio et passio non inuicem realiter videntur: sed sunt idem cum motu: qui ut est ab agente dicitur actio: et ut est a patiente dicitur passio: faciunt autem distincta predicamenta ratione diuersorum modorum essendi: significandi: intelligendi: sic quod sufficit realis distinctio suorum terminorum vna cum diuersa ratione intelligendi ad hoc quod faciant predicamenta distincta: et quia motus secundum quod huius non dicitur respectum ad mouens: nec ad mobile: sed tantum ad formam inducendam per motum: ideo motus materialiter est in predicamento actionis et passionis: formaliter autem de eodem genere cum forma ad quam est iste motus.

Contra istam expositionem arguitur sic: illa realiter differunt quorum vnum est in alio: sed tam actio quam passio est in motu per philosophum in secunda conclusionem: igitur tam actio quam passio differunt a motu. hanc sententiam determinatui simpliciter in predicamento di. quod actio non est motus. Primo quia actio est motus perfecti habens in se per sectionem suam: motus autem est actus imperfecti habens ad aliud perfectioris. Secundo quia actio non est actus agens finem quod est in potentia: sed motus est actus mobilis ut est in potentia. Tercio quia motus habet contrarium admixtum actus et potentie: sed actus non habet huiusmodi admixtionem. Quarto quia motus est in discursu indeterminatus diuisibilis in infinitum: actio autem habet totum suum esse simul absque diuisione: et est in natura determinata. Secunda expositio est Octauij di. actionem et passionem esse formas que inducuntur per motum: ita quod caliditas que inducitur est actio et passio: est quidem actio: ut est ab agente et passio ut recipitur in patiente: neque actio et passio sunt predicamenta distincta extra animam: sed tantum in anima pro quantum sunt diuersi conceptus habentes diuersas distinctiones mentales. Et cum dicit philosophus: quod actio non est passio. Respondet quod illud est intelligendum cum nota per seipsum. i. actio non est per se passio: illa propositio non est per se actio est passio.

Contra istam expositionem arguitur sic: quoniam cum aliqui duo sic se habent quod unus manet: altero non manente illa non sunt idem: sed forma acquisita per motum manet: non manente actione vel passione: igitur actio vel passio est forma inducta per motum: patet consequentia cum maiori per philosophum primo physicozum: et minor liquet: quoniam cum passum est assimilatum agenti: non amplius est actio

vel passio: tamen manet caliditas vel frigiditas acquisita per motum. Item ponit philosophus 5. physicozum quod ad actionem et passionem non est motus: et quod ad formam acquisitam per motum est motus. s. ad caliditatem et frigiditatem: igitur actio et passio non sunt forma acquisita per motum. Tertia expositio est Burleij di. quod actio et passio tripliciter sumuntur. s. materialiter tantum. formaliter tantum: et pro aggregato ex materiali et formali. Primo modo actio et passio sunt vnum et idem realiter: quia sunt vnus motus. Secundo differunt omnino: quia sunt duo respectus fundati in motu quorum vnus respicit agens et aliud respicit patiens. Tercio modo sunt vnus motus in suppositione personali: sed non sunt aliquis motus in suppositione simplici: sicut sol. alb. et sores muscus sunt idem homo in suppositione personalis: sed non simplici: quia aggregatum ex sorte et albedine seu ex sorte et musca non est homo. Ista expositio multum rationabiliter incedit: quia per eam possunt gloriari omnia dicta Arist. et commentatoris in hac materia: s. mihi videtur quod deficiat in hoc quod ponit agens et patiens solum referri respectibus personarum: et quod actio et passio sunt in motu: non autem in agente est aliqua actio que sit respectus de predicamento actionis. Unde arguitur sicut eo est formaliter actio de predicamento actionis in quo est formaliter quidam ratio illius: sed quod dicitur ratio actiois que est esse a quo alio est formaliter in agente et non in passio: nec tantum in motu: quia nihil productum in passio est a quo aliud: sed id quod ab alio: igitur actio est formaliter in agente. Item non minus opponuntur actio et passio quam relationes consequentes actionem et passionem: sed paternitas et filia: tio que sequuntur actionem et passionem secundum philosophum 4. metaphysice non possunt esse in eodem subiecto nec in eodem supposito: igitur nec actio et passio: sed passio est in patiente: igitur actio est in agente: tenet prima consequentia cum minori: aliter. n. non dicuntur opponi paternitas et filia: tio: maior autem declarat: ex eo quod respectus actionis et passionis sunt respectus mutui et conoppositi: ex quorum oppositione tam ex per se causa et mediata oritur oppositio relativa in relationibus secundum modum determinationis. Arist. 5. metaphysice: de hoc tamen plenius videbitur in conclusione sequenti. Quarta expositio est quod sicut motus sumitur dupliciter. s. formaliter et materialiter 2. commentatores in hoc tertio et quinto physicozum: ita actio et passio dupliciter assumuntur: v. materialiter et formaliter: actio materialiter sumpta est idifferenter quolibet operatio actus siue sit motus siue sit forma acquisita per motum: de qua loquitur philosophus in primo de anima: di. quod actiones sunt supposito in actio formaliter sumpta est respectus finem quod aliud est formaliter agens vel instrumentum agentis: et sic accipit philosophus et auctor: sex principio actionem cum dicunt ipsum esse distinctum ab alijs: ista actio non est motus: neque forma inducta per formam neque passio. Consimiliter dicitur de passione: quod passio materialiter sumpta est generaliter quolibet operatio patientis secundum quam patitur: siue sit motus: siue mutatio: siue sit forma recepta per motum vel per mutationem: de qua per mutationem loquitur philosophus in predicamento: di. quod tertia species qualitatis est passio vel passibilis qualitas: et isto modo passio materialiter sumpta est actio materialiter sumpta. Passio vero formaliter sumpta est respectus finem quem aliquid formaliter patitur: seu in aliquo recipitur de qua lo-

Liber tertius.

quitur philosophus 7 auctor sex principiorum cum dicunt passionem esse predicamentum distinctum ab alijs 7 passio non est actio: nec aliqua forma absoluta: dicitur. n. auctor sex principiorum 7 passio est effectus illationis 7 actio: 7 philosophus hic in littera 7 actio proprie non est idem cum passione ubi philosophus innuit distinctionem assignatam. ¶ Ad dubium igitur dicitur 7 Aristoteli. nunquam determinate dixit actionem 7 passionem esse motum: aut actionem 7 passionem esse unum motum: sed solum arguitur: 7 inquitur circa quoniam motus ut patitur: licet agentis 7 patientis sit idem actus: non tamen actio 7 passio sunt ille actus: cum actus agens 7 patiens sitres absoluta 7 actio 7 passio sunt respectus distincti ab omnibus rebus absolutis: si cui insunt. ¶ Secunda conclusio actio 7 passio non sunt in agente: neque in patiente: sed in motu. Ista conclusio sequitur ex dictis: si enim actio 7 passio essent in agente: omne agens pateret: 7 si actio 7 passio essent in patiente: omne patiens ageret: necesse est igitur 7 sint in motu qui est actus agens in passu: 7 actus patientis in agente: qui actus idem est realiter utriusque: sed est alius ratione in quantum motus ut est actus agens non est motus ut est actus patientis. I. e. li. (Sed illud cuius sunt h) scilicet actio 7 passio est motus 7 non agens neque patiens 7 enim est huius agens in hoc passum 7 quod est huius patientis ab hoc agente necesse est eundem esse actum: ratione tamen alterum est.

Dubitat si actio 7 passio sunt in motu a foriori actio debet esse in agente 7 passio in patiente: cum agens proprie agat 7 patiens proprie patiat: motus autem non proprie agat: nec proprie patiat. Respondet per quatuor propositiones quarum prima est ista. Actio materialiter sumpta est subiective formaliter in patiente: non in agente. Ista conclusio est de intentione philosophi in hoc capitulo di. 9. si motus esset formaliter in mouere omne mouens mouet: aut in aliquo esset motus 7 non moueret quilibet igitur talis actio est subiective in patiente: siue fuerit actio inmanens ut intellectus 7 volitio: siue fuerit actio transiens ut calefactio: aut frigiditas caliditas aut frigiditas. Secunda propositio actio formaliter sumpta non est subiective in patiente: probatur omnis forma denominat suum subiectum aliqua denominatione intrinseca quoniamque denominat aliud in quo non est formaliter denominatione extrinseca: sed passum denominat passum per passionem: igitur denominat agens per actionem: 7 persequens omne patiens agit quod est falsum: 7 consequentia cum minori: a. 7 autem illud quia scientia: 7 denominat denominatione extrinseca ipsum scibile: tamen de nominatione intrinseca denominat scientiam que formaliter perficitur: unde potest sic argui actio est formaliter in patiente: igitur omne patiens agit: seu in aliquo est actio formaliter 7 non agit: tene consequentia cum falsitate consequentis iuxta argumentum Aristoteli. factum hoc motum. ¶ Tertia propositio actio formaliter sumpta est subiective in agente. Ista propositio quadrupliciter arguitur: 7 primo ratione sic: necessaria dispositio in eo vel fieri ad suspensionem alicuius forme est in eodem cum illa forma ut colligitur a philosopho. 7 physico: sed actio est fundamentum relationis sequens vel necessaria dispositio ad suspensionem illius per Aristoteli. 7 metha. igitur in eodem est formaliter actio in quo est relatio sequens videlicet paternitas: 7 partenitas est subiective in pa-

trahitur actio respectiva est subiective in illo. Ite agens quod est perfectus quando agit 7 quando non agit aliquid acquirit in seipso formaliter: sed agens naturale perfectus est quando agit 7 quando non agit: igitur quando agit habet aliud in se quod non habet quando non agit: sed hoc non videtur esse nisi actio de genere actionis a. 7 patet: 7 b. 7 est Aristoteli. 4. metha. 7 c. 7 c. 7 mentatoris secundo celi: 7 arguitur auctoritate Aristoteli. di. 9. metha. 7 in diuersis actus precedit potentiam: sed in eodem potentia precedit actum: igitur potentia activa: 7 actio sunt in eodem: sed potentia activa est in agente: igitur actio est in agente. Item primo ethico: dicitur quod honor est in honorato: 7 non in honorato: quia honorans operatur honoratum quemadmodum gradus gressum. ¶ Tercio arguitur auctoritate commentatoris di. 8. metha. manifestum est quod abscissio cultelli est in cultello 7 actio manus est in manu sicut calor est in igne: 7. 9. metha. actio artis carpentarie est in carpentario. ¶ Quarto arguitur auctoritate Avicene di. secundo physico: dicunt aliqui quod motus 7 motus sunt una essentia: 7 in patiente: sed dicemus subtiliori modo: 7 quod veritas rei sit se habet quod mouere est dispositio mouens non motus: 7 operatio moti ad mouendum est dispositio moti non mouens. Et ce quod plane ponit Avicena actionem esse in agente 7 non in patiente. ¶ Quarta propositio tam actio 7 passio formaliter sumpta est in motu subiective. Ista propositio ponit expresse Aristoteli. in conclusionem di. 9. motus est illud cui insunt actio 7 passio 7 commentator dixit superius quod motus est mouere 7 moueri: sed motus non potest mouere nisi per actionem existentem in eo: neque moueri nisi per passionem existentem in eo: igitur in motu est actio 7 passio: non tamen illa actio que est in agente: neque passio que est in patiente: quia secundum Simplicium in predicamentis actio que est in agente: 7 passio que est in patiente habent esse indiuisibile totum simul manens per tempus: actio autem 7 passio que sunt in motu habent esse successuum 7 fluxuum ut motus: agens igitur denominatur agens ab actione exeunte in eo formaliter: 7 patiens denominatur patiens a passione exeunte in eo formaliter 7 quia motus est indifferenter instrumentum agendi 7 patiendi: ideo habet in se actionem formaliter 7 instrumentum agendi 7 passionem formaliter ut est instrumentum patiendi. Unde secundum philosophum 7 commentatorem in hoc capitulo si a distat a b distare vni us non est distare alterius 7 preter has duas relationes: oportet ponere alias duas in spatio intermedio super quod sit motus cum motus qui sit ab a in b non est motus qui sit a b in a ita in proposito est dicendum de motu intermedio: alias tamen nulla feci mentionem de huiusmodi actione 7 passione reperiis in motu: quod tunc considerari tantum motum absolute: 7 non ut est instrumentum agentis 7 patientis. Et si queritur propter quod philosophus non determinauit actionem esse in agente 7 passionem in patiente: si in his sunt actio 7 passio sicut in motu. Respondetur quomodo non feci mentionem de passione patientis: quia manifestum est per se passionem esse in patiente: de actione autem agens non feci mentionem indeterminatione questionis: quia illa non est necessaria in omni motu: post separationem enim lapidis a manu proiciens remanet motus in lapide 7 non manet actio in proiciente.

Sed dubitatur si actio materiali
ter sumpta est in
patiente: igitur illa denominat patientem: igitur omne patientes
agit: et si negat patientia: arguitur de actio ne formali que
est in motu subiective: et motus est subiective in patiente:
igitur actio formaliter sumpta est in patiente: et per consequens
omne patientes agit. Item arguitur quod actio non
est agens: quia tunc sequitur quod omne agens prius agit in
se quam in passum: et consequenter quod omnis potentia activa
esset potentia passiva: quod non est dicendum de primo mo-
tore. Ad primum dicitur quod actio materialiter sumpta
denominat patientes: non quidem agens: sed alia denomina-
tione ut quod est calidum vel frigidum: aut aliqd tale: actio
formaliter sumpta est in motu subiective: non autem in pa-
tiente: et ad argumentum negat patientia: sicut non sequitur si
multitudo est fundametaliter vel subiective in albedine
et albedo est fundametaliter vel subiective in quantitate
tegitur similitudo est subiective vel formaliter vel fun-
dametaliter in quantitate. Ad 2^m negat patientia: et dicitur
quod sicut generatio non proprie generat: igitur ita actio non
proprie agit: ideo nullus agens agit proprie actione suam:
sed bene elicit ea et prius quam agit in passum: et frequen-
ter precedo omnem potentiam activam esse receptivam: non tamen passi-
vam: cuius respectus possint advenire alicui absque
mutatione facta in eo iuxta doctrinam Aristotelis. s. physico-
rum (Quod quidem igitur) Ex predictis Aristotelis. epilogā
do infero duo correlaria: quorum primum est istud. Secunda
diffinitio motus est nocio: quod prima: probat illa diffini-
tio est nocio: per quam sciatur omnes diffinitiones specie-
rum contentarum sub motu: sed per secundam diffinitionem mo-
tus sciatur omnes diffinitiones omnium specierum contentarum
sub motu: non autem per primam: igitur et c. 2^a patet: et b. 2^a de
claratur. Prima diffinitio motus est actus entis in po-
tentia secundum quod in potentia: per quam non habetur statim diffini-
tio alterationis et augmentationis: sed bene per secundam
diffinitionem que est actus mobilis in quantum mobile: sta-
tim. n. scilicet quod alteratio est actus alterationis: siue altera-
bile: et augmentatio est actus augmentabilis in quan-
tum augmentabile. Le. li. (Quod quidem igitur motus
sit et universali et secundum partem). s. subiectivam vi-
ctum est: et ex hoc secunda diffinitio motus est nocio: non. n. ima-
nifestum est ex secunda diffinitione quomodo determinabitur spe-
cies: unaqueque ipsius: et per propriam diffinitionem: altera-
tio quidem. n. alterabilis secundum quod est alterabile endelechia.
i. actus est (Amplius autem) Secundum correlarium diffinitio
motus dabilis per causas effectivas est nocio: etiam quia
prima diffinitio: per quam ipsa sciatur omnes diffinitiones
omnium motuum in particulari: verbi gratia. hec est diffinitio mo-
tus dabilis per causas effectivas. s. motus est actus actui et
passivi potentia in quantum habita statim habet
diffinitiones particulares. s. modificatio est actus do-
mificari: et modificabilis potentia in quantum huius: medi-
catio est actus medicandis et medicabilis potentia in
quantum huius et sic de aliis. Le. li. (Amplius autem nocio est
quod potentia actui et passivi in quantum huius est motus) co-
strue sic (Amplius autem nocio est quod motus est actui
et passivi in potentia secundum quod in potentia simpliciter: et verum secundum
unumquodque). i. tam in generali quam in speciali: quoniam edificatio
aut modificatio est binotus actus eodem autem modo dicitur
et de alijs motibus singulis. Notandum quod de
motu in toto isto tractatu primo habemus diffinitiones: quarum
prima est Lincon. s. motus est ex parte de potentia ad actum.
Secunda motus est entis in potentia secundum quod in po. 2^a. Ter-

Tex.
co. 23.

cia motus est actus mobilis in quantum mobile. Quar-
ta motus est actui et passivi potentia in quantum huius: et
accipit hec diffinitio ex isto tertio capitulo in quo ostenditur
est motum esse agentis actum motoris et mobilis: et quod
idem est agentis et patientis.

Quoniam autem Tex.
co. 24.

de natura et c. Iste est secun-
dus tractatus tertius physico-
rum in quo Aristoteles determi-
nat de infinito postquam deter-
minavit de motu: et dividit
in quatuor capitula: quorum
primum recitat opiniones
antiquorum. Secundo reprobat illas ibi (h3 autem dubitatio
nem) Tertio determinat quomodo est: et quomodo non est
finitum ibi (Quod quidem igitur) Quarto manifestat cau-
sas finitatis et infinitatis in rebus ibi (secundum rationes autem)
Primum capitulum dividitur in duas partes. In prima facit quod
dictum est. In secunda vero ponit rationes antiquorum. Pro-
bantur infinitum esse ibi (Rationabiliter autem) In prima
parte philosophus ponit istam conclusionem: ad scientiam naturam
pertinet considerare de infinito: probatur dupliciter:
et primo sic: ad scientiam naturalem pertinet considerare de
magnitudine motu et tempore: igitur ad eandem pertinet co-
siderare de se per se passionibus illorum: sed unicuique istorum
per se competit finitum vel infinitum: igitur ad scientiam natu-
ralem spectat considerare de finito vel infinito: cui igitur
opposito: eadem sit disciplina: sequitur quod ad scientiam natu-
ralem spectat considerare de viroque: viam de infinito
quod de finito. Et igitur scientia naturalis consideret de infinito
et finito: non tamen omne considerare in scientia naturali est
finitum vel infinitum: considerare. n. in scientia naturali de pu-
cto et qualitate quorum nulli forte competit finitum vel in-
finitum: eo quod finitum vel infinitum quantitati congruit: ut
fuit habitum primo physico: nullus autem punctus
nec aliqua qualitas est quantitas: et si aliqua qualitas est
quanta: reputa albedo vel caliditas: et consequenter fini-
ta vel infinita: hoc est. n. per accidens. Le. li. (Quoniam
autem de natura scientia). i. scientia naturalis est circa ma-
gnitudines: et tempus et motum: quorum unicuique de ne-
cesse: aut finitum: aut infinitum esse: et si non est finitum sit:
aut infinitum ut passio. i. qualitas: aut punctus: talium. s. fi-
nitum et infinitum fortasse nullum necesse est in altero ho-
rum esse. s. in puncto vel passione: convenienter utque erit
de natura negotiationem considerare si est: aut non
est: et si est quid est.

Notandum secundum commentum. 2°. 4. quod opposi-
ta quorum po. 2^a est po. 2° 2° 2°
non dividit secundum verum et falsum: nisi de eo quod in actu est reci-
pere illa. i. non de quocumque dicitur semper alterum contrario:
quia non omne quod est album vel nigrum: nec omne quod est calidum
vel frigidum: ceterum autem videtur: finitum: aut infinitum: si sem-
per alterum eorum verificatur de eo quod est innatum recipere illa
contraria: loquendo de contrariis immediatis: quia aliqd est re-
ceptivum albedinis vel nigredinis: dulcedinis aut amar-
itudinis quod non est album vel nigrum: nec dulce vel amarum.
Si tamen aliqd est receptivum caliditatis: aut frigiditatis: vi-
sionis: aut cecitatis: oportet quod illud sit calidum: aut fri-
gidum: videtur autem ceterum: quia punctus non est naturae recipere finita-
tem vel infinitatem: ideo de puncto non oportet verificari finitum: aut
infinitum. Et notatiter dicit philosophus fortasse loquendo sub du-
bio: quia finitum et infinitum dupliciter sumitur: videlicet ut
sunt differentie quantitatis: et ut sunt differentie entis: et

Tex.
co. 25.

Liber tertius.

sunt offe q̄ritatis: non dicuntur aliquomodo de pun-
cto: de qualitate autem nō dicuntur nisi per accidens:
sed ut sunt differētie entis: sic dicitur de puncto ⁊ pas-
sione per se: quia omnis punctus est infinitus non
quidem p̄uatiue: cum non sit aptus natus finire:
sed negatiue cum nō sit finitus: passio autem qualita-
tiua est per se finita vel infinita semp̄ intelligendo trā-
scenderet. Similiter cōceditur in numero p̄lati q̄ ali-
qua p̄cta sunt finita: ⁊ aliqua infinita: sicut q̄ aliqua
p̄cta sunt duo ⁊ aliqua tria: ⁊ sic in infinitum: nō qui
des accipiēdo finita vel infinita: duo vel tria ut sunt p̄di-
camētū quantitatis: s̄ tātum ut sunt differētie entis.

Contra predicta arguit: ⁊ primo q̄ ad phi-
losophum naturalem non spectat
considerare de infinito qm̄ infinitum fm̄ q̄ infinitum
est ignotum: primo physico: deinde nō considerat ni-
si de mobilibus ⁊ naturalibus ut colligitur a phylo-
sopho. 3. physico: infinitum autē nō est mobile neq̄
naturale ut videtur in hoc tertio. ¶ Secūdo arguitur
q̄ finitum ⁊ infinitū non sunt passiones magnitudinis
motus ⁊ temporis: quia aliquid est magnū q̄ nō est
finitum: nec infinitum: v̄z linea circularis. Item si fini-
tum ⁊ infinitum sunt passiones temporis: agitur prius
philosophus debuit determinare de tempore q̄ de in-
finito. ¶ Ad primum dicitur fm̄ philosophū in hoc
tertio q̄ duplex est infinitū. s̄ in actu: ⁊ in potentia: infi-
nitum in potentia fm̄ q̄ huius est notum cum cōceptu
p̄prio ⁊ positio: sed infinitū in actu nō est notum
tali cōceptu: sed solum p̄ cōceptum finiti: quia rectū est
iudex sui ⁊ obliquū: primo de anima. Ideo naturalis
per se primo cōsiderat de finito: ⁊ ex cōsequenti de in-
finito: nō etiam est verum q̄ cōsideret tantū de mobili-
bus ⁊ naturalibus: quia cōsiderat de hīs ⁊ suis op-
positis: concedo tamē q̄ p̄siderat p̄ de mobilib⁹ ⁊ na-
turalibus ex cōsequenti vero de suis oppositis. ¶ Ad
secūdū dicit q̄ linea circularis est infinitis terminos. s̄ infi-
nita puncta: quoz̄ quodlibet illoz̄ est principii ⁊ fi-
nis eiusdē lineę. ¶ Ad aliud dicit q̄ finitum ⁊ infini-
tū prius sunt passiones motus q̄ temporis ⁊ prius in-
sunt motui q̄ tempus inest motui. Ideo determinatio
de infinito debet p̄cedere determinationem de tem-
pore. Signū autē ¶ Secūdo arguit philosophus ean-
dem cōclusionē a signo sic omnes philosophi quia ra-
tionabiliter locuti sunt de infinito fecerūt mentionem:
igit ad scientiam naturālē pertinet cōsiderare de infini-
to: añs autem manifestū est inductiue: fm̄ hoc phylo-
sophus manifestat opiniones antiquoz̄: de infinito
esse: ⁊ ipsum esse principii omnīū eoz̄ que sūt: quoz̄
quidā naturaliter locuti sunt ut Anaxago. ⁊ Democri-
tus: quidam vero nō naturaliter ut Plato ⁊ pythago-
ras: primo. n. philosophus recitat opinionē nō natu-
raliter loquētū: secūdo vero opinionē naturaliter lo-
quētū: quibus recitatis videtur manifeste omnes
antiquos qui rationabiliter locuti sunt mentionē fecis-
se de infinito. I. e. li. (Signum autē q̄ huius sciētie pro-
pria consideratio de ipso infinito est: omnes entz̄ qui
videntur rationabiliter tetigisse philosophi huius
modi) s̄ naturalē fecerūt mentionē de isto. s̄ de infinito
⁊ omnes tanq̄ principii ponūt eoz̄ que sunt. i. entū.
(Alī quidem) Prima igitur opinio fuit nō naturali-
ter loquētū: videlicet Platonis ⁊ pythagoricoz̄ ⁊ d.
di. infinitū esse substantiam rerū: nō esse aliquod ac-
cidēs: sed ens per se ex quo sunt ⁊ fiunt omnia: ⁊ licet

in hoc p̄uenerint in alijs tamē plurimū differēbant: ⁊
primo in hoc q̄ pythagorici posuerūt infinitum tam
in sensibilibus: q̄ in nō sensibilibus ⁊ nō extra celū.
Plato vero tam in sensibilibus q̄ in nō sensibilibus
⁊ nō contra celum: dixit. n. pythagoras infinitum esse
nō quidem intra celum: quia omne qd̄ est intra celum
clauditur terminis: infinitum autem nō clauditur termi-
nis: neq̄ posuit infinitum in rebus intelligibilibus: cū
talia sint sine quātitate: infinitum autem est p̄mūz: po-
suit ergo infinitum extra celum in rebus tantū sensibi-
libus: ⁊ maxime fm̄ quantitatem discretā: di. extra ce-
lum esse numerum infinitum sensibiliū. Plato autē
nihil posuit extra celum: dixit tamen infinitum esse in
rebus tam sensibilibus q̄ insensibilibus: posuit. n. in
finitum in ydeis quas dixit non esse infra celum: neq̄
in celo: neq̄ extra celum: neq̄ in tempore: neq̄ in loco:
cū sint abstracte a materia loco ⁊ tempore. I. e. li. (Alī
quidem quē admodum pythagorici ⁊ Plato per se: ⁊
nō sicut accidens alicui alteri: sed sicut substantiam esse
ipsum infinitū p̄ter q̄ pythagorici quidē in sensibi-
libus tm̄ dicunt esse infinitum: neq̄ abstractum faciunt
numerum intelligētiarū: ⁊ esse extra celū infinitū) Pla-
to vero extra celum dicit nullū esse corpus: neq̄ ydeas
eo q̄ nunq̄ sint ipse tamē infinitū ⁊ insensibilibus: ⁊
in illis. s̄ ydeis esse dicit (Et hī quidem) Secūdo dis-
serēbat pythagorici ⁊ Plato quia pythagorici posue-
runt tantū vnum infinitū: seu vnam tantū radicē infi-
nitatis: videlicet numerū parē: sed Plato posuit duo
infinita: seu duas radices infinitatis. s̄ magnū ⁊ par-
uum: duabus quidē rationibus moti sunt pythagori-
ci ponere numerū parē esse radicē infinitatis. Pri-
mū fuit: quia omne diuisibile in duas medietates est di-
uisibile in infinitū: qm̄ viraq̄ illarū medietatū itēz̄
diuisibile est in duas medietates: ⁊ sic in infinitū: vñ-
de dixerunt numerū parē esse conclusum sub impari
quia finis ⁊ terminatur per numerū imparē: qm̄ bi-
narius clauditur vnitāte ⁊ trinario. ¶ Secūda ra-
tio fuit a signo: quia numerus par variat species nu-
merozum incipiēdo ab vnitāte: nō autem numerus im-
par: verbīg. accipiantur ordinate numeri pares: hoc
modo. 1. 3. 5. 7. 9. ⁊ sic ultra in infinitū: ut patet q̄ hī ag-
gregati semp̄ faciunt eandem speciem numerū. s̄ quadra-
tam: vnde. 1. 3. 5. faciunt quattuor que sunt numerus
quadratus. Item. 1. 3. 7. 9. faciunt. 16. que sunt nume-
rus quadratus: ⁊ sic in infinitum: dicebant ergo q̄ si-
cut gnomones nō alterant quadratū in figuris variā-
do speciem: sed tantū augmentāt. Ita gnomones in
numeris esse vnitatem nō variant speciem numero: ū:
sed tantū augmentāt: intelligēdo per gnomones tu-
meros impares additos numero quadrato. Nume-
rus autē par bene variat speciem numero: quia si
ordinātur sicut numeri pares. 1. 2. 4. 6. 8. semp̄ consur-
get alia species numerū: vnum. n. ⁊ duo faciunt tria que
sunt numerus triangularis: sed vñz̄ duo quattuor fa-
ciunt. 7. que nō est numerus triangularis: sed septage-
nus: ⁊ ita de alijs cōter suo modo. Ecce vnde moue-
bāt pythagorici ponere numerū parē esse radicē
infinitatis. ¶ Primo quia omne diuisibile in infinitū
est illud qd̄ est diuisibile in duas medietates.
¶ Secūdo quia tantū numerus par variat speciem
numerozū in infinitum. Plato autem posuit duas
radices infinitatis: v̄z magnū ⁊ parū: di. magnū ē cām
augmentū in infini: ⁊ parū esse cām diminutiōis in infini.

Tex.
5. 24.

Tex.
5. 6.

Tex.
5. 15.

Philosophicorum.

L. li. (Et hū quidem) scilicet pythagorici infinitum esse parem dicunt hic quidem enim numerus par com-
prehensus et sub impari reclusus adhibet hūc que
sunt. i. entibus infinitatem: signum autem huius est q
contingit in numeris: circumpositis enim gnomoni-
bus circa vnum et extra aliquando quidem aliam fie-
ri speciem: vt in numeris paribus: aliquando autem
vnam tantū vt in numeris imparibus. Plato autem
duo infinita posuit. s. magnum et parum. ¶ Notan-
dum q gnomon est supplementum quadrati nō alte-
rans quadratum: sed tantū augens ipsum vt habetur
6°. geometrie. Sicut igitur reperitur in figuris. pprie qua-
dratum qd est figura quattuor anguloꝝ rectoꝝ et
quattuor costarū equalium: in numeris vero reperit
transumptiue et est numerus constitutus ex octu ali-
cuius numeri in seipsum senel: vt. 4. 9. 16. 7. 7. Ita in fi-
guris pprie reperuntur gnomones que sunt sup-
plementa quadratoꝝ: et preseruantia continue ean-
dem naturam specificam: transumptiue autem est in
numeris non variantes species numeroꝝ: sed tan-
tum augentes: ideo pythagorici numeros impares vo-
cauerūt gnomones: quia additi numero quadrato nō
alterant ipsum: sed tantū augēt: verbiq. si. 5. adduntur
quattuor: q sunt quadratum numeri fient. 9. que sunt
quadratum maius: nō autem alia species numeri: et si
7. adduntur scdo quadrato. f. nouem fient. 16. que sunt
aliud quadratum maius tamē eiusdē speciei.

Dubitatur et pto circa dicta pythago-
re quia vt videtur infinitas:
nō tantū reperit in numero paris: sed etiā in numero im-
pari: quia omne qd est diuisibile in duas medietates ē
diuisibile in infinitum: ita omne qd est diuisibile in. 18.
tercias partes est diuisibile in infinitum: sicut latitudo
pariū numeroꝝ procedit in infinitū: ita latitudo nume-
roꝝ impariū deedit in infinitū. ¶ Secūdo dubita-
tur circa dicta Platonis: nam Plato ponebat oē cor-
pus componi ex indiuisibilibus: et nihil posuit extra ce-
lum: igit posuit nec magnū: nec parū esse causas infi-
nitatis in rebus: ex quo fm eū diuisio cōtinui nō pro-
cedebat in infinitum: neq. augmentū corpoꝝ poterat
ascendere in infinitū. ¶ Ad primū dicit pythagorā cō-
cessisse infinitatē in numero impari: sicut in numero pa-
ri: sed dixit radicē infinitatis tān inueniri in numero pa-
ri. Si. n. omne qd est diuisibile in tres tertias est diuisi-
bile in infinitum: illud prius est diuisibile in duas medie-
tates: igit nihil est diuisibile in infinitū nisi quia (psus
est diuisibile in duas partes medietatis: ois. n. numer⁹
impar includit numerū parem et nō ecōtra: ideo si infi-
nitas inuenit in numero impari: hoc est rōne sui paris.
Item pythagoras pcessit latitudinē infinitā numeroꝝ
impariū: sicut numeroꝝ pariū: et infinitos numeros
imparēs eē diuersarū rationū: sicut infinitos numeros
pares et tam numeros impares q numeros pares esse
principia rerū: sed noluit numeros ipares vnq. eē p-
cipia rerū generabiliū et corruptibiliū diuersarū ratio-
nū: sed semp eiusdem rōnis cōtinue pstitueres formaz
quadrati: numeros vero pares dixit pstitueres res diuer-
sarū specierū et infinitū ad modū figurarum. ¶ Ad
2^m dicit q licet Plato nō ponēt diuisionē p-
tinuā. pcede-
re in infinitū: tamē dixit parū cām eē infinitatis cōce-
dens pūcū: eē infinitū in paritate: et nō pcedēt cor-
pora augeri in infinitū: nō dixit magnū cām esse infinita-
tis in q-
tū cōcessit tempus eē infinitū in magnitudine:
cōcessit etiā materiā primā esse infinitā in magnitudine

nō quidem extēsiue: sed in duratione: l. 3. n. poneret crea-
tionē munditām posuit ante illam ipse infinitū cōsu-
sum absq. ordine: et materiā primā fuisse p tempus in-
nitum isozmē obscurā et tenebrosam. In ydeis autem
posuit infinitum in q-
tū dixit primā ydea esse perfectio-
nis infinitē: eternā atq. necessariā per tēpus infinitum
creationēq. omniū aliarū ydearū atq. totius mundi
sensibilis. his ergo modis posuit magnū et parū esse
causas infinitatis in reb⁹. Et nō sicut dicit cōmentator
Egidius et Burle: et cōmuniter alij expōsitores q ipse
voluit parū esse causā infinitatis in q-
tū est diuisi-
bile cōtinuū in infinitum: et magnū esse causā infinita-
tis in q-
tū p-
tinuū augmētabile in infinitū (De natura
autem) Secūda opinio fuit naturaliter loquētū: oī
infinitū eē accidēs fundatū in quodā quadā substantia
que est prim⁹ rerū: verbiq. pōnētes aquas: aut aere:
aut mediū inter illa esse infinitum: ponūt infinitū exi-
stere in substantia: et in natura illius rei: et esse accidēs
illius: cōueniunt ergo omnes naturaliter loquētes in
hoc: q si infinitum est: illud est accidēs existē in alio
vt in subiecto. Nō tamen omnes loquētes de infinito
dicunt infinitū esse: quia ponētes elementa esse finita nu-
mero: et magnitudine: vt Empedo. nō ponūt infinitū
esse: sed qui ponūt elementa eē infinita numero: vt Ana-
ragoras et Democritus habēt ponere corpus infinitū
cōtinuū vel cōtinuū per contactum infinitoꝝ elemē-
toꝝ. Anaxago. vero habet ponere corpus cōtinuū
infinitū: cōpositū ex partibus infinitis diuersificatis
fm figuram ordinē et positionē. L. li. (De natura autē
) i. naturaliter loquētes omnes semp subiiciūt alterā
quādam naturā infinito dictoꝝ elementoꝝ. i. p-
cipioꝝ vt aquas: aut aerem: aut mediū boꝝ: finita
autem facientia elementa nullus infinita facit: quicūq.
autem infinita faciunt elementa fm numerū sicut Ana-
ragoras et Democritus: hic quidē ex sibi-
bus partib⁹
scilicet Anaxago. ille. n. ex omni semine figurarum: vi-
delicet Democritus per tactū cōtinuū infinitū eē dicit.

Notandum fm cōmentatoꝝ cōmē-
to. 27. q cum fuerit posi-
tum hic esse infinitas partes existētes simul: necesse est
vt ex eis fiat vnum corpus fm cōtactum infinitū: lo-
quitur cōmentator de partibus eiusdem quātitatis nō
cōmunicantes illud necessario esset infinitum cum non
posset cōsumi per subtractionē partū finitarū finices
sumptarum. Ex p-
dictis sequitur q ponētes vnū tā-
tum elementum potuerūt ipsum ponere infinitum: sed
ponētes plura elementa siue dicerēt ea esse finita nu-
mero: siue infinita necessario habuerūt dicere ea esse
finita magnitudine: quia si aliquod eozum fuisset infi-
nitum: totum occupasset nullū aliud permittēs secum
esse elementū (Et hic quidem) Et vt appareat differen-
tia inter Anaxagoram et Democritū Aristō. in summa
ponit opiniones eoz: et primo opiniones Anaxago.
que cōsistit in quattuor documentis: quozum primū est
istud quodlibet est in quolibet: vidit enim Anaxago.
fieri quodlibet ex quolibet: et hoc posuit: mixtionē
omniū partium mundi simul: nō quidem fm indiui-
duum: sed fm speciem: ita q in quolibet parte mundi est
ignis: et aer: aurū et argēū: caro et os: et sic de alijs: cre-
dit. n. quālibet generationem esse vniūcā et nihil gene-
rari nisi ex suo simili in specie. L. li. (Et hic quidē). s.
Anaxag. dixit mundi quālibet partē esse simul mix-
tā totiq. eo q vidit qlibet ex qlibet re fieri. ¶ Se-
cūdū docu-
m q aliqñ oīa simul cōstituta q sic iā i vno

Tex.
cō. 17.

Tex.
cō. 18.

Tex.
cō. 19.

Libertertius.

indivíduo sunt omnia confusa. In ista carne hoc os: hic sanguis hec terra: hic aqua: ita aliquando omnia indivi-
duua habuerunt esse simul et confusum: ita quod nihil
distingueretur neque segregabatur ab alio: non quidem
hoc ab equo: neque canis a boue. Le.li. (Dicitur enim Anax.
videtur et simul aliquando omnes res simul firmare
esse: ut hec caro: et hoc os: et sic quodlibet et omnia itaque
et simul. Tercium documentum aliquod fuit principium
segregationis omnium: ita quod sicut iam ex uno indivi-
duo segregantur omnia: sic ex uno materiali principio segre-
gantur omnes species et omnia individua. scilicet homo et equus
et huiusmodi: non quidem simul: sed successively ex huius-
modi. n. corpore quod erat chaos confusum sicut generatio
non tantum huius vel illius: sed omnium indifferenter.
Le.li. (Principium. n. non solum in uno quoque) i. in una
quaque re particulari segregationis: sed omnium tam uni-
versali quantitate: quoniam omne quod sit ex huiusmodi sit
corporis: omnium est generatio: ex illo chaos confuso in
finito preter quod non simul. Quorum documentum
generatio rerum facta est ab intellectu cognoscente et
segregante: huiusmodi. n. chaos confusum: cum non habue-
rit nisi rationem principii materialis: non ponit seipsum:
nec aliquid sui deducere de potentia ad actum. Ideo fuit
necessarium assignare unum principium effectuum quod ex-
traheret generabilia et corruptibilia de potentia ad ac-
tum. Hoc autem fuit intellectus cognosces omnia existi-
ta in illo chaos confuso et segregans omnia ab eo: et
ea invicem distinguens: non tantum semel: sed semper in toto
tempore infinito eterno: non quidem a parte ante ex quo
ista segregatio incepit: sed a parte post: quia nunquam de-
finit. Le.li. (Et quoddam principium effectuum esse oportet
generationis. Hoc autem est unus quod ille). scilicet Anax. vo-
cat intellectum: interius autem ex principio quedam mate-
riali operatur intelligens: quare necesse est simul ante
omnia esse in illo chaos confuso et incipere moveri ali-
quando per segregationem.

Sed dubitatur contra Anax. que-
rēdo de intellectu
segregante: utrum fuerit ante primum instans: aut non: si
fuit: quare prius non segregavit: si non fuit: quo igitur
producebat et sequitur aliquid generari: tamen non fuit
contra opinionem illius. Respondet Anax. quod iste intelle-
ctus presuit per tempus eternum: et causa propter quam non
prius segregavit fuit ista scilicet eum: quoniam iste intellectus
non debuit segregare antequam perficeret illud chaos con-
fusum quod debebat esse materiale primum omnium generabilium et
corruptibilium: et quia per tempus infinitum egit illud cha-
os: tunc primo complendū omnia ex quibus res debe-
bant generari: ideo tunc primo incepit distinguere et se-
gregare (Democritus autem) posita opinione Anax.
philosophi recitat opinionem Democriti ponens quatuor. Primum
infinita corpora indivisibilia esse principia que voca-
vit prima elementa. Secundo quod nullum illorum corporum
indivisibile potest fieri ex alio: quoniam prima principia non
fuerunt alterutris. Tercio quod ex omnibus illis corpo-
ribus indivisibilibus sit unum corpus continuum infinitum.
Quarto quod ex illo infinito per segregationem talium
corporum indivisibilibus fuerit alia specie et numero dis-
tincta. Aristoteles tamē hec omnia reducit ad duo documē-
ta quorum primum est istud. Corpora indivisibilia que
vocantur prima principia non fuerunt ex alterutris. Secū-
dum docu-
mentum corpora indivisibilia infinita constituit unum cor-
pus infinitum quod est principium omnium aliorum qualiter
cumque differant: hoc propter diversitatem partium illius in-

finitum in figura positione et ordine. Le.li. (Democritus au-
tem nihil atque ex altero fieri primum omnium principiorum dicit:
sed tantum ipse commune corpus infinitum constitutum ex
atomo omnium est principium magnitudine finis partes
et figuras distinet. Et epilogando concludit conclusio-
nem intentam in principio. id quod quidem igitur perveniens
sit physica hec speculatio de infinito manifestum ex
hijis est quod versus nunc dicta sunt. Ex predictis patet perveni-
tia et differentia Anax. et Democriti: quilibet. n. aliorum
posuit infinitum esse: et illud esse accides in substantia: sed
Anax. dixit infinita principia similia rationi esse ex il-
lo infinito et in eodem habere esse confusum et indistin-
ctum. Democritus autem voluit corpora indivisibilia
esse supra prima principia et ex his constitui illud corpus
infinitum in eodem habere esse distinctum et separatum ut pos-
sit reddi ratio diversitatis generabilium et corruptibilium.

Nonabili Ter.
co. 10.

ter autem ista est secunda pars
huius capituli in qua philosophus
postquam recitavit opiniones an-
tiquorum de infinito manife-
stat ea in quibus omnes con-
veniunt: et facit duo quoniam pri-
mo facit quod dictum est. Secundo
inducit rationes quibus movebatur ponere infini-
tum esse ibi. (Esse autem aliquid infinitum) quantum ad pri-
mum philosophus ponit quatuor conclusiones in
quibus conveniunt communiter omnes antiqui: quarum prima est
ista. Si infinitum est illud est principium. Secunda con-
clusio si infinitum est illud est ingenium et incorruptibile
ibi (Amplius autem). Tercia conclusio si infinitum est illud
omnia continent et gubernant ibi (Et continere omnia).
Quarta conclusio si infinitum est illud est quoddam divi-
num ibi (Et hoc esse divinum). Prima conclusio arguit sic om-
ne quod est: et non est frustra est principium: vel ex principio:
sed si infinitum est illud est: et non est frustra: igitur si infini-
tum est illud est principium vel ex principio: tunc arguitur
sic: si infinitum est illud est primum vel ex principio: sed si
infinitum est illud non est ex principio: quia haberet finem: et
consequenter non esset infinitum: igitur si infinitum est illud est
primum. Le.li. (Rationabiliter autem: et primum ipsum infinitum
ponit omnes antiqui: neque enim frustra possibile est ipsum
esse: si illud est: neque altam inesse potentiam: aut virtutes
conferat illi nisi sicut primum: omnia enim primum sunt: aut ex
principio infiniti autem non est principium: esset enim virtus
nisi ipsum. Notandum quod commentator commento. 10.
probat dupliciter infinitum non habere principium: dato
quod esset: quia si haberet principium: aut igitur principium fini-
tum: vel infinitum: non principium finitum: quia principium ali-
cuius principium debet illud excedere magnitudine: aut
virtute: sed finitum non excedit infinitum magnitudine nec
virtute: non etiam infinitum habet primum infinitum quoniam tunc essent
duo infinita simul quod est impossibile in infinitum. motum
occupat: et non permittit aliud infinitum esse. Secundo
arguit commentator sic: si infinitum habet primum: igitur in se
secum vel extrinsecum: non extrinsecum: quia tunc esset finitum:
non etiam intrinsecum: quia tunc tale necessario esset materia
vel forma: et consequenter materia vel forma esset infini-
ta quod non est dicendum. Egidius etiam probat duobus ra-
tionibus infinitum non habere primum: quare prima est ista
si infinitum haberet primum: igitur per naturam: aut per in-
tellectum: et per consequens esset notum contra philosophum
primo physico: dicitur quod infinitum finis quod infinitum est igno-

Ter.
co. 17.

Ter.
co. 18.

Ter.
co. 19.

De hisicorum.

tum: et probatur pñtia: si. n. haberet prin^m per intelle-
ctum: pñ q^d illud esset notum: et q^d ides sequatur si habe-
ret principiu per natura: pñ quia natura nō agit nisi re-
memorata ex superiorib⁹ causis q^d dicuntur intelligentie
fm cōmentatozē. n^o. metha. Secūda ratio est ista: si
infinitū haberet principiu: ergo h⁹ virtutem participatā
et diminutā q^d est falsū: quia si infinitū est ipsum ha-
beret virtutē infinitā quodlibet. n. pedale istius esset de-
terminare virtutis: et in illo erunt infinita pedalia non
cōciantia: igit in eodē esset infinita virtus. pueniens ex
infinitis partialib⁹ virtutib⁹ infinito p^o pedaliū. Ecce
differētia inter ratios Egidij et cōmentatoz q^d Egidij
loquit^r de prin^m factionis q^d est prin^m effectiuū: et
p^o de prin^m magnitudinis q^d est prin^m terminatiū.

Contra predicta arguit^r: p^o q^d infini^m h⁹ pñ-
cipiu factionis qm tps et mot⁹ sunt
infinita s⁹ Arist. s. phicoz: et hñt prin^m factiois cū am-
bo facta sunt ab itelligētia mouēte celū. C^o Secūdo ar-
guet^r q^d infini^m h⁹ prin^m magnitudinis: seu iterationis qm
totū tps pteritū est infinitū: et totū tps futuz est infini-
tū quodlibet istoz h⁹ terminū. s. hñtās pñs q^d dicit^r
finis pteritū: et initū futuri. Item sit vnū corpus infini-
tū p^o magnitudinē: cuius vna medietas sit a et altera b cō-
iuncte p c lineā: et pñtam a q^d b eē corpus infinitū: quo-
rū quodlibet h⁹ principiu magnitudinis: v⁹ c lineaz: et
pñtam a q^d b esse corpus infinitū quoz quodlibet
habet pñcipiu magnitudinis: videlicet c lineā. C^o Ad
primū dicit^r q^d hic nō fit mēto de infinito fm duratio-
nem: aut successione: s⁹ de infinito fm effectiuo: s⁹ tñ tñi-
manētiam: neq⁹ sit mēto de prin^m effectiuo: s⁹ tñ tñi-
natio: pñssit. n. Anaxa. chaos infinitū eē effectiue
ab itelligētia cognoscente et segregāte nō quidē in ali-
quo instāt: nec in aliquo tēpore finito: s⁹ in toto tēpo-
re pterito infinito. C^o Ad 2° dicit^r q^d duplex est infinitū
s. simpliciter q^d nō h⁹ prin^m neq⁹ finē: et fm q^d ha-
bet prin^m et nō finē: aut h⁹ finē et nō prin^m: loquit^r q^d
phus h⁹ de infinito simplr et nō de infinito fm q^d con-
stat autē q^d tps pteritū aut futuri: aut a vel b nō ē nī
si infinitū fm q^d casus tñ implicat dictionē: q^d n. sit
aliquod corpus simplr infini^m hñs medietatē est iposibi-
le: nā omne corpus hñs medietatē est duplū ad quāli-
bet illaz: omne autē corpus hñs pportione finitū ad
aliquā suaz partū ē tñ finitū (Ampli⁹ autē) Secūda
pclusio si infinitū est illud est ingēitū et incorruptibi-
le: pbat^r omne q^d generat h⁹ prin^m in magnitudie: qñ
generatio scipit^r: et finē quādo gñatio est cōpleta: sed si
infinitū est illud nō h⁹ prin^m neq⁹ finē in magnitudie:
igit si infinitū est illud ē ingēitū: pñ pñtia cū minorē p rā-
tionē infinitū: a^o autem tñ quia nō est aliqua generatio
que nō sit finita. Itē omne q^d corripit h⁹ finē in termi-
no sue corruptionis: et si infini^m est illud nō habet finem
n terio sue corruptionis: igit si infinitū est illud nō cor-
ripitur: et pñter nō est corruptibile. L. li. (Ampli⁹ autē
et ingēitū et incorruptibile sicut quoddaz prin^m: quod
cūq⁹ n. sit necesse est accipere finē: et finalitas oīs ē cor-
ruptionis cū omne q^d gñat aliqñ corripit: qñ sicut dici-
mus nō hui⁹ prin^m: s⁹ alioz h⁹ videt^r eē principiu.

Sed dubitatur q^d tā mot⁹ q^d tps ē
infinitū: et quodli-
bet illoz pñtue gñat et corripit. Itē pono q^d in qua-
libet pte pportio nabili hōz future deus faciat vnum
lapidē pedale queml⁹ pseruado et cōtinuado cū alijs:
et q^d in hōz sequēte eo ordine corripat illos lapides
pedales quo ordine genuit: et pñt in fine prime hōz futu-

re infinitū esse genitū: et i fine scōe hōz infini^m esse corru-
ptū. C^o Ad p^o dicit^r q^d nec tps nec mot⁹ pñt generā-
tur: neq⁹ de tali infinito loquit^r h⁹ phus: s⁹ de infinito p^o
manēte fm extensionē. C^o Ad aliud dicit^r q^d l⁹ nō im-
plicat dictionē infini^m gñari vel corripitū illud nō est
possibile nāliter: et l⁹ Anax. cōcessit infini^m esse factū: non
tñ eē genitū: nec corruptibile. In p^o. n. se h⁹ factū q^d ge-
nitū: cūq⁹ eē genitū sit genitū de nouo: nō autē oē factū
est factū de nouo: vt pñt de effectib⁹ cōternis suis cāis
Et l⁹ apud Anax. fuisse icōueniēs aliqd fieri de nouo
nullo subiecto p^osupposito. Tācō cōcessit aliqd fa-
ctū esse ab eterno nullo subiecto p^osupposito. s. chaos
p^osulum infinitū. s. ab itelligētia cognoscente pgregāte
et segregāte et. (Et cōtinere oia) Tertia cōclusio si in-
finitū est illud pñt et gubernat oia: ista cōclusio seq^r
ex prima: nam si infinitū est illud est prin^m: et si infini^m ē
principiu: ipsoz cōtinet et gubernat oia: cum principiu
cōpetat cōtinere et gubernare. Hāc tamē cōclusionem
nō pcedunt oēs antiqui: s⁹ solū illi qui nullā cām po-
nūt extra infini^m: vnde Anax. qui infinitū posuit ex cām
effectiū. s. itelligētia agentē: et Empe. qui pter causam
materialē posuit illē et cōcordiā nō dicerēt illas digni-
tates. s. cōtinere et gubernare oia cōpetere infinito: s⁹
causē effectiue: cū nō sit de ratione principij materialis
pñtere et gubernare: sed magis principij effectiui. L. li.
(Et pñtere oia et omnia gubernare ipsoz infinitum nec-
esse est) sicut affirmāt quicūq⁹ nō faciūt extra infinitū
aliquā cām vt intellectū aut p^ocordiā iuxta opinionem
Anaxago. et Empedo. C^o Notandū q^d cū dicit^r Anax.
posuisse intellectū esse extra infini^m non accipit extra vt
dicit^r oīam sitū: s⁹ vt dicit^r oīam infini^m ita q^d pter in-
finitū posuit intellectū. Empe. autē nō posuit infinitū:
sed si posuisset etiā nō attribuisse et illas dignitates: s⁹
liri et cōcordie: vnde pñtere cōpetit forme et gubernare
agenti: pñtere autē et gubernari materie: et quia infinitū
ponēdo causaz agentē extra ipsoz nō habet nisi rōnez
materie: ideo sibi nō competit pñtere et gubernare: sed
tñ cōtinere et gubernari (Et hoc esse diuinū) Quarta
pclusio si infinitū est illud est quoddā diuinū: pñt ex se
cūda cōclusione: nam si infinitū est illud est ingēitū:
et incorruptibile: s⁹ si infinitum est ingēitum et incor-
ruptibile ipsum est quoddā diuinū: sicut cōcedit Ana-
ximandros et aliq⁹ quā plures naturales phi. L. li. (Et
hoc). s. infinitum necesse est esse diuinū: imortale. n. est
et incorruptibile sicut assignat Anaximandros et pñmi
phicoz. (Esse autē aliqd) Istis cōclusiōib⁹ premis-
sis in quib⁹ cōuenerūt cōmuniter oēs antiqui phus facit
rationes eoz quib⁹ moti sunt ponere infinitū: et cōse-
quenter sibi tribuere dignitates antedictas. Arguebāt
enim sic: si infinitū est illud est prin^m ingenerabile et i-
corruptibile oia cōtinēs et gubernās: et habens esse di-
uinū: sed infinitū est: igit infinitū est prin^m ingenerabi-
le et incorruptibile oia cōtinēs et gubernās: et habēs
esse diuinū: patet pñtia cum maiori ex quattuor pclu-
sionib⁹ pcedētib⁹: et minozē quinq⁹ rationibus ar-
guebāt: p^o sicut tempus infinitū est: igit aliquod cor-
pus infinitū est: patet pñtia: q^d tēpus est passio alicui⁹
corporis: modo infinitas nō competit forme nisi cō-
petat subo: si. n. albedo aut caliditas est infinita suum
subm est infinitū: añs est manifestū qm ante oē istāz
fuit aliquod istās: et post omne istās erit aliqd istās
vt demonstrabit^r. s. phicoz. L. li. (Esse autē aliquod
infinitū fides ex. s. contingit: et maxime in tendentibus
ex tempore: hoc enim infinitum est.

Ex.
cō. 32.

Ex.
cō. 31.

Liber tertius.

Notandum ¶ in commento 2^e cōmē
to. 31. q^o ratio illa que est
nota per se: et accidit ei q^o fuit p^oabilis est de tempore:
nullus. n. potest intelligere tempus esse finitū: neq^o i
initio: neq^o in fine. Ista p^osequeia est per se nota ¶ in cō
mēto 2° q^o tempus est: igit^{ur} infinitum est: 7 rōnem assi
gnat: q^o nullus pōt intelligere t^ops esse finitum in p^oin
cipio: sic q^o ante illū nō fuit tempus: nec in fine: sic q^o post
illū nō erit tempus: 7 ad hoc assignat duas rōnes: qua
rū p^oima est ista q^o ipossibile est tempus generari vel cor
rūpi: igit^{ur} t^ops est infinitū. p^obat a^ois: si possibile est t^ops ge
nerari vel corrūpi ponat in eē: 7 arguit sic: oē q^o gene
rat vel corrūpitur: generat vel corrūpit i istā p^onti: 7
t^ops generat vel corrūpit: igit^{ur} t^ops g^onat vel corrūmpit
i istā p^onti: s^o de rōne istāis p^ontis ē q^o sit finis p^oteriti
7 initii futuri: igit^{ur} t^ops fuit: 7 erit: 7 p^ontis nō g^onat neq^o
corrūpit ad hūc intellectū q^o nō sumpt^{ur} incipit vel desi
nit esse. ¶ Scōda rō est ista cuiuslibet g^onat vel corrūpit
extrema excedit^{ur} a t^ope: si g^ops generat vel corrūpit
extrema t^opis excedit^{ur} a t^ope q^o p^olicat^{ur} p^oradicāōe l^o
quēdo de toto t^ope: a^ois aut^{em} p^osq^oua si aliqd g^onat vel
erit q^o p^ontis illud nō fuit: 7 si aliqd corrūpit: v^olt^{ur} est q^o
illud p^osterius nō erit: sed p^ontis 7 p^osterius sunt v^olt^{ur}
t^opis: igit^{ur} cuiuslibet q^o generat vel corrūpit^{ur} extrema
excedit^{ur} a t^ope: 7 eius.

Secundo notāduz fm cōmō eodem cō
mento q̄ vt dicit Aristō. oēs
antiqui pueniūt in h̄ q̄ tēpus sit eternū p̄r Platonē.
¶ Aliud cōmentū declarat qūo acciderit rōni facie q̄
ipsa fuerit p̄babilis: hec. n. p̄ntia tps est igit infīnitū est
est p̄ se nota: q̄ statim infīnitū qd̄ ip̄ozatur notē tps
r̄ infīnitū intellect̄ assentit illi discursu ip̄ceptibilis: r̄ qz
rō creditur tps nō esse eternū: apud Platonē ista
rō erat m̄ p̄babilis: p̄ p̄ntis accidit illi rōni q̄ fiat: p̄
babilis sicut Platonē q̄ crediderit tps r̄ mūdū incepit
esse. Aduertendū tū q̄ tps sumit dupl̄r: vno: vt ē pas
sio succellua motus: r̄ sc̄t̄ps incipit cē fm Platonē.
Alio: vt est duratio mēsuratiua aliquid: r̄ sic ante p̄
in stans mūdū fuit tps fm eū q̄ ipse vocauit seculū. Aliā
autē p̄cellerūt tps. p̄p̄ie sūp̄ta infīnitū esse: semp̄ fuisse: r̄
qz antiqui dixerūt infīnitū eē nō solū fm succellū: sed
fm p̄manētia. Ideo i hac p̄ rōne nō solū ponunt
infīnitatē q̄ p̄te ip̄s: sed et q̄ p̄te cōp̄oris mēsurati tē
pore: (Et in magnitudinibus) Sc̄do arguebat sic aliq̄
magnitudo ē augmētabilis in infīnitū: igit infīnitē: p̄ p̄ntia
quia in augmētatiōe additio ē p̄cessitū: nō. n. genera
tur mā simplr de nouo: neqz quantitas: aūs sic argue
bācalia magnitudo est diminūibilis in infīnitū: igit ē di
minūēbilis i infīnitū: p̄ p̄ntia: quia augmētatiō r̄ di
minutio sūt mō^o o^o. c. p̄bicoz: r̄ o^o h̄nt fieri circa idē
vt habet in post dīcāmetis: aūs ē mantū: qm̄ q̄libet
magnitudo est diuisibilis in infīnitū iuxta doctrinā
mathoz. quā vtrū infīnitū in diuisiōe p̄anzi vel magni
tudinis: sicut ē in augmētatiōe: oī. q̄ l. lineaz in p̄
nuū r̄ directū prahere in infīnitū. L. eli. (Et in magni
tudinib⁹ diuisiōne.) l. r̄ diuisiōne magnitudinis i infīni
tis magnitudinibus p̄bat infīnitū esse: vtrūq. n. mathe.
l. finitū tam in diuisiōe q̄ in augmētatiōe.

Notandum fm concentratozē p^{ro} 32.
 q^{uo} diuisio meſuraz in in
 finitū ſemp in duo media eſt prin^{ti}m maximū inter ma
 thibcos: et videt notū p ſeſed qui ponit q^{uo} magnitudi
 nes cōponūtur ex magnitudinib^{us} indiuiſibilib^{us} nō cō
 cedit hanc diuiſionem. hec q^{uo} ppoſitio magnitudo eſt

diuisibilis in infinitum est maximū pīncipiū apud ma-
thematicos: et est ppositio p se nota hys qui cōcedunt
magnitudinē non componi ex diuisibilibus: alijs vō
qui dicūt componi ex diuisibilib⁹ nō est p se nota.

Dubitatur ^{fm cōmentatozē hic: verum} istud principij magnitudo
est diuisibilis in infinitū fit p se nota in sciētia naturali:
vel debeat demonstrari in ea. ¶ P^a rēspōsio cōmenta-
tozis est q illud pzin^{us} est p se notū in sciētia naturali: nō
demonstrat in sciētia naturali: sed supponit: hēc tamen
ppositio magnitudo nō componit ex indiuisibilibus
bene monstratur. 6. phicoz. 7. ista ppositio fit p se nō
tamen mathematic credit q debeat demonstrari in sciētia
naturali. ista rēspōsio est insufficiēs. P^o q in sciētia
naturali ista dubia est illa magnitudo est diuisibilis in
infinitū quia magnitudo nō componit ex indiuisibili-
bus: 7 si p^a esset p se nota: intellectus statim assentiret
notis terminis: est cursu sperceptibili. ¶ Scdo quia
geometra nō credit illud demonstrari in sciētia natu-
ralitatis: cōcedit geometra subalternari scēi nālī qd est
falsum: credit igit geometra istā esse p se notaz: 7 nulli
bemonstrari vt colligit a pho p^o posterior. Alia rē-
spōsio cōmetatozis est ista: q illud pzin^{us} mathemati-
cis: magnitudo est diuisibilis in infinitū nō est p se no-
ta: sed demonstrat. 6. phicoz. Et ista rēspōsio ē sufficiens
qm illi^{us} ppositiois demonstratio est ista. Magnitudo
aut ē diuisibilis in semp diuisibilis: aut stat diuisio ad
indiuisibilitatē: magnitudo est diuisibilis in semp diui-
sibilis: 7 omne qd est diuisibile in semp diuisibilis
diuisibile in infinitū: igit magnitudo est diuisibilis in in-
finitū: scōm autem nō datur: v3 diuisio magnitudinis
stat ad indiuisibilitatē: qm tuuc magnitudo cōponeret ex
indiuisibilibus qd est repugnatū. 6. phicoz. ¶ Ampli^{us}
scēi Tertio argueb at scēi generatio est ppetua: igit illud
ex quo fit continua generatio est infinitū: pbatur cō-
quētia: nā si id ex quo est ppetua generatio esset finitū:
tūc p cōtinua cōsumptio nē ē^o tandē nō ēēt ipsum: nec
aliqd sup^{er}: ita deficeret generatio. E. l. i. Amplius sic
vtiq: solū cōtingit si infinitū sit: si autē nō est infinitū vi-
detur oīo deficeret generatio 7 corruptio.

[illegible]

Philosophorum.

terminari necesse est alterum ad alterum.

Notandum fm comētorē. 2°. 3°. q ista ratio: ratiocinatio: r. est hec q est ma^o q finitū finitū per aliud extra ipsūz est ideo rō fa-
mosa falsa: qz hoc accidit finitū: vnde qz aliquod finitū finitū per aliquod extra ipsūz. f. quodlibet elementū: r aliq^o ē finitū q nō finitū p aliqd extra ipsūz: v3 vltia spera: ideo accidit finitū q finitū per aliter extra ipsūz ppter ea illa ppositio: oē finitū finitū per aliq^o ē ipsūz r si ē famosa: nō est falsa: nō. n. dicit finitū: quia finitū p aliquod extra ipsūz: sed qz h3 finitū r terminū quo finitur: r hoc est de rōne cuiuslibet finitū: omne. n. corpus finitū finitū suplicie: ois ē suplicies finita finitū linea: r ois linea finita finitū pūcto: vt colligit a pho in predi-
camētis. Maxie autē Quinto arguebat sic intellect^o intelligit in finitū: igit in finitū est: p3 pñtia: quia intellect^o nō decipit in imaginatione: sicut nec sensus in cognitiōe: aīis est inani^m: quia intellectus intelligit nūm infinitū r magnitudines mathas. p3 abi in infinitū: r ē ce-
lū esse vacuū: seu spatiū infinitū. Ista ē illa rō q cōiter oibus facit magnā dubitationē de infinito: nō solū de eo: quia oēs imaginatur vacuū infinitū esse extra celū sed qz intellectus cū sit pura po^a nihil intelligit nisi ex administratione sensus: cōstat autē q sensus nō cognoscit nisi id q ē: igit intellectus nō intelligit nisi id q ē: sed intellectus intelligit infinitū vt declarātū est: igit infinitū est. L. li. Maxime autē r magis p3 pñtia q cōmune). i. cōiter facit dubitationē oibus est istud: ppter id. n. q intellectū nō est deficere. i. decipi in imaginatio-
ne: r numerus infinitus videt esse: r mathe. magnitudi-
nes infinite vident esse: r q ē extra celū vacuū seu spatiū infinitū: qm intellectus intelligit hec oia. Ex ista ra-
tione cōcludēbāt antiqui q extra celū est corpus infinitū: r mūdū infinitū: qm extra celū est vacuū infinitū: cū nō sit ratio quare sit vacuū plus h3 pibi extra celum: igit extra celū est locus infinitus: cū idem sit vacuū r locus: sed nō est rō quare in vno loco est corpus lo-
catū: quin in quolibet: igit extra celū est corpus infinitū locatū a loco infinito. Cōsimiliter arguit q extra celū sunt infiniti mūdū: quia extra celū ē infinitūz vacuū: r in vna pte vacui pōt ēē mūdus. f. iste mūdus qui iā est: igit in infinitis pibus vacui possunt esse infi-
niti mūdū: p3 pñtia: quia nō est rō quare in vna pte va-
cui pōt esse mūdus: r nō in alia: nūc arguit sic: extra ce-
lum possunt ēē infiniti mūdū: igit extra celū sunt infiniti mūdū: p3 pñtia: quia in eternis nō differt esse r posse: cō-
stat autē mūdū: quicūqz sit ille esse quoddā ppetuū r eternū. L. li. Infinitū autē vacuū: cū sit extra celū co-
pus infinitū videt ēē r mūdū infinitū: quid. n. magis va-
cuū hic quā ibi: quare si quidē in vno loco r vbiqz esse magnitudinē corporū necesse ē. Similiter autem r si vacuū ē finitū: r locus infinitus: r corpus infinitū necesse est esse: q sūt pñtia: p3 adū: ad q sequit scōm: v3 q isti niti sunt mūdū: quia possunt esse infiniti mūdū: pñtia: re. n. l. posse ab esse nihil differt in ppetuis.

Notandum fm comētorē cōmēto-
nis quas nō cōtinet tēpus est necessariū: q autē ē possi-
bile vt sit r nō sit est in idiudivis specie: q cōtinet tē-
pus. Rerū igit fm comētorē quedā pñtētur a tēpo-
re: r quedā nō cōtinet a tēpoze: in reb^o cōtēis a tēpo-
re nō est idē possibile r necessariū: quia nō sequit possi-
bile est antīp m ēē: igit necessariū est antīp m ēē: sed i-
reb^o nō cōtēis a tēpoze: idē est possibile r necessariū

bene. n. sequit possibile est deū r intelligētiā esse: igit necessariū est illos esse: cū igit extra celū nihil cōtinet a tēpo quocūqz signato extra celū: sequit possibile est h^o esse: igit necessariū est hoc esse.

Contra illam propositionē v3 in ppetuis nō differt esse r posse arguit qua-
drupliciter r p^o sic: tēpus futurū incipēs a medio in-
stanti crastine diei pōt ēē: r tamē nō est: igit r. c. p3 cōfe-
quētia: quia ipsūz erit ppetuū. C. Secūdo mā prima ē
ppetua fm phm p^o huius: r tñ differt in ea ēē r posse:
sicut sua potentia a sua cōtētia per comētorē ibidem.
C. Tercio aīa intellectua est ppetua fm comētorē
3°. de anima: tñ nō sequit possibile est istā animā intel-
lectua ēē de mōstrando aīaz antīp pñtia: illa aīa intel-
lectua est. C. Quarto deus r intelligētiā sol r lūa sunt
ppetua: r tamē nō sequit deus celum: intelligentie:
possunt facere hoc vel illud: igit faciūt hoc vel illud: sol
pōt ēē in oriente: igit sol est in oriente: luna pōt eclī-
psari: igit sol eclīpsat. Rūdet Burleus q istā ppositio-
nem in ppetuis nō differt ēē r posse nō ponit Arist. iust
reiterando rationē antiquo: pñtētur infinitis mun-
dos esse in vacuo extra celū: r ppter h istā ppositio-
nē est allegāda tanq^o auctētica: cum nō sit p3 pñtia
sed antiquo: r. Tamen mihi apparet q illa sit p3 ppo-
sitiō famosa: nō solū de cōtētiōne antiquo: r. c. etia Arist.
nā vt ipse probat primo celi: quicūqz habet potentia vt
semp sit futurū: habuit potentia vt semp sit pteritū: ita
q fm eū ingenerabile r incorruptibile pueritū: necqz
in materia prius potuit esse q sūt: si igit aliquid erit
ppetuū illud necessario est: qz aliter aliqd ēē generabi-
le r nō corruptibile q ē ēē p. C. Ad p^m est respō-
sum p comētorē dicētes q in reb^o nō cōtēis a tē-
poze idē est possibile r necessariū: constat autē q tēpus
futurū cōtinet a toto tēpoze: cū sit pars eius: hec ē p3 ppo-
sitiō i ppetuis nō differt ēē r posse intelligit de p-
petuis nō cōtēis a tēpoze: necqz p modū mēsure: necqz
per modū partis a toto. C. Ad 2^m dicit q duplex ē po-
tentia. f. essentialis r accidentalis: po^a essentialis est illa
que diuidit ens de qua dicit phs. r. metha. q ens diui-
dit per actū r potentia: po^a accidentalis est illa que di-
uidit aliquid genus p dīcamētis q scōa spēs qualitatis est na-
turalis po^a vel impotētia: r primo phicoz comētorē
q adueniēte forma potentia corrupit: igit potentia
accidentalī differt a materia: non tamē po^a essentialis
Aristo. tamē in ppositiōne assumpta nō intendit inui-
cem cōparare esse r posse rerū ppetuarū: s3 ad tempo-
ra tñ fm idēmpitate r oriam: intendens q tempus in
quo res ppetua pōt esse nō est aliud a tempore in quo
res ppetua est. C. Ad 3^m dicit q de intētiōne Arist. r
comētoris ē q aīa intellectua in tota specie huma-
na nō sit nisi vna: r q ista anima q erit antīp iāz sit:
r ita sequit fm eos hec aīa intellectua erit: igit h aīa
intellectua est: tenēdo tñ opiniōē fidei q vera est dica-
tur q anima intellectua cōtinet a tempore: r si non
fm essentialitatem tñ esse informatiū materie. Cō-
stat autem illā propositionem nō intelligi in hīs que
cōtinentur a tempore vt dicitur est. C. Ad 4^m responde-
tur q nō concludit: quia Arist. nō dicit q in ppetuis
nō differt agere r posse agere: aut pati: aut posse pati:
aut esse hic vel ibi: a posse esse hic: vel ibi: sed q in per-
petuis nō differt ēē r posse: ita q bene sequit quocūqz
perpetuo demonstrato: hoc potest esse: igit hoc est: nō
autē de tertio adiacēte cū quocūqz p dīcato vt patuit.

Liber tertius.

Abet autem

dubitatione. Istud est secundum capitulum huius tractatus in quo prius reprobatur opinio antiquorum: et dividitur in quatuor partes: quarum prima ostendit conclusionem de infinito esse rationabile. Secunda ostendit quod non sit possibile infinitum esse ad motum loquendi antiquorum: ibi (separatim quidem). Tertia arguit quod non possit esse infinitum ad modum loquendi naturalium ibi (Sed fortassis). Quarta demonstrat quod nullo sit possibile aliquod corpus sensibile esse actu infinitum ibi (Oportet autem de omni). Pars huius capituli dividitur in duas particulas in quarum prima prius facit quod dictum est. In secunda vero ponit aliquas distinctiones de infinito et quibus colligitur equivoque dicens ibi (Primum igitur). Quantum ad primam particulam dicit prius quod si de ratione de infinito habet magnam dubitationem. Si enim ponitur infinitum non esse accidens inveniuntur adducta in rationibus antiquorum. Si autem ponit esse accidens alia impossibilia videntur. Et ponendo infinitum esse contingit querere: utrum sit suba per se existens vel accidens alteri inexistens: aut neutro modo: ita quod infinitum sit multitudinem: aut magnitudinem: non tamen sit suba vel accidens: et igitur Italia sunt consideranda: maxime tamen ad physicum pertinet considerare: utrum possibile sit aliquid magnitudinem esse actu infinitum. I. e. li. (Habet autem dubitationem) de infinito considerare: et namque infinitum non esse ponentibus multa impossibilia adducta adducta per antiquos: et esse autem infinitum ponentibus alia adducta inveniuntur. (Amplius autem) si infinitum esse qualiter est: utrum sicut suba: aut sicut accidens per se alicui nature: aut neutro alteri: et nihilominus est infinitum: et sunt infinita magnitudinem autem est considerare maxime physici: si est magnitudo sensibilis infinita. (Notandum quod Aristoteles dicit maxime: quia consideratio de infinito absolute: utrum sit suba vel accidens pertinet ad metaphisicam: ex quo ens quod est suba metaphisica: dividitur in subam et accens: respectu autem per comparationem ad motum et ad materiam sensibilem pertinet ad physicum: considerare si est aliqua magnitudo sit suba mobilis: et utrum sit accens sensibilis: et ideo ad illam maxime pertinet considerare si est aliqua magnitudo sensibilis infinita (Primum igitur). Istud premisso Aristoteles ponit duas distinctiones tollentes equivoque de infinito: quarum prima est ista. Infinitum sumitur quadrupliciter: quod est de se impertransibile ut punctus: sicut enim. vix dicit inuisibilis quod non habet colorem quo possit videri: ita etiam punctus est impertransibilis: quod non habet magnitudinem per quam possit fieri motus: cum sit simpliciter indivisibilis. Secundo accipit infinitum pro eo quod habet de se magnitudinem absque principio et fine: et sic linea carens extremis dicitur esse infinita. Tercio pro eo quod potest pertransiri: sicut difficultate: et sic via longa dicitur esse infinita. Quarto pro eo quod est ex se pertransibile: tamen non pertransitus impeditur: et sic profunditas maris dicitur esse infinita. I. e. li. (Primum igitur determinandum quod modis dicitur infinitum vno quidem igitur modo quod impossibile est transire). I. punctus ex eo quod non est aptus transiri ut est vox inuisibilis: aliter autem transiri habet inconsumabile ut linea carens extremis aut quod vix est pertransibile ut via longa: aut quod aptum natum est habere pertransitionem: non tamen habet transitus: aut finem pertransitionis ut profunditas maris.

Notandum

secundum commentatorem commento 34. quod primus modus est privatio quo aliquid dicitur careere illo quod non est in actu habere sicut dicitur deus esse incorporeus: quia non habet corporeitatem: neque est in actus habere corporeitatem: sic punctus est infinitus: quod non habet finitatem. Tertius autem et quartus modus sunt transumpti accepti ex secundo modo accipiendi infinitum: qui est modus primus quo loquitur Aristoteles. h. et est locus in processu de infinito.

Contra

predicta arguitur: et primo punctus sit pertransibilis: quia linea est pertransibilis: igitur et punctus: per 3. et 2. medium est illud in quo mobile prius venit quam in extremum 2. physico: constat autem punctus mediare inter partes linee secundum Aristoteles. 6. physico. Secundo arguitur quod nulla sit imaginabilis linea carens extremis: quoniam linea est longitudo cuius extremitates sunt duo puncta: secundum Aristoteles. 1. predicamentis quod diffinitionem permutat Aristoteles. 2. posteriorum de linea esse ex punctis primo modo dicens per se. Ad primum dicitur quod sicut punctus non movetur per se: sed per accens secundum philosophum 6. huius ad motum sui subiecti: ita non pertransibilis est punctus: per accens ad pertransitionem linee cuius est privativum. pariter. Ad 2. dicitur quod linea dupliciter consideratur: v. absolute: ut est linea et respectus ut habet ordinem mensuram. Primo non repugnat lineae nec infinitas et carencia extremorum: et sic diffinitio linee est quod sit continua carens latitudine et profunditate. Secundo modo repugnat linee infinitas: seu carencia extremorum: quod infinitum ut infinitum est ignotum 2. physico: mensura autem ut sit est nota. 10. metha. (Amplius et infinitum) Secunda distinctio infinitum sumitur tripliciter. Primo secundum divisionem: ut continuum. Secundo secundum appositionem ut numerus. Tercio utroque modo ut ipse dicitur. n. primum divisibile in infinitum: numerus autem augmentabilis in infinitum: ipse autem est infinitum divisione: cum sit de numero continuo et infinitum appositione cum sit de numero discreto: ut videbitur 4. huius. I. e. li. (Amplius et infinitum omne: aut secundum appositionem: aut secundum divisionem: aut utroque modo.

Notandum

secundum commentatorem commento 34. quod illud dicitur esse infinitum secundum quod actus semper servat potentiam: et sic invenit infinitum in numero et magnitudine et in tempore in numero. n. non invenit ultima appositione: neque in magnitudine invenit ultima divisione: neque in tempore ultimam instantem (Separatim quidem). Istud est secunda pars huius capituli in qua primis distinctionibus de infinito Aristoteles reprobatur opiniones antiquorum: ponit quatuor conclusiones: quarum prima est ista infinitum non est suba a sensibilibus separata. Secunda conclusio infinitum non est accidens a sensibilibus separatum ibi (Si autem secundum Aristoteles). Tercia conclusio infinitum non est suba actu ens: que sit primum reprobatur ibi (Manifestum autem). Quarta conclusio infinitum quantum carens extremis non est per se privativum ibi (sed impossibile). Pars conclusio arguitur sic: si infinitum est suba a sensibilibus separata: igitur infinitum non est magnitudo: neque multitudo: per 3. et 2. quia magnitudo et multitudo sunt accidentia sensibilia: tunc ultra infinitum non est magnitudo: neque multitudo: igitur infinitum est indivisibile: persequens est impossibile: quod si est indivisibile non est infinitum nisi forte infinitum accipere per eo quod est de se impertransibile eo modo quo dicimus vocem esse inuisibile: sed sic non accipit in proposito: neque ipsi antiqui ita acceperunt infinitum: sed pro eo quod totum occupat carens extremis: 2. autem est manifesta: quod ex opposito sequitur oppositum: sequitur. n. infinitum est divisibile: igitur infinitum est magnitudo vel multitudo: per 3. quia divisibilitas nulli competit nisi ratione

Lex.
co. 34.

Lex.
co. 35.

Phisicorum.

tiōe q̄ritatis p̄uine vel discrete: vt patuit p^o. phisicor^z.
 Le. li. (Separatū q̄deū igit ēē infinitū a sensibilib^z ip̄z
 aliqd ens). s. subam infinitū ip̄sibile est. Si nāq̄ infi
 nitū ē suba sepata a sensibilib^z: neq̄ magnitudo: neq̄
 multitudo est: suba autē sepata est ipsuz infini^m et nō acci
 dēs sensibile dicūt antiq̄: q̄ infini^m diuisi^m et idiuisibile erit
 diuisibile. n. aut magnitudo: aut multitudo erit. Si autē
 idiuisibile est: nō infinitū est: nisi sicut vox inuisibilis:
 s. neq̄ sic dicūt affirmātes esse infinitū: neq̄ nos q̄ri
 mus de tali infinito: sed sicut intransibile est aliqd quā
 tū carens extremis. ¶ Notandū q̄ ista. p̄posito suba
 est magnitudo vel multitudo pōt accipi tam in predi
 catione idēp̄ifica: q̄ causali: si in predicatione idēp̄ifi
 ca: p̄dicantū est intelligendū in cōcreto et nō in abstracto
 v. suba est magna vel multa: si autē in predicatione cau
 sali predicanz tunc est accipiendū abstracte: et subm in
 obliquo. Istomodo est in suba est magnitudo vel mul
 tudo (Si autē fm accidēs) Scda conclusio: infinitū nō
 est accidēs a sensibilib^z separatū. Primo arguit q̄ i
 finitū nō sit accidēs: quia nō infinitū fm q̄ hui⁹ non
 esset principūz repp qd est deos: sed rōne in qua ēē si
 cut inuisibile p se nō est prin^m locutionis: s. p accidēs
 ratione vocis: si. n. inuisibile p se esset prin^m locutionis
 igit pūta et alia idiuisibilia in quibus nō est visibili
 tas essent principia locutionis: q̄ vox cui acci
 dū inuisibilitas est prin^m locutionis. Le. li. (Si autē fm
 accidēs est infinitū: sicut neq̄ inuisibile est pri
 cipiū locutionis quīs vox sit inuisibilis. ¶ Scdo ar
 guit q̄ infinitū nō sit separatū a sensibilib^z: q̄ passio
 est minus sepata q̄ subm: sed subm infiniti non est se
 paratur a sensibilib^z: igit infinitū nō est separatū a sen
 sibilib^z: p̄p̄nā cū maior: et minor declaraf: subiectū
 infiniti est magnitudo vel multitudo cū infinitas nō in
 uentat nisi in quātitate cōtinua vel discreta: sed nec ma
 gnitudo: nec multitudo sepat a sensibilib^z: cū ipsa sint
 sensibilia cōia cōiuncta sensibilib^z p̄p̄nā: vt h̄z videri
 secūdo de aia. Le. li. (Amplius quō cōtinget aliqd) se
 paratur a sensibilib^z esse ipsuz infinitū: si quidē nunc
 cōtingit et numerū et magnitudinē separari: quoz per se
 est passio quedā infinitū: adhuc. n. minus necesse est in
 finitū separari q̄ numerū et magnitudinē. ¶ Notādum
 q̄ iste due cōclusiones principaliter pcedunt p̄ Plato
 nem asserentē infinitū esse separatū a sensibilib^z: pone
 bat ipse quidē infinitū in ideis que separant a sen
 sibilib^z cum sint intelligēte fm ipsuz abstrahētes a lo
 co et tempore (Manifestū autē) Tertia conclusio: infi
 nitū nō est suba actu ens que sit principūz repp: p̄bat
 ista cōclusio: et p^o sic: si infinitū est suba actu ens q̄ sit
 principūz repp: ita q̄ infinitū nō dicat de subo aliquo:
 sequit q̄ idē est infinitū et ēē infinitū: sicut idē est substā
 tia et esse substācie: sed quelz pars substācie est suba: igit
 quelz ps infiniti est infinita: p̄nā est ip̄sibile: quia tunc
 plura infinita ēēnt simul: et se inuicē penetrarēt q̄ repro
 bat 4° huius. Le. li. (Manifestū autē est et q̄ nō. con
 tingit infinitū ēē sicut actu ens: et sicut suba et principūz:
 erit. n. quodlibet ip̄s⁹ acceptūz infinitū: si partibile est
 ipsuz infinitū: infinitū. n. esse: et infinitū idē est si suba
 in infinitū est: et nō de subo aliquo dicat ipsuz infinitū.
 ¶ Scdo querit vtrū infinitū sit diuisibile vel indiu
 sibile: nō indiuisibile cum ipsuz sit magnū et quantū: si
 diuisibile: igit ipsuz est diuisibile in infinita: quoz quod
 libet est infinitū: igit multa sunt infinita ex quib⁹ sit vñ

infinitū: p̄nā est ip̄sibile: q̄ cū omne totū sit malus
 sua parte aliquod infini^m aliquo infinito esset maior: et
 inter aliqua duo infinita esset aliqua p̄portio quozum
 nullū est cōcedendū. Le. li. (Quare autē indiuisibile
 est infinitū: aut in infinita est ipsuz diuisibile: multa autē
 esse infinita idē ip̄sibile est) Tercio si infinitū esset
 suba actu ens que sit prin^m repp: igit ita se haberet infi
 nitū: sicut iam se h̄z aer: p̄p̄nā: quia aer est suba actu
 ens principūz repp cum simplicia corpa sint prin^m inx
 toz: sed q̄libet pars aeris est aer: igit q̄libet pars infi
 nitū ēē in infinita si ipsuz esset principūz repp: p̄nā est falsū
 cū nullū infinitū sit altero minus: necesse est q̄ dicere in
 finitūz q̄ illi ponit subam actu ens nō esse principium
 neq̄ habere p̄es: s. esse indiuisibile et imp̄ibile. Le. li.
 (Et vero sicut aeris pars aer est: sic in finitū infinitū ēē
 pars: si quidē infinitū est suba et principūz imp̄ibile:
 igit et indiuisibile infinitum.

Contra predicta arguit et p^o q̄ rō p^a nō va
 luit: q̄ dato illo modo arguēdū sed
 tur q̄ homo nō sit suba actu ens: igit idē est homo et
 hois esse sicut suba et substācie esse: sed q̄libet ps substā
 tie est substācia: igit quelibet ps hois est homo qd est
 falsum. Secūdo arguit q̄ suba et substācie ēē nō sit idē
 quia dicat 3°. de aia q̄ aliud est magnitudo et magnitudo
 dicit ēē et aqua et aque esse: sicut igit in accidēb⁹ nō ē
 idem ipsuz et esse ipsuz: ita et in substātijs Tercio arguit
 q̄ aliquod infinitū h̄z partem infinitā: q̄ motus est infi
 nitus: et tēpus est infinitū quoz quodlibet h̄z partem in
 finitā. s. totū p̄teritū: aut totū futurū ip̄s. Quarto ar
 guit q̄ nō q̄libet ps aeris est aer: q̄ materia aeris h̄o
 est aer: nec forma aeris est aer: s. tam materia q̄ forma
 aeris est pars aeris: igit et. ¶ Ad p^m dicat q̄ pytha
 gorici cōtra quos vadit illa 3ª conclusio nolebāt infini
 tum nō esse nisi de p̄dicamēto substācie: et esse eiusdē ra
 tionis p̄tōi: aliter nō esset principūz: sed principūz:
 homo aut et si est de p̄dicamēto substācie: nō tñ est sub
 stācia vniuegena i oibus p̄tibus: s. est suba mixta cōpo
 sita ex elementis. ¶ Ad 2^m dicat q̄ p̄bus. 7°. metha. dic
 q̄ in h̄is q̄ sunt p se idē est ipsuz: et esse ipsuz: et in h̄is
 q̄ sunt p accidēs: nō est idē ipsuz: et ēē ipsuz: vbi p̄s
 intelligit p se ipsuz quiditātē et diffōnēz rei: cōstat autē
 q̄ in substātijs que dicūtur ēē p se idē est ipsuz et esse
 ipsuz: cum tā diffinitio q̄ quelz pars eius dicat in recto
 de diffinito vt inductive p̄ diffiniēdo hoies: al et hui⁹.
 In h̄is autē que sunt p accidēs nō est idē ipsuz et esse
 ipsuz: qm accidētia diffiniūtur p subiecta sua: que non
 idēp̄ficantur accidēb⁹ sicut p̄z de albo symo et huius
 et de tali esse loquit Aristot. hic cū dicit q̄ idē est substā
 tia et esse substācie: et infinitū et esse infinitū: si infinitū est
 p se et essentialiter substācia. In tercio autē de aia non
 accipit esse p̄o esse quiditātio et diffinitio: s. p̄o esse
 indiuiduali oīs intelligere alia esse principia ex quib⁹
 cōstituit magnitudo: aut aqua in cōmuni: et alia esse ex
 quib⁹ cōstituit indiuiduū magnitudinis seu indiuiduū
 aque: aqua. n. et magnitudo cōstituitur tñ ex p̄tibus
 cōtialib⁹ et q̄lrativis: s. indiuidua illaz cōstituitur ex p̄t
 bus integralibus et quātitatibus: ideo aliud est magni
 tudo et magnitudinis esse: et aliud est aqua et aque esse
 idē est ex alijs principijs est aqua: vel magnitudo: et ex
 alijs est indiuiduū aque vel magnitudinis. ¶ Ad 3^m
 dicat q̄ nō est incōueniens vñ infinitū habere infini
 tas partes: quaz quelibet sit infinita: s. est incōueniens
 alicuius infiniti q̄libet partē esse infinitā: et hoc seq̄bat
 et opinione antiquoz: non etiā incōueni infinitum

Lex.
cō. 36.

Lex.
cō. 37.

Lex.
cō. 38.

Libertertius.

habere partē infinitā: sed qd aliqd infinitū habeat pte infinitā: et qd totū sit malus sua parte est inconueniens: ipsi autē cōcedebāt illud infinitū qd ipsi ponebāt eē principii et cōtinere et excedē omnia alia: et cōsequēter oibus suis partibus esse maius: qd est impossibile.

Ad quartū dicitur quod philosophus hic de partibus loquitur sicut et ipsi antiqui qui nō loquebantur de partibus essentialibus vel qualitatiuis: sed tantū de partibus integralibus et quantitatiuis: et ad hūc intellectum verum est quod quilibet pars aeris est aer.

Ter.
10.32.

(Sed impossibile). Quarta cōclusio: infinitū qm caret extremis nō est per se principii: probatur: infinitū actu nō est p se principii: sed impossibile est aliqd esse infinitū actu qm sit infinitū caret extremis: et econtra trahitur et p cōsequentiā cū minor: et maior arguitur. Illud qd cōpetit alicui tantū rōne alterius nō cōpetit sibi p se: sed esse principii cōpetit infinito tñ ratio: ne alterius: igitur esse principii nō cōpetit infinito per se sed tantū per accidens: prima ps antecedēis est nota inductiue: unde qd domificare competit musico vel albo tantū ratione alterius: ideo illi nō cōpetit per se secūda pars antecedēis patet ex dictis: nā esse principii nō competit infinito nisi qd competit aeri aut pari in quo reperitur infinitum: sicut esse principii domificandi nō competit musico vel albo nisi quia competit domificatori in quo reperit musicum vel album. Lege litterā. (Sed impossibile est actu esse infinitum quin sit quātum caret extremis: quātitate enī aliquā sine extremis necesse est esse in illo: p accidēs ergo est infinitum: principii igitur etiā accidit quāto carenti extrema eē principii: sed si sic est q infinitū sit in alio dictum est q non contingit ipsum dicere principii: sed illud cui accidit. s. aerem aut par).

Notandum qd Pythagorici cōtra quos vadit ista conclusio dixerunt numēz parēz esse principii rez: alii autēz dixerūt aerem esse principii rez: ideo esse principium rez cōpetit nūero pari per se iuxta opinionē pythagorici: et aeri per se cōpetit iuxta opinionē alioz: nō igitur esse principii rez cōpetit p se infinito: sed tantum per accidens ratione sui subiecti. Ex predictis philosophus reprehendit pythagoricos di. qd in cōueniēter locuti sunt cōcedentes infinitū fm qd huius esse substantiā et fm qd huius esse diuisibile cū ex quolibet isto sequatur cōtradictoriū alterius: si enī infinitū fm qd huius est substantiā infinitū fm qd huius nō est diuisibile: et si fm qd huius est diuisibile ipsum fm qd huius nō est substantiā: quomā substantiā fm qd huius nō est diuisibile: sed fm qd est quātā: tripliciter ergo peccauerunt pythagorici: pzo qd dixerunt infinitū fm qd huius eē substantiā qd nō est vez: qz infinitū fm qd huius est qm et nō substantiā: secūdo qd dixerūt infinitū fm qd huius esse principium rez quod dixerūt nō est vez: quia eē principium rez cōpetit sibi rōne substantiā: tertio qd infinitum fm qd huius est substantiā et fm qd huius est diuisibile et paritibile cū accidat infinito esse substantiā et accidat substantiā diuisibilitas. I. e. li. (Quare cōueniēter vtiqz enūntiant dicētes sicut pythagorici dicūt: simul. n. substantia faciant infinitum et pūtur. id est diuidunt illud.

Notandum fm cōmētatores cōmētatores. qd si infinitūz esset accidens essentialē quibusdā spēbus quātū nō contineret ista redar gūto: est enī aliqd elementū fm accidēs quādo illud accidēs fuerit essentialē et vicinū

q ignis et aqua sunt elemēta fm pmas qualitates.

Ad istud sic intelligo q ignis et ignis est principii calefactionis et calidū ut calidū est principii calefactionis et ignis in quātū calidus est principii calefactionis: et hoc idē: qz caliditas est accidēs essentialē ignis: similiter aqua ut aqua et frigidū ut frigidū et aqua ut frigida est principii frigidationis: qz frigiditas est passio essentialis aque. Ita in pposito si infinitū esset accidēs essentialē aut ppria passio alicuius substantiā quātē. s. aeris aut paris potuissent pythagorici cōcedere q illa substantiā fm qd huius esset principii rez et q infinitū fm qd huius esset principii rez et q aer vel par fm qd infinitū est principium rez: cōstat aut q infinitū nō est accidēs essentialē neqz ppria passio alicuius substantiā cū accidat substantiā excedi in infinitū.

Dubitarur primo cōtra litterā: qz videtur subam fm qd huius esse diuisibile loquēdo de substantiā p se predicamentū substantiā: qz ois talis substantiā aut est genus aut spēs aut indiuiduū: si genus illud cōponit ex actu et potentia: si spēs illud cōponit ex genere et differētia: si indiuiduū illud cōponit ex esse et entia: sed oē ppositum ex aliquibus est diuisibile: in illa igitur substantiā predicamentū talis fm qd huius est diuisibilis. Secūdo dubitarur cōtra cōmētāz: qz nō videtur caliditas et frigiditas eē accidēs ppria aque et ignis: qz competit alijs duobus elemētis: ac etia mixtis. Ad primū dicitur qd si cū finitū et infinitū stricte loquēdo sunt differēte quātitate: large autē sunt ois entis: ita diuisibile et indiuisibile pprie et stricte sūt passiones predicamentū quātitas: large autē et cōmuniter sunt passiones entis: et sic p se cōpetunt substantiā q. qualitati. Ad secūduz dicitur q caliditas fm cōmētatores est accidēs essentialē ignis p se pzo et aeris p se nō pzo: et frigiditas ē accidēs essentialē aque p se pzo et terre p se nō pzo: si aut talia accidēs p se cōpetunt mixtis hoc est ratione elemētoz existentū in illis: sicut lōgitudō p se cōpetit suplicia et corpōz rōne linee repetē in illis.

Sed for Ter.
10.32.

tassio. Ista ē tertia pars picipat huius capituli: in qua Arist. pbat nullū infinitum eē ad modū loquēdi nāliū: et facit duo: nā pzo manifestat quā dō eē cōsideratio nālis de infinito: secūdo exequit de infinito ibi. (Rōnabilis

quidē). Quātū ad pmo dicit phs q ista questio vtrum infinitū sit est forte magis vti q sit nālis cōsideratio de infinito: ponēdo. n. infinitū in mathematicis ut posuerunt pythagorici: et ponēdo infinitū in intelligibilibus. s. in pdeis vel in alijs intelligētijs separatis ut posuerunt Platonici: videt q ista questio sit vti q sit cōsideratio nālis de infinito: cū ad nāliē phm nō pprie spectet cōsiderare de infinito in mathematicis vtrum sit dare magnitudinē infinitā: neqz de infinito in intelligibilibus vtrum sit dare aliquā substantiā separatā infinitā: sed solū vtrum sit dare aliqd corpōsensibile actu infinitū cū sciētia nālis nō sit de magnitudine fm qd huius neqz de substantiā separatā fm qd huius: sed de corpōsensibili fm qd huius. Et

q q

Dibiscorum.

notatē dicit pbus fortassis loquēdo sub dubio: qz li-
cet ad cū nō pūneat absolute considerare de infinito in
mathematicis neqz de infinito in intelligibilib⁹: tamē
respectiue habēdo respectū ad corpora nālia ⁊ sensibi-
lia que necessario essent infinita si eēt infinitū in mathe-
maticis vel in intelligibilib⁹: ad p̄m nālem etiā perti-
ner cōsiderare de tali infinito: vñ qz magnitudo vñ nu-
merus nō est sine mā sensibili: necessario aliq d eēt cor-
pus sensibile infinitū si aliqua eēt magnitudo infinita: ⁊
qz effect⁹ est infinit⁹ si cā est infinita: iō si aliqua suba sepa-
ta esset infinita effect⁹ aliq d nālis esset infinitus: ⁊ qz ad
nālem p̄tiner pbare nullū corpus sensibile eē actu infi-
nitum: neqz effectū aliq d nāle esse actu infinitū. 36 p
quādā colligātis pbat etiā nullā magnitudinē eē actu
infinitā neqz aliq d suba sepatā ⁊ sensibilib⁹ eē actu
infinitā. L. ii. (Sed fortassis h quidē est vñ questio
magis si cōtingit in mathematicis infinitū esse ⁊ in in-
telligibilib⁹ ⁊ in nullā habētib⁹ magnitudinē). Nos
autē intēdimus de sensibilib⁹ principaliter de quibus
facimus sciam nālem virum: in ipsis est aut nō est cor-
pus infinitum in augmentum.

Notandum f̄m cōmētatorē cōmen-
to. 39. q. p̄scrutatio vtrū
inueniatur infinitū in intellectu aut in quantitate f̄z qz est
nō inmanifesta est scie diuine que p̄scrutatur de infinito
in intellectu f̄m qd sūt intellecta. f̄z qz sūt abstracta a
mēsurā: ⁊ p̄scrutat de infinito ⁊ mēsuris f̄m qz sunt ab-
stracta a mā: ⁊ est p̄ncipiū qz ponit mathematicus. f̄.
infinitū eē in trib⁹ mēsuris: possibile enī est apud ip̄m li-
neā exire in infinitū: sūt sup̄ficiē ⁊ corp⁹: nālis vō per
scrutatur de infinito qz accedit mēsuris f̄m qz sūt in mā:
nālis igitur nō cōsiderat de oī infinito absolute sūpto
qz nō de magnitudine infinita: neqz de nūcro infinito:
neqz de intelligētis infinitis sūptis f̄m se sed considerat
de corpore sensibili infinito: ⁊ de magnitudine infinita ⁊
nūcro infinito vt est mēsurā in mā: vtrū igit sūt aut nō
sūt talia infinita p̄scrutat nālis: metaphysicus vō p̄scru-
tatur de infinitate lineaz sup̄ficiē ⁊ corp⁹: vt sūt mē-
sure abstracte a mā: ⁊ cōsequēter de nūcro ⁊ substantijs
sepatis vtrū talia sint finita vel infinita: mathematicus
vō. f̄. geometra vel arismetice nō p̄scrutat vtrū linea
sit finita aut nūcr⁹ vel nō: ⁊ p̄supponit lineā ⁊ sup̄ficiē
em posse eē finitā ⁊ corp⁹ ac nūcr⁹ posse eē infinitū ⁊
ad hūc intellectū: qz quacūqz magnitudine data cōtin-
git signare maiorē in infinitū ⁊ quocūqz numero dato
cōtingit ymaginari maiorē in infinitū. (Rōnabiliter qd
dem). Q̄nto qz p̄fici cōsideratio est p̄ncipalit̄ de in-
finito sensibili ⁊ minus principaliter de infinito mathe-
matico vel intelligibili: cōsequēter pbat nullū tale infini-
tum eē ponēs quinqz cōclusiōes: quaz p̄ma est ista:
nullū est corp⁹ actu infinitū sensibile vel intelligibile. Se-
cūda cōclusiō: nullus est nūcr⁹ actu infinit⁹ cōiūct⁹ vel
sepat⁹ ibi. (At vō). Tertia cōclusiō: impossibile est mi-
xtum ex elemētis eē actu infinitū ibi. (p̄fici autē). Quar-
ta cōclusiō: impossibile est aliq d corp⁹ simplex esse actu
infinitū ex quo elemēta generantur ibi. (At vō neqz).
Quinta cōclusiō: possibile est aliq d corp⁹ simplex ele-
mētare eē actu infinitū ibi. (Neqz igitur). P̄ma cōclu-
siō arguit sic: nullum corp⁹ tā sensibile q̄ intelligibile ē
cōtētū vna vel plibus sup̄ficiēb⁹: igit nullū corp⁹ sensi-
bile vel intelligibile est actu infinitū: p̄z cōsequētia cum
maior: qz actu infinitū caret terminis: iō nō pūneat ab
aliq d sup̄ficiē: neqz ab aliq d sup̄ficiēb⁹: minor vō

Tex.
16.40.

est nota ex diffinitioe corp⁹is data l̄p̄dicamēte: q̄ a l̄o
mētatoze sic arguit: o ē corp⁹ figuratū est p̄tētū vna vel
pluribus sup̄ficiēb⁹ cū figura sit illud qz termino vel
terminis claudis: sed o ē corp⁹: tā sensibile q̄ intelli-
gibile est corp⁹ figuratū vt p̄z inductiue: igit o ē corp⁹ tāz
sensibile q̄ intelligibile est cōtētū vna aut plurib⁹ sup̄fi-
ciēb⁹. L. ii. (Rōnabiliter quidē igit). i. logyca specu-
lātibus ex h̄mōi que dicūt in logyca: videbīs nō eē
vtrūqz corp⁹ infinitū. (Si enim est corp⁹is rō). i. diffinitio
(Quod planitē). i. sup̄ficiē ē determinatū: nō erit vtrūqz
corp⁹is infinitum neqz intelligibile neqz sensibile.

Notandus p̄mo f̄m cōmētatorē cō-
mento. 40. q. qui concessit
corp⁹is infinitū eē nō cōcessit ip̄m habere figurā: ⁊ h
videtur manifestū p̄ se: cognitio enī quid ip̄ozat noīe in
finitū qz est enī sine fine ⁊ quid ip̄ozat noīe figure: qz
est illud qz termino vel terminis claudis statū itellectus
assentit huic nullū corp⁹ infinitū est figuratū ⁊ assentit
suo cōtradictorio tanq̄ ip̄licātī formalit̄ cōtradictio-
nem. Ex isto cōmēto sequit h̄c rōnē factā fuisse lo-
gyca: qz nō fuit demonstratū: sed tñ p̄cessit ex p̄babilib⁹
bus: p̄babile enī est qz o ē corp⁹ est figuratū ⁊ termina-
tū vna vel plurib⁹ sup̄ficiēb⁹: f̄z nō est p̄ se notum neqz
demonstrabile: ⁊ qz ille p̄pōnes nō sūt intelligēde de oī
corp⁹e absolute: sē tñ de corp⁹e finito: ⁊ cōsequēter qd
diffinitioes que dāt cōiter de linea sup̄ficiē ⁊ corp⁹e
re nō sūt intelligēde nisi de quantitate finita: ⁊z linea est
lōgitudo sine latitudine ⁊ p̄sūditate: cui⁹ extrema sunt
duo p̄tēta: sup̄ficiēs est latitudo ⁊ lōgitudo sine p̄sūdi-
tate: cui⁹ extrema sūt due lineę: corp⁹ est lōgitudo latitu-
do ⁊ p̄sūditas: cui⁹ extrema sūt due sup̄ficiēs: ista ergo
ratio est logyca: quia p̄cedit ex p̄babilitibus tantum
⁊ ex determinatis in logyca.

Secundo notādū f̄m cōmētatorē cor-
dē p̄mēto qz o ē corp⁹ aut h̄z
sphericā figurā aut nō: ⁊ iō si poluerim⁹ h̄ esse corp⁹
infinitū nō esset v̄z dicere h̄ esse ip̄m sphericū aut non
sphericū: sicut nō est v̄z dicere p̄tētū esse sphericū aut
nō sphericū. Sed cōtra de quolibet of alterz cōtradi-
ctorioz incōplexoz: igit tam de corp⁹e finito q̄ in infini-
to tā de p̄tēto q̄ de linea verificat sphericū vñ nō spe-
ricum. Dicēdū qz cōmētatoz nō intēdit diuidere fi-
guratū p̄ sphericū ⁊ nō sphericū negatiue sed positiue:
isto mō figurā qdā est figura spherica ⁊ qdā est figu-
ra nō spherica: figuratoz alit̄ figuratū sphericū ⁊ ali-
ud figuratū nō sphericū: sic diuidēdo p̄z nullā partēz
diuisionis cōpetere p̄tēto aut corp⁹i infinito.

Contra p̄dicta arguit sic: nō ip̄licat con-
tradictionē aliq d corp⁹is infinite
lōgū terminari duab⁹ sup̄ficiēb⁹ f̄m lōgitudinē. f̄. ea p̄-
te q̄ ip̄m est infinitū: igit nō ip̄licat contradictionē aliq d
corp⁹e ē simpliciter infinitū terminatū vno aut plurib⁹
sup̄ficiēb⁹: ⁊ cōsequēter eē figuratū: accedēs declaraf:
⁊ assigno vñ corp⁹ colūnare pedalis quantitate: cui⁹
ius p̄tia media ⁊ vltima sup̄ficiēs sint. a. b. c. diuidēdo
ip̄m in infinitas p̄tes p̄portioales icipiēdo. a. b. vñ. a.
⁊ vñ. c. ymaginādo lineā gyrtatū cōpositā ex oib⁹
lineis gyrtatū oīuz p̄tū. p̄portio ab illū: luxa casū cō-
munē: ⁊ quia nō dat lineā absqz sup̄ficiē nec sup̄ficiēs
absqz corp⁹e: sequit huic lineę gyrtatiue infinite cōtrādere
vna sup̄ficiē ⁊ vñ corp⁹ infinitū f̄m lōgitudinē termina-
ri duob⁹ sup̄ficiēb⁹ ea p̄te qua ip̄z est infinitū. f̄. a. ⁊ c. su-
p̄ficiēbus terminatib⁹ totū corp⁹ colūnare. Rñdē
qz nō est incōueniēs aliq d quantū curuū infinitū f̄m lō

Tex.
16.41.

Libertus tertius.

gitudinē siue sit linea siue superficies siue corpus terminari p accis ea pte q̄ ipm est infinitū terminis totū cor-
poris: cuius illud infinitū est p se seu accis: sicut etiā eius-
dem corporis colūnaris oēs ptes pportionales signa-
te terminant p accis. a.c. superficiebus: nō aut terminā-
tur p se q̄ nō dat pzia nec pzia p pportionalē toti-
us corporis colūnaris: s̄ def pzia p pportionalis
cuiuslibet medietatis: s̄ q̄ aliq̄ tale infinitū terminet
p se aut termino p pzio est impossibile: s̄ loquēdo de infi-
nito recto nō est possibile tale terminari p se vel p acci-
dēs siue fuerit linea siue superficies siue corpus: id cū con-
cludebatur in argumēto q̄ aliq̄ corpus infinitū simpli-
citer poterat terminari vna aut plurib⁹ superficiebus: nega-
tur cōsequētia: q̄ signato corpore infinitū simpli-
ter est signare lineā rectā infinitā simpliciter: cōstat autē ta-
lē nullo mō terminari: igit nec corpus simpliciter infinitū
pōt terminari. ¶ Ex p̄dictis sequit⁹ pzio q̄ linea gya-
tina signata in corpore colūnari est aliquo mō finita: et
aliquo mō infinita: est enī infinita p se et finita p accidēs
sūp superficies illis cōrūdens est infinita termino p pzio et
finita termino alieno. Corpus ē illis cōrūdens est fi-
nitū p accidēs et termino alieno. s. totius corporis colū-
naris et infinitū p se cum nō terminet termino p pzio.
¶ Secūdo sequit⁹ q̄ aliquid corporis finiti fm oēs dimē-
sionē infinite sūt ptes: quāz quilibet est infinita fm lō-
gitudinē: pater: q̄ in corpore colūnari signato sūt pma-
ginabiles infinite linee gyatriue: quāz quilibet ē infinita
sicut ista tā signata: s̄ nō pauciores sūt superficies n̄ cor-
pora q̄ linee: igit illis infinitis lineis gyatriuis cōrū-
deret infinita corpora: quāz quilibet esse infinitū fm lōgi-
tudinē ē p corpore colūnari. (At vō). Secūda con-
clusio: nullus numerus est actu infinit⁹ cōiūctus vel sepa-
tus: pbatur oīs numerus et oēs habēs numez est nume-
ratus vel numerabilis: si ergo aliq̄s numerus est infinitus
ille est numerat⁹ vel numerabilis: s̄ oēs numerabilis p̄t nūera-
ri: igit aliq̄s numer⁹ infinit⁹ ē numerat⁹ vel p̄t nūerari: quāz
quilibet ē impossibile sic ē impossibile aliq̄ infinitū ē aut
posse ēē piratū. L. ii. (At vō nec numerus sic est: sicut
separatus a sensibilib⁹ aut cōiūctus sensibilib⁹ et infinit⁹)
numerabilis enī est oēs illud q̄ est numerus aut habēs nū-
mū. Si ergo numerabilis possibile est numerari et transire
vtrūq̄ possibile erit infinitum.

Tex.
cō. 4.

Notandum

fm lōmētatozē cōmē-
to. 4. q̄ forte ista pposi-
tio est de gñe ppositionū notāz p se. s. q̄ oīs numerus
est numeratus. s. q̄ oēs numerat⁹ in potētia cū fuerit i actu
possibile est vt sit numerat⁹ in actu: sed ista ppo est cōis
nō essentialis: q̄ aut infinitū impossibile est vt sit nume-
rat⁹ in actu manifestū est per se. ¶ Quatuor pposnes
ponit lōmētatoz: quāz pzia est ista: h. ppo: oīs nūe-
rus est numeratus vel numerabilis est ppo p se nota: p-
batur: illa ppo est p se nota cui intellectus statim assentit
notis terminis: sed intellectus huic statim assentit scito
quid ipozat nōmē numeri: igit et p̄ cōsequētia cum
maiori: et minor declaraf: nā scito q̄ nōle numeri ipoz-
tatur multitudo ex vnitatib⁹ aggregata statim intellect⁹
cognoscit q̄ multitudo duāz vnitatū est numerata vel
numerabilis et multitudo triū vnitatū est numerata vel
numerabilis: et sic de alijs igit statim assentit isti: oīs
numerus est numeratus vel numerabilis. ¶ Et notāter vi-
dit lōmētatoz forte: q̄ dicētes aliq̄ numez ēē actu
infinitū nō cōcederēt oēm numez esse numerat⁹ vel
numerabilē: et hoc ista rō est etiā logyca sicut pzia:
q̄ nō est oēmōstratiua simpliciter: sed pcedit ex pba-

bilibus mī. ¶ Scda ppo: manifestū ē p se q̄ impossibi-
le est infinitū ēē actu numerat⁹: q̄ si infinitū ēē actu nūera-
tū infinite ēēt vnitates actu separe et infinitū ēēt cōcept⁹
mētales cōrūderēs illis infinitis vnitatib⁹: quāz q̄dli-
bet est impossibile: cognitio nāq̄ qd ipozatur nō ēē infi-
niti et nōmē hmoi q̄ est ēē actu numerat⁹ statim elle
ctus assentit illi: impossibile est infinitū esse actu numera-
tum. ¶ Tertia ppositio: oēs numerat⁹ in potētia cum
fuerit in actu possibile est vt sit numerat⁹ in actu: p̄z nā
due medietates cōtinui seu tres tercie aut quatuor q̄te
sunt numerata in potētia: q̄ eo mō sunt nūerata quo
modo sūt multa: sed sunt multa in potētia: q̄ possūt in
vicem separe et fieri multa actu p diuisionē cōtinui: igit
sunt nūerata in potētia: sed possibile est q̄ sint nūera-
ta in actu sicut possibile ē illa ēē actu plura. ¶ Quar-
ta ppositio: h. ppo oīs numerus est nūeratus vel nūera-
bilis est cōis et nō cēntialis huic scie: p̄z q̄ ista pposi-
tio nō accipit tantū in scia ista: sed ēē in logyca metha-
phica et arismetica indifferenter. Itē ista rō est logyca:
q̄ accipit ppositionē nō p̄pziā huic scie s̄ cōm mul-
tis: p̄z igit has duas cōclusiōes textuales esse pbatas
logyce: q̄ aut ex pbabilib⁹ mī aut ex determinatis in
logyca aut ex p̄p̄mibus cōibus diuersis sciētijs: s̄ se-
quētes cōclusiōes im p rōnes pbicas pbabūtur.

Dubitatur

¶ circa illā ppositionē: oīs
numerus est numerat⁹ vel nūe-
rabilis: q̄ numerus oīm pūctoꝝ aut oīm p̄m ppor-
tionabilitū cōtinui nō est numeratus nec numerabilis cum
sit infinitus. ¶ R̄ndetur q̄ duplex est numer⁹: v̄z actua-
lis et potēntialis: numer⁹ actualis est multitudo rez iui-
cem separe: vt numer⁹ duoꝝ hominū vel triū equoꝝ:
numerus potēntialis est multitudo rez nō inuicē separe:
rū: et talis aliq̄n est finit⁹ vt numer⁹ duāz medietatū cō-
tinui: et aliq̄n infinit⁹ vt numerus oīū p̄m ppor-
tionabilitū cōtinui aut oīm pūctoꝝ linee: q̄n ergo p̄bus dicit
oēm numez esse numerat⁹ vel numerabilē: loquit⁹ de nūe-
ro actuali et nō potēntiali cū numerus actual nō sit nisi si
p̄tus: p̄pterea dicebat in cōclusiōe q̄ nullus numer⁹ si-
ue cōiūctus siue separet est actu infinit⁹: q̄ aliq̄s nume-
rus sit potēntia infinit⁹ nō est icōnētes. (P̄bice autē).
Tertia cōclusio: impossibile ē mixtū ex elemētis ēē actu
infinitū: pbaf: necesse est elemēta ēē finita multitudo
et p̄raria et edpollētia: igit impossibile est mixtū ex illis
ēē actu infinitū: p̄z p̄ntia: q̄ si mixtū ex elemētis ēē actu
infinitū vñū elemētōz ēē infinitū magnitudine reliquis
ex p̄ntib⁹ finitis fm magnitudinē: igit illud infinitū cōrū-
peret subito alia finita cū infinitū ad finitū nō sit aliq̄ p-
porzio: et p̄ntis elemēta nō ēēt finita multitudo necq̄
cōtraria necq̄ edpollētia: q̄d est oppo sitū aīcedēis: et
p̄z illud antecēdēs tanq̄ famosum et ab oībus cōcel-
sum: necesse enim est elemēta ēē tantū. 4. et si erūt plura
enī tantū fm aliq̄ue numez finitū: v̄z. 5. vel. 6. et sic vl-
tra: necesse est et alia elemēta ēē contraria vt inuicē agant
et repatiātur: alit⁹ ex illis nō fieret mixtū: necesse est etiā
vt sint equipollētia sic q̄ inuicē mutuo resistāt agēdo
et patiendo vt nō subito aliq̄d eoꝝ ab altero cor-
rumpatur. Lege litteram. (P̄bice autem magis q̄ lo-
gyce cōsiderātib⁹ ex hīs infra dicēdis videbit⁹ nul-
lum corpus sensibile esse actu infinitū: necq̄ enī composi-
tum). id est mixtum ex elemētis: possibile est esse infi-
nitum necq̄ simplex compositum quidem non erit infini-
tum corpus si finita sunt elemēta multitudo: necesse
enim plura esse et equare semper contraria et non esse
vnum ipsoꝝ infinitum.

Tex.
cō. 4.

Dibisicorum.

Notandum

Tex.
cō. 42.

q^o nō sine cā p^{re}supponit elemēta eē finitū multitudinē: q² si eēnt infinita multitudinē nō oporteret aliq^u miscibilitū eē infinitū ad hoc q^o cōstituerēt infinitū mixtū: q² ex infinitis multitudinē finitis tamē magnitudinē resultat cor^{po} infinitū: sed si elemēta sūt finita multitudinē nūq^u ex eis resultabit infinitū mixtū nisi vnū eorum sit infinitū aut aliqua aut oīa infinita eē recipiat. (Si nāq^u). Ad istā rōnē possent eē due respōsiones: quarūz qualibet p^{re}supponit excludit: p^{ri}ma est ista q^o quis vnū elemētū sit infinitū et alia finita: nō p^{ro}p^{ter} hoc sine p^{ro}positiōe elemētū infinitū excedit elemēta finita: et p^{ro}sequēs nō subito cor^{po}rū p^{re}supponit elemēta finita ab elemēto infinito videm^{us} enī q^o aliquādo in maiori cor^{po}re est minor virtus sicut in magno aere ē minor virtus q^u in puo igne: id statit virtutē elemētū infinitū nō maiore eē virtutē elemētū finitū. ¶ Istā rōnē excludit p^{ri}ma q^o quis virtus maioris cor^{po}ris aliquādo excedat a virtutē minoris cor^{po}ris: tamē tāta pōt fieri additio maiori cor^{po}ri q^u virt^{us} eius excedat virtutē cor^{po}ris minoris: et p^{ro} consequēs si mai^{or} cor^{po} p^{ro} sit infinitū virt^{us} eius in infinitū excedet virtutē cor^{po}ris finitū: verbi grā: p^{ro} sit q^o aer. a. sit duplus ad b. ignē in magnitudine: et subduplus in virtute: et p^{ro} q^o si duplabilis. a. fiet equalis virtutis cū b. et si iterum duplabilis fiet in duplo maioris virtutis: et ite^{re} si duplabilis fiet in quadruplo maioris virtutis: et sic in infinitū: igit^{ur} si a. maiorabit in infinitū: virtus sua in infinitū excedet virtutē b. et p^{ro} p^{ro} sequētia: q² vbicūq^{ue} maior magnitudo arguit maiore virtutē ibi infinita magnitudo arguit infinitā virtutē: p^{ro} igit^{ur} q^o si magn^{us} aer et p^{ro} ignis aadequētur in potētia: nō tamē infinit^{us} aer et finit^{us} ignis: sed necesse est potētia aeris infiniti excedere sine p^{ro}positiōe potētia ignis finiti et aerē infinitū subito cor^{po}rūpere ignē finitū. I. e. li. (Si nāq^u quācūq^{ue} deficiat potētia que i vno cor^{po}re finito maiori ē a potētia alterius cor^{po}ris minoris: tamē potētia infiniti cor^{po}ris infiniti excedit potētia finiti cor^{po}ris: vt si ignis finit^{us} sit: aer autē infinit^{us}: est autē equalis ignis equali aeri in potētia et tūcūq^{ue} duplicat^{ur} et multiplicat^{ur} fuerit aer ille: solū autē nume^{re} quēdā habēs). i. finit^{us}: tamē manifestum q^o infinitum excellit et cor^{po}rumpit finitum.

Notandum

q^o nō est possibile cor^{po}ris infiniti potētia eē trā finitā: q² aliter duo cor^{po}ra eiusdē rōnis essent equalis potētia: quoz vnū eē finitū et reliquū infinitū: imo cor^{po}rus finit^{us} esset maioris potētia q^u cor^{po} infinit^{us}: p^{ro}bat^{ur} et p^{ro} sit q^o a. sit aer infinit^{us} potētia vt decē: et b. aer finit^{us} potētia vt vnū: et p^{ro} q^o potētia a. est decupla ad potētia b. augeat ergo b. ad decuplū: et p^{ro} b. adhuc esse finitū et eē rāte potētia sicut a. augeat ite^{re} p^{ro} b. ad centuplū: et manifestū est ite^{re} b. manere finitū: et potētia maiori supra primā et secūda potētia: et consequēter fieri maioris potētia q^u a. in quacūq^{ue} p^{ro}positiōe volueris: s^{ed} hec sūt in cōueniētia. ¶ Sed cōtra: possibile est de potētia dei aut p^{ro} ymaginātiōe mathematicā q^o a. pedalis q^uritatis fm oēm dimēsiōnē p^{ro} rarefactionē fiat infinit^{us} absq^{ue} acq^{ui}sitiōe forme aut materie de nouo quo admissio. a. eē factū cor^{po}rus infinitū simpliciter et nō eē maioris potētia q^u anteq^uam potētia insequit formā: s^{ed} eadē esset forma numero eē in cor^{po}re finito et infinito: s^{ed} in cor^{po}re finito esset trā potētia finita: igit^{ur} in cor^{po}re infinito esset trā potētia finita. ¶ Respondetur q^o istud nō vadit ad intentiōē Aristotelis: q² p^{re}supponit loquū de

augmento facto p^{ro} acquisitionē noue forme: et in casu isto sit maioratio p^{ro} solā acquisitionē extēsiōis: nō tamē debet admitti casus q² occulte implicat cōtradictiōnem: sequit^{ur} enī p^{ri}mo illo casu admissio q^o a. est tantum finitē potētia et infinitē potētia: q² si tantū finitē potētia manifestū est: q² nō habet nisi eandē formā q^u habebat in p^{ri}ncipio: et q^o sit infinitē potētia arguit^{ur}: in finita sūt pedalia eiusdē equalia nō cōcātia: quoz q² q² libet est determinate potētia: igit^{ur} potētia pueniens ex hīs oībus est infinita. ¶ Secūdo sequit^{ur} q^o cor^{po} simpliciter finitū est infinitū: q² p^{ro} sit q^o ite^{re} a. cōdesatur ad pedale quātitatē: et arguit^{ur} sic a. cōponitur ex illis p^{ro} tib^{us} oīno: ex quib^{us} cōponēbatur ante sed p^{ro} r^{es} q² quādo erat infinitū cōponēbatur ex finitis p^{ro} tib^{us} equalib^{us} nō cōcātib^{us}: igit^{ur} ite^{re} cōponit^{ur} ex infinitis p^{ro} tib^{us} equalib^{us} nō cōcātib^{us}: et p^{ro} consequēs. a. ē infinitū et ē finitū fm oēm dimēsiōnē: vt p^{ro} igit^{ur} et. (Unūquodq^{ue} autē). Secūda respōsiō ad eandē ratiōē est ista: q^o in mixto infinito oīa elemēta sunt infinita magnitudine sic: q² in mixto illo est terra infinita aqua infinita aer infinit^{us} et ignis infinit^{us}: adeo nullū elemētū subito ab alio cor^{po}rūpit et manet multitudo finita et cōtrarietas et equipollētia. ¶ Istā respōsiōē remouet p^{ri}ma sic arguēdo: cor^{po}pus infinitū est illud q² est vndiq^{ue} ex p^{ro} pansem: si igit^{ur} q² libet elemētū est cor^{po}rus infinitū in mixto: q² libet elemētū est vndiq^{ue} ex p^{ro} pansem: et p^{ro} consequēs quens plura cor^{po}ra: videlicet oīa elemēta sunt simul et seinuicē penetrant et est falsū. I. e. li. (Unūquodq^{ue} autē elemētū infinitū eē impossibile est: cor^{po} enī penitus ē habēs dimēsiōnē trā: infinitū autē interminate distās est). i. occupat oēm distātiā sine termino: quare finitū cor^{po} p^{ro} oīquaq^{ue} distās erit et accidet pētratio cor^{po}porū. fm cōmentatōrē cōmento.

Notandum

q^o cū aliquid fuerit cor^{po} situm ex duobus necesse est vt diffinitio illius cor^{po} sit sit cor^{po} sita ex diffinitionibus illo^{rum} duoz: sed diffinitio cor^{po}ris est illud q² expādit^{ur} ad oēs p^{re}as et diffinitio infiniti est illud q² nō habēs finē: ideo diffinitio cor^{po}ris infiniti est illud q² extēdit^{ur} in infinitū ad omnes p^{re}as. Cōmentatōr^{is} intēdit p^{ro}bare istāz cōsequētiā cor^{po}rus est quātū habēs tres dimēsiōnes: et infinitū est quātū sine fine: igit^{ur} cor^{po}rus infinitū est quātū hīs tres dimēsiōnes sine fine: quā cū aliquid cōponitur ex aliquibus diffinitionibus cor^{po} sit cōponitur ex diffinitionibus vtriusq^{ue} cōponētū: verbi gratia. si hō albus cōponitur ex homine et albo diffinitio hominis albi cōponitur ex diffinitione vtriusq^{ue}: nā diffinitio hominis est aīal rōnale et diffinitio albi ē disgregatiū vīsus: id diffinitio hōis albi est aīal rōnale disgregatiū vīsus: igit^{ur} diffinitio cor^{po}ris est quātū habēs tres dimēsiōnes: et diffinitio infiniti est quātū sine fine: oportet q^o diffinitio cor^{po}ris infiniti sit quātū habēs tres dimēsiōnes sine fine: et sic est p^{ro}batā consequētia et. Eandē cōsequētiā confirmat Cōmentatōr^{is} p^{ro} bando cor^{po}rus infinitū esse infinitum in oībus tribus dimēsiōnibus: q² aliter vnū infinitū esset altero mai^{or} ponēdo duo esse infinita fm lōgitudinē et pedalter latitū aggregatū ex illis ambobus est quodlibet illorum mai^{or} eā oē totum sit mai^{or} sua p^{re}. ¶ Sed Burleus dicit has rōnes esse p^{ro}babiles et nō demonstratiuas cōcedens cor^{po}rus infinitū solū fm longitudinem esse cor^{po}rus infinitū: et ad primā ratiōē dicit q^o diffinitio cor^{po}ris infiniti cōponitur ex diffinitionibus partū nō illo modo cor^{po}rus infinitū est illud q² habēs tres vi

Tex.
cō. 43.

Liber tertius.

Tex.
cô. 43.

Tex.
cô. 45.

Lex.
cō.46.

Philosophicorum.

elementū esset actu infinitū. s. ignis vel aqua aer aut terra illud qd esset infinitū oīa alia corrūperet: patz cōsequētia: qz oīa elementa habent cōtrarietatem: et posito vno elemento infinito fm magnitudinē alia necessario sunt finita magnitudine vt patuit in pbatioe etne conclusionis: tūc sic. vñū elementū oīa alia corrūpit: igitur vñū elementū oīa alia resoluit in sui nām: et p cōsequens oīa elementa sunt et sūt vñū elementū iuxta doctriā Eractii oī. oē aīal resolui et cōueri in ignē. Lege litterā. Neg igit ignē negs alioz elementoz nullū cōtingit infinitū esse aliqd oīno aut posito illo et pter illud q infinitū sit aliqd elementū: sequit de necessitate q aliqd ipsoz impossibile est cē. nāz et si infinitū sit aliqd elementū necesse est oīa elementa aut esse aut fieri vñū ali quid ipsoz sicut dicit Eractius oīa fieri aliqd ignē. Ex ista rōne pot pbari cōclusio quarta: v3 q non sit aliqd corp simplex actu infinitū ex quo elementa generātur: qz cū illud sit infinitū et oīa elementa finita illud corrūperet oīa elementa ex eo: qz oībus elementis cōtrariat qd pbatut sicut q mutat ex pparis in contrariū mutat: si ergo oīa elementa mutat ex illo corpore simplici: op3 q illud sit cōtrariū oībus: p3 cōsequētia et accedēs est claz inductiue: nā q mutat sic q fiat calidū mutat ex frigido: et cōtra: q mutat sic q fiat frigidū mutat ex hūido: et cōtra. l. e. li. (Eadē aut rō est et de vno corpore simplici infinito vt faciūt extra elementa philici nominat in quarta conclusione: omne enim mutatur ex contrario in contrarium vt ex frigido in calidum).

Tex.
cō. 47.

Notandum fm cōmētatozē cōmētato. 46. q ponēs vñū elementū cōtingit ei mūdū fuisse corruptum necessario: penes aut oīa esse finita: sed q in aliquo eorum est potētia excedēs que extgit corruptionē alioz vt eractius dicit de igne nō cōtradictū: sed hō declarabitur cū declarabit q impossibile est mūdū corrūpi nālī ter. Duas cōditionales itēdit cōmētatoz: quaz pīma est affirmatiua. si aliqd elementū est infinitū illud oīa alia corrūpit: p3 qz cōtrariat oībus alijs elementis et est potētia infinita: et hō sequit necessario corruptionē mūdū: qz corrūperetur ptes pīncipales mūdū q sunt elementa: et pīter corrūperet celū: qz nō moueretur motus enī celi est ppter equalitatē elementoz et pīnuatīonē ipsoz: cōstat aut qz deficere sine deficiūt ea que sunt ad finē. Secūda cōditionalis est negatiua: v3 nō si aliqd elementū excedit oīa alia in potētia: oīa alia corrūpit: qz ignis excedit potētia et virtute oīa alia elementa: nō tamē corrūpit illa: qz regulant a celo: et hō declaraf in libro celi: vbi pbatut celū nō posse corrūpi: et oīa elementa esse eterna: si tamē ignis ēēt infinitū necessario alia corrūperet: qz nō regularet a celo ex quo celū nō esset. Primum dubium videt q pīus non sufficiēt pbaerit nullū corp simplex esse infinitū: qz licet sufficiēt pbaerit de corpibus simplicibz hūit cōtrarietate: nō tamē de alijs: posset enī dici corp celeste ēē infinitū: qd est corpus simplex vt hētur pīmo celi. Secūdu dubiū videt q rō Aristotelis non pbat sufficiēt nullū ēē corp simplex ex quo elementa generātur p hoc q oē q mutat ex aliquo mutat ex illo tanq ex cōtrario cū mā mutetur ex calido in frigidū: et tamē nō ex suo cōtrario: forma etiā mutat ex mā et nō ex suo cōtrario cū nulli cōtrariet materia. Ad pīmum dicit pcedēdo q pīus nō demonstrat simpliciter nullū corpus simplex esse infinitū: sed tū quo ad homi

nem cōtra antiquos oī. oē corpus simplex esse elementum aut mediū inter elementa nō distinguēs inter celū et cetera elementa: cōcessit enī celum esse de natura alii cuius elementū: et qz nō dum inuestigauit pīus nām celi: ideo hō nō pbat simpliciter nullū corp simplex ēē infinitum: sed tū cōtra antiquos: in libro aut celi: vbi pscrutabitur nām illi reasumet qd nem hāc declarādo celum nō esse corpus infinitū. Ad secūdū dicit q il lud q mutatur ex aliquo tanq subm ex termino a quo aut tanq termino ad quē ex subo nō mutetur ex illo: si cut ex suo cōtrario: oē tamē q determinatiue mutatur ex aliquo tanq termino ad quē ex termino a quo necessario mutatur ex illo tanq ex suo cōtrario: et qz anti qui voluerūt oīa elementa fieri ex illo corpore simplici infinito determinatiue tanq terminus ad quē ex termino a quo: id opozuit eos cōcedere oīa elementa fieri ex illo sicut ex suo cōtrario: ppter illud erat contrarium cui libet elemento: quare et.

Portet

Tex.
cō. 48.

autē de omni. Ita est quarta ps huius capituli: in qua pīus pbat rōnibus generalibus nullū corpus infinitū ēē: postq pbauid idē rōnibus spālībus: et facit duo nā pīmo pīnuat se ad dicēdā: et exequit de intēro ibi. (Aptūz enī). Quātū ad pī

mum dicit pīus q postq ostēsum est rōnibus nālībz nullū esse corp infinitū mixtū vel simplex cōsequēter etiam rōnibus pīcis magis tamē vībīs est demon strandū nullū oīno posse esse corpus sensibile actu in finitū. l. e. li. (Opz aut de oī corpore) ex hīs infra dicen dis cōsiderare si cōtingat aut nō cōtingat corpus sensibile esse infinitū: qz aut oīno impossibile sit infinitum esse sensibile ex hīs manifestum erit que in hac parte dicentur. (Aptum enī). Jam pīus exequitur de intēro ponēs quin cōclusiones: quaz pīma est ista. Im possibile est aliqd corpus homogenū esse actu infinitum: secūda cōclusio: impossibile est aliqd corp et hetero genū ēē actu infinitū ibi. (Si aut dissimile). Tercia cōclusio: impossibile est aliqd chaos esse corp infinitū ibi (Anaxa aut). Quarta cōclusio: impossibile est aliqd corpus tāgibile esse actu infinitū ibi. (Qīno aut manifestum). Quinta cōclusio: impossibile est simpit aliqd corpus ēē actu infinitū ibi. (Simpit aut). Pro de monstratione pīme cōclusiōis pīus pīnuat duas suppositiōes: quaz pīma est ista: omne corpus sensibile est aptum natum esse in loco. Istam suppositiōnem pīus nō pbat: quia erat famosa: deinde quia eam manifestabit quarto huius oī. omnia corpa tam mixta q elementa q etiā corpa celestia esse in loco sic q cui libet corpa sensibilia inquit cōmētatoz compete rit locus naturalis in quo quiescat si fuerit in eo: et ad quem mouetur si fuerit extra eum deducto impedimen to. Lege litteraz. (Aptū enī natū est omne sensibile ali cubi esse). Secūda suppositiō: cui libet corpa sensibilia idem est locus totius et parīs. Ita suppositiō ē manifesta inductiue: nā idē est locus nūcro to

Tex.
cō. 48.

Liber tertius.

diu est fre et vni⁹ glebe et ita. n. mouetur ad me^m mū
 di vna gleba terre sicut tota terra et idem est locus to-
 cius ignis et vnius scintille eius. s. cōcauum lune ad q^o
 vtrunq^{ue} illo p^o moueretur: si esset extra deducto impedi-
 mento. Le. litte. (et locus aliquis ē vnius cuiusq^{ue} cor-
 poris sensibilis (et idem p^ois et omnis). et totius (ē vt
 totius terre et vnius glebe et ignis et scintille. ¶ Istis
 suppo^{sitionibus} p^{re}missis p^{ro}b^{at} dupliciter. p^{ro}b^{at} cōclu-
 sionē primā et primo sic. si esset aliq^{uod} corpus homo-
 genum. i. eiusdem rōnis et eiusdem sp^{eci}i per totum q^{uod} es-
 set actu infinitum illud necessario esset immobile: aut
 semper moueret. tenet cōsequentiā querendo vtrum ta-
 le corpus sit mobile vel immobile si immobile h^{ab}et primā
 pars cōsequentiā. si mobile et cum nō sit ratio q^{uod}re mo-
 ueretur vno tempore et nō alio: et quo ponitur ipsum
 esse infinitum et eiusdem rōnis: igit^{ur} semper moueretur
 q^{uod} est scōa pars p^{re}missa: sed illud p^{ro}leuens est impossibi-
 le. p^{ro} qualibet p^{re}missa. n. tale corpus esset immobile et
 quo esset in loco per primā suppo^{sitionē}. omne enī q^{uod}
 est in loco est mobile localiter motu recto vel circulari
 nō etiā semper moueretur: q^{uod} non in sursum nec in deorsum
 nec in aliquo alio loco ex quo illud corpus po-
 nitur esse infinitū totū occupans q^{uod} n. mouet sursum vt
 deorsum est extra illud locū q^{uod} vō mouet in loco p^{re}ter
 tur a loco: corpus aut infinitū nō pōt ab alio cōtineri
 nec ē extra locū rōne sue infinitatis. Le. lit. (quare si q^{uod}
 dem sit eiusdem sp^{eci}i in oībus suis partibus illd cor-
 pus infinitū (aut immobile erit aut semper mouebitur
 et hoc impossibile est: quid enī magis deorsus aut sur-
 sum aut alicubi⁹ quasi oī. nullibi mouebit^{ur}: q^{uod} non ē rō
 qua magis sursum q^{uod} deorsum nec eōtra: nec est ratio
 quare plus in vno loco q^{uod} in alio. ¶ Dico autē scōa
 arguit p^{ro}b^{at} sic accipiat^{ur} vna gleba infinita nominat^{ur}: et
 p^{ro} q^{uod} ipsa est in aliquo loco p^{ro} primā suppo^{sitionē}: igit^{ur}
 ipsa est mobilis et non motu circulari: sicut nec totum
 ipsum infinitū: igit^{ur} motu recto tunc arguit^{ur} sic illa
 gleba mouebitur motu recto: et idem est locus sui et ro-
 tatio corporis infiniti per secundā suppo^{sitionē}: igit^{ur}
 illa gleba mouebitur ad locū infinitum q^{uod} est impossibi-
 le. Et q^{uod} illud sit impossibile declarat^{ur} querendo vtrum
 illa gleba occupabit totū locum infinitum aut solum
 partem si totū locum infinitum quomodo occupabit il-
 lum cum illa gleba sit finita. si autem p^{re}tem tantum que-
 ratur in vna p^{re}te erit quies aut motus illi⁹. si enī in vna
 parte quiescit per idem in qualibet si ponere in illa cū
 oēs partes loci sint eiusdem rōnis: sicut omnes p^{re}tes
 corporis infiniti: et per cōsequē illa gleba nunq^{uam} mo-
 uebit^{ur}: q^{uod} non esset ratio p^{ro} q^{uod} moueretur ab vna p^{re}te
 ad aliam p^{re}tem: ex quo oēs partes sunt eiusdem ratio-
 nis. Etiam si in aliqua parte vel ad aliq^{uod} partem mo-
 ueatur nunq^{uam} quiescet: nam cum omnes ille partes sint
 eiusdem rationis si moueretur ad vnam moueretur ad
 qualibet: et locus est infinitus non potens acq^{ui}ri in tem-
 pore finito: igit^{ur} talis pars semper mouebitur et nun-
 q^{uam} quiescet q^{uod} non est imaginabile de mobili motu re-
 cto. Le. lit. (Dico autem vt si gleba sit alicubi vbi ipsa
 mouebitur: locus enī infinitus erit cognat^{us} sibi corpo-
 ris infiniti: cuius ipsa est p^{ar}t^{is} ad quā mouebitur (vtrūq^{ue}
 igit^{ur} continebit^{ur}. occupabit totum locum) infinitū
 (et quomodo) si autem occupabit solum partē que-
 igit^{ur} est illa pars (et vbi mansio et motus ipsius: aut
 vbiq^{ue} manebit^{ur} si quiescet in aliqua p^{re}te (non ergo mo-
 uebit^{ur}: aut vbiq^{ue} mouebitur) si mouebitur ad aliquā
 partem (non ergo stabit). s. quiescendo.

Notandum fm cōmentatorem com-
 mēto. 48. q^{uod} (corpus ce-
 leste q^{uod} non mouetur recte nō continet in hac declara-
 tionem nondum declaratum est vtrū sit hoc corp^{us}
 habens naturā extra naturam aut nō: et ideo Aristot.
 iterat hanc questionē in li. ce. et mū. illic enim erit sermo
 cōmunis simpliciter cum illic declarabit numerū sp^{eci}e
 rum corporum simplicium. Et ideo potest itelligi per
 corpus sensibile non quolibet sensu sed tactu. corpus
 enī celeste est sensibile visu fm partes eius luminosas et
 est non tangibile omnino: declaratum est igit^{ur} ex hoc
 sermone vniuersaliter q^{uod} impossibile est corpus simpli-
 citer tangibile infinitum eē siue sit elementum siue nō. ¶
 Ecce fm cōmentatorem q^{uod} philosophus non probat
 hic vniuersaliter nullū corpus sensibile esse infinitum
 sed tantum nullum corpus mobile motu recto et nul-
 lum corpus sensibile sensu tactus esse actu infinitū. cor-
 pus autem celeste non mouetur motu recto sed circulari:
 necq^{ue} sentitur tactu: sed tantum visu: ideo hic nō p^{ro}-
 batur tale corpus nō esse infinitum cum non sit decla-
 rata nā illius vtrum sit natura elementorum vel extra
 naturam elementorum p^{ro} in lib^{ro} 2o autem celi. p^{ro}abit^{ur} il-
 lud non esse infinitum cui⁹ demonstrabit^{ur} generaliter
 nullum corpus sensibile esse actu infinitum siue sentia-
 tur visu siue tactu.

Circa predicta dubitatur et p^{ro}-
 am suppo^{sitionem}: q^{uod} si idem est locus totius et par-
 tis et locus est equalis locato per Aristot. 4. huius igit^{ur}
 pars et totum sunt equalia. patet consequentiā quia q^{uod}
 cunq^{ue} sunt equalia vni tertio sunt equalia inter se.

Secundo dubitatur cōtra primā ratio-
 nem q^{uod} non videtur incōueni-
 ens aliquid esse immobile aut semper moueri: q^{uod} ter-
 ra est immobilis et celum semper mouetur. ¶ Ad p^{ri}-
 mum dicit Burleus: q^{uod} duplex est pars. s. continua et dis-
 continua: partis continue et sui totius idem locus: sed
 non vtrūq^{ue} per se: totius q^{uod}dem per se et partis per ac-
 cidens: partis autem discontinue idem locus per se et to-
 tius: ita q^{uod} scintilla ignis discontinua non situatur na-
 turaliter nisi occupet totum cōcauum ignis et si p^{ro} ima-
 ginationem nō esset in cōcauo lunemisi vna scintilla
 ignis illa se extenderet quousq^{ue} replet totum cōcauū
 lunis: concedit igit^{ur} q^{uod} locus et locatum per se sūt equa-
 lia non autem locus et locatum per accidens. ¶ Sed
 contra illud q^{uod} dicit^{ur} de parte discontinua arguit^{ur}: nam
 dato illo sequitur q^{uod} ignis est naturaliter mobilis ab i-
 ntrínseco per solum motum localem ad maiorem rarita-
 tem q^{uod} sit raritas summa. consequens est absurdum: et
 p^{ro}batur consequentiā remouendo a cōcauo lune to-
 tum elementum ignis per imaginationem p^{re}ter vni⁹
 pedale. constat autem id pedale habere raritates sum-
 mam et per extensionem in toto cōcauo acquirere ab
 intrínseco per solum motum localem maiorem rarita-
 tem. ¶ Et consequenter sequitur q^{uod} vnum minimum
 aeris est aptum natum extendi per totum cōcauum
 ignis et venire naturaliter ab intrínseco ad maiorem ra-
 ritatem et consequenter ad maiorem leuitatem q^{uod} sit le-
 uitas et raritas ignis que omnia male consonant.
 ¶ Item sequitur q^{uod} vni⁹ minimum ignis et totū elementum
 ignis sūt aut erūt eālia reouēdo p^{ro} imaginationē totū ele-
 mētū ignis a cōcauo lune p^{re}ter vni⁹ minimum. cū igit^{ur} p^{ro} eū
 loc^{us} sit eālis locato p^{er} se et tā elementū ignis q^{uod} illud mi-
 nū p^{er} se locat^{ur} ab eodem cōcauo habet intētiū cū q^{uod}q^{ue}

Ec.
 8. 48.

Ec.
 8. 48.

Philosophorum.

siue equalia vni. tertio siue equalia inter se. ¶ Dicendum igitur qd sicut pars quandoq; est in loco per accidens ratione totius: ita contra totum interdum est in loco per accidens ratione partis: videmus enim homines esse in aqua si habent pedes in aqua. p similiter dicat de prelo qd sicut pars loci aliqui dicitur locare totum per accidens: ita iterum totus locus dicitur locare aliquid per accidens ratione partis sue. Ideo si vna scintilla ignis esset in concauo lune remoto toto elemento ignis non oporteret illam extendi per totum precauum: sed maneret in determinata parte precaui locare illam per se et totum concauum per accidens: neq; vult philosophus gloriari in infinitum moueri ad totum locum corporis infiniti: sed sufficit qd ad illum finem se totum vel finem partem ut patuit ratione. Idem igitur est locus naturalis totius et partis siue fuerit pars prius siue discontinua: et de locus per se totus et per accidens aut tam partis prius qd discontinua: locus enim locans adequate totum est per se locus illius: et per accidens est locus partis continue ratione totius locati: locans autem partem discontinuam non adequate iterum est locus per accidens illius non ratione alterius locati: sed ratione sue partis locantis: locus igitur per se et locatum per se sunt equalia. Sed locus per se et locatum per accidens non sunt equalia: neq; locus per accidens et locatum per se sunt equalia. ¶ Ad secundum de qd l3 non sit inconueniens aliquid esse immobile: aut aliquid semper moueri tamen inconuenit aliquid esse corpus infinitum similis rationis et illud esse immobile: aut semper moueri: ex eo. n. qd illud corpus est naturale ipsum est mobile: et qd ipsum est infinitum non potest semper moueri: ideo quoddammodo implicat contradictionem aliquid esse corpus naturale infinitum. Et si de terram esse corpus naturale et tamen esse immobile: illud est sane intelligendum. s. qd terra non potest moueri finem se totam cum quo stat qd ipsa potest moueri finem partem: corpus autem infinitum est simpliciter immobile tam finem totum qd finem partem ut patuit. ¶ Si autem dissimile scilicet a prelo. impossibile est aliquid corpus etherogenum esse actu infinitum. Istam conclusionem philosophus tripliciter probat: primo sic. si aliquid est corpus etherogenum. id est diuersarum rationum in partibus: sequitur qd loca partium sunt dissimilia: p3 pna quia iam loca prius mundi sunt dissimilia: q2 mundas est corpus etherogenum diuersarum rationum: et ita contingeret si aliquid esset corpus etherogenum infinitum: tunc argueretur sic. loca prius sunt dissimilia: igitur illud corpus non est vere vnum: sed vnum tantum per contactum quoadmodum lapides et ligna aurum et argentum inuicem aggregata non faciunt vere vnum: s3 tamen per contactum: sed illud consequens est contra omnes opinantes infinitum esse. id est illud esse principium ex quo sunt omnia. Le. lit. (si autem dissimile est omne). id est si autem ipsum totum infinitum est dissimile in suis partibus (dissimiles et loci sunt et principium quidem inconueniens est (non vnum corpus omnis est). id est qd non tota magnitudo infinita est vnum corpus. p3 pte (sed aut). id est solum (in tangendo partes se ad inuicem.)

Tex.
cō. 49.

Notandum

fm comēta. commēto 49. (q ptingit dicentib⁹ hoc qd totus mundus non sit vnum: q2 continetur ab vno corpore sed est vnum finem partium tamen) ponentes corpus etherogenum infinitum habet dicere illud esse totum mundum: et q2 tale infinitum non est aliquid vnum corpus p3 pte: sed tamen per contactum: ideo totum mundum habet dicere non esse vnum: neq; contineri vno corpore sed esse vnum tantum per contactum. ¶ Sed forte arguitur qd idem habet ponere Aristoteli. nam elementa non sunt vnum nisi per contactum: et corpora celestia non sunt vnum;

nisi per contactum: igitur totus mundus non est vnum nisi per contactum. ¶ Respondetur negando pnam: q2 animal est vere vnum: et tamen caro sanguis os et nervi non sunt vnum nisi per contactum. si enim his partibus non superadderet forma animalis: ex his non fieret vere vnum: ita l3 elementa et corpora celestia sunt discontinua: tamen ex his fit mundus qui est vere vnum ratione vnius forme superaddite que dicitur esse anima mundi. hac philosophus vocat primam causam secundo metaphisice et octauo huius: dicitur esse primum motorem non mobilem per se neq; per accidens et existere in circulerentia primi mobilis: illud autem infinitum etherogenum nullam formam habere facientem partes etherogenas ac discontinuas esse vere vnum cum ratione infiniti sit magis ratione forme per se videbitur hoc. ¶ Postea autem scilicet arguit philosophus ad conclusionem sic: si esset aliquod corpus infinitum dissimilium partium: aut ille pres ex qd cō. 49. bus ponitur sit finite vel infinite finem partem: sed nullo istorum modorum igitur et p3 pna. cum pars per se antecederet et secundam declaro et prius qd ille partes non sunt finite finem partem: nam impossibile est qd ex finitis finem partem constituatur aliquid infinitum: nisi vnum illorum sit infinitum finem partem: magnitudinem cum ex finitis magnitudine et multitudinem non possit constitui infinitum finem magnitudinem: sed illud est impossibile. si. n. vnum corpus sensibile simplex esset infinitum reliquis existentibus finitis: illud omnia alia statim destrueret. ppter diuersitatem qd haberet ad illa. elementa enim ex quibus constituitur mixta sunt diuersa: et diuersa agunt et patiuntur ad inuicem: id autem fugeretur ponere hoc modo corpus infinitum alterius extremorum elemento ut ignis aut terram: inter quod magis apparet diuersitas: sed posuerunt infinitum esse vnum elemento medio. scilicet aere aut aqua aut medium inter ista. media. n. minus habet de diuersitate et videntur esse quasi medium extremorum: bene tamen ad utrumque extremorum rationem extremi: nam respectu vnius extremi sunt sursum et respectu alterius deorsum. Nec potest dici pres illas ex quibus ponitur infinitum esse finitas multitudinem et infinitas magnitudinem: quia ostensum est supra non posse esse duo talia infinita simul Le. lit. (Postea autem aut et finita habetur: aut infinita specie) describendo partes etherogenas infiniti signati (et finita quidem esse non possunt) et ut alia quidem finita: alia vero non finita. id est totum (infinitum est ut ignis aut aqua) illud necessario (corruptio alijs diuersis esset sicut dictum est prius Et ppter hoc nullus vnum et infinitum igne fecit: neq; terram philosopho logico: sed aut aerem aut aqua aut ipsum medium: q2 locus vniuersus). scilicet ignis qd terre (manifestus erat et determinatus hic) cum ignis dicat simpliciter sursum: et terra simpliciter deorsum. (hec autem). scilicet aer et aqua (se habent ad ambo) versus ad ignem et terram (sursum et deorsum: unde aer et aqua respectu terre dicuntur sursum: et respectu ignis dicuntur deorsum. ¶ Probato qd partes ille dissimiles non possunt esse finite secundum speciem. probat consequenter philosophus qd non possunt esse infinite secundum speciem: quia si partes ille essent infinite secundum speciem loca illarum partium essent infinita secundum speciem: nam cuilibet corpori simpliciter infinite vnum motus simplex secundum speciem et consequenter vnum locus secundum speciem: ideo illis infinitis partibus distinctis secundum speciem infinita loca correspondere et infinita elementa. sed istud consequens est impossibile: quia finem commentatorem omnis locus aut est sursum aut deorsum: aut ante aut retro aut dextrum aut sinistram: ut probatur in libro 1. ce. ¶ Neq; posset dici elementa esse tamen finita: pres autem cetero

Tex.
cō. 49.

Libertus tertius.

genas esse infinitas fm spm ex qbus componit infinitum ad tollendum infinitate loco p q l3 plura sunt mixta fm spm q elementa: tñ si mixta essent infinita fm spm necessario elementa essent infinita: quia ex finitis unitatibus non possunt fieri combinationes infinitae: ut h3 videri primo postorio p. Le. lit. (Si autem infinita simplicia sunt) illa ex quibus componitur infinitum (et loci infiniti et elementa infinita erunt: si autem hoc impossibile est. s. q. loci sint infiniti: sequitur q. et loci finiti sunt) et totum finitum esse necesse est.

Notandum fm comentatozem com mento. 49. q. ignis nō habet nisi leuitatem tñ que est cā motus ad superius: et locus eius est terminatus: similiter terra nō habet nisi grauitatem que est cā motus ad inferius: et locus etiā eius est finitus: sunt igitur valde contraria aqua aut et aer habet virtutem. s. grauitatem et leuitatem: aer. n. est grauis in loco ignis et leuis in loco aque et in grauitate assimilatur aque et in leuitate assimilatur igni. et si milititer est dispositio de aqua: aqua autem est grauis in loco ignis et leuis in loco terre. Ecce fm comentatozem q. terra non mouetur nisi deorsum: et ignis tñ sursum aq. vō et aer differunt sursum et deorsum: q. tra nō h3 nisi grauitate: et ignis tñ leuitate: aq. vō et aer grauitate et leuitate. id maxie dñant ignis et tra: medio autē mō aq. et aer pp. quā causam forte dixerunt antiqui: quā comē tatoz aquam et aerem esse infinita: q. loca eorum non sunt terminata: quibus cōtradicit ipse comentatoz dñ. q. cum extrema sint terminata et finita: ut ipsi dixerunt multo magis media erunt finita. Ex isto comento inferunt aliqui q. tam aqua q. aer habet duas qualitates motiū: quarum vna est grauitas per quā mouet deorsum: et alia est leuitas per quā mouetur sursum. Sed istud nō potest stare: q. sicut aqua habet frigiditatem sine caliditate: ita h3 grauitatem sine leuitate et aer sicut habet humiditatem sine siccitate: ita h3 leuitatem sine grauitate. Cum enim qlibet qualitas motiua generetur ex mixtione duarū qualitatum primariū: si tam in aqua q. in aere eēnt scē q. lites motiue q. ruz vna esset grauitas: et reliqua leuitas: necessario tam in aqua q. in aere eēnt tres aut quatuor q. lites p. dñ. dociri nam Aristot. 2. de ge. Dicendū igit q. q. lites motiua aq. est absolute grauitas et nō leuitas: et q. lites motiua aeris est absolute leuitas et nō grauitas respectue tamē denotatur denotatiōe sui oppositi. cereb. p. n. est absolute calidū: tñ dñ frigidū respectu cordis: ita aqua ē absolute leuis dñ tñ leuis respectu terre: et aer est absolute leuis dñ tñ grauis respectu ignis.

Sed dubitatur circa h3 q. dicunt Aristot. et comentatoz q. aqua et aer hñt loca indeterminata: ignis vō et terra hñt loca determinata: nā sicut terra nō mouetur: nisi ad mediū mundi et ignis ad cōcauum lunecā aq. non mouetur nisi ad superficiem aeris et aer ad superficiem ignis: v3 cōcauū igitur aer et aqua ita bñ hñt loca determinata: sicut ignis et terra. Rñr q. locus sumis dupliciter. v3 absolute et respectue: si absolute pcedatur q. aer et aqua hñt loca determinata: respectue autē habent loca indeterminata: qm tam aer q. aqua respectu terre dñ in loco sursum: et respectu ignis in loco deorsum: ita q. indifferenter dñt sursum et deorsum p. respectum ad elementa extrema: ignis aut et terra tam absolute q. respectue habent loca tantum determinata eo q. ignis non dñt esse aliquo modo deorsum: sed tantū sur-

sum: terra vō nullo modo dñt sursum: sed tantū deorsum. Impossibile enī est tertio ad eandem p. clu. sio neq. arguit sic philosophus: omne corpus est finitū sed omne corpus etherogenū est corpus: igitur. omne corpus etherogenū est finitū et per consequens nullum est corpus etherogenū infinitum. secunda pars antecedentis est nota: et prima arguitur omne equale alicui finitū est finitū: sed omne corpus est equale alicui finitū: igitur omne corpus est finitū. tenet psequen tia cum maiori ex terminis: et minor declaratur. omnis locus est finitus: sed omne corpus est equale suo loco igitur omne corpus est equale alicui finitū. prima pars antecedentis patet inductive: nam locus ignis est finitus et locus aeris est finitus: et sic de alijs. secunda autem pars antecedentis pbat per rationem ducentem ad impossibile: si enim aliquod ē corpus q. non est equale suo loco: et omne corpus est in loco secundum antiquos: igitur aliquod est corpus q. est maius aut minus suo loco non minus: quia tunc inter corpus illud et locum daretur vacuum: nec maius: quia tunc aliq. esset corpus q. non esset natum esse in loco fm se totum. scilicet fm partem per q. excederet locum. Le. lit. Impossibile enim est non comparare locum et corpus) fm q. litem (neq. enim locus omnis maior est q. quantūcunq. contingerit esse corpus) q. est (simul) cū illo (si milititer autem neq. infinitum erit corpus: neq. corpus maius quam locus: aut enim vacuum erit) aliquid inter corpus et locum: aut corpus est aliquod (q. nūq.) fm se totum (aptum natum est esse) quozum quodlibet est impossibile.

Notandum fm comentatozem com mento. 49. q. (infinitū nō dñt equalē: neq. maius neque minus.) Siue igitur vtrūq. sit infinitum simpliciter siue vtrūq. sit infinitum scdm quid siue vnum sit infinitum simpliciter et alterum fm quid: nunq. aliquod illorum est equale alteri maius aut minus immo proprie loquendo nullum infinitum est maius aliquo finito: quia quod est altero maius proprie loquendo excedit ipsum in aliqua determinata propozitione. infiniti autem ad finitū nulla est propozitio. Ideo equalitas et inequalitas maioritas et minoritas sunt relatiōes proprie fundate in quātitate finita et non in quātitate infinita.

Dubitatur quia non videtur verum q. omnis locus sit finitus quia centrum mundi est locus terre: et non est finitum cum sit punctus indiuisibilis: constat autem fm philosophum in hoc tertio q. punctus non est finitus nec infinitus. Respondetur secundum auctorem sex primis: p. p. q. duplex est locus. videlicet simplex et compositus. locus simplex est illud quo aliquid locatur: locus compositus est illud q. aliquid locatur: locus est centrum mundi: locus vō compositus est superficies locans: aut situs penetrans locatus: et omnis talis locus est finitus et equalis locato de quo loquitur Aristoteles hic.

Maragoras au tez. tertia conclusio impossibile. ē aliquid quod chaos esse corpus infinitum. Ista conclusio ponitur cōtra Anaxagoram dñ. aliquid corpus infinitū ē: et illud esse q. dñ chaos confusum: q. qdē p. ex probationibus precedentium conclusionum arguitur: sic omne

Lex.
5. 49.

Lex.
5. 49.

Lex.
5. 50.

Phisicorum.

corp^o qd ē in loco mouetur aut quiescit: nullum chaos infinitum est in loco nec mouetur nec quiescit: igitur nullum chaos infinitum est corpus et per pñs nō cōtingit esse aliqd chaos qd sit corpus infinitū. pñma ps ante cedentis est nota ex dictis ac ēt scōa: nullū. n. chaos infinitum est in loco ex qōis locus est finitus: nō ēt mouetur: qz nō motu recto nec circulari: et pñr nō quiescit: qz nō nālter nec violēter cuz nulla sit causa sue qētis. Ad hanc rōnem rñdebat Anaxa. vi. primū qd in finitum fulcit et sustētat seipsum: qz ipsum est in seipso et non in alio cum non sit possibile aliqd continere ipm infinitū: et hoc cōcedebat qd infinitū non hz locum definitum a se: sed ipm est locus sui ipsius fm qd infinitum qēscit nālter: qz vbi aliqd quiescit: ibi natum est qd escere nālter: sed infinitum qēscit: qz nō pōt moueri: igitur infinitum qēscit nālter. et pñr dicebat qd sicut infinitas est cā ppter qd ipsum infinitū non pōt moueri: ita ē cā ppter qd necessario qēscit: sicut ergo infinitas est causa sue imobilitatis: ita est cā sue qētis. Le. li. (Anax. autem incōuenienter dicit de infiniti mansione). I. de loco ipsius et de illius qēte (fulcire. n. ipm seipsum dicit infinitum: hoc autē est: qz in seipso est aliud. n. cōtinet nihil: dicit ēt infinitum nālter qēscere tanq̄ sit necessariū qd (vbi vtiqz aliqd sit aptum natū sit ibi ēē.) Hoc autē non.) Contra dicta Anaxa. arguit pñs et primo qd nō vbi aliqd est ibi illud aptū natum est ēē: qz aliqd est in aliquo loco violēter. I. terra sursum et ignis deorsū vbi tñ non aptū natum est esse. Ideo nō plus pbauit infinitum qēscere nālter qd violēter cuz aliqd quiescat vbi ipsum aptum natū est quiescere: vt terra deorsū et ignis sursum: et aliqd qēscit vbi nō est aptum natū quiescere vt graua sursum et leuia deorsum. Le. li. (hoc autē non verum est: erit. n. aliqd alticubi vt. i. violentia et non vbi natum est esse.)

Notandum fm cōmenta. commento 50. qd nō sequit si ponatur quiescens vt sit quiescens nālter imo rectius est vt sit qēscens violēter ponit. n. qd cā quietis elus est in infinitum: qz non hz locum ad quem mouet. q. igitur caret motu violēter nō nālter. debuit ergo Anaxa. fm cōmentatorem potius dicere infinitū qēscere violēter qd nālter. si. n. ignis poneret in centro mundi non habēs locum ad quē moueret nō diceremus ignē ibi quiescere nālter sed violēter cum ista carentia motus nō esset et nā ignis: sed ppter defectum loci. ita si infinitū quiescit: dicit illud qēscere violēter: cum carētia sui motus non sit ex nā ipsius ex quo est mixtū vel elementū: sed ppter defectum loci ad quē debent moueri. Si igit qd maxime. scōo arguit pñs qd Anaxa. qd infinitas non est cā quietis vi. qz infinitum nō mouetur: qz ipsum fulcit seipsum: et sic imobile simpliciter: qz est in seipso non tñ infinitas est per se cā quietis. pbaf illud qd accidit quiescenti non est per se cā quietis: sed infinitas accidit qēscit: igit infinitas nō est p se cā qētis pz psequētia cum maior ex terminis: et minor sic arguitur. illud accidit quiescenti quo posito vel non posito non min^o corpus quiescit: sed siue ponatur siue non ponatur infinitas non minus corpus quiescit: igitur infinitas accidit quiescenti: pñma pars antecedentis est nota ex pñmo posteriorum. Ideo enim album accidit risibili: qz siue ponatur album siue non ponatur non minus homo est risibilis. secunda pars antecedentis etiam liquet cū multa iam quiescant quozum nullum est infinitum. vn de breuiter si infinitas esset per se causa quietis nihil p

se quiescere: qd non esset infinitum: cum nō inueniat per se effectus absqz sua causa per se oportet igitur aliam causam assignare quietis qd infinitatem. Le. li. (Si igitur qd maxime non mouetur totum: quia in seipso nam qd fulcitur) et quia (in seipso est immobilem esse necessē est: sed quare non aptum natum sit moueri) assignando causam sue quietis (dicendum est: non enim sufficiens est sic dicentem euadere: erit enim vtiqz et quodlibz aliud non motum) propter istam causam. I. infinitatis qd non est verum (sed) illud (aptum natum esse) motum ppter aliam causam (nihil prohibet). Istam rationē Aristot. exēplariē cōfirmat. constat enim qd terra quiescit in medio mundi existens tantum finita et non mouetur sursum: sicut neqz moueretur sursum si ēēt infinita: igitur eadem causa quiesceret si esset infinita quia iam quiescit: sed iam infinitas non est causa sue quietis immo grauitas. igitur terra si esset infinita sola grauitas esset causa sue quietis et non infinitas. Si igitur terra quiescit in medio mundi non quia infinita: sed quia grauis. non quia non habet locum ad quē mouetur sed quia non potest localiter moueri: ita infinitum nō fulcit ipsum seipsum: nec quiescit in seipso ratione infinitatis: sed ppter aliam causam. Si etiam infinitum est imobile hoc non est quia non habet locum ad quem mouetur: sed quia per naturam suam non est aptus natum moueri. Lege litteram. (Quoniam terra non fertur sursum (neqz si infinita esset coercita tamen) id est coadunata (a medio: sed non quia non) habet (aliud vbi) quo (nitatur) moueri (manebit in medio: sed quia non apta nata est) sic moueri (sed tamen licebat vtiqz dicere: quia fulcit seipsum) id est facit seipsum quiescere: (si ergo neqz in terra) hec causa est cum sit infinita: sed quia grauitatem habet: (graue autem) ratione grauitatis (manet in medio: similiter et infinitum manet vtiqz in seipso) immobiliter et quiescenter) ppter quandam aliam causam: sed non quia infinitum est et fulcit ipsum seipsum) tanq̄ non habens locum ad quem moueat.

Notandum qd duplex est corpus. I. mathematicum et naturale: corpus mathematicum est q̄titas trine dīmensōnis: corpus vō naturale est substantia materialis q̄titate et qualitate sensibili disposita: huc duplici corpore correspondet duplex locus: videlicet mathematicus et naturalis: locus mathematicus est situs seu ordo partium quantitatis quem Aristot. in predicamentis vocat positōem: locus autē naturalis est superficies aut situs vna cum dispositione qualitatiua preseruatiua locati. Ex quibus sequitur qd licet terra vt quanta sit in loco mathematico non tamen vt quanta est in loco naturali: sed vt qualis. I. vt grauis: et quia ratio infiniti quantitati congruit fm Aristot. pñmo huius. Ideo neqz terra neqz aliqd aliud vt est infinita est in loco naturali et quia quies et motus nulli cōpetūt ratione q̄titaris. I. rōe q̄titaris: id licet infinitū fm qd infinitum sit in seipso tanq̄ in loco mathematico non tamen fm qd huius est in se tanquam in loco naturali: neqz secundum quod infinitum quiescit: sed propter aliam causam qd Anax. nesciuit assignare ppea incōueniēs fuit positio sua qd rē. Similiter autem manifestum terio arguit philosophus contra Anaxagoram quod infinitum non quiescit in seipso tanquam in loco nam totius et partis loca sunt similia et eiusdem rationis: sed esse in seipso est locus totius infiniti fm Anaxago. igitur ēē in seipso est

Lex.
60. si.

Lex.
60. si.

70. 52

Liber tertius.

locus pñi infiniti per se quē si infiniti dēscit in seipso tanq̃ in loco q̃libet ps dēscit in seipsa tanq̃ in loco q̃ est 5 Anara. dī. nulla partē infiniti fulcire seipsam: ne q̃ dēscere in seipsa sed in toto. L. e. lit. (Similiter autem manifestū q̃ si q̃libet ps indigebit manere) sicut infinitum in seipsa (sicut. n. infiniti in seipso manet sefulciens). i. sustinēs et sustentans (sic et si q̃libet ps accipiat in seipsa manebit: totius. n. et pñs similes loci sunt sic terretotius et glebe deorsum et ois). i. totius (ignis et scinille sursum: q̃re si infiniti locus est esse (q̃ in seipso et idē pñs) infiniti erit locus (manebit ergo in seipso quelibet pars infiniti.)

Notandum fm cōmē. cōmento. 52. q̃ (loc⁹ pñ terre qñ ē se parata p se est idē in specie cū loco totius et sū ē dīf po sūo in alijs elemētis: locus. n. quē q̃rit gleba est idē in spēcū loco quē querit tota terra si crū extra cētū mediū eni mundi nō diuerificat fm q̃ est mediū in respectu totius et pñs: sed diuerificat in magnitudine et p utate. f. q̃ locus in quo est totum est maior loco i quo est pars: et sū locus quē q̃rit totus ignis et est vīmaxi me dīstat a medio et est idē cū illo quē q̃rit scinilla. Et o sū intelligere de aere et de eius pñbus et d aqua et suis pñbus: sic igitur intelligenda est ista ppō. dī. q̃ locus totius et partis est idē. Ecce fm cōmentato rem q̃ nō est idē locus numero totius et pñs dīscō: tūne ut dicitur burlens: sed est idē loc⁹ spē. ¶ Sed dīfert elemētū terre ab alijs elemētis: qm idē numero est locus totius terre et pñs eius dīscōtūne. f. centz mundi: si ambo fuerint extra illd et succellue mouebū tur ad mediū mundi: sed est dīa tñ in magnitudine et paritate: qm locus quē occupat tota terra. f. octimi natus situs mundi: aut superficies aque vel aeris ē maior q̃ locus quē occupat p cetera aut elemēta occupant tota superficie corporis cōtinentis q̃ nō occupat ps dīscōtūne: sed tñ partē illius superficies. Et cā diuer sitatis est ista: q̃ terra est magis in loco p centrū q̃ per circūferentiā. cetera vō elemēta sunt magis in loco per circūferentiā q̃ per centrū. Ideo locus pñmarius elemēti terre est centrū mundi: locus aut pñmarius aliorum elemētoz est superficies: et caua corporis pñmētis (Oino autē). 4. pñ. impossibile est aliqd corp⁹ tangibile esse actu infinitū. Istam pñonem pñs dupliciter pbat pñmēdo vnā suppositiōne q̃ oē corpus tangibile est graue aut leue et si graue est mobile deorsum: si est leue est mobile sursum: hoc suppositiō est expmētā līter nota qua cōcessa manifestum erit hoc non stare si mul: aliqd corpus tangibile est actu infinitum: et omne corpus tangibile scilicet graue aut leue est mobile ad locum sursum vel deorsum. L. e. lit. oino autē manifestum est q̃ impossibile est simul dicere infinitū corpus tangibile esse et locū quēdam corporibus eē ad quē illa corpa mouent sursum vel deorsum: si p q̃ (oē corpus sensibile sensu tactus aut grauitatē hz aut leuitatē et si graue q̃dem in medium nā hz ferri: si vō leue sursum) ¶ Ista suppositiōe pñmīsa arguit pñs pño sic: si aliqd est corpus tangibile actu infinitum vtrū illd est simplr graue: sicut terra: aut simplr leue sicut ignis: aut vtrūq̃. f. graue et leue in respectu: sicut mediū inter terram et ignem. vza qua aut aer. nō pōt dari q̃ illud sit simplr graue: q̃ tūne nihil esset leue et pñr nihil ē mobile sursum: nō etiā pōt dari q̃ illud sit simplr leue: q̃ tūne nihil esset graue et pñr nihil ē mobile deorsum. si aut daf tētiū. v3 q̃ illud est graue et leue in respectu tanq̃

medium inter duo extrema eo mō quo dīctū est tā aq̃ q̃ aerem eē graue et leue q̃rit tūc quo diuides istud medium ab extremis si pñm est infinitū: aut quo istius infiniti vnū extremū est sursum et reliquū deorsum: aut quo eiusdem infiniti aliqua sunt vltima et ipm est medium. hoc aut oia repugnāt rōni infiniti. L. e. lit. (necesse enim) est et infinitū corpus tangibile eē graue aut leue simplr aut vtrūq̃ respectiue (impossibile āt aut oē). i. totū eē (vtrūlibet. v3 simplr graue aut simplr leue (aut mediū vtrūq̃ sustinere) ad similitudine aque et aeris (quō. n. diuides) infinitū ab extremis (aut quo infiniti erit hoc q̃dem sursum (v3 ignis (illud autē deorsum). f. terra aut quo erit (vltimū) illius (aut) qualtrūq̃ erit (medium) inter vltima.

Notandum fm cōmē. cōment. 53. q̃ (impossibile est ē dicere q̃ medietas eius est grauis et in loco inferiori et alia medietas leuis et in loco superiori qm impossibile est diuidē infinitū in duo equalia nam vtrūq̃ ps erit finita et sic ps eēt equalis toti: et corpus infinitū eēt extra corp⁹ infinitum: et corpus infinitum o3 esse infinitū in oibus dimensionib⁹. ¶ Quattuor incōueniētia inducūt cōmentatoz: si infinitū hēret duas medietates. pñmū incōueniētia ē q̃ duo infinita eēt equalia: cū eqlitas sit relatio fundata solū in q̃ritate finita et q̃ illud sequatur manifestum est q̃ nō stare illud corpus hēre medietates duas et non esse duplum ad quālibet earū: et pñs illa duo infinita essent equalia. ¶ Secundū incōueniētia ē q̃ ps est eqlis toti. v3 q̃libet illaz medietatum. vñ arguitur sic. q̃libet medietas est eqlis vel ineqlis toti: si nulla illaz medietatum est ineqlis toti cum sit finita. igitur quelibet illarum medietatum est ineqlis toti. ¶ Intelligendū q̃ l3 sit incōueniētia ptem q̃ritatiū esse equalē toti: tamen est incōueniētia pte q̃ritatiū non esse minozē toti et h qm vtrūq̃ est infinitū. ¶ Tertium incōueniētia ē q̃ vnū corpus infinitū est extra aliū corpus infinitū: q̃ libet illarū medietatū est extra aliā et q̃ illud sit incōueniētia. p3 q̃ corpus infinitū totum occupat: igitur nihil est extra ipsum. ¶ Quartū incōueniētia ē q̃ aliqd est corpus infinitū q̃ nō est infinitū: in oibus suis dimensionibus. v3 q̃libet illarū medietatum. et q̃ illud sit incōueniētia. pbat pñs: superius. dī. diffinitio nem corporis infiniti eē cōposita ex diffōnibus suaz pñm. ¶ Amplius oē. 1. arguit pñs ad eandē pñclūsiōnem sic. omne corpus tangibile est in loco: nullum infinitum est in loco: igitur nullum infinitum est corpus tangibile: maior patet inductiue nam omne corpus tangibile est graue aut leue: cōstat autē omne corpus graue aut leue eē in loco: vt p3 dīscūdo p singula mixta et elemēta: minoz autē declarat qm species et differentie loci. f. sursum deorsum ante retro dextrum et sinistrum sunt determinate situ et positione non tantum quo ad nos sed etiam quo ad celum et totum vniuersum: dextrum enim in celo est oriens sinistrum occidens: sursum est polus meridionalis: deorsum septentrionalis ante hemispheriū superius: retro hemispheriū inferius. ipsum autem infinitum non est determinatū nec quo ad nos: nec quo ad totum vniuersū cū infinitū dicat qd id determinatū: igit nullū corp⁹ tangibile infinitū ē in loco. L. e. lit. ¶ Amplius oē corpus sensibile sensu tactus (in loco est loci aut species et differentie) sunt (sursum et deorsum: ante et retro: dextrorsū et sinistrorsū et h non solum ad nos) distincta situ et pōe sunt: sed in ipso toto) vniuerso ē (determinata sunt) impossibile autē

Lex.
cō. 53.

Lex.
cō. 54.

in finito hoc esse.

Contra predicta arguit commentator com-
mentando. 5. 4. primo qd non sunt. 6.
differentie specificae loci. q2. 2. ce. pbat pbs qd loca natu-
ralia sunt tantum duo. s. sursum et deorsum. unde argu-
it commentator sic: si intelleximus per superius locum ignis
et aeris et per inferius locum terre et aque: ut dicit ibemi-
stius et alij expostiores dextrum et sinistrum ante et retro
non sunt loca naturalia in mundo: sed tantum loca ele-
mentorum que non sunt nisi duo. v3 sursum et deorsum.
Et si aliquis diceret qd absolute non sunt nisi due dif-
ferentie specificae loci: sed respectu quo ad nos sunt. 6.
arguit commentator qd illud non soluit: q2 Aristoteles. 1. 3. ex-
pressit hic qd iste differentie sunt naturaliter non posite. i. non
in ordine ad nos vel ad res aiatas que sunt h. Secundo
arguit qd iste sex differentie non sunt. 6. ptes loci co-
sequentes. 6. partes corporum naturalium quarum una est sur-
sum et alia deorsum. q2 cum istud non sit verum nisi
de corporibus aiatas sequitur qd Aristoteles. 1. m. pbare vo-
luit nullum corpus aiatum esse actu infinitum qd est fal-
sum. Tercio arguit qd iste sex differentie non sunt distincte
in mundo: q2 tunc mundus esset per se in loco qd est fal-
sum. q2. 4. huius declaratur qd mundus non est in loco
nisi per accidens. Pro declaratione huius difficultatis
est notandum p qd differentie positionum reperiuntur naturaliter
in omnibus corporibus: sed non eodem modo: quoniam in quibusdam reperiuntur
naturaliter absolute: et in quibusdam naturaliter respectu
in aialibus enim reperiuntur naturaliter absolute pp di-
stinctas virtutes repertas in partibus illorum quibus sunt
principia diversorum motuum. illa enim pars que est prin-
cipium augmenti dicitur sursum et opposita dicitur deorsum: illa vero que est principium
motus extra et opposita sinistra: sed illa que est principium sen-
sationis dicitur ante et sua opposita dicitur retro. repe-
riuntur etiam iste differentie naturaliter absolute in ima-
ginibus et idolis animalium: nam quilibet quod vertat ima-
go aut idolum hominis semper manet idem sursum et deorsum
dextrum et sinistrum: sicut in mundo et in celo reperiuntur
naturaliter absolute huiusmodi differentie: sed cluso omni respectu
ad nos vel ad cetera aiatas non minus in celo est aliqua
pars sursum. s. polus meridionalis et aliqua deorsum. v3
polus septentrionalis et alij dextra ut pars orientalis et
aliqua sinistra ut pars occidentalis et aliqua ante ut nos et
hemispherium et aliqua post ut alterum hemispherium. Reperiuntur
igitur differentie positionum naturaliter absolute in omnibus cor-
poribus aiatas siue sint aiatas per se in mundo ut aialia et
plante siue per similitudinem ut imagines et idola illorum siue
per participationem ut mundus et corpora celestia. Sed
naturaliter respectu reperiuntur in corporibus simpliciter in aiatas
tam per se in mundo quam per similitudinem quam per participatio-
nem in lignis enim et lapidibus non inveniuntur sursum vel
deorsum: dextrum vel sinistrum: ante aut retro nisi per re-
spectum ad corpora aiatas: illa enim pars lapidis aut ligni
dicitur sursum que supponitur parti sursum celi: aut que
respicit partem sursum aialis et illa est dextra que sup-
ponitur parti dextre celi: aut que respicit partem dextram aialis

Secundo notandum qd iste sex differentie positionum
inveniuntur absolute naturaliter in
omnibus corporibus aiatas non tamen equaliter nam in plantis
et in aialibus que non moventur secundum locum sunt tamen due
naturaliter absolute. v3 sursum et deorsum: q2 naturaliter abso-
lute habent partem que est principium augmenti et nutri-
menti et partem oppositam alias aut differentias non
habent nisi respectu: q2 non habent partem que sit prin-

cipium motus secundum locum: neque habent partem que sit prin-
cipium motus sensationis cum plante nullum sensum ha-
beat et aialia affligantur petris tamen sensum tactus. in omnibus
vero aialibus habentibus preter tactum et gustum aliquem
aliud sensum exteriorum inveniuntur naturaliter absolute
omnes. 6. differentie positionum.

Tercio notandum qd iste sex differentie posi-
tionum non habent consimilem co-
secutionem in corporibus animatis per se in mundo vel si-
militudinem et in corporibus animatis per participa-
tionem tantum ut mundus et celum. verbi gratia diffe-
rentie positionum reperte in animalibus consequuntur par-
tes animalium. ideo enim aliqua pars loci continens
animal est dextra: quia continet partem dextram anima-
lis: et aliqua est sinistra quia continet partem sinistram
animalis qualitercumque enim moueatur: aut se habeat
animal semper manet idem dextrum et idem sinistrum
partes autem loci aut situs continentis celum aut mun-
dum non consequuntur partes celi aut mundi: q2 eadem pars celi aut
mundi que est in oriente erit in occidente: et que est in meri-
die erit in septentrione: ideo eadem pars numero celi ut
mundi: aliquando erit dextra et aliquando sinistra ali-
quando ante et aliquando retro: sed consequuntur extre-
ma trium dimensionum mundi scilicet longitudinis
latitudinis et profunditatis et habent originem a tri-
bus punctis immobilibus mundi que sunt puncta po-
lorum et centrum universi a quibus immediate fluunt
ille tres dimensiones: quia igitur extrema trium dimen-
sionum sunt sex: ideo in celo et in toto mundo inveniuntur
sex nominate differentie positionum.

Quarto notandum qd lo-
cus
habet duplicem respectum. v3 respectum ad totum et respectum
ad partem. si habet respectum ad totum sic sunt tantum duo
loca naturalia. videlicet sursum et deorsum: si autem di-
cit respectum ad partem sic sunt. 6. loca naturalia: vide-
licet sursum deorsum: dextrum et sinistrum: ante et retro
que quidem sunt partes unius loci totalis. Ex quibus
sequitur qd est duplex sursum et duplex deorsum. vide-
licet sursum et deorsum importantia totum et sursum et
deorsum importantia partem. Et consequenter conce-
datur qd aliquod est sursum cuius partes sunt sursum
et deorsum: nam celum est sursum ex quo est locus ignis
cuius sunt partes polares. quarum una dicitur sursum et
alia deorsum. Ad primum respondet commentator qd
differentie specificae loci sunt tamen due. videlicet sursum et
deorsum: differentie vero loci que sunt partes loci sup-
posite partibus corporum naturalium sunt. 6.

Sed dubitatur sicut sursum et de-
orsum sunt species
loci: ita ut qd dextrum et sinistrum ante et retro omnia. non sunt lo-
ca. Rursum qd si locus dicitur tamen respectu ad totum non sunt
nisi due species loci si autem important respectum ad partem sic sunt
sex species loci: qd vniu et idem erit pars subiectiva et inte-
gralis loci. loquitur ergo qd de differentie specificis loci ut lo-
cutionem important respectum ad totum: ut vniu dicitur pars subiectiva
et non integrale. Ad secundum negat qd primum quoniam iste sex
differentie positionum que sunt sex partes loci: non inveniuntur ab-
solute nisi in corporibus aiatas tamen in omnibus corporibus inue-
niuntur naturaliter et hoc absolute ut respectu. Ad tertium
respondet qd q2 mundus non sit in loco per se: q2 iste
differentie loci sunt per se in partibus mundi: ideo mundus
est in loco ratione partium: sed istud magis declarabitur
4. huius ubi ostendit mundum per se esse in loco non co-

Liber tertius.

Tex.
cō. 55.

stante q̄ mundus sit i loco per accidens (Simpliciter autem) Quinta cōclusio: impossibile est simplr aliq̄ corpus esse actu infinitū. Ista p̄tione p̄b̄s probat ex 2^a ratione p̄cedentis p̄tōnis sic nullū corpus i finitū ē in loco: oē corpus est in loco: igit̄ nullū corpus est i finitū. Ista p̄nta est bona: a nō ē necc̄s: igit̄ p̄nta ē necc̄sarium: et si sic impossibile est aliq̄ corpus ē actu i finitū. Scōa p̄s ant̄is est nota et cōter p̄cessa ab anti quis. P̄nta vero p̄bat p̄b̄s dupliciter et p̄rio sic. Si aliq̄ corpus i finitū est in loco: igit̄ aliquis locus ē i finitū: p̄nta ē ip̄sē: q̄ ip̄sē ē aliq̄ locū ē i finitū: ut patet inductiue de quolq̄ loco corporis simplicis aut mixti et p̄ diffōnē loci: p̄nta ē: q̄ nō ē ymaginabile cor pus i finitū ē in loco finito. I. e. li. (Simplr autē si) quia ē impossibile locū esse i finitū: in loco aut oē cor pus est: impossibile est i finitū ē aliq̄ corpus. ¶ Scōa arguit p̄b̄s ip̄sibilitatē istius p̄ntis sic: nullū vbi ē i finitū: igit̄ nullus locus est i finitū: p̄nta: ab vno conueniētiā ad reliquū: q̄ oē q̄ est alicubi est in loco: et omne q̄ ē i loco est alicubi: a nō cēdes. p̄bat ex p̄clariter. Ideo. n. nullū quantū est i finitū: q̄ nullū bicubitū est i finitū: neq̄ aliq̄ tricubitū est i finitū: et sic de alijs speciebus q̄ntatis: bec. n. oia significant quantitatē: ita i proposito nullū vbi est i finitū: q̄ nullū sursum est i finitū: nec aliq̄ deorsū ē i finitū: et sic de alijs d̄r̄s p̄sitionū que signat̄ per vbi. S3 q̄ nullū istoz sit i finitū arguit: p̄pter ea nullū bicubitū nec aliq̄ tricubitū est i finitū: q̄ terminat̄: sed oē sursum et oē deorsū sum terminat̄: et p̄ter q̄d̄ aliud vbi alia p̄nta p̄sitionis: ut liquet ex q̄o. 7. Breuiter igit̄ arguatur sic: impossibile ē aliq̄ vbi ē i finitū: igit̄ impossibile est aliq̄ locū esse i finitū: p̄nta ab vno p̄ueribili ad reliquū: a nō est v̄p̄: ut p̄bat̄ est: igit̄ p̄nta. I. e. li. (At vero q̄ alicubi est et i loco est q̄ i loco est alicubi ē. Si igit̄ neq̄ q̄ntatē possibile est i finitū ē: quantū. n. aliq̄ erit: ut bicubitū aut tricubitū. h. n. signant quantū sit in loco: q̄ alicubi. f. q̄ nullus locus est i finitū: q̄ nullū vbi est i finitū: hoc aut̄: v3 contentus sunt vbi: aut sursum: aut deorsū: aut in aliq̄ alia d̄stā: id est differentia p̄sitionū (q̄ sunt sex): aut vniū q̄d̄ terminus aliquis est: nō nullū vbi est i finitū. ¶ Sed dubitatur quid Arist. hic intelligit per d̄stā loci: vtrum p̄tes subiectiū loci: aut partes integrales loci. Si p̄tes subiectiū loci hoc v̄r repugnare dicit̄ in alia p̄tione quoniam d̄stā loci sūt sex: et p̄tes subiectiue t̄m due: v3 sursum et deorsū. Si p̄tes integrales v̄r exemplū nō ē ad p̄p̄sitionū: q̄ bicubitū et tricubitū sunt sp̄s quantitat̄is et nō p̄tes integrales. R̄ndetur f̄m q̄ colligit̄ a cōmentatore cō. 55. q̄ v̄rasq̄ p̄tes p̄t̄ p̄b̄s itelligere: p̄ quidē p̄ d̄stā loci p̄t̄ itelligere p̄tes subiectiū que sunt v̄s sp̄s loci: aut vbi: p̄cedēdo q̄ sex sunt sp̄s loci: aut vbi: et q̄ sex sūt vbi etas distincte sp̄s: v3 sursum: deorsū: sinistrū: anteretro: et si dictū est q̄ sp̄s loci non sunt nisi due illud est itelligendū accipiendo locū stricte: ut dicit̄ t̄m respectū ad totū: accipiendo aut̄ large v3 ut dicit̄ ind̄r̄ter respectū ad totū: vel p̄te: sic sunt sex sp̄s loci. ¶ Scōa p̄t̄ p̄b̄s per d̄stā loci itelligere p̄tes integrales loci: aut vbi: et neq̄ ex ēplum nō sit ad p̄p̄sitionū: et p̄ter dico q̄ sicut albedo v̄r duo: et albedo v̄r tria non sunt sp̄s albedinis: sed t̄m p̄tes integrales: ita bicubitū et tricubitū non sunt sp̄s quantitat̄is sed t̄m p̄tes integrales: eiusdē. n. quantitat̄is bicubitū et tricubitū sunt partes integrales: sic pedalis et bipedalis: species. n. quantitat̄is cōtinue nō sunt nisi q̄nq̄

videlicet: linea: superficies: corpus: locus: et tempus. scōz phylosophū in predicamētis: et licet cōmentator et bur leus sustineat̄ hac expositionē: et nō p̄nta: t̄m p̄t̄ cō uinci p̄nta potius q̄ f̄am esse p̄o intentione p̄b̄: d̄c enīz Ari. i littera sede rationis p̄cedentis p̄clusionis loci autē et differentie sursum et deorsū ante et retro dex trum et sinistrū. Ecce q̄ iste sex differentie sunt sp̄s lo ci f̄m p̄b̄m: neq̄ ē in cōueniens dicere q̄ plus per d̄s ferentias loci itelligat̄ indifferenter tam partes subiec tiuas q̄ integrales loci vel vbi: quā aliquando sit neces sarium idē esse partes integrales et subiectiū. offa. n. caro et sanguis sunt partes taz subiectiue q̄ integrales corpus animati: ita sursum et deorsū: dextrum et si nistrum ante et retro sunt partes loci vel vbi taz subiec tiue q̄ integrales. ¶ Sed p̄ partes subiectiue necessa rio sunt diuersarum rōnū: sed iste sex differentie sunt eius dem rationis: igit̄ non sūt p̄tes subiectiue: patet con sequentia cum maiori: minor autem declaratur. Nā lo cus cum sit superficies aut vbi est eiusdem rationis in omnibus suis partibus integralibus sed iste sex diffe rentie sunt partes integrales loci aut vbi igit̄ sūt eius dem rationis. ¶ Dicendum q̄ l3 superficies que ē sur sum et superficies que est deorsū sunt eiusdem ratio nis: tamen sursum et deorsū differunt specie: propter respectus quos includūt propinquitates et distantie a centro vel ad centrum mundi. Ita in proposito l3 ille sex partes loci que sunt sursum et deorsū sunt eiusdē ra tionis: t̄m sursum et deorsū: dextrum et sinistrū: ante et retro sunt diuersarum rationum: q̄ non solum signi fican̄ illas partes loci aut vbi: sed etiam cōnotant di uersos respectus ad determinatas partes corporis ani matorum seu ad distincta extrema dimensionum mūdi qui quidē respectus sunt diuersarū rōnum. ¶ Ex p̄e dictis p3 q̄ p̄b̄s non solū p̄bat q̄ impossibile est aliq̄ corpus tangibile esse actu infinitū: sicut dicit̄ p̄. Egi dus et Burleus: sed p̄bat simplr de omni corp̄ sensu bili: sicut b̄n p̄ter vltima p̄tione et eius p̄b̄ationē: ita dixit̄ in tertia p̄te huius capituli q̄ intentionis sue erat probare q̄ non contingit dare corpus sensibile actu i finitū. In libro autē celī et mundi descendens ad spe cialiorē m̄az p̄b̄at q̄ celū nō sit i finitū et q̄ nō p̄uēit dare corpus circulare i finitū: nec quouis mō figuratū et.

Uod quidē

Tex.
cō. 56.

igit̄. Istud est 3^m capitulū huius scōi tractat̄ in q̄ p̄b̄s manifestat̄ quō i finitū ē et quō infinitū nō est postq̄ probauit rōnibus antiquis infinitū ē: et suis p̄p̄is rōnibus infinitū nō ē. Di uidit̄ aut̄ istud capitū i duas p̄tes p̄cipales: in quaz p̄ia p̄b̄s declarat̄ si ē infinitū in scōa v̄o quid ē i finitū vbi (accidit̄ aut̄ cōtrariū) In p̄a p̄te ponit̄ 4as p̄tiones quaz p̄a ē ista. In f̄m aliquo ē: et aliquo nō ē. ¶ Se cunda p̄a infinitū i p̄manētib̄ et successiuis: aliquo cō ueniunt et aliquo d̄scōueniunt vbi (altr̄at̄). ¶ Tertia p̄a infinitū f̄m appōnē et infinitū p̄z diuisionē q̄d̄dā mō sūt idē vbi q̄ at ē. ¶ Quarta p̄a l3 magnitudo sit di uisibilis in infinitū i p̄tes eiusdē p̄p̄ositionis: nō t̄m i p̄tes eiusdē q̄ntitatis vbi (i finitū. n). ¶ P̄ia p̄a ē manifesta quo ad illā p̄te i finitū aliquo nō ē: q̄ i finitū actu non est. f. carēs extremis h̄is oēs p̄tes suas sit: ut ex dictis est manifestū. Sed q̄ infinitū aliquo mō sit arguit̄: q̄

Philosophicorum.

si infinitum nullo modo est: sequuntur multa impossi-
bilia: primum quod tempus non est infinitum: sed habet prin-
cipium et finem: secundum impossibile quod aliquae magnitudi-
nes non sunt diuisibiles in magnitudines. scilicet utine prius
continui ad quas stat ultima diuisio continui: si nullo
ponitur infinitum: tertium impossibile quod numerus non est
augmentabilis in infinitum: ex quo augeat numerus prout
finitio continui. Si igitur ita est quod non potest dari infinitum
in actu: neque potest dari quod infinitum nullo modo est necium:
sequitur quod infinitum aliquo modo est et aliquo modo non est
fuit probandum. *Le. li.* (Quid igitur actu non sit cor-
pus infinitum) manifestum est ex his rationibus aucte. quod aut
si non sit infinitum simpliciter. i. nullo modo multa impossibilia
accidunt manifestum est: tempus. n. quod dicitur principium et finis:
et magnitudines aliquae erunt non diuisibiles in magni-
tudines. Et numerus non erit infinitus per appositionem
unitatis: cum autem determinatis his sic neutro modo
videretur contingere ob hoc: videtur manifestum: quod sic quidem
est: si autem non est ipsum infinitum. (Dicat igitur) ista solu-
tionem Arist. declarat ponens hanc distinctionem quod ali-
quid potest dici infinitum: videtur actu et potentia. Infinitum actu
dicitur esse quod totum simul carens extremis: tale impossi-
bile est esse. Infinitum in potentia est illud quod non habet ultimum
in diuisione vel in appositione aut in duratione: sic ne-
cesse est infinitum esse: si cesserimus additionem numerorum
in infinitum. et diuisionem magnitudinum in infinitum: et dura-
tionem temporis aut motus in infinitum. Impossibile. n.
est dare partem magnitudinis indiuisibilem: et dare maxi-
mum numerum finitum: et dare ultimum instans tempus aut
motus celi. *Le. li.* (Dicatur esse infinitum) aliud quidem po-
tentia aliud vero actu: in infinitum quidem est appositione in
numero: est autem ablatione id est diuisione in magni-
tudine: magnitudo autem quod quidem actu non sit infinita: di-
ctum est: diuisione autem est. Non. n. est difficile interi-
mare indiuisibiles lineas. i. destruere positionem dicentium
lineas aliquas esse indiuisibiles: relinquit igitur potest esse infinitum.

Notandum

Primo commentario. *ex. co. 56.*
quod infinitum inuenit in ad-
ditione numero: et hoc non est per se sed in diuisione ma-
gnitudinis indiget declaratione. Tempus autem esse infini-
tum latet per hoc quod suba tempus latet: non quod infinitum non est
per se manifestum in tempore: forte tacuit hoc. Infinitum est in
tempore in potentia: quod est manifestum et post declarabi-
tur in motu ubi declarabitur motum esse eternum. Tria inco-
uenientia concludit philosophus dato quod infinitum nullo modo sit.
Primum est tria: videtur quod tempus non sit infinitum. Secundum co-
tra geometras quod magnitudo non est diuisibilis in infi-
nitum. Tertium contra arithmeticos quod numerus non est aug-
mentabilis in infinitum: quod igitur hec sunt inconuenientia et im-
possibilia posset aliquis dubitare per quid Arist. non
probauit impossibilitatem istam: probando tempus infinitum esse:
magnitudinem esse diuisibilem in infinitum: et numerum esse aug-
mentabilem in infinitum. Respondet commentator: quod philosophus non
probauit numerum esse augmentabilem in infinitum: quod illud
est per se notum: cognitum. n. quid importat nomine numeri
statim intellectus assentit huic: quod cum numero dato co-
tingit dare maiorem. Non autem probauit magnitudinem esse
diuisibilem in infinitum: quod illud indiget magna declaratio-
ne perscrutanda. 6. huius tempus vero non probauit esse infinitum.
Primo quod tempus esse infinitum est manifestum per se: sicut
manifestum est instans esse per tempus futuri et finem preteriti.
Secundo quod diffinitio subalis tempus nondum est non habet ma-
nifesta fiet 4. huius per se scietur tempus infinitum esse.
Tercio quia infinitas temporis demonstrabitur. 8.

huius declarabitur motum esse eternum (non oportet autem)
Contra hanc distinctionem posset aliquis arguere:
omnis potentia est reducibilis ad actum: quod aliter frustra
esset illa potentia: sed infinitum in potentia igitur possibile
est esse actu infinitum. Respondet philosophus quod duplex est potentia.
Ad actum completum et ad actum non completum. Potentia ad
actum completum est illa que respicit materiam vel formam in sa-
cto esse sic quod habito illo actu nihil illius actus vel for-
me ulterius est in potentia: sicut est potentia lapidis ad
formam statue: et potentia seminis ad formam hominis: po-
tencia. n. in actu forma statue aut hominis: nihil illius forme
est in potentia ad eam: habet totum suum esse simul. Po-
tentia autem ad actum incompletum est illa que respicit actum
vel formam in fieri sic quod habito illo actu semper remaneat
potentia ad aliquid istius actus vel forme sicut est po-
tentia diei et agonis: id est. n. est potentia ad diem et agonem
cum ad actum venerit semper remanebit potentia ad aliquid
illius diei: nam quicquid est aliqua dies sicut istius ali-
pars est preterita: ita est aliquid futura. Similiter potentia ad ago-
nem. i. ad ludum agonisticum quod fieri solebat in morte olim-
pio est potentia ad actum incompletum: quod cum est in actu ille
ludus semper aliquid illius remanet in potentia: huius po-
tentia inuenit generaliter in omni motu proprie supposito: et
in omnibus alijs actibus et formis habentibus nam successi-
uorum. Dicendo igitur ad rationem negando prius: quod po-
tentia infinitum non est potentia ad actum completum sed ad actum
incompletum: potentia. n. ad tempus infinitum nunquam reducet ad
actum completum sic quod sit aliquid tempus infinitum cuius nihil
est in potentia ad eam: imo quicquid est aliquid tempus: necesse
est aliquid ipsius subsequatur quod non est sit potentia ad
infinitum diuisionem primum est potentia ad actum incompletum quod
nunquam primum erit diuisionum: quoniam semper maneat diuiden-
dum. *Le. li.* (Non oportet autem potentia ens accipere infinitum)
construe sic non oportet accipere infinitum ens ipso. (Sicut si pos-
sibile hoc statuatur quod id est sicut aliquid est in potentia ad
formam statue quod et erit hoc statuatur sicut infinitum quod est in
potentia aliqui erit actu: sed quoniam multipliciter esse id est
contingit aliquid esse in potentia quod postmodum est in actu:
quod admodum dies et ago in semper aliud est aliud
fieri sic et infinitum est et non quod in his et potentia est et aliud
actu: olimpia. n. i. ludi qui sunt in morte olimpio sunt
et posse agonem fieri et ego quod sit. i. consistunt in posse fieri et
in fieri esse cum sit talis ludus: una pars sit pars et alia futura.

Notandum

Primo commentario. *ex. co. 57.*
commento. 57. quod cum di-
cimus infinitum non esse in actu: oportet intelligere hoc quod in-
finitum non est in re nisi habet potentiam siue potentiam exi-
stentem in ea: quod admodum dicitur substantiales plurium
rerum que conseruant suum esse in coniunctione potentie
cum eis: ut in rebus quarum esse est in motu. Rerum. n.
quedam sunt in puro actu: ut homo demonstratus et que-
dam sunt habet potentiam admisceat cum actu: ita quod si po-
tentia non fuerit non erit actu: ut dies. Quas distinctio-
nes innuit hic: prima est quod res quedam includunt in
suis rationibus essentialibus potentiam: et quedam non in-
cludunt potentiam in suis rationibus essentialibus: res
includens potentiam in suis rationibus essentialibus sunt
ille quarum esse consistit in fieri ad similitudinem motus: ut
tempus: ago: sonus: bellum: et huiusmodi: et talia si sunt
in potentia ad eam: non sunt reducibilia ad actum com-
pletum: res non includentes potentiam in suis rationi-
bus sunt ille: quarum esse non consistit in fieri: sed prius
habere totum suum esse simul: ut homo et statuatur: et ta-
lia: si sunt in potentia simul ad esse sunt reducibilia ad

*Lex.
co. 57.*

*Lex.
co. 58.*

Liber tertius.

actu completum: quod infinitum reperitur in tempore numero vel magnitudine non potest habere totum suum esse simul: id potest in ipso non est reducibilis ad actum completum. Secunda distinctio aliquod est esse in actu duplici. scilicet in actu puro et in actu admixto potentia. Illud dicitur esse in actu puro cuius nihil est in potentia ad esse: ut habet non accipitur habere puritas per puritatem excludente omnem potentiam simpliciter: quod talis non reperitur nisi in deo: sed per puritatem excludente potentiam ad esse: talis reperitur in homine demonstrato actualiter existente: cum ille non sit in potentia ad esse neque aliter quod istius necessarii consuetudinem ei aut sue potest. Illud dicitur esse in actu admixto potentia cuius aliquid est necessarium in potentia ad esse: sic quod illud non est nisi aliquid sit in potentia ad esse: ut dicitur agens non igitur dicendum est in finitum nullo modo esse actu: quoniam infinitum est in actu permixto potentia. sed est dicendum infinitum non esse in actu puro. Excludente potentiam ad esse.

Secundo notandum secundum mentationem pmento eodem quod ens dicitur de illo quod est in actu puro: et de illo quod est in actu mixto in potentia ut de illis quorum esse est in motu. Similiter infinitum est de hoc genere aut secundum species eius aut accidentis. Ens ergo non dicitur de illo quod est simpliciter in potentia: sed bene de illo quod est in actu puro aut in actu admixto potentia. scilicet de hoc et de motu: quorum quilibet est ens: et sub isto genere quod est ens in actu permixto potentia continetur infinitum tanquam species eius: quoniam infinitum esse est ens in actu permixto potentia: et non eodem: et si aliquis dixerit illud non esse genus cum sit terminus completus includens transcendens: dicitur tunc quod est accidentis ens in actu permixto potentia sicut modus: sicut enim divisibilitas ita infinitas est passio quantitas. Sed contra dicta arguitur sic. Sicut aliqua est potentia ad infinitum tempus futurum: ita aliqua est potentia ad infinitos dies futuros: sed prima potentia potest reduci ad actum per verificationem istius: infinitum tempus igitur secundum potentiam potest reduci ad actum per verificationem istius: infiniti dies sunt: quo confesso: sequitur consequenter quod infiniti hodie sunt: et infinita instantia sunt: igitur potentia tempus est reducibilis ad actum completum. Respondetur quod loquendo de potentia respectiva nulla est potentia ad infinitos dies futuros: sicut enim totum tempus futurum non erit infiniti dies futuri: cum totum non sit sue presentia quod potentia ad totum tempus infinitum futurum non est potentia ad infinitos dies futuros: sed infiniti sunt potentie ad finitos dies futuros: quare quilibet reducet ad actum: ille tamen non reducentur ad aliquem actum: quia nulla dies futura poterit correspondere omnibus illis potentibus: sed omnes ille potentie reducentur ad infinitos actus: non quidem simul: sed successive: nulla enim est potentia ad plura instantia: sed multe sunt potentie ad multa instantia: non quidem reducibiles simul ad aliquam actualitatem: sed successive reducuntur ad actum suum: sicut ad ipsa instantia successive fieri. (Aliter autem). Secunda conclusio: infinitum in presentibus et infinitum in successivis: aliquo modo conveniunt: et aliquo modo discutiuntur. Prima pars est manifesta: quod sicut in magnitudine quod est presentibus tempore accipit aliud et aliud: ita in magnitudine quod est in tempore et in motu generatio presentium acceptum non est secundum acceptum: nec secundum acceptum est tertium acceptum: et sic ultra in infinitum. Et sicut in magnitudine quod libet acceptum est continue finitum: semper sit aliter et aliter: ita in tempore et in generatione successiva quod libet acceptum est presentibus finitum: licet unum acceptum non sit aliter acceptum: utrobique. prima pars

proportionalis est finita: et secunda est finita: et sic infinitum. Le. li. (Aliter autem et in tempore manifestum est quod infinitum et in hominibus). i. i. generatio hominum et divisio magnitudinis accipit: accipit etiam consimiliter: oino quidem. sic est infinitum: ita in presentibus quod successive in spatio aliud et aliud accipit: do et acceptum quod est finitum: sed aliter et aliter. Secunda pars presentioris est declarata: et quod infinitum in presentibus et infinitum in successivis aliquo modo discutiuntur quoniam infinitum in successivis non est hoc aliud ut habet vel omnis habens omnes suas partes simul: sicut dies et agens non habens suas partes simul: sicut succedentes ita quod in divisione successivis: cuius est fieri et non factum esse primum divisionis non manet cum secundo divisionis: nec secundum cum tertio: et sic in infinitum: sed persistit in successivis in continua generatione et corruptio presentis semper precedit ad aliam et aliam presentem in finitum non potest manere cum sequeatur: sed finitum: cum in presentibus contrario modo se habet: quoniam in magnitudinibus. prima pars accepta in divisione manet cum secunda: et ambe cum tertia et sic in infinitum: non autem corruptio presentis magnitudinis: sicut corruptio presentis generationis hominis et tempus in infinitum: et sic quod non pertingit presentem acceptam manere cum presentem accipit: da Le. li. (Quare infinitum non oportet accipere sicut hoc aliud). i. sicut presentibus aut hominibus aut domibus: sic dies et agens quod esse non sit suba quedam facta est. i. quorum esse non persistit in facto esse ad modum subiecti semper a generatione et corruptione suarum presentium finitum: sed in tempore aliter et aliter ab ipsa manentia presentem acceptam simul. Sed in magnitudinibus quod presentem accepto hoc accidit. hoc accidit in magnitudinibus ut acceptum maneat cum accipiendo. In hominibus autem in generatione successiva hominum et in tempore corruptionis sic ut non sit deficere. Cōstue sic in generatione aut hominum et in tempore cōtingit et non sic deficere. i. quod precedat in infinitum corruptionis sic presentibus quod nunquam vna malit cum alia

Notandum secundum mentationem presentibus et presentibus. illud quod est eodem: presentibus et presentibus. ita quod presentibus accipit ab eo aliquid post aliud in intellectu et indifferenter sive illud quod imaginatur ex hoc sive sit actio mentis ut est dispositio in divisione mensuraz: aut fuerit ex aiaz sicut est dispositio in motu: et illud quod non accipit semper ex infinito est finitum: sed aliud ab eo quod accipit presentibus: quoniam igit ista actio mentis fuerit in aliquo entium dicitur ipsum esse in infinitum. Cōmetator docet arguere aliquid esse in infinitum hoc modo: intellectus potest aliquid accipere ab isto: et iterum aliquid aliud non presentibus acceptum: et sic in infinitum ergo hoc est infinitum: sive illud quod intellectus imaginatur fuerit actio mentis ut magnitudo: sive fuerit dispositio extra aiam ut motus: non vult dicere cōmetator quod motus sit dispositio extra aiam: et magnitudo actio mentis: quod eque bene est magnitudo ex aiaz sicut motus: sed vult dicere quod consideratur ab aia per divisionem aliquam est extra aiam: sicut consideratur ab aia: et aliquam non est extra aiaz sicut consideratur ab aia: sed tamen in aia: verbi gratia: aia accipit partes motus successive accipiendo unam sine reliqua: et sicut accipit in seipsa: ita pertingit ex aiaz: quoniam partes motus finitum succedunt: et quoniam vna est alia non accipit et partes magnitudinis successive sic quod accipit unam: non accipit aliam: sed sic non est magnitudo extra aiaz: quoniam magnitudo extra aiam est ens presentibus cuius quilibet pars est cum aia. Magnitudo igit accipit secundum partes non simul existentes: sed invicem succedentes non est nisi actio aie. (Quod autem) tertia conclusio: infinitum secundum appositionem et infinitum secundum divisionem quodammodo sunt idem: et quodammodo non sunt idem. Prima pars sic probatur: quod magnitudo est divisibilis in infinitum et omne dividit ab una magnitudine potest alteri apponi: igit et.

Lex.
cō. 57.

Lex.
cō. 58.

Lex.
cō. 59.

Phisicorum.

Verbi gratia. pono q. a. z. b. sint duo pedalia: z argui
tur sic: infinitus ptes sit diuisibilis z separabiles ab. a. f.
prima ps. ppositionalis: z secunda: z tertia: z sic in infi
nitū: a quolibet istarū ptiū pōt addi. b. igit infinitū fm
appōnē. b. z infinitū fz diuisione. a. sunt qdāmodo
ide: pz pna ē qd idē numero appōnib. fz. z diuiditur
ab. a. Secūda ps etiā arguit: qz illa duo infinita non
sunt fmpluriter ide: cū sunt mō prario: infinitū enīz fz
appositionē sit p augmentatiōē: infinitū fm diuio
nē sit p diminutiōnem. pstat aut augmentatiōē z dimi
nutiōē ēē modos oppositos. Etia infinitū fm appo
sitiōē vadit in vnu: infinitū aut fm diuisionē vadit i
multa: fz vnu z multa sunt opposita: igit infinitūz fm
appositionē: infinitū fm diuisionē in magnitudi
ne sunt equeualis mō oppositi z prario. l. i. (Qd
autem ē infinitū fm appositionē qdāmodo ē: z q ē
infinitū fm diuisionē z ēt qdāmodo nō est ide: infi
nitū enim fm appositionē sit equeualis mō cōtrario
id q sit infinitū fm diuisionē. Scdm enim q. diuisum
videt in infinitū ire multa: sic appositōēz videt ire in
infinitū ad deterius cum vnum.

Notandum q magnitudo pot triplici
 iter considerari. Primo
 vt est in quantitate tñr: sic infinitū appositio ē in infinitū
 diuisione sunt idē fm ppoztionem: et nō fm quantitatē
 itaqm quantitatē fm q huius nō repugnat diuidi tñ in
 finitū: augēt in infinitū fm oēm ppoztionē. sicut ergo
 magnitudo est diuisibilis fm ppoztionē duplam
 quadruplam octuplam: et sic in infinitū ita est augmen
 tabilis fm quālibet illaz ppoztionum: et qz fz istas
 ppoztiones quātas diuisa prima ē minor quā qua
 ritas appoita: itō infinitū appositio ē infinitū diui
 sione in magnitudinibus sunt idē fm ppoztionem
 nō fm quantitatē. ¶ Secundo potz considerari magnitudo
 vt est in mā simpliciter: sic infinitū appositio ē infinitū
 diuisione et sunt idē fm quantitatē: et nō fm ppoztio
 nem: qm itō mō magnitudo ē diuisibilis in infinitū fm
 oēm ppoztionē: nō est augmētabilis in infinitū fm
 oēm ppoztionē: cū deur magnū in mā: rez in nāz: et
 qz qlibet diuisiō ab vna magnitudine pot apponā
 ter magnitudinē qz sūda magnitudinē: et ēi mā
 simpliciter infinitū appositio ē infinitū diuisione sunt
 idē fm quantitatē: et nō fm ppoztionē loquēdo de p
 poztioē geometrica. ¶ Tercio potz considerari magnitudo
 vt est in mā qualiter: sic infinitū appositio ē infinitū
 diuisione sunt idē fm quantitatē et fm ppoztionē: qm re
 pugnat magnitudinē vt est in tali mā diuisione in infinitū
 ac itā augmētatio in infinitū tā arithmetica qz geometrica
 itaqz sup arithmetica carne: pzo huius: et oium nā
 tura cōstatū terminata est rō magnitudinis et augmēt
 it secūdo de ata (Infinita enī). Quarta cōclusio: licet
 magnitudo sit diuisibilis in infinitū in pres eiusdē ppo
 zitionis: nō tñ in pres eiusdē quantitatē. Pzia ps de
 clarat accipiedo aliquā magnitudinē finita et qz auferat
 p medietas: et medietas dimidit: tertio medietat rema
 nētis: et sic in infinitū ita qz qualis est ppoztio pti pzo
 diuise ad ptē scō diuisione: talis sit ppoztio pti scō
 diuise ad ptē diuisione: et sic oīncipēs in infinitū: et
 pzo qz nūqz cōsumabitur hec finis magnitudo signata:
 qz semp seruabit eadē ppoztio: et v3 dupla in qlibet illa
 rō simplici. Si etiā magnitudo finita signata diuida
 tur: pzo in duas medietates: scō in quoz qz itas: ter
 tio in octo octauas: et sic in infinitū: nō cōsumabitur ma
 gnitudo: qz cōtinue seruabit eadē ppoztio dupla: qua

lis enī est ppozitio ptis pzio ablata ad ptē secūdo ablatam talis ē ppozitio pte secūdo. ablare ad partē tertio ablatā: tēcā vltzra. L.e.li. (In finita. n. magnitudine). Construe sic. In magnitudine enī finita si accipies aliquā determinatā. i. determinatā ptē accipier eadē rōne. idēst eadē ppozitōe: sed nō eadē aliqua magnitudinēz imo p tūne maiorēz rōne accipies. i. eadē ppozitōe non trāsitbit finita. i. nō cōsumabit finitū p talē diuisiōē in ptes eiusdē ppozitōis. ¶ Secūda p cōclusiōis ē de claratur: vsq; magnitudo nō est diuisibilis in infinitūz in ptes eiusdē quantitatis: qm infinitū magnitudinis in ptes q; 7 finices accipere psumūt oēs magnitudinē finitā nō pcedit in infinitū: sed ptes finices accipere eiusdē q; titatis diuise a magnitudine cōsumūt oēm magnitudinē finitā: igit diuisio magnitudinis in ptes eiusdē quantitatis nō pcedit in infinitū: tenet pntia cū maioriz: q; post cōsumptōem totius magnitudinis nō pōt magnitudo vltzrius cōsumi vel diuidi: minoz at est nota iduacue: nulla enī est magnitudo finita q; itādē nō deficiat si ab ea multoties auferat quantitas vni palmi vel alia determinata quantitas. L.e.li. (Sicō sic augmētet rōnē). i. p porziōe vsq; eadē aliqua sit accipe magnitudinē: ille finitū trāsitbit p illis q; oē finitū remouet quolibet finitū. i. q; libet finitū cōsumet p ablatiōē finitā ptis finitē determinate quantitatis.

Notandum primo fzphz in lra q in
 otuifoe magnitudis fz
 pres eiusde qntatis augez i maioraz ppozio q nō ē
 intelligēdi de ppozioe magnitudis fz minoris ieqūitatis
 verbi qz accipio vna magnitudinē decē pedū a q aufer
 ratur pzo vnu pedale: oū vnu aliud pedale: sic cō
 fequer vřq ad cōfumatōē tōi? a? pz q cōtinue mi
 nozatur ppozio maioris ieqūitatis: qm in pza subtra
 ctioe tōi? ad pte ablatā est ppozio occupā i scda sub
 tractioe tōi? ad pte ablatā est ppozio nonupla: in 3^a
 subtractioe tōi? ad pte ablatā est ppoziois maioris
 occupā: sic pñter pcedēdo pz minoratio maioris in
 equalitatis: fz pparādo pte ad tōi maioraz cōtinue p
 portio minoris ieqūitatis: mā in p^a subtractioe pris
 ab late ad fuū tōi? est ppozio subdupla: in scda subtra
 ctione pris ad fuū tōi? ē ppozio subnonupla: 3^a sub
 tractioe pris ad fuū tōi? ē ppozio suboccupā: sic vt
 supra nūerando notū ē: maioraz pñtue ppozio mi
 noris ieqūitatis: qm quēdam modū nona ps alicuius
 magnitudis est maior q decima: octaua est maior q
 nona: sic pñter vřq ad vnitatē: ita ppozio subnonu
 pla est maior q subdupla: pz ppozio suboccupā est
 maior q subnonupla: sic pñter maioraz ppozio vřq
 ad ſbduplā q etiā maior ē q subtripla. ¶ Scdo nota
 dū pzo elēco z qnto etiā qz pres eiusde qntatis ſunt
 duplices: vř cōicātes r i cōicātes: pres cōicātes ſi ille q
 nū est aliq ps cōis: pres incōicātes ſi ſit ille qz nō ē aliq
 ps cōis: verbi qz accipio vnu bipedale cui? vna me
 dictas ſit. a. r alia. b. ſignādo vnu pedale i medio acci
 piēs medietatē. a. r medietatē. b. q quidē pedale ſit. c.
 r pz q. a. r. b. ſūt pres incōicātes: q nulla ps. a. ē. b. nec
 ecōtra: ſed. a. c. r. b. c. ſunt pres cōicātes: q aliqua ps. a.
 est ps. c. r aliqua ps. b. est ps. c. quādo ergo pbus dicit
 q nulla magnitudo finita est diſſiſſibilis in infinitas p
 res eiusde qntatis loquē de pibus incōicātibz: r
 nō de pibz cōicātibz: qz pedale ſignatū est diſſiſibi
 le in infinitas pres: quāz quelibet eſt pedalis quātitā
 tis cū in eo ſunt oīeſ partes eiusde quātitatis: qz de
 claratur ponēdo q vnu aliud pedale moueat ſup to

Libertertius.

rum nominatū bipedale adequare in hora: et p3 q in quolibet instāti istius tēporis erit in spatio sibi equali et in alio et in alio instāti erit in alio et in alio spatio sibi equali: igitur sūt infinita instātia in illa hora: sequitur q in bipedali pīrāto sūt infinitē pres eāles mobilitē: sed quoniam nām mobile ē pedalis quāntitas: igitur in bipedalibus sūt infinita pedalia: sed illa sūt cōcātia. Nō igitur incōuenit magnitudinē finitā hēre infinitas pres eiusdē quāntitatis simplicitē cōcātes: s; incōueniēs illa hēre infinitas pres eiusdē quāntitatis simplicitē incōcātes: quarū quilibet sit extra aliā: q; talis cū nō posset cōsumi p ablationē talū finitaz pīrā finitēs supraz necessario esset infinita. Et notāter dico eiusdē quāntitatis simplicitē: q; si gnato pedali p3 oēs dimēsiōes: sicut ipm est diuisibile in infinitū in pres eiusdē pporziōis: ita est diuisibile in infinitū in pres: quaz quilibet est pedalis quāntitatis p3 lōgitudinē et latitudinē: iō est diuisibilis in infinitū in ptes eiusdē quāntitatis qdāmodo sed nō simplicitē: cū sem p pīa ps pporziōnalis sit maior scōa et scōa maior q; tertia: et sic in infinitum.

Contra p dīcta arguit: et pīo q nō quelibz magnitudo finita est diuisibilis in infinitū i pres eiusdē pporziōis: accipiendo vnā magnitudinē. 7. pedū a q pīo auferat ps quatuor pedū: secūdo ps duos: pedū: vltimo vō ps vni: pedis: et p3 in 3^a subtracōe cōsūptū esse totū corpus finitū septē pedū: seruata semp eadē pporziōe: nā qualis est pporziō quoz ad duo talis est pporziō quoz ad vnum. i. dupla. Secūdo arguit q aliq magnitudo finita est diuisibilis in infinitū i pres eiusdē quāntitatis simplicitē: q; vnum pedale ē diuisibile i duas medietates q sūt eiusdē quāntitatis simplicitē: et ē diuisibile in quoz q; rās q sūt eiusdē quāntitatis simplicitē: et ē diuisibile in quoz q; rās q sūt eiusdē quāntitatis simplicitē: cū quelibet illaz sit alteri eālis fm oēm dimēsiōes: et sic in infinitū. Ad pīmū negat pīa illa. 3. sūm corp⁹. 7. pedū nō est diuisibile in infinitū in pres eiusdē pporziōis fm istā designatōe: pporziōnabilitū pīrā: igit nō est diuisibile in infinitū in pres eiusdē pporziōis: s; est fallacia pīrā cū arguitur ab inferiori ad sup⁹ negatiue: igit nulla magnitudo finita sit diuisibilis in infinitū in pres eiusdē pporziōis designādo pīrā pīrā imporziōnabilitē maio rē quā sit medietas quibet: tū magnitudo finita ē diuisibilis in infinitū in pres eiusdē pporziōis faciēdo pīrā pīrā pporziōnabilitē ē medietatē totū aut pīrā minore medietatis: semp enī remanet aliqd diuisibile i duas medietates seruās pīrā pīrā pporziōem. Sed in casu isto accipiebatur pīa ps pporziōnabilis maior q sit medietas vniū est. Ad scōm negat pīa: q; arguitur a pluribus suppositionib⁹ determinatis ad vnā determinatā: ex eo q ly eiusdē quāntitatis in cōsequēte stat determinate neq; cōfūdūtur ab illo sine cathogoreumate infinitū cū sit cathogoreumate: sicut nō sequit aliq ps huius magnitudinis ad aliā partē habz pporziōem duplā et aliq ps hui⁹ magnitudinis ad aliā partē habz pporziōem quadruplā: et sic in infinitū: igit aliq ps huius magnitudinis ad aliā pīrā habz pporziōem infinitā bene cōcedo tū q infinitā pporziōem hz aliq ps huius magnitudinis ad aliā pīrā: et q infinitas pres eiusdē quāntitatis simplicitē hz hoc pedale et q in infinitū est diuisibilis hec magnitudo in pres eiusdē quāntitatis simplicitē: hec tamen magnitudo nō est diuisibilis in infinitū in pres eiusdē quāntitatis simplicitē: q; oportet signare illā quāntitatē qua signata p3 q si vne me-

dierates alicuius pedalis sūt istius quāntitatis: q non tres tertie nec quatuor quarte nec sic de alijs sunt istius quāntitatis sed minores. Ex quib⁹ sequit q nō omnia pedalia sūt eālia: sic nec sūt eiusdē quāntitatis simplicitē sit enī. a. pedale fm oēm dimēsiōem et b. pedale fm longitudinē mī. p3 q. a. est maius. b. igitur. a. nō est eāle. b. nec sequit. a. est eāle. b. fm longitudinē: igit. a. ē eāle. b. quia arguitur. a. fm quid ad simplicitē.

Alter quidē

Tex. cō. 59.

igitur. Postq phus manifestauit modū quo infinitū est vel nō est: et qualiter infinitas repit in diuisiōe magnitudinis: pīrā fert qdaz correlaria ex dictis: quoz pīrā est istud infinitū qdāmodo est in potētia et quodāmodo in actu. Secūdo correlariū: 3. magnitudo sit augmētabilis in infinitum fm qd: nō tū est augmētabilis simpliciter in infinitū ibi. (fm appositōes). Tertiū correlariū nō cōtingit magnitudinē esse in potētia oī magnitudine finita maiorē ibi. (Quare excellē). Quartū correlariū diminutio et augmētatio in infinitū diuisibiliter inueniuntur in magnitudie et nūero ibi. (qm et pto). Pīmū correlariū p3 ex pīa cōclusiōe. Nā infinitū inuenit in magnitudine potētia fm diuisiōem: qm magnitudo ē diuisibilis in infinitū nūq; pueniēdo ad vltimā diuisiōem: s; quacūq; data vabilis est alia in infinitū. Nō ē infinitū datur simplicitē in actu neq; in numeris: neq; i magnitudines: sed est infinitū in actu pīrā pīrā potētia eo modo quo dicimus diem aut agone esse in actu: ita q dies aut agō actualiter est: cū annexa est potētia ad partē futura: sicut igit mā est partim in actu ratioe for marum quib⁹ subicitur: et partim in potētia ratioe infinitaz formaz generandaz quib⁹ est actualis: ita infinitū in diuisiōe magnitudinis ē quodāmodo in actu in quāntū in magnitudine aliq diuisiō facta est: et est in potētia in quāntū infinitū alijs diuisiōibus pōt diuisiō nō potest igitur infinitū p3 q huius venire ad actū cōpletum sicut finitū p3 q huius: sed omne suū esse i actu est incōpletū et admittit cū potētia. Le. li. Alter quidē igit nō est infinitū nisi sicut dōm est. Si autē est in finitum potētia q ē diuisiōe: et actu aut est sicut diē esse dicimus et agone: et potētia sic ē sicut materia et nō per se exi ad actum completū sicut infinitum.

Notandum fm cōmētatozē secūdo de anima. q; quicūq; alia qua duo adinuicē cōparātur: quoz vnū est magis perfectum q reliquū illud qd est magis perfectū habet rationē forme: et illud qd est minus perfectū hz rationē materie: sed finitum est magis perfectum q infinitum: cum finitum sit cōpletū et infinitū incōpletum: igitur finitum habet rationē forme: et infinitū habz rationē materie: sicut igitur cōtingit inuenire formā actuare aliam quam materiā nō potēte actuare aliam materiā sicut est forma celi: ita pīrā inuenire finitū terminatū tantum intrinsece nō potens extrinsecē terminari sicut ē su pīrā spā: et sicut mā est in potētia ad oēs formas: nō tamen est possibile q materia hēat oēs formas simul: sed tū successiue vnā post aliā: ita magnitudo ē in potētia ad oēm diuisiōem cuiuscuq; pīrā sue: nō tamen est possibile q oēs partēs eius sint simul diuise. Sed cōtra: hmoi pporziō est de possibili magnitudo

Philosophicorum.

potest esse diuisa fm oēs suas ptes: s3 poti posito in eē nullū sequitur inconueniēs: igitur posito in eē q ma- gnitudo sit diuisa fm oēs suas ptes nulluz sequit in- conueniēs: 7 per consequē possibile est magnitudinē esse actu diuisam fm oēs suas ptes. ¶ Dicendū q dī- ferentia est inter ppositiōem possibile 7 de possibili: h- enī est possibilis: antichristus ē hō: 7 herē de possibili antichristus potest ēē asinus. Et itē ppositiōnuz de possibili quedaz est de sensu cōposito vt possibile ē an- tichristū esse: 7 quedā in sensu diuiso vt antichristū pos- sibile est esse: licz igit pōne possibili posita in eē nullū sequit inconueniēs: s3 posita in eē ppositiōe de possibili sequit inconueniēs: iā in sensu cōposito q in sensu diui- so: quelibet enī illaz est de possibili in sensu diuiso: al- bum potē esse nigrū: vtrūqz cōtradictoriū: duo 7 pos- sibile est eē vtrūqz: tamen inconueniēs est ponere aliquaz eaz in esse: cū quelibet illaz sit ipossibilis: albū est ni- grum: vtrūqz duo 7 cōtradictoriū potē esse vtrūqz. Iste vō sunt de possibili in sensu cōposito: possibile est hō- minem esse asinū: possibile est nullū deū esse: 7 tamen quelibet illaz inconuenienter ponere in eē cū quelibet illaz sit ipossibilis: hō ē asinus: nullus deū est: vbi tū cōcedere aut cōcedēda esset ppositiō de possibili i sen- su cōposito illa posita in esse nullū sequerē inconueni- ens: cōstat q illa ppositiō magnitudo potest esse diui- sa fm oēs suas ptes est ppositiō de possibili in sensu diuiso: iō nō opzēaz ponere in esse. (Scdm appositio- nem). Scdm correlatiū: licz magnitudo sit augmētabi- lis in infinitū fm qd: nō tamen est augmētabilis in in- finitū simpliciter: pzia ps sequit ex tertia cōclutione: qm infinitū appositioe 7 infinitū diuisiōe sūt quoddā mō- idē: igit aliqua magnitudo est augmētabilis in infinitū ad infinitū dimi- nutionē alteri: sic q qūcūqz augmētatio- ne data cōtingit dare aliā p quā auctū fieri mai: sicut q- cumqz diminutio data cōtingit dare aliā p quā dimi- nutū fiat min: cū a quacūqz magnitudine diminuta cō- tingat aliqd accipere nō pī acceptū. S3 q talis augmē- tatio nō sit infinita fm qd: p3 q2 per talez augmētationē nō augetur magnitudo i toto tpe eterno ad digitālē q- titatē. I. e. li. (Scd3 appositioe igit sicut infinitū po ē q idē dicim: qdā mō ei q ē fm diuisiōez sp qdē. n. ali- quid iō diminiuit extra ē accipere illud addere magni- tudini augēde). ¶ Scd3 ps cōclutionis ē declaraf: nā si aliq magnitudo est augmētabilis in infinitū sim- pliciter: igit illa magnitudo est augmētabilis ad duplū ad triplū ad quadruplū: 7 sic in infinitū: 7 p pīs qua- cumqz magnitudine data cōtingit dare maiore: 7 aliq est magnitudo q posset excellere oēm magnitudinē fini- tam: qd est falsum: q2 nulla magnitudo posset excelle- re totā magnitudinē mūdi: licz igit magnitudo sit diui- sibilis in infinitum simpliciter: sic q quacūqz data cō- tingit dare minorem: non tamen illo modo magni- tudo est augmētabilis s3 ppositiōe geometrica: s3 tū fm ppositiōez arithmetica apponēdo vni magnitudini q est subtractū ab alia. I. e. li. (Nō tamē excellit omnē determinatā magnitudinē aliqd augmētabile sicut ex- cellit aliqd diminiuibile oē determinatū in puitate 7 erit minus per diuisiōez).

Notandus q cōmētato: cōmento . 60. mouet duas qōnes: quaz pzia est ista. ppter qd magnitudo est diuisibilis in infi- nitum 7 nō augmētabilis in infinitū: cūz magnitudini nō videt vnū magis q aliud repugnare. ¶ Scd3 qd ppter quid nālis negat illā omnī magnitudine data

cōtingit dare maiore: cū sit pīcipiū in geometria: sicut illud omni magnitudine data cōtingit dare minores. ¶ Ad pīma qōnez rīdet cōmētato: assignādo pīo rōnem vtriusqz: deīn cām diuersitatis: vñ arguit sic cō- mētato: Si magnitudo nō esset diuisibilis in infinitū: diuisio necessario cessaret ad nihil vel ad diuisibile q est inconueniens p qualibet pte: qm tum magnitudo: aut cōponeret ex nichilo aut ex diuisibilibus: 7 q al- terū sequatur pot sic argui q rēdo vtrū diuisio magni- tudinis cesset ad aliqd aut ad nihil: si ad nihil habetur pīma inconueniēs: si ad aliqd aut igit ad aliqd idiuifi- bile vel diuisibile: nō ad aliqd diuisibile pp iplicatōez cōtradictiōis: cū omne diuisibile possit vltē diuidi: er- go ad aliqd idiuifibile q fuit scōz inconueniēs. Lō simi- liter p ratiōez ducēt ad ipossibile arguit cōmētato: nulla magnitudinē esse augmētabile in infinitū: semper intelligēdo de augmētatione in infinitū simpliciter: q2 dato opposito sequit q potē aliqua magnitudinē eē actu infinita: q ipe arguit sic: si magnitudo est augmē- tabilis in infinitū: igit in magnitudine est po ad esse in infinitū: sed frustra est illa po quē nō est reducibilis ad actu: igit possibile est aliqua magnitudinē esse actu in- nitam: p3 pīma q2 bene sequit in aliis: verbī grā. In ali- quo est potētia ad eē hōiem vel ad esse cuprū: igit pos- sibile est aliqd esse hōiem vel actu cuprū. (Secūdo al- signat cōmētato: cām diuersitatis pp quid augmēta- tio in infinitū nō cōpetit magnitudini 7 diuisio in infi- nitū cōpetit illi di: q diuisio 7 diminutio est rōne mē: au- gmentatio aut rōne forme: s3 mō nullā sibi quātitatē de- terminat neqz in magnitudine neqz in paritate: forma aut sibi determinat certā qūtatē iā in magnitudine q in puitate: iō magnitudo est diuisibilis in infinitū: nō autē augmētabilis in infinitū. Dicen. sic cōmētato: dimi- nutio ē ire ad nihil: cū ē mō. Addito ē ire ad eē cū: cā ē forma: 7 infinitas inuenit p mōm: sic finitas p formaz vñ q2 mō est ex se determinata: forma aut determinata iō finitas inuenit p materiā 7 finitas per formam.

Sed dubitatur si fm q est i ma- teria repugnat crescere in infinitū: ita magnitudini fm q est in materia repugnat diminui in infinitū: q2 sicut quelibet res nālis est determinata magnitudine: ita 7 puitate. ¶ Rīdet cōmētato: q magnitudo diminuit in infinitum siue cōsideret fm q est in materia: siue cō- sideretur fm q est in ymaginē: 7 q cōmētato: posu- it minima nālia: iō nō loquitur hic de materia quali: s3 de mō simpliciter: magnitudini. n. vt est in materia qua- li: sicut repugnat crescere in infinitum: ita repugnat di- minui in infinitū: vt aut est in mō pīma abstrahendo a materia quali: sic nō repugnat magnitudini augeri vl diminui in infinitum: ex quo tamē nō sequit q magni- tudo est augmētabilis in infinitū: q2 augmētatio est ra- tione forme: cōstat aut q forme repugnat augmētum in infinitum. ¶ Ad secūdam questionē respōdet com- mētato: di. q aliter cōsideratur magnitudo a geome- tra 7 aliter a naturali: cōsiderat autem geometra ma- gnitudinem abstracte fm propiam rationē: nālis autē cōsiderat eā vt est in materia quali: 7 vt est terminus aut passio corporis nālis: 7 q2 magnitudini fm q hui? nō repugnat augmētatio in infinitū: sicut nec diminutio in infinitum: cū vtrūqz repugnat vt est terminus vel pas- sio corporis nālis: ideo geometra cōcedit q quacūqz magnitudine data cōtingit dare maiore: quacūqz ma- gnitudine data cōtingit dare minorem. Naturalis vō

Liber tertius.

illud negat: qz nō cōtingit dare magnitudinē maiorēz q̄ sit magnitudo mūdi: neqz lineā maiorēz q̄ sit opamer mūdi. Intelligēdū q̄ commētoz ponēs mīnima nātia nō cōcederet istā: magnitudo est diuisibilis in infinitum: loquēdo de diuisibilitate que est p̄ separationē p̄tis a partē: sed tñ loquēdo de diuisibilitate q̄ est per designationē p̄tis extra p̄tē: geometra vtrūqz cōcederet: quo nulla illaz diuisibilitatū repugnat rationi magnitudinis.

Dubitatur querēdo vtrūqz ista p̄pō sit vera vel falsa omni magnitudine data cōtingit dare maiorēz. Si vera: quare eam negat p̄hūs: si falsa: quare eā p̄cedit geometra: quō er go p̄pō falsa est principiū in geometria: et qualiter potest vti demonstrator. p̄pō nūbus falsis. Rñdet cōmētoz q̄ illaz p̄pō nēz nō simpliciter cōcedit geometra: q̄ cūqz magnitudine data cōtingit dare maiorēz: sed ad hūc intellectū quacūqz magnitudine data cōtingit dare maiorēz p̄ ymaginationē: neqz ista p̄pō: q̄cūqz magnitudine data cōtingit dare maiorēz ē p̄tīm i geometria: s; ista: q̄cūqz magnitudine data cōtingit ymaginari maiorēz: sicut etiā hec nō sūt principia geometrie: p̄tīm motus causat lineā: lineā mota causat superficiē: superficiē mota causat corpus: cū iste p̄pō nēz sint de capto p̄pō nūm opinabiliū: sed ista sūt principia: cōtingit ymaginare p̄tīm p̄ suū motū cāre lineā: et lineam per suū motū causare superficiē: et superficiē per suū motū causare corpus. Potest tamē dici q̄ sicut corpus est de p̄dicamēto substantiē: et corpus est de p̄dicamēto quantitatis: et illud q̄ est de p̄dicamēto substantiē nō est illud q̄ est de p̄dicamēto quantitatis: nec eōtra: ita nālis negat q̄ quacūqz magnitudine data cōtingit dare maiorēz: et geometra cōcedit q̄ quacūqz magnitudine data cōtingit dare maiorēz: et q̄ p̄positio negata a p̄hō nō est p̄positio cōcessa a geometra: sed vna cōsimilis: vñ illud verbiū dare est equiuocū ad illud verbiū ymaginari: et ad illud verbiū esse. Itē in p̄positiōe geometrie accipit p̄ illo verbo ymaginari: et in p̄positiōe p̄bi pro illo verbo esse: sed iste p̄positiōes nō sūt eēdē: quacūqz magnitudine data cōtingit eē maiorēz: et quacūqz magnitudine data cōtingit ymaginari maiorēz: et p̄positiō negata p̄hūs nō est illa quā cōcedit geometra.

Contra dicta cōmētoz arguit. P̄tīm o q̄ diuisibilitas et infinitas nō est ratioe mae: qz magnitudo si esset separata a materia nō eē minus diuisibilis in infinitum: celū etiā est diuisibile in infinitum fm q̄ p̄hūs hic loquit de diuisiōe: et tamē in celo nō est m̄a fm cōmētoz. Secūdo arguit q̄ diuisibilitas et infinitas nō est magis ratioe mae q̄ forme: qz sicut m̄a habz infinitas partes: ita forma habz infinitas partes: et sicut materia est diuisibilis in infinitum: ita forma est diuisibilis in infinitum. Tercio arguit q̄ augmētatio nō est magis ratioe forme q̄ mae: qz in augmētatiōe sicut additur de forma plus ita addit plus de m̄a: cū nō detur forma sine m̄a. Quarto arguit q̄ diminutio nō vadit in nihil: quia sicut terminus ad quē augmētabilis ē quantitas maior: ita imin⁹ ad quē diminutio ē quantitas minor: sicut augmentatio vadit ad eē: ita diminutio vadit ad n̄ eē. Ad ista rñdet Burleus q̄ cōmētoz nō intelligit p̄ materiā et formaz p̄tes essentielles p̄positi nālis: sed p̄ materiā intelligit p̄tes quantitativas: et per formā ipm totū: quidē p̄stat ex hīs p̄tibus quantitatis: nō diuisibilitas et infinitas sunt in magnitudine ratioe mae. f. partū quantitativaz: et au

gmētatio ē ratioe forme. f. totius ipius ad quē termina tur augmētatio sicut diuisio ad p̄tes quantitativas. S; mibi videt q̄ ip̄e loquit de m̄a et forma vt sūt partes essentielles cōpositi nālis: qz statim infra ē: de cōmēto dicit: cōsideratio nālis de mēsurā ē s; q̄ est finis et existēs in materia: cōsideratio vō geometre fm q̄ est abstracta a materia: vbi patz q̄ nō loquit cōmētoz de m̄a mathe. sed de m̄a naturali. Itē cōmētoz nō cōsiderat magnitudinē abstracte: qz sic nō sibi repugnat augmētum in infinitum: sed cōsiderat illā vt est i m̄a nāli: et vt est i m̄a naturali diuisibilis et infinitas sibi p̄p̄tū ratioe mae p̄tīm: cui accidit magnitudo: i qua ordi ne nature p̄tīs iuenit diuisibilitas et infinitas partū q̄ in magnitudine: nō quidē diuisibilitas et infinitas que sūt passiōes quantitatis: sed que sūt passiōes entis: sicut igitur prius est m̄a q̄ magnitudo: ita p̄tīs p̄tes mathe q̄ partes magnitudinis: licz prius magnitudo habet partē extra partē q̄ materia: et cōsequēter habeat prius diuisibilitatē et infinitatem extēsuam q̄ materia. Ad p̄tīm dicit negādo p̄tīm: vñ nō sequit si forma substantialis esset separata a m̄a ip̄a nō dependeret a m̄a: igit nō depēdet a m̄a: qz cōditionalis nihil ponit in eē: ita enī in sacramēto altaris diuisibilitas et infinitas magnitudinis est rōne mae: s; sit separata a m̄a: qm̄ deus supplet ibi vices mae p̄tīs: nō qdē quo ad liberitā: sed ad substantificatiōē. Et cū dicit celū ē diuisibile in infinitum nō hzmām illud neget: neqz voluit cōmētoz in celo nō eē m̄az cū oppositiū dētmiauerit i s; suba orbiō: s; q̄ in celo nō est m̄a q̄ sit po⁹ ad eē. Ad scōz negatur itē cōsequētia: qz forma et si hz infinitas p̄tes et est diuisibilis in infinitum sicut m̄a: n̄ recipit hec oīa a m̄a: recipit enī forma a m̄a multitudinē p̄tīs: et a quantitate extēsiōis: et augmētatio. Ad tertiū et negat p̄tīm vnde gñatio est ratioe forme et nō mae: et tñ nunqz generatur forma sine m̄a: ita augmētatio est principaliter ratioe forme aut qz forma exigit tāta quantitatē ad suū esse: aut qz requirit tātam magnitudinē ad suū operari corruptio. n. diuisio et diminutio: et h̄mōi p̄tīs p̄tīs uationem sūt principaliter p̄pter m̄am vt ostēsum ē: cūdo huius augmētatio vō nutritio et gñatio et ea que impōrāt p̄tīs esse sūt principaliter p̄pter formā: vt colligit de itētiōe Aristo. ibidē: et primo de gene. et scō de aīa. Ad quartū dicit q̄ licz diminutio vadit in aliquid q̄ est terminus ad quē eius rōne cuius aliquid habz esse actuale q̄ prius habet eē potētiāle. f. ps diuisa a toto adhuc vadit in nihil pro quanto per diuisiōnem corrūpitur totum et generatur multa: cōstat autem q̄ terminus corrūptiōis est nihil: et ip̄a multa sūt nihil cū nō sint aliquid sed aliqua. (Quare excellere). Tertium correlariū: nō cōtingit magnitudinē esse i potētia omni magnitudine finita maiorēz. Istud correlariū sic arguitur ex dictis: quātū cūqz cōtingit esse in potētia tātum cōtingit esse in actu: si igitur cōtingit esse in potētia magnitudinē omni magnitudine finita maiorēz: sequit q̄ cōtingit esse in actu magnitudinē omni magnitudine finita maiorēz: et per cōsequēs cōtingit eē magnitudinem simpliciter infinitaz actu: iuxta opinionem antiquoz dicētiū q̄ extra celū est aliq̄ corpus infinitum: cuius substantia est aer aut aqua aut aliq̄d medium: sed hoc probatū est esse impossibile. Nō igitur cōtingit aliqua magnitudinē actu vel potētia esse omni magnitudine finita maiorēz: sicut nō cōtingit actu vel potētia crescere aliqua magnitudinē in infinitum simpliciter: sed solū fm quid vt dicebatur in secūdo correlario

Philosophorum.

q̄ aliquid est augmentabile in infinitum & contrario dicta
sc̄ per oppositiōem diuersoꝝ ab aliqua magnitudine.
I.e. ita. (Quare excellere oē fm apposiōem neq̄ pos
sibilia possibile est esse: si quideꝝ nō est fm accideꝝ). I.
fm quantitatē actū infinitūz sicut dicit pbi extra corpus
mūdi esse infinitūz corpus: cuius substantia est aer aut ali
quid huius. I. aqua aut mediū iter elemēta: s̄ si nō pos
sibile est infinitum corpus actu eē sic manifestū q̄ neq̄
potētia utiq̄ erit fm apposiōem: sed aut. i. solū oēm
est contrario diuisioni.

Notandum fm p̄m p̄mo re. q̄ iō
alius mūdus nō pot eē
q̄z tota mā possibilis est euacuata i hoc mūdo: ita q̄
nō est possibile fm eū aliquā mām fieri de nouo: & cuꝝ
quātitas cōsequat mām fm cōmētatoꝝ oī. in de suba
oribz dimēsiōes sūt coeternē i materia nō est possibile
aliquā q̄ritatē esse totalit̄ nouā fm p̄b̄z: p̄pterea nō p̄t
esse aliq̄ magnitudo a¹⁰² q̄ sit magnitudo ton⁹ mūdi &
p̄pter nō est possibilis augmentatio i infinitū sic q̄ qua
cūq̄ magnitudine data possit eē maior. Si. n. augmēta
tio possit p̄cedere in infinitū: iā esset aliq̄ corpus infini
tum ex cuius subtracōe paritūz aliud corpus possit
maiorari in infinitū: & si aliqua magnitudo pot eē infini
taria: iā illa magnitudo infinita: q̄z eternus nō differt
eē & posse s̄z p̄b̄z h̄: iō sicut sequit h̄ mā pot eē: igit h̄
mā ē ita seq̄ h̄ q̄ritas seu magnitudo p̄t eē: igit h̄ q̄ritas
seu magnitudo ē: q̄z h̄ nō pono differeṇtā iter magnitu
dinem & quantitatē cōtinuā. Ex isto notabili sequit̄ p̄
pter quid magnitudo est diuisibilis in infinitū: & nō au
gmentabilis in infinitū: q̄z iā est tota mā possibilis p̄ qua
pot fieri diuisio magnitudinis in infinitū: s̄z nō est tota
mā possibilis p̄ qua magnitudo pot augeri in infinitū &
nō sit aliqua possibilis p̄ter hāc ex qua cōpōit mūdus.

Dubitatur nā sequit̄ p̄ euz quacūq̄ ma
gnitudine finita aliq̄ pot eē maior: igit possibile ē ali
quā magnitudinē oī magnitudine finita esse maiorē: ēt
sequit̄ per eū magnitudo pot crescere in infinitū: igit pos
sibile est aliquā magnitudinē eē actu infinita: igit p̄ idēz
sequit̄ quacūq̄ magnitudine finita aliqua p̄t eē minor
igit possibile est aliquā magnitudinē quacūq̄ magni
tudine finita esse minorē: & cōsequēter sequit̄ magnitu
do pot diuidi in infinitū: igit pole est magnitudinē esse
actu diuisā in infinitū: quelibz. n. istaz cōsequētiāz vi
detur tenere eodē fūdāmētō: v̄z possibilis posito in esse
nullū sequit̄ ipote. R̄ndet q̄ quilibet p̄ntia p̄b̄ est bo
na: nā sicut ex oibus p̄ntibus magnitudinis sit vna ma
gnitudo: ita ex oibus p̄ntalibus possibilibz ad augmē
tā sit vna possibilitas: & q̄z oīs vna po⁹ est reducibilis
ad actū: iō b̄n sequit̄ magnitudo pot crescere in infinitū
igit possibile est aliquā magnitudinē eē actu infinita: ali
qua magnitudo pot eē maior oī magnitudie finita: igit
tur possibile est aliquā magnitudinē eē maiorē oī ma
gnitudine finita. Et q̄z nihil cōponit̄ ex p̄ntibus diuisis
iō nulla est possibilitas cōposita ex oibz p̄ntalibz pos
sibilibus ad diuisiōē: p̄pterea nō sequit̄ magnitudo
pot diuidi in infinitū: igit pole est magnitudinē esse actu
diuisā in infinitū: nec sequit̄ oī magnitudine data pot
dari minorē: igit pole est aliquā magnitudinē eē mino
rē oī magnitudine: q̄z nullibi arguit̄ respectu vni⁹ possi
bilitatis s̄z plurium: mō licz vna oīs po⁹ possit reduci
ad actū: nō tamē oēs plures potēte possūt simul redu
ci ad actum. Et cōcedo q̄ rō p̄b̄ fūdatur i hoc q̄ possi
bili posito i esse nullū sequit̄ impossibile: cum quo stat

q̄ positis in esse multis possibilibus: b̄n sequit̄ ipossi
bile: v̄n antichristū eē & antichristū nō esse sūt duo pos
sibilia q̄bus positis i esse sequit̄ impossibile. (Quoni Ter.
am & plato). Quartūz cōrelariū augmentatio & dimi
cō. 61.
nutio in infinitū diuisibiliter inueniūtur i magnitudine: &
numero: p̄z q̄z magnitudo est diuisibilis in infinitū: &
nō est augmentabilis in infinitū: numerus autē cōtra au
gmentabilis est in infinitū & nō diuisibilis in infinitū: q̄z
ex quo nūerus causat̄ per diuisiōem cōtinuā: quocūq̄
numero finito dato pot dari maior: nō autē minor: q̄z
nō datur nūerus minor binario. Et istud cōrelariūz
vadit cōtra platonē ponēteꝝ duplex infinitū. sc̄ fm au
gmentū & diminutiōem oī. q̄ sicut cōtingit aliqd̄ auge
ri in infinitū: ita cōtingit diminui in infinitū & cōtra: sed
nō cōsequēter locutus est in magnitudinibus & nūeris:
q̄z numēz nō ponit infinitū fm diuisiōem neq̄ fm au
gmentū oī. v̄nitatē eē minimū in nūeris & decē esse ma
ximū in numeris. I.e. li. (Qm̄ & plato p̄ hoc). I. p̄ au
gmentatiōem & diminutiōem infinita duo fecit. I. magnūz
& parūz: q̄z. n. in augmentū videt̄ excellere magnū & in
infinitum abire parū & ad nichilatiōē. I. ad diminutiōēz
faciēs tamē duo infinita illis cōter nō v̄tutur: neq̄ enim
in nūeris q̄ s̄z diuisiōēz infinitū est: v̄nitatē. n. minimū ē
neq̄ i augmentū v̄sq̄ namq̄ decem facit numēz pla
to: & hoc est inconueniens.

Notandum q̄ plato nō dixit diui
sionem p̄cedere in infinitū
in magnitudine sic q̄ nūq̄ cessaret diuisio q̄z posuit cō
tinuū cōponi ex diuisibilibus: s̄z voluit diuisiōēz i ma
gnitudinibus p̄cedere in infinitum fm paruitatē. I. p̄ce
dere ad infinite parū. I. ad p̄ntia: posuit etiā nūēz. p̄ce
dere t̄m v̄sq̄ ad decē. I. nō accipiendo p̄nt⁹ acceptū: post
autē decē p̄cedebat in infinitū accipiendo prius acceptū
semp̄ enī post numēz denariū aut accipitur ille mul
tiplicatus aut adiunctus alteri numero p̄cedenti vo
cando v̄nitatem numerum.

Acidit autē Ter.
cō. 61.

cōtrarium). Ista est secūda
pars p̄ncipalis huius capi
tuli in qua p̄bus inuestigat
quid est infinitū: postq̄ inue
stigauit si est infinitum: semp̄
enim questio quid est reb⁹
ignotis p̄supponit: q̄ō nē
si est fm Aristo. sc̄do p̄sterioꝝ. Ad cuius inuestigatiō
nem Aristo. ponit quatuor cōclusiōes: quarum prima
est ista. Infinitum est illud cui semp̄ aliquid est extra.
Secūda cōclusio: infinitum est illud cuius quantitatē
accipiēbus semp̄ extra aliquid est accipere ibi. (Insi
nitum quidem). Tertia cōclusio: infinitum nō est ill
lud cuius nihil est extra ibi. (Quius autēz). Quar
ta cōclusio: infinitūz nō est illud q̄ oīa cōtinet ibi. (Qm̄
huius). Hāz cōclusionum p̄ime due sūt affirmatiue ap
probātes duas diffinitiones datas de infinito a p̄bo.
Alię vō sūt negatiue reprobatēs diffinitiones de infinito
datas ab antiquis. Prima cōclusio cōtraria: diffi
nitionibus antiquoꝝ dicētiū q̄ infinitū est illud cui
nihil est extra: que quidē cōclusio declarat̄ p̄ signū eo
rūdeꝝ antiquoꝝ oī. annulos eē infinitos: q̄z quacūq̄z p̄
te accepta de annulo ad huc cōtingit aliqua aliā acci
pere extra illū: & hoc est signū q̄ infinitū est illud cui sp̄
est aliqd̄ extra. Et istud t̄m exēplū nō est oīno simile:
neq̄ cōueniēs de infinito & annulo vel circulo: sed q̄z

tra. i. infinitum est illud cuius ē aliq̄ ps' extra q̄ sp est ali
qua alia cuiusdē quantitatis: 7 ita intelligit cōmētrato 2. cūz
dicitur illud esse vez infinitum cuius quocūq̄ parte accepta
cōtingit aliā extra accipere absq̄ reiteratione. i. eiusdē
quantitatis: constat autem hoc nō posse fieri in an
nulo neq̄ in circulo. (Infinitum quidem). Secūda
clausio infinitum est illud cuius quantitatē accipitibz
semp aliquid extra est accipere. Ista cōclusio seq̄it̄
p̄rioribz ibi diffinitat infinitum carēs extremis: hoc aut̄
infinitū qualitercūq̄ sumptū. i. tā carēs q̄ nō carēs exte
mis: ita vez q̄ nō vez: siue fuerit infinitū cōtinuū: siue
intermittē: discretū: nā quocūq̄ sp tēpore accepto finito re
stat aliquid ad accipiedū: q̄buscūq̄ diuisiōibz ma
gnitudinis acceptis infinitē alie restat accipiedē: ita q̄ ista
cōclusio est nota induciue. I. e. l. i. (Infinitū quidē tēp̄
hoc est cuius fm quantitatē accipitibz: semper est ali
quid recipere extra).

Notandum primo fm cōmētatores
cōmō. 63. q. Aristō. di-
xit in quātitate: q.2 īpōssibile ēt īuenire aliqd extra illud
in quālitate semp. ¶ Istud cōmētuz duplīcter ex-
ponitur primo q. corpus duplīcter cōsiderat. scilicet
vt quantum: vt quale. Si cōsideratur vt quantum:
sic diuisio pcedit in infinitū: q. quācuq. pte accepta
cōtingit aliā extra illā acpēre nō prius acceptā. Si āt
cōsiderat vt quale: 1 vt nāle: sic nō pcedit diuisio in īfi-
nitū: q. talis diuisio cessat ad minūma nālia. ¶ Se-
cūdo exponit q. tam in quālitate sint īfinite ptes sicut
in quātitate: nō licet cōtingit semp acpēre vnā extra re-
liquā subit in quātitate: cū ptes īfinite qualitatīs sint
in eodē subo primo īntēso: īntēso enī fit per additiōē
ptis ad pte in eodē adequato subo: 1 per hoc datur in
telligi q. hic diuisio īnitūritis trahit sumptū q. est passio
quāpitiā. q. nō īnitūritas accēdit q. est passio entis.

Secundo notandum fm comitatoroz eo dem pmo q illa diffinitio in finiti est manifesta ex eo q declaratur qz eo infiniti est fm potētia nō fm actū. Inredit comitatorz istā cōclusionem posse pbare ex pcedētibz sicōe q est in potētia nō reducibilis ad actū puz est illud cuius quāritate accipiebnt⁹ sp est aliqd extra accipēd infinitū illud q est in potētia nō reducibilis ad actū puz igit infinitum est illud cuius quāritate accipiebntz semp aliqd extra est accipere: maior patz qz omne tale est in potētia ad mixta acutiminoz vo est declarata vbi ofusuz est infinitum esse sicut diem z agonem. -

Dubitatur q^o motus celi est infinitus: cu
lus est aliqua quantitas. Et
tum tempus eternum extra quā nihil est accipere. Simili
ter si esset vnus corpus infinitum in actu accipies totam
quantitatem suā extra illaz nihil posset accipere. Rñdunt
q^o plus nō loquitur de quantitate infinita: q^o illa sit
ignota nō ingreditur definitionem: sed loquitur de q^o quantitas
sit finita tū ad hunc intellctum: infinitum est illud cu
ius quantitas finitaz accipiebis semp aliquid extra ē
accipere. (Cuius auct^r). Tertia cōsolutio: infinitus nō est il
lud cuius nihil est extra: pbatur: omne cuius nihil ē ex
tra est finitus: igit^r x. pbatur sic: añcedis: oē totūz q^o p
fectū est finitū: sed omne illud cuius nihil est extra ē to
tūz p perfectū: igit^r omne illud cui⁹ nihil est extra est fini
tum: p declarato añcedis plus primo pbat q^o ill
lud cuius nihil est extra est totū: dicim⁹ enī vna quāq^{ue}
rem pculare esse est ps mūdi esse totū: q^o nulla ps de
est ci quā nata est hēre vt hoīes ēē totū: quādo sibi nul

Dubitatorum.

la ps deest pñes ad eē. eius: dicitur et archa esse tota
cū ei nulla ps deest requisita ad suū esse: et cū aliquid
deest pñes ad suū esse nō dicim⁹ illud eē totū: et sicut
est de rebus pñiclarib⁹ q̄ sūt partes mūdū: ita ē de toto
mūdo: qui pñie dicit totū cū cōtineat oīa: nā tot⁹ mū-
dus est illud extra q̄ nihil est: sicut. n. totū pñiclarē est
illud cuius nihil est extra de sua suba: sic totus mūdus
est illud cuius nihil est extra aut extra q̄ nihil est: neq̄
de sua suba neq̄ de aliena: sic ergo tā de toto mūdo q̄
de pñibus mūdi illud cui⁹ nihil est extra est quoddam
totū. *L. li.* (Cuius aut nihil est extra hoc pñecū est et
totū: sic enī diffinim⁹ totū: cui enī nihil abest pñes ad
suū esse: ut hōiem totū aut archā totā. Sic aut singl⁹ ē
aliq̄ totū: sic et illud est totū q̄ pñie est) .i. mundus
ut q̄ gñaliter illud dicit totū cuius nihil est extra: cui⁹
aut absentia nihil ē extra aliqd illud nō oē. i. totū est
cū ab sit aliqd pñies ad eius esse. *¶* Secūdo decla-
rat pñus q̄ oē illud cuius nihil est extra est pñecū: q̄
totū et pñecū sūt pñies idē: aut pñia fm naturā ita
q̄ sūt inuicem cōuertibilia: aut pñecū est sicut genus
totū: cū oē totū sit pñecū: et nō ecōtra: quelibet enī
suba simplex est pñecū et nō est totū cū nō hēat pñes:
arguatur igit sic oē illud cui nihil deest q̄ natū est hēre
est pñecū ut patz p diffinitōem pñecū: sed oē totū est il-
lud cui nihil deest q̄ natū est hēre: igit oē totū est pñ-
ecū: tūc arguit sic oē totū est pñecū: sed oē illud cui⁹
nihil est extra est totū ut pñatū est: igit oē illud cuius
nihil est extra ē pñecū. *L. li.* (Totū aut et pñecū:
aut idē pñies sūt aut pñm fm nām est totū ipi per-
fecto: tanq̄ inferius suo superior: et sic hētur mino: pñ-
cipalis ratiois. *¶* Tercio arguit pñus q̄ oē totū et pñ-
ecū est finitū q̄ sūt pñia pars antecēdētis pñicpalis:
nam omne pñecū est finitū: sed omne totū est pñecū:
tūc igit oē pñecū est finitū: tenet pñia cū mino: et
maio: arguit sic oē habēs finē est finitū: oē pñecū
est habēs finē: igit oē pñecū est finitū: maio: pñ: q̄
oē habēs finē habz terminū: et oē habēs terminū ē ter-
minatū et finitū: mino: aut videt tenere ex eo q̄ pñecū
est idē est q̄ cōpletū: oē aut cōpletū habz finē et ter-
minum. Reassumat ergo ratio pñicpalis sic: oē totū
et pñecū est finitū: sed oē illud cuius nihil est extra est
totū et finitū: igit oē illud cuius nihil est extra ē fini-
tū: patz pñia cū qualibet pñe antecēdētis ex dictis ex q̄
bus sequit q̄ illud cuius nihil est extra nō est diffinitio
infiniti: sed magis finitū: et ita habet tertia cōclusio pñ-
cipaliter probāda: vñ finitū nō est illud cuius nihil est
extra aut infinitū nō est illud extra q̄ nihil est. *L. li.*
(Pñecū aut nullū habēs finē). Cōstrue sic nullum
nō hñs finē est pñecū: finis aut termin⁹ est: quare et.

Notandum fm cōmētatozem cōmē
to. 63. q̄ si extra oē et to-
tum inuenitur aliqd: sequitur necessario corpus inueniri
actu infinitū: et si separantū fuerit extraneū: tūc totum erit
pñiclarē: et nō erit totū in rei vñtate: et si fuerit nō extra-
neum nō erit totū neq̄ pñiclarē neq̄ totale. *¶* Tres
cōditionales facit cōmētato: quaz pñia est ista. Si
aliquid est extra totū mūdum necessario aliq̄ est cor-
pus actu infinitū. Ista cōditionalis sic declarat: si extra
mūdum est aliquid: sit ergo illud. a. et arguitur sic: om-
ne q̄ est: est mūdus vel ps mūdi: q̄ mūdus oīa cōti-
net: sed. a. est et nō est mūdus: igit est ps mūdi: et per
cōsequēs nō est extra mūdum: sed ex pñsupposito ali-
quid est extra mūdum: igit illud est aliud ab. a. sit er-
go illud. b. et arguitur cōsimiliter: q̄ pñter. a. et. b. opz

assignare vñum aliud q̄ erit. c. et sic in infinitū: q̄ nō cō-
tingeret nisi aliq̄ esset corpus actu infinitū. *¶* Secū-
da cōditionalis cōmētatozis est ista: si extra mūdum
est aliqd nō de substantia mūdi: mūdus est totū pñic-
lare et nō totus mūdus: pñ cōsequētia: ideo hō vel sta-
tua est totū pñiclarē: et nō totus mūdus: q̄ extra ho-
minē est aliqd nō de substantia hoīs: et extra statuaz est
aliquid nō de substantia statuē: ita si extra mūdum esset
aliquid nō de substantia mūdi mūdus esset quoddā to-
tum pñiclarē et nō totus mūdus. *¶* Tertia cōditio a-
lis cōmētatozis est ista si extra mūdū est aliquid de sub-
stantia mūdi: mūdus nō est totū pñiclarē neq̄ totale:
pñatur: si extra hoīez vel statuaz esset aliqd pñies
ad subam suaz idubie homo vel statua nō esset totum
pñiclarē: neq̄ totū totale: ut patz ex dictis: ita si extra
mūdum esset aliqd pñies ad subam mūdi: ipse mū-
dus nō esset totū totale: neq̄ totum pñiclarē.

Dubitatur cōtra illaz pñpositiōem cōces-
sam a pño et pñmētatoze: oē
illud cuius nihil est extra ē finitū: q̄ extra totū motū
celi nihil est et extra totū tēpus eternū. a parte añ: et a p-
te post nihil est: et tamē nullū corz est finitū. Rñdetur q̄
pñus ponebat illā pñpositiōem cōtra antiquos loquē-
do ad modū corz de ente: vñ de eo q̄ ē in actu cōpleto
ad hñc intellectū: oē illud q̄ est in actu cōpleto extra
q̄ nihil est: est infinitū: cōstat aut q̄ nec motus celi nec
tēpus est in actu cōpleto et (Un melius) ex predictis
pñus reprehēdit Melissū et Pythagoraz ponētes to-
tum esse infinitū: et primo Melissū comparādo eum
Parmenidi dī. q̄ opinādum est Parmenidem ponē-
tem totū esse infinitū: dixit enī Parmenides totū fini-
ri a medio q̄ est eque distans ab extremis: et per hoc
intēdebat mūdum esse pñecū: si enim omnia exte-
ma mūdi equaliter distant a medio: necessario mūdus
est pñecū: deinde increpat pñus et Pythagoraz ponē-
tem extra mundum corpus esse infinitum contigu-
um aut cōiunctum isti mūdo sicut filum filo dī. q̄ non
contingit extra mundum aliqd infinitum esse con-
iunctum. mundo sicut filum filo: quia aliter mundus
non esset totus mundus. Ecce ergo differentiam inter
Parmenidem Melissū et Pythagoraz: nam Par-
menides dixit totum mundum esse finitū: et nihil esse
extra mundum. Melissus vō dixit totum mundū esse
infinitum. Pythagoras vō dixit totum mundum esse
finitum: et extra mundum esse corpus infinitum. conti-
nuum vel contiguū mundo: sicut filum filo: sūt enim
pñuorbiū antiquozum q̄ quādo cūq̄ aliqua duo
erant cognata: et pñequenter se habentia dicebantur in-
uicem coniungi: sicut linum lino aut filum filo. *L. li.*
(Unde melius opinādum Parmenidem Melisso
dicere: hic quidem) scilicet Melissus infinitum totum
dicit: totum autem finiri a medio eque pugnans. id est
eque distans dicit Parmenides: non enim sicut linū
lino. id est filum filo est continuare omni et toti. i. mun-
do infinitū ut asserit Pythagoras. (Quoniā hñc). *Tex.*
Quarta cōclusio: infinitum non est illud q̄ omnia cō. 65.
continet. Ista cōclusioem pñus ponit cōtra anti-
quos diffinientes infinitum per continere omnia dī. q̄
infinitum est illud q̄ omnia continet et omnia in seipso
habet q̄ ipsi arguebant sic: infinitum habet rationem
totius: sed totum continet omnes suas partes: et ha-
bet oēs suas partes in seipso: igitur infinitum oīa con-
tinet et omnia in seipso habet: patet consequentia cum
minoz: maio: autē videtur tenere ex eo quia extra in-

Liber tertius.

finitū nihil est. Le. li. (Quoniam hinc accipiunt dignita-
tem et regulam antiqui de infinito q̄ est omnia conti-
nens et oīa in seipso habens propter id q̄ h̄z similitu-
dinem quandā cū toto. Est. n. infinitū p̄ra opinionem
antiquoꝝ). Arguit p̄hs quadruplici p̄bando infini-
tū nō habere rōnem totius quo p̄bato habebit quar-
ta conclusio q̄ infinitū nō est illud q̄ oīa p̄inet. Arguit
ergo primo p̄hs sic illud q̄ est totū in potentia et nō
totū in actu nō h̄z rōnem totius: sed infinitū est totū in
potentia et nō totū in actu: igit infinitū nō habet rōnem
totius: teneat p̄sequētia cū maiori et minori arguit sic. Si
cut se h̄z materia ad totū per generationē ita infinitum
ad totū p̄ appositionē: sed materia prima nō est totū
in actu: sed solū totū in potentia: cū nō sit quid nec qua-
lis nec quanta: igit infinitū nō est totū in actu: sed i po-
tentia: prima pars antecedētis est nota ex sufficienti si-
militudine nā sicut ex aliqua pte materie sit vnū totū
p̄positum nāle per generationē ita ex aliqua pte infini-
ti sit vnū totū p̄positū auctū per appositionē: dicit. n. est
q̄ magnitudo est diuisibilis in infinitū et q̄ infinitū di-
uisione et infinitū appositione sunt idē: licet p̄ratio mō
hanc p̄stat aut q̄ illud q̄ diuidit ab vna magnitudine
pōt alteri apponi et fieri vnū q̄tum maius q̄ p̄io erat.
Le. li. (Est. n. infinitū sicut perfectio materia magni-
tudinis et est illud q̄ potentia est totū actu vero nō di-
uisibile est aut infinitū et ad p̄sumptōes) sui et ad oppo-
sitam appositionē alterius cū in diuisione magnitudinis
vnū diuinuat atq̄z augetur et. ¶ Notandū q̄ ma-
teria prima dicit materia perfectio magnitudinis: qm̄
in materia prima fundant forme substantiales: et alie ac-
cidentales generabiles et corruptibiles mediante q̄nti-
tate et magnitudine: ideo tales forme sunt p̄fectioes ma-
gnitudinis sicut p̄fectioes materie: nō enim voluit di-
cere p̄hs materia magnitudinis ne per materiā intelli-
geretur pars quantitatiua magnitudinis: sed dixit mate-
ria p̄fectio magnitudinis: vt daret intelligere primā
materiā cui assimilata infinitū. (Totū autem). Secūdo
arguit p̄hs sic illud q̄ est totū rōne alterius nō habet
rationē totius sed infinitū est totum rōne alterius: igit
infinitū nō habet rōnem totius: p̄z p̄sequētia cū ma-
iori et minori declaratur nā totū finitū et infinitū sunt
vnum et idē: cum et idem pedale numero sit totū finitū
et infinitū: est enim totū quia sibi nihil oest p̄tinēs ad
esse eius: et etiā finitū quia terminat vna aut plurib⁹ su-
perficiebus et est infinitū inquantū p̄inet infinitas par-
tes: et est diuisibile in infinitū. Si igitur infinitum ē totū
hoc nō est ratione sui: sed rōne finiti in quo includit ra-
tio totius. Le. li. (Totum aut et infinitū sunt idem ideo
infinitū nō ē finitū sed finitū aliud est totū. s. rōne finiti.

Notandum fm̄ cōmentatoꝝ cōmen-
to. 65. q̄ subiectum recipi-
ens infinitatē q̄ est materia nō est totum neq̄ finitū p̄
se sed p̄ aliud. s. p̄ formā. ¶ Intendit cōmentatoꝝ talē
rationem: primū recipiēs est materia et primū receptū
est infinitas. s. magnitudo h̄ns infinitas p̄es cū diuisio-
nes sint coeternae in mās: s. mās nō est totū neq̄ finitū p̄ se
sed p̄ aliud. s. p̄ formā: igit etiā infinitū nō est totū neq̄
finitū p̄ se: sed p̄ aliud. s. p̄ formā q̄ h̄z rōnem finiti sicut
igit mās ex se interminata finit aut et terminat p̄ formā
ita h̄z diuisionē interminatā que etiā forma finit et ter-
minat. (Et nō p̄inet). Tercio arguit p̄hs sic: totū h̄z
rōnē p̄tinētis: et nō p̄tinētis: s. infinitū: h̄z rōnem p̄tinētis et nō
p̄tinētis: igit infinitū nō h̄z rōnem totius p̄z p̄ia cū ma-
iori: dicit. n. totū q̄ p̄inet p̄es sue sit totū p̄dicare sue

sit totū vniuersale: minor vō declarat nā infinitū f̄z q̄
huius ē indeterminatū: q̄ aut ē indeterminatū pōt ter-
minari: sed p̄stat q̄ determinas est p̄tinēs et determina-
tū est p̄tinētis. Le. li. (Et nō p̄inet sed p̄inet ipm̄ infinitū
inquantū est infinitum).

Notadū fm̄ cōmentatoꝝ cōmēto. 65. q̄ sub-
iectū infinitū q̄ est mās nō p̄inet s̄z
p̄inet in composito ex mās et forma: et forma p̄inet il-
lud: et q̄ infinitū accidit materie fm̄ q̄ materia dicit q̄
p̄inet sed fm̄ q̄ infinitū. i. fm̄ q̄ est mās. Ratio cōmēta-
toris est ista: mās que est subiectū infinitū nō p̄inet: s̄z p̄ti-
net: igit infinitū fm̄ q̄ huius indeterminatū est: igit in
finitū fm̄ q̄ huius nō p̄inet: sed p̄inet: antecedēs ē ma-
nifestū q̄ materia p̄inet in p̄posito: et p̄inet a forma
et p̄bat p̄sequētia: id enim materia nō p̄inet: sed p̄inet
q̄ indeterminata ē: s̄z infinitū fm̄ q̄ hui⁹ indeterminatū
est: igit infinitū fm̄ q̄ huius nō p̄inet: sed p̄inet: ab eo
dē. n. p̄inet diuisio interminata materie a quo p̄tinetur
ipsa mās. (Unde ignotū). Quarto arguit p̄hs sic: totū
fm̄ q̄ huius est notū s̄z infinitū fm̄ q̄ huius ē ignotū
igit infinitū nō h̄z rōnem totius: p̄z p̄ia cū minori ex
primo huius et pōt declarari ex prima mās: que dicitur
esse ignota ex eo q̄ ē infinita et indeterminata h̄ns for-
mā p̄p̄ia: sed indifferens est ad infinitas: et maior ē
clara inductiue siue accipiat totū integrale siue accipia-
tur totū essentiale siue totū in modo siue totum diuisi-
bile. Le. li. (Unde ignotum ē ipm̄ infinitū inquantū iū-
nitum sicut prima mās sp̄m. n.) id est formā nō h̄z mās.

Notandum fm̄ cōmentatoꝝ cōmen-
to. 65. q̄ subiectū recipiēs
infinitū p̄clusum est in toto: ideo existit in alio. i. in com-
posito nō est existens per se sed fm̄ q̄ recipiet infinitū
et hoc ē fm̄ q̄ ē materia: vnde q̄ materia prima ē con-
clusa in toto nō existēs p̄ se neq̄ in alio tanq̄m in subie-
cto: sed sub alio. i. sub forma: mās fm̄ q̄ huius nō est
nota: cognoscit at p̄ formā: arguit ergo sic: mās nō ē no-
ta p̄ se ex eo q̄ ipsa ē infinita: igit infinitū fm̄ q̄ huius
est ignotū. Et addit cōmentatoꝝ eo dē cōmēto q̄ prima
materia nō dicit de subiecto neq̄ ē in subiecto di. q̄ in
hoc differit forme substantiales et accidentia a materia. s.
q̄ sunt in subiecto aut dicunt de subiecto: mās aut ē ipm̄
subiectū: q̄ neq̄ dicitur de subiecto neq̄ est in subiecto
tamen ista tria. s. materia forma et accidentia pueniunt i
hoc q̄ nullum istoz inuenit nisi in alio in cōposito: et
p̄cludit cōmentatoꝝ q̄ materia inuenitur per formā f̄z
q̄ forma ē perfectio eius: forma aut inuenitur per ma-
teriam fm̄ q̄ materia ē subiectū eius: et similiter accide-
tia inueniuntur isto modo per materiā fm̄ q̄ materia est
subiectum illoꝝ. (Ergo manifestū). Ex predictis p̄hs
cōcludit duo correlaria quozum primū est q̄ infinitū
magis habet rationem partis quā rōnem totius quia
infinitū est sicut materia vt patuit: et materia magis ha-
bet rōnem partis: q̄ totius cū semper dicatur esse pars.
siue sit materia prima que ē pars cōpositoꝝ nālum: si-
ue materia sc̄da que ē pars p̄positoꝝ artificialiū sicut:
es q̄ dicit mās statue: et argētū p̄p̄ale. Le. li. (Ergo ma-
nifestū ē q̄ magis i p̄tis rōne sit infinitū q̄ in totius ra-
tione): pars. n. mās ē totius sicut es statue. (Quoniam s̄z
p̄inet) sc̄d correlariū infinitū habz magis rōnē p̄tenti-
quā p̄tinētis: istud correlariū ponit cōtra Platonē di-
centē infinitū h̄re rōnem p̄tinētis: dicit. n. Plato q̄ tam
magnum quā p̄uū ē infinitum: et q̄ ipsa terminant et
continent tam res sensibiles quā etiam intelligibiles.
¶ Contra quē sic arguit p̄hs: si infinitū fm̄ q̄ infinitū

Ex.
co. 66.

Ex.
co. 65.

Philosophicorum.

tum p[er]tineret illa in quibus reperit infinitas: cū infinitas s[ecundum] Platonē reperiat in rebus intelligibilib[us] sed q[uod] infinitū s[ecundum] q[uod] infinitū p[er]tinet intelligibilia q[uod] est impossibile: nā infinitū s[ecundum] q[uod] infinitū est ignotū et iterum. Intelligibilia autē s[ecundum] q[uod] intelligibilia sunt nota et certa: igit[ur] si infinitū s[ecundum] q[uod] infinitū p[er]tinet intelligibilia ignotum p[er]tinet notū et certū: q[uod] est incōueniēs: impositibile. n. est indeterminatū cōtinere et determinare. I. e. li. (Quoniam si p[er]tinet in sensibilib[us] et intelligibilib[us] magnū et parū: ut dicit Plato ponēs q[uod]libet illorū infinitū op[er]at[ur] p[er]tineret intelligibilia ipsū infinitū: incōueniēs autē et impossibile ignotū et indeterminatū cōtinere et determinare).

Contra predicta arguit[ur] et primo q[uod] infinitū s[ecundum] q[uod] huius habet partes: et omne h[uius] p[ar]tem p[ar]t[em] s[ecundum] q[uod] huius est totū: igit[ur] et. Itē mā prima est infinita s[ecundum] cōmētato[rem]: sed mā prima est q[uod]dam totū h[uius] partes simul existēs: et nō solū aliquas imo oīs quas habere p[ot]est: igit[ur] et. Secundo arguit[ur] q[uod] infinitū h[uius] rōe p[er]tinet: et nō p[er]tinet: quia dicit cōmētato[rem]: hic q[uod] s[ecundum] recipiēs infinitatē est materia: igit[ur] infinitas est forma materies: sed forma h[uius] rōnem p[er]tinet s[ecundum] q[uod] infinitū: igit[ur] et. Preterea totū tēpus est infinitū: et totus motus celi est infinitus: et hic s[ecundum] q[uod] huius nō p[er]tinet sed p[er]tinet: igit[ur] et. **¶** Notandū p[ro]p[ter] s[ecundum] Egidium q[uod] siue ponatur infinitū in actu ut posuerūt antiqui siue in potētia ut p[ro]p[ter] sp[iritus] dicit infinitū quid q[uod] tūm: et q[uod] de ratione quātū est habere partes oē infinitū est q[uod]dā totū. Sed loquēdo de infinito s[ecundum] veritatē accidit infinito q[uod] sit totū: cum ut infinitū est magis habeat rōnem p[ar]tis q[uam] rōnem totius. Sicut enim in motu aliquid est acceptum: et aliquid restat accipiendū: et talia magis sumuntur respectu accipiēdi quā respectu accepti: sic infinitū quia dicit actū in fieri: ut ponit in actu aliquid est acceptum et aliqd restat accipiendū: rōne accepti dicit q[uod]dā totū cū acceptū s[ecundum] q[uod] huius dicat q[uod]d finitū: rōne autē accipiēdi h[uius] rōe p[er]tinet cū igit[ur] infinitū magis dicat rōne accipiēdi q[uam] rōne accepti s[ecundum] q[uod] huius infinitū magis habet rōnem p[ar]tis q[uam] totius. Sed ista sunt dubitabilia primo quidē apparet q[uod] motus et illa que dicit actū in fieri magis dicitur ab accepto q[uam] ab accipiēdo: q[uam] motus cū ponit in actu dicit esse in actu respectu accepti: et in potētia respectu accipiēdi: sed vniq[ue] d[icitur] magis denotatur ab eo q[uod] est in actu q[uam] ab eo q[uod] est in potētia igit[ur] et. Secundo videt[ur] q[uod] infinitū nō habet magis rōnem p[ar]tis quam totū: q[uod] sicut illud q[uod] est acceptū de infinito nō magis habet rationem p[ar]tis quā totius: ita et accipiendū non magis habet rōnem p[ar]tis quā totius: et si accipiendū magis habet rōnem p[ar]tis quā totius per idē et acceptū magis h[uius] rōne p[ar]tis q[uam] totius: ex quo tam acceptū quam accipiendū est pars quātū infinitū.

secundo notandum s[ecundum] Burleum q[uod] infinitum sumitur dupliciter scilicet materialiter et formaliter: infinitū materialit[er] est p[ar]tia materia: infinitum autem formalit[er] est quantitas m[ater]ie cui per se cōpetit diuisibilitas in infinitū et materie rōe quantitat[is] dicit[ur] ergo q[uod] illa quattuor que Arist. attribuit infinito. s. q[uod] nō est totum s[ecundum] se: s[ecundum] aliud: et q[uod] s[ecundum] q[uod] huius nō continet: sed p[er]tinetur: et q[uod] est ignotum s[ecundum] q[uod] huius: et q[uod] magis habet rationē p[ar]tis quā rationem totius cōmētato[rem] exponit de materia prima. Sed accipiendū infinitum formalit[er] dicit[ur] p[ri]mu[m] sic est intelligendum: infinitum non est totum s[ecundum] se: sed

s[ecundum] aliud id est infinitum non est totum in actu puro: s[ecundum] aliud scilicet s[ecundum] partem que est in actu puro. Secū dum vero sic intelligit[ur]: infinitū s[ecundum] q[uod] huius nō continet sed continetur: id est illud q[uod] est actu de infinito nō continet sed continetur cum sit pars. Tertium autē sic exponit scilicet infinitum s[ecundum] q[uod] infinitum est ignotum id est infinitum non potest esse notum s[ecundum] q[uod]libet acceptum et accipiendum. Sed quartū scilicet infinitū magis habet rationem p[ar]tis quā totius sic glosat. id est illud q[uod] est actu de infinito est ps. **¶** P[ri]ma expositio est dubia quia tempus est infinitum et tamen nulla pars eius est in actu puro. Secunda est dissimilis quia in diuisione continui pars diuisa cum sit per se existens magis continet quā cōtineatur. Tercia est incerta: quia cuiuslibet magnitudinis diuise et diuidēde quilibet ps accepta et accipiēda potest esse nota. Quarta cōtradi cit sibi ipsi: quia in diuisione continui illud q[uod] est acceptum magis habet rationem totius q[uam] p[ar]tis: nec est verum q[uod] cōmētato[rem] exponat illa quattuor attributa infinito de materia prima: sed probat illa quattuor cōpetere infinito exemplificando de materia cui omnia illa competunt ratione sue infinitatis. Dicendum igit[ur] q[uod] Arist. loquitur de infinito ut infinitum est habendo respectum ad antiquos sepe p[er]specificando rationem infiniti: ut bene patet in littera: cui s[ecundum] rationem infiniti attribuunt omnia illa: infinitum quidem et si dicitur totum non s[ecundum] q[uod] infinitum: sed s[ecundum] q[uod] finitum: cum idē numero sit finitum et infinitum: totum enim p[ro]p[ter] loquendo finitur et terminatur. Infinitum ē s[ecundum] q[uod] infinitum est interminatum: q[uod]libet interminatum s[ecundum] q[uod] huius est terminabile cum terminatum et interminatum opponantur p[ri]uatiue: sicut igit[ur] terminans s[ecundum] q[uod] huius habet rationem continētis et non cōtenti: ita terminatum s[ecundum] q[uod] huius habet rationem contenti et non p[er]tinentis: et quia ex cognito et cognoscente sit vniū per actum cognitionis: per Arist. scdo de anima: infinitum s[ecundum] q[uod] huius non potest esse cognitum. scilicet p[ro]p[ter] p[ri]mū conceptum: cum anima cognoscentes sit finita: constat autem q[uod] ex finito et infinito non potest fieri vnum: scilicet quozum vnum se habeat ut patiens: et ut materia reliquum sic se habeat: ut agens: et ut forma. Deinde quia dictum est infinitum s[ecundum] q[uod] huius ē interminatum et omne interminatū s[ecundum] q[uod] huius potest terminari cum nunq[uam] interminatum terminetur quin sit pars alicuius: ideo infinitum dicit[ur] rationem p[ar]tis. **¶** Ad p[ri]mū dicit[ur] q[uod] duplex est totum. scilicet in actu: et in potētia: totum in actu est ens per se existens habens partem: totum in potētia est ens habens partes non per se existens: concedo ergo q[uod] infinitum habet rōnem totius nō quidē in actu sed in potētia Arist. autē loquitur de toto in actu: q[uod] infinitū habet rationem p[ar]tis in actu et rationem totius in potētia: et vniq[ue] d[icitur] magis dicatur ab eo q[uod] est in actu quam ab eo q[uod] est in potētia: ideo infinitum magis habet rationem p[ar]tis: quā totius. Illud enim q[uod] actualit[er] est pars alicuius dicitur pars in actu: et q[uod] non est pars sed erit pars dicitur ps in po. Et ita dicitur de materia q[uod] est totum in potētia et non in actu: et si arguitur de motu et tēpo re que sunt infinita: et nō h[ab]ere rōnem p[ar]tis dicit[ur] q[uod] Arist. loquit[ur] de infinito ad modū loquēdi antiquo[rum] di. infinitū esse p[ri]ncipiū māle ex quo fiūt oīa. **¶** Ad s[ecundū] p[er]cedo q[uod] infinitas ē forma materie nō ē eo q[uod] infinitas: s[ed] in eo q[uod] est magnitudo infinita: et cum arguitur de tēpo re aut motu infinito q[uod] ista continet et cōtinetur: dictum est

Liber tertius.

¶ phus nō loquitur de tali infinito: sed de infinito ut i
finitum est habes rationem principij: cui fm q' huius
attribuuntur illi: quatuor condiciones quas philoso
phus nominavit in littera.

Tex.
cō. 67.

Secundum

rationem. Istud est quar
tum capitulum huius secūdi
tractatus tertij physico p' i
quo phus assignat causas
finitatis et infinitatis in re
bus postq' ostendit qualif
r quid est infinitū: et diuidi
tur in duas partes: in prima facit q' dictū est in secūda
respondet ad rōnes antiquo p' ibi (reliquū at): in p'ia
parte ponit quatuor quēstiones quaz p'ima est ista
licet magnitudo sit diuisibilis in infinitū: non tamē est
augmētabilis in infinitū sic q' excellat oēm magnitu
dinē. (Secūda conclusio: sicut magnitudo terminat ad
maximū ita numerus terminatur ad minimū ibi (rōna
biliter aut.) Tertia conclusio: sicut magnitudo est di
uisibilis in infinitū ita numerus est augmētabilis in i
finitum ibi (plus aut.) Quarta conclusio: nō eodem
modo inuenit infinitū in magnitudine motu et tempo
re ibi (infinitū aut.) Prima conclusio arguit sic: diuisio
est ratioe materie: et augmētatio est ratioe forme: s; ma
teria est ex se infinita infinitate p'rium integraliū: forma
autem est ex se finita finitate quantitatis et magnitudi
nis: igitur magnitudo est diuisibilis et nō augmētabilis
in infinitū: prima pars antecedens est nota: q' diuisio
vadit ad partes materie que p'inet: et augmētatio ad
formā que p'inet: minor vero p' ex eo quia seclusa oī
magnitudine adhuc materia haberet infinitas partes i
tegrales: forma autē est finita ex eo q' determinat sibi
certā quantitātē fm naturā suam q' nō potest p'etere:
nō enim posset musca esse sub quantitate hoīs neq' hō
sub magnitudine celi. l. e. li. (Secūda rōnem autem
accidit: et fm appositōem nō esse videri infinitū sic ut
oēm excellat magnitudinē in diuisione autē esse p'ngit i
finitū: p'inet. n. sicut materia inuis infinitū. s. infinitē p
tes materi: p'inet autē species: et forma.

Notādū fm Burleū q' phus p' speciem et
formā intelligit totū: et p' materiā
partē quantitatiū: partes. n. integrales sunt cause quaf
diuisio magnitudinis p'cedit in infinitū: ex quo. n. nul
la ps est totū quacūq' parte accepta extra illā pōt alia
accipi in infinitū: sed q' totū nō est pars in p'cedendo
ad totū p'ngit deuenire ad aliqd totū q' nō est nec eē
pōt pars. Sed ut dixi supra exponēdo cōmētatozē mi
hi videt q' Arist. p' materiā intelligat materiā primā: et
per formā aut speciem formā substantiāle: q' ipse nō cōsi
derat magnitudinē abstractē: sed ut est in materia nālī:
magnitudinē enim ut est abstracta a materia sicut nō
repugnat diuisio in infinitum: ita nec sibi repugnat au
gmētatio in infinitū: recipit igit magnitudo diuisio nez
rōne materie nālīs: et augmētū rōe forme nālīs. Deinde
sicut quacūq' parte data p'ngit dare minozē p' diuisio
nem. Ita quocūq' toto signato augmētabili p' apposi
tione p'riū diuisāz cōtingit signare aliqd totū cui' illd
est pars: sicut igit p'cedit in infinitū in partibus p' diui
sionē: ita p'cedit in infinitū in totis p' appositionē: nō
fictamē q' excellat oēm magnitudinē: id per formam
nō intelligit phus totū: sed formam nālem: sicut etiam
per materiā intelligit materiā naturālē: et ita videtur

intelligere cōmētatoz hic cōmētō. 67. d. cā in hoc q' i
finitū nō est in actu est forma: et etiā hoc q' infinitum ē
in potētia est materia: et cū finitas accidit ei ex forma:
et infinitas est ex materia recte p'ngit ut magnitudo nō
possit p' transire oēm mensurā in additione: qm si hoc
esset tunc possibile esset inuenire formam infiniti. (Ra
tionabiliter aut.) Secūda conclusio: sicut magnitudo
terminat ad maximū ita numerus terminat ad mini
mū: ita q' sicut magnitudo est diuisibilis in infinitū: ita
ecōtra n. merus est augmētabilis in infinitū. Et sicut
datur maxima magnitudo. s. magnitudo mūdī: ita da
tur minimū in numero. s. vnitas indiuisibilis: ideo di
uisio numeri nō p'cedit in infinitū: q' arguit sic: illa di
uisio nō p'cedit in infinitū: que terminat ad indiuisibi
les: sed diuisio numeri terminat ad indiuisibile igit et
mātoz p' de se qm cū indiuisibile nō possit diuidi oīs
diuisio terminata ad indiuisibile cessabit. Sed minor p
batur nā diuisio numeri terminat ad vnitatem: vnitas
autem indiuisibilis est: cum homo sit vnus homo: et
nō multi homines: numerus autē est plura vno: q' autē
diuisio numeri terminatur ad vnitatem manifestū est:
quia duo. 3. et quilibet alius numerus cōponitur ex
vnitātibus: igitur quilibet numerus est resoluibilis in
vnitates cum vnū q'q' resoluatur in ea ex quibus cō
ponitur: et per consequens diuisio terminatur ad vnita
tem ex quo vnitas non est vltimus diuisibilis. l. e. li.
(Rationabiliter autem est et in numero quidē ad mi
nimū esse terminū ad plus autem semp oēm excedere
multitudinem: in magnitudinibus autem ecōtrario in
minus quidem excellere omnē magnitudinē: sed in ma
ius non est magnitudinem infinitā: causa autem est: q'
numerus terminatur ad numerum: q' vnum ad q' ter
minatur numerus est indiuisibile quocūq' vnū: ut ho
mo vnus homo: et nō multi homines: numerus autē
est vno plura et quilibet excellētia vnitatem sunt q'
dam species numeroz: quare necesse est stare ad indi
uisibile: duo nāq' et tria denominatiua nomina sunt:
ab vnitate: et sicut aliorum numeroz vnusquīq'
cum numerus diffinitur per vnitatem: et duo dicatur:
quia continēt duas vnitates: et tria quia continēt tres
vnitates: et sic de alijs.

Tex.
cō. 68.

Notandum primo fm cōmētatoz
cōmētō. 68. q' omne
vnum est indiuisibile: ut vnus homo vnus equus: est
enim indiuisibile in illa specie: ideo vnum simpliciter
scilicet numerale est etiam indiuisibile: et duas distinc
tiones inēdit hic cōmētatoz quaz p'ima est q' duplex ē
vnum videlicet transcendēs: et numerale: vnum tran
scendens est vnum q' conuertitur cum ente: et q' pari
passu descendit in decem predicamēta cum ente: fm cō
mētatozem. x. metha. de quo fit mentio cum dicitur
homo est vnus homo equus est vnus equus: vnum
numerale est illud q' est principij numeri: et nō est per
se in aliquo predicamēto: sed tñ reductiue in p'dicamē
to q'ntitatis: et tale dicit vnū simplr: q' cū vnū dicat idi
uisionē a se. 4. metha. tale vnū est maxie indiuisum a
se per carētiā partium: sicut punctus: dicitur enim p'ri
mo postērio: q' vnitas est magis abstracta q' pun
ctus loquendo de vnitate que est principij numeri:
et subiectum arismetice. Secūda distinctio: duplex est
indiuisibile: videlicet simpliciter: et scdm quid indiuisi
bile simpliciter est illud q' est vnum per carētiā par
tium: ut punctus. Indiuisibile vero fm quid est illud
q' est vnum ex partibus indiuisione opposita multi

Philosophicorum.

indivisi: tale dicitur commentator esse indivisibile in specie. ut unus homo unus equus: sicut enim homo est unus homo: et non multi homines: et equus est unus equus et non multi equi: sic tam homo quam equus est unum et non multa: ex quo unum opponitur multo quod contra metha. homo igitur non dicitur indivisibilis simpliciter quia habet partes: sed indivisibilis in specie aut secundum quid indivisione opposita multitudini: unum autem quod est principium numeri est simpliciter indivisibile per se etiam partium.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem commento quod numerus est coaceruus unitatum: numerus enim compositus est ex indivisibilibus: duo enim et tria sunt res indivisibiles: et non sunt quantitates continua: et causa est quod unum indivisibile est: quia omnis res est una per formam suam: et forma est indivisibilis per se. Non loquitur commentator de omnino: quia multe sunt res indivisibiles que non habent formas: sed loquitur de rebus habentibus formas: quod quilibet illarum est una per formam suam: cum quolibet forma sit ex se indivisibilis. Si autem recipit indivisibilitatem hoc est a materia: vel a quantitate. Ex isto principio infertur Burleus una cum textu quod numerus non differt a rebus numeratis: ex quo numerus est coaceruus unitatum secundum commentatorem: et numerus est plura uno secundum philosophum: et cum dicitur commentator numerus esse compositum non debet intelligi proprie: sed tamen modo quo exercitus dicitur componi ex multis hostibus: et cum dicitur commentator unitatem componere numerum non debet intelligi ex parte de indivisibili indivisione ne opposita multitudini et non de indivisibili indivisione ne opposita compositis: quia unum componens numerum. s. unus homo vel unus equus. licet non sit multa: tamen componitur ex partibus: et cum arguitur contra cum quia tunc divisio numeri ita prederet in infinitum sicut divisio magnitudinis: quia cum devenitur ad unum. s. ad unum hominem vel ad unum lapidem adhuc illud est divisibile in infinitum. Respondet quod divisio numeri cessat ad indivisibile non quidem indivisione opposita compositis: sed indivisione opposita multitudini. Sed contra illud quod est unum simpliciter est indivisibile simpliciter: ex quo unum dicitur in divisione a se: sed unum numerale ad quod terminatur divisio numeri est unum simpliciter per commentatorem: hic agitur unum ad quod terminatur divisio prout est indivisibile simpliciter. Itaque quero utrum divisio numeri terminetur ad indivisibile simpliciter. vel ad indivisibile secundum quid si ad indivisibile simpliciter habetur internum si autem ad indivisibile secundum quid sequitur quod divisio magnitudinis terminatur ad indivisibile: quia divisio magnitudinis terminatur a partibus magnitudinis quare quilibet est unum: et non multa quilibet. n. pars divisa est indivisibilis indivisione ne opposita multitudini: licet non sit indivisibilis indivisione opposita compositis. Dicendum igitur quod unitas numeralis est simpliciter indivisibilis sicut punctus: et quod numerus est forma etiam indivisibilis superaddita unitatibus: sic quod unitates non sunt componentes numerum tanquam partes: sed tanquam subiecta numeri: et cum plus dicitur numerum esse plura una intelligitur illam propositionem in predicatione casuali. s. numerus est in pluribus uno. aut ex pluribus uno: similiter cum dicitur commentator quod numerus est coaceruus unitatum. id est numerus est aggregatio unitatum: et ita est intelligenda distinctio numeri di. quod numerus est multitudo ex unitatibus aggregata. (Amplius autem.) Tertia conclusio: sicut magnitudo est indivisibilis in infinitum ita numerus est augmentabilis

in infinitum. probatur: numerus causatur ex divisione continuus et magnitudinis: igitur si magnitudo est indivisibilis in infinitum numerus est augmentabilis in infinitum: antecedens est manifestum: quia binarius causatur ex divisione continuus in duas medietates: et ternarius causatur ex divisione prout in tres tertias: et quartarius ex divisione prout in quatuor quartas: et sic in infinitum. Et licet numerus sit augmentabilis in infinitum sicut magnitudo est indivisibilis in infinitum: non tamen numerus potest esse actu infinitus: sicut nec magnitudo potest esse actu divisa in infinitum: ideo utriusque istius dicitur esse infinitum potentia tantum et non actualiter: sicut divisio magnitudinis excellit in paritate omnino determinatam magnitudinem: ita augmentatio numeri excellit in multitudine omnino determinatam numerum: neque separabilis est numerus a divisione magnitudinis: neque unquam inveniuntur infinitus completus: sed est in continuo fieri sicut tempus et motus etc. In plus autem semper intelligere est augmentum in numero: infinite. n. sunt decisiones. s. divisiones magnitudinis: quare potentia quidem est actu vero non infinitum: tam in numeris quam in magnitudinibus: sed semper excellit augmentum numeri omnem multitudinem determinatam: sed non separabilis est hic numerus decisionis. s. numeri. pueniens ex divisione prout non est separabilis continuo neque manet infinitas illius in actu completo: sed sit semper id est semper est in fieri sicut et tempus et numerus temporis videlicet motus.

Notandum primo philosophum dicere augmentum numeri excellere omnem multitudinem determinatam: quia non excellit omnem multitudinem simpliciter. s. multitudinem omnium punctorum: aut omnium prout proportionabilium prout in infinitum: sed non multitudinem finitam et terminatam: propterea dicebatur in inconi. quod aliquid est numerus quo non poterat esse aliquid numerus maior: et qui erat indivisibilis in infinitum sicut magnitudo: et numerus finitus punctorum lineae: illo. n. numero non est possibile aliquid numerus maior: et dividit in infinitum sicut linea in duas medietates in tres tertias in quatuor quartas et sic in infinitum. Nec tamen multitudo: et si est proprie multitudo: non tamen est proprie numerus: quia numerus est multitudo rerum invicem separatarum per se existentium: puncta autem et partes continuus non per se existunt.

Secundo notandum quod philosophus dicit hunc numerum esse inseparabilem a divisione prout non dicit numerum absolute: quia sicut unum sumitur dupliciter: et ut convertitur cum ente: et ut est principium numeri: ita numerus sumitur dupliciter: et ut convertitur cum multitudine: et ut est forma predicamentum quantitas: prout modo numerus separatur a magnitudine: et a divisione continuus: quia due intelligentie faciunt numerum binarium: et tres intelligentie numerum ternarium: prout modo quilibet intelligentia separatur a continuo et magnitudine: sed secundo modo non separatur numerus a continuo neque a magnitudine: sed est subiective in pluribus continuis: aut magnitudinibus: et de hoc numero loquitur philosophus cum dicit quod non separabilis est hic numerus decisionis: tamen proprie loquendo plures intelligentie non faciunt proprie numerum licet faciunt proprie multitudinem: numerus enim proprie sumptus est quantitas discreta reperta in continuis per se existentibus.

Tertio notandum secundum Egidium quod unum quod est principium numeri: et continuum sunt unum et idem secundum formam et perfectionem: sed differunt tantum secundum rationem quoniam continuum est perfectius aliquis per respectum

Libertertius.

ad partes cum in sua diffinitioe ponantur partes quādo sic diffinitur: cōtinuus est illud cuius partes copulatur ad vnum terminum cōem: vnum vō q̄ est principium nūeri ē pfectio altius non dicens respectum ad ptes: cū in diffinitioe vnus nō ponatur ptes. Sed cōtra arguitur pbando quemlibet numerum cōponi ab infinitis vnitatebus semper loquendo de vnitate que est principium numeri: cōsequēter quēlibet numerus esse actu infinitū nā quilibet numerus cōponitur ex vnitatebus fm cōmentatozē hic sed quēlibet vnitas est cōtinuum fm Egidij igitur quilibet numerus cōponitur ex multis cōtinuis: tūc sic quilibet numerus cōponitur ex multis cōtinuis: sed omne cōtinuum cōponitur ex infinitis cōtinuis: igitur quilibet numerus cōponitur ex infinitis cōtinuis: omne aut cōtinuum est vnitas que ē principium numeri p Egidij: igitur oīs numerus cōponitur ex infinitis vnitatebus q̄ sunt pcepta nūeri q̄ est valde absurdū. Itē sequit quēlibet numerus esse diuisibile in infinitum: q̄ quilibet numerus est diuisibilis in vnitate fm cōmentatozē: q̄ quilibet numerus est cōtinuum fm Egidij: igitur quilibet numerus est diuisibilis in cōtinuo: tūc arguitur sic: quilibet numerus est diuisibilis in cōtinuo: omnia cōtinua sunt diuisibilia in infinitū: igitur quilibet numerus est diuisibilis in infinitū. ¶ Dicendum igitur fm p̄m p̄mo posteriorū q̄ sicut numerus est magis abstractus q̄ magnitudo: ita vnitas q̄ est principium numeri est magis abstracta q̄ p̄ctus qui est principium magnitudinis: sed p̄ctus est simpliciter indiuisibilis: igitur vnitas que est principium numeri ē simpliciter indiuisibilis: nō igitur est vnitas p̄tinua neq̄ quantitas: sed est p̄ctio cōtinui et fluit a cōtinuo: sicut passio a subiecto: quādo igitur diuiditur vnu cōtinuum in duas medietates: p̄tina vnitas corrūpiatur et due generantur: sicut fuit aliqua duo in actu que p̄tinuit fuerunt in p̄tētia: et sicut a cōtinuo sepato fluit vnitas: ita ab vnitate fluit numerus tanq̄ passio eius: nō tamē ab vna medietate t̄m: sed a pluribus: ita q̄ binarius est p̄fectio et forma duarū vnitate: et ternarius triū vnitarum ideo nō sepatur numerus principalis a cōtinuo: sicut nec vnitas que est principium numeri.

Quarto notandum fm cōmentatozē cōmentato. 68. q̄ est differētia inter has duas additioes: qm additio in cōtinuo est ex forma: in quantitate discreta ē ex m̄a: et diuisio in eis est cōtrario qm diuisio in numero est ex forma et in magnitudine ex m̄a. Ex isto cōmēto infert Burleus q̄ numerus nō est aliqua forma supaddita rebus nūeratis: q̄ aliter additio numeri pcederet ad formā: et cū allegatur contra cū p̄s dicit in predicamētis numerus esse p̄ se in p̄dicamēto quantitatē: cōsequēter esse formā quādam sicut cōtinuum. Respondet q̄ p̄s loquitur in predicamētis fm famositate t̄m et fm op̄ione alioz: vñ Simplicius dicit sup p̄dicamēta q̄ Aristo in libro p̄dicamētorum secutus est Architā in t̄m q̄ nō mutauit verbū: et cū huius potest esse inquit Burleus: q̄ de illo cuius m̄a nō est declarata: sed restat declaranda est loquendum fm famositatem et fm op̄ionem communem modo natura numeri non erat declaranda a p̄s in predicamētis: sed in libris sequētibz: sed istud nō potest stare: q̄ Aristo. nō solum in predicamētis dixit numerum esse in predicamēto quantitatē: sed etiā quinto metha. vbi loquitur fm p̄p̄ia op̄ionē: neq̄ est credēdū Simplicio: q̄ tūc predicamēta nō dicerentur p̄dicamēta Aristo. sed Archite: sed magis est creden-

dum cōmentatozē et Themistio et alijs p̄parhetis qui dicūt illa ē p̄dicamēta Aris. et n̄ Archite. Doz. et q̄ fuit Platonius dicit illa esse p̄dicamēta Aristo. in principio suorum vniuersaliū asserēs se tractaturum vniuersalia iuxta doctrinā p̄dicamētorum Aristo. et licet in predicamētis multa dixerit fm op̄iones aliorum etiā multa dixit fm op̄ionem p̄p̄iam: ideo enim variat de loco in predicamētis et quarto phisicorum: q̄ in predicamētis locutus est de loco fm famositatem: sed de numero nō variat. ¶ Dicendum igitur q̄ additio in numero vadit ad formam mathe. de qua nō considerat cōmentatozē: sed nō vadit ad formam naturalem: q̄ illa corrūpiatur quemadmodum et in diuisioe cōtinui: et sicut compositio cōtinui vadit ad formam naturalem: ita diuisio numeri vadit ad tales formas: faciendo ex quatuor aquis duas aquas: et iterum ex duabus aquis vnā aquā: et sic debet intelligi illud dictum cōmentatozē: videlicet q̄ additio in cōtinuo et diuisio in numero sunt ex forma: diuisio vero in cōtinuo et additio in numero sunt ex materia: diuisio enim cōtinui et appositio numeri procedunt ad esse materie naturalis: et ad non esse forme naturalis: appositio autem cōtinui et diuisio numeri procedunt ad esse forme naturalis.

Contra predicta arguitur: et primo q̄ numerus nō causatur ex diuisione cōtinui: quia in instanti generationis hominis et equi causatur numerus binarius: et tamen nō per diuisionem cōtinui: immo magis per compositionem. ¶ Secundo arguitur q̄ numerus nō est augmentabilis in infinitum: quia si omnia corpora naturalia essent diuisa in minima naturalia nō posset amplius crescere nūer: qm illa minima nō ēnt amplius diuisibilia. ¶ Ad p̄imum dicitur q̄ philosophus nō dicit omnem numerum causari ex diuisione cōtinui: sed q̄ numerus est augmentabilis in infinitum per infinitam diuisionem cōtinui. ¶ Ad secundum q̄ si illa minima nō sunt diuisibilia in infinitum per separationem partis a parte tamen sint diuisibilia per designationem partis extra partem: neq̄ philosophus loquitur nisi conditionaliter de augmento numeri in infinitum supposito q̄ magnitudo sit diuisibilis in infinitum. ¶ Dicendum igitur q̄ magnitudo considerat a philosopho vt est in materia naturali includente formam substantialem: et alias dispositiones qualitatias: et sic nō est diuisibilis in infinitum per separationem partis a parte: et sic consequenter nō est augmentabilis numerus in infinitum per additionem partis ad partem: cōsideratur etiā a philosopho magnitudo vt est in materia prima: et sic est diuisibilis in infinitum sicut materia per separationem partis a parte: cōsequenter numerus est augmentabilis in infinitum per additionem partis ad partem: nunq̄ autem magnitudo est augmentabilis in infinitum vt est in prima materia: cum iam sit tota materia possibilis. (In magnitudinibus autem). Ex predictis Aristo. infert cōs q̄ in infinitum in magnitudine et in numero contrario modo se habeat fm appositionem et diuisionem: patet: quia numerus est augmentabilis in infinitum et nō diuisibilis in infinitum: contra autem magnitudo est diuisibilis in infinitum et nō augmentabilis in infinitum: quia philosophus arguit sic. quātuncq̄ contingit magnitudinem esse in potentia t̄m cōtingit ēē i actu: sed nō cōtingit infinita magnitudinē ēē i actu: q̄ alibi ēē aliqd malū mūdo: igit nō cōtingit in

Tex.
cō. 69.

Philosophicorum.

finitam esse magnitudinem in potentia: et per consequens magnitudo non est augmentabilis in infinitum sic quod ex cellat omnem magnitudinem. *Le. li. (In magnitudinibus autem contrarium est ei quod est in numero: diuiditur enim in infinitum continuum: in maius autem non est infinitum: quantum enim contingat potentia esse in actu contingit tantum esse: quare quoniam infinita est nulla magnitudo sensibilis non contingit omnis excellentia esse magnitudinis determinate). Constat sic: non contingit aliqua excellentiam esse omnis magnitudinis. i. non contingit aliquid excellere omnes magnitudines finitas: effect. n. videtur aliquid celo maius.*

Notandum quod commentator commentator. 69. mouet istam questionem: propter quid videtur ista consequens: magnitudo est potentia infinita: igitur magnitudo est actu infinita: et tamen non sequitur numerus est potentia infinita: igitur numerus est actu infinitus. Respondit commentator quod causa diuersitatis est ista: quia nulla est potentia ad omnes additiones numeri: sicut enim nulla unitas componitur ex omnibus unitatibus numerorum: ita nulla potentia componitur ex omnibus potentibus ad omnes illas additiones: sed quod quilibet magnitudo componitur ex suis partibus: igitur datur una potentia composita ex omnibus potentibus ad omnes additiones magnitudinis: et quoniam quilibet una potentia aliquando ponitur in actu: non autem omnes potentie possunt poni simul in actu: optime sequitur magnitudo est potentia infinita: igitur aliqua magnitudo est autem erit infinita: et non sequitur numerus est potentia infinita: igitur numerus est autem erit actu infinitus. *Sed per ymaginabile est quod a. sit unus corpus cuius prima die futura sit additio unius pedalis: et in secunda die fiat additio alterius pedalis: et sic in infinitum: per quod a. maiorabitur in infinitum: et tamen nunquam erit actu infinitum. Rndet quod ista additio potest ymaginari per generationem noue quantitates: et sic ista consequentia non valet: magnitudo est potentia infinita: igitur magnitudo est autem erit actu infinita: et potest ymaginari per solam subtractionem ab aliquo corpore: et sic indubie sequitur magnitudo est potentia infinita: igitur iam est aliqua magnitudo infinita in actu: quod non posset fieri tanta subtractio per tempus infinitum ab aliquo corpore: nisi ipsum esset actu infinitum: et quoniam theologi concedunt deum posse creare infinitas quantitates de nouo simpliciter et infinitas materias ideo negarent illam consequentiam. Arist. autem ponens materiam primam esse generabilem incorruptibilem: et consequenter quantitates ac magnitudines eius habere concedere illam consequentiam: ex quo talis additio non fieret per generationem noue quantitates: sed per subtractionem unius. (In infinitum autem). Quarta conclusio: infinitum non inuenitur secundum prius et posterius eodem modo in magnitudinibus: motu et tempore: probatur: ostenditur quod inuenitur in multis secundum prius et posterius non eodem modo inuenitur in illis: sed infinitum reperitur in magnitudine motu et tempore secundum prius et posterius: igitur infinitum non eodem modo inuenitur in illis: per consequens quod maior et minor declarat: quoniam infinitum inuenitur in motu: quod reperitur in magnitudine et reperitur in tempore: quod reperitur in motu: quoniam sicut magnitudo est causa motus ita motus est causa temporis: et sic continuus motus est ex continuitate magnitudinis: ita continuus temporis est ex continuitate motus: sed infinitum reperitur in continuo secundum quod huius: ergo reperitur in quolibet illo: per quod secundum prius et posterius: quod autem infinitum non reperitur in tempore: nisi quia reperitur in motu: nec reperitur in motu nisi quod reperitur in magnitudine: et quod magnitudo est diuisibilis in infinitum non*

*Tex.
co. 70.*

hic probatur: sed presupponitur in sequentibus autem libris illa probabuntur videtur quarto et sexto huius. *Le. li. (In infinitum autem non idem est in motu et in magnitudine et tempore: ita quod una quedam natura). i. passio vel proprietates videtur accepta: sed posterius dicitur secundum prius: et motus quidem est infinitus: quod prius est magnitudo infinita in qua mouetur aliquid aut alteratur aut augmentatur: tempus autem propter motum est infinitum: nunc quidem enim videtur huius per modum suppositionis absque probatione: posterius autem reuertimur dicere. i. declarare quod se habet inuicem: et quid est unum quod quod istud: et quia omnis magnitudo sit in magnitudines diuisibilis.*

Notandum secundum commentatorem commentatorem. 70. quod habemus casum per quem semper mensura diuiditur in diuisibiles: et huius signat quod diuisio mensure semper nota est per se: et quod causa est idem demonstratorem: non sicut quod datur existimat quod geometra accipit hanc esse a naturali. Intra dicitur dicere commentatorem quod ex eo quod prius dicit magnitudinem esse diuisibilem in infinitum non habet ad idem demonstratorem: non sicut illi generare illam: perponere esse per se nota: magnitudo est diuisibilis in infinitum: et quod causa illi declarabit in 6. physico: cum probatur magnitudinem non componi ex diuisibilibus: et non est verum sicut crediderunt quidam antiqui quod geometra accipit illam: perponere a naturali: imo ea presupponit ita quod per se nota. *Ex ista commento soluitur ratio. perbas geometria subalternari perbas naturali. Solent. n. sic arguere: ideo prospectiva subalternatur geometrie: quod principia perspective demonstrantur in geometria: igitur per idem geometria subalternatur perbas naturali: quod principia istius demonstratur in ista naturali: videtur continuum est diuisibile in infinitum: de puncto ad punctum contingit recta linea ducere. Rndetur quod non ideo prospectiva subalternatur geometrie: quod principia perspective demonstrantur in geometria: sed quod perspective cuius presupponit sua principia esse demonstrata in geometria: quod non contingit de geometria: non enim presupponit aliquid suum principium esse probatum alibi: sed presupponit quod dicitur suum principium esse per se notum. (Non remouet). Circa quod etiam mouet prius unum dubium et soluitur: posset. n. aliis dicere quod aliquid est magnitudo actu infinita aliter negans magnitudinem esse actu infinitam: videtur linea vel superficie destruitur per considerationem mathe. ut quod contingit linea per abire in infinitum: et quod linee parallele in infinitum per abire: et nunquam concurrunt. Rndet prius quod negat infinitum in actu non destruitur considerationem mathe. quia non negat ea quibus videntur mathe. non enim videntur mathe. magnitudine infinita: sed tantum magnitudine finita: licet tantum quantum velint. i. secundum omnem proportionem: et maxime: quod frustra videntur linea infinita cum omnes suas demonstrationes possint saluare in linea finita: eadem. n. proportionem sunt in linea pura: et in linea magna: neque. n. opus quod geometra habeat magnitudinem infinitam: si quantitas quod magnitudinem ab alia voluerit secare: quod poterit una linea ab alia secare secundum proportionem: et circueplam: et sic in infinitum absque magnitudine infinita: cum in quolibet magnitudine finita seruentur omnes proportionem: nihil igitur ad mathe. unum linea vel alia magnitudo sit finita vel infinita: sed multum differunt in rebus esse tale magnitudinem. i. finitum vel infinitum. *Le. li. (Non remouet autem hoc neque mathe. a consideratione). Constat sic: non remouet mathe. a consideratione sua huius ratio de de infinitis: auferens sic aliquid esse in actu infinitum ut actu sit in augmentum transibile: neque. n. sic idem in infinitum in actu mathe. neque videtur in infinito illo modo: sed solus est quantitas velint finitum magnitudinem maxime magnitudinem finitum secundum eadem deest secari rationem. i. proportionem quantitas quod magnitudo sit altera. i. quantumcumque altera magnitudo sit magna:**

*Tex.
co. 71.*

*Tex.
co. 71.*

Liber tertius.

quare ad demonstrandum quidem illo modo quo mathematica demonstrat nihil differit: utrum linea sit finita vel infinita: esse autem in existentibus erit magnitudinibus construere sic: sed esse infinitum actu in magnitudinibus existentibus erit magna differentia.

Notandum ^{71. q. mathematici pos-}
sunt ponere mensuram maiorem celo: et hoc accidit eis: quia non considerant de mensura. Et si finis corporis naturalis: si finis quod est non in corpore: unde quod mathematica abstractum magnitudinem a corpore naturali ponit magnitudinem maiorem mundo: non finem: sed finem ymaginatio: neque in demonstratione habet. Unde aliquid talis primis: aliquid linea recta est maior opametro mundi: neque iste lineae recte distantes praedunt in infinitum: si est linea recta quodru pla ad semper diametrum mundi illa est in duplo minor opametro mundi. Et si lineae recte distantes in infinitum praedunt nunquam coarctantur: stat autem quod ad veritatem adducuntur non regit veritas antecedens vel consequens. (Quoniam autem esse). Ex praedictis igitur Aristoteles quod si infinitum est causa ipsa est causa: ut maius: pro quo quod quod sunt genera causa: ut maius et forma: efficiens et finis: si si infinitum est causa: non potest esse causa ut forma: quia forma est esse finita: neque ut efficiens: quia sic est infinite virtutis: et subito ageret effectus in infinitum: neque ut finis: quia repugnat infinito simplicitate rationis: igitur necessario infinitum si est causa ipsa est causa ut materia. Le.li. (Quoniam autem causa diuise sunt in quadrisaria). in quatuor modos manifestum quod sicut maius infinitum causa est. Secundo quolibet privatio si est causa est ut maius: si infinitum est privatio: igitur si infinitum sit causa est causa ut maius: maior pars: quia privatio semper est annexa maiori ut patuit pro hoc: minor vero est nota: quia infinitum dicitur privatione finiti sicut indistinctibile dicitur privatione diuisibilis: et quod quilibet privatio est in subiecto: id subiectum infinitum est corpus continuum sensibile. Le.li. (Et quod infinitum sit sicut maius pars: quod est quidem diuisum: et sensibile est). Tercio ostendit idem per quod signum: nam omnes antiqui ponentes infinitum vult infinitum tanquam maius: ut plato qui posuit magni et parvi esse maius: et illi qui posuerunt numeros esse maiorem rebus: et generaliter omnes aliquid locuti sunt de infinito acceperunt eum ut maius: propterea inconuenienter locuti sunt dicentes infinitum esse finitum et non continens: cum de ratione maius sit contineri et non continere. Le.li. (Vident autem omnes aliquid sicut maius vires infinitum. unde). propter quam causam. (In conueniens est continens ipsum facere sed non contentum).

Notandum ^{72. q. manifestum est quod causa}
infiniti est maius: quod si infinitum sit causa erit causa sicut maius: quoniam quod dicitur infinitum est privatio finis: et causa privationis est maius: si subiectum infinitum privationis non est maius absoluta a forma: si subiectum infinitum est corpus continuum sensibile compositum ex maius et forma finis quod est monstratum: non finis quod est formatum. Ubi dicitur Burley quod comitator per maius intelligit partes quantitativas: et per formam totum: si illud non potest esse: quia subiectum infinitum est compositum ex maius et forma finis comitator est: constat autem quod compositum ex partibus quantitativis et toto non est subiectum infinitum. Dicendum igitur quod sicut maius pars est causa omnium partium quantitativarum: et per formam totum: si illud non potest esse: quia subiectum infinitum est compositum ex maius et forma finis comitator est: constat autem quod compositum ex partibus quantitativis et toto non est subiectum infinitum. Dicendum igitur quod sicut maius pars est causa omnium partium quantitativarum: et per formam totum: si illud non potest esse: quia subiectum infinitum est compositum ex maius et forma finis comitator est: constat autem quod compositum ex partibus quantitativis et toto non est subiectum infinitum.

esset a partibus naturae esse finitum: sed accipit per negationem alicuius existentis in subiecto: eo modo quo dicitur esse unum privatum multitudinis: et indistinctibile esse privatione diuisibilis. Secunda propositio: subiectum infinitum non est maius abstracta a forma: pro quo quod non inuenit maius sine forma: sicut non inuenitur forma sine maius: per comitator est: antiqui autem non percipientes formam posuerunt maius sine forma esse subiectum infinitum. Tertia propositio: corpus continuum sensibile compositum ex maius et forma est per se subiectum infinitum: pro quo quod maius non recipit infinitatem absque forma subiecta: et absque quantitate continua et sine alijs diuisibilibus quantitativis facientibus ad esse forme. Non ergo intendit comitator quod maius sit subiectum infinitum: si subiectum infinitum per se in actu est ipsum propositum subiectum infinitum. Quarta propositio: propositum ex maius et forma non est subiectum infinitum finis quod est formatum: si finis quod est monstratum: pro quo quod forma finis quod huius est finis: ergo nihil est infinitum pro quo quod formatum: sed tamen finis quod est monstratum. i. finis quod est quantitas et dimensionatus: est igitur infinitas passio corporis naturalis per materiam et quantitatem: quare etc.

Reliquum ^{Lex. co. 7.}
est. Ista est secunda pars huius capituli in qua Aristoteles soluit rationes antiquorum: postquam per hanc nullum esse actu infinitum: et facit duo: quia pro prima: se ad ostendendum: secundo exequitur ostendit ibi. (Neg. eni). Quod tum ad primum dicitur prius quod vltimum faciendum in hoc tractatu libro 2 in hoc 1. tractatu est solvere rationes antiquorum: quod arguebatur non solui posse esse infinitum: quia ille rationes vere sunt et claudunt verum. i. quod infinitum est in tempore quod diuisio ne magnitudinis: si alie quod arguebatur aliquid esse actu infinitum: quia aliquid peccat in forma: aliquid in materia forma quod compositum accipit aliquid necessaria claudendo falsum: in maius vero quod accipit aliquid falsa: quod dicitur et dicitur si vera: ut patet in recitatione rationum. Le.li. (Reliquum autem est aggredi rationes antiquorum: pro quo quod rationes infinitum esse videtur non solui potest quia tale infinitum est: sicut declaratum est. i. nullum corpus esse actu infinitum: alia quod ipso non necessaria sunt argumenta quod peccat in forma. Alia vero habent quaedam veras proprietates. i. vera dicitur et dicitur si vera: propter maius: et ex hoc peccat in maius.

Notandum ^{73. q. quidam illo pro sermo-}
nisi sunt veri: sed non sequitur ex eis illud quod videtur sequi: et quod si falsum et habent proprietates veras. Tres fuerunt rationes probantes infinitum esse in actu. Prima fuit ista: generatio est eterna: et nunquam deficit: ergo aliquid est corpus actu infinitum. Ista ratio peccat in forma: quia quilibet praemissarum est vera: et conclusio falsa: et ratio erat ista: aliquid est finitum et omne finitum finitur ad aliud: igitur infinitum est: et hoc ratio peccat in forma: quia quilibet pars antecedens est vera et conclusio falsa. Tertia ratio erat ista: contingit ymaginari spatium infinitum: et semper ymaginatio est vera: igitur infinitum spatium est: aut si intellectus intelligit infinitum corpus extra mundum: et intellectus nunquam occipitur igitur extra celum infinitum corpus est: iam isti sermones peccant in maius semper cum accipiant unam praemissam falsam. (Neg. n.). Quia fuerunt rationes probantes infinitum esse non tamen omnes soluit prius: quia non duas primas que probabant infinitum ex praetempore: et ex praetempore maius: quia conclusio tamen infinitum esse in potest quod est necesse et verum: si soluit prius tres sequentes probantes infinitum in actu: quod prima est ista: generatio est perpetua et nunquam deficit.

De hiscorum.

igitur aliquod corpus est actu infinitum: patet consequentia: quia si illud corpus esset finitum ex quo sit generatio eadem consumetur per continuam ablatiōem ab illo. Respondit philosophus negando consequentiam ex eo. quia generatio unius est corruptio alterius et e contra: si enim materia generata non esset materia corrupti id bene sequeretur: sed quia eadem materia numero est generata et corrupta: non tamen semel sed infinities: ideo stat tantum corpus finitum esse et generationem esse eternam. Le. li. (Neque enim ut generatio non deficiat necessarium est infinitum esse actu sensibile corpus: contingit enim alterius.) i. alicuius corruptionem alterius generationem esse cum hoc quod omne finitum sit.

Notandum fm comēto 2° commēto. 73. q. generatū q. occupat locū corrupti: nō est necesse ex hoc quod generatio ē infinitū locū ē infinitū: qm si locū pcedat generatū: et generatū ē factū successiue in infinitū: et generatio generatū nō sit corruptio alteri: tūc necesse ē locū ē infinitū. Inedit dicit comēto 2° q. si semper in generatiōe remaneret locus prior et etiā nouus locus generaret oporteret necessario locū ē actu infinitū: cōsequenter in eo esse corp^o sensibile actu infinitū: etiā si semper fieret generatio et nihil corrūperetur ex oibus rebus generatis: tādē fieret aliqd actu infinitum: sed quia generatio unus est corruptio alterius: et in eodē loco nūero in quo aliquid generatur: aliquid corrumpitur: nō oportet ponere locū infinitū neque corpus infinitum ad hoc quod generatio sit eterna et nunq̄ deficiat. Ex isto loco accipitur quod generatio et corruptio sūt una mutatio numero: sicut enim id ē motus localis numero quo recedit ab uno loco et acceditur ad aliū locū: et id ē motus alteratiōis numero quo occupatur una qualitas et acquiritur forma piraria: ita eadē est mutatio numero qua acquiritur una forma subalis et alia corrūpit.

Contra pdicta arguitur: et prius quod generatio et corruptio si sit eadē mutatio nūo neque spēs nō ē eadē mutatio nūo quia si nūc generat ignis ex aqua in hoc instanti est corruptio aquae: et immediate ante hoc instans fuit generatio ignis ut supra determinatum est in declarando diffinitionē motus: nō sunt et eadem mutatiōes spēs: quia generatio et corruptio sunt rationes oppositae per Aristotē. quinto physico 2°. ¶ Secundo arguitur quod nō semper aliquid corrūpitur quādo aliquid generatur: nec e contra. quia aliquādo generatur lumē vel spēs aliqua sensibilis in medio absque corruptione alicuius: et aliquādo corrūpitur aliquid istius absque generatiōe noue forme. Similiter in nutritiōe corrūpitur forma substantialis nutriti: et nulla generatur: quia forma pcedēs nutriti actuat mām nutriti: et i diminutiōe vera generatur aliqua forma. f. alicuius elementū vel alterius corpis subtilis absque corruptione forme pcedēs: aliter nō maneret idē animal: nisi modico tēpo: et i trāsmutatiōe ēt corporum nālium generatur unus et nō corrūpitur reliquus: quia generatur mixtum ex elementis absque corruptione elementis: sed elementa manēt formaliter in mixto et corrūpitur idē in elementa absque generatiōe eorum. ¶ Ad primū dicitur quod accipiendo generatiōes pro subito puenti forme substantialis aut cōpositi nālis: et corruptiōem pro subito definitiōe forme subalis: ut ppositi nālis: sic in eodē instanti nūero est generatio et corruptio: quia in eodē instanti est inceptio unius et definitio alterius: sed accipiendo generatiōem pro mutatiōe ad subam: et corruptiōem pro mutatiōe ab esse sube ad nō esse eiusdē: sic tales mutatiōes nō sunt in aliquo instanti: sed diuisibiliter in tēpo: et sic quod quando generat ignis ex aqua sicut immediate ante

hoc fuit generatio ignis et nūc primo ignis ē genitus. Ita immediate aut hoc fuit corruptio aquae: et nūc prius aqua ē corrupta: et si cōceditur ignē generari per hoc instans aut aqua corrūpi accipit generatio et corruptio p inceptiōe et definitiōe: et cū allegatur philosophus quinto huius di. quod generatio et corruptio sūt mutatiōes oppositae illud intelligitur respectu eiusdē et nō diuerso per. Unde generatio hominis et corruptio eiusdē sunt mutatiōes oppositae: sed generatio cadaueris et corruptio hominis nō sunt mutatiōes oppositae. ¶ Ad scdm cōcedit quod nō semper generatio unius forme est corruptio alterius: nec e contra siue sit forma substantialis siue accidentalis: nisi sint forme immediate aut pirario: nunq̄ enim generat caliditas quia corrūpat frigiditas et e contra: et nunq̄ generatur forma unius elementū: quia altera corrūpat: et e contra: neque hic philosophus loquitur de generatiōe et corruptiōe forme: sed cōposito 2°: quia forma fm philosophum septimo metha. nō ppter generatur nec corrūpitur sed cōpositū: nunq̄ igitur generatur aliquid cōpositū quin aliud corrūpatur: et e contra si generatur mixtum immediate ex elementis ista elementa corrūpunt fm philosophum primo de gene. nō simpliciter sed in actu: manēt aut in potentia: ita quod ignis definit esse ignis: et aqua definit esse aqua et aer definit esse aer: et terra definit esse terra: sed manēt forme subales elementorum in ppter materijs absque de nominatiōe ppter aduentū forme mixti actiatis et de nominatis. ¶ Item in corruptiōe mixti immediate in elementa generatur elementa: nō quod generetur forme substantiales elementorum: quia pseruatiō mixto: sed illud quod erat potius ignis sit actu ignis: et quod erat potius aqua sit actu aqua: hinc dicit philosophus cū dicit elementa ēē i mixto i potius forme elementorum ex nūc in actu ad suas materias hinc dupliciter vniōnem: v3 inhesionis et iformatiōis. Prius vniō facit elementa in potētia: et secūda facit ea in actu: et in mixto habētūz vniōnem ihesionis: ideo in mixto sunt in potētia: cū aut corrūpitur mixtum forme elementorum que nō erant in mixto nisi potētia sunt in actu fm forme: tationem et denominatiōem.

Sed dubitatur de hōie et equo et hominē que generatur absque corruptione alicuius pcedētis: dicitur quod licet nō corrūpatur vnū tātē quantitas quātū est homo vel equus quādo hō vel equus generatur: tū corrūpitur aliqd vnde ptes hōis vel equi nō subito generatur cū toto: sed successiue successiue tamē discōtinua per minimā nālia: et sicut generat vnū minimum ita corrūpitur aliud v3 semis vel nutritiū: iuxta doctrinā comēto 2° de centis prius huius quod in generatiōe hōis nō cessant partes spermatis recedere et partes hominis aduenire donec pficiatur forma hūana: datur igitur aliqd minimum ad cuius generatiōem generatur hō vel equus: quod quidē minimum generatur ex alio minimo corrupto in eodē loco sicut dicit comēto 2°: hoc tamē magis ptiēt ad libz de generatiōe. (Amplius tāq̄). Secūda rō probās aliquid esse infinitū actu fuit ista: aliquid corpus finitū est: et oē corpus finitū finitū ad aliud: igitur infinitū corpus est: philosophus cōsequentiā: quia si oē corpus finitū finitur ad aliud accipio illud aliud: et quod vnū sit finitū vel infinitum: si infinitū hī intētū: si finitū itēz finitū ad aliqd: et sic: aut illud est infinitū vel oportet pcedere in infinitū in corpib^o finitis et finitibus: et qualiterq̄ dicat habet intētū. Respondet philosophus quod differētia est inter finiri et tāq̄: oē quod tāgitur: tāgitur aliquo extrinseco sibi: ut patet inductive in omnibus corpibus tā simplicibus quod mixtis: nō tamē oē quod finitur finitur aliquo extrinseco sibi: quia vltima

Lex.
cō. 74

Liber tertius.

spera finitur et non finit aliquo extrinseco sibi sed intrinseco v3 superficie co-nueta: extra qua nihil est: accidit igitur finito q tangat sicut accidit illi q habeat corpus extra se. Ad argumentu igitur negatur pna: et cu dicitur accipio illud aliud et quero vtru sit finitum vel infinitum dicitur q est finitum et q est vltima superficies celi: que quidem superficies est etia finita no aliquo extrinseco sibi: s3 ali quo intrinseco videlicet aliqua linea circulari: et no m vna imo infinitis designadis per intellectum. Item que libet linea circularis vltima spe est finita et finit non ali quo extrinseco: sed intrinseco tm v3 puncto eiusde linee et no tant vno sed infinitis in potentia iuxta infinitas designaciones intellectus: qm a quolibet illor puncto pot intellectus describere linea circulari vltima spere punctus aut nec est finitus nec infinitus. l.e.li. (Simplius tangi finiri alteru est hoc quide. n.) scilicet tangi ad aliquid extrinsecu ratio est cuiusda. s. tacti vel tangibilis tangit. n. o tangens aliquid extrinsecu sibi et de numero finitio: aliquid accidit q tangat finitum aut no ad aliqd est extrinsecu sibi neq tangere ptingenti coingens est. i. neq tangere co-penti cuilibet corpore indifferenter.

Notandum fm cometatoze cometo 74. q tractus aliud est a finitate: tractus. n. dicitur in respectu alterius rei: finitas enim dicitur in respectu sui ipsius: unde dicitur q corpus finitum est illud q pntet in vno termino aut terminis q sunt sue superficies no superficies corporis extraneo: o enim tangens est finitum. Sed no est o finitum tangens. Ecce fm cometatoze q finitum est quasi genus ad tangens cu o tangens sit finitum et no eotra mundus. n. e finitus: et no est tangens: et no accipit hic tactus. p potetia tactiva que est vnus sensus exterior iuxta determinatione Arist. scdo de anima: sed accipit hic p cotinuatione vel pignatione corporis inuice eo modo quo dicitur phus quinto huius q illa se inuice tangit q sunt pntia vel pntia: ppter ea cometatoze vt ponat in tactu vitalem et tactum non vitalem differetia pntuatio ne aut pignatione corporis inuice no vocat tactu sed tactu: anima. n. tangit ppter igne sicut ppter vide colorem: sed no ppter tangit si. n. a. ppter cotangit. b. op3 no solu. a. tangere. b. sed etia. b. tangere. a. pstat autem q tangit igne anima et no tangit ab igne sicut videt colorem et no videt a colore. (S3 dubitat si o tangens e finitum: et no eotra: vtru ptingens et finitum seu tractus et finitas sint eiusde predicamenti vel diuersor. Rndetur q tractus cu sit cotinuatione vel cotiguatio corporis est respectus de predicamento relationis: sicut vniu et applicatio reze ad inuice et psequenter ptingens et cotactu sunt relatiua eiusde predicamenti: finitum aut et infinitum no sunt p se in aliquo predicamento qualitatibus: et esse qlitates quantitatis pntue vel discrete: sed sunt reductiue de predicamento quantitatis: cu no sint genera neq sps eiusde predicamenti ex quo indifferenter co-pentur quantitate continue et discrete: sed sunt modi eiusde predicamenti sicut intesum et remissus sunt modi predicamenti qlitatis. Sicut igitur intesio et remissio no sunt qlitates s3 modi qlitatis denominantes illas itelas vel remissas: et ex hoc no snt in aliquo predicamento p se s3 tm reductiue in pred cameto qualitatibus rone illo: quo sunt modi: ita finitas et infinitas no sunt quantitates sed tm in odit illaz denominantes il las esse finitas vel infinitas tam fm quantitate pntuaz qua discretaz: et ex hoc no sunt in aliquo predicamento per se sed tantum reductiue a posteriori in predicameto

to quantitatis ratione quantitatis continue et discrete: et si finitas et infinitas no sunt quantitates: a fortiori no sunt qualitates cu no sint sepabiles a quantitate bene aut a qualitate. Stat. n. p ymaginē aliquā quantitatem esse nulla qualitate existerē ex quo prior: na est quantitas q qualitatis: sed no stat p ymaginationē aliquaz quantitate esse illā et no esse finita nec infinita: et no sequitur ratio infiniti quantitati pgruit p phum primo huius igitur infinitum est per se predicamentū quantitatis tanq genus vel species illius predicamenti: quia sicut ppta passio diffinit p subiectum suū ita modus diffinit p suū modificant: cum dicatur etia q dāmodo passio illius: finitas igitur et infinitas sunt modi et passionēs qlitatis in q sunt subiectiue sicut accidēs ppter in subiecto et forma in materia: o in diffinitōibus eor ponit quantitas. (Intel ligētē aut.) Tertia rō. pbans infinitum in actu fuit ista ptingit ymaginari extra mūdū spaciū infinitū locum et vacuū infinitū et corpus infinitū: igitur infinitū corp⁹ ē. Rndit phus negādo pnam di. q no optet semp credere intelligentie et ymaginationi: n. no est in re augmētatio infinita: neq diminutio infinita: sed tm in anima pot enim aliqd intelligere et ymaginari vnuquēq no strum maiore quā sit: no tm ppter hoc est aliquis nrm maior q sit: et licet sensus exterior no deapiat circa p ptiū obiectū qz nunq cognoscit nisi in pntia sensibilis tm bene deapiat sensus interior ac etia intellectus: qz qd ber eor cognoscit in absentia sensibilium: et pot discurrere tā ad ea q sūt quā ad ea q no sūt pponēdo spēs ad iuicē eliciēdo spēs isensatas ex spēs sensatis: s3 hec no sunt pntis speculatiōis sed magis pntet ad libz de anima. l.e.li. (Intel ligētē aut et ymaginationi credere incoueniēs est no. n. i re habūdātia et defectus ē.) s. augmētatio et diminutio in infinitū: s3 intelligētia: vnu q d3 enū nrm vtiqz intelligeret aliquis multiplicē. i. multiplicatio seipm augmētās in infinitū sed no ppter hoc extra aiām aliquid est sicut p sderat ab aiā aut ex tanta magnitudinē quā hēmus quis intelligit aliquis sed qm est i re sicut aiā intelligit vel ymaginat hoc accidit cum no sit necessarium: sed coingens.

Notandum fm cometatoze cometo 75. q pot aliquis ymaginari nos esse extra ciuitate: sed no sequit ex sua ymaginatione nos esse extra ciuitate: s3 cu fuerimus extra ciuitatem tūc ymaginatione eius erit vera: et erit accidens entis ymaginatione. n. sequit ens: sed no ens ymaginationem accidit igitur ymaginationi q ita sit in re sicut est in aiā cu aliqñ ē ita. s. cu sum⁹ extra ciuitate et qo ymaginat nos esse extra ciuitate: et aliqñ no est ita. s. cu sumus i ciuitate: et qo ymaginat nos esse extra ciuitate. Tūc ymaginatione sequit rem extra aiāz sicut quāta qlis et ubi pnt esse res tanta talis et ubi pot ymaginari: sed res no sequitur ymaginatioem qz no opzrē talē et tātam et alicubi esse i re quāta qualē et ubi intelligit anima vel ymaginat. rñtionem phi dubitatur pbando extra celū ēē aliqō spaciū quo habito ipm necessario est infinitū fm cometatoze: qm de extra mūdū posset creare vnu lapidē tm et illū elō gare a celo: igit pntue lapis ille plus distaret a celo: igit tūc esset spaciū interceptū inter celū et lapidē: igit ēā est illō spaciū: p3 pna: qz ponit in casu oti tm illū lapidē tēre re. Itē deus extra hūc mūdū posset tres alios mūdōs creare ptagētes hūc mūdū s3 quatuor: pnta tm igit latera istor quatuor mūdōz distaret igit inter ea eē spaciū et distātia: sed illud no ēē creatū a deo: qz pono tātus

Philosophorum.

illos tres mūdōs creat: igit̃ iā est illud spaciū. Itē nō minus ponit spaciū iā ex mūdū quā ponere inter latera celi: si oīa essent annihilata: que nūc sunt infra cōcauū lunese: si sic esset adbuq̃ inter latera celi esset spaciū 7 distātia ex quo se se nō tangerēt sed manerēt cōcaua. Rñdet admittēdo hec oīa de potētia dei: qz vā sūt licet ea nō admitteret Arist. qui infinitatē diuine potētie nō cognouit: 7 cōcedo illū lapidē cōtinue plus distātare a celo ex quo nō sequit̃ aliqd̃ esse spaciū inter celum 7 istū lapidē qm̃ talis distātia qua celū distat a lapide nō est distātia absoluta neqz mālīs: sed tñ respectiua existēs subiectiue in lapide: creatis etiā tribus mūdīs cōcedo quattuor superficies pueras illo 7 distare: n̄ per aliqd̃ interuallū: sed tñ distātia respectiua repta in illis superficiebus: nō tñ eadē numero sed alia 7 alia fm̃ diuersitatē superficie: semp. n. variato fundamēto variatur relatio dixit. n. supra plus in hoc tercio q̃ duozuz distātiū distare vnius nō est distare alterius. Si. n. tota sphaera actiuo 7 passiuo 7 esset annihilata eēt cōcedendū duas medietates celi inuicē distare: nō tñ distātia ut dicit cōter sed distātia recta: nō quia aliqd̃ esset linea recta inter duas medietates celi: qz aliqua posset esse: modo respectus distātie ita dicit rectus nulla linea recta existēte sicut aliqua existēte dūmodo iter puncta distātia sit trahibilis linea recta: 7 si cōceditur inter latera celi in casu isto esse aliquā distātiā nō oīz intelligi aliqd̃ esse spaciū vel interuallū inter illa: quia ly inter nō sic significat in hīs terminis: sed solū q̃ latera celi aliqua distātia differūt sicut dicimus inter duos hoīes esse distātiā nō q̃ differētia duozuz hoīum sit aliqd̃ mediās inter duos hoīes: sed q̃ sit aliqua differētia qua differūt inuicē duo hoīes. (Tpus aut̃). Cuius dubiū soluit phis: dicit̃ est quidē q̃ nō dēmus credere intelligentie dicēti infinitū esse corpus in actu neque ymaginationi asserenti infinitū esse spaciū extra celum sed cōtra sequit̃ anima ymaginat̃ infinitū esse tempus igit̃ infinitū tpus est: 7 sequit̃ aīa intelligit infinitū motum esse: igit̃ infinitus motus est: etiā sequit̃ anima intelligit vel ymaginat̃ magnitudinē esse diuisibilem in infinitum igit̃ magnitudo est diuisibilis in infinitū: igit̃ per idem sequit̃ aīa ymaginat̃ infinitū esse corpus in actu 7 intelligit infinitū esse spaciū extra mūdū: igit̃ infinitum corpus est in actu: 7 infinitū est spaciū extra mūdū. Rñdet phis negādo p̃iam qz tempus 7 motus necessario sunt infinita tā fm̃ rem quā fm̃ ymaginationem nō quidē infinita in actu sed in potētia sic q̃ nūq̃ pars accepta remanet cū parte accipiēda: magnitudo autē 7 si est diuisibilis in infinitū in partes eiusdē p̃porzionis nō tñ in partes eiusdē quantitatis: sicut etiā nō est augmētabilis in infinitū sic q̃ excellat oēm magnitudinē finitam: sicut igit̃ aīa intelligens magnitudinē eē augmētabilem in infinitū sumptr̃ aut diuisibilem in infinitū in p̃tes eiusdē quantitatis ymaginat̃ falsum: ita si ymaginat̃ aliqd̃ esse corpus actu infinitū aut extra mūdū esse spaciū ipsa ymaginat̃ illud q̃ nō est: nec potē. Le. li. (Tēpus aut̃ 7 motus infinita sunt fm̃ intelligentiā: 7 scōz rem nō quidē actu: sed potētia nō pmanēte accepto euz accipiēdo. Magnitudo aut̃ neqz diuisione in p̃tes eiusdem quantitatis neqz intelligibili augmētatione sic q̃ excellat oēm magnitudinē in infinitū vadit). Cōsequēter phis epilogat circa determinata de infinito dicēs. Sz de infinito quidē quō ē 7 quō nō ē 7 qd̃ est dictū est.

Contra dicta arguitur q̃ magnitudo non est diuisibilis in infinitū in partes

eiusdem p̃porzionis qm̃ datur vltima pars p̃porzionalis: pbatur: vbi tunc est ordo essentialis si dat p̃lmū datur vltimū: sed datur ordo essentialis in p̃tibz p̃porzionabilibus p̃tinui cōtinue suādo eandē p̃porzionem: 7 datur p̃lmū. s. prima pars p̃porzionalis: igit̃ etiam datur vltimū. s. vltima pars p̃porzionalis. Sed ratione arguit̃ illud sic ponēdo q̃. a. 7. b. incipiat moueri sup. c. spacio. a. p̃tinue velocius. b. sic q̃ in fine cuiuslibet p̃tis p̃porzionalis. a. expectet. b. quero igit̃ vtrūz. a. 7. b. eque primo veniēt ad finem. c. spaciū: aut. a. p̃lmū. b. nō potest dici q̃ simul quia. a. p̃tinue velocius mouebitur q̃. b. si igit̃. a. p̃lmus veniat quā. b. ad finem. c. spaciū habetur intentū quia. a. expectabit. b. in finem cuiuslibet p̃tis p̃porzionalis vsqz ad finē. c. spaciū: igit̃ in fine. c. spaciū dabitur vltima pars ex quo nō vltimū mouebitur. a. nec. b. Iterū sit. a. vnum corpus longum cuius pars p̃porzionalis sit totaliter alba: 7 scōa totaliter nigra: 7 tertia totaliter alba: 7 quarta totaliter nigra: 7 sic in infinitum versus. b. superficiē terminantem p̃porzionales p̃tes minores: deinde pono q̃ tu tāgis b. superficiē: 7 quero vtrum tangis aliq̃ partē albā: vel nigram si aliquā partem albā 7 vltra illā non est aliq̃ pars p̃porzionalis: igit̃ illa est vltima: si aliqua nigra Arguitur eodem modo: si dicatur q̃ nō tangis aliquā partem albā: nec aliquā nigram. ¶ Contra tu tangis quālibet partem. a. terminatam ad b. superficiē: sz quolibet talis est alba vel nigra: qm̃ quolibet talis si habz plus de albedine est alba 7 si habet plus de nigredie est nigra. ¶ Ad p̃lmum dicitur q̃. a. 7. b. simul 7 eoz primo venient ad finem. c. spaciū: non obstante q̃. a. continue velocius mouebitur 7 in fine cuiuslibet partis p̃porzionalis expectabit. b. quia sicut minoz abuntur partes p̃porzionales in infinitū ita minoz abunt in infinitum expectationes: sic q̃ in fine. c. spaciū nulla restabit expectatio: quā p̃porzionē eque cito veniēt. a. 7. b. ad finem. c. spaciū. ¶ Ad tertium concedo q̃ tu non tāgis aliquā partem p̃porzionalem albā: nec aliquā partem p̃porzionalem nigram: tamen bene tangis infinitas partes albas: 7 infinitas partes nigras. Unde totum. a. est album: quia prima pars p̃porzionalis eius est totaliter alba cum sit medietas eius: 7 totum residuum componitur ex albo 7 nigro: scōa medietas a. terminata ad b. est nigra: quia eius prima pars p̃porzionalis est nigra 7 residuum ex albo 7 nigro: sed quarta ps a terminata ad b. est alba: quia prima eius pars p̃porzionalis est totaliter alba: 7 totum residuum componitur ex albo 7 nigro: quinta vero pars a. est nigra: quia prima pars p̃porzionalis eius est nigra: 7 totum residuum pponitur ex albo 7 nigro: cū igit̃ contingat istomodo assignaret infinitas partes albas 7 infinitas partes nigras terminatas ad b. sequitur q̃ tangendo. b. superficiē tu tangis infinitas partes albas 7 infinitas partes nigras. quare 7c.

Explicit super tercio.

Tex.
16.

169

Liber quartus.

Incipit liber quartus.

Similiter autem.

Est quartus liber physici. in quo Aristoteles determinat de passionibus extrinsecis corporum naturalium que sunt locus et tempus postquam determinauit de passionibus intrinsecis que sunt motus et finitum. Et diuiditur in 3.º tractatus: in quo 2.º primo

Tr.
1.
1.

determinat de loco: in secundo de vacuo. Ibi (eodem autem modo). In tertio autem determinat de tempore (sequeus autem est). Primus tractatus diuiditur in quatuor capitula: quo 2.º primum inuestigat si est locus: 3.º ostendit quod non est locus ibi (quoniam autem aliquid). Tertium querit quid est locus: ibi (quod autem forte). Quartum manifestat qualiter entia sunt in loco. Ibi (cui quid igitur). Primum capitulum diuiditur in duas partes in quarum prima probat locum esse. In secunda vero arguit locum non esse in secunda. (Et vero se habet). In prima parte Aristoteles ponit duas conclusiones: quarum prima est ista: ad physicum pertinet considerare de eo quod est necessarium omnibus rebus naturalibus: sed locus est necessarius omnibus rebus naturalibus: igitur ad physicum pertinet considerare de loco: per 3.^{am} primum cum maior: minor vero fuit antiquorum opinatio locum esse necessarium cuiuslibet entis: dixit enim. n. omnia entia esse alicubi. i. in loco et rationem assignabat: quod omne quod non est non est in loco: ut per inductionem: tragelaphus quid non est in loco quod non est: per phygarum non est in loco: quod non est igitur per eos omnes quod est illud in loco et per sequentia videtur tenere ex eo quod si cuius negatio est causa negationis sic affirmatio est causa affirmationis. Le. 11. (Similiter autem necesse est physicum de loco sicut de infinito considerare si est an non aut quomodo est et quid est et ea namque que sunt omnes opinionatur alicubi esse) id est in nullo loco: quod non est nisi per est. i. in nullo loco est: ubi enim est tragelaphus aut phygarum. q. d. nulli ibi quod nullum illorum est tragelaphus id est quod perocerus: et phygarum id est quod chimera per quod hunc et antiquam translationem.

Notandum

primo finem comitatorum comento primo quod Aristoteles. non intendit perscrutari de suo esse finem demonstrationem sed per dyalecticam locum. n. esse est per se notum: sed cum perscrutatur finem dyalecticam quid sit eius occurrit huic quod non: que faciunt dubitari in suo esse utrum sit de genere entium per se aut de genere entium per aliud. Sicut enim motus esse est per se manifestum: ita locum esse est per se notum: videmus enim aliquid moueri sursum: et aliquid moueri deorsum: et quia per positionem de loco adiacente per se nota non demonstratio non demonstrat Aristoteles locum esse sed in perscrutatur dyalecticam de loco arguendo locum esse: et locum non esse propter difficultates locales occurrentes inuestigando definitionem loci. concessit enim quod est locus querit dyalecticus in quo predicamento est utrum in predicamento absoluto aut respectu: utrum sit per se in predicamento: aut per accidens: et utrum sit corpus: vel aliquid corporis alicuius predicamenti: et utrum sit. pcedere in infinitum in locis: aut sit statum ad aliquid primum locum: sic de multis alijs que faciunt dubitare locum esse: hanc. n. propositio motus est: est per se nota: et

tamen multe quod non possunt circa ipsam fieri inducentes dubitationem de effectu utrum motus sit substantia vel accidens: et si est accipit utrum sit absolutum vel respectu: et si absolutum utrum permanens: vel successiuus: et si successiuus in quo predicamento est et utrum per se aut per accidens: aut per reductionem.

Secundo notandum finem comitatorum comento eodem quod antiqui opinati

bant ipsum esse necessarium inesse cuiuslibet entis: et causa istius opinionis est quod cum videretur quod illud quod est non ens ut chimera et perocerus non est in loco: estimauerunt quod sequitur secundum peruersionem quod omne quod est ens est in loco: sed declaratum est in loca quod non tenet ista peruersio: sunt enim entia que non sunt in loco: antiqui non percipientes nisi sensibilia: crediderunt nihil esse ens nisi sensibile: et corpus reuocantes ens et corpus inuicem peruertit: quod omne corpus est in loco conclusit omne ens esse in loco sic arguendo nullum non ens est in loco: igitur omne ens est in loco: sed certum est quod illa prima non valet: quod antecedens est verum: et consequens falsum: cum multa sint entia que non sunt in loco. s. deus et intelligentie sepe: peccat. n. illa prima per fallaciam consequentis arguendo a positione consequentis ad positionem antecedentis: sicut non sequitur nihil quod non est animal esse hominem: igitur omne quod est animal est homo: nullum non ens est locus: igitur omne ens est locus: conclusit enim inferri de suo superiori vniuersaliter affirmatiue: stat autem talem rationem peccare per fallaciam consequentis igitur. (Et de motu).

Secundo arguit probat ad illam conclusionem: ad quod pertinet considerare de motu locali pertinet considerare de loco: sed ad physicum pertinet considerare de motu locali igitur ad physicum pertinet considerare de loco: per 3.^{am} primum cum maior: quod motus localis includitur in sua ratione locum: minor declarat nam ad physicum pertinet considerare de motu: ut patuit in secundo. 1. 3. lib. igitur ad physicum pertinet considerare de illo motu qui est communissimus et prior: sed motus localis est communissimus: quod omne mobile ad quantitatem vel ad qualitatem est mobile motu locali et non econtra: n. est mobile motu locali: et non ad qualitatem: neque ad quantitatem: est enim motus localis prior alijs motibus ut videtur. 8. huius igitur ad physicum pertinet considerare de motu locali. Le. 11. (De motu quod comitatur maxime et magis. per 1.^{am} finem locum est quod vocamus loci mutationem ad physicum pertinet considerare ergo et de loco).

Notandum

finem comitatorum comento primo quod motus localis est comitator motus. s. est quod nullum est ens naturale: et prior eorum scilicet finem tempus et causam: ut post declarabit. Quatuor dignitates attribuit comitator motui locali: Prima est quod est primus: secundus: quod in quocumque reperitur motus alterationis: augmentationis: vel diminutionis: generationis: vel corruptionis: reperitur motus localis: et non econtra: quod in corporibus celestibus reperitur motus localis et non alijs nominatoz. Secunda dignitas quod extra motum localem non est aliud ens naturale ita quod in quolibet ente naturali est repibilis motus localis intelligendo per ens naturale compositum ex materia et forma excludendo ex hoc intelligentias quibus nullus motus potest per se: si argueretur de totali mundo: aut de elemento terre: quod ens naturale et non mouetur motu locali: dicitur quod si mouetur finem totum: sufficit quod mouetur finem partem. Tertia dignitas quod motus localis est prior tempore alijs motibus: quia motus localis est perpetuus et primus: quilibet autem aliorum motuum aliqui incipit esse et desinit esse: nam hiis motibus in materia cessat motus: ideo desinit motus ad quantitatem habita quantitate: et desinit motus ad qualitatem habita

Philosophorum.

Tex.
cō. scō.

qualitate: et sic de singulis. Quarta dignitas est quod motus localis est causa omnium aliorum motuum: non enim est generatio: vel corruptio: augmentatio: vel diminutio: absque alteratione: et non est alteratio: absque applicatione agentis ad passum: et non est applicatio agentis ad passum absque motu localis: igitur motus localis est causa omnium aliorum motuum: sed hec magis sicut manifesta. 8°. huius. (Habet autem multas). Tercio arguitur prius ad eandem conclusionem scilicet: ad physicum prius considerare de illa passionem nāli circa quam occurrunt multe dubitationes: sed locus est huius: igitur. Patet prius cum maior et minor declaratur tam ex esse loci: quam ex quidditate eiusdem. Nam ex quibusdam que continentur loco ut esse perservatiū locati: et esse illud ad quod movetur corpora nālia apparet locum esse: et ex quibusdam etiam que continentur loco apparet locum non esse: ut locum esse equalē locato: et continere locatum: ex quidditate etiam loci apparet dubitationes qualiter sit diffinibilis locus cum non eadem ratio loci competat omnibus que sunt in loco: aliter enim elementa sunt in loco et aliter celum est in loco et aliter ultima sphaera est in loco. Finis quod videbitur infra. Le. li. (Habet autem multas dubitationes quid forte sit locus: non enim videtur eadem ratio loci et considerantibus ex omnibus que insunt). I. ex omnibus hijs que sunt in loco.

Notandum finis commentatorum et commentatorum scilicet quod causa difficultatis quidditatis eius est quod cum considerabimus de illo non invenimus ipsum unum dictum univoce in omnibus corporibus nālibus: sed quod dictum modo dubitativo. I. multipliciter: et scire quidditatem huiusmodi entis est difficile: quod appropinquat ei quod non habet eandem naturam: ideo latet: et diffinitio eandem declarat hanc naturam. Proinde quatuor ponit hic commentator ex quibus apparet difficultatem in cognoscendo quidditatem loci: quatuor prima est ista: locus non dicitur univoce: sed multipliciter in omnibus corporibus nālibus: propter quod non uno et eodem modo omnia corpora nālia sunt in loco: elementa enim sunt in loco propter totum celum est in loco propter partes et ultima sphaera est in loco per centrum. Item elementa sunt per se in loco quibus totus orbis celestis habet orbem superiorem est per accedens in loco per se in loco per se in loco per accidens: et hec omnia inferius declarabuntur: id locus non invenitur in omnibus corporibus nālibus univoce: sed multipliciter. Secunda propositio difficile est scire quidditatem loci: probatur. Ideo difficile est scire quidditatem nature: quia natura si eodem modo: nec finis eandem rationem non competit omnibus naturis: competit enim prius forme quam materie: et competit forme ut est principium actuum: et materie ut est principium passivum. Difficile est etiam scire quidditatem forme: quod non eodem modo neque finis eandem rationem simpliciter competit omnibus formis: competit enim forme substantiali primo et forme accidentali ex consequenti: competit etiam forme substantiali ut advenit entem in potentia: et forme accidentali ut advenit entem in actu. Sed locus non eodem modo neque finis eandem rationem competit omnibus locis sicut neque omnibus locatis quia prius competit loco nāli quam violento: et loco nāli: ut est perservatiū locati: loco autem violento ut est destructivum illius: propterea difficile est scire quidditatem loci. Tercia propositio loci appropinquat ei quod non habet eandem naturam: probatur: aliquid est simpliciter univoce. Scilicet quod competit multis finis univac rationem: ut homo et que libet species specialissima: aliquid est equivoce simpliciter quod importat multa solum diversis rationibus ut canis: et accipies. Aliquid autem est partium univoce: et partium equivoce

ut animal et quodlibet genus indifferens: et tale reperitur in duplici differentia: nam quod dicitur est quod importat omnia sua signata eque primo ut animal: et color: et tale dicitur propter univoco simpliciter: quod dicitur vero quod importat illa per prius et posterius ut numerus et figura: et hoc dicitur esse propter prius univoco simpliciter: quia igitur locus est genus importans sua significata finis prius et posterius: ideo dicitur esse propter prius equivoce simpliciter: et quia equivoce simpliciter non habet aliquam naturam communem: cum sit diffinibile: id locus dicitur appropinquare sibi quod non habet naturam communem. Quarta propositio: nam loci est natura declarata per diffinitionem communem. In natura loci est natura generis declarata per diffinitionem genericam: propter quia locus non est species specialissima: sed genus prius loci sursum et deorsum: ante et retro dextrum et sinistram: illa diffinitio debet esse generica competens multis speciebus sicut diffinitio moris: et nature ex quo apparet quod cum commentator dixit locum dici non univoce sed multipliciter in corporibus naturalibus noluit dicere locum esse equivoce simpliciter: quia tunc non competere ei diffinitio: sed voluit dicere locum non eodem modo: neque una ratione tamen inveniri in corporibus naturalibus: sed diversis modis: et diversis rationibus et hoc expressit cum dixit quasi ad denotandum locum non esse equivoce simpliciter: sed quod dicitur modo. (Amplius autem). Quarto ad eandem conclusionem arguitur prius sicut ad physicum prius considerare de illo quod non est per dubitatum neque bene exquisitum ab antiquis: sed locus non est per dubitatum neque bene exquisitum ab antiquis: igitur ad physicum prius considerare de loco: patet prius cum maioris quod antiqui non versabant nisi circa natura: et minor est nota: quia nullam dubitationem novit circa locum neque bene diffiniturum locum. Locum esse illud quod est necessarium in eis cuius libet entis cum ista diffinitio non sit bona: sed est alia danda ad quam propter suam difficultatem: et illorum ingenij rudem non potuerunt attingere. Le. li. (Amplius autem neque habemus nihil). I. aliquid ab alijs per decessoribus neque per dubitatum neque bene exquisitum de hoc est ab antiquis.

Notandum finis commentatorum et commentatorum scilicet quod huiusmodi diffinitiones difficile inveniuntur per regulas dantes diffinitiones que sunt diffinitio et compositio et demonstratio ubi dicitur Burleus quod commentator intelligit demonstrationem non demonstrationem simpliciter que est ex prioribus simpliciter sed per demonstrationem intelligit demonstrationem a signo que est ex posterioribus accidentibus: substantie enim et qui dicitur res naturalis non possunt sciri a nobis nisi ex posterioribus et accidentibus ut dicit commentator sexto methaphisice. Sed illud non credo ego esse de intentione commentatoris: quia omnium est scire et tertio huius naturam invenire diffinitiones per demonstrationes a priori: percludendo demonstrationem diffinitionem naturalem per formalem ut patuit de diffinitione motus et nature. Ideo diffinitio loci cum sit multis poterit per formalem demonstrari: unde prius est locus quia sit terminus prius. Antiqui enim ponebant locum: et non dicebant eum esse terminum prius: si enim locus animalaret totum celum remaneret superficie concava lune ipsa esset locus elementorum: et non esset terminus continens. Si igitur sic argueret omnes superficies prius per se primo est terminus prius immobilis prius: sed locus est superficies prius per se prius: igitur locus est terminus prius immobilis prius: demonstraretur diffinitio materialis per formalem. Et licet diffinitiones naturales inuestigantur a posteriori per effectum adhuc per hanc inuestigationem possunt a priori per causam inuestigari et per aliam

Liber quartus.

diffinitionem demonstrari iuxta doctrinam Arist. scdo de aia primo inuestigates diffinitione malem anime a posteriori p effectū deinde a priori demonstratiue sum- pliciter p diffinitione formalē: qm aut dicit cōmentator q substantie et quiditates rez naturalū nō possūt sci ri a nobis nisi ex posterioribus et accidēbus vult oi cere cōmentator q nos nō possumus habere noticiam scientificam talū nisi pesserit noticia effectuum et acci dentū. Et hoc est verū qz nec metaphisicus: nec phs potest pcedere a priori nisi prius pesserit a postero ri. Quia igitur in capitulo de motu pter hos modos h noiatos cōmentator dedit quartū inuestigandū diffini tionem alicuius. s. inductionem. Ideo dicit q quatuor sunt regule dantes diffinitionē. s. inductio cōpositio: di uisio et demonstratio: verbi gratia hec diffinitio homis aial rōnale: potest quadrupliciter inuestigari. Primo per viā inductōis sic iste homo ē aial rōnale: et iste ho mo est animal rōnale et sic de alijs: igit oīs homo est animal rōnale. Scdo inuestigatur illa diffinitio per diuisionē: scā. n. diuisio illius generis animal per rō nales et irrationales: et pcessa illa: nihil q est homo ē aial irrationale: arguas sic: oīs hō ē animal rōnale vel ani mal irrationale: sed nihil q est homo ē aial irrationa le: igit oīs homo est aial rationale. Tercio inuestigat eadem diffinitio p viā cōpositiōis diuisio. n. toto p di cameto substantie incipiedo ab ente: qz differētia adue niens generi pstituit spēm: accipiat illa differētia rōna le et aggreget illi generi animal: sic q cōponat vñ ex genere et differētia: vbi genus teneat locū materie: et dif ferētia locū forme: et habebit diffinitio hoīs. Quarto inuestigat hndī diffinitio p demonstratiōem a prio ri quā a posteriori: primo quidē a posteriori sic omne animal disciplinabile ē aial rōnale: oīs homo est ani mal disciplinabile: igit oīs homo est aial rōnale: de in de a priori istomodo: oē aial ordinatū ad felicitatē est animal rōnale: oīs hō est animal ordinatū ad felicitatē: ergo oīs homo est aial rōnale: et quia locus iēgli ter et diuersis rōnibus pñet sua signata ideo sua diffi nitio est ambigua: et quasi equiuoca. ppter ea cum diffi cultate potē ipsa et quelibet sibi similis inuestigari p di uisionem: aut cōpositiōem aut demonstratiōem: cum non inueniat genus supra locū nisi cū difficultate diuisibi le in duas differētiās quaz vna sit pueribilis cū loco et psequēter cum difficultate potē haberi ppter eas loci: qz igit diuisio et cōpositio psupponit differētiās: demon stratio aut a priori psupponit genus et demonstratio a posteriori ppiam passionē: ideo cū difficultate pote rit inuestigari loci diffinitio aliquo isto: modo: sed per viā inductōis facili? poterit hoc fieri. ppter ea cō mentator facit mētiōē de inductione. (Quod quidez igitur). Scda cōclusio: necesse est locū esse. Istaz cōclu sionē phs qdruptū arguit et primo sic: necesse est illū esse q pñet successiue plura corpora: sed locus est hu iusmodi: igitur et. p. p. sequentia cū maior: et minor de claratur: qm vas successiue pñet aerem et aquā primo quidē aerem: scdo aquā: et licet aerem sic q nunq con tinet adequate simul aerem et aquā cum sit impossibil penetratio corporū. Le. li. (Qd quidem igit locus sit videtur ex transmutatione locali manifestum esse vbi naqz nō est aqua hic ex eunte sicut ex vase itez aer in est. Ex ista pclusionē phs insert locū esse distinctum a corporibus locatis qm illud in quo aliqua corpora su bi mutuo succedūt est distinctū ab illis: sed in loco cor pora locata sibi inuicē succedunt: igitur locus est aliqd

distinctum ab illis: p. p. sequentia cū maior et minor autē est declarata: qm in eodē loco in quo est aer erit aliqd corpus. s. aqua p. p. mutationē et transmutationē locale. Le. li. (Quādo aut eundē locum q aer hz aliqd aliud corpo: determinet. s. aqua aut vinū: hoc v3 locus ab hīs que sunt et cōmūt successiue alterū ab illis oībus esse videt in quo. n. aer est nūc aqua in hoc prius erat qre manifestū est q erat locus aliquid et receptaculum altez ab vtrūq in q et q mutati ē qd hz illo: p.).

Notandum tertio q illud in quo mō est aer iam in eo prius erat aqua: et ipm est fixum reci piens prius successiue istoz duo: et hec duo corpa nō sunt fixa: s. successiua: ergo ē aliud necessario a cor poribus accidēbus in hoc q dicit cū hoc q ē famo sum est notū per se. Ecce argumētū cōmentatoris cōt nens aerē et aquā est fixū: sed aer et aqua sunt successi ua: et fluxibilia: igit pñens aerem et aquam nō est illa neq aliqd illo: p. (Dubitatur quia videt velle cōmē tator q ideoz locus numero sit successiue aeris et aque et q illud nō sit mō famosum: sed etiā per se notū: qz co tra locus aque existētis in vase est aggregatū ex supsi cie vasis: et ex superficie agris: sed impossibile est illū ag gregatū ēē locū aeris cū exitu aque necessario corru patū superficies aeris locas particularē aquā. Rñdet q cōmentator loquit de corpore locatē et nō de supsi cie: cōstat aut q non corrūpit vas sed manet successiue pñens aerē et aquā: et si loqueret de superficie locatē sufficit q manet idē locus numero fm pñem et si nō hz totū. Ex isto loco accipit vñ famosum v3 q sicut tras mutatio qualitatiua facit cognoscere mām: ita tras mu ratio localis facit cognoscere locū: ideo eundē locū nu mero pñere plura corpora successiue est per se notū si cut per se notū est ad experiētiā illa corpora localit transmutari. (Amplius autē). Scdo arguit phs ad istam cōclusionem sic: necesse est illud ēē ad q mouent corpora naturalia: sed ad locū mouent corpora natu ralia: igit necesse est locū ēē: p. p. sequentia cum maior et minor est nota ad experiētiā qm ad locum sursum mouent leuia: et ad locū deorsum mouent graua. Ista tertia ratio pbat primo locū ēē aliquid q: aliquid est ad q mouentur corpora simplicia: videlicet ignis sur sum: et terra deorsum. Scdo pbat locum ēē pseruatiū locatū vñ qd qz. n. corpus naturale nō p. p. hitum mo uetur ad locum suū: vt ignis sursum: et terra deorsum: et nō ad quēcūq locū indifferentē: sed ad determinatū vt terra ad mediū mūdī: et ignis ad pcauū lune: q non ēē nisi locus ille haberet quandā potentiā naturālē cōue nientem ipsi locato per quā illud pseruaret in loco il lo. Tercio probat plures ēē spēs loci: v3 sursum et deor sum: ante et retro: dextrum et sinistrū: qm sicut corpora naturalia differunt specie ita virtutes pseruatiue ad q mouent differunt specie: s. loca nālia includūt illas vir tutes naturales: igit loca naturalia differūt specie. Le. li. (Amplius autem loci mutationes p. p. sico: corpo rum et simpliciu vt ignis et terre: et talia nō solum ostē dunt q aliqd est locus: sed etiā habeat quādam po tentiam locus: fertur. n. vñ qd qz in locum suū nō pro hibitūz hoc quidem sursum illud vero deorsum: hec au tem sunt loci partes et species sursum et deorsum et reli que sex distantiarum: id est differētie positionū.

Notandum fm cōmentatorem com mento quarto q supi et inferius sunt partes loci in quas diuidiū fm q ge

vo Aris.

Tex. cō. 4.

Philosophorum.

Ter.
cō. 5.

nus diuiditur in suas differentias specificas: et dicitur
partes loci que sunt species illius ne aliquis intelligat
per partes partes secundum quantitatem non secundum formam: ita quod
secundum commentatores sex differentie compositionis non solum
sunt partes quantitatis: sed etiam partes subiective loci:
dictum est in tertio libro quod locus potest tripliciter acci-
pi. Primo ut dicitur respectu ad totum: et sic non sunt
nisi due species loci: scilicet sursum et deorsum: que non sunt
partes quantitatis loci. Secundo ut dicitur respectu ad
partem: et sic sunt sex species loci que sunt etiam partes
quantitatis loci. Sursum et deorsum dextrum et sinis-
trum ante et retro. Tertio ut dicitur indifferenter respectus
ad totum et ad partem: et sic sunt octo species loci qua-
rum due sunt in partes subiective. scilicet sursum et deorsum
et alie sex sunt simul partes subiective et partes quanti-
tatis ita quod datur duplex sursum et duplex deorsum: unus
quidem quod est tantum pars subiectiva reliquum vero quod est pars
subiectiva: pars quantitativa: propterea dicitur philosophus in
littera: hec autem sunt loci partes species sursum et de-
orsum et relique sex distantia: ad notandum octo
esse species loci. (Sunt autem). Et si aliquis dubitaret
utrum iste notare species loci sint in mundo ex natura
rei vel tantum per respectum ad nos. Respondit philosophus quod sunt in
mundo ex natura rei quod ipse probat sic species loci vi-
delicet sursum et deorsum: ante et retro dextrum et sinis-
trum que sunt tantum per respectum ad nos non semper manent eadem
in eodem: quia illud quod nunc est sursum vel dextrum per
respectum ad testem deorsum: vel sinistrum te mutato: sed
hinc species semper manent in universo qualitercumque
vertamur vel convertamur: igitur non sunt iste species loci
tantum per respectum ad nos sed ex natura rei in toto univer-
so: non in qualibet parte mundi sunt indifferenter omnes
iste species loci: sed sunt in determinatis partibus mundi.
In natura igitur determinati sunt sursum et deorsum ita
quod illud tantum dicitur sursum ad quod movetur ignis: et alia le-
uia et illud tantum dicitur deorsum ad quod movetur terra: et
alia graviora: que quidem loca non differunt tantum situm et po-
sitione sed differunt etiam potentia et virtute: quia ut dicitur
est talia loca habent potentias et virtutes naturales di-
versarum rationum. Le. li. (Sunt autem huiusmodi non solum
ad nos dextrum et sinistrum sursum et deorsum: sed
bis quidem. n. semper idem manet quod dicitur per respectum ad
nos sed secundum positionem quocumque vertamur sit aliquid
et aliud. propter quod idem multoties sit dextrum et sinis-
trum sursum ante et retro in natura aut determinatum
est deorsum unumquodque non enim quoniam contingit sursum est)
id est non enim quilibet pars mundi est indifferenter sur-
sum: sed ubi fertur ignis et leve: similiter deorsum non quod
contingit. id est non ubique est deorsum: sed ubi sunt habetia
gravitate et terrena tanquam non positione solum dicta: sed
potentia et virtute. (Ostendunt autem). Confirmat philosophus
dicta sua exemplo rerum mathematicarum sic iste differen-
tie positionis aliter competunt rebus naturalibus aliter
rebus mathematicis sed res mathematice non habent
has naturaliter differentias positionum: sed tantum per respec-
tum ad nos: quoniam in eis illud est dextrum quod respicit in no-
bis partem dextram: et illud est sinistrum quod respicit in nobis
partem sinistram: igitur res naturales habent istas diffe-
rentias positionis naturaliter in mundo et non tantum per
respectum ad nos. Le. li. (Ostendunt autem et mathematica
ca quod dictum est cum. n. non sunt in loco secundum se sed tantum secundum po-
sitionem ad nos habent dextram et sinistram: quare solum
est intelligere ipso positionem per respectum ad nos non
habentia natura. id est naturaliter horum unumquodque

id est quilibet dictarum positionum.

Nota dum primo secundum commentatores co-
mento quinto quod superius et
inferius sunt duobus modis alia. n. sunt que sunt in re
spectu ad nos absque eo quod habent esse extra animam in se
et alia que habent esse naturaliter. Iste ergo differentie
sursum et deorsum: dextrum et sinistrum: ante et retro du-
pliciter sumuntur. scilicet naturaliter absolute et relative ad nos
primo modo nunquam variantur: neque transmutantur ad trans-
mutationem nostram: sed semper manent eadem et sic reper-
iuntur in mundo et in celo. Sed secundo modo variantur
ad transmutationem nostram secundum quod successive respiciunt
diversas partes nostras et sic reperiuntur in corporibus
inanimatis: quando ergo dicitur commentator quod sursum et
deorsum habent esse in aliquibus relative ad nos
absque eo quod habent esse extra animam: non oportet intelligi quod differentie
positionum reperiuntur in respectu ad nos non sunt extra animam: quod
tales differentie sunt respectus extra animam sunt in rebus
inanimatis: sed quod tales differentie non sunt in rebus per-
clusa anima. unde si deus annihilaret totum mundum per
unum lapidem eo non esset aliquid extra positionum. scilicet sursum et cetera.
Si autem annihilaret totum mundum per hominem unum
in eo essent omnes differentie positionum. Si vero annihila-
ret totum mundum per unum hominem et unum lapidem
tam in isto homine quam in illo lapide essent omnes diffe-
rentie positionum: sed non eodem modo quia in isto homine
essent naturaliter absolute et in illo lapide tantum relative:
scilicet per respectum ad diversas partes istius hominis: ita quod in ea parte lapidis que obijciatur dextere parti
hominis causatur respectus dexteritatis: et in ea parte
que obijciatur parti sinistre hominis causatur respectus sinistritatis.

Secundo notandum secundum commentatores eodem
comento quod ista loca non sunt
contraria in loco tantum. scilicet quia sunt in duobus extremis
unius linee recte longissime: sed et cum hoc sunt contrarie
secundum potentiam. Res enim quae substantie sunt similes
contrariis habent substantias contrarias aliquo modo
Intendit commentator quod sursum et deorsum dupliciter con-
trariantur videlicet secundum situm et potentiam. Secundum situm
quidem quia sunt extrema unius linee recte longissime. scilicet
protracta a centro mundi ad coelum lune secundum potentiam
autem quia habent virtutes contrarias similes locatis
contrariis terra quidem et ignis sunt contraria deo virtutes
preservative illo sunt etiam contrarie quoniam virtus preserva-
tiva ignis est sibi similis: et conveniens terre autem est dis-
conveniens: et virtus preservative terre est conveniens
et similis terre: sed ignis disconveniens. Et cum dicitur comen-
tator lineam protracta a centro mundi ad concavum lune
esse lineam rectam longissimam non loquitur simpliciter
quia diameter mundi accipiam totius sphaere elemento-
rum est linea recta longior quam linea signata: sed intendit
quod illa est linea recta longissima extremo et contrario: non
extrema diameter mundi seu diameter sphaere elemento-
rum non contrariantur neque contrarietate situs neque con-
trarietate virtutis.

Tertio notandum secundum commentatores eodem
comento quod partes existentes in cor-
poribus mathematicis non sunt partes existentes in eis ex-
tra intellectum secundum quod sunt mathematica sicut est dis-
positio in corporibus naturalibus. scilicet quoniam inveniuntur
in eis partes sex distincte secundum naturam et hoc in ani-
mato in inanimato autem non inveniuntur hec: sed sunt
res que estimantur in eis estimatione tantum: ita quod ex-
tra animam non sunt sicut sunt in anima. Prima pro-

Liber quartus.

positio cōmenti est ista: differentie positionū nō reperiuntur in corporibus mathematicis sūm q̄ mathematica sunt: p̄ quia corpa mathematica sūm q̄ huius considerant sūm q̄ quanta et nō sūm q̄ qualia: constat autē q̄ quantitas sūm q̄ huius et si habet partem extra partes nō tamen h̄z partem dextram neq̄ partē sinistraz: quia ista diuersitas p̄iuz pueniat ex diuersa virtute motiua que nō reperitur in quantitate sūm q̄ huius. Secunda propositio cōmenti: differentie positionū inueniuntur in corporibus naturalibus sūm q̄ sunt corpora aīata patet quia in talibus corporib⁹ inuenit diuersitas virtutum sciendi ad diuersos motus: illa enim pars ita in animali quā in celo a qua incipit motus dicitur dextra: et opposita sinistra: alie etiam diuersis rōnibus et virtutibus dicuntur sursum et deorsum ante et retro vt dixi in tertio libro. Tertia propositio cōmenti: differentie positionū nō inueniuntur in corporibus nālibus sūm q̄ sunt inanimata: p̄ quia sicut quantitas in eo q̄ huius nō habet sursum neq̄ deorsum ita nec lapis neq̄ lignum: h̄c. n. sunt corpora homogenea eiusdē rationis per totū nō habentia diuersas virtutes in diuersis partibus sūm quas diuersi motus possint illis considerare. Quarta propositio cōmenti: differentie positionū inueniuntur in corporibus mathematicis et nālibus in animatis sūm extinctionē: et tamen sūm q̄ sunt extra animas. Istam propositiōem sic intelligit Egidius dicens. Ideo aliquod corpus mathematicū esse dextraz: quia ymaginatur illud ex parte dextra: vel esse sursum: quia ymaginatur illud esse in aere: vel in igne: aut deorsum esse q̄ ymaginatur illud esse in medio mūdi: vel in terra. Credo q̄ illud sit verū attribuēdo differentias positionū toti ita q̄ corpus mathematicū nō est sūm se totū sursum vel deorsum dextrum aut sinistru: ante aut retro: nisi s̄z estimationē et ymaginationem cū corpis mathematici aliqua pars est sursum: et aliqua deorsum: et aliqua dextra: et aliqua sinistra: p̄ter oēs ymaginatioēs sūm q̄ aliam et aliam partes respiciat aliquis: loquitur ergo cōmentator de differentijs loci nō sūm q̄ sunt vbi: sed s̄z q̄ sunt positiones: et nō loquitur de differentijs positionū sūm q̄ attribuunt parti: sed sūm q̄ attribuuntur toti: ex predictis patet pueniētia et differentia inter corpa mathematica: et nālia inanimata: quo ad differentias notatas: conueniunt. n. in eo q̄ sicut differentie positionum toti nō competūt corporibus mathematicis nisi sūm extinctionē: ita non cōpetunt corporibus nālibus nisi sūm ymaginationem: conueniunt etiam q̄ sicut differentie positionū attribuitur parti inueniunt in corporibus mathematicis p̄ter p̄sderationem anime: semper tamen per respectū ad partes animata: ita et in corporibus inanimatis. Sed differunt in alio quia corpa naturalia graua et leuia habēt vbi. s. loca totalia nālia p̄ter oēm considerationem aie et p̄ter oēm respectū ad animata: que quidē loca nō habēt corpa mathematica: hoc autē vbi. s. loca totalia nālia sūt sursum et deorsū.

Quarto notandum sūm cōmentatorē eodē cōmento q̄ Arist. dixit in eis q̄ sūt p̄ter superius et inferius qm̄ sunt distincta naturalit̄ q̄ intendebat p̄ hoc q̄ sunt partes nō sūm q̄ sunt vbi q̄ non est ita de superior et inferior: inueniuntur. n. in eis aliq̄ distinctū sūm q̄ est vbi et sūm q̄ est pars. Iniecit dicere cōmentator q̄ nō eodē modo inueniuntur iste differentie. s. sursum et deorsum in corporibus nālibus et alie quatuor. s. ante et retro: dextrū et sinistru: quia dextrum et sinistru ante et retro nō inueniuntur in mun-

do sūm q̄ sunt vbi: sed tñ sūm q̄ sunt partes: sursum autē et deorsum inueniunt in mundo: sūm q̄ sunt vbi et sūm q̄ sunt partes. duo enim sunt loca totalia mundi ad q̄ mouent graua et leuia et hec dicuntur vbi. s. loca naturalia elementoz: sursum et deorsum: alia sunt loca p̄cialia que sunt partes vnius vbi et hec dicunt differentie positionum. s. ante et retro dextrū et sinistru quibus etiam annumerat sursum et deorsum: vt dicit tñ respectū p̄is. Ex predictis sequit̄ q̄ licet in sphaera elementoꝝ inueniatur sursum et deorsum que sunt vbi naturaliter absolute tñ in eis nō inueniuntur sursum et deorsum que sunt positiones nisi respectiue: prima pars p̄ q̄ secluso oī respectu corporis animati in sphaera elementoꝝ inueniuntur superius et inferius et ipsoꝝ elementoꝝ quedaz sunt sursum et quedaz deorsum. Secda pars declarat q̄ ex quo in celo sunt distincte sex differentie positionū q̄libz elementū est diuisibile in sex partes: quaz vna respicit partem dextram celi: et dicitur dextra: alia respicit partem sinistram celi: et dicitur pars sinistra. Alia respicit partē anteriore et dicitur pars anterior. Alia partē posteriore et dicitur pars retro. Alia partem sursum et dicitur pars superior. Alia partē celi deorsū et dicitur pars inferior.

Contra predicta arguitur et primo qd sursum et deorsum nō sunt species loci: q̄ locus nō est nisi superficies corpis ambiētis loci vt videbitur infra: sed superficies est spēs specialissima per Arist. in predicamentis: igit̄ et c. Secdo arguit q̄ locus ad quē mouet ignis nō est simpliciter sursum quia ignis nō altius mouetur q̄ ad cōcauū lune: s̄z supra cōcauū sunt plura alia magis sursum: v̄z alij orbes planetarū et vltima sphaera. Tercio arguit q̄ corpa mathematica sunt corpora naturalia q̄ naturalis considerat de corporibus mathematicis vt paruit in scdo huius et nō p̄siderat nisi de naturalibus: igit̄ corpora mathematica sunt naturalia. Quarto arguit q̄ sex differentie positionū nō sunt distincte in mūdo naturali absolute quia si sunt in mundo absolute aut igitur in eo q̄ animati: vel inanimati: nō in eo q̄ inanimati p̄ cōmentatorē supra neq̄ in eo q̄ animati quia in fine quinti cōmētū dicit cōmentator q̄ iste partes nō sunt sex distincte in mundo. s. in celo sūm q̄ est inanimatus. Ad p̄mū rōdit Burleus qd accipiēdo locū p̄o superficie corporis p̄inētis sic sursum et deorsum nō sunt species loci: sed accipiēdo locū p̄ corpore locante: aut p̄ virtute p̄seruatiua locati sic sursum et deorsum sunt species loci: q̄ plura sunt corpora locantia diuersa p̄ sp̄rum et plures virtutes locantes diuersarū rōnum. Sed ista responsio est dubia quia cōmentator dixit commento scdo q̄ diffinitio loci est difficile cognoscibit ex eo q̄ locus nō dicitur vniuoce: sed multipliciter: constat autē p̄ h̄z nō diffinire nisi locū qui est superficies ideo dicit q̄ licet superficies sit species specialissima: tñ locus est genus cōtinens sub se species: q̄ p̄ter superficiē includit respectum rōne cuius dicit genus quicūq̄. n. nihil sit sciens nisi homo nō p̄pter hoc scientia est species specialissima sicut hō: imo ē genus p̄dicamentū qualitatis: et licet locū includat quatuor in rōne p̄inētis. s. corpus locas sup̄ficiē locatē virtutē nālem p̄seruatiuā et respectū p̄inētis seu p̄p̄inquitatis: vel distātie: tñ locus nō dicit nisi duo intrinsece vniū mālē q̄ ē superficies: et vniū formale q̄ ē respectus p̄inētis. Ad sūm dicit q̄ aliud est dicere locū simpliciter sursum et locus simpliciter sursum in sphaera elementoꝝ. p̄cauū vltimū sp̄re ē locū simpliciter sursum: q̄ ē locus maxie distans a centro mūdi: s̄z p̄cauū lune ē locū sūm

Philosophorum.

pliciter sursum in spera elemento: qz pcauū lune ma-
xime distat a centro mūdi in spera elemento: qz sic intē-
dit pbus cum dicit locū ad quē mouet ignis ēē simp-
fursum. Ad tertiū dico qz corpora naturalia sunt cōpo-
sita ex materia et forma substantiali vna cū dispositio-
nibus qualitatiuis et quantitatiuis: corpus autē mathe-
maticū est accidens predicamētū quantitatis triū dimē-
sionū: et nego qz physicus nō pōderet nisi de rebus na-
turalibus pprie loquendo de rebus nālibus: qz pbs
pōderat de natura et de ente fm nām quoqz nullus est
res nālis. Ad quartū qz iste sex differētie positionū sunt
in mundo et in celo absolute fm qz est animatū nō qui-
dem simplr quacūqz anima qz tunc oē animatū habe-
ret naturā illas sex partes qz est falsum de plantis q
nō habent naturā absolute nisi sursum et deorsum s
fm qz est animatū anima sensitiua vel intellectiua: et
ita intelligit dicit cōmentatoris sex differētie positio-
nū inueniunt in corporibus nālibus fm qz sunt ania-
ta et anima sensitiua vel intellectiua. (Amplē vacuū):
Tertio ad pclusionē principālī intentam arguit pbus
sic vacuū est igitur locus est: p pna p definitionē va-
cui que est ista: vacuū est locus priuatus corpore: aī ē
antiquo: p ideo ista rō est in famosa per quā vna cum
alijs sequit locū ēē aliqd et omne corpus sensibile i lo-
co esse. L. li. (Amplius vacuū affirmātes locum dicit
esse: vacuū enim erit vtiqz locus priuatus corpore qz
quidē igit sit aliquis locus pter corpus: locata: et oē
corpus sensibile in loco p hoc qz dicta sunt aliqz p-
cipiet.

Lex.
cō. 6.

Notandum

fm cōmentatoris cōmen-
to sexto qz ista ratio ē fa-
mosa et accidit ei qz fuit nō vera sicut accidit ouabus p-
cedentibus: qz cum hoc qz fuerunt famose fuerunt vere
dicere. n. vacuū esse et qz est locus sine corpore est famo-
sum ppter estimationē. Ista ratio et due pcedētes ali-
quo modo pueniūt et aliquo modo discunt pueniūt
quidē in famosa: quia eaz quelibet est famosa: sed
discōueniunt in veritate qz due pime fuerūt vere non
peccantes in materia nec in forma accipientes vera et
pcludētes vera: hec aut ratio nō est vera: qz licet conclu-
dat vera tñ peccat in materia accipiēs oīo falsa. s. va-
cuū est: et vacuū est locus priuatus corpore.

Secundo

notandū fm cōmentatorem
eodē cōmēto qz est necessariū
in estimatiōe eis qui generāt mundū fm totū. s. vacuū
pcedere: necesse est enim vt locus pcedat corpus: et iō
loquētes nostre legis dicit vacuū esse quia generāt mū-
dum. Argumentū cōmentatoris est istud: oē qz gñatur
gñat in loco: sed mundus generat p opinionē sarrace-
no: igit mundus generat in loco: sit ergo ille loc⁹ a et
queritur vtrū generet: aut nō: si generat: et oē qz genera-
tur generat in loco: igit a generat in alio loco: et sic erit
pcedere in infiniū in locis: qz nō est dicendū si a locus
nō generatur: igitur fuit ante generationē mundi: et tūc
nihil fuit locatū: igitur tūc fuit vacuū: ppter istaz rōnez
dicunt sarraceni de quoqz lege fuit cōmentator: an gene-
rationem mūdi fuisse vacuū. Sed xpiani licet pcederēt
oē genitū generari in loco nō tñ dicerēt oē factū fieri i
loco qz pcedūt pīmā materiā factam esse in primo in-
stanti mūdi: nō tñ in aliquo loco: et si pcedūt mundum
factū fuisse in loco p ptes: aut per accidēs: aut per cen-
trum: nō tñ dicit mundū fm se totū esse per se i loco lo-
quendo de loco ambiente: et pīnēte. Et vltra pcederēt
qz deus pōt facere vñ corpus ppericū a magnitudine
huius mūdi pīnuū fm se totū qz nullo mō ēē in loco

neqz fm se totū neqz fm partes sed per accidēs neqz p-
centz. Sed cōtra pono qz deus moueat tale corpus spe-
ricū motu recto: aut motu circulari: et p qz quilibet illo-
rū motū est localis: igit aliqz locus est et p pīs illud
corpus ē factū aliquo modo in loco. Itē faciat de qz
tuor talia corpora se inuicē ptagentia indissolubili in qz
tuor pīctus: et p qz illa distat fm gñuor superficies iter-
quas necessario ponit vacuū: igit ita dicendū est ante cre-
ationē mūdi fuisse vacuū. Ad primū pcedo illud corpus
moueri tā circulariter quā motu recto nō tñ mouetur i
loco: nec ad locū: nec circa locū: ideo talis motus nō di-
citur localis nisi in potētia cū nō sit sursum neqz deorsū
sum neqz a dextris: neqz a sinistris: neqz ante: neqz re-
tro ppter defectū differētiā positionū. Ad fm dicit
qz si deus annihilaret oīa que sunt infra cōcauū lune
necessario faceret vacuū nō pprie inter latera cōcaui
lune sed ipsum pcauū esset vacuū: ita in casu isto de fa-
ceret vacuū nō quidē pprie extra latera illoz corporū
sperico: sed faceret illas quattuor superficies ēē vacuū
et si cōcederetur inter latera illa ēē vacuū deberet con-
cedi ad hunc intellectum illa quattuor latera esse vacuū
um inter que poterat esse locatū (videatur autē). Quar-
to arguit philosophus ad eandem conclusionem per
rationem aliam famosam sic: omne qz non est: non est
in loco: igitur omne qz est: est in loco: et per consequens
locus est: patet consequentia primo aucto. omnium an-
tiquorum tam naturalium quam non naturalium
di. qz sicut non esse in loco est passio cuiuslibet non en-
tis ita esse in loco est passio cuiuslibet entis. Exio-
dus enim licet non esset naturalis adhuc posuit locum
pcedere locatum di. qz in ipsa prima facione mundi
primo factum fuit qdā chaos et qdā recepta-
culum: deinde in illo chaos terram esse factam latam
et spaciosam vt in ea possent esse animalia: et alia neces-
saria terrestria tanquā esset necessarium prius esse re-
ceptaculum omnibus entibus. L. li. (Videatur autem
vitiqz et Exiodus recte dicere facere primum chaos: di-
cit quidem igitur omnium primum chaos factum po-
stea vero terram latam tanquā indigere primum esse
receptaculum hīs que sunt) id est entibus omnibus
propter illud qz opinati sunt quēadmodum multi om-
nino alicubi et in loco esse.

Notandum

scdm cōmentatorem cō-
mento sexto qz dixit ho-
merus qz inane id est vacuum fuit primo: quia estima-
bat qz vulgus estimat: scilicet qz omnia entia indigent
loco quoniam estimant quia cum illud qz non est ens
non est in loco sequitur qz illud qz est ens est in loco
et ista est quarta ratio famosa et accidit ei qz est falsa et
hoc est vnum eorum qz mouit Homerum ad dicendū
hoc: tamē qz maxime inducit eum ad hoc est estimatio
cōmunis omnibus: scilicet qz vacuum debet pcedere
generationem mundi. Duo igitur mouerunt Exiodū
scu Homerum concedere vacuum pcessisse mundum
primum fuit cōmunis estimatio vulgi asserentis et ha-
bentis tanquā principū vacuū fuisse ante generatiōez
mundi: scdm fuit argumentum tactum: videlicet nullū
non ens est in loco: igitur omne ens est in loco: et licet
ista ratio fuerit famosa tamē fuit falsa peccans in for-
ma arguens a positione consequentis ad positionem
antecedentis cum multa sint entia que non sunt in lo-
co. (Si autem huiusmodi) hunc modum loquendi
antiquorum de loco increpat philosophus dicens qz
dato illo sequitur qz potentia loci est mutabilis: et pīa

Lex
cō. 8

Lex.
cō. 7.

Liber quartus.

oium qd est absurdū: et qd illud sequat arguit: illa potē-
tia est mutabilis et pzia oium que oibus alijs est pzi-
or: et oia alia cōseruat et que potest esse sine alijs et nō
ecōtra: sed potētia loci est huius fm Exiodū: igitur et.
Le.li. (Si autē huiusmodi est locus ut dicit Exiodus mira-
bilis quidē vtrūqz erit potētia loci et pzia vtriusque sine quo
nāqz alioz nullū est: illud autē sine alijs necesse est esse
primū: nō enim perdit locū hīs qd sunt in eo corruptis.

Notandum fm cōmentatores cōmē-
to. 7. qd qm locus nō cor-
rumpitur p corruptionē eius qd est in eo: ergo necesse ē
ut sit primū. i. pziō: nāliter nō fm naturā: tātū qd fm
tēpus. Illud dicitur esse pzius fm naturā: tātū qd non
excedit in duratōe eo mō quo subit est pzius sua pziō:
pzia passio: illud autē est pzius fm tēpōe qd pcedit
et excedit in duratōe: et sic se habet locus fm Exiodū
qd nō solum est cā eoz que sunt: sed etiā excedit tēpō-
re illa que sūt: cum factus sit ante gñatōem mūdi et sem-
per maneat quibuscūqz in eo corruptis.

Sed dubitatur qd pzius dicit in li-
tera Exiodū recte
dicere: ppter quid ipso probat dictū eius: nō dicitur qd nō di-
cit pzius simpliciter Exiodū recte dicere: sed qd videt il-
lum recte dicere: nō tamē recte dixit nisi in hoc qd posu-
it locū esse pzius: dicitur enī ante gñatōem
mūdi esse locū et vacuū: et qd oibus corruptis remanet
vacuum et locus et qd omnia necessaria sunt in loco in
hīs omnibus male dicit.

Tex.
co. 8.

Nota sed

habet. Ista est scōda ps hu-
ius capituli: in qua pzius ar-
guit cōtra secundam cōclu-
sionē p rōnes famosas p
bando locū nō esse: et hoc p
sex rōnes: quāz. prima est
ista: si locus est querit quid
est locus: et i quo pdicamēto est vtrū sit corp⁹ vel qdā
alia nā: et nō videt qd sit alia nā qd corpus: qd si ē neces-
sario hō tres dimēsiōes: v. lōgitudinē latitudinē et pfi-
ditatē: quo dato sequit qd ipse est locū esse: aliter duo
corpa cōtē simul et se inuicē penetrarēt qd est ipse: et qd
illud sequat manifestū est: nā locus est equalis locato:
et tā locatū qd loc⁹ est corp⁹: ex quo vtrūqz hō tres di-
mēsiōes: ergo et. Le.li. (Et vō sed hō defectū). i. dubi-
tationē. Si est locus quidē vtrū sit moles qdā corpus
id est qdā nā corp⁹: aut quedā altera nā: querēdū est
enī gen⁹ ipsius primū distātiā quidē. i. dimēsiōes habz
tres lōgitudinis et latitudinis et pfi-ditatis: qd dētermi-
natur corpus oē: possibile autē est corpus esse locū
in eodem nāqz. i. simul essent duo corpora.

Notandum primo fm cōmentatores cō-
mento octauo qd opz pziō
pseruari d gñe: et sub quo collocatur loc⁹ qd sit: res. n.
que sūt ignorate diffinitōis pseruatū est pziō de
gñe eius: et postea de differētiā quādo vtrūqz ps diffi-
nitōis fuerit ignota. i. genus et differētiā sicut est di-
spōsitio in loco. Intēdit cōmentatores qd aliquādo res est
ignota tā fm genus qd fm differētiā: qd nescimus in
quo genere est nec per quas differētiās terminatur et cū
hoc cōiungit si istius rei quiditātē et diffinitōem habe-
re volumus: querēdū est primo genus: quo hito in-
uestigāda est differētiā: qd igitur locus est ignotus tā fm
genus qd fm differētiā opz inuestigare: hec omnia

ut cognoscamus quiditātē et diffinitōem eius.

Secundo notandum qd hec ratio p bās
locū nō esse nō concludit: nisi
cōtra ponētes locū esse spātū inter latera cōiuentis qd
necessario habet cōcedē similitatē penetrationū corpo-
rum de pdicamēto quāritatis qd est magnū inconueni-
ens: duo enī pūcta nō possūt se penetrare neqz due li-
nee neqz due superficies: igitur neqz duo corpa de pdi-
camēto quāritatis: et notatē dico de pdicamēto quāritā-
tis: qd nō incōuenit plura de pdicamēto substantie se in-
uicē penetrare: ponētes enī elemēta immixta hnt cō-
cedere oia quatuor elemēta et ipm mixtū se inuicē pene-
trare et esse in eodē loco: nō etiā incōuenit duo corpo-
ra se penetrare: quoqz vtrū est de pdicamēto substan-
tie et reliquū de pdicamēto quāritatis: imo illud ē ne-
cessarium: cū sit necesse cuiuslibet corp⁹ nālis quāli-
bet partē esse lōgāz latāz et pfundā lōgitudinē latitudi-
nē et pfunditatē pdicamēti quāritatis: nō itēz incō-
uenit duas dimēsiōes diuersarum ratio nū se inuicē
penetrare cū eadē superficies est longa et lata: et quelibet
pars eius extenditur longitudinē et latitudinē: sed
qd due dimēsiōes aut duo corpa eiusdem ratio-
nis se inuicē penetrant est impossibile: nō enim possūt
se penetrare due lōgitudines neqz due latitudines: neqz
due pfunditates: et consequēter neqz duo corpa p-
dicamēti quāritatis. Sed forte arguitur qd due su-
perficies se ipsas inuicē penetrant: et consequēter due
dimēsiōes eiusdem rationis: quia superficies cōca-
ua lune et superficies cōcava ignis videntur se inuicē
penetrare: cum ad omnē pūctum seu partem vnius sit
aliquid alterius et e contra. Respondetur qd illud non
sufficit: sed cum hoc requiritur inseparabilitas sic qd nō
intēdicem separentur neqz vnum sit extrinsecūz alteri lo-
co nec subiecto qd non contingit de illis superficibus:
cū quelibet illarum ab altera separetur: et sit alteri
extrinsecū ratione diuersorum subiectorum in quibus
fundantur. (Amplius si vō). Secunda ratio ad idem
est ista nullius corp⁹ est aliquis locus neqz recepta-
culum: igitur nullius locus est: patet consequētiā: qd
non ppter aliam causam ponitur locus nisi ut sit re-
ceptaculum corp⁹: antecedens probatur: si enim ali-
cuius corp⁹ esset locus aut receptaculum per idē
superficiē lineē et puncti esset locus: patet consequētiā
quia sicut plura corpa succedunt in eodem loco: ita
plures superficies plures lineē et plura puncta: vbi enī
prius erant superficies et lineē et puncta aque ibi post-
modum erant superficies et lineē et puncta aeris: sed il-
lud consequens est falsum: quia si superficiē et lineē et
puncti esset locus: igitur locus puncti esset punctus: s; om-
nia duo puncta inuicē supposita sunt vnum: igitur
idem punctus locat seipsum: et sic idem est locus et lo-
catum qd est falsum. Le.li. (Amplius si vō corp⁹
locus est et receptaculum: manifestum qm et superficiē
erit locus et reliquozū terminozū: scilicet lineē et pun-
cti: eadem enim consonat ratio de istis et de corpore
vbi nāqz prius erat aque planities). id est superficiē
es erunt: iterum superficies que sunt aeris: at vero dicitur:
quoniam neqz vnam habemus puncti et loci puncti
cū quare si neqz ab hoc: scilicet a puncto est locus alter-
rum neqz ab alioz nullo: neqz est aliquid ppter vtrū
quod dīstoz locus itaqz si locus puncti non differt
a puncto per idē locū lineē non differt a linea: neqz
locus superficiē differt a superficiē: neqz locus corpo-
ris consequēter differt a corpore.

Tex.
co. 9.

Tex.
5.7.

Dubitorum.

Notandum fm commentatozem cō-
mentō. 9. q. deceptio ē in
hoc sermone famoso: qz accipit illud q. ē per se a loco
eius q. est per accidens: trāslatio enī sup̄ficieꝝ. 7. vtr. vl-
tūm. 7. vtr. uctualit. successio corꝝ semper ē vbi accis
q. nō est ita in corꝝporibus: 7. ideo nō sequit. si corꝝp^o
debet habere locū per ip̄am suāz trāslationem: q. etiā
superficies hēat nisi in primo aspectu 7. fm famaz vel
formā. Inēdit cōmētatoꝝ q. superficies linee 7. pūcta
nō mouentur nisi per accidens: ideo nō habent loca
nisi per accidens. scilicet ratione corꝝporum quozum
sunt termini: 7. qz corꝝpora mouentur localiter per se:
ideo corꝝpora sunt in loco per se: si igitur cōcessum erit
superficieꝝ per se moueri aut per se esse in loco: hoc nō
erit nisi fm famositate: aut qz superficies est forma p
quā aliquid dicitur esse in loco.

Dubitatur primo q. corpus nō moue-
tur per se nec est in loco per
se: qz corpus est ita accidens sicut superficies linea aut
pūctus: igitur si superficies nō mouetur per se nec est i lo-
co per se: sicut nec pūctus aut linea: per idē corpus nō
per se mouetur nec per se est in loco. ¶ Secūdo argui-
tur q. superficies est per se in loco: qz sicut corpus cōti-
nens locat rōne superficiei cōcauēta corpus cōtēntum
locatur rōne superficiei cōuere: igitur si superficies corꝝ-
poris cōtēntis per se locat a partē superficiei corꝝporis
contēnti p se locat: 7. psequēter est in loco per se. ¶ Ad
primū cōcedatur q. corpus de predicamēto quantita-
tis nō per se mouetur nec per se est in loco sicut nec sup-
ficies linea aut pūctus: sed corpus de predicamēto sub-
stantie est illud q. p se mouetur: 7. q. p se est in loco rō-
ne cuius oīa ista mouētur 7. sunt in loco. ¶ Ad scdūz cō-
cedatur q. corpus ptinens locat ratione superficiei cōca-
uē: nō tamē corpus cōtēntū locatur ratione alicuius su-
perficiei: sed tamē ratio ē sui: qz vbi fluens a superficie
ambiē e nō recipitur subiectue nisi in corꝝpore cōtēto:
nō quidē in materia nec in forma eius nec in aliquo ac-
cidente: neqz in aliqua pte corꝝporis locant: ideo omnia
ista sunt in loco per accidens ratione totius corꝝporis
naturalis contēnti.

Secundo notādum fm cōmētatozem
quinto phycoꝝ q. in mathe.
nō est differētia inter cōtinua 7. pūguāta q. in mathe.
nō possūt esse due linee immediate: neqz due superficies: si
cui enī due aque nō possūt esse cōtigue qn statiz siāt cō-
tinue: ita magnitudo totius mūdi que tā est discōtinua
cuius multe ptes sunt pūgue si sepentur a formis natu-
ralibus statiz fieret pūguā: 7. omnes superficies que tā
sunt immediate fierēt vnū: sic q. superficies pūera aque
7. superficies pcaua aeris fierēt vna superficies: 7. super-
ficies pūera ignis 7. superficies pcaua lune fierent vna
superficies: 7. sic de alijs pūguis superficieb^o. 7. h. ideo
quia mathe. fm q. huius nō habēt formaz nālem ter-
minantem 7. distinguētem. Sed in naturalibus differūt
cōtinua 7. pūguis: quia a nālibus ratione forme natu-
lis que separat terminat 7. distinguūt: remanent vltima
corꝝporū se tangentium.

Sed dubitatur si. a. 7. b. superficies
immediate sūt vna
superficies aut igit. a. sit. b. aut. b. sit. a. aut. a. 7. b. sunt
vnū tertū: nullū istozum potest dari absqz corꝝruptio-
ne alicuius superficiei: quo cōfesso: querit a quo corꝝrū-
pitur illa superficies: 7. si aliqua alia generatur a quo
generatur cum quāntitas nō sit de virtutib^o actiuis neqz

passiuis: sed Aristō. in hoc quarto respondet q. a. nō
sit. b. nec. b. sit. a. sed. a. 7. b. sunt vna: 3° ad habēt intel-
lectum q. ex. a. 7. b. sit vna: 3° sic q. a. 7. b. corꝝrumpantur
7. vna: 3° generantur: 7. cum queritur a quo sit ita
corꝝruptio aut generatio: dico q. sicut motus alique p-
tes generantur necessario 7. alique corꝝrumpuntur a mo-
toꝝe. ppter repugnantia partū motus ad esse simul ex
natura motus: ita corꝝruptio illarum sp̄erū sit a copu-
lante eas inuicē vel a segregante magnitudines a for-
mis nālibus ppter repugnantia illaz ad esse simul ex
natura ptinēte: 7. quia natura pūctoꝝum linearum 7. su-
perficierum 7. natura permanentiūz nō successiuoz: li-
cet illis repugnet immediatio ex nā ptinētis: nō tamē ex
natura formaz nāliū: ideo talia possūt esse immediate:
nō in eodem ptinuo: sed in diuersis ex determinatione
formarum nāliū. Et sicut applicans duas aquas in
uicem aut duas superficies: duas corꝝrumpit 7. vnā ge-
nerat: ita diuidēs aquā in duas medietates aut alia q.
titatem vnū indiuisibile copulās corꝝrumpit 7. duo alia
gnat v3 duo pūcta aut duas líneas aut duas superficies.
(Quid enī forte). Tertia rō fuit ista: omne q. est aut
est elementum aut ex elementis: sed locus nō est elementum:
neqz ex elementis: igitur locus nō est: maiōz est famosa:
7. minoz arguitur: omne q. est elementum vel ex elemē-
tis ē de numero corꝝporozum aut in corꝝporozum: cū
omne q. est sit corꝝporum vel in corꝝporum: sed loc^o
nō est de numero corꝝporozum: quia tunc esset penetra-
tio corꝝporum ex quo locus est equalis locato: neqz de
numero in corꝝporozum: cum sit quedam magnitudo: er-
go locus nō est elementum neqz ex elementis. ¶ Le. 11.
(Quid enī forte) ponemus esse locum: neqz elemē-
tum enī neqz ex elementis possunt esse huiusmodi ha-
bentia natura: loci neqz corꝝporozum: neqz in corꝝporozum:
magnitudinem quidem habet locus: ideo nō est
de numero in corꝝporozum: corpus autem nullum est lo-
cus: aliter esset penetratio corꝝporum: 7. confirmatur lo-
cus nō esse ex elementis: quia nō ex elementis sensi-
bilibus neqz ex elementis intelligibilibus: nō quidē
ex elementis sensibilibus: quia illa sunt corꝝpora 7. ex
corꝝporibus: locus autem nō est corꝝpus ne fiat corꝝpo-
rum penetratio: nō etiam ex elementis intelligibilib^o
quia ex illis nulla fit magnitudo: locus autem est ma-
gnitudo. ¶ Le. 11. (Sunt autem sensibilibus quidem corꝝ-
porum elementa corꝝpora: locus autem nō est corꝝ-
pus: ideo nō est ex elementis sensibilibus neqz ex in-
telligibilibus: ex intelligibilibus autē elementis nulla
fit magnitudo: sed locus est magnitudo: igitur cetera.

Notandum q. antiqui nō percipiē-
tes nisi sensibilia 7. na-
turalia neqz scīētes distinguere inter materiam corꝝpo-
rum celestium 7. elementozum concesserunt omne ens
elementum esse aut ex elementis: apud quos ista pro-
positio erat famosa: 7. nō obstante q. fuerit famosa
ipsa fuit falsa: quia nec deus nec aliqua intelligentia nec
aliquod celeste corpus est elementum vel ex elementis
conceditur tamen locum esse elementum 7. locum ē ex
elementis: quoniam ignis est locus aeris 7. aer est lo-
cus aque: quozum quodlibet est elementum: aggrega-
tū etiam ex aere 7. aqua est locus terre: cum nō con-
tineatur terra ab aqua tantum nec ab aere tantum: sed
ab ambobus: constat autem tale aggregatū esse ex ele-
mentis: conceditur etiam aliquē locum esse corꝝpus 7.
aliquē nō esse corꝝp^o: concavum enim lune nō ē corꝝp^o
7. ē locus ignis: celū vō est corꝝp^o 7. ē loc^o oīūz celoz: n3

Tex.
co. 11

Liber quartus.

Tex.
co.ii.

ex hoc habetur penetratio corporum: quia locus non ponitur inter latera corporis continens ut imaginabatur antiqui sed extra totum continentem: tamen immediate immediate tione congruatur et non continuatur ut videbit infra. (Amplius viijq.). Quarta ratio est ista: omne quod est aut est causa vel effectus: sed locus non est causa nec effectus: igitur locus non est: per consequentiam cum maior et minor declaratur: quod enim locus non sit effectus per eorum motus corporis est ad locum tanquam ad continentem ipsum et per se ipsum in esse: sed ista non est conditio effectus: immo videtur esse operatio causa. Et quod locus non sit causa arguitur: et primo quod non est materialis: quia ex materia constituitur res in esse: et est per locum: locus autem non constituitur in esse nec est per locum. Secundo quod non sit causa formalis: quoniam ante res constituitur quando mouetur ad locum simul quando transmutatur ad formam et omnia essent eiusdem speciei quibus competere idem locus sicut omnia sunt eiusdem speciei quibus competit eadem forma. Tercio arguitur quod non sit causa efficiens: quia locus est terminus motus: nihil autem efficitur a termino suo: motus enim naturalis corporum non sit a loco sed a principio intrinseco ad ipsum locum. Quarto arguitur quod locus non sit causa finalis: quia forma et finis sunt idem: ut sunt probatum secundo huius: sed locus non est forma ut ostensum est: igitur nec finis: deinde magis videtur locus per locum locata quare locata per locum: igitur locatus magis habet rationem finis quam locus. Le. li. (Amplius viijq. aliqd. ponet hys que sunt). i. entibus cum esse locum: neque enim una causa inest ipsi de quatuor: neque enim sicut materia eorum que sunt tantum: neque enim ex ipso loco constituta sunt entia sicut materia: neque sicut species: ratio. i. forma et quidditas eorum que sunt neque sicut finis neque sicut mouens ea que sunt.

Notandum secundum commentatorem com-
mentum. i. q. ista est questio Zenonis et deceptio est in ea in duobus locis imaginis. scilicet per propositionem dicentem quod omne ens existens in aliquo est in loco aut quod omne ens est in loco. Secunda autem est dicens quod locus est in aliquo ista enim per se est equiuoca et dicitur multipliciter ut postea declarabit Aristoteles. locus enim est in aliquo secundum quod accidens est in subiecto: et res est in loco sicut aqua in vase. Arguebat igitur Zenon hoc modo de existens in aliquo est in loco. sed locus est existens in aliquo: igitur locus est in loco vel sic: omne ens est in loco: sed locus est ens: igitur locus est in loco in qua ratio est pars maior esse fallax: quoniam deus et intelligentie sunt entia: et non sunt in loco: sunt etiam existens in aliquo. i. in celo et non sunt in loco: in minor autem est equiuoca: quia aliter res locata est in aliquo. et aliter locus est in aliquo: est enim res locata in aliquo sicut in loco ut aqua in vase: locus autem est in aliquo sicut in subiecto: quoniam locus est superficies corporis ambientis modo quolibet superficies cum sit actus est in aliquo subiecto. Sed forte dubitatur: quia dato illo sequitur quod locus est in aliquo tanquam in loco: quia si locus est subiectus in corpore locante et corpus locans est in aliquo tanquam in loco: ut patet de quolibet elemento preter terram et de quolibet orbe celesti preter ultimam speram: igitur locus est in aliquo tanquam in loco. Respondetur concedendo quod locus est in loco. non quidem per se sed per accidens ratione corporis in quo est: sicut enim actus corporis locantis quod sit in loco: ita accidit loco quod sit in loco. Intenitio autem commentatoris est quod locus est per se in aliquo tanquam in subiecto: non autem est per se in aliquo tanquam in loco. Et si dicitur locus est superficies: sed superficies non est per se in loco: sic locus non est per se in subiecto negatur quod superficies non sit per se in subiecto: quia superficies est per se accidens: omne autem accidens est per se in subiecto: nec sequitur superficies est in subiecto ratione corporis: igitur non est per se in subiecto: sicut non sequitur color est in corpore ratione superficies: igitur color non est per se in corpore: color enim est in corpore mediante superficie per Aristotelem in hoc quarto et est extremitas perspicua in corpore terminato secundum philosophum in libro de sensu et sensato. (Amplius sicut). Sexta et ultima ratio est ista si locus est hoc ideo contingit: quia omne corpus est in loco et in omni loco est corpus: sed locus est equalis locato: ita

cum continetur: constat autem nullum illo includere rationem boni vel mali: non etiam mouetur ad locum ut locus est: sed propter virtutem preseruatam existentem in loco (Amplius et ipse). Quinta ratio est ista et fuit ratio Zenonis si locus est contingit procedere in infinitum in locis et locatis: sed non contingit procedere in infinitum in locis et locatis: igitur locus non est: pars consequentia a conditionali cum destructione consequentis ad destructionem antecedentis: minor est de se nota: et maior sic arguitur: esse ens est in loco: si igitur locus est ens: locus est in loco sit igitur. a. locus in loco. b. Et replicetur idem affertur: omne ens est in loco: sed b. est ens: igitur b. est in loco sit ergo ille locus. c. et per necessario processus infinitus in locis et locatis: q. a. locat. a. b. et b. a. c. et c. a. b. et sic in infinitum. Le. li. (Amplius et ipse locus si est aliquid eorum que sunt alibi erit. Zenonis enim opinio querebat quandam rationem). I. quandam rationem habilem questionem Si namque omne quod est in loco est manifestum quoniam loci et loci erit: et hoc in infinitum procedet.

Notandum secundum commentatorem com-
mentum. i. q. ista est questio Zenonis et deceptio est in ea in duobus locis imaginis. scilicet per propositionem dicentem quod omne ens existens in aliquo est in loco aut quod omne ens est in loco. Secunda autem est dicens quod locus est in aliquo ista enim per se est equiuoca et dicitur multipliciter ut postea declarabit Aristoteles. locus enim est in aliquo secundum quod accidens est in subiecto: et res est in loco sicut aqua in vase. Arguebat igitur Zenon hoc modo de existens in aliquo est in loco. sed locus est existens in aliquo: igitur locus est in loco vel sic: omne ens est in loco: sed locus est ens: igitur locus est in loco in qua ratio est pars maior esse fallax: quoniam deus et intelligentie sunt entia: et non sunt in loco: sunt etiam existens in aliquo. i. in celo et non sunt in loco: in minor autem est equiuoca: quia aliter res locata est in aliquo. et aliter locus est in aliquo: est enim res locata in aliquo sicut in loco ut aqua in vase: locus autem est in aliquo sicut in subiecto: quoniam locus est superficies corporis ambientis modo quolibet superficies cum sit actus est in aliquo subiecto. Sed forte dubitatur: quia dato illo sequitur quod locus est in aliquo tanquam in loco: quia si locus est subiectus in corpore locante et corpus locans est in aliquo tanquam in loco: ut patet de quolibet elemento preter terram et de quolibet orbe celesti preter ultimam speram: igitur locus est in aliquo tanquam in loco. Respondetur concedendo quod locus est in loco. non quidem per se sed per accidens ratione corporis in quo est: sicut enim actus corporis locantis quod sit in loco: ita accidit loco quod sit in loco. Intenitio autem commentatoris est quod locus est per se in aliquo tanquam in subiecto: non autem est per se in aliquo tanquam in loco. Et si dicitur locus est superficies: sed superficies non est per se in loco: sic locus non est per se in subiecto negatur quod superficies non sit per se in subiecto: quia superficies est per se accidens: omne autem accidens est per se in subiecto: nec sequitur superficies est in subiecto ratione corporis: igitur non est per se in subiecto: sicut non sequitur color est in corpore ratione superficies: igitur color non est per se in corpore: color enim est in corpore mediante superficie per Aristotelem in hoc quarto et est extremitas perspicua in corpore terminato secundum philosophum in libro de sensu et sensato. (Amplius sicut). Sexta et ultima ratio est ista si locus est hoc ideo contingit: quia omne corpus est in loco et in omni loco est corpus: sed locus est equalis locato: ita

Tex.
co.ii.

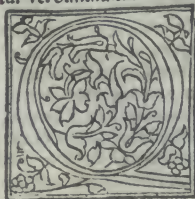
Tex.
co.ii.

Philosophicorum.

q̄ nō maior neq; minor: igitur ad augmentationē vel diminutionem locati: sequitur augmentatio et diminutio loci: sed istud cōsequens est falsū: q̄ dato illo sequuntur duo inconvēnientia. Prīmū q̄ loc⁹ ē corpus: q̄ nō aliquid augetur neq; diminuit nisi corpus: et q̄ illud sit in convēnientia p̄p̄: q̄ alias esset penetratio corporis. Scd̄ inconvēnientia q̄ ad cuiuscūq; corporis augmentationem vel diminutionem: sequitur augmentatio vel diminutio totius universi: q̄ si a. augetur: aut igitur cōtineatur ab alio quo aut nō: si nō cōtineatur ab alio illud est mūdus vel vltima sp̄ra: et per cōsequens mūdus augetur: si cōtineatur ab aliquo sit illud. b. et patet q̄ b. augetur: quēro igitur si b. cōtineatur ab aliquo aut nō: et qualitercūq; dicatur probabo totū universū augeri: similiter si a. diminuitur: queratur vtrū cōtineatur vel nō: si nō cōtineatur: igitur totū universū cōtinet: si cōtinet igitur totum suū cōtinet etiam diminuit sit id. b. et cōtinue arguatur cōsimiliter. Le. li. Amplius autē sicut oē corpus in loco est: et sic et in omni loco corpus: quomodo igitur dicemus de hīs que augmentantur: necesse est enī ex hīs simul augeri locū cū ip̄s: neq; enī minor neq; maior locus ē vnicūq;: deinde epilogat p̄s circa obiecta vi. per hoc quidem: non solum quid est sed etiam si est dubitare necesse est.

Notandum q̄ sicut locus est in loco per accidens: ita augetur vel diminuitur per accidens ad augmentum et ad diminutionem corporis locantis aut corporis locati: nō tamen est necessarium locū semper maiori vel minori ad augmentū vel diminutionem corporis locati: q̄ potest q̄ a. sit vtrū corpus orbiculare q̄ fiat sp̄ricū: sic q̄ concavum continue diminuitur vsq; ad nō esse nulla mutatione existente in superficie cōvexa: et patet tale corpus cōtinue augeri: quia cōtinue maioratur profunditas absq; minoratione altitudinis dimensionū: tamen locus nō maioratur: sicut neq; maioratur superficies cōvexa: vbi autē cōcavitas. a. continue maioratur sic q̄ a. fieret maioris sp̄ssitudinis absq; alia mutatione in superficie cōvexa deberet cōcedi locatum cōtinue minorari et ip̄s locus nō minorari. Itē ex eodē fundamento sequitur locatū cōtinue maiorari et locū semper diminui ponendo q̄ a. corpus orbiculare pedalis sp̄ssitudinis per diminutionem p̄cavitatis fiat cēmpedalis sp̄ssitudinis: et q̄ superficies cōvexa tantū insensibiliter minoratur: et patet locū diminui ad diminutionem cōvexae superficiei. a. tamē locatū continue augetur cū in finitū qdāmodo acquiratur plus de p̄sūditate quā dep̄datur de alijs dimensionibus: si autē cōtra fieret q̄ superficies cōvexa, insensibiliter augetur et diminueret profunditas a cēmpedali ad pedalem augmentum cōcavum indubie tale corpus cōtinue diminuitur: et tamē locus augetur: sed q̄ p̄s nō dicit locū ēē equalē locato nisi sit in superficie cōvexa: locatū idē generat si augetur vel diminuitur locatū: sicut ista superficies necessario augetur vel diminuitur locus: quare et.

Lex.
cō. 14.

Adonias au
tem). Istud est scdm capitulum hui⁹ p̄mi tractat⁹: in q̄ p̄s inuestigat qd est loc⁹ postq̄ probavit locū esse: et dividit in duas p̄s p̄cipales: in quaz prima querit vtrū locus sit mā vel sō

ma arguendo ad vtrāq; partem. In secūda vō parte ponit vnā distinctionē declarātem modos essendi in aliquo: ex q̄ manifestat locū nō ēē formā neq; materiā. In prima pte p̄s facit tria. Primo p̄mittit vnā distinctionē. Secūdo arguit locū esse formā aut materiā ibi. (Sic igitur est). Tercio probat locū nō esse aliquid illo p̄ ibi. (Merito autē). Quāto ad p̄mum ponit hanc distinctionē q̄ sicut duplex est ens: vñ ens per se et ens per accidens: ita duplex est locus: videlicet per se et per accidens: locus per se est locus proprius. locus per accidens est locus cōis: ita q̄ ille est locus per se et proprius alicuius in quo est aliquid p̄mo. i. nō locatum ratio alterius: loci ille autē est per accidens et cōis qui locat ratio alterius loci: verbi gratia: nōs dicim⁹ q̄ aliquid est in celo: quia est in aere cōiecto a celo: et q̄ est in aere: q̄ est in terra cōiecta ab aere: et q̄ est in terra: quia est in hoc loco cōiecto a terra: qui quidē locus nō amplius cōtinet q̄ ip̄m locatū: et iste est locus per se et proprius: omnia vō alia sunt: et per accidens et p̄mū Le. li. (Quā autem entium aliquid quidē finitū et aliquid finitū dicitur simpliciter et locus alius quidē p̄mū in quo omnia). i. plura corpora sunt: alius vō p̄p̄ in quo p̄ est aliquid locatū: dico autē qm nunc in celo es: quia in aere: hic autē in celo et in aere: q̄ in terra. Similiter autē in hac quia in hoc loco qui cōtinet nihil plus q̄ te.

Notandum finitū commentatorem cōmentatorem. i. q̄ quedam attribuantur rei p̄mū: et quedā secūdo propter p̄mū: et hoc intendebat cum dixit per se: et alio modo et ista est dispositio loci: quoniam alius est cōmūnis et alius proprius et corpus non attribuitur loco cōmūni nisi propter hoc q̄ attribuitur proprio. Sed dubitatur vtrum cōvertantur locus proprius et locus per se aut locus cōmūnis et locus per accidens. Dicēdum q̄ non: quia concavitas lune est locus per se elementis ignis: et tamen non est locus proprius eius: quia cōtinet multa alia: quoque nullū ē p̄s neq; passio ignis. scz alia tria elementa et omnia elementata. Aqua ēē est locus cōmūnis piscium cum non solum locet pisces: sed etiam alia: videlicet lapides et ligna: nō tamen est locus per accidens piscium. quia nō locat eos ratione alicui⁹ alterius loci extrinseci ab illo. Et ideo potest dici q̄ triplex est locus: videlicet per se p̄mo: et per se non p̄mo: et per accidens: locus per se p̄mo ille q̄ locat nō rōne alterius loci: et sic superficies aeris ambientis immedia te et adequate lapidem est locus illius per se p̄mo locus per se non p̄mo est ille qui locat ratione tantū alterius loci intrinseci sibi: et sic aer dicitur esse locus lapidis signati ratione superficiei tangentis lapidem: locus per accidens est ille qui locat ratione alterius loci extrinseci sibi ut elementum ignis dicitur esse locus eiusdem lapidis: locat enim istum ratione aeris cōiecti ab eo. Aristoteles tamen accipit per se et per accidens tanq̄ opposita immedia ut locus per se sit ille qui p̄mo locat: locus vero per accidens qui ex cōsequēti locat: siue locet ratione intrinseca siue extrinseca loci scd̄ q̄ manifestat cōmentator in commento allegato. Et p̄dictis sequitur p̄mo quod omnis locus proprius est locus per se et non e contra: nam concavum lune est locus per se elementis ignis: et non ē locus proprius eius: quia multa alia locat extrinseca igni. Secūdo sequitur q̄ omnis locus per accidens est locus cōis et nō e contra. Si enī est locus per accidens: op̄

Liber quartus.

necessario q̄ locet plura: vñm per se ⁊ aliud per acci-
dens: ⁊ per consequens est locus cōmunis: nō tamen
omnis locus cōis est locus p̄ accidens: quia aqua est
locus cōis piscium: ⁊ tamen nō est locus per accidens
alicuius illorum: q̄ locat pisces p̄ superficies intrinsecas
sibi. ¶ Tercio sequit̄ q̄ idē nūero ē locus p̄ p̄ ⁊ loc⁹
cōmunis ⁊ locus per accidēs: licet nō respectu eiusdem
locati: sed diuerso: patz de cōcauo lune: est enī locus
p̄ p̄ totius spere elemēto: cū locet sperā illaz: ⁊
nihil aliud q̄ nō sit pars aut passio eius: de spere: est ē
locus cōmunis oibus elemētis ⁊ locus p̄ accidens est
aeris ⁊ elemētis aque. ¶ Quarto sequit̄ q̄ duplex est
locus p̄ p̄: vñ per se primo ⁊ per se nō primo: celus
enī est locus p̄ p̄ totius spere elemēto: ⁊ ac etiā con-
cauum lune cū quodlibet illo ⁊ cōtineat illaz speraz: ⁊
nihil aliud q̄ nō sit pars vel passio eius: de spere: nō
eodem modo: q̄ cōcauū lune cōtinet eādem speraz per
se primo: ⁊ celū per se nō primo: cū etiā contineat ratio-
ne alterius loci intrinsece illi.

Contra p̄dicta arguitur: ⁊ primo q̄ cōca-
uum lune nō est locus per se elemē-
ti ignis: q̄ oīs locus per se alicuius ē loc⁹ p̄ accidēs cu-
iuslibet sue partis: sed cōcauū lune est loc⁹ p̄ se totius spere
elemēto: ⁊ vt cōcessus est: igitur est locus per accidēs cu-
iuslibet partis eius: sed elemētis ignis est pars spere
elemēto: igitur arguitur q̄ cōcauū
lune nō est locus p̄ p̄ totius spere elemēto: q̄
omnis locus p̄ p̄ est locus per se primo: sed con-
cauum lune nō est locus per se primo totius spere ele-
mento: igitur ⁊c. patet cōsequētia cū maior: ⁊ mi-
nor: arguitur: impossibile est aliquem locum esse loc⁹
per se primo duorum locato: sed concauum lune
est locus per se primo elemēti ignis vt ē cōcessum: igitur
nō est locus per se primo totius spere elemēto: ⁊c.
¶ Ad primum dicitur q̄ duplex est pars: videlicet cō-
tinua ⁊ discontinua: licet igitur locus per se alicuius si-
tus sit locus per accidens cuiuslibet sue partis cōtinue
non tamen est locus per accidēs cuiuslibet sue partis
discontinue: constat autem elemētum ignis partes dis-
continuas esse ⁊ per se existentem totius spere elemē-
to: igitur. ¶ Ad scdū dicitur q̄ licet sit impossibile eundē
esse locum p̄ p̄ diuersorum locato: non ta-
men ē impossibile eundem esse loc⁹ per se primo duo-
rum locato: vnde nō sicut locus per se se hēt vt ge-
nus ad locum p̄ p̄: ita locus per se primo: nec
se habent per ordinē locus p̄ p̄: locus per se pri-
mo: ⁊ locus per se nō enim omnis locus p̄ p̄ ali-
cuius est locus per se primo illius ⁊ e contra: sicut oīs
locus p̄ se p̄ alicui⁹ ē loc⁹ p̄ se illi⁹ ⁊ e contra: cōn est. n.
q̄ cōcauum lune est per se primo locus est ignis ⁊ nō
locus p̄ p̄: ⁊ q̄ celus est locus p̄ p̄ totius spe-
re elemēto: ⁊c. tamē nō est locus per se primo: nul-
lum ergo ordinē nec conuertibilitatem habent locus
p̄ p̄: ⁊ locus per se primo: cū aliquis locus p̄ p̄
alicuius non sit locus per se primo illius: ⁊ al-
quis locus per se primo alicuius non sit locus p̄ p̄
eiusdem. (Si igitur locus). Ista distinctione premis-
sa Aristō. probat locum esse materiam ⁊ formaz ratio-
nibus antiquoz: ⁊ primo q̄ est forma semper loquē-
do de loco p̄ p̄io ⁊ per se: non autem de loco cōmu-
ni aut per accidens: arguitur ergo sic: locus est vltimū
cōtinens ⁊ terminans: sed forma est vltimum conti-
nens ⁊ terminans: igitur locus est forma: maior patet
quia illa sunt de ratione loci p̄ p̄io ⁊ per se. Est enim

locus vltima superficies corporeis ambientis locat⁹
⁊ ex hoc est continens locatum: terminat autem vtrūq̄
scilicet corpus locans inclusiuē: ⁊ corpus locatum ex-
clusiuē: q̄ etiam iste conditio nes competant forme ma-
nifestum est cum ipsa sit vltimum in generatione ⁊ con-
tineat materiam: ⁊ sit ratio determinandi dimensiones
materie: sicut enim materia est indeterminata ad for-
mam: ita dimensiones materie sunt indeterminate ad
terminos quantitatis: forma igitur que determinat si-
bi certam quantitatem ex materia sua limitat dimensio-
nes materie ad certos terminos ⁊ ex hoc habet ratio-
nem terminandi. l. e. li. (Si igitur est locus primum cō-
tinens vñ quodq̄ corpus terminus quidem vñq̄
erit: quare videtur species ⁊ forma vñscuiusq̄ locus
esse quo determinatur magnitudo: ⁊ materia magnitu-
dinis: hoc enim est vñscuiusq̄ terminus: sic quidem
igitur p̄siderāb⁹ locus vñscuiusq̄ spēs ē ⁊ forma).

Notandum fm̄ commentatorem com-
mento. i. q̄ deceptio in
hoc sermone duplex est: quoniam finis dicitur de loco
⁊ forma equiuoce: ⁊ etiā argumētatio est de duabus af-
firmatiuis in secunda figura: hec igitur ratio forma est
terminus ⁊ locus est terminus: igitur locus est forma:
duplicit̄ peccat primo per fallaciā equiuocationis co-
q̄ equiuoce sumitur terminus: cum in prima premissa
supponat pro termino intrinseco: ⁊ in secunda pro ter-
mino extrinseco. Secundo deficit per fallaciā conse-
quentis: quia procedit ex pure affirmatiuis in secunda
figura. (Secundum autem). Secundo arguitur q̄ lo-
cus est materia: q̄ locus est ex se indeterminatus: ma-
teria autem est etiam ex se indeterminata: igitur locus
est materia: maior patz quia accepta magnitudine que
est locus: illa nullum locatum sibi determinat: sed ad
quodlibet est in potentia ⁊ indifferens receptaculum:
minor etiam est euident: quia formaz nullam sibi de-
terminat materia: sed est indifferens ad quālibet ⁊ de
hoc sit verū patet: quia accepta vna spera aut aliquo
alio corpore si remoueant ab illo omnes termini quā-
titatis continue: ⁊ omnes passionēs qualitatis nihil re-
manet nisi materia p̄ia omniū absq̄ forma ⁊ absq̄
termino: ideo ex se est infinita ⁊ indeterminata: finitur
autem ⁊ determinatur per formam. l. e. li. (Secundum
autem q̄ videtur esse locus distantia magnitudinis).
id est spatium inter latera magnitudinis continētis: h
autem distantia altera est a magnitudine continēte ⁊
determinatur per illam: hec autem scilicet materia ē cō-
tenta sub specie. id est sub forma ⁊ diffinita sub plano.
id est superficie ⁊ termino. id est linea aut figura: est aut
huius materia aliquid indeterminatum ex se ⁊ infini-
tum: cum autem remoueātur termini ⁊ passionēs spere
aut alterius corporeis ⁊ relinquit̄ nihil prater mām.

Notandum fm̄ commentatorem cō-
mento. so. q̄ qui existi-
mat dimensiones esse locum debet estimare q̄ mate-
ria est locus: ⁊ causa in hoc est quoniam dimensiones
sex non sunt corpus determinatum: ⁊ forma est deter-
minans dimensiones ⁊ materiam: quia dat eis termi-
num ⁊ vltimum: verbi gratia superficies continētes
corpus: ⁊ sic estimatur q̄ dimensiones sunt materia:
quia conueniunt in hoc q̄ determinantur a forma ⁊ in
se non sunt determinate. ¶ Tres fuerunt opitiōes an-
tiquoz de loco: prima dixit q̄ locus est forma: scda q̄
est materia q̄ est spatium separātū aut dimēsiō iter latera
corporeis cōtinētis: ⁊ hec opinio p̄maginabat q̄ sex

Lex.
cō. 15.

Philosophorum.

differentiæ loci: scilicet sursum & deorsum ante & retro de
præteritum & futurum sunt quedam distantie de se indeter-
minate in potentia ad recipiendum quæcunque corpora & per
corpora recepta determinantur sicut materia est ex se indeterminata
ita & in potentia ad quolibet formam per quam determinatur
Dicitur modo commentator quod tenentes locum esse dimensionem
separatam habebat dicere materiam esse locum per istam ratio-
nem: materia est ex se indeterminata & determinatur per formam
dimensio est ex se indeterminata: & determinatur per formam
ergo dimensio est materia: sed dimensio est locus: igitur locus
est materia: antecedens autem patet quod forma simul determinat ma-
teriam & dimensionem dando sibi terminos: & superficies.
Ista ratio iterum dupliciter peccat: primo per fallaciam sequentis
arguendo ex puris affirmatiuis in secunda figura. Secundo
per fallaciam equivocationis: quod equiuocatur de dimen-
sione: cui duplex sit dimensio antiqua opinione antiquorum
vix dimensio materia inseparabilis ab ea: & dimensio iter latera
continuis separabilis a locato: licet igitur dimensio materia deter-
minetur per formam: non tamen dimensio separata determina-
tur per formam locati: sed per magnitudinem continentis.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem
commento quod est necesse ut materia sit
dimensio in potentia: quoniam cum abstraheretur a materia ultimus
& figura non remanebit in ea nisi dimensio non determina-
ta: scilicet est corpus in potentia: & cum saltem determinatur per
ultimam, scilicet superficies fit corpus in actu. ¶ Duas propo-
siones ponit commentator que repugnare videntur: vix materia est di-
mensio in potentia: & materia carens ultimo habet dimensionem
non determinatam: quod si materia est dimensio non habet dimensio-
nem: & si habet dimensionem non est dimensio. ¶ Sed dicitur quod illa
propositio materia est dimensio in potentia est intelligenda in
predicatione causali: quod in materia est dimensio in potentia: sicut
enim materia prima dicitur esse in potentia respectu formarum naturali-
um: ita in materia prima est corporeitas de predicamento qua-
ritatis: que dicitur esse in potentia respectu omnium superfi-
cierum: & sicut materia prima fit in actu per formam aduenientem
sibi: ita corporeitas materia fit in actu per superficiem terminantem
eam: & sicut materia prima si spoliaretur omni forma non esset nisi
in potentia: ita si spoliaretur termino & figura: est corporeitas
esset tantum in potentia.

Tertio notandum secundum commentatorem eodem com-
mento quod cum videtur Aristoteli quod dimensio non se-
paratur a materia nedum esse: quoniam quando a materia aufe-
runtur superficies nihil remanet nisi dimensio: sed ista di-
mensio est in ea in potentia: & cum determinatur per superfi-
ciem fit dimensio in actu. scilicet corpus: & cum aufertur superficies
fit dimensio in potentia. Prima propositio commenti est ista: di-
mensio non separatur a materia nec secundum quantitatem
patet quod materia non inuenitur absque dimensione: neque dimen-
sio absque materia: ideo non separatur dimensio a materia secundum
esse: non etiam secundum quantitatem: nam quanta est dimensio tan-
ta est materia & e contra: & si dimensio est terminata in actu ma-
teria est terminata in actu eodem termino: & e contra si di-
mensio est terminata in potentia: materia est terminata
in potentia & e contra. ¶ Aduertendum tamen quod impossibile
est esse aliquam dimensionem non terminatam: sicut est impossi-
bile privari materiam omni forma: sed cum privatur una
necessario informatur altera: sicut dimensio cum perdit
unam superficiem statim terminatur alia: sed pro tanto
dicitur dimensio in potentia seu non terminata: quia est in-
differens & in potentia ad infinitas superficies quibus
potest terminari: sicut materia prima est in potentia ad
infinitas formas quibus potest actuari. ¶ Secunda pro-
positio: dimensio materia aliquando est in potentia & aliquan-

do in actu: est enim in potentia respectu superficiei generatim
de terminatis dimensionibus: & postquam illa genita est dicitur
esse in actu respectu illius: semper tamen manet in po-
tentia respectu aliarum. Et queritur quid intelligit hic com-
mentator per dimensionem. Respondet Burleus quod intel-
ligit per funditatem materie: que per diversas latitudines
seu superficies potest terminari. Sed mihi videtur quod in-
telligit corpus seu corporeitatem predicamenti quantita-
tis cui insunt tres dimensiones. scilicet longitudo latitudo &
profunditas: quarum quælibet est ex se interminata: ter-
minatur autem per superficiem: ita quod non accipit hic comen-
tator dimensionem formaliter pro ipsa extensione qua-
ritatis continue que dicitur esse modus seu passio illius:
sed materialiter pro ipsa corporeitate cui insunt ille tres di-
mensiones: sicut enim tertio philosophus cepit distantiam ma-
terialiter & non formaliter cum dixit quod eadem est distantia
ab athenis ad thebas & a thebis ad athenas: ita habet ac-
cipit materialiter per corporeitatem que est primo in mate-
ria mediate qua sunt ille tres dimensiones in materia:
de quibus loquitur in de substantia orbis: cum dicit di-
mensiones esse eternas in materia: vix longitudinem la-
titudinem & profunditatem.

Quarto notandum secundum commentatorem quod proprium
est materie ut habeat dimensionem
in potentia: & locus antequam existat in eo locatum secundum Aristoteli.
¶ Et in veritate est dimensio in potentia. ¶ Duplex est
potentia. scilicet ad esse sicut est potentia antichristi: & ad for-
mam sicut est potentia prime materie in prima parte commenti
fit mentio de potentia ad formam quia dimensio materie
est aliquid in rerum natura potens recipere superfi-
ciem. Sed in secunda parte commenti fit mentio de po-
tentia esse: quia secundum Aristoteli & veritatem locus iam non
habens locatum nihil est: quia aliter daretur vacuum
sed erit aliquid: quia aliquando generabitur aliqua su-
perficies continens locatum: que iam non est.

Sed dubitatur si proprium est ma-
terie habere dimen-
sionem in potentia: igitur dimensio in potentia est pro-
pria passio materie: & per consequens materia diffini-
tur per dimensionem in potentia: & e converso. ¶ Respon-
detur negando ultimam consequentiam: unde subiectum
& propria passio convertibilis cum illo bene esse inui-
cem diffiniunt: sed materia prima non convertitur cum di-
mensione in potentia: ex quo in celo est prima materia
absque dimensionem in potentia cum eternaliter fuit dime-
sio celi eisdem terminis terminata. (Unde Plato). Ra-
tionem iam dictam philosophus confirmat auctori-
tate Plato. dicit in Timæo locum & materiam esse idem
propter similitudinem illorum: quia sicut materia suc-
cessive recipit diversas formas: ita locus successively reci-
pit diversa corpora. Arguebat ergo sic Plato in Timæo:
locus & receptaculum sunt unus & idem: igitur de
quocumque dicitur receptaculum de eodem dicitur locus
sed receptaculum dicitur de materia cum sit receptacu-
lum formarum: igitur locus dicitur de materia: & per
consequens materia est locus & locus materie: & licet
diceret locum receptaculum & materiam esse idem: non
tamen de receptaculo similiter locutus est in scriptis &
in scholis verbotenus: quia in scriptis videlicet in Timæo
dicit materiam & receptaculum esse idem: sed in scolis
& dogmatibus verbalibus dixit receptaculum esse
magnum & paruum: que etiam scilicet eum tenentem ex
parte materie: semper tamen concessit locum & recepta-
uum esse idem. Et subdit philosophus omnes alios

Ter.
c. 16.

Liber quartus.

antiquos a Platone cōcessisse locū esse aliquid: nō tamē inuestigauerūt quid est locus: sed quid esset locus solus Plato conatus est dicere. *Le. li.* (Unde Plato mām et locū idē dicit esse in Thymeo: receptiū enī et locū vñū et idē dicit: alio vō modo ibi.) s. in Thymeo receptiū et in dicitis nō scriptis dogmatibus: tamē lo-
cū et receptiū idē retulit: dicit quidē enī oēs esse ali-
quid locū: quid autē est hī solus: vñ Plato conat⁹ ē dicē.

Notandum q̄ Plato nō posuit dī-
serētā iter corp⁹ mathe.
et naturale: et q̄ voluit corpus mathe. cōponi ex sup-
ciebus et īpas dīmēsiōes superficiez esse materiā cor-
poris mathe. cōsequēter dixit dīmēsiōes esse materiā
corporis nālīs: et q̄ dīmēsiō est qd ideterminatū: tam
fm esse q̄ fm quātitatē: et maxime dīmēsiō que est spa-
tium iter latera corp⁹ pīs cōtēnētis: q̄ quidē spātū voca-
uit locū: iō dixit locū habere ratiōē: materiē: q̄ enī tale
spātū sit ideterminatū fm esse manifestū est: q̄ īp spā-
tium aliquādo est aeris quādo cōtēnēt aerē: aliquādo
aqueū et aliquādo terreū aut ignē: quādo cōtēnēt ter-
ram vel ignē: et sic de alijs locis a q̄bus determinat
locū esse formā aut mām: ita in cōtrariū arguit locū nō
esse aliq̄ illoz ponēdo duas cōclusiōes: quāz p̄ia
est ista: difficile est cognoscere locū si locus ē forma aut
mā. *Secūda cōclusiō* ipossibile est locū esse materiā
aut formā ibi. *(At vō).* Prima cōclusiō arguit sic: q̄
cūq̄ aliqua sūt idēz difficile est cognoscere vñū illoz
si difficile est cognoscere reliquū: s̄ difficile ē cognosce-
re tā formā q̄ materiā: igit difficile ē cognoscere locū:
si locus est mā aut forma: p̄sequētia cū maiori: et mi-
nor declarat ex ouobus: p̄io q̄ mā et forma: cūz sint
p̄ncipia rez nālīz hnt altissimā speculatiōēz quē ad
modū et alia p̄ncipia in genere cāe efficiētis et finalis.
Secūdo q̄ nō pōt cognosci forma sine mā: nec mā
sine forma: sed difficile est cognoscere ambo simul: igit
difficile est cognoscere tā materiā q̄ formā. *Le. li.* (Me-
rito autē ex hīs intēdēt⁹ ex q̄bus ponit locus ēē for-
ma aut mā: videt vñq̄ difficile cognoscere quid ē loc⁹:
s̄ quidē hōz quodcūq̄ ē siue mā siue spēs.) i. forma:
hec enī altissimā habet speculatiōēz et si ne re inuicē nō
facile est cognoscere ipsa.

Notandum fm cōmētatoz cōmēto
is. q̄ cōsiderare de qui-
ditate loci hoc modo iducit ad sciēduz que sūt cause vl-
time entū: materia enī et forma sūt p̄ncipia simpliciā
entū: et scire quiditatē p̄ncipioz vltimoz est difficile:
et etiā scire formā absq̄ mā et materiā absq̄ forma im-
possibile est: et scire aliez nō potest esse nisi sit sciētia al-
terius. *Prima ppositiō* cōmētēst ista: cōsideratio
de loco quo ad formam vel materiā inducit ad sciēti-
am vltimāz causāz: patz: mā sicut deus et intelligentie
sunt cause vltimē quo ad nos: s̄ sint p̄ime quo ad na-
turam: ita mā et forma sunt cause vltimē rez naturalū
in via resolūdiōis sicut sunt p̄ime in via cōpositiōis:
igitur ponēdo locū esse materiā aut formā considera-
tio de quiditate eius necessariō inducit ad sciētiā vlti-
marum causāz: nō quidē omnū: quia nō p̄ime cause
et intelligētiāz: sed causāz vltimāz que sūt p̄ncipia
simpliciā in intrinseca rez naturalū. *Secūda p-*
positiō difficile est scire quiditatē p̄ncipioz vltimoz
pbat: oīs nostra noticiā depēdet a sensu iuxta de-

terminationē p̄teritio de aia: igitur difficile est scire q̄-
ditatē eoz que nō possūt esse cognita p sensū: s̄ p̄-
cipia vltimata: siue sint forma et mā: siue deus et intel-
ligentie nō possūt esse cognita per sensū: cū nō sint sen-
sibilia: p̄p̄ia nec cōia nō sensibilia per se nec per acci-
dētē: igitur difficile est scire q̄ditatē alicuius istoz. *Ter-
tia ppositiō* ipossibile est cognoscere formā absq̄ mate-
ria vel ecōtra: et pbat mā et forma inuicē depēdēt in
esse: et sūt inuicē cōrelatiua vt est determinatū scēo bu-
ius: sed relatiua sūt simul natura et cognito vno relati-
uozum necessariō cognoscitur reliquū: et si quis diffini-
te cognouit vñū relatiuoz diffinitē nouit et reliquū p
Aristo. in p̄dicamētis: igitur nō potest cognosci for-
ma sine mā: nec ecōtra: p̄pterea male exponūt Aristō.
di. ipm voluisse p̄mo phycoz formā esse cognoscibi-
lem per seipsam et materiā per analogiā ad formam.
Quarta ppositiō nō est possibilis sciētia materiē
absq̄ sciētia forme: nec ecōtra: pbat: nō ē possibilis
sciētia absq̄ cognitiōe: sed nō potest cognosci forma
absq̄ materiā: nec ecōtra ex tertia ppositiōe: igitur et c.
Ex hīs apparet. p̄pter quid est difficile cognoscere lo-
cū quiditatē ponēdo ipm esse formā aut materiā.
Unde dicit cōmētatoz hic q̄ ista difficultas que accidit
in cōsideratiōe loci est per accidētē: q̄ nō accidit ex in-
trinseca quiditate loci: sed accidit ex hoc q̄ ponitur lo-
cus esse forma aut materiā que sunt omnino extrinse-
ca a quiditate loci.

Sed dubitatur trāsmutatio facit
cognoscere mate-
riam per Aristō. p̄io phycoz: et operatio formā per
cundē secūdo de anima: et octauo metha. sed possibile
est esse trāsmutationēz materiē absq̄ operatiōe forme:
et ecōtra: igitur possibile est cognoscere materiā sine for-
ma et ecōtra. Rēpōdetur cōcedendo q̄ possibile est co-
gnoscere māz esse sine forma: et ecōtra sed nō est possi-
bile cognoscere quiditatē materiē sine forma: nec quidi-
tatē forme sine materia: et detali cognitiōe q̄ditiua lo-
quunt cōmētatoz hic sicut etiā possūz cognoscere vñū
cōrelatiuoz nō cognoscendo reliquū: sed nō possūz
cognoscere quiditatē vñus cōrelatiuū sine alio: cūz
vñū quodq̄ cōrelatiuoz includatur in diffinitione al-
terius. *(At vō).* Secūda cōclusiō: ipossibile est locū ēē
formā aut mā. Istā cōclusiōem p̄bus quadrupliciter
pbat et p̄mo sic: mā et forma nō separantur a loco: s̄
locus sepat a loco: igit locus nō est mā nec forma: te-
net cōsequētia cū maiori q̄ mā et forma sūt partes lo-
cati: modo nulla pars sepat a suo toto: minor autē est
nota ex determinatiōe: nā in eodē loco in quo nūc ē aer
p̄t fuit aq̄ et ecōtra: trāsmutat enī loca corp⁹ nālīa sic:
q̄ corp⁹ nālīa tā sūt in vno loco. et postea in alio loco
et in quo est vñū: postea erit aliud: q̄ nō ēē vñū nisi lo-
cus sepatetur a loco. *Le. li.* *(At vō).* q̄ ipossibile sit
q̄libet hōz ēē locū nō difficile videt: spēs quidē enī
et mā nō sepatur a re: locū autē cōtingit separi in quo
nāq̄ loco aer erat: in hoc itēz aer sit sicut dixim⁹ supe-
rius trāsmutatis inuicem aerēz et aqua et alijs cor-
poribus similiter. Ex fundamētō huius probatiōis
p̄bus infert duo cōrelaria: quōrum p̄imum est istud
nulla pars locati neq̄ aliqua passio eius est locus: pa-
ter: nā ideo materia nō est locus neq̄ forma: quia
nulla earum sepatatur a loco: locus autem separa-
tur a loco sicut vas sepatatur a suo contento: nec
est differentia inter locum et vas: nisi quoniam locus
est immobilis: Vas autem secundum quod huius

Lex.
cō. 16.

Lex.
cō. 17.

De hisicorum.

est mobile: sed nulla pars locati neq; aliqua passio ei⁹ sepatur a locato: igit^r nulla pars locati nec aliqua eius passio est locus. *Le. li.* (Quare neq; pars neq; habitus). *i.* passio accidentalis locati est locus: q; nullū tale sepatur a locato: sed sepabilis ē locus ab vnoquoq;: & videt^r enī huius aliqd esse locus vt vas: et enī vas est locus trāsmutabilis: vas aut^m nihil est rei cōtēte: igit^r nec locus est aliqd rei locare. ¶ *Secūdum* correlatiū locus nō eodem modo remouet^r a m^a & forma: p; l; enī locus remouet^r a m^a & forma p hoc q; locus sepatur a locato & nō m^a nec forma: tamē est alia differētia per quā remouet^r a m^a: dicit^r enī locus nō esse forma p pē cam dictā. *s.* q; locus est sepabilis & nō forma: sed p pē alia cām: dicit^r enī locus nō esse m^a: v; q; locus cōtinet^r m^a cōtinetur. *Le. li.* (Scōz quidē igit^r q; sepabilis est locus a re sic quidē nō est ipse). *i.* forma: fm autem q; cōtinet^r sic quidē alit^r a materia est.

Notandum primo fm cōmētatoz cōmēto. *i.* q; forma nō sepatur a m^a per se. ita q; mutet^r de m^a in materiā: s; q; corpa mutāt^r de loco ad locū: sed sepatio forme i m^a est eius corruptio. ¶ *Duplex* est sepatio forme a m^a: sc; per se & per accidēs. Sepatio forme a m^a p se ē trāsmutatio forme de m^a in m^am absq; gñatiōe & corrupciōe alicuius corpis nālis: eo mō quo trāsmutāt^r de loco ad locū corpa nālia: & talis sepatio est impossibilis: imo si sic separet^r forma ipa statim corrumperetur: qm ipa adueniret m^ae ppter gñatiōē alicuius corpis nālis: & per cōsequēs nō esset ps alicuius neq; hōret^r s; b; tēamū: igit subito desineret eē. Sepatio forme a m^a per accidēs est trāsmutatio forme de m^a in materiā per gñatiōē aut corrupciōē alicuius corpis naturalis: & talis sepatio est possibilis vt p; in nutritōe per quā cōtinuē in corpe aiato aliqua ps corripitur: & alia qua gñatur manēre cōtinuē eadē forma nūero: de hac sepatiōe nō loquit^r cōmētatoz: sed de prima vt p; cū dicit^r formā nō separari a m^a p se. ita q; mutetur de m^a in formā fm q; corpa mutāt^r de loco in locum.

Notandum fm cōmētatoz eodē cōmēto. *i.* q; aliqd pōt q; rere qm locus nō pōt dici separi nisi fm opiniōē dicētium vacuū esse: fm autē opiniōē Aristō. nō sepatur a locato: sed corripitur: vltimum enim aeris i quo est aqua quādo aqua trāssert^r ab eo & intrat in ipm aliud corpus corripitur illud vltimū & fit aliud. ¶ *Dubita* tio igit^r quā mouet cōmētatoz est ista: oue sūt opiniō nes famose de loco: quāz prima est antiquoz dī. locū esse vacuū & esse quoddā spatiū separatiū latera cor poris cōtinentis. ¶ *Secūda* est Aristō. dī. locū esse vlti muz corpis cōtinentis: licz igit^r locus sepatur a locato fm opiniōē antiquoz: nō tamē fm opiniōē Arist. q; illud q; corripitur nō dicit^r separi: cōstat aut^m locū corripit^r in trāsmutatiōe locali corpoz inuicē: aqua enī existēs in aere tanq; in loco nō potest trāsseri i aliū locū quin corripatur supficies in qua p; erat: sed talis supficies dicit^r loc⁹: igit loc⁹ corripit^r. Rūdet cōmētatoz dupliciter: p; q; illa ppositiō locus est sepabilis a locato est famosa & nō vera nec est inconueniēs vū ppositiōe falsa dūmodo sit cōcessa ab aduersario. ¶ *Secūdo* respōdet q; alia est separatio forme & alia est separatio loci: nunq; enī sepatur forma a locato qn corripitur locati: sed locus sepatur a locato absq; corrupciōe locati: intēdit igit^r plus q; locus est separabilis a locato sine corrupciōe locati: sed forma nō est se

parabilis a locato absq; corrupciōe locati. *Burle* autem dicit q; si accipitur locus p corpe locatē: sic locus sepatur a locato absq; corrupciōe eius: nā si trāssert^r aqua de vno vase in aliud corpus locatē est vas vna cū aere ambiēte aqua: quo p nullū corripitur. Si aut^m accipitur locus p vltimo corpis cōtinentis: sic locus se paratur a locato: & si nō fm totū: tamē fm partē: vnde in casu p;iori aggregatū ex supficies vas & supficies aeris est locus aque: modo nō corripitur supficies vas: licz corripatur supficies aeris. *Ad* hī autē videt^r q; phus loquit^r de loco cōi vt locus est & nō de loco vt est supficies huius vel illius corpis: accidit enī loco q; gñetur vel corripatur in trāsmutatiōe corpis de loco ad locū: corpa enī celestia & elementa ignis mouentur de loco ad locū: & si nō fm totū: tamē fm partē absq; corrupciōe alicuius loci: possibile est enī aquā trāsseri de vno vase in aliud vas absq; corrupciōe supficies aeris faciēdo formā in sūdo ex quo exeat aqua in aliud vas: in casu isto pōt cōtingere q; supficies aeris locans aquā cōtinuē sequatur aquā vlt⁹ ad cōplemētū effusiōis illius absq; corrupciōe eius dē supficies locatis. (Videatur autē). *Secūdo* arguit phus ad istā cōclusionem sic: ois locus est extra locatum: sed nec m^a nec forma est extra locatū: igit locus nō est: nec m^a nec forma: tenet cōsequētia cū maior: q; cū ponimus aliquid in loco ponim⁹ duo: quoq; vnū est ira aliud: & reliquū extra illud: locatū enī est intra locū: q; cōtinet^r ab eo: & locus est extra locatū: q; cōtinet^r ipm: minor aut^m est de se nota: q; nulla pars alicuius est extra suū totum: sed tā m^a q; forma est ps locati: igit nō materia nec forma est extra locatū. *Le. li.* (Videatur autē semp q; est alicubi: ipm q; esse aliqd q; est in alio: & alit^r ali quid esse q; est extra ipm). v; locus. *Ex* sūdamēto huius ratiōis phus icrepat *Platonē* in eo q; dixit locum esse picipatiū oium & esse quid commune oibus entibus. Si enī locus est extra locatū & id q; est cōe om nibus entibus nō est extra oia entia: igit locus non est quid cōe oibus entibus. Deinde si opz oisgressiōē facere: querat^r ab eo quare nō sunt in loco ydee & nūe ri vt ipse asserit si locus est picipatiū oium & oibus rebus cōis siue ponat^r locū esse magnū & parū vt in scolis docuit^r siue ponat^r locū esse materiā vt in *Thy meo* scripsit. *Le. li.* (*Platonē* autē dicēdum est motuius tactū: & si opz trāsgrediētēs dicere). *i.* oisgressiōē facere: queratur ab eo quare nō in loco spēs. *i.* ydee & nūe ri sūt: hoc si vere picipatiū est locus oium siue magno & paruo existente participatio. *i.* loco siue materia vt in *Thymeo* scripsit.

Notandum fm cōmētatoz cōmēto *i.* q; cōtingit ei accidere q; forme sūt in loco cū itaz diffinitū locū q; est cōe & cō cessit oibus entibus: & hoc cōtingit *Platonē* nisi vocauerit locū cōem fm trāsumptiōem: q; assimilatur materie: & similiter erit diffinitio rectorica nō demonstratiua quomo docum⁹ igit^r fuerit non potest *Plato* vitare viciū. Arguit cōmētatoz cōtra *Platonē* sic: cum *Plato* diffinitū locū dicens q; locus est quid cōe omnibus entibus: aut intellexit diffinire locum vere: aut trāsumptiue & similitudinarie. Si vere ad hunc intellectum q; locus est illud in quo sūt omnia nō potest eni tare cōtradictiō nē: q; ipse cōcessit numeros & ydeas nō esse in loco: & ex hac diffinitōe sequit^r numeros & ydeas esse in loco. Si aut^m intellexit diffinire locū trāsumptiue & similitudinarie ad hunc intellectū q; sicut m^a est

Tex.
co. 19.

Tex.
co. 18.

Liber quartus.

Tex.
co. 19.

edīs oibus: ita et locus sic q̄ sicut mā oīa recipit dum/
modo illa sint apta esse in mā: ita locus oīa recipit dū/
modo illa sint apta esse in loco: sed itēz nō potest euita
re viciū: q̄ ista diffinitio sic intellecta est rethorica et nō
demonstratiua: angit talē diffinitioē vti si debuit Plato vt
pzin sciētia nālī: quare 7c. (Amplius quō.) Tētio ar/
guit phus ad eādē conclusiōem sic: cor pōza nālīa mo/
uētū ad loca sua: sed nihil mouet ad suā materiā nec
ad suā formā: igitur nec forma nec mā est locus: tenet
cōsequētia cū maior: q̄ grauiā mouētū ad loca deoz
sum. i. terra et aqua et leuia ad loca sursum: v3 aer et ignis
minor vō est nota ex duobus: q̄ nihil mouetur ad il/
lud q̄ habz: sed ad id q̄ nō habz: secūdo q̄ nihil mo/
uētū localit nīst ad locū in quo reperit sursum vel deoz
sum loquēdo de hīs que mouētū in spēra elemētoz
sed in mā vel i forma nō repitū sursum nec deoz sum: igit
tur 7c. l. li. (Amplius quō) ferentur in sua loca cor pa/
nālīa si locus esset mā aut spēs. i. forma: i. impossibile
enī est cuius nō est motus. i. id ad q̄ nō est motus neqz
sursum neqz deoz sum locū esse: quare querēdus in hmoi
locus est ad q̄ est motus: localis: cuius diffērentia loci
est sursum vel deoz sum. Istā rōnem cōfirmat Aristō. sicim/
possibile est mobile moueri ad aliquem locum qn mā
et forma ipsius moueatur ad illū locū quia motu toto
mouetur quilibz ps eius: si igitur locus est forma vel
mā: igitur locus mouet ad locū: et cū oē q̄ mouetur ad
aliquē locū sit aliquādo in loco: sequit q̄ locus est in
loco et q̄ loci est locus: q̄ videt absurda. l. li. (Si at
in ipō mobili locus est: opz enī si quidē dicere in mobi
li esse locū si loc⁹ aut forma aut mā est tū locus in lo/
co: trāsmutatur. n. simul cū re et mouētū et spēs. i. for
ma et infinitū. i. mā: nō enim semp in eodē loco inane
mā et forma: sed vbi vtiqz res mobilis est ibi semp est
mā et forma: quare loci est locus.

Notandum q̄ commentator cōmen
to. 20. arguit q̄ ista ppo/
sitiō mā et forma mouētū ad motum cōpositū sit falsa
aut q̄ nō sit ad ppositū Aristō. querēdo de quo motu
loquit phus vtrum de motu per se aut de motu p acci/
dens. Si de motu p se ad hūc intellectū q̄ mā et forma
mouētū p se ad motū cōpositū: cōsequēter sunt in lo/
co p se: p q̄ illa ppo est falsa: q̄ nīhil per se mouet nec
aliquid est p se in loco nīst sit corpus: mā aut et forma
nō sunt cor pa sed pres cor pīs. Si aut phus loquit de
motu p accidēs ad hūc intellectū q̄ mā et forma mouē
tur per accidēs ad motū cōpositū: cōsequēter sunt i lo/
co p accis sic rō phi non est ad ppositū: q̄ sicut nō est
incōueniēs q̄ mā et forma moueatur per accidēs et sint
in loco per accidēs: ita nō incōuenit q̄ locus p accidēs
moueatur ad locū. i. ad motū sui subiecti: et p accidēs sit
in loco: v3 ad locū sui subiecti: siue ad locatiōem eiusdē
subiecti. Rīdet cōmētator: q̄ phus loquit de motu per
accidēs: et per accidēs dī dupliciter: v3 semp et raro. Et
q̄ illud qd est per accidēs semp ingredit demonstratiō/
nem: nō aut illud q̄ est per accidēs raro: igitur mā et
forma moueatur per accidēs ad motū cōpositū illud ē
semp: quia nunq mouetur cōpositū quin moueatur
mā et forma: sed locū moueri ad motū sui subiecti est ra/
ro: intēdit igitur Aristō. hāc demonstratiōem mā et for/
ma semp mouētū ad motū illius in quo sunt: sed lo/
cus nō semp mouetur ad motū illius in quo est: s3 ra/
ro: igitur locus nō est materia nec forma.

Contra predicta arguitur: et primo qd illa
ppositio mā et forma mouētū ad

motum cōpositū nō ingredit demonstratiōem: q̄ nulla
demonstratiō est ex hīs que sūt per accidēs primo po/
sterio 7c: sed illa ppositio est per accidēs: q̄ cōcedit cō/
mētator: mā et forma moueri per accidēs ad motum
cōpositū: igit 7c. ¶ Secūdo arguitur q̄ ista ppositiō
ingredit demonstratiōem locus est in loco: q̄ ista ppo/
sitiō mā et forma sunt in loco cōpositū igitur demō/
strationem ex eo q̄ nunq cōpositum est in loco qn in
illo loco sit forma et mā: sed nunq subm loci est in lo/
co qn in eodē loco sit locus: igitur 7c. ¶ Tētio argui/
tur q̄ locus semp mouetur ad motū illius in quo est
q̄ accidēs semp mouetur ad motū sui subiecti: sed loc⁹
est accidēs illius in quo est: igitur 7c. ¶ Quarto argui/
tur q̄ locus nunq mouetur: q̄ dicit phus in diffinitio/
ne loci q̄ locus est immobilis: et cōmētator in fine com/
menti allegati dicit q̄ locus fm q̄ locus est immobilis na/
turalit et essentialit. ¶ Ad primū respōdet Burle⁹ q̄ ra/
tio Aristō. est demonstratiua cū sit ex necessarijs: sed nō
est essentialis: q̄ accipit illud q̄ est per accis: s3 nō sit
per accidēs raro: sed semp et cōsequēter dicatur ad phz
primo posterior 7c: q̄ ipē intelligit nullā demonstratiōē
esse ex hīs que sūt per accidēs raro: cū quo stet aliqua
demonstratiōem esse ex hīs que sūt per accidēs semp
ista respōsiō videtur repugnare determinationem phi
primo poste. vi. oīm demonstratiōem esse ex necessarijs
et ex hīs que sūt per se: id nō sufficit pmissas esse ne/
cessarias: s3 vltra opzillas esse p se: hēc enī est necessa/
ria oīs triagulus lapideus h3 tres angulos equales
duobus rectis: et tamē nō ingredit demonstratiōem: q̄
ē p accis: accidit. n. triagulo q̄ sit lapide⁹ et accidit lapi/
di q̄ sit triagularis. ¶ Dicēdus igitur q̄ l3 mā et forma
moueatur per accidēs ad motum ppositū: hēc tamē p/
positio est per se: materia et forma mouētū ad motū
cōpositū: ideo ingredit demonstratiōem. ¶ Dicitur
enim secūdo huius q̄ h3 ppositio fortuna est causa
est ppositio per se nō obstat q̄ sit causa per accidēs:
demonstratiō igitur Aristō. nō pcedit ex hīs que sūt p
accidēs aliquo modo: sed tātum ex hīs que sūt p se.
¶ Ad secūdum dicitur q̄ illa ppositiō locus est in lo/
co est per accidēs: quia accidit loco esse in loco: id non
ingredit demonstratiōem: psequenter illa nō ingredit
demonstratiōem mā et forma sūt in loco ppositū q̄ acci/
dit ppositio q̄ sit i loco tenēdo q̄ celū pponit ex mā et
forma. Et pcesso q̄ ista ppositiō sit p se mā et forma sūt
in loco cōpositū: nō ppter h3 ista est per se locus est in
loco sui subiecti: q̄ aliquis est locus qui nō est in loco
sui subiecti. i. concauum vltimē spere. ¶ Ad tertium di/
citur q̄ licz accidēs sibi immanētia cuiuslibz moueant ad
motū eius: ea tamē que statz corzūpūnt nō mouentur
ad motū istius: modo locus frequēter corzūpūit ad mo/
tum localem sui subiecti: aer enī locas te mouet localit
stātē vērō et nō mouet supsicies locas terz illa statim
corzūpūit et alia noua gñatur per vñōnem priuz inul/
cem que pri⁹ te locat et separatiōem aliaz inuicē incipien/
tum te locare. ¶ Ad quartū dicit q̄ intērio cōmētato/
ris et phi est q̄ locus nō sit mobilis per se: tamē bñ est
mobilis per accidēs: ideo notāter dicit cōmētator: q̄
locus fm q̄ locus nō est mobilis nālīter: neqz essentia/
liter. i. per se: mouetur igit locus in quātum est accidens
corpīs mobilis: sed nō mouetur fm q̄ locus. vt manē
festabo infra. (Amplius cum ex aere.) Quarto arguit
phus ad eādē conclusiōem sic: locus non est forma:
igitur per idē nec mā: patet psequētia q̄ esse locū mā/
gis competit forme q̄ materie: cum dicitur ratio forme

Tex.
co. 21.

Philosophorum.

sit continere sicut locum: aut non continet sed continetur: ante
cedens arguitur: si enim locus esset forma: sequitur quod quan-
do ex aere fit aqua vel e contra semper corrumpitur locus:
per consequens quod semper corrumpitur forma: cum non maneat
eadem forma in genito et corrupto: sed consequens est fal-
sum: quod non apparet cuiusmodi sit corruptio loci: cum sem-
per dicatur aqua generari in eodem loco in quo corrup-
tetur aer et e contra. Le. li. (Amplius cum ex aere fit aqua
sequitur quod prius est locus atque corruptus: siquidem spiritus
inerat). i. si ita est quod locus et forma erant idem: non enim in eo-
dem loco quod sit corpus: construere sic: non enim corpus quod sit
id est quod generat est in eodem loco. i. eiusdem forme: cuius
erat corruptum: sed falsum est quod locus corrumpatur: quod igitur
corruptio loci quasi de nulla: deinde epilogat philosophus
losofphus dicens: ex quibus igitur necessarium est locum esse
aliquid iterum: ex quibus utique dubitat aliquis de substan-
tia ipsius dictum est.

Notandum quod commentator primo. al.
di. quod ista ratio potest fieri de
ma sic de forma: unde potest queri utrum quando ex aere
fit aqua vel e contra corrumpatur locus vel non. Si cor-
rumpitur locus: dicendo quod aqua generat in minori loco
eo quod fuit aer: e contra aer generat in maiori loco quod fu-
it aqua: sequitur quod locus non sit materia: quia materia est igene-
rabilis et incorruptibilis. Si autem non corrumpitur locus: di-
cendo quod in eodem loco generat aqua in quo corrumpitur
aer: e contra: sequitur quod locus non sit forma: quia necessario
forma aeris quando ex illo generat aqua corrumpitur et
forma aque quando ex illa generat aer: cum generatio vni-
us sit corruptio alterius: primo de generatione.

Lex.
co. 22. 23

Est hoc au-

tem). Ista est secunda pars huius capituli in qua describitur
philosophus modos essendi in utroque
claudat locum non esse formam
nec materiam: et facit duo: nam pri-
mo facit quod dictum est: secundum
mouet unam dubitationem cir-

ca distinctionem modorum eundem ibi. (dubitabit autem aliquis)
Quantum ad primum dicit philosophus quod octo modis contin-
git aliquid esse in aliquo. Primum modus est quo pars
est in toto siue fuerit pars essentialis siue integralis aut quod
titativa: dicimus enim materiam et formam esse in proposito et
digitum esse in manu: constat autem materiam et formam esse par-
tes essentielles compositi et digitum esse partem integrale et
quantitativam manum. Le. li. (Post hoc autem accipieduz est
quot modis aliud in alio dicitur: uno quidem igitur modo:
sicut digitus in manu: et omnino pars in toto). Secundus
modus essendi in est quod totum dicitur esse in suis par-
tibus cum totum non sit extra suas partes: sed in suis partibus: ex
quo enim partes dicitur siue collectivae sumptae habent ratio-
nem materiae: operis ipsi totum habere rationem forme: sed queli-
bet forma est in materia sua: id totum est in partibus. Le. li. (Alio
vero modo sicut totum in partibus: non enim preter partes est
totum). Tertius modus essendi in est quo inferius est in
suo superiori: dicitur enim inferius pars subiectiva et superius totum
in modo: quod quilibet pars est in suo toto: id quodlibet inferius est
in suo superiori et ut homo in animali: et generaliter quilibet
spiritus in suo genere. Le. li. (Alio modo sicut homo in animali:
et omnino spiritus in genere). Quartus modus eundem in est
quo superius est in suo inferiori et pars spiritus in diffinitione
eius: quilibet enim pars dicitur esse in suo toto: modo gen-
eris quilibet pars spiritus est pars diffinitionis spiritus: dicimus enim animal

est in homine: et tam animal quam rationale que sunt pres hominis esse
in diffinitione hominis que est animal rationale. Le. li. (Alio vero
modo sicut genus in specie: et omnino pars speciei in specie
ratione). i. diffinitione. Quintus modus eundem in est quo
forma est in subiecto siue fuerit forma substantialis: siue ac-
cidens: alis: siue illud subiectum fuerit subiectum in actu siue in po-
tentia: dicimus enim sanitatem esse in calidis et frigidis tanquam
in subiecto et formam subiecti esse in materia. Le. li. (Adhuc autem sicut sa-
nitas in calidis et frigidis: et omnino species in materia). Sextus
modus essendi in est quo effectus est in sua causa:
siue fuerit causa simpliciter siue secundum quid: eo modo quo dicitur
regnum grecorum aut possessiones istorum esse in rege: quod
est in potestate regis: et omnino omne motus esse in primo mo-
tuo: cum sit effectus eius. Le. li. (Adhuc sicut in rege que
sunt grecorum et omnino motus in primo motuo). Septimus
modus essendi in est quo ordinata in fine sunt in illo:
eo modo quo dicimus bona per participationem esse in bo-
no simpliciter: sicut in optimo et homines in felicitate tanquam
in fine: id est etiam dicimus de eternis: ut quod aqua sit in frigiditate
summa: et ignis in caliditate summa tanquam in fine. Le. li.
(Amplius sicut in optimo: et omnino in fine: hoc autem est
cuius causa sit). i. finis gratia cuius. Octavus modus et
maxime proprius essendi in est quo contentum est in con-
tinente: sicut aqua in vase et locutus in loco: propriissime
enim a. est in b. si a. continetur a b. et est immediatus b. et di-
scernitur ipsi b. sed iste modus non invenitur nisi ubi est
continencia locati ad locum et existens in vase ad ipsum vas:
ideo iste modus est propriissimus. Le. li. (Quum autem ma-
xime proprius est sicut in vase: et omnino in loco).

Notandum quod sufficientia istorum modo-
rum potest sic haberi: nam
omne quod est in aliquo aut est in eo secundum totum et partem:
aut secundum causam et effectum. Si secundum totum et partem: aut igitur to-
tum et partem reale: et sic habetur primus et secundus modus.
aut secundum totum et partem rationis: et sic habetur tertius et quartus
modus. Si autem aliquid est in aliquo secundum causam et causatum
aut igitur secundum causam materiam: et sic habetur quintus modus
aut secundum efficientem: et sic habetur sextus modus: aut secundum causam
finale: et habetur septimus modus: aut secundum causam formalem:
et habetur octavus modus. Quas enim respectu sui con-
tenti et loci respectu sui locati habent rationem forme: cum
de ratione forme sit continere et determinare: que etiam va-
let in loco compositi. (Dubitabit autem). Præmissa sufficiunt.

Lex.
co. 24.

illa modorum essendi in aliquo. Aristoteles mouet et soluit unam
dubitationem visitatam apud grecos secundum quam posset esse
di per se esse notatos modos essendi in. Questio igitur est
ista utrum contingat unum et idem esse in seipso aut non: si sic igitur
est dare aliquem modum essendi in preter aliquem notatum
rum. Si non: aut igitur omnia nunc sunt: sic quod nihil est
in aliquo aut si est in aliquo illud necessario sit in alio
a seipso. Le. li. (Dubitabit autem aliquis utrum unum et idem
aliquid esse in seipso contingat aut nihil: sed oia aut nunc
sunt aut necessarium est omne quod est in aliquo in alio esse).

Notandum secundum commentatores comen-
tatorum. 2. 4. quod Aristoteles incepti per
scrutari de quodam modo signatorem quod visitabatur apud
eos. Dicebat enim aliquid esse in se: verbi gratia. homines
esse in se et oolium in se: et quod iste modus erat famosus
apud eos: et est aliter a nostris: et facit estimare aliquid esse
in se: et sic locus rei non esset aliud ab ipsa re. Sicut tam-
nos dicimus deum esse in seipso: quod non est extra seipsum
ita dixerunt greci hominem esse in seipso: et amphotera esse in
se: et cose querit omne quod est in mundo esse in seipso: et quod
nihil est in seipso aliquo alio modo ab ultimo essendi in.

Liber quartus.

si illi modi essent sufficienter enumerati aliqd eēt in seipso octauo mō essendi in: si locus nō distingueret ab illo cuius est locus cū nihil distingnat a seipso. (Dubitatū autē). Pro respōsione ad istā questōem p̄bus p̄mittit hāc distīctiōem q̄ aliqd eēt in aliquo p̄tingit dupliciter: v3 fm se et fm aliud ē illud in aliquo fm se q̄ ē in eo nō rōne alicuius alteri: eo mō quo dicimus ignē esse in cōcauo lune. Illud vō est in aliquo f3 aliud qd est in eo rōne alterius: et sic dicimus hōies esse in aqua si habz m̄ pedes in aqua. Le.li. (Duplīciter autē hoc est). f. aliqd eēt in aliquo aut aliqd eēt in seipso: aut fm se aut fm aliud. (Lūenī sunt). Ista distīctiōe p̄missa p̄bus ponit quatuor p̄clusiōes: quarū p̄ma est ista aliqd est in seipso f3 aliud. Secūda p̄clusiō: ip̄sibi le est aliqd eēt in seipso p̄mo ibi: (P̄mū autē nō). Tertia p̄clusiō ip̄sibi le est aliqd eēt in seipso per accidens ibi: (At vō neq3). Quarta p̄clusiō licz omne q̄ est sit in aliquo: nō tamē oē q̄ est: est in loco ibi. (Qd autē Zeno.). P̄ma p̄clusiō dupliciter arguit: et p̄mo de toto cōtinuo: nā totū est i p̄bus et p̄es sūt in toto: igitur totū est in toto rōne partū: antecēdes est manifestū ex descriptiōe modo p̄ essendi in: et patet cōsequētia: q2 totū denominatur denōiatiōe p̄m: dī. n. corp^o album: q2 habz sup̄ficiē albā: et homo scīes q2 habz partē sci entem: v3 aliam. Si igit totū est in seipso rōne partū igitur totū est in seipso fm aliud q̄ fuit p̄bandū: et patet cōsequētia: q2 q̄libet p̄s est aliud a toto. Le.li. (Lūenī quidē sunt p̄es totius faciētis vnū cōtinuū: et hoc in illis). itōi in partib3. (et illa in hoc) v3 partes ito to dicunt totū in seipso: dīcī aut et fm p̄es vt album q2 sup̄ficiēs albā et scīes q2 ratiōcinatiū. i. quia habet partem ratiōcinatiū facientem.

Notandum q̄ cū p̄bus dīcīt totū deno minari a dispōne partis vt corpus ē album si sup̄ficiēs est albā nō intēdit sup̄ficiem ēē partē corpōis: q2 vt ostēditur sexto huius corp^o pus nō p̄ponitur ex sup̄ficiēbus sicut nec sup̄ficiēs ex lineis: sed loquit tñ ex p̄lariter et p̄ditionaliter: v3 supposito q̄ sup̄ficiēs ēē parē corpōis nō habētis albedinem nisi in sup̄ficiē ēēcedendū illud corpus ēē albū: q2 illa sup̄ficiēs ēē albā. Sed cōtra si tu non hēres albedinem nisi in dētib3 et hēres nigredinē in cute p̄ totū: cōcederet tēē nigrū: et nō re esse album: aliter duo cōtraria simul verificaretur de eodē: igit nō semp totū denominat a dispōne partis. Dicēdus q2 totū semp denominat a dispōne partis simpliciter vel cū dēterminatiōe. Si enī dispō partis est p̄p̄ia illi totū simpliciter denominat denominatiōe illius partis: for. enī ē ab solute symus et crispus si habz nālū symū et caput crispum cū symitas et crispitudo solū illis p̄tib3 p̄petat: si autē dispō partis sit cōis et indifferēs tā illi q̄ alijs p̄tib3 totū denominat a dispōne partis cū dēterminatiōe: i. quia albedo et nigredo sunt dispōnes partū in cōmuni et indifferēt totū nō dīcīt simpliciter album si habz tātū albedinē in vna parte nec simpliciter nigrum si nō habz nisi nigredinē in vna parte: s3 cū dēterminatiōe: vt q2 tu es albus fm dentes: et q2 ille est niger fm pedes. (Amphora quidē). Secundo arguit p̄bus istam p̄clusiōem de toto dīscōtinuo accipiēdo vnum totū habēs p̄es dīscōtinuos: v3 aggregatū ex amphora et vino: et p3 q2 amphora nō est in amphora tanq̄ in loco nec vinum est in vino tanq̄ in loco: sed amphora vini est in amphora vini tanq̄ in loco: non quidē ratiōe totius: sed ratiōe partis eo q̄ vinū est in

amphora tanq̄ in loco: licz igitur vinū sit in vino ratiōe suaz partū et amphora sit in seipsa ratiōe partū: nullū tamē ip̄so est in seipso tanq̄ in loco ratiōne partis: cū nullū ip̄so sit locus alicuius sue partis neq3 aliqua p̄s alicuius ip̄so est locus alteri p̄tis eius dem: sed q2 aliqua p̄s totius aggregati ex amphora et vino est locus alterius partis. f. amphora: i. amphora vini est in amphora vini tanq̄ in loco ratiōe partis Le.li. (Amphora quidē igitur nō erit in seipsa neq3 vinum in seipso tanq̄ in loco vini aut amphora erit in seipsa tanq̄ in loco ratiōe partis: q2 nāq3 est in aliquo v3 vinum et in quo est aliud videlicet amphora vireq3 eiusdem aggregati partes sunt: sic quidem igitur contingit aliqd esse in seipso.

Notandum fm cōmentatores com mento. 24. q̄ iste modus trāsumptiuus v̄satur in oībus ydiomatibus. f. vt ali quid dicatur grā sue partis: sed ista trāsumptiō nō est v̄sitata apud arabes. f. dīcere rōnabile ēē in se: et si fm suum ydioma deberet ēē: qm totū apud eos dispōnit per dispōne partis. Due sūt trāsumptiōes igit p̄mē tator: quaz vna ē v̄sitata apud oīa ydiomata. f. q2 totū denominat a dispōne partis. Alia aut nō est v̄sitata apud arabes: v3 q2 totū est in seipso: sed tñ in rei veritate deberet ēē v̄sitata: vñ arguit cōmētator sic apud arabes totū denominat a dispōne partis sed pars est in toto: igitur totum est in toto.

Sed dubitatur si amphora vini est in amphora vini et amphora vini est amphora: igitur amphora ē amphora vini semp intelligēdo tanq̄ in loco: p̄sequēs est falsum: igitur et antecēdens. Respōdetur negando consequētiā q2 variatur mediū: cū enī dīcīt amphora vini ē i amphora vini subm̄ supponit p̄ vino et non p̄ amphora: et cū dīcīt amphora vini ē amphora: i. supponit p̄o amphora et non p̄o vino: hec enī p̄p̄o amphora vini est in amphora vini signat q̄ vinum amphore est in amphora vini. (P̄mū autē nō). Secūda cōclusiō ip̄sibi le est aliqd eēt in seipso p̄mo: hāc cōclusiōe p̄s q̄druplī p̄bat: et p̄mo ex p̄larit, sicut albedo nō est in corpore p̄mo: nec sciētia in homine p̄mo: igitur nihil est in seipso p̄mo: antecēdes est manifestum: q2 albedo est in corpore ratiōe sup̄ficiē: et sciētia est in homine rōne anime: et p̄sequētia probatur ideo enī albedo nō est in corpore p̄mo: q2 est in eo ratiōe alterius: et sciā nō est in homine p̄mo: q2 est i eo ratiōe alterius. Si etiam totū est in seipso ratiōe alterius v3 ratiōe p̄tis: igitur a pari nihil est in seipso p̄o. Si igitur aliquid dīcīt esse in seipso: hoc nō est nisi a dispōsitiōe partis sicut et alie appellatiōes et denominatiōes totū p̄ueniūt a dispōsitiōe partū. homo enī dēnotat albus ab albedine que est in sup̄ficiē: et denominatur sciēs a sciētia que est in anima: et totū aggregatū ex amphora et vino dīcīt ēē in seipso a dispōne p̄tis et hoc quādo sunt partes vnus aggregati: quaz vna est cōtinens et alia cōtēta: q2 si essent scōsum inuicem sic q2 vinum nō esset in amphora nō cōcederet q2 amphora vini esset in amphora vini. Le.li. (P̄mū autē nō contingit aliqd esse in seipso: sed aliqd est in seipso vt albū in corpore: sup̄ficiēs enī in qua est p̄mo albedo est in corpore: sciētia autē in anima fm h̄ autē). f. fm partes sunt appellatiōes et denominatiōes cū partes sint in homine. f. sup̄ficiēs in qua ē albedo et anima in qua est sciētia: amphora aut et vinus

Lex.
cō. 25.

Lex.
cō. 24.

Philosophorum.

rum seorsum sunt non sunt partes: propterea tunc non bene videtur quod amphora vini est amphora vini. Simul autem sunt propter quod cum sunt presertim idem in seipso ut albus in homine: quoniam in corpore et in hoc. scilicet in corpore quoniam in superficie in hoc autem videtur in superficie: non amplius finitum aliud est: sed primo. Ista ratio enim phus sic confirmatur: quandoque aliquid est in aliquo primo: illa est diuersa species naturarum et potentia: sed nihil est alterius nature a seipso neque alterius species aut potentie: igitur nihil est in seipso primo: patet consequentia cum minori et maiori per inductionem ex dictis: nam albedo et superficies sunt diuersa species naturarum et potentia: quod albedo est primo in superficie et scia et alia sunt diuersa species naturarum et potentia: quod scia est primo in alia: et sic de alijs. *I. e. li. (Et altera species sunt et altera natura videtur quod quod potentia superficies quod albus).*

Notandum

Ter.
66.6.

quod superficies: sed primo in corpore: cum non tamen superficies sit alba: sed totum corpus finitum omnem dimensionem: loquitur autem phus tamen exemplariter et ex suppositione admittendo opinionem antiquorum quod color non est nisi in superficie: iuxta illud color est extremitas presertim in corpore terminato. (Neque igitur). Secundo arguitur phus ad istam conclusionem inductiue discurrendo per oes modos essendi in. Nihil enim est in seipso primo tanquam pars in toto: neque sicut totum in parte: neque sicut genus in specie: neque sicut species in genere: et sic de alijs modis essendi in re. Nullibi. n. dicitur est quod totum sit in toto neque quod pars sit in parte: generaliter si aliquid est in aliquo illud est in alio a seipso. *I. e. li. (Neque igitur inductiue contra considerandum nihil in seipso videmus finitum nullum determinatum modorum).* Sed forte dubitatur: quod per idem sequitur quod nihil est aliquo modo in seipso quod est contra primam conclusionem: et per consequentia: quod ille modus non est in otatus in distinctione modorum essendi in: dicens quod ille modus est nominatus: nam in primis aliquid est in seipso non eo modo quo totum est in sua parte: sed eo modo quo pars est in toto cum dicatur esse in seipso tamen ratione partem: in distinctionibus autem aliquid est in seipso eo modo quo locatum est in loco. Nam amphora vini est in amphora vini ex eo quod vinum est in amphora. (Et ratione). Tercio arguitur phus ad eadem quod neque per distinctionem: quod est in eo alicui primo: nam illud est in aliquo primo quod est in eo: et non per aliud: si igitur amphora vini est in amphora vini primo: oportet quod amphora vini sit in amphora vini: non per aliud: sed vinum est primo in amphora: igitur vinum est amphora vini: per consequentia quod impossibile est duo esse primo in eodem: ita habetur quod vinum est vinum et amphora: et per consequenter quod amphora est vinum et amphora. *I. e. li. (Et ratio)* id est diffinitione eius quod est primo: manifestum est quod impossibile est aliquid esse in seipso primo: oportet enim utraque virtutum esse ut amphora vas: quod etiam vinum. Si vero primo continetur et ipsum in seipso esse.

Dubitatur

quod dicitur est supra quod primum ignis est locus per se primo duo: rum locato: videtur elementum ignis et totum sperere elementorum: quoque nullum est reliquum: igitur consideratur stat quod amphora vini sit primo amphora vini: et etiam quod vinum sit primo in amphora: et tamen quod vinum non sit in amphora vini. Respondetur quod ista propositio aliquid est locus per se primo duo: locatorum potest dupliciter intelligi. Uno modo quod per se primo sit determinatio illius termini duo: locato: aut quod sit determinatio illius termini locus: per modo illa propositio est impossibile: quod non est possibile aliqua duo esse eodem primo in aliquo loco: sed secundo modo illa propositio est vera: quod concavum lune per se

primo non ratione alterius loci est locus duo: neque ex hoc debet concludi quod libet illorum duo: esse per se primo in concavo lune: solum enim elementum ignis est per se primo in concavo lune: tota autem spera elementorum est in concavo illo per se non primo: quod ratione partem quod est elementum ignis: cetera autem elementa et mixta sunt per accidens in loco illo: quod ratione alterius loci extrinseci illi: videtur neignis. (Quare siquidem). Quarta arguitur phus ad istam conclusionem per diffinitionem eius quod est in esse alicui finitum quod huiusmodi vel inquantum tale istud modum: aliquid quod convenit alicui non inquantum tale non convenit ei primo: sed nullum inquantum idem convenit esse in seipso: igitur nihil est in seipso primo: patet consequentia cum maiori ex doctrina Aristote. primo postea. et minor declaratur: nam alia est diffinitio eius quod est in alio: et alia est diffinitio eius in quo est aliud: sicut alia est diffinitio recipientis: et alia est diffinitio recepti: sed esse in seipso dicitur recipiens et receptum: igitur nullum inquantum idem convenit esse in seipso: per consequentia quod nullum inquantum idem convenit recipiens et receptum: cum. n. vinum est in amphora Amphora non recipit vinum inquantum amphora est vinum: sed inquantum amphora est amphora: nec vinum est in amphora inquantum vinum est amphora: sed inquantum vinum est vinum contentum ab amphora. *I. e. li. (Quare siquidem maxime in alterutris eorum partes totius. scilicet quod una esset in alia: amphora quod dedit accipit vinum non finitum quod vinum est amphora: sed inquantum illa est amphora et vinum inest in amphora non inquantum amphora est vinum: sed inquantum illud amphora. i. inquantum vinum continetur ab amphora: finitum esse quod dedit diffinitionem quod alter sit recipiens et receptum manifestum est: alia namque est ratio eius quod in quo. i. in quo est aliud et alia illius quod in hoc. i. quod est in alio.*

Notandum

quod Equidius probat nihil esse in seipso primo ex hoc quoniam illud preterit alicui primo quod alteri cooperit per ipsum et non illi per alterum finitum doctrina Aristote. primo postea: igitur si aliquid esset in seipso primo nihil esset in illo nisi quod esset per se per consequens si amphora vini esset in seipso primo vinum non esset in amphora nisi vinum esset amphora vini. Ista responsio est difficilis: quod data illa sequitur quod totum elementum ignis non est primo in concavo lune neque totum vinum est in amphora per se: generaliter nihil habens partes est in aliquo primo: quoniam tunc quicquid esset in concavo lune esset totum elementum ignis et quicquid esset in amphora vini esset totum vinum que omnia sunt falsa. Et idem dicitur Burleus quod duplex est primitas. scilicet adequatio finitum quod subim et predicatum inuicem convertuntur: scilicet ut hoc et risibile: et primitas oppositiois que oppositur ei quod est per aliud siue illud aliud sit extrinsecum siue intrinsecum. Alter igitur loquitur de primo phus primo postea: et aliter loquitur enim ibi de primo primitate adequatiois finitum quod subim et predicatum inuicem convertuntur et de quocumque dicitur unum dicitur reliquum: et sic est impossibile aliquod quantum esse in loco aliquo primo: quod cum partes istius essent in eodem loco: necessario quolibet illarum partium esset suum totum: hic autem loquitur de primo primitate oppositiois finitum quod opponitur ei quod est per aliud: et sic non oportet si. a. primo inest. b. quod de quocumque dicitur. a. de eodem dicitur. b. Sed neque illud est necessarium videtur quod si aliquid cooperit alicui primo primitate adequatiois et convertibilitatis quod de quocumque dicitur unum quod de eodem dicitur reliquum: quod longitudo cooperit lineam primo primitate adequatiois ut colligitur a pho primo postea: tamen non omne longum est linea: neque omnia longitudo est in linea: quod longitudo superficia non est in linea: visibile etiam inest color primo primitate adequa-

Ter.
66.7.

Liber quartus.

Tex.
co. 27.

tionis per comētatozē secūdo de afa: tamē aliqd est
visibile q nō est color neq coloratū. s. taz motus q si
gura. ¶ Dicēdum q ad hoc qd aliquid cōpetat alicui
pziō pmutatē cōuertibilitatis vel adequatiōis: non
opz q de quocūqz verificat vñū verificet reliquū: s. sus
fici q inest sibi: nō p aliud: nō nō repiat vñū sine
reliquo: neqz descriptio data de ly pziō a pbo in poste.
sonat illud q illi dicūt: dicit enī pbus q si a. cōpetit pzi
mo. b. opz q a. cōpetat. b. nō p aliter: nō p aliter. per. b. ex
quo nō sequit q si de aliquo dicit. a. de eodē d. b. vel
ecōtra: lōgitudo igitur ppetit linee pziō pmutate puer
tibilitatis: qz nullibi repit lōgitudo sine linea: nec ecō
tra: neqz alicui cōpetit lōgitudo nisi ratio ē linee: visibi
litas ē cōpetit colorz per se pziō pmutate adequatiō
nis: qz nō est repibilis visibilitas absq colore neqz co
lor absq visibilitate neqz aliqd est visibile nisi ratio ē
coloris. (At vō neqz). Tertia conclusio: impossibile est ali
quid esse in seipso p accidēs ratione alicuius extrinseci:
qz si aliqd est in seipso p accidēs ratio ē alicuius extrin
seci: sit igit q amphora sit in seipso ratio ē vini extrinse
ci sibi: nō cōtenti ab ea: arguatur sic: nihil ē in seipso ra
tione alterius nisi vñū qz hēat eūdē modū essendi in se:
amphora est in seipso eo mō quo pars est in suo toto:
igitur vñū est in amphora eo mō quo ps est in suo to
to: sed istud nō est pole nisi vñū subingrediat partes
amphorē: igit vñū subintrat ptes amphorē: p conse
quēs duo corpa seinuicē penetrāt q est impossibile: pzi
ma cōsequētia tenet cū minoz ex dictis: nō enī amphi
ra est in seipso nisi qz ptes amphorē sunt in amphora:
sed maior declaraf: vñū qz nihil sit in seipso ratio ē alteri
nisi vñū qz hēat eūdē modū essendi in se: qm ista pñita
nō valet ps est in toto: totū ē i pte: igit ps est in pre
nec sequit regnū est in rege: rex est in camera: igitur re
gnū est in camera: sed est fallacia accidēs: cū varietur
modus essendi in. Ita nō sequit vinum est in amphi
ra: nō amphora est in seipso s. m aliud: vñū qz ptes igit vi
num est in amphora s. m aliud: qz variat modus eēn
di in: vñū enī est in amphora eo mō quo locatū i lo
co vel pntū in vase: amphora aut est in seipso: eo mō
quo ps est in suo toto. Si igit amphora est in seipso ra
tione vñū opz q seruet idē modus eēn di in: s. amphi
ra est in seipso p modū partis in toto: igit vñū est i am
phora p modū partis in toto q non posset esse absq
penetratiōe corpoz. s. vñū cū pibus amphorē. I. e. li.
(At vō neqz scōz accūs pūgit aliqd esse in seipso: simul
enī duo corpa in eodē erunt: ipa enī amphora i se erit.
Si cuius nā receptiva est in hoc pūgit in seipso: pstrue
sic: si hoc vñū amphora cuius nā est receptiva alteri cō
tingit in seipso: adhuc illud cuius receptio vt si vñū est
receptio vñū est in amphora: deinde epilogat circa de
terminata d. qz quidē igit impossibile sit aliqd esse in se
ipso p accidēs: nō maxime in seipso pziō manifestū est.

Notandum q per accidēs duplt su
miut. Uno mō vt oppo
nitur ei q est pziō: sic est pcedendū aliquid cē in seipso
p accidēs cū aliquid sit in seipso p aliud. s. per partem.
Alio modo accipitur vt opponitur ei qd est per se: sic
nihil est in seipso p accidēs: qz omne q ppetit alicui ra
tione ptiō dicitur illi ppetere per se: nō enī dicitur gra
tia nō leuia moueri per accidēs: nō obstat q mouean
tur p aliud: sed dicitur ea moueri per se: qz mouētur p
partē: sed ē ar in nauti mouetur per accidēs: qz ad mo
tum alicuius extrinseci: isto modo nihil est in seipso
p accidēs: qz omne q est in seipso est in seipso p partē: n

sic accipit pbus in hac tercia conclusio: quare n. (Qd Tex.
aut Zeno.). Quarta conclusio est licet omne q est sit in co. 28.
aliquo: nō tamē omne q est est in loco: pzi per diuisio
nem modo: p essendi in: nā omne qd est: aut est pars:
aut est totū aut vñū aut pūulare aut cā aut causatum:
sed ex dictis est manifestū partē esse in toto: totū in p
te: nō vñū in particulari: nō pūulare in vñū: nō causatum
esse in causa: nō causam in causato aut aliquo alto: si. n.
detur aliquid q nō sit in aliquo maxime videtur q de
us nō intelligē: sed hoc nō: qz sunt in mundo tanq p
tes eius: intelligēte aut sunt in prima causa tanq in fi
ne: nō ipa prima causa est in circūferētia pziō mobilis
per Aristo. octauo huius tanq in mā nō per insozma
tionem nō inherentiā: sed per operationē presentia nō di
stantiam. Ista conclusio soluit rōnem Zenonis. pbanus
locum nō esse isto modo: si locus est necessario est i ali
quo: nō qd est in aliquo est in loco: igitur si locus est
locus est in loco: nō eadē ratio ē ille locus erit in alio lo
co: sic in infinitū: q est impossibile: qz nō datur pzi
cellus in locis infinitis. Respondit pbus negādo illam
minoz omne q est ē in loco: qz vñūma s. pzi de nō in
telligēte nō sunt in loco. cōceditur tamē omne q ē ē
in aliquo: nō q locus est in aliquo nō tanq in loco: sed
tanq accidens in suo subiecto: eo modo quo dicitur
essentia: aem in calidis nō humidis: nō calorem esse i cor
poze: nō vt locatum in loco: sed vt accidens in subiecto
aut formā in materia. I. e. li. (Quod aut Zeno. oppo
nit: qz si locus est aliquid in aliquo erit soluere nō est
difficile: nihil enī prohibet in alio esse pziō locū: nō
tamē in illo sicut in loco: sed sicut sanitas quidem in ca
lidis nō humidis: calor autē in corpore est sicut passio:
qz nō necesse est in infinitū abire).

Notandum s. m comētatozē com
mento. 28. q ista solutio
possibilis est s. m Aristo. dicentē q locus est superficies
corpozis cōtinētis: superficies. n. ē forma in corpore: qui
vō ponit locū esse dimensiones existentes in quibz di
spōnitur locatum non potest euadere rationes Zeno
nis. Ponētes igitur locum esse superficiem facilius sol
unt Zenonis argumenta: qz dictum est omne locum
esse in aliquo: nō autem omnem locum esse in loco: sed
sustinētes locum esse spatium inter latera pūnentis ne
cessario habent ponere processum infinitum in locis:
quoniam locus acceptus pro spatio separato hz tres
dimensiones: nō consequenter est corpus: sed omne cor
pus est in loco per opinionem illorum: igitur locus est
in loco. nō sic in infinitum. (Illud autem manifestum). Tex.
co. 29.
Ex predictis Aristo. infert q locus nō est forma neq
materia respondendo simpliciter nō absolute ad qstio
nem cum querebatur vñū locus sit forma aut mate
ria. quia locus s. m determinata non est ps locatū neqz
in illo: sed in corpore locante: materia autem nō forma
sunt in intrinseca locato: nō partes eius: igitur nō compara
tur enim locus ad locatum. sicut vas ad aquam: con
stat autem q vas non est magis neqz est aliquid illius
I. e. li. (Illud autem manifestum quoniam nihil est vas
eius quod est in ipso: alterum enim pziō nō est nō in
quo est). id est locatum q est in aliquo nō locus in quo
est aliquid sunt diuersa pziō. id est extra seinuicem. p
pter q non erit vñū neqz materia neqz species locus:
sed alterum: illius enim aliquid hoc in existenti nō ma
teria nō forma: construe sic materia nō forma est aliquid
hoc illius in existenti. illius qui inexistit. (Dec qui
dem igitur sint opposita).

Notandum q̄ sicut ex distinctione mo-
dorum essendi in solui-
tur ratio Zenonis dicēdo locum esse in aliquo: nō qui-
dem tanq̄ in loco: sed tanq̄ in subiecto: ita soluitur du-
bitatio de loco: dum querebatur: utrum sit materia aut
forma: quia ex ultimo memb: o ipsius diuisionis pa-
ter q̄ locus est extra locatū: et non aliquid illius: et ex
primo memb: o q̄ materia et forma non sunt extra lo-
catum sed sunt aliquid illius cui sunt pres eius: igit̄ et.

Tex.
co. 30.

Vid autem

forte. Istud ē ternū capitū-
lum hui' primi tractatus in
quo phis iustigat qd est lo-
cus: postq̄ iustigauit quid
nō est loc' et diuidit in tres
pres. In prima phis mani-
festat cōditiones loci. In se-
cunda venat genus eius ibi. (Jam igit̄ manifestū). In
tertia venatur oriam ponēdam in diffinitione illius cō-
cludens hui' diffinitionē ibi. (Videtur aut̄ magnū). In
pr̄ia parte phis facit tria: pr̄io pr̄nitit̄ quāsdā suppo-
sitiōes: scdō anēctit̄ quēdā pambula ibi. (Suppositis au-
tem hīs). Tercio cōcludit duas pclusiones ibi. (Quo-
niam aut̄ dicim'). Quātū ad primū phis pr̄mitit̄ q̄
tuor suppositiōes: quāz prima est ista: loc' cōinet loca-
tū: et nihil est eius: ita q̄ nō est pars locati neq̄ acci-
dens eius: et p hoc differt locus in q̄ cōinētor a ma-
teria et forma et vacuo: locus enī nō est aliqd locati: et
tā materia q̄ forma est aliqd locati: locus etiā cōinet
locatum: sed vacuū nūl cōinet. Le. li. (Quid aut̄ for-
te sit locus sic fiet utq̄ manifestū: accipiam' at de ip̄o
quētiq̄ videntur vere fm̄ idm in eē ip̄is: significamus
igitur locū esse primū q̄ cōinet illud cuius loc' est: et ni-
hil eē rei locatē ptingit locum esse.

Notandum q̄ phis cum dicit locū
nihil esse locatū: nō loq̄-
tur de omni locato simpliciter: sed de locato suo: ita q̄
locus nihil est sui locati: vñ elemētū ignis est locus: et
tota sp̄era elemētū est locatū: cuius elemētū ignis est
pars: id locus est ps locati. Sili' concavū ignis est lo-
cus: et ip̄e ignis est locatū: cuius superficies p̄caua est ac-
cidens: ideo locus est aliquid locati: non tamen est ali-
quid sui locati. (Amplius autem). Secunda suppo-
sitiō: locus est equalis locato patet: si enim locus eēt ma-
ior locato: igitur in aliqua p̄portione igitur esset va-
bile aliquid maius locato et minus loco: et per conse-
quens inter locum et locatum esset vacuum. Si autem
locus eēt minor locato: igitur in aliqua p̄portione p̄pter
quam daretur aliquid maius loco: et minus locato: et
per cōsequens aliquę partes locati excederent ipsum lo-
cū et subintrarent ipsius corpus locans penetrantes ali-
quas partes eius q̄ est impossibile: arguatur ergo sic:
locus et locatum sunt duo quanta: quorum nullum est
altero maius neq̄ minus: igitur quodlibet eorum est
alteri equalē. Lege li. (Amplius autem primum) scilicet
locum p̄portū neq̄ maiorem neq̄ minorem esse
cōtingit suo locato: sed equalē.

Notandum q̄ philosophus non lo-
quitur de loco materiali:
ter sumptō q̄ est corpus locans: quia tale v̄plurimūz
est maius locato: celum enim est maius elemēto ignis
et elemētum ignis est maius elemēto aeris: sed loqui-
tur de loco formali qui est superficies corporis locan-

tis fm̄ quam corpus locans cōtinet locatum: non eti-
am loquitur philosophus de equalitate simpliciter: s̄z
omnem dimensionem: quoniam locatum habet res di-
mensiones: locus autem duas: videlicet longitudinem
et latitudinem: ideo locus non est equalis locato sim-
pliciter: sed fm̄ superficiem concuam: et primo locatūz
que simpliciter est equalis loco: p̄p̄tio: indiuisibile
enim ea parte qua ipsum est indiuisibile non facit ma-
ius aliter magnitudo componeretur ex indiuisibilib':
sed superficies est indiuisibilis fm̄ profunditatem: igitur
superficies concava locati et superficies concua
locati non faciunt maiorem extensionem q̄ vna earūz
et per consequens quelibet earūz est alteri simpliciter
equalis: non etiā loquitur philosophus de quolibet
loco respectu cuiuslibet sui locati: sed de loco per se pri-
mo et locato non per se primo: constat enim q̄ concu-
uum lune est locus terre et est maius terra fm̄ longitu-
dinem et latitudinem: sed non est maius superficie con-
cua ignis: ideo p̄p̄tius locus et p̄p̄rium locatum
semper sunt equalia fm̄ superficies immediatas: et hoc
notat philosophus cum dicit p̄mum.

Sed dubitatur quoniam superfi-
cies locans conti-
net superficiem locatam: et non continetur ab illa: igitur
est maior. Item duorum circulozum equalium idē eēt
centrum q̄ est contra doctrinam mathe. et probatur cō-
sequentiā: quia idem est centruz superficiē p̄uere ignis
et concavi lune: sed ille due superficies sunt equalēs per
concessum: igitur et. Ad primum negatur p̄sequen-
tia: nam quodlibet compositum naturale p̄inet suas
partes essentielles et non conuenit ab aliqua illaz: et
tamen non est maius aliqua illarū. Accidit enim su-
perficiē que est locus q̄ continet superficiem que est
locata: q̄ enim vna continet et alia continetur hoc
est ratione corporum quorum vnum continet et reli-
quum continetur. Si enim deus superficiem p̄uexam
ignis faceret concuam lune: et contra superficiem con-
cua lune faceret p̄uexam ignis: illa quēiam conti-
net tunc p̄ueneretur et contra. ¶ Ad secundum dicitur
q̄ mathe. abstrahunt magnitudinem a materia natu-
rali: et sic non est possibile duas superficies esse imedia-
tas neq̄ duas lineas neq̄ duas superficies esse imedia-
tas: et consequenter non est possibile duorum circulo-
rum equalium esse idem centrum. Naturalis autēz cō-
siderat magnitudinem vt est in materia naturali: et vt
determinatur per formam naturalem: et consequenter
concedit duo puncta esse immediata et duas lineas: et
duas superficies esse immediatas non in eodem corpo-
re sed in diuersis: ideo non habet p̄o inconuenienti q̄
duorum circulozum inequalium sit idem centruz. (Ad
huc autem). Tertia suppositio locus est separabilis a
locato: quis enim locus continet locatum: et p̄pter
hoc dicatur non deficere locato: tamen locus separa-
tur a locato: et in hoc locus differt a materia et forma
fm̄ commentatorem: quia ista non separantur a loca-
to: locus autem separatur a locato. Le. li. (Adhuc autē
neq̄ deficere contingit locum vnicuiq̄ suo locato et se-
parabilem esse ipsum est necessarius).

Dubitatur quia materia est ingenera-
bilis et incorruptibilis vt
est demonstratum primo huius: et ipsum locatūz ē cor-
ruptibile ex quo componitur ex contrariis: sed incor-
ruptibile potest separari a corruptibili: igitur materia
est separabilis a re cuius est materia: et per consequens

Liber quartus.

separabilitas non distinguit locum a materia. Respondit Egidius q materia dupliciter potest considerari v3 fm essentiam 7 fm esse: fm essentia est generabilis 7 incorruptibilis: 7 sic separatur ab eo cuius est materia: sed fm esse generatur 7 corrumpitur: sic nō separatur ab eo cuius est materia sed corrumpitur cu3 eo: locus autē separatur a locato tā fm esse q fm essentia: quia cum locus non sit in locato potest corrumpi locatum manente loco.

Contra istam responsionem arguit Burleus dicens eā implicare contradictionem vel q2 nihil potest manere sine suo esse: dicere igitur materiam manere fm essentiam 7 nō fm esse est concedere duo contradictoria. Item queritur de esse materie: vtrū sit mē vel aliud a materia: si mē 7 mā manet fm essentiam igitur manet fm esse: si aliud a mē: vel igitur substantia aut accidēs: sed nullum illorum: q2 quocūq3 dato si a materia illud remoueretur mā haberet suum esse. Et iō dicit Burleus q locus est separabilis a locato sic q locatum pōt manere: 7 si nō maneat in eodez loco: sed vep est q separatio loci a locato est eius corruptio: of enim accidēs separari a suo subo quando corrumpitur nō corrupto subo: 7 per hoc differt locus taz a materia q a forma: q2 h ppositum nō potest manere sine hac materia 7 sine hac forma: sed h locatum pōt manere sine h loco. Ista responsio min⁹ soluit q respōsio Egidij. Primo q2 ostensum est supra loci separari a suo locato absq corruptione illius. Scđo quia h compositū demonstrando vnū animatū durabit per centū annos: 7 tamē h materia nō durabit per decē fm eum: qm propter pīnuū fluxū 7 refluxū partū variabitur materia oīno eadē forma numero pīnuē manente: vī tēstatur tam h q in primo de generatione. Nec argumenta sua pmitunt pira Egidij: q2 h Egidium duplex est esse: v3 esse essentie 7 esse existentie q ē esse modificatum 7 particularizatum sine quo esse potest ē materia 7 nō sine primo esse. ymaginatur enim Egidius q sicut materia pīa per quantitatem acquirit extensionem que nō est materia neq3 quantitas neq3 extensio quantitatis: sed quidā modus matericitas p formam substantiale acquirit quēdam modū particulare 7 qdā eē singulare q est nō materia nec forma: sed tm modus mae: 7 quonā talis modus essendi generatur 7 corrumpitur: igitur mā generatur 7 corrumpitur fm esse: nūq autē h3 essentia. Et quādo arguitur vtrū tale esse sit materia vel aliud a mē: of q est aliud a materia ex quo nō sequitur fm Egidium q si suba vel accidēs sed bene q si suba vel accidēs aut modus sube vel accidentis. Sed sustinendo vniuersalia ydēficari suis singularibus: q2 idē est homo 7 h homo: 7 per esse intelligēdo rōnem indiuiduale iuxta illud Aristo. tertio de aīa. Aliud ē magnitudo 7 magnitudinis eē 7 aqua 7 aque esse: of q esse materie ē idē materie realiter 7 diuersum rōne: 7 nō sequit esse materie est mē: sed mā sp manet fm essentia: iō semp manet fm esse: sicut nō sequitur for. est hō 7 hō semp manet: igitur for. semp manet. Ideo of q suppo Aristo. est clara in terminis: q2 loc⁹ est extra locatū 7 est diuisus a locato. ppterca separatur a locato: mā autē nō est extra illud cuius est mē: neq3 diuiditur ab illo eo modo quo locās 7 locatum inuicē diuiduntur. (Adhuc autē). Quarta suppositio differentie loci sunt sursum 7 deorsum fm quas corpora nālia mouētur ad loca sua: 7 quiescunt in illis: corpora enī graua si fuerint extra locū naturalē mouētur ad illuz

deorsum: 7 in eo dē quiescunt deducto impedimēto: simili ter leuia mouētur ad locū sursum si nō impediuntur: 7 quiescunt in illo. Et per h differt locus a vacuo seu a spatio separato: q2 tales differentie loci nō sunt in illo. Le. li. (Adhuc autē oēm locum habere sursum aut deorsum necesse est 7 ferri nā 7 manere vnū quodq3 corpus in p2oprijs locis: hoc autem facere contingit: aut sursum aut deorsum).

Notandum q licet per quālibet istarum suppositionū alioquo mō excludatur oēs falsae opiniones de loco: tamē directe 7 mediate p quālibet istaz vna falsa opinio reprobatur. ¶ Quatuor enī fuerūt falsae opiniones de loco: quaz pīa dixit locū nō esse: que quidē opinio excluditur per primā supponem dices locū pīnere locatum: si enī nihil esset locus ille nō pīneret neq3 pīneretur. ¶ Secūda opinio dixit locū ē spatiū sepatū iter latera corporis: que quidē opinio excluditur per scđaz suppositionē dī. locū esse equalē locato. Si enī locus est equalis locato: 7 est tale spatiū habēs tres dimēsiōes iuxta opinionē antiquoz: sequit penetratio corporū. ¶ Tertia opinio posuit locū esse mām pīderas locū esse indifferētē ad receptiōem plurium corporū: sicut mā pīma ad receptiōez plurū formaz succēssue: quā quidē opinio ē excluditur tertia suppositio dices locatū separari a locato 7 esse extra illud: mā autē nō separatur ab illo cui⁹ ē mā neq3 ē extra illud. ¶ Quarta opinio asseruit locū esse formā ppter h quia vidit locum cōtinere locatum sicut forma mām: 7 h opinio excluditur per quartam suppositionē dicentē sursum 7 deorsum esse differentias loci fm quaz mouētur 7 quiescunt corpora nālia in locis suis: cōstat autem nihil moueri sursum vel deorsum ad suā formā. (Suppositis autēz cō. 31.

Tex.
cō. 31.

Notandum pīo fm cōmētatozem cōmēto. 31. q diffinitioes cōplete sunt inate reddere causas oīuz accidentium in re

iiij

existentium sed non convertitur. scilicet quoniam non omne ex quo red-
ditur cause accidit: est vera diffinitio: ideo estimatur
quod hec est regula destruens diffinitiones non verificas.
Duplex est diffinitio secundum commentatores quedam completa
et quedam incompleta. diffinitio completa est illa que reddit
causas omnium accidentium diffinitum. diffinitio incompleta est illa
que non reddit causas omnium accidentium diffinitum: verbi gratia. homi-
ni competunt multe passionnes: non quidem ex una causa: sed ex
omnibus: quoniam disciplinabile competit sibi per formam
sensibilem per materiam. esse generativum hominis competit sibi
per causas effectivas: et esse beatificabile per causas finali-
es: ideo non erit diffinitio completa hominis nisi in ea as-
signentur omnes cause per quas iste passionnes sunt ho-
mini: sed iste passionnes sunt homini per omnia quatuor
genera causarum: igitur diffinitio completa hominis
integratur ex omnibus quatuor generibus causa-
rum per quod omnia accidentia propria hominis poterunt
demonstrari. vnde homo est animal rationale: productum ab
homine: ordinatum ad felicitatem: quilibet autem diffini-
tio hominis que non includit omnia quatuor genera
causarum dicitur esse incompleta: quia per illam non redditur
cause omnium accidentium subiecti: ut homo est animal
rationale seu animal ordinatum ad felicitatem: quilibet ista-
rum diffinitio est bona: nulla tamen earum est com-
pleta. Et sequitur in commento quod aliqua est regula de-
struens diffinitiones non verificas: ita quod bene sequitur
negativum: ista oratio non reddit causas omnium acciden-
tium subiecti: igitur non est vera diffinitio. id est completa:
sed non sequitur affirmativum. hec oratio reddit causas
omnium accidentium subiecti: igitur est completa diffini-
tio: quoniam demonstratio concludens diffinitionem comple-
tam hominis: aut eam accipiens tanquam medium aut prin-
cipium demonstrationis reddit causas omnium acciden-
tium proprio hominis: et tamen non est diffinitio: quia de-
monstratio significat esse vel non esse: diffinitio autem non
significat esse vel non esse per primum posterius.
Sed contra autem commentator loquitur de omnibus acciden-
tibus indifferenter: aut de accidentibus propriis si de omnibus
accidentibus indifferenter illud non est verum quod diffinitio completa
reddat causas omnium accidentium subiecti: quia diffini-
tio completa hominis non reddit causas aliquas pro-
pter quod homo est albus vel niger: currens autem sedes si
commentator loquitur de accidentibus propriis tamen illud non est
verum: quia diffinitio completa hominis non reddit causas
propter quod homo est medicus: simus autem crispus: bipes
aut canus. Dicitur quod commentator non loquitur de acci-
dentibus communibus sed propriis et non de quibuslibet acci-
dentibus propriis sed tantum convertibilibus cum diffinitio: unde
commentator facit mentionem negantem de illis accidentibus
que per diffinitionem completam possunt demonstrari: bene
autem sunt accidentia propria convertibilia.

Secundo notandum secundum commentatorem
eodem commento quod proprius est
ut ex diffinitione data appareat difficultas accidentis in hoc
et hoc est. proprius diffinitionibus rebus diffinitionibus diffinitis: et
ista tria sunt necessaria in diffinitione quod dicitur in hoc loco: quoniam
si unum eorum diminuitur aut omnino erit diffinitio: aut si erit
non erit perfecta. Duo documenta dat hic commentator.
primum quod proprius est rerum diffinitionibus diffinitis ut per earum
diffinitionem appareat causa difficultatis et solvantur omnes
difficultates et obiectiones circa diffinitionem: quod quidem est
sic intelligendum quod per diffinitionem completam omnes difficulta-
tes accidentis propter ignorationem diffinitionis possunt sol-
vi: non tamen omnes difficultates simpliciter possunt solvi co-

gnita diffinitione completa. possunt enim scire quod homo est animal
rationale productum ab homine propter felicitatem non sciendo red-
dere causam propter quam peius odoratur bono ceteris anima-
libus: et huiusmodi tactus: neque sciendo ex hac diffinitione
ne verum homo habeat tantum unam formam aut plures: et an
sit unus speciei tantum aut plurius. Secundo documentum
quod diffinitio investiganda de loco debet habere ista tria
scilicet quod per diffinitionem solvantur questionnes accidentis circa
locum: et per eadem appareat causa accidentis sensibilis
um in loco: et iterum quod per illam diffinitionem appareat pos-
sibilitas que accidit circa locum: quibus habitus erit in-
vestigata diffinitio completa loci: et ubi unum eorum desice-
ret aut non esset diffinitio vel esset incompleta. (Primum quod. **Tex.**
idem igitur.) Secundo documentum. tres sunt motus scilicet. **co. 32.**
tres cognoscere locum esse. vnde localis augmentatio et di-
minutio: quod per quilibet istorum acquiritur locus: per mo-
tum enim localem acquiritur locus equalis loco priori. per mo-
tum augmentativum acquiritur locus maior: et per motum di-
minutivum acquiritur locus minor: et quod celum semper mo-
vetur localiter opinati sunt multi celum maxime esse in loco.
arguas ergo sic ille motus facit cognoscere locum esse per
quem mutatur locus: sed per quilibet istorum motuum mutatur
locus: igitur quilibet istorum motuum facit cognoscere locum
esse. proprius cum maiori minor est declarata. **l. e. 11.** (Primum
quid igitur intelligere quod non queratur locus nisi
motus aliquis est secundum locum: propter hoc enim et celum maxi-
me in loco esse opinantur antiqui eo quod semper in motu
est. huius autem aliud quidem est loci mutatio. aliud vero
augmentum et diminutio: et namque augmentum et diminutio trans-
mutat: et quod prius erat huiusmodi transmutat: aut in maius
primo secundum commentatorem **co. 32.** Aristoteles dicitur
xix. proprie motus et non quiete: et verum quod significat locum
esse: quod motus est notior quieti: quies enim est privatio
et motus habitus. Intra commentatorem quod quies signi-
ficat locum non tamen facit scire locum esse. prima pars est no-
ta: quod omnia duo privative opposita significant idem: sed
motus et quies sunt privative opposita: igitur significat
idem: et per prius quies significat locum ex quo motus si-
gnificat locum non tamen quilibet quies significat locum
sicut non quilibet motus significat locum. motus enim al-
terationis non significat locum: igitur nulla quies opposi-
ta illi: et quod omnis motus secundum locum siue sit pure localis: si-
ue sit augmentativus siue diminutivus significat locum: id
quod quilibet quies opposita alicui illorum motuum significat
locum. Secunda pars etiam patet. nam motus alterationis non facit
cognoscere locum: quod per illud non acquiritur locus: sed per
nullam quietem acquiritur locus: igitur nulla quies fa-
cit cognoscere locum esse.

Notandum secundum commentatorem
eodem commento quod celum habet
relocum latet. estimat enim quod movetur in loco ordinare
locum secundum totum: et ideo opinatus est Avicenna quod non ha-
bet motum in loco: et ponere quod movetur secundum partes et non
secundum totum est opinabile: et idem zenon negavit ipsi moveri ut
post dicitur. Due fuerunt opiniones de motu celi. una fuit
Aristoteles. celi non moveri in loco: et ratio erat ista. quod quod
moveretur in loco mutaret locum secundum totum: sed celum non mutaret locum
secundum totum: igitur non moveretur in loco. Alia opinio fuit zenonis. vi.
celum non moveri: quod si moveretur aut igitur secundum totum aut secundum par-
tes: non secundum totum: quod secundum totum non mutaret locum: neque secundum par-
tes: quod opinabile est aliquid moveri secundum partes et non secundum to-
tum. Et ambobus istis decepti sunt: quoniam celum movetur localiter
secundum totum quod secundum partes. unde totum celum movetur localiter secundum totum

Liber quartus

ma & nō fm subiectū quia nō mutat sitū: mutat tamen locum descriptū circa centrū mundi vt videbitur sexto phisico. partes autem celi mouentur localiter taz fm formā q̄ fm subiectum quia mutant situm ac etiam locum descriptū circa centrū mundi. (Est autem qd mouetur.) Terciuū preambulū eozz que mouet quedā mouentur per se & quedā per accidens. illa mouentur per se que mouentur suis motibus tanq̄ per se existētia. illa vero mouentur per accidens que mouentur ad motū alterius: & taliū quedā sic mouentur per accidēs q̄ possunt moueri per se vt partes quātitatiuer clauus infixus in nauī. quedā autem non possunt moueri per se vt accidentia tam absoluta q̄ respectu. Scētia enī & albedo: similitudo & equalitas nō possūt nisi per accidens moueri sicut non possunt per se existere. Mutat enim locū ex eo tantū quia ea in quibus sunt mutāt locum. Le. li. Est autē quod mouetur aliud quidē per se fm actu aliud quidē vero fm accidens est: ipius autem q̄ fm accidens est alia quidem sunt contingentia moueri per se vt partes corporis: & in nauī clauus: alia vero non contingentia sed semper fm accidens vt albedo & scientia: hēniz sicut transmutant locū quia i quo sunt transmutantur fm locum.

Notandum primo fm cōmentatores cōmento tricesimo secundo q̄ aristoteles per istam diuisionē mobilis (intēdit innuere q̄ motum qd necessitate habet locum ē motus essentialiter: & q̄ hoc fecit homines percipere locum esse essentialiter.) Aliquid est dupliciter in loco videt per se & per accidens. Illud quod est per se in loco mouetur per se: & quod est per accidens in loco mouetur per accidens. & sicut illud quod mouetur per se facit cognoscere locum esse per se: ita quod mouetur per accidens facit cognoscere locum per accidens.

Notandum secundo fm cōmentatores cōmento eodem commēto q̄ (ista diuisione omniū formaz que existit i subiecto) scz q̄ non possunt per se moueri. aristoteles dicit accidentia non posse per se moueri: cōmentatores vero q̄ nulla forma substantialis potest per se moueri. De materia autē non faciunt mentionē: ista est causa: quia concedendū est materiā per se moueri ex quo non mouetur ad motum alicuius prius motū & sibi primo competit ratio mouendi passiue. Sicut enī forma primo mouet ista materia primo mouet: igitur sicut forma p se mouet ista materia p se mouet: cū i plus se habeat p se q̄ prius. fm phm primo poste. Nō igit mouet materia p se p se p se tertiū modi tanq̄ id qd est p se existēs sed p se p se tate q̄ri modi tanq̄ id cui cōperit rō mouēdi. ideo dicit phs in ista q̄ eozz q̄ mouent aliud quidē mouet per se ipm actu ad notandō hanc distinctionē q̄ eozz q̄ mouent p se qdā mouent p se in actu & qdā in potētia. illō dicit p se moueri in actu qd mouet tanq̄ p se existens: id autē mouet per se in potētia cui primo attribuit ratio mouēdi passiue: & h est prima materia, neq̄ in cōuenit materiā moueri p se & per accidēs: mouet enī p se p se p se tate quāti modū mouet p accidēs. put p accidēs op. ponit ei qd est p se tertiū modi. Qm̄ aut dicit. His pmissis phs ponit duas cōclusiones quaz prima est ista: Locus prim⁹ nō est corpus locas nec locus cōis. Secūda conclusio. Locus nō est cōtinu⁹ sed discōtinuus locato. ibi: Cū quidē igit. Prima p̄tio arguitur sic: Locus prim⁹ est eqlis locato: sed corp⁹ locas nō ē eqlis locato neq̄ loc⁹ cōis: igit loc⁹ prim⁹ nō ē corpus lo-

cans nec loc⁹ cōis. prima ps antecedētis declarat: naz tu es in celo qz tu es in aere: & tu es in aere qz tu es in ista pte aeris circū dāte te: & tu es in ista pte aeris qz tu es in superficie vltima e⁹: constat autē istā superficiē vltimā esse equalē locato & esse locū primū quia non locat ratione alterius loci sed alia ratione istius scz pars aeris totus aer: celū: igit locus primus est equalis locato. Secūda pars antecedētis est etiā nota. inductiue qm̄ totus aer est corpus locans: & cōcauū celi est locus cōmunis quo p nullū est tibi equalē: & ita de alijs. Le. li. Qm̄ autē dicimus esse sicut in loco in celo quia ē aere: hic autē in celo & in aere nō autē omni) id est nō ppter quālibet eius partē (sed propter vltimā ipius continens in aere esse dicimus: si enim omnis) id est totus aer esset locus (non equalis erit vniuscuiusq̄ locus et vnumquodq̄ locatū: videtur autē huiusmodi primū in quo est) id est videt autē locum primū esse illud in quo est locatum nō ratione alterius loci.

Notandum fm cōmentatores cōmēto tricesimo tertio q̄ ex cōclusionē iam probata sequit alia conclusio v3 vltimus finis est locus: sic arguendo: Locus est equalis locato & vltimus finis est equalis locato: igit vltimus finis est locus. & dicit cōmentatores q̄ licet iste syllogismus sit ex duabus affirmatiuis in secunda figura: tamen est bonus quia arguitur in terminis conuertibilibus. sicut etiam bene sequitur: risibile est animal rationale: & homo est animal rationale: igitur homo est risibile.

Sed dubitatur quia videt q̄ locus & vltim⁹ finis nō cōuertant qz nec omnis locus est vltim⁹ finis neq̄ omnia vltima finis est locus: cōcauū enī lune est locus & tñ nō est vltim⁹ finis eius sed superficies pueri orbis lune videt esse vltimus finis e⁹. Similiter aliquis ē vltimus finis qui nō est locus scz extremū lune aut sup̄ficies. Respondet q̄ cōmentatores nō loquit de quolibet fine indifferēter sed tñ de vltimo fine corporis locantis intelligēs corpus locas habere duplicē finē scz primū & vltimū. finis primus est superficies conuexa. finis autē vltimus est superficies cōcaua tangens ipm locatū. (Cū quidē igit.) Secūda conclusio. Locus nō est cōtinuus sed discōtinu⁹ locato. Ista p̄tio ē phs triplici ter. pbat: & p̄tio sic: Locus ē eqlis locato: igit nō est cōtinuus sed discōtinu⁹ locato: pbat p̄tia qz ex opposito sequit oppositū. nā sequit: locus est cōtinuus locato: igit nō est equalis sibi: pbat p̄tia qz si locus est cōtinuus locato videt q̄ se habeat ad ipm sicut pars ad totū: sed ps nō est eqlis toti immo omētorū est maius sua p̄te: igit loc⁹ nō ē eqlis locato: ponēdo igit locū eē in locato nō possum⁹ dicē locatū eē i loco s3 magis locū eē i eo vt ps i toto. ponēdo autē locū eē extra locatū possum⁹ dicere ipm nō ē maiorē locato s3 eqlē ex q̄ corp⁹ locas tōgit locatū. vltia enī corp⁹a se tē gētū sū sū simultate p̄tact⁹: nō necessario sū eqlia. Le. li. Cū qdē igit nō diuīsū sit p̄tēs sed p̄tinuū nō dicim⁹ eē in illo sicut in loco s3 sicut ps in cū vero diuīsū sit & p̄tactū in p̄tio quodā vltimo p̄tētis qd neq̄ ps ē ipius qd est in ipso neq̄ maius distantia sed equalē: in eodem enī) id est simul sunt (vltima contingentia.)

Notandum primo fm cōmentatores cōmēto. 34. q̄ aristoteles (intēdit) bat p hoc distinguere inter locatū esse i corp⁹e qd ē vbius & inter partem esse in toto ex hoc quod prius posuit: qm̄ aliquid esse in loco est sicut aqua esse in vase.

Ter. cō. 34. pmissis phs ponit duas cōclusiones quaz prima est ista: Locus prim⁹ nō est corpus locas nec locus cōis. Secūda conclusio. Locus nō est cōtinu⁹ sed discōtinuus locato. ibi: Cū quidē igit. Prima p̄tio arguitur sic: Locus prim⁹ est eqlis locato: sed corp⁹ locas nō ē eqlis locato neq̄ loc⁹ cōis: igit loc⁹ prim⁹ nō ē corpus lo-

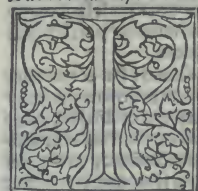
Phisicorum.

Intendit cōmentator q̄ ista est differētia int̄ locū esse i corpore: et partem esse in corpore: q̄ locus est in corpore q̄ est ubi illius q̄ quidē est separātū ab eo: eomō quo aqua est in vase: sed ps est in corpore q̄ est totū respectu illius: et nō separat ab illo. Sed est difficultas quō corpus locans est ubi corpore locati: cū ubi sit respectus et accidēs intrinsecū locato: corpus autē locans sit substantia intrinsecū locato: dicendū q̄ sicut albi sumis alii quando in cōcreto aut aliq̄ p̄ subiecto: et aliq̄ p̄ forma: ita ubi aliq̄ sumis in abstracto: et est respectus i re locata: aliq̄ vero sumis in cōcreto: et est idem q̄ res locans: et sic corpus locans dicitur ubi.

Secundo notandū fm̄ cōmentatorē eo dem cōmento q̄ p̄tens dicit de tribus: de fine p̄tenti: et nō p̄tenti: et de forma: et equalitas fallitur in fine nō p̄tenti: et est vera de contingenti: et dicere aliquid in loco sicut aqua in vase est verum de fine p̄tenti: et nō p̄tenti: et fallitur in forma. Duas distinctiones intendit cōmentator quāz p̄ia est ista: duplex est p̄tens: v̄z intrinsecū et extrinsecū: p̄tens intrinsecū est forma: siue per formam intelligamus formā substantiā: siue ip̄m totū: siue superficiē conueram ip̄m totū. Cōtens vero extrinsecū est finis corporis continentis sicut est superficies concava lune. **Scda** distinctio q̄ duplex est finis cōtens. sc̄ continens: et nō p̄tens: finis p̄tens cōtingēs est ille qui est immediatus locato sicut est cōcauū lune respectu ignis finis p̄tens nō cōtingēs est ille qui est remotus a locato sicut est p̄cauū lune respectu aeris: vel aque: quando igitur dicitur locus est equalis locato ista p̄positio ē vera de loco qui est finis p̄tens et nō de loco qui est finis nō p̄tens: cōstat. n. superficie p̄cauū lune: et cōueram ignis esse equales. Sed superficies concava lune et superficies cōueram aeris nō sunt equales: sed vna est altera maior: qm̄ etiam dicit q̄ aliquid est in loco sicut aqua in vase ista p̄positio est vera de omni loco continēt siue fuerit p̄tens siue nō. i. siue fuerit p̄tens siue nō p̄tens: sed nō est vera de forma: q̄z nihil est in sua forma: sicut aqua in vase qualitercūq̄ fiat locutio de forma. **Ex** p̄dictis cōmentator infert tres cōditiones loci: quāz p̄ima est p̄tentiā: qm̄ locus est continens locatū: et per hoc differt locus a vacuo: q̄z ymaginatur antiqui esse spaciū inter superficies corporis p̄tenti: cū tale spaciū: v̄z inter latera vasis nō p̄tineat aquam: sed magis cōtineatur tā ab aqua: quā a vase. **Scda** cōditio est imediatio qm̄ locus est imediatus locato cū ipsum tangat: illa. n. sunt imediata que se inuicem tangūt fm̄ p̄m. et per hoc differt locus p̄tens: siue locus per se p̄mo a loco cōtens talis cōditio nō cōpetat loco cōtens bñ p̄mo. **Tertia** p̄ditio est diuisio: qm̄ locus est diuisus a locato: cū locatū sit in loco: sicut aqua in vase: et per hoc nō differt locus p̄tens a loco cōtens: q̄z hec cōditio tam loco p̄mo: q̄ loco cōtens p̄tens: differt autē bene a forma: q̄z forma nō separatur ab eo cuius est forma: siue fuerit forma substantie siue accidētis siue totū habens partes quantitatis siue superficies p̄tens ei⁹ dē totus. (Et cū p̄tens). **Scdo** arguit p̄tens ad illā p̄clusionē sic: si locus est p̄tens locato sequit̄ locatū nō moueri in loco: s̄z cū loco: p̄tens: q̄z si aliqd̄ mouet ip̄m mouet cū eo q̄ est p̄tens: et siue fuerit m̄a siue forma siue accidēs: cū moto aliquo moueant oīa que sunt in eo: sed illud p̄tens est falsū: q̄z nō oīa locū moueri si locatū mouet: siue. n. mouet siue nō mouet loc⁹ si min⁹ mouet locatū: vt p̄ de aq̄ circu-

larit̄ mota i vase dēfēte. **Le. li.** (Et cū p̄tens quidē sit ip̄z locas locato nō cū illo mouet: s̄z cū illo diuisū aut i illo: et siue moueat p̄tens siue nō vel minus mouet ipsum continuū. Amplius cū). **Tertio** arguit p̄tens ad illā p̄clusionē sic: quādo p̄tens nō est diuisus a continente tūc dicit̄ ēē in eo sicut pars in toto: et qm̄ est diuisus a p̄tente dicit̄ esse in eo sicut p̄tens in vase: sed locatū est in loco sicut p̄tens in vase: et nō sicut ps in toto: igit̄ locus nō est p̄tens: sed cōtinuus locato: tēnet p̄ia cū maior: q̄z qm̄ p̄tens nō est diuisus a continente tūc est sicut visus in oculo que est pars formalis et sicut manus in corpore que est pars m̄a: qm̄ autēz diuisus a continente tūc est sicut aqua in amphora: et vinū in cypho: min⁹ vero est nota: q̄z manus nō mouetur in corpore: cū corpore: locatū aut nō mouet cū loco: sed in loco sicut aqua nō mouet cum amphora: sed in amphora. **Le. li.** (Amplius cū nō diuisus sit p̄tens a p̄tente sicut pars in toto dicit̄ vt sicut i oculo visus et in corpore manus: cū autē diuisus est p̄tens a continente tūc est sicut aqua in cado aqua et in cypho vinū: manus quidē enim corpore mouetur aqua aut in cado. i. in vase vel in amphora).

Nota dum q̄ ex hīs p̄clusionibus apparent p̄ditiones loci diuinitatis: ex p̄ima. n. conclusionē habet q̄ locus hic diuinitatis nō est quilibet indifferenter: sed qm̄ p̄tens et immediatus locato: ex scda autē conclusionē habetur q̄ locus hic diuinitatis non est aliquid intrinsecū locato: sed tantum extrinsecū.

Am igitur. **Tex. co. 35.**

Ista est scda ps huius capituli in qua p̄tens inuestigatur loci postq̄ inuestigauit p̄ditiones. et p̄prietates illius et duo facit qm̄ p̄mo p̄mittit vnā suppositionem sc̄o sequit̄ de int̄to ibi (horum autem). Suppositio est ista locus necessario videtur esse vnū istoz quattuor. i. m̄a vel forma: aut spaciū separātū inter latera corporis p̄tenti: aut superficies ipsius p̄tenti: p̄z: q̄z de loco nō fuerit nisi quattuor operationes quāz p̄ima dixit locū esse materiā: sc̄a q̄ locus est forma. Tercia q̄ est spaciū separātū: quarta q̄ est termin⁹ corporis cōtenti: adeo inuestigando genus loci non apparet quid possit esse locus nisi vnū istorum quattuor. **Le. li.** (Jam igitur manifestus ex hīs dicitur est quid locus: id est que res est locus fere enim quattuor sunt quozum necesse est locum vnū aliquid esse aut enim forma: aut materia est: aut spaciū aliqd̄ in medio extremorum: aut extrema si non est spaciū nullum preter interpositi corporis magnitudinem: id est si inter latera continentis nullum est spaciū preter magnitudinem corporis contenti).

Notandum q̄ philosophus dicit locū esse forte vnū ex quattuor: quia non dūm est plene manifestum q̄ istozum est locus: adeo sub dubitatione loquitur: dicit etiam conditionaliter si non est spaciū preter interpositi corporis magnitudinem: quia si esset tale spaciū indubie illud esset locus: non est ergo negandum inter latera corporis continentis esse spaciū: quia inter illa latera

Tex. co. 36.

Liber quartus.

est spacium magnitudinis corporis locati: sed negādū
est inter huiusmodi latera esse spacium separatum triū
dimensionum preter dimensiones corporis locati si-
cut opinabantur antiqui. (horum autē). Ista suppo-
sitione premissa philosophus ponit quatuor conclusio-
nes quas prima est ista: locus nō est forma corporis
locati. Secūda conclusio locus non est spacium separatum
ibi. (Sed ex eo). Tertia conclusio locus non est mate-
ria ibi. (Et materia autē). Quarta conclusio locus est
terminus continens ibi. (Si igitur nihil). Prima conclu-
sio arguitur sic: si locus est forma locati corporis hoc
esset ppter istam rōnem: forma continet et locus conti-
net: igitur locus est forma: sed ista ratio nulla est: quia
forma p̄inet tanq̄ terminus intrinsecus: et locus tanq̄
terminus extrinsecus: unde arguitur sic: forma est termi-
nus corporis p̄inet et loci: sed locus ē terminus cor-
poris contenti et locati: igitur locus non est forma
corporis locati: patet p̄ia quia sicut corpus locātis nō
est corpus locatum: ita nihil corporis locātis est aliqd
corporis locati. L. li. (horum autē q̄ tria): scilicet for-
mam aut materiam: aut spacium non contingat locū esse
manifestum est: ex dictis et dicendis: sed ppter id q̄ cō-
tinet videtur forma esse locus: in eodem enim. I. simul
sunt extrema continenti et contenti: sunt quidem igitur
vtraq̄ termini sed nō eiusdem: sed species quidem rei
contente est terminus: locus autem continens corpo-
ris est terminus. **Notandum** s̄m cōmentatorē com-
mento. 39. q̄ antiqui dixerunt locum esse formam pro-
pter hoc q̄ locus estimatur continere: et forma estimat
continere etiam scz superficies corporis locati: quia
dicitur in diffinitione corporis: q̄ est illud q̄ continet a
superficie vna aut superficiebus: cōmentator inuit du-
plicem formam continentem ipsius locati. I. formā sub-
stantialem et accidentalem: forma substantialis continet
materiam: et forma accidentalis: videlicet superficies con-
uerſa locati p̄inet omnes partes quantitatis eiusdē
et hoc dicitur continere ipsū locatum iuxta diffini-
tionem corporis que dicit corpus est illud q̄ continet
vna aut pluribus superficiebus: et qualitercūq̄ accipia-
tur pater rōnem antiquorum nō valere. Et forte p̄for-
mam quam dixerunt esse locum intellexerunt ipsaz su-
perficiem terminantē corpus locatum et non aliquam
formam substantialem. (Sed ex eo q̄). Secūda conclu-
sio locus non est spacium separatum inter latera cor-
poris continenti. Ista conclusio nem p̄ius tripliciter
probat et primo sic. Si locus sit huiusmodi spacium
hoc videretur esse propter istam rōnem: illud est locus q̄
manens idem numero diuersa corpora recipit successi-
ue: sed spacium separatum inter latera corporis conti-
nenti est huius: patet p̄s: quentia cum maiori et mino-
apparet ex eo quia spacium separatum inter latera va-
sis successiue recipit aquam vinum et aerem: ipso semp
manente eodem numero: sed ista ratio peccat in mate-
ria: quia accipit vnum salum: v3 inter latera corporis
continenti esse vnum spacium separatum preter ipsū
locatum: et dimensiones eius q̄ non est verum: qz tūc
dimensiones se inuicem penetrarent: ideo inter latera
corporis continenti omnino nihil est: nisi ipsū cor-
pus contentum faciens latera distare: aut pars vel pas-
sio eiusdem. L. li. (Sed ex eo q̄ mutatur multoties
manente continente contentū: et diuisum construe sic: sed
ex eo q̄ contentū: et diuisum mutatur multoties ma-
nente continente eodem numero: vt ex vase cum ep̄it
aqua iurati aer et extra ipsū medium inter latera cō-

tinens esse videtur spacium separatum et cōsequenter
locus tanq̄ aliquid sit preter corpus q̄ transferitur ad
illum locum et ex illo loco hoc autem non est: videlicet
tale spacium: sed contingens incidit. I. sed intrat locum
tangendo ipsum corpus eozūq̄ transferuntur et que se
apta nata sunt attingere et esse immediata preter tale spa-
cium separatum aliter esset penetratio.

Notandum primo s̄m cōmentatorē
cōmentio. 36. q̄ videtur
q̄ significatio vulgaris huius prepositionis in quan-
do dicunt aliquid esse in loco est circa vacuum: q̄ vul-
gus intelligit in vase: et si fuerit demonstratum q̄ ni-
hil est vacuum: tunc locus necessario est continens ex-
traneum: sed quia vulgus nō percipit hoc non posuit
hoc nec posuit hanc significationem huius prepositioni
in: et ideo ista opinio est valde apparens. Vulgus enī
non percipiens aliqd sensibile inter latera vasis dicit
inter latera illa esse vacuum: q̄ quidem dicunt recipere
aquam et vinum: et esse locum illorum: et quia vulgus
non percipit demonstrationem qua demonstratur nul-
lum vacuum esse: semper credit vacuum esse: et nunquā
concedit aquam esse in vase: tanquā in loco: sed esse in
spacio interposito tanquā in loco: propterea ista opi-
nio est valde apparens: qz est p̄sonis credulitatem vulgi.
Secundo notandum s̄m cōmentatorē
eodum cōmentio q̄ si essent h-

dimensiones in quas eaderet corpus locatum contin-
geret vt quilibet locus esset locus cuiuslibet corporis
et sic ignis nō esset proprius superiori: et terra inferiori
et causa in hoc est quoniam in dimensionibus abstra-
ctis a vacuo non sunt differentie quibus diuersifican-
tur: sed natura eorum est consimilis: sines. n. corpora
diuersificantur s̄m diuersitatem naturaz corporū: vn-
de in eis inuenitur superius et inferius: et ideo corpora
mouentur ad sua vltima p̄p̄ia: vt p̄ficiantur per illa: et
vt tangant illa. Argumentum cōmentatoris est istud si
esset locus tale spacium separatum et abstractū a qualita-
tibus sensibilibus illud esset eiusdē rōnis et vni^{us} in oī-
bus suis partibus: et per p̄ns quilibet locus esset loc^{us} na-
turalis cuiuslibet corporis: quia nō est ratio q̄ vna pars
sit magis locus nātis aliusq̄ q̄ alia: et ita locus nātis
ignis nō magis erit sursum quā deorsum: q̄ est p̄ia ex
pertentiā: quia igit corporibus diuersaz naturaz cor-
respondent loca diuersaz naturaz: ideo mouent^{ur} ad
illa: vt tangant illa: et p̄ficiant^{ur} per illa: hec aut nō fieret
si locus esset spacium separatum. (Si aut aliqd). Secūdo
arguit p̄ius ad istā conclusionem inferendo q̄ infinita
loca p̄currunt ad cuiuscūq̄ corporis locationem q̄ ē
absurdum: et q̄ illud sequat^{ur} arguitur: qz nō potest esse
talis dimensio nisi penetrat locatū: et diuidat ipsum in
infinitas partes: et p̄sequenter quilibet habet suū locū
p̄p̄ium in quo locat^{ur} per se primo: cū enim aqua et
transmutant^{ur} inuicē in eodem loco sicut tora aqua est in
toto loco: ita medietas aque erit i medietate loci: et ter-
tia ps aque in tertia parte loci: et sic in infinitum: et sicut
totus locus penetrat totam aquam: ita medietas loci
penetrat medietatem aque: et tertia pars tertiam partē:
ideo sicut tora aqua habet locum p̄p̄ium et per se: ita
quilibet pars aque habet locum p̄p̄ium et p̄ se: s3 in
finite sunt partes aque: igitur infinita sunt loca p̄p̄ia et
per se. L. li. (Si aut aliquid esset spacium ap̄tū natum
per se existens et manens in eodem loco: id est et ma-
nens continue idem locus infiniti v3 essent loci tras-
mutate enim aere et aqua idem faciet omnes partes

Tex.
cō. 35.

Tex.
cō. 36.

De hisicorum.

In toto qz quidē ois). I. tota aqua in vase.

Notandum qz commentator pmento. 37. probat quālibet partes lo-
cati esse in loco per se tenendo locum esse spacium sepa-
ratum querendo vtrum medietas aque existens i va-
se sit in loco per se aut in loco per accidens: si in loco
per se per idem quelibet pars aque est in loco per se: et
consequenter infinita sunt loca per se ad locationem
aque. Si autem medietas aque est in loco per acci-
dens hoc videtur ex eo quia locus eius est pars loci
aque: sed etiam locus aque est pars loci totius mundi
igitur tota aqua nō est in loco per se: et psequēter nihil
est in loco p se nisi totū vniuersum qz est valde absur-
dum. (Simul autē). Tercio arguitur plus ad eandē con-
clusionem inducēdo aliū incoueniens: v3 qz locus habz
locū per se et q multa sunt loca simul: si. n. locus est ta-
le spacium separatum: igitur si vas cū aqua localiter trans-
mutat etia locus localiter transmutat: p3 pna qz sicut ma-
net pūne idem vas numero ita eadem distātia nume-
ro inter latera vasis: pono igit qz vas cū aqua localiter
transmutetur sequit aggregatū ex vase et aqua: et ex spa-
cio pmento inter latera vasis recipit in alijs dimensionibz
bus. si in dimētionibus que sunt inter latera pūnentis
totū aggregatū: igit quelibet pars huius aggregati re-
cipitur p se in aliqua pte totius dimētionis locantis to-
tum aggregatū: sed spacium qz est inter latera vasis ē ps
huius aggregati: igit per se recipit in parte totius dimē-
tionis: sed spacium receptum inter latera vasis est locū
et dimētio in qua recipit etia est locus: igit locus ē per
se in loco: et qz talia duo se inuicē penetrant ideo plura
loca sunt simul: qz erat. pb andū. I. li. (Simul autē erit
locus transmutas localiter vna cū vase quare erit loci
alius locus et multi loci simul erunt.

Notandum fm cōmētatorē cōmētō. 37.
qz nō solū pbat plura loca
esse simul ponēdo locū esse spacium separatum: sed etia in-
finita loca esse simul pmissis duabus suppositionibus
sequētibz ex illa opinione quaz prima est: si locū mo-
uetur fm locū eadē rōne spacium in quo recipit poterit
moueri fm locū et recipi in alio spacio: sicut. n. trās lato
vase transfertur spacium inter latera vasis: ita trans lato
corpore in quo recipit vas transfert spacium pmentū iter
latera corporis pūnentis vas. Scda suppositio si talia
spacia sunt loca oportet illa remanere inter latera cor-
poris pūnentis qn corpus pūnēs trās fertur de loco ad
locū: sicut spacium inter latera vasis manet vase trans-
mutato. Istis suppositiōibus pmissis arguit sic quo-
libet instātia tps mēsurantis motum sit trās mutatio i
nouū locū et instātia tpe sunt infinita et oia illa manēt
simul sicut spacium iter latera vasis manet vase trās mu-
tato: igit infinita loca sūt simul: p3ia ps antecedētis p3
qz nihil mouet ad locū in quo est: scda est nota qz tēp
nō componit ex indiuisibilibz: tertia vero est mani-
festa ex scda suppositione. (Non est autē). Cōtra p3im
posset aliquis arguere inducēs p3imilia incouenientia
p3imū qz infinita loca sunt: qz cū nō solū totū sit in lo-
co sed etia quelibet pars eius et infinite sunt pres totū
existētis in loco: igitur infinita loca sunt. Scdm inco-
ueniens qz locus est in loco et q multa loca sunt simul
quia qn transmutat localiter vas in quo est aqua: aut
aer: aut partes aeris vel aque locū aque vel aeris trās-
mutatur localiter: et per p3is mouetur ad locū: igit locū
est in loco et cū locus et locantū sunt simul sequit qz mul-
ta loca sunt simul. Ad p3imū respondet plus negando

psequētiā: quia partibus nō respōdet distinctus lo-
cus a loco totius imo idē numero est locū totū et par-
tis: licet nō eadē modo: est. n. locus per se totius: et locū
per accidens partū: neqz partes mouent ad alia loca
quā totum imo ad eundē locum numero ad quem mo-
uetur totū mouentur partes: et sicut totum mouetur per
se et partes per accidens: ita totū mouetur per se ad lo-
cum: et partes per accidens ad eundē locū. I. li. (Nō
est autē alius locus partis in quo mouetur cum totum
vas transmutatur: sed idē). Ad fm respondet plus qz
quādo vas transmutat cum aqua nō mouetur ad lo-
cum qui est pars loci totius vniuersi: vt crediderūt
antiqui: sed ad locū per se qui nō est pars alicuius loci
et iste est locus per accidens aque et cuiuslibet p3is eius
et per psequētiā est locus p accidēs loci i quo est aqua
scz superficies p3aue vasis: nec est incoueniens qz locus
sit in loco per accidēs: nunqz tū sequit qz duo loca sint
simul qz locus in quo est aqua per se et locus in quo ē
vas per se nō sunt simul imo distāt per totā p3ofun-
ditatem vasis. I. li. (In quo enim est cū mutatur aer et
aqua aut partes). Construe sic cū enim mutat vas in
quo est aer aut aqua aut partes aque mouetur omnia
ista simul cum loco aeris vel aque ad eundē locum: scz
nō in quo sunt loco. i. nō sunt per motū in loco qui est
pars loci qui est locus totius celi: id est mundi. (No-
tandum qz antiqui ponebant mundū esse in loco: adeo
quato sibi fm tres dimensionēs sic qz totus mundus
erat in toto loco mundi et quelibet pars mundi erat in
loco qui est pars loci mundi: ideo quia vas est pars
mundi volebant qz locus vasis esset pars loci totius
mundi. Ponendo autē opimōem Arist. qz locus est vl-
timum corpus pūnētis nō debet cōcedi qz locus i quo
est vas sit pars spacij in quo est totus mundus aut ce-
lum: cū totus iste mundus nō sit in aliquo spacio quid
sit per se locus eius nec vltimū totius aque in quo est
terra est pars concavi celi in quo est totus mundus in-
ferior. Cōtra p3icta arguit et p3imo qz locus ē spa-
cium separatum: quia in p3ictamūs capitulo de g3itate
ponit p3ilosophus quinqz species quantitatis conti-
nue: videlicet lineam superficiem corpus tempus et lo-
cum volens particulas loci copulari ad eundem termi-
num ad quem particule corporis: qz non esset nisi locū
poneretur spacium separatum penetrans corpus scz
tres dimensionēs. Secundo arguitur qz non est idem
locus totius et partis: quia alta est superficies tangens
totum locum et alta tangens partem: aggregatū enim
est superficie aeris: et superficie aque est locus totū ele-
menti terre: et vna illarum superficierum est tantum lo-
cus partis. Ad p3imum dicitur qz Arist. illud dixit scz
famo sitatem: tunc enim famosum erat locum esse spa-
cium separatum et in materia predicamento rum nō de-
buit Arist. tractare materiam loci: ideo sufficiebat sibi
loqui de loco scdm opinionem communem. Ad scdm
dicitur qz superficies tangens partem locatū non est lo-
cus: sed pars loci: de locatione autē terre dicitur qz habz
tria loca per se: videlicet aggregatum ex illis duabus
superficiebus et quālibet illarum superficierum: aggre-
gatum enim est locus totalis: et quelibet illarum est lo-
cus partialis: ex quo enim nulla illarū superficiez est
pars alicuius superficiei et continet ideo est locus: et qz
nō continet totam terram propterea est locus par-
tialis. (Et materia autem). Tertia conclusio locus non
est materia alicuius corporis. Istā p3clusionē plus dupli-
probat et p3imo sic: si locus esset materia hoc ptingeret

Tex.
co. 3.

Tex.
co. 3.

Liber quartus.

per istam rōnem illud q̄ recipit diuersa successiue ē materia: sed locus recipit diuersa successiue: igitur locus est materia: minor ē euidēs: q̄ vas recipit successiue aquā & aerē: & maior declaratur tā in transmutatiōe substantiā: quā accidentali: q̄ eadē materia numero successiue recipit formā substantiāle aquę: & formā substantialem aeris: idē etiā subiectū numero successiue recipit albedinem & nigredinē: mollicie: & duricię: cū idē sit nūcalbum: & postea nigrū: & iam durum: ante vero molles: ista ratio nō valet: q̄ peccat in materia: si maior p̄positio intelligit vniuersalit̄: v̄z oē illud q̄ recipit diuersa est materia. Si autē quilibet p̄missa intelligit particularit̄ illa ratio peccat in forma: q̄ ex mere indefinitis vel particularibus nihil sequitur & per p̄ns est falsa p̄na differt. n. multū receptio materie a receptione loci: qm̄ materia nō recipit diuersa corpora actu: locus autē recipit diuersa corpora actu. f. aquā & aerē: etiā sic recipit diuersa successiue: q̄ illud q̄ nunc est aqua prius erat aer: & eōtra: locus vero sic recipit: q̄ vbi nunc est aqua prius erat aer: & eōtra. L. li. (Et materia autem videt v̄z q̄ locus si i quiescēt quod est materia ali quis p̄siderat & nō separato sed cōtinuo rei que transmutat de forma in formā. Sicut enim si alteret aliquid est hoc nūc idē v̄z albi: nūc autē nigrū: & nūc qdē durū: nūc autē molle v̄z autē videmus aliquid esse materiā: sic etiā locus p̄ talē quēdā videt esse fantasina: verū tamē illud quidē nō est v̄z qm̄ q̄ nunc est aqua prius erat aer: locus autē vbi nunc est aqua p̄siderat aer). ¶ Notandum q̄ p̄ns dicit locū assimilari materie quiescenti nō separate: & p̄nueri transmutabili: q̄ locus v̄t sic est i mobilis: & idē vas quiescēs recipit successiue aerem et aquā: ita materia quiescēs per solū motū alterationis recipit diuersas formas. p̄pterea magis p̄t p̄bati locum esse materiā accipiēdo eā quiescētē q̄ locali motū. Et qm̄ p̄ns dicit illud q̄ nūc est aqua prius erat aer i intelligit in predicatione calī. Illud q̄ nūc est aqua fit ex illo q̄ prius erat aer: seu illud q̄ nūc ē sibi forma aquę: prius erat sub forma aeris. (Sed materia). Secūdo arguit p̄ns ad eandē p̄clusionē sic materia nō separatur a re cuius est materia neq̄ p̄nueri illā: locus vero separatur a re cuius est locus: & p̄nueri illam v̄t ex determinatis est manifestū: igitur locus nō est materia. L. li. (Sed materia quidē sicut dicitur est in p̄ioribus neq̄ diuisa ē a re neq̄ p̄nueri locus autē v̄t v̄z) v̄z diuidit a re & p̄nueri illam. (Si igitur nihil). Quarta p̄clusio locus est terminus corporis p̄nueri. p̄bat locus est materia vel forma aut spaciū separatiū distinctū a dimēsiōnib⁹ loci: aut terminus corporis p̄nueri: sed non est forma: nec materia nec spaciū separatiū distinctū a dimēsiōnibus loci: igitur locus est terminus corporis p̄nueri: p̄ns p̄na cū p̄ima parte antecedentis ex suppositiōe p̄missa: scdā autē p̄s antecedētis est p̄bata in trib⁹ cōclusionibus p̄cedētib⁹. Et q̄ oē p̄nueri dicit per respectū ad p̄ntū subiūgit p̄ns p̄ntū in loco q̄ ē illd q̄ est mobile fm̄ loci mutatiōē: sicut. n. locus v̄t sic est imobilis locali: ita locatū v̄t sic est mobile fm̄ locum. L. li. (Si igitur nihil bo: & triū locus ē neq̄ spēs neq̄ materia neq̄ spaciū aliqd q̄ semp est alter: p̄ter illd q̄ est rei distans: illud q̄ semp est aliud a magnitudine rei p̄tente in loco habētis partes distantes: necesse est locū esse reliquū quatuor v̄z terminū p̄nueri: dico autē p̄ntū corpus quod mouet fm̄ loci mutatiōem). p̄mo q̄ locus accipit

Notandum

otto modis p̄mo pro

corpore locante & sic accipit locum p̄ns in capitulo sequenti cum dicit aerem ēē locum aquę: & aquā ēē locum aeris: & celum esse locū ignis: scdō p̄ superficie vltima corporis locantis eo modo quo supra p̄ns accepit locum dicens. Tu es in celo tanq̄ in loco quia tu es i ore tu es in aere: quia tu es in hac parte aeris: & tu es i hac parte aeris tanq̄ in loco: q̄ tu es in hoc vltimo aeris. Tercio accipitur locus p̄ origine loci eo modo quo dicit cōmentator in hoc quarto q̄ centrū est locus celis: in p̄mo ce. & mundi: q̄ mediū mūdi est locus celis: & sic loquitur de loco auctor sex p̄ncipio: & dicens q̄ loc⁹ simplex est origo & p̄stitutiō loci cōpositi. Quarto accipit loc⁹ p̄ vbi fluēt a loco p̄posito quē locū p̄posito auctor sex p̄ncipio: & vocat superficiem ambiētē locatū: & sic loquitur de loco cōmentator in hoc quarto dicens q̄ sursum & deorsum sunt partes subiectiue loci qui est vbi. Quinto accipitur locus p̄ vbi fluēt a loco simplici quem auctor sex p̄ncipio: & vocat centrū mundi: & sic loquit de loco. Simplicius sup̄ predicatione dicit q̄ locus fm̄ p̄prium caracterē est de predicatione vbi quomodo etiā loquit Boetius dicens q̄ locus per oē corporis spaciū diffunditur. Sexto accipitur locus p̄ virtute p̄seruatiua locatū de quo loquit Porphyrius dicens q̄ locus est p̄ncipius generatiōis: & p̄ns supra de eodē loco dicit q̄ est illud ad q̄ corpora naturalia mouēt. Septimo accipitur locus pro spacio attractiōe seu p̄seruatiōe multo: & eo modo dicimus platea esse locum emptionis: seu venditionis: seu q̄ talis vicus est locus mercatorū de quo loquitur Porphyrius cū dicit patriā ēē locū. Octauo accipitur locus pro magnitudine subiecta alicui rei nō occupanti spaciū circa quē maxime apparet oppositiō ipsius: & sic loquitur p̄ns p̄mo ce. & mū. & octauo physico: dicit q̄ celū vel suprema sphaera est loc⁹ dei: & licet multis alijs modis potest accipi locus tñ p̄ns nō loquitur hic nisi de loco qui est superficies corporis p̄nueri locatū cū inuestigat genus loci dicit. locus est terminus p̄sequētis: oīs enim locus sic sumptus est terminus p̄nueri: & non eōtra: nam vltima superficies conuexa ceti est terminus p̄nueri & tñ nō est locus.

Secundo

notandum fm̄ Burleū q̄ sic loquendo de loco v̄t accipit p̄ns hic locus dupliciter accipitur vno modo pro eo q̄ hoc nomen locus significat: alio modo pro eo q̄ hoc nomen locus denominat: p̄mo modo locus est aggregatū per accidens ex superficie ambiēte locatū & ipsa p̄nueri que est respectus locantis ad locatū. Secūdo modo ē tñ superficies ambiēt locatū: qm̄ nihil dnominat locus nisi talis superficies: p̄t igit fm̄ cū loc⁹ dupliciter supponere: v̄z simplr & p̄sonalr: sup̄pōe simplr a supponit p̄ illo aggregato: & sup̄pōitōe p̄sonalr nō supponit nisi p̄ superficie ambiēte: & p̄nt dicit q̄ accipit locū p̄ tali aggregato ipm̄ nō ē p̄ se in aliquo p̄dicamēto sicut nec ipm̄ aggregatū cum sit ens p̄ accidēs accipitō aut p̄ superficie sic ē de p̄dicamēto q̄ntatis &c. S̄z istud ē difficile qm̄ nūc p̄r equale & sit nō cēt de p̄dicamēto relatiōis p̄ se fm̄ doctrinā Arist. i p̄dicamētis: & p̄bat p̄na qm̄ p̄r si accipit p̄ eo q̄ significat: sic aggregatū ex sba: & p̄mitate: & cū tale aggregatū nō sit in p̄dicamēto p̄ se sequit patrē in nullo esse p̄dicamēto p̄ se: si aut accipit p̄ eo q̄ denominat: & illud q̄ denominat sit in p̄dicamēto substantiē p̄ se sequit p̄m esse in p̄dicamēto substantiē p̄ se: s̄z arguit de ceti q̄ si accipit p̄ eo q̄ hoc nomē equale significat illd nō est i

Ter.
co. 36.

Ter.
co. 39.

De bisicorum.

aliquo predicamento sicut nec aggregatum ex quantitate: et qualitate: si autem accipit per eo quod hoc nomen denominat sic est in predicamento quantitatis: idem videtur de simili quod accipiendo per toto aggregato ipsum non est in aliquo predicamento: sed accipiendo per eo quod hoc nomen simile denominat sic est in predicamento qualitatis: quia sicut equalitas est propria passio quantitatis: ita similitudo quantitas secundum philosophum in predicamento. Dicendum igitur quod sicut nihil est pater nisi substantia: et nihil est simile vel equale nisi quantum vel quale: et tamen pater equale et simile sunt per se predicamentum relationis: et nullius alterius: ita licet nihil sit locus nisi superficies tamen locus non est per se alicuius predicamentum nisi relationis. Sicut, n. pater importat duo videlicet substantiam et paternitatem: subam quidem per modum substantie et materiem: paternitatem vero per modum actus et for- me: sic enim equale importat quantitatem per modum sub- iecti et equalitatem per modum forme. Simile etiam importat quan- titatem per modum materie et similitudinem per modum forme: ita locus duo importat unum. In recto per modum sub- iecti et materie versus superficiem: aliud vero in obliquo per modum actus et forme. scilicet paternitatem: et quia forma sit uno minatio cum ipsa strahat materiam ad determinatam speciem ut colligitur a philosopho secundo physice: et secundo de anima: idem locus est per se de predicamento relationis sicut et ipsa paternitas: et hoc inquit philosophus cum dicit locum esse terminum patris: ubi patet tam terminum quod patris esse per se et essen- tialiter de predicamento relationis.

Contra predicta arguitur probando locum non esse superficiem quadruplex: et primo sic: illud quod diffinitur per superficiem non est superficies: sed locus diffinitur per superficiem: igitur non est superficies: per consequentiam cum maiori: quod idem non diffinitur seipsum: minor vero patet ex diffinitione loci data a philosopho quo ad suum genus et differentiam vnam dicitur locus est terminus continens: scilicet corporis: constat autem tamen corporis esse superficiem. Secundo ubi causat effectum ex circumscriptione loci: ubi non causat effectum ex circumscriptione superficie: igitur locus non est superficies: per primum cum maiori per auctoritatem aucto- ris scilicet principio: et minor colligitur a commentatore in hoc quarto dicitur quod quantitas non est de potentia actus Tertio locus est terminus motus localis: sed superficies continens non est terminus motus localis: igitur ista super- ficies non est locus: prima pars antecedens arguitur: nam terminus motus alterationis est qualitas et terminus motus augmentationis est quantitas: igitur per idem terminus motus localis est locus. Secunda pars antecedens etiam declarat nam terminus motus dicitur aliquid intrinsecum mobili ut patet inducitur in motum alterationis augmentationis et diminutionis: sed superficies continens non est intrin- seca mobili localiter: sed magis extrinseca ut patet: igitur et. Quarto corpora naturalia moventur naturaliter ad sua loca propter convenientiam quam habent cum suis locis: sed corpora naturalia non habent convenientiam magis cum una superficie quam cum alia: igitur et. Maior est Aristoteles super hoc quarto: et minor est evidens ex quo omnes superficies sunt eiusdem rationis. Et confirmat: loca naturalia corporum simplicium distinguuntur specie secundum philosophum tractatu de infinito: et comen- tator idem asserit primo celi: sed nulla superficies ab alia specie distinguitur cum superficies sit species specialissima secundum philosophum in predicamento: igitur et. Ad primum dicitur quod eo modo arguendi possit probari hominem non esse animal: quia illud quod dif- finit per animal non est animal: sed homo diffinit per animal igitur homo non est animal: sicut igitur illud quod diffinit per animal est animal: quod dif- finit per superficiem est superficies: nec per hoc habet quod idem diffi-

niat seipsum quia semper est alius conceptus diffinitus et alius diffinitus: tamen non est verum quod locus diffinitus per superficiem: licet enim diffinitus per illud quod est superficies non tamen diffinitus per superficiem cum indiffinitione loci non ponatur conceptus superfi- cie: sed conceptus termini continentis: sicut homo diffinitur per illud quod est homo non tamen diffinitus per hominem quia diffi- nitio non hominis non ingreditur conceptus hominis: sed conceptus ani- malis rationalis: ad hoc negatur quod ubi non causat ex circumscri- ptione superficie: et quod dicitur quod quantitas non est de virtutibus actus: dico quod commentator non intelligit quantitates non esse de virtutibus actus per abiectionem extrinsecam et per modum alterationis: tamen per modum localem et spiritalem potest esse de virtutibus actus. Ad tertium dicitur quod motus al- terationis et augmentationis habent terminum unum et ille est in- trinsecus mobili: motus autem localis habet duplicem termi- num unum intrinsecum sibi qui dicitur ubi et alius extrinsecum qui dicitur locus: et quia ubi etiam vocatur locus idem mobile quod locale movetur ipse acquirit duplicem locum: unum versus intrinsecum et alium extrinsecum qui est superficies corporis locali- tis: ad quartum negatur minor quod corpora naturalia non habent maio- rem convenientiam cum una superficie quam cum alia: scilicet n. essentialiter non magis conveniunt cum una superficie quam cum alia tamen accide- taliter magis conveniunt in quantum una superficies habet virtutes preservativas unius corporis naturalis: et non alterius: per quod quam ignis habet convenientiam cum superficie celi: et non cum superficie aque: terra autem habet convenientiam cum superficie aque et non cum superficie celi: cum in superficie celi cavi celi inveniatur virtus preservativa ignis: et non terre: contra autem in superfi- cie aque inveniatur virtus preservativa terre et non ignis. Et ad confirmationem dicitur quod licet nulle due superficies dis- tinguatur specie: tamen aliqua loca distinguuntur specie: licet omnis locus sit superficies: quibus n. nihil esset album: vel nigrum nisi homo adhuc albus et nigrum essent diversarum specierum: sed nulli homines essent diversarum specierum: ita loci sunt sum: et locus deorsum sunt diversarum specierum: sed omnes superfi- cies sunt eiusdem speciei: dicitur n. philosophus 7. physice. quod linea recta: et linea curva sunt diversarum specierum: non obstante quod omnes linee sint eiusdem speciei: et hoc idem: quod rectitudo et curvitas sunt diversarum specierum: ita in proposito cum locus versus superficiem dicatur respectus: et locus naturalis versus superficiem et respectu dicatur virtutis preservativae locali- tis: et aliqui respectus sunt diversarum rationum ac etiam vir- tutes preservative differant specie: ideo loca sunt diversarum specierum.

Idetur aut.

Ista est tertia pars huius capi- tuli in qua philosophus investigat differentiam ponendam in diffini- tione loci et primum tota diffinitio nullius postquam investigavit genus loci cum suis conditionibus et proprietatibus ponens tres co- clusiones quarum prima est ista: grave atque difficile est cognoscere locum: Secunda quod locus habet quod huius est immobilis ibi (est autem sic). Tertia conclusio loci est terminus continens immobilis: primum ibi (quod terminus). Prima conclusio tripliciter arguitur: primo sic locus versus materia vel forma: sed difficile est cognoscere materiam quam non cognoscat materia vel forma: nisi per discursum maiorem autem declarata superius ex eo n. quod locus continens forma continens: lo- cus versus forma: et quod locus recipit successive diversa corpora sic materia diversas formas tam sales quam accidentales appropinquat loci versus materia. Le. li. (videtur autem magnam aliquid et difficile accipi lo-

Liber quartus.

cus et propter hoc non apparet materia et forma. (Et propter hoc). Secundo arguitur sic: locus videtur esse spatium separatum inter latera corporis pertinentis: sed difficile est cognoscere tale spatium: igitur difficile est cognoscere locum: propter frequentiam quod minor: quod difficile est cognoscere aliquid esse spatium medium inter latera corporis pertinentis: preter ipsum locatum cum suis partibus dimensionibus: et alijs suis accidentibus: maior autem est declarata superius quod in quiescente et continente ut puta in vase videntur corpora transmitti videlicet aer et aqua: et quod vas quiescit corporibus transmutatis estimamus medium quiescere quod est inter latera vasis et ipsum esse quoddam spatium inter latera vasis recipiens successum huiusmodi corpora transmutata. *Le. li.* (Et propter hoc quidem quod in quiescente et pertinente transmutatio eius quod fertur contingere enim videtur spatium medium aliquid aliud a motis magnitudinibus). *i.* propter magnitudines motas. (Proficat autem). Tercio arguitur sic: locus videtur esse vacuum: sed difficile est cognoscere vacuum: igitur difficile est cognoscere locum: propter frequentiam quod minor: quod in possibile est vacuum esse ut videbitur: maior autem declaratur nam propter hoc quod aer est inuisibilis estimatur vulgus aerem existentem in cypho esse vacuum: dicimus. *n.* cyphum esse vacuum si non sit in eo aqua: nec vinum: nec aliquid corporis sensibile a nobis. *Le. li.* (Proficat autem aliquid). *i.* iuuat ad credendum locum esse vacuum: et aer incorporeus esse videtur: *vt. n.* non solum terminus vasis esse locus sed quoddam medium tanquam vacuum. (Est autem sicut). Secundo conclusio locus fit quod huius est immobilis: probatur immobilitas est differentia loci: igitur locus est per se immobilis: propter quod sicut genus predicat per se de sua specie: ita differentia de eadem secundum philosophum primo posteriorum. et antecedens arguit illud est differentia loci per quod locus differt ab alijs cum quibus maxime conuenire videtur: sed per immobilitatem locus differt ab hijs cum quibus maxime conuenire videtur: igitur immobilitas est differentia loci: patet propter quod maior: quia illud per quod species differt ab alia specie eiusdem generis. primi cum qua maxime conuenit est differentia eius: ut inductive manifestum est: minor autem declaratur nam locus maxime conuenit cum vase ut propter quod cum talis locus quod vas recipiat successum diuersa corpora in actu: et utriusque sit separatum et immediatum suo principio: et quod per immobilitatem differat a vase est manifestum: quia non apparet aliud per quod possint differre nisi: quia vas ut sic est locus mobilis: et locus ut sic est vas immobile quod quidem exemplariter manifestatur nam cum mouetur aliquid in continente moto vituperata nauis in flumine: magis videtur pertinuitate moto tanquam vase quam tanquam loco quod non contingit propter aliam causam nisi quia mobilitas est de ratione vasis et immobilitas dicitur de ratione loci. *Le. li.* (Est autem sicut vas locus transmutabilis sicut locus vas immobile unde cum quidem in eo quod moueatur et mutetur quod intus ut in flumine nauis tanquam vase videtur magis quod loco continenti vult autem immobilis locus esse). Ex ista conclusione plus inferet correlarie quod totus fluuius magis habet rationem loci quam pars eius: cum totus fluuius magis competat rationi immobilitatis quam parti: dicimus enim eundem fluuium continue manere partem autem recedere: et non manere: manet enim totus fluuius continue in eodem situ: et partes semper variant situm. *Le. li.* (Unde ois) id est totus fluuius magis locus est quam pars eius quia immobilis omnis: id est totus.

Notandum secundum commentatorem commentario. 41. quod vas est mo-

bile et continens essentialiter: locus vero est continens et immobilis per accidens: et significat quod locus est immobilis essentialiter hoc est quod locus est illud ad quod mouetur res et quiescit in eo: et si aliquid mouetur ad motum rem tunc motus eius esset ociosus. Prima propositio commentum est ista: vas est mobile per se: probatur finis vasis est ut possint res in eo de loco ad locum: sed non possunt res portari de loco ad locum sine motu: igitur mobilitas est de ratione vasis. Secunda propositio commentum est ista: locus est mobilis per accidens patet quia locus est superficies corporis locantis: sed moto aliquo corpore mouetur per accidens quolibet superficies eius: igitur et. Unde concavum ignis mouetur quod est locus aeris: et concavum ligne mouetur quod est locus ignis: sed hoc est per accidens ratione alterius. Tertia propositio locus est immobilis per se: patet quia nihil est mobile per se nisi corpus ut habetur sexto physico: 23 sed locus non est corpus: igitur non est mobilis per se et hoc est signum quod corpora naturalia mouentur ad sua loca et quiescunt in illis quod non esset verum si locus esset mobilis per se. Quarta propositio si locus esset mobilis motus corporis ad ipsum esset ociosus ad hunc intellectum: si aliquid moueretur ad rem motam eadem specie motus et eadem velocitate motus eius esset ociosus: quia nunquam posset attingere rem motam. Et notanter dico eadem specie motus: quia ignis mouetur ad concavum ligne motum: et tamen motus eius non est ociosus cum attingat illud concavum: et hoc ideo quia illi motus sunt diuersarum rationum cum vnus sit rectus alius circularis: dixi etiam eadem velocitate quia stat quod a. et b. moueantur motu recto et quod a. moueatur ad b. et tamen motus eius non sit ociosus: quia a. contingit b. dato quod a. moueatur sursum velocitate ut. 3. et b. moueatur sursum velocitate ut. 20.

Contra predicta arguitur et primo contra litteram probando quod totus fluuius minus habet rationem loci quam pars eius: quoniam Aristoteles dixit supra quod tu es in aere quia tu es in ista parte aeris: igitur ista pars aeris magis habet rationem loci quam totus aer: et per consequens ista pars fluuii in qua est nauis magis habet rationem loci quam totus fluuius quoniam nauis locatur in toto fluuiio ratione partis. Secundo arguitur contra commentum: probando quod locus non est mobilis per accidens quia dato illo sequitur quod ad ubi non est per se motus propter philosophum. s. huius et probatur per consequentiam ideo. n. ad relationem non est per se motus secundum Aristotelem. ibi dem quod potest nouiter aduenire alicui absque mutatione facta in eo: sed ubi potest nouiter aduenire alicui absque mutatione facta in eo si locus est per accidens mobilis: igitur et. probatur minor: si. n. locus mouetur ad motum corporis igitur possibile est quod quiescat quod tu sis continue in alio: et alio loco: sicut in alia et in alia superficie: sed ubi causatur locatio ex descriptione loci per auctorem. 6. principio: 23 igitur variato loco semper variatur ubi absque mutatione facta in re: Ad primum dicitur quod fluuius ut locat nauim potest dupliciter considerari: uno modo ut habet rationem pertinentis alio modo ut habet rationem differentie loci: Sed si consideratur ut habet rationem pertinentis sic per fluuium magis est locus nauis quam totus fluuius: Si vero consideratur ut habet rationem differentie: que est immobilitas sic totus fluuius magis habet rationem loci quam pars: quia magis competit sibi immobilitas quam parti et hoc est intentio philosophi. Ad secundum respondet Egidius quod in loco est duo considerare: videlicet formale et materiale: materiale in-

Phisicorum.

loco est superficies continentis: formale autē est ordo ad totum vniuersum seu distantia a polo & a centro mundi: locus igitur est mobilis quo ad suū materiale per accidens: quo autē ad formale nō est mobilis per se nec per accidens: dicitur. n. nauis ligata ad stipitem in fluuio continue esse in eodem loco: licet p̄tinue sit in alia & in alia aqua fluuig̃ ex eo quia continue eūdem ordinē habet ad totum fluuū: ciuitas etiam continue est in eodē loco: licet continue variat aerem & superficiem: & hoc ideo q̃z habet semp̃ eandē distantia a centro: & a polis mundi: ita sursum & deorsum que dicuntur loca mundi licet possint moueri p̄m suū materiale q̃ est superficies: nō tñ scdm suū formale q̃ est ordo ad totū vniuersum: seu distantia a polis: & a centro: sicut igitur totū vniuersum scdm suā substantiā non mutat locum neq̃ situm per se vel per accidens: non etiam poli neq̃ centrum mundi pos sunt aliquo modo moueri: ideo talis ordo vel distantia nō pōt moueri per se: vel per accidēs: & p̄tsequēs locus p̄m suū formale nō pōt aliquo modo moueri.

Contra Egidius arguit Burleus sic: nō stat per potētia dei neq̃ p̄ intellectū aliquid esse absq̃ suo formalis: sed p̄ potētiam dei aut per intellectū stat aliquid esse in eodem loco in quo prius: variatio ordine vniuersi: & distantia a centro & a polis mundi: igitur distantia & ordo nō sunt formalia in loco: patet p̄na cum maiori quia nō stat p̄ dei potētiam neq̃ per intellectū p̄siderantē hōiem esse absq̃ anima neq̃ album esse absq̃ albedine: minor vero declaratur quia si p̄ potētia dei: aut per intellectū p̄siderantē stat totum mundū moueri motu recto. s. a corpore quiescente in aere quo posito a continue est in eodē loco ex quo quiescit quies appōita motui locali: tñ habet continue aliu ordinē ad totū mundū & alia distantia a centro: & a polis: item talis ordo vel distantia vel est in locante vel in locato: si in locatē: igitur mouet ad motū locantis: celū enim locans ignem: vel cōcauū eius mouetur circulariter & p̄tinue h̃z eundem ordinē ad totū vniuersum & eandē distantia a centro mundi: igitur huiusmodi ordo & distantia videt̃ moueri simul cū celo. Si autē illud formale est in locato: quero igitur si illud formale remanet in locato aut nō: si remanet igitur mouet per accidens: si nō remanet aut igitur incipit esse in alio subiecto: aut corūpitur: si incipit esse in alio subiecto: igitur accidens migrat de subiecto in subiectū: q̃ est possibile si autē corūpitur: nō semp̃ manet idē ordo numero ad totū vniuersum: neq̃ eandē distantia numero a centro & polis q̃ est cōtra Egidium. ideo r̄ndit Burleus q̃ locus nō est mobilis per se cū nō sit corpus: sed est mobilis per accidens ad modū locantis: neq̃ est ponēdū tale formale in loco cū ipsa superficies sit locus formalis. Ad rōnem dicit q̃ nunq̃ acquiritur vbi absq̃ mutatione illius cui aduenit: & licet vbi causet a loco non tamen oportet q̃ variato loco varietur vbi: q̃z nouum vbi nō causatur a nouo loco nisi locus nouus habeat altum ordinem aut sitū ad totū celum sphericū: & ad polos immobiles: causat. n. vbi a loco nō absolute: s̃ p̄m q̃ locus est in tanta distantia vel tanta ad orbem & ad polos: ita q̃ vbi primo causatū in aliquo corpore cōseruatur postea in eodē corpore quiescente ab illo loco successiue: & sic habetur q̃ nō sequit̃ est nouus locus igitur est nouū vbi: videt̃ bene sequit̃ est alius locus in alio ordine vel distantia maiori aut minori ad orbē terrarū & ad polos: igitur est nouum vbi. **Contra** Burleus arguit ex fundamento suoz rōnum contra Egidium

& primo sic: si deus moueret totū mundū motu recto preter a corpus quiescens in aere ipsum a continue cēt in eodem loco in quo primo erat p̄m eū: & tamē varia retur continue superficies locans & distantia ad orbē & ad polos: & ad centrū: igitur vbi nō variatur ad variationem oīum istoz vt ipse asserit. Secūdo si deus annihilaret totū mundū preter vniū vas plenum aqua quiescēs: huiusmodi aqua haberet idē vbi q̃ primo habet & tñ nulla esset distantia a centro: nec a polis: posset ēt totū annihilare preter vnum pedale aeris: & vna muscam morā in illo aere: que indubie p̄tinue haberet nouum vbi absq̃ distantia nominata. Tercio qñ variat superficies locans corpus quiescens: vtrū ordo seu distantia existens in superficie corūpitur aut maneat in alia superficie: si corūpitur: & continue nouū ordo generatur & noua distantia igitur p̄tinue generat nouū vbi p̄ eum: & tamen corpus locatū nō mouet igitur alicui pōt aduenire nouū vbi absq̃ facta mutatione in eo. Si vero ille ordo aut distantia incipit esse in alia superficie: igitur accidens migrat de subiecto in subiectū q̃ est p̄ra eum. Quarto sicut qñ se h̃z ad tēpus: ita vbi ad locū: s̃ ad variationem ipis variatur quādo: igitur semp̃ ad variationem loci variatur vbi: generaliter. n. si variat vestimentū aut vestitū variatur habitus: & si variatur agens aut patiens variatur motus: & si variat tēpus aut tēporale variatur qñ: igitur per idē si variatur locus aut locatum variat vbi: & ista est infēio auctoris sex principio. **C** Dicendū igitur q̃ licet sursum & deorsum includant ordinē ad totū vniuersum: aut distantia a centro vel a polis: nō tamē locus in cōmuni aliquō loco includit vt dicit Egidius: q̃z vt dicitur est: deo posset annihilare totū mundū preter vna amphorā plenam vino in cuius superficie tanq̃ in loco esset illud vinum nullo existente ordine ad vniuersū: neq̃ distantia a centro vel a polis: nihil est igitur de rōne formali loci nisi superficies & p̄tinentia vna cum immobilitate & i mediatione vt exprimit Arist. in diffinitione loci. Et ad rōnem dicit q̃ sicut duplex est locus p̄m auctorem sex principio. s. simplex qui est centrū mundi: & cōpositus qui est superficies locans: ita est duplex vbi vniū fluēs a loco simplici & iste est situs totius mundi coextēsus mundo p̄m omnē dimēsiōnē: aliud est vbi fluens a loco cōposito: & istud est subiectiue in re locata: non habens extensionē in ea: sed est indiuisibiliter in re locata. Sicut igitur nō ad quālibet qualitatē est per se motus: sed ad aliquā sic: & ad aliq̃ nō: p̄m p̄būm. 7. p̄p̄si corūpitur: ita nō ad quālibet vbi est per se motus: sed tñ ad vbi q̃ est situs fluens a centro & a polis mundi: q̃z tale non potest nouiter aduenire alicui absq̃ mutatione noua facta in eo ad vbi vero fluens a superficie ambiente locatū nō est per se motus cum possit aduenire alicui absq̃ mutatione facta in eo sicut relatio. **C** Contra predicta arguitur & primo q̃ ad nullum vbi sit per se motus: quia si a corpore quiescente in aere deus moueret totum mundum motu recto vna cū elemēto aeris p̄tinue. a. haberet aliud & aliud vbi tam simplex quāz cōpositū absq̃ mutatione sui: quia p̄tinue. a. esset p̄p̄in quus centro habens aliam & aliam superficiē ambiētem. Secūdo arguitur q̃ nō sit talis situs coextēsus mūdo quia tunc dimēsiōnes eiusdem rōnis se inuicē penetrarent & haberet opinio antiquoz de loco q̃ est sp̄s cluz separati: que omnia sunt p̄ra Arist. i hoc quario. Tercio arguit q̃ talis situs non fluat a centro mundi: quia tunc talis situs maneret perpetuo sicut centrum

Libri quartus.

mundi et per consequens accidens migraret de subiecto in subiectum: quoniam ille idem situs numero in quo tu es aliquid postea erit. **¶** Quarto arguitur quod talis sit non sit de predicamento ubi sed relationis: quia distantia est respectus de predicamento relationis: ut patet sed situs non videtur esse nisi talis distantia qua aliquid distat a centro mundi: igitur et. **¶** Ad primum dico quod illud non sequitur: sed solum sequitur quod deus potest facere ad nullum ubi esse per se motum: quia in casu isto. a. corp^o quiescens est continue in alio et in alio loco: et in alio et alio ubi tam simpliciter quod composito ab igitur mutatio eius sed per solam mutationem alterius: si. n. illa ratio esset valida. probaretur quod ad nullam qualitatem per se motus: quia quilibet talis potentiam dei potest aduenire aliquid sine mutatione facta in eo: sufficit. n. quod talis qualitas seu ubi non possit nullo aduenire alicui ab igitur mutatio facta in eo: cum enim dicitur ad ubi vel ad albedinem est per se motus talis preteritas est secundum modum non primum deo per potentiam dei aut per intellectum potest vnum ab alio separari. videmus. n. hominem esse per se risibilem et per se corruptibile et in deus potest facere quod homo non sit risibilis nec corruptibilis. **¶** Ad secundum negat^o patet. n. sit^o mundi habeat omnes dimensiones: non in est dimensio: sed recipit illam a corporeitate mundi: sicut et materia mundi non est dimensio sed dimensionata per quantitatem mundici: quoniam autem per dimensionem corporis locati ponebant aliam dimensionem separati: ego non pono: sed dico quod sicut materia et forma et alia accidentia illarum dimensionum per dimensionem quantitatis: ita situs non habet aliam extensionem quod habet ipsum corpus locatum. **¶** Ad tertium predo situm mundi et quilibet eius partem perpetuam cum centro mundi: neque per hoc sequitur migratio accidentis de subiecto in subiectum ex quo situs est immobilis tam per se quam per accidens conceditur tamen quod variat subiectum non quidem primum sed secundarium: sicut enim quantitas est subiectiva in materia prima per se primo et ex hoc perpetua sicut materia prima: ita situs tam per totum quam per partes est per se primo subiectiva in mundo et perpetua cum mundo: et sicut quantitas est per se non primo et compositio et ex hoc est successiva in diversis compositionibus: ita situs est per se non primo in partibus mundi: et variat successiva huiusmodi subiecta ab igitur variatione sui. Et sicut non sequitur quantitas est adaequate in compositione: igitur est subiectiva per se primo in composito: ita non sequitur medietas situs mundi est adaequate in medietate mundi: igitur est per se primo subiectiva in illa medietate. **¶** Ad quartum respondetur quod duplex est distantia. una pueniens ab intrinseco positis terminis distantibus et hec est relatio quod generatur et corrumpitur per se corposita sunt per se quod magis distantia inuicem: et est subiectiva in corpositis distantibus sicut similitudo in corpore similitudo: et huiusmodi distantia potest per accidens moveri sicut similitudo: unde orbis lune et vltima sphaera semper equidistant eadem distantia relatione: quae quidem distantia mouetur ad motum illorum orbium: alia autem est distantia pueniens ab extrinseco solum. scilicet a centro mundi: et hec est situs mundi faciens distinctum predicamentum ab alijs: et hec non potest moveri per se nec per accidens: sicut neque totus mundus mutat situm per se vel per accidens. **¶** Quare terminus. terra 3° locus est terminus principis immobilis primum. ista 3° sequitur ex precedentibus. quod enim locus sit terminus primum et immediatus locato habet ex prima parte huius capituli: et quod locus sit terminus continens habet ex secunda parte eiusdem capituli: quod autem locus sit terminus immobilis

manifestatum est in tertia parte huius capituli. scilicet in conclusione precedente. Tamen exemplariter declaratur singule partes eiusdem diffinitionis et primo quod locus sit immobilis: quia duo maxime vocamus loca. videlicet centrum mundi et concavum lune cum ista sint illa ad que maxime localiter mouetur corpora naturalia: et hec sunt immobilia: nam centrum mundi est simpliciter immobile concavum autem orbis lune est immobile per subiectum cum non possit moveri sursum nec deorsum: neque mutare situm cum sit semper in equali distantia a centro mundi: et propter ista immobilitatem leuia mouentur sursum: et graua deorsum: si. n. concavum lune moueret sursum ad ipsum non moueret corpora leuia: quia talis motus est otiosus: si enim centrum mundi moueretur deorsum ad illud non moueretur corpora graua: quia iterum est otiosus motus ille per commentatorem: cum non possent corpora naturalia attingere finem suum. **¶** L. li. **¶** Quare terminus continens immobilis primum habet locus: sicut puerio isto modo. locus est terminus continens immobilis primum: et hec est diffinitio loci: et propter hoc quod locus est immobilis (medius celi) id est centrum mundi (et vltimus) (quo ad nos). scilicet concavum orbis lune (circularis loci mutationis). id est circulariter localiter mouet (videtur esse) locus (hoc quidem sursum). scilicet concavum (illud vero deorsum) videlicet centrum (maxime omnibus parte). id est hec duo inter omnia maxime videntur esse loca (quia hec quidem semper manet). scilicet centrum (circulo. n. vltimum). id est concavum quod circulariter mouet (si multum se habet manet) cum debeat et immobilitate (quare quoniam id est propter quod immobilitatem quod leue quidem) est sursum fertur natura quod vero graue deorsum mouetur.

Notandum

propter finem commentatorem commento. 4. quod Aristotele. (cedit diffinitione in qua perficiunt omnes differentie determinantes naturam loci: et dicit vltima superficiem continentem et per primum supposita corpositi: primum ergo est differencia per se differt continens eam ab inequali: et per hoc quod dicit immobilis essentialiter distinguitur finis extranea a fine naturali. scilicet que est simul locato.) diffinitio igitur quod philosophus intendit finem commentatorem est ista. locus est vltimus continens immobile primum intelligens per vltimum superficiem continentem corpus locatum: et per primum equalitatem superficiem locatis ad superficiem locatam: quia una alteri supponatur ab igitur excessu alicuius illarum. per hoc autem quod dicit Aristotele. immobile voluit distinguere finem extrinsecum corporis locati a fine intrinseco. id est superficiem extrinsecam quod est corporis locatis a superficie intrinseca corporis locati: quoniam nunquam mouetur locatus quin moueat superficies intrinseca eius: non autem oportet quod mouetur superficies extrinseca. scilicet que est in corpore locante.

Secundo

notandum per lincon. quod duplicia sunt loca: quedam sunt ingenerabilia et incorruptibilia ut concavum orbis lune et alia concava aliorum orbium contiguum celi: et hec dicuntur esse semper eadem numero et esse immobilia quo ad augmentum et diminutionem cum nullo modo possint augeri vel diminui: alia autem sunt loca generabilia et corruptibilia ut loca mixtorum et elementorum aliorum ab elemento ignis: et huiusmodi loca dictorum elementorum sunt mobilia per augmentum et diminutionem: ita quod aliquando sunt maiora et aliquando minora: sed quia tam maioratio quam diminutio est imperceptibilis per sensum videmus huiusmodi loca esse immobilia per augmentum et diminutionem quemadmodum et loca celorum. Ecce finem philosophi commentarii

Philosophorum.

Ter.
65.4.

tozem et lincon. q. locus est aliquo modo mobilis q. autem dicatur immobilis. hoc est quadupliciter primo quia locus est immobilis per se cum non possit moueri tanq. per se existens cum hoc sit conditio corporis: secundo quia est immobilis essentialiter cum locus secundum q. huius non sit mobilis: per hoc enim dicitur locus a vase. tertio quia non debet moueri motu mobilis ad ipsum ut non sit otiosus motus: neq. etiam augeri vel diminui ad augmentum vel diminutionem locati. quarto quia non oportet q. moueatur ad motum locati: licet enim interdum moueatur ad motum locati: ut quando mouetur amphora cum vino: non tamen illud est necessarium cum sepe experiamur aqua moueri in vase quiescente. (Quod quidem enim) secundo ostenditur q. locus est terminus continens quia ducit superficies ad que mouentur corpora naturalia: una ad medium que dicitur deorsum locans medium mundi q. est terra: et alia a medio que est sursum: et vltimu quo ad nos corporum celestium. q. autem quelibet istarum sit terminus continens manifestum est quia superficies est infima simpliciter est terminus aque continens. terra et superficies simpliciter sursum in tota sphaera elementorum est terminus continentis. scilicet q. dicitur continere regnum et cetera elementa: quia igitur ita locus sursum q. deorsum est quidem continens. propterea locus videtur esse superficies continens sicut vas. l. c. lit. (Quod quidem enim ad medium continens terminus deorsum et ipsum medium) construe sic: q. quidem enim est terminus continens ea que mouentur ad medium: et ipsum medium est deorsum. scilicet superficies aque (q. vno ad vltimu sursum est et ipsum vltimu). l. q. vero est terminus continens ea que mouentur ad vltimu et etiam est continens ipsum vltimu sursum est: nam concavum celi est sursum q. continet ea que mouentur ad vltimu ipsum: et etiam continet ipsum vltimu. videlicet ignem (et propter hoc planum videtur esse quoddam) id est superficies (et sicut vas locus et continens.

Notandum fm commentatorem com mto. 42. q. (graue querit hunc finem fm q. est medium totius non fm q. est finis aque: et si non tunc terra moueretur ad aq. vbicq. fuerit finis eius sicut ferrum mouetur ad magnetem vbicq. fuerit: hoc non sentitur in aqua.) Non igitur mouetur fm commentatorem terra ad concavum aque fm q. est concavum aque: sed fm q. est continens medium mundi: fm q. est in tanto situ et tali ordine vniuersi. si enim terra moueretur ad concavum aque secundum q. huius igitur vbicq. poneretur illud concavum terra moueretur ad ipsum sicut ferrum ad magnetem: et pro consequens si poneretur aqua in concavo lune terra moueretur ad concavum aque q. non est verum. (Amplius simul.) Tertio ostenditur q. locus est continens primum nam simul sunt locus et locatum videlicet similitate contactus et immediationis: quia nihil mediat inter locum et locatum: locus igitur non est quelibet superficies corporis continentis: sed est illa que est simul cum locato et que primo et immediate attingit ipsum: nec igitur hic diffinitur quilibet locus indifferenter quia non locus communis neq. per accidens neq. materialis: sed tantum locus proprius et formalis. l. c. lit. (Amplius simul rursus) locata (quodammodo loca) est n. finis est ipsi locati et loca dicitur phs qdam quia non sunt simul similitate subiecti locus et locatum: neq. sunt simul similitate temporis: sed tantum similitate contactus.

Notandum fm commentatorem com mto. 42. q. Aristo. (for te intendit q. locus et locatum sunt relatiua et relatiua sunt in simul et cum alterum auferatur et reliquum et hoc non inuenitur nisi in loco qui est finis: finis enim non inuenitur nisi quando inuenitur illud cuius est finis et deficit per suum defectum: et si locus esset inane non esset necessarium in suo esse locatum esse: et tunc inuenitur locus sine locato: et forte inducit rationem qua declarat q. locus debet esse permanens cum permanentia corporis in eo. ¶ Duae expositiones dat commentator ad illam litteram: locus et locatum sunt simul quarum prima est expressa: videlicet locus et locatum sunt simul similitate contactus cum nihil mediet inter illa. secunda expositio est q. locus et locatum sunt simul similitate nature eo q. locus et locatum sunt relatiua et relatiua sunt simul natura per Aristo. in predicamentis sic q. posito vno ponitur reliquum et interempto vno interimitur alterum. constat autem q. si locus est locatum est et contra. ¶ In hoc commento ponuntur quatuor propositiones quarum prima est ista: locus et locati sunt correlatiua probatur illa sunt correlatiua quae se inuicem respiciunt sub habitudine gentium vel ablatiu casus per Aristo. in predicamentis: sed locus et locatum sunt h. mo: quia locus est locati locus et locatus est loci locatum et dicuntur ad conuertentiam ut manifestum est. ¶ Secunda propositio: similitas nature non competit nisi loco qui est finis corporis locans: patet quoniam si ille finis est locatum est et e contra: et non deficit ille finis nisi propter defectum corporis locati: si enim non est corpus locatum non amplius est ille finis. ¶ Tertia propositio: impossibile est locum esse vacuum patet nam locus et locatum conuertuntur: sed non conuertuntur vacuum et locatum cum quodlibet illorum inferat negationem alterius: quia non sequitur. vacuum est: igitur locatum est: sed magis sequitur q. locatum non est. neq. sequitur. locatum est igitur vacuum est: sed magis sequitur q. vacuum non est. ¶ Quarta propositio. locus semper est permanens cum permanentia corporis in eorum. propositio non est sic intelligenda q. semper manente eodem corpore maneat idem locus vel e conuerso: sed q. ista simul manent continue tanq. conuertibilia locus est et corpus est in loco: cum ex qualibet istarum altera sequatur: locus igitur et locatus semper manent simul non fm esse particulare et individuale: sed secundum esse commune et vniuersale etc. ¶ Et q. dictis patet q. locus non est de predicamento quantitatitatis ut posuerunt antiqui neq. de predicamento vbi ut dicunt plures moderni: sed de predicamento relationis: et sicut omnia correlatiua includunt duos respectus quibus se mutuo respiciunt: ita locus et locatum: locus enim continet et locatum continetur: adeo locus et locatus dicunt duplicem continentiam. quarum una est in loco et est quasi continentia actiua et altera est in locato et est quasi continentia passiva. iuxta modum loquendi antiquorum peripateticorum. Contra diffinitionem loci arguitur probando q. locus non sit vltimum corporis continentis: quia dato illo sequitur primo q. aliquid continue est in alio et in alio loco: et tamen non mouetur localiter. consequens est falsum: quia locus est finis motus localis: modo finis motus non acquiritur alicui nisi per motum. et probatur consequentia: quia domus non mouetur localiter et tamen continue est in alio et in alio loco: quia continue est in alio et in alio vltimo.

Libor quartus.

ultimo aeris ex repercussione ventorum. ¶ Secundo sequitur qd aliquid continue est in eodem loco proprio tamen mouetur localiter motu recto. consequens est impossibile: quia si est continue in eodem loco proprio igitur quiescit in illo et per consequens non mouetur: et patet consequentia dato qd vas plenum aqua mouetur sursum vel deorsum: continue enim aqua manet in eodem ultimo vasis. ¶ Tertio sequitur qd est impossibile redire ad eundem locum numero a quo locatum recedit: qd videtur impossibile et probatur consequentia: si enim aliquod corpus existens in aere recedat a loco suo locus ad quem mouetur est totaliter nouus et prius locus corrumpitur: quia partes aeris occurrunt et corrumpuntur illud vltimum qd presuit: sed corruptum non potest reddere idem in numero per philosophum secundum de generibus igitur etc. ¶ Quarto sequitur qd quilibet flatus suo potest vnam domum immo vnam ciuitatem remouere a loco suo: quia per solum flatum suum potest facere illam domum et illam ciuitatem esse in alio ultimo aeris et consequenter esse in alio loco ex quo locus est vltimum corporis continens.

Notandum qd ob hoc exponens diffinitionem loci datam a philosopho dicit qd locus non est nisi corpus locans in infinita vltima que sunt infinite partes eius tangentes locatum: et qd non datur aliquod tale vltimum qd sit superficies indiuisibilis secundum profunditatem: quia cum omne accidens habeat subiectum substantiale datur aliqua substantia longa et lata sine profunditate. Et concedit consequenter aliquid continue moueri motu recto in eodem loco proprio. f. pisces in aqua et aues in aere non tamen in omni eodem loco proprio: quia cum infinita sint loca propria cuiuslibet locati: sicut et infinite partes tangentes ipsum locatum continue pisces et aues variant loca. propria partium tangentium: licet continue sint in eodem loco proprio: videlicet in eadem aqua aut aere totali: neque habet pro inconuenienti qd aliquid moueatur motu recto: tamen semper maneat in quolibet suo loco proprio: ut patet de aqua mota simul cum vase: sed non manet in quolibet suo loco communi: quia continue variantur partes aeris tangentes vas que dicunt loca communia aque. ¶ Contra istam determinationem arguitur quoniam sequitur primo qd est impossibile aliquod locatum habere locum primum contra philosophum et commentatorem in hoc quarto et probatur consequentia. locus primus alicuius locati est illud qd locat non ratione alterius loci: sed quocumque corpore locante assignate illud locat ratione alicuius sue partis immediate locato: igitur nullus est locus primus locati: si locus non est nisi corpus locans: aut per eius. ¶ Secundo sequitur qd locus non est vltimum corporis continens contra diffinitionem datam de loco et probatur consequentia: quia nullus corpus est vltimum corporis continens: nec aliqua pars: quia quacumque parte data illa non est vltima cum ultra illam sint signande infinite per diuisiones illius versus corpus locatum. ¶ Tertio sequitur qd locus non est equalis locato contra vnam de conditionibus loci datam a philosopho in prima parte huius capituli: et probatur consequentia: quia datur aliquod corpus locans qd non est equalis suo locato: neque aliqua pars eius: sicut enim philosophus qd si totus aer esset primus locus rei que est in aere locus et locatus non essent equalia qd est inconueniens apud ipsum. ¶ Quarto sequitur qd locus est mo-

bilis tam per se qd per accidens contra philosophum et commentatorem: et probatur consequentia: quia corpus locans est mobile per se et partes illius sunt mobiles per accidens. Dicendum igitur qd philosophus hic non diffinit locum communem neque per accidens neque materialiter: sed formaliter et proprium cui tantum competunt singule partes diffinitionis loci: iste est superficies vltima corporis locantis immediata locato et indiuisibilis secundum profunditatem: ratione cuius alia dicuntur locare et ipsa locat non ratione alterius: igitur locatus potest habere infinita loca materialia et infinita tam propria qd communia per accidens tamen non habet nisi vnum formale et primum locantem secundum duas dimensionones tantum: et quia tale accidens est in subiecto ratione corporis: ideo non habet subiectum adequatum. propterea non inuenitur substantia longa et lata sine profunditate. ¶ Ad primum respondet burleus qd domus quiescens: igitur in alio et in alio loco secundum numerum semper tamen est in eodem loco per equivalencia ad inchoandum vel terminandum motum localem. unde non omne qd se habet aliter qd prius respectu loci mouetur: sed omne qd se habet continue aliter qd prius respectu quiescentis secundum propinquitatem et distantiam locales ad illud mouetur localiter. ¶ Sed mihi videtur qd sit equiuocatio de loco: quoniam ut patuit supra loquendo proprie de loco duplex est locus. videlicet absolutus qui est superficies locans de quo data est diffinitio et respectus qui est finis mandati: aut partis eius de quo dicit simpliciter super predicamenta qd locus secundum propriam caracterem est de predicamento ubi: et boetius qd locus per se corpus diffundit. dico igitur qd domus quiescens igitur in alio loco superficiali qd per erat: non tamen in alio loco situati cum sit in eodem situ numero in quo per erat. ¶ Deinde quod stat secundum eum totum mundum moueri continuo cum qualibet parte eius: ultra nihil esset quiescens: non igitur id qd mouet locat se habet aliter qd prius ad aliquid quiescens: predo ergo qd si aliquid est in alio loco qd primo erat: siue sit locus situatus siue superficialis et non per motum alterius qd id mouet localiter: ideo locus et si est finis motus localis non tamen igitur motus quo acquiritur locus esse in locato: sed sufficit qd in alio. ¶ Ad secundum respondet burleus concedendo qd aliquid mouet locat motu recto et tamen est in eodem loco proprio: sed tale non mouet per se sed per accidens ad motum continuitatis aque. n. in casu illo mouetur per accidens ad motum vasis. ¶ Sed non possibile est qd locatum sit maioris ponderis qd locans igitur potius mouet vas ad motum contenti qd est. si enim magna copia aque descenderet cum vesica non apparet qd aqua moueat per accens ad motum vesice: sed magis e contra. ¶ Ad concedo qd aliquid continue mouet per se motu locali recto: et tamen continue est in loco proprio superficiali: sed non in loco proprio situati. n. est ille locus secundum quem aliquid descendere aut moueri. ¶ Ad tertium respondet burleus qd loquendo de loco habet esse subiectum in aere vel in aqua sic non est possibile aliquid corpus reddere ad eundem locum numero a quo recessit: sicut non est possibile qd diuersa corpora succedat sibi inuicem in eodem loco numero totali existente in aere vel in aqua secundum commentum superius commemo. id. ¶ Sed quod ibidem declarauimus qd aqua potest eire locum aggregatum ex superficie vasis et aeris ab aqua corruptione superficiali locatis aeris per vnum foramen aut plura: ita committitur poterit redire ad eundem locum numero a quo exiit: et dato qd tale non posset redire ad eundem locum numero superficiale tamen non tamen ad eundem

Philosophicorum.

locum numero sitalem: sicut et si plura corpora non
pnt inuicem succedere in eodem loco superficiali bene
succedunt in eodem loco situali. ¶ Ad quartum rident
burlesus qd nullus per flatum suum possit mouere do-
mum vel ciuitate a loco in quo est nisi per flatum suum
pnt facere tam domum qd ciuitate eē in alio loco. ego au-
tem dico qd pnt facere domum vel ciuitatem eē in alio lo-
co superficiali sed nō in alio loco situali sic neqz p flatum
suum potest mouere centrum mundi.

Tex.
10.43.

Si qui-

demigitur ¶ Istud est
quartum capitulum hu-
ius primi tractatus in
quo pbs manifestat
loca ad qd in quibz
et circa qd mouentur cor-
pora nalla declaras
diuersos modos eēn-
di in loco: ut ex h ap-
pareat discipulis et di-
uersitates antiquoz

In mō loquēdi de loco nescientiū videre et distinguere
modos diuersos essendi in loco: sed credentiū oīa uni-
uersaliter et mō cōsimili esse in loco. diuiditur istud
capitulum in duas ptes in quarū prima facit qd dictū est
in secūda solute rationes antiquoz. pbanituz locum
non esse pcludens cām pp quā corpora nalla mouentur
ad sua loca et quiescunt in illis: ibi manifestum autem
¶ In prima parte pbs facit duo: et primo pmitit ali-
quas distinctiones. scdo vō insert aliquas pōnes ibi
(oē autem). ¶ Quantū ad primū pmitit tres disti-
ctiones quarū prima est ista: aliqd dicitur esse in loco
duplicit. v3 fm totum et fm partem: illud dicitur esse in lo-
co fm totum extra qd est aliqd corpus ambiens illud
vero est in loco fm ptem cuius aliqua pars est in loco
verbi grā si aqua eēt totum vniuersum ipsa nō esset in
loco fm totum: q2 extra totā aquā nō esset aliqd cor-
pus ambiens: sed eēt in loco fm partem q2 haberet ali-
quas partes seinuicem cōtinentes: quarū vna mouere-
tur in alia: sicut iam vna sphaera cōiunctur ab alia et mo-
uetur in illa. ¶ Et per istam distinctionē dat pbs intel-
ligere vniuersum nō esse in loco fm totum: sed bñ fm
partes: q2 ex totum vniuersum nihil est: sed ipsi vni-
uersi alique ptes sunt seinuicem locātes quāz vna ab
alia cōtinet et in illa mouet. Le. lit. (cui quidem igit cor-
pori inest aliquid extra corpus cōtinens ipsum hoc in
loco est fm totum (cui vō non) est aliqd corpus extra
cōtinens ipsum (minime) est illud in loco fm totū (vñ
et si aqua fiat huiusmodi). s. totum vniuersum (ptes qd
dem mouentur ipsius: cōtinentur. n. sub inuicem) ideo
ipsa non fm totum sed fm ptes eēt in loco. ¶ Ex ista
distinctione Aristo. insert primo qd aqua in casu isto ali-
quo mō moueret et aliquo mō non moueretur: moue-
retur enim circulariter: sicut iam mouet totū vniuersū
circulariter nō autem moueret motu recto: q2 nō muta-
ret situm neqz locum in quo est sicut nec iam totū vni-
uersum mutat situm aut locum fm se totū. Le. lit. (om-
ne aut). i. tota aqua (est tanqz mouebis: est aut tanquā
nō) mouebitur (sicut qdem enim tota simul locū non
mutat circulariter aut mouebis). ¶ Secūdo insert pbs
qd aqua in casu isto hēret partes tripliciter motas: qdā
enim mouerent sursum. s. que haberēt raritatem cōiun-
ctam leuitati: qdā deorsum. v3 que hērent densitatem

cōiunctam grauitati que aut nō haberent hōmōi rari-
tatem vel densitatem non moueretur sursum nec deor-
sum: sed circulariter sicut iam cōtingit in toto vniuerso
qd elementa leuia mouentur sursum: elementa grauia mo-
uentur deorsum corpora aut celestia que non sunt gra-
uia nec leuia mouentur circulariter. Le. lit. (partū enim
hic locus). i. est aliquis locus (et sursum qdem et deor-
sum nō circulo aut: quedam alia vō sursum et deorsum
quocunqz habent densitatem et raritatem).

Notandum

q2 cōmentator cōmēto.
43. mouet vna dubitatio
nem de vltima sphaera vtrū sit in loco aut non: si est in
loco quis est locus eius: cuius nihil sit extra vltimā sphae-
ram ambiens: si nō est in loco quō igitur mouet loca-
liter. ¶ Circa hāc difficultatem cōmentator introducit
quatuor opiniones quarū prima est Joannis gramati-
ci. vñ vltimā sphaeram nō esse in loco qd sit aliqua sup-
ficies seu corpus ambiens ipsam: sed in loco qui est va-
cuum extra mundum. ¶ Istam opinionē p2 dupliciter
excludit. primo ex dictis p2 p2: dicit. n. Joānes grā-
maticus qd vacuum nō est separabile a corporibz: sed
est imbibitum corporibus. cōstat aut vacuum separa-
ri a corporibus si vltima sphaera est in vacuo extra il-
lam. ¶ Secūdo q2 ex hac opinioe sequitur vltimā sphae-
ram esse in loco per se qd est contra pbsm. vñ in tertia di-
stinctione qd anima et celum sunt in loco per accidens.
¶ Secūda opinio est Themistij. vñ qd totum celum est
in loco per partes et vltima sphaera est in loco p par-
tes: sed non eodem modo: quia totum celum est in lo-
co per partes discontinuas: quarum vna alteram lo-
cat: que quidem partes sunt orbis celestis: sed vltima
sphaera est in loco per partes continuas non se locan-
tes: sed solum dicitur esse in loco per partes versus con-
cauum motas circa cōiunctum sphaere immediate cōtēte.
vnde arguebat sic themistius: eo modo vltima sphaera
est in loco quomodo ipsa mouetur localiter: sed moue-
tur localiter nō fm totum: sed fm partem cum nunquā
mutet situm fm totū sed fm partem: igitur vltima sphae-
ra est in loco fm partes et non fm totum. ¶ Contra
istam opinionem arguit p2 quadrupliciter et p2 inferē-
do qd totum celum est dupliciter in loco p ptes. s. p par-
tes discontinuas qd sunt orbis seinuicem locātes et p par-
tes ptiuas circa cōiunctū ignis: id. n. vltima sphaera per
ptes cōtinuas est in loco: q2 h3 ptes circa cōcauū mo-
tas circa puerū sphaere sequēns: h3 totū celū h3 ptes cō-
tinuas cōcauas motas circa cōiunctum ignis: igitur et.
¶ Secūdo arguit cōmentator qd nō stat vltimā sphae-
ram moueri fm ptes et nō fm totū q2 totū nō est aliqd
a suis ptiuis: igit si mouet fm ptes mouet fm totum
Et nō intēdit dicere p2 qd totū simpliciter loquēdo nō
sit aliqd a suis ptiuis: sed qd nō est aliqd quo ad motū
et qdēz ita qd si qlibet ps mobilis mouet aut qdēz to-
tum necessario mouet vel quiescit. ¶ Tercio arguit p2
vltimā sphaerā moueri fm se totam qm. 6. huius pbs
zenonem dicit qd vltima sphaera et si non mouet fm se
totam transmutatione subiecti tamen mouetur secūduz
se totam transmutatione forme: non enim mutat situm
secundum subiectum: sed mutat formam circa centrum
mundi: et hoc fm totum ipsum autēz vniuersum inquit
cōmentator non mouetur fm se totum transmutatione
subiecti nec transmutatione forme sed tantum mouetur
per partes. ¶ Quarto arguit cōmentator vltimā sphae-
ram non esse in loco p partes: q2 illud qd attribuit ali-
cui ratione partis non attribuitur illi per accidens: sed

Et arg. Averroes et Themistius nō h3 qd nō
distinguntur a pbs

Liber quartus.

ultima sphaera est in loco per accidens per Aristotem in tertia distinctione huius capituli. Et quod ad hoc ridebat testimonium Aristoteli. accipit hic per accidens large ut est commune ad per accidens. proprie et ad partem. arguit commentator contra eum dicit. quod Aristoteli. hic sumit tres modos essendi in loco. videlicet per se per partes et per accidens. igitur distinguit modum essendi in loco per accidens a modo essendi in loco per partes. Tertia fuit opinio auerrois. ultima sphaeram esse in loco qui est superficies conuerxa eius ponens differentiam inter corpora mobilia motu recto et corpora mobilia motu circulari. dicit. quod corpora mobilia motu recto mouentur ad aliquid extra se: id loca eorum debent esse separata ab illis. corpora autem mobilia motu circulari non mouentur ad aliquid extra se ideo non oportet quod habeant loca separata: sed sufficit illis pro loco superficies conuerxa. et ad diffinitionem datam de loco a philosopho. respondebat quod non diffiniuit nisi locum corporum mobilium motu recto. Contra istam opinionem arguit commentator quadupliciter: primo inferendo quod tam ultima sphaera quam totum celum est in loco per se contra philosophum. dicit. quod totum celum est in loco per partes et ultima sphaera est in loco per accidens et quod illud sequatur manifestum est: quia tam ultima sphaera quam totum celum habet superficiem conuerxam. Secundo arguit commentator sic. locus est equalis locato: ita quod omnes superficies loci sunt equales omnibus superficiibus locati. quilibet superficies que est pars loci est equalis alicui superficies: que est pars superficies conuerxe locati: et contra quilibet pars superficies conuerxe locati est equalis alicui superficies que est pars loci: sed superficies conuerxe corporis rotundi non est equalis alicui alteri superficies eiusdem corporis: sed maior eam: nullae due superficies in eodem corpore sunt immedie. Tercio arguit auctoritate Aristoteli. hic dicit. quod omne corpus extra quod nihil est non est in loco et quod corpora naturalia sunt in loco tribus modis. videlicet essentialiter per partes et per accidens: corpora motu recto sunt in loco essentialiter et per se totum autem celum est in loco per partes et ultima sphaera est in loco per accidens. Quarto arguit commentator sic. locus comparatur ad locatum sicut vas ad contentum in eo secundum philosophum: sed superficies conuerxa non comparatur ad suum contentum sicut vas ad illud quod est in vase: sed magis sicut pars ad suum totum: aut sicut passio ad suum subiectum: igitur talis superficies non est locus. Quarta fuit opinio Alexandri. dicit. quod ultima sphaera non est in loco per se nec per accidens quod ipse arguebat sic. ultima sphaera eo modo est in loco quomodo mouetur localiter: sed ultima sphaera non mouetur localiter per se vel per accidens. igitur ultima sphaera nullo modo est in loco. probatur minor et prior quod ultima sphaera non mouetur per se: quia si mouetur per se aut secundum totum aut secundum partem: non secundum totum: quia tunc ultima sphaera mutaret locum secundum se totam non etiam mouetur per se secundum partem: quia tunc aliqua eius pars moueretur per se quod est impossibile cum non sit per se existens. deinde non apparet quod ultima sphaera quiescat sed se totam et mouetur secundum partes. Et similiter arguebat quod ultima sphaera non mouetur per accidens: quia non secundum totum nec secundum partem: non quidem secundum totum: quia tunc per accidens secundum totum mutaret situm: non etiam per accidens secundum partem: quia tunc aliqua eius pars moueretur per se quod est impossibile cum non sit discontinua: neque possit separari a toto. Et ex his concludebat Alexander quod

motus ultime sphaere non est localis: quia in diffinitione eius non ponitur locus: neque in diffinitione loci ponitur motus: et consequenter non omne corpus est in loco: quia non accipitur corpus in diffinitione loci: neque in diffinitione loci accipitur corpus. Et istam opinionem nem excludit commentator dicit. quod licet in diffinitione corporis non ponatur locus: tamen in diffinitione moti localiter ponitur locus. vnderatio commentatoris est ista omne quod mouetur localiter est in loco per se vel per accidens: sed ultima sphaera mouetur localiter: quia non motu ad quantitatem neque ad qualitatem: igitur ultima sphaera est in loco per se vel per accidens: neque arguit commentator ultra hanc opinionem: quia hec ratio deinde struit et maxime quia philosophus ponit illam in loco per accidens. Respondet igitur commentator dicit. quod ultima sphaera non est in loco per se neque per partes: sed per accidens et per centrum quod ipse arguit sic. per illud est ultima sphaera in loco per se quod est quiescens fixa et immobilis: sed per centrum est ultima sphaera quiescens fixa et immobilis: igitur ultima sphaera est in loco per centrum: patet consequentia cum maior: quia ratione illius ultima sphaera est in loco ratione cuius est quiescens: ita quod eadem est causa ultime sphaere essendi in loco et descendendi secundum totum quauis enim motus localis faciat cognoscere locum tamen locus magis est attribuendus corporibus naturalibus propter quietem quam propter motum cum quies sit finis et perfectio motus: neque corpora naturalia mouentur ad loca sua: nisi ut quiescant in illis: minor vero est nota: quoniam centripetis est causa propter quam ultima sphaera quiescit secundum se totam cum nunquam plus aut minus distet a centro: ideo ratione centri sibi competit quies fixa et immobilitas non loquendo de quiete opposita motui secundum locum sed de quiete opposita motui secundum subiectum cum ultima sphaera semper maneat in eadem distantia: neque unquam secundum se totam mutet situm. Sicut igitur totum celum dicitur esse in loco per partes quia habet partes que sunt in loco per se: ita ultima sphaera est in loco per centrum: quia habet centrum quod est in loco per se. septimo huius autem centrum vocat commentator elementum terre ratione cuius dicitur celum aut ultima sphaera esse in loco per accidens. unde dicit commentator (omne quod inuenitur in alio per accidens inuenitur in eo propter aliquid habens illud per se) non ergo ultima sphaera esset in loco per accidens ratione centri: nisi centrum esset in loco per se: neque est illud intelligendum inquit burlesus de omni eo quod est per accidens in alio: quod currere et sedere inueniuntur per accidens in aliquo et in nullo per se: sed illud est sic intelligendum. omne quod inuenitur in aliquo per accidens. scilicet improprie et non secundum communem modum loquendi inuenitur in eo per aliquid habens illud proprie et secundum situm loquendi: modo centrum dicitur locus improprie et non secundum communem modum loquendi: superficies autem dicitur locus. proprie et secundum communem modum loquendi a quo transumptiue centrum dicitur locus: quia sicut locus proprie habet quietem et immobilitatem locati: ita centrum habet immobilitatem et quietem totum celum et ultimam sphaeram: et talem locum non diffiniuit hic philosophus inquit commentator. Mibi autem videtur quod commentum est intelligendum secundum quod verba sonant concedendo quod currere et sedere sunt in aliquo per se non quod sunt proprie passiones alicuius sed competunt per se plenarie tertiis modis quod habet de se currere et per se sedere quod non currat nec sedet ad

Phisicorum.

fursum vel sessionem alterius: ita intelligit cōmenta,
cū dicit vltimā spherā esse in loco p centz et p accūs rō
ne centri q est in loco per se vnde esse in loco competit
terre: non qz sit passio eius: sed qz terra est in loco non
ratione alicuius alterius. ¶ Circa dicta p^o: mouet vnū
dubiu: si vltima sphaera est in loco p accūs: igitur mo
uetur per accūs: sed omne per accūs est posterius
eo q est per se igit vltima sphaera posterius mouet quo
daz alio q. mouet per se qd est impossibile cū sit cau
sa oīum alioz motuū fm pbm. 3. huius. p. solutione
huius difficultatis p^o: ponit quatuor documenta quoz
primū est istud. omne motū indiget aliquo descēte: vt
declaratum est in libro d^o monib^o aīalium et rō nam oē
motum aut mouetur motu recto aut motu circulari: si
mouetur motu recto ipm indiget aliquo descēte: aut de
scēte simpliciter vt corpora grauiā: aut descēte quiete
opposita illi motui vt corpora leuiā: corpora. n. grauiā
indigent medio mundi q est simplr immobile: corpora
aut leuiā indigent p̄cauo lune q lz moueatur motu cir
culari: in quiete qzē opposita motu recto: si at aliqd
mouetur motu circulari illud indiget aliquo descēte.
vz elemento terre cum ipsa opa celestia moueant circa
elementum terre descēns: ideo ponitur scdo ce. q. si ce
lum mouet necesse est terrā quietē. ¶ Secundum do
cumentū. descēns requisitum ad motū aliqū est loc^o
per se: et aliqū locus per accūs. verbi grā cōcauum
lune est quietens requisitum ad motū localem ignis:
et eiusdem est locus per se: centru autem qd est terra est
quietens requisitum ad motum celi et est locus eius per
accūs vt dictum est. ¶ Tertium documentū. mot^o
localis per se non indiget loco p se: sed quies p se indi
get loco per se: quoniam quies est finis motus localis et
locus naturalis magis attribuit corporibus ppter de
tem q pp motum. ¶ Quartū documentū. elementa
mouentur ad locū vel in loco descēte pp similitudinē
cōtinentis: et cā istius mot^o est extra rem motā: sed cor
pora celestia mouentur circa corpus quietens et cā illi^o
motus non est aliqd: extra nam illorum corporum
mouentur: igitur mixta et elementa vt acquirant aliq
perfectionem q non habent: corpora vō celestia vt p
seruent eā q habent. ¶ Hīs pmissis rōdet cōmenta
tor ad difficultatē q vltima sphaera sicut mouet per se:
ita per se est in loco: sicut. n. elementa sunt p se in loco: qz
determinat sibi locum: ita vltima sphaera est p se in lo
co: qz determinat sibi locum nō qdam locū in quo mo
ueatur: sed locum circa quē mouetur. et dicit cōmentator
q accidit cuilibet orbi cōtento q sit in loco ambiente
ipsum: sed non sibi accidit q hēat locū circa quē moue
tur: ideo vltima sphaera ēt sicut in loco per accūs est
in per se in loco illo vt infra magis declarabitur. (Si
cut aut dictū) Scdo distinctio eo qz que sunt in loco q
dam sunt in loco fm actum et qdam fm potentiā. ver
bi grā accepto corpe homogēo in oībus suis parti
bus sicut est aqua terra aut lapis quelibet ps qritari
ua dicit esse in loco fm potentiā: qz cum nulla p se exi
stat est in loco ad locationē totius: et qz partes ille pos
sunt a toto separari p diuisionē eius: deinde in multas par
tes facientes collectionē accūs aut cumulus: ideo pos
sunt esse per se existentes et pnt in loco fm actum. Ince
dit igit pbs accipere primū memb^o prime distinctōis
et ipsum diuidere p actum et potentiā isto mō. eozū que
sunt in loco fm totum qdam sunt in loco fm totū actu
f. que hnt superficiem vndiqz ambientē: et quedam sūt
in loco fm totum in potentiā. videlicet que non habēt

Tex.
cō. 44.

superficiem ambientem. ppiam: sed pnt habere sicut
sunt partes qritariue corporis homogeni et eiusdem
rationis. Le. lit. (Sicut aut dictum est alia qdam sūt in
loco fm potentiā: alia vō fm actum: vnde cū qdam
continuum sit q est similis partis fm potentiā in loco
partes sunt. cum autem separata quidem sunt tangunt
aut sicut collectio.) Imō congregatio fm actum sunt.

Notandum fm cōmentatorem com
mento 44. q. (corpus cō
similium partium dum non diuiditur partes sunt in lo
co in potentiā et cum diuiditur tūc partes eius sunt in
loco in actu: si igitur separātur partes erunt in diuersis
locis actu: et si non separātur sed erūt cōtingentes erūt
in vno in actu loco: et tunc erant quasi medium inter il
lud q est in potentiā pura et actu puro. et intendit decla
rare per hoc q totum non est in loco actu aut potētia:
et similiter celum.) Intendit cōmentator hanc diuisionē
nem q eorum que sunt in loco quedaz sunt in loco ac
tu puro et quedam potentiā pura: et quedam partim
actu et partim potentiā. partes continue in toto consi
milis rationis sunt in loco potentiā pura: quia nō per
se existunt et possunt per se existere: partes autem discō
tinue et distantes sunt in loco actu puro: quia quelibet
illarum partium habet propriam superficiem ambien
tem: partes autem discōtinue se tangentes sunt in lo
co partim actu et partim potentiā in actu quidem: quia
per se existunt in potentiā vero quia nulla illarum ha
bet propriam superficiem ambientem: sed datur vna su
perficies ambiens cōmuni omnibus talibus partib^o.
¶ Et dicit cōmentator q philosophus per hanc disti
ctionem dedit intelligere totum vniuersum non esse in
loco actu vel potentiā et similiter celum: vniuersum q
dam non ambitur aliqua superficie locante nec ambi
ri potest: ideo non est in loco actu vel potentiā: celum
etiam siue accipiat p toto aggregato omnium or
bitum siue p vltima sphaera non est in loco actu vel
potentiā cum non habeat nec habere possit superficiem
ambientem locantem ipsum.

Sed dubitatur circa hoc q dicit
cōmentator q p
tes discōtinue se inuicē tangentes nō sūt in loco actu pu
ro: qz pono q lapis diuidat in mille ptes facientes cu
mulum et cū p Aristo. scdo de aīa: duo corpa dura nō
possint se immediate tangere qn mediet aqua aut aer seq
tur qlibz illaz prium hnt ppiū locū et p pns esse in
loco puro actu. ¶ Rōdetur q p^o loqrit cōditionali
ter supposito q: tales ptes se inuicē immediate tangant
absqz aliq intermedio: sicut iam se immediate tangūt ele
menta vel corpa celestia in quo casu nō ē possibile ali
q illarum partū hnt locum adequatū: si. n. a. et b. ptes
se immediate tangunt et hnt loca adequata in aere: oīz q
a. locet superficie aeris et superficie. b. et c. q. b. locetur vna
alia superficie aeris: et superficie. a. quo cōcesso idem cēt
locans et locatum eiusdē: qd est impossibile: nā aliqua
superficies. a. locaret superficiem. b. sibi immediatā et cē eadē
superficies. b. locaret illā eandem superficiem. a. (Et alia q
dam) tertia distinctio eo qz que sūt in loco qdam sunt in
loco per se et qdam sunt in loco per accūs: illa sūt in
loco p se que sunt in loco non rōne alicuius alterius:
vt oīa mobilia motu recto motu augmentatiōis et di
minutiōis: celum aut nō est isto mō in loco cum nō sit
in loco fm se totum: neqz ambis aliqua superficie locan
tes: sed dē in loco p ptes: qz bz aliqz ptes discōtinuas
f. orbem signorum et orbem planetarū quaz quelibz

Tex.
cō. 45.

Liber quartus.

per ultimam spheram continetur ab alia et locatur ab illa. v3 sphaera lune a sphaera mercurij et sphaera mercurij a sphaera veneris: et sic per usque ad orbem signorum quod dicitur vltima sphaera quo ad nos et suprema quo ad naturam ac prima simpliciter primatate causalitatis. Illa autem sunt in loco per accidens que sunt in loco ratione alicuius alterius: ut aia et celum: partes enim alicuius totius sunt in eodem loco in quo est ipsum totum: sed aia est pars aia ideo ratione aialis existens per se in loco est aia in loco per accidens: celum autem est in loco per accidens non obstante quod sit in loco per partes quartum vna ab alia continetur: ipsum enim celum circulariter mouetur circa centrum: sed ipsum centrum est in loco per se: igitur celum est in loco per accidens ratione centri. *Le. lit.* (Et alia quidem per se sunt) in loco (ut omne corpus aut secundum locum mutationem: aut augmentum mobile alicubi per se: celum autem sicut dictum est non est alicubi totum: neque in aliquo est) per se (si quidem nullum continet ipsum corpus secundum autem quod mouetur) locatur secundum diuersas partes discontinuas (sic et locus est partibus: altera enim ab altera habita partium est). *i.* contenta (alia vero secundum accidens) sunt in loco (ut anima et celum: partes enim in loco in quo est totum (quodammodo omnes sunt in eo enim quod partes celum motu circulariter sunt continetur vna aliam vnde mouetur circulariter solus quod sursum est constructus sic: vbi quod sursum est supra omnia elementa non mouetur nisi circulariter: ideo est in loco per accidens non obstante quod sit in loco per partes.

Notandum secundum commentatorem commentum. 45. quod sphaere continetur in loco simpliciter hoc tamen est eis per accidens sphaera enim non est inata moueri in sphaera: et vbi in continente et non est ita de illo quod mouetur motu recto: mobile enim. n. quedam sunt in loco per se et quedam sunt in loco per accidens: ut colores et illorum que sunt in loco quod subiectum eorum est in loco: et proprium modum diuinus quod celum est in loco per accidens. *i.* quod aliqua eius pars est in loco. *i.* centrum et illorum que sunt in loco vbi quedam sunt per se et sunt illa que mouentur motu recto et quedam per accidens et sunt sphaere celestes (contenete.) Intendit commentator istam diuisionem quod eorum que sunt in loco: quedam per se sunt in loco per se: quedam per accidens sunt in loco per accidens: quedam per se sunt in loco per accidens et quedam per accidens sunt in loco per se. Primo quidem aliqua per se sunt in loco per se ut mobilia motu recto. *i.* grauia et leuia: hec enim sunt in loco per se: quod sunt in vltimo corporis continentis non ratione alterius: sunt etiam per se in loco: quod determinat sibi naturaliter locum ad quem mouetur si sunt extra illum et in quo naturaliter quiescunt si sunt in illo: quo remoto non mouerentur nec defererent naturaliter: et iste est locus sursum leuium et locus deorsum grauium. Secundo aliqua per accidens sunt in loco per accidens: ut colores saporibus et alia accidentia: sunt enim in loco per accidens: quia sunt in loco ratione subiecti sunt etiam per accidens in loco: quia accidit illis esse in loco cum nullum sibi determinent locum. Tercio aliqua per se sunt in loco per accidens: ut celum planetarum et vltima sphaera: quod libet enim istorum per se est in loco: quod quodlibet istorum per se mouetur localiter: vnum ab oriente in occidentem et reliqua ab occidente in orientem iuxta communem modum loquendi. et quod sit quodlibet istorum in loco per accidens manifestum est: quod quodlibet istorum est in loco per centrum. Quarto aliqua per accidens sunt in loco per se. v3 omnes orbis planetarum. b enim sunt in loco per

se: quia quilibet orbis planetarum est in vltimo orbis superioris tangens ipsum non ratione alterius: et quod per accidens sit in tali loco manifestum est: quod accidit quilibet orbis planetarum contineri ab alio orbe sicut. n. vltima sphaera per se est in loco et per se mouetur localiter et per se quiescit quiete opposita motui secundum subiectum ita quilibet orbis planetarum si non continetur ab alio non minus esset naturaliter in loco et naturaliter moueretur et naturaliter quiesceret quiete opposita motui secundum subiectum. Ex predictis sequitur quod iste determinatio nes per se et per accidens possunt determinare verbum aut locum et secundum quod diuersa determinant faciunt diuersas significationes in propositione ut patuit: quod aliud est dicere hoc per se est in loco seu hoc est per se in loco: et aliud hoc est in loco per se: cuiuslibet per se vel per accidens per cedit illum terminum in loco intelligitur quod sit determinatio verbum: autem aliquod illorum postponitur eadem termino datur intelligitur quod sit determinatio loci.

Secundo notandum secundum commentatorem commentum. 45. quod anima est in loco: quod subiectum quod est corpus est in loco et celum etiam secundum totum est in loco: quod centrum eius est in loco: et isti sunt duo modi eius quod est per accidens attribuere accidens rei illud quod attribuitur rei: aut attribuere toti illud quod attribuitur parti. Intendit commentator hanc diuisionem quod aliquid dicitur esse in loco per accidens dupliciter: aut ratione totius: aut ratione partis: ratio totius est anima in loco. *i.* ratio eorum: ratio partis est cometarum vocat subiectum anime non quidem inhesionis: sed denominationis: ratione autem partis totum celum est in loco per centrum: cum centrum dicatur pars celi. Ubi aduertendum quod commentator loquitur hic large de toto et per intelligens per totum omne continens et per partem omne continentum: et sic accidentia dicuntur partes corporum quia continentur a corporibus. locatum etiam dicitur pars locantis: quia continetur ab illo et quia centrum mundi continetur a celo: ideo dicitur pars celi: et quia centrum mundi est in loco per se. propterea celum est in loco per accidens ratione centri. Ex predictis sequitur primum quod aliter vltima sphaera est in loco et aliter totum celum et aliter celum planetarum. vltima sphaera est in loco per accidens ratione centri: ita quod non est in loco per se nec in loco per partes. propter loquendo de parte: totum autem celum est in loco per accidens ratione centri: et per partes quia habet partes seinuicem locantes: celum vero planetarum est tripliciter in loco. videlicet per accidens ratione centri: et per se quia est in vltimo supreme sphaere et per partes quod habet partes quarum vna ab altera locatur. Secundo sequitur quod aliter pars continua est in loco et aliter pars discontinua. proprie dicta et aliter pars discontinua improprie dicta: pars enim continua non est in loco nisi per accidens et secundum potentiam: pars discontinua est in loco per se et secundum actum ut quilibet orbis planetarum non tamen est per se in loco illo. pars autem discontinua improprie dicta cuiusmodi est centrum. videlicet elementum terre est per se in loco per se cum sit ratione sui in aliquo vltimo et determinet sibi naturaliter illud vltimum secundum quod est in determinato situ et ordine vniuersi. Omne autem non) Istis distinctionibus premisso philosophus ponit quatuor conclusiones quarum prima est ista. totum mundus non est in loco per se vel per accidens. Secunda conclusio. omnia que sunt in mundo sunt in celo. ibi et propter hoc) Tertia conclusio. celum est locus elemen

Lex.
in
co. 45.

Lex.
co. 45.

Phisicorum.

torum fm ultimam superficiem concuam. ibi (est autem locus) Quarta conclusio: mundus non procedit in infinitum in locis et locatis ibi (et propter hoc) Prima conclusio arguitur: et primo quod mundus fm se totum non est in loco per accidens: quia mundus fm se totum non mouetur localiter per accidens: igitur non est in loco per accidens. patet consequentia: quia eo modo aliquid est in loco quo modo ipsum est localiter mobile antecedens arguitur: quia totius mundi aliquae partes mouentur circulariter vt corpora celestia et alique motu recto vt elementa tria. et alique quiescunt vt terra cum mixtis in ea. igitur mundus secundum se totum non mouetur per accidens. ¶ Secundo arguitur quod mundus fm se totum non est in loco per se: quia omne quod est in loco per se habet aliquid extra continens: sed mundus secundum se totum non habet aliquid extra continens: igitur etc. Et licet mundus fm se totum non sit in loco per se vel per accidens tamen est in loco per partes quod habet se inuicem locantes. vt mixta: et elementa et corpora celestia. Le. lit. (idem autem) idest vniuersus (non alicubi) est per se vel per accidens (quod enim alicubi) est ipsum quod aliquid et adhuc aliquid oportet esse extra hoc in quo continetur (extra autem) illud quod est omne et totum) videlicet vniuersum (nihil est.)

Notandum fm comentatorem commento. 45. quod Auicenna opinatur quod corpus celeste non est in loco: neque per se neque per accidens: dixit enim quod motus rotandi non est translatio: sed motus in situ et non est necessarium vt in motu secundum situm sit motus in loco. Dixit ergo Auicenna quod celum non est in loco per se vel per accidens: quia non mouetur localiter per se vel per accidens sed tantum situationaliter non fm totum: ita quod totum celum acquirat nouum situm: sed fm partem: quia partes variant situm suum fm diuersas differentias positionum

Contra Auicennam arguit comentator quod dupliciter et primo sic. non reperitur motus nisi in tribus predicamentis. videlicet in quantitate qualitate et vbi fm Aristo. quinto phisicorum: igitur non reperitur motus in situ. ¶ Secundo. locus est prior situ et accipitur in diffinitione eius: igitur non est possibile quod sit motus fm situm et non secundum locum ¶ Tercio quia manifestum est quod motus sphaere est motus localis quod apparet in partibus mutantibus locum. ¶ Quarto quia Aristo. sexto huius dicit quod celum mutat locum secundum formam et non fm subiectum: non quidem secundum subiectum: quia manet semper eque aliter distans a centro fm formam describendo diuersa conuexa formalia in elemento terre. videlicet conuexum terre: vt incipit ab a. puncto: et conuexum terre vt incipit ab b. puncto: et sic ultra. constat autem quod conuexum terre vt incipit ab a. puncto non est conuexum terre vt incipit ab b. puncto nec contra. ¶ Repugnat igitur extreme maliter comentator et Auicenna cum dicat comentator: celum moueri localiter et non situationaliter: Auicenna autem quod sit naturaliter et non localiter: mibi autem videtur quod mouetur vtroque modo: partes enim celi noui tantum mutant locum: sed etiam situm: et dato per imaginationem quod totus mundus esset continuus motus: tamen circulariter non posset dici talem motum esse localem eo modo quo loquitur Comentator de motu localis: sed esset motus situationalis: tantum: quoniam partes mundi et si non mutarent locum tamen mutarent situm procedendo ab oriente in occidentem: et a meridie in

septentrionem. ¶ Ad primum argumentum comentatoris negatur consequentia: quia sicut reperitur duplex positio vna de predicamento quantitatis et alia faciens distinctum predicamentum ab alijs secundum philosophum in predicamentis: ita reperitur duplex situs vnus de predicamento vbi et alius de predicamento positionis: ad situm de predicamento positionis non est per se motus: sed bene ad situm de predicamento vbi. ¶ Ad secundum dicitur quod duplex est locus secundum auctorem sex principiorum. videlicet locus simplex qui est centrum mundi: et qui dicitur locus quod et locus compositus qui est superficies locans: et dicitur locus qui licet igitur locus simplex sit prior situ non tamen locus compositus: quia in casu prioris de conuersione mundi necessario esset situs absque loco neque in diffinitione situs ponitur locus compositus sed locus simplex. ¶ Ad tertium concedo quod motus celi est localis et quod partes celi mutant locum: et ex hoc oportet concedere eundem locum esse etiam situalem: quia partes mutant situm. ¶ Ad quartum concedo quod totum celum mutat locum secundum formam et non secundum subiectum: et ex hoc habetur quod celum secundum totum non mutat situm: sed bene secundum partem: ideo secundum partem mouetur situationaliter. ¶ Ex predictis patet quod due rationes Egidij quas facit contra Auicennam non concludunt: quarum prima est quia motus cum sit successiuus non reperitur in eo quod est indiuisibile secundum philosophum quinto et septimo phisicorum: sed situs consistit in indiuisibilitate non sit nisi ordo partium in loco qui ordo ex qualibet mutatione tollitur: igitur motus non est in situ. ¶ Ista ratio soluta est: quia licet situs de quo loquitur Egidius consistat in indiuisibilitate sit de predicamento positionis: tamen situs de quo loquitur Auicenna est forma respectiva diuisibilis secundum omnem dimensionem neque iuxta diuisionem mundi et cuiuslibet partis eius. ¶ Secunda ratio Egidij est ista: cum ratio situs sumatur a loco non potest alicui competere situs: nisi illi aliquo modo competat locus per se et per consequens cum mutatio facta secundum situm insequatur mutationem factam secundum locum non poterit aliquid moueri secundum situm quin moueatur secundum locum. ¶ Hec ratio iterum soluta est: quia ratio situs non sumitur a loco composito: sed a loco simplici et secundum hoc conceditur quod omnis motus situationalis est motus localis non quidem locatione accepta a loco composito: sed locatione accepta a loco simplici: sed quia iste modus loquendi non est in usu: nullus motus dicitur localis: nisi qui est ad locum vel circa locum superficiale. ¶ Et propter hoc ¶ Secunda conclusio omnia que sunt in mundo sunt in celo: probatur omnia elementa et omnia mixta cum suis accidentibus et formis sunt in celo tanquam locata in loco: et omnes sphaere celestes sunt in celo tanquam partes in toto et omnes substantie immateriales seu intelligentie separate sunt in celo vt forme in materia ipsum enim celum est in seipso non quidem per se primo sed fm aliud. vt fm partes eo modo quo dicebatur supra quod amphora vini est in amphora vini: et non plura istis sunt in mundo: igitur omnia que sunt in mundo sunt in celo. Lege litteram. ¶ Et propter hoc quod nihil est extra celum: omnia in celo sunt: celum enim quod omne fortassis est) constituitur sic: celum enim fortassis est illud in quo est omne superius contentum a mundo.

Ter.
co. 45.

Ter.
co. 46.

Liber quartus.

Notandum qd Aristoteles dicit for-
tasse: qd nondum ostēdū
est esse aliquod corpus qd sit alterius nature ab istis in
seriozibus: ideo illud relinquit sub dubio. ¶ Sed du-
bitatur: qz ista cōclusio videtur repugnare prioribus
dictis: naz dicitur est qd vltima sphaera est in loco per ac-
cidens: igitur vltima sphaera est in vltimo continētis p
accidens: patet cōsequētia a diffinito ad partem diffini-
tionis: tunc sic: vltima sphaera est in vltimo continētis
per accidens: igitur extra vltimā sphaeram est aliquod
vltimum in quo ipsa est p accidens: sed illud vltimum est
in mūdo 7 nō in celo: igitur nō omnia que sunt in mū-
do sunt in celo. ¶ Item dicitur est qd vltima sphaera mo-
uetur localiter: igitur h3 aliquod vbi: sed vbi causatur
ex circūscriptiōe loci fm auctore lex principiozū:
igitur vltima sphaera circūscribitur loco: sed ille loc⁹ est
in mūdo 7 nō in celo: igitur 7c. ¶ Ad primum dicitur
qz sicut illa cōsequētia nō valet: celum est in loco per
partes: igitur est in vltimo continētis per partes: ita
nō sequitur: vltima sphaera est in loco per accidens: igitur
est in vltimo continētis per accidens: h enim ppositio
tio: celum est in loco p partes: signat fm cōmunem mo-
dum loquēdi qd celū h3 partes que sunt in loco per se:
7 h celum est in vltimo continētis per partes: signat qd
celum continetur ab aliquo vltimo in quo sunt partes
p seita i pposito h. ppo: vltia sphaera ē i loco p accēs:
signat fm cōez modū loquēdi qd vltia sphaera h3 cen-
trū qd est in loco p se: v3 elemētū terre: h3 vltima sphae-
ra est in vltimo continētis per accidens: signat qd vlti-
ma sphaera cōtinetur ab aliquo vltimo in quo ipsa est
ratione alterius. ¶ Et ad argumentū dicitur qd nō be-
ne arguitur a diffinito ad partē diffinitionis cum ta-
libus determinatōibus: vnde nō sequitur: tu habes fa-
ciem albam fm vntes: igitur tu habes faciem albam
sed bene sequitur qd dētes sūt albitia bene sequitur: vlti-
ma sphaera est in loco per accidens: igitur centruz mū-
di est in vltimo continētis: sicut etiā sequitur celus est
in loco per partes: igitur partes celi sunt in vltimo cō-
tinētis. Serper tamē habetur distinctio cōmentato-
ris de eē in loco p accēs: quoniaz ly per accidens po-
test dicererōnē pntēis eo mō quo dicitur pte vel pas-
sionem esse in loco per accidens ratioe totius aut ratio-
ne contenti: eo modo quo dicitur hominem esse in
aqua per accidens si habet pedes in aqua in pposito
non concedatur qd vltima sphaera sit in loco per acci-
dens si ly per accidens exprimit rationem continētis:
sed concedatur illa si exprimit rationē contenti. ¶ Ad
secundum cōceditur qd vltima sphaera est in aliquo vbi
7 qd vbi causatur ex circūscriptiōe loci: ex quibus nō
sequitur vltimam sphaeram circūscribi loco: qz dicitur est
duplex esse vbi vnu: videlicet proueniens a loco sim-
plici: 7 aliud proueniens a loco cōposito: vltima sphae-
ra est in vbi proueniens a loco simplici: 7 non a lo-
co cōposito: quare 7c. (Est autem locus). Tertia cō-
clusio: celum est locus elementozū fm vltimam su-
perficiem concavā: probatur: celum est locus elemē-
tozū: 7 non fm se totum: neqz fm aliquam eius par-
tem: igitur fm vltimam superficiē concavā: scilicet que
est superficies pcaua orbis lune: maior p3 qz celus con-
tinet elementa: 7 nō eo modo quo totus continet par-
tem: igitur eo modo quo locus continet locatū: minor
declaratur: quoniaz locus est equalis locato fm longi-
tudinem 7 latitudinem: sed celus fm se totus 7 fm quāli-
bet eius partē est maior tota sphaera elementozū tam

fm longitudines qd fm latitudines: igitur celus non est
locus elementozū fm se totus neqz fm partem. **Lege-
literam.** (Est autem locus) elementozū (non celus)
fm se ipsuz (sed celi quod daz vltimuz tangens mobilis
corpis terminus quiescens est fm se locus elemētozū.

Notandum qd concavum orbis lune
est terminus intrinsecus to-
tius celi 7 fm hoc est terminus corpore mobilis nō
quiescens sed motus: quia concavuz orbis lune neces-
sario mouetur motu circulari quo mouetur. celū est et
am terminus extrinsecus cuiuslibet corpore mobilis
moti ad ipsum infra sphaeram elementozū 7 fm hoc est
terminus quiescens: quia non mouetur aliquo motu
elementozū: sed necessario caret omni tali motu sicut
7 centrum mundi vti ipsa elementa ad hec loca possunt
moueri. (Et propter hoc). Quarta conclusio: mūdius
non procedit in infinitum in locis 7 locatis: probatur
terra est in aqua tanq in loco: 7 aqua est in aere tanq
in loco: 7 aer est in igne tanq in loco: 7 ignis est in celo
tanq i loco: celū autē non ampli⁹ est in loco ex quo ex-
tra celum nihil est: igitur 7c. **Lege literaz.** (Et propter
hoc quidez terra in aqua: h vō in aere: hic autē in iher-
re). In igne: ether vō in celo: celus autē nō ampli⁹ in alto

Notandum tur de loco per se: 7 nō
de loco per partes: neqz de loco per accidens: quia to-
tum celum est in loco per partes 7 vltima sphaera est in
loco per accidens ratione centri nulluz tamen illozū
est in loco per se. ¶ Sed arguitur cōtra illud qd dicitur
est: v3 qd vltima sphaera est in loco p accēs rōe cētrū: qm
oē qd ē i loco p alie 7 ē in loco illi: h3 vltia sphaera nō
est in loco cētrū: igitur nō est in loco per centrū: maior
patet: nam quia anima est in loco per corpus: ideo est
in loco corpore: sed minor declaratur: naz locus cen-
tri videlicet terre est superficies aque: constat autem su-
premam sphaeram non esse in superficie aque. ¶ Secū-
do: si centrum moueretur circulariter cum celo non mi-
nus vltima sphaera esset in loco sicut localiter mouere-
tur: sed in casu illo vltima sphaera non esset in loco per
centrum igitur iam non est in loco per centrum: patet
consequētia cum maior: 7 minor declaratur: qz vlti-
ma sphaera non est in loco: nisi quia vltima sphaera mo-
uetur circa centrum quiescens per Commentatorem.

¶ Tercio: illud qd est per accidens potest nō esse: vt col-
ligitur a philosopho primo, posteriorum 7 octauo
huius: sed vltima sphaera non potest non esse in loco:
sicut non potest non moueri localiter fm philosophū
octauo huius: igitur vltima sphaera non est in loco per
accidens. ¶ Quarto: primum in vno quoqz genere est
maxime tale fm philosophum secundo metaphysice
sed vltima sphaera est primum locatum: igitur est maxi-
me locatum: 7 per consequens non est in loco per acci-
dens. ¶ Ad primum responsum est supra negando
illam: omne qd est in loco per alterum est in loco illi-
us: quia ly p potest dicere habitudinem continētis:
7 sic illa propositio est vera: ad quem sensum conce-
ditur quod anima est in loco per corpus: 7 potest di-
cere habitudinē contētis: sic nō est vera: quoniam ho-
mo habens pedes in aquam est in loco per alterum:
videlicet in superficie aque: 7 tamen non dicitur esse in
illa superficie. ¶ Ad secundum dicitur quod mun-
dus habet duplex centrum: videlicet mathematicum:
7 hoc est simpliciter indiuisibile 7 naturale qd est
elementum terre: dato igitur qd centrum naturale moue-

Tex.
60.45.

Tex.
60.46.

Philosophorum.

retur circulariter: non propter hoc moueretur centrū mathematicum: adeo adhuc motus vltimæ spheræ est motus localis et ipsa vltima sphaera diceretur esse in loco per centrum: non quidem naturale: sed mathematicū. Et si arguitur sic: vltima sphaera tunc esset in loco per centrum: tunc centrū esset in loco: negatur consequentia: quia in casu illo vltima sphaera non esset in loco superficiali per centrum: sed tantum in loco situati: philosophus tamē diceret quod centrū naturale non posset ali quo motu moueri: dicit enim ipse in libro de motibus animalium quod omnes dii non possent mouere terram. ¶ Ad tertium dicitur quod duplex est per accidens: vbi distinguitur contra necessarium: et tale potest non esse: et vbi distinguitur contra per se aut primo: et tale non potest non esse: animal enim per accidens est coloratum et tamen non potest non esse coloratum. ¶ Ad quartū negatur vltima consequentia: sed solum sequitur quod vltima sphaera non per accidens est in loco: quod est concedendum: sicut enim per se mouetur localiter: ita per se est in loco cum sibi naturaliter determinet tam centrū mathematicum quam naturale: quorum quodlibet dicitur locus eius: vbi tamen totus mundus esset continuus aut terra circulariter moueretur non esset terra locus celi neque vltimæ spheræ: sed solum centrū indiuisibile mathematicum: quod enim terra iam dicitur locus elementorum et corporum celestium hoc est propter suam imobilitatem quod recipit a cetero indiuisibili mudi: quare etc.

Tex.
63.47.

Manifestū

autem). Ista est secunda pars huius capituli: in qua philosophus assignat causas propter quas corpora naturalia mouentur ad loca sua et quiescunt in illis: postquam declarauit diuersitates modorum eundem in loco. Et facit duo: nam primo soluit rationes antiquorum probantium locum non esse. Secundo subiungit aliquas conclusiones assignantes causas motuum et quietum naturalium ibi. (Et fertur). Primo igitur philosophus soluit rationem vltimā que fuit ista: si omne corpus est in loco et in omni loco est corpus: igitur locus augetur ad augmentum loci: sed consequens falsum: quia dato illo sequuntur duo inconuenientia: primum quod est possibilis penetratio corporum: quoniam omne quod augetur est corpus: igitur locus est corpus si locus augetur: et per consequens penetrat locatum cum locus sit equalis locato. Secundum inconueniens est quod ad augmentationem alicuius locati sequitur augmentatio totius vniuersi: quia tunc augetur locus: et consequenter illud quod continet locum etiam augetur: et sic consequenter usque ad vltimam sphaeram. ¶ Ad istam rationem respondet philosophus negando consequentiam: stat enim locatum augeri absque augmento loci: vbi dicitur Commentator quod corpus locans aliquando non potest condensari neque rarefieri: sicut est celus et tunc non oportet locum augeri si augetur locatus: aliquando vero corpus locans est rarefactibile et condensibile ut aer vel aqua et tunc locus potest augeri: ideo accidit loco quod augetur per augmentum locati: cum aliquando augetur et aliquando non: et si augetur non hoc est in eo quod cor

pus: quia non augetur nisi per accidens ad augmentum corporis locantis eo modo quo accidens augetur ad augmentationem suorum subiectorum. Et loquitur commentator large de augmentatione ut se extendit ad augmentationem propter dictam que est per intus sumptionem alimenti: conuersi in naturam aliti: et ad augmentationem improprie dictam que est rarefactio per elongationem partium absque acquisitione partis de nouo. Lege litteram. (Manifestus autem ex hijs) est que dicitur sunt: quoniam et dubitationes omnes soluitur antiquorum sic versus dicto loco quod est terminus continuationis: neque enim simul augmentari necesse est locus ad augmentum locati. (Neque puncti). Secundo soluit philosophus secundam rationem que fuit ista: si locus est receptaculum alicuius corporis per idem locus est receptaculum superficiei linee et puncti: quia sicut diuersa corpora succedunt in eodem loco: ita diuersæ superficies linee et puncta: et per consequens puncti est locus si alicuius corporis ita est locus. ¶ Respondet philosophus negando consequentiam loquendo de loco per se: puncta enim sunt in loco per accidens: sed non sunt in loco per se: tamen ratio inquit Commentator procedit contra ponentes locum esse spatium separatū: quia sicut ponunt totum spatium penetrare totum locatum: ita habent ponere superficies loci penetrare superficies locati: et linee loci lineas locati: et puncta loci puncta locati: et consequenter sicut quilibet pars locati habet suum proprium locum: ita quilibet superficies et linea habet suum proprium locum: et consequenter puncta locati habent sua propria loca: et puncta loci: igitur puncti necesse est locum esse. Lege litteram. (Neque puncti esse locum) per se est necessarium. (Neque secundo). Tertio soluit philosophus primam rationem que fuit ista: si locus est opus quod sit corpus et sit equalis locato: igitur locus et locatus semel penetrant: et per consequens duo corpora semel penetrant: et sunt simul. Negat philosophus illam consequentiam: locus est igitur locus est corpus: quia locus non est spatium separatū neque medium aliquod inter latera corporis continentis: sed est superficies continens intra quam nihil est nisi corpus locatum cum suis partibus dimensionibus et alijs accidentibus. Le. li. (Neque duo corpora in eodem loco). i. sunt simul (neque spatium aliquod necesse est) esse corporum loci medium: corpus autem quodcumque (locatum est illud medium): sed non spatium corporis aliud assignatur. (Et est locus). Quarto soluit philosophus quartam rationem que fuit Senonensis. oē ens est in loco: si igitur locus est ens opus quod sit in loco et erit procedere in infinitum. ¶ Respondet philosophus negando antecedens: licet enim oē ens sit in aliquo: non tamen oē ens est in loco: ideo conceditur quod locus est in aliquo non tantum locatum in loco: sed tantumquam forma in subiecto et tanquam terminus alicuius finiti in illo finito: non igitur omne ens est in loco: sed bene omne corpus est in loco: ut ostensum est. Lege litteram. (Et est locus alicubi). id est in aliquo (non sicut in loco autem: sed sicut terminus in finito: non enim omne quod est in loco est: sed mobile corpus.

Notandum quod

duas alias rationes fecit Aristoteles quas non soluit: videlicet omne quod est ipsum est elementum vel ex elementis: sed locus non est elementum nec ex elementis: igitur locus non est. ¶ Istam rationem non expresse soluit: quia iam soluta est. Dicitur enim quod locus non est corpus: sed terminus corporis: ideo non est elementum

Liber quartus.

Ter.
63.48.

nec ex elementis: alia ratio fuit quia omne q^d est causa vel causatum: sed locus non est causa nec causatum: igitur locus non est ista ratio partim soluta est: et magis soluitur in conclusionibus sequentibus ubi ostendetur locum habere rationem cause finalis. (Et fertur igitur). Hic rationibus solutis philosophus assignans causas motuum et quietum naturalium: ponit quatuor conclusiones: quarum prima est ista: corpora graua et leuia naturaliter feruntur ad loca sua. Secunda conclusio: corpora graua et leuia naturaliter quiescunt in locis suis ibi. (Et manet igitur). Tertia conclusio: corpora graua et leuia respectu suorum locorum habent habitudinem partis ad totum ibi. (Si igitur idem). Quarta conclusio: corpora graua et leuia aliquando tangunt sua loca: et aliquando copulantur illis ibi. (Unde et hinc). Prima conclusio arguitur sic: corpora graua et leuia naturaliter feruntur ad ea que illorum sunt saluatiua et non corruptiua: sed loca grauium et leuium sunt illorum saluatiua et non corruptiua: igitur corpora graua et leuia naturaliter feruntur ad loca sua: patet consequentia cum maiori cum vnum quodque inclinatur ad salutem suam: propterea enim mouetur ferrum ad magnetem: quia reperit in eo virtutem preseruatiuam: minor vero arguitur sic: loca grauium et leuium sunt eiusdem nature cum illis: igitur sunt illorum saluatiua et non corruptiua: patet consequentia: et antecedes probatur: omne q^d sequitur aliud et tangit ipsum non per violentiam est eiusdem nature cum eo: sed corpora naturalia graua et leuia secuntur sua loca et tangunt illa non per violentiam: igitur sunt eiusdem nature cum illis: propterea talia loca et loca sunt impassibilia inuicem: que autem se inuicem tangunt et non sunt eiusdem nature sunt actiua et passiua inuicem. Lege litteram. (Et fertur igitur in superius locum vni quodque ratio naturaliter: cui enim consequenter inest per motum: et q^d tangitur ab illo non vi). Idem per violentiam proximum est illi per convenientiam et naturam et simul aperta natura impassibilia sunt: que vero tanguntur a se inuicem extra proximitatem convenientem illa (et actiua et passiua sunt a se inuicem).

Notandum primo fm Commentato rem commento. 47. q^d causa in hoc q^d corpus mouetur ad loca propria est q^d vltimum corporis continentis conuenit cum vltimo rei more: et hoc non inuenitur in vacuo: in vacuo enim non est natura neq^{ue} vniuersa neq^{ue} diuersa. Imaginatur Commentator q^d quemadmodum in ferro et in magnetem reperitur virtus eiusdem rationis que est completa in magnetem et incompleta in ferro: propter quam causam ferrum mouetur ad magnetem tanq^{ue} imperfectum ad suam perfectionem: ita in vltimo corporis continentis et in vltimo corporis contenti est virtus eiusdem rationis completa in vltimo continentis et incompleta in vltimo contenti: et quia imperfectum et incompleta naturaliter mouetur ad suum complementum et ad suam perfectionem: ideo corpora mouentur ad loca naturalia: et quia in vacuo non est virtus eiusdem neq^{ue} diuersa ratio nis cum locato naturalis: ideo ad vacuum non mouetur corpora naturalia nec ipsorum corporum naturalium vacuum potest esse locus. Et sicut virtus magnetis conueniens cum ferro non est aliqua qualitas sensibilis: sed qualitas occulta et inanis: ita virtus existens in loco conseruatiua loci non est aliqua qualitas priua: sed qualitas occulta influxa a celo: si enim in elementis

non esset aliqua virtus preseruatiua loci: q^{ue} qualitas prima non esset ratio propter quam moueretur ad concuum ignis quin per idem recederet ab illo: quia sicut in concavo ignis est vna qualitas simbola conseruatiua aeris: videlicet caliditas: ita est vna simbola corruptiua aeris: scilicet siccitas: deinde ignis preseruatur in concavo lune non per aliquam qualitatem sensibilem: sed insensibilem et spiritualemente influxa a celo: igitur per idem quodlibet aliud elementum preseruatur in suo loco per virtutem occultam spiritualiter prouenientem a celo.

Secundo notandum fm Commentato rem eodem commento q^d cum res vniuersa fuerint continue non agunt in se inuicem: et cum fuerint contingentes agunt ad inuicem in se. Commentator respondet ad vnum dubium possibile fieri contra philosophum: dicit enim philosophus q^d locus naturalis et locatus naturaliter sunt apta nata impassibilia esse q^d non apparet verum cum elementa se inuicem naturaliter loquantur: tamen quodlibet illorum ab alio pati potest: vbi habetur secundo de genere. Respondet Commentator q^d cum res vniuersa fuerint continue non agunt in se inuicem: et cum fuerint contingentes agunt ad se inuicem: ita q^d locus et locatus cum fuerint continue non agent neq^{ue} patientur inuicem: cum autem erunt discontinua agent et patientur inuicem. Ubi aduertendum q^d est duplex continuatio: vna fm qualitates et fm quantitates: continuatio fm qualitates est illa qua corpora immediata sunt consimilia in omnibus qualitatibus primis: continuatio fm quantitates est illa qua vltima sunt vniuersa: ex quo sequitur q^d continua fm quantitatem possunt esse discontinua fm qualitates: vt si esset vna aqua cuius vna medietas sit calida et reliqua frigida: possunt etiam discontinua fm quantitates esse continua fm qualitatem: vt lapis et terra: vult ergo dicere Commentator q^d si locus et locatus fuerint continua fm qualitates non inuicem agent: si autem fuerint discontinua fm qualitates bene inuicem agunt: non quidem fm qualitatem manifestam vel occultam in qua conueniunt: sed fm qualitatem in qua non conueniunt.

Contra conclusionem arguitur. superficies aque est locus naturalis terre: et tamen terra non mouetur ad illam superficiem: igitur corpora graua non mouentur naturaliter ad loca sua: patet consequentia cum maiori per philosophum in littera: et minor declaratur: quia si vna portio terre poneretur in centro mundi remoto omni impedimento ipsa non moueretur ad superficiem aque. Si etiam totus elementum aque poneretur in concavo lune: idem terra non moueret ad aquam: igitur et. Item si poneretur in centro mundi vna portio ignis et tolleret totum elementum terre: illa non moueret ad concavum lune: et tamen concavum lune est locus naturalis ignis: igitur et. Patet consequentia cum minori: et maior arguitur: quia si illa portio ignis moueret sursum: non est ratio quare magis ad vnum punctum celi q^{uam} ad alium: tunc equaliter distat a celo et supposito: igitur talis portio diuideretur in infinitum: vt ad infinita puncta celi infinite partes moueretur: quod est impossibile: quia naturalis ignis esset diuisus in infinitum et non esset ultra diuisibilis contra doctrinam Aristotelis tertio huius. Pro solutione huius difficultatis ponende sunt due distinctiones: quarum prima accipit ex parte locorum: et est ista q^d duplex est locus naturalis. scilicet per se et per accidens: locus naturalis per se est ille ad quem locatus mouetur vbi quodque ponetur locus ille recte sicut ferrum ad magnetem: et huiusmodi est concavum celi respectu ignis et centrum mundi respectu terre: locus

Philosophorum.

naturalis per accidens est ille ad quem locatum mouetur solum in determinato situ mundi: et huius est superficies concaua aque respectu terre et superficies concaua aeris respectu aque: et superficies concaua ignis respectu aeris: non enim mouetur terra ad aquam ubi cumque ponitur: sed tantum in determinato situ: non etiam mouetur aer ad concauum ignis: si poneretur ignis in situ aque: sed tantum ad determinatum situ mundi penes distantiam a centro: et hoc determinauit philosophus supra commento. 42. dicens quod graue querit hunc finem secundum quod est medium totius non secundum quod est finis aque: aliter terra moueretur ad aquam ubi cumque fuerit sicut ferum ad magnetem. **Secunda distinctio** est ex parte elementorum: videlicet quod elementorum quedam sunt in loco magis per centrum quam per circumferentiam: et quedam e contra magis per circumferentiam quam per centrum: illa dicuntur esse in loco magis per centrum quam per circumferentiam que recedunt a circumferentia et mouentur ad centrum ut elementa grauiora: illa autem sunt magis in loco per circumferentiam que recedunt a centro et mouentur ad circumferentiam ut elementa leuiora. **His** duabus distinctionibus premis sit hec prima propositio. omnia elementa sunt in loco naturali per centrum: probatur: omnia elementa naturaliter inclinatur ut medium eorum sit medium mundi et ipsorum naturalis locatio cognoscitur per respectum ad centrum: igitur etc. **Secunda propositio.** omnia elementa sunt in loco naturali per circumferentiam: patet: quia secundum philosophum et Commentatorem superficies aque est locus naturalis terre: et superficies aeris est locus naturalis aque: et superficies ignis est locus naturalis aeris et superficies celi est locus naturalis ignis. **Tertia propositio.** terra et aqua sunt in loco magis per centrum quam per circumferentiam: patet: quia mouentur a circumferentia ad centrum: terra enim recedit ab omni circumferentia ad centrum mathematicum indiuisibile: aqua autem recedit a superficie aeris et a superficie ignis ad centrum naturale quod est terra: et dato quod una portio aque poneretur in centro ipsa moueretur sursum nec principaliter propter superficiem concauam aeris: sed principaliter propter superficiem conuexam terre in qua est magis virtus conseruatiua aque. **Quarta propositio.** aer et ignis sunt magis in loco per circumferentiam quam per centrum: patet: quia ambo mouentur a centro ad circumferentiam: ignis quidem ad superficiem concauam celi et aer ad superficiem concauam ignis: et dato quod ponatur aliquid portio aeris in concauo lune deducto impedimento ipsa moueretur deorsum recedendo a concauo lune: non tamen propter hoc moueretur ad centrum mundi mathematicum vel naturale: quia non moueretur nisi ad superficiem concauam ignis. **Ad primum** dicitur quod omne elementum habet duo loca naturalia: unum primarium et unum secundarium: locus primarius elementorum grauium est centrum et secundarius est circumferentia: locus vero primarius elementorum leuium est circumferentia: et secundarius est centrum: propterea portio terre existens in centro mundi non mouetur ad superficiem aque: quoniam centrum mundi est locus primarius terre: et non superficies aque: et propter eandem causam non moueretur terra ad concauum aque si aqua poneretur in celo: et non tantum propter istam causam: sed etiam propter aliam dictam in prima distinctione: quoniam concauum aque non est locus per se naturalis elementi terre: sed tantum per accidens in quantum est in determinato si

tu vniuersi et habet virtutem conseruatiuam terre. **Ad secundum** dicitur quod concauum lune non habet vniuersum et equaliter virtutem conseruatiuam ignis: et quolibet puncto illius cum magis preferatur ignis sub eodem noctali quam sub polis: ideo in casu illo moueretur illa portio ignis tantum ad illam partem celi in qua magis esset virtus conseruatiua illius: et dato quod in quolibet puncto concaui celi esset equaliter virtus conseruatiua illius: quia opus nature est opus intelligentie secundum Commentatorem duodecimo metaphysice: ideo ab intelligentia celi determinaretur motus eius ad unam tantum partem celi: neque in casu isto ignis esset in loco suo naturali: licet centrum mundi sit locus omnium elementorum: quia non videtur centrum mundi locus elementorum qualitercumque locatum: sed tantum in determinato situ et ordine vniuersi. (Et manet igitur. Secunda conclusio. corpora grauiora et leuiora naturaliter quiescunt in locis suis: ista conclusio dupliciter arguitur: et primo sic: ita se habet locatum ad locum suum: sicut pars ad totum: sed pars naturaliter quiescit in toto: igitur locatum quiescit in loco suo quodcumque fuerit illud graue aut leue: patet consequentia cum minor ad experientiam: videmus enim partem aque naturaliter quiescere in aqua et partem ignis naturaliter quiescere in igne: cum talis pars mouetur ad totum: et cum fuerit continua illi non amplius mouetur: sed quiescit: maior autem declaratur eodem fundamento: sicut enim pars primo continuatur toti non amplius mouetur: sed quiescit in illo: ita locatum primo vniuersi vel continuatur suo loco: non amplius mouetur: sed quiescit in illo: ut patet inductue de quolibet mixto vel elemento moto ad locum suum. **Legit litteraz.** (Et manet igitur natura) id est naturaliter. (In propositio loco vniuersi quodque rationabiliter: et namque hec pars vniuersi) scilicet elementum est (in toto loco sicut indiuisibilis pars ad totum est ut cum aque aliquis moueat partem aut aeris) id est cum aliquis seperat partem aque ab aqua aut partem aeris ab aere: et dimittat illas sue nature: patet illam moueri ad suum totum et in illo quiescere. (Sic autem). Secundo arguitur sic: sicut se habet materia ad formam: ita locatum ad locum: sed materia naturaliter quiescit sub forma: igitur locatum naturaliter quiescit in loco: patet consequentia cum minori: quia vniuersum quodque naturaliter quiescit sub sua perfectione: forma autem est perfectio materie: maior autem declaratur: quoniam sicut materia continetur et forma continetur: ita locatum continetur et locus continetur: et sicut materia perficitur per formam: ita locatum per locum medianibus qualitatibus consimilibus conseruantibus ipsam locatum: verbi gratia: aer est locus aquae perficiens illam in humiditate et in alia qualitate spiritali et continens eam: ideo aqua est sicut materia aeris: et aer est sicut forma aque. **Legit litteram.** (Sic autem et aer se habet ad aquam) sicut materia ad formam (ut materia enim est aqua (hic autem): scilicet aer est sicut (species) id est forma: aqua quidem materia aeris: aer autem sicut quidam actus ipsius. (Aqua enim). Et quia posset aliquis dicere quod sicut aqua est in potentia ut sit aer: ita aer est in potentia ut sit aqua: propterea non magis est aqua materia aeris: et aer forma quam e conuerso. **Ad istud** excludit philosophus dicens quod licet vtrique sit in potentia respectu alterius: non tamen eodem modo: quod autem vtrique sit in potentia respectu alterius manifestatur in libro de generatione. ubi etiam videtur

Liber quartus.

bilibet q̄ semper elementum continens est formalis cō-
tento: tamen quia tempus exigit vt aliquid dicatur ad
presens: ideo q̄ hic incerte proponitur ibi certius ma-
nifestabitur: considerantur igitur aqua et aer in fieri et
in facto esse: in fieri quodlibet eorum est materia alter-
ius: et quodlibet eorum est potentia respectu alterius: s; in
facto esse aqua semper est vt mā et aer vt forma: pri-
mo quia aqua continet et aer continet: secundo q; aqua
perficitur et aer perficitur: tertio quia aqua mouetur ad
aerem et nō aer ad aquā: quarto q; aer est perfectior
aqua vt colligitur a p̄bo secūdo de gene. modo quā-
documq; duo inuicem comparantur: quoz vnū est
altero perfectius q̄ est magis perfectus se habet vt for-
ma et q̄ est minus perfectum se habet vt materia: inquit
Cōmentator secūdo de anima: et ex hīs patet q̄ alio
modo est in potentia aer respectu aque et alio modo aq̄
respectu aeris et q̄ multo magis est potentia aque respec-
tu aeris q̄ aer respectu aque: ideo absolute loquendo
debet dici q̄ aqua se habet vt materia respectu aeris: et
aer vt forma respectu aque. *Lege litterā.* (Aqua enim
potentia est aeris: aer vt potentia est aqua: alio modo
determinatum autē de hīs posterius est.) s. in libro
de gene. sed propter tempus expositulus est necesse q̄
dem dicere: incerte autē nō dictum tunc erit certius.

Notandum s; Cōmentatorum com-
mentum. 49. q; aqua creata
est in potentia primū et prima intentione vt sit aer:
aer vō est quasi in potentia ppter formam materie: et
causa in hoc est: quia aer est quasi perfectio aq̄ et ignis
aeris et continens est nobilior contento s; m hoc etia;
manifestum est q̄ alterum est quasi priuatio: et alterū
quasi forma: et alteram quasi generatio: et alterū qua-
si corruptio. *¶* Prima propositio cōmentū est ista. aq̄
prima intentione creata est vt sit materia aeris: p; quia
imperfectiora prius sunt vt sint materia perfectiorum
elementa enim sunt vt sint materia mixta et embrio pri-
us sit vt sit materia animalis: sed aqua est imperfecti-
or aeris: quoz continetur ab illo et recipiat perfectionem
ab illo: igitur aqua prima intentione sit vt sit materia
aeris: cōsimiliter dicatur de aere respectu ignis: q̄ pri-
ma intentione factus est aer vt sit materia ignis: et hoc
pppter nobilitatem ignis cum generaliter continēs na-
turalis sit nobilior et perfectior suo cōtento: et nō acci-
pitur hic materia pro materia compositionis: sed pro
materia alterationis: quia dum generatur aer ex aqua
corruptur aqua: et similiter dum generatur ignis ex
aere corruptitur aer. *¶* Secunda propositio. aer ē po-
tentia aqua ppter formam materie: probatur: materia
aeris est vna numero omnium generabilium et corru-
ptibilium: sicut et quilibet alia materia cui est annexa
priuatio et potentia ad formā vt declaratum est p̄bo
huius: igitur materia aeris est in potentia ad formā
aque: et per consequens aer est in potentia vt ex eo fiat
aqua: hec enim propositio aer est potentia aqua ppter
formā materie intelligit sic: aer est in potentia vt ex eo
fiat aqua ppter rationē formale materie repte sub for-
ma aeris: rō enim formalis materia aeris et omnium
aliorū elementoz est vt sit in potentia ad omnē formā.
¶ Tertia propositio. quodlibet elementū continens est q̄ si
perfectio elementū: p; q; quodlibet elementū continēs se h; vt forma et quodlibet elementū continēs se h; vt mate-
ria vt pbatur est. Et notatē dicit quasi: q; aer nō est
simpliciter perfectio aque nec ignis est simpliciter perfectio
aeris cū illud q̄ est simpliciter et absolute perfectio alicuius

ius sit intrinsecū illi: aer autē est extrinsecus aque et ignis
aeris: aliter nō est locus eius. *¶* Quarta propositio. q; li-
ber elementum continens se h; vt habitus et genera-
tio: et quodlibet elementū continēt se habet vt priuatio et
corruptio: pbatur. quādoquq; aliqua duo contrarian-
tur contrariū maioris perfectionis se h; vt habitus et cōtra-
rium minoris perfectionis vt priuatio p̄ Aristot. secūdo
de anima vi. q; nigrus est priuatio albi: sed omnia ele-
menta inuicē contrariantur et semper elementum conti-
nens est perfectius cōtento: igitur quodlibet elementum
continēs se h; vt habitus: et quodlibet cōtētū se habet
vt priuatio. *¶* Item corruptio est rōne materie et ge-
neratio rōne forme: igitur illud q̄ tenet locum materie
se habet vt corruptio: et q̄ tenet locum forme se h; vt ge-
neratio: sed quodlibet elementū continēt tenet locū ma-
terie: et quodlibet elementū continēs tenet locū forme vt
probatū est: igitur quodlibet elementū continēs se habet
vt generatio: et quodlibet cōtētū se habet vt corruptio.

Contra cōclusionē arguitur elementa non
quiescere in locis suis: quoniam ele-
mentū ignis semper mouetur circulariter in cōcauo lu-
ne et elementū aeris cōtinue mouetur in cōcauo ignis
motu delationis ex ipetu vētorum: elementū aque etiā
cōtinue mouetur in cōcauo aeris aut motu descensus
ex pte fluxus aut motu fluxus et refluxus ex pte ma-
ris: terra autē videtur moueri sursum cōtinue et versus
nostrū hemispheriū aut versus oppositū: quoniam luce
solis et alijs influentijs frigefactiūs celi apparet vna ps
terre fieri grauior et alia leuior: igitur cōtinue pars gra-
uior pellit leuiorē vsquequo mediū grauitatis totius
terre fuerit mediū mundi. *¶* Item arguitur de parte
elementi ponendo quod a. sit vna portio terre discon-
tinua posita in superficie aque infra quam sit terra to-
taliter perforata vsq; ad aliud hemispheriū: et patet q̄
recedet a. portio terre a superficie aque ad centrum ter-
re non obstante quod superficies aque sit locus natu-
ralis suus: et cum prima medietas a. incipiet tangere
centrum mundi ipsa incipiet moueri sursum versus ali-
ud hemispheriū recedendo a centro mundi: et tamen cē-
trum mundi est locus naturalis illius prime medietatis:
cum idem sit locus totius et partis per Aristotelem ter-
tio huius. *¶* Ad primum dicitur q̄ philosophus lo-
quitur de quiete opposita motui ad illum locum: mo-
do ignis in cōcauo lune mouetur circulariter et non
motu recto: ideo cum moueatur ad cōcauū illud mo-
tu recto: sequitur q̄ ibidem quiescit quiete opposita
motui recto: et ita quiescit aer in cōcauo lune non ob-
stante quod moueatur motu delationis: ita etiam ma-
re quiescit quiete opposita motui ad suum locum non
obstante quod moueatur motu fluxus et refluxus: flu-
mina autē mouent deorsū recedēdo a loco minus na-
li ad locum magis naturalem: videlicet ad centrum: nō
quidem ad centrum indiuisibile mathematicum: sed
ad centrum diuisibile naturale quod est terra pura: in-
cuius cōuexo naturalissime quiescit aqua. *¶* Sed
totum elementum terre nunq̄ mouetur aliquo motu:
licet continue partes fiant magis et minus graues.
Imaginandum est enim centrum grauitatis terre diui-
dere partes terre modo cōsimili in grauitate sicut duo
pondera equalia i equilibrijs: constat autē quod si q; li-
ber isto rum ponderum ponderat vt duo: et aer infe-
rius resisteret vt tria: non propter hoc vnum alterum
elleuaret si ei adderet pōdus vt vnu: imo neq; elleua-
ret si adderet pōdus vt duo vel vt tria: si enim adde-

Philosophorum.

retur vnum vel duo sic qd fieret pondus vt tria vel vt quatuor: et cuius resistentia sit vt quinq: quia aer resistit vt tria et pondus alterius bzachij vt duo: sequitur qd fieret motus a proportionem minoris inequalitatis. Si autem illud pondus fieret vt. s. adhuc non descenderet quia tunc fieret motus a proportionem equalitatis: ita contingit de duabus paribus terre eque grauibz qd si vna fiat grauior: et alia leuior: non propter hoc pars grauior pellit leuiorem sursum: quia non solum vna pars alteri resistit: sed etiaz aer vel aqua circumdans. Ad secundum dicitur qd. a. non quiescit in superficie aque: sed mouetur ad centrum mundi: quia est magis in loco per centrum qd per circumferentiam: et non in eo uenit corpus naturale recedere a loco minus naturali ad locum magis naturalem: concedo etiam aliquam partem. a. naturaliter moueri sursum recedendo a centro: non quidem per se: sed per accidens ad motus totius: pars enim continua toti non appetit vt medium eius sit medium mundi: sed vt medium totius sit medium mundi: ideo per accidens mouetur sursum quando totum. a. mouetur deorsum. Sed contra sequitur qd motus deorsum vna pars est motus sursum qd est impossibile: et probatur consequentia: quia totius. a. vna pars mouetur sursum et alia deorsum: igitur in vna parte. a. est motus sursum et in alia motus deorsum sed totum. a. non mouetur nisi motu deorsu: igitur totius motus deorsu: vna pars est motus sursum. Respondetur negando consequentiam: si enim aliquid corpus vna quarta esset nigra et totum residuum albu diceretur totum esse albu: et illius albedinis nulla pars diceretur esse nigra: licet illius corpus aliqua pars esset nigra: ita in proposito. a. in casu isto non mouetur nisi deorsum: neq: motus ille habet aliquam partem que sit motus sursum: licet aliqua pars. a. moueatur motu deorsum. (Si igitur idem). Tertia conclusio corpora graua et leuia respectu suorum locorum habent habitudines partis ad totum: probatur: materia est vt pars et forma vt totum: sed quodlibet elementum contentum habet rationem materie: et quodlibet elementum continens habet rationem forme: igitur quodlibet elementum contentum dicitur rationem partis: et quodlibet continens dicitur rationem totius: patet consequentia cum minori ex dictis: et maior declaratur: nam per materiam compositum dicitur esse in potentia tantum et per formam dicitur esse in actu: sed pars est in potentia et totum in actu: igitur materia se habet vt pars et forma vt totum: verbi gratia: aqua componitur ex materia et forma: et dicitur esse in potentia ratione materie et in actu respectu forme: sed aqua non dicitur esse aliquid totum: nisi vt est in actu: ideo materia aque habet rationem partis et forma eiusdem habet rationem totius. Lege litteras. (Si igitur idem materia et actus). id est si idem est ex materia et forma: aqua enim vtriusque: quia componitur ex materia et forma: (Sed hec quidem potentia). scilicet materia: illud vero actu: videlicet forma habebit sicut pars quodammodo ad totum vnuquodque elementum contentum: et bene dicitur quodammodo quia elementum contentum non est pars elementi contentis: sed est sicut pars.

Notandum

fm commentato 233 cō-
mento. 49. q. cum aqua
fuerit composita ex materia et forma vtriusque dicitur
aqua: quoniam materia dicitur aqua in potentia: et
forma dicitur aqua in actu: manifestum est qd materia

est tanq: pars et forma tanq: totum: quoniam hoc non
men res dicitur de parte in potentia: et de toto in actu
et cum ista sit dispositio continens de contento: mani-
festum est qd continens ita se habet de contento: sicut
pars de toto: et est etiaz alia causa in similitudine que
est inter illa. Prima propositio commenti est ista:
non solum aqua est aqua: sed etiam aque est aqua: et forma
aque est aqua: probatur aqua est essentialiter denotative aqua
per materiam et formam: quia quocumq: illoz sub-
tracto aqua non esset aqua: sed nihil dat qd non habet
igitur tam materia qd forma aque est aqua: sed non eo-
dem modo: quia materia est aqua in potentia et forma
est aqua in actu: iste tamen propositioes sunt in-
telligende in predicatione causali: videlicet materia est
potentia ex qua fit aqua et forma est actus ex quo fit
aqua. Secunda propositio. materia est tanq: pars
et forma tanq: totum: patet: quia materia cum sit in po-
tentia non facit aliquid esse totum: sed forma cum sit actus
facit aliquid esse totum: nunq: enim est aliqua materia
que non sit pars alicuius: sed bene est aliqua forma
que non est pars alicuius: videlicet ipsum totum ha-
bens partes quantitativas. Ex his propositioni-
bus probatur Commentator continens habere rationem
totius et contentum rationem partis: primo quia con-
tentum dicitur materiam et continens formam: secundo
quia sicut materia naturaliter ponitur in toto: ita con-
tentum naturaliter locatur in continente: videlicet ter-
ra in aqua et aqua in aere et aer in igne: et ignis in celo.

Contra istam secundam similitudinem quam
facit Commentator arguitur elementa
non situari naturaliter in suis locis: quoniam terra primo non
locatur naturaliter in centro mundi cum medium eius ma-
gnitudinis non sit medium mundi: nec medium graui-
tatis cuius continue maior sit grauitas ex vna parte centri
q: ex alia: non etiam locatur naturaliter in superficie aque:
cuius ipsa superficies aque non circumdet totam terram
neq: sit locus in finibus q: tamen oportere si terra natu-
raliter locaretur in illa superficie. Secundo arguitur qd
ignis non locatur naturaliter in concauo lune: quoniam ibi
sunt dispositi illi contraries: scilicet virtus lune que
est generatiua frigiditatis et corruptiua caliditatis: dicitur
enim luna dominari aque et illam augere: sub polis
etiam maxima frigiditas propter elongationem solis
ubi corrumpitur ignis: et per consequens non vndiq:
sub concauo orbis lune ignis naturaliter locatur. Tercio
philosophus et Commentator volunt qd locus et lo-
catus sint vniuersa ita qd conueniant in aliqua qualitate:
tamen modo non apparet in qua qualitate conueniant cum
in celo non sit aliqua qualitas prima. Ad primum di-
citur qd terra naturaliter locatur in centro mundi: neq: oportet
q: medium magnitudinis terre sit medium mundi: sufficit qd
medium grauitatis eius sit medium mundi: nec est verum qd continue
sit maior grauitas ab vna parte centri qd ab alia: quia si in vna
parte supra centrum inducitur leuitas in alia etiam supra centrum
potest induci proportionaliter grauitas: non tamen est incon-
ueniens terram non naturaliter locari naturalitate centri: quia
stat qd per tempus medium grauitatis terre non sit medium mundi.
Et tunc stat terram violententer locari: postq: erat naturaliter locata
absq: motu locali eius vt dato qd per alterationem vna pars
fieret grauior et alia leuior: et contra stat terram naturaliter lo-
cari postq: erat violententer locata absq: motu locali: dato
qd per aliam alterationem ille partes fierent eque graues

Tex.
60. 49.

Liber quartus.

Item concedo q̄ terra nāliter locatur in superficie aque, nec oportet illam superficiem ambire totā aqua terram ex quo terra est magis in loco per centrum q̄ per circumferentiam: et quia locus dicitur equivoce de loco mensurante qui est centrum mundi: de loco ambiente qui est superficies continens: ideo conceditur q̄ tam centrum mundi q̄ superficies aque est locus infimus: licet enim superficies concava aq̄ habeat locū in se riorē qui dicitur locus mensurans: non tamen habz locum inferiorē qui dicitur locus ambiens. ¶ Ad secundum dicitur q̄ aqua naturaliter locatur in aere et aer in igne non obstante q̄ ibi sint dispositiones contrarie locatōis: ita licet in concavo lune sint dispositiones contrarie: igitur adhuc naturaliter locatur in concavo illo propter alias dispositiones preferuatiuas repectas in concavo cum quibus habet naturalitatem et convenientiam ignis: virtus tamen lune non contrariatur igitur magis conuenit cum non generet aquā licet augmenet et tumefaciat. q̄ contingit per virtutem calefactiuam. Et licet ignis et concavum lune non conueniant in aliqua qualitate prima: tamen conueniunt in qualitate insensibili et occulta: sicut terra et centrum mundi dicuntur non conuenire in aliqua qualitate prima: sed bene in qualitate occulta influxa a celo. (Unde et hīs). Quarta conclusio corpora graua et leuia aliquando tangunt sua loca et aliquando copulantur illis: ista conclusio sequitur ex precedentibus: quoniam aliquando elementa contenta non transmutantur in elementa continentia et aliquando transmutantur in illa: igitur aliquando tangunt sua loca et aliquando copulantur illis: patet consequentia: quia illa dicuntur se inuicem tangere propter quod vltima sunt simul et non sunt vnum: illa autem inuicem copulantur ex quorum vno sit reliquus: quando igitur ex aqua non fit aer neq̄ ex aere ignis locus et locatum se inuicem tangunt: quando vō ex aqua fit aer et ex aere ignis: tunc locus et locatum inuicem copulantur. Legeliteram. (Unde et hīs tactus inest: videlicet elementis se locantibus et non transmutantibus. Copulatio autem cuius vtriusq̄ actu vnum fiant). scilicet q̄ locatum conuertatur in locum vel econtra: et non loquitur hic philosophus de loco formalis: naz qui est superficies sed de loco materiali qui est corpus continens: deinde epilogat circa determinata de loco dicens. (Et de loco quidem et quoniam est: et quid est dictum est).

Circa ea que dicta sunt de virtute preferuatiua elementi in loco suo influxa a celo contingit dubitare: si enim celus conseruaret terram in loco naturali per influentiam multiplicatam ab eo in spheram terre: sequitur q̄ terra naturaliter deberet ascendere: consequens falsum: et consequentia tenet: quia agens corpus agens per contactum fortius agit prope se q̄ distanter a se: ergo influentia conseruatiua terre est fortior prope celus q̄ in loco terre: sed terra naturaliter inclinatur esse vbi melius potest preferuari: igitur et c. ¶ Secundo sequitur q̄ ignis non conseruatur naturaliter in concavo lune: q̄ est contra dicta: et probatur consequentia: quia influentia conseruatiua aque multiplicatur a celo ad totā spheram aquę sed nullus agens corpus agens agit in distans nisi prius agit in propinquum: igitur virtus conseruatiua aque multiplicatur per totā spheram ignis: igitur ipsa est corruptiua ignis in propria sphaera: sicut ē generatiua aque. ¶ In hac difficultate sunt due opinio-

nes: quarum prima est Burlei dī. q̄ virtus preferuatiua terre est fortior versus centrum mundi q̄ in aliquo alio loco: et cum dicitur omne agens naturale agit fortius in propinquum q̄ in remotum verum est ceteris paribus: modo virtus preferuatiua elementi est fortior vbi magis elongatur a contrarietate: et quia partes centrales terre sunt puriores et maxime elongate a contrario terre: ideo ibi est fortior et vigor fortior influentia preferuatiua terre. Et ista est causa dicitur: quare virtus preferuatiua aeris magis fluit. igni q̄ aqua: quia ignis est magis elongatus a contrario aeris q̄ aqua et consequenter quia ignis magis contrariatur aque q̄ aeris: ideo influentia preferuatiua aque fortius recipitur in aere q̄ in igne: quia vō terra maxime distat a contrario aque q̄ est ignis: ideo ibi magis recipitur influentia preferuatiua aque q̄ in aere: dicit enim philosophus secundo celi q̄ aqua mouetur naturaliter infra terram si non impediatur: illud est manifestum ad sensum q̄ esse non posset nisi in terra esset virtus conseruatiua aque: non tamen ex hoc debet concludi terram esse locum aque: quia de ratione loci est continere et non contineri: terra autem non conuenit aquam: sed continetur ab ea.

Sed dubitatur quia data ista positione: sequitur q̄ aqua est simpliciter grauis sicut terra cōtra Burleum et Lomentatorem tertio huius dī. cōmento. 49. q̄ terra est simpliciter grauis et aqua est grauis et leuis in respectu ita q̄ dicitur grauis respectu elementorum leuium et leuis respectu terre: quia si poneretur in centro mundi ascenderet ad superficiem aque: et probatur consequentia: quia centrum mundi maxime elongatur a contrario aque: videlicet ab elemento ignis: igitur ibi est maxime virtus preferuatiua aque: et per consequens inclinatur ad centrum mundi sicut terra: q̄ non esset nisi esset simpliciter grauis. ¶ Item sequitur q̄ aer ē simpliciter leuis sicut ignis: iterum contra eū et commentatorem eodem cōmento dī. q̄ ignis est simpliciter leuis et q̄ aer est grauis et leuis in respectu: leuis quidem respectu terre et aque et grauis respectu ignis: quoniam si poneretur in concavo lune descenderet ad concavum ignis: et probatur consequentia: quia concavum lune maxime distat a contrario aeris q̄ est terra: igitur ibi maxime est virtus preferuatiua aeris: igitur ad concavum lune maxime inclinatur aer: quare ad illud mouetur naturaliter sicut ignis: quare et c. ¶ Secunda opinio est Marfilij de inguen. scdo de ge. dī. q̄ caliditas est maxime actiuitatis et minime resistentie: ideo multiplicatur virtus preferuatiua et productiua caliditatis vsq̄ ad elementum aque exclusiue: et q̄ frigiditas est minoris actiuitatis quam caliditas et maioris resistentie: ideo influentia frigiditatis multiplicatur per totam spheram elementorum vsq̄ ad centrum mundi. ¶ Et sicut humiditas est actiuior quam siccitas et minus resistens: ita virtus humiditatis est actiuior et ad minorem distantiam multiplicatur: videlicet per tria elementa vsq̄ ad terram exclusiue: virtus autem productiua et conseruatiua siccitatis ad maximam distantiam multiplicatur: sicut et ipsa siccitas est maxime resistentia: videlicet per totam spheram elementarem vsq̄ ad centrum mundi. Et ponit Marfilius quod quilibet istarum influentiarum quanto est propinquior celo tanto est fortior et vigor fortior: non tamen propter hoc debet moueri terra ad concavum lune: quia et sibi est maxime

virtus preseruatiua sui: tamen in concauo lune est vir-
tus preseruatiua sui contrarij maioris actiuitatis q̄ sit
virtus terre: & consequenter virtus preseruatiua aque
non debet corrumpere elementum ignis: quia virtus
preseruatiua ignis est fortior q̄ virtus preseruatiua
aque. ¶ Sed ista opinio est dubia: quia si in centro
mundi esset ignis & vna portio terre poneretur in co-
cauo lune non minus moueretur ad centrum mundi
non obstante q̄ virtus corruptiua esset maior q̄ vir-
tus preseruatiua: ita in proposito si virtus preseruati-
ua terre est maxima in concauo lune ad illud debz mo-
ueri terra quātūcūq; influentia sui contrarij sit actiui-
or: non enim cognoscit terra: ideo mouetur ad locum
sue maxime virtutis: non habēdo respectum ad suum
contrarium. ¶ Item sequitur q̄ media regio aeris nō
semper deberet esse frigida: consequens falsum: & pro-
batur consequentia: quia ibi est influentia productiua
caliditatis que est maioris actiuitatis fm̄ quam
influentia productiua & preseruatiua frigiditatis.
¶ Ideo tenendo positiones cōmētatoris q̄ grauitas
aque & grauitas terre non sunt eiudem rationis: cum
vna earum sit grauitas simpliciter & alia in respectu: &
consequenter q̄ leuitas aeris & leuitas ignis non sunt
eiudem rationis cum leuitas ignis sit leuitas simplici-
ter & leuitas aeris in respectu: & consequenter q̄ aqua
existens in centro mundi indiuisibili moueretur sur-
sum ad superficiem aque: & aer in concauo lune pos-
tus remoto impedimento descenderet ad superficiem
concauam ignis: oportet dicere sustinendo vltima lo-
cantium & locatorum esse vnigena per virtutem inen-
sibilem vt dictum est supra de intentione cōmētato-
ris q̄ virtus preseruatiua elemēta non diffunditur per
plura elementa ad eade refertur tantum per vnum vna
cum suo loco indiuisibili ad quem mouetur. Imagina-
dum est enim q̄ sicut caliditas non obstante q̄ sit ei-
dem rationis in omnibus suis partibus adhuc pro-
ducit membra & virtutes diuersarum specierum: quia
agit vt instrumentum anime: ita a suprema superfi-
cie celi multiplicatur vna influentia generalis vsq; ad
centrum mundi continuatiua mundi inferioris cū mū-
do superiori: non quidem cōtinuatione fm̄ quantitatis
sed fm̄ qualitatem vt ex hoc totus mundus dicatur
vnum continuum: de qua cōtinuitate loquitur pb̄us
primo methozorum dicens: necesse est hunc mundū
inferiorem continuari superioribus lationibus vt om-
nis virtus eius gubernetur inde. Nec quidem virtus
non obstante q̄ sit eiudem rationis: per totam tamen
quia regulatur ab intelligentia celi producit diuersas
virtutes particulares: tam in mundo superiori q̄ in
mundo inferiori. diuersarū rationum producit: ergo
primo in mundo inferiori virtutem preseruatiuam ele-
menti ignis incipientem inclusiue a concauo orbis lu-
ne & terminatam exclusiue ad concauū aeris sic q̄ gra-
dus summus est in concauo lune, & gradus remissus
est in concauo ignis. ¶ Secundo producit huiusmo-
di influentia generalis virtutē preseruatiuam aeris: ite-
rum vniformiter difformiter incipientem inclusiue a cō-
cauo ignis & terminatā exclusiue ad cōuexū aq̄ sic q̄
grad⁹ sum⁹ ē i concauo ignis & grad⁹ remissus ē i concauo
aeris. ¶ Tertio q̄ aqua mouet ad duplicē locū: vi-
delicet ad locum ambientem qui est superficies conca-
ua aeris: & ad locum mensurantem qui est conuexum
terre: ideo ab huiusmodi influentia multiplicat virtus
preseruatiua aque incipiens inclusiue a concauo aeris

& terminata inclusiue ad conuexum terre pure: propte-
rea mouetur aqua infra terram: non quidem infra ter-
ram puram: sed infra terram permixtam: & quoniam
aqua est magis in loco per centrum q̄ per circūferenti-
am adeo non multiplicatur ista virtus vniformiter dif-
formiter incipiendo a gradu intensiori: sed a gradu re-
missiori sic q̄ in concauo aeris est gradus remissus hu-
ius virtutis & in conuexo terre est gradus summus.
¶ Quarto quia elementum terre iterum habet duo
loca ad que mouetur: videlicet centrum mundi & con-
cauum aque: & est magis in loco per centrum q̄ per cir-
cūferentiam: ideo virtus preseruatiua sui incipit inclu-
siue a concauo aque & terminatur inclusiue ad centru
mundi sic q̄ gradus remissus est in concauo aque &
gradus summus est in centro mundi in quo non po-
test esse virtus preseruatiua alterius elementi: nec est ve-
rum q̄ dicitur Burleus q̄ semper de ratione loci sit cō-
tinere: & si illud sit de ratione loci ambientis: non ta-
men de ratione loci mensurantis: immo de ratione lo-
ci mensurantis est q̄ continetur sicut de ratione lo-
ci ambientis est q̄ continetur. ¶ Ad primum dicitur q̄
omne agens actione proprie dicta que consequitur ve-
rum motum ceteris partibus fortius agit in partes pro-
pinquas q̄ in partes remotas: sed agēs actione spi-
rituali potest agere fortius in partem remotam q̄ in p-
pinquam & maxime quādo talis actio regulatur a vir-
tute cognitiua & intellectiua: intelligentia enim mouēs
primum mobile excellentiores virtutes agit in orbe
solari q̄ in orbe Martis Jouis aut Saturni neq; in-
conuenit influentiam generalem celi remissorem esse
prope centrum q̄ in circūferentia: & tamen agere ma-
iorem & intensiorem virtutem in centro q̄ in circūse-
rentia: nam caliditas animalis est maior in corde q̄ in
cerebro: & tamen plures & notabiliores virtutes atq;
operationes facit in cerebro q̄ in corde. ¶ Ad secun-
dum responsum est: quoniam in elemento ignis non
est virtus preseruatiua aque: & dato q̄ esset: non pro-
pter hoc corrumpere ignem: quia talem virtutem nō
pono esse causam effectiuiam: sed tantum finalem: ita
q̄ talis virtus nihil habet generare neq; corrumpere
sed tantum preseruare neq; talis virtus est causa fina-
lis primaria elementi: sed magis secundaria: sicut enim
terra naturaliter inclinatur esse in superficie aque & in
centro mundi: naturalius tamen in centro mundi q̄ in
superficie aque: ita naturaliter mouetur ad centru mū-
di propter situm deorsum: & propter virtutem preser-
uatiuam: naturalius tamen mouetur propter situm q̄
propter virtutem: vt colligitur a Commentatore com-
mento. 42. huius quarti dicens quod terra non querit
finem aque propter se: sed propter medium mundi. Si
enim nulla esset virtus preseruatiua terre: non minus
terra moueretur ad centru mundi: posito enim quod
tota virtus terre esset in concauo lune: & in centro nul-
la: & quod vna portio terre poneretur in concauo lu-
ne: certum est q̄ recederet ab illa virtute & moueretur
ad centrum: & hoc est signum quod naturalius inclina-
tur ad situm q̄ ad virtutem preseruatiua eius. Idem
dicatur de igne quod principaliter appetit situm sur-
sum & minus principaliter virtutem preseruatiua sui: si
namq; tota virtus preseruatiua ignis poneretur in cen-
tro: non propter hoc ignis moueretur ad centrum: sed
si esset in centro recederet ab illa virtute & moueretur
ad concauum lune vbi esset tantum situs ad quem in-
clinatur & cetera.

Libri quartus.

Ter.
50.50.

Modē au-

tem modo). Iste est se-
cundus tractatus. Quar-
ta physicozum: in quo
phis determinat de va-
cuo: postea determina-
uit de loco: et diuiditur
in quatuor capitula: quo-
rum primum narrat mo-
dum et rationes tam nega-
tium quam affirmatiuum va-

cuum esse. Secundum capitulum ponit significationes et descri-
ptiones vacui: quibus soluit rationes phantaz vacu-
um esse ibi. (Ad quale autem). Tertium capitulum probat nul-
lum vacuum esse separatum a corpore ibi. (Quoniam autem
non est). Quartum capitulum demonstrat nullum vacuum esse
separatum a corpore ibi. (Sunt autem quidam). In primo ca-
pitulo phis ponit tres conclusiones: quarum prima est
ista: ad phis nalem pertinet considerare de vacuo. Secun-
da conclusio. negat vacuum esse diminutum: probat illud
non esse ibi. (Incipere autem). Tertia conclusio. affirmat
vacuum esse maiorem euidetiam ostendunt quam negat illud
ibi. (Sed affirmantes). Primam conclusionem phis dupli-
citer probat: et primo sic: ad phis nalem pertinet considera-
re de loco: igitur ad eundem pertinet considerare de vacuo: per
consequenter: quod oppositum est eadem est disciplina: sicut enim
visus est albi et nigri luminis et tenebre per Aristotelem
secundo de anima: ita quilibet scia considerare vacuum opposi-
tum: vacuum considerat reliquum sed locus et vacuum sunt oppo-
sitionis scilicet nalem considerat de loco etiam huius considera-
re de vacuo: et quoniam ut patuit tractatu primo huius quartum
phis considerat de loco si est et quid est: et qualiter est:
ideo phis huius etiam considerat de vacuo: videlicet si est: et quid est: et quatuor est. Le. li. (Eodem autem mo-
do accipiendum est phis considerare de vacuo: si est aut
non: et quomodo est et quid est sicut et de loco.

Notandum fm comētoris comē-
to. 50. q. Arist. incepit
ab interrogatione per quid sit: et post induxit interroga-
tionem per vacuum: quod opus perscrutari primo quod significet huius
men vacuum: quoniam quid est interrogat ad sciendum signatio-
nem nobis: et ista interrogatio precedit interrogationem per
vacuum sit interrogatio nobis simplicibus. Interrogatio autem
quid sit que interrogatur de diffinitione est post interro-
gationem per vacuum. Intellegendum huius textus antiqui trans-
lationis quod exponit comētoris est iste: opus nalem consi-
derare de vacuo et perscrutari de ipso quod sit: vacuum sit
an non: et quomodo: ubi phis mittit quoniam quid est vacuum
quoniam si est vacuum: in noua autem translatione repit contrarium
vix quod si est precedit quoniam quid est vacuum. Ibi dubita-
tur contra antiquam translationem cum quod si est precedat quoniam
quid est iuxta determinationem phis secundo posteriori:
quare igitur dicit phis quod opus primo perscrutari quid est vacu-
um: deinde si est vacuum. Rndet comētoris quod cum quod
tuo sunt quoniam due simplices: vix si est: et quid est: et due
compositae. quod est et per quid est: ut huius secundo postea-
riori: quilibet quod simplex est duplex: vix si est nobis: et si est
rei: quod est nobis: et quid est rei: verbi gratia in processu demon-
stratio: primo querit vacuum huius nomen deus aliquid significet
aut nihil: et probat quod aliquid signat: secundo querit quid est il-
lud quod huius nomen deus signat: quo habito: vix quod est illud
quo melius cogitari non potest: querit vacuum sit deus sit
et demonstrat quod deus est: quod non contingit: precedere in simi-

tum in causis et causis: quarto queritur quid est deus in-
uestigando diffinitionem exprimentem quid rei ipsius
us dei. Ecce quomodo comparando nomen ad seipsum
aut rei ad seipsum semper quod si est precedit quoniam quid est: pri-
us enim querit si nomen signat quod quid nomen signat: et pri-
us querit si res est quod quid est res: comparando autem nomen
ad rem quod quid nomen precedit quoniam si est rei: prius enim quod
ritur quid nomen signat quod sit res. Dicit ergo comētoris
to. 2. quod phis debuit mittere quoniam quid est vacuum quod
ni si est vacuum loquendo de quoniam interrogare quod per no-
men ipso ita: quod tamen querit si vacuum est precedit quoniam
interrogare quod est vacuum. i. diffinitionem exprimentem quod rei.
(Et namque). Secundo arguit phis sic: quod docuit aliquid habere
comētoris similem fidem et credulitatem considerat de uno habet
considerare de alio: sed locus plenus et vacuum huius simile
fidem et credulitatem: igitur considerat de uno isto per huius
considerare de omnibus aliis: huius phis considerat de loco et
pleno ut patuit primo tractatu: igitur et huius considerare
de vacuo: prima consequenter tenet cum maiori ex se: mi-
nor autem est famosa: dicitur enim antiqui locum plenum et va-
cuum esse vnum et idem in re et differre in ratione: locus enim
cum huius in se corpus: cuius erat receptum de plenum: cum vero
prius talli corpore dicit vacuum. Legeliter. (Et namque si
mille habet credulitatem et fides locus et vacuum per ea quod
opinatur antiqui: ut enim locum quodam et vas vacuum po-
nunt dicentes: videtur autem esse plenum quid cum habet mo-
lem corporalem: cuius susceptum est: cum vero prius est
dicitur illud esse vacuum ita quod idem quod sit vacuum et plenum et lo-
cus: esse autem diffinitionem ipsius non idem: ita quod illa tria sunt
idem realiter: et differunt ratione et diffinitione).

Notandum fm comētoris comē-
to. 50. q. primum istis. i.
antiqui ponentibus vacuum esse quod locus et plenum et va-
cuum sunt idem fm subiectum et diuersa fm diffinitionem
ubi dicitur Burleus quod cum phis et comētoris dicit aliquid
qua esse idem numero vel idem fm subiectum: et diuersa fm
diffinitionem accipiunt actum exercitum per actum signato. i.
accipiunt illud verbum est pro illo verbo signat aut per di-
catur: unde huius est falsa de virtute sermonis igitur ille: aliquid
qua sunt idem numero vel fm subiectum et habet diuersa esse
vel diffinitiones: sed intellectus illius propositionis est
iste: aliqua predicatur de eodem subiecto fm numero: et
tamen habet diuersas diffinitiones exprimentes quid
nominis. Sed mihi videtur quod illa propositio est vera
fm quod verba sonant: unde albus et musicus sunt idem nu-
mero: et idem fm subiectum: quod idem numero est album et
musicum: et idem est subiectum in actu cui insunt albedo et mu-
sica: differunt tamen fm esse diffinitionum: quod alia est ra-
tio albi: et alia est ratio musici. Etiam homo et animal differ-
unt ratione et diffinitione: quod alia est ratio hominis ac dif-
finitio et alia animalis: et tamen sunt idem numero: quia
vnum et idem numero est homo et animal: sunt etiam idem
fm subiectum: quod in eodem subiecto recipit humanitas et
animalitas: indiuidua enim predicamentum substantie cum
se habeat per modum materie iuxta doctrinam Aristoteli-
selis primo ce. dicens quod qui dicit hoc celum dicit materiam
recipit subiective omnia genera et species predi-
camentum substantie: propterea dicit phis in predicamen-
tis capitulo de substantia: quod prime substantie sunt maxi-
me substantie: et quod sunt magis substantie quam genera et spe-
cies eiusdem predicamenti: quod cuiusque substantie genus aut
species eadem substantie indiuiduum et non contra.

Contra predicta arguitur: et primo quod aut
ad phis pertinet considerare de

Philosophicorum.

vacuo: qz ad phycum non pertinet cōsiderare nisi de motu et mobili: et de passionibz istoz vt colligit a pho secūdo huius: sed vacuū nō est motus neqz mobile nē passio motus vel mobilis: igit. et. ¶ Itēz phycus nō cōsiderat nisi ea de quibus pōt esse sciētia cuiz ipōsibile sit vacuum esse et de non ente nō est scia per Aristotelem primo postērio. ¶ Scdo arguitur qz locus et vacuū nō dicūt eandē rē supposito qz possit esse vacuum: qz vacuū si esset necessārio eē equale simplici cor: pōt locabili in ipō: locus autē nō equat locato nisi f3 ouas dimēsiōnes p Aristotelem in hoc quarto. ¶ Ad primum dicitur qz sicut visus cognoscit lumē per se et tenebram p accidēs ex doctrina Aristotelem secundo de aīa: ita phycus pōsiderat de motu et mobili: et de oībus passionibus isto. p se: sed de priuationibz eozūdem vt de infinito et vacuo cōsiderat p accidēs. Et si de vacuo non habetur sciētia p ppositiōnes categoricas affirmatiuas: tamē de illo bene habet sciētia p ppositiōnes negatiuas et priuatiuas vt qz nihil est vacuū: et qz ipōsibile est vacuum esse. Etia si nō habet sciētia de illa p ppositiōnes ponētes in esse affirmatiuas: tamē bene hēt sciētia de illo p ppositiōnes affirmatiuas nō ponētes in esse vt si vacuū esset cor: pōt mīta mouētur i ipō et nō cor: pā simpliciā: et si vacuū esset aliqd posset moueri velotius in pleno qz in vacuo. ¶ Ad secūdū dicitur qz duplex est cōlitas fm cōmētatozē cōmēto. 43. vi delict cōtinentie et cōmēsuratōis: equalitas cōtinentie est illa fm qz aliqua duo equaliter cōtinet fm quē modum diceremus circūlū equari quadrato si vtrūqz equaliter cōtineret: et isto modo loc⁹ est equalis locato: qz tantum cōtinet locus quātum est locatū pēcise: et si superficies cōuēxa locatū separaret a locato ipā tātūz pēcise cōtineret quātum cōtinetur locus: equalitas cōmēsuratōis est illa fm quā aliqua duo sunt simpliciter eadem mensura mensurabilia sic qz sunt eadem mensura mensurabilia secundum omnem dimēsiōnem: et sic sunt equalia locus et superficies cōuēxa locatū: quando ergo philosophus dicit locūz eē equalem locato dicit cōmētatoz qz loquitur de equalitate cōtinentie: et nō cōmēsuratōis: ex quo enī ipsūz locatūz habet tres dimēsiōnes: locus autē solū duas inter ea non potest esse equalitas cōmēsuratōis. ¶ Intelligēduz tamē qz sicut vñū et idem numero successiue est videns et cecū aut luminosū et tenebrosū: ita si posset eē vacuum idem numero esset locus et vacuū: ponēdo enī vacuum spatūz separatū ad modū antiquoz dicerem⁹ illud spatūz esse locū quādo aliquid cōtineret et eē vacuum quādo nihil cōtineret: et sic tāz locus qz vacuum esset equale locato equalitate cōmēsuratōis: quia nullum alterum excederet fm aliquā dimēsiōne: sicut iam non se excedunt forma et materia in codē composito neqz albedo et dulcedo in lacte: ponēdo autē possibilitatem vacui et tenēdo opiniōē Aristotelis de loco qz locus ē superficies vñsa cor: pōis pōtinentis: deberem⁹ dicere vacuū esse superficies priuatā cor: pē vi si per pma: ginationem nihil esset intra concavum lune diceremus illud concavū esse vacuum: et illud esse equale locato actu vel potētia nō equalitate cōmēsuratōis sed cōtinentie. (Incipere autēz). Secūda conclusio. negantes vacuū eē dimīnute pbāt illud nō esse: circa quā conclusionem phus facit quatuor: primo continuat se ad oīcēda: secūdo facit rationē Anaxago. et suozum sequatūm pbantūz vacuum nō eē ibi. (Aliū quidē). Tercio recitat opiniōē contra quā procedit Anaxa. ibi. (Do-

mines autēz). Quarto manifestat Anaxago. cum suis sequacibus dimīnute processisse in pbando vacuū nō esse ibi. (Igitur nō oportet). Quatuor ad primum dicit phus qz in tractādo de vacuo: opz primo considerat opinio neqz dicētiū vacuum esse: secūdo opinio neqz dicētiū vacuum nō esse: tertio autē cōmunes opinio nes tam dicētiū qz nō dicētiū vacuum esse fm quas dābuntur signatiōes et descriptiones vacui ex quibz demonstrabitur veritas quesitū: vtrum vacuum esse vel non est. Lege litteram. (Incipere autēz opz consideratōnem accipiētes ea que dicūt affirmātes esse vacuum: et iterūz qui dicūt affirmātes nō esse vacuū: et tertio cōmunes opinio nes describentes vacuum de ipsis). id est ab ipsis affirmātibz et negātibz vacuum.

Notandum fm cōmētatozēz cō-
mento. si. qz principiūz
persecutatiois naturalis est preponere sermones dyale-
ticos sermonibus demonstratiuis et sermones cor:
qui ponunt vacuum et qui destruūt ipsū sunt tales et
maxime sermones eozum qui ponūt ipm. Phus pri-
mo postērio: pōt differētiā inter dyalecticū et de-
monstratiūm dī. qz dyalecticus accipit vtrāqz partem
contradictiois: demonstratiū autē tantūz vñā: vñz ve-
ram et necessariā: et consequēter ponit differētiā in-
ter syllogismū dyalecticū et demonstratiūm dicens: qz
syllogismus dyalecticus pcedit ex probabilitibus tantū
syllogismus autē demonstratiū procedit solū ex ne-
cessariis: et per se notis: ideo sermones antiquoz fue-
runt sermones dyalectici: qz nō processerunt nisi ex p-
babilitibus: et qz ex magis probabilitibus processerunt
affirmantes vacuum esse quā dī. illud non esse vt vide-
bitur: ideo melius determinauerunt de vacuo: omnes
tamen reprobandi sunt: quozum opinio nes sunt pri-
mo recitande et preponende sermonibus demonstra-
tiuis de vacuo cum pcedat syllogismus probabilis
syllogismū demonstratiū fm ordinem Aristotelis
datum in logyca determinātes prius de syllogismo p-
babili qz demonstratiū: vltimus enīz liber logyce est
liber postērio: in quo determinatur de syllogismo de-
monstratiū. (Aliū quidēz igitur). Secūdo phus re-
citāt rationē Anaxago. et suozum sequatū probantū
um vacuum nō esse: arguebant enī sicut vacuū est il-
lud est corpus in quo est aer: patz cōsequaciā: quia cō-
muniter nihil dīcimus esse vacuū nisi illud in quo est
aer: dīcimus enī sylphūz esse vacuū et phyalaz esse va-
cuam quando nihil est illo nisi aer: sed illud cōsequēs
est falsū: cuius falsitatem pbabāt hoc modo: vacu-
um est illud in quo nihil est: sed aer est aliquid: igitur
illud nō est vacuum in quo est aer: patet consequētia
cum maior: dicebant per dīfinitionē vacui: et mino-
rem declarabant duplid signo: quozum primum erat
istud. accipiantur duo vīres inflati: quozum vnus for-
titer ligetur et alter debiliter et ambo cōprimantur: in
isto casu per tactum sentimus ex vīre debiliter ligato
exire aerem et ex vīre fortiter ligato nihil exire: sed face-
re resistentiam cōprimenti: tunc arguitur sic: omne sen-
satū per tactum est aliquid: et omne fortiter resstiens
est aliquid: sed aer sentitur per tactū et fortiter resstir cō-
primenti: qz non videtur quid aliud sentiat per ta-
ctum aut resstiat cōprimenti: igitur aer est aliquid.
¶ Secūdū signum erat istud. accipiatu rēclipsedra.
instrumētū. s. plenū aqz hñs pta foramina infra et vnūz
tantum supra bene obturatum: patet qz aqua non de-
scendit per foramina infra: et aperiō aut supiozi ap-

I. q.
cō. st.

I. q.
cō.

Libri quartus.

paret manifeste aqua statim descendere et exire foramina inferiora ex eo quod obtuso foramine superiori aer appetens intrare eclypsedra conabatur intrare per foramina inferiora: et quod non est possibilis penetratio corporum im pediebatur exitus aque: aperto autem foramine superiori ingreditur per illud foramen et aqua per foramina inferiora: arguebat ergo sic: omne impediens descensum aque est aliquid: sed aer impedit descensum aque de eclypsedra in casu illo: igitur aer est aliquid. *Legeliteram.* (Alij quidem igitur tentantes monstrare: quod non est vacuum: quod homines volunt dicere hanc arguunt). i. non arguunt contra positiones omnium dicentium vacuum esse: sed peccates dicunt illud non esse sicut Anaxago. et qui, hoc modo arguunt insufficiens et diminute: demonstrat enim quod aliquid est aer ligatus per vices et demostantes quod aer fortis est resistendo comprimenti et accipientes in eclypsedra aqua per foramina sub et supra.

Notandum quod aer non impedit aqua a descensu suo clauso superioris foramine: quod si non impedit eo aperto etiam non impedit eo clauso: quod in rebus naturalibus semper manet idem appetitus: ideo si aer infra eclypsedra non appetit intrare foramina inferiora aperto superiori: ita nec appetit illo clauso: et si illo clauso impedit descensum aquae idem et aperto: sed causa propter quam non descendit aqua est horrore vacuum: natura enim abhorret vacuum: et quod non posset aqua descendere et exire eclypsedra clauso foramine superiori: nisi relinqueret vacuum: ideo non descendit: aperto autem superiori foramine aer potest tantum intrare quantum aqua exire: ideo quod non relinquitur vacuum propter exitum aque nec esse est aqua cum sit grauius non habens impedimentum deorsum descendere et exire eclypsedra. (Voices autem). Tercio narrat philosophus opinionem antiquorum quod omne illud est vacuum in quo est aer: contra quam opinionem processit anaxago. arguebat enim sic: vacuum est illud in quo nihil est: sed aer nihil est: igitur vacuum est illud in quo est aer: et per consequentiam cum prima parte antecedentis per definitionem falsam vacuum: et secundam partem sic declarabant: omne ens est corpus sensibile: sed aer non est corpus sensibile: igitur aer non est ens: et per consequentiam nihil est ista entia non percipientes nisi sensibilia nihil esse dicebat nisi sensibile: et quod aer videbatur eis insensibilis propter remissionem qualitaturn primarum reperitur in illo ex sua raritate: propter ream dicebat aerem nihil esse. *Legeliteram.* (Voices autem voluit vacuum esse spatium in quo nullus corpus sensibile est iuxta communem modum loquendi: opinantes autem omne quod est corpus dicitur omnino in quo nihil est hoc esse vacuum: unde plenum aere vacuum est dicitur ipsi.

Notandum quod licet aer sit minus sensibilis ceteris elementis quia habet qualitates primas minus sensibiles: tamen est sensibilis tam a sensu visus quam a sensu tactus: percipit enim lumen aeris visus inquit philosophus secundum de anima: sed non percipitur forma quin percipitur subiectum: igitur aer sentitur a visu: sentitur etiam a tactu: videlicet tempore hyemali per suam frigiditatem et tempore estiuo per suam caliditatem. (Igitur hoc non opus). Quarto arguit philosophus anaxago. diminute probare vacuum non esse: ex hoc habebitur veritas conclusionis secundum arguitur entia sic multis modis ponit vacuum esse: sed anaxagozas tantum contra vnum illorum modorum probat vacuum non esse: igitur diminute probat illud non esse: patet consequentia: quia probare tantum in vno est diminute probare: antequam

dens declaratur: nam de vacuo fuerunt quatuor opinioniones: quarum prima fuit quod vacuum est illud quod est plenum aere: quod vacuum est illud in quo non est corpus sensibile: sed aer non est corpus sensibile: dixerunt igitur illud esse vacuum id est aer: secunda opinio fuit quod vacuum est quoddam spatium separatum a corporibus receptivum corporum et distinguens corpora adinuicem: tertia opinio posuit vacuum esse imbibitum corporibus: omne corpus habere multa foramina plena vacuo: quarta opinio asseruit extra celum esse vacuum infinitum: quia igitur multae fuerunt opinioniones de vacuo ad destruendum vniuersaliter vacuum esse non sufficit improbare tantum primam opinionem arguendo aerem esse aliquid ut fecit anaxago. sed opus vult probare nullum esse tale spatium separatum vel inseparabilem a corporibus receptivum corporum et priuatum omni corpore: et hoc fuit tale spatium sit imbibitum corporibus sicut posuit Democritus et Leucippus siue sit extra totum mundum continuatum toti mundo ut dixerunt pythagorici: ita patet quod anaxago. et fautores eius non contradicunt simpliciter ponentibus vacuum esse: sed tantum quibusdam illis: videlicet de prima opinione. *Legeliteram.* (Igitur hoc non oportet). id est non sufficit monstrare: quia est aliquid aer: sed oportet monstrare: quia non est alterum spatium a corporibus neque separabile ab omni corpore: neque quod sit actu separatum quod distingat omne corpus ut sit non continuum alteri corpori: sicut Democritus et Leucippus et alij multi philosophorum dixerunt: aut et si aliquid extra omne corpus est cum sit continuum mundo: hi quidem igitur non sed posita ad problema contradicunt dum queritur verum vacuum est: ista enim questio est illud problema cui non contradicunt anaxago. et sequaces: ex quo non probauerunt nullum vacuum: sed tantum illud non esse vacuum in quo est aer.

Dubitatur circa experientiam assignatam ab anaxago. de eclypsedra: quoniam si eclypsedra esset plena aqua et aere: sic quod vna medietas esset aer et alia aqua obtuso foramine superiori exiret aqua: igitur per idem si esset plena aqua absque aere: patet consequentia vel datur causa diuersitatis. Item aqua in casu isto est extra locum naturalem et non habet prohibens igitur debet moueri ad locum suum: patet consequentia per ea que dicta sunt in ultimo capitulo alterius tractatus: et antecedens est manifestum. Ad primum dicitur negando consequentiam et causa diuersitatis est: quia aer facilius condensatur et rarefit: non autem aqua. Si enim vas est plenum aqua nihil potest illi addi: si autem est plenum aere potest illi addi multum de aqua et hoc est signum quod aer facilius condensatur et non aqua: ita contra si eclypsedra est plena aqua obtuso foramine superiori non potest aliquid exire: quia non facilius rarefit: si autem vna pars fuerit aeris aqua erit: quia aer est facilius rarefacibilis. Ad secundum dicitur quod aqua in casu illo habet prohibens non quidem extrinsecum sed intrinsecum: appetit enim aqua descendere appetitu speciei et appetit coniungi corpori appetitu generis: et quia prius est genus quam species: ideo prius appetit aqua coniungi corpori quam descendere: sed ex descensu aque daretur vacuum inter aqua et vas: ideo ne datur vacuum appetitus generis prohibet illum descensum. (Sed affirmantes esse). Tercio conclusio. affirmantes vacuum esse maiorem cuius

Tex.
co. 52.

Tex.
co. 53.

x ij

De hiscorum.

dentiam ostendunt quam negantes illud esse: patet ex quinque rationibus quibus arguunt vacuum esse: quarum prima est ista: si vacuum non est: sequitur quod non est possibilis motus localis: consequens est contra experientiam: videmus enim aliquid moveri de loco ad locum et aliquid augeri quod fieri non posset absque motu locali: et consequentia probatur: quia ex opposito sequitur oppositum quoniam sequitur motus localis esse: igitur aliquid movetur localiter: igitur illud recipitur in pleno aut in vacuo: non in pleno: quia non est possibilis penetratio dimensionum: neque duo corpora esse in eodem loco proprio: igitur illud quod movetur localiter recipitur in vacuo: et per consequens vacuum est. ¶ Sed quod non possint plura corpora esse in eodem loco proprio arguitur: quia si possunt esse duo per idem infinita: quod arguitur sic: duo corpora non possunt simul esse in eodem loco proprio quin se invicem penetrarent: sed non possunt duo corpora se invicem penetrare quin pari ratione et tria et quatuor: et sic in infinitum: igitur si duo corpora sunt in eodem loco proprio per idem infinita poterunt esse in illo quo concessit philosophus inducit duo inconuenientia: quorum primum est quod locus parvissimi corporis potest recipere maximum corpus: probatur: et sit. a. granum synapsis: b. maximum corpus: et arguitur sic. b. potest diuidi in minima equalia. a. ut presuponitur: sed locus a. potest recipere omnia illa minima igitur potest recipere. b. patet consequentia: quia b. non componitur nisi ex illis minimis. ¶ Secundum inconueniens quod in eodem loco sunt multa equalia et in equalia: probatur: ideo enim conceditur eundem locum posse recipere plura corpora simul: quia illa possunt se invicem penetrare et dimensiones unus non cedunt dimensionibus alterius: et per consequens dimensiones duarum partium. b. possunt se invicem penetrare: et tria et quatuor: et sic in infinitum absque diuisione. b. igitur locus a. absque diuisione. b. recipiet. b. facta penetratione partium. b. ad equalitatem. a. in quo casu patet. a. et b. esse in eodem loco proprio: igitur sunt equalia: et quod sint inequalia manifestum est: quoniam a. est equale uni numero. b. sed omne totum est maius sua parte: igitur b. quolibet suo minimo est maius: et per consequens b. est maius. a. Lege litteram. (Sed affirmantes esse vacuum magis dicunt) euidenter quam negantes illud (vnum quidem) argumentum est (quia motus secundum locum non erit) quod est falsum: (hic autem est loci mutatio et augmentum: non enim videbitur vtriusque motus esse nisi sit vacuum: plenum enim impossibile est recipere) id quod movetur localiter: (si vero recipiat: et sunt duo in eodem: contingit vtriusque et quolibet simul esse corpora: differentiam enim propter quam vtriusque quod dictum est non erit dicere): si autem conceditur infinita posse simul esse (contingit) quod et parvissimum accipiet maximum: multa namque parua faciunt (quod magnum est: quare si multa equalia contingit in eodem esse: et multa inequalia): etiam contingit in illo esse.

Notandum quod ex ista ratione ne habetur vnus modus quo christi corpus est in sacramento altaris: nam licet dimensiones non possint per naturam se invicem penetrare: tamen bene possunt per potentiam dei: quoniam christus exiuit sepulcrum clausum et intrauit ad discipulos Januio clauso

propterea dimensiones partium christi possunt se invicem penetrare sic quod sub eadem parte hostie est totus oculus et totus pes et tota manus: et totius caput igitur christus secundum se totum cum omni quantitate et dimensionibus cum quibus erat in cruce in qualibet parte actus: licet hostie non communicante cum alia parte: quantitas enim est coeterna materie et dimensiones interminate sunt coeternae in materia secundum Commentatorem in de substantia orbis ideo in qualibet parte actuali hostie est tota quantitas christi cum omnibus suis dimensionibus: ex quo in qualibet tali parte est tota materia eius. (Melissus quidem). Ex fundamento huius rationis negavit Melissus motum localem esse dicens nihil esse mobile localiter: quoniam si aliquid movetur localiter illud recipitur in pleno aut in vacuo: sed non in pleno: quia non est possibile penetratio corporum nec in vacuo: quia natura abhorret illud: igitur nihil omnino est possibile moveri localiter. Lege litteram. (Melissus quidem igitur et demonstrat quod omne est immobile ex his) que dicta sunt in hac ratione: (si enim mouebatur) aliquid (necesse esse vacuum dici: vacuum autem non est de numero) eorum que sunt. Et epilogat circa istam rationem philosophus dicens: (vno quidem igitur modo ex his demonstrant) antiqui (quod aliquid est vacuum).

Notandum secundum

Commentatorem commento quinquagesimo quarto quod Melissus cecidit in peius vacuum: quia negavit motum esse: eodem argumento probant antiqui vacuum esse quo probavit Melissus nullum motum esse: et prius dixit Melissus quam dixerunt antiqui: quod prius est negare motum quam concedere vacuum. (Alio vero modo) Secunda ratio fuit ista: nos experientialiter videmus quodam corpora pendere et constringi sic quod occupant minorem locum: quam primo occupabant intantum quod vinum ita potest constringi in dolio vel in vasis quod dolia tantum recipere de vino recipiendo vires simul cum vino quantum recipere de vino sine vasis: tunc arguebat sic: quod corpus aliquod condensatur partes mouent versus centrum totius corporis: aut ergo vna pars recipitur in alia parte: tunc plures partes se penetrarent: quod est impossibile aut pars sic mota versus centrum recipitur in vacuo: et habetur intentum. Lege litteram. (Alio vero modo) probatur vacuum esse: (quia videtur quedam corpora coeuntia) id est subintrantia et calcantia se ad invicem intantum ut et vinum dicuntur vasis recipere dolia tanquam in ea que sunt vacua id est plena poris vacuis: coeuntia id est subintrantia penetrant in corpore.

Notandum quod due essent opiniones de vacuo: quarum vna poneret vacuum separatim a corporibus et alia vacuum ibi ibi corporibus: prima ratio facta est per illos qui dixerunt vacuum esse separatim et receptum corporum. ¶ Secunda autem facta est per illos qui dixerunt vacuum esse imbutum corporibus. id est corpora habere porositates vacuas etc. (Amplius autem). Tertia ratio fuit ista: si augmentatio est vacuum est sed augmentatio est igitur vacuum est: patet consequentia cum minor et maior arguitur nam si augmentatio est aliquid augetur: et si aliquid augetur in eo recipitur nutrimentum: aut igitur in pleno aut in vacuo: non in

Tex.
cō. 54.

Tex.
cō. 55.

Tex.
cō. 55.

Tex.
cō. 55.

Liber quartus.

pleno: quia tunc plura corpora essent simul et se invicem penetrarent: igitur in vacuo: et hoc est propositum. Lege litteram. (Amplius autem et augmentum videtur omnibus fieri per vacuum: alimentum quidem corpus est: duo autem corpora impossibile simul esse.

Notandum secundum Commentatorem quinquagesimo quinto: quod hec sunt tres rationes: quarum una est ex motu translationis: et secunda est ex deorsum sitate et raritate: et tertia est ex nutrimento: et impossibile: quod sequitur secundum estimationem est unum: scilicet corpus penetrari: quolibet igitur istarum rationum est ducens ad impossibile negato vacuo: videlicet quod corpora se invicem penetrant et in hoc conveniunt omnes iste rationes: differunt autem: quia prima loquitur de motu locali et de augmentatione improprie dicta que dicitur rarefactio in qua nihil acquiritur de novo quod sit pars corporis mobilis. Secunda autem ratio fundatur in diminutione improprie dicta que vocatur condensatio qua aliquid fit minus absque corruptione et deperditione alicuius partis: tertia autem ratio facit mentionem de augmentatione proprie dicta que fit in nutritione per acquisitiones partis de novo. (Testimonium autem). Quarta conclusio fuit a signo: quoniam vas plenum cineribus tantum recipit de aqua quantum reciperet idem vas: si in eo non essent cineres quod non esset possibile nisi in cineribus essent aliqua foramina vacua in quibus recipitur aqua. Item ista ratio una cum secunda est eorum qui posuerunt vacuum imbibitum corporibus: sicut prima cum tertia fuit illorum qui dixerunt vacuum esse spatium separatum. Lege litteram. (Testimonium autem et quod est de cinere faciunt ad probandum vacuum). (quod recipit tantum aque) vas plenum cineribus (quantum vas vacuum) et solum plenum aere.

Notandum quod Commentator quinquagesimo sexto dicit quod antiqui non sunt hoc experti: videlicet quod vas plenum cineribus tantum recipiat de aqua quantum vacuum: tamen si ita est sicut dicunt due cause possunt assignari: quarum prima est: quoniam in cineribus est multus aer inclusus qui exit subintrantibus partibus aque: secunda causa est melior dicit Commentator: videlicet quod quedam partes aque corrumpantur: et similiter quedam partes cineris desinunt esse: quod patet ex isto signo quia nunquam poterit extrahi a cineribus tanta aqua quantum infundebatur: neque cineres defecati replebunt vas ut ante. (Esse autem affirmant). Quinta ratio fuit ista: si divisio et distinctio rerum est vacuum est: sed divisio et distinctio rerum est: igitur vacuum est: patet consequentia cum minore: maior autem tenet autoritate pythagoricoz: dicentium: quod causa divisionis et distinctionis entium sit quod res non se tangunt est vacuum opinantur enim infinitum esse vacuum extra celum et quod celum tanquam unum animal respicit ex spiritu infinito. id est ex vacuo: ita quod celum respicit de illo vacuo intra se respiratione infinita ex qua inspiratione illud vacuum penetrat totum mundum et distinctio ac dividit res separando illas invicem per contactum: et quia distinctio est primo in numeris propter hoc posuerunt vacuum primo esse causam distinctionis et divisionis numeroz: et consequenter aliarum rerum. Lege litteram. (Esse autem affirmant et pytago-

rici vacuum et ingrediuntur totum mundum a celo ex infinito spiritu tanquam respiranti: et vacuum dicunt esse illud quod determinat naturas tanquam sit vacuum separatio quedam eorum que sunt consequenter). id est proxima et determinatio eorumdem ne se tangant immediate: et hoc esse primum in numeris). id est hanc separationem dixerunt primo esse in numeris: vacuum enim determinare naturam ipsorum numeroz et aliorum entium voluerunt: deinde epilogat philosophus circa has rationes dicens: (ex quibus quidem igitur alij dicunt esse vacuum: alij vero non dicunt ferre tot): et huiusmodi sunt rationes procedentes ad utramque partem.

Notandum quod pythagorici considerantes in mathematicis omnia contigua esse continua: et consequenter totum mundum esse unum et continuum ex parte rerum mathematicarum dederunt causam distinctionis et separationis rerum ex parte vacui dicentes celum esse quoddam magnum animal attrahens per suos annubilius multum de illo infinito vacuo quod ipsi dicebant esse extra celum: et quasi ex infinito spiritu emitebat huiusmodi vacuum ad hec inferiora causando distinctiones rerum: et quia numeri secundum eos erant principia rerum: ideo in eis prius per vacuum causabatur distinctio: et per numeros perturbabatur ab alia: quare etc.

De qua T. 57.

le autem). Istud est secundum capitulum huius secundi tractatus in quo philosophus ponit communes descriptiones vacui: ut possit destruere vacuum esse: et dividitur in duas partes: in prima parte facit quod dicitur est in secunda vero soluit rationes antiquorum probantium vacuum esse ibi. (Neque una necessitas). In 2a parte philosophus ponit tres descriptiones vacui: quarum secunda incipit ibi. (Alio autem modo) tertia ibi. (Quorum autem de loco). Prima descriptio vacui antiquorum fuit ista: vacuum est illud in quo nihil est quod descripiat: apparenter suadebant sic: vacuum est illud in quo non est aliquid corpus: igitur vacuum est illud in quo non est aliquid ens: et per consequens vacuum est illud in quo nihil est: prima consequentia tenet per eos ex hoc: quia ens et corpus convertuntur cum omne corpus sit ens: et omne ens sit corpus: secunda vero consequentia iterum tenet ab uno convertibili ad reliquum: quia non ens et nihil convertuntur: antecedens autem arguebat ex eo: quia omne corpus est in loco: igitur illud videtur esse vacuum in quo non est aliquid corpus. Lege litteram. (Ad quale autem se habeat). id est ad quam partem declinandus sit oportet accipere quid significet nomen vacui: videtur autem aliquibus vacuum locus esse in quo nihil est: huius autem causa est: quia omne quod est corpus opinantur esse autem corpus in loco est: vacuum autem in quo nullum corpus est: quare sicut ibi non est corpus nihil esse hic opinantur illi. (Corpus autem). Ex probatione huius distinctionis inferebant unam aliam convertibilem cum illa: videlicet

p. ii

Dubitorum.

vacuū est illud in quo nō ē aliqd graue aut leue quā p
babant sic: oē corpus tangibile habēs grauitatez aut
leuitatem est graue aut leue: sed oē corpus est corpus
tangibile habēs grauitate aut leuitate: igit omne cor-
pus est graue aut leue: p3 psequētia cū maloz: minoz
aut erat eis famosa: videbat enī eis q graue et densū
inuicem cōuerterentur: et consequenter leue et rāz: et q2
omne corpus est rāz vel densū: ideo cōcludebat om-
ne corpus esse graue aut leue: aut oē corpus esse corp-
tangibile habēs grauitate aut leuitate. Tūc arguebat
cōsequenter: oē corpus est graue aut leue: sed vacuum
est illud in quo nō est corpus: igit vacuum est illud in
quo nō est aliqd graue aut leue. Lege litterā. (Cor-
pus aut iterum omne opinatur esse tāgibile: habet q
habeat grauitate aut leuitatez). Accidit igit ex syllogis-
mo hoc esse vacuū in quo nihil est graue aliqd aut le-
ue: qdē igit ex syllogismo sicut prius dixim⁹ accidit

Notandum q isti quatuor diffinitio-
nes ponebat inuicē con-
uert: prima erat: vacuū est illud in quo nihil est secūda
diffinitio: vacuū est illud in quo nō est aliqd corpus:
tertia diffinitio: vacuū est illud in quo nō est aliqd cor-
pus tāgibile habēs grauitate aut leuitate: quarta diffi-
nitio: vacuū est illud in q nō est aliqd graue aut leue: et
pnter quolibet rō pcedēs contra vna istaz diffinitio-
num pcedit cōtra oēs fm fantasīā illoz volētium
istos quatuor terminos cōuertere: videlicet ens corpus:
corpus tāgibile habēs grauitate aut leuitatez et aliqd
graue aut leue. (Sed incōueniens est).

Contra istas diffinitiones arguit p3: et
primo sic: si vacuū est illud in quo
nihil est aut illud in quo nō est aliqd corpus: sequitur
punctū esse vacuū: p3 cōsequētia: q2 punctus est illud
in quo nihil est cū sit indiuisibile simpliciter: sed conse-
quens est falsū: q2 vacuū est spātū receptiuū alicuius
corporis sensibilis fm illos: sed pūctus nihil pōt reci-
pere ppter suā indiuisibilitate: igit pūctus nō est vacu-
um. Lege litterā. (Sed incōueniens est si punctū va-
cuū sit: op3 enī locū esse illud q est vacuū in quo lo-
co corporis sit spātūz tangibilis). I. qui locus sit spā-
tū receptiuū corporis tangibilis.

Dubitatur quia videtur pūctus esse
vacuū cū sit locus in quo
nihil est: si enim est aliquis locus et in eo nihil est: op3
locum illū esse vacuū: sed centrū mundi indiuisibile est
locus p ea que dicta sunt tractatu p3io in quo nihil est
igitur rē. ¶ Respondeatur q duplex est locus v3 men-
surans et ambiēs: locus mēsurās dicitur locus simplex
ppter suā indiuisibilitate ab auctore. 6. principio p3: et
ab alijs dī loc⁹ quō q2 talis locus est ille: quo cogno-
scuntur oīa elementa et corpora celestia naturaliter lo-
cari: locus vō ambiēs est locus cōpositus fm aucto-
rem sex principio p3 cū sit superficies cōposita ex p3ibus
quātitatis et ab alijs dī locus qui supra q est leuans et
cōtinens: si igitur esset aliq locus ambiēs in quo nihil
esset ille esset vacuū: sed nō si est aliquis locus mensu-
rans in quo nihil est ille est vacuū: p3 cōter dū loqē
de loco intēdit de loco ambiente et nō mēsurate. (Sic
igitur videtur). Secundo arguit p3 contra dictas
descriptions accipiēdo vnam earum magis famo-
sam: v3 vacuū est illud in quo non corpus tangibile
habēs grauitate aut leuitate: et ponit q aliqd sit spātū
habēs in se coloratū vel sonabile: et nullū corpus tan-
gibile: qd potest ptingere de aere qd apud eos nō erat

tangibile: et queritur vtrum illud spātū sit vacuū aut
nō. si est vacuū. cōtra. vacuū est illud in quo nō est ali-
quod corpus: sed in illo spatio est aliqd corpus: v3
visibile aut sonabile: igit illud spātū nō est vacuum
si aut videtur q illud spātū nō est vacuū. cōtra. vacuū
est illud in quo nō est corpus tangibile habens graui-
tatem aut leuitate: sed in illo spatio nō est hmo corpus
igitur illud spātū est vacuum: oēs iste cōsequētie tenēt
cū suis antecedētibz ex p3ijs sūdamēis et diffinitio-
nibus illoz antiquoz. Lege litterā. (Sic igitur videt
dict vacuū: vno quidē mō nō plenū sensibili corpe fm
tactū: sensibile autē fm tactū est grauitatez habēs aut
leuitate: vnde et sic dubitabit aliq qd vtrq dicat si hē
at hoc spātū coloratū aut sonū). i. coloratū aut sonabile
vtrum vacuum an non et qualitercūqz dixerint se-
quitur contraditio.

Dubitatur vtrum omne tangibile sit
graue aut leue: et videtur q
nō de celo qd est tangibile cū sit rāz vel densū modo
raritas et densitas sūt sensibilia cōmunia que p3iunt
a p3ibus sensibz: et maxime a tactu vt colligit a p3o
secūdo de aīa et ab alac et vitulione in suis p3ceptis
et tamē celū non est graue neq leue fm p3m primo ce-
li. ¶ Respondeatur q raritas et densitas que sequuntur ca-
lidū et frigidū iuxta doctrinā cōmetarioz septio bui⁹
sūt sensibilia cōmunia: s3 raritas et densitas celi non se-
quuntur aliquā qualitātū p3māz: illa nō p3iunt
nisi a visu mediāte luce q ē sensibile p3iū: imo si aliq
hēret manū in eō: uo lune nūq sentiret illud qnācūqz
infra orbē nō posset exēdere brachiū. ppter soliditate
celi. (Aut manifestū). Tercio arguit p3 cōtra illas dif-
finitiones sic: vacuū est termin⁹ p3iatiū signans nega-
tionē cū aptitudinē: igit nō tācū illud est vacuū in quo
nō recipitur corpus tāgibile: q2 in celo nō recipit cor-
pus tāgibile: et tamē celū nō est vacuū: sed illud in quo
nō recipit corpus tāgibile: et est aptū natū recipere cor-
pus tāgibile: et p cōsequēs diuinitate recipiūt vacuū: et
iā tenēdo opionē cor: debet igit videri si spātū si-
gnatum nō habēs corpus tāgibile est aptū natū habe-
re corpus tāgibile aut nō: si nō habet corpus tāgibile
et est aptū natū habere corpus tāgibile ipm est vacuū
si aut nō est aptū natū habere corpus tāgibile illud non
debet dici vacuū. Lege litterā. (Aut p sed manifestū est
si quidē illud spātū nō habēs corpus tāgibile accipi-
at corpus qd tangit). i. sit aptū natū accipere corpus tāgi-
bile: necesse est illud vacuū esse: si vō nō est aptū natū
accipere corpus tāgibile minime est illud vacuū. (Alio
aut modo). Secūda descriptio vacui alioz antiquo-
rum fuit ista: vacuū est illud in quo nō est aliqd demō-
stratū suba corpali vel accēs: et hoc dixerūt plato-
nici vacuū esse māz: q2 opposita habēt fieri circa idē
et ipi dixerūt locū esse mām: cōsequēter mām primā
dixerunt esse vacuū. Lege litterā. (Alio aut mō dixerūt
ali). i. vacuū esse illud in quo nō est h aliqd neq sub-
stantia aliqua corporea: neq accidens: vnde dicunt
quidā. s. platonici vacuū esse corpus mām. (Omne
quidem). ¶ Cōtra eos arguit p3us eodē argumen-
to quo supra. p3 aut mām nō esse locū: quonā mate-
ria nō separaf ab illo: cū est materia: vacuum autem
separatur ab illo cuius est locus per opionem illo-
rum: igitur vacuū non est materia. Lege litterā. (Qui
quidem et locum dicentes idem hoc esse). scilicet mate-
riam non bene dixerunt. (Materia quidem enim non
separabilis est a rebus: vacuū autē querit sicut separabile.

Tex.
cō. 53.

Tex.
cō. 59.

Tex.
cō.

Liber quartus.

Notandum

Tex.
co. 60.

q̄ cōtra hanc opinio-
nez pcedit primū argu-
mentū factū cōtra aliā descriptionē pbando pūctū eē
vacuum: qm̄ punctus est illud in quo nō est substantia
corporalis neq; accidēs propter suā indiuisibilitatē.
(Qm̄ autē de loco). Tertia descriptio vacui est ista: va-
cuum est locus priuatus corpe: ista descriptio est pbi q̄
sequit ex destructiōe aliāz descriptiōnū: vna cū deter-
minatione pcedēte de loco: in qua ostēsus est quid ē lo-
cus: et quid nō est locus: vnde arguit sic vacuū est il-
lud in quo nihil est: aut est illud in quo nō est aliquid
demonstratū substantia corporalis aut accidēs: aut est lo-
cus priuatus corpe: sed vacuū nō est illud in quo nihil
est: nec est illud in quo nō est aliqd demonstratū sub stā-
tia corporalis aut accidēs: igitur vacuū est locus priuat⁹
corpe: p̄p̄ consequētia cū maiori a sufficiēt diuisione: et
minori est pbata in reprobatiōe illāz descriptiōnum.
Legē litterā. (Qm̄ autē de loco determinatū est et va-
cuum necesse est eē locū sicut priuati corpe: locus autē
quomodo est: et quomodo nō est dictum est.

Sed dubitatur

q̄ si vacuū ē lo-
cus priuat⁹ cor-
poris: igit vacuū est: p̄ p̄ntia a tercio adiacēte ad secū-
dū adiacēs: imo vī q̄ implicet illi diffinitio dictionē: q̄
illud q̄ ē loc⁹ ē pleni corpe: et illud q̄ ē priuati corpe
nō ē pleni corpe. ¶ Itē ois diffinitio est p̄ntia demo-
stratiōis f̄p̄ p̄logō de aia: et. 2. postērior: f̄p̄ nō
est p̄ncipiū demonstratiōis cū de vacuo nihil possit af-
firmatiue demonstrari: igitur et. ¶ Ad primū dicit q̄
nō accipitur ibi illud verbū est: p̄ actu exercitiō: sed p̄ o
actu signatiō. i. vacuū signat idē q̄ locus priuat⁹ corpe
neq; valet argumētū a tercio adiacēte ad scōz adiacēs
cū termino distrabēte: q̄ nō sequit. Cefar est mortu⁹ seu
priuatus vita: igit Cefar est: p̄pterea nō implicat illa dif-
finitio cōtradictionē sicut nec ista p̄positio Cefar ē ho-
mo mortu⁹: i. ois hō viuat: et nullū mortuū viuat: sup-
ponit enī hō nō p̄ homine q̄ est: sed qui fuit. ¶ Ad
secūdū dicit q̄ sola diffinitio exprimitur quid rei est
p̄ncipiū demonstratiōis: hec autē ē diffinitio exprimitur
quid nominis que p̄cognoscit ante demonstratiōē lu-
ta doctrinā Aristotelis in p̄logō postērior. ¶ Ex ista
descriptiōe Aristot. infer p̄rio q̄ vacuū nō est spatium
separatū a corporib⁹ neq; ibiū corpiū vī dixe-
runt antiq̄: qm̄ vacuū est loc⁹ priuat⁹ corpe: f̄p̄ loc⁹ nō
est spatium separatū a corpiū: n̄ ibiū corpiū: igit
et. patet cōsequētia cū maiori p̄ descriptiōe vacui: et
minori est manifesta ex determinatiōe: qm̄ omne spatium
est corpe siue sit separatū siue inseparabile: locus autē
nō est corpe cū sit superficies carēs p̄sūditate. Legē litem-
ram. (Manifestū est qm̄ sic qdē). f̄p̄ spatium vacuū non
est neq; separatū neq; inseparabile. i. ibiū corpiū: vacu-
um enī nō corpe: sed corpiū spatium volūt eē antiq̄ qd
sp̄icat: q̄ tale spatium cū hēat ex se trinā dimēsiōē opz
illud eē corpe. ¶ Secūdo infer plus q̄ eadē rōne po-
suerunt antiq̄ vacuū p̄pter quā ponit locus: sicut enī
ponit locus vī mobilia moueantur ad locū et recipiant
tur in illo ne fiat penetratiō corpe: ita ponēbat vacu-
um vī mobilia reciperentur in vacuo ad tollēdū pene-
tratiōē corpe: et sicut locus est causa mot⁹ localis: ita
dixerūt antiq̄ vacuū esse cāz motus localis: ita q̄ nō
solum vacuū est p̄pter motū locale: sed etiā motus lo-
cals est p̄pter vacuū. Legē litterā. (Vnde et vacuum vi-
detur aliquid esse: q̄ locus aliqd est: et p̄pter hoc ac-
ceptum est vacuū p̄pter qd acceptius est locus: et proue-

Tex.
co. 61.

nit enī motus qui est f̄m locū et locū dicētib⁹ esse ali-
quid p̄ter corpa incidētia: et hīs qui vacuū). i. dicēti-
bus locū esse separatū a locatis: et ponētib⁹ vacuū p̄-
uenit ponere motū locale: p̄pter eandē ratiōē: causāz
autē motus opinatur esse vacuū sicut in quo mouet
ipm̄ mobile: hoc autē erit: quare locū quidē dicit esse
idē: et p̄pter istam cām p̄pter quā dicit vacuū esse: et
am dicit locū eē: q̄ apud illos idē erat loc⁹ et vacuū.

Sed dubitatur

est p̄pter vacuū
et vacuū est p̄pter motū locale: sequit q̄ idē est cā et ef-
fectus respectu eiusdē in eodē genere cāe. ¶ Respōdes
negādo cōsequētia: cum enī dicit vacuū aut locū esse
p̄pter motū locale: p̄pter dicit cām finalē: cū vō sub-
iungitur q̄ motus localis est p̄pter locū aut vacuū. i. est
causa cognoscēdi locū aut vacuum: q̄ nō cognoscitur
locus neq; vacuū nisi p̄pter motū locale. (Necq; autē Tex.
vna). Ista est secūda pars huius capituli: in qua ex de-
scriptiōe vacui: solut rōnes antiquoz ad primā cūz
dicebatur nisi vacuū sit nō est possibilis motus: nega-
tur cōsequētia: et tūc ad argumētum: si motus est: igit
illud qd mouet recipitur in pleno vel in vacuo: primo
negatur cōsequētia: q̄ aliquid mouet motū alteratio-
nis qd tamē nō recipitur in pleno nec in vacuo: q̄ nō
mutat sitū: sed hoc Melissus ignorauit: q̄ nō percipit
nisi motū locale: secūdo cōceditur q̄ illud qd mouetur
localiter recipitur in pleno: nō tamē p̄pter hoc est pos-
sibilis penetratiō corpe: qm̄ vnū corpus cedit alte-
ri corpi. f̄p̄ aqua vel aer: si enī nō cederet corpus cor-
pori indubie esset penetratiō corpe: modo ista cor-
pora cōdensibilia et rarefacibilia cedūt corpiū sub
intranib⁹: ideo nō opz ponere aliqd spatium separatū
p̄ter corpa recipiētia et recepta: videmus enī q̄ si p̄g-
ciatur lapis in aquā statim generatur circulations aq̄
ad denotādūz q̄ vna pars aque cedit lapidi: et itēz alia
cedit illi: et sic ultra per certū spatium. Legē litterā. (Necq;
autem vna necessitas est si motus est esse vacuū: om-
nino quidē igitur ois motus nequaquā vacuū est
terminus aut locus: vnde et Melissus hoc clatuit: altera
ri nāq; cōtingit pleni absq̄ eo q̄ recipiat in loco: aut
in vacuo: sed neq; f̄m motum locū. i. neq; p̄pter motū
localem opz ponere vacuū: quia simul subingredi ad
inuicem contingit diuersa corpora si nullū spatium se-
parabile sit p̄ter corpora mota. Et hoc manifestum
est etiam in continuo: et reuolutionib⁹. id est circula-
tōib⁹ sicut in hīs que sunt bumidozum. Et si arguitur
ex isto q̄ proiecto lapide in aquam totum elementum
aque mouetur: et consequenter aer et ignis vsq; ad ce-
lum: q̄ semper vna pars aliā pellit: negatur consequē-
tia: et dicitur q̄ in tali motu est dare aliquid q̄ tantū pel-
lit sic q̄ nō condensatur nec rarefit: videlicet lapis et al-
quid qd tantū condēatur sic q̄ non pellit: videlicet vl-
tima pars terminās circulations aqueas: et aliquid
qd pellit et condēatur: videlicet quelibet pars signata
inter lapidē et vltimam partem: si enim aqua non con-
densaretur neq; rarefieret indubie vna parte mota to-
ta moueretur: sed quia est condensibilis et rarefacibi-
lis vna pars aliā pellit cum cōdensatiōe: et sicut cō-
tinue remittuntur impulsiones: ita continue minozatur
condensatiō vsq; ad certum punctum ultra quē non
vadit cōdensatiō. (Contingit autem). Secūda rati-
o fuit ista: in condensatiōe partes corporis mouen-
tur versus centrum: et nulla pars aliā ingreditur ne
sit penetratiō corpe: igitur partes ille que mouentur
x liq

Tex.
co. 63.

Phisicorum.

versus centrum repleantur in vacuatisbus existentib⁹ intra illud corpus. ¶ Responder philosophus negādo consequentiam dī. q. contingit condensationem fieri absq. p. s. e. n. t. i. a. v. a. c. u. i. t. q. u. o. n. i. a. m. q. u. e. d. a. m. p. a. r. t. e. s. c. o. r. p. o. r. i. s. c. o. n. d. e. n. s. a. t. i. o. d. i. s. s. o. l. u. u. n. t. u. r. ⁊. e. x. e. u. n. t. a. t. o. t. o. i. n. q. u. a. r. u. m. l. o. c. i. s. r. e. c. i. p. i. u. n. t. u. r. a. l. i. e. p. a. r. t. e. s. i. p. s. i. u. s. c. o. r. p. o. r. i. s. q. d. c. o. n. d. e. n. s. a. t. u. r. v. t. b. i. g. r. a. t. i. a. c. u. m. a. q. u. a. c. o. m. p. r. i. m. i. t. u. r. r. e. u. e. r. t. i. t. u. r. i. n. m. i. n. o. r. e. q. u. a. n. t. i. t. a. t. e. m. q. u. i. a. p. a. r. t. e. s. a. c. o. r. p. o. r. e. c. o. m. m. i. x. t. o. cū. a. q. u. a. d. i. s. s. o. l. u. u. i. t. ⁊. e. x. e. u. n. t. i. n. q. u. a. r. u. m. l. o. c. i. s. s. u. c. c. e. d. u. n. t. a. l. i. e. p. a. r. t. e. s. a. q. u. e. ⁊. h. o. c. s. i. t. a. p. p. a. r. e. t. i. n. l. a. n. a. ⁊. l. i. n. o. a. t. q. s. s. p. o. g. i. a. s. i. c. u. t. i. g. i. f. q. u. a. d. o. c. o. p. r. i. m. i. t. s. p. o. g. i. a. p. r. e. s. a. e. r. i. s. v. e. l. a. q. u. e. e. x. e. u. n. t. ⁊. p. r. e. s. s. p. o. g. i. e. a. p. p. r. o. p. i. n. q. u. a. r. i. t. a. d. u. m. c. o. p. r. i. m. i. t. a. q. u. a. p. r. e. s. a. e. r. i. s. r. e. c. e. d. u. n. t. ⁊. p. r. e. s. a. q. s. u. c. c. e. d. u. n. t. L. e. g. e. l. i. t. e. r. a. (C. o. i. n. g. i. t. a. u. t. d. e. n. s. a. r. i. n. o. i. n. v. a. c. u. u. m. s. e. d. p. p. r. i. e. r. i. d. q. e. a. q. u. e. i. n. s. u. r. c. o. r. p. i. c. o. n. d. e. n. s. a. t. o. e. l. a. b. i. t. u. r. v. t. a. q. u. a. c. o. l. l. i. s. a.) i. c. o. p. r. e. s. s. a. a. e. r. e. q. u. i. i. n. e. s. t. c. o. n. t. i. n. g. i. t. e. x. i. r. e. ⁊. p. a. r. t. e. s. a. q. u. e. i. l. l. i. u. s. l. o. c. u. m. s. u. b. i. n. t. r. a. r. e.

¶ Notandum fm cōmētatozē cōmētōtas accidit nō ppter exiū ptiū sed ex alteratione tantū qñ corpus maioris quantitatis transierit in minoꝛē quantitatem: duplex est condensatio fm Commen- tatozē. s. vera ⁊ apparens tantum: condensatio vera est mutatio corpis de maiorē quantitate in minoꝛē quantitate absq. exiū alicui⁹ ab ipso: vt quādo aqua cōdē- satura post calefactionē: talis cōdensatio nō fit p solū motū localē: s. p alterationē: cōdensatio autē tantū ap- parēs est pstricatio ptiū alicui⁹ corpis p exiū alteri⁹ ab illo sicut est cōdēfatio spōgie: nō enī spōgia a q. exēut ptes occupat minoꝛē locū q. pti⁹ fm veritatē: q. pti⁹ nō occupabat totū locū cū ptes exēutes pte loci occu- pauerint: lz appareat q. occupet minoꝛē locū ⁊ sit mi- noꝛis qñtatis q. ante: q. d. tamē nō est veꝝ: ⁊ talis cō- dēfatio fit p solū motū localē (Et augmētari). Tertia rō fuit ista: augmētatio fit adueniēte corpore: aut igi⁹ il- lud corporeū recipit in pleno aut in vacuo: nō in ple- no: q. nō est possibilis penetratio corporeū: pti⁹ in va- cuo. ¶ Responder pbs q. cōtingit aliqd. augeri p alte- rationē nullo extrinseco adueniēte: vt cū aqua transmu- tatur in aerē augetur aqua per alterationē ⁊ nō p aliqd. extrinsecū corporeū adueniēte. L. e. g. e. l. i. t. e. r. a. (Et augmē- tari aliqd. cōtingit nō solū ingrediēte aliquo extrinse- co corpore): s. ⁊ alterationē vt si aqua fiat aer.

¶ Notandum fm cōmētatozē cōmē- to. 63. q. istud dicitur augmētum trāsumptiuū: augmētū enī in rei veritate non est nisi in aiato. ¶ Intēdit cōmētatozē istā distinctionē q. duplex est augmētatio. s. vera ⁊ trāsumptiuā: augmēta- tio vera est maioratio corpis aiati p cōuersionē alimē- ti in maiores ptes q. est depditiū: augmētatio trāsumpti- uā est maioratio corpis inaiati p alterationē absq. ac- q. s. t. i. d. e. p. t. i. s. de nouo: ⁊ sic augētur elemēta grauia qñ ex eis gñant elemēta leuia. ¶ L. o. s. i. t. d. i. c. a. f. d. e. d. i. m. i. n. u. t. i. o. n. e. q. d. duplex est diminutio. s. vera ⁊ trāsumptiuā: dimi- nutio vā ē mīoꝛatio corpis aiati p maiorē resolutōē ptiū q. fuit restauratio: diminutio trāsumptiuā est minoꝛ- ratio corpis inaiati p alterationē absq. depditiōē ali- cuius partis: ⁊ sic dimīnuūtur elemēta leuia: qñ ex illis debēt generari elemēta leuia. Et si pti⁹ talis dimīnu- tio dicta est cōdensatio vera: nō tamē diminutio vera sicut maioratio elemētoꝝ p alterationē dicitur vera ra- refactio: nō tamē vera augmētatio. ¶ Ex p. d. i. c. t. i. s. s. e. d. u. r. q. s. i. c. duplex est cōdēfatio. s. vera qñ ex aere fit aq. ⁊ appārēs tantū vt quādo ptes spōgie aut lane con-

stringuntur per solū motū localē: ita duplex est rarefa- ctio: v. z. vera quādo ex aqua fit aer ⁊ apparens tantūz quādo ptes spōgie aut lane dilatarūt per solū motum localē. Et sicut duplex est augmētatio. s. vera ⁊ trāsum- ptiuā: ita duplex est diminutio: v. z. vera ⁊ trāsumptiuā: augmētatio ⁊ diminutio vera nō reperit nisi in corpib⁹ aiatis: augmētatio autē ⁊ diminutio trāsumptiuā in- uenitur in corpibus inaiatis p alterationē eo modo quo dictū est. (Dino at). Quarta rō erat de vase ple- no cineribus tantū recipiēte de aqua quātū sine illis q. ¶ I. e. f. c. o. 63. Aristot. nō soluit sed l. d. u. c. i. t. d. i. f. f. i. c. u. l. t. a. t. e. v. n. a. cū rō ne ter- tia tā gēte. vera augmētationē: ponēdo enī vacuū ibi bi- tum corpibus: sequit q. vera augmētatio fit nullo cor- poreo adueniēte aut q. duo corpa se inuicē penetrant: aut q. nō cuiuslibz q. d. auget quēlibet ps auget: ⁊ q. se- quatur alterz isto ꝝ arguit querēdo vtrū vera augmē- tatio fiat aliquo corporeo adueniente aut nullo: si nullo habet ptiū in cōueniēte: si aliquo corporeo: aut igi⁹ re- cipitur in aliqua pte aut in nulla: si in aliqua pte duo- corpa se inuicē penetrāt et hētur scōz in cōueniēte: si autē nō recipitur in aliqua pte: sequit q. nō cuiuslibet q. d. au- getur quēlibet ps auget: imo nulla ps auget: q. d. ē ter- tium in cōueniēte. ¶ L. o. s. i. m. i. l. i. t. e. r. a. u. t. d. e. c. i. n. e. r. i. b⁹ vtrū aqua recipit in aliq. pte: neꝝ aut in nulla: si in aliqua pte: igitur est penetratio corporeo: si in nulla: igitur totū vas est vacuū: ⁊ nihil h. z. de cinerib⁹: nō enī est ymagi- nabile tāta aquā ingredi illud vas nisi totū vas sit va- cuum aut sit penetratio corporeo. ¶ D. i. c. i. t. e. r. g. o. p. h. i. u. s. q. i. s. t. a. rō s. e. i. p. s. a. z. i. p. e. d. i. t. d. i. c. i. t. e. n. i. a. l. i. q. u. a. rō s. e. i. p. s. a. z. i. p. e. d. i. r. e. qñ ita f. i. t. cōtra p. p. t. i. a. o. p. t. i. o. n. e. m. s. i. c. u. t. cōtra alienaz: ⁊ ita nō demonstrat h. ratio vacuum esse: sed tantum p. t. i. s. o. l. u. t. i. o. n. e. cōm. u. n. i. s. d. i. f. f. i. c. u. l. t. a. t. i. s. f. a. c. i. e. t. a. m. cōtra po- nentes vacuum q. cōtra non ponentes vacuum. s. quo- modo fit vera augmētatio: vtrū aliquo corporeo aut nullo: ⁊ si aliquo corporeo vtrū recipiatur in aliqua pte aut in nulla: ⁊ si recipit in aliqua pte vtrum per pene- trationem vel sine penetratiōe: similiter de aqua rece- pta in cineribus vtrū recipiatur in aliqua parte aut in nulla: ⁊ qñ in aliqua pte aut in nulla. L. e. g. e. l. i. t. e. r. a. m. (Omnino autē ⁊ que est de augmēto: ratio ⁊ in cinerz diffuse aque ipsa s. e. i. p. s. a. m. i. p. e. d. i. t. a. u. t. e. n. i. m. nō auget q. d. libet). s. aliqua pars acti aut non corporeo extrinsecus adueniente: aut contingit duo corporeo in eodem esse. Dubitationē igitur volūt cōm. soluere: sed non demō- strant vacuum: quomodo autē omne corpus necesse ēē vacuum: sed demōstrant potius quomodo opz totūz corpus esse vacuum si penitus aliquid augetur ⁊ auge- tur p vacuū: eadem autem ⁊ in cinere ratio est.

¶ Notandum q. pbs has rationes de augmēto ⁊ de cinerib⁹ hic non soluit: quia earum solutio spectat ad li- brum de generatione. In primo enim de generatione declaratur modo duo quo fit vera augmētatio: scilicet per- intus sumptionem alimenti conuersi in naturam ali- ti per maiores partes quam sit deperditum: ⁊ tunc ad argumentum dicitur quod alimentum non recipitur in vacuo: sed in pleno quoniam in corpore viuente sunt quedam partes porose: ⁊ quedam non porose: partes porose sunt plene aere aut alio subtili corpore in quibus recipitur alimentum: neq. est penetratio corporeo: quia illa corporeo subtilia cedunt alimento ⁊ exēunt a corpore augmētabili. ¶ In secundo autem de generatione manifestatur modus alterationis gene- rationis ⁊ corruptionis elementorum per primas

Solutio ptes o. augmētati d. cinerib⁹

Liber quartus.

Tex.
cō. 63.

qualitates contrarias medianibus quibus ex quolibet elemento potest alterum generari: cum omnia elementa habeant contrarietatem in duabus qualitatibus primis: aut in vna: que quidem contrarietas et consequenter actio et reactio inuenitur in mixtis secundum predomina elementorum: quia igitur aqua est frigida et humidior et cineres cum sint de natura terre sunt frigidi et sic cingunt inuicem et patiuntur secundum humiditatem et siccitatem que inuicem contrariantur: ideo aliquae partes aque corrumpuntur a siccitate cinerum et aliquae partes cinerum corrumpuntur ab humiditate aque: et igitur aduclit commentator quoniam si comprimuntur cineres nunquam tanta aqua exibat quanta infusa est: et postquam cineres defecati fuerint non amplius replebunt vas. et de quomodo vas non recipit tantum de aqua quanta est contenta cinerum cum aliquae partes aque corrumpantur. non etiam illud vas est plenum cineribus tantum cum illis sit admixtus multus aer qui petit exire in subintroitu aque. Ultimo epilogat philosophus circa responsiones ad rationes antiquorum. id quod quidem igitur et ex quibus demonstrant vacuum solvere facile sit manifestum est.

Contra dicta De vacuo solent fieri duo motus quorum primum est de duobus lapidibus planis se inuicem contingentibus absque medio alterius corporis: quorum vnus incipit ab altero eleuari: et patet quod immediate post hoc nihil erit in centro illorum lapidum quoniam iam immediate post hoc illi lapides non se tangent in centro cum vnus eorum erit ab alio eleuatus: neque ibi erit aliquid aer supposito quod isti lapides sint in aere: quia motus non potest subito fieri. Secundum igitur immediate post hoc in centro erit vacuum. Secundum motuura est de phala plena aqua calidissima posita in aere frigido bene clausa et cooperta sic quod nullus aer possit ingredi: patet quod illa aqua in frigidabitur et condensabitur acquirendo minorem locum: igitur in aliqua parte phale remanebit vacuum. Ad primum potest dici non admittendo positum: quia ait philosophus secundo de anima quod non est possibile duo corpora vna se inuicem immediate tangere in aere vel in aqua: et hoc dicit philosophus: ne cogatur concedere vacuum posse esse: aut motum indiuisibiliter fieri: tamen quia illud non implicat contradictionem admissio casu concedo quod aer immediate post hoc erit in centro illorum lapidum. nec est inconueniens motum fieri subito loquendo large de motu vnde extendit ad omnem transmutationem tam subiecti quam successuam: non tamen est illud possibile de motu proprie dicto qui mensuratur tempore: ideo proprie talis exitus de potentia ad actum dicitur mutatio et non motus. Consimiliter respondetur ad vnum argumentum quod solet fieri de corpore quadrato posito in aqua cuius vna superficies est equilibrata superficiei aque: quod quidem incipit descendere et simpliciter cooperari aqua: in quo casu arguitur quod latera aque aut immediate post hoc erant vnita vel diuisa si diuisa habebatur vacuum. si vnita motus fieri subito: istud vltimum est concedendum loquendo de motu large. Ad secundum conceditur quod illa aqua in frigidabitur non tamen propter hoc condensabitur: nec est necessarium quod ad omnem in frigidationem sequatur condensatio: quia cum ex terra generatur aqua contrarius magis in frigidatur materia: non tamen condensatur sed rarefit. et si in casu illo condensabitur aqua pro

pter raritatem et maiorem rationem loci repugnantem nature illi: necessario frangeatur phala ut lubinret aer et hoc a principio intrinseco ad declinandum vacuum. Et ista responsio ne soluitur difficultas de solle opacitate clauso pertotum: cuius latera se immediate tangunt absque alio corpore contento condensabili aut rarefascibili. dicendo quod nulla potentia naturalis posset vnā partem ab altera eleuare: aut si eleuaret necessario frangeretur corium ut subintraret aer: quare etc.

Quoniam Tex.
cō. 64.

autem non est vacuum. Istud est tertium capitulum huius secundae tractatus in quo philosophus destruit vacuum postquam soluit ad rationes antiquorum dupliciter peccauerunt antiqui primo quia nesciuerant quid importaretur nomine vacuum. secundo quia concesserunt vacuum esse: propterea philosophus reprobat descriptionibus vacuum datis per antiquos assignans veram descriptionem vacuum reprobat vacuum esse in quo etiam peccauerunt. Ideo dicitur istud capitulum in tres partes in quas qualibet probat nullum vacuum esse: quod sit dimensio separata a corporibus naturalibus. Prima igitur pars probat nullum vacuum separatum elerationibus sumptis ex parte motus et quietis. Secunda rationibus sumptis ex parte velocitatis et tarditatis in motu ibi. Amplius autem et ex his. Tertia probat idem rationibus sumptis ex parte naturalitatis vacuum ibi: et per se autem considerantibus. In prima parte philosophus ponit quatuor conclusiones quarum prima est ista. vacuum non est causa finalis motus secundum locum. Secunda conclusio. vacuum non est dimensio separata receptiva corporis. ibi: et quod modo iazet. Tertia conclusio. si vacuum est tollitur omnis motus localis ibi: accedit autem. Quarta conclusio. impossibile est vacuum esse quod sit spatium ibi: deinde quoniam omnis motus. Prima conclusio arguitur dupliciter et primo sic. diuersorum corporum naturalium diuersi sunt motus locales naturales ut ignis motus sursum et terre motus deorsum: igitur isti motus habent diuersas causas finales. patet consequentia: quia diuersorum secundum speciem non potest esse eadem causa finalis proxima et immediata: si enim motus sursum et deorsum eadez esset causa finalis proxima non esset ratio quare magis ignis quam terra moueretur sursum: et quare magis terra quam ignis moueretur deorsum: sed in vacuo non sunt diuersae nature per quarum vnā possit esse vnus motus et per aliam motus contrarius cum separatur ab omni virtute naturali: igitur vacuum non est causa finalis motus secundum locum: cuius oppositum dixerunt antiqui. I. e. sit. Quoniam autem non est vacuum sic diuisum id est separatum (sicut quidam dicunt dicemus iterum. Si enim est vnus cuiusque loci mutatio aliqua simplicium corporum natura ut ignis quidem sursum terre autem deorsum et ad medium quod est centrum mundi) manifestum est quod non vacuum erit causa loci mutationis et consequenter non est causa alterius motus (cuius igitur) motus causa erit vacuum

Philosophorum.

videtur autem esse motus secundum locum: huius autem causa non est: ut est probatum: igitur nec alterius motus est causa vacuum.

Notandum primo fm commentatozē cōmento. 64. q. Aristot. (in primis sermonibus declarauit q vacuum non est cā formalis motus: et in hoc sermone declarauit q nō est cā finalis) dupliciter antiqui ponebāt vacuū propter motum: primo ut esset de ratione formalis motus sic q non posset fieri motus absq vacuo. Secundo ut esset cā finalis motus: sic q corpora mobilia mouerentur ad vacuū tanq ad finem nālez. primum est superius reprobātū rñdendo ad rōnes antiquozum vbi ostensum est motum alterationis fieri absq vacuo et motū localem et motum rarefactionis et p̄ densationis et motum augmentatōis et diminutōis. Secundū autem h reprobatur ostendendo vacuū non esse cām finalem motus ex quo est eiusdem nature per totū et corpora simplicia cum suis motib⁹ sunt diuersa natura. Si enim vacuū esset causa finalis motus ad quicūq par-tem vacui corpus nāle moueretur semper cōsequeretur finem propter quem moueretur ex quo vacuum esset eiusdem nature per totum.

Secundo notandū fm cōmen. q. (Alexander exponit hunc locum: ita q si nā sit cā translationis corporū naturalium vacuum nō est causa translationis: et cum nō fuerit causa alterius non erit ens oīno.) Expositio Alexandri fuit ista q Aristot. per cām intelligit causam effectiuā sic q vacuum non est causa effectiua motus localis: sed natura corporis mobilis: ita q natura ignis est cā mot⁹ sursum et natura terre est cā motus deorsum: et si vacuū non est causa effectiua motus non est psequēter aliqua alia causa motus. s. finalis formalis vel materialis: et per cōsequens nō est. p̄ cōsequentia: qz non ponunt antiqui vacuum: nisi ut sit causa.

Tercio notandū fm commentatozem eodem cōmento q. (ista p̄dictio est propria ponentibus vacuum: qz est cā agens translationis ad superius non ponentibus ipsum esse cām materialem translationis.) Intendit cōmentatoz q implicat p̄dictionem corpora naturalia diuersis motibus naturalibus moueri fm speciem et vacuum esse cām effectiuā omnium illorum motuum: sed non implicat contradictionem corpora naturalia sic moueri et vacuū esse cāz materialē illorū motuum. ¶ Primum patet qm iam medium mundi non potest esse cā omnium motuū localium naturalium: nec etiam cōcauū lune: et hoc ideo quia medium mundi est eiusdem rationis et concuū lune est idem fm speciem: sed si vacuū est ipsum esset eiusdem rationis in omnibus suis partibus igitur nō posset esse causa effectiua diuersoz motuum fm speciem: implicat igitur diuersos esse motus fm speciem et vacuū esse causam effectiuā illorū. ¶ Secundū etiam declaratur: nam ponentes vacuum esse causam materialem motus localis non ponunt vacuū esse causam nisi per q adaptatur motus siue causam receptiuā mot⁹ et mobilia moti in ipso vacuo cum quo stat pluralitas motuum diuersorum in specie: sicut iam materia prima est eiusdem rationis per totum: et tamen in diuersis partibus habet formas diuersarum rationum.

Quarto notandū fm cōmentatozem eodem cōmento q. (apparet ex hoc sermone bene q vacuum nō est locus: qm si vacuum

esset locus in quo nō erat corpus: et transferret ad ipsum corpus essent in eo superius et inferius: sed in eo nō sunt superius et inferius: igitur non est locus: et cum nō fuerit locus non erit ens: quoniam in diffinitione eius dicitur quod est locus) arguit cōmentatoz sic. vacuū non est locus: igitur non est ens. patet cōsequētia: quia locus ponitur in diffinitione vacui: antecēdēs p̄batur: nam si vacuum esset locus in eo mouerent diuersa corpora motibus diuersis tam secūdm speciem q contrarijs et per consequens in eo essent inferius et superius quod est falsum cum sit eiusdem rationis per totum.

¶ Sed dubitatur quia dato per imaginationem qd intra concuū lune nihil esset nisi vacuum: adhuc in eo assignaretur superius et inferius: nam illa pars vacui esset superius que esset iuxta concuū lune: et illa esset inferius que esset prope centrum mundi. ¶ Respondetur q inferius et superius possunt dicere tantū finem mundi: et sic in vacuo esset superius et inferius: aut finem mundi vna cum virtute preseruatua corporum naturalium: et sic non esset in vacuo sursum et deorsum fm quem modum loquitur philosophus et cōmentatoz de superiori et inferiori in vacuo et non alio modo. ¶ Ex p̄dictis sequitur q vacuum esse causam finalem formalem aut effectiuā vna cum diuersitate motuum secundū speciem implicat contradictionem non tamen implicat contradictionem ipsum esse causam materialem motus: ut dictum est: tamen impossibile est vacuum esse aliquo modo ut ex sequentibus rationibus apparebit. p̄pterea bene dicit philosophus in littera q postq supra probauit vacuum non esse. videlicet causam formalem: iterum probabitur illud non esse causam finalem et cōsequenter illud nullo modo esse. ¶ Am. Tef. cō. 65.

¶ Secundo arguitur ad eandem conclusionem sic. dato quod vacuum sit causa finalis motuum naturalium localium: sequitur vnus istorum: aut quod nullum corpus naturale positum in vacuo mouebitur aut quod aliquid simul mouebitur motibus contrarijs. vtrūq est inconueniens antiquis et probatur alterum illorum sequi: nam posito corpore naturali in vacuo queritur vtrum mouetur ad aliquam partem vel ad nullam: si ad nullā igitur non mouetur: qd est primum inconueniens. si ad aliquā: cum non sit ratio quare plus ad vnā partem mouetur quam ad aliā igitur mouetur ad quālibet partem vacui et per consequens mouetur motibus contrarijs: qd fuit secūdm inconueniens. ¶ Le. lit. (Amplius sicut aliquod velut locus priuatum corpore cum sit vacuum) ut patet ex diffinitione vacui: (quod modo mouebitur positum in ipso corpore) aut igitur motibus contrarijs aut nō mouebitur (non enim iam in omne) i. nō mouebitur ad quālibet partem: igitur ad nullam. ¶ Istam rationem applicat philosophus ad locum. d. quod eadem est ratio de loco et de vacuo: si enim locus ponatur diuisione separata a corporibus naturalibus tūc corpus positum in loco: aut non mouebitur omnino neq sursum neq deorsum: aut mouebitur simul sursum et deorsum: et ita simul mouebitur motibus contrarijs: quia non est ratio quod moueatur ad vnā partem et non ad aliā cum in diuisione separata nulla sit specifica parsium diuersitas. ¶ Le. lit. (Eadem autem ratio) facta contra vacuum sit. (Et ad locum esse opinantes separatus inquit fertur quod fertur quō. n. mouebit positus) corpus in eo: (aut manebit) sp sine motu: aut mouebitur (et deorsum et deorsum) sit motib⁹ p̄rjs (et d. vacuo cōis

Liber quartus.

eadem rō: merito vacuum n. locum faciunt esse dñtes.

Notandum q̄ ista ratio differt a p̄o
zi primo quia in p̄iozi
ratione accipitur vacuum tantū vt habet rationem finis
in hac vero secunda ratione vt habet rationem finis
medij. Secūdo quia in prima ratione comparatur va
cuum ad diuersa mobilia. in hac vero secūda compara
tur vacuū ad idem mobile propterea dicit cōmentator
hic cōmento. 65. q̄ in prima ratione accipitur vacuum
vt non habet cōuenientiam cum re mota in hac vero
vt habet cōuenientiam sicut locatum cu suo loco. et in
tendit inquit cōmentator philoſophus hanc diuisionē
si vacuum esset corpus positum in eo aut vbiq̄ quie
sceret: q̄ nō est dicendum: aut moueretur moribus con
trarijs: q̄ d̄ impossibile: aut diuideretur ad diuersas p
tes vacui: cuius oppositūz experimur. duas partes di
uisionis inquit cōmentator posuit. Aristoteli. tertiū autē non
posuit: q̄ sequitur ex dictis. vñ q̄ partes vacui sunt eius
dem rōnis non apparet pp̄ quid moueretur vna pars
corporis nālis ad vnam ptem vacui et alia ad aliam.

Ex p̄dictis inferi cōmentator duo incōuenientias
ponentes tam vacuum q̄ locum esse dimensionez se
paratas. primū incōueniens q̄ cum ipsi interrogant
de cā pp̄ q̄ quedam corpora mouentur in vno loco et q̄
escunt in alio non p̄nt dare cām: dimensiones enīz q̄
abstrahunt a materia inquit ipse non habebūt poten
tiam nedum vt habeant potentiam nō cōsimilem: ita
q̄ faciant quietem in aliquo motu et motum in alio.

Secūdam incōuenientiam q̄ q̄n interrogant de diffe
rentijs q̄bus locus diuidit in superius et inferius non
posunt dare aliqd ex dimensionibus cū ille sint sepa
rate a m̄a et ab omni virtute nāli: et totum hoc est cōtra
riū: et q̄ accidit dicentibus locum esse vltimū continē
tis: q̄n cum huiusmodi locus p̄iungatur materie natu
rali h̄z in se virtutes pp̄ter q̄ mouent ad ipm̄ corpora
nālia. **Et** quō iam erit? Secūda p̄clo vacuum non
est dimensio separata receptiua corporis. p̄bat duplici
ter p̄fici vacuū est dimensio separata receptiua corporis:
igitur si corpus ponat in vacuo aut in loco: q̄ idē est
quolibet ps corpus erit per se in loco sicut et totū corp⁹
p̄ns falsū: q̄ lz pars separata a toto sit per se in loco:
non tñ ps p̄iuncta: lz sit p se in toto. p̄ ergo p̄iuncta est
per se in toto et p accēs in loco: sed p̄na arguit: nam si
corpus recipit in vacuo aut in loco sepato dimensionē:
igitur sicut totus locus penetrat totū corpus: ita medie
tas loci medietatē corporis: et tertia ps loci tertiā p̄e cor
poris: et sic in infinitū: igitur nō est rō pp̄ q̄ totū corp⁹ ē
per se in loco q̄n eadem rōne q̄libet ps corporis sit etia
p se in loco. **Le. lit.** (Et quō iam erit) corp⁹ (in loco aut
in vacuo: nō. n. accidit) p̄tem cē in loco (cū totū positiū
sit sicut in sepato loco et sufferēte). i. recipiēte (corp⁹: p̄ps
n. nisi seorsum ponat non erit in loco: sed in toto p se
(Amplius) Secūdo arguit sic locus nō ē dimensio sepa
rata receptiua corporis: igitur nec vacuū p̄z p̄na: q̄ idē
est locus et vacuū per diffinitionē vacui anē autē est. p̄
batum tractatū p̄ vbi est oñsum non solum incōueni
ens adductū in p̄iozi rōne: sed et aliud maius. vñ q̄ est
possibilis penetratio corporis p̄dicamētū q̄ritatio: et q̄
duo puncta sunt imediata: et due linee et due superficies i
eodem corp⁹: et q̄ puncti est locus ac linee et superficies
que oīa sunt falsa. **Le. lit.** (Amplius si non est locus di
mensio separata (neq̄ vacuum erit) dimensio separa
ta. **Accidit autem** Tertiū p̄clusio: si vacuū est tollit
omnis motus localis. p̄bat: vacuū non habet diffe

rentiam in suis partibus: sed est eiusdē rationis in to
to et in qualibet parte: igitur corpus positū in vacuo
non habet maiorem cōuenientiam cum vna parte va
cui q̄ cum alia: nec vna pars vacui magis habet virtu
tem attractiuā q̄ alia: ergo non est aliqua ratio qua
re corpus positum in vacuo magis moueatur ad vnā
partem q̄ ad alia: sed nō potest simul moueri ad om
nem partem: igitur corpus positum in vacuo necessa
rio quiescit in illo et per consequens posito vacuo nec
cessario tollitur omnis motus localis: q̄ erat probā
dum: non ergo pp̄ter motum localem debet poni va
cuum vt dixerunt antiqui. **Et** ista ratio cōfirmatur ex
similitudine quorundam. ol. terram ideo quiescere in
medio mundi: quia equaliter trahitur a circumferentia
celi ex omni parte: non enim apparet quare magis ad
vnam partem celli q̄ ad alia: debeat moueri: igitur per
idem habent ponere q̄ corpus vbiq̄q̄ ponatur in va
cuo debet quiescere cum non magis ad vnam partem
q̄ ad aliam debeat moueri: ex quo nulla pars magis
quam alia habet virtutem attractiuā: corporis. **Et** ita
apparet q̄ isti ponentes vacuum non poterāt ponere
motum et ponentes motum necessario habebant nega
re vacuum: ideo manifestam cōtradictionem implica
bant dicentes: vacuum esse. pp̄ter motum localem. **Le.
lit.** (Accidit autem dicentibus esse vacuum tanq̄ neces
sarium: si quidem erit motus contrarium magis esse: si
aliquis intendat non contingere moueri nihil: si sit va
cuum: sicut enim propter similitudinem dicentes terrā
quiescere sic et in vacuo necesse est quiescere: nō enī quo
magis et minus mouebitur corpus positum in eo po
test apparere (secundum enim q̄ vacuum est nō habet
differentiam.)

Notandum fm cōmentatorem cōmen
to. 66. q̄ Aristoteli. (non intē
debat verificare sermonem eorum de terra: sed intende
bat q̄ cum fuerit positiū in cōtinentē potentia attra
ctiua contingeret: vt res posita quiescat in medio.) Exem
plum ergo philoſophi adductū de terra. vñ. q̄ ipsa de
scit in medio mundi pp̄ter equalem et vniformē attra
ctum celli non est verum: q̄ non quiescit in medio mun
di pp̄ter illam causam sed pp̄ter gravitatem summam
aliū quiesceret violētē: vbi tamen in concauo orbis
lune poneremus virtutem attractiuā terre et in ipsa ter
ra non poneremus naturalē inclinationē ad esse in me
dio mundi deberemus assignare causam q̄ritē terre in
medio esse attractum equalem et vniformē celli. **In
telligendum** q̄ terrā quiescere in medio pp̄ter attractū
celi intelligitur dupliciter. i. positiue et negatiue: positiue
q̄dem sic q̄ in celo sit virtus attractiua terre sicut in ma
gnete est virtus attractiua ferri: negatiue autem sic q̄ in
celo non est aliqua virtus attractiua terre pp̄terea q̄
scit terra: q̄ non est ratio quare plus ad vnā partē q̄
ad aliam moueri debeat: et isto modo est intelligendū
cum dicitur corpus positum in vacuo quiescere: quia eq
litter attrahitur a vacuo non quod in vacuo sit virtus
attractiua corporis: sed quia in vacuo non est differen
tia neq̄ virtus propter q̄ ad aliq̄ partem vacui debe
at moueri corpus.

Contra predicta arguitur pro
bando q̄ po
siti vacuo non tolleretur motus localis et primo sic:
tractus corporum naturalium a locis naturalibus su
a vacuo: igitur rē. antecedens patet ex cōmuni modo
loquēdi: illud tñ sic arguitur: q̄ si nō q̄rit a quo sit ille

Ter.
cō. 65.

Ter.
cō. 65.

Ter.
cō. 66.

Philosophorum.

motus utrum ab intrinseco vel ab extrinseco non ab intrinseco: quia non videtur quod a quod debet moueri sursum ab intrinseco et ignis deorsum: quod quilibet corpori simpliciter inest tantum unus motus simplex per Aristotelem. primo modo ce. non etiam ab extrinseco quoniam talis motus esset violentus cum sit motus tractus ut colligitur a philosopho. 7. philosophorum. Secundo sic posito vacuo adhuc celum moueretur circulariter: si ignis est in medio mundi adhuc moueretur ad concavum lune: igitur non tolleretur motus localis posito vacuo. Neque ratio philosophi videtur tenere: quia per idem iam tolleretur motus localis ex quo omnia loca sunt eiusdem rationis si cut et omnes superficies. Ad primum dicit Egidius quod tractus corporum naturalium non fit ab intrinseco sed ab extrinseco: videlicet a virtute celi: sicut enim magnetis attrahit ferrum ut sibi illud vniat: ita celus habet virtutem regulatam: ita sphaera elementorum et omnium partium eius attrahit corpora naturalia ne propter vacuum maneant dissoluta. Ista responsio est dissimilis quoniam cum celum sit agens mere naturale semper attraheret: idem enim in quantum idem semper est aptum naturam facere idem ut habet a philosopho secundo de generatione. deinde cum secundum Egidium nullus motus factus ab extrinseco sit naturalis: nisi agens extrinsecum conferat virtutem passio per quam moueatur sequitur motum terre sursum esse violentum si fiat propter declinare vacuum: patet consequentia quia non impiumur terre aliqua virtus celi per quam moueatur sursum: ideo enim motus lapidis sursum est violentus: quia fit ab agente non conferente vim passio: motus autem vaporum sursum est naturalis: quia fit ab extrinseco conferente passio virtutem motuam. Dicendum igitur aliter quod tractus corporum naturalium a suis locis naturalibus non fit a vacuo posito: sed tantum negative id est talis motus fit ne contingat vacuum: unde motus tractus aliquando fit a tota specie ut quando magnetis attrahit ferrum aliquando a calido ut quando sol attrahit vapores sursum: aliquando a vacuo tantum ut quando aqua mouetur post aerem attractus per annexam in fistula: aliquando a vacuo et calido simul: ut quando caro subingreditur ventosam accenso igne in stupam: tunc enim ignis calefacit aerem et posita ventosa supra carnem ignis ille costringitur et aer infrigidatur occupans minorem locum quam ante: ideo ne sit vacuum fit attractio carnis una cum caliditate inducta inflante carnem seu tumefaciente. Est igitur dicendum ad secundum quod tractus qui dicitur fieri a vacuo fit ab intrinseco et est motus naturalis competens quilibet corpori ad omnem differentiam positionis: cum dicit philosophus primo ce. quod quilibet corpori simpliciter inest tantum unus motus simplex: illud est intelligendum per se primo et a natura speciei: sed per se non primo et a natura generis quilibet corpori simpliciter omnes motus possunt competere considerantur enim corpora simplicia in eo quod sunt elementa determinate speciei: et sic illis non competit nisi unus motus: consideratur etiam ut sunt corpora naturalia: et sic illis competit omnes motus indifferenter naturaliter ab intrinseco ad tollendum vacuum. Ad secundum dicitur quod si celum poneretur in vacuo ipsum non moueretur: et dato quod infra celum non esset nisi vacuum separatim ad intellectum antiquorum celum circulariter moueretur non quidem in vacuo: sed supra vacuum: si etiam ignis nullum haberet locum praeter vacuum separatim: ignis nunquam

moueretur in illo. quod autem in casu illo moueretur a centro mundi ad concavum lune: hoc est quia concavum lune est suus locus naturalis et non vacuum separatim occupans totam sphaeram elementorum. Et cum dicitur quod per idem iam tollitur omnis motus localis: negatur: licet omnes superficies sint eiusdem rationis non tamen omnia loca ut supra ostensum est etiam: quauis omnis locus sit superficies tamen superficies est species specialissima predicamenti quantitatis et locus est generis predicamenti relationis propter respectum quem super addit superficiei sub quo genere continentur loca diuersarum rationum. videlicet locus terre locus ignis et sic de alijs elementis. Deinde quoniam omnis motus quarta conclusio. impossibile est vacuum esse quod sit spaciolum separatim. pro demonstratione huius conclusionis Aristoteles premittit istam suppositionem. si motus violentus est necesse est motum naturalem esse. probatur omnis motus est naturalis aut violentus: si posterior est motus violentus quod motus naturalis: igitur si motus violentus est necesse est motum naturalem esse. patet consequentia: quod non reperitur posterior simpliciter absque prior: maior est evidens: quia illa diuisio datur per immediatam cum non detur motus qui non sit naturalis aut violentus: minor autem declaratur: nam si alicui corpori potest inesse motus violentus eides potest inesse motus naturalis et non e contra: quia celo igitur est motus naturalis et non potest illi inesse motus violentus: igitur prior est motus naturalis quam violentus. patet consequentia: quia prius est illud a quo non conuertitur substitutiendi consequentia: ut declaratur in postpredicamentis et quarto metaphysice capitulo de priori. si igitur motus naturalis est prior motu violento necesse est motum violentum motu naturali esse posteriori. Ex quibus infert philosophus quod si nulli corpori philosophico inest motus secundum naturam nulli corpori philosophico inest aliquis alius motus. patet quia ordinem nature prius est motus secundum naturam quam aliquis alius motus: sed remoto priori remouetur posterior: igitur si non est motus secundum naturam non est aliquis alius motus in corporibus naturalibus. Le. lit. Deinde quoniam omnis motus aut violentus aut secundum naturam est: necesse est quod sit violentus esse: et cum qui est secundum naturam violentus quidem enim qui extra naturam posterior est eo qui est secundum naturam: quare si non secundum naturam est unus cuiusque philosophorum corporum motus: neque aliorum erit motum neque unus.

Notandum secundum commentato rem commento. 67. quod per istam suppositionem declarat philosophus vacuum non esse et prima suarum propositionum est quod omnis motus aut naturalis aut violentus: id est extra naturam et est manifesta per se secunda autem quod omne habens motum extra naturam habet motum naturalem ista etiam est manifesta per se: quod enim est extra naturam non intelligitur nisi in respectu eius quod non est extra naturam quoniam dispositio in hoc est sicut dispositio in habitu et priuatione: quoniam habitus prior est priuatione in re que caret habitu et hec propositio ut mihi videtur non conceditur ab Auzencio et est facta in illo: et cum posuit has duas propositiones concludit quod illud quod mouetur in vacuo necessario mouetur motu naturali. Prima propositio commentum est ista: hec propositio omnis motus aut est naturalis aut extra naturam est per se manifesta: patet quod

Liber quartus.

fundatur in primo principio de quolibet esse vel non esse: quolibet enim disiunctiva facta ex partibus contrariis: et quolibet categorica de predicato disiuncto terminorum contradietoria: dicitur per se nota: ut tu es homo vel tu non es homo: tu es lignum aut non lignum ex eo quia fundatur in primo principio quod est propositio per se manifesta: sed ista propositio omnis motus aut est secundum naturam: aut non est secundum naturam est propositio disiunctiva facta ex partibus oppositis: igitur est propositio per se nota. **¶** Secunda propositio commenti est ista: hec propositio omne habens motum extra naturam est aptum naturae habere motum secundum naturam est propositio per se manifesta. patet quoniam motus secundum naturam est sicut habitus et motus extra naturam sicut privatio cum non cognoscatur motus extra naturam nisi per respectum ad motum secundum naturam: sed habitus prior est privatione etiam in ea re que caret habitu: igitur si in aliquo est motus extra naturam in eo est aptitudo ad motum secundum naturam. **¶** Tertia propositio commenti est ista: hec propositio habitus est prior privatione non est concessa ab Avicenna et est fatuitas in illo imaginabatur enim Avicenna quod in materia prima prius est privatio forme quam forma generanda et in quolibet generabili et corruptibili non esse precedit effigitur privatio est prior habitus: sed fuit fatuitas in Avicenna inquit commentator: quoniam privatio diffinitur per habitum: constat autem partes diffinitionis precedere diffinitum: igitur habitus est prior privatione. **¶** Quarta propositio commenti est ista: si aliquid mouetur in vacuo illud necessario mouetur motu naturalis: ista propositio patet: quia ex his duabus propositionibus. omnis motus est naturalis aut violentus: omne motum extra naturam est aptum natum moueri secundum naturam concludit philosophus omne motus in vacuo necessario moueri motu naturali: quoniam si non detur: igitur quod aliquid mouetur in vacuo et non motu naturali: et arguitur sic: omnis motus est naturalis aut violentus per primam: sed istud mobile quod mouetur in vacuo non mouetur motu naturali: igitur mouetur motu violento: tunc sic. omne motum motu violento est aptum natum moueri motu naturali per secundam propositio nem: sed hoc mouetur motu violento: igitur est aptum natum moueri motu naturali. si in vacuo: sed iam mouetur sicut tunc mouetur ex quo in vacuo non est differentia specifica partium: igitur iam mouetur motu naturali.

Contra predicta dubitatur: et primo quod motus naturalis non est prior motu violento: quoniam nullum posterius inuenitur sine suo prior: sed motus violentus inuenitur sine motu naturali: igitur et. maior patet inductive: quoniam non inuenitur linea sine puncto: nec numerus sine unitate: nec homo sine animali: et hoc ideo quia punctus est prior linea et unitas numero: et animal est prius homine: minor autem est nota ad experientiam: quoniam in lapide moto violento non reperitur motus naturalis. **¶** Secundo arguitur quod motus naturalis et motus violentus non opponuntur privatione: quia privatione opposita habent fieri circa idem per Aristotelem. in postpredicamentis id enim quod est videtur potest fieri eadem et id quod est eadem potest esse videns: sed motus naturalis et motus violentus non sunt circa idem: quia aliquid mouetur

naturaliter quod non potest nec potuit moueri violento: scilicet celus: igitur et. **¶** Tercio arguitur quod motus violentus non cognoscitur per respectum ad motum naturalem: quia secundo de anima dicit philosophus quod motus est sensibile per se loquendo et motu locali non tantum naturalis: sed etiam violento: quia stat visum cognoscere motum violentum nunquam cognoscendo motum naturalem. **¶** Quarto arguitur quod habitus non sit prior privatione per rationem Avicenne. quoniam privatio materie precedit habitum qui est forma generanda et generaliter non esse precedit esse rei genite sicut etiam potentia precedit actum iuxta determinationem commentatoris primo huius di. quod adueniente forma potentia corrumpitur. **¶** Ad primum dicitur quod non inuenitur motus violentus absque motu naturali. nec sequitur: in lapide est motus violentus et non motus naturalis: igitur inuenitur motus violentus sine motu naturali: sed solum sequitur quod in aliquo inuenitur motus violentus in quo non inuenitur motus naturalis: necesse est enim motum naturalem esse. s. motum celi et contingens est motum violentum esse: ideo non potest inueniri motus violentus sine motu naturali. **¶** Et si arguitur sic. in quocumque reperitur linea in eodem reperitur punctus quia punctus est prior linea: et in quocumque reperitur numerus in eodem reperitur unitas: quia unitas est prior numero et in quocumque inuenitur homo in eodem inuenitur animal: quia animal est prius homini: igitur per idem in quocumque inuenitur motus violentus in eodem inuenitur motus naturalis: si motus naturalis est prior violento. **¶** Respondetur negando consequentiam propter equivocationem prioritatis sumptam in antecedente et in consequente: quoniam punctus est prior linea: et unitas numero et animal est prior homine prioritate intrinseca et diffinitiva: sed motus naturalis est prior motu violento prioritate extrinseca. videlicet originis et causalitatis: punctus enim est intrinsecus lineae: et unitas numero et animal est intrinsecus homini: motus autem naturalis est extrinsecus motui violento recte. **¶** Ad secundum pcedo quod privatione opposita habent fieri circa idem non tamen in quocumque reperitur unum illorum in eodem est reperibile alterum. unde lumen et tenebra opponuntur privatione: et tamen in solo inuenitur lumen in quo non potest inueniri tenebra. similiter etiam motus et quies sunt opposita privatione: et tamen in aliquo inuenitur motus in quo non potest inueniri quies. videlicet in celo: et in aliquo inuenitur quies in quo non potest inueniri motus. s. in terra: sed sufficit quod in aliquo possit inueniri tam motus quam quies: et in aliquo possit inueniri tam lumen quam tenebra: ita in proposito non oportet quod in quocumque inuenitur motus naturalis in eodem possit inueniri motus violentus: sed sufficit quod in aliquo et hoc est verum tam de mixtis quam de elementis que aliquando mouentur naturaliter et aliquando violento. **¶** Ad tertium dicitur quod sicut linea que est curva non cognoscitur per respectum ad lineam que est recta: tamen linea ut est curva cognoscitur per respectum ad lineam: ut est recta secundum illud Aristotelem. primo de anima rectum est iuxta sui et obliquum: ita motus qui est violentus non cognoscitur per respectum ad motum qui est naturalis tamen motus ut est violentus cognoscitur per respectum ad motum ut est naturalis: quia violentum ostendit respectum ad naturalem: sicut curuum ad rectum: nec est inconueniens duo inueniri habere oppositionem: quorum unus dicat respectum ad

Philosophorum.

reliquum et non e contra: curus enim dicit respectu ad re-
ctum et non e contra: et violentum dicit respectu ad na-
turale: et non e contra: neque hoc est inconueniens in rela-
tione se habentibus per modum mensure et mensurati:
ut colligitur de mente philosophi quinto metaphisice.
¶ Ad quartum dicitur secundum philosophum se-
cundo de anima: et nono metaphisice quod licet in ea-
dem potentia precedat actum et priuatio habitum et ne-
gatio affirmationem: tamen simpliciter loquendo
actus precedit potentiam: et habitus priuationem et af-
firmatio negationem: prius est enim deus quam materia
prima et prius forma celi quam aliqua priuatio forme
et prius esse quam non esse. ¶ Sed est difficultas in co-
mento: quia dicit commentator quod habitus est prior
priuatione in re que caret habitu: quod non est verum
de materia prima carente habitu forme generande in
qua priuatio precedit illum habitum: in eodem enim na-
to non apparet quod habitus precedat priuationem: cum
nunquam in illo sit habitus videntis quare etc. Dicens
dum quod commentator loquitur de prioritate habitus
in eodem in quo est priuatio: non quidem in esse existē-
tie sed apud habitum: prius enim est aptitudo ad motum na-
turalem quam ad motum violentum: et hoc in eodem
corpore naturali: prius etiam in eodem oculo siue vi-
deat siue non videat est aptitudo ad visionem quam ad
cecitatem: et ita in materia prima prius est aptitudo ad
formam generandam quam sit priuatio istius forme. ¶ At
vero motus. Ista suppositione premissa Aristotele.
¶ barconclusio videlicet quod non est possibile vacui
esse et hoc quattuor rationibus quarum prima est ista
si vacuum est nullus motus naturalis est: sed aliquis
motus naturalis est. igitur nullum vacuum est. patet co-
sequencia cum minori ex supposito ne: et maior arguit
omne quod mouetur motu naturali mouetur in aliquo
in quo est superius et inferius: sed in vacuo non est supe-
rius nec inferius: igitur si vacuum est nullus motus na-
turalis est. patet consequentia quia vacuum ponitur. p.
pter motum: ut dixerunt antiqui: prima pars antecede-
tis est nota de mobili motu recto: et secundam partem phi-
losophus dupliciter probat et primo sic illud quod est infi-
nitum non habet superius nec inferius: sed vacuum est
infinitum si ipsum sit: igitur vacuum non habet superius
nec inferius. patet consequentia cum maiori ex determi-
natis tertio huius: et minor arguitur: quoniam si vacuum
est ipsum necessarium est corpus cum habeat tres dime-
siones: igitur recipit in alio loco: et ille locus est dime-
sio separata secundum ponentes vacuum. igitur et cor-
pus et per consequens recipit in alio loco et ille in alio
et sic in infinitum. igitur locus est infinitus: sed locus et
vacuum sunt idem per antiquos. igitur vacuum est infi-
nitum. ¶ Secundo arguitur eadem secunda pars ante-
cedentis: videlicet quod vacuum non habet inferius et
superius. nam in vacuo non est diuersitas naturarum
sed superius et inferius differunt naturaliter et sunt di-
uersarum naturarum: igitur in vacuo non sunt superius
et inferius. tenet consequentia cum maiori ex eo: quia
sicut illius quod est simpliciter nihil non est diuersitas na-
turarum: sed vacuum est priuatio corporum naturalium
igitur in vacuo non est diuersitas naturarum: minor au-
tem declaratur: nam vna loci mutatio differt naturali-
ter ab alia ut motus sursum naturaliter differt a motu
deorsum: sed diuersitas motuum est ex diuersitate ter-
minorum ut videtur quinto huius: igitur sursum et de-

orsum differunt naturaliter et sunt diuersarum natura-
rum. ¶ Ex quibus concludit philosophus quod an-
tiqui ponentes vacuum necessario habent negare mo-
tum naturalem secundum locum: et si concedunt motum
naturalem secundum locum necessario habent negare
vacuum. I. e. licet. ¶ At vero motus natura id est natura-
lis (quomodo erit in vacuo cum nec vna sit differentia
secundum vacuum et infinitum) sit ipsum vacuum: secun-
dum quidem enim quod infinitum est nihil erit sursum
neque deorsum neque medium: secundum autem quod va-
cuum est nil differens sursum et deorsum: sicut enim nul-
lus id est illius quod nihil est (neque vna est differentia sic
et non entis) id est priuationis (vacuum autem cum non
sit aliquid et priuatio videtur esse. Et natura autem lo-
ci mutatio differens) id est vna loci mutatio est ab alia
naturaliter differens (quare erunt que sunt natura dif-
ferentia) id est ergo sursum et deorsum sunt naturaliter
differentia (si igitur) vacuum est (non est natura nullius
nullius loci mutatio) id est nullus est motus naturalis
secundum locum (aut si hoc est) videlicet motus natu-
ralis secundum locum (non est vacuum).

Notandum

secundum commentato-
rem commento. 67. quod
(signum huius quod hic sunt ubi diuersa naturaliter
est quoniam hic sunt motus diuersi naturaliter: causa
enim in diuersitate motuum est diuersitas naturalis lo-
corum et natura rerum motarum.) ¶ Prima propo-
sicio commenti est ista: diuersitas locorum naturalium
arguitur ex necessitate motuum localium naturalium.
vnde quia motus naturalis terre et motus naturalis
ignis sunt diuersarum naturarum: ideo arguimus loca
ad que sunt illi motus. videlicet sursum et deorsum esse
diuersarum naturarum: et dicitur talis argumentatio a si-
gno quia proceditur ab effectu ad causam: non quidem
materiali formali vel effectuiam sed tantum finalem:
locus enim est causa finalis motus ad ipsum. ¶ Se-
cunda propositio commenti est ista: diuersitas motuum
naturalium arguitur ex diuersitate mobilitum et loco-
rum: vnde quia ignis et terra sunt mobilia diuersarum
naturarum: ideo motus illorum sunt diuersarum natu-
rarum: quia etiam loca ad que sunt illi motus sunt di-
uersarum naturarum: ideo illi motus sunt diuersarum
naturarum: arguere diuersitatem motuum ex diuersita-
te mobilitum est arguere a priori per causam effectiuam
sed arguere diuersitatem motuum ex diuersitate loco-
rum est arguere a posteriori per causam finalem.

Sed dubitatur

primo: si enim ex
diuersitate motuum
arguitur diuersitas locorum et e contra: igitur demon-
stratio circularis est possibilis contra determinationem
Aristotelis primo posteriorum. ¶ Secundo si ex di-
uersitate mobilitum arguitur diuersitas motuum: igitur
motus ferri et lapidis deorsum non sunt eiusdem ratio-
nis: consequens contra philosophum primo et. et pa-
ter consequentia: quia lapis et ferrum sunt diuersarum
naturarum. ¶ Ad primum dicitur quod non est impossi-
bilis demonstratio circularis in diuersis generibus de-
monstratum. I. quia et quid nunc autem demonstrat di-
uersitas locorum ex diuersitate motuum demonstratur: quia
a posteriori per effectum: demonstrat autem diuersitas motuum
ex diuersitate locorum demonstratur per quod. v. a priori per
causam. ¶ Ad secundum negatur consequentia: quia commen-
tator loquitur de mobilibus motis non ad motum alio
rum corporum naturalium cuiusmodi sunt omnia ele-

Tex.
67.

Tex.
67.

Liber quartus.

Tex.
10. 64.

menta et corpora celestia, mixta autem mouentur ad motum elementorum dominantium in ipsis vt determinat Aristoteles. primo de cuiusmodi sunt lapis et ferrum: et quia in eis dominatur terra ideo illi motus sunt eiusdem rationis. ¶ Amplius nunc secunda ratio ad eandem conclusionem est ista, si vacuum est nullus motus violentus est: sed aliquis motus violentus est: igitur nullum vacuum est, patet consequentia cum minoriter suppositio de premissa: et maior declaratur: nam in vacuo non potest fieri motus violentus: igitur si vacuum est nullus motus violentus est, patet consequentia per aduersarios dicentes vacuum esse, propter motum localem sic quod non potest fieri aliquis motus localis naturalis aut violentus nisi fiat in vacuo: antecedens probatur: nam impossibile est aliquid moueri sine motore: sed, plectum mouetur post separationem a manu et sagitta mouetur post separationem a corda: igitur quodlibet illorum ab aliquo motore mouetur: sed non a manu nec a corda: quia mouens et motum sunt simul: vt probatur. 7. huius: igitur quodlibet illorum mouetur ab aere vt omnes concedunt constat autem in vacuo nullum esse aerem: igitur nullus illorum motus potest fieri in vacuo. ¶ Et quod omnes concedant motum, plectum post separationem a manu et sagitta a corda fieri ab aere: manifestum est quia omnes consentiunt in hoc quod causa motus, plectis est aer: aut per antiperistasta sim. i. per successionem: ita quod quando plectum vacuat locum suum succedit ei aer in eodem loco qui aer succedens mouet plectum: et iterum succedit alius aer qui iterum mouet plectum: et sic procedendo donec quiescat: et hec fuit opinio platonis vt inquit in commento: aut per delationem: sed ille motus: sic quod aer est primo coniunctus expellenti qui aer motus ab expellente desert expulsum postquam expellens separatur a loco proiecti: ita quod non est alius et alius aer pellens proiectum: sed idem aer expulsum a manu vel corda ac motus velocius motu quam sit motus, plectum: continue mouet plectum donec quiescat. ¶ Ex predictis ergo patet quod in vacuo non potest fieri motus violentus vel motor, psectionis: nisi dicatur quod aliquid vehit in vacuo eo modo quo equitans transferitur super equum: aut secundum quod animal natat in aqua: aut sim quod volatile transferitur in aere: sed istud non potest: quia in vacuo non est aliquid vehens vel deferens. I. e. li. ¶ Amplius nunc quidem proiecta mouentur projectio non tangente). s. post separationem a proiciente (aut propter antiperistasta sim). i. per repercussionem et contra pullionem succedentis in loco proiecti (sicut quidam dicunt: aut ex eo quod pellit pulsus aer velocitate motu quam sit) latio pulsi secundum quod fertur in proprium locum: in vacuo autem nullus horum contingit esse: neque erit ferri: sed aut quod vehitur) id est in vacuo non erit aliquis motus: nisi forte portationis qui iterum esse non poterit: cum in vacuo non sit portans neque vehens.

Notandum sicut in commento rem comento. 68. quod (expulsum non habet in se principium motus cum motus eius sit violentus purus: aer vero habet in se principium motus per potentiam leuitatis que est in aere per quam innatus est cum aliquo motu adueniente moueri ad superius. s. quod causa in motu lapidis post separationem proidentis non est successio aeris sed translatio ipsius aeris et hec est sententia Aristoteles. vt declaratum est in libro 2. et ultimo istius libri. ¶ Duo sunt opiniones de causa motus proiecti post separationem a proiciente:

te: quarum prima est platonis. id est quod motus proiecti sit ab aere succedente eo modo quo pellitur lignum ab aqua in proiectione lapidis in aquam: lapis enim proiectus in aquam causat vnam circulationem pellentem lignum: deinde causatur alia circulatio in loco in quo primo erat lignum iterum pellens lignum: et sic consequenter continuetur remissus et remissus vsque quo quiescit lignum: ita quod motus ligni a principio vsque ad finem non est ab aliqua vna circulatione: sed a multis succedentibus in loco ligni. cōsimiliter dicebat de lapide moto sursum: quod cum primo separatur lapis a manu ne fiat vacuum succedit aer in loco lapidis: a quo recedit: quod aer pellit lapidem sursum: et ne fiat vacuum succedit alius aer: ite pellens lapidem sursum remissus: et sic primo aer: et sic continue pellitur lapis ab alio et alio aere succedente: et remissus usque remissus vsque quo quiescit lapis: et istiusmodum dicebat plato fieri per antiperistasta sim. id est per contrapulsionem succedentium corporum in loco proiecti.

¶ Secunda fuit opinio Aristotelis vt colligitur ex determinatione ipsius octauo philosophorum et quarto de celis. id est quod motus proiecti sit per pullionem et delationem: et hec ab aere vno velocius moto quam sit motus proiecti ad locum proprium eo modo quo mouetur lapis a spho velociter moto sursum: a quo postea expellitur extra. vbi dicitur in commento: quod motus lapidis est motus violentus purus: motus autem aeris pellentis seu deferentis lapidem est motus naturalis: quia motus lapidis sit tantum ab extrinseco non conferente vim passio: motus autem aeris sit primo ab extrinseco et ab intrinseco: scilicet quando coniungitur expellenti ab extrinseco quod est ab ipso expellente et ab intrinseco: videlicet a sua forma leuitatis: postquam autem separat aer a proiciente non mouetur nisi ab intrinseco: ita quod aer non solum mouetur naturaliter deorsum: sed etiam sursum: et ad omnem differentiam positionis in proprio elemento: et hec a forma sua secundum virtutem: aut impetum receptum a proiciente.

¶ Sed dubitatur si aer mouetur motu velocius quam proiectum tunc statim aer separabitur a plecto et per consequens non mouebit plectum: quia mouens et motum debent esse simul. ¶ Respondet Burleus quod philosophus et in commento: per velocius intelligit fortius: vnde aer mouetur motu velocius quam proiectum. i. motu fortius. ¶ Egidius autem dicit quod motus aeris est velocius quam motus plecti: non tamen separatur ab eo et dat duo exempla primum est de lapide posito in circulo qui circulus si picatur in altum et fortiter vertat lapis simul vertetur cum circulo et semper stabit in eadem parte circuli: quod idem contingit: quia motus circuli est velocius quam sit motus lapidis deorsum: ideo ille motus impedit motum lapidis non permittens ipsum moueri deorsum: sed facit eum moueri secundum motum circuli. ¶ Secundum exemplum est de scutella plena aqua que si repente vertatur: ita quod visio scutelle sit velocius quam descensus aque deorsum per huius versio nem aqua a scutella non caderet: ideo inquit ipse: quia motus aeris est velocius quam sit motus plecti in proprio loco propea non permittit corpus proiectum cadere: sed pellit ipsum. ¶ Prima responsio est aliquantulum dubia: quoniam aer non separatur a lapide: neque lapis ab aere: ideo si non velocius mouetur aer quam lapis nec etiam fortius: si enim proiceretur sursum vas plenum aqua nemo diceret vas fortius moueri quam aqua. deinde si fortius mouetur aer quam lapis: aut igitur fortius mouetur aer sursum quam lapis deorsum: aut

Phisicorum.

Tex.
cō. 69.

fortius mouetur aer sursum q̄ lapis sursum. primū nō potest dari: q̄ tunc lapis simul moueret sursum ⁊ deorsum. non ē fm̄ quia necessario aer separaret a lapide. **¶** Secunda responsio solum declarat causam. ppter q̄ non descendit lapis positus in circulo: ⁊ aqua in scutella quoniam ppter velocitatem motus vñonis vñū q̄ illozū habet. phibens ne descendat: sed non declarat quomodo mouetur lapis sursum ab aere: vbi non est aliqua versio neq̄ motus circularis aeris: sed tantum rectus iuxta imaginationem cōmentatoris in quo motu non apparet maior velocitas aeris quā plecti. **¶** Ideo dico q̄ philosophus per motum velociorem aeris ⁊ motum tardiozem plecti intelligit aerem motū per maiorem distantiam ⁊ proiectum per minorem: aut aerem habere maiorem potentia ad motum sursum q̄ lapidem ad motum deorsum: aliquando enim potentia aeris motiua sursum est maior q̄ potentia lapidis motiua deorsum ⁊ tunc lapis mouetur sursum: aliquando potentia aeris motiua sursum est tanta p̄cise q̄ta est potentia lapidis motiua deorsum: ⁊ tunc non mouetur lapis sursum nec deorsum: quando q̄ vero potentia aeris motiua sursum est minor q̄ potentia lapidis motiua deorsum: ⁊ tunc lapis mouetur deorsum. hec tamen materia diffusius determinabitur octauo hui⁹. **¶** Amplius nullus. tertia ratio ad eādem conclusionem est ista. si vacuum est nulla quies naturalis est: s̄ aliqua quies naturalis est: igitur nullum vacuum est. patet consequentia cum minor: quia aliquis ē motus naturalis ex p̄lozi supposito: igitur aliqua est quies naturalis: patet cōsequentia: quia omnis motus naturalis est ppter quietem naturalem ⁊ maxime in motibus rectis verificatur illud: maior autem sic arguitur: nullum corpus q̄ mouetur si post suum motū ponatur in vacuo naturaliter quiesceret in illo: igitur si vacuum est nulla quies naturalis est: patet cōsequentia per aduersarios dicentes naturā ordinasse vacuum ppter quietem: sicut ppter motum: antecedens arguitur corp⁹ naturale positum in vacuo: aut quiesceret naturaliter in quolibet parte: aut in nulla: sed non quiesceret naturaliter in qualibet parte: igitur in nulla parte vacui naturaliter quiesceret. patet consequentia cum secunda parte antecedētis: quia vñum corpus naturale non desit nisi in vno loco naturali: prima pars antecedētis declaratur: quoniam nullum corpus naturale desit naturaliter in aliquo loco nisi ppter cōuenientiam q̄ habet in loco illo vt patuit: sed nullum corpus naturale h̄z magis cōuenientiam cum vna pte vacui q̄ cum alia: cum omnes partes vacui sint eiusdem rationis: igitur quodlibet corp⁹ naturale positum in vacuo aut naturaliter quiesceret in quolibet pte aut in nulla. **¶** Et ex isto cōcludit p̄s q̄ corpus naturale positum in vacuo: aut quiescet in quacūq̄ parte ponatur: aut mouebitur in infinitum: nisi per aliquod fortius impeditur. istam cōsequentiam declarat cōmentator sic: nam aut quodlibz vbi in vacuo est naturale illi corp⁹ aut nullum cū non sit ratio propter q̄ vñum sit naturale ⁊ nō reliquū. si quodlibz fuerit naturale: tunc corpus naturale in quocūq̄ vbi desit naturaliter. si nullum fuerit naturale tunc a quolibz mouebitur naturaliter: ⁊ ita vt semper quiescet vel semper mouebitur. **¶** Et lit. Amplius positum vacuo (nullus habebit dicere aliquid ppter quid) .i. aliqua causa p̄ quā illud q̄ (mouetur stabit alicubi) .i. quiescet in aliquo parte vacui naturaliter post motum (quid enim magis ibi quā ibi: quare aut quiescet) vbi cūq̄ ponatur (aut

in infinitum necesse est ferri: nisi aliquid impedierit maius.) **¶** Et notat dicit philosophus: nisi aliquid impedierit maius quia quantumcūq̄ corpus esset natum semper ferri aut moueri. si ei occurreret aliquid impedimentum maioris potētie illud susteret motū eius. **¶** Amplius autem nunc quarta ratio ad predictam conclusionem est h̄. si vacuum est: nulla quies violenta est: sed aliqua quies violenta est: igitur nullum vacuum est. patet cōsequentia cum minor: quia motus violentus est ex p̄missa supposito: igitur aliqua quies violenta est: cum motus violentus terminetur per quietē violentā vt manifestabitur quinto hui⁹: sed maior arguitur. nullum corpus quiescit in vacuo violentē: igitur si vacuum est nulla quies violenta est. patet consequentia per antiquos ponentes vacuum ppter quietem t̄z violentam q̄ naturalem sicut ppter motū antecedēs declaratur quoniam nullum corpus potest moueri violentē in vacuo: igitur nec potest quiescere violentē in vacuo. patet p̄sequentia q̄ motus violentus terminatur per quietem violentā. antecedens arguitur. nam iō corpus dicitur violentē moueri: quia continens cedit illi ⁊ mouetur ad partem loci discōuenientem sibi: sed vacuum q̄ est cōtinens fm̄ antiquos non cedit corp⁹ naturali: neq̄ illud corpus mouetur ad partem loci discōuenientem sibi cum omnes partes vacui sint eiusdem rationis ⁊ nulla oīca discōnuerit locato: igitur i vacuo non potest aliquid corpus violentē moueri. **¶** Ex predictis philosophus cōcludit q̄ in vacuo nō potest esse aliqua quies naturalis aut violenta: q̄a omnis quies potest esse terminus mot⁹: sed in vacuo nullus motus potest terminari per quietem: quia cum omnes partes vacui sint eiusdem rationis aut quolibet habet cōuenientiam cū corp⁹ p̄posito in eo: aut discōuenientiam. si cōuenientia ⁊ cū non sit ratio: quare illud corp⁹ mouetur ad vñā partem vacui quin moueat ad aliam igitur semper cum est mot⁹ ad vñam partem mouetur ad aliam. si autem quolibet pars vacui habet discōuenientiam cum corp⁹ p̄posito in eo: igitur a qualibet illarum partium recedit ⁊ per cōsequens semper mouet. **¶** Et lit. Amplius autem nunc quidem in vacuo ob id q̄ cedit ferri videtur construe sic. amplius autem illud videtur ferri violentē in vacuo. i. cōtinens propter id q̄ ipsum continens cedit ei ⁊ mouetur ad partem loci discōuenientem ei. (In vacuo autem vbiq̄ similis est hui⁹) .i. omnes partes sunt eiusdem rōnis neq̄ ipsuz vacuum cedit (quare vbiq̄ ferretur) corpus positū in vacuo: ideo nulla quies potest esse in vacuo.

¶ Notandum fm̄ cōmentatorem cōm mēto. 70. g. (plures motus apud expulsionem impellentis crūt in aliqua parte ⁊ non in alia p̄ppter diuersitatem partium in aptatione. i. quia mouetur ad partem que est magis apta.) Intendit cōmentator ostendere q̄ vacuum esse destruit illa que sensibilibus apparent in motu violento. Exprimur enim mobile motum violentē non semper moueri ad illam partem ad quam proicitur a mouente: vt patet de corp⁹ subtile figure quod si proiecta tur non mouetur directe in illam partem ad quam proicitur: ⁊ hoc si p̄tectio fiat secundum latitudinem immo magis mouetur in partem sui accuminis: quia facilius accuminis quam lateri cedit prohibens. positum autem vacuo illud nullibi cedit: aut vbiq̄ equaliter cedit ideo proiectum semper mouetur versus partem p̄jectionis: quod est falsum: quare ⁊c.

Tex.
cō. 71.

Liber quartus.

Lxx.
co. 71.

Amplius

aut ex hys. Ista e
secunda pars huius ca
pituli in qua p
bat impossibilitate va
cui rōnib⁹ sumptis ex
pte velocitatis et tar
ditatis in motu. post
q^{uod} in p^{ri}a p^{ro}bauit idē
rōnib⁹ sumptis ex
pte nālitatis et violē
tie mot^{us}. Et facit duo

qm primo p^{re}mittit duas suppositiōes. scilicet exequi
tur de intento ibi. (Id ergo in quo est. a.) **P**rima
igitur suppositio est ista: quod due sunt cause velocita
tis et tarditatis in motu grauius et leuius. diuersitas
medij in raritate et densitate et diuersitas mobilis in gra
uitate et leuitate: p^{ro} nam velocius mouetur lapis in ae
re q^{uod} in aqua: quia aer est rarior et subtilior: aqua au
tem densior et spissior: velocius et mouetur terra in ae
re q^{uod} aqua: q^{uod} terra grauior est aqua et aqua leuior ter
ra. **E**t notanter dicitur in motu grauius et leuius: quia
in celo est velocitas et tarditas motus: et inibi nulla il
larum causarum inuenitur cū celum non sit graue aut
leue: neq^{ue} moueatur in medio raro vel denso: sed circa
medium rarū aut densum. **L**e. lit. (Amplius autem et ex
hys) que dicent^{ur} manifestum est q^{uod} dicitur. v^{erum} nullum
vacuum separatum esse videmus. n. idem graue et leue
corpus velocius ferri p^{ro}pter duas causas: aut in diffe
rendo. i. aut fm differentiaz medij: (p^{ro} q^{uod}) ferur in ra
ritate et densitate: vt per aquā aut terram aut aere: aut
in differendo q^{uod} ferur. i. aut potest esse causa fm dif
ferentiam mobilis (si alia sint eadem). i. si medium sit
vniuocē (p^{ro}pter excellentiaz grauitatis aut leuitatis) ip
sius mobilis.

Notandum fm cōmentatorem com
mento. 7. q^{uod} (si corp^{us} fue
rit idem aut fuerint duo equalia in declinatione diuersi
ta serit fm id in quo mouent^{ur}. verbi grā qm idem cor
pus velocius mouet^{ur} in aere q^{uod} in aqua: et similiter duo
corpora equalia in grauitate et figura et magnitudine:
si autē corpora fuerint diuersa: et mouent^{ur} in eodē me
dio: tunc diuersitas in motu erit p^{ro}pter diuersitatem in gra
uitate et leuitate. s. q^{uod} grauius eorum erit velocius.)

Tres regulas ponit cōmentator quarū prima est
ista: si aliquid mobile difformiter mouebitur in veloci
tate et tarditate: diuersitas pueniet ex parte medij in ra
ritate et densitate: patet q^{uod} non apparet quomodo idē
mobile possit moueri velocius et tardius in medio vni
formiter raro aut vniformiter denso: et hoc loquendo
de mobili moto fm naturam elementi manēte cōtinue
sub eadem dispositiōe ex parte grauitatis et leuitatis
magnitudinis et figure: q^{uod} vna portio ēre in medio vni
formiter simpliciter posset veloci^{us} et tardius moueri va
riata in grauitate et leuitate: aut magnitudine vel figu
ra. posset etiā idem asal ex appetitu intrinseco veloci^{us}
et tardius moueri in eodem medio vniformiter simplici
non variata grauitate neq^{ue} magnitudine neq^{ue} figura:
q^{uod} non mouetur per naturā elementis sed per naturam
anime. **S**ecunda regula: si duo mobilia consimiliter
disposita in grauitate magnitudine et figura difformiter
moueantur diuersitas pueniet ex diuersitate medij:
p^{ro} q^{uod} non apparet q^{uod} in medio vniformi talia mo

bilis difformiter mouerent^{ur} et vnus altero velocius. Et
notanter cōmentator exprimit magnitudinem et figu
ram: quia duo corpora essentialiter grauius et equaliter
magna difformiter mouentur in medio vniformi da
to quod vnum esset quadrate figure et reliquum circula
ris aut pyramidalis figure: duo etiam corpora eq^uali
ter grauius et equaliter figurata difformiter mouētur in
medio vniformi. dato quod vnum sit altero maius:
corpus enim maius aut quadrate figure habet maio
rem resistentiā q^{uod} corpus minus aut rotunde vel pyra
midalis figure: q^{uod} plures partes in actu resistūt corpi
maiori q^{uod} minori et corpi q^{uod}drato q^{uod} pyramidalis: aut spe
rice figure. **T**ertia regula si plura mobilia difformiter
moueantur in eodem medio vniformi diuersitas
pueniet ex parte mobilium in grauitate aut leuitate ma
gnitudine aut figura: istud est manifestum: q^{uod} nō appa
ret vnde illorum mobilium vnū velocius alio moue
retur in eodem medio vniformiter denso aut vniformi
ter raro: nisi esset diuersitas ex parte mobilium sic q^{uod}
vnum esset altero grauius aut leuius: maius aut min^{us}
melioris aut peioris figure facientis ad motum. Et in
telligitur ista regula de mobilibus motis per naturam
elementi et non per naturam anime: vt iam est exp^{re}ssus.

Hoc quidem secunda suppositio est ista. causa p^{ro}
pter quā mobile velocius mouetur in vno medio quā
in alio est: quia vnum medium magis resistit mobili q^{uod}
aliud magis enim resistit mobili aqua q^{uod} aer: quia sa
cilioz diuisionis est aer quā aqua cum densior atq^{ue}
crossior sit aqua q^{uod} aer: et magis resistit mobili mediū
contra motum q^{uod} medium quiescens: vt patet de nauis
cui magis resistit aqua contra motū q^{uod} quiescens. plu
res enim partes in actu et maiores diuidit mobile quā
do medium contra mouetur q^{uod} quādo quiescit. est etiā
facilioz diuisionis mediū quiescens q^{uod} contra motū
quia medium quiescens tantum resistit: sed mediū cō
tra motum non tantum resistit: sed etiam agit p^{ro}pter mo
bile. **L**e. lit. (Hoc quidem) medium (per quod ferur)
mobile (causa) est tarditatis mot^{us} (quia impedit) mo
bile (maxime quidem) impedit mobile mediū (q^{uod} cō
tra ferur: postea autem et manens). i. mediū quiescēs
resistit: sed non tantum sicut contra motum (magis au
tem resistit medium (quod non facile diuiditur: huius
modi autem crossius est) atq^{ue} densius et.

Notandum quod medium aliquan
do iuuat mobile ad mo
tum aliquando impedit mobile a mobili: quando enī
medium mouetur versus eam partem versus quā mo
uetur mobile: tunc iuuat mobile ad motum et magis
quando velocius mouetur quam mobile quam quā
do equuelociū aut minus velocius mouetur: vt pa
tet de nauis mota ab aere flante et in aqua cum ea descē
dente: quando autem medium quiescit aut contra mo
uetur: tunc impedit mobile a motu et magis quādo cō
tra mouetur quam quādo quiescit. **E**x predictis se
quitur quod tertia regula cōmentatoris posset habē
re instantiam nisi sane intelligeretur. stat enī plura mo
bilis difformiter moueri in medij vniformitatis i ra
ritate et densitate: et tamen diuersitas non p^{ro}uenit ex
parte mobilium: neq^{ue} in grauitate neq^{ue} in raritate neq^{ue}
in magnitudine neq^{ue} in figura: dato quod duo mobilia
consimiliter disposita omnino in grauitate magnitudi
ne et figura moueantur in duobus medij simpliciter
vniformitatis in raritate et densitate p^{ro}ter h^{oc} q^{uod} vnus
illorum medium quiescat et alterum moueatur con
xx

Philosophorum.

tra mobileideo intelligit cōmentator de medio vniformi
mi cōsimiliter se habente per totū motū respectu am-
bōrum mobilium: ppter ea omnia que dicta sunt de cā
velocitatis et tarditatis motus sunt intelligēda cū ista
additione ceteris existentibus paribus que possunt
mobile pmouere ad motum aut ipsum impedire a mo-
tu. ¶ Id ergo in quo est. a.) Istis duabus suppositio-
nibus premisssis pbs demonstrat vacuū non esse et hoc
demonstratiōe ducente ad impossibile cōcludēdo quat-
tuor incōuenientia: quorū primum est qd aliquis mor-
potest fieri in non tempore: secundū incōueniens qd
aliquid mobile equeuelociter mouebitur in pleno si-
cut in vacuo ibi. (sed si per subtilissimum. Tertium in-
cōueniens qd aliqua duo equeuelociter mouentur: ta-
men motus vnus ad motum alterius nulla est ppor-
tio ibi (manifestum est igitur.) Quartum incōueniens
qd in eodem spacio vniformi mobilia disformia et incō-
lia equeuelociter mouentur. ibi (fm autē boz. ¶ Pri-
mum incōueniens arguitur sic. moto aliquo mobili p
media disformia qualis est. pportio mediā ad mediū
in raritate et densitate: talis est. pportio motus ad mo-
tum in velocitate et tarditate: et tempore ad tempus in
longitudine et breuitate: sed vacui ad plenum nulla est
pportio in raritate et densitate: igitur motus facti in ple-
no ad motum factū in vacuo nulla est. pportio in ve-
locitate et tarditate: et psequenter tēporis ad tempus nul-
la est. pportio in longitudine et breuitate: sed motus fa-
ctus in pleno fit in tēpore: igitur motus factus in vacuo
fit in non tēpore: p consequentia quia ex opposito se-
quitur oppositū: si enim motus factus in vacuo fit in tem-
pore et motus factus in pleno fit in tēpore: igitur tēpo-
ris ad tempus et motus ad motū est aliqua. pportio:
et cōsequēter vacui ad plenum est aliqua. pportio quod
est oppositum minoris. ¶ Patēte cōsequētia philo-
sophus pbat qlibet partem antecedentis et primo pri-
mam ex fundamento suā suppositionū: nam qualis
est. pportio aeris ad aquam in raritate et densitate: ta-
lis est. pportio motus facti in aere ad motū factum in
aqua in velocitate et tarditate: et tēporis ad tempus in
longitudine et breuitate: quia sicut aer est in decuplo
rarior aqua: ita motus factus ab aliquo mobili in ae-
re est in decuplo velocior motu facti ab eodez mobi-
li in aq: et tēpus per quod illud mobile mouetur in ae-
re est in decuplo minus qd tēpus per qd idem mobile
mouetur in aqua. Et sicut arguitur de istis ita de qbus
libet alijs medijs disformibus que p aliqđ mobile de-
beant pertransiri qd semp seruatur eadem pportio tē-
poris ad tēpus et motus ad motū et mediā ad mediū
semp intelligendo ceteris paribus que possunt iuuā-
re: aut impedire motū: ita qd si mediā ad mediū est pro-
portio dupla in raritate et densitate etiam motus ad
motū est. pportio dupla in velocitate et tarditate et cō-
sequenter tēporis ad tēpus est. pportio dupla in longi-
tudine et breuitate: et sic inductiue fm omnem. pportio-
nē. ¶ Ponamus igitur qd a. fit mobile: qd mouebitur
per. b. aq. in. c. tempore et in. d. aere: per. c. tempus et pa-
ter qd qualis est. pportio. b. mediū impediens ad. d. me-
diū impediens in velocitate et tarditate: talis est pro-
portio motus. a. facti per. b. ad motum eiusdem factū
per. d. in velocitate et tarditate et pñtalē. pportio. c. ad. e.
in quibus fiunt illi duo motus et hoc in longitudine et
breuitate. Le. lit. ¶ Id ergo in quo est. a. f.) mobile (mo-
uebitur per. b.) medium aqueū (q in quo. c. tempus)
idest tempus in quo mouebitur. a. per. b. fit. c. (per ip-

sum autem. d.) medium aereum etiam moueatur idem
mobile quod (cum fit subtilius). b. (si equalis longitu-
do est ipsius. b. que est ipsius. d. fm analogiam) id est
pportionem (impedientis corporis) mouebitur ipsū
a. (Sic enim. b. quidez aqua. d. vero aer qto igitur sub-
tilius aer aqua et in corporalius tanto citius. a. per. d.
mouebitur qd per. b. habet igitur eandem rationem). i.
pportionem. qua quidem. i. ppter quas (distat aer
ab aqua) in raritate et densitate secundum quam pro-
portiones se habet (velocitas) motus facti in aere (ad
velocitatem) motus facti in aqua (quare si dupliciter
subtile) est magis aer qd aqua (in duplici tempore) id
est in duplo maiori tempore (quod est ipsum. b. transi-
bit) a. mobile (quam. d. et erit in quo est. c. tempus du-
plex in quo est. e.) id est et tempus. c. erit duplum ad tē-
pus. e. (Et semper iam quantūq. medium (fit in cor-
poralius et minus impeditum) mobile (et bene diui-
sibilis) est illud medium: per quod fertur mobile: id
us mouebitur ipsum mobile. ¶ Vacuū autem) pba-
ta prima parte antecedentis. videlicet qd qualis est pro-
portio mediā ad mediū talis est pportio motus ad
motum et tempore ad tempus probat philosophus
secundam partem. s. quod vacui ad plenum nulla est
pportio in raritate et densitate sic quod vacuum nō
excellit plenum in raritate vel densitate nec econtra qd
arguitur sic. quando cūqz aliqua duo comparantur in
aliquo tercio secundum magis et minus: ita qd vnum
illozū excedit aliud in illo tercio. illud in quo fit com-
paratio necessario competit viriqz comparatozū: sed
vacuum non est rarum neqz densum: igitur nō excedit
plenum: neqz exceditur ab eo in raritate et densitate. pa-
tet cōsequētia cum minori ex quo vacuum est separa-
tum a dispo sitionibus naturalibus secundū antiquos
maior autem patet inductiue: si enīz. a. excedit. b. aut ex-
ceditur ab illo in caliditate vel albedine oportet vtrum-
qz illozū esse calidum aut albu: ppter ea numerus
non excedit non ens in aliquo tercio: neqz excedit ab
illo: quia non datur aliquid in quo cōueniant numerus
et non ens in quo aliquid illozū excedatur ab alio.
¶ Et confirmatur omne excedēde diuiditur in excessus:
et in id per quod excedit sicut numerus quaternarius
excedit ternarium per vnum: adeo diuiditur in ipsū ter-
narium qui exceditur et in vnum per qd fit excessus: ma-
gis etiam excedit duo qd tria: iterū magis vnum quā
duo. ppter ea diuiditur in omnia ista: sicut ex hīs om-
nibus componitur: non autem excellit nihil: quia non
diuiditur in nihil: neqz linea excedit punctum: quia nō
diuiditur in punctum: sed vacuum nō diuiditur in ple-
num neqz secundum se neqz secundū rarum et densum
cum non contineat aliquid illozū: igitur vacuū nō
excedit plenum: nec exceditur ab illo et per consequē-
vacui ad plenum nulla est. pportio: quo pfecto sequit
quod motus factus in pleno nullam pportionem ha-
bet ad motum factum in vacuo: sed motus factus in
pleno fit in tempore: igitur motus factus in vacuo fit in
non tempore qd fuit in principio. pbandum. Le. lit. (va-
cuum autem nullam habebit rationem). i. pportionem
(qua excellatur sub pleno) vel excellat plenū (sicut ne-
qz nihil ad numerum) est aliqua. pportio vel excessus
Et cōfirmatur (si enim quattuor tribus excellunt vnū
pluri autē duo). i. magis excellunt duo quā tria (et ad-
huc vnum pluri quā duobus). i. adhuc magis excellit
vnum quam duo (nihil autem non amplius habet ra-
tionem qua excellunt) ipsum quattuor (necesse est enīz

liber quartus.

bludi excellens in excellentiam). i. in id per quod sit excessus: et id quod excellitur: quare (si quatuor habet proportionem ad nihil (erunt quatuor quantificunque excellenter: et nihil) erit excessum quod est falsum quia non componit quatuor: unde neque linea punctum excellit nisi componatur ex punctis: similiter autem vacuum ad plenum nullam possibile est habere rationem) id est proportionem (igitur neque motum) pleni contingit habere proportionem ad motum vacui et per consequens motus vacui sit in non tempore si motus pleni sit in tempore: et quod illud sit inconueniens manifestum est sex to huius ubi probatur omnem motum esse in tempore.

Notandum secundum commentatorem commento. 71. q. auempeche negauit illam proportionem qualis est proportio medij ad medium in raritate et densitate talis est proportio motus ad motum in velocitate et tarditate et temporis ad tempus in longitudine et breuitate: quia tunc nullus motus esset in tempore: nisi propter medium impediens quod ipse dupliciter probabat esse falsum primo quia celum mouetur in tempore sine resistentia medij. secundo quia tunc grauius et leuius semper mouerentur violentius quia motus illoz est in tempore. propter resistentiam medij impediens motum et violentius mobile. Dicebat ergo auempeche quod non qualis est proportio medij ad medium in raritate et densitate talis est proportio motus ad motum in velocitate et tarditate: sed talis est proportio tarditatis accidentis motui in alio medio: imaginabatur enim auempeche quadruplicem motum. scilicet naturalem diminutionis additionis et aggregatum motus naturalis secundum eum est motus. pueniens ex sola resistentia mobilis ad motorem distinguendo medium contra mobile: qui quidem motus est succellius et in tempore dato quod medium non resisteret cuiusmodi est motus celi: cuiuslibet elementis subtracta resistentia medij. **Motus** diminutionis est motus tarditatis proueniens ex resistentia medij verbi gratia dato quod motus naturalis elementis sit velocitatis vt. 4. quo absque resistentia medij potest in hora spaciū bipedale pertransire repono tunc quod medium tantum illi resisteret quantum mobile. et patet quod illud elementum non pertransiret in hora nisi pedale motu velocitatis vt duo: nam ex quo resistentia est duplicata oportet tam spaciū quam motum subduplari: talem ergo motus dicebat auempeche esse diminutionis et tarditatis accidentem motui naturali. **Motus** additionis est motus velocitatis proueniens ex applicatione potentie ad potentiam verbi gratia dato quod mobili motu naturaliter motu velocitatis vt. 4. pertransiret in hora bipedale ad dextra vna alia potentia tante acuitatis tunc velocitas motus et spaciū pertransiret duplicaretur sicut duplicata est potentia et pertransiret quadrupedale in hora motu velocitatis vt. 8. velocitatem igitur vt quatuor superadditam motui naturali: dicebat auempeche esse motum additionis. **Motus** aggregatus est motus compositus ex motu naturali et motu additionis vt iam est expressus de motu vt. 8. proueniens ex applicatione potentie ad potentiam: motum igitur vt. 4. proueniens ex sola resistentia mobilis vocabatur auempeche motus naturalem motum vero vt. 2. proueniens ex resistentia medij dicebat esse motum diminutum. motum autem vt. 4. proueniens ex applicatione potentie nominabat motum additum: sed motus compositus ex motu na-

turali et motu addito appellauit ipse motum aggregatum. **His** stantibus arguebat auempeche sic si qualis est proportio medij ad medium in raritate et densitate talis est proportio motus ad motum in velocitate et tarditate: igitur qualis est proportio resistentie ad resistentiam talis est proportio motus sensibilis ad motum sensibilem. per consequentia quia arguitur ab vno conuertibili ad reliquum intelligendo per motum sensibilem totum motum in actu: qui secundum se totum est perceptibilis a sensu: quia non aliud videtur intelligere commentatorem per motum sensibilem formando rationem auempeche. et quod illud sit falsum arguit auempeche isto modo: si qualis est proportio resistentie ad resistentiam talis est proportio motus sensibilis ad motum sensibilem: et qualis est proportio resistentie ad resistentiam talis est proportio tarditatis ad tarditatem vt declaratum est igitur qualis est proportio tarditatis ad tarditatem talis est proportio motus sensibilis ad motum sensibilem: sed tarditas est motus diminutus a motu naturali: igitur qualis est proportio diminuti ad diminutum talis est proportio remanentis ad remanens prius est falsum: igitur aliqua pars antea est falsa: sed non illa tarditas est motus diminutus a motu naturali: neque illa qualis est proportio resistentie ad resistentiam talis est proportio tarditatis ad tarditatem vt ex similibus auempeche videtur esse notum: igitur illa est falsa: qualis est proportio resistentie ad resistentiam talis est proportio motus sensibilis ad motum sensibilem: quod voluit probare auempeche. **Et** quod illud consequens sit falsum. vt qualis est proportio diminuti ad diminutum talis est proportio remanentis ad remanens manifeste apparet in numeris et magnitudinibus sint entis a. et b. duo numeri aut magnitudines equeles. vt. 4. sic quod ab a. diminuat vnum et ab ipso b. diminuant duo et patet quod non qualis est proportio diminuti ad diminutum talis est proportio remanentis ad remanens: quia diminutus ad diminutum est proportio duplicata. duo enim ad vnum et remanens ad remanens est proportio sexquialtera. videlicet trius ad duo. **Non** etiam oportet quod qualis est proportio additi ad additum talis sit proportio totius resultantis ad totum resultantem: quia si addantur. 4. a. magnitudini aut numero: et b. solum addatur duo. proportio additi ad additum est duplicata. 4. ad duo: et totius resultantis ad totum resultantem est sexquialtera. videlicet 8. ad 6. propterea dicebat auempeche quod non qualis est proportio tarditatis ad tarditatem talis est proportio motus sensibilis ad motum sensibilem si cur non qualis est proportio diminuti ad diminutum talis est proportio remanentis ad remanens: neque oportet quod qualis est proportio velocitatis superaddite ad velocitatem superadditam motui naturali quod talis sit proportio motus aggregati ad motum aggregatum ex quo non qualis est proportio additi ad additum talis est proportio totius resultantis ad totum resultantem

Contra opinionem auempeche arguitur commentator quadrupliciter et primo scilicet non qualis est proportio resistentie ad resistentiam ex parte medioz talis est motus ad motum et temporis ad tempus: sed tantum tarditatis accidentis in vno medio ad tarditatem accidentem in alio medio sequitur omnem motum factum in vacuo esse motum succellum factum in tempore contra philosophum hic dicitur quod motus factus in vacuo fieret in non tempore. et patet consequentia: quia omnis motus factus in vacuo proueniret ex resistentia mobilis ad motorem luxta

Philosophicorum.

tanta stant auempeche. ¶ Secundo sic. mobilia omni-
no equalia in medijs equaliter resistentibus omni-
conditionibus existentibus paribus eque uelociter mo-
uentur ut experimentaliter est notum: igitur eisdem co-
ditionibus existentibus paribus sola resistentia diuer-
sificata diuersificantur motus in uelocitate et tardita-
te secundum illam proportionem: consequentia tenet:
quia si equalitas mediorum in raritate et densitate om-
nibus alijs conditionibus existentibus paribus est
per se causa equalitatis motuum in uelocitate et tardita-
te: per idem diuersitas mediorum in raritate et densita-
te est per se causa diuersitatis motuum in uelocitate et tar-
ditate: et per consequens qualis est proportio mediorum
in raritate et densitate talis est proportio motuum in ue-
locitate et tarditate: quia in causis per se et adequatis q-
tuor est proportio cause ad causam talis est proportio ef-
fectus ad effectum. ¶ Tertio sequitur illam regulam non
esse veram quam philosophus ponit. 7° philosophorum.
videlicet si aliquis motor mouet aliquod mobile per
aliquod spacium in aliquo tempore: ille mouebit me-
dieratem illius mobilis per illud spacium in medietate
illius temporis intelligendo per mobilem totum resi-
stentem et per medietatem mobilis medietatem totius re-
sistentie: quia secundum auempeche non qualis est p-
portio resistentie ad resistentiam talis est proportio mo-
tus ad motum et temporis ad tempus: sed solum tardi-
tatis ad tarditatem: cum ergo medietas mobilis in duplo
minus resistat potentie motoris q- totum mobile non
oportet quod qualis est p- portio medietatis mobilis
ad totum mobile in resistentia q- talis sit proportio tem-
poris in quo mouetur medietas mobilis ad tempus in
quo mouetur totum mobile: ex quo secundum auempe-
che p- portio temporis ad tempus non est nisi sicut p-
portio tarditatis ad tarditatem. ¶ Quarto sequitur
q- omnis motus sensibilis et in actu grauius et leuius e-
motus non naturalis: quia omnis talis sit ex resisten-
tia medij: aut ex applicatione potentie ad potentiam: mo-
do secundum auempeche motus. pueniens ex resisten-
tia medij non est naturalis sed diminutus a motu na-
turali etiam. pueniens ex applicatione potentie ad po-
tentiam non est naturalis sed superadditus motui natura-
li: nec est dare duplicem motum quorum unus sit na-
turalis et alius superadditus: quia cum nunq- mouea-
tur eorum grauius et leuius absq- resistentia medij: tunc
in eodem essent simul. 4. motus uidelicet naturalis di-
minutus et additus atq- aggregatus: quod non concede-
ret auempeche. Et ita auempeche non potest ponere eorum
motus grauius et leuius inanimata posse moueri motu na-
turali nisi in vacuo quod est absurdum et contra senten-
tiam Aristoteli. ¶ Ideo commentator pro solutione ratio-
num auempeche docet veras causas successiois in mo-
tu. 1. omni motum. puenire secundum excessum po-
tentie motoris supra rem motam: et q- diuersitas mo-
tuum in uelocitate et tarditate e secundum p- portiones
repertam inter potentiam actiuam motoris et potentiam
resistentiam rei motae: que quidem resistentia inter mo-
torem et rem motam inquit commentator tripliciter con-
tingit: primo ex parte motui tantum sicut est in motu cor-
porum celestium in quibus non est resistentia: nisi mo-
bilis ad motorem. secundo ex parte medij tantum: sicut
est in motibus corporum simplicium grauium et leuium
nam in illis res mota per se non diuiditur in motorem
et rem motam in actu: cum prima materia que est mo-
ta a forma element non sit in actu et consequenter non

resistat motori. tertio ex parte utriusq-. videlicet tam mo-
ti q- medij: sicut est dispositio in animalibus quemouet-
tur in aere vel in aqua: motor enim est anima cui resi-
stet medium et corpus animalis cum motus anime sit
motus circularis. seu motus. pueniens ex appetitu ad
omnem differentiam positionum. motus autem corpo-
ris animalis sit tantum deorsum ex inclinatione elem-
ti dominantis in eo. triplex igitur est causa successiois
in motu. uidelicet resistentia mobilis ad motorem: resi-
stentia medij ad motorem et resistentia utriusq- ad illud.
¶ Ex predictis declarat commentator que mobilia in-
digent medio in suis motibus et que non. quod illa
in quibus res mota ex se diuiditur in motorem in actu
et rem motam in actu non necessario indiget medio ex
quo habent resistentiam intrinsecam sufficientem ad mo-
tum: sed si indigent medio inquit commentator illud erit
per accidens. s. propter inspirationem et expirationem
sine quibus non poterit motum manere sed non requi-
ritur per se propter motum: illa uero que mouentur
ex se inquit commentator et non diuiduntur in motorem et
rem motam in actu necessario indigent medio: et hec sunt
corpora grauius et leuius: aliter mouerentur in non tem-
pore inquit commentator cum nihil sit illic quod resistat
potentie motus et ille motus in non tempore est motus
naturalis eorum: et cum non sit possibile motum natu-
ralem perpetuo impediri: aliquando mouebuntur in
non tempore. s. in vacuo quod est impossibile cum om-
nis motus sit in tempore. Et propter hoc sequitur ali-
ud inconueniens dicit commentator quod aliqua duo
corpora eque uelociter mouentur: quorum unum est al-
tero grauius ceteris paribus patet de duobus inque
grauius motus sine medio. ¶ Ad primam rationem
auempeche patet responsio ex dictis commentatoris
negando illam consequentiam: qualis est proportio me-
dij ad medium: talis est proportio motus ad motum
et temporis ad tempus: igitur nullus motus est in tem-
pore nisi propter medium impediens: quia celum mo-
uetur in tempore absq- impedimento medij: et non repu-
gnat animali moueri in vacuo ex sola resistentia mo-
bilis ad motorem: neq- sequitur motum grauium et le-
uium factum in medio esse violentum: quia licet medij
impediat motum a certa uelocitate non tamen impedit
motum simpliciter: immo non posset esse talis motus
absq- medio: licet etiam medium resistat mobili: et cum
violenter ne sit in termino motus non tamen tollit natu-
ralitatem motus cum motus ille fiat naturaliter ab intri-
neco mouente mobile et diuidente medium. ¶ Ad secun-
dam respondet commentator negando ultimam conse-
quentiam. 1. et causa istius erroris fuit estimare quod
tarditas et uelocitas sunt motus additi motui et dimi-
nuti ab eo sicut linea que additur linee aut diminuitur
ab ea: quam dissimilem declarans ait quod non est si-
mile de additione et diminutione in quantitatibus ma-
thematicis et in motibus: quoniam quando ex quanti-
tate mathematica diminuitur aliqua quantitas in actu
remanet residua quantitas in actu: sed quando in mo-
tu naturali accidit diminutio: tunc motus naturalis non
habet esse nisi in potentia et quod quidem non: sic intelli-
gendum quod in motu diminutionis sit motus natu-
ralis sed eo modo quo magis perfectum dicitur esse po-
tentia in minus perfecto: ut mixtum in elemento et ani-
mal in planta et magnum in paruo. Si enim in motu
diminutionis essent duo motus scilicet motus natu-
ralis et motus tardus tunc idq- mobile moueret duo

Liber quartus.

bus motibus per se ad eundem terminum contra philosophum quinto philosophorum. ¶ Unde auempeche non debuit ponere quod in motu facto in medio resistenti sit aliqua pars motus naturalis: aut quod in motu illo maneat aliquid de motu naturali: sed sicut parvus homo dicitur homo diminutus respectu magni hominis: non quia parvus homo sit pars magni hominis: sed quia deficit a quantitate magni hominis: ita motus tarditatis pueniens ex resistentia medijs non dicitur esse diminutus a motu naturali: quia est pars motus naturalis remanentis post diminutionem: sed quia est minor et imperfectior quam motus naturalis. Ita velocitas non dicitur esse additio motui naturali: sic quod fiat vnus motus: cuius vna pars sit motus naturalis: et alia motus velocitatis: sed dicitur motus superadditus: quod est maior et perfectior: eo modo quo linea bipedalis dicitur superaddita lineae pedali: quia continet tantum et plura et hoc posito motus opinio auempeche.

Contra dicta tam in commento quod in littera arguitur et primo quod non omne excedens diuiditur in excessum et in excellentiam: sicut neque componitur ex excessu et in excellentiam: quod vna intelligentia excedit aliam et tamen non componitur ex illa neque diuiditur in illa: similiter vnus lignus excedit aliud lignum et non componitur ex illo et vna albedo excedit aliam albedinem in qua non diuiditur nec ex qua componitur. ¶ Secundo arguitur quod medium plenum rarum vel densum impedit motum naturalem: quia graue aut leue motum in aliquo medio plenius non si poneretur in medio subtiliori velocius naturaliter moueretur: igitur ista velocitas quaz haberet in medio subtiliori est sibi naturalis: et istam velocitatem non habet in medio densiori: igitur medium densius impedit velocitatem naturalem et consequenter impedit motum naturalem. ¶ Tercio arguitur quod successio grauulorum et leuium simplicium aliunde prouenit quam ex resistentia medijs: quia si a. et b. pondera inaequalia ponantur in equilibrio sic quod a. plus ponderet quaz b. patet quod a. tardius mouetur quam b. si in medio simpliciter poneretur absque b. igitur non solum resistit a. medium: sed etiam b. et per consequens successio non tantum prouenit ex resistentia medijs: sed etiam ex resistentia b. et c. ¶ Itaque dicit commentator hic. videlicet commento. 7. quod vniuersaliter res mota est contraria motori: igitur in motu grauium et leuium simplicium materia contrariatur motori: igitur illi resistit et per consequens successio in motu illorum prouenit non tantum ex parte medijs: sed etiam ex parte mobilis. ¶ Quarto arguitur quod successio prouenit ex parte mobilis et medijs non tantum competit animalis quia mixta inanimata habent resistentiam tam intrinsecam quam extrinsecam: igitur successio in motibus illorum prouenit ex parte mobilis sicut ex parte medijs. dicit enim commentator quod omne motum ex se si diuiditur in motorem in actu et rem motam in actu habet resistentiam ab intrinseco ex parte mobilis: sed quodlibet mixtum inanimatum diuiditur in motorem in actu quod est forma substantialis mixti et rem motam in actu quod est compositum ex materia et forma. 4. forma elementum: igitur quodlibet tale habet resistentiam ab intrinseco ex parte mobilis. ¶ Ad primum dicitur quod illa propositio: omne excedens diuiditur in excessum et in excellentiam: aut illa: omne excedens aliquid componitur ex illo debet intelligi de excessu quantitatiue vel reductibili ad excessum quantitatiue. videlicet: omne ex-

cedens aliquid secundum quantitatem componitur ex illo quod exceditur vel ex aliquo consimili et ex illo per quod excedit: et hoc est verum vniuersaliter in omni excessu quantitatiue tam discreto quam continuo: in excessu autem perfectali vel qualitatiue illud non habet locum: et hoc sufficit ad intentionem philosophi hic quoniam excessus in raritate et densitate reducitur ad excessum quantitatiue: si enim ex denso fiat rarius illud occupabit maiorem locum quam antequod esset de ratione quantitatiue. ¶ Ad secundum dicitur quod sicut medium non impedit mobile a motu: sed tantum a termino motus: ita non impedit motum a velocitate naturali: sed bene ab ista vel ab illa velocitate naturali: sicut enim mobile non mouetur nisi esset medium: ita nullus motus grauulorum et leuium simplicium esset velocius aut tardus nisi esset medium: nec sequitur: medium impedit mobile ab ista velocitate naturali: igitur impedit mobile a motu naturali: quia velocitas naturalis non est motus naturalis: sed tantum passio vel differentia eius. ¶ Ad tertium dicitur quod commentator locutus est de resistentia per se et non de resistentia per accidens: medium est resistentia per se in motu corporum simplicium grauulorum et leuiulorum. b. autem et quodlibet aliud contra motum est resistentia per accidens: quia accidit corpori simplici quod sibi resistat aliquod tale: sed non sibi accidit quod illi resistat medium cum non possit fieri aliquis motus alicuius corporis simplicis grauius aut leuius absque resistentia medijs. ¶ Et ad commentatorem dicitur quod non ponit illam propositionem absolute: sed istam (res mota vniuersaliter est similis quodammodo) motori et contraria alio modo: unde in motu alterationis et in motu ad quantitatem mouens et motum sunt similia in materia et contraria secundum formam ut habetur primo de generatione et corruptione in motu animalium et corporum celestium mouens et motum sunt similia in proportionem cum mouens sit perfectio moti et contraria secundum quod est in actu et omne motum moueatur secundum quod est in potentia. 3. philosophum: et isto modo concedo quod in omnibus grauibus et leuibus inanimatis tam simplicibus quam mixtis mouens et motum sunt similia secundum proportionem et contraria secundum actum et potentiam si tamen per motorem intelligatur mobile et per rem motam medium sicut motor et res mota sunt similia in materia et sunt contraria in qualitate. videlicet in grauitate et leuitate densitate et raritate vel saltem quantantur secundum actum et potentiam. ¶ Ad quartum respondetur quod commentator non dixit successione prouenire ex resistentia mobilis et medijs solum competere animali sed dedit exemplum de animalibus et non de mixtis inanimatis: quia illud est per se manifestum in animalibus et non in mixtis inanimatis. Est tamen differentia inter animalia et mixta inanimata: quo ad primum motorem et primum motum quod in animalibus primum motor est anima et primum motus est corpus animalis in mixtis aut inanimatis primum motor est forma elementalis. philosophum per consequens mixta inanimata mouentur ad motum elementalem in illis et primum materia est primum motus et totus residuus per formam elementem mouentem est secundum motum: successio igitur in motu animalium prouenit ab intrinseco est ex parte primi motus: quod est corpus animalis et non ex parte ultimi motus quod est materia quod est contraria motori non tamen ei resistit cum talis quantitas non sit forma sed secundum actum et potentiam: sed in motu mixtorum inanimatorum successio prouenit ab intrinseco non

Philosophorum.

est ex parte primi moti quod est materia: sed ex parte ultimi moti quod est compositum ex materia et forma substantiali mixta una cum tribus formis elementorum. **D**ubatur adhuc circa dicta: primo dato quod terra simplex moueatur in aere eque uelociter moto cum ipsa: aut uelocius: quid est ibi causa successione in motu cum illa successio non uideatur provenire ab intrinseco ex quo terra est corpus graue simplex non etiam ab extrinseco cum non diuidatur medium ab ipso corpore graui sed magis uideatur promouere ad motum illius.

Respondetur quod causa successione illi motus est resistentia extrinseca medij non quidem per modum diuisionis sed per modum condensationis: quoniam in tali motu una pars medij aliam pellit et condensat. si enim aer mouetur eque uelociter cum terra tam aer quam terra pellit aliquas partes aeris deorsum. si autem uelocius mouetur aer quam terra partes aeris tantum pellunt se in uiscem: quia terra mouetur cum aere: ideo resistentia uirtusque est ex parte medij. **S**ecundum dubium cum dicitur corpus celeste resistere motori quid intelligitur per corpus celeste: utrum materia prima dimensionata et hoc non quia illa nulli resistit ut dictum est: aut forma extensa sine materia et iterum non quia illa non inclinatur in motum contrarium motori si inclinatur ad eundem motum ad quem motor. aut per corpus celeste intelligitur compositum ex materia et forma celi preter intelligentiam mouentem. et istud est contra intentionem commentatoris ut inde substantia orbis quod celum non componitur ex materia et forma: sed tantum ex motore et mobili. et dato quod componeretur ex materia et forma adhuc non resisteret motori: quia non inclinatur in motum contrarium: sed ad eundem ad quem motor. dicimus enim corpus animalis resistere anime quia inclinatur in motum contrarium: et alteram partem mixti inanimati resistere forme elementis dominantis: quod secundum se vel aliquid eius inclinatur in motum contrarium: constat autem quod talis inclinatio contraria secundum totum vel secundum partem non inuenitur in corpore celesti.

Respondetur quod ponendo corpus celeste esse compositum ex materia et forma: aut esse formam tantum dimensionatam et extensam: non ideo dicitur corpus celeste resistere motori: quia inclinatur in motum contrarium: sed quia naturaliter ab intrinseco determinat sibi tantam uelocitatem et tarditatem: sicut minus naturale aeris aut ignis existens in sua naturalissima dispositione resisteret comprimenti: non quia inclinatur in motum contrarium: quia non inclinatur ad motum condensationis vel rarefactionis: sed quia naturaliter ab intrinseco determinat sibi tantam raritatem et densitatem tantam magnitudinem et paruitatem et non maiorem nec minorem. nec bene potest fieri comparatio inter corpus celeste et corpus animalis: aut alteram partem mixti inanimati: quia que ad modum illa corpora sunt diuersarum rationum: ita sunt diuersarum inclinationum. Si poneretur corpus celeste esse materiam extensam et in actu absque forma substantiali non oiceremus illam resistentiam provenire ex parte mobilis ratione materiel: sed ratione forme circulariter cui repugnat naturaliter ab intrinseco subito circulariter transmutari sicut corpus oppacius dicitur resistere luminis non ratione materiel.

ne oppacitatis: neque oppacitas resistit lumine: quod inclinatur in formam pitruam: sed quia repugnat nature sue recte perelumen. Et consequenter diceretur quod licet successio in motu celi pueniat ex resistentia figure tamen determinata uelocitas et tarditas motus celi provenit ex natura intrinseca motori non potentis celum uelociter aut tardius mouere. Ideo male dicitur communiter quod successio in motu celi et uelocitas ac tarditas provenit ex libera voluntate angeli seu intelligentie mouentis orbem cum naturaliter in quando celum ex necessitate mouetur et non libere libertate contradictionis secundum Aristotelem et commentatorem.

Si per

It.
66.7.

subtilissimum postquam philosophus demonstrauit primum inconueniens posito vacuo: uidelicet quod motus potest fieri in non tempore: consequenter demonstrat secundum inconueniens. uidelicet quod aliquod mobile eque uelociter moue-

bitur in pleno sicut in vacuo et quod istud sit inconueniens manifestum est quia ponatur illud mobile in medio quantumcunque subtilissimo: et in tempore quantumcunque paruo semper uelocius mouebitur in vacuo quam in pleno: quoniam vacuum exuperat omnem rationem pleni in motu cum in pleno quantumcunque raro et subtili babeatur resistentia extrinseca: in vacuo autem nihil resistit extrinsecum modo implicat contradictionem mobile nullam habere resistentiam in vacuo et aliquam in pleno: aut maiorem in pleno quam in vacuo et tamen eque uelociter moueri in utroque. **E**t quod illud inconueniens sequatur posito vacuo arguitur: nam cum omnis motus fiat in tempore: et nullus possit fieri in non tempore pono quod a mobile pertransibit vacuum b. pedalis quantitate in hora: et accipio. c. plenum. scilicet aerem vel aquam etiam pedalis quantitate et que ro utrum. a. poterit pertransire. c. in hora aut non. si poterit ponatur in esse et habetur intentum quia illud quod pertransit spacia equalia in temporibus equalibus eque uelociter mouetur in utroque illorum ut declaratur sexto philosophorum. si autem dicitur quod a. non poterit pertransire. c. in hora et poterit pertransire. c. ut superpono: sit igitur quod in centum horis pertransibit. c. et arguitur sic. c. medium est sublimabile in infinitum: igitur potest ad centuplum sublimari: igitur a. potest pertransire. c. in hora. patet consequentia: quia qualis est proportio medij ad medium in raritate et densitate talis est proportio motus ad motum in uelocitate et tarditate: et tempore ad tempus in longitudine et breuitate. sit igitur a. poterit pertransire. c. in hora ponatur in esse et habetur inconueniens probandum quod aliquod mobile eque uelociter mouebitur in pleno sicut in vacuo ex quo pertransibit. b. c. spacia equalia in equali tempore: quorum unum est plenum et reliquum vacuum.

Casus tamen philosophi stat per hunc modum. quod sit vacuum equale. b. aeri aut. d. aque quod pertransatur ab. a. mobili in. J. tpe et seq. quod J. tpe est minus

Liber quartus

.e. tempore in quo. b. vel. d. pertransientur ab ipso. a. mobili si in vacuo sit motus velocior: & in pleno: tunc arg: sic gnatur ad maiorem delectationem & maiorem raritatem ceteris paribus sequitur velocitas motus: igitur si medium. b. vel. d. rarefieret proportionatur sicut. i. est minus. e. tempore: aut daretur. c. corpus subtilius. d. in ea. p. portione q. e. est maius. i. in equali tempore pertransiret. a. mobile. z. vacuum. r. b. vel. d. ponatur igitur illud in esse & habetur intentus. I. lege litterarum. (Sed si per subtilissimum medium in tali ratio q. paruo tempore fertur aliquod mobile si contingat illud ferri p. vacuum omnes exuperat rationem) ex quo in pleno est resistentia & non in vacuo. (Sit enim. z. vacuum equale autem magnitudine his que sunt. b. r. d. a. igitur si transibit: r. mouebitur per. z. in quodam quidem tempore q. d. est. i. sed in minori q. in quo est. e. q. est tempus pertransitionis. b. vel. d. r. hanc habebit rationem: id est p. portionem vacuum ad plenum sed in tanto tempore q. tu est in quo est. i. ipse. d. a. transibit subtilius: id est in equali tempore in quo. a. transibit. z. transibit vnum spacium subtilius q. sit spacium ipsius. d. (transibit autem plenus & vacuum eque velociter si sit aliud quid) aliud corpus (subtilitate differens ab aere in q. est. z. comperatum fm hanc proportionem quaz habet tempus in quo est. e. ad tempus in quo est. i. Si enim tanto subtilius est corpus in quo est) spacium. c. ipso. d. q. tum exuperat. e. ipsum. i. transibit contra velocitate in tanto tempore. a. mobile. c. spacium. q. tum) est. i. quoadmodum (ipsum exuperat. c. q. in quo est. a. si feratur) construe sic: quoadmodum ipsum. c. exuperat. d. spacium: quod est illud in quo est. a. motus & hoc (si ferat) a. supra. c. spacium in ea p. portione velocius mouebitur q. supra. d. in qua p. portione. e. tempus est maius. i. tempore. (Si igitur nullus sit corpus) in spacio (in quo est. z. vacuum (adhuc velocius) mouebitur. a. in. z. vacuo q. in. c. pleno ex quo in vacuo non est resistentia (sed erat) motum. a. in tempore (in quo est. i.) ut probatum est (quare in equali tempore transibit: q. d. est plenus & vacuus: sed impossibile est.

Notandum primo q. iste textus committere est corruptus: q. tam loco vacui q. loco pleni subtilioris. d. in ea p. portione in qua. e. tempus est maius. i. ponitur. z. q. d. tam fieri non debet: sed loco pleni subtilioris. d. poni debet. c. sicut loco vacui ponitur. z. aliter littera est confusa & inintelligibilis. unde ab illo rectu. Si enim tanto ad illuz: si igitur continetur debet poni. c. r. non. z. cuius tam oppositum committere sit.

Secundo notandum fm commentatore comento. 77. q. ita est de subtilitate & spissitudine sicut est de diuisione linee & superficiei: quoniam quoadmodum linea f. q. est linea potest diuidi in infinitum q. d. tamen est impossibile fm q. est linea terrestris aut ignea: ita de subtilitate potest intelligi. p. cessus in infinitum ex sua natura: scilicet fm q. est subtilitas simpliciter: non fm q. est subiectum subtilitatis corporis mobilis. Sicut igitur linea fm q. huius potest diuidi in infinitum: non autem ut est linea naturalis: ita raritas fm q. huius est subtilitabilis in infinitum: non autem in eo q. est passio corporis naturalis.

Sed dubitatur quid dicitur sit. 2. de anima q. oiu natura constant terminata est ratio magnitudinis & augmenti: videtur q. hoc p. positio sit falsa: medius po

test subtiliari in infinitum, aut ista: vnum medium potest fieri alio subtilius in quacumq. p. portione: & per consequens demonstratio nulla est qua facit. Aristo. cum demonstratione non ingrediant nisi p. positiones vere ut manifestatur primo posteriorum. ¶ Respondet commentator di. q. p. positio posita est falsa possibilis & ex falso possibilis non sequitur impossibile: & hoc modo declarationis videtur multoties aristoteles & etiam plato: & est vera declaratio quando non ponitur falsum in ea fm q. est falsum impossibile: sed fm q. est falsum possibile. Duas distinctiones intendit hic commentator vna cum commento superiorum: quarum prima est ista. duplex est falsum. i. possibile: ut antiquus est: & impossibile ut homo est asinus. potest igitur ingredi demonstrationes p. positio possibilis falsa: sed non p. positio impossibilis falsa. ¶ Secunda distinctio est ista: p. positionum falsarum possibilium quedam est simplex & quedam multiplex. p. positio falsa possibilis simplex est illa que non habet nisi vnum sensum: & ille est falsus ut tu curris. p. positio falsa possibilis multiplex est illa que habet duos sensus: quorum vnus est verus & alius falsus: ut linea potest diuidi in infinitum. hoc enim p. positio est falsa: quia non potest diuidi linea nisi cum corpore naturali: sed non potest diuidi corpus naturale in infinitum: igitur nec linea. est tamen falsa possibilis multiplex: quia habet duos sensus. vnus verum: scilicet linea fm q. linea potest diuidi in infinitum. & alius falsus: videlicet linea fm q. naturalis potest diuidi in infinitum: & talis p. positio potest ingredi demonstrationes: non fm sensus falsus: sed fm sensus verum. Ita in p. positio licet hec p. positio sit falsa medius potest subtiliari in infinitum: non tamen est impossibile: sed est falsa possibilis: non simplex: sed multiplex habens duos sensus: quorum vnus est medius fm q. rarus vel densum potest subtiliari in infinitum. ¶ Secundus sensus est: medius fm q. igneus vel terreus potest subtiliari in infinitum. iste sensus est falsus: & alius est verus. secundus q. ingreditur p. positio illa demonstrationem. ¶ Dubitatur circa demonstrationes aristotelis. p. ban do q. posito vacuo aliquid potest ita velociter moueri in pleno sicut in vacuo ponendo q. a co cauo ignis ad centrum mundi totus sit vacuum: & q. in co cauo lune sit vnus mixtum ex quatuor elementis habens tantum vnus gradus grauitatis terre: & vnus aque: & vnus gradus leuitatis aeris: & vnus tantum leuitatis ignis: & descendat illud mixtum per totam sphaeram ignis resistentem: ut vnus cuz dimidio: & deinde per totum vacuum in quo deberet esse sphaera aeris. & patet q. per totam sphaeram ignis illud mixtum mouetur a p. portione dupla: quia medius resistit ut vnus cuz dimidio: & tres gradus trahunt deo sum: scilicet terre: aque: & aeris: non autem ignis: p. resupposito q. nullus elementum trahat sursum vel deo sum in p. portio sphaera: sed trium ad vnum cum dimidio est. p. portio dupla: igitur & cum autem illud mixtum venerit ad vacuum aeris iterum mouebitur ab eadez p. portione: quoniam tantum resistet vnus gradus ignis & duo trahet deo sum: videlicet gradus grauitatis terre & aque: non autem resistit neq. trahet deo sum gradus leuitatis aeris ex quo erit in p. portio sphaera: sed duorum ad vnus est. p. portio dupla: igitur contineatur in pleno q. in vacuo seruabitur eadez p. portio potentie motus supra suaz resistentiaz: & consequenter eadez velocitas: igitur illud mixtum eque velociter mouebitur in pleno sicut in vacuo. ¶ Respondet commentator

Ex falso poss. ne
falsu impo

xx iiij

Philosophorum.

inter concedendo conclusiones adductas: unde non solum est concedendum tale mixtum secundum philosophias iam currentes equeuolociter moueri in pleno et in vacuo: imo velocius moueri in pleno quam in vacuo ponendo in casu prioris quod elementum ignis non resistat nisi ut unus in quo casu moueretur illud mixtum per totum elementum ignis a proportionem triplam: et in vacuo aeris tantum a proportionem duplam: cum in toto elemento ignis sit tantum resistens ut unus: et tres gradus trium inferiorum elementorum trahant deorsum. in vacuo autem aeris illud non mouetur nisi a proportionem duplam: cum solum aqua et terra trahant deorsum: et tantum ignis resistat: sed intentio Aristotelis est quod non est possibile aliquod corpus simplex equeuolociter moueri in pleno et in vacuo: quia in pleno habet resistens: sed in vacuo nullum: si etiam fuerit aliquod mixtum habens in aliquo medio resistens tam intrinsecam quam extrinsecam non variata resistens in pleno et in vacuo: quia si non variatur resistens intrinseca semper maiorem resistens habet in pleno quam in vacuo ceteris paribus: et sequenter tardius mouetur in pleno quam in vacuo: et ita intendit philosophus. Et notat dico non variata resistens intrinseca: quia si variaretur statet ut supra aliquod mixtum equeuolociter moueri in pleno sicut in vacuo: et etiam velocius non obstat quod in pleno haberet resistens ita intrinsecam quam extrinsecam: et in vacuo tantum intrinsecam. pono quod a concavo aeris ad medium mundi totum sit vacuum: et a concavo aeris ad concavum celi totum sit plenum: et quod in concavo ignis sit a mixtum quod debeat descendere per totum elementum aeris resistens ut unus: quod quidem mixtum componatur ex quatuor gradibus grauitatis terre et duo aeris habens tantum unum gradum leuitatis aeris et unum leuitatis ignis. In casu isto a mouetur per aere a proportionem triplam: quia resistens est ut dupla: cum non resistat aer nisi ut unus et ignis ut unus. sed autem gradus trahunt deorsum: videlicet quatuor terre: et duo aque: sed sex ad duo est proportio tripla: igitur in toto medio aeris a mouetur a proportionem triplam: in vacuo autem aque mouentur tantum a proportionem duplam: quia non trahunt deorsum nisi quatuor gradus terre: et trahunt sursum resistendo solum duos gradus: videlicet unum aeris et unus ignis: et hoc contingit propter variationem resistens ab intrinseco cum in toto elemento aeris habeat a mixtum tantum resistens ut unus intrinsecam: in vacuo autem resistens ut duo intrinsecam sic quod maiora tur resistens intrinseca et minozatur potentia motiua cum potentia motiua in elemento aeris sit ut sex: et in vacuo aque sit tantum ut quatuor. stante igitur eadem resistens intrinseca et non minozata potentia motiua impossibile est aliquod mixtum equeuolociter aut velocius moueri in pleno et in vacuo.

Contra predicta arguitur probando iterum aliquod mobile moueri: ita velociter in pleno sicut in vacuo manente eadem potentia motiua omnino et eadem resistens intrinseca eodem modo quo dictum est. Et suppono quod omnia mixta consimilis compositionis equeuolociter mouerentur in vacuo: sed non in pleno. primum patet. nam ex quo essent consimilis mixtionis consimilis esset proportio motiue potentie supra resistens in uno sicut in alio ex quo non haberent resistens nisi intrinsecam. constat autem quod consimilis velocitas puenit ex consimili proportionem. secundum vero declaratur: et sit a. unum mixtum gra-

uitatis ut octo: et leuitatis ut quattuor. b. vero grauitatis ut quattuor et leuitatis ut duo. et patet quod sunt eodem similes mixtionis. ponatur igitur ceteris paribus in medio resistente ut i. et sequitur a. velocius descendere quam b. quia a maiori proportionem potentie motiue supra resistens. nam computando resistens intrinsecam et extrinsecam simul tota resistens. a. est ut quinque: et potentia motiua ut octo. tota vero resistens b. est sicut tria: et potentia motiua ut quattuor: sed maior est proportio octo ad quinque quam quattuor ad tria cum sit sex quiteria: et altera suptriciens quintas: igitur et cetera. **I**sto supposito pono quod a. mouetur in pleno et b. in vacuo. Et quero utrum a. et b. equeuolociter mouentur: aut a. tardius. b. si equeuolociter mouentur: habetur intentum. nam ponatur a. in vacuo ipsam equaliter mouetur cum b. per suppositionem et in pleno etiam equaliter mouetur: igitur a. equeuolociter mouetur in pleno et in vacuo. Si autem tardius mouetur a. in pleno quam b. in vacuo sit igitur quod a. in proportionem duplam: et b. in proportionem quadruplam. et arguitur sic. contingit assignare unum mixtum consimilis mixtionis motum in eodem medio in duplo velocius a. et consequenter a. proportionem quadruplam. et ergo illud a. et ponatur in vacuo: et arguitur sic. c. in pleno mouetur a. proportionem quadruplam et in vacuo mouetur a. proportionem quadruplam tantum: ex quo est eiusdem mixtionis: cum b. igitur c. equeuolociter mouetur in pleno sicut in vacuo quod erat probandum. **C**onfirmatur idem ex fundamentis demonstrationis philosophi. nam quilibet istorum mobilium positum in vacuo mouetur a. proportionem quadruplam ut suppositum est. ponatur igitur aliquod eorum in pleno. et quero utrum illud moueatur a. proportionem quadruplam aut non: si sic habet intentum: si non sic igitur quod illud moueatur a. proportionem duplam. et arguitur sic. medium est subtiliabile in infinitum: igitur potest subtiliari ad duplum. ponatur igitur quod subtiliatur: et sequitur illud mixtum moueri a. proportionem quadruplam. nam qualis est proportio medi ad medium in raritate et densitate: talis est proportio motus ad motum in velocitate et tarditate: sed medium subtiliabile ad duplum est in duplo rarius quam primo erat: igitur velocitas est dupla ad priorem: sed prima velocitas fuit dupla: igitur ista est quadrupla. patet prima. quia proportio quadrupla est dupla dupla. Et his rationibus non tantum probatur quod mobile aliquod equeuolociter mouetur in pleno sicut in vacuo: immo quod velocius ponendo. c. in quadruplo velocius moueri quam a. aut medium ad quadruplum rarefieri. **A**d primum casum respondet Burleus concedendo quod a. tardius mouetur quam b. admitendo quod a. moueatur a. proportionem duplam in pleno: et b. a proportionem quadruplam in vacuo et concedit quod c. consimilis mixtionis tam cum a. quam cum b. potest in duplo velocius moueri quam a. et consequenter quod potest moueri a. proportionem quadruplam: et cum ponitur quod moueatur a. proportionem quadruplam non admittit hoc cum prior casu di. quod licet utrumque illorum sit possibile: illa tamen non sunt impossibilia. **E**t ita responderet ad secundum casum di. admitiendo quod b. in duplo velocius moueatur in vacuo quam in pleno: et consequenter concederet quod b. potest in duplo velocius moueri quam a. et moueatur in pleno per subtiliationem

Liber quartus

nem medij cum autem ponitur q̄ medium subtilietur ad duplum in quo moueatur. b. non admitteret hoc cum prior casus: quia in dubiis admissis sequitur idem mobile equeuolociter moueri in pleno sicut in vacuo stante eadez resistentia intrinseca et potentia motiua: q̄d est impossibile. ¶ Iste modus respondendi est magis sophisticus q̄ naturalis: cui satisfaciatur solum fm regulas obligationum. vnde dato isto modo respondendi sequitur q̄ ratio Aristotelis non fuit demonstratiua: quoniam cōsimiliter responderet ad rationes Aristotelis concedendo q̄. a. in duplo velocius mouetur in vacuo. 3. q̄ in pleno. d. concedendo q̄. c. est medium in duplo subtilius q̄. d. et cum ponit philosophus. a. moueri in. c. pleno non admittitur iste casus: cui prior casus videndo q̄ quilibet est possibilis quilibet illorum casuum sed non sunt inuicem compossibiles. ¶ Dicendum igitur aliter q̄ 13 ratio philosophi non sit simpliciter demonstratiua: tamen fuit demonstratiua contra antiquos concedentes motum pleni esse comparabilem motui vacui in velocitate et tarditate quod quidē implicabat contradictionem. sicut enim vacui ad plenum nulla est proportio: ita motus facti in pleno ad motum factum in vacuo nulla est proportio: posito igitur vacuo dicatur q̄ licet motus facti in vacuo sint inuicem comparabiles in velocitate et tarditate: sicut iam inuicem comparantur motus facti in pleno: tamen motus facti in pleno et motus facti in vacuo non sunt inuicem comparabiles in velocitate et tarditate: sicut nec iam inuicem comparantur motus celi et motus elementorum cum resistentia in motu celi proueniat ex parte mobilis: et resistentia in motu elementorum ex parte medij secundum commentatores. et septimo physicoz dicit philosophus q̄ motus rectus et circularis non sunt comparabiles in velocitate et tarditate: quia spacia super quibus sunt non sunt inuicem comparabilia secundum equalitatem vel inequalitatem: videlicet linea recta et circularis. posito igitur vacuo est concedendum. a. mobile moueri in vacuo a proportionem quadrupla et in pleno a proportionem dupla: et a proportionem quadrupla: et a proportionem centupla et sic in infinitum secundum subtilitatem medij: non tamen mouet. a. in vacuo tardius q̄ in pleno: neq̄ velocius q̄ in pleno: neq̄ equeuolociter sicut in pleno cum tales motus non sint inuicem comparabiles in velocitate et tarditate: sicut nec proportionem illorum motuum in maiestate et minoritate: licet enim proportio quadrupla reperta in vacuo sit maior proportio dupla inuenta in vacuo: non tamen est maior neq̄ minor proportio reperta in pleno sicut neq̄ vacuum est maius vel minus pleno non enim possunt comparari secundum equalitatem et excessum plenus et vacuus sicut nec comparantur inuicem punctus et linea aut numerus et nihil ut posuit aristoteles in littera.

Ex predictis patet q̄ non sequitur. a. mobile non potest in vacuo moueri nisi a proportionem quadrupla et in pleno potest in infinitum velociter moueri: igitur potest velocius moueri in pleno q̄ in vacuo. nullus enim motus potest esse velocior motu celi: et tamen aliquis motus potest in infinitum velocior: scilicet motus alterationis et motus celi non potest esse nisi finitus: et hoc ideo quia tales motus non sunt inuicem comparabiles ut videbitur septimo physicoz. Manifestus est ex. 73. igitur. ¶ Tertium inconueniens est istud. aliqua duo

equeuolociter mouentur: et tamen motus vnus ad motum alterius nulla est proportio: q̄ istud sit inconueniens manifestum est: quia sicut cuiuslibet temporis finiti ad quodlibet tempus finitum est aliqua proportio: et cuiuslibet linee recte ad quilibet lineam rectam est aliqua proportio: ita cuiuslibet motus ad quamlibet motum comparabilem in velocitate et tarditate est aliqua proportio: et q̄ illud sequitur arguitur. nam concessio illo impossibili: scilicet q̄ idem mobile equeuolociter mouebitur in pleno et in vacuo: et consequenter q̄ idem mobile in temporibus equalibus pertransibit duo spacia equalia: quorum vnum est plenum et reliquum vacuum ut probatum est sequi data positione antiquorum de vacuo. pono igitur q̄ istud mobile sit. a. et b. sit vnum aliud mobile consimiliter dispositum omnino substantialiter quantitatie et qualitatie: sicut. a. ita q̄ sicut tempus in quo pertransibit. a. vacuum erit equale omnino tempori in quo pertransibit plenum: ita. b. mobile sit equale omnino a mobili q̄d moueatur in pleno tante subtilitatis omnino quante subtilitatis erit plenum in quo mouebitur. a. et patet q̄. a. et b. iam mouentur equeuolociter: et q̄ motus. a. ad motum. b. nulla sit proportio. arguitur. nam qualis est proportio medij ad medium in raritate et densitate talis est proportio motus ad motum in velocitate et tarditate: sed vacui ad plenum nulla est proportio in raritate et densitate: igitur motus ad motum nulla est proportio in velocitate et tarditate. Legelittera. ¶ Manifestum est igitur q̄ si fuerit aliquod tempus in quo vacuum quodlibet fertur id est in quo mobile quantum fuerit illud fertur per vacuum (accidit hoc impossibile inequalitatem in tempore accipitur et q̄ plenum est transire aliquod et vacuum) ut probatum est quo concessio (erit enim et aliquod analogum corpus) tam plenum quam mobile comparabile. alterum ad alterum ut tempus ita q̄ sicut tempus est equale temporibus plenum et plenum: ita mobile mobili: sed sicut in capitulo. i. in summa est dicere palam accidentis id est huius inconuenientis q̄ duorum equeuolociter motorum motus vnus ad motum alterius nulla est proportio (causa est: quia motus quidem ad motum omnis proportio est) id est cuiuslibet motus ad quilibet motum est aliqua proportio (in tempore enim est) omnis motus (temporis autem omnis est ad tempus) quodlibet aliqua proportio (finitis vtriusq̄ vacui autem ad plenum non est) aliqua proportio: et epilogans philosophus circa inconuenientia adducta ait (secundum quidem igitur q̄ differunt media) scilicet plenum et vacuum (per que feruntur) mobilia (hic contingunt) inconuenientia nominata.

Notandum primo secundum commentatorem. 73. q̄ vniuersaliter propositiones ex quibus hoc impossibile est sunt due: quarum altera est quoniam quilibet motus habet proportionem ad quilibet motum: quoniam quilibet est in tempore: et quodlibet tempus habet proportionem ad quodlibet tempus cum fuerit finita. altera vero est q̄ vacuum non habet proportionem ad plenum. ¶ Vnde ergo commentator q̄ ex his duabus propositionibus. cuiuslibet motus ad quilibet motum est aliqua proportio. et vacui ad plenum nulla est proportio secuntur generaliter omnia inconuenientia adducta: et sicut non loquitur philosophus vel commentator de eo tempore cum dicit q̄ cuiuslibet temporis ad quodlibet

Phisicorum.

bet tempus est aliqua pportio: sed solum de tempori-
bus finitis vt asserunt: quia tempus finit vel infinitū
ad tempus infinitum nulla est pportio: ita nō loquū-
tur de quolibet motu: quia septimo phisicorum decla-
ratur motum alterationis non esse comparabilem mo-
tui locali: neq; motui localem rectum motui circulari:
sed tantum de motu locali elemento: quia de nullo
alio facit mentionem: constat autem q; cuiuslibet mo-
tus localis elementi ad quēlibet motū localem elemen-
ti est aliqua pportio.

Secundo notandū fm bur-
leum q; raritas et densitas dupliciter accipiuntur. vno modo
vt sūt qualitates insequētes calidum et frigidū iuxta
doctrinam cōmentatoris septimo phisicorum. et sic
non oportet q; qualis est pportio mediū ad mediū
in raritate et densitate q; talis sit pportio motus
ad motum in velocitate et tarditate. Alio modo accipi-
untur raritas et densitas vt sunt positiones insequen-
tes quāritatem: seu relationes fundate in quāritate: sci-
licet distantia et propinquitās partium quāritatis: et
isto modo qualis est pportio mediū ad mediū in
raritate et densitate talis est pportio motus ad mo-
tum in velocitate et tarditate. ¶ Primum istoz est ou-
bium. nam qualis est pportio mediū ad mediū in
raritate et densitate insequētibz calidum et frigidū
talis est pportio mediū ad mediū in raritate et den-
sitate in sequētibz quāritatem: vt patet inductiue: sed
qualis est pportio mediū ad mediū in raritate et de-
nsitate insequētibz quāritatem talis est pportio
motus ad motum in velocitate et tarditate secundum
Burleum: igitur a primo ad vltimum qualis est pro-
portio mediū ad mediū in raritate et densitate in se-
quentibz calidū et frigidū talis est pportio mo-
tus ad motum in velocitate et tarditate: quod ea-
dem. ¶ Secundū autem non videtur esse verum
quoniam dato illo sequitur q; vacui ad plenum est ali-
qua pportio in raritate et densitate contra philoso-
phum in littera. et probatur illud sequi: quoniam va-
cuū secundum opinionem antiquozum erat spaciū
separatū ab omni forma naturali: sed cuiuslibet quā-
ritatis alięque partes sunt ppinque et aliquere mote et
distantes: sed secundum burleum raritas et densitas
sunt distantia et propinquitās partium quāritatis: igitur
dato vacuo illud esset rarum vel densum: et per cō-
sequens esset comparabile pleno in raritate et densita-
te et cetera. ¶ Item sequitur q; pedale ignis et pedale
terre sunt equaliter densa vel equaliter rara: quia ha-
bēt partes eque distantes et eque propinquas. quibz
cūq; enim partibus signatis in vno illozū ppropin-
quis vel remotis contingit assignare in alio partes cō-
similiter ppinquas et cōsimiliter distantes. ¶ Dicen-
dum igitur aliter q; rarum et densum vt sunt positiones
vel relationes aut qualitates tangibiles ppropie loquē-
do dicunt materiam per comparationem ad quāritatem.
vnderarum est illud quod habet modicū de ma-
teria sub multa extensione: et densū est illud quod ha-
bet multum de materia sub modica extensione: quod
vniuersaliter est verum in elementis et mixtis et corpo-
ribz celestibus. in elementis enim et mixtis inueniuntur
vtrazq; raritas et densitas tam absoluta q; respectiua.
in celo autem non inueniuntur raritas vel densitas abso-
luta: cum ibi non sit caliditas neq; frigiditas: sed repe-

ritur raritas et densitas respectiua cuius ibi sit in aliqua
parte celi modica materia sub multa extensione: et in
aliqua parte multa materia sub modica extensione: s; po-
sito vacuo ad modum loquendi antiquozū ipsū
nullam materiam haberet: neq; etiam extensionem in
sequēte quāritatem corpoream cum vacuum nō esset
corpus per antiquos: igitur tale vacuum nullo modo
esset rarum vel densum. ppter ea nulli cederet nec ali-
cui resisteret. ponendo autem vacuum iuxta opinio-
nem Aristotelis illud esset densum et rarum: et alteri
corporei cederet et resisteret: quoniam illud esset corpus
concauum nihil actu continens seu superficies corpo-
ris continens in potentia. si enim nihil esset inter ele-
mentum ignis et centrum mundi. illud elementum dice-
retur vacuum et esset rarū: et cederet ac resisteret corpo-
ri moto in eo: et diceretur corpus motū in eo simul mo-
ueri in pleno et in vacuo: quoniam illud elementū oi-
ceretur plenum ratione superficiē conuexe: et vacuū rō-
ne superficiē concaue.

Sed dubitatur ostendendo q; non qualis est
pportio mediū ad mediū in raritate et densitate ta-
lis sit pportio motus ad motum in velocitate et tar-
ditate qualitercūq; accipiatur rarū et densum ponē-
do q; a. mediū sit resistentē vt duo: et b. mediū vt
vnum: et mobile sit potentē vt octo. et patet quod
mobile mouebitur per a. mediū a pportione qua-
drupla: et per b. mediū a pportione octupla: sed
pportio octupla non ē dupla quadruple: imo mi-
nor q; dupla: igitur velocitas motus facti in medio b.
non erit dupla ad velocitatem motus facti in medio b.
et tamen mediū a. est duplum ad mediū b. in rari-
tate vel densitate: sicut etiaz resistentia est dupla vt sap-
pono. ¶ Respondetur q; illa regula Aristotelis est in-
telligenda ceteris paribus: videlicet seruata semper ea-
dem pportione in resistentiis et pportionibus:
ita q; si resistentia ad resistentiam est pportio dupla:
et pportio ad pportionem est pportio dupla:
tunc velocitatis ad velocitatem est pportio du-
pla: et si resistentiarum inuicem fuerit pportio tripla
vel quadrupla: ac etiam pportio ad pportionem
motus ad motum erit cōsimilis pportio in velocitate
et tarditate. ¶ Secundū autem ho p. ¶ Quartū icōueni-
ens qd seq. posito vacuo ē istd qd in eodē spacio vni
formi mobilia dissonant et inēq; eque mouentur
qd istd sit icōueniēs appz ad sensū. videm. n. corpa
nālia grauiā et leuiā i eodē medio vni dissonant moueri:
aut rōne grauitatis vlt leuitatis ceteris pibus: aut rōne
figura p. plūbum velocius moz deozus q; palea tāte
magnitudinis et si pñtis: q; bz maior ē grauitatē magis
ictinatē deozus: et magis oiderē mediū. lapis ē figure
spherice vt pyramidat veloci⁹ dēdit q; lapis qdrat⁹
tāte magnitudinis et grauitatis: q; min⁹ sibi resistit me.
Et q; illd seq. posito vacuo arg: qm ēq; motū
puēit: aut q; vñū mobile bz malo ē resistētia trinfecā
q; aliū: aut q; bz maior ē resistētia extrinfecā: s; positis
in vacuo quibz cūq; duob⁹ grauib⁹ inēq; lib⁹ in ma-
gnitudine grauitate et figura dū mō sint corpa simplici-
cia nullū illo p bz aliqua resistētia trinfecā vel extrin-
secā: igit oia illa eque mouentur: et hoc i spa vñū. qz
vacuū cū sit separatū a q; lib⁹ et corpi⁹ nullaz bz ois
ueritatē in pib⁹ ex preraratis vel densitatis spissimū
dinis aut subtilitatis. L. ii. ¶ Secundū at ho p q; ferunt
excellētia sūt pstrue sic. p; at excellētia ho p mobiliū

Lex.
cō. 74

Libertus quartus

q̄ ferunt in medio: hec sūt in cōueniētia. v3. q̄ in medio
vnt̄ mobilia diffōz: q̄t̄ mouent 4 q̄ nō veloci? dīcē
dit magis graue q̄ minus graue neq̄ veloci? asēdit
magis leue q̄ minus leue ceteris paribus (aialia enī
maiorē inclinātiōem habentia aut grauitatē aut le
uitatē sūt alia similiter se habēt figuris) idēst q̄tū a dī
furas (cūcūq̄ ferentia per eaq̄ spaciū finitū fm
rationē) idēst p̄pōziōnem (quam habent magni
tudines ad inuicē) in grauitate 7 leuitate (quare et p
vacuū etiam debent inēqualiter moueri (sed impos
sibile est) q̄ per vacuū inēqualiter ferantur (p̄p̄ter
quam enī causā feretur velocius) quasi ob per nul
lām (in plenis quidem enī ex necessitate) vnum alio
velocius mouetur (vel ocus enī diuidit et foriuidit
ne maius: aut enī figura diuidit aut inclinātiō ne quā
habet et q̄ feratur) naturaliter sursum vel deorsum (aut p̄
iectum) violenter (eque velociā ergo omnia crunt) in
vacuo (sed impossibile est.)

Notandum ¶ Fin comēntatozem comēnto septuagesimo quarto q̄ (potest aliquis dicere forte q̄ hoc non accidit nisi possibile quoniam hoc non accidit graui ⁊ leui nisi da sunt impedita ⁊ motu naturalis: sed responsio ad hoc ē responsio predicta scilicet q̄ graue et leue non impediuntur a medio in quo mouentur: nec motus eius in medio ē violentus sed naturalis.) ¶ Responderet igitur aūtemque ad istam rationem di. q̄ non ē inconueniens in vacuo inaequaliter grauiā equeuelociter moueri quia non habent resistētiam nisi intrinsicā ex applicatione motus ad mobile facientem motum naturalem: ⁊ quia eadem ē propter motum motus ad mobile in grauiorē ⁊ leuiorē ideo ambo equeuelociter mouentur in vacuo: in pleno autem inaequaliter mouetur ratione medij impediētis mobile a motu naturali.

¶ Istud vltimum soluit cōmentator dicens q̄ com-
mento septuagesimo primo dictum est q̄ medium nō
impedit graue neq̄ leuē neq̄ motus eius in medio est
violētus sed naturalis. medium igitur non impedit
mobile a motu immo iuuat mobile ad motum : quia
subtrahit medio non est motus corporum simplici-
um grauium ⁊ leuium ita q̄ medium est causa sine qua
talis motus esse non potest sed bene impedit medium
ip̄m mobile a termino motus sic q̄ non permittit eam
esse subito in termino motus. Præterea motus grauiū
⁊ leuium est naturalis ⁊ non violentus : quia grauiū
⁊ leuiū naturaliter inclinatur esse in terminis suo-
rum motuum ad quos naturaliter mouentur ⁊ prin-
cipio intrinseco naturaliter diuidentur medius. (Quod
Ex. quidem si vacuum sit.) ¶ Ex predictis demonstra-
to. 75. tionibus concludit philosophus q̄ si vacuum est con-
tingit potentibus illud esse dicere contrarium illius q̄
cogit eos concedere vacuum esse. motus enim cogit
eos dicere vacuum esse loquendo de vacuo separato
concedentes hanc conditionalem: si motus est vacui⁹
est: sed ex demonstrationibus iam factis patet q̄ si va-
cuum separatum est motus non est. dixerunt igitur an-
tiqui q̄ vacuum est ⁊ q̄ illud est spaciū separati. pri-
mum remouetur hic probādo motū non esse si vacuū
est: secundum vero fuit remouit in tractatu de loco. p
bando locum non esse dimensionem separatā quā ip-
si antiqui dixerunt esse vacuum. L.ii. Quod quidem
si vacuum sit accidat contrarium.) q̄ illud propter qd
p̄i antiqui (probant vacuum maximū esse ex dictis
est: hi quidem igitur opinantur vacuum esse siquidem

erit fm locum motus discretum) id est separatum (fm
se: hoc autem idem est ei quod est locum dicere esse ali-
quod separatum sed hoc qd fit impossibile esse dictum
est prius.)

Notandum q rationes latet ex par
revelocitatis ⁊ tarditatis
In motu sunt quattuor demonstrationes ducentes ad
impossibile quarum prima comparat idem mobile aut
plura indifferenter ad diversa media. Secunda com
parat tantum idem mobile ad diversa media. Tertia
comparat diversa mobilia ad diversa media semper
intelligendo vnum plenum ⁊ alium vacuum. Quarta
autem comparat diversa mobilia ad idem medium; scilicet
vacuum ideo res prime rationes probant vacuū
non esse ex diversitate mediorum, quia vno probat
vacuum non esse ex diversitate potentiarum motuum
vt asserit cōmentato cōmēto septuagesimo quarto.

Contra predicta arguitur multi-
pliciter gra-
uia ⁊ leuia simpliciter moueri in vacuo semper loquen-
do de motu successiuo ⁊ de vacuo ad modum intelli-
gendi antiquorum: ⁊ primo sic impossibile est aliq̃
mobile transire ab extremo ad extremum nisi prius ve-
niat ad medium: sed omne prius veniens ad medium
q̃ ad extremum mouetur successiuē in tempore: igitur
grauē simplex aut leuē moueretur in vacuo: patet con-
sequētia quia tale vacuum habet medium ⁊ extre-
ma. Secundo admissio vacuo sit. a. terra pura in con-
cauo lune: ⁊ b. ignis simplex in centro mundi debent
ascendere per eandem lineam imaginatiuam per quas
descendēt. a. ⁊ quēto vbi obuiabunt inuicem a ⁊ b nō
in centro nec in concauo: quia a indiget recedere a con-
cauo ⁊ b a centro. Si in medio vacuū igitur prius veni-
ent ad medium q̃ ad extremum ⁊ per consequētia suc-
cessiuē mouebuntur. Tercio. a. non est in centro ⁊ erit in
centro vtrum per motum vel per mutationem substat:
si per motum habetur intentum: si per mutationem su-
bitam ⁊ omnis talis est terminus motus per cōmen-
tatozē sexto physico: igitur a erit in centro per mo-
tum. Quarto ponatur in medio vacuo terre sim-
plices in quolibz quarum vna sit altera grauior. ⁊ pa-
teat q̃ terra grauior mouebitur successiuē de ozozū sicut
terra minus grauis mouebitur successiuē sursum. C. Jā
auctozitatibus idē suadetur. Dicit enim philosoph⁹
in hoc quarto tractatu de tempore q̃ prius ⁊ posterius
in motu sunt et prioz ⁊ posteroz magnitudinis:
sed vacuum esset magnitudo habens partē priorem
⁊ posteriorem: igitur transitus factus in vacuo habet
ret prius ⁊ posterius ⁊ per consequens esset mot⁹ suc-
cessiuus. Dicit etiam quinto physicozū q̃ medium est
illud in quod continue mutans prius venit q̃ in extre-
mum: quod non esset verū nisi transitus mobilis in va-
cuo esset successiu⁹. ¶ Item sexto huius dicit q̃ omne
mobile prius pertransit equale sibi q̃ maius ē: ⁊ 7.
huius q̃ mobile velocius motus in eodem tempore
pertransit plus de spacio et 8. huius q̃ omne mobile
quod mouetur est continue in loco sibi equali: que nō
essent verā nisi in vacuo fieret mot⁹ successiu⁹.

Notandum ¶ est una opinio famo-
sa dicens corpora simpli-
cia moveri successue in vacuo non propter aliquam re-
sistentiam intrinsecam v^t extrinsecam positam sed im privatiua-
tem et negativam que est incompossibilitas essendi simul in
termino a quo termino ad quem: sicut enim gradus

Philosophorum

contrarij forme sunt impossibiles eidem subiecto
simul ita diuerse partes spacij equales mobili sunt in
compossibiles ipsi mobili cum sit impossibile idē cor-
pus simul esse in diuersis partibus spacij distantibus
equalibus corporibus: igitur sicut propter impossibili-
tatem graduum forme est alteratio motus successiua
ita propter impossibilitatem partium vacui respectu
mobilis erit mutatio localis motus successiua. **I**sta
opinio non est tenenda quia immediate repugnat de-
terminationi aristotelis. Dicit enim philosophus qd va-
cut ad plenum nulla est proportio: ideo motus factus
in vacuo fieret in non tempore: cōmentator determinat
nauit supra causam successiouis in motu esse resistenti-
am prouenientē ex parte mobilis: aut ex parte medi-
i aut ex parte vtriusq; sed in vacuo non esset talis resi-
stentia subtracta omni resistentia accidentali: igitur in
vacuo non esset motus successiua corporum simplicium.
Sicut igitur illuminatio medijs fit subito propter ca-
rentiam resistentie per aristotelem secundo de anima.
ita mutatio localis subito fieret in vacuo ex quo nul-
la tibi esset resistentia. **P**reterea hec opinio non po-
test signare certum gradum velocitatis in tali moto:
quoniam quocumq; dato cum duplo intensiori & qua-
druplo & sic in infinitum: non propter hoc mobile es-
set simul in termino a quo & in termino ad quem: & p-
consequens quodlibet mobile simplex in vacuo i infini-
tum velocius moueretur: & consequenter nullum graue
simplex posset velocius descendere qd aliud minus gra-
ue que omnia repugnant huic opinioni. **D**icendum
igitur corpora simplicia in vacuo nullam habere mu-
tationem nisi subitam & indiuisibilem: non tamen instan-
taneam ita qd si terra simplex ponatur in vacuo extra
centrum mundi remota inclinatio ne essendi simul cum
alio corpore statim incipit descendere ad centrum: per
remotionem de presenti sic qd immediate post hoc erit in
centro & in nullo instanti: primo erit in illo sed in quo-
libet tempore terminato ad hoc instans: ideo non si-
mul est in termino a quo & in termino ad quem sed suc-
cessiue: non quidem successione mensurata tempore vel
instanti sed successione subita eo modo quo dicimus
quodlibet tempus terminatum ad hoc instans succedere
huius instanti: & diuisionem linee incipientis diuidi
per remotionem de presenti succedere instanti presenti.
nec est simile de gradibus incommensurabilibus & paribus
vacui: quia gradus incommensurabiles inuicem resistunt: cu-
sint gradus formarum contrariarum. partes autem va-
cui non resistunt mobili: ideo potest subito esse in om-
nibus partibus vacui sicut subito in omnibus partibus de-
terminati aeris est eadem species visibilis numero: est
tamen differentia in hoc quia illa species in aliquo in-
stanti est in omnibus illis partibus: mobile autem non
potest esse in aliquo instanti in pluribus partibus va-
cui equalibus ei sed in quolibet tempore termina-
to ad certum instans. **A**d primum dicitur burleus qd
quando fit transitus ab extremo ad extremum per mo-
tum successiuum mobile necessario prius venit ad me-
dium: sed quando fit subito illud non oportet. vnde
inquit ipse: mobile in vacuo est prius in vno extremo
vacui deinde in alio absq; eo qd pertranseat aliquam
partem vacui. **I**stud ego non bene intelligo qd ali-
quod mobile sit in concauo lune & erit in centro inter
quod & concauū est aliqua magnitudo & tamen non
pertranseat aliquam partem magnitudinis medietate
cedo igitur qd tale mobile pertranseat totum vacuum

& quamlibet partem magnitudinis eius: & cum dicitur
omne mobile transiens ab extremo ad extremum prius
venit ad medium: verum est si transitus ille fiat per mo-
tum successiuum: vbi autem fiat per mutationem subitam
non oportet. **A**d secundum dico qd a & b obuia bnt
sibi in medio vacuo: non quidem in aliquo instanti pri-
mo sed immediate post hoc vtrūq; erit in medio i quo
moueuntur per tempus propter resistentiam inuicem &
in instanti separatōis a incipiet esse in centro & b i co-
cauo. **E**t si arguitur sic: A et b immediate post hoc
erunt in medio vacui & immediate post hoc mouebun-
tur motu successiui: igitur immediate post hoc erunt in
medio vacui per motum successiuum: negatur consequen-
tia quia a & b subito pertranseunt ambo spacia vsq;
ad illud medium: neq; intelligo per medium aliquod
indiuisibile sed aliquam partem vacui eque distantem
a centro & a concauo cuius vnā medietatem immēdia-
te post hoc occupabit a & aliam immediate post hoc
occupabit b. **A**d tertium respondetur qd a erit in cē-
tro per mutationem subitam: & dico qd illa propositio
cōmentatoris omnis mutatio est terminus motus: est
intelligenda de mutatione facta in pleno & non in va-
cuo. Unde quia aristoteles & cōmentator negant va-
cuum non oportet concedere omnes auctoritates eo-
rum admissio vacui sicut neq; concessissent antiqui.
Ad quartum responsum est qd corpora simplicia
moueantur successiue in vacuo oūmodo habeant ali-
quam resistentiam extrinsecam per se vel per acciden-
s. Si enim poneretur in vacuo aqua pura aut sphaera ter-
rea super tabulam transversaliter extensam indubie v-
trūq; illorum successiue moueretur quia haberent resi-
stentiam tabule a motu deorsum per semidiametrum
mundi. Si etiam a concauo ignis ad centrum mundi
totum esset vacuum & poneret vna portio terre simpli-
cis partim in vacuo & partim in igne motus illius es-
set successiua propter resistentiam partis motu per ig-
nem. **E**x predictis solute sunt auctoritates. vnde cō-
cedo qd prius & posterius in motu sunt ex prioritate po-
steriori magnitudinis: non tamen propter hoc oportet
ter quolibet mutationem factam super aliquam ma-
gnitudinem vel in aliqua magnitudine habere partes
posteriores & priores nisi quando sit cum resistentia.
Concedo etiam qd medium est illud in quo mobile cō-
tinue mutas prius venit qd in extremum: sed pertransi-
tio vacui non est mutatio continua sicut neq; successi-
ua. Et cum sit locutio huius de prioritate accipitur prioritas
pro prioritate temporis & non pro prioritate natu-
re: quia indubie mobile subito motum a concauo lu-
ne ad medium mundi prius est in medio qd in extremo
non quidem prioritate temporis sed nature: cum natu-
raliter terminus magnitudinis presupponat medium
eiusdem. Consimiliter dicatur ad alias auctoritates qd
omnes intelligende sunt de mobili motu cum resistentia.

Sed dubitatur de animali vtrum
cuius motus successiua: & videtur qd sic ex quo habet resi-
stentiam intrinsecam. dicit enim cōmentator supra cō-
mento septuagesimo primo qd quando res mota ex se
diuiditur in motorem in actu & rem motam in actu nō
necessario indigent medio. **I**n oppositum arguitur
Nam animal non potest moueri nisi habeat magni-
tudinem corporalem cui innitatur vt per inductionem: & in vacuo nō
ē aliq; magnitudo corporalis cui possint inniti animalia:

Liber quartus

Igitur in vacuo non possunt moueri. **R**espondetur
q animalia possunt moueri in vacuo motu recto. vn-
de si animal poneretur in concauo lune descenderet suc-
cessiue versus centrum mundi a gravitate mouente ip-
sum motu terre ex quo haberet resistentia in intrinsecam
alioz elementozum: moueretur etiam motu pro-
gressiuo currendo et saltando supra terram in va-
cuo dato q totum quod est infra celum esset vacu-
um pter elementum terre sed nō posset moueri animal
in vacuo motu volationis aut natationis sic q pisces
non possent natate: neq aues volare sicut possent ho-
mines et equi ambulare. nō em habent in vacuo pi-
sces et aues firmamentū membroz sed bene homines
et equi calcantes terrā sustinēre et suppositā illos.

Ex.
15.76.

Per se
autē considerāb. Ita
est tertia pars huius
capituli in qua pbs ra-
tionibus sumptis ex
natura vacui probat
impossibilitatem va-
cui postq pbauit idē
per naturā motus et ex
parte velocitatis et tar-
ditatis in motu. Et sa-

cit quattuor rationes quaz scda incipit ibi. (Et vero
cubus.) Tertia ibi (Amplius autē). Quarta ibi (Am-
plius oportet). **P**rima ratio est ista: Si vacuū es-
set ad hoc eum ordinasset natura vt esset receptiuū cor-
poris infra se: sed vacuū nō est receptiuū corporis infra
se: igitur vacuū nō est: pater cōsequētia cū maior ex opi-
nionē antiquoz et minorē sic arguit pbs: Omne rece-
ptiuū corporis infra se tantū cedit corpori recepto q
tūm est corpus receptū infra ipm: sed vacuū non cedit
alicui corpori: igitur vacuū non est receptiuū alicui cor-
poris infra se: pater cōsequētia et pbatur antecedens
quo ad ambas eius partes: et primo prima inductiue
Si em corpus cubicū ponat in aqua tū cedit de aqua
illi corpus: igitur illud corpus: et si ponatur in aere
tū de aere cedit: igitur illud corpus cubicū. Et vni-
uersaliter quādo cūq vnū corpus mouetur de vno lo-
co ad aliū locū necessario tū corpus cedit corpori mo-
to localiter: igitur illud corpus motum nisi forte ce-
dens condēsetur: vt si corpus cubicū recipiatur in terra
necessario terra cedit deorsum: et si recipiatur in igne ne-
cessario ignis cedit sursum. Si autē recipitur in aere vt
in aqua necessario cedit ad vtrāqz partē: et sic de alijs
consequēter. **L**e. li. Et per se autē id est per naturā vacui
(considerābibus videbitur vtrāqz dictū vacuū) separatū
nō esse (sicut vere) significat hoc nomen (vacuū): Si em
in aqua si ponat aliquis cubum distabit tanta aqua
qta est cubus: sic est in aere sed sensui immanifestū est
quia non videt aer sic aqua (et semper igitur in omni
corpore habent transmutationē) localē ad aliquod
corpus (ad quod est aptū natū mutari necesse est) cor-
pus recipiēs (nisi coeat) id est condēsetur per tantum
spaciū (transmutari aut deorsum semper si deorsum est
motus sicut terre: aut sursum sicut ignis: aut in vtrāqz)
id est ad vtrāqz partē sicut aer et aqua et hoc siue corp-
cubum (aut quale aliquid) id est qualecūq aliud cor-
pus (sit impositum). **P**robata prima parte ante-
cedentis videlicet q omne receptiuū corporis infra se
tantum cedit corpori recepto q tūm est corpus receptū

infra ipsum. **P**robat philosophus secundā partē an-
tecedentis videlicet q vacuum nulli corpori cedit quo-
niam nihil alicui cedit nisi sit condensabile aut localiter
mobile: vacuū autem non est condensabile neq locali-
ter mobile cum non sit corpus: igitur nulli cedit sed pe-
netrat ipsum omne corpus positum in eo et aqua tanq
si aqua non cederet ligneo cubo nec aer necessario li-
gneus cubus penetraret aerē et aquā et pertransiret il-
la absq cessione. **L**e. li. In vacuo autē hoc quidem im-
possibile est scilicet q cedat corpori (nullum enim cor-
pus est) vacuū (sed per vacuū equale spaciū transi-
re videtur) et penetrare (quod quidem erat prius) po-
situm in vacuo tanq si aqua nō cederet ligneo cubo
nec aer sed omnia transibunt per ipsum) cubum ligneū
per penetrationem.

Notandum q sicut situs qui est pas-
sio mundi non cedit cor-
pori quia non potest condensari neq moueri localiter:
ita vacuum si esset nulli cederet propter defectum con-
densationis et motus localis. Si enim poneretur cor-
pus cubicum in aqua vel in aere ipsum recipitur in eo
dem situ numero in quo primo erat aqua aut aer ce-
dens: sed est differentia in hoc: quia situs est entitas res-
pectiua nullam habens de se dimētionem: vacuū au-
tem separatū: si esset iuxta fantasmā antiquoz esset
entitas absoluta de predicamēto quantitatē habens
de se longitudinē latitudinē et profunditatem: q si de
us annihilaret omnia corpora que sunt infra concauū
lune maneret vacuum cum his dimētionibus. **N**on
autem non ita dicimus de situ mundi: immo in casu
isto nullus maneret situs quoniam situs non habet p-
prias dimētionē sed habet partē extra partē rati-
one dimētionum corporis locati: ideo dimētionē si-
tus et corporis locati in eo non seinuicem penetrant ex
quo nulle sunt dimētionē situs distincte a dimētionē
bus corporis: sed bene seinuicem penetrant dimēsi-
onē vacui et corporis naturalis posito vacuo.

Sed contra nulle dimētionē eius de-
rationis possunt seinuicem
penetrare: sed dimētionē corporis et vacui sunt eius-
dem rationis: igitur non possunt seinuicem penetrare:
et per consequens vacuum cederet corpori cubo pos-
ito in eo: pater cōsequētia cum maior: quia nulle li-
neę possunt se inuicem penetrare neq aliqua superfici-
es: igitur per idē longitudines linearum nō possunt
seinuicem penetrare: neq latitudines superficialium: mi-
nor vero declaratur quoniam longitudo corporis et lō-
gītudo vacui videntur esse eiusdem rationis cum prin-
cipiū immediatū vtriusq sit eiusdem rationis scilicet pun-
ctus aut linea. Similiter latitudines illorum apparēt
esse eiusdem rationis quoniam linea in vitro q est eiusdem
rationis aut superficies quorum vnum necessario est
immediatū principium latitudinis in corpore et in
vacuo. **R**espondetur q sicut longitudo linee nō est
eiusdem rationis cum longitudine superficiali: ita nec lō-
gītudo alicuius istorum est eiusdem rationis cum lon-
gītudine vacui. Longitudo enim linee fundatur in li-
nea et est passio eius: longitudo autem superficiali non
fundatur in linea sed in superficie: nec est passio linee s-
superficiē licet non competat superficiali nisi ratione li-
neę. Remota enim linea nulla est lōgītudo superficiali.
Habet igitur linea tantum vnam dimētionē que
est passio eius videlicet longitudinē: superficies autē
habet duas dimētionē que sunt passiones eius v-
lō

Philosophorum

glaudivine et latitudinem corpus autem habet tres dimensiones
nes que sunt passiones eius quare nulla est eiusdem ratio
nis cum dimensionibus lineae et superficiei scilicet longitudinem
latitudinem et profunditatem neque aliqua istarum est eiusdem
rationis cum dimensionibus vacui. et cum dicitur quod idem est prin
cipium utriusque longitudinis negatur. Punctus enim est prin
cipium lineae et longitudinis eius non autem est principium lon
gitudinis vacui cum in vacuo non sint puncta proprie scilicet
alia indissolubilia copulantes et terminata innominata.
Et si dixerunt quod particule loci copulant ad eundem termi
num ad quem particule corporis loquebantur de termino
extrinseco quia terminus intrinsecus illis erat ignotus
76. (At vero cubus.) ¶ Secunda ratio probans vacu
um non esse premitur una suppositione videlicet quod cubus rece
pit in vacuo habet dimensionem equalem vacuo quam
occupat non est finis quod cubus est calidus vel frigidus gra
vis aut levis sed habet hoc ex suis dimensionibus quod pa
tet ex eo quod si a cubo separentur omnes qualitates sensi
biles et poneretur in aqua vel in aere manentibus solis di
mensionibus eius adhuc faceret terminum de aere vel de aqua
cedere quod est impossibile propter totum corpus cubicum. Licet enim cu
bus non possit separari ab omnibus qualitatibus sensibilibus
scilicet a calido frigido graui et leui sicut nec a materia in qua
necessario est aliquod istorum tamen quia non includit
ista in sua ratione potest per intellectum separari ab his om
nibus remanentibus terminis dimensionibus que cum faciant
cedere partes aeris aut aque sequitur quod cubus non in
cipit qualitas sed in quantum dimensionatus partes
corporis facit cedere in quo ponitur. Leui. At vero cubus
habet tantam magnitudinem quantum continet vacuum et si cali
dum est aut frigidum aut graue aut leue siue non sit ali
quod istorum videtur nihil minus alterum in esse ab omnibus
passionibus est contrarie scilicet siue cubus habeat istas
qualitates siue non habeat non minus est alterum in es
se diffinitio ab omnibus passionibus qualitatis (et si
non diuisibile sit) realiter et in actu a qualibet passione
qualitativa (voco autem corpus ligni cubicum) esse huius quod
separatur diffinitiuum non realiter a passionibus. Ista sup
positione premissa arguit philosophus sic: Si cubus
esset separatus a calido et frigido graui et leui et generali
ter ab omnibus qualitatibus tangibilibus vel sensibi
libus ipse cubus esset corpus ex eo quia habet tres di
mensiones igitur vacuum est corpus non obstat quod separe
tur ab omnibus qualitatibus ex eo quia habet tres di
mensiones. nunc arguitur sic: Tam cubus quam vacuum est cor
pus quia habet tres dimensiones sed vacuum non cedit
cubo posito in eo immo sunt simul et seinuicem pene
trant igitur duo corpora seinuicem penetrant quod est inconueni
ens quia si duo corpora seinuicem penetrant per idem
tria possunt seinuicem penetrare et quattuor et consequen
ter infinita quod est absurdum et impossibile. Leui. ¶
Quare et si cubus (separetur ab omnibus alijs) quod non
sunt de sua ratione intrinseca (ut neque graue neque leue
sit continetur equale vacuum et in eadem erit que est loci
et vacui parte equale sibi ipsi) sicut nunc (quid igitur vi
stabit id est quid faciet non esse simul) cubi corpus ab
equali vacuo et loco quasi de nihil immo simul erunt
et seinuicem penetrabunt (et si duo homines sunt) simul (pro
pter quid non quodlibet in eodem erit) id est propter quod
non erunt simul omnia corpora et seinuicem penetrabunt (vnu quod
dem igitur hoc inconueniens et impossibile est.

Notandum

¶ In commento 76. quod dimensiones penetrant
se adinuicem scilicet dimensiones cubi in dimensiones vacui

non est finis quod est cubicus calidus aut frigidus aut grauis
aut leuis sed hoc habet ex sua essentia scilicet ex sua natura
essentia enim eius est alia natura a suis accidentibus et im
possibile est ut separentur ab eo in esse sed in imaginatio
ne tamen dicitur hoc ad declarandum quod impossibilitas pe
netrationis corporum accidit eis ex suis terminis mathe
maticis non ex suis accidentibus sensibilibus. ¶ Iniecit
commentator hanc rationem: Qualitates seinuicem pene
trant tam eiusdem quam diuersarum rationum sed termini ma
thematici non possunt seinuicem penetrare neque eiusdem
neque diuersarum rationum igitur impossibilitas penetratio
nis corporum non puenit ex qualitatibus sed ex suis ter
minis mathematicis patet consequentia cum minori: quoniam
duo puncta non possunt seinuicem penetrare neque due li
neae neque due superficies non etiam possunt seinuicem pene
trare punctus et linea neque linea et superficies: maior au
tem est nota quoniam in eodem lacte seinuicem penetrant frigiditas
et humiditas: albedo et dulcedo que sunt diuersarum
rationum etiam seinuicem penetrant in lacte due partes inten
sive albedinis que sunt eiusdem rationis et due partes in
tensive dulcedinis que etiam sunt eiusdem rationis et non
solum est hoc verum de qualitatibus solo numero dis
ferentibus facientibus vnum totum sed etiam non facien
tibus vnum totum: quoniam in eodem medio seinuicem pe
netrant plura eiusdem rationis lumina diuersorum cor
porum lucidorum non facientia vnum lumen sicut neque
corpora lucida faciunt vnum corpus lucidum.

Contra predicta arguitur probando quod res
sive et resistentia in motu locali gra
uius et leuius ex parte medijs non est ratio quantitatis et suarum dimen
sionum: quoniam superius dicitur commentator tractatu isto
quod quantitas non est de virtutibus actibus et passibus: et
nuperrime dicit philosophus quod qualis est proportio
medijs ad medijs in raritate et densitate talis est propor
tio motus ad motum in velocitate et tarditate igitur rari
tas et densitas sunt principia cessionis et resistentie sed
nulla raritas vel densitas siue sit absoluta siue respecti
ua est quantitas vel dimensio quantitatis igitur nec qua
ntitas nec dimensio quantitatis est principium cessionis et
resistentie in motu locali. ¶ Secundo sic: Maioris resi
stentie est vnum pedale aque quam vnum pedale aeris: sed
tanta quantitas precise est in quolibet illo igitur resi
stentia in motu locali facta in illis non est terminus ratione
quantitatis et suarum dimensionum patet consequentia
cum maiori et minori declaratur nam si maioris quan
titaris est pedale aque quam pedale aeris: aut igitur inten
sive vel extensive non in intensive quia non intenditur nec
remittitur quantitas per aristotelem in predicamentis
non etiam extensive quia tanta extensio precise ha
bet vnum quantum reliquum supposito quod sit quodlibet il
lorum pedale finem omnem dimensionem. ¶ Tercio pono quod
deus annihilat omnem substantiam et qualitate totius spha
re elementorum absque deperditione et variatione qua
ntitatis vna cum a pedali terremoto per quantitates aquae
et per quantitates aeris et quero utrum aequelociter mo
ueatur in quantitate aeris et in quantitate aque: aut tar
dius in quantitate aque quam in quantitate aeris. Si eque
lociter et ut constat tardius mouebatur in aqua quam in ae
re ante annihilationem ut suppono igitur non tantum resi
stet quantitas sed etiam substantia. Si autem dicitur quod
a tardius mouetur in quantitate aque quam in quantitate
aeris. ¶ Contra nulla illarum quantitarum est altera
ra densior vel rario: igitur motus erit equeus: patet
consequentia ex quo a nullam resistentiam habet

Liber quartus.

preter extrinsecā: disformitas enim motuum corporum simplicium puenit ex diuersitate mediorum in raritate et densitate per Aristotelem et Commentatorem in secunda prehuius capituli: antecedens arguitur quoniam omnis raritas et densitas: aut est qualitas consequens calidum et frigidum aut respectus diuersitatis multitudinis maiorem per compositionem ad quantitatem sed quilibet illarum quantitas est absoluta ita quod maiorem quod ab omni qualitate per casum: igitur nulla illarum quantitas est rara vel densa: et per consequens nulla earum est altera densior vel rarior. Quarto pono quod deus annihilat totam quantitatem huius mundi inferioris per quantitatem aeris terre parue magnitudinis vniuersi grant multum absque annihilatioe et corruptione alicuius subiecti: et pono. a. in aliqua parte aque vel aeris: et quero vtrum cedat illi: aut non: si cedit illi et non per quantitatem habet intentum: si non cedit: igitur totus mundus inferior recipitur in quantitate grant multum per consequentiam: quod si aliqua pars aque vel aeris recipitur in a. et vbiusque est vna pars mundi inferioris: ubi est quilibet cū non heat parte extra partem propter defectum quantitatis: igitur quilibet pars huius mundi est simul cū. a. et consequenter totus iste mundus recipitur in a. ¶ Tercio ponatur. a. in casu hunc incipiens descendere deorsum: et quero vtrum mouebitur succellius aut subito erit in centro: si mouebitur succellius: igitur resistetia puenit aliunde quam ex parte quantitatis: si subito erit in centro: igitur ad quantitatem non est motus contra philosophum quinto huius: et probatur consequentia: quod si subito erit in centro: igitur immediate post hoc. a. et totus mundus inferior erunt simul: igitur immediate post hoc totus mundus inferior erit quantificatus quantitate. a. et ita non est quantificatus aliqua quantitate: igitur subito absque motu acquirit totam quantitatem. a.

Ad primū respondetur

Comentator intelligit quantitatem non esse de virtutibus actiuis et passiuis per abiectionem contrariarum quod stat quod sit de virtutibus actiuis et passiuis per expulsiōes alicuius a loco suo: quod enim vniuersum corpus aliud expellat a loco suo: hoc est ratione quantitatis tanquam cause formalis: ita in expellente quod in expulso. Et cum arguitur qualis est proportio medij ad mediū in raritate et densitate: talis est proportio motus ad motum in velocitate et tarditate: igitur raritas et densitas sunt principia celsitudinis et resistētie: negatur consequentia: sed solum sequitur quod quantitas est huiusmodi principium vel subiectum raritatis et densitatis.

Ad secundum respondetur

Ad id quod in pedali aque est maior quantitas quam in pedali aeris: et si non extēsiue tamē intensiue non quidem intensiue opposita remissioni: sed intensiue opposita extēsiui: plus enim est de materia in pedali aque quam in pedali aeris: et cum quantitas nunquam separet a materia: sequitur quod plus est de quantitate in pedali aque quam in aeris: et hoc signum: quod ex vno pedali aqua possit fieri decem pedalia aeris absque acquisitione quantitatis de nouo. Et quod dimensio intermixta non separet a quantitate. sicut longitudo latitudo et profunditas: sed tantum separet dimensio terminata: vnde pedalitas vel bipedalitas: ideo potest concedi quod quantitas aqua est etiam maior extēsiue quantitate aeris signati: et quod habet plus de longitudine latitudine et profunditate: sicut habet plus de quantitate: non tamen est maior extēsiue extensio: ne terminata: cum tamen aqua sit solum pedalis quantitas.

Ad tertium

dictur quod admissio illo casu. a. tardius mo-

uetur in quantitate aque quam in quantitate aeris: et cum dicitur quod nulla illarum quantitas est rara vel densa: negatur communiter loquendo de raritate et densitate: vnde sicut materia dupliciter sumitur. scilicet large vel se extendit ad materiam sensibilem et intelligibilem et stricte vel tantum significat materiam sensibilem tam primam quam secundam: ita raritas et densitas dupliciter sumuntur. scilicet communiter et proprie: raritas enim et densitas proprie et stricte sumpta important materiam sensibilem in compositione ad quantitatem et sic in casu illo nulla illarum quantitas est rara vel densa: raritas autem et densitas communiter aut large accepta important materiam in comuni per respectum ad extensionem: et sic quantitas aque est densior quantitate aeris: quod habet plus de materia sub equali extensione: non quidem plus de materia sensibilis sed de materia intelligibilis: vnde de quantitate talis raritas et densitas vocatur a philosopho et Commentatore subtilitas et spissitudo non intelligendo per subtilitatem illud quo aliquid est longum habet modicam latitudinem et profunditatem eo modo quo acus: quod subtile isto modo sumptum opponitur grosso quod supple habet magnam latitudinem et profunditatem: sed accipit subtilitatem et conuertitur cum tenuitate opposita spissitudini. ¶ Ad quartum admissio illo casu dico quod nihil cedit. a. et concedo totum mundum hunc inferiorem recipi in quantitate. a. non tamen proprie penetrat. a. quia non tantum est sub quantitate. a. immo etiam occupat totum situm ymaginabilem inter celum et medium mundi. Et consequenter concedo quod. a. subito erit in centro: nec ex hoc sequitur quod ad quantitatem non est motus: quia licet hic mundus inferior immediate post hoc erit sub dimensionibus. a. non tamen erit extensus neque quantificatus. Intellectus enim humanus est sub dimensionibus corporis: et tamen non est quantus nec extensus: similiter species sensibilis eadem numero est sub quantitate aeris et sub suis dimensionibus: et tamen non est quanta neque dimensionata. (Amplius autem). Tertia ratio probans vacuum non esse per naturam vacui est ista. cubus separatus ab omni qualitate sensibili conuenit cum omni corpore in dimensionibus: quoniam cubus sicut et quodlibet aliud corpus habet tres dimensiones: sed vacuum habet tres dimensiones per antiquos: igitur cubus conuenit cum vacuo in omnibus dimensionibus: tunc arguitur sicut cubus conuenit cum vacuo in omnibus dimensionibus: igitur frustra ponuntur dimensiones vacui ut recipiant dimensiones cubi tanquam locus locatum: probatur consequentia: nam si dimensiones cubi indigent alijs dimensionibus in quibus localiter recipiantur: videlicet dimensionibus vacui: quero vtrum iste dimensiones indigeant alijs dimensionibus vel non: si indigent alijs dimensionibus per idem ille indigent alijs: et erit procedere in infinitum in dimensionibus se locantibus. Si autem dimensiones vacui non indigent alijs dimensionibus per idem nec dimensiones cubi indigent alijs dimensionibus: per consequentiam cum non possit dari ratio diuersitatis. Lege litteras. (Amplius autem manifestum est: quod habet cubus transmutatur in vacuo: et etiam omnia alia corpora habent: vnde tres dimensiones: quare si a loco. i. a vacuum nihil differt cubus quo ad omnes dimensiones: quid opus locum facere corporibus et dare eis dimensiones alias extra vniuersum: quod reus corpus. id est magnitudinem: si impossibile est corpus. i. separatum a passionibus: nihil enim confert si alterum circa ipsum cubum equale spatium huiusmodi sit trinum dimensionum.

Idem.
cō. 77.

Philosophorum.

Notandum

hic fm Lōmentatorē cōmento. 77. q. corp⁹ indiget dīmēsiōnibus: sed nō duobus modis dīmēsiōnibus. s. dīmēsiōnibus quibus constituitur ⁊ dīmēsiōnibus in quibus subsistat: ⁊ intēdit per hoc innue re q. equalitas loci nō est equalitas fm dīmēsiōnē: s. equalitas pīnentis: quoniam ex hoc q. locus est equalis ⁊ equalē est dīmēsiōnes estimauerūt locum ēē dīmēsiōnes: ⁊ modus deceptiōis in hoc est equiuocatiō in hoc nomine equalitas. Cū igitur corpus fm Lōmentatorem habeat dīmēsiōnes tā intrinsecas p quas constituitur inesse q. extrinsecas in quibus recipit pīme dīmēsiōnes sunt necessarie cuilibet corpori ⁊ nō alie: quoniam vltima sphaera nō habet dīmēsiōnes intrinsecas ⁊ nō extrinsecas: nō q. equalitas loci sit equalitas cōmensurationis: sed tantū continentie: q. cum locus sit superficies non potest commensurari corpi locato: nā superficies habet duas dīmēsiōnes tantū: corpus autem habet tres dīmēsiōnes. Ideo ratio antiquoꝝ non valuit quando sic arguebant: locus ⁊ locatus sūt equalia: sed locatum habet tres dīmēsiōnes: igitur ⁊ locus habet tres dīmēsiōnes: ⁊ hoc ppter equiuocatiōnem illius terminē equalitas significantis equalitatem continentie ⁊ equalitatem cōmensurationis. (Amplius op⁹). Quarta ratio. pbans vacuum nō esse per naturam vacui est ista: si vacuum esset illud sentiretur a nobis per aliquē sensū: sed vacuum nō sentitur a nobis per aliquē sensū: igitur vacuum nō est: patet consequentia cū minor: ⁊ maior arguitur: nā omne habēs tres dīmēsiōnes sentitur a nobis p aliquē sensū: sed vacuum habet tres dīmēsiōnes si est: igitur vacuum si est sentitur a nobis p aliquē sensū: secūda ps. antecedentis est antiquoꝝ: ⁊ prima declaratur: q. si nō omne habēs tres dīmēsiōnes sentitur a nobis per aliquē sensū: maxime videt de aere: sed hoc nō: q. licet non percipiamus aerē per visum ppter defectū coloris: tamen eum percipimus per tactū: sentientes tepore estiuo eius caliditatem ⁊ tempore hyemali eius frigiditatem. Si aut si pisces essent ferrei eiusdē coloris cū aqua sim pliciter: ⁊ si nō sentiremus eos p visum: tamen eos perciperemus p tactum sentientes eius duritiē q. nō h̄ aqua. Legē litterā. (Amplius op⁹ manifestū esse quale vacuum sit in hīs que mouētur in ipso: nūc autē nūq. ista mundū ex quo nō percipitur p aliquē sensū: aer autē aliquid est: non videtur autē neq. aqua si essent pisces ferrei: tactu enī est discretio illius qd. tāgitur. s. tāz aeris q. pisciū. Et epilogat pīus circa determinata dicēs quod quidem igitur nō separatum sit vacuum: ex hīs manifestum est.

Notandum

fm Lōmentatorē cōmento. 78. q. aer sentit fm tactum esse corpus: ⁊ si fm visū estimetur nihil ēē cum non habeat colorem: ⁊ visus comprehendit coloratū: ⁊ similiter reputaretur si spissitudo esset in duritie ferri. Iudicare enim de tangibili non est per sensum visus: sed per sensum tactus.

Dubitatur

qm̄ iō aer percipit ēē corp⁹ p tactū: q. tactus percipit q. l. caliditatem vel frigiditatem: s. visus percipit q. l. lumen p phum secūdo de aīa: igitur aer percipit ēē corp⁹ p visū. Itē vapor percipit ēē corp⁹ p visū rōne luminis icorpati sue dēstanti: s. dēstioz ēē aer si ē spissitudo ēē in duritie ferri q. sit vapor: igitur spissitudo aeris ēē in duritie ferri: ēē percipere ēē corp⁹

pus p visū: dūmō actuares lumē. Ad pīmū negatur cōsequētia: i. enī visus percipiat aerē rōne luminis: nō tamē percipit aerē ēē corp⁹: q. nō terminat visū cū sit corpus trāsparens: b. n. aut terminat tactus: quādo enī videtur aer percipit aliqd. vltra aerē: s. q. tācī aer nō o. q. percipiat aliqd. vltra aerē p tactū. Ad scōdū q. Lōmentator loquit cōditionalit: v. si aer ēē spissus in duritie ferri: ⁊ ēē corp⁹ trāsparens sicut tā nō terminas visum nō percipere ēē corp⁹: ⁊ hoc iō q. nō hēret colorē terminatē visū: de quo loquit pīus in li. de sen. ⁊ sen. di. color est extremitas perspicui in corpore terminato.

Ter. cō. 78.

Sicut

ten quidam. Istud est quartū capitulū huius scōdi tractatus quartū pīpico: rum: in quo pīus reprobatur opīonem antiquoꝝ di. vacuum esse imbibitū corpi bus: ⁊ diuidit in duas partes. In pīa facit qd. dicitur est.

In secūda destruit radicē opīonē soluendo motuum super quo fundabatur dicta opīo ibi. (Q. m. autē vacuum). In pīa pte pīus facit duos: nā pīmo narrat motuū opīonē: secūdo destruit opīonē: s. Si quidem igitur. Quāto ad pīmū dicit philosophus q. quidā videntes in rebus nālibus rāz fieri densum ⁊ densū fieri rāz cōcesserunt vacuū esse imbibitū corpi bus facientes istā rāonē: si nullus vacuum ēē nō ē possibilis cōdensatio vel rarefactio: sed possibilis est cōdensatio vel rarefactio: igitur vacuum est: p. consequentia cū maior dicitur: quoniam si aliqd. cōdensat partes cōstringit ⁊ nulla alterā recipit: q. non est possibilis penetratio corpi: igitur pīus ille recipiunt in foraminibus vacui: ⁊ per cōsequens vacui est: minor autē arguebat plurima in cōuenientia adducen tes negata rarefactione ⁊ cōdensatione: si nāq. nō est possibilis cōdensatio vel rarefactio: sequit pīmo vñ istoz: aut q. ipso sibi est motus rectus aut q. vno modo. s. motu recto totū vniuersū mouetur: q. vtrūq. isto rum fiti: cōueniēs ⁊ cōtra experientia manifestus est ⁊ q. sequatur alie istoz arguitur querēdo vtrū sit possibilis motus rectus aut nō: si nō est possibilis motus rectus habet vnum inconueniētū: si est possibilis motus rectus: ponatur ergo aliqd. corpus moueri motu recto: ⁊ p. si nō sit possibilis rarefactio vel cōdensatio q. d. illud corpus expellet aliud corpus p spatium sibi equalē: ⁊ illud aliud corpus: itē: aliud corpus p spatium equalē sibi: q. nō est possibilis penetratio corpi: opoz: tēb itē: celū cedere corpi moto: ex quibus sequitur totū vniuersū moueri: q. d. est aliud inconueniēs: illud cōcesserit Siccus pīus. Legē litterā. (Sunt aut quidam qui p rāz ⁊ densū opīnātur manifestum esse qd. sit vacuū: si quidem enī nō est rāz ⁊ densum: neq. coire. i. subintrare ⁊ calcari possibile est pīus corpi: nālum: si aut hoc concedatur: v. q. non est possibilis cōdensatio vel rarefactio: aut oīno motus rectus non erit aut mouetur totū vniuersū sicut dixit Siccus. Scōdo sequit negata p dēfatiōe ⁊ rarefactione aut q. nulla gñatio est aut q. sp. gñat egle ex vtrūq. est inconueniens ⁊ contra experientia: experi

Liber quartus.

mur enim aliquid generari: et aliquando maius genera-
ri ex minori: ut quando generatur aer ex aqua: et ali-
quando minus ex maiori: ut quando generatur aqua
ex aere: et quod alterum sequatur arguitur querendo utrum
aliquis generat aut nihil: si nihil generat habetur pri-
mum inconueniens: ut quod nulla generatio est: si aliquid
generatur: aut igitur generum occupat in locum precise
quantum illud ex quo generatur aut maiorem vel mino-
rem locum: si in locum precise habet inconueniens: non autem
potest dari quod occupet maiorem vel minorem locum nega-
ta rarefactione et condensatione nisi vno moto totum
vniuersum moueatur per augmentum vel diminutionem
quod non est dandum: si igitur fiat aqua ex aere vel contra
necesse est generum semper esse equale et ex quo genera-
tur: aut oportebit esse vacuum ex necessitate: non enim vide-
tur corpus concutari vel extendi nisi posito vacuo ibi
bitio: ita quod in condensatione partes ingrediantur foras
minima vacua diminuedo illa: et in rarefactione partes
recedant ab inuicem augendo foramina vacua. Lege li-
teram. (Sic negata condensatione et rarefactione: se-
quitur nihil generari: aut quod inaequale semper mutare aqua
et aerem: dico autem sic ut si ex aqua citius factus sit aer
simul ex equali aere: tantumdem aqua fieri aut vacuum
esse ex necessitate: concutari. n. vel extendi non pringit aliter.

Notandum quod multi lapides bene
in uicem pinguentur non
possunt vnus per impulsum moueri localiter quin oēs
mouerentur: et hoc ideo quod lapides per impulsum non
condensantur neque tendunt in se ipsos: igitur si tales essent
singule partes vniuersi quod non inuicem cohererent neque con-
stringerentur: oportere quod qui vnā partem impelleret to-
tum vniuersum moueretur: ita in motu ad ubi quando
mobile mouetur motu recto quod in motu ad foras: quā-
do generatur maius ex minori vel contra: propterea
isti antiqui concesserunt istam consequentiam: tanquam ma-
nifesta: vacuum non est: igitur nihil potest condensari
vel rarefieri: quia non videntur alium modum condē-
sationis nisi ex eo: quia partes subintrant foramina va-
cua infra corpus quod condensatur. nec videntur alium mo-
dum rarefactionis nisi per extrinsecum partium de talibus fo-
raminibus vacuum sciuntur: ergo ista corpora rarefacibile.

Contra predicta primo quod
condensatio non sit possibilis. Secundo quod rare-
factio non sit possibilis supponendo cum philosopho et
Commentatore quod si aliquod corpus est rarefacibile in
infinitum per subtilisationem partium eius: quod etiam
est condensabile in infinitum per constrictionem parti-
um eiusdem. (Isto supposito arguitur primo sic: terra
non potest condensari: igitur per idem nec aliquid aliud
et per consequens condensatio non est possibilis: proba-
tur antecedens: si enim terra potest condensari: igitur po-
test condensari ad duplum triplicem quadruplum: et sic in infi-
nitum: patet consequentia: quia ipsa potest subtiliari in in-
finitum sicut et quodlibet corpus graue aut leue ex deter-
minatis in alio capitulo: sed consequens est falsum: quoniam
terra pura posset esse densior quod sit: et consequenter graui-
or: et per consequens moueri ad locum magis deorsum
quod sit mediū mundi: quod est ymaginabile: et per consequen-
tia per primum. celi. dicitur quod generans non dat de loco quod
de forma. (Secundo aqua pura non potest condensari
igitur et. probatur antecedens si aqua pura potest condē-
sari: igitur potest esse frigidior quod sit: consequens est falsum
quoniam aqua pura est frigida in summo luxa determinatio

nem Aristote. secundo de generatione: et patet consequen-
tia per Commentatorem septimo physico. dicitur quod rari-
tas et densitas sunt qualitates consequentes calidum et frigi-
dum. (Tercio sic: aer et ignis non possunt condensari:
igitur et. probatur antecedens: quod aliter sequitur quod
ex vno pugillo aeris possunt fieri centum pugilli ignis: et
ex vno pugillo ignis potest fieri vnus pugillus aeris
contra primum secundo de generatione. dicitur quod ex vno pugillo ae-
ris sunt decem pugilli ignis: et ex pugillo ignis sit decima
pars vnus pugilli aeris: et sequatur quod libet illorum
arguitur: nam ex decem pugillis aeris possunt fieri centum
ignis: per Aristote. secundo de generatione. sed ex decem pugillis
aeris potest fieri vnus pugillus aeris per condensationem:
nem: igitur ex vno pugillo aeris possunt fieri centum pu-
gilli ignis. (Ite ex decem pugillis ignis potest fieri vnus
pugillus aeris per primum secundo de generatione. sed ex decem
pugillis ignis potest fieri vnus pugillus ignis per con-
densationem: si ignis potest condensari: igitur ex vno
pugillo ignis potest fieri vnus pugillus aeris quod erat pro-
bandum. (Quarto sic: nihil potest esse densius quā pri-
mo: et arguitur et. probatur antecedens: nam densius dicitur
esse illud cuius partes propinquius faciunt: sed quocumque
dato pres non propinquius faciunt quā ante: quoniam quocumque
dato partes sunt immediate ita ante condensationem quod
post: sed ea que sunt immediata non possunt esse propin-
quiores: igitur et. (Ad primum dicitur quod terra pura
est corpus naturale non potest condensari neque ac-
quirendo densitatem absolutam neque respectiuam: bene autem
fieri quod est corpus potest condensari ad hunc intellectum quod ille
non repugnat condensari in infinitum: tunc ad argumen-
tum: terra potest fieri densior: igitur grauior: negatur con-
sequentia: quoniam concessio quod grauitas consequatur
densitatem absolutam: non tamen consequitur densitatem
respectiuam: non si terra pura fieret densior per tales mo-
tum non acquireretur densitas absoluta: sed tantum respec-
tiuam. (Ita dicatur de igne puro quod non potest natura-
liter rarefieri tantum: si rarefieret violenter non acquireret
raritatem absolutam: sed tantum respectiuam: et consequen-
ter non intendere caliditas: sed potius remitteretur.
(Ad secundum respondetur consimiliter quod aqua pu-
ra et si potest condensari: non tamen potest esse frigidior: et cum
dicitur densum consequitur frigidum sicut rari calidum: non
ex maioratione effectus debemus arguere maiorationem
causae: si igitur densitas est effectus frigiditatis cum
maioratur densitas maioratur frigiditas: respondetur
quod densitas absoluta est effectus frigiditatis: non tamen
solum frigiditatis: sed frigiditatis cum humiditate et frigi-
ditatis cum siccitate: ideo non oportet frigiditatem intendi se
intenditur densitas quando ex aqua debet fieri terra: suffi-
ciat quod intendatur siccitas. (Ad tertium concedo quod
ex vno pugillo aeris possunt fieri centum ignis: et quod
vno pugillo ignis potest fieri vnus pugillus aeris: et
ad primum respondetur quod ipse loquitur de pugillis aeris
et ignis existentibus in sua naturalissima dispositione ad
hunc intellectum quod accepto vno pugillo aeris puri: et il-
lo possunt fieri decem pugilli ignis non communican-
tes et non plures: et signato vno pugillo ignis puri ex
illo non potest fieri nisi decima pars vnus pugilli ae-
ris. (Ad quartum respondetur quod corpora habent
duplices partes: videlicet mediatas et immediatas: licet
igitur in condensatione partes immediate non fiant propin-
quiores: bene tamen sunt propinquiores pres media-
te. (Deinde arguitur quod rarefactio est impossibilis: quoniam admis-
sa rarefactione sequitur. 4. inconuenientia: primum quod aliqd est mor-

Philicorum.

qui non habet subiectum adequatum contra philo-
sophum secto physicozum: et probatur consequentia
accipiendo vnum corpus sphericum: cuius rarefactio
incipiat a centro versus circumferentiam: sic tamen qd
circumferentia maneat immobilis absqz aliq rarefactione
in casu isto h rarefactio nō habet subiectum adequatū
et h rarefactio est aliquis motus: igitur aliquis motus
nō habet subiectum adequatū: patet cōsequentia cum
minoz: et maior declaratur: nam si h rarefactio hz sub-
iectum adequatū aut igitur parte totius corporis spheri-
ci aut ipm totū corpus sphericū: non parte: qz qua-
cunqz parte data que rarefit maior illa rarefit: nō etiā
totum ex quo superficies vltima nō rarefit. ¶ Secun-
dum incoenienēs qd aliqua est rarefactio que nō est ad
maiozem quantitātē neqz ad maiozē locū fm p hz in se
quenti pte huius capituli: et probat consequentia in ca-
su p hz: qm per istāz totā rarefactionē istud corpus
sphericū nō fit maius neqz acquirit maiozē locū abso-
lutum vel respectiū cū semper sit in eodē loco superfi-
ciali: et in eodē loco situāli. ¶ Tertius incoenienēs q
aliquis motus pot fieri in instāti cōtra determinatio-
nem phi. 6. huius: et probatur illud sequi: nā in termino
rarefactionis ipz rarefactū occupat maiozē locū quā
ante: igitur maioz locus acquiritur in instāti: patz cōse-
quentia: qz occupatio maiozis loci fit in instāti: tunc sic
maioz locus acquiritur in instāti: igitur recessus corpo-
ris circūstantis fit in instāti: sed recessus corporis circūsta-
tis est motus: igitur motus est in instāti. ¶ Quartus
incoenienēs q aliquid simul mouetur motibus con-
trariis cōtra phm quinto huius: et probatur illud sequi po-
nendo aliqd corpus fm se: et quālibet eius parte rare-
fieri fm longitudinē et condensari fm latitudinē: ut pa-
tet de cozigia ptracta in lōgū cuius quēlibet ps fit stri-
ctio et lōgio: tunc sic rarefactio et condensatio sūt mo-
tus ptracti: sicut augmētatio et diminutio: sed illud cor-
pus simul rarefit et condensatur fm se: et quālibet ei⁹ p
tem: igitur simul mouetur motib⁹ contrariis. ¶ Ad pri-
mum dicitur q ille motus rarefactionis est adequate in
toto corpore spherico: nō tamen ppter hoc debet illud
corpus sphericū fm se totū rarefieri: qz rarefactio nō
terminatur ad superficiē cōuexam inclusiuē: sed tantūz
exclusiuē: neqz ille motus est tantū rarefactio: sed etiā ē
cōdensatio: ideo illud sphericū fm se totū nō rarefit nēz
condensatur: licet infinite partes eius rarefiant et infinitē
cōdensentur: quēlibet enī pars incipiens a centro ter-
minata cōtra superficiē cōuexam rarefit et nō cōdensatur
cum quēlibet talis fm se totā continue sit in loco maio-
ri: quēlibet autē pars incipiens a superficiē cōuexa ter-
minata ad aliquē punctū supra centrum condensatur et
nō rarefit cū sit continue in eodē loco superficiali et semp
in minoz loco situāli ex quo pfunditas continue mi-
nozatur: sed quēlibet ps terminata duobus superficie-
bus intra centrum et superficiē vltimā fm se totā rare-
fit et condensatur: rarefit quidē fm longitudinē: qz conti-
nue maioratur linea a pūcto sue superficiē cōuexa ad pū-
ctum oppositū eiusdē superficiē: et hoc quēlibz ta-
lis pars continue est in maiozi situ fm longitudinē: cō-
densatur autē huiusmodi pars fm profunditatē: quo-
niam linea ptracta a superficiē cōuexa ad superficiē
cōcauam eiusdē partis continue fit minoz: et ex h que-
libet talis pars semper est in minoz situ fm profundit-
atem. ¶ Ad secundū negatur illud sequi: et dicitur q
licet illa rarefactio non sit ad maiozem locum: totius
tamen est ad maiozem locum partis: scilicet incipientis

a centro et terminatis circa circumferentia vltimam: si-
cut etiam idem motus est ad minozem locum partium
incipientium a superficiē cōuexa et terminatarum ad
aliquam aliam superficiē supra centrum. Et si ex hys
concluditur motum localem esse in aliquo subiecto nō
moto localiter: concedatur illud non esse incoenienēs
de motu locali qui est simul condensatio et rarefactio
illud tamen non esset verum de motu locali qui non
est rarefactio nec condensatio neqz de motu locali qui
est rarefactio tantum aut condensatio tantum. ¶ Ad
tertium negatur illud sequi: et tunc ad argumentum in
instāti terminatē rarefactionem illud corpus rarefa-
ctum occupat maiozem locum quā ante: igitur maioz
locus acquiritur in instāti: negatur consequentia: vñ
de locus ille non acquiritur in aliquo instāti loquen-
do de loco superficiali: sed in quolibet tempore termi-
nato ad illud instāti: plus tamen acquiritur ille loc⁹
quā ille sit acquisitus cum sit acquisitus in instāti ter-
minante rarefactionem: et tamen illud instāti acquira-
tur: non quidem per tempus nec per instāti: sed i quo
libet tempore terminato ad instāti signatum: loquen-
do autem de loco respectiuo qui est locus situālis: sic
ille acquiritur in determinato tempore: videlicet in to-
to tempore rarefactionis per partem post partē. Et si
arguitur sic istud rarefactum occupat maiozem locum
quā ante: igitur per aliquid vel in aliqua propositione
negatur consequentia cum sit comparatio vnius ad in-
finita: vñ enim tantum locum occupat et infinita oc-
cupauit siue fiat mentio de loco absoluto siue respecti-
uo: conceditur tamen qd illud corpus occupat maio-
rem locum quā ante per aliquid et in aliqua propo-
sitione: non tamen datur ille excessus neqz proportio
cum sit confuse tantum. ¶ Ad quartum negatur
illud sequi: et dicit qd cōdensatio et rarefactio nō
sunt motus contrarij nisi respiciant eandem dimensio-
nem: sicut etiam non sunt motus contrarij augmenta-
tio fm longitudinē et diminutio fm profunditatem:
ista igitur cōsequētia nō valet: hoc rarefit et condensa-
tur: igitur mouetur motibus contrariis: sed bene sequi-
tur: hoc rarefit et condensatur fm eandem dimensionē
igitur mouetur motibus cōtrariis: sed antecedens non
conceditur in casu illo: immo tantum quod illud rare-
fit fm longitudinē et condensatur fm profundita-
tem. (Si quidem igitur). Postqz philosophus narra-
uit motuum antiquorum cogens illos ad ponendū
vacuum imbibitum corporibus: consequenter destru-
it opinionem illam ponens duas conclusiones: quarū
prima est ista: non est dare vacuum imbibitum se-
paratum a partibus corporis. Secunda conclusio. nō
est dare vacuum imbibitum cōextensum partibus cor-
poris ibi. (Si autem non est). Prima conclusio argu-
tur sic: si est dare vacuum imbibitum corporibus sepa-
ratum a partibus corporis: sequitur quod est dare di-
mensionem separatam que est locus et vacuum: sed h
est reprobatur superius: per eandem enim rationem
per quam ostenditur q non est aliquod vacuum sepa-
ratum extra corpora nec locus habens dimensiones
alias a dimensionibus corporum potest probari q
non est aliquod corpus hoc modo rarū quod habe-
at in se foramina vacua distincta fm situm ab alijs
partibus corporis. Lege literaz. (Si quidē igitur ra-
rum dicunt multa vacuum separata habens): cōstrue-
re sic: quidē igitur antiqui dicunt vacuum esse rarum
habens multa separata foramina a partib⁹ corporis

160.

160.

160.

Liber quartus.

manifestum est qd si neq; vacuū cōtingit esse separabile a corpibus simpliciter: sicut nec locū cōtingit esse separabile habētem aliquod vacuū suūpius. i. habentē in seipso rationē vacui: nec rāz sic cōtingit habere talia forātia vacua vt ponit illi alij posteriores.

Notandum

fm cōmētatoz cōmētato. 30. q. Aristotle. vult destruere vacuum esse alio modo a predicto: in predicto enī destruxit vacuū esse ex penetratione dimēsiōis inuicē: hoc cōtingit etiā in raro: qd est tale: cum aut dicitur quādamodū est impossibile aliquid dimēsiōnez existere per se: vult destruere eīdem alio modo: dimēsiōnes enī sunt vltima: vt accidentia que nō possūt existere per se. Duo fuerūt genera antiquoz: quidā. n. vt priores dixerunt vacuū esse dimēsiōnez separatam a corpibus nālibus: cōtra quos est argutū superius pbandō penetrationē dimēsiōnum: alij vō vt posteriores dixerūt: vacuū esse dimēsiōnez imbibitū corpibz cōtra quos pcedit rō de penetratione corpōz: sicut cōtra alios priores: qz tale vacuū imbibitū duz partes corpōis cōdensantur recipit illas partes: cum tale vacuum habeat tres dimēsiōnez: sicut partes que in eo recipiuntur sequitur penetratio corpōis. Procedit etiā alia ratio: vtz qd accidens per se existit: quoniā tale vacuū est accidens cū sint tres dimēsiōes: nō est in aliquo subiecto cū in nullo recipiatur: sed magis alia in eo: vtz partes corpōis cōdensant. (Si autē nō est). Secūda cōclusio nō est dare vacuū imbibitū coextensū paribus corpōis. Ista conclusio ponitur contra opīnionem dicentū vacuum esse imbibitū corpōibus nō separatim sed coextensum paribus corpōis: que quidem opīnio est minus impossibilis q̄ illa que ponit vacuum separatim: quoniā illa habet concedere accidens esse sine subiecto: h̄ autem nō concedit illud. Et licet sit minus impossibilis: tamen ex illa sequitur qnq; inconuenientia partim simpliciter: partim contra illos: quozum primū est: qd vacuū nō est causa omnis motus localis: sed tantū motus sursum qd est p̄ra eos nā vacuū fm illos est cā raritatis: rāz autem cui admixtum est vacuū est leue: sed leue est tantū cā motus sursum: nō cūsumbet motus localis: igitur rē. vt arguitur sic: vacuum est cā raritatis: rāz raritas est cā leuitatis: rāz leuitas est cā tantū motus sursum: igitur vacuū est cā tantū motus sursum. Lege litterā. (Si autē nō separabile: sed tamen est aliquid vacuū: minus quidē impossibile est qd dicere illud esse separatū: tamē sequuntur inconuenientia: cōtingit autē primū qd nō oīs motus est causa vacuum: sed qui sursum est: rarum enim leue: vnde ignem rarū esse dicunt).

Sed dubitatur

qm vacuum est locus priuatus corpōis: per Aristotelem in hoc tractatu: igitur melius dixerunt ponētes vacuum esse dimēsiōnez separatā a corpōibus qd dicētes vacuū esse dimēsiōnez coextensam corpōibus. Rēspōdetur negando consequentiā: sed solum sequi qd formaliter locū sunt de vacuo ponentes illud esse separatū qd asserentes illud esse coextensū corpōibus: illi enī locū sunt de vacuo formaliter: rāz isti naturaliter: tamen prius dixerunt cū ex opīnionē illoz sequatur accidens esse subiecto: rāz per se existere qd nō sequitur ex opīnionē illoz: rāz illud est maximū inconueniens. (Postea motus). Secūduz inconueniens qd vacuū nō est causa motus: sicut locus in quo: sed sicut motor applicatus mobili: qd iterū est contra

eos: rāz qd illud sequatur arguitur: nā locus in quo aliquid est nō necessario mouetur cū illo: neq; oīz qd moueat illud: vacuum autem necessario mouetur cū mobili ex quo est coextensū illi: rāz necessario mouet illud cū sit causa motus sursum vrin alia ratione ostensū est nā idem est vacuū rāz rarum per illos: rāz raritas est cā leuitatis: rāz leuitas mouet mobile sursum: igitur vacuū mouet mobile sursum: rāz per consequens vacuum se habet tanq; motor applicatus mobili eo modo quo vtres moti sursum mouēt eodē motu res alligatas eis: rāz fm hanc opīnionē videtur qd vacuū admixtū corpōis leui moueat illud sursum. Lege litterā. (Postea aliud inconueniens est qd motor causa nō est sic vacuū: sicut locus in quo est ipm mobile: sed sicut vtres in eo qd feruntur ipsi sursum ferunt continuū). i. illis coniunctum mobile sic vacuum fert sursum ipsum leue.

Notandum

q ponentes vacuū immixtum corpōibz cōtradicebāt positioni sue: qz tunc vacuū non esset illud in quo esset motus vt ipsi dicebant: sed esse aliquid trahens mobile: faceret igit ad motū per hunc modū quia faceret corpōis esse rarum per quā raritatem haberetur sursum: vnde cōmētatoz cōmētato. 31. isti dicūt qd leue est illud in quo est multū vacuū: rāz qd causa leuitatis eius est vacuū. (Quāuis qualiter). Tertū inconueniens qd cōtingit pcedere in infinitū in vacuo: qd est cōtra eos: rāz contra veritatem: rāz qd illud sequatur arguitur si vacuum sit imbibitū corpōibus vndiq; commixtū cū corpōibus: tūc moto vno corpōis localiter mouebitur vacuū cōmixtum cū corpōis: sed omne qd mouetur localiter habet locū: igitur vacuū habet locū: rāz per idem ille locus cū sit vacuū fm illos habet aliū locū: rāz sic in infinitū: igit pcedit in infinitū in vacuo: p̄r consequentiā ex quo idem est locus rāz vacuū per illos. Lege litterā. (Quāuis qualiter). i. quā ratione potest motus esse vacui: eadem ratione potest esse rāz locus vacui: vacui enī sit vacuum in qd ferunt ipsi: rāz mobile: qd vacuū ad qd mouetur corpus nō solū ē vacuum corpōis: sed etiam est vacuū vacui: sic in infinitū.

Notandum

q si vacuū esset imbibitū corpōibus rāz coextensum illis necessario esset pars aut accidens illorum cōstat autē partes rāz accidentia corpōis: mobiliū moueri ad eundē locū ad quē feruntur ipsa mobilia: ideo vacuum necessario mouetur ad aliū locū rāz ad aliud vacuum. (Explicit quomodo). Quartū inconueniens qd plenum est cā motus deorsum: qd istud sit inconueniens manifestū est: qz nō plenum sed graue dicitur esse causa motus deorsum: rāz qd sequatur arguitur: nam motuum cōtrariū sunt cause cōtrarie: sed motus sursum rāz motus deorsum sūt cōtrarij: igitur cāe illoz sunt cōtrarij: tunc arguitur sic: cāe illoz motū sunt contrarie: sed vacuū est cā motus sursum per illos: igitur plenum est causa motus deorsum: patet cōsequentiā: quia plenum rāz vacuū sunt opposita. Lege litterā. (Explicit quomodo). i. quāz causam assignant in graui ferri deorsum quasi dicat nullam p̄ter plenum.

Notandum

fm cōmētatoz cōmētato. 32. q. p̄tingit istis h̄: qm cū dixerūt qd leuitatis est vacuū nō possūt dicere qd cā sit grauitatis: qm si dixerūt ipsi ē plenum cōtingit vt nō inueniatur graue simpliciter neq; leue simpliciter: sed grauius rāz leui⁹ vt dictū est in. 4. celi: illi enī cōtradictū ē illis pfectiōe. cōmētatoz vult pbare qd plenum nō ē cā mot⁹

Lex.
cō. 31.

Lex.
cō. 31.

Lex.
cō. 32.

Lex.
cō. 31.

Tex.
cō. 82.

deorsus: qz nihil est ita plenu quin in eo sit aliqd de va-
cuo nec aliqd ē ita vacuu qn' eo sit aliqd de pleno fm
illos: si ergo plenu est causa motus deorsus: r vacuum
cā motus sursum: tūc plenu r graue sūt omnino idē: r cō-
sequēter vacuu r leue sunt omnino idē: cū ergo nihil sit
simpliciter plenu nec simpliciter vacuu: sequit' qz nihil ē
simpliciter graue nec simpliciter leue: sed quocūqz gra-
ui dato est dare graui' r quocūqz leui signato est assu-
gnare leuius: quoz opposita sūt manifesta quarto ce-
li. (Et manifestū est). Quintū incoeniens qz aliquid
potest moueri in nō tēpoze contra determinationē fa-
ctam quinto hui' r pbatur illud sequi: nā si vacuu sit
ibibitū co: pibus: r cā motus sursum: tunc quāto aliqd
est rarius r magis vacuu: tāto velocius mouebit' sur-
sum: ergo si aliqd sit purz, vacuu illud mouebit' sursum
in nō tēpoze: qd declaratur per eandē rationē per quā
probatū est supius: qz posito vacuo motus grauius r
leuius facti in illo sūt in nō tēpoze: qz sicut motus fa-
cti in vacuo ad motū factū in pleno nulla est ppozitio
in velocitate r tarditate: ita motus puri vacui ad mo-
tum pleni nulla est ppozitio in velocitate r tarditate: s3
cū sibi et motus facti in tēpoze ad motū factū in tēpo-
re est aliqua ppozitio in velocitate r tarditate: igitur
motus puri vacui erat in nō tēpoze. ¶ Intendit enī
philosophus hāc rationem qualis est ppozitio mobi-
lis ad mobile in grauitate r leuitate: talis est ppozitio
motus ad motū: in velocitate r tarditate: sed pleni ad
purum vacuu nō est aliqua ppozitio: igitur motus fa-
cti a pleno ad motū factū a vacuo nulla est ppozitio:
patet cōsequētia cū maiori ex prima suppositiōe Ari-
stotelis in alio capitulo: v3 qz due sūt cause velocitatis
r tarditatis in motu grauii r leuii. s. diuersitas mediū
in raritate r dēsitare: r diuersitas mobilis in grauitate
r leuitate: minoz autē est declarata in eodē capitulo: ex
quo plenu r purum vacuu pziatiue opponūtur: tunc
sic motus facti a pleno ad motū factū a vacuo nō est
aliqua ppozitio: sed motus factus a pleno fit in tēpo-
re: igitur motus factus a vacuo fit in nō tēpoze: patz
consequētia: qz cuiuslibet tēporis finiti ad quodlibz
tēpus finitum est aliqua ppozitio sicut cuiuslibet linee
finite ad quālibet lineam finitā: nō autem tēporis ad
nō tēpus est aliqua ppozitio: sicut nec linee ad pūctū
aut numeri ad nō ens vt est declaratum ibidē. Lege li-
teram. (Et manifestum est: quoniam quanto vtiqz ra-
rius r magis vacuum sit magis sursum feritur: r si sit
omnino vacuu velocissime vtiqz feritur r in non tē-
poze: fortassis autem hoc impossibile est). s3 vacuum
moueri: ratio autē eadem prius in vacuo sunt omnia
sine motu: sic r vacuum qz sine motu: incomparabiles
enim sunt velocitates pleni r vacui.

Notandum fm Commentatorem
cōmento. 82. q. si nō fue-
rit concessum nobis qz motus vacui est nō in tēpo-
re: probabimus qd impossibile est inueniri aliqd mo-
tum compositum ex vacuo r pleno quod pertransit
cum solo vacuo idem spāium in eodem tēpoze qd
est valde inopinabile: sit igitur. a. purum vacuum r. b.
compositum ex pleno r vacuo: r quero vtrum. a. pos-
sit moueri in nō tēpoze: si sic habetur intentum: si nō
pono igitur qd moueatur in hora a ppozitiōe qua-
drupla: r q. b. etiam moueatur adequate in illa hora
aut igitur. b. equeuelociter mouetur cum. a. aut non: si
sic habetur intentum qz aliqua duo equeuelociter mo-
uentur: quozum vnū est purum vacuum r reliquum

compositum ex pleno r vacuo: si tardius mouetur. b.
q. a. sit igitur qz in ppozitiōe dupla: r patet qz. c. in
duplo rarius. b. etiam compositum ex pleno r vacuo
in duplo velocius mouebitur qz. b. igitur a ppozitiōe
quadrupla: r per consequēs equeuelociter mouebitur
sicut. a. r habetur conclusio interā: sed qz illud sit inopi-
nabile manifestum est: qz purum vacuu est rarissimū
r leuissimum: compositum autē ex pleno r vacuo est
minus rarum r minus leue: igitur in eodem medio nō
poterunt equeuelociter moueri.

Contra predicta arguitur: r
primo qd
ratio philosophi non valet: qz dato illo modo arguē-
di: sequitur qz purum graue r purum leue mouetur in
non tēpoze: quia grauitas est causa motus deorsus
igitur quanto aliquid est grauius tanto velocius mo-
uetur deorsum: igitur purum graue mouebitur in nō tē-
poze: r idem potest argui de puro leui: scilicet nihil ha-
bente de grauitate sicut purum graue nihil habet de le-
uitate. ¶ Secundo arguitur qz ratio Commentatoris
non tenet: qz per eandem rationem ppozitio probari qz
si motus grauis sit in tēpoze qz equeuelociter moue-
bitur purum graue r compositū ex graui r leui: ponē-
do. a. esse purum graue r. b. compositum ex graui r le-
ui vt ponebatur de vacuo r composito ex pleno r va-
cuo. ¶ Ad primū negatur consequentia: quoniam anti-
qui ponebant qz sicut mediū vacuum nulli resistit: ita
nihil resistit vacuo moto in quo nullum est plenu: pro-
pterea talis motus necessario fieret in nō tēpoze: cūz
nullam resistentiā haberet neqz intrinsecā neqz extrin-
secā: graue autē aut leue purz necessario habet resistē-
tiam extrinsecā: ideo nō potest moueri in nō tēpoze
¶ Ad secundum dicitur qd impossibile est graue pu-
rum r compositū ex graui r leui equeuelociter moue-
ri ceteris paribus in raritate r dēsitare mediū magnitu-
dine r figura mobilium: qm cū cetera sint paria semper
maiozem resistentiā habet mixtum ex graui r leui qz
purum graue: cum puruz graue nō habeat resistentiā
nisi extrinsecā: mixtum autē habet resistentiā intrinsecā
r extrinsecā: vbi tamen cetera non essent paria aut ex
pte medioz aut ex parte mobilium equeuelociter posset
moueri mixtū sicut simplex: imo velocius data dispi-
tate ex pte medioz in raritate r dēsitare aut ipoz mo-
bilium in magnitudine r figura: sed hoc nō poterat di-
cere antiqui: ex quo per eos vacuo moto nullum me-
diū resistebat quare rē. ¶ Sed aduertendū qz illa
ppositio qualis est ppozitio mobilis ad mobile in
grauitate r leuitate: talis est ppozitio mor' ad motum
in velocitate r tarditate est intelligēda ceteris pibz: v3
seruata eadē ppozitiōe in mobilibz r ppozitiōabilibz:
bus: qz si in medio vni formis resistētie vt. i. moueat. a.
grauitatis vt. 3. r. b. grauitatis vt. 4. nō ppter hoc velo-
citas ad velocitātē erit ppozitio dupla sicut grauita-
tis ad grauitatē ē ppozitio dupla: nā cū. a. moueat a p-
pozitiōe octupla: r. b. a ppozitiōe qdrupla r ppozitio
octupla est minoz qz dupla quadruple: opz qz veloci-
tas. a. sit minoz qz dupla velocitatis. b. necesse ē enī qz. a.
sit grauitatis vt. i. 6. si oz i duplo veloci' moueri qz. b. qz
ppozitio. i. 6. ē dupla quadruple: r nulla alia ifra illā
lam cū solū illa cōponatur ex duabz qdruplis: oē enī
cōpositū ex duobus equalibus: r pisse duplū ad qdlibz
illoz: r oē cōpositū ex duobz inēqualibus est magis qz
duplum ad partem minorem r minus qz duplum ad
partem maiozem: vt videbitur septimo huius.

Liber quartus.

Tex.
cō. 83.

Quoniam autem

tem vacuū). Ita est scōa ps hui⁹ capituli in qua philosophus soluit motū antiquoꝝ: et facit duo: qm̄ p̄mo manifestat i quo hñr in quo male dixerunt: scōo soluit rōnes illoꝝ destruendo fundamentū ipsoꝝ ibi. (Nos autē dicimus). Quātum ad p̄mū dicit p̄hs q̄ ponēdo vacuū esse male dixerūt siue ponēt illud separatū siue imbibitū siue dicerent illud p se existere siue coextēdū et imixtū cor poribus nālibus: cū probatū sit rōnibus ostēsis et ducētib⁹ ad iposibile nullū tale vacuū esse in ponēdo aut rarefactionē et condensationē bene dixerunt: alioquin sequitur illa incōueniētia que illi adducit. I. q̄ nullus est motus ad formā aut ad vbi: aut q̄ semper generat equalē ex equali: aut q̄ vno moto celum turbatur recedēs a loco suo vel penetrās aliqd corp⁹ que omnia sunt incōueniētia. Et q̄ ista sequatur: manifestum est: nā queritur utrū sit possibilis motus ad formā aut nō: si nō est possibilis mot⁹ ad formā: habetur p̄mū incōueniens: si est possibilis motus ad formā: pono igitur q̄ ex aqua generet aer: et quero utrū aer sit equalis aque ex qua generat: aut maior. si equalis habet tēnū incōueniēs q̄ semper equalē generatur ex equali: certū est quod est maior aer genitus et occupans plus de loco q̄ aqua corrupta: q̄ si concederet negādo rarefactionē et condensationē: nō opz aer genitus pellat tñ corpus p tñ spatiū et illud itēz aliud per tñ spatiū vsq̄ ad celū quo cōpleto celū necessario turbabitur aut p recessū a loco suo: aut p penetrationē corp⁹ ultimo depulsi. Consi militer arguatur de motu ad vbi querēdo utrū talis sit possibilis aut nō: si nō est possibilis habetur scōz incōueniens: si est possibilis: ponatur igitur qd aliqd moueatur motu recto: et p̄ negata rarefactionē et condensationē q̄ istud pellit corpus p̄pinqū sibi: et istō vsq̄ ad celum turbando celum per recessum a loco suo aut per penetrationē corp⁹ poꝝ: q̄ itēz est quartus incōueniens. Et nō solū sequit hoc in motu locali recto: imo in quolibet alio motu preter motū circulare: siue sit motus delationis siue sit motus progressiuus siue volationis: siue natatiōis: tñ aut in motu circulari illud nō sequeretur. Multa enī mixta et elemēta mouerētur circulariter: ac etiā ipm̄ celū absq̄ p̄turbatione celū: nulla in tali motu sit rarefactio vel cōdensatione ut patz istigifē videntes necessitatē rarefactionis et condensationis cōcedebant vacuū esse ibibitūz corporibus expertis foraminū vacuoꝝ aut expertis raritatē partū corporis. Le. li. (Quoniam autē vacuū quidē nō dicimus esse: ideo male dixerūt ponētes vacuum: alia vō nec dubitāta sunt ab illis in quibus bene dixerūt. I. aut motus nō est nisi currat raritas et densitas aut turbabit celū: aut semp equalis aqua ex aere et aer ex aqua erit: manifestū enī qz plus aer ex aq̄ sit: necesse igitur nisi calcat. I. densitas sit et raritas aut depulsus q̄ habetur vltimūz vsq̄ ad celū tumultuari facere ipm̄ celū. I. aut vltimū depulsi faciet celū accipere tumultū penetrādo ad corpus simul recedēdo a loco suo aut alibi alicubi circularit̄ mutare ex aere in aquā ut oē corpus vniuersi totius q̄ generatur equalē sit corrupto aut nihil moueri: semper enī trāsmutato hoc

accidet. I. q̄ celum turbabitur et tumultuabitur nisi circulariter circūstet. I. nisi moueatur circulariter: nō semper aut in circulū loci mutatio: sed in rectū est. hñ qui dem igitur ppter hoc vacuū aliquid dñt esse.

Notandum q̄ si ex aqua generatur aer in maiori quātitate q̄ sit aqua absq̄ rarefactione et cōdensatione necessario sequit turbatio et tumultus celi ex penetratione corp⁹ aut ex recessu a loco suo per elongationē a medio mūdi: si aut ex aere generet aqua: sequit turbatio celi aut ratione vacui derelicti inter celū et corpora insequētia aquam: aut ratione proximitatis sue ad centrū mūdi relinquendo locum priorē: cōstat autēz hec omnia ēē incōueniētia: iō autēz necessario est rarefactio et cōdensatione. (Nos autē dicimus). Postq̄ p̄hs manifestat ut in quo bene et in quo male dixerūt antiqui: psequēter soluit motū eozum destruendo. p̄p̄ia fundamenta ex tribus suppositionibus declaratis p̄mo hui⁹: quarum p̄ma est ista: eadez materia numero est subiectum contrariozum successiue dictum: est enī ibi qd ad omnez trāsmutationes sufficit vnū subiectum euz duobus p̄tarijs: quozum vnū est in termino a quo: et reliquum in termino ad quē: eadē igitur materia numero est calidi et frigidi: albi et nigri successiue: et simili ter alioꝝ. 2ioꝝ aliaz p̄tarietatz. Le. li. (Nos autē dicimus ex subiectis). I. ex p̄suppositis p̄mo hui⁹: quoniam est materia vna p̄tarioꝝ et calidi et frigidi aliaz contrarietatz. Secūda suppositio: illud q̄ est in actu sit ex ente in potentia: p̄: quia actu calid⁹ nō sit ex actu calido: sed ex potentia calido: neq̄ actu frigid⁹ sit ex actu frigido: sed ex potentia frigido. I. tanq̄ ex subiecto euz motus sit actus entis in potentia p̄ q̄ in potentia ut est determinat⁹ tertio hui⁹. Le. li. (Et ex eo q̄ potentia est actu ens sit). Tertia suppositio: materia nunq̄ separatur ab vtroq̄ p̄tariozum: tamē quidditas materie est alia a quidditate vtriusq̄ contrarij: p̄ma pars patz: qz p̄ma materia semper ē suba caliditatis vlt frigiditatis: humiditatis aut siccitatis: cū enim desinat habere caliditatem: incipit habere frigiditatem: et contra et cū desinit hēre humiditatem: incipit hēre siccitatem: et cōtra. et secūda pars ē nota: qz materia nō est caliditas nec frigiditas: nō humiditas nec siccitas: cum quolibet istarum corrumpatur: non aut materia cum sit ingenerabilis et incorruptibilis ex p̄mo hui⁹. Le. li. (Et non separabilis quidē materia p̄ma est ab vtroq̄ contrarioꝝ: ēē aut quidditatiū illozum alterum est).

Notandum q̄ p̄hs cum dicit materiāz nunq̄ separari ab vtroq̄ contrariozum: nō loquitur de omni materia: qz materia celi separatur ab omni p̄tario: sed loquitur de materia generabilium et corruptibilium: neq̄ loquitur de omnibus contrarijs: qz aliqua est materia generabilium et corruptibilium: que est separata ab albedine et nigredine: dulcedine et amaritudine: sanitate et egritudine: sed loquitur de p̄tarijs actiuis et passiuis ut sūt calidū et frigidū humidū et siccū: et hñs necessario adiunctis: v3 graui et leui: raro et denso. (Et vna numero). Hñs suppositionibus p̄missis p̄hs ponit quatuor cōclusiones: quaz p̄ma est ista: rarefactio non est acquisitio partis ad totū: nec cōdensatione est deperditio partis a toto. Secūda conclusio rarefactio non est acquisitio corp⁹ extrinseci ad foramina: neq̄ condensatione est deperditio corp⁹ extrinseci.

Philosophorum.

ti a foraminibus ibi. (Sicut enim). Tertia conclusio rarefactio non est recessus partium a foraminibus: neque condensatio est accessus partium ad foramina ibi. (Neque enim). Quarta conclusio: rarefactio est motus materie ad maiorem quantitatem et condensatio est motus materie ad minorem quantitatem ibi. (Quare et magnitudo). Prima conclusio dupliciter arguitur: primo sic: eadem materia numero est successiue subim contrario per primam suppositionem cum eadem materia sit successiue subim alibi et nigri: calidi et frigidi: sed ratio et densi sunt contraria: igitur eadem materia numero est successiue subim raritatis et densitatis: et per consequens in rarefactione non acquiritur aliqua pars de nouo: sicut neque in calefactione vel balneatione: neque in condensatione deperditur aliqua pars antiqua: sicut neque in refrigeratione vel denigratione: aliter non eadem materia omnino esset duo per contrarios successiue: sed variaretur per additionem partis ad totum: vel per subtractionem partem a toto. *Le. li. (Ex una numero materia si permixta transmutatio est coloris. s. albi et nigri: calidi et frigidi: est igitur et corporis materia magni et parui: eadem manifestum est et persequitur rari et densi.*

Notandum quod ista conclusio preedit contra quosdam dicentes rarefactionem esse acquisitionem partis ad totum et condensationem esse deperditionem partis a toto: eo modo quod dicimus unum esse rarefactum in calore et sapore ex appositione aque et esse condensatum in eis de ex subtractione aque: dicit autem aqua per vinum: quod post infusionem non appareret accidens aque sed tamen vini: omni etiam folia arborum rarefieri ex appositione nutrimenti excedentis partem: et faciens latitudinem foliorum: condensari autem ex deperditione nutrimenti faciente appropinquationem partium inuicem: sed patet quod nullus istorum motus est vera rarefactio vel condensation: quoniam primus motus est motus localis quo inuicem coniunguntur aut separantur aqua et vinum: secundus autem est motus ad veram quantitatem: sed rarefactio vel condensation proprie sumpta est motus ad qualitatem. s. ad raritatem vel densitatem. (Cum enim). Secundo arguitur ad eadem conclusionem sic: cum ex aqua sit aer vel e contra illud quod est ens in actu sit ex ente in potentia per secundam suppositionem: vnde ex materia existente sub forma aque vel aeris: sed certum est quod cum ex aqua generetur aer materia existens sub utraque forma nulla pars acquiritur noua: et cum ex aere sit aqua nulla pars illa materia deperdit antiqua aliter non eadem materia subiceretur contrariis successiue quod est contra primam suppositionem: igitur in rarefactione non acquiritur aliquam partem totam neque in condensatione remouetur aliqua pars a toto: per consequens: quod ex aqua non generatur aer absque rarefactione: neque ex aere generatur aqua absque condensatione sicut igitur materia in generatione aeris ex aqua aut aque ex aere nulla pars acquirit vel deperdit: sed eadem materia numero que est potentia ad formam aque vel aeris sit actu sub forma aque vel aeris: ita in rarefactione et condensatione illud quod est potentia ratio vel densi sit successiue actu ratio vel densi absque acquisitione et deperditione partis. Item eadem quantitas numero. s. linea vel superficies potest fieri magna postquam fuit parua: et e contra potest fieri parua postquam fuit magna absque acquisitione et deperditione partis: vnde per primo dilatando corpus secundum longitudinem: deinde secundum latitudinem igitur per idem aer existens in magna quantitate potest fieri aqua existens in minori quantitate: et contra aqua existens parua potest fieri aer magnus absque acquisitione et deperditione partis materie: et hoc ideo: quod materia est potentia utriusque contrarii: non quidem alia et alia: sed una

et eadem numero omnino. *Le. li. (Cum ent ex aqua aer fit at eadem materia non accipiens ad aliquid ab extrinseco tanquam parte eius facta est). i. transmutata est ad formam aeris: sed illud quod materia aque erat in potentia actu facta est et iteque aqua ex aere: similiter aliquando quod deuenit quantitates mutari in magnitudine ex puritate: aliquando in paruitate ex magnitudine absque acquisitione et deperditione partis. Similiter igitur cum multus aer existens in minori sit male. i. sit in minori quantitate aque et ex minori aqua sit maior aer potentia cum sit materia utraque. i. materia cum sit potest utriusque contrarii sit actu utriusque. *210. 22.**

Notandum secundum commentatorem commentum 10. 84. quod ratio et densi sunt contraria in quantitate cum translatio corporis ex raritate ad densitatem est translatio de maiori quantitate ad minorem: et e converso: sequitur ex eo ut materia rari et densi sit eadem et quod idem corpus translatatur de minori quantitate in maiorem non aliqua quantitate actu adueniente ex qua sit maius sed sit maius ex eo quod est in potentia aliquid non ex illo quod est in actu. Et similiter quando sit minus non ex eo ab eo presens in actu: sed materia tunc denudat a termino maioris quantitatis et recipit terminum minoris: eodem modo quo recipit calidum et frigidum et alia contraria. Prima propositio commentum est ista: ratio et densi sunt contraria in quantitate non interdictum commentator inquit Durandus: quod raritas et densitas sunt de predicamento quantitatis: quod ratio et densi sunt qualitates consequentes calidum et frigidum secundum commentatorem. 7. huiusmodi: sed videtur quod raritas et densitas sunt fundate in quantitate. Ista expositio est dubia: quod per idem albidum et nigrum calidum et frigidum essent contraria in quantitate quod fundatur in quantitate: deinde commentator probat istam propositionem sic: translatio corporis ex raritate in densitatem est translatio de maiori quantitate in minorem: e converso: sed maioritas et minoritas sunt contraria in quantitate: igitur raritas et densitas sunt contraria in quantitate: dicendum igitur quod sicut maioritas et minoritas sunt respectus de predicamento relationis: et tamen sunt contraria in quantitate quia sunt passionibus oppositae consequentes quantitates: sicut etiam equalitas et inequalitas: ita raritas et densitas sunt per se de predicamento relationis: et tamen dicuntur contraria in quantitate quod sunt passionibus oppositae oppositae relationi insequentes quantitates: cum nulla sit quantitas que non sit rara vel densa: sicut nulla est quantitas que non sit magna vel parua: equalis vel inequalis: neque loquitur commentator eodem modo de raro et denso: et huiusmodi quibus accipit ratio et densi absolute: habet respectiue. Secunda propositio: rarefactio est motus de minori quantitate in maiorem quantitate: nulla quantitates actu adueniente: prima eadem est materia rari et densi: igitur eadem est quantitas rari et densi: per primam: quantitas est inseparabilis a materia: ut ipse commentator determinat per huiusmodi: et de substantia orbis: sic igitur eadem materia numero absque acquisitione alicuius partis: ita absque acquisitione alicuius quantitates mouetur ex densitate in raritatem: cum ergo dicatur quod rarefactio est de minori quantitate ad maiorem quantitate: illud sic intelligitur: quod rarefactio est de minori quantitate ad maiorem quantitate seu de minori exterioris quantitate ad maiorem exterioris quantitate: vnde de pedalitate ad bipedalitatem vel tripedalitatem. Quod si dicatur de condensatione quod condensation non est de perditione quantitates nec maius: sed est motus de maiori quantitate ad minorem quantitate. i. de maiori exterioris quantitate ad minorem exterioris quantitate seu de maiore quantitate ad minorem quantitate. Tertia propositio in condensatione materia denudat a termino maioris quantitates et recipit terminum minoris quantitates per terminum ma-

Tex.
co. 84.

Liber quartus.

foris aut minoris quantitatis non debet intelligi punctus lineae aut superficies: quod sicut in condensatione et rarefactione manet eadem materia et eadem quantitas numero: ita manent eadem puncta numero eadem lineae et superficies numero: sed per terminum quantitatis intelligitur determinatio dimensionis terminata: pueniunt ex terminis quantitas, scilicet pedalitate bipedalitate tripedalitate et huiusmodi: constat autem quod sicut in rarefactione deperdit una dimensio terminata et acquiritur alia: ita in condensatione: si igitur aliquid condensatur a bipedalitate ad pedalitatem materia denudatur bipedalitate quod terminus maioris quantitatis recipit pedalitatem quod terminus minoris quantitatis: contra autem conuenit in rarefactione.

Contra predicta arguitur: et primo quod ratio et desum non sunt per traria quia contra ria non verificatur de eodem simul per Aristotem in post predicamentis: sed ratio et desum verificatur de eodem eundemque sit ratio et desum: dicitur enim quod aqua rara respectu terre et densa respectu aeris. **Secundo** arguitur quod rarefactio non est motus ad maiorem quantitatem: quod sequitur rarefactio est motus ad maiorem quantitatem: igitur rarefactio est motus ad quantitatem: per primum ab inferiori ad suum superius affirmatur: tunc sine impedimento: sed primum est falsum: igitur et antecedens, quod consequens sit falsum arguitur: quoniam si rarefactio est motus ad quantitatem aut igitur ad quantitatem praeterit: et hoc non quod nihil mouetur ad id quod habet vel ad quantitatem nouam: et istud non potest dari ex determinatione philosophi commentatoz. **Tercio** arguitur quod rarefactio non terminatur ad maiorem quantitatem: quod tamen est relatio non est per se motus: ut habetur in philosophia: igitur et. Et si arguitur de condensatione quod condensatio non est motus ad maiorem quantitatem cum minoritas sit relatio. **Quarto** arguitur quod rarefactio non terminatur ad extensionem quantitatis: quod condensatio sit motus ad quantitatem: quod terminatur ad extensionem quantitatis: condensatio terminatur ad intensiorem quantitatem quod est falsum: quoniam quantitas non intendit neque remittit: sicut non suscipit maius vel minus per Aristotem in predicamentis. **Ad primum** dicitur quod commentatoz loquitur de paribus large intelligendo per contraria aut intensius et remissius: aliquid enim est magnus et parui intensius et remissius: non respectu eiusdem: ita loquitur de contrarietate commentatoz cum dicitur ratio et densus esse contraria: unde conceditur quod aqua est rara et densa: sed non respectu eiusdem aqua enim copata ad terram habet modicum de materia sub multa extensione: copata autem ad aerem habet multum de materia sub modica extensione: cum ex uno minimo aqua posita fieri deest minima aeris. **Ad secundum** negatur primum neque per argumentum ab inferiori ad suum superius affirmatiue et maxime quando arguitur a suppone simplici ad suppone simplicem vel personalem: quod non sequitur hoc est species specialissima: igitur animal est species specialissima hoc primum huius est risibile: igitur animal habet quod habet est risibile: ita non sequitur rarefactio est ad maiorem quantitatem: igitur est ad quantitatem sicut non sequitur albedo est ad quantitatem alba: igitur albedo est ad quantitatem: antecedens enim significat quod albedo est ad copositu ex quantitate et albedine aut quod est ad albedinem extrinsecum in quantitate. **Cosimiliter** hec propositio rarefactio est ad maiorem quantitatem significat quod rarefactio est motus ad copositu ex maiore quantitate: aut quod est motus ad maiorem quantitatem: quod quodlibet est concedendum. **Ad**

tertium dicitur quod duplex est rarefactio. scilicet per se et per accidens: rarefactio per se est illa que est ad raritatem absolutam: rarefactio per accidens est illa que est ad raritatem respectuam: sicut igitur motus per se est ad terminum per se: ita motus per accidens est ad terminum per accidens: sicut igitur idem motus numero est calefactio et sanatio: calefactio per se et sanatio per accidens: et ex hoc calefactio habet terminum per se: et caliditas et sanatio habet terminum per accidens: et sanatio: ita idem motus numero est motus localis per se terminatur ad terminum per se. scilicet ubi: et rarefactio per accidens habet terminum per accidens. scilicet raritatem aut maiorem quantitatem respectuam. **Ad quartum** conceditur quod condensatio est ad intensiorem quantitatem: et negatur quod quantitas non intendat unde intensio accipit dupliciter: uno modo ut opponitur remissioni: et sic condensatio non est ad intensiorem quantitatem: alio modo ut opponitur extensioni: et sic condensatio est ad intensiorem quantitatem: deinde n. quantitas intendit. ita tendit: quoniam multa materia est sub modica extensione: et isto modo intensio et extensio sunt correlative: sic raritas et densitas magnitudo et paritas: (sic n.). **Secunda conclusio** rarefactio non est acquisitio corporis extrinseci ad foramina: neque condensatio est deperditio corporis extrinseci a foraminibus: ista conclusio philosophi probatur dupliciter primo sic: calidum fieri potest ex frigido absque acquisitione alicuius corporis extrinseci ad foramina et frigidum potest fieri ex calido absque deperditione alicuius corporis extrinseci a foraminibus: igitur per idem densum potest fieri ratio absque acquisitione corporis extrinseci ad foramina: et ratio potest fieri densus absque deperditione alicuius corporis extrinseci a foraminibus: per primum: quod sicut materia non separatur a calido et frigido: ita nec raro et denso per tertiam suppositionem: sicut igitur idem numero quod est per calidum et per frigidum: ita idem numero quod est per ratio et per densum: igitur si est per calidum sit actu calidum et per frigidum sit actu frigidum absque acquisitione et deperditione alicuius corporis extrinseci: ita per ratio et per densum sit actu densus absque deperditione alicuius corporis extrinseci: item ex minus calido sit magis calidum absque acquisitione alicuius calidi extrinseci: et ex minus frigido sit magis frigidum absque deperditione alicuius calidi extrinseci: igitur per idem minus ratio potest fieri magis ratio absque acquisitione alicuius rari extrinseci et minus densus potest fieri magis densus absque deperditione alicuius rari extrinseci: per primum per eandem suppositionem tertiam quoniam sicut calidum et frigidum sunt necessario annexa materia: ita ratio et densus: et per consequens in rarefactione non requiritur subintroitus corporis extrinseci ad foramina neque in condensatione est necessaria expulsio corporis extrinseci a foraminibus. **Le. li.** (Sicut enim ex frigido calidum: et ex calido frigidum eademque erit per subiectiuum absque acquisitione et deperditione corporis: sic ex calido remissio sit magis calidum nullo facto in materia calido quod non esset calidum: quando erat minus calidum: et ita apparet de raro et denso).

Notandum secundum commentatozem commentamento. 84. quod materia eiusdem corporis: quod transfertur de paruitate in magnitudine non fit in partibus extrinseci aduenientibus ad foramina neque translatio eius de magnitudine ad paruitatem est in partibus extrinseci: ab illis foraminibus: et est manifestum in dolis fideis ex musto: quoniam mustum fit maiore quantitate nullo extrinseci adueniente: et vlt manifestum est in aere quando rarefit ex calore et condensatur ex frigore. **Ex isto** commento patet quod ista conclusio praedicat contra opinionem quorundam dicentium raritatem et condensationem fieri ad modum maiorationis et minoris

De hiscorum.

rationis spōgie aut lane: h3 enī spōgla foramina q̄
bus augetur si subingredit aer ⁊ diminuit: ⁊ si expri
mitur idē: sed ista nō est vera rarefactio: neq; vera con
densatio: sicut neq; rarefit lana si illi includit lumē neq;
condensatur si ab illo remouet lumē: videmus enī ad
expientia mustū maiorari in dolio bene clauso vsque
quo scindit doliū ⁊ aqua rarefieri in vase bñ coopro
ex caliditate vsquequo frāgit illud vbi p3 nullū extri
secū corpus foramibus aduenire. Silt cū aqua p̄gela
tur nō condensat absq; exitu alicui⁹ corpis ab illo.

Secundo notāduz fm cōmentatozem
eodez cōmēto q̄ caliditas sit
ab illa caliditate in actu q̄ nō inuenit in quātitate. scz
q2 nō sit p̄ aliā quātitate fm viā generationis: cū non
sit quātitas de vniuersibus actiuis: sed sequit⁹ potentias
actiuas ⁊ opiniones eaz. i. calidi ⁊ frigidi. distinguit
hic p̄mētatoz trāsmutationē ad quātitate a trāsmuta
tione ad qualitatem: qm̄ in trāsmutationē ad qualitatem
vna qualitas sit ab alia effectiue: qm̄ vna caliditas sit
ab alia caliditate in actu ⁊ vna frigiditas ab alia fridi
tate in actu: sed in trāsmutationē ad quātitate nō sit vna
quātitas ab alia quātitate in actu: p̄ generationem ab
agēte: sed insequit⁹ trāsmutationē qualitātū p̄maruz.
Sed intelligēduz q̄ cū cōmentatoz dicit in trāsmutatio
ne ad quātitate vna qualitatem ab alia fieri effectiue nō
intelligit q̄ semp qualitas ad quā est trāsmutatio fiat
a qualitate cōsistēte sp̄e: q2 in albefactōe albedo nō fit
ab albedine neq; in denigratiōe nigredo fit ex nigredi
ne neq; semp in calefactiōe caliditas sit a caliditate vt
quādo generat caliditas a corpore luminoso: sed sus
cipit q̄ in oī trāsmutationē ad qualitatem vna q̄litas agēs
⁊ q̄litas facta ab illa q̄ nō pūgit i aliq̄ trāsmutationē ad
quātitates. ⁊ duo dubia tāgū hic cōmentatoz: quoz
p̄imum est q̄ pōt aliquis dicere caliditates fieri ex fri
giditate: ⁊ cōuerso nō est sicut quātitate maiorē fieri
ex minozi: ⁊ cōuerso qm̄ possibile est p̄maginari q̄
caliditas augmētet ex frigiditate cū sint p̄raria: h3 pos
sibile est magnū augmētari ex p̄b⁹ p̄uis additis. ma
gnū ⁊ parū h3 sunt opposita possibile est altez au
gmentari ex altero: ⁊ nō est ita de cōtrarijs que sūt in
qualitate. Rñdet cōmentatoz q̄ cū Aristo. p̄cipit hanc
obiectiōnez ponit ad exēplū q̄ est magis sensibile: ⁊
dixit q̄ cū ex minus calido sit magis caliduz nō adue
nit aliq̄d calidū extrinsecū in actu p̄reexis: h3 ad idēz
nūero q̄ p̄ius erat min⁹ calidū sit magis calidū nū
lo extrinsecū p̄reexis adueniēte in actu: nūc aut sicut
magis calidū ⁊ min⁹ calidū se hñt adinuicē in q̄litate
te sic mai⁹ ⁊ min⁹ se hñt adinuicē in quātitate. S3 mibi
videt⁹ q̄ ambo exēpla sunt ad p̄positūz p̄b⁹: q2 p̄b⁹ in
tēdit p̄pare calidū ⁊ fridū raro ⁊ dēso. ⁊ magis ⁊ min⁹
calidū magis ⁊ min⁹ raro: iō sic caliditas n̄ auget ex
friditate nec cōtra raritas n̄ auget ex idēitate nec cō
tra: ⁊ sicut caliditas auget ex caliditate: ⁊ frigiditas ex
frigiditate: ita raritas ex raritate ⁊ densitas ex dēstra
te accipiēdo rāz ⁊ dēso vt sūt q̄litates p̄rarie p̄leque
res calidū ⁊ fridū. ¶ Secūduz dubiū posset aliq̄
dicere caliditas crescit ex caliditate adueniēte extrinse
ca: igit p̄ idēz q̄ntitas crescit ex q̄ntitate adueniēte extri
seca. ¶ Rñdet p̄mētatoz q̄ additio calozis agentis
in calozē corpis nō est fm additiōē partis in toto ⁊
silt partis mae in materiā: sed fm additiōē actionis
agentis. i. passiōē patiētis: qm̄ caloz agentis vigozabit
crescit caloz patiētis nō fm partū calidaz extrinseca
rū additiōē cū ad patiētē nō trāsserat aliqua ps ab

agente. ¶ Ex isto p̄mento inferūt Egidius ⁊ Bur. q̄
augmētū caliditatis nō sit p̄ additiōē partis ad p̄tē
vtraq; remanēt: sed ex maiozi vigozatiōe agentis ⁊ me
liozī dīspōne subiecti fm q̄d igit magis dñabit calefa
ciens calefactibilitate maioz caliditas iducet. S3 illud
nō est de intētiōe cōmētatozis: v3 q̄ augmētū cali
ditatis nō fiat p̄ additiōē p̄tis ad partē: cū iā dītermi
nauerit q̄ sicut crescit quātitas p̄ additiōē pluriū q̄
tātū inuicē: ⁊ hoc in augmētatiōe p̄prie dicta: ita cre
scit caliditas p̄ additiōē pluriū caliditātū partialiuz
inuicē. Intēdit igit p̄mētatoz q̄ augmētū caliditatis
nō sit p̄ additiōē mae calide ad mām calidā neq; per
additiōē q̄ntitatis calide ad quātitate calidā neq; p̄
trāssatiōē ab extrinsecū: ita q̄ aliqua caliditas in ca
lesciēte trāsserat ad ipm calefactibilitatē: s3 fm addi
tione actiōis agentis in passiōē patiētis: ita q̄ cū vigo
ratur calefaciens sit in ipso calefactibili caliditas in
tensioz ab intrinsecū mae fm q̄ caliditas alia ⁊ alia
educit de potētia mae ⁊ aggregat p̄iozi caliditātū in co
dem subo p̄io ⁊ adequato. (Sicut quidē). Secūdo
arguit p̄bus ad eadē cōclusiōem sicut ex maiozi circulo
sit minoz circulus absq; dēp̄itiōe alicui⁹ corpis: ⁊ p̄se
quēter ex minozi curuitate sit maioz curuitas absq; ac
quisitiōe alicuius ab extrinsecū: igit p̄ridē ex maio
ri raritate pōt fieri minoz raritas: ⁊ cōtra absq; acq̄
sitiōne ⁊ dēp̄itiōe alicuius extrinsecū ad foramina vt
a foraminib⁹: p̄p̄ntia: q2 sicut curuū ⁊ rectū sūt passio
nes lineae: ita rāz ⁊ dēso sūt passiōes quātitas: sicut
ergo ex magis curuo sit mai⁹ curuū: ⁊ cōtra nō p̄ ad
ditiōē vel subtratiōē alicui⁹ extrinsecū aut p̄tis quā
titatē que nunc sit curua ⁊ p̄ius erat recta: h3 q2 mā q̄
erat in potētia magis curua sit actua sub maiozi curuita
te: ⁊ cōtra: ita cur ex magis raro sit min⁹ rāz: ⁊ cōtra nō
acquirit vel dēp̄dit aliq̄d extrinsecū: sed solū materia
que erat in potētia. ad maiozē vel minozi raritatem sit
actu sub maiozi vel minozi raritate. L. l. (Sicut qui
dem neq; maiozis circuli circuliatio ⁊ cōnēptas si fiat
minozis circuli eadē cū sit aut alia: siue sit eadē circula
tio siue alia in nullo alio). i. in nulla alia p̄te factus est
ambitus q̄ nō esset ambit⁹. i. factū est aliq̄d curuuz q̄
nō esset curuū h3 rectū: non enī dēficiēdo. i. subtrahēdo
vel in raritate ⁊ densitate rectitudine ⁊ curuitate.

Notandum fm cōmentatozē cōmē
to. 84. q̄ aqua erat mino
ris caliditatis: ⁊ postea sit maiozis in qualibet p̄te sua
rum p̄tū nō in p̄b⁹ aliq̄bus p̄p̄ijs. silt est ar⁹ circu
li qui cū incuruat sit maiozis incuruatiōis in qualibz
p̄te. nō ita q̄ aliq̄ p̄tes recte erāt in eo q̄ sūt maiozis
incuruatiōis: sed in qualibet partium eius recipit in
curuatiōnez. ¶ P̄ima p̄positiō cōmēti est ista
q̄to circulus est minoz: tanto incuruatio est maioz: ⁊
econtra: quanto est maioz circulus: tanto incuruatio
est minoz: ita q̄ minoz circulus habz circumferentiāz
magis curuam: ⁊ maioz circulus minus curuaz. q̄ de
claratur p̄trahēdo. a. b. lineas equales cōtingen
tes circulum maiozē ⁊ minozē: ⁊ p3 q̄ minus distant
partes maiozis circuli ab a. linea q̄ partes minoris
circuli a. linea. b. q̄ nō esset nisi minoz circulus habe
ret circumferentiā magis curuam: si igitur ex aliquo
corpore spherico aereo fieret corpus sphericū aqueū q2
ex multo aere sit modica aqua minozē spherā hēret aq̄
q̄ aer ⁊ minozē curuitatez. Ex quibus sequitur q̄ sicut
rectitudo lineae nō est lineae: q2 rectitudo corūp̄itur re
manente linea quando incuruat: ita curuitas circuli

Liber quartus.

nō est circulus: qm̄ minozato circulo maioratur curuitas. ¶ Secūda ppositio nō sēp cōtrariuz sit ex suo cōtrario: p qz curuitas et rectitudo p̄trariant: tāmē nō sēp curuitas sit ex rectitudine: qz dūz incuruat arcus circuli aliqua curuitas fit: et nō sit ex rectitudine cū in nulla pte arcus sit aliqua rectitudo: qm̄ cū incuruat arcus circuli: quelibz ps incuruat sicut cū calefit aliqua aqua: quelibet ps calefit: et si allegat oēm pbi. s. huius di. oēm motuz esse de contrario in p̄trariuz. Diatur qz loquitur de contrario large ut ibi videbitur: et ex hoc volūt pbi. s. cōmētoz qz nō est necessariū rarum fieri ex dēso: qm̄ potest fieri magis rāz. ex min⁹ raro absqz dēstare sicut magis curuū ex minus curuō sine rectitudine. (Nos enim scintille). Tercia p̄clusio rarefactio nō est recessus partium a foraminibus: nec cōdensatio ē accessus partū ad foramina: p̄batur cum ex denso fit rāz: quelibet ps rarefit: et cūz ex raro fit dēsz quelibet ps p̄densatur: igitur conclusio vera p̄z cōsequētia: qz si rarefactio et p̄densatio fierēt per recessum partū a foraminibus vel per accessum partium ad foramina nō fieret rarefactio et p̄densatio s̄z oēs p̄tes: s̄z solū s̄z ip̄a foramina: antedēz declaraf: na sic i igne nō accipit aliqua magnitudinē ita modicā ut magnitudinē vni⁹ scintille in qua nō est caliditas et claritas: ita cū ignis generatur ex aqua aut calidū ex frigidū ex additione p̄rioris caloris ad posteriozē q̄libz ps calefit: et nō tñ aliq̄ sic: et aliq̄ nō per p̄sequēs cū rāz generat ex denso: quelibet ps rarefit: sicut quelibet ps calefit et cū dēsz gñet ex raro: q̄libet ps p̄dēfat sic q̄libz ps frigidat. I. e. li. (Neqz enim scintille est accipere aliqua magnitudinē i q̄ nō et caliditas et albedo). i. claritas inest sic igitur et p̄cipue calor postq̄ calor aduigetur in calefactione et rarefactione fm̄ quelibet partē.

Notandum

¶ p̄m p̄mentoz 2. com. 84. q. transmutatio corporis de magnitudine in paruitatem non fit per carentiam partūz p̄euntū a foraminibus ut fin gunt dicentes vacuum esse: quoniam si ita esset contingeret qz corpus calidū nō esset calidū fm̄ omnes partes: similiter albu sed solūmodo esset calidū fm̄ ipsa foramina. ¶ Ex isto cōmento patet istaz cōclusionē procedere contra antiquos ponētes foramina vacua alie aut cōclusiones procefferunt contra ponētes foramina plena: antiqui dixerunt in rarefactione et p̄densatione nihil acquiri vel deperdi: s̄z tñ fieri accessum per recessum partūz: alij aut dixerunt partē acquiri vel deperdi aut aliquod extrinsecū corpus. (Quare et magnitudo). Quarta p̄clusio rarefactio est motus materie ad maiorez quāitates absqz acquisitione materie vel quātitatis et p̄densatio est mot⁹ materie ad minorem quāitatez absqz deperditione materie vel quātitatis: p̄batur. circulus puul potest fieri magnus et contra absqz acquisitionē et deperditione materie vel quātitatis: calidū etiaz potest fieri frigidū: et contra absqz acquisitionē et deperditione materie vel quātitatis ut declaratum est: igitur corpus sensibile potest fieri magnū et parū absqz acquisitione et deperditione materie vel quātitatis: sed rāz et densū sunt corpori sensibilia rarefactio est ad magnitudines: et cōdēfatio ad paruitatē: igit ex denso p̄d̄ fieri rāz: et econtra absqz acquisitionē et deperditione materie vel quātitatis: sicut igitur corpus sensibile p̄d̄ fieri magnū et parūz ex sola potentia materie ad magnitudinē et paruitatē ita rāz p̄d̄ fieri dēsz: et econtra ex sola potentia mate-

rie ad raritatem et dēstare. I. e. li. (Quare et magnitudo et paritas sensibilis corporis est nō accipiente aliqd materia dū p̄trahitur vel extenditur: sed qz potentia est materia vtriusqz). i. sed qz mā est in potentia ad vtrūqz: v̄z ad magnitudinē et paruitatē: ita idē ē dēsz et rarū). i. ex eodē sit dēsz et rāz: (et vna mā iplaz ē) i. potentia ad raritatem et dēstare. ¶ Ex p̄dictis soluta est ratio antiquoz di. si vacuū nō est nō possibilis est p̄densatio vel rarefactio cū illi motus nō fiat per accessū partium inuicē ad foramina neqz per recessū partū a foraminibus: sicut neqz maioratio et diminutio circuli: neqz calefactio et frigidatio: sed eo qz mā est in potentia ad raritatem et dēstare: sicut ad magnitudinē et paruitatē caliditatem et frigiditatem.

Et autem de Ex. cō. 85.

sum). Ex p̄dictis tazin hoc capto q̄ in toto tractatu. Aristoteli. sicut quatuor correlaria: quoz p̄mū est istud ex graui p̄ fieri leue: et econtra absqz acquisitionē et deperditione corporis extrinseci: p̄bat istud correlariū dupliciter: et p̄io sic ex dēso p̄d̄ fieri rarū: et econtra absqz acquisitionē et deperditione alicuius corporis extrinseci: igitur per idē ex graui p̄d̄ fieri leue: et sic econtra absqz acquisitionē et deperditione corporis extrinseci: p̄z cōsequētia: qz ex dēstare sequit grauitas et ex raritate leuitas. I. e. li. (Est autem densum quidez graue rarūz aut leue).

Notandū

¶ qz plus nō loquit de omni raro et dēso: sed tñ de raro et dēso que sunt cōiuncta calido et frigidū: qz celūz est rāz et dēsz: et tamen nō est graue neqz leue. Si cū am quāritas cōt̄sepata a mā et ab omni qualitate ip̄a esset rara vel densa: et nō esset grauis neqz leuis. (Amplius sic). Secūdo ad idēz arguit sicutū circulus sicut uatur sit minoz circulario et maior curuitas fm̄ quālibet partē circuli: nō acquirēdo aliquā circularionē vel curuitatē extrinsecā: sicut etiā ignis fm̄ quālibet partē intēditur in caliditate nō acquirēdo aliquā caliditatem extrinsecā: sed illud tñ puenit ex materia que est in potentia ad caliditatem et frigiditatem et rectitudinē et curuitatem: ita cū ex denso fit rāz fit aliquid leue: et cū ex raro fit dēsz fit aliquid graue absqz acquisitionē extrinsecā grauitate aut leuitate: sed ex sola constrictione et extensione materie potentialis ad grauitatē et leuitatem: sicut ad raritatem et densitatem. I. e. li. (Amplius sic circuli circulario cōiuncta in minus nō accipit concavum: sicut nec aliā accipit concavitatem: sed ad idēz concavum qz erat extensūz conductū est in seipso per cōstrictionem: sicut et ignis quodcūqz. i. quātcūqz partes eius aliqz accipiat ēē). i. nūc extra calidū sic ratione. i. totūz rāz vel dēsz sit graue aut leue coniunctioe aut defensione. i. constrictione et dilatatione eiusdem materie nō acquirēdo illaz materiā vel quātitatē et consequenter nullā grauitatem vel leuitatem extrinsecā: sed ita tum intrinsecam de potentia materie.

Notandū

¶ qz licet maneat continue idēz circulus: sicut et eadē linea circularis: nō tamen manet cōtinue eadē circulario: quia circulario est motus: ideo opz qz continue varietur circulario: sicut variatur motus: in alia enim et alia parte rēp̄is est alius et alius motus: ideo alia et alia circulario

y iij

De bisficorum.

culatio: et consequenter alia et alia curuitas: quia si variatur motus etiam variatur terminus motus: neque ista curuitas venit ab extrinseco: sed tamen ab intrinseco de potentia materie et quantitate: (duo enim sunt). Secundum correlarium ex duro potest fieri molle et e contra absque acquisitione et deperditione materie vel quantitate: probatur ex denso duo sequuntur vix graue et durum: et ex raro duo alia contraria habet: vix leue et molle: cum graue et durum dicantur esse densa et leue ac molle videatur esse rara sed ex denso potest fieri rari: et e contra: et ex graui potest fieri leue: et e contra absque acquisitione et deperditione materie et quantitate: igitur per idem ex duro potest fieri molle: et e contra absque acquisitione et deperditione materie et quantitate. Et si ex his arguitur ex denso sequitur durum igitur oporteret quod est altero densius est altero rarius: negatur consequentia: tamen illud sequatur in his que sunt eiusdem rationis: non tamen in his que sunt diuersarum rationum quoniam plumbum est densius ferro: non tamen durius: sed e contra ferrum est durius plumbum. Le. li. (Secundo sunt ab utraque densum et raro: graue enim et durum densum videtur esse contraria rara leue et molle: dissonat autem graue et durum in plumbum et ferro.

Notandum quod causa propter quam plumbum est grauius ferro et non durius est: quia plumbum plus habet de sicco terrestri quam ferrum et minus de humido aqueo digesto: unde aqueus quod determinatur in omnibus metallis non est bene digestus in plumbum: propter quod non redditur bene coactus et coagulatum in ferro autem est bene digestus: idcirco ferrum est durius plumbum. Ex hoc tamen non debet inferri quodlibet duritiam provenire ex digestionem humidum aqueum: quia celum videtur esse durum et solidum: tamen in eo nulla est mixtio qualitatum primarum nec aliqua digestio humidum: sicut enim raritas et densitas celi est alterius rationis a raritate et densitate hominum inferiorum: ita durities celi est altera in essentia a duritie hominum inferiorum: et ab altera causa dicitur provenire. (Ex dictis igitur.) Secundum argumentum vacuum non est spatium separatum nec ibi ibi corpus simpliciter vel secundum quid actu vel potentia: per rationes factas contra omnes positas opiniones ponentes vacuum: nisi quis vellet dicere materiam esse vacuum et esse illud vacuum quo graue et leue mouetur localiter: magis non per vacuum: quia de se nulla fortassis habet sic et causa motus localis in quantum est causa grauitatis et leuitatis a quibus provenit motus localis. Le. li. (Ex dictis concluditur manifestum est quod nec discreta). I. separatum est vacuum nec simpliciter nec in raro. I. ibi ibi nec potest nec actu nisi aliquis velit penitus vocare vacuum causa istius quod fertur: sicut autem etiam grauis aut levis materia que huius erat vacuum.

Notandum quod antiqui posuerunt vacuum ex parte medijs: isti dixerunt vacuum esse spatium separatum: simpliciter enim actio: alij autem posuerunt vacuum ex parte mobilis et fuerunt diuersi: nam quidam dixerunt illud esse ibi ibi corpus simpliciter separatis tamen a partibus corporis quidam dixerunt illud esse comitum partibus corporis: quidam vero voluerunt materiam esse vacuum: et omnes isti dixerunt vacuum esse secundum quid et in potentia: quare opinionum nulla est substatibilis nisi illa que ponit materiam esse vacuum: sed tunc nullus eque uocet loquitur de vacuo. (Deus enim). Quartum correlarium: materia est mobilis localiter secundum grauitatem et leuitatem et est mobilis alteratiue secundum durum et molle: per quod grauitas et leuitas sunt equalitates motus localis et durum et molle est alia potentia vel impotentia: cum enim oporteret

sum et rarum quodammodo seteneant ex parte motus: et oporteret contrarietas sumat a raro et denso: vix graue et leue durum et molle secundum hanc duplicem contrarietatem magis est causa duplicis motus secundum quidem grauitatem et leuitatem est causa motus localis: sed secundum durum et molle est causa alterationis. Le. li. (Densus enim et rarus) sunt contraria in materia in potentia tantum grauitatem et leuitatem secundum hanc contrarietatem motus localis est ipsa actio: sicut autem durum et molle magis est causa passionis et non passionis: et non loco mutationis sed alterationis magis: deinde philosophus epilogat contraria determinata dicit. Et de vacuo quidem quoniam et quoniam non est definitum patet modo.

Notandum quod durum cum sit magnere sistente cum magna difficultate diuiditur in alterationem: ideo magis secundum duritiam dicitur esse causa non passionis: molle autem quod est inodice resistente facilius diuiditur in alterationem propter hanc materiam habet mollietatem dicitur esse causa passionis: omniumque intransmutationum facit in composito magis est quodammodo ratio et principium

Circa predicta occurrunt duo dubia: quorum primum est virum rarefactio vel condensatio sit augmentatio vel alteratio aut motus localis.

Et arguitur primum quod augmentatio quod omnis motus ad quantitatem est augmentatio: sed rarefactio est augmentatio: per consequentiam cum maioribus. 5. huius sed probatur minor: nam quantitas est per se occupatio loci secundum Aristotem in hoc quarto et commentatore primo de generatione et corruptione de tactu. sed ipsa rarefactio occupat maiorem locum: quia antequam ipsa rarefactio habet maiorem raritatem quam antequam non esset vix nisi rarefactio esset ad quantitatem acquisita. (Secundo arguitur quod rarefactio est alteratio: quia omnis motus ad qualitatem est alteratio: sed rarefactio est motus ad qualitatem: igitur rarefactio est alteratio per Aristotem tertio huius: et probatur minor auctoritate promota. 15. 7. philosopho dicitur quod rarus et densus sunt qualitates consequentes calidum et frigidum: tertio arguitur quod rarefactio est motus localis: quia omnis motus ad vbi est motus localis: et rarefactio est motus ad vbi: igitur rarefactio est motus localis: per primum: cum maioribus. 5. huius: probatur minor quoniam si ignis fur rarefieret terminus ad quem ista rarefactionis non esset quantitas per ea que dicta sunt: non etiam qualitas: quia per istam rarefactionem non acquiritur caliditas: sed potius deperderetur non etiam vbi: quia non acquiritur locus si non acquiritur quantitas: et confirmat autoritate Aristoteli in predicamentis quod rarus et densus videntur significare quadam positionem partium: cum igitur motus specificetur a termino ad quem: sequitur rarefactionem et condensationem esse de predicamento positionis et non de predicamento quantitatis qualitatis nec vbi. Pro solutione omnium istorum dico quod rarus et densus dupliciter sumuntur: vix absolute et respectiue: si absolute: sic sunt qualitates consequentes calidum et frigidum si respectiue aut dicitur multitudinem aut paucitatem magis per comparationem ad extensionem: sic pertinent ad predicamentum relationis et igitur ad dispositionem partium in toto per comparationem ad locum: sic sunt de predicamento positionis: hominem enim sedentem dicimus condensatum: quia partes propinquius iacent: et stare dicimus rarefactum quia partes remotius iacent et si alias dixi nullam esse raritatem respice

Liber quartus.

cūnam sed nō absoluta: tunc secutus sū opinionē au-
ctoris sex principio: nūc autē sequor opinionē cōez
7c. ¶ Diceduzigit q si p rarefactionē acqritur rari-
tas absoluta: tūc rarefactio est alteratio p se: augmēta-
tio autē 7 motus localis p accēs: sicut enī albefactio ē
alteratio p se: q2 albefactio est p se: q2 est per se ad
bedinē: ita rarefactio est alteratio p se: q2 est per se ad
raritātē que est qualitas: sicut enī albedo 7 nigredo
successiue inducuntur p alterationē 7 denigrationē: ita
dēfitas 7 raritas p condensationē 7 rarefactionē: 7
q2 ad acquisitionē raritatis: sedq acquisitionē maiorita-
tis quantitatē 7 loci: id talis motus dicit augmētatio
7 motus localis p accēs nō quidē per accēs: rāz
sed necessariū. Si vō per rarefactionē nō acquirat
raritas absoluta sed respectiua tūc rarefactio est p se mo-
tus localis: 7 p accēs augmētatio: nō autē est altera-
tio p se aut p accēs: sunt enī tātūz tres termini motu
um p se: v3 qritas qualitas 7 vbi p Aristō. 5. hui⁹ sed
in tali motu nō acquirat quantitas nec qualitas: s3 vbi:
igit rarefactio in casu isto est p se motus localis: ē autē
per accēs augmētatio: q2 per modū sequele acquirat
extensionem 7 maioritātē quantitatē: 7 qm per talez
rarefactionē nulla quantitas acquirat p se vel per accē:
densiō talis motus nō ē alteratio p se vel p accēs.
¶ Ad primū dicit q rarefactio nō est mot⁹ ad quāti-
tatem: q2 nō ad quantitatē antiquā: cūz nihil moueatur
ad id q2 h3: neq ad quantitatē nouā cū illa sit coeterna
māe nō potēs acquiri absq mā: constat autē p ph3 ra-
refactionē non esse motū ad materiā. Itē quelibet ps
rari ē rara: 7 quelibet ps rarefacta rarefit sūm Aristō.
In littera: igit si rarefactio esset ad nouā quantitatē quelibet
ps rarefacti esset ad nouā quantitatē: 7 per psequēs
tota quantitas pcedet cōstruētur vel due qritates in
uicem coextēderēt: v3 quantitas noua 7 quantitas an-
tiqua: quo 7 quo dlibet est icōueniēs. Rūdenur igit ne-
gādo istā pñiā rarefactōez h3e maiorē qritatē q pri⁹
habuit: igit habet aliā quantitatē q prius habuit: sicut
enī non sequit tu es maior hō q prius fuisti: igit tu es
alius hō q prius fuisti: cōcedo igit q rarefactio ē au-
gmentatio nō per se sed per accēs: nō p pcedē im-
proprie dicta. ¶ Ad scōz dicit q sicut idē est raritas 7
densitas: ita duplex est rarefactio 7 condensatio. scilicet
absoluta 7 respectiua: rarefactio aut condensatio
absoluta est alteratio: sed rarefactio vel condensa-
tio respectiua nō est alteratio sed motus localis dī. re-
spectū ad acquisitionem multitudinis aut paucitatis
materie in ordine ad extēsiōez. ¶ Ad tertiz responsū
est q rarefactio est motus localis: rarefactio enī abso-
luta est mot⁹ localis per accēs: 7 rarefactio respecti-
ua est motus localis p se: ex quo nullus respectus p-
ter vbi pōt esse termin⁹ per se mot⁹ iuxta determinationem
nem phi. 5. hui⁹. ¶ Ad qritū rūdes q talis rarefactio
ignis puri est p se ad vbi: 7 p accēs ad relationē neq
icōuenit motū aliquē denoiare ēt a termino p accēs
dēs q est sanitas. Et ad pfirmationē dē q nō est icō-
ueniēs motū ēē p accēs ad relationē: 7 ad rōnē sū q
determinat phs. 5. hui⁹. ¶ Scōz dubiū vtrū raritas 7
dēfitas sint qualitates distincte a suba qritate. Et ar-
guē q nō: pñio sicut oīs qualitas inherēs pōt adueni-
re suo subo absq motu locali: s3 raritas 7 dēfitas nō
possūt aduenire alicui absq motu locali: igit 7c. mā-

ior p3 inductione de caliditate 7 frigiditate albedine 7 ni-
gredine 7 alijs qualitib⁹ que adueniūt suis subiectis
absq motu locali: minor ēt est nota quia nihil rarefit
absq occupatione maioris loci: 7 nihil condensatur
absq acquisitione minoris loci: 7 deperditōe maioris
Scōz maior nūq rarefit quin extēdat 7 rarefiat mā
foranōis 7 oēs qritates sēsibiles: igit acre rarefactio
totē raritatem qritū rara: qd ē ipote q2 cū qlibet rari-
tas sit qdā extēsiō aut sibi sit pñia qdā extēsiō: sedq
q i eodē ppo sito sūt ples extēsiōes 7 dimēsiōes eius
dem rōnis se penetrātes q est incōueniens. Tertio se-
quitur q raritas 7 dēfitas sunt forme pñarie: sicut al-
bedo 7 nigredo q est salus: q2 tunc nō ēt esset rāz 7
densitas: sicut nullū est albu 7 nigrū: cui⁹ oppositūz cōi-
ter dē: v3 q aer ē dēfus 7 rar⁹. ē. n. dens⁹ respectu ignis
7 rar⁹ respectu aq. Quarto sedq q raritas 7 dēfitas se
hnt vt habitus 7 pñuatio: sicut albu 7 nigrū: patz cō-
sequentia q2 semp duoz cōtrarioz illud q est maio-
ris pfectionis se habz vt habitus 7 q est minoris pfe-
ctionis vt pñuatio iuxta doctri. commētoris scōz
7 tertio de aīa: s3 istud cōsequens est falsū: non enim
raritas se h3 vt habit⁹: q2 raritas diuidit paucitātē ma-
terie: 7 dēfitas multitudinē māe: constat autē q maio-
ris pfectionis est multitudo q paucitas: nō etiā pōt dī-
ci q densitas se h3 vt hnt 7 raritas vt pñuatio: q2 ra-
ritas est cōsequēs calidi: 7 densitas frigidi per cōmē-
tatozē. 7. hui⁹: sed caliditas est perfectio 7 frigiditas
igit 7c. 7 oppositūz ē definitiūz supz ex istē ē pñia
tozē. 7. hui⁹. Et ex hoc pono duas cōclusionēs: qua-
rū pñia ē ista: raritas q densitas est a qualibet sub-
stantia realiter distincta: pbaf rarefactio ē mot⁹ recipi-
ens denoiationē a termino ad quē h3 ph3. 5. hui⁹: igit
tur raritas est termin⁹ ad quē rarefactiois: s3 nulla sba
est termin⁹ ad quē rarefactiois: ex quo ad illā nō est p
se mot⁹ sū ipz ibidē: igit 7c. Idē argumētū sūt de dēfi-
tate: qm densitas est termin⁹ cōdēsatiōis 7 nō aliq sub-
stantia: Itē ponit Aristō. in lra q grave 7 dūz: sequit
dēfitz 7 leue ac molle sequit rāz sed grauitas 7 leui-
tas sūt cōtraria: accētā duz 7 molle: igit dēfus 7 rariz
sunt cōtraria: sed sube nihil est cōtrariū p Aristō. in p-
dicamētis: 7. 6. hui⁹. Scōz conclusio nlla raritas vt dēfi-
tas ē qritas: pbaf i oī rarefactioe acqrit raritas: 7 i oī
p dēsatiōe acqrit dēfitas: s3 nō qritas rarefactioe vt p dē-
satiōe acqrit qritas: igit 7c. Itz pñia cū maior: 7 minor
est declarata in lra cū nūq acqrit qritas absq mā: cō-
stat aut in rarefactioe 7 cōdēsatiōe nō acqri nec deper-
dī mā: s3 eadē mā nūero h3 p3 sūt successiue rara 7 densa
absq acqritōe 7 deperditōe māe. Itē 7c. dicit h 3. 86.
q raritas 7 dēfitas nō sūt de p dīcamētō qritatis: qm
si eēt: tūc nō sequerēt ex eis iste qritates pñie s. graui-
tas 7 durities: leuitas 7 molities. ¶ Dicendū igit q
nulla raritas est suba vt qritas: s3 aliq raritas 7 dēfi-
tas sūt qritates 7 aliq raritas 7 dēfitas sūt relatiōes
aut pōnes iuxta famositatē iā currētē antiquē: nō cōce-
debat raritātē 7 dēfitatē ēē accētā absoluta 7 nō re-
spectiua: vñ auctor sex principio dīc q raritas 7 dēfi-
tas sūt qritates 7 nō pōnes 7 phs in p dīcamētis dicit
sū q tūc erat famosū q illi sūt maximi 7 potiozē d
dicit rāz 7 dēfū absqz 7 leue ēē qritates: quā opinio
nē ēt tenui alibi. ¶ Ad primū nego q oīs qritas iher-
rēs possit puenire alicui absq motu locali qm figure
nō adueniūt sbo suo absq motu locali nec caliditas
sūma nec frigiditas sūma cū nō iducat caliditas sum-
ma absq calefactioe neq frigiditas sūma absq rare-
p iij

Philosophicorum.

factioe vlt cōdēfationē: cōstat āt nullā eē rarefactionem vel cōdēfationē absq̃ motu locali. ¶ Ad scōz dī q̃ ē vna raritas oīz illoz nec ē icōueniēs eodē accipere plā demonstrari: qm̃ sōz. mā sua r̃ q̃ritas denoiant ea dē. albedie. Sūt albedo r̃ dulcedo r̃ mā lactis dñr q̃ ta eadē q̃ritate nūcro: r̃ tñ pcedo q̃ aliq̃ raritas sit ex tēfio: q̃ raritas ē q̃litas elio aut pō: extēfio āt ē passio vlt mod⁹ q̃ritatis nisi forte extēfio accipēt relatiue vt oppōit iūfioi accipiedo p eodē raritatē r̃ extēfioez dēfuitatē r̃ itēfioez: q̃lī n̄ accipit h̄. ¶ Ad 3. dī q̃ loq̃n do de raritate r̃ dēfuitate absoluta nihil ē rāz r̃ dēfuit: si cur nihil est albū r̃ nigrū lz raritas r̃ dēfuitas inuicē cō patiātur: sicut albedo r̃ nigredo in eodē subo accipie do tñ relatiue dēfuitatē r̃ raritatē sicut magnitudinē r̃ p uitate: pcedo q̃ idē est densit̃ r̃ rāz: nō tñ respectu eiuf dem: r̃ ad hūc intellectū cōcedit ac rē esse densit̃ r̃ rāz ṽz respectu ignis r̃ aq̃. Rñdēf quāntitas absoluta lz lo cū habīt r̃ dēfuitas illi oppōita tenet locū p̃uatiōis qm̃ raritas absoluta est a nobilioz. s. a caliditate r̃ at tribuitur viliozibus elis. s. aque r̃ terre: accipiedo aut raritatē r̃ dēfuitatē relatiue: sic dēfuitas se h̄z vt habīt: r̃ vt positiuū raritas aut vt p̃uatiō fm̃ q̃ probatuz est: q̃z densitas dicit multitudine m̄ae r̃ raritas pauci tatem materie: quare r̃ ē.

Tex.
cō. 87.

tas in p̃rio capto p̃bates tēpus nō ē ibi. (Et sicut motus). Quartū dēfinit de mēfurabilitate tempo ris manifestādo ea q̃ sūt r̃ q̃ nō sūt in tēpoze tāq̃ i mē sura ibi: (Minim⁹ āt nūc⁹). Quittū dēfinit de cau salitate tēpozis declarās ea quoz tēpus est causa ibi (Ip̃m aut nūc). Sextum dēfinit de potētiatate r̃ actualitate tēpozis exprimēs id q̃d est m̄ale r̃ forma le in tpe ibi. (Dignū aut cōsideratiōe). P̃rimū capm̃ diuidit in tres p̃tes. In p̃zia pte p̃hs p̃uauat se ad dicē da. In scōa pte arguit p̃hus nō esse de nūcro entū ibi. (Quod qdē igit). In tertia pte q̃rit vtrū idē istās nu mero maneat p totū tēp⁹ ibi: (Amplī⁹ aut). Quēad modū dicit p̃hs. (Consequēs aut est). dicit de loco r̃ vacuo agredi de tpe. P̃rimū aut bñ se h̄z opponere de ip̃so tēpoze r̃ p extrinsecas rōnes vtrū eoz q̃ sūt ē: r̃ vtrū tēp⁹ sit de numero entū aut nō entū: postea q̃ nā ip̃sius. i. qd tēpus est: r̃ que diffinitio istī. Intentiō igit p̃hi est dēfinitare de tpe in hoc tractatu: ordo aut intētiōis est p̃rimo tractare de existentia eius: scōdo de natura r̃ quidditate eius.

Tex.
cō. 87.

Notādum fm̃ cōmētatozē p̃mēto. 87. vocat sermones extraneos: q̃ p̃biaz q̃ cōponit ex istis vocat p̃biām extraneā: qm̃ tps esse manifestū est p se: qm̃ fm̃ hāc p̃secutatiōe inueniunt plures sermones qui dēfinitū suū ē: sicut. n. motū eē est p se manifestum q̃z sensus p̃cipit aliqd moueri: ita tēpus esse est per se

manifestū: q̃z sensus app̃hēdit aliquid durare r̃ h̄re p̃rius r̃ posteri⁹: r̃ sicut ad p̃h̄cū nō p̃tinet p̃bare vlt ip̃robare motū eē: q̃z illud est p̃ncipiū in p̃bia nālī: ita ad illū nō spectat: p̃bare vel rep̃robare tēpus: qm̃ tēpus esse est vñ p̃ncipiū nālīs p̃hie. Ad loyca igit p̃tinet ip̃robare r̃ p̃bare ista cū sit artifiz cōmu nis viā h̄is ad vtrūq̃z partē p̃diciōis siue fuerit. p̃po sitio p se nota siue nō: p̃pterea dicit p̃hs rōnes. p̃bates tēpus nō esse: esse extraneas: r̃ cōmētatoz talē p̃biaz esse extraneas: q̃z p̃cedit nō per rōnes. p̃p̃iat. s. p̃h̄cas sed per rōnes extraneas. i. loycas. (Quod qdē igit). Ista est scōa pars hui⁹ capituli in qua p̃hs duab⁹ rō nibus. p̃bat tēp⁹ nō esse: r̃ p̃rio sico ē cōpositū ex nō entibus ip̃ossibile est illud esse tēpus cōponit ex nō entibus: r̃ nō entib⁹ igit tēp⁹ ip̃ossibile est eē: p̃z con sequētia cū maiori r̃ minori declaraf: qm̃ oē tēp⁹ cō ponitur ex tēpoze p̃terito r̃ futuro siue illud tēp⁹ sit finitū siue infinitū: s̄z nullū tps p̃teritū ē: neq̃z aliq̃d tps futurū est vt liquet: alioq̃n infinita tēpoza eēnt simul eq̃ lia nō cōcāria: q̃d est ip̃ote. I. e. li. (Q̃d qdē igit oīno sit tps aut vix aut obscure poterit q̃s scire tps esse ex h̄is sequētib⁹ rōnib⁹ aliq̃s vtiq̃z cōd̃p̃iet h̄ qdē tps p̃ teritū q̃d est ps ip̃i tps p̃sentis factū ē: r̃ nō ē illud nō futurū r̃ nō dū ē: ex h̄is āt finitū r̃ infinitū r̃ sp̃ acce ptum tps p̃ns p̃ponit. Ex h̄is āt q̃ nō sūt p̃positū im pole eē vt participare aliq̃n subam. i. rōnē essendi.

Notandum p̃rio fm̃ cōmētatozē cō mēto. 88. q̃ ex sermoni bus loyca nō iducit p̃cipue aliqd eē vlt nō eē s̄z extia tiōne iūfiaz r̃ deceptio i hoc sermone ē: qm̃ ita ē de mo tu: mot⁹ enī cōp̃hēdit sensū r̃ nulla ps eē in actu: s̄z q̃libz ps demonstratiua recessit: ergo ē p̃positio ex h̄ q̃d tā dēfuit: ex h̄ q̃d nō dū est. Intēdit p̃teritū q̃ rō loyca vel dyaletica nō ē demonstratiua s̄z tñ. p̃babit illa n̄ aggrauat scīaz p̃ quā iudicet: sic esse vel sic nō eē: s̄z ag grauat op̃ionē p̃ quā iūfē extimat sic eē vlt nō sic eē: p̃pterea rō tā sca n̄ ē demonstratiua cū sit rō dyaletica. p̃ babit tñ illa. n. maior oē p̃positū ex nō entib⁹ ip̃ote ē eē nō ē necia nec p se nota: s̄z tñ. p̃babit falsa: nā mot⁹ ē vt patuit. hui⁹: r̃ tñ p̃ponit ex nō entib⁹. s. ex motu p̃terito r̃ ex motu futuro: quoz nullus ē. Ista ē nā suc cessiuo q̃d eoz eē ē eoz fieri: sic igit p̃cedit motū eē ex q̃ p̃cipit p̃ sensū tāq̃ sensibile cōde vt h̄z videri scōdo āia lz p̃ponat ex non entib⁹: ita est p̃cedēdū tps eē licz nō sit aliq̃ ps p̃terita vlt futura: ex q̃d cōponit ista: igit maior ē falsa: oē cōpositū ex nō entib⁹ ip̃ote ē illud eē

Tex.
cō. 88.

Secūdo notādū fm̃ p̃m cōdē p̃o talia nō dū h̄nt eē p̃pletū: s̄z eē eoz p̃po nit ex actōe aīe i eo q̃d ē i eis eē āiaz r̃ entia p̃pleta sūt illa in q̃z eē nihil fac āia vt post declarabit de tpe. s. qm̃ ē de nūcro entū: quoz act⁹ p̃plet p̃ āiaz: r̃ erit de entib⁹ latētib⁹ q̃ si āia n̄ eēnt eēnt nisi i po. ¶ Duas distinctiōes iūfēdit h̄ cōmētatoz: quaz p̃ia ē ista entūz q̃dā sūt p̃pleta q̃dā icō p̃pleta: entia p̃pleta sūt illa q̃ ha bēt totū suū eē sil̄clusa oī p̃sideratiōe aīe vt h̄z lignū lapis r̃ talia q̃ h̄nt oēs suas p̃res sil̄cluse cōsideret siue nō cōsideret āia: entia icō p̃pleta sūt illa q̃ nō h̄nt totūz suū eē sil̄cluse p̃ āiaz vt mot⁹ r̃ tps ip̃ote ē. n. p̃tē p̃teri tam mot⁹ aut tps eē simul cū pte futura extra animāz si āt sūt sil̄cluse tñ ex ope aīe: dicit. n. p̃bus. 3. de aīa q̃ āia ē quodāmo oīa: r̃ q̃ oīa sūt q̃dāmo i āia: nō fm̃ eē reale: s̄z fm̃ eē iūfōnale: q̃z lapis dīc tps nō ē i āia s̄z sp̃es eī: q̃z igit cōcept⁹ mot⁹ p̃teriti cōcept⁹ motus futuri: ac etiā cōceptus temporis p̃teriti r̃ futuri

Te
cō.

Liber quartus.

sunt simul in anima mediantibus quibus anima cōsi-
derat partes talium successiuorum in instanti presenti ac
si eēt simul: ideo partes temporis et motus sūt simul
ex opere intellectus nō autem ex opere nature. secūda
distinctio entium incōpletozum quedā sunt in actu se-
cluso omni opere intellectus: et quedam nō sunt in actu
nisi ex opere intellectus. verbi gratia motus est ens in
completum cum nō habeat totum suum esse simul et ē
in actu absq̃ operatione anime: quia siue anima consi-
deret siue nō consideret nō minus celum mouetur lo-
caliter: et elemēta alteratiue. Tempus autem vltra hoc
q̃ est ens incōpletum non h̃zesse in actu: nisi ex ope
intellectus: seclusa, n. operatione anime: tempus nō ha-
bet esse nisi in potentia vt videbitur capitulo secundo
huius tractatus tempus enim cum sit mēsurā numeri-
lis motus sūm prius et posterius: Duo includit vide-
licet durationem successiuā et mutatiōem motus: sed
est impossibilis numeratio absq̃ cōsideratiōe anime:
igitur impossibile est tempus ēē in actu absq̃ operatiōe
anime. (Adhuc) scōdo arguit sic si tempus est et nō
indivisibile: igitur diuisibile. igitur h̃z in actu omnes suas
partes vel aliquas p̃ns falsum pro vtraq̃ parte: quia
omnis pars temporis est p̃terita vel futura: quā-
nulla est. Et si dicitur qd̃ habet vnā partem in actu, s.
istans p̃ns. Cōtra arguitur q̃ nullum instās est pars
temporis qz omnis pars mensurat: nec componit totum: vt vi-
debitur. sexto huius igitur nullum instans est pars
temporis. Le. l. adhuc autem omnis rei diuisibilis si-
quidē est et p̃ribilis necesse est cū est aut oēs aut quas
dam partes esse temporis: aut alie facte sunt p̃tes alie
nō future sunt. Est autem nihil tempus cū sit diuisibile
in partem p̃teritam et futuram nisi ipsius nūo aut non
est pars temporis mēsurat enim pars: et componit oīz to-
tum ex partibus: tps autem nō videtur cōponi ex nūc
idest ex omnibus.

Ter.
cō. 89.

Notandum

89. q̃ iste sermo est et loquus et componitur sic omne
habēs partes necesse est vt partes eius sint omnes in
simul aut quedam, si fuerit ens et tempus habet partes
quarum nulla inuenitur in actu igitur tempus non est.
Ista rō est iterum logica: qz procedit ex probabilibus
m̃: qm̃ maior nō est vera ad hūc intellectus omne ha-
bens partes necesse est vt habeat omnes p̃tes aut ali-
quas in actu. vnde tēpus non habet nisi partem p̃teri-
tam futuram vel p̃ntem: p̃terita vel futura non est.
ideo nō est in actu: pars p̃sens etiā non est in actu ad
intēctionem p̃mētoz: qz nō h̃z totū suū esse simul
et maxime qz instans nō est pars tēporis. Sed arguit
tēpus nō ēē replicando iterūz rōnes philosophi et p̃ri-
mo sic. si tēpus est aliqua pars ipsius est. Sed tēporis
nō est aliqua pars: igitur nullus tempus est. patet p̃na
cū minor qz de tempore nō h̃etur nisi instās p̃ cōmē-
tatozem: et probatur maior: qz si tps est: ip̃us est aliq̃
diuisibile: sed cuiuslibet diuisibilis aliqua pars est igitur
si tēpus est: aliqua pars ē. oēs ens ē materia vel for-
ma aut p̃positū: sed tempus nō est aliq̃ istozum. igitur
tēpus nō est: p̃z p̃na cū maior: et minor declarat non
.n. tēpus est materia: vel p̃positū. vt cōstat et quod nō
sit forma arguitur omnis forma est actus p̃ Ari. et p̃bisi
corum et scōdo de aīa: sed tempus nō est actus sūm p̃mē-
tatozem dī. hic q̃ tēpus nō est in actu: nisi p̃ aīaz igitur
et. Tertio omne ens est in anima vel extra animam
sed tps nō ē in aīa: vlt extra aīaz. igitur tps nō est. p̃z p̃na

cū maior et minor declarat: nō enī tps ē in aīa: cū sit q̃
tias p̃na p̃ Ari. in p̃dicat: aīa aut nō est q̃ta non est
et tps et aīam qz tps ē de nūo entū inq̃t: quozum
esse p̃pletur p̃ aīam: sed nullū tale h̃z ēē aīaz igitur et.
Quarto oēs q̃ est necessario ē i tpe: vel in instanti: s̃z tps
nō ē in tpe vlt in instanti: igitur neq̃ tps nō ē. p̃z p̃na cū ma-
iori famosa: et minor declarat nō. n. tps est in tpe: qd̃
nihil est in seipso: nec ēē in instanti: qz nō ē sicut totū in
pte: nec ēē: nec sicut p̃ticle in vlt: nec ēē ita de alijs mo-
dis eēndi. Innotatis a p̃ho in tractatu de loco et r̃isio
ne ad has difficultates pō duas et cōneguaz. p̃na
ē ista ad hoc qd̃ tps sit nō sufficit aliq̃ diuisibile eius
ēē: p̃z qz dato opposito sequit̃ plura tpa ēē simul q̃ruz
nullū ē ps alteri et p̃hm in tractatu hoc et. p̃ba p̃.
qz si sufficit ad ēē tps et ñia alicuius sui diuisibilis cū sit
iam diuisibile et ip̃is p̃teriti q̃ futuri et instās copu-
lans illa duo tpa inuicē: igitur in seipso p̃teriti et futuri tē-
pus: sed nullū illoz est ps alteri: igitur et. et. p̃ ad hoc
q̃ tps sit sufficit qd̃ sit aliq̃ diuisibile et p̃ntis p̃tes
p̃teriti cū futura ipsius p̃z qz nō dicim̃ ēē tps p̃teriti
nec futuri nō obstat q̃ cuiuslibet illoz sit aliq̃ di-
uisibile: sed b̃n dicim̃ tps p̃ns esse qz iam est aliquod
indivisibile eius: copulans p̃teritum cum futuro. et
si arguitur sic hoc instans copulat p̃teritum cum fu-
turo: igitur p̃teriti et futuri est: negat. p̃. qz illud verbūz
copulat ē terminū ampliatū. Ad p̃mū dī qd̃ quocū-
q̃ tpe p̃nti dato ip̃s infinite p̃tes sūt et infinite p̃tes nō
sūt: qm̃ illius sūt infinite p̃tes quāz q̃libz h̃z instās co-
pulas p̃tes p̃teriti cū p̃te futura: et q̃libz istaz dī tēpus
p̃ns eius ēē et infinite p̃tes nō sunt tam p̃teriti q̃ future
quaz q̃libet terminatur ad instās p̃ns p̃ modū finis.
aut p̃cipiū. adh enī qd̃ aliq̃ tps dicat ps tps p̃ntis
sufficit istās ēē terminas aliq̃ illoz tēporis: aut copu-
lis p̃tes p̃teriti cū p̃te futura. vñ dato q̃ a. sit istā p̃ns
et b. p̃cipiū hore p̃ntis et c. finis. dico q̃ nullū tps p̃te-
ritū incipies a. b. et terminatū aī a. est ps tps p̃ntis. s̃z
fuerit ps et. nullū ēē tps futuri terminatū ad c. et inci-
piēs ab aliquo instanti futuro est ps hore p̃ntis: s̃z for-
te erit ps et. sed qd̃libet tps qd̃ fuit post. b. aut q̃ erit
aī a. copulat ad hoc instās p̃ns q̃ est a. dicat esse ps
hore p̃ntis q̃ s̃z tps incipies ab aliquo instanti post
b. vel aī a. c. h̃is p̃tes copulatas p̃ a. instās dī ēē pars
hore p̃ntis. Et si arguit sic tps p̃teriti vel futuri est ps
tps p̃ntis. igitur tps p̃teriti vel futuri est neq̃. s̃z sufficit
qd̃ aliq̃ diuisibile et sit et instās p̃ns. vñ ille termi-
nus ps est aliquāulū apliatū: et p̃cipue qm̃ suppoit
p̃ successiuo nec sequit̃ aliq̃ ps tps p̃ntis est igitur que-
libet ps tps p̃ntis ē. aliq̃ ps tps p̃ntis nō ē igitur nulla
ps tps p̃ntis est. nec illa quā ponit loyca ē vlt vera
s. q̃ ab indefinita. vel particulari vel adiacente ad su-
am vniuersalē ē bonū ar̃m affir. et negatiue. qz nō sed ē
aliq̃ p̃teriti est. igitur oēs p̃teriti est. aliq̃ futuri nō est
igitur nullū futuri est. et hoc quia p̃teriti et futuri sūt ter-
mini apliatū: ita iste tps ps supponēs p̃ tpe p̃teriti
vel futuri. Ad fm̃ dicat q̃ tps est forma nō subalis. s̃z
accidentalis cū sit passio mūdi aut p̃imi mobilis et p̃nter
cedo q̃ tps est actus sicut motus nō quidē actus p̃fectus et
p̃pletus: s̃z actus imperfectus et incōpletus fm̃ determinatio-
nem Aristot. ij. huius. Et ad p̃mētozē dī. q̃ tps nō est in
actu nisi p̃ aīaz. tps ñ h̃z ēē p̃pletū. neq̃ totū suū ēē sit
nisi p̃ aīaz: s̃z dubitat quō tps ē forma cū beat p̃tes dī
uerfarū rōnūz. s̃z p̃teriti futurā et p̃ntem cū sōz sit inua-
riabilis eēntia fm̃ aucto. 6. p̃ri. dupl̃r ñ dēf qd̃ ñcō ēē p̃-
tes linee sūt eiusd̃ rōis et oēs p̃tes sup̃ficiē sūt eiusd̃ rōis

De hiscorum.

et omnes partes corporis sunt eiusdem rationis: ita omnes partes temporis sunt eiusdem rationis. quoniam tempus est ita continua sicut linea superficies corporis. primum philosophum in prima dicitur: et igitur nulla pars preterita sit presens vel futura: aut eadem non in sunt diuersarum. quia pars preterita fuit presens et futura et pars futura erit presens et preterita: presens autem presens fuit futura: et aliquando erit preterita et cetera. Ad tertium dicitur: quod tempus est primum in anima et partem extra animam: quo ad suum formale esse quod est numeratio anime est in anima: quod autem ad suum esse materiale: quod est duratio successiva est extra animam: sicut visum vel intellectus quo ad suum formale est videtur vel intelligitur est in anima et quo ad suum materiale quod est lapis vel lignum est extra animam. cum vero dicitur commentato: quod tempus non completur nisi per animam id est quod a ex suo quod est actuale recipitur ab anima non tamen sequitur quod tempus non sit extra animam sicut. n. visus et intellectus dicitur esse extra animam: quod materia ipsorum extra animam: ita tempus est extra animam: quod suum materiale est extra animam. yz duratio successiva. ¶ Ad quartum respondetur: Autem negas illud esse quod est illud esse in tempore vel in instanti scilicet sue proprie dicitur quod tempus non est in instanti: sed est quoniam instans est ita quod simul sunt tempus et instans: sed mihi videtur concedendum quod esse est in tempore vel in instanti: quod si non maxime videtur de deo et de intelligentibus que non dicitur esse in tempore vel in instanti: sed ista non obstant: quod declarabitur infra deus et philosophis intelligentiarum esse in tempore et in instanti: quod autem tempus sit in tempore manifestum est: nam omne tempus est finitum vel infinitum. si finitum ipsum est pars temporis: sed quilibet pars est in suo toto. ergo omne tempus finitum est in tempore: tempus enim infinitum est in tempore: quod totum est in sua parte per Aristotem. in hoc quarto tractatu de loco sed temporis infiniti aliqua pars est in instanti igitur tempus infinitum est in aliquo modo instanti ibi. ¶ Similiter procedat quod instans est in instanti: unde sicut albus sumitur dupliciter videtur materia per subiecto albedinis: formaliter per ipsa albedine: ita instans dupliciter sumitur videtur materia et in preterito per subiecto termini temporis et formaliter in abstracto per ipso termino temporis. concedo ergo quod instans materialiter sumptum est in instanti formaliter sumptum tanquam mensuratur in sua mensura. quoniam mundus aut primum mobile quod dicitur esse materiale instans in instanti: sicut homo vel equus instans vero formaliter sumptum est in instanti materia: licet sicut accidens in subiecto. Et tunc ad argumentum quoniam dicitur quod non apparet quoniam tempus sit in instanti aliquo illo modo modo procedendi. In. R. n. quod Aristoteles. recte autem modus famulos in: aut quod tempus est in instanti eo modo quo aliquid est in suo principio aut fine. ¶ Amplius autem ista est terra pars huius capituli. in qua philosophus mouet istam questionem: verum instans quod est finis temporis preteriti et initium futuri maneat idem per totum tempus. et arguit philosophus primo ad partem affirmatiua scilicet ad partem negatiua ibi. ar. vero pro parte affirmatiua arguit sic. si primum est aliud et aliud instans igitur instans corruptibilis: sed impossibile est instans corruptibilis: igitur impossibile est quod primum sit aliud et aliud instans et per consequens idem instans numero manet per totum tempus: per primum et perbat antecedens per quolibet parte primum quidem perbat philosophus primum partem antecedentis sic. si continuatur est aliud et aliud instans et nullum instans corruptibilis

igitur plura instantia sunt simul primum impossibile. non enim possibile est aliqua intrinseca ipsi esse simul: nisi unum eorum alterum contineat: unde hora dicitur mensis: et annus sunt simul: quod annus continet mensis: et mensis diem: et dies horam: sed nunquam sunt simul due hore: neque duo dies: neque duo menses: neque duo anni: quod una dies non continet aliam: neque mensis mensis: neque annus annus: arguatur ergo sic. impossibile est aliqua intrinseca tempore esse simul: nisi unum eorum alterum contineat: sed nullum instans potest aliud continere. propter indiuisibilitatem instantis. igitur impossibile est plura instantia esse simul. ¶ Et licet. ¶ Amplius autem ipsum nunciat quod vi. determinat preteritum et futurum. i. distinguere unum ab alio cum sit finis preteriti et initium futuri: unde unum et idem semper maneat aut aliud et aliud non facile est scire si quidem enim semper alterum et alterum nulla aut eorum que sunt in tempore: alia et alia pars simul est que non continet aliam: unde primum contineatur sicut minimum tempus sub pluribus. sub maioribus: ipsum nunc quod non est primum aut fuit necesse aut est corruptum aliqui: et ipsa quidem nunc. i. instantia simul quidem aut inuicem non erit corruptum aut necesse est prius ipsum instans. perbat prima parte antecedentis videtur quod si continue est aliud et aliud instans igitur instans corruptibilis: perbat philosophus secundam. ¶ Impossibile est instans corruptibilis si instans corruptibilis: aut igitur quoniam est: aut quoniam non est: non quoniam est: quod tunc simul instans esset et non esset: quod est implicatio contradictionis et patet prima quia omne quod corruptum non est. Si dicitur quod instans corruptibilis quando non est: aut igitur in instanti primum vel in instanti posteriori: non in instanti primum: quia tunc corruptum erit ante quod esset: quod est impossibile. nec in instanti posteriori: quia si in instanti posteriori aut igitur in instanti mediato vel immediato: non in instanti immediato: quia illa duo instantia sunt immediata ut perbat. ¶ 6. huius nec in instanti mediato: quia tunc illud instans corruptum maneret per totum illud medium. cum ergo in illo medio sunt infinita instantia: sequitur quod instans corruptum maneret simul infinitis instantibus et ita plura instantia essent simul: quod est impossibile. ¶ Et licet. In eodem quidem igitur nunc ipsum instans corruptum esse impossibile est propter hoc quoniam est in alia autem nunc corruptum prius nec non continet sic. unde impossibile est se habere ad inuicem ipsa nunc ut unum sit consequenter alteri sic enim impossibile est habitare. i. immediata esse ipsa nunc ut punctum est puncto si quidem igitur in eo instanti quod commune est. i. immediato non corruptum sed in alio. in instanti mediato i. medius nunc que sunt finita simul et instans corruptum: di hoc autem impossibile est.

Notandum

quod sicut nihil est in diuersis locis: nisi illorum locorum unum alium contineat: quoniam si tu es in aere et in igne et in celo tanquam in loco: celum continet ignem et ignis aerem: ita nihil est in diuersis temporibus nisi illorum temporum unum contineat et aliud contineatur. non enim tu es in tempore preterito vel futuro sed tu es in instantis temporibus presentibus inuicem communicantibus tam in hoc instanti quoniam in se ipsi cum hoc instans infinitorum temporum presentium copulet partem preteritam et partem futuram nam sint infinita tempora presentia quorum quilibet est pars alicuius temporis presentis: et sicut in eadem linea: non possunt duo puncta esse immediata: ita nec duo instantia eodem tempore et ubi esse possibile: et tempore non conicantia esse simul: sicut est possibile duas lineas non communicantes esse simul possibile plura instantia

Liber quartus.

tia esse simul sicut iam plura puncta sunt simul: et pos-
sibile est ista ita mediata in diversis tibus sicut
sunt puncta immediata in diversis lineis. (Et vobis in
oppositum) arguit philosophus probando dupliciter quod non
potest manere idem instans per totum tempus: et primo sic
nullum continuum finitum habet unum terminum finitum: sed tempus est
continuum finitum: ergo non habet unum terminum finitum: patet
quia cum minores quibus hora est primum finitum: et dies est
continuum finitum: maior per inductionem. nam linea est con-
tinuum finitum: et non habet unum terminum finitum: sed duos
terminos vobis puncta: et superficies est unum primum
finitum: et non habet unum terminum finitum: sed plures. scilicet duas li-
neas: et sic de alijs continuis finitis igitur et cetera. tunc arguitur
tempus non habet unum terminum finitum sed plures. cum igitur
instans sit terminus temporis oportet tempus finiri duo-
bus instantibus: sed impossibile est ista esse simul.
igitur nullum instans manet per totum tempus. I. li. Et
vobis negans per idem est possibile: nullus enim diuisi-
bilis finitus terminus est scilicet nec si in uno sit pri-
mum: nec si in plura. siue sit primum finitum vna diuisio
nem vel linea siue finitum plures diuisiones vel superficies et
corpus. ipsum autem nunc terminus est temporis et tem-

Notandum

fm pmetatoze pmeto. 97.
quod non inuenitur continuum aliquod finitum habens unum si-
nem sed saltem duos: quoniam linea habet duos fines et super-
ficies quatuor et corpus. et cetera. tunc arguitur de finito
simpliciter et non finitum quod totum tempus perierit vel su-
turum est finitum et non habet nisi unum terminum finitum. instans
plene: quodlibet tamen tempus finitum simpliciter habet duos
terminos finitum scilicet linea et non habet multitudinem terminorum
sicut superficies et corpus. linea. n. terminatur tamen duobus
terminis vobis punctis: superficies terminatur 4.
terminis vobis duabus lineis et duobus punctis corpus
autem terminatur. 6. terminis: vobis duabus superficiebus et duobus
lineis: et duobus punctis. quod d. n. est terminus termini est
terminus: terminatur. h. igitur linea terminos. propter quod
tamen vobis puncta: superficies terminos. propter quod
remotos termini. propter quod sunt que linee: termini re-
moti sunt duo puncta: corpus autem habet terminos. propter
quod remotos et remotissimos: due superficies sunt termini
propter quod corpus: due linee termini remoti: et duo puncta
termini remotissimi. (Ampli si.) duo arguit philosophus ad idem in-
ferendo duo inconuenientia dato quod per totum tempus maneat
idem instans: primum inconuenientia est quod ea que fuerunt ante
mille annos sunt simul cum hijs que sunt hodie: probatur. omnia
que sunt in eodem instanti sunt simul: sed ea que fuerunt ante
mille annos et ea que sunt hodie sunt aut fuerunt in eodem
instanti. igitur et cetera. inconuenientia quod nihil fuit alio prius nec
posterius probatur. omnia que fuerunt altero prius fuit illo prius in ali-
quo instanti: sed nullum instans fuit prius alio instanti: sed si
idem instans manet per totum tempus igitur nihil fuit altero
prius et primum nihil erit altero posterius si nullum instans
erit post aliud instans: sed idem instans semper mane-
bit. I. li. Ampli si simul est finitum tempus nec prius nec poste-
rius in eodem instanti vel non ut nunc construe sic ampli
si illud est simul finitum tempus nec prius nec posterius cum alio
quod est in eodem tempore et in eodem instanti in illo simul sunt
que in annis sunt millesimum habens que sunt hodie et nec
prius nec posterius nihil aliud alio: deinde epilogat circa
has opiniones d. de hijs quidem igitur que insunt ipsi
octoginta. sit ex parte temporis et ex parte instantis.

Notandum

quod ro quod facit pmetatoze pmeto
to. 92. est hec ois res iueni-

tur in eodem instanti et omnia que sunt in eodem instanti sunt
simul igitur omnia sunt in simul quod est impossibile. Et
per omnia intelligit pmetatoze omnia que sunt et omnia que
erunt et que fuerunt. propterea est dicendum quod non manet
idem instans per totum tempus sed quod sicut continue
est aliud et aliud tempus: ita continue est aliud et aliud in-
stans et quod instans generetur et corrumpatur sicut genera-
tur et corrumpitur tempus et tunc ad argumentum si instans
corrumpitur aut igitur quod est aut igitur quando non est. dico
quod instans corrumpitur quando est et tunc ad argumentum
omne quod corrumpitur non est nec: unde sicut illud quod est ge-
nerabile generatur quando non est et prius generatur quod sit
genitum ita corrumpibile est corrumpitur quando est et prius cor-
rumpitur quod ipsum sit corruptum. tenendo quod generatio
et corruptio sit motus per se iuxta doctrinam Aristotelis
et pmetatoze. huius tenendo autem quod generatio non
sit motus: nec corruptio: sed tamen mutatio terminans
motum oportet cedere generabile generari in eodem instanti
in quo habet genitum esse corruptibile: corruptum in eodem in-
stanti in quo ipsum est prius corruptum. Et sic illud quod
corrumpitur non est instans vobis non corrumpitur. 100.
quia non per mutationem terminatam motum sed tamen
per simplicem diuisionem ideo instans simul est et cor-
rumpitur unde notandum quod tamen generatio quod corrumpit
sumit dupliciter vobis proprie et cetera: generatio proprie sumpta
est mutatio de non esse ad esse terminans motum altera
tionis de qua dicit philosophus primo de generatione: quod si ge-
neratio est impossibilis alteratio est impossibilis et ta-
li generatio generatur mixta et elementa corruptio pro-
prie dicta est mutatio de esse ad non esse terminans al-
terationem iuxta determinationem secundo de generatione
et sic non generatur nec corrumpitur instans vel tempus sic
loquitur philosophus tertio metaphysice. d. multa que sunt
sunt et que non sunt absque generatione et corruptione.
generatio communiter dicta est inceptio qua aliquid est
postquam non fuit: corruptio communiter dicta definitio quod
aliquid non est postquam fuit aut qua aliquid est postquam
erit et sic generatur indiuisibilia vobis puncta linee et super-
ficies et prout instantia et tempora. instans ergo prius simul ge-
neratur et corrumpitur: quod simul incipit et definit esse expo-
nendo per ponem de prius cum ipsum instans sit et nunc fuerit
nec erit. Sed et quoniam omnia que generantur vel corrumpuntur ge-
nerantur vel corrumpuntur in aliquo instanti sed instans non ge-
neratur nec corrumpitur in aliquo instanti: quod non in seipso in-
stanti nec in alio: igitur instans non generatur nec corrumpitur.
Dicendum quod maior necesse est non preedit tamen quod omnia que ge-
nerantur vel corrumpuntur generantur vel corrumpuntur in tempore vel
in instanti et sic generatur vel corrumpitur instans non in aliquo
instanti loquendo formaliter de instanti: sed corrumpitur
in tempore. quodlibet etiam tempus quod generatur vel
corrumpitur generatur et corrumpitur in tempore non qui-
dem in tempore contento. sed in tempore continente quod et cetera.

Quid autem

est tempus. Istud est finitum capi-
tulum huius tractatus in quo
philosophus querit quid est tempus
postquam quesitum si est tempus
et diuidit in duas partes quod
primum inuestigat quid
sit tempus secundum se et diuini-
tionem eius de ibi quoniam autem quod mouet. In prima parte phi-
losofhus recitat quatuor opiniones de tempore quare prima
ponit tempus esse reuolutionem celi seu circulanonem comple-

Philosophicorum.

ram celi. scda ponit tps eē ipsum (celū. ibi totius) aut.
tertia ponit tempus esse motum indifferentem ibi. Qm̄
autem videtur q̄ta pōit tempus esse passionem mo-
tus. ibi at vō neq̄. vnde nec ex doctrina antiquoz nec
ex doctrina philosophi habita in libris pcedentibus
scitur quidditas tēporis: sed tm̄ ex hoc vltimo tracta-
tu illud scitur p̄ma igitur opinio posuit q̄ tempus ē
tota reuolutio seu circulatio p̄leta celi ita q̄ nulla p̄s
reuolutōis diurna ē tps s̄z ip̄a tota reuolutio diurna ē
tps. ¶ Contra quā opinionē arguit philosoph⁹ du-
pliciter primo sic: quolibet pars tēporis est tēpus nul-
la pars reuolutionis diurna est pars tps et per. cōse-
quens tempus nō est reuolutio diurna nō enī est pos-
sibile aliq̄ habentia p̄tes idempficari quin ēt partes
idēp̄ficentur p̄z cōsequētia cū maiori mior aut ē opi-
nablis nam tps ē tota reuolutio diurna p̄ opinionē: s̄z
nulla p̄s reuolutōis diurne est tota reuolutio diurna
q̄z nulla p̄s est suū totū igit̄ nulla pars reuolutionis
diurne est tempus. L. li. quid aut̄ est tēpus et q̄ ip̄s
nū simpliciter et traditus ab antiquis manifestū est
et de q̄bus. i. ex illis que attingimus aduenientes p̄z
ad pcedētes libz. os. q̄dam enim totius q̄dēz celi mo-
tum dicunt. alq̄ autem ipsam substantiam quāuis enim
pars circulationis sit q̄dam circulatio et pars tempo-
ris quoddā tempus est circulatio aut̄ tota non est. p̄s
circulationis est que accipitur: sed non circulatio tota
¶ Notādum q̄ ratio antiquę translationis est hec que-
libet pars temporis est tēpus: nulla pars reuolutōis
est reuolutio: intelligēdo per reuolutionē totam reuo-
lutionem diurnam igitur reuolutio nō est tēpus: p̄mē-
tatoz autem. 93. p̄mēto arguit sic: quolibet pars reuolu-
tionis diurne est tempus. i. dies et nō x nulla pars re-
uolutionis diurne est tempus reuolutio diurna. igitur
reuolutio diurna non est tempus. ¶ Contra modum
arguēdi antiq̄ translationis dubitat: q̄z dato illo mō
arguēdi sequitur q̄ homo nō sit substantia hoīs et q̄
annus nō sit tempus: q̄z quolibet pars substantiē ē sub-
stantia. nulla pars hoīs est homo. igit̄ hō nō est sub-
stantia. Item quolibet pars temporis est tps nulla p̄s
anni est annus: igitur annus nō est tēpus. Rndetur q̄
ille modus arguēdi t̄z in terminis puerilib⁹ nā bene
sequitur quolibet pars risibilis est risibilis. nā p̄s ho-
minis est homo igit̄ homo nō est risibilis et ita vale-
rent ambo argumēta si substantia et homo puereretur
aut tēpus et annus ideo argumētum pcedit illā opi-
nionem. q̄z posuit tps et reuolutionē diurnā pueri sic
ponimus hoīem et risibile pueri. (Amplius aut̄) secū-
do arguit p̄bus ē eandē opinionē sic si tps est reuo-
lutio p̄leta celi. ergo si plures eēnt celi plura eēnt tē-
pora nō p̄municātia. p̄z p̄na q̄z pluriū celoꝝ p̄s eēnt
reuolutōes p̄lete intelligēdo per celum totū aggre-
gatum ex oib⁹ orbibus inuicē ordinatis: sed p̄ns est
falsum: q̄z est vna p̄ditionalis cuius aūs est opinabi-
le et p̄ns iopinabile fm̄ p̄mētatozem ponētes enī plu-
res mūdōs eē opinātur plures celos null⁹ vñq̄ opi-
natus est plura tpa esse simul: quoꝝ nullum est cōti-
nens reliquū. L. li. (Ampli⁹ aut̄) si plures essent celi
similiter eēt tēpus cuiuslibet illorū motus p̄leus q̄
re multa tempora simul non essent comunicantia.

Notandum

93. q̄ ista p̄dictio est cōmu-
nis istī opinionī dīcū q̄ motus est tēpus celi et par-
tes eius sunt p̄tes temporis et est opinio platonis et ē
sufficiētiōz oib⁹. opinio ergo īp̄robata posuit q̄ tē-

pus est cōpleta reuolutio celi. Plato aut̄ dixit tēpus
esse motū celi sic q̄ totum tempus est totus motus ce-
li: et p̄s temporis est pars motus celi: que q̄dem opinio
platonis fuit sufficiētiōz alijs p̄ter opinionē Arist. et nō
obstare q̄ fuerit sufficiētiōz adhuc ista scda rō ita p̄ce-
dit ē opinionem platonis sicut ē aliam sic arg⁹ tem-
pus est motus celi. ergo si plures eēnt celi: simul etiāz
plura eēnt tempora simul p̄z p̄na q̄z cuiuslibet celi eēt
vnus motus: sed. p̄sequens est falsum q̄z est vna cōdi-
tionalis cuius aūs est opinabile: et p̄sequens inopinabi-
le. ¶ Dubitabat hic cōmentatoz cum ista p̄positio
sit dubitabilis tēpus est motus celi: et ista non sit pos-
sibilis nāz fm̄ imaginationem: plures sunt celi: vide-
tur q̄ illa p̄positio impossibilis plura sunt tempo-
ra non sequitur ex ista dubitabili. tempus est mot⁹ ce-
li: sed ex ista impossibili plures sunt celi. Rndz p̄men-
tatoz dicens q̄ quicunq̄ aliqd̄ antecedit ad aliud tem-
per posito illo ponitur aliud et multiplicato vno mul-
tiplicatur aliud siue illud sit possibile siue impossibile
¶ Verbi gratia q̄z ad ortum solis sequitur dies: ideo seq̄-
tur generaliter ortus solis est in ista hora. ergo dies ē
in ista hora siue sit possibile siue impossibile ortum
solis esse in illa hora. q̄z etiā volare antecedit ad ha-
bere alas: ideo sequitur hoc volat ergo habet alas: s̄z
sit impossibile illud volare. Ita in p̄posito q̄ plurali-
tas celozum antecedit ad pluralitatem motus celi: et plu-
ralitas motus celi ad pluralitatem temporis ponēdo
tempus esse motum celi. ideo sequitur plures sunt celi.
ergo plura sunt tempora. quia q̄cquid sequitur ad cō-
sequens sequitur ad antecedens. ¶ Ex quibus patet
q̄ illa p̄positio impossibilis plura sunt tempora nō
sequitur ex ista dubitabili tempus est motus celi: s̄z
ista impossibili plures sunt celi data opinione. hec tm̄
condicionalis si plures sunt celi plura sunt tempora:
sequitur ex ista dubitabili tempus ē motus celi. et qm̄
illa cōditionalis est impossibilis antecedēs sit opina-
bile apud platonicos ponētes creationem mundi de-
umq̄ alium mundum posse creare et cōsequens ino-
pinabile apud omnes: ideo hec p̄positio est impossibi-
lis tempus est motus celi.

Sed dubitatur qm̄ tempus neces-
sario est passio ce-
li aut motus celi: sed multiplicato subiecto multiplicat̄
passio et si plures sunt celi plures sunt motus celi. igit̄
si plures sunt celi: plura sunt tempora. ¶ Ista difficultas
habet duos modos rōndēdi quozum primus est eḡi-
dij dicentis q̄ ponentes tēpus esse motum celi dicebat
quēlibz motum cuiuscūq̄ sphere celestis esse tempus.
constat autem q̄ plures sunt sphere celestes: et plures
motus celi. ideo etiam plura sunt tempora si tempus
est motus celi. Arguebat ergo Aristoteles sic tempus
est motus celi. ergo si plures sunt celi plura sunt tem-
pora. cōsequens est falsum. ergo et aūs q̄ p̄ns sit fal-
sum p̄z q̄z est vna p̄ditionalis cuius aūs est verum et
p̄ns falsus. ¶ Mod⁹ iter rōndēdi nō vñ eē de intētiōe Ari-
st. quis p̄mētatoz dicat rōcinatio p̄bi p̄ponit ex vna. p̄-
pōe dubitabili. i. tps est motus celi: et vna. p̄pōe ip̄os-
sibili: vñ plures sūt celi: q̄ nō esset vnū si p̄ celum intel-
ligeret q̄libet sphere celestē et p̄ motū celi indifferentē
quēlibz motū sphere celestis. et exponēs p̄mētatoz int̄m
aūs illius p̄ditionalis: si plures sunt celi plura sūt tpa
dicat sic si plures eēnt celi vñ dicūt antiq̄ ponentes plu-
res mundos esse: tunc plura essent tempora. philosoph⁹
ph⁹ igit̄ p̄ celū non intelligit quālibet sphere celestē: s̄z

Liber quartus.

agregati ex oibus orbibus scōs modus respōdendi
est burlei dī. q. in dubio si plures essent celi plura eēt
tēpora: q. multiplicato subiecto multiplicat accis
elus et q. consequens est ita opabile: sicut antecēdēs:
et q. illam cōditionalem nō induxit Aristō. tanq. in cō
uenientem apud platonicos dicētes antecēdēs eē pos
sibile et cōsequēs impossibile. vnde ipsi dupliciter acci
pitur p. burlei p. ut est passio celi: et sic si plures eēt
celi plura essent tēpora: q. multiplicato subiecto multi
plicatur passio: sicut modo v. est mēsurā motus celi: et
sic illa p. ditionalis nō v. q. nō multiplicatur mēsurā
multiplicato mēsurato idem enim est numerus de
cem hoīum et decem equorum s. m. Aristō. infra: et quia
platonici acceptūt tempus non in ratione passionis
sed in ratione mēsure dī. tempus ideo eē motū celi: q. a
tam motus celi q. tēpus est mēsurā oīum motū par
ticularium. p. p. terea negauerūt illā cōditionales si plu
res sunt celi plura sunt tēpora. Nec rñsio est aliquatuz
dubia qm̄ sic in dī. cōmentator. Si ergo eēt plures ce
li ut dicunt qdam antiqui qlibet illorum eēt tempus
tunc necesse esset ut motus qlibet illorum eēt tempus
ex quo sequeretur plura tēpora esse in similit. q. est im
possibile et ista rōdinatio cōponit ex p. p. sitione dubi
tabili et alia que videt impossibilē nīl p. ymaginatio
nem ēt illa in qua ponit plures celos eē. Ex quib.
verbis p. mētatoris apparet q. p. hū nō inducit illam
cōditionalem tñ cōtra platonicos: sed cōtra oēs po
nentes tempus eē motum celi: neq. cōsequens illi cō
ditionalis est incōueniēs tñ apud platonicos: s. apd
omnes ponētes multitudinē mundo: de facto aut de
possibili aut s. m. ymaginatio: vult enim p. mētator. il
lam esse possibilem s. m. ymaginatio: plures sunt celi:
et illaz eē similiter impossibile plura sunt tēpora simul
loquēdo semp de similitate tēp. non cōmunicantium
ita q. ad similia plures sunt celi: aut plures sunt mūdi
nō. p. p. terea hoc eē p. cēdēduz plura tēpora simul eē: q. dā
n. antiqui cōcesserūt plures mūdos simul eē: et plato
nici voluerūt plures mūdos simul posse eē: sicut iam
p. p. ani credūt nulli nī vñ q. p. cēderūt q. sit possibile pl
ra tēpora simul eē. Item nō tñ apud platonicos sed etiā
apud Aristotē nō oportet mēsuram multiplicari si
multiplicant mēsurata. ergo illa p. ditionalis si plures
sunt celi plura sunt tēpora. ut tēpus est mēsurā motū
celi: nō solum est contra platonicos sed cōtra Aristō.
et veritatē et p. p. s demōstratio Arist. ducēs ad impossibi
le non fuit tñ p. hominē: s. fuit demōstratio omnino
p. p. opinionem ponētem tēpus eē motum celi. ¶ Di
cendū igitur q. siue accipiat tēpus ut passio siue ut mē
sura hec p. p. sitione plures sunt celi: aut plures sunt mū
di est opinabilis. i. digna opari: hec aut plura tēpo
ra sunt: est inopinabilis. i. nō digna ut aliq. opinetur
eam cōcesso enim q. plures sunt mundi et plures sūt
p. p. mōtus: nō tñ. p. p. terea hoc o. concedi q. plura sūt
tēpora: qm̄ tempus est passio mundi siue sit vñ mū
dus tñ siue sit plures sicut rñsibilis est passio ho
minis siue sit vnus homo tñ siue plures: et sicut iam
tempus multiplicatur ad oēm punctum istius mundi
q. idem tempus numero est in celo et in terra in occi
dente in oriente: ita si eēt plures mundi idem tempus
numero multiplicaretur ad oia puncta oīum mundo
rum. vnde s. m. cōmentator. p. p. nentia. i. q. de anima
vnicū intellectum in oibus hominibus debet dici
q. idem intellectus numero est in oibus hominib. hu
us mundi et oīum aliozū mundozū: ita q. non mul

tuplicaret intellectus humanus ad multiplicationem
mundo: et sicut non multiplicatur ad multiplicationem
hoīum. ita idem tempus numero. s. ea de hora nume
ro idem mēsis numero idem ānus numero eēt in quo
libet istorum mūdozū et multiplicaretur ad oia pūcta
eozū dicitur enī tēpus passio mūdi in cōl et nō passio
istius mundi nisi p. p. q. tēpus iste mūdos est oīs mūdos
possibilis. ¶ Ex predictis p. q. opinio ponēs temp
esse motum celi est bñr. qm̄ quidem dixerunt tēpus
esse totum motum celi. i. completam reuolutionem celi
adhuc intellectum q. tēpus et cōpleta reuolutio celi cō
uertunt p. p. quos p. cedunt ambēdōnes philoso. phi.
Alij vō ut platonici dixerūt tēpus eē motum celi ad hūc
intellectū q. totum tēpus est totus motus celi: et pars tē
poris pars motus celi intelligēdo p. celum agregatū
oīum orbium celestium: et per motum celi motus illi
agregati cōtra quos p. cēssit scōa ratio tantum.
(Totus aut scōa opinio fuit q. tempus ē sphaera, to
tus mundi. i. ipsum totū celum cuius ratio fuit ista. ce
lum continet oia: et tempus cōtinet oia. ergo tempus
est celum. p. quā opinione nō arguit p. hū cū sit mani
feste falsa et p. p. ea p. cedunt argumēta facta p. p. mē
optinonem: sed dicit q. stultius est q. dicit p. hanc opi
nionem quā p. siderare et p. p. hēder impossibilia que
sequuntur ex illa opinione. qm̄ dato illo modo arguen
dis sequitur q. homo est asinus: et q. accis est substantia
et generaliter q. quodlibet est q. libet sic arguēdo alis
est asinus et aliq. est hō ergo hō ē asin. alij d. ē sub
stantia et aliq. d. est accidens. ergo accis est substantia
cōstat autem q. h. sunt mere impossibilia que sequun
tur ex illo mō arguēdi quā sint aliqua alia impossibi
lia sequētia ex opinione. v. q. tempus est celum. Ideo
stultus est q. dicit per istam opinionē suadēdo eā q.
p. siderare tanq. vera impossibilia q. sequuntur ex illa opi
nionē. I. e. h. totus autē sphaera visa est q. d. accis
sineratione p. tempus quia in tēpore omnia sunt et in
totū sphaera omnia sunt. Est aut stultius q. dicitur per
hanc opinionem quā q. est. i. quam sit stultum de hoc
impossibilia considerare sequētia tanq. vera.

Notandum primo s. m. cōmentator. 2. cō
mento. 94. q. isti decipiebā
tur in hoc q. due affirmatiue nō p. cedunt in scōa figu
ra et etiā dicere oia in tempore eē et in sphaera mūdi nō
significat idem et sic s. m. eo. p. est ex falsis p. p. sitionib.
et figure incōstantis: et q. p. clusio eozum est impossibi
lis per se et et illius eo. p. est falsus s. m. formā et mate
riam. Ratio igit istorum dupliciter peccabat scōm cō
mentator. primo per fallaciā p. sequentis arguen
do ex puris affirmatiuis in scōa figura. secūdo per fal
laciā equocationis quia aliter celum p. tinet oia et alit
tēpus: celū enī cōtinet oia mēsurā tāq. locus locatum: tē
pus vero sicut mēsurā mēsuraturā ideo vltra hoc q.
conclusio eozum est per se impossibilis: videlicet q.
tempus sit celum: s. illogisimus illozū deficit tam in for
ma quā in materia: in forma quidem q. arguit p. figu
rā incōstantē et instabilē. s. per scōaz figurā affirmati
uē in mā vō q. arguit ex p. p. sitionib. falsis: neq. enī celū p. ti
net oia: neq. enī tēpus cōtinet oia: cū de. et intelligēte nō
p. tinent a mūdo: nec a tēp. sed magis p. tinent illa. scōo
notandū q. impossibilia sequētia ex hac opinioe sūt ista
primū q. deus est in omni tempore et celum in nullo
tempore. q. deus est in omni celo et celum nō est in ce
lo. s. s. m. se totum imo sequitur q. totum celum nō potest
moueri in tempore: q. nō potest moueri in celo cū oī

Philosophorum.

eat moueri tñ circa centrum mñdi. scđo impossibile scđm omne factum fuit per tempus eternum. et omne tale semper fuit. qm omne factum fuit per celum et ipsuz celum est eternum omne. et omne et factum fuit in omni celo: sed omne tempus est celum: ergo fuit in omni tempore et per sequeus semper fuit. ¶ Tertiū imposibile ē q annus nō est maior mensene mēsis maior die vel hora q tam hora quā dies q mensis q annus est celum fm hanc opinionem modo celum nō ē maior celo et ita sequitur q nihil potest moueri p horaz precise qz omne q mouetur per horam mouetur p diem mensē et annum ex quo vñm est reliquū sic arguendo: hoc celum est annus et idem celum est dies: ergo dies est annus. ¶ Quartū impossibile q oē tps est finitum: qz omne celum est finitum: et omne tps est celum per hanc positionem: et sequēter sequit q tempus multe partes sunt simul: quarum nulla alteram includit: qz celi multe sunt partes simul existentes nō se inuicem includētes: cum sit res permanens et sic habetur q tempus preteritū manet cum tempore futuro: qz celum preteritū manet cum celo futuro neqz aliter quod ē istas q sit finis temporis preteriti et incitū futuri: qz nullum est instans qd sit incitū et finis mundi futuri: aut finis mundi preteriti. Et non solum hec impossibilia tñ et infinita alia sequuntur ex hac opinione q nō solum illi veteres immo et multi moderni tenent. (Qm autem videtur) Tertia opinio fuisse q tempus est idē q motus cōmuniter accipiendo motū ita q omnis motus est tempus siue sit localis siue ad qritatem siue ad qualitatem et hec opinio est dignior alijs in qua pbus: melius enī dicit tempus esse motum q esse completam reuolutionem celi aut ipsū celum: qz impossibile est imaginari tempus nisi cum motu: et multo tñ id qd sequit rez credit ē res. Contra istam opinionem arguit pbus dupliciter et primo sic nullus motus est vbiqz: sed tempus est vbiqz. ergo tēpus nō est motus. patet pñia cum minor: qz motus ad formā nō est vbiqz: sed indeterminato subiecto. vñ in ipso mobili generatio enī et alteratio et augmentatio est in subiecto tñ q generat alteratur vel augetur similiter motus localis: non est vbiqz sed tñ in subiecto qd mouetur localiter: aut in loco in quo fit ille motus: minor autē sit euident: qz tempus similiter se habet apud oia nō enī est dicendum q tempus sit in celo et non in terra: aut q dentur diuersa tempora in diuersis partibus mñdi sint diuersi motus: sed illud idem tempus numero q est in celo est in terra et q est in oriente est in occidente: et in meridie: et in septentrione. Le. li. Qm autē videtur maxime motus esse et mutatio qdam tempus ppter pproximitatem illorum hoc p considerandum est videlicet vtrum tempus sit motus. Et arguit q nō vniuersalius qz quidē. ergo mutatio et motus in ipso propter alterationē et augmentum mutatio est solum aut vbiqz fortasse est. i. aut forte motus est tantū indeterminato vbi vel loco sicut ipsum q mouetur et transmutas est tempus autem similiter et vbiqz et apud omnia est.

Nota dum

scđm pmetato: tñ pmeto .96. q Aristoteles concludit in se a figura q tempus non est motus sic motus nō est vnus in omni loco et apud quodlibet igitur motus nō est tempus. Ecce fm pñm et pmentatozem q tempus multiplicatur ad omnem punctu mundi: non aut motus sed est indeterminato subiecto. per hoc distinguitur tē

pus motu. Egidius autem et burleus dicunt q tempus dicitur dupliciter habitudinem. scđm ad subiectum et mēsure ad mēsurata fm primam habitudinem tempus nō est vbiqz: sed tñ in primo motu tanq in subiecto suo. fm vō habitudinē mēsure ad mēsurata dicit ēē vbiqz qm omnia transmutabilia mēsurat motus autem non dicit aliquam habitudinem mēsure ad mēsuratum: sed tantū forme ad materiaz vel ad subiectū ideo nō dicitur motus ēē vbiqz. Et sup addit Burleus aliam causam propter q tempus dicitur vbiqz et non motus quia tempus relinquit in qualibet re tempora li suum: quando ergo est in qualibet re temporaliter per suum effectum: motus autem non habet aliquem effectum in qualibet re temporaliter: tempus ergo dicitur ēē vbiqz non formaliter: sed tñ causaliter et mēsuratiue. Ista determinatio non saluat litteram neqz pmentum quoniā motus primus est mēsurata omnium aliorum motū fm philosophum in isto tractatu. immo nō solum motus mēsuratur tempore sed etiaz tempus mēsuratur motu vt videbitur. ergo motus primus vt hz rationem mēsure ita videtur esse vbiqz sicut tempus. Nec sufficit dicē q tps includit respectū mēsurabilitatis nō autē motus qm qritas continua ita bene videtur ēē in omnibus suis mēsuratis sicut qritas discreta licet quātitas discreta dicat respectu mēsuratiōis et nō qritas continua cum qritas continua sit per se mēsurata continuo: sicut qritas discreta discreto: et non sit eadem per se ytas. linea enim est per se mēsurata per se yate scđi modi. Et numerus est per se mēsurata per se yate primi modi. Et ita in proposito licet tempus includat resp mēsuratiōem q nō includit primus motus tamen primus motus est per se mēsurata successiuo: sicut tempus: licet non eadem per se yate: quia primus motus est p se mēsurata per se yate secundi modi et tempus est per se mēsurata per se yate primi: scđi cum diffiniatur a priori per numerum. si ergo tempus vt mēsurata est vbiqz per idē et motus. preterea in speciali cōtra burleum impossibile est aliquē effectum puenire ab aliqua passione alicuius subiecti quin proueniat etiam ab illo subiecto. ppter dependentiam et ordinem essentialem vt patet inductive. non enim potest prouēire aliqua opatio aristibilibi vel disciplinabili quin eadē proueniat ab homine: et hoc ideo quia aristibile et disciplinabile est propria passio hois. homo ergo a tempore potest fluere quando in temporalibus rebus quin. enī fluat a primo motu: si tēpus sit passio primi motus et per cōsequens si tempus est causaliter vbiqz per suum effectum peridē motus. Itē per motum celi continue in qualibet parte mundi generantur noue influentie vt colligitur a philosopho primo metheo 2o et scđo de generatiōe ergo ratione talis causalitatis motus celi est vbiqz sicut tempus et re manet difficultas vt ante in ratione Aristoteli. ¶ Dicendum ergo ista et cōmentum sunt intelligēda sicut iacet et lz dicatur tempus passio motus: nō tamen oportet motum esse vbiqz si tempus est vbiqz: aut tps nō esse vbiqz si motus nō est vbiqz: qz tempus nō est passio intrinseca motus sed extrinseca. Sicut enī eclipsis est passio intrinseca lune et extrinseca terre: qz non potest competere lune nisi per terram. ita tempus est passio intrinseca mñdi: et extrinseca motus. qz non pot cōitari mundo: nisi per motum: nō ergo ppter dē tps ēē in aliq motu tanq in subiecto: sed ppter illud q tps esse in mundo tanq in subiecto: et qm mundus est vbiqz

Liber quartus.

fm se vel fm aliqd sui. ideo hec passio tps fluit a mū
do ad oēm punctū ei⁹ p multiplicatiōe: ita q sic spe
cies visibilis eadē numero multiplicat ab oībe signo
rum ad oīa puncta medij inter oclm ⁊ astruz ita idem
tēpus multiplicat a mūdo ad oīa puncta ei⁹ simplr ⁊
mō p simill. (Amplius autē) scdo arguit phs ⁊ eandē
opiniōez sic oīs mot⁹ est velox vel tard⁹: nullū tps ē
velox vel tardū: ergo nullū tps est motus: p pñā cū
pñā parte aīcedēis ⁊ tarditate: ⁊ sūtr quālibz mu
tationē nō faciēdo ad pñā oīam inter motū ⁊ muta
tionē oīcimus enī vnū motū esse alio velociorē vel
tardiorē: aut equelocē. 2^a vō ps aīcedēis arguit. na z
velox ⁊ tardū diffiniunt tpe: sed tps nō diffinit tpe. q
tps nō est velox nec tardū: minor est euīdēs cū in dif
finitione tps nō ponat velox nec tardū. maior vō ē
nota qm velox sic diffinit velox est id q pñā sit lon
gū spaciū in breui tpe: ⁊ tardū sic diffinit. Tardū est
illud q pñā sit breue spaciū in longo tpe. ecce quo po
nē tps tam in diffinitionē tardi q in diffinitionē velocis
Le. li. (Ampli⁹ autē) mutatio qdē oīs velocior aut tar
dior est tps aut nō est velox aut tardū: enīz ⁊
velox tpe determinant. i. diffiniunt: velox qdē q in
paucō tpe multū mouet. Tardū autē q in multo tēpe
paucū mouet tps aut nō determinat tpe neqz quo q
tū aliqd ē neqz quo qle. i. n. 3^a q est quātū neqz q est
qle qdē qdē igit tps nō est motus manifestū est nihil
autē differat nobis dicere in pñā motū aut mutatiōez

Notandum primo fm pmetatozē pme
to. 96. q Arist. dīc n. 3ª quo q
tū aliqd est neqz quo quale nō intēdit q in tpe ē quo
dāmō qm ⁊ quodāmō quale: qm tps est qm nō qle:
s: itēdit q ipossibile ē vt aliqd diffiniat tps p tps: neqz
fm qle si hēret qle: neqz fm qm in motu diffinit. i. qm
velocitas ⁊ tarditas q sūt in eo sūt qle ⁊ diffiniūt per
tps ⁊ sūtr p qm q ē in eo diffinit p tps cū of q mot⁹
magnus est in tpe magno ⁊ pus in paruo tpe. Ita ē
oīa fm cōmentatozē itē tps ⁊ motū ⁊ velox aut tar
dū: qm tps ē qm ⁊ nō quale nā vt p tps est magnus
vel parū ⁊ nō velox vel tardū: vt p tps est magnus
quale ⁊ nō qm: cū velocitas ⁊ tarditas sint modi ac
cīdētales ipsius mot⁹: sed ipse motus est qle ⁊ quāt⁹
cū sit magnus vel pus velox vel tardus. tps igitur
nō diffinit tpe siue sit qm siue sit qle: qz nihil diffi
niunt se ipso velox aut tardū bñ diffiniunt tpe vt p
ac ē motus in eo q qm oō motus magnus est il
le qui sit in magno tpe ⁊ motus pu⁹ ē ille q sit in puo
tpe. Intelligendū q cū pmetatozē dicit velox ⁊ tardū
esse qle mot⁹ nō intēdit q sūt qualitates sūdite in mo
tu: sed q sunt modi aut passīōes accīdētales motus:
sicut intēsum ⁊ remissum oīr modi vel passīōes qle
tatis. Ex isto pmeto soluit vna difficultas possibilis
steri ⁊ lram pbandō illā rōnez nō tenere: qz part rō
ne pbatēr boiem nō esse rīsbilē: qz rīsbilē diffiniunt
boie: ⁊ hō nō diffinit boie. Rūdetur qz l. 3^a rō Aristote.
nō teneat simplr tñz pñā opionē dī. tps ⁊ motū esse
oīo idēz dīcūt. n. hec opīnō q hec tria tps motus ⁊ ve
lox vel tardū: nō solū sunt cōuertibilia imo sunt sīno
nia nō oīa nisi ex pte nō iuz: qz quē intētin pcedit scda
rō qz nōia sīnoia hñt eandē diffinitōem oīo vt tu
nica ⁊ vestimētum: sed illa. 3^a nō hñt eandē diffinitio
nem oīo: qm velox ⁊ tardū diffiniunt tpe ē motus
magnus: ⁊ motus pus diffiniunt tpe: sed tps nō dif
finit tpe: neqz acceptū vt qm: neqz acceptū vt quale.

Secūdo

notandū q Auicena fecit 4° rō
nes ex sun^o phi probantes ipa
nō esse motū quaz p^a est ista tps est qñtas ⁊ motus
nō ē qñtas. ergo tps nō est motus. Scda rō duo
motus non cōmunicantes sunt simul: sed nō possunt
esse simul duo tpa nō p mūcāntia: ergo tps nō ē mo
tus. Tertia rō oīe motus distinguitur a differen
tīs tps: ergo rē. p. pñā aīis. pbat nā oīe motus sūt
velocitas ⁊ tarditas: oīe vō tps sunt cito subito mo
mētū paulo ante. Quarta rō mot⁹ velox sit in bre
uioz tpe: ⁊ nō in breuioz motu: ergo tps nō est mo
tus: qz qñcūqz aliqua sunt vnū de quocūqz
dicit vnū eo qz. de eodem dicit alterū vt p induciue
Ratio autē ponentiū tps esse motū sūt ista fm Au
cenam oē illud in cuius nā est q hēat ptem pteritam ⁊
ptem futuram est tps: sed in nā motus est q hēat pte
pteritam ⁊ partē futuram: ergo motus est tempus.
Ad istō rōz Auicena ne^a maiorē dī. q i nā dīlūgū
aut bellitropiani est q habeat ptem pteritā ⁊ partē fu
turam ⁊ tñ nullum illoz est tps. sed illud of ē tēp⁹
in cuius nā est p^a ⁊ essentialit q hēat ptem pteritā ⁊ p
tem futuram. qd non contingit in motu. l. 3ª enīm mot⁹
habeat p se partem pteritam ⁊ futurā: non tñ pmo ⁊
ēentialit. sed rōne tps: nullus enim motus est pte
ritus vel futur⁹: qz sūt in motu pterito vel futuro: l. 3^a
qz sūt in tpe pterito vel futuro: nullus ē motus hz
pñā ⁊ pñā rōne sūt: sed rōne tps in quo pñā
⁊ ēentialit inuenit pñā ⁊ posteri⁹. Istā rōne est
sufficiens dato q tps sit passio intrinseca motus: sed
credendo pñā dico q sicut tps de sui nā hz partē po
rem ⁊ posteriorem ita ⁊ motus: vñ sicut magnitudo
non accipit suas ptes a motu sed magis ē: ita motus
non accipit partem pteritam vel futuram a tpe sed ē.
tēpus accipit a motu fm pñā in hoc capitulo: neqz dī
cunt partes motus esse in partibus tēporis: qz sūt a
tēporis: sed qz mensurāt a partibus tēporis: si enī nul
lum tempus ē tēpus ⁊ aliqd mobile moueret mo
tus illius haberet ptem pteritam ⁊ futurā sicut iam er
go pteritū ⁊ futurū pñā motus nō dēndet a p
tibus tēporis pteritis ⁊ futuris. (Et vō neqz 4^a) opio
de tpe ē Arist. ponentis duas pclusiones quarz. pri
ma est ista. tempus nō est sine motu: scda pclusio tem
pus est passio motus ibi accipiēdum aut prima pclu
sio arguit sic. tempus nō est sine illo: sine cuius pcep
tione nō percipitur tempus: sed sine perceptione mo
tus nō percipitur tēpus: ergo tempus nō est sine mo
tu pater pñā cūz maiorē qz ea que nō separantur in co
gnitione non separantur inesse: vt induciue liquet mi
nor autem declarat dupliciter ⁊ primo sic. si nō intel
ligimus motum in nobis neqz in alijs: aut si intelligi
mus postea accidit obliuio: nō sentimus neqz cōpre
hēdēmus tempus omnino: qz pater p testimoniū illo
rum qui dicuntur fabulose dormiuisse in sardo apud
deos multis annis absqz perceptione tēporis: quia
non perceperunt motū copulabāt enī istas experie
ntias instāti quo dormire ceperunt nō percipientes
tempus medium: quia non perceperunt motum: aut si
aliqñ perceperūt vel imaginati sunt ex grauitate som
ni obliu fuerunt. Intelligendū q in pñā
assie est vna ciuitas dicta Sardo in qua secundum fa
bulosam hystoriam viri septem quingentis annis dor
mierunt habentes animas separatas a suis corpo
ribus apud Deos ex quozum consorzio tantam

delectatione perceperunt q' nō senserūt motū neq' tem-
pus: sed exp'gefacti vīlū erat eis nō appōsuisse tēpus
in dormiēdo: sed in instāti surrexisse: et hōiō: q' nō p-
cipietes motū auferebāt tēpus mediū copulātes pri-
mū instās: vltimo instāti dormiētis. I. e. li. (At vō
neq' sine motu est tēpus: cū enī nīl' nos ipi muta-
mur fm intelligētiā aut latet nos eē trāsmutans nō
videt in nobis fieri tēpus: sicut neq' qui i' sardo fabu-
labātur dormire apud heros. I. apud deos: cū exp-
gefactur: copulāt enī nūc primū posteriori nūc: et vñ
faciūt ambo illa nūc remouētes ea ppter insensibili-
tatem motus ipm modū tēpus. Secūdo arguit phis
eandē minozē: v'z q' nō percipit tēpus nisi percipiat
motus: qm si nō eēt nisi instās nullū eēt tēpus ex eo
q' nullū eēt mediū iter duo instātia: ergo p idē si nō p-
ciperetur nisi nūc nō p'ciperet tēpus q' nō cōprehēde-
retur mediū inter duo instātia: s' si nō p'cipit motus nō
cōprehēditur mediū iter duo instātia: ergo si nō p'cipi-
tur motus nō p'cipit tēpus: qm ergo nos nō p'cipim'
neq' ymaginamur motū determinatū et finitū et inter
duo extrema: s' estimam' nullū motū factū eē i nobis
neq' in alijs: et q' nos sum' inuicē in instāti: tūc accidit
nobis nō sentire tēpus: cū autē sentimus et discernim'
motū: tunc dicim' fieri tēpus q' cognoscimus instātia
variari: et non esse tñ in vno instāti indiuisibili. I. e. li.
(Tanq' ergo si nō eēt mediū nūc: sed idē et vñ instās
et tñ eēt nō erat tēpus. I. nō eēt tēpus: sic et qm latet
altēz eē nūc nō videt mediū eē tēpus. Si igit' ita est:
sequitur q' nō opinari esse tēpus tunc accidit a nobis
cū nō discernimus. I. discernimus: nec vñ mutatio nēq'
in vno indiuiduo videtur anima manere: cū autē senti-
mus et determinamus. I. discernimus motū: tūc dicim'
fieri tēpus manifestus: q' nō ē sine motu: v'z sine muta-
tione tēpus. ¶ Ex p'dictis phis epilogādo cōcludit:
q' igitur neq' motus neq' sine motu tēpus est: manife-
stum est: prima p' patuit in reprobatione tertie opi-
nionis. Secūda autē est probata i hac p'ia cōclusiōe.

Notandum primo fm cōmētatoz cō-
mēto. xi. q' Salien' credidit q' Aristoteles intēdebat q' nos nō cōprehē-
dimus tēpus nisi cū mouemur: quoniam per ymagina-
tione cōprehēdimus motum. et p'radixit Aristo. quia
multoties cōprehēdimus res quiescentes et moue-
mur: cū omnis ymaginatio sit mot': vt quādo cōpre-
hendimus polos mundi et centruz. Credidit ergo Sa-
lienus phm h' intendere q' quādo cūq' mouemur s'z
ymaginationē q' tunc percipimus tēpus: p'ia quē ar-
guīt Salienus sic: multoties cōprehēdimus res de-
scens tātum. I. polos mundi et centrum et tamē tūc mo-
uemur cum omnis ymaginatio sit motus. Respondet
cōmētator dicens q' Aristoteles non intēdebat ni-
si q' nos non sentimus tempus quādo non sentim'
motum: nō intēdebat igitur Aristo. q' ad motuz yma-
ginationis: necessario sequitur perceptio tempozis: s'z
q' non percipitur tēpus absq' perceptione motus.

Secundo notandum fm cōmētato-
rem eodē cōmēto q' tem-
pus non ymaginatur sine motu: et potest motus yma-
ginari extra tempus in hoc q' mot' p'cedit tempus
naturaliter: et q' tempus accidit motui: licet sine conse-
quentia se complete: p'ima p'positiō cōmētāt est
istā: licet non cognoscatur tempus sine motu: tamen
potest cognosci motus sine tempore. patet: nam sicut
se h'z res ad effectū se h'z ad cognosci: sed motus est nā

liter p'ior tēpoze: et tēpus naturaliter postērior: motu
ergo potest cognosci motus sine tēpoze: et nō e contra.
¶ Secūda p'positiō est h'z: motus sit p'ior tēpo-
re: tamē motus et tēpus inuicē conuertuntur: ita q' si
est tēpus est motus et e contra: nō tamen debet intelli-
gi q' vbiq' est tēpus in actu ibi sit motus: quoniam
in centro terre est tēpus et nō motus aliquis in actu: et
hoc ideo contingit: q' i' tempus sit accidens motus:
nō tamē est subiectiue in motu: sed tantū in mundo.

Tertio notādū fm cōmētatoz eodē cō-
mēto q' accidit multoties dormiē-
tibus multum et etiā eis qui faciunt opus delectabile
sit eis tempus breue: q' delectatio prohibet ipos cō-
prehendere motū: et e contrario eis qui laborāt. Non
oēs dormiētes p'cipiūt p' sensū tēpus breue: q' nō sō-
nantes nullū tēpus percipiūt: somnantes autē percipi-
unt breue tēpus: etiā si multū dormiāt: q' occupati ad
sensibilia que apparēt modicū tēpus percipiunt: p'p'
quā cām etiā exites longo tēpoze in delectatione mo-
dicū tēpus percipiūt: q' p' illū motū p'prehendunt: tō-
lōgū tēpus: illis videt breue: laborātes autē et in affli-
ctione positi cōprehēdūt p' tūne magnā trāsmutatio-
nem in seipsis: tō tēpus breue illis longū apparēt.

Quarto notādū s'z Themistū sup' tertio
de aīa q' sensus et fantasia ipere-
pribiles sunt oīno tēpoze: et maxime tēpoze p'teritū et
futuri: sed p'p'ius est intellect' aut p'cētiē q' est supra fa-
tasia p'cipere tēpus p'teritū et futurū: et intēdit The-
mistius p' virtutē supra fantasia extimatiuā vel me-
morā: et p' subm ipas virtutē exteriōze: non ergo tñ p'
intellectū p'cipit tēpus: s'z ēt per memoriā vel extimati-
uā: dicit n. phs in libro de memoria et reminiscētia q'
oē aīal hīs memoriā p'cipit tēpus. ¶ Sed dubitat:
q' p' phm scdo de aīa motus est sensibilis cōe: ergo p'ci-
pitur mot' ab aliquo sensu exteriōri fm p'p' p'teritū
et futurū: s'z ista sunt de rōne tēpoze: ergo sensus exteri-
or: et p'iter fantasia pōt p'cipere tēpus nō tñ vt p'sens
s'z ēt vt p'teritū et futurū. Itē dicit cōmētator infra q' ip's
nō cōprehēditur nisi ex p'prehēsiōe motus: p' intel-
lectum ergo tēpus nō p'prehēditur ab aliquo sensu in-
teriori. ¶ Ad primū dicit q' sensus exteriōr nō pōt co-
gnosce motū nisi p'ligatur extimatiue discurreti et cō-
siderāti mobile fuisse i fore in diuersis sub'p' et sic ex-
cludēdo extimatiuā ipossibile est sensū exteriōze: aut
fantasia cognoscere tēpus aut motū. pōt etiā p'sidera-
ri tēpus et mor' vt habēt rōne p'teritū tñ: aut futurū
tñ aut p'ntis includētis p'teritū et futurū. primis duo-
bus modis nō est possibile sensū exteriōze aut fantasi-
a cognoscere tēpus p'teritū vel futurū: qm nulla talis
virtus aliqd p'siderat: nisi p' modū p'ntis: s'z tertio. mō
sensus exteriōr pōt cognoscere tēpus ac etiā fantasia
sicut enī cognoscit aliqd moueri: ita cognoscit aliqd
durare. Et si querit vtrū sit tēpus sensibilis p'p'ius vel
cōe: dicat q' cōe. neq' obstat si nō est aliqd illoz. et de
terminatoz a p'bo 2° de aīa v'z magnitudo finita nū-
rus motus vel quies: q' alia multa sunt sensibilia cō-
mūia que nō sunt aliq' illoz: sed reducūt ad illa vt
grauitas et leuitas: densitas et raritas: asperitas et leui-
tas: ita tēpus reducitur ad motū. Ideo male dī. Bur.
q' nō percipitur tēpus nisi per subm interiorē: v'z me-
morā extimatiuā aut cogitatiuā q' eodē sū dā mēto. p'
baref motū nō p'cipi p' sensū exteriōze: s'z tñ iteriōze q'
p'z eē falsus et cōtra determinationē phī secūdo de ani-
ma. ¶ Ad scdm dicit q' sicut tēpus nō p'prehēditur a

Tex.
60.98

Liber quartus.

Tex.
cō. 98.

sensu nisi ex cōprehēsiōe motus cōprehēsi per subm
ita nō cōprehēdit ab intellectu nisi ex cōprehēsiōe mo
tus cōprehēsi p̄ intellectu: et hec est intēno cōmēta
toz. q̄re rē. (Accipiedū aut.) Scda cōclusio. tēpus
est passio motus. p̄bat. tēpus est aliqd motus: et non
est pars motus. ergo est passio motus. p̄p̄na cū mi
nozi. qm̄ quilibet pars motus est motus: s; tēpus nō
est motus. Ex obiectiōibus factis p̄ra tertiā opinio
nez: ergo nō est pars motus. maior aut sic arguit. qm̄
cunq; aliqua duo simul necessaria p̄cipiunt: aut sunt
idē: vel vnū est aliqd alterius: sed tps et motus sit ne
cessario p̄cipiunt et nō sunt idē. ergo vnū eoz est ali
quod alterius. p̄p̄na cū toto ante p̄ter hoc q̄ tēpus
et motus simul necessario p̄cipiunt: que quidē p̄posi
tio manifestat iductiuetatē in motu aie qm̄ in motu ex
tra aīam: qm̄ existē in tenebris nullū motū p̄cipiens
exterior: p̄pter motū imaginatiōis p̄cipit tps. Idē
etiā p̄ in motu extra aīam: qm̄ p̄cipiēs motū ad for
maz vel ad vbi statim p̄cipit tēpus. et loquit hic p̄hs
nō de p̄ceptiōe iellēz: iellē p̄ abstractionē pōt p̄
cipere motū sine tpe: vt paulo an dixit cōmētator. sed
loquit de p̄ceptiōe sensus: ideo dicit sit enī motū et
tēpus sentim. ecōtra etiā nō p̄cipit tēpus qm̄ p̄cipiāt
motus. arguas ergo sic. motus est aliqd tps: vel tps
est aliquid motus: sed motus nō est aliquid tps cū sit
eo p̄ior: et causa ipsius. ergo tps ē aliqd motus. Ie.
li. (Accipiedū aut qm̄ querim) quid sit tēpus lune in
cipiētibz quid motus est: cōstrue sic. quoniā aut qm̄
quis quid sit tēpus lune. i. a motu scipiētibz accipi
endū est q̄ tēpus est quid motus. i. q̄ tēpus est aliqd
motus. Simul. n. motū sentimus et tēpus et nāq; si sint
tenebre: et nihil p̄ corp⁹ patiamur ab extrinseco. mo
tus aut aliqd in aīa sit subitō. simul videt fieri q̄daz
tēpus. ac vero cū tēpus videt fieri aliqd simul: et mo
tus aliquis fieri videt: quare aut motus in recto: aut
motus in genitio aliqd est tēpus. qm̄ aut nō ē mo
tus in recto: necesse est motus in obliq; aliquid ip̄ esse.

Notandum primo q̄ cōmētator
cōmēto. 98. p̄bat tēpus
esse accidēs motus p̄ hūc modū ex quo tēpus est ali
quid motus. aut ergo est causa motus: aut aliquid se
quēs motū: sed tempus nō est causa motus cū nō ap
pareat in diffinitioe motus sed magis ecōtra. ergo tē
pus est aliquid sequēs motū: et p̄ n̄s est accēs motus
nō quidē separabile: sed inseparabile: et ex hoc tem
pus dicit passio motus. C Dubitat hic cōmētator
vtrum tempus sequatur omnem motū indifferenter
aut solum motum imaginatiōis: aut motum p̄imi
mobilis tñ iuxta doctrinā Aristō. dicit q̄ tēp⁹ sequit
ur motū corp⁹ celestis et caput cōtinuationem ab
eo. Et arguit q̄ nō quilibet motum indifferenter: quo
ntam tñ multiplicat tēpus ad multitudinē motuum
q̄ est falsus. nō etiā est p̄n̄s tñ motus imaginatiōis
qm̄ tēpus ē in aīa et nō extra aīam: q̄d nō est oīm.
Apparet etiā q̄ nō sequit p̄imū motū: q̄ tunc ceci
a nanuitate et incarcerationē nō p̄cipiūt tēpus cū nō p̄ci
pant motū illū. Respōdet cōmētator q̄ tēpus ē cō
sequēs oīm motū sed nō eodē modo. cōsequit enim
passio et ēēnat p̄imū motū. s. motū corp⁹ celestis
per se aut et nō primo est p̄sequēs omnē aliū motū.
ideo nō multiplicat tēpus ad multiplicatiōē motu
um: ex quo nō īsequit passio: et ēēnat quilibet mo
tum. et qm̄ p̄imū motus est tñ vnus quēz primo et
essētiat p̄sequit. ideo tēpus est tñ vnū. Ex ista vult

cōmētator q̄ sicut ad p̄ceptiōē cuiuslibet motus. se
quit p̄ceptiō tēporis. ita ad p̄ceptiōē cuiuslibet mo
tus sequit p̄ceptiō p̄imi motus: q̄d ipse p̄bat qm̄
oz p̄pōnibus: quarū p̄ima est ista. Quādoquē p̄ci
pimus aliqd motū: tūc p̄cipim⁹ nos in trāsmutabi
li: que quidē p̄positio nō est sic intelligēda q̄ quicūq;
p̄cipimus aliqd motū q̄d nos tūc p̄cipimus non
trāsmutari: sed q̄ quātūcūq; p̄cipimus aliqd motū
q̄d tūc nos p̄cipimus non consistere alicui trāsmuta
tioni. C Scda p̄positio est ista. Q̄ n̄cūq; p̄cipimus
nos esse in esse trāsmutabili: tūc p̄cipimus motū per
quē sumus in esse trāsmutabili: q̄d quidē nō est intel
lectus determinate et in particulari: sed cōfuse et in vti
q̄z ceci et carcerat quātitate p̄cipiūt se se ēē in esse trā
smutabili et nō p̄cipiūt distincte et ī p̄iculari illū motū
p̄ quē sūt in ēē trāsmutabili vt bñ p̄z. C Tertia p̄po
sitiō est ista. Q̄ n̄cūq; p̄cipimus motū per quē sumus
in esse trāsmutabili: tūc p̄cipimus motū celi. patz ex
quo sumus in esse trāsmutabili. primo et cēntiat per
illū. si. n. quiesceret celū inquit. p̄mētator nos nō esse
mus in ēē trāsmutabili. C Quarta p̄positio est ista.
Q̄ n̄cūq; p̄cipimus motū celi: tūc p̄cipim⁹ motū quē
tēpus primo cōsequit. p̄z. q̄z motus celi est ille motus
quē tēpus primo et essētiat p̄sequit: ex qua p̄pōne
sequit q̄ quicūq; p̄cipimus motū p̄ tēpus. primo cō
sequit q̄ nos p̄cipimus p̄imū motū: ex quo ille ē
p̄imū motus: s. qm̄ q̄r. Arguit ergo a primo ad vltimū
isto modo. Quādoquē p̄cipimus aliqd motū nos
p̄cipimus nos esse in esse trāsmutabili: et quicūq; nos
p̄cipimus nos esse in esse trāsmutabili nos p̄cipimus
motū per quē sumus in esse trāsmutabili. Et quicūq;
p̄cipimus motū per quē sum⁹ in ēē trāsmutabili nos
p̄cipimus motū celi. et quicūq; p̄cipimus motū ce
li nos p̄cipimus motū quē tēpus primo p̄sequit. Et
quādoquē nos p̄cipim⁹ motū quē tps primo p̄seq
tur nos p̄cipimus p̄imū motū. ergo a primo ad vlti
mū. quicūq; p̄cipimus aliqd motū nos p̄cipim⁹
motū p̄imū q̄d erat. p̄badum.

Secundo notandum q̄ p̄ter opiniones
de tempore recitatas fuerūt
alie quatuor: opiniones: quaz duas recitat Auicē. et
sue phie. harū ergo opinionū p̄ima fuit q̄ tēpus est
aggregatio momētōz: et ideo cū agnouerimus mo
menta cognoscemus tēpus. Ista opinio nō pōt stare:
q̄z momētū aut est ens: aut mutatu esse: aut mutatio i
diuisibilis: aut pars motus. cōstat aut tēpus nō p̄ se
esse aggregatiōē istā: nec mutatiōis: nec muta
tiōis indiuisibilis: qm̄ tēpus nō cōponit ex indiuisi
bilibus: vt est demonstratū. s. huius. si aut momētū est
pars motus: tūc tēpus esset motus: q̄z est h̄ reproba
tum. C Scda opinio fuit: q̄ tēpus est substantia eter
na: et rō erat ista: q̄z oē q̄d est de se necesse ēē est sub
stantia eterna: sed tēpus est de se necesse ēē: cū tanta sit
necessitas tēporis: q̄ qui nūq; destruit tēpus: ponat
tēpus. si enī destruit tēpus: ergo nō vel ante vel post:
sed iste sunt differēte tēporis: ergo destructio tēporis
ponit tēpus. C P̄terea dicit hec opinio: q̄ tēpus
nō est posterius motū s; p̄ius: et pōt ēē sine motu et.
hec opinio etiā deficit: q̄z si est substantia eterna: aut
ergo celū: aut alteri intelligētia abstracta nō celū: vt
p̄batū est. nec aliqua intelligētia abstracta: q̄z tēpus ē
quātitas cōtinua: et habet parē p̄teritā et futurā s. m
p̄m. nulla autē substantia abstracta habet partēz aut
p̄imū aut aliquā p̄pter suā indiuisibilitatē. C Tertia

Philosophorum.

Opinio fuit: qd tempus est qdlibet eo qd tempus est numerus motus finis prius et posterius modo anima qualiter re posita per aliam aiaz qualiter repta alia rem mensurare fz prius et posterius. Ista opinio est ipol: sibilis: qz tunc id est esset mensura et mensuratum respectu eiusdem: et locus atqz ignotus qd illud: et tempus est transcendens sicut ens ipse qd e contra determinatione Aristotelis in predicamentis dicit: qd tempus est species quantitatatis continue. **Quarta** opinio posuit: qd tempus nihil est: sed est modus rei: aut complexe significabile. v. g. durare: aut qd aliquid durat. sicut. n. motus nihil est: sed tñ motus rei vel pplexe significabile: v. g. putat aliquid moveri. Sed hec opinio iterum non valet: qz Aristoteles dicit qd tempus est aliquid motus: et comitator qd e accidens motus. non enim potest esse tempus per se in aliquo predicamento si esset modus rei: aut si e pplexe significabile iuxta doctrinam Aristoteli. in ante predicamentis dicens singulum aut incomplexum aut significat substantiam vel qualitatem: aut aliquod predicamentum alioz qre. et c.

Quoniam autem

qd mouetur. Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus inuestigat quantitates complexas et diffinitivas temporis postquam inuestigat quantitates incomplexas eiusdem generis quatuor conclusiones quarum prima est ista. Continuitas temporis est a continuitate motus. **Secunda** conclusio. Prius et posterius temporis sunt a priori et posteriori motus ibi. (Prius enim.) **Tertia** conclusio. Tempus est prius motui ratione prioris et posterioris in motu ibi. (At vero.) **Quarta** conclusio. Tempus est numerus motus fz prius et posteriori ibi. (Quandoquidem ergo.) **Prima** conclusio arguitur sic. Sicut se huius motus ad magnitudinem ita tempus ad motum: sed continuitas motus est a continuitate magnitudinis. ergo continuitas temporis est a continuitate motus. patet pñā cū maior. qz sicut non esset motus si non esset magnitudo: ita non esset tempus si non esset motus. minor autem declaratur. nāz oē qd mouet: mouet d qdaz in quodā: ita qd semper dum mouetur est partem termino a quo: et partem termino ad quē magnitudinis: supra quā mouet: sed oīs magnitudo est continua. ergo motus continet ex continuitate magnitudinis: et persequens continuitas motus est a continuitate magnitudinis. l. e. li. (Quoniam autem omne qd mouet mouet ex quodā in quodā: et oīs magnitudo continua est ideo sequitur magnitudinem motus: ppter id enim qd magnitudo continua est et motus continuus erit. quapropter. quātū enī motus tantū et tempus videt fieri. ita qd tāta est magnitudo temporis quāta est magnitudo motus.

Notandum

Finis comitatoris pñāto. 99. ex causa continuationis eius est continuatio motus quēadmodū causa continuationis motus est mensura super quā est motus et signū eius qd continuatio accidit ex continuatione motus: qm quantitas temporis sequitur etiam quantitatem motus. qm equalis ei: vbi dicitur Burleus qd sicut substantia e formaliter quāta per quantitatem sibi inherētem: et quantitas non est quāta per substantiam vbi mouet sic motus est quātus duratiue sibi continuus vel extensus fz duratione formaliter per tempus sibi inherēs: et non econuerso: nec mōltier. Sed istud non potest stare cū comen-

to: qm si continuatio motus est causa continuationis temporis: et cū causa sit prior suo effectui pñārist. in post predicamentis. 7. 8. huius. ergo continuatio motus prior e quā continuatio temporis: et per pñā motus non est continuus: neqz extensus duratiue per tempus: sed per pñā quantitatē. ideo dicit comitator qd quantitas temporis sequitur quantitatem motus: et qd est equalis ei et ad denotandum quantitates motus non esse quantitatem temporis. Dicendum ergo qd sicut quantitas magnitudinis supra quam sit motus est alia a quantitate motus: et continuatio magnitudinis est alia a continuatione motus: ita continuatio motus et quantitas illius distinguuntur a continuatione temporis et quantitate illius: et sicut motus est passio extrinseca magnitudinis: ita tempus est passio extrinseca motus. fūdat enim subiectiue magnitudo i substantia supra quā sit motus: et ipse motus i mobili et tempus in mundo. sed differt motus in hoc a magnitudine et tpe: qm magnitudo non hz quantitates preter partes eius: neqz tempus hz alia quantitates preter partes eius finem quā dicitur quātū: sicut motus pter suas partes habet pñāz quantitates successiuas que dicuntur duratio motus fz quā motus est continuus: et est pñā passio eius illi inherens sicut longitudo linee: et latitudo superficiē.

Contra predicta arguitur. et primo qd continuitas motus non est a continuitate magnitudinis: qm graue motus a cōcauo lune ad centrum mundi absqz pedimento mouet motu continuo: et tñ magnitudo in qua vel supra quā sit motus non est continua cū elementa non continuē possz etia aliquid mouere super decē lapidibus dīcontinuis motu continuo. **Secundo** arguitur qd continuatio magnitudinis supra quā sit motus non est causa continuationis motus: qz non videt in quo genere cause. ens etiā est motus continuus: qui non sit supra aliquā magnitudinem: sicut est calefactio vel infrigidatio corporis facta simul ab intrinseco quo ad oēs partes subiecti. Si etiā deus animaret totā spherā elementorum: et totū celū priuaret motus eius esset continuus: sicut etia continuus esset motus lapidis a concavo ad centrum: et tñ nullus istorum motuum fieret supra aliquā magnitudinem. **Ad primum** dicitur qd continuus dupliciter diffinit a pñā. vno modo. et 6. huius. qd est id qd est diuisibile in infinitū. alio modo in predicamentis. continuus est id cuius partes copulantur ad vñū terminū quē. dico ergo qd continuitas motus est a continuitate magnitudinis non in intelligendo per continuitatem magnitudinis copulationem partium magnitudinis ad vñū terminū quē: sed diuersitatem in infinitū vnde indubie si magnitudo supra quā sit motus non esset diuisibilis in infinitū motus non esset continuus. **Ad secundum** dicitur qd continuitas magnitudinis est causa continuationis motus in genere esse mōltis: non qd magnitudo illa sit materia ex qua: vel iqua motus: sed est mōltis supra quā sicut est ad quē est materia ad quā: et forma media inter terminū a quo et terminū ad quē e mōltis p quā in motu alterationis fz qd colligit a comitatore. et huius. Sic ergo aliqua est materia alicuius que tñ est extrinseca illi: ita aliqua est forma vel passio alicuius extrinseca illi. ideo non mirum sit tempus esse passio magnitudinis supra quā sit: et tamē est extrinseca illi magnitudini. Itē non intēdit plus omnē continuationē cuiuscumqz motus esse a continuitate magnitudinis: sed loquitur de motu qui necessario indiget tali magnitudine: si cur est motus aialis vel elementis factus necessario in ma-

Liber quartus.

gnitudine vel supra magnitudinē. loquitur ergo tñ de motu locali fm cōmētatozē hic tñ nō de quolibet motu localis sed tñ de illo qui sit supra magnitudinēz necessario pcurrēt ad illū motūz: ideo causa vñs cōmūtatis mot⁹ nō est magnitudo supra quā sit motus sed est continuatio actionis motoris: vt colligit a philoſopho octauo hui⁹. Ex quib⁹ sequit⁹ qd continuatio mot⁹ facit supra magnitudinē hz triplicē causam. vñ effectiuaz materialē t formalēz. continuatio. n. actiōis motoris est causa effectiuaz pūnitatis mot⁹ t cōtinuatio magnitudinis est causa materialis. pūnitatio vero quātūtatē mot⁹ est causa formalis eiusdēz pūnitatiōis: t nō tēpus: vt dicit Burle. imo cōtinuatio motus est cā mālīs pūnitatiōis tps: nō sic suba est causa mālīs pūnitatiōis quātūtatē. sed sicut magnitudo ē causa mālīs pūnitatiōis mot⁹. (Prius enī.) ¶ Secunda conclusio. Prius t poster⁹ sunt a priori t a posteriori mot⁹. pbat. sicut se bz motus ad magnitudinem: ita tēpus ad motū: sed pri⁹ t poster⁹ mot⁹ sunt a priori t posteriori magnitudinis. ergo tē. p pñā cū maloz t minoz declaraf: qm pri⁹ t poster⁹ sunt prius t principālī in magnitudine rōnis positiōis t situs. qz. n. vna pars magnitudinis est posita t situata ante aliā: ideo in magnitudine reputat pncipiū medium t vltimū: qm mobile pri⁹ est in pncipio magnitudinis qm in medio: t prius i medio qm in vltimo. ideo mot⁹ necessario habet pri⁹ t posterius ex prior t posteriori magnitudinis. Le. li. (Prius enī t prius in loco). i. in spacio t in magnitudine supra quā sit motus pncipiū sūt. (hic aut locus pōne t situ habet partē priorē t posteriozē. quoniam aut i magnitudine pūnitū t vltimū est necesse cū in motu pri⁹ t posterius esse. ppositiōatib⁹ que sunt ibi. i. in magnitudine. At vero t in tēpoze est prius t poster⁹. ppter id quod sequit⁹ semper alterum ipsoz. ita qd tempus semp est pñs motum.

Notandum fm cōmētatozē pmen/ to. 99. qd prius t posterius inueniunt in mensura in qua sit motus primo: t est illa que est in situ: necesse est vt in motu inueniatur prius t posterius: t si nō habeat sitū quoniam ps motus que est in parte mēsure prior t pñitūz ex quo ē motus necesse est vt sit prior motu qui est in parte cōsequēte mēsurā. Est ergo differētia fm cōmētatozēz inter prius t posterius que inueniunt in magnitudinē: t que inueniunt in motu: qz prius t poster⁹ reputat in magnitudine sunt fm positiōē t sitū: cuz vna pars sit altera prior ex ordine positiōis t situs. in motu aut sunt prius t posterius fm duratiōē: non fm sitū cū nō maneāt in lucē prius t posterius tempozis: sic prius t posterius mot⁹. Ex quib⁹ sequit⁹ qd prius t poster⁹ tēpozis sunt mālīter a priori t posteriori motus: sicut prius t poster⁹ motus sunt mālīter a priori t posteriori magnitudinis: nō tamē sunt in eodem subiecto: qz prius t poster⁹ magnitudinis fundatū in magnitudinē: prius t poster⁹ motus fundatū in motu: prius t posterius tēpozis fundant in tēpoze. (Est aut prius.) Ex ista cōclusionē inferit Arist. correlariē: qd pri⁹ t posterius que sunt partes motus licet sint idēz subiecto: tamen differūt rōne. prima ps patet. qz quilibet pars mot⁹ est motus: siue fuerit ps pñens: siue futura: siue pñterita. Scdā vero est nota: qz prius t poster⁹ t motus habēt diuersas diffinitiones. sicut enī albū t dulce sunt idē subiecto: qz idēz

lacest albū t dulce: t differunt rōne: qz alia est ratio albi: t alia est ratio dulcis: ita prius t poster⁹ in motu sunt idē motus subiecto: qz idē motus ē prior t posterior respectu diuerso: aut idē motus qui iam ē prior aliquādo erat posterior: rōnes tamē sūt diuersę priozis t posterioris t motus. Le. li. (Est autē prius t posterius de numero ipsoz que sunt in motu: qd quidem prius t poster⁹ ene.) i. existens in motu. mot⁹ est tamē esse diffinitiuū ipsi: prior t posterior: alterū est t non motus.

Notandum fm cōmētatozē pmen/ to. 99. qd prius t posterius que sunt in motu habēt quiditatē aliā a quiditate motus: hz sint cū motu idē subiecto: qm prius t poster⁹ cū fuerūt accepta fm qd sunt in subiecto: tūc erūt partes mot⁹: cū aut fuerint cōsiderata fm diffinitioē t quiditatē: tunc prius t poster⁹ erūt aliud a motu: quoniam motus est in quātūtatē: prius t poster⁹ sūt in numero: quoniam enī mot⁹ habet partē priorē t posteriozē quāz quilibet est mot⁹: t quilibet ē in eodēz subiecto in quo est mot⁹. ideo prius t poster⁹ in motu sunt idē subiecto cū motu tam pñedicationē qm inhesionē. pñedicationē quidē: qz quilibet illoz ē actus. inhesionē vero: qz tam mot⁹ qd quilibet pars eius est in mobili subiectiue. differunt autē prius t posterius a motu fm quiditatē: cū alia sit diffinitio quiditatu vnius: t alia alterius: t aliter significat motus t aliter prius t posterius: cū motus significet aliquid qm successiuū. prius aut t posterius importat numerū ordinatiōem sicut hec aduerbia: ante t post: quē numerum non importat motus. ¶ Contra cōclusionē ar. guit⁹ qd prius t poster⁹ tempozis nō sunt a priori t posteriori motus: quoniam vna pars motus dicit alia prior: qz est in prior t parte tēpozis t nō ecōuerso. nō enī dicit vna pars tēpozis alia prior: qz est in prior t parte motus. ergo prius t poster⁹ motus sūt a priori t posteriori tēpozis t nō ecōtra. Item si prius t posterius tēpozis sunt a priori t posteriori motus: t cū motus habeat partē priorē t posteriozē: nō solū fm duratiōē: s; etiā fm sitū: qz diuidit determinatiōē mobilis fm pñm. 6. huius. igit tēpus hz partē priorēz t posteriozē fm sitū t duratiōē: quo cōcesso sequit⁹ qd plura tēpoza sunt simul nō cōmunicātia sicut plures sunt simul partes motus nō cōicāntes: t qd tēpus nō est vbiqz: cū nulla ps diuisa ab alia situaliter ē vbiqz hec aut sunt cōtra determinatiōē phi. ¶ Ad primūz ergo dōz. qd sicut tēpus est formalis mēsurā motus t nō ecōuerso: ita partes tēpozis formaliter mēsurant partes motus t nō ecōtra. ideo sicut dicim⁹ motū ēē in tēpoze tanq̄ in mēsurā: t nō tēpus esse in motu: ita partes motus dicimus esse in pñibus tēpozis tanq̄ in mēsurā t nō ecōtra. t istud est signū manifestās tēpus nō esse subiectiue in motu: neqz partes tempozis esse in partibus motus: qz tunc. pñie dicit partē priorē tempozis esse in parte prior t motus: t partē posteriorē tempozis esse in parte posterior t mot⁹. generaliter enī formaz accidens t passionēz. pñie dicimus inesse in subiecto: neqz est incōueniens prius esse in suo posteriori tanq̄ in mēsurā sicut nō est incōueniens prius esse in suo posteriori tanq̄ in loco. mundus enī est in loco situali: t tamē prior est mūdus alibi sitū eius: ita mundus est in tēpoze tanq̄ in mēsurā: t tamē est prior tempozis: ita pars motus nō obstante qd pñcedunt ordine nature partes tēpozis ad

buc sunt in partibus temporis tanquam in mensura. ¶ Ad
secundum respondetur quod concluditur si tempus esset passio in
trinfeca motus: sed quod est extrinfeca. ideo prius et po
sterius tempus non accipiunt a quolibet prioris et po
steriori motus: sed tamen a prioris et posterioris finem dura
tionem motus: ergo quod mediat inter magnitudinem et tem
pus. ideo habet virtutem prius et posterius: ut cuius quilibet
bet eorum possit convenire: et a quolibet differre ma
gnitudo enim habet prius et posterius tamen finem suum tem
pus: aut solus finem durationem: sed motus habet prius et
posterius tamen finem suum quod finem durationem. (Et vero.)
¶ Tertia conclusio. Tempus est sequens motum ratione
prioris et posterioris in motu. probatur ratione illius: tem
pus est sequens motum: quo cognito cognoscitur tempus
et quo non cognito non cognoscitur tempus: sed co
gnito prioris et posterioris in motu cognoscitur tempus: et
eo non cognito non cognoscitur tempus. ergo et cetera. pa
teret prima cum maiori. ex eo: quia ostensum est supra quod tem
pus est sequens motum: ex hoc quod simul cognoscimus
motum et tempus. minor vero declaratur. nam tunc cognos
cimus tempus et dicimus tempus fieri quando cognos
cimus motum et discernimus ipsius: tunc accipiendo ex
trema illius: et medius tanquam diversus: ita quod anima dicat
duo nunc extrema esse diversa: et medius inter illa quod
est tempus esse diversus ab illis. determinatur enim tem
pus instanti: ut patetur. 6. huius. ad presens autem illud
supponatur. Le. ii. (Et vero ut tempus cognoscimus cum
discernimus) i. discernimus (motum prius et posteriorem il
lius determinantes) i. distinguentes et tunc dicimus fieri
tempus quando priorum et posteriorum in motu sensus
percipimus) i. sensationem cognoscimus (determinamus
autem) i. cognoscimus tempus (in accipiendo aliud et aliud
ipsum) nunc (et medius) ipso cognoscimus esse (alte
rum) ab illis nunc (cum enim altera extrema medius in
telligimus: et duo dicat anima ipsa nunc hoc quidem pri
us: illud vero posterius) tunc et hoc quod mediat dicimus esse
tempus. determinandum enim ipso nunc tempus esse vi
detur et supponatur hoc presens.

Notandum finem commentatores comen
to. 100. quod sequitur ex
hoc sermone quod motus divinus per duo instantia pri
us et posterius est ipsum tempus. i. scilicet quod est divinus:
et compositio istius sermonis est sic. motus terminatur
ad duo instantia: et quod terminatur ad duo instantia est tem
pus. ergo motus finem quod terminatur ab istis duobus in
stantibus est tempus. non dicit commentator quod motus sit
tempus: quod illud est impossibile: sed quod motus finem quod
est divinus: et terminatur per duo instantia est tempus. i. si motus
terminaretur duobus instantibus motus esset tempus
sic arguendo. Omne illud est tempus quod terminatur
duobus instantibus: sed motus terminatur duobus
instantibus. ergo motus est tempus. constat autem quod
minor est falsa: quoniam unus quod continetur habet per
prioris terminos: linea enim terminatur punctis: et super
ficies lineis: et corpus superficibus: et tempus instanti
bus: et motus mutatur esse: ut habetur. 6. huius. si enim
superficies et corpus terminarentur omnino eisdem terminis
superficies esset corpus: ita si motus et tempus termina
rentur simpliciter eisdem terminis motus esset tempus:
sed termini per se et immediati temporis sunt instantia. id
est si motus terminaretur omnino instantibus motus esset tempus:
et hec est intentio commentatoris. Alibi tamen dicitur quod illa
propositio erit intelligenda in predicatione causali. si in
motu diviso: vel ex motu diviso per duo instantia est

tempus iuxta expositionem Burlei: quoniam tunc non erat lo
cus neque tempus exponendi hoc commentum. ¶ Contra
istam conclusionem arguitur. Si tempus est consequens motum
maxime videtur quod primus motus secundum commentatores. sed quod
illud sit falsum quadrupliciter arguitur: primo sic. Tem
pus est consequens illius motus: quo cognito cognoscitur
tempus: et quo non cognito non cognoscitur tempus: sed tem
pus cognoscitur non cognito primo motu. ergo tempus
non est consequens primum motum. patet sequentia cum ma
iori per philosophum et commentatores: et minor est clara de ceteris et
incarceratis antequam. ipsi enim cognoscunt tempus et
non cognoscunt primum motum: videlicet motum celi. Et si
dicitur quod cognoscunt primum motum per se: ergo deberet
etiam cognoscere confusum tempus. sequens est falsum: quod di
stincte cognoscunt prius et posterius temporis. patet co
sequentia. ex quo cognito temporis dependet ex cogniti
one motus quod prius consequitur. ¶ Secundo. si tempus est co
sequens primum motum. ergo si plures essent primi motus
plura essent tempora. sequens est falsum ergo et alius. quod co
sequens sit falsum arguitur. nam sequens est una conditio a
liis: et aliquid antecedit ad antecedens quod non antecedit
ad consequens. nam sequitur. plures sunt mundi: ergo plures
sunt primi motus: et non sequitur. plures sunt mundi: ergo
plura sunt tempora: per philosophum et commentatores. ¶ Tercio. ce
lo quiescente adhuc tempus esset. ergo non est sequens
primum motum. antecedens patet. si celum quiesceret adhuc
staret aliquid moveri localiter vel quidam: quo pos
sit tempus esse: quoniam motus ille esset velox: aut tar
dus: sed in diffinitione velocis et tardi ponitur tempus per
Aristotelem in hoc. c. ergo tempus esset. ¶ Quarto. tem
pus magis dependet a motu solis quam a motu primi mo
bilis. ergo non est sequens primum motum primo et essen
tialiter: ut ostendit commentator. patet alius. nam partes tem
poris magis dependent a motu solis quam a motu primi
mobilis: ut puta dies mensis: verum autem annus. de
scendit etiam primo mobili: et moto sole ponitur hec te
pora. quiescente autem sole: et moto primo mobili non
ponitur hec tempora. ¶ Ad primum dicitur quod ceteri et car
cerati antequam percipiunt primum motum: 13. non percipi
ant illius motum esse primum motum: aut motum celi. ideo per
cipiunt illius motum confusum: et tempus distincte: neque est ideo
veniens illud: neque perceptio temporis dependeat ex
perceptione motus. perceptio enim magnitudinis de
pendet ex perceptione coloris: et perceptio gravitatis
ex perceptione motus: et perceptio asperitatis ex per
ceptione sitis: et aliquando percipitur distincte magnitudo:
gravitas: et asperitas: et confusum percipitur color: motus: et si
gura. ¶ Ad secundum negatur sequentia. ex quo tempus non
est sequens primum motum tanquam passio intrinfeca il
lius. facit enim prius illam sequentiam contra ponentes tem
pus esse motum celi. unde in dubio sequentia tenetur
si tempus esset motus celi: aut passio intrinfeca eius. Et
si arguatur sic. tempus est passio intrinfeca mundi. ergo si
plures essent mundi plura essent tempora. neque conse
quentia. sicut non sequitur. risibilitas est passio intrinfeca
hominis. ergo si plures sunt homines plures sunt risibi
litates. sed solus sequitur quod si plures sunt homines plu
ra sunt risibilia. ita etiam sequitur tempus est passio intri
nfeca mundi. igitur si plures essent mundi plura essent tem
poralia. Intelligendum quod tempus est sequens mo
tum in nullo mundo esset tempus: nisi in eo esset motus
ideo si deus crearet illud mundum sine motu in eo non es
set tempus: sed mensuraretur duratio illius mundi eterna
te: autem quod ubi autem in eo esset motus quicunque esset ille

Liber quartus.

statim ad omnia puncta illius mundi multiplicare tēpus. nō ergo pōt esse tēp⁹ absq³ motu: neq³ absq³ mūdo. si enī deus anihileret totūz mundū p⁹ter vñū lapidē motū localiter vel alteratiue nullū esset tēpus. aut si faceret quiescere totūz mundūz moto lapide extra mundū nullū esset tēpus. ¶ Ad tertiū dicit⁹ q³ tēp⁹ l³ cōsequat per se primo motūz celi: tamē est p⁹sequēs per se omnē motū. ideo si celū quiesceret: et mouētur lapis in mūdo tempus esset. sed est difficultas. dato q³ in mūdo nullus eēt motus: et q³ extra mundū mouētur lapis: vtrūz ille motus eēt velox vel tardus: nō est dicēdū q³ nō esset velox vel tardus q³ velocitas et tarditas sunt differētie motus. si autē eēt velox vel tardus. ergo tēpus eēt. patet p⁹sequētia. q³ in diffinitione velocis et tardi ponitur tempus. ¶ Respondetur q³ si cur homo diffini per risibile materialiter a posteriori dicēdo: hō est aīal risibile a qua per intellectū aut potentia dei potest separari: ita velox et tardū diffiniuntur tempore materialiter a posteriori a quo per intellectū vel dei potentia illa possunt separari. ideo i ca su illo aliquis motus esset velox aut tardus: et aliq³ alio velocis vel tardior: et tamē nullū esset temp⁹: si cur si hō separaret a risibilitate: aliquis homo eēt: et sic animal risibile est diffinitio hominis: et potest esse q³ nō sit diffinitio hominis ita pertransire multū spaciū in modico tēpo: et modicus spaciū in multo tempore sunt diffinitiones velocis et tardi: et potest esse q³ non sit diffinitio illorūz. Item potest dici q³ tempus sumit dupliciter: videlicet cōiter et p⁹proprie. tempus cōmuniter sumptum est duratio successiua habens prius et posterius: et sic quilibet duratio mot⁹ est tempus: tempus p⁹proprie sumptus est duratio successiua mundi habēs prius et posterius. ille ergo motus fieret in tēpo nō p⁹proprie sumptus: sed tñ cōmuniter. duratio enī motus dicitur tempus: quia mensurat motūz sicut tēpus: sed illud est improprie. nihil enī est tēpus p⁹proprie nisi duratio successiua mūdi: de quo tēpoze loquit⁹ philosophus in predicamentis cum ponit illud esse speciem specialissimāz predicamentū quantitatis sub genere continui. tempus autē improprie dicitur nō est per se i alio quo predicamēto: sicut nec motus: sed tamē per reductionē: nec est incoueniens aliquā esse quantitatem q³ non est per se in predicamēto quantitatis illa videlicet que est cōsequēs motūz primo et cēntialiter ab intrinseco. ¶ Ad quartū dicitur: q³ hoc nomē tēpus tripliciter in genere contrahitur ad cōnotandū sicut et termini per se vel per accidens ipso inferiores: quādoq³ enī cōnotant existētiā solis aut lune in aliquo signo zodiaci: vt annus: mensis: septimana: et dies naturalis. Aliqñ cōnotant actus et dispositiones sublunares: vt tēpus serenū: tempus pestilential: tempus seminādū: temp⁹ metendū. interdum vero cōnotant simul situationē alterius istorūz planetarūz cūz dispositione sublunari: vt verestas: autunus: hyems: ac etiam dies arctici qui dicitur tēpus per quod sol durat in aliquo emisphērio: et nō temp⁹ per quod sol abest ab aliq³ emisphērio. Dico igitur q³ tempus et quilibet pars tēporis absolute imp⁹ta magis dependet a motu primi mobilis q³ a motu solis: tamen aliq³ partes temporis vt cōnotant existētiā solis in aliquo signo zodiaci: vel in aliquo emisphērio magis depēdēt a motu solis: vt dies: mensis: annus et huiusmodi. nec enī p⁹ter

tant vnūz principale significatū: et vnūz cōnotatum fin principale significatū dependet principalit⁹ a motu primi mobilis: et scdm cōnotatū magis dependet a motu solis. ¶ Ex illa diffinitione sequit⁹ q³ l³ omne tēpus tam accidentaliter q³ cēntialiter sup⁹ tūz sit vbq³ non tamen econtra. prima pars patet. quia quilibet hora: et quilibet annus est vbq³ tempus seminandi: et tempus metendi: est vbq³ verestas: autunus: et hyems est vbq³ ita q³ si nobis est tempus metendi vel seminandi: illud idē tempus est vbq³. secūda pars ē nota: quia neq³ est vbq³ est tempus serenū: neq³ vbi que est tempus pluuiosum: nec vbq³ est temp⁹ seminandi: neq³ vbq³ est tempus metendi. illud enim tempus quod est nobis serenū est aliq³ pluuiosū: et q³ ē nobis estas est aliq³ autunus: et quod est nobis dies est aliq³ nōx. nec sequitur. hic non est dies: igitur dies non est hic: nec etiāz affirmatiue. nōx est ibi: ergo nōx ibi est. sic non sequitur: deus creans est hic: ergo hic est deus creans: quoniam talia aduerbia faciunt appellationem. (Eum quidēz igitur). ¶ Quarta conclusio. Tempus est numerus motus fin prius et posterius. ista conclusio manifestat diffinitionēz temporis quāz Aristoteles probat de diffinitio. primo ex parte differentiarum que sunt prius et posterius. secundo ex parte generis quod dicitur numerus ibi. (Signū autēz.) Primo arguit philosophus sic. tempus est numerus motus fin illud. in motu autē cognitio cognoscit motū: et nō cognitio non cognoscitur motus: sed cognitio p⁹iori et posteriozi in motu nō cognoscitur motus. ergo tempus est numerus motus fin prius et posterius. patet p⁹sequētia cūz maior. et mino: declarat⁹ quoniam quādo cognoscitur vnūz nūc non cognoscendo prius et posterius in motu: aut si cognoscim⁹ duo nūc tanquā idem nūc ita q³ nō cognoscimus ea vnūz prius: alterū vt posterius: sed vt insimul non videtur fieri tempus: quia non videtur fieri motus. cum autē percipimus prius et posterius: tunc dicimus tempus fieri: quia tunc percipimus motū. I. e. li. (Quādo quidem ergo tanq³ vnūz) tñ ipsūz (nunc sentimus) et nō sit non prius et posterius. in motu autē quoniam ita agnamur vt idē quidēz sit nō (p⁹ioris autēz et posterius alicuius non videtur tempus fieri nullum: q³ neq³ motus. cum autēz prius et posterius cū tunc dicimus tempus fieri sicut et motus. Hoc enī est tempus numerus motus s³ prius et posterius. ¶ Ex p⁹batione istius conclusionis sequitur q³ tempus non sit motus: sed est numerus motus fin q³ motus habet numerū. s. secūduz prius et posterius. Unde arguit sic. nullus numerus cuiuslibet motus est motus: sed tempus est numerus cuiuslibet motus: igitur tempus nō est motus. patet cōsequētia cūz minozi per diffinitionem temporis maior autē est euident⁹: quia aliter idē esset numerus simplicius: quod est inconueniens. I. e. li. (Non ergo motus tempus est sed est numerus motus s³ q³ numeri habet motus.)

Notandum primo fin cōmentato rez. cōmēto. i. o. i. q³ Aristoteles intendit per hunc motūz nō quilibet motūz s³ motū per quē videm⁹ res quiescentes esse in transmutatione eterna: et quasi translatas: quia sunt in transmutabili. ¶ In diffinitione temporis includitur motus qui est determinatio generis supponēs p⁹o omni motu: et motus qui est determinatio differentiarū sup

Ter.
cō. i. o. i.

Philosophorum.

ponens pro motu celi fm commentatoz quo res quiescentes sunt in transmutatione eterna: id est consistit transmutationi eterne per continuam acquisitionem. secundus quando prouenit a tempore per ipsum motum celi: ex hoc res quiescentes videntur quasi motu: quia sunt in celo transmutabili aquo continue fluit in rebus quiescentibus huius secundus quando notanter ergo dicitur Commentatoz: quasi translatas: qz res quiescentes non mouentur: sed apparent moueri propter continuam acquisitionem noue rei.

Notandum secundo fm Commentatoz: qz diffinitio temporis est numerare numeri motum fm prius et posterius: id est comprehensio numerati motus: et numeratio numeri motus. et ex hoc est numerus eius. ¶ In tendit Commentatoz qz sicut pannus mensuratur dupliciter: scilicet intrinseca per propriam quantitatem: et extrinseca: scilicet per ynam: ita motus mensuratur duplici mensura: videlicet intrinseca que est sua quantitas successiua: et extrinseca que est tempus. et quoniam ratio mensure primo inuenitur in numeris: ideo tam duratio motus que est quantitas successiua motus: quaz duratio mundi que est quantitas successiua mundi: dicitur numerus: ideo motus mensuratur duplici numero: vtz intrinseco et extrinseco. aliquid ergo mensurat et non mensuratur: videlicet tempus: et aliquid mensuratur: videlicet duratio successiua motus per quam tempus mensurat motum. hec enim duratio motus mensurat motum: et mensuratur a tempore. ideo bene dicit Commentatoz qz tempus est numerare numerus motus seu qz est numeratio numeri motus cum tempore sit illud quo numeratur numerus motus. Cum autem dicitur qz tempus est comprehensio numerati motus. intelligit qz tempus est comprehensum per numeratum motum: scilicet per numerum diuisum priori et posteriori in motu: nec est in querendo tempus comprehendendi per motum et motum per tempus vt infra ostenditur. (Signum autem.) ¶ Secunda probatur conclusio ex parte generis: videlicet qz tempus sit numerus motus. nam illud est numerus motus quo indicamus motum magnum et paruum: maior et minor: sed tempore iudicamus motum magnus vel paruum: maior et minor. ergo tempus est numerus motus. patet consequentia cum maiori: quia numerus est illud quo iudicamus ad plus aut minus. minor autem est manifesta. nam cum queritur propter quid aliquis motus est magnus: et aliquis parvus. respondetur qz fit in magno tempore vnus illoz: et alius in paruo. et propter quid vnus motus est alio maior. respondetur qz fit in maiori tempore. Le. li. (Signum autem est qz ipse est numerus motus plus quidem enim et minus numero iudicamus: motum autem plures: plures et minores dicimus tempore: numerus itaqz quidem tempus est.

Notandum qz cum numerus motus sit quasi genus temporis et prius et posterius quasi differentia illius: fm Commentatoz: rem. probatis ambabus partibus de tempore probata est tota diffinitio: non quidem demonstratiue: sed tñ a signo: et ex comuni modo loquendi: qz dicitur Linconensis hic qz ista diffinitio non est de 19 p. sed est diffinitio exprimens quid nominis qua nulla notio potest inueniri cū omnes audientes hoc no-

men tempus statim intelligat qz importatur hoc nomine tempus quicquid sit illud est mensura motus fm prius et posterius. (Quoniam autem numerus.) Dubium vnus excludit philosophus: quoniam nā posset qz stare: aut nulla quantitas continua est numerus: tempus est quantitas continua. ergo tempus non est numerus. tenet consequentia. et quilibet pars antecedentis colligitur a philosopho in predicamentis capto de quantitate. Respondet philosophus qz numerus dupliciter sumitur: quoniam aliquis est numerus quo numeramus vt binarius et trinarus: et aliquis est numerus numeratus: scilicet virga decem palmarum: licet ergo tempus non sit numerus quo numeratur: tñ est numerus numeratus. propterea argumentum non valet si certe sumit numerus in maiori: et in conclusione: quia tunc arguitur ex quatuor terminis: si tamen in maiori accipitur numerus pro numero numerato: aut pro numero communi accepto ad numerum numeratum: et ad numerum quo numeramus. sic negatur illa maior: et dicit qz Aristoteles in predicamentis accipit numerum pro numero quo numeramus: hic autem pro numero numerato. Le. li. (Quoniam autem numerus est dupliciter. nā qz qz numeratur: et quod est numerabile numerum dicitur: et quo numeramus. tempus autem est qz numeratur: et non quo numeramus. est autem alterius quo numeramus: et quod numeratur.)

Notandum primo secundum Commentatoz: qz commento. 102. quod omne per quod numeratur omnia: autem numerus simpliciter: et hoc est numerus non numerati cōpiter: aut aliquis numerus alicuius generis. et huc accidit qz sit numerans et numeratus. alio modo et ista sunt illa que numerantur per unitates existentes in illo genere: non per unitates simpliciter: et tempus est in hoc genere: scilicet qz sit numerans et numeratum. Duplex ergo est numerus: videlicet simpliciter et fm quid. numerus simpliciter est ille quo omnia numeramus con similibus denominationis: vt binarius trinarus. binario enim numeramus omnia duo: videlicet duos boves duas quantitates: duas quantitates et sic de alijs. ternario vero numeramus omnia tria: et quaternario omnia quatuor. ideo talis dicitur numerus simpliciter. numerus autem fm quid est ille quo numeramus ea tñ que sunt alicuius determinati generis: vt vna seu virga decem palmarum. tali enim numero non numeramus omnia: sed tñ panes: et ea que sunt illius generis. tempus ergo non est numerus simpliciter sed fm quid determinati generis: quia tempore non numeramus omnia sed tñ motum: et habentia ordinem ad motum. ¶ Ex his concludit Linconensis qd Aristoteles dicens tempus esse numerum numeratum non intelligit per hoc qz in diffinitione temporis accipiat pro numero numerato: ita qz sit sensus diffinitionis. tempus est numerus numeratus a motu: sed potius intelligit tempus esse numerum numerantem motum: sed intelligit qz preter hoc qz tempus est numerus numerans motum vt dictum est in diffinitione temporis tempus est numeratus a motu: et ita tempus non est numerus quo primo et per se numeramus. numerus enim inquit Linconensis quo primo et per se numeramus est collectio ex unitatibus puris quo numeramus lineas et tempora: deinde per lineas numeratas numeramus alias quantitates continuas: et per tempora numeratas numeramus motus

Tex.
cō. 102.

Liber quartus.

alias durationes successivas. Et ratio Linconiensis potuit esse ista. quoniam si philosophus decimo metaphisice primo ratione mensure inuenitur in quantitate discreta: deinde transferretur ad quantitates continuas. nam quantitas continua non mensuratur: nisi ut habet rationem; quantitas discreta. linea enim absolute sumpta non mensuratur: sed linea reducta ad quantitates discretas: puta ad numerum determinatum: ut linea decem palmarum habet rationem mensure. linea etiam decem palmarum non mensuratur: nisi si per semel: vel bis aut ter replicatur in panno vel in alia quantitate continua. constat autem quod ista dicunt quantitates discretas actu vel potentia. semel enim dicitur unitates que est potentia. omnis numerus bis dicitur binarium: et ter dicitur ternarium. vult. n. philosophus decimo metaphisice. quod quantitas discreta accipit rationem mensure a quantitate discreta. ideo quantitas discreta est numerus simpliciter: et quantitas continua est numerus secundum quid: sicut quantitas discreta numeramus per se primo: et quantitas continua per se non primo. ¶ Dubitabit Commentator ex quo tempus est numerus numeratus sicut numerus numeratus quare non dicitur Aristoteles in definitione. tempus est numeratum motus sicut tempus est numerus motus. Respondet Commentator: quod dicitur definitio non debet dari per ea que sunt per accidens distincto: sed in per ea que in se sunt distincto per se modo: licet tempus numeretur tam a numero simpliciter quaz a motu: tam accedit sibi quod moueat ab aliquo illorum sed illi non accedit quod numeretur tempus. ergo per se numeretur et per accidens numeratur: ideo debet diffiniri per numerum et non per numeratum: dicendo tempus est numerus motus ad inueniendum quod tempus est per se mensura numeralis motus. si autem numeratur aut mensuratur a motu hoc est per accidens ut patet.

Secundo notandum secundum Commentatorem eodem commento quod numerus motus: alius est partium motuum secundum quod sunt in se: et alius est secundum quod inuenitur in eis prius et posterius. i. numerus priorum et posteriorum existentium in motu. ¶ Intra dicit Commentator: quod motus habet duplices partes secundum duplicem diuisionem videlicet temporis et subiecti. partes diuise diuisione subiecti sunt simul. partes autem diuise diuisione temporis non sunt simul: sed una est prior: alia posterior. Propterea non eodem numero numerantur partes que sunt simul: et partes que non sunt simul. partes que sunt simul numerantur numero simpliciter videlicet binario ternario quaternario et huiusmodi. partes autem que non sunt simul numerantur numero secundum quod videlicet tempore secundum quod in eo inuenitur prius et posterius mensurans partem preteritam et futuram motus: ita quod tempus non est numerus motus secundum partes simul existentes: sed secundum partes non simul existentes. Dicit enim supra Commentator commento. i. quod tempus est numerus motus: id est numerat motum per suas partes priores et posteriores secundum quod sunt priores et posteriores: non secundum quod sunt in se simul. unde quia numerus simpliciter habet suas unitates simul: et tempus non habet suas partes simul. ideo numerus simpliciter numerat partes motus simul existentes: et tempus numerat partes motus non simul existentes.

Tertio notandum secundum Commentatorem eodem commento. quod cum dicimus ipsum esse numerum motus: id est unum cuiuslibet motus cum sit

impossibile imaginari: nisi secundum quod numerat motum et interdum est per prius et posterius existentia in motu per cuius inuenitur tempus primo: et est ille per quem intelligimus transmutari: id est nos intransmutabili: quoniam si esset tempus esset per se prioris et posterioris in quolibet motu: tunc tempus multiplicaretur per multiplicationem motuum: aut non haberet esse nisi solūmodo in mente. ¶ Commentator ergo exponens definitionem temporis dicit quod cum tempus diffinitur per numeri motum secundum prius et posterius. id est motus superponit pro quolibet motu: et per prius et posterius non supponit pro quolibet prioris et posterioris cuiuslibet motus: neque pro prioris et posterioris temporis: sed in pro prioris et posterioris primi motus ad hunc intellectum quod tempus est numerus cuiuslibet motus secundum prius et posterius primi motus. quod enim per prius et posterius non possunt stare pro prioris et posterioris cuiuslibet motus: sed in motus primi manifestus est: quod tempus non est consequens primo: et essentialiter quilibet motum: sed in primū motum: et quod non supponat pro prioris et posterioris temporis arguit Commentator quia dato illo sequitur vniuersitatem: aut quod tempus multiplicatur ad multitudinem motuum: aut quod tempus non est nisi in anima quod quodlibet est inconueniens: et quod sequatur vniuersitatem declaratur: quoniam si tempus est numerus cuiuslibet motus secundum prius et posterius temporis: aut igitur secundum prius et posterius existentia in anima vel extra animam. si in anima habetur vniuersitas in inueniendis quod tempus non habet esse nisi in anima. si extra animam et cum tale prius et posterius indifferenter respiciat omnes motus: ergo tempus est numerus cuiuslibet motus secundum prius et posterius cuiuslibet motus: et per consequens primo et essentialiter numerat quemlibet motum: ergo multiplicatur ad multitudinem motuum quod est alterum inconueniens. ¶ Sed contra Commentator arguitur sic. Si tempus est numerus cuiuslibet motus secundum prius et posterius primi motus est aliquis motus: sed primus motus est aliquis motus ergo tempus est numerus primi motus secundum prius et posterius primi motus: quod est impossibile: quia tempus ut inquit Commentator non est numerus alicuius motus secundum partes simul existentes: sed secundum partes preteritas et futuras. ideo si tempus esset numerus primi motus secundum prius et posterius eiusdem motus: tunc tempus numeraret partes preteritas et futuras primi motus secundum easdem partes et per consequens idem respectu eiusdem et secundum idem esset numerus et numeratus: quod est absurdum. ¶ Dicendum ergo quod sicut numerus simpliciter numerat alias res numerabiles: non per unitates rerum numerabilium: sed per primas unitates: ita tempus numerat quemlibet motum: non per partes alicuius motus: sed per priores partes preteritas et futuras. intelligenda est definitio temporis sic. tempus est numerus cuiuslibet motus secundum prius et posterius qui inuenitur in tempore: et tunc ad argumentum dicitur quod tempus est numerus cuiuslibet motus per prius et posterius temporis extra animam ex quo non sequitur quod tempus multiplicetur ad multitudinem motuum: aut quod sit consequens quilibet motum primo et essentialiter: quoniam tempus est passio mundi: et mensura motus in eo quod est passio mundi: et consequens in primū motum in quibus non est mensura motus non est consequens aliquem motum: quia ut sic indifferens est ad omnes mo-

Philosophorum.

num. constat autem q^d mēſura eſt p^{ri}or mēſurato ſz
q^d huius rē.

Ter.
cō. 103.

Sicut

motus.) Iſtud
eſt tertium capi-
tulum huius tra-
ctatus i quo phi-
loſophus reſpō-
det ad difficulta-
tes tactas de tē-
pore ⁊ iſtanti i
p^{ri}mo capitulo.
poſtq^u iueſtigat
quid eſt tempus
tā grauitate quā

diffinitiuē. Et diuiditur iſtud capitulum in duas par-
tes. ¶ In p^{ri}ma facit quod dictum eſt. ¶ In ſecun-
da comparat iſtans tempore manifestans natu-
ram illius ſm ea que dicuntur de iſtanti ibi. (Mani-
feſtū autē eſt.) ¶ In p^{ri}mo capitulo huius tractatus
querēbatur p^{ri}mo vtrū tempus ſit arguēdo id nō eſ-
ſe. ¶ Secundo querēbatur vtrū idem iſtans mane-
at per totū tempus arguēdo ad vtrāq^{ue} partē. p^{er}
pterea philoſophus reſponſurus ad ambas difficulta-
tates ponit duas cōcluſiones : quarū p^{ri}ma eſt iſta.
Tempus eſt de numero ſucceſſiuorum. Secunda cō-
cluſio. Iſtans aliquo modo manet idem per totū
tempus ⁊ aliquo modo non ibi. (Ipſus autē nunc.)

P^{ri}ma concluſio dici-

tur ſic. Motus eſt de numero ſucceſſiuorum: ergo
per idem ⁊ tempus. patet conſequentia. quia ſicut
motus conſiſtit in fieri vnum poſt aliud ita ⁊ tem-
pus: cum tempus ſit numerus motus vt eſt decla-
ratum ante. antecedens autē manifestū tertio huius.
non tamen ex hoc oportet cōcludi q^d tempus ſit mo-
tus: quia vt dictum eſt ſupra tempus vbiq^{ue} eſt ⁊ apud
omnia idē non autē motus cuiuslibet motus q^{ui} eſt in vna
parte mundi non ſit in alia: ⁊ ille qui eſt in capite non
ſit in pede: ⁊ ille qui eſt ſurſum non ſit deorſus: q^{ui} autē
tempus ſit vbiq^{ue} ⁊ ante omnia idē manifestū eſt: q^{ui} nō
iſtans eſt vbiq^{ue} ⁊ idem apud omnia. ergo per idem
⁊ tempus. patet cōſequentia. quia iſtans eſt mēſura
intriſeca temporis ſm p^{ri}us ⁊ poſterius. antecedēs
patet. quia dato oppoſito plura iſtancia eſſent ſimul
q^{ui} eſt impoſſibile. eſt ergo idem iſtans numero ſz ſu-
am eſſentiam in celo ⁊ in terra apud orientales ⁊ occi-
dentales: licet ratio ſit diuerſa: quia alia eſt ratio iſtā-
tis vt eſt in celo: ⁊ alia vt eſt in terra: ⁊ alia vt eſt apud
orientales: ⁊ alia vt eſt apud occidentales ſicut alia eſt
ratio iſtantis vt eſt ſinis: ⁊ alia vt eſt p^{ri}ncipius: licet
idem iſtans numero ſit ſinis p^{re}teriti: ⁊ initium futu-
uri temporis. I. e. li. (Et ſicut motus ſemp aliud ⁊ ali-
ud eſt ſucceſſiue ſicut ⁊ tempus non tamen ſunt idez
quia motus non eſt vbiq^{ue} idem: ſed tempus eſt vbiq^{ue}
idem et ratio q^{ui} autem ſimul omne tempus idem eſt
conſtrūe ſic. illud quod eſt omne tempus habet ſimul
ſm ſe totum: videlicet iſtans idem eſt vbiq^{ue} ipſus eni
nunc quod eſt in tempore ſm ſe totū ſimul idem eſt
vbiq^{ue} quicquid erat. ſ. ſecundū eſſentiam eſſe autem

diffinitiuū ipſi iſtanti alterum eſt ipſum autem nūc
tempus mēſurat ſm q^d p^{ri}us ⁊ poſterius.

Notandum

p^{ri}mo ſm Cōmentato-
rem commento. 103. q^{ui}
Ariſtoteles intendebat per hoc diſſoluere queſtionez
p^{re}dictam in eſſe temporis dicens q^d ſi tempus eſt ne-
ceſſe eſt vt omnes partes: aut quedā ſunt ſimul: ſz nō
eſt ita. poſuit ergo hoc q^d rectū eſt dicere q^d partes ei^{us}
inueniuntur quedā poſt alias non in ſimul: ſicut eſt di-
ſpoſitio in partibus motus. Soluta eſt ergo ratio il-
la negando conſequentiam. tempus eſt ergo omnes
eius partes aut aliq^{ue} ſunt ſimul: quia motus eſt ⁊
tamen non habet omnes ſuas partes ſimul: nec ali-
quas: ⁊ non loquitur Cōmentator de partibus com-
municantibus: quia tam motus q^{uam} tempus habet in-
ſinitas partes que ſunt ſimul: videlicet cōmunicantes:
ſed loquitur de partibus non cōmunicantibus: quia
nulla pars p^{re}terita motus eſt ſimul cum parte futu-
ra: nec aliqua hora vel dies eſt ſimul cum alia ad eē
enim ſucceſſiuorum ſufficit eſſentia alicuius indiuiſi-
bilis copulantis p^{re}teritū cum futuro. Et ex hoc
eſt etiam ſoluta alia ratio cum dicebatur. illud quod
componitur ex non entibus impoſſibile eſt eſſe: temp^{us}
componitur ex non entibus. ergo tempus impoſſibi-
le eſt eſſe. negatur p^{ri}ma pars antecedentis: quoniam
motus eſt ⁊ tamen componitur ex non entibus: ſcili-
cet ex p^{re}terito ⁊ futuro. ⁊ ſi arguatur ſic. iſtans copu-
lat non entia: ergo non entia ſunt. negetur p^{re}ſequentia.
ſed ſufficit aliquid eſſe ad quod terminantur. illa nō
entia. dixi enim ſupra q^d iſta verba. copulat. compo-
nuntur. determinant. ſunt verba ampliatiua.

Sed dubitatur

ſi enī eſſentia tē-
poris aſſimilatur
eſſentia motus: ⁊ motus aliq^{ue} partes ſunt ſimul
non cōmunicantes: vt patet de duabus medietatibus
motus fundatis in duabus medietatibus mobilis er-
go temporis aliq^{ue} partes ſunt ſimul nō cōmunican-
tes. ¶ Reſpondetur negando cōſequentiam. quia phi-
loſophus ⁊ Cōmentator non aſſimilant motum et tē-
pus quo ad iſtancia ſimpliciter: ſed t^{amen} in duratio-
ne ⁊ ſucceſſione. motus enim diuiditur diuiſione tem-
poris: ⁊ diuiſione mobilis: ideo habet aliquas par-
tes ſimul non cōmunicantes. tempus autem non di-
uiditur diuiſione mobilis ſed tantū ſm durationem.
Et ſi dicitur q^d fruſtra ponitur diuiſio motus in ſuas
partes per diuiſionem mobilis ⁊ temporis: cuius eē
ſint partes diuiſe diuiſione mobili ⁊ diuiſione tempo-
ris. hoc negetur. ſicut enim idem corpus numero po-
teſt diuidi ſm longitudinem ⁊ latitudinem ⁊ tamen
partes diuiſe ſm longitudinem non ſunt partes diuiſe
ſm latitudinem: ita idem motus numero diuiditur
diuiſione mobilis ⁊ temporis: nec partes vno modo
diuiſe ſunt partes. alio modo diuiſe. quilibet enim
pars motus diuiſa diuiſione temporis eſt p^{re}terita
vel futura. quilibet autē pars motus diuiſa diuiſio-
ne mobilis eſt p^{re}ſens compoſita ex motu p^{re}terito:
⁊ motu futuro.

Notandum

ſecundo ſm Cōmenta-
tozem eodez cōmēto.

Liber quartus.

q̄ motus differt a tempore: quia motus non est idem apud illa que mouentur in simul: et tempus est idem illis qui sunt in tempore in simul. et causa in hoc est q̄ tempus est idem: quoniam instans q̄ est agens tempus est idem in omni motu cum fuerit demonstratus. h̄ec ē d̄ diuersas. s. p̄ prioritate et posterioritate. Dicitur Burleus q̄ tempus idest duratio primi motus est ubi q̄ simul: quia tempus non est diuisibile nisi s̄m longitudinem durationis: et ideo non est vna pars temporis apud existentes in oriente: et alia pars apud existentes in occidente. propterea tempus est idem apud omnes res existentes in tempore: sed nō est sic de primo motu: quia motus extenditur ad extensionem primi mobilis secundum longum latum: et profundum: et ideo alia pars primi motus est apud existentes in oriente: et alia apud existentes in occidente: et ideo bene dicit philosophus: et commentator inquit ipse q̄ tempus est idem apud omnes et non motus. ¶ Ista expositio est satis dubia qm̄ tam Aristoteles q̄ commentator vult probare tempus esse de numero successiuorum ad instar motus non habens partes suas simul sicut nec motus: ergo nullus eorum consideratur motus: s̄m q̄ diuiditur diuisione mobilis: neq̄ s̄m q̄ habet diuersas partes simul vnam in oriente et aliam in occidente: sed tñ vt diuiditur diuisione temporis in partes inuicem succedentes: sed considerando motus hoc modo idem motus numero est apud omnes: ergo diffinitio Aristotelis et commentatoris non fuit sufficiens. Itē quando quod relinquitur a tempore in rebus temporalibus non diuiditur diuisione mobilis: sed tñ temporis: et tamen nullum quando qm̄ vbiq̄ est sicut nec subiectum illius: ergo similiter contingeret de tempore si esset subiectum in primo motu aut in primo mobili et non multiplicaretur ad omnem punctum mundi. ¶ Dicendum ergo consequenter ad precedentia q̄ nullus motus est vbiq̄: nec apud omnia que mouentur: neq̄ apud omnes res existentes in tempore sicut neq̄ subiectum motus: tempus autem est vbiq̄ ad omnia puncta mundi multiplicatū sicut et vbiq̄ instans agens tempus. i. constitutus tempus per computationem partium preteritarum cum futuris: ita q̄ sicut idem instans numero terminat infinita tempora preterita et infinita futura et non diuersificatur nisi in ratione cum alia sit ratio eius vt est post omnia tempora preterita: et alia sit ratio eius vt est ante omnia instantia futura: ita idem instans numero demonstratur. s. presens in quolibet puncto mundi per presentiam et instantiam: licet sub alia ratione sit hic et instantia ibi quatenus et.

Ipsum autem nunc. secundum conclusionem aliquo modo manet idem per totum tempus: et aliquo modo non manet idem probatur instans s̄m rem manet idem per totum tempus: et s̄m rationem est diuersum in quantum est in diuersis temporibus: ergo conclusio vera tenet consequentia et antecedens probatur premittendo duas suppositiones quarum prima est ista: sicut se habet magnitudo ad motum ita motus ad tempus patet ex priori capitulo qm̄ sicut motus est consequens magnitudinem ita tempus est consequens motum l. e. li. (ipsum autem

nunc est quidem sicut idem est vero sicut non idem s̄m quidem: s̄m quidem enim q̄ in aliquo et in alio tempore est. Alterum est hoc vero diffinitiuus esse erat enī nunc alterum in quantum enim q̄ cum ens est in differenter. s. hoc vel illud ipsum autem nunc idem est per totum tempus) ad cuius probationem fit hec prima suppositio. Sequitur enim sicut dictum est magnitudinem motus: hunc autem scilicet motum tempus consequitur sicut diximus. Secunda suppositio sicut se habet mobile ad motum: ita punctus ad lineam: patet quoniam sicut per mobile cognoscimus motum et prius posterius in motu: ita per punctum cognoscimus lineam: et prius et posterius in linea: et sicut mobile per suam actionem facit motum: ita punctus per suum fluxum facit lineam: et sicut mobile est principium et finis motus: ita punctus est principium et finis lineae. l. e. li. (Et similiter igitur puncto q̄ fertur. i. puncto est simile q̄ fertur: scilicet mobile quo motum cognoscimus et prius in ipso et posterius.)

Istis suppositionibus philosophus sicut se habet mobile ad motum: ita se habet instans ad tempus: sed mobile secundum rem manet idem per totum motum: diuersum autem secundum rationem siue fuerit punctus siue lapis: siue aliud quod aliud: ergo instans secundum rem manet idem per totum tempus diuersum autem secundum rationem patet consequentia: et probatur antecedens pro qualibet parte et prima primo sic sicut se habet mobile ad motum: ita punctus ad lineam per secundam suppositionem: et sicut se habet punctus ad lineam: ita instans ad tempus ex cōp̄cesso oīum ergo a primo ad vltimum sicut se habet mobile ad motum: ita instans ad tempus: secunda pars antecedentis etiam arguitur. Nam sicut coriscus secundum rem est idem in foro et in theatro et tamen coriscus in foro est alius a corisco in theatro: vt dicunt sophiste et loyce: quia alia ratione est coriscus in foro et alia in theatro: ita mobile secundum rem manet idem per totum motum aliter motus non esset vnus: est diuersum ratione: quoniam mobile in motu pertransit diuersas partes spacij: et acquirit diuersa vbi: ideo mobile est aliud vt est supra vnam partem spacij: et aliud vt est supra aliam: et aliud vt est in hoc vbi: et aliud vt est in alio vbi. l. e. li. (Hoc iam mobile quodcumq̄ ens sit idem est per totum motum secundum rem.) Autem punctum aut lapis: aut aliud: aliud huius est ratione autem aliud est sicut sophiste accipiunt alterum coriscum in theatro esse et coriscum in foro: et hoc ergo in eo q̄ alibi et alibi est alterum. ¶ Et confirmatur eadem maior videlicet q̄ sicut se habet mobile ad motum ita nūc ad tempus qm̄ sicut se habet magnitudo ad motum: ita motus ad tempus per primam suppositionem: igitur idem sicut se habet mobile ad instans: ita instans ad tempus patet consequentia: quia sicut per magnitudinem cognoscitur motus et per motum tempus: ita per mobile cognoscitur instans et per instans cognoscitur tempus: q̄ patet: quia per mobile cognoscitur prius et posterius in motu que sunt antecedentia ad instans et ipsum instans est mensura temporis secundum prius et posterius: tūc arguatur sic sicut se habet mobile ad instans ita instans ad tempus: sicut se habet

Philosophorum.

mobile ad motum ita se habet ad instans instans: quia mobile sicut est causa motus: ita est causa instantis: ergo sicut se habet mobile ad motum: ita se habet instans ad tempus quod fuit probandum. Cum ergo mobile sit idem sibi in toto motu diversum autem sibi ratione: cum sit in alia et alia parte spaciij alio et alio vbi: ita instans est idem sibi in toto tempore: diversum autem ratione propter diversitatem partium temporis sibi prius et posterius in quibus est ipsius instans. Le. li. (Est autem quod fertur) s. mobili sequitur ipsius nunc sicut tempus motum eo enim quod fertur. s. mobili cognoscimus prius et posterius in motu: et consequenter cognoscimus instans sibi autem quod in tempore est numeralis prius et posterius ipsum nunc. i. facit cognoscere tempus quoniam ipsum nunc est illud quo tempus est numerabilis sibi prius et posterius: quare et in his. s. in mobili et instanti simile contingat quod quidem ens nunc est. i. quod quidem nunc est ens presens: idem est in toto tempore sicut cur mobilis in toto motu prius enim et posterius est in tempore sicut quod in motu esse dicitur diffinitum mobilis alterius est sicut et instantis sibi enim quod in tempore est numeralis prius et posterius: ipsum nunc autem aliterum est diversum.

Notandum sibi commentatozem comento. ciiij. quod translatum quod agit motus est causa inesse instantis quod agit tempus quemadmodum tempus sequitur motum. s. quod motus est causa eius quia est subiectum illius quod admodum magnitudo est causa motus quod est subiectum motus. Existit comento patet quod tempus non est passio intrinseca motus sed extrinseca sicut nec motus dicitur passio intrinseca magnitudinis supra quam sit motus sed tamen extrinseca: neque magnitudo dicitur subiectum in huius motus: aut motus temporis: sed tamen est subiectum dispositionis supra quod: vel circa quod: aut propter quod: magnitudo est dispositio necessaria supra quam sit motus et motus est dispositio necessaria circa quam fit tempus cum tempus dicatur fieri circa motum vel propter motum. Dubitatur circa octavum tam in prima quam in secunda conclusionem quod instans est mensura temporis sibi prius et posterius cum instans non sit comparabile tempori in magnitudine et in paritate neque similes vel infinites sumptum potest reddere tempus. Respondetur quod est mensura versus perfectionis adequationis replicationis et terminationis. Prima mensura est perfectionis: et est illa que excedit mensuratum in perfectione per cuius propinquitatem et distantiam cognoscitur magnitudo perfectiois mensurati: sic albedo est mensura omnium colorum et homo omnium animalium. s. in perfectione quod per accessum ad albedinem: vel recessum ab illo dicitur quilibet alius color magis vel minus perfectus et dicitur symia perfectio animalium quam canis: quod propinquior est homini: sic loquitur philosophus. x. metaphysice dicens quod in unoquoque genere dare est unum quod est meta et mensura omni que sunt in genere illo. Secunda mensura est adequationis sibi quam mensuram et mensuratum sunt equalia eo modo quo locus et locatum sunt equalia et sic quarta plena vino est mensura adequata illi: quod non excedit: nec exceditur in longitudine et latitudine. Tertia mensura est replicationis sibi quam mensuratum est minus: sed per replicationem cognoscitur magnitudo eius eo modo quo quarta est mensura am-

phore aut dolij: quarta enim plena est mensura adequationis illius: sed vini totius amphore vel dolij est mensura replicationis. Quarta mensura est terminationis: sibi extra cognoscitur quantitas terminata alius cuius eo modo quo dicimus punctum esse mensuram linee quod punctus terminas lineam dat cognoscere eam esse pedalem: aut bipedalem et sic instans mensurat tempus: quia instans facit cognoscere tempus unius hore et duarum horarum: non tamen unius instans tamen sed duplicatum sicut nec unus punctus tamen sed dupliciter facit cognoscere magnitudinem linee. Prima ergo mensura excedit mensuratum. Secunda non excedit nec exceditur. Tertia exceditur a mensurato. Quarta autem non est comparabilis suo mensurato in magnitudine vel paritate: et sic est soluta difficultas. (Et notum autem.) Ex predictis Aristoteles infert quod. Ter. instans est magis notum quam tempus quoniam sicut se habet mobile ad motum ita instans ad tempus: sed mobile est magis notum quod motus cum mobile maneat: et non motus: ergo per illud instans est magis notum quam tempus. Le. li. Et notum autem maxime hoc est instans. s. respectu tempus et motus est in loco propter id quod mouetur in loco et loci mutatio ad locum propter id quod fertur ad locum ideo mobile est notius motu habiud enim quod fertur. i. ipsius mobile est aliquid permanens: motus autem non est permanens. Deinde philosophus epilobat circa determinatam concludendo secundam conclusionem dicit est quidem igitur sicut idem ipsum quod nunc dicitur semper est autem sic non idem. namque est similiter quod fertur. s. mobile quodammodo idem in toto motu: et quodammodo non idem.

Notandum sibi commentatozem comento. io. 4. quod motus est notius motu quod est demonstratum et motus non est demonstratus. s. aggregatis in simul: sed mens facit ipsius et motus est notior tempore sequitur quod translatum quod agit motus sit notius instanti cuius proportio ad tempus est sicut proportio translati ad motum. commentatozem primo probat quod mobile est notius motu: quod mobile est aliud demonstratum omnes partes simul motus autem non est aliud demonstratum habens suas partes simul nisi in anima pro quanto in anima considerat plures partes simul et simul habet conceptum plurium partium temporis. Secundo arguit commentatozem quod mobile est notius instanti sic arguendo qualis est proportio mobilis ad motum talis est proportio instantis ad tempus: ergo a coniuncta proportionem qualis est proportio motus ad tempus talis est proportio mobilis ad instans sed tempus est notius tempore ergo mobile est notius instanti. Circa solutionem secunde questionis dupliciter probando quod non manet sibi rem idem instans numero per totum tempus per rationem Aristotelis: quod omne tempus finitur terminatur duobus instantibus: si ergo idem instans manet per totum tempus plura instantia essent simul et consequenter quod ea que fuerunt ante mille annos et ea que sunt iam fuerunt in eodem instanti: et quod vel fuit alio prius neque posterius ex: idem instans numero manens in toto tempore omnia mensurat. Ad istam dubitationem sunt plures modi respondendi quorum primus est auicene secundo sue philosophice dicentis: quod instans sumitur dupliciter primo pro illo quod circundatur tempore preterito et futuro: et sic non ma-

Liber quartus.

net idem in toto tempore & fm neq; fm diffinitiones
 Alio modo pro extremitate termini immobilis facien-
 tis fluxum: & sic idem instans numero manet per to-
 tum tempus fm rem. Est autem aliud fm rationem si-
 cut continue extremitas primi mobilis facit alium &
 alium fluxum rem in alio & in alio tempore. Secun-
 dus modus respondendi fuit egidij dicentis q; idem
 instans manet per totū tempus fm essentiam & non
 fm esse. q; pūne variet instās sicut variet ipsi in ef-
 sentia instantis continue manet sicut manet continue
 essentia temporis: intelligendo igitur per rem essenti-
 am & per diuersum secundum rationem vt patet.
 Tertius modus respondendi fuit burlei dicentis q; idē
 instans fm substantiā manet in qualibet differentia
 temporis successiue cum idem instans numero sit pri-
 mo futurū deinde prateritū. est autem diuersum rati-
 one. quia aliter debet diffiniri fm q; est presens: & ali-
 ter fm q; est prateritū. & aliter fm q; est futurū.
 Quartus modus respondendi fuit ochā dicentis q;
 idem instans manet fm equiualeutiā in toto tempo-
 re sicut manet idē locus fm equiualeutiā locato qui
 desente & variato corpore continente. est autem diuer-
 sum fm rationem in quantum quocūq; instanti dato
 ipm est finis prateriti: & initium futuri: constat autem
 q; alia est ratio finis: & alia est ratio principij. In du-
 bic quolibet istarum consimiliū gloriā illam propo-
 sitionem: instans fm rem manet idem per totum tem-
 pus & est diuersum ratione sed nulla est propinqua
 intentioni aristotilis nec prima. Dicit enī philosoph⁹
 q; sicut se habet mobile ad motum & punctus ad line-
 am ita nunc ad tempus. constat autem q; mobile nō
 est aliquid motus neq; punctus describens lineam: est
 aliud linee descripte: ideo etiam nunc seu instans. de q;
 hic loquitur philosophus: non est aliqd intrinsecum
 tempus: s; extrinsecū causans tempus sicut mobile mo-
 tum & punctus lineam ad modum loquendi metheo-
 roz. Unde cōmentato: cōmento allegato sic inquit
 Instans agit tempus sicut translātum translationem
 & punctus mensuram: vt geometre dicunt: quoniam
 cum mouetur facit mensurā: constat autem q; nullus
 punctus alicuius linee facit illam lineam: sed punctus
 extrinsecus illi: verbigratia dato q; sphericū mouet su-
 per plano: quoniam ipsum sphericū non tangit pla-
 num nec in puncto dicunt geometre q; punctus sphae-
 ricū per suū motum facit lineam. Dicendum ergo q; si-
 cut album dupliciter sumitur. s; formaliter & materiali-
 ter: formaliter est albedo. & materialiter est subiectum
 albedinis. ita nunc seu instans dupliciter sumitur. vi-
 delicet formaliter pro termino, intrinseco temporis: &
 sic non manet idem motus numero per totum temp⁹
 fm rem neq; fm rationē sicut materialiter p subiecto
 instans: & sic manet per totum tempus fm rem & nō
 fm rationem: quoniam subiectum instantis est mun-
 dus sicut est subiectum temporis a quo fluuit tempus
 sicut a mobili motus: & a puncto descriptio linee: sicut
 igitur mobile causat motum & est subiectus eius & pū-
 ctus causat descriptionem linee & est subiectus eius: vi-
 det philosophus siue sit punctus siue lapis. ita mūd⁹
 causat tempus et est subiectum eius: & per consequens
 sicut idē mobiles manet per totum motum diuersifi-
 catum tātum in ratione & idem pūctus in numero in
 toto suo fluxu habens diuersas rationes fm diuersa
 puncta causata pta mundus manet idem fm rem in

toto tempore eterno: variatur autem fm rationē cum
 mundus vt est in a tempore non sit mundus vt est in
 b tempore: nō igitur pūmū mobile neq; extremitas
 primi mobilis est subiectum instantis quin tunc mo-
 tus & tempus quoniam ad omnem punctum mundi
 est aliqd mūdī sicut ad omnē punctū mūdī multiplica-
 tur idem instans numero & tempore. Ratio autē ar-
 stotilis soluta est quoniam illa procedit equiuoce ac-
 cipit enim instans formaliter: & hic accipitur materiali-
 ter. vnde conceditur q; aliquod instans fm rez manet
 per totum tempus & aliquod non manet per totum tē-
 pus & conceditur quod omnia que fuerunt & ea que
 sunt fuerunt in eodem instanti naturali. sed nō forma-
 li q; fuerunt in eodem mundo nō tamen in eodem in-
 diuisibili cōtinuatio & diuisio partium mobilis. nun-
 q; tamen sequitur q; nihil fuit altero prius vel postē-
 rius ex quo infra instantia formalia fuerunt successiue
 & nunquā simul. Contra determinationem factam a
 philosopho in conclusione huius capituli. & in duabus
 partibus pcedentibus alterius capituli de differen-
 tia inter tempus & motum arguitur probando temp⁹
 esse motum quadrupliciter. & primo sic tempus ē act⁹
 entis in potētia secundū q; in potētia temp⁹ est motus
 patet consequentia diffinitione ad diffinitum & an-
 tecedens arguitur. nam tempus est de numero successi-
 uorum esse infir. vnum post aliud sicut motus per ar-
 stotilem in prima conclusione igitur tempus est in cō-
 tinua potētia & successione sicut motus & subiectum
 ipsius est in continua acquisitione: sicut subiectum mo-
 tus: ergo tempus est actus entis in potētia fm quid
 in potētia. Secūdo omnis latitudo solis super terram
 est motus. sed tempus est latitudo solis super terram
 ergo tempus est motus: patet consequentia cum maiori
 minor vero arguitur sic. deus est latitudo solis super ter-
 ram fm philosophum in libro 2. c. 3. ois dies est tēps
 ergo &c. Tercio tempus est prius & posterius motus
 per arist. in alio capitulo. sed prius & posterius mo-
 tus sunt partes motus per cōmentatorem. ergo tem-
 pus est pars motus: sed quolibet pars motus est
 motus. ergo tempus est motus. Quarto nihil
 est mensura extrinseca omnium motū. nisi primus
 motus per aristotilem in fine huius quarti. sed temp⁹
 est mensura extrinseca omnium motū per cōmenta-
 torem determinantem & exponentem diffinitionem tē-
 poris ergo tempus est primus motus. Et confirmat
 auctoritate philosophi dicentis. x. metaphisice q; mē-
 sura & mensuratum debent esse vngentia: q; vox men-
 suretur voce. & numerus numero: ergo per idem mot⁹
 mensuratur motus sed motus mensuratur tēpore. ergo
 tempus est motus. Ad primū dicitur q; diffinitio mo-
 tus est sic intelligenda motus est actus entis in potē-
 tia ad terminum ad quē fm q; est in potētia ad illū
 mouet: licet tempus consistat in potētia & successione
 sicut motus: non tamen est ad aliquem terminum ad
 quem. Item cum motus sit actus imperfecti. tertio bu-
 ius oportet subiectū eius ēē in potētia ad vltiorem
 perfectionem acquisibilem sibi: sed mundus nō est in
 potētia ad aliquā perfectionem acquisibilem sibi li-
 cet partes mundi sunt in huius potētia: quia mūd⁹
 est simpliciter perfectus per aristotilem primo celi. cr-
 go tempus non est actus entis in potētia fm quid
 in potētia patet consequentia. Quia tempus est a-
 ctus & perfectio mundi. Ad secundum dicitur q; illa

Ter.
cō. 101.

De hiscorum.

propositio est falsa de virtute sermonis dies est latitudo solis super terram intelligit in predicatione causalitudo videlicet dies est ex latitudine solis super terram autem in significatione temporalitatis. dies est quando est latitudo solis super terram, dictum est enim supra: quia dies significat principaliter tempus vel partem temporis: sed connotat motum solis super terram. Ad tertium respondet eodem modo: concedo quod tempus est: et posterius motus: ad hunc intellectum quod tempus est ex priori et posteriori motu intelligendo secundum durationem quoniam si motus haberet omnes suas partes simul nullus esset tempus. Ad quartum dicitur quod primus motus est mensura materialis omnium aliorum. motuum tempus autem est mensura formalis ex eo enim quod tempus est prius primo motui essentialiter et prior et non aliquo alio motui ideo primus motus dicitur mensura omnium aliorum motuum. non tamen eo modo quo tempus. quia tempus est mensura formalis: et pannus est mensura materialis. tempus est mensura per se prius: et motus primus est mensura non per se ita quod ex se non habet prius motus ratione mensuræ: sed illam recipit a tempore: sicut magnitudo aut figura est per se visibilis non tamen habet visibilitatem a se sed a colore: ideo color est visibilis per se primo et magnitudo aut figura per se. Nota primo per aristotilem. secundum de anima. Et ad confirmationem respondet burleus quod mensura et prius mensuratum sunt unigenita et eiusdem nature: si enim non sunt eiusdem nature una et pannus tamen sunt eiusdem nature illud quo una mensurat et illud quo pannus mensuratur: primo quantitas una et quantitas panni quibus fit mensuratio sunt eiusdem rationis et nature: ita licet motus et tempus non sunt eiusdem nature tamen tempus et prius mensuratum in motu sunt unigenita et eiusdem nature: contra quod tempus est mensura motus per quantitates accidentales motui. Sed arguitur ponendo quod a sit minimum tempus mensurans. et b motus mensuratus ab eo. Et quero utrum b sit prius mensuratum ab ipso a scilicet aliquid aliud: si prius mensuratum stat difficultas ut ante sit naturaliter mensuratum utrum illud sic fit quantitas motus distincta a tempore: aut est pars ipsius a tempore: si prius ergo tempore non est passio intrinseca motus: sed est contra eum: et patet consequentia: quia due quantitates successive non possunt se invicem penetrare: sicut nec due permanentes: si autem dicitur quod a est prius mensuratum: aut igitur a se vel a parte sua mensuratur: si non a se propter inclinationem contradictionis: igitur a parte sua mensuratur a tempore et per consequens a tempore non est mensuratum tempus mensurans quod est contra suppositum immo erit proinde in iniuriis in mensuris quod est contra philosophum decime metaphysice dicentem quod in genere quocumque mensura est devenire ad unam indivisibilem simplicitate sicut in numeris. Aut ad unum indivisibile secundum institutionem humanam ut in continuis. Dicendum igitur quod mensura et mensuratum non debent esse sic unigenita quod sint eiusdem speciei specialissime neque sub alterne: immo neque oportet quod sint eiusdem generis principalis quia motus celi mensurat motum alterationis et augmentatōis et tamen non est in eodem genere principali cum aliquo illorum et vox mensuratur voce et non sunt eiusdem speciei specialissime omnes voces per aristotilem. 2. d. anima binario etiam numeratur quaternarius: et non sunt

illi numeri eiusdem speciei specialissime: sed intentio aristotelis est quod sunt unigenita in denominatione et invocantur: ita quod quantitas discreta mensuratur quantitate discreta: et quantitas continua quantitate continua et res permanens re permanente: et res successiva re successiva. ideo concedo quod motus non est prius mensura tempore: sed duratio motus primo mensuratur tempore que est unigenita cum tempore: cum dicitur quantitas qua commentator exprimitur cum dicitur mensura motum per quantitate accidentem motui. non igitur tempus est quantitas accidens motui: sed est quantitas accidens mundo: sicut igitur burleus potest pannum mensurari a quantitate extrinseca sibi intrinseca videlicet per quantitatem intrinsecam sibi: ita debuit ponere de motu quod mensuratur a tempore tanquam a quantitate extrinseca sibi et intrinseca mundo per unam aliam quantitatem intrinsecam sibi in qua est essentialiter prius et posterius secundum durationem sicut in tempore: differunt autem in alio quoniam licet duratio motus sit essentialiter et ex se mensura illius motus cuius est passio: non tamen est essentialiter mensura omnium motuum ipsa autem est passio et per se mensura omnium motuum.

Manifestum autem est. Ita est secunda pars huius capituli in qua philosophus determinat de motu per comparationem ad tempus manifestando naturam eius et conditiones. Postquam respondit ad questionem motus de instanti et tempore ponens quatuor conclusiones. quarum prima est. ita instans et tempus inuicem consequuntur. Secunda conclusio motus continuatur et dividit tempus ibi et continuatur. Tertia conclusio nullum instans est per tempus: sed est passio et numerus temporis ibi est adhuc. Quarta conclusio instans secundum quod tres est solius temporis: et secundum quod numerus est aliorum a tempore ibi (Siquidezenis.) Prima questio arguitur sic: sicut se habent inuicem motus et mouetur loquendo de motu. localiter se habent inuicem numerus motus: et numerus illius quod mouetur. sed motus et id quod mouetur inuicem conuertuntur. ergo numerus motus: et numerus eius quod mouetur inuicem conuertuntur: patet consequentia cum maiori. quia qualis est proportio mensuratum inuicem. talis est proportio mensuratum. minor est evidens: quia sequitur motus est: ergo illud quod mouetur est et contra tam affirmatiue quam negatiue tunc arguitur sic. Numerus motus et numerus eius quod mouetur: inuicem conuertuntur. sed tempus est numerus motus. ut patuit. et instans est numerus quod mouetur: non quidem numerus diuisibilis. sed indivisibilis: eo modo quo unitas dicitur numerus et mensura omnium numerorum in actu: ergo tempus et istas inuicem consequuntur. quod si tempus est motus est et contra. Le. li. Manifestum autem est quod nisi tempus sit ipsum nunc non erit. Si quod ipsum nunc non erit tempus non erit. simul enim est sicut quod fertur loci numero: sic et numerus quod fertur: qui est eius: et quod est loci numeratōis ipsa quod est ei est loci numeratōis numeri ipsam autem nunc et quod fertur est numerus ut unitas numeri. Notandum quod

Liber quartus.

hic vnitas est principium numerizata punctus est principium linee: et instans est principium temporis: ideo sicut vnitas est mensura numero: ita punctus est mensura linee: et instans mensura temporis: sed non eodem modo: quia vnitas est mensura replicationis numeri quia bis sumpta facit numerum binarium: et ter sumpta facit ternarium: sed instans et punctus est mensura fatu terminationis temporis: et linee non per multitudinem in infinitum: sed per duplicationem: quoniam uno puncta mensurant vnam lineam: et duo instantia vnum tempus. Instans autem sumptum est vnum dictum mensura mobilis in quantum sic instans habet totum suum esse simul ita mobile habet omnes suas partes con simul: ideo instans dicitur mensura mobilis quo ad esse partium quia omnes partes mensuratur sunt simul in eadem mensura. (Contra predicta instatur. Et primo quod instans et tempus non inuicem couertuntur. Quoniam instans est prius tempore: sicut punctus linea. Item motus et numeratus esse non couertuntur: ergo per idem nec instans et tempus patet consequentia: et sicut se habet numeratum esse ad motum ita instans ad tempus antecedens esse manifestum: quia in fine motus est numeratum esse: et non motus. Dicendum si couertentur tempus et motus: et infinita tempora sunt: ergo infinita instantia sunt quod est impossibile. Secundo arguitur quod instans non est numerus mobilis: quod omnis numerus est plura per aristotilem dicentem in predicamentis: quod numerus est multitudo. unde non est numerus mobilis cum non sit mensura eius dissimilitudo per omnes mensuras non enim est mensura perfectioris neque additiois neque replicationis neque terminationis ipsius mobilis etc. Ad primum dicitur quod prioritas istius est tamen prioritas nature non tollit pueritilitate puerituti enim subiecti cuius la passione: et diffinitio cuius diffinitio non obstante quod subiectum sit prius passione et diffinitio suo diffinitio: neque obstat obiectio de numerato esse instans copulat partes temporis non autem omne numeratum esse: copulat pars motum. Dicendum cum dicitur quod infinita tempora sunt: et non est nisi vnum instans: dico quod illud non tollit conuertibilitatem: quoniam homo et humanitas conuertuntur. et tamen plures sunt homines: et non est nisi vna humanitas: et hec ratio quia omnes homines habent esse per eandem humanitatem: ergo quia omnia tempora que sunt habent esse: per hoc instans pensio ideo non existere nisi vno instanti infinita tempora sunt videlicet coetanea. Ad secundum dicitur quod philosophus in predicamentis loquitur de numero simpliciter: et non de numero fin quid per applicationem ad certum genus entis. concludo tamen quod instans est aliquo modo plura tam respectu temporis quam respectu mobilis. respectu temporis est plura ratione. cum alia sit ratio per quam est finis preteriti: et alia est ratio per quam est principium futuri: respectu autem mobilis est plura virtuat. Unde sicut vnitas est virtualiter est virtualiter omnis numerus quia in ea continentur omnes numeri virtualiter fin bonitatis ita instans est virtualiter plura: quia partes plures instantis continent in instanti fin omnem numerum: quoniam due partes mobiles sunt instanti: et tres sunt in eodem instanti 4. et sic in infinitum: et cetera: et non apparet eodem mensura sit motus mobilis dicitur quod est mensura adiectionis: non quod instans sit numerum quoniam est mobilis: sed quia instans habet totum suum esse simul sicut mobilis. potest etiam dici motus

fur a terminationis non intrinseca sed extrinseca, quia
 terminatur tota duratione mobilis. Et continui. Secun-
 da conclusio instans continuatur et diuiditur tempus pro
 batur instans materialiter sumptum continuatur et diui-
 ditur tempus et instans formaliter sumptum continuatur
 diuiditur tempus. ergo conclusio vera: probatur ante-
 cedens p. qualibet parte: et pro primo: sicut se habet
 mobile ad modum instans materialiter sumptum ad
 tempus: sed mobile continuatur et diuiditur motum: ergo
 instans materialiter sumptum diuiditur et continuatur tem-
 pus: patet consequentia cum maiori ex alia lectione
 minor declaratur: quoniam vniuersus motus est ex vniuer-
 si mobilis non enim motus est vnus neque continuus nisi
 si mobile maneat idem a principio vsque ad finem si enim
 aliud mobile esset a principio: tunc in fine non esset
 idem motus numero neque continuus: sed defecisset mo-
 tus primus mobilis in aduentu secundi mobilis ipso pri-
 mi mobilis cessante a motu. similiter diuisio motus est
 a mobili: quia mobile habet determinatam partem prio-
 rem et posteriozem motus sicut partibile diuiditur mediis
 vel diuisit spacium prius transiitudo vno parte quam
 aliam. T. c. li. Et continuum iam tempus est ipse nunci-
 ip. per ipsum instans: et diuiditur fm ipsum: nunc fectur
 enim hoc ad loci numerationem: et ad id quod fertur
 et motus, enim loci numeratio vna est ab eo quod fertur,
 quia vnus et non quodcunque vnus differenter in prin-
 cipio et in fine motus et natura deficiat motus si vari-
 abitur mobile sed euertere rationem. folius erit aliud mo-
 bile fm rationem: quia mobile vt est in vno puncto spa-
 cij non est idem mobile: vt est in alio puncto spacij: et
 namque determinat priorem et posteriozem motum: hoc
 scilicet mobile motus fuceffile. Et notandum fm com-
 mentatozem comico. cv. q. cu in hoc et translatio cui
 accidit tempus est vna: et continua est quoniam est vnus
 translatio existens in aliqua hora: et non in aliqua quo-
 niam translatum cui deficiat inesse in aliqua hora defici-
 cit motus inesse. s. quando priatur motus: et similiter
 quando quiescit. Ad hoc ergo quod motus fit vnus requi-
 ritur quod mobile fit vnus a principio vsque ad finem mo-
 tus. et in motu dicitur esse continuus requiritur conti-
 nuitas mobilis: non quidem in suis partibus: quia mo-
 bile consistit in partibus facit motum continuum: sed requiritur
 tota mobilis continuus in essendo in toto tempore mo-
 tus: quia cum primo deficiat mobile. cu primo deficiat mo-
 tus non tamen sufficit ad continuatatem motus et mo-
 bile maneat idem per totum tempus: quoniam si mo-
 bile a moueret in vna medietate horae tantum: et b mobi-
 le in alia medietate non esset motus vnus neque con-
 tinuus in tota hora: licet quolibet illoz motum mobilium
 esset a principio vsque ad finem motus: sed requiritur co-
 tinuatio actiois in toto tempore: continuus ergo mo-
 tus dependet a continuata actione mobilis in aliquo
 tempore: et non a continuata partium mobilis. Sed
 ratur autem probata prima parte antecedentis: videlicet
 quod instans materialiter sumptum continuatur et diuiditur tem-
 pus: iam probat secunda pars. s. quod instans formaliter
 acceptum continuatur et diuiditur tempus: nam sicut se ha-
 bet punctus ad lineam: ita instans formaliter sumptum
 ad tempus: sed punctus continuatur et diuiditur lineam ergo
 instans formaliter sumptum continuatur et diuiditur tem-
 pus patet p. nia cu maiori et sexto huius minor autem est
 declarata in predicta ptes. est lineae compulsa ad punctum
 ideo punctus priatur lineam: et punctus est finis vni-
 us p. lineae. et principium alius. id punctus diuidit lineam

Philosophorum.

similiter dicatur de instanti quod continuatur tempus copulantes partes inuicem. diuidit autem pro quanto est finis temporis preteriti et initium futurum. *l. e. li. Sequitur ex hoc quod amodo ad punctum et punctum enim continuatur longitudinem. et determinat. i. diuidit. Est enim terminus quoddam principium illius aut finis.* *¶* Notandum primo secundum commentatorem commento. *cv. q. punctus continuatur lineam cum intelligitur differencia communis et diuidit illam cum intelligitur principium unius linee et finis alterius. tam punctus quod motus secundum commentatorem est unum et multa: unum realiter. in quantum sit indiuisibile et multa ratione cum sit principium et finis diuersorum in quantum motus est unum aut punctus sic continuatur in quantum sunt plura sic diuidit. Secundo notandum secundum commentatores eodem commento: quod ista actio que est diuidere et distinguere est puncti principaliter et instantis: linea non solum diuiditur et continuatur a puncto intrinseco: sed etiam a puncto extrinseco scilicet illa: et quoniam omnis actio principaliter attribuit puncto intrinseco cum se habeat per modum forme: punctus autem extrinsecus per modum materie: cum sit subiectum descriptionis linee: ita continuatio et diuisio ipsius est principaliter ab instanti formaliter sumptum est intrinsecum temporis: et se habet ut forma respectu eius: mundus autem se habet tanquam materia. *¶* Tertio notandum secundum commentatorem eodem commento quod punctus inuenitur in actu super lineam et instans inuenitur potentia in motu cum sit impossibile demonstrare idem instans bis. intelligitur commentator punctum esse in actu et instans in potentia: quod punctus permanet per tempus et non instans et quocumque puncto demonstrato potest hoc. propter finem esse vera per tempus hic punctus est sed quocumque instanti demonstrato: hoc non potest esse vera per tempus hoc instans est ideo punctus potest bis demonstrari et non instans: quod bis possum proferre aliquam talem hic punctus est prius enuncians verum semper demonstrando eundem punctum et idem mouens: si enim prima vice valeat: sed non possum bis. proferre aliquem tale hoc mouens est enuncians verum semper demonstrando eundem punctum et idem mouens: si enim prima vice hoc erit vera hoc instans est secunda vice illa erit falsa et contraria. *¶* Sed contra sic. *¶* Contra similitudinem datam inter punctum et instans posset quis obijcere: si mouens habet in tempore sicut punctus in linea: sed liceat mensurare magnitudinem per unum punctum: ergo tempus mensurat motum per unum instans: consequens autem est falsum: quod necessario sunt accipienda plura instantia terminantia tempus ad hoc quod mensurat motum. Respondet philosophus: non omnimoda similitudo inter punctum et instans: sed tantum quo ad diuisiones et continuaciones. Propterea notanter dicebatur in conclusionem quod instans quodammodo habet conformitatem ad tempus et non simpliciter: causa autem quare una linea potest mensurare magnitudinem per unum punctum: et non tempus potest mensurare motum per unum instans est quod punctus est res permanens et potest accipi bis instans aut non est res permanens nec potest accipi bis quoniam instans dependet a motu mobili: et quod motus non est res permanens: sed successive habens continuationem aliam et aliam partem et continue deperdens partem acquisitam: ideo continue est aliud et aliud instans. neque potest aliquod instans permanere per tempus neque unum instans cum alio instanti: sic potest unus punctus manere cum alio puncto. Ex his patet quare li-*

nea est numerus per unum punctum et tempus non est numerus per unum instans: quod punctus est res permanens et potest bis demonstrari: et potest esse principium et finis eiusdem linee: instans autem non est permanens nec potest bis demonstrari. et ex hoc non est possibile quod sit principium et finis eiusdem temporis. *l. e. li. Scilicet cum sit quod accipiat aliquis aliquod indiuisibile tanquam duobus utens uno bis demonstrando necesse est stare per tempus et esse rem permanentem ut si principium et finis linee idem punctum erit: ipsum autem nunc propter id quod mouetur successive quod fertur localiter in medio vel in spacio semper alterum est. quare tempus numerus est motus per instans non sicut linea eiusdem puncti: quod principium et finis eiusdem linee idem punctus est sed sicut ultima eiusdem magis. i. sed est magis numero: propter instantia extrema que sunt indiuisibilia et non sicut per temporis: propter quod dictum est. i. causa dicta est: quod instans non est res permanens sicut punctus: medio inter puncto tanquam duobus utitur aliquis bis demonstrando: idem ergo quiescere accidit ipsi puncto per tempus.*

Notandum secundum commentatorem commento. *cvi. q. punctus est causa numeri linee. quemadmodum instans est causa numeri temporis sed punctus secundum quod est quiescens est causa numeri linee in quantum accipit principium unius linee et finis. istas vero quia impossibile est ipsum quiescere et impossibile est ut sit causa numeri temporis hoc modo. scilicet idem instans ita quod sit finis preteriti et principium futuri quoniam si ita esset: tunc esset possibile idem motus demonstrari bis et hoc accidit instanti cum fuerit imaginatus sicut punctus si fuerimus imaginati tempus: sicut lineam et ideo necesse est ut instans mensurat tempus: saltem per duo instantia prius et posterius et ambo similes sicut eiusdem temporis quemadmodum duo puncta sunt fines eiusdem linee. Tota intentio commentatoris est quod instans est mensura temporis non aliquod unum: sed duo quorum unum habet principium aliquis temporis et reliquum est finis eiusdem temporis sicut duo puncta mensurant lineam: quorum unum est principium et alius finis eiusdem linee: et in hoc non differunt punctus et instans: sed in alio differunt: quoniam idem punctus numerus potest mensurare lineam non autem idem numero instans. Unde duplex est linea videlicet recta et circularis: quorum quilibet est diuisibilis et continua et magis punctus mediis linee recte mensurat illam secundum diuisibilitatem et continuitatem cognoscendo secundum punctum medium coplare duas medietates linee: per quod est aliud commune illis et diuidere easdem medietates per hoc quod est principium unius et finis alterius. Ille vero punctus non mensurat lineam rectam secundum magnitudinem sed puncta extrema: quia per solum punctum medium nunquam sciremus quantum est illa linea utrum pedalis vel bi-pedalis: sed bene per puncta extrema: linee autem circularis punctus accipit quicquid sit ille potest mensurare continuitatem et diuisibilitatem et magnitudinem linee. continuitatem quidem: quod copulat partes inuicem diuisibilitatem vero quod est principium unius partis et finis alterius: magnitudinem autem potest mensurare pro quanto est principium et finis eiusdem linee. Sed has condiciones non habet instans. *¶* Primo enim non potest mensurare tempus eo modo quod punctus lineam circulem cum non sit possibile aliquod mouens esse principium et finem eiusdem temporis non etiam eo modo quo punctus mensurat lineam rectam quoniam*

Liber quartus.

in mensurando lineam rectam accipit anima mediū punctū. Primo ut est principii vnius linee. Secūdo autē ut ē finis alteri. Et cū dicitur ita q̄ in abas p̄sideratiōes mediat tēpus et tam in prima cōsideratiōe q̄ in secūda anima verū: et ex quo punctus est res permanens sed hoc nō potest esse de instanti: q̄ si anima cōsiderat primo hoc instās esse finē preteritū et postea qd̄ est p̄cipiū futuri subito istās transit. Quapropter i secūda cōsideratiōe nō est verū q̄ illud mouens sit p̄cipiū tēporis futuri cū illud instās nō sit. Et si. ex his cōcluditur q̄ anima p. nullū istās: potest cognoscere diuersitatē et contrarietate temporis: negatur p̄sequen- tia: q̄ licet nō possit cognoscere: per hoc qd̄ istās est p̄cipiū vnius temporis et finis alterius tēporis ta- mē cognoscit per hoc q̄ istās fuit p̄incipium alicui⁹ temporis et finis alterius: aut q̄ erit p̄incipiū alicui⁹ temporis et finis alterius. Sed cōtinuitatē et dis- cōtinuitatē linee cognoscat anima per istās: nō tantū de preterito vel futuro sed etiā de presenti ut probatū est cum sit ens permanēs. (Est adhuc. Tercia cō- clusio instans nō est pars tēporis: sed est passio et nu- merus temporis. Prima pars arguit sic. Sicut se ha- bet numeratū esse in motu: et p̄ctus in linea ita istās in tēpore: sed numeratū esse non est pars motus neq̄ p̄ctus est pars linee: ergo istās non est pars tempo- ris patet cōsequentiā. antecedens autē p̄ qualibet par- te manifestabit. secundo huius vbi probabitur quā- libet partem motus esse motū. et quamlibet partē linee esse lineā: et q̄ vnius linee pars sunt due linee: et nūq̄ duo puncta. Secūda pars cōclusiōis arguit. Nā istās est aliquid temporis sicut numeratū esse est aliquid mo- tus et p̄ctus est aliquid linee: sed istās oīno est pars temporis ut probatū est: ergo est passio tēporis. Ter- tia pars cōclusiōis etiā arguit. Quoniam omnis men- sura alicuius est nūerus illius ut probatū est: istās est mensura tēporis ex predictis in p̄iori cōclusiōe et ergo instās est nūerus tēporis. l. e. l. Est autē manifestū q̄ nulla pars temporis nec temporis est quēadmodū neq̄ diuisio et illud quod diuidit partes motus est mo- tus sicut neq̄ puncta sunt partes linee. Linee enī due partes vnius linee sunt fm̄ quod est: igit qd̄ est instās ipsum nunc nō est tēpus: sed accidit tēpori tanq̄ pas- sio illius. Secūdam vero q̄ numerat tempus: sic ē nu- merus illius. (Notandū q̄ tēpus et linea habent sua indiuisibilia nominata: quoniam indiuisibilia tempo- ris dicuntur istāta et indiuisibilia linee dicunt p̄cta: s̄ motus et quantitatis motus indiuisibilia sunt in omī- nata proprie loquēdo tamē cōmuniter indiuisibilia motus vocant numerata esse. et indiuisibilia quantita- tis motus possunt dici momenta puncta igitur et omī- nia numerata esse et momenta nō sunt partes alicuius sed tantū termini accidentia et passionēs nominatoz. Sed dubitatur primo quōd instās est mensura tēporis cū mensura et mensurata debēt esse vnigena sic q̄ quā- tum mensurat quanto ut puro permanēs permanen- ti: successiuū successiuo. Secūdo quomodo istās est passio tēporis vel accidens eius cū prius sit istās q̄ tē- pus nec possit tēpus esse subiectum istās. Ad primū dicitur q̄ illa p̄positio mēsurā et mensuratū sunt vnige- na: non debet intelligi de mensura perfectionis v̄ ter- minationis: sed de mensura additionis vel replicatio- nis que sit per extensionē mēsure ad mensuratum. ¶ Ad secūdam dicit q̄ motus est principii et finis cō- cōtinuatū et diuisiūm: p̄ aristō. et cōmētatorē et ut

p̄cipiū et ut cōtinuatū nō est passio neq̄ accidens tēporis: q̄ ut sic precedit tempus ut autem finis: aut diuisiūm: sic est posterius tempore: et dicit esse pas- sio vel accidens eius nō tamē tēpus est subiectum istā- tis: sicut neq̄ linea est. subiectū puncti: q̄ talia non ha- bent subiectū p̄ se: sed tantū per accidens: videlicet ra- tione illorum quorum sunt p̄incipia: ideo numerus est subiectū instās. sicut tēporis et materia prima est p̄ accidens subiectū puncto et linearū et superficiūm ratiōe corporis: cuius hec omnia sunt p̄incipia: s̄ ali- qua sunt propinquoza: et aliqua remotioza fm̄ t̄rie- tatē sup̄a. ¶ Termini qd̄ ē. Quarta cōclusio instās fm̄ q̄ terminus est solius tēporis: et fm̄ q̄ numer⁹ est alioz a tēpore. Prima pars arguit sic. Quelibz pas- sio alicuius in eo q̄ est passio est tantum illius cuius est passio: s̄ istās fm̄ q̄ est finis tēporis est passio tēpo- ris: ergo istās fm̄ q̄ est termin⁹ est alicuius alterius a tēpore tūc tēpus esset illud aliud patz p̄sequētia per cōmētatoz. ē. p̄batē sup̄a tēpus esse motum: sed mo- tus terminatur ad entia. ad que terminatur tēpus ter- mini igitur generalr est tantū illud cuius sunt termini. Secūda pars cōclusiōis declarat qm̄ non obstat: q̄ numerus decē equoz nō sit subiectiue nisi in decē equis tamē in eo q̄ numerus est etiā alioz ab equis q̄ numero denario existente in decē equis non tan- tum numerant decē equis: sed etiā decē canes. et decē la- pides et decē ligna et dato q̄ numerus decē equorum esset motus: ac nō esset motus numerus decem canum aut decē ladicū: aut decē lignoz. Ita p̄posito istās et si nō sit nisi passio tēporis tamen est numerus alio- rum a tēpore: q̄ istās nō tantū numerat tēpus s̄ etiā alia a tēpore videlz motū et id quod mouet. l. e. l. Termini quidē enim illius solum sunt cuius sunt ter- mini numerus autē qui est illoz equoz decē alibi et alibi est. i. est alioz et alioz ab illis decem equis. Notandū q̄ in tota hac parte huius capti p̄s demō- strant. 4. p̄prietates istās videlz ē cōtinuatū ē di- uisiūm esse tantū et esse verum ex quibus. Aristoteles declarauit naturā et substantiā istā aī: ut inquit cōmē- tatoz cōmētō. et v. modo quidē p̄ diffinitionē formālē datā a p̄iori simpliciter: sed per diffinitionē materia- lem datā a p̄steriori per p̄prias passiones. Istō mō- istās est cōtinuatū et diuisiūm tēporis. Aut isto mo- do instās est terminus et nūerus indiuisibilis tēporis. Quod quidē ergo. Ex predictis p̄bus epilogaō cō- cludit diffinitionē tēporis dicē. q̄ quidē ergo tempus numerus motus fm̄ prius et posterius sit et cōtinuatū cōtinui. i. passio p̄riua motus cōtinui nanq̄ mani- festū est. Contra diffinitionē temporis dicit q̄ primo q̄ tempus non sit numerus: q̄ si tēpus est numer⁹ ergo binarius vel ternarius aut aliquis alius numerus patet cōsequentiā a genere ad omnes suas species di- uinitue: sed consequens est falsum: q̄ omnis binari⁹ et omnis ternarius et generaliter omnis numerus est quantitas discreta. per aristotilem in p̄dicamentis: tēpus autem est quantitas cōtinua per aristotilem hic in littera. Item si tempus est numerus et nō est nu- merus quo numeramus per aristō. in ij. cōmētō ergo est numerus numeratus: sed consequens est falsū: q̄ si est numerus numeratus: aut ergo est res inquantūz numerata: aut non inquantū numerata non est di- cēdum q̄ sit res inquantū numerata q̄ sit motus qui numerat a tpe neq̄ est res inq̄tū nō nūerata q̄ nūe- rus inquantū nō nūerat⁹ est q̄ritas discreta tempus

Philosophorum.

autem non est quantitas discreta. Secundo arguitur qd tempus non sit numerus motus: qz omnis numerus est notior numero. Sed tempus non notius motu ergo etc. patet consequentia cum maiori per commentatorem hic: et probatur minor: nam motus est prior tempore materialiter secundum philosophum et commentatorem: ergo motus est notior tempore quo ad naturam patet consequentia per philosophum. Item sic dicere. qd sicut res se habet ad esse ita se habet ad cognosci. Etiam motus est notior tempore: quo ad nos: qz nos non percipimus tempus: quia nec percipimus motum secundum philosophum et commentatorem arguitur ergo sic motus est notior tempore tam quo ad nos quam quo ad naturam: ergo tempus non est numerus motus. Item si tempus sit numerus motus: ergo est numerus cuiuslibet motus: tenet consequentia per commentatorem et per consequens est falsum: qz non est numerus totius motus eterni cum ille sit ignotus ratione sue infinitatis. Tercio arguitur qd tempus sit numerus motus secundum prius et posterius: nam prius et posterius que cadunt in distinctione temporis videntur sint partes motus vel partes temporis: aut indivisibilia motus temporis. Composita vel numerata esse: prius non potest dari: qz prius et posterius temporis sunt ipsius tempus ergo non distinguunt tempus patet consequentia: qz distinctio datur causa inotestandi per aristotilem in theoria physice. Quarto arguitur contra totam distinctionem comparando eam ad distinctum: qz nullum absolute debet distinguere per respectum sed tempus est absolute et prius et posterius sunt respectiva: ergo tempus non debet distinguere per prius et posterius: patet consequentia cum maiori: qz distinctio constituitur ex genere et differentia secundum philosophum et porphyrium minor autem est evidens qz prius dicit respectum ad posterius tempus autem est de preterito quantitas. secundum aristotilem in premeditationibus. Preterea non omne tempus est numerus motus secundum prius et posterius: ergo illa distinctio non est bona: patet consequentia: qz quilibet distinctio competit cuilibet contento sub distinctio: antecedens est manifestum de tempore infinito tam ex parte ante quam ex parte post: tale enim tempus non est numerus: nec mensura alicuius: cum omnis numerus sit notus: et omnis mensura sit nota: tempus autem infinitum non est notum cum infinitum secundum quod infinitum sit ignotum per aristotilem prima huius. ad primum neget consequentia: qz non accipit hic numerus per numero simpliciter: sed per numero secundum quod applicato determinato generi entium ut dicebat supra. Et consequenter potest concedi qd tempus est numerus numeratus: non inquantum numeratus: ex quo non sequitur qd sit quantitas discreta: dicit enim commentator superius qd tempus est essentialiter materiale et accidit tempori quod movetur. et licet ista conditio etiam competat numero simpliciter non tamen tempus est numerus simpliciter: qz hec conditio competit tempori secundum certum et determinatum genus entis competit autem numero simpliciter secundum omnia entia similis denominationis ut superius declaratum est. Item concessio qd tempus est res numerata inquantum numerata: non sequitur qd sit motus: qz motus numeratur per se ab anima: et cum dicitur commentator qd accidit tempori numerari: illud est intelligendum a motu. Ad secundum dicitur qd motus apud naturam alii quo modo est notior tempore et aliquo modo tempus est notius motu. Sicut aliquo modo motus est prior tempore. et aliquo modo tempus est prior motu: prioritate enim materie ad formam motus est prior tempore: et prioritate forme ad materiam tempus est prior motu: sed prioritas forme ad materiam est prioritas simpliciter: prioritas autem materie ad formam est prioritas secundum quod idem ideo quo ad naturam tempus est simpliciter notius motu: motus autem tantum secundum quid. Sed quod ad nos dicitur qd motus dupliciter consideratur. Uno modo ut recipiat quantitatem a spatio. Alio modo ut recipiat diversificationem a tempore: non quidem simpliciter: qz si nullum tempus esset non videretur haberet motus suam diversitatem in partibus prioribus et posterioribus. Sed quo ad nos qz cum diversio temporis sit nobis magis nota: quam diversio motus. Nos dividimus motum dicere temporis. Primo modo motus est notior tempore quo ad nos: dicitur enim aliquando motum esse longum: non qz sit in longo tempore: sed qz in longo spatio: Sed secundo modo tempus est notius motu quo ad nos: dicitur enim commentator in hoc tractatu qd semper in principio mensuramus numeratum per numerum. Sed cum acciderit nobis obliuio cognoscimus numerum per numeratum: verbi gratia. Si aliquis moueat ab a loco ad b locum: et obliuiscatur quantitatem temporis: in quo habeat ille motus: et post reincipiat motum tante velocitatis cognoscens illum sanctum esse in una hora. In tali caso per cognitionem motus venit in cognitionem temporis: concludens qd tempus in quo fiebat primus motus fuit una hora. Dicendum ergo qd si quantitas spatii est magis nota quam duratio temporis: motus potest esse notior tempore sibi: ut patet communiter in motu horarum: quando mensuramus tempus per motum. Si autem duratio motus erit notior quantitate spatii: tunc tempus erit notius motu: et mensurabilis motu et tempus: nisi acciderit obliuio: et qz accidit motui qd fiat in spatio: vel super quantitate spatii: non autem accidit sibi qd fiat in tempore: ideo accidit motui mensurari tempus: non autem accidit tempori numerare et mensurare motum. Et ad confirmationem cum dicebat tempus est mensura motus: ergo est mensura cuiuslibet motus neget consequentia: necque commentator intelligit tale consequentia: nisi cum imitatione termini precedentis: sicut enim ille terminus motus restringit illum terminum numerus: ita ille terminus numerus restringit illum terminum motum ut non supponatur: nisi per motum numerabilis. Intendit ergo commentator qd tempus est numerus cuiuslibet motus numerabilis: constituit autem motum infinitum non esse numerabile. Ad tertium respondet commentator qd prius et posterius posita in distinctione temporis sunt prius et posterius primi motus: quoniam illi motu tempus primo essentialiter consequitur: quam repositionem accipias egidius per partem illam arguit sic. Cum prius et posterius tempus distinguantur tempore sit tempus distinctum prior et posteriori que sunt partes temporis: esset circulatio in distinctionibus. Burleus dicit qd possunt esse indivisibilia temporis determinantia tempus: quoniam tempus non cognoscitur nisi per duo: nunc quoque vnum est prius et reliquum posterius: et secundum philosophum: et cum dicitur indivisibile non cognoscitur: nisi per valuationem diuisibilem. respondet qd licet aliquid diuisibile sit magis notum quam indivisibile: tamen ens indivisibile est magis notum quam tempus hic distinctum qd est duratio successiva cuius extrema sunt actu numerata. Contra commentatorem arguebatur supra qd nunc tempus esset numerus primi motus secundum prius et posterius semelurantes qd est falsum: que ratio etiam potest fieri contra egidium: si enim tempus est numerus cuiuslibet motus per partes primi motus: ergo per motum immediate mensuratur a partibus suis: ergo non a tempore qd est contra cum neque sua ratio valet. qz per idem. probatur qd tempus non diffinitur priori et posteriori motus con-

placiter: prioritas autem materie ad formam est prioritas secundum quod idem ideo quo ad naturam tempus est simpliciter notius motu: motus autem tantum secundum quid. Sed quod ad nos dicitur qd motus dupliciter consideratur. Uno modo ut recipiat quantitatem a spatio. Alio modo ut recipiat diversificationem a tempore: non quidem simpliciter: qz si nullum tempus esset non videretur haberet motus suam diversitatem in partibus prioribus et posterioribus. Sed quo ad nos qz cum diversio temporis sit nobis magis nota: quam diversio motus. Nos dividimus motum dicere temporis. Primo modo motus est notior tempore quo ad nos: dicitur enim aliquando motum esse longum: non qz sit in longo tempore: sed qz in longo spatio: Sed secundo modo tempus est notius motu quo ad nos: dicitur enim commentator in hoc tractatu qd semper in principio mensuramus numeratum per numerum. Sed cum acciderit nobis obliuio cognoscimus numerum per numeratum: verbi gratia. Si aliquis moueat ab a loco ad b locum: et obliuiscatur quantitatem temporis: in quo habeat ille motus: et post reincipiat motum tante velocitatis cognoscens illum sanctum esse in una hora. In tali caso per cognitionem motus venit in cognitionem temporis: concludens qd tempus in quo fiebat primus motus fuit una hora. Dicendum ergo qd si quantitas spatii est magis nota quam duratio temporis: motus potest esse notior tempore sibi: ut patet communiter in motu horarum: quando mensuramus tempus per motum. Si autem duratio motus erit notior quantitate spatii: tunc tempus erit notius motu: et mensurabilis motu et tempus: nisi acciderit obliuio: et qz accidit motui qd fiat in spatio: vel super quantitate spatii: non autem accidit sibi qd fiat in tempore: ideo accidit motui mensurari tempus: non autem accidit tempori numerare et mensurare motum. Et ad confirmationem cum dicebat tempus est mensura motus: ergo est mensura cuiuslibet motus neget consequentia: necque commentator intelligit tale consequentia: nisi cum imitatione termini precedentis: sicut enim ille terminus motus restringit illum terminum numerus: ita ille terminus numerus restringit illum terminum motum ut non supponatur: nisi per motum numerabilis. Intendit ergo commentator qd tempus est numerus cuiuslibet motus numerabilis: constituit autem motum infinitum non esse numerabile. Ad tertium respondet commentator qd prius et posterius posita in distinctione temporis sunt prius et posterius primi motus: quoniam illi motu tempus primo essentialiter consequitur: quam repositionem accipias egidius per partem illam arguit sic. Cum prius et posterius tempus distinguantur tempore sit tempus distinctum prior et posteriori que sunt partes temporis: esset circulatio in distinctionibus. Burleus dicit qd possunt esse indivisibilia temporis determinantia tempus: quoniam tempus non cognoscitur nisi per duo: nunc quoque vnum est prius et reliquum posterius: et secundum philosophum: et cum dicitur indivisibile non cognoscitur: nisi per valuationem diuisibilem. respondet qd licet aliquid diuisibile sit magis notum quam indivisibile: tamen ens indivisibile est magis notum quam tempus hic distinctum qd est duratio successiva cuius extrema sunt actu numerata. Contra commentatorem arguebatur supra qd nunc tempus esset numerus primi motus secundum prius et posterius semelurantes qd est falsum: que ratio etiam potest fieri contra egidium: si enim tempus est numerus cuiuslibet motus per partes primi motus: ergo per motum immediate mensuratur a partibus suis: ergo non a tempore qd est contra cum neque sua ratio valet. qz per idem. probatur qd tempus non diffinitur priori et posteriori motus con-

Liber quartus.

tra cū prius et posterius motus diffiniuntur tēpore cū
pars prior motus sit illa que est in prior parte motus
et pars posterior que est in posteriori parte motus si igitur
tempus est diffinitum prior et posterior sequitur circula-
tio in diffinitionibus. Burleus autem solum concludit quod
tempus numeratur instans non autem quod prius et po-
sterius posita in diffinitione temporis sicut instans in-
diuisibilia temporis quoniam tempus est mensura adequa-
tionis motus sic quod motus totus mensuratur toto tempo-
re et pars preterita motus parte preterite temporis et ps-
futura motus parte future temporis. ¶ Dicendum ergo
cum philosopho. 6. huiusmodi quod tempus et motus similiter cum diuidu-
tur. ita quod totum secundum totum et pars parti sed tempus est
mensura motus. ergo mensurati motus secundum partes suas
mensurando partes motus ideo prius et posterius tempo-
ris sunt partes temporis notanda extrema indiuisibilia
que dicuntur mensurare tempus terminantur: tunc ad ar-
gumentum nemo quod prius et posterius temporis sunt ipsum
tempus quia totum non est sue partes: et dato quod prius
et posterius temporis sunt ipsius tempus non sequitur quod idem
diffiniatur seipsum sicut non legitur. hoc diffinitur aiali rationale:
sed omne aiali rationale est. hoc ergo hoc diffinitur homine
seu idem diffinit seipsum. Et ad rationem Egidij di. quod non est
inconueniens diffinitio circulari in diuersis generibus diffi-
nitionum quare una est formalis et a priori alia vero
mālis et a posteriori sic enim diffinitur homo rationalis et
eccestra cuius ergo partes sunt priores toto et totus posteri-
us prius poterit totus diffiniri suis partibus diffinitio
ne data a priori et partes poterunt diffiniri tota dif-
finitione data a posteriori. ¶ Sed hoc istud videtur esse
philosopho 7. metaphysice dicens quod partes quantitate non ponuntur
in diffinitione totius quantitati ut semicirculus non ponitur
in diffinitione circuli: nec manus in diffinitione sui totius
sed magis est constatat autem quod partes temporis sunt partes
quantitatie temporis. Respondetur quod si aliquid est totus cui
accidit quantitas: ut homo vel circulus partes quantitate illi
us non ingrediuntur diffinitionem totius: et ita intelligit
Aristoteles. 7. metaphysice. si autem aliquid est pars essentialiter.
quantitas partes quantitatie non ingrediuntur diffinitio-
nem totius ut patet per Aristotelem. diffinientem continuum in p-
dicamentis per suas partes quantitatie. constat autem quod tē-
pus est essentialiter quantitas. ideo potest diffiniri per partes
quantitatie. ¶ Ad quartum respondet Avicenna quod licet tē-
pus non sit relatio prior et posteriorum tamen per se re-
cipit relationem prior et posteriorum secundum durationem.
ideo talis relatio est passio temporis quare propter sequit
quod ista non sit diffinitio pure quantitatie sed exprimens
quod natura data per additionem eo modo quo diffinitur subiectum
per propriam passionem et sic non est inconueniens termi-
num unius prius diffiniri per terminum alterius predicame-
ti et absolute diffiniri per respectum. ¶ Oppositum dicit
burleus quod prius et posterius possunt dupliciter accipi uno
modo secundum quod sunt relationes et sic non cadat in diffinitio-
ne temporis. alio modo ut sunt nomina inordinabilia
imposita numeris ordinabilibus qualem imponent
ista nomina: primum secundum et tertium: et sic cadit in diffini-
tione temporis: et hoc videtur inuenire per metatorem di. quod pri-
us et posterius cum sint accepta secundum quod sunt in subiecto
sunt partes motus et cum fuerint introducta secundum quantita-
tem et diffinitionem sunt aliud in motu. quoniam motus est
in quantitate et prius et posterius sunt in numero: sed aliter
potest dici quod sicut locus secundum suum esse naturale quod est sup-
ficies est de predicamento quantitatatis et secundum suum esse for-
male quod est continentia de predicamento relationis:

ita tempus secundum suum esse materiale quod est quantitas succet-
sua est de predicamento quantitatatis et suum esse formale
quod est numeratio est de predicamento relationis: ita nu-
merus secundum suum materiale esse quod est multitudo unita-
tum est de predicamento quantitatatis sed secundum suum esse for-
male quod est numeratio earundem unitatum est de predi-
camento relationis et per consequens diffinitio temporis
est pure quantitiua data per genus et differentiam eiusdem
predicamenti cum diffinitio ex quo tam tempus quam nu-
merus quare prius et posterius secundum suum esse formale est de
predicamento relationis. ¶ Ex fundamento huius respon-
sionis soluitur ratio de tempore infinito cui non
conuenit diffinitio temporis dicendo quod tempus dupliciter
accipitur: vni modo materialiter et formaliter tempus materialiter ac-
ceptum id est quod duratio successiua numerabilis per
aiam habens prius et posterius: sicut enim hoc nomen
vna non tamen fit virgam certe quantitatatis sed virgam ut re-
ductam ad certum numerum. scilicet virgam duorum pedum:
vel quattuor cubitozum: aut decem palmozum ita est tē-
pus non tamen significat durationem successiuam habentem
prius et posterius: sed causa significat ut reductam
ad certum numerum per animam: annus enim est duratio
duodecim mensium: et mensis est duratio quattuor se-
ptimanarum et septimana est duratio .7. dierum et dies est
duratio .24. horarum hora vero est determinata pars tē-
poris numerata vel numerabilis per duo extrema.
Tempus igitur significat durationem successiuam nu-
merabilem perpetuam habentem prius et posterius: ideo
tempus formaliter sumptum includit numerum et extre-
ma cum non sit numerabile neque habeat extrema numera-
bilia per animam: ideo tempus infinitum hoc non diffi-
nitur: sed tamen tempus finitum cum diffiniatur tempus forma-
liter sumptum et non materialiter ipsum autem tempus
infinitum non est tempus nec materialiter acceptum.

Inim' au tem numerus. Istud est
quartum capitulum huius
tractatus in quo philo-
sophus manifestat ea
que mensurantur. et que
non mensurantur. a tē-
pore postquam declara-
uit tempus esse numerum
tamen secundum prius et posterius
et diuiditur in tres par-
tes in quarum prima philosophus manifestat proprie-
tas temporis concludens tempus esse mensuram motus
et motum esse mensuram temporis. In secunda parte o-
clarat tempus esse mensuram quantitatatis motus et alio-
rum transmutabilium a motu declarando positum que
non sunt in tempore ibi (quoniam autem est.) In tertia parte p-
bat tempus mensurare quietem et alias priuationes:
et negationes ostendens que priuatiua et negatiua non
mensurantur tempore ibi quoniam autem est tempus. In
prima parte philosophus ponit quattuor conclusio-
nes quarum prima est ista In tempore sit vnum secundum
multitudinem non tamen est vnum secundum magnitudinem
secunda conclusio quod tempus sit longum vel breue
paucum vel multum non tamen est velocius vel tardum
ibi manifestum autem in tertia conclusio. licet tempus
sit idem respectu omni temporalium non tamen par-
tes sunt eadem ibi et idem autem quarta conclusio non
solum tempus est mensura motus sed etiam motus est

Tex.
co. 108.

Phisicorum.

mensura temporis (ibi non solum autē) Prima conclusio arguitur sic in quolibet continuo est vnum fm multitudinem et non fm magnitudinem sed temp⁹ est continuum igitur in tempore est vnum fm multitudinem: et non fm magnitudinem patet consequentia cum minor et tertio capitulo in quo declaratum est temp⁹ esse de numero continuo ex parte motus et ex parte instantis. maior autem patuit secundo capitulo in q declaratum est tempus non esse numerum simpliciter quo numeramus: sed numerum fm quid numeratum numerus simpliciter est ille quo omnia numerantur cōsumilis denominationis vt binarius et trinarus et talis aliquādo est aliqd vnum simpliciter vt vnitas et quādoq; est minus numerus simpliciter vt binarius vel dualitas. numerus fm quid est ille quo aliqua solū nūerantur determinati gēris vt vna q mēsurat pāni et oīa q mēsurat cōmestibilia et pīa q mēsurant potabilia de quoz numero est tempus quo mensurantur motus et alia transmutabilia. Et in tali numero inuenitur aliquo modo minū et aliquo modo non inuenitur quidem minū fm multitudinem. s. vnus et duo cum ipsa sit vna et in ea sint due medietates sed nō inuenitur minimum fm magnitudinē quoniam linea est diuisibilis in infinitum sic q; quācūq; magnitudinē data contingit dare minorem: vt declaratum est tertio huius et demonstrabitur secūdo phisicorum idem etiam contingit in superficie corpore et motu et q; in quolibet tali inuenitur minimum fm multitudinem. s. vnitas et dualitas: sed non minimum fm magnitudinem cōsumiliter in tempore est dicendū q; in eo inuenitur minimum fm magnitudinem ex quo omne temp⁹ est diuisibile in infinitum. I. e. li. minimus autem numerus qui simpliciter quidem dualitas est quidem aut numerus est qui est quidem. sic autem tamq; nō id est in quo inuenitur minimum quodā modo et alio modo nō inuenitur minimum vt linea minima multitudine quidē est due vt vna magnitudine quidem non est minima. sed propterea diuiditur omnis linea actu vel potentia in minorem lineam quare simpliciter et temp⁹ manifestum quidem est fm numerum vnum tempus esse aut duo fm vero magnitudinem non est minimū temp⁹.

Notandum fm cōmentatorem cōmēto. 108. q; id q; est numer⁹ alicuius possibile est fm q; est numerus vnitatum in diuisibilibus in illo genere inueniri minimum eius et secundum q; est numerus alicuius cui accidat diuisio in infinitū nō inuenitur minimum in eo duplex igit est numerus videlicet simpliciter et fm quid in numero simpliciter datur minimum simpliciter quo nihil est minus: neq; fm multitudinem neq; fm magnitudinem vt vnitas mathematica numerus fm quid est numerus applicatus alicui materie cōtinue determinati gēris et talis numerus est quātitas continua in eo q; est numer⁹ sic habet minimum. s. vnitatem: in eo autē q; est q̄tum continuū vel q̄tās continua non habet minimum.

Contra ista dicta dubitatur et primo q; in nūm fm multitudinem quia quocūq; dato illud est diuisibile in infinitum cum sit continuum sed quilibet pars est minor suo toto ergo quocūq; numero dato fm multitudinem aliquid est minus eo. scō dicitur q; frustra ponitur talis nūer applicatus mē continue. quoniam talis numerus est q̄tās continua vel q̄tum continuū de cuius quantitate contingit dubitare ergo

talis numerus est mensurabilis et cognoscibilis p alia q̄tatem tanq; per mensuram priorē et erit pcedere in infinitum: et per hoc probatur q; nulla q̄tās cōtinua potest mensurari quoniam quātitas cōtinua nō mensuratur nisi per q̄tatem cōtinuam que quidē mēsurā vt cognoscatur oportet q; mensuretur per aliam mensuram et sic in infinitum et per consequens nō poterimus certificari de aliqua quantitate continua: nisi finis certificati de infinitis q; non cōtingit. ¶ Ad primum dicitur q; 13 in nullo continuo datur minimum simpliciter tamen datur minimum cum determinatione. s. scōm multitudine q̄libz enī continuū mundi tam p manens quā successuum est minimum scōm multitudine. cum ipsum sit vnum et non tamen est minimum secundū magnitudinem q̄tum sit paruum. et per hoc dico ad argumētum concedendo q; quocūq; numero dato in continuo fm multitudinem q; illud est diuisibile in infinitum non quidem fm multitudinem: sed fm magnitudinem et consequenter q; quocūq; modo dato in continuo aliquid est minus eo modo fm multitudine. s. fm magnitudinem. nulla enim pars alicuius continui est minor suo toto fm multitudinem qm̄ quilibet pars est ita vna sicut totum est vnum non aut est vnus vno. Et si due medietates alicuius continui sunt partes fm multitudinem non tamen sunt partes vnus: quia vnum est indiuisibile sed vnus partes maioris multitudinis: videlicet quaternarie et senarie. nulla ergo pars est minor suo toto in ratione multitudinis: sed tantū in ratione magnitudinis. neq; vnum vt sic est diuisibile sed tantū vt magnum vel continuū. ¶ Ad fm respondet philosophus decimo metaphisice d. q; quia continuum est indiuisibile in infinitū 10 in continuis non est dare vnam et minimam mensurā fm naturam: sed tantū fm institutionem hominū vbi dicit cōmentator q; quia in quantitate continua non inuenitur aliquod indiuisibile per naturam q; possit esse mensura continuoꝝ videlicet adaequationis vel replicationis. ideo homines volentes mensurare quātitates continuas acceperunt vnum indiuisibile per institutionem sicut in ponderibus ideo accipiunt vnum indiuisibile fm subiectum. s. granum milij vel sinapis prima igitur mensura in discretis est indiuisibilis simpliciter sed prima mensura in continuis est aliquod indiuisibile fm subiectū vel fm institutionem. ideo in continuis non est tanta certitudo sicut in discretis ex quo prima mensura indiscreta est indiuisibilis fm naturā. s. vnitas: in continuis vero est indiuisibilis fm institutionem humanam circa quā potest esse error. si enim vna sit mensura panni et palma sit mensura vlne et digitus sit mensura palme non habens priorē mensurā. circa talem mensuram potest esse error quia digitus vnus hominis est maior quā digitus alterius: et palma vnus quā palma alterius ideo non est omni modo certitudo in mensurando vnam. ¶ Dicendum igitur ad secūdū q; assignato numero in continuis q; sit numero et mensura continuoꝝ. i. indiuisibilis fm institutionem humanam ideo non habet mensuram priorē fm institutionem quīs possit habere sicut o illa quantitate potest dubitare: et dato q; dubitetur de eius quantitate non oportet cognoscere quantitatem illius per aliam quantitatem mensurandam quia forte illud est minimum hysensum sed per institutionem humanā assignatur illi ratio sue quantitatis fm quam potest alia mensurare. ¶ Sed adhuc dupliciter quia

Tex.
10.10

Liber quartus.

Tex.
co. 109.

q̄ est indiuisibile fm̄ sensum apud vnum est diuisibile scdm̄ sensum apud alium ⁊ q̄ est institutum pro minima mensura apud aliquos: ergo adhuc habetur q̄ in continuo non est aliqua certitudo de quantitate eorum cum in eis non sit mensura certa. Rñ. q̄ concedēdo q̄ indiuisibile vni scdm̄ sensum est diuisibile alteri scdm̄ sensum: ideo apud alios ⁊ alios est alia ⁊ alia mensura scdm̄ institutionem sicut est aliud ⁊ aliud minimum scdm̄ institutionem habent ergo continua pmanentia sua minima ⁊ indiuisibilia scdm̄ institutionem: vt panni pondera ⁊ liquida scilz digitum vnam ⁊ pitam ⁊ ita continua successiua .i. minuta in tempore ⁊ tonum in voce. Manifestum est autem secunda conclusio quis tempus sit longum aut breue paucum vel multum non tamen velox aut tardus: prima pars arguitur sic omne continuum est longum aut breue scdm̄ da pars etiam probatur nam omnis numerus est multus vel paucus tempus est numerus: ergo tempus est multum aut paucum: tertia pars consequenter declaratur: quoniam nullus numerus est velox aut tardus tempus est numerus. ergo tempus non est velox aut tardum: patet consequentia cum minor ⁊ maior declaratur. quoniam velox est illud q̄ pertransit magnum spacium in modico tempore ⁊ tardum q̄ pertransit modicum spacium in magno tempore: sed nullus numerus sit numerus simpliciter siue scdm̄ quid proprie loquendo pertransit magnum vel paruum spacium in magno vel paruo tempore. ergo nullus numerus est velox aut tardus. Le. li. manifestum est autem propter quod velox aut tardum non dicitur tempus multum aut ⁊ paucum ⁊ breue ⁊ longum scdm̄ quoddam eniz q̄ continuum est longum et breue scdm̄ autem q̄ numerus multum ⁊ paucum velox autem ⁊ tardum non est: neq̄ enim numerus quo numeramus velox ⁊ tardus nullus est.

Notandum

fm̄ commentatores cōmento. 109. q̄ Aristoteles hic dat tria propria tempora: quorum vnum est q̄ non est velox aut tardum: secundum autem est q̄ potest dici multum ⁊ paucum q̄ est proprium numero: tertium autem est q̄ est longum aut breue q̄ est proprium quantitati continue: sicut omne q̄ per se competit prior per se competit inferiori secundum Aristotelem primo posteriorum ita omne q̄ est proprium superiori est proprium inferiori sed tam quantitas continua quā numerus est superior ad tempus ⁊ longum ⁊ breue sunt propria quantitati continue ⁊ multum aut paucum sunt propria numero. ergo eadem sunt propria tempore: ⁊ quoniam nō est velox aut tardus est indifferent proprium quantitati continue ⁊ numero ideo est etiam proprium tempore ex quibus sequitur q̄ motus non est quantitas continua nec discreta quoniam velox ⁊ tardum competunt motui cū sint differentie aut proprietates aut passionis motus non autem non possunt competere quantitati continue vel discrete secundum philosophum ⁊ commentatorem. commentator mouet vnum dubium si tēus est continuum ⁊ discretum ⁊ sibi competunt proprietates tam continui quam discreti quare philosophus magis diffinit tempus per numerum quam per continuum. Respondet commentator dicens q̄ extra mentem non ē nisi medium ⁊ motus ⁊ q̄ tempus non sit nec quando mens diuidit medium in prius ⁊ posterius considerādo ergo hec tria videlicet mobile motum ⁊ tempus tūc mobile ⁊ motum habet esse in actu extra animā

quoniam quodlibet illorum habet suas partes simul tam non comunicantes quā comunicantes non tamen eodem modo quia mobile habet omnes suas partes simul: motus autem non habet omnes suas partes simul habet eniz simul omnes partes diuisas diuisione mobilis sed non habet simul aliquas partes diuisas diuisione temporis tēus autem cuius non diuidatur diuisione mobilis sed tantus secundum longitudinem durationis non habet simul aliquas partes non comunicantes: sed tantum comunicantes ideo mobile ⁊ motus dicitur esse in actu extra mentem non autem tempus itez secluso omni tempore intellectus mobile ⁊ motus habent esse in actu tempus autem non habet esse in actu nisi mens diuidat prius ⁊ posterius motus per ipsius tempus ideo ⁊ sit tempus quo adsumens ⁊ possibile habeat extra animā non tamen quo ad suum esse actuale. Ex isto solui cōmentator dubitationem dicens q̄ tempus componitur ex quantitate continua se habente per modum materie ⁊ quantitate discreta se habente per modum forme cuius ergo vnumquodq̄ conuenientius diffinitur per formam q̄ per materiam debuit diffinire philosophus tempus per numerum ⁊ non per continuum ⁊ non intendit cōmentator q̄ tempus habeat duas partes quarum vna sit quantitas continua ⁊ alia discreta: sed q̄ tempus habet rationem quantitatis continue pro quanto habet partes copulatas ad vnum terminum communem ⁊ habet rationem quantitatis discrete in quantum inuenitur in eo vna pars due partes ⁊ sic de alijs.

Contra ista arguitur ⁊ primo q̄ tempus magis debet diffiniri per continuum quā per numerum quoniam tempus ē per se ⁊ essentialiter quantitas continua ⁊ per accidentem numerus igitur ⁊ ē. patet consequentia quia vnumquodq̄ potius debet diffiniri per illud q̄ est per se quā per illud q̄ est per accidentem prima pars antecedentis est vera quia tempus habet per se ⁊ essentialiter partem extra partes ⁊ est per se ⁊ essentialiter species quantitatis continue secundum philosophum in predicamentis secunda pars declaratur nam aliquod tempus est numerus ⁊ aliquod tempus non est numerus: ergo accidit tempore esse numerum patet consequentia cum maior ⁊ minor videtur nota non solum in tempore infinito immo in qualibet parte insensibili temporis nulla enim duratio successiua est numerus si extrema sint numerata per animā modo infinite sunt partes temporis quarum nulla propter suam insensibilitatem habet extrema numerata per animā. ergo ⁊ ē. secundo arguitur q̄ cōmentator implicat in verbis dicens q̄ tempus non est in actu extra animā ⁊ q̄ componitur continua quantitate discreta temporis: est etia extra animā videlicet multitudo unitatum illius durationis ergo tempus explicat nam arguitur sic quantitas continua temporis est in actu extra animā scilz duratio successiua habens prius ⁊ posterius ⁊ quantitas discreta temporis est etiam extra animā videlicet multitudo unitatum illius durationis: ergo tempus est in actu extra mentem: patet consequentia quia secluso omni opere intellectus tam formale q̄ materiale temporis est extra animā. Ad primum dicitur q̄ sicut locus formaliter sumptus includit per se ⁊ essentialiter tam superficialiter quam respectum continentie sic tempus formaliter sumptus includit essentialiter ⁊ per se tam quantitatem continuam quā respectum numerum

⁊ ij

tionis. Et sicut aliquis locus est in actu. qui actualiter locat et alius in potestate qui non actualiter locat et potest locare in actu aut quia est pars loci continentis in actu ita aliquod est tempus actu quo anima actu numerat motum. et cuius extrema sunt actu numerata per animatam et aliquod est tempus in potentia cuius extrema non sunt actu numerata et possunt esse actu numerata: aut si non. possunt esse actu numerata illud tamen est pars temporis numerati in actu aut numerabilis in potentia. ¶ Dicendum ergo quod sicut tempus est per se et essentialiter quantitas continua. ita est per se et essentialiter numerus non quidem simpliciter: sed secundum quid sicut locus non solum est per se et essentialiter superficies sed est per se et essentialiter continens non ergo accidit tempori quod sit numerus et tunc ad argumentum dico quod quilibet pars temporis in actu est tempus in potentia: aut quia illius extrema possunt esse actu numerata: aut quia suum totum est actu numeratum. ¶ Ad secundum dicitur quod sicut locus superaddit quantitatem continue secundum continendo ita numerus quantitatem discrete respectu numerationis: cum ergo tempus sit formaliter numerus et quantitas continua sequitur quod tempus tria essentialiter includit unum se habet per modum formae in materia. scilicet quantitatem et unum se habet per modum forme in materia videlicet triangulum numerationis et unum se habet tam per modum forme quam materie scilicet quantitatem discretam non actu: sed potentia multitudinem enim unitatum reperta in tempore se habet ut forma respectu durationis successive et ut materia respectu numerationis probatur igitur commentator quod tempus potius debet diffiniri per numerum quam per continuum quia componitur ex quantitate continua tamquam materia et quantitate discreta tamquam forma hoc tamen non sufficit ad esse temporis in actu quia cum sit numerus requiritur in actu respectus numerationis unde de commentator eodem commento sic dicit. Ista compositio accedit mensuris quando diuiduntur et consideratio que est in decimo euclidis est de magnitudinibus secundum quod sunt numerus compositio igitur ex quantitate continua et discreta accidit magnitudinibus quando diuiditur hoc est quando numerantur per intellectum ut in decimo euclidis in quo determinatur de magnitudinibus secundum quod sunt numerus compositus. ergo ex quantitate continua et discreta accidit magnitudinibus quando diuiditur hoc est quando numerantur per intellectum ut in decimo euclidis in quo determinatur de magnitudinibus secundum quod sunt rationales et numeratue et non sunt numeratue nisi per rationem discretam et actionem anime ultra enim dicitur quantitatem continuam partium copulatarum simul et quantitatem discretam unitatum summentium numerum et respectum comensurationis per adequationem vel replicationem panni qui quidem scilicet si fuerit in actu per animam mensuratio dicitur una esse numerus in actu. si autem talis secundus fuerit in potentia dicitur unam esse numerum in potentia. (Et idem autem) tertia conclusio licet tempus sit idem respectu omnium temporalium non tamen partes temporis sunt eadem huius conclusionis philosophus primo probat secundam partem sic tempus est consequens motum sed motus partes non sunt eadem quia pars preterita motus non est pars futura neque presens est aliqua illarum. igitur etiam temporis pars preterita non est pars futura neque aliqua pars presens est pre-

terita vel futura: deinde tempus non est numerus quo numeramus simpliciter. quia ille est forma simplex non habens diuersitatem in partibus sed est numerus quo numeramus habens extrema numerata per animas. scilicet duo instantia quorum ambo sunt preterita aut ambo sunt futura: aut unum est presens et alterum preteritum: aut unum est presens et reliquum futurum: sed nulla instantia sunt eadem siue sint preterita siue futura siue communicent cum instanti presenti siue non ergo mille partes temporis sunt eadem siue sint ambe preterite siue ambe future siue communicent in preterito et futuro. ¶ Et idem autem tempus simul ubique est apud omnia temporalia et prius autem et posterius non idem scilicet pars preterita et futura quod numeratio presens quidem una: una autem et futura altera est deinde autem tempus numero est non quo numeramus simpliciter: sed est id quod numeratur huic autem accidit prius et posterius semper alterius ipsa autem nunc propter altera. probata secunda parte antecedentis videlicet quod partes temporis non sunt eadem consequenter probatur primam partem scilicet quod tempus est idem respectu omnium temporalium quoniam idem numerus est decem hominum et decem equorum cum non multiplicetur numerus ad multiplicationem numeratorum: sed tempus est numerus quo numerantur omnia temporalia ergo idem est tempus respectu omnium temporalium sicut ergo eodem numero mathematico et simpliciter accepto existit in decem digitis in eis numerantur decem homines et decem equi. non obstante quod decem equi sint alia ad decem hominibus et consequenter numero existente in centum hominibus numeramus centum homines et centum equos licet non sint idem homines et equi ita in eodem tempore numerantur omnia temporalia non obstante quod temporalia sint diuersa. ¶ Et idem. Est autem numerus unum quidem et idem qui est centum equorum et qui est centum hominum quorum autem numerus idem est non obstante quod sint altera equi ab hominibus.

Notandum primo secundum commentatorem commentum. non. quod id quod accipitur de tempore presens id est in actu est idem in omni motu et in omni loco et causa in hoc est quia instans non multiplicatur per multiplicationem motorum aut motuum cum sit numerus eorum et numerus non multiplicatur per multiplicationem numerantur intendit commentator quod tempus preteritum vel futurum non est idem in omni motu et loco sicut autem presens nunc quidem in potentia sed quod est actualis presens et ratio quare tempus presens est in omni loco et in omni motu est quia instans faciens tempus esse presens per copulationem preteriti in futuro est in omni loco et in omni motu cum sit numerus eorum qui non multiplicatur a multiplicatione numeratorum. Intellegendum quod motus aliter est in remota vel in loco et aliter in motu numerando et comensurando quoniam idem instans numero est mensura totalis omnium mobilitatium et omnium locorum absque adiutorio alterius instantis: sed unus instans non est mensura motus sicut nec temporis: quin intelligantur ad minus duo instantia terminantia tempus intrinsece et motum extrinsece.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem commentum quod prius et posterius temporis est diuersum secundum definitionem licet sit unum secundum subiectum et hoc non accidit in numero simpliciter sed hoc accidit tempori quod

Ter.
co. 110.

Liber quartus.

tempus est numerus transmutati et transmutatum est idem secundum diffinitionem et subiectum prius vero et posterius diuersificatur secundum diffinitionem scilicet in prioritate et posterioritate commentator hic ponit differenciam inter numerum simpliciter quoniam est numerus mathematicus et tantum secundum quid qui est tempus quoniam numerus simpliciter est idem subiecto et diffinitione quoniam sicut binarius aliquando est presens aliquando preteritus et aliquando futurus ita idem binarius numerus est preteritus prius et futurus et mensurat indifferenter preterita et futura sicut presentia eodem enim binario existere in duobus digitis meis possum numerare duos homines quoniam sunt et duos qui fuerunt et qui iam erunt et quia non sunt sed non est ita de tempore licet enim idem tempus numero aliquando sit presens aliquando preteritum et aliquando futurum nullum tamen tempus presens est preteritum vel futurum nec econtra nec aliquod tempus preteritum est futurum vel econtra idem prius et posterius in tempore licet sint idem subiecto tam indefinitionis quam predicationis tamen differunt diffinitione cum nullus prius temporis sit preteritus nec econtra. ¶ Sed dubitatur circa hoc quod dicit commentator tempus est numerus transmutati et transmutatum est idem secundum subiectum et diffinitionem quam commentator intelligit per transmutatum aut rem habentem totum suum esse simul et sic illius tempus non est numerus sed instans aut rem habentem successum et sic continue illud transmutatum licet sit idem subiecto est aliud diffinitione: ut prius dicit philosophus et commentator de mobili moto loco respondetur quod commentator loquitur de transmutato ut habet esse successum non secundum suam essentiam sed propter motum existentem in eo quod in dubio est aliud et aliud ratione secundum diuersas partes spacii sed loquitur hic de diuersitate diffinitionum secundum prioritatem ut faceret in commento ad hunc intellectum quod sicut idem transmutatum aliquando est presens aliquando preteritum et aliquando futurum ita idem transmutatum aliquando est presens preteritum et futurum sic quod de eodem transmutato numero vere dicuntur omnia illa preterita diuersorum temporum quod non contingit de alieno tempore ne de aliquo priori et posteriori temporis secundo notandum secundum commentatorem eodem commento quod ex proprio numero simpliciter hoc quod non multiplicatur per multiplicationem suorum subiectorum et quod subiecta multiplicentur et quod illud quod est numerus quodammodo et numeratum alio modo sicut est dispositio in tempore accidit ei virumque. scilicet multiplicari per multiplicationem subiecti et adiuuari per formam. scilicet formam quod est numerus. prima pars commentarii huius declaratur duabus distinctionibus quarum prima est ista duplex est subiectum. scilicet in quo et circa quod verbi gratia mobile est subiectum motus in quo est magnitudo est subiectum motus. circa quod alia distinctio est quod numerus simpliciter potest dupliciter accipi vno modo naturaliter et alio modo mathematice. scilicet binarius ternarius et huiusmodi. dico ergo quod numerus simpliciter naturaliter acceptus necessario multiplicatur ad multiplicationem subiecti in quo quoniam alius est binarius in duobus digitis meis et alius in duobus equis sed non multiplicat ad multiplicationem subiecti circa quod quoniam eodem binario duorum digitorum meorum possum numerare duos homines duos canes duos equos et sic in infinitum

ipsa enim numerata dicuntur subiecta circa que est ipse numerus: numerus autem simpliciter mathematice prius non multiplicatur ad multiplicationem subiecti in quo sicut nec circa quod quoniam cum talis numerus sit acceptus abstrahat ab omni subiecto indifferens est aliud omne subiectum ideo sibi non repugnat esse in quolibet subiecto sue denominationis ita quod binario non repugnat esse subiective in duobus hominibus in duobus equis in duobus canibus et generatur in omnibus generis que sunt duo et ita dicatur de reliquo quod illud repugnat esse in omnibus quantis que sunt tria et hoc non tantum numeraliter sed etiam subiective loquendo de binario vel ternario eodem numero. secundum cuncta pars commentarii declaratur accipiendo vnum numerum numeratum videlicet duos homines numeratos in duobus digitis et numerantes duos canes numerus ergo duorum hominum quodammodo multiplicatur ad multiplicationem subiecti videlicet numeratorum et aliquo modo non multiplicatur quia numeratur per formam multiplicatur quidem quoniam sicut equi numerati sunt duo ita homines numerantes sunt duo non multiplicatur autem quia per eandem formam binarii existentem in duobus hominibus possum numerare non tantum duo canes sed etiam duos equos et duos boues: ergo etiam numero numerata duorum hominum possum hec omnia numerare. sed hec sunt plura quod duo. ergo isto modo non multiplicatur numerus numeratus ad multiplicationem subiecti seu numeratorum et hoc modo dicitur variari per formam que est numerus simpliciter. ¶ Sed dubitatur quod secundum hoc sequitur quod tempus multiplicatur ad multiplicationem sui subiecti quod est falsum si fiat locutio de subiecto in quo cum de subiecto circa quod et patet consequentia quia tempus est numerus numeratus respondetur negando consequentiam: unde commentator non dicit omnem numerum numeratum multiplicari ad multiplicationem subiecti sed aliquem numerum sic multiplicari in quo inuenitur dispositio temporis: videlicet quod numerat et numeratur et est ille qui uiuatur per formam numeri simpliciter in tempore autem non inuenitur numerus simpliciter.

Quarto

notandum secundum commentatorem eodem commento quod prius et posterius in tempore sunt idem in omnibus motibus non multiplicata per multiplicationem eorum sicut est dispositio in instanti et causa in hoc est quoniam est prius et posterius in motu continenti totum: ideo omnia sunt in tempore: quia sunt in spera mundi unde quidam estimauerunt tempus esse speram aut mundum. ¶ Intendit commentator quod sicut numerus simpliciter mathematice prius non multiplicatur ad multiplicationem subiecti siue accipiat subiectum in quo siue circa quod ita nec tempus nec motus ad multiplicationem motuum immo si essent plures mundi aut plures primi motus et in quolibet illorum esset subiectum in omnibus illis mundis causa autem propter quam tempus est instans et prius ac posterius in tempore sunt numeraliter et mensurative in omnibus motibus est quia instans et tempus et prius ac posterius in tempore sit quolibet pars temporis est consequens essentialiter primum motum quia est regula et mensura omnium aliorum motuum et ex hoc conceditur omnia esse in tempore seu in spera celesti quia omnia sunt in primo motu et ex hoc arguebant quidam antiqui tempus esse mun-

Philosophorum.

Tex.
cō.iii.

dum seu speram celestem que omnia sunt in tempo-
re sicut omnia dicuntur esse in mundo aut in spera cele-
sti. (Amplius autem vñ dubiūz remouet philosophus
posset enim aliquis arguere contra cōmentatorem q
aliquod tempus p̄sens vel p̄teritū est futurū quo-
niam tempus p̄sens redibit videlicet annus in quo
sumus tam quāntā annus p̄sens diuiditur in quat-
tuor tempora videlicet ver estatem autumnum hyemem
sed hec omnia redibūt ergo rē. Rēspōdet philosoph⁹
q̄ hec non reddibunt secundū numerū sed secundū
speciem quoniam tempus est consequens p̄imum mo-
tum p̄imo rē essentialiter. constat autē q̄ motus p̄i-
mus non redibit secundū numerū sed secundū speci-
em si enim sol iaz mouetur sub arietē rē postea mouea-
tur sub eodem signo reddit ita motus non numero s̄
specie sic rē tempus reddit idē specie isto modo rede-
unt ver estas autumnum rē hyemem non eodem nu-
mero sed specie quoniam sol non eundē numero mo-
tum fecit bis in arietē neq̄ in cancro neq̄ in libra neq̄
in capricorno. Le. li. amplius sicut contingit motus eē
eundem rē vñum iterum rē iterum sic contingit tempus
aut hyemem aut ver aut autumnum. s̄ secundū speciem
rē non secundū numerum.

Notandum q̄ philosophus mouet
p̄pter platonem dicentem omnia debere reddere eo-
dem numero post magnum annum quē dicebant esse
tempus triginta sex milium annorū: omnia enim depē-
dent dicebat ipse a motu orbis signorum qui cum nō
mouetur non vno gradu in centis annis sedur com-
pletam reuolutionem illius orbis fieri adequate in tē-
pore triginta sex milium annorū q̄ tempore comple-
to celum iterum incipit moueri eodem motu numero
quo p̄ius motum est rē consequenter omnia corpora
redirent tam permanentia quam successiua. Ista opi-
nio non est vera quoniam in fine tantū temporis nō es-
sent omnes planetæ in principio arietis rē potest demo-
strari ex tabulis ptholomei a quo signo intelligit om-
nis motus superiorum corporū secundū ipsū ptho-
lomeum ergo in fine talis anni non essent omnia cor-
pora p̄iora in eadem dispositione numero in qua su-
issent in principio eiusdem anni q̄ est cōtra fundamen-
ta platonis: amplius potest argui cōtra eum querēdo
vtrum necessario vel cōtingenter docebit illos scho-
lares quos p̄ius docuit in eisdem scholis aut non: si
necessario ergo peribit liberum arbitrium si cōtingē-
ter ergo oppositum poterit contingere rē p̄ consequēs
celum poterit aliter se habere q̄ iterum est contra eūz.
Item quero vtrum anima intellectiua humana natu-
raliter reuertetur ad corpus aut violenter si naturali-
ter ergo naturaliter mouebitur a beatitudine ad misē-
riam q̄ non est dicendū si violenter ergo violenter in-
formabit corpus rē cum tunc cōsimiletur animo se ha-
bebit etiam corpore sicut nunc sequitur q̄ iam violen-
ter informat corpus humanum q̄ est contra eum rē ve-
ritatem rē. (Non solum autem) quarta cōclusio non
solum tempus est mensura motus sed esse motus ē mē-
sura temporis: istam cōclusionē philosophus triplici-
ter probat rē p̄mo sic tempore cognoscimus ac deter-
minamus motum rē motu cognoscimus rē determina-
mus tempus ergo rē. patet consequentia cum prima
parte antecedentis ex quo tempus est numerus in otul
secunda autem declaratur quoniam aliquādo mor⁹ est
nobis notior quā tempus et magis cognoscimus q̄

Tex.
cō.ii.

titatem motus quā quantitatē tempo-
is. ol. tempus
esse multum vel paucum quia motus fuit longus aut
breuis cōsequenter enim per modūz horologij cogno-
scimus horas diei: hoc ideo quia ille motus est no-
bis certior. Le. li. Non solum autē motū tempore me-
timur sed motu tempus. p̄pter diffiniri ad inuicem: id
est p̄pter hoc q̄ quodlibet illorum cognoscimus per
reliquū tempus quidem enim determinat motum eūz
sit numerus ipsius: motus autē rē tempus dicimus mul-
tum aut paucum esse tempus motu mensurantes.

Notandum secundū cōmentatōrē
cōmento. ii. q̄ tempus
mensurat motū quia hoc est essentialē ei rē motus men-
surat tempus quia hoc est accidens ei necesse est ut vñ
q̄ mensuret reliquū quia paucitas rē multitudo deter-
minantur in eo per reliquū rē omne q̄ determinat per
aliud est mēsuratū per illud nos comprehendimus tē-
pus esse magnū q̄ nos cōprehendimus q̄ mor⁹ quez
sequitur tempus est magnus licet enim tempus mensu-
ret motū rē e contra non tamen eodē modo quoniam
tēpus est mensura motus p̄ se cū sit per se rē essentialis
numerus: motus autē est mensura tēpis per accidens:
quoniam accidit sibi q̄ sit nūc⁹ nō enī diffinitur mor⁹ p̄
nūc⁹ neq̄ numerus p̄ motū tēpus autē diffinitur p̄
numerus: ideo illi per se cōpetit ēē mensura nūc⁹ enī
mēsuramus per quātitatē cōtinuā non. put in ea repe-
ritur ratio numeri: vnde. io. geometrice p̄batur q̄ om-
nes quantitates cōmensurabiles sic se habent q̄ p̄ 20
positio vñius ad alterā est sicut. p̄portio nūc⁹ ad nu-
merum sed tēpus includit numerū ergo rē. (Sicut rē
numerabili) secūdo arguit philosophus ad eandē cō-
clusionē sic sicut se habet numerus simpliciter ad sua
numerabilia ita numerus secundū quid ad sua nume-
rata: sed numerus simpliciter est mensura suo: mutabi-
lium rē ecōtra. ergo numerus secundū quid est mensura
suorū numeratoz rē ecōtra sed tēpus est nūc⁹ scdm
qd rē motus est suū numeratū ergo tēpus est mensura
mot⁹ rē ecōtra p̄z quilibet istarū p̄sequētiāz cū suis an-
tecedētibz p̄ter hoc q̄ nūc⁹ simpliciter est mensura
suorū mutabiliū rē ecōtra: qm numerū dnominatue co-
gnoscimus. io. equos rē esse decē equos possum⁹ agno-
scere numerū denariū q̄ determinat hic nam sciens nu-
merare: vsq̄ ad decē rē igno-ās numerē equorū pōt p̄
numerū denariū sibi notū decē argento p̄ suo: nūc⁹
re decē eq̄s. sciēdo q̄ illi ea sunt decem quos videt sci-
ens aut illos equos esse decē rē nesciens cōputare vsq̄
decē illis equis poterit cognoscere numerū denariū cō-
putādo vñū equū rē iterū aliū equū quousq̄ numera-
ret omnes equos: idēz cōtingit de tēpore rē motu. Le.
li. Sicut rē numerabili numerū mensura eius sic motum
mēsuramus tēpus: numerus quidem equorū multi-
tudinē agnoscimus iterū aut vñ equo p̄z nume-
rum ipsū similiter autē in tēpore rē in motu est tēpore
quidē motū motū aut tēpore mensuramus.

Notandum fm cōmentatōrē cōmen-
to. ii. q̄ cū dubitamus d
nūc⁹ tunc numeramus ipm p̄ numeratū ut accidit nu-
meratib⁹ qm signat nūc⁹s digitis vbi si q̄s sciret
se habere digitos decē rē nesciret p̄putare vsq̄ ad decē
posset ex ipsi⁹ digitis q̄ sunt qdam nūc⁹abilia cogno-
scere numerū denariū in alijs rebus vñ in equis si scem
per. p̄ vno digito accipiet vñū equū: rē claudit p̄menta-
tor q̄ vñū q̄ numerat reliquū: sed nō eodē mō qm nu-
merus numerat numeratū essentialiter rē numeratū nu-

Liber quartus.

titrat numerum per accidens. s. ex parte nra. s. quando numerabilia sunt nobis notiora numero. Et si arguitur ex his qd idem magis notum et minus notum est respectu eiusdem si numero cognoscitur numeratum et e contra. non debet negari consequentia: quia non dicitur qd aliquis simul cognoscat numerum per numeratum et numeratum per numerum sed qd successiue in diuersis partibus simul autem plures cognoscit numerum per numeratum et e contra secundum qd vni est notior numerus qm numeratum aliq vo est notius numeratum quam numerus. (Et hoc rationabiliter) Tertio ad eandem conclusionem arguit philosophus sic sicut se habet motus ad magnitudinem ita tempus ad motum sed motus est mensura magnitudinis et e contra: ergo tempus est mensura motus et e contra patet consequentia cum maiori eo qd sicut motus est consequens magnitudinem ita tempus est consequens motum minor autem habetur ad experientiam qm quando qd per motum cognoscimus magnitudinem: quando qd vo e contra dicimus aliquando viam esse longam: quia motus est longus et aliquando dicimus motum esse longum: quia via est longa: cognoscens enim magnitudinem motus et motum magnitudinem vie mensurat quantitatem vie per quantitatem vie. s. li. Et hoc ratioabiliter accidit imitatur enim magnitudinem quidem motus hunc autem motum imitatur tempus eo qd quanta et continua diuisibilia sunt propter quod enim magnitudinem esse huius. s. continuum et diuisibile indiffinitum motus hoc sustinet. i. habet consequenter quantitatem et diuisibilitatem indiffinitam motus huius sustinet. i. habet prius quantitatem et diuisibilitatem infinitam propter motum autem tempus est continuum et diuisibile in infinitum et mensurans magnitudinem motus et motu magnitudinem multa enim dicimus esse vias. s. p. cessus. i. motus erit multus et hunc. s. motum dicimus esse multum si via multa fuerit sic igitur tempus dicitur esse magnum si motus est magnus et motum dicimus esse magnum si tempus est magnum.

Notandum primo secundum commentatorem primo in habendo ista. s. quia est quantum discretum quodammodo et continuum alio modo ita qd ista sunt in tempore propter hoc qd sunt in motu. Intendit commentator qd omne continuum habet rationem discreti. ideo tam motus qm tempus habet rationem continui et discreti rationem quidem continui inquantum habet partes copulatas ad vnum terminum cetera ratione vero discreti inquantum habet multitudinem unitatum secundum quas in quolibet illo inueniuntur due partes vel tres partes et sic in infinitum secundum aliquem alium numerum et quia in quocumque inuenitur discretum inuenitur ratio mensure ideo sicut motus mensuratur a tempore ita tempus potest mensurari a motu. et maxime quia priusitate et discretione accipit tempus a motu.

Secundo notandum secundum commentatorem eo dem commento qd causa in hoc qd accidit tempori qd mensuratur per motum est quia motus est causa in se eius secundum qd est subiectum illius. unde quia accidit forme et passioni mensurare per subiectum eius ideo accidit tempori mensurari per motum quia motus est subiectum temporis cum sit causa propter quam tempus habet rationem prius et discreti ac mensurare et non accipit hic subiectum pro subiecto i quo se pro subiecto certa qd eo modo quo dicitur est ante de magnitudine respectu motus.

Tertio notandum secundum commentatorem eodem modo qd non eodem modo tempus et motus

seu uterque mensurant quoniam modum mensurare ipsum est actus motui tempus autem mensurare motum est illi essentialiter cui essentia eius sit mensurare motum. Intendit commentator istam rationem quodlibet genus est de essentia sui speciei sed numerus motus est genus temporis. ergo est de essentia temporis: et per consequens essentialiter est tempori mensurare et numerare motum: sed numerus motus non est genus motus: nec potest ibi compleri essentialiter ergo accidit motui mensurare tempus.

Quarto notandum secundum commentatorem eodem commento qd substantia motus non est in mensuratione spatii sicut substantia temporis est in mensuratione motus. commentator excludit vnam dubitationem: quoniam potest aliquis sic arguere sicut motus est consequens spatium: ita tempus est consequens motum: sed tempus est essentialiter mensura motus ergo motus est etiam essentialiter mensura spatii. Respondet commentator negando consequentiam: quia in diffinitione substantiali et essentiali temporis ponitur mensurare motum cum dicitur tempus et numerus motus: sed in diffinitione motus non ponitur mensurare spatium ut patet qualiter tertius diffinitur motus tertio huius ut motus est actus entis in potentia secundum qd in potentia: aut motus est actus mobilis inquantum huius.

Contra predicta arguitur et primo qd motus est per se mensura temporis quoniam in quocumque reperitur per se ratio discreti in eodem reperitur per se ratio mensure ut colligitur a philosopho. 10. metaphysice: sed in motu reperitur per se ratio discreti et multitudo unitatum et qualitas et ternitas partium: sicut etiam per se reperitur ratio continuus: ergo in motu reperitur per se ratio mensure. Secundo arguitur qd motus est essentialiter mensura magnitudinis sicut tempus motus quoniam sicut motus est passio extrinseca magnitudinis ita tempus est passio extrinseca motus ergo conformes modi mensurandi inueniuntur in ambobus. Ad primum dicitur qd sicut linea per se est mensura non tamen est per se mensura panni: quia accidit lineae mensurare pannum sed est per se mensura prius pamentis ita motus est per se mensura prius successiui: non tamen temporis neque huius vel illius prius et cum dico lineam motum et tempus per se mensurare non intendendo eandem partem quoniam tempus est mensura per se plenitudine primi modi motus autem et linea per se mensurat plenitudines secundum modi si commentator diceret motum esse mensuram per accidens illud est intelligendum qd est mensura per accidens temporis aut qd est mensura per accidens putat accides opponitur ei qd est per se plenitudine primi modi. Ad secundum dicitur qd non est similitudo oino quoniam tempus est passio motus essentialiter: et per se sed motus est passio magnitudinis per accidens quoniam accidit motui qd fiat super magnitudinem non potest eniz esse aliquis motus successiuius tamen ad verum. quia ad formam que non fiat supra aliquam magnitudinem ideo accidit vtrique illorum qd sit mensura alterius: et quia motus essentialiter dependet a mobili sicut tempus a mobili in diffinitione motus ponitur mobile sicut in diffinitione temporis ponitur motus quare etc.

Adonias ipsemet autem est causa in se huius capituli in qua philosophus ostendit esse tempus mensuratum fluxu et refluxu a motu postquam manifestauit ipsum tempus esse mensuram motus et eponens quatuor conclusiones

Philosophorum.

quantū prima est ista: tēpus est simul mēsurā motus et accēditū motus. scūda conclusio tēpus est mēsurā trās mutabiliū aliozū a motu ibi manifestū autē. tertia conclusio omnia que sunt in tēpore cōtinentur a tempore ibi quoniam autē. quarta conclusio entia eterna sūm q̄ sūt eterna nō sunt in tempore ibi q̄ manifestū est prima conclusio determinat: et primo quo ad motus mēsurandi et replicationē quoniam sicut vna linea potest mēsurari vno cubito per replicationē ita et motus linee enī quicq̄ cubitozū mēsurat cubito per hunc modū qm̄ cubitus quo extenditur vni parti linee quinqz cubitozū deinde illa pars mēsurata replicat quinqz in suis totū nō tificat quātitatē totius linee: ita motus quinqz horarum mēsuratur vna hora quoniam motus vnius hore mēsuratur vna hora deinde ille motus replicat quinqz notificat quātitatē motus. Et sic per partē mēsuratam cubito aut hora debet intelligi pars aliquid quāque aliquotiens sumpta reddit suum totū adequatē: li nea enim quinqz cubitozū cū dimidio nō potest mēsurari vno cubito: q̄ cubitus qualitercūq̄ replicatus reddit aut plus aut minus quā sit linea quinqz cubitorum arguatur ergo sic cubitus mēsurans lineā quinqz cubitozū per replicationem simul mēsurat lineam et omnia accidentia linee ergo per idem horā mēsurans motum quinqz horarum simul mēsurat illum motum et accidentia eius et per consequens tempus quo ad modum mēsurandi per replicationem simul est mēsurā motus et accidentiū. motus itaqz nō prius mēsuratur motū quā accidentia motus: nec eōtra sed simul. *Le. li. quoniam autem est tēpus mēsurā et mēsurā motus et eius q̄ est moueri mēsurat enī vno modo sicut motū in determinando quēdā motū qui est pars totius motus quo mēsurabit totū sicut longitudinē cubitus in determinando aliquā magnitudinē q̄ remittit totum. scūdo arguitur q̄ tēpus est mēsurā motus et accidentiū motus quo ad motū mēsurandi per adequationē quia tam motus quā esse motus mēsuratur tēpore per adequationē patet psequētia quia esse in tēpore est mēsurari tēpore. ergo esse adequate in tēpore est adequate mēsurari tēpore constat autem q̄ esse motus et alia accidentia motus sunt simul cū motu. ergo tempus mēsuratōne adequatōis simul mēsurat motum et esse motus et alia accidentia motus. *Le. li. et motū in tēpore esse mēsurari tēpore et ipsum et eē ei simul enī et motū et esse motus mēsurat et hoc est ipsa in tēpore esse mēsurari ipsum esse ita q̄ motum esse in tēpore est suum cōmensurari tēpore: ideo tempus simul mēsurat uterq̄.**

Notandum sūm burlēū q̄ philosophus per esse motus intelligit quidditatē mor: tēpus enī inquit ipsozū mēsurat motū et quidditatē motus cū quidditas motus cōsistit in habēdo partē priorem et posteriorem et ad hoc videtur declarare *Egyptius* et maxime cū habeatur in antiqua trāslatione q̄ tempus mēsurat simul motus et essentia motus. Cōtra burlēū dupliciter. q̄ ipsemet dicit q̄ motus nō habet partem priorem et posteriorem: sed omnes partes simul cū non repugnat mobili subiecto maiori: q̄ autem habeat partē priorem et posteriorem hoc est ratione temporis a q̄ recipit durationē successiuā aliquo non existente motus haberet omnes partes suas simul et nullā priorem nec posteriorem: ergo falsum est q̄ quidditas motus cōsistit in habēdo partem priorem et posteriorem. Item cōmentator dicit hic q̄

tempus mēsurat de motu vtrūq̄. s. quantitates et esse et hoc accidit motui: sed quātitas mor: nō accidit motui ergo per esse motus nō intelligit philosophus nec pmentator quidditatē motus. dicendū ergo q̄ philosophus per esse motus intelligit quātitatē mor: per ipsaz durationē motus habentē essentialiter partem priorem et posteriorem et nullas partes simul: per motū autem intelligit passionē successiuā fundatā in motu de qua dicit tertiū huius q̄ actio et passio non sunt in agente nec in paciēte: sed in motu vbi inquit cōmentator q̄ in motu est mouens et moueri: et quoniam motus dicit respectum ad mobile et nō ad motionē qui respectus ē moueri quo refertur motus ad mobile ideo nō fecit philosophus mentionē de mouere sed tñ de moueri sicut et antiqua trāslatio dicit. tēpus mēsurat motū et moueri. Cū vo dicit cōmentator q̄ tempus mēsurat quātitatem et esse motus et q̄ vtrūq̄ accidit motui nō accidit hic quātitas pro duratione motus: sed pro longitudine motus opposita breuitati vnde quē admodū littera habet duplicē longitudinē vñ absolutā que dicitur per passio eius et alia respectiua opposita breuitati: ita motus habet duplicē longitudinē vñ absolutā que dicitur per passio sūm durationē successiuā motus et alia respectiua que dicitur longitudine relatiua opposita breuitati sicut omne q̄ ē mēsurā linee mēsurat consequenter ambo accidentia sua: ita omne q̄ mēsurat motū mēsurat durationē eius et longitudinem eius relatiuam ideo bene dicit cōmentator q̄ ambo vtrūq̄ accidit motui. i. vtrūq̄ est accidens motus cū duratio sit successiua sic propria passio eius et longitudine respectiua sit relatio sequēs motū mediāte duratione illa. Et quoniam propria passio ingreditur definitionem sui subiecti videtur essentialis eius: ideo antiqua trāslatio dicit tempus mēsurare motum et eēntiam eius non intelligens per essentia quidditates motus quia cum illa abstrahat ab hoc et nunc vbi colligitur a philosopho et cōmentatore tertiū de anima nō mēsuratur loco neqz tempore sed per essentiam passionem essentialē motū q̄ tempus essentialiter mēsurat videlicet ipsam durationem motus a qua motus recipit paritilitatem secundum prius et posterius sicut enī in prima materia est extēsa per quantitatē fixā habens partem extra partem per illam quātitatem que posita ponitur huius extēsis materie et qua remota remoueretur illa extēsis ita q̄ omnes partes materie essent simul ita motus habet extēnsionem durationis et partem extra partem per suam quātitatem successiuā qua posita ponitur extēsis motus et qua remota tollitur extēsis motus secundum durationem et omnes partes existētes in simul ita ē linea habet partem extra partem per suam longitudinem absolutam quāz si deus anichilaret manente linea partes linee non essent separate: sed simul omnes ppetuam. Et dictis apparet de intentione philosophi cōmentator q̄ tempus mēsuratō motū mēsurat simul omnia accidentia eius: ita q̄ quatuor sunt depressa ab illis que mēsuratur tēpore videlicet motus quātitas mor: moueri ipsozū motus et lōgitudinē motus opposita breuitati. ¶ Sed dubitatur qm̄ sic dicit cōmentator eodē pmeto. Intētio eius q̄ dicimus q̄ motus est in tpe est q̄ motus mēsurat per tēpus qm̄ mēsurat ipsum nō ē ipsozū et ita apparet pdictio in cōmento v3 q̄ tempus nō mēsurat ē motus et mēsurat quātitatem et esse mor: rñ dicitur q̄ ly esse nō eodē mō in ambabus ppositiōibz

Ter
cō. ii

Liber quartus.

accipitur: cum enim dicitur commentatores quod tempus non mensuratur esse motus accipitur ibi esse ut dicitur existenti am motus: cuius vero subiungitur quod tempus mensurat quantitatem esse motus accipitur ibi esse pro duratione motus: constat autem motus notio est esse quo ad suum esse existere quod tempus: contra autem tempus quo ad suam durationem et quantitatem est notus motus: ideo tempus non mensurat esse existere motus: sed mensurat esse quantitatum et durationum eius.

Contra commentatores eodem modo ait quod admodum hic cubitus est notio apud nos quod id quod mensuratur per cubitum: ita pars temporis debet esse notio quod motus quod mensuratur per partem: et ista pars temporis debet sciri per notum motum et prioribus illis quod qui est motus diurnus: ex quo commentatores patet quod motus est notio temporis: non tantum sed esse existere: sed etiam quantitates. Item motus diurnus qui est notio et prior aliis motibus: quod de modo mensurandi loquitur commentatores cuius dicitur quod cubitus est notio apud nos quod illud quod mensuratur per cubitum et pars temporis quod motus mensuratur per partem. Dicendum ut prius dictum est quod non inconuenit tempus mensurare motum: et contra: sed non eodem modo: tempus enim mensurat motum formaliter tanquam mensura per se et essentialiter motus: sed ipse motus mensurat tempus materialiter tanquam mensura per accidens seu accidentaliter temporis. (Manifestum autem). Secunda conclusio tempus est mensura transmutabilium aliorum a motu: probatur transmutabilia alia que motu sunt in tempore: igitur mensurantur tempore: ista consequentia Aristoteles probat premittendo duas distinctiones: quarum prima est ista: aliquid esse in tempore dupliciter: aut quia est quando tempus est: eo modo quo dicimus dies et intelligas esse in tempore: aut quia est in tempore tanquam in numero: eo modo quo dicimus motus et quantitates esse in tempore. Item. (Manifestum autem) quod est in aliis transmutabilibus a motu: hoc est in tempore esse mensurari eo quod esse sub tempore: in tempore enim esse duorum est alterum unum quod esse tunc quando tempus: secundum autem sicut quedam dicimus: quia in numero sunt: secunda distinctio aliud esse in numero dupliciter contingit primo sicut ad numerum: secundum sicut numerum in numero: verbi gratia binarius et ternarius est aliquid numeri: quia est pars numeri: superfluum et pars est aliquid numeri: quia passio numeri: unitas vero est aliquid numeri: quia est principium numeri: sed duo homines et decem equi sunt in numero: non sicut aliquid numeri: aut sicut numeratum in numero. Si igitur ita est quod aliquid est: et sic in numero aut sicut aliquid numeri: aut sicut numeratum in numero et tempus est numerus ut probatum est: sequitur quod aliquid est in tempore dupliciter: videlicet: aut sicut aliquid temporis aut numeratum a tempore: verbi gratia presentium et futurum est aliquid temporis: quia est pars temporis: sicut binarius et ternarius est pars numeri: longum vel breue est aliquid temporis: quia est passio temporis: sicut superfluum et pars est passio numeri: instans autem est aliquid temporis: quia est principium eius sicut unitas numeri: ipse autem motus est quantitas: motus est in tempore: non sicut aliquid temporis: sed sicut numeratum a numeris. Item. (Hoc autem). scilicet esse in numeris significat aut sicut partem numeri et passionem et omnino est numeri est aliquid aut quod est ipse numerus: ratio quia numeratum ab illo: quoniam autem nume-

rus tempus est: ipsum quidem nunc et quod prius et quicunque sunt huius: scilicet longum aut breue: sic in tempore sunt sicut in numero unitas et superfluitas: et pars quidem numeri aliquid: illa vero temporis aliquid sunt istis duabus distinctionibus premissis philosophus probat dupliciter illam consequentiam transmutabilia sunt in tempore: ergo mensurantur a tempore: et primo sic si transmutabilia sunt in tempore: tempus est numerus: ergo transmutabilia sunt aliquid temporis ut numerata a tempore: patet consequentia per secundam distinctionem: sed transmutabilia non sunt aliquid temporis: ergo transmutabilia sunt numerata a tempore: minor declaratur: quoniam ita se habent transmutabilia ad tempus sicut numerata ad numerum: et locata ad locum: sed numerabilia sunt sub numero: et non sunt aliquid numeri et locata sunt sub loco et non sunt aliquid loci: ergo transmutabilia sunt sub tempore et non sunt aliquid temporis: sicut igitur numerata mensurantur a numero et locata mensurantur a loco: quia numerata sunt in numero et locata in loco ita transmutabilia mensurantur a tempore: quia sunt in tempore. Item. Res autem transmutabiles in numero sicut in tempore sunt: id est sunt in tempore sicut in numero: si autem hoc est continentur sub numero: sicut que sunt in loco sub loco: et non si aliquid numeri sicut nec locata sunt ad locum. Secundo arguit philosophus eandem consequentiam sic si transmutabilia sunt in tempore: aut ergo sunt in tempore: quia sunt quando tempus est aut sunt in tempore sicut in numero: patet consequentia propter unam distinctionem: sed transmutabilia non sunt in tempore: quia sunt quando tempus: igitur sunt in tempore tanquam in numero: et per consequens numerantur et mensurantur a tempore: minor declaratur: nam si transmutabilia sunt in tempore: quia sunt quando tempus sequuntur multa inconuenientia: videlicet quod res mota est in suo motu: et loco in suo loco: et celum in granum milium et granum aliter quilibet quod liber: quoniam res mota est quando est in motu: et loco quando est in loco: et celum quando est in granum milium: et granum quodlibet est quando est in loco: Item. (Manifestum autem) est quod non est in tempore esse quod tempus est: sic neque in loco esse: et motus: quoniam motus est in loco: si enim erit quod est in alio oes res erunt in quolibet et celum: quando enim milium est et celum est.

Notandum secundum commentatores commentatores. Item. res attribuitur numero aut sicut aliquid quod accipitur in diffinitione numeri: aut sicut aliquid in cuius diffinitione accipitur numerus: scilicet accidentia essentialia: aut sicut illa quorum unusquisque accipitur in diffinitione alterius: et sunt eorum relationes que sunt in numero ut duplum et dimidium: aut sicut numeratus attribuitur ei. Duas distinctiones intendit commentatores: quarum prima est ista eorum que sunt in numero quedam sunt intrinseca numero: et quedam extrinseca ut numerata. Secunda distinctio eorum que sunt intrinseca numero: quedam diffiniunt numerum: quedam diffiniuntur a numero: et quedam se invicem diffiniunt consequentia numeri: exempli primi genus et diffinitionis numeri sunt intrinseca numero quia diffiniunt eum ut unitas et multitudo: exempli secundi paritas et imparitas sunt intrinseca numero: quia diffiniuntur per numerum: sunt enim proprietates numeri: exempli tertii ut duplum et dimidium: hec enim sunt relationes consequentia numerum et se invicem diffiniunt: quoniam duplum diffinitur per dimidium: et dimidium per duplum. Duo ergo precedunt numerum: videlicet ge-

Lex.
co. lii.

Lex.
co. lii.

Philosophicorum.

nus et differentia: et duo consequuntur numeri scilicet accidens absolutum et accidens respectuum. **C** Ex isto commento sequitur quod ea que sunt intrinseca tempori sunt in tempore per accidens: patet quoniam presens tempore et accidentia eius tam absoluta quam respectiva sunt in tempore per accidens ipsa autem transmutabilia sunt in tempore per se partes enim temporis tam integre les quam diffinitive non sunt in tempore ut habent rationem temporis: sed sunt in tempore ut habent rationem totius: accidentia etiam absoluta et respectiva non sunt in tempore: ut habent rationem temporis: sed ut habent rationem subiecti: instantia consimiliter non sunt in tempore ut habent rationem temporis: sed ut habent rationem presentem et terminati: quoniam instans est principium et finis temporis: sed ipsa transmutabilia sunt in tempore ut habent rationem temporis que est numerare et mensurare secundum prius et posterius: idem est triangulus et principium figurarum: et tamen habet tres angulos equales duobus compenit triangulo per se: et principium figurarum per accidens. Similiter idem est superficies et locus: et tamen linea est per se in superficie et per accidens in loco: sola autem locata per se non obstat ut quod sint extrinseca loco sunt per se in loco: ita partes temporis vel numeri aut accidentia vel principia eorum dem non sunt in tempore vel in numero secundum quod huius: sed ut habent rationem totius vel subiecti aut rationem presentem et terminati.

Contra predicta arguitur: et primo quod ille motus arguendi non tenet hoc est in tempore: ergo hoc est in tempore: quia est duum tempus est aut quia sit in tempore tanquam in numero: quia eadem ratione sequeretur tu es in instanti: quia tu es dum instans est aut quia tu es in instanti tanquam in numero: antecedens enim est verum: et consequens falsum: non enim tu es in instanti: quia tu es duum instans est: quod aliter celum esset in grano milii: neque etiam tu es in instanti tanquam in numero cum instans propter quam indivisibilitatem non habet rationem numeri. **S**ecundo arguitur quod omnia sunt in tempore tanquam in numero: quoniam instantia sunt numerus temporis: et tempus est numerus numeratus per ipsa: igitur ipsa instantia sunt in tempore tanquam in numero. **A**d primum dicitur quod consequentia qua facit philosophus tenet gratia materie ex eo quia tempus est facilius divisibile et habet rationem numeri: instans autem non est divisibile nec habet rationem numeri. **E**t si queritur quare essendi in ipsa transmutabilia sunt in tempore dicitur quod ultimo modo: videlicet sicut contentus est in continente: sicut enim locatus est in loco et aqua in vase: ita motus vel transmutabile est in tempore. **A**d secundum dicitur negando consequentiam. Unde aliam habitudinem habet tempus ad res transmutabiles: et aliam habitudinem habet ad instantia: habitudinem enim temporis ad res transmutabiles est habitudo numeri ad numeratum: habitudo autem temporis ad instantia est habitudo numerati ad numerum: id quia non proprie numerus ut habet rationem numeri est in rebus numeratis: sed contra: propterea res transmutabiles sunt in tempore tanquam in principio et terminato per illa: et quoniam unaqueque res melius diffinitur per priora quam per posteriora ut est numerus numeratus per priora: ideo melius diffinitur tempus per numerum numeratum quam per numerum numerantem. **E**t licet tempus claudatur inter duo instantia: quorum unus est prius et reliquus poste-

rius: tamen secundum naturalem numerum quo dilabitur illorum precedit tempus: ita quod intellectus temporis presens ponit intellectum cuiuslibet illorum instantium: propterea diffinitur per talia instantia: et per res temporales: sunt ergo instantia in tempore tanquam in toto diffinibili: aut in principio et terminato: non autem sunt in tempore tanquam in numero. (Sed hoc quidem). **E**x predictis Aristoteles infert correlaria quod cum tempore seu quod tempus est dicitur habitudine accidentalem ad tempus: sed esse in tempore dicitur habitudinem essentialem ad tempus: quoniam accidit hanc consequentiam esse bonam hoc est in tempore seu quando tempus est: ergo tempus est in quo est: et hec demonstratio enim retransmutabili contenta a tempore et dependente ab illo: tenet argumentum gratia materie: quoniam demonstrata una re extra mundum seu ipso deo absque respectu inceptionis et definitionis ac causalitatis antecedens est verum et consequens falsum: ideo cum tempore seu quando tempus est dicitur habitudine accidentalem ad tempus: sed quia sequitur formaliter hoc est in tempore: ergo tempus est in quo est hoc: sicut etiam sequitur hoc est in motu: ergo motus est in quo est hoc: ac etiam sequitur hoc est in loco: ergo locus est in quo est hoc: propterea in tempore dicitur habitudinem essentialem ad tempus. **L**e. li. (Sed hoc quidem accidit). i. accidit illa consequentiam esse bonam: hoc est quando tempus est: ergo tempus est in quo est illud. Illud autem necesse est consequi: videlicet hoc est in tempore: ergo tempus est in quo est hoc. **E**t et quod est in tempore necessario sequitur esse quoddam tempus quando et illud est: sicut et ei quod est in motu sequitur esse tunc motus in quo illud est.

Notandum

fm commentatorem
commento. ii. q. 1. Tex.
co. ii.

Aristoteles intendit declarare differentiam inter consecutionem essentialem et accidentalem: ista consecutio est per accidens cum fuerit nihilum erit celum: et similiter vice versa cum fuerit tempus erit homo: et cum fuerit homo erit tempus: consecutio autem necessaria est ut semper sequatur ex esse alicuius in tempore esse temporis proprie illius rei non esse temporis: similiter et ista consecutio est necessaria cum aliquid fuerit in motu erit motus proprie eius. **P**rima distinctio commentatoris est ista: duplex est consecutio: una essentialis et accidentalis: consecutio essentialis est ista: cuius oppositum prout repugnat formaliter et essentialiter antecedit ut hoc est ergo aial rationale est: celum ergo corpus simplex est: consecutio accidentalis est ista: cuius contradictorium prout nisi formaliter et essentialiter repugnat antecedit ut illud est: ergo celum est: igitur hoc est ergo corpus est: et contra: non repugnat nature milii non esse celum neque nature hominis non esse corpus: igitur corpus nullum esse hominem: si igitur aliqua istarum consecutionum tenet hoc: et quoniam per accidens ratione necessitatis consequetur. **S**ecunda distinctio patet hic duplex est tempus. scilicet tempus esse simpliciter et tempus proprium alicuius tempus esse simpliciter est duratio successiva mundi habens prius et posterius: et de hac duratio tempus esse simpliciter: quod omnis motus et omnia transmutabilia mensurantur multipliciter ad omnes partem mundi habens prius et posterius: et dicitur tempus proprium alicuius: quia est in uno tantum et non in alio: verbi gratia sicut a loco superficiali ex illius circumscriptione ad locum generatur respectus vibrationis fundatus in re locata: ita in tempore ex illius adiacentia ad res temporales genera-

Liber quartus.

raliter respectus quandolitatís fundatus in re transmutabili fm quæ respectu res temporalis dicitur esse hodie et fuisse heri et fore cras. Et sicut respectus ybicationis est in determinato subiecto ita respectus datitatis est in determinato subiecto ita quod non in alio et talis respectus dicitur tempus proprium alicuius fm commentatores; quia licet tempus simpliciter sit idem ybiq; non tamen tempus proprium alicuius quod est ipsum quando derelictum a tempore ex adiacentia illius ad res temporales. Sicut ergo quilibet istarum conclusionum est essentialis: ita es in loco: ergo tu habes proprium hoc est in motu: ergo habet proprium motum: ita sequitur hoc est in tempore: ergo habet proprium tempus quod non est tempus simpliciter demonstrato homine vel equo est enim impossibile ita naturaliter quod apud intellectum aliquid esse in tempore itaque in mensura extrinseca quando habeat propriam durationem aut absolutam: sicut est duratio motus: aut respectus sicut est duratio partis fluens a tempore. Et ista est causa propter quam tempus non soluz mensurat res successivas: sed etiam permanentes non in eo quod permanentes sunt: sed in eo quod habent durationes successivas quas commentatores alibi vocat transmutationes: ipsa ergo transmutabilia in eo quod habent omnes suas partes simul mensuratur instanti: in eo autem quod habent durationes successivas siue moveantur siue non moveantur mensurantur tempore. (Quoniam autem est). Tertia conclusio: omnia que sunt in tempore continentur a tempore. Istam conclusionem philosophus dupliciter probat et primo sic: omne quod est in numero continetur a numero: ergo omne quod est in tempore continetur a tempore: patet consequentia quia tempus est numerus: sicut enim quocumque numero dato contingit dare maiorem: ita quocumque tempore dato mensurante aliquam rem contingit dare tempus maius illa re mensurata: unde breviter potest sic argui inducitur: omne quod est in numero continetur a numero: et omne quod est in loco continetur a loco: et generaliter si aliquid est: est in aliquo et continetur ab illo: ergo omne quod est in tempore continetur a tempore. Et licet. (Quoniam autem est sicut in numero esse in tempore accipitur aliquid plus: tempus enim ei quod est in tempore sicut accipit plus de numero omni eo quod est in numero: unde necessesse est omnia que sunt in tempore contineri sub tempore sic sunt alia quæcumque in alio sunt ut quæ sunt in loco sub loco

Notandum

vel hic probare quod omne quod est in tempore exceditur a tempore: quoniam omne quod est in aliquo numero exceditur a numero ex duobus extremis: omne quod in tempore exceditur est in eo tanquam in numero: ergo omne quod est in tempore exceditur a tempore ex duobus extremis: neque commentatores intelligit quod omne quod est in tempore exceditur ab eodem tempore in duobus extremis aut omne quod est numero exceditur ab eodem numero in duobus extremis: quia illud est impossibile: datur enim tempus equale mensurata: et numerus equalis numerato: hora enim non excedit motum horalem neque binarius duo numerato: sed intendit commentatores quod omne existens in numero exceditur ab aliquo numero scilicet a numero maiori in duobus extremis: duo enim numerata exceduntur a ternario in duobus extremis et tria numerata exceduntur a quaternario in duobus extremis: sic de alijs numeratio semper affi-

gnando illis maiorem numerum: ita omne quod est in tempore exceditur a tempore quod non quidem a tempore minori vel equali: sed a tempore maiori: ita quod motus horalis exceditur a tempore duarum horarum et motus duarum horarum exceditur a tempore trium horarum de motu autem infinito non potest dici proprium quod sit in tempore nisi finem partem cuius talis motus non mensuretur tempore finito vel infinito: nulla etiam pars infinita illius motus mensuratur tempore et continetur tempore et exceditur a tempore.

Contra predicta arguitur: et primo quod non omne quod est in tempore continetur a tempore: quia per idem omne quod est in instanti continetur ab instanti quod est falsum: quia instans. Etiam autem multa que sunt in instanti sunt indivisibilia.

Secundo arguitur quod non omne quod est in numero continetur ab illo numero: quoniam duo numerata numero binario existente in illis non continentur ab illo numero cum quia numerus et numeratus sunt equalia: tum quia forma non continet illud cuius est forma: sed magis pertinet ab illo: albedo enim non pertinet albi sed albi pertinet albedine: ita numerus qui est formaliter in rebus numeratis non continet res numeratas: sed magis e contra. Ad primum dicitur quod omne existens in instanti continetur ab instanti formaliter aut virtualiter in quantum instans est causa ut ea que sunt in tempore continentur a tempore: non proprium dicitur instans mensura pro quanto mensura dicitur rationem numeralem: sed dicitur esse mensura rerum permanentium in quantum habet totum suum esse simul sicut res permanentes. Ad secundum quod ea que sunt in tempore non solum continentur a tempore maiori: sed etiam tempore equali sicut locatum a loco suo proprio: non enim inconuenit duorum equalium unum esse mensuratum alterius: concedendo etiam quod duo numerata continentur a numero binario existente formaliter in illis: et cum dicitur quod omne habens formam continet suam formam concedendo: propterea dicitur quod binarius ut est forma determinati subiecti non continet illud subiectum sed magis continetur ab illo: ut autem est numerus sic non respicit determinatum subiectum: ideo sicut mensuratur et numeratur ea in quibus sunt ita pertinet illa: non quidem in eo quod forma vel habitus: sed in eo quod numerus et mensura. (Et patet iam). Secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic: quod omne quod patitur ab aliquo continetur ab illo: sed ea que sunt in tempore patiuntur a tempore: ergo ea que sunt in tempore continentur ab illo: patet consequentia cum maiori: quia effectus continetur cum sua causa: et generaliter quodlibet dominans a suo predominanti: minor autem est nota ex omni modo loquendi dicimus enim res publice fieri et senescere et mori et obliuisci propter tempus: sed non dicimus res regenerari nec aliquid adiscere propter tempus non est ergo aliquid bonum neque nouum neque factum propter tempus nisi forte per accidens: sed aliquid bene est putrefactum et antiquatum et corruptum propter tempus: cum tempus non sit causa generationis nisi per accidens: per se autem est causa corruptionis: et ratio est ista: nam tempus est numerus motus: et motus est causa per se corruptionis: quia motus per se facit distare a termino: a quo autem distare importat corruptionem. Et licet. (Et patet iam aliquid contingit a tempore ea que sunt sub tempore sicut et cõsumimus dicere quod calefacit). I. putrefacit tempus et senescunt

omnia sub tempore et obliuiscitur propter tempus: sed non diuiditur neque nouum factus est neque vetus corruptionis enim causa per se est tempus numerus: etenim motus est ipsum tempus: motus enim distare facit quod est a suo esse et a natura sua.

Notandum secundum commentatores in commento. ii. 7. quod motus naturaliter habet ut per ipsum auferatur res a sua substantia: et ista ablatio per se inducit corruptionem rei licet inducat generationem in rebus generatis per accidens ex motu: agitur inuenitur generatio per accidens et corruptio per se et ex tempore inuenitur utriusque per accidens: licet enim in conceptu motus includatur tamen terminus ad quem terminus a quo: tamen in omni motu de necessitate sequitur deperditio termini a quo non de necessitate sequitur necessario acquisitio terminum ad quem: accidit ergo motui quod acquirat terminum ad quem sed non accidit motui quod deperdat terminum a quo: ideo motus est per se causa corruptionis: et per accidens generationis: et quoniam tempus est numerus motus: et passio de necessitate: et per se consequens motus: ideo tempus etiam per se dicitur causa corruptionis et per accidens generationis.

Sed dubitatur quoniam philosophus dicit in libro. i. q. tempus est per se causa corruptionis. et commentator inquit quod tempus est per se causa per accidens utriusque: scilicet generationis et corruptionis. Respondetur quod per accidens dupliciter accipitur: uno modo ut opponitur ei quod est prius: alio modo ut opponitur ei quod est post: accipit per accidens ut opponitur ei quod est prius et non ut opponitur ei quod est post: ita hic non repugnat tempus est causa corruptionis motus: ergo est prius et per se causa corruptionis et tempus per se non prius: scilicet ratione motus: quomodo autem hoc verum sit declarabitur magis in sequenti capitulo. (Quare manifestum est). Quarta conclusio entia eterna secundum philosophum sunt eterna non sunt in tempore. Et ista conclusio philosophi dupliciter probatur ex eodem rationum probantibus tertiis conclusionibus et primo sic: omnia que sunt in tempore continentur a tempore: et mensurantur tempore: sed entia eterna secundum philosophum sunt eterna non sunt eterna: patet contra maiorem ex precedenti conclusionem: et minor declaratur: quoniam eterna secundum philosophum sunt eterna non habent principium neque finem: autem que continentur et mensurantur a tempore habent principium et finem: scilicet sue durationis: quoniam tempus non mensurat neque continet nisi sit terminatus duobus extremis ut patet: ergo etc. L. li. (Quare manifestum est). quoniam ea que semper sunt secundum philosophum sunt in tempore: neque enim continentur sub tempore neque mensurantur esse eorum sub tempore. Signum autem: duo arguit philosophus ad eandem conclusionem per rationem sumptam assigno sic omnia que sunt in tempore patiuntur a tempore: ergo etc. patet consequentia cum maiori ex secunda ratione alterius conclusionis: minor autem est evidens quoniam entia eterna secundum philosophum sunt ingenerabilia et incorruptibilia. L. li. (Signum autem huius quod entia eterna non sunt in tempore est quoniam neque patiuntur nihil a tempore. tanquam non entia). i. non existant in tempore.

Notandum secundum commentatores in commento. ii. 7. quod Aristoteles non

entia in tempore in nullo separata a materia: corpora enim celestia non sunt in tempore secundum philosophum tempus non continet illa in sunt coexistentia cum tempore. scilicet quod esse eorum est quod in motu est existens cum esse temporis coexistentis cum quantitate: res autem separate non habent continentiam: neque coexistentiam unde dicitur Bur. quod esse in tempore est tripliciter: primo sic: coexistentia entibilia: et hoc est existere quando tempus existit: et sic omne quod est in tempore. scilicet tempus deus quod intelligentie coexistentia entibus. Secundo modo aliquid dicitur esse in tempore coexistentia quantitati: et sic sunt in tempore corpora celestia et non substantie separate: scilicet. n. corpora celestia in tempore: quia coexistunt cum tempore coexistentia quantitati: cum quantitate: quia sunt simul similitate quantitas cum tempore: nam quantitas celi non separatur secundum locum a tempore. Tertio modo aliquid dicitur esse in tempore: sicut in numero vel in mensura: et sic non sunt in tempore nec corruptibilia: deus enim et intelligentie et corpora celestia hoc modo non sunt in tempore: cum non possit eorum eternitas numerari neque mensurari etc. Sed quia philosophus non dicit absolute entia eterna non esse in tempore: sed cum specificatione vide licet entia eterna secundum philosophum sunt eterna non sunt in tempore: re arbitror quod de intentione sua fuerit quod deus et intelligentie aliquo modo sunt in tempore tanquam in numero: et in mensura: et generaliter corpora celestia alia: que omnia ingenerabilia et incorruptibilia: quoniam in quocumque inuenitur esse transmutabile successuum accidentale respectum: non per mutationem factam in illis: sed in suis causis successive productis: et successus siue corruptus: ergo deus et intelligentie sunt in tempore tanquam in numero et in mensura et a fortiori corpora celestia sunt in tempore illo modo cum in ipsis sit transmutatio absoluta per mutationem factam in ipsis: et non solum in suis causis: licet ergo non sunt in tempore secundum suas substantias: sed secundum accidentia absoluta vel respectiva successive variabilia in ipsis: ea autem que generantur et corrumpuntur sunt in tempore substantialiter et entitative: ex quo patiuntur a tempore. Eterna ergo ut eterna non sunt in tempore: sed ut habent inceptionem et definitionem accidentium in ipsis: sic sunt in tempore tanquam in numero et in mensura.

Sed dubitatur arguendo quod deus et intelligentie secundum suum esse naturale et absolutum sunt proprie in tempore: quia mundus habet propriam durationem successuum qua alia mensurantur: sed quilibet duratio dei vel alterius intelligentie est prius illa: et per consequens eius mensura ergo multo magis deus habet propriam et priorem durationem et successuum: ergo eius duratio est tempus prius enim naturaliter est volitio dei qua vult mundum continuare durationem tale: quia est talis duratio: et quamprimum est talis dei volitio est illa successiva: ergo prius naturaliter est tempus quod duratio talis mundi. Respondetur negando consequentiam: instantanea enim prius tempore et est mensura terminantia eius: et tamen non est mensura: non tamen successiva sed instantanea: quia non mensurat adequatam se: maliter: sed solum terminative effectiue: iuxta modum loquendi theologorum concedatur etiam quod prius naturaliter est volitio dei qua vult mundum continuare durationem suam quia est talis duratio: et neque ergo quod talis dei volitio sit successiva: et est instantanea instantanee eternitatis licet per illam successive moueat celum.

Ter.
co. ii. 7.

Ter.
co. ii. 7.

autez est tempus me
 suratio). Ista est ter
 tia pars principalis huius
 captiui qua philosophus
 manifestat tempus esse mensuram
 quiens et aliarum ne
 cessarium et priua
 tionum a quiete: de
 clarans que non en
 ria sunt in tempore

postq̃ pzobauit tempus esse mensuraz motus ⁊ alio-
rum transfinitabilium a motu ponit ergo philofoph⁹
q̃tuoꝝ pellones: quaz pzia est ista: tps ē mēſura detis
Scd̃a p̃clo: tps n̄ ē mēſura detis ⁊ mot⁹ ⁊ q̃ritate fini-
ta ⁊ determinata ibi. (Mensurabitur autem). Tertia co-
clufio p̃uatiuo non entia non funt mēſurabilia tē-
pore ibi. (Manifestum igitur). Quarta conclusio en-
tia que aliquando non funt bene ſunt mēſurabilia tē-
pore ibi. (Quecunq̃ quidem). Prima conclusio ar-
guitur dupliciter: pzimo fic: motus ⁊ quies ſunt op-
pofita: ſed tempus eſt per ſe mēſura motus: igitur tē-
pus eſt per accidens mēſura quietis: patet conſeq̃
tia: quia oppoſita habent ſicci circa idem ⁊ quicquid
eſt mēſura vnius oppoſitum tunc per ſe eſt mēſura al-
terius oppoſitorum per accidens: ſicut enim non co-
gnofcitur priuatiuz niſi per ſuum poſituum ꝛ oter-
minat philofophus pzimo ⁊ ſecundo de anima: ita
non mēſuratur priuatiuum niſi per ſuum poſituum
ad hūcintellecū q̃ illud q̃ eſt mēſura ꝛ poſitui
eſt mēſura per accidens. I. e. li. (Quoniam autem eſt
tempus: ſi mēſuratio motus erit ⁊ quietis motum ſe-
dum accidens. (Omnis enim). Secundo arguitur
fic. Omne quod eſt in tempore mēſuratur tempore:
ſed quies eſt in tempore: ergo quies mēſuratur tem-
pore: patet conſequencia cum maiori ⁊ determinatia:
minor autem eſt euidentis: quoniam ſicut motus eſt
in tempore: quia aliquid in ouetur in tanto tempore: ita
quies eſt in tempore quia aliquid quieſcit in tanto
tempore. I. e. li. Omnis enim quies in tempore eſt. (Non
enim ſicit). Contra concluſionem ſunt duo dicenda
q̃ philofophus excludit: quoꝝ pzimum eſt illud ſi qui-
es eſt in tempore tanq̃ in mēſura: ⁊ omne q̃ eſt in tē-
pore mouetur ⁊ quo tempus eſt numerus motus:
igitur quies aut quieſcens mouetur: quod eſt falſum.
Reſpondet philofophus q̃ licet tempus ſit mēſura
motus: non tamen omne q̃ eſt in tempore vt in mēſu-
ra mouetur: hec enim eſt differentia: inter eſt in motu
⁊ eſt in tempore: ⁊ omne q̃ eſt in motu in ouetur: non
autem omne q̃ eſt in tempore mouetur: quia motus
ſemper eſt paſſio inſinſeca illius q̃ eſt in motu: ſicut al-
bedo alibiꝝ caliditas calidi. Tempus autem eſt paſ-
ſio extrinſeca ei q̃ eſt in tempore extra tempus nō ſit
motus ſed numerus motus: non ſicut numerus eſt idif-
ferenter mēſura moti ⁊ quieſcentis: ita ⁊ tempus: obe-
ret ergo ſi arguitur: mouet eſt motus: ſed omne q̃ eſt in
motu mouetur: ergo omne q̃ eſt in tempore mouetur:
ita conſequencia eſt bona: ⁊ minor eſt vera: ⁊ con-
cluſio eſt falſa ꝛ paruit cuꝝ tps non ſit mot⁹ ꝛ paſſio
materialis extrinſeca motui. I. e. li. (Non enim ſicit q̃
in motu eſt neceſſe moueri: ſic ⁊ q̃ in tempore eſt: non
enim motus tempus eſt ſed numerus motus: in nūe-

autem motus contingit esse et quiescere. (Non enim
omne). Sed id dubium si quies est in tempore et mensu-
ratur tempore: ergo omne quiescere est in tempore et men-
suratur tempore: consequens est falsus: quia deus et intelli-
gentie et poli mundi quiescant cum non moueantur
non sunt in tempore neque mensurantur tempore ex quo sunt
entia eterna et determinatis in quarta conclusione al-
terius conclusionis. Respondet philosophus conced-
dendo omnia quiescentia esse in tempore et mensurari tem-
pore: et negatur quia deus et intelligentie quiescant aut po-
li mundi: nec sequitur ita ut quiescentia immobilia aut non
moueantur: ergo quiescentia: quia ad hoc quod aliquid quie-
scat non sufficit quod non moueatur aut sit immobile: et
non moueatur: et si aptum natus moueri: modo de-
us et intelligentia et poli mundi nullas habent ap-
titudines ad motum: ideo sicut non mouentur: ita non de-
scunt: propterea non sunt in tempore: quia esse in tempore
est esse in numero numerante et mensurante et contineri
a tempore et excedi ab illo in duobus extremis que
non copertum rebus extremis: bene autem deus copertus
habet quod mouetur et quiescat. **Le. li.** (Non enim omne im-
mobile quiescit sed priuatum motu: aptus natus autem
moueri sicut dictus est in prioribus: scilicet tertio huius
esse autem numero est esse quod datus numeri et mensurari
esse ipsius numero in quo est: quare in tempore est aliquid
et sub tempore est illud tanquam contentum et excessum et co-
petit quiescit et motui non autem rebus extremis.

Notandum ¶ in commentariis comento-
ris. q. quia quies est prima
tio motus: et priuationes terminantur in finem habitu-
rum et mensurantur: necesse est ut mensuratio quies a
tempore nihil aliud sit quam mensurare priuationem
motus: ergo mensuratur motus et priuationes eius: me-
nsuratur ergo motus primo et essentialiter et quies secun-
do et per acciden- s: scilicet finem q. est priuatio motus: si-
cut accidit in comprehensionibus habituum et priuationum
visus enim), comprehendit album et nigrum q. est priua-
tio albi et similiter est de omnibus habitibus in priua-
tionibus. (Ratio commentatoris est ista: sicut se habent
album et nigrum ad visum: ita se habent motus et quies
ad tempus: sed visus percipit album per se et nigrum per
acciden- s: ergo tempus mensuratur motus per se et quie-
tem per acciden- s: patet consequentia: quia sicut album
est habitus respectu nigritatis motus respectu quies
prima pars antecedens est nota: quoniam scilicet tempus
mensuratur motus et quies finem durationis: visus al-
bum et nigrum finem iudicium et cognitionem. Secunda pars
antecedens videtur colligi ex secundo de anima ubi
dicit philosophus quolibet sensus exterioris cognos-
cere positum per se et priuationem per acciden- s: ut in-
ductum est manifestum.

Contra predicta arguitur: et p^o q^o q^oes nō
 ē priuatio motus: ē magis eōtra
 quoniam quies acquisita per motū nobilio^r est quā
 motus iller: ergo non est priuatio eius: patet consequē
 tia: quia semper forma nobilio^r fe habet per modū
 habitus: et generabilio^r per modū priuatiōis vt colla
 gitur a p^oo secundo huius: et a p^omentato^re secūdo
 tertio de aia: nemo. n. dicit albedines esse priuatiōes
 nigredinis: sed magis eōtra vt asserit q^oes nō ē p^oter
 tio de aia: a nēdes arguitur: nā ois mot^o p^oppie dicit^o ē
 p^o p^o finē. 2. p^o p^o q^o 2. p^o p^o q^o 2. p^o p^o q^o 2. p^o p^o q^o 2. p^o p^o q^o 2.
 in quo. n. p^obus. 2. hui^o q^o finis impo^ossibile necesse^oat h^ois

De hiscorum.

que sint ad finem sicut premisse conclusioni in deter-
minatione. Secundo arguitur quod visus non per acci-
dens cognoscit nigredinem: quoniam color est per se ob-
iectum adequatum visus per Aristotelem secundo de ani-
ma sed eque per se continetur nigredo sub colore: si-
cut albedo: quia eque in primo modo dicendi per se
illa nigredo est color: sicut illa albedo est color: ergo
visus ita per se cognoscit nigredinem sicut albedinem.
Item possibile est quod visui prius presentetur nigredo
quam albedo: immo quod visui presentetur nigredo et nunquam
albedo: ergo visus percipere potest nigredinem et non
per albedinem tanquam per suum habitum. pro solutione
prime difficultatis est sciendum quod quies dupliciter acci-
pitur: videlicet positiva et privativa. quies privativa
sumpta est carentia motus cum aptitudine ad illum:
et talem habet mobile antequam moveatur ad ali-
quam dispositionem aciem positam: sed quies positiva
sumpta est dispositio apta nata acquiri per motum im-
mediate: sicut enim albedo habet contrarium privativum
quod est non albedo: scilicet carentia illius in subiecto ap-
to nato: et contrarium positivum quod est nigredo tenens
alterum extremum in genere coloris ut patuit primo huius
ex doctrina philosophi et commentatoris ita mo-
tus: secundo contrariatur videlicet quies privativa sum-
pta que est necessario in subiecto apto nato: et quies
positiva sumpta que est forma realis acquisibilis per
motum et non solum motui locali respondet huius du-
plex quies: etiam cuilibet alteri motui quaz sententia
ponit Albertus quinto huius dicitur quod in genere non est co-
ntrarietas sed in specie coloris: in genere non habet pri-
vativum quod omnium contrariorum sit idem genus: et ideo in ge-
nere quies opponitur motui oppositione que est in-
ter privationem et habitum: sed in specie quies contraria-
tur motui proprie contrarietas quod utrumque est forma et
habitus huius albedinis: patet ergo per eum quod duplex
est quies. scilicet quies que est privatio et quies que est
forma positiva. Ex predictis sequitur primo quod quies
positiva sumpta est terminus immediatus acquisibi-
lis per motum: quia quies positiva localis est vocatio
sualis secundum quaz est motus per se: et ad quaz immediate
terminabilis est motus localis: siue fuerit quies vio-
lenta: siue naturalis: quies autem in augmentatione est
quantitas vel dimensio ad quaz immediate motus au-
gmentationis: sed quies in alteratione est qualitas que
immediate acquiritur per motum: acquiritur per motum al-
terationis: ita quod frigiditas aque non tendens ad vite-
riorem perfectionem est quies naturalis aque: et calidi-
tas inducta est quies violenta. Secundo sequitur
quod aliqua quies est entitas absoluta: et aliqua respecti-
ua et aliqua nec absoluta nec respectiva: patet: quoniam
terminus ad quaz in motu augmentationis et altera-
tionis est entitas absoluta: scilicet quantitas et quali-
tas: terminus autem ad quaz in motu soli est entitas re-
spectiva quaz sit ubi vel situs: quies autem privativa sum-
pta quaz sit necessario in subiecto apto nato non est en-
titas absoluta nec respectiva. Tercio sequitur quod ali-
qua quies est sensibile commune et aliqua sensibile pro-
prium et aliqua nec sensibile proprium nec commune: pa-
tet de quiete predicamenti quantitatis que est sensibi-
le commune quaz quantitas sit continua: quies vero predi-
camenti qualitatis est sensibile proprium: videlicet qua-
litas tertie speciei ut puta albedo vel caliditas: et si al-
legatur philosophus secundo de anima dicitur quod quies est
sensibile commune: dico quod loquitur de quiete locali: si-

cut de motu locali: quies autem privativa sumpta non
est sensibile proprium nec commune: quia non sit sensibi-
le per se: sed tantum per accidens: ut colligitur a comen-
tatore hic. Quarto sequitur quod licet in latitudine
essendi quies sit magis positiva quam motus: tamen in la-
titudine cognoscendi motus est magis positivus quam qui-
es: quia melius percipitur motus quam quies: et isto mo-
do posset quies positiva dici privativum et motus po-
sitivum: sicut etiam solet dici de multitudine et uno quod unus
in latitudine essendi est magis positivus quam multitudo:
sed in latitudine cognoscendi multitudo se habet ut po-
sitivum et unitas ut privativum iuxta doctrinam commu-
tationis secundo de anima. Ad primum dicitur quod co-
cludit verum de quiete positiva: sed non de quiete pri-
vativa: philosophus tamen verum dicit quod quies per
accidens mensuratur tempore: siue accipiat quies
positiva siue privativa: unde tempus non mensurat
aliquam quietem nisi per durationem rei quiescentis: si-
cut non mensuratur albedo nisi per accidens ad men-
surationem quantitatis dicitur philosopho in predicamen-
tis quod quanta fuerit superficies tantam albedinem eius
esse dices. Ad secundum dicitur quod nigredo duplici-
ter sumitur: videlicet per positivum et privativum: nigredo po-
sitivum sumpta est forma contraria albedini confurgens
ex mixtione qualitatum primarum seu lucis quaz oppo-
sitae: sicut albedo iuxta doctrinam Aristotelis in libro
de sensu et sensu. nigredo autem privativa sumpta est neces-
sario in subiecto apto nato: scilicet carentia albedinis
vel lucis quaz aptitudine ad illam: et eo modo quo dicunt
existentes in tenebris aerem esse nigrum: et de hac tamē
loquitur commentator quod dicit visum percipere albe-
dinem per se et nigredinem per accidens. (Mensurabit
autem). Secunda conclusio tempus est mensura quie-
tis et motus secundum quantitatem finitam et determinatam:
probat tempus mensuratur mobilia et quiescentia non
secundum quod semper moventur vel semper quiescunt: sed secundum
quod moventur et quiescunt tempore finito et determina-
to: quia entia eterna secundum quod eterna non sunt in tem-
pore ut determinatum est: ergo tempus mensurat mo-
tum et quietem non secundum quantitatem durationis infini-
tam sed finitam et declaratam: patet consequentia quia
eadem mensura et eadem quantitate mensurantur mo-
bilia et quiescentia motus et quies. Le. li. Mensura-
bit autem tempus quo moventur: et quod est quiescens
quod hoc quidem: motum autem illud quiescens per tem-
pus finitum: motum enim ipso et quietem mensura-
bit consequentem secundum quod sunt quedam quantia finita et
determinata. Ex predictis Aristoteles infert primo
quod tempus non est mensura mobilis et quiescentis secundum
quantitatem illorum: sed secundum quantitatem motus et
quietis: prima pars patet quoniam sicut mobilia et
quiescentia secundum substantiam sunt entia permanentia:
ita quantitas illorum est res permanens habens co-
mune esse simul: ergo mobilia et quiescentia secundum
suam quantitatem mensurantur instanti et non tem-
pore. Secunda pars patet: quoniam quantitas mo-
tus et quietis est res successiva: sicut tempus: quanti-
tas enim motus est duratio absoluta motus habens
prius et posterius: quantitas autem quietis est dura-
tio respectiva quiescens fluens a tempore ex adiacentia
temporis ad res temporales. Lege litteras. (Querit-
tur quod moventur non simpliciter erit mensurabile sub tem-
pore sub quod quantum est aliquid: sic secundum quod mo-
tus ipsius quantitatis est: et quod quies illius quanta est).

Ex.
co. 118.

Liber quartus.

Secundo infer philosophus q̄ ea que non possunt moueri vel quiescere non sunt in tēpore: quoniam esse in tēpore est mensurari in tēpore: sed illa non sunt mensurabilia tēpore: cum tēpus non sit mensura nisi motus et quietis et mobilitatis ac quiescentium seu reducibilium ad aliquod istozum. *Le. li.* (Quare quocumq; neq; mouentur neq; quiescunt neq; sunt in tēpore: in tēpore enim esse est mensurari tēpore: tēpus autem motus est).

Notandum p̄rio fm̄ 2^m 2° iis. q̄ motus semper vt obis similiter quiescētia semper vt terra nō sunt in tēpore: cum tēpus nō excedat ip̄a. Sic igitur nō sunt in tēpore illa q̄ nunq̄ mouentur neq; vt q̄ quiescunt ita nō sunt in tēpore illa que semper mouentur aut semper quiescunt nam ea que sunt in tēpore excedunt a tēpore: ea vō que semper mouentur aut semper quiescunt nō excedunt a tēpore ex quo nō habent principiū neq; finē sui motus et quietis.

Secundo notandus fm̄ commentatores cōment. iij. q̄ tēpus mensurans fm̄ q̄ est motus aut quiescens nō simpliciter: sed fm̄ quantitates accidentales motui et quieti: tēpus igitur non mensurat aliqd fm̄ q̄ est substantia aut quātum aut quale fm̄ aliquid motus rei permanentis sed tēpus mensurat entia fm̄ q̄ sunt mota vel quiescētia et nō mensurat illa fm̄ motus et quietes sed fm̄ quātita tem accidentale motui et quieti: ita q̄ tēpus mensurat motus et ea que mouentur per quātitates accidentales motui. s. per durationem motus successibilia fluentem a natura motus: per motū proprie passionis mensurat etia quietes et ea que quiescunt nō per ip̄as quietes sed per quantitates accidentales quieti. s. per durationē successiuam eius derelictā in rebus tēporalibus et ad tacentia tēporis ad res tēporales et transmutabiles.

Tertio notandus fm̄ cōmentatores eodē cōment. q̄ quia mensurans debet esse de genere mensurati: sequitur q̄ oē q̄ mensuratur a tēpore mensuretur fm̄ q̄ est motus aut quiescens: linea enim mensuratur per lineam et corpus per corpus et superficies per superficiē. Nō intendit cōmentator q̄ mēsurat et mensuratus sint eiusdēz predicamētū: q̄ tēpus ē de predicamento quantitatē: et duratio rei tēporalis que mensuratur tēpore ē de predicamēto quādo et duratio motus: que etia mensuratur tēpore est de predicamento passionis si motus est illius predicamētū vt ponit cōmentator hic: si autē nō est in predicamēto nō p̄ reductionē etia sua duratio per reductionē est eiusdēz predicamētū: sed intendit cōmentator q̄ mēsurat et mēsuratus sunt eiusdē generationis. s. eiusdē denominationis quo ad genus permanentiū et successiuū: ita q̄ mensura sit permanentis si mensuratus est permanentis et mēsurat sit successiuus si mēsuratus est successiuus et ex.

Sed dubitatur quomōdō tps mensuratur quietē p̄ quātitates accidentales quietis: cum quies nō sit quantitati: ex quo est priuatio motus et quō quies mensuratur tēpore cum nō sit ens permanentis nec successiuus: sed necessario in subiecto apto nato. Respondet Burius q̄ illa ppositio est falsa de virtute sermonis quies mensuratur tēpore cum sit non ens accipiendo quietes p̄ priuationē motus: sed eas cōcedunt p̄bus et cōmentator ad hūc intellectū q̄ p̄ tps potest cognosci quādiu aliquod corpus quiescat aut priuatur motu. *Ego*

autē dico q̄ quies tā priuatiua q̄ positiua nature v̄e mensuratur tēpore nō per se sed per accidens vt posuit p̄bus in prima conclusionē sicut entia a loco superficiali sunt respectu verationis receptus subiectiue in re locata per se existēte et nō in aliqua eius pte quo respectu locus ille locat totus per se et quēlibet partē per accidens et vna cū quolibet accidente illius vt fuit declaratum p̄io tractatu huius quantitatē a tēpore sunt respectus quā doliatis receptus subiectiue in re tēporali per se existēte: et nō in aliqua parte vel accidente illius quo respectu mensuratur totus per se et quēlibet ei⁹ partes vna cū omnibus accidentibus per accidens: siue sint accidentia absoluta siue respectiua siue positiua siue priuatiua: et quoniam quies positiua est accidēs quiescentis et quies priuatiua est accidēs priuatiui quiescentis: idē tēpus per accidens mēsurat vtrāq; quietē: mensurat ergo tēpus hominē vel equū fm̄ q̄ habet esse duratiui transmutabile per se: et per quālibet partē: et omnia accidentia eius per accidens: et h̄ per durationē respectiua fluentē a tēpore in hominē vel equo: que quidē duratio ita habet successione et incōpossibilitate partiu: sicut tēpus: sed est differentia quia tēpus est entitas absoluta et duratio hominis vel equi est entitas respectiua sicut locus qui est superficies est ens absolutus: et vbi ab eo prouenies est ens respectiuū: et sicut locus separatur a locato: ita q̄ non est subiectiue in locato. ita tēpus: sed in corpore locante: si tēpus non est subiectiue in hominē vel in equo neq; in aliqua parte mundi: sed tantum in mūdo continente oīa. *¶* Ex predictis sequitur q̄ ille terminus quantitas in sua maxima qualitate non est genus alicuius predicamenti: sed est genus extra predicamentum analogum vel equiuocum cum dicatur in differenter de quantitate permanente et quantitate successiuā motus: quēlibet entis duratio successiuā et non solum de quantitate successiuā predicamenti quantitatē que est tēpus: sed etiam de quantitate successiuā predicamenti quando et de quidditate successiuā motus: quēlibet entis duratio successiuā dicitur quantitas siue sit duratio absoluta siue respectiua fm̄ cōmentatorē: licet forte non eque proprie duratio entis successiuā mundi proprie est quantitas cum sit per se de predicamento quantitatē: duratio autem successiuā motus non ita proprie est quantitas cum non sit de illo predicamento: est tamen magis proprie quantitas q̄ duratio rei tēporalis: quoniam duratio motus est absoluta entitas et duratio rei tēporalis est entitas respectiua. (Manifestum igitur). Tertia conclusio p̄pterea non entia non sunt in tēpore neq; mensurantur tēpore probatur tēpus est per se mensura motus: et per accidens quietis vt manifestum est ex determinatis: igitur nihil est in tēpore neq; aliquid mensuratur tēpore nisi mobile vel quiescēt aut aliquid istozum sed propterea non entia non sunt mobilia: neq; quiescētia neq; aliqua illozum ergo illa non sunt in tēpore neq; mensurantur tēpore: mino declaratur: quoniam hominem esse asinum et dyamentū esse comensurabilem costē: ista sunt propterea non entia cum sint propterea falsa et impossibilia: constat autem q̄ h̄ non sunt mobilia nec quiescētia neq; partes vel accidentia mobiliū et quiescētū q̄ si nulla eēt mobilia vel quiescētia non minus esset impossibile hominem esse asinum: et dyamentū esse comensurabile costē: arguatur ergo sic: tēpus nō est mensu

Tex. cō. iio.

De hiscorum.

ra nisi mobilium et descendit et accidentium illorum: sed per
pterea non entia non sunt mobilia nec quiescentia nec ac-
cidentia illorum: ergo tempus non est mensura: propterea non
entia: et per consequens propterea non entia non sunt in tem-
pore neque mensuratur tempore quod erat probandum. I. e. li.
(Manifestum igitur quoniam neque quod non est o. e.) i. id quod nunquam est
ens in tempore erit: ut quicquid non contingit aliter se habere
quam sicut opametri lateri symetri. i. quia sicut opame-
trum est commensurabile costis: oino entis si mensura est tem-
pus motus per se: alioquin autem secundum accidens videtur quoniam tam
positivum quam privativum manifestum est quod quorum esse
mensurat hijs oibus erit esse in moveri et quiescere que
non possunt convenire propterea non entibus.

Sed dubitatur quando quod aliquod
propter non ens cum sit
privatio motus: privatio autem est non ens per Aristotelem. pri-
mo huius. Respondetur quod illa propositio quies semper non ens
dupliciter potest intelligi uno modo quod quies semper est non
ens: et sic illa propositio est falsa: quia ois quies est semper
existens ut des terre aut aliquando existens et aliquando
non existens ut quies terminas motum: alio modo potest intel-
ligi illa propositio quies semper est non ens. i. quies semper
est necessario in subiecto apto nato. et ad hunc intelle-
ctum dico quod aliquis des semper est non ens ut quies ter-
re et hoc non mensuratur tempore: et aliqua quies non semper
est non ens. i. non semper est necessario et privatio ut des
terminas motum: cum illa des aliqui sit: et aliquando non
sit: et talis mensurat tempore quia continetur a tempore et ex-
ceditur ab illo in duobus extremis: prius tamen cum dixit
quod propterea non entia non mensuratur tempore intendebat
quod ea que propterea non sunt existentia non mensuratur tem-
pore sicut hominem a sinu et opametri esse commensura-
bilem costis. (Quocumque quedam). Quarta conclusio ea
que aliquando sunt et aliquando non sunt mensuratur tem-
pore: probatur oia generabilia et corruptibilia mensu-
ratur tempore oia generabilia et corruptibilia aliquan-
do sunt et aliquando non sunt: ergo et per contrarium cum minor:
et maior declarat oia que exceduntur a tempore et patiun-
tur a tempore mensuratur a tempore: sed oia generabilia et
corruptibilia exceduntur a tempore cum semper sit tempus et
non semper sint generabilia et corruptibilia: patiuntur etiam
a tempore quia antiquatur et putrescunt: et corrumpuntur
a tempore ut patuit et non solum de aliquibus tamen que qua-
dam sunt et quadam non sunt sic arguendo oia que ex-
ceduntur a tempore mensurantur tempore: sed oia que ali-
quando sunt et aliquando non sunt mensuratur tempore.
I. e. li. (Quocumque quidem ergo generabilia et corruptibi-
lia sunt et oino quidem que aliquando quidem sunt: aliqui
non sunt: necesse est in tempore esse: est enim quoddam tempus
plus quod excellit esse ipso et mensurat subam eorum de
sicut durationem.)

Notandum secundum commentatorem mento. 120.
quod generabilia et corruptibili-
um non solum esse mensuratur tempore sed etiam non esse: quia
tam esse quam non esse talium exercet a tempore ex utraque par-
te. Et si dicatur de privatione solum. tamen generandi quod corrupti:
quia non mensuratur tempore quia non exceditur a tempo-
re utraque parte cum sit infinita in preterito vel in futuro.
Respondet commentator quod privatio solum generandi habet du-
plex habet: videlicet privatio quod est prima materia: licet ergo privatio solum
generandi ut est in prima materia non mensuret tempore: si-
cut nec ipsa prima materia: tamen ut est in materia secunda: et in sub-
iecto per in quo bene mensuratur tempore quodammodo

et ipsum sperma commixtum sanguini menstruo mensurat tem-
pore: privatio autem solum corrupti quia non est subiective nisi
si in prima materia: ex quo non potest repugnari solum corrupti-
tus non mensuratur tempore. Intendit ergo commentator
quod privationes et negationes ut sunt in prima materia non men-
suratur tempore: sic neque exceduntur a tempore: ut autem
sunt in materia secunda aut in aliquo subiecto generali et cor-
ruptibili: sicut exceduntur a tempore: ita mensuratur tempo-
re: sicut quantitas ut est forma materie prime non men-
suratur tempore: ut autem est forma cui mensuratur
tempore. Contra commentatorem dicatur quod privatio
corrupti mensuratur tempore: quia privatio generandi men-
suratur tempore: sed aliquod corruptum est regenerandum: ergo
et minor declaratur: quoniam ex acre corrupto generatur
ignis: et iterum ex illo igne generatur aer. Similiter aqua con-
tinua si fiat discontinua corrumpitur: quoniam regeneratur con-
tinuitatibus prius primo diversis. Respondet commentator
quod privatio sequentes causas rei respectu nullius subiecti
mensuratur tempore: quia ea non coniungitur possibili-
tas essendi rem nisi in rebus reciprocatis. Intendit comen-
tator quod in elementis que ex se invicem generantur et corrup-
puntur privatio rei corrupte mensuratur tempore non re-
spectu individui sed secundum speciem quia corruptum non potest
verum idem in numero ut habet secundum de generatione: et
tunc talis privatio ut respicit species habet subiectum per in quo: videlicet
elementum ex quo aliud generatur: quod quidem mensuratur
tempore. Sed ad instantiam de qua discontinua dicatur
quod illa non proprie corrumpitur sed desinit esse: et iterum ince-
pit esse: concedo quod privatio illius mensuratur tempo-
re tamen ante definitionem quam ante inceptionem. Secundam
non ratione subiecti remota quod est prima materia: sed ratione subie-
cti per in quo quod est quilibet illarum quod abus constituit a quo
antequam aut simpliciter generaretur aqua subiectum privatio-
nis eius per in quo fuit illud ex quo generabatur. (Ipso-
rum autem). Ex predictis Aristotelem infert duo correlativa
quorum primum est quod non entia que continentur a tempore me-
suratur tempore ex utraque parte per in quo non entium
que continentur a tempore quedam sunt preterita ut Homerus
et Cesar quodam sunt futura ut eclipsis et antichristus: quod
enim ista continentur a tempore: manifestum est: quia habue-
runt vel habebunt inceptionem et desinitionem: et per in quo me-
surentur tempore ex utraque parte. Declaratur quoniam Cesar
et Homerus mensuratur tempore preterito finito ex
omni tempore et eclipsis futura et antichristus men-
suratur tempore futuro finito etiam ex utraque parte: si enim
inspexerimus unam partem videbitur esse finitam. si autem
ambas videbis ambas esse finitas. I. e. li. (Ipsoque autem).
que non sunt quocumque continet tempus: alia quedam erunt
ut Homerus: aliquando erat: alia vero erunt futuro: ali-
quod ad quocumque tempore diversimodum mensuranda conside-
res: continet et mensurat tempus ex utraque parte: si alii
quid ambo coniunctim consideres utraque coram et erat
et erunt in tempore finito terminato ex utraque parte.
Secundum correlativum non entia que non continentur a
tempore non sunt in tempore preterito vel futuro:
quoniam esse in tempore est mensurari tempore: sed ista non me-
suratur tempore presenti neque preterito neque futuro: cum
non contineatur a tempore: ergo illa non sunt in aliqua il-
lo: um tempore: hic autem non entia sunt illa quorum opposi-
ta semper sunt: unde quod semper est opametri esse incommen-
surabilem costis: sicut ergo opametri esse incommensurabilem
costis non continetur a tempore neque mensuratur tempore:
neque est in tempore preterito vel futuro: quod semper

Tex.
co. 120.

Liber quartus.

est nō ens: ea ergo que semp sunt aut semper nō sunt
nō continent a tempore neq; mensuratur tēpore neq;
sunt in aliquo tēpore. ea vero que aliqñ sunt & aliqñ
nō sunt: vtputa generabilia & corruptibilia continent a
tēpore & mensurant tēpore & sunt in aliquo tēpore. v3.
pñenti pñerito vel futuro. I. e. li. quoz autē nō conti-
net. cōstrue sic. id autē qd est enumeratio illorū quo-
ruz nō pñet tēpus nō est neq; erat neq; erit in aliquo
tēpore. sunt autē huiusmodi eoꝝ que nō sunt quozū
cūq; opposita semp sunt vt a simetron. t. in cōmēsu-
rabilem esse dyametꝝ: semp est & nō erit hoc in tēpo-
re. ergo in simetron. i. cōmēsurabile esse dyametꝝ erit
in tēpore. vñ semp nō est dyametꝝ. ēē cōmēsurabilez
coste: qz pñariū est ei q semp est v3 dyametꝝ esse in
cōmēsurabile coste. quozūcūq; aut pñariū nō semp
est: hec aut possunt esse & nō esse & est generatio & cor-
ruptio eoꝝ. Ideo talia continent a tēpore & mensurant
tempore & sunt in tempore.

Notandum fm cōmētatoꝝ cōmē
to. i. 20. q. causa in hoc
q tēpus terminat istarū renū pñuationes: ita q possu-
mus dicere q tot anni sunt elapsi a tēpore est hoc q
tēpus terminat illa intēdu cōmētatoꝝ q nō esse rei tē-
quens suū ēē mensurat tēpore medio inter hoc instāg.
pñens & tēpus in quo illa res erit: ita q possimus di-
cere tanto tempore nō fuit illa res & istud videt repu-
gnare cōmēto superiorū in quo dixit cōmētatoꝝ q pri-
uatio generadi mēsurat tēpore: nō aut pñuatio corru-
pti. Respondeat ex isto cōmēto q pñuatio corrupti pōt
cōsiderari vt est in mā prima: & sic nō mensurat tēpo-
re: aut fm q terminatū esse ipsius corrupti: & sic men-
surat tēpore. s. illo tēpore quo incepit definitionē cor-
rupti & terminatur ad hoc instans pñens.

Sed dubitatur circa literā. si enīz
nō ens est in tēpo-
re ergo nō ens est: sed oē qd est ens: ergo non ens est
ens q implicat cōtradictionē. Et si dyametꝝ ēē cōmē-
surabilez: coste est nō ens: ergo dyametꝝ esse cōmēsu-
rabilem coste est: cuius oppositū ponit in littera v3 q
dyametꝝ ēē cōmēsurabile coste nunq; est. Respondet
Burlus q de virtute sermonis hec est fallā. i. cludēs
opposita nō ens est in tēpore sicut ē ista que sequitur
ex illa. nō ens est ens: sed p listā. aliquid nō ens ē in
tempore: intelligit pñus q aliquid nō ens est aptum
nati in tēpore. ¶ Cōtra quozūcūq; duoꝝ opposi-
torūz si vnū est in tēpore & reliquū est in tempore fm
pñm in littera: sed te esse & te nō esse opponunt: & te ēē
in tēpore: ergo te nō esse. etiā aliqñ est in tēpore: sed te
nō esse est nō ens. ergo nō ens est in tēpore. sicut ergo
h nō implicat opposita te ēē i tēpore: ita nec ista te nō
esse in tempore. ¶ Item si nō ens est in tēpore adhūc
intellectu qz nō ens est apꝛuz natuz esse in tēpore: sed
nō datur aptitudo absq; potentia. ergo possibile est
nō ens ēē in tempore: & persequēs illa nō implicat
cōtradictionē nō ens est in tēpore. ¶ Propterea cō-
cedo illam. nō ens est in tēpore accipiēdo negationēz
infinitē: & pñter cōcedo q nō ens est ens accipiēdo ly
ens a parte subiecti noialiter: & a parte pñdici pñcipia
liter. i. aliquid nō ens est existens: & ita accipit pñus.
in littera. talia enī dicunt ēē nō qz sint entia positua: s3
qz sunt existētia in rerū natura. & sequēter cōcedo
q dyametꝝ ēē cōmēsurabilez coste est nō ens ex quo
nō sequitur q dyametꝝ esse cōmēsurabile coste sit qz
ly nō ens ēē ampliatū ēē moꝝūz corruptū. i. o a

tertio adiacente ad scōm adiacens in talib; fallū pñā.

Ipsum autē nūc. ¶ Istud qñtū co. i. 21.
capitulu huius tractatus in
quo pñs determinat de cau-
salitate tēporis: & diuidit in
tres ptes. i. prima declarat
quodā terminos pñentes
ad ipsos & ad ea qñtū pñs. In
2ª pñtū hñe cālitatē supra
res tpales ibi. (Nūcratio autē oīs.) In 3ª pñtū cludit
ex determinatis omnē nūcratiōē ēē in tpe ibi. (His
autē nobis.) In prima parte sunt sex termini declarā-
di: quoꝝ primus est nūc qd quideꝝ duplꝛ accipit fm
pñm v3 pñtū & trāslūptū: nūc pñtū sumptū est idū-
uibile cōtinuatiū & diuisiū partūz tēporis cōtinuat
enīz partē pñtū cū parte futuri: & diuidit vnā a reliq;
cū sit finis partē pñtū & pñcipiū partē futuri. vñ si
cut se h3 pñctus in linea mathematica: ita nūc pñtū
dictū q est instās ad tēpus: sed pñctus est indiuisibi-
le cōtinuatiū & diuisiū partūz lineę. ergo istās est in
diuisibile pñuatiū & diuisiū partūz tēporis. sicut
enī est vnū & plura. vnū quideꝝ realiter & plura rōne
cuz sit pñcipiū & finis: & fm q est vnū & idē copulat
partes lineę inuicē. fm aut q est plura diuidit partes
lineę ab inuicē v3 fm q est pñcipiū vnus & finis al-
terius: ita instās est vnū realiter & plura rōne cuz alia
rōne sit pñcipiū vnus tēporis: & alia rōne sit finis
alterius. si ergo q est vnū sic copulat partes tēporis i-
uicē. fm vero q est plura addit vnā ab alia faciens
vnā partē esse pñtū & alia futuri. Et in his que oī
cta sunt cōueniētiā instans & pñctus in alio tamē differ-
unt: quonā instans est tñ in potētia. pñctus vero est
in actu & dicit instans in potētia nō qz nō sit & possit
inesse: qz est i fluxu & nō manet p tēpus: pñctus autē
manet per tēpus. ideo dicit pñctus in actu. in hoc ergo
differūt pñctus & instās sed in alio cōueniūt: qz sicut
pñctus est quodāmodo idē & quodāmodo nō idēz
ita & instās. dicit enī pñctus vt copulat & nō idē vt di-
uidit: ita instās est idē vt copulat partē pñtū cū futu-
ri: & est nō idē vt diuidit vnā ab alia. I. e. li. (Ipsuz au-
tem.) Nūc est cōtinuatiō tēporis vt dictū est pñus. cō-
tinuat enī tēpus pñtū & futuri: & oīno termin⁹ tem-
pus est. Est enī hui⁹ quodā pñcipiūz. s. tps futuri
illius aut finis v3 tēporis pñtū: sed hoc. s. qd est pñ-
cipiū & finis nō sicut in puncto manēre mā^m est. diui-
dit autē potētia et inqñtū quidē hui⁹ est semper alterū
est ipsuz nūc. inqñtū autē copulat semp idēz est sicut
in mathematicis lineis nō semp idēz punctū intellectu
est fm diuisionē diuidētū enī semp. Aliud est fm autē
q copulat vnū idē penitus est sicut & ipsuz nūc sic &
ipsuz nūc aliud quodā tēporis diuisiō fm potētiā
est: aliud autē fm q est terminus vtroꝝq; vnū. est
autē idē & fm idēz diuisiō & vnū esse autē nō idem
est hoc quodāz ergo sicut diuidit. i. hoc q diuidit est
vnus maior tēpoꝝ nūc. (Aliud autē.) Nūc trāslū-
ptū sumptū est tēpus pñens vel pñteritūz vel futu-
rum. pñquū hui⁹ instāz pñtū: ita q nūc nō solū di-
uidit de tēpore pñtū: sed etiā de pñterito & futuro pro-
pñquo hui⁹. naz dicit q soz. venit nūc si venit hodie
& q venit nūc si venit hodie aut in aliquo alio tēpo-
re. pñquū hui⁹ instāz q notatē dī: qz nō dicit bene
bellū troianūz seu diluuiū factū est nūc nō obstat q
aliquid tēpus immediatū hui⁹ instāz sit cōtinuū illi tē-

Tex.
co. i. 22.

Philosophicorum.

poz: et hoc ideo qz tempus illud in quo fuit factu bel-
lum troianu seu diluuiū est multu remotu ab hoc ista
a. Sicut nō bñ of q antipso seu dies iudicii erit nūc qz
ips illd erit min⁹ distas ab ista pñti vt for. veniet
nūc: qz veniet hodie: et venit nūc: qz hodie venit sñ in il-
on. i. in troia facta nō sūt nūc: neqz diluuiū factū ē nūc:
tamē tempus qd est nūc pñtiū est illi sñ qz nō est ppe.

fm cōmētatozē cōmen-
to. 12. q. diuisio que est

Notandum in instāi sñr copulatio nō est bene manifesta sicut in
puncto. et causa in hoc est: qm punctus acceptus in li-
nea est fixus demonstratus bis et instās nō est fixus
nec demonstrat bis nec instās: qz nō est fixus: ideo ē
in potentia et pñtiū: qz est fixus esse in actu. Duas dis-
ferētiās ponit pmentator inter instās et punctū: quaz
prima est: qz pñtiū potest bis demonstrari: non autē
instās: bis enī hec ppo est vera hoc ē demōstrādo pñ-
tiū vnū: sed hec nūq̄ est vera nec semel hic ē demō-
strando idē instās. Secūda differētia est qz pñtiū ē in
actu cū sit fixus et instās in potentia cū sit fluēs. sūt enī
am et alie differētiē sequētes ex his videlicet qz duo pñ-
tiā possunt esse in me. et neqz in eo dē tpe neqz in diuer-
sis. Est etiā idē pñtiū principiu et finis eiusdē linee: et
si nō recte tñ circularis idē autē instās nō est principiu
et finis alicuius tps sed tñ diuerso. **Contra** diffini-
tionē mor⁹ arguit primo qz instans nō est pñtiū
partiu tempozis qz pñtiū tempozis est ex pñtiū
motus per Aristo. sup. 2a ergo pñtiū tempozis nō est ex
pñtiū tempozis istāis. **Secūdo** arguit qz instās nō est diui-
siū partiu tps: qm partes tempozis sunt imēdiate. et
ergo vel mediat inter illas partes: et per pñs nūq̄ diui-
dit vnā partē ab alia. **Ad** primū dicit qz pñtiū
tempozis est ex cōtinuitate motus: et ex cōtinuitate instā-
tis: sed nō eodē modo. est enī cōtinūas tps ex pñtiū
tate instāis mālter et ex pñtiū tate istāis formaliter.
Ad scdm negat pñā. qm instans cū sit indiuisibile
sicut nō fac malus ita nō tollit mediatio et maxime qz
est aliud vtriusqz partis tā pñtiū qz futuro. (plur autē
tem tūc.) Secūdu termin⁹ declarādu est tūc cui⁹ de-
scriptio est ista: tūc est tempus determinatū duob⁹ nunc
p cōparationē ad instās pñs. pater. nā cū dicit troia
fuit tūc intelligit tempus troie fuisse determinatū duob⁹ in-
stantibus p cōparationē ad distātiā tempozis inter vl-
timū instās et instās pñs: ita qz cū dicit troia fuit: tūc
ly tūc significat tempus troie pnotādo tria instāia quo-
ru vnū fuit principiu illius tempozis et aliud finis eius-
dem tempozis: et hoc instās pñs inter qz et vltimū in-
stans troie mediat aliud tempus. sñr cū dicit anxpūs
erit tūc denotatur qz anis erit in aliquo tpe terminato
duobus instāib⁹. i. primo et vltimo: iter quo pñtiū
et hoc instās pñs mediabit aliud tempus. **Le. li. (3p3**
aut) tūc tempus determinatū p prius nūc. est vt tūc de-
structa est troia: tūc erit diluuiū. o3 aut tūc includi ad
ipsū nūc per cōparationē ad instās pñs et sic enī
qz aliud i. aliqua distātiā ab hoc tpe pñti in il-
lud nūc et erat ad pñtiū: qz de pñtiū dicit est qz tro-
ia destructa est tūc: aut qz diluuiū factū est nūc.

Notandum fm cōmētatozē cōmen-
to. 12. q. necesse est vt tē-
pus terminet de quo interrogat qñ per instās pñs
i. distātiā eius ab eo. vbi grātiā: cū dicit qñ fuit ca-
pta ylion: et dicit in tali die talis mēsis: talis anni. di-
es enī diffinit per mēsem: et mēsis per annū: et annus p
distātiā ab instāi pñti: et sic dies in qua capiebat

terminat per instās qz est eius principiu: et instans qz
est eius finis: et per distātiā ab instāi pñti: et sumit si
capitio fuerit i qñqz hōz aut sex tñ ille terminat per
tria instāia. vbi antiqua trāslatio h3 qñ noua h3 tunc
adde notādū qz eadē est signatio oilloz termino: qñ
et tūc. quilibet. n. oilloz termino: significat tempus ter-
minatū duob⁹ instāibus per cōparationē ad instāis
pñs pnotādo distātiā tempozalē inter instās pñs: et
vltimū instās illius tps si est pñtiū. aut primū eiusdē
tempozis si est futuro: sed est tñ differētia in hoc: qm per
qñ interrogat: et pñtiū rñdet vt si querit qñ fuit capta
troia. respōdet tūc. s. tali hora: talis die: talis mēsis: et
talis anni: vt determinet hora per diē: et dies p mēsem:
et mēsis per annū: et annus p totū tempus inter mediū
et inter vltimū instās capitūtiā et instās pñs.

Sed dubitatur qz verum est dicere
qz talis illuminatio
medij fuit tūc: aut erit tūc demōstrato instāi pñti vt
futuro. ergo ly tūc nō semp signat tempus determinatū
duobus instāib⁹. sñr vez est dicere qz tu fuisti quādo
ego fui vbi ly qñ nō significat tempus pñtiū terminatū
duob⁹ instāibus per cōparationē. et instās pñs cō-
notādo distātiā tempozalē inter mediā: qm tu fuisti
ta hora pñti et ego fui eadē hora. ergo tu fuisti quā-
do ego fui. Respōdet qz sicut nunc sumit duplī vt p
instāi indiuisibili cōtinuatiū et diuisio partiu tem-
pōis: ac etiā p tempore pñti vel pñtiū aut futuro p
pñtiū huius instantiā tunc sumit duplīter aut pro
instāi pñtiū vel futuro in potestate secundū distāti-
tē ad instāis pñs: aut p tempore circūdato duobus
instāibus per cōparationē ad instās pñs: sicut igitur
vnū est dicere qz tu es nūc siue li nūc supponit pro
instāi siue pro tempore. ita vez est dicere qz troia fuit
tunc siue ly tūc supponat pro instāi pñtiū siue p tē-
pore circūdato duob⁹ instāibus. sed verus est iste
modus loquēdi nō erat in vltū tpe Aristo. et cōmētato-
ris: qm ex cōi modo loquēdi tps illoz nō accipie-
batur tūc p instāi: sed tñ pro tpe. **Contra** ad argumē-
tū de ly qñ qz nō ipozat tempus determinatū duobus
instāib⁹. Rñdet qz ly qñ duplī accipit: v3 interrogati-
ue et relatiue aut noialiter et aduerbialr. si dicat inter-
rogatiue aut aduerbialr sic h3 significatiōē exp̄llaz.
si autē relatiue aut noialiter nō h3 illā significatiōē: s3
tñ aliquā depēdētē ab instāi vel a tempore. hec enī
ppositio tu fuisti qñ ego fui significat qz tu fuisti in ali-
quo tempore vel instāi in quo ego fui. (Si vero neqz.)
Contra descriptionē de ly tunc posset aliquis sic instā-
re de quolibet tempore verificat tūc et quodlibet tale ē
finitū: et quodlibet tēp⁹ finitū deficiet. ergo tempus fini-
tū deficiet: vel nō omne tūc determinat duobus istā-
tibus. **Le. li. (Si vero neqz tempus est qz nō sit tunc. i. si**
nullū est tempus de quo nō dicat tunc omne erit tempus
finitū. aut ergo deficiet tempus oīno: aut nō. ipozat ipz
tūc determinatū duobus instāibus. Ad istā obie-
ctionem respōdet phus dicens qz tempus nūq̄ deficiet
ita qz ipsū est infinitū tāz a parte ante qz a parte post.
et per pñs nō de quolibet tempore verificatur tūc cuius
oppositū accipiebat in antecedēte: qz aut tempus nūq̄
deficiet. pbat phus duplīter: et primo sic. Si mor⁹ est
ppetuus tempus est ppetuū: sed motus est ppetuus. et
go tps est ppetuū. minoz pbat bñ. s. huius. et maioz li
quet ex eo qz tempus est psequēs motū. s. gñt semp erit
motus semp erit tempus: ita qz si idem motus numero
pñtiue erit idē tempus numero cōtinue erit. si autē conti-

Ter.
cō. 12.

Ter.
cō. 13.

Ter.
cō. 14.

Liber quartus.

nuo erit alius et alius motus continue erit aliud et aliud et aliud tempus. *Le. li.* (Si quidem semper est motus aliud ergo aut idem multus manifestus est: ita quod si motus semper est oportet quod sit alius et alius continuo, aut idem multotiens acceptus: quoniam ubique motus sic et tempus est. Si quidem enim unus et idem sic motus aliquando erit et tempus unus et idem: si autem non erit idem motus neque idem tempus.)

Notandum primo finem cometatoze cometo. *Le. li.* quod si non de hoc tempus hoc est propter hoc quod tempus sit post aliud: ita quod infinitas temporis est propter generationem et corruptionem perpetuam in partibus sicut est dispositio in motibus persequendis et individuis generalibus, aut est idem: sed videtur infinitas finem quod sphericum corpus mouetur circulariter. Intellegit cometatoz quod motus esse perpetuum potest dupliciter intelligi. uno modo quod sint infiniti motus sibi inuicem succedentes ex quibus non sit unus motus: sicut generationis et corruptionis succedunt a diuinitate circa eandem materiam in individuis generabilibus et corruptibilibus. alio modo potest intelligi motus esse perpetuum per circulationem: seu reprobationem eo modo quo motus celli est perpetuus: et qualitercumque intelligatur tempus esse perpetuum si motus est perpetuus. Et si ex his aliquid vellet concludere tempus esse diuersarum rationum si motus est finis unus vnitatem aggregatis ex moribus diuersarum rationum, negatur. *q. 2.* iam determinatum est tempus esse passionem intrinsecam mundi et non motus. ideo non oportet tempus variari in genere: neque in specie si motus sint diuersarum specierum et diuersorum generum cum tempus sit species specialissima per dicamentum quantitatis per Aristotem in predicamentis.

Secundo notandum finem cometatoze cometo. *Le. li.* quod tempus nunquam deficere manifestum est per se, quod enim deficit in aliquo tempore deficit: si tempus deficit: tunc erit tempus aliud a tempore deficiente. et ideo nullus potest auferre tempus absque eo quod ponatur aliud tempus: imo qui auferat tempus ponatur ipse necessarius. Ratio cometatozis est ista: oportet quod deficit in aliquo tempore deficit: si tempus deficit in aliquo tempore deficit sit ergo illud tempus a quo tempus deficit et quero vnum a deficit aut non: si deficit ergo in alio tempore deficit: si sic est procedere in infinitum. si non deficit ergo ponens tempus deficere necessario ponit tempus. (Quoniam autem.) *Le. li.* Scito prius ad idem probando quod tempus non deficit: sed quod ipse est perpetuus ex omni parte quoniam non datur primum nec ultimum instantis temporis. ergo tempus est perpetuum. *q. 2.* probatur quod dicitur instantis est finis temporis preteriti et principium futuri: sed in quolibet tempore sunt infinita instantia. ergo non datur primum nec ultimum instantis temporis. *p. 3.* *q. 2.* cum minor est. *le. li.* *q. 2.* declarat maior exemplariter scilicet se habere instantis ad tempus sicut punctus ad lineam circulares: sed quilibet punctus in linea circulari est principium vnius linee et finis alterius. ergo idem mouens in tempore est principium vnius temporis et finis alterius. *Le. li.* Quoniam autem ipsum non principium et finis est sed non eiusdem sed preteriti quidem finis futuri autem principium habebit sic circulus quodammodo: ita quod sic circulus non habet primum nec ultimum punctum: ita tempus non habet primum nec ultimum instantis. Duo diuersa possibilia fieri contra hac rationem excludit prius. primo quod potest argui quod nullus instantis est finis temporis preteriti et initium futuri: quia cum instantis non possit esse finem idem principium vnius temporis: et finis alterius sequitur quod instantis esse diuisibile in duas partes per quarum vna est finis temporis preteriti: et per aliam finis temporis futuri. Deinde arguitur quod

non ita se habere instantis ad tempus sicut punctus ad lineam circulares: quoniam idem punctus numero linee circularis est finis et principium eiusdem linee. nullum autem instantis est principium: et finis eiusdem temporis. *Le. li.* Ad primum respondet prius quod sicut in corpore spherico eadem superficies indiuisibilis finem profunditatem est concava: et concava ita debet instantis sicut indiuisibile esse principium et finis diuersorum temporum. Accipiamus unum corpus sphericum solidum per totum cuius mens superficies inter centrum et circumferentiam sit a. et *p. 3.* quod a superficies est concava et concava est enim concava respectu centri cuncti ab eo: et est concava respectu circumferentie cunctis eam: *le. li.* non habet eandem rationem cum alia sit ratio concavi et alia sit ratio concuere: ita idem instantis indiuisibile simpliciter est finis temporis preteriti et initium futurum: *le. li.* videatur esse aliud et aliud propter diuersas rationes principium et finis. *Le. li.* (Et in eodem corpore spherico ambiguntur concavi et plani. concuere sunt idem sicut etiam tempus semper in principio et fine. *le. li.* sic etiam temporis idem est principium et finis *le. li.* sit diuersa ratio: et propter hoc videtur semper esse alterum quod est principium temporis ab eo quod est finis temporis. *Le. li.* Ad secundum dubium respondet prius dicens quod est possibile aliquod instantis esse principium et finem: quoniam si sic esset: tunc de eodem dicerentur opposita: quoniam esse principium vnius temporis et finem eiusdem temporis sunt opposita: quod si non sic. ergo quod instantis plenus sit principium et finis eiusdem temporis: et cum instantis plenus sit principium et finis eiusdem temporis: et cum instantis plenus sit principium temporis futuri et finis preteriti sequitur quod tempus preteriti sit futurum quod includit opposita. nam si aliquod est futurum illud erit: et si aliquod tempus est preteritum illud non erit cum iam sit corruptum: ergo aliquid erit et non erit quod includit opposita. Intellegit ergo prius dicere quod *le. li.* punctus circuli et mouens quodammodo similes non tamen in omnibus: quod idem instantis esse principium et finem eiusdem temporis includit opposita: sed eundem punctum linee circularis esse principium et finem eiusdem linee numero non includit opposita: quia linea est res permanens et linea pertransita manet cum pertransita: et idem punctus potest demonstrari bis non autem hoc sunt in tempore cum tempus sit de numero successiuorum: et nunquam pars preterita manet cum parte futura: neque idem instantis potest demonstrari bis. *Le. li.* (Non enim semper. *le. li.* nunquam est temporis eiusdem principium et finalitas ipsum nunc simul enim et habet opposita verificarentur de corpore. concludit ergo prius intentum dicens et non deficit. itaque tempus semper enim in principio est tempus: idem nunquam datur principium temporis antequam non sit tempus: neque datur finis temporis postquam non sit tempus.)

Notandum finem cometatoze cometo. *le. li.* quod dispositio instantis est sicut dispositio puncti qui est in circulo: non puncti qui est in linea recta. punctus enim qui est in linea recta potest imaginari principium linee absque eo quod sit finis linee alterius. et similiter potest imaginari finis linee absque eo quod sit principium alterius. instantis vero finem quod est prius non potest imaginari nisi distinguens iter duo temporis. preteriti et futuri: sicut est dispositio in puncto ponit in circulo: et ista dispositio linee circulo: cum puncto unigato cum ea necessario sequitur motum circularē. *le. li.* *q. 2.* theologi dicunt quod tempus assimilatur in circulo in hoc quod sequitur motum circularē et eodem similitudo temporis circulariter reuertuntur videlicet hyemps: ver: estas: et autumnus in simpliciter magis assimilatur linee recte quam circulari: quoniam tempus consistit in quadam longitudine durationis ad modum linee recte: et non ad modum linee curue: sicut

Philosophorum.

nullus punctus linee recte est principium et finis eiusdem temporis sed diuerso: per punctum sicut dicitur primum et ultimum punctus linee recte ita potest dari primum et ultimum instantis temporis. Nec est verum quod non possit imaginari instans nisi secundum quod distinguitur inter duo tempora: quoniam si sicut punctus est principium linee: ita instans est principium temporis: ita quod ordine nature prius est instans quam tempus: sicut prius est punctus quam linea. sicut igitur punctus non habet sui naturam quod cohaere et diuidat partes linee: sed solum quod sit continuatus et diuisus partium linee: ita instans non habet sui naturam quod prius et distinguat partes temporis: sed in se sit continuatus et diuisus partium temporis: ita sonat definitio instantis. conceditur ergo theologi et bene quod datur primum et ultimum instans temporis: tunc ad argumentum commentatoris. omne quod corrumpitur in aliquo tempore illud non est necessarium: sicut non est necessarium quod omne quod corrumpitur corrumpatur in aliquo instanti: cum non in se nec in alio: ita tempus corrumpitur et non corrumpitur in aliquo tempore: imo loquendo de corruptione proprie dicta: illud potest contingere: quoniam deus extra celum potest creare unum hominem corruptum ab initio: cuius corruptio non esset in aliquo tempore. (Ipsi autem ita.) Tercius terminus declarandus est iam cuius descriptio est ista: est tempus paruum preteritum vel futurum. propinquum instanti presenti. patet. nam dum queris quando venisti ad villam. bene respondes. iam veni. et dum queris. quando ibis ad scholas bene respondes. iam ibo. intelligendo per iam tempus paruum preteritum vel futurum. propinquum huic instanti presenti. Ubi autem intelligeret tempus remotum ab hoc instanti non esset conueniens ratio sicut non conuenienter dicitur quod ita destructa est troia: aut quod iam dies iudicii erit: et hoc propter magnam distantiam illorum temporum a tempore presenti. Le. li. (Ipsi autem ita.) ppe est presenti a homo. in diuisibili nunc pars futuri temporis quod nec. pcul est ab ipso nunc quod vadis iam ibo: quod ppe est tempus in quo futurum est et preteritum temporis quod non. pcul est ab ipso nunc ut quando vadis iam in. vltion autem destructum iam non dicitur: quod pcul est multum ab ipso nunc.

Notandum quod ubi noua translatio habet: antiqua translatio habet esse quam dicta exponit commentator sicut nos exponimus iam dicens questionem querentem quoniam ut quando ambulabit fortis. respondet. ecce ambulabit semper connotando paruum tempus propinquum instanti presenti. (Ipsi autem modo.) Quartus terminus declarandus est modo cuius descriptio est hic. modo est tempus paruum preteritum propinquum instanti presenti ut quando ambulasti. respondet modo ambulasti: et ratio est conueniens. si de propinquum ambulasti: si autem dudum ante instantem presens ambulasti non conueniens respondet. de futuro autem si quidam quando ambulabis non conuenienter respondetur modo ambulabis: sed iam: quod modo non importat futurum tempus sed bene preteritum. Jam vero significat utrumque tempus. Le. li. (Ipsi autem modo.) ppe presenti ut est pars preteriti ut quoniam venit. respondet modo si sit tempus. primum presenti nunc.

Notandum secundum commentatorem primum tempus paulo ante est quando propinquum instanti presenti: sed non nisi pars temporis preteriti quod non est in esse: quoniam est pars preteriti et futuri. s. propinqua instanti presenti. verbi gratia. dicere quoniam venit fortis. respondet paulo ante: quod aduentus suus fuit propinquus instanti presenti. ubi ergo. noua translatio habet modo: antiqua habet paulo ante quod dictionem ut patet in co-

meto. commentator exponit sicut exponimus modo ponens differentiam inter paulo ante. et ecce quam ponimus iter modo etiam quoniam sicut ecce significat tam preteritum quam futurum tempus propinquum huic instanti: ut paulo ante non tempus preteritum: ita iam significat utrumque tempus: et modo significat solum tempus preteritum propinquum instanti presenti. Et hoc est intelligendum secundum ydionia grecorum quod nullum ydionia nostrum modo dicit de tempore futuro sicut preterito propinquo huic instanti: quoniam sicut bene dicitur: modo ambulat fortis. ita bene dicitur: modo disputabit plato: ita quod secundum ydionia latinorum ita modo inuicem conuertuntur. (Quia autem.) Quintus terminus declarandus est olim: cuius descriptio est ista: olim est tempus preteritum remotum ab hoc instanti. nam si queritur quando fuit troia conuenienter respondetur quod olim. sed si queritur quando tu fuisti non conuenienter dicitur olim: tempus enim quo fuit troia est multum distans ab hoc instanti: sed tempus quo tu fuisti non fuit multum distans ab instanti presenti. Le. li. (Olim autem est tempus preteritum quod procul est ab instanti presenti.)

Notandum secundum commentatorem com- to. li. 7. quod prides et antiquitas significat quando remotum ab instanti presenti et sunt pars temporis preteriti. Ecce variatio inter nouum et antiquam translationem: quoniam ubi noua translatio habet olim antiqua translatio habet pridem. et antiquitas significat idem: et eodem modo sicut olim iuxta expositionem commentatoris: ita quod pridem antiquitas et olim non inueniuntur in tempore futuro: sed in preterito remoto ab hoc instanti. (Repente autem.) Sextus terminus declarandus est repente cuius descriptio est hec. repente est tempus imperceptibile preteritum vel futurum propinquum vel remotum instanti presenti. verbi gratia ut si queris quando aut quater venit spiritus sanctus in apostolos. respondet repente. Et si queris quando et qualiter erit otes iudicii. respondetur repente. Ecce quod significat tempus preteritum vel futurum indifferenter remotum ab hoc instanti. significat etiam idem tempus preteritum vel futurum propinquum huic instanti ut si queris quando et qualiter fuit illuminata ista domus. respondet repente. et quando et qualiter disputabit fortis. respondet repente. Le. li. (Repente autem quod in sensibili tempore est propter paruitatem.)

Notandum secundum commentatorem com- to. li. 7. quod subito significat aliquid esse in tempore mesurabili. in tempore valde velocitatis quod loco illius termini repente positum in noua translatione ponitur in antiqua translatione hec dicitur subito et dicitur commentator quod significata omnia ista dictionum sunt quasi species eorumque significat hec dicitur quando. omnia enim sunt quando. inducuntur in rationem ad quando. quattuor sunt dictiones significantes tempus nouae translationis videlicet iam: modo: olim: et repente. quibus respondet alie secum conuertibiles in antiqua translatione. s. ecce: paulo ante: pridem: vel antiquum: et subito. Dicit ergo commentator quod significata omnia istarum dictionum sunt quasi species significati huius termini quando. quoniam quod dicitur isto modo quando: et non e contra. cum in responsione per quod dicitur isto modo accipitur quando ut patet. Et notat dicit commentator quod sunt quasi species illius: quoniam cum tempus sit species specialissima et omnia tempora sunt eiusdem rationis infra tempus non inueniuntur nisi individua per se. si autem inueniuntur aliqua magis et minus communia ratione diuersarum connotationum. illa vero faciunt diuersas species tempus per se sed in per accidens eo modo quo dicitur hominem

Liber quartus.

album et homines nigrae et diversarum specierum.

Sed dubitatur contra commentatorem dicentem quod subito significat aliquid esse in tempore insensibili deest in tempore valde veloci cum superius determinat spiritus quod tempus non est velox vel tardum. Respondetur quod equivocatur de velocitate: quoniam superius accipitur velox et tardum ut sunt passionis motus. hic autem commentator accipit velox ut est passio temporis significans idem quod breviter ut subito significat aliquid esse in tempore valde veloci. in tempore valde brevi.

Tex.
co. 128.

Atano autem
ois)

Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus determinat de causalitate temporis postquam declarat diversas significationes plurium terminorum importantium tempus: et facit duo: quoniam primo promittit duas suppositiones.

Secundo probat duas conclusiones ibi. (Manifestum igitur.) Prima suppositio est ista quod omnis mutatio est remota a natura et substantia rei hoc est omnis transmutatio aliquid aufert de substantia transmutati: quoniam suppositione commentator declarat dicens. omnis transmutatio naturaliter aufert substantiam transmutati in quantum specie transmutatio fuerit in loco. in omni transmutatione preterita in motu locali corrumpitur substantia vel inducitur dispositio ad corruptionem substantie. non enim oportet quod in omni motu ad formam vel ad quantitatem corrumpatur substantia: sed sufficit quod inducitur dispositio ordinata ad corruptionem subiecti. Le. li. (Motus autem omnis a natura et substantia rei remota est.) Sed dubitatur de illuminatione medij de alteratione sensus vel intellectus quarum quilibet est mutatio alia a motu locali: tamen per nullam illarum corrumpitur substantia neque inducitur dispositio ad corruptionem substantie. similiter albefacio et nigrefactio sunt vere alterationes: tamen nulla illarum corrumpit substantiam transmutati: neque est dispositio ad corruptionem eiusdem. Respondetur quod duplex est mutatio: videlicet proprie et improprie dicta mutatio. proprie dicta est illa que per se vel per accidens est necessario inter terminos positivos ut motus ad ubi vel ad formam habentem formaliter vel virtualiter contrarium in materia quod dico propter formam substantialem: quilibet formaliter contrarius in materia habet tamen virtualiter. scilicet qualitates oppositas contrarias qualitatibus quas sibi naturaliter determinat: aut formam substantialem existens sub illis qualitatibus. Et igitur generatio et corruptio substantie non sunt mutationes per se inter terminos positivos: tamen quod sunt per accidens de necessitate inter illos: ideo sunt mutationes proprie dicte. Mutatio autem improprie dicta est illa que nec per se nec per accidens est necessaria inter terminos positionis ut illuminatio et generatio quilibet mutatio sensus vel intellectus. Dicendum ergo quod philosophus loquitur de mutatione proprie dicta et non improprie dicta intendens quod omnis mutatio proprie dicta aliquid remouet a substantia transmutabili. substantia vel accidentale positum. cum autem dicitur quod albefactio et denigratio non corrumpunt substantiam reic: neque sunt di-

spositiones ad corruptionem substantie hoc negatur: quod igitur non sunt dispositiones per se sunt dispositiones per accidens pro quanto istis necessario coniungitur aliqua alteratio qualiteramque primarij: que per se est dispositio ad corruptionem substantie actu vel potentia. (Exemplum autem aductum de illuminatione medij et de alterationibus intellectualibus factus in sensu vel in intellectu non procedit de commentatore: sicut nec contra philosophum: quod ambo loquuntur de mutatione propria. In tempore autem secunda suppositio. omnia que generant et corrumpunt generantur et corrumpunt in tempore. patet quia nihil generatur vel corrumpitur absque motu: constat autem omnem motum esse in tempore ex dictis et ex dicendis: quia propter quidam magis attendentes ad generationem quam ad corruptionem rerum: ut pythagoras pariter et sui sequaces dixerunt tempus esse in disciplinabile. id est esse causam oblivionis et ignorantie magis quam doctrine et scientie et hoc pythagoras illo melius et rectius locutus est ut videbitur in sequentibus se. Le. li.) In tempore autem omnia fiunt et corrumpuntur unde et alij quidam ipsum tempus sapientissimum dicebant scilicet pythagoras pariter dixit esse penitus indisciplinabile: quod obliuiscunt homines propter tempus et hoc fuit tempore reiectus dicens. (Manifestum igitur) Istis suppositionibus premissis Aristoteles ponit duas conclusiones quarum prima est ista. Tempus est magis causa corruptionis quam generationis. Secunda conclusio. Tempus est causa per accidens tam corruptionis quam generationis ibi. (Et vero) Prima conclusio probatur dupliciter probatur primo sic. Motus est magis causa corruptionis quam generationis. ergo etiam tempus est magis causa corruptionis quam generationis. patet consequentia. quia tempus est consequens motum et passio illius. et antecedens arguitur. quoniam motus est causa corruptionis per se et generationis per accidens: quod declarat ex eo quod motus per se facit distare ab esse: et per accidens quoddammodo appropinquare ad esse dicitur generationem. ergo motus per se est causa corruptionis et per accidens generationis. Le. li. (Manifestum igitur quoniam tempus corruptionis magis erit per se causa quam generationis sicut dictum est prius. destructionum enim mutatio per se est generationis autem et ipsius esse secundum accidens.

Tex.
co. 128.

Notandum secundum commentatorem commentum to. 128. quod transmutatio non est causa generationis et essentialiter per accidens. esse enim non est essentialiter in aliquo ente nisi ex causa generante et agente que est aut natura aut anima aut intellectus. esse autem formare generante ex transmutatione rei precedente que dicitur generatio est per accidens quoniam illa transmutatio in rei veritate aufert formam transmutati que est contraria forme generali essentialiter. est ergo causa forme generabilis per accidens et corruptibilis per se. Istud commentum exponit Egidius dicens quod sicut calor dupliciter consideratur: videlicet ut calor: et sic est per se consumptus in infinitum: et ad instrumentum anime ad agendum: et sic est per se nutritivus et augmentativus ita motus dupliciter consideratur: videlicet absolute et pertracte ut est instrumentis agentis sic est per se causa generationis. verbi gratia. si album alteretur secundum album necesse est quod corrumpatur albedo: sed non est necesse quod generetur rubedo: nec est necesse quod generetur palidus. quod autem ex illo motu generetur rubedo et non palidus

2 17

Philosophorum

vel e contra: hoc est ratione agentis dirigentis illum motum in unam formam et non in aliam. Similiter transmutatio aeris necessario includit corruptionem forme aeris: sed non necessario includit aliquam specialem formam illi contrariam. accidit enim illi transmutationi quod per eam generetur forma igitur et accidit eides quod per eam generatur forma terre vel aque. quod autem per illam transmutationem generetur magis hec forma quam illa hoc est ratione generantis determinantis motum illum ad specialem formam. Aliter exponitur illud commentum burleus distinguendo motum dicens quod motus dupliciter sumitur. primo pro forma fluente: et sic est per se causa generationis et per accidens corruptionis. Secundo per fluxum forme et sic est per se causa corruptionis et per accidens generationis quod ipse declarat sic. in nullo motu alio a motu locali non est successio nisi ratione forme per se generandi: quoniam forma generandi subito inducit nisi haberet prius in materia. Ideo talis motus est per se causa effectiva instrumentalis forme abijciende: et per accidens forme generande cum non sit causa forme generande: nisi quod est causa forme contrarie abijciende: et per consequens motus fluxus est per se causa corruptionis et per accidens generationis. ¶ Sed mihi videtur quod motus siue accipitur in communi siue in particulari sit per se causa generationis sicut corruptionis: quoniam nulla diffinitio includit causam per accidens: sed tamen causam per se: ut colligitur a philosopho in theophrasto et in posterioribus: sed diffinitio motus includit motum tanquam causam terminum ad quem et generationis ipsius. ergo motus est per se causa generationis. patet consequentia cum maior. et minor declaratur: quoniam diffinitio motus data a philosopho tertio huius est ista. motus est actus entis in potentia secundum quod in potentia: et diffinitio data a commentatore est hec: motus est generatio partis post partem terminum ad quem tendit res mota: in quibus diffinitionibus est manifestum quod motus accipitur tanquam causa effectiva terminum ad quem. Item generatio caliditatis est primo et per se a calefaciente tanquam a causa principali. ergo est per se primo a calefactione tanquam a causa instrumentali: et per consequens generatio caliditatis est a transmutatione et a motu per se non primo. patet consequentia: quia omne quod competit speciei per se primo competit generi per se non primo ut habet primo posteriorum. si enim homo est ab homine per se primo necessario est ab animali per se non primo: et si triangulus est causa per se primo equalitatis trium angulorum ad duos rectos oportet quod figura sit causa per se non primo eiusdem equalitatis. dicitur enim primo posteriorum quod habere tres angulos equales duobus rectis inest triangulo per se primo et non per se non primo. Dicendum ergo quod motus et transmutatio possunt dupliciter accipi videlicet in communi et in particulari. si in communi sic est primo et per se causa corruptionis et per se non primo causa generationis sicut per se primo facit distare et per se non primo facit appropinquare cum recessus a termino a quo sit causa accessus ad terminum ad quem inquantum est motus absque corruptione terminum a quo: sed alibi est motus absque acquisitione terminum ad quem. ideo dicitur instans primo et per se causa corruptionis et per se non primo causa generationis et ex hoc dicitur motus magis causa corruptionis quam generationis. Si autem sumitur motus in particulari tractate per terminum ad quem vel a quo: aut per respectum in potentiam aliquem illorum terminum dico quod aliquando

est causa per se non primo generationis et aliquando corruptionis. verbi gratia calefactio includit respectum ad terminum ad quem. ideo est per se primo causa generationis caliditatis et per se non primo causa corruptionis frigiditatis. et idem dicatur de albefactione nigrefactione et frigefactione: aliquando non est causa per se primo corruptionis: et per se non primo generationis ut transmutatio ex albedine vel ex caliditate cum includat expresse terminum a quo et non terminum ad quem. propterea exempla egrediuntur non coincidunt: quoniam alteratio albi secundum quod huius et si est per se causa corruptionis albedinis. est etiam per se causa generationis albedinis vel licet sit per accidens causa generationis albedinis vel paleidinis. similiter transmutatio acrum: et si non est per se causa generationis aque: nec sit per se causa generationis ignis tamen est per se causa generatiois corporis. cum similibus enim exemplis probari posset quod aliqua transmutatio est per se causa generationis et non corruptionis quod est contra eum: quoniam alteratio ad albedinem est per se causa generationis albedinis et per accidens causa corruptionis rubedinis vel paleidinis similiter transmutatio ad formam ignis dicit expresse generationem ignis: et accidit illi virtus fieri ex aere vel ex aqua. Et ideo cum omnis motus sit per se de contrario in contrarium secundum philosophum primo et quinto huius. necesse est quod omnis motus sit per se causa corruptionis terminum a quo: et generationis terminum ad quem: non eodem modo: quoniam motus in communi est causa corruptionis per se primo et generationis per se non primo: motus autem in particulari aliquando est causa generationis per se primo et corruptionis per se non primo. aliquando autem et contra ut ostensus est. neque ratio Burleus convincit quoniam successio forme motus ad formam sit ratio forme contrarie: non tamen sequitur quod sit causa per accidens forme generande: quoniam iam motus quod corruptio forme contrarie ordinatur in formam generandam et hec videtur esse intentio Aristotelis hic quod tempus est magis per se causa corruptionis quam generationis quod ipse probat ex eo quod motus est magis per se causa corruptionis quam generationis quod non est vera nisi motus esset per se causa virtusque. et si philosophus aut commentator dicit motum esse causam per accidens generationis intelligit illam positionem ut per accidens opponitur ei quod est primo et non opponitur ei quod est per se. ¶ Ex predictis possunt formari quatuor rationes probantes motum esse per se causa generationis primo et in sua diffinitione inducit motum ut causa generationis terminum ad quem. ¶ Secundo quia generatio caliditatis est per se a calefactione: ergo est per se a motu. ¶ Tercio quia omnis motus est per se de termino a quo ad terminum ad quem. ¶ Quarto quia motus est magis per se causa generatiois quam corruptionis. ¶ Contra predicta dubitatur probando quod motus est magis causa generationis quam corruptionis: quia motus specificatur a termino ad quem secundum philosophum quinto huius: et est magis propter generationem terminum ad quem quam corruptionem terminum a quo cum natura principaliter agat propter finem per Aristotelem. huius et. ¶ Respondet negando quilibet istarum sequentiarum: quoniam motus deorsum specificatur a loco deorsum: et motus sursum a loco sursum: et tamen quilibet illorum motuum est magis causa divisionis medij quam essendi in loco sursum vel deorsum cum ad quilibet talium motuum de necessitate sequatur divisio medij et non extrema

Liber quartus.

In loco naturali. Similiter de ambulatione est magis ppter sanitatem q̄ ppter depositionem cibi: tamē magis causa depositionis cibi q̄ sanitatis cū prius & frequētius ad deambulationē sequatur depositio cibi q̄ sanitas. (Signū autē.) ¶ Secūdo arguitur ppter ad eandem cōclusionē per rationē sumptam a signo: sicut tēpus est magis causa illius q̄ sit ex sola transmutatiōe tēporis quā illius q̄ requirit aliud agere ppter tempus: sed corruptio sit ex sola transmutatiōe tēporis & generatio requirit ppter tempus aliud agens transmutans: ergo tempus est magis causa corruptionis q̄ generationis. patet psequētia cum maiori. minor autē apparet ex eo: quia cum quis moritur senio non apparet alia causa ppter tempus. ideo talem corruptionē maxime dicimus sub tēpore fieri. cum autē dē generatur necessario multa agentia transmutantia ppter tēpus cōcurrūt. l. e. li. (Signū autē sufficiens q̄ sit qdē nihil nisi moueat ipsū quoddāmodo & agat aliquid aliqd ppter tempus. corruptio autem aliquid & cum nihil moueat illud ppter tempus: hanc maxime solemus dicere sub tēpore corruptionē.

Notandum primo secūdo cōmentatozem cōmento. l. 2. q. 7. signū q̄ generatio non attribuitur tēpore & attribuitur ei corruptio est: q̄ generatio quia est in re: causa extrinseca sensibili. ideo semper attribuitur illi esse corruptio vero quia est de essentia rei absq̄ eo q̄ habet causā extrinsecam sensibilem ideo homines attribunt ipsam tēpore. Ex isto cōmento patet q̄ non intendit philosophus nec cōmentator corruptiōnem aliā quā sit absq̄ agente mouente & transmutante cum illud non sit possibile. moriens enim senio corrumpit ab intrinseco transmutante materiam cum sit actio & reactio iter qualitates primas: sed solus intelligit philosophus q̄ in corruptione non recipitur aliquod agens extrinsecum sensibile ppter tempus in generatione autem requiritur aliud agens extrinsecum sensibile ppter tempus tam vniuersale quā particulare: tā principale q̄ instrumentale. ppter quam causam homines attribunt corruptionē tēpore & non generationi. ideo si tempus est causa tāz generationis q̄ corruptionis oportet q̄ sit magis causa corruptionis q̄ generationis.

Notandum secundo secūdo cōmentatozem eodem cōmento q̄ corruptio est duobus modis: modo qui corrumpitur ex alio: scilicet extrinseco: & modo qui corrumpitur ex se: scilicet quoniam causa corruptionis in eo est in se. ideo qui mortuus est gladio non dicitur corrumpi ex tempore. & qui moritur ex se vita humana cōpleta dicitur q̄ eius corruptio est ex tempore. Distinctio quā intendit cōmentator est ista q̄ duplex est corruptio videlicet naturalis & violenta. Corruptio naturalis est illa que fit ab intrinseco vt mors ex senio. pueniens. Corruptio violenta est illa que fit ab extrinseco vt interfectio vt strāgulatio: licet ergo corruptio violenta non attribuitur tēpore: quia illa h̄z transmutatiōem extrinsecam. ppter tempus tamē corruptio naturalis attribuitur tēpore: quia illa non habet transmutatiōem extrinsecam ppter tempus. sufficit enim tēpus ad corruptionē naturaliter vna cum natura intrinseca rei.

Sed dubitatur quia videt ista dīctationē cū ex illa sequat corruptionē elementōz at

tribuit tēpore & nō attribuit tēpore cū quilibet transmutatio elementorum sit naturalis habens alteras & corruptio extrinsecum. Respondetur q̄ philosophus & cōmentator loquebatur de caliditate tēporis tantū fm famositates & modū cōmunes loquendi hominū & quia homines cōmuniter nō loquuntur de omni corruptione: sed tñ de corruptione animalūz cū dicunt tempus esse causā corruptionis. ideo cōmentator nō distinguit hoc nisi corruptionē hominū vel animalū. (At vero.) ¶ Secūda cōclusio. Tempus est causa p accidens tam corruptionis quā generationis. probatur. tempus nō est causa generationis vel corruptionis nisi ratione motus cuius est passio & mensura extrinseca. ergo accidit tēpore q̄ sit causa generationis vel corruptionis cum nō influat in effectū: sed motus. l. e. li. (At vero sed neq̄ hanc. scilicet corruptionem facit tempus sicut nec generationem: sed accidit in tēpore fieri & hanc mutationē & illam. Deinde opilogat philosophus circa determinata tam in hoc capitulo q̄ in precedentib⁹ dī. q̄ tēpus est & quid est & quot modis dī ipsū nūc & qd ipsū sit: & qd is: & qd olis: & qd repente dicitur est.

Notandum secundo cōmentatozem cōmento. l. 2. q. 7. illud nō agit: corruptio rei nō est tempus: sed tempus sequitur agentē corruptionē rei essentialiter. & est transmutatio: quoniam necesse est vt transmutatio sit in tēpore. ¶ Sed est dubiū si tempus nō agit corruptionem secūdo cōmentatozem. sed est causa per accidens corruptionis per Aristotelem in hac secūda cōclusione. quomodo ergo cōtradixit sibi ipsi. ¶ Dicendū in prima cōclusionē q̄ tempus est magis causa per se corruptionis q̄ generationis. & in altero capitulo q̄ est causa corruptionis per se cum dicamus res senescere & mori ppter tempus. Respondet egidius q̄ tempus per accidens corrumpit & per accidens generat: tamen magis per accidens generat q̄ corrumpit: quia corruptio ratione motus in quo est & non generat ratione motus in quo est: ideo cōmentator ait supra q̄ tempus generare est pure per accidens: sed quia corrumpat nō est pure per accidens nō corrumpat: & in q̄tū nō est pure per accidens debet dici quoddāmodo per se. Burleus vero dicit q̄ aliquid dicitur agere in aliud tripliciter. primo q̄ transmutat illud. secūdo quia applicat ei cōtrarium agens: sicut homo dicitur comburere domū applicans ignem domui. tertio quia p ipz continuatur applicatio cōtrarij agentis in ipsum & sit mora applicationis: & sic dicitur tempus agere in res existentes in tēpore & esse per se causā corruptionis. ¶ Sed quia ostensū est motūz esse per se causam generationis sicut corruptionis. ideo tēpus ratione motus nō magis corrumpit q̄ generat vt dicit Egidius. & quia tēpus nō tñ cōtinuat actionē agentis ad corrumpendū: sed etiam ad generandū. ideo si tempus est per se causa corruptionis cuius oppositū dicit Burleus. Dicendū ergo q̄ intentio Arist. & cōmentatoris diffinitiva est q̄ tempus non sit causa nisi per accidens tam generationis quā corruptionis pzo quāto est passio essentialis motus in qua est omnis motus generatio & corruptio. Et si in pzo capitulo Aristoteles dicit tempus esse causam per se corruptionis: & cōmentator q̄ erat pure causa per accidens generationis: & nō pure causa per accidens corruptionis intendebant tñ loqui fm famositates & cōmūne modū loquendi ipsūz. Et notāter ex primis philosophus dicens: & pa

Philosophorum

si iam aliquid sub tempore sicut consuevit dicere. cum vero dicitur in prima conclusionem huius partis quod tempus est magis causa per se corruptionis quam generationis. Respondetur quod illam conclusionem Aristotelis soluit conditionaliter: videlicet si tempus est per se causa generationis et corruptionis est magis causa per se corruptionis quam generationis: et ita intellexit philosophus et commentator comento allegato. Si transmutatio attribuitur tempori. Alio modo essentialiter. Dignius est et propinquius. scilicet rei essentialiter ut attribuitur ei corruptio quam generatio: ita quod si tempus transmutat essentialiter et per se dignius et propinquius est quod corripat per se quam generat per se sicut dictum est de motu quod motus primo et per se corrumpit: generat autem per se et non primo. sicut enim in his que sunt per accidens inuenitur magis per accidens et minus per accidens secundum Egidium et Burleum: ita in his que sunt per se inuenitur magis per se et minus per se iuxta doctrinam Aristotelis primo posteriorum. Necessarium est ergo dicere quod motus corrumpit per se primo et non generat per se non primo. tempus autem corrumpit et generat per accidens tamen tanquam causa sine qua non. sicut enim substantia sentit per accidens. non quod per accidens raro sed per accidens de necessitate tanquam causa sine qua sensibilia. propria et communia non possunt sentire: ita tempus per accidens generat et corrumpit tanquam causa necessaria sine qua motus non potest generare nec corrumpere sicut necesse est.

Contra predicta arguitur probando motum non esse causam per se corruptionis quo probato habebit tempus non esse causam per accidens generationis nec corruptionis: quoniam motus et si non est causa corruptionis alicuius rei: sed quod per eum educatur stella que est per se causa corruptionis illius rei. ut colligitur a philosopho. et celi. Item corruptionis non est per se intentum ab aliquo agente secundum commentatores. id est metaphysice. ergo nihil est per se causa corruptionis.

Notandum corruptibile actu existens de necessitate corrumpitur et non omne generabile necessario generatur. ideo dicitur motus magis esse causa corruptionis quam generationis siue sit motus celi siue alius. neque dicitur per se causa corruptionis illius rei. ut colligitur a philosopho. et celi. Item corruptionis non est per se intentum ab aliquo agente secundum commentatores. id est metaphysice. ergo nihil est per se causa corruptionis.

Notandum corruptibile actu existens de necessitate corrumpitur et non omne generabile necessario generatur. ideo dicitur motus magis esse causa corruptionis quam generationis siue sit motus celi siue alius. neque dicitur per se causa corruptionis illius rei. ut colligitur a philosopho. et celi. Item corruptionis non est per se intentum ab aliquo agente secundum commentatores. id est metaphysice. ergo nihil est per se causa corruptionis.

sensibilis de necessitate: et color ac odor necessario concurrunt ad nutritionem et augmentationem. Secundo motus celi est magis causa corruptionis quam generationis per eum: et motus celi est tamen causa per accidens corruptionis horum inferiorum ut ipse concedit. ergo motus celi est causa per accidens generationis horum inferiorum quod est absurdum cum sit per se instrumentum celi quod est per se causa principalis generationis horum inferiorum. dicit enim philosophus primo methauro. Necesse est mundum hunc inferiorem continuari superioribus rationibus ut omnis virtus eius gubernetur inde quod non esset verum nisi motus celi esset per se causa generationis horum inferiorum per se. proprie dicta. Tercio arguitur quod motus non est magis causa corruptionis quam generationis data illa distinctione de generabili et corruptibili quoniam cum philosophus dicit primo celi quod omne generabile necessario generatur: et omne corruptibile necessario corrumpitur: utrum loquatur de generabili et corruptibili potentia propinqua vel remota: sed potentia remota quilibet illarum propositionum est falsa: si potentia propinqua quilibet illarum propositionum est vera: et per consequens tanta necessitate generabile generatur quanta necessitate corruptibile corrumpitur. ergo motus non est magis causa corruptionis quam generationis quod est contra philosophum et contra eum. et patet consequentia. quia non aliam causam assignat quare motus est magis causa corruptionis quam generationis quod est contra philosophum. et contra eum. et patet consequentia. quod non aliam causam assignat quare motus est magis causa corruptionis quam generationis: nisi quia corruptibile necessario corrumpitur et non generabile necessario generatur. Quarto arguitur quod corruptibile remotionem necessario corrumpitur quod est contra eum: quia corruptibile remotus est omne illud quod nunc est genitum secundum eum: tunc arguitur sic. omne generabile propinquius necessario generatur. et omne quod necessario generatur necessario corrumpitur. ergo omne generabile propinquius necessario corrumpitur. patet consequentia cum in aiori per Burleum. minor vero est Aristotele. primo celi. tunc arguitur sic. omne generabile propinquius est corruptibile remotionem secundum ipsum: quia non ducit genitum. ergo corruptibile remotionem necessario corrumpitur quod ipse non concedit. ideo est dicendum ut premittitur. quod sicut calesfactio et frigefactio est per se causa generationis et corruptionis et magis generationis quam corruptionis: quia exprimit respectum tam ad ipsum agens quam ad ipsum terminum ad quem generandum ita motus celi est per se causa generationis et corruptionis horum inferiorum et magis generationis quam corruptionis: quia exprimit se esse instrumentum celi quod est causa generationis horum inferiorum per se primo et corruptionis per se non primo: licet motus in communi sit magis causa corruptionis quam generationis ut dictum est. Ad primum respondetur quod licet motus celi sit causa per accidens alicuius generationis et corruptionis que est specialis operatio stelle tamen est per se causa generationis et corruptionis que est oppositio totius celi sicut copulans ligna inuicem est causa per accidens combustionis lignorum et causa per se illius applicationis et multo alioz alioz motuum. Item dicitur quod si motus celi tamen applicaret agens passio sic quod non esset instrumentum agentis indubie esset causa per accidens generationis et corruptionis proueniens ab illo agente motus non tamen producit stellam primo

Ter
co. in

Liber quartus

tus celi ad locum actionis sed et remanet instrumētum eius ad agendū: ideo sicut stella est causa prima generatio- nis et corruptionis ita motus celi est causa instrumenta- lis eiusdem temporis non per accidens sed per se, sol enim conducit vapores et exhalationes ad mediam re- gionem aeris ubi se inuicem alterant generando et cor- rumpendo et tamen non dicitur sol causa per accidens il- larum actionum: sed causa per se cum sit causa vniuersalis cō- tualiter preordinata illis causis particularibus: simili- ter grauitas et leuitas non obstante quod remoueantur per bibens diuidendo mediū: adhuc dicuntur esse per se mo- tus sursum et deorsum: et non cause per accidens sicut apiens fenestra dicitur esse causa per accidens illuminatio- nis domus et sic de alijs ideo quod diuisio medio remanet in- tra se per grauitatem et leuitatem. ¶ Dicendum nego quod corruptio non sit per se intentia ab aliquo agere quoniam corruptio ignis est per se intentia ab aqua et est corruptio frigiditatis est per se intentia a caliditate. si enim per se habent quali- tates primo necesse est quod quilibet illarum per se intendat corruptionem alterius. et ad comen. ol. quod nihil est per se causa corruptionis dico quod intelligit nihil esse per se causam cor- ruptionis tanquam effectus vltimate intencioni ab illo. pcedat igitur aliquid esse causa corruptionis per se non primo et nihil est causa corruptionis per se primo ad intellectum datur: et ita in- tendit commentator ignis enim agit in aqua propter ge- nerare simile sibi ideo ignis intendit primo et per se ge- nerare sibi simile et per se non primo corrumpere aqua propea est per se primo causa generationis et per se non primo causa corruptionis.

Ter.
co. 19.

Is autem

nobis. Ista est. 3^a. p^o bulus capituli in qua p^o b^o ex determinatis pcludit oem mutationem et oem mouet neces- sario esse in tpe et 3^a. pcludit huius capitu- li quod Aristoteles p- bat dupliciter et primo sic ois transmutatio ve- locior aut tardior ne-

cessario est in tpe s^o ois transmutatio est velocior aut tar- dior ergo ois transmutatio est in tpe p^o p^o et a^ois decla- rat ex descriptione velocitatis et tardioris: vñ velocius est illud quod motu regulari praeseūdo idē spaciū prius venit ad terminū ad quē: tardius vero illud quod motu regulari praeseūdo idē spaciū postea venit ad termi- nū ad quē: primo dicitur motu regulari: quia aliqua duo mobilia eque primo recedunt a termino aquo et eque primo accedunt ad terminū ad quē: et prius per totū tps i eque velociter mouentur p^o dato quod a mobile iam incipit moueri et mouebit per totā horā futurā. vñ diffinitio a non gradu vsq^{ue} ad gradū vt sup^o 2. b. vero etiam inci- piat moueri et eque cito desinet moueri: s^o prius mo- uebit vñ gradu vt. 4. et p^o q. a. b. mobilia per totā ho- rā mouebit i eque velocior quod a per totā primā medie- ratē tardius mouebit q. b. et per totā s^oam velocius moue- bit q. b. et quod eque cito veniet ad terminū ad quē mani- festū est: quod ois latitudo vñitur diffinitionis incipit a non gradu et terminata ad certū gradū suo medio gradui co^ondet: s^o a. mouebit latitudine vñ diffinitionis incipit a non gradu: et terminata ad gradū vt. 3. cuius gradus mediū est vt. 4. igitur tñ spaciū praeseūbit sic ac si moue- ret vñ gradu vt quatuor 1/3. b. prius mouebit vñ

gradu vt quatuor 1/3. igitur tñ spaciū praeseūbit sic ac si p- trā sibi. b. i. hora: et per prius eque cito veniet ad suos ter- minos ad quē praeseūdo spacia equalia. ¶ Secundo d^o in diffinitione velocitatis et tardioris praeseūdo idē spaciū. i. spacia equalia: et eiusdem rationis quod si praeseūrent spacia diuersa: ratio non non esset illi mor^o: nequilla mo- bilia comparanda i velocitate et tarditate vt si. a. mouere- tur motu locali: et. b. motu alterationis: vel augmēta- tiōis: aut si a moueret motu locali recto et. b. motu cir- culari non enim inuicē comparantur quantitas et qualitas neque linea recta et linea circularis a ergo velocius: aut tardius mouet quā. b. aut eque velociter si quod libet illo- rum mouetur motu recto: aut quod libet illorum mouetur motu circulari: aut quod libet illorum mouetur motu au- gmentationis et sic de alijs. Tercio dicitur in diffinitio- ne velocitatis prius venit ad terminum ad quē: quod si eque cito. a. veniet ad terminum suum sicut. b. non ve- locius mouetur sed eque velociter: et si tardius veni- ret tardius moueretur: intendit ergo philosophus quod velocius est illud quod in minori tempore pertransit equa- le spaciū et tardius est illud quod in equali tempore per- transit minus spaciū et eque velocius est illud quod in equa- li tempore pertransit equalē spaciū. arguitur ergo sic omnis transmutatio velocior: aut tardior est in tem- pore: sed omnis transmutatio est velocior aut tardi- or ergo omnis transmutatio est in tempore: maior est nota ex diffinitione velocitatis et tardioris minor autem est evidens inductiue cum quacūque transmu- tatione data contingit dare vnam aliam que prius: aut posterius venit ad terminum suum l. c. li. ¶ Bis au- tem nobis sic determinatis manifestum est quod omnem mutationem et omne quod mouetur necesse est moueri in tempore: velocius enim et tardius dicimus s^o om- nem dimensionem in omnibus enim sic videtur dico autem velocius moueri prius transmutans in subie- ctum s^o idē spaciū et quod s^o regularem motū mo- uetur vt in loci mutatione si vira quod s^o circulationem moueretur: aut vira quod s^o respectum similiter et au- tem et in alijs.

Notandum s^o comento 2° cōmē.

19. q. ois transmutatio et ois mor^o est in tpe et videtur ipm incedere per motū trāf- lationis. p^o p^o: et transmutatio est ois mēs motū et si incedebat per motū illud quod incedebat per transmutatio- nem tūc viret verbis synonymis quod displicet expositio- rib^o. ¶ Incedit ergo p^o motū localem et per transmutatio- nem oem motū ad forma tam p^onti sub^o quam presenti qualitatis si enim intelligeret idē simpliciter per motū et transmutatio tunc esset negatio in modo loquēdi quod accipit tñ noia synonyma que non ingreduntur de- monstratio: neque acceptantur ab expositiozibus. Sed dubitat circa diffinitionē velocitatis ponēdo quod s^o 2. et plato moueat sup^o spacia equalia. a. b. s^o 2. in duplo velocius quā plato: et quod in fine suorum spaciū quod libet illorum desinat esse per rationes de p^onti et p^o 3. quod s^o 2. velocius mouetur quam plato motu regulari: et spacia sunt eiusdem rationis: et tamē non prius veniet ad terminū ad quē plato: cū null^o illoz erit termino ad quē. Rñ d^o quod regit Ari. est intelligenda p^ontiō alt^o. f. dato quod vtrūque mobiliū maneat in fine spaciū seu in termi- no ad quē. propterea dicit in regula pertransiēdo idē spaciū a spacia equalia: mō in casu isto s^o 2. non pertransibit a nec plato pertransibit b ex quo nullus illoz manebit in fine spaciū. Et si arguitur sic s^o 2. per-

Philosophorum.

transibit quolibet punctum intrinsecum a ergo pertransibit a negatur consequentia oportet enim quod sit in ultimo puncto a si debet pertransire a neque est verum in casu isto quod for. pertransibit quolibet partem a imo infinitas pertransibit a infinitas non pertransibit: pertransibit enim quolibet partem incipientem a primo puncto: nullam autem partem pertransibit terminam tam ad ultimum punctum. (At vero prius.) secundo arguit philosophus eandem conclusionem sic: omne prius et omne posterius est in tempore in qualibet transmutatione est prius et posterius. ergo quolibet transmutatione est in tempore: patet consequentia cum minor: quicquidlibet transmutationis una pars est prior et altera posterior et maius declaratur quoniam nihil dicitur alio prius vel posterius nisi secundum distantiam quam habet ad instans presens sed istans presens est finis unius temporis et principium alterius. igitur sicut instans presens est in tempore: ita distantia ab ipso instanti presenti est in tempore: sed prius et posterius distantiam includunt ab ipso instanti presenti ergo prius et posterius sunt in tempore. L. II. At vero prius in tempore est prius enim et posterius vicinus secundum quod habet ad ipsum nunc distantiam: ipsum autem nunc preteritum et futurum terminus est quare quoniam ipsa nunc in tempore sunt et prius et posterius in tempore erit in quo enim est ipsum nunc et ipsius nunc distantia. s. i. quo est ipsum nunc in eo est distantia ipsius nunc.

Notandum

q. commentator comento 129. ex his duabus rationibus facit unam in hac forma in omni transmutatione vera inuenitur velocius et tardius in eo inuenitur prius et posterius et omne in quo inuenitur prius et posterius est in tempore ergo omnis transmutatione est in tempore siue finis transmutationis fuerit de genere illius siue de alio genere dupliciter accipitur motus secundum commentatorem tertio huius. s. pro forma fluente et pro fluxu illius forme. s. pro caliditate ut est in fieri et pro calefactione: si dicitur motus pro forma fluente sic motus et terminus eius sunt eiusdem generis. s. caliditas: ut est in acquirit et caliditas ultimo acq. sita sunt enim ambe caliditates de predicamento qualitatibus si vero accipitur motus pro fluxu sic sunt diuersorum generum motus et terminus eius quoniam calefactio secundum commentatorem est de predicamento passionis caliditas autem est de predicamento qualitatibus sed qualitercumque accipitur motus vel transmutatio siue pro forma fluente siue pro fluxu illius forme omnis motus et omnis transmutatio est in tempore sic arguendo a primo ad ultimum: in omni transmutatione vera sunt velocius et tardius et in quacumque est velocius et tardius est prius et posterius: quia velocius est quod prius pertransit equale et tardius est quod posterius pertransit equale sed in quocumque est prius et posterius illud est in tempore ex quo prius et posterius sunt omne tempore ergo omnis transmutatio est in tempore intelligendum quod philosophus et commentator non loquuntur de omni prior et posteriori sed tantum de prior et posteriori secundum durationem habentia enim prius et posterius secundum situm vel magnitudinem non sunt proprie in tempore sicut non proprie mensuratur tempore cum sint entia permanentia: sed dicuntur esse in instanti. ¶ Dubitatur arguendo quod potest inueniri prius et posterius sine tempore ponendo quod deus destruat mundum et omne tempus et creet unum angelum quo cre-

ato ipsum annihilaret sicut enim deus hoc potest facere in tempore ita potest facere sine tempore quomodo igitur virum ille angelus simul est et non est aut prius habet esse quam non esse non potest dari primum quia illud repugnat primo principio si datur secundum habetur intentum. Idem debemus argui de tempore et modo querendo utrum simul habeat esse et non esse aut prius esse quam non esse si primum duo contradictoria sunt simul natura pro eadem mensura adequata si secundum habetur intentus. Respondet Burleus quod loquendo de similitudine temporis naturalis et de prior et posteriori temporis naturalis sic ille angelus non simul est et non est neque prius neque posterius sed loquendo de similitudine eternitatis ille angelus simul est et non est et omnia contradictoria que fuerunt vera fuerunt simul vera similitudine eternitatis non tamen sequitur quod duo contradictoria sint vera in eadem mensura adequata quia eternitas non est mensura adequata alicuius partis contradictionis intelligendo per mensuram adequatam illam que est mensura unius contradictionis et non alterius nec est inconueniens quod duo contradictoria sint vera in eadem mensura dummodo illa mensura non sit adequata alicui illorum. Sed theologi aliter dicunt ponentes differentiam inter eternitatem eorum et tempus quoniam eternitas secundum beatum quintum de consolatione est duratio immutabilis tota simul et videtur primo duratio immutabilis quia claudit contradictionem nem aliud adeo esse in eternitate vel eternitate mensurari proprie loquendo de eternitate. secundo videtur tota simul quia implicat contradictionem deum fuisse aut fore in eternitate cum sit mensura indiuisibilis non habens prius nec posterius. Eum autem est duratio mutabilis tota simul et hac mensura mensurantur intelligentie separate et intellectus humanus que quidem duratio licet non habeat prius et posterius essentialiter tamen mutabilis est sicut et quilibet creatura propter dependentiam quam habet ad deum et sic loquitur auctor de causis dei dicit intelligentias et animas hominum esse creatas in eodem supra tempus et quod sunt huius entia tot sunt entia habentia ordinem inter se sicut et illa entia. Tempus vero est duratio mutabilis successiva habens prius et posterius et hoc ideo quod dependet essentialiter a motu cuius non sit tempus si non sit motus neque est secundum philosophum quod celum si necessario mouetur necessario est in tempore et omnia inferiora si necessario veterascunt aut habent esse transmutabile necessario sunt in tempore et contra si possibile est celum non moueri et res inferiores non sic veterascere vel moueri possibile est ipsa non esse in tempore sed in eodem. ¶ Dicendum igitur ad dissimilitudinem quod sicut est triplex duratio videlicet temporis cuius eternitatis sicut igitur non est possibile aliquid esse et non esse in eodem instanti temporis necesse possibile duo contradictoria esse simul vera si multitudine instanti temporis ita non est possibile aliud esse et non esse in eodem instanti cuius eternitatis neque est possibile duo contradictoria esse simul vera si multitudine cuius eternitatis implicat enim contradictionem aliquod non eternum esse in eternitate tanquam in mensura id angelus ille non esset in eternitate sicut nec in tempore sed esset in eodem et cum queritur utrum angelus ille habet simul esse et non esse aut prius esse quod non est dico quod habet prius esse quod non esse: unde licet in nullo instanti inueniatur prius et posterius tamen unum instans est altero prius et posterius instans enim eter-

Liber quartus

nitas est prius instanti cui et instans cui est prius instanti temporis semper prioritate nature et causalitatis in tempore autem vnum instans est altero prius prioritate successionis. Propterea si instans eternitatis non est prius neque posterius suo non esse tamen instans cui et ipse potest esse prius et posterius suo non esse. Et ita non inconuenit aliud esse prius vel posterius quod non sit differentia temporis sicut aliqua potest esse duratio vel instans extra omnem rationem temporis. Et sicut secundum philosophum esse rei generabilis et corruptibilis mensuratur tempore sed solum non esse ut est perpetuum in materia non mensuratur tempore ita non esse angeli mundi aut temporis nulla mensura mensuratur licet esse eiusdem aliqua mensura mensuratur difficultas ergo procedit equiuocando: quia philosophus stricte capit prius et posterius admodum loquendi naturalium ratio autem tacta procedit secundum considerationem mathematicam vel theologicam accipiendo prius et posterius preter considerationem naturalem. (Contra autem.) vnum ubi remouet hic philosophus posset enim aliquis dicere si prius et posterius inueniuntur in tempore per comparationem ad instans presens vnum consummum inueniuntur in tempore preterito et futuro per comparationem ad instans presens respondet philosophus quod non consummum inueniuntur immo quod prius et posterius contrario modo dicuntur de tempore preterito et futuro: quoniam illud tempus preteritum dicitur esse prius quod est longius ab instanti presenti et illud dicitur posterius in preterito quod est propinquius presenti instanti vicinius enim quod homerus prius fuit quam plato et quod resurrectio christi fuit posterius incarnatione quam tempus in quo fuit homerus fuit magis distans ab hoc instanti quam tempus in quo fuit plato et tempus in quo resurrectio christi fuit minus distans quam tempus in quo incarnatus est. Sed contrarium contingit in futuro quoniam in tali tempore id dicitur esse prius quod est propinquius presenti instanti et id posterius quod est remotius a presenti instanti prius enim erit antitypsus quam dies iudicii: quia tempus in quo erit antitypsus minus distans erit ab instanti presenti quam tempus in quo erit iudicium et festum ascensionis erit posterius festo resurrectionis: quia tempus in quo erit festum ascensionis erit magis distans ab hoc instanti quam tempus in quo erit festum resurrectionis. I. e. li. Contrario autem prius dicitur et secundum preteritum tempus et futurum in preterito quidem enim prius dicitur prius quod longius est ab ipso nunc posterius autem et quod prope est in futuro autem prius quidem quod propinquius est ipsi nunc posterius autem quod procul deinceps deconcludit philosophus conclusionem intentatam ex secunda ratione dicere quoniam prius in tempore est ut ad omnem autem motum sequitur prius manifestum est quod omnis mutatio et motus omnis in tempore est.

Notandum quod commentator commentato. i. 9. mouet istud dubium cum multe sint transmutationes que fiunt in non tempore ut illuminatio totius oris a sole et totius domus a candela et factio rei generate in actu quomodo igitur omnis transmutatio est in tempore sumus enim inter hec duo inquit commentator: aut quod sensus peccat in iudicando illas mutationes subito fieri: aut quod demonstratio Aristotelis non est vniuersalis

sed quod tantum tenet in quibusdam modis et transmutationibus in quibus inuenitur velocius et tardius.

Respondet commentator quod transmutatio clausule dicitur de transmutatione per se et per accidens: transmutatio per se est transmutatio diuisibilis transmutatio per accidens est transmutatio indiuisibilis terminans transmutationem diuisibilem de qua non loquitur Aristoteles sed solum de transmutatione per se que est vera transmutatio. Egidius autem dicit quod mutatio sumitur dupliciter vno modo ut includitorum motum precedentem et sic quilibet mutatio est diuisibilis habens partem priorem et posteriorem velocitatem et tarditatem alio modo ut est terminus instans precedentis et sic est indiuisibilis non mensurato tempore sed in instanti.

Contra predicta arguitur: et primo quod transmutatio indiuisibilis est transmutatio perfecta quia generatio est transmutatio in diuisibilis secundum commentatorem et transmutatio per se quod est ad terminum per se posuit enim philosophus tertio huius motum in quatuor predicamentis connumerando predicamentum substantie. Secundo arguitur quod transmutatio substantie non est in instanti quoniam in eodem instanti in quo substantia incipit esse non est sua generatio sed immediate ante illud instans cum igitur non sint duo instantia immediata sequitur quod generatio substantie non est in instanti quod enim non sit generatio in instanti inceptionis substantie ostensum fuit tertio huius et maxime quia philosophus quinto huius ponens differentiam inter motum et generationem dicit quod mouetur est et quod generatur non est sensus et intellectu sunt transmutationes indiuisibiles non terminantes aliquem motum diuisibilem ut colligitur a philosopho secundo et tertio de anima de sensatione et intellectione. Quarto arguitur quod illuminatio medij mensuratur tempore: quia in tali mutatione sunt plura mutata esse. scilicet plura puncta scilicet quilibet mutatio eorum correspondet vnum instans ergo illi mutationi correspondet plura instantia sed non sunt plura instantia absque tempore igitur illuminationi medij correspondet tempus pro mensura. Item si in illuminatione medij sunt plura mutata esse et inter omnia duo mutata esse cadit motus medij secundum philosophum sexto huius ergo illuminatio medij est motus successiuus et per consequens mensuratur tempore. Item medij potest successiue illuminari sicut esse potest successiue disponi ad receptionem luminis: sed omnis successio fit in tempore ergo et. Ad primum respondet Burleus quod generatio substantie est transmutatio per se ratione termini ad quem qui est ens per se scilicet substantia sed ratione nominis transmutationis non est transmutatio per se quia hoc nomen transmutatio significat primo et principaliter mutationem successiuam habentem prius et posterius et ideo non dicitur de generatione primo sed solum per accidens et ex consequenti. Ista responsio potest esse dubia: quoniam motus primus significat motum localem quod motus alterationis vel augmentationis secundum commentatorem tertio huius et tamen tam alteratio quam augmentatio est motus per se ita transmutatio licet significet principaliter mutationem successiuam et minus principaliter subitam adhuc poterit esse quod mutatio subita sit per se transmutatio: dicens igitur secundum commentatorem quod duplex est transmutatio. scilicet per se et per accidens. transmutatio

Philosophorum.

per se illa quod est per se de positio in positum et quod generatio
et talis necessario est successiva transmutatio: per acci-
dens est illa cui accidit quod sit de positio in positum
et quia generationi substantie et cuiuslibet alteri muta-
tionis indissolubilis accidit quod sit de positio in positum:
cum sit per se de positio in positum secundum philosophum quinto
huius igitur generatio substantie et quilibet alia mu-
tatio indissolubilis est transmutatio per accidens scilicet
ratione motus precedentis sicut etiam ratione talis
motus est mutatio indissolubilis de positio in positum: ideo
negat illa consequentia: hec mutatio est ad per se termi-
num: ergo est transmutatio per se: sed deberet sic argui
hec mutatio est per se de positio in positum: er-
go est transmutatio per se: philosophus autem tertio
huius ponens motum in quatuor predicamentis lo-
cutus est de motu large hic autem magis stricte.
Ad secundum dicitur quod aliqua mutatio indissolubilis
est in instanti et aliqua non est illuminatio medij et in-
ductio alicuius gradus fit in instanti. generatio autem
et corruptio substantie non sunt in instanti: unde in eo-
dem instanti in quo medium primo est illuminatum
in eo instanti illuminatur: et in eodem instanti simul ou-
ctur alicuius gradus et est primo inductus et maxime
in continuatione motus: sed non simul aliquid genera-
tur et habet genitum esse: immo prius generatur quod sit ge-
nitum et prius corrumpitur quam sit corruptum: talis
ergo mutatio non est in instanti: sed in quolibet tem-
pore terminato ad instans inceptionis vel definitio-
nis: neque inconuenit aliquam mutationem non
mensurari tempore nec instanti: sed sufficit motum quod ter-
minat mensurari tempore: vel dicatur quod sicut punctus
non est in subiecto per se neque in loco per se sed per ac-
cidens ratione alterius: ita aliqua talis mutatio in-
dissolubilis non est in tempore per se sed per accidens ra-
tione motus precedentis: ratione cuius simul cum illo
mensuratur tempore. Ad tertium dicitur quod philo-
sophus et commentator non loquuntur hic de mutatio-
ne intentionali sed reali: non de motu qui sit ratione
anime sed ratione corporis et materie: unde dicit phi-
losophus secundo de anima quod talis mutatio: aut non
est motus aliquo modo: aut si est motus aliquo mo-
do: hoc est alterius generis quam sit diffinitum in hoc
libro. Ad quartum dicitur quod sicut non est nisi unum
lumen in actu et infinita in potentia que sunt partes eius:
ita non est nisi una illuminatio in actu et infinite illu-
minationes in potentia que sunt partes illius et con-
sequenter non est nisi unum illuminatum in actu et in-
finita illuminata in potentia que sunt partes totius il-
luminati: concedatur igitur in illuminatione medij sunt
infinita mutata esse sicut infinita puncta illuminata his
tamen omnibus non correspondet nisi unum instans: quod
hec omnia sunt mutata esse in potentia ratione vni-
us totius mutati esse quod mensuratur instanti. Et
cum arguitur quod inter omnia duo mutata esse cadit
motus medij istud non est verum: unde sicut motus
dupliciter diuiditur. scilicet diuisione mobilis et diuisione te-
poris ita mutata esse dupliciter diuiduntur: aut di-
uisione punctorum mobilis: aut diuisione instantium te-
poris. primo modo non cadit motus inter duo mu-
tata esse sed. secundo modo et ita intelligit philoso-
phus sexto huius: cum vero subiungitur quod medium
potest successive illuminari idem conceditur et conse-
quenter quod aliqua illuminatio potest mensurari tempo-
re non tamen quilibet: quarum res.

Ignis autem consideratione. Istud Tex.
est sextum et vltimum. ca. huius co. 130.

sicut restemporalis consequenter manifestat causali-
tatem anime supra tempus declarans diuersitates me-
surationis in tempore ex diuersa numeratione recepta
ab anima. Et diuiditur istud capitulum in duas par-
tes in quarum prima philosophus ostendit depen-
dentiam temporis ab anima una cum idempnitatem eius
et actiua mensuratione illius. In secunda exprimit nu-
merum temporis alium esse a numero motus ex pas-
siva mensuratione ipsius temporis ibi: (quoniam autem lo-
ci numeratio.) In prima parte Aristoteles ponit tres
conclusiones quarum prima propter quid tempus
est ubique. Secunda conclusio vtrum tempus depende-
at ab anima ibi. (Vtrum autem.) Tertia conclusio vtrum
tempus sit numerus et mensura cuiuslibet motus ibi.
(dubitabit autem.) Ad primam conclusionem cum
queritur propter quid tempus videtur esse in terra in
mari et in celo et generaliter in omnibus rebus. re-
spondit philosophus quod ideo tempus est ubique: quod
tempus est passio quedam: vel habitus: vel numerus
ipsius motus: constat autem motum esse ubique: et per
actum: vel in potentiam: quod arguitur sic ubique in-
uenitur esse in loco ibi inuenitur motus secundum actum vel
in potentiam scilicet ubique: ita est et in loco igitur ubique
inuenitur motus actus vel potentia: patet prima cum ma-
iori inductione: nam quocumque dato quod est in loco illud
mouetur actu: vel est potentia mobile: minor fuit de-
clarata tractatu primo huius quarti ubi est ostensus
omne corpus esse in loco per se vel per accidens
Le. li. (Dignum autem consideratione est) quomodo
ergo se habet tempus ad animam querendo tria et pri-
mo propter quid in omni re videtur esse tempus et in
terra et in mari et in celo: aut. respondetur quod tempus
ipsius motus passio quedam est vel habitus: aut nu-
merus existens hic aut mobilia omnia in loco aut sunt omnia
ipsa aut et motus simul sunt et secundum actum: et secundum potentiam.
Notandum primo commento. 130. quod
tempus existit in terra
et in mari: et in celo: quod est accidens motui et forma eius
cum sit numerus illius. scilicet quoniam numerus est acci-
dens numerati. Ex isto commento concluditur tam egredi-
us quam Burleus quod tempus est passio intrinseca mo-
tus licet non consimiliter dicant. Egredius enim tenet
quod motus et tempus sunt idem materialiter et realiter
sed differunt formaliter et ratione. Ita quod sunt vna et ea-
dem res habens diuersas rationes recte sicut motus
actio et passio sunt materialiter idem differunt autem
formaliter in quantum alia est ratio motus et alia actio-
nis et alia passio: ita tempus et motus sunt materia-
liter idem: et quod alia est ratio motus et alia est ratio tem-
poris ideo formaliter differunt et dicitur tempus esse
passio motus non quod sit alia res a motu: sed quod sunt di-
uersorum predicamentorum et ratio temporis presump-
ponit rationem motus: dicimus enim quod vnus est pas-
sio entis et tamen vnum et ens non sunt diuersas reali-
tates: sicut diuersas rationes. Burleus autem sustinet
quod tempus est passio intrinseca motus per quod motus
est quantus et sicut alia est ratio motus et alia tempo-
ris: ita alia est realitas motus et alia temporis sicut ge-
neraliter alia est realitas subiecti alia sui accidentis:
sed mihi videtur quod intentio commentatoris sit quod tempus

Liber quartus.

fit passio intrinseca mundi q̄ cum dicit̄ q̄ tempus exi-
sit in terra ⁊ in mari ⁊ in celo sed est passio extrinseca
motus cum sit accidens motiua ⁊ non possit inesse
modo nec per motum: est enim tempus forma mo-
tus sicut numerus numerati per cōmentatores: sed cō-
stat num̄ ex esse formam extrinsecam numerati cuꝫ nu-
mero quinqꝫ digitorum meorum numerentur quinqꝫ
homines ⁊ quinqꝫ canes: ergo tempus est forma ex-
trinseca motus. ¶ Secundo notandum fm̄ cōmen-
tatozem eodem cōmento: q̄ cuꝫ tempus est numerus
rerum mobilium ⁊ numerus inueniatur in numero
ista omnia. s. terra ⁊ celus ⁊ mare naturaliter habēt
moueri necesse est q̄ tempus inueniatur in eis: vbi di-
cit Burleus q̄ tps̄ inuenit̄ in oībus i quibꝫ inuenit̄ mo-
tus actu vel potētia: ita q̄ vbi ē motꝫ in actu ibi ē tps̄
in actu vbi motus in potētia ibi tempus in potētia
sed ego credo q̄ tempus sit vbiqꝫ in actu sufficit q̄ ab
actu moueat̄ ⁊ q̄ vbiqꝫ sit mobile modo sint partes
centrales terre ⁊ si non possunt moueri aliquo motu
tamen sunt mobiles motu locali ita q̄ habent apertu-
dinem ⁊ potētiā ad motum localem. Si enim totū ele-
mentum terre poneretur extra locum naturalem cer-
tum est q̄ moueretur ad locum naturalem per eā gra-
uitatem ⁊ potētiā q̄ habet: neqꝫ q̄ illa potētia
⁊ apertudo ponatur in actu illo indiuiduo: sed sufficit
q̄ in alio eiusdem speciei: vnde media regio aerum ha-
bet naturalem potētiā ⁊ apertudinem: ad esse humi-
dum ⁊ calidum ⁊ tamen non potest esse naturaliter ca-
lida neqꝫ oportet q̄ illa potētia vel apertudo vñqꝫ re-
ducatur ad actum in media regione aerum sed sufficit
q̄ in alio indiuiduo eiusdem speciei ⁊ hoc contingit q̄
aliquis est aer actu humidus ⁊ calidus. ¶ Tercio no-
tandum fm̄ cōmentatozem eodem cōmento. q̄ tem-
pus non inuenitur in omnibus his eodem ordine qm̄
primo inuenitur in celo ⁊ in alijs: secundo propter hoc
q̄ inuenitur in celo ⁊ inuenitur in quiescente: propter
hoc q̄ inuenitur in motu tēpus ergo q̄ est consequēs
motus: celli primo ⁊ essentialiter: ideo primo inuenitur
in celo: ⁊ q̄ est consequēs omnem alium motum per
se non primo ideo tempus inuenitur: secundo in om-
nibus alijs a celo que actu mouentur: tertio autem in-
uenitur in quiescentibus propter hoc q̄ in eis est po-
tētia ad motum ideo non inuenitur tempus proprie
in subiectis separatis qm̄ in illis non inuenitur mo-
tus actu vel potētia per se vel p̄ accidēs. ¶ Quarto
notandum fm̄ cōmentatozem eodem cōmento q̄ est
ex istis rebus motum in potētia ⁊ est illud q̄ est qui-
escens tempus inuenitur in eis in potētia ⁊ q̄ est mo-
tum in actu tempus inuenitur in eo in actu. Non inten-
dit cōmentator q̄ tempus nō sit actu nisi in rebus mo-
tis actu qm̄ tunc tempus nunqꝫ esset actu in terra: inten-
dit cōmentator q̄ tempus in actu inuenitur ex illo q̄
est motus in actu: ⁊ tempus in potētia inuenitur ex eo
q̄ est motum in potētia: aut quiescens: ita q̄ si nihil
moueretur: sed omnia corpora quiescerent nullum eēt
tempus nisi in potētia: efficitur autem tempus in actu
per motum in actu. Contra predicta arguitur primo
q̄ tempus non sit vbiqꝫ q̄ si tempus est ad omnem
punctum mundi: ⁊ ad omnem punctum mundi est quā-
titas permanens sequitur q̄ plures quantitates sunt
inueniē coextēse q̄ est falsum. Item sequitur q̄ acci-
dens migrat de subiecto in subiectum: nam tempus ē
vna res que iam est in isto homine eorum tempus cum
faciendo ipsum tabescere ⁊ fenescere vt patuit per Ari-

stotelem ex cōmuni modo loquendi ⁊ post modū erit
in aliquo homine nouiter genito ⁊ sic d̄ omnibus cor-
rupibilibus: agitur etiam imo tempus moueretur lo-
caliter ad motum sui subiecti sicut ⁊ alia accidentia tā
multiplicata quā excessa q̄ est inconueniens. ¶ Se-
cundo arguitur q̄ tempus nō sit passio intrinseca mū-
di: q̄ aliter sequitur q̄ mundus non est essentialiter ⁊
per se diurnus vel duraturus: q̄ est falsus: q̄ est per
se ⁊ essentialiter eternus fm̄ philosophū ⁊ probatur
consequētia: nā si tempus est passio accidentalis mū-
di: ergo mundus durat per aliqꝫ accidens inherens il-
li sicut homo est quantus vel albus per accidens su-
per additū ille: sed homo non est per se: neqꝫ essen-
tialiter quantus: aut albus: ergo mundus non est per
se: neqꝫ essentialiter diurnus vel duraturus. Item si
mundus durat per tempus nunqꝫ per accidens super
additū illi ⁊ tempus etiam durat cum sit quantitas
successiua habens prius ⁊ posterius: igitur per aliam
durationē ⁊ sic erit procedere in infinitum in duratio-
nibus temporalibus ⁊ erunt infinita tempora simul
non cōmunicantia que sunt inconueniētia. ¶ Ad pri-
mū dicitur negando consequētiā: q̄ licet tempus
sit diuisibile fm̄ longitudinem durationis non tamen
est diuisibile fm̄ situm ideo cum nullo habet extensio-
nem. Et si arguitur sic tempus est passio motus celi ex-
tensio impossibile est rem diuisibilem ⁊ extensam per se
agere rem multiplicatam ad omnem punctum mundi
igitur tempus non est sic indiuisibile ⁊ multiplicatum
negat consequētiā: q̄ licet tempus sit passio motus ce-
li non tamen agitur a motu celi per se sed ab intellectu
mouente celum: motus tamen est causa sine qua non
fieret nec multiplicaretur tempus: deinde cum conclu-
ditur q̄ accidens migrat de subiecto in subiectum nega-
tur consequētia vnde primo modo vñqꝫ intellectū
omnibus hominibus dicitur illū nouiter actuare pla-
tonem definendo actuare sortē ⁊ tamen non migrat
de subiecto in subiectum cum non moueatur: sed desi-
nit actuare sortē per definitionē sortis ⁊ incipit actua-
re platonem per inceptionem platonis: ita in sorte est
tempus ⁊ ideo aliquando erit in platone per multipli-
cationem non tamen migrat sicut nec moueri potest:
nec intelligo q̄ tempus sit in sorte vel in platone: aut
in aliqua parte mundi subiectiue: sed solum mensura-
tiue per presentia ⁊ indistantiam mensurando dura-
tiones illorum: ⁊ cum dicitur tempus moueri sicut su-
biectum eius respondetur q̄ nullum est subiectum in-
hesionis temporis nisi mūdus qui non mouetur: nec
per se: nec per accidens sicut nec. 3^a. puncta eiusdem vt
delicet centrum mundi ⁊ puncta polaria celi. Et dato
q̄ tempus esset subiectiue i celo non propter hoc mo-
ueretur tempus: q̄ accidens non mouetur ad modū
subiecti nisi habeat esse fixum in subiecto vel saltem di-
uidatur diuisione subiecti: sed tempus non habet esse
fixum in subiecto: neqꝫ diuiditur diuisione subiecti: er-
go non mouetur ad motum sui subiecti etiam. ¶ Ad
secundū dicitur q̄ sicut homo est essentialiter animal:
⁊ non essentialiter eternus vel diurnus neqꝫ duratu-
rus: sed solus per se in secundomodo est mundus eter-
nus diurnus ⁊ duraturus eo q̄ passio predicatur
de subiecto suo: ⁊ si Aristoteles concederet mundum
essentialiter esse eternum vel duraturum non sumeret
essentialiter stricte vt dicit perfectatem primi moti: sed
solus cōiter vt dicit perfectatē in cōi: ⁊ licet mūdꝫ sit du-
raturꝫ p̄ aliqꝫ accēs supadditū non tñ est p̄ accidens

Philosophorum.

Tex.
cō. 13.

duraturus sicut for. est albus vel quantus qz duratio mundi est accidens proprium et albedo aut quantitas est accidens comune. Cum autem concluditur processus infinitus in durationibus mundi et in temporibus non comunicantibus dico qd illud non sequitur quoniam sicut quantitas continua permanens est per se quanta et non per aliquid aliud. quia per se mensurat extensiones aliorum ita tempus per se durat et non per aliud format: quia per se mensurat omnis alias durationes. (¶ Utrum autem) secunda questio est ista utrum tempus dependeat ab anima ad qd respondet philosophus per duas conclusiones quarum prima est ista: tempus dependet ab anima ad quez respondet philosophus quo ad suum esse formale. secunda conclusio tempus non dependet ab anima quo ad suum esse materiale ibi: (sed aut hoc.) Primam psequentiam arguit philosophus sic impossibile est unum esse impossibile est tempus esse qz tempus est essentialiter numerus et si impossibile est numerantem esse impossibile est numerum esse qz numerus est illud quo aliud numeratur: vel ad numerabile et si impossibile est animam esse. Intellectum autem impossibile est numerantem esse qz numeratio non potest fieri nisi ab intellectuali ergo et ut arguitur sic a primo ad ultimum si impossibile est animam intellectum esse impossibile est numerantem esse et si impossibile est numerantem esse impossibile est numerum esse et si impossibile est numerum esse impossibile est tempus esse: ergo de primo ad ultimum si impossibile est animam esse intellectum impossibile est tempus esse et per consequens tempus dependet ab anima quo ad suum esse formale qd est numeratio: vel numerabilitas. I.e. li. Utrum autem cum non sit anima erit utique tempus aut non dubitabit utique magister responderi. impossibile cum sit numerantem esse aliquid construe sic ut sit impossibile aliquid numerantem esse est impossibile et numerabile aliquid quare manifestum est qd neqz numerus poterit esse: numerus enim aut qd numeratur est aliquid numerabile. Si autem nihil adaptum naturae est qd anima numerare et anime intellectus possibile est tempus esse anima si non sit. (¶ Notandum fm Burleum qd psequentia Aristotelis non solut tenet cum numero impossibilitatis isto modo sed impossibile est animam esse impossibilitatem esse tempus esse sed et tenet sine nota impossibilitatis: qz bñ sequitur nulla anima est ergo tempus non est ex eo qz tempus significat tñ quantitas hoc oratio quantitas successiva per quam anima numerat et mensurat motum ita qd hoc nomen tempus significat unum copulatum ex quantitate successiva et ex anima et ex actuali numeratione motus ab anima: cum enim anima actu mensurat motum copulantur ad invicem anima et motus et quantitas per quam anima mensurat motum et actio anime que quid est actio est formale i significato tps sicut i significato huius orationis lapis visus a me formale est ipse visio que copulat lapidem visui meo et illud commentator videtur intelligere cum dicit hic commento. 13. qd numerus est actio numerantis in numerato. i. illud qd hec vox numerus i actu numeratus significat est actio numerantis qd actio copulata ad invicem numerantis et numerati. (¶ Ista determinatio est inductiva in multis primo quidem qz non videtur hanc consequentiam esse bonam nulla anima est igitur nullum tps est sicut nec ista nulla anima est igitur nullus numerus est qz numerus non tñ dicitur actualis numeratione sed et aptitudinaliter fm philosophi di. in li

tera qd numerus est quo aliquid numeratur: vel est numerabile igitur: hec propositio tps est non significat quantitatem successivam per quam anima mensurat motum sed per quam anima potest mensurare motum propterea pbs procedit per non tam impossibilitatis et non per propositiones de inesse similiter: sed non videtur qd tps significet aliquid copulatum ex quantitate successiva et ex anima et ex numeratione actuali motus ab anima quoniam tps vel est sicut nec illud copulatum p philosophi di. tps aliud est motus et qd est passio vel habitus motus et contra commentatore di. tps est accidens et forma motus imo tps in nullo pdi camento est neqz foret quantitas successiva: neqz continua sicut: neqz illud aggregatum vel copulatum. Tertio non apparet que numeratio que est actus anime sit formalis in tpe quoniam materiale tps est simpliciter extra animam. s. duratio successiva habens prius et posterius numeratio autem continua est tñ in anima constituta aut qd nihil existens subiective in anima est subiective in aliquo existente extra animam: ergo nihil existens in anima est formale alicuius existentis extra animam. Quarto non est verum qd visio sit formale in significato huius orationis lapis visus a me qd impossibile est aliquid esse absqz suo formali: sed aliquid lapis est visus a me et tamen nulla est visio lapidis in eo non igitur visio est formale in significato illius orationis lapis visus a me: sed est formale in potentia visiva ipse autem respectus visibilitatis bñ est formalis in significato illius orationis. Dicendum igitur qd sicut verum dicit respectus ad intelligendum et bonum ad appetitum qd verum est ens appetibile per intellectum et bonum est ens desiderabile per appetitum et tamen aliud est bonum et verum nullo intelligere nec aliquo desiderantia numerus et tps omni respectu ad animam numerantem et mensurantem non obstat qd tps et numerus est nulla anima mensurante vel numerante quoniam talis respectus non est respectus actualis sed aptitudinalis sicut est respectus veri et boni visibilis et intelligibilis: nulla enim anima existere ad hoc aliud est visibile et intelligibile: sed non actu: quia fm Aristotelem. secundo de anima sensus in actu et sensibile in actu convertuntur et sunt simul ideo nihil est actus visibile vel intelligibile quando actualiter videtur: vel intelligitur: ita numerus et tempus non sunt actu nisi sit actualis numeratio anime sicut autem potentia quando non est actualis operatio anime tamen quibusdam modis est vera tempus est numerus est siue sit anima: siue non sit anima. Et ista videtur esse intentio commentatoris di. commento allegato qd tempus in actu non erit nisi anima sit in potentia erit licet anima non sit. Et ad commentatore di. qd numerus est actio numerantis in numerato illud est sic intelligendum numerus importat actionem numerantis in numerato non qd illa actio sit in numerato subiective: sed tñ terminative eo modo quo dicimus visionem esse subiective in oculo et terminative in lapide sic etiam tempus importat mensurationem anime non quidem actu sed potentia tñ siue ergo sit anima siue non sit non unum tempus est eo qd instans et tempus convertuntur. fm philosophum in hoc. 4. sed nulla anima existens instans est igitur etiam nulla anima existente tempus est sed si nulla anima potest esse nullum potest esse tempus neqz numerus sicut nihil potest esse verum vel visibile aut intelligibile. (Sed aut hoc) secunda conclusio tempus non dependet ab anima quo ad suum esse materiale probatur materiale tempus est duratio successiva habens prius et posterius: sed hoc non

Tex.
cō. 13.

Liber quartus.

dependet ab aia igitur 7: p3 consequentia cu maiori 7
minori declarata: na posito motu ponitur duratio suc-
cessiva habens prius 7 posterius cu prius 7 posterius
ut prius sicut ex p3io 7 ex p3io 7 motus sed mor?
nullomodo dependet ab aia qm motus est siue aia
possit esse siue no possit esse igitur et duratio successiva
habens prius 7 posterius est siue anima sit: siue ipol
sibile sit ipsam esse l.e. li. (Sed aut) i. idubitable hoc
q vi causam ens est tempus. i. illa res que est tempus
non dependat ab anima: vt si contingat motum esse
siue anima: prius aut 7 posterius in motu sunt absq
anima tempus autem h sunt fm q numerabilia sunt
b p3io 7 h sunt tempus. i. prius 7 posterius i mo-
tu est intelligenda in probatione causalit. i. ex his vide-
licet ex p3io 7 posterio 7 motus est tempus.

Notandum primo fm comentato-
rem comento. 131. q esse
tempus est in potentia propter subiectum proprium
7 esse eius in anima est in actu quando anima egerit il-
lam actionem in subiecto pparato ad recipiendu illa
cam que dicitur numerus. intendit comentator q tps
aliquando est in actu 7 aliquando in potentia tepus
in actu est quando aia numerat subiectu tps q e mo-
tus tepus aut dicitur esse in potentia quando subiectu
p3io 7 tps est v3 motus 7 aia nullu actu numerat
bz circa motum sicut igitur visibile actu est quando co-
lor actualiter videtur ab aia 7 visibile potentia est qua-
do color non actu videtur: sed pot videri ab aia: ita
tepus actu est quando motus mensuratur 7 numerat
actualiter ab aia. est aut in potentia quando non me-
suratur nec numeratur ab aia s3 pot numerari 7 men-
surari sicut et vel e subiectu vel p dicanu actu: neqz ali-
est scia actu nisi aia habeat actualē p3idatione: sed
oia h dicuntur potentia talia seclusa p3idatione aie.
Et quando comentator dicit q actio aie est i subiecto
preparato ad recipiendu illa actione q est numerus
non intendit q actio aie que est numerus vel numera-
tio fit subiectu in motu vel in moto tanq accidens in
subiecto: q actio aie est i aia e subiectu s3 p subiectu
pprium vel preparatum ad recipiendu actione aie
intelligit subiectum circa q est numeratio aie 7 recipit
actione aie non subiectu: sed terminatiue eo mo quo
color recipit visionē. ¶ Secundo notandū fm comē-
tato 7 eodē comēto q ista p3idatio de tpe est magis
philosophica qua naturalis 7 inducit ipsa in hoc lo-
co q2 est ca in ipsum latere. s. q2 est diminutū in se. phi-
losophus igit q2 principaliter p3iderat de tpe fm suū
esse materiale 7 metaphisicus principaliter fm suū
esse formale. Ideo ista qd vtrum tepus dependet ab
aia est magis metaphisica qua naturalis ex quo tpe-
pus non dependet ab aia fm suū esse materiale sed
tm formale Aristoteles tamē induxit ista qōnez ad de-
notandū tepus habere eē diminutū sine aia nume-
rante qm existente numeratio e aie tepus est in actu ea
aut non existente ipsa est in potentia sed esse in poten-
tia ē eē diminutū sicut ē in actu est eē cōpletum. Et li-
cet tepus significet numerationē aie ultra durationē
successivā nihil tñ ē temp? nisi duratio successiva sicut
et videns significat visionē 7 ipsum visibile 7 tamen
nihil est videns proprie loquendo nec animal. Item
pono q a pueratur cu hoc cōplexo lapis visus 7 p3
q a significat lapidem 7 visionem 7 aiam videntem
propter respectum visibilitatis includentēz hec omnia
7 tamen nihil est a nisi lapis ideo non o3 dicit q visio

fit in a formale q2 visio est formale potentia visive:
sed visibilitas dicens respectum actuale vel apriu-
dinalē est formale a. (¶ Dubitabit aut.) Tertia que
stio vtrum tempus sit numerus cuiuslibet motus ad
quam respondet philosophus q sic ponendo tertia
conclusionem huius capituli v3 tempus est numerus
cuiuslibet motus quam ipse probat sic tempus est nu-
merus cuiuslibet motus facti in tempore s3 omnis mo-
tus fit i tempore ergo tempus est numerus cuiuslibet
motus patet consequentia cum maiori q2 esse in tpe
est esse in loco 7 sicut in numero v3 ostensū est supra
minori vero declaratur inductiue qm omne qd auge: au-
getur in tempore 7 omne q alteratur: alteratur in tem-
pore: 7 omne q movetur localiter movetur localiter
in tempore tempus ergo non est numerus vnius mo-
tus tm sed ē numerus cuiuslibet motus continui. i. ha-
bens successiones 7 continuatiue in suis partibus q
ideo dicit philosophus propter motus indivisibiles
7 instantaneos quoz tempus non est numerus l.e.
li. (Dubitabit autem aliquis 7 qualis motus sit tem-
pore numerus vtrum alicuius tm vel cuiuslibet aut)
i. respondetur q cuiuslibet: 7 naturam sit in tempore:
q2 omnis motus 7 augmentatur 7 alteratur in tempo-
re 7 fertur localiter in tempore fm igitur q motus est
sic est vniuscuiusqz numerus videtur tempus motus fm
pliciter numerus est continui sed non eiusdem ita q
tempus est simpliciter numerus motus: 7 non alicui-
us determinati solum.

Notandum fm comentato 7 em com
mēto: q tempus licet sit
numerus cuiuslibet motus tamen non eodem modo
sed fm prius 7 posterius qm est numerus alioz mo-
tum p3ter motū translationis qm est numerus tras-
lationis qm fit translatio non esset tempus non esset si
alteratio non esset: neqz augmentatio: neqz generatio:
neqz corruptio: 7 esset hic translatio tm esset tempus:
7 si de modis translationis non esset translatio circu-
laris non esset tempus 7 de circulari velocitatis circu-
lationis. i. motus diurnus tempus igitur 7 si ē nume-
rus cuiuslibet motus tamen attribuitur eis principali-
ter 7 secundario. Tres distinctiones intendit comēta-
tor in hoc comēto quarū prima est q duplex est mo-
tus. s. ad vbi 7 ad formam motus: ad vbi est motus
localis motus ad formam ē motus de p3idatiōe s3 ē
quantitatis 7 qualitatis omnibus his motibus attri-
buitur tempus sed principaliter motui locali: min? p3i-
cipaliter vero motui ad formam siue fuerit generatio
siue alteratio: siue augmentatio: vel diminutio. ¶ Se-
cunda distinctio duplex est motus ad vbi v3 rectus 7
circularis motus rectus est motus elementorum sur-
sum 7 deorsum motus vero circularis est cōmuniter
corporum celestium: cuiuslibet istozum motuum attri-
buitur tempus sed principaliter motui circulari min?
vero p3i. cipaliter motui recto. ¶ Tertia distinctio du-
plex est motus circularis. i. velocissimus motus circu-
laris velocissimus motus ē diurnus. i. totius celi
ab oriente in occidentem: motus autem circularis nō ve-
locissimus est motus alius circularis a motu diurno
7 huius inveniuntur in o3ibus octo orbibus celestibus
s. in orbe signozum 7 septem orbibus planetarū mo-
tis ab occidente in orientem iterum cuiuslibet istozum mo-
tuum attribuitur tempus: sed motui diurno velocissi-
mo principaliter attribuitur. Alijs vero ex p3equenti 7
nō p3i. cipaliter. In dicit ergo comē. q tps attribuit p3io

Ter.
cō. 132

Philosophicorum.

motu diurno: secundo motibus orbium planetarum et signo: tertio motibus rectis. quarto motibus ad formam. s. augmentatiois et alterationis. ¶ Ex predictis sequitur primo secundum commentum quod si esset motus localis absque motu ad formam tempus esset et non e converso per quod motui ad formam attribuitur tempus propter motum localem. Secundo sequitur quod si esset motus circularis celi si ne motu recto tempus esset et non e converso per quod tempus non attribuitur motui recto: nisi quod attribuitur motui circulari. Tertio sequitur quod si motus diurnus esset absque alio motu circulari tempus esset et non e converso per quod tempus attribuitur principaliter motui diurno et alio motibus circularibus e consequenti per motum diurnum. ¶ Sed dubitatur quoniam dictum est supra quod tempus est per omne motum sic quod quocumque motu dato per exclusionem cuiuscunque alterius tempus esset: ergo posito quod esset motus ad formam sine motu locali esset tempus. Et si esset motus rectus absque motu circulari esset tempus et pater si esset motus circularis absque motu diurno esset tempus. Respondetur quod i dubio tempus esset quocumque motu posito in mundo: sed intentio commentum est quod posito solo motu ad formam vel posito solo motu recto mundi non esset: cuius igitur tempus sit passio mundi sequitur quod tempus non esset: quod autem non sit mundus posito tantum motu ad formam vel motu recto arguitur quod sequitur tantum motus rectus esset: aut tantum motus ad formam esset igitur nullus est motus circularis et persequens celum non esset persequentia quod motus circularis est passio inseparabilis a celo stat autem quod deficere passione deficit subiectum: sed celum est pars principalissima mundi ergo si celum non esset mundus non esset. ¶ Similiter si omnia elementa mouerentur et omnes orbis celestes: et nullus esset motus diurnus primus motor non esset secundum commentum. quod frustra poneret primum motorem absque primo motu deus enim est in circumferentia primimobilis: quod ibi est sua maxima oppositio. s. motus diurnus velocissimus secundum philosophum. 8. huius constat autem quod si deus non esset: aut primus motor: nullus mundus esset eo quod sicut ex omnibus elementis particulariter acceptis sit unum mixtum per formam superadditam formis elementorum: ita ex omnibus spiritibus elementorum et corporum celestium sit unus mundus unitate primimobilis se habentis per modum forme quapropter habes philosophus primum et aliorum plurimum spirituum deum vocauerunt animam mundi. Intentio igitur commentum et sua consideratio est in naturalis et non ibi. neque divina quoniam pcedere debuit: quod non est tanta dependentia essentialis inter motus iunctos neque tanta colligantia inter celum et motum circulari vel diurnum quoniam deus posset immobilitate celum motibus remanentibus elementorum in quo casu tempus esset et nullus esset motus diurnus neque circularis: neque frustra poneret primum motorem si non esset primus motor sicut non frustra ponit animam si aliquid quando non mouet: neque frustra ponitur homo si aliquid quando non intelligit. (Sed est nunc) per conclusionem arguit philosophus probando quod tempus non est numerus cuiuslibet motus: quod si tempus esset numerus cuiuslibet motus: et contingit duo mobilia simul moueri: et equali tempore igitur tempus numerus est duorum motuum simul existentium: sed alterius et alterius motus est alius et alius numerus: ergo plura sunt tempora simul non coincidentia. L. li. Sed est i. contingit moueri unum mobile et aliud et cum illo quorum utriusque motus erit numerus diuersus alter et alterum igitur tempus erit et simul duo tempora equalia erunt. ¶ Aut non? respondet philosophus dicens quod idem tempus sumitur est numerus enim motuum tam equalium quam inequalium etiam simul exi-

stentium quam non simul existentium: et tunc ad rationem dicimus plus quod non oportet plura tempora equalia esse simul si plures motus equaliter sunt simul: quod tempus non multiplicat ad multiplicationem motuum neque oportet quod plures sint numeri siue plures sunt motus: quod ad multiplicationem numerorum non sequitur multiplicatio numerorum nam septem canes et septem equi sunt diuersi: et tamen idem est numerus septem canum et septem equorum quoniam numeri quinario quinquaginta digitorum meorum mihi noto numerabo. s. canes et equos et numero septem fabarum numerabo septem canes et septem equos non igitur multiplicat tempus ad multitudinem motuum ex quo tempus est numerus motus animi quoniam cumque motus sint diuersi ut si vnus sit velox alius tardus et si vnus sit motus alterationis et alius sit augmentatiois: aut si vnus sit motus localis rectus et alter circularis spatio tempus est idem omnimodo illi motus simul sicut quoniam numerus est idem apud omnia numerata seu equalia et si simul existentia. L. li. ¶ Aut non? i. respondet quod non sunt tempora equalia simul si motus equaliter sunt simul omnes namque tempus vnus similiter et simul est. i. omne tempus vnus unitate numeri li est motus omnium motuum simul existentium et equaliter se habentium: spiritus autem i. secundum spiritum est numerus eorum quod sunt simul et quod non simul sunt. Si. n. et hi sunt canes illi vero equi utriusque habent idem numerum sicut enim et motuum simul terminatorum. i. simul existentium et equalium idem tempus est sed hic velox fortassis alius vero non et alius quidem loci numeratio est hic autem alteratio tempus autem idem est tamen siquidem numerus equalis sic et simul alterationis et loci numerationis et propter hoc motus quidem alteri sunt et scilicet sumunt tempus autem ubique idem quod et numerus vnus et idem ubique est qui est equalium et simul.

Notandum primo secundum commentum. commentum et to. 13. quod tempus sequitur hunc motum. s. circula rem et istemotus accipitur in diffinitione eius et ipsius mensurat illud non secundum quod numerus mensurat numeratum. s. quod numeratum non accipitur in diffinitione numeri istud commentum. h3 duas difficultates quarum prima est cum tempus sit numerus cuiuslibet motus quare magis ponitur in diffinitione ipsius motus circularis seu motus diurnus quam quilibet alius motus et precipue quod tempus esset dato quod in mundo nullus esset motus circularis: sed tamen rectus aut alius motus ad formam. ¶ Secunda difficultas est quod apparet ex hoc commentum et to. quod tempus sit subiectum in primo motu si mensurat illud tanquam forma in re alios vero motus tanquam numerus numeratum suum. ¶ Ad primam difficultatem dicitur quod sicut diffinitio motus competit cuiuslibet motui tamen primum motui locali: quam alio motibus per commentum et to. 13. huius ita quod in diffinitione motus includit motus localis principaliter et minus principaliter alii motus includunt sic est et dicendum de tempore quod diffinitur per omne motum tamen principaliter per motum primum et ex consequenti per alios motus et ratio colligitur ex commentum. quoniam tempus persequitur hunc motum principium alios autem ratione illius. ¶ Ad secundam difficultatem respondetur quod non intendit commentum. tempus esse formam intrinsecam motus primum: sed quod quoadmodum quantitas continua et numerus per motum mensurat subiectum in quo est formaliter et persequenter alia numerata ut numerus quinquaginta digitorum meorum primo mensurat subiectum in quo est formaliter et consequenter alia numerata ut numerus quinquaginta digitorum meorum primo mensurat quinquaginta equos ita tempus primo mensurat motum primum deinde alios et rationem assignat quoniam si

Liber quartus.

cut subiectus numeri principaliter ponitur in diffinitione numeri: et non alia numerata sita motus primus principaliter ponitur in diffinitione epistolis et non alijs alioquin notum.

Secundo notandum secundum Burleum quod numerus quod dupliciter accipitur. Primo per rem numeratis: et sic multiplicatur numerus ad multiplicationem numerato: quod si multiplicatur unitates multiplicatur numerata. Secundo per actionem anime numerantis: et sic iterum multiplicatur numerus ad multiplicationem numerato: quia multiplicatur actus anime ad multiplicationem obiecto. Tertio accipitur numerus pro forma: quia existeret in rebus numeratis: et sic multiplicatur ad multiplicationem numerato: in eo quod forma: non autem in eo quod numerus: quod si multiplicatur subiectum multiplicatur forma. Quarto accipitur numerus secundum quod est quoddam primum ne per quod respondetur ad questionem querentem de aliquibus quod sunt illa cuius modi sunt duo tria quatuor etc. et siue tale esse ponatur in anima: siue extra animam illud non multiplicatur ad multiplicationem numerato: quod non multiplicatur ad multiplicationem numerato: quod non multiplicatur superius si non multiplicatur inferius: ubi gratia binarius aut ternarius in eo denotatur per ista nomina duo et tria dicitur de binario duo et hominum et duo equorum: et sic de omnibus quod sunt duo similiter ternarius in eo: siue fuerit in mente siue extra animam verificatur de omnibus quod sunt tria: et sic forte intelligitur philosophus dicens quod idem est numerus septem et caenum et septem equorum. Sed magis accipiendo ad intentionem et ad modum loquendi philosophi et commentatoris dimittendo numerum in eo: quod de tali non loquitur hic philosophus: sicut nec de tempore in comuni: dico quod triplex est numerus: viz intentionalis natus et formalis: numerus intentionalis est anima numerans per intentiones res alius multitudinis computans unitates: et sic accipit numerum Plato cum diffinitur animam dicens quod est numerus septem motus ut testatur Aristoteles primo de anima ex doctrina eiusdem platonis in thymeo: numerus materialis est multitudo unitatum transcendens vel mathematica: et sic due intelligentie duo homines duo colores due unitates principales sunt diuisiui: numerus binarius et confunctionis numerus octonarius: et sic videtur loqui de numero philosophus secundo de anima quod numerus est sensibilis commune: numerus formalis est quantitas indiuisibilis denominans formaliter aliqua esse arithmetice: plura autem ab unitatibus arithmetice sunt numeri qui est indiuisibilis forma realiter distincta a qualibet sua unitate et ab illis simul in quibus subiectiue fundatur: et non in aliis illis: quod sicut denominat illas unitates esse plures ita denominat qualibet illarum unitatum esse multas: et sic loquitur philosophus de numero cum dicit hic quod idem est numerus septem equorum: et septem canum: sed in parte secunda huius capituli loquitur de numero predicabili dicens quod idem est numerus decem ouium et decem canum. Intentionalis igitur numerus qui dicitur numerus numerans non multiplicatur ad multiplicationem numerato: quod eadem indiuisibilis anima infinita numerabilia potest numerare: sed numerus materialis qui est numerus numeratus multiplicatur ad multiplicabilem numerato: ut dicitur est numerus autem formalis qui est numerus quo numerauimus in eo quod est forma publica multiplicatur ad numerationem numerato: quoniam semper ex alijs et alijs unitatibus fit alius et alius numerus formalis: in eo quod est forma mathematica non multiplicatur ad multiplicationem

numerato: quod ut dicitur est numero quinario quingens digitus: meo possunt numerare omnia que sunt quingens et numero denario decem digitus: meo possunt numerare omnia que sunt decem etc. Contra ea que dicta sunt de numero formali vel mathematico: arguitur illa non esse formam indiuisibilem: quod dato illo sequitur primo quod nullus numerus est altero maior: sicut nec aliqua unitas mathematica est altera maior: consequens inconueniens quod ternarius est maior binario: et patet consequentia si quilibet numerus est forma indiuisibilis. Secundo sequitur quod nullus numerus componitur ex numeris: et consequenter nulla proportio ex proportionibus si numerus est forma indiuisibilis: sed consequens est falsum: quia quaternarius componitur ex duobus binariis et proportio quadrupla ex duobus duplicis. Tertio sequitur quod ubi sunt duo numeri sunt actualiter infiniti numeri: quod acceptis binario et ternario erunt tres numeri: binarius ternarius et dualitas fluxus ex illis duobus numeris: quoniam ex illa dualitate fluente et quolibet alio numero resultat alius binarius: et sic in infinitum. Quarto sequitur quod dualitas est pars dualitatis accipiendo duos quaternarios in quibus sunt quatuor binarii: non igitur duo ex illis binariis ex quibus cum duobus alijs resultat duo quaternarii tanquam ex partibus suis: et patet quod dualitas binario: est pars dualitatis quaternario: et per consequens pars est equalis toti: et minor numerus maiori quod est impossibile. Ad primum concedo quod omnis numerus formaliter sumptus est addens in diuisibile absolutum predicamenti quantitatis: ex quo non sequitur quod nullus numerus est altero maior: quoniam magnitudo numeri habet attendi penes multitudinem unitatum: constat autem quod plures sunt unitates in vno numero quam in alio: et cum dicitur communiter de intentione philosophi sexto huius quod indiuisibile additum diuisibili vel indiuisibili non facit maius debet intelligi de quantitate seu magnitudine continua: et non discreta. Ad secundum concedo quod nullus numerus componitur ex numeris neque ex unitatibus tanquam ex partibus: si quilibet numerus dicitur componi ex unitatibus in tanquam ex subiecto: et consequenter cum proportio sit relatio indiuisibilis fundata in numero nulla proportio componitur ex proportionibus tanquam ex partibus: et cum dicitur quaternarius fit ex duobus binariis illud negatur loquendo de numero formali: illud tamen conceditur ad hunc intellectum quod ternarius fit ex aliquibus unitatibus ex quibus sunt duo binarii: ita quod quatuor unitates collectivae superius faciunt quaternarium et diuisiue accipere faciunt duos binarios: vnde due unitates faciunt vnum binarium: et due alie faciunt alium binarium: negatur et quod proportio quadrupla fiat ex formaliter ex duobus duplicis: tanquam ex partibus: sed in maiori ad hunc intellectum ea in quibus fundantur due proportionis duplices sunt presens vni: et quo fundatur proportio quadrupla. Ad tertium dicitur quod sicut duo alba sunt similia duabus si debet quas fundantur ipse tamen similes non sunt similes sicut in rebus que numerantur extra animam est alius numerus formalis quod quis sit vere vnus unitate conuenienti cum ente et opposita multitudinis: illi numerus formaliter sumptus non est vnitas mathematica nec numerus numeratus: sed per se id quo res subtrahit et maior sit plura: et ideo non procedit in infinitum: quod igitur unitas formalis binarii et vnitas formalis ternarii non sunt unitates que sunt principia numero: non faciunt alium numerum qui sit dualitas: quod dualitas est numerus resultans ex duabus unitatibus: quare quilibet est

Dibiscorum.

principiū nūcī. ¶ Ad quartū dī q̄ duo quaternarij nō sūt duo dualitate vnitatū mathematicāliū: sed sūt duo dualitate vnitatū: quāz q̄libet est ens ⁊ vna trāscendit: nulla est ergo dualitas pprie ⁊ formaliter sūpta duoꝝ quaternarioꝝ sed solū trāscēdit sūpta: ⁊ h̄ dualitas est illi duo numeri quaternarij. Dicat igit ad argumentū q̄ nulla dualitas mathematica est p̄s dualitatis mathematice: sed bene dualitas transcendētis: quo dato nō sequit̄ q̄ p̄s sit equalis toti neq̄ q̄ minor nūcus sit eglis maioribꝫ: q̄z q̄libet dualitas mathematica sit eglis cuilibet dualitati mathematice: nō tamē cuilibet dualitati simplicit̄: q̄z aliqua est dualitas transcendētis: cuius dualitas predicamenta lis seu mathematica est pars.

Monia autē lo ci mura tio. Ista est secūda p̄s hui⁹ capituli: in qua p̄s manifestat nūcꝝ tēporis alij eē a nūero motus ex passiva mēsuratōe tēporis: postq̄ declarauit tēpus eē mensuraz quilibet motus ⁊ eē vbiq̄ ex actiua mēsuratōe et uidēz ponēs tres cōclusiones: quāz p̄ia est ista: tēp⁹ mēsurat tempore. ¶ Secūda cōclusio temp⁹ mēsurat motu circulari p̄io ibi. (Mēsuratur autē). Tercia cōclusio: q̄ motus succedētiū eadē sit mēsurat: nō tamē est idē temp⁹ ibi (videt̄ autē recte). Prima cōclusio arguitur sic: motus, localis mēsuratur motu locali: ⁊ maxie mot⁹ circularis mēsuratur motu circulari: ergo tempus mēsuratur tempore: non quidem tempore infinito: sed tempore finito neq̄ quocunq̄ tempore finito: sed quoddam finito ⁊ determinato: quia non mēsuratur tempus tempore maioꝝ: sed tempore minoꝝ: antecedens autē ⁊ consequentia tenet̄ ex eo: quia vnumquodq̄ numeratur ⁊ mēsuratur quoddam proximo sui generis. vel speciei: vnitates enīz numeratur vnitate ⁊ eque ecōuerso. I.e. li. (Quoniam autē loci mutatio mēsuratur loci mutatione ⁊ huius est circularis que mēsuratur mutatione circulari: numeratur quidem vnūq̄q̄z vno quoddam proximo vnitates vnitate eque non ecōuerso: sic ⁊ tempus tempore quoddam finito.

Notandum

secundum commentatozem commento. 123. q̄ cum fuerit positum quod tempus est numerus, cuiuslibet motus ⁊ fuerit positum quod hic est p̄io: motus ceteris motibus: sequitur vt tempus istius motus sit p̄ius ceteris temporibus ⁊ numerans illa. Intendit commentator hanc distinctionem: q̄ duplex est punctus: videlicet simpliciter ⁊ fm quid. Tempus simpliciter est duratio successiua mundi ⁊ huius tempus est numerus cuiuslibet motus ⁊ quietis ⁊ multiplicatur indiuisibiliter ad omnem punctum mundi: de quo dixit supra philosophus q̄ est vbiq̄ in celo in terra in mari. Tempus fm quid est duratio successiua motus: ⁊ tale tempus non multiplicatur indiuisibiliter ad omnem punctum mundi: sed plurificatur subiectiue: ita q̄ est subiectiue in motu: ⁊ quot sunt motus: tot sunt talia tempora: cui⁹ sit quantitas motus de qua dixit supra commentator q̄ tempus mēsurat motus per quantitatem accidentem motui: quia igitur motus circularis diurnus est p̄io: omnibus alijs moti

bus: ⁊ mēsurat omnes alios motus: ideo etiam tempus istius motus est p̄ius temporibus omnī aliorum motuum: ⁊ mēsurat omnia tempora illorum motuum: ex quibus sequitur q̄ plura sunt tempora non communicantia sicut plures sunt motus simul non communicantes: sed talia tempora non sunt tpa sumpti: sed h̄z qd ipsi mot⁹: quoꝝ sūt intrinsece passioes.

Sed dubitatur

primo quia si motus concellum est motum mēsurari tempore: constat autē tempus ⁊ motum non esse eiusdem generis nec eiusdē speciei: numeratōis etiam duos equos nūero duoꝝ: digitorum qui equi non sunt eiusdē generis neq̄ speciei: cui⁹ numero generatio digitorum. ¶ Secundo dubitatur probando q̄ tps mēsurat tpe maioꝝ: qm̄ sepe numeratū ē vn⁹ q̄ nūcīas: sicut qn̄ p̄ multitudinem gradū celi iuenim⁹ ambitū toti⁹ terre ignoti: vt p̄z in tractatu de spa: vn̄ scito nūero gradū celi: ⁊ scito q̄ lēte in ambitu terre corrdēt gradū celi pōt sciri q̄ lētes sūt in circuitu terre: sic ergo p̄z q̄ p̄ q̄ntatē celi mēsuram⁹ q̄ntatē terre q̄ mltō mīoꝝ ē q̄ntate celi: ita pōt sciri p̄bati motū pui⁹ posse numerari ⁊ mēsurari motu maioꝝ. ¶ Ad p̄mū dī q̄ p̄s nō videt̄ nihil vn⁹ mēsurari ⁊ numerari n̄s suo p̄mo: s̄ asserit oē mēsuratū posse mēsurari suo p̄io: stat igit̄ b̄n̄ aliqd̄ mēsurari duob⁹ mēsuris: q̄z vna ē eiusdē sp̄ei cū illo: ⁊ alia nō eiusdē sp̄ei: ⁊ hoc declaratur illa p̄pō Arist. 1. 1. 10. metha. di. mēsurat ⁊ mēsuratū sūt vnigena ⁊ eiusdē sp̄ei: q̄ oīs mēsurat ⁊ aliqd̄ suū mēsuratū sūt vnigena: ⁊ oē mēsuratū ē vnigenū alicui sue mēsure. actu po⁹ vel ap̄i tudine. ¶ Ad h̄z rīdēt q̄ nō ē si ludo q̄ q̄ntas celi ⁊ q̄ntas terre sūt s̄ p̄bati iūte corrdēt duo: ⁊ ita mor⁹ ineq̄les nō cōicātes s̄ si aliquoꝝ p̄es iūte corrdēt: s̄ nō ē pōtē duo tpa seqlia eē s̄ nō cōicāta: nō nō pōt mīn⁹ tps mēsurari maioꝝ tpe: s̄ mīnoꝝ mot⁹: maioꝝ motu: ⁊ mīnoꝝ q̄ntas maioꝝ q̄ntate. Et si q̄ntē cuiuslmo di mēsurat est ista cū nō appeat p̄fectōis nec ade q̄ntōis nec replicatōis nec t̄mianōis: rīdēt q̄ ē mēsurat adequatōis: nō qdē formalit̄ p̄ cōiectiōem mēsure cū mēsurato: s̄z vtuallit̄ p̄ corrdētū pui⁹ mēsure cū p̄bus mēsurat. (Mēsurat autē). Scd̄a p̄lo tps mēsurat motu circulari: p̄ istā p̄clonē Arist. qd̄ dupl̄ p̄bat: ⁊ p̄ sic mot⁹ mēsurat tpe: ⁊ tps mēsurat motu vt dēmiatū ē supra: s̄z mot⁹ mēsurat dēmiato tpe: vt tpe p̄ntē p̄m motū: q̄ tps mēsurat dēmiato motu. I. motu circulari p̄ q̄ ē mot⁹ diurn⁹. I.e. li. (Mēsurat autē sic dixim⁹ tps q̄ motu ⁊ mot⁹ tpe) h̄ at ē q̄ dēmiato motu ⁊ tpe mēsurat motus q̄ntas tps ita q̄ dēmiato tpe mēsurat motus ⁊ determinato motu mēsurat q̄ntas tēpis.

Notandū

p̄ h̄z p̄m 3. 1. 133. q̄ tps mēsurat p̄ motū: s̄z sit mēsuratio accētal: ⁊ mot⁹ mēsurat p̄ tps p̄ ⁊ eēntialit̄. Ecce q̄ nō s̄ sit mēsurat mot⁹ tpe: ⁊ tps motu: qm̄ accidit tpi q̄ mēsurat motu: s̄z nō accidit motui q̄ mēsurat tpe: imo mēsurat tpe p̄ ⁊ eēntialit̄ q̄ d̄ ad dēnotā dū q̄ si motus mēsurat motu v̄l alia mēsurā q̄ nō sit tps illa nō ē mēsurat eēntial: p̄ se: p̄ mot⁹: s̄z aut ē mēsurat accētal: aut est mēsurat p̄ se nō p̄. ¶ Secūdo notādū h̄z p̄m cor dē 3. 1. q̄ p̄ tps pōt mēsurari q̄ntatē mot⁹ ⁊ q̄ntas tps: s̄ p̄ tps ist⁹ mot⁹ p̄m mēsurat q̄ntas tps toti⁹ ⁊ q̄ntatē motui. ¶ Ecce q̄ exp̄s 1. 1. 10. ponit duplex tps vnū q̄ ē q̄ntas ton⁹ vniuersi ⁊ aliud q̄ ē q̄ntas mot⁹ ⁊ dīc q̄ tps q̄ ē q̄ntatē p̄m mot⁹ mēsurat q̄ntatē tps

Tex.
co. 133

Tex.
co. 133

Tex.
co. 133

Libri quartus.

totū vniuersi et mēsurā q̄ritatē oīus alioz motuū: (si
 igitur q̄ p^m). 2° arguit pbs ad eadē p̄ctōnē sicut pbs mē
 surat illo motu q̄ ē mēsurā oīus alioz motuū ac nūe
 rus notūsum: 3° p^m motū circularis ē hui⁹: g^o ip̄s mē
 surat p^o motu circulari: p³ q̄ cū a⁴ et b^o declat: q̄ n.
 p^m motū circularis sit mēsurā oīus alioz motuū: ar
 guit: qm̄ p^m i vno q̄q̄ gñe ē mēsurā oīum alioz illius
 gñis vt p³ iduciue: 3° motū circularis p^m ē p^o i toto
 gñe motuū: vt oñdēf. 8° hui⁹ igit motū circularis p^m
 ē mēsurā oīus alioz motuū: et nūc notūsum: est. n.
 nūc q̄ mēsurat et q̄ sit notūsum p̄uicē ex eo q̄ ē max⁹
 regularis: alij at mor⁹ n̄ sit notūsum sic nec regulares:
 aug⁹. n. et alitatio n̄ sit mor⁹ regularis sicut alij veloci
 res et alij tardiores. Adot⁹ et locales recti n̄ sit regula
 res q̄ sit velociores i fine q̄ i p̄in⁹ i si nāle: sit v^o
 si velociores i p̄in⁹ q̄ i fine ceteris pib⁹: mor⁹ et circu
 lares alij a motu diurno n̄ sit ita regulares sic ille cū re
 tardaret aliquāulū ab illo et n̄ ē. Le. li. (Si g^o q̄ p^m
 ē i vno q̄q̄ gñe dicit mēsurā oīus p̄ioz illi⁹ gñis circu
 latioz regularis: p^o ē mēsurā max⁹ q̄ nūc hui⁹ circu
 latiois notūsum: ē alitatio q̄dē igit n̄ aug⁹ n̄ sit regularis
 loci at mutatio ē regularis et max⁹ circulario p^o (vñ et
 vñ). Tertio arguit pbs illā p̄ctōnē ex op̄ione Platoni
 coz dī. tps eē mor⁹ celi: ex eo q̄ sic tps mēsurant alij
 mor⁹: ita motu celi mēsurat alij mor⁹: si g^o tps mēsurā
 tur alij motu: oq̄ mor⁹ celi sit ille q̄ mēsurat tps: vñ
 b^o zeut arguat sic tps ē mor⁹ celi p̄z p̄onicos: 3° mor⁹
 celi mēsurat motu celi: q̄ n̄ mēsurat alij alio motu cū
 sit mēsurā oīus alioz motuū: g^o tps mēsurat a motu
 celi: et ille ē mor⁹ diurnū circularis: p^o igit tps mēsurat
 motu circulari p^o. Le. li. (vñ et vñ q̄ dū dā p̄onicos ēē tps
 tpe). i. celi mor⁹ q̄ b. i. motu celi mēsurat: et alij mor⁹ et
 tps b. i. mō p̄nter mēsurant. ¶ Notādū q̄ pbs n̄ appo
 bat p̄onicos i eo q̄ dixerūt tps eē motu celi: i eo q̄
 p̄cellerūt tps mēsurari motu celi: atē dēf. n. tps mēsu
 rabat horaz oīe septianā mēse et ānū motu celi (Pro
 pter h̄c). ¶ Probat pbs p̄ctōnē eadē ex coi mō loquē
 dī hui⁹ dicitū oēs res būanas fieri et currē 3° q̄ dāz
 circuli q̄ circuli oñt eē rotā forūne: cū ē q̄ ip̄s p̄se
 quāt motu circularē et mēsurat motu circulari: et mē
 surat ip̄z motu circulari: et iō si tps ē circularē p̄t mo
 tū circularē q̄ se q̄t oñt oīa būana atq̄ mūdāna currē
 3° q̄ dā circuli: oīa ē būnā motū nāle dixerūt moueri
 3° q̄ dā circuli: et p̄nter gñatōez et corruptōez dixerūt eē
 circulares: et h̄c iō q̄ oīa ista mēsurat tpe et accipiūt p̄m
 et finē i tpe ip̄z at tps mēsurat motu circulari: sic et tpe
 mor⁹ circularis mēsurat tpe. Le. li. (Propter h̄c) q̄ tps
 mēsurat motu circulari et p̄suerūt dū accit tps circularē eē
 oñt. n. hōies 3° quēdā circuli eē būanas res et alioz
 motuū būnū nāle et gñatōnē et corruptōnē h̄c at h̄c q̄
 oīa h̄t p̄e iudicant et accipiūt finē et p̄m i tpe: sic si 3°
 quādā circulatōez sit: et tps enī ip̄z vñ circuli q̄ dē h̄c
 ab h̄c q̄ hui⁹ loco mutatiois: vñ circularis mēsurā ē et
 mēsurat ip̄z tps ab hui⁹ mutatioē circulari. ¶ Ex p̄di
 ctis recapitulādo itē dīc pbs: q̄ iō ref oñt fieri 3° cir
 culū: q̄z tps ē q̄dē circuli: et at tps q̄dē circuli q̄z mēsu
 rat circulatōē: nihil. n. q̄ mēsurat ē simp̄t ex nāz sue mē
 sure totū. n. q̄ mēsurat habz p̄tes poiētes ip̄z mēsurā
 re vt p̄auit iō si tps ē circularē n̄ ozeē ex mēsurā circu
 lare: 3° tps mēsurat motu: g^o mor⁹ mēsuras tps oze esse
 circularis. Le. li. (Quare dicit eē rez q̄ fuit circuli con
 strue sic) q̄re dicit eē quēdā circuli ip̄z rez q̄ fuit dicit
 ē tps eē q̄dā circuli: h̄c at ē q̄z mēsurat circulatōē: et. n.
 motū. i. ex nāz mēsurē nihil aliū a tpe vñ ē q̄ mēsurat

3° aut. i. oīnō metra multa ē. n. totū h̄c ē itelligēdū i p̄di
 catōē celi: vñ totū eē ex multis metris: q̄ ex multis p̄i
 bus mēsurat. ¶ Notādū q̄ p^o 2° 3° 4° mouet istā du
 bitatōē dī. q̄ aliq̄s pōt q̄re qm̄ nos videm⁹ q̄ p^o mē
 sura i reb⁹ mēsuratis ē duob⁹ modis: aut mēsurā q̄ dī
 vñ cū mēsuratis illo gñe aut p̄cipalr et secundario
 totū: igit tps cū p^o tpe mēsuratē cuiusmōdi ē isto 2° duo
 rū mōz. Distinctio q̄ itelligit p^o ē ista: duplex ē mēsu
 ra. f. vñuoca et equoca: mēsurā vñuoca ē illa q̄ mēsu
 rat oīa sua mēsurata eq̄lita q̄ nō p̄cipalr vñū et se
 cundario reliquū vt vñna respectu p̄anoz et nūc res
 p̄ctū nūabiliū: mēsurā equoca ē ista q̄ eq̄līr mēsurat sua
 mēsurata. f. vñū p̄cipalr et reliquū secundarie vt tps
 q̄ dī equoce mēsurare mor⁹: p̄cipalr. n. mēsurat mo
 tu ad vbi et secundario motū ad formā. ¶ Dubitat p^o
 cū iuentat totum tps et p̄m sic iuentat mor⁹: et
 p̄m mor⁹ tot⁹ nūc: et p̄m nūc: quō se h̄z totū tps
 ad p̄m tps vñū vñuoce vel equoce: sic et p̄m q̄ dē
 motu et nūc: vt p̄z. Rñdet p^o dī. q̄ si tps eq̄līr oēz
 motū tps p̄m tps cū alijs tps diceret p̄cipalr et secū
 dario quēadmodū mor⁹ q̄ seq̄r et cū alijs motib⁹ p̄i
 cipalr. Si at tps totū seq̄r motū rotādū: tūc p̄m
 tps erit oñt cū alio tpe q̄ mēsurat vñū: sic ē dū pō in
 vñū cū nūc. Rñso p^o ē ista q̄ tps p̄t dupl⁹ p̄s de
 rari: vñō mō vt ē p̄m oēz motū: ita q̄ tot sūt tps quor
 se mor⁹: et sic tps dī de p^o tpe et alijs tps equoce. Ana
 logice 3° p̄m et p̄m: qm̄ sic mor⁹ p̄cipalr dī de p^o
 motu q̄ mor⁹ diurnū et secundario de alijs motibus: sic
 tps p̄cipalr dī de p^o tpe q̄ ē p̄m motū: et secūda
 rio de alijs. Si at p̄siderat tps vt ē p̄m tps motū diu
 nū celi: sic idē ē totū tps et p̄m tps vñū dī de p^o tpe et
 toto tpe: et p̄nter totū tps vñū mēsurat p^o tpe: sic totū
 p̄ se eo mō q̄ dicimus q̄ vñū mēsurat vñū et nūc
 nūc q̄z nūc a^o mēsurat nūc: b^o (Dī at recte).
 Tertia conclusio: 3° motuū succedēnū eadē sit mēsurā: i
 tū ē idē tps: p̄bat idē ē nūc decē ouū et decē canū: et
 tū nō ē idē nūc denari⁹ illoz ouū et illoz canū: g^o
 idē eadē ē mēsurā diuēsoz motuū iūicē succedēnū: et
 n̄ ē idē tps illoz motuū: p̄z q̄z sic nūc se h̄z vt gen⁹
 ad denariū: et denari⁹ se h̄z vt spēs ad denariū ouū: et
 ad denariū canū: ita mēsurā se h̄z vt gen⁹ ad tps et tps
 vt spēs ad tps p̄nter i futurū q̄ sit tpa motuū iūicē suc
 cedēnū: aūs p̄bat nā eq̄latez et gradat⁹ sit eadē figura
 et nō sit idē triaguli⁹ cū p̄nter arguit sub eadē f^o dī et
 nō sub eadem dīa triaguli: g^o p̄ idē denari⁹ decē ouū
 et denari⁹ decē canū sit idē nūc: p̄z q̄z sic sit ē gen⁹
 triaguli et triaguli spēs eq̄lateri et gradatū. ita nūc est
 gen⁹ denari⁹ et denari⁹ ē spēs denari⁹ ouū et denari⁹ ca
 nū. Le. li. (Dī at recte q̄ nūc q̄dē idē ē et ouū et canū
 si eq̄līs vterq̄ sit nūc: vñ denari⁹: decē at nō idē). i. nō
 ē idē denari⁹ ouū et canū: sic neq̄ decē eadē sit. i. sic nec
 decē oues eadē sūt decē canib⁹: sic neq̄ triaguli idē q̄
 eq̄latez et gradat⁹. i. sic n̄ triaguli q̄ sit eq̄latez et gra
 datū sit idē triaguli: et n̄ eadē sit ē q̄libet illoz triagu
 loz: q̄z vterq̄. f. gradat⁹ et eq̄latez triaguli sunt eiūsdē
 dīe sit. Et q̄z p̄stet aliq̄s dubitare quō eq̄latez et gra
 datū sit eadē sit et nō sit idē triagulus cū eq̄līs p̄nter a
 tur sub triagulo: sic sub sit ad tollēdū h̄c dubiū Arist.
 illud p̄bat licilla sūt idē alicui q̄ nulla dīa dīnt ab il
 lo et illa nō sūt idē q̄ ab illo aliq̄ dīa dīnt: 3° eq̄latez
 et gradat⁹ nulla dīa dīnt a sit: et aliq̄ dīa dīnt a tria
 gulo: g^o eq̄latez et gradat⁹ sit eadē sit et nō idē triaguli
 p̄z q̄ cū a⁴ et b^o declarat diuidēdo tā figurā q̄ triagu
 lū p̄. oīas q̄ sit p̄tes sibiētue: vñ h̄c diuidit p̄ circuli tri

Ter.
 cō. 134.

22 y

Phisicorum.

angulū qđrāgūlū ⁊ hui⁹: cōstat at qđ eqlatez ⁊ grada-
tū nō ōrīa tī ⁊ p dīaz cīnter: neqz qđrāgūlū ⁊ fīc de
alīs figurīs sequēbī cū nīta tālū figuraz ōīcat ē qđ
latero vī gradato: nō ē ōrīa a figura p dīaz: qđ ē trīa-
gūlū: qm̄ d qđlībzlō lēz vō ōrīa trīagūlū. ⁊ tē trīagūlū: ōīuī
dīf ī trīagūlū eqlū latez: trīagūlū nō eqlū latez: fīz
eqlatez: ōrīa trīaglo nī eqlato: fīz gradat⁹ ōrīa trīaglo
eqlatero: qđ eqlatez: ⁊ gradat⁹ a trīaglo alīq ōrīa ōrīe
ē: qđ nō pūntē fī eadē ōrīa trīagūlū: p p dīatez: ⁊
gradat⁹ nō fī īdē trīagūlū: qđ fuit pbādū. L. l. i. (⁊ dē. n.
ōrī alīcū a qđ nō ōrīa ōrīa: fīz nō ēdē illīa qđ ōrīa ōrīa
vī trīagūlū a trīaglo ōrīa ōrīalīcū dē. n. trīagūlū fūī
a trīaglo: a fī⁹ aī nī fī alīcī fīz eadē ⁊ vna ōīuī ōē. ōrīa
fī⁹ fī fī: nī. fīc ōīdīf qm̄ h qđ ē tal vī cīrcul⁹: alīa vō hui⁹
fūī vī trīagūlū: hui⁹ at ī trīagūlīa qđ ē eqlatez: alīa
vō hui⁹ fī. gradat⁹: fī⁹ qđ ē īgīf eadē: ⁊ h fī vī eqlatez:
⁊ gradat⁹: trīagūlū. n. ē qđlībzlō trīagūlū: nō īdē ē
ēx qđ nō pūntē fūī eadē ōrīa trīagūlū. ¶ Cōstīt ōīcat
de nūo qđ denari⁹: de cē ōīuī ⁊ denari⁹: de cē canūī fī īdē
nūo: ⁊ nō fī īdē denari⁹: qđ pūntē fī eadē ōrīa nūo: ⁊
nō fī eadē ōrīa denari⁹: cū. n. ōīuīdīf nūo p bīnariū ter
nariū: ⁊ fīc ī īlīnū: ⁊ stat nariū ē vñ ōrīa nūo: qđ
qđ pūntē denari⁹ ōīuī ⁊ denari⁹: canūī: cū at ōīuīdīf ōna
rius p suas ōrīas īdīuīduales: īpōtē ē qđ denari⁹: ōīuī
⁊ denari⁹: canūī fī eadē ōrīa pūntēat: fīc ē īpōtē de cē
oīes ē de cē canēf aut nūez denariū ōīuī ē nūez de
nariū canūī: cū sp varīet ōīa ad varīatōnē fīccū. ⁊ tē
ē pūgīf de tē qđ mēfura ōīuī īdē mēfura ūccellūa: ⁊
mēfura pmanētē: īpōtē ōīuīdīf ī pūo pūnū ⁊ fūtuꝝ. pū
nēf fī eadē ōrīa mēfure: vīz fī mēfura ūccellūa: ⁊ nō
pūntē fī alīq ōrīa tpsī cū pūterīū nī vīfīcē qđ pūnū vī fū
turo aut ēpō pūterīū ⁊ fūtuꝝ: fī eadē mēfura mōtūꝝ
ūccē ūccedētū: nō at īdē tpsī. L. l. i. (Et nūā īa fīlī. fī. n.
ōrīa nūero: ōrīa nūer⁹ hōꝝ vī ōīuī ⁊ canūī: de cē at nō
īdē ē. ī. nūerī ōīuī ⁊ canūī: ō fī eadē de cē: ⁊ īdē ōnari
us. ⁊ n qđ. n. ō ē ē alīq fīlō nūero ⁊ alīa ōnariū qđ ē
enī fī canes: alīa vō ē qđ: enī epulo qđ pbs cīra dēcīmā
ta ī tractatū de tē pōi. Et de tē qđ ē īpō ⁊ dē cīra īpō
pūpō. ī. pūterīan⁹ ⁊ pūlībīlī⁹ ītēōē. ī. fīz ītēōē ⁊ pū
terīat⁹ fīz nūo: cū ē. ¶ C. S. ūbīatīq: vī qđ pbs ī
hac pōtōne: nō loquīf ad ppo fūū: qz hīz pī⁹ de tē p
nūro vī hīr rōnē mēfure: ⁊ nō vī hīr rōnē ōīes fīcīa
bīlī. ⁊ tē nō vī vīez qđ eqlatez ⁊ gradat⁹ fīnt vna fī ⁊
nō vñ trīagūlū: qm̄ pūcipatīe spēī ples hoīes sūt vñ
bō ⁊ pōz. ī. vībī⁹: īgīf ī ēdē pūcipatīe spēī ples trīa
gūlū vī vñ trīagūlū: vī argūīf fīcīeqlatez ⁊ gradat⁹: fī
vna fī⁹: gīf vñ trīagūlū: vī vñ cīrcul⁹: vī vñ qđrat⁹: vī
fīc fīngul⁹: pūpō ⁊ a gīe ad ōēs suas spēs ōīuīcūz acce
ptat⁹: fīc. n. argūīf pbs p hui⁹⁹. ¶ Parmenīdē ⁊ Adellī
fū ōī. fī ōīa fī vna fīa: gīa ōīa sūt vñ bō vī vñ eqa⁹: vī
vna aīa: tūc fīcīeqlater⁹ ⁊ gradat⁹: vī vñ cīrcul⁹: vī vñ
trīagūlū: vī vñ qđrāgūlū ⁊ fīc fīc de alībīz fīcīeqlatez: ⁊ gra
dat⁹: nō fī vñ cīrcul⁹: nec vñ qđrāgūlū: nec fīc de alībīz: qđ
fī vñ trīagūlū. Rīdēf eadē p m qđ pbs vult ōīdē nō ōlū
īpī ⁊ nūez hīe rōnē mēfure pūcīatīe accept⁹: fīc ē vīl
qm̄ ad ītēro gātōē: factū ē alībī⁹ p ītēro gātōēz īpīl
aut nūerī rīdēf p alībī⁹ cōē vī hīz rōnē mēfure: vībī gīa
fī gīf qđ fī illī canes rīdēf de cē: ⁊ qđ fī illī eq rīdēf de
cē: ⁊ fīc de alībīz p alībī⁹ cōē ad denariū de cē canūī ⁊ de
cē equoꝝ. Et fī qđ ītēro tpsī fūī fōz rīdēf vñ nō alībī
⁊ qđ tpsī fūī pōz rīdēf vñ ōno cōtīnue rīdēf p alībī⁹
ē ad tpsī a qđ bō pōz. ⁊ pīa: vīz argūīf ī qđ fūī fōz: fīerī at
ad tpsī a qđ fūī pōz. Et cū argūīf qđ fī eqlatez ⁊ gra
dat⁹: fī vna fī⁹ gīe pīcīpē: īdē fī trīagūlū vñ: ōrī qđ accīpī

Tex
cô.i.

Libër quintus.

Tex.
cô.i.

Rāsimuta
 tur āt? zite ē qm? pph?
 corā? ē q̄ āri. dñmāt de
 p dñib? ⁊ ppietāt^b
 mor? postq̄ dñmāuit
 de pñcipū? ⁊ passiōib?
 corpīs mobilī? ydidī
 tres tractat? : i q̄z pño
 phs dñmāt de spēs^b ⁊
 pñb^b pñbiectis morī?
 i scō pñcurat^b dñy dñi
 tē ⁊ distinctōe motuū

⁊ aial, pcessi^m isto mō oia mouent ptes: ⁊ accñtia co-
 pte nāliu: ex eo tñ: qz fū cōficia bñs q mouent p se
 3de aut mouet p pte q mouet ex eo: qz aliqñ p mō
 uetur: ⁊ sic dicim⁹ doctz sanari: f illi⁹ sanaf oculi: ⁊ bñ
 nē egrotare: f illi⁹ egrotat pec⁹: f illud mouet fñ fapz
 pñmū q mouet ab irrefco f m qualibz pte eius: ⁊
 ⁊ inaiatū mortū fursū vt deozū aut aīatū vñus aliquaꝝ
 dñaz pñis. Et notatū dicit ab irrefco: qz exis i
 nau mouet fñ qualibz pte ei⁹: ⁊ tñ nō mouet fñ fapz p
 qz mouet ad mortū irrefcoi, f nauis ⁊ f bñ pñs q fñ
 alii⁹ tū aliū mortū est aliud ⁊ aliud mobile: pñmū aliō
 enī pñmū mobile i alteratōe ⁊ aliud i augmētatiōe
 alterabile. n. ē p^m mobile i alteratōe ⁊ augmētabile in
 augmētatiōe nō cōtingit i alijs morib⁹. I. e. i. (Tras
 mutat aut trasmutas). i. trasmutabile oē aliud qdē fñ
 accñs: vt cū dicim⁹ musici ambulare: qm accidit musi
 cū eē q abulare: (h. aī. ⁊ aliud i aliud mō vt fñ i
 tate aut i egritudine cōtingit mutari: nō fñ totū ⁊ fñ
 pliciter dē mutari q dē qz fñ ptes dñr: sanaf. n. oculi⁹
 aut dñozar. i. pec⁹. (h. aī. f. oculi⁹ pec⁹ ptes ptes⁹ cor
 poris sūt. Est aī aliqd q nō fñ accñs mō nō fñ ptes: fñ
 i eo q ipm mouetur p^m: ⁊ h. ē fñ fñ scīpz mobile: fñ aī
 aliū mortū: ⁊ algalū ē mobile vt altabile: fñ tū alca
 tiōis mortū sanabile ⁊ calefactibile alterum est.

Florandum

۲۱۵

Phisicorum.

[illegible]

idefmiata. Dispo defmiata ē illa q̄ attribuit defmitate
p̄ corp̄ie vt finitas ⁊ crispido: ⁊ tal' ab' ⁊ fimplr b̄
noiat totū: sic p̄tē: q̄ n. bñ d̄ forz. ē defmiat ⁊ plo ē crispul
sic n̄ asul ē sim? ⁊ caput ē crispū: ⁊ p̄nter mot? ad talē dī
spōnē fimplr ⁊ ab' ⁊ noiat totū sic p̄tē: fī. n. caput plo
nīs crispab' ab' ⁊ fimplr ē ⁊ plo nē crispari. Dispo i
defmiata ē illa q̄ cuilibz p̄ti corp̄is idiferent p̄t p̄tē:
vt caliditas ⁊ frigiditas ⁊ albedo ⁊ nigredo: ⁊ tal' denoiat
p̄t ab' ⁊ totū f̄z q̄d: vñ ethiops nō d̄z dīc' sim? ab'
f̄z alb' ⁊ f̄z d̄etel' n̄ s̄illō ē calidū: cui? vna cētēsiā ē cala ⁊
totū refidū fridū f̄z catz f̄z illā p̄tē tūa dīcat dē mon
q̄ mo? tal' p̄t ad hmoī dīspōnē sim? dnoiat p̄t ⁊ tū
tū f̄z q̄d: iō nō ⁊ p̄cedē i caullō q̄ h̄m obile sim? calef
vñ frigiditmo? surfū ⁊ d̄eo f̄z augef ⁊ dīmi? f̄z q̄ ē q̄
libet isto p̄t f̄z q̄d: vñ f̄z p̄t. ¶ S̄z obuiat qm̄ f̄itas ē
dispo idefmiata: ⁊ p̄nter sanari ē mo? idefmiat? ⁊ tū
d̄et p̄s q̄ ē d̄icēdū fimplr aliqd mo? vñ sanari si tū
oculo vñ p̄tēto sanaf. Silr si alīcū? corp̄is pl? p̄vna
medietas ē adēq̄e calida vt alba totū d̄et silr catz vt al
bū vt colligat a pho. 6. bui? ⁊ tal' caliditas ⁊ albedo s̄
dīspōnēs idefmiatē. R̄it? q̄ n̄ d̄m dīspōnē idefmi
tā nūq̄ dnoiat totū fimplr si fueniant i vna pte ⁊ n̄
i alia: f̄z q̄ dispo defmiata sp̄ dnoiat totū fimplr d̄
noiaz q̄d p̄t. Dispo idefmiata aliqñ dnoiat p̄t fimplr
⁊ totū f̄z q̄d: h̄ qñ dīspō idefmiatē ē i mīozī pte
⁊ sua op? vbi at sit i mo? pte q̄ sua op? ab' ⁊ sim?
dnoiat totū sic p̄tē: ⁊ si tal' dispo idefmiatē sit i mīo
ri pte corp̄is abiq̄ sua op? ⁊ alia pte: illa ab' ⁊ dnoiat
totū sic p̄tē: vñ i gra d̄ato q̄ vñū co? sit magnū q̄tē
mōtis h̄ns vna pte mīma caliditas ⁊ albā ⁊ n̄ illa alia
caliditas albā d̄z ab' ⁊ co? totū co? ē calid⁊ ⁊ albi: vñ
at b̄ter aliqua pte maiorē illa frid⁊ ⁊ nigrā d̄ebēt d̄i
fimplr fridū ⁊ nigrū: ⁊ f̄z q̄d catz ⁊ albi. Et ita ē acci
piēda itēio p̄t d̄efaitatē ⁊ sanatoē oclī vt p̄tētoē q̄
tal' fimplr mouet: ⁊ sanaf sic oculus vñ p̄tē? lūp? q̄
egritudo i n̄ illa alia pte inueniat: q̄ vbi f̄itas iducēt
i oculo ⁊ egritudo i p̄tētoē nō d̄bēt d̄ecidillū fimplr
sanari n̄z fimplr illū egrotatē: tū sim d̄m: f̄z vñ p̄t.
¶ Ad f̄z s̄z multi moī r̄dēdi. Prim⁹ ē Lincoptē. dī.
q̄ duplex ē f̄z mo? . f̄mālē ⁊ fozmālē f̄z mālē ē co?
pus dīcamētū fub̄ recipiēs i motū ⁊ nō sp̄ificat: rōz
nē receptōis mot? vt lapī vel ignis: fub̄iectū autē fo?
mālē mot? ē co?pus dīcamētū fub̄ sp̄ificat: rōz nē
q̄ recipit mot? vbi gra co?pus fīm q̄ quātū ē fub̄
iectūz mot? localis ⁊ f̄z q̄ p̄ficiat. 4. qualitatib⁹ p̄zimi
ē fub̄ alternatōis: ⁊ f̄z q̄ ē vegetatūz nē capaz au
gētatōis ⁊ dīminutōis: igit' alteri? ⁊ alteri? motus f̄
idē f̄z mālē: nō tū idē fub̄m fozmālē: qm̄ co?pus vt ē
quantum nō ē co?pus actumz q̄līant? p̄zimis neq̄
co?pus vt vegetatūz. Itā r̄sponfio ēfē aliqūmū dī
ficatōis: q̄ licz sp̄ificat fub̄z mo? i ḡnālē: nō tū i p̄tē
q̄ p̄ hoc nō d̄bitur q̄ ē fub̄z fozmālē calefctōis ⁊
q̄ ē fub̄m fozmālē frigeatōis: ⁊ q̄ ē fub̄m fozmālē
lanatōis: dē quib⁹ p̄bs facit exp̄p̄tias mētōnē i lra
deinde nō apparet v̄ez: q̄ fub̄m fozmālē alternatōis ē
co?pus vt p̄ficiat. 4. q̄līantib⁹ p̄zimis: q̄ alternatōis cō
nū nullū ē fub̄m q̄ p̄ficiat. 4. qualitatibus p̄zimis.
Secund⁹ modus r̄dēdi ē Egidij. q̄ duplex ē f̄z mo
tus: vñ p̄ fē: ⁊ p̄ accūs ⁊ variat f̄z p̄ ē ad variatō
nē mot? nō at fub̄m p̄ accūs: p̄ ē enī ēfē q̄ calefctatō
lē calefctat sanabilesanef augmentabile augeatō: p̄ ē
variatur mobile ad dīuerfiantem motū. Per accidēs
autē loquēdo idem mobile mouet dīuerfīs moribus
per accūs enīm augmentabile sanaf dealbat denigrat
Itā r̄fifio p̄t b̄re inf̄tātā: q̄ p̄tā mā ēfē p̄ fub̄m ḡnā

Liber quintus.

tiōis et corruptiōis et ppositū in actu est p se subm calefactio¹ et frigefactio² et p accūs augmētabile sanet de albet: vel denigret nō in per³ accūs calefactibile frigeſcit: neq; p accūs deſiccabile hūctat: ſicut nō p accūs calidū ſit frigidū: neq; p accūs ſiccū ſit humidū: oīs enim mor⁴ p se et nō p accūs eſt de pōio in pōio ſim p hz pōio h⁵ et in hoc pōio. Tercū⁶ mod⁷ rñ. eſt burlei di. q⁸ duplex eſt ſubm vꝫ pfectū et pſtitutū p motū ſubz pfectū p motū eſt illud q⁹ preſupponitur motū: et manet idē numero ſub vꝫ qz ſimio mor¹⁰ ſubm pſtitutū p motū eſt illud q¹¹ nō pſupponit motū: nec māet in fine mor¹² vbi grā lux hz duplex ſubm vꝫ pfectū p lucē q¹³ eſt ipm lucidū. ſ. ppoſitū ex diaphano et lucē et ſymptatis ſubm pfectū eſt naſus ſubm aut pſtitutū eſt ſymū. i. ppoſitū ex ſymptate et naſo: iſtigit diuerſoꝝ motū inq¹⁴ burlei ſit idē ſubm pfectū: nō tñ idē ſubm pſtitutū: ſicut enī ppoſitū ex lacte et albedine nō eſt ppo¹⁵ ex lacte et dulcedie ita ppo¹⁶ ex ſubo pfecto et motu locali: nō eſt ppo¹⁷ ex eodē ſubo et motu aug¹⁸ vel alteratiōis iſo p eſt diuerſum ſubz pſtitutū mor¹⁹ iſtigit idē ſubm pfectū. Jſta rō eſt aliqñ du- bia et forte in pꝫia vñ ſic ppo²⁰ ex mā et ſoꝝ ſubali nō pꝫie or ſubm ſoꝝ ſubaliſ: ita ppo²¹ ex ſubo et acci- dēte nō eſt pꝫie ſubz accūs cū ſubm ſit pꝫi ſua ſoꝝ pꝫie loquēdo tale at pſtitutū eſt poſteri²² qñ ptes ſūt pꝫiores toto p Ariſto. p²³ h²⁴. Preterea ſubm mor²⁵ d q²⁶ ariſto. h loꝝ. mouet p se et ſubm p ſetale at aggrega- tū ex ſubo pfecto et motu nō mouet p ſenec et ſubm p ſeſed ens p accūs ppo²⁷ ex ſubo et accūtē. q²⁸ mod²⁹ rñ. e q³⁰ duplex eſt ſubm mor³¹ vꝫ pꝫinquū et remotū ſubz p pꝫinquū mor³² eſt illud q³³ recipit moſū: et expꝫmit in diſ- ſiniōe mor³⁴: vt po³⁵ calidū et po³⁶ frigidū remotū aut ē illud q³⁷ recipit motū: et nō expꝫmit in diſſiniōe mor³⁸ vt lapis aut lignū. vñ p hz. q³⁹ h⁴⁰ pōit duplicē diſſiniō- nē mor⁴¹ qñ pꝫia ſūt iſta mor⁴² eſt acc⁴³ entis in po⁴⁴ ſim q⁴⁵ in po⁴⁶. q⁴⁷ ipſe declarauit p ſingulos mor⁴⁸ pñ ſube- qñtat⁴⁹ qñtat⁵⁰ et vbi ſcda diſſo ſūt iſta mor⁵¹ eſt acc⁵² mobi- lis inqñtū mobile q⁵³ et declarauit p diſſiniōes pꝫula- res. ſ. gñō eſt acc⁵⁴ gñabit inqñtū gñabile. corruptio eſt acc⁵⁵ corruptibil inqñtū h⁵⁶ altatio eſt acc⁵⁷ alterabil inqñ- tū h⁵⁸ aug⁵⁹ eſt acc⁶⁰ augmēt inqñtū augmēt. Ex qñ ſeqñt: q⁶¹ ſubz pꝫinquū calefactio⁶² eſt po⁶³ calidū et ſubz pꝫinquū frigefactio⁶⁴ eſt po⁶⁵ frigidū et ſic de alijs q⁶⁶ ad primā diſſini- tiōnē mor⁶⁷: q⁶⁸ at ad⁶⁹ ſubz pꝫinquū calefactio⁷⁰ eſt caleſa- ctibile ſubm pꝫinquū frigefactio⁷¹ eſt frigefactibile cū diſ- ſinīat calefactio p accūs calefactibil inqñtū caleſctibile et frigefactio p accūm frigefactibil inqñtū h⁷². ita dicat in alijs morib⁷³ q⁷⁴ ſubz pꝫinquū dealbatiōis eſt po⁷⁵ albū ſeu albefactibile et ſubz pꝫinquū nigrefactio⁷⁶ eſt po⁷⁷ ni- grū ſeu nigrefactibile iſtigit q⁷⁸ ſit ſubm reōtū plūz mo- tuū: tñ ſubm pꝫinquū ē ip diuerſuz vñ iſdem reale ſit po⁷⁹ albū. et po⁸⁰ frigidū calefactibile et frigefactibile: tñ po⁸¹ albū et po⁸² nigrū ſeu calefactibile et frigefactibile ſūt diuerſarū rōnū ſicut albū et nigrū calefactio et frige- factio. Juxta hūc modū loquēdi pꝫi rñ dicit q⁸³ duplex eſt ſubz mor⁸⁴ vꝫ abſolutū et reſpectiū: ſubm abſolutū mor⁸⁵ eſt illud q⁸⁶ recipit motū et nō expꝫmit reſpectum aliqñ ad motū. neq; ad terminū mor⁸⁷ vt hō et equus lapis et lignū ſubm aut reſpectiū eſt illud q⁸⁸ recipit mo- tū et expꝫmit reſpectū ad motū vel ad terminū motū ſ. grā calefactibile et frigefactibile dicūt reſpectū ad mo- tū calefactionis et frigefactionis: ſed po⁸⁹ caliduz et po⁹⁰ frigidū dicūt reſpectū ad terminū mor⁹¹ vꝫ ad caliditatem et frigiditatem. ¶ Hic dicit pꝫolutio rōnis addu-

cte in pꝫiuz cū oībuz auctoritatib⁹² cludēdo q⁹³ pluriū motū tam eiūſdē q⁹⁴ diuerſarū rōnum eſt idē ſubm re- motū et abſolutū nō aut pꝫinquū vel reſpectiū. Eſt et pluriū motū idē ſubm māle et nō ſoꝝ māle iūz mo- dū loquēdi in cōi. intelligēdo p ſubm māle ſubz remo- tū vel abſolutū et p ſubm ſoꝝ māle ſubm pꝫinquū et reſpectiū: neq; ſubiectū māle remotū: vel abſolutū oꝝ dicit ſubm p accūs vt colligit ab Egidio ſed eſt ſubm p se neq; et ſubm ſoꝝ māle pꝫinquū aut abſolutū eſt aliqñ cōpoſitū vel pſtitutū p accūs: vt dicit burlei⁹⁵: ſed eſt tñ ſubm pfectum habēs reſpectū ad motū: vel ad terminū mor⁹⁶. Pōt tñ dicit q⁹⁷ Ariſto. nullū in lſa fa- cit mētiōē de ſubo mor⁹⁸ vt ſubm mor⁹⁹ eſt: di. q¹⁰⁰ alteri¹⁰¹ et alteri¹⁰² mor¹⁰³ ſit aliū et aliū ſubz ſed tñ loq¹⁰⁴ de mobi- li pꝫimo di. q¹⁰⁵ ſim alteri¹⁰⁶ et alteri¹⁰⁷ mori eſt aliū mobile pꝫim¹⁰⁸ et expꝫficat vt altabile ſanabile et caleſctib¹⁰⁹ q¹¹⁰ oia ſē diuerſa: rōnum diuerſitate reſpectiū qñ includunt nō obſtāt q¹¹¹ de eadē re oia verificent. albū enī et cal- idū de eodē dicunt et tñ ſunt diuerſarū rationum et di- uerſarum ſpecierū ſicut et ipſa caliditas et albedo qual- includunt ſunt diuerſa: rōnum et ſpecierum quies. (Eſt at et in mor¹¹²) ſa diſſin¹¹³ eſt iſta et pꝫoꝝ pꝫioꝝ di- ſtinctiō q¹¹⁴ mouētū q¹¹⁵ dā eſt mouēs ſim accūs q¹¹⁶ dāz p pꝫe: et q¹¹⁷ dāz ſim ſeipm pꝫim¹¹⁸ mouēs ſim accūs eſt illud q¹¹⁹ mouet ex eo tñ: q¹²⁰ eſt pꝫiū mouētū p se: vt albū p accūs edificat: accidit enī albo q¹²¹ edificet et accidit edi- ficatū albū eſed q¹²² illud ē albū et edificans iō albūz p accūs edificat: q¹²³ edificans vel edificator per ſe edifi- cat. Mouens aut ſim pꝫem eſt illud q¹²⁴ mouet ex eo: q¹²⁵ aliqñ ei¹²⁶ ps mouet: et ſic hō pꝫuit q¹²⁷ man¹²⁸ pꝫuit. Mo- uēs aut ſim ſeipm pꝫim¹²⁹ eſt illud q¹³⁰ mouet ſim q¹³¹ h¹³² et ſic medic¹³³ ſanat: qñ ſim q¹³⁴ eſt medic¹³⁵ et ſim q¹³⁶ hz arte me- dicine ſanat. L. e. i. Eſt aut et in mor¹³⁷ ſit aliud q¹³⁸ dē enī ſim accidens mouet aliud vō ſim partē in eo q¹³⁹ huius aliqua pars mouet aliud vō per ſeipm pꝫimū vt me- dicus quidem ſanat manus autem percutit et.

Notandum ¹³⁹ q¹⁴⁰ i motor iueniunt. iſti tres modi ſ. motor p se v. grā medicū ſanare aliū ab iſfirmitate: et motor p accūs v. grā muſic¹⁴¹ ſanās eſt ſeqñ accidit muſico vt ſit medic¹⁴²: aut medic¹⁴³ ſanās ſe: medic¹⁴⁴ nō ſa- nat p se niſi aliū cū res artificiales nō agāt in ſenſū p accūs eſt oꝝ ei q¹⁴⁵ dictū eſt in diſſiniōe nāe aliud aut q¹⁴⁶ or mouere: q¹⁴⁷ p se ei¹⁴⁸ mouet vt cū or ſoꝝ. mouet hoc pō- dus: iſt nō moueat niſi manū tñ p¹⁴⁹ pōit hāc oria: iſter artē et nāz ex eo q¹⁵⁰ nā p se agit in ſubo in q¹⁵¹ eſt p se: ars at agit p accūs in ſubo in quo eſt p se: medicina enī ē p se in medico: ſed nō p se ſanat medicū alio qñ arſ eēt nā ſed ars ſanat p se aliqñ: p se a ſubo ſuo: muſic¹⁵² aut nō ſa- nat ſeipm ita aut illi ſanare aliū. Intelligēdū ſim bur- lei q¹⁵³ iſte pꝫōnes medic¹⁵⁴ p se ſanat: muſic¹⁵⁵ p accūs cu- rat ſē intelligēde nō in ſenſu diuiſo: ſed pꝫoſito vꝫ me- dicus p se ſanat p accūs muſic¹⁵⁶ curat ad hūc intellectū q¹⁵⁷ talis pꝫō eſt p se medic¹⁵⁸ ſanat: iſta eſt p accūs mu- ſicus curat: tñ enī medic¹⁵⁹ p se ſanat: et ipſe eſt muſic¹⁶⁰: iſt muſicus p se ſanat. Si ē muſic¹⁶¹ p accūs curat et ipſe eſt medic¹⁶²: iſt medic¹⁶³ p accūs curat. Et ita ille pꝫōnes i- plicat tenet in ſenſu diuiſo Sed meli¹⁶⁴ of q¹⁶⁵ ille ſūt vere ſiue accipiant in ſenſu diuiſo ſiue i ſenſu pꝫoſito: neq; pꝫie facit tenet pꝫ defectū minoꝝ q¹⁶⁶ dēret pꝫie accipi cū nota pſeꝫtatis: vꝫ medic¹⁶⁷ eſt p ſe muſicus et muſicus eſt p ſe medicus quaz qñbet eſt falſa. q¹⁶⁸ accit medico q¹⁶⁹ ſit muſicus et accidit muſico q¹⁷⁰ ſit medicus hec ta-

Lex.
cō. i.

Philosophorum.

men difficultas est ad presens relinquenda qz de hoc
sufficienter dictum est primo et secundo huius.

Tex.
co.3.

Anotiam autē ē aliqd
q̄o ē ista ad motū. s. req̄
runtur v3 mouēs et mobile
et tēpe et tēmin⁹ a quo tēmin⁹
ad quē inani⁹ ē qz oīs mo
t⁹ ē a qdā in qddā. i. ex tēmi
no aq̄ in tēmin⁹ ad quē vbi
dicit p̄o qz p̄hs p̄supponit
hic oēm motū ē a tēmin⁹ in tēmin⁹ aut qz est p se mai⁹
aut qz est famosum: et postērius declarādū. s. in fine. s.
phicoz p̄supplet et p̄hs tanq̄ famosus et h̄o p̄batum
mobile req̄r ad motū cū diffiniebatur mot⁹ p actū entis
in po⁹ h̄z qz in po⁹ et actū mobilis inq̄tū mobile: qz
autē req̄rat ad motū ip̄s et motor: nō pbat hic p̄hs: sed
p̄supponit tanq̄ pbatū alibi inq̄tū p̄o nā in tractatū d̄
tpe declarātū est oēm motū ē in tpe: sed in. s. h̄o illd de
monstrēf. 7. o h̄o pbat oēm motū h̄re motorē: illa
ergo. s. s. motor: mobile tpe tēmin⁹ a q̄ et tēmin⁹ ad quem
req̄runtur ad motum qz quidem nō probat hic: sed
p̄supponit: aut tanq̄ p se mai⁹ aut famosum aut alibi
declarātū et pbatū. L. li. Qm̄ ē autē aliud mouēs p̄i
mū est autē et aliud qz mouet ad huc in q̄ tpe est. i. req̄
rat ips in quo est motor et p̄ter h̄. s. p̄ter motorē et mobi
le req̄rat ex quo. i. tēmin⁹ a quo et in qdā. i. tēmin⁹ ad quē
omnis enim motus a quodam in quiddam est.

Notādū fm̄ p̄o p̄o qz p̄i q̄nqz est synonim⁹ ei qz
est p se: et q̄nqz d̄r magis p̄prie et illd qz mouet nō p̄p
aliū motorē et s̄tr p̄i d̄r duob⁹ h̄is modis. s. de illo
qz est p se: et de illo qz mouet p se: nō in eo qz est alia p̄
que est p̄i p̄i motū in ip̄o: sed hic intēdebat p mo
tū in ip̄o: sed hic intēdebat p motū p̄i illud qz ē p
se simplr. **D**istinctio p̄o est qz p̄i motū dupl̄r sūm̄
v3 large et stricte. P̄i motū large sūm̄ est synonim⁹ ei
qz est p se: ita qz oē p̄i motū est p se: et oē p se est p̄i.
et sic est p̄cedendū qz oē p se mouēs est p̄i mouēs: et
oē p se motū est p̄i motū: et sic nō accipit Aristō.
p̄i in p̄posito: cū dicit in oī motū ē p̄i motū mouens
et p̄i motū. P̄i autē p̄i sūm̄ et stricte sūm̄
est illud qz fm̄ se totū est tale: et nō p̄p aliqd aliud qz est
tale: ita qz p̄i motū mouēs d̄r ē illud qz est mouēs h̄z se
totū et nō est mouēs p̄p aliū motorē: p̄i autē motū
d̄r ē illud qz est motū fm̄ se totū: et nō est motū p̄p ali
ud motū sic qz nō moueat ad motum alteri⁹: moti siue
fuerit p̄s intrinseca moti siue aliud motū extrinsecū et in
tendit Aristō. inq̄t p̄o loq̄ de p̄i cū dicit in oī motū
ē p̄i motū mouēs et p̄i motū mobile. (Alterū enī ē.) Jux
hāc distinctionē Aristō. ponit. 4. p̄clones respicientes
tria membra illi⁹ inclusa in diffinitōe mot⁹ v3 mobile
tēmin⁹ a quo: et tēmin⁹ ad quē: quarū p̄clonū p̄ ē ista
mobile distinguit a tēmin⁹ a quo: et a tēmin⁹ ad quē. scōa
p̄o mot⁹ est in mobili: vt in subo: et nō in termino ad quē
ibi mot⁹ autē: p̄o mot⁹ p̄o d̄no iatur a terio ad quē
qz a terio a quo: ibi sic ē mouēs. 4. p̄o tēmin⁹ motū sunt
imobiles ibi qd̄d igit p̄ia p̄o arguit sic oē qz mouet
recedit a terio a quo et accedit ad tēmin⁹ ad quē: s̄z nul
lū mobile recedit a seip̄o: neqz accedit ad seip̄um: cūz
nō distinguit a seip̄o. igit nullū mobile est tēmin⁹ a
quo vel terminus ad quē et p̄p distinguit a quoliz il
lorū maior t̄z ex diffinitōe 3. in qua suppositū ē oēm
motū esse ex quodā in qd̄dā: hāc t̄n p̄clonē Aristō. exē
pl̄arē declarāt d̄i. qz si lignū frigidū fiat calidū mobile

est ip̄z lignū. et frigiditas est tēmin⁹ a quo: caliditas vō
est tēmin⁹ ad quē p̄stat at qz lignū nō est caliditas n̄z sit
giditas cū lignū sit suba et caliditas et frigiditas sūi ac
cidētia. L. li. (Alterū. n. est qz p̄i mouet.) s. mobile: et
in qz mouet. v3 tēmin⁹ ad quē et ex quo mouet. s. tēmin⁹
a quo vt lignū et calidū et frigidū horū aliud qd̄d mo
bile est. s. lignū. aliud vō in qz. s. tēmin⁹ ad quē. qz ē cali
ditas et illud ex qz. i. tēmin⁹ ad quē qz est frigiditas.

Notādū fm̄ p̄o p̄o qz illud qz mouet p se mai⁹
est ip̄m ē aliqd ab alio: ad qz mouet: et ipsa alietas est
ei p̄o et cēntiātr p accēs vō ē remotū: vt illud qz mouet
et illud ad qz est mot⁹ sicut idēz et s̄tr est de illo ex qz est
mot⁹. s. qz ē est aliū a moto. hui⁹ p̄o s̄tr. 4. expōnes qz
rū p̄o est Egidij qz duplex est subm̄ motus. s. p̄o vt
po⁹ albū. et p accēs aut ex p̄i v3 nō albū d̄i. ergo il
lud qd̄d mouet p se p̄o est aliū a tēmin⁹ ad quēz qm̄ po⁹
albū est aliū ab albo sed idēz qz mouet p accēs aut ex
p̄i nō est aliū a tēmin⁹ ad quēz qz tā nigrū qz nō albū
fiet albū. sed postērius q̄rere ab Egidio qd̄d ip̄e intē
dit p albū vtū albū in p̄creto. vel in abstracto sūm̄ cō
creto p̄stat qz po⁹ albū erit albū: sic nigrū vel nō albū
igit si motū p accēs vel ex p̄i nō d̄r a terio ad quēz
neqz ēt motū p se: si autē p albū itelligit albedinē in ab
stracto: cerū est qz ita distinguit nigrū: seu nō albū ab
albo sic po⁹ albū et p̄i nō magis distinguit motū p se
p̄o a terio ad qd̄d quē motū p accēs vel ex p̄i. et expō
burlei est d̄i. qz illd ad qz est mot⁹. s. q̄nqz alietas aut
loc⁹ nō p̄i moueri p se: s̄z b̄n p accēs ad motū sui sub
iō illud qz mouet p se d̄r a tēmin⁹ ad quē sed nō illud
qz mouet p accēs: qm̄ q̄nqz alietas qz mouet p accēs est q̄n
tas: et q̄nqz alietas qz mouet p accēs est q̄nqz alietas. **S**ed dubi
tat si aliqd sit sūm̄ nigrū: et d̄beat fieri albū o3 p̄z bur
lei tota nigredinē dep̄di anq̄ iducat aliqd grad⁹ albe
dis et postq̄ est itroduct⁹ aliqd grad⁹ albedis si d̄zal
befactio p̄i uari nūq̄ remāet grad⁹ p̄cedens cū gradu
sequēte igit illd qz mouet p accēs seu sit q̄nqz alietas q̄n
tal nō ē idēz cū tēmin⁹ ad quē qm̄ illd qz mouet p accēs
est an finē mot⁹: sed tēmin⁹ ad quē ē solū in fine motus.
Si at d̄icet qz in p̄i uariōe albedinis albedo mouet
p accēs ad motū subī dato qz mouet localr et sic il
lud qz mouet localr p accēs et tēmin⁹ mot⁹ et alteratōi
s̄tr idēz. J̄tō iterū si p̄i stare: qz h̄z cū p̄ie ē alia et alia al
bedo fm̄ se et qd̄z s̄iuita qz in motū ad albedinē nul
la albedo manet p ip̄o fm̄ se vel aliqd sui. et expō est
eiusdem burlei d̄i. qz mobile et terminus motus nunq̄
sunt idem essentialit̄ cum sint in diuersis p̄dicamē
tis t̄n p̄i esse idem accētātr qz in fine mot⁹ faciūt vnū
p accēs nā in fine mot⁹ inq̄d ip̄e tēmin⁹ ad quē erat
motus est subiectiue immobili faciens vnū per accidēs
cūz eo. iste modus loquendi ver⁹ est: sed nō v̄r expōnē
p̄m̄tū: qz d̄icit p̄o qz motū p se d̄r p̄o et cēntiātr a tēmi
no mot⁹: sed motū p accēs: et illud ad qd̄d est mot⁹ s̄tr
idēz p̄stat aut qz subm̄ mot⁹ qz facit idēz p accēs cū terio
ad quē nō mouet p accēs sed p se. 4. expō est qz illud
qz mouet p se est aliud a terio ad quē p̄o et cēntiātr: et il
lud qd̄d mouet p accēs est p̄i et cēntiātr idēz cū tēmin⁹
ad quē v̄. ḡra. p̄o qz lignū motū localr calefiat adeq̄te
in hora futura a nō gradu caliditatis ad gradū sūm̄
et p̄z fm̄ optiones p̄o p̄o p̄o incipit calefactio tā p̄o in
cipit aliq̄ caliditas induci: et p̄ie sicut p̄cedet calefactio
ita p̄iue iducit caliditas sic qz sp̄m̄aebit caliditas idu
cta cū caliditate iducēda i cāu isto liq̄t qz lignū p se mo
tū tā localr qz alietatue d̄r p̄o et cēntiātr a tēmin⁹ ad quē
illud aut qz mouetur per accidēs v3 caliditas remissā

Liber quintus.

que postq̃ introducta est p̃ime mouet per accēs ad
motū subisūt: p̃o p̃o cēntiat idē cū termino ad quē qm̃
caliditas remissa t caliditas sūma sūt p̃o p̃o cēntiat idē
cū termino ad quē qm̃ caliditas remissa t caliditas sū-
ma sūt p̃o p̃o cēntiat idē cū sint eiūsde spēs spālissime: t
faciāt vnā q̃litate nūero ex q̃ grad⁹ p̃cedēs manet cūz
gradu frequēte. In eodē casu p̃o p̃o frigiditas sūma p̃ie
succesuiue remittit. igit p̃ie p̃ tota hora aliq̃ frigiditas
remissa mouet locali p̃ accides ad motū ligni: sed fri-
giditas remissa est p̃o p̃o cēntiat idē cū frigiditate sūma
cū sint eiūsde spēs. igit illud qd̃ mouet p̃ accides ē idē
p̃o p̃o cēntiat cū tmino a quo: illud tñ q̃ mouet p̃ se v3
lignis est aliud p̃o p̃o cēntiat ab illo terio. s. a frigiditate
sūma. forte possit aliqd̃ istare dī. q̃ ista expō vñ cēna
ab intēciōe p̃o. qm̃ p̃o vñ loq̃ dī motu p̃ se: t motu p̃
accēs respectu eiūsde motu p̃o aliqd̃ termini ad quē. p̃stat
āt q̃ caliditas remissa mouet p̃ accides motu locali: t
nō motu alteratōis quo motu mouet lignū p̃ se ad ca-
liditatē sūmaz. Rñ q̃ caliditas remissa t mouet p̃ ac-
cides motu alteratōis: qm̃ intēdiō p̃ accides ad intēciōz
subiecti: t alterat p̃ accēs t calefit p̃ accis: t q̃ p̃ accis
caliditas sit intēciōz t caliditōz: s. n. accitūa mouentur
p̃ accēs in motu locali t in motu alteratōis aug⁹ ad
motū subī p̃ idē t in motu alteratōis. ¶ Mōt⁹: p̃a p̃o
mōt⁹ est in mobili vñ i subo t nō in tmo ad quē. p̃ba
tur mōt⁹ ē in eo q̃ mouet: sed tmin⁹ ad quē nō mouet
igit t c. p̃z p̃ia cū malozi: qm̃ q̃z for⁹ ē i eo q̃ denoiat:
caliditas enī est in eo q̃ est calid⁹ t albedo i eo q̃ ē al-
bi⁹: t sic de alijs forzibz. igit idē mōt⁹ ē in eo q̃ mouet
mīnoz: at ē euidēs qm̃ nō q̃titas nec q̃litas nec locus
mōt⁹ sit subī mouet. Est igit mōt⁹ in ligno: t nō in
for⁹ ad quē est mōt⁹. L. li. Mōt⁹ ātmani⁹ q̃ i ligno n̄
in spē est. in for⁹ q̃ est termin⁹ mōt⁹: nō enī motu n3
mouet spēs. i. qualitas aut locus aut q̃tum hoc.

Notandum ^{p^o fin^o 2° 3° q^o il}
^{lud ex^o tris^o q^o mag^o ul}
 ponit^r p^o motus ⁊ res mota: ⁊ scđq^o fin^o ill^o ad q^o ē mo-
 tus: cū illud sit finis mot^o: ⁊ scđq^o illa ill^o ex quo ē mo-
 tus cū ab h^o sep^o ar^o res mota ⁊ trāssit^o ar^o ex quo. In^o tēd^o
 2° q^o tria includunt^r in motu. s. mobile ē finis ad quē
 ⁊ termin^o a. q^o nō ē q^o: n^oz eodē mō: q^o m^o illud q^o p^orio
 iccludit^r in motu est res mota: ⁊ nō: ⁊ includit^r ⁊ termin^o
 ad quē ⁊ q^o 3°: iccludit^r est finis: a. q^o ill^o igit^r ē dign^o
 in motu est res mota: q^o in illa ē subiectu^o mor^o: ⁊ ma-
 gis exp^omit^r in diffinitio^o mor^o q^o aliqd ali^o. Deidē ad
 rē morā scđq^o fin^o ad quē: q^o aliq^o sp^oificat^r mo-
 tus ⁊ ē finis mot^o: ⁊ ad ip^om accit^r res mota. vltimū vō
 est fin^o a. q^o cū ab illo nō denot^r mor^o: neq^o ad illum
 accedat^r res mota: sed p^oie pcedat. ¶ Scđo notādm
 fin^o p^o mēta. eodē q^o p^oie p^ostuit^r in sub^o et ex istis
 trib^o cāis. s. de cāis ex^o tris^o in eodē ex^o tris^o. ⁊ iō nō nu-
 merat^r mot^o 2° aur^o trib^o q^o tempus est de accidēt^o ⁊
 mor^o 2° de cāis ex^o tris^o. ⁊ 2° p^o sub^o mor^o in^o tēd^o d^oit
 finitio^o ē cēntāle mor^o: q^o d^o ē p^ostuit^r a p^orio ex^o tris^o
 v^ois: rāq^o ex p^oicipi^ois trinitatē q^o sunt mobile terū
 ad quē ⁊ fin^o a. q^o cū et^o v^o mor^o est ac^o cū in p^oo:
 fin^o q^o in p^oo^o itelligit^r q^o mor^o est ac^o cū in p^oo^o f^oq^o
 est in p^oo^o a finis a. q^o ad terminū ad quē ⁊ cū v^o mor^o
 est ac^o mobilis inq^oū ex^oit a finis a. q^o ⁊ vadit ad fin^o
 nō ad quē scđq^o ic^o pūcta sūt in^o pūcta lineē: nō q^o sint p-
 tes lineē ⁊ cēnt^o ē trinitas d^oit^o d^oit^o: nō q^o sit p^o circuli:
 sed q^o pūcta in^o grediunt^r d^oiffinitio^o ē cēntāle lineē: cē-
 trū diffinitio^o ē subalēz circuli: a. mobile ē fin^o ad quē
 ⁊ termin^o a. q^o d^o ē trinitas mot^o ⁊ p^ost^o sub^oz cū

no qñ sint ptes mot⁹ aut sube mot⁹: sed qz igrediunt ois finitioe centialē ⁊ subale mot⁹: tāq pzin⁹ formalet⁹ motorē at⁹ ⁊ tps lz sint eqz necessaria motus⁹: sic mobile tmin⁹ ⁊ a q⁹ tmin⁹: ad quē tñ dñr extrileca motui⁹: qñ igrediunt diffinitioes mot⁹. ¶ Teio notā dñs fz p^{20m} eodē p²⁰ q⁹ qñ Aristō. dicit for⁹ nō mouet n3 mouet. in tēdit for mā subale qz est finis gñōnis: ⁊ qñtaree que sūt fies mot⁹ altatiois. Imēdit p²⁰ q⁹ trāsmutatio sit in .3. p²⁰dicam⁹: sic ⁊ illa q⁹ acquir⁹ ⁊ trāsmutatio dēz. l. lba qñtas qñtas ⁊ vbi vt asseruit. ⁊ b⁹ q⁹ qdē nō mouent cū in hys nō sit mot⁹ subiective sed in motu nō ē et aliq talis for⁹ acqñda p motū mouet: sed ipm efficitur aut mouet: qz finis: vt sic nō h3 rōes efficitur nec mouet: p p²⁰iet sed methaphorice: ex eo qz nō necessitat agēs: sicut agēs forma ⁊ mām: duo igi sūt q⁹ nō mouet. l. forma subalis: ⁊ qñtas inqñtū sūt for⁹: p p²⁰itū nālis: ⁊ inqñtū pcedūt motū. inqñtū at pñs finis mot⁹: sic nō mouet nec mouent: intelligit q⁹ pñs p spēm qñtare ⁊ p h for mā lba le vt ex p²⁰mat finis ois motū: cū dicit spēs aut lo cus aut qñtū aut doc. (Sed est mouēs). 3° p²⁰lo mot⁹ pot⁹ dēnoiat a finio ad quē: q⁹ a finio a q⁹ pbat mo tus pot⁹ dēnoiat ab eo q⁹ acqñt q⁹ ab eo q⁹ dēp²⁰it: sed acqñt tmin⁹ ad quē ⁊ dēp²⁰it termin⁹ a qñit⁹ ē. p3 pñā cū minoz: ⁊ maior est nota: qz dign⁹ est q⁹ motus dēnoiatur ab eo q⁹ est. q⁹ ab eo nō est si vadit in esse cū dign⁹ sit cū nō ēē. Et notant dñs si vadit in esse: qz corruptio nō dēnoiat ab eē sed a nē qz vadit ad nō ēē. p²⁰st at q⁹ tmin⁹ a quo p motū acqñt nō ē ē et termin⁹ ad quē acqñt eē. s²ta p²⁰lo pōt iductiue pba ri vt tñuit pñs: nā gñatio dēnoiat a termino ad quē. s. a for⁹ subali: ⁊ cor⁹ dēnoiat a finio ad quē v3a pncipio for⁹ subali. calcafectio dēnoiat a caliditate tanq⁹ a ter mino ad quē ⁊ frī ⁊ frī⁹ ⁊ abefactio ab albedine ⁊ sic de alqs. Le. li. Sed est mouēs q⁹ mouet: ⁊ in q⁹ mouet dēnecessitate in ois motū magis at in q⁹ q⁹ est q⁹ mouet: i. magis a finio ad quē q⁹ a terio a q⁹ dēnoiat mutatio vñ co: 2° in nō ēē mutatio est qñis ex esse mutati: q⁹ cor rumpitur ⁊ generatio in esse qñis ex nō esse licet: igitur corruptio sit ex esse tamen dēnominatur a non esse: qz nō ēē est finitius ad quē ⁊ lz gñatio sit ex nō ēē de noiat ab eē qz ēē est sū tmin⁹ ad quē. Cōtra istā p²⁰lo nē arguit. ⁊ p²⁰ q⁹ mot⁹ magis dēnoiat a mobili q⁹ a ter mino ad quē qñ vñuq⁹ dēnoiat a diffinitioe sua: sed magis diffinit⁹ mot⁹ p p²⁰partōe ad mobile q⁹ p cō paratiōe ad tmin⁹ ad quē: vt p3 in ambab⁹ diffinitiois b⁹ mot⁹ igi⁹ ⁹. 3° arguit q⁹ mot⁹ magis dēnoiat a finio a q⁹ quā ad tmin⁹ ad quē qñ mot⁹ est p se cā cor ruptibil⁹ ⁊ p accñs gñatiōis p pñm. 4. hui⁹ qñ p se fa c distare ⁊ p accñs ap pñic⁹: sic vñuq⁹ q⁹ magi dēno minaf ab eo q⁹ ē p se: q⁹ ab eo q⁹ est p accñs. igi⁹ ⁹. Ad p²⁰im⁹ dñs q⁹ vñuq⁹ q⁹ magis dēnoiat a for⁹ q⁹ a mās: sed tmin⁹ ad quē lz in diffinitioe mot⁹ vt forma ⁊ mobile vt mā igi⁹ mot⁹ pot⁹ dēnoiat a finio ad quē: q⁹ ab ipso mobili: ex pñs ponaf mobile in dif finitioe q⁹ termin⁹ ad quē tñ magis p p²⁰af mot⁹ ad tmi nū ad quē q⁹ ad mobile qñ tmin⁹ ad quē pōit in diffi nitioe mot⁹ tanq⁹ oīa vltima necessitat oēs pceden tes dās dēnoiatōe nē ipm motū qd dicitur ⁊ essentialē. Ad scōm dñs q⁹ lz mot⁹ in cōit sit magis cā corruptiois q⁹ gñatiōis tñ motus in spali est magis cā gñatiōis q⁹ corruptiois vt fuit. pbat. 4. hui⁹. Et dato q⁹ ois motus eē per se cā corruptiois ⁊ p accñs gñatiōis nō tamen pñ hoc termin⁹ ad quē lz p accñp in motu qñ motus magis intendit generare quā corrumpere

Philosophorum.

Tex.
cō. 349.

et unūquodq; magis dno lat a fine q; ab aliquo alio
(Quod qdē igit). 4. pō: termini motu sunt imobiles
ista pō p p diffinitio nē mor⁹ posita. 3. hui⁹ s. mor⁹ ē
actus entis in potētia fm q; in potētia aut mor⁹ ē act⁹
mobilis in quatu^r mobile: vñ arguit sic oē illud est im
mobile q; nō ē pfectibile p motū sed termi motu nō
sūt pfectibiles p motū igit termi motu sūt imobiles
p pō cū vtrq; pte aūtis ex diffinitioe mor⁹ locus enī
scia^r calor et alie passiōes ad qd est mor⁹ aut ex qbus
est mor⁹ imobiles sunt et maxime in qm sūt termi mo
tus: qz vt sic nō pnt moueri p se vel p accūs in quatu^r
āt nō sūt termini motu: sed sūt accūs mobī sic pnt
moueri p accūs et ad motū mobile. L. li. q; qdē igit
motus sic dictū est pūis tertio huius species autem et
locus et passiōes in que mouentur res mote immo
bilia sunt vt sciētia calor.

¶ Notandū q; sicut duplex ē for⁹. s. real⁹ et intēō alis
calor est for⁹ realis: sed cognitio caloris est for⁹ inten
tionalis ita mor⁹ ad calorē ē mor⁹ realis: et mor⁹ ad co
gnitio nē calorē ē mor⁹ intēō alis intelligit q; pbs q; oēs
termi motu sūt imobiles siue fuerit for⁹ reales vt lo
c⁹ et calor: siue fuerit for⁹ intēō ales vt cognitio et scia^r
dictur enim: de aīa sensus patit^r altari a sensibilib⁹
et de aīa intēō pati ab intelligibili et moueri a fantas
manib⁹. Et dubitabit circa oē pbs mouet vñ dubita
tionē et solū: ou⁹ ē ista vñ passiōes q; sūt tmi mo
tu sūt mor⁹. Rñ. pbs q; nō qz albedo est qdā passio
tminās motū et nō est mor⁹ q; ipē arguit sic: si albedo
ē mor⁹: et ad albedinē est mor⁹: igit ad motū ē mor⁹ q;
est falsū vt videbit ista. 3o forte meli⁹ dī q; albedo nō
est mor⁹: sed albefactio ē mor⁹. L. li. Et dubitabit ali
qd si passiōes q; sūt termini motu mor⁹ sūt. Rñ. oī. al
bedo aut passiō ē: erit enī in motu mu⁹. i. ad motū erit
mor⁹ si albedo ē mor⁹: s; fortassis nō ē albedo mor⁹.

¶ Notandū fm p⁹ m⁹ p⁹. et q; q; passiōes oī. albatio.
vidē. s. fm magis et min⁹ et p p trāsmutatio nē sequēte
illas estimat q; albedo est mor⁹ et sic mor⁹ ad illaz erit
mor⁹ ad motū: et q; mani⁹ est q; albedo ē for⁹ qdē scens
et q; fingit ipfā moueri: nō est loquēdū cū eo i hac scia
sed dignū ē vt albefactio sit mor⁹ nō albedo. i. sed ap
pet p se q; albefactio sit mor⁹ nō albedo ad quā ē mor⁹
albefactiois. ¶ Cā igit fm p⁹ m⁹ p p q; estimat q; albe
do caliditas et h⁹ passiōes sūt mor⁹ qz intēdū et fmit
tunt ad intēōez et remissiōez mor⁹ et successiue acqū
tur: et depdunt qd ille passiōes acqūnt et depdunt.
Rñ. p⁹ q; ista estimatio est falsa qm tūc ad motū esset
mor⁹ q; ē ipō albedo. n. est for⁹ qdē scens: qz sic nō mouet
ita nō est mor⁹ nō ē lōgitudō in hac scia cū illo q; oīē al
bedinē ēē motū aut moueri: et h⁹ dicit p⁹ pp theologos
oī. albedinē in sacro altaris moueri ad motū sacerdoti
et nō ad motū subī subalis cū nullū tale hēat q; qdēz
nō ē oī in scia nāli phice bñ loqūdo et cludit p⁹ q;
est dignū q; albefactio sit mor⁹ et nō albedo vñ antiq
trāslatio sic h⁹ dignū est q; albefactio sit mor⁹ nō albe
do: noua at trāslatio dicit: sed fortassis nō ē albedo mo
p sed albatio. Et notat dicit fortassis qz nō dū est mā
passiōes motu nō ēē mor⁹ s; in sequētib⁹ fieri notum.

¶ Sed dubitat q; s; h⁹ dicit p⁹ q; mor⁹ sūmī dūpt
s. p for⁹ fluēte: et p fluxu for⁹ igit nō solū dealbatio ē
mor⁹ s; et albedo. ¶ Dicēdū fm p⁹ m⁹ p p allegato
q; albefactio est mor⁹ p se albedo aut nō ē mor⁹ p se s;
p accūs qm accit albedi q; successiue acqūat p motūz
et q; sit i pūa tēdētia ad pfectioē albedinē cū tal suc
cessio nō sit p nām albedis sed p nām sūt pū resistētis

iductioi albedis: albedo igit vt albedo nō ē mor⁹ nō vt
mor⁹ tūmū ē mor⁹: sed albedo vt ē in fieri p pte aū pte
aut p parte p⁹ pte iō accit albedi q; fiat p pte aū pte
aut p pte p⁹ pte iō accit albedi q; sit mor⁹. Et si ar
guat sic albefactio est ad albedinē et albedo est mor⁹:
igit mor⁹ est ad motū negat pūa. qz albefactio ē ad al
bedinē vt albedo vel ē termin⁹ mor⁹: nō at ē ad albe
dinē vt ē in fieri p pte albefactio nō ē ad motū: minoz
igit h⁹ argumētū debuit cē illa albedo ē p se mor⁹ q;
falsū: qz igit ea q; sūt p accūs motū sūt relinquēda
i hac scia: vt testat pbs i fine h⁹ ca. iō nō absolute ē cō
cedendum q; albedo ē motus: sed cū addit^r videlicet
albedo vt ē for⁹ fluē ē mor⁹: sed qz albefactio est p se
mor⁹ iō absolute pcedit albefactio nē ēē motū: et h⁹ intē
debat p⁹ dices dignū est vt albi sit mor⁹: nō albedo
q; qdē declarās ait. p se appz q; albi sit mor⁹ nō albe
do. Ex hīs apper q; altera nō est for⁹ q; acqūit vel de
p dī: ita q; albefactio nō ē albedo q; acqūit nec calefactio
caliditas q; acqūit q; ē p multos modernos pte pūaz
suscipiētes. (Est aut^r et in illis). 4. oīo est ista tminoz
mor⁹ ali⁹ fm pte et ali⁹ fm pte totū p⁹ v. g. de termino
ad quē nā dealbatio ē ad rē intellectā p accūs qz accit
illi q; acqūit p dealbatio nē q; sit rē intellectā q; ē ad co
lorē fm pte: qz p dealbatio nē nō acqūit oīs color: s; tū
ps ei⁹ vñ albedo iō albefactio ē ad albedinē p se pūo
cū p albefactioez acqūat albedo fm se et nō rōe alteri
idē ē pū in motu locali qm mor⁹ ē ad athenas ad tmi
nū ad quē p se p⁹ idē mor⁹ est ad europā fm pte: qz
ciuitas athenaz nō ē tota europā sed pū: at ille mo
r⁹ ad rē vñaz vel intellectā p accūs: qz accidit illi q; p il
lū acqūit motū locale q; sit res vñaz vel intellectā. Cō
militis distinctio ē intelligēda de termino a q; calefactio. n. ē
a fri⁹ p se p⁹ et a qūitate tāgibili fm pte et are vñaz vel in
tellectā p accūs mor⁹ et localis atbe⁹ ad athenas ē a
the⁹ p se p⁹ ab europā fm pte: et are vñaz vel intellectā
p accūs. L. li. Et at^r et in illis. in terminis motu et q; est
fm accūs et q; est fm pte: et q; est fm aliū et q; p⁹ ē et nō
fz aliū: aut q; sit albi in id q; intelligit mutat p accūs
coloriēti accidit intellectā in colorē at qz pū albi colo
ris ē et in europā ē mor⁹ q; ē in athenis fm pte qz pars
europe athenē sūt: albi at colorē ē albefactio per se.
Deinde pbs epilogat circa determinatiā. oī. qdē igit
p se mouet et qūo fm accūs et qūo fm aliū aliud: et
qūo ipm pūmū i mouente et in eo q; mouet manifestū
est et q; mor⁹ nō in spē sed in eo q; mouet et mobili. f;
acū sit. Dubitat cū intelligibile sit p pūa passio entis: et
visibile color: et oē q; h⁹ rōez ēē p se intelligibile et oē
q; h⁹ rōez coloris ē p se visibile: sed albedo h⁹ rōez en
tis et coloris. ita q; est p se ens: et p se color p pte pte
mūmōi igit albedo ē p se intelligibilis et visibilis p pūa
albefactio est p se ad intelligibile et visibile. 3dē arguit
de motu locali q; est ad athenas vel ad europā aut ad
cordubā et hyspaniā iuxta p⁹ p⁹ oīs talis mor⁹ ē
p se ad intelligibile. cū in quolibz istoz q; ē tmin⁹ mor⁹
icluat rōe entis. Rñ. q; albedo dupl^r cōsiderat vñ oī
absolute et sic est p se visibilis: et p se intelligibilis: qz vt sic
icluat rōez entis et rōez coloris. alio⁹ respectiue vt ē
tmin⁹ trāsmutatiois et vt sic nō h⁹ rōez entis: nō color
imo vt est termin⁹ trāsmutatiois sibi accit q; sit color:
aut ens et p pūa vt est tmin⁹ trāsmutatiois nō ē p se vi
sibilis: neq; p se intelligibilis. 3o ista pūa nō valet albe
factio est per se ad albedinē: et albedo est per se visi
bilis et per se intelligibilis igitur albefactio est per se
ad visibile vel intelligibile: qz albefactio nō est ad al

124.
69

Liber quintus.

bedine ut albedo est ens aut color: sed ut albedo est terminus albefactionis est per se intelligibilis et visibilis quod negatur et ita respondet ad exemplum motu locali quod habet ne et color dubia seu Europa et Hispania habent rationem intellectus sicut et respondentis tamen ut terminat motum localem. (Secundum quod igitur) his intellectus per se ponit duas conclusiones quarum prima est ista. ea que per accens attribuntur motui sunt relinquenda in scientia naturali. Secunda conclusio ea que per se attribuntur motui sunt consideranda per se in scientia naturali. (Que vero prima conclusio arguitur sic ea que sunt infinita et indeterminata sunt relinquenda in scientia naturali: sed ea que attribuntur motui per accens sunt infinita et indeterminata: igitur ea que attribuntur motui per accens sunt relinquenda in scientia naturali: per se autem maiori quod nulla ars naturalis per se determinat ea que attribuntur motui per se in scientia naturali: et determinata minor autem est cuius dens quoniam omnis motus potest esse ex infinitis per accidens et ad infinita per accens: nam dealbatio est ex dulci et amaro et ad dulce et amarum per accens: similiter motus localis est ex albo et nigro stante et qui effluente per accens et etiam ad omnia ista et infinita constituta. s. visibile audibile intelligibile per accens. Le. li. Secundum quid igitur accens mutatio dimitatur in scientia naturali in omnibus enim est et semper et omni. i. semper et omni tempore omnis mutatio potest esse infinita et ad infinita.

Notandum secundum commentatorem in 6. q. Aristoteles intendit per id quod est per accens illud quod est commune ei quod est per accens et ei quod est secundum partem: ita quod philosophus excludit a sua consideratione tam illud quod simpliciter per accens attribuitur motui: quod attribuitur motui secundum partem: non enim considerat philosophus virum album fiat ex dulci vel amaro musico aut grammatico: non etiam considerat virum fiat ex colore aut ex qualitate vel ex ente: sed virum fiat ex nigro vel medio colore et qualiter fiat ex illo. Et cum loquitur philosophus et commentator de eo quod est per accens non intendunt nullam scientiam speculativam considerare de tali quod in secundo huius est determinatum de casu et fortuna que sunt esse per accens et in sexto metaphysice determinatur de ente per accens sed intendunt nullam scientiam speculativam considerare de his que sunt per accens communiter et in generali. Et cum dicitur commentator quod philosophus excludit a sua consideratione ea que sunt secundum partem intelligit de his que attribuntur alicui secundum partem ex eo sic quod non attribuntur toti absolute: quoniam de illis non considerat ars naturalis cum sint infinita: infinite enim sunt partes ex quarum dispositionibus non denominatur totum simpliciter et absolute ubi tamen dispositio partis comparatur toti simpliciter et absolute de illa consideratione scientia speculativa ut patet septimo huius de scientia et virtute: octavo huius de motu per se partis motu in alia. (Que vero) secunda conclusio ea que per se attribuntur motui sunt consideranda in scientia naturali: patet quia illa sunt finita et determinata cum omnis motus habeat fieri circa mediata aut circa contraria aut circa contradictoria: ut patet inducitur: calefactio enim habet fieri circa album et nigrum aut circa album et non album: aut circa album et aliquando alium medium colorum: constat autem ista esse finita et determinata: per eandem rationem per se patet quod hec scientia

considerat de mobilitate per se et mobili per se cum ista sint finita et determinata non autem per se de mobilitate per accidens videlicet de mobili per accidens cum ista sint infinita et indeterminata ut liquet: lignum enim est per se subiectum calefactionis et ignis est per se calefaciens: album autem et nigrum dulce et amarum grossum et durum possumus esse subiecta istius calefactionis: sed per accidens sicut et ignis fortis et ignis pluvialis: et genus hic aut ibi potest esse calefaciens illud lignum sed tale agens semper est per accidens: quia accidit igni calefacienti lignum quod sit fortis et pluvialis genus hic aut ibi sicut accidit ligno quod sit album vel nigrum dulce aut amarum. Le. li. Que vera mutatio non secundum accens est non in omnibus indifferenter sed in contrariis mediis et in contradictione: huius autem fides ex inductione est procedendo per omnes motus et mutationes.

Notandum secundum commentatorem eodem commentario sexto quod omnis motus est de contrario in contrarium: aut de medio in contrarium aut de non esse in esse aut de esse in non esse ex inductione. Albefactio enim est de contrario in contrarium: si est ex nigro in album. et est de medio in contrarium: si est ex rubeo vel palido in album: rubefactio autem est de contrario in medium: si est ex albo vel nigro in rubrum: si autem sit ex palido vel fusco in rubrum: tunc erit ex medio in medium: generatio autem et corruptio sunt de contradictorio in contradictorium: scilicet de non esse ad esse aut de esse ad non esse et ex his habetur quod philosophus et commentator accipiunt hic motum large: ut invenitur in 4. predicamentis videlicet in subiecta quantitate qualitate et ubi. Ex medio autem contra dicta posset aliquis dubitare probando quod media inter contraria non possunt esse per se termini alicuius motus: quoniam omnis motus est de contrario in contrarium: aut de contradictorio in contradictorium ut videbitur in sequenti capitulo sed media non contrariantur neque contradicunt extremis igitur nullus motus est per se ex medio vel ad medium. Respondet philosophus negando minorem quod media non contradicant: nec contrariantur extremis immo contrariantur extremis et si non simpliciter sicut extremum extremo tamen quodammodo per comparationem ad utrumque extremum ita quod media contrariantur extremis et extrema contrariantur mediis per comparationem illorum invicem ut palidum comparatum albo est nigrum: et comparatum nigro est album sicut etiam vox media est quodammodo subtilis et quodammodo grossa aut gravis: parata enim ad vocem subtilem simpliciter est gravis: comparata autem ad vocem simpliciter gravis est subtilis: ita fuscum vel palidum et si non est album vel nigrum simpliciter tamen est album respectu nigri: et nigrum respectu albi. Le. li. Ex medio autem aliquid per se mutat utitur enim ipso sicut quod est contrarium ad utrumque extremum: est enim quodammodo medium ultimum. i. extrema unde et hoc scilicet medium ad illa scilicet ad extrema et illa ad hoc quodammodo dicuntur contraria: ut media vox dicitur gravis comparata ad ultimam videlicet ad subtilissimam et dicitur subtilis comparata ad extremam vocem in gravitate ita et fuscum album dicitur comparatum ad nigrum et nigrum paratum ad album.

Notandum secundum commentatorem in 6. q. in medio sunt duo

Philosophorum.

extrema in media dispositione secundum hoc utrumque extremum est primum simpliciter duobus: verbi gratia color palidus qui medius est inter album et nigrum que sunt duo extrema et in eo est albedo et nigritudo. scilicet quodammodo potest secundum hoc quod habet in se de albedine in potestatem est contrarium nigredini que est in actu et secundum quod habet in se de nigredine modo medio inter actum et potentiam est contrarium albedini in actu secundum extremum commutator assignat cum quare medium dicitur utriusque extremum quoniam quilibet albedo dicitur nigredini et contra secundum medium inter albedinem et nigredinem ut puta palido componitur ex albedine et nigredine igitur per albedinem dicitur nigredini et per nigredinem dicitur albedini. Et quod posset aliquis dicere si palido componitur ex albedine et nigredine igitur quod est palidum est album et nigrum negatur consequentia quoniam in palidum inquit commutator non sunt albedo et nigredo simpliciter in actu nec simpliciter in potentia sed quodammodo sunt partem in actu et partem in potentia non quidem in palidum sunt albedo et nigredo simpliciter in actu quoniam forma que est simpliciter in actu simpliciter denominatur suum subiectum sed illud quod est simpliciter palidum non est album nec nigrum. igitur et non etiam in palidum sunt simpliciter in potentia albedo et nigredo quoniam forma in potentia non est simpliciter secundum se neque secundum aliquam eius partem sed tamen potest esse eo modo quo dicimus quod nigredo est potentia in summo alba et firmitas est potentia in summo calido sed in palidum est realiter aliquis gradus albedinis et aliquis gradus nigredinis igitur et non igitur quod medio modo inter actum et potentiam sit albedo et nigredo in palidum dicitur ergo albedo et nigredo esse quodammodo in actu in palidum quod sunt actualiter in illa et non actu simpliciter denominantur subiectum illius et quodammodo in potentia quod non habent esse completum sed diminutum et quodammodo possibile et materiale respectu palidum.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem commento quod cum proposito dicitur quod omnis transmutatio est de contrariis in primum sue rit intellecta quod hoc primum dicitur de illo de quo intelligitur maius et minus. scilicet quod est in potentia tunc non indiget ista expositione et verificabitur quod omnis transmutatio est de primo in primum. Ista propositio omnis motus est de contrario in primum dupliciter exponitur secundum commentatorem primum quod omnis motus est ex extremo vel ex medio sed medium contrariatur utriusque extremo per id quod habet in se de utroque extremo non actu sed potentia igitur omnis motus est ex primo in contrarium secundum expositionem est quod primum dupliciter sumitur. scilicet stricte et large: stricte non dicitur nisi de extremo large vero dicitur tam de extremo quam de medio. Primum modo non omnis motus est de primo in primum sed bene secundo modo et ita loquitur Aristoteles unde primo commutator distinguit de triplici prout dicitur quod quedam est prout extrema ad extremum et illa est perfectissima ut prout que est inter album et nigrum et quedam est prout medius ad extremum et hec est minus perfecta ut prout que est inter album et rubrum aut inter nigrum et palidum. Et quedam est prout medius ad medium ut prout que est inter palidum et rubrum aut inter fuscum et viridem et est imperfectissima cum ergo dicit philosophus quod omnis motus est de primo in primum non loquitur de primo sumpto precise uno istorum modorum sed de primo communiter ut se disjunctim extendit ad quolibet istarum prout quomodo aut

manent contraria extrema in medijs dictum fuit primo huius et in parte dicitur in hoc quinto.

Contra predicta arguitur et primo quod unus motus non terminatur ad duos terminos quorum unus est per accidens et alius per se quod dato primo mo sequitur quod idem motus numero est motus per se et motus per accidens consequens est impossibile quod tunc de illo motu consideraretur et non consideraretur scilicet naturalis et per consequentia quia motus specificatur a termino ad quem per tertiam conclusionem tertie distinctionis. Et secundo arguitur quod motus ad albedinem et nigredinem non est ex primo nec ex medio quia interdu ex elementis generatur mixtum album et aliquando nigrum: constat autem ante generationem istius mixti nullum precessisse coloris medium vel extremum cum in elementis non sit color. Ad primum dicitur quod sicut non inconuenit eundem terminum motus esse terminum per se et per accidens ita non inconuenit eundem motum esse per se et per accidens: albedo enim est terminus per se albefactionis et terminus per accidens rubefactionis et palidationis in eo autem est terminus per se est philosophice considerationis in eo autem est terminus per accidens non est philosophice considerationis ita motus est per se motus ratione terminum per se et per accidens ratione termini per accidens primo modo est considerationis philosophice et secundo modo excluditur a consideratione naturali. Ad secundum dico quod albedo aliquando est terminus per se motus aliquando est terminus per accidens loquendo de motu proprie quicunque igitur est aliquis motus ad albedinem tanquam per se ad terminum semper iste motus est ex contrario vel ex medio quando autem est motus ad albedinem tanquam ad terminum per accidens tunc non oportet quod sit ex contrario vel ex medio modo in generatione mixti motus precedenti sunt inter qualitates primas per se quorum quilibet est ex primo in primum sunt autem illi motus ad albedinem vel nigredinem et generaliter ad quicumque alium colorem medium tamen per accidens. Ex quibus sequitur quod aliqui albefacio est motus per se et aliquando albefacio est motus per accidens quare quilibet terminatur per albedinem per se de duabus alterationibus quarum una terminatur ad albedinem per se et alia per accidens sic enim calefactio quasi ducitur sanitas dicitur sanatio ita frigefactio et humectatio quasi ducitur albedo dicitur albefacio et consequenter calefactio et desiccatio qua inducit nigredo debet dici nigrefacio cum ita sit perfectus motus posse denominari tam a termino per accidens quam per se.

Quoniam

autem omnis mutatio. Iste est secundum capitulum huius primi tractatus in quo Aristoteles dividit mutationem in communem in species suas et dividitur in duas partes in quarum prima sumitur unam suppositionem cum quibusdam distinctionibus

huius in secunda probat aliquas conclusiones sequentes ex dictis distinctionibus ibi quod autem simpliciter.

Suppositio est ista quod omnis mutatio est a quodam in quodam ista suppositio per quodibus notis huius termini mutatio nam hoc nomen designat quod sit aliquod per

Liber quintus.

aliud et ipsa mutatio monstrat quod sit aliud prius et aliud posterius quod diu enim manet aliqd eodem modo: non di. mutari: sed quando vno modo est prius et alio modo posterius sic quod habet in se diuersitatez tunc competit et mutari: ipsum ergo nomen mutationis ostendit quod in omni mutato sit dare aliqd prius: et aliud posterius. igitur omnis mutatio est a quodam in quiddam. Le. li. qm aut omnis mutatio est a quodam in quiddam. manifestat etiam vtriusque nomen mutationis. post enim aliud aliqd et aliqd quiddam prius aliqd autem monstrat posterius ipsa mutatio.

Notandum fm commentatozem pme to septimo quod est bñ manifestum per se quod omnis transmutatio est de aliquo in aliquid quoniam dum res fuerit in eadem dispositione. tunc illic non erit transmutatio: cum igitur transmutatur: erit hoc quoniam transfertur in aliquam dispositionem: ab alia dispositione. Illa propositio dicitur per se manifesta cui intellectus statim assentit nōds terminis sed cognito quid importatur nomine transmutationis et huius transcendētis aliquid intellectus statim assentit huic propositioni omnis transmutatio est de aliquo in aliquid igitur ista propositio est per se manifesta. Et istud pmentū est expresse contra illos qui dicunt quod per transmutationem quicquid nihil nouū acquiritur: sed quod res transmutata manet continue sub eadem dispositione a principio vsq; ad finem. pstat autem ipsi nesciunt quid significatur nomine transmutationis ut innuit cōmetator hic. Sed dubitatur qm illuminatio mediū ac de perditio luminis in medio est quidam mutatio et tñ non est de aliquo in aliquid: quia talis mutatio nō est nisi de tenebris in lumen: vel de lumine in tenebram. constat autem tenebrā nihil esse. Similiter sensatio et intellectio sunt quedam mutationes per Aristo. di. secūdo et tertio de anima quod sunt alterationes quedam: et tamē non sunt ex aliquo in aliquid: quia tam sensus quam intellectus est potentia pure passiva ut habetur a philosopho ibidem et est in intellectus ante suum intelligere sicut tabula rasa in qua nihil est depictum inquit Aristo. tertio de anima etiam generatio et corruptio sunt mutationes fm Aristo. in hoc capitulo et nulla earum est de aliquo in aliquid quia generatio est de non esse ad esse: et corruptio de esse ad non esse: cōstat autem quod ipsum nō esse nihil est quarum rē. Respondetur quod ens et aliquid dupliciter sumuntur videlicet stricte et large: ens et aliquid stricte sumpta diuiduntur immediate in decem predicamenta et sic nihil est ens vel aliquid nisi positum: et isto modo non omnis mutatio est de aliquo in aliquid: Ens autem et aliquid large sumpta diuiduntur immediate in positum et priuatum: et sic quilibet priuatio est ens et aliquid: et hinc ideo quia ipsoz intrinsece et essentialiter appetitudo et subiectum que sunt vere entia positiua: licet ipsa priuatio sit essentialiter necessaria di. philosopho decimo methaphisice quod priuatio est necessaria in subiecto apto et sic accipitur philosophus et cōmetator. aliquid quiddam quiddam cum dicit philosophus quod omnis mutatio est a quodam in quiddam et commentator quod omnis transmutatio est de aliquo in aliquid. Et ad instātiās cōsequenter dicitur quod quilibet illarū mutationum est ex priuatione in habitum: aut ex habitu in priuationem: tenebra enī est aliqd large accipiendo aliquid et priuatio qua sensus vel intellectus est in potentia ad sensationē: aut ad intellectionē et enī aliquid cum philosophus dicit quod intellectus ante suū intelligere est sicut tabula rasa in qua nihil est pictum cōceditur cum

quo stat quod tunc in intellectu sit priuatio ex quo est pura potentia in genere intelligentiā: sicut materia priuata in genere formari naturalis per cōmentatozem tertio de aia et qz pictura et scriptura ipsoz aliqd positum nō sequitur in intellectu ante suū intelligere nō est aliqd pictū vel scriptū: igitur tunc in intellectu nō est aliquid. Deinde cū instat de gñatione et corruptione quod gñatio est a nō esse ad esse: et corruptio ab esse in nō esse: dicitur iuxta ea quod determinata sunt p huius definitiōem in h cap quod nō accipit ibi nō esse ut dicit negatōez tñ s; ut dicit negatōem in subiecto apto nato: talis autem necessario ē priuatio. pstat autem priuatiōem ēē aliqd large accipiendo aliqd ut dictū est. Mutabitur mutans. Ista suppone pmissa. pbs ponit. r. distinctiones quaz prima est hec quod quadrupliciter cōtingit opinari vel imaginari mutationem ēē ex quodam in quiddam aut ex suba in subim: aut ex subo in nō subim: aut ex nō subo in subim: aut ex nō subo in nō subim: intelligendo per subim aliqd affirmatiuū: et p nō subim aliqd negatiuū: aut p subz aliquid positum: et p negatiuū aliqd priuatiuū ad hūc tñ q: ois mutatio est ab affirmatiuū in affirmatiuū: aut ex affirmatiuū in negatiuū: aut ex negatiuū in affirmatiuū: aut ex negatiuū in negatiuū: vel ad hūc aliū tñ pueribile cū illo: ois mutatio: aut est ex positum in positum: aut ex positum in priuatiuū: aut ex priuatiuū in positum: aut ex priuatiuū in priuatiuū. Le. li. Mutabitur mutans qdrifarie. i. oē quod transmutat. 4. modis transmutatur: ut hz antiq; traslatio: aut enī ex subo in subim: aut ex subo in nō subim: aut ex nō subo in nō subim: dico autem subz ex affirmatiōe motuum. i. intelligo p subim illud quod significat p affirmationem: ut habz alia littera.

Notandus fm pñm. meta. quod est dñia inter subim et mām: qm mā nō hz nō rōez pōe et hoc magis hz nō ēē quod esse: fm vō dicit aliqd in actu: et aliqd ex nō sub for: iō bñ dicit pbs: quod p subz intelligit aliqd affirmatiuū. i. aliqd ex nō sub negatiuū et priuatiuū. Quare necesse ex ista distinctione Aristo. priuatiū pōlonez huius capli. s. qz tres sunt in spēs mutationū in gñe: v. ex subo in subim et subo in nō subz et ex nō subo in subz. pba f ois mutatio aut est ex subo in subim: aut ex subo in nō subim: aut ex nō subo in nō subim: aut ex nō subo in subim: sed nulla est mutatio ex nō subo in nō subim ex pñā cū maior ex pñā distinctione et minor arguit ois mutatio est de opposito i oppositum: v. ex dñio in dñio: aut ex dñio in dñio. ut pñ ex determinatione alteri capli. s; nō subim et nō subim nō opponuntur dñie: nec dñio in dñio: qz vñificant de eodez cū idē sit: nō albū: et nō nigrū: nō calidū et nō frigidū: igit nulla est mutatio ex nō subo in nō subim: sed ex subo in subz est aliq mutatio quod dñio. i. calefactio quod est ex frigido in calidū: et dealbatio quod ex nigro in albū. Itē ex nō subo in subim est aliq mutatio quod dñio cūz gñio sit pcessus de nō ēē ad esse: corruptio aut cū sit pcessus de esse ad nō esse et mutatio de subo in nō subim. Daz igitur mutationū vna est de dñio in dñio. i. motus. alie vō due sunt de dñio in dñio. i. dñio. Le. li. quare necesse ex hīs quod dicta sunt tres esse mutationes. i. in subo quod. i. ex subiecto in subim et ex subo in non subim: et ex non subo in subiectum: que enim est ex non subiecto in nō subiectū: nō est mutatio pp hoc quod nō est fm ppositio nem. i. pp hoc quod nō est ibi positum seu oppositum vni pñā aliqd neq; enim contradictio nē inter nō subiectū et non subiectum neq; contraria est forma vnius forme alterius vel liquet.

Phisicorum.

Notandum

fm pmentatorem pmentatorem. 7. q. Aristo. intelligit p non esse in actu q est esse in po. 7. vlr nō esse q est p. pium prime mae non negationem simpliciter: negatio enī simpliciter significat nō esse simpliciter: nō ēē simpliciter nō recipit transmutationē. Istam distinctionem intelligit cōmentator q duplex est nō ēē: v3 nō ēē simpliciter: 7 nō esse cōiunctum po. qm ergo pbs dicit q gñatio est a nō esse ad esse: 7 corruptio ab esse in nō ēē non intelligit ipse p nō esse negationē simpliciter: negatio simpliciter sumpta non pōt ēē terminus transmutationis eo q terminus transmutationis dicit esse finitus 7 determinatus: negatio autem simpliciter sumpta est infinita 7 inde terminata: qm nō albū aut non calidū de infinitis dicitur 7 nō de aliq determinate intelligit ergo pbs p nō negationē pūctam po. i. puationē que includit potentia cum dicat subm apū natum: qm talis negatio cū sit finita 7 determinata pōt esse terminus transmutationis pūctus: enī de finitis dicit sicut h3 determinatū subiectū vt pinductiue de tenebra cecitate 7 surditate.

¶ Duae ppōnes in hac distinctione ponit 3. quaruz p. est q nō esse cōiunctum po. est nō esse in actu. i. puatione est necessario in actu: nō q puatione sit aliq act seu ens in actu: sed q puatione est necessario includens respectū ad actū cum dicat subm apū natum recipere formā: puatione igit forme subalis includit respectū ad formā subalē 7 puatione formae accīdētis includit respectū ad formā accīdentalem. Scda. ppositio est q nō esse cōiunctum pōt est. ppositio prime mae. i. puatione pūctualiter attribuit pūctū q declarat sic illi pūctualiter attribuit puatione cui pūctualiter attribuit po. 7 materie p. pūctualiter attribuit po. semp loquendo de po. receptiua igit materie pūctualiter pūctualiter attribuit puatione: pūctualiter cum maiori ex quo puatione est negatio cōiuncta po. minor autē est clara eo q deus est actus purus 7 p. mā est po. pura oīa aut que sunt infra deuz 7 pūctualiter mā mā cōponuntur ex actu 7 potētia. Ex qbus sequitur quod h3 puatione sit necessario significat subiectū 7 formā genitā vel generandā: nō tñ pūctualiter sit formae ex subiecto 7 ex puatione sit enī ex subo tāq ex illo q recipit formā manēs idem sub vtroq termino transmutationis sit aut ex puatione tāq ex termino a quo necessario deficiēte in gñatioe forme. Juxta illud pūctualiter toris p. huius aduentēte forma puatione corruptiur.

¶ Sed dubitat circa hoc q dicitur: v3 q nō subiectū 7 nō subiectū nō pnt esse termini transmutationis: qm in calefactione reperit duplex puatione. i. puatione caliditatis in termino a quo 7 puatione frigiditatis in tmo ad quem sed oīs puatione est negatio: vt dicitur est igit in termino a quo inuenit nō calidū: 7 in tmo ad quem inuenit nō frigidū 7 pūctualiter nō calidū 7 nō frigidū sūt termini alicui transmutationis: 7 sic arguit de hac transmutatione. ita de qlibet alia igit aliqua transmutatione est ex nō subiecto in nō subm. Rñr p ea q dicta sunt in pūctualiter cap. q nō loqmur hic de transmutatione vt ē transmutatione p accīdētis: n3 de terminis transmutationis vt sūt termini p accīdētis: sed solū de transmutatione terminis suis vt dñt pūctualiter fm q pūctualiter de illis scia nālis pcedo ergo q aliqua transmutatione est ex nō subo in nō subm: nō p se sed p accīdētis: ita q calefactio est ex nō calido in nō frigidū: 7 albefactio est ex nō albo in nō nigrū 7 q gñatio cadaueris ex hoīe est ex nō cadauere in nō hoīem nō qdam p se sed p accīdētis. Dixit enī pbs p huius q album est ex nō albo: 7 nō ex quolibet nō albo sed ex ui

gro vel ex medio colore: 7 q musicus corūpit in nō musicū: 7 nō in quolibet in nō musico: sed in nō musico ad denotandū opposita pūctualiter 7 puatione ēē per se finis mutationis nō at opposita pūctualiter pūctualiter loquēdo de pūctualiter: vt excludit puationē. (Ex non subo qdem) secūda distinctio est ista gñatio q dñt mutatio de nō subo in subm est duplex: v3 gñatio simpliciter 7 gñatio fm qd: gñatio simpliciter est gñatio sube vt gñatio hoīs vel equi: gñatio fm qd est gñatio accīdētis vt cum albū sit ex nō albo: dñt gñatio sube gñatio simpliciter pp duo p. rōne termini ad quē. qm terminus ad quē gñationis sube est ens simpliciter sūt suba terminus ad quē gñationis accīdētis est ens fm qd cū accīdētis ēē sit in esse 7 accīdētis nō est ens: nisi qz entis per pbs. 7. metba. scdo rōne subiecti denotantis: qm in gñatione forme subalis subm denotantis ita simpliciter incipit sicut ipsa forma in gñatione aut forme accīdētis sub3 denominationis nō simpliciter incipit esse: sed fm qd cum addit. verbi grā cum gñatur formae brunellus forma sicut forma illa simpliciter incipit ēē: ita q est nō sicut forma 7 brunellus simpliciter incipit esse: sic q est nō sicut: cū at gñatur albedo in forte: 7 nigredo in brunello verū est dicit q illa albedo vel nigredo incipit ēē non tñ pūctualiter hoc formae: aut brunellus incipit esse: sed qlibet illoz incipit esse fm qd: cum addit. v3 formae incipit ēē albū 7 brunellus incipit esse nigrū. Le li. Ex nō subo qdem igitur in subm mutatio fm pūctualiter gñatio est alia quidem simpliciter simplex: alia vō qdam cuiusdā vt ex non albo in album gñatio qdem huius est: que vō ex non ēē simpliciter in suba gñatio simpliciter est fm q fieri 7 non fieri simpliciter dicimus.

Notandum

fm pmentatorem pmentatorem. 7. q. transmutatio q est a subo in subm. i. de pūctualiter in pūctualiter pōt collocari in transmutatione q est de non subo in subm: 7 de subo in nō subm. Ita q est possibile fm pmentatorem q oīs transmutatio q est de pūctualiter in pūctualiter sit de pūctualiter in pūctualiter: seu de pūctualiter in habitū: 7 de habitū in puatione q enim transmutat de nigro in albū transmutatur de nō albo in album: 7 de nigro in nō nigrū. Istud pūctualiter est difficile: qm tunc spēs mutationis h3 distinctioe inuicē nō ēē oppositae: imo inuicem coinciderent si de se inuicem predicant: q vī ēē cōtra determinationem Aristo. in hoc loco. Rñr q pūctualiter in hoc cōmento non dicit expresse motū collocari in transmutatione que est gñatio vel corruptio sed formā dicit q est possibile ad denotandū hanc distinctionē qz gñatio 7 corruptio dupliciter sūmitur. v3 cōiter 7 stricte: gñatio cōiter dicta est mutatio de non esse ad esse 7 corruptio cōiter accepta est mutatio de esse ad nō esse iuxta diffinitiones datas de generatione 7 corruptione a pbs in post pūctualiter: generatio autem pūctualiter stricte sūpta est mutatio per se primo de ēē ad non esse. est ergo possibile motū pūctualiter dñt esse gñationes 7 corruptiones nem large sūpta: sed non est possibile motum pūctualiter stricte sumptū ēē gñationem 7 corruptionē stricte sumptā eo mō quo pbs accipit hic: qm motus pūctualiter dictus est per se primo de cōtrario in contrariū 7 nō est p se primo de pūctualiter in pūctualiter: neqz de pūctualiter in pūctualiter neqz de pūctualiter in pūctualiter. gñatio aut stricte sumpta vt hic accipit est p. per se de puatione in habitū 7 corruptio de habitu in puationē. Sicut enī motus pōt se habere vt gen. ad gñationē 7 corruptio nē vt patuit. 3. pbs. ex diffinitione motus data a pbs q ē

Libri quintus.

actus entis in po⁴ fm q in po⁴ ita gnatio et corruptio
pnt se hie vt genus ad motu ppele dicitur iuxta diffini-
tionem datam de mobili a 3° 2° phisicoz di. q motus
est gnatio pnt p³ ptem termini ad que redit res mota
no igitur pnt accipit mot³ bic 7 3° phisicoz qzibi ac-
cipit large bic aut stricte neqz pnt accipit gnatione co-
mentatoz 3° phisicoz in diffone allegata: et Aristo. bic
qzibi 2° accipit gnationem large bic aut stricte.

¶ Secundo notandū fm pmentatoz eodē 3° q illa
q opponunt fm pntatē pnt opponi fm puiationez
et habitū et fm affirmationē et negationē possibile est
et dicere in eis q opponunt fm pntatem illa transmu-
tari de subiecto in nō subiectū verbū grā de albo in nō
albu sicut dicitur hoc de suba. s. sicut dicitur aliqd
transmutari de boie in non boiez: et sicut dicitur q trā-
mutatur de non subo in subm in acci⁴. verbū grā d nō
albo in albu sicut dicitur substantiā transmutari de
non boie in boiem. Prima ppo huius pntē est ista
illa que opponunt fm pntatez pnt opponi fm pui-
ationē et habitū et fm affirmationē et negationem
nō intendit pmentatoz q opposita pntē sunt opposita
puiationez: aut dicitur: sed q illa que opponunt fm
pntatem per se primo pnt opponi fm puiationez et
habitū et affirmationē et negationē ex pte pntē pro q
to semp in pntē inueniunt opposita puiationez et op-
posita dicitur: vbi cūqz enim inuenit album et nigrū
ibi inuenit albu: et puiatio albi ac ēt albu et nō albu
cū pntē et cōio sit oppositio puiationez q pntē et op-
positio dicitur: et q oppositio puiationez vel pntē vbi
cūqz ent inuenit posterius seu minus cōinuenit pri-
us et magis cōe. scdā ppo est q possibile est dicere il-
la que opponunt fm pntatē trāsmutari d subo in nō
subiectū: et de nō subo in subm pntē sicut nos dicitur
aliqd trāsmutari d boie in nō boiez et ētia cū ex nigro
fit albu possumus dicere illud trāsmutari de nō albo
in albu: et si ex albo fit nigrū possumus dicere ex albo
fieri nō album cū semp opposita tā puiationez q nega-
tiua includat in oppositione pntē. Et si ex his pclu-
dunt q motus est gnatio et corruptio negat pntē stric-
te loquēdo de gnatione et corruptio: qz non sequitur
quelibet gnatio est trāsmutatio de non esse ad esse sed
motus est trāsmutatio de non esse ad esse igitur mo-
tus est generatio nec sequitur quelibet corruptio ē trans-
mutatio de esse ad non esse sed mot³ est de esse ad non
esse igitur motus est corruptio qz ex affirmatiuis nō cō-
tigit silare et in scdā siugra eodem. n. argumēto. pbare ē
boiem esse asinus sic arguēdo ois asinus est aial et hō
est animal. igit hō est asinus ppter ea dixi 2° in alio
pntē q trāsmutatio que est de subo in subm. s. de p-
rio in pntē pnt collocari in trāsmutatioē q est de non
subo in subiectū pnt esse genus ad motū et ad gnatio-
tionem: trāsmutatio vō de subiecto in nō subiectū pnt
esse genus ad motū et corruptionē: et notatē dicit pnt
q sicut gnatio et corruptio pnt accipi large et stricte. ita
trāsmutatio de nō subo in subiectū et trāsmutatio de
nō subiecto in non subiectū pnt accipi ēt large et stricte
large se hnt vt genus stricte vō pueriunt cūz gnatione
et corruptione d qbus loqitur Aristo. bic. et ista est cā pp
q pnt semp loqitur de possibilitatē hoc q in pntē pntē
to. (Que vō ex subo.) 3° distinctio est ista q ex subo in
nō subm. s. corruptio dupl³ vō qdam est corruptio sim-
pliciter et qdam est corruptio fm qd corruptio simpli-
citer est corruptio sube corruptio fm qd est corruptio
accitū eodē mō sicut dicitur est de gnatione d n. corru-

pnt sube corruptio simplr p³ qz p istā ens simplr defi-
nit esse v3 suba: corruptio aut accitū est fm qd quia
ista definit esse ens fm qd v3 accitū scdō d corruptio
sube corruptio simplr: qz per istā simplr definit ē sub-
iectū denotationis cū eni corruptio forma subalis ab-
solute et simplr ppositū definit esse. cum aut corruptio
forma accitū nō simplr definit esse subm denotatio-
nis sed cum addit³. s. tale vel tale trā vel trā ita q p de-
finitionē pedalitatis aut albedinis fortis for nō dñit
esse: sed definit esse pedalis aut albus le. li. ¶ Que vō
mutatio est ex subo in nō subm corruptio est simplr q
dem que est ex suba in nō esse est qdam aut est fm qd
que est in oppositam negationē forme accitū sic q
gnatio q est in suba dictum in generatione.

¶ Notandum gnatio q est in suba dicitur
tur gnatio simplr qz est in ente simplr nō in aliquo ente
et q est d nō ente aliquo in aliq d ens et accitū d
gnatio aliqua nō gnatio simplr: qz est in aliquo ente
nō in ente simplr si trāsmutatio fuerit in eētia indiui-
dui demōstrati. s. indiuidui sube donec fiat nō illud in-
diuiduū d corruptio simplr cū aut fuerit de aliquo ac-
cidere donec fiat non illud accitū d aliqua corruptio:
nec corruptio simplr. ¶ Ecce q pntatoz assignat cāz
dictā an: qre gnatio sube est gnatio simplr et gnatio ac-
cidens est gnatio qdam: qz suba est ens simplr et acci-
dens est ens qdam pp q cām ē corruptio sube ē cor-
ruptio simplr et corruptio accitū est corruptio qdam.
Intelligendū fm burlesū q ista ppositio 3° nō est vā
s. dum corruptio aliq d indiuiduū sube illud indiuiduū
fit nō illud indiuiduū ita q for. dum corruptio fit nō for.
qz sine for. fit sine nō fit semp for. est for. digni³ eni est
q idē pnt de seipso qz q dicitur de dicitur: idē
3° p nō illud indiuiduū intelligit puiationē for: illius
indiuidui: et inēdit q cū fuerit trāsmutatio in eētia indi-
uidui sube. donec puiatio sue forme fiat in mā. tunc est
corruptio simplr sic q for. v3 corruptio fit nō for. et l3
hoc vltimū verū est: ut pnt 3° est absolute pcedenda
v3 hoc indiuiduū fit nō hoc indiuiduū. sic q for. v3 cor-
ruptio fit nō for. et l3 dignius sit q idē pnt de seipso
mediāte hoc vbo est: nō in me⁴ hoc vbo sit. nā postq
for. fact³ est: nō bñ d for. fit for. sed bñ i corruptio ē
dicitur for. fit non for. non q aliquando for. fit non
for. sed eo modo quo dicimus q fieri ignem: quia
ex aq sit ignis ita for. fit nō for. qz ex for. fit non for
v3 cadaver q est nō for. et sic locut³ est 2° in pntē 2°
di. q aliqd trāsmutat de boie in non boiem et de non
boie in boiem. ¶ Secundo notandū fm pntatozem
eodē cōmento q intelligēdum est in hoc loco p nega-
tionem puiationē que nō est pntia huic aliquid subo: et
p affirmationē esse. cū ergo d q gnio ē a nō esse ad ē:
et corruptio ab esse in non esse: non dñitelligi negatio
simplr: sed negatio pntia pōe et apitūdinē que dicit
puiatio sicut p esse intelligit affirmatio. s. forme et ha-
bitus. Et dicit 3° q puiatio nō est pntia huic sube-
cto. s. indiuiduo substantie qm illud q est pntium ali-
cui nō semper est in alio: sed est in eo cuius est pntium
puiatio autem for. aut forme eius nunq est in for:
qz habitus et puiatio nūq sunt simul: sed puiatio for
me for. est in eo ex quo gnatur forme: aut in eo i q cor-
ruptio for. ¶ Contra predicta arguit 1° pntē q 1° az
generatio et corruptio est de subiecto in subiectū quo-
ntam gnatio vnus est corruptio alterius et eōtra fm
pntē primo de generatione: ita q nunq generat vnus

Ter.
co. 7.

Philosophorum.

positiū: quādo corrupat aliud positiū: & econtra
ut bene patet inductiue tam in mixtis q̄ in elementis.
Idem arguit de generatione & corruptione fm qd est
generatio accidētis & corruptio fz quod est corruptō
accidētis fm p̄m in littera: p̄stat autē q̄ generatio acci-
dentis puta caliditatis vel albedinis est d̄ subo in sub-
iectū semp̄ intelligendo per se. Secūdo arguit q̄ mot⁹ ē
per se de nō subiecto in subm: & de subo in nō subiectū
s. de p̄uatiōe in habitū & de habitu in p̄uatiōe: q̄
aliter sequitur q̄ alicui⁹ trāsmutatiois. 4. sūt p̄ncipia
intrinseca contra determinatiōem philosophi p̄ hui⁹
& p̄batur p̄nā quoniam si motus est per se de positiuo
in positiuo: & cuiuslibet trāsmutatiois subm forma
& p̄uatiō sunt p̄ncipia intrinseca: igit. 4. sūt p̄ncipia
intrinseca mot⁹ v̄z subm & forma in termino a q̄ & for-
ma in termino ad quē & p̄uatiō isti⁹ forme. ¶ Ad p̄-
mum dicitur q̄ licz quelibz ḡnatio simplr sit: & similr
quelz corruptio simplr sit necessario de subo in subm:
& de positiuo in positiuo non tñ est p̄ se de subo in sub-
iecto: si enī ḡnatio ignis est p̄ se de subo in subm cu3 p̄ se di-
cat finitū & determinatū o3 dare aliqd subm determina-
tum ex quo semp̄ ḡnaret ignis q̄ est fallum qm̄ ignis
ex quolibet alio elto pōt ḡnari & ē ex infinitis mixtis
pōt fieri vñ calefactio est per se de subo in subm datur
aliqd ex quo semp̄ sit calidū s. frigidū: & q̄ albefactio
est motus per se de subo in subm iō datur nigrum actu
vel pot⁹ ex quo semp̄ ḡnatur album. Item dī q̄ sicut
ḡnatio simpliciter dicta est subitus p̄uentus for⁹ suba-
lis: ita ḡnatio fm qd est subitus p̄uentus forme acci-
dentis fm opinionem p̄mentatoris iō calefactio vel
frige factio fm qd inducūt successiue caliditas vel frigi-
ditas non dī ḡnatio fm qd loquēdo stricte de ḡnatio-
ne & per se mutatio autem indiuisibilis fm quid indi-
uisibiliter p̄ducit qualitas s. sanitas: aut albedo & ni-
gredo in ḡnatiōe mixti ex elementis: & ḡnatur quelibz
mutatio indiuisibilis fm q̄ inducūt aliqd termin⁹ mo-
tus: qui est accēs fm q̄ ḡnatio: igitur ḡnatio fm qd
sit ḡnatio accidētis nō tñ quibet mutatio p̄ quā acq̄rit
accēs est corruptio fm qd: illa autē per quā diuisibilitē
& successiue successiue p̄uatiō de p̄ditur accēs non est
corruptio fm qd rē. ¶ Ad fm dī q̄ motus est per se
p̄io de subiecto in subm & per se non p̄ de nō subo in
subm ut nō subm dicit p̄uatiōe & est p̄ accēs de non
subo in subm ut nō subm dicit negatiōe tñ: ita q̄ cale-
factio est per se p̄io de frigiditate in caliditate. Et cum
arguit q̄ cū alicuius trāsmutatiois essent. 4. p̄ncipia
intrinseca negat illud loquēdo de p̄ncipijs p̄m
& immediatis vñ trāsmutatiois ut trāsmutatio est
p̄ncipia p̄ma & imediata sūt subm forme & p̄uatiō
tñ motus autem ut motus est tria sunt p̄ncipia p̄-
ma intrinseca & imediata v̄z subiectū cum duobus for-
mis p̄ijs: & qm̄ trāsmutatio & genus ad motum esse
intrinsecum trāsmutatiois est intrinsecum motui: & q̄
p̄uatiō est intrinseca trāsmutatiois ideo etiā est intrin-
seca motui: sed non eodem modo qm̄ p̄uatiō est intrin-
seca trāsmutatiois per se p̄mo. & motus per se nō p̄-
mo & sic enī passio competens generi p̄mo & per
se competit speciei: per se non p̄mo: ita differētia p̄-
p̄tes generi per se p̄mo competit speciei per se non p̄-
mo: sensuum enim siue accipiatur ut passio animalis
siue ut differētia essentialis eius p̄o & per se competit
alicui & per se non p̄mo hōi & equo: ideo si p̄uatiō
est p̄ncipiū intrinsecum motus non tamē sequitur q̄
motus. 4. sunt p̄ncipia intrinseca per se p̄mo cū emz

tria dīr esse p̄ncipia motus vel trāsmutatiois semp̄
debet intelligi de p̄ncipijs p̄m & immediatis que
dicuntur p̄ncipia per se p̄mo: omnis enim differētie
positiue omniū generum predicamētū substantie supra
hominem: & omnia illa genera de quibus p̄p̄batur
facit mentionem sunt intrinseca huiusmodi nō tamen
dicuntur p̄ncipia p̄p̄ma & imediata: sed solū im-
mediatum genus & vltima differētia cōstitutua hōis
Item dicatur q̄ sicut Aristot. dī. p̄mo huius omne q̄
generatur generari ex p̄trario: & omne q̄ corrumpitur
corrumpi in cōtrarium accepit cōtrarium large ut est
quodam cōmune ad cōtrarium positiuū: & ad p̄uati-
tionez negatiue sumptā fm exp̄ositionem p̄mētatoris
ibidem: ita cum asseruit cuiuslibz trāsmutatiois p̄uati-
tionez esse p̄ncipiū accepit p̄uatiōem large ut est
quodam cōmune ad p̄uatiōe que est negatiue in sub-
iecto apto nato & ad formā positiuā que corrumpitur
in termino a quo iuxta modum dicendi p̄mentatoris
ibidem q̄ forma sp̄matis & p̄uatiō forme generāde:
& q̄ ita accepit p̄hs p̄uatiōem cōmuniter patet ex lu-
is exemplis dicit enim q̄ album sit per se: ex nō albo:
& non ex quolibet non albo: sed ex illo in quo est p̄-
uatiō albi: v̄z ex nigro: aut medio colore & q̄ musicum
sit per se ex non musico: & nō ex quolibet non musico:
sed ex immusico ut patet fm Aristot. q̄ non tñ in mu-
sicum dicit p̄uatiō: sed etiā nigrum: & ita patet q̄ sicut
generatiois & corruptiois p̄uatiō stricte sumpta est
p̄ncipiū: ita motus: p̄uatiō large sumpta est p̄nci-
piū: in calefactioe enim frigiditas dicit p̄uatiō: in fri-
ge factioe caliditas est p̄uatiō ideo cuiuslibet trāsmu-
tatiois sunt tñ tria p̄ncipia. s. p̄ma & imediata:
v̄z subiectū forme & p̄uatiō ad intellectus datum rē.
(Sic igitur q̄ non est). 4. distinctio est ista non ens sū-
mitur tripliciter. p̄mo p̄o eo q̄ nō habet esse nisi fm
p̄positionem & diuisionē ut chimera & hōiem esse afi-
num nullum isto3 habet aliquod esse extra animam
sed tñ pene animā componentem & diuidentem. Dicit
enim anima q̄ chimera est ens opinabile: & q̄ chimera
non est aliqua nā: & q̄ hominem esse asinum est falsū
& hōiem esse asinum est intelligibile. Secūdo accipitur
non ens p̄o eo q̄ habet ēē in potentia opposita ei q̄
est ens in actu ut antyphs & generaliter quodlibz indiui-
duum predicamētū substantie generandū: tale enim est:
sed est in potentia opposita ei q̄ est fm actum: q̄ iam
non est actu & aliquādo erit actu: q̄ non contingit de
chimera: neq̄ de illo complexo significabili homine3
esse asinum. Tercio accipitur non ens p̄o ente negato
alicuius. 9. predicamento3 accidentiū3. s. p̄o eo q̄ est
non ens tale vel tñ ut non album nō pedalen dō bonū
¶ Hozum igitur nō entū: neq̄ p̄mū neq̄ sc̄m pōt
aliquo modo moueri: vnde motus est actus entis ac-
tualiter existentis ut est probatum tercio huius mo-
do neq̄ nō ens p̄mō: neq̄ secūdo modo existit: quia
non existit chimera neq̄ hominē esse asinum neq̄ anti-
xpm̄: ideo nō est possibile tale non ens mouetur p̄ se
vel accidens sed non ens sumptum tercio modo mo-
uetur per accidens: & nunq̄ per se. vnde non albus nō
mouet ad albedinem per se: ut subiectum cum negatio
non sit per se subiectum motus non etiam ut terminus
quia albefactio non est per se ex negatione albi: sed ex
p̄uatiōe mouetur: igitur ad albedinem tanq̄ subie-
ctum per se ut homo aut lignum tanq̄ autem termin⁹
nigrum vel p̄uatum albedine. ideo non album mo-
uetur ad albedinem: & per accidens tanq̄ subiectus v̄

Ter.
cō. 9.

Libri quintus.

terminus eo q̄ idem est homo ⁊ non album: ⁊ idē est nigrum ⁊ non album. L. e. li. (Sicut q̄ non est) id ē non ens dicitur multipliciter ⁊ neq̄ q̄ est f3 compositionem ⁊ diuisionem cōtingit moueri: neq̄ q̄ est scdm potentiam q̄ est ei q̄ est simplr fm actum opposituz est hoc quidem enim non albū aut nō bonū: tamē cōtingit moueri fm accidens erit enim homo non albū que quidem per se mouebitur ad albedinē: ideo nō album per accidens mouebitur ad albedinem.

Notandum fm pmentatoz cōmento .3. q̄ gñatio transmutatio nū sunt duo. s. de subo in subiectum ⁊ de non subo in subm: ⁊ de subiecto in nō subiectū ⁊ est illud q̄ dicit generatio ⁊ corruptio qm gñatio ⁊ corruptio numerantur in vna specie specierū transmutationis sicut motus numeratur de superior ad inferior ⁊ de inferior in superior in vna sp̄e: ⁊ est translatio recta: ⁊ sicut tras mutatio de albedine in nigredinem ⁊ e3 numerantur in vna specie alterationis: imaginatur p3 q̄ transmutatio se habeat tanq̄ genus generalissimum q̄ dēd immediate diuidat in duo genera sub alterna v3 in tras mutationem de p3io in p3ium. que dicitur motus ⁊ in transmutatione de p3io in p3io: que dicitur generatio ⁊ corruptio: sicut motus diuidit in species q̄ sunt motus ad formaz: ⁊ motus ad vbi: ita generatio ⁊ corruptio diuiditur in generationē ⁊ corruptionem simplr ⁊ generationē ⁊ corruptionem fm qd: ⁊ sicut motus sursum ⁊ motus deorsum q2 sunt motus ptra r3 continentur sub eadē specie motus que dicitur motus rectus: ac etiam albefactio ⁊ denigratio quia sunt motus oppositi cōtinentur sub eadem specie mot⁹ que dicitur alteratio inter album ⁊ nigrū: ita generatio ⁊ corruptio q2 sunt mutationes opposite cōtinentur sub eadem specie transmutationis que dicitur mutatio de p3io in p3io: in contradicetio.

¶ Sed dubitatur qd p3s intelligit per nō ens in actu q̄ est ens in potētia: Egidij p3ma rñsio est. d. q̄ Aristoteles intelligit illd q̄ est subiectū generationis. s. materia3 p3mā que qdēd fm q̄ est in potētia nō potest moueri q̄ ipse tripliciter pbat p3mo ex parte motus: qm omne q̄ mouet est subiectū mot⁹: qui est actus mobilis igitur omne q̄ mouet est quodāmodo in actu: nō igitur est simpliciter in potētia. ¶ Scdo arguit idē ex parte mobilis: q2 omne q̄ mouet partim est in termino a quo ⁊ partim in termino ad quē: igitur omne q̄ mouetur participat de actu ⁊ forma vtriusq̄ terminū: igitur nō est omnis in potētia. Tercio ex parte mouētis: q2 nullum mouens mouet nisi cum res. 4. huius: sed ens in potētia fm q̄ huius nō restringit ens fm q̄ est in potētia nō mouet. bene aut transmutatur transmutatione indiuisibili. ¶ Cōtra fm p3m3 huius motus est actus entis in po4 fm q̄ in potētia: ⁊ omne q̄ mouetur secūdum q̄ est in potētia: igitur materia p3ma ⁊ omne q̄ mouetur mouet fm q̄ est in po4. Item si aliqua mā p3ia est absoluta ab omni fo2 simplr: ⁊ mouetur in nauī ipsa mouetur ad motum nauis: ⁊ esset simpliciter: nec v3 si dicit q̄ intelligitur de eo q̄ mouet per se: q̄ tale non est simplr in potētia q2 Aristoteles dicit. le nō ens nullo mō posse moueri: nec p se nec p accēs. ¶ Itē p3s dicit q̄ tale non ens est in po4 opposita ei q̄ est f3 actum: sed materia p3ma non opponitur ei q̄ ē fm actum: q̄ vnum oppositum non recipit reliquū constat autem q̄ materia p3ma recipit id q̄ est secundū actuz. Secūda responsio est burley dicentis. q̄ per

non ens in actu potest intelligi tam p3ma materia q̄ terminus generationis: vnde p3ma materia non mouetur tanq̄ subiectum propinquū generationis: terminus autem generationis non mouetur. quia non est: ⁊ ad argumentū factum q̄ materia p3ma non opponitur enti in actu. respondet q̄ licz non opponatur in essendo materia et actus sicut albedo ⁊ nigredo: tamē opponitur in predicando sicut albedo ⁊ sapor quia non possunt inuicem predicari cū nulla materia sit forma: sicut nulla albedo est sapor ⁊ c. ¶ De responsio est difficilior q̄ p3ma: quoniam cū 3. 4. sint genera oppositionum fm Aristoteles in postpredicamentis: non apparet in quo genere opponantur materia: ⁊ forma: quia non contrarie nec contradictorie: nec priuatiue: nec reuelatiue ⁊ maxime accipiēdo absolute materiam ⁊ formaz. ¶ Item sequitur q̄ magis opponatur forma ⁊ plato q̄ color ⁊ sapor: ⁊ q̄ albedo ⁊ nigredo: quia forma ⁊ plato non possunt esse simul: nec se inuicem predicare: color autem ⁊ sapor possunt esse simul ac etiam albedo ⁊ nigredo. ¶ Nec est verū q̄ sapor nō predicatur de colore: quia licet h non sit possibilis color ē sapor tamen hec est necessaria coloratuz ⁊ saporosum: ⁊ isto modo etiā probatur forma de materia videlicet materia est formata: si enim sapor non predicaretur d colore ex eo quia nullus color est sapor per idē non q̄ trās nec qualitas: nec relatio p̄dicaretur de substantia q̄ est contra determinationem philosophi in tota logica ⁊ philosophia ⁊ patet psequētia quia nulla substantia est q̄ trās: nec qualitas: nec relatio: nec sic de alijs p̄dicamentis. Item non sufficit dicere materiam nō moueri tanq̄ subiectum propinquū motus: quoniam per illd ac nō ens tercio mō sumptū etiā non mouetur cui⁹ oppositus ponitur in littera: ⁊ patet cōsequētia: quia tale non ens non est subiectū propinquū motus. Dicendū igitur fm cōmentatozem q̄ Aristoteles intelligit p nō ens in actu q̄ est ens in potētia indiuiduū predicamentū substantie q̄ non est aliud demonstratum siue sit cōpositum siue forma: tale enim non potest moueri p se nec per accidens ad hunc intellectum q̄ nō est possibile non ens in actu q̄ est ens in potētia moueri p se vel per accidens q̄ sic notanter dicitur in sensu compositionis: quia in sensu diuisio illa propositio est falsa: quia antip̄s potest moueri per se: ⁊ anima eius per accidēs quorum quilibet est non ens in actu ⁊ ens in potētia. ¶ Nunc argumenta Egidij cōuincūt solum enim p̄bant q̄ est impossibile totale subiectū motus esse simpliciter in potētia: ita q̄ nullum actum habeat nō autem probat nihil posse moueri existens simpliciter in potētia: quia vt ostensum est arguendo contra eum stat aliqd moueri per accidens existens in potētia simpliciter ⁊ c.

Not autem Ter. cō. 8. simpliciter. Ista est secunda pars huius capituli in qua ex fundamento p̄missarū distinctionum ponit philosophus quattuor cōclusiones quarum p3ma est ista. generatio non est motus secūda cōclusio generatio nō est quies: ibi. similiter autem tertia conclusio corruptio non est motus ibi: neq̄ iam quarta cōclusio solum mutatio que est ex subiecto in subiectum est motus ibi quoniam autem. P3mā cō-

A iij

Ter. cō. 8.

Philosophicorum.

elusionem Aristoteli. probat sic omne q̄ mouetur est illud q̄ generatur non est: igitur illud q̄ generatur non mouetur et per consequens generatio non est motus: prima pars antecedens patet ex vltima distinctione in qua est ostensum illud nullo modo moueri q̄ simpliciter non est hoc aliud demonstratum tanq̄ p̄sentia liter existens: vt chimera: vel antip̄s: secūda pars antecedens tenet ex differentia que est inter illud q̄ generatur per accidens et simpliciter: quia illud q̄ generatur per accidens est ens. s. p̄ima materia q̄ autem ḡnatur simpliciter non est ens: vt colligitur ex p̄ima et secūda distinctione in q̄bus ostenditur generationē esse trāsmutationem de non esse ad esse vnde arguitur sic generatio est trāsmutatio de non esse ad esse igitur illud q̄ generatur vadit de non esse ad esse: patet p̄sequentia p̄ alia distinctionem generationis datam cōmuniter generatio est p̄cessus de non esse ad esse tunc oportet igitur q̄ illud q̄ generatur vadit seu procedat de non esse ad esse tunc arguitur sic illud q̄ generatur vadit de non esse ad esse: sed illud q̄ est non vadit de non esse ad esse igitur id q̄ est nō generatur: et per cōsequens si aliquid generatur illud nō est. I. e. li. q̄ autem simpliciter nō hoc aliud est p̄sentia liter existens hoc nullo modo mouetur im- possibile enim est q̄ nō est moueri: si autem h̄ verū est et generationē motū impossibile erit: sit enim q̄ nō est si enim q̄ maxime s̄m accidens sit est ens: videlicet p̄ima materia: q̄ dicitur maxime fieri et generari p̄ accidens p̄mo huius: sed tamē verū dicere q̄ est q̄ nō est de eo q̄ sit simpliciter q̄ est q̄ non est. i. non ens.

Notandum primo s̄m cōmentator. 8. q̄ cū dicimus q̄ iste homo non albus sit albus possibile est vt trāsmutatio attribuitur hic ad nō esse per accidens. s. per suum subiectum q̄ est ens in actu ad non esse vero existens in substantia. s. ex qua sit trāsmutatio simpliciter impossibile est vt attribuitur trāsmutatio per accidens nedum per se: quia subiectum eius est ens in potentia et ens illic in actu non est idem demonstratum in duabus extremitatibus eiusdem motus. quoniam nō aer quando sit aer accidit quando aqua. verbi gr̄a corrumptur: deinde succedit ei aer. ergo hic nō est idē subiectum forme aque et aeris: super q̄ succedant forme sibi sicut albus et nigrum succedunt sibi in indiuiduo demo^o. ¶ Duas rationes facit hic cōmentator p̄bans generationē non esse motū quarum prima est ista motus attribuitur per accidens termino negato: igitur generatio nō est motus: tenet p̄sequentia et probatur prima pars antecedens nam cum homo nō albus sit albus motus dealbationis attribuitur per accidens non albo: qui est terminus a quo negatus q̄m non albus mouetur per accidens ad albedinē. s. rōne subiecti in actu q̄ est homo per se motus ad albedinē. secūda pars antecedens etiā declaratur: videlicet q̄ generatio non attribuitur p̄ accidens termino negato: q̄m cum ex aqua sit aer terminus negatus ē nō aer: cui nō attribuitur ḡnatio per accidens: q̄m hec est falsa nō aer generatur per accidens: q̄m si non aer generatur p̄ accidens hoc est rōne subiecti generationis: q̄ generatur per se: sed subiecti generationis ex quo generatur aer est aqua igitur aqua per se generatur: p̄sequens ē falsus: q̄ aqua nec p̄ se nec p̄ accis generatur imo corrumptur aer aut est ille qui per se generatur. secūda ratio p̄mentatoris est ista: illud q̄ mouetur manet sub vtroq̄ termino trāsmutationis idē numero ens in actu: illud

q̄ generatur manet sub vtroq̄ termino generationis: idem numero ens in actu: igitur illud q̄ generatur nō mouetur et consequenter generatio non est motus in aq̄ tenet inductiue. q̄m si aliud albefcit idē numero ens in actu: p̄mo est nigrū et postea albū: minor autē declaratur. nam si ex aqua generetur aer: l̄ eadē materia numero maneat sub forma aque: et sub forma aeris: illud non est subiectum actu: sed in potentia nulum autem subiectum actu idē numero manet sub vtroq̄ termino generationis nō quideā aqua: quia nō est in termino ad quem cum corrumptur: neq̄ aer cum non sit in termino a quo ex quo generatur.

¶ Secundo notandū s̄m p̄mentatorem eodē p̄mento q̄ causa in hoc q̄ ḡnatio in substantia non est motus est q̄m generatū in ea est non ens simpliciter et est ens in potentia: q̄m trāsmutatur et exir de potentia in actum: q̄ non est ita de generatione accidentū trāsmutationi eniz in ea est in actu. ¶ T̄sta est tertia ratio quā p̄bat cōmentator q̄ generatio substantie nō est motus: q̄ subiectus motus est ens simpliciter in actu subiectū autē generationis nō est ens in actu: sed in potentia ergo et c. patet cōsequētia cum maior inductiue in omni motu acquisitionis accidentū idē enim q̄ est subiectum albefactionis vel calefactionis semp est in actu: v̄z compositū ex materia et forma substantiali minor autem est nota quia subiectū generationis. s. diffrens trāsmutationes est t̄m p̄ima materia que nō est ens in actu: sed pura potētia et ista est causa propter q̄ materia non potest moueri per se cum nō sit in actu q̄ qui dem nō est intelligendū de actualitate presentie t̄m forme mali. ¶ cōmentator hic q̄ quia ens p̄rie materie admiscetur actus omnino impossibile est vt moueatur v̄z per se tanq̄ subiectum p̄p̄inquum et immediatū motus. Ex p̄dictis sequitur q̄ philosophus in ratione q̄ fecit per illud q̄ generatur: non intelligit subiectū generationis q̄ est p̄ima materia: vt asserunt Egidiū et Burleus: sed per id q̄ generatur intelligit compositum substantiale p̄dicamenti substantie: quoniam illud nō est quando generatur: materia autem prima ē quādo generatur: ideo in ratione illa quā fecit Aristoteli. omne q̄ mouetur est illud q̄ generatur non est igitur illud q̄ generatur non mouetur: minor est falsa nisi subiectū supponeret p̄o composito substantiali nec sequitur materia non est ens in actu: igitur materia nō est: sicut nō sequitur: deus nō est ens in potentia. igitur de^o non est. Sicut igitur philosophus cum dicit omne q̄ mouetur est. loquitur de eo q̄ per se et p̄p̄rie mouetur et nō de eo q̄ mouetur per accidens: quia tale excludit a consideratione naturalit̄ta cū dicitur illud q̄ generatur non loquitur de eo q̄ est per se et p̄p̄rie generatur solum autem compositus est illud q̄ p̄p̄rie et per se generatur dicit p̄h̄s. 7. metaphisice q̄ mā ḡnat p̄ actis et forma generatur per accidens ipsum aut compositum generatur per se. Contra istam expositionem arguitur nam cū rei permanentis datur p̄mū instans secundū philosophū. 8. huius p̄o q̄ a. sit soz. aut vnum minimum naturale q̄ incipiat esse per positionē de p̄sensit: et quero vtrum a. generetur aut non: si a non generatur: sed generabatur vtrum in tempore vel instanti si in instanti igitur duo instantia sunt immediata si in tempore igitur generatio non est subitus p̄ouentus forme culus oppositum est dictum. Item posito q̄ forma a. non possit induci nisi per 2^m b. vt. a. caliditatis: ita q̄ per nullam remissionem et arguitur sic generatio

Libri quintus.

a. non precedit generationem. b. sed generatio. b. est in hoc instanti igitur generatio a. est in hoc instanti et per consequens a. generatur in hoc instanti in quo ipsum est: mino videtur esse nota: quia pro hoc instanti inducitur genus vt. 4. caliditates. ¶ Ad primum dicitur q. a non generatur nec generatur pro aliquo instanti semper loquendo de generatione per se sed in tempore generabatur ex quo non sequitur q. generatio non sit subitus prout est forme: quia a in nullo tempore adequate generabatur sed in quolibet tempore minuto ad hoc instans presens: et per consequens concedatur q. a generabatur: et tamen nunquam fuit ita q. a generatur et q. a generabatur: et nunquam erit ita q. a generatur immo non est possibile q. a generetur et istud potest declarari in similitudine diuisionis linee ponendo q. vnus agens continue diuiserit vnam a q. vsq. ad hoc instans presens cuius b. superficies: aut linea vltima sit non primo diuisa: sic tamen q. continue viuerebatur partes diuise nunc pro terminate ad c. lineam vel superficiem nouiter genitam: et sequitur q. nec b. linea diuiditur pro hoc instanti: nec c. linea generatur pro eodem instanti quia omnino cessat motus diuidentis et maxime ponendo q. ipsum diuidens iam desinat esse per remotionem de presenti: et sequitur q. b. linea diuidebatur: et in nullo instanti diuidebatur: sed in quolibet tempore terminato ad hoc instans presens similiter c. linea fiebat: et in nullo instanti: sed in quolibet tempore terminato ad hoc instans presens. ¶ Sed loquendo de generatione large sumpta: aut per accidens in quantum motus per se denominatur a termino ad quem per accidens potest concedi aliquid generari per totum vnum tempus et pro quolibet instanti illius temporis videmus enim q. alteratio prima ad sanitatem est sanatio: et q. continue durante illa alteratione corpus sanandum sanatur non obstante q. sanitas indiuisibiliter inducitur in fine istius motus: ita si per calefactionem vel humectationem induci debet aliqua forma substantialis: ille motus potest continue vocari generatio a termino ad quem per accidens: et continue stante illo motu verum est illud generandum generari. ¶ Ad secundum queritur vtrum b. gradus sit mutatum esse in actu: vel in potentia si in actu sic q. continet motum: sed sit finis motus omnino sic dico de illius generatione sicut de generatione a. q. generatio b. gradus non est pro hoc instanti: sed immediate ante instans presens: neq. inuenit aliquam esse talem mutationem non mensuratam tempore vel instanti sufficit enim motum terminatum per ipsam mensurari tempore: et id q. incipit esse per illam mensurari instanti. ¶ Si autem b. gradus est mutatum esse in potentia sic q. continet motum preteritum cum futuro. sic dico q. simul generatur. et habet genitum esse: quoniam pro hoc instanti generatur et habet genitum esse sicut lumen sensatio vel intellectio: simul sit et habet factum esse et in casu isto necessario generatio a. precedit generationem b. neq. inducitur forma in a. per generationem b. sed per quolibet latitudinem caliditatis terminanti ad b. gradum vt. 4. et si ex his arguitur q. per idem aliqua linea in corpore diuidendo simul diuiditur et habet diuisum esse: negatur consequentia vnde prima linea corporis diuidendi in mediate post primam instans diuisionis diuidebatur et fuit diuisa ita q. non prius diuidebatur q. fuit diuisa et fuit tamen diuisa in quolibet instanti post primum et in nullo tamen fuit primo diuisa: diuidebatur autem in quolibet tempore terminato ad primum instans et in

nullo tempore adequate: vltima autem linea prius diuidebatur q. fuit diuisa quam illa fuit primo diuisa in vltimo instanti et in quolibet tempore terminato ad illud instans diuidebatur et in nullo instanti quolibet autem linea inter primam et vltimam pro aliquo instanti diuidebatur ex quo continuabatur motus et in nullo instanti fuit primo diuisa: si enim diuides iam esset supra mediam lineam deberet cedere q. illa diuisio esset: et q. illa linea diuiditur pro hoc instanti: non tamen pro isto instanti est diuisa: quia tunc simul esset et non esset: sed immediate post hoc erit diuisa non tamen in aliquo instanti primo.

¶ Et ita habet q. diuisio prime et vltime linee non mensuratur instanti in cuiuslibet alterius linee diuisio mensuratur instanti: ita non inuenit q. generatio alicuius gradus caliditatis vel frigiditatis albedinis vel nigredinis mensuretur instanti: quoniam talis gradus est mutatum esse in potentia: et generatio alicuius similis non mensuretur instanti: vnde quoniam talis gradus est mutatum esse in actu. (Similiter autem) secunda conclusio generatio non est q. est ista conclusio sequitur ex prioribus quoniam si generatio est desecutur eadem inconuenientia que secutur si generatio est motus vt arguitur sic q. genitio est motus igitur q. genitur mouet sed q. generatur non est: igitur q. non est mouetur et q. istud sit inconueniens ostenditur nam omne q. mouetur est in loco illud q. non est non est in loco quia non est alicubi igitur q. non est non mouetur ista consequentia est bona anteceditur est necessarium igitur et consequens est necessarium sed illa propositio illud q. non est mouetur est dictio vnde patet igitur illa propositio est impossibilis et inconueniens. ¶ Si igitur hec propositio est inconueniens illud q. non est mouetur per illud h. est inconueniens illud q. non est desecit et q. ista sequatur dato opposito genitionis arguitur quoniam si genitio est quies igitur q. genitur quiescit: sed illud q. genitur non est igitur illud q. non est desecit. Le. li. ¶ Similiter autem et quiescit non est genitur: hec igitur accidit inconuenientia quoniam autem et maxime q. aliquid mouetur q. non est. Et enim si omne q. mouetur in loco est q. autem non est non est in loco esset enim alicubi.

Notandum fm Egidium q. illud q. simpliciter est in potentia: vnde materia non potest esse in loco primo: quia locus est equalis locato. 4. huius sed materia vnde est simpliciter in potentia non est equalis alicui q. 2. primum est genitum fm eam vel in equalis dicitur q. 2. scdo q. 2. de ratione loci est habere sursum et deorsum vt patuit in. 4. huius materia autem vt est simpliciter in potentia non habet aliquam differentiam positionis. tertio q. 2. illud q. est in loco mouetur naturaliter ad locum suum et naturaliter quiescit in illo materia autem vt est simpliciter in potentia nullam rationem habet per quam debeat ad aliquem locum moueri vel in aliquo loco quiescere. Et claudit Egidius q. sicut prime materie non competit esse in loco: ita in non competit moueri localiter et consequenter nullo alio motu. ¶ Iste rationes probantur materia non posse esse in loco per se sed non probant eam non posse esse in loco per accidens: probant etiam primam materiam non posse per se moueri aliquo motu preterite tertijs modi et denominationis simpliciter sed non probat materiam non posse per se moueri perpetrate. 4. modi vnde arguitur sic materia per se transmutatur ad substantiam quia ipsa est subiectum primum et immediatum genitionis igitur per idem transmutatur per se ad qualitates quoniam ipsa est per se subiectum primum et immediatum alterationis q. quidam dupliciter arguitur. primo quia generatio substantie est per

De hiscorum.

se et immediate subiective in materia prima igitur p idē
et alteratio patet psequentia quia in eodē subiecto sūt
motus et terminus motus incipiens esse per motū ut p3
inductiue in omnibus alijs: nā in eodē subiecto pri
mo est caliditas et terminus caliditatis frigiditas et ter
minus frigiditatis et sic de alijs. secūdo caliditas et fri
giditas sunt primo et immediate in materia prima: igitur
per idē calefactio et frigefactio patet psequentia et an
cedens arguitur. quia si caliditas et frigiditas eēnt sub
iectiue tñ in composito sequitur qd accedens migrat d
subiecto in subiectū aut qd ex aqua et igne nō potest ge
nerari aer cōtra determinationem pbilosophi: de ge.
et pbatur pñā nā si aer gñatur ex aqua et igne aut igi
tur caliditas ignis aut humiditas aque manet in aere
aut nō: si manent in aere: et primo nō fuerūt subiectiue
nisi in igne et in aqua igit migrarūt de subiecto in sub3.
¶ Si aut nō maneret nō apparet a quo generat aer:
q2 generans et genitū debent esse simul sicut mouens et
motū per pbm. 7. huius mō qñ sunt ignis et aqua et q
litate illoz nō est aer et quādo est aer cum qualitatib
bus suis nō est aliquid illoz. Itēz qualitates prime
educitur de potentia materie: sicut forma substantialis
igitur eque sunt in pzia materia subiectiue sicut forma
substantialis: et pcpue q2 forma subalis educit de po
materie p qūitates primas: pstat aut qd educens et edu
ctum ex quo sūt inuicē debēt eē in eodē subo et non in
diuersis intelligēdo primo et immediate. ¶ Dicēdū igit
q2 forma subalis et qūitas et qūitas p^a vel secūda. pue
niens ex illa sunt subiectiue in p^a mā et pñter oīs mot^o
et transmutatio ad istas formas: motus ē localis est
in p^a mā subiectiue ex quo in motu elemēti for^a est
p^o mouēs et mā p^o mota: termin^o aut prius imedia
tus motus localis qd est finis. pueniēs a loco simplici
nō est subiectiue in p^a mā: q2 nō incipit eē per motū: s3
est subiectiue in mūdo eternali iuxta eternitatē triū pū
ctoꝝ imo biliū mundi. Et ista est cā pp qd pñs in disti
guēdo de nō ente in. 4. distinctiōe pzie ptis hui^o capiti
nō fecit mentionē de pzia mā nō obstat qd ipsa sit ali
quo mō nō ens v3 nō ens in actu: qñ ipsa aliquo mō
mouet p accūs et aliq mō mouet p se cū sit p se s3 mō
l^o nō tñ nego qñ ppositū sit ē subm p se sed nō eodē
mō q2 mā est subm p se p^o et p^o p se nō p^o. (Neq3
iam corruptio) 3. p^o corruptio nō est motus. pbatur
nihil dñat motui nisi motus vel qes sed corruptio nō
dñatur motui vltēti: igitur corruptio nō est mot^o: ista
pñā et si nō t3 gñā forme q2 non sequitur nihil dñat mo
tui nisi motus vel qes: sed motus celi nō dñatur mo
tui vel quieti igit motus celi nō est motus an valet gñā
materie ex eo q2 corruptio bz dños mot^o aut celi nō bz
dñum prima ps antecedētis v3 qd nihil gñatur motui:
nisi motus vel quies declarabit in hoc. s. scda autē ps
antecedētis arguitur sic corruptio est dñā generatio
ni ut patet ex diffinitionibus illarum sed gñatio nō est
motus nec quies per primā et secūdam pclusionē igit
corruptio nō dñatur motui vel quieti patet pñā q2 vni
tñ vnum est dñum. L. 11. Neq3 tam corruptio motus
est dñum quidem enīz motui motus aut quies est cor
ruptio autem generationi cōtrarium est.

Notandum fm pmentatorē pmeto
tus: q2 est gñationi cōtraria impossibile enī est ut ill^o
qd est motus sit dñum ei qd nō est motus et intēdit hic
per quietem pñuationēz motus et situs cōponitur sic
pzia corruptio est quies: et quies est pñuatio mot^o igit

tur cōtraria corruptio est pñuatio mot^o et dñā sūt sub
eodē gñe impossibile est ut alterz sit sub pñuatiōe et al
terū sub habitu qñ pñuatio et habitus nō sūt sub eo
dem genere et ppositio qd dicit qd pñaria sunt in eo
dem genere est famosa et verificabitur in pñia pñia.
¶ Lōmentator intendit secūdo probare pñmū qd cor
ruptio non sit motus et arguitur sic impossibile est qd
motus dñetur nō motui sed corruptio dñatur nō mo
tui: quia dñatur gñationi igitur corruptio nō est mot^o
s3 est qd corruptio nō est dñā quieti sic arguēdo: si cor
ruptio est dñā quieti et qes est pñuatio motus fm ari
sto. hec igit corruptio dñatur pñuationi motus qd est
falsum quia cōtraria sunt in eodē genere ut est famo
sum et pbatur immediate sed corruptio et pñuatio mo
tus non sunt in eodē genere: quia corruptio est in ge
nere habitus et pñuatio in genere pñuationis igit tē.
¶ Sed dubitatur quia ex primo modo arguēdi pōt
pbari qd motus non cōtrariatur motui qñ impossibi
le est qd motus dñetur non motui sed motus contra
riatur non motui. s. quieti ut videbitur in hoc. igitur
tē. ¶ Et scdo mō arguēdi pōt pbari qd mot^o nō dñat
qes: q2 dñā sūt in eodē gñe: s3 mot^o et qes nō sūt in eo
dem genere cum motus sit in genere habitus et quies
in genere pñuationis. ¶ Respondetur qd pmentator
loquitur hic de contrarietate pzie sumpta que nō in
uenitur nisi inter formas pñuatiōis qd dñatur dñatur
motus motui et non motus quieti sed corruptio gene
rationi cum dicit pñs in hoc. s. qd motus contrariatur
quieti loquitur de contrarietate large sumpta reperta nō
tantum inter habitum et habitum sed etiam inter ha
bitum et pñuationem: cōtraria ergo pzie sumpta sūt
in eodē genere per se videlicet albedo et nigredo in
genere coloris dulcedo et amaritudo in genere saporis:
pñuatiue autem opposita sunt in eodē genere p
accidens quoniam in eodē predicamento et in eo
dē genere in quo est habitus p se est pñuatio p accūs

Contra predicta arguitur et primo qd ge
neratio et corruptio simpliciter di
cta est motus quoniam quādo forma substantialis cor
rumpitur aut corrūpitur ab intrinseco vel ab extrinse
co si ab intrinseco illa successiue corrūpitur sicut calidi
tas aque remoto calefaciente: sed ab extrinseco et cui
omne agens extrinsecum prius agit in partem pro
pinquam quam remotam igitur prius corrūpitur
forma substantialis in parte propinqua qd in parte
remota et per consequens corruptio forme substan
tialis est successiua: sed materia nunquam est sine for
ma substantiali igitur sicut corrūpitur successiue for
ma vna ita generatur alia igitur generatio et corruptio
sunt mutatiōes successiue et cōsequēter quelibet illarū
est motus. ¶ Et potest experientijs haberi intentum:
quoniam in aliquibus cor est pñmū viuēs et vltimūz
moriens plate etiam successiue generantur fm earūz p
tes qualitatiuas ut ad sensum potest. ¶ Secundo ar
guitur idem de generatione et corruptione secundum
quid quoniam illuminatio medijs est generatio secun
dum quid et deperditio luminis in medio secundū qd
est corruptio fm quid cum quelibet istarū mutatiō
sit generatio accidentis de pñdictorio in pñdictorium: et
qd quelibz istarū mutatiōū sit motus mani^o videtur
quia earū quelz sit successiue in medio aut pp pñuatiōem
et successiua mutatiōem mobilis aut pp successiua
dispositiōem medijs. ¶ Confirmantur hec omnia au
ctoꝝitib^o Aristō. et pñm^o dñ. pñs in p^o predicamenti

Ex.
10.8.

Liber quintus.

q̄ motus sex sunt species inter quas enumerat genera-
tionem ⁊ corruptionem ⁊ tertio q̄ motus est actus en-
tis in potentia fm q̄ in potentia vbi dicit phis ⁊ pmen-
tatoz q̄ in .4. p̄dicamentis est motus. s. in suba q̄ritate q̄
litate ⁊ vbi affignatio mor̄ p̄dicamenti sibi ⁊ vbi gñatio
tionē ⁊ corruptionē ⁊ p̄mator descriptis motu dicit
in eodē tertio hui⁹ q̄ mot⁹ est gñatio p̄tis post p̄tē istū
vbi p̄fectiois ad quā vadit q̄ p̄ conuersionē simplici
ē gñatio ē mor⁹. ¶ Ad p̄mū tenēdo viā ⁊ p̄mo dicit q̄
nō q̄libet forma subalis succēssive gñat neq̄ succēssive
corrūpit v̄ p̄s de forma m̄m q̄ subito scipit ⁊ desin-
nit ē fm fer ⁊ q̄libet illi forma alteratio fiat ab intrinse-
siue ab extrinseco ⁊ 3 ages extrinsecū p̄t agat in vnā
p̄tē q̄ in aliā p̄ alterationē nō tamē per inductionē for-
mē subalis 3 que p̄io induci formā in totā m̄ fm
se ⁊ quodlibet sui alteratio igit ēā in gñatiōe q̄ in cor-
ruptione nō succēssive tm generatio ⁊ corruptio s̄ mu-
tationes indissolubiles. Et ad exp̄ientias p̄cedo q̄ ani-
malia ⁊ p̄late succēssive gñantur ⁊ succēssive corrūpi-
tur: nō tamē ppter hoc est aliqua generatio vel corru-
ptio succēssiva: qm̄ aialia ⁊ plante succēssive generan-
tur ⁊ corrūpuntur: nō quides succēssione continua s̄
discontinua ⁊ intrinseca: q̄ nō est dare aliqua vnā
generatiōē ⁊ aliquā vnā ⁊ corruptionē que cōtinue
succēssive generatur vel corrūptur animalis: occur ali-
qua vnā alteratio p̄mū: p̄mo .n. generatur vni m̄i
minimū aialis v̄ p̄late ⁊ nō subito generat aliud minimū
sed p̄ tepus olisimē m̄ā scōi minimi anteq̄ in illo in-
ducatur forma lubstantialis: sic succēssive cum inter-
pellatione vsq̄ ad generatiōē v̄l v̄l minimi: ex quo
cum p̄cedēbus minimis generatur animal vne plā-
ta: ita fit in corruptione q̄ prius corrūpitur vnā
medium: deinde aliud ⁊ aliud semper cum interfectione
⁊ interpellatiōe temporis: nō est igitur aliq̄ vnā gñatio
vel corruptio qua generatur vel corrūpitur plāta aut
aial a principio vsq̄ ad finē: s̄ tot sunt gñatiōes ⁊ cor-
ruptiones q̄ sunt minima nālia. ¶ Ad secundū dicit q̄ illū
luminatiō medij nō est motus: neq̄ est dep̄ditio lūmis
in medio est motus nō ob̄tate q̄ succēssive fiat q̄libet
illaz mutationū: vñ gñatio fm qd est per se subius
prouēus forme accidentalis: s̄ illū luminatiō medij per
se indissolubiler ⁊ subito fit: ex quo nō habet contrari-
um: ita ut fit succēssive hoc est per accidēs ratiōe mo-
toris aut medij: ita eodē dep̄ditio luminis ⁊ medio
subito fit loquēdo p̄ se ip̄s per accidēs illi mutatiō
nō accidit q̄ fiat succēssive loquitur eniz Aristō. b̄ de
eo q̄ competit mutatiōi per se ⁊ non per accidēs.
¶ Ad auctozitates ad dūcas respōdeo q̄ motus fm
m̄ltar tripliciter. s̄ strice ⁊ large ⁊ largissime seu p̄prie
cōiter ⁊ cōsissime: mor̄ strice ⁊ p̄prie sūp̄tis ē mutatio
p̄ se terminata duob⁹ ⁊ tris: s̄ sic loquit de motu p̄his
in hoc. c̄. s̄ dicit motū ēē subo in subiectū: mor̄ lar-
ge ⁊ cōiter sūp̄tis est mutatio alicuius tendēis ad v̄l
terioz p̄m p̄fectionē: s̄ sic loquitur est de motu Aristō.
tertio huius d̄ motum esse actū in potentia fm q̄ in
potentiā: ⁊ q̄ motus est actus mobilis inquantū mo-
bile ⁊ p̄his ⁊ p̄mator ibides dicunt q̄ motus est in .4.
p̄dicamentis: sed motus communissime ⁊ largissime
sumptus est mutatio acquiritia p̄fectiois in aliquo
⁊ sic locutus est Aristō. de motu in p̄dicamentis di.
q̄ mor̄ sex sunt sp̄es: v̄z generatio corruptio augmen-
tatio diminutio ⁊ alteratio fm locum mutatiōis: aut
tem dicit cōmōtato: tertio huius q̄ motus est genera-
tio partis post partem non accepit ibi generatiōem

[illegible]

contrarium habitus et monstratur affirmatioe aliquando ipsa privatio ut mediū: sicut et albus nigrus.

Notandum primo secundum commentatores comento nono: quod intelligenda est hic privatio illud quod est contra duobus: et dedit eam per quod utitur hō contrario large: et quod affirmatioes proprie diuidunt in hoc duo. scilicet vera contrarietate et in privatione et habitum: quodque enim privatio significat per affirmatioes ut quod dicitur for. est nudus quod est affirmatio signans privatione quod admodum cum dicitur for. est niger aut albus est affirmatio quod signat habitum: tres distinctioes intendit hic commentator: quodque prima est ista duplex est contrarietas. scilicet vera et non vera. Contrarietas vera est oppositio inter habitum et habitum: ut oppositio quod est inter albus et nigrus: aut inter calidum et frigidum. Contrarietas non vera est oppositio inter habitum et privationem ut oppositio que est inter lumen et tenebram: aut iter visus et cecitatem. Secunda distinctio contrarii accipitur dupliciter. scilicet stricte et large: contrarius stricte sumptus est illud quod opponitur alteri nisi positum ut albus et nigrus contrarii large sumptum est illud quod opponitur alteri positum aut privatione ut lumen et tenebra. Tertia distinctio duplex est affirmatio: quedam est signans affirmationem: et quedam est signans privationem: verbi gratia for. est albus: ista est affirmatio significans privationem cum sit oppositio affirmativa: cuius alterum extremum est privationis acceptum positum: quoniam ergo prius dicitur privationem esse contrariam habitui: loquitur de contrario large ut est contra duobus. scilicet habitui et privationi: et cum dicitur quod nudus monstratur affirmatiue: intendit de affirmatione significante privationem et non de affirmatione significante affirmationem.

Secundo notandum secundum commentatores eodem commento quod manifestum est per se quod transmutatio que est motus in rei veritate est iter opposita mediata et inter privationem et habitum non est mediū. Duplicitas sunt opposita secundum commentatores. scilicet mediata et immediata. opposita mediata sunt illa iter quod est mediū forme: aut secundum magis ut albus et nigrus: opposita immediata sunt illa iter quod non est mediū forme: neque secundum magis et minus ut lumen et tenebra: omnis ergo motus requirit mediū inter extrema non quidem mediū secundum formam: sed mediū secundum magis et minus: mediū enim secundum formam differt specificiter ab utroque extremo: secundum commentatores. 6. huius. scilicet rubedo ab albedine et nigredine: sed medium secundum magis et minus est eiusdem speciei cum altero extremo ut albedo remissa cum albedine summa et nigredo ut. 4. cum nigredo ut. 8. quoniam igitur extrema non habent medium forme secundum formam aut secundum magis et minus inter illa non potest esse motus: quoniam autem habent mediū forme secundum formam aut secundum magis et minus bene inter illa potest esse motus.

Contra predicta arguitur quod non omnis motus est de contrario in contrarium loquendo de motu proprie et de contrario stricte accepto: quoniam ambiguitas que est ab albedine ut duo ad albedinem ut. 8. est verus motus et non est de contrario in contrarium igitur est per consequentiam cum maiori et minori ex determinatione proprie in h. 5. dicitur quod aliquis motus potest esse inter formas eiusdem speciei exemplificans de isto motu. Secundo sic argumētatio est vera motus proprie dicitur: et tamen non est de contrario in contrarium: igitur tamen maior est proprie quod non: et minor est nota: ex eo quod augmentatio est a minori quoniam itate ad maiorem quantitatem: constat autem quod quantitas maior et quantitas minor non prius cum sint eiusdem speciei. Tercio motus aialis progressus est vera motus cum sit ad

ubi: et non de contrario in contrarium cum sit inter loca: et si milis virtus et quantitas: motus etiam elementum sursum vel deorsum: est verus motus: et non est de contrario in contrarium: quoniam contraria mutuo se expellunt per Aristotelem. in post predicamentis: sursum autem et deorsum in mundo non mutuo se expellunt. Quarto motus celi est verus motus per Aristotelem. 8. huius: et tamen non est de contrario in contrarium: quod si esset de contrario in contrarium: tunc motus faceret contrario esset illi contrarius quod est contra determinationem proprie primo ce. vi. motus circulari nullum motum esse contrarium. Pro solutio esto: et ostenditur quod commentator. 10. metheor. per contraria privationes supra ponit triplicem contraria posibilem. 1. quod quedam sunt contraria activa et passiva utque: sicut caliditas et frigiditas: quedam non sunt activa nec passiva: sed succedunt invicem eadem subiecto ut albedo et nigredo alia vero sunt quod non agunt nec patiuntur invicem neque invicem succedunt in eodem subiecto ut sursum et deorsum: et per consequenter alie differunt positionibus quibus potest subiungi quarum tamen metheor. 13. quod aliqua sunt contraria que non se excludunt in essendo: sed tamen in predicando: ut quantitas maior et quantitas minor: qualitas intensior et qualitas remissior: sunt in eodem subiecto simul: sed non denominantur simul idem sed successiue. Recolligendum igitur hinc videtur: dicendum quod dupliciter sunt contraria: videlicet in essendo et predicando: ista sunt contraria positiua in essendo quod non possunt in esse eadem subiecto simul: sed successiue ut albedo et nigredo caliditas et frigiditas ultra gradum metheor. 12. autem in predicando sunt illa quod non possunt simul de eodem subiecto simpliciter predicari: sed successiue intelligendo per subiectum: subiectum in actu ut sursum et deorsum ante et retro: dextrum et sinistrum: quantitas maior et quantitas minor: qualitas intensior et qualitas remissior: nunquam enim simul predicantur de eodem subiecto: sed successiue: neque simul predicantur de eodem adequate pedale et bipedale albedo ut. 2. et albedo ut. 4. ideo talia dicitur invicem predicari: sed successiue intelligendo: sed in predicando. Ad primum concludo quod albefactio que est ab albedine ut duo ad albedinem ut. 8. est verus motus: tamen nego quod non sit de contrario in contrarium: cum in termino a quo habeat duplex contrarium: videlicet in predicando quod est albedo ut. 2. et in essendo quod est magnitudo coniuncta albedini ut duo: que quidem nigredo successiue corrumpitur: sicut successiue inducitur albedo a gradu ut duo ad gradum ut. 8. Ad secundum concedo quod augmentatio et diminutio est verus motus: et quod est de contrario in contrarium sufficiens ad motum: videlicet a contrario in contrarium in predicando: licet non a contrario in contrarium in essendo: hoc dato quod non corrumpatur quantitas minor in termino a quo: sed de hoc infra. Ad tertium dicitur quod motus aialis: ac etiam elementum est verus motus localis: sed non sit a contrario in contrarium in essendo: sufficit enim quod sit a contrario in contrarium in predicando. Ad quartum concedo motum celi esse verum motum et esse de contrario in contrarium in predicando: videlicet ab ante et retro et a dextro et sinistro: non tamen habet aliquem motum contrarium: quia nullus potest esse in motu celi facto contrario motu ad terminos contrarios: non enim motus primi mobilis quod est ab oriente in occidente contrarius motui eiusdem mobilis quod est ab occidente in orientem: licet illi motus sint a terminis contrariis ad terminos priores: quia non sunt motus priores per eandem viam cum motus ab oriente in occidentem fiat per meridiem et motus ab occidente in orientem fiat per septentrionem non etiam contrariatur motus primi mobilis motibus planetarum: licet motus primi mobilis fiat ab oriente in

Tex
co.

Liber quintus.

occidēs: et motus planetarū ab occidēte in oriēs: quia
nō sunt, per vias cōfēsses: nec sup̄ eisdē polis cū mor⁹
primi mobilis fiat sup̄ polis mūdī: et motus planeta-
rum super polos 30 diāci: et hic accipit primūz mobile
pro orbe signo et iuxta p̄mūz modū loquendi.

Ter.
cō. p.

Nigitur

predicamēta). Itud
est tērtū caplūz hui⁹
tractat⁹ in quo p̄hs
distinguit motū p̄
prie dicitur in suas p̄-
tes subiectuas: et di-
uiditur in duas par-
tes p̄cipales: in q̄-
rū p̄rio p̄hs manife-
stat p̄dicamēta in q̄-
bus nō est mor⁹. In

scdā vō cōcludit q̄ sūt illa p̄dicamēta in q̄bus est p̄-
dīe et ad equare mor⁹ ibi. (Qm̄ aut̄ neq̄z subo). In p̄-
ma p̄e ponit q̄tuor p̄clūsiōes: quāz p̄ia est ista in tri-
bus p̄dicamētis est p̄ se mor⁹. I. in q̄ritate qualitate et
vbi. Scdā cōclūsiō ad subaz nō est p̄ se mor⁹ ibi.
(Neq̄z agētis). Tertia cōclūsiō ad relationē non
est p̄ se mor⁹ ibi. (Neq̄z est in ad aliqd). Quarta con-
clūsiō ad actionē et passionē nō est p̄ se motus ibi.
(Neq̄z agētis). Dīmā cōclūsiō nō p̄bat p̄hs: s̄z so-
lum ea cōcludit data distinctiōe p̄dicamētōz i sub-
stātiā q̄ritatē qualitatē relationē actionē passionē
quādo vbi pōnē et habitū: et determinat̄. n. in alio
capitō sequit̄ veritas cōclūsiōis formādo rōnez p̄mē-
tatoz sic in illis p̄dicamētis est p̄ se mor⁹ in q̄b⁹ sunt
cōtraria et media: sed in q̄ritate qualitate et vbi est p̄ se
motus: p̄z cōsequētiā cū maior: cū de rōne motus. p̄-
prie dicit sit q̄ sit ex p̄rio vel ex medio: minor aut̄ decla-
ratur: q̄ enī in p̄dicamētō qualitatē sunt p̄ria et media
manifesta: non tñ media fm̄ magis et min⁹: sed et fm̄
formā cū inter albedinē et nigredinē mediat rubedo
viredo et fuscedo: in p̄dicamētō vbi etiā sūt p̄ria et me-
dia fm̄ magis et min⁹. I. magis lateat fm̄ cōmētatoz
dicitur: sicut sursū et deorsū magis sursū et min⁹ sursū
magis deorsū et min⁹ deorsū: in p̄dicamētō qualitatē:
etiā inuentunt cōtraria positiua: et si nō in essendo tñ
in p̄dicando vt q̄ritas maior et q̄ritas minor: et si p̄hs
dicit in p̄dicamētis q̄ quantitātē nihil est cōtrariū: loq̄-
tur de cōtrario in essendo: et non de p̄rio in p̄dicando.
Le. li. (Si igit̄ p̄dicamēta diuisa sunt suba et q̄ritate et
vbi: et quādo et ad aliqd et q̄ritate et facē et pati necē ē
termin⁹ ēē mor⁹ q̄ritatis et q̄ritatis: et fm̄ locuz.

Morandum q̄ cōmētator cōmento
⁹. mouet istā dubitatio-
nem cū mor⁹ sit de p̄dicamētō passiōis fm̄ Ari. in p̄di-
camētō: quō q̄ ponit euz in trib⁹ alijs p̄dicamētis: v3 in
quantitate qualitate et vbi. Et ad hoc rectat duas opio-
nes rñdētes ad difficultatē: quāz p̄ia dicit q̄ motus
dupl̄ cōsiderat: v3 p̄z q̄ mor⁹ est et q̄ recipit immobili
mor⁹ accept⁹ p̄z p̄p̄ia cōsiderationē mor⁹ est in trib⁹ p̄-
dicamētis notatis: q̄z illis pōt s̄ueniri forma descēs
et forma trāsmutata: mor⁹ at̄ p̄z q̄ recipit immobili ē in
p̄dicamētō passiōis cū ip̄a receptio sit in p̄dicamētō
passiōis. Cōtra istā opinionē arguit p̄mētator sic:
receptio est po⁹ ad rēs sed potētiā ad rē est de eo dē ge-
nere cū illa reigatur motus fm̄ q̄ recipit immobili est in
tribus p̄dicamētis. I. in quantitate qualitate et vbi: cū in

quolibet isto p̄dicamētōz sit illa res ad quā est mo-
tus. Scdā opinio fuit q̄ mor⁹ siue accipiat vt mor⁹
siue vt recipit est de p̄dicamētō passiōis: s̄z inā motus
ē in trib⁹ p̄dicamētis itelligēs p̄ m̄z mor⁹ ip̄z tñmū ad
quē: qm̄ ergo Ari. dicit q̄ mor⁹ est in trib⁹ p̄dicamētis
intelligit q̄ m̄a motus est in tribus p̄dicamētis.

Contra istā opinionē arguit p̄mētator sic: poten-
tia ē in eodē gñe cū actu: igit mul-
to fort⁹ mediū iter potētiā et actu: q̄z esse in eodē gñe
cū actu: q̄z maior est cōueniētiā mediū ad extremū q̄ ex-
tremū ad extremū: s̄z mor⁹ est mediū inter actū et potē-
tiā: igit mor⁹ est in eodē gñe cū termino ad quē. I. nō rñ-
det p̄mētator di. q̄ mor⁹ dupl̄ sūt: vno mō p̄z q̄ ē via
aut mediū: et sic est de gñe terminū ad quē q̄z ire ad ca-
lozē est quodā mō caloz et ire ad frigus est quodā mō
frigus: alio mō accipit mor⁹ vt est forma in inū: et sic ē
de p̄dicamētō passiōis: vel altr̄ in q̄ p̄mētator: mor⁹ ac-
cipitur dupl̄: v3 p̄z m̄z et p̄z forma: mor⁹ p̄z m̄z est for-
ma fluēs tēdēs ad vltiorē p̄fectiōē: et sic est de eodēz
gñe cū termino ad quē: nā caliditas vt est in acq̄ri et vt
tēdit ad p̄fectiōē caliditatis est de gñe caliditatis vltio-
acq̄rēde: mor⁹ aut̄ p̄z forma est trāsmutatio cōiuncta cu-
tpe diuisiō ad diuisiōē ip̄is vt calefactio et frigefactio
et sic est de p̄dicamētō passiōis. Cōtra due distinctiō-
nes coincidūt inuicē: et cū illa quē posuit. 3. hui⁹: v3 q̄
motus dupl̄ accipit aut p̄ forma fluēs: et sic est de eo-
dem gñe cū termino ad quē aut p̄ fluxu forme: et sic est
de p̄dicamētō passiōis. Cōtra p̄dicta arguit: et p̄-
mo q̄ p̄mētator ip̄icat h et tertio p̄p̄coz: qm̄. 3. hui⁹
dicit q̄ mor⁹ vt est via aut mediū ē de p̄dicamētō pas-
sionis: h aut dicit q̄ mor⁹ vt est via aut mediū ē de p̄-
dicamētō terminū ad quē. Cōtra arguit q̄ act⁹ et po-
tētiā nō sūt eiusdē gñis: q̄rēdo qd p̄mētator intelligit p̄ po⁹
vtrū po⁹ subiectuā vel respectuā: si po⁹ subiectuā
illa ē de p̄dicamētō sube cū sit p̄ m̄a aut positiū sub-
stātiā: si respectuā illa est de p̄dicamētō relatōis: ac-
t⁹ aut ad quē est talis po⁹ est de p̄dicamētō q̄ritatis q̄li-
tatis vt vbi: igit po⁹ nō est de gñe actus. Cōtra p̄mētator
q̄ sic duplex ē mor⁹ p̄z p̄mētator m̄a et foralit̄ sup̄: mor⁹
m̄a sup̄ ē forā fluēs et foralit̄ ē flux⁹ et forē: ita duplex
est m̄a seu via iter terminū a q̄ et terminū ad quē. I. p̄z
forma: et p̄z m̄z: m̄a seu via p̄z m̄z est forā fluēs: et sic
est de eo dem genere cum termino ad quem: medium
aut̄ seu via p̄z forma ē de p̄dicamētō passiōis sup̄ itē-
non ē p̄mētator cū q̄ p̄mētator dicit. 3. hui⁹: q̄ mor⁹ vt est via aut
m̄a est de p̄dicamētō passiōis loquit̄ de m̄a et via p̄z
forma: cū aut dicit h q̄ ē de eodē gñe cū timio ad quēz
loquit̄ de m̄a aut via p̄z m̄z. Cōtra p̄z rñdet Bur. q̄
po⁹ de q̄b loquit̄ p̄mētator est po⁹ subiectuā: q̄z illa ē i eo-
dē gñe cū actu: p̄prio vt calefactibile i quātu calefactibi-
le ē in eodē gñe cū caloz: et si tñ arguit q̄ mor⁹ nō est
m̄a iter po⁹ et actū: q̄z nihil mediat iter po⁹ subie-
ctua et suū actū: rñdet q̄ licz nihil mediat in p̄ficiēdo:
tñ aliqd mediat in disponēdo: et sic est mor⁹ m̄a inter
potētiā et actū: et p̄sequēter dicit q̄ alteratio disponēs
ad formā subalē est eiusdē generis indirecte et per redu-
ctionem cū forma subalē: sicut via cū termino vie.

Sed dubitatur fm̄ hāc rñsionē:
qm̄ calefactibile
vt calefactibile ē de p̄dicamētō relatōis p̄z itēdoz p̄hi-
s. metha. caloz aut̄ est de p̄dicamētō q̄ritatis p̄z cū dēz
in p̄dicamētis igit adhuc p̄z istā rñsionē sequit̄ q̄ act⁹
et po⁹ nō sūt eiusdē gñis. Itē difficile ē intelligere quō
alteratio est p̄ reductionē de p̄dicamētō s̄be qm̄ est q̄

Philosophorum.

est per reductionē in aliquo p̄dicamēto nō est p se in aliquo alio p̄dicamēto: vt p̄z inductiue: nā q̄ deus ⁊ p̄zia mā sunt in p̄dicamēto sube per reductionē: iō nō sūt p se in aliq̄ p̄dicamēto: n̄z p̄uer⁹ ⁊ vnitas n̄z angul⁹ ⁊ gradus sūt p se in aliq̄ p̄dicamēto: q̄z p̄uer⁹ ⁊ vnitas sunt p reductionē de p̄dicamēto quantitatis: ⁊ gradus ⁊ angulus sunt per reductionē de p̄dicamēto q̄litate sed alteratio nālter sūpra est per se de p̄dicamēto q̄litate: ⁊ alteratio formaliter sūpra est p se de p̄dicamēto passiois s̄m p̄m: igit nulla talis alteratio ē reductiue de p̄dicamēto substantie. Itē est dicēdū q̄ cōmētator nō loquit de po⁹ subiectiue neq̄ de potētia respectiue sed p po⁹ intelligit finitū a quo cui est cōiuncta potētia respectiua sic p actū intelligit finitū ad quē: frigidūz enī est potētia calidū ⁊ nigrū est potētia albiū: iō in calefactione potētia est in eodē genere cū actu: ⁊ sūt in calefactione: q̄z albiū ⁊ nigrū sunt eiusdē generis: ac etiāz calidū ⁊ frigidū: iō motus: q̄z mediat inter terminū a quo ⁊ terminū ad quē dī esse de genere actus s̄m p̄mē tatozē loquēdo de motu vt est mediū s̄z materiā ⁊ nō s̄m formā. Et q̄ termin⁹ a quo ē dīcat potētiā ⁊ termin⁹ ad quē dīcat actū declaraf ex mēte cōmētatoris dī. secūdo de aīa q̄ quādōcūq̄ aliqua duo inuicēz cōparātur: quoz vnū dīcat p̄fectionē ⁊ reliquū ip̄fectionē illud q̄ dīcat p̄fectionē tenet locū actus ⁊ q̄ dīcat ip̄fectionē tenet locū potētiē: sed termin⁹ ad quē motus cōparatur termino a quo dīcat p̄fectionē: q̄z acquiri tur: ⁊ termin⁹ a quo dīcat ip̄fectionē: q̄z deperdit: igitur in quolibet mobili termin⁹ ad quē dīcat actū: ⁊ termin⁹ a quo dīcat potētiā: cōstat aut q̄ talis potētia ⁊ talis termin⁹ ad quē sunt eiusdē generis: qm̄ oīs motus est de cōtrario in cōtrariū aut ex medio in cōtrariū aut ex p̄trario in mediū: aut ex medio in mediū s̄m cōmētatozē: oīa autē sunt eiusdē p̄dicamēti vt p̄z. (Secundū subaz autē). Secūda cōclusio ad subam nō est per se motus: p̄bat oīs mot⁹ est de cōtrario in p̄trariū: vt p̄z ex dīctis: sed sube nihil est cōtrariū: igit ⁊ ē. p̄z cōsequētia cū maior: minor aut est eiūsdē inductiue loquēdo de vō cōtrario q̄ est forma positiua: de quo loquit Aristō. s̄m cōmētatozē. Dīct. n. hic cōmētator q̄ Aristō. intēdit hic per contraria mediata: quoz vñ vtrūq̄ est forma ⁊ habet ⁊ habet media. Ita q̄ p̄bus nō loquit hic de cōtrarietate cōter sūpra que est inter habitū ⁊ priuationē: q̄z idubie talis cōtrarietas est in p̄dicamēto sube: ⁊ in quolibz alio p̄dicamēto: s̄z loquitur de cōtrarietate: cui⁹ extrema sūt forme positiue habentes mediū: v̄z s̄m formā aut s̄m magis ⁊ min⁹ vt ē declaratū in alio capto: oīa enīz cōtraria habētū media s̄m formā hnt mediū s̄m magis ⁊ min⁹ ⁊ nō econtra. I. e. lī. (Secūdu subaz āt nō est motus p̄pter nullū entū substantie cōtrariū esse).

Notandū q̄ cōmētatozē cōmēto. iō. mo uet dubitationē cōtra. p̄batio nem cōclusiōis: videt enī inquit cōmētator q̄ substantie sit aliqd cōtrariū: q̄z dīct enī in libro de ḡnatiōe q̄ igit⁹ dīct a que in q̄ cōmēto recitat duas op̄iones respo dētes ad difficultates: quaz p̄zia ē Alexandri dī cet q̄ s̄z substantie cōpositē nō sit aliqd cōtrariū: tñ sube simplici que ē forma substantialis element est aliquid cōtrariū: quādo ergo Arist. dīct tā hic q̄ in libro p̄dica mento: q̄ substantie nihil est p̄trariū intēdebat de substantia s̄m subm. i. de suba composita in libro de gene ratione: cū dīct igit⁹ cōtrariari a que ⁊ aqua terre intēdebat s̄m formā. I. que ē forma in mā. Cōtra Alexā

drum arguit cōmētatozē duplī: p̄mo q̄z si sube s̄z forma esset aliqd cōtrariū: p̄batio Arist. nulla esset: q̄z al sumeret falsū ad p̄bandū q̄ ad subaz nō est per se motus: v̄z nihil cōtrariū substantie: quo substantie s̄z forma esset aliqd cōtrariū. Cōsecundo arguit q̄ forme substantiales elementoz nō sunt inuicē cōtrarie: ⁊ quoniam elementa nō cōtrariantur nisi s̄m qualitates p̄mas sed qualitates p̄rie nō sūt forme substantiales elementoz: igit ⁊ ē. p̄z cōsequētia cū maior: q̄z remotionis qualitatib⁹ p̄mis nulla ē actio neq̄ passio inter est: minor aut est nota: q̄z p̄ime qualitates nō sunt forme subales im̄p̄t: igit neq̄ in elis: tenet p̄ntia q̄z nō est possibile aliquā formā ē vñ p̄dicamēti i vno ⁊ alteri⁹ in alio mō si caliditas ē forma i vno: i vno ē de p̄dicamēto sube: ⁊ alio de p̄dicamēto q̄litate. Cōtra op̄io fuit Temistij dī. q̄ igit⁹ nō p̄p̄te p̄zia tur aq̄ cū nō trāsmutet in aquā nisi p me. Arist. loq̄ tur de hīs q̄ p̄p̄te p̄ziant: p̄p̄ hoc credidit Temistij q̄ ista p̄ntia ē bona in suba est dīctas loquēdo de vera ⁊ p̄p̄zia dīctate: igit in suba motus. Cōtra Temistij arguit p̄m duplī: p̄mo q̄ igit⁹ pot̄ im̄mediate trāsmutari in aquā qm̄ Arist. dī. de ge. p̄bat q̄libz elem̄ ⁊ q̄libet aliud posse trāsmutari: enī igit⁹ pot̄ im̄mediate trāsmutari in aerē ⁊ corruptōzē siccitatis siue ab hūiditate aeris p̄ idē potētiā im̄mediate trāsmutari i aquā p̄ corruptōzē siccitatis ⁊ caliditatis ab hūiditate ⁊ frigiditate aq̄. Cōsecundo arguit ista p̄ntia nō valēt s̄ba ē dīctas: igit i suba ē mot⁹: qm̄ si in suba ē dīctas: aut igit⁹ s̄z forma: aut s̄z subz: si s̄z forma sic q̄ forme subales elioz sūt dīctas: igit subz sūt mutatiōis est ens i po tē. I. p̄zia mā: ⁊ p̄ p̄is talis mutatio nō est mot⁹: cū ex determinatis mot⁹ requirat subz in actu. Si autē dī q̄ est cōtrarietas in suba s̄z subz: v̄z q̄ subalia p̄posita p̄zia tur adhuc nō est mot⁹ in s̄ba: qm̄ terminus mot⁹ aliqd dī esse cōe sic q̄ idē subz in actu maiorat sub vtroq̄ termino motus: s̄z in trāsmutatiōe ad subam ip̄ossibile ē aliqd cōpositū subale ens in actu manere sub vtroq̄ termino trāsmutatiōis: vt p̄batū est: igit ⁊ ē. Rūdet igit⁹ cōmētatozē dī. q̄ i s̄ba nō est dīctas s̄z forma nec s̄z subz ⁊ cū p̄bus dīct in libro p̄ogeneos. I. in libro de ge. q̄ igit⁹ dīct aq̄ ⁊ aqua terre non intēdebat aliqd elementū alteri subaliter dīctas: sed tñ accidētali: v̄z in q̄ litanib⁹ p̄mis: iō in q̄ litanib⁹ p̄mis est p se mot⁹: ⁊ nō in suba: dīcat igit⁹ q̄ nulla suba alteri dīctas formaliter: sed tñ virtualit̄ rōne q̄litate p̄maz. Cōtra dīctis cōmētatozē appet q̄ ista cōclusio in suba nō est p se motus: duplī: p̄bat: s̄z in suba nō est dīctas: igit ⁊ ē. vñ op̄tine sequit̄ negatiue: in suba nō est dīctas: igit in suba nō est mot⁹: s̄z nō sequit̄ affirmatiue in suba ē dīctas: igit in suba est mot⁹ vt ē argutū p̄tra Temistij. Cōsecundo. p̄bat p rōne o s̄ctiua sic nulla ḡnatio vel corruptio est mot⁹: oīs trāsmutatio ad subaz ē generatio vt corruptio: igit nulla trāsmutatio ad subaz est mot⁹: p̄z cōsequētia cū minor: maior aut liq̄: q̄z subz ḡnatiōis ⁊ corruptiōis est ens in po: subm aut mot⁹ est ens in actu. (Neq̄ ē in ad aliqd). Tertia cōclusio ad relatiōez nō est p se mot⁹: p̄bat ad illud nō est p se mot⁹: q̄z pot̄ nouiter acq̄ri alicui absq̄ mutatiōe: scā in eo: s̄z relatio est hui⁹: igit ⁊ ē. tenet p̄ntia cū maior: q̄z termin⁹ per se mot⁹ s̄m p̄z esse in eodē in quo est motus cum motus sit actus entis in potētia s̄m q̄ in potētia. 3. hui⁹: minor vō declaraf q̄z si solus for. sit albus: deīn de nascatur plato albus for. sit similis platoni per solam mutatiōē factā in p̄tione: igit similitudo q̄ est re

Lex.
cō. iō.

Lex.
cō. iō.

Liber quintus.

latio acq̃rit̃ for̃ti dēscēti oīno per solā mutationē factā in alio: cōmētato: aut̃ exēplificat de colūna que est in dextro for̃tis: deinde in sinistro eiusdē p solā motū lo- calē for̃tis dextēritas igit̃ 7 sinisteritas sūt relatiōes adueniētes colūne dēscēti p solā mutationē factā i for- te ad vbi sicut sūtudo 7 dissitudo sunt relatiōes po- tentes aduenire for̃ti p solā mutationē factā in p̃one ad qualitatē. s. ad albedinē 7 nigredinē quēadmoduz etiā equalitas sūt relatiōes potētes aduenire p̃oni p solā mutationē factā in dicione ad quantitātē. s. ad q̃ti- tatem equalē: 7 ad quantitātē maiorē 7 minorē: ex qui- bus cōcludit̃ p̃hs q̃ ad relatiōē est mot⁹ p acciōs qm̃ p motū acquir̃it̃ relatiō vtriqz correlatiuozū p acciōs: quoniam accidit̃ for̃ti dēscēti q̃ acquirat sūtitudinē: si enī p̃to nō mouet̃ ad albedinē: nulla acquireret̃ for̃ti quiescēt q̃ acquirat sūtitudinē: cō etiā p̃to motū sūtū- do q̃ si for̃. nō ēēt albus 7 p̃to moueret̃ ad albedinē nō ppter hoc ad colorē in nullo q̃ in for̃. 7 p̃one. Le. li. (Neqz est in ad aliqd.) i. in relatiōe motus p se con- tingit enī altero mutari. i. per solā mutationē alteri⁹ ve- rum esse relatiō neg fieri in suo correlatiuo alterz. nihil mutans. i. nulla existēte mutatiōe in altero correlatiue quare fm acciōis motus horum est qui est in predi- camento relatiōis.

Notandum p̃rio fm cōmētato: ē cō- mento. i. o. q̃ id q̃ trans- mutatur ad relatiōē trāsmutat̃ se dēscēte per trans- mutationē sui correlatiui: verbi gr̃a qm̃ colūna que ē in dextro for̃. vertit̃ ad sinistru quādo for̃tes trāsfertur in loco trāsmutatio igit̃ in colūna est p acciōis: s. trāsmutatio relatiua que ē in for̃te sequit̃ vtr̃ motū. i. trāsmutatio in loco. Due igit̃ sunt relatiōes fm cōmēta- torez acq̃sute p motū localē for̃tis: quaz vna est ter- minus motus: s. p acciōis. illa que est in for̃te moto localiter 7 alia nō est termin⁹ mot⁹: illa vsque ē in co- lumna quiescente.

Sed dubitatur qz videt̃ cōmēta- toz includere cō- traditionē: cū dicit̃ illud q̃ trāsmutat̃ ad relatiōēz trāsmutat̃ se dēscēte per trāsmutationē sui correlatiui si dēscēt q̃to trāsmutat̃: 7 si trāsmutat̃ q̃to quiescit: nō ēt videt̃ q̃ vertat̃ colūna moto for̃te localit̃ cū ip̃a sim- pliciter quiescat. Itē dicit̃ p̃hs q̃ relatiō aduenit̃ alicui absqz mutationē factā in eo: igit̃ maledicit̃ cōmētato: aliqd trāsmutari ad relatiōē p trāsmutationē sui cor- relatiui. **Respondeo** q̃ indubie cōmētato: ip̃o p̃rie loquit̃ cū dicit̃ colūna verti aut̃ rē quiescentē trāsmuta- ri p solā acquisitionē relatiōis: iō dicit̃ q̃ aliquid mu- tari cōtingit̃ dupl̃r. p̃rie 7 ip̃o p̃rie: p̃rie quidē si ac- quir̃it̃ formā absolutā aut̃ vbi formale: ip̃o p̃rie vō si acquir̃it̃ trāsmutationē vel aliā formā respectiua: vo- luit̃ ergo cōmētato: oēz acquisitionē esse mutationē. p- p̃rie vel ip̃o p̃rie dicit̃: 7 q̃ oē nouiter acquir̃it̃ respec- tum aliquo mō mutat̃: p̃hs vō p̃prie loquēs de mu- tatione dicit̃ p solāz mutationē factā in vno correlati- uozum acquir̃it̃ relatiō alteri⁹ nō mutato.

Secūdo notandū q̃ Alber. duas ratio- nes forme pbantes q̃ ad relatiō- nem nō est p se motus qm̃ termini mot⁹ sunt opposita in existētia eīdē oīno successiue sunt relatiue opposita nō insit̃ successiue respectu eiusdē: qz nō potest̃ aliquis esse pater alicui⁹: deinde filius eiusdē: igit̃ rē. Itē op- posita relatiue posita se ponūt 7 perēpta se perimunt: sed illa opposita inter que ē motus nō ponunt se mu-

tuo: sed magis se destruit̃ cū ad generationē vnius se- quitur corruptio alterius: 7 cōtra vt induciue liquet: igit̃ rē. **Ex p̃dictis** eliciūt̃ quatuor veritates cō- tra Ochā 7 Buridanū 7 Gregoriū de arimino: quaz p̃ria est ista relatiōes 7 relatiua sūt ex nā rei: p̃ter enī operationē intellectus p̃z: qz absqz oī opere intellect⁹ sunt ydēitates 7 distinctiōes sunt sūtitudines 7 dissitū- tudines p̃r 7 filius equalē 7 ineq̃le que oīa sunt relati- ua 7 relatiōes fm Ali. in predicamētis: 7 quinto meta- physice: vñ arguit̃ sic: si possibile est cognoscere vnum correlatiuozū nisi cognoscatur reliquū per p̃hm in pre- dicamētis capto de relatiōe: sed possibile est cognosce- re vñ nomē signans relatiōē nō cognoscēdo aliud q̃ possuz cognoscere istū tm̃ pater nō cognoscēdo tm̃ filius: igit̃ aliqua sunt relatiua 7 relatiōes que nō sunt noīa: neqz cōceptus mentales q̃ est cōtra nomiatos. Secūda veritas est omnis relatiō creature a suo sbo relatiō est entitas realiter distincta: patz: qz aliter oīs re- missio esset̃ intēsiō: 7 oīs paruitas magnitudo: oīs cō- uenientia oīa: oīs acuties obtusitas: 7 p̃ter oīum esset̃ seruit⁹ paternitas filiatio disciplinatio doctrinatio 7 sic de infinitis nūto nō dicēdis q̃ si pcedūt̃. Que- ro vtrū p̃posito sit res p̃portionata vel res p̃portio- nate inuicē: si primū: igit̃ p̃portio dupla est tripla 7 sic in infinitū: p̃sequēs est ip̃ossible sic q̃ binarius sit ter- narius: 7 p̃sequētia qz quodlibet cōtinuū est duplū ad suā medietatē 7 triplū ad suā triplā: 7 sic in infinitū: igit̃ quodlibet cōtinuū est p̃portio dupla tripla q̃ drupla: 7 sic in infinitū. Si fm igit̃ p̃portio. a. totius ad. b. suā medietatē: 7 cōuerso est. a. b. igit̃ p̃portio du- pla est p̃portio subdupla: 7 p̃ter p̃portio maioris in equalitatis est p̃portio minoris in equalitatis q̃ est ip̃ossible: qz nūc mor⁹ sequeret̃ p̃portio nō minoris in equalitatis: q̃ est cōtra p̃hm. 7. huius. tertia veritas q̃ libet relatiō creature a suo sūdāmēto realiter distingui- tur: pbatur sic: for̃. albus vt. 3. 7 p̃to albus vt. 4. 7 re- mittatur albedo for̃. ad. 4. 7 albedo p̃tonis ad tria vñt̃ in hōza: 7 arguitur sic: cōtinue maior ab it̃ 7 intē- detur taz sūtudo for̃. q̃ p̃tonis: qz continue erūt̃ filio- res: 7 tamē quelibet illaz albedinū remittet̃: igit̃ nul- la sūtudo inter albedinē for̃tis 7 p̃tonis ē albedo ali- cuius isto: 7 arguat̃. n. sic h sūtudo cōtinue itēdetur: 7 h albedo nō p̃tinue itēdet̃: s. remittet̃: igit̃ h albedo nō est h sūtudo. Et ad h multū facit̃ pbano p̃bi i lra: qm̃ sūtudo 7 dissitudo eq̃litas 7 ineq̃litas pōt aduenire alicui absqz mutatiōe scā i eo: s. nulli pōt aduenire fm p̃hs q̃ritas vel q̃litas absqz mutatiōe scā i eo: igit̃ nec si multitudo nec dissitudo ē q̃litas: nō ēt q̃ritas eq̃litas vel ineq̃litas: q̃ritas veritas ē nulla relatiō cū suo sbo ac- cidēs extēsi vel multiplicatū: s. q̃libet relatiō creature est acciō idiuisibile sui subzidiuissibiliter denoians p̃a ps. pbat̃: si p̃ritas extēdit̃ p corp⁹: 7 ē hō genea: igit̃ q̃libet ps denoiat̃ p̃te corp⁹ eē p̃ez sic cōtingit̃ de alijs acciōib⁹ p̃ns ē ip̃ossible: qz tē pes hōis ēēt p̃r 7 p̃ter hō 7 aīal: scd̃a ps ēt declaraf̃ nā q̃ncūqz aliqd acciōis ē in aliquo subo nō hōis secū dū ip̃ediēs denoiat̃ il- lud subm. p̃p̃ria denoiatiōe: si igit̃ p̃ritas ē acciōis in qualibet pte p̃ris: sequit̃ vt sup̃ra q̃libet talē pte ēē pa- trē q̃ est in cōueniēs: tertia vō ps sequit̃ ex pbatiōe p̃cedētiū: ita q̃ p̃ritas est forma idiuissibilis i toto pte 7 in nulla eius pte 7 sūtudo vel equalitas in resit̃ vel equali p̃portio in re p̃portionata 7 distātia in re distā- teita q̃ p̃portio duozum ad vnum est in duobus 7 nō in aliquo illo: 7 p̃portio vni⁹ ad duo ē solum in

Tex.
cō. 10.

Phisicorum.

vno v3 subiectiue: licet sit in alio extremo terminatiue.

[illegible]

quid matetur: eo q̄ tales respectus adueniūt: de nouo
aliqui abq̄ mutatio facta in eo: vt p̄p̄ Aris. in ira.
¶ Ad fecūdi negat illud esse inueniens: r̄ ad p̄lm
m̄des q̄ loquit̄ de formis abolutis: sic q̄ nulli agēs
agit formā absolutā in p̄te remota quin agāt in p̄em
pp̄ingūt. ¶ Ad tertii d̄r q̄ posito solo caloze absq̄
relatio eiste caloz non esset calefactio: q̄ formaliter ad m̄se
aliquid est albi sine albedine. ¶ Ad quartū ad m̄fio
silo casu s̄lo: non esset p̄ p̄ionis nec ille uide albedines
essent siles nec s̄oz. r̄ plato distinguens: r̄ sic cōcedit̄
q̄ aliqua eēnt duo q̄ non eēnt distincta formaliter: r̄
alig d̄ eēt q̄ non eēt idē sibi p̄ter nec differre a seipso: s̄
non eūt quab̄ oīssimū illa s̄s̄p̄ta posita: s̄ non d̄
stinguūt̄ sicut nec albedo ē alba: s̄tūtamē illa quib̄
aliqua formaliter relatiue distinguūt̄: sicut albedo est
illud quo aliqd̄ formaliter est albi: r̄ sic est alig.

Eq agētis Lex.
Quar cō.10.

ta cōclusio est ista
ad actōes ⁊ passio
nē nō est p se mo
tus nec mutatio p
batur nulli⁹ mor⁹
pprie dicti ē mor⁹
neq; alicui⁹ muta
tionis pprie dicte
ē mutatio neq; ali
cuius mutationis
aut motus quali
tercūq; accepti est
mor⁹ vel mutatio
igitur nec actiois vel passionis est motus vel muta
tio: patet cōsequētia q; si ad aliquā formā nō est per
se motus vel mutatio: nec ē ad terminos eius: vt pa
tet inductive: cōstat autē actiōnē ⁊ passiōnē ēē terminos
motus vel mutationis nō p pꝑꝛ determinatiōis tertio bu
ius: añcedēs autē Arist. probat: ⁊ pꝑꝛ q; nullus mor⁹
pprie dicti est mor⁹. Secūdo q; nullus mutatiōis p
pprie dicte est mutatio sic q; generatiōis nō est gñatio
nec corruptiōis corruptio: q; dñr ē mutatiōes pprie di
cte cū sint iduisibiles d' dñdicatorio ⁊ dñdicatorio ibi. (An
pli⁹ aut in istis). Tercio q; nulli⁹ mor⁹ vltimatiōis
q; ltercūq; accipiant est mor⁹ vltimatio ibi (⁊ itēz ali
qd). Arist. igit fac duo qm p se pꝑꝛuatur ad dicēdas: scō
erequit de istis ibi. (P^m qdē). I. e. l. (In argutiōis nꝑ
riētis nꝑ oīs q; mouet aut mouētis). i. ad nullū respē
cū agēs vltimatiōis mori⁹ aut mouētis est mor⁹ vel
mutatio: q; nō ē motus mori⁹ neq; gñatiōis gñatio: nꝑ
oīs mutatiōis mutatio. (p^m igit qdē). Quātū igit ad
primū Arist. arguit q; nulli⁹ mor⁹ ē mor⁹: sꝑ loquēdo de
motu pprie dco: qm si alicui⁹ mor⁹ est mor⁹: aut igit p
modū subiecti aut p modū ēmitit: arguit pꝑꝛ q; nō
p modū subiecti: scō q; nō ē p modū ēmititibi. (aut
remutādū). arguit q; pꝑꝛ q; nulli⁹ mor⁹ ē mor⁹. sꝑ p mo
dū subiecti eo mō quo oīam motū ēē homi⁹ qm mo
tu locali aut ex albo ⁊ nigrū: q; tūc mor⁹ ⁊ mouerē
sꝑ oēs spēs mori⁹ sic hō ita q; mor⁹ caleficeret ⁊ frigescer
et ⁊. mutaret de loco ad locū: ⁊ augeret ac diminueret
tūc sed h sunt impossibilia: ⁊ pꝑꝛ nō ē possibile mō
tū esse subiectum motus: id nō est mor⁹ tanq; subiecti.
I. e. l. (Primū qdē. n. cōigit duplt alicui⁹ mor⁹ ē mo
tus aut sic subiecti vt homo mouetur: quia ex albo in
nigrum mutatur sic ⁊ motus aut calefit aut frigescit
aut locū mutat aut augmentatur aut diminuitur. hoc

Liber quintus.

Tex.
cō.12.

autē impossibile est: nō enī substantia p̄ aliq̄d est muta-
tio fm̄ aliqua nominata. f. ad quantitātē qualitātē. vel
vbi. (Aut in mutādo). Probato q̄ motus nō est mo-
tus per modū subiecti: arguit p̄bus alteraz partē: v3 q̄
motus nō est motus per modū termini: eo mō quo
dicimus motū quo hō mouet ex egritudine in sanita-
tem ēē sanitatis. i. ad sanitatē cū hoc nō sit possibile nī
si per accidēs: q̄ arguitur sic: oīs motus est ex for-
ma in formā v3 p̄az inductiue: neq̄ est hoc vnū tm̄ de
motu: sed enī de generatiōe et corruptione: q̄ oīs ge-
neratio: et oīs corruptio est ex forma in formā: cū om-
nis generatio vni⁹ sit corruptio alteri⁹: et eōtra vt ha-
betur p̄mo de ge. est tamen altercūta in hoc: q̄ mor⁹
est per se de forma in formā: cū sit per se de cōtrario in
cōtrariū: generatio autē et corruptio nō est per se de for-
ma in formā: cū sit de per se cōtradictorio in cōtradi-
ctoriū: tūc sic oīs motus est per se de forma in formā:
igitur mor⁹ est p̄ se de motu in motū: si motus est ad
motū tanq̄ ad p̄ se terminū: sed nō est rō: quare mor⁹
est ad vnū motū quin sit ad quēcūq̄ indifferētē: igit
cū quis infirmus illi motus est ad quēcūq̄ motū idif-
ferētē q̄ est falsus: et eōtra expiētiā: videmus enī ho-
minem egrotāz in fine egrotatiōis quiescere sub sani-
tate: et nō moueri alio motu. L. li. Et cōstrue sic: si ali-
cuius mor⁹ est motus: aut igit̄ tāq̄ subiecti q̄ reproba-
tum est aut in mutādo alterz aliq̄d subiecti aut ex mu-
tatiōe i alterā spēs vt hō ex egritudine in sanitatē fm̄
hoc possibile est nī si f3 accidēs: hic enī motus ex alia
specie. i. forma in aliā formā mutatio est et generatio et
corruptio sūt p̄ter q̄ hec. f. generatio et corruptio sūt
in opposita sic: v3 cōtradictorie: motus autē nō sūt s3
p̄trariē: simul igitur mutabit aliquod alterās hominē
ex sanitatē in egritudinē: et ex ip̄a hac mutatione in ali-
am mutationem: manifestū autē cū infirmus aliq̄s ho-
mo mutatus erit in qualibet alia spē motus: sed hoc ē
falsus: cōtingit enī quiescere in fine motus. (Et ampli-
us). Itē arguit p̄bus q̄ motus nō est ad motū tanq̄
ad per se terminū: qm̄ dato illo sequit̄ q̄ aliquid mo-
uetur motibus cōtrariis: nā motus nō est indifferētē
ex quibet f̄mo ad quēlibet finitū vt patuit: ex cōtra-
rio in cōtrariū: igit si motus est ad motū tanq̄ ad per
se terminū oīs motus est ex motu cōtrario in motū cō-
trariū: igitur egrotatio est in sanationē tanq̄ in per se
terminū et arguitur sic: egrotatio est in sanationē tāq̄
in per se terminū: sed omne q̄ mouetur cōtinue h3 par-
tem de termino ad quē: vt probatur. 6. hui⁹: igit̄ q̄diu
aliquis egrotat h3 aliq̄d motū sanationis: et p̄ cōse-
quens simul mouetur motu egrotationis et motu sa-
nationis: p3 cōsequētia q3 successiua dicunt̄ esse fm̄ se
toto q̄diu aliqua pars illo3 ē fiat ergo argumētū sic
q̄diu aliquis egrotat simul mouet motu egrotationis et
motu sanatiōis: et motus egrotationis et motu sana-
tionis sunt motus cōtrarij: igitur aliquid simul moue-
tur motibus cōtrariis. L. li. (Et amplius nō incon-
tingentē semp̄). i. nō quēlibet mutatio est indifferētē
in quālibet mutationē: si motus est ad motū p̄ se: et
ideit̄ sed illa mutatio ex quodā determinato cōtrario
in quodā alterz est determinatū p̄trariū: quare et op-
posita erit sanatio terminas egrotatēz per se quo existē
te idem mouetur motibus cōtrariis. Et notāter dicit vi-
co inquit p̄bus motū nō esse ad motū per se: quia nō in
cōuenit motū esse ad motū per accidēs rationē subiecti
vt si aliquis homo moueatur ex recordatione in obli-
uionē obliuio aliquo mō est termin⁹ recordatiōis: nō

quidē per se: sed per accidēs rationē subiecti enī reco-
rdatio terminas ad obliuionē: qm̄ subiectū cui inest re-
cordatio mutatur in obliuionē q3 ergo est per accidēs
rationē subiecti: id indifferētē quibet motus pōt ter-
minari ad quēlibet motū: nā sicut subm̄ cui inest reco-
rdatio mutatur in obliuionē: ita aliquādo mutatur in
sciam: aliquādo in sanationē aliquādo in calefactiōē
vel dealbationē: et sic consequētē in alias spēs motū-
um. L. li. (Sed fm̄ q̄ accidit motus terminas ad mo-
tum et sic ex recordatione in obliuionē mutat̄). i. muta-
tur aliquis hō: hoc est per accidēs motū (qm̄ cui inest
illud). f. recordatio mutat aliquādo in sciam aliquan-
do vō in sanationē sicut in obliuionē.

Notandū p̄mo fm̄ cōmentatores cō-
mento secundo q̄ motus sit
subiectum motui: manifestū est q̄ est ip̄osibile: qm̄ si
motus esset subiectū motui: tūc motus reciperet motū:
et quietē: qm̄ illud q̄ est innatū moueri: innatū est q̄e-
scere: et ip̄osibile est vt mor⁹ recipiat quietē: qm̄ motus
cōtrariū est q̄e. ¶ Ecce argumētū cōtrarij si mor⁹
est subm̄ motus: igit mor⁹ mouet: sed oē q̄ mouet est
innatū recipe quietē et quiescere: igitur mor⁹ pōt q̄e-
scere et recipe quietē: q̄ est ip̄osibile: q3 vnū oppositū nō
recipit reliquū. Albertus autē pbat p̄celluz infinitū in
motibus si motus esset subm̄ motus: q3 si motus esset
subm̄ mor⁹ per idē ille motus h̄er alii motū p̄o subo
et sic in infinitū: q3 si nō esset: tūc staret ad vnū motum
qui nō h̄eret subm̄ quo posito ille motus ēē substantia:
et sic pluriū in eūdem eiūsdē generis vn⁹ esset suba:
alicius accidēs q̄ est ip̄osibile. ¶ Ex p̄dictis sequit̄
p^o q̄ mor⁹ local n̄ ē mobile q̄ mouet et mobile q̄ mo-
uet ē h3 mor⁹. f. h3 mor⁹ localē p̄ tri. in lra: igit mor⁹
est subm̄ mor⁹. Itē sequit̄ q̄ nec alteratio est qualitas
que accipit nec augmentatio est quantitas que introdu-
citur: q3 si alteratio est q̄litas que acquirit̄ et alteratio
est ad qualitātē tanq̄ ad terminū: igit alteratio est ad
alterationē tanq̄ ad terminū: si augmentatio ēē ad
augmentatiōē tanq̄ ad terminū: si augmentatio ēē quā-
titas que acquirit̄ opposita: tamen ista cōiter sustinē-
tur: v3 q̄ mor⁹ localis est mobile q̄ mouet localē et q̄
augmentatio et alteratio non differunt a terminis mo-
tus que omnia sunt falsa.

Secūdo notādū f3 p̄mo p̄mo. 12. q̄ memo-
rio et trāsmutatio ad obliuionē nō
est eēntialiter: s3 h3 accidit p̄ trāsmutatiōē: qm̄ sicut trāns-
mutat̄ aliq̄n ad sciaz: et aliq̄n ad sanitatē: ita accidit trāns-
mutari q̄nq3 de obliuioē ad sciaz et de egritudine ad sa-
nitatē: et q̄nq3 de scia et q̄nq3 ad sciaz: et q̄nq3 ad sanita-
tē: et q̄nq3 de sanitatē: nō ita q̄ trāsmutatio q̄ est de sa-
nitate in egritudinē ē eēntialit̄ q̄ si copulata: s3 iter illa
ē d̄s: qm̄ si h3 nō ēē: seq̄ret aut q̄ moueret duob⁹ mo-
tibus oppositis simul. ¶ Itud p̄mo declarat in p̄e
Egidij⁹ di. q̄ si aliq̄d subm̄ in illo istāt in quo est plene
sanatū incipiat dealbari: sanatio finit̄ ab ip̄ dealbatio-
nē: h3 tamē nō erit p̄ se et vt sanatio ē h3 p̄ acciōis rōne s3
fectiōis: q3 subm̄ cui inest sanatio incipit dealbari et ha-
bet ordinē ad dealbationē: ideo p̄ acciōis vna mutatio
h3 ordinē ad alia3 mutationē: cū ergo h3 sit per accidēs
seq̄t q̄ sit q̄d idē cōmīatū sit: q̄ q̄libz mutatio idifferētē
terminari poterit ad quālibz mutationē tā p̄tingētē q̄
opposita: s3 differētē q3 i cōtingētē poterit finiri: sicut
in illo. n. istāt in q̄ est q̄s sanatus poterit incipere egro-
tari egrotatiōe opposita illi sanationi: s3 iter illos mo-
tus p̄ios interueniet quies mediā. ¶ Sed dubitatur

Tex.
cō.10.

Tex.
cō.12.

Tex.
cō.11.

De hiscorum.

qm si in fine dealbationis poterit subiectum incipere
calefieri per idem poterit incipere nigrescere: quoniam si
aliquid agens potest per totam unam horam albeface
re forte in fine illius hore potest agens contrariū tate
potentie vel maioris incipere nigrescere: sicut si aqua
pot per unū tēp^o ifrigidare in fine istius tempis potest
ignis incipere calefacere: et consequenter poterit contin
gere q^o duo agētia p^otraria poterunt in duabus hōis
immediatis inducere in sortē motus egrotatōis et motus
sanatōis illi oppositi: igitur sicut in otus pot terminari
in motus cōtingentēz: ita in motus oppositi. Itē est di
cendū p^o nunc q^o intentio p^ometatoris est q^o aliqd pot
moveri de sanitate i egrotudinē et eōtra et de memoza
tione in obliuionē vel in sciam et eōtra sic q^o motus
egrotationis et sanationis possūt esse immediati: nō ta
men copulari eo modo quo motus et suus terminus
ad quē: verbi grā in fine egrotationis est sanitas: et in
fine dealbationis est albedo ad quā terminatur mot^o
isto modo non est impossibile duos motus opposi
tos seinuicem terminare: sic q^o in fine. i. in instanti termi
nante egrotationem sit sanatio aut in instanti termina
te dealbationē sit denigratio: quoniam cum non detur
primū instans motus fm omne q^o mouet aliquo mo
tu p^o mouebat illo motu: p^o Ari. 6. huius: aliud simul
moueretur motibus p^otrarijs. s. motu egrotatōis et mo
tu sanatōis: s. nō est incōueniens aliquid simul moue
ri egrotatōis vel sanatōis et motu dealbationis obli
uionis vel memoratōis. Necessē est ergo inter sana
tionem et egrotationem aut inter dealbationem et ni
gresfactionem esse quietem mediam: non quidem tem
poralem: sed instantaneam: ita quod in instanti medio
non sit aliqua sanatio: neq^o aliqua egrotatio non ali
qua dealbatio neq^o aliqua denigratio sed de hoc ma
gis videbitur octauo huius. (Amplius autem in infi
nitum). Postq^o p^obus probauit primū intentum vide
licet q^o nullius motus est motus loquēdo de motu p^o
p^oie dicto: consequenter probat fm intentum. s. q^o nul
lius mutationis p^opie dictē est mutatio ita q^o nullius
generationis est generatio nec alicuius corruptōis est
corruptio: qm si alicuius generatōis est generatio: aut
igitur p^o modū termini vel per modū subiecti. sed nul
lo isto p^o modo p^o igit^o rē. minorē Ari. arguit: et primo
q^o generationis non est generatio per modū termini:
secūdo q^o generatōis nō est gñatio p^o modū subiecti ibi
(Amplius eiusdē). Arguit ergo p^obus q^o generatōis nō
est generatio tā q^o termini: q^o dato opposito sequitur
tria incōuenientia: primū est q^o est pcedere in infinitū in
generationib^o: q^o si aliq^o gñatio est termin^o alicui^o gñā
tionis p^o idē illa alia gñatio ē termin^o alicui^o alteri^o gñā
tionis: et sic in infinitū: s. illud ē impossibile q^o i. q^obuscūq^o
datur primū in illis nō est pcedere in infinitū: s. in gñā
tionibus: dā^o p^o igit^o in gñatōibus nō ptingit pcedē
in infinitū: p^o p^ontia cū maiorē et minorē arguit in q^obus
cūq^o dā^o vltimū in eiusdē dā^o p^o: sed in gñatōibus
datur vltimū: q^o aliq^o est gñatio vltima: igit^o in gñatōi
bus datur p^o. L. li. (Amplius at^o et in infinitū vadet si
erit mutatio mutatio et gñationis generatio) s. illud
est falsū: necesse est igitur eē primā gñationē si vltima
erit. Scd^o incōueniens q^o gñatio simul est et nō est. pba
tur illud sequi: nā si generatio est termin^o generatōis:
igit^o gñatio aliq^o gñatur: s. illud q^o gñat nō est vt pa
tuit supra de intētiōe p^obi: et iā p^o de intētiōe p^ometato
ris di. q^o res generata cū fuerit in gñatiōe nō duz est il
la res gñata: verbi grā: qm hō cū fuerit in gñatiōe nō

dū est hō: et hō manifestū est p^o se igit^o gñatio nō est. dei
de arguitur alia p^o sic si aliqd mouetur mot^o illi^o est
igitur p^o idēz si aliqd generat generatio illi^o est: s. p^o cō
cellum gñatio generat si est termin^o generatōis: igitur
generatio est s. iā probatū est q^o gñatio nō est: igit^o ge
neratio simul est et nō est q^o erat pbandū. L. li. (Ut si
simpl^o gñatio fiebat. i. gñabat aliq^o tanq^o termin^o ge
neratōis: et sic fiebat. i. q^o iā gñatū gñabat: grē nō
dū erat q^o sit simpl^o). i. quare q^o gñat simpl^o nō dū est:
sed aliud cū sit sic q^o et fa cū est pzo isto instāt: et itēz
fiebat hoc aliq^o qm fieri pcedit factū ē: grē gñatio nō
dum erat tūc q^o sit. i. grē gñatio nō est quādo ipsa fit: s.
generatio est quādo aliquid sit igit^o generatio simul ē
et nō est. Tertiū incōueniens q^o impossibile est aliqd ge
nerationē esse fore vel fuisse: qm si generatio est termin^o
nus generatōis: per idē illa generatio hz aliū terminū
et si sic sequit^o q^o est pcedere in infinitū a p^oie ari: et a p^oie
te post in gñatōib^o terminatis et terminatib^o: quo cō
cello impossibile ē aliqua generationē ēē fore vel fuisse:
q^o si nō datur p^o ne vltimum: non etiam datur medi
um: ita q^o nō dabitur aliqua generatio sequēs primā
neq^o aīcedens vltimā. L. li. (Qm autē infinito p^o nō
est p^o et si nō erit q^o p^o genus neq^o habitus). i. cōse
quenter illi^o di. i. nulla generatio pot^o esse: deinde p^obus
cōcludit intentū di. neq^o fieri. igitur neq^o moueri possū
bile est nō mutari nihil tanq^o termin^o mutatiōis.

Notandū fm cōmentatores p^omento. i. z.
q^o ante trāsmutationē nō erit
trāsmutatio essentialiter: per accidens vō est necm. s.
q^o aī oēz trāsmutationē sit trāsmutatio qm necē est vt
sit h^o vñ motus etern^o qui sit causa q^o ante omnē mo
tum factum sit motus vt declaratum est. 18. hui^o. et q^o
moderni nō distinguūt illud q^o est p^o se: et illud q^o est
per accidens estimauerunt q^o sequitur ex hoc: quod si
homo semper generatur ab homine vt si primū non
fuerit postremum non erit: sed modo est ita: quoniam
primum est: et est sol^o intellectus operans: hominem
autēz generari ab homine in infinitum est necessariū p^o
accidēs nō per se. hēc p^ometatoz. (Ex hīs verbis cō
metatoz is appet resolutio hui^o dubij: nā possit aliq^o
arguere illā p^oponēz esse falsāz si nō datur primū non
datur vltimū: q^o si mūdus est eternus nō dabitur p^o
mus homo: et tamē dā^o vltimus: et iō cōsequē nō dā
batur p^oia generatio: et tamē datur vltima: et ita non
est incōueniens p^ocessus ifinit^o tā in hoib^o q^o in gñatio
nibus. Rūdet p^o q^o nō cōtingit pcedere in infinitū in
essentialiter ordinatis: qm in talibus semp^o dā^o primū
et vltimum: sed bene contingit pcedere in infinitum
in accītal^o ordinatis dando p^o fine vltio et vltimū si
ne p^o: vñ respectu p^oteritoz hominū dā^o vltimū et nō
primū: respectu at^o futuroz dā^o primū et nō vltimū: et
hō q^o iter hoies est ozo accītal^o ita ē q^o in genera
tionib^o ē ozo accītal^o pot^o dari vltima sine p^o: et p^o
sine vltia: itis tñ gñationib^o ifinitis cōrūdet vñ p^o
extra illā multitudinē q^o est cō illius ifinitatis et istud
primū ē mot^o celis: sic ē ifinitis hoib^o p^oteritis et futuris
cōpetit vñ primūz extra multitudinē hominū q^o ē cō
illi^o multitudinis ifinitū vñ subiecti et itelligentia agēs.

Sed dubitatur p^o q^o si comin
gīt pcedere i in
finitū i gñatōib^o sic q^o dā^o vltima et nō p^oia: vel eōtra
sequit^o q^o rō Ari. nulla ē quo ad p^o et tertiū incōueniens
Scd^o nō magis ordinat^o p^o se dealbatio ad albedinē
q^o ordinat^o gñatio ad gñatōes: si gñatio ēē p^o se finit^o

Tex.
cō. 13.

Tex.
cō.

Liber quintus.

nus gnationis s; non sed de albatio. non est igitur albe-
do non est igitur etiam non sequitur generatio prior non est igitur
generatio posterior non est. Ad primum dicitur quod
non convenit procedere ad infinitum in generationibus etiam in ordi-
natis quoniam tunc daretur primum et non ultimum vel e contra quod
quodlibet est impossibile in ordine essentiali secundum quod seque-
tur processus in infinitum in generationibus essentialiter or-
dinatis. per se concedatur generationem esse per se terminum
generationis: quoniam sicut motus est terminus? motus? ita mu-
tatio est terminus? mutationis habens ordinem essentialiter sp-
loquendo de termino per se et non per accens. si igitur quelibet
generatio per se terminatur et per se terminatur sequitur pro-
cessus infinitus in generationibus per se et essentialiter or-
dinatis. Ad secundum respondetur negando primum. quoniam si gene-
ratio est per se terminus? generationis necessario ille mu-
tationes sunt finis: non autem necessario sunt finis de al-
batio et albedo. id optime sequitur generatio prior non
est igitur generatio posterior non est et non sequitur de al-
batio non est igitur albedo non est quod ille generationes sunt
necessario simul declarat: quoniam generatio ex quo est ens
successivus non est nisi unus est in generari et in fieri. ergo quoniam
generatio est tunc sua generari est et sua generari etiam
est ens successivus. igitur generari generationis non est nisi
quoniam sua generari est: ita de alba dicitur: et per primum si ge-
neratio est per se terminus? generationis et in infinitum op-
oes illas generationes esse simul et pro eodem instanti.
Ista responsio pulchra est: s; posset habere impedimen-
tum: quoniam Aristoteles non loquitur hic de generatione que est mo-
tus successivus cuius talis motus sit generatio per accen-
dens: s; loquitur de generatione per se que est subiectus? per
uentus forme subalis vel accidentalis iuxta doctrinam
Burlet ponentis generationem etiam simpliciter quod per quod sub-
ito fieri: et commentator dicit hic quod si generatio genera-
retur sicut individuum predicamentum sube omnia illa convenientia
sequerentur. constat autem per commentatorem et burletum indi-
viduum predicamentum sube non successivum s; subito generari.
Dicendum igitur quod si aliquid indivisibile generatur illud
habet primum instantis sui esse: s; generatio est mutatio indi-
visibilis. ideo si generatio generatur opus? indivisibile ge-
neratur et quod habeat primum instantis sui esse: quo processu seque-
tur illas infinitas generationes simul esse pro eodem instanti
tunc: quod posito quod a. generatio generatur per b. generationem et
sit instantis plenus primum instantis a. generationis. et quod ut
b. sit in hoc instanti aut non. si est in hoc instanti habetur
inter: quod qua ratione generatio a. generationis est: simul
in a. per idem generatio b. generationis est simul cum b. et
sic in infinitum. sed a. b. sunt in eodem instanti. ergo oes ille
infinitas generationes sunt in eodem instanti. Si autem dicitur
quod b. non est in hoc instanti: et b. generatio est generatio a
generationis opus? procedere a. sed b. indivisibile generatur
sicut esse a. ergo b. habet primum instantis sui esse sicut a.
tunc arguitur sic. aliquid fuit primum instantis b. s; nullum im-
mediatum huic instanti fuit primum instantis b. cum instantis non sit
immediatum. huius. ergo aliquod mediatum instantis fuit
primum instantis b. quod est impossibile: quod tunc inter gene-
rationem esset tempus medietatis quod nullo modo est dicendum: opus
igitur illas generationes esse in eodem instanti et convenienter
ordinantur ut probatur est si aliqua earum est per se termi-
nus alterius. igitur si prior non est posterior: non est quod de-
dem non contingit de albatone et albedine quod mor? pro-
cedit terminus suus. quare et. (Amplius eiusdem) ex quo
igitur generationis non est generatio tanquam termini. propter
arguitur plus quod generationis non est generatio tanquam subie-
lecti dupliciter et primo sic. si generationis est generatio tanquam

Ter.
co. 9.

subiecti sic quod generatio generatur subiective. sed quod gene-
ratio potest corrumpi. patet prima. quod sicut motus con-
trariatur motui et quieti. ita generatio contrariatur corruptioni
sed illud quod movetur subiective aliquo motu habere con-
trarietur etiam potest quietescere et moveri motu opposito. igitur
etiam illud quod generatur subiective potest corrumpi: et per
primum generatio potest corrumpi si ipsa est subiectus gene-
rationis: sed primum est falsum. quod si generatio potest corrumpi
aut igitur quoniam est. aut quoniam non est. non quoniam est: quod si gene-
ratio corrumpitur subiective quoniam est igitur corruptio que
est in ea corrumpitur terminative. primum est impossibile: quod
sicut generatio non generatur terminative ut probatur est.
ita nec corruptio: non etiam generatio corrumpitur quoniam non est
s. postquam fuit: quod illud quod corrumpitur terminative non cor-
rumpitur quoniam non est: s; quoniam est. igitur a fortiori illud quod cor-
rumpitur subiective corrumpitur quoniam est. si ergo generatio
corrumpitur subiective necessario corrumpitur quoniam est. per
primum ista propositio implicat additionem generatio corrumpitur
subiective. sed ista sequitur ad illam. generatio generatur sub-
iective. ergo et. hec est impossibilis. generatio generatur
subiective. et etiam ista. generationis est generatio tanquam
subiecti. l. e. li. (Amplius) eiusdem mor? alius mor? contrari-
us est adhuc quies et generatio et corruptio etiam inui-
cem contrariatur quare quod sit cum fiat quod sit. i. quare cum gene-
retur illud quod sit subiectus istis? quod generatur: tunc corrumpitur
generatio sicut generatur: v; subiective. sed hoc est fal-
sum. nam generatio corrumpitur cum mor? sit. l. subito neque
posterior. et e contra opus? corrumpatur ita subiectus? terminative.

Notandum

io. 9. quod hoc quod dicit ar-
istoteles. generationis non est generatio subiective. funda-
tur super propositiones: quarum una est quod res mota in rebus
que movetur motibus? oppositis est eadem. verbi gratia.
quoniam illud quod movetur in loco id est cum illo quod quies-
cit. et sit illud quod generatur id est cum illo quod corrumpi-
tur. Secunda propositio est quod omne generatur generabi-
le est corruptibile: et hoc apparet per inductionem et decla-
rabitur perfecte in primo celi et mundi. Tertia vero est
quod corrumpitur quod non corrumpitur dum generatur neque res mo-
ta quiescit dum movetur. cum igitur posuerim? quod genera-
tio habet generationem. sequitur ut habeat corruptionem et cum
habuerit corruptionem sequitur ut ipsa generatio corru-
ptionem recipiat: et sic contrarius recipit suum contrarium quod est
impossibile. inconvenienter ergo quod deditur commentator est quod
vnu contrarium recipit suum contrarium si generatio corrumpitur.
et hoc supposito illis tribus propositionibus? que non indigent
expositione. (Amplius opus.) Secundo arguitur plus ad
idem probando quod generationis non est generatio tanquam
subiecti: quoniam omne subiectum motus vel mutationis
est materia vel habens materiam: sed generatio non est materia vel
habens materiam. igitur generatio non est subiectus genera-
tionis. per consequentiam cum malo et minore autem est nota ex
eo quod non apparet que materia sit generatio: cum non sit compositio
nec anima. corpus. n. est subiectum transmutationis realium: et
anima transmutationis intentionaliu. ideo si generatio de-
beret esse subiectum: oporteret quod esset sub vno isto modo
modo? s; non est sub his aliquid ista modo. igitur et. l. e. li. (Am-
plius) opus? maius et ei quod sit et movetur. i. ei quod generatur et movetur
si igitur generatio generatur subiective: igitur generatio est aliquo
modo materia. que igitur erit hec materia quam videmus. nul-
la. non. n. sicut alterabile est aliquid quod alteratur ut corpus?
aut anima. sic est aliquid quod sit. i. generatur motus aut ge-
neratio: ita quod non similiter se habet alterabile et gene-
ratio vel motus: quod alterabile est illud quod alteratur. s.

Ter.
co. 59.

Phisicorum

corpus: aut aia. generatio aut nō est id qđ generatur: neq; motus est illud quod mouetur cum neutrum sit corpus vel anima.

Notandum primo fm cōmētatozē cōmento. is. q. subz motus intelligitur duobus modis: quoz vnus est illud in quo est motus. s. corpus motum. Secundus vero modus est genus in quo est motus. s. qualitas transmutabilis: aut substantia: aut quantitas: aut vbi. distinctio cōmētatozis est ista. duplex est subiectus motus. s. subiectū in quo et subiectū ad quod. subiectū in quo ē id quod recipit motū vt corpus vel aia. subiectum ad quod est id qđ terminat motū vt substantia terminans generationē et quantitas terminās augmentatōnē et q̄litas terminās alteratōnē: et vbi terminās motū localem. Et ista distinctione sequit primo q. si termin⁹ ad quē dicit subiectū motus. per idē termin⁹ aquo et psequēter mediū fm materiā siue id demonstrat specificē ab extremis: siue s; magis et minus: ita q. si sol. moueatur a nigredine ad albedinē per rubrum non solū sol. aut rubedo dicit subiectū de albatōnis: sed etiā nigredo et rubedo: et quilibet gradus albedinis vel nigredinis median s inter terminū a quo ad terminū ad quē. Et scđo sequit q. quadruplex est materia videlicet in qua ad quā ex qua et per quā: quoniam oē subm est materia: s; duplex est subiectū motus: videlicet subiectū in quo recipitur motus: et subiectus ad qđ est motus: et subiectū ex quo est motus: et subm per qđ ē motus. ergo etiā oibus his modis accipiēda est materia motus.

Secundo notandū fm cōmētatozē eodem cōmētō q. impossibile cōtingētia ponētibz q. motus h; motū: ita q. mot⁹ sit subiectus motui: eadez cōtingūt ponētibz q. mot⁹ est motū: ita q. subiectū sit aliquid: qm sequit ex hac positione q. motus moueat sicut sequit ex prima: qm sicut in trāsmutatioe de albedine in nigredinē: sequit vt nigredo sit trāsmutata. s; si genus motū in quo est fuerit motū sequit vt mot⁹ moueat. s; vt parit dupl; potest imaginari motus esse motū aut tanq̄ subiecti: aut tanq̄ termini si alicui⁹ motus est aliquis motus tanq̄ subiectū ostēdēt motū moueri: et idē sequit si ponitur motus ēē motū tanq̄ termini: qm termin⁹ ad quē motus mouet. si ergo mot⁹ est terminus ad quē mot⁹ o; motū moueri. q. aut terminus ad quē motus moueatur arguit cōmētatozē: qm si aliquid trāsmutat de albedine in nigredinē dicimus nigredinē esse trāsmutatam: igitur nigredo trāsmutatur aliqñ: et p pñs mouetur cū trāsmutatio nigredinis sit motus. Et scđa. Termin⁹ mot⁹ nō h; ēē nisi in fine mot⁹ s; i fine mot⁹ nō ē mot⁹. igit termin⁹ mot⁹ nunq̄ mouet: q; nō ante finē mot⁹ cū tūc nō sit termin⁹ mot⁹: nec in fine motus ex quo tūc nō est motus. Et itē Aristot. dicit ex pte in primo capto huius qnti phisicorū q. termini motuū sunt immobiles. et cōmētatoz supius q. albedo est forma quiescēs immobilis et quis fingit eā moueri nō est loquēdū cū eo in hac scia. Respondet q. sicut cōtingit aliquid dupl; generari ita et moueri videlicet subiectiue et terminatiue. nam materia prima generat subiectiue: q; per generationē fit subiectū forme. ipsa autē forma generat terminatiue: q; per generationē accipit esse post nō ēē: ita subiectū motus mouet subiectiue: et terminus ad quē terminatiue: q; accipit esse post non esse per motū. Et cū quērit vtrū terminus ad quē

moueatur in fine motus aut ante. Respondet q. sicut forma substantialis nō generat in instāti in quo accipit esse: sed ante ita terminus motus nō mouet in fine motus sed ante nō quidē in aliquo instāti: sed in quolibz tēpore terminato ad vltimū instās: neq; est incōueniens moueri illud qđ nō est dūmodo moueat terminatiue. h; enī est differētia iter subiectū in quo et terminū ad quē: q; subiectū in quo est generatio: aut motus nō generat neq; mouet nisi qñ est terminus aut ad quē generatio generatur qñ nō est: et terminus ad quem motus mouet qñ nō est. Et ad pñm et cōmētatoz rem dī. q. termini motuū sunt immobiles: et q. albedo ē forma quiescēs immobilis. Respondet q. loquūt de mobilitate subiectiue et nō terminatiue: ita q. albedo et alij termini motuū nō mouentur subiectiue cūz quoniat q. moueatur terminatiue. (Et itē aliquid. post. Tēp. q. pñs pbat vltimū primū et scđm intēz videlicet q. motus nō est motus: neq; mutatiois mū loquēdo p pñe et strice de motu et mutatione. pñt pbat cōiunctū tertiū intēz. s. q. nec motus nec mutatiois est motus vel mutatio qualitercūq; accipiat mot⁹ vel mutatio: quoniam si motus vel generatiois ē motus vel generatio: aut igit per modū termini vel subiecti eo modo quo cōtinue argutum est in pcedentibus sed nec per modū termini: nec per modū subiecti: igitur nullius eoz est motus vel mutatio. patet pñā cū ina iori. et minōz Aristot. pbat. et primo q. nullius illorū est motus vel mutatio per modū termini. scđo q. non per modū subiecti. (Amplius si tres.) Et Quātū ad primum arguit sic philosophus q. nullus motus vel generatio est ad rem fluentē sed quiescētē tanq̄ ad pñm: sed oīs motus vel generatio est res fluens et nō quiescēs: igitur nullus motus vel generatio est ad motum vel generationē tanq̄ ad pñm terminū. patet cōsequētia cū minōz. maior declarat inductiue. vniuer; saluter enī videmus in motu et generatione terminos esse quiescētē et nō fluctes. Doctrina enī terminat ad sciētiā et nō ad doctrinā: calefactio ad calorem et non ad calefactionē: generatio aeris ex aqua ad formā et nō ad generationē. cōstat aut q. sciētiā: calorem et forma substantialis sunt res quiescētē et nō fluctes: sicut ergo motus vel generatio in particulari nō est ad motum vel ad generationē in particulari tanq̄ ad pñm terminū: ita in vniuersali motus nō est motus: neq; generatiois generatio tanq̄ pñm terminū. I. e. li. Et iterū in motu est dare aliquid in quod mouetur: et in generatione est dare aliquid in qđ generatio tendit. o; enim aliquid esse huiusmodi ex hoc quiescente in hoc quiescēs et sit motū aut trāsmutatū per generatiōnem et nō in motū aut generationē cum sint res fluentes. simul autē et quomodo erit in termino ad quē res quiescēs et res fluens. quasi dicat nullo modo non enim erit doctrina que doctrinā generatio sed sciētiā quare in generationis in cōmuni est terminus ad quē neq; quidē generatio in particulari est termin⁹ ad quē generatiois in particulari. et cōsimiliter dicat de motu.

Notandum fm cōmētatozē cōmento. is. q. si motus haberet generationē tūc esse rei in via generatiōis esset esse eius perfecte in actu: sic res que est iāz cōplete generata generatur. Dnas rōnes intendit hic cōmētatoz pbatēs motū nō posse esse pñm terminū generatiōis: et omnis pñm terminus generatiōis ha

Libri quintus.

bet esse in actu completo cum sit res quiescens. igitur
motus est in actu completo. psequens est impossibile. quoniam
motus est formatu ens successiuum nunquam habens totum
suum esse simul. ¶ Secunda ratio est ista. si motus est
per se terminus generationis: et ois per se terminus ge-
nerationis est res complete generata: igitur motus est
res complete generata quoad omnes motus est ille gene-
ratur: quia suus esse est suus fieri et generari: igitur res co-
plete generata generatur et est impossibile. Duo igitur
inconuenientia sequuntur finem cometatores. dato quod motus
sit per se terminus generationis primi quod motus est in
actu completo et est contra philosophum tertio huius di. quod motus
est actus perfectus et actus admixtus potentie et actus
entis in potentia finem quod in potentia finem quod res comple-
te generata generatur et est contra Aristotem. in hoc quinto di.
quod res quando generatur non est: ut arguitur sic quod qua-
do res generatur non est loquendo de re que est ter-
minus generationis: sed res quando est complete ge-
nerata: est igitur idem simul est et non est quod est contra phi-
losophum principium. (Amplius si tres.) Secundo. probat phi-
losophus quod nullus motus vel generationis est mo-
tus vel generatio per modum subiecti: quoniam cuiusli-
bet motus vel generationis subiectum per se est perma-
nens et non fluens: sed quilibet motus et quilibet gene-
ratio non est permanens sed fluens: ergo nullus motus
vel generationis est subiectum per se motus vel genera-
tio. patet psequens cum minor. et maior arguitur indu-
ctive: quoniam tres sunt species motus proprie dicte. scilicet
motus ad ubi et motus ad quantitatem et motus ad quali-
tatem. constat autem quod cuiuslibet istorum motuum subiectum
per se res permanens. Illud quod mouet localiter et
augetur et quod alteratur. Si enim motus esset per se subie-
ctus motus: tunc motus per se moueretur: aut igitur eadem
specie motus aut alia non eadem specie motus: quoni-
am tunc motus localis moueretur localiter: et augmen-
tatio augeretur: et alteratio alteraretur: que sunt impossi-
bilia. si autem dicitur quod motus mouetur alia specie mo-
tus: sequitur motum localem alterari: augeri: vel diminui: et
contra. patet psequens. quod non sunt plures quam tres spe-
cies motus: sed psequens est absurdum: ut liquet. Et si
autem motus proprie dicitur est res permanens et non fluens:
ita cuiuslibet motus improprie dicitur: et cuiuslibet gene-
rationis et corruptionis nunquam esse fluens est per se sub-
iectum permanens quam fluens. Le. li. (Amplius si tres
species sunt motus. horum autem aliquem necesse est esse
naturam subiectam permanentem et non fluxuam: et igitur
id est finem quam mouet aliquid aliquo illoque motum ali-
ter continget loci mutationem alterari aut ferri quorum
quodlibet est inconueniens. Ex predictis inferat philosophus quod
cum tripliciter pingat aliquid moueri est ut declaratur
in principio huius quinti. impossibile est motum moueri
per partem: aut per se sed bene per accidens. verbi gra-
tia. si aliquis dum sit sanus currat aut discat potest co-
cedi quod sanatio currit per accidens et adiscit per accidens
quia sanatio accidit alicui subiecto quod per se currit et ad-
discit tale per accidens est relinquendum in scientia specu-
latiua ut dictum est supra. Le. li. (Dico autem quod quod mouet
omne quod mouet tripliciter aut in eo quod est per accidens: aut quod po-
tentialiter quod aut per se finem per accidens solum contingit mutare mu-
tationem: ut si quis sanus sit currat: aut discat. hanc au-
tem mutationem finem per accidens diffinitimus olim: scilicet
in primo huius commentarii.

Notandum quod cometatores comentari-
to. 17. probant motum

non moueri finem partem dicit. Intende de illo qui est finem
partem: quia omne quod habet motum finem partem pos-
sibile est ut motus sit in toto quod cum pars diuiditur sit
totum: si igitur esset possibile ut motus moueat per par-
tem esset possibile ut moueretur finem totum. Intendit sic
arguere cometatores. illud quod mouet finem partem po-
test moueri per se quia potest diuidi et sit totum: sed mo-
tus mouet finem partem per aduersarium: igitur motus po-
test moueri per se et est reprobatum.

Sed dubitatur utrum motus loca-
lis moueatur loca-
liter per accidens: et augmentatio augeatur per acciden-
s et alteratio alteretur per acciden- et videtur quod sic: ex quo
motus dicitur moueri per acciden- ad motum subiectum. In
contrarium apparet esse philosophum in littera. non enim dicit quod sa-
natio sanatur: aut quod disciplinatio disciplinetur: sed tamen quod
sanatio currit et discit per acciden- Respondetur quod sicut ex
communimodo loquendum: albedo non est alba per se vel
per acciden- nec caliditas est calida per se vel per acci-
dens: sed quilibet earum est extensa ratione quantitatis
ita non est dicendum quod motus localis moueatur locali-
ter: nec quod augmentatio augeatur: neque alteratio alteretur
per se vel per acciden- proprie loquendo: et maxime per
eandem speciem motus: sed per diuersas rationes non esset incon-
ueniens ut quod motus localis rectus moueatur circulariter
quod pilula mouet sursum vel deorsum: et quod dealbatio cale-
fit: quod idem sit calefit et albefit. ¶ Sed aduertendum quod per
ta caliditas alicuius non dicatur calida per se vel per acciden-
ex quo ipsa non supradit subiectum per se vel per acciden-
tamen aliqua pars caliditatis potest dici calida per ac-
ciden- ratione alterius caliditatis illi addite non exten-
sue: sed intensiue. sicut enim caliditas intensiue per acciden-
ad intensiue totius. propter additionem intensiue partis
ad partem: ita calefit per acciden- et efficitur calidior
per acciden-. non igitur inconuenit concedere quod caliditas
est calida et albedo alba per acciden- sicut quod calidi-
tas est alba et albedo calida per acciden-. et ad regu-
laritatem commune quod nihil predicatur de seipso denominatiue
illud est intelligendum per se: et non per acciden-. isti tamen
modi loquendi quia sunt multum per acciden- sunt re-
linquendi et solum illi acceptandi qui sunt per se iuxta
doctrinam Aristoteli in hoc quinto.

Moniasan Ter. co. 18.

tem neque substantie. Ista
est secunda pars huius ca-
pituli in qua philosophus
postquam manifestat predi-
camenta in quibus non est
motus per se manifestat ea
in quibus est motus preci-
se et adequate: et qualiter in eisdem motus denomina-
tionem suscipit genericam et specificam ponens quatuor
conclusiones: quarum prima est ista. Tanti in tribus
predicamentis est motus: scilicet in qualitate quantita-
te et ubi. ¶ Secunda conclusio. motus finem qualitatem
sunt eiusdem denominationis remote et non propin-
que ibi. (Motus quidem igitur.) ¶ Tertia conclu-
sio. motus finem quantitatem non sunt eiusdem denomi-
nationis remote: et tamen tantum specie differunt ibi.
(Qui vera finem quantum.) ¶ Quarta conclusio. mo-
tus finem locum proprie loquendo non habent nomen
simplex commune neque proprium ibi. (Qui autem finem lo-
cum.) ¶ Prima conclusio arg. sic. in qualitate quan-

B ij

Philosophorum

tate et ubi est per se motus et in nullo alio predicamento est per se motus: igitur est in in qualitate quantitate et ubi est per se motus, patet consequentia ab exponentibus ad expositam. prima pars antecedens fuit probata in prima conclusione huius capituli assignando causam quare in his tribus predicamentis est per se motus: quia in his est per se contrarietas subiecti quo et termini ad quem. Secunda pars antecedens etiam patuit in secunda parte huius capituli in qua est ostensum in substantia non esse motum per se neque in relatione neque in actione et passione. et sequenter non est motus per se in alijs tribus sequentibus: quia ita consequuntur terminos motum proportionales et imediatos: sicut substantia vel relatio aut actio vel passio. Le. li. (Quonia autem neque substantie neque ad aliquid neque ipsius facere aut pati est motus per se relinquitur secundum quale aut quantum et ubi motum esse solum. in uno quoque enim horum est contrarietas.

Notandum est quod commentator comento is. q. ca. vniuersalis propter quam est possibile ut motus solummodo sit in istis tribus predicamentis est quia contraria existunt in eis. hec enim est causa necessaria inesse eorum. Modus autem quo in his tribus predicamentis est contrarietas in declaratur. Egidius dicit quod forma potest tripliciter considerari. Primo ut comparatur ad suam essentiam per quam collocatur in specie: et sic in formis non est contrarietas: quia contrarietas est in distantia inter formas modo essentia formarum non distant sed sunt simul. sicut enim sunt simul in eodem medio species albi et species nigritia simul in eadem materia essentia albedinis et essentia nigredinis: neque inuicem separant nisi negative pro quantum una essentia non est alia. Secundo modo potest considerari forma secundum suum esse quod habet in materia: et sic contrariantur forme de predicamento qualitis cum in eis sit distantia gradus secundum intensiorem et remissionem. puenientes ex parte materie: cum in eodem subiecto aliter quales forme intenduntur et remittantur: scilicet caliditas et frigiditas: humiditas et siccitas: albedo et nigredo: dulcedo et amaritudo. Tercio potest considerari forma secundum esse suum acquisitum per motum: et sic contrariantur ea que sunt in predicamento quantitas: et habent enim distantiam quantitativam et localem secundum quod successive per motum acquiruntur ut quantitas pedalis et quantitas bipedalis: locus sursum et locus deorsum: quod aut forme naturales diffiniuntur per materiam et non per motum. ideo contrarietas reperta in predicamento qualitis est contrarietas simpliciter. contrarietas autem reperta in predicamento quantitas aut ubi est contrarietas secundum quid. huius autem forme siue contrariantur simpliciter siue secundum quid continue habent contrarietatem per se sicut per se acquiruntur per motum. ideo solum in predicamento qualitis quantitas et ubi est contrarietas per se. in alijs autem predicamentis si est aliqua contrarietas: ut puta in predicamento relationis actionis vel passionis. huius contrarietas est tamen per accidens ratione contrarietatis repertarum in tribus nominatis predicamentis. Ex predictis sequitur quod Ioannes bridanus et alij parisienses moderni male assignant causam per se motus alicuius predicamenti dicitur quod ideo secundum aliquid quod predicamentum est motus per se: quia necesse est ad aliquem motum facere variare responsiones secundum terminos istius predicamenti de eo quod mouetur: et quia impossibile est quod fiat aliquis motus quando oportet fieri variationem denominationis de isto quod mouetur secundum terminos alicuius trium predicamentorum dictorum. propterea secundum illa tria est per se motus. secundum autem illa predicamenta est motus per accidens que sic se habet quod non est necesse sed contingentem. propter aliquem motum facere variare denominationes de isto quod mouetur secundum terminos istorum predicamentorum. ubi gratia posito quod fortes et plato sint similes in albedine: et quod albedo sortis intendatur licet per istum motum varietur denominatio secundum istos terminos simile et dissimile qui sunt predicamenti ad aliquod illud: tamen non est necessarium: quia si proportionabiliter iterum deretur albedo platonis non fuisset variata responsio. neque denominatio terminorum predicamenti relationis: sed solum qualitis. Et consequenter dicunt quod non propter hoc aliquis motus dicitur secundum quantitatatem: quod per illum acquiratur quantitas: quia tunc omnis motus esset secundum quantitatatem cum omnis res extensa sit quantitas. neque ex eo aliquis motus esset secundum qualitatatem: quia per eum acquiratur qualitas: quia sic omnis motus esset secundum qualitatatem: cum per omnem motum acquiratur forma que est paritas et imparitas: et consequenter qualitas. et ideo dicitur de ubi. sed ille motus est secundum quantitatatem propter quod necessario mutatur responsio per terminos de predicamento quantitas ad interrogationes factam per quantum et non per interrogationes alterius predicamenti: et ita dicitur de motu secundum qualitatatem: et secundum ubi proportionabiliter. Sed ista non videntur esse vera. primo quidem: quia non potest fieri motus secundum quantitatatem neque secundum qualitatatem absque actione et passione. igitur necessario ad quolibet illorum motuum sequitur variatio denominationis terminorum predicamenti actionis et passionis de substantia prima sicut terminorum predicamenti quantitas et qualitas quod est contra doctrinam Aristotelis dicens quod ad actionem et passionem non est motus non etiam potest fieri motus localis quando illud quod mouetur vel aliquid eius fuit propinquum alicui et distans ab alio: sed propter quantitas et distantia sunt denominationes predicamenti relationis: igitur ad relationem est per se motus propter iterum contradictionem determinationi philosophi in hoc capitulo. Secundo quia non potest fieri motus secundum quantitatatem loquendo de motu augere proprie dicitur quando varietur denominatio terminorum predicamenti qualitis et predicamenti ubi: cum non possit fieri talis motus absque alteratione et motu locali et per consequens secundum predicamentum quantitas non est per se motus. tenet consequentia per regulas suas. et consequens repugnat philosopho et etiam determinationibus illorum. Dicendum ergo cum philosopho et commentatore et alijs antiquis expositoribus quod ideo in predicamento aliquo est per se motus: quia in eo est per se contrarietas et in predicamento aliquo est per accidens motus: quia in eo est per accidens contrarietas. Et si allegatur commentator supra dicitur secundum theophrastum quod illa consequentia non valet: in substantia est contrarietas: igitur in substantia est motus: ideo in aliquo predicamento est per se motus: quia in eo est per se contrarietas. negatur consequentia. h enim talis est vera quia deus est tu es: quia tu es edificator: tu edificas: et tamen non sequitur. deus est: ergo tu es. nec sequitur. tu es edificator: igitur tu edificas. Aristoteles tamen et commentator loquuntur hic de contrarietate que est circa subiectum in actu et non circa subiectum

Liber quintus.

in potentia modo si in substantia esset contrarietas ista esset circa subiectum in potentia et non circa subiectum in potentia modo si in substantia esset contrarietas illa esset circa subiectum in potentia et non circa subiectum in actu secundum commentatorem: ibi ideo concluditur quod in substantia non esset motus: etiam si in ea esset contrarietas.

Sed dubitatur si in quantitate qualitate per se motus et non in aliquo alio predicamento: quare philosophus non probauit in situ vel in positione et quando habitum non esse motum per se sicut probatur de substantia et relatione actione et passione quod in nullo istorum est motus per se. Respondet Burleus quod non fuit expediens: quia ex probationibus aliorum sequeretur non esse per se motum in aliquo istorum: iam non minatorum. unde quando causatur ex adiacentia et per se habet esse successuum sicut tempus. constat autem motum non per se terminari ad aliquod fluxum ut determinauit philosophus. habitus autem dicitur relationem ad illud cui adiacet: et quia ad relationem non est per se motus: ideo nec ad quando: nec ad habitum est per se motus. consimiliter dicit de situ quod si situs dicitur quendam ordinem partium. ordo autem est relatio: ideo ad situm non est per se motus: sed ista sunt dubia: quia si habitus dicitur relationem ad illud cui adiacet et ordo partium in loco est relatio sequitur quod situs et habitus non faciunt predicamenta distincta a predicamento relationis contra doctrinam philosophi et commentatoris quanto metaphisice et auctoris. 6. principiorum. Ideo dicendum quod ad quando et habitum non est per se motus: quia potest quodlibet eorum aduenire alicui absque mutatione facta in eo. entia enim quiescentia sicut sunt continue in alio et in alio tempore ita habet aliud et aliud quando non per mutationem suam: sed per mutationem celi potest etiam aduenire alicui nouiter vestuo nouus habitus non per mutationem sui sed per mutationem vestimenti. Positio autem si non potest alicui venire nisi per mutationem factam in eo non tamen ad positionem est per se motus? forma enim substantialis non potest aduenire alicui: neque etiam passio nisi per mutationem factam in eo non tamen ad substantiam est motus per se neque ad passionem secundum philosophum. et hoc ideo quia tam forma substantialis quam passio indiuisibiliter acquirunt in fine motus alterationis: sed etiam positio indiuisibiliter acquiratur in fine motus localis: igitur etiam ad positionem non est per se motus.

Contra predicta arguitur et primo quod ad quantitatatem non est per se motus: quia ad illud non est per se motus: quia non est acquisibile per motum sed quantitas non est acquisibilis per motum. ergo et. patet consequentia cum maiori. minor autem arguitur ex eo quod quantitas est coeterna materie et est generabilis et incorruptibilis sicut materia per commentatorem in de substantia orbis. Secundo arguitur quod ad qualitatem non est per se motus scilicet ad caliditatem vel ad albedinem quia ad illud non est per se motus quod est subito acquisibile per motum: sed albedo et caliditas sunt acquisibiles subito per motum. ergo ad nullam illarum est per se motus. tenet consequentia cum maiori. quia propter illam causam ad substantiam et ad passionem et ad positionem non

est per se motus. minor patet de albedine generata in mixto ex elementis et de caliditate ignis nouiter generati ex acre. subito enim ignis acquiritur totam latitudinem caliditatis a gradu remisso caliditatis aeris ad gradum summum ex quo nullam habet remissionem. Tercio arguitur quod ad ubi non est per se motus: quia ubi potest nouiter aduenire alicui absque mutatione facta in eo. ergo et. patet consequentia. quia ex hoc probatur est ad relationem non esse per se motum: neque ad quando: neque ad habitum. antecedens arguitur. nam quando ubi est effectus proueniens ex circumscriptione loci ad locatum secundum auctorem sex principiorum: sed illa circumscriptio potest nouiter aduenire alicui: sicut etiam locus absque mutatione facta in loco: sed per solam mutationem factam in corpore locante: ut patet. ergo et. Quarto arguitur quod ad positionem est per se motus: quia ad situm est per se motus ut dicitur minaturum est quarto huius ex doctrina Auerrois: sed positio est quidam situs per auctorem sex principiorum. ergo et. unde sedere et stare que sunt passiones videntur immediate acquiri per motum localem. Item positio non distinguitur ad ubi: sed ad ubi est per se motus. igitur ad positionem est per se motus. patet consequentia cum minori per philosophum in littera. et maior patet ex eo. quia eadem sunt differentie positionis. omnes enim dicunt quod sursum et deorsum ante et retro: dextrum et sinistrum sunt differentie loci et differentie positionis. unde potest sic argui. qualitercunque aliquid ubi causatur ipsum taliter patet et contra. ergo positio est ubi. Ad primum negatur quod quantitas non sit acquisibilis per motum: tamen dicitur quantitas est coeterna materie. concedo ad hunc intellectum quod quantitas nunquam separatur a materia: et quod ipsa est in generabilis et incorruptibilis sic quod ipsa non potest accipere esse quando infinites fuerit: nec potest definire esse quando infinites erit. materia enim prima dicitur esse eterna non quia nunquam incipiat vel desinat esse: quia materia prima per unionem partium inuicem incipit esse: et per diuisionem earum desinit esse: ex quo totum non est sue partes: sed dicitur esse eterna: quia infinites fuit et infinites erit: et quia est generabilis et incorruptibilis sic quod non potest esse terminus generationis vel corruptionis: ita per motum augmentationis vel diminutionis acquiritur quantitas. non quidem eo modo quo albedo aut caliditas: quia tam albedo quam caliditas taliter acquiruntur quod nunquam presunt quantitas aut presunt non obstante quod incipiat esse. Ad secundum dicitur quod sicut ad quantitates dicitur esse per se motus: et tamen non ad quolibet quantitates: quia non ad lineam: neque ad superficiem: neque ad tempus: neque ad numerum sed solum ad quantitates que est corpus et sic ad qualitatem quod est per se motus: quia non est motus ad qualitates prime speciei nec quantitates primarie qualitates per Aristotelem septimo huius. ita ad albedinem est per se motus et tamen non ad quolibet albedinem est per se motus. homo enim per se ridet: et tamen non quilibet homo ridet: sed quilibet homo est risibilis: ita ad albedinem in communi est per se motus non tamen quilibet acquiratur successive per motum: sed sufficit quod sit successive acquisibilis per motum. Consimiliter dicatur de caliditate quod ad aliquam est per se motus: dato quod aliqua indiuisibiliter et aliqua diuisibiliter acquiratur per motum. ideo enim ad calidita-

Philosophorum

tem in cōmuni est per se motus: quia omnis caliditas est successiue acquisibilis per motum tanquā terminus propinquus et immediatus eius. vbi tamen poneretur aerem habere caliditatem summā: aut ignem remissum habere frigiditatem admixtam suo contrario nō oporteret dicere aliquā caliditatem subito acquiri: sed solum successiue: et quod successio proueniret ex parte resistentis: scilicet frigiditatis admixte cum caliditate.

Ad tertium dicitur iuxta doctrinam auctoris. 6. p. principioz q. duplex est vbi videlicet simplex et compositum. vbi simplex est illud quod procedit a loco simplici. et vbi compositum est illud quod procedit a loco composito et per locum simplicem intelligit auctor. 6. principioz centrum mundi indiuisibile secundum Al. 2. per locum compositum intelligit superficiem ambientem locatum. vbi ergo proueniens a loco composito est simpliciter corporis circūscriptio sed vbi proueniens a loco simplici est situs mundi vel partis eius. non igitur ad quodlibet vbi est per se motus sicut neq. ad quālibet quantitatem vel qualitatem: sed tantū ad vbi simplex est per se motus. moto enim vase pleno aqua motu recto illa aqua mouetur localiter per maiorem vel minorem distantiam a medio mundi. ergo acquirit cōtinue et deperdit aliquid vbi: ex quo ad vbi est per se motus secundū philosophos hic: sed non acquirit neq. deperdit vbi proueniens a loco composito: quia semper manet in eadem superficie numero: igitur deperdit vel acquirit aliquid aliud vbi qd non potest esse aliud nisi vbitatio situalis corpus etiā situs in aere: vtpote ecclesia aut turris cōtinue desit localiter: igitur cōtinue ē in eodē vbi: sed nō cōtinue ē in eodē vbi pueniente a loco pposito: sicut enī variat superficies sic variat tale vbi: q. deperdet a superficie locante in fieri et in facto esse: ergo est in alio vbi: s. non videtur esse aliud vbi q. vbitatio situalis immobilis proueniens a medio mundi. ergo cō. De hac tamē materia diffuse locus sum quarto huius. Et si arguitur contra auctorem sex principioz q. vbitatio proueniens a loco simplici est composita: et vbitatio proueniens a loco composito ē simplex: quia p. 2. m. q. habet partem extra partem sicut ipsum vbitatum. Secunda vero est indiuisibiliter in re locata non habens partem extra partem cum pars non sit in loco composito per se sed per accidens secundū Aristotelem quarto huius. Respondetur q. iste vbitatioes possunt dupliciter comparari: videlicet denominatione intrinseca et extrinseca. primo modo vbitatio proueniens a loco simplici est composita: et proueniens a loco composito est simplex. ppter rationes dictas. si secundo modo contrarium dicitur: quoniam ista est simplex que a loco simplici est: et ista est composita que est a loco composito iuxta modum loquendi auctoris sex principioz. Ad quantum respondetur q. situs sumitur tripliciter primo pro ordinatione partium in toto et sic loquitur cōmentator q. 2. metaphisice d. q. situs inuenitur in omni habente partes: et isto modo ē differentia quantitatis sicut positio sumpta pro p. 2. m. atione partium cōtinui cum qua cōuertitur. Secundo accipitur situs pro ordinatione partium in loco et sic est idem cum positione faciente predicamentum distinctum ab alijs. Tertio pro ordinatione totius in loco: et sic est vna species vbi existens subiectiue in mundo secundū se: et quodlibet sui vt dicitur est quarto huius.

non ergo ad omnē situm est per se motus: quia nō ad situm qui est positio predicamenti quantitatis vel positionis faciens propriū predicamentum: sed tantū ad situm qui est species vbi dicitur quod locus sumitur in tertia responsione ppter rationes notantes dicit auctor sex principioz q. positio est quidam situs partium in loco: quia sicut est duplex duratio: scilicet vniuersalis et particularis duratio. vniuersalis est duratio mundi dicta tempore. et duratio particularis est duratio partis mundi que cōmuniter dicitur quādo ita duplex est situs habens respectum ad locum: scilicet vniuersalis et particularis. situs vniuersalis est ordo totius per cōparationem ad locum simplicem. situs autē particularis est ordo partium inuenientem per cōparationem ad locum simplicem vel compositum. non est ergo motus per se ad situm particularem sed vniuersalem vt sedere et stare que dicunt positiones et situs particulares indiuisibiliter acquiruntur per motum localem. ideo non sunt termini immediati eius: sed terminus immediatus motus localis quo aliquis nouiter sedet vel nouiter stat est situs vniuersalis ad quē indiuisibiliter sequitur sessio et statio. Et ad cōfirmationem dicitur q. licet positio dicat habitudinem ad locum sicut et vbi nō tamen est idem quod vbi. nam vbi significat esse absolute in loco. positio autem significat esse in loco secundum quandam adaptationem partium: et hec est diuersa habitudo: neq. ratio concludit: quoniam cōceditur q. sicut in predicamento relationis inuenitur propinquitas et distantia vt dicitur habitudinem termini ad terminum et in predicamento vbi dicitur habitudinem locati ad locatum: et in predicamento positionis vbi dicitur habitudinem partium inuenientem in cōparatione ad locum: eo q. partes hominis sunt propinquiores quando sedet et distantes quando statuta sursum et deorsum et alie differentie assignate possunt esse relationes si fluunt a terminis relatis per se existentibus secundum denominationem repertam in partibus alijs et possunt esse differentie vbi: si dicunt habitudinem totius ad locum et possunt esse differentie positionum si dicunt habitudinem totius: ac possunt esse differentie positionum si dicunt habitudinem partium inuenientem per cōparationem ad locum primo et secundo modo sursum et deorsum dexteritas et sinisteritas fundatur in toto: et tertio modo fundatur in partibus. deinde negatur q. qualitercumq. aliquid vbitatur taliter ponitur: quia corpus nullum velociter varie vbitatum non varie neq. velociter ponitur: vt patet de sedente conformiter posito super equum varie atq. velociter currentem. Et est ergo manifestum ex his q. in tribus predicamentis tantum est per se motus: videlicet in quantitate qualitate et vbi cum tamen in istis sit per se contrarietas et tantū aliquod istorum immediate acquiritur per motum inegitales pletas et pletas p. 2. m. dicationis: quia de nullo motu verificatur in recto generalissimum alicuius istorum trium predicamentorum: sed est p. 2. m. reductionis q. quanto solum in aliquo istorum est reductiue motus ratione sui termini ad quem qui est per se in predicamento p. 2. m. te p. 2. m. dicationis. cum enim dicitur in quantitate qualitate et vbi est per se terminus motus seu ad quantitates qualitates et vbi per se terminantur motus et. Motus quidem igitur. Secunda conclusio motus secundum qualitatem sunt eiusdem denominationis re

De

In tribus p. 2. m. q. per se motus et motus q. nō est p. 2. m. p. 2. m. sed vbi dicitur

Libri quintus.

mote et non propinque. prima pars patet: quia omnibus motibus predicamenti qualitatibus competit hoc commune alteratio. omnis enim calefactio est alteratio et sic de alijs. secunda pars est manifesta: quia cum dicitur motum aliquem esse secundum qualitatem aut quale non accipitur quale pro aliqua differentia substantie: sed pro forma secundum quam aliquid dicitur esse possibile vel impossibile: scilicet pro qualitatibus secundum autem illas non convenire in denominatione propinqua: scilicet caliditas: frigiditas: albedo: nigredo: et alie immutabiles forme tercie speciei qualitatibus: igitur neque motus qui sunt ad istas qualitates sunt eiusdem denominationis. propter quod patet consequentia. quia motus denominatur a termino ad quem secundum philosophum primo capitulo huius quinti. ideo a caliditate aliquis motus dicitur calefactio: et a frigiditate aliquis motus frigefactio: et ab albedine aliquis dicitur albefactio: et a nigredine nigrefactio. *l. ii.* (Motus quidem igitur secundum quale alteratio fit. huius enim alludit commune nomen. dico autem quale non in substantia: et namque quale est differentia substantie secundum illud in predicamentis substantia secundum significat quale quid finis: passivum id est accipitur hic secundum aliquid est passivum secundum quod dicitur passio aut impassibile esse aliquid.

Notandum secundum commentatores primo. *l. ii.* quod Aristoteles intendebat genus de predicamento qualitatibus passibile et potentiam naturalem et impotentiam per hoc quod dixit pati aut non pati: quoniam per hoc quod dixit pati continet passivum et genus quod dicitur secundum impotentiam naturalem et per hoc quod dixit et non pati inuit potentiam naturalem: quoniam in septimo istius libri declarabit quod motus alterationis non inveniuntur in predicamento qualitatibus nisi in genere qualitatibus passivum secundum tactus: gustus: et visum: nam iste qualitates recipiunt magis et minus: et non est ita de qualitatibus que sunt in anima et animato et in qualitate que sunt secundum quantitatem: ista autem que dicitur secundum potentiam et impotentiam naturalem est propinqua passivum: et videtur quod in ea est motus et in. et per scrutabit. de hoc igitur verba eius in hoc loco apparet quod secundum eas inveniuntur motus. Quattuor sunt species qualitatibus secundum philosophum in predicamentis: quarum prima est habitus vel dispositio in qua ponuntur qualitates anime et animati: videlicet scientia: ars: virtus: et virtus: intellectio: visio: auditio et huius. Secunda species qualitatibus est naturalis potentia vel in potentia in qua ponitur habitus et in habitus saltandi et pugnandi durum ac molle. Tertia species est passio vel passibilis qualitas in qua ponuntur caliditas frigiditas: albedo: nigredo: dulcedo: et amaritudo: et generaliter omnes qualitates imutantes visum: gustus: et tactum. Quarta species est forma vel figura in qua communiter ponitur pulchritudo et turpitudine: circulus: triangulus: domus: et cultellus: et generaliter omnes figure naturales seu organizationes et omnes figure artificiales que quidem fundantur in mouente in quantitate. Non ergo in prima specie qualitatibus: neque in. et per se motus ut declarabitur septimo huius: sed solum in secunda et in tertia ut hic apparet esse de intentione philosophi: quoniam Aristoteles per

passivum intelligit qualitates de tertia specie: ac etiam illas que continentur sub naturali in potentia quem admodum est mollicies et raritas: per impassibile autem intelligit passio ea que continentur sub naturali potentia ut durum et condempsum: licet enim habent naturalem potentiam ut non facilius patiantur: et secundum hoc dicuntur impassibiles. Ex his sequitur secundum commentatorem quod licet sonus et odor: sint qualitates sensibiles atque passibiles tercie speciei qualitatibus non tamen ad eas est per se motus: quod quidem facilius declaratur a sono: quia ut declaratum est supra terminus motus debet esse permanens et non fluxus. sonus autem est forma fluens cum motu locali ut colligitur a philosopho. de anima: sed de odore est difficile ostendere illud. si enim ad colores et saporis est per se motus quare non ad odores cum odores generentur ex mutatione quattuor qualitatibus primarum sicut colores et saporis secundum philosophum in libro de sensu et sensato. Ideo ego credo quod ita ad odores sicut ad colores et saporis est per se motus: sed commentator dicit alterationem esse per se in genere qualitatibus passivum secundum tactum: gustum: et visum: non quidem secundum veritatem sed secundum famositatem: quia enim species qualitatibus tangibilium gustabilium et visibilium sunt nominate caliditas et frigiditas: dulcedo et amaritudo: albedo et nigredo. ac etiam media istarum. non autem sunt nominate species odoris immediate neque extreme et hoc nominibus propter: sed denominationem accipiunt a speciebus famosis secundum philosophum secundo de anima: quod aliquis odor dicitur dulcis: et aliquis amarus: ideo famosus est ad odores non esse motum per se cum non habeantur nomina odoris neque motuum consequenter que sunt ad illos. (Qui vero secundum quantum.) Secunda conclusio. motus secundum quantitatem non sunt eiusdem denominationis remote: et tamen tantum specie differunt. prima pars est manifestata: quoniam nullus est nomen commune omnibus motibus predicamenti quantitatis. nullum enim est nomen quod dicatur univocaliter de augmentatione et diminutione ut liquet. Secunda pars etiam est nota: quia omnes augmentationes sunt eiusdem rationis cum quolibet augmentatio sit motus ad magnitudinem perfectam et omnes diminutiones sunt eiusdem rationis cum quolibet diminutio sit motus ad magnitudinem imperfectam. constat autem quod omnes magnitudines perfecte ad quas est augmentatio sunt eiusdem rationis: et omnes magnitudines imperfecte ad quas est diminutio sunt eiusdem rationis. *l. ii.* (Qui vero a ille motus qui est secundum quantum secundum commune quidem nomen innominatus est: sed secundum verum aut augmentum aut detrimentum nominatus est: quia unus dicitur augmentatio et alius diminutio qui quidem est imperfectam magnitudinem vocatur augmentum: qui vero ex hoc detrimentum: id est vero de magnitudine perfecta vadit ad imperfectam dicitur diminutio.

Notandum quod quattuor de causis omnibus motibus predicamenti qualitatibus assignatur nomen commune simplex et non omnibus motibus predicamenti quantitatis quarum due dantur ab Egidio: alie autem eliciuntur. B. iij.

Philosophorum

tur a philosopho. prima causa est quoniam contrarietas predicamenti qualitatis accipitur per comparationes ad materiam: et contrarietas predicamenti quantitatis accipitur per comparationes ad motum: sed una et eadem materia numero est sub viroque termino contrarietatis non autem idem motus est ad viroque terminum contrarietatis. ideo omnibus motibus predicamenti qualitatis competit unum nomen: non autem omnibus motibus predicamenti quantitatis. **S**ecunda causa est: quia nulla forma predicamenti qualitatis denominat formam: sed tantum subiectum: quod albedo non est alba neque dealbatur sed subiectus est illud quod est album et dealbatur. forma autem predicamenti quantitatis denominat se et eiusdem predicamenti denominat illam formam: et non tantum subiectum quia non solum benedicitur esse subiectum quantum magnus aut parvus augeri et diminui: sed etiam quantitates esse quantam. scilicet magnam vel parvam augeri vel diminui. Tertia causa est quia alteratio est principaliter propter materiam. augmentatio autem et diminutio est principaliter propter formam ut colligitur de mente philosophi primo de generatione. et secundo de anima. sed omnibus materiis correspondet unum nomen simplex non autem omnibus formis. ideo omnibus motibus predicamenti qualitatis sunt sub eodem genere predicamenti scilicet et verisimili de extremis tantum et medijs ut colligitur a philosopho in postpredicamentis: et patet inductiue de albedine et nigredine que continentur sub colore: et de dulcedine et amaritudine que continentur sub sapore: sed contraria predicamenti quantitatis non habent aliquid commune illis et medijs: ideo omnibus predicamenti quantitatis non competit unum commune nomen: sicut omnibus motibus predicamenti qualitatis. Quarta causa est quia omnia contraria predicamenti qualitatis sunt sub eodem genere predicabili et verificabili de extremis tantum et medijs ut colligitur a philosopho in postpredicamentis. et patet inductiue de albedine et nigredine que continentur sub colore. et de dulcedine et amaritudine que continentur sub sapore: sed contraria predicamenti quantitatis non habent aliquid commune illis et medijs: ideo omnibus predicamenti quantitatis non competit unum commune nomen: sicut omnibus motibus predicamenti qualitatis. (Qui autem est secundus locus.) **Q**uarta conclusio. motus secundum locum sepe loquendo non habent nomen simplex commune neque proprium. ista conclusio patet inductiue: quoniam motus localis secundum genus remotum dicitur genus ad ubi. secundum genus propinquum dicitur motus rectus et motus circularis. secundum autem speciem remotam dicitur motus sursum et motus deorsum terre: et motus deorsus aque. Ecce quomodo omnes isti motus locales accipiuntur secundum nomen complexum et notanter dictum in conclusione proprie loquendo quia omnibus motibus localibus potest competere illud nomen simplex locatio vel translatio: sed hoc nomen est proprie cum latio seu translatio proprie non competit nisi his que non moventur ex se et que non habent principium intrinsecum sistenti motum ante finem spacii. **L**egem litteram. (Qui autem motus est secundum locum et secundum proprium commune inominatus est proprie loquendo sit autem latio vocatus quod commune est omnibus motibus localibus quous dicantur ferri huiusmodi proprie cum non in seipsis sit stare mutan-

tibus locum et quecumque non ipsa seipsa movent secundum locum.

Notandum secundum commentato rem commento decimo octavo. quod hoc nomen translatio dicitur in ydiomate eorum: scilicet grecorum de eis que moventur in loco que non habent cessare in eo ex se: scilicet que moventur violente et corporibus ipsis simplicibus et forte per hoc nomen translatio apud eos dicebatur de motibus violentis tantum: quoniam corpora quattuor simplicia estimantur mouere se in loco: sed non habent quiescere ex se et forte hoc nomen translatio dicebatur apud eos de omni eo quod mouetur in loco preterquam de habentibus animas. corpora enim simplicia non moventur se in loco nisi per accidens: et illa que moventur se in loco sunt animata. secundum ergo commentatorem hoc nomen translatio non dicitur proprie secundum ydioma grecorum de omni motu locali: sed solum de aliquibus. et potest hoc tripliciter intelligi. primo quod dicatur solum de motibus violentis. Secundo quod dicatur de motibus violentis et de motibus naturalibus corporum simplicium. Tercio quod dicatur de omni motu locali propter quod de motu locali animato. **S**ed dubium circa hoc quod dicit commentator: scilicet quod corpora simplicia non movent se in loco nisi per accidens cum moueant se in loco a principio intrinseco. Ideo est dicendum quod aliquid moueri seipsum in loco contingit dupliciter: videlicet large et stricte. illud dicit moueri seipsum in loco large quod moueri seipsum a principio intrinseco: et sic corpora simplicia movent seipsa per se in loco: stricte autem illud dicitur moueri seipsum in loco quod potest sistere motus et quiescere ante finem spacii et sic alia movent seipsa in loco non autem elementa: sed dicuntur moueri seipsa per accidens inquantum si quiescunt ante finem spacii. hoc non est a principio intrinseco illorum: sed a principio extrinseco. **D**ubitatur circa litteram propter quod omnibus motibus predicamenti qualitatis correspondet unum nomen simplex. **A**lter ratio ex oibus motibus predicamenti quantitatis duo nota simplicia. scilicet augmentatio et diminutio. motibus autem predicamenti ubi non competit aliquod nomen simplex: neque commune: neque proprium. Respondet quod contrarietas repta in ubi non accipitur per comparationem medijs sed per comparationem motus: ideo non habent motus locales unum commune simplex: sicut nec motus predicamenti quantitatis. eadem enim causa assignat hic que assignabatur ibi. Et quia motus localis habet duplicem terminum: videlicet secundum materiam et secundum formam. terminus secundum materiam est locus et secundum formam est ubi: quous terminorum ille qui est secundum materiam est nobis satis manifestus: ideo talis motus denominatur magis secundum locum quam secundum ubi: quia accipit denominationem a termino magis noto: et quoniam motus secundum speciem debet denominari a termino ad quem secundum speciem propinquum et immediato et huiusmodi terminus est ignotus secundum speciem: ideo nulli motui locali competit nomen proprium simplex: sed omnis talis motus exprimitur circulo loquendo per terminum compositum eo modo quo declaratur conclusio terminum aut motum aliorum duorum: unum predicamento: sunt nobis satis noti ad sensum: quoniam termini motuum predicamenti quantitatis sunt sensibilia propria: et termini motuum predicamenti quantitatis sunt sensibilia communia per Aristotelem. 2. de anima.

Liber quintus

Ter.
cō. 19.

(Que autem est). ¶ Duo dubia excludit philosophus quorum primum est quod videtur quod non omnis motus est de contrario in contrarium quod si omnis motus est de contrario in contrarium sequitur quod inter formas eiusdem speciei non poterit esse motus ita quod a magis calido ad minus calidum vel e contra non poterit esse motus: neque a minus albo ad magis album: vel e contra: patet consequentia quod magis calidum et minus calidum non sunt contraria: neque magis album et minus album cum sint eiusdem speciei specialissime. Respondet philosophus quod omnis motus est de contrario in contrarium aut simpliciter aut secundum quod vadens enim de calido in frigidum vel e contra vadit de contrario in contrarium simpliciter: sed vadens de minus calido in magis calidum vel e contra vadit de contrario in contrarium secundum quod quod vadens de minus calido in magis calidum recedit a frigiditate coniuncta caliditati remissive et vadens de magis calido ad minus calidum accedit ad frigiditatem coniunctam illi caliditati sed caliditas et frigiditas inuicem contrariantur igitur continue est motus de contrario in contrarium. quod autem caliditati remissive sit coniuncta frigiditas patet per regulam communem dicitur quod illud est magis: aut minus in quo plus aut minus est de suo contrario: ita quod illud est altero calidius: quod minus habet de frigiditate et illud est altero minus calidum quod plus habet de frigiditate, conceditur igitur quod inter formas eiusdem speciei est motus et quod est contrarietas non simpliciter: sed secundum quod ratione contrarij coniuncti cuius forma remissionis. I. e. li. (Que autem est in eadem specie mutationi magis et minus alteratio est aut enim ex contrario: aut ipsi contrarij motus est: aut simpliciter: aut sic). I. quodammodo in minus quidem enim vadens in contrarium dicitur mutari in magis autem tanquam ex contrario in ipsum dicitur enim nihil sic mutari. I. quodammodo moveri de contrario in contrarium aut simpliciter nisi quod sic indigeat contraria esse ita quod termini motus semper sunt contrarij simpliciter aut secundum quod magis aut minus est quo plus aut minus contrarij insunt aut non. Deinde epilogat circa primum conclusionem dicitur quod quidem igitur hi tres soli motus sunt ex his manifestum est.

Notandum secundum commentatores commentatores. I. e. 19. quod cum transmutatio fuerit de magis in minus dicitur transmutari ad contrarium: quoniam non fit minus nisi ex mixture contrarij verbi gratia: quoniam illud quod est magis album quod transmutatur ad minus album dicitur transmutari ad aliquid nigrum et cum e converso dicitur transmutari ad aliquid nigrum. Ecce quod expressit tam philosophus quam commentatores ponit mixturem contrarij inuicem. I. calidi cum frigido et albi cum nigro: et quod album intenditur per separationem nigredinis et album remittitur per admixtionem nigredinis: et hoc ideo quod album et nigrum sunt contraria simpliciter: quod si non essent contraria non fieret intensio albedinis per deputationem nigredinis neque remissio albedinis per admixtionem nigredinis lumen enim intenditur et remittitur et vnum lumen est altero intensius et remissius absque mixture et deputatione contrarij: dicit enim Albertus hic quod non semper fit intensio et remissio per admixtionem contrarij aut separationem a contrario aliquando enim id quod intenditur non habet contrarium ut patet de bono quod non habet contrarium: sed privative oppositum. et privative

tio non admiscetur alicui et quando sicut est tunc fit intensio ex accessu ad optimum et remissio ex recessu ab optimo. ¶ Melius tamen diceretur quod intensio et remissio habet fieri per recessum a non gradu ad accessum ad non gradum et illud est altero intensius quod magis distat a non gradu et illud altero remissius quod magis appropinquat non gradui. ¶ Si enim caliditas esset infinita gradus ut octo esset intensior gradu ut quatuor et tamen non propinquior esset gradus ut octo gradus summo quam gradus ut quatuor quia continue esset distantia infinita concessio etiam quod est deus infinite bonitatis maior est bonitas hominis quam equi sicut etiam maior est perfectio hominis quam equi: et tamen non propinquior est bonitas hominis bonitati summe quam bonitatis equi cum a quolibet gradu finito bonitatis ad gradum infinitum sit distantia infinita: sed homo est melior et perfectior equo: quia plus distat a non gradu bonitatis et perfectionis simpliciter. Ex predictis sequitur quod sicut in contrariis simpliciter datur magis et minus: ita in contrariis secundum quid: unde caliditas et frigiditas contrariantur simpliciter ac etiam albedo et nigredo contrariantur simpliciter tamen magis contrariantur caliditas et frigiditas quam albedo et nigredo: quia caliditas et frigiditas sunt contraria activa et passiva inuicem: non autem albedo et nigredo albedo autem ut duo et albedo ut quatuor contrariantur secundum quid ac etiam contrariantur secundum quid quantitas pedalis et quantitas bipedalis ex quo inter illas quantitates est motus augmentationis vel diminutionis magis tamen contrariatur albedo ut duo albedini ut quatuor quam pedalis quantitas bipedali quantitati quia albedo ut duo non solum contrariatur albedini ut quatuor ratione denominationis: sed etiam ratione mixturem contrarij scilicet nigredinis quam includit. pedalis autem quantitas contrariatur quantitati pedali tantum denominatione: quia non possunt simul adequate denominare idem sed successive. (In Ter. mobile autem est.) Secundum dubium est istud: quia cō. 20. videtur quod non ex quolibet contrario in quod liber contrarium possit fieri motus: quoniam mobile et immobile contrariantur inuicem sicut album et nigrum et tamen nihil moveri potest de mobili ad immobile: neque ab immobili ad mobile propter implicationem contradictionis. ¶ Respondet philosophus dicitur quod immobile sumitur quatuor primo illud dicitur immobile quia nullo modo potest moveri sicut sonus dicitur inuisibilis: quia nullo modo potest videri: isto modo dicimus deum: et centrum mundi esse immobilia. ¶ Secundo modo dicitur aliquid immobile quia: tarde movetur ita quod multo tempore vix movetur et sic orbis signorum dicitur immobilis secluso motu diurno: quia vix in magno tempore movetur pertransiendo spacium insensibile cum in centum annis non moveatur nisi vno gradu et in triginta sex milibus annorum compleat cursum suum: videlicet revolutionem unam completam. ¶ Tercio modo aliquid dicitur immobile quod tarde incipit moveri: ita quod grauter et cum difficultate incipit motum: licet postquam incipit motum satis velociter moveatur. Insuper enim commentator hic Alexandrum dixisse quod illud quod est tardi motus: est aliud ab illo quod est difficilis motus: quoniam illud quod est difficilis motus est illud quod tar-

de incipit moueri non illud q̄ tarde mouet. ¶ Quarto dicitur illud immobile q̄ est natum moueri: sed non mouetur quando aptum natum est moueri: ubi aptum natum est moueri: secundum q̄ aptum natum est moueri: tale dicitur quiescere: ut graue detentum extra locum suum naturalem: dicit enim commentator q̄ quiescens in rei veritate est illud q̄ caret motu in tempore in quo innatum est moueri: et in loco in quo innatum est moueri: et in dispositione in qua innatum est moueri. Ista distinctione premissa dicit philosophus q̄ mobile et immobile acceptum tribus precedentibus modis non contrariantur quia ut dicit commentator illis modis dicitur aliquid immobile transmutari: sed mobile et immobile sumptum. ¶ Quarto modo contrariantur sicut motus et quies ideo argumentum non procedit quia concessum est q̄ ex quolibet contrario in quolibet contrarium potest fieri motus loquendo de contrario positum: et non de contrario priuatio. effect autem mobile et quiescens sicut motus et quies contrariantur tantum priuatiue. Lege litteram. Immobile autem est q̄ omnino impossibile est moueri sicut sonus inuisibilis et q̄ multo tempore vix mouetur: aut q̄ tarde incipit moueri q̄ dicitur grauius mobile et q̄ aptum natum est moueri et possibile est ipsum moueri: non mouetur autem tunc cum aptum natum est moueri et ubi sic q̄ quidem quiescere voco immobilium solum et tale contrariari mobili aut motui: contrarium enim quies est motui quare quies priuatio autem susceptiui motus: ideo inter mobile et immobile quiescens non datur motus. deinde epilogatur circa determinata in hoc tractatu dicens q̄ quidem igitur est motus et quidem quies et quot mutationes et quales motus manifestum ex dictis.

Notandum q̄ commentator commemo vigesimo mouet et soluit istud dubium si quiescere est non moueri et esse innatum moueri in tempore et in loco et in dispositione secundum q̄ est innatum moueri sequitur: q̄ ista diffinitio quietis non comparat nisi quieti violento: quoniam quiescens naturaliter est illud q̄ caret motu in loco in quo non est innatum moueri et hic diffinitur quiescens per id q̄ non mouetur in loco in quo natum est moueri. ¶ Respondet commentator dans duas responsiones quarum prima est concedenda q̄ hic diffinitur quies violenta tantum et q̄ Aristoteles continet ista quiete quia manifestior et notior est quiete naturali. Secunda responsio est q̄ quies hic diffinita est communis quieti naturali: et violente et quieti animalis: quoniam sicut quiescens violento caret motu in loco et in tempore et in dispositione que est innata: ita quiescens naturaliter: terra enim naturaliter quiescens est innata moueri in hoc tempore: et in hoc loco: id est ad hunc locum et secundum eandem grauitatem q̄ habet quoniam si esset extra locum naturalium non prohibita moueretur hoc tempore ad hunc locum per grauitatem q̄ habet: sed propter esse in loco naturali non perdit naturalem inclinationem: neq̄ naturalem aptitudinem sicut neq̄ amittit formam vel grauitatem igitur terra existens in loco naturali est innata moueri omni tempore ad locum illum et per q̄ liber spaciū ad locum illum terminatum.

Contra predicta argui tur q̄ motus est de priuatio in positum: et contra primo quia generatio est de priuatio in positum et corruptio de positum in priuatum ut determinatur est et tamen tam generatio q̄ corruptio est motus secundum philosophos tertio huius. Secundo omnis motus terminatur ad quietem igitur omnis motus est de priuatio in positum antecedens patet inducit etiam de naturali q̄ violento. ¶ Ad primum respondet commentator commento. i. d. q̄ Aristoteles in tertio non distinguit inter generationem et corruptionem et alios motus hic autem declarauit q̄ ista diffinitio non dicitur simpliciter de istis tribus tantum: perfectio enim accepta in diffinitione motus qui est tanq̄ genus non inuenitur in transmutatione que est in generatione: licet quoniam ea non est perfectio diminuta de genere eius ad quem est motus scilicet de genere perfectionis complete et cum in hoc est: quoniam forma est indiuisibilis: et quia generatio est de non esse: solutio igitur stat in hoc q̄ tertio huius Aristotelis communitur locutus est de motu hic autem proprie est de subiecto in subiectum: et ut est actus in perfectus tendens ad vltiorem perfectionem quorum nullus inuenitur in generatione generatio enim est de non esse ad esse id est de priuatione ad habitum primo et immediate: motus autem primo et per se est de positum in positum. Item generatio non est actus imperfectus tendens ad vltiorem perfectionem continuam quia per generationem acquiritur forma substantialis tota simul non tendens ad vltiorem perfectionem. Item forma acquisita per generationem est indiuisibilis cum sit forma minimum naturalis: forma autem acquisita per motum non est indiuisibilis sicut non in diuisibiliter acquiritur: sed particulariter successiue cum motu. ¶ Ad secundum respondet Albertus dicens q̄ nulla contrarietas est in genere: sed in specie: color est in genere non habens contrarium cum omnium contrarium sit idem genus et ideo in genere quies exponitur motui que est inter priuationem et habitum: sed in specie quo ad naturam quietantem alias quies in specie contrariatur alicui motui proprie contrarietas q̄ utrumq̄ est forma: et habitus hic autem nullum: ergo genus secundum albertum habet contrarium: sed tantum priuationem oppositam: quia cum omnium contrarium sit idem genus procederetur in infinitum de generibus contra determinationem philosophi primo posteriorum: sed species habet ut tertium videlicet contrarium: et priuationem ut patet de caliditate et albedine et huius: et cum motus sit de contrario in contrarium et de contrario in priuationem ut patuit sequitur motum habere duplicem quietem oppositam sibi videlicet quietem priuatiuam: et quietem positiuam sub qua naturaliter quiescit mobile et propter q̄ quietem naturaliter mouebatur. Est igitur concedendum q̄ motus est per se primo de habitu in quietem positiuam: sed non in quietem priuatiuam huius autem quies est ad q̄ est iste motus primo et per se acquisitus per motum: ita q̄ in augmentatione idem in diminutione quies ad quam est iste motus primo et per se est: quantitas que acquiritur in motu alterationis quies positua ad quam est ille motus primo et per se est: quantitas que acquiritur in motu alterationis quies

Liber quintus

es positiua ad quam est ille motus primo et immedie est quantitas que acquiritur et similiter in motu locali quies positiua ad quem iste motus est ubi fluens a loco simplici et.

Ter.
co.ii.

Post hec autem dicamus: iste est secundus tractatus quinto physico in quo Aristoteles determinat unitatem motus postquam distinxit motum et mutationem in species suas et diuidit

in duo capitula in quorum primo describit quosdam terminos facientes ad propositum suum in sequentibus in secundo capitulo determinat de unitate motus semper intelligendo de motu proprio dicto. **P**rimus capitulum diuiditur in duas partes in quarum prima facit quod dictum est declarando et describendo istos septem terminos: videlicet simul separatum tangere medium consequenter habitum et continuum in secunda parte dicit quedam et secunda ex dictis ibi. (Sed hec determinato prius igitur terminus diffiniendus est simul cuius diffinitio est ista seu descriptio: simul sunt illa que sunt in eodem loco primo idest proprio. Et notanter dicitur primo seu proprio quia adesse simul non sufficit esse in eodem loco: quia sic omnia mixta et omnia elementa essent simul quia sunt in eodem loco videlicet in celo quod dicitur esse locus communis omnium que sunt infra concuum obris hunc materiam autem et forma sunt simul seu albedo et dulcedo in lacte quia sunt in eodem loco primo licet non per se sed per accidens ad locationem totius unde non inuenit aliquem esse locum proprio aliquid et tamen esse locum per accidens eiusdem. **L. li.** (Post hec autem dicamus quid est simul aut extractiue idest separatum et quid est tangere et quid est medium et quid consequenter et quid habitum et quid continuum et qualiter vnumquodque horum in qualibet esse aptum natum sit. Simul quidem igitur dicuntur hec esse secundum locum quocumque in vno loco sunt primo.

Notandum quod est triplex similitudo: vnde durationis imediationis et adaequationis: illa dicuntur esse simul similitudo durationis que sunt in eodem tempore sicut illa dicuntur priora prioritate durationis que sunt in prioritate tempore et illa sunt posteriora posterioritate durationis: que sunt in posteriori tempore iuxta doctrinam Aristotelis in post predicamentis. Illa sunt simul similitudo imediationis inter que nullum corpus cadit scilicet contigua aut continua: et sic loquitur de similitudo philosophus. **7. huius vi. q. in omni motu mouens et motum sunt simul:** illa vero sunt simul similitudo adaequationis que non se extendunt in eodem loco: neque vnum est extra reliquum et de tali similitudo loquitur philosophus cum dicit simul sunt illa que sunt in eodem loco primo non enim loquitur de omni similitudo secundum locum et hoc ipse exprimit in littera **vi. q. in**

mul quidem dicunt hoc esse secundum locum quocumque in vno loco sunt primo. (Separatum autem.) **Se Ter.** cundus terminus diffiniendus est separatim cuius diffinitio est hec in numero singulari separatim est illud quod est in alio loco primo in numero vero plurali separata sunt illa que sunt in alio et in alio loco primo et hoc siue sint per se in loco siue per accidens duo enim homines localiter separantur et duo accidentia in diuersis subiectis sed illi separantur localiter per se accidentia vera diuersorum subiectorum separantur localiter per accidens. **L. li.** (Separatum autem) esse habent quocumque sunt in altero loco primo.

Notandum quod aliqua dicuntur separari negatiue: quia vnum non est aliud et sic loquitur philosophus secundo de anima vi. separatur autem hoc ab hoc tanquam perpetuum a corruptibili comparando gradum intellectiuium ad gradum sensitiuum et sic etiam separantur conceptus mentales: ut colligitur a philosopho tertio de anima aliqua separantur diffinitiuè: quia sunt simul secundum se sed habent diuersas diffinitiones: et sic separantur accidentia a subiectis suis secundum philosophum in multis locis non secundum esse sed secundum rationem et diffinitionem aliqua separantur commensuratiue ita quod vnum est mensura alterius eo modo quo loquitur philosophus quarto huius vi. q. locus separatur ab eo cuius est locus: aut ambo mensurantur diuersis mensuris et sic loquitur hic philosophus de separato cum dicit illa inuicem separari que sunt in diuersis locis primis. (Tangere autem.) Tertius terminus diffiniendus est tangere cuius descriptio est hec tangere se dicuntur illa quorum vltima sunt simul nam quando cumque aliqua duo sic se habent: quod totum attingit totum necessario sunt simul ut albedo et dulcedo in lacte his enim competit idem locus primus ubi autem vnum excederet reliquum aliquo modo sic quod non se attingerent secundum totum non dicerentur esse simul: sed linee se tangunt secundum duo puncta indiuisibilia simpliciter igitur illorum punctum totum attingit totum igitur illa puncta sunt simul et sunt vltima linearum igitur linee tangunt se: quia vltima sunt vnum similiter duarum superficierum se tangentium vltima sunt simul: videlicet due linee: quia quilibet illarum linearum attingit aliam secundum totum. Etiam duorum corporum se tangentium vltima sunt simul: videlicet due superficies se inuicem simpliciter attingentes secundum latitudinem cum nullas habeant profunditatem **Lege litteram.** (Tangere autem.) **Se** dicuntur illa quorum vltima simul sunt.

Notandum primo secundum commentatorem commento 22. q. in mathematicis duo vltima reuertuntur in vnum et sic assimilantur continuo: in natura vero duo vltima remanent duo determinata ita quod due linee ut sunt forme mathematice non possunt habere duo vltima simul sed statim cum venient ad imediationem ita duo reuertuntur in vnum ita duo puncta cozzumpeantur et generaretur vnum tertius continuas illas duas lineas inuicem recte sicut quando due aque veniunt ad imediationem statim continuantur ut duo vltima illarum fiunt vnum: linee autem ut sunt termini cozz

De hiscorum.

poru naturalium habent duo vltima demonstrata non facient vnu propter quod cum ille lineae sunt contiguae et non continue quia vltima non sunt vna sed sunt simul. Et ratio istorum potest esse ista: nam ea que sunt diuersarum rationum inquantibus non possunt habere idem vltimum et consequenter non possunt continuari aliqua ut ignis et aer: aliqua sunt eiusdem rationis sic terminabilia termino proprio quod determinavit sibi certam figuram ut duo homines et duo equi et talia iterum non possunt habere idem vltimum: neque possunt inuicem continuari: aliqua sunt eiusdem rationis terminabilia termino proprio sed non determinant sibi certam figuram ut duo lapides duo ligna et talia possunt habere idem vltimum et possunt inuicem continuari: quia duo lapides possunt inuicem continuari non tamen quodcumque veniunt ad immediationem inuicem continuantur: in aliqua vero sunt eiusdem rationis que non terminantur termino proprio sed alieno ut due aque vel duo ignes et talia quodcumque veniunt ad immediationem semper inuicem continuantur: quoniam illorum vltima semper resoluuntur in vnum. Cum igitur omnes lineae sint eiusdem rationis: et omnes superficies inuicem et omnia corpora predicamenti quantitatis sint eiusdem rationis et forme mathematice secundum quod huius non terminantur termino proprio sed terminantur secundum exigentiam formarum naturalium igitur forme mathematice ut sic nunquam habent simul in actu duo vltima: sed cum veniunt ad immediationem statim fiunt continue: quod igitur aliqua puncta sunt immediata corpora ra predicamenti quantitatis hoc non est ex propriis rationibus illorum: sed tantum ex habitatione formarum naturalium quibus subtrahitis omnia contigua fierent continua.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem commento quod Aristoteles per simul intendit hic illa que sunt in loco et secundum hoc erunt in loco per accidens quoniam vltima non sunt in loco essentialiter. commentator excludit hic vnum dubium nam possit aliquis dicere si corporum contingentium se vltima sunt simul et ista dicuntur esse simul que sunt in eodem loco primo per philosophum igitur vltima corporum se tangentium sunt in eodem loco primo. Respondet commentator quod plures esse simul non interdicunt in loco plures in loco per accidens modo ista vltima et si non sunt in loco per se sunt tamen in loco per accidens ut patuit quanto huius. Sed adhuc est difficultas: quia vltima duorum corporum se tangentium non sunt in loco nisi per accidens ratione illorum corporum que sunt in loco per se sed ista corpora non sunt in eodem loco primo quia non habent locum proprium eis communem: neque per se neque per accidens igitur vltima illorum non sunt simul ex quo non sunt per se neque per accidens in eodem loco proprio. Ideo dicitur quod Aristoteles non consimiliter accepit simul in descriptione primi termini: et huius tertii: quia ibi accepit simul ut importaret simultatem adaequationis: hic autem accipitur in opposita simultatem in mediacione: talia enim vltima sunt simpliciter immediata cum inter ea nihil mediet diuisibile vel indiuisibile. (Medio vero.) Quartus terminus diffiniendus est medium cuius descriptio est ista: medium est illud quod mobile secundum naturam aptum natum

continue mutans prius contingit quod vltimum primo dicitur secundum naturam quoniam duplex est mobile videlicet secundum naturam ut corpora inanimata seu non habentia sensum: et mobile secundum appetitum ut animalia mobilia. secundum naturam non sistant motum ante finem spacii deducto impedimento: mobilia autem per appetitum ut animalia sistant motum ante finem spacii etiam quocumque impedimento remoto: intendit ergo philosophus quod medium spacii est prius acquisibile quod vltimum a mobili secundum naturam sic quod medium spacii esset medium motus quod tamen non est necessarium in mobili per appetitum: quoniam simul animal sistant motum suum ante finem spacii: medium eiusdem spacii non erit medium motus. Secundo dicitur in diffinitione aptum natum ad denotandum mobile secundum naturam non semper prius attingere medium quod vltimum: quia posset impediri: unde portio terre mota deorsum non prius attingit medium quod vltimum scilicet centrum mundi intentum ab illa quia habet impedimentum sed sufficit quod sit apta nata prius attingere medium quod vltimum imo ratione impedimenti illud quod est medium in spacio posset esse extremum seu vltimum. tertio ponitur in diffinitione vltimum tanquam differentia essentialis medij precedens ipsius medij ordinem nature: unde si datur medium datur vltimum et non e contra ad hoc enim quod sit medium necessarium sunt tria neque sufficiunt pauciora tribus: videlicet ipsum medium et duo extrema non autem si est vltimum necessarium sunt tria: sed sufficit quod sint duo videlicet ipsum vltimum et primum cui vltimum contrariatur: in generatione enim et corruptione datur primum et vltimum scilicet duo extrema que inuicem apponuntur et non datur medium quia quelibet illarum mutationum est de contradictorio in contradictorium modo contradictio est oppositio cuius non est dare medium secundum philosophum primo posteriorum. Quarto ponitur in diffinitione continue ad denotandum medium illud esse continuum quo prius attingitur medium quod extremum que quidem continuas non accipitur ex parte spacii sed ex parte temporis ita quod requiritur continuas temporis non autem spacii unde aliquis statim post primam cordam cichare potest sonare vltimam ubi patet motum manus esse continuum ex continuatione temporis: spacium autem non esse continuum videlicet prima et vltima corda sicut contingat de animali moto super lapides discontinuos et de terra mota per aerem et per aquam spacia continue sunt discontinua et tamen motus est continuus idem etiam in alijs mutationibus accipitur quod motus est continuus et res que acquiritur est discontinua: sanatio enim est motus continuus: et tamen sanitas cum intermissione temporis acquiritur: augmentatio etiam viuens est motus continuus et tamen mensura naturalia que acquiruntur per illum motum discontinua sunt sicut discontinue et inter se acquiruntur. Quinto ponitur in diffinitione principali prius ad denotandum distantiam inter terminum a quo et terminum ad quod seu inter primum et vltimum extremum per quam distantiam fit motus proprie dictus que quidem in motu locali mensuratur linea recta: quam mensura esse vnam ut habet. io. metaphysice: et etiam esse finita quia infinitum non mensuratur ex quo est igno-

Lex.
ed. 22, 23,
et 24.

Liber quintus

tum ut habetur primo huius: linea quidem recta est minima: quia inter duo puncta non potest dari linea minor quam recta quolibet arcualis protrahat eodem puncto ad eundem fieri punctum est etiam linea recta finita quia inter duo puncta non protrahitur nisi una linea recta infinite autem curue possunt protrahi ut manifestum est. Lege litteram. *Medium* vero est illud in quo mobile apertum natum est primum. id est prius pertingere mutas quam in ultimo mutatur finem naturam: et continue mutans in minimis autem est medium ita quod medium non importat pauciora tribus. ultimum enim quidem mutatio quod importatur per medium. contrarium est inter que datur medium continue aut mouetur quod nihil aut paucissimum defuit rei. id est spatio non temporis nihil enim prohibet motum esse continuum deficiente continuatione rei super quam sit motus non temporis ut statim autem postquam peripatetice. id est primum sonare ultimum: id est postquam coram graue subito sonare acutum: sed re in quo mouetur. id est secundum quod sit motus. Hoc autem quod dictum est de interiectione et in his que sunt secundum locum et in alijs mutationibus manifestum est contrarium autem secundum locum quod posterius acquiritur quam medium est secundum rectitudinem distans plurimum: id est multum distat a primo contrario quorum distantia per lineam rectam mensuratur. minima enim et finita est linea recta medium autem finitum est et minimum.

Notandum primo secundum commentatorem commento. 22. quod si motus fuerit in loco interit. locus scilicet loci cuius primus ad quem motus mouetur: et similiter si motus fuerit in qualitate interit prima qualitas ad quam transmutatur transmutatus: quoniam necesse est: ut hic sit primum locus et quomodo est prius locus apparet ex hoc quod diximus quod motus non habet motum intendit commentator probare quod mobile primo localiter mouetur ad locum: et mobile alteratur primo mouetur ad qualitatem: quoniam mobile localiter aut primo mouetur ad motum localem vel ad locum: sed non primo mouetur ad motum localem: igitur primo mouetur ad locum. *¶* Similiter mobile alteratur aut primo mouetur ad motum alterationis: aut primo ad qualitatem sed non mouetur primo ad motum alterationis: igitur mouetur primo ad qualitatem quod autem mobile localiter non mouetur primo ad motum localem: neque mobile alteratur ad motum alterationis manifestum est ex determinatis in quibus ostensum est quod ad motum non est motus per se. *¶* Intelligentur quod commentator dicit in motu locali aliquem esse primum locum non loquitur de primo loco secundum numerum: quia sicut inter instans inceptionis motus: et quodlibet instans futurum sunt infinita instantia ita inter locum in quo est mobile a termino a quo: et quemlibet alium locum acquirendum sunt infinita loca media accipiendo locum pro superficie: eo modo quo accipit Aristoteles quarto huius si enim daretur primus motus acquisitus in motu locali duo loca essent immediate et consequenter due superficies essent immediate et duo instantia essent immediate in quibus mobile acquireretur illa duo loca que omnia sunt contra determinationes Aristotelis sexto huius. Similiter non est dare primam quantitatem acquisitam in motu alterationis: quoniam quacumque data ante illam dabitur

tur prius aliter in motu alterationis daretur prima mutatum esse contra philosophum sexto huius non igitur datur primus locus secundum numerum in motu locali sed datur primus locus secundum speciem: quoniam si terra inducatur a concauo lune ad centrum mundi datur primus locus ad quem mouetur secundum speciem: videlicet elementum ignis non etiam datur prima qualitas in motu alterationis secundum numerum: sed secundum speciem: quoniam si aliquid alteretur a nigro in album transiendo per colores medios: quia non sunt infinites species colorum datur primus color in specie: scilicet virescens vel aliquis alius alterius speciei a nigredine: videlicet ad quem alterabile primo alteratur et hec est intentio commentatoris.

Secundo notandum secundum commentatorem commento. 23. quod plura mota continue deficiunt aliquantulum in intentione: ut alia que ambulant: ista autem que natant aut volant non deficiunt in intentione omnino: et intendit commentator per intentionem spacium necessario et per se requisitum ad motum: unde mota localiter sunt in triplici differentia quedam non mouentur in spacio sed tantum supra spacium ut corpora celestia: quedam non mouentur in spacio sed tantum supra in spacio: ut graua et leuia mota sursum et deorsum ac etiam pisces in aqua ac eues in aere: quedam autem mouentur tam in spacio quam supra spacium: ut animalia gradientia et ambulancia homines enim et equi mouentur supra terram: et mouentur in aere pertransiendo et diuidendo illum: corpora celestia non indigent per se spacio in quo mouentur sed bene indigent spacio supra quod mouetur quia remoto spacio in quo mouentur adhuc mouerentur talia animalia moto spacio supra quod mouentur non amplius mouerentur animalia gradientia: quia indigent spacio fixationis pedum sed animalia natantia et volancia indigent per se medio seu spacio in quo mouentur: scilicet aere et aqua. Dicit ergo commentator quod spacium requisitum ad motum animalium ambulantium non necessario est continuum neque contiguum sed deficit aliquantulum a continuitate et contiguitate quia possunt esse decem lapides supra quos sit deambulatio inuicem distantes per se vnum palmum continue spacium autem requisitum ad motum natantium et volantium necessario est continuum vel contiguum: propterea dicit philosophus in littera continue autem mouetur: quia nihil aut paucissimum deficit ponit illam particulam nihil propter illa que per se indigent spacio in quo mouentur necesse est talia mobilia continue tangere spacium in quo mouentur ita quod non deficiat spacium a principio vel que ad finem motus: ponit autem illam particulam paucissimum propter animalia ambulancia que non indigent continuitate nec contiguitate spacii supra quod mouentur debent tamen partes istius spacii parum distare inuicem ut animalia illa possint continuare motum. Sed dubitatur primo contra diffinitionem medij. nam inter album et nigrum sunt colores medij: videlicet rubedo paleo fuscido virescens et huius et tamen mobile potest transire de albo in nigrum et econtra non attingendo aliquem mediorum colorum. *¶* Secundo dubitatur de ista quod dictum est de continuitate motus quod stat motum esse continuum et spacium esse discontinuum. immo interitum sic quod non est continuum neque contiguum ut dictum sit

quarto et sexto huius quod motus capit continuitatem a magnitudine supra quod est motus igitur non potest esse motus continuus et magnitudo discontinua. Ad primum dicitur quod duplex est medium videlicet per se et per accidens medium per se est medium secundum mutationem sine quo non potest fieri motus sicut partes quantitativae in motu locali augmentationis et diminutionis quae quidem sunt eiusdem rationis cum termino ad quem in motu vero alterationis motus per se est quilibet pars intensiva eiusdem rationis cum termino ad quem nihil enim potest moveri ab a loco ad b locum nisi pertranseat partes quantitativas intermedias neque aliquid potest moveri a pedali ad tripedale nisi pertranseat quantitates bipedalem non enim potest aliquid moveri ab albedine ut secundo ad albedinem ut octavo nisi acquiritur albedinem ut quarto et sexto: medium per accidens est medium secundum naturam sine quo potest fieri motus ut aqua et aer in motu corporum simplicium licet enim corpora simplicia indigeant medio ad hoc quod moveantur non tamen indigent aqua neque aere quoniam si esset sola quantitas sine substantia a centro lune ad centrum terre per illud medium posset moveri vitraque portio terre ut fuit declaratum quarto huius: aer tamen et aqua dicuntur media secundum naturam: quoniam illa ordinata sunt a natura propter complementum universi. Et ex hoc est solutum argumentum quoniam rubedo et palido et talia sunt media per accidens inter album et nigrum non autem sunt media per se gradus enim et partes intensivae albedinis et nigredinis sunt media per se. Ad secundum est responsum quarto huius dicendo quod continuum dupliciter diffinitur uno modo pro illo cuius partes copulantur ad unum terminum communem et sic continuus motus non est a continuitate magnitudinis alio modo pro eo quod est divisibile in infinitum et sic motus cepit continuitatem a magnitudine supra quod fit motus quoniam motus non esset continuus nisi magnitudo supra quam fit motus esset divisibilis in infinitum. (Consequenter autem.) Quintus terminus diffinitivus est consequenter ens cuius descriptio est ista: consequenter ens est illud quod est post aliud sine medio eiusdem generis ita quod tria requiruntur ad hoc quod aliquid sit commune ens alteri. primum quod illa habeant ordinem invicem secundum prius et posterius: et hoc secundum positionem aut speciem secundum positionem quidem una domus est ens consequenter alteri domui cum una est prius alia in civitate: secundum vero speciem et formam numerus est ens consequenter unitati et homo alteri numerus enim non est situs neque in quiditibus sed forma et species pro quanto unitas se habet per modum forme respectu omnium numerorum cum diffinitur numerus per unitatem et animal includatur intrinsicè in hominem tanquam pars essentialis eius diffinitiva a qua homo non potest separari dicit enim philosophus secundo huius quod partes diffinitionis sunt forme. Secundum quod requiritur ad hoc quod aliquid sit consequenter ens alteri est quod inter illa nihil mediet eiusdem generis et sic una domus est consequenter ens alteri domui dato quod nulla domus mediat inter illas quantumcumque mediant alie non eiusdem rationis ut puta arbores ligna lapides et huius sunt ergo tres domus. a. b. c. et patet quod a. b. consequenter se habent et etiam b. c. quantumcumque me-

dient homines aut equi vel alia non coincidentia in denominatione domus sed a. c. non consequenter se habent ex quo mediat. b. eiusdem generis et eiusdem denominationis. Similiter unitas est consequenter ens alteri unitati: et linea linee sed inter illas unitates secundum quod sunt unitates non mediat aliqua unitas et si inter alias lineas secundum quod linea sit nulla alia linea mediat quantumcumque alia medietur. Tertium quot requiritur est quot consequenter ens alteri sit illo posterius in eodem ordine quo dicitur consequenter ens ideo unitas non est consequenter ens dualitati: neque binarius ternario sed magis econtra quia unitas non est post dualitatem neque binarius post ternarium sed econverso propterea dicitur bene dualitatem esse consequenter ens unitati et ternarium binario non autem econtra similiter prima luna nova non est consequenter ens secunde lune ex quo precedit illam sed secunda luna est consequenter ens prime nove lune quia est post illam inter quas lunationes nulla alia lunatio precedit. Item. (Consequenter autem) ens est illud quod cum post principium solum sit aut post speciem aut aliquo sic determinatorum nullum medium est eorum quae sunt in eodem genere et cuius consequenter est illud ens. Dico autem ut linea linee secundum quod sunt linee aut unitatis unitas secundum quod sunt unitates aut domus domus aliud autem nihil prohibet medium alterius generis esse consequenter enim alciui consequenter ac posterius est aliquid est non enim unum consequenter est duobus neque nova luna se habet consequenter sed hoc illi.

Notandum quod antiqua translatio sic habet: et dico sequi in illo quod est post principium: aut in situ: aut in forma: aut in alia intentione. Ubi dicit commentator commento. 25. et dicitur sequi in re quod est post aliam quae est quasi principium aut in situ sicut dicimus domum sequi aliam domum: aut in forma specifica: verbi gratia quod animal ambulans sequitur hominem et intendit per istam intentionem sequens secundum naturam: verbi gratia quod dualitas sequitur unitatem et trinitas dualitatem et cum dicimus quod in sermonibus narratio sequitur probemium et estimatur quod subiecti hoc collocatur sequens secundum plurimum et est oppositum ei quod est secundum naturam. Hoc est distinctio commentatoris quod sequenter ens alteri contingit quadrupliciter. primo secundum situm eo modo quo dicimus domum sequi domum: aut turris turrim. primo in forma specifica eo modo quo dicimus animal ambulans sequi hominem: videlicet dum servus sequitur dominum aut canis hominem possessorem: tertio secundum naturam eo modo quo binarius sequitur unitatem et quidem numerus maioris multitudinis unitatum numerum minoris multitudinis unitatum. quarto secundum philosophum eo modo quo dicimus narrationem sequi probemium: et argumentum suppositiones. Ex quibus patet quod sicut per intentionem philosophus in antiqua translatione intelligit ens consequens secundum naturam ita cum dicit in noua translatione: aut aliquo sic determinatorum intelligit ens consequenter alteri secundum naturam et secundum philosophum et per ens consequenter alteri secundum naturam intelligit philosophus indifferenter duo a se aliis quorum unum est sequens reliquum in ambulando aut spem quod est immediate sequens suum. propter quod. gen. autem

Ter.
cō. 25.

Ter.
cō.

Ter.
cō.

Liber quintus

Tex.
cō. 29.

suā immediatam differentiam eo mō quo ego exposui i
declaratione littere. (Harum autē est). 6. termin⁹ diffi-
niendus est habitum cuius descriptio est ista habituz
est illud q̄ est post aliud per contactum sic q̄ habituz
est species consequenter entis: unde omne habituz est
consequenter ens ⁊ non contra: siue enim se tangant
consequenter entia siue non tangant non est cura. dū
modo inter illa non sit medium eiusdem rationis: sed
ad hoc q̄ aliqua sint habita oportet q̄ se inuicem tan-
gant ⁊ sint immediata p̄pter q̄ causam inter ea que
sunt habita nō potest esse motus quoniam omnis mu-
tatio est de opposito in oppositum opposita autem
sunt duplicia. s. pertinentia ad transmutationem virtu-
ta de contradictorio in contradictoria ⁊ de contra-
rio in contrarium inter p̄dictoria non dat medium s.3
bene inter contraria cum igitur nihil sit medium inter
ea que tangunt se: sequitur q̄ inter habita non potest
esse motus bene autem potest esse generatio: vel cor-
ruptio ex quo inter opposita contradictoria non da-
tur medium. Le. li. (Habitum autem est q̄ consequen-
ter est cum tangat: quoniam omnis mutatio in oppo-
sitis est: opposita autem contraria ⁊ que s. m. contradi-
ctionem sunt contradictionis autem nihil medium ma-
nifestum est q̄ in contrarijs mediuz igitur contraria
inter que est motus non se tangunt nec sunt habita.

¶ Sed dubitatur q̄ dicit philosophus scō de ani-
ma q̄ impossibile est duo corpora se inuicem imme-
diatē tangere igitur nulla. duo sunt inuicem habita.
Respondetur q̄ Aristoteli loquitur ibi de corporibus du-
ris seu siccis positīs in aere vel in aqua: s. p̄ enim inter
huiusmodi corpora mediat aer aut aqua non autem
inter omnia corpora similiter qm̄ elementa se inuicem
tangunt ⁊ sunt similiter immediata ac omnia corpora
celestia aliter procederetur in infinitum i corporibus.
(Continuum autem) Septimus ⁊ vltimus terminus
diffiniendus est continuum cuius descriptio est hic cō-
tinuum est illud q̄ ē immediatus alteri quorum vltima
sunt vnum: unde sicut habitum est species consequen-
ter entis ita continuum est habitus aliquid. s. pars subie-
ctiva eius cum oē continuum sit habitum ⁊ non con-
tra: corpora enim plura se tanguntia sunt habita s.3 nō
sunt continua q̄ nō faciunt vnum sicut sunt elementa
⁊ corpora celestia illud enim q̄ est continuuz alteri fa-
cit vnum cum illo et significat nomē continui idē enī
est continuum q̄ alteri continuari ⁊ cum alio facere
vnum q̄ nō est verum si vltima illorum essent duo o3
ergo q̄ continui vltima sint vnum. Le. li. (Continuum
autem est quidem q̄ habitum) aliquid q̄ non est vlti-
mum sit tñ aliquid eius dico aut p̄tinuum cū idē
fiat ⁊ vnum virtutē terminus que tanguntur ⁊ sicut si
gnificat nomen continetur q̄ est continuuz alteri ab
vno q̄ est totum respectu ambozum. hoc autē esse non
pōt cum duo sint vltima qm̄ tūc ex his nō sit vnum.

Notandum s. m. cōmentato: cōmē. 26. q̄ i naturalibus dici-
mus q̄ continua sunt illa quorum vltima sunt vnum
naturaliter vt in mēbris cōtinuis ⁊ in artificibus quā-
do vltima eorum sunt vnum per artificium in mathe-
maticis q̄ dicimus p̄tinua quādo vltimuz vni yma-
ginatur esse cōmune cum eis vt punctus q̄ est cōmune
duabus lineis ⁊ linea duabus superficiebus ⁊ ista cō-
tinuatio non est naturalis: ⁊ hic intendimus describere
continuationem naturalem: triplex igitur est continua-
tio s. m. cōmentato: rem: v3 naturalis artificialis ⁊ ma-

thematicalis cōtinuatio naturalis est illa qua aliqua
continuantur inuicem per medium naturale ⁊ sic con-
tinuantur membra animalium: ⁊ partes plantarū di-
uersarum rationum mēbra enim animalium continuā-
tur nervis ⁊ musculis aut alijs cōsimilibus partes au-
tem plantarum continuantur virgulis ⁊ humoribus
viscosis: cōtinuatio artificialis est illa qua aliqua in-
uicem continuantur per medium artificiale ⁊ sic conti-
nuantur asseres in nauī clauo: ⁊ lapides in muro: v3
calce aut bitumine cōtinuatio mathematica est illa q̄
aliqua inuicem vnituntur seu continuantur per medi-
um mathematicum huiusmodi autē mediū est quod
dam indiuisibile cōmune rebus p̄tinuatis vt punctus
respectu linearum ⁊ linea respectu superficiebus ⁊ su-
perficies respectu corporum. ¶ Et dicitur continuas
mathematicum esse indiuisibile ⁊ cōmune rebus ma-
thematicis continuatis: qm̄ mediuz continuans res na-
turales aut artificiales non est indiuisibile: neq̄ est p̄-
prie in rebus continuatis s.3 quid indiuisibile separātū
ab illis: medium autem continuans formas mathe-
maticas est indiuisibile: aut similiter vel s. m. aliquam
dimensionē ⁊ est s. m. se totū in quolibet p̄tinuato: s.

Secundo notandū q̄ terminozū nomi-
natozū quidā sunt principa-
liter intenti ⁊ quidam non principaliter intenti: unde
consequenter ens habitum ⁊ continuum principaliter
intenduntur a p̄lo: q̄ horum cognitio maxime defini-
re videtur ad cognoscendam vnitatem motus de qua
determinabit in sequenti capitulo sed simul ⁊ separa-
tum ⁊ tangere ⁊ medium non principaliter intendun-
tur a philosopho sed ideo de illis determinauit q̄ eo-
rum cognitio deseruit ad cognitionem corū que sunt
p̄sequenter entia ⁊ que sunt habita ⁊ que sunt p̄tinua.

Hoc deter

minato. Ista est scāda pars
huius capituli in qua premis-
sis descriptiōib⁹ terminozū sa-
ciendum ad noticiāz dicendo
rum de vniuersitate motus
philosophus inserit quatuor
correlaria ex declaratione tri-
um vltimorum terminorum de quibus principaliter
intenditur quorum primum est istud in illis rebus in-
uenitur continuum in quibus reperitur vnitates per cō-
tactū. S. cōm correlarium consequenter ens habitum
⁊ continuuz essentialiter ordinantur ordine principa-
li (ibi manifestum autem.) Tertium correlarium ad
motum est vltimum s. m. generationem q̄ tribus no-
minatis est essentialiter subordinatum. (ibi quare in-
sertus.) Quartum correlarium dato q̄ separent vni-
tates ⁊ puncta adhuc vnitates nō essent puncta. (ibi
quare sicut vnitates.) Primum correlariuz declaratur
sic continuum est illud cuius motus est vnum per Ari-
quinto metaphysice ita q̄ illud est continuum alteri
q̄ mouetur ad motum illius vbi est vnitates per con-
tactum ibi mouetur vnum ad motum alterius igitur
in his rebus inuenitur continuum in quibus est vni-
tates per contactum: minor est euidens inductiue: quo-
niam non mouetur vna pars virge: quando alia mo-
ueatur dato q̄ vna viuat: ⁊ altera sit mortua: quia ille
partes faciunt vnum per contactum non etiāz mouet
vna tabula nauis quādo alia moueatur ⁊ hoc ideo
quia faciunt vnum per contactum clauī ⁊ ita de alijs

Philosophicorum.

Et qm qlibet contineri est vnum totum sicut diuersi-
modo de aliqua inuicē continuant ita diuersimode faci-
unt vnum totum. Et q diuersimode continentur ali-
qua manifestum est: nam aliqua cōtinuantur clauo si-
cut affres et ligna nauis aliqua cōtinuantur colla seu
binumine vt carte inuicē et lapides parietū: aliqua pti-
nuantur p solidatione vt metalica inuicē p iuncta p ar-
tem ere vel argento aliqua aut ptiuantur inserione
vt folium ramo et ramus trunco et hoc siue fiat per ar-
tem siue per naturā l. e. l. (Sed hoc determinato) ma-
nifestum est q in his est quidem ptiuum ex quibus ē
aliqu vnum apum natum fieri fm contactum: et sicut
aliquando fit continuum diuersimode sic et totū vni-
erū aliter et aliter vt aut. poro. i. clauo: aut collo: aut ta-
ctu. i. solidatione aut ad nascētia. i. inserione.

Notandum fm cōmentatorē cōmē

rum fit vniū quādo illi nō fuerit vltimū cōiunctū illa
s. qm vltimum destruitur. Intelligit cōmē. q discon-
tinua pti dupliciter ptiuari primo per corruptionē
duo p vltimū et generationē vnius tertij: vt quādo
ex duabus lineis fit vna linea: aut ex duabus aquis
fit vna aqua: non enim ptiuantur due linee inuicē quā-
do cōrumpuntur duo puncta et alius generatur: v3 co-
pulans et ptiuans illas duas lineas inuicē. nō ē con-
tinuantur due aque quādo cōrumpuntur due super-
ficies et vna tercia generatur cōis ambab⁹ aquis per
ptiuationē. aliquando autē discontinua possunt inuicē
ptiuari absq corruptione vltimo p generationē me-
dieo mō quo aliqua ptiuant colla aut solidatiōe.
¶ Sed dubitatur ostendēdo q clauus vel colla aut
solidatiō vel inseriō nō facit ptiuationē qz ptiuiū
est illud cui⁹ ptes copulant ad vniū terminū cōmē idi-
uisibile per Aristo. i. p dīcamis capto de quātitate sic
corpora inuicē cōiuncta clauo aut colla p solidatione
aut inseriōe nō copulant p vniū terminū cōmē idi-
uisibile per Aristo. i. p dīcamis capto de quātitate sic
lem: igitur nullum illorū facit ptiuationē. ¶ Respo-
detur q ptiuiū accipit dupliciter: v3 stricte et large: cō-
tinuiū stricte sūptū est illud cuius ptes copulantur ad
vniū terminū cōmē et sic nullum istorū notatorū fa-
cit ptiuationē: neq aliqua sic iuncta sunt continua
ptiuiū aut large sūptū est illud cuius motus est vnus
sic q semp mota vna parte alia mouet intelligēdo de
motu locali puro excludente rarefactionem et p dēpfa-
ctionē et sic loquitur de ptiuiū hic pbs cū dicit oīa illa
facere ptiuationē et ex oībus sic copulans et ptiuiū
tis fieri vniū totū. ¶ Ex dictis sequitur primo q sicut
ptiuitas large sumpta non est eiusdē rationis in om-
nibus ptiuis: ita nec cōtinuitas stricte sumpta. prima
pars est euidēs qz ptiuitas pueniēs a clauo non est
eiusdē rōnis cū ptiuitate pueniēte a colla sicut ne-
q sunt eiusdē rōnis clauus et colla. ¶ Secūda declarat:
qm cōtinuitas successiuo ptiuiū nō ē eiusdē rōnis cū conti-
nuitate permanentium: neq oēs cōtinuitates perma-
nētium sunt eiusdē rōnis inuicē sicut neq omnes cō-
tinuitates: vnde cōtinuitas temporis non est eiusdē
rationis cū cōtinuitate quantitatis celi qm indiuisi-
bile copulans partes inuicem temporis non est eius-
dem rōnis cum indiuisibili copulante partes inuicem
quantitatis celi. non enī sunt eiusdē rationis continui-
tas motus et cōtinuitas temporis qz mutatio seu mu-
ratum esse q copulat partes inuicē motus nō est eius-
dem rationis cū instanti copulante partes temporis
inuicē: non etiam sunt eiusdē rationis cōtinuitates

linee superficie et corporis sicut neq indiuisibilia faci-
entia illas cōtinuitates: v3 punctus linea et superfici-
es. Secundo sequitur q non oēs diuisibiles sunt
eiusdē rationis siue accipiat diuisibilitas large si-
ue stricte ex quo enim tempus et motus sunt diuersa
rum rationum ac etiam linea superficies et corpus si-
cut et indiuisibilia et cōtinuitates istorum ita et diui-
sibilitates eorum cū diuisibilitas sit passio continui lo-
quendo de diuisibilitate in infinitū sic enim diffinitur
continuum. 3. et 6. huius per esse diuisibile in infinitū
(Manifestum autem. Scdm totū) consequēter ens
habituū seu contactum et continuum essentialiter o-
dinatur ordine principali ita q primū in ordine prin-
cipali est consequēter ens. fm est habituū vel conta-
ctum. tertij vero tanq minus cōe est continuū vnde
omne habituū seu contactum est consequēter ens et
non e contra qm vna pars diffinitionis est consequē-
ter post aliam. s. oīa post genus: et tamen differentiā
non est habita generū neq contāgens genus i mūs
est et consequēter ens et non contactus qm dualitas
est consequēter ens vnitati et tamen nō tangit ea: con-
tactus enim non inuenitur nisi in rebus ptiuis aut in
terminis rerum continuozum: genus enim et differen-
tia seu vnitates et numerus sunt forme simplices nul-
lam cōtinuitatem habentes neq terminantes conti-
nuitates rerum. Similiter oē ptiuum est habituū vel
contactum et non e contra: quēcunq enim habent idē
vltimum habent vltima simul. fit nō quēcunq habēt
vltima simul habēt idē vltimū: etia enim inuicē et cor-
pora celestia inuicē habent vltima simul: sed nō habēt
idē vltimū vt arguatur sic quēcunq inuicē continuā-
tur se inuicem tangūt et non e contra igitur in plus se ha-
bent habituū et contactum q continuiū: antecedens ē
manifestū de aere et igne que se inuicē tangunt et non i-
uicē continuantur. l. e. l. (Manifestū autē et qz ptiuiū)
Inter illa tertia consequēter est tactū quide enim est
necesse consequēter esse q consequēter autē est nō ne-
cessarium est tangere: vnde et in prioribus ratione si-
cut sunt genus et differentiā consequēter est ac etiam
vt i mūs tactus autem non est in illis et si quidem cō-
tinuiū est necesse est vniū esse tangere si vero tangit nō
dū ptiuiū ē nō enim necesse ē vniū ēe ipsorū vltima si
simul sunt sed si vnum sunt necesse ē simul vltima esse.

Notandum fm Egidiū hic q sicut

habituū seu contactū
est prius continuo ita vnitates est prior pūcto et nume-
rus est prior continuo: qz si principiū numeri pcece-
dit principiū continui o3 q numerus pcedat conti-
nuū et q vnitates sit prior puncto videtur ex eo qz pū-
ctus superaddit vnitati finitū et positionē: cū vero dicitur
tertio huius q numerus causatur ex diuisione conti-
nui hoc est materialiter et qī p accidēs: numerus enim
causatur ex collectione vnitatiū: qz autē causatur ex diui-
sione continui hoc ideo est qz diuisio continuo resul-
tant in plures vnitates et ex hoc non debemus argue-
re continuū esse prius numero qz sicut numerus causa-
tur ex diuisione continui sic et continuū causari potest
ex coniunctione numerozum: sicut enim diuidendo cō-
tinuiū efficitur numerus sic si numerata coniungerent
clauo: aut colla vel aliquo alio modo resularet idē
continuiū. ¶ Sed contra si prius est vnitates q puncta
et numerus que est quantitas discreta q continuum et
omne prius stat esse absq suo posteriori sine contra-
dictione per diuinā potentia: vel per ymaginationem

Ex.
cō. 23.

Libri quintus.

stat igitur unitate et numerum esse absque puncto et continuo: sed ois numerus qui est quantitas discreta ac entia unitas eius est accidens absolutum: agitur posito quod non esset punctus neque quantitas continua esset quantitas discreta que est accidens absolutum. quero ergo de subiecto illius: non quidem subiectum eius est aliqua substantia corporalis: quia nulla esset deficientia corporis: et in alio subiecto si autem substantia incorporea vel substantia incorporea essent subiectum illius: agitur in deo et in alijs substantijs separatis essent accidentia absoluta quod est contra philosophiam. Metaphysica. Item numerus non est collectio unitatum: neque unitates collecti ut ipse dicitur: quoniam numerus est accidens absolutum ut collectio est accidens respectuum et plurime unitates collecte sunt substantie, constat autem nullam substantiam esse accidentem: neque aliquid accidentem absolutum esse accidentem respectuum: ut colligitur a philosopho in predicamentis et primo posteriorum. et in metaphysica. Preterea non est verum quod ex coniunctione numerorum possit fieri continuus: quia ex nullis rebus potest fieri continuus: nisi illa possint se invicem tangere: ex quo tangere in plus se habet quam continuus ut determinatum est: sed nulli numeri possunt se invicem tangere per Aristotem in littera. ergo ex nullis numeris potest fieri continuus. Dicitur ergo secundum philosophum in huiusmodi quod numerus non est per accidens: sed per se causatur ex divisione continui: et quod ois numerus qui est quantitas discreta fundatur in rebus continuis: et prius quod continuus ordine nature prius est quam numerus qui est quantitas discreta: et punctus quod unitas qui est principium numeri: aliter unum quod est principium numeri esset unum quod convertitur cum ente quod est contra commentum 10. 4. metaphysica. creparet platonem quod non posuit differenciam inter illas unitates: et prius ois multitudine esset quantitas discreta quod est impossibile: neque verum est quod punctus supradat unitati suam vel positionem proprie accipiendo supraditionem: quia supradat alicuius est inferius ad illud seu passio eius. dicitur enim hoc enim supradat alicui differenciam rationabilis: et possibile hoc actu ridendi: sed punctus non est passio unitatis mathematicae: neque inferius ad illam: quoniam tunc puncta essent unitates contra determinationem philosophi in 4. 2. huiusmodi cap. ergo punctus nihil supradat unitati. connotat tamen aliquid quod non connotat unitas: videlicet aut positionem: neque est convenienter aliquid esse altero prius: et connotare id quod non connotat suum posterius. accidens enim prius est quod color: et tamen connotat subiectum quod non connotat color. prius est etiam numerus quam trinus vel quaternarius: et tamen connotat numerationem a se quam non connotat aliqua species numeri. Et quoniam nam indivisibile se habet per modum generis ad punctum: et unitatem: ideo punctus supradat indivisibili suum aut positionem: quoniam punctus significat aliquid indivisibile connotando positionem in partibus: non quidem in partibus punctis: sed in partibus linee.

Dubatur contra 13 ostendendum quod prout non in plus se habet quam continuus quoniam si contactus est continuus est cum non sit contactus nisi in rebus continuis aut in indivisibilibus terminantibus res continuas. Item non in quibusvis est continuus est prout: quia presens ipse iunctus continuatur: ac etiam presens motus et tamen presens ipse non se tangit si est neque presens motus. Ad primum dicit negando primum: quoniam si quantitas est continuus est ex quo continuus est prius discreto: et tamen quantitas in plus se habet quam continuus: si si numerus est binarius est: et in continuo est numerus quam binarius: ita continuo est contactus quam continuus 13 non sit possibilis contactus absque unitate: ex eo entis quantitas in plus se habet quam continuus: quia

de quocumque dicitur continuus de eodem dicitur quantitas: et non contra cum de numero dicitur quantitas et non continuus numerus etiam in plus se habet quam binarius: quia de quocumque dicitur binarius dicitur numerus et non contra: trinus enim non est binarius et tamen est numerus. Item in primo posito id in plus se habet quam contactus quam continuus quia ois continuus alicui est tangens illud et non contra cum unum dicitur tangat aliud et non continuus illi. Ad secundum dicitur quod 13 stricte loquendo contactus non sit nisi corporum et eorum que in corporibus sunt: tamen large loquendo contactus invenitur ubique est immediatio aliquorum extra se invicem ideo concedo quod partes temporis se invicem tangunt: ac etiam partes motus non tamen ita proprie sicut partes corporum. Quare inferius. Tertium correlativum adunatum est ultimum secundum generationem quod tribus est essentialiter subordinatum: istud correlativum declarat commentum dicens quod ista quatuor habent ordinem secundum inferius et superius: videlicet prius ens prius continuus et adunatum: ita quod ois prout seu cognatus est prius ens et non converso: et ois prius est cognatus et contactus et non converso: et ois adunatum est continuus et non converso: sicut quod ubi habet nova translatio et adunatum vel adunatum habet antiqua translatio et prius in nata et adunatum est ergo adunatum vel adunatum ultimum secundum generationem quia de adunato verificantur omnia precedentia et non ipsum ut dicitur de quolibet illo est multa sunt prius entia et multa cognata vel se tangunt: et multa continua que non sunt adunata neque adunata. partes enim motus et partes temporis sunt invicem prius et non sunt adunata. nihil enim est adunatum alteri: neque aliqua sunt invicem adunata: nisi si sint simul. partes autem motus et temporis non sunt simul. ideo nulla invicem habet adunationem. Item. (Quare inferius). i. adunatum vel adunatum ultimum est secundum generationem: quia post alia tria essentialiter subordinata. necesse est enim tangere si adunata erunt ultima. contacta autem non omnia adunata sunt. in quibus autem non est proutus manifestus est quod non est conversum. i. adunatum vel adunatio in his.

Notandum secundum commentum 10. 18. quod ois adunatum prius sit cognatus et non sequitur ut ois prius sit prius ne dum sit adunatum. et si non sequitur ut ois continuus sit adunatum et cuius conversum non fuerit continuatio non erit: et cuius prius non fuerit adunatio non erit. ergo si. 4. 5. cedunt se ad invicem secundum ordinem naturae. Item istud commentum videtur implicare predicationem: quoniam si adunatum est prius continuo et prius est prius prius: et prius est illud a quo non quertur subiectum. prout per Aristotem in predicamentis sequitur quod adunatum est si prius est et contra: et quod prius est si prius est et non contra: cuius oppositum ponitur in commento et in littera. Respondet quod prius et posterius dupliciter accipiuntur: videlicet quo ad nos et quo ad naturam: quanto aliquid est prius tanto est prius quo ad naturam: et posterius quo ad nos. quanto autem aliquid est minus coe tanto est prius quo ad nos et posterius quo ad naturam. id adunatum est prius continuo: et prius prius cognatus quo ad nos quia minus coe est adunatum quam prius unum et prius quam prius. quo autem ad naturam prius est cognatus quam prius: et prius prius quam adunatum: quia magis coe est cognatus quam prius et continuus quam adunatum. quoniam ergo prius dicitur quod prius est illud a quo non convertitur subiectum. prout loquitur de prioribus quo ad nos et non quo ad nos. (Quare sicut unitas.) Quartum correlativum. dato quod separarentur unitates et puncta adhuc unitates non essent puncta. istud correlativum adhuc patet ex duplici differencia que est inter punctum et unitatem: quarum

Tex.
co. 18.

Philosophorum.

prima est q² p²uncta sunt in his que nata sunt se tangere: sed vnitates nō sunt in his que nata sunt se tangere: q² numeri quoq² principia sunt vnitates nō tangūt: s³ solū habēt se p²nter vt determinatū est. Secūda differētia est: q² inter oīa duo p²uncta cadit linea media: s³ nō est necesse inter oēs duas vnitates eē aliquod mediū: q² inter vnitates dualitatis nīl cadit mediū vnde pōt sic argui. sicut vnitas est principium numeri: ita p²unctus est principium linee: sed iter oīa duo p²uncta datur linea media: et nō inter quascūq² vnitates ē aliquis numerus mediū. nā iter vnitates dualitatis nō est aliqua vnitas media: neq² aliquis numerus mediū. I. e. li. Quare sicut vnitas et p²unctum qualia dīcūtur separata nō possibile est eē vnitate et p²unctū idēz bis quidez. s. p²unctis inest tangere vnitatibus aut inest p²nter se habere et hoc p² v²p²uncto p²tingit eē mediū oīs enī linea mediū p²uncto est. hoc autē. s. vnitatez nō est necesse eē mediū. nullū. n. mediū est dualitatis et vnitatez: ita q² inter dualitatē et vnitatē nō dat mediū: neq² aliq² d² eo est mediū alterius.

Notandum primo s³ p²metatozē cō-
mento. 29. q² p²uncta p²nt
se tangere. s. imaginari p²nt in tangere p²unctū et sic ē pos-
sibile imaginari corp² ex eis. vnitates vero p²nt sequi
et nō tangere et hoc q² dicitur est s³ m op²inone eo²: q² in
sexto declarauit q² impossibile est p²unctū tangere p²unctum
et forte intēdit p² hoc q² dicitur q² p²unctus h² tangere. i. q² li-
neae tangūt se sup² p²unctū et nō est ita de vnitatib². Ista
ergo p²positio p²unctus tangit p²unctū quā p²bus cōcedit
duplīciter exponit vno mō q² Arist. loquit s³ m op²i-
nionē platonico² p²cedentiūz lineā p²ponit ex p²unctis
tanq² ex parib². Secūda expositio est q² cū p²bus
dicit p²unctū tangere p²unctū itelligit lineas se tangere in p²u-
cto: quo² p² nullū p²petit vnitati. nō enī vnitas tangit vni-
tatē: neq² numeri se tangūt in vnitate. Cōtra cōmē-
tatozē posset instari. p²cedēdo q² p²unctus tangit p²unctū:
q² sup²ficie tangit sup²ficie: vt p² de sup²ficie locatē et sup-
ficie locatā: igit² eandē sup²ficie² linea tangit lineaz et
p²unctus p²unctū. Rūdef p²cedēdo q² p²unctus tangit p²u-
ctum: neq² hoc est icōueniēs. sed p²metatozē loquit² da-
to q² p²uncta et vnitates separarētur a sensib² ad modū
loquēdi platonico² in casu isto nō se tangēt: vt p²bas
6. huius. s³ q² p²uncta sunt imēdiata et se tangūt hoc ē rōne
formarū nālū et sensibiliū. vñ nō solū diuersarū linea-
rum p²uncta se tangūt et sūt imēdiata: et etiā eiūsdē lineae
dato q² vīra recta incuruet sic q² extrema se tangūt in
casu isto duo p²uncta vltima eiūsdē lineae se tangūt. pun-
cta ergo terminātia et nō copulatia tam in eadē lineā
q² in diuersis. iterū si vnus p²unctus t² terminaret et nō
copularet. ali² aut faceret vtrūq² in eadē lineā nō pos-
set se tangere: sed bene in diuersis.

Notandum scdo s³ m p²metatozē q²
p²uncta et vnitates. s. q² inter vnitatē et p²unctū s³ vtrūq²
sit aliquod idiuisibile est q² vnitas nō h² sūt et p²unct²
h²z: q² ē in aliquo loco demōstrato lineae aut extremo:
aut in medio. oīs enī linea est inter duo p²uncta. et intelli-
gendū est hic per lineā finitā. Tres differētiās po-
nit hic cōmētratoz inter p²unctū et vnitatē. Prima differē-
tia ē q² iter vnitatē et vnitatē nīl est: sed inter p²unctū
et p²unctū est aliquid v²z lineā. Scda differētia est: q² vni-
tas nō h² sūt in numero: p²unctus autē h² sūt in lineā:
cum def aliquis p²unctus in principio lineae: et aliquis in
fine: et aliquis in medio. Tertia differētia est: q² oīs li-

nea est iter duo p²uncta loquēdo de lineā finitā: nō autē
oīs numerus ē iter duas vnitates: q² m dualitas nō ē i-
ter duas vnitates: quoniam tē dualitas mediaret iter
primā et vltimā vnitatē. q² est ipossibile. Dubitatur
q² in duob² huius sūt due vnitates in quib² funda-
tur numerus binarius: s³ iter duos hoīes est aliquod
mediū: igit² inter duas vnitates est aliq² d² mediū. s. aer
vel aqua vel aliq² d² tale. Rūdef q² si inter vnitates
est aliq² d² mediū hoc est p² accidēs rōne suo² p² subiecto
rum. nō autē per se sed q² inter duo p²uncta vt p²uncta sūt
sit aliq² d² mediū. s. linea hoc est p² se. loquit² ergo p²metatoz
de vnitatib² per se vnitates sūt: et nō de vnitatib²
per accidēs. ea enī que sunt p² accidēs sūt relinquēda i
sciētia speculatiua: vt patuit primo cap. huius quinti.
Ex p²dictis habent quattuor differētiās inter vni-
tatem et punctū: quarū duas primas ponit p²bus: et
alias duas p²metatoz. Prima differētia est ista. quoni-
am punctus tangit punctū: et vnitas nō tangit vni-
tatem. Secūda differētia est: q² inter oīa duo p²uncta
lineae recte est linea media. nō autē inter oēs duas vni-
tates numerū ē aliq² d² numerus mediū imo iter aliq² d²
vnitates nīl est mediū. Tertia differētia est q² pun-
ctus dicit² positionē in cōtinuo: nō autē vnitas. Quar-
ta oīa q² oīs linea finita ē inter duo p²uncta: nō autē oīs
numerus finitus ē iter duas vnitates. Alie in sup² p²nt
differētiās sup² addi quaz² prima est ista. Quilibet vni-
tas addita vnitati p²stituit numerū nō autē aliquis p²u-
ctus additus puncto cōstituit lineā. Secūda differē-
tia est: q² oīs vnitas addita numero cōstituit numerū
maiorē: sed p²unctus addit² lineae nō cōstituit lineā ma-
iorem. Tertia differētia est q² vnitas est nō cōtinuat²
ua: neq² diuisiua partū numeri p²unctus est autē conti-
nuus et diuisiuis partū lineae. Quarta differētia ē q²
per corruptionē vnitatis corrūpitur numerus: nō per
corruptionē puncti corrūpitur linea: vt p² q² ex dua-
bus lineis fit vna linea tunc corrūpunt puncta extre-
ma et nulla lineaz corrūpitur.

Notandum tertio pro declaratiōe
eo² que dicunt a phi-
losopho et cōmētratozē de vnitate q² duplex est vnitas
videlicet p²dicamētalis et trāscēdēs. vnitas p²dicamen-
talis est principūz quātitatis discrete fluens imēdiata
a quātitate cōtinua. nam ex diuisione p²inua causatur
numerus. s. p²hico². ergo p² idē ex diuisione cōtinua cau-
satur vnitas que est principūz eiūsdem numeri et dicit²
poni in p²dicamēto quātitatis nō per se q² generalissi-
mus nō dicit² de illa: sed per reductionē rōne numeri de
quo quātitas cōtinuat² p²dicat. vnitas trāscēdēs ē pas-
sio entis di. diuisione a se et diuisione a quolibet alio
trāscēdens in decē p²dicamenta pari passu cōsōmiser
cum ente. vnde q²ro metaphice dīc² p²bus q² vnus et ens
sunt idē habēs eādē naturā: ita q² vnus sequit² ad al-
terum sicut causa et principūz p²secut² se adinuicem: et
licet nō sit ea dē diffinitio vtriusq² t² nīl differt quin
cōuertant² vbi cōmētratoz inquit forme vnus sunt s³ m
numerus s³ m arūz entis q² vtrūq² significat decē p²re-
dicamēta. Ex isto notabili sequit² primo q² vnitas
trāscēdens et p²dicamētalis nō differunt nīl sicut sup²i-
us et inferius: q² vnitas p²dicamētalis nō reperit nīl
p²dicamēto quātitatis: sed vnitas trāscēdens reperit i
decem p²dicamētis: imo in qualibet re existēte in p²di-
camento vel extra p²dicamētū. Deinde vnitas p²inci-
palis est indiuisibilis nō reperta actu in aliqua par-
te alicuius: sed solum in quāto cōtinuo totali. vnitas

Libri quintus

vero transcendens est indifferenter diuisibilis vel indiuisibilis reperta ubi quoniam inuenitur ratio entis. ¶ Secundo sequitur quod unitas principalis non est prinitas neque huius ratione prinitatis: quia unitas predicamentalis seu mathematica quod idem est quod sit indiuisibilis non est deriuatiua alterius unitatis seu numeri formaliter sumpti: sed continuitas cuius sit diuisibilis et extensa est deriuatiua infinitarum unitatum mathematicarum in finitum numero: formaliter sumptorum in infinitas diuisiones illius continuitatis ut colligitur a philosopho. 3. huius. Imaginandum est quod a continuitate corporis que est quod dicitur absolutum de predicamento quod tantis originat unitas mathematica predicamentalis quod est etiam aliquod absolutum a continuitate realiter distinctum: sic quod continuitas est subiectum et unitas forma istius continuitatis est diuisibilis in infinitum et unitas indiuisibilis non sicut punctus vel aliqua forma per multiplicationem sed sicut dicitur forma figure quod est in toto indiuisibilis ita quod non ipsa nec aliquid eius est in aliqua parte sui subiecti. ¶ Tercio sequitur quod omne quantum per se existens est unum duplici unitate. scilicet transcendente cui sit ens et predicamentali quod est quantum totale continuum: sicut enim hoc est albus palbedines supradicta et equum per quantitatem sibi coextensam ita est unum quantitatis per quantitatem liberet illi: sicut non inest comens aliquid esse simili alteri duplici similitudine quarum una est malis et fundametalis. scilicet qualitas et alia formalis respectus relatiui ita non inest comens aliquid esse unum duplici unitate quarum una est transcendens malis et fundametalis. alia autem est formalis mathematica et predicamentalis. ¶ Quarto sequitur quod nullus punctus neque aliqua linea neque aliqua superficies neque aliqua pars alicuius est unum unitate mathematica sed in transcendente: quia aliter in quolibet quanto continuo essent infinite unitates mathematice sicut infinite puncta et infinite partes eius quod non admitteret arithmeticus: quoniam tunc in quolibet continuo essent actu infiniti numeri quod negat philosophus. 3. huius. idem solus quantum continuum totale est unum unitate mathematica: quoniam solus tale huius unitate denotatur in actu. pars vero solus in potentia dicitur mathematica una. scilicet per diuisionem prinitui quo diuisio generatur due unitates et prima definitur esse si iterum inueniuntur illae partes corrupterent unitates illarum: et alia generatione denominatur illud prinitum esse unum.

Quarto notandum etiam ad euidentiam dictorum quod duplex est multitudo. scilicet quantitativa et transcendens. multitudo quantitativa est pluralitas unitatum mathematicarum de qua Aristoteles in predicamentis dicitur. c. de quantitate. numerus est multitudo ex unitatibus aggregata: multitudo transcendens est passio vel differentia entis sequens rationem illius pluralitatis superius ita quod ubique reperitur pluralitas sumptus ibi reperitur hoc multitudo. accidentia enim dicuntur plura et multa ac pluralitas et multitudo sicut substantie. ¶ Secundo sequitur quod omnia quanta totalia sunt multa duplici multitudine vtriusque quantitativa: quia secundum philosophum et plato sunt plura tria. cum sint entia et plura quantitativa: quia sunt duo prinitua totalia. ¶ Tercio sequitur quod omnia entia numerata vel numerabilia sunt numerus tria. non tamen omnia sunt numerus quantitativus: quia omnia talia sunt duo vel tria aut huius transcendenter superius. secundum autem est manifestum: quia numerus quantitativus superius non est nisi accidentis predicamenti quantitatis sicut unitas eius. ¶ Quarto sequitur quod in quolibet continuo est infinitus numerus transcendentis sumptus: in nullo tamen est aliquis numerus quantitativus acceptus. prima pars est nota: quia in quolibet tali continuo sunt infinita

entia. et secunda similiter: quia in nullo tali continuo est pluralitas unitatum mathematicarum: sed solus una forma denominans illud esse continuum unum.

Contra predicta arguitur quod unitas mathematica non est accidentis absolutum superius per additum corporis: quia tunc staret absque contradictione illud corpus esse sine tali unitate sicut stat hominem esse absque corpore mathematico. sed prinitus est falsus. quia adhuc illud corpus est unum sicut iam est. unde potest argui de unitate qua hoc est unus homo querendo nulla est corruptibilitas hominem manere aut non. si sic tunc omnia ea similia vel ab aliqua parte corporis dependere cuius oppositum est dictum. si non tunc accidentis est eque primo cum substantia quod est contra philosophum. et metaphisicam. ¶ Item sequitur quod numerus est unitate prior: quia sicut philosophus ens ad ens ita unitas ad unitatem: sed deus et intelligentie sunt priores substantia contra: igitur deus et intelligentie precedunt omnem unitatem mathematicam: sed ex deo et intelligentiis fit aliquis numerus. ergo et cetera. ¶ Pro solutione huius difficultatis est intelligendum quod sicut aliquae res distinguuntur a suis propriis passionibus realiter ut homo et equus. et aliqua non ut deus et intelligibile ita aliqua distinguuntur realiter a suis unitatibus ut continua totalia. et aliqua non ut deus et intelligentie ac etiam unitates ac numeri mathematicales. hec enim non habent nisi una unitatem. transcendentes que transunt in realitate in cuius est unitas: sed prinitum totale huius duplici unitate una transcendente aqua etiam non realiter distinguatur: quia transunt in identitatem continui et aliam predicamentalem que non transunt in realitate eius. idem posita una unitate non oportet ponere infinitas: sicut nec posita una propria passione oportet ponere infinitas. sicut enim unitas mathematica a prinitate sicut passio a suo subiecto: nec ultra ab unitate sicut alia unitas: sed a duabus unitatibus sicut numerus binarius et a tribus ternarius: et sic in infinitum. ¶ Ad primum dicitur quod admissio illo casu huiusmodi corporis non est unum arithmetice: sed solus transcendenter. nam sicut ad hoc quod aliquid sit corpus seu corpus quantitativus requiritur propter corpus predicamentum substantie corporis de genere quantitatis ita si aliquid sit unum quantitativus oportet quod habeat unitatem mathematicam preter unitatem transcendente. Et prinitus dicitur quod unitas hominis transcendens non posset desinere esse hominem remanente: sed unitas mathematica bene posset corrumpi per potentiam dei illo existere: cum infertur quod unitas illa est situata. negatur prinitus et conceditur quod unitas illa immediate dependet a continuitate medietate tamen potest dependere ab infinitis partibus corporis: quoniam infinite sunt partes corporis ad quorum variationem desinere et continuum: et prinitus unitas in continuitate fundata. ¶ Ad secundum dicitur quod sicut unitas transcendenter prior est naturaliter unitate predicamentali ita numerus transcendens naturaliter est prior numero quantitativo et arithmetico ac etiam qualibet unitate eius: sed quod aliquid numerus precedat suam unitatem est simpliciter impossibile. (Quid quod. Tercio dem igitur.) Dicitur philosophus epilogat circa determinata de. quod dicitur. 30. quid igitur est simul et extra. id est separatim et quid medium et quid prinitus et quid habitus et continuum: in qualibet. id est in qualitate: in quo sub uno quod quod huius inest dicitur est.

Notandum quod commentator commento 30. mouet istam questionem: unum simul et sepe sunt idem cum coniungo: et arguit primo quod simul et coniungo sunt idem: quia omnia prinitua sunt simul et omnia que sunt in simul sunt in loco coniungo. ¶ Secundo arguitur cum simili ratione quod sepe et prinitum sunt idem: quia omnia coniungo sunt sepe et cetera. ¶ Ad primum respondet

L ij

Philosophorum.

¶ licet simul et tangere seu cōtiguū sit idē fm subz: nō tñ sunt idē fm diffinitionē. q. sunt idē fm subm pz: qz eadē res numero est simul cū alia et tangit eaz: et est illi cōtigua. illa. n. dicunt esse fm subm que dicunt de eo/ dem subto. Et illa que oriat rōne et diffinitōe arguit cōmētatoz dupl'r. primo qz eē simul opponit et qd ē eē solū. tāgere aut aut cōtiguū opponit ei qd est eē se/ paratū. q. enī est solū nō est simul cū alio: et q. est siml cū alio nō est solū: solū et simul opponunt: q. etiam tāgit aliud aut est pūguū nō. pprie est separatū ab eo et cōtra: q. est pprie separatū ab aliquo nō. pprie tangit ipsum: neqz est illi cōtiguū: iō separatū opponit practui et pūguo. ¶ Secūdo arguit cōmētatoz iterum illa differre diffinitōe: qm in diffōne eius qd est eē si/ mul appet loc⁹ et nō i diffōne ei⁹ qd ē tāgere vt pūgua ri. illa. n. sunt simul que sunt in eo dez loco primo. illa vero se tāgūt aut sunt pūgua quoz vltima sunt simul. Ecce q. in diffinitōe simultatis ponit locus: nō autēz in diffinitione practi aut cōtiguū.

Sed dubitatur. qz videt q. nō con/ uertantur simul et cō/ tiguū et cōtactus: qz albedo et dulcedo in lacte sunt si/ mul: et tñ nō se tāgūt: neqz inuicē sunt cōtigua. ¶ Rñ/ detur q. cōmētatoz nō vult ista inuicē pūguari: s. vult q. eē simul in plus se habeat q. pūguū et pūctus: et cuz dicit q. illa sūt idē fm subz nō itelligit eo mō qd hō ē rñ/ bile s. eo mō qd hō ē aīal. gen⁹ enī et spēs sūt idē subto et differūt rōe ac diffōne. ¶ Ad 2. rñdet cōmēt. q. sephe differt a pūguo et tāgere dupl'r. Prima differētia ē: qm cōtiguū seu tāgere nō dicit nisi vltima eē simul et sephe supaddit: ita q. sephe dicit simultatem vltimoz et cuz hoc vnū esse sequēs ad aliud. Secūda differētia est qz cōtiguatio et cōtactus nō est nisi in magnitudinibus et corporibus: sed sephe pōt eē corpus et pōt eē nō cor/ pus. vñ tēpus nō tāgit tēpus: neqz motus motū: et tñ tpa sunt sephe inuicē: et motus sephe inter se. ¶ Du/ bitat: qz hec videntur repugnare dictis pūoib⁹. dixit enī supza phus q. illa se inuicē tāgūt quoz vltima sūt simul: et q. cōtactus in plus se h3p modū generis q. cō/ tinuū: cū igit tpa vltima sunt simul et mot⁹ inuicē con/ tinuant: sequit q. tpa se tāgūt et sunt cōtigua ac ēt mo/ tus. ¶ Rñdetur q. phs locus est large de cōtactu et cō/ tiguō. cōmētatoz aut accipit illa stricte: iō nō est repu/ gnātia. accipiēdo igit large cōtiguū practū et sephe sic inuicē cōuertunt et nō est accipiēda nisi vna differētia: v3 q. sephe supaddit aliqz aliqd eē se q. ad aliud: me/ q. ista supadditio tollit cōuertibilitatē: qm hō et rñsibi/ le inuicē cōuertunt: et tñ hō rñsibile supaddit hōi actū ridendi actualē vel aptitudinalē.

Tex. cō. 31.

Mus autē motus.) Istud est sedz capitulū huius tractat⁹ in q. phus determinat de vnitāte motus. postq. pūmit decla/ rationes terminoz faciētū ad ppositū suū. et diuidit in duas partes. in prima pmit ut aliquas diffinitiones. in 2. vero exequit de intēto ibi. (Qm aut pūno.) In pzia parte Aristo. ponit duas diffinitiones quarū scda inci/ pit ibi. (Quis aut hui⁹ sit.) Prima igit diffinitio ē ista q. motus dicit vnus triplex: v3 spēs: genere: et nu/ mero. ista diffinitio accipit a diffinitione vnus trāscē. dēter sūptiquare aliqua dicunt esse vnū triplex v3

genere: spēs: et numero. illa dicunt esse vnū genere q. sūt eiusdem generis: vt hō et equus illa dicunt eē vnū spe/ cie que sunt eiusdē spēs: vt sol. et plato. illa vero dicunt esse vnū numero que simp'r de se inuicē dicunt: vt Tu/ lius: Cicero. Illi ergo motus dicunt eē idēz vn⁹ mot⁹ genere qui sunt ad terminos eiusdem pūdicamēti: et sic oēs motus locales sūt vnus motus genere: qz oīa lo/ ca seu vbi ad que sūt motus locales sūt eiusdē pūdica/ menti. oēs etiā alteratiōes sunt vnus mot⁹ genere: qz oēs qualitates sunt eiusdē pūdicamēti. oēs etiā augmē/ tationes et diminutiōes sunt vn⁹ motus genere: qz oēs quātitates ad quas motus vadunt sunt eiusdēz pre/ dicamēti. ¶ Ecōtra dicat q. illi motus distinguuntur genere qui sunt ad terminos diuersoz. generū vt mot⁹ localis: alteratiō: et mot⁹ ad quātitatē. l. c. li. (Vñ) au/ tēz motus dicit multip'l'r. vnus. n. quidē multip'l'r dicit/ mus: genere quidē vn⁹ est motus qui est vn⁹ fm figu/ ras pūdicamēti. loci mutatio: quidē enī oī loci mutatio/ ni genere vna est. alteratiō aut a loci mutatiōe altera genere est.)

Notandum fm Burleū q. motus accipit oupl'cter vide licet fm formā et fm mōm. motus fm formā est tran/ mutatio pūcta cū tpe: et sic oēs motus sunt vn⁹ mo/ tus genere: qz oēs motus sunt de pūdicamēto passiois: fm cōmētatoz. 3. huius. mot⁹ fm mōm est forma dimi/ nuta tēdens ad vltioriē pfectiōnē: et sic nō oēs mot⁹ sunt vnus mot⁹ genere: sicut quātitas: qualitas: et vbi. vt sunt inferi: nō sunt eadē forma genere cū sint diuer/ soz pūdicamētoz sicut et termini ad quos vadūt. cuz ergo dicit phus q. motū quidā sunt vnus mot⁹ ge/ nere: et quidā distinguunt genere. nō loquit phus de motu fm formā: sed fm materiā. Ista determinatio nō est pñs ad pūdicamēti in pmo tractatu Aristo. nō lo/ quitur de motu fm materiā cum pbat q. ad motum nō est motus: neqz in tercio cū determinat de pūrateta/ te motū inuicē: sed de motu fm formā. igit etiā i hoc scdo tractatu determinat de motu fm formā: et hoc ex/ pte videbit in toto hoc. c. cū enī motus fm materiā nō sit nisi p accidēs motus: et motus fm formā sit p se mot⁹ et declarat tercio hui⁹: et ea que sūt p accidēs relinquunt in hac scia: et accipiunt solū ea que sūt per se vt est ostēdūz primo cap. hui⁹ quini. sequit q. Aris/ t. cū loquit absolute de motu non accipit motū fm ma/ teriā sed fm formā. ¶ Dicendū ergo pñter ad ea que determinauit tercio hui⁹ q. motus nō est p se in aliquo pūdicamēto pfectitate pūdicatiōis: sed nū p reductionē rōne termini ad que: sicut pūctus et vnitas in pūdica/ mento quātitatis. ideo in pūdicamēto passionis nō est aliquis mot⁹ per se cū pūdicamēti passiois sit forma/ liter respectiū et motus sit forma trāscē. solū igit in tribus pūdicamētis est mot⁹ per reductionē: v3 in pūdicamēto quātitatis: qualitatē: et vbi.

Sed dubitatur def q. aliqui mor/ tus distincti genere sunt ad terminos eiusdēz pūdicamē/ ti: qz dealbatio et calefactio distinguunt genere cū sint motus diuersoz generū: et tñ termini ad quos vadūt. s. caliditas: et albedo sūt eiusdē pūdicamēti: vtputa qū/ tatis. ¶ Rñdet q. illa verba differt et distinguunt distri/ buunt obliquū sequentem remoto impedimēto. ideo falsus est q. dealbatio et calefactio distinguunt genere qz tñ nō essent eiusdē generis p vnā exponētē illi: verbi differt vel distinguunt. et cū arguit. illi motus sunt

Liber quintus

diuersos generū: igitur distinguunt. negat pñā. s. soluz
sed q. gñe distinguunt. (Specie aut.) Istud est secundū
mēbū pñme distinctionis in q. declarat qui sūt vn⁹ mo
tus spē ubi dicit pñs q. illi motus sunt vnus motus
spē qui sunt ad terminos eiusdē spē: et q. duplex est
species: v. specialissima et subalterna: illi motus sunt
vnus mor⁹ spē specialissima qui sūt ad terminos eius
des species specialissime: et sic oēs dealbationes sūt vn⁹
motus species specialissima: et sic oēs denigrações sūt
vnus motus species specialissima: q. oēs albedines sūt
eiusdē spē specialissime et oēs nigredines sūt eiusdem
species specialissime. Illi autē motus sūt vnus mor⁹ spe
cie subalterna qui sunt ad terminos eiusdē species sub
alterne: et sic dealbatio et denigratio sunt vnus mor⁹
species subalterna: qm albedo et nigredo ad quas sunt
illi motus sunt eiusdē species subalterne cū cōiunctantur
sub colore que est spēs subalterna pñcamēti qualita
tis: sicut alia pñcamēti substantie. pñs tñ ponit aliud
exēplū di. supposito q. existimatio sit genus scie: et sci
entia sit genus aliarū scia: v. pñe geometrie: et aris
metrie. est pñcedēdū q. oēs doctrinatioes sunt vn⁹ mo
tus spē subalterna: et nō species specialissima: q. termi
ni ad quos vadūt sunt eiusdē species subalterne et non
specialissime. pñia enī geometria et arismetica quia con
tinent sub scia que est spēs subalterna pñcamēti qua
litas dicunt esse eiusdē spē subalterne. l. e. l. (Specie
autē vn⁹ mor⁹ cū genere subalterno est vnus et indi
uidua). i. specialissima spē sit ut coloris quidē differē
tis sunt. Jam igitur alius spē denigratio et dealbatio.
oīs aut dealbatio dealbationi idem fm species erit: et
oīs denigratio denigratiōi. albedini autē. i. dealbatio
nō amplius idē motus est denigratio. vñ spē vna
i. specialissima in eodē dealbatio dealbationi. si autē
sunt quedā que et genera simul et spēs sunt. manifestū
est q. ut spē subalterna motus vnus erit: simplr autē
vnus spē non. i. tales motus nō sunt vnus mor⁹ fm
pliciter quē species specialissima ut doctrinatio. si scia
qdē est species estimationis. i. credū. genus autem
scientiarum aliarum.

Notandum fm cōmētatozē cōmen
to. 31. q. causa ppter q.
quidā motus sunt diuersi fm speciem: et quidā cōue
nientes fm speciem est diuersitas eius ad q. est motus
in specie: aut cōuenientia eius in spē. verbi gratia. qm ni
grificatio est ire ad nigredinē: et albisficatio est ire ad al
bedinē: et nigredo differt ab albedine in spē: ideo nigri
ficatio differt ab albisficatiōe: et q. hec albedo conue
nit in specie cū hac albedine demonstrata: ideo hec albi
ficatio. cōuenit cū hac albedine i. spē. hic cōmētatoz ex
eius dictis apparet q. cōuenientia et differētia motuum
absolute nō cognoscit nisi ex pñuenientia et differētia ter
minozum ad quem.

Contra ista dicta arguit et pño q. ad vñ
tatem specificam motū nō requi
ritur vnitas specifica terminozū ad quē: q. mor⁹ lap
dis deorsum ad supficiē aque et ad mediū mūdi sunt
eiusdem species: q. possunt inuicē cōiunctari: et tñ termi
ni ad quos vadūt sunt diuersarū specierū: v. supficies
aque et mediū mūdi. motus autē aeris et ignis distin
guunt specie per Aristot. primo ce. et tamē nō distinguū
tur specie termini ad quos vadunt: q. supficies ad quas
vadūt sunt eiusdē species et ambo sursum sunt eiusdem
speciei. ¶ Secūdo arguit q. ad vnitatē specificā mo
tum nō sufficit vnitas specifica terminozū ad quē: qm

tunc augmentatio et diminutio essent eiusdem spē: ac
etiā motus sursum et deorsum essent eiusdē species: quo
miam quātitas maior et quātitas minor sunt eiusdem
speciei: et albedo intēsa cū albedine remissa sūt eiusdes
speciei. loca etiā ad quem mouet aer ascendēdo a medio
mūdi et descēdēdo a cōcauo lune sunt eiusdē species
semp loquēdo de specie specialissima. ¶ Ad primum
dicit q. Aristot. et cōmētatoz loquunt de terminis vñ
māre intēns: nāz in motu lapidis nō intēdit vñima
te supficies aque sed mediū mūdi terminantes motu
ignis et aeris distinguunt specie: et si nō in rōne super
ficierū neq. ut sursum: tñ differūt spē rōne qualitatū
existētiū in his supficiēbus differētiū specie: et dato q.
nō essent tales qualitates adhuc termini ad quos va
dunt differūt specie: et si nō fm materiā tñ fm formā.
quoniā aer et ignis nō mouent ad sursum: sed ignis
mouetur ad sursum simplr et aer ad sursum fm quid.
et qm simpliciter et p. q. quid sunt mor⁹ differētes specie.
ideo termini ad quos vadūt illi mor⁹ differūt specie.
¶ Ad scōm dicitur q. augmentatio et diminutio sūt mo
tus diuersarū specierum: s. enī quātitas ad quā vadit
augmentatio: et quātitas ad quā vadit diminutio sunt
eiusdem species: et tamē quātitas maior et quātitas mi
nor sunt diuersarū specie: s. sicut magnitudo et parui
tas. illi enī motus nō sunt ad quātitatē absolute: s. sūt
ad quātitatē ut includit respectū magnitudinis et pa
uitatis: et q. magnitudo et paruitas sunt respectus di
uersarū specierū: ideo termini formalr supst augmen
tationis et diminutiōis sunt diuersarū specierū. ¶ Ad
similiter dico de acquisitiōe et de pñitiōe albedinis q.
sunt motus diuersarū specierū: qm de pñitiōe albedinis
nō tñ est ad albedinē: sed etiā ad nigredinē: nō albe
do et nigredo sunt diuersarū specierū: et dato q. deper
ditio albedinis nō esset ad nigredinē nō min⁹ illi mo
tus essent diuersarū specierū: qm acquisitiō et de pñitiō
albedinis nō sunt tñ ad albedinē absolute dato q. il
li mor⁹ nō sunt ad certos gradus albedinis: s. sūt ad
albedinēz intēsam et ad albedinē remissā. cōstat autē
q. albedo intēsa et albedo remissa differūt specie: et si
nō fm materiā: q. albedo que est intēsa et albedo q.
est remissa sunt eiusdē species: tamē differūt spē fm for
mā: q. intēsiō et remissiō que se habēt per modū for
mā in albedine differunt specie. vñ deperditio albedi
nis: aut terminant ad nigredinē: aut ad aliquē mediū
coloris: aut ad albedinē remissā: cū igitur acquisitiō al
bedinis terminat ad albedinēz intēsam sequit termi
nos istorū motū semp specificē differre. ¶ Deinde cū
arguebatur de ascensu et descēsu aeris. dico q. sicut au
gmētatio et diminutio que terminant ad bipedale nō
sunt mor⁹ eiusdē species nō obstante q. habeat termi
num ad quē māliet sumptū eiusdē species: ita ascēsus
et descēsus aeris ad spherā suā non sunt eiusdes spē
nō obstante q. terminus ad quē sit eiusdem spē māliet
sumptus: q. formalr acceptus est diuersarū specierū.
motus. n. ascēsus aeris est ad spherā aeris ut est sur
sum: et motus descēsus eiusdes est ad eādem spherā ut
est deorsum. cōstat aut q. sursum et deorsum sunt respe
ctus diuersarū rōnū: sicut etiā augmētatio a pedali ad
bipedale: et ad illud ut includit respectū maioritatis. di
minutio aut a tripedali ad bipedale est ad idē ut iclu
dit respectū minoritatis: sed certus est q. illi respectus
sunt diuersarū rōnū. Alij dicunt q. nō sufficit idē pri
tas terminozū ad quā specificat ad idē pñitatē specificā
motū: sed etiā requirit idē pñitas specifica termino
L ij

Philosophorum.

rum a quo: ideo ascensus et descensus aeris in casu illo differunt specie sicut termini a quo. alij vero concedunt motum ascensum et motum descensum esse eiusdem speciei: et per augmentacionem et diminutionem in casibus illis. Sed prima responsio non potest esse de intentione philosophi nec commensuratore cum ipsi nullam mentionem faciunt de termino a quo sed tamen de termino ad quem: et precipue quod iam determinatum est per illos motus denotare: et specialiter a termino ad quem et non a termino a quo: imo sequitur quod aliquae deambulationes essent diversarum specierum contra philosophum et commentatorem hic. et per philosophum. dato quod una incipiat a fusco: et alia a palido. Secunda responsio etiam habet instantiam: quoniam tunc per idem acquisitionem albedinis et deperditionem albedinis essent eiusdem speciei: et cum nigrefactio apponatur acquisitioni albedinis: sequitur quod etiam apponitur deperditioni albedinis: quod est impossibile: quod idem motus numero est acquisitionem nigredinis: et deperditionem albedinis: et si non est idem motus tunc aliquid simul moueret motibus contrariis quod est inconueniens. ideo est standum in data ratione cum sit de intentione philosophi ut videbitur in dubio sequenti in quo manifestatur motum circulare et rectum esse diversarum specierum quod quidem non est intelligendum per magis sed secundum formam. Et si arguatur ex illa ratione quod ad relationem est per se motus: ex quo illi motus notati sunt ad terminos suos ut includitur respectus. negatur prima. quoniam superficies ut sic non est locus: sed ut includitur respectum continetur: et tamen superficies est per se locus et non continetur: ita augmentatio et diminutio sunt ad quantitates ut includitur respectus maioriatis et minoritatis: non tamen aliquis illorum motus est per se ad maioriatem vel minoritatem sed tamen ad quantitates. Item nullus motus localis est per se ad rectitudinem: figura: vel angulum ut colligitur de mete philosophi. huius. sed tamen ad ubi: ut per hoc quinto. et tamen motus rectus est ad ubi ut connotat rectitudinem et motus circularis ut circūcernit figuram et motus circuitonis ut includit angulum per declarabit. huius. ubi ostendit distinctionem specificam motuum localium ex distinctione specificam rectitudinis et curuitatis et aliarum figurarum spacijs. (Dubitabit autem.) Philosophus mouet et soluit unam dubitationem. dicitur enim quod illi motus sunt unius speciei qui sunt ad terminos eiusdem speciei: secundum hoc sequitur quod motus circularis est eiusdem speciei cum motu recto: et motus deambulationis cum motu volutationis: quoniam idem punctus vel aliud mobile in diversis temporibus poterit moueri ad eundem punctum primo pertransiendo lineam rectam: deinde lineam circulem: ita quod semel mouebitur per circuitum et semel per diametrum ad eundem terminum. poterit etiam idem animal successiue ambulare super chordam et super arcum ad ostendendum terminum. Le. li. (Dubitabit autem aliquis si vnus species motus sit ille qui est ad terminum eiusdem speciei cum ex eodem in idem. idem mouetur et vnum punctum ex hoc loco in hunc locum iterum et iterum. si autem hoc est erit circularis rectitudinem eadem et volutatio ambulationi. (Aut determinatum.) Respondetur philosophus quod sicut motus rectus et motus circularis sunt diversarum specierum: ita termini istorum motuum sunt diversarum specierum: quoniam nam motus rectus et motus circularis non tamen est terminus ad quem illud quod ultimo est acquisitum indiuisibiliter: sed totum spatium circulare a principio usque ad finem est terminus motus recti. constat autem quod spatium rectum et spatium circulare sunt diversarum specierum: quoniam linea recta et linea circularis non sunt eiusdem speciei: ut dicitur. huius non sufficit ergo quod termini ad quem ultimo induiuntur acquisiti sunt eiusdem speciei: sed cum hoc requiritur

quod motus ad illos terminos sint eiusdem rationis quod hoc non contingit. Le. li. (Aut. i. respondetur quod determinatum.) indiuisibiliter cum illud in quo est. terminus motus: sed per quod alterum est specie: quod acquiritur per motum circulem: et quod acquiritur per motum rectum. circulare autem spatium a recto alterius speciei est. dicitur epilogat circa hec duo membra unitatis motus di. genere quidem et specie: igitur motus vnus sic est.

Motandum quod motus dupliciter consideratur. vno modo ut est motus. alio modo ut est instrumentum motoris et secundum hoc habet duplicem terminum ad quem. terminus igitur ad quem motus ut motus est dicitur esse totum spatium acquisitum a principio usque ad finem. terminus autem ad quem motus ut est instrumentum motoris est tamen illud quod ultimo acquiritur vel habet indiuisibiliter acquisitum esse: et quoniam motus primus est motus ad quem sit instrumentum motoris. ideo terminus ad quem prius et immediatus est totum spatium acquisitum per motum. illud autem quod ultimo acquiritur est terminus ad quem motus secundum et medius. cum igitur distinctio specifica motuum arguatur ex termino primario et immediato: et non ex termino secundario: ideo motus nominatur sunt diversarum specierum sicut et si ad quos vadit. si enim idem punctus vel diversitas motuum attendere penes terminos ultimos: incipiens a motu resequeretur duos esse motus diversarum specierum quorum quilibet est ad eundem terminum. modo per se primo quod multiplicat contradictionem. et per philosophum. dato quod duobus mobilibus simul motus vnus moueat per arcum: et aliud per chordam seu vnus per circuitum et aliud per diametrum. Item per philosophum et commentatorem in hoc quinto. terminus per se motus augmentacionis vel diminutionis est quantitas: sed terminus alterationis est qualitas: et motus localis est ubi. fluxus a loco simpliciter sed terminus ultime inductus in motu augmentacionis vel diminutionis non est quantitas: sed terminus quantitas: neque terminus ultime inductus in motu alterationis est qualitas sed gradus non etiam terminus localis est ubi de quo dicitur est: si est superficies seu ubi fluxus a loco composito. Item sexto huius dicit philosophus quod omne quod mouetur continue vel mouetur partim est in termino a quo et partim in termino ad quem: igitur terminus ad quem motus est illud quod continue acquiritur per motum et non illud quod ultime acquiritur per motum loquendo de termino per se motus ut motus est. Item septimo huius dicit philosophus quod ad terminos motuum non est motus: sed ad terminos qui indiuisibiliter acquirunt cum non sit motus ad figuram: neque ad gradum: neque ad sanitatem: igitur talia que acquiruntur indiuisibiliter in fine motus non habent dare motui idem punctum vel distinctionem specificam: sed tamen illud quod continue successiue acquiritur per motum.

Contra predicta arguitur et primo quod ad idem punctum seu unitatem specificam motuum non requiratur vnitas specifica medio: quod aliter sequeretur quod due deambulationes possunt esse diversarum specierum contra philosophum in littera. et per philosophum. dato quod vna eorum transiret per succedunt et alia per paleam. Secundo arguitur quod motus recti et motus circularis media seu illa que successiue acquiruntur per motum non sunt diversarum specierum. si linea recta et circularis: quoniam linea recta potest esse circularis et e contra: igitur non specie differunt. per philosophum. quod specificiter differente non possunt de se inuicem predicari. Tercio arguitur quod omnis motus ad idem ubi sit eiusdem speciei: quod omnis motus ad albedinem sit eiusdem speciei: et omnis motus ad quantitates sunt eiusdem speciei

Tex.
co. 33.

Tex.
co. 33.

Libri quintus

tici loquendo de motibus acquisitionis: ergo per idem omnes motus ad idem sunt eiusdem speciei. ¶ Quarta arguitur quod non totum acquisitum a principio usque ad finem motus est terminus ad quem motus: quia cum mobile interdum mouetur: ita habeat continue partem de termino a quo sicut de termino ad quem. sequitur quod idem numero est terminus a quo et terminus ad quem eiusdem motus: quod non videtur verum: quia terminus a quo continue deperditur et terminus ad quem continue acquiritur. et patet consequentia. dato quod aliquod mobile moueatur ab a in b. non enim apparet illud spacium magis esse terminus ad quem et terminus a quo. ¶ Ad primum respondet Burleus concedendo aliquas dealbationes esse diuersarum specierum. et ad philosophum dicit quod loquitur de albefactionibus. per cedentibus perime eiusdem rationis. ¶ Sed illud non credo esse verum: quia si aliquae dealbationes essent diuersarum specierum non digresserentur vniuersaliter omnes dealbationem cuiuslibet dealbationi esse vnam specie immo ita excluderet aliquas ut excludit in motu locali declarando non omnes motus locales esse eiusdem speciei. unde sequitur quod motus terre deorsum incipiens a concavo aeris et motus terre deorsum incipiens a concavo ignis non sunt eiusdem speciei: quia vadunt per media diuersarum specierum cum vnus illozum motuum sit per medium ignis et per medium aeris per quem media non est alius. ¶ Tercio sequitur quod si a ignis moueretur continue per medium ignis a centro mundi ad polum arcticum per lineam rectam: et b. ignis moueretur continue ab eodem centro ad polum antarcticum per medium aerem etiam per lineam rectam: quod isti motus non essent eiusdem speciei quod est contra mentem philosophi. et patet consequentia. quia media non sunt eiusdem rationis: videlicet ignis et aer. ¶ Dicendum ergo quod omnes dealbationes sunt eiusdem speciei et quod in casu illo fuscado et paledo sunt media per accidens: sine quibus non vnus esset ille due dealbationes quarum media dicuntur esse per se latitudines albedinum acquisite in toto tempore: que quidem latitudines sunt eiusdem rationis et non inconuenit eandem latitudinem esse medium et terminum. est enim medium inter terminum a quo indiuisibiliter deperditur et terminum ad quem indiuisibiliter acquisitum qui non dicuntur termini per se motus nisi inquam motus est instrumentum motus ut autem motus consideratur in ratione motus sic tota latitudo est terminus ad quem motus. ¶ Ad secundum dicitur quod ista consequentia non valet. linea recta non erit linea circularis et contra. igitur linea recta et linea circularis non sunt alterius speciei: sicut non sequitur album erit nigrum et contra: igitur album et nigrum non sunt diuersarum specierum. continue arguitur a suppositione personali ad suppositionem simplicem propter illum terminum species que est terminus secundum intentionem: et ex hoc accipi fundamentum ad concedendum quod quantitas parua et quantitas magna sunt diuersarum rationum non secundum materiam sed secundum formam. et consequenter albedo intensa et albedo remissa propter quam causam motus ad illos terminos sunt diuersarum specierum.

Sed dubitatur quia dato isto fundamento sequitur quod due albationes sunt diuersarum specierum contra

determinata. et patet consequentia. dato quod vna earum sit ad albedinem vt. 4. seu ad albedinem remissam: et alia ad albedinem vt. 8. seu ad albedinem summam. constat autem sequendo priorem modum loquendi quod albedo vt. 4. et albedo vt. 8. seu albedo remissa et albedo intensa sunt diuersarum rationum: et si non secundum materiam tamen secundum formam: quoniam duo et tria quattuor et octo sunt diuersarum rationum: sicut etiam intensio et remissio. ¶ Respondetur quod si duo et tria quattuor et octo sunt diuersarum specierum vt. 4. possunt multitudinem materialem predicamenti quantitatis: non tamen vt. 4. possunt multitudinem transcendentem qualiter accipiuntur in latitudine adaptando illa nomina gradibus: qui omnes eiusdem latitudinis sunt eiusdem speciei: licet albefactio sit ad albedinem remissam: hoc est per accidens: quia non est ad albedinem vt. 4. includit remissionem: sed est ad albedinem vt. 4. includit intensionem: sicut etiam augmentatio est ad quantitatem partium non quidem per se sed per accidens pro quanto illa quantitas est parua: sed est ad quantitatem magnam per se cum sit ad quantitatem vt. 4. includit respectum magnitudinis et non vt. 4. includit respectum paruitatis. ¶ Ad tertium negatur consequentia. et ratio diuersitatis est ista: quoniam quantitas et qualitas incipiunt esse per motus ad illas: et sunt subiective in suis mobilibus per eodem motus propter quam causam circumscribunt determinatas dispositiones primas in subiecto in quo habent esse. vbi autem ad quod est per se motus licet acquiratur mobile per motum non tamen incipit esse: sed eternaliter fuit tale vbi eternitate continua sicut eternaliter fuit medium mundi absque sui variatione aliqua: non etiam est subiective in mobili primo: sed magis mobile est in ipso vbi per presentiam et indistantiam sicut locum in loco: quia igitur vbi est eternus et non est subiective primo in mobili localiter sed in mundo: ideo non determinat sibi aliquam particularem dispositionem medij absolutam: sed indifferens est ad multas per quarum quilibet potest esse in mobili. ¶ Ad quartum dicitur quod non inconuenit idem esse terminum a quo et ad quem maxime in motu locali. loquendo enim de termino indiuisibili dicimus quod in motu circulari idem numero est terminus a quo et terminus ad quem inquam ad istum terminatur motus: ita etiam in motu locali ab a. in b. totum spacium est terminus a quo et terminus ad quem: sed non eadem ratione vt enim incipit ab a. est terminus a quo et vt terminatur ad b. est terminus ad quem: idem enim spacium numero continue secundum aliquam sui partem acquiritur et continue secundum aliquam sui partem deperditur: prout deperditur secundum aliquam sui partem habet rationem termini a quo: et prout acquiritur secundum aliquam partem habet rationem termini ad quem. (Simpliciter autem). ¶ Istud est tertium membrum prime distinctionis quo philosophus manifestat unitatem naturalem motus dicens illum motum esse vnum numero qui est vnus motus simpliciter: ita quod sicut hec albedo non solum est vna specie vel genere: sed etiam numero: quia ipsa est indiuiduum vnus speciei predicamenti qualitatis ita albefactio ad istam albedinem continue successiue acquisita est vnus motus numero cum finem suam naturam quocumque alio circumscripso sit vna res simpliciter et non plures. Lege litteram. (Simpliciter autem

L. iiij

Philosophorum.

vnus motus est qui substantia quidem idest secundum suam substantiam et naturam vnus est et numero est.

Notandum secundum Burleum. quando fit motus inter formas specie differentes. verbi gratia a nigro vel palido in album non inducitur albedo ad quam est motus: neque aliquid illius ante vltimum tantum motus quod ipse multis rationibus probat: quorum aliquae sunt hic et alie in secundo capitulo primi tractatus huius quinti. primo igitur arguit omnem alterationem esse inter formas eiusdem speciei si continue per motum aliquid introduci de termino ad quem: quoniam si immediate post hoc erit aliqua albedo inducta: ita pro quolibet instanti erit alia et alia albedo inducta: sequitur quod continue post hoc erit albefactio ab albedine imperfecta ad albedinem perfectiore: sed albedo perfecta et imperfecta sunt eiusdem speciei. igitur continue vsque ad finem motus ista albefactio erit inter formas eiusdem speciei. **Secundo** sequitur quod motus ab albo in nigrum per omnes colores medios esset vnus motus continuus et secundum speciem. patet consequentia si continue inducitur aliqua nigredo per illum motum: sed consequens est falsum. quia huius motus vna pars est defuscatio: et alia palificatio: et alia rubefactio: et sic de alijs motibus mediorum colorum: ex quibus indubie non potest fieri vnus motus cum differant specie: sic et terminant ad quos vadunt. **Tercio** sequitur. non omnem dealbationem cum qualibet dealbatione esse eiusdem speciei: quoniam si fiat motus a fusco valde remisso ad album. fuscedo intenditur in aliqua parte istius motus: sed secundum illam formam que intenditur fit motus: igitur aliqua pars istius motus est defuscatio: que non est eiusdem speciei cum illo motu per quem intenditur albedo: sicut nec albedo et fuscedo sunt eiusdem speciei: sed quilibet pars motus a nigro in album est dealbatio: si continue inducitur aliquis gradus albedinis a lique dealbationes non sunt eiusdem speciei. **Quarto** sequitur quod non est dare semper primum instans rei permanentis contra philosophum octauo huius. et patet consequentia: quia sicut dealbatio incipit per remotionem de presenti ita et albedo: sic quod sicut non datur simpliciter prima albefactio: neque simpliciter prima albedo: quoniam quacumque data ante illam remissior est inducta. **Quinto** sequitur quod omnis motus qui est de contrario in contrarium subito fieret contra philosophum in hoc quinto. et probatur consequentia. quia immediate post primum istans alterationis est aliquid de termino ad quem: igitur si alteratio fiat a summo nigro immediate post hoc erit aliqua albedo: ergo subito fiet transitus de nigredine ad albedinem: sed albedo et nigredo sunt contraria. ergo etc. **Sexto** sequitur quod ubi acquiritur in motu locali: quod probatur esse falsum. nam si prius acquiritur vna pars vbi quam alia: aut illa pars primo acquisita manet quousque alia pars sit acquisita vel no: si non igitur partes ipsius ubi terminantis motum non acquiruntur particulariter: si sic aut in eadem parte corporis: aut in alia. si in eadem illa pars continue quiesceret cum haberet illud ibi et tamen totum mouetur quod est impossibile.

le. si autem fiat in alia parte sequitur quod migrat de subiecto in subiectum quod est inconueniens.

Contra hanc opinionem est expressum se philosophus et commentator primo huius. et in hoc quinto secundum quod ostendi in locis propriis et magis ostendam cum declarabo inferius expressam esse intentionem commentatoris piraria manere simul: et quod proportionaliter sicut vnum expellitur aliud introduci. unde data ista positione nunquam esset per se motus de contrario in contrarium contra determinationem philosophi in hoc quinto. Et probatur consequentia. ideo enim ad substantiam et ad sanitatem et ad virtutem: et ad figuram non est per se motus: quia ista indiuisibiliter acquiruntur in fine motus ut colligitur a philosopho in hoc quinto et septimo huius. si igitur in motu qui est a nigro in album: vel a frigido in calidum prius expellitur tota nigredo et frigiditas quam inducatur aliqua albedo aut caliditas: sed tantum in fine habet esse aliqua latitudo tota simul albedinis vel caliditatis sequitur inter illas formas non esse motum per se ex quo caliditas et albedo indiuisibiliter acquiritur. **Item** sequitur quod motus qui est a frigido in calidum non est per se calefactio: quoniam accidit illi motui quod per eum acquiritur caliditas: quoniam talis motus posset desicere et terminari ad aliquem gradum remissi frigiditatis: et ex hoc sequitur quod calefactio potest esse ad frigiditatem tanquam ad terminum per se primo: quoniam talis motus est calefactio: et potest non esse calefactio extrema commune gradus remissi frigiditatis. **Item** Aristoteles ponit expresse factum huius. quod omne quod mouetur continue est partim in termino a quo et partim in termino ad quem. mirabile est quod tota latitudo caliditatis vel frigiditatis successiue particulariter deperdat et non successiue particulariter acquiritur: cum res eo modo corrumpatur quo generatur et contra. **Ad primum** argumentum Burlei negatur consequentia: quoniam tota alteratio erit tantum inter formas specificiter differentes: licet enim quilibet pars totius alterationis terminata ad finem temporis erit inter formas eiusdem speciei: nulla tamen pars eiusdem alterationis incipiens a principio temporis motus erit inter formas eiusdem speciei: nec sequitur imediate post hoc erit aliqua albedo inducta: igitur tota albefactio erit inter formas eiusdem speciei. unde ostenditur nature tota albefactio precedet totam albedinem inducendam. **Ad secundum** concedo consequentiam: et consequens non ad hunc intellectum quod ex omnibus motibus factis inter album et nigrum fiat vnus motus continuus per gradus extremorum per quos erunt aliqui motus alterius speciei qui non continuabuntur inuicem: neque cum illo motu qui erit ab albo in nigrum: sed erunt discontinui: et sicut sub rubedine et paliditate sunt albedo et nigredo non denominantes subiectum: et ex hoc dicuntur esse potentia in subiecto: ita sub motibus mediorum colorum erit nigrefactio in potentia cum non denominabit corpus nigrefieri: sed denominatio tamen fiet a motibus mediorum colorum: tunc autem post inductionem vltimi mediorum colorum nigrefactio in potentia fiet nigrefactio in actu: quoniam tunc denominabit in actu suum subiectum nigrefieri.

Libor quintus.

Ad tertium negatur consequentia et ad probatio-
nem dico quod defuscationis non erit aliqua pars dealba-
tionis: quoniam iam concessum est quod preter motum
defuscationis datur alius continuus transiens tantum
essentialiter et per se gradus albedinis et nigredinis:
non enim potest esse aliquis motus de albo in nigrum
vel contra quando fit aliquis motus in qualitati-
bus primis distinctis ab illo: ita non potest esse ali-
quis motus a fulco in palidum neque a fulco remisso
ad fuscum intensum quando fit aliquis motus inter
albedinem et nigredinem specificis differens a quolibet
istorum. ¶ Ad quartum negatur consequentia: item
non datur primum instans albedinis vel nigredinis:
finitur et quolibet suum dat primum instans cuiuslibet illarum
hunc intellectum quod ista est et non fuit et quod quilibet ista-
rum pro aliquo instanti habet totum suum esse simul
et non in aliquo tempore vel instanti: ante conceditur
tamen quod subiectum sanitatis et fieri nigrum datur pri-
mum instans suum esse quod albedinis et nigredinis: quia
substantia sanitas et similia incipit esse secundum se
et quodlibet sui: ita quod est dare aliquam substantiam
sanitatem vel figuram in aliquo instanti incipientem
esse: ante quod instans non fuit aliquid istius. ¶ Ad
quintum dicitur quod idem argumentum potest fieri con-
tra eum quoniam si in fine motus est albedo et imme-
diate ante finem est nigredo sequitur quod est subitus
processus unius contrarii in alterum contrarium: ideo
dico quod intentio philosophi est motum esse de
contrario in contrarium ex eo quia quibuslibet duo-
bus gradibus signatis duorum contrariorum pro-
pter distantiam inter illa contraria non potest fieri mu-
tatio subiecti eo: sed necessario successivus: licet enim pre-
cedendo a nigro in album immediate post hoc erit
nulla tamen albedo immediate post hoc erit: sed qua-
cumque data illa successivus acquiratur et tempus erit an-
tequam illa erit. ¶ Ad sextum concedo quod ubi ad quod
est per se motus successivus pariter acquiratur et
quod omnes partes eius simul sunt: non tamen in eadem
parte corporis moti: et concedo quod eadem pars nume-
ro continue est in alia et in alia parte mobilis non ta-
men propter hoc migrat de subiecto in subiectum ta-
men ubi non possit moveri neque sit subiective primo in
aliqua parte mobilis sed tantum in mundo: ut in quar-
to determinatum est.

Tex.
60.34.

Quis autem
huius sit. Secunda
distinctio est ista ad
hoc quod aliquis mo-
tus sit unus nume-
ro tria requirun-
tur: videlicet unitas
numeralis mobilis
unitas numeralis ter-
mini ad quem: et uni-
tas numeralis tem-
poris: oportet enim
quod tempus sit unum non interruptum: quod enim requiratur
mobile patet: quia necesse est si fit motus quod aliquid
moveatur: scilicet homo vel aurum aut aliquid aliud:
quod etiam requiratur terminus ad quem manifestum est: quod
si aliquid movetur necesse est quod moveatur ad quanti-
tatem vel qualitatem aut ad ubi: et quot requiratur te-

pus hoc est notum quoniam omnis motus est in tem-
pore ut est determinatum quarto huius. Et subiungit
philosophus quod horum terminorum quedam sunt simul
unum genere vel specie: videlicet mobile et terminus
ad quem: quoniam aliqua mobilia sunt simul eiusdem
speciei vel eiusdem generis ut fortis et plato: et aliqui ter-
mini ad quem sunt simul eiusdem generis vel speciei
ut due quantitates tres albedines et quatuor ubi: sed
nulla temporum sunt simul eiusdem speciei vel eiusdem
generis: sed temporum solum sunt habita. i. immediata et
consequenter se habentia. Istud subiungit philosophus
ad denotandum quod licet ad unitatem numeralem mo-
tus requiratur unitas numeralis illorum terminorum
et mobilis temporis et termini ad quem: non tamen
ad unitatem specificam vel genericam motus requiri-
tur unitas generica vel specifica mobilis aut tempo-
ris: unde aliqui motus sunt eiusdem speciei: et tamen mo-
bilia sunt diversarum specierum ut constat de motibus
corporum inanimatorum deorsum: si etiam esset pos-
sibile temporum esse diversarum specierum non oportet
ret tempus esse unum specie si motus esset unus specie: sed
sufficit unitas specifica termini ad quem ad concluden-
dum aliquos motus esse unus specie sicut dicitur est in
prima distinctione: quod illi motus sunt unus specie vel
genere qui sunt ad terminos eiusdem speciei vel eiusdem
generis: et illi motus sunt distincti specie vel genere qui
sunt ad terminos diversarum generum aut diversarum
specierum. Legi litteras. (Quis autem huius sit.)
scilicet motus unus numero manifestum est dividendi
bus id est distinguendis ea que requiruntur ad mo-
tum: tria enim sunt secundum numerum circa que dici-
mus motum unum quod id est mobile et in quo id est ter-
minus ad quem et quando id est tempus: dico autem
quod scilicet mobile: quoniam necesse est aliud esse quod mo-
veatur ut hominem aut aurum: aut in aliquo hoc mo-
veri ut in loco aut in passione scilicet in quantitate vel
qualitate: et quando etiam requiritur: in tempore enim
esse moveatur: horum autem terminorum nominatum
genere quidam aut specie esse unum est id est contingit
invenire scilicet in mobili et in re in qua moveatur id est
in termino ad quem non autem in tempore simul: ha-
bitum autem erat in tempore: ita quod in tempore inveni-
tur habitum scilicet immediatum et consecutio non au-
tem simultas plurium temporum non communicantur.
secundum lincon. hic: quod non solum illa tria re-
quiruntur ad unitatem materiam motus scilicet uni-
tas numeralis mobilis: unitas numeralis termini
ad quem: et unitas numeralis temporis: sed etiam re-
quiritur unitas numeralis termini a quo est motus:
et unitas numeralis vice medie per quem est motus: et
dicitur Aristoteles tangit unitatem numeralem ho-
rum trium scilicet termini a quo et termini ad quem:
et vice cum dicit et in quo. Et preter ista dicit Burleus
requirit unitas numeralis motoris: ita quod plures
motores successivus moveant aliquod mobile non
erit motus unus numero ut patet per philosophum
octavo huius dicentem: quod motus projectionis non
est unus eo quod in illo motu non est unum movens
tantum: tangit autem philosophus implicite moto-
rem cum dicit quod ad motum unum numero requiri-
tur unitas numeralis mobilis: expresse autem non
tangit quia nondum declaravit quod omne quod moveatur:

Philosophorum

mouetur ab alio. ¶ Sed mihi videtur q̄ non plura requirantur ad motus unitatem numeralem q̄ ea que philosophus exprimit in littera non enim requiritur unitas numeralis termini a quo imo neq̄ unitas specifica: q̄ in motu dealbationis a nigro in album per omnes colores medios non tñ nigrus est terminus a quo: sed etiam fuscum palidum rubeum & huiusmodi cum per illum motum co:umpantur omnes hi colores: non dicuntur termini ad quem nisi propter motum: q̄ terminus ad quē est ille quo habito cessat motus q̄ non cessat motus dealbationis nisi habita albedine inietā per motorem ideo sola albedo est terminus ad quem motus dealbationis: que quidem dealbatio est vnus motus numero sicut & terminus ad quē non obstante q̄ multi fuerunt successiue termini a quo diuersarum rationum. ¶ Non etiam requiritur unitas numeralis vie a termino a quo ad terminum ad quē: qm̄ a concavo lune ad medium mūdi per omnes speras elementorum fieret motus vnus numero si aliqua terra descenderet non prohibita: & tamē via per quam fieret motus non esset vna numero neq̄ species specialissima. ¶ Et ex eodem apparet q̄ nō requiritur unitas numeralis motoris imo neq̄ unitas specifica: qm̄ plures homines simul trahunt vnā nauim vno motu numero & plures boues & equitrahūt vnū currum: hoc autē q̄ dicit philosophus. 8. huius q̄ plures motores successiue constituunt diuersos motus illud est concludendum ex quo non sequitur q̄ ad unitatem numeralem requiratur unitas numeralis motoris cum iam exemplariter oppositum est ostēsum: nō igitur per mobile intelligit philosophus motorem vt dicit Burleus neq̄ per in quo intelligit ultra terminū ad quem terminum a quo & viam vt asserit lincoñ. 83 q̄ bene ostendunt exempla philosophi in littera quibus non exprimit viam neq̄ terminum a quo: (Simpliciter autem.) Postquā philosophus expressit illa tria que requiruntur ad unitatem numeralem motus manifestans exemplariter nullum motum posse fieri absq̄ mobili & tempore & dispositione ad quā est motus iam ostendit illa tria debere esse indiuisibilia & eadem numero si motus debet eē vnus numero: qm̄ igitur motus denominatur a termino ad quem: o3 necessario terminum ad quem esse vnum numero si motus fuerit vnus numero: non enim ad duas albedines est vna dealbatio siue sint in diuisis subiectis siue i eodez siue faciant vnum numero siue non vnde si in vna hora acquiratur motu cōtinuo tota latitudo albedinis a non gradu vsq̄ ad gradum vt. 8. ad duas medietates albedinis non est tota albefactio: sed due medietates motus sunt ad duas medietates forme & tot⁹ motus ad totam formam cum totum non sint sue partes Item ad unitatem numeralem motus etiā requiritur unitas numeralis temporis: ita q̄ ipsi non sit interruptus neq̄ deficiat sic q̄ in qualibet parte temporis sit aliqua pars motus: & in quolibet instanti temporis si significati sit mutatio aut mutatum esse eiusdem motus copulans motum preteritum cum motu futuro: ideo motus contrarij facti in duabus horis immediatis: aut motus eiusdem speciei provenientes a diuersis motoribus successiue in temporibus non faciunt vnum motum numero: qm̄ in instanti medio nō est aliqua mutatio: neq̄ mutatum esse copulans motum preteritum cum motu futuro: si igitur duo tales motus in tempo-

Tex.
cō. 35.

ribus immediatis non faciunt vnum motum numeris a fortiori si illi motus fient in temporibus mediatis inter que cadat quies media non poterunt illi constitutere vnum motum numero. Requiritur ulterius ad unitatem numeralem motus unitas numeralis mobilis s. per se non per accidēs: nam cum motus sit actus mobilis in quantum mobile vnus motus non habet nisi vnum mobile per se: per accidens autem potest habere plura dato enim q̄ idem sit coriscus. s. motu ambulationis & motu denigrationis ab albo in nigrum: tunc coriscus in casu isto est per se subiectum vtriusq̄ motus: sed album est subiectum per accidens motus dealbationis & ambulans est subiectum per accidens motus denigrationis: & sicut datur vnum subiectum per accidens vnus motus: ita possunt dari infinita. s. muscum inuisum dulce amarum & sic de infinitis: vnus igitur motus numero habet tantum vnum mobile numero per se: sicut possit habere infinita per accidens. Et q̄ vnus motus numero sit tantum vnum mobile numero per se declarat Aristot. q̄ aliter duo homines possunt simul sanari eadem sanitate numero scilicet sanitate oculorum q̄ est inconueniens: & probatur consequenter: quia si non requiritur unitas numeralis mobilis sed sufficit unitas specifica for. & plato sunt eiusdem speciei: igitur poterunt sanari eodē motu sanationis numero: sed vna sanatio numero est ad vnā sanitatem numero: sicut vna dealbatio numero est ad vnā tantum albedinem numero vt ostēsum est: igitur for. & plato poterunt sic sanari sanitatem oculorum eodem numero q̄ est inconueniens: quia ille due sanitates non sunt eadem sanitas numero: sicut neq̄ ille sanationes sunt vna sanatio numero: sed tantum specie. Lege litteras. Simpliciter autem vnum unitatem numeralis in omnibus his est prius nominatis: & naturam in quo est: scilicet terminum ad quem vnum oportet esse & indiuisibile in diuisione opposita multi vt speciem ipsam seu formam ad quem est motus: & ipsum quando vnum tempus & nō deficiens & q̄ mouetur vnum esse debet per se non secundum actus vt album dum contingit nigrum fieri & coriscum ambulare: vnus autem est coriscus & album: sed secundum accidens: ideo quilibet illorum motuum habet plura substantia & plura mobilia vnum per se & vnum per accidens: neq̄ cōmune in specie vel in genere debet esse mobile si motus sit vnus numero: esset enim: id est contingeret duos homines simul sanari secundum eandem sanitatem numero vt ophthalmie id est ab infirmitate oculorum: sed non vnus hic ē motus numero: sed specie vnus est.

Notandum primo secundum commentatorem commēto trigesimo quinto: q̄ si motus est vnus numero necessesse est vt illa natura in quo est motus sit vna numero id est indiuiduum demonstratum specie illius nature & necessesse est in vno motu secundum numerum vt illud in quo est motus scilicet materia motus sit vnum numero. Et intelligit cōmentator per naturam in qua est motus ipsum mobile & per materiam motus terminum ad quē non quidē vltimo indiuisibiliter acquisitum sed successiue partibiliter per motum: cum ergo sit differentia inter motum & materiam motus sequitur q̄ cōmentator & philosophus loquuntur continue in tractatu isto de motu secundū formā: & non de motu

Liber quintus.

fm materiam cum tractant materiam de unitate motus cuius oppositum dicitur Burleus: v3 q^o philosoph^o hic non loquitur nisi de motu fm materiam.

Secundo notandum fm commentatozē eodem cōmento q^o motus est vnus numero necesse est vt res mota sit vna in numero: non per accidens: qm si fuerit vna per accidens tūc erit possibile vt moueatur motibus duobus in finitū in eodē tempore verbi gratia: qm albus et sol. sunt idē per accidēs: qm accidit q^o sol. sit albus et ideo possibile est vt hoc vnū per accidens moueatur duobus motibus in finitū vt nigrescat fm q^o est album: et ambulet fm q^o est sol. Duplex est subiectum motus v3 per se et per accidens verbi gratia subiectum motus per se de ambulationis est sol. subiectum autem per accidens ē album: qm accidit sol. ambulanti q^o sit album sicut accidit albo q^o sit sol. aut q^o sit ambulans: album igit^r mouetur duobus motibus simul vno motu per se: v3 nigresfactionis et vno motu per accidens: v3 deambulationis: mobile per se nunq^{uam} mouetur: nisi vno motu et hoc accipiendo mobile per se fm formam: q2 dicitur philosopho in principio huius quinti q^o alterius et alterius motus est aliud ad aliud subiectum accipiendo tamen mobile per se fm materiam sic idem mobile mouetur per se pluribus motibus per se vt ibidem determinatum est.

Contra predicta arguit^r et primo q^o ad vni-
tatem numeralē motus nō requiritur vnitas numeralis temporis: qm aliquis motus est vnus numero et tamen tempus non est vnū numero igitur et p3 consequentia et antecēdēs arguitur ponēdo q^o in prima parte hore future inducatur in subiecto aliqua tota latitudo albedinis a non gradu vsq^{ue} ad gradum: vt quarta et in tertia parte iducatur in eodē subiecto adequate alia medietas: v3 a gradu vt quarto vsq^{ue} ad gradum et arguitur sic: omnis albedo vna numero est acquisita per vnum motum numero sed tota albedo a non gradu vsq^{ue} ad gradū vt octo est albedo vna numero dato q^o finis iam in fine hore cū ex duobus medietatibus albedinis acq^{uisita} sit in eodē subiecto fiat vna albedo numero: igitur tota h albedo est acquisita per vnum motum numero cuius prima et tertia pars temporis hortalis sicut medietates ex quibus non sit vnusq^{ue} numero. **Secundo** arguitur q^o ad vnitatem numeralē motus nō requiritur vnitas numeralis terminat ad quem: qm posito vacuo sic q^o infra latera celi seu infra concauū orbis lune nihil esset ad huc lapidē moueretur a concauo lune versus medium mundi motu continuo: et tamen nullus esset terminus ad quē per calūz. Similiter possibile est q^o sit aliqua vna calefactio vel albefactio continua per totam vnam horam: et q^o in fine hore nō erit aliquid istius caliditatis vel albedinis acquirende in tota hora dato q^o p^{ro}portionat^r sicut generat albedo aut caliditas ab vno agente ab altero corrumpatur. **Tercio** arguitur q^o ad vnitatem materialē motus nō requiritur vnitas numeralis mobilis ponēdo exēplum cōmune de cane descendente moriente in via ante finem motus in casu isto mobile nō est idem per totum motum: q2 in vna parte est canis: et in alia cadauer: et tamen motus est vnus numero q^o declaratur sic si in materia canis nulla fuisset forma substantialis: s3 tū grauitas cum alijs accidentibus illa fuisset mota a principio vsq^{ue} ad finem motu continuo vno numero

igitur siue ponatur i materia ista forma canis siue forma cadaueris non minus continuatur idem motus numero: idem p3 de gutta aque descendente cuius continue aliqua pars corrumpitur aut euanescit: i casu isto motus est vnus numero et continue corrumpitur mobile: q2 ad corruptionē partis rei inanimate sequitur corruptio totius. Si etiam duo lapides ligarentur inuicem et mouerentur deorsum continue esset idem motus numero: et tamen mobile non est vnus sed plura sunt mobilia sicut plures sunt lapides in actu. Consimiliter potest argui i alijs motibus a motu locali ponendo q^o vnus ignis comburat canem et etiam cadauer genitum ex cane stante semper eadem applicatio ne agentis ad materiam: et patet q^o mobile est diuersū in hoc motu calefactionis: et q^o sit idem numero calefactio tam in cane q^{uam} in cadauere arguitur actio agentis est p^{er}tinua ex quo non habet impedimētū et passio materię est continua etiam et vna numero cum sit op^{er}posita actioni: igitur etiam motus a principio ad finem est vnus motus: eo q^o actio et passio sunt in motu per Aristo. tertio huius. Itē potest argui de augmentatione q^o est vna numero in embione et in animali genito ex illo cum sit eadē virtus numero et calor materialis in quolibet illorum potens continuare actionem agentis. **Quarto** arguitur q^o ista tria non sufficiunt: q2 si sol. in prima medietate hore future traheret vna nauis: et plato in secunda medietate traheret eandē nauis tempus esset idem numero non deficiens: qm in qualibet parte hore future nauis moueretur termin^{us} etiam ad quē esset idem numero: v3 totum vbi acquiritur a principio vsq^{ue} ad finem et mobile esset idem numero p^{er}tinue: v3 nauis et tamen motus non esset vnus numero: q2 sit aduersis motoribus successiue. Itē ponō q^o in prima medietate hore future a ignis inducat in forte adequate caliditatem vt. et in secunda medietate hore b ignis inducat aliam caliditatem vt. et etiam in forte adequate et patet q^o tempus est vnus numero et non deficiens cum in qualibet parte illius alteretur sol. et terminus ad quem est vnus numero. s. caliditas: vt quarta et mobile est vnum numero: et tamen motus non est vnus numero ex quo sita diuersis motoribus successiue iuxta determinationem Ari. 8. huius. **Ad primū** dicitur q^o sicut prima et tertia pars hore non inuicem continuantur: ita neq^{ue} motus facti in illis partibus inuicem continuantur et per consequens ex illis duobus motibus non sit vnus motus numero: et cum dicitur omnis albedo vna numero est acquisita per vnum motum numero concedo per se vel per accidens: vnde prima medietas albedinis est per se terminus primi motus: et secunda medietas albedinis est per se terminus secundi motus et q2 in fine secundi motus continuatur prima medietas albedinis cum secunda medietate: igitur tota albedo est per accidens terminus secundi motus et per accidens acquisita est per secundum motum: quoniam accidit secundo motui q^o albedo per se acquisita per illum continuatur albedini acquisite per solum motum: licet igitur ex albedine prime partis hore et ex albedine tertię partis hore fiat vna albedo numero non tamen ex motibus eandē partium sit vnus motus numero propter quietem mediam i tota secunda parte eiusdē hore albedo enī cū sit res p^{er}manēs pōt expectare tēpore quietis alia albedinem facientem vnum cum prima albedine: motus autem cum sit res successiue

Philosophorum

sua non potest expectare alium motumque quietis ex quibus duobus motibus possit fieri vnus motus numero. ¶ Ad secundum dicitur qd motus ille non posset esse localis nisi p ipsuz acquireretur locus aut vbi a principio vsq ad finem se habens acquiritur vnus vbi continuum sicut motus cuius pars preterita non manet cum futura in fine autem motus esset acquisitus in diuisibiliter vnum vbi magis tamdiu qd lapis quiesceret in medio mundi: sicut ergo motus esset continuus: ita terminus ad qd esset continuus vsq totus vbi acquisitus a principio vsq ad finem: licet totus illud non maneat in fine. Et similiter dicitur in casu alio de albefactione et calefactione qd sicut calefactio aut dealbatio erit vnus motus numero: ita habebit vnam caliditatem vel albedinem vnam numero: non quidem in fine hore: sed in tota hora: et iste casus ostendit qd terminus ad quem motus non est. pprie illud qd vltimo est in diuisibiliter acquisitum per motum cum nullum sit tale in casu isto: sed illud est pprie terminus ad quem motus qd successiue acquiritur per motum. ¶ Ad tertium respondetur communiter et facilliter qd motus canis et motus cadaueris non faciunt vnum motum numero: sed sunt motus discontinui contigui tñ et immediati siue sint locales siue sint motus alterationis: non enim augmentatio embzionis et augmentatio animalis sunt vna augmentatio numero si sunt immediate discontini tamen non habentes terminum copulantes. Iste modus respondendi est mihi satis dubius: qm frigiditas aque potest continuare actionem suam per tota vna horam dato qd continue habeat passum dispositum consimiliter et in vna medietate hore coniungatur for me aque et in alia medietate forme terre igitur per idem grauitas canis potest continuare motum suum per totum vnum tempus quantumcunqz continetur formis diuersis dummodo habeat mediuz vniuoce continue neqz aliunde ab extrinseco impediatur et sicut ratio sua sit non minus moueret grauitas deorsum materiam nudam qd actuatay forme substantiali igitur qualitercunqz in materia varietur forma substantialis dummodo maneat eadem grauitas cū alijs requisitis ad motum continuabitur motus. Item non apparet quādo virga in vna medietate viuens: et in alia non viuens moueatur deorsum vno motu numero ex quo est eadem grauitas numero iuncta simul parti viuē et parti non viuē: igitur per idem sit in vna parte temporis eēt vna virga tota viuens et in alia parte tota non viuēs ēt continuaret motus. ¶ Deinde arguitur qd iste due calefactiones continuant: qm ignis in instanti generatōis cadaueris habet eadem applicationem ad materiam eius qd ante habuit et qd postmodum habebit: sed imediate ante illud instans agit et etiam imediate post igitur in illo instanti agit in eandem materiam: et ita arguatur de augmentatio embzionis: qm ista sit per alterationem caloris non deficientis ab occasioe sua ex quo manet calor idem: et materia eadem in embzione et in animali sicut igitur alteratio est vna numero in generato et in corrupto ita et augmentatio est vna numero. ¶ Dicendum igitur qd ad vnitatem motus non requiritur vnitās mobilis propinqui qd est compositus ex materia et forma substantiali: s3 requirit vnitās mobilis remoti qd est prima materia que quidez si variatur in dubie motus non esset vnus numero ex quo igitur eadez grauitas aut leuitas numero manet in generato et corrupto etiam idem motus localis nume-

ro manet in ambobus: et si eadem caliditas et frigiditas numero manet in eito generato et corrupto s3 pl3 scdo de generatioe eadem calefactio et frige factio numero manet ex quo manet eadem materia sub ambabus formis recipiens transmutationem. Et si adducitur philosophus primo de generatioe et in hoc quinto ad qd hec est differentia inter motum et generationē: qm in generatione nō manet idem subiectum actu sub vtroq termino a quo qd in termino ad quē. Respondet qd nō intendit philosophus semper sub vtroq termino motus manere idem numero subiectum in actu qm aliquis homo in fine alterationis et augmentatio nis: et etiaz motus localis posset definire esse: ideo nō est necessarium qd subiectum in actu maneat idem sub vtroq termino motus: sed sufficit qd possit manere: ita qd non repugnat rationi motus idem subiectū in actu manere sub vtroq termino: sed repugnat rationi generationis et corruptionis qd alq subiectum in actu maneat idē in termino: a quo et termino ad quē: vt satis liquet ex diffinitionibus illarum et c. Cum autem argueatur de gutta descendente et de lapidibus ligatis motus deorsum istud fm nullam diffinitatem habet qm sicut sunt lapides plures ita motus plures quibz tamen illorum motuum est vnus numero a principio vsq ad finem: sed de gutta cadente dicitur qd sicut infusa co:pora sunt ita infiniti motus defecerunt et sicut ista pars gutte remansit a principio vsq ad finem ita motus suus fuit vnus infiniti: ergo motus sunt corrupti quozum iste fuit pars non quidem fm diuisionē temporis sed fm diuisionem mobilis. ¶ Ad quartum dicitur qd ad vnitatem numeralem motus ista tria sufficiunt et ad argumentum dicitur: qd tempus est deficient: vnde tempus dicitur deficere quando non mensurat motum per partes et mutationes per instantia dato enim qd in hora vna futura sit vnum mobile moueretur: qd in qualibet parte pari moueretur et in qualibet in pari quiesceret hora prima et si esset vna et continua respectu sui non tamen respectu motus qm et si quelzps illius motus mensuraret aliquā pte hore nō in quelibet pars illius hore mensuraret aliquam partē motus vt liquet si etiam in prima medietate hore alio qd continue calefieret: et in secunda continue frigeret tempus deficeret non quia in qualibet parte fieret motus et i qualibet alteraretur illud mobile: sed quia instans medium non esset mensura alicuius mutationis in diuisibilis copulantis motus prime medietatis cum motu secunde medietatis ad hoc igitur qd tempus sit vnum numero et non deficiat respectu motus requiritur qualibet partem temporis mensurare aliquam partem motus: et qd libet instans eiusdem temporis mensurare aliquam mutationem eiusdem motus. ¶ Et hoc est solum argumentuz dicendo qd motus nauis non est motus vnus et continuus a principio vsq ad finem: et qd tempus deficiat quoniam in primo instanti applicatioe foris ad nauim nulla ē mutatio copulans motum prime medietatis cum motu secunde medietatis ideo medium nullam mutationem talem mensurat sicut enim partes temporis continuantur per in diuisibile instans et partes linee per punctuz in diuisibile ita partes motus per mutationem in diuisibile illi motus non faciunt vnum motum numero constat autē qd instans applicationis foris non est instans actionis propterea in tali instanti nulla est mutatio in diuisibilis copulans motus preteritū cū motu

Liber quintus.

Tex.
cō.36.

futuro. ¶ Conſimiliter dicitur ad caſum de alteratiōe q̄ tempus deſicit non ratione partis ſed ratione inſtā-
tis mediātis inter illos duos motus non meſurā-
tis aliquā mutatiōem indiuiſibilem illorum motu-
um: unde in medio inſtanti hōre a. deſinit agere per re-
motiōem de preſenti: et b. incipit per remotiōem de
preſentia: igitur in nullo inſtanti nulla eſt actiō: et conſe-
quenter nulla mutatiō. ¶ Socratem autem. ¶ Circa pre-
dicta poſſunt fieri duo dubia quorum q̄ libet Ariſto.
ſoluit: primum dubium eſt: vtrum eadem ſanatio nu-
mero poſſit eſſe in eodem ſubiecto interrupto tempo-
re: ſecundum dubium mouetur propter iſtam cauſam: qm̄
conceſſo q̄ eadem ſanatio numero poſſet eſſe in eo-
dem ſubiecto tempore interrupto ſequitur q̄ ad vni-
tatem materiale[m] motus non requiritur vnitās nu-
meralis tempore: qm̄ idem motus numero eſſet in tē-
poribus interruptis: tempora autem interrupta: non
poſſunt facere vni[us] tempus numero. Reſpondet philo-
ſophus q̄ ſi contingat ſocratem alterari eadem altera-
tiōe ſim[iliter] ſpeciem diuerſis temporibus et ſimul cum
hoc ſit poſſibile corruptum reddere idē in numero: ea-
dem ſanatio numero poſſet eſſe in eodem ſubiecto tē-
pore interrupto: et tunc prius et ſecundus motus eſſent
idem motus numero: et tempus non eſſet idem nume-
ro in quo caſu ad vnitatem materiale[m] motus non re-
quiritur vnitās numeralis tempore. Si autem corru-
ptum non poſſet reddere idē in numero eadem ſana-
tio numero non poſſet eſſe in eodem ſubiecto interrup-
to tempore: ſed bene eadem ſanatio ſpecie: ideo pri-
mus motus et ſecundus eſſent idē motus ſpecie: et non
numero: ſicut etiam primum tempus et ſecundum eēnt
idem tempus ſpecie: et non numero et conſequenter di-
catur q̄ generat[ur] ad vnitatem numeralē numero re-
quiritur vnitās numeralis tempore. Le. li. ¶ Socrate[m]
autem ſim[iliter] alterationem eandem alterari ſpecie in alio
autem tempore et iterum in alio: ſiquidē contingit cor-
ruptum iterum vnum fieri numero erit et hic vnus mo-
tus numero. Si vero non contingit corruptum reddi
re idem in numero illud quidem erit motus ſim[iliter] ſpecie[m]
vni[us] autem non erit ſim[iliter] numeralum.

Notandum primo q̄ cōmētor cō-
mentō. 36. mouet vnam
rationem probantem q̄ ſi motus interrupti non faci-
unt vnum motum numero: nec etiam motus non in-
terrupti: qm̄ ideo motus interrupti non faciunt vnum
motum numero: q̄ illo[rum] eſt corruptus vnus et cor-
ruptum non poſt reddere idē in numero: ſed ſignifica-
tis duobus moribus non interruptis etiam vnus illo-
rum eſt corruptus: igitur tales non faciunt motū vni[us]
numero: p[er] conſequentia q̄ corruptum nō poſſet red-
dere numeraliter idem. ¶ Ad hoc reſpondet cōmenta-
tor di. q̄ non propter iſtam cauſam motus interrupti
non conſtituunt vnum motum numeralē: q̄ vnus
eorum eſt corruptus: ſed q̄ vnus eorum diſtinguitur
ab alio per quietem mediam: motus autem non inter-
rupti non diſtinguuntur inuicem per quietem mediam:
ſed tñ per indiuiſibile[m] copulans: cauſa autem propter
q̄ motus interrupti non poſſunt inuicem continuari
neq̄ facere vnus motū eſt iſta: qm̄ ſi due linee aut due
aque diſtantes deberent inuicē cōtinuari et facere vni[us]
motum numero oporteret ſubtrahere diſtantiā que
eſt inter illos motus: huius autem diſtantiā videtur eē
tempus igitur q̄ tolleretur temp[us] ſic q̄ tempora que
iā ſunt mediata fierent imediata: et tolleretur tempus

medium quo ad eſſe fore et fuiſſe: q̄ eſt impoſſibile q̄
tempora habent ordinem eſſentialē inuicē: ita q̄ ſem-
per vnum alterutrum naturaliter et eſſentialiter preſuppo-
nit ſic q̄ illud q̄ eſt in altero poſterior non poſſet eſſe
prius: nec e contra: et illud q̄ eſt alteri imediatum non
poſſet illi eſſe mediatum nec e contra.

Secundo notandum ſim[iliter] Egidij et Bur-
leuz q̄ ſi aliqua forma corru-
pta poſſet regenerari: et motus ad illam poſſet regene-
rari: ſed q̄ motus corruptus nō poſt regenerari ſicut
neq̄ ipſe corruptus: ideo nulla forma corrupta poſſet
regenerari. Sed mihi videtur oppoſitū p[re]cedēdū: qm̄ ſi
cur ad idē vbi numero inſinitus motus locales poſſunt
eſſe: ita ad eandē quantitātē numero inſinite fuerūt au-
gmentationes et diminutiones: qm̄ ſicut vbi ē cōternū
mundo: ita quantitas eſt cōterna materie: ſi nunq̄ p[er]
augmentationem: vel diminutionē aduenit quantitas
aliqui quādo illa genere: igit nō o[mn]i motū regenerari
ſi forma regenerat. ¶ Eſt tñ o[mn]ia iter eternitātē vbi et
eternitātē q̄ritatis: qm̄ eternitas vbi ē eternitas p[ri]ma
nō interrupta cū ipſa vbi nunq̄ incipiat vel deſinat eſſe
ſicut neq̄ mundus: eternitas quantitatis eſt eternitas
diſcontinua et interſta: cum ipſa quantitas inſinitas
inceperit eſſe et deſerit eſſe et ita in futurum: ſicut et ma-
teria p[ri]ma in qua fundatur cum enim totum non ſit
ſue partes: ſtatim materia deſinit eſſe cum per diuiſio-
nē ſeparatur pars a parte et ſtatim incipit eſſe cu[m] par-
tes inuicem vniuntur: ſed quantitas eſt inſeparabilis
a materia ſim[iliter] cōmētorum p[ri]mo huius et inde ſcā-
oz blis: igitur totiens incipit et deſinit eſſe quantitas quo-
tiens incipit et deſinit eſſe materia p[ri]ma. ¶ Ecce quo-
modo eadē forma corrupta regeneratur: et tamē mo-
tus ad illam formā corruptus nunq̄ regeneratur: ita
etiam eadem albedo numero: ſicut et eadem aqua poſt
inſinitas generari: et inſinitas corrupti: et tamen mo-
tus ſimul corruptus non poſt regenerari cum ſit de nu-
mero ſucceſſiuo: et repugnat enim rationi ſucceſſiuo p[er]
pluries hēre eē: ſi nō repugnat rōni p[er]manētū pluries
hēre idē eē. ¶ Ad p[ri]mū autē di. ſcō de ge. q̄ corruptū
nō poſt reddere idē in numero. Dico q̄ loquit[ur] de corru-
pto p[er] ſe corruptiōe q̄ ē termin[us] alteratiōis p[re]cedēti[us] et
corrupto aut p[er] accidēs q̄. ſ. corrupti[us] corruptiōe q̄ eſt
deſinitio termin[us] motū locale[m] nō loquit[ur] ipſe nihil ē
poſt bis generari p[er] ſe. ſ. generatiōe terminātē alteratiō-
nē p[re]cedēti[us] tñ poſt aliqd bis generari p[er] accidēs. ſ.
generatiōe nō terminātē alteratiōnē p[re]cedēti[us] de q̄ dicit
p[ri]mo di. q̄ ge. q̄ ſi gñō ē ipſoſibilis alteratiō ē ipſo-
ſibilis. ¶ Sed forte poſſent illi dicere q̄ corruptū p[er]
accidēs regeneret[ur] abſq̄ regnatiōe mot[us] corrupti: non
tñ forma corrupta p[er] ſe poſſet regnari abſq̄ regnatiōe
ſui mot[us]. ¶ R[es]pondeo q̄ idē p[er]tingeret: nam qm̄ repugnat
motui et mutatiōi eē bis et nō repugnat forme p[er]manētū
eē bis. iō ſo[lo] p[er] ſe corrupta itē p[er] ſe regeneraret et nū-
q̄ redderet motus p[ri]mus: neq̄ p[ri]ma mutatiō: reſur-
gent enim hoies: vt fides catholica atteſtatur et tamen
nunq̄ reddibunt illo[rum] generationes ſicut neq̄ tē-
pora: et inſtantia iā corrupta. p[ro]pterea bene dicit p[ri]mo
in ratione ſequentis dubij q̄ ſi motus eſt vnus nume-
ro forma eſt vna numero: non tñ e contra: ſi forma eſt
vna numero: motus eſt vnus numero et. ¶ (Habeant
dubitationē.) ¶ Scō dubitatio eſt vnum ſanitas et
alij b[er]o: et paſſiōes numero poſſunt eē i eodē ſubiecto
interrupto tempore: iſta queſtiō eſt ſimilis p[ri]ori niſi
q̄ illa mentionem facit de re ſucceſſiuā iſta vero de re

Tex.
cō.37.

Philosophorum

pmanente: illa loquitur de motu: h aut de termino mo-
 t^o. Et arguitur per affirmatiua dubij: na eade sanitas
 numero pot manere p aliquod vn^o tps igit sanitas cor-
 rupta pot redire eade in numero pbat psequetia qz sa-
 nitas e in subiecto trāsmutabili pmanere igit sani-
 tas pmanere cū subiecto igit nō ē rō quare sanitas
 que erat in diluculo stante pmanetioe sit eade sanitas
 numero que ē nūc i meridie: quādo sanitas corrupta
 heri sit eade sanitas numero hodie recuperata: sic a si-
 mili si motus qui fuit in diluculo est idē motus nume-
 ro qui est nūc nulla iterueniente quiete: p idē mor^o qui
 fuit heri est idē numero motus qui ē hodie qnūcunqz
 inter eos fuerit quies media, l. c. li. (Habet aut dura-
 tionē huic pcedētē similem et vtrū vna sanitas: et oīno
 hitus: et passiones subiecte sint i corporibus tpe iter-
 rupto: moueri nāqz vident habētā illas passiones et
 fluētā pmanere eē: si igit eade: et vna diluculo: et nūc sani-
 tas est quare nō: et cū deficiēs a sanitate accipiat iterū
 sanitatē: et h illa numero erit. (Eade enim rō.) Respō-
 det pbs q eade ē rō et idiuulū de sanitate et sanatio-
 ne: de motu et forma quo ad eē et nō ē in eodē subie-
 cto interrupto tpe sic q sanatio corrupta pot reddere
 eade in numero: et sanitas poterit eē in eodē subiecto i-
 terupto tpe sic q sanitas corrupta poterit reddere ea-
 dē in numero et eē: si sanitas eade numero pot bis eē:
 et eade sanatio numero pot bis eē et generat pueniūt
 motus et forma ad q ē motus in hoc: q si motus cor-
 ruptus pot regenerari idē numero q forma corrupta
 pot regenerari eade numero et eē: sed in alio differēt
 qm si motus ē vn^o numero forma ad q motus ē vna
 est numero: s; nō eē pot enim forma esse vna numero
 et motus nō erit vn^o numero: verbi gratia aliquo. n.
 pot ambulare p rāseūdo. a. spaciū acquirēdo. b. vbi
 quo acquisito pot quiescere deinde post quietem pot
 iterū moueri sup eodē spacio nūero ad idē vbi nume-
 ro: vbi p q est in eade forma numero et nō idē mor^o
 numero: qz pma deambulatio nō est scōa deambu-
 latio qz at corruptū redderet idē in numero q ē ipos-
 sibile. Ite tñ qōnes de motu et forma vtrū post corru-
 ptionē possint regenerari nō sunt pūctus speculatiois:
 s; magis pūctus ad lib. 2. de ge. l. c. li. (Eadem enim rō
 est de motu et forma quo ad regenerari et nō regenera-
 ri post corruptionē nisi q i tñ differt motus a forma
 qz siquidē duo motus sint: idē sit numero vn^o et ha-
 bitus. i. forma necesse est q sit vnus: vnus enim nume-
 ro actus. i. motus ē forme vnus numero: si vero ha-
 bitus vnus ē forma sit nō alicui videbitur vnus et idē
 numero actus eē: cū enim pauset ambulās nō ampli-
 us est h ambulatio iterū aut ambulare erit eadem for-
 ma et non eade ambulatio numero. St igitur vnus et
 idē est numero motus deambulationis primus et se-
 cundus pūctus et idē corūpi et esse multotiens v; bis
 et ter: hēc quidē igitur sunt durationes extra q nūc ē
 intentionē pūctus ad alium librum.

Notandum primo fm pbm q iste
 qōnes vtrū corruptus
 possit redire idē in numero: vtrum corpora naturalia
 sint in pmanetia trāsmutatioe: vtrū forme et passioēs pos-
 sint manere eodē numero p tps in subiectis suis: vtrū
 forma regenerata incipet eē per illū eundem motū p
 q primo generabatur: aut per aliū nō pertinet ad lib. 2.
 hūc: sed magis ad alios libros: v; de celo de ge. et me-
 theo: 2. 2. propterea non soluit ar^m. factū de sanitate
 vtrū possit manere eadem numero per tps cum sit in

subiecto trāsmutabili et continuo fluente: tamē solutio
 istius difficultatis hī ex dicēdis in. 7. huius ideo non
 curat hic soluere dicē enim. 7. huius q ad sanitatē nō
 est motus: qz idiuulū acquiritur: sed oē pmanēs in
 diuulū acquiribile pot manere p tps idē numero
 igitur eadem sanitas numero pot per aliq vnum tps
 cōtinue manere: et non sequit corpora naturalia sunt
 trāsmutabilia et in pmanetia fluxu igitur non manet ea-
 dem sanitas: neqz alia passio vna numero p tps: sicut
 enim non ad omnem alterationē in qualitatibus pri-
 mis sequitur inductio noue forme substantialis: et cor-
 ruptio pcedentis forme: ita nō ad oēm trāsmutationē
 factam in corporibus naturalibus sequitur variatio
 formarū et passionū que sunt in corporibus.

Secundo notandū fm Egidiū q plu-
 res motus possunt eē ad vnā
 formā tñ verbi gratia due ambulationes discōtinue
 ad eandē sanitatē numero: et due calefactiones ad ea-
 dem caliditatē numero pot enim aliquis ambulare plu-
 ries pp sanitatē et nunqz iducetur sanitas nisi in fine vl-
 time deambulationis: stat ē q aliquis calefiat et acci-
 piat formā caloris et postea accepta huiusmodi for-
 ma quiescat deinde post quietē incipiat intendi in calo-
 re: erunt igitur ibi duo motus: vnus a frigido in cali-
 dum: alius autem a calido in magis calidum: vtrūqz
 ad eandem formā: sed per vnum introducetur ipsa
 similitudo forme: alium vero intendetur forma in eē
 eius. Ista determinatio posset esse dubia: qm deambu-
 latio est motus localis: cuius terminus ad quē ē vbi:
 et non sanitas loquendo de termino per se cum ad sa-
 nitatē non sit per se motus per Arist. septimo huius
 tales plures determinationes non sunt per se ad termi-
 nū sanitatis: et si dicitur q deambulatio est p se ad sa-
 nitatē vt est instrumentū agentis sanitatē intendē-
 tis: istud videtur esse pter intentionē pbi: qm hic lo-
 quitur de motu vt motus est: aut vt est actus mobilis
 et non vt est instrumentū agentis vel motoris: vt pa-
 tet recitando ea que pertinent ad vnitatem numerale
 motus: et si ambulatio est ad sanitatē per se vt est in-
 strumentum agentis: etiam est ad vbi per se vt est acci-
 piens: igitur vnus motus numero non est ad vnā
 formā: tñ sed ad plures cuius oppositū ponit phi-
 losophus et ipse. Deinde per primam illarum cale-
 factionum inducitur caliditas: et per secundam induci-
 tur alia caliditas distincta a prima: igitur illi duo mo-
 tus sunt ad duas caliditates: si autem diceret q per se
 eundam calefactionem nō inducitur caliditas: sed tñ
 intentio caliditatis vt videtur velle: sequitur q aliqua
 calefactio non est motus ad caliditatem contra philo-
 sophum in hoc quinto: et patet consequentia: qz secun-
 da calefactio non inducit aliquam qualitatem: sed tñ
 intentionem quantitatis et ita sequitur q prima et se-
 cunda calefactio sunt diuersarum specierum: qz illorū
 immediate termini sunt diuersarum specierum: videlicet
 caliditas et intentio caliditatis. Propterea dicatur vt
 supra q plures motus numero possunt esse ad ean-
 dem formā numero. s. plures motus locales ad idē
 vbi numero: et plures augmentationes et diminutio-
 nes ad eandem quantitatem numero: neqz est verum
 q dicit Egidiū q idē forma corrupta non potest
 redire eadem in numero: qz motus per quem fiebat
 non potest regenerari: qz quantitas corrupta reuertit
 eadē i numero: et tñ nulla aug^o. vel diminutio corrupta
 pot redire i numero eadē loquēdo large de corruptioe.

Tex.
 cō. 38.

19.

Libri quintus.

qz proprie loquendo de illa sicut non potest regenerari motus: ita neque forma: non quidem per ista causa non potest regenerari forma: quia non potest regenerari motus: sed quia in generatione eius contrarietate potest in materia iuxta doctrinam commentum. Et primo huius quod adueniente forma potest contrarietate ac et quia corruptio istius forme regeratur per prius abscis potest ad illam: sed huius sunt alteri speculatio. Et ex isto soluitur dubium istud: quia plures sibi dicere: dicit enim quod si sanatio corrupta potest redire eadem in numero: et sanitas corrupta potest redire eadem in numero: et tamen si motus est vnus forma est vna: et non est ex quo sequitur quod ad eandem formam possunt esse plures motus: igitur non si sanitas corrupta redire potest eadem in numero sanatio corrupta potest redire eadem in numero: et maxime quod ostendit est quod corrupta potest redire eadem in numero: tamen augmentatio nem ad illam non posse redire eadem in numero. Et respondetur quod plures loquuntur naturaliter: et ista per dicta est solum gratia materie. Vnde si sanitas corrupta potest redire eadem in numero: sanatio corrupta poterit redire eadem: quia antecessa est impossibile eo quod corruptio sanitatis est perfecta corruptio finis: et quod abscis potest ad eandem corruptio autem quantitatis est imperfecta corruptio cum corrumptur totum partibus non corruptis.

Tex.
60.39.
7.40.

Quoniam

autem prius est. Ista est secunda pars huius capituli: qua plures determinat de unitate motus postquam permixtis distinctiones facientes ad propositionem ponens quatuor conclusiones quarum prima est ista: ois motus qui est

vnus simpliciter est motus prius et est. Et secunda conclusio ad unitatem numeralem motus requiritur unitas numeralis mobilis: et termini ad quem ibi (vnde necesse est). Tertia conclusio: igitur ois motus est vnus: tamen aliquis est altero magis vnus ibi (amplius autem dicitur). Quarta conclusio ex duobus motibus per se non potest fieri vnus motus numero ibi. (Si autem ostenditur). Prima pars prime conclusionis sic arguitur: ois motus est motus prius: igitur ois motus qui est vnus simpliciter est vnus motus prius: per consequens cum minor et maior ex eo declaratur: quia ois motus est diuisibilis in partes priuas. Et secunda pars conclusionis patet sic: probatur omne compositum ex partibus quare vltima sunt vnus est vnus simpliciter: igitur ois motus prius compositus ex partibus quare vltima sunt vnus igitur ois motus prius est vnus simpliciter: per consequens cum maior et minor autem est eundem inducitur in motu altera: tunc augmentatio et diminutio sicut enim ois linea continua composita ex partibus quare vltima sunt vnus et omne tempus prius compositum ex partibus quare vltima sunt vnus ita ois motus compositus ex partibus quare vltima sunt vnus. Et licet. Quia autem prius est motus simpliciter quidem vnus necesse est et prius est si quidem ois motus diuisibilis est in partes priuas et si prius est motus iste est vnus simpliciter et est.

Notandum per primum per declarationem huius conclusionis et sue probationis quod ad hoc quod aliqua sint priua. scilicet motus et aliter: siue sint entia permanentia: siue successus duo re-

quiruntur. Primo quod habeat vltima: ideo due intelliguntur: neque duo prius possunt continuari: quia non habent neque habere possunt vltima: et sicut non possunt inuicem continuari: ita non possunt facere vnus simpliciter. Secundo requiritur quod vltima sunt vnus: ideo linea et deambulatione habent vltima: non tamen possunt inuicem continuari: quia illa vltima non possunt esse vnus: cum sint equoca et diuersarum rationum: non enim apparet quod ista vltima possunt esse vnus: igitur possunt esse immediata duo igitur motus diuersarum rationum: siue differant genere: siue specie possunt esse habitus et immediati sed non possunt esse continui propter causam dictam: quia non possunt habere vltima vnus: aliquis enim potest currere: et statim post cursum febricitare et aliquid corpus luminoso potest moueri localiter. scilicet candela: aut lampas et statim post motum localem illuminare domum: constat enim cursum et febricitationem esse motus immediatos non tamen continuos similiter mutatio localis: et illuminatio successiua sunt motus immediati non tamen continui: quia non possunt habere vltima vnus cum sint diuersarum rationum. Et dicit commentator quod sicut motus diuersarum rationum possunt esse immediati absque continuatione: ita et motus eiusdem speciei ut dato quod sol. currat et febricitat per vnam horam continet: et plato per horam immediate etiam currat et febricitat febre eiusdem rationis in hoc casu illi duo cursus sunt eiusdem rationis: et similiter ille due febricitationes sunt eiusdem rationis: et omnes illi motus sunt immediati sicut et tempora in quibus fuit non tamen inuicem continuantur sicut necque mobilia in quibus sunt: sed etiam vna candela moueatur a manu dextra ad manum sinistram: et statim ab alio motore moueatur vna alia etiam accensa per tantam distantiam ultra. Illi motus locales sunt eiusdem rationis: et similiter ille illuminationes sunt eiusdem rationis in quibus est immediatio sine continuitate: quia motores illi sunt diuersi successiue concurrentes ad motus suos. Et licet. (Non enim omnis motus fieri continuus omni motui sicut nec ad nullum continens). scilicet neque quod libet indifferenter potest priuari cuius sed quorum vnus sunt extrema: vltima autem aliorum non sunt quidem sicut in diuisibilibus aliorum autem sunt vltima sed specie differentia et equiuoca sunt. diuersorum rationum quod nanque tangit forma indiuisibilis formam diuisibilem aut quomodo vnus si et vltimum linee et ambulationis habitus quidem igitur sunt motus et qui neque ideo specie: neque idem genere sunt: currens enim aliquis statim febricitat: et vltima pas ex diffusionem luminis post motum localem facit quod illuminationem loci mutatio est habitus continua autem non ponitur enim continuum quorum vltima vnus sunt quare et consequenter sunt isti motus: quia ipsi compositum est in quo illi sunt: prius autem est tempus eo modo quo motus est prius: hoc autem est cum vnus vltimus fiat ambobus. scilicet partibus motus aut partibus temporis.

Notandum per commentatorem commentum. 39. quod quia omnis motus est continuus quia ois motus est diuisibilis necesse est ut vnus motus in numero sit continuus. Est ergo differentia inter unitatem indiuisibilem et diuisibilem quia indiuisibilia habent unitatem per continuationem partium ideo si ois motus est diuisibilis simpliciter unitas eius accipienda est: non ex priuatione partium: sed ex continuitate motuum: igitur esse vnus est ipsum esse continuum et ipsum esse continuum est ipsum esse vnus.

Philosophicorum.

Contra predicta arguitur: et primo quod non
 ois motus est motus continuus
 quia idem est motus et unus motus: per Aristotelem. primo elen-
 corum. dicitur quod idem est homo et unus homo: propositio et una
 propositio: sed non est idem motus unus et motus primum
 igitur et ceterum. minor declaratur: quoniam motus diversarum
 specierum sunt unus motus genere: quia due calefactiones
 duo: ut mororum: vel duorum mobilium sunt unus mo-
 tus specie per Aristotelem. in prima distinctione huius capituli: et
 tamen non sunt motus primum ex determinatis hoc igitur
 et ceterum. Secundo arguitur quod aliquis unus motus sim-
 pliciter non sit motus primum: nam sit. a. una sanatio per
 quam acquiratur tota latitudo sanitatis eidem subiecto ade-
 quate: et hoc in hora: et per quod. a. est unus motus scilicet quod
 est unus motus numero: huiusmodi unitatem numeralem
 subiecti et temporis et termini ad quem iuxta doctrinam secun-
 de distinctionis huius capituli: et quod a sanatio non sit
 motus primum arguitur: quoniam latitudo sanitatis a non
 gradu ad gradum ut octo non acquiritur successive conti-
 nue: sed successive successione discontinua: quoniam sanitas in-
 diuisibiliter acquiritur igitur primo acquiritur sanitas ut unus
 indiuisibiliter deinde cum interpellatione temporis acquiritur alia
 sanitas indiuisibiliter ut unus quod cum prior in eodem subie-
 cto facit sanitatem ut octo et sic consequenter usque ad
 gradum ut octo. Tercio arguitur quod ambulatio et li-
 nea habent ultimum unum sic quod idem est ultimum utriusque
 ponendo quod foras ambulet ab a puncto ad b punctum
 pertransiendo a b lineam rectam: et per quod ultimum a b lineae
 est b punctus: et idem est ultimum ambulationis foras
 cum ad illum punctum terminetur ambulo. Quarto
 arguitur quod primum non habet ultimum unum: quoniam medietates
 a b lineae primumantur et tamen ultima illarum me-
 dietatum non sunt unum: quia ultima illarum medietatum
 sunt a b. scilicet aut quod a b non primumantur. Ad primum
 igitur dicitur procedendo quod ois motus est unus motus:
 sicut quod ois motus est motus primum: et tunc ad primum
 dicitur quod idem est motus et unus motus: illud est intelligendum
 de unitate numerali et non de unitate generica vel spe-
 cifica de qua locutus est in prima distinctione et quod uni-
 tas numeralis est unitas simpliciter ut asserit philosophus in
 tertio metaphysico eiusdem distinctionis. et unitas generica vel
 specifica est unitas secundum quid: ideo unum absolute sumptum
 debet stare pro uno unitate numerali propterea mo-
 tus diversarum specierum seu motus eiusdem speciei disconti-
 nuus non sunt unus motus proprie loquendo: ex quo non
 sunt unus motus numero non enim proprie dicitur quod
 foras et plato sunt unus homo: sed cum additamento usque foras.
 et plato sunt unus homo specie eo modo quo dicitur por-
 phyrus in vniuersalibus participatio speciei plures
 homines sunt unus homo compositio. Ad secundum dico quod a sa-
 natio est motus alterationis factus primo: et per se in qua-
 litates primas denotatus tamen a sanitate que est ter-
 minus per accidens: ideo sanatio est motus primum: et
 cum dicitur latitudo sanitatis discontinua acquiritur igitur
 motus sanationis non est primum negatur persequen-
 tia: calefactio etiam et humectatio per quas generatur
 animal sunt motus continui non obstante quod aial ge-
 neretur discontinue per minima naturalia: sicut igitur
 motus quo generatur aial est generatio successiva primum
 denotata a termino per accidens propter quod sunt alie ge-
 nerationes indiuisibiles per quas generantur minima na-
 turalia que quidem generationes non inuicem primumantur
 ita aliqua est calefactio vel frigeffectio successiva conti-
 nua que dicitur sanatio propter quas sunt alie sanationes in-

diuisibiles quibus subito inducuntur minima sanitatis
 que quidem sanationes sunt discontinue sicut et ipsa mi-
 nima sanitatis discontinue cum interfectione temporis indu-
 cuntur. Ad tertium dicitur quod Aristoteles loquitur de vlti-
 mo intrinseco: et non de vltimo extrinseco: unde procedo
 quod vltimum intrinsecum a b lineae est vltimum extrinsecum
 ambulationis. Sed non est vltimum intrinsecum eius:
 vltimum. n. intrinsecum ambulationis est quoddam ubi
 fluens a loco composito: usque a superficie pinnente quod
 idem est in ambulatione: et non in linea pertransita. Ad
 quartum respondetur quod non dicit philosophus primum esse ista quo-
 rum oia vltima sunt vltima: sed quorum vltima sunt vltima
 ita quod non est cura si non oia vltima sunt vltima: sufficienter
 quod aliqua vltima sunt vltima: unde a b sunt vltima ista
 rum medietatum et non sunt vltima: et propter a b sunt alia
 duo vltima que sunt vltima. scilicet finis medietatis a et princi-
 pium medietatis b que quidem vltima non realiter diffe-
 runt sicut a b sed tamen ratione ut patet quarto huius: et etiam
 am sexto huius idem confirmabitur. (Unde necesse est.)
 Tertia conclusio ad unitatem numeralem motus requiritur
 unitas numeralis mobilis temporis: et termini ad quem
 ista conclusio per ex distinctione secunda huius capitu-
 li tam eam probat comitator ex fundamento predictis
 conclusionis: sic arguens ois motus unus numero est
 motus primum: et ois motus primum est motus unus
 numero ut probatum est in prima conclusione igitur om-
 nia que requiruntur ad primumatem motus requiruntur
 ad unitatem numeralem motus: persequentia cum
 maior et minor arguitur quod enim ad primumatem mo-
 tus requiritur unitas numeralis mobilis manifestum
 est per se ex distinctione motus ac etiam ex experientia: vide-
 mus enim diversorum mobilium diversos esse motus: id
 quod est per se manifestum non probat illud philosophus: sed tamen
 alia duo quoniam sunt ita nota: et primo quod ad primuma-
 tem motus requiritur unitas numeralis temporis: quoniam si tempus
 non sit unum numero tunc inter illa tempora mensurancia mo-
 tus cadit quies media et persequentia inter illos motus
 cadit quies media sed motus inter quos cadit quies
 media non sunt motus primum sed discontinui: igitur
 si tempus non sit unum numero: sed interruptum per quies-
 tem media motus non erit continuus: igitur ex opposi-
 to persequentis sequitur oppositum antecedentis: usque si
 motus est primum tempus est unum numero et continuus
 igitur ad continuitatem motus requiritur unitas nu-
 meralis temporis quod fuit probatum. Item. (Unde ne-
 cesse est.) Ad continuationem motus eundem secundum speciem
 esse. i. secundum eundem terminum ad quem numero et unus
 mobilis numero et in uno tempore numero quibus concu-
 rentibus dicitur simpliciter continuum motus esse et unum
 numero: tempus quidem dicitur unus motus numero et non
 imobilitas. i. quies interfit indeficient enim tempore
 quiescere necesse est: multi igitur et non unus motus est
 quorum quies in medio est: quare se aliquis motus sta-
 tu. i. quies occupetur neque unus est motus numero: ne-
 que continuus: interruptus autem. i. interruptus motus
 sed in medio illorum motuum tempus est quietis. secundo
 probat philosophus quod ad continuationem motus requiritur uni-
 tas numeralis termini ad quem: quoniam si motus sunt ad di-
 versos terminos numero: sunt ad eundem terminum
 specie et tempore eorum sit continuum non propter hoc motus
 sunt primum: neque constituunt unum motum continuum
 verbi gratia si fiant motus ad duas albedines in eo-
 dem tempore continuo ille de albedinibus non facit
 unum motum continuum et unum motus simpliciter

Ter.
 co. 41.

Libri quintus.

et hoc loquendo de albedinibus totalibus et non partialibus: quia due albedines per quarum una inducit una medietas albedinis: et per aliam inducit alia medietas constituit unum motum numero continuu: sicut et ipse albedines faciunt unam albedinem numero in eodem subiecto. **¶** Item. (Qui autem motus specie). i. forma que est terminus ad quem alia unus est motus numero non est motus continuus: et si non deficiat tempus: tunc quidem enim unum est motus specie autem et forma alia est motus: unum quidem enim numero esse motum necesse est et specie unum esse: hunc autem motum simpliciter unum esse non est necesse: nisi terminus ad quem sit simpliciter unus: deinde philosophus epilogat circa unitatem motus simpliciter. quia igitur motus qui simpliciter unus dicitur est.

Dubitatur contra predicta. et primo quod ad continuitatem motus non requiritur unitas multarum mobilium: quoniam ambulatio est motus continuus: et generaliter quilibet motus progressivus potest esse continuus: et tamen in tali motu non est unum mobile cum successu sue moueantur pedes: et quoniam unum mouet alter descendit: deinde igitur successiue talis motus primum ex alio et alio modo. **¶** Secundo arguitur quod ad continuitatem motus non requiritur unitas temporis: quoniam prius est motus qui tempus et continuus: et ipse est ex continuitate motus: ut declaratur est quarto huius ex determinatione philosophi et commentatoris: scilicet oporteret prius stat esse sine posteriori: igitur stat motus esse continuus nullo existente tempore uno numero: neque continuus: posset enim de extra mundum aliquid mouere motu continuo: et loci alterationis augmentatio vel diminutio: ad cuius continuitatem non concurreret tempus: cum tempus non sit mensura nisi eorum motuum qui sunt in mundo vel ponatur casus quod nullum tempus esset neque mundus: et habet interitum. **¶** Tertio arguitur ad continuitatem motus non requiritur unitas termini ad quem consistit: quoniam prius est motus qui terminus ad quem: sed oporteret prius stat esse sine suo posteriori: igitur stat motus esse sine termino ad quem: pono quod de animalibus totum mundum preter unum lapidem motu motu rector: in isto casu motus esset continuus: et nullus esset terminus ad quem: quia non locus simplex: neque compositus: neque ubi fluens a loco simplici vel composito. Item aliqua dealbatio vel aliqua calefactio potest esse continua per quam non acquiritur aliqua albedo vel caliditas: igitur non requiritur unitas termini ad quem ad continuitatem talis motus: tenet consequentia: et antecedens declarat ponendo quod a. sit unum corpus: cuius una medietas sit calida et alba: alia vero medietas sit frigida et nigra: et incipiat rarefieri pars alba et calida: altera condensata vel saltem quiescente et continuetur rarefactio per totam horam futuram: et pars quod a. continue calefiet et continue albefiet: quia continue erit albus et albus: atque calidus: quia semper maiorabitur proportio partis albe et tali desuper parte frigida et nigra: et propter hunc motum nulla caliditas neque albedo acquiritur manifestum est.

¶ Quarto arguitur quod tria non sufficiunt ad continuitatem motus: quoniam impossibile est aliquem motum esse continuu: igitur et probatur antecedens quid dicitur iter aliquid duo mediant duo indiuisibilia illa non continuantur: ut patet per diffinitionem continuorum data huius: nam continua sunt illa quorum ultima sunt unum: due enim linee non continuantur: sed inter illas mediant due linee: scilicet inter quoscumque duo motus mediant duo indiuisibilia: igitur nulli duo motus possunt inuicem continuari: patet contra cum maior: et minor declarat: quoniam quibuslibet duobus motibus signatis mediat una mutatio indiuisibilis et unus

mutatus esse indiuisibilis: modo non sunt idem mutatio et mutatum esse: quia mutatio non manet nisi per instantia: scilicet mutatum esse potest manere per tempus cum sit res permanens verbi gratia in motu calefactionis assignatur gradus in diuisibilibus indiuisibiliter acquisito qui dicitur mutata esse manentia per tempus et preter illos gradus et motum sunt mutationes indiuisibiles non manentes per tempus quibus acquiritur illi gradus. **¶** Ad primum respondet Bur. quod motus progressivus animalis non est continuus neque unus simpliciter: sed componitur ex multis motibus: videlicet ex motu pulsus: et ex motu trahis et forte componitur ex multis motibus: et ex multis quilibet: ideo non est continuus: tamen habent unum subiectum per se. scilicet totum animal: pars autem animalis non est subiectum motus progressivus: nisi per accidens. **¶** Ista responsio est aliquantulum difficilis: quoniam non apparet motum equi velocissime currentis esse compositum ex motibus et quilibet: aut non esse continuu: cumque pedes et tibie successiue moueantur: tamen totum corpus equi mouetur motu continuo. Deinde si non mouetur animal progressivum nisi ad motus partis: quomodo motus ille est perfectus in toto animali: et in parte solus per accidens: ponitur enim philosophus in principio huius quinti: quod contingit aliquid tripliciter moueri: videlicet per accidens et per partes et per se: sanatur enim animal in parte si sanatur oculus: sed oculus per accidens et per partem reducitur ad per se: igitur oculus per se sanatur: ita in proposito si animal solus moueretur ad motum pedum: quando ambularet moueretur per partem: et per se: quod motus ille esset per se in parte et non per accidens ut dicitur Burleus.

¶ Dicendum igitur quod animal in motu progressivo habet triplicem motum duos. scilicet pedum et tibiarum et tertium totius corporis dependentem ab illis: motus pedum et tibiarum est motus discontinuus: ita quod statim post motum unius pedis incipit motus alterius pedis inter quos motus non cadit quies temporalis media: sed solus instantanea: anima autem actus totius corporis pedes et tibias facit omnes illos motus duos discontinuos et tertium continuu. scilicet totum corpus: si enim aues possunt volare motu continuo: et similiter pisces possunt natare motu continuo etiam animalia gradientia possunt ambulare motu continuo: nec obstat tales motum compositum esse ex motu pulsus et tractus: quoniam rota figuli mouetur motu continuo composito ex motu pulsus et tractus: motus igitur pedum non est unus neque continuus: sicut neque pedes faciunt unum continuu: motus tamen totius corporis est motus continuus: sicut et ipsius animal est continuu. **¶** Intelligendum tamen quod quantitas animalis non est pure mathematica nec pure naturalis: quoniam offa caro et nerui continuantur non per medium mathematicum sed naturale quod dicitur ad nascentia: partes autem sanguinis inuicem aut carnis inuicem continuantur continuatione mathematica per unum indiuisibile et omnibus hijs super additur pellis que continuatur continuatione mathematica. ideo animal potest dici vere unum continuu. Et si arguatur ex hoc quod moto pede: totum animal mouetur: quia continuu est cuius motus est unus. respondetur. metha. dicitur quod si non interueniret alius motus qui localis semper mota una parte animalis totum moueretur et quilibet pars eius: sed illi motui admiscetur motus rarefactionis et condensationis absolute uens alias partes a motu locali finem quod diffusio declaratur primo huius. **¶** Ad secundum dicitur quod argumentum perbat unitatem temporis non requirit ad continuitatem motus requisitione et indigentia simpliciter ex parte diuine pro

D

tentia aut intellectus: sed solū requisiōne et indigentia naturali ex ordine vniuersi: et hoc accipiendo tēpus p^rie ut passio mundi: accipiendo tamen tēpus large ut se extendit etiam ad passionem motus: dicitur q^{uod} motus iste factus extra mundū esset vnus et continuus: et etiam tēpus in quo fieret esset vnus et continuus. s. duratio successiua motus. Ad tertium dicitur q^{uod} transmutatio est prius q^{uam} forma: et tamen non stat transmutationem esse quin forma sit fuerit aut erit: et hoc ideo q^{uia} forma est de ratione intrinseca transmutationis: forma enim ut habet rationem effectus producti est posterior: transmutatione: ut autem habet rationem rei finalis est prior: transmutatione: et sic ingreditur diffinitionem transmutationis: ita in proposito motus est propter terminū ad quē: ideo terminus ad quē h^{ab}et aliam quam prioritatem ad motū. s. esse finalis: sed negato sine negatur ea que sunt ad finē: ideo posito motu ne cesset ē q^{uod} termin^{us} ad quē sit aut erit. Et cum ponitur q^{uod} deus destruat totū mundū p^reter vnū lapidē quē moueat motu recto: dico q^{uod} in casu isto necessario acquirere tur locus aut vbi et necessario deperderetur locus aut vbi proprie loquendo de motu sicut de ratione intrinseca generationis et corruptionis sit habitus et priuatio per philosophum in hoc quinto: ita de ratione motus est contrarietas duorum extremorum habituum ut patuit sicut implicat contradictionē: aliquāz esse generationem vel corruptionem per quā non acquiratur vel deperdat^{ur} forma: ita implicat contradictionē aliq^{uod} esse motū rectum per quē non acquiratur vel deperdat^{ur} forma: ita implicat contradictionem aliquid esse motū rectum per quē non acquiratur vbi. Et ad confirmationem dicitur q^{uod} talis calefactio vel dealbatio est motus per accidens per quē acquiritur per se raritas aut vbi: per accidens autem non acquiritur caliditas neq^{ue} albedo: sed tantū maioratio caliditatis vel albedinis a qua motus ille denominatur calefactio et albefactio: aliquando enim aliqua alteratio est dealbatio per accidens per quāz acquiritur albedo ut in generatione mixti albi ex elementis: aliquando autem motus localis est dealbatio per accidens: et tunc non acquiritur aliqua albedo: sed tantum maioratio albedinis et c. Ad quartum negat q^{uod} nullus motus sit continuus: et ad probationē dicitur q^{uod} sicut duplex est motus: videlicet s^{ecundu}m formam et s^{ecundu}m materiā: ita duplex est indiuisibilis terminus motus. s. s^{ecundu}m formam et s^{ecundu}m materiā indiuisibilis terminus motus s^{ecundu}m formam est ipsa mutatio indiuisibilis manens tantum per instans: indiuisibile autē terminus motus s^{ecundu}m materiā est mutatum esse q^{uod} indiuisibilit^{er} acquiritur vel habet acquisitūz esse per mutationēz indiuisibilem: dico igitur q^{uod} si inter aliqua duo mediāt plura indiuisibilia s^{ecundu}m formam aut s^{ecundu}m materiā illa non continuantur: vbi tamen mediāt plura indiuisibilia vnum secundūz formam et aliud s^{ecundu}m materiā non ex hoc colligitur continuas illorum: indiuisibilia autem mediāntia inter duas lineas aut duas superficies sunt termini illarum secundum formam et non secundum materiā: ideo due linee non continuantur inter quas cadunt duo puncta: sicut neq^{ue} duo motus continuantur inulcem inter quos cadunt due mutationes: tamen duo motus inulcem continuantur si inter illos cadunt duo indiuisibilia: quorum vnus est mutatio: et reliquus mutatur esse et c.

Nihil.

Ter. 16. 4.

ta in p^ria cōclusiōe: q^{uia} omnis motus continuus est: ois motus est motus cōtinu^{us}: igitur ois motus est vn^{us}. Secūda p^rte p^rbat p^ris dupliciter: et p^rio sic aliquis motus est altero perfectior: ergo aliq^{uod} mot^{us} est altero magis vn^{us}: p^ro p^ria: q^{uia} vn^{us} et p^rfectū cōuertitur: at cōdens arguit tā de motu in g^{en}erale q^{uam} in sp^{eci}ali: s^{ecundu}m indiuiduum: vnde mot^{us} localis in g^{en}erale est p^rfectior alijs motib^{us}. s. al^{ter}eratiois augmētatiois et diminutiois: ut p^rbat. 8. hui^{us} mot^{us} aut localis in sp^{eci}ali. s. motus circularis est p^rfectior ceteris motib^{us} siue sint ad formā siue ad vbi ut ē declaraf. ibi sed s^{ecundu}m indiuiduum mot^{us} circularis p^rimi mobilis est oibus alijs motib^{us} p^rfectior cū sit mensura oīz alioz motuū et quo ad mō vitā omniū viuētiū generabiliū et corruptibiliū: ut habet i eodē. 8. l. i. l. i. Ampli^{us} dicit^{ur} motus vn^{us} et p^rfectus siue s^{ecundu}m g^{en}erale siue s^{ecundu}m sp^{eci}em siue s^{ecundu}m substantiāz sit. i. s^{ecundu}m indiuiduum maioris dignitatis.

Morandū s^{ecundu}m p^rimū. 4. metha. q^{uod} vnus dicit^{ur} indiuisiōe sui: q^{uod} igit^{ur} est magis indiuisū a se est magis vnū: s^{ecundu}m est p^rfect^{us} est magis indiuisū a se: et est ip^{se}fect^{us} est min^{us} indiuisū a se: ergo q^{uod} est p^rfect^{us} est magis vnū: et q^{uod} est ip^{se}fect^{us} est min^{us} vnū: minor sic declaraf: nā ēē p^rfect^{us} dicit^{ur} h^{ab}ere magis de eo q^{uod} p^rinet ad eē suū: et ēē ip^{se}fect^{us} d^{icitur} h^{ab}ere minus de eo q^{uod} p^rinet ad eē suū: igit^{ur} q^{uod} est magis p^rfect^{us} est min^{us} indiuisū a se: et q^{uod} est min^{us} p^rfect^{us} est magis indiuisū a se: et p^r cōsequēs quāto aliqd est magis p^rfectū tanto est magis vnū. (Sicut et in alijs). S^{ecundo} arguit p^ris sicut in alijs a motu repit maior et minor vntat^{is}: igit^{ur} ē et in motu: p^ro p^rsequētia ex cōueniēti similitudine: et antecedēs arguit: q^{uia} in sp^{eci}ali hūana tā bō habens oīa mēbra q^{uam} bō nō habēs oīa mēbra d^{icitur} vnus bō: tamē magis vn^{us} est hūis oīa mēbra q^{uam} nō hūis oīa mēbra: q^{uia} hūis oīa mēbra est tot^{us} p^rfect^{us} atq^{ue} cōpletus: s^{ed} non habens oīa mēbra nō est totus bō neq^{ue} cōpletus: sic etiā in motu est dicendū q^{uod} si p^ro. a. terre moueret a cōcauo lune ad mediū mundi: et b. p^ro. alia terre moueret a cōcauo lune ad sup^{er}ficiē aque: quilibet istorum motuū ēē vnus: q^{uia} cōtinuus: tamē motus. a. ēē magis vn^{us} q^{uam} motus. b. q^{uia} motus. a. ēē tot^{us} p^rfect^{us} et cōpletus: mot^{us} aut. b. nō esset totus neq^{ue} p^rfectus neq^{ue} cōpletus. l. i. l. i. (Sicut enī et in alijs reb^{us} a motu p^rfectum et totū vni^{us} est: ac ēē totū et ip^{se}fectū). i. incōpletū: ita et in motu: est aut aliqdō et si ip^{se}fectus sit mot^{us} vnū dicit^{ur} si solum sit continuus.

Sed dubitatur q^{uia} ens vnū et p^rfectum cōuertitur: igit^{ur} oē q^{uod} est ens seu vnū ē p^rfectū: s^{ed} ois bō et ois motus est ens et vnū: igit^{ur} ois homo et ois mot^{us} est p^rfect^{us}. R^{espondet} q^{uod} indiuiduum altius sp^{eci}ali p^ro ad m^{odum} cōparari: v^{er}o ad totā latitudinē entis: et ad sp^{eci}em: p^ro

Ter. 16. 4.

Libri quintus.

Tex.
60.43.

7 ad aliud indiuiduū tā eiūsdē q̄ alterius spēs: si cōpa-
tur ad totā latitudinē entis sic oē ens est pfectus: si ad
ppriā spēs: sic oē ē pfectus cui nihil deficit de eo q̄ p se
ad spēm p̄tinet: sic quilibet hō hñs oīa mēbra 7 p/
portionē ac quantitatē debitā spēs dicit esse pfectus: qui
libet aut dicit ip̄fectus: cui aliqd̄ isto p̄ deficit: si aut fiat
cōparatio indiuidui ad indiuiduū: sic illud est pfectus
cui magis cōpetūt requisita ad spēm: hō enī optē q̄/
titatus q̄lificatus 7 cōplexionatus est pfectior alio cui
nō ita bene cōpetūt iste 7 ditiones: licet illi hñ cōpetunt
fm̄ exigentiā spēs: hō etiā carēs duobus pedibus ip̄se-
ctor est carē vno mī: sic 7 in motib⁹ est dīcēdū q̄ q̄li-
bet est pfectus cōpatus alteri entis: cōparatus autē sue
spēs aut alteri indiuiduo pōt esse ip̄fectus. (Amplius
autē aliter). Terio arguit p̄hūs ad idē sic tā mor⁹ regu-
laris q̄ mor⁹ irregularis est vnus mor⁹: 7 in regularis
ē magis vn⁹ q̄ irregularis: igit vn⁹ mor⁹ ē alio magis
vn⁹: tenet p̄tita cū p̄te antecedētis: q̄ tā regularis q̄
irregularis mor⁹ est cōtinu⁹: 7 scūda declarat q̄m mo-
tus rectus fact⁹ p cordā est regularis 7 obliq̄ factus
p arcū est irregularis cū videat recedere a termino ad
quē: 7 q̄ mor⁹ factus p cordā sit magis q̄ factus super
arcū arguit q̄m quātō aliqd̄ est minus diuisibile ē ma-
gis vn⁹: ex quo dicit indiuisiōnē sui: 7 min⁹ est diuisi-
bilis mor⁹ fact⁹ p cordā 7 p arcū: igit 7 c. minor de-
claratur: q̄m mor⁹ fact⁹ p arcū nō cōponit nisi ex p̄hūs
eiūsdē rōnis: igit nō diuidit nisi in p̄tes eiūsdē rōnis:
motus autē fact⁹ p arcū cōponit ex motu ascēsus 7 de-
scēsus: igit diuidit in illos motus q̄ sunt diuersi: rō-
nū vel saltē denotatiōes diuersas: rōnū. Et nō solū
regularitas 7 irregularitas: cōsequēter maior 7 mi-
nor vnitas nō solū reperit in exēplo dato: sed in oī p̄-
dicamēto 7 in multis alijs exēplis: motus. n. celi est re-
gularis: q̄ temp⁹ in tēporib⁹ equalib⁹ p̄tāsit equalia
spacia 7 mor⁹ elemētōr⁹ est irregularis: q̄ in tēporib⁹
equalib⁹ p̄tāsit inēq̄lia spacia: 7 mor⁹ celi ē magis vn⁹
q̄ mor⁹ elemētōr⁹: q̄ min⁹ diuisibilis est: diuidit enī mor⁹
celi in p̄tes q̄ntitatuas eiūsdē rōnis: motus autē ele-
mētōr⁹ p̄ter diuisiōnē in p̄tes quantitatiuas diuidit
in maiorē 7 minorē velocitatē: maiorē 7 minorē tardi-
tatem: q̄m mor⁹ localis elemētū si est nālis est velocior
in fine q̄ in p̄cipio fm̄ p̄hū in libro celi. Lōsū itē q̄-
litas regularitatis 7 irregularitatis inuenit in alijs p̄-
dicamētis: aliqua est enī augmētatio qua in tēporibus
equalib⁹ accōrūt quantitates eq̄les: 7 h̄ est regularis:
aliqua autē augmētatio q̄ in tēporib⁹ equalib⁹ acquirū-
tur quantitates ineq̄ales: 7 h̄ est irregularis: 7 est mi-
nus vna q̄ regularis cū sit magis indiuisibilis q̄ illa:
in motu autē ad qualitātē dat alteratio q̄ in tēporibus eq̄-
lib⁹ acquirūt latitudines qualitatis eq̄les: 7 datur
alteratio q̄ in tēporibus equalibus latitudines qualita-
tis accōrūt ineq̄les: 7 h̄ minorē vnitatē q̄ alia: 7
p̄ter diuisiōnē partū intelligētiā sup addat diuisiō-
nem fm̄ velocitatē 7 tarditatē. L. li. (Amplius autē al-
ter p̄ter p̄dictos mor⁹ dicit mor⁹ vnus regularis 7 ir-
regularis enī nō videt vn⁹ sed magis regularis sicut
rectus respectu motus obliq̄: irregularis. n. diuisibil
est magis q̄ regularis: videt autē differre fm̄ magis 7
minus hui⁹ vnitas accepta fm̄ regularitatē 7 regula-
ritatē. Est autē 7 in oī motu q̄ regularis: ē at q̄ nō regu-
lanr 7 nām alterabit regulas 7 irregularas aliud: 7 fert
irregulari motu aliqd̄: ac etiā regulari vt circul⁹ 7 recti-
tudo 7 circa augmētū sūt 7 detrimētū inueniunt regu-
laritas 7 nō irregularitas.

Notandum fm̄ cōmētatozē cōmēto
43. q̄ ista diuersitas ē di-
uersitas de gñe diuersitatis q̄ accidit in rebus fm̄ ad
ditionē 7 diminutionē: 7 intēdit Ari. q̄ velocitas 7 tar-
ditas nō diuidūt motū fm̄ q̄ genus diuidit in spēs: 7
q̄ velocitas 7 tarditas sūt de q̄litate 7 diminutio 7 ad-
ditio de quantitate. ¶ Prima p̄pō q̄ intēdit p̄mētatozē
est ista: mor⁹ regularis 7 mor⁹ irregularis differūt fm̄
magis 7 min⁹: p̄ q̄m motus regularis 7 mor⁹ irregu-
laris p̄t esse eiūsdē spēs specialissimē: dato q̄ sint ad
eūde terminū spēs: sicut enī additio 7 diminutio in q̄-
titate 7 q̄litate nō variat spēs: ita vniso mīras 7 q̄ ali-
quis mor⁹ dicit regularis 7 diffinitas fm̄ q̄ aliquis
motus est irregularis nō variat spēs. ¶ Secūda p̄pō
positio velocitas 7 tarditas nō sūt differētiē essentia-
les motus: p̄ q̄m aliter diuidēt motū cō mō quo di-
uidit genus in spēs suas: sicut q̄ sicut spēs imēdiatē cō-
tente sub gñe diuisio nō se accipiūt per p̄dicatiōes: quia
nullus hō est a finis neq̄ aliqd̄ motū est albi: ita nō
de se inuicē verificarent velox 7 tardus q̄ falsū: quia
idē mor⁹ nūero est velox 7 tardus sicut eadē quantitas
est magna 7 parua 7 eadē q̄litas itēla 7 remissa. ¶ Ter-
tia p̄pō mor⁹ h̄z additionē 7 diminutionē rōne q̄nti-
tatis: 7 velocitatē ac tarditatē rōne q̄litis: vn q̄m mor⁹
est quantus 7 q̄lis: est. n. quāt⁹ vt h̄z p̄tes integrales 7 q̄-
ntitatuas cōponētes ip̄z: est at q̄lis vt est act⁹ mobilis
quātū mobile: vt ē quāt⁹ sibi p̄pēt additio 7 dimi-
natio sicut q̄ntitas: vt autē est q̄lis sibi cōpēt velocitas 7
tarditas: cūlibz enī forme cōpēt su⁹ modus eēndi: q̄-
titati enim magnitudo 7 paruitas: qualitati intensio
7 remissio: motui vō velocitas 7 tarditas: cū ergo di-
cit cōmētatoz q̄ velocitas 7 tarditas sūt de qualitate
nō intēdit dīcē q̄ velocitas 7 tarditas sūt qualitates:
7 q̄ insūt motui rōne q̄litis. i. fm̄ q̄ h̄z rōnem forme
cū nō accipiat qualitātē stricte: vt est p̄dicamētū distin-
ctum ab alijs: sed large vt ip̄orat rōnes forme: quo ē
mō accepti p̄tio hui⁹. (Irregularitatis autē). Et si ali-
quis quereret de cā irregularitatis motus. Rñdet p̄hūs
q̄ duplex est cā irregularitatis mot⁹ quaz p̄tia est ir-
regularitas spaciū in quo mobile mouet seu magnitu-
dinis sup̄a quā fit mor⁹: q̄ nō potest ēē mor⁹ regula-
ris sup̄ magnitudinē irregularē. 7o sup̄ lineā gñatūaz
vel totius 7 nō est mor⁹ regularis: neq̄ sup̄ magnitu-
dinez: cui vna p̄ nō supponit alteri p̄t est mor⁹ regu-
laris sup̄ quā cām mor⁹ reflexus nō est regularis: quia
magnitudo sup̄a quā fit secūds mor⁹ nō supponit
magnitudinē sup̄a quā fit p̄lm⁹ mor⁹: nec ergo mor⁹ ē
regularis nisi fiat sup̄a lineā rectā vel circularē q̄m so-
lum talis magnitudo est regularis: cū quelibz p̄s cū q̄-
libet p̄te cōueniat: quelibet enī rectitudo ē recta: 7 in q̄-
libet circulo secūdo eq̄les arc⁹ inueniunt eos eq̄liter cur-
uos: sed si sit magnitudo: circūflexa aut habēs angu-
lū aut sit aliter curua q̄ circulariter nō poterit tāli ma-
gnitudine p̄p suā irregularitatē esse regularis motus.
L. li. (Irregularitatis autē motus differētia est: aliquā-
do quidē spaciū in quo mouet mobile: ip̄ossibile. n. est
irregularē ēē motū nō irregulariter magnitudine vt re-
flecti mor⁹ aut obliq̄ aut ali⁹ magnitudinis: quaz non
cōuenit cōtingens in cōtingētē p̄tē. i. quaz nō cōue-
nit quelibz p̄s cū quilibz p̄te in talib⁹ magnitudinib⁹:
q̄ irregularis sūt nō sūt mor⁹ regulares. ¶ Secūda
cā irregularitatis est dīspō mobilis. s. q̄ mobile est na-
tum moueri veloci⁹ in vna p̄te q̄ in alia: 7 tardi⁹ in vna
p̄te tēporis q̄ in alia: nō igit est cā irregularitatis mo-
D ii

Tex.
60.44.

Philosophorum.

tus grauius et leuius ipse aut spatium: sed illud puenit a causa intrinseca mobilis. scilicet a grauitate aut leuitate velocius motus puenit in una parte temporis quam in alia: et ex hoc dicitur motus regularis si seruetur continue equalis velocitas: irregularis autem si variat velocitas: motus ergo ille est regularis quo in temporibus equalibus pertranscunt spacia equalia: et ille motus est irregularis quo in temporibus equalibus pertranscunt spacia inequalia. **¶** Le. li. (Aliquando autem non habet in se in quo quando neque in quo) scilicet causa irregularis motus aliquando non est spatium locale neque discontinuatio temporis: neque aliquod predicamentum: sed in eo quod ipse per motum bilis ut velocitate enim et tarditate aliquando determinatur: cuius enim motus velocitas est eadem: iste motus regularis est: cuius autem velocitas non est eadem: iste motus non regularis. **¶** Existit ista pars inconueniens. non bene credidisse cum dixit non solum motum illud esse regularem quo in temporibus equalibus spacia equalia acquiruntur: sed et illud regulare esse quo in tempore equaliter acquiruntur istis proportionibus: ut puta si motus augmetur suam velocitatem continue per proportionem unam dicitur regularis cum dicat philosophus illud esse regulare in quo seruatur continue eadem velocitas: et illud esse irregulare quo non seruatur eadem velocitas: unde differenda est iter motus regularis et tarditatem motus regularis. motus regularis est motus uniformis seruans eandem velocitatem: sed latitudo regularis motus est motus utriusque in quo seruatur continue eadem proportio.

¶ **Notandum** quod esse velocitatis et tarditatis omnes accidentis in motu sunt hec. 4. scilicet aut diuersitas est per quod est motus: aut diuersitas dispositionis moti in se: aut diuersitas dispositionis motoris: aut dispositionis eius ad quod est motus. **¶** Prima igitur causa velocitatis et tarditatis in motu est diuersitas spatij in quo idem superius quod sit motus de spatio supra quod est exemplificatum in ista si de spatio in quo contingit quando mobilia sunt consimiliter disposita omni et media non sunt in se: velocitas enim mouetur in uno quod dicitur in aere quod in aqua: quod aer est minoris resistentie. **¶** Secunda causa velocitatis et tarditatis in motu est diuersitas dispositionis mobilis: unde velocitas mouetur terra simpliciter quod lapis in eodem medio: unde mouetur quod terra nulla resistentia habet per mobilitatem: lapis autem cuius ex parte proportionat aliqua resistentia habet per mobilitatem. **¶** Tertia causa velocitatis et tarditatis in motu est diuersitas dispositionis motoris: unde in eodem medio unius velocitatis mouerentur corpora in aeternitatem mixta quod simplicitate quod mouerentur aeternitatem: et habet ex diuersa dispositione motoris: quod motor in corporibus in aeternitatem est infatigabilis: motor autem in aeternitatem est fatigabilis: idem motor aeternitatem est tardior cum ex fatigatione motoris sit minoris potentie. **¶** Quarta causa velocitatis et tarditatis in motu est diuersitas dispositionis eius ad quod est motus: unde motus alteracionis factus in qualitatibus primis continue est velocior: et velocior quam terminatur ad quem qui acquirat continue magis ac magis iuuat ad actionem cum continue sit maioris et maioris actionis atque potentie. **¶** Sed dubium est de motu grauis in eodem medio unius a quo puenit continua maioratio velocitatis est cum ista potest actua quod resistentia continue eadem sit: velocitas autem non maioratur nisi ex maioratione proportionis potentie supra resistentiam ut habetur septimo huius: constat autem quod non maioratur proportio nisi maioratur potest actua aut minuat resistentiam quod dicitur ipse. **¶** Respondet contra quod maioratur potentia quod continue acquiratur quod grauitas accidentaliter que dicitur impetus a quo cum grauitate essentialiter continue sit velocior motus.

¶ Iste modus respondendi est ista contra omnium modorum quod in motu naturali quod in violento acquirat impetus faciens ad motum: contra quos non arguitur nisi ex de terminacione Aristotelem. non ponens tale impetum ut videbitur octauo huius: tamen potest sic argui. talis impetus non acquiratur in quiete sed in motu: igitur motus est causa illius impetus: sed ille impetus est continue maior et maior: igitur puenit ex maiori et maiori velocitate: motus igitur impetus non est causa velocitatis motus: sed magis contra: propterea respondet philosophus una cum senioribus: quod motus lapidis deorsum non fit solum ab intrinseco sed et ab extrinseco: videlicet aere insequente lapide et illud impellente ne fiat vacuum: et quoniam continue est plus et plus de aere committente et impellente lapide idem continue maioratur potentia maioratur velocitas: unde neque species. quod velocitas et tarditas non sunt species neque differentie motus probatur dupliciter: et prima sic illa quod competunt omni ipsi motus non sunt species neque differentie motus: sed velocitas et tarditas competunt cuilibet ipsi motus igitur et per consequentiam cum minor: quoniam motus locali alteracionis augmentacionis et diminucionis: et omnibus species motus motus coeque velocitas et tarditas ut inductiueliquet: maior autem probatur quoniam species et differentie alius species. scilicet diuisiue non verificatur de se inuicem: sed sunt species et differentie incooperabiles: igitur non possunt esse cotes omnibus species illius generis: aeternitatem enim diuidit per rationale et irrationale: idem nullum animal rationale irrationale nec contra. Si velocitas et tarditas essent species seu differentie motus nullus motus velox et tardus nec contra. **¶** Le. li. (Unde species motus: neque differentie sunt velocitas et tarditas: quod omnes motus sequuntur differentes finem species). Secundo arguitur sic: illa non differunt species quod per principia non differunt species: per principia velocitatis et tarditatis non dant specie igitur velocitas et tarditas non differunt species: per principia non sunt species neque differentie motus: per principia per antecedens est notum: scilicet declaratur: quoniam maior grauitas et minor grauitas sunt principia velocitatis et tarditatis in motu deorsum: maior autem leuitas et minor leuitas sunt principia velocitatis et tarditatis in motu sursum: constat autem quod maior grauitas et minor grauitas non differunt species neque aeternitatem et minor leuitas. **¶** Le. li. (Quare neque grauitas et leuitas quod idem ut fre ad ipsas aut ignis ad ipsas). idem quod velocitas et tarditas non differunt species sicut nec grauitates terre quod sunt ad terram nec grauitates ignis que sunt ad ignem.

¶ **Notandum** quod non dicit philosophus grauitatem et leuitatem esse principia cuiusque velocitatis et tarditatis: quod in augmentacione et diminutione et alteracione velocitatis et tarditatis: nulla concurrente actiuitate grauitatis aut leuitatis: non enim sunt grauitas et leuitas principia omnium velocitatum et tarditatum localium: quod aliq(uod) motus celi est velox et aliquis tardus: et tamen in celo non est grauitas neque leuitas: sed cuiusque velocitatis et tarditatis localis in motibus naturalibus elementorum localibus mixtorum iactatorum grauitas et leuitas sunt principia: non enim philosophus dicit omnes grauitates esse eiusdem species neque omnes leuitates: sed quod semper grauitas maior et grauitas minor ad locum terre sunt eiusdem species: et quod continue leuitas maior et leuitas minor ad locum ignis sunt eiusdem species: commentator enim non vult quod grauitas terre et grauitas aquae sint eiusdem rationis: neque quod sint eiusdem species leuitas ignis et leuitas aeris. (Unus quod dem igitur finem correlatiuum motus rectus est magis vnus quod motus reflexus: probatur: quod aliq(uod) motus est minor diuisibilis: tunc est magis vnus: sed motus rectus est minor diuisibilis

Tex.
co. 45.

Libri quintus.

lis q̄ motus reflexus: igit̄ ei patz cōsequētia cū maiori
p hoc enīz motus regularis est magis q̄ irregularis:
qz est min⁹ diuisibilis vt paruit i declarādo motū irregu
larem esse vñū rōne sue cōtinuitatis minoz ē hē tamē
vnitatem q̄ motus regularis ppter esse magis diuisi
bilem: minoz vō sic arguit̄: oē nō cōposituz ex contra
rīs est minus diuisibile q̄ cōposituz ex cōtrarijs: s; mo
tus rectus nō cōponit̄ ex cōtrarijs: motus vō reflex⁹
cōponit̄ ex cōtrarijs: igit̄ mot⁹ rectus est min⁹ diuisibi
lis q̄ mot⁹ reflexus: p̄ia ps antecedētis est nota indu
ctiue: qm̄ min⁹ est diuisibilis tā albedo q̄ nigredo q̄
cōpositū ex albedine ⁊ nigredine: ⁊ min⁹ ē diuisibilis
tā caliditas q̄ frigiditas q̄ cōpositū ex caliditate ⁊ fri
giditate. ¶ Secūda ps antecedētis etiā clara est iducti
ue: qm̄ nullus mot⁹ sursum neq; aliq; motus deorsū cō
ponitur ex cōtrarijs: motus at cōpositus ex motu sur
sum ⁊ motu deorsū bene cōponit̄ ex cōtrarijs: vt vide
bitur i tractatu sequēti. I. e. li. ¶ Unus qd̄ igit̄ irregula
ris est motus q̄ est cōtinuus: minus aut̄ vn⁹ est q̄ regu
laris: q; quidē reflexio motui accidit respectu mot⁹ re
cti: q; aut̄ min⁹ vnus sit q̄ rect⁹ manifestat cōmixtio sp
cōtrarij inuenta in motu reflexo ⁊ nō recto.

Notandum fm̄ cōmētatoz cōmēto
45. q; cū mot⁹ ineq̄lis fuerit
magis diminutus in ca: eiusdē motus nūero ⁊ dimi
nutuz in oi genere ē diminutū p̄mixtionē cōtrarij: sequi
tur q; mot⁹ ineq̄lis sit cōpositus ex cōtrarijs: ⁊ sic nō
est vnus in rei veritate: cōmētatoz p motū ineq̄lē in
telligit hic motū reflexū ⁊ ḡnāliter oēs motū diminutū
¶ Prima ppō quā intēdit cōmētatoz est ista: quanto
aliq; mot⁹ est magis diminutus: tāto est min⁹ vnus: p; qz
tāto plus sibi deficit de eo q; spectat ad suū esse: ⁊
cōsequēter plus diuidit̄ a sua p̄fectiōe: igit̄ est min⁹ vn⁹
¶ Secūda p̄positio oē diminutū est diminutum per
mixtionē cōtrarij: nō loquit̄ cōmētatoz de mixtiōe cō
trarij p̄positū: im̄ sed de mixtiōe p̄trarij p̄positū vt pri
uatiui indifferēter: qm̄ eo facto q; illud est diminutum
aut rōne cōtrarij vel p̄uatiōis: albedo enī remissa ē
diminuta p̄mixtionē cōtrarij p̄positū. i. nigredinis lu
men aut̄ est diminutū p̄mixtionē cōtrarij p̄uatiui: nō
q; tenebra sit cōmixta luminī: sed in lumine remissa est
necessario luminis intensiōis cū aptitudine ad illud.
¶ Tertia ppō: ois motus ineq̄lib⁹ cōponitur ex
cōtrarijs: patz: si enī per motuz ineq̄lē intelligis mo
tum reflexū indubie ille cōponit̄ ex cōtrarijs vt liquet
si aut̄ p motū ineq̄lē intelligis motū diminutū: ille
itez cōponit̄ ex cōtrarijs. s; ex habitu ⁊ p̄uatiōe.
¶ Quarta ppō nullus mot⁹ ineq̄lis est vere vn⁹:
patz: qm̄ motus reflexus nō est vere vn⁹ cū interpretat̄
quies media: s; est vn⁹ p aggregationē ⁊ rōnē tēporis
cōmutū quo ē ⁊ d̄ vnus: motus etiā diminut⁹ nō est
vere vn⁹: qz sibi deficit aliqd q; spectat ad vnitatē illi⁹

Contra predicta arguitur: ⁊ p̄io q; mot⁹
rectus est magis vn⁹ q̄ mot⁹ circu
laris: qm̄ motus rect⁹ est min⁹ diuisibilis q̄ mot⁹ circu
laris: q; arguit̄ sic: mot⁹ rectus nō cōponitur ex cōtra
rijs: motus aut̄ circularis cōponit̄ ex cōtrarijs: igitur
⁊ ē. tenet cōsequētia cū maiori: ⁊ minoz declarat̄: quo
niā cōponit̄ ex ascēsu ⁊ descēsu: nā rotēfiguli vna ps
cōtinue est p̄pinq; centro mūdi: ⁊ alia remotior. Si
militer orbis eccl̄ici ac ep̄icli cōtinue vna ps est p̄
pinq; centro mūdi: ⁊ alia remotior. ¶ Secūdo ar
guitur q; motus irregularis nō est min⁹ vn⁹ q̄ regula
ris: qm̄ cū vnū ⁊ ens cōuertitur. 4. mēba. mot⁹ irre

gularis esset minus ens q; est falsū cū nō sit minoz
p̄fectiōis: imo aliquādo maiozis p̄fectiōis cū sit in no
bilioz subiecto: ⁊ ad nobilioz t̄minū p̄t manifestari tā
in motib⁹ eiusdē rōnis q̄ diuersaz: calefactio. n. irre
gularis existēs in boie ad caliditatē vt. 8. est p̄fectior q̄
calefactio regularis i ligno ad caliditatē vt. 4. ¶ Ter
tio arguit̄ q; ad regularitatē mot⁹ nō requirit̄ vnūz
mitas fm̄ velocitatē in oi pte: qz mot⁹ celi est regularis
simus cū sit mēsurā oīum alioz motū: ⁊ tñ non est
vniformis in velocitate fm̄ oēs partē: qz ptes circūfer
ēntiales seu eq̄noctiales veloz⁹ mouētur q; ptes cētra
les versus polos: in motu enī circulari quato ptes sūt
ppinq; oēs cētro: tāto tardius mouētur: ⁊ quato ma
gis elōgātura cētro: tāto veloci⁹ mouētur. ¶ Quarto
arguit̄ q; nullus mot⁹ sit regularis: qm̄ ois mot⁹ aut
est nātis aut est violentus: si nātis ille est veloci⁹ in fi
ne q̄ in principio: si violent⁹ ille ē veloci⁹ in principio q̄
in fine fm̄ p̄h̄secūdo ce. 3. itē si aliq; ēēt mot⁹ regula
ris maxime videret̄ mot⁹ celi: sed hō nō qz aliq; eius
ptes mouētur irregulariter: v; linea: ⁊ aliquādo pla
nete qui mouētur q̄nq; veloz⁹: q̄nq; tard⁹: oīcū enīz
astrologi q; planete sūt aliqñ retrogradī: aliqñ directī
aliqñ stationarij ⁊ iterdū p̄cessu: q; nō esset vepz nū
irregularit̄ mouerētur. ¶ Ad p̄mū negat̄ q; motus
circularis cōponat̄ ex motib⁹ cōtrarijs: imo motui cir
culari nullus mot⁹ p̄iat p̄ Ari. p. ce. ⁊ nego q; p̄pona
tur ex motu ascēsus ⁊ motu descēsus: ⁊ tūc ad argumē
tū p̄nue vna p̄l appropinq; ad cētrū mūdi: ⁊ alia elō
gatur: igit̄ illi⁹ aliqua ps ascēdit ⁊ aliqua descēdit: nega
tur p̄ntia qz ascēdere est moueri a cētro mūdi: ⁊ descē
dere est moueri ad cētrū mūdi: cōstat aut̄ q; mot⁹ circu
laris siue sit rotēfiguli siue eccl̄ici siue ep̄icli nō ē a cē
tro mūdi neq; ad cētrū mūdi: sed est circa p̄pū cētrū.
¶ Ad secūdū d̄ q; mot⁹ irregularis denominatōe ex
trinfeca. s; rōne subiecti vt termini pōt ē p̄fectior: s; de
nominatōe intrinfeca cōparādo tñ motū regularē
⁊ irregularē inuicē: mot⁹ regularis sicut ē magis vnus:
ita magis p̄fect⁹: ⁊ tūc ad argumētū mot⁹ regularis ē
magis vn⁹: igit̄ magis ens: negat̄ p̄ntia: nā pūctus est
magis vnus q̄ hō loquēdo de vnitatē: vt dicit̄ indiui
sionē: ⁊ tamē nō magis ens: vñ vnū cū sit passio ens
tis nō quidē p̄uatiua nec negatiua: s; p̄positiua supad
dit̄ enti duplicē rōnez: vnā p̄positiua que d̄ cōtinētia: ⁊
vnā p̄uatiua vel negatiua que d̄ indiuiō sui: quāto
igit̄ aliquis est min⁹ indiuisibilis: tāto est magis vnū vni
tate indiuisiōis: ⁊ quāto aliquid magis est p̄fect⁹ tāto
est magis vnū vnitatē cōtinētie: deus enīz est maxime
vnū: ⁊ tamē est magis vnū q̄ pūctus vnitatē indiui
sionis: sed est magis vnū q̄ aliqd aliud rōne cōtinē
tie formalis aut virtualis: cū oīa cōtinēant̄ formalit̄
aut virtualiter in deo: pūctus igit̄ est magis q̄ hō vni
tate indiuisiōis: eccl̄ia aut̄ hō est magis vnus q̄ pū
ctus vnitatē cōtinētie: qm̄ plura formaliter aut virtua
liter cōtinētur ⁊ vniunt̄ in boie q̄ in puncto. Et tūc ad
argumētū hoc est magis vnū: igit̄ hoc est magis ens:
cōcedo p̄ntiaz si ly vnū dicit̄ vnitatē p̄ntiē formalit̄
aut virtualit̄: si aut̄ dicit̄ vnitatē indiuisiōis: negat̄ cō
sequētia: ⁊ ad p̄bationē: qz ens ⁊ vnū cōuertitur cō
cedatur: s; nō cū quolibet termino: vñ hō ⁊ r̄sibile cō
uertitur: ⁊ tamē nō sequit̄ tu es r̄sibilis Rome: igit̄ tu
es hō Rome. Etia cōuertitur mot⁹ ⁊ veloz⁹ cū si rep̄ia
tur vnū sine alio: ⁊ tamē nō sequit̄ iste mot⁹ est magis
veloz⁹ q̄ ille: igit̄ est magis mot⁹: antecedēs est vepz ⁊
cōsequēs falsū: data q; p ly iste demōstret̄ mot⁹ irregu

D iij

Philosophicorum.

laris valde veloci: et p ipse demōstrat motus regula-
ris valde tardus. Ad tertium dicit qd motus dupl'r d'r
regularis et irregularis: v'z quo ad t'p's: et quo ad sub'z:
motus regularis quo ad t'p's est ille quo ineq'li p'te t'e-
poris spatium p'trahitur eq'le: et sicut motus celi est regula-
rissim': motus regularis quo ad sub'z est ille quo q'libet
p's mobilis eque velociter mouet cū toto: et sic ē mo-
tus regularis motus elemētoz sursum vel deorsum: nō ē
est regularis quo ad t'p's: q' p motū illū in p'ib' eq'lib'
t'p's spatia p'traheunt eq'lia: motus irregularis quo ad
subm est ille quo nō q'libz p's mobilis eque velocit' mo-
uetur cū toto: et talis est motus circularis: nūq' enī cor-
poris sp'ici oēs p'tes eque velocit' mouent iucē: n'z cūz
toto: motus enī irregularis quo ad t'p's est ille quo in p-
tibus eq'libz t'p's spatia p'ti acq'ritur eq'lia. Itē motus
h'z duplices p'tes aliquā f'm diuisionē t'p's: et aliquā
f'm diuisionē subiecti: v't alis dōm est et magis dicit' in
sexto hui': nō ergo loquit' p'ib' de regularitate et irre-
gularitate motus quo ad subm s'm quo ad t'p's: et cō-
sequēter cōcedit qd ad regularitatē motus requir' vnifor-
mitas in velocitate f'z quālibz p'te sua: nō q'dē diuisiō
diuisiōe subiecti: s'z diuisiōe t'p's. Ad quartū r'ndet:
qd nō oīs motus nālis ē velocior in fine q' in principio
q'z motus celi est nālis et vniformis ē sp' et ad p'ib' r'ndet
qd loquit' de motu celi ceteris parib' sic qd non impediā
neq'z variēz mediū in raritate et densitate. Et notat' lo-
quit' de simplici elto: q'z imixtis illud forte nō ē necessa-
riū: si enī esset aliqd mixtū h'ns de elto terre gradū vt
6. et de quolibet alio gradū vt duo: et poneret in cōca-
uolune secluso cōi iuuamēto extrinsecō p'tinuet tardus et
tardus moueret f'z q'z resistētia ēēt cōtinue maior et po-
tētia minor vt patz inueni. Ad p'sumptionē d'r qd
motus celi ē regularissim' dato qd planete aliq' mō mo-
ueantur irregularit' qm planete et sūt p'tes celi: t'm discō-
tinuātur i celo: et h'nt motū p'p'zū: qd p' aggregationē
alioz motū d'r q'q'z retardari et h'nt sūt alteri specu-
lanōis. (Si at oēs). Quarta conclusio ex duob' motib'
f'm sp'z nō pōt fieri vn' motus nūero: p'bat: oīs motus
vn' nūero pōt esse regularis et irregularis: s'z ex duob'
motib' f'z sp'z nō pōt fieri motus regularis et irregula-
ris: q'z p' p'tia cū maior ex d'ictis: qm velocitas et
tarditas regularitas et irregularitas p'nt differēt' cō-
petere cuilibz motui f'z nāz motus et minor declarat' ex
eo q'z ex duob' motib' f'z sp'z nō pōt fieri motus regula-
ris: q'z ex eis dē nō pōt fieri motus regularis et irregula-
ris: p' p'tia: q'z ex opposito sequit' qd oppositū a n'ce-
dēs arguit: nā motus regulares oēs p'tes p'nt p'tinuare
vt determinatū est. s'z duo motus diuersi sp'z nō p'nt
inuicē cōtinuari vt inductiue p'z: q'z nō apparet: quō mo-
tus local' possit cōtinuari alteramētū vel augmētū: aut
quō p'nt iucē cōtinuari augmētatio et alteratio cū nō
possint h'ere vltima vnū vt patuit in declaratiōe p'zie cō-
clusionis. Te. li. (Si at oēm motū nūero vnū cōtingit
et regulare ēē et nō regulare): nō erūt motus qui nō f'm
spēm eādē sunt habit' et immediatū ipi vn' et cōtinu' mo-
tus: quō enī erit ex alteratiōe cōpositi et loci mutatiōe: in-
digerent cōuenire vn' cū alio ad h' qd cōtinētur: s'z non
p'nt cōuenire sicut nō possūt habere idē vltimū.

Notandū
qd cōmētatoz cōmēto. 45. ar-
guit illā p'pōnē cōcessaz oīs
morus vn' nūero pōt esse regularis et irregularis oñ-
dēdo illā nō ēē v'r verā: q'z in li. ce. et mū. vnū p'batū ē
motū celi nō posse ēē ineq'le neq' irregularē. R'ndet cō-
mētatoz qd motus celi ē actus corporis celestis: et inq'uitū

est actus corporis celestis sibi repugnat ineq'ualitas et ir-
regularitas: inq'uitū at est actus corporis sic nō repugnat
sibi aliqd illoz: nullū. n. corpori in eo qd corpus repugnat
moueri regulariter et irregulariter: s'z t'm corpori in eo qd cō-
leste: nūc at p'bus nō loquit' h' de motu vt est actus cor-
poris celestis: s'z de motu vt est actus corporis in cōmuni.

Contra
p'dicta arguit: et p'io qd ex duob'
motibus f'm spēm pōt fieri vnus
motus nūero: qm ex diuersis formis f'm sp'z potest
vna tertia fieri: q'z p' idē ex diuersis motib' f'm spēm
pōt vn' t'm fieri: a n'cedēs p'z: tā de formis p'tariis qd
nō cōtrariis: tā accitibus qd subalib' qm ex. 4. formis
elemētoz sit vna forma mixta: et ex formis qd sūt in car-
ne sanguine et osse sit vna forma alalis: et ex albedine
et nigredine sit vna forma media. Secōdo arguit. qd
motus diuersi sp'z p'nt inuicē cōtinuari tā cōtrarij qd
nō cōtrarij ponēdo qd in. a. subm in hora futura idu-
catur tota latitudo caliditatis: sic qd in fine h'ore. a. h'e-
bit gradū sūmū caliditatis: et in eodē instāt sit appli-
catum vnū sūmū frigidū ipi. a. qd icipiat remittere cali-
ditatē. a. iducēdo in hora sequēte totā latitudinē frigi-
ditatis: et p'z qd ista calefactio et illa frigelectio erūt mo-
tus immediatū: autig' vltima erūt vnū aut duo: nō duo
q'z aut aliq' gradus frigiditatis statet cū grado sūmū
caliditatis q' est in po' aut oaref p'zmutatū ēē ime-
diatē post instās quo frigidū icipit agere in calidū qd
est p'ta p'hm. 6. hui': vt p'z igit' dicere qd illoz motū
vltima erūt vnū: et p' nō illi motus erūt cōtinui. Et con-
firmat qm forme diuersi sp'z tā subales qd accidē-
tales: tā p'tarie qd nō p'tarie inuicē cōtinuātur: igit' et
motus diuersi sp'z inuicē cōtinuant tā cōtrarij qd nō
cōtrarij: p'z p'tia: q'z motus denotat et specificat a termi-
no ad quē p' Aristot. in hoc quito: et a n'cedēs est mani-
festū de duab' mediētib' vni' virge: quaz vna viuit
et altera nō viuit: q'z vna ē alba: et altera nigra. Ad
primū negat p'tia: q'z forme diuersi sp'z tā p'tarie
qd nō cōtrarie cū fuerit res p'manētēs p'nt simul stare: et
maxime quādo sūt potētiales ad aliā formā: nō autē
p'nt sic subare simul motus cōtrarij: neq' sūt aliqd motus
p' sua successiōe qd sint potētiales ad vnū motū se-
quēte alteri sp'z: cū ista sit cōditio formaz p'manētūz
et nō successiua. Ad secūdū d'r qd illi motus nō cōti-
nuātur nō obstat qd vltima eoz sint vnū: et ad p'hm
d'r qd cōtinua sūt illa quoz vltima sūt vnū: dico qd ipse
loquit' de vltimo intrinsecō et nō extrinsecō: de vltimo
f'm formā et nō f'm māz: mō gradus sūmū caliditatis
ē intrinsecus motui calefactiōis. et extrinsecus motui frige-
factionis: cū nullus motus heat aliquod primū mu-
tatū ēē intrinsecū: requirit etiā ad p'tinuationē qd vlti-
ma sint vnū f'm formā: mō illud mutatū ēē est t'm vlti-
mū f'm māz: vltimū f'm formā in motu est mutatio du-
plex idiuissibilis p'tinuās illos motus inuicē: id non est
possibile tales motus inuicē p'tinuari. Et ad p'sumptionē
nem d'r qd duplex est g'natio: v'z f'm formā et f'm māz.
Continuatio f'm formā est q'z aliqua p'ungūtur p' ali-
quod idiuissibile intrinsecū cuilibet illoz. Continuatio
f'm materiā est quādo aliqua duo vniunt p' idiuissi-
bile extrinsecū illis: et sic p'tinuānt forme subales et ac-
cidētales noiāte illaz mediētū virge: nunq' ergo ali-
qua diuersi sp'z p'nt inuicē p'tinuari f'm formā
sed tantūz f'm mām: neq' ex hoc sequit' motus diuersi sp'z
sp'z etiā posse cōtinuari f'm mām: qm due forme di-
uersi sp'z p'nt ēē subiectiue in materiā aut in quāsi-
tatibus eiūsdē rationis: ratione quaz sit p'tinuatio f'z

Tex
co. 4

Libri quintus.

mān. sed duo motus diuersi spēs non pnt esse subie
ctiue in diuersis quantitatibus eiusdē rationis pntua
tis iuicē: et h loquēdo de motu vt diuidit diuisione tē
poris: si. n. mor^o noian sunt in duab^o hois. pntuis il
lud est tñ sicut in mēsurā: et non sicut in subo: accipien
do aut motū vt diuidit diuisione mobilis: sic duo mo
tus diuersi pnt diuicē continuātū pntiāz tā con
trarij q̄ non pntarij. s. albefacio et frigesacio: aut deal
batio et denigratio: dato q̄ vni^o corpis vna medietas
calefiat et albefat: alia vō medietas frigesiat et nigre
fiat aut alio in spē motu moueatur: quare et.

Tex.
cō. 46.

Amplius

aut determinādum). Iste est tē^o tractat^o
quid pntarij in quo
phus determinat de
cōtrarietate motuū et
quid pntarij postq̄ de
nauit de vnitāte et di
ferētia motuū: et diui
ditur in. 4. capla: quo
rum primū iuehigat
qui motus iuicē pira
riatur: et qui nō. Secūdu manifestat pntarietate mot^o
ad quicē et q̄tis ad q̄tis ibi. (Qm̄ autē). Tertiū decla
rat pntarietate reptā inter violētū et nāle ibi. (Dubita
bit autē). Quartū capl^o mouet queda dubia et soluet
ibi. (Habz aut dubitationē). Primū capl^o diuidit in
tres ptes. In pzia pmitit vna distinctionē p motū q̄
stionis. In secūda exequit de incēto: accipiedo vnum
mēbū distinctionis: et rñdēdo ad q̄tis ibi. (Est autē).
In tertia pte mouet dubitationē et soluet ibi. (Qm̄ au
tem est). Quātū ad primū dicit pba q̄. s. modis pos
sunt ymaginari motū pntariari motuū: pzio qdē qz illi
sūt ab eadē forma in eadē forma: eo mō quo dicimus
corruptionē et generationē iuicē pntariari: cuz gñatio
sit a nō ēē ad ēē alicuius forme: corruptio est ad nō ēē
eiusdē forme: et sic dicere motū q̄ est a sanitate pntaria
ri motuū q̄ est in sanitate. Secūdo pōt ymaginari
motū pntariari motuū: qz illi sūt ex terminis pntarij: eo
mō quo qd diceret motū q̄ est ex sanitate et motū q̄ est
ex egritudine iuicē pntariari: sicut pntariant mor^o ter
re q̄ ē ex sursum et mor^o ignis q̄ ē ex deorsū. Tertiū pōt
ymaginari motū pntariari motuū: qz illi sūt in terminis
cōtrarij: eo mō quo qd diceret motū q̄ est ex sanitate
cōtrariari motuū q̄ est in egritudine: aut q̄ est ex albedi
ne cōtrariari motuū q̄ est in nigredine pp pntarietate re
pertā iter albedinē et nigredinē: aut iter sanitatē et egrit
udinē. Quinto pōt ymaginari motū pntariari motuū
qz illi sūt ex terminis pntarij in terminis pntarij vt mo
tus q̄ est ex sanitate in egritudine pntariari motuū qui ē
ex egritudine in sanitate: et mor^o q̄ est ex albedine in nigre
dine cōtrariari motuū q̄ est ex nigredine in albedinem.
Querit ergo phs vtrū motus qui est ex aliquo cōtra
rio pntariari motuū q̄ ē idē cōtrariū: aut q̄ est ex vno con

trario pntariari motuū q̄ est ex alio cōtrario: aut q̄ est in
vno cōtrariū: pntariari motuū qui est in aliud cōtrariū:
aut q̄ est ex vno cōtrario cōtrariari motuū q̄ est in aliud
cōtrariū: aut q̄ est ex cōtrario in cōtrariū cōtrariari mo
tuū q̄ est ex scōdo cōtrario in primū cōtrariū: et oīz isto
rum exēpla posita sūt. L. e. li. (Amplius aut determinā
dum est qualis mor^o pntariari motuū et de mōstione). i. de
q̄te eodē mō: sed pzio determinādū est vtrū pntariari
mot^o sit q̄ est ex eodē: ei q̄ est in idē: vt q̄ est ex sanitate
ei q̄ est in sanitate: vt gñatio et corruptio vident^o aut q̄
est ex cōtrarij vt q̄ est ex sanitate ei q̄ est ex egritudine
aut q̄ est in cōtraria: vt q̄ est in sanitate ei q̄ est in egrit
udine aut q̄ est cōtrario ei q̄ est in pntariū: vt q̄ est ex sa
nitate in egritudine: ei q̄ est ex egritudine in sanitate: ne
cessario ē. n. aut vnu quēda hois ēē mōdoz penes q̄
attēditur pntariari motuū aut ples: nō. n. ē alr pponere.

Notādū

fm cōmentatoz cōmento. 46. q̄
cōtrarietas mota est in oīb^o mo
tibus q̄ sūt ex cōtrarij ad pntariari: s. querit h modus
verus quo sūt pntariari. Ita q̄ pntariari est in oībus motu
bus q̄ sūt ex cōtrarij ad pntariari: sed h querit pp qd sunt
cōtrarij vtrū pp cōtrarietate terminoz ad quē solum
aut pp cōtrarietate vtrū qz. s. tā ppter cōtrarietate ter
minoz a quo: quā pp pntarietate terminoz ad quē.
(Est autē). Ista distinctio ē pmissa phus ponit quoz cō Tex.
clusiones: quaz prima est ista: mor^o qui est ex vno cō
cō. 47.
trario: nō cōtrariari motuū q̄ est in alr cōtrariū. Se
cūda cōclusio: pntariari motuū nō habz attēdi penes cō
trarietate terminoz a quo ibi. (Neqz quo est). Tertiā
cōclusio: pntariari motuū pot^o est attēda penes cōtra
rietate terminoz ad quē q̄ fmioz a quo ibi. (S. ma
gis). Quarta cōclusio q̄ illi mor^o sunt pntariari q̄ sūt in cō
traria: et q̄ sūt ex cōtrarij in pntariari ibi. (Relinquitur
ergo). Pzia cōclusio arguit sicut cōtrariari sibi sibi
sed mor^o qui est ex vno cōtrario est mor^o qui est in al
terum cōtrariū: q̄ est motus qui est ex vno pntario non
cōtrariari motuū q̄ est in alr cōtrariū: tenet pntariari cum
maiori: et minor est euidēs: qm̄ motus q̄ est ex sanita
te est mor^o qui est in egritudine: s. nō sub eadē ratione:
qm̄ motus vt est ex sanitate nō est mor^o vt est in egrit
udine: aut ex quo sanitas aut egritudo nō sunt idē: sed cō
trariatur: si enī motus vt est ex sanitate est mor^o vt ē in
egritudine: sequit q̄ nō stat motū esse ex sanitate quin
sit in egritudine q̄ est falsū: qz mor^o a sanitate vt duo
ad sanitatē vt. 4. nō est in egritudine: sicut neqz motus
qui est ab egritudine remissa intenaz est ad egritudine
iēlaz ad sanitatē. L. e. li. (Est aut mor^o q̄ quidē ex pntariari
ei q̄ ē in pntariū nō cōtrariari: vt qui est ex sanitate ei qui ē
in egritudine: idē enī et vnus est: esse quidē igitur non
idē est tēporis fm rationē: sicut nō idē est ex sanita
te mutare et in egritudine: v3 fm rōnē: qm̄ mutatio, ex
sanitate includit egritudine: neqz mutatio in egritudine
includit sanitatē.

Notandum

fm cōmentatoz cōmento. 47. q̄ si motus
esset cōtrariū hoc modo: tūc eadē res esset cōtraria si
bi q̄ est impossibile: est enī idē motus in numero non sit
idē s3 diffinitio nō motuū. n. de sanitate s3 q̄ est motus
de sanitate nō est idē s3 fm diffinitio nō cū motu ad egrit
udine: licz sit idē fm subiectus. s. quonā motus de sa

De hisicorum.

nitare est motus ad egritudinem: sed illa que sunt idem secundum subiectum et diuersa secundum diffinitiones non sunt contraria. ¶ Prima propositio commentari est ista: si motus ex vno contrario esset contrarius motui qui est in alterum contrarium eadem res esset contraria sibi ipsi: patet: quia idem est motus numero quo receditur ab vno contrario: et accedit ad reliquum sicut est eadem via qua receditur a thebis et itur ad athenas: motus enim est via inter terminum a quo et terminum ad quem secundum commentatorem tertio huius. ¶ Secunda propositio licet motus ex sanitate sit idem numero motus qui est in egritudinem: tamen diffinitio est diuisa: quoniam aliter diffinitur motus ex sanitate et motus in egritudinem: sicut aliter diffinitur motus ab thebis et motus ad athenas. Et tunc arguit commentator sic: quocumque sunt idem secundum subiectum et diuisa secundum diffinitionem non sunt contraria: sed motus qui est ex vno contrario: et motus qui est in alterum contrarium sunt idem secundum subiectum et diuisa secundum diffinitionem: igitur motus qui est ex vno contrario et motus qui est in alterum contrarium non sunt contrarii. Et cum dicit commentator illos motus esse idem secundum subiectum non accipit subiectum pro subiecto inhesionis: quia sic alteratio et loci mutatio essent idem secundum subiectum: sed accipit subiectum pro subiecto predicationis. id est de eadem re numero dicitur motus qui est ex contrario: et motus qui est in contrarium non solum in concreto: sed etiam in abstracto. ¶ Ex predictis sequitur quod in omni genere motuum et mutationum eadem numero est transmutatio acquisitiua et deperditiva: ita quod calefactio est acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis et idem motus albefactionis numero est acquisitio albedinis et deperditio nigredinis sicut etiam idem motus localis numero est acquisitio loci sursum et deperditio loci deorsum: et eadem mutatio numero est generatio et corruptio iuxta illud Aristotelis primo de generatione et corruptione vnius est corruptio alterius: et e contra. ¶ Et in hoc increpatur Ioannes Bridanus et communiter omnes moderni dicentes de perditione nigredinis albedinis non esse motum de perditione caliditatis et deperditione frigiditatis cum acquisitio caliditatis sit caliditas que acquiritur: et deperditio frigiditatis sit frigiditas que deperditur. Dicit enim philosophus primo huius quod vni subiecto cum duobus contrariis sufficit vna transmutatio et vna transmutatio sufficiunt illa tria. Si autem non sufficiunt auctoritates allegatæ Aristotelis et Commentatoris probabo per rationes quod acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis non sunt motus diuersarum rationum vt asserunt partem oppositam sustinentes loquendo de motu secundum formam: quia de illo tantum philosophus facit mentionem. Et primo sic: acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis sunt per se ad eundem terminum specie: igitur sunt eiusdem rationis: patet consequentia per philosophum in capitulo de unitate motus: et probatur antecedens ex eo quia quilibet illorum motuum est per se ad calidita-

tem quod declaratur de deperditione frigiditatis: quia de acquisitione caliditatis non est dubium: quoniam terminus ad quem per se deperditionis frigiditatis non potest esse alius quam aliquis gradus remissus frigiditatis vel non gradus frigiditatis aut caliditatis sed non potest esse aliquis gradus remissus frigiditatis neque non gradus illius: igitur terminus ad quem per se est caliditas: patet consequentia cum maiori et minori declaratur: nam quocumque gradu frigiditatis remisso dato accidit deperditio frigiditatis quod terminetur per illum gradum: quia indifferenter potest terminari per aliquem intensiorem et remissiorem loquendo de deperditione frigiditatis in communi: non etiam terminus per se eius principaliter intensus est non gradus frigiditatis: quoniam tunc deperditio frigiditatis non est motus: et consequenter non esset motus acquisitio caliditatis: cuius oppositum hic supponitur de intentione philosophi: patet consequentia: quia deperditio frigiditatis et acquisitio est per se primo de contradictorio in contradictorium. ¶ Secundo sic impossibile est vni motui naturali plures motus naturales sibi contrariari ouerfarum rationum: sed acquisitioni frigiditatis contrariantur deperditio frigiditatis et acquisitio caliditatis: quarum quilibet est motus naturalis: igitur acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis non sunt motus ouerfarum rationum: patet consequentia cum maiori et minori: vna cum primo ce. vni tantum vnum est contrarium: et minor est evidens: quoniam sicut caliditas naturaliter acquiritur: ita frigiditas naturaliter deperditur: et naturaliter acquiritur. ¶ Tertio sequitur quod aliquid simul et semel mouetur moribus contrariis contra philosophum tam hic quam octauo huius: et probatur consequentia: nam aliquid simul mouetur acquisitione caliditatis et deperditione frigiditatis: sed acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis sunt motus contrarii si sunt motus inuicem differentes: igitur et. patet consequentia cum maiori et minori declaratur: nam acquisitio caliditatis est caliditas que acquiritur: et deperditio frigiditatis est frigiditas que deperditur: inuicem contrariantur quia vicissim insunt et mutuo se expellunt igitur acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis inuicem contrariantur. ¶ Quarto sequitur quod acquisitio caliditatis vt octo et deperditio frigiditatis ad gradum vt duo sunt motus inuicem contrarii: consequens est falsum: quia possunt simul inesse eidem subiecto: et probatur consequentia: illi motus sunt contrarii qui sunt ad terminos contrarios: semper intelligendo per se secundum Aristotelē hic: si acquisitio caliditatis ad gradum vt octo et deperditio frigiditatis ad gradum vt duo sunt ad terminos contrarios. Igitur et minor apparet ex eo: quia gradus vt octo caliditatis et gradus frigiditatis vt duo inuicem contrariantur. ¶ Respondet ad hoc argumentum dupliciter. Primo quod contrarietas motuum non arguitur ex contrarietate quorumcumque terminorum ad quem: sed vltimorum et maxime distantium in specie illa: quod non contingit hic: quia terminus vltimatus acquisitionis caliditatis est

Libri quintus.

summa caliditas et perditionis frigiditatis est non gradus frigiditatis: sed inter gradum summe caliditatis et non gradum frigiditatis est contrarietas.

¶ Secundo respondent quod ad hoc quod aliqui motus sunt contrarii non sufficit quod sunt ad terminos contrarios: quia motus factus per circulum ab a. in b. et motus factus ad diametrum a. b. in a. sunt in contraria: et tamen non sunt contrarii: quia motui circulari nihil contrariatur per Aristotelem primo ce. sed ultra oportet quod procedant modo contrario: quod non contingit de acquisitione caliditatis et perditione frigiditatis. ¶ Prima responsio non potest stare quia ut dictum est: omnis motus est per se primo de contrario in contrarium: et non de contradictione in contradictorium, sequeretur etiam quod nulla calefactio contrariatur refrigerationi nisi quilibet illarum sit ad gradum summum quod non est verum: unde calefactioni et refrigerationi accidit quod sit ad gradum summum. ideo nullus istarum terminus per se est gradus summus: sed calefactionis terminus per se est caliditas et refrigerationis frigiditas. ¶ Secunda responsio etiam non stat quoniam acquisitio caliditatis sit per caliditatem que acquiritur et perditio frigiditatis sit per frigiditatem: que deperditur tanquam per vias veniendi ad suos terminos ad quem: sed ille vias sunt contrarie quemadmodum contrariantur caliditas que acquiritur et frigiditas que deperditur. igitur illi motus procedunt per vias contrarias et consequenter modo contrario data positio illorum.

¶ Dicendum igitur secundum commentatorem tertio huius et in hoc quinto quod duplex est motus videlicet secundum formam et secundum materiam. motus secundum formam est acquisitio successiva coniuncta tempore per modum mensure: motus autem secundum materiam est forma que continue acquiritur vel deperditur: et ideo in calefactione sunt tres motus: duo secundum materiam videlicet caliditas que acquiritur et frigiditas que deperditur. et unus tantum secundum formam que est acquisitio caliditatis et perditio frigiditatis de quo loquuntur philosophus et commentator dicens quod est unus numero et diversus secundum diffinitionem: quia loquendo secundum materiam illi non sunt idem numero sed diversarum specierum: et consequenter potest concedi quod aliquid mouetur motibus contrariis: sed non est ad propositum philosophi et commentatoris loquentium de motu secundum formam et non secundum materiam.

Contra ista dicta arguitur: sic non implicat contradictionem caliditatem acquiri alicui subiecto absque perditione frigiditatis: neque implicat contradictionem frigiditatem deperdi absque acquisitione caliditatis: igitur acquisitio caliditatis non est perditio frigiditatis: patet consequentia: quia illa non sunt eodem quorum vnum stat esse sine alio: antecedens est motum: quia sicut intenditur lumen absque perditione contrarii ita posset deus intendere caliditatem absque deperditione frigiditatis: posset etiam auferre deus totam frigiditatem vnius mixti

absque production alicuius caliditatis. ¶ Secundo omnes illi motus specie distinguuntur qui sunt per se ad terminos distinctos specificos: sed omnis motus quo acquiritur caliditas et omnis motus quo deperditur frigiditas sunt huiusmodi: et tenet consequentia cum maiori per philosophum in hoc quinto et probatur minor: nam quilibet motus quo acquiritur caliditas est ad caliditatem tanquam ad per se terminum: et quilibet motus quo deperditur frigiditas est ad frigiditatem remissionem quam prius tanquam ad per se terminum: sed omnis caliditas est a qualibet frigiditate specie distincta. igitur et cetera. Tercio deperditio frigiditatis est per se ad caliditatem vel aliquid aliud: sed non est per se ad caliditatem: igitur ad aliquid aliud: quod quia autem sit illud oportet quod distinguatur deperditionem frigiditatis ab acquisitione caliditatis: minor declaratur: quia aliter sequitur quod acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis non differunt re neque ratione ex quo sunt per se a frigiditate in caliditatem: consequens contra philosophum et commentatorem dicens quod motus ex egritudine et motus ad egritudinem differunt ratione. Quarto si acquisitio caliditatis est deperditio frigiditatis per idem acquisitio sanitatis est deperditio egritudinis: patet consequentia si motus ex sanitatem est motus ad egritudinem et motus ex egritudine est motus ad sanitatem: consequens falsum: quia possibile est aliquem continue intendi in sanitatem nulla precedente egritudine: hoc sunt argumenta quatuor quibus partem contrariam sustentantes suam possunt suadere opinionem et eam que est de intentione philosophi et commentatoris satis apparenter reprobare. Ideo ad primum negatur consequentia sic. nam sequitur possibile est quod recessus a thebis non sit accessus ad athenas et contra. igitur recessus a thebis non est accessus ad athenas ut colligitur a philosopho tertio huius: sed solum sequitur quod differunt ratione iuxta modum loquendi philosophi et commentatoris in littera: non etiam sequitur possibile est quod acquisitio a non gradu simpliciter non sit acquisitio caliditatis ad gradum summum: et contra. igitur acquisitio caliditatis a non gradu simpliciter non est acquisitio caliditatis ad gradum summum dato quod nulla sit calefactio nisi ea que in hoc acquiritur caliditas a non gradu simpliciter ad gradum vni octo. antecedens est verum et consequens falsum: calefactio enim que est a non gradu simpliciter potest terminari ad gradum vt. 4. et possibile est calefactionem que est ad gradum summum incipere a gradu vt duo. ¶ Ad secundum dicitur quod motus quo deperditur frigiditas non est per se ad aliquem gradum remissionem quam antequam quocumque dato potest terminari ad gradum intensiorem: et ad gradum remissionem: immo potest terminari ad non gradum simpliciter frigiditatis: sed terminus ad quem per se illius est caliditas et si ponitur in casu quod per motum illum non acquiritur caliditas: sed tantum deperditur frigiditas: dico consequenter quod in casu isto deperditio frigiditatis non est motus proprie loquendo de motu: ut Aristoteles loquitur in hoc quinto: quoniam motus proprie sumptus semper est acquisitus terminus

Philosophorum.

ni ad quem: et deperditus terminus a quo ubi enim per aliquam mutationem aliquid acquiratur et nihil deperditur: vel econtra illa mutatio non est verus motus: calefactio enim que a gradu ut duo ad gradum summum non esset unus motus: nisi caliditatis: ut duo esset coniuncta aliqua frigiditas recipiens corruptionem: ita a gradu summo caliditatis ad gradum ut duo non esset verus motus: nisi gradui ut duo caliditatis esset coniuncta frigiditas acquisita per illum motum. Con similitur dico quod in augmentatione et diminutione quod in omni augmentatione loquendo de augmentatione vera corrumpitur quantitas minor sicut generatur quantitas maior: non enim fit augmentatio: nisi per medietatem nutritione: non autem fit nutritio: nisi per generationem pororum ad quorum generationem sequitur corruptio quantitatibus. Si etiam fiat diminutio a tripedale ad pedale: quantitas pedalis generatur non obstat quod partes ex quibus constat continue presumit toto tempore diminutionis: quoniam totum non est sue partes: licet enim quantitati ut sic non sit aliquid contrarium: ut testatur philosophus in predicamentis tamen quantitati ut est terminus motus est aliquid contrarium: quod utis etiam non simul repugnent quantitas maior et quantitas minor secundum quod huius tamen invicem repugnant: ut sunt termini motus cum necessario una corrumpatur altera succedente et si alibi alter locus sum tunc secundum communem modum loquendi. Ita in proposito si acquisitio caliditatis non est deperditio frigiditatis: et si deperditio frigiditatis non est acquisitio caliditatis: nulla illarum mutationum est verus motus: sicut nec est verus motus illuminatio successiva a gradu remisso ad gradum intensum: nec deperditio luminis a gradu intensiori ad gradum remissiozem: nunquid igitur est concedendum inter formas eiusdem speciei esse veram alterationem nisi acquiratur vel deperdatur contrarium: in motu autem locali et si non acquiratur et deperditur contrarium simpliciter tamen acquiratur et deperditur mobile: in motu autem augmentationis et diminutionis dictum est deperditum terminum a quo et acquiri terminum ad quem. Ad tertium responsum est quod deperditio frigiditatis est per se ad caliditatem: et cum inferatur ex hoc quod acquisitio caliditatis et deperditio frigiditatis non differunt re nec ratione: negatur consequentia: quoniam in diffinitione acquisitionis caliditatis ponitur caliditas et non frigiditas cum acquisitio caliditatis sit per se primo ad caliditatem et per se non primo a frigiditate tanquam a termino a quo: in diffinitione autem deperditionis frigiditatis ponitur frigiditas et non caliditas: quoniam deperditio frigiditatis est per se primo a frigiditate que corrumpitur: et per se non primo ad caliditatem quam acquiratur. Sed forte arguitur ex hoc intentum: quoniam omnis motus qui est per se non primo ad aliquem terminum est per se primo ad alium terminum. Si igitur deperditio frigiditatis est per se non primo ad caliditatem oportet quod sit per se primo ad alium terminum: et per consequens diffinitur ab acquisitione caliditatis per illum terminum. Respondetur quod motus importans acquisitionem termini ad quem: necessaria est aliquem terminum per se primo: si est ad aliquem terminum per se non primo: ut calefactio frigiditatis acquisitione caliditatis vel frigiditatis: motus autem im-

portans et exprimens deperditionem termini a quo non ad terminum aliquem per se primo: sed sufficit quod sit ab aliquo termino per se primo: ut deperditio caliditatis vel frigiditatis motus ex sanitate vel ex egritudine. Ad quartum negatur consequentia unde motus ex sanitate vel ad sanitatem secundum quod huius non est motus per se sed per accidens cum ad sanitatem non sit motus per se secundum philosophum in septimo huius: sed loquitur philosophus tantum exemplariter et secundum modum loquendi tunc currentem: motus enim qui est ex sanitate vel ad sanitatem est alteratio facta in qualitatibus primis per quem necessario acquiratur unum contrarium et alterum deperditur unde si ad sanitatem esset motus per se non posset acquiri sanitas quin deperderetur egritudo: neque posset induci egritudo quin corrumpetur sanitas: quoniam tunc sanitas et egritudo essent contraria mediata gradua-liter distantia potentia simul stare in eodem subiecto primo: sicut caliditas et frigiditas: albedo et nigredo. (Neque qui est) secundum conclusionem contrarias motuum non habet attendi pene contrarietatem terminorum a quo probatur: illi motus qui sunt ad eandem formam secundum speciem non sunt contrarii: sed motus ex contrariis sunt ad eandem formam secundum speciem: igitur motus ex contrariis non sunt contrarii: patet consequentia et antecedens arguitur: quoniam motus provenientes ex contrariis ita possunt venire ad medium sicut ad contraria: ponatur igitur quod motus provenientes ex contrariis terminentur ad formam mediam et habere intentum: unde dato quod a portio aeris ponatur in concavo lune: et b. portio aeris ponatur in medio mundi et patet remotis impedimentis quod a. b. movebuntur a terminis contrariis ad portio spheram que est medium inter contraria qui motus non erunt contrarii. Si etiam a. augentur a pedali ad bipedale: et b. diminueretur a tripedale ad bipedale motus illi non essent contrarii: et tamen essent a terminis contrariis ex eo: quia terminarentur ad formam mediam inter contraria. Si etiam ab albo et nigro fierent duo motus in rubrum dato quod in rubredine non essent contraria illi motus non essent contrarii: et tamen essent ex terminis contrariis. causa autem quare non essent contrarii: quia medium inter contraria esset idem specie ad quod terminaretur uterque illorum motuum: verum autem motus qui sunt ex contrariis in media sunt in contraria videbitur circa finem capituli. li. li.

Neque motus qui est ex contrario est contrarius ei quod est ex contrario aut in medium: sed de hoc quidem posterius dicemus.

Ter.
66. 48.

Notandum secundum commentatorem commentum. 48. quod quilibet duo motus tales inveniuntur contrarii secundum illud ad quod sunt sic inveniuntur contrarii secundum illud ex quo: et quia ista ratio/cinatio non sufficit aliquis potest dicere quod hoc accidit motibus contrariis. s. quod sunt ad contraria et quod contrarias non inveniuntur in eis nisi secundum quod sunt ex rebus contrariis.

Intendit per hoc quod omnes motus qui sunt ex contrariis simpliciter sunt in contraria: quod si aliqui motus sunt ex albedine et nigredine in aliquo colore medium illi necessario sunt in contraria: quod non receditur ab albedine quando acquiratur nigredo: neque fit recessus a nigredine quando accipiat albedo

Liber quintus.

sed ex hoc non debet dici qd illi motus sunt contrarij: qz accidit motibus qui sunt ex contrarijs qd sunt in cōtra-
ria: sic est exemplificatiō de motu ascensu & descensu
ad spherā aeris: & de augmēto & diminutiōe ad tripedale: &
hij. n. nō repit p̄ietas nisi ex pte finioz p̄ioz cu3
nō p̄ient termini ad quos vadūt: sed tū tū a qd rē-
ceduntur. ¶ Ex quibus sequit̄ qd l3 omnis ascensus &
omnis descensus sunt diuersarū specierū: & similiter oīs
augmentatiō & oīs diminutiō nō sūt qd3 ascēsus & descē-
sus: cuilibet descensui neqz qdlibet augmentatiōi cuilibet dimi-
nutiōi: p̄ia p3 q2 si ascensus & descensus sunt ad
eundē terminū numero vel spē aut augmentatiō vel di-
minutiō hoc non est sub eadē rōne formali: vt p̄io de
claratū est: scd̄a p3 est euidentis: q2 in motibz p̄p̄ie cō-
trarij terminus acq̄situs per vnū corruptiō p̄ aliu3 iō
motus p̄ij non possunt esse ad eandē formā specie.
¶ Et si instat cuilibet cōpōzi simplici inest tū vnus
motus simplex fm̄ Aristo. p̄io ce. igit̄ ascensus & des-
census aeris ad locū p̄p̄iū sunt eiūsdē spē: negat p̄ia
q2 Aristo. loq̄tur ibi de idēpitatē specifica motus fm̄
materiā & hic loq̄tur de idēpitatē specifica fm̄ formā
vñ grauitas & leuitas sunt diuersarū rōnum: & tū eadē
q̄litas numero est grauitas & leuitas. s. in elementis me-
dijs: fm̄ cōmentatoz ē oīs linee sunt eiūsdē speciei
spāliū fm̄ Aristo. in predicamētis: tū linea recta &
linea circularis differūt spē p̄ Aristo. 7. huius ita p̄ces-
so qd illi motus sunt eiūsdē rōnis quo3 vnus est ascē-
sus & alter descensus inq̄tum sunt ad eundē terminū
numero vel spē mālter sumpti: nūq̄ tū est p̄cedēdu3
qd ascēsus & descensus sūt eiūsdē rōnis: q2 p̄ter finū
ad quē includūt in sua rōne formali sursum & deorsum
q̄ sunt diuersarū rōnum: ita p̄cedi qd augmēto & dimi-
nutiō q̄ sunt ad eandē q̄titatē spē & denotiatiōe sūt eiū-
sdē rōnis fm̄ m̄az: sed nō fm̄ formā ex eo q2 augmēto
cit respectu maioritatis in finio ad quē & diminutiō
respectu minoritatis: p̄stat aut̄ maioritatis & minorita-
tem esse diuersarū rōnum sed magis. Tertia p̄p̄ietas
motuū potius est attendēda penes p̄ietatē termino3
ad quē qd termino3 a quo: ita p̄ctōnez p̄b3 duplici
p̄bat & p̄ sic: p̄ietas motuū potius est attendēda pe-
nes illud qd acq̄ritur qd penes illud qd dēditur: sed acq̄-
ritur terminus ad quē & dēditur terminus a quo: igitur
ē p3 p̄ia cum minor & maior declaraf sic q̄cūqz alt
qua duo inuicē p̄parant: quo3 vnū est altero p̄fecti3
illud qd est p̄fectius h3 rōnez forme & habitus & illud
qd est minus p̄fectū h3 rōnez p̄uatiōis & m̄ae: vt colli-
gitur de mente p̄bi tercio huius cōmētatiōis 1. d̄ aia
sed acq̄sitiō cōparata dēp̄itiōi est p̄fectior: igit̄ acq̄si-
tiō se h3 vtiōma & habitus: dēp̄itiō vtiō vti m̄a & p̄u-
uatiō si denotiatiō est principalis a forma & habitu nō
aut̄ a m̄a & p̄uatiōe: vt h̄ & h̄ m̄oi & 1. d̄ aia igit̄ tam
motus qd p̄ietas motuū potius est attendēda penes
illud qd acq̄rit̄ qd penes illud qd dēditur. Le. li. 3. ma-
gis in p̄iū mutare videbit̄ cā esse p̄ietatis construe sic
sed mutare qd est in p̄iū magis videbit̄ esse cā p̄ietas
tis motuū qd mutare qd est ex p̄io: hic q̄dem enī termi-
nus pro quo est motus est mutatio p̄ietatis: a dēp̄iti-
tiō p̄ietatē: ille vti terminus ad quē est motus est ac-
ceptiō. i. acq̄sitiō per illam cōtrarietatem.

Notandum p̄ fm̄ p̄m̄ 2. 48. qd trāslatio rei mote de p̄io a quo mouet̄ est separatio ab illo & translatiō eius ad p̄rium ad qd mouet̄ est receptiō & acq̄sitiō. ¶ Ecce p3 p̄m̄ & p̄m̄ qd in oī motu terminus a quo corruptur:

aut separat̄ a mobili: terminus aut̄ ad quē ḡnatur seu acq̄ritur mobili: ideo in calefactiōe q̄ est a caliditate vt duo ad caliditatē vt. 4. nō est terminus a quo proprie caliditas vt duo cū illa nō corrūpatur: neqz separat̄ a mobili: dēp̄itiōe aut̄ caliditatis vsqz ad gradum vt duo nō etiā est p̄p̄ie caliditas vt & terminus ad quē cū illa nō acq̄ratur mobili deligno. Si ergo aliq̄ modo caliditas vt duo dicit̄ terminus a quo calefactiōis aut̄ finis ad quē dēp̄itiōis eius hoc est rōne cō-
trarij sibi p̄iuncti dēp̄itiō vti acq̄sitiō per motum.

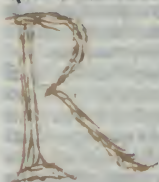
Notandum 1. fm̄ p̄m̄ eodē p̄o qd cū motus dē esse p̄ius motu aliquo isto3 modo3 dignius est vt sit p̄ius fm̄ id qd acq̄rit̄ & per qd p̄ficiat̄ nō fm̄ id a quo separat̄ nō est p̄ subiectus sed est acc̄s ei & id qd acq̄rit̄ est pars subie. Intendit̄ cōmentatoz p̄ subia3 motus diffinitiōez motus eo mō quo loq̄tur p̄o posteriori Aristo. dicens qd suba linee est ex punctis. i. diffinitio essentialis linee est ex punctis: ita terminus ad quē est p̄ subie motus. i. diffinitio essentialis motus: finis aut̄ a quo nō est p̄ diffōnis motus: sed acc̄s eius. ¶ Sed dubita-
tur cū oīs motus sit p̄ se de p̄io in p̄iū: & non p̄tingat
stelligere motū nisi itelligant̄ duo p̄ia positiua & duo
termini affirmati fm̄ p̄m̄ in hoc. s. quō igitur diffinit̄
motus p̄ finis ad quē & nō p̄ terminus a quo: & quō
terminus a quo est acc̄s diffōnis motus cū sit p̄ se ter-
minus motus. R̄ndetur qd motus in cōi diffinit̄ p̄ ter-
minū a quo & finis ad quē i cōi dē. p̄ho supra qd mo-
tus est ex subo in subm̄: sed motus in spāli diffinit̄ p̄ ter-
minū ad quē in spāli & nō p̄ terminū a quo: s. n. diffi-
nitur albefactiō vel calefactiō illa nō diffinit̄ p̄ nigredē-
nem neqz frigiditatē: sed p̄ albedinē & caliditatē tū sem-
p̄ intelligit̄ in tali diffōne terminus a quo v3 in cōi. Et
si instat qd dicit̄ est supra de interiōe p̄bi & p̄io qd mo-
tus ex sanitate nō diffinit̄ p̄ egritudine: neqz motus ex
egritudine p̄ sanitatē igit̄ nō semp̄ motus diffinit̄ p̄ finis
ad quē. ¶ R̄ndetur qd p̄o loq̄t̄ d̄ oī motu signato vti
significabili p̄ nouū simplex: motus aut̄ ex egritudine
vel ex sanitate exprimit̄ p̄ nomē p̄positū rē. (Et d̄r̄ at)
scd̄o arguit̄ ad eandē p̄ctōnē sic: p̄ietas motuū magis
est attendēda ab eo a quo denotiatur motus qd ab eo a quo
nō denotiatur: sed motus a finio ad quē & nō a finio
a quo igit̄ p̄ietas motuū magis est attendēda penes p̄-
rietatē termino3 ad quē qd finio3 a quo: p3 p̄ia cu3
maiori qm̄ ab eodē accipit̄ p̄ietas a quo accipit̄ for-
cū p̄ietas sit d̄ia h3 formā minor vti inductiue: qm̄
sanatio denotiatur a sanitate in quā est & nō ab egritu-
dine. Egrotatiō denotiatur ab egritudine q̄ est suus ter-
minus ad quē & nō a sanitate q̄ est terminus a quo: idē
p3 de calefactiōe frigeactiōe de albiatiōe nigrefactiōe
vt in p̄o capto h̄. s. le. li. Et d̄r̄ aut̄. i. denotiatur vnusq̄s
qd motus ab eo termino in qd mutat̄ aliqd qd ex qd mu-
tat̄ idem vt sanatio est motus in sanitatē a qua denotiatur
egrotatiō aut̄ est motus in egritudine a qd denominatur.

Notandum fm̄ p̄m̄ 2. 48. qd suba motus est de nā eius ad qd est nō eius ex quo est: ideo motus denotiatur ab illo aliud qd est p̄o. p̄bat motus denominari a termino ad quē & nō a termino a quo qm̄ vnū quodqz denotiatur ab illo qd est de nā illius sed iō cōmūalis motus est de nā termini ad quē igit̄ rē. p3 p̄ia cū maior & minor p3 qm̄ motus nō est in p̄io nō in ḡne nō in spē nisi rōne tū ad quē nō ē diffinit̄ nisi diffinit̄ p̄ finis ad quē de mo-
tu fm̄ m̄am non est dubius qd est eiūsdē nature cum

Ter.
cō. 48.

Philosophorum.

termino ad quē non cum termino a quo q2 calo2 di-
minutus est eiusdem speciei spālissime cum calore ple-
to cōtrariatur aut frigo2 in termino a quo motus ē
fm formā est eiusdem nature cum termino ad quē r fi
cum termino a quo: q2 ab illo recipit nomē r diffinitio-
nem non autem a termino a quo r ex hoc terminus a
quo dicitur accidere motui fm cōmentatozem rē.

Relinquitur

ergo 4^a conclusio illi motus
sunt contrarij qui sunt in cō-
traria: r qui sunt ex p̄rarijs
in cōtraria. p̄mā partes hu-
ius conclusionis non pbat
p̄hs quia eius probatio de-
pendet ex sc̄da ratione p̄ce-
dentis cōclusionis sic arguēdo ab illo motus accipit
cōtrarietatem a quo recipit denominationē: sed a ter-
mino ad quē motus recipit denominationē: igit a ter-
mino ad quē motus recipit cōtrarietatem nō autem a
termino a quo q2 accidit motibus cōtrarijs vt sicut ex
contrarijs sicut accidit motibus q̄ sunt in cōtraria esse
ex cōtrarijs cū motus ex p̄rarijs r motus ad p̄raria
non sint idem rōne r diffinitione sicut supra dictus est
de motu ex egritudine r motu ad sanitatem: igit idē
numero r fm subiectū qm̄ motus qui est in sanitatem
est idem illi qui est in egritudine cōtrarietas ergo mo-
tuum non est attendenda penes cōtrarietatez termino-
rum a quo sed penes cōtrarietatez termino2 ad quē
a quibus accipiūt nomē r diffinitionē. Le. li. Relinqui-
tur ergo motus esse cōtrarij qui est in p̄ria r q̄ ē in p̄ria
ex p̄rarijs fortassis quide2 igitur accidit hos motus q̄ in
cōtraria sunt r ex cōtrarijs esse: q2 igitur motus qui sit ex
cōtrario sit in cōtrariis sed esse diffinitiuū fortitan nō
idem dico autem motū quidē in sanitatē idē p̄tati ei
qui est ex egritudine r qui est ex sanitate ei qui in egritu-
dinem. Et dicit p̄hs notanter fortiss r fortiss q2 nō
dum ex dictis: sed magis ex dicendis apparebit veri-
tas isto2. (Qm̄ autem dicit p̄sequēter p̄hs pbat secū-
dam partem cōclusionis videlicet q̄ illi motus sūt con-
trarij qui sunt ex p̄rarijs in p̄ria r p̄rōne: qm̄ motus nō
est indifferēter q̄libet mutatio: sed tñ mutatio que ē ex
subo p̄rio in subm p̄riū igitur illi motus sunt p̄rii q̄ sūt
a terminis p̄rijs ad terminos p̄rios. verbi gr̄a vt mo-
tus qui est ex caliditate in frigiditatē p̄riatur motui qui
est ex frigiditate in caliditatē r qui ē ex sanitate in egritu-
tudinē p̄rietur ei qui est ex egritudine in sanitatē añs
autem fuit declaratu in p̄mo tractatu ostēdendo diffe-
rentiā inter motū r mutatiōē que est gñatio r corru-
ptio: motus enī est per se r essentialr de cōtrario in cō-
trarium: gñatio autē et corruptio est per se r essentialr
de p̄dicto2 in p̄dicto2. Le. li. Qm̄ autē dicit mutatio
a motu sicut genus a sp̄e ex quo dā enim subo i quod-
dam subiectū mutatio est motus. s. ex p̄rio in p̄riū q2
q̄ illi motui qui est ex p̄rio in cōtrariū est qui est ex p̄-
rio in cōtrariū motus p̄rius est vt qui est ex sanitate
in egritudinem et q̄ est ex egritudine in sanitatē. (Ma-
nifestū est autem) :^o arguit p̄hs eandem p̄tēductiue:
r p̄mo in motu alterationis corporis. qm̄ sanatio r
egrotatio sunt motus p̄rii r sunt ex cōtrarijs in cōtra-
ria: qm̄ sanatio est ex egritudine in sanitatem r egrota-
tio de sanitate in egritudinem: constat autē q̄ sanitas r
egritudo sunt cōtraria sc̄da in motu alterationis ani-
me nam discere r decipi non a se sed ab alio sunt mor^o

contrarij: r sunt ex cōtrarijs in cōtraria: q2 discere est
ab ignorantia ad scientia: decipi autē ab alio est a sciē-
tia ad ignorantia modo scientia r ignorantia etiam cō-
trariatur. Tercio declarat idem in motu locali. nā mo-
tus sursum r motus deorsum cōtrariatur: r sunt a cō-
trarijs ad p̄ria in longitudine: nam sursum r deorsum
p̄riantur in longitudine: motus autē deorsus r sur-
sus inuicem p̄riantur in latitudine: q2 deorsus r si-
nistrum p̄riantur fm eandem dimētionem: motus itē p̄-
antorsus r retrosum inuicē p̄riant fm p̄funditatem
sicut p̄riant ante r retro fm illam dimētionē q̄ termini
a q̄bus r ad q̄s vadūt. 4^a autē pōt accipi exēplū d aug^o
r diminutiōē q̄ inuicē p̄riat r eo2 p̄t ēi iuicē p̄riant. s.
q̄ritas in termino a q̄ r q̄ritas in termino ad quē: cū sp̄
generatio vnius sit corruptio alterius: sed b^o exēmplū
nō posuit p̄hs: q2 difficile est cognoscere p̄riatē termi-
norum a quibus r ad quos in aug^o r diminutione ni-
si intelligat liber de ge. le. li. Manifestū autem r ex in-
ductione qualia videtur cōtraria esse illa in q̄bus sunt
motus contrarij egrotari enī ipsi sanari cōtrarij est r
ipsi a discere cōtraria decipi non per ipsum sed p̄ aliū
in cōtraria enim sunt illi. C Sicut enī in scientia ē sic
r in deceptione r per ipsum habere et p̄ aliū. Et sursum
motus cōtrariatur ei qui est deorsum cōtraria enī hec
sunt in longitudine r q̄ est ad deorsū cōtrariatur ei qui
est ad sinistru p̄ria enī h sunt in latitudine r mor^o q̄ ē an-
p̄riatur et q̄ est retro p̄raria enī sunt ante r retro.

Notandum fm cōmentatozē p̄^o 50.
q̄ sicut scia acq̄rit dupli-
citer v3 p̄ inuentionē r doctrinā: ita r error seu ocep-
tio dupliciter acq̄rit videlicet per seipsum r ab alio scia
habita per doctrinam oppōitur error2 habito ab alio
r scientia habita per inuentionē oppōitur acquisitio
a seipso. Discere igitur r decipi sunt duo motus p̄rii: ex
p̄rietate suo2 t̄mō2 accipiendo decipi nā a se: s3 ab alio
sic discē nō ē a se: s3 ab alio. Circa p̄dicta dupl^r r p̄^o cū
p̄hs posuerit. s. modos quibus poterat quis in agia-
ri motum cōtrariari motui: quare in p̄sequēdo r deter-
minando nullam fecit mentionē de p̄mo mō vtutū
motus qui est ab aliqua forma cōtrariet motui in eā-
dem formā. Respondet Egidius q̄ ideo p̄misi illuz
modum quia oppō reperta inter formā aliquā r ean-
dem formā est oppō sitio cōtradictoria de qua nō loq̄-
tur Aristo. bīc sed de oppō cōtraria. aliquādo autem
dixerūt inq̄t Egidius q̄ ideo de tali cōtrarietate mo-
tuum nō fecit p̄hs mentionē: q2 cū semper accipiat ea-
dem forma non pōt accipi aliqua oppō sitio: sed mihi
videtur q̄ fecerit mentionē in. 4. p̄clusionē cū enim oēs
illi motus sint cōtrarij: qui sunt ex cōtrarijs in cōtraria
r motus ab aliqua forma: r motus ad eandē formā
sint ex cōtrarijs in cōtraria. igit motus ab aliqua for-
ma cōtrariat motui in eandem formā: p3 p̄na cū p̄ri-
ma parte antecedentis r sc̄da declarat nam motus
q̄ est a sanitate est ad egritudinem r motus q̄ est ad sani-
tatem est ex egritudine: constat autem a sanitate in egritu-
tudinē r motus ab egritudine in sanitatē sunt ex cō-
trarijs in p̄raria. qm̄ sanitas r egritudo inuicem con-
trariant. Sc̄do dupliciter quia videtur q̄ cōtrarietas
motuum non sit accipiēda tantuz ex terminis ad quē
quoniam philosophus ponit in littera q̄ ideo contra-
rietas motuum non accipitur a terminis a quo: quia
terminari possunt ad eundē terminū: igit pari rōne nō
p̄riat motus in p̄rios terminos: quia incipe p̄ri ab eo-
dem termino ex palido enim potest fieri mutatio in al-

Liber quintus.

bum: et nigrū et ab elemēto aeris ad concavum lune: et ad mediū mundi et a bipedale: potest fieri motus ad pedale et ad tripedale. Item dicitur pimentator in fine com-
menti 48. q. Aristo. incepit dare casū pp q̄ necesse est ut motus dñj sunt dñj per vtrūq. s. p̄millud ex quo et f3 illud ad qd. non igitur sufficit sola cōtrarietas terminorum. ad quē Rūdef q. non est simile d termino a quo: et de termino ad quē qm motus denominat a termino ad quē: et nō a termino a quo: ideo cōtrarietas motuū accipit absolute a dñtate terminorū ad quē: et nō ter-
mino: et a quo q. qdem dupliciter pōt. p̄bati ex dictis p̄bati et p̄bati p̄mo sic ab illo capit motus dñtatem a quo recipit vnitatē et distinctionē: sed a termino ad quē motus recipit vnitatē et distinctionē et non a termino a quo igitur dñtetas motuū est sumēda f̄m cōtrarietates terminorū: ad quē et non terminorū: et a quo p̄p̄na cum minoz p̄ p̄m in p̄cedēti tractatu maior autē est nota ex eo: q. dñtetas est oppo fundata in distinctione p vni-
tate. Scōo sic ab illo capit motus dñtate a quo accipit nomē et distinctionē: sed a termino ad quē capit motus nomē et distinctionē et nō a termino a quo igitur p̄p̄na cum minoz per p̄m et cōmentatorē hic maior autē est evidens: q. dñtatio dat q. qdem eratē et nomen sp̄i imponat vnitatē a qua fluit distinctio p dñtetas. Et ad cōmentatorē dicit q. necesse est dñj motus sunt dñj per vtrūq. terminū non in dñtate cōmentatorē oēs motus dños esse a terminis dñis ad terminos dños q. ostensum est oppositum de igne et terra motis ad loca sua recedere incipientibus a sphaera aeris et de duobus motis ad pedale et tripedale incipientibus motus sic q. bipedale sit terminus a quo vtrūq. motus uertit cōmentatorē q. nō est possibilis dñtetas al-
cuius motus nisi illa cōtēntaliter depēdat ab vtroq. ter-
mino: ita q. posito termino a quo posito et termino ad quem non ponit dñtetas motus. Si ē ponatur termi-
nus ad quē positiuus et remoueat terminus a quo affir-
matus nulla erit cōtrarietas. amobus autē positis statim ponitur cōtrarietas in motu vnde motus habz speciem et quantitatem cum diffiniatur: sit quantus et diuisibilis q. non stat motus esse et ipsum non esse q̄rū: et formam q̄ritatis recipit a termino a quo cum mo-
tus ideo sit diuisibilis: quia terminus a quo diuisibili-
ter depēditur si enim subito deperderet terminus a quo motus non esset quātus neq. diuisibilis forma autem et speciem recipit motus a termino ad quē cum ab eo accipiat nomen et diffinitionem: et h3 sola cōtrarietas terminorū ad quem sufficit ad dñtatem motuū: illa tamen non sufficit ad dñtatem motuum simpliciter si-
cut enim omnis motus est de cōtrario ad cōtrariū: ali-
quādo simpliciter et aliquādo f̄m quid f̄m p̄m: et ca-
pitulo p̄mi tractatus: et in p̄te sequēte: ita motus dñia-
tur motui quādoq. simpliciter et quādoq. f3 quid cō-
trariatur enim motus motui simpliciter quando ambo sunt a terminis cōtrariis ad terminos cōtrarios. ita q. terminus ad quē vnus sit terminus a quo alteri et cō-
trariatur autē f̄m quid motus motui qñ sunt in cō-
traria et non ex cōtrariis vt exemplificatū est. Et f̄m h3 pōt intelligi quarta conclusio dicēdo q. illi motus q. sūt in dñia tñ sunt cōtrarij et etiam illi qui sunt ex cōtra-
riis in cōtraria: sed nō eodē modo: q. illi q. sunt in con-
traria tñ sunt cōtrarij f̄m qd. et illi qui sunt in dñia ex cōtrariis sunt cōtrarij simpliciter: et forte hūc intellectū habuit cōmentator dī. necesse est ut motus p̄trarij sint cōtrarij per vtrūq. s. per cōtrarietate terminorū a quo

et ad quē. (Qui autē est) ista est tertia pars huius capi Ter. cō. sr.
tuli in qua p̄b̄s remouet duas obiectiones possibiles fieri dñia conclusio neq. p̄mo qdem arguitur q. non omnes motus in cōtraria sunt cōtrarij: qm motus a n̄ alb o in albū et a nō nigro in nigrum sunt in cōtraria. et tñ non sunt motus cōtrarij: igitur et c. maior patet q. albū et nigrū sunt cōtraria: et minor est nota ex de-
terminatis. qm omnis motus dñis alteri est ex p̄tra-
rio in cōtrarium: nullus autē isto p̄ motuū est ex con-
trario in p̄trarium: sed tñ ex p̄dictio in p̄trario dñiū.
¶ Scōo arguit q. aliqui motus sunt cōtrarij: et tamē non sunt in cōtraria: q. motus a fusco in albū et ab al-
bo in fuscū sūt motus dñj: et tñ nō sūt in dñia: igitur et c. p̄p̄na cum maior: q. illi motus sunt inter formas positi-
uas quaz: quelibet cōtrarij in gñāde alterius mi-
nor autē est evidens quia albū non cōtrariatur fusco: sed nigro cum vnitatē vnū sit cōtrarij. ¶ Ad p̄-
mū istozum respondet p̄b̄s dī. q. oēs motus qui sunt in cōtraria sunt cōtrarij: et dicit q. puentus qui est in albū ex nō albo: aut in nigrū ex non nigro nō ē mo-
tus: sed mutatio. vnde duplex est puentus forme qdā ex cōtrario in cōtrariū et est iste motus. qdam autē est ex cōtrario in non cōtrarium: aut ex nō cōtrario in dñ-
rium: et talis non est motus: sed mutatio. in plus enī se habet mutatio q. motus. ideo puentus qui est ex nō albo in albū: aut ex albo in nō albū nō est motus: cū non sit ex cōtrario in cōtrariū: sed tñ ex nō cōtrario in cōtrariū: aut ex non cōtrario in nō cōtrariū albū enim est vnū dñium: sed non est cōtrarium non albi i-
mo est cōtrarium nigri: ideo talis puentus dicitur tam-
tum mutatio ex dñio in nō dñium vnde gñatur. puen-
tus qui ē a forma tñ vel ad formā tñ dicitur mutatio: et non motus: neq. puentus qui est a forma tñ nō est cōtrarius motus. puentus qui est ad eandem formam sed est mutatio cōtraria: et talis dicitur gñatio vel cor-
ruptio acquisitio vel deperditio gñatio enī nō est mo-
tus cōtrarius deperditio enī eisdem albedinis: sed ē mu-
tatio cōtraria: sicut enim in plus se h3 mutatio q. motus in plus se h3 mutatio dñia q. motus dñis sicut enī ois motus est mutatio et nō cōtraria ois motus cōtrarij est mutatio cōtraria et nō cōtraria. l. l. l. Qui autē puen-
tus est in cōtrariū solum nō est motus sed mutatio vt fieri albū ex non sub stātia. l. ex non albo est mutatio et non motus quilibet autē formis nō est cōtrarij siue sint substantiales siue accidentales pcedat q. puentus q. est ex ipso ei qui est in ipsum. l. puentus qui est ex illa forma. puentus q. est in eadem formā mutatio p̄traria est vñ gñatio corruptio cōtraria est et remotio. i. deper-
ditio acceptio. i. acquisitio. Hec autem mutatiōes qui-
dem sunt: motus autem non sunt.

¶ Notandum p̄ f̄m cōmentatorē cō-
mentum. s. q. ne ad p̄tra-
riū qm accipit f̄m q. est ex nō p̄trario nō est motus: sed transmutatio est enim de non esse ad esse et est declaratum q. hoc nō est motus verbi ḡa q. albū gñatur nō ex nigro: sed ex nō albo. ¶ In dñtate hanc distinctionem q. albū fieri ex nō albo intelligitur dupliciter aut ex non albo f̄m q. est non albū: aut ex non albo f̄m q. est nigri: si album sit ex nō albo f̄m q. est nigrum sic de nō albo in albū est motus. si autē albū sit ex nō albo f̄m q. est nō albū sic nō est motus sed mutatio q. dicitur generatio quia est processus de nō esse ad esse.
¶ Notandum p̄ f̄m cōmentatorē eodēz cō-
mentum q. omne q. ge-

Phisicorum.

neratur ex nō hūio nō est motus non q̄ albu generat
ex non cōtrario qm̄ omne album generatur ex nigro:
aut ex medijs sed cum cōsideretur fm̄ hoc q̄ accidit ni
gro q̄ fuit nō albu est transmutatio non motus. Intē
dit cōmentator q̄ cū dicimus albus fieri ex non albo
esse mutationē ⁊ non motū: non debet intelligi album
nō fieri ex nigro: q̄ necesse est si albu generatur q̄ ip̄z
fiat ex nigro simpliciter aut ex nigro quodāmodo q̄
est aliquis mediū color: sed debet intelligi albu sic
ri ex nigro cui accidit q̄ sit non album.

¶ Sed dubitatur aliquādo album sit immediate ex
elementis: igitur nō necessario sit ex nigro vel medio co
lore. Item necessario omne nigrū est non albu ⁊ non
ecōtra igitur non album videtur superius ad nigrum
⁊ per cōsequens nō albu inesse nigro per se ⁊ non per
accidens. ¶ Respondet cōmentator loquū hic de
albedine vt terminat motū per se ⁊ non per accidens
fm̄ quē modum necessario album generatur ex nigro
vel medio colore quādo autē generatur album inme
diate ex elementis tunc albedo nō est per se terminus mo
tus: sed tñ per accidens. Et lz sequatur hoc est nigrum
igitur hoc non est albu ⁊ non ecōtra non tamen p̄p̄
hoc est cōcedendum non albu esse superius ad nigrū
sed tñ cōius quoniam de pluribus predicatur. ⁊ ex h
non habetur q̄ non albu in se per se nigro: q̄ nigrum
ex forma positiua ⁊ non album est necessario: vel pri
uatio modo nulla negatio vel priuatio inest alicui po
sitio essentialiter ⁊ per se sed tñ per accidens. ¶ Ter
tio notandū fm̄ cōmentatorem eodē cōmento q̄ si ex
non albo sit album hoc est ei per accidens non per se
transmutatio autem que est de non cōtrario omnino
est transmutatio per se ⁊ non inuenitur in ea cōtrarie
tas fm̄ esse nisi fm̄ vnū. s. quādo accipit q̄ transmuta
tio est ex illo ⁊ ad illud. Intēdit cōmentator q̄ tā mo
tus q̄ mutatio subito est a non esse ad esse: ⁊ ab esse in
non esse sed differenter: mot⁹ enim est p̄ accidens ⁊ nō
esse ad esse: ⁊ de esse ad nō esse mutatio aut subita que
est generatio est per se a nō esse ad esse: ⁊ mutatio subi
ta que est corruptio est per se de eē ad non eē: cū enī ge
neratur album sic q̄ albedo terminat per se motū al
bu sit ex non albo per accidens ⁊ ex nigro sit non ni
grum per accidens. homo autē generatur per se ex non
hoīe ⁊ corrumpit per se in non hoīem: in tali enim mu
tatione nō inuenitur cōtrarietas cōpleta habens duos
terminos positiuos: sed hūietas incōpleta habens tñ
vnum terminū positiuū. s. terminū ad quē in gñatione
⁊ terminū a quo in corruptiōe. ¶ Et q̄ dicebat supe
rius oēm motum eē per se inter habitū ⁊ p̄zinationem
non q̄dem primo. sed ex cōsequenti ideo cōmentator
accipit hic per accidens non pro eo q̄ opponit ei q̄ est
per se oīo: sed et tñ q̄ est primo: motus enī est primo
de hūio in cōtrarium ⁊ non de priuatione in habitum:
nec ecōtra. ¶ Quarto notandū fm̄ cōmentatorem eo
dem cōmento q̄ gñatio est cōtraria corruptiōi ⁊ p̄za
rietas accipitur hic ex vno extremo fm̄ diuersūz res
pectum ad illū q̄ hūio est aliq̄ ens ⁊ in hac transmuta
tōe nō est esse nisi in vno extremo: in generatiōe autem
in fine in corruptiōe vō in principio. ¶ Q̄sta est diffe
rentia inter hūietatem repertam in motu ⁊ repertam in
generatione ⁊ corruptione: q̄ hūietas motus h̄z am
bo extrema entia positiua vt calidū ⁊ frigidū albus ⁊
nigrū: hūietas autē gñationis ⁊ corruptiōis nō h̄z nisi
vnu extremū positiuū. s. gñatio in termino ad quē ⁊ cor
ruptio in termino a quo vnā. n. eadē forma numero

tñ fm̄ diuersūz respectū facit hūietatē in gñatione ⁊ cor
ruptiōe: vt. n. est a nō eē ad eē facit hūietatē in gñatiōe
vt est ab eē in nō esse facit hūietatē in corruptiōe in mo
tu autē hūietatē nō facit vna forma tñ: sed necessarie sūt
due inuicē ex opposito respicientes. (Qui aut in me
diū) ad scām obiectiōem cū arguebat q̄ mot⁹ ex hūio
in media vel eē sunt hūio ⁊ non sunt in hūia: ridet p̄p̄
negādo q̄ nō sunt in hūia: lz. n. non sunt in hūia simpli
citer tñ sūt in hūia quodāmodo: qm̄ mediū ⁊ si nō simpli
citer tñ quodāmodo hūiat vtriq̄ extremū: qm̄ medium
cōparatū vni extremo h̄z rōnez alterius extremi vt ful
cum p̄paratū albo h̄z rōnez nigri: ⁊ fuscū cōparatū nigro
h̄z rōnez albi: iō mutatio ex nigro in fuscum est tanq̄
ex nigro in albu: ⁊ mutatio ex fusco in nigrū est tanq̄
ex albo in nigrum. p̄pterea fuscus motus ab extremo ad
mediū p̄paratur motui a medio ad extremū: ita illi
motus sunt in p̄traria. L. li. Qui aut in mediū motus
sicut p̄trariāfita sunt in hūia nā q̄buscūq̄ hūiozū
est mediū: motus existētes inter mediū ⁊ extrema tāq̄
in hūia quodāmodo ponēdi sunt. Sicut enī cōtrario
vtrū in medio motus qm̄ venit ab extremis in medium
ita in vtrāq̄ extrema vtrū q̄ mutatur tanq̄ cōtrari⁹ res
pectu mediū: vt ex fusco quidem in album tanq̄ ex ni
gro ⁊ ex albo in fuscū tanq̄ in nigrū: ex nigro autē in
fuscum tanq̄ in albu: mediū autē ad vtrūq̄ extremū
rum cōparatum dicit quodāmodo vtrūq̄ vltimozū
sicut dicit est prius tā in hoc. ⁊ p̄p̄ hūius: deī de p̄p̄
circa determinatiōe h̄z capituli epilogatōi. mot⁹ q̄dē
igit motui hūio est sicut q̄d est ex p̄trario in cōtrarium.

Notandum

¶ fm̄ cōmentatorem 2°. 52.
q̄ mediū est hūio vtrūq̄
extremo ⁊ nō simplr sicut alterū extremū est hūio reliq̄
sed mediū est hūio vtrūq̄ p̄ illud q̄d est in eo ⁊ reliquo
⁊ hūietas eē dīa hūietate extremi in h̄ qm̄ hūio in eo. s.
vnu extremū nō est in sua vltima p̄fectiōe. sicut in ipso
extremo. In fuscedine igit h̄z 2° est reali albedo ⁊ ni
gredo sed nō eo mō quo in extremo: qm̄ in extremo ē p̄
fecte potēs per se denominare ⁊ operari in medio aut
est impfecte nō potēs denominare neq̄ operari ⁊ ideo
duplex est hūietas v̄z simplr ⁊ fm̄ q̄d seu p̄fecta ⁊ ip̄
secta hūietas perfecta seu simplr est extremi ad extremū
hūietas vō imperfecta aut h̄z q̄d est mediū ad extremū
seu extremi ad medium aut mediū ad mediū. ¶ Secūdo
notandū fm̄ 2° eodē 2° q̄ in trāsmutatione q̄ sit de
viridi in aliu viride est q̄st nigrū viride enī nō trāsmu
tat ad albu nisi fm̄ q̄ est in eo de albo ⁊ etiā qm̄ viri
de trāsmutat in nigrū trāsmutat fm̄ q̄ est in eo de al
bo ⁊ sit qm̄ albu trāsmutat in viride trāsmutat i albu
q̄ est in eo. Intē 2° q̄ qm̄ q̄d aliqd trāsmutat ab ex
tremo ad mediū vel eē sūt due trāsmutatiōes p̄ q̄z
vnā p̄tinue acq̄rit vel dep̄dit extremū ⁊ p̄ alias acq̄rit
vel dep̄dit mediū: ita q̄ si aliqd trāsmutat ⁊ albo in vi
ride ibi sūt duo mot⁹ necessario: quoz vn⁹ ūniat ad ni
gredinē p̄tētā in viredine: ⁊ alius ad viredinē p̄zinus
dī denigratiō scōs vō viridatiō. Si aut fiat trāsmuta
tō de viridi in album p̄sequētr sūt duo motus quoz
vnus est acquisitiō albedinis absolute ⁊ deperditio ni
gredinis: alter est acquisitiō albedinis respectiue: ⁊ de
perditio viriditatis ⁊ licz huius motus sit ad eundem
terminū nō tñ sunt eiusdem rōnis: q̄ nō sūt ad eundem
terminū eodē mō vt ats dicebā de duob⁹ motibus ad
eundē locū vel ad eandem q̄ritatem: motus enī qui ē
deperditio nigredinis est ad albedinem tanq̄ ad hūio
simplr: motus vō qui est deperditio viriditatis est ad

Let.
cō. 52.

Libri quintus.

albedinem ut tanquam ad primum finem quod stat autem quod simpliciter et finem quod sunt modi diversarum rationum. Et si ex his concluditur quod aliqua dealbatio non est dealbationis est eadem secundum speciem per philosophum super 2. Rursus quod omnes dealbationes simpliciter sunt eiusdem rationis et eiusdem speciei simpliciter due tamen dealbationes quare una est simpliciter et altera dealbatio secundum quid potest esse diversa ratio. Tercio notandum secundum commentatorem eodem commento quod omnis motus qui est prius motus est contrarius secundum illud ex quo et secundum illud ad quod siue fuerit motus ad media aut ad extrema et sic est intelligendum qui sunt de medio in medium. Ita quod sicut motus qui sunt a viridi in album et contra sunt a terminis contrariis ad terminos contrarios ita motus qui sunt a viridi in fuscum et contra sunt a terminis prius ad terminos contrarios et hoc ratione extremorum inter que necessario est transmutatio una cum transmutatione medij ad medium. Et tamen advertendum cum dicit commentator omnes motus contrarios contrariari secundum virosque terminos illud est intellegendum de motibus contrariis in alteratione in qua est contrarietas simpliciter et distantia gradualis non autem in alio quia ostensum est tam in motu locali quam ad quantitatem aliquos motus contrariari absque contrarietate terminorum a quo vel a quibus. Ecce quod clare et distincte commentator ponit contraria manere simul non virtualiter tamen sed formaliter miscibiliter in eodem subiecto primo et ex eisdem media pponi. (Contra commentatorem) arguit hic Burleus probando gradus contrariorum nullo modo posse in eodem comparari in eodem subiecto neque sub eadem forma media inferens plurimam inconuenientiam data parte contraria primum inconueniens est quod omnis alteratio est inter formas specificas distinctas per philosophum de in h. 5. quod aliqua alteratio est inter terminos eiusdem speciei et illud sequatur manifestum est quoniam omnis alteratio que est ab albedine ad nigredinem secundum commentatorem specie distinctam ab albedine si enim fieret motus a magis albo ad minus album ille motus terminaretur ad nigredinem que est in minus albo. Etiam omnis motus a nigredine esset ad albedinem secundum inconueniens quod omnes motus ab albedine sunt eiusdem speciei quia omnes motus ab albedine essent ad nigredinem et per illud sic inconueniens manifestum est quia motus venientes ab albedine inducentes virescunt et fuscum non sunt eiusdem speciei videlicet defuscatio et viridatio sicut neque termini ad quem illorum motuum tertium inconueniens quod duo motus ad fuscum sub eodem gradu differunt specie et tamen motus ad fuscum et motus ad rubredinem sunt eiusdem speciei ponatur quod fiant duo motus unus ab albedine et alius a nigredine ad fuscum sub eodem gradu et patet quod isti motus differunt specie secundum istam opinionem quia sunt ad albedinem et nigredinem existerentes in fuscum ponatur vterque quod duo motus sint ad fuscum et rubredinem incipientes ab albedine et videtur quod sint eiusdem speciei quia ambo terminantur ad nigredinem quartum inconueniens quod omne alterum ab uno contrarium prius deueniret in contrarium extremum quam in medium quod est contra philosophum in hoc quinto et patet illud sequi nam illud quod transmutat ab albedine statim fit sub nigredine quod statim fit sub nigredine cum fit sub albedine remissio sed prius fit sub nigredine remissio quam fiat sub aliqua forma media differente secundum speciem igitur et quintum inconueniens quod opposita tamen contraria per contradictionem verificantur de eodem quod si in eo

dem est caliditas et frigiditas albedo et nigredo idem est calidum et frigidum album et nigrum et cum omne frigidum sit non calidum et omne nigrum non album idem esset calidum et non calidum album et non album que omnia sunt inconuenientia sextum inconueniens quod aliquid simul mouetur motibus contrariis quoniam motus non sunt contrarii nisi propter contrarietatem terminorum ad quem si igitur simul stant caliditas et frigiditas per idem calefactio et frigefactio et quod istud sit inconueniens manifestum est quia si aliquid calefit illud accedit ad caliditatem et si frigescit recedit a caliditate modo impossibile est aliquid continue accedere ad caliditatem et recedere ab illa septimum inconueniens quod aliquid simul calefacit aut frigefacit idem scilicet eadem premis quoniam si in aliquo corpore est simul caliditas et frigiditas sequitur quod illud corpus appropinquat corpori receptiuo caloris et frigoris per caliditatem et illud corpus calefacit et per frigiditatem in frigiditate ex quo caliditas et frigiditas sunt forme actiue non habentes impedimentum in caluisto octauum inconueniens quod sensus de eodem simul iudicaret opposita contra philosophum secundo de anima et patet illud sequi quoniam tactus simul sentiret caliditatem et frigiditatem eiusdem corporis et visus simul perciperet idem corpus esse album et nigrum cum in eodem corpore simul sit albedo et nigredo quoniam remissa non possunt simul esse quod sunt contraria et opposita constat autem quod opposita includunt contradictionem unde querat si forma media est alia forma ab extremis aut non si non igitur non differit specificae ab extremis quod non habet per quid specificae differat ab illis si est alia forma resultat ex mixtione extremorum cum illa forma sit qualitas sensibilis habens contrarium non videtur aliqua ratio quare ad illam non esset per se motus et ita motus posset terminari per se ad ipsam formam mediam et non solum ad extremum quod est in ipso medio cuius opposita videtur velle commentator. In contrarium est philosophus in h. 5. de quod illud est magis vel minus tale in contrarium habet pro plus vel minus de suo contrario 6. huius quod omne quod deus mouetur partim est in termino a quo et partim in termino ad quem que non est vera nisi contraria essent simul ossa enim dicuntur esse natura terre quo ad siccitatem et viuentium in eis est humiditas cum vita consistat in humido et calido secundum philosophum in libro 2 de lon. 7. b2. vi. non etiam posset sciri quomodo minus calidum remittit magis calidum nisi caliditati remissae esset admixta frigiditas. Pro solutione omnium istorum est primo notandum secundum opinantes contraria esse simul quod semper complet numerus graduum qualitatum contrariarum in eodem subiecto ita quod signata omni latitudine qualitatum per numerum ut 8. si non est in subiecto caliditas ut 8. sed remissa ipsa completur frigiditate tanta ex qua et caliditate summa que est ut 8. non stat aliquis gradus frigiditatis sed cum caliditate ut 7. stat unus gradus frigiditatis et non plures quia tunc excederet latitudinem ut 8. et cum caliditate ut 6. stat duo gradus frigiditatis et cum caliditate ut 5. stat tres gradus frigiditatis et non plures et sic per versus ad gradum ut unus. Secundo notandum quod duplicia sunt contraria: v3 actu et potentia etia actu sunt illa quorum quilibet denominat suum subiectum etia in potentia sunt non quorum quilibet denotat suum subiectum et ideo omnia contraria a gradu medio versus ad gradum summum sunt contraria in actu quod quod illorum denotat suum subiectum omnia autem contraria a gradu ut

Philosophorum.

4. ad nō gradū sunt cōtraria in potentia. qz nō deno-
minant suū subiectū. vnde si in aliquo subiecto est tan-
tum caliditas vt. 4. aut remissio illud subm nō est cali-
dam ppter impedimentū frigiditatis admixte. si autē
est caliditas supra gradū vt. 4. illud subiectū est calidū
cōtraria igitur in actu non stat: sed bñ cōtraria in po-
tentia sic qz neutrum denotat subm aut alterū tm. iō non
stabit simul aliqua cōtraria supra gradū mediū: sed
bene cōtraria in gradu medio: cōtraria quozū vnum
est supra gradū mediū & reliquū infra gradū mediū.
¶ Ad primū cōcedo qz oīs alteratio est inter formas
specificas distinctas: cū quo tm stat qz aliqua alteratio ē
inter formas eiusdē speciei. si enī sit alteratio a calidita-
te vt duo ad caliditatem sumaz nēcessario illa calefactio
est a frigiditate in caliditate alioqn nō esset verus mo-
tus. ¶ Ad scōm negat qz oēs mot⁹ ab albedine sunt
eiusdē speciei: qz defuscatio & viridatio nō sunt eius-
dē speciei & tunc ad argumentū oēs motus sunt ab
albedine ad nigredinē vtz est: igitur oēs tales sūt eius-
dē speciei: negat pñ: qz non oēs motus incipientes
ab albedine sunt ad nigredinē p se pzo nigrefactio. n.
est ad nigredinē per se pzo sed defuscatio ē ad nigre-
dinē p se nō pzo: & ad fuscēdinē per se pzo.
¶ Ad tertū dicit qz oēs motus p se ad fuscēdinē sunt
eiusdē speciei: cū dicitur illi motus sunt ad nigredi-
nē: & ad albedinē verū est neqz hoc tollit vnitatē spe-
cificam illoz motūz: qz ambo sunt ad fuscēdinē p se
pzo & ad albedinē vel nigredinē per se nō pzo: mo-
tus aut qui sunt ad fuscēdinē & rubedinē differunt spē:
non obstat qz sint ad nigredinē qz nō sunt ad illam p
se pzo: sed tm per se non pzo. ¶ Ad quartū alias ē
responsū qz nō inueniunt prius venire in extremum
qz in mediū fm materiam: Arist. aut loqur de medio
fm formā. nā etiam inueniunt oē alteratū subito ēē in
altero extremo in potētia: qz sit subito sub altero ex-
tremo in actu fm aliquē determinatū gradū: hoc ē im-
possibile. ideo talia cōtraria dicuntur mediata nō quia
subito fiat transitus ab vno in reliquū: sed qm quibus-
cūqz duobus gradibus nō est possibilis subitus pzo-
cessus ab vno in reliquū: sed necatio pzo: vniē in me-
diū qz in extremum. ¶ Ad 5. negat qz opposita veri-
ficetur de eodē: neqz sedtur hz caliditatem vel albedi-
nem. igitur hoc est calidū vel albū: qz forte hz calidita-
tem & albedinē tm in potētia: vzin gradu medio: aut ī
gradu infra mediū: ea aut que sunt in potētia nō deno-
minant sicut elementa nō denominant mixtū non ob-
stante qz sint formaliter in mixto fm cōmentatorem: &
hoc ideo qz sunt in mixto nō actu sed potētia p Arist.
pzo de ge. ¶ Ad sextū negatur qz illd sequit qm mo-
tus cōtrarij non triantur in potentia sed tm in actu: iō
non pñt simul ēē sicut possunt simul esse termini ad qz
vadunt aliter in eodē simul intēderetur calidi-
tas & frigiditas & sequenter caliditas & frigiditas su-
pra gradum mediū starent simul qz est impossibile.
¶ Ad septimū negatur itēz illud sequi. vnde si. a. co-
pus hz caliditatem vt. 4. & frigiditatem vt. 4. adequate
& illd applicet. b. co- p⁹ susceptiui caloris & frigoris si
b. est sūmiliter dispositum sicut. a. nulla erit actio pzo-
pter similitudinē: si autem. b. haberet plus de calidi-
tate qz de frigiditate tunc. a. ageret in. b. solum fm fri-
giditatem que quidem esset maior in. a. qz in. b. si autēz
b. haberet plus de frigiditate qz de caliditate tūc. a. age-
ret in. b. fm caliditatem: ita qz nunqz fm ambas quali-
tates agit cum non fm ambas pñt in actu caliditate

& frigiditate. b. Si. n. b. hēret caliditatem vt. 5. & frigidita-
tem vt. 3. a. ageret in. b. fm frigiditatem & nō fm calidi-
tatem: qm frigiditas vt. 3. & caliditas vt. 5. cōtrariā-
tur in actu: cum excedant gradum vt. 8. caliditas autēz
vt. 4. a. non ageret in frigiditatem: vt. 3. b. quia nunqz
est actio inter qualitates pimas nisi ratione contra-
rietatis in actu: modo caliditas vt. 4. non cōtraria-
tur frigiditati vt. 3. nisi in potentia cum faciant mino-
rem multitudinē qz vt. 8. nunqz igitur est actio inter
caliditatem & frigiditatem nisi hēant pñtatem in actu. q
dem cognoscitur per excessum multitudinis graduum
supra gradū vt. 8. ¶ Ad 8. ē negatur pñ: & negat qz
tactus simul pñt caliditatem & frigiditatem si. n. a. in ca-
su pzo: pñtetur tactui cui⁹ organū pñt sit disposi-
tum: sicut. a. in casu isto. a. non sentit. a. tactu: qm equa-
liter calida nō sentimus p cōmentatores 2° de anima.
¶ Si aut. a. haberet plus de caliditate qz de frigidita-
te: tunc tact⁹ pñt caliditatem & nō frigiditatem: si vō ē
hēret plus de frigiditate qz de caliditate pñt pñt frigi-
ditas & nō caliditas: vñs aut percipiendo fuscēdinē
viredinē aut rubedinē non pñt albedinē & nigre-
dinē que sunt in illis cū in eis nō habeant ēē nisi in
potētia: ideo vt sic nō pñt moueri sensum. Et cū dicit bur-
leus qz oīa pñt includunt pñtationem verū est forma-
liter aut virtualiter actu vel potentia cū aut querit vtz
me^o dant ab extremis: dico qz sunt for^o simplices dis-
ferentes specificas ab extremis & pñt ex quo sūt inten-
sibiles & remissibiles & hñt pñt qz ad eas est p se mo-
tus. Et istud videt intēderetam pñs qz cōmentatores
potest tū concedi: qz sicut ad sanitatem & egritudinē
non est per se motus: sed ista accipiuntur p solū motū
factum in qualitatibus primis inuicē pñtata ad for-
mas medias nō est per se motus: sed ille accipit per
motum solū factū in qualitatibus secundis habētibz
cōtrarietatem: & sicut calefactio vel frigefactio dicitur sa-
natio rōne termini per accidens: ita aliqua dealbatio
vel denigratio potest dici defuscatio viridatio. vel ru-
befactio rōne fuscēdinis viriditatis & rubedinis q sūt
termini per accidēs illoz motūz: tenendo igitur qz a
mediū ad extrema est motus per se: & ē p⁹ qz videtur
dēclarare pñs & cōmentatores rñdeat vt sunt. Si aut qz
teneret talem motū ēē per accidēs: & nō per se rñdeat cō-
sequenter vt iam dictum est: & ad pñm & cōmentatores
dicat qz locū exemplariter tm & fm famositate: eo mo-
do quo etiā exemplificant de motu ad sanitatem vel ad
egritudinē vt dictum est pzo.

Clonias au Ter. cō. 53.

ter^o motu. Istud est fm capi-
tulū huius tractatus ī quo
pñs determinat de pñtate
motuum & quietū postqz de
terminauit de cōtrarietate
motūz inuicem: & quidē
in duas partes. in prima de-
terminat de pñtate motus ad quietē: & deis ad de-
tem: in secunda vero determinat de cōtrarietate mu-
tationum & inutationum inuicem ibi (quilibet autēz
nō.) In prima parte philosophus ponit. 4. conclusio-
nes quarum prima est ista: quies cōtrariatur motui.
secūda conclusio quies in termino a quo cōtrariatur
motui in termino ad quē ibi. (Si h nunc.) 3. conclusio
quies cōtrariatur quieti ibi (simul autē.) 4. conclusio
quies in termino a quo cōtrariatur quieti in termino

Liber quintus

ad quem ibi. (Sunt aut.) C Prima conclusio arguit sic. motus p̄iat motui: quies p̄iat motui. añs ē pb̄atū in p̄cedēti capto. r pb̄at p̄ia ex eo: qz cuiusqz positio p̄triat positio cōtrariat etiā r p̄uatiūz fm qz habet. 4. metaph. vbi dēterminatū ē oēm oppositiōē p̄trariā reduci ad oppositiōē p̄uatiūz. si. n. frigidū cōtrariat calido: etiā p̄uatiō calidi cōtrariat calido: r si nigrū cōtrariat albo: ēt p̄uatiō albi p̄iat albo: ita in p̄posito si motus p̄iatur motui: etiā p̄uatiō motus p̄iatur motui: sed quies est p̄uatiō motus: igit quies p̄iatur motui. Et sic nō quilibet forma cōtrariat in differēter cuilibet forme: qz caliditas non cōtrariat nigredini: neqz frigiditas albedinita ut q̄libet quies indifferēter p̄iat cuilibet motui: sicut neqz q̄libet motus p̄iatur cuilibet motui. sicut. n. motus localis nō p̄iat motui augmētatiōis neqz alteratiōis sed tm̄ motui localitatis sola dēs localis p̄iat motui localitatis quies in augmēto motui augmētatiōis: r quies i qualitate motui alteratiōis. Le li. (Qm̄ aut motui nō soluz videt esse motus cōtrariū sed r quies hec dēterminatūz sumpt̄ quidē. n. p̄ius est motus motui. op̄ponit aut r quies motui: p̄uatiō. n. quies ipsius motus est autē sic. i. quodāmodo qz p̄uatiō dicit p̄ia qualis autē quali. i. dēterminata quies q̄ f3 locū est.)

Notandum fm cōmētatozē cōmētato. 5. qz motus nō soluz opponit motui sed quies etiā qm̄ motus opponit motui fm cōtrarietate: r quies fm p̄uatiōē r habitūz. r iste modus oppositiōis quodāmodo dicit p̄iū. i. 3. igit fm cōmētatozē opponat motus motui r quies: nō tū eodē modo: qm̄ opponit motui fm verā p̄triatem: r ex hoc qz opponit motui p̄iat sumpt̄. opponit autē quies fm p̄uatiōē r habitūz ideo p̄triat illi quodāmodo: r hoc notat p̄ius in littera dicit. qz motus p̄triat motui sumpt̄ r quies sic. i. quodāmodo r f3 qd. cum nihil sumpt̄ p̄triat nisi positio positio.

Sed dubitatur qz dicit. metaph. qz vni tm̄ vni ē p̄uatiō: igit si motui cōtrariat motus illi nō p̄triat quies. dicit etiā in postp̄dicamētis qz p̄traria debet distare: motus aut r quies nō distat: igit nō inuicē p̄trariat. C Istud dubiū iam ē solutū in littera: qm̄ vni nō cōtrariat sumpt̄ nisi vni: f3 quodāmodo plura alia cōtrariant. vnde albedini nō p̄trariat sumpt̄ nisi vni: sed quodāmodo cōtrariatur oēs medij colores: ac ēt p̄uatiō eiusdē motui: igit nō p̄iat sumpt̄ nisi vni. f. motus. quies aut tm̄ f3 quid p̄iatur motui: r cū allegatur qz cōtraria debet distare: vix est de p̄iis sumpt̄: f3 nō de cōtrariis fm quid. (Sed hec nō.) C Scda conclusio. quies inter termino a quo cōtrariat motui in termino ad quē. ista conclusio ponit vt sit dēterminatio p̄ime conclusiōis: qm̄ cognitio in cōi qz quies cōtrariatur motui: nō pp̄ hoc habet noticiā in sp̄ali que est illa qz es que cōtrariat motui vtrū quies in termino a quo: aut quies in termino ad quē: sanatio enī est motus ex egritudine in sanitate: vtrū quies que est sub egritudine an quies sub sanitate sit p̄ia sanationi. Et iō ad tollendū hāc difficultatē r dēterminandū primā p̄conem Arist. rñdet p̄ scām p̄conē dē quies in termino a quo cōtrariat motui in termino ad quē: ita qz sanationi nō opponit quies cōiuncta sanitati: f3 p̄iat quies p̄iuncta egritudini. pb̄at. ista sūt p̄ia quo p̄ vni est corruptiuum alterius r nō p̄ductiuū: f3 motus est causa corruptionis quietis in termino a quo: r causa gnationis

in termino ad quē: igit motus p̄trariat motui in termino a quo r nō in termino ad quē: f3 in termino a quo cōtrariat motui. Le. li. (S3 hoc v3 qz quies p̄trariatur motui nūc dicit sumpt̄. i. valde cōtrariatur vtrū enī ei que est hic māsiōē que est ex hoc cōstrue sic: vtrum ei māsiōē que est hic. i. in termino q̄ est ex hoc. i. in termino a quo aut quieti que est in termino qui est i hoc v3 in termino ad quē motus opponit. Rñdet: manifestum igit est qz qm̄ in duobus motus subiectis ē. i. i duobus terminis p̄iis positio hic qdē motui qui ex hoc in cōtrariū. i. qui est ex hoc cōtrario in alterū p̄trariūz que est in hoc quietis. i. p̄trariat quies que est in hoc. i. in termino a quo. verbi gratia. huic aut motui sanationis qui est ex p̄io in hoc. i. ex egritudine in sanitatem cōtrariatur que in p̄iis quies. i. p̄iuncta egritudini.

Notandum fm cōmētatozē cōmētato. 5. qz ista quies ē p̄fectio motus r p̄fectio nō est cōtraria ei cui ē p̄fectio) rō cōmētatozē est ista. nulla p̄fectio alicuius cōtrariat illi: f3 quies in termino ad quē est p̄fectio motus igitur quies in termino ad quē nō p̄trariat motui. minoz p̄t sic declarari. finis est actus r p̄fectio eo qz sūt ad finē: vt colligit a p̄ho. 3. huius: f3 quies in termino ad quē est finis motus: qz habitibus p̄iūb in materia cessat motus p̄ p̄m p̄iūo de gnatione. igit quies est p̄fectio motus. sicut igit motus nātr ordinat in formā q̄ ē terminus ad quē a qua incipit motus r diffinitionē: ita nātr ordinat in quietē illius forme. C Dubitat p̄cedendo qz quies in termino ad quē p̄trariat motui: sicut quies in termino a quo: qm̄ p̄traria sunt illa que vicissim insunt r mutuo se expellunt per p̄m in postp̄dicamētis. f3 motus r quies in termino ad quē vicissim insunt r mutuo se expellunt cum ad esse dētis in termino ad quē sequitur nō ēē motus: igit quies i termino ad quē p̄iat motui. C Itē huius ē p̄ioz p̄uatiōē: cū nō cognoscat itell̄s p̄uatiōē nisi p̄ huius vt colligit a p̄ho. 3. de aīa: f3 motus p̄cedit dētē in termino ad quē: r nō in termino a quo: igit dēs in termino ad quē est p̄uatiō motus r p̄ p̄is cōtrariat motui. C Ad primū dicit qz p̄ius loquit̄ ibi de p̄iis p̄p̄ie r sumpt̄ accēptis q̄ia nō sunt motus: r dēs tm̄ negat qz motus r dēs i termino ad quē mutuo se expellunt cū motus sit causa istius dētis: f3 motus ex nā sui definit ēē adueniēte quiete. C Ad scdm̄ dī qz habitus quo ad itell̄tū sp̄ est p̄ioz p̄uatiōē. f3 ex nā rei extra aīam aliqñ p̄cedit habitūz r aliqñ ecōtra. P̄uatiō. n. p̄iuncta positioē ad formā generadā p̄cedit formā: r forma ip̄a p̄cedit p̄uatiōēz cui nō est cōiuncta potētia ad formā generadā. (Sic aut.) C Tercia conclusio. dēs p̄trariat quieti. pb̄at. motus p̄iat motui: igit p̄ idē dēs dētis: p̄ p̄ia. qz sicut aliquid duo motus nō p̄nt esse eīdēs sūt f3 successiue: ita r due quietes: r sicut aliqui motus sūt a terminis p̄iis i terminos p̄trarios: ita aliquē dētis sūt sub terminis p̄iis. motus. n. qui sūt ab albedine in nigredinē r a nigredine in albedinē inuicē p̄trariant: igit per idē dēs p̄iuncta albedini p̄trariat quieti iuncte nigredini. Le. li. (Simil autē r ad inuicē p̄iūe he sunt v3 quietes: r nā qz in cōueniēs est si motus quidē p̄iis sint: quietes aut apposite nō sint. C Dubitat. qm̄ quies ē p̄uatiō vt p̄zin līa quō due p̄uatiōes p̄nt inuicē p̄trariari cū oīs p̄trarietas ē p̄trarietas sumpt̄ vel fm qd: si ē p̄trarietas simpliciter: tūc extrema sūt positioē: si fm qd illa ē ad minus iter habitū r p̄uatiōē. C P̄terea in alijs p̄uatiōibz nō apparet qz p̄uatiō p̄trariat p̄uatiōi:

E

Ter.
cō. 5.

Ter.
cō. 5.
r 54.

Philosophicum.

qz tenebra nō cōtrariat tenebre neqz silētiū silētiō: nec
cectas cecitati ⁊ sic de alijs. ¶ Rñdē qz sicut in hīs
simpliciter dāt magis ⁊ min⁹: ita in cōtrarijs s; qd vñ ca
lidity ⁊ frigiditas simpliciter p̄trariāt: ⁊ ē albedo ⁊ ni
gredo simpliciter cōtrariānt: ⁊ in magis p̄trariānt calidi
tas ⁊ frigiditas q̄ albedo ⁊ nigredo: qz caliditas ⁊ fri
giditas sūt cōtraria actiua ⁊ passiua inuicē: nō autē al
bedo ⁊ nigredo. Lō sūt dicatur in cōtrarijs s; qd qz
magis cōtrariānt albedo ⁊ rubedo q̄ rubedo ⁊ pale
do: ⁊ magis hīc rubedo ⁊ paledo q̄ albedo ⁊ priua
tio albedinis q̄ priuatio albedinis ⁊ priuatio nigredinis.
¶ Ia. n. q̄to magis appropinquāt ad nāz positiuoz tā
to sūt magis p̄traria. n. igit vñ ē q̄ oīs p̄teritas ē iter
extrema positiua: aut iter habiūt ⁊ priuationē cū aliq̄
iueniāt iter priuationē ⁊ priuationēz ⁊ hec est magna
p̄trarietas sicut aliq̄ iueniūt iter forma ⁊ habiūt ⁊ hec
est p̄teritas maxima ⁊. Et si in alijs priuationib⁹ nō
iueniūt priuatio p̄traria priuationi hoc ē rōne forme
nō habētis hīc simpliciter positiua: luminē nulla for
ma p̄traria: neqz sono: neqz vñō: nō deo priuationib⁹
taliū forma ⁊ nulle priuationē p̄trariānt: s; qz calidi
tas ⁊ frigiditas sūt forme cōtrarie ⁊ albedo ⁊ nigre
do: iō istis p̄ter cōtrarietē priuationē p̄trarie. (Sunt
autē in oppositis) ¶ Quarta p̄ctō. quies in termino.
a quo cōtrariat quieti in termino ad quē. Istā cōtōnē
p̄bus dupl̄r p̄bat ⁊ primo sic: quies q̄ est in termino
a quo cōtrariat motui in suoz terminū ad quē: igitur a
forzō ⁊ p̄trariet q̄ est in termino ad quē. p̄ p̄na. qz nēciō
hīc sūt finē cōtrariat ei qd ē ad finē. aūs declaraf. qm̄
quies cōtrariat motui qui est in termino ad quē: s; qz
in termino ad quē nō p̄trariat motui: qz p̄ illā sūt sit mo
tus: ⁊ p̄ illā p̄sunt mot⁹ ⁊ qm̄ sit sūt. vbi. g. qz q̄ est i
egritudine opponit q̄ est in sanitate: ⁊ iō qm̄ mo
tui qui ē ex sanitate i egritudine opponit quies que est
in sanitate. ei autē motui q̄ ē ex egritudine in sanitate i rō
nabile ē q̄ opponat quies q̄ ē in sanitate: cū quies q̄
est in sanitate sit p̄fectio ⁊ p̄lemētū mot⁹ ex egritudine
in sanitate. l. e. li. (Sūt autē oppositis terminis he quie
tes q̄ iuicē p̄trariāt: vt que ē in sanitate ei quieti que
est in egritudine qz oppo: motui aut ei qui est ex sa
nitate in egritudine opponit quies que ē in sanitate
ei. n. qui ē ex egritudine i sanitate i rōnabile ē q̄ oppo:
quies in sanitate. qui. n. in ipso termino sanitatis mot⁹
est in quo stetit quietatio magis est. construe sic. mo
tus. n. qui ē in ipso termino sanitatis ē magis illud in q̄
stetit q̄tatio ⁊ p̄sumatio ist⁹ mot⁹ s; qz accidit sūt sic
ri motui. sic. n. quies in termino ad quē sit quod dāmō cū
motui. ¶ Scdō arguit p̄bus sic. quieti in termino ad quē
cōtrariat quē: s; nō nisi quies sūt cōtrarij: igit quieti
in termino ad quē p̄trariat quies in termino a q̄. p̄ p̄na
cū maior p̄ aliā p̄ctōnē. minor atq̄ i ductiue: qm̄ quie
ti i sanitate nō hīc quies in albedine: neqz quieti in al
bedine p̄trariat quies i dulcedine: sicut etiā nō iuicē cō
trariānt sanitas ⁊ albedo: neqz albedo ⁊ dulcedo. l. e.
ge li. (Nec ē autē aut hāc quietē q̄ ē in termino ad quē
p̄trari q̄ est in termino a quo: aut illā ē. i. aliquā aliā q̄ n̄
p̄trari. nō. n. q̄ ē i albedine qz p̄trari ē ei q̄ ē i sanitate.

Notandum

mento 4. qz necesse est vt
motus de egritudine i sanitate sit facies quietē i sanita
te. s. qm̄ in ea iuenit vna ps post aliā quietis ad quā p
uenit sic iueniunt eo vna ps post aliā hīc ad quā p
uenit. ¶ Intēdit cōmētator qz talr gnātur quies q̄ ac
quiri hīc p̄ motū: ita qz forma subito acquiri etiaz

quies subito gnātur: ⁊ si successiue acquiri forma suc
cessiue gnātur quies: iō si fiat mot⁹ ab egritudine in sa
nitate successiue acquiri sanitas successiue acquiri in
sanitate: ⁊ hoc ē necē: qm̄ si i p̄ia pte hōre ē acqui
ta sanitas vt duo in eadē pte ē acquisita quies vt duo
p̄iuncta illi sanitati vt vñ: si in scda pte hōre ē acq
sita sanitas vt duo in eadē pte ē acquisita qz vt duo
p̄iuncta illi sanitati ⁊ sic p̄r. sicut ergo forma ad quē
est mot⁹ successiue acquiri: ita ⁊ quies p̄iuncta illi forme.
notādū s; cōmētator ē eodē
cōmētō qz suba mot⁹ ē de ge
nere quietis ad quē puenit: ita que diuersant s; ma
gis ⁊ minus nō sunt p̄traria: igit quies ad quā puenit
motus nō est cōtraria motui s; finis ei⁹. Lōmētator h
p̄ suba mot⁹ intelligit formā acq̄sita p̄ motū vt est in
fieri: ⁊ p̄ quietē intelligit formā acq̄sita: vt est in facto
esse ad quā dē ē forma in fieri tanq̄ in finē. cōstat autē
talia nō inuicē p̄trari cū sint eiusdē nāe: neqz differūt
nisi s; magis ⁊ min⁹. ¶ Intēdit ergo cōmētator istā rō
nem. albedo in fieri nō hīc albedini in facto ē: qz ē
finit ei⁹: igit neqz mot⁹ albefactiōis p̄triat quieti in al
bedine cū sit finis ei⁹.

Contra

p̄dicta arguit ⁊ p̄io qz quies i ter
mino ad quē nō sit p̄fectio mot⁹
qm̄ nihil ē p̄fectio alicui⁹ positiui nisi positiuū: s; qui
es quēcūqz stilla ē res priuatiua: igit nō est p̄fectio alic
uius. p̄fectio enī act⁹ ⁊ forma sunt idē: vt colligitur a
pho. ⁊ de alia: s; quies nō ē actus neqz forma alicui⁹ cū
sit priuatio mot⁹: igit quies nō est p̄fectio alicui⁹.
¶ Scdō arguit qz quies in termino a quo nō cōtraria
tur quieti in termino ad quē: qz in motu calefactiōis a
gradu vt duo caliditatis ad gradū vt. s. termin⁹ a q̄
termin⁹ ad quē sunt eiusdē sp̄s. vñ gradus vt duo ca
liditatis ⁊ gradus vt. s. igit quietes p̄iuncte illis sunt
etiā eiusdē rōnis: s; quē sūt eiusdē rōnis nō inuicē con
trariānt: igit in casu isto quies in termino a quo ⁊ qui
es in termino ad quē nō inuicē p̄trariānt. ¶ T̄mō
tus ab a. in b. nō p̄trariat motui a b. in a. igit quietes i
a. ⁊ in b. nō inuicē cōtrariānt: ⁊ vna earū est in termi
no a quo: ⁊ alia in termino ad quē. aūs p̄zde duob⁹
motib⁹ quoz vn⁹ ē rec⁹ ab a. in b. ⁊ alter p̄ lineā cir
cularē ab ipso b. in a. iuxta doctrinā Aristō. di. l. ce. qz
motui circulari nlls mot⁹ p̄trariatur. ¶ Ad primū dī
qz duplex est qz: vñ positiua ⁊ priuatiua ex determina
tis ante. quies positiua est termin⁹ ad quē mot⁹. qui
es autē priuatiua est negatio motus in subo aptona
to loquēdo de quiete positiua nō est dubiū qz ipsa est
p̄fectio mot⁹. quies autē priuatiua vt priuatio est nō ē
p̄fectio mot⁹. vt autē ē p̄iuncta quieti positiue sic est p̄se
ctio mot⁹. nulla igit priuatio vt priuatio est cōceditur
ē p̄fectio mot⁹: s; priuatio vt est cōiuncta habiui per
quādā colligatiōē dē ē p̄fectio mot⁹. ¶ Ad scdū mō
denū qz sicut calefactio a gradu vt duo caliditatis ad
gradū vt. s. h̄z duplicē terminū a quo vnū mālē vide
licet gradū vt duo frigiditatis ⁊ vnū formale. s. frigi
ditates admixtā illi gradu: ita h̄z duplicē quietē i ter
mino a quo. s. mālē ⁊ formale semp loquēdo de que
te priuatiua. quies mālīs est p̄iuncta gradu vt duo ca
liditatis que est eiusdē sp̄s cū quiete in termino ad quē
quies autē formalis est p̄iuncta frigiditati ⁊ h̄ cōtrariat
quieti in termino ad quē: qm̄ sicut quies in termino ad
quē successiue acquiri: ita illa qz in termino a q̄ p̄iuncta
frigiditati dē p̄ successiue fieri ipsa frigiditas successi
ue corrumpit. Et ad argm̄ factū de motu p̄cto ⁊ qz

Liber quintus

Tex.
cō. 55.

Subitatur p^o p^o mutatio nō opponi
tur mutatiōi. s. gnatio corrupti
p^o nō: q^z nihil opponit^r sibi p^o sibi: s. gnatio ē corruptio
p^o Arist. i. de ge. ergo gnatio nō opponit^r corruptioni.
¶ Scdō dubitat q^z mutatio nō opponat^r imutatio
q^z opposita hñi fieri circa idē p^o Arist. in postpica
mētis. s. mutatio ⁊ imutatio nō hñi fieri circa idē: cu^z
i aliq^z uicūa hñi p^o i q^z nō p^o iuenit^r muta^r s. p^o mo
tore p^o Arist. 8. hui^z. ¶ Ad p^oimū dē q^z nō asserit p^ous
qualibet mutatio nē culibet mutatiōi oppositi ē: ne
q^z qualibet gnatiōe culibz corruptiōi ⁊ nari: s. m^z
q^z qualibet mutatio q^z est ab aliq^z ma^z opponit^r muta
tioni ad eandē formā: sicut gnatio vnius ⁊ corruptio
eiusdē. ¶ Ad sczō q^z imutatio p^o accipi dupl^r v^z ne
gatiue simpl^r p^o priuatiue. si negatiue simpl^r scipiet
p^o mo^z mo^z ⁊ nō opponit^r mutatiōi. si aut^r priuatiue
sic opponit^r mutatiōi nō repit^r in p^omo mo^z ⁊ ad
enī p^o mutati in quo est imutatio priuatiue sūpta: cū
priuatiue sit necessario in subo aptonato p^o Arist. 4.

Notandum *fm comēto: ē cōmēto .ss. q̄ hoc. s. imutatio in rei veritate nō est quies s; filis quietis: ita p̄mutatio que est quies fm filitudinis op̄nādi est: aut q̄ nō est p̄mutatio alicui oīno: aut q̄ ē p̄mutatio t̄āsmutatiois q̄ ē corruptio: qm̄ ex eo est cor̄p̄. qm̄ ex eo ē p̄im̄ motus*

Notandum *fm comēto: ē cōmēto .ss. q̄ hoc. s. imutatio in rei veritate nō est quies s; filis quietis: ita p̄mutatio que est quies fm filitudinis op̄nādi est: aut q̄ nō est p̄mutatio alicui oīno: aut q̄ ē p̄mutatio t̄āsmutatiois q̄ ē corruptio: qm̄ ex eo est cor̄p̄. qm̄ ex eo ē p̄im̄ motus*

Philosophorum.

corruptionis. Inmediat comētor q̄ imuta^o ē priuatio
mutationis: sicut quies est priuatio motus: et iō imu-
ratio nō est vera quies: s̄m̄ fm̄ sibiūdinē: et oīa iter
mutationē et quietē est: q̄m̄ quies ē mora tpalis et inu-
tatio est mora instātanea quies est. priuatio mutatio-
nis succellue mēsurato tpe: s̄ imutatio est priuatio su-
bite imutatiois instāt mēsurate. p̄p̄a si duo mot^o sūt
discontinui: et imēdiate nō. p̄p̄ie dicūt inter illos eē im-
mutationē oppo sita mutatione terminātū motū: aut co-
pulant partes mot^o inuicē. ¶ Sed dubitat si imuta-
tio que est in eē p̄triatat imutatioi que ē in nō eē cū eē
et nō eē sūt p̄dictoria: sequit^r q̄ oppo p̄tradicōis re-
duct^r ad oppo nē p̄triatat p̄trā p̄m̄ et comētor et
rem. 4. metaph. ¶ R̄sūz est in lra q̄ imutatio in esse
nō p̄triatat imutatioi in nō eē accipiedo nō esse pure
negatiue: s̄ priuatiue: p̄io hui^o et in hoc. 5. ostēsum
est de intēdione p̄m̄ et comētoris q̄ gnāuo et corrup-
tō sunt mutatioes de p̄tradicōio in p̄tradicōiū ne-
gatiue: s̄ priuatiue. nihil. n. gnātur ex nō eē simplr: ne-
q̄ corrupit in nō eē: q̄ est pura negatio: s̄ gnatio ē ex
priuatiue: et corruptio est in priuatiue. Inter contra-
dictoria ergo cōtradictorie et negatiue s̄p̄ta nulla est
p̄triatat: s̄b̄n̄ in alijs magis et min^o p̄p̄ie: aut ma-
gis et minus large. vñ p̄trario p̄. 6. sūt gradus. p̄im^o
gradus est cor̄ que inuicē agūt et patiunt in quo gra-
du ponūt caliditas et frigiditas: humiditas et siccitas.
Scdus gradus ē formaz maxie distātiū sub aliq̄ ge-
nere nō in actiū et passiuaz inuicē vt in quo gradu
sunt albedo et nigredo: dulcedo et amaritudo. Terti^o
gradus ē formaz quaz vna est extremū et altera me-
diū: sub quo gradu p̄tinent albedo et rubedo: nigre-
do et paledo: dulcedo et acutū: amap et pingue. Quar-
tus gradus est formaz mediāz iter extrēa maxie di-
stātiā: cuiusmodi gradus sūt rubedo et paledo seu pō-
ticū et pingue. Quint^o gradus ē quieti terminōz p̄io
r̄z p̄ositioz: siue sint extrēa siue nō extrēa vt quies
sub albedine: et quies sub nigredine: seu q̄es p̄iūta cali-
ditati: et quies p̄iūta frigiditati. Sext^o gradus ē imu-
tationū: q̄ sūt priuatiōes mutationū indiuisibilitū vt i-
gnō iō corruptio. Doz gradū p̄imi duo faciūt p̄ietate
tem p̄p̄ie dictā: s̄ fm̄ magis et min^o: q̄ magis cōtra-
riant inuicē caliditas et frigiditas q̄ albedo et nigre-
do. Terti^o vō et quart^o gradus faciunt p̄ietatē cōliet
dictā etiā fm̄ magis et min^o: q̄ magis p̄iant inuicem
albedo et rubedo et q̄ paledo et rubedo. sed quintus et
sextus gradus p̄stituit p̄ietatē cōlissime et largissime
sumptaz itez fm̄ magis et min^o: q̄ magis p̄iant de-
tes q̄ imutatioes: sicut etiā magis cōtrariatur motus
q̄ mutationes subite.

Lex.
cō. 56.

prima mouet vnū dubiū et soluit. in scda vō ex deter-
minatione eiusdem dubii elicit cor̄ ibi. (Ester ergo.)
¶ Quātū ad primā partē Aristō. mouet istud dubiū.

Abitabit

autē. ¶ Istud est tertius
capitū hui^o tractatus
in quo p̄hs determinat
de p̄ietate motuū et
mutationū fm̄ nām et
p̄ter nām. Postq̄ de-
terminauit de p̄ietate
eozūde fm̄ exigētiam
suoz terminōz: et di-
uidit in duas p̄tes. in

Propter qd̄ tñ in motu et quiete locali inuenit p̄ietas
fm̄ nām et extra nām. nā mot^o ignis sursum et mot^o ignis
deorsum p̄iant ex hoc q̄ vnus cor̄ est fm̄ nām et ali^o
extra nām. sūt quies terre in medio mundi p̄triatat de-
ti terre in medio aeris ex eo q̄ eaz vna ē nālis et alia
extra nām. In mont^o aut et quietib^o alijs et si inuenit
fm̄ nām nō inuenit extra nām. p̄imo quidē in altera
tione nō assignam^o motū fm̄ nām et p̄ter nām: q̄ non
apparet magis sanatio q̄ egrotatio fm̄ nām: neq̄ ma-
gis dealbatio q̄ denigratio extra nām. oīs enī sanatio
et oīs egrotatio: et oīs dealbatio: et oīs denigratio of
fm̄ nām. ¶ Scdō in augmēto et detrimēto siue cōpa-
rem^o augmētationē augmētū: siue diminutionē dimi-
nutioni: siue augmētationē diminutioni: nullū istozum
motū dicim^o nālem et aliū violentū: aut extra nām.
oīs. n. istos mot^o videm^o nālī cōtingere cū fiat a na-
tura ex necitate forme vel mōe. ¶ Tertiō in gnatioe
et corruptione idē p̄tingit q̄ nullā gnatioe vel corrupti-
onem dicim^o extra naturā s̄ dicim^o fm̄ naturā. si enī
iuuenescere est s̄ naturā ita et senescere: s̄ senect^o ducit
ad corruptionē: s̄ corruptio est nālis sicut genera-
tio. cōstat aut quālibet gnatioe et corruptione cū nō vi-
deamus vnā fm̄ naturā et aliā p̄ter naturā. ¶ Quar-
to apparet idē in oib^o alijs mont^o et mutationib^o de
quib^o nō facit hic p̄hs mētionē: cuiusmodi sunt nutri-
tio. actio. passio: et mixtio. nō. n. dicim^o aliquā nutritio-
ne ē fm̄ naturā et aliā p̄ter naturā. nō etiā p̄cedimus
aliquā actioe: passionē: vel mixtionē esse naturā: et
aliā extra naturā: s̄ quālibet dicim^o idifferēter esse fm̄
naturā: hoc aut naturalitate forme: aut naturalitate
mōe. L. li. (Dubitabit aut aliq̄s q̄re fm̄ mutatioē qd̄ez
fm̄ locū sunt: et fm̄ naturā: et extra naturā: et quietes: et
motus: in alijs aut nō vt alteratio hui^o quidē s̄z natu-
ram: illa aut extra naturā. nihil enī magis sanatio aut
egrotatio s̄z naturā: aut extra naturā. neq̄ albatio aut
denigratio. Sūt autē et in augmēto aut detrimēto: ne-
q̄ ad inuicē hi p̄iū fm̄ nām: hi aut extra naturā: ne-
q̄ augmētū augmēto. (Et in gnatioe aut corruptione
ne cadē rō est. neq̄ gnō quidē s̄z naturā: corruptio au-
tez extra naturā. senescere. n. s̄z naturā est: neq̄ gnōez
videm^o aliā quidē fm̄ naturā: aliā vō extra naturam.

Notandum

fm̄ comētorē comēto
via ad corruptionem: et si iuuenescere est via ad ge-
nerationē. s̄ status p̄fectiss^o nō estimat^r q̄ aliud ē na-
turale et aliud inaturale: et rō pōt esse ista. q̄ duplex est
natura fm̄ p̄m̄ et hui^o. et s̄. metaph. s̄ materia et for-
ma: s̄ oīs trāsmutatio est naturalis que ē rōne for-
me vel materie: s̄ generatio ē rōne forme: et corruptio
rōne materie: q̄ materia ē illud p̄ qd̄ res pōt eē et non
esse: s̄gīt tam corruptio q̄ generatio ē naturalis. (Aut
si est.) p̄hs soluit dubitationē p̄ iteremptionē istū
us qd̄ querebat vñ p̄pter quid tñ in motu locali inue-
nitur cōtrarietas s̄z naturā et extra naturā ponēs istā
p̄clusionē: in oī genere trāsmutatiois inuenit p̄triatat
fm̄ naturā et p̄ter naturā quā Aristō. sic p̄bat. in quo-
cūq̄ inuenit cōtrarietas fm̄ naturā et p̄ter naturā: s̄ in
dem inuenit p̄triatat fm̄ naturā et p̄ter naturā: s̄ in
quocūq̄ genere trāsmutatiois inuenit cōtrarietas fm̄
naturale et violentū. ergo et p̄p̄ia cū maiorē et minorē
declarat iductiue. p̄imo quidē illud est notū in motu
locali: s̄ nō exp̄imat hic: q̄ illud fuit exp̄plicatū in
questiōe. vñ tam in motu recto q̄ in motu circulari inue-
nitur cōtrarietas fm̄ naturale et violentū tam ex parte

Lex.
cō. 57.

Liber quintus

eiusdem termini q̄ diuerso termino p̄. motus. n. ignis
sursus: et motus ignis deorsus p̄tinuāt ad diuersos ter-
minos fm̄ nāle et violentū: ac etiā ignis sursus et mo-
tus terre sursus ad eūdem terminū. mot⁹. n. ignis sursus
est naturalis: et motus ignis deorsus: aut terre sursus
est violentus. Secūdo p̄zides in generatiōe, et corruptiōe:
qm̄ oēs generatiō naturalis et generatiō violenta cor-
ruptiō naturalis et corruptiō violenta, que quidē muta-
tiones dicunt p̄ziari fm̄ naturale et violentū. q̄ enī sit
aliqua corruptiō naturalis manifestū est: et quedā vi-
olenta. nā corruptiōe nō est naturale: et corruptiōe gladio
est violentū: sic etiā aliqua est gñāto nālis vt generatiō
aialū et plātaz pueniēs ex debito ordine nature tam
vltis q̄ particularis vt ex cōcursu corp⁹ celestiu et
suaz cōstellatiōis. est etiā aliqua generatiō violenta
i. nō facta neq̄ ordinata fm̄ dispōnē celi. p̄t enī ex
artificio fieri q̄ role fiat in hyeme sic et cucurbitū in hye-
miferi p̄nt: cū tñ fm̄ ordinatiōe celi et dispōnē sp̄de-
rum cursus tales fieri debeat in estate. Tercio est rota
eadē min⁹ in motu augmētatiōis et diminutiōis: qm̄
dā augmētatiō nālis et augmētatiō violenta: dimi-
nūtiō nālis et diminutiō violenta que sūt mutatiōes p̄te
fm̄ nāle et violentū: aut fm̄ nām et extra naturā: q̄ sit
augmētatiō et diminutiō nālis p̄z vt supra in aialib⁹.
et in plātis que nutriunt augent et diminuunt p̄z cōm-
cursus nature: et q̄ aliqua sit augmētatiō vel dimi-
nūtiō violenta p̄t exēplificari ex hoc: qm̄ aug⁹ pubescē-
tium et iuuenū sunt violenta si sūt velociora et citius q̄
debeat p̄pter abūdantiā alimētis: critica etiā violēter au-
gent qm̄ p̄pter abūdantiā pluuię sūt nimis cito aucta
et nō cōsolidata: qm̄ humo et ista in tāta abūdantiā tra-
ctus nō puenit ad debitā digestiōe: et p̄ter cōsolidā-
tū nō potuit. Quarto ostēdit idē in alteratiōe. f. q̄ dā
p̄zietas fm̄ nāle et violentū cū quedā alteret violēter: et
quedā nō. alteratiō. n. facta de egritudine in sanitatem
diebus criticis est alteratiō nālis: facta autē dieb⁹ non
criticis est violenta. dies enī critica illa in qua nātr oēs
nā vincere morib⁹: aut vinci ab illo: et dicit dies critica
accipere, dieb⁹ imparib⁹ vt. s. vel. 7. die oīa mēsurant
sua piodo: iō in ip̄is febrib⁹ distinguūt tēpus augmē-
ti stat⁹ et diminutiōis. p̄mo. n. auge⁹ mor⁹. scdō est i
statu. tertio decreuit vsquequo tadē cessat, dies ergo il-
le in q̄bus cōplet piodus morbi dicunt critici. p̄ngit
tñ aliqñ q̄ nā fortificata a deo hz victoriā supra mor-
bum q̄ expellit illū ante diē critici p̄pter p̄sanatio il-
la dicit violenta: que si fuerit die critici eē nālis. Oībus
autē ergo gñatiōib⁹ et corruptionib⁹ nā ordinauit de-
terminatū tēp⁹: et sūt aut in augmētatiōib⁹ diminutiō-
nibus et alteratiōib⁹: que si fiat p̄ illo dicunt mor⁹
illi eē nāles: si aut fiat nimis cito aut nimis tarde: ante
vel post illud tēp⁹ dicunt mor⁹ violenti. I. e. li. Aut. i. re-
spōdet si est. i. cōtingit q̄ violenta sit extra naturā tūc
et corruptiōe critici corruptiō violenta q̄ violenta est vt q̄ est
extra nām et q̄ fm̄ naturā: ergo et gñatiōes qdā sunt
violēte et nō fatate. i. nō fm̄ ordinē cōm celi: q̄b⁹ con-
trarie sūt que sūt fm̄ naturā: et augmēta sunt violenta
et detrimēta vt augmētū illoz que velociter p̄pter ali-
mētū pubescētū sunt: et critica cito ad aucta et nō con-
stricta. i. nō cōsolidata. In alteratiōe autē equalit̄ aut si
milit̄ iuenit naturale et violentū. eē enī alteratiōes
quedā violēte: alię vō nāles vt dimissi et liberati a feb-
rib⁹ nō in criticis dieb⁹ alterantur violentē: alię au-
tem in criticis alterantur naturalit̄: alię quidē extra na-
turam alterant: alię vero fm̄ naturā.

Notandum

fm̄ cōmētato: et cōmē-
to. 57. q̄ generatiō vio-
lenta nō est spēs vna tm̄. erūt igit̄ p̄zia isto p̄. modo p̄
modis generatiōis naturalis et estimat nō sequit: qm̄
si infirmitas est multarū spēs estimat vt nō sequatur
q̄ p̄zia eo p̄ sunt spēs sanitatis: qm̄ sanitas est vna et
egritudines sūt multe. Sed forte videt q̄ vna sanitas
cōtinet multas particulares sanitates oppositas illis
multis egritudinib⁹: sed nō habēt noīa et iō latent. Cō-
mētatoz pbat q̄ multe sunt spēs generatiōis natura-
lis: qm̄ multe sunt spēs generatiōis violēte. vnde quoz
modis dicit vñū oppositiōz tot modis dicit reliquū.

Contra

quā rōnē arguit sic. sanitas et egritudo inuicē p̄triant: et tñ multe
sunt spēs egritudinis nō aut multe sunt spēs sanitatis
sed vna tm̄. Rñdet cōmētatoz q̄ forte sanitas cōtinet
multas spēs oppositas spēs sanitatis egritudi-
nis: i. q̄ nō habēt noīa ignorat sanitatē eē gen⁹: et si
asserit illa respoīo nō est vera: qm̄ sanitas est spēs spe-
cialissima cū cōsistat in cōmēsuratiōe seu adequatiōe
humoz que quidē adequatiō nō p̄t respectu eiusdē
subiecti specificē diuersificari: et rōnē assignat. nā sanus
esse est bonū animalis et bene se habere ē vno mō tñ
quis male se habere sit multis modis per p̄m. 2. ebi
coz. vnde plurib⁹ modis cōtingit recedere ab equati-
one humoz q̄ cōtingat ad illā accedere. et ideo quīs
egritudines sint multe fm̄ specie p̄pter diuersos mo-
dos recedēdi ab equalitate nō p̄pter hoc oēs sanita-
tes sint multe fm̄ specie. qm̄ enī vñū p̄ziōz cōsistit in
idēfibi vel i medio: et aliō hz latitudinē nō oēs si vñū
hēat spēs q̄ aliud hēat spēs: et sic de sanitate et egritudo:
i. q̄ nō ē sic de gñone et corrup⁹. Ista rñō nō
est mihi dubia p̄mo q̄ aliter rō cōmētatoz nō p̄-
cederet ad p̄bādū generatiōe naturāle esse contenti-
uam specie: arguit enī sic. generatiō naturalis et ge-
neratiō violenta sunt p̄zia: sed generatiō violenta cōtinet
spēs: igit̄ generatiō naturalis. p̄z p̄na. q̄ quot mo-
dis dicit vñū oppositiōz tot modis dicit reliquū. Se-
cundo: q̄ sanitas nō cōsistit in indiuisibili neq̄ adequatiō
vel cōmēsuratiō humoz: cū vñū homo sit alteratiō
sanioz: et idē cōtinue efficiat sanioz. sicut enī variat
mixtiō et p̄pōrtio qualitātū p̄imariū sic variat adequatiō
cōmēsuratiō humoz. Tercio dato isto mō arguē-
disequit q̄ virtus nō cōtinet plures spēs cōtra deter-
minatiōe Arist. in toto lib. ethic⁹. et pbat p̄na. q̄
virt⁹ est bonū aie et bene agere cōtingit vno mō. ma-
le aut agere cōtingit plurib⁹ modis: et ex hoc apparet
q̄ viciū hz species multas: virtus autē est spēs spālissi-
ma. Quarto arguit auctoritate Arist. di. 4. topi-
corum q̄ si genus hz cōtrariū necesse est q̄ spēs habeat
cōtrariū: sed egritudo que est gen⁹ hz cōtrariū: igit̄
febris que est spēs eius hz cōtrariū q̄ nō videt eē: nisi
aliqua sanitas spālīs p̄cta sub sanitate generata. Ne-
q̄ valet q̄ dicit burleus q̄ ista p̄pōrtio est sic itelligē-
da: si gen⁹ hz cōtrariū necesse est q̄ spēs habeat p̄trariū
um fm̄ genus: q̄ sicut idēitas et distinctio ē rōne spe-
ciei et nō generis: ita et cōtrarietas gen⁹ cōparatū spe-
ciei se hz vt materia et spēs vt formatiō si genus hz cō-
trariū hoc est rōne speciei: nō aut spēs hz p̄trariū rōe
generis. Dicēdū igit̄ q̄ sicut virt⁹ et viciū sunt con-
traria aie: ita sanitas et egritudo sunt cōtraria corp⁹:
et sicut sub vicio et virtute cōtinent spēs: i. plures sub
vicio q̄ sub virtute: qm̄ virtus est in medio vicioz ex-
tremo: ita sanitas et egritudo cōtinent spēs: i. plures

E ij

De hiscozum.

cōtineant sub egritudine q̄ sub sanitate: sicut enī libera-
litas est mediū inter p̄dignitatē et avaritiā: et fortitu-
do inter audaciā: et ita dant speciales sanitates mediā
tes inter egritudines extremas per supabundantiā et
defectū: q̄ nō habeam⁹ nōa illo p̄. potest enī induci
ue argui nūq̄ duo inuicē cōtrariari: quozū vnū ē ge-
nus et alterū spēs specialissima: sed aut ambo genera:
aut ambo spēs. albedo enī cōtrariat nigredinē: et dul-
cedo amaritudinē que sunt spēs. ¶ Itē sicut febriū et
obtalimia sunt spēs egritudinis: ita mor⁹ ex febriē et ob-
talimia sunt ad sanitates diuersarū specierū. nō. n. ap-
paret q̄ sanitas cōtraria obtalimie sit eiusdēz speciei cū
sanitate p̄traria febriū. neq̄ cōmētatoz posuit illud ad-
uerbiū forte nisi daret intelligere determinationē hui⁹
rei nō esse p̄sentis speculationis. Et ad instātiā quā fa-
cit Arist. io. topicoz: cōtra istā regulā. si genus h̄z con-
trariū spēs h̄z cōtrariū explicādo de sanitate et egrit-
tudine. dico q̄ Arist. nō dixit sanitates esse spēm spe-
cialissimā: sed p̄cessa illa regulā nō oīz si aliqua duo ge-
nera inuicē p̄trariant q̄ cuilibet speciei vnus corrum-
pat alteri⁹ spēs: q̄ iam dictū est q̄ virtus et viciū ge-
nerice p̄triant: et plures s̄ spēs viciū q̄ virtutis. ¶ Lū at-
allegat p̄bus in ethicis di. q̄ bene se habere et h̄n age-
re p̄tingit vno mō. male autē agere et male se habere cō-
tingit multis modis. dico q̄ sicut eadē via atque ad
arbenas et cōtra fm p̄m. i. huius. et eadē sunt linee a-
cēro ad circūferentiā et cōtraria: ita q̄ modis p̄tingit b̄n
agē tot modis p̄tingit male agē. q̄. n. viis p̄tingit accēdē
ad virtutē: tot viis p̄tingit recedere ab illa: s̄ itē Arist.
sto. est q̄ virtuosarū op̄ationū tm̄ē vna regula. s̄. pru-
dentia: et vnus finis. v̄z humana felicitas. malo p̄ autē
actū plures sunt regule et plures fines vt habet vide-
ri in lib. ethicorū et c.

Dubatur circa litterā ostēdendo nul-
lam generationē: neq̄ cor-
ruptionē esse violentā. nullū enī motū augmētatiōis
vel diminutiōis aut alterationis notatū ēē violentū.
qm̄ motus naturalis dicitur esse ille qui est a principio
intrinseco vel extrinseco cōferēte vim passio fm p̄h̄z. i.
ethicoz: sed quilibet notatū ē motū est a principio
intrinseco vel extrinseco cōferēte vim passio: igit qui-
libet illoz motū est naturalis. ¶ Rndē q̄ motum
esse naturalē intelligit dupl̄r. s̄. naturalitate nature par-
ticularis: naturalitate nature v̄tis. Ille motus est natu-
ralis naturalitate nature particularis qui est ab intrin-
seco vel extrinseco cōferēte vim passio sicut est motus
grauū deorsum: et vaporū sursum. Ille est mor⁹ natu-
ralis naturalitate nature v̄tis: qui est fm cōem et solū-
tum cursū nature: et sic generatio et corruptio: augmē-
tatio et diminutio tēpore debito facte sūt nāles: ac etiā
sanatio in diebus criticis. Item mor⁹ dicitur dupl̄r vio-
lentus. s̄. violentia nāe particularis: et violentia nāe v̄tis.
Ille motus est violentus violentia nāe particularis qui
est ab extrinseco tm̄ē nō cōferēte vim passio: sicut est mo-
tus p̄iectionis lapidis sursum. ille vero mor⁹ est violē-
tus violentia nāe v̄tis qui sit p̄ter cōem et solū cursū
nāe: et sic augmētatio p̄latarū: et pubescentiū nimis ci-
ro facta dicitur violenta: ac etiā sanatio nō in dieb⁹ criti-
cis. quādo ergo p̄bus dicit aliquas gn̄ationes et cor-
ruptiones esse violentas: ac etiā aliquos mor⁹ augmē-
ti diminutiōis et alterationis esse violentos nō loquitur
de violentia nature particularis sed v̄tis. ¶ Ex quib⁹
sequit⁹ q̄ nō cōsistit inueniē naturale et violentū in motu
locali et in alijs motib⁹ et mutationib⁹: q̄ in motu lo-

cali sic inuenitur naturale simpliciter et violentū simplici-
ter: in alijs motib⁹ et mutationib⁹ rep̄it nāle simplici-
ter: sed nō violentū simpliciter: q̄ i. reperiat violentū re-
spectu nāe v̄tis: nō tm̄ respectu nāe particularis: quin
sit ibi op̄atio facta ab intrinseco: aut ab extrinseco pas-
so cōferēte vim: q̄ enī corruptio sit violenta forte que
corruptur: tamē est nālis mōe: et forte que introducit:
ac etiā agēti introducti formaz. (Erūt ergo.) Ista est
sc̄da pars huius capituli in qua p̄bus ex determinā-
tis colligit quattuor cor⁹. quozū primū est istud. cor-
ruptio nō tm̄ p̄trariat generationē sed etiā corruptiōi.
p̄z. q̄ corruptio tristis p̄trariat corruptioni delectabi-
li. corruptio tm̄ nō est simpliciter et absolute p̄traria cor-
ruptioni: q̄ nō oīs corruptio cuilibet corruptioni est cō-
traria: sed quedā corruptio cuiusdā corporis est cōtraria
fm q̄ vni accidit dīspō trīstie: et alteri dīspō delecta-
tionis. l. e. li. (Erūt ergo corruptiones cōtrarie ad iu-
cem nō generationi tm̄: et quid p̄hibet q̄si dicat nihil.
est enī sic. i. cōtingit ita esse. et nāq̄ si quidē dulcis: alia
vero tristis est. ille corruptiōes inuicē cōtrariant: quā-
re non simpliciter corruptioni corruptio cōtraria est: s̄ h̄ q̄
dem huius. i. fm q̄ est naturalis. alia vero huius. i. h̄z
q̄ est violenta horū ē p̄traria.

Ter.
cō. r̄.

Notandum q̄ cōmētatoz cōmēto.
s̄. illā litterā expōit ou-
pliciter: v̄z aliqua est corruptio tristis et aliqua delecta-
bilis. pono q̄ p̄bus p̄ corruptionem tristē intelligit
corruptionē violentā: et p̄ corruptionē dulcē vel de-
lectabilem corruptionē nālem. Sc̄do q̄ oīs corruptio ē
cōtristabilis. p̄bus per corruptionē tristē potest intelli-
gere corruptionē magnē cōtristatiōis: et per corruptio-
nem dulcem vel delectabilem corruptionē parue con-
tristatiōis.

Sed dubitatur quoniam in p̄iori
capitulo Aristote-
les nō posuit nisi vnū motū cōtrariari tm̄ vni mutati-
ōi. quō igit corruptio cōtrariat corruptioni si cōtra-
tur generationi: et quō mor⁹ sursum cōtrariat motū sur-
sum si cōtrariat motū deorsum. ¶ Rndē q̄ duplex
est cōtrarietas: v̄z nature et terminoz. cōtrarietas na-
ture est illa qua aliqua cōtrariant fm naturale et vio-
lentū: et sic nō est icōueniēs vni motui plures p̄traria-
ri: qm̄ motui ignis sursum cōtrariat tā mor⁹ ignis de-
orsum q̄ motus terre sursum: cū vnus isto p̄ motum
est naturalis: et alij duo violenti. sic etiā vni corruptiōi
naturali p̄trariat alij generatio et aliqua corruptio
violenta: et de tali cōtrarietate nō est locutus p̄bus in
p̄iori capitulo. Cōtrarietas terminoz est illa qua ali-
qua cōtrariant fm cōtrarietate terminoz: et sic nō cō-
trariat motus ignis sursum: et motus terre sursum: sed b̄n
motus ignis sursum et motus ignis deorsum: sic etiā nō
p̄triant corruptio naturalis et corruptio violenta: q̄
recedūt ab eodē termino: et vadūt ad eundē terminū.
sed bene cōtrariant hac cōtrarietate generatio et cor-
ruptio respectu eiusdē: siue ambe mutatiōes sint natu-
rales: siue ambe violēte: siue vna naturalis et alia vio-
lenta: cū terminū a quib⁹ recedūt et ad quos vadūt in-
uicem cōtrariant: et de hac cōtrarietate locutus est p̄bus
in anteriori capto. Intelligēdū tamē q̄ corruptio du-
pliciter cōsiderat. vno modo in eo q̄ corruptio: et sic
nulli mutatiōi cōtrariat nisi generationi. Alio mō cō-
sideratur vt corruptio naturalis: et sic cōtrariat corru-
ptiōi violēte: sicut etiā motus naturalis fm q̄ hui⁹ cō-
trariat motui violento: sed h̄z q̄ est motus sursum con-

Liber quintus

Ter trariat motui deorsum. (Qis quidē.) Scōz cor^m mo^o 59. tui locali naturalicōtrariat motus violentus. p3. naz motus ignis sursum et motus terre deorsum sunt contrarij: quia sursum et deorsum sunt differentie loci: id loci mutationes ad istos terminos sunt differentie cōtrarie motus. ppter quaz cōtrarietate terminozū cōtrariatur motus naturales. videlicet motus ignis sursum et motus terre deorsum: ac etiam motus violenti: ut motus terre sursum et motus ignis deorsum: et consequenter contrariantur duo motus quozū vnus est naturalis et alter violentus: aut motus ignis sursum et motus ignis deorsum. Et non solum motui locali naturali contrariatur motus violentus ad terminum contrariuz: sed etiā ad eundē terminuz: qm̄ motui ignis sursum contrariatur motus terre sursum cōtrarietate reperta inter naturam et ppter naturā seu iter naturale et violentū. l. li. (Omnino quidē igitur contrarij motus et quies dicto modo sunt. f. cōtrarietate nature et terminozū ut qui est sursum et qui est deorsum. loci enim cōtrarietates he sunt. fertur autē sursum quidez motu natura ignis: deorsum autem et contrarie ipsozū loci mutationes sunt: ignis autem sursum quidem natura fertur: deorsum autem extra naturam et cōtrariuz est que est fin naturam ipsius et qui est extra naturam siue vadat ad eundem terminum siue ad terminum contrarium.

Notandum primo secūduz cōmentatorem cōmēto. 59. q^o motuum contrariozū quidam sunt diuersi in specie: et isti sunt contrarij secūduz formas: quia sunt ad contraria et ex contrariis et contrariozū: et sunt contrarij secūduz naturā et non naturam in respectu eiusdem: et isti sunt in vna specie. C Distinctio cōmentatoris est ista. motuum contrariozū quidā sunt contrarij fin formā: et quidam secūduz naturā. motus contrarij secūduz formā sunt illi qui sunt in formas contrarias: et tales cōmuniter sunt ex terminis contrariis in terminis contrarios et contrariozū agentium ut motus ignis sursum et motus ignis deorsum: ac etiaz motus sanationis et egrotationis. motus vero contrarij secūduz naturam sunt illi quozū vnus est naturalis et alter violentus seu ppter naturam: et tales possunt esse eiusdem speciei ut motus ignis sursum et motus terre sursum ad eundem locum. Sicut igitur non omnes motus contrarij secūduz formas sunt contrarij secūduz naturam: ut motus terre deorsum et motus ignis sursum: ita non omnes motus contrarij secūduz naturā sunt contrarij secūduz formas: ut motus ignis et terre sursum.

Notandum secūdo secūduz cōmentatorem eodem cōmentatō q^o ille due cōtrarietates sunt ille que dicuntur contrarie principaliter cum diffinitio cōtrariozū que est q^o contraria sunt ista que maxime distant non inueniuntur primo et principaliter nisi in eis q^o sunt in loco: deinde in qualitate secūduz similitudines. Intendit cōmentator hanc distinctionē q^o cōtrariozū quedā sūt contraria principaliter: et quedā non principaliter. illa sunt contraria principaliter que maxime a se distāt et fin sūm q^o fin formā. ista sūt 3ia nō principaliter q^o nō maxie distāt fin sūm: 3ia fin formā. verbi. g. sursum et deorsum sunt principaliter contraria: quia maxime distant secūduz locū et secūduz virtutes. caliditas autem et frigiditas sunt contraria non principaliter: sed

magis secūduz similitudinē: quia et si maxime distāt secūduz formā non tamen secūduz locum. (Et quies res.) C Tertium correlariū: quieti locali naturali contrariatur quies violenta. pbat. nam quieti naturali ignis in loco suo contrariatur motus deorsum ignis igitur a fortiori sibi pbat. quies terminās illum motum: sed quies terminans illum motum est quies violenta sicut et ipse motus violentus est: igitur quieti naturali locali contrariatur quies violenta. idem habebatur si ignis moueretur a medio mundi ad concavū lune. certuz est q^o quies in medio mundi ignis est quies violenta et contrariatur motui ignis sursum et quieti terminanti primū motuz: sed quies terminans motum ignis sursum in concavo lane est quies naturalis igitur aliqua quies etiam inuicem contrariatur secūduz naturale et violentum. l. li. (Et quies autem similiter contrariatur secūduz naturā et extra naturā: que nō est sursum quies motui qui est desuper deorsum motui contraria est. sit autem terre cōsimiliter quies violenta et naturalis sicut ignis. illa autem quies extra naturam: motus autē huic quieti fin naturam.

Notandum q^o sicut aliquis motus contrariatur alteri motui secūduz formas tantuz: aut contrarietate terminozū ut motus ignis sursum motui terre deorsum. aliquis vero cōtrariatur tantū secūduz naturā ut motus ignis sursum motui terre sursum. aliquis vtroq^o modo ut motus ignis sursum motui ignis sursum: motui ignis deorsum: ita aliqua quies alteri cōtrariatur secūduz formā tantū: aut cōtrarietate terminozū ut quies ignis sursum quieti terre deorsum: et aliqua cōtrariatur alteri quieti fin naturā subiectaz ut quies ignis sursum quieti terre sursum: quedā autē cōtrariatur vtroq^o modo ut quies ignis sursum quieti ignis deorsum. (Quare motui.) C Quartū correlariū quies naturalis cōtrariatur motui violento: et eōtra. istud correlariū est pbatum in alio correlario: quoniaz quies ignis in loco suo contrariatur motui eiusdem ab illo loco: cōstat autem quietem ignis in loco suo esse naturalem et motus ignis ab illo loco esse violentum. Similiter quies violenta ignis contrariatur motui naturali eiusdem: et hoc ideo quia motus naturalis ignis contrariatur motui violento eiusdem: et concludit philosophus q^o ipsozū mobilitū alia quies sursum et deorsum erit secūduz naturā: alia extra naturā: sicut contingit de motibus eozū de mobilitū. l. li. (Quare motui q^o es contraria que est extra naturā et qui est secūduz naturam eiusdem contrariatur: et motus enī eius cōtrariuz sic est alteri motui: alia quidem enim secūduz naturam ipsozū mobilitū erit sursum aut deorsum. alia autem extra naturam quies.

Notandum q^o sicut q^o localis contrariatur duobus motibus et duabus quietibus duplici contrarietate: videlicet nature et terminozū: ita et alie quies. vnde q^o es coniuncta sanitati in die cretica contrariatur cōtrarietate nature motui et quieti sanitatis acquisite in die cretica: cum sanitas acquisita in die cretica sit naturalis et acquisita in die non cretica sit violenta: non cōtrariatur autē cōtrarietate terminozū motui et quieti sub egritudine ex quo sanitas et egritudo sunt contraria fin formā et termini motū cōtrariuz. cōsimiliter dicat de quiete pūcta q^o nitate acquisite p3 cōez cursū nā q^o ipa oppo^o duob^o motib^o et duob^o q^oent^o.
E iij

Phisicorum.

(Habet aut dubitationē.) Tertius dubiū vtrū des vio-
lenta opponat motui violētō sibi. (Dubitabit autē.)
Quartū dubiū vtrū motus ignis desuzus cōtrarietur
motui ignis sursum aut mot⁹ terre deo sursum. (Qm̄ au-
tem est.) ¶ Ad vtrāq; partē p̄mit dubij Aristō. argu-
it ⁊ p̄mo affirmatū sic. oīs quies que nō est semper
aliquē est genita: ⁊ aliquādo nō est genita: sed quies vio-
lenta aliquādo est ⁊ aliquādo nō ēigit des violēta ē
genita. verbū gratia. accepta vna quies violēta sicut ē
quies terre sursum. Arguit sic. oīs quies que h̄c ē post
nō esse est genita: sed quies violēta terre habet esse post
nō esse: ergo huius quies aliquādo est ⁊ aliquādo
non est. igit quies violenta est genita. Le. li. (Habet au-
tem dubitationē si p̄mo quis est oīs quies que non
semper est genita ⁊ hoc stare. si quiescere terre sursum non
semper est manens: igit extra naturā terre sursum erit
generatio.) ¶ In cōtrariū p̄o parte negatiua dubij ar-
guit plus dupliciter: ⁊ p̄mo sic. si quies violenta ge-
nerat: igitur a motu violētō: sed oīs motus generans
aliquā quietem est velocior in fine q̄ in principio: igit
motus violētus est velocior in fine q̄ in principio: q̄
est falsum ⁊ contra experientia. tenet p̄na cum maio-
ri. quoniam quies violēta fit a motu violētō: sicut quies
essē naturalis a motu naturali. sed minor declarat. naz
generatio est termin⁹ mot⁹ ⁊ cōplemētū ē. cōstat au-
tem vtrūq; qd̄ esse vigorosius quāto est p̄p̄inquit⁹ suo
p̄plemētō: ideo mot⁹ violētus oīcē est velocior in fi-
ne q̄ in principio si peritū generat quies violēta. Le. li.
Luz ergo forebat a terra aut ad graue sursum violē-
tia stetit. i. quietū in fine motus: sed q̄ stat. i. q̄ quiescit
alibi quāto magis appropinquat ad finē si auztā
tō videt ferri velocius. que aut violēta est pirariū est.
cōstrue sic. sed cōtrariū est in re que est lata cū violen-
tia nō facit: ergo quiescit erit quiescēt. i. quies cū q̄
quiescit violētē non erit facta. i. generata. ¶ Sed ar-
guit plus ad idē sic. generatio quietis est motus na-
turalis ad locū quietis: vel est simul cū motu: sed ge-
neratio quietis violētē nō est motus naturalis: neq;
simul cū motu: igit quies violēta nō est genita. p̄p̄na
cūz minor. ⁊ maior arguit. na quies que generat per
motū vel est finis motus est inētia ab ipso mobili: er-
go si terra vel aliquid aliud mouet sursum in quietē oꝝ
q̄ intendat eā: sed oē intendēs quietē inēdit eā ⁊ cel-
sat a motu: vel vt habeat eā simul cū motu. si p̄mūz
generatio istius quietis est nālis: q̄ oē qd̄ itēdit quies-
cere alibi vt cesserit a motu: locus ille est a nālis. si se-
cundū sequit⁹ q̄ generatio quietis est simul cū motu.
ideo si quies terre sursum generat per motū: vel terra
ferret sursum tanq̄ in suis ipsius locū: vel accideret q̄ ter-
ra simul moueret ⁊ quiesceret. quare cū vtrūq; sit cō-
ueniens quiescere violētō nō est generatio. Le. li. Ampli

Albet autē di
bitatio.
nem.) Istud est quar
tum ⁊ vltimū capitū
lum huius qñti phyfi
coꝝ in quo phs mo
uet ⁊ soluit quatuor du
bia circa dicta: quoru
pꝛimū est. vtrū quies
violēta sit gentia. se
cundū dubiū vtrū q
ues in termino a quo
cōtrarietur motui ibi.

us sit. ¶ stare seu quiescere violenti sit genitū: videt stare
ipsū: aut oīno ei? in ipsi? locū fieri nātū in quo ē q̄s
violētia: aut accidē simul cū motu ipsū q̄sē violenti.
¶ Notad q̄ elemēta cū corpā celestia aliquo modo
cōueniūt ⁊ aliquo mō discōueniūt quo ad infēsiōem
moris ⁊ quietis: q̄nī oīa ista intēdūt motū ⁊ quietem:
sed nō eodē mō. nā elemēta intēdūt quietē post motū.
corpā autē celestia intēdūt simul motū ⁊ quietē. elemēta
ta enī que mouent nō quiescūt: ⁊ cū quiescūt nō mo
uentur. s. motu recto: corpā autē celestia simul mouent
⁊ quiescūt. quiescūt. n. fm subiectū: q̄ semp sunt i eo
dem siti mōdi ⁊ cōtinue mouent fm formā descēdit
do semp per suūz motū dīuersos cīrculos formales cīr
ca centrū mōdi: ideo bene dīcebāt philosophi q̄ generatio
quiescit est motus naturalis ad locū quietis supra q̄
ad elemēta: v̄t sit ei motu supra q̄ ad corpā celestia.
Sed dubitatur nō soluit hāc ou

Sed dubitatur

bitationē cum arguat ad partes nihil determinando.
 ¶ Respondē q̄ solutio patet ex dictis ⁊ ex dicendis.
 Id enim dicitur propter generatōē q̄ est finis motus inten-
 tus a mobili: vel a motoꝛe: vt p3 in p̄tione lapidis.
 p̄ficiens enim nō intendit quietē sed impellere vel percutere
 aut aliquid aliud. q̄ autē quiescat lapis post motuꝛ
 hoc est q2 virtus violēta cōtinue debilitat in t̄m q̄ tā-
 dem nō sufficit mouere: neq̄ p̄hibere mobile a motu
 suo naturalī. quies autē naturalis p̄prie generat: q̄
 ipsa est finis motus intētus a mobili vel a motoꝛe cū
 ipsa causetur a natura existēte in re: mota a quo causat
 motus naturalis. Si t̄m generari accipere cōt̄r. p̄ oī
 eō quod incipit esse c̄fesset cōcedendū q̄ quies violēta
 generatur: q̄ incipit esse: neq̄ nō nes cōiūcūt: q2 nō
 accipit generatōē p̄prie p̄o termino mobili intento
 a mobili vel a motoꝛe. (Habet autē dubitationē.) Se-
 cundū dubiū virtū quies in termino a quo cōtrarietur
 motu: ⁊ arguit q̄ nō: q2 cū oē q̄ mouet sit partim in
 termino a quo ⁊ partim in termino ad quē. sequit̄ q̄
 mobile oū mouet est partim subiecti quē terminū a
 quo. si igit quies in termino a quo cōtrarietur motū se-
 quit̄ q̄ cōtraria sunt simul: in eō dē: v3 mot⁹ ⁊ quies in
 termino a quo q̄ videt absurdū. L.e.li. (Habet autē du-
 bitationē si cōtraria est quies que est hic. si in termino
 a quo: qui hic est motus. i. motui qui est ex termino a
 quo: cū enī moueat ex hoc aut regat̄ si. mobile ex ter-
 mino a quo: adhuc videt habere q̄ abiecit est in toto
 vel in parte: ad huc si h̄ quies in termino a quo cōtra-
 ria est ei que hic in 3iū motui. i. motui qui est ex illa in
 sua 3iū simul erūt cōtraria. ¶ Ridet p̄his dī. q̄ mo-
 tus ⁊ quies sunt simul: ⁊ q̄ nō incōuenit cōtraria quo
 dāmo eō simul: s̄z et incōueniēs cōtraria simpliciter
 simul. vñ pure alibi: q̄ pure nigrit⁹ nō simul: sed be-
 ne albedo ⁊ nigredo remissa: q2 ista nō cōtrariantur
 simpliciter: sed p̄m quid sita quies in termino a quo vel
 in termino ad quē: ⁊ motus opponunt simpliciter: q2 ni-
 bil est in termino a quo: vel in termino ad quē ⁊ mo-
 tus: s̄z des alibi: p̄ris termini a quo vel ad quē ⁊ mo-
 tus nō 3iant nisi p̄m qd̄is bñ stat̄ sit q̄p sequit̄ q̄
 magis opponit mot⁹ motui: q̄ quies motui: q2 mot⁹
 cōtrariū nullū nō p̄rit eē simul: s̄z bene mot⁹ ⁊ quies.
 L.e.li. (Aut. i. r̄idet si quiescit p̄m q̄ adhuc mangi quo
 dāmo in termino a quo: oīno autē eius q̄ mouetur
 aliud quidem ibi. i. in termino a quo: aliud autem
 est in q̄ mutat. terminus ad quē. vnde ⁊ magis mo-
 tus motui cōtrariū est q̄ quies.

Tex.
CO. 62. 7
63.

Libri quintus.

Notandum primo fm cōmentatozē
cōmto. 61. q. quies nō
est nisi priuatio motus ⁊ sūū in rei veritate motui est
motus o ppositus ei: ⁊ ideo possibile ē vt quies ⁊ mo-
tus in eodē inueniantur in duabus partibus moti: ⁊
nō est possibile vt duo motus sūū iueniāt: ut in duab⁹
partibus eius: sed nēto impediūt se adinuicem. p. mo-
tum cōmen. intelligit illud q. est pūmū motus ⁊. cuius
quelibet pars mouet aliquo determinato motu: ideo
si alicuius corpōis quelibet pars mouet eo sūū: nō
est possibile q. in aliqua parte sit motus sursum: q. tūc
seuicem impediūt: si alicuius corpōis quelibet pars
calefire eiusdem nulla pars frigitur pp̄ impossibilitatē
talium motū in eodē subiecto: ⁊ hoc ideo: q. tales mo-
tus iulcem sūnt ⁊ simpliciter sed motus ⁊ quies sūnt
tū soli quod ā modo: ideo sūnt simul i duabus par-
tibus moti: ⁊ in eadem parte eiusdē moti. Si enim in
toto motu calefactionis remanet aliqua frigiditas ne-
cessario remanet aliqua quies cōiuncta frigiditati: suc-
cessiue enim cōrumpit quies sicut successiue cōrumpi-
tur remnis a quo. ¶ Sed vide cōmēnum replica-
re qm si quies est priuatio motus: igit illud in quo ē
quies priuāt motū igit non mouet: ⁊ per consequens
nō sūnt simul motus ⁊ quies in eadē parte subiecti.
¶ Respōdet q. quies in cōi est priuatio motus in cō-
mū: ⁊ quies in particulari est priuatio motus in par-
ticulari: ideo quies cōiuncta alicui gradui frigiditatis
est priuatio motus ad illum gradū nūl enim motus
ad id q. d. habet: concedo ergo quod aliquod calefit
ipsū priuāt motū nō quidem simpliciter: sed fm quid
priuāt enim in infinitis moribus ad infinitos gradus
quos habet maiō caliditatis q. frigiditatis: ex quibus
non sequi q. mobile nō mouet: sed tū q. mobile nō
mouet: ad aliquā formā q. habet: necq. ad aliquem
gradū caliditatis vel frigiditatis cui cōiuncta quies.

Secundo notādū fm cōmen. eodē cō
 mento q̄ quies coniuncta cū
 motu nō est distincta a motu. In parte distincta: qm̄
 sequere ē hoc v̄t aliquid mouerē in aliqua parte ⁊
 quiesceret in alia: ⁊ cum est distincta: ergo est in poten
 tia nō in actu. nō itēndū cōmen. p̄ esse in potentia nō
 esse sed posse esse sed nō denominare subiectū ⁊ posse
 denotare: sicut enim albedo ⁊ nigredo existētia i ru
 beo: auribus medio gradu dicunt in potentia: qz nō de
 notant aliquid esse albu vel nigrū sed possunt denota
 re ita: quies p̄notat motū dicit quies in potētia: qz p̄
 illā nō dicit subiectū motū aliquid quiescere: s̄ illā possit
 absolute quiescere: nō ergo talis quies ē distincta a mo
 tu fm p̄tē subiectū: eadē parte cū motu sicut i eadē
 pte adēte sunt albedo ⁊ nigredo calitas ⁊ frigiditas.

[illegible][illegible]

Philosophorum

Tex.
cō. 64.

non solum est hoc verum de his que solo numero differunt: sed etiam de his que differunt specie: quoniam albedo et dulcedo lactis non obstante quod differunt specie adhuc sunt idem numero. et subiective: deinde cum ait philosophus quod illa specie differunt quecumque existentia in eodem subiecto differunt: habent. dico quod ipse loquitur de illis que non faciunt unum numero seclusa essentiali dependentia agentis: propterea differunt specie albedo et dulcedo lactis: quia sunt in eodem subiecto et non faciunt unum numero simpliciter: neque essentialiter dependent a sua causa effectiva: quod dicitur propter duo luminina existentia in eodem medio: que non faciunt unum lumen numero: sicut neque unam vimbram tamen: sed duas occurrente eorum: propter opposita: et tamen non differunt specie: et hoc ideo quod essentialiter dependent tam in fieri quam in facto esse a corporibus luminosis: loquitur ergo philosophus de his que essentialiter dependent a materia sui subiecto: et non de his que essentialiter dependent a causa effectiva. (Dubitabit autem.) Tertium dubium utrum quies violenta opponatur motui violento: et arguitur quod sic: quia non sequitur istud in contrarium: quod cum aliquid violenter quiescit nihil potest violententer moveri in terminum contrarium: quod istud sit inconueniens: patet quia cum terra quiescit violententer sursum ignis potest violententer moveri deorsum: et quod illud sequatur arguitur: si enim quieti violente nullus motus violentus opponitur neque contra: quero utrum quiescente terra violenter sursum aliquid potest violententer moveri deorsum vel non: si non habetur intentum: si sic et quies violenta sursum opponitur quieti violente deorsum: igitur etiam opponitur motui violento deorsum: patet consequentia: quia si aliquid opponitur termino motus etiam opponitur motui: quo concessio habetur pars affirmatiua dubij. l. li. (Dubitabit autem utrum quies et de stare. l. de quiete si et quecumque preter naturam motus. l. si sunt aliqui motus violenti utrumque habens est quies opposita. s. violenta. Si quidem igitur non erit quies violenta opposita motui violento sequitur inconueniens: inane etiam violentia aliquid sit terra sursum: quare cum quiescens aliquid erit non semper sine fieri. l. nunquam poterit fieri per motum in terminum contrarium. Respondet philosophus concedendo partem affirmatiuam dubij. s. quod quieti violente opponitur motus violentus: quoniam sicut aliquis est motus naturalis et aliquis violentus: ita aliqua est quies naturalis et aliqua violenta: ergo sicut aliquis motus naturalis opponitur motui et quieti naturali: et quies naturalis quieti et motui naturali: ita motus violentus opponitur motui violento et quieti violente et quies violenta opponitur motui violento et quieti violente: et non est intelligendum quod quies terre sursum opponatur motui ad illam quietem cum generetur per motum illum: sed oppositio motui deorsum ignis oppositio terminorum cum ambe quietes sint in terminis contrariis et motus ad illas quietes erit ad terminos contrarios. l. li. (Sed palam.) Dicendum quod erit quies violenta opposita motui violento: sicut enim mouetur preter naturam aliquid et quiesceret utrumque aliquid preter naturam: igitur sicut quies naturalis opponitur motui naturali: ita quies violenta opponitur motui violento.

Notandum

ista est prima questio quod induxit prius Aristoteles. et non inuenitur in quibusdam libris et forte iterum eam ad complendum sermonem

quoniam in illo sermone negauit quod quies que est extra naturam habeat generationem: ergo est semper: quod est impossibile: et quies que est extra naturam videtur fieri per sensum: dissoluitur hanc questionem: ita quod generatio dicitur de illo et de quiete naturali multipliciter. Non intendit comen. quod ista sit secunda: prima questio: cum hoc non sit verum: nam prima quod querit utrum quies violenta sit genita: et ista querit utrum quies violenta opponatur motui violento: sed intendit comen. quod per istam questionem soluitur prima et moderantur verba Aristotelis. cum ibidem notauerit quietem violentam generari: hic autem concedat quoniam si quies violenta non generatur etiam quies violenta est: igitur quies violenta semper est: quod est impossibile: sicut igitur generatur quies naturalis ita et violenta: multipliciter et non eodem modo secundum comen. quoniam quies naturalis sicut motus naturalis sit a causa intrinseca: quies autem violenta sicut motus violentus sit a causa extrinseca. Item quies naturalis habet propriam generationem. s. prouenientem ab aliqua causa per se facia quietis: sed quies violenta habet generationem impropiam. s. per accidens ex defectu virtutis actiue: ut patet in motu lapidis moti sursum: cuius est maior impetus in principio quam in fine: quo impetu primo per tempus mouetur lapis: secundo in tempore debilitatur quod non mouetur lapis sed sustinetur per tempus ne cadat: ultimo autem tempore debilitata est virtus et impetus quod non sufficit mouere nec sustinere lapidem proiecitur: et tunc necessario cadit per motum deorsum. (Quoniam autem.) Quartum dubium cum corpora naturalia moueantur naturaliter et violenter: videlicet ignis qui mouetur sursum naturaliter et deorsum violenter: contra autem terra mouetur sursum violenter et deorsum naturaliter utrum motus ignis sursum contrarietur motui ignis deorsum. Respondet philosophus quod motus ignis sursum contrariatur tam motui terre deorsum quam motui ignis deorsum: sed non eodem modo omnino: nam motus ignis sursum contrariatur motui terre deorsum contrarietate terminorum: quam commentator vocat contrarietatem secundum formam: et motui ignis deorsum contrariatur contrarietate nature que dicitur esse oppositio inter naturale et violentum: seu inter naturale et non naturale: dupliciter igitur contrariatur motui ignis sursum: motui ignis deorsum. s. contrarietate nature et terminorum: motui autem terre contrariatur contrarietate terminorum. Respondet similiter dicatur de quiete: quod qui est ignis sursum contrariatur quieti ignis deorsum contrarietate nature: et contrarietati quieti terre deorsum contrarietate terminorum. l. li. (Quoniam autem est quibusdam motus secundum naturam et preter naturam puta ignis qui sursum secundum naturam qui autem deorsum preter naturam videtur hic.) Qui est sursum ignis contrarius est illi qui est deorsum ignis: aut motui qui est terre deorsum. h. enim fertur secundum naturam deorsum aut palam. l. soluitur manifeste: quia ambo motus deorsum contrariantur motui ignis sursum: sed non eodem modo: sed qui quidem secundum naturam existens terre deorsum: eius autem qui ipsius ignis est sursum contrarius est contrarietate terminorum: sed motus qui sursum ignis est contrarius est eius qui deorsum est: et secundum naturam existens preter naturam existens. l. contrarietate reperta inter naturale et violentum. Similiter autem et in mansionibus. l. in quietibus est dicendum.

Tex.
cō. 65.

Liber quintus.

Notandum ^{fm cōmen. cōmen. 65. q.} una quies nālis hz duas quieses p̄rias. s. quietē illius rei extra nām ⁊ quietē nālem alteri: verbū gr̄a: qm̄ quies terre inferius est nālis terre ⁊ quies superius terre ē p̄ria huic quieti fm̄ nō nām: ignis vero est p̄rius huic quieti fm̄ q̄ res nālis est p̄ria alicui rei naturalis: ⁊ similiter quies ignis superius hz duas quieses p̄rias. s. quietē inferius violentam ⁊ quietem inferius naturaliter hō cōmen. verba cōmen. clara sunt: ideo non indigent expōe: sicut igitur motus naturalis duobus modis contrariatur. s. naturalis ⁊ violentus: ita quies naturalis duobus quietibus contrariatur. s. vni naturali ⁊ alteri violente vte est exemplificatum de terra ⁊ igne. Et licet motus ignis sursum contrarietur motui ignis deorsum: tamen vt dictum est ante magis contrariatur motui ignis deorsum q̄ motui terre deorsum: q̄ maior est contrarietas eo q̄ que sunt circa idem subiectum: q̄ illorum que sunt circa diuersa contrariatur igitur motus ignis sursum motui eius deorsum: deorsum tripliciter primo p̄rietate subiecti: q̄ ambo motus sunt circa idē subiectū. ¶ Secundo p̄rietate nature: q̄ vnus ē nālis: ⁊ alter violentus. ¶ Tercio p̄rietate termino: q̄ vnus sursum ⁊ alter deorsum. solum aut hoc. Tercio nō motus ignis sursum p̄ria motui terre deorsum: sic ē ē dicendum de quiete q̄ quies ignis sursum magis p̄ria quieti ignis deorsum: ⁊ tñ vnō mō p̄ria quieti terre deorsum. ¶ Forte aut ex p̄dictis Aristoteli. infert q̄ motus magis p̄riatur motui q̄ quieti. probatur illa contraria que possunt stare simul fm̄ totum vel fm̄ partem: minus contrariantur q̄ illa que nō possunt stare simul fm̄ totū nec fm̄ p̄tē: sed motus contrarij nō possunt simul stare fm̄ totum nec fm̄ partē: motus aut r quies possunt simul stare: ⁊ si non fm̄ totum tamen fm̄ partem: igitur ⁊ c. p̄ p̄ia cuius maior ⁊ minor declaratur: qm̄ motus ignis sursum ⁊ motus ignis deorsum non possunt aliquo modo simul stare: sicut nec calefactio ⁊ refrigeratio aut augmentatio ⁊ diminutio: motus aut r quies stant simul ⁊ si non fm̄ totum tamen fm̄ partem: qm̄ q̄ aliquid moueatur ⁊ qd sit simpliciter i termino a quo est possibile: sed qm̄ terminus a quo non subito deperditur sed successiue partibilibiter: ideo q̄diu māet aliqua ps terminā quo: tādū manet aliqua quies eius: sed q̄diu mobile mouetur tādū manet aliqua pars termini a quo: igitur q̄diu mobile mouetur tādū manet aliqua quies termini a quo confuncta cum motu. Non igitur contrariatur motus quieti sicut motus motui: q̄ motus contrariatur motui simpliciter: ⁊ motus contrariatur quieti aliquatenus ⁊ quodāmodo ex quo mobile dum mouetur cōtinue hz partem de termino a quo ⁊ partem de termino ad quē: sicut eiusdē p̄tine vna pars est i termino a quo: ⁊ alia i termino ad quē. L. ii. ¶ Forte aut quieti motus aliquatenus opponitur cuius enim moueatur ex hoc. l. ex termino a quo ⁊ abijciat de termino illo ad huc vbi h̄et aliquid de eo: q̄ abijciat quare supra quies contraria est ei que hic in contrarium motui. i. si ipsa quies p̄ria est ei motui que est ex termino a quo in terminus p̄rius simul existent p̄ria: si aliquatenus quiescit mobile adhuc manet aliquo modo in termino a quo totaliter aut. i. vtrius q̄ mouetur: hoc quidem ibi. i. aliqua pars est i termino ad quē propter q̄ ⁊ magis motus motui contrarium q̄ quies: deinde p̄s epilogat circa determinata di. quis quidē igitur motus simpliciter vnus dicitur ⁊ de motu quidē ⁊ quiete quo

modo vterqz vnus ⁊ qui p̄rius quibus dictum est.

Notandum ^{fm cōmen. cōmē. 65. q.} Aristoteli. q̄ notificauit q̄ quies non opponitur motui in rei veritate sed fm̄ p̄riuationem ⁊ habitum notificauit hic q̄ quodāmodo opponitur: h̄ non sicut motus opponitur motui. Intendit cōmen. q̄ motus contrariatur motui fm̄ formā ⁊ quieti fm̄ p̄riuationē ⁊ habitū: ideo non est vera p̄rietas inter motū ⁊ quietē: sicut inter motū ⁊ motū: ⁊ rō assignata est in littera: qm̄ motus stat cuius quiete opposita nō aut cum motu cōtrario. ¶ Et si arguitur q̄ sic ponēdo q̄ vna nauis moueatur ab a in b ⁊ existens i nauis moueatur e contra ab eodez b in a aut q̄ lancea descendat versus centrum mūdi ⁊ musca interim ascēdat super lanceam ab extremo lancee ad aliud extremum: ⁊ patet tale moueri simul motu sursum ⁊ deorsum: igitur motus contrarij sunt simul in eodem subiecto. ¶ Rīdetur q̄ tale mobile simi mouetur motib⁹ p̄rijs vno p̄ter ⁊ alio p̄ accēs: ⁊ qm̄ motus quo mobile mouet p̄ accēs nō ē in illo mobile: sed in alio. i. motus p̄rius nō sunt fil in eodē s̄bo. Motus enim quo lancea ⁊ motus nauis ab a in b nō est in eo qui mouetur ab ipso b in a: sed tñ i nauis. ¶ Ex p̄dictis sequitur q̄ quēz qualitas tam p̄ima q̄ sc̄da ad quē est motus p̄ se est acquisibilis successiue tā intensiue q̄ extēsiue: qm̄ talr acquiritur terminus ad quē qualiter deperditur terminus a quo: ⁊ terminus a quo puta caliditas successiue deperdit tā intensiue q̄ extēsiue: vt collitur a p̄ho in luterat: igitur terminus ad quē. s. frigiditas tā intensiue q̄ extēsiue successiue acquiritur: ita q̄ caliditas ⁊ frigiditas nec subito generatur fm̄ se ⁊ q̄ libet sui: nec subito corrumpuntur: vt dixit Burleus in suo tractatu de intentione ⁊ remissione formarum: ex cuius supposito sequitur quātur plura inconuenientia. Primū inconueniens est q̄ ad nullā qualitatem est p̄ se motus p̄ia philosophū in hoc. s. ⁊. 7. h̄ ⁊ probat cōsequētia quoniam ad ea que indiuisibilia acquiruntur vel deperduntur nō est p̄ se motus fm̄ philosophū: ⁊ p̄ de substantia de scia virtute ⁊ figuris figuratur aliqua qualitas p̄ima vel secūda subito acquiruntur indiuisibilia intensiue vel extēsiue: ita q̄ nō maneat ps p̄cedens cū p̄te sequēte ad nullā talem erit p̄ se motus: fm̄ inconueniens est q̄ nō maioris resistēte est caliditas summa q̄ caliditas remissa q̄ caliditas summa ita indiuisibilia corrumpitur ⁊ generatur fm̄ se ⁊ q̄ h̄z sui sicut caliditas remissa: tertium inconueniens q̄ in eodē medio nō possunt eē du o lūia distincta: si nō manet gradus p̄cedens cū gradu sequēte vt dicitur p̄ima opinio: ⁊ q̄ illud sit inconueniens manifestū est: quoniam accedentibus duobus corporibus luminosis ad idē mediū successiue non propter hoc in aduentu secūdi corporis corripit p̄m. lumen: imo manet cū sc̄do distinctū ab illo p̄ter eo q̄ occurrere oppaco cāntur due ymbre. ¶ Quartū inconueniens q̄ frigiditas pōt gnāre p̄ se caliditatem: qm̄ frigiditas remittēdo caliditatem summa corripit eā intensiue fm̄ quēz gradū eius p̄ opinio nē: s̄ ea corrupta adhuc apparet caliditas gnāta fm̄ se: ⁊ q̄ h̄z sui p̄ illā opinionē: igitur ista caliditas est ab aliquo agente per se: sed non a forma calidi: q̄ subtracta actio ne frigiditatis illa calitas nō gnāret: igitur generatio istius ē p̄ se a frigiditate. ¶ Dīcedū igit q̄ sicut augmentatio fit p̄ additionē p̄tatis ad p̄tatem vtrāqz manet: ita intensio fit p̄ additionem grad⁹ ad gradū seu p̄tē intensiue ad p̄tē intensiue in eodē subiecto vtrāqz manet: sic n. q̄litas dupl̄r acq̄rit neqz

Exp.
5.65.

Phisicorum

tenfue et extenfue: et qualitas acquisita in vna pte fubieci manet cū qualitate acq̄fita i alia pte fubieci: ita q̄litas remiffa acquisita in aliquo fubieco manet cū q̄litate intēfioz acquisita vel acq̄fita in eodē fubieco. Et ficut in augmētatiōe et diminutiōe nō pp̄le auget vel dimīnuī q̄litas: f̄ ipm corp⁹ aīatū: ita in intēfioe et remiffioe nō pp̄le itēdit vel remittit q̄litas: f̄ fubieci iſt⁹: nō. n. pp̄le itēdit q̄litas pcedens: qz eſt p̄tinue eiufdē grad⁹: nec q̄litas aduenies: aut cōpoſitū ex antiq̄ et noua: qz nulla illaz p̄terit: q̄ aut itēdit vel auget: aut quouis mō mouet nēcio p̄fuit iuxta doctrinā Ariftoī. ſexto huius.

Contra p̄dē arguit multiplex: et primo ſic in motu locali loc⁹ primo acq̄ſit⁹ nō manet cū loco ſequēte: et iſtū nec in motu alteratiōis q̄litas primo acq̄ſita manet cū q̄litate ſequēte: p̄z p̄na ex ſufficiēti ſit⁹: et aīas arguit q̄ alr idē corp⁹ eſſet ſit i diuerſis locis ſibi p̄p̄is p̄ p̄m. 4. h. 2. **C** Secūdo ſequit⁹ q̄ lūoſum finitū potēte poſſet pducere lumē i finitū itēfue: p̄bat ponēdo q̄ a ſit vñū corp⁹ lūminoſum vt. 8. illuminās b pūctū mediū diſtātē f̄ alr ab eo vt q̄tuor: et moueat illud lūminoſum verſum li. pūctū p medietatē illi⁹ diſtātē adēq̄te i hora: q̄ dato ſequit⁹: q̄ i fine hore erit lumē iſinitū i. b. qz in quolq̄ iſtā hore future a. pducet aliquē gradū lūis i b. iſinita erit iſtā hore iſtā hore iſinita pducet lūia i. b. quoz q̄d̄z erit intēf⁹ gradu: vt. 4. ſicut et quibz grad⁹ iduced⁹ erit intēfioz illo gradu. **C** Tercio pono q̄ a ſit calidū vt. 8. oēs ſibi aſſilare frigidū: vt. 4. et quero vñū a ſubito corūpet. 4. gradus frigiditatis. b. aut ſucceſſiue: ſi ſubito h̄z intēfioz: q̄ frigiditas ſubito corūpet et calitas ſubito gnāſt f̄m ſe et q̄d̄z ſit: ſi ſucceſſiue ſequit⁹ iſta p̄cto: q̄ aliq̄ agēs ē applicatū alicui paſſo: et tñ nō agit in ipm remoto oī impedimēto: qm a ē eque applicatū oī b⁹ gradib⁹. b. et tñ nō agit oēs grad⁹. b. f̄ p̄ius i vñū q̄ i reliquū. **C** Quarto ſi calitas ſucceſſiue graduat⁹ acq̄ſit⁹ ſi frigiditas ſucceſſiue graduat⁹ deperdit⁹: ſequitur q̄ eque veloci⁹ acq̄ſit⁹ calitas ſi deperdit⁹ frigiditas f̄z frigiditas remiffa a gradu ſūmo ad n̄ gradū remittit⁹ ad ſubduplū et ſubq̄druplū et ad ſubocuplū et ſic in iſinitū: q̄ ſi calitas intendit⁹ ad ſubduplū ſubocuplū: et ſic in iſm: et p̄z nūq̄ remittit⁹ tota frigiditas alie qm inducat iſinita latitudo calitatis: q̄ eſt abſurdū. **C** Ad p̄m. negat⁹ p̄na: nec ē ſititudo: qm loc⁹ ē q̄litas: vt h̄r. 4. h. 2. et d̄rone q̄litas ē ip̄oſſibilitas penetratiōis: qm due q̄litates n̄ p̄t ſe iuicē penetrare: neqz eiufdē: neqz diuerſaz: rōnū: qualitates aut ſe iuicem penetrant ta eiufdē: q̄ diuerſaz: rōnū: vt p̄z de duob⁹ lūminib⁹ in eodē medio: et de albedine et dulcedine i lacte. **C** Ad ſcōm r̄ndē q̄ illud nō ſequit⁹: et tūc ad ar̄m. a. pducet in b iſinitos grad⁹ lūis nō cōcātis quoz quibz erit intēfioz gradu: vt. 4. igitur lumē cōpoſitū ex oib⁹ his erit iſm. negatur p̄na: qz ſicut ip̄s nō cōponit⁹ ex iſtātib⁹: neqz linea ex pūctis: ita neqz q̄litas ex gradib⁹: ſi ſicut iſtātia terminant et copulant p̄es ip̄is: et puncta terminant et copulant p̄es lineas: ita grad⁹ copulant et terminant p̄es q̄litas iſtātib⁹ et remiffibilitū: neqz aliquis grad⁹ ē altero ex ſe intēfioz: f̄z ſoluz rōne latitudinis q̄ terminat⁹: et n. gradus vt. 8. intēfioz gradu vt. 4. nō qz p̄es p̄es intensiūas b̄eat cū q̄l illo: ſit ſimp̄l̄r indiuiſibilis intēfue: ſi p̄ gradus vt. 8. intēfioz: qz intēfioz latitudinē terminat⁹: ſi. n. pmutaretur illi gradus nēcio mutaret denotiatiōē nūālem: ita q̄ gradus: vt. 8. efficeretur grad⁹: vt. 4. et eō. Itēcū argui

tur ſic: a. pducet iſinita lumina nō cōcātia quoz q̄ l̄z erit intēfioz lumine: vt q̄tuor igitur a. pducet lumē iſm negatur aīas et d̄ in caſu iſto q̄ a in nullo iſtātib⁹ pducet aliquatū i. b. f̄z tñ gradū lūminis: f̄z i tota hore pducet totum lumē a gradu vt q̄tuor: vſqz ad gradū: vt. 8. q̄ quidē nō erit intēfioz q̄ lumē a nō gradu ad gradū vt q̄tuor: f̄z p̄cise eque intēfioz: et lumen pducit in p̄ medietate hore erit ſubieci⁹ intensiue ad lumen. b. pūcti a nō gradu vſqz gradum vt q̄tuor: pducet igitur a iſinita lūia in hore ſequēte: f̄z nullū erit ita intēfioz ſicut lumē vt q̄tuor: et l̄z lumē vt. 8. ſit ouplum intensiue ad lumē vt q̄tuor: nō tñ totū illud pducet a in hore ſequēte: f̄z tñ medietatē illius. **C** Ad tertiu⁹ reſpōdetur q̄ a ſucceſſiue remittit et corūpet frigiditātē b et cū arguitur q̄ agēs applicatū paſſo non agit in ipm remoto impedimēto potillud pcedi viciendo q̄ duplex ē paſſum: vñz ſubieci⁹ et terminat⁹: l̄z igitur agēs applicatū paſſo ſubieci⁹ nēcio agit in illud: nō tamen applicatū paſſo terminat⁹ q̄ d̄r eē forma corūpēditamē qz a nō tñ agit in. b. f̄m vñū gradū caliditatis: f̄z f̄m quēl̄z ita. b. nō patiū tñ f̄m vñū gradū frigiditatis: ſed f̄m quēl̄z ita deo d̄z pcedi: q̄ a agit in quēl̄z gradum frigiditatis b: nō quidē corūpēdo quēlibet graduū frigiditatis b: ſed in quēl̄z ip̄i mendo aliquem gradum caliditatis: ex quo. n. oēs illi gradus ſunt coextenſi non additur caliditas vni illo rum graduū quando addatur cūlibet. **C** Et ſi queritur qui gradus p̄ius corūpūntur ex quo agēs eſt eque applicatū omnibus. **C** Reſpōdetur q̄ gradus vltimo introducti p̄mitus corūpūntur et p̄mitus introducti p̄ posteriori corūpūntur: qm gradus p̄mitus introducti ſunt magis fundati in materia q̄ poſteriori et oſſicilius remouibiles ab ea: qm cum appetitus ſit ratione carente materia maior appetitu recepit p̄iores gradus q̄ poſteriori: et conſequēter illos magis retinet et magis imobiles reddit. **C** Ad quartum conceditur q̄ eque veloci⁹ acq̄ſit⁹ caliditas: ſicut deperdit⁹ frigiditas qz tantam latitudinem acq̄ſit⁹ caliditas quantam deperdet frigiditas in tempore equali et cum inferitur q̄ caliditas intenditur in iſinitum ſicut frigiditas remittitur in iſinitum: negatur conſequentia: qz licet eque veloci⁹ intendatur caliditas: ſicut remittitur frigiditas non tamen eque proportionabiliter.

C Sextus phisicorum Liber incipit.

Sed autem Ter. cō. i.

continū. Iſte ē ſextus liber phicoz: i quo p̄hs determinat de motu f̄z q̄ diuidit i p̄es quantitatiūas poſt q̄ i priori libro determinauit de ip̄o f̄m q̄ diuidit i p̄es ſubieciūas. Et diuidit i tres tractat⁹: in p̄io determinat p̄hs de cōpoſitiōe motus: in ſcōo d̄ diuiſiōe illi⁹ ibi. (Necē aut et ip̄z nūc.) In tertio d̄ ſinitate et iſinitate eiufdē ibi. (Qm aut oē q̄ mouet i tpe mouet. Prim⁹ tractatus diuidit i quatuor: capta p̄bātia motū nō cōpoſit⁹ ex diuiſibilit⁹ ex eo q̄ nullū p̄tinuū cōponit⁹ ex indiuiſibilit⁹ b⁹: quoz p̄m. p̄bat p̄tinuū n̄ cōpoſit⁹ ex indiuiſibilit⁹

Libertus.

p nām pūmū. Et pbat idē p nām magnitudinis supra
q sit motus ibi. (Eiusdē aut rōnis.) Tertiū pbat idē
p nām velocitatis et tarditatis in motu ibi. (Qm aut
ois magnitudo.) Quartū pbat idē p nām ipsoz idē
uisibilibz existētum in pūmū ibi. (Et si quodcuqz is-
nitū.) Prīmū caplm diuidit in duas ptes et i quaz
p^a pmitit significatiōē quoz dā terminoz in pā ve
ro exēqz dūctō ibi. (Neqz n. vñū.) Quātū ad p^m
phs pmitit significatiōēs istoz terminoz pūmū pta
ctū pnter ens: quoz descriptiōēs et diffōēs hīc sūt
in. s^a h^a cū dīcēbāt: pūmū sunt illa quoz vltima sunt
vñū: et pūmū sūt illa qd sēnitē tāgūt: quoz vltia sunt
sūt pnter ens: sunt illa qd nīl mediat pūmū
generis quibus intellectis pbat qd ē ipsoz aliqz
pūmū cōponē ex indiuisibilibz. s. lineā ex pūctis supfi
ciē ex līnē: et corp^o ex superficie: et h^a p supposito line
am superficie et corp^o ē pūmū: pūctū aut ē indiuisibi
le simplr in lineā et lineā ē indiuisibile fm latitudine
in superficie et superficie ē indiuisibile fm pfunditate in
corp^o. Si aut ē pūmū et q tangit et pnter ens sicut
diffinitū est prius in. s. h^a pūmū quidē quoz vltima
vñū que vero tāgūt quoz vltia sūt pnter aut quoz
nīl ē mediū pūmū generis ipsoz aliqz ex indiuisibilibz
ē aliqz pūmū vltia ē ex pūctis si vere lineā qui
dē pūmū ē pūctum aut indiuisibile.

Notandum q pbs hic nō pbat line
azē de numero pūmū
rū: aut pūctū esse indiuisibile: s. p supponit qd istoz
tanqz declarāt in libro p dīcamētoz et. s. mēaphy-
sicē dē p supponit geometria di. pūctus est cuius p
nō est: et ē lineā longitudo sine latitudine et pūctū
pōt tñ multipliciter pbat pūctū ē indiuisibile fm lon
gitudine: et pnter ē indiuisibile simplr. Et pūmū sic pū
ctus est vltimus termin^o lineē: igit pūct^o ē indiuisibilis
fm longitudinē: pūctū qz ex opposito sequit oppo
qm sequit pūct^o ē indiuisibilis fm longitudinē: igit pū
ctus nō ē vltim^o termin^o lineē: aūs aut ē oīum pban
tū diffinitū lineā p hūc modū: lineā est longitudo
sine latitudine et pūctū diffinitū cū extrema sunt duo pū
ctū: q diffinitōē pūctū pūctū pūctū pūctū pūctū
substantia lineē ē ex his. i. diffō substantia et cēntalis
lineē ē ex pūctis. Et scō si pūct^o ē terminus cōis p
tū lineē: igit pūct^o ē indiuisibilis fm longitudinē: igit
nulle partes lineē sunt imēdiate: qm quibuscūqz datis
cū ille copulēt p pūctū si pūct^o est indiuisibilis fm lon
gitudine sp inter illas ptes mediat aliq longitudo tol
lens imēdiationē talium partium: aūs aut pūctū
est Aristo. in p dīcamētis caplo de quātitate di. q cō
tinuū est illud cuius ptes copulāt ad vñū. ter^m cōez
vz partes corp^ois ad superficie: et partes superficie
ad lineam: et partes lineē ad pūctū. Tertiū sphe
ra tangit planū fm pūctū: et nō tāgit planū nisi
fm indiuisibile simpliciter: igit pūctus est simplici
ter indiuisibilis: pūctū cū maior ex dēonstratiōe geo
metria: et minor declarat: qm si ppter ea tāgit planū s. s.
diuisibile et ea que se tangunt fm diuisibile sunt eiusdē
figure fm ptes se ptingētes ex quo sunt simul adēqua
te: igit aliq ptes plani et sphe sūt eiusdē figure et p
pūctū aliq ptes sphe: seu circuli ē planū q implicat
p dīctiōnem iuxta diffinitōnem circuli datā a geome
tria et phisico vz: circulus ē figura a cuius cētro ad cir
cūferētiā oēs lineē ducte sunt equales. Quarto q
l3 centrum circuli est indiuisibile simpliciter: sed quod l3
centrum circuli est pūctus: igit pūctus est simpliciter.

ter indiuisibilis: pūctū cum minor ex dēterminatiōe
mathematicoz. et maior arguitur: qz si centrum circuli
est indiuisibile: aut igitur ē indiuisibile circulariter: vel ē di
uisibile non circulariter: si ē indiuisibile non circulariter:
igitur nō oēs lineē ducte a centro ad circūferētiā sunt
equales cū necessario aliqua erit longior et alia breui
or: si aut centrum circuli est indiuisibile circulariter: igitur
est circulus: queritur igitur vtrū hēat centrum diuisibi
le vel indiuisibile: si indiuisibile habet intentum: si diui
sibile: tūc erit procedere in infinitū in centris eiusdē cir
culi q est dēterminatiōem mathematicoz: nunqz enīz
posset aliquis certificare de aliquo corpore vtrū esset
circularis figure qz h nō cognoscitur nisi p suū centū
pirabendo ab illo ad circūferētiā lineas equales: et
cum itēz illud centrum sit circularis figure opoztebit
illud cognoscere p aliud centū et sic in infinitū: pstat aut
q infinitū fm q infinitū ē dēignatū p Ari. pūmū h^a
Ex p dīctis sequit q lineā est indiuisibilis fm latitudi
nē: et superficie fm pfunditate: qm sicut pūctus est vl
timus terminus lineē: ita lineā est vltimus terminus su
perficie: et superficie vltimus termin^o corp^ois: et sicut
pūctus est terminus cōis ad quē copulant partes li
neae: ita lineā ē terminus cōis ad quē copulantur par
tes superficie: et superficie est terminus cōis ad quē
copulantur ptes corp^ois: vnde breuiter pōt fieri vñū
argumentū cōe oībus istis ponendo q a sit vna ma
gnitudo q b mobile debeat adēquate pētrāre in bo
ra et patet q a magnitudo ex quo est finita habet ter
minum vltimum: quero igitur vtrum ille terminus sit
diuisibilis vel indiuisibilis: si indiuisibilis habet inten
tum: si diuisibilis v3 ea parte qua est terminus: igitur ē
pars a magni tudinis vltra q nīl est ipsius magni
tudinis: sed infinite sunt partes a vltra quas nīl est
ipsius a: igitur a magnitudinis infiniti sunt termini vlti
mi q implicat contradicōnem. Item si vltimus termi
nus a magnitudinis est pars vltra q nīl ē a magni
tudinis: sequitur q b continue dū mouetur est in extre
mo magnitudinis: qz continue dū mouetur est in ali
qua parte vltra q nīl ē a magnitudinis. Et ita sequi
tur q b mobile non prius veniet ad medium a magni
tudinis q ad extremum contra dēterminatiōem pbi
s^a bulus: et patet pūctū qz sibi incipiat iāz moueri super
a imēdiate post hoc erit in extremo a magnitudinis:
qz imēdiate post hoc erit in parte a magnitudinis vlti
tra q nīl eius est: sed nō imēdiate post h erit i me
dio a magnitudinis ergo b prius veniet ad extremū.
Item sequitur q continue per totam horam futuram
b mobile mouetur et nō mouebitur: quoniam cum ali
q mobile peruenit ad extremum sui spacij non ampli
us mouetur: sed continue per totam horam futuram
b mobile erit in extremo a magnitudinis vt probatū
est: igitur b mobile continue per horam futuram non
mouebitur et q mouebitur per eam. Dicendum igit
tur q pūctus simpliciter est indiuisibilis fm omnem di
mensionem: lineā est indiuisibilis fm latitudinem et
pfunditatem: superficie vero est indiuisibilis fm p
funditatem: corp^o vero est diuisibile fm omnem di
mensionem: nō nullum istoz est alterum istoz: cuius
tamen contrarium a modernis ponitur di. pūctum li
neam superficiem et corp^o tantum differre ratione
non autem realiter inter se: q quidem esse non potest
ex quo pūctus est principium quantitatis continue:
et lineā superficie et corp^o sunt species eiusdem per
Aristotilem in libro p dīcamētoz et quinto

Philosophorum

metaphysice. Si. n. linea est superficies ita qd esset non
tm longa: s; et lata vt dicit ocham: et iohannes bridanus
nemo posset cognoscere sufficenter magnitudinem mudi
qm magnitudo mudi no cognoscitur nisi p sua diame
trū: mo quncq; diametro mundi data cōtingit signare
maiorē. s. diuidēdo lineā in tres ptes fm latitudinē et
sp media ps erit longior qd aliqua alia: et psequēter
qd totū vt asserit idē bridanus in qnibus primi hui⁹
imo sequit qd a centro ad circumferētiā circuli nō oēs
linee ducte sunt egle qd ē p diffinitionē circuli: et p cō
sequētiā qm qūq; lineā signata cū ipsa sit diuisibilis
in tres partes fm latitudinem fm illos ptnue media
pars erit maior et longior qd totū cōpositū. (Negēti
vnū.) Ista ē scda pars huius capli in qua pbs pmi
sis significatōibus illoz terminoz ptnuū contactū
et psequēter ens erequit de infeto ponēdo istā cōclu
sionē: impossibile ē cōtinuū cōponi ex indiuisibilib⁹ qd
Ari. tripliciter pbat et primo sic: oē ptnuū cōponit ex
ptinuū nulla indiuisibilia sunt cōtinua: igit nullū cōti
nuū cōponitur ex indiuisibilib⁹: et consequētiā cū ma
ior: qd de rōne cōtinui est hēre ptes cōtinuas et nō oīs
cōtinuas: vt p p diffinitionē cōtinui: minor vero ar
guē sic: cōtinua sunt illa quozū vltia sunt vnū: s; indi
uisibilia vltia nō sunt vnū: igitur indiuisibilia nō sunt
cōtinua. p ps est euīdēs ex diffōne cōtinuozū hic p
missa et declarata. s. h⁹: sed scda ps est nota ex terminis
qm indiuisibilia nō hēnt vltia. iō illozū vltima nō
sunt vnū: negs sit. Et qd indiuisibilia nō hēnt vltia
manifestum est qm nihil hz vltimū nisi diuidatur
in vltimū: et in hēns vltimū: qd aut diuiditur nō ē indi
uisibile: vnde vltimū. o dīnē qdā ipozat cū nihil dicatur
vltimū nisi respectu pcedētis: indiuisibile aut nō hz hūc
o dīnē cū nō hēat aliquid prius et aliquid posterius
igitur indiuisibile nō hz vltimū sed ipm ē vltimū aliquid
diuisibile: sicut. n. nō est albedo albi: negs hēns albe
dinē est albedo: ita terminatū nō ē termin⁹: negs hēns
terminū ē termin⁹. iō indiuisibile nō ē terminatū: negs
hz terminū: sed ē termin⁹ terminat⁹ et hūis terminū
nō autē idē ē termin⁹ et vltimū igitur indiuisibile nō hz
vltimū. Le. li. (Neg. n. vnū sunt vltia punctozū: nō est. n.
hoc vltimū illud aut pcedens: est aliq pars indiuisibilis
signat. negs simul sunt vltima propter eandem cau
sam: non enim est vltimum et cuius est vltimum.

Notandum

fm cōmē. cōmē. pzo qd
iste pmo cōponitur sic: i
scda sit: oia ex quibus cōponitur ptnuū diuiditur in
vltimū et in hēns vltimū: vltimū. n. est vltimū aliquid rei et
punctus nō diuiditur in h duo: ergo ptnuū non cōpo
nitur ex punctis: et vlt ex indiuisibilib⁹: et ante qd cō
tinuū cōtinuetur nece est vt cōtingatur: et cōtinuum ē
diuiditur in vltimū et in hēns vltimū: pūcta aut nō: ergo
ex punctis non componitur linea neq; ex lineis super
ficies nec ex superficiebus corpus. Ista est rō cōmen.
oia ex quibus cōponitur cōtinuum diuiditur in vltimū et
et in hēns vltimū: sed indiuisibilia nō diuiduntur i vltimū
et in hēns vltimū. igitur indiuisibilia nō sunt ista ex quibus
cōponitur cōtinuum: p consequētiā cū minor cū de rōne
indiuisibilitis sit non ptnere multa: vltimū. n. dicitur rela
tue ad illud est vltimū: qd dēro in nullo indiuisibili in
uētur: maiorē vō sic arguit cōmē. nā pūga diuiditur
in vltimū et in hēns vltimū: sed oia cōtinua sunt cōtinua
cū sit nece oia cōtinua cōtingari anteq sint cōtinua
igitur oia cōtinua diuiduntur in vltimū et in hēns vltimū.
Contra ista arguitur et primo qd nō oia ex quibus cō

ponitur cōtinuum diuiduntur in vltimū et in hēns vltimū qd
ex duabus medietatibus cōtinui cōponitur cōtinuum. et
tamē nulla illarū medietatū diuidit in vltimū et in hēns
vltimū. qm si aliq illarū medietatū diuiditur in vltimū et in
hēns vltimū. et qz illarū medietatū est hēns vltimū: igitur
aliquid diuiditur in seipm qd ē impossibile. Secūdo ar
guitur qd nullū cōtinuum diuiditur in vltimū et in hēns vltimū
quādo oia illa in q aliqd diuiditur sunt ptes isti vt i
ductiue liq; s; vltimū et hēns vltimū nō sunt ptes alie cōti
nuū cū iā determinatū sit nullū ptnuū cōponi ex indi
uisibilib⁹ tanq ex pbs igit rē. Tercio arguit qd ali
qd indiuisibile hz vltimū: qm qz linea hz vltimū: et quelz ff
ficies hz vltimū: s; quelz linea est indiuisibilis cū sit termi
n⁹ fficiē: et quelz fficies ē indiuisibilis cū sit termi
n⁹ ptes: igit rē. Quarto arguit qd nō ē nec cōtinuum
cōtinuari anteq cōtinuetur: qm aliq sunt cōtinua:
igit nūq; fuerit cōtinua: vt ptes cētrales mundi aut
fficiales sphere ignis et gnātū oium orbū celestiu et
planeta: ac astroz ptes. Ad pmo concedo qd me
diatē cōtinui diuidi in vltimū et in hēns vltimū ex quo nō
sequit illd diuidi in seipm sicut nō sequit albi diuidi
i sibi et albedinē: s; nihil ē albi nisi subiectū albedis
igit aliquid diuiditur in se ipm: sicut. n. albus significat
subiectum albedinis cōnotādo albedinē p modū for
me: ita medietas cōtinui significat pte cōtinui quodā
mō iterminatā cōnotādo terminū ei⁹ se hnt p modū
forme. Ad fm negat qd oia illa in que diuidit ali
quid sint ptes ei⁹: qm albi diuidit in subiectū et albe
dinē: et tū nō ē albedo p albi: qm talis diuisio nō ē i
ptes subiectiuas: negs i pntias cētrales immediate cō
stitutiua spēs: s; in ptes diffinitiuas v; ingredientes
diffōes: iō sufficit qd albedo sit ps diffōis albi et vltimū
sit ps diffōis cōtinui. Ad 3m. concedo qd indiuisi
bile hz vltimū non quidē in eo qd indiuisibile: s; in eo qd
diuisibile: Arist. aut et cōmē. loquunt de indiuisibili s; qd
est indiuisibile punct⁹. n. qd est simplr indiuisibilis
nullo mō hz vltimū: linea aut qd est diuisibilis fm longi
tudinē hz vltimū fm longitudinē: et qd ē diuisibilis fm
latitudinē et pfunditatē sic non hz vltimū: ita ē superficies
fm qd est diuisibilis in longitudinē et latitudinē sic hz
vltimū fm vō qd ē indiuisibilis s; pfunditatē sic non hz
vltimū. Ad quartū rīdet qd nō intendit cōmē. oia ptn
ua ē prius discōtinua qd cōtinua: sed oia prius ē
cōtinua qd cōtinua: qm cōtinuum se hz vt genus re
spectu cōtinui vt pzin. s. huius: genus autē prius est
spēs fm pzm in post p dīcamentis: si enim aliqua sunt
cōtinua illa sunt cōtinua et non cō mō prius ē illud
a quo nō cōuerit sub s; s; pna vt pzin loco allega
to capto de priore. (Amplius necesse.) Secūdo argu
it pbs ad eandem conclusionem sic: cōtinuum si cōpo
neretur ex indiuisibilib⁹ illa indiuisibilia aut essent i
uicem cōtinua aut cōtinua aut consequenter entia:
sed nullo isto rum mōzum pnt esse indiuisibilia in cō
tinuo componentia: illud igitur nullo mō pōt cōponi
cōtinuum ex indiuisibilib⁹: tenet consequētiā cum
maior ex sufficiēti diuisiōe: qd nō videt quo alio mō
possint ēē ptes in cōtinuo: minor vero arguitur quo
ad singulas ptes: et primo qd indiuisibilia nō possunt
inuicem esse cōtinua qd cōtinua sunt illa quozū vlti
ma sunt vnū p diffinitionē cōtinuoz: sed indiuisibilia
nō hnt vltima: igitur nō pnt inuicem cōtinuari. Le. li.
(Amplius necesse est aut cōtinua esse puncta aut tan
gentia seu inuicem ex quibus cōtinuum fit aut psequen
ter entia eadem autem ratio est et in omnibus indi

Tex.
cō. 1.

Liber sextus.

inuisibilibus continua quidē nō erunt pp̄ p̄dictam rōnē.
 Scdō arguit̄ q̄ idiuisibilibz nō possunt ēē iūicē p̄igua
 q̄ oīa p̄igua se tāgūt: sed idiuisibilia nō possunt se in
 uicē tāgere i p̄tinuo: igit̄ r̄ē. p̄p̄na cū maiorē ēē diffini
 tōē p̄tinuo: r̄ē minorē declaraf̄ nā si idiuisibilia cō
 ponēta p̄tinuū tāgūt se: aut ergo pars tangit p̄tē: aut
 totū tāgit p̄tē: aut pars tāgit totū: aut totū tāgit totum
 nō est oare aliquid p̄tinuo: trium: q̄ idiuisibile nō
 h̄z partē nec est oare quartū. s̄ q̄ totū tāgit totū: q̄ oē
 p̄tinuū h̄z vnā partē extra aliā: r̄ diuiditur i partes lo
 cō discretas sic q̄ p̄tinuū est maius sua parte: s̄ cōpo
 sitū ēt illis qe tāgūt se fm totū nō est maius aliquo
 illorū cū quodlibet illorū occupet totū locū: q̄ ip̄m totū
 occupat: ergo p̄tinuū nō cōponit̄ ēr idiuisibilibus tā
 gentibus se sic q̄ totū tāgit totum L.e.li. (Tāgūt autē oē
 aut totū: totū aut p̄s: partē aut totū pars: q̄m aut im
 paritē ēt idiuisibile necesse ēt totū tāgere totū: o
 tum aut totum tāgens nō ēt p̄tinuū: p̄tinuūz enim h̄z
 hoc quidē aliā partē extra illam: illud vero aliā partē
 situatē inter distāte ab illa r̄ diuiditur in sic altera indiu
 sibilis r̄ loco discretā. ¶ Tercio nō arguit̄ q̄ p̄tinuū
 nō cōponit̄ ēr idiuisibilibus p̄ntibus: ita q̄ in li
 nea non sunt puncta p̄nter entia: neq̄ in tpe sunt ins̄ta
 tia p̄nter se b̄ntia ēr quibus tanq̄ ēr p̄ribus possit fi
 ri linea aut tps qm̄ inter p̄nter entia nullū ē mediū vni
 genum r̄ eiūsdē nature cū illis: sed iter quēcūq̄ indiu
 sibilis in eo ēdē p̄tinuo ē aliud vniūgenū r̄ eiūsdē natu
 re cū illis igit̄ r̄ē. p̄z p̄sequētia cū maiorē p̄ diffinitionē
 p̄sequēt̄ entū p̄missā in prima p̄te huius cap̄i r̄ de
 clarat̄. s̄ huiusmodi autē suadēt̄ inductiue q̄m̄ inter
 q̄bz duo p̄cta ē linea media r̄ in quāz linea ē p̄ctus
 igit̄ iter quēbz duo p̄cta eiūsdē p̄tinuē ē p̄ctus r̄ cō
 sequēs aliquod vniūgenū r̄ eiūsdē nature cū illis. S̄
 datis duobz ins̄tātibz in tpe necessario iter illa medi
 at tps r̄ in quolys tpe ē ins̄stas: igit̄ iter oīa duo ins̄stā
 tiā ēt ins̄stas: r̄ p̄s in tpe nō p̄nt ins̄stātia p̄nter entia:
 sed q̄ inter oīa duo puncta sit linea media r̄ inter oīa
 duo ins̄stātia sit tps media nō p̄bat p̄bs: q̄z hoc v̄ ē
 manifestū ēr dictis cōmē. tamē illud sic declarat̄ p̄ctū
 nō p̄tinuaf̄ neq̄ p̄guaf̄ cū puncto: q̄z nō h̄z vltimū
 igit̄ sp̄ iter oīo puncta ē linea media: deide p̄cta sunt
 vltima linea: igit̄ impossibile ēt q̄ separent̄ a linea
 r̄ p̄sequēt̄ de ins̄tātia cū puncto: q̄z inter linea media: idē
 p̄s r̄ arguit̄ de ins̄tātibz ¶ L.e.li. (Alit̄ vero neq̄ p̄sequēt̄
 inērit p̄ctus p̄ctio aut ip̄m nuncip̄s: nūc v̄ ēr his sic
 longitudo aut tps: vnde p̄nter ē quoq̄z nullum ē medi
 um. p̄tinum eiūsdē nature puncto p̄ aut sp̄ ē mediū li
 nea r̄ ip̄sozūm nunc tempus.

[illegible]

linea non fit magnitudo in latitudine: qz superficies ē
indiuisibilis fm funditate: et supponit superficies su-
pra superficiē non fit magnitudo fm plandū: qz vlti-
m diuisibilis ē ea p qua ē indiuisibilis nō facit magni-
tudine neqz facit aliquid hēns ptes: s; ptiū nō p ptes:
p ptiū nō fit ē p ptes: neqz ē lineis: v l' superficie⁹
fm q' diuisibilia sunt. Ex pōis cōmē assignat qd pp
q' pūct⁹ addit⁹ pūcto non facit magnitudinē: tamen
linea addita lineē facit magnitudinē: 7 superficies addi-
ta l' superficie facit magnitudinē: qm pūct⁹ ē fm p l' m di-
uisibilis: linea autē 7 superficies sunt diuisibiles: pstat
aut q' diuisibile additū diuisibili facit maius: indiuis-
ibile autē diuisibili additū nō facit maius neqz extēsi-
uē aliq'. Itē assignat qd quare coz pus facit distare fm
oē m dimensionē non aut linea vel superficies: nō enī
vlti mē pōis distat a centro mudi l' superficies co ncaua
orbis lune: q' superficies cōnēx ignis: hoc est q' coz
pus est diuisibilis fm omnem dimensionē non autē
linea vel superficies: ideo sicut punctus nullo modo fa-
cit distare: qz nullam diuisibilitatem h' ita linea non
facit distare fm latitudinē: neqz superficies fm pzo-
funditate: qz linea nullam diuisibilitatē h' fm lati-
tudinē neqz superficies fm pzo funditatem: bene autem
facit distare linea fm longitudinē 7 superficies fm la-
titudinē qz fm has dimēssiones linea 7 7 superfici-
es distantur.

Secundo notandum fm cōmētariorum
eodē cōmēto q^d q² cōsequē
tia non sunt cōtigua inter illa est aliquid ꝛ homo
genium: i^o possibile est vt vnū fm cōniguationem cō
ponatur ex diuersis in spē ꝛ etiam i^o possibile est p^rma
dinari q^d inter cōsequētia sit vacuum: qm̄ vacuū iam
destructū est et illud: vacuū autē ē diuisibile autē indiuisi
bile: si diuisibile tūc ille ptes i^odiuisibiles erūt vltia ei⁹
ꝛ tunc p^rimum cōponet ex vacuo: si autē indiuisibile ꝛ
alio ptes sunt in diuisibiles tūc ex eis sit diuisibile. Rō
q^d facit cōmē. est ista ad p^rbandū q^d p^rimum nō cōpo
nit ex i^odiuisibilibus cōsequēter enūb⁹ nō cōniguan
tūc: qm̄ inter italia ē nēcio aliq^d mediū: antiq^d mediū
ethimologicū aut vacuū n̄ ethimologicū: qm̄ tūc cōi
nūū cōponeret ex i^odiuisibilib⁹ ꝛ illo ethimologic^o q^d
est ist^o q² nullū cōtinuū cōm̄ ex diuersis i^ospē nō ē
mediū iter i^odiuisibilia ē vacuū: qm̄ ei⁹ vacuū nihil sit
cōponeret p^rimum ex i^odiuisibilib⁹ ꝛ mibilo. Et si vacuū
uz est q²o vtrū sit diuisibile vt i^odiuisibile si diuisibile i^og
ilia i^odiuisibilia sit vltia vacuū ꝛ p^rsequēs cōtinuū nō
cōponit ex i^odiuisibilib⁹: sⁱ ex vacuo: n̄ at vacuū mediū
sit indiuisibile: ꝛ alio ptes quēscūt cōsequēter enūa
sunt indiuisibilia manifestū ē q^d ex eis nō sit aliquid di
uisibile: cōsequēter neq³ ex punctis o²o imēdiatis vt p^rbatū
est cū i^odiuisibilia simpliciter additū diuisibilib⁹ vltiū di
uisibilib⁹ nihil faciat q²o nēcio aliq^d mediū: cōtinuū

Contra ista arguitur 3 primo qd ex diuersis in sp̄it alio: continuum: qm̄ virga cuius vna medietas vult: 3 alia non vult cop̄niri ex diuersis in sp̄it: tamen est continua. ¶ Secūdo qd arguit qd Indivisibile additū diuisibili facit magis tudine: qm̄ si ēēt vna linea nō hēns p̄cta vltima ipsa non ēēt alicuius determinate magnitudinis: q2 non pedalis: qm̄ bipedalis: neq3 alius nōmē determinatū: nisi hiet p̄dicamentū q̄ntitatis 3 sup̄additū punctū ipsa ēēt pedalis: vel bipedat: aut aliēdū determinate denotatioē p̄dicamentū q̄ntitatis argo 72. ¶ 3. arguit qd idēdū additū diuisibili facit magis qd q̄z vnitatē ē idēdū

Philosophicorum

modo unitas addita unitati facit numerum qui est maior aliqua sui parte cui sit quod dicitur totum: sicut tam intellectus humanus quam species intelligibilis addita intellectui humano facit maius quod facit unum totum. Item compositum ex intellectu et specie intelligibili. Quarto arguitur quod diuisibile additum diuisibili non facit maius: quod linea pedalis quantitatis addita primo puncto lineae giratiue infinite non facit maiorem lineam: quoniam linea infinita nulla linea potest esse maior: linea et recta addita lineae circulari vel arcuali non facit lineam maiorem cum non sit maior circulus posito diametro quam non posito: neque sit maior arcus posita corda quam non posita. Ad primum dicitur quod commentatores loquuntur de continuo per se et non de continuo per accidens ita quod habentis continuitatem per se nulle sunt partes diuersarum rationum: unde lineae nulle sunt partes diuersarum rationum: neque superficiei: neque terminis: habentis autem continuitatem per accidens non inconueniunt partes esse diuersas species: nunc autem virga et quilibet corporis predicamentum substantie habet unitatem per accidens ratione quantitatis. Ad secundum dicitur quod punctus additus lineae non facit magnitudinem: sed denominationem magnitudinis: ita quod aliqua linea est pedalis postquam non erat pedalis ex sola additione puncti: si enim essent due lineae pedalis quantitatis. a. b. et deo remoueret ab a. terminum puncta extrema nulla mutatio facta in. b. non per hoc. b. esset maius. a. ex eo quod b. esset pedalis quantitatis et non a quoniam b. esset quantitas terminata et a quantitas interminata. Ad tertium dicitur quod numerus compositus ex aggregatiue unitatum non est aliquid totum: per primum: cum non habeat partes ideo cum additur unitas numero non fit aliquid totum: neque cum additur unitas numero fit aliquid totum cum quilibet numerus sit forma diuisibilis per carentiam partium. quando autem arguitur de intellectu faciente unum totum cum specie intelligibili respondetur quod non omne totum est maius sua parte: cum nulla compositum naturale sit maius sua forma: neque sua materia: sed omne totum quantitatum est maius sua parte quantitativa: et ita est intelligenda illa propositio omne totum est maius sua parte. Ad quartum dicitur quod linea pedalis non facit maiorem lineam quam sit linea giratiua: infinita tamen facit maius: quod non solum additur lineae infinite: sed et finitae lineae pedali: cuius quia facit lineam bipedalem que maior est quam pedalis cuius facta est additio: et cum arguitur de linea recta addita circulo seu arcuali arcui: dico quod non additur sibi secundum longitudinem neque secundum aliam dimensionem sed tamen secundum punctum motus additus diuisibili vel indiuisibili non facit maius. (Amplius diuidetur.) Tercio arguit philosophus ad idem sic si continuum compositum ex indiuisibilibus ipsum diuideretur in indiuisibilia: sed continuum non diuiditur in indiuisibilia igitur non componitur ex indiuisibilibus per consequentiam cum maior: quoniam unum quod diuiditur in ea ex quibus componitur: minor autem declarat: quoniam si continuum diuiditur in indiuisibilia et nullum continuum diuiditur in aliqua: que prius non erant continua: igitur indiuisibilia sunt continua: consequens est falsum ex quo illorum ultimum non sunt unum: cum non habeat ultimum ut manifestum est. Item. (Amplius diuidetur continuum in indiuisibilia si quidem ex quibus est in ipsa diuiditur.) id est si unum quod diuiditur in ea ex quibus componitur: sed nullum est continuum in indiuisibilia diuisibile alicui indiuisibilia continuarentur quod est falsum. Ex predictis aristotelem inferit duo correlaria quorum primum est: inter omnia duo puncta est linea media: et in-

Tex.
co. 3.

ter omnia duo instantia est tempus medium per quoniam talia habet medium aut igitur diuisibile vel indiuisibile non indiuisibile: quoniam tunc in diuisibilia essent inuicem continua vel contraria: si diuisibile aut igitur tale medium diuiditur in indiuisibilia aut in semper diuisibilia: si primum iterum sequitur indiuisibilia esse continua vel contraria si secundum tale medium esse continuum: constat autem quod nullum videtur medium continuum inter puncta nisi linea neque inter instantia nisi tempus. Item. (Aliud autem genus non potest esse medium punctorum nisi linea et ipsorum nunc nullum nisi tempus. Si natura erit medium manifestum quod aut diuisibile aut indiuisibile erit et si diuisibile aut in indiuisibilia aut in semper diuisibilia: hoc autem est primum quod mediat iter diuisibilia. Secundum correlarium primum est illud quod est diuisibile in infinitum et hec est definitio continui: quod omne continuum est diuisibile in infinitum et omne diuisibile in infinitum est continuum: probatur continuum autem est diuisibile in semper diuisibilia aut est diuisibile in indiuisibilia: sed non est diuisibile in indiuisibilia: quod tunc indiuisibilia essent immediata: et se tangerent et haberent ultimum quorum quod est impossibile igitur primum est diuisibile in semper diuisibilia quod cum sit illud et per consequens est diuisibile in infinitum. Item. Manifestum autem est quod omne continuum diuisibile in semper diuisibilia est. Si enim in indiuisibilia continuum diuidatur esset indiuisibile indiuisibile: contactum enim ultimum et tangitur continuum. Item. Ipsorum continuum et eorum que tanguntur adinuicem facientium continuitatem est unum ultimum.

Notandum secundum commentatorem compositum. Item. Ista est definitio continui secundum quod est illud quod semper diuiditur in indiuisibilia ergo indifferenter diffinitur per esse diuisibile in infinitum et per esse diuisibile in semper diuisibilia: idem enim est esse diuisibile in infinitum et esse diuisibile in semper diuisibilia. Sed contra dato quocumque illorum modorum diffinienti sequitur. a. in uentura quorum primum est quod omne primum est actu infinitum quod si quilibet continuum est diuisibile in infinitum: seu diuisibile in semper diuisibilia quilibet continuum componitur ex infinitis partibus et per consequens quilibet primum est infinitum: patet consequentia: quod due partes faciunt aliquam magnitudinem et tres partes maiorem et sic deinceps igitur infinite partes faciunt infinitam magnitudinem. Secundum conueniens quod est dare minus numero: quoniam in rebus naturalibus datur minima secundum aristotelem. primum huius di. quod est dare minimum carnem et secundum cometa. in b. 6. 4. 7. huius di. quod est dare minimum ignem et minimum aerem igitur diuisio primum si recedit in infinitum non stabit ad minima naturalia: sed procedet ultra: igitur diuisio numero naturali dabit minus numero: cum quilibet pars quantitati sit minor suo toto. tertium conueniens quod aliqua est potentia quando non potest reduci ad actum quoniam si primum est diuisibile in infinitum igitur potest diuidi in infinitum: sed non est possibile quod diuidatur in infinitum igitur talis potentia non potest reduci ad actum unde arguitur sic illud verbum potest: aut dicitur unum potentiam tamen aut plures: si unam tamen habet intentionem: si plures igitur possunt simul ad actum reduci: patet consequentia quod tales potentie nullum inter se ordinem habent. Quartum in conueniens quod quilibet qualitas sensibilis est infiniti vigoris: quoniam quilibet talis pertinet infinitos gradus tam intensiue quam extensiue: si quilibet talis est diuisibilis in infinitum sicut et continuum in quo sunt

Tex.
co. 4.

Libertus.

datur ppter ad tollendum illud inconueniens dicit
philosophus in libro de sen. et sensato q. nulla quali-
tas sensibilis est diuisibilis terminari in infinitum. Ad
primum dicitur q. illud non sequitur qm. l. omne co-
tinuum componatur ex partibus infinitis non tamē
ppter hoc illud est infinitum q. tales partes infinite
non sunt partes eiusdem q. tatis non communicātes:
sed sunt partes eiusdem proportionis et cum dicitur q.
due partes faciunt aliquātam magnitudinem: et tres ma-
iorem: et sic ultra. Respondetur q. illud nō est necariū
qm. tantam magnitudinem faciunt precise tres partes
et quattuor cōtinui: quātum due. cum idem continuum
numero fiat ex duabus medietatibus et ex tribus ter-
cijs: et ex quattuor quartis. Ad scdm dicitur q. l. in
continuis datur minimū naturale: non tamē datur mi-
nimū simpliciter: et si datur minimū per separationē
partis a toto: aut partis a parte: non tamen datur mi-
nimū per designationem partis extra partem: ideo
qd. l. p. nūc est diuisibile in infinitum et diuisibile in sem-
per diuisibilia: et hoc aut per separationem partis ap-
te aut per designationem partis extra partem. Ad ter-
tium respondetur q. etiam illud nō sequitur: et conce-
do q. illud verū potest non dici tm. vnam potentia
sed infinitas quāru. quilibet potest reduci ad actum p.
aliquā diuisione: et cōtinui: et cum dicitur q. omnes ille
potentie ex quo non habent ordinem inuicem possūt
simul ad actū reduci hoc negatur: q. te federe et te sta-
re: aut antipm. e. et antipm. nō eē sūt per possi-
bilitates ordinē inter se: et tamē nō possunt simul ad actū
reduci. Ad quartū dicitur consimiliter illud nō sed.
qm. illi infiniti gradus non faciunt intensionem neq. po-
tentiam infinitam cum ex hīs omnibus siue accipian-
tur ut principia siue ut partes non fiat qualitas infini-
te intensionis: et cum dicit philosophus nullam quali-
tatem sensibilem eē diuisibilem in infinitum loquitur de
diuisione extensua per se et hoc est verum: quia nulla
qualitas sensibilis diuiditur per se in infinitum diuiso
ne extensua: sed tantum per accidens.

Tex.
6.4.5.

Intendit vnam suppositioem in secunda vō exequitur de
intento ibi. (Si igitur necesse est q. mouet.) Suppo-
sio est ista: si magnitudo cōponitur ex indiuisibilibus
motus componitur ex diuisibilibus: istam suppositio-
nem philosophus dupliciter declarat. primo ex deter-
minatis. 4. huius: scd. aut ratione ibi. (si igitur presen-
tes). Arguit ergo philosophus sic eiusdem rationis ē
magnitudo motus et tempus quo ad componi vlt. nō
componi ex diuisibilibus vel indiuisibilibus: aut diui-
di vel non diuidi indiuisibilia aut indiuisibilia: quoni-
am continuitas motus est ex continuitate magnitudinis
et continuitas temporis ex continuitate motus ut fuit
probatum. 4. huius: igitur si vnum illo p. componitur
ex indiuisibilibus quo dlibet illo p. componitur ex di-
uisibilibus et si vnum illo p. componitur ex indiuisibi-
libus vtrūq. illo p. componitur ex indiuisibilibus:
et per cōsequens si magnitudo componitur ex diuisibi-

libus motus componitur ex indiuisibilibus verbi gra-
ut si magnitudo. a. b. c. componatur ex. a. b. c. tanq. ex
partibus indiuisibilibus necessario motus. d. e. f. facit
a mobili. o. componetur ex. d. e. f. tanq. ex partibus in-
diuisibilibus. l. e. l. i. Eiusdem aut rationis est et magni-
tudinem et tempus et motum ex indiuisibilibus com-
poni et diuidi in indiuisibilia: aut nihil manifestū autē
est ex hīs consequēter: si enim magnitudo ex indiuisi-
bilibus componitur et motus qui huius est magnitu-
dinis ex equalibus erit motus in diuisibilibus: aut
si ipsa. a. b. c. magnitudo ex. a. b. c. est in diuisibilibus p.
tibus autem in quo est motus. d. e. f. fm. quē motū est
ipsum mobile. f. in spacio motus q. est. a. b. c. vnāquā
q. partem habet indiuisibilem.

Notandum

fm. cōmentatorem cō-
mento. r. q. si magni-
do fuerit composita ex indiuisibili motus et erit cōpo-
situs ex indiuisibili: qm. cum continua cōmunis mot-
us est continuatio magnitudinis et q. motus est equalis
magnitudini et partes illi p. tibus istius: et q. hoc ē ma-
nifestum per se cōtensus est in hac declaracōe solo ex-
plo non intendit commentator q. nullam rōnem fecit
Aristo. ad pbandum suppositionem pmissam: q. sta-
tim per rationem pbabit illam: sed inēdit q. non ē ne-
cessaria simpliciter aliqua ratio probans suppositio-
nem illam qm. illa est per se nota ideo sufficit solū exemplū
pro declaratione illius. (Si igitur pntis). Jam arguit
illa suppositio rōne sic impossibile est q. sit motus nū-
si moueatur mobile per aliq. partē magnitudinis: ne-
q. est impossibile moueri aliq. d. mobile p. aliquā par-
tem magnitudinis: nisi presentialiter fiat motus in illa
parte: ideo cuilibet parti magnitudinis respondet ali-
qua pars motus et cuilibet parti motus respondet
aliqua pars magnitudinis: quāta igitur erit pars ma-
gnitudinis tanta erit pars motus: et per consequens si
a. b. c. que sunt partes magnitudinis sunt indiuisibiles
d. e. f. que sunt partes motus cōrespondētes p. dictis
partibus indiuisibiles erunt. nam mobile. o. pertrāsit
a. partem magnitudinis. d. p. tē motus: et b. partem ma-
gnitudinis. e. parte motus et c. p. tē magnitudinis. f.
parte motus. l. e. l. i. Si igitur pntis magnitudinis ē mo-
tus quo per illam mouetur. o. mobile necesse est ipsū
moueri. i. pertransire aliq. partem istius magnitudinis
et cōuerso. si mouetur aliquid per aliquā partem ma-
gnitudinis necesse est ad esse motum: q. ergo sic mot-
rū magnitudinis et mouetur. i. motus erit ex indiuisibi-
libus si magnitudo pponitur ex indiuisibilibus fm. q.
dem. igitur. a. partem magnitudinis motum est ipm. o.
motu quo. d. mouetur: fm. vero. b. mouetur motu quo
ipsum. c. et fm. c. quo ipsum. 3.

Tex.
6.6.

Notandum

q. ista noua translatio
multū differt ab antiq.
qm. hec pbat motum pponi ex indiuisibilibus si ma-
gnitudo cōponitur ex indiuisibilibus: alia autē pbat
rem motam componi ex indiuisibilibus si magnitudo
componitur ex indiuisibilibus cuius littera est ista.
Et si igitur necesse est cum motus fuerit ut aliqd. mo-
ueatur et cum aliquid mouetur. f. l. 2. ut motus si neces-
se est ut motum sit compositum ex indiuisibilibus vbi
dicit cōmentato: omnis motus inuenitur in moto: et
quia isti motus sūt indiuisibiles: necesse est ut res mo-
ta sit indiuisibilis: impossibile enim est ut motum sit
maius motu et induit supra Aristō. hunc sermonem
in forma fillogismi cōpositū et dixit: si igit necesse est cū

f

Dubitatorum.

fuerit motus ut res mota sit et possumus motus indiuisibiles per magnitudinem indiuisibilem et res mota non est maior motu neque magnitudine per quam mouetur necesse est ut res mota primo sit indiuisibilis ex quo sequitur ut mota composita sint composita ex indiuisibilibus. s. mota non primo. Quatuor propositiones ponit commentator in hoc commento: quarum prima est ista quod res mota non est maior motu. que quidem propositio est intelligenda sub subiecto adequato motus. certum enim est quod motus et subiectum adequatum alicuius accidentis non est maior neque minus illo accidente. Secunda propositio res mota non est maior magnitudine supra quam sit motus: hec propositio est intelligenda de magnitudine cui mobile finit totum applicatur: et si non applicatur magnitudini finit totum: sed finit partem debet intelligi finit illam partem secundum quam primo applicatur illa que tangunt se sunt equalia: et si non simpliciter tamen sunt equalia quantum ad ea que se tangunt. Tertia propositio: si motus componitur ex indiuisibilibus aliquod est motum primo et aliquod est motum non primo: quoniam si motus componitur ex indiuisibilibus ille habet primam partem simpliciter: igitur pars moti correspondens illi parti est motus primo: compositum autem ex partibus indiuisibilibus correspondentibus partibus indiuisibilibus motus est motum non primo. Quarta propositio: si motus est indiuisibilis primum motum est indiuisibile: istam propositionem ponit commentator ut concludat rem motam esse compositam ex indiuisibilibus si motus componitur ex indiuisibilibus sic arguendo: si motus componitur ex indiuisibilibus prima mota que sunt subiecta partium indiuisibilium motus sunt indiuisibilia sed res mota componitur ex primis motis: igitur res mota componitur ex indiuisibilibus.

Dubitatur circa litteram quoniam philosophus videtur velle quod motus recipiat quantitatem a spacio cuius tamen. a. b. u. ius dicit quod dato vacuo. s. dimensione separata in eo non fieret motus successiuus non obstante quod vacuum esset quoddam spacium et quedam quantitas. dicit et commentator eodem. a. q. celum non mouetur in loco per se ad hunc intellectum quod motus celi non requirit spacium in quo moueatur: neque magnitudinem circa quam moueatur. unde si nullum esset corpus preter ultimam spheram. ipsa moueretur motu successiuo habente quantitatem non dependentem a quantitate spacii vel magnitudinis. Respondetur quod duplex est motus scilicet motus ad formam et motus ad vbi. successio in motu ad formam prouenit ex dispositione contraria materie unde lumen subito multiplicatur in aere: quia aer est in pura priuatione respectu luminis: nihil enim est in aere quod sit contraria dispositio obiecta ad hoc quod inducatur forma luminis: successio autem in motu ad vbi aliquando causatur ex resistantia mobilis ad motum in motu animalium et corporum celestium: aliquando autem causatur ex resistantia mobilis ad motum in motu elementorum: et aliorum mixtorum inanimatorum: non loquitur Aristoteles hic de quantitate ad formam: neque de quantitate motus ad vbi cuius successio. prout ex resistantia mobilis ad motum: sed loquitur de quantitate motus ad vbi cuius successio prouenit ex resistantia medij ad mobile et huiusmodi medium est illa qua magnitudo seu spacium a quo motus accipit quantitatem. ¶ Cum etiam dicit

philosophus quod motus diuiditur secundum quantitatem spacii non loquitur de quantitate vacui: neque de quantitate mathematica: sed de quantitate corporis naturalis secundum quod semper intelligitur esse aliqua resistens motus igitur ad formam diuiditur secundum diuisionem forme contrarie in materia. Motus ad vbi causatur ex resistantia mobilis ad motum diuiditur ad diuisionem quantitatis mobilis: motus autem ad vbi causatur ex resistantia medij ad mobile diuiditur secundum diuisionem spacii seu magnitudinis per quam sit motus. (Si igitur necesse est quod mouetur). Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus exequitur de intento ponens istam conclusionem: impossibile est aliquam magnitudinem componi ex indiuisibilibus quod philosophus probat per demonstrationem ducentem ad impossibile inferens. ¶ Inconuenientia ex opposito illius quorum primum est quod ab aliquo mobili simul pertransit aliquod spacium: et ab eodem illud est pertransitum ita quod aliquod mobile simul pertransit aliquod spacium et pertransit illud: quod autem illud sit inconueniens manifestum est quoniam si aliquid mouetur ex aliquo loco ad aliquem locum non est possibile illud mobile simul moueri super illud spacium: et motum esse super eodem spacio: ut si aliquis vadat thebas non est possibile simul ire thebas: et iterum esse thebas: quoniam simul esset in fine spacii et ante finem spacii: et consequenter in duobus locis proprijs quod est absurdum. ¶ Et quod illud inconueniens sequatur arguitur. nam si magnitudo componitur ex indiuisibilibus moueatur igitur a. mobile pertransendo partes indiuisibiles illius magnitudinis a. b. c. cum igitur pertransit a. partem sequitur quod pertransit illam et quod illa est pertransita: quia si pertransit illam et nondum est pertransita. igitur illius partis aliquid est pertransitum et aliquid pertransendum et per consequens illa pars est diuisibilis: quod est contra suppositum. querit ergo philosophus cum o. mobile mouetur super a. partem utrum super illam partem sit prius moueri quam mutari esse aut sit sit moueri et mutari esse: si prius moueri quam mutari esse: necesse est diuisibilis est a. p. et ratio est ista: quod si prius est moueri quam mutari esse in a. igitur datur terminus a quo et terminus ad quem et medium in ipso a. quod non contingit si a. est indiuisibile. Si autem dicatur quod super a. magnitudinem est simul moueri et mutatum esse igitur pertransiens spacium quo mobile vadit thebas simul est in spacio et in fine cum non sit prius in medio quam in fine et per consequens simul pertransit a. magnitudinem et est pertransita ab illo. le. li. (Si igitur necesse est quod mouetur unde vbi). i. de loco ad locum non simul moueri et motum esse. f. quo mouit quando mouit. i. simul pertransire et pertransiisse: ut si thebas aliquis iret impossibile est simul ire thebas et ita esse thebas: secundum a. quidem impartibile est motum esse ipsum o. secundum quod est ipsum o. motus aderat indiuisibiliter super a. partem indiuisibilem: quare si quid posterius deuenit quod venit. i. quare si posterius erit ventum esse quod venire et pertransitum esse quod pertransire diuisibilis vtiq. erit a. magnitudo cum quidem enim veniret o. mobile super a. neque quiescebat neque transierat subito sed medium erat oportet a. esse diuisibile. ¶ Si autem simul venerit et venit veniens cum venit construe sic: si autem cum veniens venit causa pertransendi a. simul venit et venerit id est nam prius est venire quam venisse: neque prius est pertransire quam pertransiisse.

Tex.
66.7.

Liberscimus.

fuisse: ventum ibi erit et motum esse ubi mouetur: id est simul erit moueri et mutatum esse ac pertransire et pertransitum esse: quod est impossibile: quia mutatum esse est finis motus et pertransitum esse est finis pertransitionis vnumquodque enim habens finem precedit suum finem.

Notandum ^{fm commentatozem cō-}
mentum. 7. q. si illud mo-
tum mouebatur per vnamquāque istarum partium in
diuisibilibus necesse est vtriusque pertransire et q. iam
pertransiuit: scilicet q. instans in quo dicitur ipsum p-
transire eam si eodem cum instanti in quo dicitur ipsum
pertransiuisse: ex quo sequitur vt ambulans dicatur ve-
re ambulans se in loco in quo ambulat et in loco in
quo vere dicitur iam ambulasse dicatur vere et sic mo-
tus erit ociosus: quoniam si homo quando ambulat
ad balneum est in balneo motus eius est ociosus: et si
militar si ambulat ad balneum et c. qm est in balneo.

Sed dubitatur ^{primo arguen-}
do q. omne mo-
bile pertransiens spacium aliquod pertransiuit illud
quoniam ex eo aliquid mobile pertransit aliquod spa-
cium: quia mouetur super illo: sed quocūque mobili va-
to q. mouetur super aliquo spacio mouebatur super
eodem vt colligitur a philosopho in hoc. 6. igitur om-
ne pertransiens aliquod spacium pertransiuit illud.

Secundo arguitur quod aliquod mobile pertran-
sit aliquod spacium pertransitum ab eo semper presu-
ponendo q. tantum semel pertransit illud spacium: et
pono q. aliquod mobile debeat pertransire adequa-
te in hora lineam pedalis quantitatis cuius medius
punctus sit. a. in quo iam sit mobile et arguitur sic: mo-
bile significatum pertransit. a. p. hoc instanti et pro eo-
dem instanti est. a. pertransitum igitur et c. patet conse-
quentia cum maior: quia non videtur q. illud mobile
ante hoc instans vel post hoc instans pertransit. a.
et minor arguitur quoniam a. aliquando est pertran-
situm: aut igitur ante hoc instans presens vel post hoc
instans presens: vel in hoc instanti presenti: non ante
hoc instans presens: quia tunc aliquid esset pertransi-
tum ante q. pertransiretur: nec etiam post hoc instans
presens quia tunc. a. punctus esset diuisibilis secundum
q. arguit philosophus. o. magnitudine indiuisibili: igitur
pro hoc instanti. a. punctus est pertransitus q. erat
probandum. Tercio arguit q. moueri et mutatum esse
sunt simul: quoniam moueri mensuratur tempore et mu-
tatum esse mensuratur instanti: sed tempus et instans
simul sunt p. Aristot. di. 4. vbius quod instans et tempus
conuertuntur: igitur simul sunt moueri et mutatum esse.

Quarto arguitur q. motus non est ociosus neq. fru-
stra quo aliquod mobile mouetur ad locum in quo ē
quia nullus motus planetarum est frustra aut ociosus
et tamen quilibet planeta ex quo circulariter mouetur
et recedit ab aliquo loco ad quem accedit mouetur ad
locum in quo est. **Ad primum** dicitur q. lz ad h. q.
mobile pertransit aliquod spacium sufficit q. mouea-
tur per illud vel super illud non tamen sufficit illud ad
hoc q. pertransierit aliquod spacium: sed vltra requiri-
tur q. fuerit in fine spacii signati: nec sequitur: pūne an-
te hoc fuit ita q. illud mobile pertransiuit. a. spacium. igitur
continue ante hoc illud mobile pertransiuit. a. spa-
cium: ad hoc enim q. pertransierit illud spacium oportet
et q. illud spacium sit pertransitum ab eo: et q. sit in fi-
ne spacii: nunq. igitur est verum q. mobile pertransiuit
suum spacium: nisi in fine sui spacii: sicut nunq. est verum

q. mobile pertransibit aliquod spacium ante q. mouea-
tur super illud: sed de presenti dicitur pertransire dum-
modo vna pars sit pertransita et alia pertransenda
et mobile continet motum super illo spacio. **Ad secū-**
dum dicitur q. instanti presenti pertransitur. a. pūne:
sed nondum est pertransitus: solum enim immediate p-
instans presens. a. punctus erit pertransitus non qui-
dem in aliquo instanti primo: sed in quolibet tempore
et in quolibet instanti futuro. a. punctus erit pertransi-
tus: et cum concluditur ex isto q. a. punctus est diuisi-
bilis si prius pertransitur q. habeat pertransitum esse
negatur consequentia: neq. ratio Arist. secū pro ista cō-
sequentia. quoniam Aristot. arguit de eo q. est per se: et
non per accidens pertransibilis. modo si aliqua ma-
gnitudo est pertransibilis per se: quilibet pars eius est
per se pertransibilis ideo de omni q. est per se pertran-
sibile sequitur: hoc prius pertransitur q. pertransitum
hoc strigitur h. est diuisibile: punctus autem non per se
transitur: sed solum per accidens ad pertransitionem
totius magnitudinis: sicut etiam punctus existens in
mobili non transit per se: sed tantum per accidens ad p-
transitionem mobilis. **Ad tertium** negatur conse-
quentia: vnde omne tempus finitum clauditur duo-
bus instantibus: et oē instans copulat partes tempo-
ris inuicem: non autem oē moueri clauditur duobus
mutatis esse: neq. omne mutatum esse copulat partes
motus inuicem: cum in motu non deat prius muta-
tum esse sed vltimum: neq. semper datur mutatum esse
in potentia: immo aliquādo in actu sic q. terminat mo-
tum et nō copulat. ideo omne moueri precedit quod lz
suum mutatum esse: et non oē tempus precedat quod lz
libet suum instans. **Ad quartū** dicitur q. cōmenta-
toz loquitur de motu cuius quantitas accipitur a qua-
ritate spacii in quo mouetur seu magnitudinis per qua
mouetur: et de mobili q. mouetur vt acquirat finem: et
non de mobili q. mouetur vt preseruet finem: nūc au-
tem motus planetarum non accipit quantitatem a spa-
cio: sed a mobili: neq. planete mouetur vt acquirant fi-
nem sed vt preseruet finem quē habent. (Si vō fm totū)
secundum incoueniens est istud q. motus non compo-
nitur ex motibus: sed ex momentis: q. istud sit incoue-
niens manifestū est: quoniam motus est forma simplex:
igitur est eiusdem denominationis cum omnibus suis
partibus: ita q. sicut quilibet pars albedinis est alb-
do: et quilibet pars caliditatis est caliditas: et quilibet
pars motus est tempus: ita quilibet pars motus 3
motus: et q. illud sequatur data cōpositione magnitu-
dinis ex indiuisibilibus arguitur: na. a. b. c. est magni-
tudo composita ex partibus indiuisibilibus igitur. o. i.
e. 3. motus adequatus illi componitur ex partibus
indiuisibilibus: patet cōsequentia per suppositionem: sed
neq. o. neq. e. neq. 3. est motus sed nūc momentū vel
mutatum esse: igitur aliquis motus non componitur
ex motibus: sed ex momentis: immo declaratur: qm si
mobile. o. debz pertransire totam magnitudinem. a. b. c.
in. a. nullū faciet motū: neq. in. b. neq. in. c. sed. o. mobi-
le faciet. o. in. a. et c. in. b. et c. in. c. igitur neq. o. neq. e. neq.
q. 3. erit motus: q. enim mobile. o. non faciet motū in
a. neq. in. b. neq. in. c. planum est quoniam motus est o-
contrario in contrarium: in quēz autem illarum par-
tium ppter suam indiuisibilitatem non potest fieri nisi
mutatio de contradictorio in contradictorium vt li-
quet igitur et c. le. li. (Si vō fm totum. a. b. c. mouetur
aliquid: scilz. c. mobile et motus quo mouetur illud mo-
f ij

Tex.
cō. 7.

Tex.
cō. 3.

Phisicorum.

bile est. d. c. 3. *¶* In autem impartibile. a. nihil mouet: sed motum est. i. mutatum est erit utiq; motus non ex motibus sed ex momentis.

Notandum *¶* In comētatorem comento. 3. q. contingit vt motus per magnitudinem indiuisibilem sit compositus ex finibus motuum non ex motibus: sicut enim puncta sunt fines linearum et instantia sunt fines temporū ita mutata esse sunt fines motuum: sicut igitur inconueniens est lineam componi ex punctis et tempus ex instantibus: qz nihil componitur ex suis finibus ita inconueniens est motum componi ex momentis vel mutatis esse: si motus componeretur ex indiuisibilibus non componeretur ex motibus sed ex finibus motuum. *¶* Et motum esse aliquid tertium inconueniens qz per illam imo qz aliquod mobile pertransiit: aliqua magnitudinem et nunq; fuit pertransiens illam: qz istud sit inconueniens patet et qz sequatur statim arguitur. nam postq; tota magnitudo. a. b. c. est pertransita ab. o. mobili verum est dicere qz ipsum est motum super tota illam magnitudinem: igitur ipsum est motum super quolibet partem illius magnitudinis et per consequens ipsum est motum super a. magnitudinem: sed qz sit motum super illam probat quoniam omne motum esse precedit moueri: sed super a. magnitudinem nō fuit aliqd moueri ppter suam indiuisibilitatem: igitur super a. magnitudinem non fuit aliquod motum esse: et per consequens nihil est motum super a. magnitudinem. *¶* Iterum. o. mobile pertransit totam magnitudinem. a. b. c. igitur pertransiit a. magnitudinem partem eius: et qz non fuit pertransiens illam arguitur quoniam nihil fuit pertransiens aliquā magnitudinem nisi moueretur super: sed. o. mobile nunq; mouebatur super. a. ppter indiuisibilitatem. a. et diuisibilitatem motus. i. e. l. i. Et contingit motum esse aliquid per aliquā magnitudinem et nō motū per illā. *¶* In autem. a. transiit non transiens: quare erit aliud transitum esse non aliquando iens: hanc enim trāsiuit v. 3. a. magnitudinem non transiens hanc.

Notandum *¶* In comētatorem comento. 3. q. composita compositione magnitudinis ex indiuisibilibus sequit qz motus qui est per magnitudinem compositam ex indiuisibilibus sit compositus ex quietibus et in hoc erit aliquid qz iam mouebatur absq; eo qz prius mouetur et sequitur ex hac positione vt sit aliquid qz iam ambulauit per aliquod spacium absq; qz in aliqua hora eet ambulans ad ipsum qz est valde opinabile. *¶* Tria inconuenientia ponit commentator quorum duo vltima declarantur ex dictis in littera: sed primus. s. qz motus componitur ex quietibus potest sic ostendi quodlibet mutatum esse est quies si non componit motus inuicem: sed. d. e. 3. sunt mutata esse non componentia neq; copulantis motus inuicem: igitur. d. e. 3. sunt quietes: sed aliquis motus componitur ex. d. e. 3. igitur aliquis motus componitur ex quietibus. (Si igitur necesse ē) quartū inconueniens qz aliquid simul mouetur et quiescit: qz istud sit inconueniens est notum ex se: et qz sequat data compositione magnitudinis ex indiuisibilibus: arguitur: quoniam mobile. o. continue mouebatur: per totam magnitudinem. a. b. c. et continue quiescebat p eandem: igitur et patet consequentia cum maiori et minori arguitur: nam mobile. o. quiescit per quālibet partem illius magnitudinis: igitur quiescit per totam illam magnitudinem: patet consequentia quia totum pstat ad e-

quare ex suis partibus: et antecedens arguitur: quoniam mobile. o. quiescit in. a. parte et quiescit in. b. parte: et in. c. parte: pbatur oē qz est super aliquā magnitudinem mouetur aut quiescit super illam: sed. o. mobile fuit super. a. magnitudinem et nō mouebitur super illam: vt pbatur est: igitur quiescebat super illam: et idem arguitur de. b. c. l. i. (Si igitur necesse est aut quiescere aut moueri oē). i. super aliquā magnitudinem: quiescit autem o. mobile per vnūquodq; eorum que sunt. a. b. c. ergo est aliquid continue quiescens simul et qz mouetur per totam enim magnitudinem. i. per totam magnitudinem

Sed dubitatur quoniam mobile existens super aliquo puncto non mouetur neq; quiescit in illo: cum punctum non sit motus neq; quies: igitur eodem modo si aliquod mobile esset super. a. aut super. b. aut super. c. magnitudinem illud nō moueretur neq; quiesceret cum quolibet illorum sit eque indiuisibile sicut punctus. Respondetur qz si aliquod mobile est super aliquo puncto necessario mouetur vel quiescit in illo non quidem per se sed per accidens ex eo quia punctus non est pars magnitudinis sed tantū accidens eius: si. o. mobile eet super. a. vel. b. aut. c. necessario moueretur vel quiesceret in illo nō per accidens sed per se: qz posita compositione magnitudinis ex indiuisibilibus. a. b. c. essent partes magnitudinis: ppterā sicut mobile positum supra totam magnitudinem moueret aut quiesceret per se in illa. ita et si poneretur super aliqua parte illius: quare et. (Et si quidem) quintū inconueniens est qz presente motu mobile non mouetur: aut qz motus componitur ex non motibus: qz istud sit inconueniens pro qualibz parte eius manifestum est: et qz illud sequatur arguitur data compositione magnitudinis ex indiuisibilibus queritur enim vtrū. d. e. 3. sint motus aut non: si sūt motus comunicantes. a. b. c. partibus magnitudinis habetur prima pars distinctiue quoniam mobile in. a. non mouetur: et tunc presens motus. d. neq; in. b. mouet et est presens motus. e. neq; in. c. mouet et est presens motus. 3. igitur presente motu mobile non mouet. Si autē d. qz. d. e. 3. non sunt motus et sunt partes motus. igitur motus componitur ex non motibus qz fuit scda pars distinctiue. i. e. l. i. Et si quidem indiuisibilia que sunt. d. e. 3. motus sunt sequitur qz motu presente contingit utqz mobile non moueri sed quiescere si autem nō sunt motus motum contingit non ex motibus esse.

Notandum *¶* In comētatorem comento. 3. q. data illa positione possibile erit vt motus erit sine moto impossibile enim est vt motū nō moueat per indiuisibile et vniuersaliter per equale sibi si cum fuerit diuisibile nedum cū fuerit indiuisibile. arguit comētatō sic. si per. a. magnitudinem erit motus: et nihil pōt moueri per. a. magnitudinem qz non diuisibile neq; indiuisibile sequitur qz motus erit sine moto et. Dubitatur qm pertransiens aliquā magnitudinem pertransit quālibet partem eius igitur inobile pedalis quātitatis pertransiens spacium tripedale prius pertransit magnitudinem pedalem: et per consequens sibi equalē: et hec videt esse snia Aristot. circa finem huius. 6. d. i. qz omne qz mouetur prius pertransit spacium sibi equalē qz spacium maius. *¶* Respondet qz argumentum cōcludit verum: sed non contra intentionem commentatoris intelligentis de toto spacio cui applicatur mobile durante motu: cum enim mobile in quolibet instanti temporis mensurantis totum motū

Tex.
cō. 4.

Tex.
cō. 9.

A. iberfcrvus.

Ter.
co. 10.

fit in spacio sibi equali: et in alio et in alio instanti si ē in alio et in alio spacio ideo totum ppositum ex illis spacijs in quibus est mobile in diuersis instantibus ē maius q̄ mobile et per consequens impossibile est totum illud spaciū esse equale mobili cum quo stat q̄ mobile aliquando sit in spacio sibi equali: et aliquando de serat spaciū sibi equale et aliquando incipiat esse in spacio sibi equali. (Similiter autem). 6. in conueniens est q̄ tempus componitur ex indiuisibilibus q̄ istud sit in conueniens manifestum est: quoniam si tempus componeretur ex indiuisibilibus. scilicet ex instantibus tunc instantia essent continua in tempore aut contigua vel cōsequenter se habentia q̄ est reprobatur in p̄oia causa: p̄uilo: et quod illud sequatur patet, quoniam quantitas temporis est ex continuitate motus et magnitudinis ut est p̄batu. 4. h. 9. igitur si magnitudo aut motus pponitur ex indiuisibilibus p̄ponitur ex indiuisibilibus. vñ arguitur sic: ipsa et magnitudo inuicem similiter cōdiuiduntur: igitur si magnitudo componitur ex indiuisibilibus etiam tempus componitur ex indiuisibilibus: p̄batur antecedens: nam si aliquod mobile equalis velocitatis pertranserat aliquā magnitudinem diuisibilem in aliquo tempore pertransit medietatem magnitudinis in medietate temporis et tertiam partem magnitudinis in tertia parte temporis et sic cōsequenter: igitur tempus diuiditur ad diuisionem magnitudinis ex quo partibus magnitudinis correspondēt partes temporis. Similiter cōuerfo: magnitudo diuiditur ad diuisiones temporis: quoniam partibus temporis correspondēt partes magnitudinis: si enim motum equalis velocitatis mouetur in aliquo tempore diuisibili in medietate temporis pertransit medietatem magnitudinis: et tertia parte temporis tertiam partem magnitudinis et sic deinceps. ¶ Si igitur. a. magnitudo in qua sit motus et b. tempus mensurans illum motum qualitercūq̄ diuideatur. a. taliter diuideatur. b. et e contra: igitur si vnū istorum componitur ex indiuisibilibus et reliquum erit compositum ex indiuisibilibus. l. l. Similiter autem necesse longitudo: id est magnitudinis et motus indiuisibile esse tempus et componi ex ipsis non entibus indiuisibilibus. ¶ Si enim omnis magnitudo diuisibilis est in minoribus autem tempus equaliter velox pertransibit minorē magnitudinem diuisibilem erit tempus si cut magnitudo: si autem tempus diuisibile erit in quo tempore fertur aliquid per ipsum. a. spaciū magnitudinis et q̄ est ipsum. a. erit diuisibile de necessitate. Ecce quomodo ex diuisibilitate magnitudinis concluditur diuisibilitas temporis et e contra: quoniam semper quanto minus accipitur de magnitudine minus apponitur de tempore: et e conuerfo: igitur si magnitudo est indiuisibilis tempus est indiuisibile: et si magnitudo cōponitur ex indiuisibilibus tempus componitur ex indiuisibilibus.

Contra predicta arguitur probando magnitudinem componi ex indiuisibilibus: quoniam in eadem linea puncta sunt immediata: igitur linea componitur ex punctis indiuisibilibus patet consequentia et antecedens. 4. declaratur et p̄mo ponendo q̄. a. b. sint linee diuersorum corporum se tangentibus et immediate p̄ter hoc q̄. a. linea sit continua: et b. linea disco continua cuius puncta immediata sunt. c. d. et arguitur sic cuiuslibet puncto. a. correspondet aliquis punctus. b. et e contra supposito q̄. a. b. non se inuicem

excedat: sed b. linee duo puncta sunt immediata. scilicet c. d. igitur ista correspondēt in. a. duo puncta immediata: sed. a. est linea continua igitur in aliqua linea continua sunt puncta immediata q̄ erat p̄bandum. ¶ Secundo diuidatur. a. linea in duas medietates et quero vtrum puncta terminantia medietates circa locū diuisionis p̄fuerint aut non: si p̄fuerint etiam sunt immediata: igitur prius fuerunt immediata: si non p̄fuerint: igitur sunt nouiter generata et punctus prius copulans easdem medietates est corruptus: sed hoc ē falsum: quia indiuisibilia non generantur nec corrumpuntur ad generationem et corruptionem alicuius per se: sed in diuisione. a. linee nihil est per se generatū vel corruptū igitur in diuisione. a. linee non est generatus nec corruptus aliquis punctus. ¶ Tertio pono q̄ ab. a. linea deus auferat tantum puncta extrema: et quero vtrum. a. linea sit finita vel infinita: si finita igitur terminata duo bus punctis: sed hec puncta prius fuerunt: q̄ nō sunt ablata nisi duo puncta: igitur hec puncta fuerunt immediata punctis ablatis. Si autem dicitur q̄ ista linea est infinita contra sicut addat deus puncta ablata terminantia. a. linea: ut supra et arguitur sic. a. linea non est minor q̄ ante erat: sed ante erat infinita: igitur iam est infinita: quo cōcesso sequitur aliquam lineam rectā terminatam duobus punctis esse infinitā: q̄ implicat contradictionem. ¶ Quarto pono q̄ corpus sphericū moueatur super superficie planam: et patet q̄ corpus sphericū tangit planū tantum in punctum: igitur in tali motu continue corpus sphericū tangit punctum post punctum sine medio: quia esse non posset nisi puncta essent immediata in plano. vnde arguitur sicut istud corpus sphericū iam tangit vnū punctum et sine medio post hoc tanget alium punctum: igitur inter illa puncta nullum est medium: et per consequens sunt immediata. ¶ Ad p̄mū dicitur admissio illo q̄. c. d. puncta sunt immediata: quibus non respondent aliqua duo puncta in. a. linea: sed tantum vnus punctus: nec istud est in conueniens ex quo indiuisibile non facit maius siue addatur diuisibili siue indiuisibili. Sed tunc est dubium: vtrum. c. d. puncta se tangent dato q̄ deus poneret alium punctū inter illa: si si se tangere: igitur punctus faceret distare et per consequens faceret magnitudinem: si autem se tangere sequitur q̄ deus posset ponere in finita puncta inter. c. d. q̄. c. d. se tangere: vñ iam se tangunt. Respondetur concedendo illud vnde medianio indiuisibilium non tollit imediationem et contactum rerum due enim medietates cōiui sunt imediate: et se tangunt non obstante q̄ mediet punctus neq̄ minus se tangere: et essent imediate si infinita puncta essent inter illas medietates: ex quo puncta non occupent spaciū neq̄ faciunt distare. ¶ Ad fm dicitur q̄ in diuisione. a. linee duo puncta necessario generantur et vnus corrumpitur: neq̄ oportet si aliqua generantur per accidens q̄ aliquid generetur per se: sicut non oportet si aliquid corrumpitur per accidens aliquid corrumpatur per se: si enim ex duabus aquis fiat aqua vna due superficies corrumpuntur per accidens et nihil corrumpitur per se: similiter se contra ex vna aqua fiant due aque due superficies generantur per accidens et nihil generatur per se. oīo igitur q̄ si aliquid indiuisibile generatur per accidens aliquid generatur vel corrumpitur per se: et si aliquid indiuisibile corrumpitur per accidens aliquid per se generatur vel corrumpitur: ideo

f ii

Philosophicorum.

cum ex duabus aquis sit una aqua due superficies p
accidens corrumuntur ad solam generationem per
se aque: et hoc ideo: quia ad generationem vnus sup
ficies copulantis partes aque due corrumuntur qua
do etiam ex vna aqua due fiunt generantur due super
ficies per accidens ad solam corruptionem per se aque.
¶ Ad tertium respondetur q si deus ab a. linea au
fert puncta extrema loco illorum alia generando a li
nea est finita sicut ante erat: neq. ppter hoc oportet q
puncta iam terminantia. a. lineam fierent mediata pu
ctis ablati si autem deus auferat puncta extrema non
generando alia: dico q. a. linea est finita no intrinsece
sed extrinsece: vnde sphaera ignis est terminata intrinse
ce superficie conuexa sui r superficie concava lune da
to igitur q deus annihilaret superficiem conuexa ignis
adhuc terminaretur superficie concava lune. Et si ali
quis poneret. a. lineam carentem extremis esse in va
cuo aut extra mundum: concederem in casu isto lineaz
esse finitam no positive sed negative r priuatiue: r cum
ponitur q deus illi restituat sua puncta nego illam co
sequentiā. a. linea non est minor q prius erat: r pri
us erat infinita: igitur iam est infinita: quoniam prius
no erat infinita positive: sic q excederet omne longitu
dinem finitam possibilem: sed tantu priuatiue q non
erat finita: sed erat apta nata esse finita. ¶ Ad quartu
respondetur concedendo q corpus sphericum conti
nue tangit punctum post punctum: nulla tamen sunt pu
cta que continue tangant: vnde ille terminus continue
confundit confusa tantum sicut ly immediate: ideo si
cut immediate post hoc corpus sphericum tanget pu
ctum: r tamen nullum punctum tangit immediate post
hoc. ita continue tangit punctum post punctum: r tamen
nullum punctum post aliud punctum continue tangit
¶ Et ad argumentum corpus sphericum continue tan
git punctum sine medio igitur duo puncta sunt imme
diata negatur antecedens: nam sequitur continue illud
corpus sphericum tangit punctum post punctum sine me
dio. igitur istud corpus sphericum tangit punctum post
punctum sine medio: tam q ab exposita ad vnam sua
rum exponitum: sed consequens est falsum: igitur r
antecedens r tunc cum arguitur istud corpus sphericu
ia r tangit vnus punctum: r sine medio post hoc tan
get alium punctum. ergo inter illa puncta nullu est me
dium: concedo consequentiā r consequens quia con
sequens significat q inter punctum quod iam tangit
istud corpus r punctum que immediate post hoc tan
get nullum est medium q est verum quia nullum pun
ctum immediate post hoc tangit si tamen concluderet
q inter aliqua duo puncta nullum est medium nega
rem consequentiā vnde in casu isto est concedendum
q istud corpus sine medio post hoc tanget aliquu pu
ctum r cum medio post hoc tanget aliquem punctum
sicut concedit q sine oculo tu potes videre r cu oculo
tu potes videre quare r.

Alonaz au
ex omnis magnitudo. Istud
est tertium capitulum huius
primi tractatus in quo phi
losophus ostendit continuu
non posse componi ex indi
uisibilibus per naturam ve
locitatis r tarditatis in mo

tu postq ostendit idem per naturam cotinui r magni
tudinis r diuiditur in duas partes in quarum prima p
mittit vnam suppositionem in secunda vero exequitur
de intento ibi quoniam autem omnis motus. ¶ Sup
positio est ista q. velocius dicitur esse illud q in equali tem
pore acquirit maius spatium aut q in minori tempo
re acquirit plus de spacio istam suppositionem Aristot.
dupliciter manifestat primo quidem ex determinatis:
secundo autem exemplariter r ratione ibi sit enim ipz.
¶ Quantum ad primum principaliter arguit philo
sophus sic: cotinuitas magnitudinis est causa diuisi
bilitatis magnitudinis r diuisibilitas magnitudinis
est causa velocitatis r tarditatis in motu. igitur veloci
us est illud q in equali vel minori tempore acquirit
plus de spacio iuxta modum diffiniendi quozundam
antiquorum prima pars antecedens est manifesta ex
determinatis ostensum enim est in primo capitulo nul
lum continuum componi ex indiuisibilibus per natu
ram continuitatis per hoc q indiuisibilia non possunt
esse continua r in secundo patuit omnem magnitudi
nem esse continuam quoadmodum r motum r temp
igitur continuitas magnitudinis est causa propter q
quelibet magnitudo est diuisibilis in magnitudines
ita q non datur magnitudo indiuisibilis. Secunda ps
etiam est nota: quia si non daretur diuisibilitas magni
tudinis no daretur velocitas r tarditas in motu. ideo
enim aliqui motus sunt eque veloces r aliquis altero
velocior r aliquis altero tardior: quia aliquae magni
tudines sunt equales r aliqua magnitudo e altera ma
ior r aliqua altera minor. le. li. quoniam autem om
nis magnitudo est diuisibilis in magnitudines osten
sum est enim quoniam impossibile est ex anthomis. i.
ex indiuisibilibus continuu esse aliquod magnitudo
autem omnis continua necesse est velocius esse illud q
inequali tempore maius acquirit spatium r in mino
ri tempore contingit plus moueri id est plus acquire
re de spacio sicut diffiniat ipsum quidem velocius.

Notandum ¶ In comento 2o rem com
mento. xi. q. qui aufer
diuisibilitate a tempore r magnitudine auferit velocita
tem r tarditatem. s. ponens velocitatem qua nihil est
velocius r tardissimum quo nihil est tardius. Istud o
claratur sic quoniam si aliqua est magnitudo indiuisi
bilis r aliquod est tempus indiuisibile motus factus
per illam magnitudinem est tardissimus cum non pos
set fieri motus tardior: eo q motus tardior e ille quo
in equali tempore pertransitur minus o spacio: sed no
potest minus pertransiri q est magnitudo indiuisibi
lis: igitur motus factus per magnitudinem indiuisibi
lem est tardissimus motus similiter factus in tem
pore indiuisibili esset velocissimus cum non posset esse
velocior illo: r ratio quoniam motus velocior est ille
quo in minori tempore acquiritur equale spatium: sed
non datur tempus minus q sit tempus indiuisibile igit
tur non datur motus velocior motu facto in tempo
re indiuisibili. ¶ Ex his insert comento 2o eodem co
mento q si magnitudo componitur ex indiuisibilibus.
necessario destruitur diffinitio velocitatis r tardioris.
velocius enim dicitur esse illud q in equali tempore ac
quirit plus de spacio r tardius dicitur esse illud q in
equali tempore acquirit plus de spacio r tardius dici
tur esse illud q in equali tempore acquirit minus o spa
cio si igitur. a. b. deberent pertransire magnitudinem ter

Ter.
co. ii.

Te.
co. ii.

A.iberfcrvus.

mini diuisibilitum. c. d. e. r. a. velocius. b. non possent ille diffinitiones verificari quoniam nullum illorum posset transire totam magnitudinem quin pertransiret qualiter parte ei⁹ igitur. c. partem non pertransiret. b. tardius q. a. cum in equali tempore non posset pertransire minus spacium et consequenter. a. non pertransiret illam partem velocius cum in equali tempore non plus acquireret q. b. cum in instanti diuisibili non diuisibile acquirere tur a quolibet illorum et per hoc est clarum quomodo diuisibilitas magnitudinis est causa velocitatis et tarditatis in motu. (Si enim ipsum) secundo arguit philosophus ad eandem suppositionem exemplariter et ratione probando tres diffinitiones datas de velociori et tardiori ab antiquis quarum prima est ista. velocius est illud q. in equali tempore pertransit maius spacium seu plus de spacio probatur si duo mobilia moueantur super aliquod spacium vnum velocius et alterum tardius mobile veloci⁹ dici⁹ veniet ad finem spacii q. mobile tardius igitur in eodem tempore in quo mobile velocius pertransibit totum spacium mobile tardius pertransibit partem eius: sed omne totum est maius sua parte: igitur velocius est illud q. in equali tempore pertransit maius spacium ponatur igitur q. a. sit mobile veloci⁹ r. b. sit mobile tardum: r. c. d. spacium pertransendum: r. z. tempus pertransitus spacii: et sequitur q. a. citius veniet ad. d. finem spacii q. b. igitur in tempore. z. a. pertransibit totum spacium in quo tempore b. pertransibit tantum partem: igitur diffinitio signata est bona. l. ii. Si enim ipsum in quo est. a. eo in quo. b. velocius. i. ponatur q. mobile de quo dicitur. a. sit velocius mobile de quo dicitur. b. quoniam igitur veloci⁹ est illud q. primum: id est prius mutat se ipsum veniens ad finem spacii sequitur q. in quo tempore. i. in eodem tempore in quo tempore ipsum. a. mutatum est ab ipso. c. in ipsum. d. citius in tempore. z. in hoc tempore ipsum. b. non erit iuxta ipsum. d. id est supra ipsum. d. sed deficiet quare in equali tempore plus abibit velocius.

Notandum fm commentatorem q. philosophus tacuit diffinitionem tardioris: q. intelligitur ex diffinitione velocioris. Si enim velocius est illud q. in equali tempore pertransit plus de spacio: tardius est illud q. in equali tempore pertransit minus de spacio. (At vero secunda diffinitio velocioris est ista: illud q. in minori tempore pertransit maius spacium probatur mobile velocius in eodem tempore pertransit spacium maius in q. mobile tardius pertransit spacium minus per precedentem diffinitionem accipitur igitur aliquod spacium inter ista duo spacia q. sit minus spacio mobilis velocioris et mai⁹ spacio mobilis tardioris: et sit vna hora tempus pertransitionis totius spacii: et sequitur q. mobile velocius in minori tempore q. in hora pertransibit spacium medium signatum et mobile tardius tantum in hora pertransibit suum spacium minus igitur mobile velocius in minori tempore pertransibit spacium maius vnde si. a. pertransibit in hora tripedale r. b. solum pedale sequitur q. in duabus paribus horis. a. pertransibit bipedale dato q. a. r. b. vni⁹ miter mouetur: sed bipedale est maius pedale: et tempus duarum parium hodie est minus tota hora: igitur. a. in minori tempore pertransibit maius spacium q. b. et habetur diffinitio secunda. Sed exemplum Aristoteli in littera est istud ponendo q. a. mobile veloci⁹ pertransit in tempore. z. i. spacium. c. e. d. r. q. in eodem tempore mobile tardum. b. p.

transibit solum. c. e. medietatem spacii signati: et quia a prius veniet ad. t. q. ad. d. sit igitur. z. i. tempus in quo a. pertransibit. c. e. r. et patet q. spacium. c. e. r. est mai⁹ q. spacium. c. e. r. tempus. z. i. est minus q. tempus. z. i. sed. a. mobile veloci⁹ pertransibit spacium. c. e. r. in tempore. z. i. z. b. mobile tardum pertransibit spacium. c. e. in tpe. z. i. igitur mobile veloci⁹ in tpe pertransibit spacium min⁹. l. ii. (At vero r. in minori tempore velocius plus de spacio pertransibit q. tardius in quo enim tempore ipsius a. factum est iuxta ipsum. d. ipsum. b. erit iuxta. e. cum tardius est. ergo quoniam ipsum. a. ad. ipsum. d. factum est in omni tempore. i. in toto tempore hoc scilicet. a. et erit in quo. i. in tempore. z. i. ipsum quidem igitur. c. t. q. pertransibit ipsum. a. maius est ipso. c. e. tempus autem q. est. z. i. minus est omni eo. z. i. quare in minori tempore abibit maius. i. pertransibit. a. maius spacium.

Notandum q. ista demonstratio fundatur super hoc q. omnis magnitudo est diuisibilis in infinitum ex quo enim vna magnitudo non potest alia excedere tantum p. diuisibile q. indiuisibile additum magnitudini non facit maius. ideo quibuscuq. signatis duobus magnitudinibus inaequalibus contingit dare magnitudinem mediam maiorem minori et minorem maiori: ideo si velocius in equali tempore attingit longiorem terminum. i. d. tardum vero breuiorem v. z. e. si medium signetur. f. i. inter. d. r. e. illum attingeret veloci⁹ in minori tempore. Tex. cō. i. z.

(Manifestum autem) tertia diffinitio velocioris est ista: velocius est illud q. in minori tempore pertransit equale: istam diffinitionem philosophus dupliciter probat et primo sic: velocius est illud q. in minori tempore pertransit maius spacium per diffinitionem precedentem: igitur velocius est illud q. in minori tempore pertransit equale. patet consequentia quoniam in quo cunq. tempore pertransit maius pertransit minus sed equale alicui est minus maiori illo igitur r. c. Si enim. a. r. b. vni⁹ miter moueantur. a. velocius r. b. tardius si. a. pertransit bipedale in duobus tertis horis: r. b. pertransit pedale in tota vna hora: sequitur q. a. pertransit pedale in vna tertia hora: sed pedale est equale pedali: et vna tertia hora est tempus minus tota hora: igitur mobile veloci⁹ in minori tempore pertransit equale spacium. Philosophus autem pre-supponens q. omne mobile in maiori tempore pertransit maiorem magnitudinem: et in minori minorem imaginatur vnam magnitudinem pertransendam q. sit. l. m. cuius vna pars sit. l. x. et imaginatur vnum tempus. p. b. habens duas partes vnam minorem que sit. p. f. et vnam maiorem includentem illam que sit. p. r. et quoniam. a. est mobile velocius: r. b. mobile tardius ponit q. a. pertransit totam magnitudinem. l. m. in tempore. p. r. r. b. pertransit partem eius que est. l. x. in toto tempore. p. b. arguit ergo Aristoteli. sic. a. pertransit totam magnitudinem. l. m. in minori tempore quam pertransit. b. magnitudinem. l. x. igitur etiam in minori tempore q. sit illud pertransit. l. x. sit ergo illud temp⁹. p. f. et arguit sic. a. pertransit magnitudinem. l. x. in tempore. p. f. r. b. pertransit eandem magnitudinem: vequealem in tempore. p. b. sed. p. f. est minus q. p. b. igitur. a. mobile veloci⁹ in minori tempore pertransit equale q. fuit pbandum. l. ii. manifestum autem ex hijs q. velocius in minori tempore abibit equale: quoniam quidam enim maiorem magnitudinem mobile veloci⁹ transibit tardiori. i. q. faciat tardius in eodem tempore vt patuit

f. iij

Tex. cō. i. z.

De hiscorum.

Ex.
co. 14.

ipsum autem mobile secundum seipsum acceptum quod
cumque fuerit illud in pluri et in maiori tempore maiore
magnitudinem pertransit et in minori maiorem ut ma
gnitudo que est. l. m. ea que est. l. x. plus videtur tem
pore. p. r. in quo ipsum. a. transit. l. m. et tempus quod est
p. f. in quo transit ipsum. l. x. quare si quod est. p. r. minus
est eo in quo est. b. in quo tempore. f. b. quod tardius est. f.
b. transit ipsum. l. x. et quod est. p. f. tempus minus est: id est
quicquid est minus minori et minus maiori. ideo si tem
pus. p. f. est minus tempore. p. r. et tempus. p. r. est mi
nus tempore. p. b. tempus. p. f. necessario est minus te
pore. p. b. quare in minori tempore mouebitur equale
id est pertransietur equale. (Amplius autem.) Secundo
arguit philosophus ad eandem diffinitionem sic om
nia mobilia quorum vnum altero mouebitur veloci
us pertransibunt spacia equalia: aut igitur in tempore
equali aut igitur in tempore inequali non in tempore
equali: quia tunc illorum mobilium nullum illorum al
tero velocius aut tardius mouetur: si in tempore ine
quali aut igitur velocius motum pertransibit spaci
um equale in maiori vel in minori tempore. non in maio
ri tempore: quia tardius moueretur igitur in minori te
pore pertransibit spaciū equale. Et ista ratio funda
tur super duabus propositionibus quas Aristoteles posuit
in littera quarum prima est: quod omne mobile pertran
siens spaciū equale spacio alterius mobilis quod per
transit illud in tempore equali maiori vel minori: se
cunda. propositio est quod pertransiens spaciū equale in
maiore tempore tardius mouetur et pertransiens in e
quali tempore eque velociter mouetur et pertransiens in mi
nori tempore velocius mouetur. Ex quibus. propositio
nibus habetur intentum: videlicet quod mobile velocius
semper in minori tempore pertransit equale spaciū.
Id est. Amplius autem si omne mobile est necesse quidem
aut in equali aut in minori aut in pluri moueri tempo
re pertransiendo spaciū equale et quod quidem in plu
ri: id est in maiori tempore mouetur tardius est. quod au
tem in equali eque velox velocius relinquitur: igitur in
minori tempore ipsius mobile velox moueri quare ne
cesse est et equaliter magnitudinem. i. spaciū equale mi
nori tempore transire velocius.

Notandum primo quod cum philoso
phus dicit velocius esse
illud quod in equali aut minori tempore pertransit mai
us spaciū aut quod in minori tempore pertransit equale spa
cium non loquitur de maiore vel equalitate spaci
i accepta secundum latitudinem vel profunditatem: sed
tantum secundum longitudinem: quoniam velocitas
in motu locali tam recto quam circulari non habet atten
di penes spaciū corporale vel superficiale: sed penes
spaciū lineale aliter enim graue descendens deorsum
in duplo velocius moueretur sua medietate diuisa per
longitudinem quia spaciū duplum pertransit cor
porale quam superficiale sicut et ipsum graue est duplum
ad suam medietatem. Similiter rota figuli in duplo ve
locius moueretur quam sua medietas diuisa per longitu
dinem ex quo est dupla ad illa que sunt falsa quoniam
in motu recto quilibet pars ita velocius mouetur sicut
totum et in motu circulari quilibet pars terminata ad
circuliferentiam eque velociter mouetur sicut totum.
Necesse est ergo dicere quod velocitas in motu recto vel
circulari habet attendi penes lineam descriptam ab ipso
mobili veram vel imaginatam quod dico propter vlti

mam circulariter velociter motam non describentem
lineam in suo motu. Similiter si esset vacuum quod infra
latera celi essent annihilata preter duo graua dissimi
lis mixtionis vnum illorum altero velocius mouere
tur ad medium mundi: tamen nullum illorum pertransi
ret maius spaciū lineale: neque maiorem lineam de
scriberet ideo in tali motu non attenditur velocitas pe
nes lineam descriptam veram: sed tantum imaginatiā
ad hunc intellectum quod si ambo describerent lineas ve
locius motum describeret lineam maiorem.

Secundo notandum

quod cum philosophus dicit velocius in equali tem
pore pertransire plus de spacio et tardius in equa
li tempore pertransire minus de spacio intendit exclu
dere omnem alium motum: quia non est inconueni
ens per rarefactionem et condensationem aliqua duo
eque primo incipere moueri et eque cito desinere mo
ueri: et continue eque velociter moueri: tamen in fine
spaciū pertransitum ab vno esse ad maius spaciū
pertransitum alterius in quacunque proportionem vo
lucris dato quod vnum illorum spaciū continue a p
te posteriori mobilis rarefiat vel condensetur: et alte
rum non mutatum permaneat. Itaque posito quod a. sit spa
cium duplex ad b. et quod forte incipiat moueri super
a. et plato super b. et quod eque velociter mouebuntur sic
tamen quod b. quiescente. a. contra moueatur tanta velo
citate quanta mouetur for. in casu isto non obstante quod
for. et plato continue eque velociter mouebuntur ad huc
for. pertransibit spaciū in duplo maius quam plato: et b
ideo quia spaciū fortis contra mouetur: non autem
spaciū platonis: et ubi spaciū fortis simul mouere
tur cum forte non tamen eque velociter in fine for. et pla
to fuissent eque velociter moti et tamen plato maius spa
cium pertransiisset.

Tertio notandum

quod
regule
diffinitionis Aristotele. de maiore spaciū pertran
scundi a motu velocius sunt intelligende de spacio ma
iori formaliter aut virtualiter vel equaliter: quoniam
si vna hora for. et plato moueantur super circulos equa
les for. pertransendo suum circulum bis et plato suū
tantum semel for. velocius moueret quam plato in hora: et
tamen in eadem hora non pertransit maius spaciū
formaliter: sed bene equaliter verum est quod in pri
ma medietate hore pertransit spaciū in duplo ma
ius quia totum circulum in qua medietate plato pertransi
t solum medietatem circuli et in quarta parte etiam p
transit spaciū in duplo maius quia for. in illa parte
pertransibit medietatem circuli et plato tantum partem
quartam. Item si a. et b. continue per eandem horam
eque velociter mouerentur. a. super lineam rectam peda
lis quantitatis: etiam b. super lineam rectam bipeda
lis quantitatis: sic tamen quod for. bis pertransiret lineam
pedalem et plato solum semel lineam pedalem spaciū
pertransitum ab alio et tamen ambo eque velociter mo
uerentur: hoc ideo quia spaciū pertransitum a for.
te est equaliter bipedalis quantitatis: nam si for.
non rediret per eandem viam pertransiret spaciū bi
pedale sicut plato.

Quarto notandum quod mensura spaciū describitur
di a mobili velocius vel tardius

Liber sextus.

ri non assignanda per aliquam diuisionē mobilis: sed
in p. descriptionē punctale eiusdē: qm̄ si inter. a. finitū
a quo. r. b. terminum ad quem sint due virge quarum
vna sit dupla ad reliquam: que quidem eque primo
incipiant moueri ab. a. termino a quo: r. eque primo
desinant moueri in. b. terminum ad quem virga mi-
nor: velocius moueretur quam maior: r. tamen in
eodem tempore precise eandem vel equalem longitu-
dinem pertransirent. Similiter quelibet sphaera celestis
preter vltimam valde velociter mouetur: r. tamen non
acquirat aliquod spatium secundum aliquam suarum
dimensionum cum sit semper in eodem loco r. in eo-
dem situ. Ideo velocitas in motu locali tam recto quā
circulari habet attendi penes lineam descriptam a pun-
cto intrinseco aliquo corporis mobilis: sed non eo-
dem modo in motu recto vel circulari: quia in motu
recto nō h̄s attendi penes lineam descriptam a pun-
cto velocissimo moto: sed a puncto medio vel equiva-
lenti corporis mobilis: quia si fortes r. Plato curre-
rent eque velociter r. circa finem spatij fortes extende-
ret: b. acbium: non propter hoc diceretur tunc moueri
velocius fortes quam Plato: licet aliquis punctus
velocissime motus i forte velocius moueretur quam
punctus velocissime motus in platone. Ideo talis ve-
locitas potest attendi penes punctum medium vel eq-
ualem corporis mobilis: qui quidem tam in for-
te quam in Platone eque velociter mouetur. In mo-
tu autem circulari velocitas habet attendi simpliciter
penes punctum velocissime motum aut equiualem
r. hoc supposita vnitatem r. regularitatem corporis sphae-
rici: quia si esset vnum corpus sphericum habens vna
partem subiectue egredientem in modum radij ou-
plam ad diametrum totius corporis sphaerici veloci-
tas motus talis corporis non deberet attendi penes
punctum velocissime motum: quoniam tunc attende-
retur penes punctum velocissime motum radij quod
non contingit. aliter velocitas in motu circulari penes
causam non deberet attendi penes proportionem po-
tentie motus ad suam resistentiam: contra philoso-
phum septimo huius: r. probatur consequentia: dato
quod. a. esset corpus sphericum nominatum: r. b. ali-
ud omnino consimile preter hoc quod non habet ta-
lem partem egredientem acutā in tali casu spatij ptransi-
tum ab. a. ratione partis radiose est forte quadruplū
ad spatium pertransitum ab ipso. b. r. tamen propo-
sitiō potētie motus. a. nō est dupla neqz forte sexquial-
tera ad proportionem potētie motus. b. ideo in ca-
su isto. a. non ita velociter mouetur sicut punctus par-
tis radiose neqz ita velociter precise sicut aliquis pun-
ctus in circūferentia: sed aliquantulum velocius neqz
potest dari regula generalis: qua cognoscatur veloci-
tas circularis penes effectum fallum corporum irregu-
larium: vbi tamen corpus sphericum sit vniuoce r. re-
gulare velocitas motus illius habet attendi penes
punctum velocissime motum aut equiualem. Et no-
tanter dico aut equiualem tam in corpore sphaeri-
co circulariter moto quam in corpore non circulari-
ter moto: sed per lineam rectam sursum vel deorsum:
quia r. talis punctus non esset sufficite equiualem
alterius puncti fieri vel imaginari: dato enim quod
vnum corpus sphericum moueretur non habens cir-
cūferentiam vltimam velocitas illius cognosceretur
penes punctū velocissime motū equiualem ymagina-

rium. ¶ Ex predictis sequitur quod non penes idem
est attendenda velocitas in motu circulari r. in mo-
tu circūtionis: quia velocitas in motu circulari habet
attendī penes lineam descriptam veram vel ymagi-
nariam a puncto velocissime moto vel equiualem
te in tanto vel in tanto tempore. vt dictum est. Sed ve-
locitas circūtionis attenditur penes angulum descri-
ptum circa centrum in tanto vel in tanto tempore: ita
quod si inequali tempore duo mobilia circulariter
mota describerent angulos equales circa proprium
centrum illa eque velociter circūrent: r. si equales an-
gulos describerent ineque velociter circūrent quan-
tumcūqz eque velociter mouentur aliter ita non ve-
lociter circūret punctus articus sicut punctus equino-
ctialis: quod est falsum: quia in eodem tempore ade-
quate quilibet illo r. dicto r. puncto r. perficit cursum
totius reuolutionis: licet enim motus circularis r. cir-
cūtio sint vnum r. idē: tamen circūtio superaddit mo-
tu circulari descriptionem anguli circa centrum. Ideo
possibile est duo ineque velociter moueri: r. eque velo-
citer circūire: videlicet punctus existens in eodē circulo
equinoctiali r. punctus sibi correspondens in circulo
artico: neqz sequitur motus. a. est velocior motu. b. r.
tam. a. quam motus. b. est circūtio: igitur circūtio. a.
est velocior circūtionē. b. quia motus circularis r. cir-
cūtio sunt diuersarum rationum: licet sint idem reali-
ter: ideo circūtio non est vere comparabilis motui
recto vel circulari in velocitate vltimate: quia angu-
lus r. linea siue sit circularis siue recta non possunt in
uicem comparari secundum equalitatem vel inequa-
litatem neqz secundum intensiōem vel remissiōem:
angulus enī nō est equalis vel inequalis lineę: neqz
aliqua linea vt sic est eque intensa aut ineque inten-
sa cum angulo.

Contra predicta arguitur po-
nēdo quod
sint duo contraria in concavo orbis lune incipientia
descendere vnum per cordam r. aliud per arcum: sic
tamen quod eque cito venient ad medium mundi: isto
posito r. admissio: patet quod spatia pertransita non
sunt equalia: r. tamen eque velociter mouentur: quia
eque velociter descendunt ex quo eque velociter veni-
unt de sursum r. deorsum.

Secundo posito quod. a. sit potētie
vt octo r. b. vt quatuor r. de-
beant pertransire. c. d. spatia se habentia in eadē pro-
porzione secundum longitudinem in qua se habent
. a. b. eque velociter mouebuntur: quia ab eadem pro-
porzione: r. tamen. a. pertransibit maius spatium linea-
le quam. b. quia. a. pertransibit. c. r. b. pertransibit. d.
constat autem. c. esse duplū ad. d. sicut. a. ad. b.

Tertio posito quod. a. b. moueant duo cor-
pora sphaerica que sunt. c. d. ab eadē
proportionē: ita qz qualis est pporzio. a. ad. b. in vir-
tute: scilicet dupla: talis sit pporzio. c. ad. d. in ma-
gnitudine: r. quero vtrum. a. b. reuoluunt sua mobilia
eque velociter vel non: si non: igitur non eque veloci-
ter mouent illa: r. per consequens ab equali pro-
porzione prouenit inequalis velocitas contra philo-
sophum septimo huius: si sic cum mobile. c. sit maius

Philosophorum.

quod mobile, d. sequitur quod c. maius spatium describitur
q. d. et per consequens velocius mouebitur q. d. quod
est falsum: quoniam tunc sequitur ut supra quod ab
equali proportionem proueniret inaequalis velocitas.
¶ Quarto ois latitudo unitati diffonit correspondet
de suo gradu medio: sed sphericum circulariter mo-
tum mouetur vniformiter diffonit: igitur motus ei⁹
correspondet suo medio gradu: et non puncto velo-
cissime moto in circumferentia: tenet consequentia cum
maiori ex principijs naturalibus et geometricis: mi-
nor autem declaratur ex eo: quia dato quocunq; pun-
cto inter extremum et circumferentiam quantum excedit
suus motus a motu puncti superioris tantum excedit
motum puncti inferioris equaliter distantis. ¶ Ad
primum dicitur quod illa non equeuolociter neq; in-
equeuolociter mouentur: quia illi motus non sunt in-
uicem comparabiles in velocitate et tarditate: sicut neq;
arcus et corda secundum equalitatem et inaequalitatem
et admissa comparatione dico quod in equeuolociter
mouentur: et nego illam consequentiam equeuolociter
descendunt: igitur equeuolociter mouentur sicut dicitur
est de circuitione q. non sequitur illa duo equeuoloci-
ter circunt: igitur equeuolociter mouentur: unde non
penes idem attenditur velocitas motus recti et motus
descensus: velocitas enim motus descensus attendi-
tur penes appropinquationem ad centrum in tanto velocius quanto
tempore: ideo ista stant simul quod aliqua duo eque-
uolociter descendunt et vnum illorum maius spatium
pertransit q. reliquum in quacunq; proportionem vo-
lueris etc. ¶ Ad secundum respondetur quod si c. d.
spatia se habent solum in dupla proportionem quo ad
longitudinem et non quo ad raritatem et densitatem
a. plus pertransibit q. b. sed non seruabitur eadem
proportio: quia in motu locali non solum considera-
tur resistentia ex parte longitudinis: sed principalis ex
parte raritatis et densitatis medij: ideo si ponitur in ca-
su isto quod c. sit duplum in densitate ad d. consequen-
ter responderetur quod qualis est proportio ad c. ta-
lis est proportio b. ad d. et quod pertransibunt equa-
lia spatia solum: ita quod si b. pertransibit tantum d.
a. non pertransibit nisi medietatem c. et cum dicitur
a. est maioris potentie q. b. igitur pertransibit spatio-
um maius: negatur consequentia: sed solum sequitur
quod transibit difficilius spatium. ¶ Ad tertium dicitur
q. illi motores non equeuolociter reuoluunt illa
mobilia: licet equeuolociter moueant ea: immo citius
reuoluit b. motor potius ut quatuor suum mobile q. a.
motor potius ut octo suum mobile: licet in eodem tem-
pore ambo describant lineas equales: et consequen-
ter dico quod licet ab equali proportionem non pos-
sit prouenire inaequalis velocitas: motus tamen ab
equali proportionem potest prouenire inaequalis velo-
citas circuitiois et reuolutionis: quia velocitas motus
circularis et circuitiois aut reuolutionis non attendi-
tur penes idem ut dictum est. ¶ Ad quartum respon-
detur q. ista regula quolibet latitudo vniformiter dif-
fonit correspondet suo gradu medio: intelligitur de
latitudine qualitatis vniformiter diffonit: extenditur
per aliquod subiectum: et de latitudine motus localis
vniformiter diffonit: diuisa ad diuisiones teporis: et
non ad diuisionem mobilis: unde e. aliquod corpus
vniformiter diffonit calidius a non gradu ad gradum
ut octo illud est precise calidius ut quatuor: et si est vni-
formiter diffonit calidius a gradu ut quatuor ad gra-

dum ut octo: illud est calidius ut sex: ita si aliquod mo-
bile moueatur in hora vniformiter diffonit pertransi-
do vniformiter diffonit aliquod spatium: illud mobile in
spatium pertransiret quantum pertransiret si moueretur in eodem te-
pore gradu velocitatis ut quatuor: ita quod si huius
mobile motum vniformiter diffonit: quo ad tempus
pertransiret in hora tantum spatium pedale: tantum
precise pertransiret si moueretur per totum illud tem-
pus gradu velocitatis ut quatuor: ex quibus non se-
quitur quin velocitas in motu circulari habeat atten-
di penes lineam descriptam a puncto velocissime
moto et cetera.

Quoniam

Ter.
co. 15

autem omnis mo-
tus. ¶ Ista est se-
cunda pars huius
capituli: in qua phi-
losophus premittit
definitionibus ve-
locitatis et tardio-
ris. Aristoteles ex-
quitur de initio pro-
bando continuum
non componi ex in-

diuisibilibus: sed esse diuisibile in infinitum per natu-
ram velocitatis et tarditatis in motu ponens tres con-
clusiones: quarum prima est ista si velocitas et tarditas p-
cedunt in infinitum tempus est diuisibile in infinitum.
¶ Secunda conclusio diuisibilitas temporis et ma-
gnitudinis procedit in infinitum ibi. (Quoniam enim
ostensum). Tertia conclusio si tempus est diuisibile
in infinitum: magnitudo est diuisibilis in infinitum ibi.
(Manifestum quoniam). Primam conclusionem phi-
losophus probat ex quatuor propositionibus quas
premittit: quarum prima est ista: omnis motus est in
tempore: ista propositio est probata quarto huius q.
cum dicitur q. tempus est numerus motum secun-
dum prius et posterius: si enim tempus est numerus
motus opus motum semper fieri in tempore cum non
sit dare motum absq; priori et posteriori ad que sequi-
tur tempus. ¶ Secunda propositio in omni tempo-
re potest esse motus: patet: quia semper in proprio nu-
mero: et in propria mensura possibile est esse propo-
rium mensuratum motus tempus est proprium mensuratum temporis.
¶ Tertia propositio: omne q. mouetur contingit ve-
locius et tardius moueri: quia omne quod mouetur
contingit pertransire idem spatium in maiori et in mi-
no: et tempore. ¶ Quarta propositio in omni tempo-
re potest aliquid moueri velocius et tardius: quia in
omni tempore potest pertransire maius et minus spa-
tium: pertransiens enim i. hora spatium pedale velocius
mouetur q. si pertransiret idem spatium semipedale.
¶ Ista propositio conceditur: sequitur necessa-
rio conclusio probanda: v. q. si velocitas et tarditas
procedunt in infinitum tempus est diuisibile in infinitum
nam quocunq; tempore quatuor: quocunq; medico signato po-
test esse motus per secundas propositiones: et omne q.
mouetur mouetur in tempore per primas propositiones:
nem: et o. tale potest velocius et tardius moueri p. ter-
tiam propositionem: igitur quocunq; tempore dato in il-
lo minus spatium potest pertransiri: sed in o. tempore

Libersextus.

potest aliquid velocius et tardius moueri per quartā propositionē quocumque tempore dato spatium pertransitum in illo tempore potest in minori tempore pertransiri et non contingit nisi tempus sit diuisibile in infinitum. **Le. li.** (Quoniam autem omnis motus in tempore: et in omni tempore possibile est moueri). i. motus esse: omne autem quod mouetur contingit et velocius moueri et tardius in omni tempore et velocius et tardius moueri: hic autem cum sint concedenda necesse est tempus continuus esse: dico autem continuum diuisibile in semper diuisibilia: huius enim supposito continuo. id est supposito continuo esse tale: quod est diuisibile in infinitum: necesse est etiam tempus continuus esse: ita quod idem est apud philosophum tempus esse continuum: et tempus esse diuisibile in infinitum seu in semper diuisibilia.

Notandum quod commentator comen-
to. is. mouet duo dubia:
et soluit: quorum primum est: cum in prima parte huius capituli philosophus probauerit quod si magnitudo est diuisibilis in infinitum velocitas et tarditas procedunt in infinitum: nunc autem probat econuerso quod si velocitas et tarditas procedunt in infinitum: magnitudo est diuisibilis in infinitum: apparet enim quod una istarum demonstrationum sit superflua et inutilis cum non contingat circulariter demonstrare ex determinatione philosophi primo posteriorum. Respondet commentator quod nulla istarum demonstrationum est inutilis vel superflua: quia non procedunt eodem modo: quoniam enim diuisibilitas magnitudinis in infinitum demonstratur effectus per causam: cum vero demonstratur diuisibilitas magnitudinis in infinitum per velocitatem et tarditatem in infinitum demonstratur causa per suum signum. i. per effectum suum conuertibilem cum causa: constat autem quod contingit demonstrare effectum per causam: et econtra ut habetur primo posteriorum: et maxime quando causa et effectus conuertuntur: et ex hoc patet quod non est inconueniens demonstratio circularis in diuersis generibus demonstrationum: quarum una est quia et altera propter quid. **Egydius** tamen dicit quod talis non est demonstratio circularis: quia ad hoc quod aliqua sit demonstratio circularis non sufficit quod procedat ab eodem in idem sed cum hoc requiritur quod vadat per idem seruans per effectum consimilem quod non contingit quando demonstratur causa per effectum: et econtra: similiter quando sanitas demonstratur per deambulationem: et econtra non est demonstratio circularis: licet sit processus ab eodem in idem continue per causam: quia non seruatur idem modus procedendi: sicut neque seruatur idem genus cause: cum enim demonstratur sanitas per deambulationem aut per positionem: processus est per causam efficientem: cum vero econtra demonstratur deambulatio aut potio per sanitatem procedetur per genus cause finalis modo variato genere cause variatur via et modus procedendi circulariter. **¶** Secundum dubium commentatoris est istud: quomodo omnis motus potest esse velocius et tardior aut quomodo omne motum potest velocius et tardius moueri cum declaratum sit quod motus motuum naturalium sunt determinati in velocitate et tarditate: et celum impossibile est ut velocius moueatur secundum quod declaratur octauo huius. **¶** Ad istud dubium sunt tres responsiones quas

recitat commentator eodem commento: quarum prima est **Alexandri** quod motus corporum celestium est voluntarius: quia talia corpora mouentur ab intelligentia vel ab anima mouente per intellectum et voluntatem: et quia voluntarius est huius motus: ideo potest esse velocius et tardior: et ponit exemplum: nam sicut boni possunt moueri ad operandum non bona: licet nunquam moueantur ad operandum non bona: sic motus celi potest esse velocius et tardior: nunquam tamen erit velocius et tardior. **¶** Istam responsionem non impugnat commentator cum non sit presentis speculationis neque secundum mentem philosophi: neque exemplum est simile: quia boni ex principijs naturalibus sunt liberi libertate contradictionis nam possunt bene et male agere indifferenter: celum autem non mouetur libere contradictione: sed naturaliter sic quod per potentiam naturalem non potest non moueri neque variari in velocitate et tarditate: sicut per nullam potentiam naturalem potest variari ordo vniuersi. **¶** Secunda responsio est **Odorij** quod sibi appropriauit preter responsionem primam **Alexander** ut colligitur a commentatore: et dicit hanc responsio quod ista possibilitas non pendet a motu sed a motu: omnino enim motus positus in alio moto possibile est ut ymaginetur in alio moto velocius aut tardior et hoc impossibile est in eodem moto: cum motus omnis motus est terminatus: ita quod motus ut motus potest esse velocius et tardior: sed ut est in isto moto non potest esse velocius aut tardior: bene autem in alio moto: hanc responsionem etiam non impugnat commentator: quia in magna parte continet veritatem. scilicet quod motus ut motus potest esse velocius et tardior: et quod cuiuslibet motus sit terminatus: sed quod motus in vno moto posset esse velocius et tardior in alio moto: hoc non est verum: quia motus celi non potest esse velocius neque tardior in alio motu: neque est possibile aliquem motum aliquis alterius motu esse velociorem motu celi. **¶** Tertia est responsio commentatoris dicens esse motum secundum quod est motum possibile est ut moueatur motu velocius suo motu secundum quod est motus: et causa in hoc est de continuo: et velocitas in motu est similis diuisibilitati in continuo: quemadmodum igitur diuisibilitas procedit in continuo in infinitum: similiter velocitas in motu. Intendit commentator quod sicut magnitudo dupliciter consideratur: vno modo ut est continua: et sic est diuisibilis in infinitum: alio modo ut est passio naturalis: et sic non est diuisibilis in infinitum: ita motus cum sit de genere continuo: et dupliciter potest considerari: vno modo in eo quod est continuum: et sic est velocitabilis et tardabilis in infinitum: alio modo ut est actus corporis naturalis: et sic non potest esse velocius et tardior in infinitum: quia omnium natura constantium terminata est ratio magnitudinis et augmenti ut habetur secundo de anima. **¶** Et sicut dicitur de motu: ita potest dici de moto: quod motum ut motum potest velocius et tardius moueri: sed motum ut motum naturale non potest velocius et tardius moueri. **Aristoteles** autem considerat hic de motu et moto in communi non habendo respectum ad aliquod determinatum subiectum: ideo secundum istam considerationem omnis motus potest esse velocius et tardior: sicut omne motum potest velocius et tardius moueri. **¶** Intelligendum quod sex propositiones ponit primo commento allegato includentes difficultates: quarum prima est ista motus motus

Ter.
co. is.

Dubitorum.

rum naturalium sunt determinati in velocitate et tarditate: ita quod non solum motus celi habet determinatam velocitatem et tarditatem: sed etiam motus elementorum et mixtorum gravium et leuium quod non videtur verum quia philosophus quarto huius determinauit quod motus grauium et leuium velocitatem et tarditatem si media rareficeret in infinitum: igitur grauium et leuium nullum gradum velocitatis et tarditatis sibi determinat. Si enim terra ponatur in superficie aque ipsa velociter descendit: et si ponatur in superficie aeris adhuc velociter descendit et quanto a loco altiori cadit ceteris paribus tanto velocius mouetur circa finem. Respondetur quod si corpus generabilia et corruptibilia habent terminatam per se durationem finem non inclusive sed exclusive: sicut quod est dare terminum quod preterire non possunt: nunquam tamen attingit illum terminum: quoniam quocumque tempore dato per quod habet esse per maius tempus poterunt habere: nunquam tamen transeundo terminum illud: ideo non possunt durare per tempus infinitum: sed solus finitum: ita grauium et leuium sunt determinata in velocitate et tarditate suorum motuum: sicut determinata sunt in grauitate et leuitate et media sunt determinata in raritate et densitate: sed non eodem modo: quia grauitas et leuitas sunt determinata inclusive: ac etiam raritas et densitas cum deur summa grauitas siue leuitas: summa densitas: et summa raritas: sed velocitas et tarditas motuum grauium et leuium est determinata tamen exclusive: quoniam quod est graue aut leue quancumque velociter moueatur aut tarde adhuc velocius et tardius potest moueri: quod potest augeri vel diminui dispositio ex parte medij aut mobilis: ac etiam potest morari et abbreviari distantia in motu talium: cum velociter moueantur in maiori distantia quam in minori: nunquam tamen aliquod tale potest in infinitum velociter aut tarde moueri: sed est dare tantum exclusiuum sue velocitatis et tarditatis: in motu autem celi damus terminum inclusiuum velocitatis et tarditatis: quoniam tanto gradu velocitatis et tarditatis precise potest moueri: sicut quod neque velocius neque tardius: tamen corpora celestia dissimiliter mouentur: quoniam aliqua velocius et aliqua tardius et eiusdem corporis celestis aliqua per velocius et aliqua tardius mouetur: nullum tamen est corpus celeste quod possit velocitare et retardare motum suum. Secunda propositio omni motum finem quod est motum possibile est vt moueatur motu velociori suo motu. vnde sicut motus in plus se habet quam iste motus: ita motum quod istud motum: ideo sicut motus finem quod est motus potest esse velocior et tardior: non autem iste motus demonstrando motum celi: ita motum finem quod est motus potest moueri motu velociori suo: tamen istud motum finem quod est motus potest moueri motu velociori suo motu: patet consequentia ab expositione ad vnam suam: exponitur siue per finem teneatur reduplicatiue siue specificatiue: in omnibus alijs valet communis modus arguendi: vt inductiue liquet: tunc sic: omne motum potest moueri motu velociori suo motu: sed celum est motum: igitur celum potest moueri motu velociori suo motu: cuius oppositum ponit hic commentator. Respondetur quod per finem teneatur in propositione commentatoris specificatiue: et per potest non dicit possibilitatem naturalem: sed negationem repugnantiam ad hunc intellectum: negatum omni moto finem quod est motum non repugnat moueri motu velociori motu suo: ad quem intellectus conce-

ditur consequens. scilicet quod omni moto non repugnat moueri motu velociori suo motu: et consequenter quod celo vt est motus non repugnat moueri motu velociori suo motu: tamen in celo vt est celum repugnat moueri motu velociori suo motu: ad hunc intellectum conceditur mathematici quod magnitudo potest augeri in infinitum: non repugnat magnitudini: vt magnitudo est augmentum in infinitum. Et si quis vellet propositionem commentatoris intelligenda esse affirmatiue et non negatiue dicat quod per potest non dicit possibilitatem realem extra animam: sed possibilitatem intentionalem in anima ad hunc intellectum quod omne motum finem quod est motus est ymaginabile moueri motu velociori: et sic est concedendum quod celum potest velocius moueri suo motu velociori. Et celum potest ymaginari moueri motu velociori suo motu: hunc modum intelligendi concipiunt mathematici de quocumque linea data potest dari maior: id est potest intelligi aut ymaginari maior: bene. n. sciunt quod dynametro mundi non potest dari linea maior: dicendum igitur quod neque plus neque commentator accepit illud verbum potest vt dicat possibilitatem naturalem: sed tantum loquimur experimentes negationes repugnantie aut possibilitatem intelligendi. Tertia propositio motus est de continuo et velocitas in motu est similis diffinita in continuo. Intendit commentator quod causa propter quam motus est velocitabilis in infinitum est continuitas motus et non quia est actus corporis naturalis motus igitur finem commentatoris vt est quid continuum et non est vt est quid naturale est velocitabilis in infinitum: sicut etiam in eo quod est quid continuum et non in eo quod naturale est diuisibilis in infinitum: cum autem dicit commentator quod velocitas in motu est similis diuisibilis in continuo intelligit quod sicut in motu procedit in infinitum: nam proportionaliter sicut diminuitur tempus: maioratur velocitas motus: cum id spatium semper motu velocitate pertraseatur in minori spatio quam in maiori.

Dubatur nam si motus vt habet rationem continui et non vt quod naturale est velocitabilis in infinitum: et vt constat est continuum vt continuum de consideratione mathematica: sequitur quod ad philosophum naturales non spectat probare neque supponere motus esse velocitabiles in infinitum: cum nihil probat neque supponat nisi sub ratione naturalitatis. Respondetur quod sicut philosophus considerat magnitudinem non tantum vt magnitudo est sed vt est passio naturalis: ita considerat continuum non solum vt continuum est: sed vt est continuum naturale: et quando probat tertio huius quod magnitudo est diuisibilis in infinitum: non tantum considerat magnitudinem vt magnitudo est: sed magnitudinem vt est passio naturalis et conceditur quod magnitudo vt est passio naturalis est diuisibilis in infinitum neque obstat illud philosophi. 2. de anima omnium natura constantius terminata est ratio magnitudinis et augmenti: aut philosophi et commentatoris primo huius quod est dare minimam carnem: quia vt habetur secundo huius duplex est natura: scilicet materia et forma: neque magnitudo est tantum passio forme: sed etiam materie: ideo magnitudo licet non sit diuisibilis in infinitum vt est passio forme: est tamen diuisibilis in infinitum vt est passio materie: quia et si forme naturali repugnat diuisibilitas in infinitum: non tamen materie naturali cum sit pura potentia et passibilitas infinita magnitudo: igitur est diuisibilis in infinitum vt est passio naturalis nature mte

Libersextus.

sed nō est diuisibilis in infinitū vt est passio naturalis naturalitate forme. Ita in proposito est dicendum qd motus est velocitabilis in infinitū non tantū in eo qd continuus sed etia in eo qd continuus naturaliter: ita intelligit pmetator: alr argumētus nō pcederet: ruz dicitur motus nō est velocitabilis in infinitū in eo qd est quid naturale: vico qd illud est referendū ad naturalitatem forme r nō ad naturalitatem materie: vnde motus nō est velocitabilis in infinitū in eo qd est quid naturale naturalitate materie: qz materie nō repugnat velocitas in infinitū in eo qd est quid naturale naturalitate materie: qz materie nō repugnat velocitas in infinitū. **¶** Quarta ppositio si velocitas finiretur in motu fm qd est motus ēē possibile motum fieri in instanti: quia si non ponatur igitur oppositum consequens euz antecedente sic: qd aliquis motus sit velocissimus quo aliquis velocior esse repugnat motui fm qd est motus: r quero vtrū iste motus velocissimus sit in instanti vel in tempore: si in instanti habetur ppositus: si in tempore cū qd libet tempus sit diuisibile in infinitū: illo tēpore aliquod est tempus minus: sed motui in quāto motus non repugnat fieri per equalē spātiū in quocūqz tempore: igitur motus in quāto motus nō repugnat fieri in minori tempore. p equalē spātiū illi spāto per qd sit motus velocissim⁹ signatus: sed quādo duo motus sunt per equalia spātia: iste motus est velocior qui sit in minori tēpore: igitur motus signatus nō fuit velocissimus quo aliquis esse velocior repugnat motui in eo qd est motus: qd est omniū assumptū: r per consequens si velocitas finitur in motu fm qd est motus possibile est motum fieri in instanti. **¶** Cōtra: implicat contradictionē motum esse in instanti: r nō implicat contradictionē aliquē esse motum velocissimū: qz iāz motus celi est motus velocissimus: igitur nō si velocitas finitur in motu fm qd est motus: possibile est motus fieri in instanti. Et confirmatur motus specificatur a termino: ad quē vt patuit qui to huius: sed nō repugnat quātitati vt quātitas ē esse maximaz: neqz qualitati vt qualitas est ēē sumaz neqz loco vt locus est ēē amplissimū: igit nō repugnat motui vt mot⁹ ē esse velocissimū. **¶** Respōdetur negādo consequentiaz primaz qd licet nō implicet cōtradictionem aliquē esse motus velocissimū: tamen implicat contradictionem aliquē motum esse velocissimum secundū qd motus est euz motui repugnet fm qd motus est fieri in velocitate sic qd nō sit dabilis motus velocior. Et ad confirmationē dicitur negando antecedens ad intellectus ppositus: vnde h ppositio nō repugnat motui vt motus est: aliquis esse mediū velocissimū: potest habere duplicem intellectum: primus est qd nō repugnat motui vt motus est aliquis esse motus: quo nō est ali quis velocior: r iste intellectus est verus. Secundus intellectus est qd nō repugnat motui fm qd est motus aliquem esse motus quo nō est dabilis velocior: r iste intellectus est falsus fm qd vadit cōmentator: psequēter respondatur ad antecedens distinguendo quālibz partem: h enim ppositio non repugnat quātitati vt quātitas est esse maximaz: dupliciter potest intelligi: primo qd non repugnat quātitati vt quātitas est ali quā esse qua non est maior: r hoc verum. Scōdo qd nō repugnat quātitati vt quātitas est ali quā esse qua nō est maior: r hoc est falsus: cōsimiliter dicatur ad alia qd non repugnat qualitati vt qualitas est aliquis esse: que nō sit intensior: sed repugnat qualitati vt quali-

tas est aliquam esse que non est dabilis intensior: similiter non repugnat loco vt loc⁹ est aliquis ēē quo nullus sit maior: sed repugnat loco in quantum locus est aliquis esse quo non est dabilis neqz intelligibilis maior. **¶** Quinta ppositio: omne motus moueri motu velociori motu suo est ppositio possibilis per se r impossibilis per accidens: vnde aliquid cōpetit moto per se: r aliquid per accidens: esse continuū competit moto per se: sed esse celū aut animal: aut plantā: aut ignē competit moto per accidens: quoniam accidit moto qd sit celum aut animal aut planta aut ignis: sed non accidit moto qd sit continuus euz omne motus sit per se continuus perfectitate primi modi: quoniam quātitas ordine nature pcedit tam in concreto qd in abstracto motus: igitur h ergo ppositio: omne motum potest moueri motu velociori motu suo est possibilis per se: id est accipiendo eam in predicatione per se: vt omne motus fm qd continuus potest moueri motu velociori motu suo: r est impossibilis per accidens: vide licet accipiendo eam in predicatione per accidens: vt omne motum fm quod est celum potest moueri motu velociori motu suo: ita dicatur de illa: motus est velocitabilis in infinitum quod est ppositio possibilis per se: r impossibilis per accidens: nam ex quo motus est per se continuus: ideo motus vt continuus est velocitabilis in infinitum: r quia motus est per accidens motus celi: propterea motus vt ē motus celi nō est velocitabilis in infinitum: h ergo ppositio: mot⁹ vt continuus est velocitabilis in infinitum: est ppositio per se: ideo est possibilis: h autem: motus vt ē motus celi est velocitabilis in infinitum: est per accidens: ideo est ppositio impossibilis.

Sed dubitatur cum ea que sūt p accides sūt relin quenda in scientia speculatiua per Ari. c. huius. sequitur qd ista ppositio motus vt est motus celi nō est velocitabilis in infinitum: aut ista: nullum motum vt est corpus celeste potest moueri velocius aut tardius: nō debet probari neqz supponi in scientia naturali. Respondetur qd Arist. ibi loquitur de ppositione simpliciter per accidens: sed nulla dicta ppositionū est simpliciter per accidens: sed tñ fm partē: nāz ex quo nō posse moueri motu velociori motu suo competit corpori celesti per se: r moto per accidens: sequitur qd ista ppositio: mot⁹ vt est corpus celeste non potest moueri motu velociori motu suo: non est simpliciter per accidens: sed tñ fm vnam partem subiecti. Similiter non ēē velocitabilez in infinitum competit per se motui celi: r per accidens motui in cōmuni: ideo illa ppositio: motus vt est motus celi non est velocitabilis in infinitum: est per accidens tantum fm vnam partem: r non fm totū subiectum: quare rē. **¶** Sexta ppositio cum cōiuncta fuerit huic ppositioni: ppositio in qua dubitatur r concluditur impossibile sciatur quod illud impossibile non sequitur ex possibili fm quod est possibile: intendit cōmentator: quod ista ppositio sciatur tanqz necessaria: motus naturales sunt termini in velocitate: r ista est dubia r distinguenda: omne motus potest moueri motu velociori motu suo: hoc autem est impossibile: motus celi nō est terminatus in velocitate: Si igit prime ppositioni sunt cōiuncta scōda nos habebimus ista ppositionē: omnis motus est velocitabilis in infinitum: que est possibilis per se: r impossibilis per accidens: sed ex possibili non sequit impossibile.

Phisicorum.

Contra omnis motus est velocitabilis in infinitum: sed motus celi est motus igitur motus celi est velocitabilis in infinitum: et per primum motus celi non est terminatus in velocitate: prima contra ista quod in tertio patet si ante est possibile: igitur et per secundum. Respondetur quod accipiendo maiorem partem ut equivaleret uni istarum omnis motus secundum quod motus est velocitabilis in infinitum: aut omnis motus secundum quod primum est velocitabilis in infinitum: fallit consequentia: quod arguitur a predicatione per se ad predicationem per accidens: sic arguendo fallit consequentia: sed ex his premissis non sequitur quod motus celi secundum quod motus aut secundum quod est continuus est velocitabilis in infinitum. (Quoniam enim ostensum). Secunda conclusio diuisibilitas temporis et magnitudinis procedit in infinitum: ista conclusio probatur presuppositis duabus propositionibus precedentibus: quarum prima est quod velocius est illud quod minori tempore pertransit spatium equale: et tardius est illud quod in equali tempore pertransit spatium minus. Secunda propositio est quod in omni tempore potest esse motus velocior et tardior. Istis presuppositis pono quod mobile velocius et tardius debeant pertransire aliquam magnitudinem in aliquo tempore: et quero utrum magnitudo et tempus sint indiuisibilia in infinitum vel habeant statum in diuisione: si primum habet intentum: si secundum contra: quocumque tempore modico dato in illo potest fieri motus velocior et tardior per secundam propositionem: igitur mobile velocius in minori tempore est illud quod poterit pertransire tantum spatium quantum est spatium tardioris per primam propositionem: et per consequens illud non fuit minimum: et sic arguitur de isto ita de quocumque alio: si etiam datur minima magnitudo contra illam aliquo tempore poterit pertransire mobile velocius: igitur in equali tempore minorem pertransibit mobile tardius: patet consequentia per definitionem velocitatis et tardioris: et si sic magnitudo data non est minima ex quo habet partem minorem: et sicut arguitur de ista ita de quacumque alia: ponatur igitur quod a. sit mobile velocius: et b. mobile tardius que pertransire debeant aliquam magnitudinem in aliquo tempore: et arguitur sic: si a. potest pertransire aliquam magnitudinem in aliquo tempore: minorem magnitudinem potest b. pertransire in eodem tempore: et si aliquam magnitudinem potest b. pertransire in aliquo tempore: equali potest a. pertransire in minori tempore: igitur tempus et magnitudo sunt diuisibilia in infinitum: patet consequentia: quia velocius diuidit tempus in infinitum: et tardius diuidit magnitudinem in infinitum: antecedens patet ex definitionibus velocitatis et tardioris. Sed prius aliter exemplificat ponendo quod a. sit mobile velocius: et b. mobile tardius motus per magnitudinem c. d. in tempore. 3. i. et patet quod a. mouebitur per eandem magnitudinem in minori tempore sic igitur quod in tempore. 3. t. deinde in tempore. 3. t. mobile velocius s. a. transibit totam magnitudinem c. d. igitur: b. mobile tardius in eodem tempore transibit minorem magnitudinem scilicet illam magnitudinem c. k. que sit magnitudinis c. d. rursus si b. mobile tardum transibit c. k. magnitudinem in tempore. 3. t. igitur a. mobile velocius transibit illam in minori tempore: et sic procedendo in infinitum a motu. a. ad motum b. et contra erit diuisio tam temporis quam magnitudinis in infinitum: quoniam a. continue diuidit tempus et b. magnitudinem. Te. li. (Quoniam enim ostensum est quod velotus transibit in minori tempore equali sit: quid est

mobile in quo est a. velotus: quod autem in quo est b. sit mobile tardius: et sit motum mobile tardius que est c. d. per magnitudinem que est 3. i. tempore: manifestum igitur est quod velocius in minori tempore per hoc quod est 3. i. mouebitur per eandem magnitudinem: sit ergo motum a. in tempore in quo est 3. t. Iterum autem quoniam mobile velocius in eo tempore quod est 3. t. transiuit totam magnitudinem que est c. d. ipsum tardius in eodem tempore minorem transiit: sit igitur magnitudo in qua c. k. quoniam autem tardius quod est ipsum b. in eo tempore quod est 3. t. ipsam magnitudinem que est c. k. transiuit velocius in minori tempore illam transiit: quod iterum diuiditur quod est 3. t. tempus: hoc autem diuisio 3. c. k. magnitudo diuiditur secundum eandem rationem. (Si vero magnitudo). Ex his philosophus concludit in tentum di. q. necesse est magnitudinem et tempus procedere in infinitum in diuisione si semper a velociori accipiat tardius: et a tardiori velocius sic arguendo. a. est mobile velocius: igitur in minori tempore pertransibit equali magnitudinem: deinde accipiat tardius: et sic arguatur. b. est mobile tardius: igitur in equali tempore transibit minorem magnitudinem quibus signatis. s. tempore et magnitudinem rursus accipiat: et sequitur quod illud in minori tempore transibit illam magnitudinem: et iterum accipiat tardius et procedat in infinitum: quoniam velocius diuidit tempus in infinitum: et tardius magnitudinem. Et fundatur ista demonstratio super hoc quod definitio velocitatis et tardioris tardioris inuicem conuertuntur: sicut et ipsa definitio: si enim a. velocius mouetur quam b. oportet quod b. tardius moueatur quam a. et contra: et si velocius in minori tempore transibit equali: tardius in equali tempore pertransibit minus et conuerso. Lege litteram. (Si vero magnitudo et tempus inuicem accipiuntur secundum diuisionem: et hoc erit semper accipientibus a velociori tardiori et tardiori velociori sic quod post unum istum accipiat reliquum: et eo quod demonstratum est utentibus iuxta exemplificationem factam in littera semper fiet diuisio temporis et magnitudinis). Diuidet autem quod est velocius tempus: tardius autem longitudinem. Si igitur semper verum est quantum velocius et tardius: et definitiones eorum conuerso autem velocior in tardius et contra semper sit diuisio temporis et magnitudinis. (Manifestum quoniam). Tercia conclusio est Te. li. est hec: et correlata ex prioribus: si tempus est diuisibile in infinitum: magnitudo est diuisibilis in infinitum et contra: istam conclusionem philosophus dupliciter probat: primo ex ratione facta in secunda conclusione sic: tempus est diuisibile in infinitum et magnitudo est diuisibilis in infinitum: per eandem continuum: et equales diuisiones ambo inuicem condiuiduntur: accipiendo a velociori tardius: et a tardiori velocius igitur si unum illorum est diuisibile in infinitum: reliquum est diuisibile in infinitum. Lege litteram. (Manifestum quoniam omne tempus continuum est): si militer autem manifestum est quod magnitudo omnis continua est: semper philosophus intelligit per continuum diuisibile in infinitum: per eandem enim et equales diuisiones: tempus et magnitudo diuiditur. (Amplius autem). Secundo arguit philosophus per rationem alterius capituli: si aliquod mobile in aliquo tempore pertransit medietatem magnitudinis: et in quarta parte temporis quartam partem magnitudinis: et in octava parte temporis octauam partem magnitudinis: et sic in in-

Te.
co. 16.

Te.
co. 17.

Liber sextus.

finium semper minoꝛando magnitudines sicut minoꝛatur tempus igitur si tempus diuiditur in infinitu magnitudo diuiditur in infinitum: patet consequentia ex quo sunt coꝛ similes diuisio nestemporis ⁊ magnitudinis: unde dicit coꝛmentatoꝛ qꝫ partes in eis sunt eadeꝫ in numero ⁊ proportionem: ita qꝫ tot sunt partes vnius quot sunt partes alterius: ⁊ quilibet proportio reperita in vno reperitur in alio: ⁊ e contra. *Le. li.* (Amplius autem ⁊ ex coꝛsuetis rationibus dictis alibi dici manifestum est: at si tempus quideꝫ coꝛtinuuꝫ est: quia e magnitudo coꝛtinua est). i. diuisibilis in infinitu: si quidem igitur ⁊ in medio tempore mediuz traꝫ sit magnitudinis: ⁊ similiter. i. vniuersaliter in minoꝛ ⁊ minus eadeꝫ naturaz diuisiones temporis ⁊ magnitudinis sunt.

Contra si bibile in infinitu: quoniam in tempore instantia sunt imediata: igitur ⁊ e. patet consequentia ⁊ antecedens quadrupliciter probatur: ⁊ pꝛio sic: magnitudinis pertransfende datur pꝛimus punctus: pertransfendus igitur tempore futuri datur pꝛimus instans futuri: patet consequentia ex dictis: quoniam tempus ⁊ magnitudo coꝛsimiliter diuiduntur: ita qꝫ partes coꝛ respondent partibus ⁊ instantia punctis: si igitur datur pꝛimus instans futuri illud necessario est imediatum huic instanti presenti: antecedens arguitur: ⁊ pono qꝫ in duabus lineis discontinuis. a. b. puncta sint imediata: ⁊ qꝫ c. punctus coꝛporis speret sit super. a. incipiens moueri super lineaz. b. puncti: ⁊ patet qꝫ b. punctus erit pꝛimo pertransitus: quia noꝛ datur alius ante b. neqꝫ post. b. pꝛius pertransitus. *¶* Secundo cuꝫ aliquid generatur vel coꝛruptur: quero vtruz esse ⁊ noꝛ esse illius mensuretur eadem mensura vel alia: noꝛ eadem mensura per Aristo. quarto huius: aliter aliquid simul esset ⁊ non esset: ⁊ si mensuratur eadeꝫ mensura: sed esse rei genite mensuratur instanti: igitur noꝛ esse eiusdem mensuratur alio instanti vel alio tempore: si alio instanti ⁊ inter esse ⁊ noꝛ esse non datur medium: quia contradictio est oppositio: cuius non est dare mediuz pꝛimo posterioruꝫ: igitur duo instantia sunt imediata: si non esse rei genite mensuratur tempore: igitur duorum contradictoꝛioꝛum vnuꝫ mensuratur tempore ⁊ non aliud: qꝫ non videtur possibile. *¶* Tercio quero vtrum inter omnia instantia istius hore sit dare medium vel non sit dare medium si non sit dare mediuz: sed ista sunt imediata inter que non datur medium: igitur omnia instantia istius hore sunt imediata: si e dare mediuz inter omnia instantia huius hore illud medium: aut est tota hora vel pars hore: non tota hora: quia illud quod mediat inter aliqua non continet aliquod illorum: sed ista hora continet infinita instantia istius hore. igitur ista hora non mediat inter omnia instantia huius hore: vt patet inductiue ⁊ maxime quia quilibet pars huius hore continet infinita instantia eiusdem hore. *¶* Quarto accipio hanc propositionem: aliquod istozum est demonstratis omnibus instantibꝫ futuris: ⁊ patz qꝫ illa ppositio immediate post hoc erit vera igitur aliqua singularis eius immediate post hoc erit vera: patet consequentia quia ad veritatem particularis requiritur ⁊ sufficit veritas vnius singularis: sed quacuꝫqꝫ singulari data sequitur qꝫ instans demonstratur per subiectum illius immediate post hoc erit: igitur aliquod instans futurum erit sine medio post hoc qꝫ noꝛ contingit nisi illud sit immediatum instanti presenti. Item dato qꝫ instans

presens sit. a. ista ppositio particularis immediate post hoc erit vera. aliquod instans non. a. est: igitur aliqua singularis immediate post hoc erit vera: ⁊ per coꝛsequens aliquod instans non. a. erit immediatum. a. instanti. *¶* Ad pꝛimum respondetur negando istam consequentiam alicuius magnitudinis pertransfende alicuius erit punctus pꝛimo pertransitus: igitur alicuius temporis futuri aliquod erit pꝛimum instans futuri: quoniam talis punctus pꝛimo pertransitus non coꝛrespondet alicui instanti futuro: sed tantum instanti presenti: si enim aliquod mobile pertransseat aliquam magnitudinem punctus qꝫ actualiter pertransit erit pꝛimus punctus pertransitus totius magnitudinis pertransfende: ⁊ tamen non dabitur pꝛimum instans alicuius futuri temporis: tamen in casu argumenti non oportet concedere qꝫ b. punctus erit aliquando pertransitus: quia nullius magnitudinis pertransfende alicuius punctus est pertransitus nisi ille sit terminus alicuius magnitudinis pertransfende: sed punctus. b. non terminat aliquam magnitudinem pertransitam anteqꝫ ipse sit pertransitus: igitur. b. punctus nunqꝫ erit pertransitus: unde in casu isto motus totius magnitudinis pertransfende sicut incipit ab. a. ita incipit. a. b. licet non eodem modo: qꝫ incipit ab. a. excludit. ⁊ ab ipso. b. includit: neqꝫ sequitur. c. punctus iam non tangit. b. ⁊ immediate post hoc tangit. b. igitur immediate post hoc mouebitur super. b. aliter in motu daretur pꝛimum mutatus esse simpliciter contra doctrinaz pꝛi in hoc sexto. *¶* Ad secunduꝫ eꝫ respondetur a pꝛio ⁊ coꝛmentatoꝛe secundo huius qꝫ licet esse alicuius mensuretur instanti: non oportet qꝫ non esse illius mensuretur instanti: si enim for. nunc pꝛimo est suum esse mensuratur instanti: suum autem noꝛ esse vt est in materia remota cum sit perpetuuꝫ noꝛ mensuratur tempore: vt autem est in materia pꝛoꝫpina mensuratur tempore: ⁊ dato qꝫ non esse foris meꝫsuretur instanti: noꝛ propter hoc instantia sunt imediata: quoniam esse foris noꝛ soluꝫ vno instanti mensuratur: sed infinitis instantibꝫ: ⁊ tamen nulla instantia meꝫsurata eꝫ foris sunt imediata: ita lz noꝛ esse foris meꝫsuretur vno instanti: noꝛ tamen ppter hoc istas est immediatus instanti: qꝫ noꝛ tñ vno instanti meꝫsuratur: sed infinitis. *¶* Ad tertiuꝫ dꝫ nulluꝫ eꝫ meꝫ iter oia instantia huius hore: ex quo noꝛ sequit qꝫ oia illa instantia sunt imediata: lz eni oia duo sunt imediata inter que noꝛ cadit aliqꝫd mediuz: noꝛ tamen oia ista sunt imediata iter qꝫ noꝛ cadit mediuz: bene tamen coꝛcedo qꝫ inter oia instantia huius hore sunt aliqua media. s. huius hore omnes partes tenedo ly omnia diuisiue: qm inter duo instantia huius hore sunt aliqua media: ⁊ iter tria instantia huius hore sunt aliqua media: ⁊ sic de alijs: noꝛ tamen illa ppositio est vera tenedo ly oia collectiue: qꝫ nulla sunt media inter oia instantia huius hore: nam si aliqua sunt media inter omnia instantia huius hore: videtur qꝫ omnes partes huius hore: vt coꝛmuniter dicat: sed b noꝛ qꝫ omnes partes huius hore collectiue sumpte conuenerit oia instantia intrinseca huius hore: igitur noꝛ mediant inter oia instantia huius hore: deinde cuꝫ oes partes huius hore collectiue sumpte mediet inter duo instantia extrema: sequitur qꝫ tñ distat oia instantia istius hore quatuꝫ distat oia vltima eiusdeꝫ hore. Et si arguitur sic: omnia instantia huius hore sunt imediata: igitur aliquod est medium vel aliqua sunt media inter omnia illa instantia: negat coꝛsequetia: sed bñ sequit qꝫ quibuscuꝫqꝫ instantibꝫ finitis datis inter illa est aliqꝫd mediuz vel sit aliqua media.

Philosophorum.

Quod quartum concedo q̄ illa particularis imedia-
te post hoc erit vera: aliq̄d istoz est: et etia illa: aliq̄d
instans nō. a. est ex quo nō sequitur q̄ aliqua singula-
ris illius imediate post hoc erit vera: et cum dicitur ad
veritatem particularis requiritur et sufficit veritas vni-
us singularis verum est nō tamen si aliqua particu-
laris imediate post hoc erit vera aliqua sua singula-
ris imediate post hoc erit vera: sed sufficit q̄ imediate
post hoc aliqua singularis istius erit vera: nulla tamen
est illa sicut imediate post hoc aliq̄d instans futurus
erit: nullum tamen instans futurus imediate post hoc
erit quia tunc duo instantia essent imediata. Cōsequē-
ter concedat q̄ aliqua vniuersalis imediate post hoc
erit falsa: et tamen, quolibet eius singularis imediate
post hoc erit vera: verbi gratia h̄ quodlibet istoz est
futurus nunq̄ erit vera demonstratis oib⁹ instātib⁹ futu-
ris: et in quocūq̄ instanti futuro demonstrato h̄ ime-
diate post hoc erit vera: hoc istoz est futurus: sed h̄ o-
mittantur: q̄ sunt loyalia.

Tex.
cō. 12.

Si quodcumq̄ infinitum est (infinitum est).
Istud est quartum ca-
pitulum huius primi
tractatus: in quo p̄h̄
pbat continuū nō cō-
poni ex indivisibilib⁹
per naturā ipsoz in-
divisibilib⁹: post q̄ p̄-
bavit idem per natu-
ram cōtinui et magni-
tudinis: et per naturā
velocitatis et tardita-
tis in motu: dicitur autem istud capitulū in duas p̄-
tes: in quā p̄ prima p̄mittit vna sup̄positionem: in se-
cunda vō exequitur de intento ibi. (Negat infinitū)
Quantum ad primā partē p̄h̄us p̄mittit istā sup̄-
positionem q̄ infinitas cōsimiliter inuenitur in tēpo-
re et in magnitudine: ita q̄ omni modo quo vnū eoz est
infinitum: reliquū est infinitum: verbi gratia si tempus
est infinitum in duobus extremis magnitudo est infi-
nita fm̄ diuisionem: et si tempus est infinitum fm̄ diui-
sionem magnitudo est infinita fm̄ diuisionem: et si tē-
pus est infinitum vtroq̄ modo: magnitudo est infini-
ta vtroq̄ modo. Idē contingit cōuerso: q̄ si magnitu-
do est infinita fm̄ extrema tempus est infinitum fm̄
extrema: et si magnitudo est infinita fm̄ diuisionem: tē-
pus est infinitum fm̄ diuisionem: et si magnitudo est in-
finita vtroq̄ modo: tēpus est infinitum vtroq̄ modo.
Le. li. (Et si quodcūq̄ infinitum est istoz). I. tēpus aut
magnitudo et alterū est infinitum: et sicut alterum est in-
finitum: ita et alterū est infinitum: ut si quidem vltim⁹
idei in duobus extremis infinitum est tempus diuio-
ne et longitudo: vltim⁹ est etiam infinita. Si vō diui-
sione infinitum est tempus diuisione et longitudo est
infinita. Si autem in vtrūq̄ tempus est infinitum: in
vtrūq̄ longitudo est infinita.

Notandum q̄ cum philosophus di-
cit infinitates cōsimiliter
inueniri in tempore et in magnitudine nō loquitur de
omni tempore simplicit̄: sed de tempore: cuius conti-
nuitas prouenit ex continuitate motus facti super ma-
gnitudinem: cuius nulla pars reuertatur per motum:
quia indubie totum tempus est infinitum carens extre-
mis: et tamen nulla magnitudo est infinita per caren-
-

am extremorum: et hoc ideo: quia tempus infinitū h̄t
cōtinuitatē a motu infinites reit̄rato sup̄ eadē magni-
tudinem data: ergo aliqua magnitudine super quā sit
motus absq̄ reiteratione sui aut sue partis necesse est
q̄ infinitas p̄similit̄ inueniat in tēpo-
re et in magnitudine.
(Unde et Zenonis). Ex ista sup̄positione Aristot. sol-
uit rationem Zenonis negantis motum localem. Si
enim dicebat Zeno esset possibilis motus localis sic
q̄ aliquid moueretur de vno loco in alium locum: se-
queretur q̄ per aliquod mobile in tempore finito per-
trāsiret spatium infinitum: cui non posset aliq̄d mobi-
le pertrāsire aliquam magnitudinem quin primo p̄-
trāsiret medietatē illius et medietatem medietatis: et
sic in infinitum: quo concesso sequitur q̄ tale mobile p̄-
trāsiret infinita in tempore finito: sed compositum ex
infinitis est infinitum: igitur tale mobile pertrāsiret in
tempore finito spatium infinitum. Respondet philo-
sophus q̄ male opinatur Zeno credens q̄ nō sit pos-
sibile aliquod mobile pertrāsire infinita in tempore fi-
nito: et consequēter spatium infinitum in tempore fini-
to: unde tempus et magnitudo et generaliter quodlibet
cōtinuum dicitur infinitum videlicet infinitum fm̄ ex-
trema et infinitum fm̄ diuisionem: licet igitur nō sit pos-
sibile pertrāsire spatium infinitum fm̄ extrema tēpo-
re finito: tamē possibile est pertrāsire spatium infinitū
fm̄ diuisionem tēpo-
re finito: quoniam ita quā ad modum
ipz spatium ē infinitū fm̄ diuisionē et nō fm̄ extrema: ita tē-
pus et si finitū fm̄ extrema ē tñ infinitū fm̄ diuisionē. Le. li.
Uñ et Zenonis ratio falsū opinatur q̄ est nō possibi-
le infinita pertrāsire aut tāgere infinita fm̄ vnūq̄q̄
idei fm̄ vnāquāq̄ illarum partem in finito tempore.
idei in tempore finito: dupliciter enim dicitur et longi-
tudo et tempus infinitum: et omnino extra continuum
aut fm̄ diuisionem aut vltim⁹. I. fm̄ extrema: infinitas
quidem igitur fm̄ quantitatem non habentibus ex-
trema nō contingit se tangere in finito tempore. I. in tē-
po-
re infinito: eis autē que sunt fm̄ diuisionem contin-
git q̄ infinitum tangat et pertrāseat infinitum in tem-
po-
re finito fm̄ extrema: et nāq̄ ipsum tempus sic infi-
nitum est: videlicet fm̄ diuisionem, quare et infinito tē-
po-
re et non finito accidit transire infinitum fm̄ extre-
ma et tangere infinita non habentia extrema in ipis in-
finitis etiam carentibus extremis et non finitis.

Notandum fm̄ cōmentatorem cō-
mento. 19. q̄ ista cōtra-
dictio est contradictio fm̄ sermonē et nō fm̄ rez. Ari-
st. concedit in hoc falsum et est q̄ motus transire de magni-
tudine per quā mouetur partes infinitas: sed ex hoc se-
quitur verum et est q̄ si pertrāsiret magnitudines infi-
nitas pertrāsiret eas in tempore infinito: et sic destruitur
conclusio eius dicene magnitudines infinitas in tem-
po-
re finito: in octauo vō contradiceret ei fm̄ rez: et est
q̄ non pertrāsiret medietates infinitas: hic cōmentator
Prima propositio quā intendit cōmentator est ista:
aliter contradicit Zenoni Aristoteles hic et aliter octa-
uo phycozum: quoniam hic contradicit ei fm̄ vocem
ibi fm̄ rem: quoniam Aristoteles hic concedit conse-
quens illatum: videlicet q̄ in tempore finito contingit
infinita pertrāsire: et octauo huius negat illud: unde
illa propositio aliq̄d mobile tempore finito pertrā-
sibit infinitas partes est vera de virtute sermonis: sed
non est vera ad intentionem Zenonis qui loquebatur
de parte actuali potente per seorsum existere: et non de
parte potentiāli nō potente existere nisi in toto. C. Se

Tex.
cō. 12.

Liber sextus

cunda ppositio Arist. cōcedēs motū pertrāsire infini-
 tas partes cōcedit falsū. unde sicut aliqua est ppo-
 sitio falsa de virtute sermonis que est vera fm intēio-
 nem tradēis: ita eōra aliqua est ppo vera de virtu-
 te sermonis que tñ est falsa ad intēionēz pponētis. h
 enim est falsa de virtute sermonis multa sunt vñ: et tñ
 est vera ad intēionē pbi eā cōcedēs primo hui⁹ ad
 hunc intellectū q ex multis sit vñ. ita hec ppo est ve-
 ra de virtute sermonis ptransiens aliq spaciū ptran-
 sit infinitas partes: qz pars nō tñ dicit de pre actuali
 sed etiā de potēiali. cōstat aut tales eē infinitas: s; ista
 ppo est falsa fm intēionē Zenonis nō intendētis lo-
 qui nisi de partib⁹ actualib⁹. ¶ Tertia ppo ex ppo
 ne falsa quā cōcedit Arist. sequit⁹ hec ppositio: vtz
 si aliq mobile ptransit magnitudines infinitas: ptran-
 sit eas in tpe infinito. p3. nā ppo falsa quā pcedit Ari-
 sto. est ista. semp ad intellectū Zenonis ptransiens aliq
 magnitudinē ptransit partes infinitas. cōstat aut q ac-
 cipiēdo partē tñ p parte actuali: et magnitudinē tñ p
 magnitudine actuali si aliq mobile ptransit infinitas
 partes in actu pertransit infinitas magnitudines in
 actu. et psequenter pertrāsit illas in tempore infinito.
 ¶ Quarta ppo. p3. quā Zeno intendit destruit hoc:
 v3 mobile in tpe finito ptransit magnitudines infinitas.
 nā ex quo tps et magnitudo cōsimilē recipiūt infinita-
 tem vt accipit in supposito. et Zeno p magnitudinem
 intelligit magnitudinē in actu. sequit⁹ q est impossibilē i-
 tempore finito ptransire magnitudines infinitas: qm ex
 infinitis magnitudinib⁹ in actu sit vna magnitudo in-
 finita in actu que idubie ptransit nō pōt in tpe finito: s;
 tñ in tpe infinito: vt demonstrabit in parte sequēti.
 ¶ Ex pdictis sequit⁹ q Arist. hic nō cōcedit aliquod
 falsū absolute vt Burleus sibi imponit: neqz cōmēta-
 tor intēdit illud: sed solū q Arist. pcedit aliq falsū
 ad intēionē Zenonis accipiētis partē pzo parte actuali
 lūm qd tñ est verū de virtute sermonis. cōcedit est. n.
 tam in hoc sexto q in tertio hui⁹ q cōtinuū est diuisi-
 bile in infinitas partes vbi nō accipit pars pzo parte
 actuali: tñ sed indifferēter p parte actuali et potēiali.
 (Neqz iam infinitū.) ¶ Ista est scda pars hui⁹ capiti-
 culi in qua plus exequit de intēio ponēs tres cōclo-
 nes: quarū prima est ista. Imposse est magnitudinē infi-
 nitā ptransiri in tpe finito. Scda p3. q ipote ē magni-
 tudinē ptransiri infinitā tpe finito ibi. (Landē aut.) 3.
 p3. ipote est cōtinuū cōponi ex indiuisibilibus ibi.
 (Manifestū igit.) ¶ Prima p3. arguit sic. f. possibi-
 le est magnitudinē finitā pertrāsiri in tpe finito
 sit igit magnitudo a. et totū tps ptransitiōis b. cū igit
 quilibet pars magnitudinis ptransit in minori tēpo-
 re q tota magnitudo: et nihil sit min⁹ i finito nisi fini-
 tum. sequit⁹ q quilibet pars a. magnitudinis ptransit
 in tpe finito. Pono igit q a. diuidat in quatuor par-
 tes: et sequit⁹ quilibet illaz partū ptransire tñ in tpe
 finito: s; a. magnitudo cōposita ex illis quatuor par-
 tibus est tñ finita: igit tēpus cōpositū ex partib⁹ men-
 surandis motus partiū a magnitudinis est pāse finitū:
 sed b. cū sit tēpus totius ptransitiōis a. cōponit tñ ex il-
 lis partib⁹: igit b. tēpus est pāse finitū: et p p3. magni-
 tudo finita nō ptransit nisi tpe finito. Phis tñ accipie-
 do a tpe finito vñā ptransitiōē ad intētiū sic ponens
 q magnitudo finita sit a b. et tēpus finitū g. a quo ac-
 cipiat pars finita: igit d. et p3. q in ista parte finita mo-
 bile trāsibit partē illius magnitudinis que quēdā pars
 sub b. et querit vtrū b. c. aliquoties sumptū reddat to-

tam magnitudinē a b. aut plus aut min⁹. si minus nō
 est cura: qm cū illa pars habeat finitā ppositiōēz ad
 totū rōtiens poterit replicari q reddet totū aut mai⁹.
 cū igit b. c. ptransit in tēpoze finito sequit⁹ q quilibz ps
 equalis illi mobili ptransibit in tēpoze finito: sed ex fi-
 nitis partib⁹ tñ equalib⁹ b. c. magnitudini cōstat to-
 ta a b. magnitudo. aut maior: igit ex infinitis partib⁹
 tñ equalib⁹ g. d. tps cōstat totū g. tēpus aut min⁹: s;
 ex partib⁹ tñ finitis nihil refultat infinitū: igit totū tē-
 pus g. nō ē infinitū: s; tñ finitū: igit magnitudo finita
 nō ptransit in tpe infinito. Le. li. (Neqz iam manifestū
 spaciū pōt aliq mobile in infinito tpe.) i. in tpe finito
 trāsire: neqz in infinito tēpoze spaciū finitū: sed si quidē
 tēpus infinitū sit et magnitudo erit infinita s; magni-
 tudo finita erit et tēpus finitū erit: vt dicit suppo. sit. n.
 magnitudo finita in qua ē a b. tēpus aut finitū i quo
 est g. accipiat igit tps aliquid finitū in quo sit g. d. in
 hoc igit. i. in hac parte g. d. mobile transibit aliq ma-
 gnitudinis: et sit q trāsitū est b. c. hoc aut mēsurabit in
 quo est a b. aut deficiet: aut exsuperet. oīfert. n. nihil. si. n.
 semp equalē que est in b. c. magnitudinē in equali tēpo-
 re trāsibit: hoc aut mēsurat totū finitū: finitū erit qd tē-
 pus in quo trāsibit mobile a. b. magnitudinē in equali tēpo-
 re autē. ¶ Scdo ad pclusionē arguit phis sic. Aliqua
 magnitudo finita nō ptransit tēpoze infinito: igit nul-
 la magnitudo ptransit tēpoze infinito. p3. nā. qz cu-
 iuslibet magnitudinis finite ad quācūqz magnitudinē
 finitā est aliqua ppositio finita. si enī magnitudo fini-
 ta minor ptransit in tēpoze finito: necesse est magnitu-
 dinē maiore pertrāsiri tpe finito: qm magnitudo fini-
 ta minor mēsurat magnitudinē finitā maiore: siue sit
 pars siue nō sit pars. magnitudo enī finita b. c. mēsu-
 rat magnitudinē maiore finitā a. b. et gnāliter quācūqz
 qz aliā maiore finitā. a. n. pncipalr arguit q qro vtz
 b. c. magnitudo ptransit in tēpoze finito vel infinito: si
 in tēpoze finito habet intētiū. si in tēpoze infinito cō-
 tra. ps cōtinue ptransit in minori tempore q totū: igit
 tur b. c. magnitudo ptransit in minori tēpoze q a. b.
 magnitudo: sed tēpus in quo ptransit a. b. magnitudo
 est finitū a parte ante et vbi incipit mobile moueri: igit
 tēpus in quo ptransit b. c. magnitudo est finita a par-
 te ante et a parte post. p3. nā. qz si tā tps totius q tps
 partis eēt infinitū a parte post: sequit⁹ q totū et pars
 ptransit eodē tēpoze adequate qd est impossibile sic
 est impote q pars sit totū. Tūc arguit sic. tēpus ptransi-
 tionis b. c. est finitū tam a parte ante q a parte post
 igit b. c. magnitudo ptransit in tēpoze finito tā a pte
 ante q a parte post. sed b. c. magnitudo ē magnitudo
 finita: igit aliqua magnitudo finita ptransit in tēpoze
 simpliciter finito. i. tam a parte ante q a parte post q
 fuit. a. n. pncipalr pbandū. Le. li. (Amplius autē si
 non omnē magnitudinē in infinito tpe trāsire aliquod
 mobile si cōtingit aliquē et infinito tēpoze. i. in tēpoze
 finito trāsire vt q est b. c. hoc aut. f. b. c. mēsurabit totā
 a. b. magnitudinē et equalē illi: et in equali tpe finitū
 erit tēpus. q aut nō in infinito tēpoze trāsibit q est b. c.
 manifestū est si accipiat in altera magnitudine maiori
 finitū tēpoze a parte ante. si enī in minori tēpoze mo-
 bile partē pertrāsit q totū: hāc necesse est finitū esse. f.
 partem temporis in qua pertransit b. c. altero termino
 existēte finito tam a parte ante q a parte post.

Sed dubitatur qm celuz est ma-
 gnitudo finita: et

Philicorum.

tamē pertrāsitur tēpore infinito s3 p3z. s. hui? . ¶ Itē pono q a. mobile super b. magnitudinē finitam ūa re tardet motuz suū q semp in cuiuscūqz partis ppozionalis pertrāsitione accipiat vnā horā mensurantez adēquate motuz istius partis. et patet q a. pertrāsibit b. magnitudinē finitā in tēpore infinito: qz pertrāsibit infinitas partes ppozionales b. i infinitis horis non cōmunicātibz. cōstat autē tēpus illud esse infinitū q cōponitur ex infinitis positionibus equalibus nō cōmunicātibz. ¶ Rēspōdet q pbius loquit de magnitudine nō reueribili per motū et de motu regulari. dicebat enī q si aliquod mobile prāsit aliquā magnitudinē in aliquo tēpore medietatē magnitudinis pertrāsibit in medietate tēporis q nō esset verū nisi loqrēt de motu regulari. nūc autē si celū prānsit tēpore infinito hoc est p infinitas reiterationes per motū eiusdē magnitudinis. et si a. pertrāsit b. magnitudinē finitā in tpe infinito hoc est motu dissoni cōtinue retardādo motum in infinitū. ¶ Dicedū tñ q iste casus nō est possibilis nāliter sed tñ fm imaginationē: qm tunc infinitum modicū spaciū prānsit tēpore infinito. nāz circa finē spaciū infinitū modicū spaciū est: vbi sunt infinite partes ppozionales. q enī spaciū insensibile sumi pliciter prānsit tēpore infinito nō est possibile naturaliter: et tamē illud sequit cū in eo contineant infinitas partes ppozionales. (Eadē autē) ¶ Scda pto. i. possibile est magnitudinē finitā pertrānsiri tpe finito. ista cōclusio demonstrat sicut pcedēs: qz si mobile prānsit aliquā magnitudinē in aliquo tpe: oportet q pertrāseat partē magnitudinis in parte tpe: aut igitur illa pars magnitudinis est finita vel infinita: non infinita: qz in parte tēporis prānsit minor magnitudo q in tēpore: sed nullū infinitū est altero minus: igitur illa pars cuius sit minor tota magnitudine infinita: tunc sic totū tēpus finitū cōstat ex partibus finitis: et cuiuslibet illarū partū finitarū cōtridit p s finitā magnitudinis igitur magnitudo pertrāsita in toto tēpore est solū finita. p3 pñā. qz ex finitis qz qdlibet finitū nō ponit istū. Ponat ergo q a. sit mobile: et b. magnitudo infinita: et c. tēpus finitū: et d. quarta pars tēporis. et p3 q a. mobile in parte d. tēporis prānsit ptez finitā magnitudinis b. et per pñs in qualibet parte c. tēporis equali ipsa d. pertrāsibit tñ magnitudinē finitā b. igitur sicut c. tēpus est finitū: ita et b. spaciū ē finitū: qz vtrūqz constat tñ ex partibus finitis equalibz nō cōmunicātibz. l. e. li. (Eadē autē demonstratio est et si longitudo quedā infinita sit: tēpus autē finitū.

Contra istam cōclusionē pōt argui sic contra aliā ponēdo q a. mobile sit in qualibet parte ppozionali vnus hore prāseat vnū pedale: quo posito in tēpore finito pertrāsibit magnitudinē infinitā: v3 cōpositā ex infinitis pedatibz nō cōmunicātibz. ¶ Itē accipiat vnus corpus colūpnare pedalis quantitas pertrāsēdū in hora in quo sit descripta linea curuatiua infinita. et p3 q in eodē tpe pertrānsit linea curuatiua infinita in quo pertrāsiet corpus colūpnare: sed corpus colūpnare pertrāsiet in tēpore finito: igitur linea curuatiua infinita pertrāsiet in tēpore finito. ¶ Ad pñmū dicit q Arist. loquit de motu regulari: et nō de irregulari. cōstat autē motū illū si fieret esset irregularē in infinitū fm velocitatē: et dato q pbius loqueret de omni motu idifferēter. casus nō est possibilis nāliter: s3 tñ fm imaginationē oportet enī in infinitum moto tēpore vbi minores tēporis terminant p

transire magnitudinē infinitā: et cōsequēter in tēpore simpliciter insensibili posset pertrāsiri magnitudo infinita q est nāliter iposibile: tñ fm imaginationē casus posset admitti ex quo nō implicat cōtradictionē et cōsequēter cōcedere magnitudinē infinitā pertrāsiri in tēpore finito et magnitudinē infinitā pertrāsiri in tēpore infinito. ad imaginationē autē nō loquit pbius: sed tñ fm ea que possunt nāliter fieri. ¶ Ad scdm dicitur q Arist. loquit de prānsitione per se: et nō de prānsitione p accidēs. corpus colūpnare pertrānsit per se: linea autē curuatiua per accidēs pro quāto est accidēs corpus colūpnaris nihil prānsit p se nisi mobile cōtinue tangat illud fm partē aliquā: nā in casu isto mobile aliquū tāgit lineā curuatiuā: et aliquū nō tangit vbi tamē mot? cōtinue fieret p lineā curuatiuā indubie illa nō prānsit tpe finito. (Manifestū igit.) ¶ Tercia cōclusio. iposibile est cōtinuū cōponi ex indiuisibilibz ita q linea nō cōponat ex pñcis: neqz superficies ex lineis: neqz corpus ex superficie: neqz tēpus ex instantibus: et gnāliter de quolibet alio cōtinuo dicitur q nō cōponit ex indiuisibilibz aliter indiuisibile esset diuisibile: ad cuius pbationē plus pñmittit duas suppositiones: quarū prima est ista. In oī tēpore potest aliqd moueri velocius et tardius: itelligēdo p velocius illud quod in equali tēpore acquirit plus de spacio: et p tardius illud qd in equali tēpore acquirit minus spaciū. ¶ Scda suppositio q cōtingit inuenire mobile alio velocius in ppozitiōe dupla et in ppozitiōe sexquialtera: qm cōtingit inuenire duo mobilia: quo p vnū in aliquo tēpore prānsit magnitudinē bipedale: et aliud in eodē tēpore prānsit solū magnitudinē pedale. cōtingit etiā inuenire duo mobilia: quo p vnū in hora pertrānsit longitudinē tripedale: et aliud in eadē hora solū longitudinē bipedale: qz igitur bipedalis ad pedale est ppozitiō dupla: et tripedalis ad bipedale est ppozitiō sexquialtera: et mobile velocius in ppozitiōe sexquialtera. p3 pñā per diffinitionē velocitatis. l. e. li. (Manifestum igitur ex dictis est q neqz lineā: neqz planū. i. superficies: neqz oīno nullū cōtinuū p erit athom? i. cōpositum ex indiuisibilibz: nō solū ppter id quod nūc dictum est. i. nō solū ppter rōnes nuperrime factas: s3 et qz accidit diuidere athomū. i. ipsūz indiuisibile: qm. n. in omni tēpore velocius et tardius ē. veloci? aut plus trānsit in equali tēpore. cōtingit autē et duplicē. i. p3 pportionē duplā et eunolā. i. fm pportionē sexquialtera trānsire lōgim: sic enī vt dictū est prius est hō velocius q est in duplo velocius altero mouet q in equali tēpore prānsit: et in duplo maiorē lōgitudinē: et illud in sexquialtero velocius altero mouet q in equali tpe pertrāsit lōgitudinē in sexquialtera maiorem.

Notandum fm cōmētatozē cōmētator. 22. q illa ex quibus declarauit q magnitudines nō sunt indiuisibiles sunt tria genera quo p vnū est ex natura cōtinuo et cōtinuo et cōtinuo. Scdm autē est ex natura moti et mori. Tercium autē est ex natura velocitatis et tardioris: et ipse etiam vult iducere aliā demonstratiōē ex velocitatis et tardioris in qua declarat q qui pponit magnitudinē indiuisibilem cōtinget ei ex velocitatis vt diuidat. melius tñ dicet s3 q apparet ex ista noua trānsitiōe. q in primo capto hui? tractatus pbauit Arist. cōtinuū nō cōponi ex indiuisibilibz per naturā cōtinuo et cōtinuo. rmm. in scdo capitulo pbauit illud p naturā magnitudinis

Tex.
cō. 22.

Liber sextus

dinis subiecte motui. in tertio capitulo. p. b. a. u. i. d. e. per
 naturā velocioris et tardioris in motu. In hoc vero
 quarto capitulo demonstratur iterū illud idē demonstrā
 tione ducere ad impossibile per naturā ipso et indiuisibi
 lium: l. 3. ad hoc inuenit diffinitio velocioris et tardioris.
Tex. 12. **Co. 13.** **(Adducat igitur)** Iste suppositioibus pmissis ar
 guat sic. in quolibet tempore contingit inueniri duo mo
 bilia: quorum vnū altero in duplo velocius mouebit et i
 sexquialtero. si igitur magnitudo componit ex indiuisibili
 bus contingit inueniri duo mobilia: quorum vnū p. tran
 sibi magnitudinē triū punctorum: et reliquū in eodē tēpo
 re magnitudinē duorum punctorum: ex quo trium ad duo
 est p. portio sexquialtera. cū igitur magnitudinē p. tran
 siri triū punctorum necessario corripat tēpus triū instā
 tium: igitur in tēpore triū instātiū p. trāsiens magnitudines
 triū et duorum punctorum: tūc arguitur sic. quodlibet mobile vni
 formiter motū in aliquo tempore p. trāsit totū spaciū in
 toto tempore: et medietates spaciū in medietate tēporis:
 igitur mobile tardius p. trāsiens vni formiter magnitu
 dinē duorum punctorum p. trāsiat vni punctū in vno i
 stanti cū dimidio et alius p. trāsit in alio instāti cū dimi
 dios: sed hoc non posset esse nisi instātes diuideret: igitur indi
 uisibile est diuisibile. Sed p. hūc exemplariter sic arguitur.
 ponēs q. magnitudo p. trāsit a mobili velocius. et igitur
 ex tribus indiuisibilibus a. b. c. d. magnitudo p. trāsi
 ta a mobili tardiori sit composita ex duobus indiuisibi
 libus. 3. e. i. et tēpus in q. mobile velocius mouebit. et igitur
 erit compositū ex tribus indiuisibilibus. l. 2. l. m. n. cū igitur
 mobile tardius p. trāsiat duas medietates tēpi magni
 tudis i. duabus medietatibus tēpi sexq. q. tēpus triū instātiū
 erit diuisibile i. duas medietates quāz quilibet erit vni
 instāti cū dimidio. Et eodē argumēto arguitur q. p. trā
 sit diuisibilis: q. i. mobile velocius p. trāsiat totā magni
 tudinē in toto tēpore: et medietatē magnitudinis in medie
 tate tēporis: sed vñ p. trāsit non potest esse medietas ma
 gnitudinis triū punctorum: q. non contingit nisi p. trāsit diui
 datur. l. e. l. i. **(Adducat igitur velocius)** p. m. c. u. n. o. l. i. 3. q. 3.
 p. portione sexquialtera (et diuidant magnitudines ve
 lioz et tardioz: que quidē velocioris sūt a. b. c. d. in
 tres athomos: que vero tardioz in duos in quibus
 sunt. 3. e. i. itaq. et tēpus diuidet in tria athoma equa
 lez enī magnitudinē (inequali tēpore p. trāsiat) mobi
 le velocius (diuidat tēpus in ea que sunt. l. 2. l. m. n. 3. te
 rum aut q. tardius deductū est p. c. 3. i. et tēpus seca
 bitur in gemina). i. in duas medietates (diuidet ergo
 athomū et p. trāsiat. non enī in athomo trāsit mobile
 tardius suā medietatē (sed in pluri). s. in vno instan
 ti cū dimidio (manifestū ergo est q. nihil cōtinuū est
 iparabile). nullū ergo p. trāsit p. p. n. i. s. ex indiuisibilibus.

Notandum primo q. p. h. s. p. litteras
 nominatas non intelligit
 indiuisibilia: q. m. t. c. magnitudo p. trāsiat a mobili ve
 lioz et tardioz. 4. punctum: et magnitudo p. trāsiat a mobili
 tardioz et tēpus punctum: et tēpus mēsuras motus il
 larū magnitudinū est quattuor instātiū: q. repugnat
 imaginationi p. h. de mobili velocius moto a p. portio
 ne sexquialtera cū quattuor ad tria non sit p. portio sex
 quialtera: sed sexquialtera non o. z. instātes diuidi: q. m. tē
 pus quattuor instātiū diuidet in duas medietates
 equales absq. diuisione alicuius instāti: 3. p. a. b. c. d.
 p. h. s. intelligit tria puncta inclusa in illis: ita q. iter
 a. b. sit vnus punctus: et iter b. c. sit secundus punctus: et in
 ter c. o. sit tertius punctus ex quibus componit magnitudo
 duorum punctorum p. trāsiat a mobili tardiori. Ita est

l. 2. l. m. n. non dicunt quattuor instātia sed tria cōie
 ta iter illas litteras ex quibus componitur tēpus men
 surans motus illos: et ista rōne p. h. s. sequit
 q. non solum est impossibile cōtinuū fieri ex indiuisibilibus
 imo q. implicat cōtradictio nē talis cōpositio ex indiui
 sibilibus cū sequatur idē tēpus numero cōponi ex tri
 bus instātiibus: et cōponi tū ex duobus instātiibus. na 3
 si magnitudinē triū punctorum corripit tēpus triū in
 stantiū per idē magnitudinē duorum punctorum correspō
 det idē tēpus duorum instātiū cū semp. cuilibet puncto
 correspōdet vni instāti. si igitur idem tempus nume
 ro mēsurat motū magnitudinis instātiū triū: et mo
 tum magnitudinis duorum instātiū: o. z. q. idem tempus
 cōponatur aequale ex tribus instātiibus: et q. cōpo
 natur aequale ex duobus instātiibus q. formale in
 cludit cōtradictionem.

Notandum secundo q. Al gazel p. r. o.
 tractatu sue metaphisice
 tripliciter p. bat quattuor rōnibus indiuisibile esse diui
 sibile si cōtinuū componit ex indiuisibilibus quarū p. r. i
 ma est ista. signata vna linea cōposita ex tribus indi
 uisibilibus vtrūq. extrema tangat mediū s. m. idem aut
 s. m. aliud: sed s. m. idē igitur extrema penetrēt mediū: et
 per p. h. s. idē est locus partis medie et extremarū q. est
 impossibile. si autē dicat q. extrema tāgunt mediū 3. ali
 ud: igitur mediū est diuisibile: sed mediū est indiuisibile
 s. p. trāsit: igitur indiuisibile ē diuisibile. **(Secunda ratio)**
 quodlibet cōtinuū est diuisibile in duas medietates 3.
 linea triū punctorum est diuisibilis cōtinua: igitur linea tri
 um punctorum est diuisibilis in duas medietates. Diui
 dat igitur in duas medietates. et quero vtrū quelibet
 medietatū sit duorum punctorum: aut vna vni punctū tū
 et altera duorum punctorum: aut quelibet medietatū est vni
 us punctū cū dimidio. non potest dici p. r. i. m. u. q. tunc linea
 ante diuisionē fuisset quattuor punctorum q. d. est cōtra
 suppositionē: neq. potest dici 3. q. medietates linee et cu
 iuslibet alterius cōtinui sunt equales. cōstat autē vnū
 punctū non esse equalē magnitudinē duorum punctorum: et
 ergo dabitur tertiū q. linee triū punctorum quelibet medie
 tas est vnius punctū cū dimidio: et habet iniet. **(Tertia ratio)**
 ponat ad radicē solis baculus erectus facies
 vmbra et signet linea recta egrediēs a cētro solis per
 semitatem baculi vsq. ad terminū vmbrae. et q. vtrū
 vmbra moueat aut non: si non mouet igitur linea signata
 habebit duas extremitates in loco in quo iam est sol:
 et alia in loco in quo prius erat q. d. est impossibile: si
 autē mouet vmbra et non ita velociter vt sol sicut mo
 tum est: igitur cum sol mouet vna athomo vmbra mo
 uetur minus vna athomo: et per p. h. s. athomus indiui
 sibilis est diuisibilis ex quo datur minus athomo.

Quarta ratio in motu rote superficies prima velo
 cus mouet q. superficies media: igitur si prima supfici
 es mouet vna athomo superficies media mouet min
 vna athomo: et habet iniet. ita q. si superficies p. r. i
 ma p. trāsiat vni punctū superficies media p. trāsiat mi
 nus q. vni punctū: et si superficies media aliquid p. r. i
 trāsiat in vno instanti superficies prima p. trāsiat illud
 idem equali in minozi mēsurā q. instātes que non seq
 rent q. m. instans et punctus diuiderent q. d. erat p. b. a. d. u.

Notandum tertio q. l. 3. p. h. s. tū per
 rōnes naturales p. bat
 cōtinuū non posse cōponi ex indiuisibilibus tū adhuc
 per rōnes mathematicas posset idē p. b. a. r. i. inducēdo
 incōueniētia dato opposito: et primo sequit q. cuiuslibet
 5 q

Philosophorum.

bet lineæ ad quilibet lineæ est pporzio rationalis cōtra Euclidez di. q. dyametri ad costā quadrati est pporzio surda et irrationalis. et pbat pñā: q. cutuslibz numeri ad quilibet numez est pporzio rationalis sū arithmeticos. et inductive p. sed lineæ si cōponit ex indiuisibilibus se habet p modū numericū q. oīz pñco- rum ad oīa pñta est pporzio rōnalis. igit. et. ¶ Se cūdo sequit q. lineæ minor est equalis maior: ita q. dyameter est equalis coste et basis triāguli ē equalis cuilibet lineæ circa conū. q. enī ista sequatū manifestū est: qm. p.rahēdo a quolibet pñco coste ad pñtū op positz lineā rectāz euacuānt oīa puncta dyametri: et p.rahēdo a quolibet puncto basis triāguli ad conūz lineā rectā tot pñta inueniunt in lineā diuidente triā- guluz sicut in basi ex quo lineæ p.tracte nunquā pcur- runt nisi in cono triāguli. ¶ Tercio sequit q. circulus minor est equalis maiorē describēdo duos circulos: vñū maiorē et aliū minorē circa idē cētrū: qm. oēs li- nee p.tracte a circulo maiorē ad cētrūz trāsēūt per cir- culuz minorē et nunq. cōcurrūt nisi in cētro. igit. tot pñ- ta sunt in circulo minorē quot sunt in circulo maiorē: et pñs ambo circuli adēq. rent. ¶ Quarto sequit q. a cētro ad circūferentiā circuli nō oēs lineæ duce sunt equalēs cōtra diffinitionē circuli datā ab Euclide pri- mo elēco. et. pbat pñā. q. sicut datur lineā minima: ita circulus minimus: et per pñs a cētro illius circuli ad circūferentiāz nulla lineā potest trahi: q. si posset tra- hi daretur circulus minor: et tunc nō per intersecationē quoz: ut cūq. duo p. circulo p. in cētris posset demonstra- ri pñā. p.posito euclidis v. sup. datā lineā cōtingit triāgulu equilaterū collocare ex quo non a quolibet cētro circuli ad circūferentiā est p.abilis lineā: neq. cōstituibilis triāgulus inter circulos se intersecantes iuxta fantāsiā euclidis.

Notandum quarto q. plus nō pro- batur impossibilitatē cō- positionis ex indiuisibilibus infinitis: sed tñ ex indi- uisibilibus finitis: q. nec plato neq. alius p.decessor Aristō. illud posuit imo oēs ponētes cōtinuū cōponi ex indiuisibilibus dixerūt illa esse finita et non infinita. si enī cōtinuū cōponeret ex indiuisibilibus infinitis aliqua esset magnitudo infinita in actu q. est repro- batur tertio hui. et primo ce. et q. illud sequatū mani- festū ē: qm. quacūq. lineā capta illa p.poneret ex infi- nitis partibus equalib. nō cōicātib. q. cōponeret ex infinitis punctis et ex infinitis lineis: quarū q. li- bet esset duo. et vel triū puncto. et sic nulluz totū esset mai. sua pte neq. alicui. corp. ad corp. posset ēē ali- qua. pporzio: q. nullū infinitū est altero maius: neq. alicuius infinitū ad aliud infinitū est aliqua pporzio. ¶ Item sequunt plura incōueniētia adducta vel ad- ducenda cōtra opintonē cōtinuū componi ex indiui- sibilibus finitis: v. q. nihil potest rare fieri vel cōdē- p.ari s. se totū: q. si aliqd. corp. sic cōdēp.aret vel ra- resceret q. libet ps eius p. dēp.aret et rarefieret et sic pñ- ta cōdēp.arent et rarefieret et est impossibile. ¶ Etiam sequit q. nihil potest alio velocius moueri aut tardius: qm. quibuscūq. mobilibus datis motis in aliqua hora nulluz illo. plus aut minus p.transt de spacio quā aliud: ex quo q. libet illo. p.etrāst infinita pñ- ta. ¶ Deinde sequunt illa incōueniētia mathemati- ca v. q. lineā minor est equalis maiorē taz in quadra- to q. in triāgulo: et q. circulus maior est equalis mi- norē: sic de infinitis: quoniam quibuscūq. duob. tali-

bus signatis tot sunt puncta in vno quot in alio: et quot sunt partes actuales in vno tot sunt partes actu- ales in alio cū ex infinitis punctis infinite lineæ possūt fieri quarū quilibet esset pedalis quāritas: cum non possint dari infinita quin dent infinites infinita.

Contra dicta arguit cōtinuū cōponi ex in- diuisibilib. et primo sic. oī ordie essentiali est ad aliquid sumptū pñmū: sed totū ad su- as partes est ordo essentialis: igit. in isto ordie est da- re aliquid sumptū pñmū q. nō videt esse nisi pars indi- uisibilis. minor est euident: q. totius ad partes ē de- p.ēdētia essentialis. et maior ē pñ. et metaphice. ¶ Itēz ponit ibidem in omni genere est dare aliquid sim- pliciter pñmū: sed pars est causa mālīs respectu totū: igit. est dare aliquā partē primā simplr que nō pōt esse diuisibilis: q. tunc haberet partē pñorē se. igit. est pars indiuisibilis. ¶ Secdo. omne mēsurabile p. re- plicationē nō indiuisibilūz cōponit ex indiuisibilib. s. cōtinuū est mēsurabile per replicationē indiuisibilūz. igit. cōtinuūz cōponit ex indiuisibilibus. patet pñā cūz maiorē minorē vero declarat auctē pñ. di. in hoc sexto. q. si indiuisibile moueret cōtinuū mēsuraret p. ipsuz. cōstat aut. q. indiuisibile mouet localiter varian- do suūz suūz: neq. obstat si dicat pñm. intelligere de indiuisibili moto per se et nō moto per accidens: q. ma- nus siue moueat per se siue per accidens siue sit pars aialis siue nō sit pars aialis nō minus mēsurat spaci- um decē palmo. et ita pñtus si per se existēs mouere- tur mēsuraret magnitudinē per idē existēs in suo subo et motuz ad mutationē sui subiecti mēsurat magnitudi- nem. ¶ Tercio. oē q. d. facti distare partes cōtinuū est pars cōtinuū: sed indiuisibile facit distare partes cōti- nuū: igit. indiuisibile est pars cōtinuū. p. pñā cūz ma- iorē et minorē arguit ponendo q. vñius lineæ pedalis due medietates sint a. b. cōtinuate per c. punctū: et q. deus corrūpat c. punctū absq. generatiōe et corrūptio- ne alicui. alterius et absq. mutatiōe illarū medietatūz quo p.posito quero vñū a. et b. distant vel nō. si distant igit. prius distabāt et nō nisi per c. igit. c. punctus facit distare: si nō distā: igit. a. b. sunt cōtinua vel contigua sed nullū istoz q. nō habent vltima vñū neq. vlti- ma simul. ¶ Item si pñta nō sunt partes lineæ cor- rum patet deus puncta lineæ pedalis oēs partes rema- nentibus pñtis quoz duo vltima fuerūt a. b. et medi- um c. et p. q. a. b. ad b. distāt per possibīlē distantiāz et c. per semipedalez distantiā a quolibet illo. q. nō cōtingeret nisi facerent ex se distare et essent partes li- nee. ¶ Quarto sicut se habent vñtas ad numerum ita punctus ad lineā: sed numerus cōponit ex vñitatib. bus: igit. lineā cōponit ex punctis. patet pñā cū ma- iorē. quoniam sicut vñtas est pñcipiū numeri ita pun- ctus est pñcipiū lineæ. minor colligit a philosopho in predicamētis di. q. numerus est multitudo ex vñ- tatibus aggregata. vnde breuiter si cōtinuū cōponere- tur ex infinitis partibus et nō ex pñtis indiuisibilib. finitis sicut numerus ex vñtatibus: ex indiuisibilibus finitis sequeretur q. deus totū mūdūz posset collocare in quāritate vñius pedalis seu vñius grani milij acci- piēdo vñū corpus pedale sū omne dīmēsiōnē. et pa- tet in isto pedali esse infinita pedalia nō cōicāntia sū longitudinez et latitudinez. si nō cōponit ex indiuisi- bilibus: sed suplicies cōneza mundi cōponit tñ ex su- nitis superficiebus pedalis nō cōicātib. igit. a lapide signato deus tot pedalia sū longitudinē et la-

Liber sextus

itudinem poterit auferre: et ea inuicem continuare. Et longitudo et latitudo faciet maiorem extensionem quam sit extensio superficiei continue mundi: et per primum illud lapide poterit deus terminare extendere quod locabit totum mundum: et non solum unum mundum sed infinitos. et ideo arguit de grano milij. Et adhuc videtur esse sententia Aristoteli. de generatione. ubi dicitur quod ubique in linea est punctus. et primo posteriori quod substantia linee est ex his: quare. et c. Ad primum concedo quod in omni ordine celi est aliquid simpliciter primum: et quod totus ad partes est ordo essentialis: et primum quod in isto ordine est aliquid simpliciter primum. ubi ipsum totum prioritate forme ad materiam. ipse autem partes sunt primum in isto ordine prioritate materie ad formam. ubi partes ordinantur in totum tanquam in finem: sed finis et forma considerantur secundum Aristoteli. huiusmodi. id presertim tenet locum materiam et totum locum forme: sed ex his non sequitur quod sit dare primum partes simpliciter in continuo: quoniam partes continui non habent inuicem ordinem essentialium. Item concedo quod in omni genere necesse est dare aliquod simpliciter primum ubi in genere illo est ordo essentialis. Propter hoc datur primum in genere esse cause efficientis et in genere cause finalis: et illud primum est deus non tamen sub eadem ratione. similiter in genere cause formalis datur primum. forma elementum: et in genere cause materialis datur primum. ubi prima materia: sed in formis elementorum non datur primum: quia non habent ordinem essentialium: neque inter aliquas primas materias datur primum: quia non essentialiter ordinantur: ita in partibus continui non datur primum simpliciter: quia non habent ordinem essentialium: sed datur primum ad partem et secundum designationem. prima pars proportionalis et ultima quarta aut ultima octava. Ad secundum negatur quod indiuisibile possit mensurare continuum: et ad primum dicitur quod si indiuisibile posset moueri posset etiam mensurare magnitudinem. dico quod si indiuisibile mouetur per accidens non oportet quod mensuret magnitudinem: sed si moueretur per se oportet etiam mensurare magnitudinem. neque est sit de manu: quoniam manus siue moueat per se siue per accidens ipsa est diuisibilis et habet in se rationem mensure. punctus autem motus per accidens non habet rationem mensure propter suam indiuisibilitatem: sed si moueretur per se necessario esset diuisibilis: quoniam omne quod mouetur per se partem est interminabile a quo: et partem in termino ad quem non continetur nisi ipsum esset diuisibile. ideo si punctus per se moueretur mensuraret magnitudinem: et esset pars magnitudinis: quia igitur moueri per accidens non concludit punctum esse diuisibile. moueri autem per se concludit punctum esse diuisibile: ideo non oportet punctum motum per accidens mensurare continuum per sui replicationem. bene autem illud oportet si moueatur per se. Ad tertium nego quod puncta faciunt distare: et admissio casu dico quod a. b. medietates non distant: neque se tangunt ex quo ultima non sunt unum neque simul: et tunc concedatur ista conclusio. a. et b. nunc se tangunt et immediate ante hoc erant neque se tangebant et tamen non immediate ante hoc distabant. neque se tangunt quod pro hoc instanti easdem medietates faciat continuas vel coniguas per generationem unius vel duorum instantium. Et ad alium casum respondetur quod si deus corrumperet omnes partes linee remanentibus punctis a. b. c. non distarent: sed immediate inuicem multiplicarent: ita quod ubi esset unus punctus ibi esset quilibet absque distantia et extensione aliqua: non tamen forte posset deus destruere puncta remanentibus partibus linee: quoniam partes linee presupponunt puncta ordine essentiali aliter non esset illa in primo modo: linea est ex punctis

determinatione philosophi primo posteriori. Ad quartum dicitur quod numerus non componitur ex unitatibus tanquam ex partibus: sed ex unitatibus tanquam ex subiecto: ita linea non componitur ex punctis tanquam ex partibus: sed ex punctis tanquam ex terminis: neque habeo pro inconuenienti deum posse collocare hunc mundum: et infinitos alios sub quantitate unius pedalis et unius grani milij: illud tamen non est possibile naturaliter: quoniam tam in pedali quam in grano milij sunt aliquae partes proportionales ita subtiles in profunditate quod non possunt per se seorsum existere: sed statim conuerterent in continens: quoniam omnia determinata sunt magnitudine et paruitate: et per omnes diuisiones: ita quod si datur maxima longitudo: maxima latitudo: et maxima profunditas: ita datur minima longitudo: minima latitudo: et minima profunditas. ubi corpus per se existens. Propter hoc tale pedale non posset in infinitum extendi naturaliter: sed veniret ad unam extensionem quam perire non posset. Cum autem dicitur primo de generatione quod ubique in linea est punctus: respondetur quod Aristoteles non absolute concedit illud: sed concedit istud. aliquo modo in linea ubique est punctus: et aliquo modo ubique in linea non est punctus. conparado enim punctum ad lineam sic in linea ubique est punctus: quia non est aliqua linea in qua non est punctus: conparado autem punctum ad punctum sic non ubique in linea est punctus: quoniam nullus punctus est alteri puncto immediatus in eadem linea. illa autem propositio substantia linee est ex punctis est sepe exposita dicendo quod non intenditur phisice lineam componi ex punctis tanquam ex partibus: sed distinctionem substantialem et essentiali linee componi ex punctis tanquam ex partibus. ingreditur enim punctus distinctionem essentiali linee tanquam doctrina essentialis eius cum dicatur: linea est quantitas continua cuius extremitates sunt duo puncta. et c.

Necesse est. Tex. 15. cō. 24. 7

autem. Iste est secundus. cū dicitur tractat. 6. phisico in quo Aristoteles determinat de diuisione motus. postquam determinauit de compositione eiusdem. Et uidetur in quantum or capitula: quorum primum ostendit motum non esse in aliquo indiuisibili tanquam in subiecto vel in mensura: sed habere subiectum diuisibile et mensuram diuisibilem. Secundum capitulum manifestat multipliciter diuisionem motus: et ex parte repositis quod ex parte mobilis ibi. (Motus autem diuisibilis dupliciter.) Tertium capitulum perscrutat de diuisione motus: et de ordine illorum ad sui terminum et mensuram ibi. (Omne autem quod mutat ex quodam.) Quartum capitulum disputat de diuisione motus: et mutat esse et de ipso ordine ad inuicem in magnitudine et mensura ibi. (Omne autem quod mutat in tempore.) In primo capitulo Aristoteles ponit quatuor conclusiones quarum prima est ista. Necesse est ipsum nunc indiuisibile esse. Secunda conclusio. Impossibile est motum esse in instanti ibi. (Quod autem nihil.) Tertia conclusio. Impossibile est quietem esse in instanti ibi. (At vero neque.) Quarta conclusio. Impossibile est motum esse in subiecto indiuisibili ibi. (Quod mutat autem.) Circa primam conclusionem Aristoteles facit

Philosophorum.

duo: quoniam primo p[ro]mittit vna distinctione s[ecundu]m quas declarat. Sc[ilicet] exequit[ur] de i[n]terio ibi (Necesse e[st] igit[ur].) Quam ad p[ri]m[u]m Aristo. i[n]t[er]dit hanc distinctionem q[uod] duplex est n[un]c: v[er]o s[ecundu]m p[ri]m[u]m et s[ecundu]m alteru[m]. n[un]c s[ecundu]m s[ecundu]m p[ri]m[u]m est illud q[uod] e[st] p[re]sens s[ecundu]m se totu[m]: ita q[uod] no[n] diuidit[ur] in p[ar]te[m] p[re]terit[am] et in p[ar]te[m] futu[ra]m: et hoc est necessariu[m]: q[uia] tale n[un]c est finis p[re]terit[us] et p[ri]ncipiu[m] futuri: et sic est finis p[re]terit[us] q[uod] post ipsu[m] vel est p[re]terit[us]: s[ed] omne q[uod] est post ipsu[m] est futuru[m] aliter no[n] e[st] finis t[em]poris p[re]terit[us]. est aut[em] sicut p[ri]ncipiu[m] futuri q[uod] nihil ante ipsum est futuru[m]: sed o[mn]e q[uod] est ante ipsu[m] e[st] p[re]terit[us] alioquin no[n] e[st]et i[n]ci[piu]m futuri. N[un]c aut[em] s[ecundu]m alteru[m] est illud q[uod] no[n] e[st] p[re]sens s[ecundu]m se totu[m]: sed dicit[ur] e[ss]e p[re]sens r[ati]one i[n]stantis p[re]sentis q[uod] co[n]tinet[ur] aut r[ati]one p[ro]p[ri]etatis ad ipsum. verbi gratia. t[em]pus p[re]sens paru[m] dicit[ur] n[un]c r[ati]one i[n]stantis p[re]sentis co[n]tenti ab eo. t[em]pus aut[em] p[re]terit[us] v[er]o futuru[m] paru[m]. p[ro]p[ri]etate huic i[n]stanti e[st] dicit[ur] e[ss]e n[un]c. Ista distinctio colligit[ur] ex p[ri]mo p[ost]erior[um]. et ex hoc quatuor huius. illud eni[m]. p[ro]p[ri]etate p[er] se dicit[ur] e[ss]e tale: et illud s[ecundu]m alteru[m] est tale q[uod] s[ecundu]m aliquid sui est tale. qui eni[m] sanat s[ecundu]m totu[m] dicit[ur] sanari s[ecundu]m se. qui vero sanat s[ecundu]m oculum dicit[ur] sanari s[ecundu]m alteru[m]. Propterea i[n]stans p[re]sens e[st] n[un]c. p[ro]p[ri]etate p[er] se p[ri]mo: q[uia] ipsum est p[re]sens s[ecundu]m se totu[m]. nullu[m] aut[em] t[em]pus est. p[ro]p[ri]etate p[er] se n[un]c: q[uia] nullu[m] tale dicit[ur] e[ss]e p[re]sens s[ecundu]m totu[m] sed t[ame]n s[ecundu]m alteru[m]: q[uia] ergo dicit[ur] in p[er]tione p[er] ipsu[m] n[un]c est i[n]diuisibile: no[n] e[st]et intellegendu[m] de quolibet nec sed t[ame]n de illo q[uod] est no[n] s[ecundu]m se p[ri]m[u]m: et no[n] s[ecundu]m alteru[m]. demonstrato. n[on] q[uod] tale no[n] e[st] p[re]sens s[ecundu]m se totu[m]: sequit[ur] necessario ipsu[m] e[ss]e i[n]diuisibile et e[ss]e in quolibet t[em]p[or]e terminas et copulas p[ar]tes t[em]poris inuicem. Le. li. (Necesse aut[em] est et ipsu[m] n[un]c q[uod] no[n] s[ecundu]m alteru[m]: sed p[er] se et p[ri]m[u]m dicit[ur] n[un]c e[ss]e i[n]diuisibile et in omni t[em]p[or]e huius) no[n] in esse. (Est eni[m] aliquid vltimu[m] eius q[uod] est factu[m].) I. t[em]p[or]is p[re]terit[us] (cuius t[em]p[or]is p[re]terit[us].) (sup[er] hoc nihil futuri est). i. nulla habet p[ar]te[m] futu[ra]m: et uest[ig]iu[m] ipsu[m] n[un]c i[n]t[er]d[u]m t[em]p[or]is futuri e[st] cui[us] sup[er] nihil e[st] illius quod factu[m] est). i. cuius nulla p[ar]s e[st] p[re]terita (q[uod] vlt[er]ius n[un]c dicit[ur] vlt[er]iusq[ue] e[ss]e terminu[m].) i. t[em]p[or]is p[re]terit[us] et futuri (hoc aut[em] si demonstrat q[uod] huius) n[un]c q[uod] est p[re]sens (hoc est p[er] se et ipsu[m] simul) no[n] habes p[ar]te[m] p[re]terita[m] neq[ue] p[ar]te[m] futu[ra]m. (manifestu[m] e[st] q[uod] i[n]diuisibile e[st].)

Notandum p[ri]mo s[ecundu]m co[m]m[en]tato[re]m co[m]m[en]to. 24. q[uod] i[n]stans q[uod] dicit[ur] finis p[re]terit[us] et p[ri]ncipiu[m] futuri e[st] vnu[m] i[n]diuisibile s[ecundu]m subiectu[m]: sed est diuisibile s[ecundu]m r[ati]one[m]. s[ed] q[uod] vltimu[m] p[re]terit[us] no[n] e[st] aliud in subiecto a p[ri]ncipio futuri. quado cu[m]q[ue] de vna et eade[m] re numero dicunt[ur] p[ro]p[ri]etate diuisar[um] ratiou[um] illa res dicit[ur] vnu[m] subiecto et plura ratiou[um]. vnde s[ecundu]m e[ss]e vnu[m] subiecto et plura ratiou[um]: quia de s[ecundu]m p[ro]p[ri]etate plura distincta r[ati]one v[er]o alib[us] et mutuum: q[uia] igit[ur] alia est ratio finis: et alia est ratio p[ri]ncipij et tam finis quas p[ri]ncipiu[m] dicit[ur] de i[n]stanti: ideo i[n]stans est i[n]diuisibile s[ecundu]m subiectu[m] et diuisibile s[ecundu]m ratiou[um]: q[uia] eade[m] res numero est p[ri]ncipiu[m] h[ab]ere future et finis h[ab]ere p[re]terite: sed q[uod] no[n] sub eade[m] r[ati]one dicit[ur] p[ri]ncipiu[m] et finis: ideo o[mn]i q[uod] diuidat i[n]stans et sic multa s[ecundu]m r[ati]one[m].

Notandum secundo s[ecundu]m co[m]m[en]tato[re]m co[m]m[en]to. 23. q[uod] i[n]stans q[uod] dicit[ur] finis p[re]terit[us] et p[ri]ncipiu[m] futuri e[st] vnu[m] i[n]diuisibile s[ecundu]m subiectu[m]: sed est diuisibile s[ecundu]m ratiou[um]. s[ed] q[uod] vltimu[m] p[re]terit[us] no[n] e[st] aliud in subiecto a p[ri]ncipio futuri. quado cu[m]q[ue] de vna et eade[m] re numero dicunt[ur] p[ro]p[ri]etate diuisar[um] ratiou[um] illa res dicit[ur] vnu[m] subiecto et plura ratiou[um]. vnde s[ecundu]m e[ss]e vnu[m] subiecto et plura ratiou[um]: quia de s[ecundu]m p[ro]p[ri]etate plura distincta r[ati]one v[er]o alib[us] et mutuum: q[uia] igit[ur] alia est ratio finis: et alia est ratio p[ri]ncipij et tam finis quas p[ri]ncipiu[m] dicit[ur] de i[n]stanti: ideo i[n]stans est i[n]diuisibile s[ecundu]m subiectu[m] et diuisibile s[ecundu]m ratiou[um]: q[uia] eade[m] res numero est p[ri]ncipiu[m] h[ab]ere future et finis h[ab]ere p[re]terite: sed q[uod] no[n] sub eade[m] r[ati]one dicit[ur] p[ri]ncipiu[m] et finis: ideo o[mn]i q[uod] diuidat i[n]stans et sic multa s[ecundu]m r[ati]one[m].

p[ri]m[u]m est i[n]diuisibile o[mn]ino. i[n]stans t[ra]s[um]ptiue s[um]ptu[m] est t[em]pus p[re]sens paru[m] i[n]tus medio est i[n]stans i[n]diuisibile: q[uod] aut[em] istud no[n] sit vere i[n]stans. patet. q[uia] diuidit[ur] in duo t[em]p[or]a quoru[m] vnu[m] e[st] p[re]terit[us] et reliquu[m] futuru[m]: vulgus t[ame]n vocat tale t[em]pus i[n]stans: q[uia] no[n] p[ro]cipit i[n]stans i[n]diuisibile. male ergo dicit[ur] Oham et B[er]danus q[uod] nihil est simpl[iter] i[n]diuisibile in istis g[en]erabilibus et corruptibilibus nisi a[n]i[m]a i[n]tellectiva cu[m] suis accide[n]tibus: et i[n]stans est t[em]pus p[re]sens habes o[mn]es p[ar]tes p[re]sentes cu[m] s[ecundu]m co[m]m[en]tato[re]m aliquid est i[n]stans p[ro]p[ri]etate dicit[ur] q[uod] o[mn]ino no[n] diuidit[ur]: et aliq[uod] est i[n]stans t[ra]s[um]ptiue q[uod] est t[em]pus p[re]sens et hoc diuidit[ur] in p[re]teritum et futurum. quare et.

Notandum tercio s[ecundu]m co[m]m[en]tato[re]m co[m]m[en]to. 22. q[uod] Aristo. dicit i[n]stans s[ecundu]m se et s[ecundu]m alteru[m] esse i[n]diuisibile p[re]seruando se ab isto t[em]p[or]e de quo dicit[ur] p[ri]ncipaliter. ex quo igit[ur] i[n]stans dicit[ur] de i[n]stanti i[n]diuisibile habente suu[m] esse totu[m] simul et no[n] p[ri]ncipaliter de t[em]p[or]e p[re]sentis. Aristo. loquit[ur] de i[n]stanti p[ri]ncipaliter s[um]ptu[m] excludit do i[n]stans no[n] p[ri]ncipaliter s[um]ptu[m]. i[n]stans. n[on] ex quo est finis p[re]terit[us] et i[n]ci[piu]m futuri. necesse e[st] q[uod] sit i[n]diuisibile: q[uia] si esset diuisibile s[ecundu]m aliquid e[ss]et finis p[re]terit[us]: et s[ecundu]m aliud e[ss]et p[ri]ncipiu[m] futuri: et p[er] p[ri]m[u]m no[n] s[ecundu]m se: sed s[ecundu]m alteru[m] esset finis p[re]terit[us] et i[n]ci[piu]m futuri q[uod] est co[n]tra p[ro]p[ri]etate. It[em] si i[n]stans q[uod] est finis p[re]terit[us] et i[n]ci[piu]m futuri e[ss]et diuisibile nullu[m] vltimu[m] neq[ue] p[ri]ncipiu[m] altius t[em]p[or]is q[uod]i quocu[m]q[ue] dato dabo terminu[m] vltio[re]m et p[ri]ncipiu[m] p[re]ced[en]s si q[uod]libet i[n]stans est diuisibile: imo nullu[m] t[em]p[or]is aliquis esset vltimus terminus: neq[ue] altius t[em]p[or]is aliquod e[ss]et p[ri]m[u]m p[ri]ncipiu[m]: aut cuiuslibet t[em]p[or]is infinita essent p[ri]ncipia et infiniti fines. cuius oppo[si]t[u]m determinat h[ab]ere p[ro]p[ri]etate p[ro]p[ri]etate co[m]m[en]tato[re]m.

Notandum quarto s[ecundu]m co[m]m[en]tato[re]m co[m]m[en]to. 22. q[uod] Aristo. cu[m] declarauit q[uod] v[er]u[m] i[n]stans no[n] est p[ar]s t[em]p[or]is p[re]terit[us] neq[ue] futuri. manifestu[m] est q[uod] est vnu[m]: et cu[m] hoc est i[n]diuisibile: et no[n] i[n]t[er]dit q[uod] cu[m] fuerit declaratu[m] q[uod] est vnu[m] apparebit p[er] mediu[m] q[uod] est i[n]diuisibile: q[uod]i scire esse vnu[m] et scire ipsum esse i[n]diuisibile est in eode[m] ordine: et fundat sup[er] duo fundame[n]ta: quoru[m] vnu[m] est q[uod] i[n]stans no[n] est p[ar]s p[re]terit[us] aut futuri. s[ecundu]m vero est q[uod] i[n]diuisibile no[n] co[n]tinuat[ur] cu[m] i[n]diuisibile. I[n]t[er]dit co[m]m[en]tato[re]m q[uod] ipsum no[n] e[ss]e i[n]diuisibile est quoda[m] m[od]o p[er] se manifestu[m]: q[uia] cognito ad ipso[rum] p[er] ly n[un]c statim absq[ue] medio aliquo scit[ur] ipsum esse i[n]diuisibile q[uod] dupl[ic]iter p[ro]bat[ur]. p[ri]mo ex eo q[uod] i[n]stans no[n] est p[ar]s p[re]terit[us] neq[ue] futuri: sed mediu[m] i[n]ter illa. nunq[ua]m eni[m] due p[ar]tes alicui[us] co[n]sequenter se habet si i[n]ter eas cadit linea media. semp[er] eni[m] i[n]ter duas tales p[ar]tes cadit solus p[un]ctus i[n]diuisibilis: igit[ur] intelliges t[em]pus p[re]terit[us] et t[em]pus futuru[m] esse p[ro]p[ri]etate et ipsu[m] n[un]c mediate i[n]ter illa: et no[n] e[ss]e p[ro]p[ri]etate alicui[us] illo[rum] statim intelligit absq[ue] medio ipsu[m] e[ss]e i[n]diuisibile. Sec[un]do p[ro]bat[ur] id[em] ex eo q[uod] i[n]stans no[n] est co[n]tinuu[m] i[n]stanti neq[ue] aliquo co[m]p[os]itione p[ot]est facere cu[m] i[n]stanti. no[n] eni[m] etia[m] sunt vnu[m] vno m[od]o. aliter eni[m] s[un]t vnu[m] ipsa co[n]tinua vt linea et t[em]pus et aliter termini co[n]tinuu[m] vt punctus et i[n]stans. I. linea. n[on] t[em]pus sunt vnu[m] co[n]tinuitate paru[m]. punctus aut[em] et i[n]stans sunt vnu[m] i[n]diuisibilitate et p[ri]uatiue paru[m]. sicut ergo intelliges lineam vna[m] intelligit simul ea esse co[n]tinua: q[uia] linea e[ss]e vna[m] est ipsam esse co[n]tinua sicut intelliges i[n]stans esse vnu[m] no[n] co[m]p[os]it[um] alio m[od]o: neq[ue] alteri co[n]tinuu[m] statim intelligit ipsu[m] esse i[n]diuisibile cu[m] no[n] sit aliud ipsu[m] e[ss]e

Liber sextus

Tex. vnū: i ipsuz esse indiuisibile. (Necesse est igit.) Ista di-
 co. 26. stinctione premissa pbat̄ quadrupliciter. Prima cō-
 clusio. v3 q̄ est necessarius ipsuz nūc seu instās eē indi-
 uisibile i p̄mo sic. idē instans numero est finis p̄te-
 ritū i initū futuri: igitur instās est indiuisibile. pbat̄
 p̄na. q2 si instans est diuisibile ipsuz est diuisibile i duo
 instātia quoz vnū est finis p̄teritū i reliquū p̄inci-
 pium futuri. i per p̄ns nō idē instās numero est p̄in-
 cipium i finis illo p̄ tempo p̄. aīis arguit. si enī aliud
 est instans qd̄ est finis p̄teritū: i aliud qd̄ est initium
 futuri. querē vtrū illa instātia sint imediata vel me-
 diata. si imediata igitur tēpus cōponit̄ ex instātib⁹ qd̄
 est reprobatū in p̄mo tractatu: sed illa instātia sunt
 mediata: igitur inter illa mediat tēpus. p3 p̄na. q2 ista ē
 nā indiuisibilit̄ eiusdem cōtinui nature cum alijs par-
 tibus eiusdē cōtinui: sed illud p̄ns est icōueniens p̄io
 q2 sequit̄ ex illo qd̄ tēpus p̄teritū i tēpus futurū non
 p̄nter se habēt ex quo mediat aliquid eiusdē rōnis cū
 illis. ¶ Item sequit̄ scō q̄ inter instās q̄ est finis p̄te-
 ritū i instans q̄ est p̄ncipium futuri mediat instans di-
 uisibile: qm̄ inter tēpus p̄teritū i tps futurū: nihil
 mediat nisi instās. si igit mediat tēpus: igitur tēpus est
 instans: sed quodlibet tēpus est diuisibile: igitur istās
 est diuisibile. tunc arguit sic. inter instātia terminantia
 p̄teritū i futurū mediat tēpus qd̄ est instans diuisi-
 bile: igitur iter instās q̄ est finis p̄teritū: i aliud istās
 q̄ est initū futuri mediat instans diuisibile. L. li. (Ne-
 cesse est igit idē esse ipsuz nūc q̄ vltimū vtrūq̄ tēpo-
 ribus est.) f. q̄ est finis p̄teritū i initū futuri. (Si enī
 alteruz) instās illo p̄ tēpo p̄. p̄nter nō erit alterū alte-
 ri) sic q̄ nullū sit instās mediū inter illa (p̄pter illud
 quod nō est cōtinuū ex imp̄artibilib⁹ cōpositū. (si
 autē seorsuz est vtrūq̄) illo p̄ istātiū sic q̄ distāt i nō
 sunt imediata. (inter est tēpus oē. oē enim cōtinuū hu-
 lus est.) i istius nature q̄ inter duo instātia indiuisibi-
 lia cadat mediū eiusdē rōnis cū alijs partib⁹. (qua-
 re erit vnicū mediū termino p̄. i. iter terminos p̄te-
 ritū i futuri dabit mediū vnitatū cū p̄terito i futu-
 ro: igitur p̄teritū i futurū nō p̄nter se habēt. (Et vero
 si potest mediū est diuisibile. erit enī oē tēpus osten-
 sus ē in p̄lozi) tractatu q̄ diuisibile sit quare i diuisi-
 bile est ipsuz nunc) mediās inter instātia termināna p̄-
 teritū i futurū qd̄ est icōueniens.

Notandum q̄ ista ratio pbat̄ inter
 p̄teritū i futurū vel
 eē mediū nisi instans indiuisibile: qm̄ si dat mediū
 indiuisibile. illud erit tēpus vel instans diuisibile: si tē-
 pus: igitur p̄teritū i futurū nō sunt tēpora p̄nter se
 hōtia cui⁹ oppositū p̄supponit p̄hs. Si istās diuisibi-
 le aut igit diuidit̄ in tēpora vel in instātia. si in tēpora
 sequit̄ iter p̄teritū i futurū non esse tēpora p̄nter se
 habētia. si diuidit̄ instās in instātia aut igit illa instā-
 tia sunt imediata vel mediata. si imediata tēpus cōpo-
 nit̄ ex instātib⁹ qd̄ est reprobatū. si mediata aut igit
 mediat tēpus aut diuisibile vel indiuisibile i erit p̄ce-
 dere in infinitum. o3 igit dicere q̄ illud instās numero
 indiuisibiliter est finis tēporis p̄teritū i initū futuri.
 (Si aut diuisibile.) ¶ Scō arguit p̄hus ad eandē
 cōclusionē sic. si instās est diuisibile sequit̄ hoc icōue-
 niens q̄ aliq̄ p̄teritū est in futuro: i aliq̄ futurū ē
 in p̄terito: q̄ istud sit icōueniens manifestū est cū sit i-
 possibile aliq̄ tēpus p̄teritū esse futurū: i aliq̄ tps
 futurū esse p̄teritū. i q̄ istud sequat̄ arguit qm̄ si in-
 stans est diuisibile o3 q̄ sit diuisibile i p̄teritū i futu-

rum. sed instans ex quo est finis p̄teritū: o3 q̄ fm̄ se to-
 tum sit in p̄terito: q2 finis fm̄ se totū est in eo. cui⁹ si-
 nis: i q2 est p̄ncipium futuri o3 q̄ sit fm̄ se totū in futu-
 ro ergo si instās est diuisibile: i nō pōt diuidi nisi in p̄-
 teritū i futurū o3 partē instāis futurā esse in p̄terito: i
 partē p̄teritū esse in futuro: i ita habet p̄teritū in fu-
 turo i futurū in p̄terito qd̄ fuit. p̄bandū. L. li. (Si
 autē diuisibile est ipsuz nūc erit aliq̄ qd̄ factū est.) i. p̄-
 teritū (in futuro i futuri) erit aliud (in eo q̄ factū est)
 i. in p̄terito (fm̄ q̄ enī diuidet hoc determinat p̄teriti-
 um i futurū tēpore). i. diuidet in duas partes quarū
 vna determinat p̄teritū i alia futurū. si igit icōueni-
 ens est q̄ est factū esse futurū i ecōtra icōueniens est
 instans esse diuisibile.

Notandum hic fm̄ cōmētatozē cō-
 mento. 26. q̄ instans si
 ponat tēpus diuidit̄ per vnū tēpus in p̄teritū i fu-
 turum: i q2 est terminus inter p̄teritū i futurū vt de-
 scribitur: necesse ē vt pars p̄terita que est in eo sit fu-
 tura: q2 distinguat ab vltimo q̄ est inter tēpus p̄teritū
 i instās diuisibile. i. similiter sequit̄ vt pars futura sit p̄-
 terita: qm̄ illi erunt tria vltima. f. vltimū per qd̄ diui-
 dit̄ instās i vltimū per q̄ cōtinuat cū p̄terito: i vlti-
 mum p̄ qd̄ cōtinuat cū futuro: i vtrūq̄ istud tēpus acci-
 pitur fm̄ q̄ est post p̄teritū erit futurū: i cū accipit fm̄
 q̄ est ante futurū erit p̄teritū i sit partes ei⁹ qm̄ cū
 diuidit̄ in duo diuidit̄ in p̄teritū i futurū i vtrūq̄ est
 p̄teritū i futurū in sit qd̄ ē ipse. ¶ Triā icōuenien-
 tia inducit cōmētatozē. cōcesso q̄ istās sit diuisibile p̄i-
 mū icōueniens q̄ tps p̄teritū est futurū i ecōtra: qm̄ i-
 stans si diuidit̄ nēcio diuidit̄ in duo tpa: quoz vnū
 est p̄teritū i reliquū futurū: sed instās est termin⁹ vtrū-
 usq̄ tps: igit̄ secū dū se totū est in p̄terito i secundū se
 totū ē in futuro: sed ipsius vna pars ē tēpus p̄teritū
 i alia pars tēpus futurū: igit̄ ps p̄terita ē futura i ps
 futura ē p̄terita. Scō icōueniens q̄ vltimū tps h3 tria
 vltia: qm̄ vltimū tps ē istās: h3 tria vltia si ipm̄ est
 diuisibile. igit̄ rē q̄ istās hēat tria vltia. arg. h3 enim
 vnū vltimū p̄ q̄ diuidit̄ iduas ptes i vnū vltimū per
 q̄ p̄tinuat tpi p̄terito: i vnū p̄ q̄ p̄tinuat tpi futuro: si
 enī istās est diuisibile o3 q̄ sit tps p̄tinuat p̄terito i
 futuro q̄ nō p̄t fieri nisi p̄ diuersa vltia. Tertiū icōueni-
 ens q̄ istās h3 se totū ē p̄teritū: i h3 se totū ē futurū: q2
 istās h3 se totū ē post p̄teritū: i h3 se totū ē an̄ futurū: h3
 diuisibile q̄ h3 se totū ē post p̄teritū ē h3 se totū futurū
 i diuisibile q̄ h3 se totū ē an̄ futurū h3 se totū ē p̄teritū:
 igit̄ si istās sit diuisibile cū istās sit finis p̄teritū i p̄in-
 cipium futuri: sed q̄ istās h3 se totū ē p̄teritū i h3 se totū
 ē futurū. (Sit at.) Tertiū arguit p̄hs ad eādē p̄clonēz
 iherēdo aliq̄ icōueniens v3 q̄ istās nō h3 se h3 alterz ē cō. 27.

finis p̄teritū i initū futuri q̄ istō sit icōueniens p3 q2 i-
 stās diffinit̄ p̄ cōp̄tinuatū i diuisiū p̄m tps vt pa-
 tuit. 4. h3. q2 nō eēt vnū si istās p̄ alterz i nō p̄ se eēt si-
 nis p̄teritū i initū futuri: i q̄ illō seq̄ arguit. nā qm̄ q̄
 istāti dato si ip̄z est diuisibile ipm̄ diuidit̄ i duas partes
 qm̄ vna d̄terminat p̄teritū i alia futurū: igit̄ istās signa-
 tūz nō ē finis p̄teritū fm̄ se h3 fm̄ aliter v3 fm̄ p̄t sui p̄-
 cedēre: nec ē p̄ncipium futuri h3 se h3 alterz. f. h3 p̄tem
 subsequēte. L. li. Sit aut cū icōueniēt aducto sequit̄
 aliud v3 q̄ (i nō p̄ se erit hoc). f. finis p̄teritū i initium
 futuri ipm̄ (nūc h3 alterū diuisio. n. nō fm̄ ip̄z) si p̄
 se ipsuz i nō p̄ alterz o3 eēt termin⁹ tps. ¶ Notandū
 fm̄ cōmētatozē cōmētō. 27. q̄ ista ip̄tia p̄tingūt po-
 nētib⁹ q̄ istās ē tps q2 diuisio nō ē in cēntia. i. in nā i-
 5 liq̄

Lex.
60.27.

Tex.
66.27.

Notandum

Lex.
cō.28.

ponē
q' so2

Libert sextus.

mediatē hore 7 eque velocius cū. b. ¶ Tertius inco-
ueniens p totā hōzā futurā. a. erit ineqle. b. 7 tñ in eadez
hōzā aliqñ a erit egle b. pbat 7 pono q a sit tripeda-
lis qñtans 7 b pedalis 7 q in pñma medietate hore
future vniformiter maiorabit vsq ad tripedalitatē: 7
sequit q aliqñ in hōzā futura a erit tripedalis quāti-
tatis 7 in eadē hōzā b aliqñ erit etiā tripedalis quāti-
tatis ex quo maiorabit vsq ad tripedalitatē inclusi-
ue: 7 qz p totā istā hōzā a erit ineqle b arguitur qm
qualitertūqz diuidatur hōzā futura siue in medietates
siue in quartas siue in octauas siue in ptes pportiona-
biles pñue quacūqz pte signata in illa a erit ineqle
b cū tota illa a erit tripedalis quātitatis 7 nō b linea
tigo remanere accipiendo l p tota. ¶ Quartus inconueni-
ens q a ad b h3 pportio nē maioris ineqle tatis 7 pñ-
ue p totā hōzā futurā hēbit pportioz maioris ineqle
tatis 7 tñ aliqñ in hōzā futura hēbit pportioz egle
tatis: pbat ponēdo q a sit vn⁹ ignis potētie vt qñuo-
7 b vna aqua potētie vt duo q dē vniformiter tēdat
in potētia vsq ad gradū vt qñuo-7 in pñma medietate
hore 7 in secūda pñue remittat vsq ad gradū in q
est ito posito arguat hoc inconueniens sicut 7 alia pce-
dētia. Oia em hec ex infinita alia sequitur negādo in-
stātia indiuisibilia que nō sequent pcedēdo instātia in-
diuisibilia: vñ in pñmo casu dicēdū q in medio instanti
hore erit ita q a est pedalis quātitatis: 7 in secūdo casu
q in medio instanti hore b erit bipedale 7 in tertio casu
q nō p totā hōzā a erit ineqle b qz in medio instan-
ti ambo erit tripedalis quātitatis: 7 pñm vico q i
qñto casu nō pñue a hēbit ad b pportioz maioris
eqle tatis qm i istāti medio ambe-ri potētie vt qñuo-7.

Contra indiuisibilitatē pñuitatis arguit
qdrupt 7 pñmo sic. Oē accidēs h3
adeqñ subiectū: sed instās ē accidēs: igitur h3 adequa-
tū subiectū. Quero igitur vtz illud subiectū sit diuisi-
bile vel indiuisibile. si diuisibile igitur instās ē accidēs
diuisibile. pñmo: qz accidētia mēsurat suis subiectis:
si indiuisibile ē: illud nō ē de⁹ neqz aliqua intelligētia
neqz intellectus hūanus vt pñmo: neqz in alio subiecto in-
diuisibili vt induciue liquet. Secūdo sequit q aliqd si
mul incipit 7 definit esse gñatur 7 corrūpitur. pñmo:
qz instās pñs est 7 nunq fuit 7 nunq erit: igitur inci-
pit 7 definit esse: 7 qm nunq ante gnābatur hoc instās:
qz nō fuit neqz postea corrūpitur qz nō erit igitur iam
gnatur 7 corrūpitur. sed pñs ē sñm: qz nō in tpe ex qd est
indiuisibile: neqz in instāti qz nō in seipso fm cōmē. a.
hui⁹. neqz etiā i alio instāti qz tūc essent instātia simul
immo infinita 7 pñm ibidem. ¶ Tertio possibile ē q
de⁹ nullo tpe existere 7 absq aliquo motu creet vnā
intelligētia deinde eā annihilat. quo posito quero vtz
eodē instāti nūero mēsurabitur illa creatio 7 illa an-
nihilatio vel diuersis instātib⁹: nō diuersis instātib⁹ qz
tūc duo instātia essent immediata. o3 igitur q eodē instā-
ti qd non pñgit nisi instās sit diuisibile in duas ptes
p quaz vnā pte mēsurare creationē 7 p aliaz annibi-
lationē. ¶ Quarto sequit q de⁹ in pñmo instāti mun-
di incipit esse 7 in vltio instāti mūdi definit esse: pñmo
q tps incipit esse 7 definit esse iuxta opionē fidei. q
illud nō sit pcedēdū manifestū ē 7 q sequat arguitur
qz in pñmo instāti mūdi de⁹ fuit 7 nō ante illud instās
de⁹ fuit sumpt in vltio instāti mūdi de⁹ erit 7 nō post
illud instās de⁹ erit: ex q ante 7 post dicit differētia tps
vel instās: 7 ipm instās est indiuisibile: sed illa nō se-
queretur ponēdo instās diuisibile: qz cū ptes sint pñ-

ores toto 7 posteriores toto dicerem⁹ q deus fuit an-
te pñmū instās mūdi. si in pñma medietate eius: 7 erit
post vltimū instās mūdi v3 in secūda medietate. Ad
pñmū negatur antecedēs qz sepe dicitū ē q pñc⁹ linee
7 superficies sūt accidētia 7 nō habent adeqñ subiecta
sed p accidēs sunt in materia rōne corpis de pñdican-
to quātitatis. cōsimiliter posset dici de instāti qd est in
subiecto p accidēs ratio 7 tempis: cōceditur tamē q h3
adequatū subiectū v3 mūdū: nec semp accidēs diui-
ditur pñmō subiecti 7 maxime quādo illud est multi-
plicabile sicut tps vel instās quoqz qdlibet est subie-
ctiue in mūdō: 7 in qualibet pte mūdi p multiplicatio-
nem. nā ad eundē punctū mundi multiplicatur instās
cū id instās numero sit ad quēlibet punctū mundi si-
cut tempus. ¶ Ad secūdū concedo cōclusionē addu-
ctam: 7 cōsequenter dicitur q instās pñs in nullo in-
stanti incipit vel definit esse neqz in aliquo instāti gene-
ratur vel corrūpitur: loquēdo de instāti formaliter s3
solū in tpe pñmō: qz etiam instās nō mutatur in
tempe adequate: ideo nō oportet instās pñs ēē di-
uisibile. ¶ Ad tertius dicitur q illa creatio 7 illa annibi-
latio fieret in diuersis instātib⁹ neqz icōuenit de potē-
tia dei duo instātia esse immediata h3 illud nō sit possibi-
le naturaliter: pñmo tamē dici q sicut repugnat tpi pñri-
to esse cū futuro ita repugnat instāti esse simul cū alio
instāti: aut esse illi immediate aut cōsequenter se habēs.
¶ Ad quartū negatur psequētia 7 dicit q de⁹ fuit an-
te pñmū instās mundi 7 erit post pñmū instās mun-
di: 7 ante 7 post nō semp dicit differētia tēps vel
instantis tempis sed aliqñ dicit eternitatē 7 eum q
rum quodlibet dicitur esse ante tēps 7 post tempus:
neqz melius diceretur ponēdo diuisibilitatē instantis
q illo posito in nullo instanti aliquid incepisset esse:
neqz vnq⁹ definit esse quoniam quocūqz instanti dato i
quo aliquid fuit illud fuit ante illud instās. s. immedi-
ate: 7 si in aliquo instanti aliquid erit illud erit post il-
lud instās. s. immediate posteriori: 7 breuiter nō pos-
set dari aliqd instās in quo aliquid posset incipere vel
definire esse: sed ponēdo instātia indiuisibilia in tempe
talitā inconueniētia nō sequit.

Quod aut Tex. 29. cō.

nihil. Secūda con-
clusio est ista: impos-
sibile est motū esse in
instāti: pbat: in qua
cūqz mēsurā pōt esse
motus in ea pōt ali-
quid veloci⁹ 7 aliqd
tardius moueri: sed i
instāti nō pōt aliqd
veloci⁹ 7 aliqd tardi⁹
moueri: igit i istāti nō
pōt esse mot⁹: pñmo
cū maior ex determinatis. 3. ca. pñmō tractat⁹: 7 mīoz
dēclarat: Si ei i istāti pñt aliqd veloci⁹ 7 aliqd tardi⁹ mo-
ueri cū mobile veloci⁹ i minorē mēsurā pñt secat egle
spaciū p diffinitioz velocitatis sed q ē oare mēsuram
mīoz q sit istās 7 p pñs istās ē diuisibile qd ē 3. pñ-
mō pñmo 7 ca. 3. pñs sic arguit ponēdo q istās in q
d3 fieri mot⁹ sit. n. 7 magnitudo pñt secat a mobili ve-
lociori i illo instāti sit a b 7 magnitudo pñt secat a mo-
bili tardiori: eodē instāti sit a g pñs magnitudinis a b
qm mobile tardi⁹ vt pñs diffinitioz in equali tēpe

De hiscorum

pransit min⁹ spaciū: tūc fac suā demōstratōē p⁹ sic in mēsurā. n. mobile tard⁹ p⁹ rāsit. a. g. magnitudinē: igit⁹ mobile veloci⁹ in mino⁹ mēsurā p⁹ rāsit eandē magnitudinē: patet p⁹ nā p⁹ diffinitōē veloci⁹ et v⁹ tra mobile veloci⁹ p⁹ rāsit magnitudinē. a. g. in mino⁹ mēsurā q⁹ mobile tard⁹: si mobile tard⁹ p⁹ rāsit illam magnitudinē in instāti. n. igit⁹ mobile veloci⁹ p⁹ rāsit eandē magnitudinē in mino⁹ mēsurā q⁹ sit instās et p⁹ nās instās ē diuisibile cui⁹ oppositū est demōstratū. l. e. li. Q⁹ aut⁹ nihil ē i⁹ ipō nūc moueat ex his⁹ dictis et dicēdis (manifestū est si nāq⁹ est ita q⁹ mor⁹ est i⁹ instāti) p⁹ rāgit aliud (et veloci⁹ moueri in ipō nūc et tard⁹ si igit⁹ ipm nūc in quo. n. moueat aut⁹ veloci⁹ in ipō p. a. b. ergo tard⁹ in ipō p. mino⁹ magnitudinē: q⁹ sit. a. b. mouebit⁹ per. a. g. qm aut⁹ tardius in toto ipō nūc mouebat p. a. g. veloci⁹ ergo (in mino⁹ q⁹ hec). i. in mino⁹ mēsurā q⁹ instās. n. (mouebat q⁹ rē diuidet ipm nūc sed erat indiuisibile) p⁹ p⁹ mēsurā p⁹ clusioē (nō ergo ē). i. cōtingit (moueri i⁹ ipō nūc).

Notandum fm cōmēta. cōmēto. 29. q⁹ nō pōt aliqd dicere q⁹ illud q⁹ nihil ē veloci⁹ ē illud q⁹ mor⁹ in instāti et illud q⁹ nihil ē tard⁹ ē illud q⁹ mor⁹ p⁹ magnitudinē indiuisibile et si hoc eēt nō eēt. p⁹ p⁹ nō inter istū mor⁹ et alteros motus. f. q⁹ ē in maxima velocitate et maxima tarditate q⁹ nō ē p⁹ p⁹ nō inter lineā p⁹ p⁹ nō et motū ē p⁹ p⁹ sūt. p⁹ p⁹ nō abiles fm veloci⁹ et tardius. hōc cōmē. Rō ergo aristo. possit ab aliquo sic solui: negādo q⁹ in q⁹ mēsurā pōt esse motus in ea pōt aliqd veloci⁹ et tard⁹ moueri qm sicut illud tardis sine mouet q⁹ p⁹ rāsit magnitudinē indiuisibile: ita illud veloci⁹ mouet q⁹ mouet in instāti indiuisibili sicut nō p⁹ rāgit signare duo mobilia in eā velocitē mota sup⁹ magnitudinē indiuisibile: ita nō p⁹ rāgit duo mobilia in instāti moueri vni⁹ alio veloci⁹ aut tardius.

Contra istā rāsonē arguit cōmē. Qm dāta illa sequit⁹ q⁹ mor⁹ aliqd sūt eius⁹ modi speciei q⁹ nō sūt inuicē cōpabiles i⁹ velocitate q⁹ est impossibile. et p⁹ p⁹ nā. q⁹ p⁹ nō ē cōpabilis l⁹ nec neq⁹ instās t⁹ igit⁹ mor⁹ fact⁹ sup⁹ p⁹ nō ē cōpabilis motui facto sup⁹ lineā: neq⁹ motus fact⁹ i⁹ instāti nō ē cōpabilis motui facto in tpe. Et q⁹ illi motus sūt eiusdē sp⁹ p⁹ nō q⁹ sint ad terminos eiusdē speciei.

Dubitatur qm mobile ē in instāti igitur mor⁹ ē in instāti. p⁹ p⁹ nā: q⁹ si subiectū ē in instāti q⁹ d⁹ libet accidēs ei⁹ est in instāti. vñ q⁹ accidēs mēsurat subiecto iuxta illud p⁹ nō in p⁹ di cam. q⁹ tūc sup⁹ p⁹ nō tāta albedinē eius ē dices oīs mēsurā subī ē mēsurā oīm accidētū ē. Lū igit⁹ motus sit accidēs mobilis p⁹ aristo. 3. hui⁹. et instās ē mēsurā mobilis p⁹ ipm. 4. hui⁹. igit⁹ instās ē mēsurā motus. Et p⁹ p⁹ nō oīs regule loycoz. di. q⁹ si aliquid mouetur illud i⁹ aliq⁹ instāti mouet⁹: et si aliquid mouebat⁹ aut mouebit⁹ q⁹ illud i⁹ aliq⁹ instāti mouebat⁹ aut mouebit⁹ et gnāliter q⁹ q⁹ lectūz q⁹ q⁹ tūc sūt aliquid ipm i⁹ aliq⁹ instāti fuit tale vel tūc: et si aliq⁹ vel aliq⁹ tūc erit aliqd ipm in aliq⁹ instāti erit tale aut tūc. Rūdet q⁹ mor⁹ dupl⁹ diuidit⁹. i. diuisiōē mobilis et diuisiōē t⁹ p⁹ ut videbit⁹ i⁹ seq⁹ nica: et q⁹ d⁹ libet isto p⁹ modo p⁹ d⁹ ē in instāti nō q⁹ d⁹ p⁹ se s⁹ p⁹ accidēs. Sicut em⁹ p⁹ p⁹ p⁹ p⁹ accidēs p⁹ rāsit ad p⁹ rāsit i⁹ spaciū et p⁹ accidēs mouet ad spaciū ist⁹ mobilis: ita mor⁹ ē p⁹ accidēs i⁹ instāti rōne mobilis in q⁹ tūc in s⁹ et rōne t⁹ p⁹ in q⁹ tūc in mēsurā. Si ei⁹ mobile ē o⁹ q⁹ sit in instāti nō tūc mēsurat instāti mēsu

ra adeq⁹ tōis vt diuidit⁹ diuisiōē t⁹ p⁹. Lōcedat igit⁹ q⁹ motus ē in instāti et q⁹ aliqd mouet⁹ i⁹ instāti et mouebat⁹ ac mouebit⁹ in instāti nō q⁹ d⁹ p⁹ se sed p⁹ accidēs. Aristo. aut⁹ dicit⁹ motū nō posse esse in instāti tāq⁹ in mēsurā p⁹ se: q⁹ ea q⁹ sūt p⁹ accidēs nō sūt q⁹ dā in scia speculatiua fm p⁹ m. s. h⁹. (Et vō neq⁹.) Secūda p⁹ o. Impossibile ē q⁹ d⁹ esse in instāti. Istā p⁹ oem p⁹ s tripl⁹. pbat et primo sic: Illud d⁹ quiescere q⁹ ē aptū natū moueri et nō mouet⁹ qm ipm ē innatū moueri neq⁹ fm dispōem fm quā ē innatū moueri n⁹ eo mō q⁹ ipm ē innatū moueri: sed nihil ē inatū moueri in instāti: igit⁹ nihil innatū ē quiescere i⁹ instāti: p⁹ nā cū mino⁹ ex secūda p⁹ o. ne h⁹ ca⁹. malo⁹ aut⁹ p⁹ p⁹ ex diffinitōē quietis. Ex q⁹ enī quies ē priuatio motus: et opposita priuatiue h⁹ sit⁹ r⁹ circa iō a q⁹ q⁹ subiecto et a q⁹ q⁹ mēsurā remouet⁹ motus ab eodē subiecto et ab eadē mēsurā remouet⁹ quies: iō si aliquid nō pōt moueri neq⁹ illud pōt quiescere: et si in aliq⁹ mēsurā nō pōt esse motus etiā i⁹ eadē nō pōt esse quies. l. e. li. Et vō neq⁹ quiescē p⁹ rāgit i⁹ instāti (quiescē em⁹ dicit⁹ aptū natū moueri q⁹ nō mouet⁹ qm aptū natū est et q⁹ sic q⁹ qm in ipō nūc nihil aptū natū ē moueri manifestū ē q⁹ neq⁹ quiescē ē ali quid innatū in instāti p⁹ s intelligit⁹ q⁹ mēsurā mor⁹ et p⁹ q⁹ dispōem fm quā sit motus et p⁹ sic modū q⁹ mobile mouet⁹: vt p⁹ ex antiq⁹ trāslatiōē r⁹ cōmēto.

Notandū q⁹ eo mō q⁹ cessum ē motū eē in instāti: p⁹ accidēs. aliquid em⁹ quiescit in instāti p⁹ accidēs: r⁹ sic quies ē in instāti p⁹ accidēs: Lū em⁹ dicit⁹ p⁹ s quiescē nō ē in instāti neq⁹ aliqd quiescē in instāti itel ligit⁹ duratiōē quietis nō mēsurari instāti: sic neq⁹ duratiōē motus mēsurari instāti.

Sed dubitatur qm inter q⁹ sūcūz duos mor⁹ p⁹ os cadit quies media fm p⁹ m. s. h⁹. sed aliqd p⁹ esse mor⁹ p⁹ in t⁹ p⁹ imediat⁹ fm oīa gnā motū: igit⁹ i⁹ ter illos sp⁹ eēt quies media: s⁹ illa quies nō posset mē surari nisi instāti copulāte illa t⁹ p⁹: ergo in instāti pōt esse quies. Rūdet q⁹ quies dupl⁹ accipit⁹ v⁹ p⁹ p⁹ i⁹ p⁹ p⁹ quies. p⁹ p⁹ i⁹ supra ē priuatio motus diuisibil⁹: et talis nō pōt ē in instāti tāq⁹ in mēsurā sic neq⁹ motus. Quies aut⁹ ip⁹ p⁹ i⁹ supra ē priuatio mutatiōis i⁹ diuisibilis: et talis pōt esse i⁹ instāti tāq⁹ in adeq⁹ta mē sura. Loquit⁹ ergo p⁹ s de quiete supra. p⁹ p⁹ i⁹ et nō im⁹. p⁹ p⁹ i⁹. Ampl⁹ si idē. ad eadē p⁹ oem nō inferet⁹ istud icō ueniēs q⁹ aliqd. p⁹ eodē instāti mouet⁹ et d⁹ scit⁹ imagiā t⁹ p⁹ s. a. b. t⁹ p⁹ nō se h⁹ t⁹ q⁹ v⁹ r⁹ i⁹ q⁹ termin⁹ sit. c. cōtinuās illa t⁹ p⁹ inuicē: et q⁹ aliqd mobile moueat adeq⁹ tē in. a. et d⁹ scit⁹ adeq⁹ tē i⁹. b. isto posito arguit⁹ p⁹ s sic: Illud q⁹ mouet⁹ in aliq⁹ tpe toto mouet⁹ in q⁹ libet illius t⁹ p⁹ in q⁹ innatū ē moueri: s⁹ aliqd mobile mouet⁹ in. a. tpe toto: igit⁹ illud mobile mouet⁹ i⁹ q⁹ libet ip⁹. a. in q⁹ innatū ē moueri: s⁹ c. instās ē aliqd ip⁹. a. in q⁹ mobile in natū ē moueri si mor⁹ pōt fieri i⁹ instāti: igit⁹ mobile mouet⁹ in. c. instāti. Ip⁹ illud q⁹ quiescit in aliq⁹ tpe toto quiescit in q⁹ libet illi⁹ in q⁹ innatū ē quiescē: sed mobile signatū mouet⁹ in. b. tpe toto: igit⁹ illud mouet⁹ i⁹ q⁹ libet ip⁹. b. in q⁹ innatū ē quiescere: sed. c. instās ē aliqd b. in q⁹ mobile signatū innatū ē quiescere si in instāti pōt esse quies: igit⁹ mobile signatū in. c. instāti quiescit et idem in eodē instāti mouetur vt probatum est: igit⁹ idē mobile in eodē instāti mouet⁹ et quiescit q⁹ im plicat cōtradictionē. l. e. li. (Amplius si idē quidē nūc in eadē t⁹ p⁹ est) vt finis vni⁹ et p⁹ p⁹ nō p⁹ p⁹ p⁹ alteri⁹. Lō

Tex.
cō. 30.

Tex.
cō. 31.

Libertus.

tingit aut hoc quidē moueri aliud aut quiescere totū) id est cōtingit signare duo tpa imediata in quo p vno est tñ moueri et in alio tñ quiescere. (Qd autē mouet in tempore in quolibet mouebis huius p qd apuz nanū est moueri et quiescere similiter quiescit: cōtingit idē simul moueri et quiescere. Idē enī est vltimū tēpuz vtrorūq; ipm nunc.)

Notandū qd l3 vnus et idē terminus sit aliquid vtriusq; s. a. in quo ē motus: et b. in quo est quies. nō tamē ppter hoc sequitur qd in huius termino sit simul motus et quies nisi supponatur qd in hoc termino sit aliquid apuz nanū quiescere vel moueri. ideo ista ratio est cōtra aduersarios ponētes in instāti posse esse quietē et motum. ppter ea nō absolute arguit philosophus: Si aliquid mouebitur in toto a tempore: igitur mouebitur in quolibet a tempore: quia argumentū ita procederet contra eum si cur contra aduersarios. sed arguitur sic: Hoc mouebitur in toto a tempore: igitur mouebitur in quolibet a tempore: in quo est innatum moueri. hoc quiescit in b. tempore: toto: igitur quiescit in quolibet illius in quo est innatum quiescere: sed nullum mobile est innatum quiescere aut moueri in aliquo instanti semper intelligēdo per se quia per accidens nō iconuenit: vte est ostensum in secūda pclusionē.

Contra modū arguendi philosophi probatur cōtraria et cōtradictoria verificari de eodem simul pro eodem instanti dato illo modo arguendi: ponendo qd in a. tempore erit fortis adequate albus: et in b. tempore erit adequate niger. et arguitur sic: Fortis erit albus in toto tempore: igitur fortis erit albus in quolibet ipsius. a. in quo fortis innatus est esse albus: sed c. instans est aliquid. a. i quo fortis innatus est esse albus: igitur in c. instanti fortis erit albus. Item fortis erit niger in toto. b. tempore: igitur erit niger in quolibet ipsius. b. in quo innatus est esse niger: igitur fortis esset niger in c. instanti. Et ita habeo qd in eodem instanti fortis erit albus et niger et cōsequenter albus et nō albus: arguendo de nō albo si cur de nigro. ¶ Et confirmat: quoniam philosophus. 2 huius ponit qd si aliquid erit album in aliquo tempore primo: ipsum erit album in quolibet instanti illius temporis: ppter qd in vltimo: ita si aliquid mouebitur in toto tempore. a. nō oportet qd moueatur in quolibet instanti illius in quo innatum est moueri: sed i quolibet ppter qd in vltimo. quo concessio nō sequitur ideo simul moueri et quiescere. Respondetur qd responsio Aristotelis nō est demonstratiua simpliciter sed ē demonstratiua contra aduersarios. hoc enī est differētia inter rem permanentem et successiuam: quoniam res permanens est in primo instanti sui temporis: sed non in vltimo: Res vero successiuā nō est in primo neq; in vltimo instanti sui temporis quoniam in tali vltimo esset aliqua sua pars. Constat autem rem successiuā in omni mensura esse in qua est aliqua pars eius: sed aduersarij tenentes motum et quietem posse fieri in instanti habent dicere motum componi ex indiuisibilibus: et consequenter motum a temporis esse in c. instanti qd est vltimum illius temporis. Cum autem quies sit res permanens et sit in instanti per illos dignum est qd ipsa sit in tali instanti primo sui temporis: quapropter sequitur quietem factam in b. tempore tūc in c. instāti qd est principium illius temporis: ideo si possibilis est motus vel quies in instanti: possibile est

aliquid moueri et quiescere in eodem instanti. (Amplius autem.) Tercio ad eandem pclusionem arguit sic philosophus: Quiescere in se habere eodē modo i instanti nō est prius neq; posterius: igitur nihil quiescit in instanti: patet consequentia cum minori ex quo instans est indiuisibile. et declaratur maior: nam quies est priuatio motus per motum ipsum mobile alter se habet nunc qd prius aliter posterius qd nunc: igitur per quietem ipsum quiescens cōsimiliter se habet nunc sicut prius et posterius sicut nunc: ideo sicut motus nō est in instanti tanq; in mensura propter carentiam prioris et posterioris in eo: ita quies nō est in instanti propter cōsimilem causam: nō igitur motus vel quies est in instanti sed est in tempore tanq; in mensura. L. li. Amplius autem quiescere dicere quidē dicimus illud (quod similiter se habet ipsum et partes et nunc et prius in ipso autem nunc et prius in ipso autem nō est prius quare neq; quiescere necesse ergo est et moueri qd mouetur in tempore et quiescere quiescens in tempore.)

Notandum qd Aristoteles probauit motum nō esse in instanti quoniam per vnā rationem propriam: probat autem quietem nō esse in instanti per tres rationes quarum prima probat quietem nō esse in instanti per hoc qd motus nō est in instanti. Alie autē due sunt communes motui et quieti: quoniam quilibet indifferenter probat motū nō esse in instanti sicut quietem nō esse in instanti: hec tamen vltima ratio nō inuenitur in antiqua translatione neq; in commento.

Contra predicta arguitur probando qd motus et quies sunt in aliquo instanti: quia omne quod sentitur est in aliquo instanti: sed motus et quies sentiuntur: igitur sunt in aliquo instanti. patet consequentia cum minori per Aristotelem secundo de anima dicens qd motus et quies sunt sensibilia per se et sensibilia communia. maior declaratur: quoniam sensatio fit in instanti cum nō habeat contrarium et maxime visio per cōmentatorem. 2. de anima: igitur illud quod sentitur est in instanti. Respondet Burleus qd nō oportet si motus videtur in instanti qd propter hoc sit in instanti: quia licet videri sit inferius ad esse nō tamen videri ad esse nō tamen videri in instanti est inferius ad esse in instanti. ¶ Sed contra. Sensus in actu est sensibile in actu simul sunt et nō sūt: per aristotelem et cōmentatorem. 2. de anima. igitur in in quacūq; mensura est sensus in actu in eadem mensura est sensibile in actu: sed motus est sensibile in actu quando actualiter videtur: igitur si visus in actu est in instanti motus in actu est in instanti. ¶ Item. 7. huius dicit phs qd in omni motu mouēs et motū sunt simul. siue sit motus realis siue intentionalis: et cōsequenter agēs et patiens sunt simul: sed motus est agēs et sensus patiens: igitur sunt simul: sed sensus est in instanti: igitur motus ē i instanti. Un qd sensatio fit in instanti a sensibili ppter qd a cōi cū nō exeat ad actū vnū sine reliquo v3 i eodē instanti esse motū in quo sensus patit. Dicēdū igitur vt supra qd motus ē in instanti tanq; in mensura: vt diuidit diuisi onemobilis: s3 nō ē in instanti tanq; in mensura vt diuidit tur diuisio heptle eo mō quo aristo. hic loquitur.

Sed dubitatur circa hoc qd dicitur qd visio sit in instanti: qd dato isto sequit qd instans ē diuisibile qm si aliqd agēs. pduct aliqd effectū in aliq; mensura agēs

Philosophorum

12.
10. 32.

maioris potēte pōt illū effectū vel p̄similem pducere
in minoꝝ mēſura: igit ſi aliq̄ agēs pducit viſionem i
iſtā agēs illo ſortius ⁊ maioris potēte poterit vi
ſionē pducere in minoꝝ mēſura q̄ eſt iſtans q̄ fieri
nō poſſet niſi iſtās eſſet diuiſibile. ¶ Eodem mō ar
guat de lumine nō pducit in iſtā cuius oppoſitū po
nit p̄b̄s. 2.º de aia: ⁊ r̄ndet negādo aīſ: n. n. oꝝ q̄ agēs
foꝝ ⁊ p̄fecti pducit effectū p̄ſimilē i minoꝝ mēſura
ſz ſufficit q̄ i eadē mēſura pducit effectū maioꝝ vbi
tū mēſura eſſet diuiſibilis idubie agēs maioris potē
tie pduceret equalē effectū i minoꝝ tpe quārum ⁊ c.
(Qd̄ mutat aut.) Quarta p̄cluſio i poſſibile eſt mo
tus eſſe in ſubiecto indiuiſibili: p̄bat oē q̄ mutat ne
ceſſe eſt diuiſibile eē: ſz motus nō ē ſubiectiue niſi in eo
q̄ mutat: igit neceſſe ē ſubiectū motus eſſe diuiſibile ⁊
per p̄b̄s i poſſibile ē motū eē in ſubiecto indiuiſibili: ⁊
p̄b̄a cū minoꝝ ⁊ maioꝝ ſic arguit: oē q̄ p̄tū ē i termi
no a quo ⁊ p̄tū in termino ad quē neceſſe ē eē diuiſibi
le: ſz oē q̄ mutat p̄tū ē in termino a quo ⁊ p̄tū in
termino ad quē igit oē q̄ mutat neceſſe ē diuiſibile eē
⁊ p̄b̄a cū prima p̄e antecedēte: q̄ eē p̄tū i hoc ⁊
p̄tū i illo dicit diuiſibilitatē: ſz ſcōa pars antecedē
tis arguit qm̄ cū oīs mutatio ſit ex quodā i quoddā
ut ſuit hūi. 5.º. huius neceſſario mobile oū mouet aut
eſt tota i termino a quo: aut tota i termino ad quē:
aut oīo i neutro: aut p̄tū i vno: ⁊ p̄tū i alio: nō ē da
re q̄ mobile oū mouet ſit tota i termino a quo: vel
tota i termino ad quē: q̄ qm̄ ē tota i aliquo illoꝝ
terminoꝝ nō mouet cū termino a quo ſit i principio
moꝝ ſe hñs oīo ſic aīſ: ⁊ i termino ad quē ſit ſine mo
tus: nō ē ē dare q̄ mobile oū mouet ſit tota i vtro
q̄ aut tota i nullo: qm̄ termin⁹ a quo ⁊ termin⁹ ad
quē ſunt oppoſita i actu: oppoſita aut i actu nō ſit di
cunt de eodē: ⁊ qm̄ motus nō ſubito trāſit de termino
a quo i termin⁹ ad quē ſz ſuccellū: q̄ p̄ hoc diſtinguit
a gñatōe ⁊ corruptione i poſſibile ē q̄ mobile oū mo
uet ſit oīo in neutro illoꝝ terminoꝝ: ⁊ p̄ p̄b̄s mobile
oū mouet p̄tū ē i termino a quo: ⁊ p̄tū i termino
ad quē q̄ ſuit p̄b̄adū l. e. li. (Qd̄ mutat aut oē neceſ
ſe ē diuiſibile eē: qm̄ enim ex quodā in quēdā oīs mu
tatio ē.) ſ. ex termino i quo i termin⁹ ad quē ⁊ cū qui
dē ſit in hoc q̄ mutatū eſt: vñ i termino ad quē (nō
amplius mutat cū aut eſt in eo ex quo mutatum eſt ⁊
ipm̄ ⁊ p̄es eius nō mutat). ſ. in termino a quo (q̄ enī
ſit ſe hñ ⁊ ipm̄ ⁊ p̄es oēs nō mutat neceſſe eſt igitur
hoc). i. mobile (aliquid in hoc eē). i. ſm̄ aliquid eē in
termino a quo. (aliud vero in altero mutans. i. ⁊ ſm̄
aliud eē i termino ad quē ipm̄ (mobilis nō. n. i vtrū
q̄) termin⁹ tota ſit: ſit neq̄ i neutro oīo (poſſibile ē
eē.) (Dico aut) hic p̄b̄s excludit vnū dubiū declarās
aſſumptū ſue rōnis: nā poſſet aliquis dicere ſi fiat mu
tatio ab albo in nigrū per fulcū non oportet q̄ mo
bile p̄tūe oū mouet p̄tū ſit ſub albedine ⁊ p̄tū
ſub nigredine: vñ in eo tpe quo mouet ab albo in fu
lcū. R̄ndet p̄b̄s q̄ per illud in q̄ mutatur intelligit ter
min⁹ ad quē p̄p̄inquit ⁊ non remot⁹: ⁊ p̄ id ex quo mu
tatur intelligit etiam termin⁹ a quo: ⁊ p̄ id ex quo mu
tatur intelligit etiam termin⁹ a quo p̄oꝝimū ⁊ non
remot⁹: ideo ſi aliquid mouetur ab albo in fulcū: oē
de a fulco in nigrū neceſſe ē oū mouetur ab albo in fu
lcū q̄ p̄tū ſit ſub albo: ⁊ p̄tū ſub fulco: ⁊ non
q̄ ſit p̄tū ſub nigro: q̄ nigredo ē termin⁹ ad quē
remot⁹: quādo tamē mouetur a fulco in nigrū ne
ceſſe ē continue p̄tū eſſe ſub fulco ⁊ p̄tū ſub ni

gro: ſ. ergo p̄poſitio: oē q̄ mutatur p̄tū ē i termi
no a quo ⁊ p̄tū in termino ad quē eſt intelligen
da de terminis p̄oꝝimis ⁊ non remotis l. e. li. (Dico
autem). i. intelligo de eo (in q̄ mutat p̄tū ſm̄ mu
tationem ut ex albo in fulcū) mobile mouetur im
mediate ⁊ (non in nigrū non enim neceſſe eſt q̄ mu
tatur in quocunq̄ vltimoꝝ) terminoꝝ a quo ⁊
ad quē ſed p̄oꝝimoꝝ: deinde concludit intentum
oī. manifeſtū igitur eſt (q̄ oē q̄ mutatur eſt) diuiſibile.

Notandum 32. mouet iſtam queſtio
nem vñ Aristo. hic per tranſmutabile intelligit illud
q̄ eſt tranſmutabile tñ ſm̄ tria predicamenta. ſ. quan
titatem qualitatem ⁊ vbi: aut per tranſmutabile intel
ligit illud q̄ eſt tranſmutabile ſm̄ quatuor predicame
ta: vñ ſm̄ ſubſtantiam qualitatem quantitatem ⁊ vbi:
⁊ probat cōmentatoꝝ Aristo. per tranſmutabile ſic
ligit illud q̄ eſt tranſmutabile ſm̄ omnia predicame
ta: q̄ aliter demonſtratio Aristo. nō eſt vniuerſalis ſed
particularis q̄ cum diuiſibilitas nō competat tñ trāſ
mutabili in quantitate qualitate ⁊ vbi: ſed etiam trāſ
mutabili in ſubſtātia ſub hac demonſtratioe oī. in qua
tuor p̄dicamentis eē mot⁹: vñ ſb̄a q̄ritate q̄litate ⁊ vbi
ut arguitur ſic: p̄b̄s loquit de oī tranſmutabili in quo
eſt motus ſed in tranſmutabili ſm̄ quatuor predica
menta eſt motus ex quo motus eſt in quatuor p̄dicta
mentis igitur de tranſmutabili ſm̄ quatuor predi
camēta loquitur hic philoſophus. hūc queſtionē cō
mentatoꝝ anecit alia p̄uerbibilem cū iſta vñ Aristo.
hic loquitur ſolus de trāſmutabili in tpe an i diſſerēt
de trāſmutabili in tpe ⁊ in nō tpe. Et arguit p̄mo q̄
loquit i diſſerēt de quolꝝ trāſmutabili in tpe q̄ i
nō tpe: q̄ ſi loquit tñ de trāſmutabili i tpe ſua demō
ſtratio non eſt vniuerſalis ſed particularis cū diuiſi
bilitas cōpetat nō ſolū trāſmutabili in tpe ſz et in non
tpe: ſcōa arguit cōmē. in hñs q̄ p̄b̄s nō loquit de trāſ
mutabili in nō tpe: q̄ tñ demōſtratio Aristo. non eſt
vera cū accipit vnā p̄tem antecedētis fallam: vñ oē q̄
mutat p̄tū eſt in termino a quo: ⁊ p̄tū in termi
no ad quē cū illud q̄ trāſmutat in nō tpe ſubito ſit in
termino ad quē a b̄ſq̄ eo q̄ p̄tū ſit in termino a
quo ⁊ p̄tū in termino ad quē: i dubio iſta q̄d ē
diſſicilis valde: ideo quaſi inſolubilis expoſitionibus
ſm̄ cōmentatoꝝ hñc. Et q̄ p̄ima ſcōa q̄d includit
eandem diſſinitionem ideo ſoluta ſcōa q̄dne erit ſolu
ta prima: cū ergo queritur vñ philoſophus tñ lo
quatur de tranſmutabili in tempore an de tranſmuta
bili in nō tpe: an de tranſmutabili in tempore ⁊ in
non tempore i diſſerēt non ſolum queritur hic diſ
ſicultas in concreto: ſed etiam in abſtracto vñ philo
ſophus loquatur tantū de tranſmutatione in tem
pore: an de tranſmutatione in tempore ⁊ in non tem
pore ⁊ ſoluta vñ diſſicultate ſoluta erit alia. Pro ſcōa
ratōe ergo Ari. hic ⁊ p̄ r̄ſiōe ad has diſſicultates cō
mē. ponit quatuor expoſitiones: quarum prima ſu
it alexandri oī. q̄ omnis tranſmutatio eſt in tempore
⁊ nulla eſt in non tempore: licet p̄oꝝpter breuitatem
temporis ⁊ in perceptionem ſenſus aliqua dicatur eē
in non tempore. ſuſtra ergo inquit alexander que
ritur vñ Aristo. loquatur de tranſmutabili in tpe

Liber sextus.

trā: an de transmutabili in tempore et in nō tempore: cum non detur transmutabile in nō tempore: sicut nō dāf trāsmutatio in nō tempore. demōstratio ergo Aristo. est vniuersalis et vera cum nihil transmutatur in non tempore: sed omne q̄ trāsmutatur transmutatur in tēpore: et ideo tale necessārio est diuisibile. ¶ Itaq̄ ex ceptionem repellit cōmentator d. alexandrum cōtradi cere magno atq̄ famoso Aristo. et vniuersaliter omni bus peryppateticis dicit. aliquas transmutationes fieri in non tempore: q̄ quidem est manifestum in illumi nationibus et similibus: declaratur enim secundo de aia: q̄ illuminatio fit in nō tempore vt colligitur a phi losopho ibidem: et tertio de aia q̄ imutationes medio rum sensus et intellectus fiunt in nō tempore: sed in ista ti. habet etiam quinto huius q̄ ad substantiam nō est per se motus ad denotandum trāsmutationē in substā tia indiuisibilitate fieri: et nō in tempore tanq̄ in mēsu ra. ¶ Secūda fuit expositio temistij d. q̄ sicut aliqua est trāsmutatio in tempore: et aliqua in nō tempore: ita aliq̄ est transmutabile in tempore: et aliq̄ transmuta bile in nō tempore: nō tamē Aristo. loquitur de omni trāsmutatioe: neq̄ de omni trāsmutabili: sed tñ de trā smutatioe et trāsmutabili in tempore: qm̄ trāsmutatio facta in tempore est manifesta: trāsmutatio autē facta in nō tempore latet sensu modo videtur q̄ Aristo. so lum loquitur de trāsmutatioe manifesta et de trāsmu tabili q̄ nō latet sensum.

Contra istam responsionem arguit cōmen tator dupliciter et primo sic qm̄ da ta illa responsio sequitur q̄ demōstratio aristo. nō est vniuersalis neq̄ vera nō quidē vniuersalis: qz nō lo quitur de omni trāsmutatioe neq̄ de omni trāsmuta bili: nō autē vera: qm̄ eo ordine quo trāsmutatio in nō tempore dicitur indiuisibilis trāsmutabile in nō tempo re debet dici indiuisibile: qz sicut trāsmutatio in nō tem pore subito acquiritur fm̄ se et q̄ liber sit: ita trāsmuta bile in nō tempore indiuisibilitate trāsmutatur sic q̄ nō per partē post partē: sed totū simul: igitur ista pro po sitio est falsa omne q̄ trāsmutat ē diuisibile q̄ aristo. intēdit probare: sicut et altera pars antecedens: v3 oē q̄ trāsmutatur partim est in termino a quo et partim in termino ad quē. ¶ Secūdo arguit cōmē. cōtra temi stij iherēdo q̄ demōstratio aristo. nō est essentialis ne q̄ per causam: qz fm̄ temistij diuisibilitas pbat̄ de mobili per trāsmutari in tempore: nūc autē diuisibilitas eius q̄ mutatur in tempore nō inest ei fm̄ q̄ est in tem pore cū inueniatur in eo q̄ mutatur in non tempore cum tale habeat partem extra partē: ideo accipitur nō cā pzo cā ac si aliquis diceret hominem esse ambulā tem: qz est rationalis: rationalitas enim non est causa ambulatōis nisi per accidens pro quanto homo am bulans est rationalis multa enim ambulant quozuz nullum est rationale. ¶ Tertia expositio fuit auempe che d. q̄ duplex ē diuisibilitas: v3 quantitativa et p ac cidens p̄traria: diuisibilitas quantitativa est illa q̄ ali quid habet partem et partes et partem extra partē: de qua diuisibilitate non loquitur aristo. hic: sed posteri us vbi probabit indiuisibile non posse moueri. ¶ Di uisibilitas per accidentia contraria ē illa qua aliquid subicitur accidentibus contrariis simul existentibus: si ue illud sit diuisibile siue indiuisibile fm̄ quantitatem et de ista diuisibilitate loquit̄ dicit auēpeche aristo. hic cum ista diuisibilitas sit p̄p̄ia trāsmutatio in tēpore: nam oē transmutabile in tempore trāsmutatur

de p̄rio in p̄riu: nō enim puenit ista diuisibilitas trāsmutationi in nō tpe: nam quis illud q̄ trāsmutatur i nō tpe sit diuisibile in p̄tes q̄ritatiuas nō tñ est diuisi bile in accidentia p̄ria inter que est trāsmutatio cū nihil moueatur iter p̄ria trāsmutatioe subita: nō ergo loqui tur hic aristo. de trāsmutabili in nō tpe: qz illud nō est diuisibile in accidentia p̄ria s3 loquitur de trāsmutabili in tpe: qz oē illud et solū tale est diuisibile in accide tia p̄traria. ¶ Cōtra auēpeche arguit cōmē. sic ista diuisi bilitas que est fm̄ accidentia contraria inest continuo p accidēs cum sit aliq̄ p̄tinuū nō diuisibile fm̄ accide tia p̄ria: et aristo. nō p̄siderat in hoc loco: nisi de diuisi bilitate que est p̄tinuū essentialiter: et hoc ē diuisibilitas fm̄ partes q̄ritatiuas: ideo aristo. hic p̄siderat de trāsmutabili vt est diuisibile s3 partes quantitatiuas: et nō fm̄ accidentia p̄traria qua p̄p̄ter relinquēda dicit esse cōmētatoz op̄inonem auēpeche nō obstāte inquit ip se q̄ diu illam sustinuit. ¶ Et qz auēpeche facilliter res pōndet cōmētatoz d. q̄ l3 diuisibilitas fm̄ accidentia p̄ria per accidens inest continuo nō tamē per accidēs inest trāsmutabili in tempore: et in hoc loco non cō siderat philosophus de diuisibilitate continui essentiali ter: qz de hoc p̄siderauit in p̄rio et tractatur: hic autē de diuisibilitate motus et mobilis fm̄ formas cōtrarias ideo aliter arguitur cōtra auēpeche probādo demō strationem aristo. nō esse veram nec vniuersalem: qm̄ non oē q̄ trāsmutatur in tempore est diuisibile fm̄ ac cidētia p̄ria: nam illud q̄ mouetur ad quantitatem et il lud q̄ mouetur ad vbi nō diuiditur fm̄ accide tia p̄ria sed solum q̄ mouetur ad qualitatem: ideo si vera esset responsio auēpeche philosophus tñ loqueretur d trāsmutabili ad qualitatem et esset demōstratio particula ris et p̄cluderet falsum: v3 omne q̄ trāsmutatur est diui sibile accipiendo vni fm̄ oē q̄ trāsmutatur partim est i termino a quo: et partim in termino ad quē ad intētio nem auēpeche euz nō omne q̄ trāsmutatur simul sub formis p̄trariis virozuz terminozum. ¶ Quarta ex positio est cōmē. ponēs duas distincōes quaz p̄ri ma est ista: q̄ duplex est trāsmutatio: v3 per se et per ac cidēs: trāsmutatio per se est illa que est in tempore vt ca lesfactio vel frige factio: trāsmutatio per accidēs est illa que ē in nō tempore: vt est illuminatio medij et sinistra tio columnne: dō enim talis trāsmutatio per accidēs: qz nō est trāsmutatio nisi pro quāto est finis motus: na illuminatio medij est finis motus cādele et sinistra tio colūne est finis motus foris quo columna facta est si nistra post p̄erat dextra. ¶ Secūda distincō: dou plex est trāsmutatio per se quedā cuius finis est eius dem generis cum illa trāsmutatione: vt alteratio ter minata solū ad qualitatem: et quedā cuius finis est alte rius generis ab illa trāsmutatioe: vt alteratio cuius fi nis ē forma substāialis: aliq̄ igit̄ calefactio terminat̄ tñ ad caliditatem et aliqua nō solū ad caliditatem sed et ad formā substāiale genitā p̄ illam caliditatem: et quel3 istarum est trāsmutatio per se cum quelibet illarum mēsuretur tempore. ¶ Dicit ergo cōmē. q̄ p̄s nō lo quitur de trāsmutatioe per accidēs que est in nō tpe: s3 solum de trāsmutatioe per se que est in tempore: qz ea que sunt per accidēs sunt relinquēda in scientia specu latua et accipiēda ea que sunt per se: loquitur tamen philosophus de omni trāsmutabili tam in tpe q̄ in nō tpe: qm̄ illud q̄ trāsmutatur in non tempore etiā trāsmutatur in tpe: si enim aliq̄ subiectum trāsmutat̄ in nō tempore ad formam sp̄iez illud idē trāsmutat̄

Philosophorum

In tpe ad formā accidentale: que dē trāsmutatio or
ē trāsmutatio p se p scōz dīstinctionē: 7 ē demōstra
tio phi vti sic arguēdo. oē trāsmutabile in tpe est di
uisibile oē trāsmutabile ē trāsmutabile in tpe: igit oē
trāsmutabile est diuisibile. mino: autē pz. q2 oē trāsmu
tabile in nō tēpoze per vnā formā est trāsmuta
bile in tēpoze per aliaz formā: Credo tamē q melius
diceret cōmētatoz q Aristō. sicut nō loquit de trāsmu
tatione in nō tpe: q2 est trāsmutatio per accidēs: ita nō
loq̄t de trāsmutabili i nō tēpoze q2 est trāsmutabile p
accidēs: nō quidē in eo q est trāsmutabile in tēpoze
sed in eo q est trāsmutabile in nō tēpoze. Aristō. enim
arguit q oē quod trāsmutat est diuisibile per hoc q
omne quod trāsmutat partim est in termino a quo 7
partiz ē in termino ad quē q nō est verū de eo q i hoc
istāt illuminat: igit oē trāsmutabile sit trāsmutabile
in tpe nō tñ oē q d trāsmutat trāsmutat i tpe. neqz Arist.
iēdit vti illa. ppōne. oē trāsmutabile ē trāsmutabile i
tēpoze accipiendo subim. p vtroqz trāsmutabili: q2 sic
est. ppō per accidēs cū trāsmutabili in tpe accidat trāsmu
tabilia nō tpe. ¶ Ex p̄dictis cōmētatoz fert q
tuoz correlaria: quoz pzimū est istud. I3 in trāsmuta
tione p se oē q d mutat sit partim in termino a quo 7
partiz in termino ad quē: nō tamē in trāsmutatioe per
accidēs. pz. q2 trāsmutatio p se est in tēpoze: 7 trāsmu
tatio per accidēs ē in nō tēpoze. 7 dicit cōmētatoz
q illud ē intelligēdū de terminis pzimis sicut dicit phs
exēplificādo in coloribus.

Sed dubitatur q2 fm hoc videt
de intētiōe phi
losophi 7 cōmētatozis q cū aliquid mouet ab albo
in fuscū nō o3 q cōtinue sit sub nigro cui? oppositum
determinat cōmētatoz. s. huius. ¶ Rīdet q Arist.
loquit hic p dīstinctionē. supposito q nigredo nō ac
quirat nisi post acquisitionē fuscēdinis: ita q si aliqd
mobile mouet ad duos terminos ad quē icōpossibi
les nō op3 q quādiu mouet habeat partē de vltimo
termino: sicut si aliqd deberet moueri ab albo in rube
um per palidū nō o3 q q diu mouet habeat aliqd de
rubeo: nūc autē q2 fuscēdo 7 nigredo sūt termini cōpos
sibiles: imo nō pōt stare fuscēdo sine nigredine. Pro
pterea in oī tali motu mobile cōtinue sicut h3 partem
de fuscēdine: ita h3 partē de nigredine que erit vltimus
terminus ad quē. ¶ Scōm correlariuz I3 in quolibet
motu inueniat mediū fm magis 7 min⁹: nō tñ in quo
libet motu inuenit mediū f3 formā. Duplex est mediū
fm cōmētatoz: v3 fm formā 7 f3 magis 7 min⁹. me
diū fm formā est differēs specificē ab extremis vt ru
bedo: paledo: vel fuscēdo que dicunt media iter albe
dinez 7 nigredinez: 7 differūt specificē a quolibet illorū.
mediū autē fm magis 7 minus nō differt specificē a q
libet extremo: vt gradus vt duo caliditatis est medi
um inter frigiditātē sūmā 7 caliditātē sūmā nō differt
tamē specificē nisi a frigiditātē sūmā: q2 est eiusdē spe
ciē cū caliditātē sūmā: sed differt ab illa fm magis 7
minus cū caliditas sūma sit magis intēsa: 7 caliditas
vt duo minus intēsa. Dicitego cōmētatoz. nō est ne
cessariū in omni motu ē mediū fm formā: s3 est neces
sariū mediū f3 magis 7 minus cū nō sit necessariū si
aliquid alteratur a nigro in albū q transeat p aliquē
colorē mediū: sed sufficit q trāseat per gradus albedi
nis qui sunt eiusdē speciē nō differētēs inuicē nisi fm
magis 7 min⁹. ¶ Tertiū correlariū I3 in quolibet mo
tu inueniat pzimū fm spē: nō tamē pzimū f3 numerū

istud correlariū est notū inductiue in omni motu. 7 pz
mo in motu locali. si enī aliquid mouet a cōcauo lu
ne ad mediū mūdi dat pzimū fm spem: vel elementaz
ignis: sed nō dat pzimū fm numerū: q2 nō dat pzimā
pars ignis ptransita. Si etiā aliquid mouet ad quā
titatez dat pzimū fm specē v3 quātitas: sed nō pz
mū fm numerū: q2 nō dat pzimā quātitas acq̄sita.
quacūqz enī data cu3 illa sit diuisibilis extēsiue prius
acquirebat medietas q totū. Etā in motu alteratiōis
si aliquid mouet ab albo in nigriū nō acq̄rēdo ali
quē colorē mediū dat pzimū fm specē v3 nigredo: s3
nō pzimū fm numerū: q2 cū quilibet nigredo sit diui
sibilis intēsiue in infinitū quacūqz nigredine acq̄sita
dantur infinite quaz quilibet prius acq̄rē 7 h3 ac
q̄sita esse: vbi autē alteratio fiat ab albo in nigrum
per fuscū pzimū in illo motu fm specē est fuscēdo. nō
autē dat aliqd pzimū fm numerū ex quo quilibet q̄ti
tas ad quā ē mot⁹ est diuisibilis in infinitū. ¶ Quar
tu correlariū. in trāsmutatioe facta in nō tpe sicut dat
pzimū fm spē: ita pzimū f3 numerū. pz. qm in gnātiō
ne ignis ex aqua dat pzimū fm spem v3 ignis: 7 pz
mū fm minūz. nāle ignis q generat fm se totū non
per partē ante partē. vnde dicit sic cōmētatoz. pzimū
autē in gnātiōe 7 corruptiōe est minima pars que pōt
inueniri de generato. minimū enī de oī generato ē de
terminata quātitatis. verbi gratia. minima pars ignis
est determinata. s. minima que pōt ēē ignis. ¶ Ad q
stionē igit cū querebat vtrū Aristō. per trāsmutabile
intelligat trāsmutabile fm quatuor p̄dicamenta: aut
fm tria. 7 vtrū loquat de trāsmutabili in tēpoze tātūz:
aut de trāsmutabili in tēpoze 7 nō in tēpoze indifferē
ter pz q per trāsmutabile intelligit trāsmutabile tātūz
fm tria p̄dicamēta: v3 fm quātitatē: qualitatē: 7 vbi.
neqz loquit hic de oī trāsmutabili indifferēter: s3 tñ de
trāsmutabili in tpe: qm solū illud ē trāsmutabile p se
sicut sola trāsmutatio in tpe ē trāsmutatio p se. Et ita
pcedo q oē q d mutat est diuisibile loquēdo de diuisi
bilitate quātitatiua subit: nō de diuisibilitate quāti
tatiua subit: 7 nō de diuisibilitate intēsiua f3 accidētia. ¶
ria vt dicit Auēpachetū vera dicit phs. oē q d mutat
partiz est in termino a quo 7 partiz ē in termino ad quē
nō loq̄t de p̄tib⁹ subit vt dicit Burle⁹: ita q oē mobile
diu mouet h3 vnā p̄tē in termino a q 7 aliā i termino ad
quē: qm cū mobile mouet localit q̄libet et⁹ ps ita mo
uetur localit sicut totū: 7 ita recedit a termino a quo si
cut totū: 7 accedit ad terminū ad quē sicut totū. neqz ē
rō quare totius mobilis pars sit in termino a quo
7 aliā in termino ad quē: ito quacūqz parte data q dicit
tur esse in termino a quo illa eque bñ est in termino ad
quē cū sit diuisibilis in duas medietates: quarū vna
est p̄pinq̄ior termino a quo 7 aliā p̄pinq̄ior ter
mino ad quē. Item in alteratione quādo alterat sub3
simul fm se totū nō successiue per p̄tes subit: s3 tñ suc
cessiue p partes forme: vt in reductiōe aque calide ad
frigiditātē: 7 in cōgelatiōe aque frigide nō apparet q
mobile hēat vnā p̄tē sui in termino a quo: 7 aliā in ter
mino ad quē: s3 q̄līr simul oēs p̄tes acq̄rūt frigiditātē
7 dep̄dūt caliditātē. dicit enī phs in li. de sen. 7 sensato.
q latēdēs 7 mot⁹ locales rōnat in medio attingunt
prius: sed quēcūqz alterant nō ad hoc similiter se ha
bent. ptingit enim inquit ipse aliquid simul alterari:
7 nō dimidiū prius velut omnez aquā p̄gelari simul.
Non igitur loquit philosophus de p̄tib⁹ q̄titatiuis
subit: s3 de p̄tib⁹ q̄titatiuis vel qualitatiuis termino: 7

Libri sextus.

motus: quia cum inter terminum a quo et terminum ad quem sit distantia quantitativa vel qualitativa seu gradualis oportet terminum a quo deperdi successiue et terminum ad quem acquiri successiue: ideo mobile dum mouetur semper habet partes de termino a quo et partem de termino ad quem: quod igitur accidit motui et mobili quod terminus ad quem successiue adueniat partibus mobilis non autem subiecti accidit imo inest sibi per se et essentialiter quod successiue acquiratur mobili: et quod terminus a quo successiue deperdat: et separatur ab illo: ideo philosophus illam successiue nem non potest attribueri partibus mobilis: sed partibus terminorum a quo et ad quem. Sed dubitat quod secundum hoc videtur quod Aristoteles non sufficienter probet omne quod mouetur esse diuisibile diuisibilitate quantitativa: quod statim indiuisibile successiue deperderet vnum contrarium et successiue alterius acquireret sic quod in toto motu ipsum haberet partem de termino a quo: et partem de termino ad quem: et tamen ipsum non esset diuisibile lectionis sue. Respondetur quod Aristoteles optime demonstrat ex diuisibilitate terminorum quod motus siue fuerit diuisibilis intensiua siue extensiua diuisibilitatem quantitativam mobilis: nam ex quo philosophus hic non loquitur nisi de transmutabili secundum tria predicamenta: videlicet secundum quantitatem qualitates et vbi: omne quod mouetur aut mouetur ad quantitatem: aut ad qualitatem: aut ad vbi: si mouetur ad quantitatem vel ad vbi necessario ipsum est diuisibile diuisibilitate quantitativa ut notum est: neque posset successiue acquirere quantitatem vel vbi nisi ipsum esset quantus et diuisibile extensiue: si autem mouetur ad qualitatem: aut igitur ad qualitatem diuisibilem per accidens vel per se: si ad qualitatem diuisibilem per accidens cum diuisibilitas per accidens qualitatis sit ratione subiecti diuisibilitatis oportet subiectum esse diuisibile: si autem mobile mouetur ad qualitatem diuisibilem per se: vbi intensiue et gradualiter cum intensio et gradualitas consequatur naturam formam non quidem vbi habetur quidditativum esse nisi sed vbi habet esse in materia quantal: sequitur itaque mobile esse diuisibile quantitativum: si enim caliditas vel albedo poneretur in puncto absque quantitate et extensio non esset illa intensa nec remissa neque aliquam partem gradualiter haberet: implicat ergo contradictionem aliquam qualitatem intensibilem et remissibilem acquiri subiecto non quanto.

Contra predicta arguitur: et primo quod non omne quod mouetur partim est in termino a quo: et partim in termino ad quem: quoniam in motu locali terminus a quo et terminus ad quem sunt vbi: sed vbi indiuisibiliter generatur et indiuisibiliter corrumpitur si fuerit vbi superficialis: si autem vbi situate certum est quod mobile postquam dereliquit vbi i quo quiescebat secundum quilibet partem sui mouetur per magnam spacium: igitur non continue habet partem illius vbi in termino a quo: ita etiam per magnam spacium mouebitur mobile antequam incipiat ingredi vbi situate in quo debet quiescere: igitur non continue vbi mouetur partim est in termino a quo et partim in termino ad quem. Secundo arguitur quod mobile non mouetur ex aliquo termino primo in aliquem terminum primum quod non datur primum mutatum esse secundum philosophum in hoc sexto igitur in nullo motu est dare aliquem in quod mobile primum mouetur: nam tamen in motu locali quod in motu ad quantitatem: quod in motu ad qualitatem non datur primum acquisitum ante duo instantia essent immediata et continue componeretur ex indiuisibilibus quod et quod

bet est reprobatur tractatu primo. Tertio arguitur quod nulla transmutatio per se est ad terminum alterius predicamenti per Aristoteles tertio huius vi. quod motus est de eodem genere cum termino ad quem si enim alicuius alterationis per se terminus esset forma substantialis sequeretur quod ad substantiam esset per se motus contra philosophum quinto huius et patet consequentia: quod omnis motus per se habet terminum per se. Quarto arguitur quod in generatione et corruptione non datur primum secundum numerum: quoniam si ignis agat in aqua corrumpit illam successiue sicut successiue inducit dispositionem contrariam per partem ante partem in infinitum: et ita non datur primum generatum secundum numerum quocumque enim numero signato agens cum sit extrinsecum passo prius alterat unam partem quam aliam et prius propinquam quam remotam: igitur formam substantialem prius inducit in una parte quam in alia. Ad primum dicitur quod philosophus per terminum a quo intelligit totam dispositionem seu spacium quod deperditur a principio usque ad finem: et per terminum ad quem intelligit totam dispositionem que acquiritur a principio usque ad finem ymaginemur igitur totum spacium siue sit vbi siue magnitudo supra quam vel per quam sit motus a principio usque ad finem per a b ita quod illud spacium sic incipiens ab a et terminetur in b totum igitur illud spacium ut incipit ab a est terminus a quo et totum illud spacium ut terminatur in b est terminus ad quem sed certum est quod mobile localiter quod diu mouetur est in aliqua parte a et in aliqua parte b: igitur mobile localiter continue dum mouetur est partim in termino a quo et partim in termino ad quem. Ad secundum responsum est: nam cum dicit philosophus mobile moueri in aliquem terminum: primo loquitur de termino secundum spacium et non secundum numerum: quoniam in quolibet motu datur primum secundum formam et speciem licet non datur primum secundum numerum aut secundum magis et minus.

Ad tertium dicitur quod motus est de eodem genere cum termino ad quem primo et immediato: sed non cum termino secundario: modo alteratio non est primo ad aliquam substantiam: sed tantum ad qualitatem: neque sequitur quod ad substantiam sit per se motus: quia licet aliqua alteratio que est per se motus sit ad substantiam non tamen est per se motus ratione substantie: sed ratione qualitatis: ideo ut alibi dicitur talis motus potest dici motus per accidens ratione termini per accidens: et motus per se ratione termini per se: et quoniam motus specificatur ab vtroque termino talis motus non tantum dicitur alteratio: sed etiam dici potest generatio. Ad quartum respondetur quod ignis agens in aquam corrumpit eam successiue successione continua primo corrumpendo vnum minimum deinde alterando reliquum et corrumpendo illud in fine alterationis: et tunc ad argumentum quocumque modo significato agens extrinsecum prius alterat unam partem quam reliquam igitur prius corrumpit formam substantialem prius in una parte quam in reliqua: et post generat formam ignis in una parte quam in alia negatur consequentia: quia ad generationem forme substantialis non sufficit dispositio qualitativa sed etiam requiritur dispositio quantitativa: sicut igitur forma substantialis requirit certam dispositionem qualitativam: ita requirit determinatam dispositionem quantitativam sine qua nunquam induceretur forma substantialis et si dispositio quantitativa esset optima possibilis et.

Ter.
cō.33.

Motus au

tem est diuisibilis. Itud est scdm capitulū hu ius tractat i quo phs manifestat multiplices diuisibilitatē moti tā ex parte mobilis q̄ ex parte temporis q̄ etiā ex parte spaciū q̄ tūtitatis motus: postq̄ ostendit motum non

posse esse in mēsurā in diuisibili: neq̄ in subiecto indiuisibili. Et p̄missa diffinitio de diuisibilitate moti tā ex parte temporis q̄ ex parte mobilis ut membra istius distinctionis declararet ponit quatuor p̄clusiones quarū prima est ista motus diuiditur scdm diuisionē mobilis. Secūda conclusio motus diuiditur fm diuisionē t̄p̄is ibi. Aliq̄ aut. Tertia p̄ t̄p̄s moti mo ueri q̄ moti et i q̄ mouet iūce p̄ diuidit ibi qm̄ aut oē Quarta p̄ t̄p̄s moti moueri qd̄ mouet eodē mō h̄z finitāte et infinitatē ibi. Et i ipso finita. Priā p̄clusionē phs tripl̄r pbat et p̄io sic totū motū ē i toto mobili: pars motus est in pte mobili sic q̄ pars motus existens in vna parte mobilis non est in aliqua parte: igitur motus diuiditur diuisione mobilis: patet p̄sequentia qz per hūc modum probatur forma diuidi ad diuisionem materie: et colorē ad diuisionē super ficiei: per hoc q̄ totum est in toto: et pars in parte antecedens p̄: qm̄ si aliḡ mobile mouetur fm se totum: quelibet pars mouetur et nō mouet aliqua pars motu alteri? partis caput enim nō mouetur motu pedis: nec manus dextra mouetur motu manū sinistre: neq̄ econtra quia quacūq̄ illarum cessante a motu alia posset moueri: sicut igitur alia est albedo in facie: et alia in pede alia rubedo in manu dextra et alia in manu sinistra: ita alius motus est in capite et alius in manu: et alius in pede igitur motus diuiditur fm diuisionem mobilis. Sed phs probat conclusionem in casu tali: ponēs q̄ a c sit mobile motum fm se totū: cuius vna pars sit a b et alia b c motus autem totius mobilis sit d et cūius vna pars sit d e illa. s. fm q̄ a b mouetur et sit alia pars e z illa v̄z fm q̄ mouet pars mobilis b c isto posito arguit sic phs totum a c mouet: igit̄ vtraq̄ eius pars mouet. s. a b et b c: et neutra pars mouetur toto motu d et c: igitur pars mobilis a b mouetur pte motus d et c: ps alia mobilis b c mouetur alia parte motus que est e z igitur totum mobile mouetur toto motu et pars mobilis parte motus: igitur motus diuiditur fm diuisionem mobilis: patet cōsequētia: qz diuidi motum fm diuisionē mobilis est totum motum esse in toto mobili et partes motus esse in parte mobilis l. e. li. Motus autem est diuisibilis dupliciter vno quidem modo tempore alio vero fm partium illius q̄ mouetur motu ut si a c mouetur totum et a b mouebitur: et b c sit igitur quidez ipsius a b partes motus qui ē d c ipsius b c sit ille qui est e z motus de numero partium motus d et c necesse igitur totum in quo d z ipsius a c esse motum mouebitur enim fm hanc mononem d z totum mobile a c: qm̄ quidē vtraq̄ partium totius mobilis mouebitur fm vtraq̄ partem totius motus: nulla enim mouebitur fm alterius motum quare totus motus totus est magnitudinis motus et pars moti partis magnitudinis.

Notandum

fm cōmen. cōmento. 33.

q̄ Aristo. intendit p̄ partes moti partes que mouēt de principio spaciū vsq̄ ad finem et similiter est itelligēdū de partitione moti fm partitionē partium: qm̄ ista partio offert a partitione eius fm partitionē t̄p̄is. Intendit cōmenta tor q̄ sicut totū mobile manet a principio vsq̄ ad finem: ita totus motus accipiendo li totū categorice et sic cur quelibet pars mobilis manet eadem a principio vsq̄ ad finē: ita quelibet pars motus diuisa fm diuisionem mobilis manet eadē a principio vsq̄ ad finē nō aut pars motus diuisa fm diuisionē t̄p̄is: qm̄ nulla pars preterita motus manet a principio vsq̄ ad finē neq̄ aliqua ps futura motus. (Amplius si ois.) Ter.

Sed arguit phs ad eandē conclusionē sic totus cō. 34. motus est in toto mobili et non in aliqua parte et igitur motus diuiditur fm diuisionē mobilis patet cōsequētia: qz ex opposito conclusionis cū maior sequitur oppositū minoris: sequitur enim motus non diuiditur fm diuisionē mobilis: et est totus in toto mobili igitur est totus i qualibet parte mobilis ideo enim t̄p̄us est in qualibet parte mundi: qz est in toto mundo et non diuiditur ad diuisionē mundi: species sensibilis eodē numero est in qualibet parte sui medij: qz est tota in illo et non diuiditur ad diuisionē medij: antecedens aut̄ declaratur: v̄z q̄ totus motus est in toto mobili et in nulla eius parte: qm̄ nulla pars mobilis mouetur motu totius mobilis caput enim non mouetur motu totius animalis: neq̄ manus: neq̄ pes: sed motu proprio corrupto enim motu totius animalis nō min⁹ mouet: caput aut̄ pes: aut manus. Motus igitur totus d et c est in toto mobili a c: et non est in parte a b: neq̄ in parte b c: declarat qm̄ partes motus d et c sunt in partibus mobilis a c igitur totus motus non est in aliqua illarū partium: patet cōsequētia: qm̄ tunc eiusdē mobilis eēt duo motus quoz vnus eēt pars et alius totū: q̄ est impossibile sicut est impossibile: q̄ pars coextendatur toti: antecedens aut̄ patet qm̄ partes motus d et c sunt d et c: partes autem mobilis a c sunt a b et b c: constat aut̄ q̄ ille partes motus nō videntur esse nisi istarū partium mobilis erunt igitur d et c partes motus in partibus mobilis a b c. l. e. li. (Amplius autem si ois.) i. totus d et c nec partium est neutra pars enim: vtraq̄ totius motus: neq̄ alterius nullus est q̄ partis sui mobilis: cuius enim totus motus est circum est: q̄ totius et partes totius motus partium sunt mobilis partes enim ipsius d et c sunt ipsorum partium que sunt a b c: et nullarū aliarū pluriū enim non erat vnus motus: sed alterius et alterius est alit̄ et alius motus: et vlt̄q̄ totū motū erit ipsi a b c magnitudis.

Notandum

fm cōmentatore cōmē.

to. 34. q̄ ista declaratio est utilis i eis quibus vtitur philosophus in fine octauī. s. q̄ motus in finitus non est corpus finitū. Si. n. motus totius nō est motus partis: et in finitū se habet ut totum et finitū ut pars igitur motus in finitus qui ē corporis in finitū nō est corporis finitū. Et per hoc habetur differentia inter istā demonstrationē et priorem qm̄ prima demonstratio fuit affirmatiua h̄ aut̄ negatiua: sic enim arguebatur in prima ratio de totus motus est in toto mobili: et pars motus in parte mobilis: igitur motus diuiditur ad diuisionem subiecti: sed in hac secunda ratione si arguatur negatiue totus motus ē i toto mobili et non est in aliqua pte eius: igitur motus

Liber sextus.

diuiditur fm diuisione mobilis.

Sed dubitatur

quonia confimili argumto potest probari intellectum humanu diuibilem esse ad diuisionem corpis humani: q intellectus humanus est in toto corpore humano: non est in aliqua pte eius. Etiam posset argui numez diuibilez esse ad diuisionem vnitate suaz: quia est in suis vnitatibus et no in aliqua suaz partiu. Respondetur q phis loquit de forma cui competit habere partes: quilibet enim forma partibilis est in toto et no in aliqua pte ipsa est diuibilis fm diuisione subiecti: intellectus aut no habet partes neqz numerus: motus aut habet ptes cu sit de numero continuo. (Amplius aut siquid). Tercio arguit phis ad idem: totus motus quo mobile mouetur est copositus ex motibus partiu mobilis: igitur motus totius mobilis diuidit fm diuisione partiu mobilis: sed motus d. 3. est motus totius mobilis: igitur sequentia cum maior et minor declaratur: si enim motus totius mobilis a. c. est alius motus a motu d. 3. sit ergo motus totius mobilis. t. i. arguitur sic: impossibile est vnus esse plures motus equales: qz aliter su perfluere: sed d. 3. et t. i. motus sunt equales et partes. d. 3. motus que sunt d. e. et e. 3. sunt equales partibus. t. i. motus: igitur motus d. 3. et motus t. i. sunt vnu et idem patet consequentia: qz motus equales in eodem subiecto sunt idem: et antecedens probat v3 q illi motus sunt equales: qz si d. 3. est motus diminutus a motu t. i. sit igitur q motus d. 3. sit minor motu t. i. tantum quantum est motus t. i. sic quod motus t. i. excedat motum d. 3. per motum partialem suu qui sit t. i. et sequitur q motus d. 3. non est motus alicuius mobilis: quia non est motus totius nec alicuius partis: no quidem motus totius: qz t. i. est motus totius: non etiam alicuius partis mobilis: qz partes d. 3. motus sunt partiu mobilis: no nulli mobilis sunt duo motus eiusdem rationis: qz eni quilibet pars a. c. mouetur alio motu q sit motus d. 3. ideo impossibile est motum d. 3. esse motum alicuius partis a. c. Si autem d. 3. excedit motu t. i. signetur illud quo sit excessus: et sequitur q aliquis motus no est in subiecto a. c. neqz in aliqua parte: neqz in aliquo alio subiecto discontinuo ipsi a. c. qm motus est de numero continuo: et ista pars signata est continua tota: ideo si esset in aliquo subiecto oportet illud subiectu esse continuu a. c. vel alicuius parti sue q non contingit si est in aliquo subiecto: q no est a. o. neqz aliqua eius pars. Le. ii. (Amplius autem si quidem est totius mobilis alius motus in quo t. i. qui remouebitur ab eo: nisi vnus partiu est motus: h3 autem equales erant h3 que sunt d. e. 3. vnus enim mobilis est tantu vnus motus: quare si totus quide diuidetur qui est t. i. in multitudine partiu motus equalis erit qui est t. i. ei qui est d. 3. h3 v3 deficit aliquid motus d. 3. a motu t. i. sic vt q est t. i. binc autem d. 3. nullus erit motus: neqz enim totius neqz partiu: propter illud quod vnus motus est vnus mobilis neqz alterius nulli: continuus enim motus est continuu: quoru dam. Similiter autem et si excellat fm diuisione: quare et si hoc impossibile est necesse eundem esse et equales: ita q non erit differentia inter illos motus: deinde concludit intentum di. hec quidem igitur diuisio fm multitudinem partiu motus ex diuisione partiu mobilis et necesse omnis partibilis esse ipsum. construe sic: et necesse est ipsum motum totu esse totu partibilis subiecti et non alicuius sue ptes.

Notandum

q ista tertia ro differt a prioribus: quoniam in prima ratione comparantur partes motus partiu mobilis: in secunda ratione comparatur totus motus partibus mobilis: in hac autem tertia ratione comparatur totus motus toti mobili per adequationem: qz enim motus non excedit mobile nec mobile motum: oportet motum equari mobili et diuidi ad diuisione mobilis: q enim motus non excedat mobile: p3: quia si motus exenderetur vltra mobile esset dare motum qui non esset alicuius mobilis: et si mobile extendere tur vltra motum aliqua esset pars mobilis moti fm seipsum p3 in qua non eet motus quod est impossibile.

Contra

istam conclusionem arguit quatuor dupliciter: et primo sic: quoniam si motus diuiditur fm diuisionem mobilis: sequitur q motus celi est difformis et irregularis contra philosophum octauo huius: et probatur consequentia quoniam celi aliqua pars velocius mouetur et aliqua tardius: igitur motus celi aliqua pars est velocior et aliqua tardior q esse non posset nisi motus celi esset difformis et irregularis. Secundo sequitur quantum eiusdem mobilis sunt simul duo motus equales contra philosophum in littera: et probatur consequentia: quoniam eiusdem mobilis motu fm se totum sunt simul due medietates equales: sed cuiuslibet medietatis est suus motus distinctus a motu alterius medietatis: igitur illi motus sunt simul et equales et eiusdem mobilis sicut et ille medietates. Tercio aliqua est pars mobilis que mouetur in qua non est motus: igitur motus no diuiditur ad diuisionem mobilis: patet consequentia: quia si motus diuiditur ad diuisionem mobilis: oportet q totus motus et partes motus in partibus mobilis sic q in qualibet parte mota sit suus motus: antequam patet de anima et generaliter de qualibet forma qua necessario mota mouetur cu toto suo i qua no est aliquis motus. Quarto aut partes prius mouerentur totus aut e contra. si partes prius mouerentur re q totus: igitur prius est motus partiu q motus totius q eim possibile: qz in successiuis q prius prius est vna pars totus prius est totus. Si autem prius mouet totu q ptes eius igitur prius totus motus q ptes eius q iplicat contradictione: qm partes sunt priores toto: p Aristot. prius huius. Ad primu concedo q motus celi est difformis et irregularis quo ad ptes subiecti: non quo ad tepus: et qm motus magis mensurat a tepore q a subiecto suo: ideo simpliciter loquedo dicitur motus celi vni formis et regularis ex vni formitate et regularitate ptes: no autem simpliciter dicit difformis et irregularis ex difformitate et irregularitate subiecti: ppter ea phis coparas motus celi ad sua potione mensura dicit motu celi ee vni formem et regulari: et no dicit ee difformi et irregulari. Ad secundu concedo q eiusdem mobilis sunt simul duo motus equales similitudine immediationis eo modo quo forma et materia sunt simul: neqz eo modo quo albedo et dulcedo in lacte sunt simul: et ita loquit Arist. de similitudine in littera: no quidem de motibus diuersarum rationu: sed eiusdem rationis: no enim inueniunt in eodem mobili simul ad equare esse motus locale et motu alterationis. Ad tertiu dicitur q in mobilis sunt duplices ptes v3 quantitative et qualitative seu essentielles qm ergo Arist. dicit q motus diuidit fm diuisionem mobilis et q ptes motus diuiditur fm diuisionem partiu mobilis: loquit ergo phis de partibus integralibus et quantitatibus.

b

De hiscorum.

quibus de prius equalibus et qualitatibus: si igitur aliquid mouetur secundum se totum opz motum esse cōdiuifuz pti bus quantitatibus mobilis: nō autē partibus qualitatibus. Et si arguitur q̄ ita ptes quantitatue mouentur p accidens sicut ptes qualitatue: v3 ad motuz totus: igitur si cut nō est motus subiectiue in pte qualitatua: ita nec in pte quantitatua. Rēspōdetur negando antecēdēs: qm̄ ptes quantitatue sic mouentur p accidens: q̄ possūt moueri per se p separationē a toto: nō autē ptes qualitatue possūt moueri per se p separationē a toto: vnde ē aduertēdū q̄ si aliqd cōposituz naturale mouetur f3 se totū est dare aliqd q̄ mouetur simpliciter per se: v3 totuz mobile et aliquid mouetur simpliciter p accidēs: v3 for2 ma: q̄ in ea nō est motus subiectiue: mā autē et partes quantitatue mouentur per se et per accidēs: mouentur quidem per se inquantū in eis est subiectiue motus: mouentur autē per accidēs inquantū mouentur ad motuz totū: et magis p accidēs mouetur mā q̄ pars quantitatua: qm̄ pars quantitatua pōt moueri simpliciter p se sic q̄ nō ad motū alterius v3 p separationē illius a toto: materia autē prima nō potest p se existere et cōsequēter nō pōt per se existere. et cōsequēter nō potest simpliciter p se moueri. ¶ Ad quartū dico q̄ ptes nō prius mouentur q̄ totū: sed totū prius mouetur q̄ ptes: et cū cōcluditur q̄ totus motus est prius suis partibus: negatur cōsequētia: cōcedo tamē q̄ motus est aliquo modo prius suis partibus: v3 prioritate consequētie: qm̄ quacūq; parte data sūm diuifionē tēporis: sed ista ps est totus motus et nō econtra: cōcedo etiā q̄ ptes mobiles aliquo modo prius mouentur q̄ ipsum totū. s. p re spectum ad spatiū: quoniam signato vno pūcto in spatio ptes mobilis pātrāseūt illū pūctū q̄ totū mobile.

Sed dubitatur mouetur q̄ ptes: et omne totū stat esse sine suo posteriori: igitur stat totū moueri suis partibus nō motis q̄ implicat cōtradictionem. ¶ Dicendū q̄ illa regula oē prius stat esse sine suo posteriori est intelligenda de priori prioritate simpliciter que est prioritas in essendo absolute: nō autē intelligitur de prioritate secundum qd q̄ est prioritas in essendo tale vel tale: ex quo enī totuz est in loco p se et ratione sui: ptes autē sunt in loco per accidēs ratione totius: opz totū prius esse in loco suis partibus: et tamē nō stat totū esse in loco sine suis partibus: ita ipz totuz prius mouetur q̄ partes quantitatue cuz sit causa. ppter quā ille partes mouentur: nō tamen stat totuz moueri ipsis partibus nō motis: h enim est prioritas secundum qd ratio ne motus: sicut alia fuit prioritas secundum quid ratione loci. (Alius autē). Secūda conclusio motus diuiditur secundum diuifionē tēporis: pbatur motus est in tempore tanq̄ in mensura: et oē tempus est diuifibile: igitur motus est diuifibilis ad diuifionē tēporis: prima ps antecēdētis fuit pbata quarto huius: et secūda est probata in hoc loco: et cōsequētia videtur tenere ex eo: qm̄ mensuratur diuiditur ad diuifionē mēsure: si enī pān2 mensuratur vna: opz pānū diuidit ad diuifionē vne: ita q̄ maiorī parti vne cōrespōdeat maior pars pānitita si motus est in tempore diuifibilis tanq̄ in mensura necessārio maiorī pti tps cōrespōdet ps maior motus: et minorī parti tēporis cōrespōdet minor ps motus: q̄ nō ēē v3 nisi diuideret ad motus diuifionē tēporis. L. li. (Alius autē) motus quo diuidit motus secundum tēpus est: qm̄ autē oīs motus in tempore est: tempus autē oē diuifibile est in minoz: minoz autē motus: nec

celle enim diuidi motum secundum tempus.

Notandum secundum cōmētatozē cōmētatozē. q̄ diuifibilitas in eo est diuersa: q̄ motus sūt in diuersis generibz et neces se est vt sit in oī parabili: et pōt intelligi subm motus: mā diuifio eius p rem motā secundum q̄ est res mota: et intelligi go p subiectū motus: illud in quo est: vbi ḡa locū in motu locali. Distinctio quā intendit cōmētatoz est ista: q̄ duplex est subiectū motus: v3 antecēdēs et p̄s: subm antecēdēs est illud cui inheret: v3 mobile: subm p̄sequēs est illud ad qd est motus. s. diuifio secundum quā mobile mouetur vt locus in motu locali: quātitas in motu augmentationis et diminutionis: et qualitas in motu alterationis. Et iuxta hāc distinctionē cōmētatoz ponit duas p̄pōnes: quāz prima est ista diuifibilitas in motu nō est eiusdē ratiōis in quolibet motu: p̄nā prima diuifificat secundum diuifibilitatē subiecti: sed diuifibilitas est passio motus ex quo motus est de genere priuoz: igitur motū diuersaz ratiōnū eo modo quo alias oēm est q̄ lōgitudō lineę et lōgitudō superficiē sūt diuersaz ratiōnū: sicut etiā lineę et superficies sunt diuersaz ratiōnū: q̄ igit motū quidāz differūt genere: et quidā differūt specie: ita diuifibilitatē motus quidā sunt diuersozum genēz et predicamētōz: quidā autē eiusdē generis et p̄dicamētū: sed differētis sp̄e: et quidā psequēter solo nūero differētis: sicut et aliqui motus solo nūero differūt. Secūda p̄pōitio motus: nō tū diuidit f3 diuifionē mobilis et tps: h3 ē f3 diuifionē subiecti: ita q̄ localis ē diuifibilis ad diuifibilitatē loci vel spatiū et motus augmentationis et diminutionis est diuifibilis secundum diuifibilitatē quantitatis et motus alterationis secundum diuifibilitatē qualitatis que acquiritur p̄pōitio nāli: igitur sicut acquiritur motus diuifio secundum q̄ est motus sic q̄ totū motū rēspōdet tota diuifio et medietati medietas: et sic in infinitū cōtra Burleū et alios q̄ dicūt q̄ in motu alterationis nihil acquirit de termino ad quē nisi prius corrupta sit tota qualitas cōtraria q̄ non est v3: p̄pōitio nāli: ita acquiritur motus et terminus ad quē generat: et terminus ad quē cōrūpat.

Contra istam cōclusionē arguitur duplī: et prius sic in maiori tēpore est minor motus: et in minori tēpore est maior motus: igitur non diuidit secundum diuifionē tēporis: p3 cōsequētia p p̄m p̄bantē motū diuidi secundum diuifionem tēporis ex eo q̄ in maiori tēpore est maior motus: et in minori tēpore minor motus: antecēdēs p̄pōitio for2 p̄trāseat pedale in hōra: et Plato tripedale imedietate hōre: et p3 q̄ in minori tēpore est minor motus et in maiori minoz: q̄ i hōra est motus p̄trāsiōis vni pedalis tū et imedietate hōre est motus p̄trāsiōis trium pedaliū: cōstat autem q̄ hōra est maior sua medietate: et motus p̄trāsiōis trium pedaliū est maior motu p̄trāsiōis vnius pedalis: sicut etiā vñ spatiū est alter o maius. ¶ Secūdo si motus diuidit secundum diuifionē tēporis: et etiā diuidit secundum diuifionē mobilitis p p̄m in pria cōclusio: et vltimus diuidit secundum diuifionē spatiū secundum cōmētatozē hic sequitur motū hēre triplicē quātitatē: cōsequēs incōueniēs: qm̄ tūc quātitates se penetrāfēt et ēēt simul in motu: et p3 cōsequētia: q̄ motus recipit quātitatē ab oī eo a quo recipit diuifionē: si igit motus recipit diuifionē a tēpore et a mobilitate et a spatio: sequit motus recipere quātitatē a quolibet illoz: sed illa sūt tria: igit ab illis recipit triplicē quātitatē. ¶ Ad primū dī q̄ motus sicut diuiditur secundum diuifionē tēporis et spatiū ita mēsurat a quolibet

Ter.
cō. 36.

16.

Libersextus.

bet illo: si igitur considerat motus ut mensurat a tempore sic motus for. est duplus ad motum Platonis: quia fit in duplo maiori tempore non obstat quod motus Platonis sit velocior: si autem considerat motus ut mensurat spatio sic motus Platonis est triplus ad motum fortis: quia per ipsius acquirit spatium in triplo magis: sed Aristoteles non considerat motum ut mensurat tempore: non ut mensurat spatio: ideo semper in maiori tempore est maior motus: si aliquando in maiori tempore sit tardior motus et in minori velocior. Ad secundum negat consequentiam: non enim oportet si aliquid mensuratur alio aut si diuidit ad diuisionem illius quod recipiat quantitatem ab illo: panis enim diuiditur secundum diuisionem vine et mensurat ab vine: et tamen non recipit quantitatem motus: etiam ut dicebat in quarto diuidit ad diuisionem temporis: et non recipit quantitatem ab illo: quia nullo tempore existere non minus motus habet quantitatem: si magis contra tempus recipit quantitatem a motu quemadmodum et continuitas temporis est a continuitate motus: motus igitur qui non indiget medio neque spatio sicut est motus celi non recipit quantitatem nisi a mobili et a motore. Motus vero qui indiget medio vel spatio recipit quantitatem a motore tanquam a causa efficiente et mobili tanquam a materia in qua et a medio vel spatio tanquam a materia per quam vel supra quam. Item motus habet duplicem quantitatem. scilicet propriam et communem: quantitas propria motus est duratio successiva motus: quantitas autem communis motus est quantitas mobilis que est communis motui et omnibus accidentibus mobilis: sicut enim albedo non habet aliam quantitatem neque aliam extensionem preter quantitatem et extensionem sui subiecti: motus ut est accipiens mobilis diuisum secundum diuisionem partium mobilis habet eandem quantitatem et eandem extensionem quam habet mobile: et per eandem quantitatem numero per quam mobile est quantum longum latum et profundum: motus est quantum longum latum et profundum.

Tex.
co. 37.

Motus autem omnis. Tertia conclusio tempus motus moueri quod mouetur et in quo mouetur inuicem codiuiditur: ista conclusio dupl. probatur primo per se tota in vii. secundo per prece in particulari ibi. (Accipiat enim). Quatuor ad primum arguit ea commenta tor sic: motus et oellud in quo est motus inuicem codiuiditur: sed motus est in tempore et in moueri: et in eo quod motus: igitur motus tempus motui quod mouetur et in quo mouetur inuicem codiuiditur: per consequentiam cum maiori: quia sicut motus est diuisibilis in infinitum: ita omne id in quo mouetur est finitum: minor autem declarat: quod enim motus fit in tempore et in eo quod mouetur manifestum est ex dictis: est enim motus in tempore tanquam in mensura et in eo quod mouetur tanquam in subiecto: et quod motus fit in ipso moueri in eo in quo mouetur manifestat declarato quicquid Aristoteles intelligit per moueri et per in quo mouetur: unde motus habet duplex subiectum secundum commentatores commento. 36. v. in intrinsecum quod est ipsum mobile et extrinsecum quod est dispositio secundum quam fit motus. scilicet terminus ad quem adequatus motui: constat autem quod motus et dispositio secundum quid est motus inuicem codiuiditur ut declaratur supra eodem commento. Et sicut motus habet duplex subiectum v. in intrinsecum et extrinsecum: ita habet duplicem mensuram. scilicet intrinsecam et extrinsecam: men-

sura extrinseca est tempus: mensura intrinseca est quantitas. motus: v. duratio successiva motus: de qua mensura locutus est commentator quarto huius di. quod tempus nunciat numerum motus: et quod est mensura motus per quantitatem accidentem motui: motus omnis numerus et omnis quantitas est mensura sui subiecti quod duratio igitur successiva motus est numerus intrinsecus motus: et quantitas intrinseca motui: per moueri igitur Aristoteles intelligit durationem subsequentem motui: quod sit in motu tanquam in subiecto: tamen motus est in ea tanquam in mensura: quod autem motus et talis duratio inuicem codiuidantur. probatur sicut quarto huius: quilibet enim per motus correspondet aliqua pars sue durationis et cullibet per illius durationis correspondet aliqua pars motus: igitur motus et moueri inuicem codiuiduntur quod erat probandum. Et si inquit philosophus motus tempus moueri quod motus: et in quo motus inuicem codiuidantur: non tamen si sit diuisio ois dispones secundum quas est motus: nam tamen dispones in motu locali quod in motu ad quantitatem est diuisibilis per se. Dispositio autem in motu alterationis est diuisibilis per accidens: magnitudo enim supra quam vel per quam fit motus localis est diuisibilis per se: et quantitas ad quam est motus augmentatio nis vel diminutio nis est etiam diuisibilis per se: sed qualitas ad quam est motus alterationis est diuisibilis per accidens: v. ad diuisionem quantitatis ut sicut ostendit primo huius. Le. li. (Quoniam autem omne quod mouetur in aliquo mouetur tanquam in subiecto intrinseco vel extrinseco: et in quodam tempore mouetur tanquam in mensura intrinseca vel extrinseca: et omnis malis est motus necesse est easdem diuisiones esse temporis moueri et quod mouetur: et in quo motus est sed non omnium est similiter diuisio in quibus motus est scilicet in disponibus secundum quas est motus: sed quantum scilicet seipsum est diuisio: qualis autem secundum accidens.

Notandum primo secundum commentatores commeto. 37. quod diuisio non attribuitur omni in quo est motus eodem modo: sed attribuitur motui in quantitate per se: et ideo fit diuisio essentialis quantitati et attribuitur motui in qualitate per accidens: et intelligendum est hic de quantitate cum motu augmentatio nis et diminutionis motus localis. Motus enim numerat in quanto: et accidit ei diuisio essentialiter ibi: quod igitur locus est quantitas: v. superficies corporis ambiens locatum: cum philosophus notat dispones motus secundum quantitates intelligit tamen dispositionem secundum quam fit motus localis quod etiam dispositionem secundum quam fit motus augmentatio nis vel diminutio nis. Sed forte melius diceretur quod Aristoteles notat tamen hic dispositionem secundum quam fit motus localis et notat tamen dispositionem secundum quam fit motus augmentatio nis vel diminutio nis aut alterationis: quoniam quilibet dispositio secundum quam fit aliquid istorum motuum est vna et formalis: non autem tantum vna est dispositio secundum quam fit motus localis: sed plures in eam: quilibet est formalis: sed aliqua malis et aliqua formalis: unde magnitudo per quam fit motus et spatium supra quod fit motus et locus ad quem sunt dispones males in motu locali: ipsum autem ubi situale facies verum notum est dispositio formalis in motu locali cum non sit possibilis motus localis absque ubi situali: non sit necessaria simpliciter magnitudo per quam fit motus aut spatium supra quod fit motus aut locus ad quem est motus. Hanc dispositionem aliqua habet diuisibilitatem per se: et aliqua per accidens: magnitudo enim et locus ac etiam spatium supra quod fit motus localis habet diuisibilitatem per se ipsum autem ubi situale habet diuisibilitatem secundum auctoritatem sex principiorum: diuidit enim situs per partem extra partem ad diuisionem corporum existentium.

b ij

De hiscorum.

rium in eo: q2 igitur dispo fm qua sit motus alteratio-
nis est etiā tantum vna 7 diuisibilis per se 7 dispo fm
qua sit motus alterationis est etiā tantum vna 7 diuisi-
bilis per accidēs. Dispo autē fm qua sit motus loca-
lis nō est tñ vna neq3 oīs talis dispo est diuisibilis p
se: sed aliqua p se 7 aliqua p accidēs. iō gratia breuita-
tis tacite dispo3 h3 qua sit mot^o local^{is}: qm diuisibilitas
illius tā p se q p accidēs pōt ēē manifesta ex oeter-
minatis quarto 7 quinto huius.

Secundo notādū fm Auiēnā: sedō
sue phice capitulo pzo ver-
sus finē q motus moueri 7 motio sūt vna cētia 7 h3
q accipit respectu sui ipsius sic est motus: cū aut acci-
pitur respectu eius i quo ē notatur motio: 7 cū accipit
in cōparatione eius a quo est notatur moueri. Ubi di-
cit Bur. q pbs per moueri intelligit actionē mouentis
coexistētē i passio seu i mobili subiecti: p motionē vō
intelligit passionē de genere passiōis. Sed Auiēna in-
telligit q mot^o moueri 7 motio sunt in eadē cētia nu-
mero vepz dicit qm illa tria sunt in mobili: si aut intelli-
git q illa tria sunt vna 7 eadē res 7 q differūt tñ ra-
tione ita q vna 7 eadē res est motus moueri 7 motio:
licet sub alia ratiōe sit motus 7 sub alia moueri 7 sub
alia motio illud nō est vepz: qm tunc motus 7 moueri
nō diuiderent equalibus diuisionib⁹ cōtra phm 7 cō-
mētatozē: 7 p3 cōsequētia: q2 ea que sunt vnū numero
nō habēt diuersas diuisiones: vnde tempus 7 duratio
mundi nō cōsimiliter neq3 dissimiliter diuidiūtur quia
sunt vnū 7 idē realiter nō obstante q tēpus sup addat
durationi mūdi numerationē aie nec est vepz q moue-
ri sit actio agētis: sed mouere est respect^o agētis: 7 mo-
ueri respectus patiētis fm cōmētatozē tertio huius: di-
catur igitur q motus est actus mobilis 7 moueri vel h
accipitur vt est duratio successiua mot^o: 7 motio est re-
spectus motoris aut mobilis sūdans in mouēte vel
in motu aut in remota eo mō quo dixit tertio hui⁹.

Tertio notādū fm Egidiuz q qualitas du-
pliciter pōt considerari: v3 fm quāti-
tatem in qua sūdatur 7 fm esse q h3 in mā respectu q-
tatis cōpetit ei diuisio fm extensionē maiorē vel mi-
nozem: q2 quāto maior est superficies tāto maior est al-
bedo in ea sūdatur: respectu autē materie in qua h3 esse
cōpetit ei diuisio p intensiōem 7 remissionē: q2 quāto ē
in materia magis dispo sita tāto h3 esse magis intensus
7 quāto minus dispo sita tāto magis remissus: adeo hec
oīa accidunt albedini: q2 si albedo hēret esse separatu3
nō variaret p maiorē 7 minorē extensionē neq3 p in-
tensionē 7 remissionē: ppter ea dicitur qualitas idiuisi-
bilis p se 7 diuisibilis p accidēs. ¶ Sed cōtra nihil ē
extensius p q nō h3 ex se intensiōem: sed mā nō habet ex
se extensionē: si enī quātitas nō esset p se extēsa nihil di-
ceret per quantitātē extēsam: si igit p idem nihil est in-
tensum p illud q nō h3 ex se intensiōem: sed mā nō ha-
bet p se intensiōem neq3 remissionē: igitur nihil est inten-
sum vel remissum rōne materie. Itē sequit q qualita-
tes prime nō sunt intensē neq3 remisse q2 sunt imēdiate
in materia absq3 dispo sitione p: imā maiori vel mino-
ri aliter esset pcedere in infinitū: imo sequitur q lumi-
nosum tāuz graduz luminis debet agere in pūcto re-
motori sicut ppinguoloz medū vniformis p totuz q
est contra experientiam: pat3 cōsequētia: q2 materia cō-
tinue est equalitē dispo sita. Et psequēt si calidū potē-
rie vt octo 7 calidū potētie vt quatuor applicaret⁹ ma-
gē q3 cōsimiliter dispo sitis gradus cōsimilis intensiō

nis deberent pducere q est falsuz: ppter ea cū pzia mā-
teria nō sit nisi pura potētia: 7 nulla forma sit intensā
in suo quiditatio 7 essentiali nō apparet q vna for-
ma recipiat a materia intensiōem 7 remissionē qn que-
libet forma omnino tā substantialis q accidentalis de-
beat recipere ab eadē materia intensiōem 7 remissionem
si materia est adequata causa intensiōis 7 remissio-
nis qualitatuz: 7 ita quelibet signatur 7 quelibet quāti-
tas 7 quelibet forma substantialis esset intensā vel remis-
sa opposita: quo3 ponit Aristote. in predicamentis.
¶ Dicendū igitur q sicut extensio est passio absoluta quātitatis
intēstibilis 7 remissibilis: sicut extensio fluit a natura
quātitatis ita intensiō a natura qualitatuz: 7 nō ita cēn-
tialiter: quoniā quātitas separata a subiecto h3 pres-
extensas: albedo autē separata a materia 7 a quātitā-
te haberet partes intēstibiles 7 remissibiles: sed nō par-
tes intēstas vel remissas in subiecto ergo habz intensiō-
nem 7 nō extra subiectū: ex quo sequitur q intensio qua-
litatis fluit in qualitate mediante subiecto: extēsiō aut
fluit a quātitate cōtinua a b3q3 subiecto. Est etiā aliqua
causa ppter quā intensiō nō est passio ita essentialis q
latis sicut extēsiō quantitatis: quia non maioratur
quantitas quin maioretur extensio 7 econtra licz plu-
rificatur qualitas absq3 plurificationē intensiōis 7 eco-
tra: vnde in ferro ignito est magis de caliditate quā in
igne tāte quātitatis 7 tamen plus est de intensiōe in
igne puro q in ferro ignito vel altero mixto: similiter
si deus primā medietate huius albedinis extenderet
alteri medietati nō esset plus de forma albedinis quā
primō erat 7 tamen intensio esset dupla: potest enī in-
tensio maiorari in infinitū nulla producta de nouo ca-
litate 7 remitti in infinitum nulla corrupta qualita-
te: vepz est tamen q si deus vnaz medietate3 albedinis
alteri coextēderet generaret vnus gradus continuans
vnā medietate3 alia: 7 si itēz illas separaret corru-
peretur ille gradus 7 alij duo generarentur sicut dice-
batur de punctis 7 lineis. Ex h3 ergo sequit q sicut
quātitas est per se diuisibilis extensue ita qualitas in
diuisibilis 7 remissibilis est per se diuisibilis intensiue:
nam sicut quātitas habet per se partes quātitatiuas
ita qualitas partes intensiuas: 7 sicut quātitas est di-
uisibilis extensue in duas medietates in tres tertias
7 in quatuor quartas 7 sic in infinitū in partes equa-
les quātitatiuas ita qualitas intensibilis 7 remissibi-
lis in duas medietates in tres tertias 7 in quatuor q-
tas 7 sic in infinitū in partes equales intensiuas: sicut
enim quadripedale cōponitur extēsiue ex quatuor pe-
dalibus equalibus ita caliditas vt quatuor cōponi-
tur ex quatuor partibus intensiue eque intensiuis: qua-
rum quelibet est caliditas vt vnū et sicut linea termi-
natur 7 continuatur pūctis ita qualitas intensibilis
7 remissibilis continuatur 7 terminatur gradibus: nā
sicut in qualibet linea sunt infinita puncta copulantiā
ffinitas ptes nō tñ sicut quelibet linea terminat⁹ duo-
bus pūctis ita quelibet latitudo duob⁹ gradib⁹ quo-
niam latitudo incipiens a nō gradu solum vno gra-
du terminatur. ad philofophū di. q qualitas est diuisi-
bilis per accidēs: respōdetur q ipse loquitur de diui-
sibilitate extensiuā 7 tāto q loqueretur de diuisibilitate
te intensiuā p tanto diuisio intensiua qualitatuz dicitur
per accidēs q2 necessario indiget subiecto nō tamen
necessario indiget materia vt dicit Egidiuz sed magis
quantitate: quoniā in sacramento altaris vbi nulla ē

Liberservus.

materia sunt qualitates prime et secunde valde intensae et dicitur philosophus in libro de sensu et sensu quod color est extremitas perspicui in corpore terminato: et in quarto libro quod color est in corpore quia est in superficie ad deum notandum quod color non minus esset sine materia quam cum materia posita quantitate sed impossibile est colorem esse in quantitate absque intensioe igitur color magis a quantitate recipit intensiorem quam a materia habet igitur color intensioes ex natura propria sed ad hoc indiget materia necessitate nature et quantitate necessitate simplicitatis: autem qualitas intensibilis et remissibilis sit magis sub hoc gradu quam sub illo hoc potest esse ratio agens et ratione forme substantialis determinatis sibi quantitatem sub illo gradu et ad hoc multum consentit dispositio materie. ¶ Intelligendum quod sicut quantitas habet duplicem extensionem. scilicet absolutam et respectuam ita qualitas habet duplices intensiones. scilicet absolutam fluentem immediate a quantitate in subiecto et respectuam per quam refertur magis intensum minus intensio aut simpliciter intensio remissa et sic dicitur intensio et remissio relative opponi sicut magnitudo et parvitas.

Contra predicta arguitur si caliditas est intensiva intensioe superaddita que sit passio illius et etiam intensio et intensio operis procedere in finitum in huius intensioibus equalibus non communicantibus quod est falsum quia tunc quilibet caliditas esset infinita intensio: sed quod intensio sit intensiva arguitur ponendo quod a sit intensio totius latitudinis caliditatis et b. solum intensio a non gradu ad gradum medium et arguitur sic a. intensio est maior b. intensio ne et non extensioe quia sunt in eodem subiecto primo ut suppono igitur est maior intensio et per consequens a. intensio est intensiva. Secundo queritur virum caliditas et sua intensio sint eiusdem speciei vel diversarum si eiusdem speciei igitur intensio caliditatis est caliditas si diversarum specierum que non in predicamento qualitatis quia non apparet cuius speciei predicamenti qualitatis sit intensio caliditatis si non sit eiusdem speciei cum caliditate neque in aliquo predicamento ut patet inducitur. Item queritur virum intensio caliditatis sit qualitas prima vel secunda si qualitas prima habetur intensum quia non apparet quod sit nisi caliditas: si qualitas secunda igitur est aliqua qualitas secunda que non contingat ex mixtione plurimum qualitatium primarum quod est contra philosophum in libro de sensu et sensu. ¶ Ad primum dicitur quod nulla intensio est intensiva et concedo quod a. intensio est maior b. intensioe ex quo non sequitur quod a. sit intensiva b. neque quod a. sit intensiva sed sufficit quod extenditur per maiorem latitudinem qualitatis sicut enim magnitudo extensionis attenditur penes magnitudinem quantitatis ita magnitudo intensiois penes magnitudinem qualitatis. ¶ Ad secundum dicitur quod sicut punctus linea et longitudo sunt eiusdem speciei non per se sed per reductionem ita gradus qualitas et intensio sunt eiusdem predicamenti et eiusdem speciei non per se sed per reductionem caliditatis igitur per se in predicamento qualitatis et gradus per reductionem a priori intensio vero per reductionem a posteriori ex quibus patet quod non sequitur caliditas et sua intensio sunt eiusdem speciei igitur intensio caliditatis est caliditas. Et cum queritur virum intensio caliditatis sit qualitas prima vel secunda: dico quod nulla intensio est qualitas sed tantum passio vel modus aut relatio qualitatis et forte intensio absoluta est magis vicinior modus quam passio quia

indiget substantia extrinseca ut patuit et variatur in finitum non variata qualitate eo modo quo dicitur est. (Accipiat enim). Postquam est probata conclusio in universali secundum se totam ex intentione philosophi consequenter illam probat philosophus particulariter et sigillatim per partes suas et primo quod tempus et motus equaliter condiciuntur ponendo quod a. sit tempus et b. motus nam si b. motus est in a. tempore medietas b. est medietas a. et tertia pars b. est in tertia parte a. et generaliter semper minor motus est in minori tempore igitur ad divisionem temporis sequitur divisio motus. Similiter e converso ad divisionem motus sequitur divisio temporis nam si in aliquo tempore moveatur aliquid secundum totum motum immediate temporis movetur secundum medietatem motus et generaliter quanto motus erit minor tanto erit in minori tempore: unde breviter potest sic argui medietas a. correspondet medietas b. et e converso et tertia pars a. correspondet tertia pars b. et e converso et generaliter maiori parti a. correspondet maior pars b. et minori parti a. correspondet minor pars b. et e converso igitur a. et b. inuicem condiciuntur. ¶ Item. (Accipiat enim tempus in quo movetur aliquid in quo sit a. et motus in quo sit b. Si igitur per totum in omni motum est tempus) construe sic si igitur mobile est motum per totum motum in omni. Item in tanto tempore et in medio tempore per minorem motum et rerum hoc tempore medio divisio per minorem hoc. Item per minorem motum et sic semper similiter autem et si motus divisibilis sit et tempus divisibile erit eodem modo. Si enim per totum motum vadit in omni. Item in toto tempore et per medium illius in medio et iterum per minorem motum in minori tempore. (Eodem autem modo). Secundo arguit philosophus quod motus et moveri inuicem condiciuntur ponendo quod c. sit moveri et arguitur sic secundum medietatem c. moveri sit medietas motus et secundum tertiam partem moveri sit tertia pars motus et generaliter quanto minor est pars moveri tanto minor est pars motus igitur motus dividitur ad divisionem moveri. Consimiliter arguitur e converso quod moveri dividitur ad divisionem motus quoniam cuilibet parti motus correspondet aliqua pars moveri et toti motui totum moveri igitur et. prima pars antecedentis patet inductive nam duabus medietatibus motus correspondet tertia aut quarta et sic in infinitum: signatis enim duabus partibus in motu sue magnitudinis sue parvis que sint d. c. et c. c. semper illis correspondent due partes consimilis magnitudinis et parvitas in ipso moveri. ¶ Secunda pars antecedentis etiam declaratur quia si non toti motui correspondet totum moveri adequate igitur motus excedit moveri aut moveri excedit motum et per consequens inveniuntur motus sine moveri aut moveri sine motu quod est impossibile utrumque enim continuus est neque aliquid illorum excedit mobile neque aliquid illorum exceditur a mobili igitur utrumque illorum est alteri adequatum ideo toti motui correspondet totum moveri et partibus motus partes moveri ad divisionem motus sequitur divisio ipsius moveri. ¶ Item. (Eodem autem modo et ipsum moveri divideretur cum motu sic enim in quo est ipsum moveri secundum igitur medium motum) id est medium moveri minor erit motus toto moveri et iterum secundum medietatem medium ipsius moveri erit adhuc minor motus et sic semper. (Est autem) id est contingit. (Et ponentem secundum utrumque motum). ¶

Tex.
co. 3.

b ij

Philosophorum.

secundum utramque partem motus ut secundum d. c. 7. c. e. dicere quod totum erit secundum totum. id est totus motus secundum totum moueri: si namque aliud plus erit ipsum moueri secundum eundem motum vel econuerso sicut determinauimus: non contingit et motum diuisibile partium motus esse. id est non contingit motum diuidi secundum diuisibilitatem partium mobilis: accepto enim ipso moueri secundum utramque. id est secundum utramque partem motus continuum erit totum. ut ipse moueri non excedat mobile neque motum neque econtra.

Notandum secundum Egidium quod sicut alia est extensio superficiem sic alie sunt partes albedinis et alie superficiem non obstante quod extensio albedinis non possit esse absque extensione superficiem: quia extensio albedinis est causaliter ab extensione superficiem: ita alia est quantitas motus et alia est quantitas mobilis et alia est quantitas spatij: licet sine his quantitatibus non possit esse motus: ex quo ab illis causaliter dependet: sicut ergo partes motus non sunt partes mobilis neque spatij: ita quantitas motus non est quantitas mobilis neque spatij: ista quantitas est illud moueri quod diuiditur secundum diuisionem motus et econtra. Sed mihi videtur quod sicut non est nisi una quantitas qua materia est quanta et albedo est quanta ita non est nisi una extensio absoluta qua materia est extensa et albedo est extensa: et hec est extensio quantitas siue fuerit terminata siue interminata: nec sequitur partes albedinis non sunt partes quantitatibus: igitur extensio albedinis non est extensio quantitatibus. Bato enim illo modo arguendi quod in eodem corpore sunt infinite extensiones inuicem coextense equales non communicantes quoniam in pedali ignis inuicem calido partem: ut octo sunt infiniti gradus non communicantes inuicem coextensi sic se habentes quod quilibet est pedalis quantitatibus et nunquam pars unius est pars alterius. Item non est dicendum quod motus habeat aliquam quantitatibus propriam preter durationem successiuam: neque sequitur: partes motus diuise diuisibilitate mobilis non sunt partes mobilis: igitur motus diuise diuisibilitate mobilis habet aliam quantitatibus a quantitatibus mobilis aliter enim due quantitates inuicem coextenderentur et se penetrarent: scilicet quantitas mobilis et quantitas motus: quod est impossibile. (Similiter autem). Tertio ostendit philosophus quod motus et dispositio secundum quod est motus inuicem conuidentur: nam motus localis et longitudo spatij inuicem conuidentur cum quilibet parti motus correspondeat proportionaliter per longitudinem et econtra et sic ut dicitur in motu locali ita in motu augmentationis et diminutionis: in motu autem alterationis diuisio dispositionis non est secundum diuisibilitatem motus omnino: quoniam motus diuiditur per partem post partem: et per partem ante partem tam diuisione temporis quam mobilis: sed qualitas que est dispositio in motu locali diuiditur per accidens ad diuisionem subiecti et ad diuisionem temporis pro quanto successiue subiecto acquiritur: sed habet propriam diuisionem secundum partes intensiuas: que quidem non est per partem extra partem sicut est diuisio in motu et in longitudine spatij et in quantitate acquisita per motum augmentationis et diminutionis. Le. ii. (Simile autem demonstrabitur et longitudo diuisibilis cum diuisibilitate motus: et omnino illud esse in quo est motus preter quedam que secun-

dum accidens) quibus competit alia diuisio preter diuisionem extensiuam.

Notandum secundum Egidium quod motus accipit quantitatibus a tempore et a spatio: quoniam sicut ille motus est magnus vel parvus qui sit in magno vel in paruo tempore: ita ille motus est magnus qui sit in magno vel in paruo tempore: ideo sicut motus recipit diuisionem a tempore ita recipit diuisionem a spatio: et per consequens sicut motus et tempus inuicem conuidentur ita motus et spatium. Istud bene dictum est quod motus accipit quantitatibus a spatio tanquam a materia per quam vel supra quam: sed non bene dictum est quod accipiat quantitatibus a tempore: quoniam tempus est passio motus et continuas temporis est ex continuitate motus ut est probatum quarto huius: igitur tempus recipit quantitatibus a motu: et non econtra: et cum dicitur ille motus est magnus qui sit in tempore magno et ille est parvus qui sit in tempore paruo: igitur recipit quantitatibus a tempore negatur consequentia: sed bene sequitur quod recipit diuisionem a tempore non quidem hoc modo quod motus non esset diuisibilis nisi esset diuisibilis motus: sed isto quia anima diuidendo diuidit motum: non proprie absolute recipit diuisionem a tempore: sed tantum respectiue per inuentionem et diuisionem anime eo modo quo dicimus panem diuidi ad diuisionem vltra non quod non sit diuisio in panem preter diuisionem vltra: sed quoniam cognoscitur diuisio panis per diuisionem vltra. (Quod enim mutatur). Quarto arguit philosophus quod motus et mobile inuicem conuidentur nam mobile est diuisibile: sed diuisio subiecto omnia accidentia que sunt in eo diuiduntur: igitur motus diuiditur ad diuisionem mobilis: patet consequentia: quia motus est accidens mobilis deinde quia motus est quantitas cuius quantitas est quantitas mobilis: igitur diuisio motu diuiditur mobile: per consequens mobile diuiditur ad diuisionem motus utrumque: igitur istorum diuiditur ad diuisionem alterius: sed non eodem modo: nam motus diuiditur secundum diuisionem mobilis causaliter a priori: mobile autem diuiditur secundum diuisionem motus per modum signi a posteriori. Lege litteram. Quod enim mutatur est diuisibile vno enim subiecto diuisio omnia diuiduntur accidentia illius et econtra. Dubitatur: nam philosophus in principio huius capituli tetigit tantum duos modos quibus diuiditur motus. Scilicet diuisione mobilis: et diuisione temporis: in hac autem tertia conclusione tetigit quatuor modos utrumque diuisibilitatem moueri et diuisibilitatem spatij preter diuisionem mobilis et temporis vel igitur sibi contradicit vel fuit diminutus aut hic est superfluus. Respondetur quod partes motus aut sunt simul aut non sunt simul: si sunt simul ille diuiditur diuisione mobilis: si non sunt simul ille diuiditur diuisione temporis: quia igitur omnis diuisio motus est ex parte mobilis vel temporis aut reducit ad diuisionem mobilis aut temporis: ideo philosophus in principio non fecit mentionem nisi de his duabus diuisionibus: propterea non contradicit sibi ipse: neque est superfluus neque diminutus. (Et in ipso finita). Quarta conclusio tetigit motus moueri quod mouet et in quo mouet eodem modo habet finitatem et infinitatem: ista conclusio sequitur ex prioribus: nam si omnia ista equaliter diuiduntur omnia ista eodem modo se habent ad finitatem et infinitatem: et dicit philosophus quod diuisio finitas et infini-

Ter.
66.39.

Libertus.

intra sunt omnibus istis. ppter ipsam transmutatuz
qm tps transmutatuz sit ca et finis oiu illor. ipi eni tras
mutato inest diuisibilitas et infinitas. ppter qd omni
bus aliis nominatis insunt eede. q eni transmutatuz
sit diuisibile onsum in primo capitulo. huius tractat
q aut sit infinitum diuisibile ostenditur in sequentibus.
Le. li. (Et in ipso). i. in hoc q est finita esse aut infinita
similiter se habet de oibus. i. quo ad oia nominata se
cutum aut magis est diuidi omnia et infinita ee ab ipso
murante. i. ab ipso mobili mo xenim inest mutanti di
uisibile et infinitum diuisibile quidem igitur onsum est
prius infinitum aut in sequentibus erit manifestum.

Notandum

prio fm commentatores
commeto. 39. q. necesse
est vt motus et tps et alia sint diuisibilia in infinitum
vt iter vt sint continua q transmutatuz est diuisibile et
na continui quoniam ca in hoc q tempus sit continu
um et ca in hoc q motus sit continuus est q motum
est continuus sed istud videtur contradicere pbo qro
huius di. q. qritas motus est ex continuitate magnitudi
nis igitur continuus motus non est a continuitate mo
bilis. Rndetur negando consequentia vnde continuus
motus est materialiter tantu a continuitate magnitudinis
et materialiter et effectiue a continuitate mobilis. v. dica
tur q. pmutas motus est extrinsece a continuitate ma
gnitudinis et intrinsece a continuitate mobilis. Et notant non
facit hic commentator mentione de continuitate magnitu
dinis per qua vel supra qua sit motus quoniam continui
tas mobilis est necessario simpliciter continuum mo
tus. continuus aut magnitudinis non est necessaria
simpliciter motui continuo qm possibilis est motus co
tinuus q non indiget tali magnitudine scz motus celi.

Secundo

notanda s3 commentatores eo
dem commento q si intelliges
transmutationes statim intelligit diuisibilitatem in infini
tum q transmutatuz non intelligitur esse in transmuta
tione nisi qz imaginatur esse in eo ex quo et in eo ad q
Ecce q. clare ponit commentator in mobili dum mouet
terminu a quo et terminu ad quem non quidez fm se to
tum sed fm partes quoniam proportionali sic deper
ditur terminus a quo et terminus ad quem. Et non loquitur
hic commentator de omni transmutatione sed tantum de
transmutatione per se que non cognoscitur nisi cogno
scatur ibi esse i tepore sed ex determinatis sciur te
pus esse diuisibile in infinitum igitur cognita transmu
tatione per se statim cognoscitur diuisibilitas i infinitu
Item cognita transmutatione per se sciatur immobi
le esse terminu a quo et terminu ad quem q non ptingit nisi mo
bile diuidat in infinitu aliter magnitudinis motus copo
nere tur ex indiuisibilitatibus q est impossibile et.

Ter.
co. 40.

diuisione et comparatione motus ponens. 4. conclusio
nes: quarum prima est ista omne q mutatur dum mu
tatur est: est in id in q mutatur est. scda conclusio illa
in quo aliquid est primo mutaturum necesse est indi
uisibile esse ibi. (In q autem prio). Tercia conclusio om

nino contingit dare mutatum esse in aliquo primo ex
parte finis ibi. (De autem in quo primo). Quarta con
clusio non contingit dare mutatum esse in aliquo pri
mo ex parte principij ibi. (Quod autem fm phum).
Primam conclusionem phs tripliciter probat et pri
mo sic omne q mutatur aut est i id ex quo mutatur est
aut in id q mutatur est: sed nihil q mutatur du mutatu
est: est in id ex quo mutatur est: igitur omne q mutatur
du mutatur est: est in id in q mutatur est: p3 consequen
tia cum maiori: qz non datur mediu inter id ex quo
mutatur est et in id in q mutatur est: mino: v. o. decla
ratur nam omne q mutatur distat a termino a quo:
ergo deficit ab illo: patz consequentia: qz idem est dista
re ab aliquo: et deficere ab eo vel saltu ad distare seq
tur deficere ita idem est mutari et deficere vel saltum ad
mutari sequit et ad mutatum esse q est finis distande
motus sequitur deficere a termino a quo: tunc arguit
sic omne q mutatur du mutatur est deficit a termino a
quo: igitur non est in termino a quo: sed terminus a quo
est illud ex quo mutatur est: igitur nihil q mutat dum
mutaturum est est in id ex quo mutaturum est. Le. li. (Quo
niam autem omne q mutatur ex quodda in aliud mu
tatur: necesse si q mutatur cum mutatur esse in quo
mutaturum est q mutatur ex quo mutatur distat aut de
ficit ipsum aut idem est mutari et deficere: aut sequitur
ad mutari: ei autem q est mutaturum esse deficere: simili
ter enim vtriusq se habet et vtriusq ita q sicut se habet
mutari ad deficere ita mutatur esse ad deficere).

Notandum

fm commentatorem co
mento. 40. q. philoso
fophus intendit per transmutationem que dicitur de
quatuor transmutationibus scilicet in substantia i vbi
in quali et in quanto. Et arguit commentator sic illud q
mutatur separatur a termino a quo mutatur: igit quia
do mutatur non est in eo a quo mutatur: sed inter id
a quo mutatur et terminum ad quem transmutatur p
mo non est medium: igitur omne q mutatur cum mu
tatur est in eo ad q transmutatur primo. Sed multi
pliciter dubitatur primo: si enim per transmutationes
Aristoteles intendit transmutationem que est in substā
tia et transmutatio in substantia est de contradicito
in contradicito: igitur terminus ad quem non distat
a termino a quo: cuius opposituz ponit philosophus
in littera di. q. illud in qd aliquid est mutaturum distat
ab eo ex quo mutaturum est: et patet consequentia: quia
contradictio est oppositio: cuius non est dare mediu
primo posterozum: si igitur in generatione et corru
ptione non datur medium inter terminum a quo et ter
minum ad quem illi termini sunt immediati et termini
non distant. Secundo si philosophus per transmu
tationem intendit transmutationem in vbi quanto et
quali et quolibet illarum transmutationum est de con
trario in contrarium: igitur inter terminum a quo et ter
minum ad quem datur medium: et per consequens fal
sum est qd inter illud ex quo mutaturum est et id in qd
mutaturum est non sit mediu et potest exemplificari: quo
niam inter caliditatem sumam et frigiditatem sumam
datur medium: quarum vnus est terminus a quo seu il
lud ex quo mutaturum est et aliud est terminus ad quem
seu id in quod mutaturum est. Tercio arguitur q non
omne q mutatur separatur a termino a quo: immo q
tale dum mutatur est in termino a quo et non in termi
no ad quem: et pono q. a. sit vnum minimum natura
le minus primo genium: et quoniam q generatur non
b ii j

De hiscorum.

est per Aristotelem quinto huius: Ideo materia. a. immediate ante hoc mutabatur. s. immediate ante hoc materia. a. erat sub termino a quo et non sub termino ad quem: igitur et. ¶ Quarto arguitur quod illud quod mutatur dum mutatum est non est in id in quo mutatum est primo quia non datur primum mutatum in motu secundum philosophum in hoc tractatu: et Aristoteles loquitur hic de omni mutato: et de omni transmutatione secundum commentatorem: unde quocumque motu signato de predicamento ubi quantitatis vel qualitatis dabitur primum mutatum esse in predicamento autem substantie bene datur primum mutatum esse. ¶ Ad primum negatur consequentia et pro solutione illius difficultatis dicitur quod datur triplex minimum videlicet secundum quantitatem continuam secundum quantitatem discretam et secundum formam: minimum secundum quantitatem continuam quod est punctus: sicut non facit minus ita non facit distare: minimum secundum quantitatem discretam quod est unitas sicut facit maius in minus ita facit distare: et consequenter minimum secundum formam quod est minimum naturale etiam facit distare quod facit magis in substantia: dico igitur quod licet terminus a quo et terminus ad quem in generatione et corruptione sint immediati adhuc dicuntur distare sicut etiam numeri distant non obstante quod sint immediati quoniam minimum in illis facit maius. due autem medietates continui non distant quia sunt immediate per indivisibile seu minimum quod non facit maius. ¶ Ad secundum dicitur quod in motu habet duplicem terminum a quo et ad quem scilicet indivisibilem adequatum sibi et indivisibilem qui indivisibiliter acquiritur et indivisibiliter deperditur: dico igitur quod inter terminos indivisibiles datur medium. sed non datur medium inter terminos ad quem et terminum a quo adequatum motui: sicut non datur medium inter terminum ad quem et ipsum motum loquendo de medio quod non sit alicuius illorum quia loquendo de medio quocumque indifferenter: sic inter omne terminum a quo motus et terminum ad quem mediat aliquid scilicet pars termini a quo vel termini ad quem adequati motui: potest tamen loqui et commentator de terminis acceptis secundum speciem: et sic inter terminum a quo et terminum ad quem primum non datur medium secundum speciem: sed bene secundum numerum aut secundum maius et minus. ¶ Ad tertium dicitur quod est triplex mutari: quoddam est quod mensuratur tempore ut calefieri: quoddam quod mensuratur ut illuminari et quoddam quod non mensuratur tempore vel instanti ut generari vel corrumpi. omne mutari mensuratum tempore vel instanti est in termino ad quem secundum totum vel secundum partem et consequenter separatur a termino a quo et non est in illo secundum se totum: quod enim calefit est sub caliditate noviter acquisita et separatur a frigiditate etiam quod illuminatur separatur a tenebris et non est sub illa sed sub lumine secundum se totum: quod autem mutatur mutatione non mensuratur tempore vel instanti tale dum mutatur non est termini ad quem: sed in termino a quo neque separatur ab illo stante illa mutatione: commentator autem loquitur de eo quod mutatur mutatione mensuratione tempore vel instanti. ¶ Ad quartum respondetur quod duplex est mutatum esse: scilicet in actu et in potentia mutatum esse in actu est illud quod terminat motum vel mutationem et non continuat partes motus invicem et tale est illud in quo mutatio est primo completa mutatus

esse in potentia est in id quod copulat partes motus invicem sicut punctus partes linee: et sicut in qualibet linea sunt infinita puncta: ita in quolibet motu sunt infinita mutata esse: quando ergo commentator vult quod sit dare primum mutatum aut aliquod in quo mobile est primum mutatum loquitur de mutatione esse in actu et non de mutato esse in potentia: quoniam bene datur primum mutatum esse in actu: sed non datur primum mutatum esse in potentia: quoniam quocumque dato infinito alia precesserunt: potest tamen dici quod ipse loquitur de primo mutato esse secundum speciem et non secundum numerum: constat autem ut declaratum est supra secundum in quolibet motu: et in qualibet mutatione datur primum secundum speciem. (Quoniam ergo una). Ter. co. 4. Secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic: quod omne quod mutatur secundum mutationem contradictionis cuius est mutatus est in id in quo mutatus est igitur per idem oportet quod mutatur secundum alias mutationes cuius est mutatum est in id in quod mutatus est: antecedens patet de omni eo quod mutatur secundum generationem et corruptionem que sunt mutationes de contradictione in contradictionem: quod enim mutatur de non esse ad esse cuius est mutatus est in esse: et quod mutatur de esse in non esse cuius est mutatus est in non esse: et igitur generatur in eo instanti in quo generatus est habet esse: et si corrumpitur in eo instanti in quo corruptus est habet non esse. Le. li. (Quoniam ergo una mutationis est secundum contradictionem: quando mutatus est ab eo quod non est in esse: tunc deficit non ens et erit: igitur in esse: id est necesse est esse aut non esse: manifestum igitur quod in mutatione secundum contradictionem quod mutatus est erit in quo mutatus est: si autem in huius conclusio et in alijs est et verificatio eiusdem: similiter. n. i. una et alijs).

Notandum primo in commento. 4. quod b. quod dictum est de transmutationibus vlt. manifestum est per se in transmutatione que de transmutatione principaliter et est illa que est de affirmativa in negativam et de negativa in affirmativam que de generatione et corruptione et est manifestum in hac transmutatione quod non habet medium: 2. quod est ista iter contradictionis non datur medium: igitur id quod generatur vel corrumpitur necesse est in esse vel in non esse: illud quod est generatum separat a non esse: et id quod est corruptum separat ab esse: igitur illud quod est generatum est in esse: et id quod est corruptum est in non esse. ¶ Sed dubitat quoniam supra comento. 2. comento. 2. generatione et corruptione: et generaliter quilibet transmutatione indivisibile vocatur transmutatione per accens et alias transmutationes factas in tempore non habuit transmutationes per se per quod ergo nunc transmutatione non est per contradictionem vocat transmutatione principaliter cum sit transmutatione per accens. Respondetur quod transmutatio in substantia est principaliter transmutatio multiplex in intelligibili aut quod terminus est principaliter transmutatio. s. terminatio: primum non competit terminatio in substantia: quoniam huius nomen est transmutatio sibi non principaliter competit: magis convenit transmutatione in tempore que sunt transmutationes per se: omnia autem sequentia conveniunt transmutationi in substantia: per quod de transmutatione in substantia principaliter iterum et non cum alie transmutationes sint per illam tanquam per finem di. pho. primo de generatione et corruptione est impossibilis alteratio est impossibilis: scilicet transmutatio in substantia est principaliter transmutatio igitur sibi est principaliter transmutatio: magis. n. transmutatio in materia eundo de forma subalteri in formam subalteri quod de forma accidentali in formam accidentalem cum in per transmutatione subijmutat nomen et diffinitionem essentialis non

Liber sextus.

autem in secunda transmutatione. **T**ercio transmutatio in substantia est principaliter transmutatio ratione termini ad quem qui est principale transmutatum transmutatio enim substantialis terminatur ad substantiam et transmutatio accidentalis terminatur ad accidens. constat autem substantiam esse principalius transmutato terminatur et sit accidens sicut est principaliter ens.

Secundo notandum secundum commentatorem rem eodem commetero quod aristoteles hoc quod declaravit non est declaratio exemplaris: sed est declaratio ad dirigendum considerantem non quia hoc declaratur in alijs transmutationibus secundum quod declaratur illud quod est ignotum naturaliter a notis sed quod declaratur illud quod est minoris latetie ex eo quod est ignotum naturaliter per illud quod est manifestum et secundum hunc modum verificatur in descriptionibus et diffinitionibus via divisionis et exemplificationis. **I**tem commentator. Intentio ergo commentatoris est quod hec est conclusio omne quod mutatur dum est mutatum est in id in quod mutatum est non probatur exemplariter per transmutationem substantie: sed per rationem qua declaratur illud quod est notum naturaliter per illud quod est naturaliter ignotum. Hec enim conclusio est naturaliter nota in alijs transmutationibus. quoniam enim moueatur localiter aut quantitate aut qualitate dum est mutatum est in id in quod est mutatum visis patet ad sensum: quoniam enim mutatur substantialiter non est naturaliter notum: quoniam illud dum mutatum sit in eo in quod mutatum est: sed illud simpliciter tamen per intellectum per id quod est manifestum eo: videlicet per hoc quod inter contradictoria non datur medium iuxta principium primum de quolibet esse vel non esse: et quod transmutatio in substantia est de dicto in dicto. cum ergo arguatur omne quod mutatur in substantia dum est mutatum est in id in quod mutatum est: igitur in omnibus alijs mutationibus idem coningit patet per consequentiam: quod illud minus videtur in transmutatione substantie: antecedens est naturaliter ignotum et prius naturaliter notum: sed antecedens probatur per illud quod est manifestum: sit ipsum antecedens et quod sit ipsum consequens.

Sed dubitatur propter unum quod dicitur tale et illud magis per aristotelem primo posteriorum. igitur non potest probari illud quod est naturaliter notum per illud quod est naturaliter ignotum: cum non cognoscatur notum per ignotum: sed per magis notum. **R**espondetur negando consequentiam quoniam illud antecedens sit naturaliter ignotum tamen per intellectum factum est notum et magis notum quod est consequens. Hec enim propositio color est visibilis est naturaliter nota: et probatur per propositionem naturaliter ignota videlicet per istam color est immutatus visus cum hoc non scias nisi per intellectum alia autem per sensum. Item dicit commentator quod diffinitiones et descriptiones multoties inveniuntur via divisionis et exemplificationis verbi gratia hec diffinitio motus: videlicet mutatio de contrario inuenitur via exemplificationis exemplificando de motu locali de motu ad quantitatem et de motu ad qualitatem. in omnibus hijs patet motum esse mutationem de contrario in contrarium: sed per viam divisionis isto modo motus est mutatio de contrario in contrarium: aut de contrario in dictum in dictum igitur est mutatio de contrario in dictum per consequentiam cum maiori et minori declaratur ex eo quod dicitur species mutationis quarum una est in accidente quod dicitur motus: et alia in substantia que dicitur generatio et corruptio que quidem

dem mutationes non coincidunt: sed mutatio in substantia est de contrario in dictum in dictum igitur mutatio in accidente que dicitur motus non est de dicto in dictum.

Tercio notandum secundum commentatorem rem eodem commetero quod in transmutatione que est in substantia non est medium inter illud a quo et illud postremum ad quod est transmutatio: sed primum medium est in alijs transmutationibus quod illud ad quod in hac transmutatione. ista igitur transmutatio in duobus extremis habet dispositionem sicut est dispositio aliarum mutationum inter illud a quo et illud ad quod primo venit transmutatum. Intentio commentatoris quod transmutatio in substantia et transmutatio in alijs videlicet in quantitate qualitate et ubi aliquo modo conueniunt et aliquo modo differunt. Differunt quidem quia inter primum extremum et ultimum extremum transmutationis in subiecto non datur medium: sed inter primum extremum et ultimum extremum transmutationum aliarum datur medium cum transmutatio in substantia sit de contrario in dictum in dictum: transmutatio autem in alijs est de contrario in contrarium. inter contraria datur medium: sed non inter contradictoria conueniunt quidem ille transmutationes in alijs: quoniam sicut datur primum transmutatum in substantia ita datur primum transmutatum in alijs transmutationibus et si non primum secundum numerum: tamen primum secundum speciem. Et sicut in transmutatione substantie fit subitus transitus de extremo in extremum: ita in alijs transmutationibus fit subitus transitus de extremo in medium et de medio in extremum verbi gratia dato quod gradus frigiditatis sit. 8. sit primum extremum in calefactione et gradus caliditatis sit. 8. sit ultimum extremum. patet quod non est possibilis transitus a gradu sit. 8. frigiditatis ad gradum sit. 8. caliditatis nisi per medium quod est tota latitudo caliditatis a non gradu ad gradum sit. 8. tamen transitus a primo extremo ad istud medium est subitus transitus ab eodem medio ad ultimum extremum est subitus. in principio enim calefactionis verum est dicere quod subitum calefactionis non est in illo medio et immediate ante illud instans erat in illo medio. **A**mplius autem tertio arguitur probatur ad eandem conclusionem vltima de omni transmutatione per rationem ducentem ad impossibile inferentem hoc inconueniens dato opposito conclusionis. videlicet quod aliquid mutatur ad id in quod mutatum est: quod istud sit inconueniens manifestum est de se sicut inconueniens est quod aliquis ambulat ad locum in quo est: et quod illud sequatur arguitur quod si non omne quod mutatur est mutatum est in id in quod est mutatum. sit igitur id ex quo est mutatum. a. et illud in quod est mutatum. b. et c. medium inter. a. b. et moueatur continue mobile ab. a. in. b. et arguitur sic mobile non est in a. quia deficit ab illo: et separatur ab eo: neque est in. b. per hypothetum: et est in aliquo. sit igitur quod in. c. cum igitur a. c. b. non sint consequenter entia: quia aliter continuus coponeretur ex indissolubilibus: oportet quod mobile omnino est in. c. moueatur i. b. c. sit medium inter. a. et. b. Stigis mobile mutatur in. b. et per concessum mutatum est in. b. igitur aliquod mobile mutatur in id in quod est mutatum: quod fuit probandum. **L**e. li. **A**mplius autem secundum unam quamvis mutationem manifestum est quod est dictum in conclusionem. Si quidem necesse est quod mutatum est esse alicubi. aut igitur est in eo ex quo mutatur est aut in aliquo alio quoniam autem ex quo mutatum est deest: scilicet terminus a quo necesse est alicubi alibi esse aut in hoc demonstrato eo in quod mutatum est

Lex.
co. 4.

Lex.
co. 4.

Philosophorum.

aut in alio: erit si quidem igitur in alio vt in ipso. c. q. in ipsum. b. mutatum est iterum ex. c. mutatur in. b. non enim erit habitum ipsi. b. mutatio enim continua est ab a. in. b. per. c. quare mutatum quando mutatum est mutatur in q. mutatum est: hoc autem impossibile est: necesse ergo q. mutatum est esse in hoc in q. mutatum est.

Notandum q. philosophus loquitur d. motu nō reiterato q. non inconuenit aliquid moueri ad id in q. mutatum est: quia iam celum mouetur ad illud in q. mutatur: seu aliqua pars eius ex quo insinuat circuli sit in quo est loquitur etiam philosophus de motu cuius nō est idē terminus a quo et terminus ad quē in motu enim circulari illud q. mutatum est non distat a termino a q. licet recesserit ab illo: quia continue recedēdo ab eo accedebat ad ipsum nō in quātum terminus a quo: sed i. q. tum terminus ad quē. (Manifestum igitur) Ex ista cōclusionē Aristoteli. inferet correlariē q. omne q. sit quādo factum est habet esse: et omne q. corrumpitur quādo corruptum est habet non esse probatur omne q. transmutatur quādo est transmutatum est in id in q. est transmutatum: sed oē q. sit quādo factū est mutatum est in esse: et omne id q. corrumpitur quādo corruptum est mutatum est in nō esse. igitur omne q. sit quādo factū est habet esse: et oē q. corrumpitur quādo corruptum ē habet nō esse: tenet psequētia cum malo et cum sic cōclusio demonstrata minor aut est euidens ex diffinitionibus generationis et corruptionis. Et notanter inulit philosophus cor. de generato et corrupto: q. licet sit verum vniuersaliter de omni transmutatiōe q. omne q. transmutatur quādo transmutatum est in eo in q. transmutatum est maxime illud est manifestum in transmutatione que est p. m. d. cōclusionem. Le. ii. (Manifestū igitur est q. factum est cum factum est erit et q. corruptum) est cum est corruptū (non erit vniuersaliter aut dictum est et de omni mutatione et maxime est manifestum in ea que p. m. cōtradictionem. Et concludit cōclusionem intentam d. q. quidem igitur q. mutatum est cum mutatum est p. m. in illo est manifestum).

Sed dubitatur qm aliquid sit et postq. factū ē bz non esse: vt tempus et motus aliquid etiaz corrumpit et postq. corruptum habet esse videlicet p. m. materia. Ad p. m. respondetur q. Aristoteli. loquitur de bz quoz fieri pcedit de esse: constat autem temp. et motum fieri quādo sunt et nunq. sūti fieri pcedit suum esse. Ad secundū dicitur q. p. m. loquitur de illo q. corrumpitur terminatiue et nō subiectiue materia autem corrumpitur subiectiue q. transmutatur ab eē al. cuius forme ad non esse eiusdē. (In quo aut p. m.) secunda conclusio illud in quo aliquid p. m. est mutatum necesse est indiuisibile ēē p. m. demonstratiōe huius cōclusionis p. m. p. m. declarat quid intelligit per p. m. d. illud esse p. m. q. est tale non rōne partis neq. ratione alicuius alterius eo modo quo dicimus aliquid moueri aut esse in loco p. m. seipsum p. m. aut triangulum p. m. habere tres angulos equales duobus rectis: et hōiem p. m. esse r. s. b. l. e. m. p. m. enī est illud q. predicatur de aliquo non p. m. aliquid aliō inquit cōmentator hic et ideo si mobile est mutatum in aliquo p. m. oportet q. sit mutatum in eo non ratione partis neq. ratione alicuius alterius q. in dubio non poterit esse tempus: sed instans indiuisibile vt demon-

strabitur: neq. in hac secūda cōclusionē loquitur philosophus de mutato esse: sicut in prima cōclusionē locut. est de mutato esse per comparationem et suam mensuram declarans illam mensuram esse indiuisibilem in q. aliquid est p. m. mutatum siue fuerit p. m. mutatum in loco siue in quātitate siue in qualitate siue in esse siue in non esse. le. li. (In quo autem p. m. mutatum est) ali quod transmutabile necesse est (arbitrari esse). i. indiuisibile (dico aut p. m. mutatum esse illud q. non per alterutrum aliquid ipsius esse huius sit). i. q. non coniungit esse tale per aliquid ipsum. Ista expositiōe p. m. p. m. philosophus p. bat cōclusionem per rationem ducentem ad impossibile d. si illud in quo aliquid est p. m. mutatum non est indiuisibile sed diuisibile sit igitur illud. a. c. cuius prima pars. a. b. et secunda. b. c. et arguitur sic mobile aut in vna parte mutat: et in alia est mutatum. Si deur p. m. q. mobile in vna parte mutat: igitur in toto. a. c. mutatur: et iam possumus esse: q. in toto. a. c. sit mutatum: ergo mobile simul transmutatur et trasmutatum q. est impossibile. Si deur p. m. q. in vna parte sit transmutatum. igitur non est p. m. transmutatum in toto. a. c. pater cōsequentiā: q. est p. m. transmutatum in vna parte q. in alia: sed possumus esse ipsum ēē transmutatum in. a. c. igitur mobile est p. m. transmutatum in. a. c. et non est p. m. transmutatum in. a. c. q. est aliō impossibile includens format. d. cōditionē. Si at assignetur tertiū videlicet q. mobile in vna parte mutatur et in alia est mutatum sequitur q. mobile non est transmutatum in. a. c. nisi ratione partis et sic. a. c. nō est p. m. in quo transmutatum est: sed in casu possumus esse ipsum esse p. m. igitur illud q. est p. m. iterum non est p. m. q. iterum est impossibile includens oppositū. le. li. (Si igitur indiuisibile q. est. a. c. et diuidatur f. b. Si quidem igitur in. a. b. mutatum est aut p. m. et iterum in. b. c. non vtiq. in p. m. q. est. a. c. q. mutatum ē erit. Si autem transmutatur in vna parte necesse enī in vna parte transmutatum esse aut transmutari littera corrupta est q. debet stare necesse enī in vna parte transmutari vt pater ex littera cōueniēti et vtiq. in toto transmutabitur: sed erat mutatum per casum. Eadem autem ratio est et si in hoc q. mutatur. si in. a. b. et hoc autem mutatum est videlicet. b. c. erit enim aliquid p. m. p. m. f. pars quare nō erit vtiq. indiuisibile in quo mutatum est.

Notandum q. cōmentator cōmentator 44. arguit per distinctionem quadrinembrem sic si illud in quo est p. m. aliquid mutatum sit diuisibile: aut igitur mobile in qualibet parte quiescit: aut in qualibet parte mutatur: aut in qualibet parte est mutatum: aut in vna parte mutatur et in alia est mutatum: si in qualibet parte quiescit. igitur mobile est mutatur anteq. mutetur: q. d. est impossibile si in qualibet parte mutatur. igitur simul mutatur et est mutatum q. est impossibile si in qualibet parte mutatum est igitur p. m. est mutatum in parte q. in toto: igitur nō est p. m. mutatum in toto cuius oppositum p. m. p. m. nō est. Si autem mutatur in vna parte et in alia est mutatum: igitur est mutatum in toto ratione partis: igitur non est mutatum in toto p. m. sed est mutatum in toto p. m. per casum igitur illud est p. m. et non p. m. q. est impossibile et dicit cōmentator q. philosophus tacuit p. m. memb. bz huius diuisionis: q. manifestum est per se: q. in nullo tēpore est aliqd. mutatum et quiescens in qualibet parte eius.

Tex.
cō. 43.

Tex.
cō. 44.

Tex.
cō.

Liber sextus.

Sed dubitatur qz omne q mouetur par
tiz est i termino a q r pti in ter
mino ad que igitur o e q mouetur est mutatu respectu
dispositiois acqsite per motu. ¶ Rñdetur conceden
do aliquid simul mutari r mutatu esse: sed q aliquid
moueat in aliquo tempore r simul mutet ad vnam
dispositionem r sit mutatu ad illam implicat p dicio
nem mobile enim dum est in medietate motus mouet
vt acquirat residuu dispositiois et est motum acqui
rendo pziorem dispositionem: nō igitur mouet ad dis
positionem acqsitam: sed acquirendam. Idem etiā po
test dici de forma in instanti v3 de gradu qui inducitur
in motu continuo r de lumine quo iam illuminat me
dium q mobile pzo hoc instanti mutatur ad illā for
mam: sed p hoc instanti nō est mutatu ad illaz formā
neqz verificatur esse mutatu ad tertium graduz vel ad
illud lumen nisi post hoc. (Manifestu est igitur) Ex
ista pcone arist. inferi correlative q o e genitu r o e cor
ruptum est factum tale in aliquo indiuisibili. pbatur
omne genitu est factum in illo in quo pziimo mutatum
est indiuisibile. igitur omne genitu seu factum est geni
tum r factum in aliquo indiuisibili: r omne corruptu
est corruptum in aliquo indiuisibili. le. li. (Manifestu
est igitur qz r q corruptum r q corruptum r factuz
est in arthomo est). i. in aliquo indiuisibili hoc quidem
corruptum hoc autem factum.

Tex.
6.45.

Notandum pziimo fm cōmen. com
mento. 45. q ista demō
stratio predicta est in transmutationibus diuisibilibus
que habent pziincipium r finem: transmutationes vero
indiuisibiles. i. que sūt in indiuisibili verbi gratia gene
ratio r corruptio sunt in forma r forma est indiuisibi
lis cum igitur probatum est nihil esse pziimo transmu
tatum in aliqua mensura indiuisibili oportet q illud
intelligatur de transmutato transmutatione diuisibi
li habente pziincipium r finem. quoniam illud q est tras
mutatum transmutatione indiuisibili que est generatio
vel corruptio non habet dubium quin illud est trans
mutatum pziimo in aliqua mensura indiuisibili.

Sed dubitatur omnis transmu
ratio indiuisibilis
est in mensura indiuisibilis: sed tam generatio q corru
ptio est transmutatio indiuisibilis: igitur est in mensu
ra indiuisibili q videtur falsum quia cū mensura indi
uisibilis sit instans sequitur q tam generatio q corru
ptio est in instanti cum igitur illud q est genitu vel cor
ruptum sit tale in instanti sequitur aliquid simul gene
rari r genitum esse: r aliquid simul corrumpti r corru
ptum esse q est cōtra determinata. ¶ Responder com
mentatoz q generatio r corruptio sunt in indiuisibili
q est forma. i. nō oportet q generatio r corruptio sit
in aliquo instanti: sed sufficit q gñatio r corruptio sit
transmutatio forme indiuisibilis q qdem est in instati
r mensuraf instanti: r habet totum suum esse acquisi
tum in instantia non igitur omnis transmutatio est in
tpe vel in instanti tanq in mensura: sed omnis trasmu
tatio est rei transmutabilis terminatiue existentis in tē
pore vel in instanti tanq in mensura.

Secundo notandū fm cōmen. eodem
cōmento q generatio r cor
ruptio non sunt diuisibiles ita q habet pziincipium r
finem: sed forte transmutat nos ad hoc q dictū est pzi
o q generatio r corruptio sunt fines transmutationis r
declaratū est q finis transmutationis est indiuisi

bilis. Ecce q aperte cōmentatoz ponit generationem
r corruptionem esse transmutationes indiuisibiles nō
habentes partes neqz pziincipium neqz finem r huius
ratio est: quoniam semper finis alicuius debet esse indi
uisibilis ea parte que ē finis: sed generatio r corruptio
sunt fines transmutationis. i. alterationem igitur gene
ratio r corruptio sunt indiuisibiles.

¶ Sed dubitatur qm in materia generatur forma ha
bens partem extra prem: r sit corruptio forma hñs p
tem extra prem. igitur tam gñatio q corruptio est diuisi
bilis. ¶ Dicendū q argumentū pcludit gñationem r
corruptionem esse diuisibiles transmutationes diuisibilita
te subiecti nō pcludit eas diuisibiles diuisibilitate tps
hñt enim prem extra prem r pziim ac finez in subiecto: sed
nō in tpe: Ari. aut r pziim loquitur hic d diuisibilitate tps

notandū fm cōmē. eodē pziim q gñatio
est finis alterationis r nō est transmu

Tertio ratio sequens transmutatione: qz nō diuidit in magis r
minus qz nō intelligit hō esse magis q hō r equus eē
magis q equus sicut intelligit albedo magis q albe
do r iō gñatio r corruptio nō sunt mot: neqz existunt
p se sed secunf motu: r iō forte intelligit p indiuisibile
in gñatioe r corruptioe forme. ¶ Intēdit pziim q nulla gñā
tio vel corruptio est tñ finis in diuersas transmutatio
nes quarū vna sit sequens r alia pcedēs: sed est tñ fi
nis alterationis nō igit diuidit gñatio vel corruptio in
pres qñtatiuas vel extēsiuas extēsiōe tps nō ē in p
tes intēsiuas eo mō quo albedo vel nigredo: qz null
motus h3 ptes intēsiuas diuisibiles p magis r min
nisi termin⁹ ad quē heat ptes intēsiuas diuisibiles per
magis r min⁹ intensum vel remissuz: pstat aut q termi
gñationis r corruptionis nō hñt ptes intēsiuas diuisi
biles p magis r minus: cū nō sit vn⁹ hō magis hō q
alius: neqz vnus equ⁹ magis equ⁹ q alius: sicut ē vna
albedo magis albedo q alia r vna caliditas magis
caliditas q alia. Et rō est ista qz in eodē subiecto adeqte
nō pñt esse ptes for⁹ subales et iudē rōnis: iō nō magis
aia est aia equi q alteri: nec magis est aia vni⁹ hois
q alteri⁹ r pñr nō magis hō est vn⁹ hō q ali⁹ nec ma
gis equus est vnus equ⁹ q alius: sed qz for⁹ accidentales
eiusdem rōnis sūt adeqte in eodē subiecto albedo vt
4. est magis albedo q albedo vt duo: r caliditas vt. 8.
est magis caliditas q caliditas vt. 4. nec valet: sed dñ
q pziim intelligit q vna albedo est magis intēsa q alia
r nō absolute qz vna albedo ē magis albedo q alia
qz p idem dicā q hō suscipit magis r min⁹ ac ē equ⁹
qz vnus hō est altero magis pfectus r vnus equ⁹ est
altero magis intēsus v3 in albedine calit⁹ vel fri⁹: aut
huius qualitate aliqua intensibili r remissibili.

¶ Sed dubitatur qm pziim. 3. celi ponit for⁹ elemētoz
intēdi r remitti pporzionat⁹ sic intēdunt r remittunt
qñtates celi ita q forme subales r elemētoz nō solum
hñt ptes extēsiuas: sed ē intēsiuas r suscipiūt magis r
minus. Rñr qz hic loquit⁹ est f3 famositate: ubi aut f3
ppziā opionē. vñ. r. hui⁹ reprobās alex⁹ ad rñ ol. subal
ppositas nō pziat: sed bñ subas simplices aut f3
mixta nō pziat p formas suas: ita nec elemēta r qz for
me subales elemētoz nō formalt pziat: sed tñ vna
liter p qñtates pziimas: pstat aut q si formalt intēde
rent r remitterent forme subales elemētoz q etiā for
malit essent f3ie ille forme. ¶ Dicit tñ burleus q si cō
cedamus formas subales elemētoz: suscipere magis
r minus habemus dicere illas non subito acquiri: sed
in tempore r qz de talibus formis nō loquitur hic cō

Philosophorum.

mentato: sed de formis substantialibus acquisitis in
nō tempore cuiusmodi sunt forme substantiales mixto-
rum. Istud dictum nō apparet mihi esse de intentione
cōmentatoris qm̄ concessio cū 3° ce. q. forme substantia-
les elemento p̄tenduntur et remittuntur non p̄pter
hoc debet concedi illas acquiri in tempore. qm̄ aliter
generatio et corruptio esset motus: sicut calefactio et fri-
gificatio: et esset de contrario in contrarium sicut et alij
motus: et ad substantiam esset per se motus quorū nul-
lum concederet cōmentator: ut bene patet ex determi-
natione eiusdem. 5° huius cōtra temistum: inquit enī
ibi: q. l. sequatur in substantia nō est contrarietas igit
in substantia non est motus: nō tamen sequitur affir-
mative in substantia est contrarietas igitur substantia est
motus. Concesso igitur q. forme substantiales ele-
mento p̄tenduntur et remittuntur et q. inter se ubiq. ha-
bent contrarietatem non p̄pter hoc tales forme acqui-
runtur in tempore per se tanq. in mensura: sed acquirū-
tur successione dīscōtinua p̄ interātionem. tēpōris: ita
q. elementa sicut mixta sunt diuisibilia in minūa nā-
lia quorum quodlibet subito acquiruntur non obstante
q. habeat partes intensivas ita q. generatur vñū mini-
mum ignis sub certa latitudine deinde alterat materia
et in fine alterationis in eadem mā et sic consequenter
vsq. quo erit inductus gradus sūmus forme substan-
tialis ignis recte sicut cōtingit d. sanitas et virtute ut vi-
debitur: si huius sanitas enim est intensibilis et remissi-
bilis: et tamen non fit per se in tempore ut in mensura:
sed subito generatur ad determinatā mixtionē qualita-
tum primarū et fit in subiecto fm̄ quēlibet gradum su-
um simul et indiuisibiliter: neq. intelligo q. simul indu-
catur tota latitudo sanitatis: sed q. facta certa alteratio-
ne sequēte tamē continua p̄iori alteratione inducitur
ad minūm sanitatis in eodem subo: cū alio modo p̄-
cedente habens etiā partes intensivas sicut primū mi-
nimū et sic consequenter vsq. ad gradum sūmum sanita-
tis ita q. licet alteratio fm̄ q. inducitur tota latitudo
sanitatis sit continua tamen inductio sanitatis nō est
continua sed dīscōtinua cum interpellatione tempo-
ris aliter ad sanitatem esset per se motus ex quo habet
verum contrarium. f. egritudinem et similiter ad verita-
tem esset per se motus ex quo habet verum vicium: sed
horum opposita ponit Arist. 7° huius.

Tex. p.
45. 46.

Scitur autem in quo primo: 3^a cō-
clusio. Ommino cōtin-
git dare mutatum esse
in aliquo primo ex p-
te finis. Istaz cōclusio
nem et sequentem Ari-
stoteles declarat in terminis p-
vnam distinctionē de
inde pbat eam. Disti-
ctio est ista aliqd dicit
mutatum in aliquo primo dupl. v. ex parte finis et ex
parte principij illud dicitur esse mutatum in aliquo p̄rio
ex parte finis in quo mutatio cōpleta est sic q. mobile
est mutatum in illa mensura et in medietate post nō erit
mutatum in aliqua mensura: illud autem dicit esse mu-
tatum in aliquo primo ex parte principij in quo mo-
bile est mutatum: et in medietate ante illam mensuram
nō erat mutatum. l. e. l. i. (Dicitur aut in quo p̄rio mutatum
est dupl. aliqd qdem in quo p̄fecta est mutatio tūc

eniz verū est dicere q. mutatum est aliud vō in quo p̄rio
cepit mutari: sic q. illo instāti fuit mutari vel mutatum ēē
et nō ante. Istā distinctio et p̄missa arguit sic p̄his p̄in-
git dare aliqd instans in quo mutatio ē p̄rio comple-
ta: igitur cōtingit dare aliqd instans in quo mobile ē
p̄rio mutatum ex p̄te finis et p̄ p̄is cum aliqua mutatio
de necessitate habeat finem cōno p̄tingit dare mutatum
esse in aliquo primo ex p̄te finis: autē et p̄na de se
manifesta sunt data enī mutatio ē p̄pleta in illo aliquo
instāti mobile in illo instāti est mutatum et nō post illd
igitur est mutatum in illo instāti p̄rio p̄p̄na ab exponē-
tibz ad expōitam iuxta distinctionē datam. Et sic
est intelligendū illud q. dicebatur in scōa p̄tione. v. q.
illud in quo mobile sit p̄rio mutatum ut videbit in. 4^a
p̄tione: sed ex p̄te finis datur aliqd in quo mobile ē p̄rio
mutatum sicut datur aliqd in quo mobile est p̄rio muta-
tum sicut datur aliqd in quo mutatio p̄rio cōpleta est. l. e.
li. (Scdm̄ qd igitur finē mutatiois q. primū dicit ex-
stare et est in quo aliqd est mutatum p̄tingit enim p̄fici
mutationē in aliquo instāti p̄rio et est mutatiois finis
q. ostensum est indiuisibile esse p̄pter illud q. finis est.

Notandum q. initium transmutatio-
nis nō est in actu: sed in potētia et fit initium eius in q.
est transmutatio nō est in actu sed in po^a finis autē trās-
mutationis est in actu. Inredit p̄mentator q. circa prin-
cipij transmutatiois nō est aliqua trāsmutatio in actu
q. nō est aliqua transmutatio que nō cōpulat motum
p̄teritū cum futuro: et talis trāsmutatio d̄r trāsmuta-
tio in po^a: q. tendit ad vltiorē mutationem: mutatio
autē que est in fine est in actu: q. terminat totū motū p̄-
cedentem et nō est in po^a ad vltiorē motū vel muta-
tionem. Si instans q. est principij trāsmutatiois d̄r
ēē in po^a ex quo ab eo incipit motus: instās autē q. est
finis transmutatiois d̄r ēē in actu cū mensuret vltimū
mutatū esse: nec sit in po^a ad vltiorē mutatū esse illius
mutationis. (Qd aut fm̄ principij. 4^a p̄tio non con-
tingit dare mutatum esse in aliquo p̄rio ex parte principij.
Istā p̄tione p̄his tripliciter pbat et p̄rio ex p̄te t̄pis
fi. n. est dare aliqd in tpe in quo mobile est p̄rio mutatum
illud est diuisibile vel indiuisibile: sed nō est dare diui-
sibile vel indiuisibile in quo mobile est p̄rio mutatum
in tpe. ergo et. an̄s p̄his pbat et p̄rio q. nō est dare in
diuisibile in tpe in quo mobile est p̄rio mutatum qm̄ dato
illo secun^{do} duo incōueniētia: quo p̄ primū ē q. instātia
sūt imediata in tpe. fm̄ est q. mobile simul mouetur: et
quiescit: et hec sint incōueniētia manifestaz est et q.
primū sequat arguit: si enī datur instās in tpe in quo
mobile sit p̄rio mutatum sit illud. a. d. ita q. vocet. a. ut
est finis p̄teritū. et d. ut est principij futuri: et arguit sic ē
ter hoc instās et instās q. est principij t̄pis mēsurātis
totū motū nō dat mediū: q. si daret mediū: hoc non
esset primū mutatum esse: igitur talia duo instātia sūt ime-
diata. vñ sicut p̄git de spacio q. fiat motus p̄ aliqd spa-
ciū in p̄cipio illius spaciū nō est motus nec mutatum esse
ita p̄tingit de tpe q. si fiat motus in aliquo tpe adeq̄te
in principio isti t̄pis nō est motus neq. mutatum ēē: po-
nat igit q. for. moueat in tota hora sequēte sic q. in h
instāti incipiat moueri et sequit q. in hoc instāti non
mouetur et immediate post hoc mouebit. si igitur dat
instans in quo for. erit p̄rio mutatus neq. illud erit i-
mediatū huic instāti: q. erit mediatū. igit in tpe mē-
dio mouebitur for. illud nō erit instās in quo for. erit
p̄rio mutatus cum infinita sint instātia mediata in

Tex.
cō. 4.

Tex.
cō. 46.

Liber sextus.

ter instans presens: et illud significatum in quo 22 quo
libet 30. erit mutatus. l. li. (Quod autem fin primum
principium omnino non est primum mutatum esse non
enim principium est mutationis: neque in quo temporis
mutabuntur aliquid indiuisibile sit enim primum quod sit
ad hoc igitur indiuisibile quidem non est accidit enim
habita esse ipsa nunc. ipsa instantia esse immediata.

Secundum incommuniens etiam arguitur videlicet quod
aliquid simul mouetur et quiescit ponendo quod. c. a. sit te-
pus in quo mobile aequat quiescit: et. a. 3. sit tempus
immediatum illi in quo aequat mouebitur sic quod. a. a.
d. sit instans presens et arguitur sic: omne mutatum esse
est finis motus: sed in. a. d. est mutatum esse per consequens
sum: igitur. a. d. est finis motus precedentis: sed non po-
test esse finis motus precedentis quin in aliqua parte
c. a. temporis mobile moueatur: igitur in aliqua parte
c. a. temporis mobile mouebatur et in qualibet parte. c. a.
temporis mobile quiescebat per casum: igitur idem mo-
bile simul mouetur et quiescit quod erat probandum. Itē
si in. c. a. mobile continue quiescit: igitur in fine istius te-
poris quiescit. videlicet in. a. sed in. a. mouetur: igitur si
mutum mouetur et quiescit quod in. a. moueat arguitur quod in. d. mo-
uetur: sed idem instans est. a. d. igitur in. a. mouetur. quod
in. d. moueatur arguitur quia in toto. d. 3. tempus mo-
uetur per casum: sed in. d. est primum mutatum esse per
ipsothesim. igitur in. d. mobile mouetur. patet per consequens
quia: quia non datur in principio motus mutatum esse
absque motu. l. li. (Amplius sit in. c. a. tempore omni de-
scit ponatur enim quiescens et in. a. quiescit quare si im-
parabile est. a. d. simul quiescit et mutatum erit in. a. qui-
dem enim quiescat in. d. autem mutatum est quod non est
sive moueri. (Quoniam autem non est) probato quod
non contingit dare indiuisibile in tempore in quo mo-
bile primo mutatum est: probat philosophus quod non
sit dare diuisibile in tempore in quo mobile primo mu-
tatum est: quia si sic sit igitur illud diuisibile. a. d. et que-
ritur virum mobile in neutra parte mutetur: aut in vtra-
que: aut in vna mutetur et non in alia: si in neutra parte
mutatur. igitur mobile in neutra parte est mutatur. igitur
in toto tempore. a. d. mobile non est mutatum si in
vtraque parte mutat: igitur in vtraque parte est mutatur: sed non potest
esse mutatur in vtraque parte: nisi sit primum mutatur in vna quod
in alia. et consequenter sit prius mutatum in parte quod in
toto. igitur mobile non est primo mutatum in toto tem-
pore. a. d. si autem dicitur quod mutatur in vna parte et non
in alia: igitur est mutatum in vna parte et non in alia.
igitur est mutatum in toto solum ratione partis: et per
consequens non est mutatum in. a. d. tempore primo.
quod enim est mutatum in aliquo tempore primo est mu-
tatum in qualibet eius parte: ideo implicat contradi-
ctionem aliquid esse mutatum in aliquo tempore pri-
mo: quoniam tempus est diuisibile in infinitum. igitur
quocumque tempore dato in quocumque aliquid est mu-
tatio in infinitis partibus prioribus illud est mutatur
et per consequens non est mutatum in illo tempore. l. li.
(Quoniam autem non est imparabile) illud in quo
mobile est primo mutatum necesse est diuisibile esse il-
lud in quo aliquid est primo mutatum et in quolibet
huius mutatum esse diuisio enim ipso. a. d. si quidem in
neutro mutatur: neque in toto: si autem in ambobus mu-
tatur. i. in ambobus partibus et in omni. i. in toto mu-
tatur. Si vero in altero mutatur est non in toto pri-
mo quare necesse in quolibet. i. in qualibet parte muta-
tum esse si ipsum est mutatum in aliquo tempore pri-
mo

Tex.
cō. 47.

Tex.
cō. 46.

manifestum igitur est quod non est diuisibile in quo pri-
mutatum est infinite diuisiones enim sunt in quolibet tpe.

Notandum primo quod diuisibile di-
pliciter habet esse in cō-
tinuo. i. in actu et in potentia indiuisibile in actu est illud
quod terminat et non copulat: indiuisibile autem in poten-
tia est illud quod continuat et copulat: et ex hoc patet diffe-
rentia inter indiuisibilia temporis motus et linee: quo-
niam indiuisibilia temporis non sunt nisi potentia in
tempore quodlibet enim instans continuat et copulat
cum non detur aliquod instans quod non sit finis tempo-
ris preteriti et initium futuri: indiuisibilia autem motus
omnia sunt in potentia inter vltimum: quoniam non da-
tur primum mutatum esse in motu: sed bene vltimum
quodlibet enim mutatum esse est finis motus: sed non
quodlibet mutatum esse est principium motus: linea au-
tem habet duo indiuisibilia in actu: quia datur duo
puncta in linea terminantia et non copulantia quorum
vnum est principium et non finis reliquus autem est finis
et non principium: omnia autem puncta intermedia sunt
puncta in potentia: sicut igitur quocumque puncto dato in
potentia infinita precedunt et infinita sequuntur: sed om-
ne mutatum esse preter vltimum est in potentia igitur non
datur primum mutatum esse in motu ex parte principij.

Secundo notandum quod nihil est in ali-
quo tempore primo nisi ser-
uatis duabus conditionibus quarum prima est quod sit
sit in qualibet parte istius temporis. Secunda conditio
est quod illud non sit prius in parte temporis quam in toto: hec
enim due conditiones exponunt istum terminum primo: pro-
pterea impossibile est quod aliquid moueat vel sit muta-
tum in aliquo tpe primo quod si est mutatur in aliquo tpe
primo necessario est mutatur in qualibet parte et primo
in vna quam in alia: et conuenit prius in parte quam in toto: id
non est mutatur in toto tempore primo.

Sed dubitatur probatio quod est da-
re primum mutatur
esse in motu ex parte temporis: quoniam sicut se habet instans ad tem-
pus: ita mutatur esse ad motum: sed quocumque tpe finito
dato datur primum et vltimum instans igitur quocumque finito
dato datur primum et vltimum mutatur esse. Rōdetur
quod illa similitudo non est vniuersalis intelligenda: quod vlti-
mum est non datur instans in tpe nisi in potentia: sed in
motu datur mutatur esse in actu deinde instans ut sic est
principium et finis diuersorum temporum: sed mutatur esse ut
sic non est nisi finis motus: instans et ut sic est intrinsecum
temporis preteriti et futuri: sed mutatur esse ut sic non est intrinse-
cum motus futuri: sed nisi preteriti. vñ mutatur esse copu-
lans duos motus inuicem in eo quod indiuisibile est intri-
secum vtriusque illorum motuum: sed in eo quod mutatur esse non
est intrinsecum nisi motus precedentis: et in hoc est oria-
ter motum et tempus et linea quoniam omne tempus futurum terminat in
trifere a parte ante et a parte post et sit omnis linea finita habet
principium intrinsecum et finem intrinsecum: motus autem a parte ante
terminat extrinsece et aptius terminat intrinsece cum pri-
cipium motus sit instans et finis mutatur esse. (Nec itaque)
arguitur probatio ex parte mobilis ad eandem conclusionem: sic non
pertingit dare immobili primum mutatur. igitur non pertingit
dare mutatur esse in aliquo primo ex parte principij: patet cō-
sequenter: quod si daret primum mutatur esse ex parte principij
necessario daret per prius non in mobili ante arguitur cum
enim omne mobile sit diuisibile: et omnis motus et omne tempus infinitum
ut probatum est tractatu primo sit igitur mobile
d. e. et pars primo mutatur sit. d. 3. tempus autem in quo

Tex.
cō. 48.

Philosophorum.

est mutata hec pars sic. c. i. et arguitur sic. ista pars est mota in tempore. c. i. igitur medietas istius partis est in medietate istius temporis et medietas medietatis est mota in medietate istius temporis et medietas medietatis est mota in medietate medietatis temporis: et sic in finem: ita quod generaliter semper pars minor est mota in minore tempore et per consequens. d. 3. pars non est primo mutata ex quo infinite sunt partes istius quarum quelibet est prius mutata quam illa. le. li. (Neque ita quoniam eo quod mutatur est: id est in ipso mobili est dare primum mutatum sic enim. d. 3. quod primo mutatum est ipso. d. e. omne enim mobile diuisibile esse demonstratum est quod mutatur: ita quod omne mutatum demonstratum est esse diuisibile tempus autem in quo. d. 3. mutatum est in medio) id est in medietate istius temporis minus est quod mutatum est et prius est ipso. d. 3. et iterum hoc illud scilicet dimidium dimidij prius mutatum est et illo dimidio dimidij alterum est prius mutatum scilicet minus illo et sic semper quare nihil erit primum mutantis. id est mobilis quod mutatur est: deinde epilogando concludit philosophus dicitur quod igitur neque in eo quod mutatur: id est ex parte mobilis: neque tempus id est ex parte temporis nihil prius sit quod sit primo mutatum manifestum est hec que dicta sunt. ¶ Dubitatur quoniam ista ratio supponit unum falsum videlicet quod pars prius moueatur quam totum et quod medietas medietatis prius moueatur quam illa medietas: cum totum moueatur per se: et omnes partes ad motum totius. ¶ Respondetur quod motus habet duplex subiectum: scilicet inuisibile in quo est subiectum: et extrinsecum supra quod vel per quod sit videlicet spacium: si igitur consideratur motus per respectum ad mobile sic totum et omnes partes simul mouentur: neque est ibi aliqua prioritas nisi forme nature vel causalitatis totius ad partes: si autem consideratur motus per respectum ad spacium sic pars prius mouetur quam totum pro quanto quacunque parte spacij signata illa est prius pertransita ab aliqua parte mobilis quam totum eo modo quo ostium domus prius est ultra illam pars mobilis quam totum eo modo quo hostium domus prius est pertransitum ab aliqua parte ingredientis domo: quod a toto et prius aliqua pars est ultra hostium quam ipsum ingrediens. (Ipsam autem quod mutatur) tertio arguit philosophus ad eandem conclusionem ex parte dispositionis secundum quod sit motus: videlicet termini ad quem: primo supponens quod tria dicuntur secundum mutationem: videlicet subiectum tempus et dispositio que acquiritur per motum et quod ista tria non habent semper consimilem diuisionem: quoniam subiectum. s. homo et tempus sunt diuisibilia per se dispositio autem acquisita per motum non semper est diuisibilis per se: quia licet spacium per quod sit motus localis et quantitas ad quam est motus augmen^{ti} et diminutio sint per se diuisibilia non tamen quaslibet et motus alterationis est diuisibilis per se: sed per accidens. s. albedo et nigredo: caliditas et frigiditas et huiusmodi que non diuiduntur nisi ad diuisionem illorum quibus accidunt videlicet suorum subiectorum. le. li. (Ipsam autem quod mutatur. s. mobile autem per quod mutatur. videlicet dispositio acquisita per motum non similiter se habebit quo ad diuisionem tria namque sunt que dicuntur per mutationem quod mutatur. s. mobile et in quo mutatur videlicet tempus et in quo mutatur. s. terminus ad quem qui dicitur dispositio acquisita per motum ut homo tempus et album. homo quidem igitur et tempus diui-

sibilia sunt per se de albo autem alia ratio est propter quod per accidens omnia diuisibilia sunt que acquiritur per motum sicut album cuius accidit albus: aut quale aliud videlicet calidum vel frigidum illud diuisibile est per se. ¶ Ista suppositio de premissa arguit philosophus quod non contingit dare mutatum esse in aliquo primo ex parte principij dispositionis per quod est motus: et primo ex parte dispositionis per se diuisibilis cuius modi est magnitudo spacij supra quam sit motus: aut quod sitas acquisita per motum quoniam quacunque magnitudine data per quam vel super quam sit motus localis impossibile est aliquam partem esse primo pertransitam igitur et probatur antecedens quod si non sit igitur magnitudo a. b. et pars primo pertransita. b. c. et quero utrum. b. c. sit diuisibile vel indiuisibile: si indiuisibile per idem alia pars immediata illi est indiuisibilis: et per consequens tota magnitudo. a. b. componitur ex indiuisibilibus quod est reprobatur: si autem. d. c. est diuisibilis igitur. b. c. est diuisibile in duas partes: quarum una est prius pertransita: quam totum et medietas medietatis antequam medietatem et sic in infinitum et per consequens. b. c. pars non est primo pertransita ex quo infinite ante illam sunt prius pertransite. ¶ Consimiliter arguitur de quantitate acquisita in motu augmentationis vel diminutionis que est etiam diuisibilis per se: quod non contingit dare primam partem primo acquisitam quoniam quacunque data illa est diuisibilis ex quo nulla quantitas componitur ex indiuisibilibus: igitur prius acquiritur medietas quam totum et per prius quarta pars quam totum et centesima quam totum et sic in infinitum et per consequens illa figura non est primo acquisita. le. li. Quoniam quocunque diuiduntur per se ipsa diuisibilis et non per accidens: neque in his erit pertransitum vel acquisitum primum ut in magnitudinibus. Sit enim in quo est. a. b. magnitudo motus autem ex. b. in. c. primum: igitur si quidem indiuisibile erit. b. c. impartibile erit coniunctum quod etiam erit indiuisibile: et sic magnitudo componitur ex indiuisibilibus. Si vero erit diuisibile. b. c. et erit sic semper propter illud quod nullo modo deficit diuisio quare non erit primum in quo mutatur ex parte magnitudinis pertransiende in motu locali. Similiter autem est et in quantitate mutationem: et hoc enim in continuo est. s. in ratione diuisibilis in infinitum: igitur in quantitate non potest dari primam acquisitionem. ¶ Ex predictis concludit philosophus quod si in motu ad ubi non datur pars prima pertransita neque in motu ad quantitatem datur pars primo acquisita quorum motuum dispositiones sunt per se diuisibiles per idem in motu ad qualitatem que est indiuisibilis per se et diuisibilis per accidens non datur primum mutatum videlicet pars primo introducta quoniam qualitas sit dupliciter diuisibilis videlicet extensue et intensue non est dare primam partem introductam extensue: videlicet quod alteratio sit ab extrinseco: nam cum omne agens extrinsecum prius agat in partem per quam in remota non erit aliqua pars primo dealbata vel calefacta: quoniam quacunque data medietas illius prius fuit dealbata vel calefacta: et per consequens medietas huius albedinis vel caliditatis prius fuit introducta: et medietas medietatis et sic in infinitum non etiam dare primam partem introductam intensue: quoniam quacunque data cum ratione resistit reperi in subiecto prius introducatur gradus remissior quam gradus intensior: sicut prius expellitur una pars sui contrarij quam totum non poterit dari

Liber sextus.

aliqua pars intensiua albedinis vel caliditatis. quin
ante illa sit introducta medietas intensiua illius et me-
dieta medietatis: et sic in infinitum et per consequens
non datur albedinis vel caliditatis pars per introducta
intensiue vel extensiue. le. li. Manifestus igitur quod in
sola mutatione que est secundum qualitatem contingit indiui-
sibile per se esse quo non obstat impossibile est dare
primum mutatum esse sicut impossibile est dare primum
partem acquisitam vel introductam intensiue et extensiue.

Notandum

primo secundum commentato-
rem commento. 49. quod in
illo quod diuiditur per se non inuenitur primum per se et in
illo quod diuiditur per accidens inuenitur primum per se
et non per accidens ut homo et tempus non habet pri-
mum omnino: neque per se neque per accidens quia sunt
diuisibilia per se: album vero et simile de rebus ad quas
fit transmutatio in qualitate non habent talem disposi-
tionem: quoniam ista non diuiduntur per se. scilicet qualitas
sed per accidens ubi dicitur egrediens quod qualitas que per
motum alterationis inducitur potest dupliciter consi-
derari primo prout ad essentiam suam et sic est indiui-
sibilis non habens partem aliquam quomodo secundum se to-
tum simul inducitur per motum. Secundo potest consi-
derari secundum esse quod habet in materia: et sic est diuisibilis
tam intensiue quam extensiue per accidens: ut enim subie-
ctum in quo habet esse albedo vel alia qualitas est ma-
gis vel minus extensum qualitas in eo habet maiorem
et minorem extensionem. ut autem est magis vel min-
us dispositum illa qualitas est magis vel minus intensa.
burleus autem dicit quod diuisio albedinis per accidens
est duplex una secundum extensionem subiecti secundum quod una pars
albedinis est in una parte subiecti et alia pars in alia
parte subiecti. Alia est diuisio albedinis secundum intensiue
et remissionem si enim subiectum esset causa intensiue
et remissionis tunc omnis forma recepta in subiecto pos-
set intendi et remitti quod est falsum albedo enim separa-
ta a subiecto potest intendi et remitti ut in sacramento al-
taris. Sed mihi videtur quod harum diuisiunum una
infit qualitati per se et alia per accidens diuisio enim ex-
tensiua inest qualitati per accidens ratione quantitatis
sed diuisio intensa inest qualitati per se. si enim diuisio
intensiua inest qualitati per naturam suam: ut dicit bur-
leus. oportet quod illi infit per se quia omne quod alicui co-
uenit per naturam suam conuenit ei per se: tamen ut su-
perius dicebam quod nulla qualitas potest habere diui-
sionem intensiuam absque subiecto et maxime quantitate:
sicut enim materia separata a quantitate haberet partem
et partes: sed non haberet partes extensas: ita qualitas
separata a subiecto haberet partes sed non partes inte-
sas. quoniam intensio est motus vel passio non potens illi
competere absque subiecto. sicut enim tempus non potest
in esse mundo absque motu: neque eclipsis potest inesse lu-
ne absque terrarum intensio et remissio non possunt inesse
qualitati absque subiecto non obstante quod intensio sit mo-
tus vel passio qualitatis competens illi per naturam
suam. Cum autem dicit commentator quod in eo quod diuidit
per accidens inuenitur primum per se: et non per accidens
non intendit quod in qualitate inuenitur primum secundum ex-
tensionem vel secundum intensiue quomodo ad partes quali-
tatis. quia hoc est impossibile: sed inuenitur primum secundum
intensiue quomodo ad subiectum: quod est dare aliquam par-
tem subiecti: que simul secundum se totam alteratur: sic quod non
prius una quam alia: ut patet in aqua calefacta reducendo
se ad frigiditatem et in corde infrigidato reducendo se ad

caliditatem et talis conditio sic ut diuisio intensiua compe-
tit qualitati per se: sicut enim qualitas per se et de natu-
ra sua habet diuisionem intensiuam: ita per se et non per
accidens habet quod possit induci in aliquo subiecto primum
quod enim subiectum alteret successiue per partem post par-
tem: et per partem ante partem hoc non est ratione quali-
tatis: sed ratione agentis non potens ita cito agere ad
partem remotam sicut prope quam aut non potens tam
tum effectum. producere distanter: sicut per se. Item sicut si
repugnet qualitati intelligibili et remissibili induci in ali-
quo subiecto secundum se totum equo primo ita non repugnet quod
licet induci in eodem subiecto simul secundum omnes suas par-
tes intensiuas quod enim successiue gradualiter inducat: hoc
est ratione dispositionis contrarie que successiue expelli-
tur. propter resistentiam quod facit contra contraria suo contra-
punctum. videmus enim lumen subito induci in eodem subiecto
primo per gradus intensiores et remissiores: et hoc ideo
quod non habet contrarium resistens inductioni luminis
accidit igitur qualitati induci in aliquo subiecto partibi-
li intensiue vel extensiue et competit sibi per naturam suam
subito induci in subiecto tam intensiue quam extensiue.

Secundo

notandum secundum commentato-
rem commento. eodem quod minimum co-
lor est terminatus per se quodammodo minima forma
est terminata. scilicet quod minimum eius quod potest esse coloratum
in actu est terminatum quodammodo minimum eius quod po-
test esse aliquid demonstratum est terminatum verbi gratia
quia quoniam minima aqua est terminata et sic de alijs compo-
sitis simplicibus et compositis. Istud commentum ex-
ponens egidius non solum de colore et de alijs qualita-
tibus secundis sed etiam de qualitatibus primis. quod quoniam
continue disponitur ad aliquam qualitatem suscipiendam
et cum est sufficienter disposita simul inducitur illa
in ea parte subiecti: et postea continue disponitur pars
ab alia donec ibi inducat qualitas et sic deinceps
est talis alteratio donec rota generatio sit completa: sic
quod est assignare aliquam partem subiecti primo calefactam
cuius tamen oppositum inuenit in motu locali: eo quod ibi
non contingit assignare partem primo pertransitam: non
igitur est successio continua quomodo ad acquisitionem forme
qualitative: quod continuus diuiditur in infinitum talis au-
tem forma indeterminatis instantibus generatur: sed est
ibi successio continua prout ad dispositionem materie
per quam recipitur talis forma ratione cuius continuita-
tis dicimus quod non datur ibi primum mutatum esse: quod ante
omne dispositum esse precesserunt infinita disposita esse secundum
infinitas partes temporis. percludit ergo Egidius quod in
alteratione assignat primo alteratum esse ut forma diui-
ditur extensione materie: sed ut diuiditur per intensiue
et remissionem est ibi quodammodo motus continuus
et non assignatur primo mutatum esse. Ista expositio
non apparet mihi de intensiue commentatoris: quoniam
aliter sequitur quod ad nullam qualitatem primam vel se-
cundam est per se motus cuius oppositum determinat
5° et 7° huius et patet consequentia quod ideo ad substan-
tiam vel ad sanitatem non est per se motus: quia tam
substantia quam sanitas indiuisibiliter inducitur in aliqua par-
te subiecti simul et non per partem ante partem subie-
cti: si igitur caliditas et albedo indiuisibiliter inducun-
tur in aliquo subiecto sequitur quod ad albedinem non est
motus neque ad caliditatem. Item sequitur quod mobi-
le dum mouetur non est continue partim in termino
ad quem contra determinationem prius et 2° huius
et 3° huius si caliditas et albedo inducunt indiuisibiliter

Philosophorum.

in subiecto et non per partem ante partem in infinitum
in eo enim tempore quo disponitur materia ad caliditates
ut unus non est aliqua caliditas et per consequens mobi
le tunc nullum habet partes de termino a quo ad quem
Preterea quero quid est ista dispositio materie secundum quam
acquiratur caliditas vel albedo unum sit aliqua quali
tas successive inducta per motum continuum aut sola re
missio contrarium; si primum illa erit qualitas prima vel
secunda et per consequens aliqua qualitas prima vel
secunda inducitur successive continue per motum cuius
oppositum ipse ponit, si secundum sequitur quod sicut succes
sive continue corrumpitur unum contrarium; ista succes
sive continue generatur reliquum et quoniam eo modo
forma generatur quo ipsa corrumpitur sequitur quod liber
qualitatem primam vel secundam successive continue
generari sicut successive continue corrumpitur. Deinde
apparet, mihi quod in alteratione assignetur primum alte
ratum esse ut forma dividitur extensione materie et non
ut forma dividitur per intensiorem et remissionem quo
niam cum non inveniatur intensio caliditatis absque cali
ditate si non datur primum mutatum esse in intensiorem ca
liditatis; neque primum mutatum esse in caliditate sicut igitur
successive motu continuo inducitur intensio calidi
tatis: sic quod quacunque intensiorem data precesserunt alie
infinitate quacunque caliditate data medietas presuit
illius et medietas medietatis et sic in infinitum. Respon
detur igitur ut supra quod caliditas et albedo ex natu
ra sua possunt subito induci in toto subiecto simul: et
per totam latitudinem gradualem; quod autem inducan
tur partibiliter in subiecto et secundum suas partes gra
duales: hoc est per accidens ratione agentis extrinse
ci: aut forme contrarie. Et ad commentatorem ponentes
minimum colorem et minimum coloratum in actu. Dicen
dum quod caliditas albedo et huiusmodi qualitates ad quas
est per se motus dupliciter considerande sunt: ut sunt in
fieri: et ut sunt in facto esse. ut sunt in fieri sic non datur mi
nimum in eis: quomodo quacunque caliditate signata que
nunc inducitur in infinitum minor prius inducebatur ut
autem consideratur in facto esse sic: quod non ultra inten
dunt ad ulteriorem perfectionem per motum fieri eis da
tur minimum per se et per naturam suam: ita quod caliditas de
terminat sibi minimum in facto esse: et similiter color loquendo
de caliditate et colore totali: quia loquendo de colo
re et caliditate partiali, sic non datur minimum in eis in fieri
neque in facto esse. cum ergo dicitur commentator quod minus
color est terminatus per se: sicut minima forma loquitur
de colore in facto esse quod ipse declarat ex verbo sequen
te dicitur. si minimum eius posset esse coloratum in actu eter
minatum: intelligens per colorem et coloratum in actu
colorem in facto esse: quoniam color in fieri vocatur color in
potentia iuxta diffinitionem motus datam tertio huius.
Et per hoc apparet differentia inter formam acciden
talem ad quam est motus et formam substantialem. quoniam in
formis accidentibus ad quas est motus datur minimum
in facto esse: sed non datur minimum in fieri. in formis au
tem substantiis datur minimum tam in fieri quam in facto esse
Contra predicta arguitur et primo quod subiectum
et spatium in motu locali non sunt
per se diuisibilia: quia nulla substantia est per se diuisibilis
sed subiectum et spatium in motu locali sunt subiectum igitur et
maior per se per se prius huiusmodi diuisibilitas compe
titur per se et subiectum per accidens. minor autem est cui
datus: quoniam homo qui est subiectum motus: per se ut dicitur aliquem mo
dum est substantia similiter terra est substantia super quam moque

tur alia aqua et aer sunt substantie que sunt media per
que moventur grauius et leuius et inanimata. Secundo
arguitur quod est dare primum mutatum esse in motu loca
li. quoniam est dare partem primo pertransitam quod arguitur po
nendo. a. b. spatium unum: omnia pertransitam in hoc: a quo
casu admissio pertransitam, a. b. spatium pertransitam esse
immediate: hoc est: nullam partem minorem esse pertran
sitam immediate: sed in minore tempore igitur ista est per
primo pertransitam immediate. hoc est. Tercio arguitur
quod est dare primum mutatum esse in qualitate quoniam Aristoteles
ponit in littera quod qualitas est diuisibilis per se. con
stat autem formam diuisibilem subito acquiri illud
tamen arguitur de omni qualitate quoniam figura et sanitas
indifferenter acquiruntur caliditas etiam et albedo quod ar
guitur sic: quod enim indifferentem acquiratur quo ad subiectum
arguitur ut ostensum est supra sed quod indifferentem acquiratur
quo ad partes graduales et intensiuas instatur: quia
cum omnes gradus caliditatis sunt eiusdem rationis non
apparet ratio quare prius inducitur unus quam reliquus et
maxime cum inductio fiat ab agente naturali non cog
noscente. Quarto arguitur quod est dare primum mu
tatum esse in quantitate. quoniam in una augmentatione non
acquiruntur quantitates nisi per corruptionem nutrimenti et
generationem maioris partis corporis animati quod
fuit deperditum sed certum est quod generatio et corruptio
subest et quod tam in generatione et corruptione datur pri
mum mutatum esse: quod datur prima forma corrupta secundum
se et quodlibet sui: et prima forma generata secundum
se et quodlibet sui. igitur datur prima quantitas acquisita
sic quod non datur medietas illius acquisita in medie
tate temporis: et medietas medietatis et sic in infinitum.
Ad primum dicitur quod aliquid uno modo confi
deratum potest esse de intrinseca ratione alicuius in alio
modo consideratum non esse de intrinseca ratione illius verbi gra
tia qualitates prime sunt de intrinseca ratione elemen
torum ut ipsa elementa sunt entia spalia. ut autem ele
menta sunt actus: et passiva sic sunt de ratione intrin
seca elementorum et principia formalia ipsorum per phi
losophum 2° de generatione in proposito homo consideratur
in eo quod substantia et in eo quod subiectum motus si conside
ratur in eo quod substantia sic diuisibilitas competit ei per
accidens. ut autem consideratur secundum quod fit subiectum mo
tus sic diuisibilitas competit illi per se: et est intrinseca il
li primo vel secundo modo dicendi per se non ergo loquitur
hic philosophus de subiecto ut habet rationem sub
stantie: quia illa est consideratio metaphysica: sed loquitur de
subiecto ut habet subiectum motus et hec est considera
tio physica. Ad secundum dicitur quod non probatur in motu loca
li aliquam esse partem primo pertransitam simpliciter et ab
solute: sed cum determinatione et illud non est inconuen
iens: unde concedo quod est dare primum mutatum esse in
determinato tempore: et primum determinatum esse in de
terminato subiecto. ita quod est dare partem primo pertran
sitam a mobili secundum se totum sic quod aliqua est pertransi
ta secundum se totum et nulla minor illa est pertransita a mo
bili secundum se totum sed bene secundum partem. Ad tertium au
tem dicitur philosophus quod qualitas est diuisibilis per se illa pro
positio est sic intelligenda qualitas non est per se diuisibi
lis diuisibilitate extensionis: sed in per accidens ubi tam
ly per se esset nota exclusionis ad hunc intellectum quod
qualitas nullo modo est diuisibilis quocunque extrin
seco secluso illa propositio esset vera loquendo de omni
diuisibilitate: sed accipiendo per se ut dicitur aliquem mo
dum perfectatis sic qualitas aliqua est intensibilis per

Liber sextus

se et pñter est per se diuisibilis intensiue: lz non possit diuidi intensiue absq; subiecto. Item cōcedo q; si et sa-
nitas idiuisibiliter inducant et aliqui albedo: et qñ gnāf
mixtur ex elementis: sed in motu qui ē p se ad caliditate
vel ad albedinē tā caliditas q; albedo successiue gra-
duatē acqñt: et cū dicit: oēs gradus caliditatis sūt eius-
degrōnis: igit nō est rō qñ vn? alio pri? iducit. negat
pñ. vñ vt dicitur est caliditas subito graduatē iducere
lz nō haberet pñtū in mā. f. frigiditatis: q; igit tantu-
dines pñtē se determinate respiciūt: iō gradus pñtario p-
se et determinate respiciūt: ita q; cultibet gradui calidita-
tis corrūdit et determinat? gradus frigiditatis: et ecōtra.
Propterea ad remissionē vni? gradus frigiditatis se-
quitur introductio alteri? corrūditō illi caliditatis: et qz
est determinat? ordo in remissionē frigiditatis: iō est de-
terminat? ordo in introductionē caliditatis. Et si qñtur
hęc ex quo oēs gradus frigiditatis sūt eiusdē rōnis
qñ pri? corrūpit vn? q; ali? dicit q; hoc est ex dispo-
sitiōe in cui? nā vn? gradus hz maiorē frigiditātē q; ali-
us. gradus. n. pcedētes in mā sūt firmiores: et ea ex mā
appetitū mā q; posteriorē: iō corrūptio scipit a po-
teriorib? habētib? maiorē fixiōē et firmitatē in mā.
Si iterū interrogat qñ frigiditatis corrūptio aliq; gra-
dus pcessit in mā et aliq; posteriori? fuit. Rñdet q; hoc
fuit rōe graduū caliditatis corrūptiōe i gñone frigidita-
tis: quo p; aliqui prius fuerūt corrūpti et aliqui poste-
rius ex ordinatiōe nre fm q; aliqui maiorē et minorē
afficiōē appetitū pueniēt ex maiorē et mino i priua-
tione forme. priuatio enī est causa appetitū māe p. A p.
pñmo huius. neq; in tali respōsiōe est deuenire ad ali-
quod pñcipiū simpliciter: sed est circulariter respōdēduz
sicut circulariter in infinitū generat caliditas ex frigidita-
te et ecōtra. Ad quartū rñdet Egidius q; augmētūz
dupliciter sit. pñmo p rarefactionē et p densationē: et
sic nō assignat in augmēto pñmo mutatū ēē: q; cū ra-
refactiō sic motus pñmuus rarefactū ēē in toto tpe et in
mediatet pñs medietas rarefacti et sic in infinitū. ita q;
bzeuit nō dat pñmū rarefactū. Scdō sit augmētū p
pñuersionē alimētū: et sic lz quātitas sit p se diuisibilis in
infinitū. tñ qz ad huius motū cōtinet gñatio et alteratio
per accidēs quodāmodo erit assignare pñmū augmē-
tum esse sicut assignat pñmū gñitū et pñmū alteratū:
tñ quo ad dispositionē māe cōtinuā fm cōtinuitatē tē-
poris et motus nō dat pñmū mutatū ēē in quātitate:
neq; in qualitate: nec in forma: sicut nō dat pñmū di-
spōsiōē ēē māe. Hec respōsiō videt repugnare lre: qñ
Aristo. ponit expresse q; dispositio acquisita per mo-
tum localem et p motū augmētatiōis est p se diuisibilis
et ex hoc nō dat per se pñmū mutatū ēē in aliquo illo-
rum: et loquit pñce de vera augmētatiōe: et rarefactio
nō est vera augmētatiō cū nō sit motus ad quātitatez
deide si in rarefactiōe nō dat pñmū rarefactū ēē: neq;
datur pñmū calcfactū esse pñra determinationē egidij.
et p; pñā. q; rarum et densū sunt qualitates insequen-
tes calidū et frigidū per cōmētatiōē. et hui? Ad qñ nō
obstāt q; def pñmū mutatū ēē in qualitate adhuc ad
quātitatē et ad qualitatem est p se motus fm egidij ex
eo: qz nō datur pñmū mutatū ēē dispoñis cōtinue p; qz
quā acquirē quātitas et qualitas: igitur per idē dōz cō-
cedere egidij q; ad substantiā est per se motus: nō ob-
stante q; def pñmū mutatū ēē in substantiā ex quo di-
spōsiōis in substantiā nullū est pñmū mutatū esse.
Dicēdū igit q; augmētatiō pñprie dicitur est mot? cō-
tinuus: et q; quātitas acquisita per illū. motus successi-

ue acquirē per partē ante partē in infinitū: nō obstante
q; forma alimētū subito corrūpit et subito generat pñ
corporis aīati: quonā sicut alimētū successiue ingredi-
tur partes porosas: et successiue fit alteratio in mā ali-
mentū: ita successiue partibit in infinitū cōtinuā mate-
ria alimētū cū materia partis porose: et quātitas alimē-
ti cū quātitate partis porose: neq; est cōueniēs q; cō-
tinuatio materie et quātitas alimētū cū materia et qñ-
tate partis porose pcedat tēpus corrūptionē alimētū
et generationē partis corporis aīati: q; vt sepe exēplū
catuz est de virga vnius medietatis viride et alteri? sic
ce. ea quę sunt diuersarū rōnū possunt inuicē cōtinuā-
ri nō cōtinuatione forme: sed cōtinuationē māe et quāti-
tatis: qz igit in vera augmētatione nō dat pñma cōti-
nuatio: sicut neq; pñma alteratio: sed quacūq; cōtinuā-
tione data dabat pcedens minoris quātitatis alimē-
ti cū minori quātitate partis porose: ideo nō dat pñ-
mū mutatū esse in quātitate: sicut nō dat pñma qñ-
tas acquisita: sed quacūq; data dabat minor in infini-
tū. Sed ex oīcis posset aliquis infringere quartā
pñclusionē: quonā si in corrūptione dat pñmū corrū-
ptum ēē: et in generatione pñmū gñitū ēē: igitur est da-
re mutatū esse in aliquo pñmo ex parte pñcipij cui?
oppositū ponit quarta pñco. Rñdet q; est duplex
mutatū ēē vñ quidē qd est termin? mot? alius vero
q; est terminus gñatiōis vel corrūptiōis: nō loquitur
pñus de mutato esse qd est terminus generationis vel
corrūptionis: q; sic datur pñmū mutatū esse et dat mē-
sura indiuisibilis in qua pñmo est mutatū esse: sed lo-
quitur de mutato esse qd est terminus motus: et de ta-
li verū est dicere q; nō datur pñmū: neq; datur aliqd
in quo sit pñmo mutatū esse qd est terminus motus:
siue illud aliquid accipiat in tēpore siue i mobile: siue
in dispositione acquisita per motū vt ostēsum est sem-
per loquēdo pñmo ex parte pñcipij.

De ne qu

tem quod mutat tē-
pore. Istud est qñ
capitulū in quo pñs
disputat de diuisione
moueri et mutari esse:
et de ipsozū ordine
ad inuicē in magni-
tudine et mēsurā post
quā perscrutatus est
de diuisione mutato-
rum inuicē: et de illo-
rum ordine ad suum
terminū et mēsurā ponēs quattuor cōclusiones: qñ
pñma est ista. Si aliquid mutat in aliquo tēpore pñ-
mo necesse est mutari in qualibet parte eius. Secunda
cōclusio. ante esse moueri fuit aliquod mutari ēē ibi.
(Ostenso autē.) Tertia cōclusio. ante ēē mutatū esse
fuit aliquod moueri ibi. (Non solū autē.) Quarta cō-
clusio. omne factū prius fiebat: et omne qd sit pri? erat
factūz ibi. (Manifestū est igit.) Pñma pñclusiō ēē pñs
dupliciter. pbat. pñmo per diffinitionē illius termini
pñmo. nāz aliquid dicit esse in tēpore dupliciter v; p; seip-
sūz pñmo et fm alterū. illud est in tpe p; alterū qd
est in tēpore fm partem: et sic aliquis est in anno: quia
est in die et in die: qz in hora. omne. n. qd est in parte est
in toto. illud autē est in aliquo tēpore fm seipsum pñmo
q; est in qualibet parte illius tēporis: ita in pñposito

Ter.
cō. so.

Philosophorum.

Illud dicitur mutari in aliquo tempore secundum alterum quod mutatur in aliqua parte eius: et sic aliquid mutat in anno quod mutat in die. illud autem dicitur mutari in aliquo tempore primo quod mutat in qualibet parte illius ut fuit declaratum in principio quinti libri. ergo a diffinito ad diffinitio nem: et a descripto ad descriptionem: si aliquid mutatur in aliquo tempore primo necesse est illud mutari in qualibet parte illius. Le. li. Quoniam autem omne quod mutatur tempore mutat dicitur autem in tempore mutari et sicut in primo et sicut secundum alterum ut in anno: quod in die mutat in quo primo tempore mutat quod mutat in quolibet. i. in qualibet parte (huius necesse est mutari manifestum igitur est ex diffinitione primum enim sicut diximus et diffinitivimus quinto huius.

Notandum secundum commentatores commentorum. r. q. manifestum est per se quod aliquid dicitur transmutari in aliquo toto tempore: quod illud est minimum in quo potest transmutari. Istud non est intelligendum ut verba sonant: non datur minimum tempus in quo aliquid potest transmutari: neque maximum finitum: quoniam quocumque finito dato in quo potest aliquid transmutari et in maiori quacumque proportionem volueris. unde non datur quod aliquid tempus finitum quin in minori illo potest aliquid transmutari per motum successivum: et in maiori ratione partis: sed interdictum commentatorum quod est dare minimum tempus in quo aliquid transmutatur adequate: quod non in tempore maiori neque in minori tale mobile transmutatur adequate. Sed dubitatur. si enim moveri in aliquo tempore primo est moveri in qualibet eius parte sequitur quod nihil movetur in aliquo tempore: quin ipsum moveatur in infinitis temporibus. primo prius est absurdum. et probatur per hoc. quod si aliquid movetur in aliquo tempore hoc movetur in infinitis temporibus: de quo per quolibet est verum dicere quod movetur in qualibet eius parte. Rursus quod per primo tripliciter accipitur: videlicet per se: describitur: et officiat. et per se ponibiliter esse in aliquo tempore primo est esse in illo tempore: et non in aliquo priori tempore: et sic implicat contradictionem aliquid esse aut moveri in aliquo tempore primo. describitur liter esse in tempore primo est esse in qualibet parte ipsius: et sic non inconvenit esse aliquid in infinitis temporibus primo sicut non inconvenit aliquid primo moveri cuius infinitas partes primo moventur: sed esse in aliquo tempore primo officiat est esse in qualibet parte illius temporis: et non esse immediate ante illud tempus: neque immediate post illud tempus et sic idem est primo quod adequate: isto modo conceditur aliquid mobile moveri in aliqua hora primo si movetur in qualibet parte illius horae non movetur immediate ante illam horam. Sed ex his.

Lex. co. si.

Sed arguit philosophus ad eandem conclusionem accipiens totum tempus in quo aliquid movetur quod quidem sit. x. r. dividat per. l. sic quod una pars sit. x. l. et alia. l. r. et quiritur utrum illud mobile movetur in qualibet parte. x. r. temporis: aut in nulla: aut in aliqua sic et in aliqua non. Si movetur in qualibet parte temporis significati habet interdictum: si in neutra movetur: igitur non movetur in tempore. x. r. per prius. quod non est possibile aliquid moveri in aliquo tempore et non moveri in aliqua eius parte. Si autem movetur in aliqua eius parte et in aliqua non movetur sic igitur quod moveatur in parte. l. r. et non moveatur in parte. x. l. et arguit sic illud mobile non movetur in parte. l. r. igitur moveatur in toto tempore. x. r. solam rationem partis et per prius non movetur in tempore. x. r. primo. et sic per veritatem conclusionis quod si aliquid mutat in aliquo tempore primo illud necessario mutat in qualibet parte eius. Le. li. (Sed ex his) dicitur (manifestum est) quod dicitur et co-

clusionem (sit enim) illud tempus (in quo primo movetur) mobile (quod movetur. x. r. et dividat secundum l. r. o. e. enim tempus divisibile est) et arguit sic. (in. x. l. r. tpe aut movetur aut non movetur: et iterum in. l. r. filr) quiritur si movetur aut non movetur: iste sunt due partes totius temporis. x. l. (Si quidem igitur in neutro movetur). i. in neutra parte quiescet ita quod in omni. i. in toto tempore (moveri. n. in nullo huius). i. in nulla parte temporis (quod movetur) in aliquo tempore (impossibile est: si vero in altero). i. in altera (parte solam movetur non videtur in primo movetur) quod est tempus. (x. r. fm igitur utrumque). i. utrumque parte (motus est necesse est igitur in quolibet). i. in qualibet parte (ipsius. x. r. motum esse.)

Notandum quod si aliquid movetur in aliquo tempore primo illud movetur in quolibet illius: quod si aliquid mobile adequate movetur in hora illud movetur in illa hora primo: et tamen non movetur in quolibet illius: quod non movetur in principio neque in fine illius. in nullo. n. in statu terminante horam movetur per se vel per accidens. in quolibet autem alio intrinseco hore movetur per accidens: sed in tota hora et in qualibet parte eius movetur per se. (Offensio autem.) Sed conclusio ante omnia moveri fuit aliquid mutatum esse per quod habet quod o. quod movetur prius fuit mutatum. ista conclusio philosophus tripliciter probatur. et primo ponens mobile vnum moveri vnum iterum in. x. l. tpe super magnitudinem. l. l. deinde quod vnum ad eque velociter motum et simul incipiens cum illo pertranseat tamen medietatem magnitudinis. l. l. Et arguit sic ista duo mobilia eque velociter movebuntur: sed vnum eorum in medietate temporis. x. r. pertranseat medietatem magnitudinis. l. l. igitur alterum eorum in medietate temporis pertranseat etiam medietatem eiusdem magnitudinis: igitur prius pertranseat magnitudinem quam totum: et persequens moveri primo erit prius quam moveri totum spacium: sed aliquid mutatum esse terminabit prius medietatem totius moveri. igitur illud mutatum esse erit ante totum moveri. Similiter arguit de medietate totius moveri. quoniam mobile prius pertranseat quartam partem spacium quam medietatem spacium: igitur moveri quartam partem spacii prius erit quam moveri medietatem. et persequens mutatum esse terminans quartam partem totius moveri prius erit quam medietas totius moveri: et sicut arguit de istis: ita de quibuslibet alijs. ex quo enim quodlibet moveri est divisibile in infinitum: et tempus pars precedens est ante totum oportet mutatum esse terminans illam partem precedere ipsius moveri: ideo ante omnia moveri est aliquid mutatum esse. Le. li. (Offensio autem hoc) videtur si aliquid movetur in aliquo tempore primo illud movetur in qualibet parte ipsius temporis (manifestum est quod omne quod movetur necesse est motum esse prius. Si enim. x. r. primo tempore ipsius. l. l. spacium pertranseat est ab aliquo mobili et motu). i. pertranseat (est magnitudo in medietate) temporis. x. r. (que eque velociter movetur). i. pertranseat (et simul incipit) moveri (mediam tamen totius spacium erit motum). i. pertranseat in illa medietate temporis. (Si autem eque velociter in eodem tempore motum est aliquid et alterum distinctum ab illo (necesse est eandem medietatem) (motum). i. pertranseat (esse magnitudinem) in eadem medietate (temporis quare erit motum prius quod movetur). i. ante omnia moveri est mutatum esse.

Lex. co. si.

Notandum quod commentatores commentorum. r. excludit vnam dubitationem tales propter quod Aristoteles in ratione ista ponit casum de duobus mobilibus eque velocibus: quorum vnum sit motum per totam magnitudinem: et reliquum tamen per me-

Liber sextus

diatatem cum eque bene imo citius et facilius possit habere intentu suu per vnu mobile. nam mobile quod mouetur per totam magnitudinem prius pertransit medietatem magnitudinis quam tota magnitudinem et medietatem medietatis et sic in infinitum. **¶** Respondet quod Aristoteles hoc facit propter quosdam potestates dicere quod mobile pertransit tota magnitudinem et non pertransit medietatem magnitudinis neque aliquam partem eius antequam pertransit totum. cum igitur pertransire medietatem magnitudinis sit pertransire in potentia sicut et terminus motus eiusdem medietatis est mutatum esse in potentia et generaliter quodlibet aliud excepto ultimo quod est mutatum esse in actu et ea que sunt in potentia investiganda sunt per ea que sunt in actu. Inquit commentator. necesse fuit Aristoteli. facere argumentum de duobus mobilibus eque velocibus: quorum vnu moueret super tota magnitudinem et aliud per medietatem tantum. In isto casu non potest negari quando vnu istorum pertransit medietatem magnitudinis in medietate temporis in quo aliud pertransit tota magnitudinem et cum illa mobilia sint eque velocia sequitur mobile pertransiens tota magnitudinem in toto tempore pertransire medietatem illius in medietate temporis et consequenter quater partem magnitudinis in quarta parte temporis et sic in infinitum ponendo continue mobile eque velocius pertransire minorem partem magnitudinis in minori parte temporis. (Amplius autem) **¶** Secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic. sicut se habet instantes in tempore ita mutatum esse in motu sed ante omne tempus fuit aliquod instans igitur ante omne motum fuit mutatum esse. per prima cum maiori ex sufficienti similitudine et minori declaratur. nam accipitur tempus. x. et patet quod est diuisibile in duas medietates per aliquod instans et habet finem quod est vnu instans sed instantes medietatis temporis precedit istas quod est finis eiusdem igitur instans medietatis temporis precedit totum tempus cathegorice sumptum et sic arguitur de isto tempore ita de quolibet alio quoniam omne tempus est diuisibile in infinitum et semper instantes copulans partes temporis videtur precedere totum tempus quod admodum precedit vltimum instans eiusdem temporis. Et consistit fundamentum in hoc quod sicut quocumque tempore dato prima medietas precedit totum instans terminans illam medietatem videtur precedere totum. Ita etiam dicatur de motu quod omnis motus est diuisibilis in infinitum et quocumque motu signato illius est vnu mutatum esse copulans medietates motus inuicem quod quidem precedit vltimum mutatum esse motus et consequenter totum motum sicut semper prima medietas motus precedit totum motum. **¶** Legendum. (Amplius autem et si in omni) id est in toto tempore (quod est x. et motus esse videtur) aliquod mobile (aut oino in aliquo tempore) id est in quolibet parte illius temporis videtur aliquid esse motum quod hoc fit in accipiendo vltimum ipsum tempus nunc id est accipere tempus finem vltimum nunc ipsum (hoc enim tempus determinatur est) per nunc et medium ipsum nunc tempus est) cum omne tempus finem vltimum claudat duobus nunc (et in alijs similiter dicitur motus esse medietatis aut motus vltimum diuisio est quare et in medio tempore ipsum mobile motum erit oino in quolibet partem prius quam in toto tempore. (Semper enim simul diuisio) id est finem diuisione tempus est determinatum ab ipso nunc cum nunc diuidatur tempus qui semper assignetur nunc. (Sic igitur omne tempus diuisibile est medius aut ipsum nunc tempus est) sequitur quod (omne quod mutatur in infinitum) id est infinites mutatur est finem commentatori comen-

to. et ista ratio differt a prior et eo quod illa processit per diuisiones spacii in infinitum et hoc per diuisionem temporis in infinitum ita quod sicut ante omne partes spacii pertransit fuit alia pertransit sic ante omne tempus in quo mobile mouebatur ante illud tempus illud mobile motum est. propterea ad has demonstrationes faciendas fuit necessaria prima conclusio vbi si aliquod mobile mouetur in aliquo tempore primo illud mouetur in qualibet parte eius. supponit. n. philosophus continue quod in minori tempore est minor motus et quod in minori tempore minus pertransit de spacio quod quidem non oporteret nisi mobile mouetur in quolibet parte temporis. si enim mobile mouetur in anno ex eo tamen quod mouetur in die non plus pertransit in anno quam in illo die ideo oportet presupponere remobile moueri in quolibet parte temporis vt demonstrationes habeant locum.

¶ Dubitatur si enim medius instans hoc re precedit totam horam et medius mutatur esse precedit totum motum sequitur quod omne instans preteritum processit totum tempus eternum et quodlibet mutatur esse in motu celi processit totum motum infinitum celi quoniam quodlibet instans preteritum terminatur aliquam partem totius temporis eterni et quodlibet mutatur esse in motu celi fuit terminus alicuius partis totius motus infiniti. **¶** Item sequitur quod aliquid fuit ante seipsum et fuit post seipsum ponendo quod a. fuit vna hora preterita cuius prima medietas fuit b. et secunda c. et arguitur sic. quod docuit quod fuit b. fuit a. sed b. fuit ante a. igitur a. fuit ante a. similiter quod docuit quod fuit c. fuit a. quod luc cessum videtur esse quod diu est aliqua pars eius: sed c. fuit post a. et incepit esse post a. igitur a. fuit post a. **¶** Ad primum negat consequentia unde loquendo de prioritate et anterioritate durationis nullum instans temporis neque aliqua pars temporis videtur esse ante totum tempus eternum: quod est ante aliud precedit ipsum ex parte principij vel ex parte finis si ambo fuerint diuisibilia vel vnu terminus sed totum tempus eternum non habet principium neque finem igitur nullum instans neque aliqua pars temporis eterni est ante illud tempus: accipiendo tamen tempus infinitum a parte ante terminatur ad hoc instans presens. esset concedendum quodlibet instans preteritum fuisse ante hoc tempus: quod quodlibet illorum fuit antequam hoc definitur esse. **¶** Et notat et dico si ambo fuerint diuisibilia vbi vnu quod vnu instans est ante aliud: tamen non precedit ipsum in principio neque in fine cum nullum instans habeat principium vel finem: tamen prima medietas hore est ante medius instans: quod principium illius est ante medius instans: et illud medius instans est ante finem medietatis hore: quia precedit finem illius hore. vnu autem instans videtur esse ante aliud: quod tempus terminatur per vnu instantes precedit tempus terminatur per aliud instans. **¶** Ad secundum negat consequentia. vbi propter loquendo nihil fuit ante seipsum nisi precesserit principium eius et nihil fuit post seipsum nisi fuerit post finem eius. constat autem quod a. non fuit ante principium sui: neque fuit post finem sui. b. autem fuit ante a. quod finis fuit ante finem a. et c. fuit post a. quia principium c. fuit post principium a. sed finis a. non fuit ante finem d. neque principium a. fuit post principium illius. **¶** Ex his patet quod ista consequentia non valz. tu fuit in prima medietate istius hore: et ista medietas fuit ante tota horam: igitur tu fuit ante tota horam: neque sequitur tu eris in secunda medietate huius hore: et illa medietas erit post tota horam. igitur tu eras post tota horam. et consequenter concedatur ista conclusio huius hore quod secunda et prima.

Philosophorum.

inceptum esse in primo instanti a. h. o. z. preterite: et tunc semel inceptum esse: et tamen for. fuit ante a. et plato non fuit ante a. dato q. fortes fuerit ante per primam medietatem a. et plato per totam a. h. o. z. cōsimiliter de futuro fortes et plato in eodem instanti desinent esse et tunc simul desinent: et tamen fortes erit post platonem. patet. posita prima parte conclusionis in casu. vna q. fortes post platonem incipit esse. ad enim principium fortis erit post principium platonis: ideo fortes erit post plato nem. hic tamen modus loquendi non est in usu: quia communiter accipit ante ut dicit principium durationis: et post ut dicit sine durationis: non enim communiter conceditur fortem fuisse ante platonem: nisi principium fortis precesserit principium platonis: neque platonem fuisse post forte nisi finis platonis fuerit post finem fortis. (Amplius autem.) Tertio arguit philosophus ad eandem conclusionem sic. si aliquid mutatur in aliquo tempore continetur: et non corrumpitur: neque pausat per cessationem a motu necesse est q. in quolibet instanti illius temporis illud mobile mutetur aut sit mutatum. sed in instanti non mutatur: quia probatur est supra q. in instanti non est motus neque quies: igitur si aliquid mouet in aliquo tempore continue oportet in quolibet instanti illud esse mutatum: tunc arguitur sic. in quolibet instanti illius temporis illud mobile est mutatum: sed in quolibet tempore sunt infinita instantia: igitur in quolibet tempore sunt infinita mutata esse. constat autem q. motus mensuratur tempore: et mutatur esse mensuratur instanti: sed ut probatur est quocumque tempore dato infinita fuerunt instantia ante illud: igitur quocumque moueri dato infinita mutata esse fuerunt ante ipsum: et per consequens ante omne moueri fuit aliquod mutatum esse q. erat probandum. I. e. si. (Amplius autem si prius) in aliquo tempore est q. mutatur et non corrumpitur: neque pausat a mutatione aut mutare aut mutatur esse necesse est in quolibet instanti illius temporis. In ipso autem tunc non est mutari. necesse est ergo mutatur esse finem unum quodque ipso rum nunc. quare si ipsa nunc infinita sunt necesse est oē quod mutatur infinite. I. infinites (mutatur esse.)

Notandum q. cum philosophus dicit q. omne mutat in aliquo tempore continue moueri in quolibet instanti illius aut mutatum esse non loquitur nisi de instantibus continuantibus totum tempus motus: quoniam in primo instanti illius temporis non est moueri nec mutatur esse: in ultimo instanti est mutatum esse et non moueri: in quolibet alio instanti eiusdem temporis est mutatur esse: et mutari indifferenter sumptum: sed non est mutari impositans motum successiuum de quo loquitur Aristoteles in littera. Ex quibus sequitur q. omne quod mouetur prius mouebatur: quia omne quod est motus mouebatur cum mutatum esse sit terminus motus: sed omne q. mouetur est motus: quando ante omne moueri fuit aliquod mutatur esse: igitur et. unde cōmētatoz cōmēto. 4. q. instans est differentia inter tempus primum et secundum: manifestum est q. omne quod mouetur in secundo tempore iam motus est in tempore q. est inter istud et primum.

Contra predicta arguit q. aliquid mouet et illud prius non est motus neque mouebatur et primo sic. aliquid mouebatur aliquo gradu velocitatis et non mouebatur illo gradu velocitatis igitur et. ante patet ponendo q. aliquid mobile i. aliqua hora continue uniformiter velociter motus suus a. non gradu ad gradum ut. s. sumus nunc in medio instanti h. o. z. et

p. q. illud mobile mouet gradu velocitatis ut. 4. et non quaz ante mouebatur illo gradu: nec post mouebatur illo gradu. Similiter ideo mobile mouet i. tota hora et non mouebatur ante illam horam: nec mouebatur post illam horam: igitur non oportet q. omne quod mouet mouebatur et mouebatur. Item in primo instanti temporis quocumque illud mobile moueat vel non. si sic habet intentionem. si non sequitur ista conclusio: q. aliquod corpus naturale est extra locum naturalem non impeditur: et tamen non mouetur ad locum suum. patet. dato q. illud sit unum graue: aut leue non habens impedimentum tendens ad locum suum naturalem. Secundo arguit ponendo q. vna mulier pregnans cum fetu masculino ambulet et interim stante motu deambulationis generet infantem in utero: et patet q. in primo instanti sui esse mouet puer ad motum matris: et prius non mouebatur: quia non erat: etiam ponatur q. vna lancea descendat: et interim ea descendente inflatur illi stilus aut musca. patet q. talis musca qua stilus mouet deorsum pro hoc instanti quia motus nobis mouetur oia que sunt in nobis: tamen nullus istorum prius mouebatur illo motu. ponatur etiam q. unum minimum ignis continue ante instantes presens fuerit motus sursum et q. nunc primo sit in sphaera ignis: et constet hunc ignem moueri motu circulari ad motum totius sphaere: et tamen prius non mouebatur motu circulari: sed tunc recto. Tertio arguit ponendo q. canis moueat: et materia eius mouetur. ex quo enim illa materia immediate ante hoc mouebatur et immediate post hoc mouebatur: et ideo non habet impedimentum: et habet eandem proprietatem motus quam primo habebat: igitur iam mouet. Similiter ponatur q. due aque. b. c. continue fuerint motu deorsum: et nunc primo in medio regione aeris sic vnite constituentes. a. aqua totaliter nulli dubium: q. a. mouet ex quo ambemeditates eius mouentur: et tamen a. prius non mouebatur: quia non erat. Quarto non oportet quod quiescat prius quiescebat: igitur neque omne q. mouet prius mouebatur. patet per consequens. quia sicut motus mensuratur tempore et non est in instanti: ita et quies finem philosophum. 4. r. 6. huius. ante p. quoniam mobile in fine mori quiescit et ante non quiescebat ex quo mouebatur. Si etiam descendente molarum faba in primum. precipitatur sursum recipiens impetum ab illo motu deorsum cum inter quoscumque duos motus contrarios cadat quies media secundum philosophum. 8. huius. sequitur q. in instanti medio illorum motuum faba quiescat et non ante neque post cum immediate ante moueat sursum et immediate post moueat deorsum. Intelligendum q. difficultates rationis in se habet et in terminis rationibus cōter ab oibus facilliter soluantur dicendo q. in illis casibus nec puer: nec musca: nec stilus: nec minimum ignis: nec cadauer: neque aqua mouetur: sed tamen incipit moueri et sic respondendo pro philosopho aliter sustinet. Et ego satis dubito in motu illa communis: quoniam in descensu canis materia omnino mouet: quia h. o. z. oia per mouentia ad motum que ante habebat: et unum impedimentum: scilicet materia nunquam mouet nisi per accidens ad motum compositum per cōmētatoz. 4. huius. igitur aliquod compositum mouetur per se et nullum nisi cadauer: igitur cadauer in primo instanti sui esse. Item non est possibile motum localem esse in materia quin sit in composito: ut colligitur de intentione philosophi et cōmētatoz. 8. huius. sed in primo instanti cadaueris est motus localis in materia: igitur pro eodem instanti cadauer mouet. patet prima. quia aliter in aliquo est motus q. tamen moueret contra philosophum. 3. huius. Preterea ponatur canis in igne ut comburatur. et patet q. in primo in-

Liber sextus

stanti cadaueris alterabitur et calefiet materia cadaueris: quia tunc erit agens applicatus passo non impedire: igitur pro eodem instanti illa alteratio erit in cadauere. per primum Aristotelem primo de generatione ponit differentiam inter generationem et alterationem ex eo quod generatio aduenit in potentia: et alteratio aduenit in actu: et eandem differentiam ponit commentator. s. huius. tunc arguitur sic. in primo instanti cadaueris erit alteratio subiective in cadauere: igitur in illo instanti cadauer alterabitur et non ante: quia non erit igitur et. Hoc motum magis potest fieri in transmutationibus elementorum. nam quando generatur ignis ex aqua non deficit alteratio in illo instanti ignis calefit et resistit: et quando contra ex igne generatur aqua in instanti generationis aque ipsa frigescit et condensat. quod enim sit agens naturale applicatum passo mali in quo continue egerit et ager et non agat deducto impedimento non apparet possibile. Ecce quod ignis et quod aqua mouetur motibus alterationis: et tamen prius non mouebantur. Dicitur igitur quod non omne quod mouetur prius mouebatur: tamen de quod mouetur mouetur intelligendo de eo quod mouetur per se: et cum Aristotelem dixit quod omne quod mouetur prius mouebatur intelligit per totum vel per partem ut in quarta petitione declarabit. non enim multum curat philosophus ostendere quod de quod mouetur prius mouebatur per totum hoc sit falsum: et impertinet propositio suo: sed tamen vult ostendere quod ante omne moueri fuit aliquod mutatum esse: et persequitur quod ante quodlibet moueri fuit aliquod moueri: quo intellecto sequitur. de quod mouetur prius moueri: et omne motum finem se vel finem partem: de futuro tamen quia non datur ultimum istas res permanens esse quod mouetur mouebatur non tamen per partem: et tamen per totum. Ad primum dicitur concedendo aliquid moueri aliquo gradu velocitatis et prius non moueri illo gradu neque postea: et quod aliquid mouetur in una hora: et non mouebatur ante illam horam: neque mouebatur post illam horam: ex quibus non sequitur aliquid moueri quod prius non mouebatur: aut postea non mouebatur: quia dicitur est quod mobile licet non fuerit ante horam: non tamen fuit in medietate hore que fuit ante horam non per inceptum: sed per definitionem. similiter secunda medietas hore est post horam non per definitionem: sed per inceptum: quoniam prius definitur prima medietas per tota hora: et prius incipit tota hora per secundam medietatem. Deinde non est inconueniens aliquid corpus naturale esse extra locum naturalem non impediri: et non moueri ad illum deductis omnibus impedimentis: sed esset inconueniens quod non moueretur: nec inciperet moueri. Ad secundum dico quod omnia ista mouentur per accidens: videlicet per materiam: sicut: et minimum ignis: neque est inconueniens aliquid moueri per accidens: et illud nunquam prius esse motum secundum se: vel aliquid sui. Aristoteles autem loquitur de eo quod mouetur per se. Ad tertium concedo quod cadauer canis mouetur tam in motu locali quam alterationis: quoniam in descensu calefit canis: et prius non mouebatur secundum se totum: sed secundum partem: ita etiam aqua tam mouetur et prius non mouebatur: sed bene partes eius. et hoc sufficit ad intentionem philosophi. Ad quartum respondetur quod loquendo proprie de quiete. omne quod quiescit prius quiescebat: et postea quiescit: ideo nullum assignatorum quiescit de re opposita motui: sed tantum quiete opposita mutationi indubitablem de hoc magis octavo huius ubi declarabitur quomodo inter quoscunque motus contrarios cadit quiete medietatis.

Non so. Tex. cō. 55.

lum autem. Cetera conclusio. ante oem mutatum esse fuit aliquod moueri. Pro declaratione huius prius premitte ista suppositio nem: quod omne mutatum ex quodam in quiddam est mutatum in tempore quam suppositionem ipse sic declarat. quod cum

incipiatur in quod mobile mutatum est oem mobile sit mutatum in a. b. aliquo termino: sit igitur terminus a. a quo mobile mutatur: et b. illud in quod mobile est mutatum. et arguitur sic. quicquid mobile est in a. non dicitur mutatum est: sed quod est in b. tunc est mutatum ut ostensum est ante. cum igitur iter instans in quo mobile est in a. et instans in quo mobile est in b. sit tempus medium oem mobile in illo tempore medio mobile sit mutatum aliter in fine alicuius temporis aliquid mobile esset mutatum: et in toto illo tempore: neque in aliquo alio instanti tale mobile esset mutatum quod est impossibile. Le. li. (Non solum autem quod mutatur necesse est mutatum esse: sed etiam mutatum necesse prius mutari). i. non solum ante oem moueri fuit mutatum esse: sed etiam contra ante oem mutatum fuit aliquid moueri (oem enim quod ex quiddam in quiddam mutatum est in tempore mutatum est. Erunt enim in ipso nunc ex a. i. b. mutatum. ergo in eodem quiddam nunc in quod est in ipso a. non mutatum est sed. n. est in ipso a. et b. quod mutatum est quoniam mutatum est quod non est hoc). i. in a. ut ostensum est prius. (Si vero in alio est instanti in medio erit tempus. non enim coniectura). i. immediata (erat ipsa nunc). (Quoniam igitur in tempore). Ista suppositio premissa ar. Tex. cō. 56. gunt prius dupliciter petitionem primo. sicut oem mutatum est mutatum in tempore ex suppositione premissa: et omne tempus est diuisibile in infinitum ut in primo tractatu monstratum est: igitur quocumque mutato dato ante illud fuit aliud mutatum. i. in medio totius temporis: et in medio instanti prime medietatis et sic in infinitum: sed oem mutatum est terminus alicuius moueri ut constat: igitur quocumque mutato esse significato ante illud fuit aliquid moueri. Le. li. (Quoniam igitur in tempore mutatum est. tempus autem oem diuisibile) oportet (quod in medio illius temporis sit) aliud mutatum et iterum in illius medietatis (medio aliud mutatum) et sic semper) quare mutabitur prius.

Notandum primo quod in quolibet motu possunt fieri quatuor comparationes. Prima est moueri ad moueri: et sic ante oem moueri fuit aliquid moueri: quia ante oem moueri fuit medietas eius: et medietas medietatis: et sic in infinitum. non quidem per inceptum: sed per definitionem. Secunda comparatio est mutatum esse ad mutatum esse: et sic ante oem mutatum esse fuit mutatum esse: quia oem mutatum esse est finis motus: et in quolibet motu sunt infinita mutata esse igitur et. Tertia comparatio est moueri ad mutatum esse: quia ante oem moueri fuit aliquod moueri: et in quolibet moueri sunt infinita mutata esse igitur et. Quarta comparatio est mutatum esse ad ipsum moueri et sic adhuc ante oem mutatum esse fuit moueri: quoniam ante terminum res habet terminum: sed omne mutatum esse est terminus moueri: igitur et.

Philosophorum.

Secundo notandum qd lz moueri pcedat mutatu eē r eōtra: nō tamē eo dēz mō. nā moueri pcedit mutatu; eē eo mō quo pcedunt ea que sūt ad suū finē: s; mutatu eē pcedit moueri eo mō quo pncipiū pcedit suū pncipiū: nūq; quā tñ idē mutatu esse numero pcedit aliq; moueri r pcedit ab eodē. instās. n. pcedit tēpus r pcedit a tēpo re s; nō ab eodē cū nō possit eē pncipiū r finis eiusdem tēpis: ita qd lz mutatu eē in potētia pcedit moueri: cuius est pncipiū: r pcedit a moueri cuius est finis. **Ex** quib; sequit qd oē mutatu eē est pncipiū r re motū. est. n. pncipiū motui quē terminat: r est remotum motui quē nō terminat. vñ mutatu eē totū motus est pncipiū totū motui: r cuiuslibet partū motus terminat ad vltimū instās tēpis. ē aut idē mutatu eē r eōtrū pte medietati motū: r cuiuslibet partū motū terminat ad pncipiū instās tēpis. Intēdit ergo pbs qd ante oē mutatu esse sit aliq; moueri nō solū. pncipiū mutato esse: sed etiā remouē: r magis itelligit de remoto qd de pncipio.

Dubatur cōtra suppositionē pban do qd nō oē mutatu ē mutatur i tpe siue accipiat mutatu subiectiue siue terminatiue: qm genitū vel corruptū est mutatu terminatiue in instāti r nō in tpe. qd aut illuminat est mutatu subiectiue: r nō est in tpe mutatu sicut neq; illuminatū: s; in instāti. **Itē** arguit qd nō oē mutatu ex quodā in qd dam sic mutat qd signare duo instātia in quo vno sit in termino a quo: r in alio in termino ad quē: qz in generatione est trāsū de pncipio r pncipio: ita ē ergo in gnatione signarent duo talia instātia r tps medius: tūc eēt dare mediū inter pncipio r pncipio. **Rndē** qd pbs cū facit mētiōē in suppone de mutato eē: nō loquit de mutato esse terminatiue: sed subiectiue: neq; dicit absolute qd oē mutatu est mutatu in tēpo re: s; qd oē qd mutatu ex quodā in quiddā est mutatu in tēpo re nō itelligēdo p qd dāz r quiddā terminos pncipio r pncipio: sed pncipio r pncipio: ita qd oē mutatu ex quodā pncipio p se in quiddā pncipio p se est mutatu in tpe. sicut. n. illud dicit mutari i aliquo tpe pncipio qd mutat in quibet parte ei; sic illud est mutatu in aliquo tpe pncipio qd est mutatu in quolibet instāti illius pte qd in pncipio a quo incipit motus. **Et** ex hoc pncipio instāti nō pcedit: qz qd est genitū r vel corruptū aut nouiter illuminatū nō est ex quodā in quiddā ad intentionē pbi. (Ampli aut in magnitudine.) **Secūdo** arguit pbs ad eandē pncipio ex natura spaciū post argumētū factū ex parte tēpis. sit enī aliq; mutatu in c. d. magnitudine: vel igitur c. d. sunt indiuisibilia absq; medio: aut diuisibilia: non indiuisibilia absq; medio: qz magnitudo cōponit ex indiuisibilib; neq; in aliqua magnitudine sunt indiuisibilia imediata ut pban est in tractatu pncipio hui; sectū. si aut c. d. sūt diuisibilia ad hūc intellectū qd iter ea mediat magnitudo diuisibilib; in infinitū: sequit qd ante mutatu eē factū in d. fuit aliud mutatu esse factū i pncipio medietate magnitudinis: sed inter oīa duo mutata eē cadit aliquod moueri: igit ante mutatu eē factū in d. fuit aliq; moueri. r sicut arguit de isto arguit de quibet alio ex quo c. d. magnitudo est diuisibilib; in infinitū: in cuius quolibet pncipio itinfeco fuit aliq; mutatu esse: r semp inter duo mutata eē cadit moueri mediū: sicut iter duo instātia cadit tēpus. **Itē.** (Amplius aut in magnitudine manifestū est qd dicit ppter illud qd cōtinua est magnitudo in qua mutat qd mutat. sit enī mutatu ex c. in

d. ergo si indiuisibilitate ē ipsū c. d. spartibile erit i pncipio pncipio. qm aut hoc impossibile est necesse est magnitudinē eē qd interest. i. qd est mediū iter. c. d. r in infinitū diuisibilia. quare si i illa mutat pncipio mobile (necesse ē ergo oē quod mutatu est mutari prius.

Notandum qd cōmētor cōmētor vnum dubiū. possibile fieri ptra vba pbi. dicit. n. Aristo. qd ista pclusio ante oē mutatu eē fuit aliq; moueri est manifestū: oē in magnitudine qd i tēpo re ppter pncipio magnitudinis: qd quidē nō videt vepz: qz eque pncipio est tēpus sicut magnitudo: r eque diuisibile in infinitū est tēpus sicut magnitudo. **Itē** dubitationē soluit cōmētor per duas respōsiones: quarū prima ē cōmētoris: qd lz tps sit eque cōtinuū r eque diuisibile in infinitum sicut magnitudo: tñ manifestū est tā quo ad nos quā quo ad nām magnitudinē eē cōtinua r diuisibile in infinitū qd tēpus: cū cōtinuitas tēpis sit ex cōtinuitate magnitudinis: r quilibet magnitudo diffinita p cōtinuū nō autē tps: sed p numerū. vñ linea est quātitas cōtinua cui; extrema sunt duo pūta: r superficies ē quātitas pncipio cui; extrēa sūt due linee. **Cor.** ē quātitas pncipio cui; extrēa sūt due superficies. oēs iste diffinitōes colliguntur a pbo in pncipio. tps vero ē numerus motū fm prius r posterū: ut patuit p pbi. 4. huius. **Secūdo** rō est Alexandri di. in qd cōmētor Aristo. nō itēdere qd demōstratio de magnitudine sit magis manifesta qd demōstratio de tpe: qz nō cōparat pbs secundam demōstrationē ad primā cū eque cōtinuū sit tps sicut magnitudo: s; cōparat demōstrationē in motib; quātitatis ad demōstrationē fm motus quātitatis: qz in motib; quātitatis qui sūt motū augmētatiōis diminutionis r motū localis melius apparet pncipio r diuisibilitas qd i motu ad qualitatem cū spaciū acquiritur tā in motu locali qd in motu augmētatiōis vel diminutionis sit diuisibile per se: r ipsa qualitas sit diuisibilis p accidēs. (Eodē. n.) **Et** qd possit eē dubiū circa pclusionē vtrū ipsa itelligēda sit vtrū an solū de mutatu eē qd terminat motū locale r motū ad quātitatē: iō pbs excludit hoc dubiū di. qd pto ē vtrū itelligēda nō solū i motu locali vel ad quātitatē: sed enī in singulis mutationib; fm formas nō cōtinuas siue sint de contrario in cōtrariū: siue. n. acquirat caliditas siue lumē siue forma subalis aliqua semp verū ē qd ante oē mutatu pcedit mutari siue moueri: qm oē tale mutatu r si acquirat indiuisibilitatē: tñ pncipio motū factū in tpe cū nō possit acquiri absq; dispoēne prima. accipiat ergo illud tēpus in quo facta est dispoēne p acquisitione mutati eē: siue fuerit in suba siue in qualitate: r tñ illud sit diuisibile in infinitū in pncipio medietate fuit aliquod moueri: r in medietate medietatis r sic i infinitū. **Ex** pncipio quasi epilogādo pbs cōcludit primā r secundam pclusionē: nō pncipio r pncipio sed vtrū di. qd ante omne mutatu esse fuit aliq; moueri: r ante oē moueri fuit ali quod mutatu: ita qd oē mutatu esse fuit aliq; moueri: r ante oē moueri fuit aliquod mutatu: ita qd oē mutatu prius mutabat: r oē qd mutatur prius fuit mutatu aliquo mō: r oē qd istū est qd nō sit moueri nisi in tēpo re: neq; sit aliq; mutatu quin ipm fiat in tpe fm se. vel fm dispoēne annexā. tps autē est diuisibile in infinitū: qz nō dat indiuisibile cōtinuū indiuisibilitatē: igit in quolibet tēpo re sunt infinita mutata esse: r in infinita moueri sic qd in quolibet moueri sunt infinita mutata esse: r semp inter oīa duo mutata esse mediat moue

Ter. cō. 57.

Ter. cō. 57.

Liber sextus

riturigitur nō datur primus mutatus esse: neq; primus mo-
ueri in tēpore: sicut non datur prima pars temporis:
Legeli. Eadem enī demonstratio est et in nō continuis
ut in cōtrariis et contradictione. accipiemus enī tem-
pus in quo mutatus est et iterum eodem dicemus: qua-
re necesse est mutatus esse mutari prius et q; mutat mu-
tatum esse et in ipso mutari mutatus esse prius ipso au-
tem mutatus esse mutari: et nullo modo cōprehēditur
primus. causa autē huius est non esse in partibile im-
partibili cōiunctus in infinitus enim diuisio est in tēpo-
re et in motu sicut in his que augmētantur et diminū-
tur lineis.

Notandum secundū cōmentatōrē cō-
mentō. 98. q. Aristō. intē-
dit per contraria transmutatōnē in qualitate per cō-
tradictionē transmutatōnē in substantia: quia est de af-
firmatiua in negatiua et cōuerso. et differētia inter hāc
demonstrationē quā inuit quāuis est in his duabus
transmutationibus ex tēpore et duas demonstrationē
in quib; incipit loqui in hac declaratione que sunt et
am ex tēpore est: quia ille due declarationes sunt com-
munes omni transmutationi: ista est quasi p̄p̄ria
his duabus transmutationibus. Duas distinctiones
intēdit prius et cōmētator: quāriū prima est ista. Du-
plex est transmutatio: videlicet in terminū cōtinuū et in
terminū non cōtinuū. transmutatio in terminū cōti-
nuū est illa cuius terminus ad quē est per se diuisibi-
lis in infinitum cuiusmodi est transmutatio in locū: et in
quāritatem. locus enī spaciū et quāritas sunt per se di-
uisibiles in infinitū: transmutatio in terminū non cōti-
nuū est illa cuius terminus ad quē non est per se diuisi-
bilis in infinitū. s. diuisibilitate extēsiua cuiusmodi est
substantia vel qualitas. quēlibet enī istarū et si diuidit
in infinitum in partem extra partē hoc est per accidē-
sationē quāritatis. ¶ Secūda distinctio ē ista. duplex
est transmutatio in terminū nō cōtinuū: videlicet in con-
traria et cōtradictoria: transmutatio in terminū nō cō-
tinuū inter cōtraria est transmutatio facta in qualitate
de vero cōtrario in verū contrariū ut calefactio de al-
batio. Transmutatio in terminū non cōtinuū inter cō-
tradictoria est transmutatio primo et per se de contra-
dictorio in cōtradictoriū ut transmutatio sbo. s. gene-
ratio et corruptio: et generaliter quēlibet alia transmuta-
tio in qualitate que est per se et primo de cōtradictorio
in cōtradictoriū ut illuminatio et sanatio. licet enī sa-
nitas habeat cōtrariū: nō tamē necessarium sit ex illo cō-
trario: sed per accidens. ¶ Et ex his ponit cōmētator
differētiā inter demonstrationē respicientem has du-
as transmutationes que sunt in terminū non cōtinuū:
um: et p̄p̄rias demonstrationes ex parte tēporis: q; il-
le fuerunt vniuersales oībus transmutationib;: hec au-
tem demonstratio est quasi p̄p̄ria his transmutationib;
que sunt fm cōtraria et cōtradictoria. Ecce q; prius in
littera: et cōmētator in cōmento nō faciunt intētiōnem
de magnitudines sed tū de tēpore quo ad transmutatio-
nem factā in qualitate et substantia ad oēnotādū vtrā-
que illarū indiuisibilitate aduenire suo subiecto quo
ad partes quāritatiuas sic q; nō est necessariū aliquā
illarū aduenire suo subiecto partibilibus extēsiue: se-
petamē cōtingit per accidens: et maxime de qualitate.
quo autē ad partes intēsiuas qualitas intensibilis et
remissibilis ad quā est motus per se partibilibus adue-
nit in infinitū aliter non esset verū in qualitate q; ante
oē mutari ēē est aliqd mutari vel moueri.

Dubitatur quomodo ante dīne mu-
tatum esse generalit̄ fuit ali-
quod moueri: quia illud habeat veritatē in motu lo-
cali et ad quāritatem: et ad substantiā: quia non induci-
tur forma substantialis nisi per alterationē precedentē:
neq; corrumpitur nisi alteretur materia: ut habet pri-
mo de generatiōe. tamē illud nō apparet verū et alijs
mutationibus. quādo enim aer primo illuminatur a
sole. aut aliud corpus dyaphanū a corpore lumino-
so illud mutatus non precessit prius aliquid moueri:
neq; mutari: non enim ante illud mutari q; est p̄o il-
lo instanti fuit aliquid mutatus esse: ex quo mediū cō-
tinue fuit sub priuatione. ¶ Item Aristote. ponit. 2. de
anima sensus pati et alterari. et in. 3. de anima idem po-
nit de intellectu: et tamen ante mutari esse prime sen-
sationis non fuit aliquid mutari neq; ante mutatus esse
prime intellectiōis fuit aliqd moueri vel mutari cum
tam intellectus quā sensus ante primā imutationē fue-
rit positus in potētia ut diffuse mōstrat a p̄o et cōmē-
tatore i locis allegatis. ¶ Rndet q; nō semp oportet
ante omne mutatus esse alicuius mutabilis precedere
mutari eiusdē vel cōtrario: sed sufficit q; eiusdē vel alte-
rius iuxta doctrinam Averrope in hoc sexto com-
mento. 32. di. q; illuminatio medijs est finis motū localis
si enim aer subito illuminat a sole requiritur necessario
aliquis motus localis solis cuius illuminatio ē finis.
¶ De imutationibus autē sensus et intellectus ē alia
ratio cum iste mutationes sint intētiōnales et non sint
p̄p̄rie mutationes nec alterationes: ut testatur prius
et cōmētator. 2. et 3. de aīa. loquitur igitur hic prius de
mutationibus p̄p̄rie dictis: que sunt mutationes rea-
les et non intētiōnales. Et nō obstante isto potest pec-
di q; quēlibet istarū p̄supponit motū. imutatio enī
visus p̄supponit motū localem visibilis aut palpebra-
rum: vel alterius pertinetis ad oculū: auditio p̄sup-
ponit motū localem tam in medio q; in corporibus so-
nātib; imutatio tactus p̄supponit motū alterati-
ōis: s; odoratio et gustatio p̄supponūt motū localem
et alterationis: et ita dicatur de intellectu et de alijs
imutabilibus interioribus: q; quēlibet illarū p̄suppo-
nit aliqd motū: et si non in subiecto suo tamē in alio.
Ideo absolute cōcedendū est q; ante omne mutari ēē
fuit aliquid mutari et cōtrario: sed nō est absolute cōce-
dendū quādo ante omne mutari esse in aliquo subie-
cto fuit aliquid mutari vel cōtrario: neq; absolute debz
cōcedi q; omne mutari mutabatur: ita q; omne quod
mutatur fuit mutari sed sufficit q; in se vel in sua causa
ad intentionē Aristō. (Manifestū est igitur.) Quar-
ta cōclusio. omne factū prius habet: et omne quod fit
prius erat factum. istam cōclusiōē Aristō. restringit di-
cens q; nō accipit fieri p̄o omni mutatione: sed tū p̄
mutatione termini cōtinui aut diuisibilis: neq; accipit
factū p̄o toto: sed diuisiōē p̄o toto vel parte: quia
non oportet vniuersaliter si aliquid fit quod ipsū pri-
us sit factum fm totū vel secūdu partem: quia forma
substantialis fit et prius non erat facta fm se totam: ne-
q; fm partem. lumen fit et tamē prius nō erat factū s; se
totum: nec fm partē: neq; oportet si aliquid fit fa-
ctione que sit verus motus q; ipsū fm se totū sit factū
quid: sed sufficit q; sit factū fm partē. Domus enī fit
factione que est verus motus. s. localis: et tamē nō est
facta fm se totam: sed est facta fm partem: videlicet se-
cundū fundamētū. illud ergo q; fit factione que non
est motus nō est factum fm se vel fm aliquid fuit: q; au-

Tex.
cō. 59.

3 uij

Philosophorum.

tem sit factioe que est motus: et si non est factus h3 totum: ipse tamen est factus fm partes. cōclusio igitur quā intendit pbus est ista q in motibus termino22 conti-
nuorum et diuisibilibus omne factus prius fiebat: et oē quod sit prius erat factus fm totum vel fm partē. No-
tante dicit pbus termino22 continuo22 ut includat mo-
tum ad vbi: et motus ad quātitatē: quoniam termini isto-
rum motuum sunt cōtinui et per se diuisibiles in infinitū
subiūgit autem termino22 diuisibilibus. i. diuisibiliter ac-
quisito22 per motus ut includat omnē motū que ē ad
qualitatē per se: v3 calefactionē: frigiditatem: dealba-
tionē et huiusmodi. caliditas enī frigiditas et albedo
h3 non sint cōtinua et per se diuisibilia in infinitū. diuisi-
bilitate exen sua: tamen sunt diuisibilia in infinitū di-
uisibilitate intensua ppter quā diuisibilitatem huius for-
me successiue paritibilibus intensiue acquiruntur per mo-
tum suis subiectis. Ista cōclusione restricta patet veri-
tas eius ex determinatis. nam ex quo termini talium fa-
ctionum sunt diuisibiles in infinitum: tales termini acq-
runtur in toto tempore: et medietas in medietate tempo-
ris: et sic in infinitum. ideo ante omne mutatum esse fuit
aliquid mutari: et ante quodcūq3 mutari fuit aliquid
mutatū esse: quapropter in talibus motibus omne fa-
ctus prius fiebat: et omne quod sit prius erat factus fm
totum vel h3 partes. omne enī qd est motū localit- mo-
uebat localit- et omne quod mouet localit- prius erat
motus localit- fm totum vel fm partē. omne enī qd
est auctus prius augebatur: et omne quod augeatur pri-
us erat auctus fm totum vel fm partē. Similiter omne
quod est calefactus prius calefiebat: et omne quod ca-
lescit prius erat calefactus fm totum vel fm partē. Con-
similiter dicatur de corruptione ut opponitur factioi:
q in motibus cōtinuo22 et diuisibilibus omne corruptū
prius corripiebat: et omne quod corripitur prius cor-
ruptum est fm totum vel fm partē: et hoc ideo ratioe
diuisibilitatis terminorum in infinitum. si enim aliquid
diminuitur illud prius diminuebatur: et si aliquid di-
minuitur illud prius diminuitur est fm se: vel aliqd sui.
Etia3 si aliquid est remissus in frigiditate illud prius re-
mittebatur: et si remittitur prius erat remissus fm se vel
fm partem. et sic cōsequēter dicat in alijs. I. e. li. Ma-
nifestus est igitur: quoniam q factus est: est necesse sit prius
et q sit factus esse quocūq3 diuisibilia et cōtinua sunt. ter-
minorum motuū nō tamē semp (q sit) prius erat factū
fm totum: sed aliud aliquādo ut illius. aliud sicut do-
mus fundamētus: similiter autē et in eo q corripitur
et q corruptus est: mox enī inest ei quod sit et q cor-
ripitur in infinitum quod dā cū sit continuus et nō est: neq3
fieri: neq3 aliquid sit factus prius: neq3 factus ē nisi ali-
quid fiat. Similiter autē et in corrumpti et corruptus est
semper erit ipso corrumpti corruptus esse prius corru-
pto autē (prius erit esse corrumpti). manifestus est igitur:
q quod factus est necesse est fieri prius: et q sit fa-
ctum esse. omnis enī magnitudo et omne tēpus semp
diuisibilia sunt quare in quocūq3 tēpo sit aliqd nō
erit vtrq3 factum in illo tempore (sicut in primo) quia
nō dat primū in tpe. ppter suā diuisibilitatē et infinitū.

Notandum primo fm cōmentatores
p mēto. q. q generatio
quodāmodo nō est in magnitudine: sed differt: quia
partes magnitudinis ex quibus generatur generatum
sunt diuerse in specie et sunt in motu localit- in augmē-
to eedē specie et diuerse numero. Intendit cōmentato-
q generatio et motus localis seu ad quātitatē aliquo mo-

do pueniūt et aliquo mō differūt. cōueniūt enī: q tam
generatio quā motus localis quā motus ad quātitatē
est in magnitudine. differūt autē: q partes magnitudi-
nis in motu localit- et in motu ad quātitatē sunt eedē
specie. et differunt numero. nam magnitudo in motu lo-
cali dicitur esse linea vel superficies. cōstat autē oēs par-
tes linee esse eiusdem rationis: et differre tū numero. si-
militer omnes partes superficiei differunt numero: et
sunt eiusdem specie. magnitudo in motu ad quātitatē
est corpus de predicamēto quātitatis cuius oēs par-
tes indubie sunt eiusdem rationis et differunt tū nume-
ro. In generatione vero partes magnitudinis aliqua
do differūt spē. nā i gnatioe aialit- et plāta22 ptes diffe-
rūt spē: v3 radices: et folia: et epar: et cerib3.
notandū fm cōmentatores eo-
den cōmēto q generatio ē
transmutatio de nō subiecto in subiectū: et corruptio ē
transmutatio de subiecto in nō subiectū: ideo transmu-
tatu22 nō est idē in ea de inicio transmutationis vsq3 ad
finē: q etia3 neq3 transmutatio est eiusdem specie. nā mo-
tus generatiois et corruptionis nō ē in tēpo: tanq3
transmutatione in qualitate et transmutatione in substantia: et
transmutatio que est in substantia nō est in tēpo: et p. pro-
uentus forme substantialis. Distinctio quā in iēdiū cōmē-
tato: est hec q duplex est generatio: videlicet simplex
et cōposita. generatio simplex est subitus puent3 for-
me substantialis: et talis generatio nō ē in tēpo: tanq3
in mētura. generatio cōposita est motus mixtus ex p-
uentu forme substantialis et alteratione pcedēte: huius
gnatio mētura tpe. Sit duplex est corruptio: v3 sim-
plex et cōposita. corruptio simplex est subita deperditio
forme substantialis et h3 nō ē in tpe: corruptio cōposita ē mo-
tus ex deperditione forme substantialis et alteratione p-
cedēte: hāc corruptione nemo dubitat eē in tpe: h3 igitur
nō mētura tpe: v3 gnatio cōposita nō pp h3 transmuta-
tu22 p illā transmutationē ē a prin3 vsq3 ad finē: qm ipm
transmutatū subito incipit esse et subito definit esse: cum
gnatio simplex sit mutatio de nō eē ad esse: et corruptio
simplex de esse ad nō esse. Et ex h3 differt motus gene-
ratiois ab alijs motib3: q h3 motus gnatiois sit i tpe sic
alijs motib3: tū alijs motib3 manet idē substantia in actu q
in po3 a prin3 vsq3 ad finē: et ip3 transmutatū terminatē
et iā manet p totū motū h3 totū vel h3 pte. i motu autē
gnatiois et si manet idē substantia in po3 a prin3 vsq3 ad finē
i. mā transmutata nō tū manet idē substantia in actu a prin3
vsq3 ad finē: neq3 transmutatū terminatē manet p totū
motū fm se vel fm partem.

Tertio notandū fm cōmentatores eodē cō-
mēto q motus gnatiois totus ē cōpositus ex motibus
pnti3 gnationibus cōpositis ex mēbris diuersis: nō iēc
ut transmutatū pcedēs i ea sit de spē transmutata postero-
ris: h3 de alia spē: h3 transmutatū sit eiusdē spē. Ista cōmēti-
ō ē valde dū. qm si aial cōponit ex mēbris diuersarum
spē: igitur motus gnatiois totus aial cōponit ex motib3
diuersarum rōnū mēbro22 aialit- igitur transmutatū nō ē eius-
dē spē: si mēbra sunt diuersarum spē. ¶ Itē qm h3 mu-
tatio specificat a termino ad quē p pbus. et huius. igitur ille
gnatiois sit diuersa p spē: qm termini ad quē vadūt
sūt diuersarum spē: h3 nō mēbro22 diuersarum spē: sunt
termini ad quē diuersarum spē: v3 h3aleo ipso22 mēbro22
igitur et. Dicendum fm cōmentatores cōmēto
priori q in generatione cōposita sunt due transmuta-
tiones diuersarum specierum videlicet alteratio pce-
dens et ipa generatio simplex terminans illam altera-

Liber sextus.

tionem. Non ergo intendit commentator quamlibet transmutationem esse eundem rationis in generatione membrorum quia hoc est impossibile sed intendit quod licet membra successive genita sint diversarum specierum tamen transmutatio ad illa membra si est eundem speciei non quidem quolibet transmutatio sed aliqua. Et patet quod sunt diversarum specierum: tamen aliquae iterationes ad illa membra sunt eundem rationis: non quidem generationes horum membrorum sed calefactiones precedentes generationes illorum.

Notandum quarto **¶** cum commentatores eodem commento (q̄ generatio est tribus modis: aut generatio simplicium organismorum: aut complexionis.) Et ponit commentator differentiam inter has generationes dicens: q̄ in generatione simplicium aut in generatione aque vel ignis illud quod est prius generatum est eiusdem speciei cum generato posteriori: licet quandoq̄ alterationes precedentes generationem non substantiant diversam speciem: quod quidem sic declaratur: Nam cū generatur aer ex igne continue in generationibus numerorum alterationes sunt eiusdem rationis ex quo illa elementa sunt singularia. Si autem generatur aer ex igne et aqua quia habent elementa dissimilia necesse est precedere alterationes diversarum specierum videlicet calefactionem aque et buccinationem non ignis: In generatione autem organismorum videlicet animalium et plantarum primum genitum non est eiusmodi speciei cum posteriori genito: quoniam cor epar et cerebrum non sunt eiusdem speciei: neq̄ caro et sanguis. Et cum generatur membrum post membrum: aut membrum ex membrum videlicet caro ex sanguine requiritur plus q̄ vna alteratio et plus q̄ vna qualitas ad hoc q̄ fiat forma carnis et expellatur forma sanguinis inquit commentator sed in generatione mixta complexionarij elementis homogeni videlicet lapidis auri argenti primum generatum est eiusmodi speciei cum generato posteriori sicut in simplicibus: sed requiritur dispositio alterarum diversarum rationum et precipue quando generatur mixtum immediate ex elementis: ibi enim est necessaria alteratio omnium qualitatum primum. ¶ Ex predictis inquit commentator q̄ nec in motu generationis nec in motu corruptionis inveniuntur primum naturaliter: causa est: quia generatio et corruptio inveniuntur in magnitudine vel habent magnitudinem: et in magnitudine non est primum naturaliter. Et quod dictum est de generatione et corruptione intelligatur de motu in qualitate scilicet q̄ ibi non est primum naturaliter: illud tamen contingit per accidens inquit commentator de substantia et qualitate sed in motu ad vbi et ad quantitatem non inveniuntur primum: illud est per se.

Contra Iſtud argut cōmentator p̄bādo
q̄ in motu generationis ſic accē-
re p̄imum generatū naturaliter quoniam in corpo-
ribus diſſimiliū partium etiā inuenitur p̄imum ſcilz
coz in animalibz in partibus ſimilium partium etiā in-
uenitur p̄imum ſcilz in carne ⁊ in igne quoniam quā-
titas carnis eſt terminata cum ip̄a ſm q̄ caro non ſit
diuiſibilis in infinitum. Reſponder cōmentator q̄ ar-
gumentum bene concludit q̄ in motu generationis eſt
dare primam partem generatam: ſed non eſt dare pri-
mam partem generatōis illius partis generate: quia
generatō illius partis componitur ex alteratione et
ſubita introductione forme ſubſtantialis. Conſtat au-

Item q̄ non datur prima pars alterationis precedentis
generationem sicut etiam in animali datur prima pars
generata videlicet corpus sed nō datur prima pars illius
partis ppter continuitatē ⁊ diuisibilitatē ī infinitū q̄re ⁊c.

Sed dubitatur [¶]ira motu gene-
ratione que pōt
comēntato: quoniam dato tali motu cōpōsitō ex pō-
tō forme substantialis ⁊ alteratione precedente sequit-
tur q̄ aliqua est transmutatio quē nō est de contrario
in contrarium: neq; de cōtradictōio in cōtradictōiuz
sed de contrario in cōtradictōiuz contra determina-
tionem philosphi quinto huius. ⁊ probatur consequē-
tia: quoniam talis generatio composita est transmuta-
tio ⁊ nō est de contrario in contrarium: quoniam in
transmutatione que est de contrario in contrariuz po-
test manere idem subiectum in actu a principio vsq; ad
finem s̄m philosphum ibidem: sed in tali transmuta-
tione nō potest manere idem transmutatum a princi-
pio ad finem s̄m cōmēnto rem bigitur ⁊c. Nō est
etiam illa transmutatio de cōtradictōio in cōtradi-
ctōiuz: quia nulla transmutatio de cōtradictōio in
cōtradictōiuz mēsuratur tempore s̄m philosphū
in hoc s̄cto: illa autem transmutatur tempore s̄m cō-
mēnto rem hic cum includat motum alterationis sue
cessiue. Item sequitur q̄ transmutationem diuersarum
rationum idem est terminus ad quem per seipsum co-
tra philosphum quinto huius. ⁊ probatur consequē-
tia quoniam generatio simplex ⁊ generatio composi-
ta sunt diuersarum rationum cum vna sit in tempore ⁊
alia in nō tempore: ⁊ cuiuslibet illarum terminus ad
quem pinus ⁊ immediatus est forma substantialis
que inducitur. ¶ Item sequitur q̄ ad substantiam est
per se motus contra determinationem philosphi q̄n-
to huius. ⁊ probatur consequentia: cuiuslibet mot⁹ est
aliquis terminus per se: sed generatio composita est
motus: igitur illius est aliquis terminus per se ⁊ nul-
lus nisi substantia ergo ⁊c. Item sequit̄ q̄ nō oē quod
mutat̄ aliquid motu interim dū mouet̄ ē p̄m i t̄rio a
p̄m in termino ad quē illi mot⁹ cui⁹ opposit⁹ ē deter-
minat⁹ a mot⁹ nō ē nisi in line p̄m ē q̄ d̄libet s̄m. Dīcēdū
q̄ hec alia sūt p̄cedēte deātransmutatiōe cōpōsita seu de
motu p̄cludēte mutatiōis diuersarū: rōnū cuiusmodi ē
gnariō cōpōsita seu mot⁹ gnariōis: s̄pōe talī motu vel
mutatiōis nō ē locut⁹ p̄hs cū nō sit verū mot⁹ nec
vna mutatiō: locut⁹ ē aut̄ solū de motib⁹ ⁊ mutatiōib⁹
simplicib⁹: habēb⁹ verā vnitatē qualis nō inuenit̄
in alio motu s̄mō vel gnariōe composita.

status iste in quatuor capitula: quorum primum facit quod di-
ctum est: secundum agit de finitate et infinitate status et quie-
tis. ibi. *Quoniam autem omne aut mouet aut quiescit. tertium*

Tex.
cō.60.

Jonias

aũt oē qđ mouet in
tpe mouet.) Iste est
secũd⁹ tractat⁹ hui⁹
sexti phoz in qđ phs
determinat de finitate
et infinitate motus et
pcurrētiũ ad motuz
postqđ de terminati
one et de cōpositiōe
et diuidit diuisione
mot⁹. Diuidit at tra

Philosophorum

perferatur de finitate et infinitate variationis mobilis in motu. ibi (Quoniam autem omne quod mouetur) Quartum manifestat nullum alium motum a motu circulari posse infinitum esse. ibi (Ostenfis autem his.) Primum capitulum oluiditur in sex conclusiones quarum prima est ista: Impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito. Secunda: Impossibile est magnitudinem infinitam pertransiri tempore finito. ibi (eadem aut ratio.) Tertia conclusio: Impossibile est mobile finitum pertransire spacium infinitum tempore infinito. ibi (Demonstratis autem his.) Quarta conclusio est: Impossibile est mobile infinitum pertransire spacium finitum tempore finito. ibi (Quoniam autem finitum.) Quinta conclusio est: Impossibile est mobile infinitum transire spacium infinitum tempore finito. ibi (At vero.) Sexta conclusio est: Impossibile est motum infinitum esse in tempore finito. ibi (Quoniam autem.) Unde quia ad motum concurrunt tria. scilicet spacium tempus et mobile: ideo prime due conclusiones determinat de finitate et infinitate spacii respectu temporis: ultime due perferuntur de finitate et infinitate motus respectu temporis. Tertia et quarta vero considerant de finitate et infinitate mobilis respectu spacii et temporis. Pro demonstratione prime conclusionis aristoteles pmitit suppositiones tres: quare prima est ista: quod omne quod mouetur in tempore mouetur. Ista suppositio est demonstrata tractatu secundo bulus sexti. Secunda suppositio est: quod in maiori tempore pertransitur maior magnitudo. Ista patet ex se: quoniam in toto tempore pertransitur tota magnitudo et in parte temporis pars magnitudinis. Constat autem totum esse maius sua parte. Tertia suppositio est: quod ista conclusio loquitur tantum de magnitudine non reiterata per motum et causam assignat commentator et censet: ut pars se abstinere a motu celi quo pertransitur magnitudo finita tempore infinito nec mirum quoniam infinities reiterata est magnitudo celi per motum eius. Le. li. Quoniam autem omne quod mouetur in tempore mouetur et in pluri: id est in maiori parte pertransitur (maior magnitudo in infinito tempore impossibile est moueri) id est pertransiri (magnitudinem finitam non eandem semper) reiterando magnitudinem (et illius aliquid). scilicet prae eius mobile (quod mouetur sed in omni) id est in toto tempore transeat (omne) id est totam magnitudinem absque reiteratione pro totius vel partis.

Notandum quod secunda suppositio est ane intelligenda videlicet de eodem mobili et de maiori et minori quorum vnum est pars alterius: quoniam possibile est quod duo mobilia moueantur in duobus temporibus inequalibus quorum vnum est pars alterius et quod in minori tempore vnum illorum mobiliu pertransit maior magnitudinem quam reliquum in maiori. Possibile est etiam quod idem mobile moueatur primo in vna hora pertransiendo pedale: deinde in vna die non continente illam horam pertransiendo tantum semipedale: et ita idem mobile minorem magnitudinem pertransit in maiori tempore quam in minori signato. Intelligit ergo pars quod ab eodem mobili in maiori tempore pertransitur maior magnitudo quam in minori et est pars illius maioris: et hoc est necessarium: quoniam licet idem mobile maior transiat magnitudinem in hora quam in die non continente illam horam: tamen semper maiorem magnitudinem transiit in die quam in hora que est pars illius diei siue vniuzmter siue difformiter mouetur: quoniam quicquid pertransitur in tempore pertransitur

sicut in toto et adhuc plus in toto quam in parte: quare et. (Quod quidem igitur.) Iste suppositionibus premis philosophus arguit primam conclusionem sic: Impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito motu regulari: et impossibile est pertransire magnitudinem finitam tempore infinito motu irregulari: igitur impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito: patet consequentia: quia impossibile est aliquam pertransitionem fieri que non sit motus regularis vel irregularis: antecedens aristoteles probat: et primo primam partem: quia si non stat igitur oppositum quod magnitudo finita pertransitur tempore infinito motu regulari: et accipiat a parte totius magnitudinis et arguitur sic: si pars pertransitur in minori tempore quam tota magnitudo per suppositionem secundam: igitur pertransitur tempore finito: patet consequentia quia nullum tempus altero minus nisi sit finitum: tunc ultra maiorem partem pertransitur tempore finito quolibet pars equalis maiori pertransitur tempore finito: igitur quolibet pars equalis a pertransitur tempore finito: patet consequentia quia tota magnitudo pertransitur motu regulari per casum: sed totius magnitudinis non sunt nisi partes finite equales non communicantes: igitur totius temporis non sunt nisi partes equales non communicantes: patet consequentia quia ex partibus equalibus magnitudinis correspondent partes equales temporis: ex quo motus est vniuzmter et regularis. Constat autem ex partibus finitis equalibus non communicantibus non resultare aliquod totum infinitum sed finitum: ideo tempus pertransitionis totius magnitudinis est tantum finitum. Le. li. Quod quidem igitur si aliquid mouetur eque uelociter et regulariter (necesse est finitum) spacium (infinitum) id est in tempore finito (moueri manifestum est accepta enim partem illius spacii) finitum (que mensurabitur totum) illud spacium (in equalibus temporibus et tantis temporibus) partes sunt totius magnitudinis quando mobile (per totum) spacium (motum est quare quoniam de finite sunt et quantitate vnaqueque) finita est et (tot modis) id est tot partibus ipsius temporis (omnes) partes dicte magnitudinis pertransitur (et tempus vniuzmter erit) et finitum: nam in butis tempore mensurante totum motum (totus erit) tantum tempus (quod est tempus quod est partis) id est quoties pars illa continetur in toto (multiplicatio) enim partium temporis (per multiplicationem partium magnitudinis erit.)

Notandum quod philosophus capitulo secundo secundi tractatus excludit vnum dubium quo quis posset repellere istam rationem dicens quod pars magnitudinis pertransitur tempore infinito sicut tota magnitudo: ideo illa secunda suppositio non fuit vera vniuzmter sed solum eintelligenda de tempore finito ad hunc intellectum quod si a magnitudo et b pertransiuntur in temporibus finitis in maiori tempore pertransitur a magnitudo et in minori tempore pertransitur b. Sed contra inquit aristoteles: in illius temporis infinitum aliqua est pars finita videlicet hora: si qua pertransitur pars magnitudinis: siue igitur tota magnitudo possit consumi per ablationem talium partium sequitur quod totum illud tempus potest consumi per ablationem talium partium finitarum equalium finities acceptarum et per consequens illud tempus est finitum. (Sed si non.) Probata prima parte antecedentis quod impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito

Tex.
co. 60.

Tex.
co. 61.

Lib. sextus.

motu regulari: hic consequenter probat secundam partem antecedentis videlicet: impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito motu irregulari quia si non stet igitur oppositum videlicet magnitudo finita pertransitur tempore infinito motu irregulari sic quod mobile non equevelociter sed difformiter moueatur. scilicet velocius in una parte temporis quam in alia sibi equali: et sic magnitudo a b et tempus infinitum c o tunc arguitur sic: Primum pertransitur una pars magnitudinis quam alia et in maiori tempore pertransitur plus de magnitudine siue equevelociter siue non equevelociter mobile moueatur: siue intenditur motus siue remittatur: aut maneat continue vni formis aut non: igitur partibus finitis magnitudinis correspondet pars finitum tempus. Cum igitur magnitudo consumatur per tales partes equales numero et magnitudine oportet quod tempus in quo magnitudo pertransitur consideret per partes finitas numero et magnitudine siue ille partes sunt equales finitum magnitudinem siue in equales: et per consequens tempus compositum ex his est finitum. *Le. li.* Sed si non sit equevelociter motus ipsum mobile (differat nibil) id est est cura. (Sic enim in quo a b spaciū finitū quod motum id est pertransiturum sit in infinito tempore et tempus infinitum sit in quo c o: si igitur necesse est prius alterū altero motū esse) id est prius una pars spaciū esse pertransitam alia (hoc est manifestum quod tempus in priori est posteriori parte alterius motū esse) id est altera et altera pars spaciū est pertransita: et quia partes spaciū respondēt partibus temporis semper in maiori tempore pertransitur plius de spacio (semper enim in pluri) id est in maiori tempore (alterum erit motū esse) id est pertransitū esse maius (siue equevelociter mutet siue non equevelociter mutet et siue intendatur motus) siue remittatur siue maneat continue vni formis (nihil minus) sequitur tempus totius pertransitionis finitū esse. *Le. li.* Forze posset ad istā rationē aliquid respondere negans istā consequentiam prius pertransitur una pars magnitudinis quam alia et in maiori tempore pertransitur prius de magnitudine: igitur partes partibus finitis magnitudinis correspondent partes finitum tempus. Sed contra: Accipiamur una pars magnitudinis a e et mensurās totā magnitudinem sic quod aliquotiens finitum sumpta reddat totā magnitudinem a b: et quero vtrū a e pars magnitudinis erit pertransita in toto tempore c o aut in parte eius? non in toto tempore c o quia non in eodem tempore adequate pertransitur finitum in parte temporis: quero igitur de illa parte temporis vtrū sit finitum vel infinitum: non potest dici quod sit finitum quoniam in maiori tempore pertransitur maiori magnitudo: ergo tempus pertransitionis a b magnitudinis est maius quam tempus pertransitionis a e partis: sed nullū infinitum est altero finito maius: igitur tempus in quo pertransitur a e pars magnitudinis est finitum: tunc arguitur sic: Tempus pertransitionis a e est precise finitum siue mobile equevelociter siue in equevelociter moueatur: accipiamur igitur aliqua alia pars tanta precise quanta est a e et sequitur etiam tempus pertransitionis illius esse precise finitum: et sic de qualibet alia parte equali a e arguatur igitur partibus infinitis totius magnitudinis correspondent partes finitum totius temporis quod erat probandum. Sicut igitur a b magnitudo est finita quia componitur ex partibus finitis multitudine et magnitudine: nec est cura vtrum tales partes sint equales vel inaequales: sufficit enim quod liber earum est finita magnitudine: et omnes simul sunt finitum multitudine. Sicut enim a b magnitudo est finita: quia mensuratur una parte eius quācumque in ea assi-

gnentur partes finite equales vel inaequales: sufficit enim quod quilibet earum est finita magnitudine: et omnes simul sunt finitum multitudine: sicut enim a b magnitudo est finita quia mensuratur in una parte eius quācumque in ea assignentur partes finite equales vel inaequales: ita totum tempus c o est finitum: quia mensuratur una parte eius quācumque partes finite ei assignentur equales vel inaequales. Ex his igitur est manifesta conclusio quod impossibile est magnitudinem finitam pertransiri tempore infinito cum illud non sit possibile motu regulari aut irregulari. Et sicut arguitur est de motu ita arguitur de generatione et corruptione: quod impossibile est aliquid quam magnitudinem quiescere aut generari aut corrumpi tempore infinito: cum semper pars illius in tempore finito quiescat generetur aut corrumpatur modo ex partibus finitis magnitudine et multitudine non refutat aliquod infinitum per carentiam extremorum. *Le. li.* Accipiamur igitur aliquod a b spaciū quod sit a e quod mensuret a b hoc ita quod finitum in quodā factum est tempore id est hec pars est pertransita in quadam parte temporis infinito tempore (infinito autem non potest esse) pertransita a e omne enim id est totum spaciū a b tempore (infinito est) pertransitum. (Et iterum si alterum spaciū accipiamus ipsius a b quod est a e necesse est in finito tempore esse) id est necesse est illam aliam partem esse pertransitam in tempore finito. (Omne enim) id est totum spaciū tempore (infinito) pertransitur (et sic accipiens quoniam infinitum quidē nulla pars est que mensuret) oportet totū tempus esse finitum (impossibile enim infinitum esse ex finitis et equalibus et inaequalibus propter id quod illud quod mensuratur finita multitudine et magnitudine a quodā vno siue equalia et scribitur quod finita magnitudine) id est finitum magnitudinem (nihil minus mensuratur) una mensura siue sint equalia siue inaequalia (spaciū autē a b cum sit finitum (tantis) partibus tempore sunt partes (quales a b mensurant) et quia tales partes sunt finite sequitur quod (in finito tempore) id est quod in tempore finito (a b mouetur) id est pertransitur. (Similiter autē et in quiete quare neque fieri neque corrumpi possibile est semper ad vnum et idem finitum in tempore infinito.

Notandum quod commentator commento .vi. soluit duo dubia quorum primum est istud: Videtur quod non prius moueatur una pars moti quam alia cum mobilis simul moueatur localiter omnes partes iuxta illud aristotelis. *Metaph. c.* Continuum est illud cuius motus est vnus. Secundum dubium: Videtur quod magnitudo finita quiescat tempore infinito quoniam elementū terre est magnitudo finita et quiescit toto tempore eterno infinito per aristotelem. *8. bulus.* Ad primum respondet commentator dicens quod duplex est subiectū motus videlicet intrinsecum et extrinsecum. Subiectum motus intrinsecum est indiuiduum predicamenti substantie differens motum. Subiectum extrinsecum est dispositio acquisita per motum: et sic in motu locali ob subiectū spaciū quod pertransitur: et in motu ad quantitatem ipsa quantitas que acquiritur: et in motu ad qualitatem qualitas que introducit. Et quoniam quodlibet subiectū motus dicitur moueri: ideo consequenter aliquid dicitur dupliciter moueri videlicet subiective et terminative. Illud mouetur subiective quod est subiectum intrinsecum scilicet dispositio acquisita per motum. Et est differentia inter ista duo mota inquit commentator: Quoniam motum

Philosophorum

subiectiue qd est indiuiduū p̄dicamenti sub stāntia se
habet q̄ nō mouetur vna pars quin̄ quilibet mouea
tur in motu locali ⁊ in motu ad quantitātē. In motu au
tem ad qualitātē vel ad substantiā illud nō est necessa
riū: qm̄ in motu ad qualitātē sepe cōtingit q̄ ip̄ius al
terabilis prius alterat̄ vna pars q̄ alia: ⁊ ip̄ius gene
rabilis necessario vna ps prius generat̄ q̄ alia: vt pa
tet in animali ⁊ in planta: ⁊ generaliter de quibet sub
stantia homogēna vel ⁊ homogēna gnābili ⁊ corru
ptibili cōposita ex pluribus minimis naturalib⁹. Sed
in motu terminatiuo necesse est tā in motu locali q̄ au
gmentatiōis q̄ vna ps prius moueat̄ q̄ alia. i. prius ac
quiratur q̄ alia: ⁊ idē est in motu alteratiōis quo ad p
tes intēsuas. in motu autē generatiōis dat̄ pars primo
genita anteq̄ nulla alia generat̄: ⁊ illa prius mouetur
idē est prius generat̄ q̄ aliqua alia postertor: vt patz
o cōde in animali. Dicendū igitur ad dubiū q̄ cum phi
losophus dicit motū vna partem prius moueri q̄ alia
nō loquitur de motu subiectiue q̄ est subiectū intrinse
cum motus: sed loquit̄ de motu terminatiue q̄ est dis
positio motus localis acquisita per motū ⁊ indubie
talis motū vna pars prius mouet̄ q̄ alia. i. spaciū per
transitū vel pertranscundū vna pars prius pertransit
q̄ alia. ¶ Ad secundū respondet cōmētator q̄ inten
tio aristotelis est q̄ sicut impossibile est motū finitū
esse in tempore infinito: ita impossibile est quietē finitā
esse in tempore infinito. Nam quies est p̄uatio mor⁹
qui innatus est existere in quiescente: ⁊ ideo si motus f
initus nō potest esse in tempore infinito: nec quies finita
potest esse in tempore infinito. Similiter quia generatio
⁊ corruptio sunt transmutationes finitę inquit cōmen
tator quaz̄ vtraq̄ est inter duos terminos: ⁊ omnis
transmutatio ē in tempore finito: ideo nec generatio nec
corruptio est in tempore finito. Sed quia hec magis
pertinent ad sextā cōclusionē huius capituli ⁊ ad capi
tulum vltimū huius libri q̄ ad cōclusionē presentem:
ideo dico q̄ a. aristoteles cōsequēter loquēdo intendit q̄
magnitudo finita nō potest quiescere nec generari nec cor
rumpi in tempore infinito manifestus est: quoniam quilibet
talis cōponitur em̄ ex minimis finitis quoz̄ quodli
bet generatur in tempore finito ⁊ corrumpitur in tem
pore finito: accipiēdo generationē ⁊ corruptionē vt includit̄
alterationē precedentē. Sed de quiete est difficultas q̄
niam magnitudo finita terre quiescit toto tempore infini
to mundi. Ideo dicitur q̄ aristoteles nō accipit hic de
tem vt opponitur motui simpliciter neq̄ vt opponitur
motui locali: sed vt opponit̄ pertransitiōi passiue. Lō
stat autē q̄ terra nō sic quiescit: quia tūc nō pertransire
tur tempore infinito absq̄ reiteratione quoz̄ quodlibet
est falsum: ex quo em̄ celum semper mouetur: terra sem
per pertransitur: vt videbitur ca. 3. huius tractatus.
Nō etiā potest pertransiri tempore infinito absq̄ reitera
tione sed cum infinitis reiterationibus: sicut etiā infini
tes reiteratur motus celi in magnitudine corporis ce
lestis. Item loquēdo de quiete vt opponitur motui sic
nō maiori tempore quiescit tota terra q̄ pars eius: loqn̄
do de quiete opposita pertransitiōi passiue: sic ip̄a q̄
eliceret maiori tempore q̄ aliqua pars eius: dato q̄ a
nullo pertransiretur: quoniam in casu illo ip̄a posset per
transiri in maiori tempore q̄ pars eius: propterea mag
nitude finita nō posset quiescere in tempore infinito quiete
opposita pertransitiōi passiue: quoniam cum ip̄a i ma
iori tempore quiescat q̄ aliqua pars eius. Quilibet em̄

pars quiescit in tempore finito sed ex finitis partibus ma
gnitudine ⁊ multitudine non resultat infinitū ergo ⁊ c.
(Eadem aut̄ ratio.) Secūda cōclusio ⁊ est cōuersa p̄
cedentis: Impossibile est magnitudinē infinitā pertran
siri tempore finito. Ista cōclusio p̄batur sicut p̄cedens: si
ue mobile moueatur motu regulari siue irregulari. Ac
cipiatur em̄ aliqua pars temporis finiti mensurans totū
illud tempus: ⁊ aliqua pars magnitudinis que per
transitū illo tempore: ⁊ patet ista partē magnitudinis ef
se finitā: quoniam cum illa pertranscatur in maiori tēpo
re q̄ tota magnitudo: oportet illā esse maiore tota ma
gnitudine quod nō cōtingit nisi sit finita. Deinde acci
piatur alia pars temporis tanta sicut prima ⁊ sequit̄ i ea
pertransiri partē magnitudinis tñ finitam: igitur par
tibus equalibus temporis correspondēt partes finitę ma
gnitudinis pertranscundo tam magnitudinē q̄ multi
tudine: ⁊ per cōsequēs tota magnitudo ē finita vt argu
atur sic: Omne quod cōsumitur per acceptionē partium
finitarū finities sumptarū est finitū: sed magnitudo si
gnata cōsumitur per acceptionē partium finitarū fini
ties sumptarū: igitur magnitudo signata est finita: pa
tet p̄sequentia cum maiori minoz̄ autē est probata: qm̄
tempus cōsumitur per acceptionē partium finitarum
finities sumptarū: sed partibus equalibus temporis cor
respondēt partes finitę magnitudinis tā materialiter
q̄ extēsiue ergo ⁊ c. L. li. Eadē aut̄ ratio sit (⁊ q̄ neq̄
infinito tempore) idē est in tempore finito (infinitum) spaciū
(finitū est moueri possibile) idē est pertransiri (neq̄ quie
scere q̄ regulariter mouetur neq̄ irregulariter: acce
pta em̄ quadā parte) temporis finiti (que mouetur) idē est
mensurabit̄ (totū tempus in hoc) tempore partiali mo
bile (aliquid tñ) idē est aliquā partē (magnitudinis trā
sibit ⁊ nō totaliter in omni em̄) idē est in toto tempore (to
tam) magnitudinē pertransibit̄ (⁊ iterū in equali parte)
temporis (aliā) partē magnitudinis finitā pertran
sibit̄ (⁊ in vnoquoq̄) idē est in vtraq̄ parte temporis (si
militer) pertransibit̄ partē finitā magnitudinis (siue eq̄
lis erit siue inæqualis ei que est a principio. Dissert em̄
nihil si solum) idē est dūmodo (sit finita vnaquęq̄) ps
magnitudinis pertransita in parte temporis (manifestum
em̄ q̄ diuiso tempore) in partes finitas: spaciū (infini
tum nō aufertur finita ablatione facta) a magnitudi
ne facta (⁊ q̄ro) existente tempore oportet magnitudinē
esse tantā (eo q̄ tot modis) diuiditur magnitudo quot
modis diuiditur temp⁹ (quare nō transibit̄) aliquod
mobile (infinito tempore) idē est in tempore finito (infinitū)
spaciū. Et addit: (Nihil autem differt ⁊ magnitudi
nem in altera) tantū partē (aut in vtraq̄ esse infinitā)
siue em̄ magnitudo sit infinita p̄m vtraq̄ partem siue
p̄m vnam tantum (eadem em̄ ratio erit) que continue
demonstrabitur magnitudinē infinitam nō posse tran
siri tempore finito.

Notandum q̄ ista ratio differt a pri
ori: qm̄ in priori ratione
demonstrabatur finitas temporis ex finitate magnitudi
nis per diuisionē magnitudinis. in hac vero demon
stratur finitas magnitudinis ex finitate temporis per di
uisionē temporis. Et sciōdicitur q̄ partibus finitis equali
bus temporis correspondent partes magnitudinis fi
nitę materialiter ⁊ finitę extēsiue statim recurrat ad di
uisionē magnitudinis: accipiēdo vna partē finitā q̄ in
dubie erit pertransita in tempore finito. Accipiatur iterū
alia equalis illi que pertranscitur in tempore finito et
sic cōsequēter vltimo totū tempus supius signatum

Lex.
cō. 62.

Te
62.

Te
62.

liber sextus.

fuerit consummatum: et patet q̄ temporibus finitis ex quibus sit vnū tempus finitū correspondēt partes magnitudinis finite materialiter et extensue ex quibus sit tantū magnitudo finita.

Dubatur quoniam dicit philosophus q̄ idē sequitur siue mobile regulariter siue irregulariter moueat siue motus intendatur siue remittatur siue vniformis cōtineat qm̄ cū omne tēpus sit diuisibile in infinitū sicut et quilibet magnitudo accipiat a tempe finitū diuisum in partes, proportionabiles infinitas in quarū qualibet pertranseat vnū pedale spacij per augmentū velocitatis et intensiōe motus aut diuidatur magnitudo finita in partes proportionabiles finitas pertrāseundo quālibet illarū in vna hora per augmentū tarditatis et in remissionē motus in infinitū. Et constat in primo casu magnitudinē infinitā pertranfiri tēpoze finito: in secundo vero casu magnitudinē finitā pertranfiri tēpoze infinito. Respōdetur q̄ isti casus sunt imaginabiles sed nō possibiles naturaliter: quoniam aliqua est ita parua pars magnitudinis quā in pertrāseundo nullū agens naturale posset occupare vna hora: imo nec millesimā partē eius: et aliqua est ita parua pars tēporis que naturaliter nō posset mēsurare motū pedalis magnitudinis nec millesimē partis eius. Dicerent tamen loyca q̄ infinita magnitudo potest pertranfiri tēpoze finito: sed nō est possibile q̄ infinita magnitudo pertranseat tēpoze finito: et q̄ in qualibet parte proportionabili tēporis finiti potest pertranfiri vnū pedale: nō tamen est possibile q̄ in qualibet parte proportionabili tēporis finiti potest pertranfiri vnum pedale nō tamē est possibile q̄ in quibet parte proportionabili aliter tēporis pertranseat vnū pedale: et sic de multis que sunt p̄ter consimilem naturalem. (Demonstratis autē.) Tertia conclusio: Impossibile est mobile finitum pertranfiri spacium infinitum in tēpoze finito. Ista conclusio sequitur ex p̄posito sequitur oppositum: arguit tamē sicut in precedenti conclusione: si tēpus sit finitum diuidat in partes equales finitas et constat in qualibet illarum partium pertranfiri partem spacij tantū finitam. Cum ergo tempus consumatur per acceptiōem talium partium equalium, finitarum numero et magnitudine sequitur q̄ spacium possit consumi per acceptiōem talium partium finitarū quāritate et numero: sed omne tale est finitum igitur spacium est finitū: nō igitur mobile finitum in tēpoze finito pertranfiri spacium infinitum. I.e. li. Demonstratis autem his manifestū est q̄ nec finitū mobile (magnitudinē infinitam contingit transire in finitū tēpoze propter eandē causam. in parte em̄ temporis finitum) spacium pertranfiri (et in vtroq̄) idest et in vna quāq̄ parte tempis (similiter) transibit spacium finitum quare (in omni) idest in toto tēpoze finitum spacium transibit. (Quoniam autē.) Quarta conclusio: Impossibile est mobile infinitum pertranfiri spacium finitum in tēpoze finito. Ista conclusiōem sic arguit philosophus. Si mobile infinitum pertranfiri spacium finitum in tēpoze finito mobile finitum pertrāsit spacium finitum in tēpoze finito. Ista consequētia ē bona cōsequens est impossibile per tertiā conclusiōem ergo et antecedens, q̄ consequētia sit bona arguitur: quoniam si aliquid mobile mouebatur super aliquod

spacium nō solum mobile pertranfiri illud spacium: sed etiam contra spacium pertranfiri mobile: quoniam sicut mobile tangit omnes partes spacij et mēsurat illud: ita spacium tangit omnes partes mobiles et mēsurat ipsū mobile: et per consequens ratione cōmensurationis potest vocari spacium et spacium mobile: igitur mobile finitum pertranfiri spacium infinitum in tēpoze finito si mobile infinitum pertranfiri spacium finitum in tēpoze finito: quod erat probandum. ¶ Sed philosophus exemplariter arguit dicens: Donatur q̄ mobile infinitum sit a et spacium finitū b et c o pars mobilis infiniti tū q̄tum est b spacium: et patet q̄ c o pars a mobilis infiniti mouebitur super b spacio et mēsurabitur ab illo spacio et alia pars iterum tanta mouebitur super eodem spacio et mēsurabitur ab illo: et sic in infinitum et per consequens a mēsurabitur ab ipso b: sed quilibet mēsurans mēsurans aliquid per replicatiōem partium mēsurati dicitur pertranfiri illud mēsuratum igitur b pertranfiri a: sed b est finitum et tempus finitum et a infinitum igitur et. I.e. li. Quoniam autem finitum mobile (nō transibit in infinitum) spacium (infinito tēpoze) idest in tēpoze finito (manifestum est hoc) idest per eandem rationem (q̄ neq̄ infinitū) mobile pertranfiri finitum spacium in tēpoze finito. (Si namq̄ infinitum mobile finitum spacium transibit (necesse est et finitum) mobile spacium (infinitum) transire. Nihil em̄ distat quodlibet) idest quodcūq̄ mobile (esse q̄ mouetur. vtroq̄ em̄ finitum transibit in infinitum. Cum em̄ moueatur infinitum mobile (in q̄) a erit aliquid ipius videlicet aliqua pars a (fm̄ b spacium finitum c o et iterum aliud et aliud) idest alia et alia pars a mouebitur super b (a semper sic) in infinitū (quare simul accipit finitū) mobile (motū) idest pertranfiri esse (per finitum) spacium (et finitum) mobile cōsequenter (transire in infinitum) spacium in tēpoze finito. ¶ Forte posset aliquis instare cōtra philosophum sic: Omne pertransiens mouetur: sed parte spacium quiescens pertranfiri mobile: igitur aliquid quiescens mouetur. Respondet philosophus q̄ non est possibile infinitū pertrāse finitū nisi finitū pertrāse in finitum. Sed q̄ finitum pertranseat infinitum contingit dupliciter: aut pertransitiōe motionis q̄ finitum moueatur super infinitum: aut pertransitiōe mēsuratiōis sic q̄ finitum mēsuret infinitum. p̄mū ē impossibile spacio quiescente: sed secūdū est necessariū dato q̄ mobile infinitū pertrāseat spacium finitū: nō igitur incōuenit quiescēs pertrāse pertrāsiōe mēsuratiōis: sed esset incōueniēs quiescēs pertrāse pertrāsiōe motionis. I.e. li. Neq̄ em̄ fortassis possibile est aliter infinitum mutare idest transire finitum (q̄ q̄ finitum transiat in infinitum aut ita q̄ seratur finitum supra infinitū: aut mediatur) et mēsurat finitum ipsum infinitum. (quare quoniam hoc impossibile est). I. q̄ finitū transiat in infinitum (nō transibit in finitum finitum).

Notandū q̄ si finitum potest transire in infinitum transitiōe mēsuratiōis etiam potest transire in infinitum transitiōe motionis: quoniam sicut ipius infiniti infinite partes equales non communicantes transiunt ipsum finitum: ita idem finitum motum posset omnes illas partes non communicantes infinitas pertranfiri. Sicut enim illas mēsurat in quiescendo: ita easdem posset mēsurare in motu currendo super illas: igitur illud quod est mobile posset fieri spacium et quod

Tex.
cō. 61.

Tex.
cō. 62.

Tex.
cō. 63.

Philosophorum

Lex.
65.

est spacium posset fieri mobile: et per consequens si mobile infinitum potest pertransire spacium finitum in tempore finito: contra mobile finitum potest pertransire spacium infinitum in tempore finito. (At vero.) Quarta conclusio: impossibile est mobile infinitum pertransire spacium infinitum in tempore finito. Istam conclusio nem philosophus dupliciter probat primo sic: Si mobile finitum pertransiret spacium infinitum in tempore finito mobile infinitum pertransiret spacium finitum in tempore finito. Ista consequentia est bona et consequens est impossibile per quartam conclusionem igitur et antecedens. sed qd illa consequentia sit bona arguitur: Impossibile est pertransire aliquod spacium quin pertranscatur quelibet pars eius: sed in spacio infinito infinite sunt partes quarum quelibet est finita: igitur pertranscundo spacium infinitum necessario pertransitur spacium finitum: et per consequens si mobile infinitum pertransit spacium infinitum in tempore finito necessario pertransit spacium finitum in tempore finito. Le. li. At vero neq in finitum mobile (in finito tempore) id est in tempore finito (pertransibit in finitum) spacium. (Si enim in finitum) pertransibit (et finitum) consequenter pertransibit. Inest enim in finitum finitum ut pars eius. ¶ Secundo philosophus sic arguit: Dividatur tempus finitum totus per transitionis in partes finitas equales: et cum magnitudo dividatur sicut tempus aulibet parti finite temporis correspondebit una pars finita magnitudinis. nam ex partibus finitis magnitudine et multitudine non resultat aliquod totum infinitum: igitur spacium totius pertransitionis non poterit esse infinitum si tempus erit finitum: sed tempus est finitum ut ponitur in casu: igitur magnitudo est finita: non igitur mobile infinitum in tempore finito pertransit spacium infinitum in tempore finito. Le. li. Amplius autem et tempore accepto et eo diviso per partes finitas (eadem erit demonstratio.)

Notandum qd ex demonstratis conclusionibus habetur qd nullum mobile potest pertransire spacium finitum in tempore infinito neq aliquod mobile potest pertransire spacium infinitum in tempore finito. Ex quibus videtur sequi qd nullum mobile siue sit finitum siue infinitum potest pertransire spacium infinitum in tempore infinito: quoniam si est mobile finitum illud pertransitur a spacio suo per quartam conclusionem: et per consequens spacium finitum posset pertransiri in tempore infinito qd repugnat prime conclusioni. si autem mobile sit infinitum ipsum iterum pertransitur a suo spacio: sed in mobili infinito sunt infinite partes quarum quelibet est finita igitur spacium finitum pertransitur tempore infinito. Dicendum qd licet non sit possibile spacium infinitum pertransiri in tempore infinito: quia nullum potest esse spacium infinitum: non tamen repugnat prioribus conclusionibus spacium infinitum pertransiri tempore in finitum tam a mobili finito qd a mobili infinito. neq sequitur in tali casu: Mobile finitum se vel finitum partem pertransiri a spacio quiescente: quoniam spacium quiescens non pertransit mobile nisi mensuratur: sed infinitum non potest esse mensura alicuius: quia non alicui finiti neq alicuius infiniti: igitur nullum mobile potest pertransiri a spacio quiescente infinito. neq dicitur quarta conclusio qd semper mobile possit mensurari a spacio quiescente: sed qd mobile infinitum dato illo casu pertransitur mensuratur a spacio quiescente finito. (Quoniam autem neq.) ¶ Sexta conclusio: Impossibile est mo

Lex.
66.

tum infinitum esse in tempore finito. Istam conclusio nem philosophus dupliciter probat et primo sic: Impossibile est motum infinitum esse in tempore finito nisi spacium sit infinitum aut mobile sit infinitum aut utroq sit infinitum videlicet spacium qd mobile: sed non est possibile mobile finitum pertransire spacium infinitum in tempore finito per tertiam conclusionem. nec est possibile mobile infinitum pertransire spacium finitum in tempore finito per quartam conclusionem. non etiam est possibile mobile infinitum pertransire spacium infinitum in tempore finito per quintam conclusionem: igitur non est possibile motum infinitum esse in tempore finito qd erat. probandum in sexta conclusione. Prima pars antecedentis est declarata. Nam motus dividitur finitum in finitum et tempus mobilis et spacium: ut patuit secundo tractatu huius. 6. ideo si tempus est finitum et motus infinitus oportet qd hoc sit propter infinitatem mobilis aut propter infinitatem spacii aut propter infinitatem utriusq. Le. li. Quoniam autem neq infinitum mobile spacium (infinitum) transit (neq infinitum mobile spacium (finitum) neq infinitum mobile infinitum spacium (infinitum) tempore movetur) id est in tempore finito transit (manifestum est qd neq motus erit infinitus in finito tempore) id est in tempore finito. ¶ Secundo arguit philosophus sic: Motus et magnitudo se invicem consequuntur non quo ad finitatem sed infinitatem: sed impossibile est magnitudinem infinitam pertransiri tempore infinito: igitur impossibile est motum infinitum esse in tempore finito. patet consequentia cum minor: maior autem per secundam conclusionem est declarata primo et secundo tractatu huius. 6. ubi ostenditur est qd si magnitudo est finita motus est finitus: et contra: si magnitudo est infinita motus est infinitus. et contra. Potest tamen illud probari ratione imparticulari in motu locali. Omnis enim motus localis est in aliquo loco: et ois motus existens in aliquo loco si fiat super aliquam magnitudinem est tatus per se quia est illa magnitudo: quod comunitas est et ex comunitate magnitudinis per aristot. 4. huius. et divisio est ex divisione magnitudinis: ut patuit in hoc. 6. igitur quia est magnitudo tatus est motus: et contra. Le. li. Quid enim dicitur motus aut magnitudinem infinitam facere. id non est ostendendum in motu et magnitudine quo ad finitatem et infinitatem (necesse enim si quilibet). id aliquid eorum sit infinitum (et alterum infinitum esse. Omnis enim loci mutatio in loco est) igitur tatus est motus localis quia magnitudo per quam vel super quam aut circa quam sit motus localis.

Notandum qd com. commento. 66. qd rit istam quodam: (Utrum si augmentum et infinitum magnitudo erit infinita: sit si altera fuerit infinita alteratum erit infinitum.) Ad ista quodam non aliter respondet com. nisi qd (non apparet sicut in translatione) et at (unde opinandum est qd hoc nomine motus videtur in hac demonstratione. propter. in loco et in ultimo istius tractatus declarabit simpliciter qm impossibile est qd aliquid motus quatuor motuum sit infinitum propter translationem circulari. Ergo aristot. dicit qd impossibile est motum infinitum esse in tpe finitum loquitur tamen de motu locali ut bene patet in probatōe illi per ostensionem sexti et in ult. ca. h. 6. secundum lib. ii. aristot. probabit nullum motum oino esse infinitum propter motum circulari. ¶ Ad quodam cum queritur utrum sequatur augmentatio est infinita igitur magnitudo est infinita alteratio est infinita igitur alteratum est infinitum: loquendo de alterato terminatiue et non subiectiue: sic sequitur: motus localis est infinitus igitur spacium est infinitum. Rndet com. qd quibus illa

Lex.
67.

Libri sextus.

ri generatum est bona licet magis appareat in motu locali q̄ in alijs motibus.

Dubitatur ponendo q̄ a ignis sume calidus assimilet sibi i hora adequata b aquam summe frigidam ⁊ arguitur q̄ alteratio erit infinita ⁊ tamē alteratū terminatiue non erit infinitum videlicet caliditas inducēde per hanc alterationem: quoniam velocitas in motu habet attendi penes proportionē potētie motiue supra suā resistentiā ut ostēdetur. 7. huius: sed proportio a ad b maiorabitur in infinitum igitur velocitas maiorabitur in infinitum. Sin hora igitur ista alteratio erit infinita: minor tenet ex hoc quoniam tanto maior abitur proportio a supra b q̄to remittetur b: sed b remittetur ad subduplum subquadruplum ⁊ sic in infinitum ex quo remittetur frigiditas vsq̄ ad nō gradū igitur proportio a super b maiorabitur ad duplum quadruplum ⁊ sic in infinitum. Respondetur q̄ quelibet cōsequētia facta a cōmetatoze est bona: ad casum in contrariū dīco q̄ illa alteratio nō erit infinita sicut neq̄ temp⁹ erit infinitū neq̄ subiectū eius erit infinitū neq̄ qualitas acquirēda erit infinita. et ad probationē concedo q̄ illa alteratio velocitabitur in infinitum: ⁊ q̄ erit infinitē velocitatis nō in aliquo instanti temp⁹ neq̄ in aliqua parte proportionabili eiusdem sed in quolibet tēpore terminato ad vltimū instans hore ex quibus nō sequitur q̄ illa alteratio erit infinita neq̄ sequitur: illa alteratio erit infinita velocitatis aut infinitē velocitatis igitur illa alteratio erit infinita: nullus motus est infinitus nisi dīposito acquisita per ipm aliquādo sit infinita. **C**onfirmatur dīcitur in motu locali q̄ stat aliquid motū locale esse infinitē velocē: ⁊ tamē illū motū essetū finitū. ponatur q̄ a concauo lune ad medium mundi moueatur. vna portio terre in hora per mediū vniformiter dīfformiter resistens a gradu ut q̄ tuor vsq̄ ad nō gradū ita q̄ in concauo lune sit gradus resistētie ut quattuor ⁊ in medio mundi sit nō gradus resistētie: ⁊ patet talem motū velociū in infinitum ante finem hore sicut maiorabitur proportio in finitū ⁊ tamē iste motus localis erit tantū finit⁹ quia mobile erit finitū ⁊ temp⁹ erit finitū ⁊ spaciū erit finitū. Hec enī sunt illa tria que includūt in motu ⁊ cōdiuiduntur motui: sicut enī stat albedinē ⁊ caliditatem in infinitū maiorari in intensiōe ⁊ nō maiorari in infinitum in forma: ita contingit motū augeri in infinitum in velocitate ⁊ nō augeri in infinitum in fluxu propter causam dictam: quare ⁊c.

Tex.
67. co.

cōcurrentiū ad motū ponēs quinq̄ cōclusiones quarum prima est ista: Omne q̄ stat mouet. Secūda cōclusio. Omne quod stat in tēpore stat. ibi (Hec autem.) Tercia cōclusio: Nō est dare primū temp⁹ in q̄ sta-

bile stat. ibi (In quo autē.) Quarta cōclusio: Omne q̄ escens quiescit in tēpore. ibi (Neq̄ igitur.) Quinta cōclusio: Nō est dare primū temp⁹ in quo aliquid cōscit. ibi (Eodē modo.) **P**rima cōclusio: arguit sic p̄b: Omne quod est innatū moueri vel quiescere q̄n et fm q̄ est natū moueri vel quiescere mouetur vel quiescit: sed omne quod stat est huiusmodi: igitur omne quod stat mouetur vel quiescit. patet cōsequētia cum minoz ex se: ⁊ maior tenet ex eo quia moueri ⁊ quiescere sunt priuatiue opposita ⁊ alterz priuatiue oppositorum semp inest subiecto quādo alterū eoz undē est innatum inesse eidem subiecto tunc arguitur sic: Omne q̄ stat mouetur vel quiescit: sed nūb quod stat quiescit: igitur omne quod stat mouetur. tenet cōsequētia cum prima parte antecedētis: ⁊ minor declaratur ex descriptiōe huius q̄ est stare. Nam stare est tendere in quietem aut moueri ad quietē. Constat autem illud nō quiescere quod tendit in quietē aut mouetur ad quietem. (Nūb enī tendit vel mouetur ad id quod habet. I. e. li. Quoniam autem aut mouetur aut quiescit q̄ aptum natum est moueri vel quiescere quādo aptus ē ⁊ quo) idest vbi. (et sic) idest eodē modo quo est aptum natum moueri vel quiescere (necesse omne q̄ stat cum stat mouetur. Si enī nō mouetur quiescit sed nō contingit quiescere quiescens) idest stans tendens in quietem igitur mouetur.

Notandum

fm cōmetatoze inferi⁹ cōmento septuagesimo q̄ motus ⁊ status sunt vnum fm subiectū ⁊ secundo fm modum idest dicuntur de eodē subiecto numero ⁊ differunt ratione. Eadem enī res numero stat et mouetur: ⁊ eadem trāsmutatio numero est mot⁹ ⁊ status. Differentia autem rationis est duplex fm cōmetatozem quātiū prima est respectu forme ⁊ quietis quoniam nam moueri dīcitur respectu forme ⁊ stare respectu quietis. Cum enī motus sit actus imperfect⁹ ⁊ incomplet⁹ per aristotelē. 3. huius compleat⁹ autē per formam ⁊ quierem fm eundem. s. huius dī. q̄ motus specificatur a termino ad quē ⁊ q̄ contrariatur quieti in termino a quo ⁊ nō in termino ad quē quia perficitur per illam oportet q̄ alia sit ratio cōplementi forme ⁊ alia cōplementi quietis: sicut alia est ratio forme ⁊ alia est ratio quietis: quapropter cum trāsmutatio eadem numero sit tam in formam q̄ in quietem tanq̄ in suū cōplementum hoc erit diuersis rationibus: trāsmutatio igitur ut tendit in formam dīcitur motus vel moueri: ⁊ ut tendit in quietem dīcitur status. Secunda differentia est respectu habiti et habendi. Unde cum omne q̄ mouetur partim sit in termino a quo ⁊ partim in termino ad quē per aristotelē in hoc. 6. oportet q̄ in omni motu sit aliquid acquisitum de termino ad quē ⁊ aliquid maneat acquirēdum igitur termini ad quē aliquid est habitum ⁊ aliquid habendum respectu habiti trāsmutatio dīcitur status ⁊ respectu habendi dīcitur motus cum motus sit actus mobilis inq̄tum mobile ⁊ actus mobilis entis in potentia fm q̄ in potentia per aristotelē. 3. huius. Ex ista secunda differentia sequitur Burleum ⁊ Egidii deficere in ponendo formam acquisitam per motum alterationis acquiri totam simul post completam deperditionem termini a quo: quoniam tunc in toto illo tempore quo nihil esset de termino ad quē motus non diceretur status: ⁊ sic nō esset idē fm subiectū mot⁹ et status: cui⁹ oppositū determinat cōmē. et magis adhuc deficit burle⁹ aut dīc-

Philosophicorum

semper fieri formam novam secundum se et quodlibet sui: quapropter motus nunquam dicitur stare: quia stare est esse sub forma habita et acquisita. Unde in motu alteratio nis secundum Burleum non maneat qualitas precedens cum se quente nihil per motum dicitur stare. Unde quia omne quod movetur recedit a termino a quo et accedit ad terminum ad quem: partem habet de termino a quo et partem habet de termino ad quem tenditque in formam quietem. ideo omnis transmutatio per se dicitur accessus et recessus defectus status et motus. Recessus quidem ingitur separatur et elongatur mobile a termino quo. Accessus vero ingitur coniungitur et appropinquat ad terminum ad quem. Defectus autem ingitur deperdit partem sue perfectionis termini a quo. Sed dicitur status ratione quietis ad quem tendit: et ratione acquisitionis sub quo mobile stat. Dicitur autem motus ratione forme ad quam tendit: et ratione prius acquisitionis et termini ad quem.

Dubitatur

secundum philosophorum ponens differentiam inter naturalia et artificialia. Aut que quidem natura sunt omnia videntur habentia in seipsis principium motus et status: ubi patet philosophum per statum intelligere quietem secundum quod ipse exprimit in antiqua translatione dicem: in uno quoque isto est principium motus et quietis. Et confirmatur: quoniam ex communi modo loquendi per statum intelligimus quietem. Dicimus enim homines stare qui erecti manent non sedentes neque iacentes neque ambulantes: igitur per statum non debemus intelligere motum sed quietem. Item quero virum motus et status invicem convertatur: aut non. si non invicem convertuntur: igitur non sunt idem subiecto differentia nisi secundum modum contra determinationem commentatoris. si convertuntur et omnis status tendit in quietem: igitur omnis motus tendit in quietem: et per consequens motus celi tendit in quietem quod est falsum. Respondetur quod stare tripliciter accipitur videlicet privative respectu et absolute. Stare privative sumptum dicitur ex intentione sub quiete: et sic status idem est quies eo modo quo accipitur philosopho secundo huius dicens entia naturalia habere in se principium motus et status. Secundo accipitur respectu et sic dicitur respectus compositus huius quod est sedere et iacere iuxta doctrinam auctoris. 6. principio 22. dicens quod stare sedere et iacere sunt passionis. Et quia sedere proprie non competit nisi homini: ideo stare ut opponitur ei quod est sedere non proprie invenitur nisi in homine: si autem opponitur ei quod est iacere sic competit aliis ab homine sicut et iacere. Tercio accipitur stare absolute: et sic dicitur tendentia in quietem: et isto modo non differt a motu nisi secundum rationem et sic accipitur hic stare seu status a philosopho et commentatore. et cum arguitur quia hominem erectum non iacentem neque ambulantiem neque sedentem dicimus stare: conceditur illud esse verum: et quia nomina sunt ad pluralitatem significantia aliter accipit vulgus stare et aliter accipit philosophus. Status enim apud vulgum importat quietem et apud aristotem importat motum tendentem in quietem. Ad aliud concedo quod motus et status invicem convertuntur: et cum concluditur ex hoc quod motus celi tendit in quietem sicut status: illud non est negandum. Unde si aliquid movetur propter sanitatem acquirendam et aliquid propter sanitatem preservandam: ita aliquid movetur propter finem habendum et aliquid movetur propter finem conservandum cuiusmodi est celum: ideo est concedendum quod motus celi tendit in quietem non quidem in quietem acquirendam sed in quietem preservandam. (Hoc autem.) Secunda conclusio dicitur quod

Lex.
co. 68.

stat in tempore stat. Istam conclusionem philosophus dupliciter probat et primo sic: Omne quod movetur in tempore movetur: sed omne quod stat movetur: igitur quod stat in tempore stat. patet consequentia cum minori per conclusionem primam: maior autem est probata primo capitulo. secundi tractatus huius 6. l. 1. Hoc autem demonstrato manifestum quod in tempore necesse est stare: omne quod stat. (quod enim movetur in tempore movetur: quare necesse est dari in tempore.)

Notandum

quod ubi in nova translatione ne habet stans stare vel status in antiqua translatione et in commento habet cessans cessare et cessatio. Unde arguit commentator sic ad istam conclusionem (omne cessans est motus et omne motus est in tempore igitur omne cessans est in tempore) et tamen secundum commune modum loquendi cessare magis dicitur quietem quam motum: immo videtur dicere sine motu: sed in rei veritate cessare dicitur motum quoniam in quolibet motu aliquid cessat alteri. nam forma in termino a quo continue successe ut partibiliter cedit forme in termino ad quem: ideo motus dicitur cessio et cessatio. cessio quidem per quam una forma per motum alteri cedit. cessatio autem ingitur mobile per motum cessat ab acquisitione unius partis forme: et non cessat moveri visquo habebit aliam partem forme. (Amplius autem.) Et secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic: In quocumque invenitur velocius et tardius illud necessario est in tempore et per consequens omne quod stat in tempore stat: patet consequentia cum maiori: quia velocius et tardius diffinitur in tempore per aristotem. in hoc 6. minor autem est evidens quoniam in omni statu invenitur stabile quod velocius aut tardius tendit in finem: et quia duorum mobilium unum altero velocius tendit in finem et unum altero tardius ideo eorum unum alio velocius stat et alius tardius. l. 1. Amplius autem sed velocius et tardius in tempore dicimus: stare autem est velocius et tardius igitur stare est in tempore.

Lex.
co. 71.

Lex.
co. 69.

Dubitatur

quod textus quem exponit commentator loco huius textus (stare est velocius) et tardius habet cessatio est velocius et tardius: ubi autem arguit commentator conclusionem sic: omne cessans est aut velocius aut tardius et omne velocius et tardius est in tempore: igitur omne cessans est in tempore. (In quo autem.) Tertia conclusio. Non est dare primum tempus in quo stabile stat. Istam conclusionem philosophus dupliciter probat et primo sic: Si est dare primum tempus in quo stabile stat sic ergo illud tempus et cum id sit divisibile in duas partes queritur virum stabile in neutra parte stat aut in utraque aut in una stat et in alia non stat: sed in neutra parte stat: igitur non stat in toto tempore: patet consequentia quia quod non stat in parte non stat in toto. Dicitur est enim supra quod si aliquod est in aliquo tempore: primo oportet quod sit in qualibet parte eius: si autem illud stabile stat in utraque parte a tempore et cum ne cessario una pars temporis aliam precedat oportet illud mobile seu stabile prius stare in una parte temporis quam in alia et per consequens non stat in toto a tempore primo: sed si dicitur quod stat in una parte et non in alia sequitur quod non stat in a tempore nisi ratione partis: et per consequens non stat in a tempore primo: patet consequentia per divisionem illius termini primo expressam secundo tractatu huius 6. l. 1. In quo autem quod est stare primo tempore stat statur in quolibet huius temporis per definitionem illius termini primo (necesse est stare: divisio enim tempore si quidem in neutra partium statur neque in toto quare non utique stat quod stat) ita quod implicat contradictionem stare in

Lex.
co. 70.

Libersertus.

Tex.
cō. 70.
71.

aliquo primo et non stare in aliqua eius parte. (Si vero in altera non in primo toto statim est finis eius utrumque). i. utrumque (presens in hoc statum). i. in. a. tempore repugnat enim stare in aliquo tempore et non stare in quo libet parte eius. (Sicut dictum est) scdo arguit ad eandem conclusionem sic. sicut se habet motus ad tempus: ita status ad tempus: sed non est dare primum tempus in quo mobile mouetur. igitur non est dare primum tempus in quo stabile stat patet consequentia cum maiori ex quo idem sunt motus et status per primam conclusionem. minor autem est probata scdo huius sexti ubi ostensum est quod si in aliquo tempore mouetur aliquid mobile in primo nullo mouebatur et per consequens non datur primum que quidem demonstratio potest ad propositum applicari ponendo quod a. b. sit tempus in quo stabile stat primo: et quero utrum. a. b. sit diuisibile vel indiuisibile: non potest dici quod indiuisibile ut fuit demonstratum tractatu primo probando quod nullum continuum ponitur ex indiuisibilibus: et secundo tractatu arguendo motum non esse in mensura indiuisibilis sed quod stat mouetur ut probatum est igitur quod stat in. a. b. tempore non stat in eo sicut in indiuisibili. Si ergo conceditur quod a. b. tempus est diuisibile in infinitum ex quo est primum et stabile stat primo in. a. b. tempore. igitur stat in qualibet parte eius per definitionem de ly. primo tunc arguitur sic stabile stat in qualibet parte. a. b. igitur prius stat in medietate quam in toto et prius in medietate medietatis quam in medietate et sic in infinitum igitur nullum est tempus primum in quo stabile stat ex quo infinita precedunt in quousque quousque stabile stat. Le. li. (Sicut dictum est et in eo quod mouetur prius) ita dicatur de illo quod stat (sicut autem illius quod mouetur non est) tempus (in quo primo mouetur sic neque utrumque in quo statum quod stat non enim in ipso moueri neque stat aliquid est primum. Sicut enim in quo primo statum in quo est. a. b. hoc quidem imparibile non contingit omne motus enim non est in imparibili propter id quod motus est) contingit moueri in mensura precedente que est aliquid ipsius temporis in quo est motus quod autem stat demonstratum est esse quod mouetur. At vero si diuisibile est. a. b. in qualibet ipsius partium statum hoc enim ostensum est prius quod in quo primo statum in quolibet illius statum. quoniam ergo tempus est in quo statum: et non arbitrium est. si indiuisibile omne autem tempus in infinitum imparibile non erit ergo tempus in quo primo statum.

Notandum quod aliquid moueri aut statum rein aliquo primo tempore contingit dupliciter. videlicet primitate adequationis et primitate terminationis illud dicitur moueri: aut stare in aliquo tempore primo primitate adequationis quod est in qualibet parte illius temporis et non est ante illud tempus per inceptionem neque post illud tempus per definitionem et sic non est inconueniens aliquid moueri aut stare in aliquo tempore primo: aut dari primum tempus in quo aliquid stat vel mouetur illud vero ostenditur stare vel moueri in aliquo tempore primo primitate terminationis quod non mouebatur: neque stabat in aliquo tempore prius terminato et hoc est impossibile: quod si aliquid mouetur in aliquo tempore illud mouebatur necessario in parte prius terminata per definitionem et quoniam omne prius definens dicitur esse prius propterea ante omne tempus fuit aliud tempus in infinitum quod fuit pars eius: ideo isto modo implicat contradictionem aliquid esse stare vel moueri in aliquo tempore primo: accipit autem philosophus primo ut di-

cat utrumque primitate. i. adequationis et terminationis: et quia non datur primum tempus primitate terminationis ideo non contingit aliquid stare vel moueri in aliquo tempore primo iuxta intentionem philosophi (Neque igitur). 4. conclusio omne quiescens quiescit in tempore: istam conclusionem philosophus dupliciter probat et primo sic: omne quiescens aut quiescit in tempore: aut in instanti: sed nullum quiescens quiescit in instanti: igitur omne quiescens quiescit in tempore tenet prima cum maiori quod non datur alia mensura extrinseca durationis quam instantis et tempus minor autem sic arguitur in quacumque mensura est motus in eadem mensura est quies: sed motus non est in instanti ut in mensura: igitur nec quies est in instanti: ut in mensura et per consequens nullum quiescens quiescit in instanti: ut in mensura. scda pars antecedens est superius in hoc. 6. declarata et prima pars antecedens est nota ex definitione quiescis. unde quiescens dicitur esse illud quod est aptum natum moueri: et non mouetur quando et in quo ipsum est natum moueri priuatiue namque opposita habent fieri circa idem siue fuerit subiectum: siue locus: siue tempus: siue instans constitatur autem quod motus et quies sunt priuatiue opposita: igitur circa quodcumque habet fieri motus tam ex parte subiecti quam loci quam mensure habet quies. si igitur motus est in tempore et non in instanti: necessario quies est in tempore et non in instanti. Le. li. (Neque igitur quiescens cum prius quiescit est) i. nullum quiescens cum quiescit est in aliquo indiuisibili primo in imparibili enim non quiescit propter id quod non est motus in arbitrio. i. in indiuisibili (in quo autem quiescere et moueri). i. in eadem mensura sunt moueri et quiescere (tunc enim dicimus quiescere quando in quo aptum natum est moueri non mouetur quod aptum natum est.

Notandum finis commentatorum comento. 71. quod necesse est quod quies non sit in indiuisibili propter duo quorum alterum est quod motus impossibile est ut sit in indiuisibili et hoc demonstratum est. Alterum vero est quod illud ex tempore in quo motus potest esse in illo potest esse quies et illud in quo motus non potest esse neque potest etiam quies esse in eo. Due igitur sunt cause finis commentatorum propter quas quies non est in indiuisibili quarum prima est: quod motus non est in indiuisibili. secunda causa est quia in quocumque quod est aliquid temporis potest esse motus in eodem potest esse quies. Et in quocumque non potest esse motus non potest esse quies ex quo opponunt priuatiue et concludit commentator quod necessario motus quies est in aliquo diuisibili et quiescens similiter ut in loco et in tempore. quod si illogismus componitur sic. o. e. quiescens quiescit in eo in quo innatum est moueri et illud in quo innatum est moueri est diuisibile. igitur omne quiescens quiescit in diuisibili. (Amplius autem illud) secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic illud dicimus quiescere quod nunc se habet eodem modo sicut ante. igitur omne quiescens eodem modo se habet in duobus instantibus. patet consequentia quia nunc et ante necessario designant duo instantia tunc si omne quiescens similiter se habet in duobus instantibus sed inter omnia duo instantia cadit tempus medium. igitur omne quiescens quiescit in tempore. Le. li. (Amplius autem id) dicimus quiescere cum similiter se habeat nunc ut prius tamquam non uno quodam uno iudicantes: sed duobus ut duobus instantibus quare non erit in quo quiescit imparibile: sed partibile videlicet tempus. C. Dubitatur ponendo

Tex.
cō. 73.

De hiscorum.

¶ aliqua portio terre fuerit extra locū naturalē & mo-
ueatur ad locum suum sic q̄ in fine hore erit in medio
mundi: & quero vtrum tunc quiescet aut nō quiescet: si
tunc quiescet igitur quiescet in instanti si nō quiescet igi-
tur aliq̄d corp⁹ naturale aliquādo erit in loco suo na-
turali & tunc non quiescet in illo. ¶ Respōdetur con-
cedendo cōclusionem: sicut enim eadem portio terre
in principio motus absoluta ab omni impedimēto nō
mouetur ad locum suum: sed incipit moueri & hoc sus-
ficit corp⁹ naturali existenti extra locum naturalem
remoto impedimento q̄ moueatur vel incipit moueri:
ita eadē portio terre in fine motus nō quiescit: sed tūc
incipit quiescere: nō ergo incouenit aliq̄d corp⁹ natu-
rale esse in loco naturali & nō quiescere in illo sed esset
incoueniens q̄ nō quiesceret nec inciperet quiescere in
illo dato q̄ p̄ eo eodem instanti non inciperet moueri
extra illum & istud norāter: q̄ si in fine motus eēt vnū
agens q̄ inciperet eandē portione tāle mouere sursum
sic q̄ inter motū sursum & motū deorsum nullum erit
tempus in medium cōcederetur ista p̄clusio q̄ aliq̄d cor-
pus naturale erit in loco suo naturali: & nunq̄ quiescet
in illo loquēdo d̄ quiete stricte vt opponitur motui eo
modo quo accipit hic philosophus. (Si vō parabile
s. cōclusio non est dare primū ip̄s in quo dēscit dēscit
p̄batur quies mēsurat tempore sicut motus & status
per primā cōclusionem & quartā: sed nō datur primū
tēpus in quo mobile mouetur nec datur primū temp⁹
in quo stabile stat vt ostensum est. igitur nō datur pri-
mum tempus in quo quiescens quiescit. patet p̄sequen-
tia: q̄ eadem demonstratio sit de dēte motu & statu sit
enim. a. primū tempus in quo aliquid quiescit & arguit
sic. a. tempus est diuisibile & in. a. tempore primo quies-
cens quiescit. igitur quiescit in qualibet parte eius: sed
partis temporis necessario vna aliā precedit. igit p̄
quiescit in vna q̄ in aliā: & per cōsequens prius dēscit
in parte q̄ in toto non igitur quiescit in. a. tempore pri-
mo: cā autem p̄pter q̄ nō datur primū tempus in quo
aliquid dēscit stat vel mouetur: est diuisibilitas tēporis
& magnitudinis in infinitū. p̄pter q̄ non datur primū
in tempore: neq̄ primū in magnitudine. Le. ii. (Si vō
parabile tempus vnq̄ erit & in qualibet partē istarū
quiescit eodem modo enim demonstrabitur quo & in
prioribus quare nullū erit primū: huius autē causa est:
quia quiescit q̄dem & mouetur omne in tempore: tem-
pus autem non est primū: neq̄ magnitudo neq̄ nullū
cōtinuum omne enim priuum est in infinita diuisibile.

Notandum fm cōmentatorem com-
mēto. 73. q̄ diuisibilitas
temporis est causa vt quiescens nō habeat primā de-
tem: sed in motu tempus nō est causa huius. s. q̄ in mo-
tu non est primū: sed causa quare in motu non est pri-
mum est quia motum est tale. s. non habens primū &
motum est tale: q̄ motus est priua magnitudo cuius
prioritas est impossibilis in istis rebus. p̄pter priua-
tionem & cōtinuatō in istis primo inuenit in magnitu-
dine & p̄pter magnitudinē in motu & p̄pter motū i tpe
ip̄s igitur caret primo eo q̄ motus caret eo & mot⁹ ca-
ret illo eo q̄ magnitudo caret illo.) Hec cōmētator vñ
ipse intendit ponere ordinē cālem inter magnitudinē
motum tempus & dētem quo ad carentiā primū: ita q̄
magnitudo est cā. p̄pter q̄ motus nō habet primū: &
motus est causa. p̄pter q̄ tempus nō habet primū: &
tempus est cā. p̄pter q̄ quies non habet primū: vnde
si queritur. p̄pter quid quies nō habet primū. respon-

detur: quia tempus non habet primū: & p̄pter quid tē-
pus non habet primū: q̄ motus non habet primū:
& p̄pter quid motus nō habet primū: q̄ magnitudo
non habet primū semper intelligendo de prima parte
& si queritur. p̄pter quid magnitudo nō habet primū
respondetur q̄ ipsa est priua & diuisibilis in infinitū:
priuatō igitur est cā quare non datur primū in reb⁹
cōtinuis: sed cōtinuatō prius inuenitur in magnitu-
dine q̄ in alijs & est cā. p̄pter q̄ inuenitur cōtinuatō
i alijs igitur magnitudo est absoluta causa. p̄pter quā
non inuenitur primū in motu neq̄ in tempore neq̄
in quiete.

Sed dubitatur cum quies sit pri-
uatio motus & n̄
sit possibile aliquid quomodo h̄ partes: & cōtinuita-
tem acceptam a tempore: & que sunt in diuisibilia con-
tinuatia partes quietis. ¶ Item cuiuslibet priui dat
prima pars. p̄portionalis vt colligitur a philosopho
tertio huius. igitur magnitudinis temporis & motus ē
aliquid priuū. ¶ Ad primū dicitur de intentiōe com-
mentatoris q̄ quies que est priuatō motus h̄ partes
nō pot̄tūe sicut motus: sed priuatū & negatiue: & q̄
tales partes inuicem succedūt negatiue iuxta successio-
nem temporis: sicut succedit possibilitas mouendi in
tali tempore: qm̄ mobile durante tempore pot̄t moue-
ri in tempore illo & eo transacto non pot̄t amplius mo-
ueri in illo cōsequenter cōcedatur q̄ quies h̄ indiuisi-
bilia negatiue cōtinuatia partes quietis que vocant̄
dēta esse sicut in motu mutata esse: & sic añ oēs mo-
tū fuit motus: & añ oēs mutatus esse fuit mutatus ēē: & añ
omne mutatus esse fuit moueri & cōtra: ita ante omne
quietem fuit quies: & ante omne quietatū esse fuit dē-
tatū esse. Et ante omne quietatū esse fuit quiescere &
econtra. ¶ Ad secundū dicitur q̄ h̄ cuiuslibet cōtinui
aliqua sit prima pars p̄portionalis fm designatiōē
non tamen alicuius cōtinui aliqua est prima pars sim-
pliciter: quoniam quocūq̄ cōtinuum dato si est dare ali-
q̄ partem p̄portionalē ante illam est dabilis alia in
infinitum. qm̄ sicut totum cōtinuum est diuisibile in in-
finitas partes. p̄portionalē: ita quelibet pars eius ē
diuisibilis in infinitas partes p̄portionalē. ¶ Ex p̄
dictis sequitur q̄ cuiuslibet cōtinui infinite sunt partes
quarū quelibet est ante totum cōtinuum & infinite sunt
partes quarum quelibet est totum post totum cōti-
nuum & infinite sunt partes quarum nulla est ante to-
tum cōtinuum: neq̄ post totum cōtinuum: sed ipsū
totum cōtinuum est ante quālibet illarū partium: &
post q̄ h̄ earū patet signando quodcūq̄ cōtinuum
voluminis siue sit tempus siue motus siue magnitudo
culus extrema indiuisibilia sunt. a. b. in casu infinite sūt
partes quarum quelibet incipit ab. a. & terminatur an-
te. b. & quelibet istarū dicitur esse ante totum priorita-
te terminatiōis: quia prius terminatur q̄ totum: & si
non in principio tamen in fine. Infinite etiam sunt par-
tes quarum quelibet terminatur ad. b. & incipit post. a.
& quelibet istarū est post totum cōtinuum non ratio-
ne finis sed ratione principij quia principium illius p̄-
cedit principia omnium illarū partium. Deinde in
eodem cōtinuo sunt infinite partes quarum quelibet
incipit post. a. & terminatur ante. b. ideo ante quālibet
istarū partium est cōtinuum cōtinuum & etiā post
quālibet illarū cum principium totius sit ante prin-
cipia omnium illarū & finis totius est post fines om-
nium earūdem partium quare &c.

Liber sextus.

Quoniam

at oē q̄ mouet mo-
uetur in tēpore. Istū
est tertium capitulū
huius tractatus in q̄
philosophus deter-
minat d̄ finitate et in
finitate variationis
mobilis motu post
q̄ determinauit de fi-
nitate et finitate mo-
tus status et quietis:

et diuiditur in duas partes quoniam in prima parte
facit q̄ dictum est tradendo fundamenta soluendi ra-
tiones Zenonis negantis omnem motum. in secunda
vero illas rationes soluitur. (quattuor autem sunt.
¶ In prima parte philosophus ponit duas conclu-
siones quarum prima est ista: mobile dum moue-
tur in aliquo tempore secundum se impossibile est esse
in aliqua parte istius temporis sub eadem dispositio-
ne primo. ¶ Secunda conclusio: mobile dum moue-
tur in aliquo tempore secundum se necesse est esse in quo
liber instanti illius sub eadem dispositione primo ibi.
(Si enim non sic.) Prima conclusio arguitur sic per
rationem ducentem ad impossibile: quoniam dato op-
posito sequitur q̄ aliquid simul mouetur et quiescit q̄
istud sit inconueniens manifestum est loquēdo d̄ mo-
te et quiete vtinucem opponuntur respectu eiusdem et
secundum idem et q̄ istud sequatur arguitur: quoniam
si aliquid mouetur in tempore secundū se et in aliqua
alia parte sit continue sub eadem dispositione primo
igitur continue in parte illa se habet eodem modo. igitur
in parte illa quiescit: et in eadem parte mouetur. ex
quo mobile mouetur: et toto tempore secundū se. igitur
simul mouetur et quiescit. Intendit ergo philosophus
q̄ si aliquid mouetur in motu locali in hora ad equa-
to q̄ in nulla parte illius hore ē in aliquo loco primo
quoniam quacūq; parte data signate hore illa diui-
ditur in duas partes in quarum prima est in alio loco
q̄ in secunda et in secunda est in alio loco q̄ in prima.
¶ Similiter si aliquid mouetur motu alterationis in
hora ad equate non est aliqua pars illius hore quin
ipsa diuidatur in duas partes in quarum prima acq̄-
rit qualitatem quā non acquirit in secunda et in secun-
da acquirit qualitatem quā nō acquirit in prima ideo
in tota illa parte non est sub eadem dispositione pri-
mo ex quo continue variatur dispositio. Idem est iudi-
cium de motu ad quantitatem quoniam si aliquid mo-
uetur ad quantitatem in aliquo tempore ad equate cō-
tinue in toto illo tempore variatur quātitas ita q̄ nō
datur aliqua temporis pars in qua continue mobile
maneat sub eadem quantitate omnino absq; varia-
tione immo oportet q̄ quātitas acquisita in vna par-
te nō acquiratur in alia et contra. ¶ Philosophus
autem premitit tres suppositiones quarum prima ē
ista: omne q̄ mouetur mouetur in tempore. Secunda
suppositio: omne q̄ mouetur mutatur ex quodam in
quoddam: id est de positū in positū: et de forma
in formam. Tertia suppositio: in omni motu est assi-
gnare vnum tempus adequatum quo mobile moue-
tur in tempore illo et non ratione partis tantum. iste
suppositiones sunt manifeste ex determinatis quibus
concedis patet conclusio quia aliter inconueniens se-

quitur nominatum. nam quiescere est se habere eodez
modo in duobus instantibus eiusdem temporis secu-
dum se et quālibet eius partem. si igitur mobile dū mo-
uetur in aliquo tempore secundum se est in aliqua par-
te illius temporis sub eadem dispositione primo. ita
q̄ per totam illam partem temporis habeat illam dis-
positionem secundum se continue et quodlibet ipsius
mobile necessario se habet eodem modo in duobus
instantibus: igitur quiescit in tempore: et in eodez tem-
pore mouetur per positum. igitur simul mouetur et q̄
scit q̄ erat probandum. L. li. (Quoniam autem om-
ne q̄ mouetur in tempore mouetur. et ex quodam in qd
dam mutatur et assignatur tempus in quo tempore se-
cundum se et non quo in illius aliquo. id est non ratio-
ne alicuius partis mobile mouetur: impossibile est tūc
secundum aliquem esse primum q̄ mouetur construe-
re (impossibile est tūc). a. in tempore illo ēē aliquod
mobile q̄ mouetur secundum aliquid primum: id est se-
cundum aliquā dispositionem primo: quiescere enim
est eo q̄ aliquid in eodem sit tempore quoddam: id est
per quoddam tempus (et ipsum et partem vna q̄ eo-
dem modo se habens. ¶ Sic enim dicimus quiescere
cum in alio et in alio ipsoz nunc verum sit dicere q̄
in eodem: id est secundum eandem dispositionem se ha-
bet et ipsum et partes. Si autem hoc est quiescere non
contingit q̄ mutatur secundum aliquid esse totum se-
cundum primum tempus construe sic. Si autem hoc ē
quiescere non contingit q̄ mutatur secundum totū tem-
pus esse in eodem tempore motum secundum aliquem
primum: id est secundum aliquam disposiōem (primo
tempus enim diuisibile esse quare in alia et in alia ipse
us parte verum erit dicere q̄ in eodez sit: id est q̄ sit sub
eadem dispositione omnino et ipsum et partes. igitur in
eodez tempore quiescit et tūc mouetur igitur et c.)

Notandum

¶ In cōmentatozem com-
mento. 7. 4. q̄ hec decla-
ratio est in omnibus transmutationibus cōmunis et
nulla dubitatio accidit ex eo in motu eo q̄ continua-
tio in motu locali est manifesta per se et quia impossi-
bile est imaginare aliq̄ partem eius existere subito in
ceteris autem motibus est questio non parua: videtur
enim q̄ alie partes eoz existunt subito et q̄ cōtinua-
tio non est manifesta in eis. ¶ Intendit cōmentatoz
q̄ probatio huius conclusionis mobile dū mouetur
in aliquo tempore secundum se nō potest esse in aliqua
parte illius temporis sub eadem dispositione primo
est cōmunis motui locali motui ad quantitatem et motui
ad qualitatem. hec tamen declaratio est magis manife-
sta in motu locali. quoniam cōtinuatio dispositiōis in
motu illo est per se manifesta et non est ita manifesta in
alijs motibus: deinde manifestum est per se in motu lo-
cali q̄ est impossibile aliquā partē spacij simul acquirere
re secundum se totam: sed in alijs motibus est questio
non parua apparet enim in motu alterationis q̄ quali-
tas secundum se totam subito acquiratur: quando to-
tum subiectum simul secundū quālibet partem calefit
aut frigitur apparet etiam in motu ad quātitatem q̄ quā-
titas subito acquiratur secundum se totam: quoniam
augmentatio p̄prie dicta sit per generationem partiu
corporis animati constar autē partes illas subito ge-
nerari. ¶ Et licet illa declaratio non sit ita manifesta i
motibus alijs sicut in motu locali tamen est cōmunis
omnibus quoniam in rei veritate non datur p̄ia qua
litas nec prima quātitas acquisita sic q̄ per aliquāz

k j

Phisicorum.

partem temporis mobile maneat sub eadem dispositione primo sic contingit in generatione qua generatur subito vnum minimum naturale: et per tempus maneat continuatio alterationis antequam generetur ad medium: tunc enim transmutabile per aliquod tempus continue manet sub eadem dispositione substantiali primo sed secundum illam non dicitur moueri: sed tantum loci quantitatem et qualitatem secundum que mobile non potest manere continue per aliquod tempus sub eadem dispositione primo. immo continue est alia et alia dispositio sicut est alius et alius motus.

Secundo ^{notandum quod ille due paritule sunt necessarie in conclusione videlicet secundum se et primo quoniam mobile ubi mouetur in aliquo tempore est in aliqua parte illius temporis sub eadem dispositione primo: quoniam si aliquid acquiratur in hora caliditatem: vel. 8. certum est illud moueri in die in cuius una parte manet sub eadem dispositione primo. in parte in qua non mouetur post acquisitionem caliditatis vel. 8. sed non mouetur in die secundum se imo secundum partem in moueri enim in aliquo tempore secundum se est moueri ad eam quate in eo videlicet secundum quolibet partem et tale tempus secundum philosophum et commentatorem vocatur interdum primum tempus motus non quidem primitate terminationis: sed primitate adaequationis. Item si aliquid mobile mouetur in aliquo tempore secundum se necesse est quod in aliqua parte illius temporis sit sub eadem dispositione: quoniam sicut in toto tempore et sub tota dispositione categorice. ita in parte temporis est sub parte totius dispositionis: et per consequens in medietate ipsius est sub aliqua dispositione continue et in tertia parte temporis: et sic de alijs partibus in infinitum: sed nunquam est sub eadem dispositione primo quod esse per aliquod tempus sub eadem dispositione primo est per illud tempus habere dispositionem illam continue secundum se et quodlibet sui quod non contingit quoniam quacunque parte data dispositio acquisita in illa parte sic variatur quod non manet per totam illam partem secundum quodlibet sui. immo eiusdem dispositiois una pars est in una parte temporis in qua non est alia pars et cuiuscunque dispositionis signate illud quod acquiritur in una parte temporis non acquiritur in alia. ideo non est possibile aliquid mobile moueri in aliquo tempore secundum se et in aliqua parte illius temporis esse sub eadem dispositione primo. (Si enim non) secunda conclusio mobile dum mouetur in aliquo tempore secundum se in quolibet instanti necesse est esse illius sub eadem dispositione primo: probatur quod si in aliquo instanti non est sub eadem dispositione primo igitur in illo instanti habet variationem dispositionis secundum prioritatem et posterioritatem partium: consequens est falsum: quod in nullo instanti successiue acquiritur aliqua dispositio. oportet igitur quod in quolibet instanti illius temporis maneat sub eadem dispositione primo et ex hoc non sequitur quod in quolibet instanti illius temporis illud mobile descat: quoniam quies non est in instanti sicut nec motus: non etiam sequitur quod in aliqua parte illius temporis mobile sit sub eadem dispositione primo quod instans non est tempus neque pars temporis. Si enim mobile maneret in aliqua parte temporis sub eadem dispositione primo necessario idem moueretur et quiesceret ut probatum est. Le. ii. (Si enim non sic est) quod dispositio acquisita per motum acquiritur simul: sed in vno solo nunc habeat totum suum esse simul non erit tempus nullum secundum aliquid. i. secundum dispositionem primo sed erit tamen secundum terminum ipsius in ipso autem nunc est quidem semper secundum}

aliquid manens. i. mobile in instanti est manens secundum totam dispositionem primo non tamen propter hoc debemus dicere illud quiescere: neque enim moueri neque quiescere est in ipso nunc: et subdit philosophus sed non moueri quidem est verum et de secundum aliquid. i. et sic non est verum moueri esse in ipso nunc est verum aliquid esse motum per aliquod tempus secundum aliquid dispositionem primo: in tempore autem non contingit esse secundum aliquid quiescens. i. permanens eandem dispositionem primo accidit enim quod fertur. quod scire ut probatum est.

Notandum ^{quod Egidius non potest videtur quin mobile dum mouetur in aliquo tempore secundum se sit in aliqua parte illius temporis sub eadem dispositione primo sic et in aliquo instanti eiusdem temporis quoniam ipse ponit caliditatem et frigiditatem albedinem et nigrum: et huiusmodi subito induci in maius secundum quodlibet sui esse tam intensiuum quam extensiuum sic quod maius per tempus disponitur et in fine illius temporis inducitur simul aliquid minimum caliditatis: deinde per aliquid tempus continuatur dispositio materiei in fine illius temporis inducitur aliquid minimum caliditatis et sic consequenter eo modo quo ponitur commentator de minimis substantialibus. constat autem si inductio sit per hunc modum mobile stare per tempus sub eadem dispositione primo et sub quolibet illorum minoris caliditatis et sic diceret quod licet stet per tempus sub aliquo tali minimo non tamen stat sub eadem dispositione materiei: istud non est intelligibile quod non apparet cuiusmodi sit hec dispositio precedens in materia qualitates primas. (Zeno autem.) Ex predictis Aristotelem destruit rationes Zenonis qua voluit probare totum mundum et quolibet partem mundi semper desecere unde arguebat sic omne quod est mouetur vel desecat sed nihil quod est mouetur. igitur omne quod est quiescit. ista consequentia videtur tenere cum maioris et minoris inter motum et quietem non datur medium: in maiore vero sic arguebat si aliquid quod est mouetur: sit igitur. a. quod moueat motu recto in. b. tempore adaequate: et faciebat hoc argumentum: omne illud quod per totum vnum tempus continue est in loco sibi equali non mouetur motu recto: sed. a. in toto tempore. b. continue est in loco sibi equali. igitur. a. non mouetur in tempore. b. motu recto maior est eius dens quia esse continue in loco sibi equali est esse per totum illud tempus sub eadem dispositione primo. et per consequens in tempore illo non mouetur minoris vero sic. probabat. a. in quolibet instanti. b. temporis erit in loco sibi equali. igitur in toto. b. tunc erit in loco sibi equali: antecedens est manifestum quoniam in quolibet instanti habet locum supradictum secundum se totum non excedens. tem. a. neque esse minoris. a. si enim locus excederet locatum daretur vacui et si esset minor locato daretur penetratio corporum iuxta doctrinam Aristotelem. 4. huiusmodi constat autem quodlibet istud esse inconueniens secundum eum ibidem Et ex ista ratione. probabit Zeno sagittam cum impetu proiecctam immobile esse et semper desecere: quod in nullo instanti ipsis poterat moueri: cum in quolibet tali semper esset in loco sibi equali. Istam rationem destruit Aristoteles. vi. quod ista consequentia non valet. a. in nullo instanti. b. temporis mouebitur. igitur. a. in. b. ipse non mouebitur: nec sequitur. a. in quolibet instanti. b. tunc erit in loco sibi equali igitur in toto. b. tunc erit. a. in loco sibi equali: quoniam tempus non componitur ex instantibus sicut neque aliqua magnitudo componitur ex indivisibilibus ut probatum est tractatu primo. Le. ii. (Zeno autem deracina}

Lx.
65. 75.
76.

Liber sextus.

tur: et paralogizat). I. male ratiocatur et male sillogizat. Si enim semper dicitur quiescit (omne aut mouetur) et nihil mouetur: cum sit secundum equale loci in toto tempore igitur quiescit. (Est autem semper quod fertur in ipso nunc in loco sibi equali et ex hoc dicebat (imobile esse sagittam) quod fertur tam in impetu a. p. citate. Hoc autem falsum est. v. q. nihil mouetur in tpe si non mouetur in aliquo instanti illius: aut si in quolibet instanti cuius sit in loco sibi equali: non enim componitur tempus ex ipsis non indiuisibilibus sicut nec alia magnitudo nulla ex suis indiuisibilibus.

Notandum q. commentator comento 76. ponit duas distinctio- nem de loco sibi equali ar. zenonis aliter quam faciat philosophus dicit enim quod duplex est locus. videlicet in actu et in potentia: locus in actu est ille qui non tendit ad ulterio- rem locum: locus in potentia est ille qui tendit ad ulterio- rem locum: rectis sicut prius dicebatur de puncto et mu- tato esse. si igitur aliquid in quolibet instanti alicuius tem- poris est in loco sibi equali in actu necessario illud de- scit in toto illo tempore: sed in quolibet instanti alicuius temporis illud est in loco sibi equali in potentia non ex hoc quiescit in tempore illo: immo sequitur illud mo- ueri: quia si est in quolibet instanti in loco sibi equali in potentia igitur quocumque instanti intrinseco dato illius horae ante illud instans in medietate est in alio loco et in medietate post illud instans est in alio loco et per consequens in toto illo tempore mouetur. Deficiebat ergo zenon dupliciter quod opinabatur tempus componi ex instan- tibus. secundo quod credebatur mobile continue per totum tem- pus esse in loco sibi equali in actu quod nullum est. verum quod tempus non componitur ex instantibus: neque mo- bile mouetur continue est in actu: sed in potentia et loquendo de loco superficiali: nunquam per tempus est in tali loco aliquo: sed mutat infinita huius loca.

Contra predicta arguitur: et primo quod mo- bile dum mouetur in aliquo tem- pore sibi equali per totum illud tempus aut per partem est sub eadem dispositione primo. quoniam celum mouetur loca- liter et mouet per totum tempus sub eadem dispositione primo. cum nunquam variet situm neque locum in motu al- terationis: idem ostenditur quoniam si aliquid acquirat vniuer- saliter caliditatem ut octo in hora totum acquisitum in prima medietate horae manet in secunda medietate sibi equali et quodlibet sui: igitur alterabile in secunda medie- tate manet sub illa dispositione primo que est acqui- sita in prima medietate. Si etiam vnius corporis vna medietas esset calida et reliqua frigida et pars frigi- da condensaretur per horam illud mobile continue fieret calidius et calidius igitur mouetur motu cale- factionis: et tamen in toto tempore manet sub eadem dispositione primo. v. sub caliditate eadem omnia a pri- cipio usque ad finem. Item arguitur in motu augmenta- tionis et diminutionis: quoniam in augmentatione proprie di- cta quantitas acquisita in vna parte temporis manet in alia parte sibi equali: quodlibet sub iugis mobile tunc est sub eadem dispositione primo: in augmentatione vero improprie dicta que est rarefactio patet eadem quantitate nu- mero manere per totum tempus absque acquisitione ut deperditione partis sue. igitur in tali motu continue ma- net mobile sub eadem dispositione primo.

Secundo arguitur specialiter de motu lo- cali quod illud quod mouetur locali- ter continue est in loco sibi equali et non maiori quo-

ntiam in motu circulari hoc manifestum est de qualibet sphaera celesti preter supremam que continue manet in eodem loco numero sibi equali: videlicet in superficie concava orbis continentis: in motu autem recto illud declaratur de aqua mota in vase descendente vel ascen- dente et de mobili motu super aliquod spatium continue motum cum illo. Deinde philosophus ponit quar- to butus quod locus est equalis locato et non maiori: nec minor: igitur mobile in toto tempore est in loco sibi equali et non in loco maiori ut videtur innuere philo- sophus et commentator. Ad primum dicitur quod celum aliquo modo mouetur et aliquo modo quiescit mo- do quidem secundum formam et quiescit sibi subiectum eo modo quo mouetur continue est sub alia et alia dis- positione ut videbitur in fine huius capituli: eo autem modo quo quiescit manet continue sub eadem disposi- tione nunquam varians locum nec situm. Cum arguitur de motu alterationis argumentum non vadit contra in- tentionem Aristote. quia non dicit philosophus quod mo- bile dum mouetur nunquam sit sub eadem dispositione primo secundum quam sit motus modo totus motus sit secundum totam dispositionem et medietas motus sit sibi equalis totam dispositionem et medietas motus sit secundum medietatem dispositionis et generaliter cuilibet primo- tus correspondet sua partialis dispositio sibi equalis sit motus ille igitur alteratum maneat in secunda medie- tate horae sub tota dispositione prime medietatis non tamen in eadem medietate manet sub eadem dispositio- ne prima sibi equalis sit motus secunde medietatis. Et cum instatur de calefactione proveniente ex condensatione partis frigide patet quod ille motus est calefactio per acci- dens et sic consequenter caliditas non est dispositio sibi equalis sit ille motus sed densitas aut vbi. Ad simili- ter respondetur ad rationem factam de motu augmen- tationis videlicet quod in augmentatione proprie dicta quan- titas acquisita in prima parte temporis non est dispositio sibi equalis sit motus secunde partis temporis: in augmen- tatione vero improprie dicta nulla quantitas est dispositio sibi equalis sit rarefactio: sed tamen extensio: aut vbi constat autem in rarefactione continue variari tam vbi quod extensionem. Ad secundum dicitur quod per locum in propo- sito possumus intelligere superficiem ambientem loca- tum et talis est equalis locato sibi equalis longitudinem et lati- tudinem si fuerit locus propinquus: si autem communis erit maior sibi equalis ambas dimensiones: possumus intelli- gere situm in quo est mobile et huius situs est equalis mobili sibi equalis tres dimensiones: si fuerit situs proprius eius possumus iterum intelligere per locum ipsius spa- tium per quod vel supra quod sit motus et istud dicitur equa- le locato tantum secundum partes se tangentes et se co- mmesurantes. et est maius locato. si secundum aliquas partes mensuretur partibus locati: et secundum aliquas non commensuretur: dico igitur quod mobile dum moue- tur continue est in loco sibi equali et in maiori loco aut omnibus istis modis aut aliquo istorum modorum mobile enim motum motu recto continue dum moue- tur est in instanti et in quolibet instanti habet locum equa- lem sibi tam superficiei quam situales: spatiosum: mo- bile etiam motu recto continue dum mouetur est in ali- qua parte temporis in quolibet autem parte temporis mensurantis motum et si mobile non est in aliquo vno loco superficiali maiori situm est in loco situali et spa- tioso maiori: unde mobile continue dum mouetur motu recto est in loco sibi equali et in loco maiori se-

Philosophorum.

In instanti est in loco sibi equali: et in tempore est in loco maiori se. Et cum arguitur de motu circulari dico qd Aristoteles loquitur de mobili moto secundum formam et secundum subiectum corpora celestia mouentur secundum formam et non secundum subiectum: tamen quia partes celi mouentur tam secundum formam quam secundum subiectum: ideo tales partes continue sunt in loco maiori se. Unde pedale celi in qualibet parte temporis est in maiori situ quam sit pedale: et in maiori spacio quam sit pedale: ex quo enim pro quolibet instanti occupat situm pedalem et spaciū magnitudinis pedale in qua vel supra quam aut circa quam mouetur oportet qd i quolibet tempore occupat plus quam pedale tam situm quam spaciū. Cum vero arguitur de motu recto dico qd i mobile sit continue in eodem loco proprio supralicet: aut in eodem loco proprio spaciolo tamen continue variat situm. ideo quocūq; tempore dato mobili signatus est in maiori loco, videlicet in toto vel situ descripto in tempore illo ad Aristoteles autem dicentē qd locus est equalis locato. dico qd loquebatur de loco mensurato locatum per instans et non per tempus et de loco tantū qd est vltimum corporis continentis.

Lex.
69.77.

Quattuor

autem sunt. Ista est secunda pars huius capituli in qua Aristoteles soluit rationes zenonis negantis omne motum et mutationem postquam in prioribus partibus destruxit illas. vnde duplex est motus videlicet ad vbi et ad formam et motus iterum ad vbi iterum est duplex scilicet rectus et circularis negauit igitur zenon omnem motum tam ad formam quam ad vbi tam motum circulaem quam motum rectum. Ideo in hac parte philosophus tria facit. Primo quidem soluit rationes zenonis per quas negabat motum localem rectum. Secundo soluit rationem per quam negabat motum ad formam ibi (neque igitur.) Tertio soluit rationes eius per quam negabat motum circulaem ibi. (Item in circulo.) Quatuor autem sunt rationes de motu locali recto quarum prima est antiqua et superius recitata in hoc sexto arguebat enim sic. si aliquod mobile moueatur super aliquod spaciū vel per aliquod spaciū prius pertransit medietatem spaciū: quam totum spaciū et prius pertransit medietatem primam medietatis quam illam medietatem: et sic in infinitum igitur in tempore finito aliquod mobile pertransiret infinita quod est impossibile. Le. li. (Quatuor autem sunt rationes de motu locali recto zenonis habentes difficultatem soluentibus: id est volentibus eas soluere (prima quidem de eo qd non mouetur propter hoc qd prius in medium oportet accedere qd seruiat quā ad finem de qua diuisimus in prioribus rationibus) id est quā prius soluimus per diuisionem seu per distinctionem.

Notandum qd philosophus tertio huius posuit hanc distinctionem de infinito qd duplex est infinitum videlicet in actu

et in potentia. et sexto huius dedit aliam dicens qd aliquid potest dici infinitum dupliciter scilicet secundum extensionem et secundum diuisionem: et per has distinctiones soluebatur ratio zenonis dicendo qd non est inconueniens in tempore finito pertransire spaciū infinitum secundum diuisionem: quoniam ipsum tempus est etiam infinitum secundum diuisionem: sed est inconueniens in tempore finito pertransire spaciū infinitum secundum extensionem: ut est ostensum primo capitulo huius tractatus: non etiam est inconueniens pertransire spacia infinita in potentia in tempore finito: sed esset inconueniens pertransire infinita spacia in actu in tempore finito: quoniam si pertransirentur infinita spacia in actu darentur infinita mutata esse in actu: cuius ergo mutatum esse in actu sit vltimum mutatum esse motus non copulans partes motus inuicem darentur infinita mutata esse infinitum motum non facientius vnum motum continuum: constat autem tales motus infinitos totales non posse fieri in aliquo tempore finito: sed necessario in tempore infinito. (Secunda autem ratio secunda zenonis vocata achilles propter suam difficultatem erat ista: si cōtingeret aliquid moueri motu recto sequeretur istud inconueniens qd duo sunt mobilia que simul mouentur. vnum velocissimum et reliquum tardissimum et tamen mouens velocissimum deducto omni impedimento nunquam attingere poterit mouens tardissimum quod istud sit inconueniens et contra experientiam: manifestum est quoniam tunc equus non posset attingere testudinem cuius oppositum exprimitur: et quod illud sequatur arguitur ponendo qd mobile tardum prius inceperit moueri quam velocissimum sicut quod pro hoc instanti ipsum excedat per pedale currat tamen velocissimum post tardissimum quantum potest et patet qd mobile velocius antequam venerit ad locum in quo est mobile tardum erit per aliquod spaciū vltra illud locum et iterum antequam venerit mobile velocius ad secundum locum mobilis tardioris illud mobile tardius erit vltra illud locum: et sic persequenter ex quo mobile tardum non quiescit durante motu mobilis velocius: ut ponitur in casu. Le. li. (Secunda autem vocata achilles: id est fortis et victibilis est) hic qd tardius mobile nunquam iungentur currēs a velocissimo ante enim necesse est ire persequens construe sic necesse est persequens: id est motum velocissime continue ire ante locum (vnde mouit se ipsum fugiens scilicet motum tardissime (quare semper aliquid habere) dō spacio vltra mobile velocissimum) necesse est tardius qd mouet

Notandum qd diuisio cōtinui in infinitum secundum partes proportionales potest dupliciter fieri scilicet versus finem et versus principium: verbi gratia sit a. b. vna linea pedalis quantitatis cuius principium sit a. et finis b. potest igitur fieri diuisio sic qd prima pars proportionalis sit prima medietas videlicet incipiens ab a. et prima medietas secunde medietatis sit secunda pars proportionalis: et sic in infinitum versus b. contra etiam potest fieri diuisio quod prima pars proportionalis sit secunda medietas et secunda pars proportionalis sit secunda medietas prime medietatis et sic in infinitum versus a. procedit: ergo prima ratio zenonis per diuisionem magnitudinis in infinitum versus principium videlicet si aliquod mobile debet pertransire

Libri sextus.

Tex.
co. 79.

re aliquod spacium: oportet qd prius pertranseat pri-
mam medietatem qd totam & prius primam medietate-
tem illius medietatis qd illam totam medietatem & sic
in infinitum versus principium spacij vbi incipit mo-
tus: sed secunda ratio procedit per diuisionem magni-
tudinis in infinitum versus finem credens qd quando
mobile velocissimum est in fine proprie partis ppor-
tionalis mobile tardissimum sit in fine secunde partis
proportionalis: & quando mobile velocissimum est in fi-
ne secunde proportionalis partis mobile tardissimum
sit in fine tercie partis proportionalis: & sic in infinitum
versus finem spacij vbi terminatur motus sic procedet
do patet mobile velocissimum nunq attingere mobile
tardissimum. (Est autem hic) istam rationem Aristo.
solut & primo quidem comparat eam ad precedentes
rationem dicit qd hec ratio est quodammodo eadem cum
priori: quia vtraqz procedit ex diuisione magnitudi-
nis in infinitum & vtraqz intendit nullum mobile posse
se venire ad finem magnitudinis propter infinitatem
spaciorum: sed in hoc differt ista ratio a priori quia pri-
ma arguebat diuidendo spacium in duas medias: scilicet
totum spacium in duas medietates & utrum primam
medietatem in duas medietates & iterum primam me-
diatelem primae medietatis diuidebat in duas medietates
& sic in infinitum versus principium spacij. ¶ Se-
cunda autem ratio diuidit magnitudinem secundum
proportionem velocissimum ad tardissimum in velocita-
te & tarditate per partes infinitas versus fines siue iste
partes assignentur per medietatem siue per maius siue
per minus: potest enim accipi prima medietas pro pri-
ma parte proportionali & indifferenter aliqua alia po-
tius aut maior prima medietas potest consimiliter
accipi pro prima parte proportionali. ¶ Non differt
igitur hec secunda ratio a prima in re: sed tantum in ver-
bo quia hec secunda ratio dicta est cum quadam tra-
gedia que non facit ad diffinitatem: sed tantum ad or-
natum verborum & ad magnificandum opinionem:
commentator autem dicit qd differentia est in consequen-
te quia aliud inconueniens concluditur in vna & aliud
in alia: in prima enim concluditur qd in tempore finito
pertranseat spacium infinitum: & in secunda qd currens
velocissimum non potest attingere tardissimum. Le. lii.
(Est autem hec eadem ratio) cum priori procedente
(in decidendo in duo) diuidente spacium in duo media
(differt autem hec) ab illa (in diuidendo non in duo
media acceptam magnitudines non quidem igitur coniu-
gi tardius) velocius (accidit ex ratione) ista secunda
(sit autem aliquid idem) ista ratio (occurrit iudicio)
idest rationi priori que diuidebat per duo media (in
vtriusqz enim rationibus accidit non iungere ad ter-
minum diuisa quodammodo magnitudines: sed apponi-
tur in hoc (scilicet in hac secunda ratione quia nec velo-
cissimum qd cum tragediis id est ornata verborum (vi-
cum est in persequendo tardius) attingit ipsum qua-
re necesse est solutionem esse eandem ex quo difficultas
& virtus medij est eadem. ¶ Hac comparatione pre-
missa soluit philosophus rationem dicit qd velocissimum
non attinget tardissimum qd dicitur ante eum tamen ali-
quando attinget & aliquando precedet & conceditur qd
in finita transibit anteq attingat non quidem actu: sed
potentia: neqz vltimo: si nam exprimit philosophus
in solutione huius rationis: quia ex determinatio in
primo tractatu de velocius & tardius sufficienter sol-

uitur difficultas: velocius enim est illud qd in equali te-
pore pertranseat plus de spacio & tardius est illud qd in
equali tempore acquirit minus de spacio: igitur si ve-
locissimum in duplo velocius moueatur qd tardissimum
in eodem tempore pertranseat duplum spacium & in
quadruplo velocius moueatur in quadruplo magis
de spacio pertranseat in eodem tempore & per conse-
quens diuidendo horam in .8. partes equales in qua-
rum qualibet tardissimum mobile debeat transire vnum
pedale si tam sit in fine prime octaue & mobile veloci-
simu incipiat moueri in duplo velocius in secunda
octaua hore in qua mobile tardius transire vnum pe-
dale tantum mobile velocius transibit duo mobilia:
licet igitur continue per istam partem hore mobile ve-
locissimum sit ante mobile tardissimum: tamen in fine at-
tinget eum & continue post finem continuando motus
erit ultra eum. Le. lii. ¶ Cele autem qd precedens mobi-
le scilicet tardum non iungatur a velocissimo fallum
est cum enim precedit non coniungitur sed coniunge-
tur si quidem dabitur mobile posse transire finitaz ma-
gnitudinem (hec quidem igitur rationes sunt due.

Notandum qd primam rationem Ari-
sto. hic non expresse sol-
uit quia eam soluit in hoc sexto de virtute sermonis &
in octauo eandem soluit secundum veritatem & ad men-
tem zenonis: commentator eam tamen hic soluit dicit qd
mobile non pertranseat in finitas medietates in actu: sed
tantum in potentia & in tempore finito.

Sed dubitatur vero circa solutio-
nem secundam
nis quia Aristo. videtur negare tantum inconueniens
adductum: & non respondet ad formam argumenti ne-
gando antecedens vel consequentiam: sic enim arguit
zeno: mobile tardissimum tam precedit mobile veloci-
simu: & quando mobile velocissimum venerit ad lo-
cum in quo est mobile tardissimum adhuc precedit eum
& sic in infinitum igitur semper precedet eum & per con-
sequens non attinget ipsum. Dicendum qd Aristo. non
aliter soluit argumentum quia presupponit ex determi-
natis tam in tercio huius qd in hoc sexto qd assueti sua
doctrina sciunt istas consequentias non valere: tu per-
transibis infinitas partes. a. spacij: igitur tu pertran-
sibis omnes partes. a. spacij: tu eris in infinitis instan-
tibus igitur tu eris semper vtrobiqz est falsa consequen-
tia: quia ex tali antecedente non sequitur illud conse-
quens: sed e contra: ita non sequitur: mobile tardissimu
pertranseat infinitas partes huius spacij anteq velo-
cissimum attingat eum: igitur pertranseat omnes par-
tes huius spacij anteq mobile velocissimum attingat
eum: nec sequitur mobile velocissimum pertranseat in
finitas partes anteq mobile tardissimum attingat: igitur
pertranseat omnes partes anteq attingat mobile
tardissimum: tunc ergo ad rationem: mobile tardissimu
precedit mobile velocissimum & quando mobile velo-
cissimum venerit ad locum in quo est mobile tardissi-
mu adhuc precedet eum: & sic in infinitum igitur sem-
per precedet cum negatur consequentia qd est fallacia
consequentis: unde in infinitis partibus spacij prece-
det eum: non tamen in omnibus. ¶ Tertia autem ratio
zenonis fuit illa que destructa est in prima parte huius
capituli: arguebat enim sic zenon. si possibile est aliquid
moueri motu locali recto maxime videtur qd sagitta
¶

Tex.
co. 80.

Dehifcorum.

velocissime impulla: sed contra quocumque tempore dato in quolibet instanti illius temporis quiescit igitur in toto tempore quiescit: consequentia videtur tenere: antecedens autem probatur ex eo quia in quolibet instanti est in loco sibi equali. ¶ Respondet philosophus quod ista ratio supponit tempus componi ex instantibus et quod in instanti potest esse quies: quorum quodlibet est falsum: ista ergo consequentia in quolibet instanti temporis sagitta quiescit igitur in toto tempore quiescet peccat in materia: quia antecedens est falsum, et etiam peccat in forma quia concessio antecedente consequentia non valet ex quo tempus non componitur ex instantibus: consequenter alia consequentia non tenet in quolibet instanti temporis sagitta erit in loco sibi equali igitur in quolibet instanti illius temporis quiescet: quod in instanti non potest esse motus nec quies. Le. littera. (Tertia autem) fuit ratio (que nunc dicta est) quoniam sagitta que fertur stetit id est quiescit in toto tempore (accidit autem hoc quod quiescat in toto tempore secundum quod zenon accipit tempus ex ipsis nunc non dato non erit illogismus: id est non excludit hec ratio.

Notandum quod ponendo tempus componi ex instantibus et motum ac quietem esse in instanti optime sequitur: sagitta in quolibet instanti hore future quiescet igitur in tota hore quiescet sed non sequitur in quolibet instanti hore future in loco sibi equali descendit igitur in quolibet instanti hore future quiescet: quia et si in quolibet instanti illius hore erit in loco sibi equali in nullo tamen loco sibi equali erit in quolibet instanti illius hore: sed tot erunt loca equalia quod erunt instantia in tempore: ideo si in alio et in alio instanti erit in alio et in alio loco sibi equali. sequitur quod in quolibet illorum instantium movebitur: aut in tota hore: ita ex fundamentis zenonis sequatur sagittam moveri cuius appositam intendebat probare. (Quarta autem est) quarta ratio zenonis fuit ista data possibilitate motus sequitur quod aliquod tempus est duplum ad seipsum: quod istud sit inconueniens manifestum est et quod sequatur arguitur ponendo quod a. b. c. sint tres magnitudines quarum a. descendat supra quod moveatur. b. incipiens a medio et supra. b. moveatur. c. equevelociter incipiens ab extremo eiusdem. b. per contrarium: ita quod b. c. sint applicata ad medietatem a. et inuicem contra moveantur equevelociter in hore isto posito arguebat zenon. sic. c. b. equevelociter movebuntur et spacium pertransitum ab ipso. c. erit duplum ad spacium pertransitum a. b. igitur tempus in quo movebitur. c. erit duplum ad tempus in quo movebitur. b. sed ambo movebuntur in eodem tempore precise ut ponitur in casu. igitur tempus translationis illorum erit duplum ad seipsum quod erat probandum. Le. li. Quarta autem ratio zenonis (est ex hijs que mouentur in stadio) id est in aliquo spacio ex contrarietate equalium magnitudinum iuxta equalia horarum quidem unum incipit moveri a fine stadio: id est spacij sui: alterum illorum autem incipit moveri a medio alterius spacij. scilicet quiescentis (equali velocitate in quo casu accidere opinatur zenon equaliter: et idem tempus esse duplici medietate: id est omne duplum et dimidium. (Est autem) respondet philosophus quod illud inconueniens non sequitur: quod deceptio zenonis proueniebat ex hoc fundamento quod si aliqua duo equevelociter mouentur quod illa in equali tempore pertranscunt equalia spacia quod est

falsum: quoniam si duo mobilia equevelociter mouentur super duobus spacijs quorum unum quiescat reliquum autem moueatur mobile motum supra spacium motum in eo de tempore pertransitum per spacium quod mobile motum super spacium descendit: quod demonstrat ponendo quod a. sit una magnitudo descendens composita ex magnitudinibus equalibus. a. a. a. sic quod principium eius sit a. et medium. a. et finis eius etiam sit a. deinde supponatur. a. magnitudinis. b. magnitudo mota incipiens a medio. a. magnitudinis versus extremum que quidem. b. magnitudo componatur ex magnitudinibus. b. b. equalibus omnino magnitudinibus. a. sic quod cuiuslibet concordet unum a. et contra in magnitudine et equalitate. Rursus accipiat. c. magnitudo cuius principium applicetur principio. b. magnitudinis cuius partes sint. c. c. equalibus omnino numero et magnitudine partibus. b. quidem. c. incipiat moveri equali velocitate supra. b. ab uno extremo in aliud extremum. Le. li. (Est autem deceptio) circa istam rationem in eo quod hoc quidem mobile mouetur secus mobile (illud autem secus motus quiescens) et ideo equaliter magnitudinem vel equali velocitate secundum equaliter fieri tempus. id est pertransitum in equali tempore hoc autem factum est ut sint stantes id est descendentes equaliter magnitudines in quibus sunt. a. a. a. alie autem in quibus ipsa. b. incipientes moveri a medio ipsius. a. equaliter secundum numerum hijs videlicet partibus. a. entes et magnitudinem sic quod partes. b. sint equaliter partibus a. numero et magnitudine (alie autem) sint magnitudines (in quibus ipsa. c.) incipientes moveri ab ultimo: id est ab extremo ipsi. b. equaliter his scilicet partibus. b. magnitudine et equaliter ipsi. b. ¶ Istis sic dispositis arguitur sic: quando primum. b. erit super ultimum. a. primum. c. erit super ultimum. b. ergo quando primum. b. transierit tantum medietatem totius. a. magnitudinis ab ipso. c. erit pertransita tota magnitudo. b. patet consequentia: quia primum. b. non tangit nisi medietatem. a. c. vero tangit omnia. b. ex quo movebuntur motibus contrariis sed. b. magnitudo est dupla ad medietatem a. igitur in duplo maius spacium pertransibit quod pertransibit. b. et tamen in eodem tempore movebuntur precise: equevelociter igitur si non aliqua duo mobilia mouentur equevelociter ipsa debent in eodem tempore pertransire equalia. ¶ Si etiam generaliter omnia duo mobilia equevelociter mota in equali tempore pertransierint equalia spacia solum sequitur in dubio idem tempus esse duplum ad seipsum quoniam primum. b. et primum. c. equevelociter movebuntur in isto casu et primum. b. transibit solum medietatem. a. cum igitur movebuntur. c. b. eodem tempore precise sequitur idem tempus esse duplum ad seipsum ex quo spacium pertransitum ab uno est duplum ad spacium pertransitum ab alio. Lege litteram. (Contingit igitur primum. b. cum ultimo esse simul). a. et primum. c. quod est de numero secus inuicem motorum erit cum ultimo. b. (accidit autem ipsum. c. iuxta omnia. b. transisse ipsum autem. b. secus media. a. tantum: quare medium esse tempus ad seipsum oportet concedere si ad duplum spacium sequitur tempus duplex in motu unis formae equaliter enim utrunque est: secus unum quod dicitur equaliter: simul autem accidit ipsum. b. secus omnia. c. transactum esse: si enim erit primum. b. et primum. c. in partibus ultimis suis: spaciorum et in equali tempore ipsum. c. ad unum quod dicitur fa-

Tex.
co. 81.

Tex.
co. 82.

Libersextus.

etum erit motus ipso 22. b. quāvis quidē est vñ quodqz ipsoz ut ait Zeno. 7 propter hoc accidit ambo. f. b. c. equali tempore secus ipsa vltima. a. fieri qz nō contin- geret nisi. c. transiret totus. b. 7 concludit philosophus ratio quidem igitur hoc est probans aliquod tempus esse duplum ad seipsum: accidit autem illud inconue- niens ad dictam falsitatem: v3 si duo mobilia equevelo- citer moueantur ipsa pertransibunt equalia spatia in eo- dem tēpore: 7 si duo mobilia equevelociter motoz spatia vnus erit duplū ad spatia alterius tēpus vni- us erit duplum ad tempus alterius.

Notandum qz nō sine causa Ari. diui- dit a magnitudinē p tria .a. 7. b. magnitudinē per tria. b. 7. c. magnitudinē p tria .c. qm aliquis posset dicere pbando qz .b. pertransit to- tum. a. 7 nō solum medietatē: qm quelibet pars. b. per- transit aliquē. a. 7 quelibet ps. a. pertransit ab aliqua parte. b. igitur. b. pertransit totū. a. negatur cōsequētia: qz ad hoc qz .b. pertransit totū. a. op3 qz primus signa- dum in. b. in prima ps. b. aut primus punctus. b. per- transeat quālibet partem. a. 7 quia primum. b. quod ē pars totius. b. seu indiuisibile ipsius. b. non transit ni- si medietatem. a. sed tota magnitudo. c. transit totam magnitudinem. b. quia primum. c. quod est prima ps vel primū indiuisibile pertransit totā magnitudinē. b. 7 nō solum in hoc casu. b. c. equevelociter mouentur per- transeundo spatia in equalia in eodē tēpore sed etiam in alio casu vbi mobilia non p se mouentur: sed tan- tum qz spatium vnus quiesceret 7 aliud cōdēfaretur vel rarefieret in pibus transitis. (Neqz igit). Postqz philosophus soluit rationes Zenonis. ppter quas ne- gavit motū localem rectū soluit rōnē propter quas ne- gavit motum ad formam siue talis motus sit ad qua- litatem siue ad quantitatem siue ad substantiam: quo- niam illud qz mouetur nō est in termino a quo nec in termino ad quem: igitur si aliquid dealbatur ipsum non est in termino a quo nec in termino ad quē: sed qz dealbatur trāsit de nō albo in albu tanqz de termino a quo in terminū ad quē: igitur mobile ouz dealbat nec est albu nec nō albu: qz est impossibile: quia tūc inter contradictoria daretur mediū qz repugnat pso princi- pio. Cōsimiliter arguitur qz nō datur motus genera- tionis 7 corruptionis: qm termini generationis sūt ēē 7 nō esse: 7 illud qz mouet nō est i termino a quo neqz in termino ad quē: igitur interim oū aliquid generat nec est nec nō est qz est impossibile: ita arguatur in augmēta- tione per quam acquirit pedale nec nō pedale: ex quo termini illi mori sūt pedale 7 nō pedale. L. c. li. (Neqz igitur fm mutationē in contradictionē). i. fm mutatio- nem ad formā nobis nullum erit impossibile qz arbitra- batur Zeno cōcludere cōcessa possibilitate mutatiōis ad formā v3 si ex nō albo in albu mutet 7 in neutro ē tanqz ergo neqz albu erit neqz non albu. Respon- det philosophus dicens pcedendo qz omne motus de cōtrario in contrariū: etiā mutatur de cōtrario in cōtrario: nō tamē pp hoc op3 qz si mobile oū mo- uetur nō est fm se totū in altero termino: ad vtrūqz cōtrarioz remouetur ab illo: nō enī o3 quādiū aliquid dealbatur qz ipm fm se totū sit albu neqz qz ipsum fm se totū nō sit nō albu: neqz op3 qz ipz nul- lo modo sit albu neqz qz nullo modo sit nō albu sed cōtinue durate motu absolute de eodē albu vel nō albu: si enim in aliqua parte mori habet plures aut

principales ptes albas ipsum absolute est albu 7 si habet plures vel principales partes nō albas ipsum absolute est nō albu cū quo stat per qd totū motum est fm aliquā partē albu 7 fm aliquā par- tem non albu: vnde nō est idem aliquid nō esse hoc 7 aliquid nō esse hoc fm se totum: qz aliquid est albu fm se totū in motu dealbationis 7 nō est albu fm se totum. Similiter dicatur in mutatione que est fm sub- stantiam 7 generaliter in oibus que sunt fm contradi- ctionem siue sit augmētatio siue diminutio siue genera- tio siue corruptio qz semp absolute dicat alterz cōtradi- ctioz siue fuerit in finio a quo siue fuerit in termino ad quē siue fuerit partim in vno 7 partim in alio lice- fore durate motu nunqz sit fm se totum in aliquo ter- mino. L. c. li. (Nō enī finio totū mobile in termino- rum quolibet est nō oīetur albu aut nō albu: nō quo- tum sit huius: sed quo plures aut magis proprie). i. principales partes: nō idem autem nō est nō esse in hoc 7 nō esse in hoc fm se totum. Similiter autem est 7 in esse 7 in nō esse 7 in alijs que fm cōtradictionē sūt erit quidē enī ex necessitate in altero opposito: in neu- tro autē semper est necessariū qz sit fm se totum.

Notandū primo qz duplicia sūt corpo- ra v3 aiata 7 inanimata seu organica 7 non organica aut hōgenea 7 ethōgenea: organica aiata seu organica 7 ethōgenea sunt que ha- bent quasdā ptes principales 7 quasdā minus. pri- cipales: vt p3 de homine equo 7 alijs: corpora hōge- nea seu nō organica habēt oēs partes eque principa- les loquēdo de partibus quātitatiuis: nō igitur penes idem attenditur esse albu in corporibus ethōgeneis 7 homogeneis: qm in corporibus ethōgeneis esse albu habz attendi penes principales partes loquendo de partibus superficialibus 7 non occultis existentibz in profundo qz color est extremitas perspicui in cor- pore terminato fm p3m in libro de sen. 7 sen. vbi igitur facies pectus 7 brachia erit alba homo erit abso- lute albu quāntūcūqz plures sunt ptes nō albe qz al- be: 7 si iste fuerint nō albe totū dicitur nō albu quāntū- cūqz totū residuum sit albu. In corporibus autem hōgeneis ēē albu h3 attendi penes ptes plures loquen- do de pibus actualibus nō cōicātibz: vñ lapis non est albus nisi plusqz medietas sit adequate alba: si enī vna medietas est plusqz nō alba totū est nō albu 7 se vna medietas est alba 7 alia nigra: iterum totum ē nō albu: 7 in hoc pars contradictionis negatiua ē for- tior qz affirmatiua cum in multis negatio sit fortior qz affirmatio: in loycaibus enim habet totā copulatiua non esse veram si habet vnam partem non veram: 7 infinitas veras: 7 qz negatio confundit distributue tā- tum remotum: sicut propinquus: qd tamen facere non potest signum affirmatiuum: 7 ex hīs potest videri cau- sa propter quam Aristot. sub dysfunctione loquitur de partibus pluribus 7 principalibus. C. Secūdo notā dū iuxta doctrinā Ari. 7 218. s. hui3 qz duplū contingit mutari de pdictorio i pdictoriū v3 p se p3 7 p se nō p3 id qz gñat vel corripit mutat p se p3 de pdictorio in pdictoriū: qz aut mouet localit aut qūtatue aut qūta- tiue mouet p se p3 de p3io in p3iū: 7 p se non p3 de p3i- ctorio in pdictorium semper qdū mutatur est in ter- mino a quo secundum se totum: quoniam forma sub- stantialis subito h3 se totā generatur 7 subito secundū se totam corripitur: qd autem mutatur per se non

Tex.
c. 83.

Dubitorum.

primo de contradictorio in contradictoriis: nam oportet quod secundum se totum stante mutatione sit sub aliquo illorum terminorum: licet de eo absolute dicatur alterum eorum: sed quoniam mutatur de contrario in contrarium secundum unam partem erit in termino a quo: et secundum aliam partem erit in termino ad quem: ideo male arguebat Zenon peccans in materia cum dicebat id quod mutatur secundum contradictionem non est in termino a quo neque in termino ad quem cum illud quod mutatur per se primo de contradictorio in contradictorium sit secundum se totum in termino a quo et id quod mutatur per se non primo de contradictorio in contradictorium sit partim in termino a quo et partim in termino ad quem cum sit continue una pars alba et alia non alba: si fiat albefactio ab extrinseco et hoc notat philosophus dicens quod mobile dum mouetur necessario est in altero oppositorum licet non in neutro sit semper secundum se totum.

Dubitatur de illo quod alteratur ab intrinseco reputa de aqua se reducens ad frigiditatem: quoniam continue habet unam partem frigidam et aliam non frigidam cum omnes simul incipiant esse frigide et omnes simul desinant esse calide. Respondetur quod philosophus soluit rationem Zenonis secundum mentem suam: loquebatur enim Zenon de alteratione facta ab extrinseco successiue per partes subiecti et non de alteratione facta ab intrinseco per partes intensiue formarum: in quo casu diceret philosophus quod aqua et si non est partim in termino a quo et partim in termino ad quem secundum partes subiecti: tamen est in quolibet illorum terminorum secundum partes intensiue formarum: quarum una continue remittitur et altera continue intenditur. **Ex** predictis sequitur quod nullum homogenum incipit esse album per positionem de presenti siue alteratio fiat ab intrinseco siue ab extrinseco: si enim fiat alteratio ab intrinseco illud non est album nisi habeat gradum ut medium: constat autem quod illud incipit habere gradum ultra medium per remotionem de presenti: si autem fiat ab extrinseco illud non est album nisi habeat plus quam medietatem albam: incipit autem habere plus quam medietatem albam per remotionem de presenti. Corpus autem et homogenum potest incipere esse album per positionem de presenti: quia possibile est dare aliquod instans in quo partes principales sunt primo albescentes secundum totum: quia aliter non denominarent illud corpus esse album. Et quod dictum est de albedine potest dici de aliis coloribus odoribus et saporibus: sed de qualitatibus primis credo nullum corpus simpliciter et absolute esse calidum vel frigidum humidum vel siccum nisi plusquam medietas sit adequate talis: et consequenter concedatur quod licet que libet qualitas prima incipiat esse per positionem de presenti: nihil tamen incipiat esse calidum vel frigidum humidum vel siccum per positionem de presenti siue fiat alteratio ab intrinseco siue ab extrinseco eo modo quod dictum est de albo. (Item in circulo). Jam tertio respondet philosophus ad rationem Zenonis propter quam negabat motum circulearem: arguebat enim sic Zenon, si aliquid moueretur localiter motu circulari maxime videretur celum: sed contra: illud quod secundum se totum et secundum omnes suas partes est in eodem loco continue non mouetur: sed celum secundum se totum et omnes suas partes eius continue est in eodem loco: igitur celum non mouetur patet consequentia cum maiori ex diffinitione quod est moueri localiter. **Secunda** pars antecedentis videtur esse nota ex eo: quia semper celum et quolibet pars eius equaliter distat a centro: et per consequens tam celum quam quolibet eius pars quiescit et non mouetur: alioquin moueretur idem et quiesceret quod est impossibile: et sicut arguitur de celo potest argui de quolibet alio corpore spherico cum ipsum et quolibet pars eius continue equaliter distet a centro suo. **Lege litteram.** Item in circulo et omnino in hijs que in seipsis mouentur. Zenon negabat motum quia accideret ipsa quiescere que sic mouetur dicebat ipse: in eodem enim loco secundum tempus quedam sunt que dicuntur moueri et ipsa partes quare quiescere et mouebuntur. (Primum quidem). **Lex.** Istam rationem soluit philosophus negando ante co. 85. cedens pro minori: primo quidem falsum est quamlibet partem celi semper esse in eodem loco cum infinita sint partes celi: quarum nulla per tempus manet in eodem loco: partes enim que sunt in oriente continue mouentur versus occidentem: et contra: et partes que sunt in meridie mouentur continue versus septentrionem: et contra: falsum etiam quod totum celum non mutet locum cum alius sit circulus incipiens ab a. puncto: et alius incipiens ab b. puncto et alius ab c. puncto et ipsum celum motum: quandoque est in circulo seu in superficie terre ut incipit ab a. et quandoque in circulo ut incipit ab b. et quandoque in circulo ut incipit ab c. igitur variat diuersa loca: patet consequentia: quia circulus a. non est circulus b. nisi secundum accidens eo modo quo homo et musicus aut musicum et album dicantur esse idem secundum accidens: sicut enim accidit homini quod sit musicus ita accidit circulo incipienti ab a. quod sit circulus incipiens ab b. **Lege litteram.** (Primum quidem enim: partes enim non sunt in eodem loco nullo tempore: postea et totum mutatur semper in alterum locum: non enim eadem est ab ipso a. accepta circulatione: et que est ab ipso b. et c. et aliorum vnumquodque signorum). id est punctorum nisi sicut musicus homo et homo quia accidit homini musicum sic circulationes celi facite super terram sunt diuersae et mutatur celum ab altera in alteram et nequaquam quiescit: eodem autem modo est et in sphaera et in alijs que in ipsis mouentur: vnde est columna siue rota figuli aut pila: quolibet enim talis mutatur secundum totum et secundum partes.

Notandum primo secundum Commementum 85. quod necesse est ut totus circulus transieratur apud motum circa centrum de aliquo in aliud: quoniam si ymaginatus fuermus multa puncta esse in conuexo eiusdem circuli tunc ille circulus videtur per illa puncta in multis circulis: omnis enim punctus positus in circulo describit alium circum ab eo quem describit alius punctus secundum quod numerus circulorum erit secundum numerum punctorum: et cum ita sit tunc circulus cum transferretur in concauo: aut super conuexum circuli transferretur de circulo in circulum diuisum ab eo ratione. Et si ipsi sint idem subiecto. **Prima** propositio quam in

Lex.
co. 84.

Liber sextus.

tendit Commentator: est ista in quolibet circulo sunt infiniti circuli: probatur punctus est principium linee non tantum recte: sed etiam circularis sed in quolibet linea circulari sunt infinita puncta: quorum quilibet est principium et finis circuli: igitur in quolibet circulo sunt infiniti circuli: patet consequentia: quia tot sunt circuli in circulo quot sunt puncta in eodem: verbi gratia circulus incipiens ab a. circulus incipiens ab a. circulus incipiens ab a. et sic in infinitum. **¶** Secunda propositio infiniti circuli in eodem circulo sunt idem subiecto et differunt ratione quod sunt idem subiecto: patet: quia dicuntur de eodem numero sicut eadem linea recta est linea habens principium et linea habens finem ita linea circularis est linea incipiens ab a. et linea incipiens ab a. Ideo idem circulus numero est circulus incipiens ab a. et circulus incipiens ab a. quod autem illi circuli differunt ratione manifestum est: quoniam circulus incipiens ab a. diffinitur per a. et non per b. et circulus incipiens ab a. diffinitur per b. et non per a. et sic in infinitum: igitur infiniti sunt circuli in eodem circulo differentes ratione: quilibet enim punctus circuli habet describere et diffinire proprium circulum.

¶ Tertia propositio celum non potest moueri circa terram quin transferatur de aliquo in aliud: patet: celum non potest moueri circa terram quin transferatur circa infinitos circulos existentes in conuexo terre: quorum unus incipit ab a. et alius incipit ab b. et sic in infinitum: sed circulus incipiens ab a. est alius a circulo incipiente ab b. et circulus incipiens ab b. est alius a circulo incipiente ab a. et sic in infinitum: ut probatum est igitur celum non potest moueri circa terram quin transferatur de aliquo in aliud. **¶** Quarta propositio: nulla sphaera celestis potest moueri in concauo alterius sphaere quin transferatur de aliquo in aliud: patet: quoniam concauum sphaere est circulus superficialis in quo sunt infiniti circuli inuicem differentes: verbi gratia concauum mercurij continet circulum incipientem ab a. puncto et circulum incipientem ab b. puncto et a. c. puncto qui sunt circuli infiniti: igitur sphaera lune non potest moueri in concauo illo quin continue transferatur de alio in aliud. scilicet de circulo a. incipiente ab a. b. puncto ad circulum incipientem ab alio puncto.

Secundo notandum

secundum commentatorem commento eodem quod circulus que non diuidit alius punctus non dicitur idem numero: homo enim et muscus sunt idem secundum subiectum: et quod est idem secundum subiectum est idem per accidens: idem enim in rei veritate est idem secundum formam. Similiter circuli quos puncta diuidunt: scilicet qui imaginantur in eodem circulo sunt idem per accidens: quia subiectum eorum est idem et sunt plures quia forme eorum sunt plures. **¶** Commentator intendit duas distinctiones: quarum prima est quod aliqua dicuntur esse idem videlicet per se: et per accidens illa dicuntur esse idem per se que sunt idem secundum formam ut homo et animal illa sunt idem per accidens: quorum subiectum est idem ut homo et muscus: homo enim et muscus sunt idem secundum subiectum predicationis: quia sortes est homo et muscus: sunt enim idem secundum subiectum inhesionis: quoniam homo est subiectum inhesionis musice.

¶ Secunda distinctio aliqua dicuntur diuersa dupliciter videlicet per se et per accidens: illa sunt diuersa per se que sunt diuersa secundum formam ut homo et equus albus et niger: illa sunt diuersa per accidens que sunt diuersa secundum subiectum: et sic dicuntur diuersa albedo hominis et albedo equi aut musica sortis et musica Platonis. **¶** Istis distinctionibus intellectis arguit Commentator quod circuli imaginati in superficie terre aut in concauo orbis lune sunt idem per accidens et diuersa per se: quia illa sunt idem per accidens que sunt idem secundum subiectum: sed illi circuli sunt idem secundum subiectum tam predicationis quam inhesionis: verificatur enim de eodem circulo numero et sunt inhesionem in terra vel in superficie terre: igitur sunt idem per accidens: differunt autem per se: quia differunt secundum formam cum alia sit diffinitio formam uno et alia alterius. **¶** Et quia secundum Commentatorem idem in rei veritate est idem secundum formam: sequitur quod quamdiu res habet eandem formam dummodo sit variata materia remanet idem simpliciter: propterea idem homo simpliciter est primo iuuenis et postea senex licet omnino sit variata materia: ex quo manet eadem forma simpliciter.

¶ Tercio notandum secundum commentatorem eodem commento: quod necesse est ut circulus transferatur de circulo in circulum: ergo circulus transferatur secundum totum de loco in locum diuersum secundum formam licet non sit diuersum secundum materiam: et Commentator concludit: si igitur istud quod mouetur in loco necesse est ipsum mutare locum: locus autem differt a loco aut per se tantum aut per se et per accidens: necesse est ut omne motum mutet locum aut secundum formam: scilicet sicut est in sphaera aut forma aut subiecto sicut est in eis que mouentur recte. **¶** Distinctio Commentatoris est ista: duplicia sunt loca: quedam sunt que tantum differunt per se: scilicet que differunt secundum formam et non secundum materiam ut circuli imaginati in superficie terre aut in concauo lune vel alterius sphaere celestis: et que differunt per se et per accidens ut loca elementorum: differunt enim per se: quia differunt secundum formam et differunt per accidens: quia differunt secundum subiectum: unde locus aque est subiectiue in aere et locus aeris est subiectiue in igne: et locus ignis subiectiue est in celo. **¶** Ex hac distinctione Commentator format duas consequentias: quarum prima est ista: circulus transferatur de circulo in circulum: igitur circulus transferatur secundum totum de loco in locum diuersum secundum formam: licet non secundum materiam ita quod celum non tantum secundum partem mutat locum: sed secundum totum: sicut enim ea que mouentur motu recto continue secundum se tota variant locum ita ea que mouentur motu recto continue variant locum secundum formam: et materiam: sed ea que mouentur circulariter variant locum secundum formam tantum. **¶** Secunda consequentia est ista: si aliquid mouetur localiter necesse est ipsum mutare locum per se tantum aut per se et per accidens simul: patet: quia omne quod mouetur localiter

Philosophorum.

mouetur localiter motu recto vel motu circulari si mouetur localiter motu recto ipsum mutat locum per se et per accidens simul quia mutat locum secundum formam et secundum materiam: si autem mouetur circulariter ipsum mutat locum per se tantum: quoniam loca illa differunt tantum secundum formam: non enim differunt sub predicationis: xii. n. dicantur de eadem numero nec differunt subiecto inhesionis: quia omnia illa loca sunt subiective in eodem. ¶ Ex predictis sequitur primo secundum commentatorem quod celum secundum se totum mouetur et secundum se totum quiescit: quia celum secundum se totum mouetur secundum formam: scilicet ut est incipiens ab a. vel a. b. describendo diversos circulos in terra: celum vero secundum se totum quiescit secundum materiam: quia celum materialiter sumptum semper est in eodem situ: et semper equaliter distat a centro mundi. Et si queritur ex quo celum secundum se totum mouetur: et secundum se totum quiescit: licet non eodem modo quod istud est magis verum et magis absolute accipiendum: respondetur quod magis est verum et magis accipiendum celum moueri secundum se totum quod quiescere secundum se totum: quia illud quod est per se est magis verum et magis accipiendum quod est per accidens: celum autem secundum se totum mouetur per se: quia secundum se totum mouetur secundum formam et secundum se totum quiescit per accidens: quia secundum se totum quiescit secundum materiam et subiectum.

Secundo sequitur quod celum mutat locum secundum formam et non secundum materiam: quia continue variat circulos in terra et non variat elementum terre: circuli enim descripti vel imaginati in terra sunt loca formalia celi: ipsum autem totum elementum est locus materialis celi. Ideo cum dicitur celum mutat locum secundum formam debet intelligi quod celum secundum formam mutat locum secundum formam: quoniam celum ut incipit ab a. puncto est diuersum secundum formam a celo ut incipit ab alio puncto: accipiat igitur in celo punctus a. et in superficie punctus b. directe suppositus illi per lineam opame: traliter incidentem: et quia punctus a. iam directe oppositur puncto b. et continue post erit oppositus opameraliter alteri et alteri puncto in superficie terre: et quilibet punctus superficie terre constituit unum locum formalem celi. Ideo celum secundum formam mutat locum: quia celum secundum formam non est in uno loco secundum formam: et immediate post hoc in alio loco secundum formam et sic consequenter.

Tertio sequitur quod infinite partes celi mutant locum secundum formam et secundum materiam et infinite partes celi non mutant locum nisi secundum formam: patet quoniam celum habet infinitas partes: quarum quolibet est spherica et infinitas partes: quarum nulla est spherica videlicet sphericitate completa: quoadmodum duo medietates celi diuise per lineas protractas ab uno polo ad alium polum: et quatuor quartas celi: et octo octauas: et sic in infinitum diuise per alias lineas: partes igitur celi spherice sphericitate completa quia semper manent in eodem situ sicut totum celum ille non mutant locum nisi secundum formam: alie autem partes mutant locum secundum formam et secundum materiam: quia sicut totum celi tota terra est locum ma-

terialis: ita medietatis celi medietas terre est locus materialis: et sic in infinitum: cum igitur partes celi non spherice variant partes terre: quia illa pars celi que nunc respicit partem dexteram terre respicit partem sinistram: et que nunc mouetur super unam medietatem vel unam quartam aut octauam: postea mouebitur super aliam medietatem aut super aliam quartam vel super aliam octauam: igitur tales partes celi non variant loca formalia describendo diversos circulos in superficie terre: sed etiam variant diuersa loca materialia videlicet diuersas partes elementi terre.

Quarto sequitur

si elementum terre simul cum alijs elementis circulariter moueretur cum celo ipsum celum non moueretur localiter: quia non motu recto neque motu circulari: omne enim quod mouetur motu recto secundum eum variat locum per se et per accidens tam secundum materiam quam secundum formam: et quod mouetur circulariter mouetur secundum formam et si non variat secundum materiam: sed terra circulariter mota una cum ceteris elementis celum nullum haberet locum secundum formam neque secundum materiam cum non moueretur in aliqua superficie ambiente ipsum: neque circa aliquam quiescentem superficiem describendo diversos circulos in ea: ubi tamen terra circulariter moueretur aut motu contrario aut ad eundem terminum tardius tanquam celum: concederet commentator: celum moueri localiter: et idem concederet si terra simul moueretur cum celo et aliquod aliorum quiesceret aut moueretur motu contrario aut ad eundem terminum et tanto tardius quanto celum posset secundum formam suos circulos describere in elemento illo. Item si omnia elementa simul mouerentur cum celo: concesso quod celum non moueretur localiter: tamen spherice celestes mouerentur localiter: quia ex quo non mouentur eodem motu spherice inferiores describitur circulus in concavo spherice superioris et suprema spherice describitur circulus in concavo spherice inferioris: si tamen terra moueretur non posset ita bene cognosci motus localis celi: sicut iam ea quiescente: propterea dicit philosophus secundo celi quod si celum moueretur necesse est terram quiescere.

Quarto notandum

secundum commentatorem commento eodem quod Zeno cum vidit spheram non mutare locum per accidens estimauit ipsum non mutare illum per se: ex quo dixit spheram quiescere. Auicenna vero quia non distinguit alietatem que est in loco per se ab ea que est per accidens scilicet alietatem que est secundum subiectum et non secundum formam et concessit spheram moueri coactus est appellare motum spherice motum in loco unde natus est sanare egrum per maius egrum. ¶ Ecce differentia inter Zenonem Auicennam et Commentatorem: nam Zeno considerans celum semper esse in eodem situ et semper equaliter a terra credidit non mutare locum per se: sicut non mutabit locum per accidens: et dixit celum quiescere et nullo modo moueri. Auicenna autem videns astrum mutare situs suos concessit celum moueri: et quia non distinguit in locum per se vel per accidens ex parte elementi terre circa que mouetur dixit celum moueri non circa locum sed in loco: non quidem superficiali sed situati. Commentator

Liber sextus.

autem dicitur celum moueri localiter: non quia mouetur in loco: sed quia mouetur circa locum quem dicitur terram distinguens de loco per se et secundum formam et de loco per accidens et secundum materiam ut dicitur unde arguitur commentator contra Auenennam sic: si tu autem es de predicamento relationis aut positionis si de predicamento relationis ad illum neque secundum illum est motus: quoniam relatio cum sit indiuisibilis subito acquiritur et ad illam non est motus sicut neque ad aliquod indiuisibile secundum philosophum quinto huius: sed de predicamento positionis igitur Auenenna intendebat motum esse in positione per hoc quod corpus mouetur transferretur de una positione in aliam: sed contra quod consequenter haberet dicere quod motus localis rectus est in positione: quod illud quod mouetur localiter motu recto transferretur de una positione in aliam. Sed mihi videtur quod celum mouetur localiter eo modo quo dicitur comitator: et etiam eo modo quo dicitur Auenenna: quod si deus annihilaret totum mundum per supernam speram: adhuc illa spera moueretur localiter: non quidem motu locali superficiali in quo videtur circa quod sed motu locali sicut pars exterior celi efficeretur sinistra et e contra et pars orientalis vel meridionalis efficeretur occidentalis vel septentrionalis: et e contra quod non contingeret nisi in celo esset motus localis. Et ad rationem comitatoris dico quod talis situs secundum quem est motus celi non est de predicamento relationis neque positionis: sed de predicamento ubi secundum quem situm sit per se motus localis: celi igitur sicut non mutat locum in aere terre ita non mutat locum sicut localis eius: partes autem celi non sperice mutant locum sicut localis celi sicut mutant locum materiale terre: partes autem sperice commoventur se habent: sic totum celum ad vtrumque locum et vtrumque locum de esse in obilis ut alibi declarauimus quarto huius quare et.

Tex.
co. 86.

Stentis

autem huius. Istud est quartum capitulum huius sexti physice: in quo philosophus ostendit nullum motum esse infinitum preter motum circulari: postquam determinauit de finitate et infinitate motus statum et quoniam ac variationis mobilis imobilitatis motus est infinitus aut ex parte temporis vel spatii infiniti aut ex parte mobilis infiniti positionis vel negatiue: non datur motus infinitus ex parte spatii infiniti aut mobilis infiniti positionis quod non contingit aliquod spatium aut corpus esse infinitum ut fuit probatum tertio huius: restat igitur videre vtrum motum sit dare infinitum ex parte temporis aut ex parte mobilis infiniti positionis vel negatiue cuius modi punctus qui dicitur infinitus negatiue secundum philosophum tertio huius. Istud ergo capitulum diuiditur in duas partes: in quarum prima probatur nullum motum esse infinitum ex parte mobilis negatiue infiniti probando nullum tale per se posse moueri: in secunda vero probatur nullum motum preter circulari posse esse infinitum ex parte temporis ostendendo quod dilabitur tale necessitas terminari. (Mutatio autem). In prima parte philosophus ponit duas conclusiones: quarum prima est ista: possibile est indiuisibile moueri per accidens. Secunda conclusio: impossibile est indiuisibile moueri per se.

seibi. (Per se autem non). Et declarat Aristoteles de quo indiuisibile loquitur dicens quod loquitur de indiuisibili secundum quantitatem cuiusmodi est punctus: quia de indiuisibili secundum formas nullus dubitat quod tale potest per se moueri. Minimum naturale cum sit corpus per se existens compositum ex materia et forma: Primam conclusionem arguit philosophus sic impossibile est aliquid moueri per se nisi omnia que sunt in eo moueantur per accidens. sed in omni eo quod mouetur per se est aliquid indiuisibile: igitur in omni eo quod mouetur per se aliquid indiuisibile mouetur per accidens: patet conclusio sequentia cum minor: quoniam nihil mouetur per se nisi quantum et in quolibet quanto sunt infinita indiuisibilia: vtrumque enim istorum est probatum et demonstratum in hoc libro: maior vero declaratur inductiue: nam aliquid dicitur esse in alio tripliciter aut sicut contentum in continente sicut aqua in vase et existens in nauis aut sicut pars in toto eo modo sicut digitus est in manu aut sicut accidens in subiecto eo modo quo albedo et dulcedo sunt in lacte: constat autem quod motus nauis mouetur sedens in nauis et motus hominis mouetur manus et digitus per accidens et motus lactis mouetur albedo et dulcedo per accidens: cum igitur in quolibet istorum sint indiuisibilia videlicet puncta linea et superficies tanquam accidentia in subiecto suis oportet hoc moueri per accidens: et per hoc est possibile indiuisibile moueri per accidens quod fuit probandum. Lege litteram. (Ostensis autem huius que dicta sunt de possibilitate finitatis et infinitatis motus ac possibilitate eiusdem contra Zenonem dicimus quod partibile non contingit moueri nisi secundum accidens vel corpore motu aut magnitudine in qua est: sicut vtrumque est: quod in nauis mouetur a nauis motu aut pars totius motu supple aut accidens motu sui subiecti: impartibile autem dico quod est secundum quantitatem indiuisibilem ut punctus. Sed posset aliquis dicere ex quo sedens in nauis mouetur per accidens et pars totius mouetur per accidens et omnia accidentia in subiecto mouentur per accidens vtrum omnia consimiliter mouentur per accidens. Respondet philosophus quod non: quoniam sedens in nauis et accidentia sic mouentur per accidens quod non habent motum distinctum a motu totius subiecti vel continentis. pars autem sic mouetur per accidens quod habet motum distinctum a motu totius et cuiuslibet alterius partis ut est ostensum tractatu secundo huius sexti: et potest manifestari in motu celi: nam partes centrales videlicet iuxta polos tardius mouentur quam partes circumferentiales cum in equali tempore minorem lineam describant: eadem etiam apparet in omni motu alio circulari. sed in motu recto non ita apparet distinctio motus partis a motu alterius partis et a motu totius: quoniam omnes partes equale velociter mouentur inter se et cum suo toto: non igitur mouetur indiuisibile per accidens eo modo quo pars mouetur. sed eo modo quo sedens in nauis qui non habet motum distinctum a motu nauis ita indiuisibilia non habent motum distinctum a motibus suorum subiectorum. Lege litteram. (Et namque) partitura motus alij sunt secundum quod sunt motus partium et secundum quod sunt totius motus: videbit autem aliquis maxime differentiam in spera circulariter mota: non enim eadem erit velocitas eorum partium que iuxta centrum sunt et que extra centrum et quod totius sint non vnius tamen ex parte motu. Sicut igitur dicitur sic quod dicitur pringit

Philosophorum.

moueri imparibile sint naui sedens naue eunte.

Notandum primo fm comentato-
rem comento. 86. q. po-
test aliquis dicere q. h. nō inuenitur nisi in motu circu-
lari: in recto vō motus partium sunt equales: et sit mo-
tus totius in eo est equalis motui partium: sed forte di-
ceretur in hoc q. ptes sperere videtur moueri magis per
se q. illud q. mouetur recte: cū spera videt permanere
fm totū et moueri fm ptes: sed non est vez vt decla-
ratum est: sed fm totū mouetur. Dubius qd mouet cō-
mentator est istud: cū nō appareat difformitas in mo-
tibus partium mobilis nisi in motu circulari: qz in
motu recto oēs ptes equeuolociter mouentur: per se: et
cum toto. posset aliquis credere q. h. est differētia inter
motū rectū et motū circularē: qm mobile motū: motu
recto mouetur per se: et ptes mouetur per accidēs: mo-
bile vō circulariter motū mouetur per accidēs et par-
tes mouentur per se.

Contra ista ratio dicit cōmentator q. il-
lud nō est vez q. corp⁹ circulare
mouetur per accidēs: et ptes per se: qz ostensum est in
alio capitulo corpus celeste fm se totū mouetur p se:
quia mouet fm formā: et mutat locū fm formam.
¶ Secūdo notādū fm cōmentatorē eodēz comento:
q. Aristo. intendit cōgregare hic duo: quoz vnum est
nōficare: qz motus partium per motū totius nō est p
accidēs pure: neqz p se principaliter: ptes enī nō mo-
uentur p se: quia mouentur in moto in quo cōueniūt cū
accidētibz et formis que nō sunt inata moueri per se.
¶ Distinctio quā intendit cōmentator est ista: eorum
que mouentur: quedā mouentur nū per se: quedā tātum
per accidēs: ea enī que mouentur nō in alio moto mo-
uentur tantū per se vt ea que sūt actu p se existētia: ea
vō que tū mouentur ad motū alterius et nullū in se ha-
bēt motū mouentur tātum per accidēs vt accidētia et for-
me: sed illa que mouentur in alio: et cū hoc habēt ppiū
motum illa mouentur partim per se et partim p accidēs
vt ptes quantitatiue: p se autē mouentur inquantū hnt
motū. ppiūz distinctiō a motu totius et a motib⁹ alia-
rum per se: in hoc cōueniunt cū motis in actu p se exi-
stētibz. per accidēs vō dicuntur moueri inquantū mo-
uentur in alio: et ad motū totius: et sic cōueniūt cū ac-
cidētibz et formis que mouentur per accidēs tantū.

Dubitatur vtrū plus loquitur de om-
ni motu an tū de motu lo-
cali cum dicitur indiuisibile moueri p accidēs. Responde-
tur q. loquitur soluz de motu locali: qz nō de motu loca-
li difformi quo ad ptes subiecti cuiusmodi est motus
circularis: quia celū mouetur circulariter fm se totū:
et tamen pūta polaria mundi nullo mō mouentur per
accidēs: et idē dicitur de oī corpore circulariter moto:
q. eius centruz nō mouet per se neqz p accidēs: cū nō
per se neqz p accidēs aliquā lineā circularē describat:
aliter nō esset centrum: vbi tamen fieret mēto de alijs
motibus potest cōcedi indiuisibilitatem alterari p accidēs
vz calefieri et frigesieri dealbari et denigrari: siue fuerint
puncta siue lineae aut superficies: nō tamen possūt pūta
augeri vel diminui p accidēs: et lineae per accidēs dicū-
tur per accidēs augeri vel diminui: nō tamen p proprie
p rarefactionē et condensationē. (Per se autē). Secūda
cōclusio impossibile est indiuisibile moueri p se. Istam
conclusionem philosophus quadrupliciter probat: et
primo si cū indiuisibile mouetur per se: aut igitur duz
mouetur est totaliter in termino a quo: aut totaliter in

termino ad quē: aut partim in termino a quo aut par-
tim in termino ad quē. nō potest dici q. sit totaliter in
termino ad quem: qz in termino ad quem nō est moue-
ri sed mutatum esse: nō etiam potest dici q. sit partim in
termino a quo et partim in termino ad quem: quia in-
diuisibile non habet partes: opz igitur dicere q. indiui-
sibile dum mouet est totaliter in termino a quo: sed il-
lud q. fm se totū est in termino a quo quiescit: ergo in
diuisibile mouetur simul et quiescit q. est impossibile.
¶ Istud argumentū ponit philosophus in terminis
dicēs: ponatur igitur q. indiuisibile moueatur ex. a. b.
a quo in. b. c. ad quē terminum in tempore. d. siue mo-
tus fiat ad vbi siue ad formā siue fm esse et nō ēē: ita
q. semper erit eadem ratio siue mobile moueatur de
magnitudine in magnitudinem siue de forma in for-
mam siue de contradicōio in contradicōium: que-
ro igitur vtrū indiuisibile dū mouetur sit fm se totum
in. a. b. aut in. b. c. aut partim in vno et partim in alio:
nō quidem fm se totum est in. b. c. quia tunc non mo-
uetur sed est mutatum cū sit in fine motus: nō etiā est
partim in vno et partim in alio: quia tunc imparibile
haberet partes: opozet q. secundum se totum sit in. a.
. b. quo concessio: sequitur illud indiuisibile simul mo-
uetur et quiescere ex quo illud quiescit quod est fm se to-
tum in termino a quo. Le. ll. (Per se autem non con-
tingit indiuisibile simul moueri: mouetur ergo ex. a. b.
in. b. c. siue ex magnitudine in magnitudinem quo ad
motum localem siue ex specie in speciem). id est ex for-
ma in formam quo ad motum in quantitate et in quali-
tate siue fm contradicōnem quo ad motum in sub-
stantia que est generatio vel corruptio: tempus autem
sit in quo primo mutatur in quo est. d. ergo necesse est
ipsum fm q. mutatur tempus aut in. a. b. esse aut in. b.
. c. fm se totum: aut aliquid huius in hoc aut vō in al-
tero aut partim in hoc aut partim in alio: omne enim
q. mutatur sic se habet: in vtroqz quidem igitur termi-
norum non erit aliquid ipsius: partibile enim vtrūqz ēē
aut vō non in. b. mutatum enim erit in termino ad quē
concessum est autem mutari indiuisibile: relinquit igitur
ipsum in. a. b. esse fm tempus q. mutatur: quiescet
ergo in eodem: igitur esse per tempus quoddā quiesce-
re: et quare non contingit imparibile moueri neqz om-
nino mutari.

Notandum q. ista ratio est satis ex-
pressā in motu locali: et
in motu ad quantitatem et in motu ad qualitatez vbi
alteratio sit ab extrinseco per partem post partem: sed
vbi alteratio fieret ab extrinseco simul vtrū illuminati-
one medijs aut ab intrinseco sicut in reductione a quo
ad frigiditatem non videtur argumentum procedere:
quia dicitur indiuisibile non esse dum mouetur altera-
tue partim in termino a quo et partim in termino ad
quem partibilitate extensua: sed tantum intensua.
Item videtur q. argumentum non procedat in muta-
tione secundum contradicōnem diceretur q. est secun-
dum totum in termino a quo: ex quo non sequitur
ipsum quiescere in termino illo: quia tunc non esset de
to quod mutaretur de non esse ad esse. ¶ Ad primūz
dicitur quod philosophus presupponit nullam for-
mam habere partes intensuas nisi in subiecto quan-
to: quia aliter caliditas summa non posset agere in fri-
giditatem remissam: neqz albedo summa posset in-
mutare visum: idco oē q. alteratur est diuisibile: et qz
oē q. alterat ab intrinseco potest alterari ab extrinseco

Tex.
cō. 87.

Tex.
cō. 87.

Liber sextus.

ideo Aristo. intendit argumētus istud fieri de eo q ab
extrinseco alterat q necessario paribilibiter mouet p
uilitate extrinseca. Ad secundū dicitur q Aristo. nō
loquitur hic de mutatione indiuisibili que est mutatio
per accidēs: sed de mutatiōe diuisibili q est mutatio p
seis Aristoteles ad hoc declarādū q de tali mutatione
loquit nō accipit indiuisibilitē terminos sed diuisibilitē
ter per. a. b. c. nō etiā accipit mensurā indiuisibilem
sed diuisibilem v. d. tēpus: et cū phus dicit hāc rationē
procedere in mutatione que est p contrādictiōē lo
quitur iuxta modū Zenonis dī. o. ē. motus de forma in
formā esse mutationē de contrādictiōē in contrādictiō
nem: quo cōcesso argumētus semp procedet: qm nō di
citur indiuisibilitē moueri neq aliqd aliud si indiuisi
bilitē trāsmutat de nō esse ad ēē: si igitur mouet opz
illud esse in termino a quo: q mobile in termino a quo
nō mouetur: igitur idē simul mouet et nō mouetur tē.
(Solu enim). Secūdo arguit phus ad cōclusionē in
ferendo ex contrādictiōe illi: magnitudinē cōponi ex
punctis tēpus ex instantibus et motū ex mutatis esse que
oīa sūt repro bata tractatū pzo huius sexti: et ista se
quātur arguitur: nā spātū p quod mouet mobile de
bet esse pportio nātū mobilis sic q illi spatio se cōmen
suret successiue: hoc autē esse nō posset nisi ipm mobile
fm totū vel fm partē aliquoties sumptū redderet to
tū spātū: fm autem indiuisibile fm partē nō potest
reddere totū spātū: igit fm seipsū aliquoties sumptū
reddidit spātū supra q mouet: q ēē nō posset nisi spātū
ipm cōponeret ex indiuisibilitibus: sed si spātū cōponi
tur ex indiuisibilitibus: opz etiā q motus et tēpus cōpo
nantur ex indiuisibilitibus: q cōtinuitas motus est ex
cōtinuitate magnitudinis et cōtinuitas temporis ex cō
tinuitate motus ita q seinuicē cōdiuiduntur magnitu
do motus et tempus: sic q quilibet partē magnitudi
nis cōrespondeat aliqua pars motus et tēporis: et cō
trāctiō nō poterit magnitudo cōponi ex punctis quin
motus cōponatur ex mutatis et tēpus ex instantibus.
L. e. li. (Solutiō enim si esset ipius indiuisibilis motus si tē
pus esset ex ipso nūc in quibus ēēt motus hoc est sal
sum): semper enim in ipso nūc est motū esse et mutati
quare moueri quidē nequāq est in ipso nūc: motum
autē semper est in ipso nūc: hoc autē q impossibile sit: v. d.
q moueri sit in ipso nūc ostensum est prius: neq
enim ex ipso nūc tempus nec linea ex ipso punctis
neq motus ex momentis est: nihil enī aliud facit hoc
dicens v. d. indiuisibile moueri per se quā aut motum ex
indiuisibilitibus sicut si tēpus ex ipso nūc autem ma
gnitudinem ex punctis.

Notandum fm cōmentatōrē com
mento. 88. q ex hoc se
queretur vt motus semp transferret de instanti ad in
stans et de magnitudine indiuisibili ad magnitudinē
indiuisibile: motus enī nūc indiuisibile esset si esset in ma
gnitudine indiuisibili et in tēpore indiuisibili et ēēt mo
tus cōpositus ex finibus motū idē ex mutatis ēē.
Et si aliquis vellet arguere q indiuisibile nō pōt mo
ueri per accidēs: quia tunc trāsseretur de instanti ad instā
et de magnitudine indiuisibili ad magnitudinem indi
uisibile: q cōmensuraret se spatio et motus tēpori. Re
spondetur negādo cōsequentiā vnde si indiuisibile mo
ueretur p se ipm cōextēderet spatio et mensuraret se ei:
nō autē si mouet per accidēs: et si moueret per se ime
diatē trāsseretur de indiuisibili ad indiuisibilitē in tē
pore q in magnitudine q nō contingit si mouetur per

accidēs: anima enī ex quo est in loco per accidēs fm
phum quarto huius nō opz q cōmensuraret se loco cū
locus sit equalis locato per Aristo. ibidē. (Amplius Tex.
autem). Tercio arguit phus ad eandē cōclusionē sic: cō. 89.
omne q mouetur per se anteq pertranseat spātū ma
ius pertranseat spātū minus vel equalē: si igitur indiuisi
bile mo² per se igitur anteq pertranseat spātū mai² pertranseat
spātū minus vel equalē q est impossibile: pzo vtrāq enī p
te non pertranseat spātū motus: quia nihil est minus
in diuisibilitē neq pertranseat spātū equalē: quia cū li
nea super quā sit motus localis componatur ex spa
tiis equalibus mobilis per se sequitur lineāz compo
ni ex indiuisibilitibus: illud enī q per se mouetur per
transeat spātū immediatē equalia sibi: si igitur indiuisi
bile per se mouetur oportet q pertranseat indiuisibi
lia immediatē q esse non potest nisi linea compona
tur ex indiuisibilitibus. L. e. li. (Amplius autē). Ex hīs
manifestum q neq punctū nec aliud indiuisibile nul
lum contingit moueri: omne enī q mouetur impos
sibile est prius maius moueri ipso. i. maius spātū
pertranseat seipso quā aut equalē aut minus: si igitur h
est vnum manifestum q et punctum minus aut equa
le mouebitur idē pertranseat prius: quoniam in
diuisibile est minus moueri. i. pertranseat prius equa
le: ergo ipse pertranseat in diuisibilitē: quare erit linea
ex punctis: semper enim per equalē motum omnes
idē totā lineā punctum mensurabit. Si autē hoc
impossibile est q linea ex punctis componatur et mo
ueri in diuisibilitē impossibile est.

Notandum pmo fm cōmentatōrē
cōmento. 89. q Auepeche
nō bene dixit fingit enim q diuisibilitas quā negauit
a moto ē alia a diuisibilitate quā dedit hic motui et q
diuisibilitas illa q illic declarauit ē diuisibilitas cō
tinua fm id et quo et fm id ad quod: et iam determina
mus hoc superius vt patuit pmo capitulo secūdi tra
ctatus huius sexti. Aristoteles posuit omne q mutat
esse diuisibile probans illud per hoc omne q muta
tur partim est in termino a quo et partim est in termi
no ad quē: vbi dicit Auepeche q Aristoteles ibi nō
est locus de diuisibilitate extrinseca subiecti: sed tan
tum de diuisibilitate terminorū p accidēs: et q hic lo
quitur de diuisibilitate mobilis per partes suas: cō
mentator autem reprobaui eum dī. q philosophus
sicut hic locus ē de diuisibilitate mobilis. Sed ē dif
ficultas in quo igitur differt hic determinatio a pzo
Respondetur q ibi probauit: solum diuisibilitatē mo
bilis per comparatiōē ad terminos motus: hic autē
ad terminos motus: et p comparatiōē ad spātū et p
cōparatiōē ad tēpus ita q ibi locus est in generali
hic autem in speciali.

Secundo notandum fm cōmentatōrē cō
dem cōmento q si indiuisibile
posset per se moueri contingeret questio Zenonis: nā
si motum esset indiuisibile et moueretur per indiuisibi
lia. scilicet per puncta et puncta in linea sunt infinita ne
cessario sequitur nūq motum peruenire ad finē spa
ti: et ista cōsecutio est alio modo ab eo quo vātur ea
Zeno. Et intendit cōmentator q si linea componi
tur ex indiuisibilitibus: sequitur mobile nūq posse per
uenire ad finem illius: non quidem eo modo quo ar
guebat Zeno. quia oportet infinitā pertranseat scilicet
mediatē totius: et mediatē mediatē: et sic in in
finitum: sed alio modo: quoniam si linea componitur ex

Philosophorum.

Tex.
60.90.

indivisibilibus et in qualibet linea sunt infinita indivisibilia: igitur linea est infinita: patet consequentia: quia componitur ex infinitis partibus equalibus non communicantibus: sed non contingit pervenire ad finem sparii infiniti: igitur quacumque linea data non contingit pervenire ad finem illius. (Amplius autem). Quarto arguit philosophus ad eandem conclusionem: premit tens tres suppositiones: quarum prima est ista: omne quod movetur movetur in tempore: patet: quia omne quod movetur movetur in tempore vel in instanti: sed in instanti nihil movetur ut probatur in hoc sexto: igitur omne quod movetur movetur in tempore. ¶ Secunda suppositio: quodlibet tempus est divisibile: ista suppositio etiam est probata in hoc sexto ex eo quod primum tempus componitur ex instantibus. ¶ Tertia suppositio: si aliquid quod mobile movetur tantum corpus quantum est illud mobile in minori tempore potest moveri: patet: quoniam si aliquid mobile movetur ipsum movetur in aliquo tempore per primam suppositionem: et omne quod movetur in aliquo tempore potest moveri in minori tempore: cum omne tempus sit divisibile per secundam suppositionem: igitur per idem tantum corpus quantum est illud potest moveri in minori tempore ita quod si a mobile potest moveri in hora. b. mobile tantum quantum est illud potest moveri in medietate hore. Le. li. (Amplius si pro qua omne quod movetur in tempore movetur cum probatur sit in ipso nunc nihil movetur): ista est prima suppositio cui succedit secunda: omne autem tempus divisibile est: ex quibus sequitur tertia: videri videtur aliquod tempus minus quolibet eorum quod movetur in quo movetur tantum corpus quantum est ipsum motus: hoc quidem enim erit tempus in quo movetur mobile si aliquid huiusmodi movetur: propter id quod movetur esse in tempore: tempus autem omne divisibile est ostensum est prius. ¶ Istis suppositionibus premis arguit philosophus sic: si aliquid mobile movetur tantum corpus quantum est illud potest moveri in minori tempore per suppositionem tertiam: igitur si aliquid mobile movetur minus illo potest moveri in minori tempore: patet consequentia: quia si tantum corpus quantum est mobile potest moveri in minori tempore a fortiori minus illo potest moveri in minori tempore: patet consequentia: quia maiori tempore correspondet maius mobile et minori tempore minus: tunc arguitur sic: si aliquid mobile movetur minus eo potest moveri in minori tempore: igitur si indivisibile movetur minus illo in minori tempore potest moveri: sed consequens est indivisibile: quare tunc indivisibile dividitur in aliquod minus sicut tempus dividitur in tempore quod est impossibile. Le. li. (Sic igitur punctum movetur): sed impossibile est: in minori enim tempore necesse est minus mobile moveri: quare erit divisibile indivisibile in minus sicut et tempus in tempus. ¶ Ex predictis inferi Aristoteles. quod non potest indivisibile moveri per se nisi sit motus in ipso nunc: et nisi sit possibile aliquid moveri in instanti: quoniam eiusdem rationis est movere in instanti et mobile aliquid indivisibile per se moveri: quia videtur est si indivisibile per se moveretur spatium componeretur ex punctis: et tempus ex instantibus et motus ex mutatis: igitur mutatus esse in instanti: sed mutatus esse est motus: quare esset pars motus: igitur motus esset in instanti. Le. li. (Solummodo n. movebit spatiale et indivisibile si erit in ipso nunc possibile moveri aubomo: et unde autem

rationis est in tempore nunc moveri et indivisibile). i. indivisibile aliquid moveri.

Notandum quod omnes rationes probantes indivisibile non posse per se moveri possunt fieri ad probandum indivisibile non posse moveri per accidens: et consequenter quod nullo modo potest moveri: quoniam si indivisibile aliquid movetur aut igitur est totaliter in termino a quo aut totaliter in termino ad quem aut partim in termino a quo aut partim in termino ad quem. Item si indivisibile potest moveri: igitur potest se commensurare spatio. Item si potest moveri: igitur potest pertransire prius spatium minus se vel equale quod minus. Item si potest moveri: igitur in minori tempore minus illo potest moveri. Et patet quod iste consequentie solum tenent gratia materie: si enim tenerent gratia forme sola inconvenientia que adducta concessio indivisibile moveri per se possent adduci contra primam conclusionem asserentem indivisibile posse moveri per accidens: unde quod mobile per se necessario debet esse quantum: ideo oportet quod primum sit et terminus a quo et partim in termino ad quem: et commensuratur se spatio: et prius pertransit spatium minus vel equale quod spatium maius: et quod si moveatur in tempore aliquod minus eo moveatur in minori tempore. s. quo ad pertransitionem aliquid: si igitur in spatio: quocumque enim signo accepto in spatio semper pars prius illud signum pertransit quod totum mobile: et maxime in mobili videtur moveri moto quo ad subiectum quia forte diffinitur moto quo ad partes subiecti illud non esset verum exemplificando de sperico moto punctaliter in plano.

Sed dubitatur ostendendo quod indivisibile potest per se moveri quia potest per se quietescere et declaratur de centro rote figurati: illud enim centrum quietescit et non per accidens: igitur per se patet consequentia cum minori: quia non quietescit ad quietem alterius: et maior apparet ex eo quia illud centrum non movetur et est apud natam moveri. scilicet motu recto. Respondetur quod ista ratio solum probat centrum illius rote quietescere quiete opposita motui recto: et hoc conceditur: et consequenter quod quietescit per accidens ad quietem totius: nam totum licet moveatur circulariter tamen quietescit quiete opposita motui recto.

Contra ea que dicta sunt Gregorius de arithmetico secundo scilicet quod indivisibile non movetur nec quietescit per se vel per accidens: probans ex intentione puncta et alia indivisibilia situm habentia in continuo nullo modo posse esse et primo sic: si in a. linea sunt puncta indivisibilia: aut igitur preter omnia puncta. a. est aliqua entitas in. a. aut non: si non igitur. a. constat precise ex punctis cuius oppositum est demonstratum in hoc sexto: si sic igitur in. a. est aliqua entitas que nec est punctus nec includens punctum: alioquin preter omnia puncta daretur punctus quod est impossibile. Secundo ponat quod de ostendat omnia puncta. a. et precise illa que posita: et admissio: quero utrum remanet aliqua entitas. a. aut nulla: si igitur nulla: igitur. a. componebatur ex punctis: si aliquid aut igitur illa est indivisibilis aut non: si est indivisibilis et non nisi per punctum: igitur remanet aliquid punctus quod est contra casum: si non est indivisibilis illa non videtur esse aliud quam punctus: et sic iterum remanet aliquid punctus quod est contra casum. Tertio pono quod ma

Liber sextus

gnitudo supponat magnitudinē. b. sibi equali: et deinde
de pseruet deus oia pūcta. a. nullā aliā entitatē cōser-
uādo: et sūp pūctū in suū alio statuēdo. et qro vtrū illa
pūcta occupēt totā magnitudinē b. sicut prius occupa-
bat totā magnitudo a. aut aliquē ptes b. remanēt va-
cūe. si pūctū igit pūcta sūt inēdita b. cui⁹ oppositū
demonstrat in hoc. 6. si scdm igit illas ptes a. prius oc-
cupabāt que nō icludēbāt aliquē pūctū: s; qlibet pars
linee est linea: igit aliqua ē linea que nō icludit aliquē
pūctū. ¶ Quarto si eēt puncta indiuisibilia hoc esset
iō vt terminaret cōtinuū et daret illi esse finitū: et p pns
si ab aliq linea pūcta extemalia tollerent nullo alio
ablato illa linea esset infinita extēsiue: qz nō haberet
principiū neqz finē. ¶ Itē dato illo sequit q i mobile
oaf pūctū motū: et pter pūctū ptransitū in spacio et
pūctū mēsurās in tpe quoqz opposita demonstrant a
pbo in hoc. 6. di. q nō ptingit dare pūctū in tpe: neqz
in spacio: neqz in mobili: et q illud sequat manifestum
est: qz daret pūctus terminās mobile pūctū ptransiens
q dūcūqz signū in spacio q ipūz mobile vel aliqua ps
eius: et pter spaciū ptransēdi prius pūctū eēt pūctum
ptransitū: et qz oē ptransitū eēt mēsuratū in finitū dabi-
tur in tpe pūctū mēsurās: alias rōnes facit que solute
sunt ante oī arguēbāt indiuisibilia eēt inēdita in cōt-
nuo. ¶ Ad pūctū dicūt. in a. sunt infinita quoqz nullū
est aliquis pūct⁹: v; in finitū ptes a. et cū pcludit q i. a.
est aliquid q nec est pūctus nec icludēs pūctū. negat
pna. qz l; pūcta nō sūt partes linee tū icludunt i pti-
bus lineatāqz intrinseca illis in primo mō dicēdi per-
fecti: sicut. n. vntas icludit in numero nō obstat q vni-
tas nō sit numero nec pars numeritū: pūct⁹ icludit
in linea: nō obstat q pūct⁹ nō sit linea neqz ps linee.
¶ Ad scdū dicūt q ille casus nō est potio. sicut. n. nō ē
pole q deus destruet oīm vntatē remanēt numero
aut oēs nāsz remanētē fymitate: ita est ipole q destru-
at oia pūcta linee remanētē linea: aut aliqua pte eius:
qm sicut numerus icludit essentiaī vntatē et fymitas
nāsz: ita linea et icludet pars lineae icludit eēt: ita lter
pūctū. ¶ Et admissio casu dico q remanēt infinite par-
tes a. quarū qlibet est diuisibilis: nō tū actu diuiditur
neqz vna est extra aliā ppter carētiā pūcto. sicut enī
mā prima absoluta a quātitate eēt diuisibilis in infini-
tas partes: nō tū haberet partē extra partē. ppter de-
fectū quātitatis: ita in casu isto oēs partes a. essent in-
ulsem multiplicatē: et nō eēt vna pars extra aliā ppter
defectū pūcto. ¶ Ad tertium admissio illo casu: dico
q illa pūcta nihil occupāt: qz occupatio sit⁹ aut loci ē
rōne quātitatis et magnitudinis p Aristo. 4. bui⁹: non
etiāz aliq partes b. remanēt vacuē: qz ad omnē pun-
ctum b. sunt multiplicata oia puncta a. et si aliquis po-
neret oia illa pūcta manere absq multiplicatē: et par-
tibus linee nō admittēt casus: qz nō ipicat ptradictio-
nem. ex illo. n. casu pūctū vntū pūctū eēt extra alium: q
nō cōtingit absq qritate media. ¶ Ad quartū cōcedo
q iō ponunt pūcta vt termināt lineā et dēt illi eēt finitū
et in casu illo dicūt q illa linea esset infinita extēsiue nō
positiue sic q excederet oīm lineā finitā: s; negatiue qz
nō haberet principiū nec finem. ¶ Itē cōcedo q tam
in mobili q in spacio q i tpe est dare pūctū: neqz hoc
ptradicit determinationi Aristo. qz nō loquit de pūcto
in numero indiuisibiliū: sed de primo in numero par-
tium: ita q datur pūctū indiuisibile motū et pūctū in-
diuisibile perrāsitū in aliquo spacio: et pūctū mēsu-
rans indiuisibile in tempore: sed non datur prima ps

mobilis: neqz spaciū: neqz tempore quare et.

Utano autem Tex.
nō ē) cō. 91.

Ista est scda pars capi-
tuli in qua prius demo-
strat nullāz mutatiōez
ppter circularē eēt dura-
tio ne infinita. postq p-
bavit nullū motū eēt in-
nitūz ex parte mobilis
infiniti negatiue sūpti i
qua ponit tres pclusio-
nes: quarum prima est
ista. Nulla mutatio ad formāz est duratione infinita.
Scda pclusio. nullus motus localis altius a motu cir-
culari est duratione infinit⁹ ibi. (Locī autē mutatio.)
Tertia pclusio. possibile est motū aggregatū eēt dura-
tione infinita ibi. (S; si sic.) ¶ Prima pconē arguit
prius sic. nulla mutatio terminata est duratiōe infinita:
sed oīs mutatio ad formā est terminata: igit nulla mu-
tatio ad formā est infinita. t; pna cū maior. qz oppo-
ipicat pditionē. et minor declarat inductiue in oibus
mutatiōibus ad formā que sunt in pdicamēto substantie
qualitatis et quātitatis: enī in pdicamēto substantie
oīs mutatio est generatio vel corruptio. cōstat autem
quālibz talē terminari duob⁹ terminis: v; duob⁹ pira-
dictorijs que sūt eēt et nō eēt seu affirmatio et negatio cū
oīs generatio sit de nō eēt ad eēt: et oīs corruptio de esse
ad nō esse. ¶ Itē oīs motus de pdicamēto qualitatis
dicūt alteratio. cōstat aut oīm alterationē esse termina-
tam: v; ptransitū. cū oīs alteratio sit de ptransitū in pira-
rium: calefactio. n. est de frigido i calidū: et frige-
factio de calido in frigidū: albefactio de nigro in albū: et de-
nigratio de albo in nigru: et sic de alijs suo mō. cōstat
aut calidū et frigidū inuicē cōtrariari et terminare cale-
factionē et frige-
factionē. sicut albū et nigru sunt pira-
ria et termināt de albeationē et denigrationē. Lōsimilis
terminatio apparet in pdicamēto quātitatis i quo sūt
augmentatio et diminutio: quib⁹ isto mō motū est de cō-
trario in cōtrariū: o; de quātitate minor i quātitatez
maiorēz vel eōtrarijs: igit quilibet isto mō motū termina-
tur ptransitū: igit nullus eoz est duratiōe infinitus. Le-
li. Mutatio aut nō est: neqz vna infinita fm duratio
nem. oīs enī mutatio ex quodā in quiddā: et que est in
ptradictiōe. i. in suba et in ptransitū. s. in quātitate et
qualitate (quare eoz que sunt fm ptradictionē: affir-
matio et negatio est terminus est vt gnationis quidem
esse corruptiōis: aut nō esse termin⁹ est. Eoz aut que
sunt in cōtrarijs) termini sunt ipsa (cōtraria h enī vlti-
ma sunt mutatiōis) que est de cōtrario in cōtrariū: q
re et alteratiōis oīs) sunt aliqui termini (ex cōtrarijs
enī quibusdā est alteratio) qūqz sit illa. Sicut aut au-
gmetū et decremetū sūt aliqui termini: augmetū qdē ter-
minus est qui est fm propria naturā pfecte magnitu-
dinis decremetū aut motus est (que est ab hac) pfecte
magnitudine (remotio.)

Notandum primo fm cōmētatoez
cōmētō. 91. q Aristo. i. ē-
dit per cōtraria opposita que inueniunt in alteratione
que dicunt principaliter cōtraria et propria: et que iue-
niunt i augmento et diminutiōe. s. magnū et parū. Du-
as distinctiones intēdit cōmētatoz: quāz prima est ita
cōtrarioz qdaz sunt principaliter cōtraria: et qdaz min⁹
principaliter cōtraria. principaliter sunt illa que sub eoz
L

Philosophorum.

genere maxime distat ut caliditas et frigiditas: albedo et nigredo. contraria min⁹ principaliter sunt illa que sub eodem genere maxime distat ut albedo et paledo. nigrudo et viredo. ¶ Secunda distinctio. contraria et quodammodo contraria. illa. propter contrarietatem que opponunt in esse absoluto ut exemplificatum est. illa sunt contraria ipso propter que inuicem. opponunt in esse respectivo ut magnus vel parvus. nihil enim est simul calidum vel frigidum: neque album et nigrum: neque album et palidum. id est talia. propter contrarietatem: sed quod aliquid simul est magnus et parvus: id est non respectu eiusdem: sed diversorum: id est magnus et parvus sunt inuicem ipso propter contraria. loquimur ergo plus hic de omnibus contrariis: siue sint contraria principaliter siue non principaliter siue. propter siue ipso propter. alteratio enim est motus inter contraria principaliter et propter. sed augmentatio et diminutio sunt motus inter contraria ipso propter. inter magnus et parvus.

Sed dubitatur quoniam motus specificatur a termino ad quem fit plus minus. et magnus et parvus sunt contraria in relatione per Aristotelem in predicamentis: igit augmentatio et diminutio sunt motus de predicamento relationis: et non de predicamento quantitatis cuius oppositum determinatur. siue. huius. ¶ Respondetur quod augmentatio et diminutio non sunt in magnus et parvus ratione magnitudinis et paruitatis que sunt respectus: sed ratione quantitatis successiue acquisitarum pro motu vel includit respectum magnitudinis et paruitatis. quolibet enim mensura formaliter accepta includit quantitatem continuam vel discretam et respectum commensurationis ut tempus: numerus et vltra: et tamen nihil mensuratur respectu commensurationis: sed tamen in quantitate continua vel discreta non quidem simpliciter sumptis: sed ut includit respectum illius: ita augmentatio et diminutio sunt formaliter in magnus et parvus diversarum rationum: non tamen sunt formaliter in magnitudinibus et paruitatibus: sed sunt formaliter in quantitate tamen ut includit respectum magnitudinis et paruitatis: sicut igit motus non mensuratur tempore ratione numerationis autem: neque parvus vltra ratione commensurationis respectiue: sed tamen ratione quantitatis ut tamen includit respectum commensurationis: ita augmentatio vel diminutio non dicitur motus ratione magnitudinis vel paruitatis: sed tamen ratione quantitatis ut tamen includit respectum illum.

Secundo notandum secundum commentatorem eodem modo quod (omne generabile naturale habet aliam quantitatem in initio generationis et in fine: ista quod quantitas habet extrema et media. verbi gratia. quoniam quantitates embzionum sunt terminatae. scilicet minimi embzionis et maximus. vnde impossibile est augeri in infinitum ac diminui. nam si transierit quantitatem naturalem in diminutione et ad idem ne statim corrumpatur ens. actio enim cuiuslibet entis perficitur per suam quantitatem et qualitatem terminatam: sicut est dispositio in entibus artificialibus. ¶ Prima propositio commentum est ista. cuiuslibet generabilis naturalis alia est quantitas in principio et alia in fine. ista propositio est duplex. propter minimam naturam que subito generatur sicut est minimum aque: et minimum aeris. talia enim non habent aliam quantitatem in principio et aliam in fine: ex quo non successiue fiunt. Et ideo dicitur quod duplex est generabile: vix completum et incompletum. completum est illud quod terminatur tota actione agentis. incompletum autem quod non terminatur: sed est ex ordine nature potentiale ad ulteriorem perfectionem agentis. non ergo loquimur hic commentatorem de omni generabile: sed tamen de generabili completo quod habet rationem finis: non autem de generabili incompleto quod habet rationem eius quod est ad finem. constat autem omnia minima naturalia que generantur et corrumpuntur esse generabilia incompleta et ordinata ad finem completum: et de talibus non intendit commentator quod habet alias quantitates in principio et aliam in fine: sed de completis generabilibus est verum cum sunt maiora in fine generationis quam in principio: et plura minima habeant in fine quam in principio. ¶ Secunda propositio. cuiuslibet generabilis naturalis quantitas habet extrema et media. ista propositio est manifesta: quoniam cuiuslibet generabilis naturalis semper intelligendo completum datur primum et ultimum minimum naturale: iter ista datur alia minima naturalia: quod nullum generabile completum constat tamen ex vno vel duobus aut tribus minimis tamen: sed pluribus necessario. ¶ Item quodlibet tale terminatur per maximum vel minimum: quod tam in homine quam in embzione datur maximum et minimum quod quidem dicitur non esse intelligendum quod est dare hominem vel embzionem quo non potest dari minor: et quod est dare hominem vel embzionem quo non potest dari maior: quoniam tunc posset dari infinitas hominum et embzionum quod est impossibile. et per primum. quod quocumque tali dato ipsius posset incipere minus vel maior dari. intendit igit commentator hic loqui sicut primo celi. cum dicit potentia actus terminari per maximum et passivum per minimum quod est intelligendum affirmatiue et inclusiue: sed negatiue et ex parte siue quantitas hominis et embzionis terminatur per maximum negatiue et exclusiue: quod est dare aliquam quantitatem sub qua non potest esse homo: et sub qualibet minore vel tanta circa certam potest esse homo. terminatur etiam quantitas hominis et embzionis per minimum negatiue et exclusiue: quod est dare aliquam quantitatem sub qua non potest esse homo. propter suam paruitatem: sed sub qualibet maiore infra certam potest esse homo: et ita de embzione similiter dicatur. ¶ Tertia propositio. quodlibet generabile naturale statim corrumpitur si transierit terminum siue quantitatis in magnitudine et paruitate per ponendo quod a. b. sunt termini totius latitudinis quantitatis sub qua potest esse homo: sic quod a. sit minima quantitas sub qua non potest esse homo ratione sue magnitudinis: et b. sit maxima quantitas sub qua non potest esse homo ratione sue paruitatis. c. autem sit quantitas inter media: et patet quod homo non potest esse sub a. neque sub b. sed bene sub c. ideo non solum si transierit a. vel b. corrumpitur homo: imo si attingeret aliquod illorum inclusiue statim corrumpitur. Et si arguatur sic. a. est minima quantitas sub qua non potest esse homo: igit sub qualibet minore vel tanta potest esse homo. negatur per a. sed bene sequitur quod sub qualibet minore circa b. potest esse homo: sic quod sub qualibet quantitate minore a. et maiore b. potest esse homo. ¶ Quarta propositio. quodlibet actio agentis naturalis terminatur quantitate et qualitate. probatur ita est in natura sicut et in arte: sed quodlibet actio agentis artificialis terminatur quantitate et qualitate: igit et cetera. patet per naturam maiorem: quod ars permittit naturam in quantum potest per philosophum. et minor declarat. quoniam artifex non potest producere statum vel domum quantumcumque magnam vel quantumcumque paruum. non etiam potest producere lateres vel stipes sub caliditate quantumcumque intensam vel remissam: sed datur terminus exclusiue sue actionis tam in paruitate quam in magnitudine: tam in intensioe quam in remissione. Sed differt actio agentis naturalis ab actioe agentis artificialis in hoc: quoniam actio agentis naturalis potest terminari inclusiue in quantitate et qualitate: non autem actio agentis artificialis. agens enim naturale. producit minimum secundum quantitatem quo minus non posset generari: sed quocumque dato quod producat ab agente artificiali minus illo posset ab eodem produci: id est non

Liber sextus

omne ppositione potest eni agens naturale pducere effectus sub caliditate vel frigiditate summa. hoc autem non potest agens artificiale.

Dubitatur contra conclusionem: quod videtur aliquam mutationem ad formam esse duratione infinitam: quoniam eternaliter sub polis generatur aer et corrumpitur ignis et eternaliter sub equinociali generatur ignis et corrumpitur aqua: sed non est generatio vel corruptio absque alteratione: igitur tam alteratio quam generatio et corruptio est eterna absque fine. **R**espondetur quod non est aliqua una generatio eterna: vel corruptio una: sed in aggregata ex infinitis generationibus et corruptionibus: quod ibi non generatur aliquis ignis successiue eternitate continua: sed in eternitate discontinue ita quod primo generatur unum minimum: deinde aliud per tempus post et sic in infinitum. et sicut quilibet generatio terminatur per esse et non esse: ita quilibet corruptio et quilibet alteratio. cum enim in minimo naturali fuerit introductus gradus summus caliditatis aut frigiditatis: tunc cessat illa alteratio: et est terminata duobus contrariis: videlicet caliditate summa et frigiditate summa. (Locum autem mutationis.)

Tex.
co. 92.

Secunda conclusio. nullus motus localis aliis a motu circulari est duratione infinitus istam conclusionem philosophus dupliciter probat et primo excusat se in hoc quod ratio facta pro prima conclusione non eque bene potest applicari ad hanc secundam conclusionem: quod terminatio per contraria et contradictoria: non ita apparet in motu ad vbi: sicut in motu ad formam. motus enim circularis non videtur esse de contrario in contrariis: cum sit ab eodem in idem. neque motus aialis perfectius non circularis videtur esse de contrario in contrariis: quod non apparet quod locus a quo mouetur aialis contrarietur loco ad quem vadit: sed huius contrarietas non apparet in motu recto grauium et leuium: videlicet in sursum et deorsum et contra. Ista excusatio non finit arguit philosophus sic: quod impossibile est esse transmutationem non contingit transmutari: sed impossibile est aliud a circulariter motu esse in infinitum cum transmutatum igitur impossibile est aliud a circulariter motu transmutari in infinitum: et per hoc impossibile est motum localem alius a motu circulari esse duratione in infinitum. patet primo cum minor. et maior: declaratur inductive. nam cum impossibile dicatur multipliciter: videlicet secundum formam et secundum naturam qualitercumque accipiat quod impossibile est esse diuisum in partes et diuidi: et quod impossibile est facere esse impossibile est fieri et quod impossibile est esse transmutatum secundum formam impossibile est transmutari secundum formam: et per hoc etiam quod impossibile est esse transmutatum localiter impossibile est transmutari. **L**e. li. (Locum autem mutatio sic quidem non erit finita) sicut mutatio ad formam (non enim omnis) motus localis (in contrariis est) et contradictorius sicut mutatio ad formam (sed quoniam non contingit decideri). diuidi quod impossibile est de alio esse multitudine dicitur impossibile sed qualitercumque accipiat quod non contingit fieri. id est aliquid esse de alio (impossibile est decideri neque omnia) quod impossibile est esse factum possibile est fieri (neque quod mutatum esse est impossibile contingit mutari videtur in quod impossibile est mutari.

Notandum secundum commentatorem: de commento 92. quod contrarietas in loco non inuenitur in omnibus translationibus sicut in translatione aialis et in quibus inuenitur non manifeste inuenitur in eis contrarietas naturalis ut in translatione naturali in loco. **I**tem. elemetorum. translatio enim alia est ex aia: alia ex natura: alia recta: alia circularis: inceptum hic declaratur. **A**ristoteles. quod non potest declarari translationem esse finitam

eo modo quo in ceteris motibus: et hoc ita in hoc est quod non omnis translatio est de contrario in contrarium ut est translatio aialis. Ista commentum una cum reatu est valde difficile: quod philosophus primo et secundum huius dicitur minuit omnem motum esse de contrario in contrarium quomodo igitur est aliquis motus localis qui non sit de contrario in contrarium. **R**espondetur quod commentator in hoc commento intendit tres distinctiones quarum prima est ista. motum localem quidam est ex aia et quidam ex natura motus localis ex aia est ille qui prouenit ex appetitu cognitiue sicut sit ab intrinseco ut motus progressiuus: sicut ab extrinseco ut motus domesticationis. motus ex natura est ille qui prouenit ab appetitu non cognitiue: sicut motus inaiato et etiam motus nutritionis augmentationis et diminutionis in corporibus viuētib.

Secunda distinctio duplex est motus localis: videlicet rectus et circularis. rectus qui sit per lineam rectam ut motus elemetorum et circularis qui sit per lineam circuli ut motus celi. **T**ertia distinctio. motus est de contrario in contrarium dupliciter. **I**manifeste et **I**manifeste motus est manifeste de contrario in contrarium: cuius termini propriis nominibus sunt nominati ut sunt motus elemetorum: quod termini dicuntur esse sursum et deorsum: sicut enim augmentatio et diminutio et alteratio habent terminos manifestos videlicet magni et parui: calidi et frigidi: albi et nigri: ita nominati motus habet terminos expressos et nominatos. motus autem de contrario in contrarium **I**manifeste dicitur esse ille cuius termini non sunt propriis nominibus expressi ut motus aialis: sive sit ab intrinseco sive sit ab extrinseco. motus enim progressiuus terminus a quo et terminus ad quem non habet notam expressam. non etiam motus artificialis termini habet propria nomina: sed non per circulo locutionem eo modo quo dixit philosophus primo huius vocat illos consonantia et inconsonantia: quod quidem nota secundum omnes terminis motum non habentibus expressa vocabula possunt applicari. Intendit ergo philosophus et commentator quod facilius potest probari nulla mutationem ad formam esse duratione infinitam: per hoc quod quilibet talis est manifeste de contrario in contrarium: aut de contrario in contradictorium in contradictoriis: cum termini generationis et corruptionis dicantur esse et non esse termini augmentationis et diminutionis vocentur magni et parui: calidi et frigidi: caliditatis dicantur calidi et frigiditatis dicantur albi et nigri: et sic de alijs. sed non ita facilius potest probari nullum motum localem alium a motu circulari esse duratione in infinitum: quod illud potest fieri in motibus elemetorum qui sunt manifeste de contrario in contrarium: non tamen in motibus aialibus et ceterorum aialium qui non sunt manifeste de contrario in contrarium.

Secundo notandum secundum commentatorem: de commento 92. quod illud quod impossibile est diuidi dicitur multis modis. nam indiuisibile dicitur illud cuius genus non est mutatum et diuidi ut cum dicimus quod corpus celeste est indiuisibile et dicitur etiam illud cuius genus non est inanimatum diuidi: ut cum dicimus quod vox est indiuisibilis et ipse intendit hic per indiuisibile illud quod est de genere indiuisibilis. Ista distinctio intendit commentator: quod aliquid dicitur indiuisibile tripliciter. Primo modo. illud est indiuisibile quod per se suum genus non est diuisibile in animatum diuidi: neque corrupti ut corpus celeste. Secundo modo. aliquid dicitur indiuisibile quod secundum suum genus est inanimatum corrupti: sed non diuidi ut vox. Tercio. aliquid est indiuisibile quod per se suum genus est inanimatum.

Philosophorum.

tum diuidi et corrupti: et finis innotuit est corrupti sed non diuidi ut minimum naturale, nullum enim corpus celeste potest diuidi: neque vox aliqua: sed bene ignis vel aqua potest diuidi: minima namque istorum non possunt diuidi et de tali indiuisibili locus est philosophus in littera inquit commentato: ¶ Sed dubitat querendo qualiter accipit commentato: indiuisibile utrum pro eo quod est indiuisibile per designationem partis extra partes: aut per separationem partis a parte, si primo modo falluz est celus: aut voces: aut minimum naturale esse indiuisibile cum quodlibet habeat partes extra partem, si per indiuisibile intelligit illud cuius non potest una pars ab alia separari, hoc non videtur verum de voce: quia cum vox sit extensa in aere ut colligitur a phono, de aere, sicut potest diuidi aer per separationem partis a parte: ita vox cum diuidatur accensio ad diuisionem sui subiecti. ¶ Rides quod commentato: accipit indiuisibile pro eo cuius una pars non potest ab altera separari ambabus remanentibus per tempus: et nego quod vox sit diuisibilis per separationem partis a parte, unde vox est actus successiuus et indiget quantitate mediis quod prius diuiditur aer per separationem partis a parte ita prius vox partialis distans a vociferante definit esse. (Sic ergo quod fertur.) ¶ Secundo arguit philosophus ad idem, scilicet quod mutatur in aliquo terminum possibile est mutari ab aliquo termino: sed id quod mouetur localiter aliud a mobili circulariter moto mouetur ad aliquem terminum: igitur possibile est illud moueri ab aliquo termino: et per prius nullus motus localis alius a motu circulari potest esse infinitus duratione, patet prima, quia nihil potest esse infinitum duratione quod potest habere prius et post: et sine tempore, prima pars antecedens est manifesta, quoniam terminus a quo et terminus ad quem sunt oppositi: modo si unus oppositorum est in rerum natura ut habet videri primo celi. Secunda pars antecedens est manifesta inductiue, quoniam id quod mouetur localiter aliud a mobili circulariter moto aut mouetur naturaliter aut violenter: aut ab intrinseco vel extrinseco, constat autem id tale intendere sine et terminum aliquem. ¶ Et si ergo quod fertur aliter quod circulariter mutatur in aliquid: et possibile est mutari illud idem ab aliquo (quare non infinitus motus) erit in duratione (neque fertur infinito), id est ad infinitum terminum (impossibile enim est transire ipsum quod quidem igitur sic non sit infinita mutatio localis ut non sinatur terminus manifestus est) (Sed si sic.) ¶ Tertia conclusio, possibile est motum aggregatum alium a motu circulari esse duratione infinitum, patet, quia possibile est quod immediate post motum localem sequatur motus alterationis et post motum alterationis sit immediate motus augmentationis: et post motum augmentationis sit motus generationis et sic circulariter in infinitum, neque oportet dare tales motus de necessitate aggregatos ex mutationibus. ¶ 4. predicamentorum: quoniam in solo predicamento quantitatibus: et talis motus aggregatus infinitus per durationem cum eternitate eternitate continua sit alteratio inter elementa, semper enim dominant signa calida ut signa frigida ab elementis calidis vel contraria. ¶ Et si sic contingit ut sit infinitus motus (ides existens et vnus, considerandum est non vno quidem eni facto nihil prohibet fortassis, ut si post loci mutationem alteratio sit et post alterationem augmentum et iterum generatio. Sic enim semper quidem erit tempore motus: sed non vnus propter illud quod non est ex oibus ut aut fiat vnus non contingit infinitum esse tempore preter vnus, hic autem est vnus, scilicet circularis, id est motus circularis celi.

Lex.
co. 94.

Notandum quod ex motibus quattuor predicamentorum vbi subest quod titans: qualitas et vbi sit vnus motus: et cetera ex reuolutionibus oibus celi sit vnus motus: sed non est communis vnitas: quia ex motibus. 4. predicamentorum sit vnus motus vnitate aggregationis tantum: sed ex oibus reuolutionibus celi sit vnus motus vnitate numerali quod Aristoteles vocat motum vnum et eundem idem, quod est considerandum an talis sit infinitus finis tempus: cuius consideratio non pertinet ad hunc librum: sed ad octauum vbi videbitur, causa autem propter quam ex oibus reuolutionibus celi potest fieri vnus motus numero: et non ex oibus mutationibus quattuor predicamentorum est ista: quoniam oes reuolutiones celi sunt cluldem rationis, ideo ex his potest fieri vnus motus numero, mutationes autem. 4. predicamentorum sunt diuersarum rationum itaque genere quod speciei: id ex his non potest fieri vnus motus numero: imo neque vnus motus specie vel genere cum motus aggregatus ex oibus his motibus non sit in aliquo predicamento.

¶ Explicit liber sextus. Incipit septimus.

Omne quod mouetur. Lex. co. 11.

Iste est septimus philosophorum in quo Aristoteles determinat de cetera effectiva motus, postquam determinauit de vnitate et distinctione motus continuatione: et diuisione eiusdem: et diuidit in duos tractatus in primo tractatu facit quod dictum est, in secundo autem determinat de comparatione motuum adinuicem et ad motores et ad mobilia ibi. (Dubitabit autem aliquis.) Primo tractatus diuiditur in quattuor capitula quorum primum probat omne motum habere motorem. Secundum demonstrat quod est occurrente ad primum motum et ad primum motorem corporis ibi. (Quoniam autem omne.) Tercium manifestat primum motum et primum motorem non distare: sed simul esse ibi. (Primum autem.) Quartum ostendit in quibus speciebus qualitas est per se motus: et hoc idem: quia motus in alteratione non tantum applicat mobili ad unum terminum: sed ad plures ibi. (Quoniam autem que alterat.) ¶ In primo capitulo philosophus ponit istam conclusionem, omne quod mouetur necessario mouetur ab alio quam ipse probat tribus rationibus quarum secunda incipit ibi. (Ampli quod a se.) Tercia ibi. (Quoniam enim acceptum.) ¶ Primo arguit philosophus ad illam conclusionem sic, omne quod mouetur aut mouetur ab intrinseco aut ab extrinseco, si ab extrinseco certum est quod ab alio mouetur ut lapis a pice: et ferrum a magnete et vapor a sole. Si ab intrinseco est mouetur ab alio sic aial quod mouetur ab alio, scilicet ab aia: et quodlibet mixtum et aiatu ab elemento: et quodlibet elementum a forma sua et quia in his que mouentur ab intrinseco non apparet differentia inter motorem et mobile, multi putant quod tale non moueatur nisi a se: sed decipiunt sicut quis deciperetur credens, d. e. 3. nisi a se: dato quod d. e. mouetur, e. 3. et non apparet sensibilibiter que istam partem aliam moueret vnus d. e. moueret, e. 3. vel contraria. Ita in proposito accipiat a. b. mobile: et siue appareat motor distinctus a mobili siue non necesse est a. b. moueri ab alio ex quo partes quarum vna mouet aliam et pnter totum. ¶ Et si. ¶ Omne quod

Libri septimus

mouetur necesse est moueri ab aliquo alio. Si quidem
igitur in ipso non habet principium motus? sed mouetur ab ex-
trinseco (manifestum quod ab altero mouetur. Si autem in se-
ipso habet principium motus (accipiat a. b. q. d. mouetur
sed non eo quod eorum que huius aliquid mouetur)
non ex eo mouetur: quia aliqua eius pars mouetur (primum
quidem igitur) decipiat si contingat nos (opinari. a. b. a se-
ipso moueri. propter quod totum mouetur et a nullo exteriori.
Simile est sicut si quis ipso. d. e. moueret illud quod est. d.
et ipso moto. v. z. toto. d. e. z. (opinatur. d. e. z. a seipso
moueri. propter quod non videtur vtriusque ab vtroque moueatur.
vtriusque. d. e. ab. e. z. aut o. z. ab alia parte que est. d. e.)

Notandum primo finem cometariorum
cometo primo quod Aristoteles.
in hoc tractatu incepti perferuntur vtrumque motum ha-
beat motus eorum apparet sensu aliqua moueri ex se-
absque eo quod distinguatur motus a motu sensu. verbi gra-
tia in quantum elementis. mota autem que mouentur ab ali-
quo extrinseco non ex se manifestum est ipsa moueri ab
alio. motus enim eorum apparet sensu esse aliud ut motus
lapidis a baculo et baculi a manu. Hec cometariorum op-
inio antiquorum fuit quod in motis ab intrinseco non distin-
guatur motus a mobile. sed quod id est seipsum mouens et non
mouetur ab aliqua parte eius: considerantes. n. elementa esse
homogena et eiusdem rationis per totum dixerunt ea a se-
ipsis moueri: et non a partibus suis: quia cum in quolibet
tali mobili sunt infinite partes: et non est ratio quare ma-
gis ab una parte quam ab alia moueatur elementum: tunc oportet
teret infinitos motus eorum concurrere ad cuiusque elementum
motum quod non videtur verum de his. ergo que mouentur ab in-
trinseco non est manifestum an moueantur ab alio sed de his
que mouentur ab extrinseco est manifestum quod mouentur ab
alio cum illud sit notum ad sensum. experimur enim per visum
lapidem moueri a baculo et baculum a manu. Sed dubi-
um est de lapide moto sursum: motus autem per se: non
est manifestum illud moueri ab alio plures si moueretur
nalter deorsum. Dicendum quod ista vis est manifesta o-
mnino mouetur ab extrinseco mouetur ab alio: sed non quod
bet eius singularis sed manifesta. plura. n. sciunt in vlti-
que tunc ignorant in particulari sed per se. primo. h. e. n.
est per se manifesta. o. e. necessarium est verum: tamen habet
multas singulares non manifestas: quia multa sunt neces-
saria de quibus est dubium an illa sine vera: ita in pro-
posito manifestum est quod o. e. quod mouetur ab extrinseco
manifestum est illud moueri ab alio sicut in casu illo de
lapide proiecto sursum corrupta manu et baculo. unde
aliqui dicunt lapides illius moueri ab aere quidam quod a
virtute impressa a proiectante. quidam vero quod a graui-
tate propria. sed de hoc videbitur. s. huius.

Secundo notandum finem cometariorum
eodem cometo primo quod illud quod mo-
uetur sed totum: quia pars eius mouetur totum est motus per acci-
dens ut motus corporis totius animalis per motum
caloris naturalis aut musculorum. motus enim primus
per se in animali est color quod non mouetur finem totum: quia
pars eius mouetur se et mouetur totum. Hec cometariorum ali-
quod totum dicit moueri ratione partis triplici. primo mo-
do: quia una pars mouetur et alia quiescit eo modo quo
dixit philosophus in principio quinti quod sanatur ali-
quis: quia sanatur oculus vel pectus. Secundo modo quod
quolibet mouetur quolibet ut in motu grauius et leuium.
Tercio modo quod quolibet pars mouetur non tamen
quolibet mouetur quolibet: sed datur ordo sic quod vna mo-

uet aliam et ista alia et non e contra semper loquendo
de parte quantitativa ut in motu animalis cuius primus
motus per se est color quod quidem mouetur non quidem quia aliqua
eius pars mouetur ipsius sed ipsius per se motus ab alia nullo prece-
dente moto per se mouetur musculos: et musculi nervos:
et nervi mouent alias partes et homogenas. v. z. man-
us et pedes et non e contra: quia manus non mouent nervos: nec
nervi musculos: nec musculi color: in omnibus his po-
test dici totum moueri per acciden- ratione partis primo
ut opponit ei quod est primo. unde in his que mouentur
per acciden- sunt gradus quorum primus et maxime
proprius est eorum que mouentur tantum ratione conti-
nentis vel differentis et non per aliquem motum proprium
ut facientes in naui mota: et sedentes supra equum cur-
rentes: et generaliter omnia accidentia ad motum sui sub-
iecti. Secundus gradus est eorum que mouentur
tantum ratione partis altera parte quiescente: et sic mo-
uentur per acciden- ille qui sanatur oculo aut pectore
et ille qui tantum vna manus mouetur aut vni pedes.
Tertius gradus est eorum que non per se existunt et mouentur ratione partis quantitativae finem
quedam ordinem mouens alias partes ut corpus animalis in
motu locali et placitum in motu augmentatiouis. color enim
est primus motus in animali motu locali et radix in pla-
tis est primus motus motu augmentationis. Quarta
gradus est generaliter omnium motuum per se exi-
stentium quorum omnes partes mouentur siue moueantur
finem ordinem ut sunt corpora animata siue finem nul-
lum ordinem ut sunt corpora inanimata. talia enim ma-
xime improprie mouentur per acciden- et maxime pro-
prie per se mouentur cum per se existant et moueantur
ab intrinseco: et per intrinsecum que sunt partes essen-
tiales eius. s. anima et corpus seu materia et forma.

Dubatur si totum quod dicitur sit illud
mouetur ratione partium.
sequitur quod partes magis mouentur per se quam totum ipsius
siue fuerit corpus animatum siue inanimatum. Res-
pondetur negando persequenda. unde color videtur ra-
tione magnitudinis: et tamen non magis per se videtur
magnitudo quam color: sed e contra: cum color videatur per
se primo: et magnitudo per se non primo per philosophum. de
anima. et ratio est ista: quia color videtur ratione magni-
tudinis in genere esse materialis. magnitudo autem vi-
detur ratione coloris in genere esse formalis. constat
autem quod magis per se operatio attribuitur forme quam ma-
terie: ita in proposito totum mouetur ratione partium: et
partes mouentur ratione totius: sed non eodem modo
quonia totum mouetur ratione partium in genere cause
materialis: et partes mouentur ratione totius in gene-
re cause formalis cum totum dicat formam et partes ma-
teriam ut alias ostensum est tertio huius. ideo magis per
se mouetur totum quam partes: cum totum ultra proprium
motum sit per se existens: partes autem mouentur in alio.
Ex quibus sequitur quod partes aliquo modo prius
mouentur quam totum: et aliquo modo eque: partes prius
mouentur quam totum propter naturam materie ad formam: et totum
prius mouetur quam partes propter naturam forme ad materiam
non obstante quod partes et totum simul moueantur simulta-
ne temporis: et hoc in corporibus inanimatis in qui-
bus non est ordo partium: et generaliter in omnibus cor-
poribus motis localiter ex natura elementorum. (An-
plius quod a seipso.) Secundo arguit philosophus ad eandem
conclusionem sic. nihil mouetur de seipso finem quod huius: igitur
omne quod mouetur mouetur ab alio. patet persequenda. quod
L. iij

Philosophorum.

si aliqd mouet nō ab alio. igitur ipsius est causa p̄ci-
sa ⁊ adequata sui motus: ⁊ p̄ns mouet a se ipso fm
q̄ huius cū fm q̄ huius dicat causā p̄ciāz ⁊ adequa-
tāz vt colligit a p̄ho p̄mo p̄sterioꝝ. añs sic arguit
in p̄mo scđe figure. oē q̄ mouet a seipso f̄z q̄ huius
nō quiescit altero quiescente: sed oē q̄ mouet quiescit
altero quiescente: igit̄ n̄b̄l mouet a seipso f̄z q̄ huius.
p̄z p̄na cū maiori. q̄ illud q̄ cōpetit alicui f̄z q̄ hui⁹
nō remouet ab eo etiā si remoueat a quocūq̄ alio vt
habet p̄mo p̄sterioꝝ: q̄z enī triāgulus f̄z q̄ huius
habet tres angulos equales duob⁹ rectis: nō nō remo-
uetur ab eo illa passio quātūcūq̄ remoueat ab alio
min⁹: vero est nota sc̄elligēdo eā vt dicit aptitudinem
⁊ nō aptū. i. oē q̄ mouet est aptū natū quiescere alte-
rato quiescente: qm̄ oē q̄ mouet est aptū natū quiesce-
re parte quiescente siue sit pars quātitiua siue quali-
tatiua: ita p̄z inductiue tā in corpibus aiatis q̄ in aiā
tis. L. li. (Amplius q̄ a seipso mouet) v̄z fm q̄ hui⁹
(nullo mō pausabit cū mouet i stādo). i. in quiescēdo
(aliquid alterū q̄ mouet. necesse est ergo si aliud pau-
sat). i. quiescit q̄ mouet in stādo (i. in quiescēdo) ali-
quid alterum ab hoc altero moueri. hoc aut̄ manife-
sto facto necesse ē oē q̄ mouet mouet ab aliquo alio.

Notandum p̄mo fm cōmētatoꝝ
cōmēto. 2. cū Aristō. cūz
posuit hāc p̄positionē dominātē ⁊ oē q̄ nō mouet
ab aliquo nō cessat a suo motu per cessationē alterius
⁊ hoc p̄ se nō p̄ accidēs ⁊ siue cessatio alteri⁹ fuerit per
quietē aut per corruptionē sequit̄ per cōuersionē p̄
positionē alterius a motu mouet ab alio. ¶ Ista est
p̄na cōmētatoꝝ quā Aristō. intēdit oē q̄ per se non
mouet ab alio nō cessat a suo motu per cessationē al-
terius. igit̄ oē q̄ cessat a suo motu per cessationē alte-
rius mouet ab alio. p̄z p̄na. q̄z est cōuersionē p̄ p̄posi-
tionē. añs aut̄ est manifestū inductiue. nam quocūq̄
dato q̄ per se nō mouet ab alio ita q̄ ē causa p̄ciā ⁊
adequata sui motus illud nō cessat a motu suo quo-
cūq̄ alio cessante a motu suo siue p̄ quietem siue per
corruptionem eius.

Contra cuiuslibet cōuersionis cōuertiēs ⁊
cōuerfa sunt eius qualitatēs: s̄z cō-
sequētiē signate. añs est negatiuū ⁊ p̄ns affirmatiuū.
igit̄ ista nō est cōuersionē p̄ p̄positionē: ⁊ p̄nter nō est
bona p̄na cū ex negatiua non sequat̄ affirmatiua per
Arist. p̄mo p̄ioꝝ. ¶ Itē v̄tis affirmatiua ⁊ nō vni-
uersalis negatiua cōuerit̄ p̄ p̄positionē: q̄z nō seq̄t̄.
nullus hō est equus: igit̄ nullus nō equus est nō hō.
cū añs sit verū ⁊ p̄ns falsus: s̄z añs dicte p̄ne est v̄tis: ne-
gatiue igit̄ nō p̄uerit̄ per p̄pōnē ⁊ ē. ¶ Itē in oī p̄uer-
sione p̄ p̄positionē mutant termini finiti i terminos
infinitos cōcludēdo. p̄positionē determinis in finitis
ex p̄pōnē determinis finitis vel ecōtra: sed in p̄na no-
minata nulla sit mutatio terminoꝝ finitoꝝ in terminos
infinitos neq̄ ecōtra vt liquet. igit̄ illa p̄na nō t̄z p̄ cō-
uersionē p̄ p̄positionē. ¶ R̄ndet q̄ cōmētatoꝝ ad
hec oīa intēdit arguere affirmatiue ⁊ nō negatiue acci-
piens istā p̄pōnē. oē quod per se nō mouet ab alio.
nā cessat a motu per cessationē alteri⁹ vt suboꝛdinatur
hui⁹ oē q̄ p̄ se nō mouet ab alio nō est cessans a mo-
tu p̄ cessationē alterius ad quē sequit̄ p̄ p̄positionē
q̄ oē cessans a motu p̄ cessationē alterius per se moue-
tur ab alio: sicut etiā sequit̄. oē nō albū est nō nigrum
igit̄ oē nigrū est albū p̄ supposita cōstātia extremoꝝ
s̄z q̄ sit aliquod albū ⁊ aliquod nigrū: aliq̄ motū: ⁊

aliq̄ quiescēs: q̄z aliter nō valeret argumētus.

Secundo notādū fm cōmētatoꝝ ē eodē
cōmēto q̄ oē quod quiescit p̄
quietē alterius essentialit̄ mouet ab alio: ⁊ illud p̄cu-
ius quietē quiescit nō sit motoꝝ sed aliquid ex cui⁹ q̄e-
te sequit̄ quies motoꝝis aut eius corruptio. s̄z aut hoc
nō erit quiescēs ab alio per accidēs. ¶ Distinctio quā
intēdit cōmētatoꝝ est ista q̄ aliquid dicit̄ quiescere ad
quietē alterius dupl̄: v̄z essentialit̄ ⁊ accidentalit̄: illud
essentialit̄ quiescit ad quietē alterius ex cuius quiete
sequitur necessario quies motoꝝis aut eius corruptio
⁊ sic quiescit aīal ad quietē cordis: qm̄ quiescente cor-
de sequit̄ quies motoꝝis necessario. s̄z aīe aut eius cor-
ruptio. illud aut̄ quiescit accipit ad quietē alteri⁹ ad cu-
ius quietē nō sequit̄ necessario quies motoꝝis nec eius
corruptio: ⁊ sic quiescit canis ad quietem dñi sui: ⁊ hō
ad quietē obiecti delectabilis fugiēs obiectū tristabile
⁊ ferrū ad quietē magnetis. potest enī dñs canis quie-
scere cane nō quiescente. ⁊ sit pōt̄ desicere obiectū dele-
ctabile aut magnes nō desicere hōie neq̄ ferro. ¶ Ista
distinctio nō posuit cōmētatoꝝ ne quis credat q̄ omne
quiescēs ad quietē alterius moueat ab illo: q̄z canis i
sequēs dñm suū quiescit ad quietē eius: ⁊ tñ nō moue-
tur ab eo loquēdo de mouēte. p̄prie ⁊ nō metaphoꝛi-
ce habēte per modū finis: sed si aliquid essentialit̄
quiescit ad quietē alterius illud mouet ab eo sicut p̄m
git de rota que quiescit ad quietē ponderis ad cui⁹ mo-
tum etiā rota mouetur. quies enī pōt̄ desicere est causa ef-
fentialis quietis rote in horologio sicut etiā mot⁹ pō-
deris est causa essentialis motus rote. ¶ Sed contra.
si oē motus q̄ essentialit̄ quiescit ad quietē alteri⁹ mo-
uetur ab illo. sequit̄ q̄ causa p̄ se ⁊ essentialis quietis i
moto est quies motoꝝis. cui⁹ ergo motoꝝ celi quiescat:
ex quo nō mouet per se vel per accidēs: vt colligitur a
p̄ho. s̄z huius. sequit̄ q̄ celi quiescit ex quo ē motoꝝ
quiescit. ¶ Dicēdū q̄ quies dupl̄iciter sumitur videli-
cet actiue ⁊ passiue. quies actiue sūpra est cessatio a mo-
uere. quies passiue sūpra est cessatio a moueri: iō mo-
toꝝ celi nunq̄ quiescit q̄z nō actiue cū nunq̄ cessat a mo-
uere: neq̄ passiue q̄z nunq̄ cessat a moueri. illud. n. q̄z
cessat a moueri prius moueat: sed intelligētia que est
motoꝝ celi nunq̄ moueat nec mouebit̄: igit̄ nō cessat
neq̄ vnq̄ cessabit a moueri: sicut igit̄ celi nunq̄ desicet
quiete que est cessatio a moueri: ita intelligentia nunq̄
quiescit quiete que est cessatio a mouere. (Qm̄. n. acce-
ptus.) ¶ Tertio arguit̄ p̄bus ad eandē cōclusionē sic.
impossibile est q̄ aliquid moueat a seipso p̄mo: igit̄
omne q̄ mouet mouet ab alio. p̄z p̄na. q̄z p̄tradictio-
rius p̄ns formalit̄ repugnat antecedenti: ⁊ añs argui-
tur p̄supponēdo q̄ oē q̄ per se mouet est diuisibile si-
cut ostēdū est. s̄z huius quo p̄missio si possibile ē ali-
quid moueri a seipso p̄mo ponat̄ q̄. a. b. acceptum
in prima ratione moueat a seipso p̄mo ⁊ diuidendo
ipsum in puncto. c. sic q̄. a. c. sit vna pars eius. ⁊. b. c. sit
alia pars eiusdē. ¶ Et q̄ro v̄ritū totū q̄ est. a. b. desicet
. b. c. p̄te desicere: aut moueat eadē p̄te desicere. Si totū
q̄ ē. a. b. desicet. b. c. p̄te desicere: igit̄ mouet ab alio q̄z
erat p̄cedendū. patet p̄na. q̄z quiescēte parte. a. totum
quiescit: ⁊ ea mota totū mouetur. Si aut̄ omne q̄z to-
tum. a. b. mouet. c. b. quiescēte. ¶ Iterū querit̄ v̄ritū. a.
c. mouet aut nō. si nō igit̄ aliquid mouet cuius nulla
pars mouet q̄ est impossibile. ⁊ patet p̄na. q̄z. a. b. mo-
uetur ⁊ nō mouet. a. c. nec. b. c. si cōcedat q̄. a. c. mouet
⁊ nō mouet. b. c. igit̄. a. b. mouet tñ ratione partis igit̄

Liber septimus

tur nō mouet a seipso primo: & sic h3 p̄tradictio q̄ ali-
quid mouetur a seipso & nō mouet a seipso primo. Le-
ge li. (Quoniam enī acceptū est. a. b.) in prima rōne (q̄
mouet) a seipso primo (diuisibile erit. oē enī qd moue-
tur diuisibile erat). 6. hui^o loquēdo de eo q̄ mouetur
per se. (diuidatū igit in. c. nece ē igit. a. b. & d. c. Si enī nō
accipiat moueri ipso totoū. (b. c. igit quiescēt mouebi-
tur vñq3. c. a. nō ergo mouet p se. a. b.) tanq̄ causa p̄ci-
sa (sed rōne partis h3 cōcessit p seipso moueri pri-
mo) a. b. in casu dato.

Notandum primo fm cōmētatozē
cōmēto. 2. q̄ ista p̄posi-
tione ignorauit Sal. i illi qui nō intellexerūt ista demō-
strationē estimauit: igit enī p illud qd mouet p se non
sequitur cū alia ps. quiescit ut totū quiescat: & iō nō ap-
paruit eis modus declaratiōis quē Aristo. intēdebat
in hoc loco: h3 sequitur ut remaneat motū p partes nō p
totū: q2 intellexerūt hic p motū p se illud qd opponi-
tur moto p accidēs nō moto p partē eius: & q2 hoc in-
tellexerūt p motū p se nō fuit necesse apud eos cum in
hoc motu quiescit altera pars eius ut residuū quie-
scebat. Hec cōmētatoz: p̄radixit igit Sal. Aristo. i hac
p̄pōne q̄ quiescit vna pte totū quiescit. voluit. n. Sa-
lienus & plures sequaces eius q̄ quiescente vna parte
ad buctōrū mouet p se pleptate. p̄prie dicta: q2 posset
moueri p alia & moueri p partē ut dicebat nō erat mo-
ueri p accūs sed p se: ad cuius pōis cōfirmatiōē vide-
tur facere qd dicit. s. huius vbi distinguit moueri per
accidēs a moueri p partē. ¶ Sz op̄inio Sal. nō pōt
stare: q2 si illud dicit moueri per se cui^o vna ps moue-
tur. ergo si aliquid mobilis vna medietas moueretur
& alia quiesceret totū deberet dici p se moueri & p se de-
scere q̄ est falluz. p̄pterea phus. 4. hui^o voluit moueri
per pte ēē p̄prie moueri p se. neq3. p̄prie moueri p acci-
dens h3 ēē motū inter illa & vbi moueri p partē colloce-
tur sub aliquo illo p̄ mēbzo p. pōn^o d3 dicit moueri p
accidēs q̄ moueri p se. nihil enī mouetur p se nisi mo-
ueatur fm quālibet eius partē. neq3 intēdit phus hic
q̄ totū semp̄ dicatur quiescere quacūq3 pte quiescēt
differt: qm̄ pōt aliquis moueri manu aut pede de-
scende: h3 totū quiescit pte quiescēt a qua depēdet essen-
tialiter mot^o ut aial dēscit corde quiescēt: & lapis de-
scit vna pte quiescēt cū deducta rarefactiōe & cōdēsa-
tione nō moueat vna ps sine alia.

Secundo notādū fm cōmētatozē eo-
dem cōmēto q̄ necesse est hic
esse prima mota: q2 corpora nālia nō diuidunt in infi-
nitum in eo q̄ sūt corpora nālia. verbi gratia. qm̄ primū
motū in igne est minima ps q̄ pōt esse in igne in actu.
& si p̄ primū motū caloris nālis aialū est minima ps
que pōt mouere aial. & manifestū est in hoc mō motū
q̄ cū fuerit imaginatū q̄ pars ei^o quiescit totū quiescit
cū igitur fuerit declaratū q̄ cū pars primi motū quie-
uerit statim totū quiescit: & oē qd quiescit a motu p de-
tem alterius necessario mouet ab alio cōcludat in pri-
ma figura: qm̄ primū motū ē motū p aliū: & q2 oē mo-
tum ex se necessario est si ipsuz nō fuerit primū ut i eo
sit primū motū sequit^o q̄ oē motū ex se h3 motozē & i
hoc est dubiū de elementis: in aialibus autē manifestum
est q̄ motū dīfert a moto h3^o Intelligēdū q̄ aliquid
esse primū motū quadrupl^o intelligitur quidē primo
p̄mitate t̄pis vel spacij q̄ mouet in aliquo tpe vel p
aliquo spacij: & nō mouet ante illud: neq3 ante illū spa-
ciū: & tale esse ip̄licat p̄tradictiōē ut demōstrauit phs

sexto hui^o. ¶ Sz cō. aliquid dicit ēē primū motū pri-
mitate totalitatis eo modo quo dicit phs in p̄tin. s. hu-
ius. q̄ illud est motum fm seipso primū q̄ mouetur
fm quālibet pte: & sic oē primū motū necessario mo-
uetur ab alio: q2 si tale motū mouet ex se fm quālibz
partē: o3 quālibet partē mouere se: & p p̄tis mouere to-
tū depēdet a mouere partū. nō ergo tale mouet a se
ipso tanq̄ a causa p̄cisa: sed mouetur ab alio. s. a parte
sua. ¶ Tercio. aliquid dicit primū motū p̄mitate i
diuisibilitatis quo min^o nō pōt p se moueri: & sic dicit
cōmētatoz hic q̄ primū motū in igne est minima ps q̄
pōt ēē ignis in actu: cū corpora nālia fm q̄ hui^o non
sunt diuisibilia in infinitū: sed tñ in eo q̄ sunt corpora
absolute: & sic accipiendo primū motū necessario mo-
uetur ab alio: q2 cum tale sit homogenū in oibus su-
is partibus nō est rō quare tale minimū mouet seipm
quin per idē quēlibet pars eius mouet seipsam: igitur
moueri totius depēdet a mouere partū q̄ esse nō pos-
set nisi totū moueret a partib^o: & si sit hui^o minimū mo-
uetur ab alio. ¶ Quarto. aliquid dicit primū motū
p̄mitate gn̄itōis & ordinis: & illud est cor in aial.
vel aliquid intrinsecū cordi de quo loquit cōmētatoz
hic q̄ primū motū caloris nālis aialū & minima ps
que pōt moueri aial: & cōmēto primo dixit q̄ primū
motū per se in aial est cor. cōstat autē etiā tale primum
motū moueri ab alio. s. ab aial ut declaratū ē in libzo
de motibus aialū. ¶ Ex his arguit cōmētatoz i pri-
ma figura sic: oē primū motū mouet ab alio: sed oē
motū ex se est primū motū: vel habēs in se primū mo-
tum: igit omne motū ex se mouet ab alio. ista p̄na est
bona. aīis est verū: igitur & p̄tis est verū: nō obstante
q̄ illud sit dubiū in elementis: & manifestū in aialibus.
in elementis enī est dubiū vtruz motoz distinguat a re
mota: sed in aialibus est manifestuz motoz distingui
a re mota. v3 aīam a corporibz huius cōsequēte. minor
est de se manifesta. & maior ē arguit cōmētatoz. qm̄ oē
qd dēscit ad quietē alterius mouetur ab alio: h3 oē pri-
mū motū quiescit ad quietē alterius. nā in homogeis
quiescit ad quietē partis quātitatiue & in et homoge-
nis quiescit ad quietē partis qualitatiue v3 aīe: igitur
omne primū motū mouetur ab alio.

Dubitat p̄bādo q̄ in corporib^o na-
turalibus nō sit dare me-
diū minimū: q2 in alteratiōe corporis naturalis ps
alteratur ante partē in infinitū: cū omne agēs extrin-
secum prius agat in partē. p̄pinq̄a q̄ remota: sed in
infinitū. p̄pinq̄a ē aliqua pars agentis: igitur quacūq3
q̄ parte data minor ista prius alteratur: & per p̄tis nō
datur minimū in motu alteratiōis. ¶ In hac mate-
ria sunt plures opiniones quarū prima est. Incon-
sistens super primo posteriori di. q̄ forma rei gn̄atē & ma-
xime in simplicibus inducit paribilibz successiue quia
pars p̄pinq̄ior generatiū cū p̄parat ad recepitiōē
formē substantialis: ideo prius recipit eā q̄ pars remo-
tior. p̄pterea sicut non datur minimū naturale: ita nō
datur minimū motū. ¶ Sz cō opinio est egidij di. q̄
est dare minimū naturale in actu q̄ pōt per se existere
quoniam tam forma naturalis q̄ operatio naturalis
requirit determinatā quātitatē aqua pōt puenire ope-
ratio naturalis & sub qua pōt esse forma substantialis
sic q̄ sub minori quātitate nō posset esse operatio vel
forma naturalis: sicut igitur datur minima materia de
cuius potētia educitur forma ignis fm se tota ita da-
tur minima materia de cui^o potētia educitur simul ali-
L iiij

Philosophorum.

qua tota caliditas sic q̄ nō partibilibiter intēsiue nec ex-
tēsiue educitur caliditas illa: igitur dat minimū motū
tam in fieri q̄ in facto esse: sicut dat minimus ignis aut
minimus aer. ¶ Tertia opinio est Burlei dicentis q̄
in homogenis est dare minimū simpliciter quo min⁹
nullo modo pōt per se existere vel moueri ex quo enī
in homogenis totū est eiusdē speciei cū qualibet eius
parte quantitatiua: sicut nō repugnat toti per se existere
vel moueri: sed est dare minimū cuz certis circūstantijs
s. minimū q̄ potest p se existere per tantū tēpus: et ita
li cōtinuitate. q̄ enī minus illo nō possit per se existere
per tantū tēpus in tali p̄tinitate hoc nō est rōne forme
substantialis illi⁹: sed rōne p̄tinitatis que est iter ip̄m
cōtinēs et illud minus. Et sic datur minimū motū nō
quidē simpliciter sed cū illis circūstantijs: aut dat mini-
mū motū per p̄tinitatē ad suā speciem sic q̄ datur
minimū potēs mouere aīal' motū p̄gressiuo. s. cor vel
aliqd existens in corde ut inuit cōmētator. ¶ Quar-
ta est opinio cōis di. q̄ in rebus nālibus nō est accipe
minimū simplr quo min⁹ nō pōt ēē per se subsistere: s.
est accipe minimū tale fm sensuz quo minus sensus di
sp̄tuit op̄ime nō pōt distīcte apprehēdere: et h vi-
detur sentētia cōmētatoris sup scōo huius. vbi vult q̄
terminus entis in actu est ut sit tāgibile vel sensibile.
Omniū istarū opinio nō sola opinio egidij est de intē-
tione cōmētatoris nō quidē fm se tota: sed in parte: q̄
enī datur minimū naturale per se existens quo min⁹
non possit per se existere neq; per se moueri. hoc inren-
dit cōmētator: sed q̄ datur minima caliditas aducibi-
lis de potētia materie f̄z se totū simul intēsiue et extē-
siue hoc nō intendit cōmētator: ita q̄ l3 datur minima
forma: nō tñ datur minima operatio: imo si alteratio
fiat ab extrinseco qualitas ad quā est motus p se suc-
cessiue paribilibiter i infīnitū acquirat intensiue quam
extēsiue: ideo cōcedo cū cōmētatore q̄ in alteratiōe al-
tera pars ante partē in infīnitū: et q̄ nō contingit dare
minimā partē alteratā cū qua stat q̄ est dare minimū
q̄ pōt per se moueri et alterari quo. s. bene datur mi-
nus q̄ potest alterari: sed nō per se p̄tēte tertij mo-
di. ¶ Manifestuz igit. ¶ Ex p̄dictis p̄his cōcludit cō-
clusionē principaliter intentā di. q̄ ē manifestū. omne
quod mouet ab altero moueri: q̄ si nō maxime vide-
det q̄ id quod mouet ab intrinseco nō mouet ab alio
cuius oppositū est cōclusuz: qm̄ oē tale est diuisibile et
quiescit ad quietē partis v3. a. b. ad quietē. b. c. igit mo-
uetur ab alio. s. a parte que est. b. c. Inēdit igit Aristō.
in sūma hanc rationē. oē quod mouet: aut mouetur
per se vel per accidēs: si mouet per accidēs nonū est
q̄ mouet ab alio ut iacens in nauī: et sedēs sup equū.
si mouetur per se igit ab intrinseco vel ab extrinseco: si
ab extrinseco manifestū est q̄ mouet ab alio ut lapsus
a baculo: et baculus a manu. Si ab intrinseco igit il-
lud mouet a seipso p̄mo: vel nō a seipso p̄mo. si nō
a seipso p̄mo mouet ab alio: sed q̄ nihil mouetur
a seipso p̄mo arguit sic. oē q̄ dēscit ad dētē alteri nō
mouet a seipso p̄mo: sed oē quod mouetur quiescit
ad quietē alterius: igitur nihil q̄ mouet mouet a se-
ipso p̄mo. patet p̄sequētia cu3 maior per diffinitionē
de ly p̄mo que est alteri per ipsuz: et illud per alte-
ruz. minor vero est p̄bata. quonā omne quod moue-
tur ab intrinseco quiescit quiescente parte seu moto-
re alio intrinseco. ¶ Et li. ¶ Manifestuz igit q̄. a. b. c.
quiescente quiescet. et a. b. et tunc pausat q̄ mouetur:
sed si aliud in quiescēdo aliud. i. per quietē alterius

(stat et pausat manifestuz hoc ab altero moueri. mani-
festuz igit q̄ oē quod mouetur ab aliquo alio moue-
tur diuisibile est enī omne quod mouet et parte quie-
scente quiescit totum.

Notandum p̄mo fm cōmētato-
rem cōmētō scōo q̄ ista
demonstratio est vera: et est de genere signoz ceteroz
licet nō sit de genere demonstrationū simpliciter. ¶ Istud
cōmētuz Egidius sic declarat dicens q̄ demonstra-
re per signū est demonstrare per effectuz: et demonstra-
re simpliciter est demonstrare per causam. qui ergo sic
argueret habere tres competē triangulo p̄mo. ergo
si remouetur ab alijs non remouetur a triangulo
procederet a p̄io: et per causam simpliciter: sed si ar-
gueret habere tres si remouetur ab alijs non remo-
ueretur a triangulo: ergo competit triangulo p̄mo: et
procederet a posteriori per effectum et per signum: et
sicut est in affirmatiuis sic suo modo est in negatiuis:
ut si habere tres non competet triangulo p̄mo: et
aliquis argueret habere tres non competit triangulo
p̄mo. ergo si remouetur a triangulo non propter
hoc remouetur ab alijs: procederet a p̄io: et simplici-
ter: quia arguitur ex diffinitione eius q̄ est non p̄mo.
quia sicut p̄mo diffinitur per in esse alteri per ipsum
et non ipsi per alteruz: sic non p̄mo diffinitur per nō
in esse alteri per ipsum: sed ipsi per alteruz. ¶ Et ergo phi-
losofus argueret. nullum mobile mouet seipsum p̄mo:
igitur quodlibet mobile potest quiescere per qui-
etem alterius procederet simpliciter: et per causam cum
non mouere seipsum p̄mo sit causa. p̄pter quā mo-
bile quiescit per quietē alterius: sed ipse arguit econ-
tra ut si mobile quiescit per quietē alterius. s. per quie-
tem partis illud non mouet seipsum p̄mo ergo proce-
dit a posteriori et per signum. Sed Burleus aliter ex-
ponit dicens q̄ causa p̄pter quā aliquid quiescit ad
quietem alterius est: quia illud mouetur ab alio sic q̄
moueri ab alio est causa: et quiescere ad quietem alte-
rius est effectus argueret ergo sic. omne quod moue-
tur mouetur ab alio: igitur omne quod mouetur quie-
scit ad quietem alterius est procedere a causa ad effe-
ctum: et est demonstratio simpliciter: arguere autē econ-
tra ut omne quod mouetur quiescit ad quietem alteri-
us: igitur omne quod mouetur mouetur ab alio est p̄-
cedere a posteriori per effectum et per signum: ut quia
in horologio motus ponderis descendens est per se
causa motus rote: ideo rota per se et essentialiter quie-
scit ad quietem ponderis: igitur rota mouetur ad mo-
tum ponderis sicut est in proposito. ¶ Istuz expōsi-
tionum quilibet sufficiens: tamen exposito egidij
est magis ad intentionem Aristotelis cum demonstra-
tio quam fecit Egidius sit magis per immediatā. Ari-
stoteles enim probat. omne quod mouetur moueri
ab alio per hoc q̄ nihil mouetur a seipso p̄mo: et
probat nihil moueri a seipso p̄mo per hoc q̄ omne
motum quiescit ad quietem alterius. ¶ Et si aliquis
argueret contra exemplum Burlei dicentis q̄ illius
consequentiē tam anis quaz p̄sequēs componitur ex
causa et effectum tam rotam quiescere ad quietem
ponderis quam rotam moueri ad motum ponde-
ris dicat causam et effectuz. ¶ Respondetur q̄ ad hoc
est demonstratio per effectum quia concluditur positi-
uum per priuatiū. quod quidē respectu priuatiui se
habet ut causa. Dicit enim philosophus p̄mo posse-
riorum q̄ affirmatio est p̄io: negatiōe igitur habet

Libri septimus.

aliquā causalitātē respectu negatiōis. Propterea si arguitur sic: Omne habens pulmonē est respirans: igitur omne nō habens pulmonē nō est respirās. arguitur a causa ad effectū. Ecce ita aut arguitur ab effectu ad causam: ut omne nō habens pulmonē est nō respirans: igitur omne habēs pulmonē est respirās. et tamē tā antecedēs q̄ cōsequēs cōponitur ex causa et effectu: cum habere pulmonē sit causa respirādī. et nō habere pulmonē sit causa nō respirādī. Sicut enī affirmatio ē causa affirmationis ita negatio negationis inquit aristot. primo postēriorū.

Notandum secūdo sūm cōmentato / rē eodē cōmēto q̄ (po-
test quis dicere q̄ p̄positiones que v̄sitate sunt in eo
sc̄z de motiōe) antedicta (nō sunt v̄niversales om̄i mo-
to ex se cū in corpore celesti impossibile est dicere q̄ cum
pars dēuerit quiescit totū.) Dubiū quod mouet cōmē-
tator est istud: Demonstratio quā facit aristot. ē ista: Qd
quod quiescit ad quietē alteri? nō mouet a seipso p̄mo
sed omne quod mouet ex se quiescit ad quietē alteri? .i.
partis sue igit̄ n̄h̄l mouet a seipso. illa minor aut non
est v̄niversalis om̄i moto ex se: vel si accipitur v̄niuer-
saliter illa est falsa: cum celum moueatur ex se et non
quiescit ad quietem partis cum sit impossibile par-
tem celestis corporis quiescere. Ad istud dubiū respō-
det cōmentator dupliciter: Primo q̄ in om̄i re mota
p̄t̄ dēsc̄ ē aliq̄ mō impossibiliter aliq̄ mō possibile. Si ei
considerat motum ut corpus sic est possibile illud quē-
scere et quālibet partē eius ad hunc intellectum q̄ illi
nō repugnat quiescere neq̄z alicui parti eius. si autēz
consideratur res mota ut est corpus celeste sic impos-
sibile est illud quiescere aut aliquā partē eius. mō phi-
losophus considerat mobile ut habet rationē substantia-
lem corporis celestis. illa ergo minor est vera: Omne
quod mouetur ex se quiescit ad quietem alterius. et est
v̄niversaliter accipiēda ad hunc intellectū: Omne qd
mouetur ex se nō habet rationē moti est aptum natum
quiescere ad quietē alterius. Secundo respondet com-
mentator q̄ p̄positionū quedāz sunt categorice et
quedāz hypothetice: et cum sunt hypothetice et conditi-
onales: aliq̄ habent antecedēs verum et aliq̄ falsū: in
v̄troq̄ modo cōditionalis est vera: exemplū primi: ut
si sol ascendit dies est. exemplū secundi: ut si lapis vo-
lat habet alas. hec ergo cōditionalis sūm cōmentato-
rem si pars quiescit totum quiescit aliq̄ habet antecē-
dens verum ut in his in quibus possibile est partem
quiescere. aliquādo vero habet antecedens impossi-
bile: ut in corpore celesti in quo impossibile est partem
quiescere. Illa ergo cōditionalis p̄positio per quā
philosophus probat intentū videlicet q̄ si quiescit pars
quiescit totum semper est vera. licet aliquādo habeat an-
tecedens impossibile. ideo philosoph⁹ nō arguit nisi
ex antecedente vero. Uerbigratia: Si pars corporis
celestis quiescit totum corpus celeste quiescit: ergo cor-
pus celeste mouetur ab alio vel nō mouetur a seipso
primo. ista est v̄na cōsequētia necessaria cuius assum-
ptum est necessariū: licet illius antecedēs impossibile sit
illa ergo minor videlicet Omne quod mouetur ex se
quiescit ad quietem partis est intelligēda cōditiona-
liter isto modo: si aliquis mobilis ex se pars quiescit
totum quiescit. Sed contra demonstratiōnē aristotē
dubitat quia per eundē modū arguēdi posset pro-
bare q̄ n̄h̄l mouetur ab alio primo: quia si aliquid
completur alicui primo completur ei: et si remouetur ab

aliquo alio per diffinitionē eius q̄ est primo. nam p̄-
mo est cui alteri per ipsum et ipi non per alterum. et ex
hoc potest sic argui: Illud nō mouetur ab illo primo
qd̄ quiescit ad quietem alterius ab eo: sed omne quod
mouetur ab aliquo quiescit ad quietē alterius ab illo:
igitur n̄h̄l mouetur ab alio primo: minor declaratur
de animali quod dicitur moueri ab anima primo et ta-
men quiescit ad quietē alterius ab anima sc̄licet ad qui-
etē cordis. Etiam lapis dicitur primo moueri a for-
ma et tamen quiescit ad quietē alterius a forma videlicet
ad quietē sue medietatis. ¶ Ista dubitatio habet du-
as solutiōnes quaz prima est Egidij dicentis q̄ si ali-
qua passio competit alicui primo nō remouetur ab eo
propter remotionē a quoq̄ extraneo illi ut stat sub
illa passioe. Uerbigratia: Triangulo competit primo
habere tres angulos. et figura licet sit de ratione trian-
guli tamen est extraneū illi ut stat sub illa passione ha-
bere tres: et angulus extrinsecus licet sit extraneus trian-
gulo tamē sibi competit per se ut stat sub eadē passioe.
ideo si per imaginatiōnē figura separatur a triangulo
triangulus haberet tres dato q̄ nulla figura haberet
tres: si nō haberet tres nisi haberet angulū extrinsecū
ex eo quia habere angulū extrinsecū est causa propter
quā triangulus habet tres angulos. ita pars licet sit de
ratione totius absoluti considerati nō t̄n̄ est de ratione
totius ut stat sub illa passioe que est moueri a se: sed
ē de ratione totius ut stat sub illa passione que est
moueri ab alio: cum mouere seipsum dicat cōuersiō-
nem totius supra totum q̄ est concludere habitudinē
partis moueri nō ab alio dicat dist̄nctionē motoris
et mobilis et cōsequēter multitudinē partium. Pro-
pterea si aliquid mouetur a seipso primo stat illud mo-
ueri qualibet parte quiescente: ex quo tali accidit habere
tres: nō autem stat illud moueri qualibet parte qui-
escente ex quo tali accidit habere partes: nō autem stat
illud moueri qualibet parte quiescente: sed mouetur ab
alio primo: cum huic ut stat sub illa passione com-
petat habere partes. Hec responsio pulchra est sed mi-
hi difficilis. Primo quidem in hoc q̄ dicitur figuram esse
se intrinsecam triangulo: et omne illi extraneum ut stat
sub illa passione competit habere partes: quoniam
omne quod est de intrinseca ratione diffinit ut colligi-
tur a philosopho in Topicis et primo ac secundo hu-
ius: sed figura est de intrinseca ratione trianguli: et trian-
gulus est diffiniens habere tres cum p̄p̄ta passio dif-
finiatur per suū subiectū igit̄ figura est intrinseca huic
passioi que est habere tres: et per p̄ns figurā est intrin-
seca triangulo ut stat sub illa passioe. vñ quia risibi-
le diffinit p̄ hōiē et aīal ē de intrinseca rōne hōis igit̄
aīal est de intrinseca rōne risibilis. sic enī diffinit risibile p̄
hōiē dicēdo risibile ē hō apt⁹ nati ridere: ita pōt̄ dif-
finiri p̄ aīal dicēdo risibile ē aīal apt⁹ nati ridere. Cō-
sistit appet̄ dicēdū de figura et triangulo et h̄re tres. Itē
nō est v̄ez q̄ angul⁹ extrinsec⁹ sit cā p̄pter quā triangu-
lus h̄z tres: q̄z si null⁹ foret angul⁹ extrinsec⁹ nō min⁹ tri-
angul⁹ h̄ret tres: sed ē t̄m cā cognoscēdi triangulū h̄re
tres. nō enī sc̄it triangulū habere tres angulos eōles
duob⁹ rectis nisi ponat angul⁹ extrinsec⁹. Preterea vñ
q̄ p̄ nō t̄n̄ sit de rōne tot⁹ sed etiā de rōne illi⁹ ut est
sub illa passioe que est moueri a se: qm̄ omne qd̄ mo-
uet̄ ē p̄ se diuisibile et per se habēs p̄es sūm p̄m̄ hic in
l̄ra et 6. hui⁹. sed in eo q̄ est moueri a se includit̄ essen-
tialiter moueri: igit̄ esse diuisibile et h̄re p̄es includit̄ i
eo q̄ est moueri a se. nō igit̄ accidit huic q̄ est mouere

De hiscorum

a se habere partes: ut dicit Egidius. Secunda solutio est Burlei dicens qd illud quod mouetur ab alio primo non indiget alio motore ab illo a quo primo mouetur: ideo non mouet pars alicuius moti si illud mouetur ab alio primo negatur: igitur qd si aliquid mouetur ab aliquo primo illud quiescit ad quietem prius id est cessat a moueri per cessationem a mouere partis. Ista ratio facilius soluit difficultate dubitante qd ly primo tenet causam pcciam: sed non declarat instantias quo elementa mouent a suis formis primo et non indigent alijs mouentibus. s. gravitate et leuitate: et qd eadem elementa non possunt moueri ab aliquo primo qn partes eorum mouentur sicut mouentur. aia etiam mouet a suis aiaibus primo et tñ indiget alijs motoribus. s. cor et musculis. ¶ Pro declaratione ergo huius difficultatis pono quatuor documenta de intentione aristoteli. et comen. quo primo est istud: Sicut hoc ppositio Aliquid mouet a seipso: dicitur dupliciter motus. s. actiua que est mouere et passiuam que est moueri. Ita hoc ppositio Aliquid quiescit ad quietem alterius: dicitur in pposito dupliciter de tem v3 actiua que est cessatio a mouere: et passiuam que est cessatio a moueri. Propterea cum dicitur phis non moueri illud a seipso primo qd quiescit ad quietem alterius intēdit qd illud non mouet a seipso primo qd cessat a moueri per cessationem a mouere alterius: et sic cor mouet ab aia primo non obstat qd quiescat ad quietem sue partis quantitate que est alia ab aia: intelligendo per vtriusque quietem cessationem a moueri per cessationem a mouere alicuius sue partis quantitate: sed tñ per cessationem a mouere aie. Secundo documentum qd aristoteles in motu qd in quiete separat illud qd est per se ab eo qd est per accidens ita qd cum dicitur: omne qd mouet esse diuibile. intelligit de eo qd mouet per se et non per accidens. Et cum ait aliquid quiescere ad quietem alterius intelligit illud qd per se cessat a moueri per cessationem a mouere alterius. Et pñter cum dicit nihil moueri a seipso primo intelligit per se qd per accidens non est conueniens cum aia moueat a seipso primo. Mouet enim aia a seipsa nullo pcedente motore: bene pcedente aliquo mobili: qm mouet ad motum corpus. Et si instant: qm oē primum supponit id qd est per se: ut h. i. posterior. igit si aia mouet a seipsa primo ipsa mouet a seipsa per se negat pñia: sed solum sequit aiam mouere per se et motum ab aia moueri per se. Tertium documentum est qd motor et mobile in suis proprietatibus multum differunt. nam motori ut sic competit per se moueri et per accidens moueri: ut h. tertio huius. sic etiam accidit illi et est ab eo extraneum habere partes: et si habet partes illas per accidens competit mouere. Motor enim celi non habet partes. aia vero mouens cor et si habet partes ille non mouet. Sed mobile e contra per se competit moueri et per accidens mouere cum celum ad suum motum concurrat passiuum et non actiuum: competit etiam sibi habere partes quantitates quibus per se non competit mouere sed tñ moueri: id lapis motus deorsum et si quiescit ad quietem sue forme quiete que est cessatio a mouere non tamen propter hoc oportet qd quiescat ad quietem sue partis quantitate sic qd cessat a moueri per cessationem a mouere illius: qd et si nulla pars quantitatua lapidis moueret non minus lapis moueretur. s. per suam formam aut elementum extrinsecum in eo si etiam quilibet pars eius cessaret a mouere: non propter hoc lapis cessaret a moueri qd ad hoc moueret a forma sua vel elementis extrinsecis in eo ex quo totum non est sue prius ut fuit pbatum primo huius. Quarta documentum homogenea et ethomogenea multipliciter conueniunt et differunt. Conueniunt quidem qd vtraque mouet se

ipsa et vtraque habet partes quantitatias mouentes seipsas et vtraque habet partes particulares et mota propria motum totale. s. partes quantitatias et essentielles que sunt forma et materia seu aia et corpus. Sed discoueniunt qd homogenea habent infinitas partes seipsas mouentes cum sint eiusdem rationis cum omnibus suis partibus quantitatibus. ethomogenea autem habent finitas partes tñ se mouentes. s. cor epar musculos nervos et hmoi. Nulla enim pars cordis mouet seipsam: dato cum comitatore qd cor sit primum motum in aia. neque aliqua pars epatis mouet seipsam. Discoueniunt etiam qd non est ordo in homogeneis cum vna parte mota localiter omnes alie partes moueantur et non prius vna qd alia cum non deur prima. in ethomogenis autem est ordo: cum in aia vna pars prius moueat et moueatur qd alia: sicut in eis datur prima pars. s. cor vel aliud pportioneabile. In homogenis etiam quilibet potest mouere quilibet partem: loquendo de parte quantitatua: cum ad subtractionem cuiuscunque partis alia pars tardius mouetur. sed in ethomogenis quilibet pars quantitatua mouet quilibet partem quantitatua cum a nulla parte quantitatua moueatur cor. ¶ His documentis pmissis respondendo ad difficultatem dico qd aliquid moueri ab aliquo motore primo contingit quadripliciter. Primo quidem pprimatate totalitatis eo modo quo loquitur aristoteles in principio. s. huius. dicit egrum sanari a medico itaqd a mouente primo. et sic potest concedi aliquid moueri a seipso primo: qd aliud finem se totum mouet a seipso finem se totum. Secundo aliquid or moueri ab aliquo motore primo pprimatate pcciam: quia motor illi non pcedit alii motore. et aia mouet ab aia primo et elementa mouent a suis formis: loquendo de motore particulari et non vniuersali. De hac pprimatate facit phis explicationem mentionem. 2. huius. dicit. Nam est principium causa motus et quietis eius in quo est primo. Et s. huius inquit phis: Omne per se motum diuidit in partem primo mouentem et partem primo motam. isto modo non est possibile aliquid moueri per se a seipso primo: qm omne mouens seipsum per se presupponit alium motum. s. formam vel partem eius. Tertio aliquid dicitur moueri ab aliquo motore primo pprimatate immediationis scilicet quia non mediat aliue motor inter motum signatum et rem motam: et sic dicimus lignum alterari a caliditate primo: et medius diuidi a gravitate aut leuitate primo. De huius pprimatate loquitur philosophus secundo huius dicens: quia in omni questione et demonstratione est deuenire ad causam primam id est immediatam. et in hoc septimo qd primum mouens et motum sunt simul scilicet simultate immediationis: et hoc modo iterum non est possibile aliquid moueri a seipso primo: quia nihil est immediatum sibi ipsi sicut nihil est sibi ipsi continuum aut contiguum: neque a seipso differens. Quarto aliquid dicitur moueri ab aliquo motore primo pprimatate pcciam itaqd a causa sola et precisa eo modo quo dicimus cor aut calorem naturale moueri ab anima primo: quia non ab alia causa. et sic loquitur aristoteles in hic cum dicit nihil moueri a seipso contra opinionem Platonis dicens animam mouere seipsam primo: ut innuit commentator commento allegato. contra etiam opinionem Parmenidis et Melissi et aliorum antiquorum ponentium tantum vnum principium et dicentium illud mouere seipsam primo necessitatem distinguere inter motum et rem motam: ut habetur primo metaphisice. et parte tangebatur primo huius. Sed constat has opiniones esse impossibiles et demonstratione antedicta. Sicut enim non est possibile aliquid esse in seipso primo: ut demonstratum est. 4. huius: ita non

liber septimus.

est possibile aliqd mouē seipm pmo: sic em̄ n̄b̄l d̄f̄ eē
in seipso nisi ratione partiū quarū vna continet ⁊ alia
cōtinetur: ita n̄b̄l mouet seipsum nisi ratione diuersa
rū partiū quarū vna mouet ⁊ alia mouet. R̄ndet igit̄
ad difficultatē cōcedēdo aliqd moueri ab alio pmo
videl: celū ab itelligētia ⁊ cor ab aīa: ⁊ hoc p̄mitate
p̄cedisōis ⁊ motione agēis p̄icularis ad inuētiōem
aristo. ⁊ tūc ad argumētū n̄b̄l mouet ab illo pmo
q̄ quiescit ad quietē alteri⁹ ab eo: igit̄ ⁊c. Negat m̄ior.
⁊ ad p̄batōnē dico q̄ aīa nō mouet ab aīa pmo
p̄mitate p̄cedisōis cū indiget alijs motoribus: sed
bene mouet ab aīa pmo p̄mitate p̄cedisōis: de q̄
nō loquit̄ aristo. hic. Deinde ⁊ si lapis nō mouetur a
forma pmo ista p̄mitate ex quo indiget alio mo
tore. ⁊ cōcesso q̄ lapis aut elementū moueat a forma
pmo p̄mitate p̄cedisōis ponendo cū cōmōtore ter
tio celi grauitatē ⁊ leuitatē esse formas subales elemē
torū: nego talē motū quiescere passiuē ad quietē actiuā
sue medietatis. s. totū cessare a moueri p̄cessionem a
mouere illi⁹ medietatis: q̄ ⁊ si illa medietas non mo
ueret nō p̄pter hoc totū motū cessare: a moueri: conce
do tñ q̄ quiescit totū ad quietē illi⁹ medietatis. s. passi
ue: q̄ totū cessata motore p̄cessionem a moueri sue
p̄cedisōis de tali dēte passiuā p̄tis seu alteri⁹ a remota nō
itēdit aristo. h. vt parit. ¶ Ex p̄cedisōis sequit̄ q̄ aliter
accipit̄ hic pmo cū dicit̄ aliqd moueri a seipso vel
ab alio pmo: ⁊ aliter in libro posteriorū: cum asserit
p̄tis habere tres cōpetere triangulo: pmo qm̄ hic ac
cipitur pmo vt dicit̄ p̄mitate p̄cedisōis in genere cāe
efficiētis p̄ exclusiōnē cuiuscūq̄ cause: sed in libro po
steriorū accipit̄ p̄tis vt dicit̄ p̄mitate p̄cedisōis in gene
re cāe materialis p̄ exclusiōnē cuiuscūq̄ alterius subie
cti: qm̄ habere tres cōpetere triangulo nō p̄ aliud subie
ctum sed bene p̄ aliā causam v3 p̄ diffinitionē triāguli.
cōclusiōnē p̄ncipaliter intentā so
let quadrupl̄ argui ⁊ pmo sic:

Contra

Volūtas mouet v3 de volūtiōe in volūtiōnē ⁊ tamē a
nullo alio mouet cū sit libera libertate p̄cedisōis. intel
lectus etiā mouet ad intellectiōem ⁊ non mouetur ab
alio sed tñ a seipso v3 cū intelligit se. Dicit̄ em̄ p̄tis ter
tio de aīa q̄ in seipso a materia idē est intellect⁹ ⁊ q̄ in
telligitur. Secūdo sequit̄ q̄ in mouētib⁹ ⁊ motis sit
p̄cedere in infinitū cōtra p̄bm̄ secūdo ca.⁹ hui⁹ septimi.
⁊ p̄batur p̄tia: q̄ moto corpe elemētari sursum vt de
orsum illud mouet ab alio v3 a medietate sua et illa
itēz a medietate sua: ⁊ sic in infinitū cū non deat vltia
pars p̄pōrtiōis fm̄ p̄bm̄ tertio hui⁹. Tertio sequit̄
q̄ non posset probari p̄mum mouens in vniuerso
p̄mitate causalitatis cōtra p̄bm̄. s. hui⁹. ⁊ p̄bat̄ p̄tia:
q̄ posset dici tā celū q̄ eius partē quālibet moueri a se
sc3 p̄ partē eius sic q̄ celū mouet ab vna parte eius:
⁊ illa ps iterū ab alia pte ⁊ sic in infinitū. Quarto in
om̄i motū est deuenire ad vnū p̄mū mouēs p̄ aristo
te. s. hui⁹. ⁊ secūdo metaph. igitur in mobili grauiū ⁊
leuiū est deuenire ad vnū p̄mū mouēs. ¶ Ad p̄mū
dicit̄ q̄ aristo. nō loquit̄ de om̄i trāsmutatiōe sed tñ d̄
trāsmutatiōe per se que est ex subiecto in subiectū et ex
cōtrario in cōtrariū: Qd̄ quidē accidit tā intellectui q̄
volūtati. Licet̄ em̄ tā intellect⁹ q̄ volūtas sepe trāsmu
tet de positūo in positūo: aut de errore in sciam: aut
de vna opiniōe in aliā: aut de vna electiōe in aliā hoc
tñ est p̄ accidēs cū tā intellectus q̄ volūtas sepe trāsmu
tuet̄ a pura p̄uatiōe ad habitū fm̄ doctrinā aristo.
tertio de aīa. Itē dicit̄ q̄ neq̄ intellectus neq̄ volun

tas mouet a se pmo p̄mitate p̄cedisōis p̄ exclusiōem
alterius cause in genere cause efficiētis: qm̄ intellectus
potentialis n̄b̄l intelligit absq̄ fantasmatibus: ⁊ intel
lectu agente di. pho. 3. de aīa q̄ necesse est intelligētēz
fantasmata speculari: ⁊ q̄ intellect⁹ agēs est oīa facere.
¶ Ad secūdū r̄ndet̄ q̄ nō est incōueniēs p̄cessus in
finitus in mouētib⁹ ⁊ motis in potētia. s. faciētib⁹ vnū
mouēs ⁊ vnū motū: imo hoc est necessariū tā in motu
locali q̄ in motu alteratiōis cū vtrobiq̄ sit necessariū
vnā p̄te moueri ab alia: ⁊ illā ab altera in infinitū: sed
in mouētib⁹ ⁊ motis in actu. s. inuicē se patis nō faciē
tib⁹ vnū nō est possibilis p̄cessus in infinitū: qualē
negat aristo. in hoc septimo ⁊. ii. metaph. ¶ Ad tertū
negatur p̄tia: q̄ cōcesso q̄ celū moueatur a se ⁊ q̄libet
pars eius moueat a se: cū om̄e mouēs moueat fm̄ q̄
est in actu: ⁊ om̄e motū moueat vt est in potētia p̄ ari
sto. ii. hui⁹. opoztebit̄ resoluerē tā celū q̄ ei⁹ p̄te quāli
bet quātitatiua in duo p̄ncipia quoz vnū est i actu
mouēs nō motū: ⁊ reliquū in potētia motum nō mo
uens: vt declaraf. s. hui⁹. Et qm̄ motus celi est p̄petu⁹
opoztet assignare motore infatigabilē separatū a mate
ria: nō aptū moueri p̄ se vel p̄ accidēs: ⁊ istud ē p̄mū
mouēs in vniuerso p̄mitate causalitatis. Ex quibus
sequit̄ p̄ q̄ ista p̄pōitiōnē hic demonstratam Om̄e q̄
mouetur ab alio mouetur: p̄batur imobilitas p̄mū
motoris: nō quidē tāq̄ causam sufficiētē ⁊ adeq̄tam
sed tāq̄ p̄ causam p̄tialē cui annectit̄ alia causa tam in
hoc septimo q̄ in octa. hui⁹ v3 q̄ in mouētib⁹ ⁊ mo
tis nō p̄cedit in infinitū loquēdo de mouētib⁹ ⁊ mo
tis in actu ⁊ nō in potētia: q̄ vt dicit̄ est ad illā p̄pōi
tiōnē: Om̄e q̄ mouetur ab alio mouet. sequitur for
maliter q̄ in mouētib⁹ ⁊ motis in potētia contingit
p̄cedere in infinitū. ¶ Ad quartū cōcedo q̄ in motu
grauiū ⁊ leuiū est deuenire ad vnū p̄mū mouēs: nō
quidē p̄mitate p̄cedisōis sed p̄mitate totalitatis ⁊ i
mediatiōis ⁊ p̄cedisōis. Unde ⁊ sine motu taliū nō da
tur ps q̄ntitatiua pmo mota neq̄ pmo mouēs: tñ
ps qualitatiua pmo mouēs sc3 forma ⁊ ps q̄ntitatiua
pmo mouēs ⁊ ps q̄ntitatiua pmo mota v3 m̄ia: ista
est simplr p̄mū motū in corpe naturali. ⁊ dicitur p̄
mū motū in potētia p̄ter q̄ sunt alia pmo mota in
actu de quibus supra feci diffinitionem.

Doniaz autē om̄

ne. Istud est secūduz
capitulum hui⁹ p̄
mi tractatus: in quo
philosophus osten
dit ex p̄pōitiōne
demonstrata q̄ est
deuenire ad p̄mūz
motorem motū in
loco: ponens duas
conclusiones quarū p̄ma est ista: Omne quod mo
uetur in loco mouetur ab alio. Secūda conclusio:
Necesse est deuenire ad p̄mū motorem motum in
loco. ibi: (Et mouens igitur.) ¶ P̄ma conclusio ar
guitur sic: Omne quod mouetur mouetur ab alio: sed
omne quod mouetur mouetur in loco: igitur om̄e q̄
mouetur in loco mouetur ab alio. patet cōsequētia:
a superio ⁊ distributo ad suū inferius cū debito me
dio. m̄ior est de se euidens: ⁊ m̄ior est demonstrata

Tex.
cō. 3.

in precedenti capitulo. philosophus tamen non accipit illud medium in littera: quoniam a superiori distributo ad suum inferius per se tenet consequentia affirmatiue ⁊ negatiue sed ad suum inferius per accidens non tenet argumentum affirmatiue nisi cum debito medio. Constat autem quod moueri in loco est per se inferius ad moueri cum non sit possibile inuenire moueri absq[ue] moueri in loco vt ostendetur octauo hui[us]. 1. e. li. Quo[n]iam autem omne quod mouetur ab aliquo mouetur necesse est ⁊ quod mouetur omne in loco moueri ab altero.)

Notandum primo fin commenta
torem cōmento tertio:
q̄ (ista declaratio est loyca ⁊ vitur ea ad confirman-
dum. nam propositio dicens q̄ omne transmutatur
transmutatur ab aliquo verificata est nobis q̄ quedā
est manifesta per se ⁊ quedam demonstrata est scilicet
in translatiō: ergo non est concludere translata me-
diante illa propositiōe sed sicut dicimus vitur illa
ad confirmandum.) Ista ratio hic facit dicitur loyca:
non quia aliqua propositiō accepta in ea declaratur i
loyca: sed quia modus arguendi docetur in loyca vi-
delicet: a superiori distributo ad suū inferius: seu a suo
distributo ad suam partem: neq̄ per istam propositi-
onem: Omne quod mouetur mouetur ab alio demo-
stratur ista: Omne quod mouetur in loco mouetur ab
alio. sed tantum declaratur per illam: quoniā cum de-
monstratur aliqua conclusio demonstratur esse for-
maliter contentum in illa vi. philo sopho primo prio-
rum q̄ vna potestas sillogismoꝝum est concludere
plura videlicet: cōclusionem ⁊ quicquid sequitur ex illa
sed in prioꝝi capitulo demonstrata est hec conclusio:
Omne quod mouetur mouetur ab alio. ⁊ hec: Omne
quod mouetur in loco mouetur ab alio. formaliter co-
tinetur in illa: igitur demonstrando illam explicite de-
monstrata est hec implicite. ⁊ ideo aristoteles non vi-
tur hic ratione ad demonstrandū hanc: Omne quod
mouetur in loco mouetur ab alio: ex quo demonstra-
ta est: sed vitur hac ratione tantū ad confirmationem
illius cōcludo eas implicite. neq̄ ista propositiō: Om-
ne quod mouetur mouetur ab alio. fuit demonstrata
fm omnia contenta sub illa: quia de quibūdam mo-
tis est manifestū q̄ illa mouetur ab alio. ⁊ ita de mul-
tis que mouentur in loco est manifestum q̄ illa mouē-
tur ab alio.

¶ Probandum secundo fm cōmentato
rem eodē cōmento qd
(p̄mū motū in loco est declaraturū est qd nō mo-
uetur nisi ab alio necesse est vt omne motū in loco
moueatur ab alio: hoc est euidētissimū.) 3^a itē vna
alia ratio quā facit cōmentator ad p̄clusionē dī. Om̄is
est p̄mū motū ex se in loco mouetur ab alio : igitur
est omne motū in loco mouetur ab alio : hoc con-
sequētia tenet ex eo quia omne motū in loco aut mo-
uetur ab extrinseco aut ab intrinseco: sed ab extrinseco
moueatur ab alio. Si ab intrinseco aut est p̄mū mo-
tū vel includens p̄mū motū: et qualitercūq; di-
citur seipsum esse motū ab alio vt est demonstratū
in p̄iori capitulo. ¶ Quas consequētiās intendit cō-
mentator quarū prima est ista: Omne p̄mū mo-
tū ex se in loco mouetur ab alio: igitur omne motū
ex se in loco mouetur ab alio. p̄3^a p̄ia: q2 oē motū ex se
in loco ē p̄mū motū ex se in loco vcl clūdes p̄mū mo-
tū ex se in loco. Secunda consequētia est ista: Om̄is

nemotum ex se in loco mouetur ab alio: igitur omne
motum in loco mouetur ab alio. patet consequentia:
quia oppositum consequentis nō stat cum antecedente:
ex quo omne motū ab extrinseco in loco necessario mo-
uetur ab alio. ¶ Neq; obstat q; arguatur ab inferiori
ad suū superius distributio quia sepe tenet istem
duos argendi in gratia materie: videlicet quando arguitur
cum verbo substantiuo de secundo adiacente: et cum
nisi homo est ergo omne animal est. aut cum verbo de
tertio adiacente respectu predicari non potens com-
petere inferiori nisi competat superiori: ut quilibet ho-
mo est sensitiuus igitur omne animal est sensitiuus. om-
nis albedo est visibile igitur omnis color est visibile.
ita in proposito quia moueri ab alio est passio non
potens competere inferiori nisi competat superiori. ideo
quilibet illarum consequentiarū est bona gratia ma-
terie. (Et mouens igitur.) Secunda conclusio: In om-
ni motu necesse est deuenire ad primum motū et pri-
mum motum in loco: probatur: Qmne quod mo-
uetur in loco necessario mouetur ab alio. et non contin-
git procedere in infinitum in mouentibus. et motus in
loco igitur et. patet consequentia cum maiori ex prece-
denti conclusione. minor autem demonstrabitur infra
non obstante q; demonstretur in generali secundo ma-
taphisice. Et potest eadem colligi ex pmo huius: quia
dicebatur q; non cognoscatur scientie effectus nisi per
omnes suas causas. Si igitur in mouentibus et mouens
procederet in infinitum de nullo effectui naturali ha-
beretur scientia in genere cause efficientis. et patet con-
sequentia: quia infinitum finis et infinitum est ignotum
ut patuit pmo huius. f. li. Et mouens igitur ab al-
tero quoniam et ipsum mouetur et iterum hoc ab al-
tero: nō autem in infinitum abibit: sed necessario (stabit
alicubi et erit aliquid quod pmo causa erit motus) et
loco tam actiue q; passiuē.

Notandum fm̄ cōmentatozem cō-
mento tertio q̄ (cū mo-
toz extrinsecus in loco nō mouet nisi moueatur i om-
ne motum mouetur a motore necesse si motoz extrinse-
cus mouetur etiam a motore extrinsecō vt hoc non p-
cedat in infinitū sed puenit motus ad motū q̄ mo-
uetur nō a motore extrinsecō sed a motore i ipso.) Lō-
clauso quā intendit philosophus fm̄ cōmentatozem et
ista q̄ est deuenire ad p̄mū motū in loco q̄ mouetur
a principio intrinsecō solū ad cuius probationē cō-
mentatoz p̄supponit duas p̄positiones quarū prima
est ista: q̄ om̄is motoz extrinsecus a moto i mouēdo
mouet. r̄ ratio est ista q̄ om̄is talis motoz est corpus
i om̄e corpus in mouēdo fm̄ locum mouet fm̄ locū
vt patet in corpib⁹ q̄ mouēt se adinuicē nulla em̄ ip̄be-
ra celestis mouet aliā nisi moueat: neq̄ man⁹ mouet
baculum nisi moueat: neq̄z musculos aut neruos
nisi moueat. Secūda p̄positio: Q̄m̄ motū a principio
intrinsecō est p̄mū motū vel habēs in se p̄mū
motū. Ista p̄positio est etiā manifesta inducte. nam
celū mouet a principio intrinsecō r̄ est p̄mū motum:
animal autē mouet a principio intrinsecō r̄ nō est p̄-
mū motū sed includens p̄mū motū videlicet co: r̄ iō
p̄bato q̄ est deuenire ad p̄mū motū in loco a prin-
cipio intrinsecō habebit q̄ est deuenire ad p̄mū mo-
tum in loco a principio intrinsecō. Istis p̄positiōib⁹
p̄missis vna cū cōclusiōe prima q̄ om̄e motū in lo-
co mouet ab alio: accipiat̄ aliquod motū in loco q̄
rēdo vtz ill d mouet a motore extrinsecō vel nō: si nō

Libri septimus.

Igitur mouet a motore intrinseco et per se cum ipso sit primum vel habens in se primum motum habetur intentum. Si autem illud motum in loco mouetur ab extrinseco et motor extrinsecus non mouet nisi moueatur ex propositione prima queritur utrum motor ille moueatur ab intrinseco vel ab extrinseco: et cum non contingat procedere in infinitum in motoribus extrinsecis neque in mouentibus ab extrinseco tandem deueniendum est ad vnum motum ab intrinseco qui est primum motum in loco vel habens in se primum motum in loco. Ex predictis sequitur quod non intendit hic probare philosophus immediatam primum motoris ut dicit Egidius: quia hoc probabitur. 2. huius. neque intendit probare quod est deuenire ad primum motorem aut ad primum motum simpliciter ut alij opinantur: sed intendit probare quod in omni ordine mobilium et motorum secundum locum est deuenire ad primum motorem et primum motum in ordine illo ut assertit conclusio secunda huius capituli: aut quod est deuenire ad aliquod primum motum in ordine illo qui mouetur a principio intrinseco secundum quod probat commentator: ut si lapis mouetur a baculo: et baculus a manu: et manus ab alio motore extrinseco: necesse est quod in ordine illorum mobilium et mouentium denominetur ad aliquod primum quod mouetur a principio aliter procederet in infinitum. (Si enim non.) Jam probatur illa minor videlicet quod in mouentibus et motoribus non contingit procedere in infinitum. Ad cuius probationem philosophus premittit quatuor suppositiones quarum prima est ista: Si contingit procedere in infinitum in mouentibus et motoribus necesse est infinita esse quorum quodlibet est mouens et motum: sitigitur quod a moueatur a motore b. et b moueatur a motore c. et c ab alio motore videlicet d. et sic in infinitum ita quod supra a sint infinita quorum quodlibet sit mouens et mobile motum eo modo quo quis imaginaret quod lapis moueret ab aere et aer a baculo et baculus a manu et sic in infinitum. aut quod orbis lunemoueatur a sphaera Mercurij et sphaera Mercurij a sphaera Veneris et sphaera Veneris a sphaera Solis: et sic in infinitum. I. e. lit. Si enim non est vera alia minor: (sed in infinitum procedet) ordo mouentium et motorum (sit a quidem quod ab ipso b mouetur. b vero ab ipso c. c autem ab ipso d. et hoc igitur modo in infinitum accedat) id est procedat.

Notandum quod aristoteles non loquitur nisi de motu locali: neque loquitur de quocunque processu finito vel infinito mouentium et motorum sed tantum de processu finito mouentium et motorum in actu: quia ut patuit in alio capitulo necesse est dare processum in mouentibus et motoribus in potentia non solum in motu locali sed etiam in motu alterationis. (Quoniam ergo.) Secunda suppositio est: In omni motu mouens et motum sunt simul non tantum secundum esse sed etiam secundum moueri: ita quod non tantum simul sunt mouens et motum sed etiam simul mouentur. Unde in casu primo suppositionis a mouetur quando b mouetur: et b mouetur quando c mouetur: et c mouetur quando d mouetur et sic in infinitum. et sicut sunt simul omnia talia mota et mouentia sunt simul omnes motus illorum. Dicit enim commentator hic quod (omne corpus mouens aliud corpus non mouet ipsum nisi moueatur cum eo in tempore in quo mouetur ipsum. et subdit: Manifestum est quod infinitum mouebuntur et b c d omnium erit in simul. I. e. li

Quoniam ergo simul sunt (mouens et ipsum quod mouetur manifestum est quoniam simul mouebitur et a et b. cum enim b mouebitur et a mouebitur (et cum b mouebitur et ipsum c) mouebitur (et cum c et ipsum d erit igitur simul motus qui est a et b et reliquorum vni uscuusque.)

Notandum secundum commentatorem comento quarto quod (hoc quod sequitur in motu non in quiete scilicet quoniam necesse est ut omnia moueantur in simul eodem tempore si vnum eorum mouetur: et non sequitur si vnum eorum quiescit quod omnia quiescant in simul. Primum enim motum potest quiescere et ultimum remanebit in motu. Et quia Salienus opinatus est quod in talibus motoribus et motoribus ut quiescant in simul et cor ut dixit extrahitur animali fortasse mouetur per duos passus: dixit quod cor non est primum principium mouens animal in loco: et quia animal non mouetur prius quam caput abscinditur: dixit quod principium motus est caput: ego vidi arietem postquam caput suum abscisum fuerat abula: re huc et illuc multotiens) hec commentator. Opinio galieni fuit quod cor non est principium motus animalis sed caput: et arguebat sic: Illud est principium motus animalis quo moto mouetur animal et quo quiescente quiescit animal: sed moto capite mouetur animal et quiescente capite quiescit animal: Non autem quiescente corde quiescit animal: igitur caput et non cor est principium motus animalis: patet consequentia cum maior diceret et minorem declarabat experientia dicens: quod extracto corde ab animali adhuc potest moueri animal per duos passus: non autem absciso capite mouetur animal.

Contra Salienus arguit commentator dupliciter: primo contra rationem in se probando contra eum caput non esse principium motus animalis secundum Salienum quo quiescente quiescit animal: sed quiescente capite non quiescit animal: quoniam ipse commentator vidit arietem ambulare multotiens huc et illuc absciso capite: igitur caput non est principium motus animalis. Secundo arguit commentator quod illud non est principium motus animalis quo quiescente quiescit animal: quia necessario principium motus animalis est cor aut cerebrum: sed quocunque istorum quiescente non quiescit animal: igitur et c. patet consequentia cum maior: minor autem est declarata experientia: quoniam extracto corde ab vno animali et absciso capite alterum vtrumque mouetur. In duobus igitur contradicit commentator Salieno: primo quidem in hoc quod est principium motus animalis: tamen dicit commentator cor principium esse motus animalis et non caput contrarium cuius asserit Salienus videlicet quod non cor sed caput est principium motus animalis. Secundo contradicit sibi in alio cum dicat Salienus quod patet pluribus mouentibus et motoribus si quiescit primum omnia alia quiescant: commentator autem dicit quod in tali ordine si mouetur vnum omnia mouentur: non tamen si quiescit vnum omnia quiescant. Sed arguitur quod commentator implicat contradictionem quoniam si vnum mouetur omnia mouentur: et non si vnum quiescit omnia quiescant: igitur idem simul mouetur et quiescit. Ista consequentia est bona: et antecedens est concedenda ab eodem: quia illa prima sit bona per quod secundum commentatorem conditionalis non valet: si vnum quiescit omnia quiescant: stat

Philosophorum

igitur oppositum consequentis cum antecedente quod aliquid istorum quiescit et aliquod istorum mouetur sed per eum si vnum illorum mouetur omnia mouentur: igitur idem simul mouetur et quiescit. Item si primum motum quiescit non mouet secundum: et si secundum quiescit non mouet tertium et sic de alijs: et per consequens primo quiescente oia alia quiescunt quod est contra. et patet antecedens quod quodlibet eorum est corpus. modo secundum philosophum nullum corpus mouet localiter aliud corpus nisi ipsum moueatur. Deinde ut apparet non oportet quod si primum moueatur omnia alia moueantur: quia siue ponatur caput siue cerebrum siue cor principium motus alicuius stat illud moueri alijs quiescentibus ut ad sensum est notum. Pro solutione omnium istorum videtur quod cum commentator asserit omnia istorum moueri si vnum mouetur per vnum intelligit primum: ita quod si primum mouetur omnia alia mouentur: neque sic absolute intelligit hanc conditionalem: sed cum additamento videlicet quod ipsum primum motum sit applicatum mediate vel immediate omnibus alijs motis et quod motus ipsius sit propter motum aliorum. Et sic patet intelligendo quod si primum istorum mouetur omnia alia mouentur. Si enim mouetur manus applicata ad baculum immediate et ad aerem vel lapidem mediate sicut quod illius sit propter motum illorum: manifestum est quod manu mota mouetur baculus et aer et lapis non tamen si quiescit manus quiescunt alia: quia post separationem baculi a manu quiescit manus et tamen mouetur baculus et aer et lapis. Ex isto patet quod illa consequentia non valet: Si primum motum quiescit non mouet secundum: et si secundum quiescit non mouet tertium: et sic de alijs: igitur primo quiescente omnia alia quiescunt. Quia licet primum non moueat secundum: forte secundum recipit dispositionem a primo seu virtutem per quam mouet seipsum quiescente primo moto: sicut patet de aere mouente seipsum post separationem lapidis a proficiente. Similiter quiescente corde mouent muscoli et nervi seipsos per virtutem acceptam a corde secundum quam mouendo seipsos mouent manus et pedes. Cum autem ultimo suadetur quod moti si primum mouetur omnia alia mouentur siue ponatur principium motus alicuius caput siue cerebrum concedo illam conditionalem absolute intellectam: sed sic non accipit commentator eam sed cum additamento videlicet stante applicatiue et ad singula mota posteriora sic quod motus primum sit propter motum aliorum et maxime propter motum ultimum: ut est manifestum in compositis celestibus in quibus moto primo mouentur omnia alia. Similiter moto corde mouentur omnia alia dummodo anima applicet cor ad alia membra: et intelligit motum cordis propter motum omnium aliorum. (Et accipere igitur.) Tertia suppositio est ista: Per quemcumque mouentia et mota sunt infinita secundum numerum tamen cuiuslibet moto secundum se competit motus aliquis numero non quidem infinitus secundum extrema sed terminatus et finitus. Nam omnis motus ut dictum est. 5. et 6. huius est ex quodam in quiddam et ex termino in terminum: et ad hoc quod perueniantur ad terminum aliquem certum et determinatum ibi nullo modo ponitur infinitum tempus. Motus enim circularis celi ut terminatur ad aliquem terminum non durat per infinitum tempus: si autem durat secundum philosophum per infinitum tempus: hoc est quia semper reiteratur circulo super eandem magnitudinem. Le. li. Et accipere igitur vnumquodque istorum

mobiliu(m) mobiliu(m) (poterimus) secundum vnumquemque motum finitum ipsum (et namque si vnumquodque ab vno quocumque mouetur vel minus vno numero vnius cuiusque) mobilis istorum (motus) est (et non infinitus in vltimis) id est nullus istorum motuum est infinitus secundum vltimum.

Notandum secundum commentatorem commentato quarto quod (cuius de claratum sit quoniam motus rectus infinitus non est ideo aliquis potest dicere ei quod ponere talia mota est ponere motum rectum infinitum et quod. respondendo quod hoc non est verum quoniam motus istorum omnium est vnus numero et finitus.) Dubium ergo quod mouet commentator est istud: Si infinita mobilia mouentur motu recto sic quod quodlibet eorum moueat ab alio: sequitur quod motus rectus est infinitus: cuius oppositum est demonstratum sexto huius. Potest responderi negando consequentiam: quoniam sicut ex omnibus mobilibus non fit vnum mobile ita ex omnibus motibus omnium illorum non fit vnus motus numero: sed tot sunt numero totales motus quot sunt illa mobilia: et sicut quodlibet illorum mobilium est vnus mobile numero finitum et terminatum: ita quilibet illorum motuum est finitus et terminatus. (Quoniam autem.) Quarta suppositio est: Ista vnitas motuum habet attendi penes vnitatem suorum terminorum. hec suppositio est probata quinto huius vbi ostensus est quod omnis motus est ex quodam in quiddam ita quod ille motus est vnus numero qui est ex eodem termino numero in eundem terminum numero cum alijs requisitis ad vnitatem numeralis que sunt vnitas temporis et vnitas mobilis videlicet numeralis: unde aliqua denigratio est vnus motus numero ex eo quia est de hoc albo in hoc nigrum in hoc continuato tempore et in hoc mobili: et vbi alicuius motus essent plures termini ad quem: aut plura mobilia aut plura tempora non est motus ille vnus numero sed vnus specie aut vnus genere aut vnus analogia vel attributione. Illi namque motus sunt vnus motus specie qui sunt ad terminos eiusdem speciei: ut sunt due calefactiones aut due dealbationes. Illi vero motus sunt vnus motus genere qui sunt ad terminos eiusdem predicamenti scilicet generationis et corruptionis primo qui sunt ad terminos predicamenti substantie: et calefactio et dealbatio sunt etiam vnus motus genere scilicet predicamenti qualitatif: quia sunt ad terminos eiusdem predicamenti: sed de his dictum est sufficienter quinto huius. Motus enim maxime cognoscitur vnus ex vnitate termini ad quem: ideo omnes motus qui sunt ex albo in nigrum sunt eiusdem speciei specialissime: quia omnes nigredines sunt eiusdem speciei specialissime. omnes autem dealbationes sunt eiusdem speciei subalterne si sunt ex bono in malum. Le. li. Quoniam autem mouetur ex quodam in quiddam mouetur: aut enim numero accidit eundem esse motum aut genere aut specie: numero quidem igitur dico eundem motum qui ex eodem in idem numero in tempore eodem numero fit ut ex hoc albo quod est vnum numero in hoc nigrum secundum hoc tempus quod est vnum numero. Si enim secundum aliud non adhuc vnus erit numero sed specie genere aut vnus motus est qui in eodem predicamento substantie vel alterius (generis est) specie autem sunt illi motus idem (qui ex eadem specie in idem specie sunt) (ut ex albo in nigrum: aut ex bono in malum: hec autem dicta sunt et in prioribus) scilicet quinto huius.

Tex.
co. 4.

Tex.
co. 5.

Lib. septimus.

Notandum fm comē. cō. r. q. i hoc q. mot⁹ sit vn⁹ numero tria exiūt vt sit vn⁹ mot⁹ nūero r in vno tpe nūero r d vno nūero i vnū nūero: r mot⁹ vn⁹ specie ē ille qdē de vno specie in vnum specie vt motus qui sunt in coloribus substantie aut quātū. aut vbi. Sed est dubiū ppter quod philosophus quito hui⁹ declarāo pnes qd hz attēdi vntas mot⁹ nō scē mētiōē d termino a quo sed in de termino ad quē. r ppter quod philosophus nullā facit mētiōē de mobili cū ibidē dixerit vntatē numeralē motus esse necessariā ad vntatē numeralē motus. Rēspōdetur q. ibi nō fecit mētiōē de termino a quo gratia breuitatis: quoniam si termin⁹ a quo r terminus ad quē sunt termini motus r sūt de intrinseca ratione motus necessarij est talis vntas in termino a quo qualis est in termino ad quē. Unde qz motus specificatur r denominatur a termino ad quē r nō a termino a quo: Itatū sūt nominare potius terminū a quē q terminū a quo. Cum vero subiungitur q. hīc nō sit mētiō de subiecto motus. s. de ipso mobili hoc negatur: quia cum ait philosophus q. ex albo sit nigz intelligit philosophus nō in terminū a quo sed etiam subiectū motus. ¶ Intelligendū q. istā quartaz suppositionē philosophus posuit declaratiōē secū: de qz posset aliqd dicere q. nō si infinita mouet r mouetur in tempe finito infiniti sunt motus in tempe finito: quia nō cūlibet illoz mobilis corresponsder vnus motus numero distinctus a quolibet motu cuiuscūq. alterius mobilis. Et ideo contra hanc rēspōsiōēz in tendit sic arguere philosophus per suppositionē quartam: Ille motus est vnus numero qui est in vno mobili numero r in tempe vno numero r ab vno termino nro in vnū terminū nūero: igitur si infinita mobilia simul mouerētur quodlibet illoz haberet propriū motum vnū numero distinctum a motu vno numero cuiuscūq. alterius. (Accipiatur igitur.) Istis suppositionibus premis arguit q. in motoribus r motis nō contingit pcedere in infinitum: quia aliter sequitur q. possibile est motū infinitum s. in tempe finito contra demonstrationē factam. s. huius. r q. illud sequatur arguitur: ponendo q. est motus a: r q. sit motus b: et i sit motus c: r sit motus d: sic vltra in infinitū ex quo mobilia sunt infinita. Tempus vero in quo mouetur a sit R: runc sic: Omnes isti motus ezi c sunt in tēpoze finito: sed omēs isti motus constituunt motū infinitum: igitur motus infinitus est i tempe finito. patet consequentia cum mīnoz: quia omēs isti motus in finiti sunt per tertiam suppositionē: neq. est cura si illi motus sunt equales vel inuales. nūc cū differt si motus a est equalis motui b aut illo maior: necesse est em q. illi constituent motum infinitum ex quo sunt infinitum mobilium actu separatim: sed maior declaratur videlz q. omēs illi motus sunt in tempe finito: quia motus a cum sit finitus est in tempe finito. s. in tempe R: r in eodem tempe sunt mot⁹ omniū illorum mobilium per secundam suppositionē: igitur rē. Le. li. Accipiatur igitur q. est motus ipius a r sit in quo est e r qui est ipius B sit in quo est z r qui est c d in quo i r tempus in quo mouetur a sit R: de terminato autem r finito (motu ipius a determinatū) r finitum (erit tempus r nō infinitum qd est R sed in eodem tempe motum est a b r b r reliquoz vnum quodq. accidit: ergo motum qui est e z i cum sit infinitus in tempe finito moueri) R similiter (q. est R. In

quo enim) tempe (a motum est r qui sunt ipius consequenter omnia mota sunt infinita) mobilia (in eodē tempe quare in eodem mouentur) tempe omnia mobilia que mouentur euz a (r nanq. aut equalis motus erit qui est ipius a ipi) motui (qui b: aut cōmentator differt autem nihil enim penitus infinitum motum in finito tempe id est in tempe finito accidit moueri) id est fieri (hoc autem impossibile est.)

Notandū fm cōmentatorem cōmento sexto (q. impossibile ē q. motus moti sit minor q. motus motoris qui mouetur.) Istud cōmentū habet intelligi de motoribus r motis que nō mouentur motu locali quia vbi motibus localibus illorum esset mixtus alius motus illud nō esset verum: quoniam vnus pedalis ignis moti a celo minor est motus q. ipius celi: quoniam motus celi ē eternus: r vnus pedalis ignis: motus localis est finitus et hoc ideo quia illi moti mixtus est alius motus videlicet alterationis generationis r corruptionis. Si militer aliqua pars aeris vel aque minor i tēpoze mouetur q. lapis motus in aqua vel in aere mouens illaz partem aque vel aeris: r hoc ideo: quia illi motui ē mixtus motus rarefactionis r condensationis. ¶ Constat igitur etiam e contra q. motus motoris est minor q. motus moti si mixtus fuerit alius motus a motu locali. Videmus enim q. manus minor i tempe mouet q. lapis propter motum rarefactionis reperiunt in aere mouente lapidem: alii etiam minor i tempe mouetur cor q. musculus aut neruus: r hoc ideo: quia ppter motum localem est alius motus videlicet rarefactionis r condensationis r alterationis: sed vbi non sit alius motus ppter motū localem: r plura sint mobilia se inuicem mouentia ita q. nullum motum ab extrinseco moueatur nisi per contactum sui motoris: necesse est q. omnes motus sint equales si sunt finiti sic q. equeptio incipiat ne esse r equeptio desinent esse ppter ea omēs motus diurni prouenientes raptū firmamētū omniūz coepto celestium sunt equales cum quilibet illoz sit motus localis purus absolutus a quolibet alio motu. Et cum dicitur phis in ista q. nō differt q. si mot⁹ a sit maior motu b aut equalis illi nō loquitur de maioritate tēpis: quia vt dictū est necesse est vt omēs sint equales equalitate tēpis: vnus tamen potest esse alio maior maioreitate subiecti aut spaciū. Motus em diurnus orbis signoz r motus diurni sphere lune sunt equales equalitate tēpis qz ambo sūt in eodē tēpe a dequate et sunt ineqles in equalitate subiectoz r spaciū qz motus diurnus orbis signoz est in maior mobili q. motus diurnus sphere lune: r per motū orbis signoz diurnū in eodem tempe pertransit maius spaciū q. per motum diurnū orbis lune. (Sic quidē igitur.) Hanc demonstrationem aliquis posset repellere dicens q. nō est inconueniens motum infinitum aggregatum ex infinitis motibus infinitarum mobiliū esse in tempe finito: s. est inconueniens motum infinitum vnū numero scilicet vnus tantum mobilis numero esse in tempe finito: r hoc demonstrabatur sexto huius. Si enim omnia mobilia quorum motus dicitur esse infinitus esse vnū mobile esset inconueniens q. motus eius fieret in tempe finito: quia nō est possibile magnitudinem infinitam moueri neq. pertransiri tempe finito r hoc est demonstratū sexto huius. Sed cum possumus si talia mobilia non esse vnū mobile sed esse diuisa et separata nō videtur inconueniens q. huius motus

Tex.
cō. 5.

Tex.
cō. 6.

Tex.
cō. 7.

Philosophicorum

infinitus sit in tempore finito. I. e. li. Sic quidem igitur videtur demonstrari quod est a principio) id est quod est principale intentum (non tamen demonstratur propter id quod nullum inconueniens accidit ex his quedam sunt. (Contingit enim in finito tempore) id est in finito tempore (infinitum motus non esse eundem autem sed aliter et aliter multis) existenti bus (et infinitis motis quod quidem accidit et in his). I. propter ea que dicta sunt nunc. (Sed si quod mouetur.)

Lex.
9. co.

Contra ista responsione arguit philosophus concludens motum infinitum vnum numero esse in tempore finito: si infiniti motus differetes numero infiniti mobili sunt in tempore finito: quoniam omnia mobilia se invicem mouentia sunt locum et corporales motum necessario setangunt et sunt inuicem continua vel contigua: patet consequentia cum minori per casum: et malo: tenet inductiue: quoniam omnia corpora celestia se tangunt et sunt inuicem continua vel contigua ex eo quia se invicem mouent. Similiter manus baculus aer et lapis aut cor musculi corde et manu se invicem tangunt et sunt continua vel contigua: quia se invicem mouent secundum locum et corporalem motum: tunc arguitur sic: Ex omnibus motibus se tangentibus continuis aut contiguis potest fieri vnum mobile: sed omnia mobilia signata se invicem tangunt et sunt continua vel contigua ut probatum est: igitur ex omnibus eis potest fieri vnum mobile: sed possibile posito in esse nullum sequitur inconueniens: igitur posito in esse quod ex omnibus illis mobilibus infinitis fiat vnum mobile nullum se habet inconueniens: ponatur igitur quod ex a b c fiat vnum mobile numero: et ex e z i fiat vnum motus numero in tempore finito. R. et quod hoc non est cura si magnitudo composita sit finita vel infinita: siue est in quo mouetur: ut superius suppositum est. Iste posito arguitur sic: Mobile compositum ex omnibus illis mouetur in tempore finito vbi tempore. R. et motus compositus ex omnibus illis motibus est in eodem tempore finito: et mobile compositum ex omnibus illis est infinitum et motus compositus ex omnibus illis motibus est infinitus: igitur mobile infinitum mouetur in tempore finito et motus eiusdem mobilis vnum numero est in tempore finito: ista consequentia est bona: antecedens non est inconueniens igitur neque consequens est inconueniens cum ex possibili non sequitur impossibile sed quod illud consequens sit inconueniens fatetur respondendo et est demonstratum. 6. huius quare et c. I. e. li. (Sed si quod mouetur primo) id est immediate secundum locum et corporalem motum necesse est tangi aliquod continuum esse moueri sicut videtur hoc in omnibus contingere erit enim ex omnibus illis motibus possibile fieri vnum ipsum totum aut continuum. Hec igitur quia est contingens et possibile (accipiat) id est ponatur in esse (et sit magnitudo quidem aut continuum in quo sunt a b c d: huius autem motus est e z i: differt autem nihil magnitudinem finitam aut infinitam esse simul enim in finito tempore id est in tempore finito (quod est R. mouebitur aut finita aut infinita) id est siue magnitudo finita siue infinita ipsa mouebitur in tempore finito (hoc autem secundum vtrumque impossibile est) id est siue ponatur magnitudo finita siue infinita impossibile est motum infinitum esse in tempore finito et c.

Notandum secundum commentatores commentum 10. 8. (quod siue posuerimus quod iste magnitudines sunt finite aut infinite consecutio eadem erit: sed cum posuerimus eas esse infinitas contingit impossibile et est quod vnum motus infinitus sit in tempore finito quod est impossibile vtroque modo siue sit

erit vnum secundum continuationem aut secundum contiguationem.) In hoc commento Averrois soluit vnum dubium circa hoc quod dicit philosophus quod nihil differt ponere magnitudinem finitam esse vel infinitam: cum ponere ipsam esse finitam nullum inconueniens sequitur: aut ponere ipsam esse infinitam sequitur inconueniens videlicet motum infinitum esse in tempore finito. Respondet commentator dicens quod non differt magnitudinem ponere finitam vel infinitam quantum ad consecutionem id est quantum ad similitudinem et tempus: quia consecutio erit eadem: siue enim ille magnitudines sint finite siue infinite semper sequitur quod simul mouentur et quod mouentur in tempore finito. Sed quantum ad hoc inconueniens videlicet quod motus infinitus erit in tempore finito: est magna differentia quia ad magnitudinem finitam seu ad magnitudines esse finitas non sequitur illud inconueniens: sed bene sequitur illud ad magnitudinem infinitam et magnitudines infinitas siue fuerint vnum secundum continuationem siue secundum contiguationem. (Manifestum igitur.) Ex predictis concludit philosophus intentum principale id est quod in mouentibus motis non contingit procedere in infinitum sic quod quocumque moto dato illud mouebitur ab alio sed est dare statum sic quod contingit deuenire ad vnum primum quod mouetur in loco: nec est difficultas hoc ostendere: cetero omnia corpora se tangenda posse continuari et fieri vnum cum illud sit contingens et possibile. (Stat autem quod possibile posito in esse nullum sequitur inconueniens.) Cum ergo ad illam continuationem et unitatem sequitur magnitudinem infinitam transiri tempore finito: et motum infinitum esse in tempore finito sequitur nullum istos esse inconueniens quod est reprobatum 6. huius. I. e. li. (Manifestum igitur quod statum.) precessus in mouentibus et motis (et non est infinitum abibat) sic quod semper ab altero quodlibet motum moueatur (sed erit aliquid quod primum mouebitur nihil autem differt cetero quodam) videlicet continuatione omnium corporum se tangentium (hoc demonstrari contingenti enim cetero nullum inconueniens oportebat accidere.

Lex.
10. 9.

Notandum quod demonstratio huius propositionis in mouentibus et motis non contingit procedere in infinitum: maxime apparet in his que se circulariter mouent vix in corporibus celestibus: quoniam motus pure localis magis reperitur in corporibus motis circulariter quam in alijs. Dicendum magis est dubium vtrum corpora supercelestia vadant in infinitum: quod vtrum corpora elementaria cum scilicet antur omnia illa contineri intra globum lune. In huius ergo supercelestibus corporibus maxime efficax est demonstratio philosophi: quia motu diurno quo vna altera reuoluit omnes mouentur in tempore equali et in tempore finito: si tales sphaere essent infinite motus infinitus esset in tempore finito: quod est inconueniens.

Contra predicta arguitur et primo quod in mouentibus et motis est procedere in infinitum: quia aliter sequitur quod generatio non esset eterna contra philosophum primo et secundo de generatione. et patet consequentia quia ex opposito sequitur oppositum. Si enim generatio est eterna igitur non dabitur primum generans nec primum genitum: et consequenter non primum mouens nec primum motum in generatione: et per consequens in talibus preedictis in infinitum. Secundo arguitur quod non omnia corpora setangencia possunt inuicem continuare neque fieri vnum corpus: quia elementa se invicem tangunt et corpora celestia etiam se invicem tangunt: tamen elementa non possunt inuicem continuari neque corpora celestia: quia prinitas non inuenitur in his que sunt diuersarum rationum ut col-

Libri septimus.

ligitur a philosopho octavo huius. **T**ertio arguitur quia ex mouentibus et motis infinitis non sit unum mobile infinitum: sed tantum finitum: quoniam infiniti sunt partes proportionales alicuius corporis finiti: quarum quilibet mouet et mouetur et generaliter in omni motu locali recto sunt infinita mota et mouentia quia si a mouetur secundum locum motu recto oportet quod expellat aliud corpus et aliud illud corpus: et sic in infinitum: ex quo non est possibile penetratio corporum: et tamen ex hijs non sit aliquid mobile infinitum. **Q**uarto arguitur quod non inconuenit magnitudinem infinitam moueri in tempore finito: quoniam totum simul mouetur cum qualibet suarum partium: ideo si aliqua pars finita mouetur in tempore finito: et per idem totum infinitum poterit moueri in tempore finito ut arguitur sic in quocumque tempore mouetur corpus minus in eodem tempore poterit moueri corpus maius in quacumque proportionem uolueris sed in tempore finito mouetur corpus minus: igitur in tempore finito poterit moueri corpus maius in quacumque proportionem uolueris: et per consequens in tempore finito moueri poterit corpus infinitum. **A**d primum dicitur quod in mouentibus et motis in actu et simul existentibus seu in successione bene contingit in lapide enim moto localiter sunt infinita mota et mouentia sed in potentia ut patuit in primo capitulo: etiam in toto tempore eterno fuerunt actu separata infinita mota et mouentia: sed non simul fuerunt: intendit igitur philosophus quod non contingit procedere in infinitum in mouentibus et motis simul existentibus et inuicem separatis. **A**d secundum dicitur quod philosophus loquitur de motu et mobilibus in communi et de corporibus se tangentibus ut habent rationem communem corporis: quia ut sic nulli corpori secundum rationem communem corporis repugnat alteri continuari: ideo corpora celestia et elementa possunt inuicem continuari ut habent rationem corporis in communi: ut autem habent specialem rationem corporis huius vel illius: sic non possunt inuicem continuari. **A**d tertium dicitur quod ex motis et mouentibus infinitis in potentia non sit corpus infinitum: sed ex motis et mouentibus in actu separato: quorum quodlibet est maius uno certo dato sit mobile infinitum. **S**i enim deus unius lapidis pedalis actu separaret omnes partes proportionales se inuicem mouentes: non propter hoc ex illius fieret unum mobile infinitum: licet infinita essent actu separata: quia nullo certo dato quodlibet illorum esset maius. **A**d quartum negatur quilibet illarum consequentiarum concludens corpus infinitum posse moueri tempore finito: quoniam corpus infinitum non potest moueri localiter nisi pertranseat spatium infinitum: constat autem spatium infinitum non posse transiri tempore finito ut demonstratum est sexto huius: si enim corpus infinitum pertranseat spatium infinitum in tempore finito: igitur describeret unum spatium infinitum et intraret aliud infinitum in tempore finito quod implicat contradictionem: non igitur repugnat maioriitati corporis moueri tempore finito: sed repugnat infinititati et cetera.

Primum autem

tem mouens non sine. **I**stud est tertium capitulum huius tractatus in quo philosophus probat unum quod proposuerat in alio capitulo: videlicet quod mouens et motus sunt simul in probando quod in mouentibus et motis non contingit procedere in infinitum: ponit ergo philosophus in hoc capitulo istam conclusionem: quod in omni motu moueri et motus sunt simul: ad cuius probationem philosophus premitit duas distinctiones: quarum una est de mouente et reliqua de moto: deinde exequitur de intentione ibi. **(Primum quid est igitur).** Primum distinctio est ista: quod duplex est mouens: videlicet per se et per alium: mouens per se est illud a quo est motus: mouens per alium est illud per quod est motus et sic finis est mouens: per quamdam similitudinem: quoniam sic mouens necessitat secundum ita finis necessitat agere et mouens: nunc ergo si agens ageret neque mouens moueret: nisi necessitaretur a fine ut colligitur a philosopho secundo huius. Cum ergo dicitur quod in omni motu mouens et motus sunt simul: non loquitur philosophus de mouente improprie dicto et metaphysice sumpto se habente per motum finis: sed de mouente proprie accepto quod est principium a quo est motus. Et quoniam ad omnem motum concurrunt plura mouentia cum dicitur in conclusione quod in omni motu mouens et motus sunt simul non debet intelligi de quolibet mouente: sed de mouente primo: non quidem primitate processionis ante quod non est aliud mouens: sed primitate immediationis: videlicet inter quod et rem motam non est aliud mouens: neque accipit hic philosophus simul ut importat similitudinem locationis: quia non oportet mouens et motum esse in eodem loco: sed accipit ut importat similitudinem contactus vel immediationis ita quod inter mouens et motum nullum est medium. **I**sta ergo conclusio in omni motu mouens et motus sunt simul est intelligenda de mouente a quo est motus et non de mouente propter quod est motus de mouente primo et non de mouente non primo de similitudine immediationis et non de similitudine locationis. **L. li.** **(Primum autem mouens non sine cuius causa.)** id est finis. sed unde est principium motus est simul cum eo quod mouetur. Simul autem dico quod nihil ipsorum medium est: hoc enim comit in omni eo quod mouetur et mouente est videlicet quod mouens et motus sunt simul. **(Quoniam autem tres.)** Secunda distinctio est quod tria sunt genera motorum videlicet in loco qualitate et quantitate: et patet ista distinctio quoniam motus et motus sunt inuicem correlatiua: igitur quot sunt genera motorum tot sunt genera motorum sed tria sunt genera motorum: igitur tria sunt genera motuum: quod tria sunt genera motuum manifestum est ex quinto huius. **S.** motus secundum locum qui dicitur mutatio et motus secundum qualitatem qui dicitur alteratio et motus secundum quantitatem qui dicitur augmentatio et diminutio. **L. li.** **(Quoniam autem tres sunt motus qui secundum locum et secundum qualitatem et secundum quantitatem necesse est et ea que mouentur tria esse: qui quidem igitur motus est secundum locum loci mutatio dicitur: qui vero secundum qualitatem alteratio: qui vero secundum quantitatem augmentatio vel decrementum.)**

Notandum

secundum commentatores commentum. **io.** quod mobilia sunt

De hiscorum.

primum generum: nam genera motuum sunt tria ut declaratum est in quinto et forte tacuit generationem: quia manifestum est in ea quam in alijs: scilicet quod generans est cum generato: sed in pluribus alterationibus est dubium utrum motor tangat motum aut non et similiter in multis motoribus secundum alterationem ut in magnete. Commentator soluit hic unum dubium cum in quatuor predicamentis sit motus: videlicet in substantia quantitate qualitate et ubi ut est determinatum tertio huius: propter quod Aristoteles non facit mentionem de generatione que est motus substantie: sicut de motibus aliorum predicamentorum. Ad hoc respondet Commentator dupliciter primo quod Aristoteles hic loquitur tantum de motu proprie dicto: constat autem quod generatio non est motus proprie dictus: sed tantum in quantitate qualitate et ubi est motus proprie dictus ut patuit quinto huius. Secundo respondet Commentator quod philosophus tacuit generationem: quod in tali motu manifestum est quod generans et genitum sunt simul: non autem est ita manifestum in alijs motibus: unde in motu augmentationis non est manifestum simul esse mouens et motum cum nutrimentum sit in una parte corporis: et augmentatio fiat in alia. Similiter in alteratione non est manifestum alterans et alteratum esse simul ut in calefactione aque a sole et in frigidatione membrorum animalium. Etiam in motu locali et precipue admixto alterationi illud non est manifestum ut in motu vaporum sursum et in motu ferri ad magnetem: sed in generatione est illud manifestum: ignis enim non generat ignem ex aere neque alterum elementum nisi sit immediatus aeri quem corrumpit. Sed potest breuiter dici quod generatio et corruptio sunt termini alterationis ut colligitur a philosopho primo de genere et sexto huius: si igitur probabitur quod alterans et alteratum sunt simul ex eadem probatione haberi poterit quod generans et generatum sunt simul. (Primum quidem igitur). Hæc distinctionibus premisis philosophus arguit quod in omni motu mouens et motum sunt simul: et primo quidem in motu locali. Ex quo motus localis est primus motuum. Secundo in motu alterationis qui est motus statim consequens motum localem sibi. (Et vero neque). Tercio in motu augmentationis qui est ultimus motuum sibi. (Et quod augetur). Quatum ad primum dicit philosophus sic. omne quod mouetur localiter aut mouetur ab intrinseco vel extrinseco: si ab intrinseco manifestum est quod mouens et motum sunt simul similitate immediationis cum inter motores et motum nullum sit medium: si autem mouetur ab extrinseco iterum mouens et motus sunt simul cum mouens tangit motum et sit illi immediatum ut patet inductiue discurrendo per omnia genera motuum proueniunt ab extrinseco que sunt quatuor: viz tractio pulsio vectio vertigo: omnis enim motus proueniens ab extrinseco est vnus istorum quatuor aut reducibilis ad aliquem illorum. Le. li. (Primum quidem igitur de loci mutatione dicamus: hic enim primus motus est omne igitur quod fertur aut ipsum a seipso: mouetur autem ab alio id est ab intrinseco: si quidem igitur a seipso manifestum quod in ipso mouente existente simul mouens et mouetur erit: et nullum illius medium: quod autem ab alio mouetur quadrisarie mouetur: qui enim ab altero motus quatuor sunt tractio pulsio vectio vertigo et namque omnes alios motus facios ab extrinseco in

hos reduci accidit.

Notandum quod ex isto loco habet duplex simulatio immediationis. scilicet positiua et negatiua: simulatio positiua est illa qua aliqua duo se invicem tangunt et talis proprie non reperitur nisi in corporibus habentibus situs non inuicem distans: simulatio autem immediationis negatiua est illa qua inter aliqua duo nullum est medium: et hoc inuenitur non tantum in rebus corporalibus: sed etiam in rebus non corporalibus: quando ergo aliquid mouetur ab intrinseco tunc inter motorem et motum nullus est medius: ideo in talibus mouens et motum sunt simul similitate immediationis negatiue: quoniam autem aliquid mouetur localiter ab extrinseco: tunc mouens et motum simul similitate immediationis positiue: quia se tangunt. Ex predictis sequitur quod motum et mouens intrinsecum magis sunt simul quam motus et mouens extrinsecum: quoniam magis mouens et motum intrinsecum sunt simul similitate locationis: et similitate immediationis: sed mouens et motus extrinsecum sunt simul similitate immediationis tantum: anima enim mouens corpus est in eodem loco cum corpore: sed manus mouens baculum non est in eodem loco cum illo. Secundo sequitur quod aliqua sunt immediata que non sunt continua neque contigua: patet de intelligentia et orbis de anima et corpore: et generaliter de quolibet forma mouente suam materiam: nulla enim proprie sunt continua neque contigua nisi corpora et magnitudines. (Pulsio enim quidem). Quoniam quatuor sunt genera motuum localium proueniunt ab extrinseco: scilicet pulsio tractio vectio et vertigo: ideo ut sciat quomodo in quolibet illorum mouens et motum sunt simul philosophus declarat omnia illa. et primo pulsionem dicit quod pulsio est motus: videlicet impulsio et expulsio: impulsio est motus pulsionis cum mouens in toto motu non separatur a moto sicut est motus navis a naua: expulsio est motus pulsionis cum mouens ante finem motus separatur a moto ut projectio lapidis. Lege litteram. (Pulsio enim quidem igitur alia impulsio alia expulsio: impulsio quidem est cum mouens ei quod mouetur non deficiat: expulsio cum expellens deficit dimittens igitur motum ante finem motus dicitur expellens: non dimittens autem dicitur impellens. (Vectio autem). Secundo philosophus declarat quid est vectio dicit quod vectio est motus per accidens proueniens a pulsione tractu aut vertigine: naus enim potest tripliciter moueri. scilicet motu pulsus et motu tractus et motu vertiginis seu circulationis: sed eo motu mouetur per accidens sed et in naui quomodo mouetur per se naus: igitur vectio est motus per accidens proueniens a pulsione tractu aut vertigine: et illud quod vehitur inquit philosophus aliquando est in vehete aliquando est super vehens. Exemplum primum patet de sedente in naua: exemplum secundum patet de sedente super lignum tractum aut pulsus: qui libet istorum vehitur et portatur: sed vnus portatur ab eo in quo est et alius ab eo super quod est. Le. li. (Vectio autem in tribus erit motus quod quidem vehitur non finem se mouetur: sed finem accidens in eo enim quod est in eo quod mouetur: vehens autem mouetur aut pulsus aut tractus aut vertiginis ducitur: manifestus igitur quod vectio in tribus motibus erit.

Sed dubitatur quoniam sedens super equum currentem vehitur et portatur: cuius motus non prouenit a motu tra-

Liber septimus.

ctus pulsionis aut vertiginis cuius motus eius non sit aliquis istozum. Respondetur quod omnis vectio est motus per accidens proueniens ab aliquo quod mouetur per se: sed eorum que mouentur per se quedam mouentur a se ut lapis motus deorsum: et quedam ab alio ut lapis plectus aut tractus et quolibet istozum modo: rum potest esse motus vectiois: non ergo loquitur philosophus de vectioe proueniēte ab eo quod mouetur per se et a se: sed ab eo quod mouetur per se ab alio: quod non loquitur philosophus hic de motu facto ab intrinseco: sed ab extrinseco. (Tractio autem est). Tercio philosophus describit quid tractio. Tractio est motus mobilis ad motorem vel ad alterum ex potentia mouentis: et per hoc differt tractus a pulsione: quod in pulsione motor se habet ut terminus a quo et in tractu ut terminus ad quem: et hoc quando tractus est ad motorem: quando autem est ad alterum: tunc non se habet ut terminus a quo neque ut terminus ad quem: possumus enim trahere lapidem aut lignum ad me et ad solus existens prope me. ¶ Duo autem conditiones debet habere tractio: quarum prima est quod motus trahentis sit velotior quam motus tracti: que quidem oppositio non est intelligenda sicut verba sonant: quoniam cōter motus trahentis et motus tracti sunt eque veloces cum in equali tempore pertranseant equalia spatia et aliqui motus tracti est velotior ut quando trahitur graue deorsum: sed debet intelligi quod motus trahentis fortior sit et vehemens quam motus tracti aut quod potentia trahentis maior sit quam potentia tracti: alioquin non fieret tractio: quia a proportionem equalitatis vel minoris in equalitate non prouenit motus. ¶ Secunda conditio est quod trahens in toto non separatur a tracto: et per hoc differt ab expulsiōe quia expellens separatur ab expulso sed trahens non separatur a tracto: et in hoc conuenit tractus cum impulsione: cum etiam pulsio non separaret motorem a mobili ut patitur: differt autem ab utroque in alio: videlicet quoniam in impulsione quoniam expulsiōe motor se habet ut terminus a quo: et in tractu ut terminus ad quem. Lege litteram. (Tractio autem est cuius etiam ad ipsum vel ad alterum velotior sit motus trahentis non separatus ab eo quod trahitur: et namque ad ipsum est tractio et ad alterum. scilicet prope se.

Notandum ¶ In commentatores cōmēto decimo quod attractio est duobus modis: sed attractio que est in rebus naturalibus est attrahere aliqd ad se in voluntariis autem inuenitur utriusque. Attractio igitur est duobus modis: vterque ad se et ad aliud non qualitercunque: sed ad aliud proprie se aut secundum candes differentias positionis: in rebus naturalibus non fit nisi vno modo: videlicet ad se: quoniam lapis descendendo nihil attrahit nisi ad se in rebus autem voluntariis fit utroque modo: videlicet ad se et ad aliud: quoniam lapis lignum aut nauim possum attrahere ad me et ad alia res existentes prope me. ¶ Ex predictis Aristoteles infert quod omnis motus localis factus ab extrinseco est tractio vel pulsio aut ad aliquid istozum reduci: istud inductue patet: nam inspiratio est quedam tractio cum sit motus tractus ad cannam pulmonis et expiratio est quedam pulsio cuius sit motus expulsiōis a canna pulmonis. Similiter spatensis et heresis sunt motus tractus et pulsionis: spatensis enim est motus spate versus motorem aut versus alium: sic est motus pulsio: heresis vero est motus instrumenti textoris qui cuius aliquando sit ad textorem: et sic est tractio: quandoque autem ad aliud oppositum ei: et sic est pulsio: et generaliter omnes tales et cōsimiles motus corporum qui sunt emissui per elongationem a se ut receptui ad appropinquationem ad se sunt tractus vel pulsiones: spiritus enim est motus pulsionis et congregatio spiritus est motus tractionis: fiat ergo argumentum sic: omnis congregatio est motus tractus: et omnis disgregatio est motus pulsus: sed omnis motus localis factus ab extrinseco est congregatio et disgregatio: igitur omnis motus localis factus ab extrinseco est motus tractus vel pulsionis: patet cōsequentia cum minor induciue secundum exempla signata: maior tenet ex diffinitionibus tractus et pulsionis: tractus enim est motus ad se: sed omnis congregatio est motus ad se: igitur omnis congregatio est motus tractus: pulsio autem est motus ad aliud: sed omnis disgregatio est motus ad aliud: igitur omnis disgregatio est motus pulsionis. Et hic loquitur philosophus de congregatiōe et disgregatiōe nisi ut importat motus localem. Lege litteram. (Et reliqui tractus quidem specie cum nominatis et motus oppositi in hos reducuntur): videlicet in tractionem et pulsionem ut inspiratio et expiratio et quicunque corruptorum emissui aut receptui sunt ut spatensis et heresis: aliud quidem ipsorum est disgregatio aliud congregatio: omnis igitur motus qui est secundum locum factus ab extrinseco congregatio vel disgregatio est: et consequenter tractio vel pulsio.

Notandum ¶ duplex est motus tractus: quidem est tantum localis purus ut motus tractus navis ad ripam vel pontis deorsum: et iste proprie dicitur motus tractus coniunctus motui alterationis cum trahens in trahendo moueatur: alius est motus tractus coniunctus motui alterationis mobilis ut motus ferri ad magnetem ad vaporum sursum: et iste non dicitur proprie tractus: ex quo non mouetur motor simul cum mobile: dicit enim philosophus quod motus trahentis debet esse velotior quam motus tracti ad demonstrandum quod in vno motu tractus semper mouetur motor cum mobili: non igitur omnes motus tractus reducuntur ad vnum motum tractus: sed solus tractus qui sunt eiusdem speciei et eiusdem modicum vero tractu ubi scilicet est motor quare mobile mouetur: propterea dicit philosophus in littera et reliqui tractus idem speciei ad excludendum tractus improprie sumptos in quibus non mouetur motor: sicut mobile ex mixtione motus alterationis cuius motu locali. (Vertigo autem). Quarto describit philosophus quid est vertigo. Vertigo est motus cōpositus ex tractu et pulsione: cuius quis verit rotas: patet per vnam partem pellit. superiorem et aliam trahit: vterque inferior: sed tota cōponitur ex parte superiori et parte inferiori: igitur motus totius rote cōponitur ex motu pulsionis et motu tractus. Le. li. (Vertigo autem cōponitur quidem ex tractu et expulsiōe: quid enim pellit mouens). scilicet partes superiores illud aut trahit. scilicet partes inferiores.

Notandum ¶ istozum quatuor motus vni tantum est per accidens. scilicet vectio seu percussio: alij vero sunt per se et differunt in hoc: quoniam duo istozum sunt motus simplices: vterque pulsio et tractio: alter vero dicitur motus cōpositus ex pulsione et tractu: non quidem cōponitur partium diuersarum rationum: sed solum cōpositione diuersarum denominationum: vni motus tractus et motus pulsionis facti per lineas circulares sunt eiusdem speciei et constituunt vnum motum numero: facti autem per lineas rectas ab eodem sunt diuersarum speciei.

20

Obisicorum.

Notandū ^{fm} cōmentatores cōmentō
decimo q̄ multa videntur at-
trahere absq̄ eo q̄ tangunt vt imagnetes & estimatur
q̄ virtus attractiua in plantis & animalibus est talis
dicendū est q̄ hō dicitur attractio equiuoce: attractio. n.
in rei veritate est illa in qua attrahens mouetur cū at-

Contra hoc vltimū posset quis instare di-
ci ferrum mouetur ad magnetē aut
nutrimentū ad membrum vt perniciatur vt lapis deorsū
sum ⁊ ignis sursum: sequitur qd mouetur magnetem ⁊
nutrimentum ad membrum tanq̃ locum ⁊ ad locū natu-
ralem: consequens videtur diffusū: ⁊ patet conse-
quentia: quia lapis mouetur deorsum ⁊ ignis sursum
tanq̃ ad locum naturalem. ¶ Ad istud respondet Lō
mentator negando consequentia ⁊ assignans tres cau-
sas: propter quas motus ferri ad magnetem aut nutri-
menti ad membrum non est motus loci ad locū: quia
rum prima est ex parte distantie: quoniam corpus natu-
rale existens extra locum naturalem nullam exclusi-
di distantiam magnam vel parua: sed per omnē mo-
uetur ad locum suū: ferrum autē non mouetur ad ma-
gnetem neq; nutrimentū ad membrum si fuerit nimia o-
stancia inter ferri ⁊ magnetis: aut inter nutrimentū ⁊
membrum animalis. ¶ Secunda causa est ex parte quā-
titatis: quoniam corpus existens extra locum natura-
lem siue fuerit magnū siue fuerit paruum: mouetur ad
illum remoto impedimento ⁊ quanto fuerit maius tā-
to magis ⁊ melius mouetur ad locum suū: ferrum
autem in magna quantitate non mouetur ad magnes-
tem existentem in parua quantitate neq; alimentum
nimis habundans in magnitudine mouetur ad mem-
brum animalis. ¶ Tertia causa est ex parte qualita-
tis indispōnitis magnetem: quoniam si inungatur
magnes oleo non mouetur ferrum ad magnetem: la-
pis autem mouetur ad locum deorsum ⁊ ignis ad lo-
cum sursum quacūq; indispōnitio preueniente
in loco suo: nihil enim posset applicari loco sursum vel

Libri septimus.

deorsum quod impeditur motu corporum naturalium ad loca sua. ¶ Quarta causa potest addi ex parte indispotionis ferri: quoniam ferrum rubiginosum non mouetur ad magnetem: remota autem rubigine mouetur ad illum: constat autem quod ferrum rubiginosum quātūcūq; fuerit vel indispotū qualitatiue semper mouetur ad locum deorsum et ignis ad locum sursum. ¶ Ista sunt quatuor signa quibus liquet manifeste ferri alterari a magnete et recipere qualitatem secundam quod mouetur ad magnetem tanquam minus perfectum ad magis perfectum cum in ferro sit aliqua virtus incompleta: que quidem est completa in magnete. ¶ Sed arguitur contra talem virtutem probando illam non esse in ferro ex actione magnetis: et primo sic: nulla virtus mere naturalis est principium motuum contrariorum: sed ferrum mouetur motibus contrariis ad magnetem: igitur ferrum non habet aliquam virtutem in se per quam sic moueatur: patet consequentia: quia omnis virtus ferri aut magnetis est materie naturalis: et minor est nota ad experientiam: quia ad omnes situm magnetis mouetur ferrum: maior vero est philosophi secundo de generatione. vi. quod idem inquantum idem semper est aptus naturae facere idem et cetera. ¶ Secundo sic: nulla virtus in animali mouet corpus animalis ad diuersa loca nisi ex diuersitate mouentis causantis diuersitatem appetituum vel cognitionum ut colligitur a philosopho tertio de anima: igitur per idem nulla virtus ferri potest ipsum mouere ad diuersa loca nisi ex diuersitate mouentis sed mouens est continuus idem in omnibus motibus ad diuersa loca: videlicet idem magnes numero: igitur ferrum non mouetur ad magnetem per aliquam virtutem in eo. ¶ Tercio sequitur quod aliquid si mul mouetur ad omnes differentias positionum: et consequenter motibus contrariis contra primum quinto huius et probatur consequentia ponendo magnetem corruptum illa virtute manente in ferro: cuius igitur ista virtus sit motiua ad omnes differentias positionis cuius moueat ferrum vbicūq; fuerit magnes: non apparet ratio quare plus ad unam differentiam positionis mouebit ferrum quam ad aliam: sed ad aliquam mouebit cuius sit virtus mere naturalis: igitur ad quilibet simul mouebit. ¶ Quarto omnis qualitas reperta in rebus inanimatis est sensibilis ut colligitur in secunda parte huius capituli: sed nulla qualitas motiua ferri ad omnem differentiam positionis est sensibilis: igitur nulla qualitas est in ferro motiua illius ad omnem differentiam positionis: patet consequentia cum maiori: minor autem est euidenter inductiue: non enim est aliqua qualitas sensibilis in ferro magis mouens ferrum ad magnetem quam ad alium lapidem vel ad lignum. ¶ Ad primum respondet Burgeus dicens quod nulla virtus naturalis est per se principium motuum contrariorum: tamen per accidens potest esse principium contrariorum motuum: unde quia ferrum appetit effectum magnetem tanquam imperfectum ut perficiatur: et non potest esse principium contrariorum motuum: unde quod ferrum appetit esse cum magnete tanquam imperfectum ut perficiatur et non potest esse per motum localem: ideo per accidens mouetur localiter ad magnetem. ¶ Sed contra hanc responsionem posset instari ex dicto Commentatoris commento allegato: vbi quod magnes mouetur ad ferrum et ferrum mouetur ad magnetem et nutrimentum ad membra ut perficiatur sicut lapis deorsum et ignis sursum: constat autem lapides per se moueri deorsum et ignes sursum: igitur ferrum mouetur per se ad magnetem et nutrimentum ad membra: imo Commentator dicit expresse quod ferrum ex se mouetur ad magnetem. ¶ Dicendum igitur quod sicut aqua alterata a sole per se mouetur sursum et mare alterata a luna per se mouetur ad diuersa puncta mundicia ferrum alteratum a magnete per se mouetur ad magnetem: per virtutem naturaliter motuam localiter existentem in ferro: neque inconueniens eandem virtutem diuersimode se habentem producere effectus contrarios: et diuersos: influentia enim lune recepta in mari facit ipsam fluere et refluxu et moribus contrariis moueri ad quatuor puncta contraria mundi. scilicet orientem occidentem meridiem et septentrionem et hoc secundum alium et alium aspectum lune: ita virtus ferri impressa a magnete mouet naturaliter et per se ferrum ad omnem differentiam positionis secundum alium et alium aspectum magnetis ad ferrum: ita quod si magnes aspiciat ferrum sursum mouet illa virtus sursum: si deorsum mouet deorsum: et sic communiter bene dicit philosophus secundo de generatione. quod idem inquantum idem semper facit idem ad innuendum quod idem diuersimode se habens producit diuersa. ¶ Ad secundum concedo quod nulla virtus in animali mouet corpus animalis ad diuersa loca nisi ex diuersitate mouentis: non quod mouens sit aliud: sed sufficit quod idem mouens diuersimode se habeat: canis enim mouetur ad omnem differentiam positionis per eandem virtutem motuam post paucum eundem numero: non quidem eodem numero se habentem: sed aliter et aliter secundum alium et alium aspectum panis: seu alium et alium situm positionis eius: ita virtus ferri eodem modo se habens nunquam mouebit ferrum ad diuersas differentias positionum: sed diuersimode se habens ex diuersitate mouentis videlicet magnetis positionis in alio et alio situ aliter et aliter mouebit secundum loca diuersa. ¶ Ad tertium negatur consequentia et dicitur quod sicut non est possibile lumen manere in medio in absentia corporis luminosi neque speciem in aere vel in oculo remoto visibili ex eo quia lumen dependet a corpore luminoso et species visibilis a colore tam in fieri quam in facto essentia non est possibile virtutem magnetis manere in ferro corrupto magnetem propter dependentiam essentialiam quam habet virtus illa ad magnetem tam in fieri quam in facto esse. ¶ Et concessio quod si illa maneret in absentia magnetis: non propter hoc moueret ferrum ad aliquam differentiam positionis: et quia si est virtus motiua naturaliter ad omnem differentiam positionum: non tamen mouet in absentia magnetis: species enim visibilis representant naturalem colorem: et tamen nihil representant in absentia coloris: dato quod maneret in medio vel in oculo remoto colore. ¶ Ad quartum negatur quod omnis qualitas reperta in corporibus inanimatis sit sensibilis: quoniam influentia lune reperta in mari non est qualitas sensibilis neque virtus calefactiua stomachi reperta in vino aut in pipere est qualitas sensibilis sed spiritalis non potens percipi per aliquem sensum: neque philosophus ponit in aliqua parte huius capituli omnem talem qualitatem esse sensibilem: sed dicit quod qualitates sensibiles sunt ille quibus corpora differunt. id est qualitates sensibiles sunt ille quibus cognoscimus sensibilibus et experimentaliter corpora differre cum quo stat quod propter has qualitates sint alie spirituales non perceptibiles per sensum: sed tantum per intellectum discutientem et negotiantem.

De hiscorum.

Tex.
co. ii.

Nuero

neque alteratur. Ita est secunda pars huius capituli: in qua philosophus ostendit quod in omni alteratione mouens et motus sunt simul: scilicet alterans et alteratum inter que nullum est medium loquendo de alteratione ultimo et alterato

proximo: veritas huius patet ex inductione in omni alteratione siue fuerit alteratio realis siue intentionalis siue corporalis siue spiritualis ut arguitur sic in omni alteratione proprie dicta mouens et motus sunt simul: et in omni alteratione improprie dicta mouens et motus sunt simul: igitur in omni alteratione mouens et motus sunt simul: patet consequentia: quia omnis alteratio est proprie vel improprie dicta ut colligitur a philosopho secundo de anima: videtur enim alteratio proprie dicta que fit secundum qualitates sensibiles ad quas est per se motus sicut est calefactio et refrigeratio humectatio et desiccatio: rarefactio et condensatio: albefactio et denigratio: dulcescatio et amaricatio: alteratio autem improprie dicta est illa que fit secundum qualitates spirituales et intentionales ad quas non est per se motus: sicut est visio et auditio: et generaliter omnis imitatio vitalis sensus vel intellectus. ¶ In hac ratione philosophus sic procedit: quoniam primo probat primam partem antecedentis: videlicet quod in omni alteratione proprie dicta mouens et motus sunt simul: deinde probat secundam partem antecedentis: videlicet quod in omni alteratione improprie dicta mouens et motus sunt simul ibi. (Et ipsi sensus). Primam partem antecedentis philosophus relinquit manifestam inductione premittis quatuor suppositionibus: quarum prima est ista: quale est illud quod alteratur alteratione proprie dicta: non quodcumque quale indifferenter: sed quale sensibile: calidum enim frigidum humidum et sic: et talia proprie alterantur qualia sensibilia: sed non proprie alterantur sensus vel intellectus: quia licet quilibet illorum sit qualis: non tamen est qualis qualitate sensibili. L. li. (At vero neque alteratur neque alterans nullum medium: hoc autem manifestum est ex inductione in omnibus autem simul esse accidit alterans ultimum et primum. i. primum quod alteratur: ad quod declarandum sit h. prima suppositio: quale enim alteratur alteratione proprie dicta eo quod sensibile est. (Sensibilia autem). Secunda suppositio qualitates sunt ille quibus differunt corpora inuicem: quorum quedam sunt sensibilia propria ut caliditas et frigiditas: humiditas et siccitas: albedo et nigredo: dulcedo et amaritudo sonus gravis et sonus acutus et horum media: videlicet rubedo et palido: salus et pinguis: quedam vero sunt sensibilia communia ut grauitas et leuitas: durities et mollities: raritas et densitas: leuitas et asperitas: omnes enim iste qualitates sunt motus sensuum et ad quamlibet istarum est per se motus. Et quod per istas qualitates differunt corpora naturalia: manifestum est quoniam illa corpora differunt: quorum unum est calidum vel album leue aut rarum et alterum est frigidum vel nigrum graue aut densum et sic de alijs suo modo. Lege litteram. (Sensibi-

lia autem sunt quibus differunt corpora inuicem ad se ut grauitas et leuitas: durities et mollities: sonus non sonus). id est sonus fortis et sonus debilis: albedo nigredo: dulcedo et amaritudo: humiditas siccitas: raritas densitas et horum media). Similiter autem et aliqua alia sub sensu sunt immutabilia illi: quorum est calor et frigus: leuitas et asperitas: hec enim sunt passionibus subiecte qualitates. id est que sunt partes subiective predicationi qualitatibus. (His enim differunt). Tertia suppositio corpora naturalia non tantum differunt qualitatibus sensibilibus diuersarum specierum: sed etiam eiusdem speciei magis et minus et motibus alterationum ad qualitates tam eiusdem speciei quam diuersarum: patet nam corpora naturalia differunt non tantum: quia unum est calidum et reliquum frigidum aut quia unum est album vel dulce et aliud est nigrum vel amarum: sed etiam quia unum est magis calidum vel frigidum et alterum minus: differunt etiam si unum calefiat et alterum frigefiat aut si unum dulcescat et alterum amaricetur: differunt etiam si unum calefiat ad caliditatem summam: et reliquum ad caliditatem remissam aut si unum dealbetur ad albedinem ut octo: et reliquum ad albedinem ut quatuor. Lege litteram. (His enim videlicet qualitatibus nominatis differunt sensibilia corporum aut secundum aliquod horum maius aut minus: ac etiam et in patiendi aliquod horum). id est in recipiendo aliquam istarum qualitatibus: calefacta enim frigefacta aut dulcescata aut amaricata aut secundum aliquid aliud predictorum alterata inuicem differunt. (Similiter et inanimata). Quarta suppositio animata et inanimata: ac etiam partes animatarum consimiliter alterantur alteratione proprie dicta et consimiles predicationes accipiunt qualitatibus sensibilibus nominatarum: patet quoniam sicut inanimata videlicet elementa et mixta inanimata calefiunt et frigescunt ita et animata: scilicet plantae et animalia: et sicut inanimata sunt calida vel frigida: humida vel siccata: graua aut leuia: ita et animata: partes etiam animalium que non sentiunt recipiunt consimiles alterationes et qualitates sensibiles tam primas quam secundas quoadmodum sunt pilii et capilli ungues et dentes. Lege litteram. (Similiter et animata et inanimata et animatarum quaecumque partium sunt inanimata). id est non sensitiue consimiliter alterantur et consimiles recipiunt qualitates sensibiles. ¶ His suppositionibus premittis Aristoteles intendit ostendere per inductionem quod in omni alteratione proprie dicta tam animatarum quam inanimatarum mouens et motus sunt simul: quoniam in omni calefactione calefaciens et calefactum sunt simul et in omni refrigeratione refrigerans et refrigeratum sunt simul et similiter in omni rarefactione et condensatione: dealbatione et denigratione alterans ultimum et alteratum proximum sunt simul: et sic in alijs consequenter. ¶ Sed Commentator sic arguit: in omni alteratione qualitatibus primarum mouens et motus sunt simul igitur per idem in omni alteratione qualitatibus secundarum: patet consequentia quia qualitates secundae sunt ex primis et non est possibilis alteratio in qualitatibus secundis quin sit alteratio in qualitatibus primis: antecedens sic arguit Commentator: in omni alteratione qualitatibus primarum est contactus cum primae qualitates sint tangibiles qualitates: sed non est possibilis contactus quin sit simul tactus et tactus: igitur in omni alteratione qualitatibus primarum mouens et

Tex.
co. ii.

Libri septimus.

motum sunt simul. Et ex hoc arguit Commentator in ductive sic: calidum non calefacit nisi in tangendo: et frigidum non frigefacit nisi in tangendo: nec rarus vel densum rarefacit vel condensat nisi in tangendo: et sic de alijs: igitur in omni motu alterationis mouens et motum sunt simul similitudine contactus et immediatis quod fuit probandum.

Notandum fm Commentatorum com-
mentum. ii. q. Aristoteles cum
dicit: et dicit et sensibilia sunt: intendit corpora consimi-
lium partium: et quasi intendit syllogizare quod densum et
rarum sunt qualitates non dispositiones sic rarus et
densum sunt ultime differentie consimilium corporum:
et differentie corporum sensibilia sunt sensibiles
ergo densum et rarus sunt de qualitate. ¶ Istam di-
stinctionem intendit Commentator quod duplex est
differentia: videlicet a prior et a posteriori: differentia
a prior est differentia essentialis constituens speciem
et rationale in homine et irrationale in bruto: de qua
differentia non loquitur Aristoteles hic: differentia a
posteriori est differentia accidentalis: siue fuerit acci-
dens separabile siue fuerit inseparabile: ut albedo et
nigredo: organizatio et figura: et de tali differentia cor-
porum loquitur Aristoteles hic: licet igitur anima
et inanimata differant qualitatibus nominatis
non tamen differunt illis tanquam per differentias vlti-
mas: sed tantum corpora consimilium partium: scilicet ele-
menta et mixta inanimata differunt illis tanquam per dif-
ferentias vltimas: corpora autem animata differunt or-
ganizationibus et figuris tanquam per differentias vltimas:
non autem corpora inanimata determinant sibi qua-
litates sensibiles secunde et tertie speciei qualitates: non
autem figuras et organizationes: corpora autem inani-
mata preter qualitates primas et secundas determi-
nant sibi organizationes et figuras. Ex quibus sequi-
tur quod rarus et densum sunt qualitates: et non pas-
siones: quoniam differentie vltime corporum consimi-
lium partium sunt qualitates et non passiones secun-
dum philosophum: sed rarus et densum sunt differen-
tie vltime corporum consimilium partium: et patet tam-
in elementis quam in mixtis inanimatis: igitur et. (Et
ipsi sensus). Jam probat philosophus secundam par-
tem antecedentis principalis: videlicet quod in omni al-
teratione improprie dicta mouens et motum sunt simul
et primo premitur philosophus differentiam inter al-
terationem proprie dictam que est alteratio corporalis
et alterationem improprie dictam que dicitur alteratio
intentionalis dicens quod iste alterationes differunt
dupliciter: primo quia alteratio corporalis est com-
munis animatis et inanimatis: scilicet calefactio et fri-
gefactio: sed alteratio intentionalis non competit nisi
animatis: videlicet imitatio sensus vel intellectus: unde
de quacunque alteratione alterantur inanimata eadem
alteratione alterantur animata et non e contra: quia ani-
mata alterantur secundum sensum: inanimata autem al-
terari non possunt secundum sensum: inanimata igitur
non alterantur nisi alteratione reali et corporali: ac etiam
spirituali et intentionali. ¶ Secundo differunt: quia
alteratio corporalis potest esse absque comprehensione
necesse: sed alteratio intentionalis non potest esse absque co-
prehensione et cognitione: cum enim inanimata altera-
tur nihil comprehendunt per illam alterationem: cum
etiam animata alterantur alteratione reali absque in-

tentionali nihil comprehendunt neque cognoscunt per
illam alterationem: cum autem alterantur alteratione
spirituali et intentionali aliquid comprehendunt et co-
gnoscunt per illam alterationem et inductive patet in sin-
gulis omnium sensuum tam interiorum quam exteriorum:
patiuntur enim et alterantur sensus a sensibilibus
per media intranea vel extranea medietatibus quibus
ipsi sensus cognoscunt sensibilia alterantia illos. Le-
ge litteram. (Et ipsi sensus alterantur a sensibus nomi-
natis: patiuntur enim ab illis passione perfectiva et im-
proprie dicta: actio enim ipsorum sensibilibus: quedam
motus est per corpus motum intraneum vel extraneum
patientem sensu aliquid: secundum quodcunque igitur
animata alterantur non secundum hoc alterantur in-
animata: secundum enim sensus non alterantur inani-
mata: hec fuit prima differentia cui subiungitur secun-
da. (Et later) id est non sit comprehensio neque cogni-
tio cum alterantur inanimata: nihil autem prohibet
et animata latere id est non comprehendere neque co-
gnoscere cum alterantur cum non secundum sensus acci-
dit quod est alterationis ipse: possunt enim combu-
ri pilis aut capillus alieuius animalis absque compre-
hensione et cognitione illius alterationis.

Notandum secundum Commenta-
torem commento duo-
decimo quod in sensibilibus inuenitur aliqua altera-
tio quodammodo: quia aguntur quoniam actio eorum est
motus id est moueri non mouere et pati non agere: sunt
enim de virtutibus passivis et non actiuis. ¶ Intendit
Commentator quod immutatio sensus est quedam
alteratio et quod sensibilia alterant sensus: non autem
sensus alterant seipsos sic: quod immutatio facta in
sensu in quantum est operatio sensus est moueri et non
mouere pati et non agere: non enim sensus aliquis acti-
ue concurrat ad propriam sensationem cum sensus non
sit de virtutibus actiuis sed passivis ut est ostensum
expresse secundo de anima de intentione Aristotelis et
Commentatoris. (Si quidem igitur). Premissa inter
alterationem realem et intentionalem: philosophus
ostendit quod in omni alteratione intentionali mo-
uens et motum sunt simul: igitur in omni alteratione
intentionali mouens et motum sunt simul: patet con-
sequenter: quia omnis alteratio intentionalis est alte-
ratio sensus vel dependens ab illa ut colligitur a phi-
losopho secundo et tertio de anima: antecedens decla-
ratur inductive: nam visus immediate alteratur ab aere
et aer a corpore visibili: constat autem quod visus
continuat aeri et aer corpori visibili sic quod in-
ter illa non est aliquod medium sicut nullum est me-
dium inter superficiem coloratam et lumen neque ali-
quod est medium inter lumen et visionem. Similiter nullum
est medium inter auditum et olfactum et corpus imme-
diate immutans illum: cum tale corpus sit necessario
aer vel aqua: constat autem tam aerem quam aquam
immediationem habere ad auditum et olfactum. Idem
apparet in sensibilibus qui alterantur per medium
intraneum cuiusmodi sunt gustus et tactus: quilibet
enim istorum sensuum immediate alteratur a carne: ca-
ro autem immediate alteratur a sapore seu ab alia
qualitate tangibili: constat autem quod gustus et ta-
ctus sunt simul cum carne et caro simul est cum sapore
vel qualitate aut aliqua alia qualitate tangibili. Le-
ge litteram. (Si quidem igitur sensibiles passiones
27 uij

Ter.
co. 12.

De hisicorum.

sunt). scilicet caliditas frigiditas albedo nigredo et alie nominare qualitates sensibiles: per hoc autem quod aliqua earum applicetur sensui est alteratio: ex hoc ergo manifestum est quod passio et patiens simul sunt: et horum nullum medium est huic quod est visui aer est continuus acri continuatur corpus visibile et superficies quedam terminatur ad lumen perficiens medium: lumen autem ad visum. id est ad visionem. Similiter et auditus et odoratus continuatur ad mouens ipsa primum. id est immediate. Eodem autem modo si mul et gustus et sapor est. Similiter autem et in animatis et in sensibilibus. id est consimiliter ergo se habet animata et inanimata ad sua alterantia: quoniam in omnibus his alterans et alteratum sunt simul.

Contra predicta arguitur primo bado quod in alteratione mouens et motum non sunt simul: quoniam corpus luminosum illuminat partem distantem medij sicut partem propinquam: sed non sunt simul corpus luminosum et pars distantis medij: igitur et. Similiter ignis alterans aquam non est simul cum parte aque distante ab igne neque tota aqua est simul cum medietate ignis distante ab illa. Et confirmatur ponendo quod a. sit unum calidum magnum agens in c. aquam inter que sit b. calidum vniuersale per totum et eiusdem rationis et consimilis dispositionis omnino cum a. et patet quod a. agit in c. non agendo in b. quia simile non agit in simile. igitur aliquid est alterans quod non est simul cum aliquo suo alterato. **Secundo** sic sol alterat hoc inferiorem et non est simul cum hijs inferioribus: igitur et. vt arguatur sic querendo verum sol alterando hoc inferiorem alterat sphaeras inferiores aut non: si non habet intentum: si sic igitur per idem alteratur a planetis superioribus dum alterat hoc inferiorem: consequens falsum: quia cum nullus planeta videatur ab altero recipere nisi lumen: sequitur quod sol recipit lumen a planetis superioribus quod est contra determinationem philosophorum et astrologorum. **Tertio** magnes alterat ferrum vt patuit in prima parte huius capituli de intentione Commentatoris: et tamen non est simul cum ferro neque cum alio prius alterato: igitur et. minorem declaro querendo verum magnes alteret aerem alterando ferrum aut non: si sic igitur attrahit aerem sicut attrahit ferrum quod est contra experientiam: si non alterat aerem igitur inter proximum alterans et proximum alteratum est aliquid medium: videlicet aer. Idem arguatur de mulieribus maleficis alterantibus homines ad magnam distantiam non alterantibus medium: et de basilico insidente et alterante oculum ad magnam distantiam absque alteratione medij interuenientis. **Quarto** oculus existens in tenebris videt coloratum in lumine: igitur proximum alterans et proximum alteratum non sunt simul: antecedens est notum ad experientiam: et probatur consequentia querendo verum aer tenebrosus alteretur ab aere illuminato in multiplicatione speciei visibilis aut non: si non habetur intentus: si sic igitur species visibilis potest multiplicari per aerem non illuminatum quod est contra philosophum in littera et contra eundem secundo de anima. **Consimiliter** arguatur de hominibus dormientibus somniantibus: quorum sensus inferiores alterantur a sensibus: et tamen non sunt simul cum sensibilibus neque cum aliquo alterato ab

illis cum tunc ligari sint exteriores sensus non alterati a sensibus extra. **Ad primum** dicitur quod Aristoteles non loquitur de omni alterante neque de omni alterato: sed de alterate totali et alterato totali ad hunc intellectum quod omne alterans totale est simul cum aliquo suo alterato totali sic quod omne alterans totale proximum et omne alteratum totale proximum sunt simul. similitudine immediationis: ideo exemplum de corpore luminoso vel de igne alterante partem remotam aut de parte remota ignis non est ad propositum: cum illud alterans sit partiale: et illud alteratum etiam sit partiale. Et ad confirmationem dicitur quod licet a. non agat in b. caliditatem neque aliquam aliam formam realem: tamen agit in ipsum b. formam intentionalem: nunquid enim posset agere in extremum nisi ageret per medium vt colligitur a philosopho quinto huius: cum autem dicitur primo de generatione quod simile non agit in simile loquitur de actione propria dicta que est inter formas contrarias. **Ad secundum** dicitur quod sol alterando hoc inferiorem necessario alterat sphaeras inferiores: non quidem simpliciter eodem modo quo alterat hoc inferiorem: quia calefacit ista et non calefacit sphaeras inferiores neque propter omne agens agere tales formas in partem propinquam qualiter agit in partem remotam: sed sufficit quod non possit agere in partem remotam quin agat in partem propinquam: et consequenter concedo solem alterari a planetis et stellis superioribus: non quidem accipiens lumen ab illis sed aliam influentiam innominatam. Potest tamen dici iuxta doctrinam Commentatoris in libro celi et mundi: quod celum est alterans totale et omnes planete et alia astra in orbis signorum sunt alterantia partialia: constat autem quod celum est simul cum hijs inferioribus et quod ipsum et proximum suum alteratum sunt simul. Si autem non sunt simul sol et suum proximum alteratum non est cura ex quo non est alterans totale sed partiale. **Ad tertium** dico quod magnes alterat aerem sicut ferrum: causa autem quare non attrahit aerem sicut ferrum est: quia in aere non est aliqua virtus imperfecta possibilis perfici per magnetem: in ferro autem est talis virtus: ideo naturaliter inclinatur esse cum magnetem: non autem aer: legitur enim de quodam pisce qui antequam attingat manum piscatoris inducit tremorem in illam: non autem in aerem: hoc ideo quia actus actiuorum sunt in patiente dispositio vt habetur secundo de anima. **De mulieribus** autem maleficis dicitur quod si alterant naturaliter homines distantes necessario alterant medium: licet alia alteratione alterent homines et medium: si autem illud agunt ministerio demonum manifestum est quod alterans et alteratum sunt simul: videlicet demon et homo alteratus: basiliscus etiam non alterat oculum neque inficit hominem nisi alteret medium: licet alteratio hominis sit alterius rationis ab alteratione medij. **Ad quartum** dicitur concedendo: quod oculus existens in tenebris videt coloratum in lumine: et consequenter concedo quod non alteratur oculus nisi alteretur medium tenebrosum a medio illuminato neque est inconueniens speciem visibilem multiplicari in medio non illuminato: sed est inconueniens colorem multiplicare immediate speciem visibilem in medio non illuminato: propterea oculus existens in lumine non videt coloratum in tenebris. **Ad philosophum** autem tam hic quam secundo de anima dicitur quod loquitur de alteratione facta in visu finem quod sit

Liber septimus.

Tex.
cō. 13.

perfecta et distincta visio: constat autem illud fieri non posse nisi lumen sit multiplicatum per totum medium inter visibile et oculum. Et cum arguitur de hominibus dormientibus et somniantibus dico quod non alteratur a sensibilibus extra sed a fantasmatibus et speciebus sensibilibus derelictis ab illis in sensibus interioribus. (Et quod augetur.) Ista est tertia pars huius capituli in qua philosophus ostendit quod in motu augmentationis et diminutionis mouens et motum sunt simul quoniam augmentum est quedam appositio: sed non est possibilis appositio nisi sit simul illud quod apponitur: et illud cui apponitur: igitur in omni augmentatione augens: et quod augetur sunt simul: patet consequentia quia quod apponitur est augens videlicet nutrimentum et illud cui apponitur est auctum. s. membrum et sic in omni augmentatione mouens et motum sunt simul. Item diminutio est quedam subtractio sed non est possibilis subtractio nisi illud quod subtrahitur et illud a quo subtrahitur sint simul igitur in omni diminutione diminuens et diminutum sunt simul: et consequenter sunt simul mouens et motum semper loquendo de proximo mouente et proximo moto. Le. li. (Et quod augetur et augens sunt simul appositio enim quedam est augmentum quale simul sunt et quod augetur et augens et detrimentum enim similiter se habet detrimenti causa est albatio quedam) sed albatum et illud a quo fit albatio sunt simul igitur et c.

Et ex his concludit philosophus conclusionem principaliter intentam videlicet manifestum igitur quod mouens vel motus id est immediatus et motus proximus nullus est medius quod dicat inter medium mouens et ei quod mouet.

Notandum quod ista tertia pars non indiget magno processu: quoniam non est possibilis augmentatio vel diminutio absque motu locali et motu alterationis. ut colligitur a philosopho primo de genere sed in omni motu locali et in omni motu alterationis mouens et motum sunt simul ut probatum est in paribus precedentibus huius capituli. igitur in omni augmentatione et in omni diminutione mouens et motum sunt simul: tamen differentia inter motum augmentationis vel diminutionis et motum localem vel alterationis quoniam generaliter in motu locali diuidens pellens vel trahens dicitur mouens diuisum vere pulsus et tractus dicitur motum. Similiter in motu alterationis semper alterans dicitur mouens et alteratum dicitur motum: non autem est ita in augmentatione quoniam augens aliquando dicitur motum et auctum dicitur mouens: nutrimentum enim est augens non in genere cause efficientis sed in genere cause materialis et alteratur et patitur in augmentatione ipsam autem membrum auctum est mouens: quod alterat alimentum et ipsum conuerit in sui naturam. in diminutione etiam diminutum dicitur membrum: se habens ut mouens inductiue coloris naturalis resolutionis humidum radicale: diminuens autem materiale est illud quod remouetur a membro et c. Ex quibus sequitur quod si cur in alteratione aliquando alterans et alteratum distinguitur a loco et subiecto: ut quando ignis agit in aquam quandoque vero non distinguitur a loco neque subiecto ut quando aqua calefacta in frigidatur: ita in augmentatione augens et auctum distinguitur loco et subiecto et in eadem augens et auctum non distinguitur loco et subiecto: nutrimentum enim est augens et membrum est auctum: huiusmodi distinguitur loco et subiecto sunt simul similitate immediate: positum: et hic illud quod est

augens est motum et quod augetur mouet: anima autem seu calor naturalis etiam dicitur augens: et ipsum membrum dicitur auctum ut habetur a philosopho secundo de anima: sed non eodem modo quia anima est mouens ac etiam calor naturalis membrum autem est motum: et quia hic non distinguitur loco et subiecto: ideo sunt simul similitate immediate: negatiue. Con similiter dicatur in diminutione quod aliquid diminuens et diminutum distinguitur loco et subiecto: et sunt simul similitate immediate: positue et membrum et illud quod aufertur ab illo aliquid vero diminuens et diminutum non distinguitur a loco et subiecto videlicet anima: et calor naturalis et membrum: et hec sunt simul similitate immediate: negatiue cum nullum illorum sit extra reliquum.

Tex.
cō. 14.

Quoniam

autem alteratur. Ista est quartum capitulum huius tractatus in quo philosophus ostendit in quibus speciebus qualitatis est per se alteratio postquam manifestauit in quibus generibus motus mouens et motus sunt simul: quod enim dictum

est in primo capitulo quod in alteratione etiam spirituali quod corporali mouens et motus sunt simul posset aliis credere quod ad omnem qualitatem est per se motus et alteratio siue sit qualitas corporalis siue spiritualis siue sensibilis siue insensibilis. Et ideo ne quis decipiatur demonstrat aristoteles quod siue qualitates ille ad quod est per se motus: et que sunt ille ad quod non est per se motus ponens. 1. per se motus: quoniam prima est ista tertia secundum qualitates sensibiles et est per se alteratio. Secunda per se motus secundum qualitates insensibiles. 4. per se motus est per se alteratio ibi non autem est. Tertia per se motus secundum qualitates primas per se motus est per se alteratio ibi neque in his. 4. per se motus secundum qualitates secundas vel tertia per se motus est per se alteratio ibi manifestum igitur primo per se motus arguitur per se dupliciter et primo sic ea que per se alterant patiuntur tamen a quatuor sensibilibus igitur tamen secundum qualitates sensibiles est per se alteratio. 3. per se motus et autem per se motus oia que per se alterant necessario mouent de primo in primum: ut colligitur ex determinatis. 5. huius illud autem non potest fieri nisi per qualitates sensibiles: quoniam per qualitates insensibiles non fit motus per se de primo in primum ut ex dicendis erit manifestum. igitur ea que alterantur per se patiuntur tamen a quatuor sensibilibus quod fuit probatum. Le. li. (Quoniam autem que alterant) s. per se alterant oia a sensibilibus et solū hoc per alteratio est quoniam secundum se dicuntur pati ab his secundum se: id est ex dicendis considerabimus.

Notandum secundum commentatorem commentum. 1. quod considerandum est utrum iste motus inueniatur in omnibus sensibilibus: aut in quibusdam et est manifestum quod ista alteratio inuenitur in prima contrarietate que est in tactu. s. in frigiditate et caliditate humiditate et siccitate: et similiter videtur esse in duobus sequentibus verbi gratia duricie et mollicie sed tamen est primis in primis qualitatibus in istis autem secundo et mediis primis et similiter est in gustu: in sonis autem videtur quod alteratio est de grauibus in leui modo equinoco cum istis cum sonus sit passio facta in

Philosophorum.

aere a percussione corporis; in olfactibus autem manifeste qualitates sunt sed contraria latent in eis ut dictum est in libro de anima hoc commentator.

Dubium commentatoris est istud verum in omnibus qualitatibus sensibilibus sit per se alteratio: aut in quibusdam sic et in quibusdam non: pro cuius solutione commentator implicite ponit hanc distinctionem quod in qualitatibus sensibilibus est quadruplex contrarietas: quarum prima est in qualitatibus primis scilicet inter caliditatem et frigiditatem humiditatem et siccitatem. Secunda contrarietas est in qualitatibus secundis sequentibus mixtionem duarum qualitatum primarum sicut est contrarietas inter durum et molle: grave et leue: rarum et densum. Tertia contrarietas est in qualitatibus secundis sequentibus mixtionem omnium. 4. qualitatum primarum cuiusmodi est contrarietas repta in coloribus saporibus et odoribus: in coloribus enim inuenitur albedo et nigredo: in saporibus dulcedo et amaritudo: in odoribus vero sunt vera contraria sed sunt innominata nominibus propriis: sed accipiunt denominationem a nominibus saporum ut declarat Aristoteles secundo de anima: quoniam quidam odor dicitur dulcis: et quidam amarus. Quarta contrarietas est in qualitatibus sensibilibus que non sunt qualitates prime neque secunde insequentibus mixtionem illarum sed tantum insequentibus motum localem sicut est grauitas et leuitas in sonis que quidem dicuntur de sonis et de mixtis vel elementis equiuoce: elementa enim et mixta dicuntur grauia: aut leuia: quia inclinantur esse sursum vel deorsum: soni vero dicuntur graues: quia deprimunt auditum et leues quia subleuant auditum. Respondet ergo commentator ad dubium dictum quod non in omnibus qualitatibus sensibilibus est per se alteratio in eodem modo quoniam in qualitatibus primis est primo alteratio: in qualitatibus secundis sequentibus mixtionem duarum qualitatum est secundo alteratio: in qualitatibus vero secundis sequentibus mixtionem omnium qualitatum primarum est tertia alteratio et semper intelligendo per se quoniam in omnibus his qualitatibus est vera contrarietas: ita quod non solum in caliditate et frigiditate humiditate et siccitate est vera alteratio: sed etiam in duricie et mollicie raritatis et densitatis: et generaliter in omnibus coloribus odoribus et saporibus: nunquam tamen in aliqua qualitate secunda est alteratio nisi preueniente alteratione facta in qualitatibus primis: sed in sonis non est per se alteratio: sicut neque in eisdem est vera contrarietas sed tantum secundum similitudinem: non enim generatur sonus per motum alterationis de necessitate: sed per motum localem factum in aere ex potentia patientis et percussu ut colligitur ex doctrina Aristotelis secundo de anima.

Sed dubitatur quia ex illo sequitur quod ad nullam qualitatem secundam est per se alteratio: quoniam quelibet talis acquiritur per motum factum in alio: scilicet in qualitatibus primis: ideo enim ad substantiam et ad relationem: et ad sanitatem et virtutem non est per se motus: quia tales forme acquiruntur per motum factum in alio ut patet. et huius et in processu huius capituli fiet per amplius manifestum. ¶ Dicendum quod illa causa non est sufficiens cum non fiat in ea exclusio cuiuslibet alterius motus: ideo enim ad aliquam formam non est per se motus: quia illa acquiritur per solum factum in alio: propterea ad substantiam vel ad relationem: sa-

nctatem et virtutem non est per se motus: quia quelibet istarum potest acquiri per solum motum factum in alio sed non est ita de qualitatibus secundis insequentibus mixtionem qualitatum primarum: quia licet non acquiratur mollicies vel duricies: raritas vel densitas: color: odor: aurisapor nisi fiat motus in qualitatibus primis sed preter illum motum alius est necessarius videlicet durificatio aut mollicificatio condensatio aut rarefactio dealbatio vel denigratio dulcescensio aut amarificatio: et sic de alijs suo modo. (Aliorum enim) secundo arguitur ad eandem conclusionem: sic scilicet qualitates sensibiles est per se alteratio: et non secundum alias qualitates quod sensibiles est per se alteratio. igitur tantum secundum qualitates sensibiles est per se alteratio: patet consequentia ab exponentibus ad expositam: prima pars antecedens est nota de qualitatibus sensibilibus primis et secundis secundum quas est per se alteratio secunda autem declaratur quoniam si secundum alias qualitates a sensibilibus est per se alteratio maxime videtur quod secundum formas et figuras de quarta specie qualitatibus: aut secundum habitus tam corporales quam spirituales de prima specie sit per se alteratio: sic quod substantia harum qualitatum per se alterentur ex acquisitionibus et deperditionibus harum qualitatum que omnia falsa sunt: ut in sequentibus ostendetur. I. e. lit. (Aliorum enim) id est aliarum qualitatibus a sensibilibus maxime vix existimabant in figuris et translationibus: id est formis: littera corrupta est ut patet ex alia translatione: et habitudinibus id est formis prime speciei et horum rationibus et acceptionibus videtur esse quod alterationis est acquisitionis aut deperditionis quod est falsum ut probabitur in conclusionibus sequentibus.

Notandum

per qualitates sensibiles intelligit philosophus hic qualitates que sunt sensibilia propria et qualitates que sunt sensibilia communia sequentes mixtionem qualitatum primarum de quibus omnibus dictum est in priori capitulo: sensibilia enim propria sunt qualitates sensibiles per se primo inquam per se primo inferunt passionem sensibus sensibilibus autem communia sequentia mixtionem qualitatum primarum inferunt passionem sensibus per se non primo: quia non immutant aliquem sensum nisi medierate sensibili proprio ut colligitur a philosopho secundo de anima: figura autem est qualitas immediate consequens quantitatem termino vel terminis clausam: que etiam est qualitas sensibilibus cum sit sensibile commune de predicamento qualitatibus eam tamen philosophus non vocat qualitatem sensibilem: quia solum de qualitate sensibili habet contrarium facit ipse mentionem per formam autem intelligit Aristoteles tam hic quam in predicamentis oppositum qualitatium sequentem debitam vel indebitam proportionem partium rei et dicitur pulchritudo et turpitudine seu formositas et deformitas: dicitur enim homo pulcher aut turpis formosus vel deformis ex debita vel indebita proportionem et compositione partium inuicem. Sed burleus dicit quod forma et figura differunt sicut superius et inferius: quoniam figura inuenitur tam in naturalibus quam in artificialibus cum ipse et terminationem spiritus est. n. figura illa quod primo vel secundo clauditur forma autem est figura in rebus artificialibus. Ista officia potest habere aliquam instantiam per quam quod est habitus prime speciei importans relationem: ut al-

Tex.
co. 15.

Liber septimus.

serit Aristoteli in tertia conclusione huius capituli deinde animalia et partes eorum sunt formata formatione quarte speciei que quidem formatio est naturalis et non artificialis. Dicendum igitur quod philosophus hic per figuram intelligit figuram simplicem: videlicet circulum: triangulum: quadrangulum et huiusmodi: siue fuerit naturalis siue artificialis: per formam autem intelligit figuram compositam: provenientem ex partibus diversarum figurarum cuiusmodi est figura capitis manus aut pedis: siue fuerit naturalis siue artificialis: forma enim digiti constat partialiter ex figura circulari et figura quadrangulari: forma autem manus constat ex eiusdem figuris una cum figura triangulari: figura ergo in communem: ut est illud quod termino vel terminis clauditur est quodammodo genus ad figuram et formam de quibus Aristoteli loquitur tam hic quam in predicamentis. ¶ Non autem est secunda conclusio: secundum qualitates quarte speciei non est per se alteratio: probatur tripliciter et primo sic secundum formas et figuras non est per se alteratio: sed forma et figura sunt qualitates quarte speciei igitur et patet consequentia cum minori ex doctrina predicamentorum et maior arguitur nam ad illud non est per se motus neque per se alteratio quod acquiritur per solam alterationem factam in alio: sed forma et figura acquiritur per solam alterationem factam in alio: igitur secundum formam et figuram non est per se alteratio: prima pars antecedentis colligitur ex determinatis quinto huius et secunda declaratur quoniam per solam alterationem factam in qualitatibus primis acquiritur forma vel figura cum enim aliqua materia fuerit calefacta vel infrigidata rarefacta vel condensata statim sequitur forma et figura videmus enim animalia complexionis calide habere aliam formam membrorum et aliam figuram quam que sunt complexionis frigide in eadem enim specie habet formam faciei magis tenuem: flegmatici vero habent eam magis copulentam: sic etiam qui sunt complexionis rare diversificantur in forma ab alijs que sunt complexionis dense: quare variatio in forma et figura fit ex sola alteratione facta in qualitatibus primis aut secundis in sequentibus illas. I. e. lit. (Non est autem) alteratio per se neque in his videlicet in formis et figuris sed sunt hec cum quedam alterantur alia ab istis densata enim et rarefacta aut cum fiet calida aut frigida materia provenit forma vel figura: alteratio autem non est aliqua ex qua per se fiant ista.

Notandum primo secundum commentatorem commento. 15. quod in istis duobus generationibus non inveniuntur alterationes sed generatio rerum existentium in istis duobus generibus sequitur veram alterationem non quia alteratio existit in eis sicut in rebus que alterantur in veritate commentator intendit istam rationem ad illud non est per se alteratio quod indivisibiliter generatur: igitur ad nullum istorum est per se alteratio: patet consequentia cum maiori: nam ideo ad substantiam non est per se alteratio: quia substantia indivisibiliter generatur secundum se et quodlibet sui tamen sequitur veram alterationem: quia non est possibilis generatio substantie absque alteratione precedente secundum philosophum primo de generatione. minor vero est nota quoniam ratio forme et figure consistit in indivisibili ut videbitur infra: non igitur in formis et figuris est per se alteratio sed tantum generatio insequitur veram alterationem. ¶ Intelligen-

dum tamen quod licet forma et figura in naturalibus sequatur veram alterationem: tamen in artificialibus sequitur motum localem cum artifices solo motu locali faciant figuras simplices et compositas et hoc subtrahendo aliquid ab alio: aut superaddendo aliquid alteri.

Notandum secundo secundum commentatorem eodem commento quod densitas et raritas sunt apud Aristoteli qualitates sequentes calidum et frigidum densitas enim nihil aliud est nisi transmutatio alicuius ad minorem magnitudinem et raritas ad maiorem. Antiqui vero dixerunt quod densitas est constructio pororum corporis: et raritas expansio et quod hec duo sunt esse generationis cum generatio apud eos sit congregatio et segregatio et hoc bene concessum est in corporibus habentibus poros: sed non sunt esse generationis et corruptionis ut fingebatur sed sequuntur generationem et corruptionem. Prima propositio commentarii est: ista raritas et densitas sunt qualitates consequentes calidum et frigidum: unde duo sunt elementa calida. scilicet ignis et aer et hec sunt levia et rara et duo sunt elementa frigida. scilicet terra et aqua et hec sunt graviora et densa: cum igitur caliditas et frigiditas sint qualitates primae et gravitas ac levis et raritas ac densitas sint qualitates secundae sequentes qualitates primas per Aristoteli. scilicet de generatione. sequitur quod raritas et densitas sequuntur calidum et frigidum: sicut gravitas et levis. ¶ Sed contra celum est rarum vel densum et tamen non est calidum neque frigidum per Aristoteli. primo et secundo de generatione. igitur raritas et densitas non sequuntur calidum et frigidum. Item terra vel aqua calida est densa sicut calidum et non rara similiter ferrum aut plumbum ignitum est densum et non rarum igitur non semper raritas et densitas consequuntur calidum et frigidum. ¶ Ad primum dicitur quod rarum et densum dupliciter sumuntur videlicet absolute et respectue si absolute sic non important nisi qualitates consequentes calidum et frigidum: isto modo celum non est rarum neque densum si aut respectue accipiuntur sic important extensionem magnam vel parvam per comparisonem ad materiam vel quantitatem: isto modo raritas et densitas non sequuntur calidum et frigidum sed raritas est respectus consequens magnam extensionem in modica materia et densitas est alius respectus consequens paucam extensionem in multa materia: et sic aliqua pars celi dicitur rara et aliqua densa. ¶ Ad secundum dicitur quod non intendit commentator omne calidum esse rarum: et omne frigidum esse densum: sed quod nunquam generatur frigiditas quin generetur densitas: licet igitur aqua calida non sit rara ipsa tamen est minus densa quam quando est frigida ideo aliqua densitas est remissa et aliqua raritas introduca. Et idem dicatur de ferro et plumbo ignitum quod illa sunt densa ex determinatione formarum substantialium: tamen habent minorem densitatem et maiorem raritatem quam prima habebant. ¶ Secunda propositio densitas est transmutatio alicuius ad minorem quantitatem et raritas ad maiorem: ista propositio est intelligenda in predicatione causali. scilicet densitas est per alicuius transmutationem ad minorem quantitatem et raritas est per transmutationem alicuius ad minorem quantitatem semper intelligendo absque acquisitione partis ad totum et operditione partis a toto iuxta doctrinam Aristotelis quarto huius: quia in vera augmentatione non oportet aliquid fieri rarum: et tamen augmentatio est transmutatio ad ma-

Tex.
co. 15.

Philosophorum.

lorem quantitatem: neq; in diminutione oportet aliquid fieri depresso: et tamen diminutio est transmutatio ad minorem quantitatem. ¶ Sed videtur qd ista propositio contradicat prime: quia cum transmutatur ignis in aerem fit transmutatio ad minorem quantitatem et cum transmutatur terra in aquam fit transmutatio ad minorem quantitatem per philosophos secundo de generatio. et tamen cum generatur aer ex igne generatur raritas: et cum generatur aqua ex terra generatur densitas: quia raritas et densitas consecuntur elementa calida et frigida per primam propositionem. Ista difficultas soluitur ex dictis commentatoris secundo huius determinantis ibidem qd gravitas aque est leuitas in respectu et leuitas aeris est gravitas in respectu: ita qd aqua est levis respectu terre et aer est gravis respectu ignis: ita est dicendum de raritate et densitate qd cum generatur aer ex igne generatur raritas aeris que dicitur densitas respectu raritatis ignis: et cum generatur aqua ex terra generatur densitas aque que dicitur raritas respectu densitatis terre continue ergo cum generatur maius ex minori generatur raritas simpliciter vel in respectu et cum generatur minus ex maiori generatur densitas simpliciter vel in respectu. ¶ Et hic oportet tenere cum commentatore qd densitas aque et terre sicut gravitates earumdem sunt diversarum rationum et qd raritas ignis et aeris sunt diversarum specierum sicut leuitates eorumdem. ¶ Ex predictis propositionibus concludit commentator falsitatem antiquorum dissensionum raritatem et densitatem di. qd densitas est contritio pororum corporum et raritas est expansio pororum corporum: quia licet illud possit habere veritatem in corporibus porosis sicut est sponsa aut lana non tamen habet veritatem in corporibus non porosis cuiusmodi sunt elementa. Item falsum dicitur inquit commentator qd raritas et densitas sunt esse generationis et corruptionis sicut congregatio et segregatio sed sunt effectus generationis et corruptionis: nam segregatio et congregatio dicunt motum localem. constat autem qd ad generationem et corruptionem non concurrunt motus locales nisi per accidens et quia raritas et densitas consecuntur calidum et frigidum ideo non sunt esse generationis et corruptionis sed magis sunt effectus generationis et corruptionis videlicet elementorum et qualitatum primarum. ¶ Dubitatur si raritas et densitas sunt effectus generationis et corruptionis et ad generationem nec corruptionem est per se motus. s. huius igitur ad raritatem et densitatem non est per se motus qd est contra intentionem philosophi et commentatoris in hoc capitulo. ¶ Respondetur negando consequentiam nam colores odores et saporis sunt effectus generationis et corruptionis elementorum et qualitatum primarum et tamen ad illos est per se motus quia non generantur subito sed successive successione continua eo modo quo qualitates prime intenduntur et remittuntur ita raritas et densitas generantur et corrumpuntur continua successione non enim datur prima raritas vel densitas acquisita: neq; ultima raritas vel densitas deperdita. (Ex quo quidem) secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic. si secundum aliquam qualitatem est per se alteratio illa predicatur de subiecto suo et contra: sed qualitate de. 4. specie non predicatur de subiecto suo neq; contra igitur secundum qualitates de. 4. specie non est per se alteratio. patet consequentia a conditui-

sibili cum contraditorio consequentis ad contradictionem antecedentis: minor tenet inductive quoniam forma aut figura statue pyramidis vel lecti non predicatur de subiecto suo neq; contra non enim est verum dicere qd lignum est statua pyramis aut lectus: neq; contra qd lectus pyramis aut statua sit lignum: non etiam est verum dicere qd cuprum seu es sit statua aut pyramis: neq; contra qd pyramis aut statua sit cuprum aut es: sed solum in predicatione denominativa illa de se invicem predicantur videlicet lectus est ligneus pyramis terre statua est erea aut cuprea. ¶ Maior etiam inductive declaratur. nam quia ad caliditatem et frigiditatem humiditatem et siccitatem: duriciem et molliciem: albedinem et nigredinem dulcedinem et amaritudinem est per se alteratio: ideo si lignum est subiectum alicuius istorum eodem dicitur illud et contra: nam verum est dicere qd lignum est calidum vel frigidum humidum vel siccum et contra: etiam est verum dicere qd cuprum est durum vel molle: album vel nigrum: dulce vel amarum: et contra videlicet qd calidum vel frigidum est lignum: et durum aut mole est ens ratio autem istius est ista. nam motus specificat a termino ad quem ut patuit. s. huius motus semper dicitur de subiecto suo ut colligitur ex tertio huius. igitur tempus ad quem motus est dicitur de subiecto suo et contra semper de termino per se. si ergo aliquod subiectum calefit vel dealbatur oportet illud in fine motus deducto impedimento esse calidum vel album: quia ergo forma et figura per accidens consecuntur terminum alterationis tantum: ut terminus motus localis tantum: aut ambo aliquando ideo oportet formam vel figuram predicari de subiecto suo neq; contra et hoc neq; in concreto neq; in abstracto. ¶ Le. l. i. ¶ Ex quo quidem enim id est subiectum ex quo est (forma statue non dicimus formam) in concreto neq; in abstracto neq; subiectus ex quo figura pyramidis est aut lecti: sed denominative sunt de se invicem predicabilia. Hoc quidem erum illud vero terreum aliud vero ligneum quod autem alteratur: id est circa qd aliquid alteratur dicimus de subiecto suo eo quidem enim humidum esse dicimus aut forte id est durum aut calidum et non solum sic sed humidum et calidum es equivoce: id est equivoce dicentes passioni materiam: quoniam sicut forma dicitur de subiecto ita contra quoniam igitur subiectum ex quo quidem forma et figura sit et quod factum est: id est transmutatum ad formam vel figuram non equivoce: id est non equivoce et predicatione dicitur cum figuris: que ex illo sunt que aliter alterantur cum passionibus eque dicuntur manifestum qd in solis sensibus de alijs speciebus alteratio est.

Sed dubitatur probando formam et figuram predicari de subiecto suo quoniam caliditas et albedo predicantur de subiecto suo non quia subiectum illud sit caliditas vel albedo: sed quia subiectum illud: scilicet lignum aut cuprum est calidum vel album cum ergo ita sit qd subiectum forme et figure est formatum et figuratum videlicet cuprum aut lignum sequitur qd qualitates de quarta specie eque dicantur de subiectis suis scilicet qualitates de. 3. specie per prius si qualitates de. 3. specie est per se alteratio piden ad quantitatem de. 4. specie est et per se alteratio. Pro solutione huius difficultatis notande sunt tres distinctiones quarum prima est ista nomina quedam concreta et quedam abstracta: nomina abstracta illa qd significantur formam vel albedo et ca.

Liber septimus.

nomen concretum est illud q̄ significat cōpositum ex forma et materia: siue illud p̄positum fuerit substantiale ut bō vel aīal: siue fuerit accidentale ut calidū et albū.

¶ Secūda distinctio nominum concretorum quedā sunt propinqua quedam remota: propinqua sunt illa que tantum significat cōpositum ex subiecto et forma ut album et statua remota sunt illa que significant ali- quid aliud ut albefactum et albefacibile statificatum et statificabile: h enim, p̄ter cōpositum accidentale significat causam effectiuam. Similiter in predicamēto substantie homo dicitur concretū propinquum eius abstractum est humanitas: concretum autem remotus est humanū et humanatum: humanum enī p̄ter ho- minem quez significat importat ea que sunt hominis uidelicet domū et vestimentum: dicitur enim dom⁹ hu- mana et vestimentum humanū: sed humanatum signi- ficat cām effectiuam hominis.

¶ Tertia distinctio no- minum concretorum quedam sunt adiectiua et quedā substantiua: concreta adiectiua sunt illa que variantur per voces ut album et calidum cōcreta vero substan- tiua que non variantur per voces diuersas in eodem casu ut homo et statua. Et differunt in modo suppo- nendi quoniam concreta substantiua nunq̄ dicuntur de subiectis suis: siue fuerit cōcreta substantiua ut homo et equus: siue p̄creta accidentalia ut dom⁹ et statua: seu idolum et lectus: nunq̄ enim est verum dicere q̄ mate- ria hominis sit homo: neq̄ q̄ lignum sit statua aut le- ctus: concreta autem adiectiua possunt supponere in- differenter tam p̄o subiecto q̄ p̄o cōposito s̄m exi- stentiam alterius extremi: si enim dicitur albus vel cur- rit vel disputat supponit t̄m p̄o subiecto: sed si dicitur album videtur vel est concretū tam supponit p̄o to- to cōposito accidentali. His distinctiōibus premis- sis q̄ non sunt hic intelligēde: nisi in predicamentis abso- lūtis que sunt substantia q̄ritas et qualitas respondet ad difficultates dicendo q̄ cum Aristō. asserit qualita- tem s̄m quā est alteratio p̄dicamenti de subiecto suo: et cōtra loquitur de p̄dicatione in concreto et nō in abstracto: et non s̄m quod dicit q̄ concretum indifferen- ter s̄m concretum p̄pinquum ut per hoc pateat differ- entia inter qualitates de tertia et quarta specie: quoni- am qualitates de tertia dicitur de suis subiectis indif- ferenter s̄m concretū p̄pinquum et remotum: q̄ be- ne dicitur lignum est albū albefaciū et albefacibile: sed qualitates de quarta specie nō dicuntur de suis sub- iectis s̄m concreta, p̄pinqua sed tantum remota: nam bene dicitur cuprum est formatum et figuratū statui- tum vel statuable: sed nunq̄ bene dicitur cuprum ē sta- tua aut idolū ad hoc igitur q̄ ad aliquā qualitatem sit per se alteratio non sufficit q̄ dicatur d̄ subiecto suo in cōcreto remoto: sed requiritur q̄ in cōcreto p̄pin- quo: q̄ d̄ quidez nō cōtingit in qualitatibus quarte spe- cie sed bene tercie.

¶ Et p̄dicitis soluitur duo dubia quorum p̄imū est istud dicendo lignū est album p̄e- dicatū non supponit p̄o cōposito sed t̄m p̄o subie- cto: igitur per idem et in ista lignū est statua aut lectus: cōsequētia videtur tenere ex eo: quia utrobq̄ p̄edi- catur cōcreto accidentale.

¶ Secundū dubium vide- tur q̄ cōcreto p̄pinquū quarte speciei verificetur d̄ subiecto q̄z hec non sit vera lignū est piramis aut cir- cule lignum tamen quilibet earū est vera lignum est pirami- dale lignum est circulare.

¶ Ad p̄imū responsum ē negando consequentiā et causa diuersitatis est quia statua et lectus sunt concreta substantiua que nō pos-

sunt verificari de suis subiectis: sed album et calidum sunt concreta adiectiua que possunt predicari tā d̄ sub- iecto q̄ de cōposito sic etiam formatū et significatū triangulare et quadrangulare predicantur de utroq̄: nā vere dicitur q̄ lignum est formatum et figuratum: et etiam q̄ statua est formata vel figurata vere etiam dicitur q̄ cuprum est triangulare vel quadrangulare et q̄ campana est quadrangulāris vel triangularis.

¶ Ad secundum dicitur q̄z in tertia specie concretum adiectū sit concretum p̄pinquum nunq̄ autem in quarta specie: sed semper mediāt vñ concretum sub- stantiū inter abstractum et concretū adiectiū: licz illud sit innominatū: vñ de concretis p̄pinquum cir- culi non est circulare: sed pila vel aliquod p̄simile et cō- cretum p̄pinquum trianguli non est triangulare sed ca- pana vel aliquid aliud. Similiter quadrangulū concre- tum p̄pinquum non est quadrangulare: sed domus vel statua aut cōsimile et talia concreta sūt magis no- minata per artem q̄ per naturam. in tertia autem spe- cie qualitatū non datur concretum substantiū po- tens mediare inter abstractum et concretum adiectiū neq̄ per artem: neq̄ per naturam ut inductiue patet. Et si queritur causa diuersitatis nulla alia est dāda q̄ natura qualitatū quoniam qualitates de quarta spe- cie sunt apta natura constituere concreta tam substanti- ua q̄ adiectiua: qualitates autem .3. specie non sunt na- ta constituere nisi concreta adiectiua et c.

Amplius et ali- ter) tertio arguit philosophus ad eandem conclusio- nem sic: s̄m nullam formā est per se alteratio nisi muta- tio qua illa forma immediate acquiritur sit alteratio sed mutatio qua immediate acquiritur qualitas quar- tes speciei non est alteratio: igitur secundū qualitates de quarta specie non est per se alteratio: patet consequen- tia inductiue ex formati ratione huius q̄ est per se nā ad formam substantialem nō est per se alteratio ex eo quia sua mutatio non est alteratio sed generatio. neq̄ homo dicitur alterari per illa: sed generari: minor au- tem est nota: nam mutatio qua inducitur immediate forma vel figura domus nō est alteratio: s̄z tectio aut lateratio: ridiculum enim est dicere tectioē aut latera- tionem esse alterationem cū sint motus locales. L. lit.

Amplius et aliter) arguitur ad idem sic: incōueniens est dicere hominem alteratū esse aut domum accipien- tem finem et perfectum eius ridiculum est si perfectiōm domus ut tectiōnem aut laterationem dicimus altera- tionem esse aut domo laterata aut cooperta) id est dum lateratur vel cooperitur domus dicimus alterari do- mum: manifestum est autem q̄z q̄ est alterationis non est in vīs que sunt s̄m quartam speciem qualitatū.

¶ Notandum q̄ cōmentator cōmento .i.6. format ra- tionem hanc in alteratioē manet idem subiectum actu in principio et in fine: sed in acquisitione forme et fine non manet idem subiectum etiā actu in principio et in fine: igitur ad formam et figurāz nō est alteratio: patet consequentiā cum maiori ex quinto huius minor au- tem est euidentis quia domus non est in principio sed tantum in fine et similiter statua.

Sed dubitatur quoniam subie- cum forme do- mus sunt lapides et lignū et hec sunt entia in actu ma- nentia in principio et in fine: similiter cera est subiectum statue et lignum subiectum lecti et cuprum subiectū ydo- li: stat autem hec omnia esse entia in actu manentia eo- de numero in principio vsq̄ ad finē: sicut. n. subiectū

Philosophorum.

caliditatis vel albedinis manet idem per totum motum ita subiectum forme vel figure de 4. specie qualitatis. Respondetur quod generatio figure et generatio forme substantialis conveniunt in hoc quod, scilicet, in generatione forme substantialis acquiritur tota forma simul: et non per partes post partem: differunt autem in alio: quoniam subiectus forme substantialis est ens in pura potentia: videlicet materia prima: subiectum autem figure est ens in actu videlicet compositum ex materia et forma substantiali ut habetur secundo huius. Et ex hoc potest videri puenientia et differentia inter qualitates de tertia et quarta specie qualitatis: in hoc enim conveniunt quod quilibet earum habet subiectum in actu: in alio vero differunt: quoniam qualitates sensibiles de tertia specie acquiruntur successive: qualitates autem de 4. specie indivisibiliter generantur quando ergo commentator dicit quod in alteratione manet idem subiectum ens in actu in principio et in fine intelligit subiectum illud manere continue idem actu et diversificari per totum tempus secundum formam ad quam est motus sic quod continue est per terminum in termino a quo et per terminum in termino ad quem per successionem continuam terminantem motum sed non ita contingit in acquisitione forme aut figure: quoniam per totum motum manet idem ens in actu: sed nihil acquirit de forma vel figura nisi in fine propterea alii commentatores generationem forme et figure generationi substantiali per hoc quod sicut in toto motu nihil est de forma substantiali: sed tamen in fine ita nihil est de forma vel figura: sed tantum in fine.

Ex.
60.17.

E93.11.

in habitu? Secunda conclusio secundum quod qualitates prime speciei non est per se alteratio: ista conclusio nem Aristotelem sic arguit ad virtutes corporales non est per se alteratio: nec ad virtutes morales: nec ad virtutes intellectuales: igitur secundum qualitates prime speciei non est per se alteratio: per consequentia: quod in prima specie qualitatis ponuntur virtutes et vicia secundum omnem potentiam naturalem ponuntur enim virtutes corporales in potentia naturali corporis: virtutes morales in appetitiva potentia: et intellectuales in potentia intellectiva. autem philosophus probat: quod per ad virtutes corporales non est per se alteratio: secundo quod nec ad virtutes morales ibi (nec igitur) 3. quod nec ad intellectuales ibi (at vero nec) Quantum ad primum arguit philosophus sic: ad ea que sunt ad aliquid non est per se alteratio: sed virtutes sunt ad aliquid: et prout vicia opposita illis: igitur ad vicia opposita illis: per primum cum maiorem determinatio, scilicet huius et minor declaratur. nam sanitas pulchritudo et fortitudo sunt virtutes corporales: et sunt ad aliquid: igitur per idem omnes alie virtutes corporales sunt ad aliquid autem probatur et primo quod sanitas pulchritudo et fortitudo sunt virtutes: quoniam virtus est que hominem perficit: et opus eius bonum reddit cum dispositiones perfectas ad opimum secundum naturam: igitur sanitas pulchritudo et fortitudo sunt virtutes. Secundo arguitur quod sunt corporales:

quod fundatur in corpore: non in anima dato namque quod anima esset pura potentia nullum in se habens actum vel habitum non minus aliquis homo esset sanus pulcher et fortis igitur sanitas pulchritudo et fortitudo corporales sunt habitus corporis et non anime: et notanter dico fortitudo corporalis: quod propter fortitudinem corporalem est dare fortitudinem spirituale que est virtus moralis fundata habitualiter in anima de qua dicitur in secunda parte huius conclusionis. Tercio arguitur quod iste virtutes sunt ad aliquid nam sanitas est adequatio calidorum frigidorum. temperamentum debiti humorum per comparationem ad membra animalis vel ad aere continentem: pulchritudo autem est comensuratio membrorum et fortitudo est debita applicatio partium corporis: constat autem quod comensuratio adequatio contentio et applicatio sunt relationes. Consimiliter dicatur de viciis oppositis his virtutibus que sunt egritudo turpitudine et debilitas: quod sunt vicia corporales quia fundatur tamen in corpore et quod sunt vicia patet quia quilibet earum habentem imperficit: et opus eius malum reddit. Eger enim turpis et debilis imperfecit est et operationes naturales et vitales malefacit: quod autem sunt ad aliquid scitur ex viciis. nam egritudo est discomensuratio humorum in corpore animalis: turpitudine est discomensuratio convenientia intensio et remissio sunt ad aliquid. Le. li. (Nec enim in habitibus est per se alteratio habitus virtutes et malicie sunt virtutes autem omnis et malicia) corporalis est: ad aliquid sicut sanitas quidem calidum et frigidum mensuratio quedam est: et hoc autem eorum que sunt in corpore videlicet membrorum: aut per respectum ad primum quod est aer similiter et pulchritudo et macies. i. fortitudo: ut habet aliam translationem ad aliquid sunt dispositiones enim quedam perfecti ad optimum sunt dico autem perfecti quod sanitas. i. quod est comensuratio et dispositum circa naturam. i. secundum naturam ut habet alia littera: quoniam igitur virtutes et malicie sunt ad aliquid hoc autem neque generationes ipsorum neque alteratio omnino est. i. per se et quia sic est manifestum est quod non est omnino quod est alterationis. i. alteratio circa habitum prime speciei.

Notandum

prout quod ad aliquid dupliciter accipitur videlicet in abstracto et in concreto ad aliquid in abstracto est illud quod est formaliter relatio: ut paternitas et filiacio similitudo et equalitas: et sic virtutes et malicie de prima specie qualitatis non sunt ad aliquid: quod non sunt relationes cum sint qualitates ad aliquid in concreto est illud quod propter absolutum formaliter includit relationem et sic sunt ad aliquid virtutes et malicie de prima specie qualitatis: si enim sanitas vel pulchritudo esset ens simpliciter absolute non includens respectum illa comensuratio que est formaliter aut causaliter sanitas vel pulchritudo in uno esset in quocumque alio sanitas vel pulchritudo quod est falsum: quod comensuratio humorum que est sanitas in ceruo vel in uno aere non esset sanitas in leone aut in alio aere: sed egritudo et illa propositio membrorum que est pulchritudo in uno animalis in alio esset turpitudine turpis enim esset homo si haberet proportionem membrorum equi aut leonis. Sed quod albedo et nigredo sunt entia simpliciter absolute: ideo illud quod est formaliter aut causaliter albedo vel nigredo in quocumque ponere tur esset albedo vel nigredo: propterea ad albedinem et nigredinem est per se alteratio: non autem ad sanitatem

Liber septimus.

et egritudine: si enim illa quitas que est albedo in vno
esset nigredo in alio alteratio que esset ad albedinem
esset dealbatio et nigritio ex quo motus specificatur
a termino ad quem: ita si ad sanitatem esset per se altera-
tio cum illud quod est sanitas in vno est egritudo in alio:
sequitur quod eadem alteratio esset sanatio et egrotatio quod
est impossibile cum sanatio et egrotatio sint contrarie
per Aristotelem. et huius non igitur ad sanitatem pulchritudi-
nem vel fortitudinem est per se generatio vel alteratio: ne-
que ad vicia opposita illis: sed tamen per accidens cum iste
indivisibiliter sequantur alterationes qualitatibus prima-
rum et generationes formarum substantialium. Et ista est
causa propter quam illa qualitas que est albedo vel nigredo
vbiq; ponere semper servaret eandem denominationem
nem non autem sanitas et pulchritudo: quia albedo
et nigredo non includunt respectum ad determinatum
subiectum vel formam: sed sanitas et egritudo seu pulchri-
tudo et turpitudine includunt huius respectus quibus desi-
cientibus deficit denominatio. unde quod locus signifi-
cat superficiem et includit respectum continentie deficientie
illo respectu non amplius superficies esset locus: et quia
visio est qualitas connotans respectum determinatum sub-
iecti: ideo deficientie illi respectu illa qualitas non am-
plius esset visio videlicet dato quod poneretur in lapide:
aut in aliquo aut in alio disproporzionato subiecto: aut
cum disproporzionata forma statim amitteret nomen
sanitatis: quod perderet respectum quem essentialiter in-
cludit. Sed dubitatur quoniam generis absoluti sunt species
absolute: sed qualitas est genus absolutum igitur eius
species sunt absolute: sed sanitas pulchritudo et forti-
tudo ac vicia opposita habens sunt species qualitatibus
per Aristotelem in littera et in predicamentis: igitur sunt species
absolute et per se non sunt ad aliquid. Item impossi-
bile est idem per se esse in diversis predicamentis: sed ha-
bitus nominati sunt de prima specie qualitatibus: igitur non
sunt de predicamento relationis seu ad aliquid teneri per se cum
minori: et maior est Aristoteles in antecedentibus de di-
versis generibus et non sub alternati posito: diversae sunt
species et oritur per posteriora predicamenta sunt impmix-
ta et illa negantia est immediata in qua negat generalissimum
vnius predicamenti a generalissimo alterius. Ad primum
vero per philosophum in predicamentis quod aliquid est in primo dupli-
citer vbi per philosophum esse et per philosophum dici illud est in primo per philosophum esse cuius
male est per se per philosophum in predicamento illo: illud vero est in aliquo
predicamento per philosophum dici cuius formale est per se per philosophum in primo il-
lo verbi gratia locus per philosophum esse est in predicamento quantitatibus et secundum
hoc est per se per philosophum in predicamento quantitatibus et continentia quod est
formale in loco est de predicamento relationis: ita sani-
tas pulchritudo et fortitudo sunt per philosophum esse de predicamen-
to quantitatibus et per philosophum dici de predicamento relationis: et quod sani-
tas significat quantitatibus in recto et rectum commensurationis
in obliquo: sanitas est per se et essentialiter relationum:
quod essentialiter includit respectum de primo relationis.
Sicut igitur quantitas est genus absolutum et habet species quibus
aliquae sunt absolute tam per philosophum esse quam per philosophum dici: ut linea su-
perficies et corpus alias autem species habet que sunt absolu-
te per philosophum esse et respectus per philosophum dici: ut locus tempus et numerus
ita qualitas est genus absolute: et habet species
mere absolutas tam per philosophum esse quam per philosophum dici: cuiusmodi sunt
caliditas et frigiditas humiditas et siccitas albedo et
nigredo et huiusmodi habet species primas absolutas et per
philosophum respectus: videlicet per philosophum esse absolutas et per philosophum dici

et respectus cuiusmodi sunt scientia sanitas pulchritudo
fortitudo et huiusmodi: et quoniam vniuersum quod magis dno
minatur a forma quam a materia: ideo habent magis de pre-
dicamento relationis quam qualitatibus ut colligitur a com-
mentatore hic. Ad secundum vero quod est impossibile aliquid per se
esse in diversis predicamentis et hoc intelligit philosophus in omni-
bus auctoritatibus allegatis non tamen obstat quod ali-
quid sit per se non primo in diversis predicamentis: ut
delicet ratione diversorum que per se includitur: ita quod ratio-
ne forme quam per se includit erit in vno predicamento et
ratione materie quam etiam per se includit erit in alio predi-
camento: neque inconueniens terminum vnius predicame-
ti verificari de termino alterius predicamenti in concre-
to: vniuersum modo quo dicitur illo per impossibile: forma et mate-
riam: sed est inconueniens in abstracto simpliciter termi-
num vnius predicamenti de alio verificari.

Notandum secundo quod philosophus cum dicit sa-
nitatem pulchritudinem
et fortitudinem esse dispositioes perfectas ad optimum secundum naturam
intelligit perfectum subiectum illarum virtutum composita-
rium: et per optimum operationem nobilissimam et lau-
dabilissimam conuenientem illi speciei ut colligitur a co-
mentatore hic: quod quidem potest probari per diffinitio-
nem virtutis datam a philosopho primo ethicorum: virtus
est que habentem perficit et opus eius bonum reddit:
ita quod per virtutem quicquid sit illa siue sit composita siue
moralis siue intellectualis subiectum perficitur etiam
per illam operatio bona atque laudabilis perducitur.
Et notat dicit philosophus secundum naturam: quod non quilibet vir-
tus est dispositio perfecti ad optimum simpliciter cum
neque homo neque brutum per aliquam virtutem natura-
liter acquirat possit attingere optimum simpliciter ne-
que operari acum simpliciter bonum aut laudabilissi-
mum atque dignissimum omnino cum non possit attinge-
re ad operationes superiorum intelligentiarum: sed vir-
tutes nominate sunt dispositioes perfectae ad optimum secundum
naturam: ita quod sanitas in homine est dispositio hominis sani
ad perfectissimas et optimas operationes conuenientes secundum
naturam speciei vniuersae et sanitas in equo est dispositio equi sani
ad dignissimas et nobilissimas operationes secundum naturam
speciei equi vniuersae. Et similiter dicat de pulchritudine et for-
titudine quod sunt dispositioes animalium perfectorum et opti-
mas operationes conuenientes secundum naturam specibus animalium.
Ex quibus sequitur quod sanitas pulchritudo et fortitudo
compositales non sunt species specialissime: quoniam habet cognos-
cantur et distinguuntur per actus ut colligitur a philosopho secundo
ethicorum: sed aliquid operationem bonam potest perducere sani-
tas hominis quod non potest perducere sanitas equi: neque aliquid
eius speciei: et aliquid operationem dignam potest perducere equus
per sanitatem suam quod non potest perducere homo: nec aliquid eiusdem
speciei: igitur sanitates hominis et equi sunt diuersae species:
ac et fortitudines illorum et primum pulchritudines per se
quod non aliter probatur: de anima potentias distinguuntur per actus.
Et non solum sanitates diuersorum animalium in specie sunt di-
uersae species: sed et sanitates in eis diuersorum diuersarum
specierum: ita quod sanitas cordis et sanitas cerebri sunt diuersae species: ac et sani-
tates pedum et manuum sunt diuersae in specie per diuersas
formas subales specificas differentes quas perducuntur et
propter diuersitatem specificam operationum operatio
enim facit cognoscere formam secundum philosophum. 8. me-
taphysice et secundo de anima. Item persequitur intelligo de
fortitudinibus diuersorum membrorum seu de pulchritu-
dinibus eorumdem quod sunt diuersarum specierum.

Sed dubitatur q² dato illo seq^r tur q² sanitas ani malis est forma ethomogena: et cōsimiliter fortitudo et pulchritudo hominis: quoniam quelibet istarū for marum componitur ex partibus diuersarū rationum videlicet ex sanitatibus seu pulchritudinibus aut for titudinibus membris diuersorum specierum: conse quens vō est contra auctorem sex principiorum vi. q² forma est compōs contingens simplicitatē inuariabi li essentia consistens. Respondetur concedēdo sanita tem hominis esse formam ethomogenā et consequen ter pulchritudinē et fortitudinem eius esse formam et homogenā: neq² istud tollit quin essentia sanitatis sit simplex atq² inuariabilis eēntia: homo enim et equus sunt corpora ethomogena et tamen essentia hominis vel equi est simplex atq² inuariabilis forma.

Tertio notandum q² d² quid dicitur sanitatis fuerunt quatuor opiniones quarū prima dicit q² formaliter et in recto non est nisi ppo rtiō inter humores sic q² ppo rtiō consurgēs ex mixtiō ne calido ruz et frigido ruz: aut diuerso ruz humorum in corpore animalis est sanitas: cōsimiliter dicit d² for titudine et pulchritudine q² nō est nisi certa ppo rtiō in ter membra: aut partes corporis animati. Ista opinio cōtradicit philosopho vi. h. q² sanitas fortitudo et pul chritudo sunt habitus prime speciei qualitatis: igitur sunt qualitates et per consequens nō sunt relatiōes: ita men arguitur ratione q² illo dato sequitur q² in homi ne quācumq² infirmo sunt infinite sanitates diuersa rum specierum quoniam qualiscūq² ppo rtiō imaginabi lis est inter qualescūq² humores significados imo se quitur q² sanitas non durat nisi per instans eo q² ad quālibet perturbationē spiritus vel sanguinis dissol uitur ppo rtiō que est inter humores. ¶ Secūda opi nio asserit q² sanitas nō est aliud q² qualitates prime ppo rtiōnate ita et h² est bifurcata: nam dicit ocha² q² sanitates prime ppo rtiōnate nō distinguendo ppo rtiōnem qualitatum primarū a qualitati² primis bur leus vō dicit q² est aggregatum primis qualitati²bus et ppo rtiō in corpore animalis distinguendo ppo rtiōnem a rebus ppo rtiōnatis. Sed hec opinio etiā videt cō trariari pho quoniam ad qualitates primas est per se al teratio fm philosophum hic. et. s² huius siue fuerint i uicem ppo rtiōnate siue dispo rtiōnate sed ad sani tatem nō est per se alteratio fm philosophum in lute ra: igitur sanitas nō est qualitates prime ppo rtiōna te. Ite sanitas est binus prime spēi: scilicet q²litates p² ppo rtiōnate nō sunt habit² prime speciei: sed q²litates d² secū da speciei: aggregatū vō ex ppo rtiōne et illis quali tatibus pertinet ad tertiam speciem fm esse et fm dicit ad p²dicamentum relationis: igitur sanitas non est ali quod illorū. Tertia opinio ait q² sanitas est qualitas reducens corpus indispōitum ad dispōitionem et ha bitus dispōitiuus habitualiter ad operationes vite: et egritudo est qualitas cōtraria indisponens corp² ani malis tam in se q² ad suas operationes vitales: et qm sanitas dicit respectum ppo rtiōnis et cōmensuratiōis humorum: ideo sanitas non est intēstibilis: neq² remis sibilis: neq² vna sanitas est altera intensior vel remis sior: sed vnus talis habitus pōt esse reliquo firmior: aut minus firmus: hec opinio vera est quo ad primaz partem et nō quo ad secūda videlicet q² nulla sanitas est altera intensior vel remissior: q² vnus homo est al tero sanior et idem homo cōtinue erit magis et magis

sanus. Item virtus moralis est intelligibilis et remissi bilis igitur per idem virtus corporalis: p² cōsequētia et antecedens colligitur de intēstōe Aristo. scōo ethico rum vi. q² ex frequentatis acibus generantur habitus igitur ex pluribus acibus generatur maior habit² q² ex paucioribus: sed non generatur maior extēsiue igitur generatur minor habitus q² ex paucioribus sed nō generatur maior extēsiue: sed maior intēsiue. Quar ta ergo opinio cōcedit q² sanitas est equalitas prime speciei vi. respectum ad equationis humorū seu cōmen surationis in corpore animalis fm determinatas for mam: ideo hec ppo sitiō est falsa de virtute sermonis in predicatione idēmpica et in recto sanitas ē adequa tio seu cōmensuratio humorum cū nō sit respectus ne q² relatio sed intelligēda in predicatione cālī: videlicet sanitas est ex adequatione et cōmensuratione humo rum: et quoniam talis adequatio et cōmensuratio nō cō sistit in indiuisibili sed habet latitudinem: ideo sanitas est intēstibilis et remissibilis et magis intensa in vno: et magis remissa in alio adequato: igitur seu cōmensura tio humorum nō est formaliter sanitas: sed tñ causali ter: q² est causa sanitatis rōne qualitatum primarum ex quo et temperamento resultat sanitas. ¶ Cōsimi liter dicatur de egritudine cōtraria sanitati et de fortitu dine ac pulchritudine et suis oppositis q² sunt qualita tes prime speciei dicentes respectus relationis per cō parationem ad subiectum et formā. ¶ Et notanter vi co quod l² istorum habet includere respectū per cō pa rationem ad subiectum et formam: qm non quelibet q² litas est sanitas: quoniam tunc in mixtis inauimatis eēt sanitas q² est falsum: sed sanitas est qualitas secunda pueniens ex cōmensuratione qualitatum primarū in corpore animalis: neq² omnes sanitates sunt eiusdem rationis qui pueniunt ex mixtione qualitatum prima rum in corpore animalis: q² tunc sanitas cordis et sa nitas cerebri essent eiusdem speciei q² est falsum sed ille sanitates dñr eiusdē spēi q² puenit ex mixtiōib² eiusdē spēi: mixtiōes atē eiusdē spēi ex d²bus puenit sanitas di cunt respectus ad subiecta eiusdē speciei et formas eius dem rationis. ¶ Contra ista dicta de sanitate et egritu dine arguitur q² non sunt qualitates positue secūde cōsurgentes ex mixtione qualitatum primarū: et primo sic stat vnum membrum esse sanū et reliquū infirmum per Aristo. s² huius et per experientiam. igitur contingit medietatem animalis esse sanam et aliam infirmā vel equialenter et per cōsequens cōtingit animal eē neq² sanum neq² egrum: sed in medio sicut dicunt medici de tempore cōualecentie et neutralitatis: sed illud est fal sum: q² sanitas et egritudo sunt cōtraria immediata p Aristo. in postpredicamentis capitulo de oppositis. Se cundo nulla qualitas positiua crescit in infinitū: sed in infinitum cōtingit egritudinem crescere versus mortē hominis: igitur egritudo nō est qualitas positiua: pa ter p² frequentia cum maiori inductiue ex detractiōe cō mentatoz. s. huius vi. q² non solum q²ritas sed etiam qualitas est terminata: minor vero est euidens: quoni am in morte hominis bona ppo rtiō humorum decre scit in infinitum versus non graduz: nō igitur egritudo est qualitas positiua sed priuatio sanitatis. Tercio seq^r tur q² egritudo esset qualitas sensibilis de tertia specie cōsequens cōtra philosophum h² ponentem illam in prima specie: et p²obatur consequentia: quia ponentes egritudinem aut morbum esse qualitatem habent po nere ipsum esse acutum sicut patet de febrib² quas au

Liber septimus

atores dicunt esse qualitates tangibiles q̄ non eēt nisi
egritudo aut morbus ponētur in tertia specie qualita-
tis inferēs passionē sensibus. ¶ Quarto. nō implicat
p̄tadictionē aīal b̄re humores et reliq̄ mēbra. p̄portio
nata p̄ter hoc q̄ refultet ex illis quedā qualitas sc̄da
cūz oē prius p̄portio nata p̄ter hoc q̄ refultet ex illis
quedā qualitas sc̄da cū oē prius ster esse sine suo po-
steriori: sed eo ipso q̄ est talis. p̄portio est aīal sanum
igitur sanitas non est qualitas distincta a p̄portione
et primis qualitatibus vt ponit. si enī ex huius p̄po-
rtione humoꝝ necessario ponere qualitas positi-
ua per idē ex illa et alijs p̄portionatis ponere: et
sic in infinitum. ¶ Ad primū dīc q̄ sicut est possibile
vnu corpus esse nō calidūz neq̄ frigidūz: aut non esse
albuūz neq̄ nigrū: oīo q̄ vna medietas sit calida et al-
ba: et alia frigida et nigra: ita cōtingit aliquod aīal esse
non sanūz neq̄ egriū: si habere vnaq̄ partē sanāz et ali-
quā equiualetem egriā: nec ex hoc colligitur quin sani-
tas et egritudo sint cōtraria imediata cum inter sanita-
tem et egritudinez non sit mediū forme: neq̄ etiā mediū
subiecti ad hunc intellectum q̄ sit aliquod corpus
sanabile et egrotabile q̄ in se non habet sanitates ne-
q̄ egritudinez: sed cōsistit in aliquo medio sensibili:
vel insensibili inter illas: et hec fuit intentio Arist. in
p̄dicamentis. ¶ Ad sc̄dū negatur q̄ cōtingit egritu-
dinez crescere in infinitum: et tunc ad argumētū bona
p̄portio humoꝝ deo crescit in infinitum: igitur et egritu-
do. negat p̄sequētia. vnde caliditas generat et crescit
ex remissione frigiditatis: et remissio frigiditatis vadit
in infinitum: igit caliditas tñ nō crescit in infinitum. Si
militet ignis assimilat sibi aquā ex p̄portione agen-
tis et passiui: et p̄portio agēis ad passūz crescit in infi-
nitum: et tamē nulla qualitas inducta ab igne in aqua
crescit in infinitum. augmentū enī egritudinis nō se-
quitur diminutionē p̄portionis bone humoꝝ p̄z geo-
metrice: sed tñ arismetice: eo modo quo augmentū ca-
liditatis sequitur diminutionē frigiditatis vel e contra.
¶ Ad tertiū negat p̄sequētia: h̄z enim esse egritudinis
aut morbi sint de tertia specie qualitatis tamē egri-
tudine est de prima specie: et cū dicunt auctores morbi eē
acutum: aut febrem esse qualitatem tangibilem intelligunt
illas p̄posiciones in p̄dicatione causali. vñ morbi eē
ex qualitate acuta: et febres esse ex qualitate tangibili.
vnde febris in rei veritate non est calor accēsus in cor-
de: neq̄ in alia parte corpōis: sed est qualitas secun-
da pueniens ex tali calore accēso. ¶ Ad quartū re-
spondet q̄ sicut non stat per viam nature alteram esse
debite et cōplete p̄portionata vt sit lapsus frigidūz: vel
aliud mixtū cū hoc q̄ nō sit forma substantialis super-
addita sic non stat per naturā qualitates primas esse
debite p̄portionatas in tali vel tali mixtū absq̄ sup-
additione qualitatis secūde: et p̄ter nō stat per natu-
ram illas qualitates in corpore aīalis debite cōcurrere
quin ab illis fluat qualitas secūda que dīcitur sani-
tas: neq̄ oportet p̄cedere in infinitum: quia ex mixtione
qualitatuū primarū generantur qualitates secūde: et
ex mixtione qualitatuū secūdarū cōtrariarū generan-
tur qualitates medietatis: autē ex aliqua qualitate se-
cūda. et qualitatibus primis generatur alia qualitas
dato enim illo modo arguēdi p̄baretur ex mixtione
qualitatuū primarū non generari colores: odores: et sa-
pores: et determinationē Arist. in lib. de sensu et sensato.
Et notatē dīc per viam nature: quia per potentia dei
stat elementa inuicē debite et complete misceri absq̄ ge-

neratioe forme sub stātia mixti: stat ēt q̄litates pri-
mas optime p̄portionari ad gnationē q̄litas sc̄de et
nullā ex illis fieri q̄litate sc̄daz: et p̄ter p̄cesso q̄ i cor-
pore aīalis p̄ diuinā potētia sit talis cōmēsuratio hu-
moꝝ absq̄ qualitate sequēte oī dīcere tale aīal nō eē
sanū neq̄ egriū ex quo in eo nō esset sanitas neq̄ egri-
tudo. ¶ Sed adhuc dubitatur arguēdo q̄ sanitas et
egritudo aut nō sunt qualitates positiue p̄tra opinio-
nem: aut q̄ nō sunt cōtraria imediata cōtra determina-
tionez philosophi in postp̄dicamentis. nam pono q̄
fortes sit sanus: cuius sanitas remittatur quousq̄ fiat
eger. Et quero vtrū incipiet eē eger per positionem de
p̄senti: vel per remotionē. si per positionē cū tunc non
erit in infinitum remisse eger: nec egritudo cōpatit̄ sanita-
tem: sequit̄ q̄ subito acquiritur certa latitudo egritudi-
nis: q̄ videt̄ impossibile cūz inducens egritudinē per tē-
pus: postmodū erit potētius q̄ tūc ad inducēdū egri-
tudinez. Si per remotionē de p̄senti sequit̄ ceteris pari-
bus q̄ subito fm totaz deperdit̄ certa latitudo sanita-
tis q̄ est iterū incōueniēs. primo q̄ de p̄trarijs tñ in-
ducitur de vno quātū educit̄ de reliquo. Et cō q̄ sani-
tas et egritudo in sua acquisitione et deperditione conse-
cunt̄ p̄portionē inter qualitates primas: sed cōtinue
successiue et nō subito acquiritur vel deperdit̄ talis p̄-
portio igit̄ sanitas vel egritudo. ¶ Rūdet q̄ fortes
incipiet esse eger per positionē de p̄senti: et subito in-
ducet̄ certa latitudo egritudinis fm se totūz: et q̄ agēs
etiā post subito inducet̄ aliā latitudinem egritudinis p̄z
se totaz que cūz p̄zio et faciet̄ intēsiōē egritudine. vñ de
sanitas et egritudo nō acquirunt̄ neq̄ deperdunt̄ suc-
cessiue successione cōtinua sed discōtinua. ita q̄ dantur
minima tam in egritudine q̄ in sanitate que subito fm
se tota acquiruntur et deperdunt̄: sic minima forme
sub stātia: et h̄z de cōtrarijs ad que est per se mot⁹ ve-
rum sit q̄ tñ inducit̄ de vno q̄rū educitur de alio: non
tamē est verū de cōtrarijs ad q̄ nō est per se mot⁹: qm̄
tota latitudo sanitatis deperdit̄ anteq̄ aliquid de egri-
tudine introducat̄ et e cōtra. Et h̄z sanitas et egritudo se-
quātur p̄portionē qualitatuū primarū nō tamē cōsi-
milit̄ generant̄ et cōtrāpūnt̄ sanitas et egritudo quo-
modo acquiritur et deperdit̄ p̄portio qualitatuū pri-
marū: quoniam sanitas et egritudo nō secūtur omnē p̄-
portionē qualitatuū primarū sed determinatā: et sic for-
me substantiales. ideo nō oportet q̄ sit talis successio i
acquisitione et deperditione sanitatis et egritudinis qua-
lis est in acquisitione et deperditione p̄portio nū quali-
tatum primarū. Cōsimiliter dicatur de fortitudine et
debilitate: aut de pulchritudine et turpitudine q̄ sunt
qualitates positiue et cōtraria imediata nō potētia
simul stare fm aliquē gradum intensum vel remissum
et q̄ acquisitio vel deperditio talis non est cōtinua: sed
tñ discōtinua per subitam acquisitionē et deperditio-
nem mō naturalis de p̄dicamento qualitatis.

Nec itaq̄ philosophus probauit q̄ fm
virtutes et malitias corporales nō
est per se alteratio que sunt in poi-
tia naturalis corpōis. consequēter
probat idē de virtutibus et vitijs
moralibus que sunt in parte appe-
titiva anime per tres rationes: quarū secūda incipit ibi.
(sit quidē igit̄.) Et tertia ibi. (Et tota moralē.) Pri-
mo igitur arguit̄ philosophus sic. ad id quod est perfecte alicuius
ius nō est per se alteratio sed virtus moralis est p̄se-
n

Philosophorum.

cto alicuius. s. hominis: igitur ad virtutem moralem non est per se alteratio: maiorē relinquit philosophus tanq̃ manifestat ex p̃bationibus quibus probatum est q̃ ad formā et figuram et virtutes corporales non est per se alteratio: sed minorē declarat ex eo: quoniam unūquodq̃ maxime per formam est finis naturae cum attingit complere suam proportionem perfectionē et unūquodq̃ est maxime tale finis naturae q̃ complete attingit suam propriam virtutem. verbi gratia. ignis est maxime perfectus finis naturae suae cum attingit suam proportionem perfectionis: quae est caliditas summa: et non solum est hoc verum in naturalibus sed etiam in mathematicis. nam circulus est maxime perfectionis finis naturae suae cum attingit complere proportionem perfectionis eius quae est finem coniungi principio. et dicitur maxime circulus finis naturae eius cum attingit complere propriam virtutem eius. i. proprietatem naturalem eius quae est equaliter distare a centro. intendit ergo philosophus hanc rationem unūquodq̃ est maxime perfectus finis naturae cum attingit complere suam proportionem perfectionis: sed homo dicitur maxime perfectus finis naturae suae cum attingit complere virtutem moralem igitur virtus moralis est proprietas perfectionis hominis. Et quando viciū morale contrariatur virtuti morali: cum sit corruptio et remotio eius sequitur q̃ ad viciā seu maliciā morales non est per se alteratio. patet prima. quia si ad unū contrariū non est per se alteratio neq̃ ad reliquū ut colligitur ex determinatis. s. huius. l. c. li. (Neq̃ itaq̃ circa a se virtutes et malicias) morales est per se alteratio (virtus enim quaedam perfectio est. unūquodq̃ enim tunc maxime perfectus est finis naturae suae cum attingit complere propriam perfectionem et tunc maxime est finis naturae) tale cum attingit complere propriam virtutem (ut circulus tunc maxime finis naturae est cum maxime circulus sit malicia aut corruptio hominis). i. virtutis (et remotio) est ideo q̃ ista non est per se alteratio.

Notandum primo q̃ ista ratio Aristoteli est multum ambigua propter maiorem quae uniuersaliter accepta non videtur esse vera videlicet ad perfectam non est per se motus cum accipitur per se alteretur ad firmitatem tanq̃ ad perfectionem suam: et grauius et leuius per se moueantur localiter ad loca sua tanq̃ ad suas perfectiones: aialia etiam parua augentur ad quantitatem maiorem vel ad suam perfectionem. et commentator dicit tertio huius q̃ motus est generatio partem post partem illius perfectionis ad quam tendit: et per consequens ad perfectionem est motus et alteratio. **Hec** difficultas huiusmodi expositionis littere Aristoteli. quarum prima est commentatoris. oī. cōmōto i8. q̃ intendit hanc rationem ad nullam perfectionem indiuisibilem est per se alteratio: sed virtus moralis est perfectio indiuisibilis: igitur ad virtutem moralem non est per se alteratio. prima pars antecederis patet. q̃ ideo ad formas et figuras quartae speciei non est per se alteratio: q̃ sunt perfectiones indiuisibiles. secunda pars antecederis videtur esse nota: ex eo dicitur commentator: q̃ omnis finis rei est indiuisibilis motus virtus moralis est finis rei: cum non sit nisi in fine motus et per eandem rationem arguitur commentator q̃ ad viciū non est per se alteratio: q̃ est forma indiuisibilis. **Contra** commentatores arguit Egidius q̃ virtus est composita in quadam perfectione media: illa tamen perfectio siue illud medium in quo habet esse virtus non est quid pun-

ctale: ut posuerunt scolastici: q̃ tunc pauci vel nulli essent virtuosus: ideo virtus est perfectio diuisibilis. Deinde et si esse virtutis consistit in aliquo punctali: non tamen malicia cum sit recessus a perfectione a qua magis et minus contingit recedere. propterea et si ad virtutem non est per se alteratio ratione sue indiuisibilitatis: non tamen propter hoc debet negare quin ad maliciā sit per se alteratio. **Secunda** expositio est Thomae dī. q̃ Aristoteli intendit arguere in moralibus sicut in artificialibus: ita sicut ridiculus est dicere domum alterari cum accipit finem et perfectionem eius: ita ridiculum est dicere virtuosum alterari si accipit virtutem tanq̃ finem et perfectionem eius. Et ex hoc videtur Aristoteli intendere talem rationem ad perfectiones substantiales: non est per se alteratio: sed virtus est perfectio finalis: igitur ad virtutem non est per se alteratio. **Contra** hanc expositionem arguit iterum Egidius dī. q̃ cum domus sit et accipit perfectionem: tunc non est ideo alterari non potest: sed cum homo efficiatur virtuosus: et accipit perfectionem talem tunc est: quare non est inconueniens q̃ alteretur cum mutatur ad virtutem. **Tertia** expositio est Egidij q̃ perfectio quā importat virtus: et imperfectio quā importat malicia consistunt in quadam relatione cum virtus sit dispositio perfecta ad bonum: et malicia sit dispositio imperfecta ad malum: ideo q̃ virtuosus et laudabile in uno est viciosum et vituperabile in alio ut esse superabundus: sed laudabile in cane: et tamen vituperabile in homine: quare si ad aliquid non est per se alteratio: neq̃ circa virtutem et maliciā et per hoc apparet q̃ ratio quā intendit philosophus est ista. ad perfectionem quae est ad aliquid non est per se alteratio: sed virtus est perfectio quae est ad aliquid: igitur ad virtutem non est per se alteratio. **Ista** ratio quae fecit Egidius bene probat q̃ ad virtutes et malicias non est per se alteratio: sed non est ratio quā intendit philosophus: quoniam philosophus non tamen loquitur de perfectione includente relationem: sed de omni perfectione quae est propria perfectioni: aut propria virtuti alicuius: siue sit perfectio relativa: siue absoluta simpliciter: ut patet exemplificatio de circulo cuius perfectio non consistit in relatione: ut patet: cum omne id quod est circulus in quocumq̃ reperiretur esset circulus. **Quarta** expositio est Burlei dī. q̃ duplex est perfectio videlicet determinata et indeterminata. perfectio determinata est illa cui non potest fieri additio vel subtractio manente eadem natura finis speciem sicut est perfectio numeri videlicet ternarius vel quaternarius. non enim alicui illorum numero aliquid additur vel ab illa aliquid subtrahitur quin variet naturam et denominationem specificam perfectio indeterminata est illa cui potest fieri additio et subtractio manente eadem natura finis speciem ut sunt qualitates primae. scilicet caliditas: frigiditas: humiditas: et siccitas: ac etiam qualitates secundae videlicet colores: odores: et sapores. **Ista** distinctio colligit a philosopho in predicationis distinguendum quantitates in quantitate determinataz cuiusmodi sunt bicubitus: tricubitus. et quantitate indeterminataz cuiusmodi sunt magnus et parvus: multum et paucum. non ergo loquitur philosophus de perfectione indeterminata inquit Burleus sed determinata: et intendit hanc rationem. ad nullam perfectionem determinatam est per se alteratio: sed virtus est perfectio determinata: igitur ad virtutem non est per se alteratio. Sed ista expositio ex distinctione data magis probat q̃ ad virtutem est per se alteratio quae non est per se alteratio: quoniam virtus moralis est perfectio indeterminata cum ex ad-

Liber septimus

ditione et subtractione maneat eadem natura. *fm* speciem ut liberalitas: temperantia: fortitudo: et iusticia. liberalitas enim ut quattuor est eiusdem speciei cum temperantia inter se et sic de alijs: ideo est aliter dicendum quod duplex perfectio. scilicet ppria et communis sicut duplex est forma. scilicet ppria et communis: et duplex est accidens pprium et commune. perfectio ppria est illa que circumscribitur: aut si bi determinat. pprium perfectibile ut symmetria et crispitudo: et generaliter quelibet forma substantialis: et quelibet virtus moralis. symmetria enim non recipitur nisi in naso: et crispitudo in capite: et nulla virtus moralis reperitur nisi in homine sicut neque anima intellectiva reperitur nisi in homine: perfectio communis est illa que non circumscribitur neque determinat pprium perfectibile ut caliditas et frigiditas: humiditas et siccitas: albedo et nigredo: dulcedo et amaritudo. quelibet enim istarum formarum quoniam est ex se idem ferens est ad omnia perfectibilia cum eque iueniat albedo in cane sicut in homine et in planta sicut in animali. non ergo loquimur plus de perfectione communis sed ppria et interdu hac rationem: ad nullam perfectionem ppria est per se alteratio: scilicet virtus moralis est perfectio ppria: igitur ad virtutem moralem non est per se alteratio. ppria cum minori. quod virtus moralis non competit nisi homini. maior autem est nota inducitur. quoniam quelibet perfectio ppria indivisibiliter acquiritur. nulla autem forma ad quam est per se motus indivisibiliter: ut patet ex doctrina philosophi. 5. 6. 7. huius. Et per hoc respondet ad instantias de frigiditate que est perfectio aquae: et de quantitate que est perfectio animalis: et de sursum et deorsum que sunt perfectiones gravium et levium ad quas quidem perfectiones est motus per se. patens nullam istarum esse perfectionem ppriam sed omnem communem de qua etiam perfectione loquitur commentator in diffinitione motus.

Secundo notandum quod commentator commentum. 18. ponit tres propositiones ex quarum qualibet concluditur quod ad virtutes et malicias non est per se alteratio: quarum prima est ista. virtus et viciu sunt forme indivisibiles fm magis et minus: hoc propositio est difficilis: quoniam vnde homo est altero fortior: temperantior: iustior: et liberalior: et idem homo fit prius magis ac magis virtuosus: et eadem species virtutis: malicia etiam videtur esse divisibilis intensius fm magis et minus: cum unus homo sit altero peior: et idem successively fiat peior et vicioior. Deinde cum virtutes morales et vicia fundentur in appetitu sensitivo divisibili et extento: quod virtutes et malicie morales sunt divisibiles extensivae: et per prius intensius fm magis et minus. Ita propositio Bernardi exponit. quod tam virtus quam viciu dupliciter accipitur. scilicet simpliciter et in respectu. virtus simpliciter est que consistit in equalitate que est medietas inter abundantiam et defectum. virtus in respectu dicitur per appropinquationem ad virtutes simpliciter. Sed viciu simpliciter est quod maxime distat a virtute simpliciter et viciu in respectu dicitur per appropinquationem ad vicia simpliciter. virtus ergo moralis simpliciter dicta non est divisibilis fm magis et minus: nam quocumque addito equaliter inter aliqua extrema aut quocumque remoto ab eo iam non remanet equale: ideo virtus simpliciter non suscipit magis et minus sicut neque equale. Similiter viciu simpliciter non suscipit magis et minus quod maxime distat a virtute: et per superabundantiam dicitur vni soli convenit fm Aristotelem in topicis. virtus autem et viciu in respectu sunt divisibilia fm magis et minus cum una virtus fm quid sit propinquior virtuti simpliciter et altera remotior. sicut vnde viciu in respectu est p-

pinquius vicio simpliciter: et aliud remotius. Sed hec expositio est aliquantulum difficilis: quoniam data illa sequitur quod Aristoteles et commentator volunt probare in quod ad virtutem et maliciam simpliciter non est per se alteratio cuius oppositum videtur de intentione eorum volentium probare quod fm nullam qualitatem prime speciei est per se alteratio. Probavit. nam philosophus paulo ante quod ad nullam virtutem corporalem est per se alteratio: igitur iam intendit probare etiam propter quod ad nullam virtutem moralem est per se alteratio.

Item si virtus simpliciter est indivisibilis fm magis et minus: quod consistit in equalitate inter extrema: que quidem equalitas non est divisibilis fm magis et minus: sequitur quod caliditas existens sub gradu medio latitudinis caliditatis est indivisibilis fm magis et minus: quod consistit in equalitate inter caliditatem summam et frigiditatem summam: modo sequitur quod nulla qualitas mundi est divisibilis fm magis et minus: nam quocumque data ab illa nihil potest removere neque illi aliquid addi quin statim variet denominationem. Item si viciu simpliciter est indivisibile fm magis et minus: quod maxime distat a virtute: sequitur quod frigiditas summa est indivisibilis fm magis et minus: quod maxime distat a caliditate summa. unde breviter arguitur sic. impossibile est quod aliqua sint eiusdem speciei specialissime: et vnde habeat partes extensas et non reliquum. igitur per idem impossibile est quod aliqua sint eiusdem speciei specialissime: et vnde habeat partes intensivas et non reliquum sed virtus fm quid est eiusdem speciei specialissime cum virtute simpliciter et viciu fm quid cum vicio simpliciter: igitur si virtus aut viciu fm quid habet partes intensivas: per idem virtus et viciu simpliciter habet partes intensivas: et per prius si virtus aut viciu fm quid est divisibile fm magis et minus: etiam virtus et viciu simpliciter. Dicitur igitur aliter quod aliquid dicitur indivisibile fm magis et minus tripliciter. scilicet indivisibilitate forme: indivisibilitate subiecti: et indivisibilitate terminorum: illud est divisibile fm magis et minus indivisibilitate forme quod non habet partem magis intensam et minus intensam: et sic omnis substantia et quelibet figura est indivisibilis fm magis et minus cum non habeat partes intensivas et remissas. et isto modo nulla virtus neque aliquid malicie moralis est indivisibilis fm magis et minus. quoniam quelibet talis habet partes intensas et remissas: illud autem est indivisibile fm magis et minus indivisibilitate subiecti: quod non habet partem magis intensam in una parte subiecti: et partem minus intensam in alia parte subiecti: sic albedo vnde formiter extensa per aliquid subiectum est indivisibilis fm magis et minus indivisibilitate subiecti: ex quo nulla pars subiecti est magis aut minus alba quam alia. ubi autem albedo esset difformiter extensa diceretur esse divisibilis fm magis et minus divisibilitate subiecti. isto modo non contingit aliquam virtutem aut maliciam moralem esse divisibilem fm magis et minus: siue fuerit in subiecto divisibili siue indivisibili. Sed illud est indivisibile fm magis et minus indivisibilitate terminorum quod non acquiritur fm divisione terminorum: sic quod pars remissa magis in una parte terminorum acquiritur: et pars magis intensam in alia quocumque modo viciu fuit de sanitate pulchritudine et fortitudine corporali et sic quelibet virtus moralis atque malicia fm commentator est indivisibilis fm magis et minus: quod nulla virtus aut malicia moralis acquiritur in tempore fm partes magis intensas et minus intensas: sicut caliditas et frigiditas: albedo et nigredo: scilicet virtus moralis aut viciu indivisibiliter acquiritur. non enim forma minimi aeris vel minimi ignis dicitur indivisibilis per carentiam partium quantitativa rum: sed quod subito generatur et subito corrumpitur: ita virtus

¶ u

Philosophorum.

tus mortalis nō dicitur indiuisibilis sū magis ⁊ min⁹:
q2 nō habet partes magis ⁊ minus intēsas: s3 q2 h3
illas simul ⁊ nō succēssiuē succēssione cōtinua. ¶ Se-
cūda. ppositio cōmētatoris est ista. virtutes ⁊ malicie
nō sunt ante finē motus: sed tñ in fine: hec ppo est etiā
difficilis. ppter pñam quā intēdit cōmētator v3 q2 ad
nullā formā neq3 ad aliquē gradū etiā intēsuū ē p
se alteratio: qm nulla forma gnānda: neq3 aliq3 gra-
dus inducēdus erit ante finē motus s3 tñ in fine. hanc
ppōne3 declarat Burleus dī. q2 forma ad quā ē mo-
tus s3 spēm d3 pcedere terminū mor⁹: ita q2 nō o3ter-
minū motus s3 numerū ēē ante finē motus: s3 sufficit
q2 aliqd illius spēcīō ad caliditatē est p se alteratio: ⁊
sūb ad gradū sūmū caliditatis: q2 illa caliditas q ē
termin⁹ mor⁹ aut gradus nō sit an finē mor⁹ tñ aliqd
eiusdē spēcīō cū illa est ante finē mor⁹: sed q2 cūculus
terminās motū nō pcedit finē motus numerat⁹: neq3
spēcīō: ideo ad figurā nō est p se mor⁹ ⁊ pñter ad vir-
tutes ⁊ malicias nō est p se mor⁹ vel alteratio: q2 aut
nihil pcedit finē mor⁹ eiusdē spēcīō termino motus
vel si aliqd pcedit nō est de cōtrario in cōtrariis.
Sed iudicio meo Burleus dīcit sibi: qm opinat ipse
tam in. r. bulus q in tractatu de intēione formarū: q
nō pducit aliqua caliditas nisi cōtrūpat tota frigiditas
pcedēs: neq3 gnātur aliqua albedo quin remittat
tota nigredo pcedēs: igit est dare aliquā caliditatē
vel albedinē terminatē alterationē nō pcedētē nume-
ro vel specie finē mor⁹: q2 est s3 cū bīcūquo pcesso sequi-
tur q2 ad caliditatē ⁊ albedinē nō est alteratio p se: sic
neq3 ad formas vel figuras: aut ad vicia vel virtutes:
q2 est ptra pñm ⁊ cōmētatorē. Ideo est dicendū q2 ad
nullā formā est per se mor⁹ nisi ipsa sū parte aliqd
eius pcedat finē mor⁹ sicut pñgit de qñtitatib⁹ pñmis
⁊ secūdis: ⁊ q2 cūculus nō est sū aliquā parte ante fi-
nem mor⁹: neq3 ē p se loquēdo aliq3 pars virtutis aut
malicie mortalis: iō nō ad figurā neq3 ad virtutes vel
malicias est p se alteratio. Et notanter dico p se loquē-
do: q2 p accēs pñgit partē virtutis aut malicie ēē an-
te finē motus pōt: ēē gnāri vñs pñbit non pñbitate
cōtinua: s3 cōcōtinua ad modū numero3 nāliū ⁊ i ca-
su isto ante finē mor⁹ ēē vñs sū pñtē sūit: istud
nō est p se neq3 de necessitate: qm stat tota vñtē gnāri subī-
to sū se ⁊ quālibet eius partē. ¶ Ex pñdictis sequit⁹ q2
ad qualitates pñmas vel scōas sit p se mor⁹: nō tñ
ad aliquē gradū qualitatē pñme vel secūde: qm que-
libet talis indiuisibit⁹ acquirat sū se: ⁊ qdlibet sui. vñ
ad caliditatē vt. 4. ⁊ ad frigiditatē vt. 8. est p se motus:
nō tñ est p se mor⁹ ad gradū vt. 4. caliditatis: neq3 ad
gradū vt. 8. frigiditatis. Ad nullā ergo formā nō est p
se mor⁹ nisi ipsa partibit⁹ acquirat simul cū tpe ⁊ mo-
tu partibit⁹ cōtinua. ¶ Tertia. ppo cōmētatoris ē
ista. iter virtutē ⁊ viciū nō est mediū: ad quā. ppo nem
etiā sequit⁹ q2 ad virtutē nō est mor⁹: neq3 ad viciū: q2
extrema sū q2 est mor⁹ dīcūt habere mediū p Aristo. r.
huius. hec ppo iterū est difficilis: q2 si inter virtutes ⁊
viciū nō est mediū: sequit⁹ q2 statim cū aliquis incipit re-
cedere a virtute sit sub vicio ⁊ cōuerso q2 est ptra pñ3
⁊ ethico3. ⁊ in lib. pñdicamēto3. ⁊ pñter sequit⁹ q2 esset
facilimū acquirere vñtē s3 pñm. ⁊ ethico3. dī. q2 virtus
nō acquirat nisi p lōgā cōsuetudinē. ⁊ p3 pñā. q2 subī-
to acquireret si nullū esset mediū inter viciū ⁊ virtutē.
¶ Itē multū sunt hoīes qui nō sūt virtuosī neq3 vicio-
si sicut pueri ⁊ alij qui nō laborauerūt circa acqñsitiō-
nez virtutis aut vicij. hāc. ppo nē exponit Burleus dī.

q2 vñs ⁊ viciū. s. oppositū sunt imēdiata sū spēcīem:
q2 nō est species media inter viciū ⁊ virtutē: tamē nō sūt
imēdiata s3 sub3 sic q2 semp alte3 eo3 sit subito apro-
nato ad rectiēdū vt arguit⁹ est de puero. Ista snia vā
est: s3 nō declarat. qm sequit⁹ iter virtutē ⁊ viciū nō est
mediū sū spēm: igit ad nullū eo3 est p se mor⁹: quia
multe sunt qñtates pñme vel scōe: iter quas nō est me-
diū sū spēm: ⁊ tñ ad illas est p se mor⁹. cōcesso enī q2
nullū sit mediū sū spēm. iter caliditatē ⁊ frigiditatem:
aut iter humiditatē ⁊ siccitatē: maiō3 est imēdiatio in-
ter ista q2 iter virtutē ⁊ viciū: qm virtus ⁊ viciū ⁊ si sūt
imēdiata imēdiatō3 s3 formē: nō tñ sunt imēdiata imē-
diatō3 subī cū aliqd sit aptū natū recipe vñtē ⁊ vi-
cium in quo tñ nō est aliqd d illo3: sed caliditas aut
frigiditas aut humiditas ⁊ siccitas sunt imēdiata imē-
diatō3 subī ⁊ formē: cū inter illas nō dēt forma me-
dia: neq3 subī aptū natū recipe caliditatē ⁊ frigiditatē
quin habeat aliquā illarū: ac etiā humiditatē vel siccita-
tatem. ¶ Dicēdū igit sū cōmētatorē q2 inter virtutē
⁊ viciū nullū est mediū p se: v3 sū formā vel sū gra-
dum: tñ bene est mediū sū gradū per accēs. vñ iter ca-
liditatē ⁊ frigiditatē est mediū sū gradū per se: q2 nō
pōt acquiri caliditas vel frigiditas quin prius acqñ-
ratur gradus remissior: sed pōt acquiri vir⁹ aut viciū
qñtē cūq3 intēionis absq3 eo q2 post acquirat gradus
remissior. si. n. ex. 4. frequētans actib⁹ acquirat virtus
liberalitatis vt vñ indiuisibit⁹ per idē ex. cōsib⁹. 4.
actib⁹ pñtēntib⁹ ex seruoze in duplo maiō3 pōt su-
bito fieri virtus liberalitatis vt. 2. ⁊ pñter virtus libera-
litas vt. 4. ex pñtib⁹ actib⁹ pcedētib⁹ ex seruoze in q-
druplo maiō3: sic deinceps vñs ad gradū sūmū
vt plurimū tñ prius acquirat gradus remissior vñtū-
tis in sūmo q2 ipsa virtus sūma: ⁊ hoc ē p accidēs. Et
ideo neq3 ad virtutē neq3 ad viciū est p se mor⁹: q2 ex
virtute pōt fieri viciū ⁊ cōtra absq3 medio sū gradū
vel formā: q2 nō cōtingit in cōtrariis ad quē est per se
motus. cū aut arguit⁹ q2 tñcīpīēs recedere a vñtē sta-
tim esset sub vicio ⁊ cōtra. negat pñā. illud tñ nō est i-
possibile. pñgit. n. in aliquo istatū aliquā vñtē ēē p i-
mo acquirat s3 se ⁊ qdlibet sui ⁊ in eodē istatū viciū
oppositū illi definire ēē s3 se: ⁊ qdlibet sui. ¶ Deinde
cū arguit⁹ q2 ēē facilimū acquirere vñtē. negat pñā. l3. n.
acquirat subito tñ cū difficultate rōne dīspōnū pcedē-
tium faciētū ad iductionē virtutis. sanitas. n. indiuisibi-
līter acquirat ⁊ tñ cū difficultate. ¶ Et ad pñfirmatio-
nem cū dīcūt. multī sūt hoīes nō vicio3 neq3 virtuosī.
verū est ⁊ hoc tñ. pbat q2 inter virtutē ⁊ viciū est me-
diū s3 subī: de quo medio nō loquit⁹ cōmētator: s3
de medio sū spēm vel s3 gradū q2 dē mediū nō est p
se s3 tñ p accēs. (sit quidē igit.) ¶ Scōo arguit pñ3
ad idē sic. ad illud nō ē p se alteratio q2 acquirat p solā
alterationē factā circa aliū tanq3 circa terminū ad quē
sed vñs ⁊ viciū acquirunt p solā alterationē factā cir-
ca aliud tanq3 circa terminū ad quē. igit ad virtutes ⁊
malicias mortales nō est p se alteratio. p3 pñā cū ma-
iori. nā iō ad sub3 ⁊ relationē nō est p se mor⁹: q2 illa
acquirunt p solū motū factū circa aliud tanq3 circa ter-
minū ad quē: vt patuit. r. hui⁹. ⁊ minor declarat. quo-
niā virtus ⁊ viciū acquirunt p solā alterationē factā
circa passionē: siue vñs ponat passibilitas modera-
ta: ⁊ viciū passibilitas immoderata vt docēt pipatēci.
sūt. n. duplex opinio: vna socratis ⁊ alio3 stoico3: di-
centiū virtutē ēē ipassibilitatē quādā. f. p exclusionem
cuiuscūq3 passionis. volebāt. n. illū virtuosū ēē i quo

Liber septimus

nulla passio surgit sic q̄ in sapiēte nulla vnq̄ cadit tur-
batio. alia fuit Aristo. et alioz peripateticoz ponētū
virtutez nō oēs passiones excludere: aliter virt⁹ face-
ret hoīez agrestem bestia et insensibile aut diuinū. nullus
enī est hō q̄ nō passiones sentiat. felix. n. a passioe tan-
gitur: hō nō possit a rōne abducti et heropus passioes
hōz nō retardantes opationē virtutis. spectat igitur ad
virtutē habere passioes: v3 moderatas et laudabiles:
cum virtus sit medietas passionū. f. ponēs mediū lau-
dabilester passiones. Et hō opinio stoicoz nō sit ve-
ra s3 peripateticoz: tñ: tñ qualitercūq̄ sit siue sustineat
opinio stoicoz q̄ virt⁹ est impassibilitas quedā et ma-
licia: passibilitas siue opinio accipiat q̄ virtus ē pas-
sibilitas moderata et laudabilis malicia. passibilitas i
moderata et illaudabilis illi opposita et piraria semp
sit in nobis virtus: et malicia circa aliud: v3 circa passio-
nes quas virtus simpliciter expellit f. m. Socrate: aut eas
moderat et ad mediū reducit f. m. Aristo. L. e. li. (Sit q̄
demigis cū qdā alterat et acceptio virtutis et remotio
malicie). cōstrue sic: sit quidē igit⁹ et acceptio virtutis et
remotio malicie cū alterat qdā aliud a virtute et ma-
licia. cū sit alteratio circa aliud a virtute et malicia (al-
teratio tñ hōz nō virtutis) est perse (q̄ aut alteret aliqd)
aliud ab illis (manifestū ē virtus qdē. n. aut impassibi-
litas quedā ē aut passibile sit malicia: aut passibile: aut
contraria passio virtuti est.

Notandum q̄ pprie loquēdo virtus
nō est passibilitas neq3
impassibilitas: neq3 est moderatio passionū: neq3 passio-
nes moderate: s3 est circa moderatiōē passionū: aut
circa passiones moderate. hec enī est falsa de virtute
sermo: v3 in p̄dicatiōe p̄dērica et in recto virtus est
moderatio passionū: s3 est itelligēda in p̄dicatiōe cau-
sali: v3 ex virtute fit moderatio passionū seu virt⁹ ē mo-
deratiua passionū. cōtra etiā pōt cōcedi q̄ virt⁹ ē ex
passionibus moderate: sicut nos cōcedim⁹ q̄ virtus
gnātur ex actibus: et q̄ actus generātur ex virtute: qm̄
actus p̄cedētes virtutē generant virtutē: et act⁹ sequen-
tes virtutē generātur a virtute: et nō est differētia speci-
fica inter actus p̄cedētes et sequētes: s3 differunt tñ f. m.
magis et min⁹ p̄fecti: qm̄ act⁹ p̄cedētes sunt min⁹ p̄fe-
cti: et actus sequētes magis p̄fecti: vt colligit⁹ a philoso-
pho. 2. ethicoz. (Et totā moralē. Tercio arguit phi-
losophus ad idē sic. ad illud nō est p se alteratio q̄ ac-
quirat alicui per solā alteratiōē factā in alio tanq̄ in
subiecto: sed virtus et viciū moralē acquirunt alicui p so-
lā mutatiōē factā in alio tanq̄ in subiecto: igit⁹ ad vir-
tutes et malicias morales nō est p se alteratio. p3 p̄na
cū maior ex determinatis. s. hui⁹. ideo. n. ad relatiōē
nō est motus p se: neq3 ad vbi sup̄ficiale: neq3 ad qm̄:
neq3 ad habitū: q2 talia possunt aduenire alicui p solū
motū factū in alio. minor vō arguit sic. virtus et viciū
habēt fieri circa delectatiōes et tristitias: sed delectatio-
nes et tristitiae fiunt pprie loquēdo in sensu vel in appe-
tu sensitivo: igitur virtus et viciū moralē acquirunt ali-
cui p solā mutatiōē factā in alio tanq̄ in subiecto. p3
p̄na. q2 quilibet virt⁹ moralis et quilibet viciū illi op-
positus est subiective in appetitu intellectivo. prima p̄-
sentia est phi. 2. ethicoz. dī. q̄ signū gnāri habit⁹ est de-
lectatiō et tristitia fieri i ope. ois. n. habēs bñū virtus
suz aut viciū suz delectat in his que sunt s3 habitū illū:
et tristat in his que sunt f. m. oppositi: vt p3 inductiue.
nam ois virt⁹ moralis cōsistit in delectatiōib⁹ aggre-
gando delectabile: et in tristitijs fugiendo tristabile: v3

f. m. q̄ oportet: et vbi oportet: et qm̄ op3: et sic de alijs
circūstācijs habitib⁹ ibidē. ois etiā opatio virtutis mo-
ralis terminat ad delectatiōē vel tristitiā. si enī obtri-
net id in qdō desit⁹ tēdit sequi delectatio: si aut nō ob-
tinet seq̄ tristitia. Scda p̄sentia declarat nā delecta-
bile nobis tripl⁹ iungit aut actualit⁹ p̄sentit: q2 habet
mus ipsuz in p̄spectu: aut habitualit⁹ de p̄terito q2 reme-
moramur nos illud habuisse: aut virtualit⁹ de futuro:
q2 speramus nos habituros illud: s3 quocūq3 istoz
mōz fiat delectatio sp̄ sit p alteratiōē sensus. si. n. p̄iū
gitur nobis delectabile actualit⁹ in p̄sentit sic alteratur
sensus in actu. si aut cōiungit habitualit⁹ de p̄terito al-
terat memoria. sed si cōiungit virtualit⁹ de futuro alte-
ratur imaginatiua virtus: et idē dicat de tristitia: q̄ sp̄
cōsequit alteratiōē sensus. L. e. li. (Et totā moralē vir-
tutez in voluptatibus). i. in delectationibus et tristitijs
accidit eē (aut enī f. m. actū). f. de p̄sentit ē (q̄ volupta-
tis). f. delectabile (aut p memoria) de p̄terito (aut au-
spe) de futuro. (Si quidē igit⁹ f. m. actū) cōiungit de-
lectabile (sensus est causa in actu. Si vero aut p memo-
riam aut p speciem ab ipso sensu. f. putamur amari vo-
luptatis) et alterat memoria (aut qualia patiemur spe-
rantibus) et alterat imaginatiua.

Notandum q̄ sicut virtus in
intellectus nō est in sen-
su: sed in intellectu nō obstat q̄ dispōnes ipsius virtutis
intellectus sint in sensu: vt colligit⁹ a pho et cōmēto
re. 3. de aia. ita virtus moralis nō est in appetitu sensitivo
sed in appetitu intellectivo qui dicit⁹ voluntas: s3 dispō-
nes ipsius virtutis sint in appetitu sensitivo. dicit enī
pho in p̄dicamētis. c. de qualitate. q̄ ois habitus ē di-
spōsitio et nō cōtra: itelligēdo illā. p̄ponem in p̄dica-
tione causalit⁹ qm̄ ois habit⁹ est causalit⁹ ex dispōne: nō
autē ois dispōsitio est causalit⁹ ex habitu: iō q2 virtus
moralis causalit⁹ a dispōne existēt in appetitu sensitivo
dicit⁹ virtutē moralē esse in appetitu sensitivo q̄ qdem
nō est formalit⁹ itelligēdū s3 tñ causalit⁹ vel effectiue:
eo modo quo dicim⁹ sanitatē esse in cibo et in vīna. ē
enī sanitas in cibo tanq̄ in causa: et in vīna tanq̄ i ef-
fectu et in signo: ita cū virtus moralis causalit⁹ a dispō-
sitione existēt in appetitu sensitivo est dicēdū virtutē
moralē eē in appetitu sensitivo solū tanq̄ in causa vel
in signo: formalit⁹ aut in voluntate: ita q̄ fortitudo et tē-
perātia nō sunt formalit⁹ in appetitu sensitivo vt cōiter
dicunt⁹: sed sunt vna cū iusticia in voluntate regulara a
prudētia et rōne. Et ita dicat de malicia opposita vir-
ti moralit⁹ q̄ est formalit⁹ et subiective in appetitu intelle-
ctivo: s3 dispōnes illius sint in appetitu sensitivo: q2 igit⁹
vt pbatū est virtus et viciū generant in nobis ex
alteratiōe facta in sensu vel in aspectu sensitivo: sequi-
tur virtutē et viciū aduenire alicui per solā alteratiōē
factā in alio tanq̄ in subiecto.

Secundo notādū q̄ nō ois virt⁹ mo-
ralis est circa delectationes et
tristitias tanq̄ circa materiā et obm: q2 nō ois virtus
moralis est circa delectationes et tristitias: sed sola tē-
perātia. fortitudo. n. circa timores et audacias: et iusti-
cia circa opationes ad alterū: ois tñ virtus moralis ē
circa delectatiōes et tristitias tanq̄ circa finē p̄ncipia-
liter intētū a virtute. nā quilibet virtus moralis inten-
dit dirigere et modificare appetitū delectatiōē boni et
fugā mali. cōstat aut q̄ delectatio causalit⁹ ex hoc q̄ ap-
petitus attingit bonū qdō appetit⁹ aut vincit malū qdō
fugit sicut iratus qm̄ cōsequit vindictā letat⁹ et si nō cō-
tū iij

Philosophorum.

sequitur tristitia, tumidus vero qui euadit periculum letitia: et si non euadit tristitia. Et non loquitur philosophus de omni delectatione et tristitia: quia aliqua est delectatio que corrumpit ex-
timationem prudentie: et aliqua est tristitia que est impedimen-
tum bone operationis: sed loquitur de delectatione et tristitia
ipsa a ratione, unde delectatio ipsa a ratione promouet virtu-
tem: sed preceps inualecens et obnubilans corrumpit rectam
rationem et extimationem prudentie: sed tamen non spectat ad presen-
tem speculationem: sed magis pertinet ad librum ethicorum.
Ex quibus per partem de intentione philosophi: et partem de inten-
tione commentatoris sex factas esse rationes probantes quod ad
virtutes et malicias morales non est per se alteratio: quoniam
prima est ista. Ad nullam propriam perfectionem vel imperfectionem
nem est per se alteratio: sed virtus est propria perfectio: et malicia
moralis est propria imperfectio: igitur non est per se alteratio.
Secunda ratio. ad illud non est per se alteratio quod acquiritur per solam altera-
tionem factam in aliud tanquam in terminum ad quem: sed tamen
virtus quod malicia moralis acquiritur per mutationem factam
in alio tanquam in terminum ad quem: igitur non est per se alteratio.
Tertia ratio. ad illud non est per se alteratio quod acquiritur alicui per so-
lam mutationem factam in alio tanquam in subiecto: sed virtus
et malicia morales acquiritur alicui per solam mutationem
factam in alio tanquam in subiecto: igitur non est per se alteratio.
Quarta ratio. ad nullum indiuisibile est per se alteratio: sed virtus et malicia
moralis sunt indiuisibiles: igitur non est per se alteratio.
Quinta ratio. ad nullam formam est per se alteratio nisi ista secundum se vel secundum
partem sit ante finem motus: sed virtus et malicia morales non
sunt ante finem motus: sed sequebantur partem: igitur non est per se alteratio.
Sexta ratio. ad nullam contrariam est per se alteratio iter que non est
aliquid medium sed virtus et malicia morales sunt contraria inter
se: non est aliquid medium: igitur ad virtutem et maliciam moralem
non est per se alteratio. Hanc rationem tres prime sunt
Aristoteles in littera: et tres sequentes sunt commentatoris in com-
mentario. In huius libri: quarum alia sunt sufficienter probata:
et declarata superioribus processibus huius lectionis.

Tex.
cō.20.

Tuero neque in
lectura.

Postquam philosophus probauit quod non
est per se alteratio ad virtutes
corpales que sunt habitus
corporis: neque ad virtutes
morales que sunt habitus po-
appetitive, prout probat quod non
est per se alteratio ad virtutes in-
tellectuales que sunt habitus potestatis
cognitive. Et facit quatuor rationes
quoniam 2° incipit ibi. (Hoc autem manifestum.) Tertia ibi. (Neque
igitur.) Quarta ibi. (Que autem a primo.) Primo igitur
arguit philosophus sic. ad ea que sunt ad aliquid non est per se alte-
ratio: sed virtutes intellectuales sunt ad aliquid: igitur ad
virtutes intellectuales non est per se alteratio. propria cum
maior ex. et huius. et minor declarat. quoniam scia est virtus
intellectualis et est ad aliquid: dicitur respectum ad scibile
le. l. li. (Et ideo neque in intellectu. pre omnino est alteratio
scientie enim ad aliquid maxime dicitur.

Notandum per commentatorem comen-
to. 20. quod gnatio istorum
videtur esse de generatione relationis: et maxime prius rationabilis.
est enim dignius ut est inesse, esse de cap. ad aliquid quod de
qualitate. Scia ergo secundum commentatorem est de predicamen-
to qualitatibus et de predicamento relationis. dignum tamen est quod
sit de predicamento relationis quod de predicamento qualita-
tis. et ratio est ista: quoniam scia dicitur duo: vnum male: quod est habi-
tus absolutus aia: et vnum formale quod est respectum ad scibi-
bile de predicamento relationis: et quod vnum quodque magis de-

nominatur a forma quod a materia. ideo scia magis est de pre-
dicamento relationis quod qualitatibus. Ex isto commento patet
expansiones que contrarietate sunt de defectuosis: quarum prima
dicitur quod duplex est scia: quedam que est qualitas: et quedam que est
relatio. et quod philosophus loquitur de scia que est relatio: et non de sci-
entia que est qualitas. Ista distinctio non est vera: quoniam sic
nullus locus est relatio: sed locus includit relationem: sed ef-
fentialiter est per se quantitas: ita scia quoniam includit relati-
onem: non tamen est relatio: sed est per se et essentialiter qualitas
cum significet qualitatem in recto et relationem in obliquo.
Deinde Aristoteles vult hic probare quod ad sciam que est ha-
bitus prime speciei qualitatibus non est per se alteratio: sed nul-
la relatio est habitus prime speciei qualitatibus: igitur Aristoteles.
hic per sciam non intelligit aliquam sciam que sit relatio. Et se-
cunda expositio est quod per rationem scia dicitur esse ad aliud: quod
ad illam immediate sequitur relatio. respectus ad scibile: et
quoniam ad relationem non est per se motus: igitur ad sciam non est per
se alteratio. Sed data ista expositio sequitur quod ad calidi-
tatem et frigiditatem albedinem et nigredinem et huiusmodi non est per
se alteratio: quod ad quatuor istarum sequitur necessario rela-
tio vel similitudo vel dissimilitudo cum propria sit quali-
tati secundum ea sunt vel dissimile data per Aristoteles in predicamen-
tis: et istud videtur maxime concludere de caliditate et fri-
giditate ad quas immediate sequitur calefactionem et frigefa-
ctionem que sunt relationes. Tertia expositio est Burlet di. quod
philosophus intelligit per sciam aggregatum ex qualitate: et respectu
quod quidem aggregatum non est de predicamento qualitatibus: et re-
spectus de predicamento relationis: sed de nullo predicamen-
to est: sed absolutum in eo sit de predicamento qualitatibus et re-
spectus de predicamento relationis. Hec expositio iterum est du-
bia: quoniam Aristoteles loquitur de scia que est habitus de prima spe-
cietate: sed tale aggregatum non est aliquis habitus: igitur per sciam
non intelligit illud aggregatum. Preterea dicit comen-
tator quod dignum est sciam esse de predicamento relationis quod qualita-
tis: igitur est de aliquo istorum predicamentorum vel de vtro-
que. Unde ergo quod scia de qua loquitur Aristoteles non est aliud
quod habitus prime speciei: sed cernit et prout relationem: scilicet lo-
cus non est aliud quod quantitas: sed ipso respectu: contra-
dictionem: neque symmetria est aliud quod forma vel figura. et spe-
cies: sed forma: et intrinsece includit nasus: quod non includit na-
sum in recto: sed tamen in obliquo.

Contra predicta ista primo quid est: quod gra-
matica: rethorica: logica: philosophia: et ra-
lia sunt habitus prime qualitatibus: et tamen non sunt ad aliquid
cum non includat respectum aliquem predicamenti relationis:
igitur non sufficienter probat philosophus quod ad habitus prime speciei
non est motus: quod sunt ad aliquid. Secundo si ad sciam non est
per se alteratio: quod est ad aliquid: per idem nec ad tangibile: nec
ad visibile est per se alteratio: cum quod dicitur illo: sit ad aliquid
inclusiue for: respectum de predicamento relationis: sed prius
est falsum: quod ad caliditatem et frigiditatem est per se alteratio:
quod sunt qualitates visibiles non quod per actus sed per se: eo quod
color est per se visibilis per commentatorem. de anima. Ad pri-
mum negat prius gnatio enim si ad genus. propter quod aliquum
speciem non est per se motus: neque est ad illas species. si namque non
est motus per se ad colorem non est motus per se ad albedinem:
nec ad nigredinem. et si non est motus per se ad saporem: non
esset motus per se ad dulcedinem: neque ad amaritudinem: ex
eo: quod color est genus. propter quod albedinis et nigredinis: et
sapor est genus. propter quod dulcedinis et amaritudinis: sed sci-
entia est genus. propter quod grammatice: rethorice: logice: philosophie:
et aliarum sciendarum: si ad sciam non est per se motus: neque est ad
speciem notatam. Ad secundum predo quod ad tangibile et
ad visibile non est per se motus: quod ad nullam formam est per se

Liber septimus

Ex.
60.20.

motus sub rōe tāgibilis aut visibilis: nec sequit ad caliditātē ē p se mor? et caliditas ē p se tāgibilis: igit ad tāgibile est p se mor? vel sic: ad albedinē est p se mor? et albedo ē per se visibilis: igit ad visibile ē per se mor? tus. arguit. n. quodā mō ex quattuor terminis ex quo variat pfectas in ante cū in ma² sit pfectas qm² mō di² et in mōri pfectas scōi modicis si seruaret idem modus pfectatis nō valeret argumētū: sic vt nō sequit locus est p se superficies: et loc² ē p se relatiū: igit relatiū ē p se superficies: scia est p se q̄litas: et scia est p se ad aliquid: igit ad aliquid est p se q̄litas: s; bene sequitur q̄ illud ē p se q̄litas q̄ est p se ad aliquid: ita in alijs o; argui suo modo. ¶ Intelligēdū tñ q̄ alr ē motus p accūs ad tāgibile et visibile et aliter ad sciam: qm² ad tāgibile et visibile ē mor? per accūs tñ rōne respect? quēcludit: qm² ad ipsū abolutū est motus p se: s; ad sciam est mor? per accūs tā respectu abolutū q̄ respectu: s; enī scia habet pirariū v; signozantiam dispō: nis: tñ qz scia non sit nēcio ex suo pirario: imo accidit scie q̄ habet pirariū: et q̄ acquirat scia post ignozantiam et cōtrariō ad habitiū scie nō ē p se mor? p; pñā, quia ois mor? est p se de pirario in pirariū fm ph; s. hui². (Hoc aut manifestū.) Scōo arguit phs ad idē sic. ad illud nō ē per se alteratio q̄ acq̄rit alicui per solā mutationē factā in alio: sed forma acquirat p solā mutationē factā i alio: igit ad sciaz nō ē p se motus. p; pñā, cū maior. s. hui². et exp̄lificat cōmētator hīc de ex- tereitate et sinistritate q̄ adueniunt colūne p solā mutationē factā in forte. minor vō declaratur ex eo: qz ex mutatiōe facta in sensu p exp̄iētiā singulariū accipim² vlem sciam absq; mutatiōe facta in nobis ex pte scie habita enī exp̄iētiā de isto igne q̄ est calefactiū: et de illo q̄ est calefactiū absq; instātia: scimus statim q̄ ois ignis est calefactiū. s; habita exp̄iētiā de illo reubarbaro q̄ est purgatiū colere: et de illo et sic de alijs absq; instātia statim scimus absq; vterioz mutatiōe q̄ ois reubarbarū ē purgatiū colere: v; laus col ligif de mēte phi. 2. posteri. et metaphice. l. li. (Hoc aut manifestū est) v; q̄ ad sciam nō est per se motus: neq; ad alios habi? intellectuos. fm. n. nullā potētiā intellectiua nobis motis factū est q̄ scie est sed cū exte rit quidā aliud motū factū sum? scietes. ex ea. n. que p; pñā) sensitiua est (exp̄iētiā accipim² vlem scietiaz.)

Notandum

q̄ ista littera h; tres ex- positiones quaz prima est egidij di. q̄ nō est intētiō phi nullā receptionē fieri i intellectu cū intellectus humanus sit pura potētiā: et recipiat spēs intelligibiles a reb? sensibilibus immu- tantibus sensus tā iteriores q̄ exteriores: s; intētiō ei? est q̄ talis receptio alteratio dici nō o; qz circa sciētā nō est alteratio per se s; p accidēs: qz nō facta altera- tione vel passiōe in intellectu: s; facta in eo aliquo q̄ ē salus et perfectio: et facta alteratiōe circa parte sensiti- uam sit in nobis scia et habi? cognitiū. Ista expō- tiō est aliquāculū difficultis: qm² talis est alteratio sen- sus qualis ē alteratio intellect? vt colligif a pho. 3. de aia. cū tā sensus q̄ intellect? sit vñs tñ passiuā: et nō i- mutet nisi pfectiōe a suo obo in eē cognoscibilis: igit falsū est q̄ intellectus nō mutet nisi per mutatiōē fa- ctam in sensu: cuius oppositū ponit Aristo. in littera. p; pñā. ex quo vrobis est tñ imutatio intētiōnalis: aut alteratio per accūs. ¶ Scōa expō est Bur. di. iux- ta doctrinā antiquoz q̄ phs loquit hīc fm opinionē Platonis ponētis spēs pcreatas aie ex parciūpātiōe

formarū separatāz fm q̄ positiōē manifeste sequit q̄ nulla innouatiōe facta in intellectu sit i nobis scia sic q̄ vñs q̄ scire nihil aliud est nisi q̄ o; daz reminisci et sit in nobis: s; scia nō recipiēte in intellectu aliud ab extrin- seco. S; hec expō sitio est altera difficultis: qm² Aristo. pbaut q̄ ad formas et figuras et ad virtutes corpo- rales et morales nō est per se alteratio fm. p; pñā opi- nionē. igit et o; pbare q̄ ad virtutes intellectuales nō ē per se alteratio ex p; pñā fundamētis iuxta p; pñā po- sitionē. nō. n. bene videt credibile q̄ phs. pber aliq; virtutē ex fundamētis falsis. cōstat aut opinio Pla- tonis falsā esse et iprobata a pho. vñ nō licet argue- re ex pōnibus falsis nisi pōnētēs positiōes illas: qz tunc ex datis ab illis licitū est eē cōsidē arguere. ¶ Ter- tia expō sitio ē cōmētatoris di. hīc cōmēto. 10. q̄ cōpre- hēsiō nō fit in nobis ex eo qz intellectus mutat? fit aut qz cōprehēsiō in se facta est: sed solū ē facta noua vñio cōprehēsiōis ad nos per mutatiōē factā in sensu ex- peritiā rerū particulariū: quēadmodū et in alijs rela- tiuis nō o; mutatiōē fieri in recipiēte nouā relationē. sicut. n. colūna pōt eē dextra et sinistra alicui absq; mu- tatiōe facta in forte: sed in platone. ita aliquis pōt fieri nouiter scies postq̄ nō fuit scies: nō quidē per mutatiō- nes factā in intellectu in quo est scia subiectiue: neq; p ac- quisitiōē nouā scies: sed tñ per mutatiōē factā in sen- su: et nouā relationē vñs cōprehēsiō per intellectū ad sin- gularia cōprehēsiā per sensum. Imaginat enī cōmēta- tor hīc nō q̄ intellectus humanus sit vna intelligentia separata que sit cognitio et scia nihil oīno potēs reci- pere de nouo que sit nobis scia et cognitio per copula- tiōē ad fantasmatā: vt sibi iponit Burleus. qm. 3. de aia dicit cōmētator intellectū humanū eē in pura po- tentia sicut mā prima: et q̄ habz in se spēs vñs factas et depēdentes a fantasmatibus: sed opinat hīc sicut. 3. de aia. dicit cōmētator intellectū humanū eē in pura po- tentia sicut mā prima: et q̄ h; in se spēs vñs factas et depēdentes a fantasmatibus: sed opinat hīc si- cut tertio de aia: q̄ vnus sit intellectus in oibus homi- nibus ignālis et icorruptibilis: et pñter q̄ ois habi? qui est in vno hoīe sit in quolibet hoīe: nō tñ si aliq; hō est scies per aliqū habitū cognitiū quilibet hō ē scies per illū: qz nō quilibet hō h; habitū illū vñtū su- bi per fantasmatā intellecta in actu sine quib? nemo ē scies neq; intelligēs. dato igit q̄ for. cōnnue per annum fuerit grāmaticus: et nūc pñmo plato dīcat grāmatis- cam ipse efficit grāmaticus postq̄ nō erit grāmaticus: nō quidē per mutatiōē factā in intellectu s; in sensu: neq; per acquisitiōē scie de nouo: sed per gnātiōem tñ specierū sensibiliū. Et q̄ hec fuerit intētiō cōmēta- toris. Ecce cōmētū (esse apprehēsiōē in nobis nō est aliqd factū: s; in respectu ad nos. f. qñ aia fuerit ppara- ta ad recipiēdū illas cōprehēsiōes nō q̄ pprehēsiōes gnānt ex se ita q̄ ante nō erāt: qm² cognitio nō sit in co- gnoscēte: ita q̄ pars cognoscēs sit trāsmutata: s; sit qñ aliquid aliud trāsmutat sicut est dispositio in omnib? relatiuis. v. g. in colūna: nō. n. trāsmutatur in se quā- do de sinistra posita est in dextra sed aliud. verbi gra- tia for. et sit est dispositio in faciliōe cognitionis quonā- hoc modo nō sit ita q̄ pars cognoscēs trāsmutet: sed qz aliud trāsmutat et est illud in respectu cuius dicit il- la cognitio: et sit in nobis qñ trāsmutatur per recepti- onem particulariū et cōsideratiōē eorū: qm² cū confi- deramus particularia sit ex hoc cognitio vñuersalis in nobis fm relationē ad illa. f. q̄ cum apud nos sit

¶ liiij

De hiscozum.

in alia specie plusq̃ vnus particulare statim fit in no-
bis species vniuersalis absq̃ eo q̃ in ipsa fiat trāsmu-
ratio. h. cōmētatoz. ¶ Ex quibus sequit̃ q̃ ad hoc q̃d
aliquis homo sit nouiter sciens aut intelligēs nō opz
q̃ in eo generet̃ noua sciētia vel intellectio: sed suffi-
cit noua vniō ad fantasmata ⁊ singularia cognita per
sensum: neq̃ intendit cōmētatoz: q̃ nunq̃ sciētia gene-
retur sicut dicit plato. quoniam ait. ⁊. de aia. q̃ aliquādo
est noua receptio: sed solū vult q̃ aliquādo quis ē no-
uiter sciens absq̃ nouitate sciētie: sed sufficit nouitas
vniōis ⁊ relationis. Et hec indubie fuit intentio non
solum cōmētatozis sed etiaꝫ Aristō. quoniam vt osten-
sum est tertio de aia. opinio Aristō. fuit q̃ vnus sit
intellectus in omnibus hominibus: ⁊ q̃ ois habitus
in vno homine sit in quolibet homine aliter ratio sua
hic nihil cōcluderet. (Neq̃ igit̃.) ¶ Tertio arguit phi-
losophus ad idē sic. sciētia sit in nobis per actū cōside-
randi sicut aliq̃ habit⁹ generant̃ p̃ suas opationes vt
ars edificatiua per actus edificandi: ⁊ ars statutiua per
actus statuificandi: sed actus cōsiderandi vt ipsūz intelli-
gere nō est alteratio: igit̃ sciētia nō fit in nobis imedia-
te per alterationē: ⁊ per p̃ns ad sciētiā non est per se al-
teratio. patet p̃sequētia cuꝫ maior. ⁊. minor. declaraf.
visio que est actus potētie visive nō est alteratio: neq̃
tangere q̃ est actus potētie tactiue nō est alteratio: igit̃
tur per idē intelligere q̃ est actus potētie intellectiue
nō est alteratio. patet p̃sequētia. qz sicut videre ⁊ tange-
re sunt actus secūdi potētie visive ⁊ tactiue: ita intelli-
gere est actus secūdis potētie intellectiue. antecedēs est
manifestū. quoniam ois alteratio: ⁊ omnis generatio ē
via ad vltiorēz formā tanq̃ ad terminū ad quē. con-
stat aut̃ q̃ neq̃ videre neq̃ tangere est via ad aliquāz
formā vt ad terminū ad quē: imo ipsa visio ⁊ ipsum
tangere videntur esse termini ad quē ipsarū imutatio-
num idiusibilibus puenientia sensibus. L. li. (Neq̃
igit̃ actus) intelligendi (alteratio vel generatio est ni-
si aliquis respectiui). i. visio nē ⁊ tactus generatiōes.)
⁊ alterationes (dicat̃ q̃ non est vnum (hui⁹ enī act⁹)
non sunt vie in alias formas.

Notandum fm cōmētatoz cōmē-
to. 20. q̃ p̃porzio intel-
lectus ad intellectū est sicut p̃porzio sensus ad sensu-
tum. Si igit̃ aliquis dixerit q̃ factio istoꝝ est passio ⁊
trāsmutatio. s. q̃ sequit̃ alterationes fm q̃ est vera ge-
neratio potest dicere hoc in intellectu: qui autē non vi-
xerit hoc in sensibus min⁹ dicit in intellectu. ¶ Respo-
sio cōmētatozis est ista. ad actus intelligēdi nō est p̃ se
alteratio: igit̃ neq̃ ad habitus. patet p̃sequētia. quia
actus intelligēdi sunt imediate cause habitūz intellecti-
uoz: ⁊ tam isti q̃ illi manēt p̃ tēpus in intellectu post
motū. antecedēs arguit̃. ad actus sentiēdi nō est per se
alteratio: igit̃ neq̃ ad actus intelligēdi. p̃sequētia. qz
talis est p̃porzio intellectus ad intelligibile qualis est
sensus ad sensibile vt est declaratum tertio de anima.
antecedēs autē est manifestus. qz nullus dicit q̃ visio
auditus vel tactus fiat per veram generationē aut al-
terationē: quoniam vera generatio presupponit altera-
tio nē p̃cedentē. factio autēz istoꝝ non presupponit
alterationē p̃cedentē. vera autē alteratio non fit su-
bito: sed per tēpus vt fuit habit⁹. s. hui⁹. sed factio isto-
rū fit subito ⁊ indiuisibiliter per cōmētatozē. ⁊. de aia.
¶ Sed contra. factio actūz sensitiuoz est quedā trāsmu-
tatio cum sit quidā motus ⁊ quoddā patit̃ ⁊ altera-
ri per phm. ⁊. de anima. igit̃ illa factio. est transmu-

tatio per se vel per accidēs. si est trāsmutatio per se ha-
betur intentus: vꝫ ad visio nē: auditio nē: tact⁹ ⁊ hu-
iusmōdi est p̃ se motus: ⁊ per se alteratio. Si est trāsmu-
tatio per accidēs: igit̃ est finis trāsmutationis per
se. ⁊ per cōsequens est vera generatio. patet p̃sequen-
tia per cōmētatozē. s. hui⁹. dī. nihil esse trāsmuta-
tionem per accidēs nisi p̃o quāto est finis trāsmuta-
tionis per se. ¶ Respo det̃ q̃ factio actūz sensitiuoz
seu imutatio intellectus nō est p̃prie loquēdo trāsmu-
tatio per se vel per accidēs: sed dicitur trāsmutatio in-
tentionalis ad differentiā trāsmutationis realis que
diuiditur in trāsmutationes per se ⁊ per accidēs: de
qua locutus est cōmētatoz. s. hui⁹. ¶ Propterea
dicit phs. ⁊. de anima. q̃ motus sensus est alterius
generis ab illo qui diffinitus est tertio hui⁹.

Dubitatur circa literā. quoniam secūdo
ethicoꝝ dicit phs q̃ habi-
tus generantur ex actibus: igit̃ actus sunt generatio-
nes habitūz. ¶ Item apparet cōtradictio inter hanc
rationē ⁊ secundā: quoniam in scōa ratione dicit̃ q̃ facti-
sumus nouiter sciēs nō per trāsmutationē intellect⁹
neq̃ per nouāz inceptiōē sciētie. In tertiā vero ratio-
ne dicit̃ q̃ scia generat̃ p̃ actūz cōsiderandi ⁊ intelligē-
di. ¶ Ad primū dicit̃ negādō p̃nam. quoniam ex elemē-
tis generat̃ mixtū: ⁊ ex qualitatibus primis generant̃
qualitates scōe p̃ Aristō. scōdo de gñatiōē: tñ elemēta
nō sūt gñatiōes mixtoꝝ neq̃ qualitates primē sūt ge-
neratiōes q̃litate scōarū. ¶ Ad scōz dicit̃ q̃ intellectus
human⁹ est sicut tabula rasa in qua nihil est depict⁹
p̃ Aristō. ⁊. de aia. igit̃ oꝝq̃ aliq̃ recipiat de nouo spe-
cies intelligibiles ⁊ habet̃ intellectiuios. ¶ Propterea
nulla ē repugnātia in dictis rōnib⁹: qm̃ pcedit̃ itel-
lectū trāsmutari intentionali ⁊ suos hui⁹ aliq̃ fieri: n̄ tñ
oꝝ q̃ qñcūq̃ aliq̃ nouiter ē sciēs: q̃ tūc ēo recipiat sim-
pliciter habit⁹ scie: cui⁹ sit q̃d ante nō fuerit: s̄ sufficit q̃
sibi nouiter vniat̃ p̃ fantasmata intellecta i actu. (Que
autē a principio.) ¶ Quarto arguit phs ad princi-
pale intēti sic. ad illud q̃d facit̃ per quietē ⁊ impectur
per motū nō est p̃ se alteratio: sed tam actus quā ha-
bitus intellect⁹ sit p̃ quietē ⁊ ipedit̃ a suo fieri p̃ modū
igit̃ nō ad habitū neq̃ ad actū intellect⁹ est p̃ se altera-
tio. p̃ p̃na cū maior. qz illud ad q̃d est per se mot⁹ sit
per motū: ⁊ nō ipedit̃ a suo fieri p̃ motū: sed magis p̃
quietē vt p̃z inductiue. minorē vero. pbat phs p̃ tria si-
gna exp̃metalia: quoz p̃z primū respicit in gñali hoīes
pueros: senes: ⁊ vigilātes. videm⁹ enī hoīes fieri sciēs
⁊ prudentes in quietēdo: ⁊ sedēdo: nō autē in mo-
tūcurrendo ⁊ saltando. sciētia enim dupliciter acqui-
ritur. s. per inuēitiōem: ⁊ per doctrinā ⁊ ad hoc cōseren-
tibus visu ⁊ auditu per Aristō. in phemio metaf̃ice
⁊ vtroq̃ modo p̃ illaz nō acquiri in motu: sed in q̃e-
te ⁊ sedendo: aut solitarius cōsiderādo aut doctoꝝ
audiendo: aut libꝝ legendo. Lege literaz. (Que au-
tem est a principio acceptio sciētie non est generatio:
neq̃ alteratio. in quietari enī est residere aia sciēs sit ⁊
prudens. ¶ Scōz signū respicit dormiētes ebriosos
⁊ egrotātes quos videmus non posse vti sciētia sua si
fuerint scientes: ⁊ hoc ppter motū corporeāz ⁊ p̃tur-
bationēz spiritūz ⁊ passioūz. cuꝫ autē dormiēs exp̃ge-
factus fuit ⁊ ebriosus absolutus a vno: ⁊ eger libera-
tus ab infirmitate: tunc vti possunt sciētia sua: qua pri-
us vti non poterant stāte dormitiōe: ebrietate ⁊ egrī-
tudine: ⁊ hoc ideo quia conuersa est mutatio ⁊ turbā-
tio corporeālis: ac spirituum ⁊ passioūm in quiete cui

Liber septimus.

inest congruitas ad consimilitudinem scientie. Sicut ergo ad vñum sciētie facti quies ⁊ tranquillitas nō motus: sic ⁊ acceptio sciētie a principio fit in quiete ⁊ tranquillitate ecludente motū corpālē ⁊ passiōnes. I. li. Sicut ergo neq; vñf sciētia dormiēs ebrius aut eger: (sed cū dormiēs existerit aliq; iā factus vigilās ⁊ aut ebri⁹ pauser) resolutionē vñi⁹ (aut infirmas ⁊ ordiet) p sanitatē (factus est i sciēs) quo ad vñum sciē (q̄uis prius nō poterat vñi) facta sua ⁊ i m sciētia agere: fit mutata p̄urbatio ⁊ in statū. I. in quietē (veniēte mentē inerat potētia) quilibet illoꝝ q̄ ad sciētie cōgruitatē) sic ⁊ huius q̄vis aliquid fit quo ad acquisitionē sciētie (⁊ ex p̄ncipio in sciētie ex nā ⁊ residentia). I. in trāsq̄uillitate ⁊ quiete. ¶ Tertiu sciētiū respicit infātes pueros ⁊ adolecētes quī nō possunt de nouo adscire ⁊ bene iudicare sicut senes. Cui⁹ causa nō pōt esse alia nisi si qua in pueris habūdant turbatōes ⁊ motus multo magis q̄ in senib⁹. Propterea q̄to magis ⁊ citius cessat in eis motus ⁊ turbatio tanto sunt habiliores ⁊ et ad offendēdū iudicandū. Talis autē turbatio ⁊ mot⁹ cessat in eis aliqui quidē a natura p̄m q̄ ad senectutem pueniūt per ad p̄fectā etatē. aliqui autē a seipsis vñ p vñum ⁊ exercitiū cōsuetudinē ⁊ disciplinā cū dant se exercitū rudj ⁊ bonis morib⁹ ⁊ dep̄rimitēs passiōes illas dables ⁊ immoderatas. Et siue cessatio a motu ⁊ turbatione fiat a natura siue a cōsuetudinē nō est acquisitio sciētie in pueris per alteratiōē nisi per accidēs. Aliter autē dormiēs ebri⁹ ⁊ egrotātes ad vñum sciētie: q̄ cedant motus eoꝝ sicut cedant motus dormiētis cui⁹ surgat ⁊ sit vigilās. aut motus ebri⁹ ⁊ egrotātis cum liberatur ab eḡritudinē ⁊ ebrietate. Est tamē differētia i his morib⁹: q̄ p̄urbatio motus infantū ⁊ dormientū est magis naturalis. egrotantiū autē ⁊ ebrioz est magis per accidēs ⁊ extra naturā. I. li. Neq; infantes possunt adscire neq; iudicare senib⁹ similiter seniozibus. Multa enī p̄urbatio accidit contra ip̄os ⁊ motus. statū autē pausatū aliquādo quidem a natura: aliq̄do abiniēte per p̄uētiendū (in vñf q̄ ad hīs) vidētz natura ⁊ p̄uētiendū (alterat aliquid accidit) circa doctrinā ⁊ disciplinā in pueris (sic cū) dormiēti⁹ iugat ⁊ fiat vigilāns ad actū sciētie ⁊ doctrine.

Notandum

tur ratioe hominis pparatione que in ea nō erat. (Pri-
us t nō est remouit vt virtus. s. moralis operat in hoc
t maxime castitas.) Duo sunt p cōmentatores q
pparat hominē ad doctrinā t disciplinā t faciūt eū
sciētē vt excedūt studiū t virtus moralis t maxime
castitas. Sicut em libidō ppter nimīā turbationem
anime t corporis maxime adstrabit a sciētia: ita casti-
tas p cōtrariū maxime pmoouet ad illam. Tūc em
cōtinentes t casti faciūt sciētes. s. incōtinentes ratio sūt
studiosi t scientes iuxta illud: In maliuolā animā non
turbabit sapiētia neqz corpē subditio peccatorū. (Ma-
nifestū igitur.) Quarta ratio. Tantiū qualitates d
secūda vel de tertia spē qualitatē est p se alteratio. p
banur fm qūitates de secūda vel de tertia spē est p se al-
teratio t nō fm qūitates alterē spē igit qz p pōna cuz
vtraqz pte anteceditis ex determinatis ante. Ad vni-
cū em t molliciem ē p se alteratio q sūt qūitates scē-
dē spē: t ad caliditatem t frigiditatem ē p se alteratio que sūt
qūitates de tertia spē: nō autē ē p se alteratio ad formas
vel ad figuras neqz ad virtutes corporales moales vel
intellectuales. t qz ex mixtione in corpē aialio talīū qū-

tatū sensibiliū refutat p s aīe sensitiua nō potēs a co
porē separata separi neq ab hui⁹ pporiōe q̄litatū p̄ia
rō dīc alteratio p̄ fēlitiū nō tū in cozēsensibili aut ī
qualitatib⁹ sensibili⁹ sed etiā quodāmo in p̄sensiti
ua aīe. In q̄libet autē aīa p̄eae virtutē intellectiua nō
pōt fieri alteratio nisi p accidēs. Et notat̄ q̄ quodā
modo qz in p̄sensitiua nō fit alteratio realis nisi rō
ne ozgani nō aut rōne virtutis sensitiue; qz p̄m p̄m: fit
fēner accipit̄ oculū iuuenis videret̄ figurā iuuenis. In
intellectiua aut nō fit alteratio rōne sui neq ratione oz
gani cū nō fit virtus ozganica sed fides v̄ cōtingit̄ alteratio
intelligēdo hoc est̄ oīnino p̄ accidēs v̄ rōne sensus
z fantasia quib⁹ v̄rit̄ intellectus in suis opationibus
Intēdit̄ ergo p̄hēz tū in cozēsensibili q̄ qualitatib⁹
sensibili⁹ est̄ tū alteratio p̄ fēlitiū intellectū ē alteratio
oīno p accidēs. In p̄ vero sensitiua ē alteratio quāmo
mō p̄ rōne ozgani z quodāmo p accidēs rōne fēl.
L. i. 2. Dīstētiō igit̄ q̄ alteratio mot⁹ (sensibili⁹ ē)
tū fēlētē tertie spēi q̄litatū (z in sensibili⁹ p̄ aīe) rō
ne ozgani (z aīa aut nulla) v̄ intellectiua v̄ rōne fēl.

Notandum

bilia tāgibilia ⁊ colores ⁊ odores ⁊ sapores ⁊ p ptez
cozpalē aīe passiōes factas in virtute cozcupibilib
sequunt passiōes cozpalēs: vrubō: verēdicia ⁊ pal
lo ⁊ timorē: vocaut hanc partē cozpalē qz indiget
cozpe ⁊ ideo nullas estimat qz ista pō possit separari
Istud cōmēū est claz pē doctrina aristo. in pēdicamē
tis ponētis in tertia spē qualitatē passiōes ⁊ passibi
les qualitates: intelligēdo p passibiles qualitates oīa
sensibilia ppiā habētia effēxiū in subiecto. ⁊ per pas
siones vero cōsimilia sensibilia ppiā puenientia
p passibōib⁹ aīe habētia esse debile in subiecto ⁊ nō per
manēre: vrubō pueniēs ex verēdicia ⁊ pallido ex
timorē aut rancūdia. iō in pēsensitiua aīe pcedit esse al
teratio: qm in virtute cozcupibilib⁹ sunt passiōes quas
sequunt passiōes cozpalēs ad quas est p se alteratō
sue sint passiōes siue passibiles qualitates.

Dubium

cūda specie q̄litas q̄ of nālis potētia vt ipotētia. Ad
 istū dubitatioē sūt tres modi rēndēdi q̄z p̄m^o ē alexā
 dri dī. vt recitat cōmē. hic. q̄ iō nō fecit mēione dē scōa
 spē q̄litas. q̄z nālis potētia vel ipotētia sūt sube^{re} et nō
 accēdē. q̄z res agūt p̄ suas formas et patiūt p̄ suas
 mōas iō forma ē nālis potētia p̄r cam agēs facili^{ter}
 agit. si autē difficiliter vocat nālis ipotētia. mā autē dicit
 nālis potētia si p̄r eā bñ resitit cōrūpēti. Est autē nā
 lis ipotētia p̄r eā bñ resitit cōrūpēti. Pōt etiam
 intelligere alexādrē in dē cōmēta. q̄ nālis potētia et ip
 tētia nō sūt q̄litates alterabiles. i. sūt q̄litates determina
 re. p̄ p̄prie p̄ntes formas i. bales. Cōstat autē q̄ ad q̄l
 tates p̄prias et determinatas nō ē p̄r alteratiō. et hūc
 modū exponēdi sequūt alij. et p̄bi ant^o. Et cōmō
 dō exponēdi ē. Et q̄d dī dī. q̄ iō nō facit mēione
 dē scōa spē q̄litas q̄z nālis potētia et ipotētia acq̄rūt
 p̄ solā mutatiōē et alteratiōem factā i. q̄litas b^o p̄mū.
 Et ex eo ē q̄ alijs sit calid^o aut frigid^o acq̄rūt nō p
 tētiām vel impotētiām vt sūt salubris vel insalubris
 pugil vel nō pugil. curus vel nō curus. deinde natura
 lis potētia vel impotētia videt sequi ad p̄mā et q̄rtā
 specie qualitatū vt ex eo q̄ quis acq̄rūt bonū habi
 tū et bonā dispositiōē cōrpiis acq̄rūt pugil aut curus
 et ex eo q̄ habeat debita formā vel debita figurā co

Philosophorum

potis est magis aptus et dispositus ad currendū vel ad pugnandū. ¶ Tertius modus exponēdi est cōmētatoz dī. q̄ aristoteles facit mentionē de secūda specie sicut de tertia: qm̄ per qualitates sensibiles intelligit tangibilia et colores et sapores et odores. Constat autem q̄ nō sunt tangibilia tantū qualitates prime sicut am̄ alique secūde sequētes ex illis v3 durz et molle: graue et leue: rāz et densum: libzicū et aridū: aspezz et lene iuxta determinationē aristotelis. 2. de genera. sed determinatū est in predicamētis ca. de qualitate q̄ durz et molle sunt de secūda specie qualitatē: qz durz dicitur potentia nō cito secūda et mollē naturalē in potentia v3 cito seccetur. Et si querit̄ ppter quid cōmētatoz in mouēdo dubiū dedit tñ responsiōnē alexandri et non ppropria. dicit q̄ nō fuit expediens: qm̄. s. huius determinatū cōmētatoz q̄ ad qualitates de secūda specie est per se motus et q̄ ita sensit aristoteles. In principio aut̄ hui⁹ capituli dicit q̄ ad duriciē et ad molliciē est p se alteratio et magis p se q̄ ad colores odores et sapores. Ultimo vero dicit q̄ aristoteles intelligit p qualitates sensibiles om̄es qualitates tangibiles et om̄es colores odores et sapores. Dicendū igitur cum philo sopho et cōmētatoze q̄ est p se alteratio tam in secūda q̄ in tertia specie qualitatē: qm̄ nō oēs qualitates tangibiles sunt de tertia specie sed alique de secūda. Quia uoluntates et tangibiles que sunt sensibilia. ppria sunt de tertia specie sicut et omnia alia sensibilia. ppria sunt in eadē specie. Qualitates aut̄ tangibiles que sunt sensibilia cōmunia vident̄ esse in secūda specie cū dicat naturalē potentia vel impotentia. Sicut et durz et densum dicunt naturalē potentia passiuā resistendi diōi. et molle aut rāz dicit naturalē impotentia passiuā resistēdi diōi. ita graue dicit naturalē potentia actiuā diuidēdi mediū et descēdēdo deorsum. leue aut̄ dicit naturalē potentia actiuā diuidēdo mediū et descēdēdo deorsum. Et sicut nō ad quālibet qualitatē de tertia specie est p se motus: quia nō ad solē neqz ad lumen neqz ad lucētia nō ad quālibet naturalē potentia vel impotentia est p se alteratio. Ad habilitates et̄ naturales insequētes formas substantiales aut formas vel figuras et habitus corpales nō est p se alteratio. Ad q̄litates aut̄ tangibiles que et̄ sunt naturalis potētie vel impotētie cōsequētes qualitates primas est p se alteratio eque bene sicut ad colores odores et sapores. Si igit̄ ad naturalē potētia vel impotentia que est habitas vel inhabilitas naturalis ad currendū saltādū aut pugnādū nō est p se alteratio: nō ppter hoc sequitur quin ad duriciē molliciē grauitatē et leuitatē et binōi q̄ sunt et̄ naturalis potētie vel impotētie nō sit p se motus cū iste sint qualitates tangibiles et nō ille sequant̄ et̄ immediate qualitates primas et nō ille.

Sed dubitatur. quoni-
am aristoteles in ca. pcedēti nominat om̄es qualitates ad quas est p se alteratio inter quas nominat sonum: igit̄ ad sonū est p se alteratio. ¶ Itē arist. in predicamētis capitulo de qualitate ponit caloz et frigus esse de p̄ia specie qualitatē: s3ia determinatū est q̄ ad qualitates prime speciei nō est p se alteratio: igit̄ ad caliditatem et frigiditatem nō est p se alteratio. ¶ Ad primū dicit q̄ p̄is nō ibidē nominat om̄es qualitates s3m̄ q̄s ē p se alteratio: sed om̄es qualitates s3m̄ quas inuicē cor pora accipiunt differūt que sunt q̄litates sensibiles in quibus sensibus passionē inferūt. In mutationē aut̄ sen-

sationē ad quā sequit̄ delectatio vel tristitia ex cōuenientia vel discōuenientia potētie ad obiectū. ¶ Ad secundū respondet Burleus ibidē q̄ nō inueniunt eandē formam esse de plurib⁹ speciebus qualitatē diuersis rationibus: cū ille nō sint pprie species sed modi qualitatē. Unde idē caloz nūero ingrū perficit subiectū ē in p̄ia specie qualitatē: et ingrū est principii opationis realis est in secūda specie: et ingrū est principii opationis intēctionalis est in tertia specie. Modo aut̄ videt̄ q̄ nō intelligit arist. caloz neqz frigus esse formaliter in p̄ia specie qualitatē: qm̄ tunc eque bene esset per se motus ad primā spēm sicut ad tertiā: sed intelligit calorem aut frigus esse de p̄ia specie qualitatē tñ caliter ingrū est cā virtutū corporaliū q̄ sunt formaliter in spē illa.

Abitavit

Tex.
cō. 1.

autē aliq̄s. Itē secūda tractat̄ hui⁹ septimi in quo p̄is determinat̄ comparationē motuū mobilium et motorum postq̄ demonstrat̄ ut q̄ nō contingit pcedere in infinitū in motu ubi motus localiter sed q̄ est deuenire

ad primū motoz motū in loco. Et diuidit̄ in duo ca. in quoz primū determinat de cōparatiōe motuū inuicē. in secūdo vō de cōparatiōe mobilium et motorum. ibi: (qm̄ aut̄ motus.) Primū ca. diuidit̄ in quatuor p̄es in quib⁹ prima p̄is querit̄ utrū cuiuslibet motui quilibet mot⁹ sit cōpabilis: arguēdo ad utrūqz p̄e. In secūda soluens ad q̄em ponit regulas de comparatione repp̄ inuicē. ibi: (Sed quēqz.) In tertia applicat regulas ad motū. ibi: (Sic et circa motū.) In q̄ta spāliter determinat de motu alterationis. s. pene quid habet attendi velocitatis illius. ibi: (De alteratione aut̄.) Quātū ad primā partē aristoteles facit duo: m̄a primo arguit q̄ nō quilibet motus cuiuslibet motui est cōpabilis. s. in velocitate et tarditate. Secūdo arguit cōtrariū v3 q̄ quilibet motus cuiuslibet motui est cōpabilis. ibi: (In circulo autē.) Data igit̄ p̄e affirmatiua q̄ ois arist. inferit duo inuēniētia quoz primū est: In motib⁹ eiusdē generis v3 si mot⁹ circularis ē cōpabilis motui recto s3m̄ velocitatem et tarditatem. q̄ spaciū circulare ē cōpabile spaciū recto s3m̄ equitatem maiozitatem et minoritatem. q̄ istud sequat̄ pbat̄. nā motib⁹ equeloz ab̄ p̄rāseunt spaciā equia. s. hui⁹. Si igit̄ aliq̄s mot⁹ circularis ē equeloz motui recto o3 p̄ illos spaciā equia p̄rāsi: sed p̄ motū rectū trāsit spaciū rectū et p̄ motū circulare p̄rāsit spaciū circulare: igit̄ spaciū rectū ē equale spaciū circulari et e3: q̄b̄ est impossibile. Le. li. Dubitabit aut̄ aliq̄s vtrūqz vtrum ois mot⁹ ois motui cōpabilis sit aut nō: si igit̄ ois cōpabilis ē s3m̄ velocitatem et tarditatem et equiuer velocitatem q̄ ineq̄litate equale mouet̄. i. e. equale spaciū p̄rāsit (et circularis aliq̄s recto et maioz et minoz.

Notandū primo s3m̄ cōmētato. cōmē. 2. q̄ (hec ē secūda q̄ ois ista tractat̄.) In p̄ia et̄ declarauit q̄ ois motū h3 motoz. In secūda vero q̄ oia mota in loco reducunt̄ ad primum motū q̄b̄ mouet̄ a motore in ipso. Tertia autem est q̄ ois motoz ē in similitudine cū eo q̄b̄ ab eo mouet̄ in loco. q̄ta vō ē ista: (Utrū ois mot⁹ habeat p̄prietatē cū ois motui.) Itē ergo 7. p̄isicoz p̄t̄ dupl̄ diuidi.

Libri septimus.

vno modo in duos tractatus eo modo quo dictum est. alio modo in quatuor questiones iuxta diffinitionem commentatoris quatuor prima est: Utrum omnis motus habeat motum distinctum a se. Secunda questio: Utrum in motibus et motis localiter sit occurrere ad primum motum quod mouetur a principio inuicem. Tertia questio: Utrum in omni motu mouens et motum sint simul. Quarta questio: Utrum omnis motus sit compabilis cuilibet motui in velocitate et tarditate: aut secundum equalitatem vel inequalitatem. Præmetres quod sunt determinate in primo tractatu. quarta vero determinat in secundo tractatu: cuius intellectus est iste: Utrum quibuslibet duobus motibus datis verum sit dicere quod unus illo modo est altero velocior aut tardior aut æqualeior cum illo.

Notandum secundo secundum committentem eodem commentatores (aristoteles intendit per coniunctionem suppositionum nam mensurationem ita quod omnes motus possunt diuisari secundum magis et minus.) intendit ergo philosophus per comparisonem suppositionum et comensurationem ita quod equalia si supponant neutrum illo modo excedit reliquum: ut patet de duobus lineis equalibus: que si supponantur non se excedant. Inequalia autem se excedunt si supponantur. Et hoc est causa secundum commentatorem quare non inuicem comparantur secundum equalitatem spatium rectum et circulare quia non possunt inuicem supponi stante rectitudine et circularitate: cum non sit possibile lineam rectam tanquam circulare nisi in puncto. Ex quibus sequitur quod philosophus per equalitatem non intelligit equalitatem continentie sed comensurationis: quia philosophus intendit illam equalitatem que est passio quantitatis continue. Passio autem quantitatis continue est equalitas comensurationis et non continencie secundum illud philosophi in prædicationibus: Propter quod est quantitas secundum eam equalitatem vel inequalem dici. In linea quidem recta est equalitas et non continencie sed comensurationis. Et propter hoc dicitur Burleus quod nulla duo corpora possunt esse simpliciter equalia equalitatem comensurationis quia equalia simpliciter equalitate comensurationis sunt illa quorum unum supponitur alteri et neutrum ex aliqua parte excedit reliquum quod esse non potest nisi talia sint in eodem loco vel situ: et quia corpora non possunt esse simul in eodem loco vel situ: ideo duo corpora non possunt esse simpliciter equalia equalitate comensurationis: bene autem due linee vel due superficies quia duo talia possunt esse in eodem loco vel situ. Sed mihi videtur quod duo corpora possunt esse simpliciter equalia equalitate comensurationis: quoniam corpus habet tres dimensiones quarum quolibet mensuratur per lineam rectam: sed due linee recte possunt esse simpliciter equalitatem comensurationis: igitur et duo corpora: neque oportet si duo corpora sunt simpliciter equalia quod unus alteri supponatur sed sufficit quod linee comensurantes magnitudinem corporis possunt quum esse inuicem supponi que non se in aliqua parte excederent si inuicem supponerentur.

Dubitarum probando quod linea circularis aut curua sit compabilis lineæ recte secundum equalitatem vel inequalitatem: quoniam dicitur commentum quod arcus est longior chorda et quod circulus est maior suo diametro tripla sexquialtera. Item si ad equalitatem vel inequalitatem requiritur quod unus possit alteri supponi secundum totum vel secundum partem: sequitur quod non datur quadratum equalitatem circulo contra doctrinam mathematicorum: et consequenter quod non datur equalitatem circulo contra doctrinam mathematicorum: et præter quod non dantur duo circuli inæquales: quia quadratum et circulus non possunt inuicem supponi neque circulus maior et minor secundum totum: nec secundum partem. Ad primum dicitur quod linea habet duplicem passionem unam inseparabilem que est rectitudo vel curuitas. a prima passione fluit equalitas et inequalitas potentialis: a secunda autem equalitas et inequalitas actualis semper intelligendo posito termino: quia relatio non fluit a subiecto vel fundamento nisi posito termino. Due ergo linee recte vel circulares aut curue se respiciunt utraque equalitate vel inequalitate. Et autem lineæ unæ est recta et alia curua non se respiciunt nisi secundum primam equalitatem vel inequalitatem secundum quam non oportet quod tales linee nec alique eiusdem rationis cum illis possunt inuicem supponi stante rectitudine et circularitate: sed sufficit quod si ambe essent consimiles dispositionibus quo ad rectitudinem curuitatem aut figuram possunt inuicem supponi vel alie eiusdem rationis. Posita autem equalitate vel inequalitate actuali necesse est quod ille sub illis dispositionibus vel alie eiusdem rationis possunt inuicem supponi. et quia non est possibile lineam rectam supponi lineæ curue equalitate actuali: de qua loquitur philosophus cum dicit lineam rectam non esse equalitatem lineæ circulari. et consequenter non esse maiorem vel minorem illa scilicet maiore et minore in actu: quia loquendo de maiore et minore in potentia que sunt relationes consequentes primam passionem lineæ. sic non inueniuntur lineæ rectam esse maiorem aut minorem esse circulari. ad quem sensum concedit philosophi et geometre quod arcus est longior chorda: et quod circulus est maior suo diametro. Ad secundum dicitur burleus quod quadratum non est equalitatem circulo equalitate comensurationis sed unam equalitatem continentie. Et consequenter diceret quod nullus circulus est altero maior maiore equalitate comensurationis sed bene continencie. Istud posset esse dubium quoniam archimedes et alij geometre non ita dunt demonstrare quadraturam circuli unam secundum continentiam sed magis secundum comensurationem eo modo quo aristoteles secundo de anima docet demonstrare equalitatem quadranguli de quadrato per mediā rei inuentionem eo quod tanta extensio et tanta quantitas inuenit in uno sicut in alio. Dicendum igitur quod aliquod quadratum est equalitatem equalitate comensurationis: non quidem in actu sed in potentia ad hunc intellectum quod si linea quadrata et linea circularis sentiantur inuicem supponi aut alie consimiles dispositionis et rationis absque aliquo excessu quantitatis unus super aliam. et sicut aliqui duo circuli sunt equalitatem equalitate actuali: unus est altero maior maiore equalitate actuali. neque oportet quod possint inuicem supponi sed sufficit quod alie eiusdem rationis: due igitur linee circulares sunt equalitatem utraque equalitate scilicet potentiali et actuali. ratione equalitatis actualis possunt inuicem supponi stante figura circulari. ratione vero equalitatis potentialis possunt inuicem supponi si reducantur ad rectitudinem. cognoscitur tamen equalitas vel inequalitas circuloz ex equalitate et inequalitate diametro: cum licet non generaliter qualitas est proportio diametro: talis est proportio circuloz. (Amplius alteratio.) Secundum inueniens est quod qualitas passibilis est equalis lineali spacio quod quidem inducit in motibus diuersorum generum. Si enim alteratio et motus localis inuicem comparantur in velocitate et tarditate sic quod aliquis motus alterationis est æqualeior cum motu locali. et motibus æqualeioribus acquiruntur

Dubitatorum

nur equalia in eodē tempe. Cum igitur per motū altera-
tionis acquiratur equalitas passibilis et per motū lo-
calem spaciū lineale sequitur equalitatem passibilem
equalē esse spacio lineali: quod est impossibile cū p-
prium sit quantitati fm eam equalē vel inaequalē dici:
et propriū est qualitati fm eam simile vel dissimile dici
vt est declaratū in predicamentis. ideo due qualitates
sunt equales vel inaequales et due qualitates sunt simi-
les vel dissimiles, nō aut quantitas est similis vel dissim-
ilis qualitati neqz dissimilis est equalis vel inaequa-
lis quantitati. l. e. li. Amplius alteratio et loci mutatio q-
dam equalis idest equeuelox (dicitur cum equali tēpo-
re aliud quidē alteretur aliud vero ducatur) scz per acq-
sita equalia. (Erit ergo passio) idest qualitas (equali-
tas longitudini) idest linee. (sed impossibile) est sic.

Dubitatur quia pbs dicit in predica-
mentis q- quantitas fuerit su-
perficies tantā albedinē eius esse dices. igit albedo est
equalis superficiei: et cōsequenter qualitas est equalis
longitudini. Respōdetur cōmuniter q- aristoteles hic
procedit disputatiue et inquisitiue: ideo nō oportet vi-
cum suum autenticus esse in hac parte: quia nō loquitur
hic in inquirēdo et nō veritatē determinādo. Sz bur-
leus dicit duplicē equalitatē esse. s. quantitatiuā et qua-
litiuā. Equalitas quantitatiua est equalitas extensi-
onis. Equalitas qualitatiua est equalitas intensi-
onis. scilicet in gradu forme. Unde caliditas vniformiter ex-
tensa in aliquo subiecto est equalis qualitatiue euz cali-
ditate extensa per medietatē illius subiecti et nō quanti-
tatiue cum sit dupla ad illam. l. oquitur ergo pbs in
quit burleus de equalitate qualitatiua et nō quantita-
tiua cum dicit qualitatē nō esse equalē longitudini: ta-
men longitudo proprie non sit intensibilis neqz remis-
ibilis. ¶ Prima responsio nō est tenenda: quia licet
philosophus pcedat disputatiue tamē istud dictū est
autenticus: non ex determinatione aliqua facta in hac
prima parte huius capituli: sed ex determinatione faci-
enda in secunda et tertia parte huius capituli. Secun-
da responsio est dubia: quia philosophus loquitur hic de
equalitate proprie dicta et nō de equalitate improprie
dicta. Constat autem equalitatē quantitatiuā esse equa-
litem proprie dictā et nō equalitatē qualitatiuā: cum
dicat philosophus in predicamentis q- propriū est qua-
ntitati fm eam equalē vel inaequalē dici. Proprie igitur
reperitur equalitas in quantitate et nō in qualitate: sicut p-
prie reperitur similitudo in quantitate et nō in qualitate.
neqz due alterationes dicuntur equales ratione quali-
tatis eque intensae vt ipse dicit terminatiū illas. sed ra-
tione equalitatis tempis q- vere et per se dicit quantita-
tas fm aristo. i. p. d. c. m. etis. et i. hoc offerunt duo motus
locales a duabus alterationibus: qz duo motus loca-
les sunt equales vel inaequales ratione subiecto ma-
gnitudinis et tempore: sed due alterationes proprie lo-
quēdo nō dicuntur equales vel inaequales nisi rōne tē-
poris et subiecto. ¶ Dicendū igit q- nō inueniuntur qli-
tate esse equalē quantitati aut longitudini nō per se sed p-
accidēs: et quia sermo aristotelis est per se et nō p- acci-
dens: qz debis que sunt p- accidēs nō est sciētia: vt ha-
betur. i. poste. i. aristo. intendit hanc esse impossibile:
qualitas est p- se equalis quantitati vel longitudini: q- tū
sequitur ex rōne cōcedente alterationē esse equeuelocem
motui locali: qm motibus equeuelocibz acquiruntur
termini per se equales: sed alteratio p- se acqrit quali-
tatem et motui locali p- se acqrit quantitatem localem seu lon-

gitudinem linealis: igit qualitas est per se equalis quantita-
ti vel longitudini. ¶ Et q- illa ppositio sit impossibilis
lis arguitur: qz data illa sequuntur quatuor impossibilia
quoz primum est q- qualitas est per se diuisibilis et per
se habet partē extra partē: quia omne quod est p- se equalē
alicui est per se quantum: cū equalitas sit p- p- passio
quantitatis fm p- fm in p- d. c. m. etis: omne quod est per
se quantum loquēdo de quantitate cōtinua est per se indi-
uisibile et habet per se partē extra partē: si igit qualitas
est per se equalis alicui habet intentum impossibile.
Secundū impossibile q- superficies aut corpus potest
esse simpliciter equalē linee: quia omne quod est per se
equalē alicui potest esse illi simpliciter equalē: sed per se
qualitas est per se equalis linee: igitur potest esse illa
simpliciter equalis. cum igitur omnis qualitas p- se acq-
sita motui sit necessario superficialis aut corporalis sed fu-
perficie aut corpus habere equalitatē simpliciter cū li-
nea. Tertiū impossibile est q- p- quantitatiua est equa-
lis suo toti: ponēdo q- per motū localem acquirat spa-
cium pedalis quantitatē: et q- per alterationē equeue-
locē acqrat caliditatem tū i medietate illius spaciū et sequit
spaciū pedale et qualitatē acq- sita esse equalia. sed qua-
litas acq- sita est equalis medietate spaciū pedalis: qm ac-
cidēs adeq- tur suo subiecto vt iā allegatiū est: igit medi-
etas toti spaciū pedalis est equalis illi spacio qd erat. p-
bandū: et patet p- na: qz quicūqz sunt equalia vni tertio
sunt equalia inter se. Quartū impossibile est q- q- litas est
de p- d. c. m. etis q- litas: qm si q- litas est per se equalis ali-
cui cū hoc nō videat nisi p- p- ta secundū modū d. sed q-
equalitas est p- p- passio q- litaris: sed etiā equalitas est p-
p- passio q- litaris p- p- p- litaris: igit eiusdē p- d. c. m. etis sunt
q- litas et q- litaris p- p- p- na: qz nulla passio p- d. c. m. etis
mētalis inest vni uoce duobz nisi ambo illa sint eiusdē
p- d. c. m. etis: si vni illo p- est in aliquo p- d. c. m. etis vt in
ductiue liquet. (Sic ergo cū.) ¶ Ex p- d. c. m. etis p- b. infer-
ptē negatiua q- d. n. s. v. q- nō omnis motus cūlibet mo-
tui compabilis est in velocitate et tarditate: qz motus re-
ctus nō est cōpabilis motui circulari in velocitate et tar-
ditate neqz motus alterationis motui locali: qm si tales
motus sunt inuicē cōpabiles in velocitate et tarditate: igit
tur possunt esse equeueloces. quo cōcesso arguat sic: Mo-
tibus equeuelocibz acq- runt equalia in eodē tpe p- diffinitioez
equeuelocis assignatā. 6. huius. sed linea recta nō est equalis
linee circulari: nec q- litas est equalis linee vt p- b. atū ē: igit
motus rectus nō est equeuelox motui circulari: neqz motus al-
terationis motui locali. Et sicut p- b. atū tales motus non
posse esse equeueloces: ita p- b. atū pōt nullū eo p- posse eē
altero velociore aut tardiore: qz motibus inaequeuelocibz
acq- runt equalia in eodē tpe: sed linea recta nō est inaequalis
linee circulari: neqz q- litas est inaequalis linee: igit motus re-
ctus nō est velocior neqz tardior motui circulari. et p- b. atū
neqz motus alterationis est velocior aut tardior motui lo-
cali. teneat p- na cū maior ex diffinitioe in equeuelocis da-
ta. 6. huius. minor vero ē euidēs: qz linea recta nō est eq-
lis linee circulari: neqz alteratio motui locali: igitur nō
malo neqz mino: p- p- na: qz inter quēcūqz inueniuntur
maior et minor inter illa inueniunt equalia. l. e. li. Si ergo cum i
equali tpe equalē moueat. i. p- p- a. se. (tū equali velo- rē) mo-
tus (equalis aut nō est passio ois longitudini quare non
erit alteratio loci mutatio equalis et minor quare non
ois) motus cūlibet motui ē cōpabilis.

Notandū q- isti motus nō sunt inuicē cō-
pabiles in velocitate et tarditate tū inuicē in cōpabiles in magnitudine et puitate

Tex.
60.21

Tex.
60.21

Tex.
60.21

Libri septimus.

nō per se sed p accidēs & hoc ratōne subiectoꝝ: aut spacioꝝ aut tempoꝝ. Duo enim motus quicūq; sunt illi dicūt eque magni si sunt in subiectis eque magnis aut si sunt per spacia eque magna aut si sunt in temporibus eque magnis: aut si sunt in temporibus eque magnis: et vnus motus est altero maior si est in subiecto maiori vel in tempe maiori: aut si fiat per spaciū maius. (In circulo autē.) ¶ Ad partem affirmatiuā qōnis arguit phs sic: Motus rectus est cōpabilis motui circulari i velocitate & tarditate: igit per oēs motus sic sunt inuicem compabiles. patet pñā: & antecēdēs declarāt. Velocitas dicit de motu recto & circulari sicut de duobus rectis contrarijs: sed duo recti cōtrarij compant inuicē in velocitate & tarditate: igit &c. maior tenet qz sic motus recti cōtrarij dicunt veloces ita motus rectus & circularis. minor vero est euidentis qm signatis duobus motibus rectis cōtrarijs quoꝝ vnus est sursum & alter deorsum statim conceditur vnū altero esse velociorem aut tardiorē. Motus em̄ terre deorsum est velocior motu terre sursum: cū pñus sit naturalis & secundus violentus. immo etiā est velocior motu ignis sursum ceteris partibus licet vterq; sit naturalis: quia grauitas potentior est ad diuidendū medium q̄ leuitas. Le. li. In circulo autem & in recto quō cōtingit q̄ in his nō fiat comparatio (inconueniens em̄ est nisi sit in circulo) comparatio respectu recto quia videmus (Similiter aliquid moueri & hoc in recto) sicut in circulo (Sed motus necesse est aut velocius aut tardius) esse in motu recto & circulari (sicut si hoc deorsum hoc aut sursum) feratur motu pñario. ¶ Ad hanc obiectionem posset aliquis rñdere pcedēdo q̄ motus rectus & circularis sunt inuicē compabiles p̄m velocitatē & tarditatem in plus & in minus nō aut in equali oī. q̄ motus rectus est velocior aut tardior circulari & eōtra. nō autē eque velox sicut linea recta est maior aut minor linea circulari & eōtra: non autem equalis.

Contra hanc respōsionē arguit phs q̄ si datur veloxius & tardius q̄ datur eque velox: si datur maius & minus q̄ datur equale ponēdo q̄ aliqd mobile in a tempe pertrāseat b lineā circularē & vnū aliud pertrāseat in eodē tempe c lineā rectā & arguit sic: Motus b erit velocior motu c p̄m onem: igit in equali tempe plus pertrāseat de spacio b q̄ de spacio c & tamē in minori per diffinitionē velocius datā ferto huius. sed p̄tinue pertrāseat linea circularis & linea recta: igitur aliqua linea circularis ē equalis recte. Semp em̄ a longiorē licet bzeulozē abscondere amputato: ergo excessu remanet equalitas. Le. li. ¶ Simplicius nihil differt in ratione si aliquis dicat necessariū esse velocior aut tardius moueri: erit autē maior et minor circularis recto per illā rñsionē (quare & qualis. Si erit in a tempe ipm b) spaciū circularē aliqd mobile (pertransit aliud aut ipm c maius erit b ipō c: sic em̄ velocius esse dicitur est). In sexto huius (ergo si in minori) tempe pertransibit (equale velocius) motum (quare erit aliqua pars ipsius a) tempis (in quo ipius b circuli pertransibit) mobile velocius (& tamē) id est sicut (in toto a ipm c) spaciū rectum.

Notandum ex hoc loco accipi q̄ vbi cūq; est dare maius et minus ibi est dare equale. nam si duoꝝ vnū sit mai⁹ & auferatur a mai⁹ p̄cise excessus residua sūt equalia: vt patet tam in quāritate cōtinua q̄ discreta. Quia

em̄ tripedale est maius bipedali cūctus excessus est tāū pedale: si auferatur pedale que remanēt sunt equalia. Et quia ternarius excedit binariū tm̄ in vnitatē: si a ternario transferatur vnitās binarij remanentes sunt eq̄les. ¶ Sed contra. Aliquis angulus rectilineus. s. rectus vel obtusus est maior angulo portōnis qui sit ex circūferentia circuli & diametro. & aliquis angulus rectilineus est minor illo. s. acutus: quia angulus semicirculi omniū acutoꝝ est amplissimus & tamē nō datur angulus rectilineus equalis angulo portōnis: vt patet induciue: cum omnis angulus rectilineus sit rectus obtusus vel acutus igitur &c. Secundo contingit dare quadratū maius circulo & quadratū minus circulo vt patet de duobus quadratis quoꝝ vnū est intra circulum & reliquū extra & tamen non contingit dare quadratū equale circulo quia nō potest supponi quadratum circulo neq; e contra p̄m totum nec p̄m partē cum inter illa nō possit esse contractus nisi in puncto igitur &c. ¶ Ad pñm respondet Egidius q̄ hoc p̄positio circa qdāq; reptur maius & minus circa idē reptur equalis: nō est vera nisi in his que sunt eiusdē rationis: & que sunt p̄p̄ia compabilia: & in quibus p̄p̄ie inueniuntur mai⁹ & minoritas. Constat autē q̄ angulus portōnis & angulus rectilineus nō sunt p̄p̄ie compabiles in mai⁹ & minoritate cum sint diuersarum rationū: ideo nō mirū si inter illas nō inueniuntur equalitas. ¶ Et licet istud sit bene dictū potest tamen largius responderi q̄ nō oportet illud tertium ad qd duo compantur in mai⁹ & minoritate esse eiusdē rationis cū illis duobus sed sufficit q̄ illa duo sint eiusdē rationis quia nō sequitur: contingit dare elementum maius elementō aeri: & p̄tingit dare minus igitur p̄tingit dare equale: & hoc ideo quia elementū maius aeris & elementū minus sunt diuersarū rationū: tamē bene sequitur: p̄tingit dare ignē maiorem aeri: & cōtingit dare ignem minorem aeri: igitur p̄tingit dare ignem equalem aeri. ita in p̄posito nō oportet q̄ datur angulus rectilineus equalis angulo portōnis. si datur angulus rectilineus maior & minor: & hoc ideo quia angulus rectilineus maior angulo portōnis: & angulus rectilineus minor nō sunt eiusdē rationis cum differant specie angulus rectus acutus & obtusus vbi tamen essent duo anguli rectilinei eiusdē rationis quoꝝ vnus esset maior angulo portōnis & alter minor necessario contingeret dare angulum rectilineū equalem triangulo portōnis. Ad secundum dicit Burleus q̄ non datur quadratum nec maius nec minus nec equale circulo p̄m cōmensurationem sed tantum p̄m continentiam: quia possibile est duo esse vasa tantumdem continentia p̄cise quoꝝ vnū esset figure quadrata & reliquū figure circularis p̄m superficiem concauam. Ista respōsio apparet est: sed videtur impli care: quia si a quadratum tantū continet sicut b circulare: igitur contenta sunt equalia equalitate continentie aliter procederetur in infinitum: igitur sunt equalia equalitate cōmensurationis: tunc sic illa contenta sunt equalia equalitate cōmensurationis: sed illorum contentorum vnū est quadratum & alterum circulare: igitur quadratum est equale circulo equalitate cōmensurationis. Item mensurare est motus p̄dicamēti quātatis: vt colligitur a pho. x. metaph. & oīa quanta sūt eq̄lia vel ineq̄alia p̄m p̄m in p̄dicamē. igit oīa quanta sunt equalia vel ineq̄alia p̄m cōmensurationē. sed q̄ dratū & circulus vel circulare sunt quanta: igitur sunt

Tex.
cō. 12

Tex.
cō. 14.

Tex.
cō. 23.

Philosophorum

equalia vel inaequalia fin comensuratione. Itē queli
bet linea pedalis quantitas est equalis cuilibet lineae
pedalis quantitas fin comensuratione: sed aliqua li
nea recta est pedalis quantitas et aliqua quadrata ē
pedalis quantitas et aliqua circularis est pedalis qn
titas: igit omnes iste lineae sunt equales fin comensura
tione. Et ita debet concedi q quadratū est equale circu
lo: nō solū equalitate cōtinētie sed etiā cōmensuranōis.
tamē vbiūq; est equalitas cōmensuranōis est equali
tas cōtinētie vel econtra: vt patuit in primo huius.
(At vero si.) Probato q motus rect⁹ et circularis nō
sunt compabiles in velocitate et tarditate et itē q sūt
compabiles cōsequēter pbo manifestat que istaz par
tum est tenēda dicens q sustinēda est pars negatiua
videlicet q nō sunt compabiles in velocitate et tardita
te aliter linea recta esset equalis circulo: vt probatum
est. neq; sequit velocitas dicit de motu recto et circula
ri sicut de duobus motibus rectis contrariis: sed duo
motus recti contrarij sunt inuicē compabiles in veloci
tate et tarditate: igit motus rect⁹ et circularis sunt etiā
compabiles: qm lineae descriptae per duos mot⁹ rectos
contrarios sunt eiusdē ratiōis et sunt inuicē equales vel
inequales in actu. nō autē lineae descriptae per motus re
ctum et circularē motū. vbi tamē velocitas vniuoce di
centur de omnibus motibus nominatis argumentū esset
bonum: sed equiuoce dicitur vt videbitur in lectione se
quente. L. li. At vero si sunt compabilia scilicet mot⁹ re
ctus et circularis (accidit illud quod est (modo dictū)
videlicet (equale esse rectum circulo.)

Tex.
cō. 24.

Contra

predicta arguitur omnes mot⁹ es
se inuicē compabiles in velocita
te et tarditate quia omnibus motibus corespondet eadē
diffinitio motus vt patuit tertio hui⁹. et omnibus velo
citatibus et tarditatibus corespondet eadē diffinitio ve
locis vel tardis: vt colligitur a philosopho sexto huius.
igitur rē. Secundo: Motus velocitatis insequit pro
portionem: sed quilibet proportio cuilibet proportioni
est comparabilis: igitur quilibet motus cuilibet motui
est compabilis in velocitate: tenet cōsequētia cum ma
iori per aristotelem in hoc septimo: et minor est clara
ex eo quia omnis proportio fundatur in numero: vt
colligitur a philosopho secundo et tertio huius. Con
stat autē quilibet numerus cuilibet numero esse compa
bilem. Ponatur igitur q a moueatur motu recto a p
portionē dupla: et b motu circulari etiā a proportio
ne dupla: et c motu alterationis a proportioē quadru
pla. Iste casu admissio. videtur q motus a et b sint eq
veloces quia eoz quilibet sit a proportioē dupla et
quolibet proportio dupla est equalis cuilibet alteri. p
portioni duple. Motus autem c sit a proportioē qua
drupla: et quoniam proportio quadrupla est dupla cui
libet proportioni duple: ideo motus c est in duplo ve
locior motu b. Ad primū negatur cōsequētia quia
diffinitio motus nō est vniuoce: vt testatur cōmenta
tor tertio huius. neq; diffinitio velocis est vniuoce sed
equiuoce vt colligitur a philosopho in parte sequen
ti. ideo nō oportet omnes motus esse compabiles in ve
locitate sicut nō compantur omnes termini motuum in
equalitate. Ad secundū negatur cōsequētia sed solum
sequitur q omnis motus cuilibet motui est compara
bilis in proportione ita q motus a et b sunt compara
biles in proportione equali: et motus b et c sunt compa
biles in proportione inaequali. Equali em proportioē
mouentur a et b sed nō equali velocitate et in duplo ve

locus pporionabiliter mouetur q b: nō tamē i ou
plo velocius: qm proportio velocitatis est dupla ad
pporionē velocitatis b: nō tamē velocitas c est ou
pla ad velocitatem b rē.

Quecū

Tex.
cō. 24.

q nō equiuoca. Ista ē
secūda pars huius ca
pituli in qua aristote.
soluit questionem: tra
dens quattuor regu
las de comparatione re
rum adinuicē quartū pri
ma est ista: Ad hoc q
sint aliqua cōpabilia
requirit q illa nō sint
equiuoca. Secūda regula: Ad hoc q sint aliqua com
parabilia requirit q habeant idē subiectū prīmū. ibi:
(Qm ppter quid.) Tertia regula. Ad hoc q aliqua
sint compabilia requirit q habeant eandē naturā. ibi:
(Aut manifestū est.) Quarta regula. Ad hoc q aliqua
sint cōpabilia requirit q sint eiusdē speciei spālissime.
ibi: (Sergo nō solū.) Prima igit regula est ista:
Ad hoc q aliq sint cōpabilia requirit q nō sint equoca
ide est de illis nō dicat nomē equocu in q sit compario.
Ista regula exēplariet declaraf: qm si de aliqb⁹ dī nō
mē equocu illa nō cōpant in illo: sed bene si de illis dī
nomē vniuoce. vbi gta. Acutū equoce dī de stilo vino
et corda. Iquo ad sonū et nō cōpant in illo igit rē. pri
ma ps antecedētis patet: qm qdlibet illaz trū ē actu
tū sed nō eadē rōne et diffōne: qz si qrit ppter qd stil⁹
est acut⁹: rīdet qz fortiter penetrat tactū. et si qrit ppter
qd vinū ē acutū: rīdet qz fortiter penetrat gustū. si vō
querit ppter qd chozda cythare ē acuta: rīdet qz for
titer penetrat auditū. et nō accipit hic penetrare vt dicit
acutū sed potētia vel aptitudine. ecce qz pūne assignat
diuersa rō ad qdēm. ppter quid querēt de acuto. ideo
acutū fin idē nomē equoce dī de stilo vino et chozda.
ppterea nō cōpant in acuto: qz nō bene dicit stilus ē
acutior vino. neq; qz vinū sit minus acutū q chozda.
Secūda ps antecedētis declaraf. nā qz acutū vniuoce
dī de duob⁹ stilis seu de duplici vino vel chozda: ideo
fm illud inuicē cōpant duo stili et duo vina seu due
chozde: qz bene dicit hic stilus est acutior illo stilo: et
hoc vinū est magis acutū q illud: et hec chozda ē ma
gis vel min⁹ acuta illa chozda. nā vltima chozda cy
thare est acutior penultima. Qd aut acutū vniuoce di
cat de duob⁹ stilis manifestū est qz sp rīdet fm eadē
rōne. qz fortiter penetrat tactū. Et ita dicatur de alijs
suo mō. Ideo em vn⁹ stilus ē altero acutior qz fortius
penetrat tactū. et vnū vinū alio min⁹ acutū qz min⁹ pe
netrat gustū. et vna chozda eque acuta cū alia qz equa
liter penetrat auditū. L. li. Sed quecūq; nō equiuoca
oīa cōpabilia sūt puta qreincōpabile est altep istoz
cū altero v3 stil⁹ vinū et chozda (vtrū acutū stil⁹ aut vi
nū aut vltia) chozda cythare sit q altep istoz (qz em
equoca sūt nō cōpant) inuicē (sed vltia ei q ē iuxta vl
timā cōpabilis ē qm idē accidit acutū in vtrūq; i. eadē
est rō acutū in vtraz dicitaz chozdaaz.

Tex.
cō. 24.

Notandum

q sicut equoce dī acutū
de magnitudine sapore
et sono qz aliter dicit corpus acutū et aliter sapor et ali
ter sonus: ita equiuoce recipit oppositū. nā acutum in
corpibus opponit obitū acutū in saporibus oppo

Libri septimus.

ntur dulci. acutus autem in sonis opponitur graui.

Sed dubitatur quoniam stilus ita for-
titer penetrat ta-
ctum sicut vinū gustū et vinū fortius penetrat gustū quā
sonus audiū: igitur stilus est ita acutus sicut vinū et vi-
num est acutius sono: patet consequentia a diffinitione
ad diffinitū: antecedens autem patet ex cōmuni mō loquē-
di. Respondet negādo antecedens quoniam sicut acutus di-
uersimode reperitur in stilo vino et sono: ita et penetratō
equiuoce inuenitur in tactu gustu et auditu. et licet illa et ita
nō sint cōparabilia in acuto simpliciter tamen sunt com-
pabilia in pportione et in pportionabilitate respiciēte
acutus: quia bene dicitur stilus est pportionabiliter acu-
tior sono id est pportio acutiei stili ad stilū est maior
pportione acutiei soni ad sonū. bene etiā dicitur sicut
stilus est acutior stilo ita sonus est acutior sono: ita quod
equiuoca nō comparantur in noīe equiuoco sed bene in
pportione que vniuoce dicitur de equiuocis et in pro-
portionabilitate quod est stilūdo pportionū. at ut tradit
Euclides. r. geo. Linea enim non cōparatur numero in
magnitudine sed pportione et pportioabilitatē qz nō
bene dicitur linea esse maiorē aut minorē numero aut
illi equalē vel inēquale: sed bene quod vnus numerus
est altero maior vel minor: sicut vna linea ē altera ma-
ior et minor et qz linea ē pportioabilior maior numero ad
hunc intellectū quod pposito lineā ad lineā est maior p-
portione numeri ad numerū. (Ergo nō idem.) Ex ista
regula sua declaratio aristoteles infert motū ad
questionē dī. quod nō quilibet motus cūlibet motui com-
parabilis est in velocitate et tarditate quia nō motus res-
ectus motui circulari neque motus alterationis motui lo-
cali ex eo quia velocitas dicitur de illis equiuoce sicut
diuerfas rationes. Si enim queritur propter quid motus
rectus est velox: Respondetur quia in medio tempe de-
scribit magnā lineā rectā. et ppter quid motus circula-
ris est velox Respondetur quia in modico tempe descri-
bit magnā lineā circularē. Si autem queritur propter
quid motus alterationis est velox. Respondetur quia in
modico tpe iducit magnitudinē latitudinē altitudinis idē
pigit de tarditate quod dicitur de omnibus istis motib⁹
equiuoce sicut diuerfas rationes. Ideo enim motus rect⁹
est tardus quia in magno tempe describit parua lineā
am rectam. Et motus circularis est tardus quia in ma-
gno tempe describit parua lineā circularē. Motus au-
tem alterationis ideo dicitur tardus quia in magno tē-
pore inducit parua latitudinē qualitatis. I. e. li. Ergo
nō idem velox hic et ibi id est nō sumatur eadē ratio
velocitatis in motu recto et in motu circulari. (multo
autem adhuc minus in alteratione et loci mutatione.)

Notandum sicut ppter quod minus sunt
compabiles in veloci-
tate et tarditate alteratio et motus localis quā motus rect⁹
et circularis: quoniam minorē equalitatē vel inēqualita-
tem habet linea et qualitas que acquiruntur per altera-
tionem et motum locale quā linea recta et circularis que
acquiruntur per motū rectum et circularē: cum inter li-
neam et qualitatem nō potest inueniri nisi equalitas vel
inēqualitas per accidens: sed inter lineā rectam et circu-
larem potest inueniri equalitas vel inēqualitas per se
quoniam linea recta potest fieri circularis: et eōtra. quo-
etiā ad equalitatē vel inēqualitatem potētiale. Linea
recta est equalis vel inēqualis circulari nō per accidens
sed per se sicut nō per accidens sed per se competit cūli-
bet illarum lōgūdo a qua fluit per equalitas et in-

equalitas potētialis ut dictum est supra.

Dubitatur circa illud quod dicitur philo-
sophus in regula videlicet quod
omnia nō equiuoca sunt compabilia ad veram com-
paratōnem ponat quattuor scilicet quod sunt nō equiuo-
ca: quod habeant idem subiectū primū. et sunt eiusdē regu-
le: et eiusdē speciei specialissime. Nō ergo sufficit ali-
qua nō esse equiuoca ad hoc quod sint compabilia. Res-
ponderetur quod eoz que predicantur de multis quedam
sunt equiuoca tantū: quia dicuntur de illis tantum sicut
idem nomen: ut canis. quedam sunt vniuoca et partim
equiuoca: magis tamē vniuoca quā equiuoca quia sunt
propinqua vniuoco puro: et remota ab equiuoco pu-
ro et generali. Dicitur propterea Porphyri⁹ genus predi-
cari vniuocet nō dicitur ipm predicari equiuoce. Quod
autem sunt vniuoca et equiuoca magis tamen equiuo-
ca quā vniuoca: ut transcendentia et alia que habet dis-
tinctōes analogas: quia sunt propinqua puro equiuo-
co et remota ab vniuoco puro. Dico igitur quod licet illa quat-
tuor requirant ad hoc quod sint aliqua vere et ppter cō-
pabilia in illa se cōsequunt accipiendo equiuoca ut ac-
cipit hic philosophus. ppter ista quod insunt vere et ppter ista inueni-
uocata. Intendit ergo philosophus quod quicquid nō sit equiuoca. i.
quicquid sit verissime vniuoca sunt ppter cōpabilia quoniam
italia nō sunt equiuoca: et habent idē subiectū primū et di-
cunt eadē nām et sunt eiusdē speciei specialissime. (Hic primus
qdē.) Contra regulā arguit philosophus sic: Aliquis nō equiuoca
quoniam nō sunt cōpabilia: igitur nō oīa nō equiuoca sunt cōpa-
bilia: antecedens arguitur: quoniam multū et duplū sunt nō equo-
ca cū cūlibet illorū cōrūdeat vna diffō: et in nō dicit
cōparatū de aere et de aqua quod aer nō est magis mult⁹
quā aqua neque magis duplus quā aqua neque eadē eōtra: ut
arguat sic: Multū dicitur de aere et de aqua vniuoce: quia
sunt eadē rem repertā in eis et tamen nō comparant
in multo cum nullū illorū sit magis multū quā reliquū. et
si dicitur quod multū est equo cū ad aquā et aerē neque hz ean-
dē rōnē in eis fiat instantia de duplo quod dicitur de illis
sunt eadē rationē que ē pportio duorū ad vnu et in nō
cōparant in duplo cū nullū illorū sit magis vel min⁹ ou-
plū quā reliquū. I. e. li. Aut pro sed (primū qdē hoc nō
verū ē) sicut apparet vbi quod si nō sint equiuoca quod illa sint
(cōpabilia. multū enim idē significat in aqua et in aere et in
sunt cōpabilia aqua) et aer in multo. (Si aut nō signi-
ficat) idē multū in aqua et in aere (duplū qdē idē) signifi-
cat in illis (duo enim ad vnu) est diffō duplū (et nō com-
pabilia sunt.) Ad istā obiectiōnem respondet philosophus dī. quod
multū et duplū sunt equiuoca. nec seque illa dicunt de aqua
aere sicut eadē diffinitio nō igitur sunt vniuoca ad illa: quia il-
la diffinitio etiā ē equiuoca cū nō dicat de aqua sicut eadē
rōnē vniuoca sicut sicut sicut vniuocē. verbi gratia: Diffō multū ē il-
lud quod cōtinet tū. i. qd hz tāta qntitatē. et diffō duplū ē
qd pūnet tantūde et egle qz vna pars est equiuoca. s.
tū cū diuerfis ratiōib⁹ inueniatur in aqua et aere. Inue-
nitur enim in aqua ut dicit multitudinē mediā cū pauca extē-
sione et in aere ut dicit multitudinē extēnsionis cū pau-
ca mē. et si daf alia diffō duplū ē. pportio duorū ad
vnu itēz hec diffō ē equiuoca quia hz duas ptes equiuocas
vz vnu et duo: cū quodlibet illorū inueniatur in aqua et in aere
diuerf ratiōib⁹. vnu ei iūctū in aqua et equalē. x. aeris: et i ae-
re inuenit et equalē. x. ignis dicitur pbo. et de gene. quod ex
vno pugillo aqua generantur decē pugilli ignis. Lō sicut dī de
duob⁹ quod duo inueniuntur equiuoce in aqua et in aere. ppter
eadē rōnē ppter quā vnu equiuoce repit in illis. Duo enim

Tex.
cō. 24.

Tex.
cō. 24.

Tex.
cō. 25.

Philosophorum

Ter.
cō. 26.

inueniunt in aqua ut equiuocent. xx. aeris et inueniunt in aere ut equivalent. xx. ignis: cum ex duobus pugillis aque fiant. xx. pugilli aeris. et ex duobus pugillis aeris fiant. xx. pugilli ignis. multum ergo et duplum et diffinitiones istorum sunt equiuoca ad aquam et aerem quia non dicunt de eis secundum eandem rationem uniuocam sed tamen secundum vocem. L. li. Aut pro sed et in his eadem ratio est id est diffinitio multi et dupli (et namque multum equiuocum est sed quozunda) sed multi et dupli (etiam rationes) id est diffinitiones (etiam equiuocae sunt ut qui dicat aliquis quod multum est tantum id est multum est quod habet tantam quantitatem (et adhuc duplum est quod continet (tantum de equale) quod dlibet istorum est (equiuocum) et etiam diffinitio dupli quod datur per unum et duo equiuoca (et unum autem si contingit) predicari de aqua et aere (statim equiuocum est. Si autem hoc) sed unum et equiuocum (et duo) etiam est equiuocum.

Notandum

secundum commentatorem comēto. 26. quod multum et paucum duplum et dimidium (et similia non sunt uniuoca vera sunt illa quorum diffinitiones sunt eadem: voce et ratione. diffinitiones autem istorum sunt eadem secundum vocem et diuersae secundum rationem. equiuocorum autem quaedam sunt quorum diffinitiones sunt diuersae voce et ratione. alia vero sunt quorum diffinitiones sunt equiuocae sicut nomina eorum. Duae diffinitiones ponit hic commentator: quae prima est ista: Duplicitas sunt uniuoca. scilicet vera et non vera. Uniuoca vera sunt illa quorum diffinitiones sunt eadem voce et ratione: ut homo et animal. Diffinitio autem hominis aut est animal rationale tam voce quam significatio quod ratione inuenit in omnibus suppositis hominis: et diffinitio animalis quae substantia animata sensitiua tam voce quam ratione inuenit in homine et in equo et in omnibus alijs speciebus praeter sub animali. Ideo enim fortis est homo et plato est homo quia uterque est animal rationale: et non tam homo quam equus est animal: quia uterque est substantia animata. Uniuoca non vera sunt illa quorum diffinitiones sunt eadem voce et non ratione: ut diffinitiones multi et pauci dupli et dimidii. Secunda diffinitio est ista quod duplicitas sunt equiuoca: quaedam sunt quorum diffinitiones sunt diuersae voce et ratione: ut canis et acutum. nulla enim alicui illorum assignatur conuerti bilis diffinitio sed plures secundum pluralitatem specierum. Si autem inarrabile: martius et celeste: aut stilus: viuus et solus differunt voce et ratione: ita diffinitiones illorum continent sub cane et acuto differunt voce et ratione. Quedam autem sunt equiuoca quorum diffinitiones sunt eadem voce et equiuocae positio: ut exemplificatum est de multo et paucio duplo et dimidio. et potest etiam exemplificari de veloci et tardo. unde veloci est illud quod pertransit multum spatium in paucio tempore: et tardus est illud quod pertransit paucum spatium in multo tempore. quolibet istarum diffinitionum est equiuoca sicut et termini positi in illis videlicet multum et paucum. ac etiam spatium quod dicitur de spacio recto et circulari: ac etiam quantitati et qualitati: uo diuersis rationibus.

Contra

predicta arguitur et primo quod aqua et aer sunt comparabilia in multo: quoniam unus pugillus aque est uno pugillo aeris maior: igitur unus pugillus aque est magis multus quam unus pugillus aeris. tenet consequentia: quia comparatiuus gradus resoluitur in positum comparabiliter sumptum per magis et minus. Sequitur enim fortis est albus: plato est fortis est magis albus quam plato. Constat autem quod pl

habet positum multum et superlatiuum plurimum. antequam dens est manifestum eo quod in uno pugillo aque est plus de materia quam in uno pugillo aeris: cum ex uno pugillo aque fiant decem pugilli aeris: et ex uno pugillo aeris sit tantum decima pars unius pugilli aque: per aristotem. secundo de generatione. Secundo arguitur quod aer et aqua sunt comparabilia in duplo quoniam elementum aeris est decuplus ad elementum aque: ut colligitur a philosopho secundo de generatione. igitur aliqua portio aeris est dupla ad aliquam portione aque: ut per consequens aliquis aer est duplus alicui. Unde dicit commentator hic comēto. 25 quod istud mel est duplus huic aeri. Tercio arguitur quod multum et duplum non sunt nomina equiuoca: quia quodlibet istorum significat unum conceptum. quilibet enim audiens multum aut duplum semper intelligit idem. sicut audiens hoc nomen homo vel animal. sed omne nomen significans unum conceptum est uniuocum ut patet inductiue: igitur et. Quarto arguitur quod illa diffinitio non est equiuoca in qua ponitur terminus equiuocus: quia animal rationale non est diffinitio equiuoca sicut neque homo est equiuocum: et tamen in ea ponitur terminus equiuocus. scilicet animal. quia in generibus latent equiuocationes secundum philosophum in tertia parte huius capituli. Ad primum concedo quod aqua et aer possunt comparari in multo ut argumentum probat: neque dicit aristoteles oppositum nisi ex communi modo loquendi: quia non communiter dicimus aliquid esse magis vel minus multum quam reliquum. Propterea dicit philosophus in littera quod si non est sufficiens instantia de multo accipitur instantia de duplo. Ad secundum concedo quod aliquis aer est duplus alicui aque non tamen ex aqua et aer comparantur in duplo cum non accipitur aliquis comparatiuus gradus neque positum aliquod comparabiliter sumptum: ideo hec est falsa: aer est magis duplus quam aqua: cum duplicitas consistat in diuisibilibus: et nihil sit magis duplum ad aliud quam reliquum. Ad tertium dicitur quod multum et duplum dupliciter possunt considerari. absolute et respectiue. si absolute sic dicuntur unum conceptum et una ratio ad modum generis: et sic sunt magis uniuoca quam equiuoca. neque partes suarum diffinitionum sunt equiuocae ad modum loquendi philosophi in comēto 25. Si autem accipiuntur respectiue ut circumferuntur diuersas materias diuersarum naturarum sic sunt equiuoca. neque dicunt de aqua et aere secundum eandem rationem quia dicunt de aqua per respectum ad aerem et de aere non per respectum ad aquam sed ad ignem. Ad quartum dicitur quod philosophus loquitur de equiuoco puro aut de equiuoco quod est magis equiuocum quam uniuocum. Constat autem quod animal non est equiuocum purum neque magis equiuocum quam uniuocum ideo absolute non dicitur equiuocum sed uniuocum. intelligitur etiam philosophus de equiuoco non contracto per differentiam simpliciter uniuocum: sed aial contrahit per differentiam simpliciter uniuocum nulli nisi homini potentem conuenire. (Quoniam propter quid.) Secunda regula ad hoc quod aliqua sunt comparabilia requiritur quod habeant idem subiectum primum. id est in quo fit comparatio debet habere idem subiectum primum in comparatis. Ista regula etiam declarat. nam sicut uniuoca sunt inuicem et non equiuoca ut in priori regula ostenditur: ita quod dicitur eadem namque sic ut sunt in eodem subiecto primo sunt comparabilia utraque in hac regula quam in tertia ostenditur. homo enim equus seu equus et canis inuicem comparantur in albedine et magnitudine: quod ratio utriusque aliquid illorum fit aliter albi aut maius: quia subiectum remotum sit diuersum in natura. scilicet homo equus et canis tamen subiectum propter quod est idem species. scilicet suppositum in quo primum fundat albedo et color: propter quod

Ter.
cō. 27.

Liber septimus.

camenti quantitatis aut prima materia in qua primo
 fundatur magnitudo: a etiam adfufceztationis in quo
 libet comparatozum: aqua autem 7 vox nō bene com-
 parantur in magnitudine quia non bene dicitur aqua
 eſt maior voce cum magnitudo vocis 7 aque non ha-
 beant idem ſubiectum primū in aqua 7 in voce quoni-
 am ſubiectus primus magnitudinis aque eſt corp⁹ ſub-
 iectum aut primum magnitudinis vocis eſt motus. 7 e.
 lit. (Qu) dictum eſt propter quid alia comparabilia
 qdem ſunt qz ſunt vniuoca alia vero non qz ſunt eq⁹
 uoca ita alia comparabilia ſunt. Siquidem erit vna
 nō illozum in quibus fit comparatio aut quia ſunt in
 alio primo ſuſceptiuo equus qdem igitur 7 canis com-
 parabilia ſunt in albedine querendo vtrum albus ſit
 aliquod eorum altero eorum in quo enim primo eſt al-
 budo idez eſt videlicet ſuperficiēs 7 magnitudo. Simi-
 liter in qua cōparantur illa habet idem ſubiectum pri-
 mum in cane aqua aut 7 vox non cōparantur in ma-
 gnitudine in alio nāqz ſubiecto primo eſt magnitudo
 aque 7 in alio magnitudo vocis.

Notandum qd in tantū aliqua sunt cōparabilia inquantū sunt eiusdem rationis aut illa in quibus cōparant sūt eiusdem rationis. quicquid ergo diuersificat rationem & diffinitionem cōparabilium impedit eoꝝ comparationem: subiectum autem remotū non ingreditur diffinitionem antecedentē: sed subiectum p̄mū. 1. p̄mū & p̄p̄riū non diuersificabit diffinitionem accidentis subiectum remotū sed p̄mū. homo enim nō ingreditur diffinitionem symphytis: sed nāsus requiritur ergo qd cōparabilia habeant idem subiectum p̄mū quia diuersificatis talibus subiectis diuersificantur diffinitiones eorum & cōsequenter impeditur illorum comparatio. Ex predictis sequitur p̄mo qd omne accidens cōmune habet subiectum p̄p̄riū p̄p̄rietate p̄mi modi patet qm̄ albedo est accidens cōmune & habet subiectum p̄p̄riū p̄p̄rietate p̄mi modi: p̄ qm̄ albedo est accidens cōmune & h̄z sub̄z p̄p̄riū p̄p̄rietate p̄mi modi: p̄ illud qd libet aliud accidens cōmune antecedens patet quoniam superficies est subiectum p̄p̄riū albedinis non quia omnis superficies est subiectum p̄p̄riū albedinis nulli competi nisi superficies vel ratione superficies: eo modo quo dicitur potius qd esse medicum est p̄p̄riū homini potius. 4. modis p̄p̄rietatis quozū p̄ius est in esse vni speciei tantū: & non cūlibet individuo illius speciei. Secūdo sequitur qd nullū accidens cōmune est accidens p̄p̄riū sui subiecti p̄mū: quoniam accidens p̄p̄riū alciuius speciei distincti circūcūrnit ipsum & cōmuniter corūp̄itur subiectum ad corūp̄tionem illius: sed nullum accidens cōmune distincte circūcūrnit suū subiectū: neq; cōmuniter corūp̄itur illud subiectum ad corūp̄tionem illius: igitur etiam antecedens patet inductiue nam symphytis est accidens p̄p̄riū nāsi & r̄sibilitas hominis: cōstat autem qd symphytis distincte cōnotat nāsum ad cuius corūp̄tionem corūp̄itur nāsus & r̄sibilitas distincte significat hominem ad cuius definitionem definit homo. albedo autēz nō distincte significat superficiēz: neq; de necessitate corūp̄itur superficies ad corūp̄tionēz albedinis. Tercio sequitur qd omnes forme eiusdem rationis habent subiecta p̄mā eiusdem rationis & nō ecōtrā p̄mā pars patet ex littera & inductiue actione quocūq; aliud & aliud subiectū p̄mū necessario habet aliam & aliā formam cum actus actiōis sūt in paciente dispositio per

Aristo. scdo de anima: scda pars est nota ex se quonia
 albedo et nigredo sunt forma eiusdem rationis: et
 tamen habent subiecta prima eiusdem rationis vide-
 licet superficies etiam forma equi et forma canis diffe-
 runt specie et tamen subiecta prima sunt eiusdem ratio-
 nis. videlicet materia prima equi et materia prima ca-
 nis. 4. sequitur qd in celo est materia prima eiusdem ra-
 tionis cu materia ho: inferioz quoniam quantitas
 celi et quantitas ho: in inferioz sunt eiusdem rationis cu
 omnes duz linee sunt eiusdem speciei spaliissime et om-
 nes duz superficies et omnia duo co:pora predicantur
 ti quantitas vt colligitur a philosopho in predicamentis
 sed quantitas ho: in inferioz est subiective pzo in ma-
 teria prima per comentatores pmo huius et idem in
 de suba orbis igitur quantitas celi est subiective pmo in
 materia prima eiusdem rationis cum materia ho: in in-
 feriozum patet sequentia quia forme eiusdem speciei
 specialissime habent subiecta prima eiusdem rationis
 vt colligitur a philosopho hic. ¶ Contra regula argu-
 gitur quia ternarius est maior binario et tamen ma-
 gnitudo in qua co:parantur binarius et ternarius non
 habet subiectum pzmū eiusdem rationis: nam magni-
 tudo binarij fundatur in binario: et magnitudo ternari-
 rij in ternario: constant autem binarij et ternarium non
 esse eiusdem rationis. Item vna linea est longior et ma-
 ior alia linea et qd talis magnitudo vel longitudo non
 videtur habere subiectū propriū. ¶ Ad pzmū dicat qd
 magnitudo numeri est magnitudo discreta et non pnia
 et qd numerus est multitudo ex vnitatibus aggregata:
 ideo magnitudo numeri fundatur pmo in ipsis vni-
 tatibus sicut et ipsa multitudo. ¶ Ad scdm dicat qd si
 sit mentio de subiecto mathematico subiectū pzo
 pium magnitudinis et longitudo linee est linea si au-
 tem sit mentio de subiecto naturali sit subiectū magni-
 tudinis talis vel longitudo est p materia psta aut
 oēs duas lineas esse eiusdem spai spaliissime et oēs pzi-
 mas materias esse eiusdem ronis. (Aut manifestū est)
 tercia regula ad hoc qd aliqua sint co:parabilia requiritur
 qd dicat eandem nām pbatur dupliciter et p^o sic ad b
 qd aliqua sint co:parabilia requirit idēptas nō: patet
 pna qm co:parabilia debent esse vniuoca et dicere qd
 vniu: sed co:parabilia maiore vnitates hnt ex nā sua qd
 ex parte sube tū forme eiusdem ronis non dicū numero
 ex nā sua sed ex nā subiecti: ois. n. distinctio malis ē ex
 mā vt colligit a p^o. s. meta. arguit ergo p^o sic si sola
 vnitates sub i sufficeret ad co:parationem et sola diuersitas
 co:parationū idēptationē: et sola diuersitas subie-
 ctōz idēptationem sequitur qd nullā mētionē faciē-
 tes de diuersitate forme max ex nā sua hnt dicere oia esse
 vniu: ex quo oia suscepia p^o forme max nālium sunt eius-
 dem ronis et est inco:ueniens qm tunc eadē abū et dūc-
 te ex nā sua essent idēptas neqz inueniret in eis diuersitas nisi
 si pzo qto essent in diuersis subis qd est falsum. 1. e. lit.
 (Aut) p sed manifestū est qd erit oia qd vniu: facere
 si nō requirunt nisi distinctionē subo:z fm hoc ergo in alio
 alio qm qd dicit est. i. ptingit dicere vniu: qd esse il-
 lud qd in alio subo et erit idem equalē et dūc- t. albu:
 sed in alio idēpt si est diuersitas inter illa hoc esse quia
 sunt in alio et in alio subiecto.

Notandum fm comẽ. comento. 28. q
si posuerimus q magnũ
¶ parũ ¶ talia equoca nõ diuersant: nisi fm subm cõ
tinget vt oia sint vniuoca ¶ sic egle hẽbit eandẽ ratio/
nem in numeris ¶ magnitudie ¶ tpe. Inẽdit q magnũ

Whifcorum.

¶ parum ⁊ equale nō hñ rōe subfīdē ex nā sua sūt equa
ga aliter secūdo q̄ eandē ratiōem inueniētur in nu
meris q̄ritate cōtinua ⁊ tēpore ⁊ est fallum nā vn⁹ nu
merus est altero maior aut minor vel equalis: q̄z ha
bet plures vnitates aut pauciores vel tot ⁊ vna linea
est altera maior minor vel equalis: quia si illi suppo
neretur illam excederet: ⁊ vn⁹ ip̄s est altero maior mi
nus vel equeq̄ vn⁹ plus vel minus durat q̄ reliqu⁹
aut tñ durat furat reliqu⁹. (Ampli⁹) suscepiti⁹ secūdo
arguit p̄hs ad idē sic aliud ⁊ aliud suscepiti⁹z requirit
aliām ⁊ aliām naturā: ⁊ aliā ⁊ aliā materiā aliā ⁊ aliā
formā: igitur ip̄s p̄bilia exigit vnitatem subfīetā re
quirunt idēpitātēz naturē ⁊ formē: patet p̄ia cum an
cedentes q̄ non quodlibet fit ex quol⁹ indifferēter
sed determinat⁹ ex determinatō vō ostendit est p̄mo
⁊ scō hui⁹: ⁊ scō de aīa dicit q̄ actus actiozom
sunt in paciente dispositio q̄ semper propius actus ē
in p̄pia materiā. L. et. (Ampli⁹) suscepiti⁹ nō p̄m
gens est. i. non est quodcūq̄ indifferēter (sed vn⁹ vni
us est principi⁹). i. vnum principium suscepiti⁹ vni
us est nature.

Notandum q^d phisice q^d ad hoc q^d aliqua sint cōparabilia nō sufficit idēptitas suscepiunt p^rimū p^risū requirunt q^d habeant eandē formā ⁊ naturā v^t destruat errorem plato^{nico} ⁊ ponitū idēptatē rerū fm formā ⁊ idē am ⁊ diuersitatē fm materiā ⁊ subiectū cum res nō differant int^r v^t nō sunt est ratioē materiē sed magis ex propria natura.

Sed dubitatur qz videtur vele
Aristo. qz sic for
marum eiusd' rōnis est idēz subiectū pzinū: ita forma
rum ouerfazz specierum est aliud suscepū pzinum:
et ita sentit Egidius di. qz ouerfificatio pzinio suscepctio
ouerfificatur: natura et ep'. Rūdet qz ouerfarsū natu
rarū sint ouerfa suscepctia pzinia. intelligit duplici
ter: essentialiter et accidentaliter essentialiter non est verū
qm albedo et nigredo sunt forme ouerfarsū naturarū
tū suscepctia p' sunt eiusdem rōnis v' superficies in
quibus fundantur. Similiter forma equi et forma ca
nis sunt ouerfazz naturaz: et tamen suscepctia pzinia
nō sunt ouerfazz naturaz: qz cuiuslibet forme gñalis
et copozalis pzia materia est suscepctū pzinū et tūe
dictum vt colligit a pbo pzinio de ge. et a cōmentator
scdo de aia et s. huius. Sed accidentaliter illud est cō
cedendū qm albedo et nigredo nō recipiūt in sup'
ficiē mediantibus oispo fitiōibus accidentalibus ouer
farum ratiōis neqz forma equi et forma canis recipiūt
in mā nsti in ea fuerit ouerfa mixtio qualitū pzi
marum. (Si ergo nō solum). a. regula ad hoc qz aliq
sint cōparabilia requiritur qz sint eiusdem speciei pzi
lissime. illud in quo fit cōparatio qz esse spēs spāliss
ma sic qz nō habeat differentia quādam ad nām: neqz
qz nūm ad subin: genus n. dicit vñā naturā: qz p'dicatur
vñū uoce nō fit in genere fit. p'pzie p'pazio et nō n. p'
pzie of aliqd esse altero magis colozatum et hoc ideo
qz licet dicat vñā naturā tū illa nō diuiditur p' differen
tias ouerfazz naturarū cōtrabētes genus ad ouerfazz
spēs: albedo aut est spēs spālissima: nō non b' differen
tiam fin naturā: neqz fin subiectū pzinū oispo in albe
dine pōt. p'pziissime fieri p'pazio: et fit in magnitudine
dicendo vñū esse altero magis vel minus albus: aut n'
grum: cū. n. of albus ē magis colozatū qz nigrū nō fit
p'pazio fin aliquid colozē spālenti: sed fin colozē in cōi

ideo nō est ppzia ppatio: cum autē dicit: sōz. est albiōz
platonē: aut canis est nigrīōz equo. lā fit ppatio fm al
quē colōzē spālēm ppea est ppatio. ppzia. l.e.it. (Si
ergo) hec vera sunt (non solū opz ppabilia nō equivo
ca esse: sed nō hēre differentiā: neq; q rōne subit: neq;
in quo rōne nature) dico autē sicut colozē hys dīuisionē
essentialē in plures naturas nō ergo est aliqd ppabi
le fm hoc vt vniū colozatū magis sit albiū q nigrū hec
enim ppant non fm aliquid colozem in spālitiū in
quodm colozē. i. fm colozē in cōi non fit. ppzia ppatio
sed fm album fit. ppzia ppatio qz est spēs spālissimā.
¶ Contra istam regulā vidēt esse plures istāte: qm
forma est magis ens ⁊ suba ⁊ natura q mā p Aristō.
p^o huius ⁊ scdo huius ⁊ suba est magis ens q accē:
⁊ metaphisice ⁊ accēs absolutum magis q respectiuū.
di. pho. s. meta. q relato est minime entitas: sed ens
substantia accēs ⁊ natura in quib⁹ sunt huiusmodi cō
parationes nō sunt spēs spālissimē vt liquet igitur ⁊c.
Item bznū est aiancus plāta per auctorem. 6. pncipi
ploz ⁊ nō oīa yifibilia sunt equaliter yifibilia p Ari
stō. 2° de aīa: igitur ⁊c. p3 aīa qz aiatum ⁊ yifibile sunt
genera ⁊ nō spēs spālissimē: vnde pōt sic argui yifibili
tas est ppzia passio colozis per cōmentatōzē scdo de
aīa: sed aliqd yifibile est altero yifibilius: igit aliqd
colozatū est alio magis colozatū: qz passio suscipit
magis ⁊ minus ē subiectū. Item si ppzia opatio ali
culus suscipit magis ⁊ minus: ⁊ illd cuius est illa ope
ratio suscipit magis ⁊ minus: s3 ppzia opatio colozis
suscipit magis ⁊ min⁹ igit colozē colozit suscipit magis
⁊ min⁹ p p3 aīa i colozē pōt fieri ppatio: p3 aīa cū maiorē ex doctri
na Ari. i. lī^o de pnb⁹ aīalū. i. 4. meth. mīoz vī⁹ ⁊ clārat
naz. ppzia opatio colozis est in mutatiōe yifus ⁊ col
ligitur a pho. 2° de aīa: constat autē talem opatiōē sus
cipere magis ⁊ minus cum vniū colozatū magis inue
nit vifum q reliquū. Rīdetur vñico verbo q aliqua
compabilia intelligit tripliciter v3 ppzie cōmūter ⁊
cōissimē cōpatio ppzie dicta non inuenitur nisi in spē
spālissimā ⁊ ita intendit Aristō. hic: ppatio cōiter dicta
inuenitur in genere aliter oīa ex corpōz a phica essent ēqū
ter sube oppositū cuius colligitur de intentione phi ⁊
cōmentatōzē. 2° de aīa: cōpatio aut cōissimē accepta
inuenitur in transcendēte ⁊ in equiuoco aliter non con
cederet cōmentatōzē scdo huius q hō est pfectiōz lapid
is de neq; mathe. aliquid angulū esse maiorē alio cuz
perfectum sit transcendens sicut ens equiadmodū vni
verum ⁊ bonum ⁊ magnitudo sit equiuocum secundū
cōmentatōzē hic.

Je et cir. ^{Lex.} 2.29.30

cā. Quāntū ad primū dicit phis q̄ illi motus sūt inuicem p̄pables in velocitate ⁊ tarditate q̄bus sunt p̄transibilia spacia equalia vel inequalia ⁊ eiusdē rōnis ita q̄ ille motus est eque velox alteri quo in tpe equali

Libri septimus.

li pransit spaciū equale et eiusdē rōis. h. vltima pūbi-
lis ponit: qz ea abiecta sequerēt duo incōueniētia adu-
cta in prima et in scda parte huius capli: quoz primū
est qz motus alterationis esset cōparabilis motui locali
in velocitate et tarditate: cū pillos in eodē tpe acqran-
tur spacia cōlia ponēdo qz a. sit vnus motus localis:
quo in hora pransit spaciū pedale. b. sit vnus mo-
tus alteratiōis quo in eadem hora alteret idē spaciū
fm se totū albedine sūma: et p3 qz in eodē tpe. a. b. mo-
tus acquiruntur spā cōlia: qz per illos motus acqran-
tur spaciū locale et spaciū qualitatiū que qdem sūt equa-
lia. nam quāta fuerit superficies tantā albedinē eius esse
dices vt habet in p dīcamētis: ponēdo autē illam picu-
lam eiusdē rōis: p3 qz illi motus nō sunt inuicē pabi-
les in velocitate et tarditate cū spacia acqran-
ta p illos non sunt inuicem pparabilia: v3 longitudo et qualitas et
p illud sit incōueniens: manifestū est ex dictis: qm mo-
tus in quo cōpaf. a. et b. non est eiusdē rōis in. a. et
in. b. cum nō sit spēs spālissima: sed gen^{us} ad. a. et b. mo-
tus enim in cōpūnet sub se spēs et gna vt cōsum est. 3.
et. c. huius. l. e. lit. (Sic et circa motū) est cōpafio sicut
et in alijs cōparabilibus: qm dē equuelox qz in equali
tpe mouet. i. pransit equale tū longissimis. i. spaciū
um tante longitudinis pōse et in hac spāficata longi-
tudine et eiusdē rōis. Si autē aliud qdem alteratiū
est aliud vō ductū localiter p tū spaciū equalis ergo
alteratiō hic: sicut velox loci mutationi locali: sed incō-
ueniens: cā aut qz motus h3 spēs. Scdm incōueniens
est qz motus rectus ē cōparabilis motui circulari in ve-
locitate et tarditate ponēdo qz a. sit vnus motus rect^{us}
quo dīscībat in hora linea recta pedalis qritatis et b.
sit vnus motus circularis quo dīscībat in eadem ho-
ra linea circularis et pedalis qritatis tū itō casu ad-
mīsto p baf qz a. et b. motus sunt equueloces: qz per
illos describunt spacia equalia. s. linea recta et circula-
ris pedalis qritatis: qz aut hoc sit incōueniens p3 quia
linea recta et circularis nō sunt eiusdē rōis: ideo po-
nēdo illam pīculam eiusdē rōis soluitur oēs dif-
ficultates. l. e. lit. (Quare sit que in equali tpe ducta cō-
li lōgitudine equuelocia sunt equalis. i. equuelox mo-
tus rectus et circularis.

Notandum primo fm cōmē. cōmē
to. 29. qz Aristo. cū veri-
ficauit que sunt pūngibilia et que sunt ea q pueniunt in
rōne et subo declarauit qz motus que pūnguntur debēt
esse huius et qz nō dē eos esse equalis nisi pueniant in
rōne motus et in subo motus qz est magnitudo: cōmē-
tatoz per cōiunctionē vel pūngibilia itelligit pparatiō-
nem et cōparabilia et p mot^{us} equalis itelligit motus eq-
ueloces: ita qz nulli motus sunt equueloces nisi cōue-
niant in rōne motus et in subo motus vñ albatio et d-
nigratio nō pparant in velocitate et tarditate:
qz non cōueniunt in rōne specificā motus cū sint diuer-
sarum rōnum: sicut et terminat ad quos vadunt motus
et ad pcauū lune vel ad centrū mundi: quoz vnus sit
p arcum et alter p cordā: h3 sint eiusdē rōis: quoad
terminū indīfībile motus nō tū pparantur in ve-
locitate et tarditate qz subiecta illoz. s. spacia sup qbus
fuerit nō sunt eiusdē rationis: videlicet linea recta et
linea circularis.

Secundo notandū fm cōmē. cōmēto
eodem qz ipossibile est de quā-
ritatibus esse eqles: nisi rectas tū aut circulares tū. s. q
sunt eiusdē spci cum istū subī supponant: iō dīcīm^{us}

qz qritates curue nō equabūt nisi sint eiusdē circuli qz
aut dnt geometre qz linea recta est breuissima: linea ou-
ta inter duo puncta dī large et eqūitas dī in eis sere eq-
uoce et sūt hoc qz dīcūt qz circūferentia alicuius circuli
est equalis figure polygonie et geometre decidūt i hoc
qz possibile est estimare lineā rectā q incuruet et fiat cir-
cularis: et qz hoc accidit immediate attribuit hoc pzo-
prie geometricū. Intēdit p^o qz ē ipossibile lineā rectā
esse equalē lineē circulari et cō: aut maiorē vel minorē:
qz non est possibile qz vna alteri supponat: sed tū sūt
eqles lineē recte inuicē aut lineē curue circularis figure
qz pnt inuicem supponi. ¶ Lōra se obicit p^o qz mo-
dis loquēdi mathe. di. qz linea recta est breuissima inē
duo puncta cū igitur a puncto ad punctū ptingit dūcer
non solū rectā lineā: sed et curuā sequit lineā rectā esse
breuiorem lineā curuā et c. Item dnt qz circūferentia cir-
culi est equalis figure polygonie v3 figure. 4. anguloz
rectozū iuxta cōe: dīcūt de qdratura circuli: igit aliquid
pō lineē circularis est equalis alicui parti lineē qdrate
et p pōis lineā curuā est equalis lineē recte. Rnd3 p^o qz
nō ppariet: sed large dī lineā rectā ē breuissimā aut bre-
uiorem lineā curuā: neqz sumis equalitas vniuoce cum
dī lineā rectam esse eqle3 lineē recte et lineē curue: sed qz
equoçe diuerfis rōibus: dnt. n. oue lineē recte eqles: qz
ea3 vna pōt alteri supponi. sed linea recta dī equalis
lineē curue: qz pōt itelligi lineā rectā fieri curuam et cō
et sic inuicem supponit et in hoc decipit geometra: qz cre-
dit sic esse in re sic cogitat in mēte: qz ipole ē lineā rectā
icuruari et fieri circularē: ipole ē est lineā circularē recti-
ficari et fieri rectā. Sz aduertēdū qz ista. p pō lineā recta
pōt fieri curuā aut circularis et n pōt hē supponē pso-
nalem: sed simplicē in supposito psonali est pceden-
da: qm lineā que est recta pōt fieri circularis: et lineā q
est curuā pōt fieri recta: in suppositione autē simplicē est
negada: qz rectitudo nō pōt ēē circularis: neqz curuitas
pōt ēē rectitudo et hec est intētio cōmentatozis.

Contra p dīca dubitat et p^o qz for^{is} diuer-
sarū rōnum inuicem cōparantur:
qm albedo sūma est intēsiō et nigredo remīssa et cali-
ditas est magis actiua qz frigiditas et siccitas est magis
resistentia qz humiditas: vt colligit a pbo scdo de gen.
Scdo arguit qz motus diuerfa3 rōnum inuicē ppan-
tur in velocitate et tarditate: qm motus sursum et mot^{us}
deorsum sunt diuerfa3 rōnum cū sint motus h3: et tū
inuicem ppanē sicut p lineas rectas vt colligit a pbo
in prima parte huius capituli. Tercio arguit qz motus
rectus est cōparabilis motui circulari in velocitate et
tarditate ponēdo qz duo corpora grauiā moueātur
ad centrum per lineā rectam quoz vnus sit sphecticus
et alterum quadratum in hoc casu h3 motus inuicem
cōparant in velocitate et tū vnus eorū est circularis il-
le. s. qui sit in corpore circulari: et alter est rectus ille v3
qui sit in corpore quadrato. Quarto arguit qz motus
circularis comparatur tam motui recto qz oibus alijs
motibus in velocitate et in alijs passionibus: qm mo-
tus cell est velocissimus per Aristo. scdo de ce. et est pzi-
oz alijs motibus nā causalitate perfectiōe et tempore:
vt demonstrat. 8. huius igitur et c. ¶ Ad primū dīcī
illa exempla solum probare comparationem cōmu-
niter dictam inter formas diuerfa3 rationum: sicut. n.
albedo et nigredo differunt specificā et intentiones il-
laruz et quia intensio albedinis fundatur in albedine
et intensio nigredinis in nigredine: ideo illarum inten-
tionum sunt diuerfa subiecta prima: p ppter ea illa nō

Q q

Tex.
p. 29. 39.

Philosophorum.

est propria comparatio cum illud in quo fit comparatio non sit species specialissima: neque in comparatione habeat idem subiectum primum: ita dicatur de alijs quod ille non sunt proprie comparationes: sed una caliditas est altera magis actiua et una siccitas est alia siccitate magis resistiua sicut bene et proprie dicitur unam albedinem alia esse intensiorem et unam caliditatem alia esse remissiozem. ¶ Ad secundum dicitur quod duo motus recti sunt considerandi penes terminum motus: si penes spacium sunt eiusdem rationis et comparantur in velocitate et tarditate iuxta intentionem philosophi supra: si autem considerantur penes terminum motus sic non comparatur proprie in velocitate et tarditate sic nec calefactio et frigefactio. ¶ Ad tertium conceditur quod duo motus inuicem comparantur quorum unus est rectus et alter circularis circularitate subiecti sed hoc non est ad propositum: quia philosophus loquitur de motu recto et circulari rectitudine et circularitate spacij. ¶ Ad quartum dicitur quod ille comparationes non sunt proprie sed tamen large et communiter accepte dicitur enim motum celi esse velociorem motu elementis: quia in eodem tempore pertransit plus de spacio non quidem pluralitate in actu sed in potentia. Si autem dicitur esse velocior motu alterationis augmentationis vel diminutionis illud est intelligendum secundum proportionem et non secundum velocitatem ad hunc intellectum quod proportio velocitatis motus celi est maior proportione velocitatis aliorum motuum. (Utrius ergo causa) iuxta predicta philosophus mouet et soluit. 4. dubia quorum primum est istud quod est causa propter quod non comparantur inuicem motus rectus et circularis. Utrius quia motus localis est genus ad motum rectum et motum circularem: aut quia linea est genus ad lineam rectam et lineam circularem: aut quia tempus est genus ad diuersa tempora. scilicet ad preteritum et futurum quod quidem ultimum dari non potest cuius tempus sit species specialissima et omnia tempora sunt eiusdem rationis et distinctionis ut patuit. 4. huius. l. e. li. (Utrius ergo causa) propter quod non comparantur motus rectus et circularis sit quia loci mutatio genus aut quia linea genus est non enim illud contingit ratione generalitatis temporis: tempus quidem enim semper aeternum. i. indiuisibile est specie. Soluit philosophus dicens quod causa tollens illam comparationem non est generalitas temporis: sed motus localis et linea super quod sit motus eo quod motus localis est genus ad motum rectum et circularem et linea est genus ad lineam rectam et lineam circularem dictum enim est quod comparatio non fit in genere sed in specie specialissima: et quia forme diuersarum specierum non comparantur inuicem. Si igitur differunt specie motus rectus et circularis ac et linea recta et circularis non proprie inuicem comparantur in velocitate motus rectus et circularis: neque proprie in equalitate comparantur linea recta et circularis. l. e. li. (Aut simul). i. sed simul impediunt comparationem motus et linea illa autem specie differunt vtrumque motus rectus et circularis et loci mutatio species habet quia species habet illud quod mouetur videlicet linea.

Notandum secundum commentum. 2. mento. 30. quod diuersitas motus recti et circularis fit ex ambabus in simul. scilicet ex diuersitate et quod est motus in specie et diuersitate ipsius motus: et quia tam in diuersitate motus circularis a recto in specie est diuersitas magnitudinis recte a circulari in specie ideo translatio est species: quia magnitudo propter quod est motus est species. Si ergo queritur propter quid non comparantur inuicem in

velocitate motus rectus et motus circularis respondeatur quia tam motus rectus quam circularis est etiam linea recta et circularis differunt specie: et si queritur propter quod differunt specie motus rectus et circularis respondeatur: quia magnitudines supra quas sunt differunt specie. Item si queritur propter quid loci mutatio est genus ad motum rectum et circularem respondeatur quia magnitudo supra quam sit motus localis est genus ad magnitudinem rectam et circularem hec autem omnia colliguntur ex. 4. huius ubi ostensum est quod continuitas motus est ex continuitate magnitudinis.

Contra predicta arguitur et primo quod motus localis non est genus: quia tempus est species specialissima per Aristotelem. hic igitur a pari et motus localis patet consequentia quia tempus est passio motus localis ut colligitur a philosopho. 4. huius. ¶ Secundo arguitur quod linea non est genus: quia linea est species specialissima per Aristotelem in predicamentis. Si enim linea est genus ex eo quod est quid commune ad lineam rectam et circularem sequitur quod homo est genus: quia est quid commune ad hominem album et hominem nigrum et hominem masculinum et hominem femellam et ex hoc probabitur quod liber speciem specialissimam est genus. ¶ Tercio arguitur linea recta et linea circularis non esse diuersarum specierum quoniam nullus indiuiduum alicuius speciei potest ingredi aliam speciem: sed linea recta potest esse circularis et igitur recta. 3. consequentia cum minor: maior autem colligitur de intentione philosophi in antepredicamentis dicens quod diuersorum generum et non subalternationis posito diuersi sunt species et differentie et consequenter diuersa sunt indiuidua.

¶ Quarto arguitur quod diuersitas motus recti et circulari non est ex diuersitate magnitudinis supra quam sit motus: quia imaginabile est elementum terre moueri circulariter aut totum mundum continuari et moueri motu circulari: aut primum mobile moueri circulariter omni alio corpore anulato aut quod in vacuo vel extra celum moueantur duo corpora vnum motu recto et aliud motu circulari ubi potest motus non fieri super aliquid magnitudinem. ¶ Ad primum dicitur quod tempus non est passio intrinseca motus localis: sed tamen extrinseca ut declarauit. 4. huius ideo stat tempus esse speciem specialissimam et motum localem esse genus non quidem per se tanquam vnus per se existens in predicamento: sed per reductionem tantum ratione termini ad quem iuxta determinationem facta in tertio huius. ¶ Ad secundum dicitur burleus quod linea non est vere genus: nec hoc intendit philosophus sed est quoddam generale ad lineam rectam et lineam circularem: sicut homo est quoddam generale ad hominem album et nigrum. Ista responsio est aliquantulum difficilis quoniam tunc albedo esset genus cum sit quoddam generale ad albedinem summam et remissam tempus esset genus cum sit quoddam generale: et ad preteritum et futurum et vniuersaliter omnes species specialissima esset genus cuius sit quoddam generale ad aliquam contenta sub se per se vel per accens que sunt determinationes. Aristoteles tam hic quam in precedentiibus et prius quod dicitur 2. allegato non valeret ut per quid motus localis est genus: quia magnitudo supra quam sit est genus cum talis magnitudo non sit per se nisi linea.

¶ Dicendum igitur quod linea est vere genus non predicabile sed subicibile: dicitur enim philosophus postea quod vna scia est vniuersalis subiecti passiones phidras et quia linea est secundum geometriam: ideo est genus sicut ens non obstat quod sit transcendens adhuc est genus non predicabile: sed subicibile. Alioquin non esset subiectum: ita linea non obstat quod sit species specialissima adhuc est genus subicibile et maxime cum ab

Tex.
236.

Libri septimus.

eo fluant passionis non conuertibiles inuicem: neq; cū
linea v3 curuitas 7 rectitudo. h aut non inueniunt i boie
nec in albedie neq; in tempore nec generaliter in alijs
spēbus spālissimis. ¶ Ad tertiu of q h ppo linea re-
cta 7 linea curua seu circularis sunt diuersa: spēm
pō accipiunt suppositoē psonali aut simplicitati pō mō
illa est falsa cū linea que est recta 7 linea q est circularis
seu curua sint eiusdem spēi spālissime vt argumentum
pbaui: sed scdo mō est pcedēda illa ppo qm linea vt
curua 7 linea vt recta sunt diuersa: spēm sicut ē spē
differunt rectitudo 7 curuitas 7 sic accipiēdo linea re-
cta non pōt fieri circularis sicut neq; rectitudo pōt fieri
circularitas neq; ppositū ex linea 7 rectitudine pōt fie-
ri ppositū ex linea 7 circularitate. Et si of tale ppositum
nihil ē: sed tū aggregatū ex rebus diuerso: pōdicamē
terzū illud negat: qm Arist. 7. metha. diuidit ens i ens
p se 7 ens p accēs: sed oē diuisus vlt of de quolibz suo
rū diuidentiū: igit oē ens p accēs est ens: sed tale ppo-
situm est ens p accēs: igitur est ens: sicut. n. ex mā 7 for-
ma subali sit vnum ens p seita ex subo factū 7 forma
accētali siue fuerit nālis siue arti. sit vnu ens p accēs di-
ct. n. pho. 2. de aia: sicut ex coipe 7 aia sit vnum: ita ex
ore 7 figura sit vnu. ¶ Ad quartū of q pho 7 pmetā
toz locū de moribus localibz: reſpondebz necio spa-
cium in quo aut p q vel circa q sunt. sicut est motus
aīalis aut elementis simplicitatis: vbi aut motus rectus
7 circularis fierent absq; spacio illi seipsos distinguere
tur cognoscere: tū distinctio illoz ex distinctiōe spacio-
rum veroz aut imaginabiliū. (Aliqñ aut in quo) fm
dubii vtrū diuersitas instrumentoz faciat ad diuersi-
tatem motū localū 7 pñr tollat ppositionem talū mo-
tum inuicē verbi grā an motus gressiōis 7 volatio-
nis distinguant semp spē: qz sunt pedibus 7 alijs di-
stinctis specie 7 ex hoc motus gressiōis nō fit velocior
neq; tardior motu volationis: neq; equeuoloz. Rñdet
pho q diuersitas specifica instrumentoz nō facit di-
stinctionē motū specificā neq; tollit ppositionē illoz:
sed diuersitas specifica figuraz: itaq; ambulatio 7 vo-
lacio si sunt p spacia pñmilit figurata eēnt eiusdem
spēi 7 recipiēt ppositionem in velocitate 7 tarditate: si autē
spā erūt dissimilit figurata motū illi erūt diuersi in spē
7 nō pbaunt inuicē fm velocitate 7 tarditate. Le. lit.
(Aliqñ aut in quo) i. instrū quo fit motus ē diuersus
vt si pedes sunt sit ambulatio si ale volatio: qñt ergo
vtrū distinctio ambulationis 7 volationis sit ex distin-
ctiōe pedū 7 alaz: aut nō. i. rñr q nō. Sed figuris spa-
cium est loci mutatio alia.

Notandum fm cōmē. 2. 30. q trāslatio nō differt in specie
pp diuersitatē instrū quo fit trāslatio diuersitas. n. instrū
factū in trāslatiōe diuersitatē figure diuersitas aut q est
in figura nō est f3 dñas subales reifigura. n. est qñtat
dñia. n. trāslatiōis o3 ē de nō generis in q fit trāslatio
nō. f. de nā vbi. Dubiū q soluit pñt est istū si diuersitas
specifica instrū est cā diuersitatis specificę figurarū: qz
figura spacij facti a pedibus est alia a figura facta ab
alijs 7 diuersitas figuraz est cā diuersitatis motuum
localiū fm spēm: igit diuersitas specifica instrū est cā
diuersitatis specificę motū localū. ¶ Rñdet 2. ne-
gando scdam prem antis di. q figura nō est dñia eēn-
tialis motus localis: sed pōdicamentū qñtatē: dñia autē
eēntialis motus localis o3 ē de pñto vbi deo disti-
ctio figurarū non est cā distinctiōis motū localū f3
spēm. Sed qz ista rñtio vñ repugnare lñe dñi q disti-

ctio specifica motū localū est ex distinctiōe figuraz
spacij ideo negatur pñia: 7 si arguit pñia ex eo qz qd
est cā cā est cā cāi verum est in eodem gñe cāe modo
infra sunt cāe figurarū spacij in gñe cāe efficientis 7 si
gura est cā motus localis in gñe cāe mālīs. vñ cum du-
plex sit figura v3 motus 7 spacij non est distinctio spe-
cifica motū localū ex distinctiōe specifica figurarū
earūdem motū: sed figurarū spacij semp intelligendo
in gñe cāe materialis: qz in gñe cāe formalis distinctio
talium motū. puenit cāter ex dñia essentiali pōdicamē
ti vbi 7 non pōdicamentū qualitatis. Quare que in eqñli
Ex pōdicis Arist. infer duo correlaria quoz pñmū
est q vñtas speciei facit ad pparationem motū: p3
qz illi motus sunt equeuolozes q sunt idem spē 7 super
magnitudines eiusdem spēi eodem tpe vel equalit: con-
sideranda est ergo dñia motū 7 magnitudinū 7 f3 h
cōsiderare q motus sunt inuicē cōparabiles 7 qui non
sunt inuicē cōparabiles in velocitate 7 tarditate. le. lit.
Quare que in equali tpe mouent fm eandem magni-
tudinem equeuolozia sunt. Sed idem in magnitudine
q facit motus esse cōparabiles o3 ē id differens specie
i. non habere dñiam speciez 7 motū ē of cōuenire q
sit indifferens spē quare hoc cōsiderandū que dñia mo-
tus 7 magnitudinis vñ illa accipiant fm eandē dñiam
aliter non erit comparatio. ¶ Notandū fm burleum
q motus pōt tripliciter figurari pñto a subo tū vt mo-
tus pile deorsum scdo a spacio tū vt motus qdrati su-
per sphericū. tertio tam a subo q a spacio vt motus pla-
netē in ecētrico vel in epicyclo vt motus eiusdem circa
pprium centrū: pñmus hōz motū est circularis tū
figuratione subī scdus est circularis solū figuratiōe
spacij tertius vō est circularis figuratiōe vñusq; dñe
ergo q motus est pñabilis motū recto quoz istoz
motozū pñter vñmū quo ad motū circa centrū: qm
motus pile est velocior q motus certi corpis quadra-
ti deorsum 7 vna musca velocius mouetur sup spicūm
q alia super planū: 7 sol velocius mouet in celo q ali-
quod aīal super terrā loquendo de motu quo sol mo-
uet in ecētrico acqñendo nouū spacij tam fm totum
q fm partē: sed loquēdo de motu circulari figuratiōe
a spacio q a subo: quo nō acqñit spacij fm totum: sed
tū fm partē sicut est motus solis circa pprium centrū
sic non comparat motus circularis motū recto in ve-
locitate ex quo per motū rectum acqñitur spacij fm to-
tum 7 per talem motū circularē non acqñitur spacium
fm totū sed fm partē cū semp maneat in eodem lo-
co fm totum 7 hunc motū circularē dicitū pñe nō ē
pñabilem motū recto de intētiōe Arist. Ista expo-
sitiō videt pñari determinatiōi pñtam in hoc coize
q in pñcedētibz qm oīs motus circularis circularita-
te spacij differt specificē a motu recto: 7 magnitudines
super quas sunt sunt diuersa: spēm nō ē est veruz
q motus solis circa centrū pprium non acqñit aliq
spacium: qz aliter non ē motus veloz fm totū: sed
fm partē iuxta diffinitionē velocitatis datam a pho
6. huius acqñit ergo aliq spacij 7 si nō fm materiā
sed fm formā iuxta imaginationē velocitatis dñam a pho
rū. Item dicit cōmentator q linea recta nō est pñie lo-
quendo breuior linea curua neq; circūferentia circuli
est equalis linee recte: nisi equoce que nō essent vera si
aliqz motū circularis circularitate spacij esset pñabi-
lis pñie in velocitate motū recto rectitudine magni-
tudine supra q sit motus. Dicendū igitur q nullū mo-
tus circularis est pñabilis motū recto nisi ambo sint

Q ij

Philosophorum.

circulares vel ambo sint recti a figuratiōe spaciū veri vel imaginarij: ita q̄ tñ motus circularis circularitate subiecti p̄paratur motui recto in velocitate: alij autem sicut differunt specie ita et velocitates differunt specie. cōstat autem fm̄ p̄m q̄ in nullo p̄prie est comparatio nisi illud sit species specialissima et habeat idem subm̄ primum in comparatis q̄ de scientijs remotis nō est cura: videmus enim q̄ nix est albi⁹ digno et q̄ ignis ē calidi⁹ aere et aqua est frigidior terra non obstante q̄ omnia illa comparata sub alia differant specie. sufficit enim q̄ albedo et caliditas et frigiditas sunt species sp̄alissime et quilibet illarum habeat idē subiectū primum in comparatis v̄z albedo superficiem et caliditas et frigiditas materiam primā. ¶ Ex predictis sequitur primo q̄ terra nō est p̄prie loquendo graui⁹ aqua: neq̄ ignis leui⁹ aere si grauitates terre et aque differunt specie: ac ē leuitates aeris et ignis sunt diuersarū specierum: neq̄ in comparatis habent idem subiectum primum qm̄ subiectum primum grauitatis terre est cōplexio frigiditatis et siccitatis subm̄ primum grauitatis aque est complexio frigiditatis et humiditatis subiectum primum leuitatis aeris est complexio caliditatis et humiditatis: subiectum v̄o primum leuitatis ignis ē complexio caliditatis et siccitatis. Si autē ille grauitates sunt eiusdem rationis et cōsequenter ille leuitates q̄ libetillarum comparationum est propria qm̄ illud in quo fit cōparatio ē species specialissima habēs idem subiectū primum in cōparatis v̄z corpus de predicamento quantitatis. ¶ Secundo sequitur q̄ nullum accidens cōmune siue sit idem siue diuersum fm̄ spēm est in subiecto composito tanq̄ in primo susceptibili: p̄inductiue: aliter canis enim nō esset albi⁹ equo cōtra philosophum in sc̄da parte huius capituli. ¶ Si igitur accidens cōe idem fm̄ speciem non est in aliquo subiecto composito tanq̄ in primo subiecto a forma li nec accidēs diuersum fm̄ speciem et differunt duo accidentia inuicem qm̄ accidens cōmune idem fm̄ speciem habet in comparatis diuersarum rationum semper idem subiectum primum vt patuit: sed accidens cōmune diuersum fm̄ speciem aliquādo habet in comparatis diuersarum rationum diuersa suba prima vt ē ostēsum de grauitate et leuitate: interdū v̄o habet idem subiectum primum cōmune ambobus iuxta doctrinā Aristot. in libro de sensu et sensato et de anima di. q̄ dya/phanitas nō est in aqua fm̄ q̄ aqua neq̄ in aere sc̄dm q̄ aer sed in quadā natura cōmuni aeri et aque innotata que quidem natura nō dicit̄ pluribus cōtinuitate predicationis: sed tñ cōtinuitate inhesionis. (Et significat ratio) fm̄ correlatiū vnitas grauis non facit ad comparationem motuum patet qm̄ genus non est quid vnum sed in eo latent equiuocationes. vnde equiuocorum quedam differunt ratione et similitudine: vt canis marinus et canis latrabilis: differunt enī similitudine cum nullus illorum sit similitudo alterius et differunt rōne quia nullam habent rationem eis cōm: sicut neq̄ diffinitionem vel acceptum naturaliter signit̄ sed tñ conueniunt in quodā cōmuni fm̄ vocem q̄ dicitur canis: quedā equiuoca differunt ratione et nō similitudine vt homo viu⁹ et homo pictus non enim differunt similitudine cū homo pictus sit similitudo hominis viu⁹: sed differunt ratione quia homini viu⁹ et homini picto non cōsiderat aliqua ratio: neq̄ diffinitio: neq̄ cōceptus canis naturaliter signit̄: sed tantum vnum in voce. quedam equiuoca differunt specie et non gene-

re vt homo et equus que conueniunt in animati et differunt inter se: d̄ ambobus enim dicitur animal fm̄ eādem diffinitionem et rationem: quedam autem equiuoca differunt specie et genere: sed non similitudine generis et speciei: imo dicuntur esse p̄p̄inqua generi et speciei fm̄ similitudinem vt motus localis et alteratio cōstat enim q̄ ista differunt specie et genere: ex quo sunt diuersorum predicamentorum tamen habent similitudinem cum genere et specie eo q̄ ista ad modum specierū continentur sub motu se habente per motum generis in q̄ conueniunt non fm̄ vocem: sed etiam fm̄ vnum cōceptum vnam rationem et diffinitionem vnde p̄pter p̄p̄inquitatem q̄ ista habent inuicem ad vnum cōmune non tantum fm̄ vocem: sed etiam fm̄ rationem ista videntur esse non equiuoca sed vniuoca et inuicem comparabilia. Le. lii. (Et significat ratio bec). i. ratio dicta ostendit q̄ genus nō est aliquid vnu in quo fiant cōparationes (sed iuxta hoc latent multa) equiuoca rōne quorum impeditur comparatio (sunt que equiuocatōnes. alie quidem multum distantes) vt canis marinus et latrabilis (alie v̄o habentes quandam similitudinem vt animal pictum et viuum) (alie v̄o p̄xime aut genere: vt homo et equus aut similitudine vt alteratio et loci mutatio vnde non videntur equiuocationes propter suam proximitatem cum sint tamen equiuocationes.)

Notandum

primo fm̄ cōmentatore cōmento. 31. q̄ differens quorundam faciunt opinari q̄ natura eorum est eadē vnde estimantur esse vniuoca et non sunt: equiuocorum autem alia sunt maxime diuersa in se et in istis nō latet ex diffinitionibus q̄ nomen est equiuocum: in alijs vero est quedam ambiguitas et latet aliquantulum: sed tamen sunt propinqua illis: alia vero sunt valde propinqua aut in genere aut in compositione et istertius modus latet valde. Intendit cōmentator q̄ equiuocorum quedam sunt valde manifeste equiuoca vt illa q̄ non conueniunt in ratione neq̄ in similitudine vt canis quedam sunt valde latenter equiuoca vt illa que conueniunt in ratione siue continentur in genere vero siue fm̄ similitudinem vt animal et motus: quedam autē sunt partim manifeste equiuoca: et partim latentia et equiuoca non conueniunt in ratione sed solum in similitudine imitationis vt animal viuum et animal pictum decipiuntur ergo multi in equiuocis latentibus credēs illa esse vniuoca ratione suarum diffinitionum: in equiuocis autem manifestis non sic decipiuntur cum nulla illorū ratio appareat vel diffinitio.

Secundo

notandū fm̄ Egidium q̄ genus potest dupliciter considerari vno modo vt habet fundamentū in re: et sic non est vniuocū neq̄ in aliqua vna forma: alio modo vt habet conceptionem in mente: et sic est vniuocū: et habet conceptum vnum in mente: et quia naturalis est artifex realis considerans genus in ordine ad rem dicit genus esse equiuocum. loycus autē quia est artifex rationalis considerans genus in ordine ad conceptionem rationis dicit ipsum esse equiuocum: species autem p̄dicatur vniuocē tam apud naturā q̄ apud loycum: q̄ non solum dicit vnum cōceptum in mente: sed etiam in re extra est vna forma et vna natura. Si autē diuiditur hoc per accidens fm̄ diuisionem materię: ideo vera cōparatio est in specie specialissima et nō in genere. Et q̄ genus non dicat vnam formam in re extra arguit egi/ dius dupliciter: et primo sic. corporeitas aeris non est

Tex.
p. 31.

Libri septimus.

aliud q̄ aeritas et corporeitas ignis: non est aliud q̄ igneitas non dicunt formā vnam. igitur neq̄ corporeitas reperta in aere et in igne dicit vnam naturam. tenet cōsequētia cum minori et maiorem arguit. Si enī corporeitas aeris et ignis esset forma alia a forma speciei cum ex igne fieret aer eadem corporeitas numero que fuit in igne corruptio esset in aere generata et per consequens maior esset vnitās generis q̄ speciei cuius forma speciei corrumpitur: et maneat eadem forma numero generis in generato et corrupto. Secūdo arguit Egidius auctoritate Aristoteli. di. hic q̄ genus non est quid vnum quia iuxta ipsum sunt multe equiuocationes et temisti dicit q̄ conceptioni generis non correspondet ypostasis ex quibus infert genus non esse aliquā vnam formā neq̄ vnam materiā extra animam. Et h̄c ista fuerit communiter opinio antiquorum tamen apparet esse contra intentionem philo et cōmentatoris. dicit enim pho: huius q̄ partes diffinitionis sunt forme: et q̄ omne superius est forma sui inferioris: sed genus est pars diffinitionis et est superius ad speciem: igitur genus est q̄dam forma in re extra sicut species. Item dicit cōmentator in plo. huius q̄ genus cōponitur ex spēsibus: et species ex genere et differentia: sed totus est aliud a partibus in re aut ratione ut patuit primo huius: igitur genus est aliud in re extra q̄ species si etiam species cōponitur ex genere et differentia tanq̄ ex partibus essentialibus eius oportet genus dicere vnam naturam in specie sicut differentia: dicit enim porus q̄ differentia adueniens generi constituit speciem et q̄ sicut status cōponitur ex ere et figura: ita species ex genere et differentia: constat autem q̄ es dicit vnam naturā: sicut figura igitur genus dicit vnam naturā sicut differentia. nō enī potest bene intelligi differentiam aduenire generi nisi genus sit vna natura quarta per differentiam. Dicendum igitur q̄ genus dicit vnam formā et vna naturā extra animam cōmunicatā speciebus: sicut species dicit vnam naturā cōmunicatā indiuiduis: h̄c non tantam vnitatem habeat forma generis sicut forma speciei. aliter non maiorem vnitatē hēret genus q̄ transcendens: sed generi rēdet tū vnitās cōcepta. Ideo ē remouenda distinctio de vniuoco et equiuoco expressa p̄o huius cū dicebatur q̄ vniuocū tripliciter sumit: videlicet cōiter proprie et p̄p̄issime vniuocum cōiter sumptus est illud q̄ importat plura fm eandem rationem: et sic ens et vniuocum ad decem predicamenta et motus ad omnem motum: et generalr omnia ea que habent diffinitiones ambiguas iuxta modū loquendi cōmentatoris: huius vniuocum proprie est illud q̄ importat plura equaliter fm eandem rōnem: et sic genus ē vniuocum: q̄ habet rōnem vel diffinitionē equaliter competentē suis spēsibus. vniuocū p̄p̄issime sumptū ē illud q̄ importat plura equaliter fm vnicam rōnem: et sic spēs spālissima est vniuocū. Equiuocū ē accipitur tripliciter: cōiter proprie et p̄p̄issime. Equiuocū cōiter sumptū est illud q̄ importat plura diuersis rōnibus: et sic genus est equiuocū. cū. n. genus descendit in spēs per differentias diuisiuas et p̄stitutas o3 q̄ importet illas spēs scdm illas rōnes differentiales p̄ter rōnem diffinitiuā generi correspondentē. Equiuocū p̄p̄ie sumptū est illud q̄ importat plura inessentialiter diuersis rōnibus: et sic ens nā et motus dñr equiuoca: sed equiuocū p̄p̄issime sumptum est illud q̄ importat plura tñ diuersis rōnibus: ut canis et acutum. p̄p̄ie q̄ genus est equiuocum cōiter et vniuocum p̄p̄ie. id est magis vniuocū q̄ equiuocum

cum nō tñ in eo p̄p̄ierit p̄paratio pp differentias essentialis q̄s p̄inet fm quas nō pōt habere in suis spēsibus subim p̄mū eiusdem rōnis. animal. n. eque p̄o recipitur in boie et in equo tanq̄ in p̄ibus subiectiuis cōstat aut boiem et equum non esse eiusdem rationis. Ad p̄mū dicitur q̄ corporeitas aeris et ignis est alia forma a forma aeris et forma ignis: sicut etia3 forma aeris in cōi est alia a forma istius aeris. et illius: neque corrūpitur vel generatur forma specifica q̄n ex igne generatur aer: q̄ spēs sunt eterne p̄mo posterioribz: sed corrūpiuntur forma indiuidualis ignis et gñatur forma indiuidualis aeris et cōcedēdo q̄ eadem forma numero corporeitas mētin gñato et corrupto accipiēdo vnu numero ut distinguitur contra multa numero et nō ē vnum spēs et vnum q̄nē p̄ea non o3 q̄ habeat maiorē vnitatem genus q̄ spēs. Ad scdm dicit q̄ philo sophus cū dicit genus nō esse quid vnum. i. nō ē vniuocum strictissime et p̄p̄issime accipiēdo vnitatem ut excludit oēm diuisionem essentialē tā in forma q̄ in subiecto p̄mo. p̄stat aut genus nō esse vniuocū isto modo cum diuidat per differentias essentialis et nō habeat subiectum p̄mū eiusdem rationis: spēs autem spālissima est. p̄p̄issime vniuocū: et est strictissime quid vnu cum non diuidatur per differentias essentialis: neq̄ recipiat in subiectis specificis distinctio: cū oīa sua indiuidua in quibus recipitur sint eiusdem rōnis. cū vō dicit thomastiū q̄ cōceptioni generis nō cōrēdet ypostasis non vult dicere q̄ generi non cōrēdet aliqua nā in re: sed q̄ generi non rēdet aliq̄ indiuiduū rōne sui: sed tātū rōne spēs cū genus non descendit in indiuidua nisi per spēs ipse at spēs immediate descendit in indiuidua. (Quia igitur altera tertiū dubiū vtrū distinctio specificis formarū pueniat tñ ex distinctione specifica subiectorum ita q̄ oēs forme q̄tum est ex se sunt idem spēs: differunt aut ex sola distinctione subo3 eo modo quo solet dici o3 formis indiuidualibz q̄ nō sunt plures ex natura sua sed tñ ex diuisione materie et pluralitate subiectorum. Rēdet pho q̄ distinctio specifica formarū puenit tanq̄ ex natura sua q̄ ex distinctione subiecti. vñ si suba sūt diuersarū rōnūz necessario forme sunt diuersarū rōnūz magnitudines. n. vocis et aque differunt spēs q̄ substantia sunt diuersarū spērū non tñ o3 formas nō distinctiui spēs: neq̄ suba distinguunt spēs: q̄ dicitur est albedo et nigredo sunt diuersarū spērū cū sint forme cōtrarie et tñ h̄nt subim p̄mū eiusdē speciei v3 sup̄ficiē. sicut enī albedo et nigredo pueniunt in idem obiectū p̄mū. i. in colorem q̄ est sensibile p̄p̄ie ita pueniunt in idem subz p̄mū q̄ est sensibile cōuectū q̄ igitur est distinctio specifica subo3 est distinctio specifica formarū: et nō est ita forme differunt ex nō. p̄p̄ia dato q̄ non distinguunt per nām subī. L. lit. (Quia igitur altera est spēs) in formis (si idem in alio). i. sit solum q̄ eadē forma est in alio et in alio subiecto rēdetur: aut p̄o sed (si aliud in aliud). i. q̄ alietas nāe in formis est alietas subī ideo forme differunt spēs. Dubitatur qualiter dñt forme q̄dditatie eiusdē p̄dicamenti. v. humanitas et alietas aut corpus et suba in cōi: et videt q̄ sint idēz numero: q̄ de se inuicem p̄dicant et de eodem numero: ita in concreto q̄ in abstracto: qm homo est animal et hūanitas est aīalitas et eadē res numero est hō et aīal hūanitas et aīalitas. vnde videt q̄ differūt spēs q̄ sunt diuersarū rōnum cū alia sit diffinitio generis et alia sit diffinitio speciei. Item vbiq̄ est o3do essentialis illa essentialiter differūt que sunt in ordine illo ut p̄ in o3

Lex.
p. 31.

De hiscorum.

dine cāz efficacium finalium et malium: igitur in ordine essentiali carum formalium essentialiter differunt forme collocat in ordine illo: sed forme additue eiusdem predicamenti essentialiter ordinantur igitur inuicem essentialiter differunt. Respondetur quod ille forme sunt idem numero idem specie idem genere accipiendo unum numero: put distinguitur contra multa numero et non unum specie et unum genere: ille enim sunt unum numero: quod predicatur de eadem re singulari uno numero: sunt autem unum specie: et unum genere: quod unum eorum est species alterius et unum eorum est genus alterius sicut enim albedo et dulcedo in lacte sunt idem subiecto: quia ambo sunt in eodem subiecto et fortes et albedo sua sunt idem subiecto quod unum est subiectum alterius: ita fortes et plato sunt unum specie: et homo et equus sunt unum genere: quod fortes et plato continentur sub eadem specie: homo autem et equus sub eodem genere: homo vero et animal humanitas et aialitas sunt idem specie et idem genere: quod homo est species aialis et animal est genus hominis et ambo continentur sub eadem specie et sub eodem genere quod est corpus animatum neque sequitur homo et aial sunt eiusdem specie: igitur non sunt diuersa species cum continentur sub diuersis speciebus et inter se sunt diuersae species ex quo homo est species spaliissima et aial species sub aialna: et si ex hoc concluditur quod homo et aial non de se predicantur nega pna quod non sunt diuersae species diuersarum sed habentium inuicem ordinem essentialium. Item sub et supra in predicamento. Et tunc ad argumentum homo et aial sunt diuersarum rationum igitur diuersarum specierum negatur pna. nam transcenduntia sunt diuersarum rationum cum ens dicat rationem eandem et unum in diuisionem a se: et vera adaequationem intellectus ad intelligibile: et bona inclinatio appetitus ad appetibile et tunc non differunt specie cum sunt ex nam oium spiritum et de se vlt predicantur. et cum arguitur humanitas et aialitas essentialiter ordinantur in genere cause formalis: igitur essentialiter differunt negatur pna genus enim essentialiter predicatur de specie et habetur primo posteriorum: igitur non essentialiter ordinantur a specie: nec est similitudo de ordinibus aliorum generum causa: quoniam in aliis generibus seruatur ordo causalitatis et non predicationis in genere autem cause formalis seruatur ordo causalitatis et predicationis propter quod cum omnes ille forme concurrunt in eandem realitate: vnde transcenduntia nominata habent ordinem essentialem inter se: et tunc non essentialiter differunt. De forma autem individuali cuiusmodi est forma sortis dicatur quod differt numero et a sorte quod a forma specie quod generis cum forma sortis sit forma partis et forma generis vel specie sit forma totius ex doctrina Aristotele. huius differt. n. realiter intellectus a sorte et ab homine et ab aiali non autem specificiter: quod omnia sunt eiusdem specie: et non eodem modo: quod fortes et homo sunt eiusdem specie in recto sed intellectus et homo sunt eiusdem specie in obliquo cum intellectus non sit homo sed hominis. (Et de terminis) quartum dubium penes quod habet antedictam diffinitionem propria alicuius rei comparatio. n. proprie dicta non sit nisi in specie spaliissima ut patuit deo ostendere quoniam forma in qua fit comparatio est species spaliissima et quoniam non considerando forma nature et natura subiecti: quoniam diffinitio dat causam innotescendi ostendere diffinitionem proprie re per quod cognoscimus si id in quo fit comparatio sit species spaliissima aut non Ideo ad conclusionem respondet philosophus dicens quod illa est propria diffinitio alicuius per quod cognoscimus idem peritatem et diuersitatem rerum. verbi gratia illa est propria diffinitio albi per quam discernimus quod illud est album et dulce aut quod album est

aliud a dulce: et hoc aut ex natura forme aut ex materia nam subiecta quocumque. n. faciunt ad ydeitatem vel diuersitatem: species autem faciunt ad ydeitatem vel diuersitatem diffinitionis. sicut ergo res dupliciter differt specie ab alia vel quod est alterius nature: vel quod est in alio subiecto: aliis competit dupliciter alia et alia diffinitio: aut quod sunt in alio et in alio subiecto: aut quod dicuntur alia et alia nam: albedo enim et dulcedo differunt utroque modo. per quod idem ex parte subiecti subiectum primum albedinis sit superficies: et subiectum primum dulcedinis sit mixtum ex calido et humido ut colligitur a philosopho in libro de sensu et sensato. et autem differunt ex parte nature cum diffinitio formae cognoscatur ex diffinitione operationum. constat autem operationes albedinis et dulcedinis non esse eiusdem nature cum operatio albedinis sit immutatio visus et operatio dulcedinis sit immutatio gustus ut est determinatum. et dicitur aia. l. e. lit. (Et de terminis) est diffinitio alicuius rei (aut) innotescitur quod est illud (quo discernimus quod idem album et dulce) aut hoc idem quod in alio videtur altera esse ratio subiecti a subiecto dulcedinis: (aut quia non omnino idem) sunt album et dulce secundum suas naturas.

Notandum Item comen. comento. 3. q. Aristotele innotescit quod ars inducens ad cognitionem conuenientie et diuersitatis in speciebus cum non fuerit manifeste per se est secundum regulas dactylas in. 7. topico. ubi datur sunt loci de eodem aut diuerso: non igitur est primum speculationis dare regulas quod cognoscitur idem peritatem et diffinitio specifica formarum aut dare regulas inueniendi diffinitiones illarum quoniam tales regule sunt dande in logica secundum quod Aristotele. manifestat et topico. 2.

Daltera Tex. co. 3.

ratione autem quod est. Ista est quarta pars huius capituli in qua philosophus determinat de comparatione motuum ad formam postquam determinauit de comparatione motuum ad ubi ponens duas conclusiones quarum prima est ista. alique alterationes sunt inuicem comparabiles in velocitate et tarditate. scilicet conclusio. alique generationes vel corruptiones sunt inuicem comparabiles in velocitate et tarditate ubi et generatione autem. Prima conclusio arguitur sic. aliquis homo sanatur tarde et aliquis homo sanatur velociter et aliquid simul sanatur: igitur alique alterationes sunt eque veloces et alique ineque veloces. per consequentiam supposito quod sanatio sit alterationis. Si enim duo homines in eodem tempore consumuntur acquirunt sanitates videtur quod eque velociter alterentur et si in temporibus inequalibus acquirunt consumuntur sanitates aut in temporibus equalibus acquirunt consumuntur quod ad magnitudinem et paruitatem latitudinum videtur quod ineque velociter alterentur. l. e. litte. (De alteratione autem quomodo est equaliter velox altera alteri) patet ex dicendis. Si itaque est sanari altera est autem idem contingit (hunc quidem velociter alium autem tarde sanatum esse et simul quoddam. quare erit alteratio equaliter velox in equali. n. tempore alterationis est virtus sanatorium.

Liber septimus.

Notandum. ¶ Fin cōmētato ē cōmēto .33.
q̄ cū fuerit poſitiuſ q̄ acquiſi
ſitio ſanitat̄is eſt alteratio: ⁊ q̄ poſſibile eſt aliq̄a for
mam ſanari velociuſ q̄ aliū hominē: ⁊ poſſibile ē vt
duo homineſ ſanetur inſimul ab vna egritudine in te
poze equalitunc alteratio erit equaliſ alterationi tam
p̄buſ q̄ Cōmētato loquit̄ conditione alteri ſi ſanatio
eſt alteratio: quoniam dictum eſt in hoc ſeptimo q̄ ad
ſanitatē nō eſt p̄ ſe motuſ cū motuſ ſuccellue fiat ⁊ ſa
nit̄aſ ſubito: tamen q̄ idē motuſ numero eſt ad quā
litateſ p̄imi p̄ ſe ⁊ ad ſanitatē p̄ accidēſ: ideo talis mo
tuſ qui eſt alteratio p̄ ſe eſt ſanatio p̄ accidēſ: ⁊ tā
diu eſt ſanatio q̄ diu eſt motuſ: quap̄pter ſicut aliq̄
duo calefactioeſ ſunt inuicē comparabileſ p̄ ſe in ve
locitate ⁊ tarditate: ⁊ due ſanationeſ ſic p̄ accidēſ:
ſed Ariſtoteleſ accipit illud exēplum: q̄ eſt magis ma
ſiſſimum. necq̄ Ariſtoteleſ vult omneſ ſanationeſ eſſe
inuicē comparabileſ in velocitate ⁊ tarditate: ſed tan
tū illaſ que ſunt ad ſanitatē eiūſdē ſp̄ei: ſicut necq̄ om
neſ colorationeſ inuicē ſic comparatiuiſ ſunt in colo
rationeſ q̄ ſunt ad colorē eiūſdē ſp̄ei. (Sic q̄ altamē ē).

Contra hac conclusionē posset aliquis in
stare dī. nulli motus pnt ēē equi
ueloces nisi possint ēē equales: sed de alteratione
nō possunt ēē equales: igitur nō possunt ēē equale
res: patz consequētia cum maiori: qz minor declaraf:
nā motus denotatur a termino ad quē vt patuit quibz
to huius: sed qualitates ad quas est p se alteratio nō
dicuntur equales: sed similes: qz propiz est quantitatē
fm eam equale vel inaequale dici: vt est determinatum
in predicamentis: igitur alterationes sunt dicēde simi
les nō equales. Leli. (Sed qz alteratum est equale
est si in eo reperitur velocitas: equale enim hic nō dici
tur.) in qualitatez sed sicut in quantitate equalitas ita b
similitudo: v3 i qualitate. Tād ista obiectiōē respo
det plus dī. qz in alteratione inuenit equalitas r simi
litudō: sed nō eodē modo neqz respectu eiusdē. Altera
tio enim consideratur in ordine ad tempus a quo mē
sueatur: r sic est in ea equalitas: r consideratur in ordi
ne ad terminū ad quem a quo specificatur r sic est i ea
similitudo: vnde tempus est p se quantitas: sicut super
ficies r est p se mēsurā rezz: succelluaruz: sicut superfi
es rezz: permanētis: sed de albedines nō obstan
te qz sint similes ex propria natura ad huc sunt equa
les equalitatez superficiū a qua mensuratur: ita de al
befactione sunt similes ratione terminoz: ad quē: r sūt
equales rōne ipis mēsurantis illas. Leli. (Sed si sit
idē.) i. fm eandē qualitatē qz mutatur est per alteratio
nem r inaequali rēpoze: quelo qz r eqliis ē illa alteratio

Notandum q̄ motus diuidit̄ diuino
ne mobilis: 7 diuisione
posita vt est declaratu sexto huius: ideo vna alteratio
potest ēē alteri equalis ita equalitate subiecti q̄ equita
te tēpōis: 7 sic fiat q̄ duo sint alterationes: quoz q̄
bet est equalis 7 incēlis alteri vs rōne subiecti 7 rōne
tēpōis: alterationes n. subiectoz equalis sūt equalēs
que etiā essent equalēs si fierent in tēpōis 7 equalibz
(Utrū ergo). ¶ Circa p̄dicta p̄bus mouet duas qō
nes: quaz p̄ia est ista vtrū velocitas in alteratione sit
consideranda penes subiectū alterabile aut penes q̄ita
tem inducēda. ¶ R̄ndet p̄bus p̄ regulaz que iō cōiē
tenet q̄ velocitas in alteratione ēē atēdēda penes q̄i
tatem solumtata q̄ ille alterationes sunt equales: ideo
quaz qualitates sūt eiusdē sp̄ei: quia si qualitates ad

quas est p se alteratio sunt diuersa 3a sp̄erum ille altera-
tiones nō inuicē cōparātur in velocitatē: nō inuicē
cōparantur sanatio ⁊ de albio: qz sanitas ⁊ albedo
sunt diuersa 3a sp̄ez: vnde sicut motus localis h3 speci-
es: ita ⁊ motus alteratiōis: sicut ergo nō comparat̄ in
velocitate oēs motus locales: ita neqz oēs alteratiōes
cōsiderāda est ergo p̄dictas ⁊ distinctio termino 3a ad
quē admittat vel neget cōparatio. Si enī termini ad
quē diuerso 3a motus sūt idē genere vel differunt gene-
re: sūt sunt idē sp̄e vel differunt sp̄e sūt sunt idē numero vel
differunt numero fī p̄dēficat̄ur ⁊ diuersificat̄ur motus
vt dicebat̄ur quinto huius: nō ergo est accipiēda
comparatio in velocitate: nisi motus termini ad quos
sunt motus p̄ficat̄ eiusdē sp̄e. Et notat̄er dicitur per
seqz termini p̄ accidens essent differunt rationum
illud nō tollit cōparatiōnē: possunt. n. due calefacti-
ones esse ad duas sanitates vel egritudines aut ad duas
formas substantias diuersarum rationum: ⁊ tamen
omnes due calefactiones sunt inuicē comparabi-
les in velocitate ⁊ tarditate. ¶ Scdō de cōsistētiā
nis: ita qz nō maior neqz minor latitudo q̄ntitas acq̄-
ratur in vno tēpore q̄ in alio sibi equali. Si enim due
calefactiones debēt esse equalē veloces: opz qz in tēpore
bz mēsurānt̄ur illas calefactiones acq̄ratur equalēs
latitudines caliditatis ita qz si aliqd in hora calefacta
a nō gradu caliditatis ad gradū vt q̄tuo ⁊ aliud in eas-
dem hora vel alia calefacta a gradu vt q̄tuo ⁊ ad gradū
vt octo ille alteratiōes sunt equalē veloces: qz termini
ad quos vadūt sunt eiusdē sp̄e: ⁊ in equali tēpore ac-
quiruntur ⁊ sunt cōsimilīs latitudinē ⁊ intensiōis nisi
quāta est latitudo seu intensiō a nō gradu ad gradū vt
q̄tuo: tāta est a gradu vt. 4. ad gradū vt octo. ¶ Ter-
tio de qz itēqz tēpore qz si qualitates eiusdē sp̄e ⁊ cōsistē-
tēsiōis acquirēt̄ur in tēpore bz equalibz ille altera-
tiones nō eēt equalē veloces: caliditates. n. vt. 4. veloci⁹
iudicā in aere vel in genere qz in aqz: ⁊ minorē tēpore. Le.
li. ¶ Quid ergo in quo passio. i. subm̄ aut passiōē opz
cōparare. i. considerare in cōparatiōne. Respondet̄ dī.
hic quidem igitur. i. in fatione ad hoc qz sit compa-
rabilitas qz sanitas eadem sit specie: p̄mo est accipere
aut. i. ⁊ secundo qz neqz maior neqz minus sit de q̄litate
in vno qz in alio: sed similiter existit in vtroqz quod
ad latitudinem fationis. Si autem alteratio passio sit
puta alteratur qz sit album ⁊ qz sanatur huius alteratiō
b⁹: quia differunt specie nihil est idē neqz equalē neqz si
mille sed aut tam hēc diuersas species faciunt alteratiō-
nis ⁊ non est vna: sicut neqz loci mutatio semper vna
est: quare considerandus est quot sunt species loci mu-
tationis ⁊ quot alteratiōes. Si quidem igitur qz mou-
entur. i. si ea fm̄ que mobilia mouentur specie differunt
ea scilicet quozum sunt motus secundum ipsa ⁊ non
secundum accidens vtputa termini motus ⁊ motus
specie differunt. Si vero genere genere. Si autem
numero numero.

Notandum qd per istam regulam Aristoteles excluditque opinionem antiquam de velocitate motus alterationis. quia potest quod velocitas motus alterationis attenditur penes gradum inductionis vel inductionis in caliditatem et vbius gradus inductionis gradus caliditatis inter se non sunt quod quatuor gradus inductionis est velocior. Ista opinio non est tenenda: quia aliter sequitur quod aliquis alteratio continetur per totam quatuor horam alterationis infinitum velocior: immo quidam alterans continetur alterabili a maiori et maiori proportionem.

Philosophorum.

et tamen cōtinue vniformiter alterabit ponēdo q. a. sit vnū calidū in summo incipies sibi assūmari. b. calidum vniformiter difforme a gradu vt quatuor ad graduz sūmū excluditue applicatū agētū f3 extremū intēsi: tūc arguitur sic. a. in infinitū velociter incipit agere in. b. et ita cōtinue ager sicut incipit agere: q2 cōtinue inducet gradū sūmū: igitur. a. p. totam horā alterabit in infinitū velociter: p2ia pars antecederis arguit: qm. a. incipit agere gradū sūmū vel nihil pōt velocius agere q. in ducere gradū sūmū fm istā opīnionē: igitur nihil potest velocius agere q. iā incipit agere. a. sed in infinitū velociter aliqd pōt agere: q2 a. p. portione dupla tripla quadrupla: et sic in infinitū: igit in infinitū. a. incipit agere in. b. itē potētia motiua. a. cōtinue erit maioris cum habebit ex calefactione. b. cōtinue maioris iunamētum ipsa manēte eadē: et p. cōsequēs cōtinue ager. a. maior et maior. p. portione et nunq. velocius ager q. iā incipit agere: q2 nunq. inducet gradū intēsiore q. iā incipit inducere: ex quo gradū sūmū incipit inducere. Preterea sequit q. a. et b. sūt duo alterabilia inēquiter distantia a gradu sūmo: et illud q. min⁹ distat cōtinuitate velotius mouebit versus gradū sūmū: et tamē eque cito vtrūq. attinget gradū sūmū: q. istud sit iconueniēs manifestū est: q2 si ambo equaliter distaret a gradu summo et vterq. equaliter alteret vsquequo fieret sūmū illa eq. dō attingeret gradū sūmū: igit si iā vnum eo p. min⁹ distat et veloci⁹ alterabit: sequit q. cit⁹ attinget. Et q. illud sequat arguit ponendo q. a. et b. sint duo vniformiter calida p. totū. a. tamē calidius. b. et incipiant alterari et alterentur q. vtrūq. fuerit sūmū: sic q. eq. cito sit. b. sūmū sicut. a. et ecōtra: et p. q. a. est propinquius gradui sūmo q. b. cū sit calidius et cōtinue velocius alterabitur versus gradū sūmū q. b. q2 cōtinue intēsiore gradum caliditatis habebit q. b. quo usq. vtrūq. fuerit sūmū attinget graduz sūmū p. calū.

C Secūda opīnio posuit q. velocitas alterationis attenditur penes latitudinē forme acquirēde et penes q. titatem per quā extēditur latitudo forme ita q. si eadē qualitas acquiratur in eodē tempore maior et minor subiecto velocius alterabitur maior q. minor. Etia; hec opīnio nō est tenēda: quoniam ex illa sequit q. a. minor. p. portione. a. ageret in. b. q. c. incipit agere in. d. et tamen in infinitū velocius ager. a. in. b. q. c. incipit agere in. d. p. sito q. a. cōtinue p. horāz futurā ager in totum. b. et c. incipiat agere in. d. a. maior. p. portione q. a. ager in. b. et sic semper idē tempus ager p. partē ante partē: isto posito: p2 prima pars iconueniēs: et scōa arguit nam aliquāto velocius. a. ager in. b. et in infinitum tarde. c. incipit agere in. d. igit in infinitū velocius. a. ager in. b. q. c. incipit agere in. d. patet consequentia: cum maiorior: quo a certa. p. portione. a. cōtinue ager in totū. b. et minor declaratur: nam si. c. inciperet agere in totū. d. aliquāto velocius. c. inciperet agere in. d. et si scipiat agere tantum p. medietatem in duplo tardius inciperet agere: et si p. tertā partē tantū in triplo tardius inciperet agere per opīnionem: et sic in infinitum sed. c. per nullāz partē. d. incipit agere: igitur in infinitū tarde incipit. c. agere in. d. Item sequitur consequēt q. c. est calidum in summo q. cōtinue ager in frigidum summū et in infinitum tarde incipit agere quāntūcūq. fuerit magna. p. portio agētis ad passūz: et hoc posito q. alteratio fiat per partem ante partē: imo in reductione aque ad frigiditatem eodē gradu velocitatis vniformi p. totū: non esset possibile ipsaz vel aliquaz eius partē vniformiter

alterari quo ad partes subiecti cū in infinitum parua sit aliqua pars eius et cuiuslibet partis in infinitū minor sit aliqua pars eius q. totū. **C** Dicendū igitur: cum p. h. et cōmetatore q. velocitas alterationis solūz attenditur penes qualitatem ita q. ille alterationes sūt eque ueloces siue fiant in subiectis equalibus siue in equalibus quibus acquiruntur latitudines qualitatis eiusdē speciei et consimilis intēsiōnis in eodē tempore vel equali. Et notatē dico consimilis intēsiōnis et nō latitudinis equalis: q2 si. a. acquireret in horā latitudinē vniformiter difforme a gradu vt quatuor ad gradum vt octo: et hoc extēsiue p. partē post partē: et. b. equalitatis oīno acquireret partibilibit extēsiue latitudines aliam vniformiter difforme a nō gradu ad gradū vt quatuor in eodē tpe vt eq. velocius cēt alteratio. a. q. b. quia intēsiore latitudinē acquireret. a. q. b. et tamē latitudines cēt equalis: latitudo enim caliditatis vniformiter difforme extēsiue a gradu vt quatuor ad gradū vt octo est intēsa vt. 6. et latitudo alia est intēsa vt duo cū quelibet illaz cōtrideat suo medio gradui: i quo. cūq. eni puncto est gradus vt quatuor: ibi est tota latitudo a nō gradu ad graduz vt quatuor: et i quocūq. puncto est gradus vt octo: ibi est tota latitudo intēsiue supra a nō gradu ad graduz vt octo. Si tamē. a. acquireretur vniformiter p. totāz latitudinē caliditatis a gradu vt quatuor ad gradum vt octo. et b. consimiliter et in eodē tempore latitudines aliā a nō gradu ad gradū vt quatuor: ista duo eque uelociter alterarent: quia latitudines consimilis intēsiōnis acquirerent: sicut eni q. t. a. a pedali ad bipedale est equalis extēsiue q. t. a. incipienti a nō gradu quantū et terminate ad pedale ita caliditas a gradu vt quatuor ad graduz vt octo vniformiter accepta est tanta intēsiue: sicut caliditas a nō gradu ad gradum vt quatuor consimiliter extēsiue.

C Contra regulā illam instatur ponendo q. a. et b. sint due aque frigide in summo: que quidē alterentur in horā ad caliditatem summā sic q. in fine. a. erit summe calidum per totam: et. b. non erit summa calida nisi pars centesima: sed totum residuum erit summe frigidum: et patet q. a. et b. non eque uelociter alterabuntur: quia. a. fiet calidum et non. b. et tamen in eodē tempore acquirēt caliditatem eiusdem intēsiōnis et eiusdē speciei. Respondetur q. ille alterationes erāt eque ueloces et q. a. et b. eque ueloci alteratione alterabuntur: licet non eque uelociter alterabuntur: unde penes aliud habet attendi velocitas alterationis et penes aliud velocitas alterabilis habet attendi penes qualitatem tantum: sed velocitas alterabilis habet attendi penes qualitatem p. portionataz partibus subiecti ad hunc intellectum q. si. a. b. eque uelociter alterantur et in medietate tēporis alteratur medietas. a. in eodē tēpore consimiliter alteratur medietas. b. et si in aliquo tempore alteratur tertia pars. a. in eodē tempore: cōsimiliter alteratur tertia pars: et sic cōsequenter siue. a. et b. sint equalia siue in equalia ita q. semper seruetur consimilis p. portio partis ad totūz licet. n. vna medietas. a. sit q. libet medietate. b. maior in quacūq. p. portione volueris et vna tertia. a. que libet tertia. b. tamen p. portio medietatis. a. ad sumum totum est equalis p. portioni medietatis. b. ad sumum totum et p. portio tertię partis. a. ad sumum totum est equalis p. portioni tertię partis. b. ad sumum totum. Sicut enim caliditates consimiles in intēsiōne possūt denotare subiecti nō eque uelociter alterari: ita cōtingit

Liber septimus.

Tex.
co. 33.

In casu posito de a. b. (Si igitur utrumque). Secunda questio utrum equalitas alterationis sit attendenda penes subiectum aut passionem ad hunc intellectum quod ille alterationes sunt equales que sunt in eodem tempore vel equali ad qualitates eiusdem speciei et consilii intentionis aut quod ille alterationes equales sunt quod acquiruntur equalibus subiectis et sequens quod acquiruntur equalibus subiectis: quoniam passiones sunt eadem: verbi gratia: dato quod a. sit unum dealbatum utrumque ad hoc quod alteri dealbati alteratio sit equalis alterationi a. opz. a. esse in quantum illud dealbatum et illi equale oino. L. li. (Si igitur velocitas attenditur penes passionem unum equalitate alterationis opz. passionem respicere si idem sint spei equalitate et sit in intentione aut equalitatem alterationis aut illud quod alteratur ut si huius albatum sit: huius autem in oppositum esse quantum aliud dealbationes sunt equales. Rndet phs. di. quod equalitas alterationis est attendenda penes unum. s. penes subiectum et passionem ita quod ille alterationes sunt equales quod in eodem tempore vel equali acquiruntur subiectis equalibus et sunt ad qualitates eiusdem speciei et eiusdem intentionis: alterationes igitur sunt eadem vel diuerse secundum quod sunt ad qualitates eiusdem vel diuersas speciei sunt equalitatem vel inequales secundum quod sunt in subiectis equalibus vel inequalibus et in hoc apparet ostia iter velocitatem et equalitatem alterationis: quoniam velocitas non respicit nisi passionem habendam respectu ad tempus: equalitas autem preter illud respicit subiectum: oes alterationes equales sunt equeveloces et non eodra: duo. n. ipso: ita equalitas alterationis ex parte equalitatis: v3. ydicitatem spei et intentionis: et duo ex parte quantitatatis. s. equalitatem ipsam et subiecti: et 3. phs. non faciat mentionem de tempore: illud tamen est intelligendum: propterea que dicta sunt in prima conclusione. L. li. (Aut pro sed in utroque opz. respicere: v3. in subiectum et passionem et eadem quod dem aut eadem passione secundum quod eadem vel diuersa aliquid alterationis: debet alterationes eadem vel diuersas: equalis autem aut inequalis dicitur alteratio secundum quod illa pars que alteratur est inequalis aut equalis.

Notandum

10. 33. q. 2. Consideratio coniunctionis in alteratione si fuerit secundum subiectum tunc erit per accidens: et si fuerit secundum solam passionem non erit illis equalitas perfecta sed solummodo similitudo: ergo in consideratione equalitatis perfecte eque duo exiguntur. s. similitudo passionis et equalitas subiecti. In edictum promotor quod alterationes non bene comparantur secundum equalitatem et inequalem nisi consideret subiectum et passionem: ita quod si due alterationes sunt equalis perfecte equalitate subiecta sunt equalia et passiones per se tales tam specificas quam intensivas: si enim fuerit equalitas subiecti absque similitudine passionis erit equalitas una alterationis alteri alterationi tamen per accidens: quoniam accidit tam alterationi quam passioni equalitas subiecti: si autem erit ydicitas passionis tam specificas quam intensivas absque equalitate subiecti aut una alterationis similis alteri et non proprie equalis. predica dubitat propter causam. metha. ca. 3.

Circa

de relationis unum in subiecta faciat idem equalitatem sicut in quantitate equalis et motus specificas a termino ad quem. s. huius sequitur quod due alterationes non sunt eadem sequens si tamen sitiles. Secundo dubitat cum in tribus predicamentis sit motus proprie dicitur v3. in quantitate equalitate et ubi secundum Arist. quinto huius: propter quod determinat de velocitate motus ad ubi et ad qualitatem et non de velocitate motus ad quantitatem. Ad primum de quod ubique inuenitur motus subiecti vel quantitatatis ubi potest inueniri ydicitas. s. equalitas sed in equalitate inuenimus motus substantie. s. essentia eo quod subiecto uno modo signat equalitatem cuiuslibet entis: videtur quoniam metha. quo modo loquitur phs. propter quod postea dicitur quod sub

stantia linee est ex punctis habet et motus quantitatatis: v3. maius et minus: ex quo equalitas est intensibilis et remissibilis: igitur in qualitate inuenitur ydicitas et equalitas: non tamen ita. proprie sicut similitudo: h3. igitur qualitas essentia et essentia qualitatibus et essentia talis quantitatibus: v3. suscipit motus maius et minus: in quantum h3. essentia in ea inuenitur ydicitas: in quantum h3. essentia qualitatibus in ea inuenitur similitudo: in quantum v3. h3. essentia talis quantitatibus in ea inuenitur equalitas: quoniam ubique dicitur maius et minus: datur equalitas: et quod motus specificat a termino ad quem: id consequenter alterationes omnes esse sitiles et equalis. Ad secundum dicitur quod propter duas causas non fecit h3. phs. mentionem de motu ad quantitatem. Prima causa fuit. propter equocationem repta in augmentatio et in diminutio: quoniam triplex est augmentatio vel diminutio. Prima est ad ubi. s. que insequitur elongationem prout inuenit aut propter quantitatem: h3. de rarefactio vel condensatione si talis: cuius velocitas habet attendi penes acquisitionem spatii localis: cuius talis rarefactio non sit nisi motus localis.

Secunda augmentatio vel diminutio est ad quantitatem. s. que est per se calidum et frigidum: et hec de rarefactio vel condensatione alterationis: cuius velocitas habet attendi penes raritatem vel densitatem acquisitionem in tanto vel in tanto tempore sicut dicitur de alteratione. Tertia augmentatio vel diminutio est ad quantitatem quod sit per se in sumptionem alimentum: cuius uersi in nam alit: et hec dicitur augmentatio. proprie dicta vel diminutio: quolibet autem alia est ipso proprie augmentatio vel diminutio: cuius nulla talis sit ad quantitatem: in id enim proprie augetur nisi animatum ut colligitur a philosopho pro de gene. et secundo de anima. Secunda causa fuit: quoniam augmentatio vera et proprie dicta de qua loquitur philosophus includit motum localem et alterationem secundum ipsam octauo huius: igitur velocitas augmentationis habet attendi penes id penes quod attenditur velocitas motus localis et alterationis: sed velocitas motus localis habet attendi penes spatium locale et velocitas motus alterationis penes spatium qualitatibus: igitur velocitas augmentationis attenditur penes spatium quantitativum: ita quod ille augmentationes sunt equeveloces: quibus acquiruntur quantitates equales: siue acquirantur equalibus siue inequalibus subiectis: propterea non est possibile augmentationes totius et partium esse equevelociter: quoniam semper totus acquirit maiorem quantitatem quam aliqua pars quantitativus eius: et semper maior pars maiorem quantitatem acquirit quam minor: in eodem tempore vivere: et istud non est inconueniens sicut non inconuenit motui circulari nunquam esse unum quo ad partes subiecti: sed tantum quo ad tempus. Et sicut velocitas alterationis habet attendi penes qualitatem tantum et velocitas alterabilis attenditur penes quantitatem. propositio nata ita velocitas augmentationis attenditur penes quantitatem tantum: et velocitas augmentationis attenditur penes quantitatem. propositio nata. s. penes proportionem seu proportionalem acquisitionem in quantitate semper intelligendo in tanto vel in tanto tempore. Si enim a. pedale in hora. et b. bipedale acquirit etiam tantum pedale in hora augmentationis sunt equeveloces: quia equales sunt quantitates acquisitionis: non tamen equevelociter augentur. a. et b. quia maiorem proportionem acquirit. a. quod b. nam a. in principio augmenti est pedale et in fine est bipedale: igitur acquirit proportionem duplicatam: ex quo bipedale ad pedale est proportio duplicata. b. autem in principio est bipedale: et in fine tripedale: tripedale ad bipedale est proportio sexquialtera: igitur b. acquirit proportionem sexquialteram tamen: constat autem proportio

Philosophorum.

Tex.
cō. 34.

nem duplam maiorem esse proportionē sexquialtera: vñ in casu isto. a. r. b. equueloci augmētatiōe augētur nō tamē equeloci augent: o porzē enī. b. acq̄rere bipectale sic: q̄ in fine eēt quadripedale si debēt equelociter augeri sicut. a. qm̄ cum in principio sit bipedale r in fine eēt quadripedale acquireret. p̄portione duplā: constat aut̄ oēs. p̄portioēs duplas esse eq̄les. ¶ Ex q̄b⁹ sequit̄ q̄ l3 augmētationes tot⁹ r p̄tis nō sint equeloces tamē equelocit̄ augent tot⁹ r p̄s: qm̄ tñ p̄portio male acquirit̄ digit⁹ quātū totale aialis: r si nō est possibilis augmētatio vñiformitatis quo ad p̄tes subiecta: tamē bñ possibile est aliqd̄ vñiformiter augeri: quo ad p̄tes subiecta: qm̄ si q̄ntitates acq̄siste nō sūt equales tamē p̄portioēs acquirūt̄ equales: sed ēr planta pedalis quātūtat⁹ r magna quere? centipedalis. q̄ntitatis acq̄rēdo in anno tñ digitalē q̄ntitatem nō equelociter augētur. p̄pter defectū. p̄portioēs equalis: tñ equueloci augmētatiōe augent̄ p̄p̄ equalē acq̄sitionēz q̄ntitatis: de eq̄litate aut̄ augmētatiōis dicit̄ q̄ ille augmētationes sūt equales loquēdo de equalitate p̄fecta q̄ sūt i eodē tēpore vel equali r adueniūt̄ subiectis eq̄lib⁹ r sūt ad q̄ntitates eq̄les. Ille vō augmētatiōes sūt inequales q̄b⁹ deficit aliq̄ illaz tñ cōditiōnū: idē dicat̄ de diminutiōe quo ad eq̄litate r velocitatē. (Et gñatiōe). Scd̄a cōclusio aliq̄ generatiōes vel corrupciōes sūt inuicē cōparabiles in velocitate r tarditate: p̄p̄: q̄ aliq̄ generatiōes sūt equelociores r aliq̄ est altera velocior: nā ille gñatiōes sūt equueloces: q̄b⁹ in eodē tpe vel eq̄l acquirūt̄ sube eiūsdē sp̄ei: v̄puta generationes duoz hominū vel duoz equoz: si enī in tēpore b⁹ eq̄lib⁹ acquirūt̄ forma hoīs ille gñatiōes sunt equueloces: r si tēpore sūt ineq̄lia vna illaz gñatiōnū est altera velocior: nō tamē gñatiōes sūt equueloces. vel itequueloces si p̄ eas acquirūt̄ forma aialis cū in gñatiōe nō sit cōparatio p̄p̄ia: nulla enim gñatiō hoīs est velocior aliq̄ gñatiōe equi neq̄z tardior neq̄z ita velocior: r tñ p̄ illas acquirūt̄ forma aialis: r hoc iō: q̄z forma terminātes illas gñatiōes nō sūt eiūsdē sp̄ei specialissimē: q̄z detali sp̄ei semp̄ intelligit̄ p̄ba. l. e. li. (Et generatiōe aut̄ r corrupciōe idē cōsiderādū est sic in alteratiōe quo mō equelociter gñatiō est si inequali tēpore idē in substantia r iduisibilib⁹. sp̄ei acquirūt̄ vt hō si nō aial). l. si acquirūt̄ forma hoīs r nō aialis tantū.

Contra istā cōclusionē ex p̄te velocioris r tardioris in gñatiōe possēt q̄s sic arguerenulla gñatiō ē altera velocior: nisi q̄z vna alteratiō est altera velocior cū gñatiō includat alteratiōnem neq̄z aliquā successiōē hēat nisi rōne alteratiōis vt colligit̄ ex p̄rio de gene. sed ad h⁹ q̄ aliqua alteratiō sit altera velocior nō sufficit q̄ in eodē tēpore sit ad q̄litate eiūsdē sp̄ei: sed vltra requirit̄ q̄ illa forma sit intēsiō: igit̄ ad hoc q̄ aliq̄ generatiō sit altera velocior nō sufficit q̄ in eodē tpe vel minoz sit ad subz: sed opoz: tet q̄ illa sba sit intēsiōz si acquirūt̄ i eodē tpe vel saltē q̄ sit eque intēsa si acq̄rit̄ in minoz tēpore. Rñder̄ phi losophus negādo p̄ntiā vi. q̄ in alteratiōe necessario opz cōsiderare duo ex p̄te termini ad quē: v3 p̄dētiatē specifcā qualitatis r intēsiōē forme cū termin⁹ alteratiōis sit p̄ se intēsiōis r remissibilis: s3 in generatione sufficit cōsiderare vñū: v3 p̄dētiatē specifcā sp̄ei: nō autē expedit̄ cōsiderare p̄m eo q̄ suba nō est intēsiōis nec remissibilis. l. e. li. (Nō enī hēmus ad ali qua duo cōsiderare in quib⁹ est alteritas in generatiōe: sicut dissimilitudo in alteratiōe. pueniēs ex intēsiō-

ne r remissione forme. (Et si nūerus). Ex p̄dictis tā in p̄batione cōclusiōis q̄ in rñsiōe ad obiectiōē p̄bus increpat̄ platonicos r pythagoricos vi. q̄ sicut in alteratiōe opz respicere duo in termino ad quē: v3 p̄dētiatē specifcā r similitudinē vel dissimilitudinē ita in generatione opz respicere duo terminātia motū. l. p̄dētiatē specifcā r equalitatē vel inequalitatē: quoniā nūmerus dicebāt̄ est suba repp̄: igit̄ ille generatiōes sūt equeloces que sūt ad nūeros equales r ille inequueloces que sūt ad numeros ineq̄les ita q̄ generatiō velocior est ad numez maiorez: r gñatiō tardior est ad numerū minorez. ¶ Cōtra bā cōpiniōē arguit̄ p̄ba iserēdo ex illa duo icōueniētia: quo p̄ p̄mū est q̄ nūerus maior r nūerus minor sūt eiūsdē sp̄ei q̄ est falsū: q̄z si duo nūeri ineq̄les sūt eiūsdē sp̄ei: p̄ idē oēs nūeri ineq̄les sūt eiūsdē sp̄ei cū nō sit maior rō de aliq̄bus sequilib⁹ q̄ de alijs: cū igit̄ oēs numeri eq̄les sint eiūsdē sp̄ei: sequit̄ oēs nūeros ita eq̄les q̄ ineq̄les esse eiūsdē sp̄ei q̄ est absurdū: r q̄ illud sequat̄ arguit̄: gñatiō velocior r generatiō tardior sūt ad terminos eiūsdē sp̄ei: sed gñatiō velocior est ad numez maiorez: r generatiō tardior est ad numez minorez p̄ illos: igit̄ nūerus maior r nūerus minor sūt eiūsdē sp̄ei: q̄ erat p̄bāndū semp̄ loquendo de sp̄ei sp̄alissimā. l. e. li. (Et si nūerus suba repp̄ est vt dixerūt̄ platonici r pythagorici maior r minor nūerus similis sp̄ei est). l. sp̄alissimē. ¶ Secūdu incōueniētiā est q̄ maioritātē r minoritātē sube cōrñdet aliq̄d cōe noiatū: p̄z consequētia: q̄z ita cōtingit̄ in alijs: nā maioritātē r minoritātē q̄litas cōrespōdet vñū cōe noiatū. l. maius r min⁹ seu mai⁹ intēsi⁹ r min⁹ intēsi⁹: maioritātē ēr r minoritātē quātūtat⁹ cōrñdet vñū cōmune noiatū: v3 maius r min⁹: seu maius quātū r min⁹ quātū. Si igit̄ suba est nūerus opz maioritātē r minoritātē sube cōrñdere aliq̄d cōe nominatū: sicut cōrñdet maioritātē r minoritātē numeri. l. plus r minus seu mai⁹ r min⁹. Sed illud cōsequens est falsū: qm̄ si maioritātē r minoritātē substantie cōrespōdet aliq̄d cōe illud est innominatū cū nulla suba sit p̄ se magna vel pua neq̄z p̄ se intēsa vel remissa. l. e. li. (Sed innominatū q̄ cōe est maioritātē r minoritātē sube r vñūq̄z). l. maioritātē r minoritātēz sube nescim⁹ venire sicut noiam⁹ alia nā quo plus passio. i. excellēs in quātūtatē bz magis aut excellēs in quātūtatē habet magis quātū aut maius.

Notandum p̄rio fm̄ cōmētatiōē cōmēto. 34. q̄ illud q̄ est cōe substantiā nō habz nomē neq̄z passio que est. p̄p̄ia illis sc3 q̄ nō inuenit̄ nomē cōueniētib⁹ neq̄z diuersis sic hoc inuenitur et in quib⁹ diuersant̄ qualitates r in quibus conueniētia aut̄ que diuersant̄ in qualitate dicuntur fortiores r debiliores in quantitate vō maiora r minora: conueniētia autē in qualitate cōsimilia: in quantitate vō equalia. Intēdit̄ Lōmētatiōz q̄ cōueniētia r discōueniētia in quātūtatē vel qualitate habent. p̄p̄ias passiones r nomina cōmunia p̄p̄ie cōpetentia illis: nō autē cōueniētia r discōueniētia in substantia: verbī gratia. p̄p̄ia passio cōueniētiū in quātūtatē est equalitas r nomē cōmune p̄p̄ie cōpetens illis est equalis: discōueniētiū autem p̄p̄ia passio est inequalitas seu maioritas r minoritas: nomen autem commune p̄p̄ie cōpetens illis est inaequale seu maius r minus. ¶ Item p̄p̄ia passio cōueniētiū in qualitate dicitur similitudo: nomen autem cōe p̄p̄ie cōpetens illis est dissimile seu fortius r

Liber septimus.

[illegible]

Secundo notādū fm Burleū q̄ ista rō neq̄q̄z attēdit velocitas ⁊ tarditas in generatiōibus nō habēt nomē cō illis p̄ cise cōperens cuius rō est: q̄ velocitas ⁊ tarditas i generatiōibus ex multis causis pōt cōtingere aliquādo ex pte agētis: q̄ agēs est potēius: velocior est enī generatiō ignis ex aqua q̄ terre ceteris paribus: quia ignis est maiōris acuitatis q̄ terra: aliq̄uod ex pte materie: qm̄ velocior est generatiō ignis ex aere q̄ ex aqua: maiōris enī refliētē est aqua q̄ aer: interdū uo ex pte distātie: qm̄ generatiō ignis ex medietate aeris vel aque imēdiata agēt est velocior: generatiōe ignis ex medietate remota. Et q̄ obus istis causis velociōis ⁊ tarditatis generatiōis nō est ipōsitū nomē cōmune illis p̄aleideo in generatiōib⁹ illa p̄enes q̄ autē dītur velocitas aut tarditas nō habēt cōmune illis p̄ cise. Ista declaratiō est obia: qm̄ ex illa sequis nulluz esse nomē cō ipōsitū illis rōne quoq̄z attēditur velocitas ⁊ tarditas in alteratiōe: qm̄ ex oib⁹ assignatis causis pōt cōtingere velocitas ⁊ tarditas in alteratiōe ⁊ magis in alteratiōe q̄ in generatiōe cū in generatiōe nō fit velocitas aut tarditas nisi rōne alteratiōis quā includit. Et Dicendū ergo cū p̄bo ⁊ cōmentari⁹ de q̄ iō cōuenientibus ⁊ discōuenientibus in suba aut maiōzitate ⁊ minozitate sube nō est aliq̄d nomē ipōsitū illis p̄ cise aut p̄prie cōperens fm̄ q̄ attēdit velocitas ⁊ tarditas in gñatiōe q̄ suba nō est p̄ se equalis nec itēalis magna vel pua tēta vel remissa: sed tñ p̄ accidēs. P̄l tagozici aut̄ p̄ platonē debuerunt ponere tale cō ex quo fm̄ eos suba est eñtialiter ⁊ p̄ se numerus: cōstāt aut̄ q̄ equalitas ⁊ itēqualitas maiōzitas ⁊ minozitas p̄ se cōpēt nūero: ex quo numerus est p̄ se q̄ritatiō.

Contra predicta arguitur: primo quod generaliter non sunt inuicem copabiles in velocitate et tarditate: quod natio est transmutatio iduiusibilis per Aristotelem. quinto huius: et forma subalis in diuisibilis acquirere per comento de sexto libro. ¶ Secundo arguitur quod nationes diuersas non inuicem copantur in velocitate et tarditate: quoniam velocius natio ignis est aere quod aere est ignis ceteris pluribus: et accutatis sit ignis quod aere. ¶ Ad primum quod natio dupliciter accipitur: uno modo est transmutatio iduiusibilis: et sic non copantur nationes inuicem in velocitate et tarditate: alio modo per includit alterationes predictas et sic patet. Item ad enumerationem numero est ad qualitate et ad forma subale ut est ad qualitate de alteratione: ut autem ad forma subale de natione: igitur natio aliqui est modo successiuus sicut alteratio non per se sed per accidens ratione cuius successiois sunt illi velocitates et tarditas. ¶ Ad secundum quod nationes diuersas non inuicem copantur in velocitate et tarditate non per proportionem simpliciter: sed per proportionem: quod non, ubi de quod natio ignis sit velocius natione aeris: sed in quod ignis velocius natio aeris quod est huius copatio magis sit in magnitudine et putate est positum in velocitate et tarditate cum per illa denotet generationem ignis est aere fieri in minore tempore quod generationem aeris est igne quantitate.

Clonias

Tex.
cō.35.

aut lemp mouens.)
Istud est secū dū capi-
tulū hui⁹ tractat⁹ .7.
phycoz: in q̄ p̄hs de
terminat de motu per
cōpationē ad moto-
rē ⁊ mobile: ⁊ diuidi-
tur in duas ptes: i p̄a
ponit regulas de mo-
tu locali cōcernentes
causas velocitatis in

mobilibus in sc̃a applicat illas regulas ad motū al
terationis ⁊ augmentatōis ibi. (Sint igit̃ alteratōe
in p̃ia pte Aristō. facit uoꝝ p̃io p̃mitit vnā suppo
sitōē de motu locali. Sc̃o crequit de int̃io ibi. (S
igit̃ a. Suppō igit̃ quā Aristō. p̃mitit abqꝫ p̃dic
ationeꝝ determinans in libris p̃cedēbꝫ? Et ista: in o
tu locali mouēz ⁊ motū sūt cōtrariā ⁊ in tpe quātō ⁊
in spatio quātō: qm mouēs p̃bꝫ est mouēs q̃ i mo
uēdo in ouēte: lat̃ necēssariō ē quātū: ⁊ q̃ idē iūbi
le nō mouet localit̃r nisi p̃ acc̃s vt est p̃batū .6. huiꝫ
iō mouēti etiā osēe quātū. Itē mō nō fit in istāz vt d
mōstrat ubi illi? cōtinuāt est q̃ cōtinuātē sp̃atū d
q̃ patet q̃to huiꝫ: iō tā tps in quo mobile mouet lo
calit̃ q̃ sp̃atū q̃ ⁊ vel sup̃za q̃ mouet osēe quātū.
L. l. i. Qm aut̃ temp̃ mouēs mouet aliqd̃. a. aliqd
mobile ⁊ in aliq̃ et vsqꝫ ad aliqd̃: dico at̃ in aliq̃: q̃ in
tpe: vsqꝫ at̃ aliqd̃: q̃ ad quātū aliqua lōgitudinē. i.
vsqꝫ ad aliqd̃ sp̃atū locale accēptū fm lōgitudinē. s̃
per enī simul est mouēs q̃ mouet ⁊ mobile q̃ mouet
ip̃m mouēs: quare qui q̃ntū aliqd̃ erit q̃ motū est. sup̃z
mobilez in quātō i. in tpe quātō ⁊ in spatio quātō.

Motandum p^oio fm comētoris ē cō
mētō. 35. q motor extrin
secus q est corp^s nōd est ille q est vīrus in corpe. 7 h ma
nifestū est ex h q semp mouet r mouet motoz cni q d
qñ mouēs mouet ē corp^s necessariū nō est vezz de
oī motoribz qñ ergo eorū bz dictū q in oī motu locali mo
tūs r motū sūt quātā. nō loquīt de motore intrinseco
cuiusmodi ē itelligētia celi aut alia forma subā aut ac
cidētālīs. 13 loquīt de motore extrinseco q dēbāt in mo
uēdo mouet cuiusmodi est pelens vel trabēs aut vī
ginē ouēs de q supza locut^r ē h. 7 tale. n. i mouēdo p
se mōt^r. fofa āt sbat aut accitāl^r z mōt^r h ē p accitō in
telligētia āt celi n3 p se n3 p accitō mōt^r. Et si ar^e de ma
gnete attrahēt ferrū q ē in phobō nō mōt^r. 7 tñ ē mōt^r
toz extrinseco r corp^s q dēbāt q mōt^r h ē p accitō b m
loze extrinseco r corp^s tm motu localiz sbat āt magnē
tē ī mouet ferrū tm localiz sbat āt altatue vī patuit ex do
ctrina 2^a b. 18. ¶ Secō notam^r f3 2^m eodē s^co
p velocitas pp se vnicūqz motui scē excessum po^s motu
ris sup po^s motuū. 3 ita ē scōa suppo^s q pōit^r s^co faci
ens ad vīficatōē regulaz sequētiū q p excessū nō itē
dit excessū arithmeticū aliqdñ veloci^t mouerēt. 4. 2. q². a.
1. 5 definiōēbz phi 1. 3. regta bz caplt^r. p3 2^a. q2. a.
ē excessus q. 4. excedūt. 2. q sit excessus q. 4. excedūt. 1. f5
p excessū itēdit 5° excessū geometricū. l. ppo^s 2^a b
īgilitatis motoris ad mobile seu ppo^s 2^m motūe
supza sua refⁱ am^r ad hūc itē^r q velo^s i motu scē pzo
po^s 2^m po^s motie ad suā refⁱ am^r. ppo^s 2^m velocitatē i mo
tibz scē ppo^s 2^m ppozitiōnē potētiāz mouētū ad suas
refⁱ am^r. vñ ita veloci^t mouēt^r. 4. vñū sicut. 4. duo: qui

De hiscorum.

tata est pportio duoz ad vnu quata. 4. ad. 2. f. dupla
 7 in duplo veloci⁹ mouet. 4. i. qua. 8. mouet. 4. qz pro
 portio. 4. ad vnu est dupla ad pportionē. 8. ad. 4. na
 pportio. 4. ad vnu est dupla: 7 pportio. 8. ad. 4. est du
 pla: sed pportio quadrupla est dupla dupla: qz cōponit
 ex duabus duplis eqli⁹ igit⁹ 7. Ex ista suppone seq
 tur pzio: pportio velocitatū i motib⁹ nō ē sicut ppor
 tio potētiaz mouētū iter se: p. qz dato opposito: seq
 tur possibilitas actiōis a pportioe eqliatis 7 mino
 ris ineqilitatis: nā si pportio velocitatū ē sicut ppor
 tio potētiaz mouētū iter se: igit⁹ si aliqua potētia mo
 uet aliq⁹ mobile sub dupla po^a poterit mouere idem
 mobile in subduplo veloci⁹: 3 po^a vt. 4. mouet mobi
 le vt duo: 7 vt 3: igit⁹ potētia vt duo poterit mouē mo
 bile vt duo 7 vt 3: in subduplo veloci⁹ seu i duplo tar
 dius: 3 duoz ad duo est pportioe hnt iūctē: igit⁹ ita
 ris: igit⁹ intēti. Et si allegat pbs quarto hui⁹ di. qz pro
 portio velocitatū in descēdēdo est sicut pportio gra
 uitatū: dicē qz itelligit in ordine ad mediū resistens te
 nēs cōsimilē pportioe: qz a. pōt est in duplo gra
 uius. b. 7 in medio vni⁹ formi nō mouet in duplo ve
 lotius p cōse: 3 magis vel min⁹ qz in duplo. ¶ Secun
 do sequit⁹ qz pportio velocitatū in motib⁹ nō est sicut
 pportio potētiaz resistētiaz: qz si sic: igit⁹ si aliq⁹
 mobile mouet ab aliquo motore duplū ad illud in re
 sistētia posset moueri ab eo dē motore in duplo tard⁹
 3 mobile tā vt duo qz vt tria mouet a motore vt. 4. igit⁹
 tur mobile vt. 4. 7 mobile vt. 6. pōt moueri a motore
 vt. 4. in duplo tard⁹ sed. 4. ad. 4. est pportio eqliatis 7
 4. ad. 6. est pportio minoris seqlitatis: igit⁹ a. pportioe
 equalitatis 7 minoris seqlitatis pōt puenire mor⁹:
 qz est in cōueniēs pzin⁹ deductū cōtra intentionē phi
 tā hic qz in libro ce. di. g. potētia motoris d3 excedere
 potētia moti: 7 si allegat pbs. 4. hui⁹ di. qz pportio
 iter auge⁹ velocitas sicut diminiuit resistētia: dicē qz
 loquit⁹ de pportioe arismetica 7 nō geometrica de qē
 p̄sens sermo. (Sic igit⁹ a.) Ista suppone pmissa phus
 ponit. 4. regulas cōcernētes cās velocitatū in motu lo
 cali: quaz p̄ia est ista: si aliqua po^a mouet aliq⁹ mo
 bile p aliq⁹ spatiū medietatē illius pōt mouere in eo
 dē tēpe p spatiū in duplo maius: p̄bat 7 posito qz a.
 sit mouēs 7 b. mobile. c. spatiū: 7 d. tēpus tūc sic velo
 citas in motu locali: sequit⁹ pportioe potētie motiue
 sup̄a suā resistētā: 3 pportio. a. ad medietatē. b. mo
 bilis est dupla ad pportionē. a. sup̄a. b. mobile: igit⁹
 a. in duplo veloci⁹ pōt mouere medietatē. b. mobilis
 qz ip̄s. b. mobile: 7 p p̄is si a. mouet. b. p. c. spatiū in. d.
 tēpoze in eo dē tēpe poterit mouere medietatē. b. p spati
 um in duplo mai⁹: p̄p̄tiaz qz ad duplatōez velocita
 tis sequit⁹ duplatio effect⁹. ¶ Le. li. (Sic igit⁹ a. qz est mo
 uens. b. aut qz mouet q̄tūqz lōgitudō mota. c. spatiū
 in quātō cūqz tpe in quo est. d. seqlt: ergo tpe. a. mo
 tor seu eqli potētia ei qz est. a. medietatē ip̄s. b. trāsi
 bit duplicē ip̄s. c. magnitudinē i duplo maiorē qz sit
 c. ip̄s. d. c. spatiū p̄tā sibi in medietatē ip̄s. d. sic enī
 erit analogia. ¶ I. pportio medietatis ad mobile.

Notandum hōc fm cōmētatozē cōmen
 to. 3. qz necessario d3 ēē resi
 stentia iter motorē 7 rē motā sue motio fuerit nālis si
 ue in nālis: 7 ista resistētia cōis est 3 qz atqz est agēs
 7 reliquū patiēs: vñ dicim⁹ in vñtūb⁹ celestibus mouē
 ribus qz nō mouet quātūqz potētia qd cūqz co: p⁹ cele
 ste: sed quelibet potētia mouet p̄p̄tū co: p⁹ in velocita
 te. p̄p̄ia: sed oēs cōueniūt in hoc qz mouet in infinitum

7 fm hunc motū nō est pportio iter eas 7 motū: 3
 vō qz vnaqueqz eaz mouet p̄p̄tū co: p⁹ velocitate. p
 p̄ia fm hoc fm pportioe p̄p̄tā ad motū vel cūqz
 motū. ¶ Intēdit cōmētatoz qz si aliq⁹ est mor⁹: cūqz
 successio nō puenit ex pte mediū necesse est resistētā. p
 uenire ex pte mobilis siue mor⁹ fuerit nālis siue violē
 tus siue motor fuerit extrinsecus siue intrinsecus cū ista
 resistētia est cōis vbiqz daf agēs 7 patiēs: vñ moto
 res co: p̄p⁹ celestū hnt resistētā ex pte motū: nō q̄li
 bet itelligētia quodlibet co: p⁹ celeste possit mouere: 3
 determinata itelligētia determinatū co: p⁹ celeste: qz in
 telligētia lune nō posset monē orbē sol neqz aliq⁹ iseri
 o: mouē posset orbē itelligētia sup̄ioris qz orbē moto
 ris co: p̄p⁹ celestū: aliquo mō pportioe nānt i mo
 tu 7 aliq⁹ mō nō pportioe nānt: p̄siderādo. n. t̄pus q
 mouet co: p̄a celestia: sic nullā pportioe hnt iūctē: qz
 quilibet illoz motorū mouet suū co: p⁹ celeste p t̄pus
 īfinitū: p̄siderādo aut velocitatē eorūdem co: p̄p⁹ sic
 iter se hnt pportioe eo qz vñ co: p⁹ celeste alio velo
 tius mouet. signis respectu sui iseri oris cū i eo dē tēpe
 finito mai⁹ spatiū describat. (Dubitat⁹ p⁹.) Ista p
 portio videtur īdiuisibilis: vñ igit⁹ accidit istis potētīs
 istud: 7 forte hoc accidit ex diuersitate nāz: mouent⁹ q
 nō sūt in potētia mae i mobilitate 3 magis 7 min⁹ ex
 diuersitate nāz co: p̄p⁹ q mouent⁹ ex eis: h aut⁹ qz mo
 tus eo: p̄p⁹ celestū in tēpoze est licz nō sit pro
 portio iter potētias motiūas 7 mobiles accidit ex nā
 mor⁹: motores at qui sūt in mā: sed si excedūt in mo
 tētia īfinita cōiūgēt vt mor⁹ esset in tpe: 7 hoc decla
 rabitur in vltio octauū libz: 7 Aristoteles nō loquit⁹ h
 nisi de motorib⁹ mālibus. ¶ P̄mū dubiū cōmēta
 toris est istud: cū pportio motorū celestū sit īdiuisibi
 lis: vnde puenit qz vñs alio velocius mouet i ppor
 tione diuisibili. Rñdet p⁹ qz h puenit ex nā ip̄orum
 motorū: qui nō sunt forme in mā: sed si excedūt in mo
 bilitate fm magis 7 minus puenit etiā ex natura ip̄o
 rum co: p̄p⁹ celestū: quoz vñm est aptū nāliter ve
 lotius moueri 7 atqz tardius: 7 quoniaz actus acti
 uozum sunt in patiēte dispositio: ideo ille motor mouet
 velocius qui applicatur mobili naturaliter a postērio
 ri ad motū velociorē. ¶ Secundū dubiū cōmētato
 ris: cū inter motores celestes 7 sua mobilita nō sit aliq
 pportio: vnde puenit qz motus est in tēpoze. Debet
 enī motus fieri in tēpoze ex quo motor nō ppor
 tionat mobili. Rñdet cōmētatoz qz illud puenit ex
 natura celi motus: sicut enim repugnat co: p̄p⁹ celestū
 moueri in nō tēpoze: ita repugnat motui celi esse in nō
 tēpoze. Si tamē aliquis motor qui est in mā habet
 potētiā īfinitā mo⁹ illius posset esse in non tēpoze
 vt declarabit octauo hui⁹: nā talis motor cum esset in
 mā in mouendo debilitaret: igit⁹ esset īfinitū vigozis alr
 nō posset mouere p tēpus īfinitū: 7 si esset īfinitū vigo
 ris indubie moueret in nō tēpoze: qz opozet effectum
 pportioniari esse. ¶ Tertiū dubiū cōmētatoz: mo
 tor alicuius mobilis pōt mouere medietatē illi in eo
 dem tēpoze vel equali p spatiū in duplo maius: igit⁹
 motores co: p̄p⁹ celestū possūt mouere medietatē ce
 li in eo dē tempore vel equali per spatiū in duplo ma
 ius. Respondet cōmētatoz qz philosophus loquit⁹
 tur de motoribus mālibus: cōstat aut itelligētiā cele
 stes ēē motores īmateriales. Ex quibus sequitur fm
 cōmētatozē qz iter motores celestes ē pportio īdiuisi
 bilis 7 iter co: p̄a celestia est pportio diuisibilis: iter vō
 motores 7 co: p̄a celestia nō ē aliqua pportio: ex quo

Ex
60.30

Liber septimus.

ent intelligēte celi sunt diuifibiles et se excedūt in mo-
uente necessario est inter illas pporzio indiuisibilis: cor-
pora autē celestia sunt quāta et se excedunt in magnitu-
dine: ideo iter illa est pporzio diuifibilis: sed iter itelli-
gētas et corpora celestia nō est aliqua pporzio: nō enī in
indiuisibilibus: ex quo corpora celestia sūt diuifibilia neq;
diuifibilibus: ex quo intelligētes sūt indiuisibiles.

Contra predicta arguitur: et pzo cōtra cō-
mentū: si enī motores celestes sunt
indiuisibiles: igit nō seinuicē excedūt in mobilitate: p;
cōsequēter: q; oē excedēs diuiditur in duo: quoz vnū
est illud p. q; excedit: et reliquū est egle excesso. ¶ Se-
cūdo arguit cōtra regulā phi: si enī oīs potentia mo-
uens aliq; d; mobile pōt mouere medietatē illius p spa-
tium in duplo mai⁹ in eodē tempore vel equali: sequit⁹
q; sōz. p; cōtēs aliq; lapidē ad aliquā distantia posset
medietatē illi⁹ mouere ad distantia in duplo maiorem
et quartā pte illius ad distantia in quadruplo maiore:
et sic in infinitū: cuius oppositū ex p;miis. ¶ Ad p;miū
dicit q; duplex ē excessus: v; quantitati⁹ et virtual⁹: oē
igit excedēs aliud excessu quantitatiuo diuidit in prem
p quā sit excessus et in pte equalē excessu: hui⁹ aut diui-
sio nō sit vbi est tñ excessus virtualis cuiusmodi ē i mo-
toribus celestib⁹: sed sufficit q; in suis effectib⁹ iueniat⁹
excessus quantitati⁹ hui⁹: cōstat aut mot⁹ celestes qui
sunt effect⁹ motoz celi seinuicē excedere quantitatiue p
diuisione tāliū: quoz vnū facit excedere: et reliquū est
equale excessu: et sicut excessus motoz nō sūdat in q;
tate cōtinua vel discretā: s; tñ in vnitare vel multitudine
dine nō sūdet discretā et pporzio repta in illis: vna enī in-
telligētia h; ad aliā duplā vel quadruplā pporzionez
in mobilitate absq; aliqua diuifibilitate quantitate cō-
tinue vel discrete. ¶ Ad secūdū dicit Egidius q; Aristot.
intelligit illā regulā: et oēs sequētes de motoze et mobi-
li p se q; per accidēs pōt cōtingere cōtariū aut ratione
medij magis resistentis pti q; toti aut rōne applicatiōis
melius facit toti q; pti. Burleus autē dicit q; oēs tales
regule sūt intelligēde: cā illa additiōe ceteris pibus iō
si mediū plus in vno motu q; in alio resistat nō tenent
regule Aristotelis: q; cetera nō sūt paria: ita cōtingit
in pposito: qm mediū plus resistit medietati q; toti et
plus tertie pti q; medietati: vel forte p mobile pbs intē-
dit totā resistentiā ex pte mobit et medijs ceteris pib⁹: in
casu aut signato medietas lapidis nō est medietas re-
sistentē: s; manet plus q; medietas cū maneat resistentia
totius medijs. ¶ Sed dicēdu iuxta doctrinā Lōmēta-
toris tertio hui⁹ q; successio in motu aliq; puenit ex re-
sistentia medijs tñ vt in corpib⁹ simplicib⁹: aliq; ex resi-
stentia mobilis tñ vt in corpib⁹ celestib⁹: et aliq; ex
resistentia virtutisq; vt in aialibus: loquit⁹ ergo phus de
motoze et mobili a q; b⁹ puenit mot⁹: cui⁹ successio cā-
tur tñ ex resistentia mobilis: et qm successio i motu lapi-
dis piciet nō puenit tñ ex resistentia mobilis: s; magis
ex resistentia medijs: iō argumētū nō pcedit: si enī illa pte-
cio fieret in vacuo aut in medio nō resistentē: nō dubi-
um qn in duplo ad maiore distantia piceret medietas
q; toti ab eadē potētia et in quadruplo magis p; q;
ta q; toti et sic in infinitū. (Et si eadē). Secūda regula
si aliqua potētia mouet aliq; mobile per aliq; tēpus
medietatē illi⁹ pōt mouere i medietate tēpis: ita q; si. a.
mouet. b. p. c. spatiū in. d. tpe eadē potētia. a. vel egilis
poterit mouere medietatē. b. vel tñ per totū. c. spatiū
i medietate tēpis: quoniam pporzio. a. sup; a medietatē
b. est dupla ad pporzione. a. sup; a. b. igit p tñ spatiū

. a. poterit mouere medietatē. b. i medietate tēpis p quā
poterit mouere totā. b. in toto tpe: p; p;ntia p diffinitio-
nē velocitatis datā sexto hui⁹. ¶ Et si eadē potē-
tia idē mobile in hoc tpe. f. d. tāndē mouet v; p tantū
spatiū et medietatē illi⁹ mobit i medietate tēpis mouebit

Notandum pzo fm Euclidē qnto
elencorū: q; oīs pporzio
tio terminoz pmediatoz cōponit ex pporzione p;mi
ad mediū et mediū ad vltimū: verbi grā pporzio tripla
regulaz ad vnū cōponit ex pporzione triū ad duo qui
est ex sexquialtera: et pporzione duoz ad vnū q; est du-
pla ita q; vna dupla et vna sexquialtera faciūt vnā tri-
plā: pporzio aut quadrupla q; est quatuor ad vnū nō so-
lū cōponit ex pporzione quatuor ad duo: et duoz ad vnū
quaz quelibet est dupla: s; enī cōponit ex pporzione
quatuor ad tria q; est sexquialtera: et pporzione triū ad
duo q; est sexquialtera: et pporzione duoz ad vnū q; est du-
pla ita q; nō solū duo duple faciūt vnā quadruplā: s;
enī vna dupla cū vna sexquialtera et vna sexquialtera.

Secundo notādū q; oīs pporzio cōpo-
nita ex duab⁹ pporzionib⁹ egili-
bus est p;se dupla ad quālibet illaz et composita ex
duab⁹ pporzionib⁹ iequalib⁹ est magis q; dupla ad
pporzione minoz: et minoz q; dupla ad pporzione
maiorē: verbi grā pporzio qrupla q; est iter quatuor et
vnū pponit ex duab⁹ pporzionib⁹ egilib⁹. f. ex duab⁹ du-
plis vtputa quatuor ad duo: et duoz ad vnū: iō est p;se
dupla ad quālibet illaz: et q; enī cōponit ex pporzio-
ne quatuor ad tria et pporzione triū ad duo: quaz p;ia est
minoz. ¶ Secūdo: pporzio qrupla ē maior q; du-
pla p;ie q; est sexquialtera: et minoz q; dupla que ē tripla:
istud mobile accipit ex cōi aie pceptōe q; ē q; oē qm
cōpositū ex pib⁹ egilib⁹ ē p;se duplū ad q;libz illaz: et
oē ppositū ex pib⁹ iequalib⁹ ē magis q; duplū ad pte mi-
nozem et minus q; duplū ad maiorem. Ex q;bus se-
quit⁹ pzo q; nō si aliq; pōt mouet aliq; mobile eadē
pōt mouebit medietatē illi⁹ in duplo veloci⁹ p;se: imo
aliq; min⁹ q; i duplo veloci⁹ et q; magis q; i duplo
cū octo moueat vnū min⁹ qm i duplo veloci⁹ q; duo:
qm pporzio octo ad vnū pōit ex pporzione. s. ad duo
et duoz ad vnū: q; p;ia ē maior: scda cū p;ia sit qrup-
pla et scda dupla: igit tota pporzio octupla ē minoz q;
dupla ad p;am et maior q; dupla ad scdaz: et p; p;is .s.
mouet vnū min⁹ q; i duplo veloci⁹ q; duo. ¶ Itē: q; mo-
uēt vnū a pporzione tripla pposita ex pporzione triū ad
duo et duoz ad vnū: q; p;ia sit sexquialtera ē minoz
scda q; ē dupla: igit pporzio dupla ē maior q; dupla
p;ie: et minoz q; dupla scda: igit tria magis q; in duplo
veloti⁹ mouet vnū q; duo. ¶ Et scdo sequit⁹ q; si mo-
toris ad mobile ē pporzio maior q; dupla ip; nō mo-
uebit medietatē mobit i duplo veloci⁹ p;se: s; min⁹ q;
duplo: et si motoris ad mobile fuerit pporzio min⁹ q;
dupla nō mouebit medietatē illi⁹ i duplo veloci⁹ p;se:
s; plus q; i duplo: p; p; p; p; ex p; ex p;lo vbi. s. mouent
duo et duo vnū: scda p; ē nota ex scdo ex p;lo vbi tria
mouēt duo et vnū. ¶ Tertio sequit⁹ q; si motoris ad
mobile ē pporzio dupla mouebit medietatē illi⁹ i du-
plo veloci⁹ p;se: ita q; .4. in duplo veloci⁹ p;se monēt
vnū q; duo: qm pporzio. 4. ad vnū pōit ex pporzio-
ne. 4. ad duo et duoz ad vnū: q; q;libet ē dupla: s; oīs
pporzio pposita ex duab⁹ pporzionib⁹ egilib⁹ ē p;se du-
pla ad q;libet illaz: igit. ¶ Quarto sequit⁹ q; ista
regula An. vna cū pcedere nō ē absolute intelligēda vt
verba sonant: quoniam si motoris ad mobile fuerit

Tex.
10.36.

Philosophicorum.

Tex.
cō. 36.

proportio maior q̄ dupla non mouebit medietatem mobilis per duplum spatium in eodem tempore neq̄ mouebit per idem spatium i medietate tēporis sed pertransibit minus q̄ spatium duplum in toto tempore: et i medietate temporis min⁹ q̄ totum spatium. Si autem erit proportio maior q̄ dupla motoris ad mobile mouebit medietatem illius per spatium plusq̄ in duplo: maius in eodem tempore et i medietate tēporis mouebit plusq̄ per totum spatium: sed intelliguntur regule Aristotelis seruata eadez p̄portione ita q̄ tanta sit p̄portio motoris ad mobile quāta mobilis ad suaz medietatem. (Et media virtus). Tertia regula: si aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tēpore medietas motoris mouere poterit medietatem mobilis per idē spatium in equali tēpore: patet: quoniam qualis est p̄portio totius ad totum talis est p̄portio medietatis ad medietatem ut si a. pōe medietas sit. c. r. b. mobilis medietas sit. 3. ita velocior mouebit ipsum. 3. sicut a. mouet. b. ex quo seruatur eadem p̄portio: igitur si a. mouet. b. in aliquo tempore. c. poterit mouere. 3. in eodē tēpore vel equali. (Et media virtus). I. virtus media motoris ipsius mobilis medium mouebit in equali tempore per equale spatium ut ipsius. a. pōe sit medietas que est ipsum. c. r. ipsius. b. 3. sit medius. Similiter igitur se habet (et fm analogiam). i. eandē p̄portionez virtus motoris ad graue mobile (quare equale). i. per equale spatium et in equali tempore mouebit medietas medietatem quo tempore totum mouebit totum.

Notandum fm Lōmentatores cōmentatores. q̄ velocitas motus quā habebat totus motus ad totum motus est fm p̄portionez excessus potentie motoris super potētiā moti: et cū diuiserimus motus per duas medietates: et si militer motus: tunc p̄portio motoris que est medietas ad motum q̄ est medietas erit sicut p̄portio totius motoris ad totum motus: et vtrū declarauit geometre. (Et ecce q̄ Lōmentatores per excessum nō intendit excessum arithmeticum: quoniam aliter motor ut quatuor velocius moueret mobile ut duo q̄ motor ut duo mobile ut vnum q̄ est contra regulas: et patet cōsequētia: quia maiori excessu quatuor excedunt duo q̄ duo vnum: sed per excessum intrēdit excessus geometricus. i. p̄portionez geometricas fm quas Aristoteles declarauit oēs regulas precedentes. Item per medietatem mobilis et motoris non intendit philosophus neq̄ Lōmentatores medietatem que est pars illius: quia non oportet si for. mouet platonem per aliquod spatium in aliquo tēpore q̄ medietas for. possit mouere medietatem platonis per idē spatium in equali tēpore: sed per medietatem motoris antēdunt potētiā subduple virtutis actiue et per medietatem mobilis potētiā substantiale virtutis passiue ita q̄ quāta velocitate mouet for. platonē tanta velocitate poterit mouere cicerō in duplo minoris potētiā alius hominem in duplo minoris resistentie. (Et si quatuor).

Tex.
cō. 37.

Contra dictas regulas posset quis argue-
re: primo contra primā sic: si motor mouens aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tempore poterit mouere medietatem illius in equali tēpore per spatium in duplo maius: igitur per idem si aliquis motor mouet aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tēpore duplum ad illud poterit mouere in equali tempore per spatium in duplo minus: et p̄ cō-

sequens si motor ut quatuor mouet mobile ut duo per aliquod spatium in aliquo tēpore idē motor poterit mouere mobile ut quatuor in equali tēpore per spatium in duplo minus: et sic a p̄portione equalitatis poterit puenire motus q̄ est falsus. (Secundo arguitur contra secundaz regulas sic: si motor mouens aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tēpore poterit mouere medietatem illius per totum illud spatium in medietate tēporis: igitur per idē medietas motoris poterit mouere totum mobile per aliquam partē illius spatij in equali tēpore: quo concessio sequitur q̄ si motor ut quatuor mouet mobile ut tria per aliquod spatium motor ut duo poterit mouere idē mobile ut tria per aliquam partē illius spatij: et per consequē a p̄portione minoris inequalitatis poterit puenire motus q̄ est absurdus. (Tercio arguitur contra tertiaz regulas: si tanta velocitate agit medietas motoris i medietatem mobilis quāta totus motor in totum mobile: igitur si cumulus milij cadēs in terraz facit sonum medietas cumuli facit medietatem soni: et tertia pars cumuli tertia pars soni: et consequenter quelibet pars cumuli facit aliquam partē soni: 3. vnus granus milij est pars totius cumuli: igitur vnus granus milij cadens in terram facit sonum: cuius oppositum exprimit: ista ratio sic cōcludēbatur Zenoni q̄ credebatur q̄ dōlibz granus milij quātuor cūq̄ paruus facere sonum si p̄iceretur aut caderet in terram. (Ad primū respondet p̄bus negando consequentiaz nec est similitudo: q̄ motor ita ad suum mobile q̄ ad medietatem illius habz p̄portionez maioris inequalitatis: non autē habet illaz p̄portionez ad duplum sui mobilis: non enim oportet si e. mouet. 3. per. c. spatium in aliquo tempore q̄ possit mouere duplum ad illud in equali tēpore per medietatem. c. spatij. (Et si e. motor ipsum. 3. mobile mouet in ipso. d. tēpore fm. c. spatium: nō necessarium est in equali tempore duplum ipso. 3. mouere fm medietatem ipsum. c.). (Ad secundū respondet p̄bus similiter negando consequentiam propter dissimilitudinem: quoniam totus ad suum mobile et ad suaz medietatem est p̄portio maioris inequalitatis et medietatis motoris ad totum mobile est p̄portio minoris inequalitatis: non igitur oportet si a. mouet. b. per. c. spatium in. d. tempore q̄ medietas a. mouet ipsum. b. per aliquam partē. c. spatij aut in aliquo tēpore quātuor magno vel paruo: aliter si centum homines possent trahere vnam nauem vn⁹ homo posset trahere illam nauem diuidendo potētiā oīum trahentium fm diuisione spatij ita q̄ si centus homines possunt trahere vnam nauem per spatium pedalis quātitatis in hora vni illoz centū poterit trahere illā nauem per centesimaz partē pedalis quātitatis in eadem hora sic arguendo centū homines trahunt istā nauem per spatium pedale in hora: igitur medietas illorum potest illam trahere per medietatem illius spatij in eadem hora: et quarta pars hominum per quartaz partē spatij: et consequenter centesima pars per centesimā partē eiusdē spatij in eodē tēpore: sed vnus homo est centesima pars centū hominum: igitur et. l. e. l. i. Si vō a. motor ipsum mobile. b. mouebit in ipso. d. tempore per tantaz magnitudinē quanta est ipsum. c. spatium medietas ipsum. a. que est in quo est. e. ipsum. b. non mouebat in tēpore in quo est. d. neq̄ in aliquo ipsius. d. est aliquid ipsum. c. analogum ad totum. c.). i. habens talem p̄portionez per quaz. c. possit mouere. b. sicut est. a. ad. 3. omnino enī si contingit non mouebit nihil. id est

Liber septimus

nullo mō. e. mouebit. b. Si. n. tota virtus totum mouet
medietas nō mouebit: neq; q̄tā neq; in quocūq; tpe. i.
neq; per aliquā magnitudinē: neq; in aliquo tpe. vn⁹
enim moueret nauē siquidez nauē trahētū diuiditur
potētia in numerū ⁊ lōgitudinē per quā oēs mouent
cōstrue sic. si quidē potētia trahētū nauē diuidit in nu
merū ⁊ lōgitudinē. i. magnitudinē per quā oēs mouēt.

Ad tertiu rīdet phis. dī. q. rō zenonis nō est vera
p quā pbat quālibet partē cumuli milij sonare seu fa
cere sonū: qm vn⁹ totus mod⁹ milij hz. ppoztionē su
pra aerē maioris ineq̄ualitatis: non autē granū: iō nī
bil. phibet totū modū facere sonū ⁊ nō granū intelli
gēdo per se: qz p accidēs vnū granū facit sonū iuuā
do ad actionē totius: cū nō sit potētia nisi in toto: ne
q; habeat ex se virtutē per quā possit manēre ⁊ diuide
re ⁊ frangere aerē: ideo diuisus a toto nō facit sonū: sed
tantūz vt est pars totius modij. ex iuuamēto aliarum
partiū. l. e. li. (Propter hoc zenonis rō nō est vera q
soner milij quelibet p. nībil. n. phibet nō mouere aerē
in nullo tpe tñ quātū mouet cadēs tot⁹ modius: neq;
vn⁹z tanta pars q̄tūcūq; mouebit: cū toto si sit per se
hoc nō mouet: neq; n. nībil est nisi potētia in toto.

Notandum fm cōmētatorē cōmēto
namilij qz cū cadit facit sonū necesse est vt quodlibet
granū per se faciat sonū. ⁊ sīl gutte aque succedētes su
per lapidē: ita q̄ faciāt in ipso foueā necesse est vt vna
quaq; earū opet in lapidē: quoniam si nulla operat: er
go nec oēs operant: i. iste sermo est sophisticus: quia
vna pars nō opatur in actu: sed in potētia: qm vn⁹ ho
mo de trīgita nō mouet solus nauē. Lōsequētia quā
faciebat zenon est ista. Oēs partes simul per se faciūt so
nū: igitur quelibet pars p se facit sonū: qz ex oppo
siti to sequit oppositū. nulla pars p se facit sonū: igit nō
oēs ptes p se simul faciūt sonū: sicut etiā a sīl sequitur.
oēs gutte aque cadētes sup lapidē p se cauāt lapidēz:
igitur quelibet gutta p se cauāt lapidē: qz ex opposito
sequit oppositū. Sed q̄ tales pñe nō valeāt arguit cō
mētator qz trīginta hoies per se trahūt nauē igit: ⁊ tñ
nullus illoz per se trahit nauē: ita tot⁹ modius milij
per se mouet aerē: ⁊ per se facit sonū: ⁊ tamē nullū gra
num milij per se mouet aerē neq; p se facit sonū: sic enī
motus nauis est fm se totū p se a trīginta hoibus ⁊ p
accidēs a quolibet illoz: ita mot⁹ seu son⁹ modij mi
lij est fm se totū per se a toto modio milij: ⁊ per accis
a quolibet grano milij. Et qz oīa ista agētia agūt siml
nō aut gutte cadētes sup lapidē: iō nō p sīl operant h
⁊ illa. gutte enī pcedētes cauāt lapidē in potētia dispo
nendo lapidē p mollificatiōnē. vltima aut gutta cauāt
lapidē in actu faciēdo foueā ex dispōne pcedētes: nul
lum granū milij facit sonū in actu: nec aliquis illoz
trīginta mouet nauē per se: ⁊ si nauis fuisset diu appli
cati oēs pter vnūz nō. ppter hoc vltimus mouet nauē
in actu: qz nullus pcedētūz ipzēst aliquid dispōnem
in nauē per quā vltimus deberet mouere p se nauem.

Sed dubitatur pp quid granū ca
dēs i terrā nō facit
sonū sicut modius milij cū eque diuidat aerē ⁊ tangat
terrā descēdēdo deorsuz sicut mod⁹ milij. (Rñ deē
iuxta doctrinā Aristo. ⁊. de aīa q̄ ad causationē soni n
sufficit sola diuisio aeris vna cū cōtactu corpoz se p
cutiētū: s; requirit veloz mot⁹ verberāns ad verbe
ratum: ⁊ fortis fractio aeris inter corpoz se pcutiētia:
que nō inueniunt in grano cadēte in terrā: sed bene in

modio milij. (Si vō duo.) Quarta regula. si due po
tentie diuise mouent duo mobilia diuisa per aliqō spa
cium in aliquo tpe eedē potētie cōiuncte mouebūt ea
dez mobilia cōiuncta p idē spaciū in equali tpe. p. qz
talīs est ppoztio aggregati ad aggregatum qualis est
ppoztio diuisi ad diuisū. Si enī potētia vt octo mo
uet quattuor: ⁊ potētia vt duo mouet vnū potētie ag
gregate mouebūt mobilia aggregata eadē velocitate:
qz cōiuncte seruabūt eadē ppoztio: sicut enī octo ad q̄
tuor: ⁊ duo ⁊ ad vnū est ppoztio dupla: ita decem ad
quinq; est ppoztio dupla. l. e. li. (Si vero duo sūt mo
uētia ⁊ mobilia: ⁊ vtrūq; diuisū ab alio (hoz autē
mouētūz vtrūq; mouet) suū mobile (tñ in tāto). i. p
tātū spaciū in tāto tpe ⁊ cōpositū potētie cōpositūz
ex generib⁹) mobilib⁹ (equali mouebūt lōgitudinē ⁊
in eq̄l tpe analogū nām). l. eadē est ppoztio aggrega
ti ad aggregatū: ⁊ sepatū ad separatū.

Notanduz primo fm cōmētatorē cō
mētato. 38. qz ista regula est
intelligēda qñ equaliter mouēt duo pōdera diuisa in
spacio ⁊ in tpe cū autē diuersat in spacio. vbi grā. q̄ al
terū mouet vnā artonā in vna hora p medietatē vni
leuce: ⁊ illud mouet duas artonas in vna hora p vnā
leucā: nō sequit cū duo motores fuerit aggregatū ⁊ ar
tone fuerint cōgregate vt moueant ab eis in illa hora
neq; p vnā leucā: neq; p dimidiā. Intēdit cōmētator
qz ista pñā nō valet. for. pōt portare vnā librā p me
diatē leuce in vna hora: ⁊ plato pōt portare duas li
bras p vnā leucā in eadē hora: igit for. ⁊ plato possunt
portare tres libras p vnā leucā vel p dimidiā in vna
hora: ⁊ hoc iō: qz spacia sūt diuersa. vbi autē esset idem
spaciū ⁊ idē tēpus. i. quātū cōmētator pñā eēt bona vbi
dicit Burleus q̄ platonē portare duas libras p vnāz
leucā in hora itelligit dupliciter v3 cōiunctiz ⁊ diuisiz.
p iunctiz qdē sit qz portet p totū spaciū duas libras: ⁊
isto mō pñā est bona. diuisim vero sic qz vnā libram
portet p medietatē vni leuce: ⁊ aliā p aliā medietatez:
⁊ isto modo nō valet pñā quō itelligit cōmētator. Sz
pōt dici qz cōmētator itēdit cōparare po^o fm ppo
ztionē dupla sicut spacia ⁊ pōdera: ita qz plato sit in du
plo potētius for: ⁊ pōdus portatū a platone p vnā
leucā sit duplū ad pōdus for. p mediā leucā. iō dicit qz
nō seruāt eadē ppoztio toti⁹ aggregati ad totū aggre
gatū: ⁊ partis diuise ad partē diuisāz semp itelligēdo
mouētia agere fm vltimū sui posse cū nota exclu^o. si
enī plato pōt portare duas libras p vnā leucā i vna
hora poterit portare plus quā duas libras p medie
tatem leuce in eadē hora. (Propterea illa pñā non
valet. for. pōt portare vnā librā p cīse p medietatē leu
ce in vna hora: ⁊ plato pōt portare duas libras p cīse
p vnā leucā in eadē hora. igit for. ⁊ plato possunt por
tare tres libras p cīse p vnā leucā: vltimū. i. vna ho
ra. n. n. pñt portare. 3. lib. p cīse p vnā leucā qz for. non
pōt portare vnā librā per vnā leucā: neq; pñt porta
re tres libras p cīse p medietatē leuce: qz for. pōt porta
re p medietatē leuce vnā lib. et pto pto quā duas lib. ⁊ c.
Secundo notanduz fm cōmētatorē
cōmēto eodem qz cū vnūz
fuerit spaciū ⁊ tēpus fuerit vnū: tñ ppoztio ei⁹ qz con
gregat ex duab⁹ potētis motis ad duo pōdera mo
ta erit eadē ppoztio siue potētia pōderū: ⁊ potētia mo
toz: cōueniat aut diuersant. vbi grā. qm si aliqz mo
toz habeat aliquā ppoztionē ad aliqō mōtū: ⁊ alius
motor cuius potētia: h3 iustā eadē ppoztionē ad potē

De hiscozum.

tiam pōderis mouet ab eo. declaratu est in lib. elēcoz
q̄ cū fuerit q̄libet q̄ritates ⁊ tōidē eaz cōpatiōes tūc
ppozitio oīuz ad oēs est sicut ppozitio vni⁹ ad vnu.
Intēdit cōmētatoz q̄ ad hoc q̄d potētie pgregate mo-
ueat mobilia cōgregata equeuelociter: ⁊ eq̄proportio-
nālī sicut potētie diuise mobilia diuisa duo requirū-
tur: p̄mo q̄ tā tēpus quā spaciū sit idē: qm̄ si spaciū
vnius motoris ēēt mai⁹ q̄ spaciū alterius potētie cō-
gregate nō mouerēt mobilia cōgregata equeuelociter:
neq̄ eq̄proportionalit̄ ut patuit i exēplo p̄mū nō
tabilis. ¶ Scōdo requirit̄ q̄ eadē sit ppozitio poten-
tiarū diuisarū ad sua mobilia: qz si diuersa erit ppoz-
itio nō sequit̄ potētiās aggregatas eque ppozitonalit̄
mouere. vbi ḡra: qz potētia vt q̄tuor mouet mobile
vt tria a ppozitiōe sexquipla: ⁊ potētia vt duo mo-
uet mobile vt vnu a ppozitiōe dupla: nō sequit̄ potē-
tiā vt sex mouere mobile vt quattuor: equeuelociter:
aut equeproportionalit̄: cū ppozitio. 6. ad. 4. sit sexquial-
tera ⁊ nō dupla: neq̄ sexquipla. vbi aut potētie diui-
se mouerēt eadē ppozitiōe eadē p̄iūte eq̄proportio-
nālī ⁊ equeuelociter mouerēt. vñ qz octo mouet q̄-
tuor ⁊ q̄tuor mouet duo eadē ppozitiōe. f. dupla: iō
duodeciz mouet sex equeproportionalit̄ ⁊ equeuelo-
cit̄: sicut octo mouet quattuor ⁊ q̄tuor mouet duo.
Etā qz nouē mouet tria ⁊ tria mouet vnu eadē ppoz-
itiōe. f. tripla: iō duodeciz mouet q̄tuor equeproportio-
nālī ⁊ equeuelociter sicut nouē mouet tria ⁊ tria
vnu. f. a ppozitiōe tripla.

Tertio notādū fm̄ cōmētatoz eodē cōmē-
to q̄ cū duo mota mouēt aliq̄d pō-
dus per aliq̄d spaciū possibile cū diuisim⁹ moto-
res ⁊ diuisim⁹ pōdus: ita q̄ ppozitio vtriusq̄ partis
ad vtrūq̄ motorē sit sicut ppozitio totū ad totū q̄ p-
pozitio motus remanebit eadē: ⁊ hoc fm̄ ppozitiōez
est vñ. sed fm̄ q̄ estimat̄ in quolibet istoꝝ duoꝝ cōsi-
derādū est. videmus. n. q̄ duo ⁊ tres hoīes mouēt cō-
gregatū q̄d nō possunt mouere f̄z segregationē. Intē-
dit cōmētatoz q̄ si foz. ⁊ plato simul mouēt aliquod
pōdus ⁊ diuidat ac etiā pōdus sic q̄ cuiuslibet illorū
ad suā partē pōderis sit eadē ppozitio que est totū ag-
gregatū ad totū aggregatū necessariō remanebit eadē
velocitas nō tñ si foz. ⁊ plato mouēt aliquod pōdus
poterūt ipsi mouere partes pōderis diuisas eadē ve-
locitate qua simul mouebāt totū pōdus: qz foze nū-
quā seruabit eadē ppozitio. sit. n. foz. potētie vt duo
⁊ plato potētie vt tria: ⁊ pōdus resistētia vt quattuor
fieri diuidet pōdus in duas medietates foz. nō pote-
rit mouere aliquā illarū si diuidatur in duas partes
quarū vna sit pōderis vt vnu: ⁊ alia vt tria: nullus il-
lorū poterit mouere scōam p̄tēcuz nō pueniat mot⁹ a
ppozitiōe equalitatis vel minoris inequalitatis. Si
autē sic diuidat q̄ vna pars sit sicut vnu: ⁊ dimidio
⁊ altera sicut duo cū dimidio. p̄z q̄ nō manet eadē ve-
locitas: cū nullus eoꝝ moueat eque ppozitonalit̄ si-
cut ambo simul. oīcit ergo cōmētatoz q̄ duo ⁊ tres ho-
mines mouēt aliq̄d pgregatū aliqua velocitate q̄ nō
possunt mouere fm̄ segregationē eadē velocitate: qz
nunq̄ seruabitur eadem ppozitio.

Contra ista arguit̄. cū oīs virtus vnica sit
motoris q̄ ex parte mobilis: sequit̄ q̄ motores pgre-
gati nō ita velociter mouēt sicut segregati mouēt ab
eadem ppozitiōe. vbi ḡra. quattuor mouent duo: ⁊
duo vnu a ppozitiōe dupla: igit̄ si quattuor ⁊ duo vni-

antur fiet potētia maior q̄ vt sex. sit igit̄ q̄ vt septem.
Sitr si duo ⁊ vnu vniantur fiet maior rest⁹ q̄ vt tria. sit
igit̄ q̄ vt quattuor: sed vt cōstat sepiē ad quattuor nō
est ppozitio dupla: sed minor q̄ dupla: igit̄ nō ita ve-
lociter mouet cōgregatū aggregatū sicut diuisum diui-
sum. ¶ Cōsistit arguit̄ diuidēdo totū motū ēē in duos
motores: ⁊ totū mobile in duo mobilia q̄ nunq̄ ita
velociter diuisū mouebit diuisum: si cōgregatū cōgre-
gatū: cū nunq̄ seruabit eadē ppozitio sicut neq̄ eadē
virtus. ¶ Rñdet̄ q̄ Aristot. ⁊ cōmētatoz loquunt̄ per
se ⁊ nō p accēs semp̄ itelligēdo cū p̄ditiōe ceteris pa-
ribus ad hūc itellectū q̄ ex motore vt quattuor: ⁊ mo-
toze vt duo nō possit fieri nisi motoz vt. c. ⁊ ex mobili
vt duo ⁊ mobili vnu nō possunt fieri nisi mobile vt
tria. ¶ Itē supradicta regula itelligit̄ de motorib⁹ ⁊
motibus eiusdē rōnis: qz nō oīz. a. mouet sursum ⁊ p-
pozitiōe dupla: ⁊ b. deorsūz etiā a ppozitiōe dupla q̄ i-
uicē p̄iūta eq̄nelociter moueant. si enī grauitas ⁊ leui-
tas sunt egles nullus ex eis pueniet mot⁹ sursum vt de-
orsum. Si aut inegles tardioz erit motus ex illis p̄iū-
ctis q̄ separatis. si etiā. a. ignis moueat sursum a ppoz-
itiōe dupla ⁊ b. ignis alteret aquā eadē ppozitiōe nō
oīz q̄. a. ⁊ b. ignes cōgregati moueant sursum: aut alte-
rent aquāz equeuelociter precisē.

Sed igitur I. ex. cō. 39.
in alteratione. Ista
est scōda pars huius
capituli in qua p̄s
applicauit regulas
de motu locali mo-
tū augmētatiōis ⁊
alteratiōis. p̄mo
quidem p̄mittens
vnaꝝ suppositiōnē.
Scōdo vero exeq̄ns
de intento ibi. (In

duplo.) ¶ Quātū ad p̄mū suppositiō quā itendit
p̄s est hec q̄ sicut in motu locali est aliquid q̄d mo-
uet ⁊ aliquid q̄d mouet: ⁊ vtrūq̄ ē q̄tū in tpe quanto
ita in augmētatiōe est aliquid q̄d auget ⁊ aliquid q̄d
auget: ⁊ vtrūq̄ est q̄tū in tpe q̄to. sit est dare in alte-
ratiōe aliquid q̄d alterat. ⁊ aliquid q̄d alterat: ⁊ tā al-
terās q̄ alteratū est q̄tū in tpe q̄to: q̄d p̄z ex eo q̄ ali-
q̄ alterant magis ⁊ aliq̄ alterant min⁹ sic q̄ aliqua eq̄-
uelociter alterant: ⁊ aliq̄ in equeuelociter q̄ nō possit
esse nisi ipsa essent q̄ra: ⁊ alterarēt in tpe q̄to. Le. li.
(Si igit̄ in alteratiōe ⁊ in augmētōe est sicut in motu
locali aliter quidē enī est augēs. aliquid aut ⁊ q̄d au-
get in q̄to aut tpe ⁊ q̄tū aliud quidē auget ⁊ aliud au-
getur: ⁊ alterās quidē ⁊ q̄d alterat. sit aliquid aliud est
⁊ q̄tū. fm̄ enī magis ⁊ min⁹ alterata sunt) iō illa sunt
q̄ra (⁊ in quāto tempore.

Notandum fm̄ cōmētatoz cōmē-
to. 39. q̄ admodum
augēs ⁊ auget̄ ē aliq̄d terminate potētie. sit ē alterās
⁊ alteratū sūt terminata: ⁊ fm̄ excessūz potētie alterātis
sup potētiā alterati erit velocitas alteratiōis ⁊ quāti-
tas t̄pis in quo ē alteratiō. f. q̄ hec duo secunt̄ ppoziti-
tiōnē in alterās ⁊ alteratū. sit igit̄ ppozitio fuerit ma-
gna velocitas erit magna ⁊ t̄ps breue ⁊ eōuerso. Ecce
f̄z cōmētatoz q̄ velocitas i motu augmētatiōis ⁊ al-
teratiōis quo ad causāz bz atēdi sicut in motu locali
p̄nes ppozitiōnē potētie motus sup̄a suā resistētiāz.

Liber septimus

ita q^o ubi est maior p^oportio ibi est maior velocitas et
min^o t^ops et cōtra: ubi minor p^oportio ibi minor ve
locitas et mai^o t^opus. Sic q^o hoc duo. s. t^ops et velocitas
secundū ad p^oportionē neq^o loquū h^o cōmētatoz de ex
cessu arithmetico: s^o geometrico: sic ē loq^o de p^oportio
ne geometrica: et nō arithmetica. ¶ S^o dubitat^o q^o da
ro illo seq^o q^o in oī alterationē q^o agēs afflat^o sibi passū
inducit latitudinē infinita forme. p^oba^o s. l. a. sūme caliduz
vt octo: et b. remisse frigidū vt quatuor: q^o in hora debe
at afflat^o a. p. alterationē ei^o: tūc aū finē hore resisten
tia erit subduplata et subquadruplata et sic in infinitū. ex q^o
remittet ad nō gradū: igit^o p^oportio agētis ad passum
erit duplata et quadruplata et sic in finē hore: s^o ab infinitū
ta latitudine p^oportionū q^o mīma fuit dupla a p^oim^o
pcedit velocitas infinita si velocitas ī seq^o p^oportionez:
vt dicit cōmētatoz: igit^o et. ¶ Itē a. calidū h^o eadē p^o
portio sup. b. q^o ē remotū sic q^o ē p^opinquū: s^o q^o ē
p^opinquū veloc^o agit^o illud: igit^o velocitas nō seq^o p^o
portione. ¶ S^o d^o arguit sic Aristot. vt īquit cōmē. cō
mēto allegato vt declare q^o oīa q^o dicit de motore et
moto i loco sūt vā i augmēto et alteratōe: s^o velocitas
in motu locali nō sequit^o p^oportionē: igit^o neq^o i augmē
to nec alteratōe. mīoz dēclar^o q^o mī graue dēscēdēs i me
dio vni^oz mī p^otiue veloci^o et veloci^o mouet^o: tū ma
ior p^otiue eadē p^oportio mouētis ad resistētiā. ¶ Itē
si p^o vt duo mouet resistētiā vt vnu p^o spaciū pedale:
sequit^o q^o po^o vt tria mouebit eadē resistētiā p^o pedale
cū dimidio cū pedalis cū dimidio ad pedale sit tanta
p^oportio quāta ē triū ad duo: igit^o po^o vt nouē mouebit
eadē resistētiā vt vnu p^o spaciū triplē. p^o p^ona. q^o p^oportio
nō nonupla cuiusmodi ē. s. ad. i. ē dupla triplē: v^o triū
ad vnu: igit^o d^o duplū effectū p^oducē q^o cōcessio arg^o sic.
potētia vt nouē mouebit resistētiā vt vnu p^o spaciū tri
pedale: et p^o tātū mouebit potētia vt octo: q^o p^oportio
occupa cuiusmodi ē. s. ad vnu ad tripla dupliciaz assu
gnat inter duo et vnu: igit^o ab īeq^olib^o potētijs p^oueniūt
velocitates eq^oles respectu eiusdē passi q^o ē cōueniens.
¶ Ad p^o negat^o p^o et admissio casu pcedo q^o a. ager
in. b. ab infinita p^oportio a q^o p^ouenit infinita velocitas nō
tū ex hoc inducēt latitudinē infinita forme: q^o illa veloci
tas nō erit infinita p^o t^ops: neq^o p^o istas: s^o tū in q^olibz t^ope
terminato ad vltimū istas hore. Et q^o arguit q^o a. ean
dē p^oportionē h^o ad. b. q^o ē p^opinquū sicut et rēotū: et
tū veloci^o agit^o in. b. q^o ē p^opinquū q^o dū ē remotum.
¶ R^ondet q^o velocitas nō sequit^o p^oportionē hitualēz
sūdatā i po^o actia et passua: s^o p^oportionē actualēz sū
datā. ¶ Ad d^o m^o d^o q^o si ē graue illd^o p^otiue dēscēdit ita p^o
nuemouet a maiori p^oportio po^o motie sup resistētiā me
dijs: q^o m^o mot^o ille nō sit tū a fo^o grauis: s^o ē a medio i
pellēte: et q^o p^otiue maiora et medium impellens: ideo
continue maiozatur potentia actiua: et p^otiue velocitas.
¶ Ad ali^o negat^o p^ona. nā vt dicit^o est velocitas i mo
tu nō sequit^o p^oportionē resistētiā seu effectū p^odu
cto: s^o p^oportionē agētis ad passuz: tō si duo mouet
vnu p^o spaciū pedale tria mouebit vnu plus q^o p^o spaciū
um pedale cū dimidio q^o arguit sic. quatuor mouet duo
p^o spaciū pedale sic duo vnu ex q^o seruaf eadē p^oportio: s^o
p^oportio. 4. ad duo cōponit^o ex p^oportio. 4. ad. 3. et tri
uz ad duo q^o p^ona ē mīoz. 4. igit^o p^o p^orimā p^oportio
nez potētia vt quatuor mouet resistētiā vt duo min^o p^o
semipedale et p^o scōz p^oportionē mouet plus q^o p^o se
mipedale: igit^o potētia vt 4. mouet resistētiā vt vnum
plus q^o p^o pedale cū dimidio. ¶ Itē p^oportio tripla
cuiusmodi ē triū ad vnu cōponit^o ex vna dupla: et vna

sexquialtera: s^o p^oportio sexquialtera nō ē medietas
duple sed plus q^o medietas: igit^o si potētia vt duo mo
uet vnu p^o spaciū pedale. potētia vt. 3. mouebit idē p^ols
q^o p^o spaciū tripedale ex q^o p^oportio nonupla ē dupla
triple. potētia at vt. 8. mouebit resistētiā vt vnu p^o spaciū
uz tripedale tū ex q^o p^oportio octupla ē tripla duple: Tex.
(In duplo.) Ista sup^opone pmissa p^oba ponit quatuor re cō. 39.
gulas p^ocernētes cās velocitātū i motu augmētatiōis
et alteratiōis: q^o p^ona est ista. Si aliq^o v^ous inducit i ali
quod passuz: siue aliquā p^otiue vel q^olitate in aliq^o t^ope
eadē v^ous i duplo maiori t^ope inducet q^olitate vel q^olita
tē i duplo maiore loquēdo de maiozitate extēsiua in
quātitate: et de maiozitate itēsiua i q^olitate. Ista regula ē
manifesta: q^o mī eadē ē p^oportio agētis ad effectū i ali
quo: et eiusdē agētis ad duplū effectū i duplo maiori
t^ope. Si n. aliq^o v^ous pōt agē i hora quātitate pedale et
caliditate vt quatuor eadē v^ous ceteris parib^o poterit agē
in duab^o horez q^olitate bipedale et caliditate vt octo.
Le. li. (In duplo duplū.) i. talis v^ous i duplo t^ope cau
sabit effectum duplum.

Notanduz q^o ista regula ē itelligenda
cū hac p^oditōe ceteris pari
bus. s. q^o agēs nō debilitet in agēdo: et q^o nō sit ipedi
mētū plus ex vna p^ote q^o ex alia: v^oz q^o nō variet distan
tia neq^o passio tribuat iuuamētū. ad hoc igit^o q^o agēs i
duplo t^ope inducat q^olitate vt q^olita^o p^oscit i duplo mai
re o^oz q^o nō fiat iuuamētū neq^o ipedi^o ex aliq^o p^ote nō ē
fiat augmētū vel dūminutio in potētia actiua vel passi
ua: q^o at nō seruaret eadē velocitas sic nec eadē p^oportio.
¶ S^o dubitat^o q^o mī calidū sūmū pōt producere
caliditate sūmā i aliq^o t^ope et i duplo maiori t^ope nō pōt
producere in duplo maiore caliditate. q^o nō dat calidi
tas maioz caliditate sūma loquēdo de maiozitate itē
siua. ¶ R^ondet q^o regula ē itelligēda p^oditionat^o: v^oz si
aliq^o v^ous pōt producere aliquā qualitatē: et dupla ad il
laz in casu isto illa v^ous in duplo maiori t^ope producet
q^olitate in triplo maiore: et i triplo maiori t^ope q^olitate in
triplo maiore dato q^o tripla ad primā signatā posset
producere. (Et duplū.) S^o d^o regula. si aliq^o v^ous inducit
aliq^o passuz aliquā quātitatē vel q^olitate i aliq^o t^ope
dupla vt cābit i eodē t^ope quātitatē vel q^olitate in duplo
maiore. patz. q^o mī ad duplationē v^ous sequit^o dupla
tio p^oportionis agētis supra passuz: et ad duplatio
nē p^oportionis seq^o dupla^o velocitatis: et ad duplatio
nez velocitatis seq^o dupla^o effect^o. igit^o et. Le. li. (Et du
plū in duplo.) i. duplū agens causabit in duplo maio
rem effectum.

Notandum q^o ista regula est intel
ligēda. si potētia motoris ad resistētiā sui motu fuerit
p^oportio dupla po^o motiua duplicata mouebit idē mo
bile i duplo veloci^o: et duplū mobile eq^olo dicit^o p^oscit
ita q^o illd^o mobile mouebit i duplo mīori t^ope: et i eodē
t^ope mouebit mobile i duplo mai^o. et si potētia motiua
sit sic. 4. et sua resistētiā vt duo: tūc potētia vt. 8. moue
bit resistētiā vt duo i duplo veloci^o: et resistētiā vt quatu
or p^oscit eq^oue^ore. Si nā potētie motoris ad resistētiā
sui motu fuerit p^oportio maiore q^o dupla potētia dupli
cata nō mouebit idē mobile i duplo veloci^o: s^o minus
q^o in duplo: q^o mī potētia vt. 8. nō mouet vnu in duplo
veloci^o q^o 4. mouet vnu: s^o mīn^o q^o in duplo cū p^oportio
octo ad vnu nō sit dupla ad p^oportionē. 4. ad vnu: s^o
mīn^o q^o dupla: et p^ontertalis potētia duplicata nō p^o
vocat effectū duplū in t^ope illo: s^o mīn^o q^o duplū. Et si
potētie motoris ad resistētiā sui motu fuerit p^oportio mī
p^o u

Tex.
cō. 39.

Tex.
cō. 39.

Mathisicorum.

no: q̄ dupla potētia duplicata mouebit idē mobile plus q̄ in duplo veloci. vbi. g. potētia vt sex mouet resistētiā vt duo plus quā in duplo veloci q̄ tria mouet duo: qm̄ p̄portio. 6. ad duo est plus q̄ dupla ad p̄portione triū ad duo. cōponit. n. p̄portio. 6. ad duo ex p̄portione. 6. ad tria q̄ est dupla: 7. ex p̄portione triū ad duo q̄ est sex: altera: s; dupla ē maior sex: quā altera: igit p̄portio sex ad duo ē maior q̄ dupla sex: altera: 7. minor q̄ dupla duple. Si igit potētia vt sex plus quā in duplo veloci mouet duo q̄ tria. duo igit in eodē tpe effectū plus q̄ i duplo maiore produceret. est igit regula intelligēda seruata p̄portioe dupla agēis ad passūz 7. nō maiori nec minori.

Sed dubitatur ponēdo q̄. a. calidus vt q̄tuor ap̄plicatū. b. frigidus vt duo vniformiter maiorem in hora sic q̄ in fine prime medietatis erit calidus vt sex. 7. in fine scēde medietatis erit calidus vt octo: 7. sequit q̄ maiore p̄portione acq̄ret i p̄tia medietate q̄ scēda cū iaz sit potētie vt q̄tuor. 7. i fine p̄cie medietatis erit potentie vt sex: igit i p̄tia medietate acq̄ret p̄portione sex: quā triplā: cū octo ad sex sit p̄portio sex: quā triplā. s; p̄cessus velocitatis i sequit p̄portione: igit ad duplationem potētie nō sequit duplatio velocitatis. ¶ Rūdet negādo p̄tia. s; solū sequit q̄ ad duplationem potētie per vniformem acquisitionē nō sequit duplatio velocitatis p̄ vniformem acquisitionē. sp̄ enī ad vniformem acquisitionē potētie sequit diffōrmis acquisitionē velocitatis: ita q̄ vbi potētia vni maiore velocitatis p̄tinue tardī 7. tardī acquirē sic 7. p̄portio. vt p̄z in casu signato. idē. n. excessus addit maior 7. minor sp̄ facit maiore p̄portioez cū minor q̄ cū maiori. ¶ Est tñ aduertēdo q̄ in maioratione potētie acquirē duplex velocitatis. vna ē agētis ad seipsum: 7. h cōtinuet tardī 7. tardius acq̄rit. alia vō ē agētis ad passūz 7. hēc p̄tinue veloci acq̄rit. qm̄ a. in p̄cipio hōre agit in. b. a. p̄portioe dupla: 7. in fine scēde medietatis agit a. p̄portioe q̄drupla: cuiusmōi est octo ad duo. (Mediū at.) ¶ Tertia regula. si aliquid vni inducit in aliq̄d passūz q̄ritatē vel q̄ritatē i aliquo tpe medietatē illi i ducit i medietate t̄pis. p̄z. qm̄ p̄portio agēis ad medietatē passi ē dupla ad p̄portione agēis ad totū passūz: igit velocitatis ē dupla ad velocitatis: 7. p̄tis medietas effectus p̄ducit in medietate t̄pis. Si. n. aliqd agēs alterat aliquid passūz iducens in ipsūz totā latitudinē caliditatis vel frigiditatis i aliq̄ tpe nō apper qm̄ in medietate t̄pis iducat medietate latitudinis. ¶ I. e. l. (Mediū aut in medio tpe) i. talis vni medietatē effectus agēt in medietate t̄poris.

Tex.
cō. 39.

Notandum q̄ ista regula intelligit in actione vniformi vbi plus q̄ medietas effectus i ducit i vna medietate 7. min⁹ q̄ medietas i alia nō h̄z regulā locūz stat. n. q̄ calidū sūmū agit in frigidū sūmū inducēdo totā latitudinē caliditatis i hora: nō tñ medietatē i medietate hōre: q̄ forte i p̄tia medietate agit tñ latitudinē caliditatis a nō gradu ad gradū vt duo: 7. in scēda medietate a gradu vt duo ad gradū vt octo. (Aut in medio.) ¶ Quarta regula. si aliq̄ vni aliquid quāritatē aut aliquā q̄ritatē i ducit i aliq̄ tpe medietas vni i ducit medietatē q̄ritatis vel q̄ritatis in eodē tpe. p̄z. q̄ tāta ē p̄portio medietatis ad medietatē quāta ē totū ad totū. vñ b̄uiter arguit sic. dupla vni agit in eodē tpe dupla q̄ritatē vel q̄ritatē: igit idē medietas

vni agit medietatē q̄ritatis vel q̄ritatis. p̄z p̄tia. q̄ p̄tinue seruat eadē p̄portio. a. n̄s p̄z p̄tia regula. ¶ I. e. l. (Aut in medio mediū aut in eq̄li duplū) i. vni media agit mediū effectū in eodē tpe sicut vni dupla in equali tēpore agit duplū effectū.

Contra p̄dicta posset q̄s arguere. si dupla vni fm̄ effectū agit in eodē tpe q̄ritatiū vel q̄ritatiū 7. medietas vni medietate effectus i eq̄li tpe: igit p̄ idē si aliq̄ vni alterat vt augmētāt tñ in tāto tpe medietas vni mouebit tñ i tāto tpe vel i medietate t̄pis: aut i duplo tpe. ¶ Rūdet p̄his negādo p̄tia. vt. q̄ nō ōz q̄ si aliq̄ vni alterat vt augmētāt alqd totū in aliq̄ tpe q̄ medietas vni pos sit alterare vel augere tñ in aliq̄ tpe quocūq̄ dato siue sit idē vel eq̄le: mai⁹ aut min⁹: qm̄ dupla vni agit duplū effectū: 7. medietas vni medietatē effectus a p̄portioe maiore iequalitatis: nō at sp̄ medietas vni p̄t agē in totū augmētāt vel alterabile a p̄portio maiore iequalitatis. Sicut. n. ē in motu localitā 7. i motu alterationis vel augmētationis. s; in motu locali nō ōz si aliqua vni mouet aliqd graue q̄ medietas vni pos sit illud mouē in aliq̄ tpe magno vt puo vt ex p̄tētia docet. igit neq̄ i motu alterationis vel augmētationis. ¶ I. e. l. (Si aut alteras aut augēs tñ in tāto tpe augēt aut alteret nō necē ē mediū in medio 7. in medio mediū: aut i eq̄li duplū) i. nō ē necē q̄ medietas vni agat in totū alterabile vel augmētabile si tota vni agat medietatē effectus in medietate t̄pis: aut si medietas vni agit medietatē effectus in toto tpe: aut dupla vni agit duplū effectū in eq̄li tpe. (S; n̄b̄l si p̄tingit augmētabit aut alterabit sic 7. in graui pp̄ defectū p̄portionis maioris iequalitatis.

Notandum q̄ p̄ter rōnē signatā p̄t assignari due alie cāe pp̄ q̄s totū p̄t alterare totū 7. nō medietas idē totū: qm̄ vna p̄t ē distātia: vt q̄ illa medietas tñ distat a toto alterabili q̄ nō p̄t agē in ip̄m. Scēda cā ē remissio p̄tatis: p̄t. n. ē ita modica p̄tatis q̄ medietas nō agit in totū: s; totū agit in totū: q̄ sufficiens p̄tatis est i modica distātia. ¶ Iuxta p̄dicta pono q̄tuor p̄tiones q̄ ruz p̄tia ē ista. a. 7. b. sūt duo media eq̄le densa: 7. tñ c. graue p̄t p̄trāsire. a. i tpe finito: 7. nō p̄t p̄trāsire b. nisi in tēpore finito. p̄bat. 7. pono q̄. a. sit vnum mediū vniformiter densū vt q̄tuor. 7. b. vnus alius mediū vni diffōrmiter densū vt octo ad gradū vt octo exclusiue. c. vō sit graue vt octo vni p̄ totum. istō posito p̄z p̄s p̄tōnis cū. b. n̄ sit densū nisi vt q̄tuor ex q̄ q̄libet latitudo vni diffōrmis cōrūdet gradū medio. scēda ps ē de se nota cū. c. ad. a. sit p̄portio dupla. 3. ps se ex dēterminatis. qm̄ ad p̄trāsitiū illaz partē. b. ad quā h̄z. c. p̄portione in duplo miore p̄t duplū t̄pis: 7. ad illā ad quā h̄z p̄portione i triplo minore ponet triplū t̄pis: sic in infinitū: cū sit ibi vsq̄ ad extremū oīs p̄portio minoris iequalitatis: 7. itelligo q̄ p̄trāsitiū fiat a remissio i parte densitatis. ¶ Secunda p̄tō. a. 7. b. mobilia mouebunt equelociter per. c. mediū 7. p. d. mediū. a. tardī mouebit q̄. b. 7. p. c. mediū velocius mouebit q̄. b. 7. tñ in. a. 7. in. b. nulla fiet variatio potētie. p̄ba. sit. a. graue simplex grauitatis vt q̄tuor: 7. b. mixtū: cui⁹ grauitas sit vt octo. 7. leuitas vt duo. c. vero sit mediū vtriq̄ resistēs vt duo: tunc p̄z q̄. a. 7. b. equelociter mouebunt p. c. medium. q̄ ab equali p̄portioe. nā. a. erit vt. 4. 7. b. resistētia tānq̄ vt duo. b. vero est vt octo: 7. h̄z resistētia vt q̄tuor. f. resistētia

Liber octauus

rentiam vt duo intrinsecā: et resistētia vt duo extrinsecā. cōstat autē tāta pportione esse ab octo ad quatuor quā ē a quatuor ad duo. ¶ Itē sit. d. mediū p qd debet moueri. a. et b. sunt tria vt p3 q. a. mouebit tardius q. b. qm. a. ad suā resistētia se habet sic quatuor ad tria: et b. se habet ad suā resistētia sic octo ad quatuor: mō mōr ē pro portio quatuor ad tria q. octo ad quatuor. deinde sit quatuor ad mediū p q. debet moueri. a. et b. et sit tñ resistētia vt vnū: et seq. a. moueri velocius. b. in illo medio: q. a. mouet pportio ē quadrupla. f. quatuor ad vnū. b. autē mouet a pportio ē dupla sufficiens duas resitas cū potētia sit vt octo: et resistētia vt tria: igit. a. maiori pportio mouet. a. q. b. per. e. mediū igitur velocius mouet. et patet q. a. et b. nunq. variant in potētia. Tertia pto. a. et b. si duo mobilia: et quicq. potētia sufficit mouere vnū sufficit mouere alterū: et nulla potētia mūdi potētia velocius mouere vnū sicut reliquū. pbat. sit. a. vnū mixtur grauitatis vt octo: cuius leuitas sit vt. a. et b. sit aliū mixtur grauitatis vt tria: et leuitas. mediū autē vtrius resistat vt vnū: et pot nullū istoz mobilū moueri in hoc medio cū. a. pportio ē equalitatis nō puenit motus. a. enī h3 grauitatē vt octo: et resistētia vt octo. b. vō h3 grauitatē vt tria et resistētia vt tria. Et q. ois potētia sufficiens mouere vnū illoz sufficit mouere ateq. manifestū est cū sit ibi pportio maioris sequitatis. nulla autē potētia sufficit ita velocius mouere. a. sicut. b. q. si adderet vtriusq. potētia vt vnū tñ mōr esset pportio potētie motus supra suā resistētia in. a. q. in. b. nam. a. mouet a pportio ē. 9. ad. 8. et b. pportio ē. 4. ad tria. cōstat autē q. p3a pportio est minor q. scda: cū p3a pportio sit sex quicquid: et scda pportio sit sex quicquid tripla. 4. 9. a. et b. sunt duo mobilia q. equaliter sursum pnt moueri a forte et a platone: et si vnus vtriusq. duplaretur. 8. et 18. moueret suū mobile q. plato: et tñ mobilia manerēt nō variata: pono q. 8. sit potētie vt sex: cū mobile sit a graue simplex grauitatis vt duo: et resistētia mediū sit vt duo: plato vero sit potētie vt sex et suū mobile v3. b. sit mixtur grauitatis vt. 4. et leuitatis vt tria: mediū autē resistat vt duo. et p3 q. 8. et plato equaliter mouet. a. et b. q. 8. et 18. quilibet mouet suū mobile a pportio ē sex quicquid. 8. et 18. enī mouet. a. a pportio ē sex ad quatuor. et plato mouet. b. a pportio ē. 9. ad sex cū resistētia sit vt sex: et potētia vt nouē: ex quo leuitas. b. iuuat platone ad mouēdū. ou. le. igit. vnus vtriusq. sic q. fiat vt. i. et se forte velocius mouet. a. q. platone. b. q. a. maiori pportio ē. mouet. n. 8. et 18. a. a pportio ē tripla cū potētia sit vt. i. et resistētia vt quatuor. plato autē mouet. b. a pportio ē dupla sex quicquid. ex quo aggregatū ex potētia fortis et leuitate iuuante sicut. i. et resistētia vt sex. Ex eo dē casu sequit q. duo sūt mobilia que pnt eque velocius moueri tam a forte q. a platone: et tñ si addent equalia vnū illoz potest portari tam a forte q. a platone: et non reliquū. p3 ad dēdo tam. a. q. b. mobili grauitatem vt duo. in isto casu non potest portari. a. a forte: neq. a platone propter equalitē pportiois. b. autē pot. portari ab vtroq. illoz: ex quo adhuc mouet pportio maioris ineq. litatis. facta enī additio ē resistētia est vt octo: et actiuitas vt nouē aggregatō leuitatem vt tria potētie vt sex. fortis vel platonis. hec et alia infinita difficultora et mirabiliora secūnt oata regula Aristo. et cōmentatoris de velocitatibus motuuz: q. velocitas in motu taz ad vbi q. ad formā h3 atēdi penes pportiois pot. motus ad suā resistētia. ¶ Explicit liber septimus.

Incipit liber octauus.

Trus autē factus sit Ter. aliqñ mor. cō. i.

Iste est octauus phicoz i q. Aristo. determinat de duratione motus vtz inceperit cē an sit eternus vt ppare possit eternitatē primi motoris: vnitatē et imobilitatē eiusdem. Et diuidit in quatuor tractatus: quoz primus determinat de eternitate mor. Secundus inuestigat gnāl et cōsule in mouētē primi motoris ibi. (Principiū autē p3i.) Tertius pbat in spāl in mouētē eiusdē: sit vna cū eternitate primi motoris: et pbat mor. ibi. (Qm autē o3.) Quartus ex eternitate primi mor. cōcludit infinitatē et diuifibilitatē primi motoris ibi. (Qd autē latio.) Primus tractat diuidit in quatuor cap. in quoz p3io Aristo. recitat opiones antiquoz de incepe et eternitate mor. In 2o ponit p3ia opinionē ibi. (Incipiē autē primū.) In 3o reprobat opiones antiquoz ibi. (Sed nō aliqñ quidē.) In 4o soluit rōnes factas ptra seibi. (Cōtraria bis.) Primū capitulū diuidit in duas partes i quarū prima mouet qstionē de eternitate mor. In 2o descendit ad opiones antiquoz recitādo illas ibi. (Sed quātū quidē.) Quātum ad p3iū querit pba ista qd nē. vtrū mor. facius sit et incepi esse sic q. nunq. ante fuit mor. et sic deficiet p corruptionē et definitionē sui q. nunq. postea erit ali quis mor. aut motus sit etern. sic q. ante oēm motū fuit mor. et post oēm motū erit motus sine quiete media quasi vita quedā oib. nātū existētib. I. e. i. (Vtz autē factus sit aliqñ mor. cū nō ēt prius: et corruptū. iterū sic q. moueri nihil sit aut neq. factus ē: neq. corruptū: s3 erat semp. et erit hoc imoztale et sine quiete media i bis que sūt vt vita quedā ens). I. e. i. (nā oib. subistētib.). i. oib. reb. nālibus.

Notandum primo fm cōmentatores cōmēto p3io q. Aristo. dicit q. motus ē quasi vita: q. cōstitutio rezz nālūm et illud qd est in eis quasi vita ē motū ē. principiū enim motus de oib. mobilib. est sic aia de reb. viuīs. Nō ergo itēdit pba motū ē vitā rezz nālūm cū motus sit accidēs. vita autē ē suba: s3 dicit q. ē qst vita: qm sicut per aiam q. est vita cōpōz aiatōz distinguim. aia ab aiatōis: ita p motū distinguim. nālūa ab nālibus. Diuiz enī ē. 2o. hui. q. nālūa inq. rū huius bñt in se principiū motus ari. autem inq. rū huius non habent in se principiū motus.

Secundo notādū fm cōmentatores eodē cōmēto q. pscrutatio nō solū ē nēcia in cognitioe primi motoris: s3 etiā in cognitioe ēē mūdi. i. vtrū sit eternus aut nou. nec ē pscrutatio ēē de b3 oī itētiōe de motu pcedē pscrutatioē de illo imundo. Intēdit cōmentator q. pscrutatio de eternitate mor. facit ad duo. v3 ad cognitioē primi motoris: et ad cognitioē mūdi cū ex eternitate mor. nēcio cōiatur eternitas primi motoris et eternitas mūdi: quorū primū pbat b. scd3 vō dēmo. in lib. celi. et qm mor. est effectus tā mūdi q. p3i motoris. iō dēmo. pba ē eternitatē mūdi aut primi motoris p eternitatē mor. est dēmo. q2 est a signo et a posteriori pcedēs ab effectū ad cām. (Esse qdē.) Circa qdē motū pōt ēē dubi. Ter. ratio cū qd si est pcedat qdē q2 est vt habet. 2o. post. cō. i. rior et motū ēē eternū: vt inceperit ēē psupponat mor. p. iij

Philosophorum.

tum eē prius dē pēscutari vtz motus sit vel nō sit q̄
vntū motus sit eternus vel icēpitē. ¶ Rndet p̄s q̄
ista qd vntū motus sit nō ē pēscutāda in scia nālī: qm̄
q̄ ē p se manifestū nō pēscutādisputatue in scia nālī:
sz motū eē ē p se manifestū: igit̄ rē. p̄z p̄na cuz maior.
mior at ē euidēs. qm̄ oēs q̄ nālī pcedūt motū eē sic p̄z
de his qui ponūt nālī mūdū eē factū: r de his qui p̄s
derāt de gñone r cor. rēz cū nō sit polis gñō vī cor.
absqz motū pcedēte vt bz videri p̄io de ge. l. e. li. ¶ Es
se quidē igit̄ mo^m oēs affirmāt de nā aliqd dicētes. p̄
pter hoc qdē mūdū faciūt: r de gnātōe r cor. eē p̄s de
rationē oibus ip̄is q̄ ip̄ote ē eē nisi sit motus.

Notandū q̄ p̄hoz qdā nālī locutū sunt
vt Anaxa. Democrit. r Empēdo. qdā nō nālī locutū sūt vt Zeno: Parmenides: r
Melissus. Dicit ergo p̄s q̄ oēs loquētes de nā. i. nā.
liter p̄cesserūt motū eē: qz aliq nō p̄cesserūt motū eē: sed
negauerūt vt Zeno: Parmenides: r Melissus: vt est
ostēdūz p̄io r. s. huius.

Circa p̄dicta mouet cōmētatoz vñā dubita
tionē vtrū Aristō. intendit hic p̄bare
eternitatē motus in cōi: aut eternitatē p̄imi motus: r
dicit q̄ Aūicē. Alfarabī: r Aūēpace exposuerūt arist.
de motu in cōi dicētes p̄m h̄ vele. p̄bare eternitatem
motus in cōi r nō eternitatē p̄imi mot^m q̄ quos argu
it cōmētatoz p̄bās aristō. vele hic ostēdere eternitatē
p̄imi motus: r nō eternitatē motus in cōi. r p̄io qz
p̄s dicit motū eē q̄si vitā entū nālī: q̄ nō p̄tingit nisi
de motu celi. ¶ Scōo qz rōnes aristō. nō essent suffi
cientes nisi loq̄ret de eternitate mot^m celi: qm̄ aliq̄ mot
us nō cōtinuāt nisi p̄ motū celi. ¶ Tercio idē p̄z ex
suo nō loquēdi. dicit. n. q̄ oēm motū nouū p̄cessit ali
quis motus. cōstat aut̄ nullū motū aliū a motu celi p̄
cessisse oēm motū nouū. ¶ Quarto qz p̄s ex diffōne
motus. p̄bavit motū eē eternū. l. per hoc q̄ motus est
actus mobilis in ḡtuz mobile: igit̄ motus p̄supponit
mobile: sz p̄ hoc q̄ motus p̄supponit mobile nō p̄ba
tur motū sz genus eē eternū: igit̄ p̄bat motus celi esse
eternū. ¶ Ex his rōnib^{us} cōcedit Burle^{us} q̄ aristō. nō
p̄bat hic eternitatē motus in cōi: sz eternitatē mot^m celi.
q̄ p̄z in rōnib^{us} q̄a soluit in vltio cap. hui^{us} tractatus. p̄
bātibus vntū motū nō eē p̄petuū: r nō p̄bātibus suc
cessionē motū inferiorē eē p̄tinuū: r ex hoc tanq̄ p̄ si
gnū velamus demōstrare q̄ vnus ē p̄im^{us} mot^m r p̄
petuus talis demō^{stratio} esset circularis r insufficiens cuz de
mōstrat. r. de gnātōe p̄petuitas successiōis motū ho
rū inferiorē ex p̄petuitate mot^m celi in obliquo circulo.
¶ Sz cōmētatozē p̄ opione Aūic. alfarabī: r Aūē
pace pōt multip̄r argui: r p̄imo sic. qd vltis p̄cedit q̄
stionē p̄ticulārē: sic demōstratio vltis demōstrationes
p̄ticulārē vt habet in posteriorib^{us}. sz qd ḡres de eter
nitate mot^m ē qd p̄ticulārē igit̄ p̄scutatio p̄rie qdōis
p̄cedit p̄scutatiōē scēde qdōis r maxie qz i p̄bia nālī
ip̄e aristō. p̄tinue p̄cedit a magis vltib^{us} ad min^{us} vltia:
vt de clauit in p̄logo hui^{us}. ¶ Scōo. si p̄s p̄baret
motū eē nō p̄baret p̄imū motū eē: sz motū in cōi esse.
igit̄ h̄ nō p̄bat p̄imū motū eē eternū: sed motū in cōi.
aūs p̄z. qm̄ aristō. illū motū p̄baret eē quē dicit esse p̄
se manifestū: r quē p̄cedūt eē oēs nālīter loquētes: sed
aristō. nō dicit p̄imū motū eē p̄ se manifestū: neqz illū
dicit eē oēs nālī loquētes tanq̄ p̄ se notū: sz tū motū
in cōi igit̄. ¶ Tercio aristō. p̄bat motū eē eternū
tū p̄ media cōi: igit̄ nō p̄bat hic eternitatē p̄imi mo
tus: sed motus in cōi. aūs est manifestū. c. hui^{us} tra

ctat^{ur} vbi p̄ eternitatē ip̄is: r mobilis r p̄ diffōnē mot^m
datā. sz. hui^{us} p̄bat eternitatē motus. p̄stat aut̄ ip̄s esse
passiōnē mūdī p̄ quēlibet motū idifferēter vt patuit. 4.
huius. r diffōnē datā de motu nō plus motū celi respi
cere q̄ alios p̄ticulares motus. ¶ Itē q̄rit aristō. vtrū
oia mobilia icēperūt eē aut nō. si icēperūt eē igit̄ fa
ctio illoz p̄cessit oēm motū: sz ois factio ē termin^{us} mo
tus: r ois motus p̄supponit mobile: igit̄ ante oēm mo
tum fuit motus: r an oia mobilia fuit aliqd mobile. si
aut̄ nō oia mobilia icēperūt eē: r mot^m icēpit eē igit̄
o p̄o: vlt tollere causāz p̄p quā nō fuit motus: sz nō ni
si p̄ motū: igit̄ oēm motū p̄cessit motus. Ecce q̄ p̄s
nō loquit̄ p̄alr de aliquo mobili: neqz p̄alr de motu
celi: imo magis de motu alteratiōis cū facio nō dicat̄
termin^{us} mot^m localis sz alteratiōis. ¶ Quarto aristō.
in p̄cessu h̄ oīam q̄rit vtz aliq̄ sp̄ moueat: r p̄bat
eternitatē mot^m celi: qz nullū facit̄ si h̄ p̄baret eternita
tes p̄im^{us} mot^m: neqz bñ d̄f q̄ h̄ p̄bat eternitatē p̄im^{us} mot^m.
p̄ rōnē cōezibi at p̄p̄ia: qz n̄ ē p̄suetudo p̄b̄ p̄bare
cōctōnē p̄ticulārē p̄ mediū vltēniū p̄im^{us} p̄baret eternita
tē vtz p̄ illd̄ mediū. Aūta doctrinā eiusdē. r. posteriori.
Dōz igit̄ aristō. h̄ nō p̄bat eternitatē mot^m p̄imi: sed
tū eternitatē mot^m i cōi: qz i tērio tractatu p̄babit eter
nitatē p̄imi mot^m vbi ē. p̄babit eternitatē p̄imi mobi
lis: r p̄imi motū: neqz ē vtz q̄ Aū. ar. r. s. r. s. r. s. r. s.
bus facit̄ negatiōnē de p̄io motū: sz tū de motu i
cōi vt videbit̄. neqz p̄s p̄bat hic eternitatē successiōis
motū inferiorē: sz tū q̄ an oēm motū nouū fuit motus:
r q̄ post oēm motū futurū finitū erit mot^m: nō ē incō
uenit demō^{stratio} circularis effectus p̄ cāz r ecōira vt ostēd
it̄. s. hui^{us}. de scēdē aū. vt ostēdet̄ in hoc. s. de itē
tione aristō. ¶ Ad p̄imā rōnē cōmētatoz d̄f q̄ cuz
p̄s dicit motū eē q̄si vitā nālī: nō loquit̄ de p̄io mo
tus: sz de motu in cōi: cū nālī nō dicunt̄ distingui a non
nālībus p̄ motū celi: sz p̄ motū in cōi: r si motus celi ē
cā extrinseca p̄p quā nālī h̄nt vitā: aliū motus fuit cā
intrinseca p̄p quā ipsa nālī viuūt. ¶ Ad scōaz rōnē d̄f
q̄ rōnes aristō. sūt sufficētes: qz hic nō p̄bat p̄tinui
tas alioz motus a motu celi: sz scēdē illud p̄babit.
¶ Ad tētiā d̄f q̄ p̄s n̄ d̄f aliq̄ motū p̄cessisse oēm
motū: sz q̄ oēm motū nouū p̄cessit aliq̄ motus vbi ip̄
motus stat cōfute tū r nō determinat̄ eo mō quo dice
ret aristō. q̄ oēm hoiez p̄cessit aliq̄ hō. ¶ Ad q̄ritā rō
nē d̄f q̄ diffō mot^m circūcērit motū in cōi r nō i spā
liō cū p̄s dicit q̄ motus p̄supponit mobile: loquit̄
de motu in cōi: r nō in spālī: r p̄s p̄bat eternitatem
motus in cōi r nō in spālī: r hoc clare videbit̄ i scōo. c.
huius tractatus. (Sz q̄rit qdē.) ¶ Itā ē scōa ps hui^{us}
captū in q̄ p̄s recitat opione antiq̄z de eternitate mū
di: q̄rit p̄ima fuit Democrit^{us} r Leucipp^{us} ponētū i finit
os mūdōs in infinitis p̄tib^{us} vacui i finit: quoz mūdō
ruz q̄libet aliq̄ gnāt̄ r aliq̄ corūp̄it: sic iā p̄tingit de
q̄libet hoie: r sic dicit̄ hoiez eē eternū: qz an quēlibet
hoiez fuit aliq̄ hō: r post quēlibet hoiez erit aliq̄is
hō. ita dicebat Democrit^{us} r Leucipp^{us} q̄ mūdus est
eternus nō qz aliq̄ mūdus vn^{us} numero sp̄ fuerit aut
sp̄ erit: sz qz sp̄ fuit aliq̄is mūdus: r sp̄ erit aliq̄is mun
dus. sicut ēi gñō vni^{us} etū est sp̄ corruptio alteri^{us} r ecō
ira. neqz aliq̄ est etū qn̄ ip̄suz aliq̄ gnēt^{ur} r corūp̄
it̄: nō obstat q̄ elta dicunt̄ eē eterna: ita mūdus in
cōi est eternus: nō tū aliq̄ mūdus p̄ticulārē: sz quili
bet gnāt̄ r corūp̄it̄: r p̄ gñō vnus mūdī est corrup
t^{us} alterius r ecōira Et sic dicebat de mūdō ita de motu
q̄ motus est eternus nō fm̄ numerū: sz fm̄ spēm. sic q̄

Liber octauus

ante oēm motū fuit motus: et post oēm motū erat mo-
tus: neq; vnq; est aliq; mēfura vel duratio qn in illa sit
motus. nullus tū mor? semp fuit: neq; aliq; sp erit: sic
neq; mūdus: nec aliq; ps mundi cui? est accūs: qz igit
gnō in cōi ē eterna. et sūt corruptio: qz nūq; ē qn gnēt
et corruptaf aliq; mūdus: et nō ē gnō vel corrup? abs?
qz motu: iō dicebāt illi motū eē eternū. *Le. li. (S3 qm
quidē.)* v3 Democrit? et Leucippus infinitos mūdōs
dicūt eē: et quosdā quidē fieri quosdā autē corrupti mū-
doz: et pnter sp dicūt eē in motū. necūz enī ē gnōnes et
corruptiōes cū motu esse ipsoz mundoz.

Notandum fm cōmētatorē cōmētō
pimo q; hī opinati sūt
q; corruptio vniuscuiusq; mūdōz entū est gnatio
alteri? sicut ē dispo i pib? istius mūdi. q; corruptio
aliqui? in diuidui est gñō alteri? et quilibz mūdus eozū
nō est extra motū manifestū ē eos dicere motū eternū
sucedētes. *¶* Isti dupl?r deficiebāt pzo qz dicebāt mū-
dum eē genitū et corruptū a casu ex pcurfu at homo?z
indisibilibz inuicē: s3 ea q; sūt a casu nō sunt ps neq; fre-
quentē igit nō sp gnō vni? mūdi est corruptio alteri?
et eē. *¶* Scō qz opozebat eos dicere hos infinitos
mūdōs eē diuersarū spēz cū nunq; corruptio indidui
ip? spēi sit gñō indidui eiusdē spēi et sic in pōicamen-
to sube eēt spēs infinite: qd est absurdū. *(Quēq; au-
tē.)* *¶* Scōa opio fuit Anaxa. et empedoc. ponētū in
vni mundū et illū seipisse eē: et pnter motū hūille inci-
um p inceptiōē: s3 diuersificānt in opione: qm anaxa.
ponit ptes mūdi ante creationē mūdi fuisse qd dā cha-
os cōfusū: et tēpus infinite absq; motu et mutatiōe et p
segregatiōē intellect? diuini qd dicebat eē extra istud
chaos mūdū fuisse factū segregatiōē ptes pueniētes a
pib? discōuētiōē: et tūc motū seipisse eē nunq; in b.
ficere in futurū: sicut nec mūdus deficiet. Emp. autē dicit
mūdū hūc infinite fuisse factū et corruptū: et infinites
generādū et eozū pedū p litē et amī? facietes vni ex
multis: aut multa ex vno et sp motū eē duratē gnatiōē
et corruptiōē mūdi. in pib? aut iter medijs fuisse qd
absq; motu et mutatiōe. Anaxa. igit posuit eternitatem
mūdi: et mor? a pte post et nō a parte ante: et eā eterni-
tate quā posuit dixit eē ptiua. Emp. autē posuit eterni-
tate mor? tā a parte aū q; a pte post: nō qd ē ptiua: s3
discōtinuā: cū iposuerit infinite tpa pterita: et infinite tpa
futura: i quo? nullo fuit aut erit mor?. *Le. li. (Quicūq;
q; aut vni? mūdū faciūt et nō eē sp et de motu oppo-
nunt fm rōnē) dicētes motū nō semp fuisse. Si igit cō-
tingit aliq; nūc moueri dupl?r nece est h. autēz. n. sicut
anaxa. dicit. inquit. nulle funul oib? exnibus et quie-
scētib? in infinio tpe motū facere intellectū in creatione
mūdi et disgregatiōē tūc ptes chaos cōfusi quā pone-
bāt (aut sicut Emp. i partemoueri et tēz quiescere. mo-
ueri quidē cū amicitia ex multis faciat vni: aut discor-
dia multa ex vno. defecere autē in medijs pib? v. sic. i.
ad hoc faciēs rōnes. *¶* Rō pima Emp. erat ista. De
cōpositū ex elis qnq; gnāt et qnq; corrupti: s3 mun-
dus cōpositū ex elis igit mūdus qnq; gnāt et qnq;
corrupti. p3 pñā cū mīoz. et maiorē sic arguebāt. scia ē habit?
lis mixtis q; nāt fuit ex multis et resoluunt in multa:
nō tū eodē principio effectiuo quo generat et corrupti-
tur mundus: qm gnatio ididui duoz piculariū mundi
sit per amicitia pgregatē elia in vni: et corruptio sit p
litē segregatē elia inuicē ad sua loca. gnatio autē mūdi
sit per litē segregatē elia inuicē et distinguētē ista in su-
is locis. corruptio autē mūdi sit p amicitia pgregatē ele-*

menta in vni chaos cōfusū. *Le. li. (Inquātū quidē ex
plurib? vni? sit p pgregatiōē sic (Emp. dicit nati)
i. cognō: et cōcessit illud gnāt (inquātū autēz iterū ex
vno gnātō.) i. pposito (pima pfiūt) i. sunt plura
p disgregatiōē sic illud dixit corrupti. *¶* Scōa rō su-
it hec. sic in partibus mūdici et in toto mūdō: s3 ptes
mūdi generant et corruptant nō simul: sed succēssue: et
mouent: ac quiescūt nō semp: s3 cūz iter pollatiōē ipis:
neq; illarū aut suaz pmutatiōnū et quiescūt est vna pti-
ua duratiō: s3 tū circularis sic q; post gnatiōē ē cor-
ruptio et ecōtra: et post motum est quies et ecōtra: ita
ptingit in toto mūdō q; gnāt et corrupti mouet et qui-
escit: nō sp gnāt: neq; semp corrupti nō ptiue mouet:
neq; ptiue quiescit: s3 circulariter recipit has denomi-
natiōes: sic q; postq; est genit? corrupti: et postq; est cor-
ruptus regnat: et postq; ē motus mūdus tūc quiescit:
postq; autē quiescit mouet. *Le. li. sicq; sūt res particu-
lares mūdi p gnatiōē et nullo mō ipsius) duratiōis
rerū est (solū vnūz) i. vna eternitas (sic autē pmutant
neq; simul pfiunt) s3 p multā morā tēporis (sic autē
semp sūt immobiles) i. quiescētes (fm circuli. hoc enim
q; sic pmutant ab hinc idē partes mūdi et nō perma-
nent in eodē statu facit q; (vniuersūz ipis) opinādum
est) sic mutari: et non manere ptiue i eodē statu ptiue.**

Notandum q; pima rō emp. peccat
in mā: qz accipit aū sal-
fuz. *¶* Oē cōpositū ex elis aliq; gnāt et aliq; corrupti:
s3 oē mixtū ex elis aliq; gnāt et aliq; corrupti. mun-
dus autē et si ppositū ex elis nō tū est mixtum ex elis
cū mixti qlibz pars ptiua sit mixta ex elis: vt dicit
minat in lib. de ge. nō autē qlibet pars ptiua mun-
di est mixta ex elis. Et istud quidē scōe rōnis nō est
vt is: qz aliter pbaret mūdūz gnātū p amicitia et corrup-
ti per litē sicut ididuiū plicare mūdi: cū? oppositū
erat de intētiōē emp. *(Cōsiderādū igit.)* Recitatis opi-
nionib? antiquoz arist. pcludit q; pscrutatio illorūz cō. 3.
de eternitate motus est pncipiū vule nō solū ad in-
quisitionē veritatis in scia nālī: s3 et ad sciaz metaph.
qm per eternitatem motus demō? subas separatas a mā
eē q; sūt subz metaph? *Le. li. (Cōsiderādū igit de hoc)
i. de motu (quō se h3) vt sit etern? vel seipit eē pōpe
i. pncipiūz. n. est: et nō solū ad nāe pnsideratiōē scire
veritatē: s3 ad sciaz de pncipio pzo) i. metaphice q;
of scia de pmo ente q; est pncipiūz omnūz.*

Notandum pmo fm cōmētatorē
cōmētō. 3. q; diuin? ac-
cipit pima pncipia mouēta a nālī: et nulla h3 viā ad
demōstradūz eē pmuuz pncipiūz motozē nū accipit
at ipm p cōstati a naturali: et q; estimauit Aulicēna q;
diuinus o3 demōstrare pmuuz pncipiūz eē: est falsūz
et viā elus quā finxit ipm iuenisse ea qua vsus est i suo
lib. 2. et sūt algalzel sequēs ipm est viā tēnuis et nō de-
mōstratiua aliquo mō. nos autē de hoc fecimus tra-
ctatus singularē sup hoc Rō q; fecerūt aulicē. et algalzel
fuit ista. si nō est pmuuz pncipiūz nō ptingit aliqd sci-
re: s3 ptingit aliqd scire: igit est pmuuz pncipiūz. pa-
ter pñā cū mīnozi. et maiorē sic arguebāt. scia ē habit?
acquisit? per demōstrationē resoluētē effectū in causā
suaz vsq; ad pima pncipia. si ergo nullūz est pmuū
pncipiūz nulla ē scia: et per pñā nō ptingit aliqd sci-
re. *¶* Rūdet cōmētator in tractatu suo q; rō nō est de-
mōstratiua cū equiuoce. pcedat de pncipio. nō. n. o3
quālibet sciētā acquiri per demōstrationē resoluētēz
vsq; ad pmuū pncipiūz cōpleū: qd est deus: vt p3 in
p. iij

Ex.
cō. 2.

Ex.

cō. 3.

Philosophorum.

mathematicis. s. ad primū principium completū qd ē de
quolibet eē vlt nō eē aut nō ptingit idē simul eē nō
esse. ¶ Itē pbāt qd duplīr mathematicē nō pht b3
demonstrare primū principium eē. primo q2 aristo. scō
metaphysice pbāt illud per non procedere in infinitū
in principijs nō principiatis. ¶ Scōdo q2 tūc meta
phica subalternaret physice ex quo suū subm qd ē p2
mūz principium acciperet ab illa. ¶ Ad primū rīdet cō
mētator qd ista demonstratio nō accipit metaphysica a
a physico in. 7. 1. 3. physico p. vbi pbāt q2 aliquis ē
p2mū motoz per hoc qd nō ptingit pcedere in infinitū
in mouētibz nō motis. ex quo b3 qd nō ptingit pcedere
in infinitū in principijs nō principiatis. seu in causis
nō causatis. ¶ Ad scōm negat p2mūz qm subalternatio
subem rōne subiecti vel principij pbāt in alia scia a
p2ioz: vt patet in metaph. puris nō substatij medijs.
cōstat autē primūz principij seu primū motoz nō p
bati in physica a p2ioz: s. in a posteriori per motūz.
¶ Scōdo notāda ē pueniētia nō differētia aristo. ad ali
os antiquos quo ad eternitatē cause nō effectus. posu
it enī Democritus tūc vna causaz eē eterna: v3 materiaz
quā dīcebat eē aggregatio nō athomo p2 iduulsiuū
existētiū vltia principia nō scialia oīz que sūt vt ponit
cōmētator hic. nullū autē effectū dixit eē eternū ppter
tēpus. emp. autē posuit duas cās eternas. s. m3z quam
vocatit etia: nō effectū quē vocauit lūe vel amicitiam.
nullū autē effectū posuit eternū eternitatē p2inua: s. tūc
discōtinua: v3 mūdū. Anax. vō asseruit duas cās eter
nas. s. m3z quā dixit eē chaos p2ulaz nō effectiua v3 itel
lectū segregatē quē dixit eē deū: vt asseruit cōmētator
hic effectū etiā posuit eternū eternitatē p2inua tā a pte
ante qd a parte post. s. ipm chaos qd dixit eē effectū di
uini intellectus p. pductionē in tpe infinito p2terito: nō p se
gregatio nō in tpe infinito futuro. S3 aristo. posuit eter
nitatē cōtinuā tam cāe qd effectus in oī genere cause. cōcel
sit enī mām primā esse eternā: nō forma celestis corpo
ris vel humani eē eterna: p2ulaz etiā celū cū qlibet intelli
gentia mouēte cū dixit esse eternū in genere cause efficien
tis. primā vero causaz dixit eē eterna in genere cause fi
nalis. nō qm causa nō effectus sūt cōrelatiua. s. si in oī
genere cause aliqua causa est eterna: o3 qd in oī genere
cause aliqis effectus sit eternus. vnde mām est effectus forme
in genere cause formalis: nō forma est effectus materie i
genere cause materialis: nō quolibet intelligentia cūra p2i
maz est effectus prime cause in genere cause finalis. cō
stat autē oīa ista esse eterna eternitatē cōtinuā s3 p2m.
in gne autē cause efficiētis tēpus motus: nō qualitates
elemento p2 eternitatē cōtinuā a corporibus celestibus
nō intelligentijs mouētibz ista. lūm vō eternū est effectus
ue a sole: nō p2ie passiones eterne sunt effectus a prin
cipijs suoz subiecto p2. Effectus igit vt corū cause effici
entis tripliciter sumit. primo mō ab agēte nouiter pro
ductus: nō sic nō est aliquis effectus eternus. Scōdo vt a cō
seruātē p2inue elicit vt lūm vel p2ia passio. Tercio
vt p gnationē nō corruptionē p2mū succellue factus: sic
p2 de motu nō tpe: nō istis duobz modis ē necm s3 p2m
aliquē effectus ab agēte factū nō pductū eē eternus. Sed
de effectū subali est dubiū virū aliqua suba ab aliquo
agēte tāta sit eterna an q3 inceptū eē fm intētiōē Aris
to. nō sui cōmētatoris. Auer. videt. n. impli. nō traditio
nis qd aliqua suba sit causata ab agēte: nō sit ppe fm
oīm differētiā t2pis. ¶ Pro rōsiōne ad hāc difficulta
tem pono quattuor p2clusiōes de intētiōē Aristo. nō cō
mētatoris: quarū prima est ista. Eterna sit aliqua

substantia causata. pbāt. mām prima est igenita fm p2m
primo p2ico p2. igit ipsa est eterna: s3 nunq fuit mām sine
forma p cōmētatoris ē ibidē: igit eterna sit cōpositūz
ex mām nō forma: sed oē cōpositū ex mām nō forma est sub
stantia causata: igit eternaliter fuit aliqua suba causata.
¶ Scōda p2clusio. aliqua suba causata eterna sit. p
bat. qd libet elementū est substantia causata cū sit cōposi
tūz ex mām nō forma: nō qd libet elementū eterna sit fm
p2m primo cōmētatoris. ¶ Tercia p2clusio. aliqua suba
tāta causata necesse est esse eterna. pbāt. oē possibile
aliquādo eē nō aliqū nō esse b3z p2mū per Aristo. primo
de gnationē. igit qd nō b3z p2mū nō est possibile qnq
esse: nō quādoq nō esse: sed aliqua substantia causata. s.
celum nō habet cōtrariū per Aristo. primo celi. igitur
aliqua est substantia causata: quā nō est possibile quā
doq esse nō quādoq nō eē: nō p2m illa necesse est esse
eterna. ¶ Quarta p2clusio. aliq suba cāta in gne cāe effici
entis ē eterna. p2mā p2 ē eterna: nō intelligentia sunt eterne: nō
corpora celestia sunt eterna fm p2m nō cōmētatoris: s3
oīa corpora celestia nō oēs intelligentie p2mā vna
cūz prima mām sunt substantie causate a prima causa i ge
nere cause efficiētis: igit nō. scōda pars antecēditis ar
gūm de intētiōne p2m nō cōmētatoris. Et primo de cor
poribus celestibus. vnde ait cōmētator in de substan
tia orbis. videm enīz celū habere vna virtutē nō tūc
mouētē oīa: sed agētē nō cōseruātēz: sicut est dispo
sitiō in corpore hoīs nō corpore facto. ppter finez p2p2i
um. finis enī significat agens significatiōne necessaria
nō sequit. nō cū igno: auerūt quidā hoc esse de opinio
nibus aristo. dixit enīz ip2m nō causaz agētē totū: sed in
causaz mouētēz: nō illud fuit valde absurdū: nō ē ou
biuz in hoc qd agens ip2m est mouēs ip2m. Dec cōmē
tator ex cuius cōmēto p2 virtute prime cause nō solū
mouēt celū: sed etiā agētē ip2m. dixit etiā ita ibi qd p2
mo huius. qd intelligentia cōstituit corpora celestia. Idē
patet de intelligentijs: qm. 7. metaph. inquit cōmētator.
qd mouit Aristo. ad ponēduz mouēs separatū a mate
ria in facione virtutum intelligibilibz: quia virtutes
intellectuales apud ip2m sunt nō mixte cū materia. vnde
de necesse est qd illud quod non est mixtum cū materia
generetur aliquo modo a non mixto cū materia sim
pliciter: quēadmodū est necesse vt cōmixtum cum ma
teria generetur a mixto cū materia. Ecce qd expresse cō
mētator ponit de intentione philosophi intelligentias
esse factas ab agente imateriali. Sed qd tam materia
q2 omnia alia a primo motoz sit facta a prima cau
sa apparet ex antioxiatē cōmētatoris scōdo metaphi
ce. super illo verbo aristo. verissimū est posterioribus
causa vt sint vera. inquit enīz ibi: nō manifestū est qd sit
est hic prima causa omnīū entīū vt declarant est in sci
entia naturalī qd illa causa est magis digna nō in esse
nō in veritate qd omnia entia. omnia enīz entia nō acqui
runt esse nō veritatem nisi ab ista causa. est igitur tūc ens
per se: nō verus per se: nō omnia alia sunt entia nō vera p
esse nō veritate eius. Dec cōmētator. Ex quibus sequi
tur fm intētiōne aristo. nō cōmētatoris: qd nulla sub
stantia p2ter primam est de se perpetua vel eterna: ex
quo nulla talis est per se vera aut per se ens vt argua
tur sic. nulla substantia de se possibilis p2t ab alio p
petuari fm aristo. primo ce. 7. 1. metaph. sed quolibet
substantia eterna p2ter primā ppetuatur ab alio. s. a pri
ma causa: ex quo ab illo recipit veritatem nō esse: igitur
nulla substantia eterna p2ter primā ē de se possibilis: nō
p2m nō est de se perpetua vel eterna.

Contra ista arguit qdrupticiter et pzo sic: Omne factu supponit subiectu: igit nullu eternu e factu: pzo cu mto et qz oppm implicat p dictione, maior vero e aristoteles et cometa. ol. pzo hui? nihil fieri ex nihilo. et qz ois antiquum erit dicere aliqd fieri ex nihilo seu ex no ente tãq ex subiecto. Secdo sic: Eternu et i genitu couertunt igit nullu eternu e genitu. antecedes est aristo. primo ce. vbi diffinitio genitu dicit: Genitu est ens qz ptingit pzo no esse. Et cometa. Snabile est qd in tpe pterito e no ens mo aut e ens. Tercio. Omne factu e factu i tpe vel in instati: sed nullu eternu est factu in tpe vel in instati: igit nullu eternu est factu: tenet pzo cum maior per aristo. 6. hui? minor aut e euides. No em eternu est factu in instati qz no fuisse ante illud instas neqz est factu in tpe: qz suu fieri pcessisset suu factu esse: et pter no esset eternu. Quarto arguit aucte cometa. ol. 4. ce. qz res eterne no habet agēs nisi fm similitudinē: neqz habet ex qtuor causis nisi fm similitudinē et finalem. et si habuerit aliqd qd e agēs no erit nisi in qtuor est forma illi et pferas ipm. Ex his videt de instatōe phi et cometa. no oia alia a deo et maxime no eterna depedere ab ipso in gne cause efficiētis. Ad hoc etiam rēdet p hanc distinctionē qz duplex e factio v3 terminata et interminata. Factio terminata e illa qz mēsurat tpe vel instati: et sic eterna no sūt facta fm pzm et cometa. qz talis no sit nisi p motu vel mutationē et cū nouitate essendi et qd sit. Factio interminata e illa qz no mēsurat tpe vel instati: et sic intellexerūt aristo. et comēt. oia eterna alia a pzo ente esse facta. talis em factio est sine trāsmutatioe et nouitate facta p simplici qti emanationē et sequela3 ipi facti ab agēte. sic em factu e lumē eternu a corpe luminoso et motus vel tps infiniti ab intelligētia mouēte orbē. hāc distinctionē innuit cometa. i. metaph. ol. qz no e illic cā et causati nisi fm qz dicim? intellectum e cā intelligētis et in de substantia orbis dicit qz agētis qd dā est pzo tpe actio et esse omne sit in spheera mundi. et qd dā est pzo nāliter actio ut intelligētia faciēs orbē in dispositionib? necessarijs. Sed o cometa. i. metaph. res etas opinioem autēne qz ex intelligētis qdā eaz consequit quādā sicut causati cām et qz a motore pzo celi puenit ania primi celi. et motor scōi orbis dicit qz iste sermo e inimaginabilis. no em e illic puet? neqz psecutio neqz actio ita vt dicam? qz vna actio psequit vnam agēs vbi p3 comētorē negare oēm actionē i intelligētis. Rēdet qz triplex e actio v3 absoluta de qz ois pbs pzo de aia qz actioes sūt supposito3 et respectiua pns motu vel mutationē de qz dicit pbs 3o h? qz actio et passio p3ie loquēdo sūt in motu et respectiua pns ipsum agēs: de qz ois pbs 3o metaph. qz actio maior e in māu sicut calor in igne. prima et secūda actio3 ponebat autēna in intelligētis ol. quālibet intelligētia inferiorē reāpe spēs intelligibiles et intellectioes actionales a prima intelligētia. quālibet istaz actionū negat cometa. qz fm qz p3 p cū 2o de aia et metaph. vna intelligētia alterā imurat absqz aliqz accidēte: iō in intelligētis no e actio absoluta neqz respectiua fundata in mutatione et pter no. puet? nec sequā pns talē actionē: s3 bñ est actio respectiua fūdāta in agēte et puet? ac sequā cōsequēs hāc actionē. Un eo dē comēto dicit qz oia ista sūt ois pōnes agētis supficiētē no vere ita qz vā actio fm cometa. e illa qz psequit motu vel mutatioē. actio autē no vera e illa qz e in supficie. i. qz e fūdāta agētis non trāns in passu. Ad primū dī qz oē factū factioe ter

minata supponit subiectu. factu aut factioe interminata no supponit subiectu. Qu aut dī pzo hui? qz nihil sit ex nihilo: p3 ex pcessu eius dē p3imitā p3im qz ois antiquis loqui de fieri p3icto motui vel trāsmutatioi. Ad secūdu dī qz aristo. loquit de gnāōne qz e factio interminata et sic nullu eternu e genitu: s3 loquēdo de generationē qz e factio interminata illud no e verū qm theologi cōcedūt verbū diuinū esse eternu et illud eē genitu. Ad tertiu negat pzo rōne equo canōis cū in antecede factu dicat factioe terminatā: et in p3ite factioe3 interminatā. Teophrastus em vt recitat cōmē. 3o de aia dixit intellectu speculatiuū eē factu et esse eternu: sic arguēs: agens est eternum et recipiens est eternum: igit factu est eternu. Ad quartū dī qz cometa. ol. res eternas no hnt agēs nisi fm similitudinē. illud no est intelligētiā de agente metha? cuiusmodi est finis. qd qdē nihil agit sed solū inclināt ad agendū et necessitat ipm agēs sicut agens necessitat formā et materiā. sed p agens fm similitudinē intelligit ipse formā fm qz ipse testator i cōmēto allegato. no quidē formā intrinsecā ingerētē vel informātem sed tñ extrinsecā: que qdē formā est vere et p3ie agēs p cōpātiōem ad agēs mathaphisicum qz no agit sed tñ inclināt ad agendū. ipa aut intelligētia agit et dicit no vere aut no p3ie agēs p cōpātiōem ad agēs trāsmutās qz dī p3p3iūme et verissime agēs. no ergo in intelligētis sunt qtuor gnā causaz distincte re et rōne sicut in reb? nālibus trāsmutabilibus: sed sunt tñ duo v3 finis et forma ad intellectu expressum.

Incipie mus aut. Istud est secundū capm huius primi tractatus in qz pbs ponit opinioes p3ias de eternitate motus p duas p3iūfioes qz p3ia e ista: Motus est eternus a pte ante sic qz nunqz incepit esse. Secūda vero sic qz nunqz desinet esse. ibi: (Eadē autē ratio.) Primā conclusio nem pbs dupliciter pbat: primo p numez mot? secūdo p naturā tempis. ibi: (Ad huc p3iū.) Quātū ad p3imū aristotiles facit duo: qm pzo ex determinatis scōdo hui? p3imitat duas suppositioes. Secūdo vero exequit de intēto. ibi: (Ergo hoc necessariū.) P3ia suppositio e qz mot? supponit mobile. Ista suppositio est manifesta tā p diffōem mot? datā 3o h? qz inductiue. sine illa diffōne. diffinitio nanqz mot? est hic. mot? e actus mobilis in qm mobile. tunc arguit sic: Ois act? alicuius supponit illud cui? est actus: sed mot? e act? mobilis: igit motus presupponit mobile sic qz necessarium est mobile esse aut illud esse qd est possibile manueri si motus e quicūqz sit ille. Eadē suppositio manifestat p inductionē absqz diffōne. nā alteratio supponit alterabile et augmētatio augmētabile et mot? localis mobile localiter sic qz no e aliqd qui no fateat illud eē qd mouet aliquo isto3 motu si aliquis isto3 motum est. Le. li. Incipiemus autē primo ex diffinitis a nobis in p3iis p3ius) s3 tercio huius. (Dicimus enim motum esse enelechiā) id est actum mobilis (fm qz est mobile: necesse est ergo existeres posibles mo3ueri fm vnūquēqz motu) si aliqd mot? est (et sine mo

Tex.
6.4.

per diffinitionem necessarium est illud (ois utiqz pfectibile moue
ri) qd est (possibile moueri) fm vnūqueqz motū vt al
tergibili ferri (autē fm locum mutabile).

Notandum fm cōmēta. cōmēta. 4. q.
omne motū in potētia p
cedit tps motū in actu. qd quidē ostēdit in duobz mo
tibz. scilicet in motu gnatiois et corruptionis et in motu loca
li elemētoz inuicē trāsmutabiliū. Exēplū primi patet
de igne genito ex ligno combusto vel oleo inflāmato.
Exēplū scōi et de igne genito ex terra mota sursum. Qd
libet em īsto ante generatiōem ignis ē potētia ignis:
cū ex q̄libet illo p̄ possit generari ignis. Cū vero geni
tus ē ignis statim mouet sursum: sed qdlibet illoz trium
pcedit tpe genitū ignē: q̄ si oē motū in potētia pcedit tē
pe motū in actu: p̄ p̄na qz sicut arguit de istis motis i
potētia et de illo moto i actu: sic p̄t argui de oibz alijs.

Contra illā p̄positionē arguit dupl̄r com
mentā. et soluit: qz non v̄t v̄t qz
oē motū in potētia pcedat tpe suū motum in actu: qm
ignis nō primo genit⁹ ē in potētia ad motū sursum et tñ
illa potētia nō pcedit tpe motū sursum in actu dato qz i
mediate post hoc moueat ignis sursum. et ista rō mouet
Joā. grāmaticū dicere qz nō oē motū in potētia pcedit
tpe suū motū in actu. Secūdo sic: Celū ē motū in potē
tia cū mor⁹ sit act⁹ entis in potētia fm qz in potētia: tñ
celū nō pcedit motū suū actualē neqz seipm motum in
actu cū mor⁹ sit etern⁹ sicut celū: vt p̄babit in hoc ca.

Ad primū rōdet cōmēta. qz duplex ē potētia v̄z na
turalis et violētia. potētia nālis sp̄ est p̄iūcta actu alteri
us speciei ad hūc intellectū qz motū in potētia et motū
in actu sūt diuersa: p̄ speciez sicut patuit de potētia ad
formā ignis qz nō est p̄iūcta forme ignis sed forme ter
re ligni aut olei: ex qz quolibet pōt generari ignis. Lō
stat autē formā ignis nō esse eiusdē speciei cū forma ali
cui⁹ illoz triū. Potētia violētia ē p̄iūcta actu eiusdē
speciei sic qz motū in potētia violētia et motū in actu vt
p̄z de igne dictō deo: sū et de terra genita sursum. qñ er
go dī qz omne motū in potētia pcedit suū motū in actu:
illud ē intelligēdū de potētia naturali: nō violētia. Lō
stat autē potētia p̄iūcta forme ignis ad motū sursum ēē
potētia violentā. et rōem assignat cōmēta. qz aliter duo
p̄ia essent simul in eodē. s. potētia mor⁹ et mor⁹ i motu
et in hoc fuit decept⁹ iōānes grāmaticus qz credidit et
docuit vtrūqz istaz potētiāz esse naturalē. Ad se
cūdū dat cōmēta. duas rōs qz p̄ia ē fm expo
sitionē alphiabaz dī. qz aristō. induxit diffōem mor⁹
ad declarādū potētiā ēē ante actū: et hoc nō ē p̄prium
motui fm qz est mor⁹ sed ē p̄prium nouo facto fm qz ē
moueri factū. s. vt potētia et possibile noui pcedat ipsū
fm tps: ad argumētū de motu celi nō h̄z locū cū nō sit
mor⁹ nou⁹ sed etern⁹. Alia rōs ē fm expositiōem ale
xandri et ipsi⁹ cōmēta. dī. qz aristō. in declarādō motū
esse eternū nō p̄supponit diffōem motus neqz inducti
onē: v̄s intelligere p hoc potētiā esse ante actū: sed tñ
voluit qz si mor⁹ est mobile est. et nō ē. qz mor⁹ inueni
tur in re mobili et nō in re immobili. Intelligēdū tamen
qz mobile anteq̄ mouet ē in duplī potētia v̄z ad mo
tum et ad terminū mor⁹. sed qñ mouet ē tñ in potentia
ad terminū mor⁹: ad p̄cesso qz omne motū in potētia tpe
pcedit suū motū in actu: rō de celo nō h̄z locū: qz celū
nō est in potētia ad motū sed tñ ad terminū mor⁹. Lō
stat autē cōmētoz rō de potētia ad motū et ad ter
minū motus qñ dīct de intētiōe aristotelis qz oē mo
tum in potētia pcedit tpe motū in actu.

Dubitatur circa primā rōs qz auerroy
quod potētia p̄iūcta forme ignis
ad motū sursum ē violētia cū mor⁹ ignis sursum sit
motus nālis: et quod p̄ia erūt simul in eodē. s. potētia
mor⁹ et mor⁹ in actu: tenēdo illā esse potētiā nāle cū im
mediate post generatiōem ignis qñ ignis mouet in actu
nō ē potētia mor⁹ s. mor⁹ tñ in actu. Rōd̄z burl. pcedēdo
qz mor⁹ ignis sursum ē violētia si potētia ad illū motū
est violētia: et qz mor⁹ terre sursum vt ex ea gnēf ignis ē
motus nālis: ex q̄ potentia illi p̄iūcta ē nālis. Cū mo
tus dīct violētus dupl̄r: aut qz ē ab extrinseco p̄ter in
clinationē mobilis: et sic mor⁹ ignis sursum nō ē violē
tus sed nālis. Aut qz impedit mobile a termino motus
ad quē inclināf: et sic mor⁹ ignis sursum ē violētia ad in
tētiōē cōmētoz. Ita rōs ē difficilis qñ. s. huius
p̄tine p̄cessit aristō. et cōmēta. motū ignis sursum nō esse
violentū sed nāle. oēndē mor⁹ terre sursum in generati
onē ignis etiā esset violētia et potētia p̄iūcta terre ad for
mā ignis esset violētia: qz tā mor⁹ ille qz potētia illa ipe
dīct mobile a termino mor⁹ ad quē nāliter inclināf. Mā
em terre nāliter inclināf ad formā ignis qz ē termin⁹ mo
tus illi⁹ rōne cui⁹ cōmētoz vocat motū terre sursum
nāle et potentia naturalē. Et iō mibi videt aliter dicē:
dū qz motus ignis sursum ē simpl̄r nālis et nō violen
tus: et qz potētia p̄iūcta forme ignis ē violētia et nō na
turalis qz p̄iūgat q̄i simpl̄r violētia. Si em illa potē
tia esset nālis ipsa duraret p totū motū cū forma ignis
sic durat p totū motū terre potētia illi p̄iūcta ad for
mā ignis: sed simul sūt mor⁹ sursum et forma ignis: t̄gē
sūt erūt potētia motus et motus in actu in eodē: sic p̄
ria erūt sit in eodē qd intēdit p̄bare cōmēta. Unde
ignis h̄z duplīcē potētiā p̄iūcta sue forme qñ ponit ex
tra locū suū nāle. P̄ia est potētia ad motū sursum: et
hec statim definit ēē cū ignis incipit moueri sursum. Scōa
ē potētia ad terminū mor⁹: et hec p̄tine durat durante
motu sursum. Tertia ē potētia ad formā terre vel alteri⁹
elnti: et hec ē durat p totū mor⁹ siue fuerit local siue al
terabit. qm adueniēte forma potētia corūp̄it i q̄t cōmē.
et h̄z. q̄libet istaz potētiāz ē t̄gēf violētia p̄ia qz p il
lā p̄iūcat suo motū nāle. scōa aut p illā p̄iūcat suo loco
ad quē nāliter inclināf. tertio v̄o qz p illā tēdit ad n̄ ēē
et hec eadē ē nālis terre qz p illā terra gnāf: et h̄z ē sic lo
q̄t p̄mē. cū dīct potētiāz p̄iūcta tpe ēē nāle: qd ē terre qz
p illā corūp̄it terra: s. qz p illā gnāf ignis et mouet ig
nis sursum potētia: ergo p̄iūcta forme terre ad motū ignis
sursum ē nāle. et p̄iūcta forme ignis ad illū mor⁹ ē violen
ta: sic et qz cui⁹ ē p̄iūcta. et hec ē intētiō cōmēta. (Qua
re prius.) Scōa suppositio ē qz mor⁹ p̄suppōit mo
tū: p̄bat: mor⁹ p̄suppōit mobile p̄cedēte p̄tione et
mobile p̄suppōit motū qz n̄bil mouet absqz motoze
igēf mor⁹ p̄suppōit motū. Dīctū ē em s. h̄z qz mor⁹ ē act⁹
motiue mobilis. mō ois act⁹ p̄suppōit id ē act⁹: vt p̄z
inductiue. Cōburi em p̄suppōit cōbustibile. et cōburi
p̄supponit cōbustū ex eo qz cōburi ē act⁹ cōbustibilis: et
cōburi ē act⁹ cōbustū. p̄m em ē cōbustibile q̄ ipm cō
burat. et p̄m ē cōbustū q̄ ipm cōburat. L. l. i. Quare
p̄m ē cōbustibile q̄ cōburat et cōbustū q̄ cōbu
rere) ideo motus p̄supponit motū sicut mobile.

Notan fm cōmēta. cōmēta. 4. q. qz ip̄sibile ē al
qd gnāri ex puro n̄ entēz nō p̄sup
ponēdo aliq̄d subiectū: qd ipe qdrupt̄ p̄bat: et p̄zo
ex diffōe mor⁹. nā ois gnāto ē mor⁹ et p̄suppōit mobi
le igēf gnāto p̄suppōit mobile v̄z māz trāsmutabile ad
formā: et arguit ex signatiōe gnātois qz cū of albuiz sit

Tex
cō. 4

Tex
cō. 5

Libri octauus.

ex nigro: aut calidū ex frigido signat per illā q̄ album
fit ex eo q̄ d̄ ē nigri: aut q̄ nigredo fit albedo sed secun-
dū nō pōt signari igit primū signatur per illā. nō aut
d̄ingit albi fieri ex eo q̄ d̄ est nigri nisi supponatur
subiectū in quo ē nigredo. Tercio arguit cōmēta. ex p̄
septate generatōis: qm̄ oē q̄ d̄ gnāt necessario gnāt p̄
se ex aliquo: aut igit ex subiecto vel ex opposito: s̄ non
ex opposito igit ex subiecto gnāt p̄ se: qm̄ nō est p̄ se
q̄ albi fiat nigri: aut ex frigore calidū sed tñ p̄ accidēt:
p̄ q̄to recedēte albedine fit nigredo: et post frig⁹ fit ca-
lor. sicut nō p̄ se dies fit ex nocte sed tñ p̄ accidēt in quā
recedēte nocte fit dies. Quarto arguit ex cōt̄ opini. oīs
phōz ponētū nūq̄ fieri ex nihilo s̄ q̄libet fieri ex aliq̄
siue ponētū vñū p̄cipiū siue plura siue dicent p̄inci-
pia esse finita siue infinita. ¶ S̄z s̄z s̄z inducit cōmē.
instantias sarracenoꝝ. et alioz loquētū legis sue di-
aliquid fieri ex nihilo v̄z ignē qm̄ gnātur ex acre: qm̄ aer
nihil ē cū nō sit visibile. Itē nūq̄ p̄tē aliquid de nihilo
facere potētia dei esset diminuta q̄ d̄ ab absurdo vt ar-
guat sic: Si de⁹ p̄tē facere aliquid de nihilo potēti⁹
esset q̄ si nō p̄tē aliquid de nihilo facere: sed p̄ cōmēt.
de⁹ nō pōt aliquid de nihilo facere: igit iā ē minus potē-
t̄ iā est et p̄tē ē diminut⁹ in potētia. Itā soluit cōmē.
di. q̄ sermo istoz ē philosophic⁹ et deceptor⁹: qz em̄ con-
fuet⁹ est dici apud eos q̄ aliquid fit ex nihilo aut pōt fie-
ri ex nihilo: ita credūt ac si esset v̄z: sicut etiā credūt ae-
rē nūq̄ esse qz nō ē visibilis: qd̄ tñ nō est v̄z. cum sit
vñū de q̄tuo elemētis. iō cū ignis gnātur ex acre gene-
ratur v̄z ex aliq̄ tā q̄ ex subiecto. Nō etiā d̄ potētia dei
diminuta: qz nō pōt de⁹ facē impossibilē s̄z si dicēt dimi-
nuta aliquid esset possibile qd̄ de⁹ nō pōt facere. neq̄ argu-
mentū s̄z ex maiorē p̄ditionalis nihil ponēs in eē:
anteceēs ē possibile: sicut nō se q̄ si de⁹ pōt facere
hoiem esse a finē eē potēti⁹ q̄ si nō pōt facere: s̄z iā
nō pōt facere hoiem esse a finē: igit eē potētia ē dimi-
nuta. Sed cōmētatoz v̄z nō p̄tē loq̄: qm̄ vñū oīsum ē
in p̄tē iā cā eterna facta sūt a deo absq̄ subiecto p̄sup-
posito de intēte et ex aristoteli. igit nō ē in cōueniēs deū
aliquid p̄ducere de nouo nullo subiecto p̄supposito: p̄tē
p̄tē: qz eiusdē potētiē ē in p̄ducēdo effectū nouū eter-
nū. dicit ph̄s: q̄ metaph: q̄ id qd̄ ē maxie v̄z et maxie
ens ē cā essendi oīb⁹ existētib⁹: igit in causādo oīa exi-
stētia nullū p̄supponit subiectū. p̄pter implicatōem s̄-
dictiōis. hec em̄ ē differētia inter agēs v̄le totū entis et
p̄ticularis entis: qm̄ agēs p̄ticularis entis p̄supponit
subiectū sicut ens p̄ticularē p̄supponit ens p̄ticularē: s̄z
agēs v̄tis entis nō p̄supponit subiectū: sicut neq̄ agēs
p̄supponit agēs v̄tē. ¶ Ad primū argumētū cōmētatoz
d̄ q̄ nō q̄libet generatio ē mor⁹ large loquēdo de ge-
neratōe sed solū stricte eo mō quo loq̄: s̄ philosophic⁹. et in
p̄tē p̄tē. S̄nūo em̄ q̄ ē factio interminata aut
simplex emanatio effect⁹ ab agēte nō ē mor⁹. Ad scdm̄
d̄ q̄ si albi sit ex nigro aut calidū ex frigido necessa-
rio p̄supponit subiectū: nō tñ si aliquid sit necessario p̄e-
supponit subiectū: qm̄ iā prima celi et intelligētiē su-
bāt absq̄ subiecto p̄supposito. Ad tertiū negat q̄ oē
qd̄ generat generet p̄ se ex aliquo large loquēdo d̄ ge-
neratōe qm̄ eterna genita sunt p̄ eum et nō ex subiecto
aliquid. multa etiā noua subiecta sūt ex nō aliquid subiecto:
vt testant theologi. Ad quartū d̄ q̄ antiq̄ p̄cipiēs de
um cām esse oīm vt platonice p̄cesserūt aliquid fieri ex ni-
hilo. aliquid autē nō p̄cipiēs nisi mālia et sensibilia timue-
rūt dicere aliquid fieri ex nihilo. (Ergo et bec.) ¶ Istis
suppositiōib⁹ p̄missis necesse ē motū ēē eternum sic q̄

nūq̄ incepit esse. quā p̄clusiōe ph̄s p̄ naturā motus
satis apparēt p̄bat sic: Oīa mobilia aut incepit
esse aut aliq̄ sūt p̄petua sic q̄ nūq̄ incepit esse: si oīa
mobilia incepit esse: igit factio illoz mobiliū p̄cessit
primū motū: sed oīs factio ē termin⁹ mor⁹: igit ante pri-
mū motū fuit mor⁹ q̄ est implicatio d̄dictiōis. quocūq̄
ergo moro dato dabat p̄tē mor⁹: si oīa mobilia ice-
perūt esse. et p̄tē dabat mobile prius: ex q̄ mor⁹ p̄sup-
ponit mobile p̄ primā suppoem. si aut aliq̄ mobilia sūt
p̄petua absq̄ incepitōe et absq̄ motu p̄existēte sequit̄
q̄ illa p̄petuo q̄uerit: qd̄ quidē cōcedi nō pōt nisi irra-
tionabiliter et ab insipientib⁹: cū null⁹ possit assignare cāz
huius p̄petue quietis: neq̄ irrationabiliter dicere illam
quietē naturālē ēē aut violētā. nō qd̄ esset violētā q̄a
nullū violētū p̄petuū vt oīdet p̄tē celi. neq̄ nālīs: qz
nūq̄ deficeret cū oē eternū a p̄tē ante sit eternū a p̄tē
post: vt in eodē lib. etiā manifestat. terra em̄ qz p̄petu-
tuo nālīter quieuit etiā p̄petuo nālīter defecit sicut celum
eternaliter mouebit̄ q̄ eterna sit mouebat. iō dicit ph̄s
et celi. q̄ si celū mouet necesse est terrā defecere. I. e. li. Er-
go et hoc necessariū aut aliq̄ facta esse oīa mobilia:
cum nō essent aut p̄petuo esse si qd̄ igit factū ē mobi-
liū vñū qd̄q̄ necessariū ē mutatio q̄cūq̄ (p̄tē accepta
aliā mutatio ē facta esse et morū) aliū p̄cessisse (fm̄ q̄
factū est) primū mobile et p̄tē ē (possibile motū esse
aut moueri) aliquid ante oīa mobilia si mor⁹ p̄suppo-
nit mobile (si aut q̄ sūt mobilia (p̄tē sp̄ morū nō exi-
stēte in rōnale quidē v̄z ab insipientib⁹) p̄cessum.

Notandum q̄ posita diffōne motus
vna q̄ oīs factio ē termin⁹
nus mor⁹ implicat d̄dictiōe motū incepisse ēē vna cū
mobili vel motuo sic q̄ ante nō sūt aliquid eoꝝ. Po-
no em̄ q̄ in a instāu incepit esse oīa illa sic q̄ ante a
istās nō sūt aliq̄s mor⁹: neq̄ aliq̄s mobile neq̄ aliq̄s
motuū: et sit b̄ prim⁹ mor⁹ et c̄ primū mobile et d̄ pri-
mū motum: et arguit sic: Qd̄libet istoz incepit esse in a
instāu igit factio c̄ et d̄ sūt in a instāu: sed oīs factio est
termin⁹ mor⁹: igit ante a istās sūt aliq̄s mor⁹: et p̄ p̄tē
b̄ nō sūt prim⁹ mor⁹. et vltia ante a instās sūt aliq̄s
mor⁹: sed oīs mor⁹ p̄supponit tā motum q̄ mobile ex
p̄missis suppositiōib⁹: igit ante a instās sūt aliq̄s mo-
tum et aliq̄s mobile: et p̄tē c̄ nō sūt primū mobile:
neq̄ d̄ primū motum: qz qd̄libet d̄dictū posito et ad-
missio. ¶ Et h̄z necessariū sit q̄ oīs mor⁹ p̄supponat tā
motum q̄ mobile nō tñ est v̄z q̄ oīs factio ē termin⁹
motus: cū eterna facta sint fm̄ aristoteli. et cōmēta. et nō p̄
motū neq̄ p̄ mutatioem. Et si diceret q̄ oīs factio no-
ua ē termin⁹ mor⁹ hoc negaret theologi dicētes mūdū
factū esse de nouo absq̄ motu. et p̄cessio q̄ mūdus ice-
perit ēē p̄ mutatioem indiuisibilē nō oꝝ p̄cedere illā su-
isse terminū mor⁹. Immutatio em̄ sensus vel intellect⁹
est mutatio indiuisibilis nullū p̄supponēs motū cū sit
termin⁹. nūq̄ tñ oꝝ p̄cedi māz primā factā ēē aut aliq̄ā
intelligētiā in p̄tē mūdū p̄ mutatioem sed p̄ simpli-
cē emanationē: qm̄ oīs mutatio p̄supponit subiectū. si
igit mā prima fuisset facta p̄ mutatioem illa mutatio p̄
supposuisset aliā materiā: et sic in infinitum. (Et vero.)
¶ Et qm̄ pōt p̄cedi irrationabiliter et nesciēt q̄ aliq̄
mobilia fuerūt p̄petua absq̄ motu et q̄ illa incepit
moueri oīdit aristoteli. p̄positū suū v̄z q̄ ad huc illo con-
cesso nō dabat prim⁹ mor⁹: nec prima mutatio suppo-
nat: igit q̄ sint aliq̄ mobilia et motua eterna et q̄ iā i-
stā p̄tē incepit moueri aliq̄s mobile ab aliq̄ motuo
sic q̄ ante a istās nō fuerūt aliq̄s motus sed tñ quies:

Tex.
cō. 4.

Tex.
cō. 5. et 6.

Tex.
cō. 7.

De hiscorum

et arguitur sic: Quies est priuatio motus: sed priuatio
nō est in subiecto forme vel habitus nisi ppter aliquā
causam: igitur aliqua fuit causa ex pte motui vel mobi
lis ppter quam pcesserat ista quies ante a instans
sed in a instā inceptū esse motus igit in a instā vel an
te a instās mouebat cā illi⁹ quies: sed nō est possibit
remouio nisi p motū vel motione: igit ante motū signa
tū q mobile inceptū moueri fuit ali⁹ mot⁹ vel alia muta
tio. *l. e. li. At vero sed ampli⁹ magis ingrediētib⁹ veri
tatē (hoc necessariū est accidere) v3 q ante primū mo
tū fuit mot⁹ (si enī alijs mobilib⁹ existētib⁹ aut moti
uis aliqū qd ē erat aliq⁹ d primū motiōis. hoc aut quod
mouet aliqū qd ē) nihil mouebat. s3 dēsit oz hoc mu
tari p⁹ erat, enī aliqd cā dēis. qd enī priuatio mot⁹
est. qre ante primā mutationē erit mutatio p⁹io.)*

Notandum (nō oz aliq⁹ dicē q p⁹io
mot⁹ tpalis ē mot⁹ generatōis. mot⁹ enī gnātōis nō ē
motus sed finis t ipossibile ē vt sit prim⁹ fm tps aut
fm nām. nec motus cui⁹ finis ē gnātō ē possibilis vt sit
prim⁹. nā ite mot⁹ ē motus alteratōis t p⁹io oz ē eter
nus t declaratū in vltio. 6. q ipossibile ē vt mot⁹ eter
nus sit nisi mot⁹ circularis.) Vult arguere cōmē. q nō
p⁹it dāre primū motū tpalē ante q nō fuit aliq⁹ mo
tus qm talis aut ē mot⁹ gnātōis aut alteratōis aut lo
calis. nō motus gnātōis qz ille nō ē motus tpalis sed
finis tū. nō etiā mot⁹ alteratōis qz ille p⁹supponit mo
tū localē. nō etiā mot⁹ localis qz tūc pcederet aliq⁹ dis
positio aut cā in motore vel in moto q nēcio tolleret
q⁹ fieri nō possit absq⁹ motu t mutatiōe. De augmēta
tiōe aut t diminutiōe nō facit cōmē. mētiōē: qm illa
p⁹supponit motū localē. vt videbit in hoc. 8. (Alia q
dē.) Istā rōem forte possent antiq⁹ excludere p hāc di
stinctionē dicētes q agētis qdā mouet p nām t qdā p
intellectū. agētia mouētia p naturā nō mouēt nisi vno
mō: qm ignis tū calefacit nō aut frigefacit. agētia autē
p intellectū mouēt p⁹ib⁹ modis cū potētē rōnales sint
ad opposita. *Medic⁹ enī p sciam medicīne pōt agere
p⁹ia v3 sanitatē t egritudinē. rō igit pcedēs cōcludit: q
agētē nālī q determinat tū ad vnu: v3 q si aliqd mo
uet ab agētē nālī t p⁹io qdēcebat oz cām dēis remoue
ri p motū: sed nō pcludit de agētē rōnali: qm in talib⁹
nō ē necessariū q cā motus sit alia a cā dēis ex q pōt
agere p⁹ia p eandē virtutē t potētā. neq⁹ oz q i moto
re vel mobili sit alia dispositio tpe quies t alia tēpe
motus. Pōt igit agēs p intellectū aliqū mouere t ali
qū nō mouere absq⁹ eo q remoueat aliq⁹ cā quies vel
dispositio vel indispō pcedēs. *l. e. li. Alie qdē ei mouēt
singulariter. i. vnico mō (alia aut t fm p⁹iois motus
vt ignis qdē calefacit: frigefacit aut nō. scia aut vt p⁹io
oz esse vna.) Sed hāc rōnē remouet p⁹io dī. q fm
ē agēs p nām nō agere duo p⁹ia: qm frigidū agit duo
p⁹ia v3 frigiditatē p se t caliditatē p accidēs. t hoc ou
p⁹it. s. p⁹istitue t priuatiue. p⁹istitue qdē p antip⁹istitū
s3 p reflectionē spēz: caliditatis t p cōuersionē eiusdē
caliditatis ad ptes cētrales: sicut pūgit in aialib⁹ qz
interioza sūt calidiora tpe hyemali q tpe estiuo. Pri
uatiue aut p absentia ei⁹: sicut pūgit de submersiōe na
uis p absentia nautē. *l. e. li. Itē fm ē medicū p sciam me
dicīne agere p se duo p⁹ia sed vnu p se t aliud p ac
cidēs sicut agēs nālē. *Medic⁹ enī p sciam medicīne nō
agit p se nisi sanitatē. q aut agat egritudinē hoc ē p ac
cidēs rōnemale volūtatis medicī aut ignoratiō ei⁹ aut
ppter aliā indispōem reptā in medico vel in egritate.****

Ter.
cō. 8.

Silgiē necessario remouet cā dēis in motore vel mo
bili qn aliqd mouet ab agētē rōnali. *l. e. li. Videlē igit
t ibi s3 in agētē naturali t p intellectū (esse aliqd fūi
mō) v3 actio diuerso p⁹ioz: (frigidū enī calefacit cō
uersum. i. p puerfione caliditatis ad intra (quodāmō
est abscedēs sicut t peccat volūtari⁹ scies qn p⁹io vū
scie) non per se sed per accidēs.*

Notandum fm cōmēta. cōmē. 8. q
virtutes rōnales nō q
escūt qnq⁹ t mouent qnq⁹ nisi ppter renouatiōē trās
mutatiōis factā in eis ex extrinseco vt in aia t i coz
poze. Unde breuiter arguit sic cōmēta. qn aia mouet
postq⁹ dēcebat vtrū habebat aliqū p⁹cupiscētā quaz
p⁹io nō hēbat aut nām habebat de nouo. si hēbat ali
quā p⁹cupiscētā igit p trāsmutationē factā de nouo in
cozpe vel in aia ex app⁹hēsiōe alicui⁹ entis extra a quo
mouebat imaginatiua virt⁹ aut intellect⁹. si nullā h3 d
nouo cōcupiscētā nō est rō qre tā mouet t nō ante. nec ē
rō qre prius dēuit t nō mouebat: vel sequit sit mouet
t dēuit qd ē impossibile: cū enī fuerit eadē p⁹ioz in
ter duo p⁹ia necessario sequit sit vtrūq⁹ p⁹ioz vel nul
lū: ita q aīal nullā habēs de nouo p⁹cupiscētā necessa
rio sit mouet t dēuit: aut nec mouet nec dēuit qd ē ab
surdū. t rephēdit cōmēta. loquētes sue legis dicētes:
q nouitas actiōis nō depēdet ex noua p⁹cupia sed ex
noua p⁹sentia tempis. sed istud inquit cōmēta. est intel
ligibile: qm tam p⁹pinqua actiōis est p⁹cupia: t cā cōu
piscētē est p⁹sentia t⁹is: ipa aut p⁹sentia t⁹is est mēsur
tio aut sequēs trāsmutationē. Istā rō cōmēta. t teneat
in agētē p⁹iculari nō habēt dominii nisi sup p⁹te eius
nō tamē tenet in agētē vti nō habēt dñū supra totū
ens. Dicūt enī ipse cōmē. r. metaph. q est differētia iter
sciam nām t sciam diuinā: qz scia nām causat a rebus
t scia diuinā ē cā rez. iō nō pōt hō aliquid agere de no
uo absq⁹ nouitate appēt⁹ t mutatiōis. Deus aut pōt
agere aliqd de nouo absq⁹ nouitate appēt⁹. sicut enī
eā sciam quā iam habet eternaliter habuit fm quam
absq⁹ mutationē suā scite esse postq⁹ scitū te nō esse. ita
p eandē p⁹cupiscētā numero quā eternaliter habuit
pduxit mundū de nouo t hoc ideo qz nō inceptū no
uiter velle aut cognoscere sed eternaliter idem voluit t
cognouit qd is vult t cognoscit: aliter non esset deus.
(S3 igit quēcūq⁹.) *l. e. li. Secūdo arguit p⁹io ad idēz sic:
Agētia t patiētia motiua t mobilia nō inuicē agunt t
patiunt⁹: mouēt t mouent q⁹lterūq⁹ se habēt: sed re
quirūt inter illa determinata habitudō t p⁹proximitas: vt
exp⁹imētaliter notum. Si ergo mobilia t mouētia p⁹ce
cesserūt oēm motū nō potuūt motuū nouiter mouere
suū mobile nisi in instā inceptōis motus esset. p⁹oximi
tas inter motuū t mobile q primo nō fuit: sed nō po
tuit esse. p⁹proximitas noua inter motū t mobile absq⁹ mu
tatiōe alteri⁹ eo p⁹ vel diuersi: igit ante primū motū fu
it aliū mot⁹ ille. s. quo motoz fēbat p⁹pinquus mobi
li. *l. e. li. Si ergo quēcūq⁹ possibilia sunt facere aut pati
aut mouere hoc aut moueri pōtē possibilia sunt q⁹l
terūq⁹ accepta inuicē agere t pati mouere t moueri.
(sed sic) i. modo determinato oz illa esse (se habētia t
p⁹proxima alteratiuis qn cum p⁹proxima aliud mouet aliū
mouet t cū sint) distātia nullū mouet neq⁹ aliqd mo
uet sed se habēt (vt sit hoc quidē motuū illud autēz
mobile. si igit nō sp mouebat manifestū est q non se
habebant ante motū (sicut nunc possibilia) in motu
(hoc quidē mouere illud aut moueri sed opozuit mu
tari altez illoz.)**

Ter.
cō. 9.

Libri octauus.

Notandum fm comēta. comēto no-
no q (si possibile esset
corpa celestia q̄scere necesse est vt eēt ps alteri? mun-
di 7 vt essent alia corpa q̄ mouerent circulariter q̄ eēt
cā quietis isto 7 q̄nq 7 mod? isto 7 q̄nq.) Jsta p̄na
comēto. declaraf. Si em̄ elemētū ignis q̄nq mouere-
tur circulariter 7 q̄nq q̄sceret. q̄te opposita illi mo-
tui necessario celū q̄nq moueret circulariter 7 q̄nq q̄-
sceret: q̄m̄ mot? circularis ignis essentialr dependet a
motu celū si corpa celestia mouerent circulariter ali-
q̄n sic 7 aliq̄n nō supra corpa celestia oporeret signa-
re aliud corpus rōne cui? sic moueret 7 q̄sceret: sed il-
lud corpa cū corpi? celestib? faceret aliū mūdū ab
isto: igit si corpa celestia aliq̄n quiescerēt ip̄a essent p̄tel
alteri? mūdū 7 aliud esset corpa? q̄d moueret circularitē
q̄d esset cā mot? 7 quietis hō 7 corpa? celestū. Jsta
p̄na tenet t̄m̄ in potētis naturalib? q̄z p̄ potētā dei cō-
tradictōiā p̄ntis stat cū antecedere vt p̄z. (Necesse ei)
¶ Tercio arguit p̄hs ad idē sic: Nam q̄ aduenit noua
relatio absq̄ mutatiōe vtriusq̄ vel alteri? correlatio 7
sed nō est possibile aliud nouiter mouē in actu 7 suū
mobile nouiter motū in actu absq̄ relatiōe noua mo-
toris ad mobile: igit nō est possibile aliqd nouit? mo-
uēs in actu 7 suū mobile nouiter motū in actu quin sit
mutatio tā in motore q̄ in mobili vel in altero t̄m̄: sed
talis mutatio necessariō p̄cederet motū mobilis. p̄ue-
niētē a motore igit ante primū motū fuit alia mutatio
q̄d erat p̄bandū. Sed q̄ nunq̄ sit noua relatio absq̄
mutatiōe facta in vtroq̄z vel in altero extremo 7 decla-
rat p̄hs exēplariē. Si em̄ aliquid sit lā duplū q̄d pri-
us nō fuit duplū necessario in eo est mutatio aut in suo
subduplo q̄m̄ necesse est ip̄m esse auctū aut suū subdu-
plū diminutū. Sic etiā contingit in alijs. nemo est enī
pater alicui? nouiter aut alteri eīlis vel filius q̄n in illo
vel in suo correlatiōe sit aliq̄ mutatio facta fm subam
quāritatē vel q̄litatē. L. e. l. Necesse em̄ in his que sūt ad
aliquid hoc accidere vt si cū nō est duplū? aliqd ante
et (nūc ē duplū) oporēt aliquid (mutari si nō vtraq̄z)
correlatiua saltē (altere erit ergo prioz q̄dā muta? p̄tia

Notandū fm comē. comē. nōno q̄ (mo-
tor 7 motū sūt in cā aliqd 7
tamē in aliquo tpe hoc nō mouet 7 post hoc mouit 7
illud mouet. manifestū est q̄ inter ista fuit facta relatiō
que nō fuit ante 7 oīs relatiō sequit trāsmutatiōē igit
necesse est vt ante trāsmutatiōē posita sit aliq̄ trāsmu-
tatio in motore aut in moto aut in vtroq̄z aut in extrin-
seco: 7 hec demonstratio est vltis in oīni motore siue in
virtute rōnali siue irrōnali. ¶ Quadrupliciter igit f̄z
comētozē cōtingit trāsmutatio q̄n est noua relatio i
ter motore 7 motū siue motore 7 motū siue virtutes ra-
tionales siue irrōnates. Primo quidē p̄tingit trāsmu-
tatio in motore t̄m̄ vt q̄n motor mouet ad mobili-
le. s. hō ad lapidē eleuandū 7 portandū. Secūdo i mo-
bili t̄m̄ vt q̄n ferp̄ mouet ad magnetem motu sursum
postq̄ motu magnetē trahit ferp̄ dōzū. Tercio i vtro-
q̄z. q̄n motor mouet versus mobile 7 eē: vt for. mo-
tus cōtra pilā pietā quā accipit 7 portat. Quarto neq̄
in motore neq̄ in mobili sed in aliquo extrinseco:
vt q̄n oculus quiescēs videt lapidē quiescētē p̄ solam
mutatiōē obstaculi remouit: hic tamē sit aliq̄ mutatio
noua in visu: 7 si nō realis tamē intētiōalis: q̄m̄ nō sit
noua visio absq̄ noua mutatiōe cū quelibet sensatio
7 intellectio oīcaf q̄dā pati 7 q̄dā alterari ex doctri-
na aristo. 7 3° de aīa. istud t̄m̄ exēplū ponit ex cōmu-

ni mō loquēdi. Itē comētoz ponit illā particulā vel
in aliquo extrinseco ne aliquis crederet oēm relatiōem
inter aliqua duo sequi trāsmutatiōē alicui? illo 7 q̄m̄
dom? quiescēs nūc primo vedita p̄ pecunia quiescētē
in archa h̄z nouā relatiōē ad pecuniā 7 eē: cū domus
p̄ hoc instātū primo est app̄ciatū in actu 7 pecūia nūc
primo est p̄ciū in actu 7 tamē nulla est trāsmutatio in
domo vel i pecunia: s̄z t̄m̄ vt in extrinseco v̄zin app̄ci-
ante vēdente 7 emēte. neq̄ oporēt illud extrinsecū sit
simul cū extremis relatis aut q̄ noua relatio sequat
nouā trāsmutatiōē: q̄z pōt esse relatio actualis. p̄ ali-
quo instātū p̄ quo instātū nō ē aliqua trāsmutatio quā
sequit relatio noua: sed per magnū tps ante: vt dato
q̄ iam venderē tibi vnā domū nō absolute sed condi-
tionalter sic q̄ primo erit tua in a instātū post deē an-
nos in quo instātū tu eris primo dñs illi? dom? 7 illa
erit primo tua possessiō: igit in illo instātū erit noua re-
latiō nō tamē noua trāsmutatio: dato q̄ quiescas p̄ il-
lo instātū. talis ergo relatio non sequit trāsmutatiōem
nouā sed antiquā factā. s. tēpe venditiōis.

Notandum secūdo q̄ neq̄ ratio iam
facta neq̄ aliqua p̄cedē-
tiū est demonstratio vltis vel p̄ticularis vt asserit comē-
tatoz cū aristoteles nō p̄cedat ex p̄ se notis sed t̄m̄ p̄
habilib? ¶ Cū em̄ querit vtrū oīa mobilia inceperūt
esse aut nō: dico q̄ oīa inceperūt esse sic q̄ ante primū
instās mūdū nullū fuit mobile vel motū p̄ter deū. i. p̄i-
mo vō instātū mūdū fuerūt corpa celestia vna cū mare-
teria 7 alijs intelligētis creatis 7 immediate post illud
instās fuit mot? quo celū mouebat: quē motū nō p̄cel-
sit aliqua factiō que esset mutatio aut sequēs mutatio
nē: sed t̄m̄ p̄cessit factiō q̄ erat simplex emanatio 7 p̄-
ductiō creature ad creatōē. Si autē effectus eternus
est factus per factiōē nō includentē motū neq̄ muta-
tiōē per aristo. 7 comēta. Ita 7 aliquis effect? nou? est
factus p̄ illā factiōē. Itē possibile est p̄ potētā dei q̄
corpa celestia fuerint eterna absq̄ motu: 7 in aliquo
instātū primo inceperūt moueri. 7 ad primū argumētū
cū dicit quies est priuatio motus: igit sicut aliq̄ fuit cā
mot? ita aliq̄ fuit cā quietis: p̄cedo p̄iam 7 p̄hs: sed nō
sedē q̄ remouebat cā quietis: q̄m̄ volūtas dei fuit cau-
sa illi? quietis que remoueri nō pōt: neq̄ est assignāda
cā. p̄pter quā de? tunc fecit celū quiescere 7 postea mo-
ueri. sicut nō ē assignāda cā. p̄pter quā de? eternat̄r p̄-
duxit mūdū 7 nō de nouo iuxta opinio. aristo. 7 comē-
ta. ¶ Ad secūdū dicit q̄ inter mobilia 7 mouētia cor-
poralia req̄nt hui? p̄mitas. nō aut q̄n motor ē i cor-
porē 7 intrinsec? mobili. alia em̄ q̄nq mouent 7 q̄nq
quiescūt 7 t̄m̄ motor in eis sp̄ est eē. prim? de? aut ē mo-
tor incorpore? 7 intrinsec? mūdū cū sit i circūferētia p̄i-
mi mobilis f̄z aristo. i. hoc. 8. ¶ Ad terciū dī q̄ sic ali-
qua ē relatio q̄ nō sedē trāsmutatiōē alicui? extremō
rū s̄z solū alic? extrinsec? 7 aliq̄ ē q̄ nō sedē aliquā trāsmu-
tatiōē nouā s̄z antiquā 7 hoc fm potētias nāles
vt patuit: ita ē possibile p̄ potētā sup̄nālē q̄ aliq̄ sit re-
latiō q̄ nō sedē nouā trāsmutatiōē vel antiquā. neq̄ ē
necessariū q̄ noua relatio iter mouēs 7 mobile p̄sup-
ponat trāsmutatiōē: sic nē necm q̄ eterna relatio iter ef-
fectū 7 suā cāz effectiua p̄supponat aliquā trāsmutatiōē
Oīsiū ē ei i c? p̄cedēt de intētiōe aristo. 7 comē. q̄ de?
eternat̄r p̄duxit quālibet aliā subam abstractā absq̄
motu 7 mutatiōē: sed necessario inter eām 7 effectū ē re-
latiō: igit aliqua fuit eterna relatio inter p̄ducēs 7 p̄-
ductū que nullā secuta est trāsmutatiōē 7 c.

Tex.
cō. 8.

Ter.
cō. jo.

De huiusmodi

Aus. Postq̄ p̄hs p̄ba
uit motū esse a parte
ante sic q̄ nunq̄ ince-
pit esse per naturā mo-
tus: p̄sequēter probat
idē ex parte tēpis sic
argūēs: Tempus est
eternū a parte ante sic
q̄ nunq̄ incepit esse:
igit̄ motus est etern⁹
a parte ante sic q̄ nū-
q̄ incepit esse: patet cōsequētia q̄ tēpus est numer⁹ mo-
tus aut quidā motus: ut est declarātū quarto huius.
antecedēs p̄hs tripliciter probat faciēs tres rationes:
quaz̄ secūda incipitibi: (At vero. Tertia ibi: Si er-
go impossibile.) Primo igit̄ arguit sic p̄hs: Si tēpus
incepit esse sic q̄ aliqui fuit tēpus ⁊ ante nō fuit tēpus ⁊
cuiuslibet incipētis esse prius fuit nō esse q̄ esse: igitur
prius fuit nō esse tēpis q̄ esse tēpis: patet cōsequētia cū
minori inductiue. Illud em̄ dicit̄ semp fuisse ⁊ esse eter-
num cui⁹ potētia nō p̄cessit actum neq̄ negatio affir-
mationē. nūc arguit sic: Prius fuit nō esse tēpis q̄ esse
se tēpis: sed prius ⁊ postēri⁹ sunt differētia tēpis: igit̄ pri⁹
fuit tēpus q̄ esse tēpus: cōsequēs implicat cōtradictio-
nē: ⁊ patet cōsequētia: quia nō inuenit̄ differētia absq̄
eo cui⁹ est differētia: ut patet inductiue. I. e. l. i. Adhuc pri-
us aut̄ ⁊ postēri⁹ quō erunt tpe nō existēte aut̄ tps nū-
sit motus. Si igit̄ tēpus numerus motus aut mot⁹ q̄
dā siquidē tēp⁹ semp est ⁊ motū necesse ē p̄petuū eē.)

Notandum fm̄ cōmentatorē cōmē-
to decimo q̄ (omne ge-
neratū necesse est ut fuit esse nō p̄cedat ip̄m: ⁊ quō pōt
aliquis intelligere prius ⁊ postēri⁹ sit tēpus nō sit. tē-
pus em̄ facit prius ⁊ postēri⁹ in rebus que nō mouē-
tur: in rebus aut̄ que mouent̄ prius ⁊ postēri⁹ existūt
per se.) Intendit̄ cōmentator ex diffiniōe tēpis prius et
postēri⁹ inueniri p̄ se in his que mouent̄: per accidēs
aut̄ in his que nō mouent̄. p̄o q̄to quiescūt ⁊ coassi-
stunt motui. ⁊ qm̄ prius ⁊ postēri⁹ dicit̄ respectū ad
tēpus: ideo nullus intelligit̄ prius ⁊ postēri⁹ nisi intel-
ligat tēpus. P̄terea si alicui⁹ generatū prius fuit non
esse q̄ esse ante illud generatū fuit tēpus: ⁊ qm̄ tempus
nō fuit ante tēpus: ideo nō generabat tēpus. Ista ratio
solet fieri ad p̄obandū eternitatē mundi sic arguēdo:
Si mūdus incepit esse ⁊ deus nō incepit esse cū sit eter-
nus igit̄ prius fuit deus q̄ mūdus: sed prius est diffe-
rentia tēporis: igitur tēpus fuit ante mūdū: sed nō fu-
it tēpus absq̄ motu: igit̄ ante mūdū fuit motus: ⁊ mo-
tus p̄supponit mobile: igitur ante mūdū fuit mobi-
le: sed nunq̄ fuit mobile sine mūdō igitur ante mūdū
fuit mūdus: q̄ implicat cōtradictionē. Respōdetur
cōcedēdo q̄ prius fuit deus q̄ mūdus ⁊ tēpus ⁊ mo-
tus. ⁊ negat̄ q̄ prius ⁊ postēri⁹ semp dicant̄ respectū
ad tēpus: quia aliquādo dicūt̄ respectū ad eternitatē
vel eum. Deus igit̄ fuit prius omnibus his nō p̄iori-
tate tēpis sed eternitatē. Si hec omnia essent eterna
absq̄ inceptiōe adhuc deus fuisset prius p̄ioritate ef-
se ad effectū. Aristoteles em̄. ⁊ metaph. ⁊ in post p̄red-
icamētis ponit multas significatiōes illorū nominum
prius ⁊ postēri⁹. Ponit em̄ q̄ genus est pri⁹ specie:
⁊ vnitas numero. constat aut̄ talē nō esse p̄ioritatē tē-
poris cū species sint eterne fm̄ eū primo postēriorum.

de tempe aut̄ cōcedat q̄ prius fuit suum nō esse q̄ esse.
nō quidem p̄ioritate tēpis sed nature vel p̄ne: quo-
nam cuiuslibet incipētis esse fuit esse p̄supponit suum
nō esse. ⁊ bene sequitur esse soz. est incipētis esse igit̄ fuit
nō esse est vel fuit ⁊ nō econtra. (At vero.) Secun-
do arguit p̄hs testimonio ⁊ auctoritate oīz p̄hoz q̄z
omēs p̄ter platonē dixerūt tēpus esse eternū. Demo-
critus aut̄ demōstrauit q̄ est impossibile omnia esse sa-
cta: ⁊ hoc ideo q̄ dicit̄ nō esse factū p̄ter tēpus. anax.
licz poneret creationē mundi aut inceptiōē eius: non
tamē posuit inceptiōē tēpis: quia dicit̄ chaos illud
infinitum p̄fuisse ante legregationē per tēpus infinitū.
Solutum. Solus aut̄ Plato dicit̄ tēpus incepisse esse simul
cum celo: qm̄ ⁊ ip̄m celum etiā dicit̄ esse factum ⁊ non
esse eternū. I. e. l. i. At vero de tempe extra vñū id est p̄ter
platonē (concorditer) se habētēs videt̄ omnē in-
genitū em̄ esse dicunt̄ ⁊ p̄ter hoc democritus demon-
strat tanq̄ impossibile omnia esse facta impossibile tem-
pus factū esse: plato aut̄ ip̄sum generatū solus: simul em̄
cum celo factum esse dicit̄.)

Notandum fm̄ cōmentatorē cōmēto
decimo q̄ (antiqui p̄pi-
ebant tempus esse eternū sed nō percipiebāt ip̄sum sed
motum: ⁊ si antiqui p̄cepissent tēpus nō esse extra mo-
tum credidissent motū eternū esse. platonē aut̄ accidit
contrariū ei q̄ accidit antiquis. cōcessit em̄ tēpus sequi
motū celi sed nō cōcessit ip̄sum esse eternū sed generatū)
Ecce differētia inter platonē ⁊ aristotelem ⁊ alios anti-
quos: ⁊ qm̄ plato posuit tēpus q̄ motū incepisse
esse. aristoteles aut̄ posuit vñū q̄ eternū. sed antiq̄ di-
xerūt tempus esse eternū ⁊ nō motū: quia nō p̄cepit
tēpus esse passiōē motus sicut percipit plato ⁊ aristo-
teles. Unde p̄bare solet q̄ data creatione mundi neces-
se est tempus esse eternū admissa eternitate dei sic argu-
endo: Deus est pri⁹ mundo tñ ⁊ non p̄ioritate na-
ture igit̄ p̄ioritate duratiōis: patet cōsequētia cū mi-
nor: quia si deus est pri⁹ mundo om̄i p̄ioritate natu-
re: oportet mundum esse co eternū deo. tunc arguit sic:
De⁹ ē pri⁹ mūdō p̄ioritate duratiōis: aut igit̄ illa du-
ratio ē successiua aut̄ indiuisibilis tota sit: nō ē diuisibilis
tota sit igit̄ ē successiua: q̄ cū nō possit eē nisi tps ⁊ p̄ce-
dat mūdū cū deo sed q̄ mūdū tps esse co eternū deo. q̄
aut̄ duratio q̄ de⁹ ē pri⁹ mūdō nō sit indiuisibilis to-
ta sit arguit: Nā querit̄ si h̄mōi duratio sit natura
aut̄ ali⁹ a nā dei: si ali⁹ igit̄ ali⁹ a deo fuit ante mūdū
q̄ ē absurdū. si natura dei est de⁹ ē pri⁹ mūdō fm̄ il-
lam duratiōē igit̄ est pri⁹ mūdō fm̄ naturā dei: sed
oīs nā dei ē nā. igit̄ de⁹ ē pri⁹ mūdō solū fm̄ nām: ⁊
p̄ter mūdū ē co etern⁹ deo: q̄ de⁹ nō pōt absq̄ eternita-
te tēpis. Rūdet q̄ de⁹ ē pri⁹ mūdō q̄duplici p̄ioritate
te. Primo q̄dē p̄ioritate cālitate ⁊ hoc in triplici gñē
cāe vñō malis: finalis ⁊ efficiētie: ut colligit̄ a p̄ho ⁊
metaph. ⁊ ex hoc ē pri⁹ mundo p̄ioritate p̄fectionis
cū sit p̄fecti⁹ mūdō. De⁹ em̄ ē cā finalis mūdī ⁊ effici-
ens mūdū ⁊ forma substantiā mūdū fm̄ quā mūd⁹ h̄z
vnitatē ⁊ eē. mūdus aut̄ p̄ cōpationē ad deū nō se h̄z
nisi sicut subiectū ⁊ m̄. Secūdo de⁹ ē pri⁹ mūdō p̄ior-
tate nature. Illud em̄ dī vñō mō altero pri⁹ p̄iorita-
te nature sine quo illud pōt esse: ⁊ nō econtra: ut colligit̄
a p̄ho. ⁊ metaph. sed de⁹ pōt eē sine mūdō ⁊ nō e⁹: sic
aliqui fuit sine mō: igit̄ ⁊ c. qm̄ nā dī de forma ⁊ m̄
ut habet̄ secūdo hui⁹. deus nō dicit̄ pri⁹ mūdō p̄ior-
tate m̄ae ad formā s̄ p̄ioritate forme ad m̄z. nō q̄dē
p̄stare p̄ m̄m sed p̄stare materiā. Tercio deus est

Ter.
cō. j.

Libri octauus.

prior mundo prioritate duratio nis indiuisibilis que di-
citur eternitas tota simul quoniam deus mensurat eterni-
tate immutabili non habet prius et posterius. Mun-
dus autem incepit esse: et non sequitur deus est prior mun-
do prioritate duratio nis indiuisibilis: et illa duratio in-
diuisibilis est natura diuina: igitur deus est prior mundo
secundum naturam diuinam, sicut non sequitur esse diuinum est prius
quam viuere diuinum: et esse diuinum est viuere diuinum: igitur es-
se diuinum est prius quam esse viuere: conceditur tamen quod de-
us est prior mundo secundum mundum prioritate duratio nis suc-
cessiue non vere sed imaginarie. Sicut enim suprema sphae-
ra velocius mouetur quam aliqua alia: non quia in eodem tem-
pore describeret maiorem lineam: sed quia in eodem tem-
pore in loco: ita deus est prior mundo prioritate duratio nis suc-
cessiue: sed si fuisset duratio successiua iuxta modum lo-
quendi antiquorum: ponentium inceptionem mundi cum eter-
nitate temporis per illam durationem precessisset inceptionem
mundi cum eternitate temporis per illam durationem precessisset
seculum. (Sed impossibile.) Tercio arguit
philosophus per naturam instantis quoniam non stat instantis
esse absque tempore neque tempus absque instanti: sed ante
omne instantis fuit tempus: igitur tempus est eternum a parte
ante sic quod nunquam incepit esse: patet consequentia: quia si
tempus incepit esse oportet dare aliquod tempus a par-
te ante finitum per aliquod instantis quod nullum fuit tempus: et
si tempus definit esse oportet dare a parte post finitum
tempus terminatum per aliquod instantis post quod
non erit tempus. prima pars antecedens tenet ex eo quod ita
se habet instantis in tempore sicut punctus in linea: ut est
ostensum sexto huius. Sed non potest esse punctus sine linea
neque linea sine puncto: igitur non potest esse instantis sine tem-
pore neque tempus sine instanti. Secunda pars antecedens decla-
ratur ex diffinitione instantis quod est esse principium temporis fu-
turi et finis preteriti: igitur omne instantis est medium inter duo
tempora quorum unum est preteritum et alterum futurum. Ex ista ratione
una cum premissis concluditur philosophus motum esse a parte ante: sic
arguens: non contingit passionem alicuius esse eternam absque ef-
finitate illius: sed tempus est passio motus: ut probatum est. 4. huius.
et tempus est eternum ut iam demonstratum est: igitur motus est eternus.
Le. li. Si ergo est impossibile esse dicere et intelligere tempus esse
sine ipso nunc non autem est medietas quedam. i. medium duo-
rum temporum (et principium et finem habens simul principium autem
futuri temporis finem autem preteriti necessesse est tempus (sp. esse: vlti-
mum enim finitum acceptum temporis in aliquo ipso) duo temporum
(nunc erit) cum sit necessarium (nihil accipere tunc tempus nunc) quod
sit medium inter preteritum et futurum habens totum nunc esse suum:
(quod quoniam est finis et principium ipsum nunc necessesse est ipso in
vtriusque). i. necessesse est secundum vtriusque differentiam (tempus sp. esse
tempus manifestum est quod necessesse est et motum esse siquidem tem-
pus est passio quedam motus.

Notandum

secundum cometa. comete. vni-
decimo quod (instantis nunquam
inueniunt nisi in tempore et quod impossibile est tempus esse extra in-
stantis et causa in hoc est quod instantis facit tempus et quod non precipit ad
minorem duo instantis non precipit tempus et nihil inueniunt de tempore
in actu nisi instantis et impossibile est demonstrari sicut de
monstrat punctus quod cum demonstrat transiit statum et nullum
potest imaginari instantis esse principium absque eo quod est finis tem-
poris preteriti et finem preteriti absque eo quod sit principium fu-
turi nisi existimet tempus existere quod linea recta et immorari i
hoc est supfluum.) Sed ostendit quod non sit supfluum imo

rari in hoc supponendo cum philosophus. 6. huius quod sicut se habet punctus
in linea ita instantis in tempore. isto supposito quod vtriusque
tempus sit considerandum ad similitudinem linee circularis an linee
recte. Si ad similitudinem linee circularis et idem punctus nunc
ro est principium et finis eiusdem linee circularis: igitur idem
instantis nunc est principium et finis eiusdem temporis quod est im-
possibile et per philosophum et cometa. 6. huius. Si considerat tempus
ad similitudinem linee recte: aut igitur finitum vel infinitum. si finitum
et alicuius linee finitae alicuius punctus non est principium et fi-
nis diuersarum linearum: igitur tempus alicuius est instantis quod non est
principium et finis diuersorum temporum oppositum cuius aristoteles. super
ponit in ista. Si autem tempus considerat ad similitudinem linee re-
cte infinite: ostendit rationem aristoteles. non esse sufficientem: quoniam
non sufficienter probat linea esse infinitam per hoc quod ois pun-
ctus est principium vni linee et finis alteri: cum accedat
puncto esse principium et finem linee. sed magis probat oem
punctum linee infinite esse principium et finem per hoc quod linea est
infinita: ita in proposito non sufficienter probat tempus esse infi-
nitum ex eo quod ois instantis est principium et finis: sed magis
econtra probat ois instantis esse principium et finem quod tempus est infi-
nitum. Aliqua autem dicta auerroyis vera sunt vtriusque instantis est
faciens tempus non quidem in genere efficientis sed formalis:
quoniam copulatio punctus inuenit effectus formalis: neque de
tempore habet quicquam in actu secundum se totum nisi instantis. non etiam
precipit tempus distincte nisi precipiant duo instantia loquendo
de tempore finito et preceptione distincta. Percipit enim tempus sine
finitum distincte supposita opinio aristoteles. et non precipiunt
aut instantia terminantia illud. precipit etiam finitum confuse: et
non precipiunt instantia illi. non etiam potest idem instantis bis de-
monstrari sicut demonstrat punctus: quoniam indiuisibiliter
fluit non autem punctus. Sed illud non est verum. scilicet quod possit ima-
ginari instantis. scilicet esse principium temporis futuri quoniam finis
preteriti: neque finem preteriti quoniam principium futuri: sed per op-
inionem fidei quod verissima est: alicuius instantis fuit principium
temporis et non finis: et alicuius est finis et non principium ut ar-
guatur sic: Sicut se habet punctus in linea et mutatum esse i
motu et generas in latitudine ita instantis in tempore: sed non
est de ratione puncti quod sit principium et finis diuersarum linearum:
neque de ratione gradus quod sit finis et principium diuersarum
latitudinum: igitur etiam non est de ratione instantis quod sit finis
et principium diuersorum temporum. Unde aliud est esse principium
vni et finem et aliud est esse copulatum et diuisum. primum
non est de ratione indiuisibilium facientium principium: sed secundum.
Licet enim sit alicuius qui non copulat et diuidat: tamen quilibet
punctus est copulatum et diuisum. ita licet primum instantis
aut vltimum instantis temporis non copulet neque diuidet ta-
men quodlibet illo est copulatum et diuisum. id ostendit
sunt aristoteles. data de instanti quanto huius per esse copu-
latum et diuisum partium temporis fuit bona. non autem est
hec bona que datur hic et sexto huius per esse principium fu-
turi et finem preteriti. (Eadem autem ratio.) Secunda con-
clusio. motus est eternus a parte post sic quod nunquam definit
esse. Ista conclusio non est aristoteles. probat dupliciter continue
inferendo quod post vltimum motum erit mutatio posterior: si-
cut supra probauit quod ante primum motum fuit mutatio
prior supponendo quod motus et mobile non simul deficiunt
sed post motum remanet mobile cum sequatur. hoc mo-
uetur igitur hoc est mobile: et non econtra: hoc comburitur
igitur hoc est combustibile. et non econtra. Quare igitur vtriusque
post vltimum motum corrumpitur mobile aut non. si cor-
rumpitur et ois corruptio est motus: igitur post vltimum motum
erit motus. Si non corrumpitur mobile sed perpetuo
quiescet: aliqua erit causa illius quietis. cum ergo non sit
noua causa absque noua dispositione: neque noua dispositio

Tex.
co. j.

Tex.
co. j.

Philosophorum

fitio absq; motu: sequitur itez q; post vltimū motum erit motus qd est cōtradictio. I. e. li. Eadē autē ratio) si et de eo qd incorruptibilis sit mor? sicut defieri motū) quia sicut in factione motus (accidit priorē quandam esse mutationē primā) sic hic accidit aliquā esse mutatiōē (posteriorē posteriori. Nō enī simul quiescit) id est definit (q; mouetur et qd mobile est et qd comburitur et qd cōbustibile. contingit enī cōbustibile esse q; non comburatur.)

Notandum q; suppositio nō est vniuersa/ liter vera neq; nō valida. Con/ tingit enī in omī genere motus simul mobile deficere cum suo motu. In augmentatione autē et diminutione ac etiam in alteratione contingit mobile corūpi in si/ ne motus. et istud de alteratione est manifestū in exem/ plo aristo. quonā combustibile simul deficit cū com/ bustione. Lignum enī aut oleū combustū nō manet in fine cōbustionis. Idem accidit in motu locali tam pu/ ro q; admixto motui alterationis. Si enī fiat diuisio in duas medietates in fine diuisiōis nō manet aqua: qñ etiam aqua mouetur sursum vt ex ea generetur ignis: vbi est mixtus motus localis motui alteratiōis in si/ ne motus nō remanet aqua. Si etiā animal moriā in decēssu contingit ipsum simul deficere cū suo motu sic q; nō manebit in fine motus. Item ratio nō est valida quia admissa suppositione stat mobile deficere non p/ aliquā mutationē sed per annihilationem eo modo quo per creationē incepit esse. Potest enī deus subito annihilare vnum hominē vel vnum angelū et nō per aliquā mutationē sed per solam subtractionē influxus generalis vel specialis. Preterea concedo q; motus in cōmuni definit esse sic q; nunq; postea erit aliquis mo/ tus: mobilia tamē manebūt perpetuo scilz corūpora ce/ lestia et elemēta post vniuersale iudiciū perpetuo qui/ escentia neq; aliqua erit causa illius quietis preter vo/ luntatē diuinā: a qua nulla prouenit dispositio noua ad hoc q; nominata mobilia perpetuo quiescāt. (Ne/ q; motuū.) ¶ Secundo arguit philosoph? sic: Mo/ tuum et motū remanebunt post vltimū motū: aut igitur remanebit corruptibile vel incorruptibile: si rema/ nebit corruptibile igitur corūpsetur ab aliquo cor/ ruptente ex quo nihil corūpit seipm primo: et erit p/ cessus infinitus in corūpcentibus et corūptis. sed nō potest esse talis processus infinitus absq; infinitis cor/ ruptionibus quaz; quilibet erit motus: igitur post vlti/ mū motum erunt infiniti motus. Si autem dicatur q; mouens et motuū remanebit incorruptibile post vlti/ mum motū igitur ipm erit eternū: et mobile erit eternū vt probatū est in prima ratōe: igitur motus erit eter/ nus. patet cōsequētia quia aliter motuū et mobile pos/ sent stare perpetuo sine motu in sola quiete: quod nō videtur verū. I. e. li. Neq; motuū et mouens) remane/ bit corruptibile post vltimū motum (etenim si corūp/ tibile igitur indigebit corūpti) ab altero corūpente (cum corūpatur et huius corruptionē itez postērius corūpsetur. corūpto enī mutatio quedā est) igit post vltimā mutationē erit alia mutatio. (Sic ergo hoc im/ possibile manifestū q; est perpetuus motus.)

Notandum primo q; hic nullam ra/ tionem facit ex pte tem/ poris eo q; rationes ille concludēbant eternitatē mor/ a parte post sicut a parte ante. Sicut enī cuiuslibet inci/ pientis esse prius fuit nō esse q; non esse. ita cuiuslibet definentis esse posteri? erit nō esse q; esse sed prius et po/

sterius sunt differēde tempus: igitur si aliquid definit el/ se post istud erit tempus: sed post tempus nō erit tempus: igitur tempus nunq; definit esse et cōsequēter nec mo/ tus. Item si tempus definit esse igitur aliquid erit vlti/ mum instans eius: sed omne instans est finis temporis vnius et principii alterius: igitur post totum tempus erit tempus: qd implicat contradictionē. Si igitur tem/ pus nō potest incipere esse neq; definire eē sed ē infini/ tum et eternū tam in preteritū q; in futurū necesse ē mo/ tum esse eternum tam a parte ante q; a parte post.

¶ Sed contra infinitatē tempus arguitur ex doctrina aristotelis et cōmentatoris sic: Nullū infinitum est nu/ merus motus: omne tempus est numerus motus: igitur nullū tempus est infinitum. Prima pars antecede/ tis arguitur: quonā omnis numerus est numerat? vel numeralis per aristotelē tertio huius: sed nullum infini/ tum est numeratū vel numeralē per eum ibidem vi. q; aliter contingeret petrasire in infinitum: igitur nullū infinitū est numerus motus. Secūda pars antecede/ tis etiam ostēditur quonā quilibet pars diffinitiois verificatur vniuersaliter de suo finito per aristotelē se/ xto et septimo Topicoz; sed numerus motus est pars diffinitiois tempus per ipm quarto huius diffinitent; tempus per numerū motus fm prius et posterius: igitur et. ¶ Neq; enī bene excusatur olcēdo q; ipse diffi/ nit ibi tempus finitū solum: quonā tempus est species specialissima fm eum in predicamentis: igitur omnia tē/ pora siue sint finita siue infinita sunt eiusdē speciei speci/ alissime: sed omniū indiuiduoz; eiusdē speciei specia/ lissime eadē est diffinitio fm eum in libro Topicoz; igitur diffinitio data de tempore ita cōpetit tempe infini/ to sicut finito. Preterea nullū infinitū est mēsurā essen/ tialis motus: quodlibet et tempus est mēsurā essentia/ lis motus: igitur nullū tempus est infinitū. tenet con/ sequētia cum maiori: quonā omnis mēsurā est mota per aristotelē decimo metaph. Infinitū autem vt infini/ tum est ignotū per eum secūdo huius. minor vero de/ claratur. omniū indiuiduoz; eiusdē speciei eadem est passio essentialis: vt colligitur a philosopho prio po/ sterioz;. aliter propozia passio non demonstraretur de suo subiecto. sed mēsurare motū est passio essentialis tempus finitū fm cōmentatōē quarto huius: igitur mē/ surare motum est passio essentialis tempus infinitū. pa/ tet cōsequētia: quia tempus finitū et infinitū sunt eius/ dem speciei specialissime: tunc arguitur sic: Si mēspus est finitum vel infinitū: et omne tempus tam finitū q; in/ finitum est mēsurā essentialis motus: igitur omne tem/ pus est mēsurā essentialis motus: qd erat probādū.

Notandum secundo q; aliquerati/ ones sophistice solēt si/ ri contra infinitatē tempus que nō pcludunt et faciliū soluntur: quaz; prima est ista: Quodlibet instans p/ teritum aliquādo fuit futurū igitur aliquādo fuit ita q; nullum instans est: et psequēdo aliquādo fuit ita q; nul/ lum tempus est. patet cōsequētia hic quia tempus et in/ stans cōuertuntur fm aristotelē tam hic q; quarto hu/ ius: prima cōsequētia tenet: quonā quocūq; instan/ ti signato sequitur hoc instans preteritū fuit futurū igitur aliquādo fuit. ita q; hoc instans nō est: igitur etiaz; debet sequi: quodlibet instans preteritum fuit futurū: igitur aliquādo fuit ita q; nullum instans est: antecē/ dens est manifestū tam inductiue q; per expōnentes. Secūda ratio. Si tempus est eternum et nullum ani/ mal est eternū igitur tempus fuit ante omne animal: et

Libri octauus.

per consequens aliquando fuit ita qd nullū animal est cōsequens fallum: qz spēs sunt eterne p Aristot. pzo poste-
rior: pzia pntia tenet: qz si nullū aial est eternū: igitur nullū fuit aial quin an ipm fuerit tēpus: et p consequens tēpus fuit ante oē aial: scōa pntia tenet: qz de quocūqz signato sequit. a. fuit ante. b. igitur aliquādo fuit ita qd. b. nō est: tertia rō si tēpus est eternū et infinitū: sequit qd infinitū dies fuerit: sed in quolibet die pterito de po-
test diuidere. a. cōtinuū fm aliqd signū eius: igitur pos-
sibile est qd. a. cōtinuū sit ita actu diuisū fm infinita si-
gna illius: et p consequens possibile est cōtinuū esse actu diuisū in infinitū qd est cōtra pbm sexto huius: et cōsequen-
ter possibile est nūc esse actu infinitū qd est cōtra ipsū tertio huius: et p consequentia: dato qd oēs ptes diuisas p-
seruasset vlog ad hoc instās. Quarta rō sequit qd pō ē maior suo toto pōnēdo qd. a. sit totū tēpus eternū pte-
ritū terminatū ad primū instās huius hōre: et b. totū tēpus infinitū futurū incipēs ab eodē instā. c. vō ficto-
rum tēpus pteritū infinitū terminatū ad istans pns. d. vō totū tēpus ppetuū futurū incipēs ab eodē instā ita-
cto posito arguit sic. a. et b. sit equalia: ac etiā. c. et d. ex quo nullū infinitū est altero maius aut minus: sed. b. est maius. d. cū. d. sit pars. b. igit. b. est magis. c. p consequentia ex quo. c. d. sunt equalia: ac etiā. c. et d. ex quo nul-
lum infinitū est altero maius aut minus: sed. b. est ma-
ius. d. cū. d. sit pars. b. igit. b. est maius. c. p consequen-
tia: ex quo. c. d. sunt equalia: tūc arguitur sic. b. est ma-
ius. c. et b. est equalis. a. per consequens: igit. a. est maius. c. sed. a. est pars. c. vt liquet: igit aliqua ps est maior suo
toto qd fuit. pbandū. Ad primā tenēdo opinionem Aristotelis de infinitate et eternitate tēporis: negat cō-
sequētia ista. oē instās pteritū fuit futurū: igit aliqua nō
fuit ita qd nullū instās est: et concedit hēc consequētia
quocūqz instā signato hoc instās pteritū fuit futurū:
igit aliquādo fuit ita qd hoc instās nō est: neqz est fini-
litudo: qz necesse est aliqd instās eē: et possibile ē nul-
lum instās: nō autē est necesse hoc instās esse nec ipso
sibile est illud istās nō eē quocūqz determinatio. Ad
secūdā respōdet cōcedēdo qd tēpus fuit ante oē aial:
qz fuit ante hoc aial: et ante illud aial: et sic de singulis
ex quo nō sequit qd aliquādo fuit ita qd nullū animal
est nec fuitudo est ad ppositū. qz ptingēs est. b. eē: et ne-
cesse est aial esse: sicut necesse est tēpus eē: ideo cōcedit
qd aliqua vltis est necessaria: et quolibz sua singularis ē
cōtingēs vt pater de istis. nullū instās est nullū aial ē.
Ad tertiā cōcedit qd infinite dies fuerit: et in quoli-
bet die pterito deus potuit diuidere. a. cōtinuū fm ali-
quod signū ei: nō tūc est possibile qd de diuiserit. a. cō-
tinuū in quolibet die pterito: pzo cū. a. sit corrupti-
bile nō est possibile qd fuerit in quolibet die pterito: si-
cut neqz in toto tēpoze pterito infinito: secūdo qz nūc eēt
nūerus actu infinitus: et cōtinuū diuisū in infinitū vt pba-
tum est que repugnāt doctrine Aristot. Theologi tamē
dicerēt qd possibile est deū diuississe. a. cōtinuū in quo-
libet die pterito fm aliqd signū suū: et qd nō incōuenit
aliqd cōtinuū esse actu diuisū in infinitū: neqz est incō-
ueniens aliqd nūmēz esse actu infinitū neqz aliqd cor-
pus esse magnū per carētiā extremoz: nunqz tamē est
cōcedēdū qd sit possibile. a. cōtinuū esse actu diuisū fm
qolibet signū eius: qm pzo hoc instā querēt: vtrum
aliqua ps. a. sit diuisibilis vel quelibz sit indiuisibilis: si
diuisibilis: igit. a. nō est diuisū fm qolibz signū ei: si
indiuisibilis: igit cōtinuūz cōponitur ex indiuisibilibz
qd est impossibile: tam apud theologos qd apud phos.

Ad quartā negat illud sequi et admissio casu de qd
a. et b. nō sit equalia neqz. c. d. et qd nullū signatoz ē alte-
ro maius aut minus cum qolibet illo p finitū et cō-
ceditur qd ps nō est minor suo toto: neqz totū est mai-
us sua pte: si vtrūqz est infinitū: illa at. ppositio mathemati-
coz. oē totū est maius sua pte: est intelligenda de toto
pprie dicto: qd habz aliquā pportionē determinatam
ad partē: infinitū autē ad infinitū: imo neqz ad finitū est
aliqua determinata pportio. Sed forte arguitur sic. p-
rium est quātūat fm eē equale vel inequale dici per
Aristot. in predicamētis: sed duo infinita sunt quāta igitur
illa sūt equalia: nō aut sunt inequalia: cū nullū illo-
rum sit altero maius neqz minus: igit sunt equalia. qre
et. Rñderit qd duplex est equalitas. s. ppositiua et pzia-
tiua: equalitas ppositiua est relatio mediās iter magis et
minus: et sic nulla sunt equalia nisi finita: nulla eniz in-
finita possunt mediare inter maius et minus: equalitas
pziatiua est necessario negās maioritātē et minoritā-
tem inter duo quāta: et sic sunt duo infinita equalia: qz
nullū est altero maius neqz minus: et qolibet eoz est
quātū: duo ergo infinita sunt equalia non ppositiue:
sed pziatiue: ad quoz equalitātē nunqz sequit maio-
ritas vel minoritas et.

Ad non 14.
cō. 14.

aliquā qdem). Itud ē enī capitulū huius primitratat: i quo phis reprobat opio-
nes alias: postqz p-
bavit suaz de eterni-
tate mūdi ponē tres
cōclusiōes: quarum
prima ē hec: et Em-
pedocles qd Anaxa-
s fuit incōueniēs. Se-
cūda conclusio. conueniēti-
or fuit opinio Anaxago-
q. Empedocli. (At vō nīhil). Tertia conclusio opinio
Empedoclis fuit incōueniēs quo ad equalitātē cōgre-
gationis et disgregationis et quietis ibi. (Sed et hō disse-
rēt). Primā cōclusiōē pbat phis dupliciter: et p-
mo sic: illa opinio est incōueniēs que assimilaf signē-
to: sed opinio isto assimilaf signēto: igit opinio isto-
rum est incōueniēs: tenet cōsequētia cū maior: et mi-
nor est clara: quonā ambo dixerunt motū et mūdū
esse quādoqz et quādoqz non esse: licet dissimilit. p-
querēt in opinione: qm Anaxago. voluit motū et
mūdū quādoqz esse: et quādoqz nō licet dissimilit. p-
sequeretur in opinione: quonā Anaxa. voluit motū
et mūdū tū semel incepisse esse: et ppetuo durare a p-
te post: sed a pte ante fuisse absqz inceptōe chaos cōsu-
sum vna cū tempore et quiete. Empedocles autē posu-
it mūdū et motū infinites incipere et desinere eē: et tē-
pus quietis eē equale tēpozi motus: constat autē hec
oia esse signēta: igit et. l. e. l. (Sed nō est conueniēs
opinio Anaxago. et Empedo. aliquādo guidē qd erat
mūdus et motus: aliquādo autē nō: et nāqz assimilaf
sic dicere signēto magis qd veritatē. Et cō arguit philo-
sophus sic: ista opinio est incōueniēs que nō assignat
causas operationū naturalū: sed opinio isto nō as-
signat causas operationū naturalū: igit opinio isto: et
est incōueniēs: pziatiue: qz consequētia cū maior: et minor
arguit: nā Empedocles dixit Anaxagozā aliqd pgre-
gare res ad inuitē: et per hoc corūpitur mūdus: lūe

De hiscorum.

Et quoniam segregare res ad invicem et per hoc generat mundus: in medio autem tempore omnia quiescere: et cum querebat ab eo quare amicitia mouet in tanto tempore et in tanto loco: et in tempore medio omnia quiescunt: respondebat quod sic aptum naturam est esse: et cum querebat occidit huius aptitudinis respondebat quod non erat assignanda causa: quod amicitia et vite tanto vel tanto tempore agere erat principium nature et necessitas quodam mundi: constat autem dicere atque per principium et necessarium non est causa. Sicut dixit Anaxago. quare mundus tunc incipit esse et non ante: et propter quod est perpetuus a parte post et non a parte ante: et quod causa est per quam fuit quies tempore et futuro absque segregatioe facta per intellectum. ad hoc omnia respondit: sed quod sic necesse est esse. Ecce quod isti non assignabant causas operationum naturalium: sed ad omnia respondebant: quod sic aptum naturam est esse: aut quod sic necesse est esse. I. e. li. (Sicut autem et dicere quod aptum naturam sic est: et hoc opus optinaret principium sic: videtur utique Empe. dicere quod tenere et mouere amicitiam in parte temporis et discordia in eis rebus ex necessitate desecre autem medium tempus fortassis et unum principium facientes). Intellectus sicut Anaxa. sic utique diceret.

Notandum

per hoc finem comitatorum comitatorum. I. q. Empe. posuit principium entium amicitia et lucem finem similitudine amicitie et lucis extrinsecus in hominibus. I. quod admodum amicitia congregat homines: lucis autem segregat in brutis sunt duo similia istius. amicitia naturalis et odium naturalis quod quoniam mouet alterum et quoniam reliquum ad contrarium et quies est in tempore quod est inter has duas actiones contrarias absque eo quod sit illuc causa cognoscere amicitiam agere in una hora et lucem in alia cum sint principia necessarie actionis: et iste sermo est etiam filio signum: sequitur enim ex eo ut motus sit sine motore: unde sic arguebat Empe. talia sunt principia operationum nature qualia sunt principia operationum intellectus et voluntatis: sed principia operationum intellectus et voluntatis sunt amicitia voluntaria et odium voluntarium: quod homines congregantur per amicitiam voluntariam et disgregantur per odium voluntarium: igitur principia operationum nature sunt amicitia naturalis et odium naturale quibus elementa et alie partes mundi congregantur et disgregantur: sicut amicitia voluntaria et odium voluntarium agunt effectus contrarios congregando et disgregando homines cum quiete media absque ultimo causa ita amicitia et lucis naturalis agunt effectus contrarios congregando et disgregando partes mundi una cum quiete media absque causa a qua moueat lucis vel amicitia.

Contra

hanc opinionem arguit comitatorum quod est sitis signum: quod ex illa sequitur quod aliqd est motus sine motore: quoniam amicitia non potest nouiter congregare neque odium disgregare nisi moueatur ad hoc agendum: sed per Empe. nulla est causa per quam moueatur amicitia vel inimicitia ad agendum: igitur motus amicitie ad congregandum vel inimicitie ad disgregandum nullus habet causam: et per consequens talis motus non habet motorem.

Secundo

notandum finem comitatorum comitatorum. I. q. per Anaxa. est filius ponit quam ponit loquens nostre legis: sed quod ponunt motorem mouere voluntatem: videtur magis sustentari quod qui ponit ipsum mouere naturam: natura. n. videtur habere ordinem terminatum: ut currere eo de modo aut semper aut frequenter illa enim quod principium est voluntas videtur diuersificari et non sequi eundem motum actus. Et ecce quod comitatorum ipponit nobis christianis opinionem fidei esse sitet opinionem Anaxa. propter quam in hoc quod ille posuit intellectum diuini naturaliter agere mundum et illum mouere: nos autem dicimus deum voluntarie creasse in mundum et mouisse illum: et in hoc

magis sustinet opinio fidei quam Anaxa. quod ipse non potuit assignare causam inceptionis mundi et motus: tunc et non ante: ex quo fiebat ab agere naturali que appropinquato maiorem mundi ante: sicut tunc cum patres naturales fuerant semper aut frequenter si non habent impedimentum: constat autem quod intellectus nullus impedimentum habuit ante creationem mundi: nos autem assignamus causam omnium illorum: quoniam potentie rationales sunt ad operam posita. 9. met. et voluntas libere agit utrumque contra: et cum sit omnia sunt actus tertio ethico: 2. ad deum. per ipsam voluntatem potuit tunc et ante producere mundum sicut placuit. Sed comitatorum ipponit nobis aliquod chaos confusum vel mixtum fuisse: ex qua genere est motus: neque dicimus motus celi: neque alioque generabili et corruptibili perpetuari a parte post: sicut dixit Anaxa. sed mundum simpliciter incepisse esse una cum motu et tempore. ante inceptionem nihil fuit nisi deus una cum veritatem subdatis in eo. Et quod isti opinionis de inceptione debuerit esse causa Aristoteli. quod comitatorum ostendit ex fundamentis eorum. Et primo quod orbis signum incepit esse: quoniam astra quod sunt in orbem illo non sunt eterna: igitur orbem ille non est eternus: perbat antecederet: si. n. astra orbis signum sunt eterna et ipsa mouentur motu perpetuo et unisomni per Aristoteli. 2. celi: igitur nite fuerit influentia tales quales fuerit tempore aristoteli. aut meliores: sed necesse est mundum hunc iterum et perpetuari superius bus latioribus ut omnis visus gubernet inde per illum per met. et sol per suum motum in obliquo circulo orbis signum et astro per fixum et illo est causa generationis et corruptionis horum iterum et per eundem philosophum. 2. de generatione et corruptione: fuerit philosophus nate scire et nature quare fuit aristoteli. facientes liberos filios aut meliores et facultate logice et philosophia: quod deus celum et intelligentiam sit agens natura producit suos effectus: semper aut frequenter: ut ponit philosophus. 2. philosophus illud patet non concedere aristoteli. neque auct. quod est sit in ad similia: possemus. n. dicere quod libri precedentium philosophorum venerunt ad manus suas quod sub imerito dolo et iniustate ascriptis: et quod ipse non fuit ille homo per quem deus manifestauit occulta nature: sed iniustitiam alij per se ferunt. oppositum cuius determinat philosophus. 1. prologo huius. 1. 3. de anima. Et secundo arguit quod orbis planetarum incepit esse: quoniam impossibile est per se idiuicia eiusdem spiritus esse eterna finem aristoteli. 2. 2. per philosophum. 1. 2. met. et orbis planetarum sunt eiusdem spiritus spaliissime: igitur non sunt eterna: per philosophum. 2. per preterea. n. ponit in eadem spiritus multitudinem idiuicium: quod spiritus non potest perpetuari in uno idiuicium: cum. n. deus et natura nihil agat frustra per philosophum. 1. 3. de anima: frustra ponitur per se idiuicia in eadem spiritus in uno solo posset perpetuari: non potest esse filios partes intelligentie solo numero differentes per perpetuitatem cuiuslibet: sicut abstrahit: sed minor declaratur: nam illa corpora simplicia sunt eiusdem spiritus spaliissime quod comitatorum idem motus spiritus ut dicitur aristoteli. 1. 3. orbis planetarum sunt composita simplicia: per illa ibidem quod comitatorum idem motus spiritus. ab ordine et occidit ex doctrina eiusdem. 2. de generatione et corruptione: sunt eiusdem spiritus spaliissime. Et tertio arguit quod elementa incepit esse: quoniam omne compositum ex materia et forma transmutabili est generabile et corruptibile per aristoteli. 1. 3. quod libet et elementum est compositum ex forma et materia transmutabili ex determinatione eiusdem. 2. de generatione et corruptione: libet et generabile et corruptibile: et per nihil est eternum sed incepit esse. Et si dicitur quod elementa sunt generabilia et corruptibilia per philosophum. 2. non per totum: sic est intelligendum illud esse compositum ex forma et materia transmutabili est generabile et corruptibile. sed per se vel per totum. Contra quod libet et elementum est eiusdem spiritus cuiuslibet sua parte generatur: ex quo idem locum spiritus totum ex parte per aristoteli. 3. huius: igitur sit aliquid per aliquid et generabile et corruptibile: et cum elementum est generabile et corruptibile:

Tex
co. 15

Lib. octauus.

p3 consequētia: q2 corruptibile 7 incorruptibile differunt
plurē q2: p illuzio. mēda. C Quarto arguit sic: q
mixta iceperūt eē: 7 sic q spēs nō sūt eterne vt opina
tur ipi: qm hō icepit eē sic q nō semp fuit hō: igit oīa
alia mixta iceperūt eē: p3 pntia: q2 hō ē finis oīuz alioz
gnābiliū 7 corruptibiliū: p Ari. 2. hui. 13. ancedēs ar
guunt: si nāq3 eternali fuit hō: 7 qlibet hō h3 inceptio
nē 7 definitio e3 p eos: igit infiniti hoies corrupti sūt: s3
intellectus est incorruptibilis p ar. 1. de aia: igit nō sūt infini
ti intellectus: 7 p pns dat nūerus infini in actu oppositi
cul? determinat Ari. 2. hui. 2. p ce. Si aut dī q ē vnicus
intellectus in oib3 hōib3 vt ambo videntur vele: quero
vtrū sit solus forma subat homis: an pter ipm det aia
sensitiua quā ponit cōmētator. 3. de aia: si primū igit
gnatio 7 corruptio hōis nō est vera, gnatio neq3 vera
corruptio: s3 tñ cōgregatio vel disgregatio pñū: qd nō
est dicēdā de aliquo corpē nāli iuxta determinationem
Ari. p3 de ge. Si fm igit forma fm quā hō ē hō nō
capit eē p gnationē hōis: qd est cōtra ip3 p3 hui. 7
p3 pntia: q2 intellectus q est forma subat hōis: vt colli
gitur ab eo. 2. de aia est ptem? fm ip3. (At vō nihil).
Secūda conclusio icōueniētiā fuit opio Anaxa. q. Em
pedo. pbat icōueniētiā ē opio q est pira nām q illa
que nō est cōtra nāz: s3 opio Anaxago. fuit cōtra nāz 7
opio Empedo. nō fuit cōtra nāz: quo ad finitātē 7 infini
tātē motus? 7 q2 igit rē. p3 pntia cū maior: 7 minor
declarat: 7 p3 q opio Anaxa. fuit cōtra nāz quo ad
finitātē 7 infinitātē motus? 7 q2 igit qm nihil inordinatū ē
in nāz: esse motū infinitū post detē finitū est iordinatū
pter oēm ordinatū rē. p3 pntia ps ancedētis declaratur
nā qdā est cā oīs ordinis sic q semp eodē ordine 7 eo
dē modo pcedit nisi ipediatur pducendo nāles effectus
semp aut frequēter: nō. n. igit motus quādoq3 sursum
7 qnq3 deorsū a nū neq3 terra qnq3 sursum 7 qnq3 deor
sum: s3 igit a nā semp mouet sursum 7 terra deorsū nisi
fuerit ipediētum. C Secūda ps ancedētis declara
tur: v3 q oē motū infinitū post quietē infinitā est iordi
natū: qm infinitū ad infinitū nō aliq3 ordo sicut neq3 p
posito: vbi eūā est ordo pōt assignari rō: s3 nō potuit
assignare Anaxa. rōnē. ppter quā magis motus tūc in
cepit quā ante: 7 ppter quā non citius defecit quies: ex
quo intellectus segregās 7 mūdū faciēs erat agēs mere
nāle p euz: igit opinio Anaxa. fuit cōtra nām ponēs id
qd est simpliciter inordinatū in nā. C Scōdo arguit q
opinio Empedo. nō fuit cōtra naturā quo ad finitātē
7 infinitātē motus 7 q2 igit qm Empedo. posuit tantū
motū finitū 7 quietē finitā: sed qm finitū ad finitū est
ordo 7 ppositio cuiusmodi seruat in nā: igit opinio
Empedo. quo ad hoc nō fuit cōtra naturā: ideo dignū
us locutus est ip3: 7 qlibet ali3 dicēs oīa aliquādo mo
uerit: 7 aliquādo desicere in tēpore infinito cū finitū ad fi
nitū sit ordo 7 ppositio: nō autē infinitū ad infinitū. Le.
li. (At vō nihil est inordinatū eoz que nā 7 fm nām
sunt: nā enī oib3 cā ordinatiōis est infinitū aut ad fini
tū nullā rationē h3: ordinatū āt oīs ratio est). i. vbi
est ordinatio ibi est rō: infinitū aut tēpore quiescē: po
stea motū aliquādo esse mūdū hui. neq3 vnā differēti
am esse ptingit: quare multo magis q prius motus ē mū
dus neq3 itez a liquā ordinatiōē h3: nō iā nature est
opus: aut enī simpliciter. i. eodē modo oīno se h3 q ē
nature 7 nō aliqñ quidē sic: aliqñ vō aliter vt igit nā
sursū fertur 7 nō aliqñ quidē sic: aliqñ vō alit aut
rō neq3 h3 q nō simpliciter: 7 semp se habz eodē mō
sed vt frequēter: quare dignus est: sicut 7 si quis aliter

Tex.
cō. 15.

dixit sic se habere in partē quiescere oē 7 moueri iterum
ordinatiōis enim iā habz quandaz huius.

Notandum p3o fm cōmētatorē
cōmētō. is. q. duo dixit
Anaxa. 3. iā fūdamētis nālibus: p3m est q possibile fuit
aliqd qdē p ip3 infiniū 7 postea moueri p ip3 infiniū
cōtra quā sic arguit p3m: si res p3 quiescit tpe infinito aut
illa infinita quies est violēta aut nālis: nō violēta: q2
nullū violētū durat p tēpus infinitū: si est nālis tūc mo
tus ille quo est ab illa detē nō est nālis: si violētus vt
p3 inductiue in ali3: 7 p cōsequēs nō durat p tēpus in
finitū: oppositiū cul? dixit Anaxa. Secūdū dictū Ana
xago. cōtrariū fūdamētis nālibus est ponere motū
7 motorē existere tēpore infinito 7 motorē nō moue
re neq3 motū moueri: 7 post incipere in motū: h3 ē vnū
moueri 7 aliud moueri in illa hora absq3 eo q sit aliq
cā. ppter quā mouet in illa 7 nō p3: 7 maxime cū tale
mouēs 7 tale motū sint mere nālia fm Anaxago 2am.

Secundo notādū fm cōmētatorē cō
mētō eodē q deus nō potuit
it motū vel mūdū: aut aliqñ nouū effectū p: oducere
absq3 motū 7 mutatiōē: ideo nō dabat p3m? motus: s3
ante oēm motū fuit motus: 7 cōsequēter mūdus ē eter
nus tā a pte ante q a pte post: p3a rō est h3: si aliquod
agēs agit effectū nouū sine motū 7 mutatiōē: o3 illō ēē
agēs p intellectū 7 volūtātē: s3 oē agēs per intellectū
7 volūtātē si nō agit aliqd prius nō agebat o3 cū cō
prehēdere diuersa tēpora. s. vnū in quo agit: 7 aliud in
quo nō agit: igit si deus pduxit mūdū aut motū de
nouo ante illud erat tēpus cōprehēsiū a deo: s3 nō da
tur tēpus absq3 motū igit rē. C Scōda rō: sicut se ha
bet volūtas noua ad actionē antiquā ita volūtas an
tiqua ad actionē nouā: sed volūtas noua nō est imē
diata cā actionis noue: igit volūtas antiqua nō est i
mediata cā actionis noue: nō autē videt causa media:
nisi motus vel mutatio: igit a voluntate antiqua seu
eterna nō pōt pcedere effectus nouus nisi p motū 7 mu
tationē. C Tertia rō: volūtas antiqua in pductiōē ef
fectus aut aliqd requirit aut nihil: si aliqd: habet in
tentum: qm illud nō poterit eē nisi motus vel mutatio: si
nihil: igitur statz p sita volūtate 7 suū volūtū: p3 cōse
quētia: q2 posita cā sufficiēti statz ponit effectus: s3 volū
tas antiqua dei est eterna: igit tā mūdus q motus ē eter
nus. C Quarta rō: si volūtas antiqua pduxit aliqd
de nouo q prius nō pduxit: igit prius illi deficiebat
aliqd q postea nō deficiat: illud nō acquirit nisi p mo
tū: igit volūtas antiqua nihil de nouo pōt pducere
nisi p motū. Alias rōnes facit: q2 vtrū sit facte sūi i lra
vt nō ē possibile aliqd agēs siue sit agēs p intellectū: siue
ali3 pducē nouū effectū: nisi iter illō 7 effectū sit pxi
tas vt pposito q p3m erat: s3 nō dat noua pxi
tas: neq3 noua ppositio absq3 motū: igit rē. C Intelligēdū q
oēs iste rōnes pcedunt ex malo fūdamētō: v3 q ante
facionē mūdū 7 motus erat tēpus iuxta opionē Ana
xago. q nō est pcedēdū. dicit enī volūtātē diuinā ēē
antiquā ante creatiōē mundi: q nō est v3: quoniam
tēpus est cā senectutis 7 antiquitatis fm aristo. 4. hui.
vbi tamē per volūtātē antiquā intelligat volūtatem
eternā sic cōcedat volūtātē diuinā esse antiquā.
C Ad primā rationē nego q agēs per intellectū aut
volūtātē: si agit aliud q primo nō agebat cōprehē
dit diuersa tēpora: v3 vnū in quo agit: 7 aliter in quo
nō agit: q2 forte nō erat aliū tēporū successio vt ē ma
nifestum in creatiōe mūdū. C Ad secūdam negat si

Q. 15

Philosophicorum.

militudo: qz volūtas noua est finita non potēs agere absqz instrumēto: volūtas at infinita ē antiqz in virtute potēs ex se supplere vices cuiuscūqz instrumēti. ¶ Ad tertiam dī qz volūtas antiqz nihil requirit in pductōe effectus noue: neqz ex hoc statim ponit volūtū posita volūtate antiqz: qz in nālīb⁹ statū posita cā ponat effect⁹ deducto impedimēto: nō autē in volūtarijs: vbi actio libere pcedit p tradicioe. ¶ Ad qrtū negat pntia: non enī volūtas dei pduxit mūdū aut motū: postqz nō pduxit: qz sibi aliqd deficiebat: s; pāse qz voluit tunc ante mouit: neqz est assignāda cā volūtatis diuine cuz illa sit pzia cā vt colligit a pbo. it⁹. mēba. ¶ Rō autē facta de pntitate r ppozitōe iter agēs r effectū est soluta pntas: nō enī requirit pntitas maior qz ante inter agēs r effectū nouū: cū talis actio nō sit ab agēte cor ppozitōe: requirit tñ ppozitō seu relatio iter illa q nō est necessario pntis motū vel mutatiōe vt pntit⁹ declarauit. (S; r hōites). Tertia cōclusio opinio Empe. fuit icōueniēs quo ad eqūlitatē cōgregatiōis disgregatiōis r qrtis: dicebat enī pzo qz iō tēpus cōgregatiōis est eqle tēpori disgregatiōis r qrtis: ac ecōtra: qz sic amicitia cōgregat vel disgregat inimicitia: s; hoc nō est bene dictū qz cōgregatiō r disgregatiō lz possint reduci ad amicitiam r lūe: nō tamē eqūlitas tēporis: s; necessario pbat⁹ tur p inductionē vel demonstratiōe: sicut qz aliqz hoies cōgregāt⁹ r aliqz fugiūt hoc pōt ēē rōne amicitie vel inimicitie: s; qz ibi vel tāto tēpore alia est cā assignāda: v; vt sint fortiores sibi vel securiores: aut vt obtineāt vel nō cōprehēdāt⁹ ita in pposito qz amicitia allquāto tēpore cōgregat r inimicitia tāto tēpore disgregat: opz assignare cām aliquā p inductionē: qz sic semp visum est: aut p demonstratiōe ex p se notis: quaz nullū est vepz. l. e. li. (S; r hōites). I. Empe. qz mūdus infinites gnetur vel corūpit⁹: r qz tēpus gnetiōis est eqle tēpori corūptiōis cōingit nō affirmare solū hoc: sed cām ipi⁹ eqūlitas dicit r nō opponē nihil. I. alia cāz qz lūe r amicitia neqz vele dignitatē. i. rōnē assignare est irrōnale. S; aut inductionē aut demonstratiōe ferre opz in assignādo cām equalitatis: h quidē enī nūc possit se neqz i hoc erat tñ amicitie vel inimicitie ēē: s; h quidē. I. amicitie cōgregatē: illi⁹ vō v; lūis disgregare. Si vō determinet qz nō est in pte ista tēporis r in alia. est dicēdū in qb⁹ sit tēporis: amicitia cā cōgregatiōis r inimicitia disgregatiōis: sicut qz est aliqz qz cōgregat homines amicitia r fugiūt inimicitia abinuites: h. n. supponitur r i toto ēē sile ab ipso Empe. videt enī r in qbul dā ēē cāz: qz at r s; eqūlitas tēpa idiget aliqz rōne. ¶ Secūdo dicebat Empe. qz h nō erat cā dāda: qz in hys qz semp sūt nō assignat cām nō sp est r de necessitate qz tēpus cōgregatiōis ē eqle tēpori disgregatiōis. S; p triagūlū hētes angulos eqles duob⁹ rectis sp ē r de necessitate: r tñ h; cāz v; lineā trib⁹ lineis rectis cōtēta: aliter nō demonstraret simplr a prioriz: igit aliqd qz ē se per nō hēat cāz. I. de⁹ tñ nō qdlibz: imo multa semp sūt r de necessitate hnta cāz. l. e. li. (Qia at existimare pncipiū hoc ē sufficiens qz semp aut ē sic aut su nullā rōnez assignādo nō recte h; opinarī: in quo democrit⁹ recludit de nā cās qz sic qz pnti⁹ finitū ēē ipius aut sp nō luit pnti⁹ querere in qbul dā dicēs recte: qz at in oibus nō recte. Et trigonū enī semp h; duob⁹ rectis eqles angulos: s; tñ est ppetuū hui⁹: altera cā pncipiū: igit nūc nō est altera cā: s; ppterea sūt: deide pbs epilogat circa determinata di. qz qdē igit nullū tēp⁹ erit neqz erat qm mot⁹ nō erit: hūc nō erit. tāta dicta sint pira Anaxa

Tex.
cō. 15.

gorā r Empe. ponētes ipsos esse aliquādo sine motu. ¶ Circa pdicta dubitat vtrū mūdū de nouo factum potuerit de⁹ pducē ab eterno: ista dubitatio nota est: qz nō solū repugnātia fuit iter Anaxago. di. qz nō: r Empe. dñte qz sic: s; cuz interruptiōe tēporis quinqzmo est discrepātia iter theologos: nā beatus Thomas dicit partes affirmatiuas dubij: r Benricus de glandauro asserit partē negatiuā multipr arguens: r pzo sic: si mūdus potuit pducī ab eterno ponatur in ēē: querēdo vtrū illa pductio fuerit subita v; successiua: si subita: igit fuit in aliquo istāti: igit ante illud istās nō fuit mūdus: r p pntis nō ab eterno: si illa pductio fuit successiua: igit pcessit factiōe mūdū: r sequitur mūdū nō fuisse ab eterno. ¶ Secūdo si mūdus fuisset pduct⁹ ab eterno: aut igit necesse vel cōingēter. nō necessario: qz deus nō necessitat ad extra: si ptingēter: igit tur potuit nō ēē pductus: aut igit anteqz pduceret vel postqz ē pductus vel qñ pducebat: si pntiū: igit non pducebat ab eterno: si secūdu: igit pteritū pōt nō ēē pteritū qz ē impossibile. nō etiā pōt dār tēritū qz oē qz est dū ē necesse ē illud ēē: p Ari. p⁹ ppharmenias. ¶ Tertio quēqz cōueniūt alicui ordīne nāe: r nō pnt simul duratiōe in ēē illi opz qz vñ illoz aliez duratiōe pcedat: sicut r ordīne nāe: s; mūdus r qlibz creatura ordīne nāe prius h; nō ēē quā ēē: r ēē r nō esse eidē nō possunt inēē simul tpe: igit opz qz vñ aliez pcedat tēpore: r p pntis mūdus de necessitate pnti⁹ habuit nō ēē qz ēē. ¶ Quarto si deus potuit producere mūdū ab eterno: nō eadē ratione potuit pducē vñ hoies ab eterno: r eū cōseruasse successiue gñatē alios hoies adeo pferuatos vsqz ad hoies nūc pntē: r sequit qz est dare p⁹ r vltimū hoiez iter quos sūt infiniti hoies: r sic stāb⁹ extremis media sūt infinita: qz est absurdū. Rñ def cōcedo pte affirmatiuā dubij cū nō sit repugnātia ex pte dei: neqz ex pte mūdū: alr nō pcessissent pbs r cōmetas: r hūc enā mūdū depēdere a pzia cā in gñe cāe efficiētis. Dicēdū igit qz sic de⁹ ex sua infinita pō⁹ pōt pducere vñā qūlitate infinite itētiōis. I. scilicet duratē vel frigiditatem: r vñā quāritatē infinite extēsiōis: v; lineā supliciem aut corp⁹: r vñā multitudinē infinite replicatiōis. I. numez: actus finitū hoīuz vel angelo: r vñā creaturā infinite pfectiōis: qz spēs sūt sicut nūc ita potuit pducere vñā creaturā infinite duratiōis. I. mūdū vel hominez v; angelū coeternū sibi. ¶ Ad p⁹ admissio qz mūdus fuerit pduct⁹ ab eterno cōcedo qz illa pductio fuit i istāti nō qdē i istāti tpe: s; i istāti eternitatis: ex quo nō sp qz an illud istās fuerit non ēē mūd⁹. sicut iā dicēt theologi de vbo diuino qz ē pductū i istāti eternitatis anqz istās nō fuit nō ēē illi⁹ cū ipz sit eternū: sic ēē dicēt pbs de luce aut lumie sol⁹ qz illi⁹ pductio nō fuit successiua s; subita ab eterno. ¶ Ad scōz admissio qz mūdus sit etern⁹ dico qz ē ptingēter pduct⁹: r qz potuit nō pducī nec ēē pduct⁹ nō anqz pduceret neqz postqz pduct⁹ ē: s; qñ pducebat. r qñ dī oē qz ē qñ ē necesse ēē: pcedo ex quo nō sequit qñ in tpe in quo pducebat potuit nō ēē pduct⁹ aut in istāti: s; solū sequit qz est impossibile i tpe vel in istāti in quo pducebat non ēē pduct⁹: n. n. fuit pduct⁹ in. a. istāti: r eternalit⁹ me de⁹ pdestinauit ad vitā eternā: r tamē potest ēē qz non pdestinauit me: nō qdē anteqz me pdestinauit nec postqz in eodē istāti eternitatis in quo me pdestinauit potuit me nō pdestinasē. ¶ Ad tertū nego qz mūdus r qlibet creatura ordīne nāe prius hēat nō ēē qz ēē mūdus. n. ordīne nāe nō prius h; nō ēē qz ēē: neqz mā pzia neqz itelligitē: neqz

Tex.
cō. 16.

Liber octauus.

corpa celestia fm phm 7 comētatozē: si aut gūabilia 7
corruptibilia dñr ordine nāe pñ hēre nō ēē qd ēē: h est
ordine nāe pñcularis fm hūc cursū nālē: nō tñ ordine
nāe vñs: qm deus nulli effectui creato de necessitate p
supponit nō ēē: sicut nñ in rōne alicui? tal effectus iclu
ditur nō ēē. ¶ Ad qñtū cōcedo de possibili 7 volūtate
diuina īfinitos esse hoies iter quos est pñm? 7 vñm?
neqz īncōuenit stātib? extremis media ēē īfinita: tā enīz
iter duo pñcta sūt pñcta īfinita: 7 pñs lineē īfinitē: pos
set etiā de? pducere nūez? īfinitū hñtē pñmā 7 vñmāz
vñtātē 7 pñz quā vñtātē pducē vñā creaturā īfinitē p
secūdis īfinitē dñstantē a pñā mātē in quo calū iterū stā
tibus extremis media essent īfinita.

Tex.
cō. 16.

Contra ria
au
tez hñs nō difficile).
Istud est qñtū capitu
lum hui? pñmū tracta
tus: in quo pñs obij
cit pñra se pbādo mo
tum īcepisse 7 desine
re ēē: 7 diuidit in du
as pñs: in quāz pñ
ma facit qd dñtū ē: in
scda autem solutibī.
(Hoc aut). Quātū

ad pñm dñtū pñs qd nō est difficile soluere argumēta cō
traria quib? occurrūt cōsiderātib? nāz mot? pbare mo
tum aliqñ nō ēē pñs rōnes: quāz pñā est ista: nō ē
possibile motū in cōi ēē eternū nisi aliqñ mot? pñcula
ris sit etern? 7 nullus mot? pñcularis est etern? igitur
nec mot? in cōmuni: patz pñtia cū maior: qñ cōtinui
tas mot? in cōi ēē ex aliquo vno motu pñculari vt
videbīst īfra tractatu tertio: 7 minor: declarat sic arguē
do: nullus mot? qd est a termino ī ēminū ēē etern? vel īfini
tus: s; oīs motus pñcularis ē a termino ī ēminū vt pba
tum 7 diffinitū est quito hui? cum dicebat oēs mutatio
nē esse ex quodā in quidā: 7 oēs motū ēē ex cōtrario in
cōtrariū. L. li. (Cōtraria aut argumēta hñs qd dicta sūt
nō difficile est soluere: videbīst aut ex hñmōi qd determinata
sūt quito hui? cōsiderātib? pñgere maxie motū ēē ali
quādo: cū nō est oīno alqñ vel post: pñmū quidē: qz
neqz vna pñctua: mutatio enī oīs apta nata ē ex quo
dā in quidā ēē: qre necesse ē oīs mutatio ēē īfinitū ēē con
traria in qbus sit īfinitū aut moueri nullū). i. cōstat at
nullū īfinitū moueri ēē inter pñta aut iter terminos.

Notandum pñm fm pñmētozē cō
mēto. i. qd oīs mutatio
est de aliquo cōtrario in aliqñ cōtrariū: 7 si nō tūc mo
tus ill? ēē oīosus 7 supflus. s. qd id ex quo motus est
idē cū eo ad qd est mot? nihil mouet sine fine: qz si ali
qd ēē tale: tūc min? ēē supflus 7 oīosus necesse ē qd
oīs mot? sit iter cōtraria sic qd nō sit ab eodē in idē: nñ
sine fine: atz talis mot? ēē supflus 7 oīosus: qd pñ ex
diffinitōe mot? qd est act? entis in po? fm qd in po?. pñ
qd mot? est act? entis in po? nihil mouet ad id qd ha
berigīt nihil mouet ex eodē in idē: pñ aut qd mot? est
act? vt ī po?. s. ad ēminū mot? nihil mouet sine fine: fru
stra igit 7 oīosus mouētur aliqd si moueret ex eodē in
idē: aut si moueret sine fine: iō omne qd mouet: opoz
tet moueri inter contraria.

Secundo notādū fm cōmētatozē eo
dē pñmēto qd forte illa rōcīna
tio est sufficētia pñā in motu locali: pñctas enī in lo

co nālī non est noua pñs: 7 iō cū voluerit Aristo. de la
rare in vñmo. 6. lib. 2. qd oīs mot? rect? est finit? vñs ē
loco a pñctis pñter quā in declaratiōe motus localis
7 vñs est in declaratiōe hui? in motu locali alio loco
s. qd id qd īpossibile est vt sit īpossibile est vt īcipiat fie
ri. ¶ Inēdit cōmētatoz qd forte illa pñpō nō est vñr vera
qd oīs mot? est de pñio in pñm: 7 hoc pp motū localez
circularē celi in quo nō repit pñ senoua pñctas: nō qui
dē īuenitur noua pñctas: qz est etern? neqz pñs pñctas
rōne pñs: vñ. 6. hui? pñbuit pñs oēs gñationē 7 cor
ruptionē oēs que motum ad formā ēē finitū: pñ hoc qd
terminat duob? terminis. s. a quo 7 ad quē: 7 pñ quod
est de cōtrario in cōtrariū aut de pñdicto iō in pñdicto iō
um: s; nō pñbuit oēm motū locale aliu? a motu circula
ri ēē finitū eodē sūdāmēto: qz terminatio pñā 7 pñdi
ctoria: non ita apparet in motu locali sicut in motu ad
formā: mot? n. aīalis pñgressu? nō videt ēē de pñctio
in pñm neqz motus lapidis pñcti in acre a dextro in si
nistru: 7 iō vñt ibi alio mō arguēdi qd īpossibile est ēē
trāsmutatum nō cōtingit trāsmutari: s; īpossibile est ali
ud a circulari moto ēē in īfinitū trāsmutatū: igit īpossi
bile est aliud a circulari moto trāsmutari in īfinitū.
¶ Sed dubitatur: qñ Aristo. pñio hui? pñbuit oēm
motū ēē de cōtrario in cōtrariū: 7 quito hui? posuit
differētā iter gñationē 7 corruptionē 7 motū mundi
di. qd gñatio 7 corruptio sūt de pñradictio iō in pñdicto
riū: mot? autē est de pñio in pñm: 7 cōmētatoz in pñ
mo notabilē dixit qd ubi motus est de cōtrario iō con
trariū ille motus esset superflus 7 oīosus. ¶ Ad
istam dubitationem. rñdet pñm. 6. hui? di. qd omīs mo
tus est aliquo mō de pñio in pñm. s. aut de pñio manifest
sto in cōtrariū manifestū aut de pñio īmanifesto ad
cōtrariū īmanifestū fm qd declarauit tñt: cōstat at mo
tum aīalis aut motū celi nō ēē de pñio manifestō in cō
trariū manifestū: 7 hñ intelligit cōmētatoz cū dñt qd for
te illa pñpō nō est vñr vera: oīs mot? est de pñio in pñm
(Ampli? videm?). Scda rō sicut est in pñe vñuersi ita
7 in toto vñuerso quo ad motū 7 dñt: s; aliqñ ps vñ
uersi fm se 7 qd libz sui aliquādo mouet post quietē:
igit totū vñuersū fm se: 7 qd libet sui aliquādo moue
tur post quietē: pñtia cū maior: qñ idē est mot? 7 lo
custonius 7 pñs: vt colligīt a pñs pñ celi: 7. 3. huius
s; bñ: vt nota ī corzib? īaīatis: nā grauiā 7 leuiā īaīa
ta alqñ nō mouent neqz aliqñ ps ī eis mouet: 7 postea
mouētur: aut enī illa sēp mouētur aut sp dñscerēt qd
est falsū: oī igit motū ī eis ēē post quietē 7 pñ in mūdo
pp sufficētiē sūtudinē: qñ grauiā 7 leuiā sūt īaīata: ita
totū vñuersū videt ēē īaīatū. L. li. (Amplius vide
mus qñ īpossibile ē moueri neqz qd mouet neqz hñs
in seipō neqz vñū motū vt īaīans: quo 7 neqz ps nul
la mouet neqz totū: s; dñscēs qñ qd mouet post quietē: cō
uenit at sp moueri aut nequa qd: si qd ēē nō sit motus in
eis cum non sit motus ante.

Tex.
cō. 17.

Notandum fm cōmētatozē com
mēto. 17. qd ē necesse si sit
hñ motor eternus 7 motus eternus vt nō ēē mot? no
uus: mot? n. nou? oīz hñe motorē nouū. ¶ Inēdit pñmē
tatoz quālibet istaz cōditionaliū ēē bonā: si motor ē
etern? mot? est etern?: si mot? est nou? motor est nouus
loquēdo de totali motu qd non est ps alteri? mōi? 7 de
motorē pñpino: qñ motus horalis celi est nouus 7
nō hñ motorē nouū. Sñt motus horz inferiorz ē nou
uus hñs motorē eternū. s. motorē celi: sed ille nō ē mo
tor pñpino. Ex isto sequit qd data vñtate 7 eterni
Q iij

De hiscorum.

Tex.
cō. 17.

tate intellectus huius non est possibile motum progressum hominis nisi aliquem alium motum hominis esse ab intellectu tamquam a motore propinquum: quoniam tunc motus non habet motorem eter-
num: quod negat philosophus in primis: sed illud est difficile: quoniam intel-
lectus huius autem est forma subalterna hominis autem motus applica-
tus: si forma subalterna hominis: igitur ab illa potest immediate
egredi aliquid motus: sic ab alijs foris: si motus applica-
tus: igitur ab illa potest puenire immediate motus localis: si
autem ab intelligentia appropriata: ubi arguitur ergo sic: cu-
iuslibet motus noui motus propinquus est nouus: per philosophum: sed
motus hominis est nouus: cuius motus propinquus est intellectus: ut
probat igitur intellectus est nouus: et non eternus: quo processio
necesse est spiritus huius autem aliquem inesse esse. aliter iam essent infiniti
intellectus huius autem quod nulla opinio procedit. (Ad hoc autem magis).
Tertia ratio celum incipit moueri post quod dicitur: igitur totum vniuer-
sum incipit moueri post quod dicitur: per philosophum: quia celum est pars principa-
lis totius vniuersi a cuius motu dependet omnis motus inferior
res ex doctrina ipsius Aristoteli. per philosophum: et per philosophum: antequam
arguitur: sic est in minori mundo: ita ut est in maiori quo ad
motum et quod dicitur: sed in minori mundo inuenitur motus post quod dicitur
habet autem maiorem mundum est celum: sic minor mundus est
aial: per philosophum: antequam videtur nota a sufficienti similitudine:
quoniam in maiori et in minori mundo sunt celum et aial mo-
tores sunt intrinseci et mobilia sunt corpora eibrogena: et quod
bus inueniunt per se et centrali ordine positionum. si sursum de-
orsum autem et retro dextrum et sinistrum: ut ostendit philosophus et co-
mentator: secundum philosophum et philosophum. Et secunda autem pars antequam li-
quet exprimentaliter in nobis: contingit. n. quod quod nos desci-
mus nullum penitus habet motum: post quod dicitur mouemur si
ab extrinseco: sed ab intrinseco tamen per appetitum et aiam: id
magis est manifesta quam procedens: quoniam iaiata si mouentur
post quod dicitur. op. 3. q. hoc sit a motore extrinseco. si a grauiante
vel remouente. prohibetur ut videbitur in secundo tractatu: aia-
lia autem mouentur ab intrinseco absque requisitione motoris
extrinseci: et ita mouentur corpora celestia ab intrinseco: non
igitur tamen assistant corpora iaiata natiue vel violenter absque
motore extrinseco: aialia autem et corpora celestia mouentur
natiue ab intrinseco absque motore extrinseco. Si igitur
aialia et corpora celestia conueniunt in motoribus et mobili-
bus in modo mouendi et in differentijs positionum: videtur quod
sit necessarium corpora celestia moueri post quietem: ex quo
idem contingit de aialibus. Le. li. (Multa autem magis huius
esse in aialibus manifestum est neque vnde quod dicitur in nobis cum sit mo-
tus aliquis sed quod dicitur tamen mouentur aliqui: et sit in nobis ex
nobis ipsis principium motus aliqui: et si nihil extra mo-
ueatur: n. in iaiatis esse non videmus: sicut sed semper mouet
ipsa aliquid exteriorum: atque aial autem dicimus: ipsi semper mo-
uerentur: quod si quod dicitur aliqui penitus immobilis motus vitiosus
fieri ab ipso et non ab extra. Si autem in aialibus possibile est fie-
ri quod prohibet idem accidere secundum philosophum et philosophum. Si enim celum aut totum
mundum. Si namque et in puo mundo sit et in magno. Ex ista
ratione concluditur non esse inconueniens quod dicebat Anaxagoras. vnde
post quod dicitur infinitum esse motum infinitum. Si enim in mundo ita con-
tingit quod mouet post quietem a pari in illo chaos finito quod
ponebat Anaxagoras. poterat sequi motus infinitus post quietem in
finitum sicut quod corpori finito corripit motus finitus et quod
finita: corpori vero infinito competit motus infinitus et quod infinita.
Le. li. (Et si in mundo est motus et quod dicitur in infinito tpe: si quod
idem contingit moueri infinitum et quiescere totum.

Notandum

per philosophum in commento ad 17. q. aial quod mo-
uetur ex se assimilatur toti in hoc quod totum mouet ex se: sed
corpus celeste: similitudo enim inter aialia et corpus celeste est
quod vniuersum mouet ex se et quod admodum alij motus reducitur

tur in aialia: ad primum motorem qui non mouet ita et in mu-
do magno: et idem philosophus dicit quod hoc est mundus puus. In duobus
igitur assimilatur aial perfectum celo: vnde de minoribus mundis: per philosophum
sicut celum mouet ex se: ita aial mouet ex se: et sic in mo-
tu celi est deuenire ad primum motorem immobilis: ita in motu
aialis: huius autem motus primus in aiali non dicitur appeti-
bile: quod tamen aial mouet ab extrinseco: cuius oppositum ponit
in ista: sed post motum in aiali est aial: sic intelligentia in ce-
lo: et de aia motor immobilis similitudo preparatio: quia
non mouetur per se: sed per accedens.

Secundo

notandum secundum commentatorem eodem
modo quod iste sermo est retho-
ricus: quis iudicium in radice non sit verum. si quod motus no-
uus sit in aiali siue in motu procedit et non quod necesse est ut
motus nouus sit: sed dat habet esse possibile: non igitur tamen phus
quod sit in aiali aliquid motus nouus quod non cessat alij mo-
tus loquendo de motu locali ut videbitur inferius: sed solum
intendit quod si est possibile esse motum nouum in aiali absque mo-
tu procedere quod est illud possibile in celo: id sermo de aia-
li et corpore celesti fuit tamen rethoricus et similitudinarius non con-
tinens in radice verum. (Hoc autem). Ad primam istam ratio-
nem respondet philosophus procedendo maiorem: vnde quod omnis motus quod est a ter-
mino in terminum seu iter habet finem et nullus talis est infinitus
tus loquendo de motu vno et continuo: quod forte nihil pro-
hibet motum iter habere esse infinitum: hille non erit vnde et conti-
nuus: imo discorsus et infinitus reiteratur sic si aliquis
pmanet motum infinitum replicari ab albo in nigro: et
econtra autem a puncto ad b. punctum: et econtra: cui autem dicitur
batur in minori quod omnis motus est a termino in terminum aut
iter habet finem: habet negat per motum infinitum celi vnde et continuum
quoniam non est iter finis neque iter habet finem. Le. li. (Hoc autem
primum quid dicitur philosophus non esse eundem tempus et vnum numerum esse
motum quod est in habet recte dicitur philosophus: enim si stas quod dicitur necessari-
um est. si talis motus esse finitus: si quod dicitur non semper vnum et eundem
esse possibile est eiusdem et vnius motum: sed disconti-
nuum iteratum et reflexum.

Contra

hanc rationem posset aliquis arguere. per
bas quod est possibile motum vnum nue-
ro continuum esse infinitum per reiterationem iter terminos et in-
ter habet finem: et quod vnde sit idem sonus numero vnus et contin-
uus eiusdem corde sepius percussis in aliquo tpe: supposito
quod tamen percussio quod corda per se habet. Si tamen quod non est idem so-
nus numero: sed alter continuus et alter. contra prima et audi-
tio: cum in toto illo tpe audiat sonus: igitur sonus est et conti-
nuus: per philosophum: quia in mutaciones sensuum exteriorum depen-
det a suis subiectis ita si fieri quod i facto esse: ut demonstrat
secundo de aia. Si autem procedit illud solum esse vnum et primum: igitur
motus corde est vnus et continuus: per philosophum: quia sonus si dicitur
in motu: per Aristotelem secundo de aia: et tamen motus corde est ite-
ratus iter contraria cum sit motus reflexus ab aliquo pun-
cto ad eundem punctum: et econtra: igitur possibile est motum rei-
teratum iter habere esse vnum et continuum. Respondet philosophus quod non est
cura scire ita vnde tal sonus sit vnus et continuus aut non:
quia ista dubitatio perscrutabitur inferius in isto. 3. sed sufficit
ad primum concedere quod aliquis motus perpetuus vnus et conti-
nuus quod non est iter terminos neque iter habet finem: quod autem sit iste
motus posterius sciatur: vnde in tractatu tertio huius. 3.
et ex isto apparet quod in hoc tractatu per philosophum non probat Aristoteles
eternitatem motus celi: sic dicit commentator et Burleus:
sed eternitatem motus celi: cuius dicitur aliquem motum esse eternum
et infinitum: et non specifice illud: sed remittit ad futuram perscru-
tationem. Le. li. (Dico autem sic vnde vnus corde vnus: et
idem sonus aut semper: sicut se habet motus et mouente.
Sed tamen qualitercumque se habet nihil prohibet quod eundem

Tex.
cō. 18.

Tex.
cō. 18.

Libro octauus.

dem esse qui cōtinuus et ppetuus est: manifestū ruiq
erit magis ex hīs que posterius.

Notandum sūm cōmētatores cōmēto
.18. q. ista qd nō intelligit
nisi quādo corda fuerit in tēpoze passiōis in eadē di
spōsiōe fortitudinis: et sūt percussio et corda in h rem
poze apparet moueri nō quiescere. Notāter igit dixit
phs similiter se habēte moto et mouēte: qz corda pos
set tantū debilitari aut percussio remitti q nō audiret so
nus in tēpoze medio reiterationis: tūc forte eēt quies:
Nāut corda maneat cōtinue equefortis et percussio eq
uelox: apparet in toto tēpoze eē motū sine quiete et sūm
hoc stat difficultas. S. qz vt videbit iserius iter quol
cungz duos mot^{os} p rarios cadit qdē mediatio neqz so
nus neqz motus est cōtinu^{us} et cōsequēter neqz auditio
est cōtinua: l3 apparet cōtinuatio oīum isto p: et in h
dicat sensus vel ymaginatio.

Sed dubitatur qm quinto hui^{us}

Arist. diffiniens
mutationē dicit q oīs mutatio est ex quodā in quidāz
igit nullus motus infini^{us} est mutatio: et cōsequēter nul
la mutatio est mot^{us} infini^{us} p cōuersionē simplicē. Itēz
tertio hui^{us} diffiniēs motū dicit q mot^{us} est act^{us} entis in
potētia sūm q in potētia q diffinitio conuenit tā motui
eterno q motui nouo p cōmētatozē ibidē: igit tā mo
tus etern^{us} q mot^{us} nouus est in potētia ad terminū mo
tus: et p cōsequēs oīs talis est finit^{us}. Rndet q illa pro
positio. oīs mutatio est ex quodā in qdā est intelligen
da sūm totū vel sūm pte: et p sūm oīs motus ē act^{us} entis
in potētia sūm q in potētia: l3 igit mot^{us} infini^{us} nō sit ex
quodā in qdā sūm se totū: tamē ex quodā in qdā sūm p
tem cū qlibz mot^{us} horalis celi sit ex quodā in qdā. Et
am qm mot^{us} infini^{us} sūm se totū nō sit ad terminū mo
tus tamē mot^{us} sūm pte est ad terminū mot^{us}: qm qlibet
vna reuolutio celi q est ps motus infini^{us} ē ad terminū
mot^{us}. Et similiter pōt dici q motus infini^{us} celi nō est de
cōtrario in cōtrariū sūm totū: sed sūm pte: qm mot^{us} qui
est ab oriēte in occidēs est de cōtrario in cōtrariū cum
sit a dextro in finistru celi: cōstat autē dextrū et finistru
aliquo mō dīari: s. nō. ppter ex quo eadē ps celi nūti
ter motus ab oriēte in occidēs: et ecōtra r illi mot^{us} inui
cem cōtinuatur: quoqz vn^{us} est ab oriēte in occidēs: et al
ter ab occidēte in oriēs: si enī oriēs et occidēs ppter cō
trariētū mot^{us} facti iter illos terminos suos nō iuicem
pnt cōtinuari: dñr enī differētie positiōnū celi nō dīa
ri ppter: s. tñ cōtrariari dīetate sufficēte ad motū pro
quāto ps celi nō pōt simul eē in diuersis positiōib^{us} ec
li: sed tñ succēssue ad succēssionē et acq̄sitiōē situs ce
li. (Moueri autē). Ad secūda: ratio nē respōdet phs di
q nō est sūte de reb^{us} inaiatis et mūdo: quonā inaiata
mouētur ab extrinsecō: mūdos autē et cozpozā celestia
mouētur ab intrinsecō: vñ qz motus intrinsecus semp est
ps mobili pōt illud semp mouere: motoz autē extrin
secus nō semp ē ps mobiliō nō opz qz semp moue
at: qñq aut inaiata indigeāt motoze extrinsecō videbī
tur in secūdo tractatu vbi declarabit q inaiata eodez
motuo existēte aliquādo mouētur et aliquā nō moue
tur: totū igit q intēdit hō est pp qd aliq sp mouētur et
aliq n sp mouētz s. mouētz post detē et qesūt post mōtū
s. hui^{us} qōnis pscrutio hō nō h3 locū sed in sequētib^{us}
L. li. (Moueri autē aliquādo aliquid q nō mouetur
ante nullū incōueniēs est: si aliquādo qdē sic extrinse
cus mouētz: aliquādo autē nō hoc tamē qñter vñqz erit
nquerēdus est iñra in h octauo. Dico autē vt idē ab eo

dē motuo exīte: aliquādo quidē moueat: aliqñ autē
nō: nihil enī aliud dubitat h secūda ratio facta q dīcēs
propter quid nō semp alia quidē quiescunt eozum
quē sunt: alia vō mouentur.

Notandum primo sūm cōmētatozem
cōmēto. 19. q. qd in q que
ritur: quare ples rez mouētur: post q nō mouebāt nō
est difficilis ad solūedū in reb^{us}. qz motoz est extrinse
cus notū: est enī p se q cā in hoc ē aut absentia moto
ris aut distātia aut pñtia ipedimēti. Ecce rō sūm cōmē
tatozē ppter quā hñda motozē intrinsecū pnt sp mo
ueri: hñda vō motozē extrinsecū aliqñ mouent et ali
quādo nō mouētur: qm mobile non mouet si motoz
erit absens oīno aut min^{us} distās aut erit ipedimētū tol
lens imēdiatā applicatiōē motozis ad mobile: mo
do oīa ista pnt occurrere: dato motoze extrinsecō: sed
si motoz fuerit intrinsec^{us} nunq^{ue} erit absentia motozis
ad mobile neqz distātia: et poterit ppter ea tolli oē ipē
dimētum vt in cozpozib^{us} celestib^{us}.

Secundo notādū sūm cōmētatozē eodē
cōmēto q quedā entia mouē
tur semp sine cessatiōe vt cozpozā celestia: et quedā quie
scunt semp. s. terra sup quā mouētur h cozpozā: et quedāz
mouētur quādoqz et quiescūt qñqz: et sūt illa q sūt sub
cozpozib^{us} celestib^{us} et sup terrā: vñ qz celus et terra sūt
extrema simplia: et opposito mō se habent quo
ad motū et quietē: qz celus semp mouet et terra semp
quiescit: ignis autē aer et aqua qz medio mō se habēt cū
sint supā terrā: et infra celū etiā medio mō se habēt ad
motum et quietē: sic q aliquādo mouētur et aliquādo
quiescunt. Et nō loquit^{ur} cōmētatoz de aqua aere et igne
vt dīcūt elemēta totalia: qz indubie qd3 tale elemētūz
sūm se totū semp mouetur aut motu circulari vt ignis
aut motu delatiōis vt aer aut motu fluxus et refluxus
vt mare: sed loquit^{ur} de hīs finitū vel sūm partē: quo
nam aliqua aqua quandoqz mouetur et quādoqz qe
scit: et similiter aliquis aer vel ignis aliquādo mouetur
post quietē: et aliquādo ecōtra.

Dubitatur probando q illa similiter
do inter cozpozā inaiata et
cozpozā celestia aut mundū fuit sufficēte: et si nō quo
ad inceptiōē motus. ppter diuersitatem motoz: quo
rum vnus est intrinsecus alter extrinsecus: tamen quo
ad definitiōē motus: quonā tam motus inanima
tozū q motus cozpozū celestiu est motus naturalis
per Arist. primo celi: sed natura agit ppter finē extra
doctrina eiūsdē in secūdo huius: igitur quilibz illorūz
motuum est ppter finē: sed habito fine nō amplius est
motus: qz habēt^{ur} p presentib^{us} in materia cessat mo
tus per Arist. primo de ge. igitur ita cessabit mot^{us} mū
di et cozpozū celestiu sicut motus cozpozū inanima
tozū. Respōdetur q motus est ppter duplicem finēz
per cōmētatozē duo decimo metha. s. ppter finēz ac
quirēdum: et ppter finē habitūz iaz cōseruandū vt pa
ter de motu ambulationis quo qd aliquādo mouetur
vt acquirat sanitatē: quādoqz vō vt sanitatē habitūz
cōseruet: et sic mouent intelligētie celus: nō vt acqui
rant finē: cum sit in vltima pfectione sua nō existētes
quādoqz in actu: et quādoqz in potētia: sed vt finem
habitū cōseruent: huius autē finis duplex est vt asse
rit cōmētatoz secūdo celi dīcēs q intelligētie mouent
cozpozā celestia duplici fine. s. fine dicto primaria intē
tione. Et hec est cōtinuatio generationis et cozruptio
nis hozū inferioz: mouēt igitur intelligētie celū: vt con

Q ii g

Tex.
cō. 18.

Tex.
cō. 19.

De hiscorum.

Tex.
cō. 20.

tinua et sempiterna sic vnio beatifica earum ad primam causam et hoc principali intentione: ex consequenti vero eterna sit generatio et corruptio horum inferiorum corpora autem inanimata quandoque sunt in actu: et quandoque in potentia: deo mouentur propter perfectionem et finem acquirendum propterea cessat motus in eis acquisito finem: non autem in corporibus celestibus ex quo non mouentur propter finem acquirendum: sed tantum preseruandum. (Maxime autem). Ad secundam rationem respondet philosophus dicens: ista facit maximam dubitationem propter illud quod apparet motum animalis esse post quietem nullo alio motu prececedente: sed illud non est verum: cum semper motus localis a se a continente aut a virtute nutritiua: horum quidem duorum motuum animal non est causa: quia isti duo motus sunt alterationes: et animal non mouet seipsum finem omnem motum: sed tantum finem motum localem: bene tamen dependet motus localis animalis ab illis duobus motibus: nam ex istis duobus motibus mouetur intellectus vel appetitus quo postea mouetur totum animal motu locali. Et ponit philosophus exemplum de dormientibus in quibus videtur esse quies omnino quantum ad animales motus. videtur enim quod animal surgens a somno moueatur post quietem nullo motu precedente in eo: cum in somno maxime viget sensus sic quod non apparet in nobis aliquis motus sensibilis: propterea animal surgente post somnum ille motus videtur fieri absque motu precedente: sed non est ita cum illum motum precedat necessario motus alterationis factus a continente aut factus in cibo a virtute nutritiua de his tamen dicitur in sequentibus. Lege licetram. (Maxime autem) vtiq; videbitur tertium habere dubitationem quod sit cum non insit prius motus quod accidens esse in animatis: quiescens enim prius post hoc vadit mouente exteriori nullo sicut videtur: hoc autem falsum est: conspicimus enim semper aliquem motum in animali naturaliter precedere motum: huius autem motus non ipsum animal causa est: sed continens fortiter: ipsum autem animal dicimus ipsum mouere non finem omnem motum: sed finem locum: nihil enim prohibet magis autem fortassis necessarius est in corpore multo fieri motus a continente: horum autem quosdam intellectum aut appetitum mouere: illi autem scilicet intellectui vel appetitui mouere animal totum iam animal mouetur: quale contingit circa somnum sensibilis quidem enim cum neque vnus insit motus finem quod apparet in existente tamen aliquo surgunt animalia iterum: sed namque manifestum et de his ex sequentibus.

Notandum primo finem commentato rem commento. 20. quod si inuenimus aliquid moueri in animali quod est naturale in eo: et intendit Aristoteles per hoc alterationem que est in corporibus animalis ex anima nutritiua per calorem naturalem qui est in eo: nunquam autem cessat actio istius caloris naturalis: cum enim cessauerit: tunc est mors: iste igitur vnus motuum est ex quibus non fugiunt corpora animalium. Secundus autem motus est motus alterationis qui fit ex continenti extrinseco. Intendit commentator quod siue moueatur animal localiter siue non moueatur semper mouetur duplici motu alterationis: quorum vnus est ab intrinseco: ille scilicet qui fit ab anima nutritiua per calorem naturalem: et alius ab extrinseco: scilicet a continente elemento: contentus enim

ab elemento continue alteratur ab illo finem aliquam qualitatem primam: et differt actio caloris naturalis ab actione continentis: quoniam si deficeret actio continentis: non propter hoc sequeretur mors.

Secundo notandum finem commentatores eodem commento quod ista dubitatio est propria motui locali: quia non inuenitur aliquid moueri ex se nisi in motu locali: in ceteris autem motibus motor est extrinsecus. Istud commentum videtur repugnare priori commento: si enim alteratio fit in corpore animalis a virtute nutritiua mediante calore naturali: sequitur quod iste motus habet motorem intrinsecum. Respondetur quod alteratio facta in corpore animalis habet motorem intrinsecum et extrinsecum: intrinsecum quidem inquantum alteratur corpus animalis per animam: extrinsecum vero inquantum alimentum alteratur per animam: aut corpus alteratur per alimentum: anima enim est motor extrinsecus alimentum: et alimentum est motor extrinsecus corpori animalis.

Tertio notandum secundum commentum commentatores eodem commento quod animali non accidit appetitus nisi si ex ymaginatio: verbi gratia cum patitur sitim ymaginatur aquam et appetit eam et mouet ad illam: et similiter cum patitur famem: quando tunc surgit et cum auferunt ei appetitus quiescit aut accidit et fatigatio et quiescit. Et Aristoteles dedit exemplum in somno: quies enim animalis in somno est quies perfectissima que fit post motum: experientia ab eo est perfectissima motus post quietem perfectam. Iste est ordo in motu animalis finem quod est animal primo quidem in eo ymaginatur quedam passio: scilicet famem aut sitim aut timorem. Secundo ymaginatur ad aliud pertinens illi passioni: scilicet ymaginatio aque aut cibi aut fuge. Tertio succedit appetitus quo appetit aquam propter sitim: aut cibum propter famem: aut fugam propter timorem. Quarto vero sequitur motus fuge aut appetitus quoque animal tunc mouet ad cibum vel ad aquam tanquam ad obiectum conueniens et recedit ab aliquo nocuo tanquam ad obiectum disconueniens: quies autem fit in animali quando subtrahitur appetitus aut illi accidit fatigatio: quiescit enim in vigilia animal extincto appetitu fame et sitis aut adueniente fatigatione in somno vero ex ligamento sensuum exteriorum: ista est perfectissima quies: si cut etiam motus sequens experientia est perfectissimus motus cum ad hunc motum vel quietem non concurrat nisi motor intrinsecus et tam per illum motum quod per illam quietem perficiatur animal.

Sed dubitatur ponendo aliquod animal pati sitim aut famem antequam percipiat per aliquem sensum exteriorum aquam vel cibum: si igitur ad hanc passionem sequitur statim ymaginatio sic sensus interiores actus sequitur quod est possibile aliqua sensatio interior absque sensatione exteriori: cuius oppositum determinat Aristoteles et Commentator secundo de anima. Respondetur quod sicut aranea facit telam propter muscam quod nunquam sensit: et ymundo nidum propter filios quos nunquam cognouit non per aliquem sensum interiorum vel exteriorum perfectum: sed instinctu nature per quandam habitum insequentem formam: ita accidit ymaginatio aque vel cibi non per aliquem sensum declaratum interiorum vel exteriorum: sed ex instinctu nature a qua egrediuntur quedam cognitio que non

Libro octauus.

Tex.
co. 23.

est sensatio proprie interior vel exterior: sed dicitur imaginatio p̄ q̄to sit ab imaginatiua imperfecta seu fantasía non existēte in aliqua determinata pte corporis notandū fm̄ cōmen. eodē cōmēto (q̄ q̄n ista vīus. s. nutritiua fuerit operata in nutrimento p̄ calorem nālez humefacit ex eo membra que sunt sompni v̄z cor & cerebrum: & tūc dormit necessario aīal: & cum accidētia virtutis nutritiue cōpleur in cibo & cessauerint vapores qui sunt ex digestionē abī expergescit animal) Ecce q̄ motus localis factus ab aīali fm̄ q̄ est animal necessario p̄supponit motū alterationis nō autem motus localis celi p̄supponit aliū motum cum ibi non sit virtus nutritiua neq̄ sensitiua. ¶ Sed p̄m & cōmentatozē pōt aliquāliter instari p̄bādo nullum motū esse eternū q̄ cumq̄ ille sit accipiēdo iterum diffinitionē p̄bi datam tertio huius v̄z motus est actus entis in potētia fm̄ q̄ in potētia quā dicit cōmentatoz ibidem cōpetere motui eterno sicut motui nouo: & quero vtrū mo⁹ celi quē cōmentatoz dicit esse eternū est actus entis in potētia ad terminū motus vel nō fm̄ se totum. si sic sequitur illū non esse eternū: si nō fm̄ totum sed solum fm̄ partem cū illud q̄ conueniat alicui fm̄ partem & maxime q̄ritatiua m̄ conueniat sibi per accidens per cōmentatozem. 5° huius sequitur q̄ duozū indiuiduozum eūsdē speciei specialissime vnum recipit diffinitiones per se & reliquū per accidens & patet p̄ia quia motus finitus recipit p se diffinitionem datam de motu & motus eternus eiusdem speciei cum illo recipitur per accidens ratione partis q̄ritatiue eius. Secūdo arguitur q̄ nec motus p̄teritus neq̄ motus futurus est perpetuus infinitus v̄l eternus: quonā omne eternum a parte ante est eternū a parte post: sed nullus motus p̄teritus finiat⁹ ad h̄ instans est eternus a parte ante: tenet p̄sequētia mīozū maior v̄o est Aristo. p̄mo ce. Item totus motus p̄teritus est p̄tertransitus: igitur totus motus futurus p̄t esse p̄tertransitus & p̄ cōsequens non est infinitus a parte. patet cōsequētia quia si aliqua magnitudo potest esse p̄tertransita ab aliqua virtute tanta magnitudo potest esse p̄tertransita ab eadem vel cōsimili virtute. constat autem motum futurum tantum esse quantus est p̄teritus si vterq̄ est infinitus. Rūder burleus negando p̄sequētia illam r̄ cōcedit q̄ si aliqua magnitudo ē p̄transita ab aliqua virtute tāta magnitudo p̄t esse p̄transita a cōsimili virtute dīmodo p̄transitōdes fiat eodem modo. s. versus prem finitam. vbi autem vna p̄transitō fiat versus prem infinitā illud nō sequitur: quia igitur p̄transitō motus p̄teritū est versus partem finitam & p̄transitō motus futuri est versus partē infinitam nō oportet motum totālē futurum posse esse p̄transitum: sed totus motus p̄teritus est p̄transitus. S̄z p̄. totus motus p̄teritus & totus motus futurus sunt eiusdem speciei specialissime: sed prius est corrupt⁹ fm̄ se totū: igitur secūdus est corruptibilis s̄z se totū: patet p̄sequētia quia corruptibile & incorruptibile differūt plus q̄ genere per Aristo. io. mēba. Et firmatur quoniam si impossibile est aliquid esse transmutatū impossibile est illud transmutari per Aristo. 6° huius. p̄ idem si impossibile est aliquid esse p̄transitum impossibile est illud p̄transiri sed fm̄ philosophum impossibile est totum motum futurum p̄transiri: igitur impossibile est illud p̄transiri & per consequens est impossibile illud esse. Iste rationes etiā p̄bant tempus esse finitum ex omni parte q̄s vna cū alijs factis ante soluere ē

difficile supposito fundamētis Aristo. & cōmentatozū non tamen demonstrant sicut neq̄ rationes Aristo. p̄ parte cōtraria: sed omnes procedunt ex probabilibus l̄z maiorem credulitatem faciant ratios fidei q̄ ratios Aristo. neq̄ Aristo. credit suas rationes esse demōstratiuas. p̄bables cum dixerit primo topicozū q̄ p̄bleuma de eternitate mundi est. p̄bleuma neutrum: neq̄ intendebat procedere nisi per viā nature vbi agēs est in potētia & non in puro actu & vbi factio ē terminus motus & non simplex emanatio producentis ad productum.

Princi.
co. 24.

Primum autem considerationis. Iste est secundus tractatus. 8° p̄bicozū in quo Aristo. de terminat de imobilitate p̄mi motoris postq̄ p̄scrutatur⁹ est de eternitate mo⁹ in cōmuni. Et ad inuestigandum imobilitatem p̄mi motoris oportet primo dissoluere vnam dubitationē p̄tius tactam videlicet p̄pter qd̄ aliqua entia mouentur & eadem postea quiescunt sic q̄ mouentur post quiescē & iterum quiescunt post motū: hoc enim est principiū inuestigandi imobilitatem p̄mi motoris. Diuidit ergo tractat⁹ iste in. 4as capla quo p̄ primū ponit diffinitionem in p̄bus mundi quo ad motū & quiescē. Scd̄z. p̄bat q̄ omne q̄ mouet mouet ab alio (ibi principiū autem iterū) Tertiū demonstrat q̄ est deuenire ad primū mouēs motū (ibi hoc aut dupliciter) Quartū v̄o cōcludit q̄ est deuenire ad primū motorem oīno imobibilem ibi (ad dicta aut & sic intelligēb⁹). ¶ Primū capitulū diuidit in duas ptes in quaz̄ prima p̄bs ponit tres suppositiones p̄ modum trium distinctionum in scd̄a v̄o exequitur de intento ibi (oīa igitur q̄scere. Quantū ad primū capitulum sit hec p̄suppō: necessaria oīa semper mouent vel oīa semper q̄scunt: aut alia quā mouent & aliqua quiescunt: aliq̄n ista suppositio ē manifesta: quia nō datur mediū inter membra n̄bil. n. est quin illud semp moueat: aut semper quiescat: aut aliquid quando moueat: & aliq̄n quiescat lō quēdo de eo q̄ ē aptum nanū moueri vel quiescere: q̄ deus & intelligentie nec semp mouent neq̄ semp q̄scunt nō ē aliq̄n mouēt nec aliq̄n quiescunt. Le. li. (Principiū aut cōsideratōis) de imobilitate p̄mi motoris (est q̄ qd̄ de oīe dubitatōes: q̄re qd̄ eo p̄ q̄ sunt aliq̄n qd̄ mouent: aliq̄n aut q̄scunt: iterū ad q̄ p̄scrutandū sit hec p̄suppō (necessario aut oīa aut q̄scere semp aut oīa semp moueri aut alia qd̄ moueri alia qd̄ q̄scere. ¶ Secūda suppō. ea quē mouent & ea q̄ q̄scunt aut semp mouentur: aut semp q̄scunt: aut aliq̄n mouent & aliq̄n q̄scunt. Sic q̄ sunt apta nata indifferent moueri & q̄scere aut magis moueri q̄ q̄scere: aut cōmagis q̄scere q̄ moueri: ista suppō ē non indiget declaratiōe: q̄ nō datur mediū inter membra. sicut enim quē sunt & ea quē nō sunt necessarie: & semper non sunt: aut aliq̄n sūt & aliq̄n nō sūt ita in p̄posito de motis & descētib⁹. Le. li. (Et iterū ho p̄ quē mouentur) necesse est moueri semper. quē vero quiescūt quiescere. semp aut oīa apta nata sunt similiter moueri & quiescere: aut reliquū ampli⁹

Philosophorum.

Tertia suppositio contingit aliq̄ semper moueri. alia autem aliquādo moueri et aliquando quiescere: ista suppositio etiam non indiget probatione: quoniam corpora celestia semper mouentur et partes centrales mundi semper quiescunt. ea autem que sunt inter celum et terram aliquando mouentur et aliquando quiescunt tam mixta quā elia et huius diuersitatis oportet assignare causam. propter quod aliquādo mouentur et aliquando quiescunt inuenta appaerunt solutiones omnium dubitationum ab antiquis de quiete mundi ac partium eius habebitur etiam finis a nobis intentus in philosophis: videlicet quod est dare motum simpliciter in mobile. *Le. li. (Et tertium minimum supponendum est istud: ptingit enim alia quod semper in mobilia esse eorum que sunt alia vobis semper moueri alia vobis cum vrisque accipere. scilicet motus et quiete quod quidem nobis dicendum est secundum veritatem: hoc enim habet solutiones omnium dubitationum) ab antiquis (et finis nobis est huius negotii philosophi vobis de immobilitate primi motus.*

Notandum *secundum commentatorem. commento. 1. quod declaratum est in. 7. hic esse primum motum in loco ex se ad quem pueniunt ceteri motus locales. et est manifestum per se quod ceteri motus inveniunt per sensum reduci ad motum in loco. scilicet ad corpus celeste: cum fuerit primum ad illud quod declaratum fuit primo in hoc tractatu. scilicet primum motum est eterni motus erit necesse huius esse aliq̄ quiescens eternum si quod moueat hoc primum motum et hoc motum eternum est illud quod videtur sensu moueri semper et est corpus celeste et quiescens quod videtur sensu semper quiescere est terra. Prima propositio commentatoris est ista: celum est primum motum ex se. hec propositio est probata. 7. huius ubi est ostensum quod non ptingit pcedere in infinitum in mouentibus et motis localiter: hoc est deuenire ad vnum primum quod mouetur ex se a principio intransito: huius autem est celum. Secunda propositio. motus celi est eternus. ista propositio dicitur commentator est probata tractatu primo huius octauis: sed illud non est verum sed probatum est motum in communiternum. neque de motu celi est facta aliq̄ mentio nisi forte incidentaliter respondendo ad obiectiones in primum. Tertia propositio. quies terre est eterna. patet quia si celum mouetur necesse est terram quiescere ut probatur. 1. c. sed celum semper quiescit: igitur quies est eterna. Quarta propositio. omnes alij motus per sensum reducuntur ad motum celi probatur. omne de nouo factum reducitur ad antiquum et eternum: sed per sensum percipitur celum semper moueri et alia mobilia de nouo moueri ut patet inductiue: igitur per sensum omnes alios motus reducimus in motu celi non tamen per sensum tantum: sed etiam per intellectum coniunctum sensui (Omnia igitur quiescere) ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus premittit suppositionibus et distinctionibus exequitur de intento per quatuor conclusiones quarum prima est hec (non omnia semper quiescunt.) Secunda conclusio. non omnia semper mouentur. 1. (ferre autem adhuc.) Tertia conclusio. aliqua mouentur quandoque et aliquando quiescunt. (ibi at vero neque.) Quarta conclusio. non omnia aliquando mouentur: neque omnia aliquando quiescunt. (ibi omnia autem.) Primam conclusionem ponit philosophus contra zenonem negantem omnem motum et concedentem omnia semper quiescere quod dupliciter probat et primo per experientiam sensus quoniam videmus aliqua moueri localiter aliqua alteratiue aliqua secundum augmentum et aliqua secundum diminutionem: igitur non omnia quiescunt: est enim quedam*

infirmitas et debilitas intellectus negare illud quod est manifestum ad sensum. propter aliq̄ rationem philosophicam sicut fecit zenon ut patuit. 6. huius. *Le. li. (Omnia igitur quiescere) concedentes (et huius rationem querere) eorum que patent sensui sunt demercentes sensum. id est destruētes experientiam sensitivam et infirmitas quedam est intellectus.*

Notandum *secundum commentatorem. commento. 2. quod qui querit rationes quibus destruat id quod apparet sensui est debilis discretiois vere. n. conclusiones non declarant nisi a propositionibus et propositiones a sensu et experimentum sermonum vero non est nisi ut conueniant sensatibus et non eorum. arguitur. n. sic commentatorem. conclusiones declarantur per principia et principia per experientiam et experimentum per sensum et sensata. igitur non oportet queri ratio destruens sensum vel experientiam sermones. n. sequi debent sensata et non eorum sic non oportet esse in rebus sensatis sicut sermones: sed tales dicuntur esse sermones quales existunt res sensate. (Et de toto) secundo arguit philosophus sic. si omnia quiescunt igitur nullus motus est igitur nulla scia est: neque aliqua opinio. propter quia quia omnis scia et omnis opinio acquiritur per motum: scia. n. est habilius acquisitus per demonstrationem et opinio est habitus acquisitus per sillogismum probabilem constat autem nullam fieri demonstrationem neque sillogismum absque motu: cum necessario moueatur intellectus a premissis ad conclusionem formam demonstrationem aut sillogismum. probabilem: quod igitur opinio zenonis negabat motum non solum in parte: sed in toto ideo destruebat non solum philosophiam: sed omnem aliam scientiam. *Le. li. (Et de toto aliquo sed non de parte est ambiguitas.) id est dubitatio zenonis negantis motum non solum in parte sed in toto (neque solum ad philosophum sed ad omnes alias scientias vult dicere: et omnes opiniones) ptingit dicere zenoni propter id quod motu vult omnes scientie et opiniones.**

Notandum *secundum philosophum quod philosophus non hinc arguitur de opinionibus zenonis: quoniam nullus artifex spatialis probat sua principia: neque arguitur negantem sua principia ut per inductionem de geometria et arismetico et alijs: sed metaba. aut loyus est ille quod potest probare sua quod aliena principia cum sit artifex cōis probat autem motum esse principium in scia nō: cum nō sit principium motus ut patuit. 2. huius. *Le. li. (Amplius autem de principijs oportunitates. id est opposita principiorum nullus artifex spatialis probat sicut in cōibus circa doctrinas mathematicas) nihil sunt ad mathematicum. sicut autem in alijs sic neque de eo quod nunc dicitur ad philosophum suppositio enim est quod natura principium motus sit.**

Notandum *secundum commentatorem. commento. 2. quod nullus artifex scientie alicuius secundum quod est artifex illius oportet dicere ei qui negat principia illius scie ut declaratum est in posterioribus verbi gratia mathematica. non oportet dicere ei qui negat aliq̄ principium mathematica. ut magnitudines diuidi in infinitum aut punctum esse: et in alia scia manifestum est quod nullus non oportet dicere ei qui negat motum esse: quod motum esse est principium in hac parte et quod negat motum negat naturam. dictum est. n. in diffinitione nature ipse est principium motus et quod negat naturam negat naturam et quod negat substantiam alicuius artis nullum hinc sermonem artifex illius artis cum non habeat principium per quod loquitur eo quod negat principium ex quod fundatur adictiones negationis ubi. Notanter dicit commentatorem nullum artifex alicuius scie secundum quod est artifex illius: quod iam philosophus arguit zenonem negantem motum esse non quod id eo quod est artifex scie naturalis nec in eo quod est artifex communis*

Tex.
cō. 22.

Liber octauus.

Ter.
10. 13.

sed in eo q̄ est phicus cōiunct⁹ metaphisico & isto mō
posset geometra arguere illud principii magnitudo
est diuisibilis in infinitum: aut in eo q̄ nālis aut in eo q̄
geometra cōiunct⁹ nāli. (Ferre autē ad huc) scda cōclu-
sio. non omnia semp mouentur. ista cōclusio vadit
eractum di. nihil vnq̄ quiescere sed omnia semper eē
in continuo motu tanta successioe q̄ duo p̄dictoria sūt
simul vera: hec opinio minus est inconueniens q̄ pria
quia minus est inconueniens omnia semper moueri q̄
omnia semper quiescere q̄ d̄ declarat cōmentato: primo
q̄ motus est manifestioz q̄ere. Secdo quia motus ē ha-
bitus & quies priuatio. Tertio q̄ multa mouentur que
apparent quiescere. Quarto q̄ prima opinio nullam
rationem habuit h̄ aut h̄uit aliq̄ rōnem qm̄ motus est
passio corpoz nālium & nō sequitur hoc apparet quie-
scere igitur nō mouet cum multa moueant que tamē ap-
parent non moueri: aut ppter tarditatem motus sicut
cōtingit in pondere & rota borologij: aut ppter distan-
tiam: sicut euenit de astris & planetis: h̄ enī in magno
tpe percipiuntur esse moti: sed in paruo credit illa quie-
scere. Et h̄ hec opinio sit minus erronea & minus incō-
ueniens q̄ pria ipsa tñ destruit nām sicut prima quo-
niam nā est principii quies sicut motus: id sicut pria
negans oēm motū destruit naturam: ita scda negans
oēm quietem destruit illam. Sed isti negāt nām eē prin-
cipium q̄eris dicentes motū aliq̄ esse ita occultum no-
bis q̄ later sensus ppter q̄ cām credius res quiescere q̄
tamē mouentur. Licet igitur hec opinio sit minus incō-
ueniens q̄ prima & multa moueant que apparent que-
scere & quātūcūq̄ hoies istius opinionis non deter-
minant qui motus absconduntur a sensu ut p̄ aliqui aut
oēs: tñ non est difficile arguere d̄ eos demonstrado in-
possibilitatē opinionis ut statū videbit. Le. 11. (Ferre autē
ad huc & oīo differentie moueri sūm quid ē minus at
hec preter artem. h̄ hoc est minus inconueniens q̄ primū
positū quidem. n. est natura in phicis. (Principiū sicut
motus & quies. Similiter autē phicum est) quies sicut
motus: & dicunt quidam moueri eo q̄ que sunt nō alia
quidem: alia vero nō: sed oīa & semper: sed latere hoc
nostrū sensum ad quos & quidam non determinantes
qualem motum dicunt abscondum esse: aut omnes nō
difficile est contradicere.

Notandum q̄ duplex est euidētia. s. sūma & naturalis. euidē-
tia sūma est illa q̄ quis in credēdo nō pōt decipi. cui
dētia nālis est illa que habet ex q̄būdam coniectura-
tionibus & rōnibus: aut experientis naturalibus: licet
igitur nō sit nobis euidēs euidētia sūma aliqd̄ mo-
ueri vel q̄scere: tñ est nobis euidēs euidētia nāli aliqd̄
moueri & aliquid quiescere: & h̄ motus sit p̄ pria passio
corpoz nālium nō tamen ppter hoc oīa corpoza nā-
lia semper mouentur: sūm enim est p̄ pria passio homis
& tñ non semper hoies ridēt sed sufficit q̄ omnis ho-
mo sit sensibilis & ita sufficit q̄ omne corpus sit mobile.
(Neq̄. n. augeri.) Contra hanc opinionē arguit phs
p̄obans cōclusionem suam & primo in motu ad q̄riti-
tatem quoniam non omne q̄ mouetur ad q̄ritatem sem-
per mouetur ad q̄ritatem: qm̄ vegetabilia que mouen-
tur ad q̄ritatem prius p̄ augmentationem & posterius
p̄ diminutionē: non semp mouent ad q̄ritatem: quoniam
augmentatio & diminutio sunt mot⁹ & igitur mediat q̄er
inter augmentationem & diminutionē: & per p̄ns in illo
medio nō sit motus ad q̄ritatem: nō ēt omne q̄ in ali-
quo tpe auget cōtinne p̄ totū illud tps auget: sic q̄ to

ta augmentatio corrūat totū tpi & medietas medietati tē-
poris: & sic in infinitū qm̄ in toto anno acq̄ritur digita-
lis q̄ritas & tñ non oīz q̄ cuilibet p̄t anni corrūat ali-
qua pars digitalis q̄ritatis cū illa q̄ritas acq̄ritur p̄
resolutionē alimētū p̄ueri in naturā aliti mō non oīz in
qualibet pte anni alimētū resoluit: sicut. n. oīz in quali-
bet parte anni alimētū p̄cesse. Istud exēplariter dēla-
ratur qm̄ in cauatione lapidis ex descensu gutta: & aq̄:
non oīz illam cauationem corrūat totū tpi descensu:
gutarū: sic q̄ tota cauatio fiat in toto tpe & medietas
in medietate: & sic in infinitum: q̄ non quilibz gutta ca-
uat lapidem in actu: sed tñ vltima in virtute p̄ceden-
tius: sicut ēt cōiungit de planta que nascit in lapide que
tādem frangit & diuidit lapidē: nō. n. oīz illā diuisionem
lapidis fieri in toto tpe ḡnariōis plante: & medietate
tem in medietate: & sic in infinitū: sed sic prius sit ḡnariō
plante anteq̄ diuidat: ita prius sit dispo sitio lapidis p̄
mollificationē anteq̄ fiat cauatio. Si ēt fiat tractus na-
uis non oīz motū illum corrūat totū tpi applicatiōis
hoiū ad illam sic q̄ diuisi applicati successiue p̄ueri-
sas ptes naui mouebāt: qm̄ prius applicat⁹ nō mo-
uet nauē: neq̄ partes eius: neq̄ scdus sed vltimus. vna
cum p̄cedētibz mouet nauē. ita cauatio nō sit suc-
cessiue iuxta successiūm descensū guttarū diuidendo
illam cauationem in infinitum p̄m infinitā diuisionem
temporis. Sic tñ p̄posito dicat de augmentatiōe q̄ nō
semper sit augmentatio. accepto. n. vno anno in quo p̄
augmentatiōē acq̄ritur digitalis q̄ritas si qualibet
parte illius anni sit augmentatio sicut neq̄ in qualibet
acq̄ritur pars digitalis q̄ritatis: q̄ oportet p̄rio dis-
ponere alimētū q̄ est materia augmenti: v̄z alterari
de coqui corūpe & ipm̄ cōuētere in nām aliti. hec quide-
oīa sunt in anno acquisitionis digitalis q̄ritatis ut p̄-
cedunt augmentatiōē. Le. 11. (Neq̄ enim augeri neq̄
minui possibile est cōtinue: sed ēt & mediū quiescit in-
ter augmentum & diminutionem. Est autem similis
rō hinc de eo q̄ est guttam cōcurrere ad cauatiōē la-
pidis & nascētia in lapidibus (lapides scindere non
enim sit tñ effodit aut remouit gutta de lapide aliquo
tempore & mediū illius remotū in medio tpe prius re-
mouit sed sicut nauis tractus est p̄ multos hoies & gut-
te totū tpi mouet p̄ aut illo: in nullo tpe tñ. diuidit qui-
dem enim q̄ remotum est in plura: sed nihil eorū mo-
tum est seorsum sed simul. manifestū igitur q̄ nō est ne-
cessarium semper quidem abire q̄ diuiditur diminutiōe
infinita: sed contingit totum simul abire. l. acq̄riti non
p̄m diuisionem temporis.

Notandum primo p̄m cōme. com-
mento. 13. q̄ nō est ne-
cessariū vna collectio gutta: & opat in lapidē primā
operatiōē q̄ apparet in actu in aliquo tpe ut gutte fa-
ciant medietatē illius opatiōis in medietate tpi: & sic ē
infinitū & cū sit tñ nō inuenit illa nisi post definitiā
passionū infinitarū. & iam declaratiū est hoc esse impos-
sibile in. 5. s. ut factio motus cēntialiter aliū motum &
ideo est necesse ut prima pars sit i actu mot⁹ & partes
eius in simul. In dēdit cōmentato: inducere duo incon-
uenientia si cauatio lapidis sit successiue in infinitū p̄m si
mitā diuisionē tpi: primū ē q̄ aliq̄ est passio q̄ nō inue-
nit nouit facta nisi post definitiā infinitarū passionum
nam si medietas cauatiōis sit in medietate tpi: & scia
ps cauatiōis in. 3. p̄t tpi: & sic in infinitū cum nunq̄
fiat cauatio absq̄ corruptione alicuius corruptionis
sufficiet lapidis sequi q̄ infinite superficies sūt corrupte

[illegible]

Secundū do notadū fm cōmen. eodē 2°
bilis nō tñ sedur vt q̄z paill^o passiois fiat a diu
pte guctaz descendēti: sicut eximari possēt q̄ sit ex
in actu sit subito) sic q̄ cauati indiuisibls sit ita
passio vsz p̄plices indiuisibls sit sic q̄ nō sit successiue
p partē p^o p̄tem: sicut multi eximār: 13 ad q̄ritatē sit
se mo^o nō tñ ad q̄lter q̄ritatē sit se mo^o: q2 ad li
neam 7 suplicē q̄ sunt t̄mīni q̄ritatē nō est p se mo^o sit
q̄ritatē nō est se mo^o ad gradus t̄mīnates latitudines
q̄ritatū. 2 elct 2° q̄ cā p̄ p̄es lapidis nō auferunt
p̄bitis in infniti: q2 p̄es lapidis 7 alimēti 7 et co po
ris aug^o nō sunt in toto in actu 7 in p̄o: igit alio q̄ to
rum in eis sil mouet 7 nō vna p̄ an allā in infniti.

Tertio notandū fm cōmen. 2° codē q̄ im-
 pole est v^o passio modica q̄ apparēt
 in multis ciuitatib⁹ p̄ps illoz annozita q̄ q̄libet p̄
 sensibilib⁹ illius tpi b̄ear ptem fenitib⁹ illius passiois.
 vbi q̄ sit aliqd augeat fm q̄libet digitalē in vno āno
 nō o³ q̄ in q̄libet p̄fist⁹ tpi in actu sit aliq³ ps augm⁹
 tabilis: ncq³ q̄ in q̄libet p̄fist⁹ tpi in actu adcurat⁹
 aliq³ ps in actu digitalib⁹ q̄ritas q̄ sit p̄es in actu ro-
 dius anni q̄ est fallum: qm̄ ps in actu tam tpi q̄ mot⁹
 q̄ digitalis q̄ritas est illa q̄ per se ipsa est p̄ceptibilis
 a sensu opume dispositio. p̄st autē tales plures esse in
 anno quā magnitudinē ad q̄ritatē digitalē seu q̄ in ip̄a
 q̄ritatē digitali nō tpi p̄ hoc est claudendū cōmentū
 totē vele augmentū nō posse ēē p̄mū in anno ad q̄-
 ritatē digitalē qm̄ sicut q̄ritas digitalē p̄ p̄rāsiū in āno
 adq̄te p̄ motū localē p̄mū tpi p̄ motū aug⁹ p̄mū.

Quarto notandū q̄ p̄his p̄ augmētatio nēz
intelligit motū ad maiorē q̄ritatē
nō q̄dem p̄inuū sed dīscōtinū ⁊ interpellatū p̄ dēter
mediā cuiusmodi est augmētatio hoīs ad p̄fectū sumaz
q̄ritatē q̄ acq̄rit in tota vita sua. iō. n. augē p̄uer p̄
nūe quousq̄z venit ad etatē p̄fectā. sed q̄iz augē ⁊ q̄iz
dēscit a motu augmētatiōis et ān p̄stans in uegeta
tībūs etī videmus q̄ nō p̄ augēt nō in hyeme. ve
rūtā multē augmētatiōis sūt p̄uē q̄ sūt p̄essitūs. co
ciūs augmētatiōis dīscōtinū. p̄ponere. n. q̄iz augmē
tatio ēr indīfībilis. sed q̄libet ēēt dīscōtinua q̄ nō est
p̄cendū. (Sūt autē ⁊ in alteratiōe.) arguit Aristō.
intēp̄tū suū in motu alteratiōis p̄bando q̄ nō oē q̄ alte

[illegible]

Notandum primo fm come. come.
10.23. q non est necesse
si alteratū diuiditur in infinitū. ppter hoc ē alteratū
diuiditur in infinitū. s. in quātum sit ab alterate. ita q
si imaginatū fuerimus alterans alterare cōtinget ut il
lic sit alteratō. si nō apparet sensui iō pars prima
quē sit ex alteratōe in actu est determinata. Ecce scō
cōmentatō. 2. q in alteratōe est dare primā partē in
actu sic q aliqua p. mot⁹ sit subito. s. se arguit. 3. q di.
q determinatū est. 6. b. uisus q nō ptingit dare primā
partē motus. sed ante oēm motum fuit motus. Rñdet
2. q duplex est motus vs primū. 2. dīscōtū. 3. h. nō de
tur p. p. in motu primū in daf p. p. in motu dīscō.

Liber octauus.

tinuo: v3 si aliqd mouet in qualibet parte pari alicui⁹ spaci⁹ in qualibet impari qdeleret: aut si aliqd sanare tur in p^a quarta alicuius hore 7 in 3^a et sanaret i alijs vo egrotaret in casu isto prius motus terminatus ad quietem vocatur prima pars motus in actu: est enim pars totius motus aggregati 7 est ps in actu cu non continet alteri motui: sed tminet p qdē: 7 talis motus dī aliqn fieri subito rōe sui termi ad quem: q subito fit motus igit dī fieri subito duplici aut rōe sui q2 est mutatio nō hñs ptes inuicē succedētes sic est gnatio 7 cor ruptio: aut rōne sui termi ad quē q subito 7 indiuisibi liter acqrit 7 non p ptem post ptem sic sanatio p gela tio: ergo dī indiuisibilis 7 subito: aut rōne sui q2 nō mē surat tpe aut rōe tmini ad quē q subito iduat: 7 l3 dī pō fm quā aq p gela fit successiua successione tpi nō tñ pp hoc forma inducta successiue inducit: sed subito sicut ptingit de sanitate 7 de figuris ac ēt hñbus aie q subito inducunt: 7 tñ dī pōnes pteit sūt successiue cō diuise tēpori.

Secundo notandū fm cōmē. eodē cō mento q nō est hic motus cō tinu⁹ nisi motus localis: q2 est velocissim⁹ motuū: 7 h est ita: q2 illud q augmentat⁹ verbī grā digitalr in vno anno nō possumus dicē q in qlibet pte pte determi nata iueniamus pte magnitudinis fieri sicut accidit h in motu in vbi. 7 cā in hoc est q2 mīa ptiū magnitudinis facta est determinata in intellectu 7 qlibet eaz sit in in stanti cū sit indiuisibilis in factiōe. Istud cōmētū est sa ne intelligēdū qm cū ad qritatē 7 qritatē sit mot⁹ sicut ad vbi: tñ in augmentatiōe duo sunt p dēderāda: v3 exten sio 7 gnatio. quo ad extēsiōē augmentatiō est mot⁹ priu⁹: sed nō quo ad gnatiōē: qm cū in qlibet gnatiō ne fiat vñū mīnīmū nāle infinita mīa gnarent in qlibz augmentatiōe ptiua 7 sic semp fieret cor⁹ infinitum in actu. Sūt alteratiō 7 maxie p quā gnatur suba dupli cter p dēderat v3 fm in extēsiōē qritatē 7 gnatiōē forme subalis. p^o mō alteratiō est ptiua: sicut 7 ipsa qritas in tētiblis 7 remissiblis successiue acqrit successiōe pti nua sed 2° mō nō pōt ēē alteratiō ptiua pp cām dictaz sed q2 in motu nō cōsiderat nisi spaciū q acquirīt vel depdīt. id motus localis est absolute ptiuus nō autē motus ad qritatē vel qualitātē. (Et p3 q serf) 3° pbat pbs pōne3 suā quo ad motū locale: v3 q non oē q mouet motu locali semp mouet localitē: sed q aliqn q elat qdē locali 7 ad hoc adducit duas expientias qm p^o est in motu nāli manifestās ad sensum aliqd qdēcere post motū nālem. videmus. n. lapidē moueri surū deo zsum 7 posse motū qdēcere mirabile. n. ē q lateat nos mot⁹ lapidis deozsum aut qdē eius in terra: sic igit nō decipit sensus in credēdo lapidē moueri deozsum: ita nō decipit in credēdo ipm qdēcere in terra: 7 sic non la ter nos mot⁹ deozsum lapidis: ita nō latet nos qdē ei⁹ in terra. Sdōa expiētia est in motu violēto vidētes enī terrā 7 alia corpa nālia qñ remouent a locis suis resi stere 7 pziari motui remotiōis: 7 hoc est signū manife stum q qdēcant in locis suis: arguat ergo sic corpa nā lia de necessitate qdēcant in locis suis: igit nō oia sp mo uent motu locali: fiat ergo sic argumentū ad pōtōnē nō oē q mouet motu augmentatiōis vel dīminutiōis sp mouet illo motu: nec oē q mouet motu alteratiōis sp mouet illo motu: neqz oē q mouet motu locali semp mouet illo motu: igit nō oia sp mouent. p3 pñā q2 nō sunt plures mot⁹ istis: añs aut p qlibet pte est sufficiē ter pbatum. Le. li. (Et fm q serur mirabile est si la,

tut lapis deozsum latēs aut manēs in terra. Amplius aut terra 7 altoz vñū qdē ex necessitate qdē pmanēt in locis propzijs mouent autē velocitate ex hñs si q dem: igit qdam ipsoz sunt in p pzijs locis: necesse fm locū oia moueri: deinde pbs circa determinata epilogat 7 zenonē 7 eraciū dī. (q qdē igit impole sit aut sem p oia moueri aut sp oia qdēcere ex hñs dicit 7 alijs hu ius dicendis sciet vitz aliquis.

Notandum fm cōmē. cōmē. 24. q q dicit q qdēces estimat moueri 7 motū estimat qdēcere ptingit vt nullā certitū dinē hēamus in motu et⁹ q qdēcant: sed oē q sentim⁹ mo ueri pōt ēē eo3 q qdēcant 7 oē q sentimus qdēcere pē ēē eo3 q mouent: 7 sic qñ sentim⁹ lapidē moueri de supe riori ad inferius nō hēmus certitudinē in h q mouet: sed forte nō pcpimus qdē illi⁹ 7 ē qñ sentimus ipsum qdēcere inferi⁹ nō hēmus certitudinem in h q qdēcant qm forte mouet. hic 2° simul rēphendit zenonē 7 eraciū dī. q data aliq illarū opinionū nō hēmus certitudinē de motu vl qdē alicui⁹ rei. si. n. pcedat oia qdēce possuz dicere oia illa moueri: 7 q latet sensuz. 7 si pcedit aliqd moueri possum dicē illud qdēcere: 7 q latet nos: 7 sic nullus vñq p certitudinē poterit pcedere lapidē moue ri deozsum aut qdēcere in tra: q2 stat q moueat 7 late at nos stat ē q qdēcant 7 lateat sensum. (Et vo neg3): 3° aliq qñq mouent 7 aliqn qdēcant istā pōtōnem pbs tripti pbat 7 p^o sic aliq sp mouent 7 aliq sp qdēcant: igit aliq aliqn mouent 7 qñz qdēcant: p3 pñā q2 nō est pote oppo^m pñtis cū ante sic. n. dca pziā iplicabat ipote v3 oia sp moueri 7 oia sp qdēcere: ita h iplicat ipote ali q sp mouent 7 aliq sp qdēcant 7 nihil aliqn mouet p^o ea qdēcant. 3° n. oia sp moueri iplicat ipote q2 videmus aliq moueri: ita nihil moueri 7 postea quiescere aut ni bil qdēcere: 7 postea moueri iplicat impossibile. quia videmus aliquid moueri post qdēcem 7 aliquid quies cere p^o motū. vñ pōt sic argui. id cōcedit sp moueri. f. corpa celestia 7 aliq sp qdēcere. f. ptes cērales mūdī: qz vñū qz ē māt⁹ ad sensuz 3° ē ē māt⁹ ad sensuz aliq qñz moueri 7 eadez aliqn qdēcant: igit p idē ē pcedēdū h. Le. li. (Et vo neg3 alia qdē sp ptingit qdēcant alia vo sp mo ueri aliqn aut qdēcant 7 aliqn moueri nullū. dicēdū aut q ipote sit sic 7 in ocis pzi⁹ includebat ipote 7 in hñs ēt icludat ipote: videm⁹. n. in eis dē fieri dicias mutatio nes p3 oia gnā motuz vna cū mixtura quietum.

Notandum fm cōmē. 24. q q sicut fuerūt due opōtiones qm vna dixit oia moueri sp 7 alia oia sp qdēcere: ita fuit 3ª opō diuides mundū in duas ptes qm vna sp mouet 7 alia sp qdēcant sic q nō dat mediū v3 aliqd aliqn mo tū 7 idē aliqn qdēces: sed qz istaz opōtioni est falsa: q2 cuiuslibet illaz oppo sitū est manifestū ad sensum: nisi aliq diceret inq⁹ 2° q sensibilia vā sunt pincta sensu b^o falsis: 7 q nullus sensus pōt pprehēdere verū iuxta doctrinā epycuri. (Et adhuc) 2° sic arguit pbs: nisi aliq moueant: 7 eadē qñz qdēcant sed q nō est aliq augmē tatiō: neqz mot⁹ violētus: n3 qñō: n3 corruptio: quo3 quol3 est manifeste 3 expientia postea q2 ex oppo sitū pñtis sequit⁹ oppo sitū añtis. nā sequit⁹ aliq augmē tatiō est. igit est ad dēminatā qritatē. 7 pñā q2 nihil ē aug⁹ in infinitū vt pbatū ē. 3° hui⁹. 7 oīuz nā pñtatiū finitā ē rō magnitudis 7 aug⁹ vt habz videri. 2° de anima tūc arguit sic augmē tatiō est ad determinatā quantitatem. igitur augmentabile sub illa qritate quiescit 7 per pñā aliqd mouetur 7 idēz aliqn quiescit q est oppo sitū añ

Ter.
66.24.

De hiscorum.

cedentis &c. Item impossibile est aliquem motum violentum esse perpetuum: nam de motu violento: q2 est a deo nati sed omne q2 mouetur a quiere nati mouet postq2 quiescit: igitur aliquid mouetur & idem aliquid quiescit q2 iterum est oppositum antecedentis. Preterea generatio est motus de non esse ad esse & corruptio est motus de esse ad non esse: ut habetur in postpredicamentis: igitur nihil generatur q2 sub generatione prius quiescat sub non esse anteq2 moueatur ad esse: & nihil corrumpitur quin subiectum corruptionis prius quiescat sub eo q2 non moueat ad non esse. Si igitur generatio vel corruptio necessario aliquid mouetur & aliquid quiescit q2 iterum est oppositum antecedentis. Et ita habet q2 opinio tenens q2 non est possibile aliquid quiescere post motum & idem aliquid quiescere destruit enim augmentationem omnem motum violentum & omnem generationem & corruptionem. Le. li. (Et adhuc) arguitur q2 opinionem illam q2 oppugnat. i. repugnat (manifestis dubitans: neq2. n. augmentum neq2 violentus erit motus ubi mouebitur extra naturam) aliquid nisi fuerit (quiescens prius: generatione igitur remouet & corruptione non habet). i. hec opinio tenens nihil moueri p2 quietem neque e contra.

Notandum q2 p2a phi potest aliter re-
ducere v3 ex opposito co-
sequenti & oppositum antecedenti: qm si augmenta-
tio est diminutio erit: p2a q2 si vnum oppositorum
est in re n2 & reliquum est in re natura: ut pbatur
primo celi: sed opposita hnt fieri circa idem ut ostendit
tur in postpredicamentis & inter quoscunq2 motus di-
uisos datur quies media ut demonstrat in isto. 8o igitur si
augmentatio est aliquid aliquando mouet & idem ali-
quando quiescit: v3 in instanti medietate inter augmen-
tum & diminutionem. Similiter si aliquis motus violentus
est: aliquis motus nalis est: quia posterior est mo-
tus violentus motu nali fm Aristo. in hoc. 8o. sed mo-
tus nalis & violentus sunt motus oppositi possibiles
fieri circa idem: igitur in mensura media aliquid potest
quiescere post motum. Idem sequitur de generatione & cor-
ruptione: qm generatio & corruptio sunt motus oppositi
& idem generatur & idem corrumpitur: sed inter quoscunq2
duos motus oppositos cadit quies media: igitur si ali-
quid generatur & postea corrumpitur aliquid mouetur & po-
stea quiescit q2 erat pbandum. Fere autem (tertio arguit
phis sic: nisi aliqua moueant aliquid & eadem postea quies-
cant sequitur generaliter nullum motum esse q2 est inconue-
niens: & q2 illud sequitur arguit qm nisi aliqua mouean-
tur & eadem aliquando quiescant: sequitur q2 non sit aliquid
generatio vel corruptio: & si non est aliqua generatio vel cor-
ruptio nullus motus est: igitur &c. p2a tenet ex priori
ratione & scda declaratur: qm in omni motu est generatio &
corruptio v3 generatio terminatur ad quod & corruptio terminatur
a quo ideo in omni motu necesse est ut aliquid fiat simpliciter
vel hoc vel in hoc. i. q2 aliquid signant generetur vel f3 qd
& in omni motu aliquid simpliciter corrumpatur vel fm qd. Si
enim per illud motum accipitur vel deperditur forma sub-
iecta ppositum nali simpliciter generatur vel simpliciter cor-
rumpitur. Si autem accipitur vel deperditur forma accidenta-
lis: illud copositum generatur vel corrumpitur fm quid. i.
acquirens aliquam denominationem accidentalem quaz
prius non habebat: aut aliquam deperdens quaz prius
habebat. Le. li. (Fere autem & moueri) destruit generaliter
illa opinio. nam fieri qd dam & corrumpi videtur om-
nibus q2 mouent in q2 qdam. n. mutatur aliquid tanq2 in
terminum ad quod fit hoc simpliciter aut in hoc fm quid ex

quo aut mutatur tanq2 ex termino a quo corrumpitur
hoc simpliciter aut ab hinc: v3 fm qd ex qbus Aristo. con-
cludit intentum di. quare nanq2 q2 alia qdam mouentur
post quietem (alia vo quiescunt aliquid) post motum ma-
nifestum est ex hys rationibus.

Notandum fm comentatorem co-
mentum. 24. q2 q2 destruit
generationem fere destruxit motum: qm cum generatio fuerit
erunt alij motus: quia est finis eo2 & qui destruxit fi-
nem fere destruxit ea que sunt ante finem. vnde quia ta-
motus ad ubi q2 motus ad formam siue sit ad generationem
siue ad qualitatem est finaliter p2 generationem: igitur re-
mota generatione remouentur oes alij motus cu destruc-
to fine destruant ea que sunt ad finem: & notanter vi-
detur fere tam in littera q2 in commento: q2 forte non oportet
teret motum celi destrui si destrueret generatio: cum motus
celi non sit finis. ppter hunc finem: sed et ppter alium v3
p2 unionem intelligentiam cu p2a ca: ut supius declaratum
est de intentione 2o. 2o. ce. (Dia autem velle) 3o. 2o. no oia
aliquid mouent: neq2 oia aliquid desunt. ista p2one Aris-
tonis 2o. Anaxa. & Emp. di. oia aliquid moueri & omnia
aliquid quiescere dicebat. n. Anaxa. oia quiescere p2 tep2 i
finitum ante creationem mundi: & oia moueri per tem-
pus infinitum post creationem mundi. Emp. autem dice-
bat oia moueri aliquid solum per tempus finitum vide-
licet tempore congregationis amicitie & disgregationis
litis: & aliquando quiescere etiam per tempus finitum tan-
tum. fin tempore intermedio. Sed iste opinio nes sunt
reprobate superius in primo textu ubi est ostensum q2
non est possibile motum incipere esse: neq2 desinere esse:
& q2 non datur tempus neq2 quies absq2 motu. Le. li.
(Omnia autem velle aliquando quiescere aliquando au-
tem moueri hoc iam copulandum ad antiquas ratio-
nes supius factas supius de eternitate mundi motus.

Tex.
co. 25.

Tex.
co. 26.

Principium Tex.
co. 26.

prium autem iterum
faciendum. Istud e-
fm capitulum huius
scdi tractatus in q2
phis ostendit q2 om-
ne motum mouetur
ab alio p2 q2 p2o
bavit opiones an-
tiquas de motu &
de de co2po2 natu-
ralium & diuiditur in quatuor partes quaz prima disti-
git partes mundi quo ad motum & quietem. secundo
pbauit q2 omne q2 mouetur mouetur ab alio ibi: mo-
uentium igitur. tertia querit de motore grauium & leui-
um in animatoz: ubi maxime autem dubitatur. quar-
ta respondet ad questionem ibi. (Sed accidit & hec)
prima pars diuiditur in duas partes in quarum pri-
ma premitur duas distinctiones. In secunda vo exequit
de intento ibi q2 quidem igitur. Quantu ad primum di-
cit philosophus q2 iterum est sciendum principium ex
rebus non determinatis q2 quidem principium est idem
quodammodo q2 prius consistens in duabus distinc-
tionibus quarum prima est q2 omnia quiescunt: aut om-
nia mouentur aut de numero enim quedam mouen-
tur & quedam quiescunt. ista distinctio est nota de se cu-
lus prima pars e2 zenonis scda eracti & tertia Aristo.
Le. li. (Principium autem iterum faciendum nunc ex de-
terminatis ante est idem q2 quidem incipimus p2i aut

Liber octauus.

enim omnia quiescunt aut omnia mouentur aut hec q
dem quiescunt hec autem mouentur eorum que sunt. se
cunda distinctio accipit tertium membrum precedētis
distinctiois dī. q si eorum que sunt quedam mouent
r quedam quiescunt necesse est aut omnia aliquando
moueri r aliquando quiescere: aut necesse quedaz sem
per moueri: r alia semper quiescere: aut coningit aliq
aliquando moueri r eadem aliquado quiescere. Ista
distinctio etiam non indiget probatione: quia p seipaz
nota est cuius prima pars est Anax. r Emp. secunda
vero r tertia est Aristo. Le. li. (Et si alia quidem quie
scūt alia vero mouētur eorum que sunt necesse est aut
aliquando quidem quiescere aliquando vō moueri
aut quedam semper quiescere alia vero semper moue
ri ipsoz autem alia aliquando quiescere aliquado
vō moueri. (Qd quidem igitur) istis distinctionibus
premissis Aristo. ponit res conclusiones quarū
prima est ista impossibile est omnia quiescere secunda cō
clusio. impossibile est omnia moueri ibi similiter autēz
Tertia conclusio. nō omnia possunt indifferenter mo
ueri r quiescere ibi (reliqui ergo.) C Primam cōclu
sionē philoſophus dupliciter pbat r primo: sic si om
nia quiescunt sic q nullus potest moueri videtur q h
sit illo modo quo melissus r sequaces eius posuerūt
tantum vnum esse: illud esse infinitū r immobile des
picientes sensum omnino dicentes q non sequitur: ap
paret sensui aliquid moueri: igitur aliquid mouet: quo
niam sensus frequenter decipitur: sed standus est ratio
nī per qua probatur omnia quiescere r q impossibile
est aliquid moueri localiter igitur impossibile est alu
quid moueri patet cōsequentiā q2 si omnia genera mo
tum sunt necesse est motum localem esse pziorem: sed
anteceens probatur: nam si possibile est aliquid mo
ueri localiter ponatur in esse r queratur vtrum recepta
tur in pleno aut in vacuo: si in pleno duo corpora sei
uicem penetrant videlicet locus r locutus. si in vacuo
igitur vacuum est: constat autem vtrūqz illoz esse
incōueniens r contra naturam. Sed contra nō est pos
sibile noua opinio aut noua fantasia absqz motu.
sed melissus aliquando habuit nouam opinionem r
nouam fantasiam. igitur ipse negando motum esse as
firmabat moueri esse. patet cōsequentiā cum malozi:
quia noua opinio est taliter vel taliter credere nouiter
ex probabilibus siue sit opinio vera siue opinio falsa
r noua fantasia est nouiter iudicare siue esse vel sic nō
esse: sicut apparet per sensum constat autem ista nō fieri
absqz motu facto in rebus extra animam aut in ani
ma minoz vero est euident: quoniam melissus nō sem
per opinatus est omnia esse vnum r immobiles: sed in
cepit opinari illud: neqz semper per fantasiam iudica
uit siue esse vel non siue esse: sed incepit sic iudicare. Le. li.
(Quod quidem non possibile sit omnia quiescere dī
citur ē prius) in alio capitulo: dicemus autem r nunc
licet alio modo. (Si enim fm veritatem sic se habet si
cut quidam dicunt esse q est infinitum r immobile: sed
non aliquid videtur esse iudicandum fm sensum: sed
mouentur multa eorum que sunt data hac opinione.
(Si quide igitur opinio est falsa aut omnino opinio
sit qualitercūqz accipitur vera aut falsa: (r si aliquando q
dem sic videatur aliquando autem aliter fantasia qui
dem r opinio motus quidem esse videntur.

Notandum fm cōmentatorē cōmē.
24. q ponens hanc opi

nionem non potest euadere quin ponat aliquid moue
ri. estimare enim nihil moueri est estimare postq nō su
it r estimare motum esse est falsum apud omnes r fal
sum potest transmutari ad vnum r si fuerit estimatus
estimando aliqua falsa aut vera postq nō fuit erit mo
tus qm esse huic estimationē est generatio r oīs gene
ratio est motus: aut sequēs motus. arguit cōmentator
sic opinantes nihil moueri aut opināē verū aut opinā
tur falsum: si opinant verū r nō semper opinabantur
illud verum: igitur generatur vl generabatur illa opinio
sed omnis gñatio est motus vel sequēs motus: igitur pos
sibile est motū esse. Si opinant falsum: r oīs opinio
falsa pōt transmutari in verā r nō pōt esse transmutatio
absqz motu: igitur possibile est motū esse r p pns melis
sus zeno r aliq negates motū necessario hūerunt pone
re motū ex quibus sequitur q rō melissi nulla fuit p: q2
r si negauit motū realem r nō ppter hoc debuit nega
re motū intentionale. stat enim q sit opinio vel fanta
sia noua absqz motu reali. Scdō q2 si negauit motū
localem nō pp hoc debuit negare motū alterationis:
q2 si oia quiescerent localiter ad huc sol calefaceret hec
inferiora. Tercio q2 si negauit motū rectū nō pp h de
buit negare motū circularē qm illud q mouet circula
riter in nullo recipit cū nō moueat ad locū: sed tñ i lo
co vel circa locū. Quarto q2 nō o3 si motū localit mo
tu recto recipit in plēo q deē penetratio corporū: qda si
recipit in aliquo spacio separato eqli ipsi locato fm tres
dimēſiones: sed recipit in superficie indiuisibili fm p
funditate eqli rei locatē solū fm duas dimēſiones v3
longitudinē nec latitudinē v est. pbatū. 4. phicorum.
(Sed h qdē). 3. arguit phs sic. sensus optime cōiunctus
sensibili est dignior rōnetā. pbabili q sophica: sed isti
credūt rōnī nō solū pbabili s3 sophice. igit magis hnt
credere sensui: p3 pna cū minoz: qm vt est iam ostēdus
rō illoz est sophica r sp inducit deceptionē r rō pba
bilis cū nō sit ex pte notis: aliq cāt errorē sensus aut
optime pūct? sensibili nō dāpit circa sensibile. ppiū
imo nec circa sensibile cōe salte iudicio vltū: tunc enī sen
sus est optime pūctus sensibili: qm ipse est optie oīs
positus quo ad oēs dispōnes organicas. r distātia in
ter sensum r sensibile est optime ppoziōnata in lon
gitudine r breuitate ipm vō elementū est optime pūta
tum in intēſione extrēſiōe r fortitudie: itēſiōe qdē quo
ad sensibile. ppiū extrēſiōe aut quo ad magnitudinē
r figurā fortitudie vō quo ad motū qetē r numerum.
Tunc arguit si isti hnt credere sensui optime pūcto
sensibili: r sensus optie cōiunctus sensibili iudicat ali
qd moueri r nō oia qescere: igit isti habent credere ali
quid moueri r nō oia qescere tales igit qrentes rationē
sophicā vel pbabilē vbi hēm? aliqd digni? q sit hui
mōi rō v3 sensum optie pūctū sensibili cāt rōe r in
telligētiā nescientes iudicare qd melius r pēi? q credibi
le r nō credibile: qd pzin? r nō pzin? melior ē. n. sen
sus optie pūctus? sensibili? rō sophica vl pbabilis. r
credibile est aliqd moueri nō autō ppositū illi? r pzi
scienālis est motū eē nō autō dīcto rō ist? s3 oīz isto
rū isti iudicāt opposita eē vā. Et ex h q2 despicit sens
sus cū oīs nra cognitio incipiat a sensu isti ibabiles sūt
ad omnem scientiam capescēdam primo quidem sunt
inhabiles ad scientias rationabiles cuiusmodi sūt oia
lectica r rethorica: quia tales versant circa credibile r
nō credibile cū ex eis generet fides vl opio. Scdō sūt
inhabiles ad scias doctrinales vl sūt Seome. r Aris.
quia tales versantur circa principia r nō principia cū

Phisicorum.

sint scientie demonstratiue, sicut sunt inhabiles ad scientias morales: videlicet ad ethicam politicam et economicam: quoniam tales versantur circa melius et peius cum finis moralium scientiarum sit ut boni fiamus: ut arguatur sic. isti sunt inhabiles distinguere inter melius et peius: inter credibile et non credibile: inter principium et non principium: igitur isti sunt inhabiles ad omnem scientiam: patet prima: quia omnes scientie versantur circa ista: ut ostensum est. *Le. lit.* (Sed de hoc quidem intendere). scilicet. utrum omnia semper quiescant et quere rationem horum quorum dignius habemus aliquod videlicet sensum quod sit ratio sophisti aut probabilis (ratione indigere). scilicet. careat (et male iudicare est). scilicet. (melius et peius: credibile et non credibile principium et non principium).

Notandum secundum commentatorem comento. 26. quod ista opinio dicitur sensui et omnis opinio cui contradicit sensus non est bona opinio. apparent enim hec res que mouentur in rei veritate propter congregationem. scilicet. sensuum in testimoniis. 2o et quod apparet visui quod aliqua apparet moueri sed non mouentur et ideo opinandum est quod quedam sensibilia sunt que precise iudicantur esse falsa et sententia: ut apparet in decipientibus visum: et quedam sunt ignota donec surgat demonstratio sicut apparet de puritate corporis solis: qui enim nescit demonstrationem de magnitudine illius dubitat et dicit quoniam hoc forte propter remotiorem et forte est in rei veritate. Tria ergo sunt secundum commentatorem circa que visus dissimulat se habet quedam enim sunt circa que nunquam decipitur ut color et magnitudo quedam sunt circa que semper decipitur ut quoniam omnibus illi deceptorie presentatur. scilicet. quando homo presentatur visui indutus pelle asinina: aliqua vera sunt circa aliquando decipitur et aliquando non decipitur sicut et magnitudo solis. credit enim sensus visus ante demonstrationem solem esse pedalis quantitatis et post demonstrationem ipsum esse maiorem terra cum autem propter quid apparet ita modice quantitatis est distantia magna inter oculum et corpus solis. 3o iste modus inuenitur in visu quo ad motum et quietem: quia aliquando indicat aliquid moueri quod tamen non mouetur sicut quando oculus existens in nauis motu indicat arborum res terre moueri: aliquando indicat quiescere illud quod mouetur sicut quando indicat solem aut lunam quiescere: et hoc est propter distantiam: ideo non sequitur apparet visui hoc moueri: igitur hoc mouetur apparet visui hoc quiescere: igitur quiescit: sed bene sequitur apparet omnibus quinque sensibus hoc quiescere: igitur hoc de se loquendo de sensibus bene dispositis: propterea opinio zenonis et melissi fuit falsa: quia contradixit non tantum visui: sed omnibus sensibus tam simul quam diuisim acceptis eiusdem respectu obiecti. (Similiter autem) secunda conclusio impossibile est omnia moueri. probatur aliqua semper mouentur: ut corpora celestia et aliqua semper quiescunt ut corpora terrestria et alia indifferenter mouentur et quiescunt ut corpora intermedia tam mixta quam simplicia: igitur impossibile est omnia moueri: non igitur omnia semper mouentur ut dixit erastus: nec omnia semper quiescunt ut dicit zenon et melissus: ex quo aliqua mouentur et aliqua quiescunt: neque ad ista requiritur ratio demonstratiua: sed ad omnia simul sufficit una fides et una credulitas: versus experientia sensus optime dispositi: non enim oportet probare aliqua semper moueri: neque aliqua semper quiescere non etiam aliqua indifferenter moueri et quiescere ex quo per sensum optime dispositum: ita percipimus. *Le. lit.* (Similiter autem et impossibile est omnia moueri: aut per se necessarium est alia quidem semper moueri: alia vero semper quiescere ad omnia enim hoc sufficiens est una fides. scilicet. una euidencia experimentalis videmus enim quedam aliquando quidem moueri aliquando vero quiescere quare manifestum est quod impossibile sit. Similiter omnia quiescere et omnia moueri continue ex eo quidem quod alia semper mouentur alia vero non quiescunt semper. Dubitatur quoniam in isto. 3o Aristoteles demonstrat celum semper moueri etiam in libro celi terram semper quiescere: igitur non sufficit ad hec omnia una experimentalis fides. Respondetur quod talia possunt dupliciter considerari versus absolute secundum se et respectu per respectum ad causam. primo modo non aliter probantur quam per sensum sed secundo modo probantur non tantum dubia et manifesta cum sint per se nota sensus: sed per respectum ad causam declarando causam in mouens terre et motum perpetui celi. Sicut contingit de eclipsi lune non enim demonstratur eclipsis de luna absolute: tanquam dubium et manifestum: sed tantum respectu habendo respectum ad causam declarando causam illius eclipsis. (Reliquum ergo) Tertia conclusio non omnia possunt indifferenter moueri et quiescere. ista conclusio sequitur ex predictis. nam ex quo manifestum est non omnia semper moueri: nec omnia semper quiescere oportet inuestigare utrum omnia possunt indifferenter moueri et quiescere aut aliqua semper moueri et aliqua semper quiescere et aliqua indifferenter moueri et quiescere. constat autem ex determinatis et determinandis istud secundum esse tenendum tanquam verum. per qualibet partem: igitur primum est recusandum tanquam falsum: versus omnia possunt indifferenter moueri et quiescere et per consequens sum predictorum est acceptandum tanquam verum. scilicet. non omnia possunt indifferenter moueri et quiescere. *Le. lit.* (Reliquum vero considerandum utrum omnia huius corpora naturalia sint possibilia moueri et quiescere: aut quedam quidem sicut a mouentur et quiescunt: alia vero semper quiescunt alia vero semper mouentur: hoc enim demonstrandum est a nobis. scilicet. hec secunda pars questionis est a nobis per veritatem tenenda et in sequentibus aliquantulum demonstranda (Momentum igitur). Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus demonstrat quod omne quod mouetur mouetur ab alio postquam declarauit quod impossibile est omnia moueri vel quiescere et quod necessarium est aliqua moueri et aliqua quiescere imo quod necessarium est aliqua quandoque moueri et eadem quandoque quiescere ubi Aristoteles facit duo: nam primo premitit quasdam diuisiones secundum exequitur de intento ibi et maxime moueri. Quantum ad primum philosophus premitit quattuor diuisiones quarum prima est ista. mouentium et mobilium quedam sunt per accidens et quedam per se: mouentia per accidens sunt illa que mouentur ex eo quod sunt in alijs mouentibus: aut quod mouentur per partem: et sic manus mouet baculum: et albus edificat. non enim mouet manus baculum: nisi quia est in homine mouente illum et albus non edificat nisi ex eo quia albedo est in edificatione. Aqua etiam calida cuius una centesima est frigida frigidat per accidens: quia non secundum totum sed secundum partem. Mouentia per se sunt illa que mouentur non ex eo quia sunt in alijs mouentibus neque per partem ut homo mouens baculum et edificator faciens domum. Item quod mobilium quedam per accidens et quedam per se. illa dicuntur moueri per accidens que mouentur per partem aut ex eo quia sunt in alio moto. Exemplum primi dicitur. n. homo sanari per

me dispositum: ita percipimus. *Le. lit.* (Similiter autem et impossibile est omnia moueri: aut per se necessarium est alia quidem semper moueri: alia vero semper quiescere ad omnia enim hoc sufficiens est una fides. scilicet. una euidencia experimentalis videmus enim quedam aliquando quidem moueri aliquando vero quiescere quare manifestum est quod impossibile sit. Similiter omnia quiescere et omnia moueri continue ex eo quidem quod alia semper mouentur alia vero non quiescunt semper. Dubitatur quoniam in isto. 3o Aristoteles demonstrat celum semper moueri etiam in libro celi terram semper quiescere: igitur non sufficit ad hec omnia una experimentalis fides. Respondetur quod talia possunt dupliciter considerari versus absolute secundum se et respectu per respectum ad causam. primo modo non aliter probantur quam per sensum sed secundo modo probantur non tantum dubia et manifesta cum sint per se nota sensus: sed per respectum ad causam declarando causam in mouens terre et motum perpetui celi. Sicut contingit de eclipsi lune non enim demonstratur eclipsis de luna absolute: tanquam dubium et manifestum: sed tantum respectu habendo respectum ad causam declarando causam illius eclipsis. (Reliquum ergo) Tertia conclusio non omnia possunt indifferenter moueri et quiescere. ista conclusio sequitur ex predictis. nam ex quo manifestum est non omnia semper moueri: nec omnia semper quiescere oportet inuestigare utrum omnia possunt indifferenter moueri et quiescere aut aliqua semper moueri et aliqua semper quiescere et aliqua indifferenter moueri et quiescere. constat autem ex determinatis et determinandis istud secundum esse tenendum tanquam verum. per qualibet partem: igitur primum est recusandum tanquam falsum: versus omnia possunt indifferenter moueri et quiescere et per consequens sum predictorum est acceptandum tanquam verum. scilicet. non omnia possunt indifferenter moueri et quiescere. *Le. lit.* (Reliquum vero considerandum utrum omnia huius corpora naturalia sint possibilia moueri et quiescere: aut quedam quidem sicut a mouentur et quiescunt: alia vero semper quiescunt alia vero semper mouentur: hoc enim demonstrandum est a nobis. scilicet. hec secunda pars questionis est a nobis per veritatem tenenda et in sequentibus aliquantulum demonstranda (Momentum igitur). Ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus demonstrat quod omne quod mouetur mouetur ab alio postquam declarauit quod impossibile est omnia moueri vel quiescere et quod necessarium est aliqua moueri et aliqua quiescere imo quod necessarium est aliqua quandoque moueri et eadem quandoque quiescere ubi Aristoteles facit duo: nam primo premitit quasdam diuisiones secundum exequitur de intento ibi et maxime moueri. Quantum ad primum philosophus premitit quattuor diuisiones quarum prima est ista. mouentium et mobilium quedam sunt per accidens et quedam per se: mouentia per accidens sunt illa que mouentur ex eo quod sunt in alijs mouentibus: aut quod mouentur per partem: et sic manus mouet baculum: et albus edificat. non enim mouet manus baculum: nisi quia est in homine mouente illum et albus non edificat nisi ex eo quia albedo est in edificatione. Aqua etiam calida cuius una centesima est frigida frigidat per accidens: quia non secundum totum sed secundum partem. Mouentia per se sunt illa que mouentur non ex eo quia sunt in alijs mouentibus neque per partem ut homo mouens baculum et edificator faciens domum. Item quod mobilium quedam per accidens et quedam per se. illa dicuntur moueri per accidens que mouentur per partem aut ex eo quia sunt in alio moto. Exemplum primi dicitur. n. homo sanari per

Tex.
co. 26.

Tex.
co. 27.

Liber octauus

accidens si oculus sanat ab egritudine otalmie: et videtur sedes in navi moueri per accens: qz mouet ad motum nauis in qua est. illa autem mouetur per se que mouetur: non per partem: neque qz sunt in alio moto: et sic mouetur lapis deorsum: et nauis mota in aqua. I. e. li. Mouetur tunc quedam et eorum que mouentur. alia quidem sunt accides mouentur et mouentur: alia autem per seipsa. secundum accens quidem ut quicquid in eo quod sunt in mouetur: aut in his que mouentur secundum partem: alia autem per seipsa quicquid non in eo quod sunt in mouetur: aut in his que mouentur: nec in eo quod pars alia qua ipsoz mouet aut mouetur.

Notandum primo secundum cometatores cometorum. 27. quod illud quod mouetur per accens est oculus videtur moueri: qz in moto: et in hoc duobus modis modo quo est ipse ut moueat oculus non ut aia in corpore: modo quo potest ut moueant homines sedes in navi: et sit est motor per accens. Illud quod est in motore: sicut rubedo que est in igne quod est obuiens per accens. Duplex igitur est per accens in moto quod in motore. vnu quidem quod non potest semouere nec moueri. aliud vero quod potest semouere vel moueri. vbi gratia. sedens in navi: aut clauus infixus navi mouetur per accens ad motum nauis: et quilibet eorum potest moueri per se. hoc deambulando et clauus separatus a navi sursum vel deorsum. aia autem mouetur per accens ad motum corporis: et non potest moueri per se: sicut non potest per se existeret. et non potest calefacere per se: sicut non potest per se existeret: neque agere caliditate: ut principale principium. medicus autem sic edificatur per accens: quod potest moueri per se vsu sanando infirmum.

Notandum secundo secundum cometatores eodem cometorum quod per accens quod dicitur primo: et quod dicitur secundo: et est illud quod mouetur per partem. illud cui attribuitur mouere aut moueri per partem. vbi gratia. sicut dicimus in illo cuius manus mouetur: ipse mouetur. et sit accidit in motore sicut dicimus istud hoc percussit istud: non percussit nisi in manu. Intendit cometator quod in motore quod in moto duplex est per accens vsu principium et secundario. illud mouetur per accens principium quod mouetur ex eo: qz est in alio moto: et sic mouetur per accens sedes in navi: aut aia in corpore: illud mouetur per accens secundario quod mouetur ad motum partis: et sic mouetur per accens ille qui sanat: aut percussit ad sanationem et percussione partis. Et sit dicatur de mouente per accens quod illud est mouens per accens principium quod mouetur ex eo: qz est in alio mouente: et sic mouetur per accens medicus faciens domum: qz medicina est in domificatione. illud vero mouetur per accens secundario quod mouetur in ratione partis: et sic dicimus forte per accens percute platonem: sed in manu percussit.

Tertio notandum secundum cometatores eodem cometorum quod per accens quod illud quod est per se: qz illud quod est per accens est non illo quod est per se: et ideo accidit in quibusdam locis describere habitum per negationem priuationum. vbi quod notius est ad sensum aliquid moueri per accens quod moueri per se. sic patet de illo qui sedes mouetur in navi: ideo diffinitio eius quod est per accens preedit diffinitione eius quod est per se: sicut multoies contingit habitum diffiniri per priuationem et hoc quando priuatio est notior habitui: sicut ponitur secundum philosophum vbi diffinitur natura per quietem constat autem nauim dicere habitum: et quies priuationem: sed illa diffinitio non fuit inconueniens: quia notior est quies quam natura.

Dubitatur circa hoc quod dicitur hoc manum mouere per accens habentem rationem mouentis in quo est: cum dicitur cometator fortiter percutere platonem per accens: qz manus percussit. Item lapis separatus a percussore videtur moueri per accens: et mouere per se. mouetur enim ad motum aeris in quo est et mouetur aere percutiente ipsum non ex eo. quia est in alio mouente. Ad primum dicitur quod manus potest dupliciter considerari. vno modo ut est agens principale. scilicet ut percutiat toto residuo quiescente: et sic fortiter percutit platonem per accens ratione partis. alio modo ut sit agens insensibile sic quod moueat: et isto modo est percussus per accens: et fortiter per se. Ad secundum dicitur quod lapis separatus mouetur per se: qz mouetur per motum existentem in se et non in alio: et non sequitur. lapis non posset moueri illo motu nisi aer moueret: igitur mouetur ad motum aeris: qz eodem modo probaretur lapides in motu naturali deorsum moueri per accens: qz aer necio mouetur: ideo. natura aia mouetur per accens. proprie ad motum corporis et sedes in navi ad motum nauis: qz motus corporis non est in aia: neque motus nauis est in sedere. constat autem motum quo nauis mouetur esse subiectiue in eo et non in alio. Sed concedat lapides mouere per accens: vsu ex eo quod est in mouente alio. scilicet in aere. aer autem mouetur per se: qz non mouetur ex eo quod est in alio mouente. baculus autem mouetur aere aut lapide per accens: qz mouetur istius ratione alterius mouentis. scilicet manus et hominis. (Ex quo autem.) Et secunda diuisione eorum que mouentur per se quedam mouentur a se: et quedam ab alio. illa mouentur a se que mouentur a principio intrinseco: et sicutam aia que in aia mouentur a se: quia mouentur a principio intrinseco. illa autem mouentur ab alio que mouentur a principio extrinseco. scilicet lapis percussus sursum: et ferrum motum ad magnetem. I. e. li. (Ex quo autem) que mouentur per se alia quedam a seipso alia vero ab alio mouentur.

Notandum secundum cometatores cometorum. 27. quod eorum que mouentur non per accens: neque per partem: quedam mouentur per principium existens in eis ut habentia aias: et quedam mouentur ab alio extrinseco ut carentia aiaibus. Intendit cometator hanc distinctionem nec a exclusionem: quoniam indubie elementa et mixta in aia quado mouentur ad loca sua mouentur per principia existens in eis: sicut ipsemet cometator expressit secundo huius. aliter diffinitio nature non esset sufficiens: vsu natura est principium et causa mouendi et quiescedi eius in quo est primo et per se: et non secundum ipsum: nunquam tamen in aia precise per principium existens in eis cum semper requiratur extrinsecus motor ad motum illorum. aia autem non indigent motore extrinseco ad suum motum.

Sed dubitatur quod videtur quod hec diffinitio tam per quam cometatoris repugnat primo. dictum enim est ibi quod mouens et motus per partes est mouens aut motus per accens. constat autem aia mouere seipsum per partes: videlicet per alteram partem compositam. Similiter elementum naturaliter motus mouere per partes. scilicet per materia: et mouere seipsum per partes qz per eius formam substantialem. dicitur quod duplex est pars. scilicet quantitatiua et qualitatiua loquitur philosophus in primo diffinitione de parte quantitatiua et non qualitatiua. materia autem et forma seu anima et corpus sunt partes qualitatiue et essentielles ipsorum corporum naturalium. Sed adhuc instat de animali quod mouetur per accens motu deambulationis qz continue mouetur per partem quantitatiua cum nunquam totum corpus moueat: sed cum mouetur vna pars alia quiescit.

De hiscozum.

interim enī ou². mouet vnus pes alter quiescit vt notūz est. ¶ Rñdes. q² motus aialis est motus totius cor-
poris & non tñ vnus partis: cum nō sit aliqua pars
que non moueat in motu illo: l3 aliquādo vna pars
moueatur & alia quiescat. motus enī ille quo mouetur
vna pars alia quiescente est pars totius motus aialis
quo aial mouet se totū. loquitur ergo philosophus il-
lud moueri per accidēs quod mouet tñ ad motū de-
terminate partis quātitatue: qui motus est vnus & to-
talis nō exstēs pars alterius motus qualiter nō con-
tingit de animali. (Et alia quidez.) ¶ Tertia diuisio
eorūz que mouent quedā mouent naturaliter: & que-
dam violentē: illa mouent naturaliter que mouentur
a principio intrinseco vel extrinseco cōferente vim pas-
so. ferruz enīz mouet naturaliter tā inferius ad locū ta-
le q² superius ad magnēz. Primus motus est natu-
ralis: q² est a principio intrinseco. Et scūdus est natu-
ralis: q² est a principio extrinseco cōferente vim passo.
alterat ferrū a magnete fm cōmētatozē. 7. huius. ex-
tus alteratione nālīter inclinatur moueri ad magnēz.
illa autē mouetur violētē seu extra materiā que mo-
uentur nō a principio intrinseco: neq² extrinseco conse-
rente viz passo: & sic mouent elementa grauiā sursūz &
elementa leuiā deorsūz. aial enīz mouet naturaliter: q²
mouet a se ipso seu a principio intrinseco. corpus autē
aialis mouetur indifferētē nālīter & violētē. oportet
enīz videre q² elementūz dominat in corpore animalis
& sequit corpus moueri nālīter si aia ipsūz moueat ver-
sus locūz elementūz dominātis in ipso. si autē moueat eū
versus aliūz locūz: tñ mouet violētē: ideo corpus ani-
malis naturaliter mouet deorsūz & violētē sursūz: q²
ī eo dominant elementa grauiā & nō leuiā. Lege lī. (Et
alia quide natura). l. naturaliter mouet (alia vero vio-
lentia & extra naturā: q² enī a seipso ipsūz mouet. nam
mouetur vt quodlibet aialium. mouet aial ipsūm a se
ipso. quozūcūq² autē principūz motus in seipsis h natura
dicimus moueri. vnde aial quidez totū: naz ipsūz
seipsūz mouet. corpus autē cōtingit & natura & extra na-
turam moueri. differt enīz fm qualē motūz q² mouet
eueniat). l. moueat: & differt etiā ad cognoscēdūz hui².
motūz naturalē (ex quali elementū cōster) huius corp².

Notandum

¶ primo fm cōmētatozēz cōmētō. 27. q² si fuerit i-
uentūz aliquod motū per principū in eo: ita q² in suo
corpore nō sit principūz contrariūz motū aie: tunc illūz
motūz erit motūz nālīter & simpliciter. s. p animā & cor-
pus vt declarauit de corpore celestī. Intēdit cōmen-
tatoz hanc distinctionē q² aiatūz que mouent natu-
raliter per principūz exstēs in eis quedā mouent na-
turaliter simpliciter: & quedā mouent nālīter fm quid.
aiaūz mouet nālīter simpliciter in cuius corpore nō
inuenitur principūz contrariūz motū animē: sicut est mo-
tus corporis celestis seu aialis motū deorsūz ex incli-
nationē aie. illud vero aiatūz mouet naturaliter f3 qd.
in cuius corpore est principūz contrariūz motū aie sicut
est motus aialis sursūz. puentēs ex appetitū aie.

Secūdo

notāduz fm cōmētatozēz eodē cō-
mento q² tā in hoc q² corpus aias
qñq² mouet ab aia ipsius nālīter & quādoq² extra na-
turā est diuersitas partūz ad quas mouet aia ad alias
partes locales ad quas mouetur. Si igitur cōtingit q²
aia mouet corpus ad partes ad quā mouet corpus f3
motū elementū dominātis in ipso: tñ motus corporis
ab aia est naturaliter: & tunc cōtingeret in eo naturali-

tas ex motore & moto. verbi gratia, quādo aial mo-
uetur ex se descendēdo tēpus motus eius erit natura-
lis. Si autē motus eius erit cōtrariūz motū elementū-
tūz: motus corporis erit nō naturalis. verbi gratia,
quādo homo saltat i sursūz. Intēdit cōmētatoz q² ani-
mal habet triplicē motū naturalē prius est naturalis
ratione anime tñ: sicut motus saltus sursūz. cōtrariāz
enīz corpus illi motū ex quo est graue. aia autē per
appetitūz mouet corpus ad illum locum. ¶ Secū-
dus est naturalis ratione corporis tñ: sicut est motus
bois vel canis decurri deorsūz: ex quo in eo dominaat
terra. Tertius est motus aialis naturalis rōne corpo-
ris & aie simul vt motus aialis deorsūz in terra: vel in
aqua ex appetitū vel inclinatione aie.

Contra predicta arguit & primo q² mot²
corporis aialis sursūz est motus
naturalis ipsi corpore. naz id est motus naturalis to-
tius & partis sicut & idēz est locus nālīs per Aristotelē
tertio hui². sed motus sursūz est naturalis aiali: igitur
motus sursūm est naturalis corpore aiali. ¶ Tūc ar-
guitur q² motus sursūz nō est naturalis aiali: sed vio-
lentus: quoniam motus deorsūz est naturalis animalī
tam ex parte corporis grauiā: q² ex parte anime incli-
nantis: igitur motus sursūz est violentus aiali. patet cō-
sequētia. q² eīdem non possunt naturaliter esse motus
cōtrarij. ¶ Ad primū dicitur q² aristō. non loquit ibi
de toto homogēo habēte partes eiusdē rationis: sicut
est mixtūz inanimatūz aut elementū. aial autē est corp²
etherogēū habens partes diuersarūz rationū: id ali-
quis motus potest esse naturalis toti qui non est natu-
ralis cuiuslibet parti. potest tamen dici q² corpus aialis
cōsideratur dupliciter. vno modo ingnūz graue: & sic
motus sursūz est illi violentus. Alio modo ingnūz pars
aialis: & ingnūz perficit per aiaz: & sic motus ille ē si-
bi nālīs: cūz corpus sit nālīter obediēs anime. resistē-
tia autē pzoenit ex parte elementū dominātis in eo &c.
¶ Ad scōz negat psequētia. & pcedit q² eīdez possunt
inesse motus cōtrarij sicut eīdez in sunt principia diuer-
sarūz rationūz formaliter vel virtualiter. hec autē princi-
pia sunt aia & elementūz. vnde q² anima cōtinet vna-
liter omnia elementa possunt mouere sursūz & deorsūm
& ad omnē differētā positionū. nullus tamen istozum
motūz est sibi ppius: sed magis motus circularis fm
cōmētatozēz in de substantia orbis. Dicit enīz ipse ibidē
q² motus ppius corporis est motus deorsūz: & mo-
tus proprie anime est motus circularis: quia si separa-
ret a corpore: & moueret seipsūz nñ motū circulari mo-
ueret seipsūz: ex quo sequitur q² motus animalis ē cō-
positus ex motu recto & circulari. s. motus pgressiuus
qui cōpetit aiali fm q² huius. (Et eozūz que mouent)
¶ Quarta diuisio. eozūz que mouent ab alio quedāz
mouent naturaliter: & quedāz violētē. verbi gratia. ele-
menta dicunt moueri ab alio: q² in omni suo motu in-
digerēt motore extrinseco: & talia aliquādo mouentur
naturaliter quādo mouent ad loca sua vt ignis sur-
sum & terra deorsūm. quādoq² vero mouent violentē
vt quādo mouent ad loca ptriaria. s. ignis deorsūz
& terra sursūz. Similiter partes aialūz aliquādo mo-
uentur naturaliter: aliquādo mouent violentē. mouē-
tur naturaliter quādo mouentur fm q² apta nata sunt
moueri. mouent violentē quādo mouent non fm q²
apta nata sunt moueri. vnde in paribus aialūz est cō-
siderare positiones: ordines: & inclinationes. ac etiāz
modos distinctos motūz vt in bosebachia ad ante-

I
cō.

Liber octauus

rius et sunt apta nata moueri ad partem anteriorem. crura vero inclinatur retro et sunt apta nata moueri ad illam partem. Si igitur membra animalium mouentur ut inclinantur: sed quod apta nata sunt moueri ille motus est eis naturalis. Si autem e contrario tunc est violentus illis et contra naturam. Et legitur. (Et eorum que mouentur ab alio alia quidem mouentur natura alia extra naturam. quedam ut terra sursum et ignis deorsum. amplius autem partes animalium multo magis mouentur extra naturam iuxta positiones et modos motus convenientes illis.

Notandum secundum commentatores commentum 17. quod Aristoteles intendit per illud quod mouetur naturaliter motus lapidis ad inferius motus igitur ad superius: et posuit ista moueri ex alijs: quia ista non mouentur ex se donec mouentur ex alijs ut declarabitur post. Ecce secundum commentatores quod talia corpora inanimata que mouentur a se dicuntur aut moueri ab alio: quod non potest moueri a se nisi prius moueatur ab alio: quia non possunt moueri a se nisi prius moueantur ab alio. nunquam enim mouentur ab inuisibili nisi precesserit motor extrinsecus. (Et maxime moueri.) Istis diuisionibus permixtis Aristoteles ponit istam conclusionem. omne quod mouetur mouetur ab alio. quod conclusionem ipse arguit sic omne quod mouetur aut mouetur violentus aut naturaliter. si violentus manifestum est quod mouetur: quod mouetur ab extrinseco. violentum enim est cuius principium est extra non conferente vni passo: ut dicitur tertio ethicorum. Sed naturaliter autem est animatus aut inanimatus. si inanimatus illud mouetur ab alio: cum necessario indigeat motore extrinseco. scilicet generante aut re mouente. probens: ut patet inductiue: et in sequentibus magis apparebit. Si animatus manifestum est quod illud mouetur ab alio. omne enim animal quod mouetur mouetur motu processiuo necessario mouetur ab alio: quod accipere in animali per se mouens et per se motum inuicem distincta. scilicet anima et corpus: sicut enim in motu nauis nauta motu distinguitur a motore: sic in motu progressiuo animalis motu distinguitur a motore. Est igitur similitudo et dissimilitudo in motu nauis: et animalis. primo quidem est similitudo in distincto. quod sicut motor nauis. scilicet nauta distinguitur a nauis: ita motor corporis videlicet anima distinguitur a corpore. Secundo est similitudo in cognitione: quia sicut motor nauis est cognoscens: ita motor corporis animalis. Tertio in gubernatione: quia sicut motor nauis gubernat nauem: ita motor corporis animalis videlicet anima gubernat illud instans in reciprocatione: quod sicut motor nauis. scilicet nauta in mouendo per se mouet seipsum per accidens: ita motor corporis animalis videlicet anima in mouendo corpus per se mouet seipsum per accidens. Dissimilitudo apparet ex alijs. primo quidem applicati omnes: quoniam nauta non potest applicari nauis ad motum nauis nisi prius seipsum moueat. anima autem applicata corpori ad motum non prius mouet se quam corpus. Secundo ex parte instrumenti: quoniam nauta mouet nauem per instrumentum separatum quod est remus: aut themo. anima autem mouet corpus per instrumentum coniunctum: quod est cor: nerui: musculi: et huiusmodi que sunt partes corporis. Tertio ex parte distantie: quoniam motor nauis distat a nauis loco et subiecto: non autem anima a corpore: ex hoc est dissimilitudo ex parte vniuersalis: quoniam anima et corpus sit vni per se. ex nauta autem et nauis sit

vni tantum secundum operationem: et hoc ex parte influxus: quoniam nauta nihil influit nauis preter motum localem. anima autem influit corpori preter motum localem alias dispositiones quibus continue alteratur: nutritur: augetur: vel diminuitur. fiat ergo hoc argumentum. omne quod mouetur est animatus vel inanimatus: sed omne animatum mouetur ab alio: et omne inanimatum mouetur ab alio: siue naturaliter siue violentus: ter mouetur igitur omne quod mouetur mouetur ab alio. Et legitur. (Et maxime moueri a quodam). id est ab alio (quod mouetur in his que extra naturam mouentur est manifestum propter id quod manifestum est quod licet tale ab alio moueri. postea autem que sunt extra naturam eorum que sunt secundum naturam ipsa a seipsis mouentur (ut alia. hec enim est non manifestum si ab aliquo). id est ab alio (mouentur. sed quomodo oportet accipere istum mouens: et quod mouetur iuxta distincta ostendit per similitudinem (videtur enim et in nauibus et non natura sustentibus). id est in artificialibus (sic et in animalibus esse diuisum mouens et quod mouetur: et sic ipsius seipsum mouet. scilicet anima in quantum vna pars mouet alia.

Notandum secundum commentatores commentum 18. quod Aristoteles perscrutatur vtrum omne motus habeat motorem aut non: et questio de qua perscrutatur est in primo. et cum sit per se quod de qua vbi perscrutatur ille qui vult quare vtrum sit hic motus eternus et facit hoc: quod voluit declarare disponere in hoc de corporibus simplicibus sermone. primo. ista enim fecerunt dubitationem in hoc: quod omne motus habeat motorem: duplex est ratio propter quas recitat hanc questionem: vtrum omne motus habeat motorem: et determinata in primo. et primo. quarum prima est: quod absque perscrutatione illius non inuestigare eternitas motus celi. cui perscrutatio pertinet ad hunc octauum. Secunda causa quia ibi remansit dubium de corporibus simplicibus vtrum habeant motorem distinctum a se: recitat quod illa ut sermone primo et spali conclusionem inuenit per hoc quod non solum corpus mixtum mouetur ab alio: sed etiam corpora simplicia. Ex isto commento soluit dubitatio tam antiquorum quam modernorum. quod non habet superfluum esse in isto. et ex quo in. et huius determinata est. dicitur. n. commentatores commento allegato quod quidam expositores opinati sunt quod illud quod declaratum est in principio. et est superfluum: et id absconderunt illud a suis libris. illi ergo antiqui dixerunt: quoniam hanc determinanda esse in. et non in. et quidam autem moderni dixerunt eam esse determinanda in. et in se. et non in. et. Sed commentatores dicunt quod est determinanda tam ibi quam hic: sed non eodem modo. ibi enim per rationes communes perenniter motus in celi. hic autem per rationes proprias perenniter motus in spali. cum. n. dicitur sit motus naturalis et violentus: et ita sit duplex motus naturalis. scilicet animatus et inanimatus. vult ostendere quod omnibus his motibus omne quod mouetur mouetur ab alio: neque inuenit idem bis demonstrare duobus modis diuersis demonstrationibus.

Prime autem dubiatur. Ista est tertia pars huius capituli in qua per vnam dubitationem et facit duo primo quod dicendum est. sed arguit ad preter negatiuum ibi. (Et namque.) Quantum ad primum dicitur per maxime dubitare coniungit

R ij

Philosophicorum.

circa vnum membrum quarte diuisionis. dicebatur enim qd eorum que mouentur ab alio quedā mouentur naturaliter et quedāz violenter. naturaliter quidā mouetur terra: et ignis ad loca sua. violenter autēz ad loca contraria. De motore quidez in motu violento nō est dubiūz quis est ille a quo mouentur grauiā et leuiā in animata. quādo enī terra mouet fursuz aut ignis deoz fursuz statim cognoscitur motor in talibus motibus sicut statim cognoscitur in motibus proiectoz. Sed ē dubiūz in motu naturali cūz nō appareat distinctio inter motuz et motorez a quo mouent grauiā et leuiā inanimata quādo mouentur ad loca sua. Lege litterā. *¶* Ma prime autē dubitatur circa mēbzuz reliquoz dicte vlti me diuisionis. eozuz enīz que ab alio mouentur hec qd dez extra naturāz posuimus moueri. alia autēz relinquantur p̄ra positioi. i. ecōuerso: quia natura. i. naturaliter mouentur. hec autēz sunt que dubitationē affuerunt a quo mouentur inanimata vt grauiā et leuiā. hec enī in oppositos locos violentia mouent. ip̄op̄ios autēz leue quid fursuz graue aut deoz fursuz natura a q̄ autem non adhuc manifestuz sic cūz moueantur extra naturā.

Notandum p̄m cōmentatoz cōmēto. 23. qd eozuz que mouentur naturaliter quedā videntur moueri ab aliquo alto et sunt aīalia et in quibz dā lateri hoc et sunt corpora simplicia. In istis autēz non apparet alietas motoris a moto sicut apparet in habentibus aīas: imo in eis nō est alietas oīno: et est sicut dixi graue et leue. ista enim inueniunt in loca sua naturalia ex se: sed et ad loca opposita suis locis naturalibus ex alijs. *¶* Ex isto cōmento inferunt aliqui qd omne motū habeat motorez: non tamē omne motuz habet motorez distinctuz a se: quia elementa mota ad sua loca nō habent motore distinctuz a se: cūz in eis nō sit alietas oīno inter motorez et motuz p̄m cōmentatoz. Sed istud esse non potest: quoniam tunc nō omne motuz mouetur ab alio: imo aliquid moueret a seipso primo qd est cōtra demonstraciones Aristot. tam hic qd. 7. huius. dicit enim philosophus scōdo huius qd natura est principūz motus et quietis intelligens per naturā materiāz et formā: ita qd materia est principūz passiui motus et formā actiui. Ideo cūz elementa mouent ad loca sua forma in eis est principūz illius motus. cōstat autē forma elementi distingui tam a materia qd ab ipso elemento: igitur motor in elementis distinguit ab ipso moto. Et qd hec sit intentio cōmentatoz patet. quoniam ibides scōdo philosophum. dicit qd corpora simplicia habent per se principūz intrinsecū actiui sui motus localis: non autē motus alterationis: sed tūz passiui. cōmento autē. 17. allegato dicit qd oīa q̄ mouent a se mouent a p̄m intrinsecō et ecōuerso. hic autēz asserti cōmēto. 23. qd elementa mouentur ex se ad loca naturalia: et per cōsequēs mouentur a principio intrinsecō. constat autē principūz distingui a suo principato. Dicendū igitur qd non intendit cōmentatoz nullā esse distinctionē oīno inter motorez et motuz in corporibus simplicibus: sed qd in eis nō est alietas oīno sicut in aīalibz. sicut graue et leue: et hoc est veruz: quia aīalia nō mouent ex se tūz p̄m grauiā et leuitatē: imo ad omnē differentia positionū et p̄z omne motū siue fuerit rectus siue circularis aut p̄gressiuius: et hoc per eūdem motorez. elementa autē nō ex se mouent nisi p̄m grauitatez et leuitatez: neqz p̄m oīz motum: sed tūz p̄m fursuz vel deoz fursuz: ita qd motor in eis

non mouet naturaliter nisi ad vnu locuz. ad locuz autem opposituz mouentur ex alijs motoribus vt exēplificat cōmentatoz in cōmento. argumentū ergo qd intendit cōmentatoz est istud. corpora simplicia nō mouentur ex se ad loca contraria: sed tūz ad vnu. anima autē mouentur ex se ad loca contraria: igitur in corporibus simplicibus non est alietas oīno inter motorez et motuz sicut in aīalibus. i. non est tanta distinctio inter motorez et motuz elemento: quāta est inter motorez et motuz ip̄oz animalū. motor enīz quāto est perfectior: tāto magis distinguit a suo moto: et q̄to imperfectior tanto minus distinguitur a suo moto: sed perfectior ē motor aīaliū a suo moto qd motor elementoz a suo moto. *¶* Et nāqz. *¶* Dubitatio p̄missa philosophi arguit ad partes negatiua probans qd sit impossibile elementa mota ad sua loca moueri a seipsis: et hoc. 4. rationibus q̄rū prima est hec. omne qd mouetur habet vitā: sed grauiā et leuiā inanimata nō habent vitā: igitur nō mouent a se. tamen p̄sequētia cūz minor. i. maior autē est nota ex eo: qd moueri a se est p̄p̄ius habentibus vitāz. per hoc enī distinguitur habentia vitāz a non habentibus vitā: qz habentia vitā mouentur a se: et non habentia vitāz nō mouentur a se. Lege litterā. *¶* Et nāqz ipsa grauiā et leuiā inanimata moueri a seipsis dicere impossibile est. vitale. n. hoc. i. moueri a seipso est tūz vitā habentibus et animatoz. est p̄p̄ius. *¶* Secunda ratio. omne quod mouet a se potest facere seipsum quiete: sed grauiā et leuiā inanimata non possunt facere se. ipsa quiete: igitur grauiā et leuiā inanimata nō mouentur a se. patet cōsequētia cū maior. qz si aliquid est substantia causa motus: etiā potest esse seipsū cā quietis: sicut cōtingit de ambulante qui est causa non deambulandi sicut est causa deambulandi. minor declaratur a cōmentatoz. di. qd faciens seipsum quiete potest quiete re absqz indigētia alicuius extrinseci sicut de eo qd facit seipsum mouere qd non inuenit in corporibus inanimatis grauiibus et leuibz. Leg. li. *¶* Et facere stare possunt se ipsa. dico autēz valde si ambulandi causa inest ipsi ex se et non ambulandi causa inest ei de se. *¶* Tertia ratio. ea que mouentur a se possunt naturaliter moueri ad omnē differentia positionū: sed grauiā et leuiā inanimata non possunt moueri naturaliter ad omnē differentia positionū: igitur non mouent a se. patet cōsequētia cū maior de animali. qd ideo dicit moueri naturaliter et ex se ad omnē differentia positionū: qd mouetur a se ita ignis mouet indifferēter fursuz et deoz fursuz si moueretur a se. minor autēz est euidēs. quoniam ignis non mouet naturaliter et ex se nisi fursuz. Le. li. *¶* Quare si in ipso est ferri igitur tanq̄m potestare ignis et in causa per se (manifestuz qd in ipso et deoz fursuz) et ita erit ferri ex eadez causa (mutabile autē est in vnu motuz moueri solū hic a seipsis). *¶* Si quidē seipsa. *¶* Quarta ratio. omne mouēs seipsum diuiditur in partes p̄zio mouētē et p̄zio motā: itz grauiā et leuiā inanimata nō diuiduntur in partem per se mouētē et in partem per se motā: igitur non mouent se. patet p̄sequētia cum maior de aīalibz: gnāliter de quolibet aīato qd diuidit in partem per se mouētē que est anima: et in partē per se motā que est corpus. minor autē declaratur. nāz grauiā et leuiā inanimata sunt cōtinua et eiudem rōnis per totū. ideo non est ratio quare vna pars sit per se mouens et alia mota et nō ecōuerso. nō enim apparet. p̄pter quid vna medietas lapidis aut ignis est per se mouens: et alia est per se mota cum sint eiūdem rationis oīno. qd

Tex.
cō. 29.

Liber Octauus

Tex. *Legē litterā. (Amplius nō cōtingit cōtinuūz aliq̃d)*
cō. 30. *i. eiusdem ratiōnis per totūz (i. ipsūz seipsum mouere.*
fīm enī q̃ vnuūz i. cōtinuūz (i. nō tacitū). i. dīscōn-
nuūz i. diuersarūz ratiōnūz in partibz (fīm hoc īpōssi-
bile est) q̃ seipsum moueat (sed fēz q̃ diuiditur) in par-
tes diuersarūz ratiōnūz. (Sic) q̃ (hoc quidem aptum
nati est facere: illud vero part. neq̃z ergo nullum hōiūz
īplum seipsum mouet cō sita. i. cōtinua. enī sunt i. eius-
dem ratiōnis per totūz: neq̃z aliud cōtinuūz nullūz se-
īplūz) mouerīz necesse est diuidi (mouēs in vno quoz
q̃z ad id idest ab eo q̃ mouetur sicut in animatis vi-
demus cūq̃z moueat aliquod animatuūz ipsa) aīara.
semp enī est dīstīctio talīz partium.

Notandum

Notandum ¶ fm comētoꝝ 23 comētoꝝ 30. q. motorz debet eē distinctus a motoꝝ aut fm diffinitionē 23 esse simul sicutilla que mouentur ab extrinseco: aut fm diffinitionem tñ sicut est dispositio in habentibus aīas. aīa. n. que est motorz in eis distinguitur a cozpoz 23 est motū ¶ fm diffinitionē 23 non distinguitur fm elēq: impossibile est aīam esse sine cozpoz: nisi equiuoce: 7 quā cozpoz simplicia sunt vna fm diffinitionē: 7 nullus eozum potest diuidi in motorē 7 motūz necesse est vt nō sint mota ex se nisi esse pole vt motorz esset ipsum motum. Ecce fm comētoꝝ 23 q. motorz 7 motūz aliqūdo distingunt fm esse 7 fm diffinitionē. quando de motorz est extrinsecus moto vt in pīctioē lapidis: aut in motu ferri ad magnetē. aliqūdo differunt fm diffinitionem: 7 non elēq. quando motorz est intrinsecus moto: vt in motu animalū 7 plantarū. aliqūdo vero non differunt: neqz fm elēncqz fm diffinitionem vt in motu iatoꝝ ad loca suaroz q. talia nō mouentur: sed a seipsis tñmāen q. nullus istozum potest diuidi in motorē 7 motūz videt q. sit impossibile talia moueri ex se. ¶ Sed contra hoc obicit comētoꝝ 2 di. cozpoz simplicia cōponūtur ex materia 7 forma: quozum vnuz mouet 7 alterū mouetur. igitur cozpoz 2 simplicia diuiduntur in motorē 7 motūz: cōsequenter motorz in eis distinguitur a moto fm diffinitionē. Respondet comētoꝝ q. pīma materia nō est existēs in actu: 7 illud quod mouet ex se debet diuidi in motorem 7 motūz in actu q. illud quod est in potentia neqz mouet neqz mouetur. Ex ista respo hō vna cū comēto 2 allegato videtur esse expēctā interiorē comētoꝝ 23 q. cozpoz simplicia naturaliter mota ad sua loca nō habent motorē distinctum a moto: q. l3 diuidant in materia 7 formā: tamen forma in eis nō est motorz: neqz materia motūz cū materia nō sit in actu sed i potentia. Dicendū q. sicut Aristō. non determinat: sed tñ inquituit pbatib grauita 7 leuita in aīa: nō moueri a seita comētoꝝ tñ disputauit: q. pbatibiles ferit illa nō diuidi in motorē 7 motūz: 7 q. in eis non distinguitur motorz a moto: q. forma nō est mouēs in eis: neqz materia: mota: quoniam aliter cōradiceret sibi ipsi. dicit enim ipse hic vna cū pho: q. omne mouēs se ipsūz per se diuidit in partē pīmo mouētē 7 in partē pīmo motā: 7 iāz sepe cōcessit q. elēmēta mouent ex se ad loca sua: vt p3 ex comēto 2 allegatis: 7 ex fecūdo de phicoꝝ comēto. 3. di. nō dubitamus q. quattuor elēmēta mouent ex se nō ex motorē extrinseco: igitur elēmēta diuidunt in partē per se mouētē 7 in partē per se motā: 7 sequēter motorz in eis distinguit a mo.

no. ¶ Itz scdo hui' dicit q' coꝛpoꝛa simplicita habet in se pꝛincipiũ sui motus localis f3 foꝛma: pꝛincipiũ sue alterationis fm materia: igitur motoꝛ in eis e' foꝛma: 7 motu est materia. si eni materia est pꝛincipiũ paf suu in motu alterationis pꝛide t in motu locali: neq3 lua poteꝛtia facit ea no moueri: sed potius coꝛraꝛiũ euz dicat pbus. 3. huius. q' oẽ mouens mouet fm q' est in actu: 7 omne motu mouetur fm q' est in potentia. Et si coꝛmotaꝛio fuisset huius opinio nũ in elementis non distinguitur motoꝛ a mobili in hoc tenendus no' e' actus q' apparet coꝛraꝛiũ de intentione pbi de mo'stꝛatis: ta bĩ q' in 7. hui'. q' oẽ qd mouet mouet ab alio. qro eni quid Aꝛisto. intelligit per aliũ motoꝛez quod ele menta mouent ad loca lua vtrũ partes qualitatũ: vel quantitatũ: aut generaꝛ vel remouens pꝛhibens. Si partes qualitatũ habet intentu. Si partes qua titatũ cusu talibus mouẽtibus 7 motis pcedat in itũz. sequitur q' per hoc pꝛincipiũ: omne quod mouetur mouetur ab alio. no potest pbus pꝛare immobilitatem pꝛimi motoꝛis: cuius oppo'sitũ pꝛesupponit ab ipso hui'. Si autẽ Aꝛisto. per aliũ motoꝛez intelligit generaꝛs aut remouens. pꝛhibens: sequit q' non in omni motu mouẽ 7 motu sunt simul: sed est coꝛra eũ septimo hui'. ¶ pꝛetꝛia pũ supponẽd q' in pꝛincipio motus coꝛuꝛpatur taz generaꝛ q' remouẽs pꝛhibens. Itz etia3 est expꝛessa intentio Auct. pꝛimo lua sufficientie. c. pꝛimo. d. inuenimus q' in quibũdam actione 7 motus sũt ex seipsis no ex causa extrĩnseca sicut aqua calefacta cum dimittitur per se frigidat ex natura lua. 7 lapis in aliu pꝛectus cu3 relinquitur descendit ex sua natura: igitur talia si mouent seipsa per se necessario diuiduntur in duas partes diuersarũ rationu3: quaz vna est pꝛimo mouens: 7 altera pꝛimo mota. cofat autẽ q' nulla videtur in eis pars pꝛimo mouẽ nisi foꝛma elementũ: 7 nulla apparet pars mota pꝛimo nisi materia pꝛima. (Sed accidit 7 hoc.) ¶ Itz est quarta pꝛ capitulu in qua pbs respõdet ad questionẽ tacta post quã obiecta ad partẽ negatiua. pꝛbans pꝛimo 7 leuia inaiata non moueri a se. 7 factio. duo pꝛimo pꝛmitit duas distinctiones. Scdo exequitur de intento ibi. Si militet autẽ se habet. ¶ Quatuꝛ ad pꝛimu dicit pbo q' grauita 7 leuia inaiata lue mouent naturaliter: siue violenter temp mouent ab alio q' patet diuidentibus causis motuans 7 mobiles ad quod pꝛobaduz sit hec pꝛima distinctio q' mouentiũ 7 motoꝛez quedaz sunt talia naturaliter: quedaz violenter. 7 mouens naturaliter est illud qd tribuit vno moto foꝛmã per quã mouet vt actu calidu. Signis naturaliter mouet aquaz calefactio ea3 dat sibi foꝛmã: videlicet caliditatem per quã alterat. Similiter magnes naturaliter mouet ferru3: quia dat sibi foꝛmã per quã ferru mouet ad magnete: mouens violentẽ est illud quod vno moto no tribuit foꝛmã p quã mouet. vnde no dicit generatio violenta: neq3 motus violentus si fiat a pꝛincipio extrĩseco non coꝛferent vnu passu. vtrũq3 eniz est de ratione violenti: 7 q' sit pꝛincipiũ extrĩnsecũ: 7 q' no coꝛferatur vnu passu ex quo apparet q' vctũ 7 baculus mouet lapide3 violentẽ: q2 non dat illi foꝛmã per qua competat ei motus ille. ¶ Itz pꝛimo naturaliter est illud qd habet in se pꝛincipiũ f3 hui' ad aliqua foꝛmã mouetur. 7 ad quantitatẽ qualitatem: 7 vbi: 7 terra naturaliter mouet deo 2fuz: 7 ignis fuzuz q2 terra 7 hui' grauitate q' f3 q' hui' est ad locũ deo 2fuz: ignis vò h3 leuitate3 quẽ fm q' huius tendit ad locu3 fuzuz. Sz motus vno

Philosophicorum.

lenter est illud quod non habet principium sicut huius ad formam ad quam mouetur ut terra sursum et ignis deorsum. nullum enim istorum habet principium per quod sicut huius moueatur ad ubi. Et notanter dicitur principium sicut quod huius. quoniam aliquid mouetur per se ad quantitatem: et per accidens ad qualitatem: vel ubi: modo tale non dicitur naturaliter moueri ratione qualitatis vel ubi: sed tunc ratione quantitatis: et hoc ideo quia qualitas et ubi accedit quantitatem. Similiter aliquid per se mouetur ad qualitatem: et per accidens ad quantitatem vel ubi. pro quanto aliquo illo sequitur ad qualitatem. taleigitur dicitur naturaliter moueri ratione qualitatis et non ratione quantitatis vel ubi: ex quo ipsi qualitatia accedunt ubi: aut quantitatem. aliquid ergo simul mouetur ad quantitatem: qualitatem et ubi. non tamen dicitur naturaliter moueri sicut quodlibet illorum: quod non ad quodlibet illorum est idem motus per se: sicut ad unum tamen est unus motus per se et ad alia per accidens in quantum quodlibet illorum accedit alteri. videatur ergo quod istorum terminatur motus per se mobilis habetis in se principium ad illam formam sicut quod dicitur mobile naturaliter moueri et non sicut alia. Lege. littera. (Sicut accedit et huius. in aiaia (ab aliquo). i. ab alio (semper moueri. fiet autem ubi: manifestum dicitur ubi: causas) motus et mobiles. Est autem et in mouetur que dicitur sunt accipere) s. naturale et violentum (alia quidem extra naturam motus sunt ut vectis). i. uirga aut baculus (non naturalis pennis grauis motus) et alia vero natura ut actu calidus motus est potentia calidi. Similiter autem et in aliis huius est. Et mobile autem similiter natura per se. quod aut quantum aut ubi est cum habeat principium huius in se ipso et non sicut accidens erit eadem et quod et quale: sed alterum alteri accedit et non sicut se existit: ignis itaque et terra mouentur ab alio violentia quidem cum extra naturam mouentur. natura autem cum in ipso actus. proprios et naturales ueniunt ad quos sunt potentia entia. mouetur igitur naturaliter terra deorsum et ignis sursum: quod sunt entia in potentia naturali ad illa loca.

Notandum primo sicut comitatorum comitatorum. i. quod res mouetur ab alio essentialiter et accidentaliter: cum igitur mouetur ab aliquo essentialiter tunc mouetur ab eo per suam naturam: cum mouetur accidentaliter non mouetur ab eo per suam naturam. uerbi gratia. quando cum aqua mouetur aerem ad frigus sequitur illud minores quantitates. et si forte mouetur aliquid in quantitate essentialiter sequitur illud qualitas per accidens. uerbi gratia. ex quo nutritur animal multoties sequitur quantitate in eo alia qualitas. idem enim est quantum et quale ab eodem motore: et cum ita sit necesse est ut alterum sit ab eo essentialiter et alterum accidentaliter. s. quod si quantitas fuerit ab eo essentialiter qualitas erit accidentaliter et e converso. unus enim agens non habet naturam largiendi nisi unum tantum. Ecce sicut comitatorum et illud essentialiter mouetur ad aliquam formam quod mouetur ad illam sicut quod huius. et illud mouetur ad aliquam formam accidentaliter: quod non mouetur ad illam non sicut quod huius. et enim in frigidatus ab aqua mouetur ad frigiditatem essentialiter: et ad quantitates minores accidentia et ad alia in nutritione mouetur ad quantitatem essentialiter et ad quantitates sequitur quantitatem mouetur accidentaliter. Ratio autem quare nihil mouetur essentialiter ad duas formas per eundem motum est: quod unus agens non habet naturam largiendi nisi unum tantum eundem in quantum idem semper sit aptus naturae facere idem per Aristotelem. 2. de generatione. ideo si ad illud unum aliquid aliud sequatur hoc

erit per accidens effectus agentis et non per se.

Secundo notandum sicut comitatorum motus comitatorum naturalis in loca est in rei veritate ab eo quod generatur ipsa sicut alia accidentia que inveniuntur generari in re per generationem ipsius: et ista sunt magis digna esse de numero eorum que mouentur extrinseca quam de numero eorum que mouentur per principium in eis: et nulla est contradictio in eis in ponendo illa moueri naturaliter extrinseco: cum plura generabilia naturalia generentur naturaliter ex extrinseco. Inueniuntur comitatorum sicut corpora naturalia non generantur ab intrinseco sicut ab extrinseco: neque per hoc colligitur illa generari naturaliter: ita comitatorum naturalia naturaliter mouentur ad sua loca: non obstat quod non moueantur a principio intrinseco sed extrinseco tamen vix generantur. Item istud comitatorum videtur sonare quod in comitatorum in aiaia non distinguuntur motus: et motus ex quo talia non mouentur per principium in eis: sicut tamen ab extrinseco generantur: sicut istud soluitur per sequentem distinctionem: vix quod comitatorum loquitur quod talia comitatorum mouentur de potentia entia ad suam formam: quod autem mouentur de potentia accidentaliter ad actum sicut mouentur naturaliter ab intrinseco sicut quod infra declarabit. (Sicut autem). Secunda distinctio duplex est potentia: vix essentialis et accidentaliter. potentia essentialis est illa que ad formam et ad actum forme cuiusmodi est potentia ad discendum quod ad discit vel ad discere. ipse enim est in potentia et ad scientiam quod ad actum confiderandi practicum vel speculativum. pueniunt ex habitu scientie a qua etiam est potentia ignis possibiliter essentialiter: quoniam aqua est in potentia ad formam ignis quod ad actum combustionis cum ex materia aque possit fieri forma ignis: et ex aqua in frigiditate possit fieri ignis combustionis. potentia accidentaliter est illa que est tamen ad actum forme cuiusmodi est potentia scientie habetis habitum scientie ab seque consideratione. ipse enim dicitur esse in potentia ad actum combustionis per caliditatem quod habetis potentia accidentaliter: quod accidit sibi quod non operetur hoc non sit ex defectu forme potentis agentis: ex defectu materiae: vel ex impedimento accidentaliter extrinseco aliunde pueniunt. Differunt autem iste potentie sicut per comitatorum. primo quod ex materia generatur forma et non ex materia ad discendum nihil scientie fiat scientie non considerandum: et ex aqua fiat ignis non combustionis: et si ex materia ex igne potest generari aqua: hoc non est per potentiam accidentaliter ignis: sed per potentiam essentialiter existentem in materia ignis apta nata recipere formam aque. Secundo differunt: quod potentia essentialis est potentia naturalis: et potentia accidentaliter est potentia violenta sicut quod ponit comitatorum hic. potentia enim aque ad formam ignis est naturalis: igitur cum per illam habeat esse ignis. potentia autem ignis ad actum combustionis est sibi violenta: cum per illam prius ignis sua naturali operatione. Tertio differunt: quod potentia essentialis est potentia simpliciter: et potentia accidentaliter est potentia sicut quod. nam ad discendum antequam ad discere est simpliciter non sciens: sed habens habitum scientie non considerandum est sicut quod non sciens. Quarto differunt: quod potentia essentialis non colligitur nisi per agens extrinsecum. potentia autem accidentaliter colligitur per agens intrinsecum remoto impedimento. uerbi gratia. ad discendum vel ignorans simpliciter qui dicitur esse in potentia essentialiter ad scientiam non potest fieri sciens nisi per doctorem. similiter aqua que dicitur esse in potentia essentialiter ad formam ignis non potest fieri actu ignis nisi per generans et alterans extrinsecum. ad discendum enim cum est in pura potentia ad scientiam nunquam per seipsum potest fieri sciens neque aqua. per seipsam quocumque impedimento remoto.

Ter.
60.3.

Liber Octauus

Lex.
cō. 32.

Notandum scdo fm cōmētatozē eo dez
cōmēto: q qz altera istarū

Tertio notandū fm cōmētorē cōmēto eo
dem q potētia essentialiter indiget in
hoc q exeat in actū agenti essentialiter. potētia aut ac
cidentalit nō indiget agēti in hoc q exeat in actū nisi p
accidēs: qm nō est potētia nisi ppter ipediciā aut pro
pter defectū subiecti in quo agit. verbi gratia. qm ignis
est pburē in potētia qn nō inuenit mām quam combu
rat. cuz ligē inuenit materiā qua comburat tunc fit obu
rens in actu sine indigentia motoris extrinseci. Ecce f
cōmētorē q potētia essentialis reduci ad actuz per
motorē cēntiāle extrinsecū. p potētia accidentalit redu
citur ad actū per motorē accidentalē p accidēs remouē
tes phibēs: aut applicatē actūis passiuo. cū autē agēs
agit in passuz videlz ignis in aqua aut in lignū: tunc fit
calefactiō seu cōburēs absqz indigentia motoris extrin
seci. ita apparet vōm de intētiōe cōmētoris vō de graui
in actu qm mouet deorsuz q est per se causa diuisionis
medij et sui motoris deorsuz: neqz tūc indiget motore ex
trinsecō: sed est causa p se illius motoris. in tēdit ergo cō
mētorē q qm grauiā et leuiā inatata mouēt de po
tētia essentialit: tūc mouent a generatē per se. qm mouē
tur de potētia accidentalit in principio moꝝ indigēt mo
torē per accidēs qm est remouēs phibēs: sꝫ in ptnua
tione motoris nō indiget motore extrinsecō: qm ipsa p
pꝫia principia in trinfeca sunt causa effectūe tūc illi mo
toruz. vnde cōmētoris in eo dē cōmēto quēdam modū o
perans est scīēs in potētia: cū fuerit scīēs in actu o pera

R iiij

Philosophorum.

bitur sua scientia nisi aliquid impediat. Si corpus quod est in potentia ignis: aut calidum: aut motum ad superius cum fuerit ignis in actu fuerit superius in actu nisi aliquid impediat. constat enim in casu isto quod tunc non erit generans neque remouens. prohibens: igitur ignis factus in actu mouebitur: ipsius sursum: hoc tamen ex sequentibus erit manifesta.

Lex.
832.

Similiter autem hez. his distinctio: nōb' pmissis rñ det pñs ad qñdē tāciā de motorib' grauium et leuiū p qñtū o2 pclusiōes: quaz prima est ista. Grauiū et leuiū inaiata mota de potentia essentiali per se et eēntialiter mouent a generate. Scda pclusio. grauiū et leuiū inaiata extra loca nālia posita et nō impedita a seipsis mouent per se ibi. (Potentia autem leue.) Tertia pclusio. grauiū et leuiū inaiata mota de potentia accidentalī subtrahito impediēto mouent per accidēs a remouēte phibēs ibi. (Sustinens autem.) Quarta cōclusio. impossibile est aliqđ graue aut leue inaiatū moueri a seipso per se et eēntialiter ibi. (Qđ quidē nihil.) Prima pto arguit sic. graue est potentia leue et eōdēra potentia eēntialit: s3 hec potentia nō tollit nisi p generās: igitur grauiū et leuiū inaiata mota de potentia eēntiali p se et eēntialiter mouent a generate. patet pñā cū minorē ex scda distinctiōe. et maior est clara. qñ ex aqua que est actu grauiū pōt fieri ignis: et ex igne qui ē actu leuiū pōt fieri aqua: et q ista potentia sit essentialis manifestū est: qñ ipsa est tam ad formā quā ad actū forme. nā ex aqua gnabit ignis q genito. ppter suā leuitatē iductā statim mouebit sursum nisi aliquid impediat cū p pta opatio leuiū sit alicubi eē et maxime sursum a qua opatio ē spedit qñ detinet in loco p rario. Et sicut generās dat formā rei genite per quā cōpēt q sit grauiū aut leuiū: et q habeat tale vbi a quo possit retardari. ppter aliqđ phibēs: ita pōt cōferre aliquā formā passo p quā erit quātū aut qle et p quā poterit opari aliquā actionē a qua rōne ipedimēti poterit ipediri. p3 de generate tribuēt. igitur maiorē quantitātē q fuit quātitas aque vel aeris: et maiorē caliditatē per quā poterit eire ad actū cōbustionis: nō tamē cōburet: aut q2 deficiet mā: vel si nō deficiet erit obstaculū ipedies phibēs actionē ignis: et sicut ipsū genitū graue aut leue statim mouet sursum vel deorsum si nihil phibeat ita genitū calidū aut frigidū pedale vel bipedale statim erit in opationē suā supposito passo sufficit dispositio cū negatiōe cuiuscūq ipedimēti. Le. li. (Sitr autē se h3 et circa graue et leue. leue sit ex graui ut ex aqua aer. hoc enim. s. graue et leue) potentia primū et iaz leue (factū in actu) opabitur mox nisi aliquid phibeat. actus aut leuiū est alicubi eē et sursum phibetur aut cū in cōtrario loco sit. sit et hoc se h3 in qro et qli. Et si querit. ppter quid grauiū mouent deorsum: et leuiū sursum. Rñdet q illud tripliciter cōtingit p rō: q2 grauiū nāliter inclinānt moueri deorsum: et leuiū nāliter inclinānt moueri sursum. Scdo: q2 de rōne grauiū est eē deorsum: et de rōne leuiū est esse sursum. Tercio: q2 nā illis determinauit loca illa. ppter salutē et cōseruariōem illorū. v3 locū sursum leuiū: et locū deorsum grauiū.

uibus. Le. li. (Et cū querit hoc quare in ipso locum mouent grauiū et leuiū. causa autem est q2 apta nata sunt) moueri ad illa loca (et hoc est graui et leui eē). hoc ē de rōne grauiū et leuiū (hoc quidē eo q sursum illud aut deorsum q2 deorsum determinatū est a natura.)

Morandum. Sim cōmētatoz cōmētatoz. q2 generās ē illud quod dat corpori simplici formā suā et oīa accidēta cōtinua forme: quoz vnū est motus in loco: et iō cum forma fuerit cōpleta in eo cōplebitur vbi suū debuit et alia accidēta nisi aliquid ipediat. Cū dicit cōmētatoz q2 generās dat genito formā et motū: et oīa accidēta pñā formā: illud est intelligēdū in gnitiōe successiua: qñ tūc generās dat motū: et omnia accidēta cōsequētia formā tpe generatiōis. vbi gra. qñ aqua transmutat ab igne vel a corpore celesti et mouet sursum: ita q ex ea oz fieri ignis. tūc generās ignē ex aq. v3. ignis aut corpus celeste dat aque sic motū sursum motū illū et alia accidēta acquisita aque in tpe generatiōis: tñ mouet et alia accidēta que insunt post cōpletā generatiōem nō dant a generate illā rem: vt p3 de accidētib' que insunt tibi aut mihi de nouo. nō enim illa dant a generate te aut me: q2 illud generās est motū: sed dant ab alio generate. v3 ab illo q2 nouiter ea generat in te vel in me et.

Secundo. notādū sim cōmētatoz eo dē cōmētatoz q2 illud quod mouet essentialiter est illud in quo est potentia ad motū. s. potentia receptionis motus: illud q2 mouetur in rei veritate hoc motu est materia ex qua generatur corpus simpliciter. verbū grauiū. aer qui est in potentia ignis: et superius est illud q2 mouetur in rei veritate et eēntialiter ad superius quādo sit ignis. Circa istud cōmētū dubitat Burleus di. phus expresse asserit q2 ignis mouet sursum nāliter et deorsum violēter. terra vero mouetur naturaliter deorsum et violentem sursum. sed q2 mouet naturaliter mouetur essentialiter: et q2 mouetur violentem mouetur accidentaliter. igitur ignis mouet essentialiter sursum et non violēter: cuius oppositū videt hic dicere cōmētatoz. Rēspōdet Burleus q2 aliquid moueri essentialiter cōtingit dupliciter: aut quia mouet a principio intrinseco: et sic ignis essentialiter mouetur sursum et terra deorsum: aut quia mouet de potentia essentiali ad formā et ad actū forme: et sic mouet terra aut aer naturaliter sursum quādo transmutat ad formā: ignis. Similiter aliqđ dicit moueri violēter dupliciter: aut q2 nō ppter inclinātiōem: et sic terra mo2 violēter sursum: aut q2 p aliqđ extrinsecū ipedit a termino mo2: et sic ignis mo2 violēter sursum. S3 sustinēdo modū loquēdi cōmētatoz dicit q2 nihil mo2 eēntialit sursum vel deorsum nisi moueat de potentia eēntiali. iō nō oē q2 mouet nāliter mouet eēntialit cū ignis moueat nāliter sursum et terra deorsum et nō eēntialit cū nō moueat de po2 eēntiali s3 accidentalit: neq2 vnq cōmētatoz voluit q2 ignis mo2 sursum violēter: s3 q2 mouet a po2 vio2. iō qñcūq ipediat a ter2 mo2 p aliqđ extrinsecū: nō pp hoc oz dicit mo2 vio2. q2 sic oīs mo2 ppter oīs eēt violēter cū sit pp aliqđ intrinsecū vel extrinsecū ipediēs a ter2 mo2. nō. n. ē rō qre ipedimentū extrinsecū facit motū eē violēter et nō ipedit intrinsecū. vult ergo cōmēt. oēz motū siue sit sursum siue deorsum eē nālem et eēntialē: dūmodo fiat a generate.

Sed dubitatur. q2 vñ q2 mo2 terre aq: aut aeris sursum qñ gnō ignis nō sit a gnāte: q2 ē a pñci.

Lib. octauus.

Intrínseco. Ignis enim quando mouetur sursum aut terra deorsum non dicitur moueri a generante ex eo quia sit a principio intrínseco. et quod ille motus sit a principio intrínseco patet quia est a leuitate intrínseca et in corporata terre aque vel aeri. Respondet quod sicut motus ferri ad magnetem est principaliter a magnetis et instrumetaliter a virtute impulsiva in ferro ita motus terre a quo aut aeris quod ex aliquo illo generat ignis sursum est principaliter a generante et non motus factus a leuitate. nec est similitudo de terra mota deorsum aut igne moto sursum: quoniam motus talium est ab intrínseco tantum. (Potentia autem est leue.) Secunda conclusio. Grauius et leuius inanimata extra loca naturalia posita et non impedita a seipsis mouentur per se. Ista conclusio patet ex distinctione data de potentia essentiali et accidentali. nam aqua actu grauius est potentia leuis quam ex illa potest generari aer. et cum potentia accidentalis generet ex potentia essentiali pergit aer factus ex aqua non sursum ascendere. propter impedimentum quo remoto statim exit aer in operationem suam et mouet sursum. ita etiam pergit de qualibet quanto quod aliquid factum nouiter. calidum est in potentia accidentali ad calefactionem. propter impedimentum quo remoto statim exit in operationem suam per calefactionem. Aliquid etiam factum nouiter quod in potentia ad maiorem extensionem. propter impedimentum quo subtracto statim exit ad actum suum per maiorem extensionem. Statem quod una aqua sit facta quanta in vase cuius quantitas est apta nata ad maiorem extensionem: sed non potest ratione impedimenti vas frangere: illa aqua se ad maiorem quantitatem vel extensionem reducere. ¶ Supposita igitur distinctione arguitur conclusio sic: Sicut se habet sciens ad actum considerandi grauius et leuius inanimata ad motum sursum vel deorsum: sed sciens si nihil prohibeat statim per seipsum mouet seipsum ad actum considerandi: igitur grauius et leuius inanimata extra loca posita si nihil prohibeat statim per seipsa mouent seipsa sursum vel deorsum ad loca illa. ¶ Item sicut se habet ignis ad actum combustionis ita inanimata ad motum sursum vel deorsum. sed ignis si nihil prohibeat per seipsum exit ad actum combustionis igitur inanimata per seipsa si nihil prohibeat statim exeunt ad motum sursum vel deorsum. sicut ergo actus considerandi est per se a sciens et actus calefaciendi vel comburendi est per se ab igne ita motus sursum vel deorsum corporum inanimatorum est per se ab illis corporibus. I. e. li. Potentia autem est leue et graue multipliciter sicut dictum est: cum sit aqua actu grauius (potentia quodammodo est leue) sed aer (et cum aer est adhuc in potentia) est ipse aer ad motum sursum. (Conuenit enim impedimentum non sursum esse sed si auferatur impedimentum agit et semper sursum sit. si militer autem et quale ad actum esse mutatur) si non fuerit impedimentum (motus enim considerat sciens nisi aliquid prohibeat et quod extenditur nisi aliquid prohibeat.

Notandum quod commentatores tertio et quarto celi videtur velle quod grauius et leuius inanimata bene mouent seipsa sed non mouent seipsa per se immo tamen per accedens ad motum medium recte. dicit ipse sicut contingit de homine mouente nauem qui mouente nauem per se mouet seipsum per accedens ita inanimata quando mouent ad loca sua sunt mouentia per se sed non sunt mota per se. mouent enim per se aerem diuidendo illum ad cuius motum mouet seipsa per accedens. Contra

cedit ergo ista conclusio in terminis quod inanimata mouentur a seipsis non quidem a seipsis per se sed per accedens. Eandem opinionem tenet egidius et burleus et communiter alij veteres philosophi. Dicit enim egidius hic quod sicut partes quando dealbatur dicunt dealbificari ratione albedinis: non quidem in genere cause efficiens sed in genere cause formalis: ita quando graue mouet deorsum motus ille est ratione grauitatis in genere cause formalis et non in genere cause efficiens cum tamen denominet graue et non efficiat motum ipsum: ergo graue mouetur a generante recipiendo grauitatem et habens grauitatem per illam tamen in genere cause formalis diuidit aerem ad cuius diuisionem mouet seipsum per accedens remouendo prohibens. ¶ Ista opinio et si fuit commentatoris in libro celi non tamen tenet hic illa opinio cum dicat grauius et leuius moueri ex se ad sua loca. unde secundum exemplum suum sequitur quod grauius et leuius mouentur per se. Tanta enim non mouet nauem nisi prius moueat se per se applicando membra. nam idcirco etiam graue non mouet aerem nisi prius moueat seipsum per se per applicationem ad medium diuidendum. prius enim casualiter est motus lapidis quam motus aeris cum moueat aer. quia lapis mouetur et non mouetur lapis quia aer mouetur. est enim motus aeris a lapide motus pulsus: ideo prius mouet lapis quam moueat aer.

Contra tamen illa opinio arguitur primo sic. Ista se habent grauius et leuius inanimata ad loca sursum et deorsum sicut sciens ad actum considerandi per philosophum in littera: sed sciens mouet seipsum per se ad actum considerandi: igitur corpora inanimata mouent seipsa per se ad loca sua. ¶ Item sicut se habet quale aut quodum ad operationem suam ita corpora inanimata ad motum suum vel deorsum: sed quale aut quantum per se exit in operationem suam igitur corpora inanimata per se exeunt in motum sursum vel deorsum. patet consequentia cum maior pars aristotelem in littera. minor autem est nota ex se: quoniam calidum per se calefacit et frigidum per se frigefacit. Secundo terra mota sursum de potentia essentiali ut ex ea generetur ignis mouetur sursum per se et essentialiter et non per accedens ad diuisionem medium secundum commentatorem hic igitur per idem ignis genitus ex terra mouetur sursum per se et non per accedens ad diuisionem medium. patet consequentia: quia eadem lenitas numero que mouet terram sursum etiam mouet ignem sursum: et illa eadem est naturalis igni et non terre. Tertio cullebet corpora simpliciter inest vnus motus simplex per se et non per accedens per aristotelem primo celi: quoniam ea que sunt per accedens sunt relinquenda in scientia speculatiua ut ostenditur primo posteriorum et quanto huius. sed elementa sunt corpora simplicia quibus non competit alius motus quam motus sursum vel deorsum secundum philosophum in eodem primo celi. igitur elementa per se mouentur sursum vel deorsum. celum enim mouet per se motu circulari per aristotelem primo celi et in isto. igitur per idem alia corpora simplicia per se mouentur motu recto. Quarto quando cum quod aliquid mouetur per accedens ad motum alterius ambo mouentur eodem motu: sed lapis motus deorsum et medium non mouent eodem motu: igitur lapis non mouetur per accedens deorsum ad motum medium. patet consequentia cum minor quoniam motus medium est motus diuisionis et non motus deorsum. motus autem lapidis est motus deorsum. maior vero colligitur a philosopho quarto huius. sicut enim idem est locus locati per se et locati per

Philosophorum

accidens ita idem est motus moti per se et per accidens. eodem enim motu numero mouet anima quo mouetur corpus et eodem motu numero mouet sedes in navi quod mouet nauis: et hoc quod anima mouet per accidens ad motum corporis et sedes in navi ad motum nauis. ¶ Quinto motus lapidis aut terre deorsum est motus naturalis existens subiective adequate in illo: igitur natura lapidis aut terre est per se principium illius motus. patet prima ex diffinitione nature data a philosopho secundo huius. Unde si lapis ponatur in vacuo mouetur eodem principio quo iam mouetur: sed illud principium mouetur lapidem in vacuo per se et non per accidens in motum medij: igitur per idem et in pleno. ¶ Sexto. Mixta inanimata mouent naturaliter ad motum elementorum dominatum in ipsis partibus. primo. igitur non mouent per accidens ad motum medij: patet prima quia aristoteles non dixit ad motum elementorum sed ad motum medij: et maxime quia possibile est quod medij simul moueant cum mixto vel cum elemento: quare et cetera. ¶ Ex his apparet quod illa opinio non est tenenda cum ipsa habeat concedere consequenter in omni motu facto per medij mobile non moueri per se sed per accidens ad motum medij ita quod baculus percutiens medium non mouetur per se a percutiente neque pietra a proieciente: neque animal mouet seipsum per se sed omnia hec mouentur per accidens ad motum medij quod est absurdum. Dicendum igitur quod grauius et leuius inanimata mouentur a seipsis per se ad loca sua ita quod in eis est motus per se primo. scilicet forma elementorum: et motus per se primo videlicet materia vel altera pars compositi. ipsum autem compositum graue aut leue est motuens et motum per se non primo tam est principale motuens et principale motum. ipsa vero grauitas aut leuitas est motuens et motum instrumentale. neque exemplum Egidij est ad propositum quoniam paries dealbatus nihil agit realiter per albedinem. ipsum autem graue aliquid agit realiter per grauitatem. scilicet diuisione medij et motum deorsum. Neque est verum quod omne remouens prohibens sit motor: tamen per accidens motus sequitur quoniam sol illuminat aerem per depurationem nubium remouendo prohibens. et ignis calefacit aquam per remotionem frigiditatis prohibentis et tamen sol illuminat aerem per se: et ignis per se calefacit aquam. animal etiam mouet seipsum diuidendo medij et remouendo prohibens: et non mouet seipsum per accidens sed per se: et hoc ideo: quia quilibet istorum motorum non tamen remouet prohibens sed etiam influit in effectum. aperiens enim fenestram aut diuellens columnam de ponte est bene causa per accidens illuminationis domus aut descensus pontis quia non influit in effectum sed grauius et leuius ultra remotionem prohibentis influit in effectum producendo in seipsis motum sursum et deorsum. (Sustinet autem.) ¶ Tertia conclusio. Grauius et leuius inanimata mota de potentia accidentaliter subtrahito impedimento mouentur per accidens a remouente prohibens: patet prima: quoniam diuellens columnam de ponte facit pontem descendere et non sicut motor per se quia non influit in effectum: igitur sicut motor per accidens: et per consequens pons in descendendo mouetur per accidens a remouente columnam que erat sustinens pontem et prohibens ne descenderet. Similiter si esset vnus vas lapideum in aqua coopertum lapide in officio lapidis ille impediret ingressum aque: quo subtrahito aqua ingrederetur vas. remouens igitur lapidem est motor per accidens cum sit causa sine qua non. Et istud exemplum quod etiam ponit Egidius dat intelligere aquam illam in ingressu vasis moueri descendendo a seipsa per se et non per accidens ad motum aeris cum motus aque sit motus descen-

sus et motus aeris est motus ascensus: et precedat causa liter motus aque motui aeris. Sed antiqua translatio vna cum commento ponit exemplum de vitro inflato. Si enim in profundo aque esset vesica plena aere aut vitrum bene inflatum et bene clausum detentum per lapidem super partem quicquid remoueret lapidem esset motor per accidens vitris ascendens ad superficiem aque. ipse autem aer inclusus esset motor per se sicut contingit de pila repercussa ad parietem: que secundum commentatorem egidij et burlesum habet duplicem motum in motu reflexionis videlicet per se et per accidens. Motor per se est proieciens. Motor autem per accidens est paries. ¶ Istud non bene intelligitur quoniam sicut primus impetus est a proieciente ita secundus est a pariete: quod patet ex eo quia stat proieciens esse corruptum antequam pila tangat parietem: igitur sicut piscis ens est per se causa primi motus ita paries est per se causa motus reflexi. Et precipue quia si paries esset causa per accidens oportere quod esset causa per accidens remouens prohibens aut applicans actum passiuum quorum nullum apparet. Dicendum igitur quod philosophus cum hic loquatur nisi de motore per accidens intendit proieciens esse causam per accidens motus reflexi per applicationem passiuam cuius actus videlicet pile cum pariete ut faciat mentionem de secundo motore per accidens quorum vnus remouet prohibens et alius applicat actum passiuum eodem modo quo dicimus hominem esse per accidens causam ignis coniungendo ligno. ¶ Et licet. Sustinet autem et prohibens remouens) construe sic: (autem) pro sed (remouens sustinens et prohibens est sicut mouet) videlicet per accidens (est autem sicut non mouet) scilicet per se (ut est columnas diuellens aut lapidem remouens a vase secundum accidens enim mouet sicut repercussa sphaera non a pariete mota est) per accidens (si a proieciente) applicato actuum passiuum.

Notandum secundum commentatorem comento tricesimo secundo (quod potentia ad motum que accedit inueniri in corpore simpliciter quando impeditur in tempore sue generationis non mouetur ad suum locum naturalem ab alio impedimento quando generatur in loco extraneo aut quando exit a suo loco naturali ab alio extrahente non indiget in hoc ut exeat in actum motore extrinseco essentialiter cum sit potentia accidentaliter.) ¶ Intendit commentator quod corpora simplicia mota de potentia essentiali semper indigent motore extrinseco essentiali videlicet generare: sed quando mouentur de potentia accidentaliter: aut per recessum a loco naturali: aut per accessum remoto prohibente non indigent motore extrinseco essentiali sed tantum accidentali. Est tamen differentia inter hos motores accidentales: quoniam extrahens elementa de loco naturali est motor per se. sed remouens prohibens est tantum motor per accidens respectu elementum licet sit motor per se respectu prohibentis remouit per ipsum sicut aperiens fenestram est causa per se aperitionis eius et per accidens illuminationis domus. ¶ Iuxta hoc commentum dicitur communiter quod corpora simplicia non possunt de nouo incipere moueri absque motore extrinseco. nam graue cum incipit de nouo moueri aut incipit de nouo esse aut prius erat. Si incipit de nouo esse necessario indiget motore extrinseco. scilicet generante. Si prius erat aut mouetur naturaliter aut violenter. si violenter necessario habet motum extrinsecum. si naturaliter: aut igitur sursum vel deorsum. si sursum hoc non potest esse nisi factum sit leue: non autem est factum leue absque

Lex.
co. 3.

Libri octauus.

generare vel alterare extrinseco. Si autem mouet deorsum
 & prius erat nec mouebat igitur aliquod erat prohibens
 quod iam est remotum sed non nisi per motum extrinsecum:
 igitur in omni tali motu requiritur motor extrinsecus. Et
 istud apparet esse de intentione commentatoris: non solum
 commento allegato sed etiam commento. 29. precedente: ubi sic
 inquit de corpore simplicibus: (Et non possumus dicere
 re in eis que mouentur a principio in eis addito ei quod
 mouetur ex eis absque eo quod indiget causa extrinseca si-
 cut diximus in eis que mouentur ex se quia mouetur a
 principio in eis sine indigentia cause extrinsece sicut est vi-
 spositio in habentibus animas.) Quenit ergo finem co-
 mentatoris animata et inanimata in hoc quod ambo mo-
 uentur a principio in eis. discoueniunt autem quia anima-
 ta non indigent motore extrinseco. inanimata autem indi-
 gent motore extrinseco. Sed istud est dubium quoniam si ali-
 quod graue esset alligatum debili filo per horam sic quod
 sua pondero sitate frangeret filum: manifestum est quod illud
 moueretur deorsum absque indigentia motoris extrin-
 seci. Si etiam generaret vnus ignis in loco aliquo detinente
 eum et per tempus postea ipsum prohibens resolveret
 ab igne indubie igne remoto prohibente moueretur na-
 turaliter sursum absque indigentia motoris extrinseci. non
 igitur per hoc differunt animatum et inanimatum: quia animatum
 non indiget motore extrinseco. inanimatum autem indiget.
 Sed in hoc differunt: quia animal potest redire ad prin-
 cipium motus post quietem absque motore extrinseco: sed
 inanimatum post quietem non potest redire ad principium
 precedentis motus absque motore extrinseco: et hoc inter-
 dit commentator. aut quod frequenter inanimata indigent mo-
 tore extrinseco. animata autem non frequenter indigent tali
 motore et precipue animalia. ¶ Ex isto loco apparet
 quod non semper remouens prohibens etiam in principio mo-
 tus est motor per accidens cum graue nominatum et ignis
 detentus sint remouenda prohibens in principio motus
 et tamen non sint motores per accidens neque respectu pro-
 hibentium remouentium: neque respectu motuum sequentium: ne-
 que de tali remouente prohibens intelligit philosophus
 sed tantum de remouente extrinseco finem quod ipse bene exem-
 plicat. Unde duplex est remouens versus coniunctum et se-
 paratum seu intrinsecum et extrinsecum. Remouens prohibens
 extrinsecum vel separatum est motor per accidens. Sed remo-
 uens prohibens intrinsecum vel coniunctum est motor per
 se siue remoueat. prohibens in principio motus sicut exem-
 plicatum est siue per totum motum diuidendo medium.

Dubitatur circa exemplum pile reperi-
 cusse ad parietem quoniam si. p.
 iudicis est per se causa primi motus et paries secundi mo-
 tus hoc est ratio virtutis impressae in pile aut in aere
 a percussore vel a motore. quo dato sequitur quod quando
 cuius graue aut leue mouetur ad locum suum quod generans
 est causa per se illius motus ratione grauitatis aut leuitatis
 quam impressit. cuius oppositum est determinatum ex
 doctrina aristotelis et cometa. Respondetur quod sicut generans
 non est per se causa alius motus grauium et leuium
 nisi durante continuatio sui influxus in ipsum graue aut le-
 ue ita percussor non est per se causa motus. percussor nisi stare
 applicatione sua ad proietum per impressionem sue virtutis
 in ipsum proietum aut in aere ferente illud postquam pro-
 iectus in terram separatus est a percussore quod non continuatur vir-
 tute sua eius neque in percussore neque in aere tunc motus. p.
 iecti non dicitur causa per se sed tantum per accidens. non quod
 dem remouens prohibens sed tamen applicas actum passiuo
 et si eo tempore quo mouet. percussor corrumpit. percussor non

esset causa illius motus per se nec per accidens. nisi causa
 esset terminus ampliatum. (Quod quidem nihil.) ¶ Quar-
 ta conclusio. Impossibile est aliquid graue aut leue inani-
 matum moueri a seipso per se et essentialiter. patet quia per
 motum essentialiter intelligitur hic moueri de potentia essentiali.
 motus in tali motu grauius et leuius nullum habent principium
 agendi sed tamen patendi. Terra enim et aqua quoniam moue-
 tur sursum. propter generationem ignis aut aeris non per se
 ab intrinseco actus concurrunt ad illum motum sed tamen pas-
 siue eo modo quo feruntur motus a magnete. Et notanter
 dico per se quia per accidens se mouet sursum non per prin-
 cipium proprium sed alienum versus per leuitatem introductam a
 genere eo modo quo dicimus aquam calefacere per acci-
 dens quod non per proprium principium illi concipitur ab intrin-
 seco sed per alienum. Validitas enim concipitur igni naturali-
 ter et non aque. Et. l. i. Quod quidem nihil horum. si graui-
 um et leuium inanimatorum ipsum mouet seipsum essentialiter
 (manifestum est sed motus habet principium non moue-
 di neque facienti sed patienti.

Notandum finem commentatoris commento
 30. quod (nullum eorum potest esse
 principium naturalium. terre et ignis et ceterorum moueri se. p.
 per hoc quod in eo est principium quod moueat se et hoc esse
 taliter et non accidentaliter sed in eo est essentialiter prin-
 cipium receptionis ut moueat extrinseco non principium
 actionis nisi per accidens. Istud commentum declarat con-
 clusio ista quarta fuisse de intentione aristotelis. cui ex prece-
 dentibus commentis sit manifestum per eum quod motor essen-
 tialis est ille qui mouet de potentia essentiali et illud es-
 sentialiter mouet quod mouetur de potentia essentiali. Ta-
 lis ergo que mouent de potentia essentiali non habet per
 se principium actionis sed tamen per accidens: cum ad tale mo-
 tum per se loquendo non concurrat nisi passiuum. Et si ex
 isto concluditur quod non sit differentia in motu animato-
 rum et inanimato-um. negat consequentia quia in hoc conue-
 niant quod neutrum mouetur a seipso per se de potentia essen-
 tiali. tamen in alio discoueniunt quoniam animalia reuertuntur
 ad principium motus post quietem absque motore extrinseco.
 inanimata autem hoc non possunt facere et hoc per bantra-
 tiones facte superius quas aristoteles non soluit quod concludit
 verum. propriissime accipiendo moueri ab alio per se. ¶ Un-
 de tripliciter accipitur moueri a seipso per se. Primo conuenit
 per omni eo quod mouet a principio intrinseco et sic grauius
 et leuius inanimata mouentur a seipsis per se. Secundo proprie
 per omni eo quod mouet absque indigentia motoris extrinse-
 ci: et sic iteque mouentur inanimata raro ut monstratum est in
 alia conclusione. Tertio per omni eo quod mouet ad princi-
 pium motus absque motore extrinseco: et sic non possunt inani-
 mata moueri a seipsis per se sed solum animata versus celum et anima-
 lia. Si enim reuertuntur ad principium sui motus absque mo-
 tore extrinseco. Celum enim mouent ab oriente in occidentem et
 iteque ab occidente in orientem absque motore extrinseco. Animalia
 etiam ex parte facta mouentur ad aliquem locum et iteque reuertuntur
 ad locum a quo recesserunt absque indigentia motoris extrin-
 seci. Differunt tamen celum et animalia in hoc quoniam celum non indu-
 get in suo motu motore extrinseco neque vnquam indiget. Anima-
 lia autem si non indigent tamen prius indigebant versus generan-
 te et remouente prohibens aut applicabile actum pas-
 siuum. et non solum indigebant motore extrinseco reali
 sed etiam intentionali videlicet obiecto immutabile sensus
 interioris et exterioris. facta enim immutatio intentionis
 nali sensus interioris preseruat species sensibiles per quas
 appetitus et fantasia absque motore extrinseco mouent
 animalia finem quod colligitur de intentione philosophi tertio de anima.

Ter.
 66.3.

Circa predicta dupliciter dubitat et primo: Si grauius et leuius inanimata mouentur a seipsis per se sicut animata: propter quod plus dicitur animata moueri a seipsis et inanimata moueri ab alio. **Secundum** dubium, propter quid inanimata non mouentur propriissime a seipsis per se ex quo illis competit una de conditionibus eorum que propriissime a seipsis mouentur scilicet diuidi in partem per se mouentem et in partem per se motam. **Ad** primum respondetur quod aristoteles dicit inanimata moueri ab alio quia ut plurimum indigent motore extrinseco. animalia autem dicitur moueri a seipsis quia raro indigent motore extrinseco. **Intelligendum** tamen quod proprie loquendo est differentia inter moueri a se per se et ex se. Nam illud mouetur a se quod mouetur ab intrinseco vel non presupponit aliud mouens: et sic non solum elementa mouentur a se sed etiam anima in mouendo corpus licet moueatur per accidens. Illud autem mouetur per se quod mouetur non ad motum alterius extrinseci: et sic non solum mouetur per se ea que naturaliter mouentur sed etiam que mouentur violenter. Illud autem mouetur ex se quod potest redire ad principium motus absque motore extrinseco: et sic moueri non competit inanimatis sed tantum animatis. aristoteles tamen et commentator non faciunt hanc differentiam inter per se et ex se. **Ad** secundum dicitur quod aristoteles tangit quatuor conditiones eorum que propriissime mouentur a seipsis per se quarum prima est habere vitam. secunda est posse moueri ab intrinseco ad omnem differentiam positionis. tertia est posse facere se quiescere: id est posse redire ad principium motus absque motore extrinseco. quarta est diuidi in partem per se mouentem et in partem per se motam: id est in partem primo actu mouentem et in partem primo actu motam: quod non contingit in corporibus inanimatis cum in illis pars primo mota sit materia que non est in actu sed in potentia. mixta enim inanimata licet habeat partem motam in actu videlicet alteram partem compositam ex materia et formis elementorum: tamen illa non est pars primo mota sicut nec forma mixta est pars primo mouens. Dicit enim philosophus primo celi quod mixta inanimata mouentur ad motum elementorum dominantium in ipsis: ideo tamen mixtis quod in elementis pars primo mouens est forma elementum: et pars primo mota est materia prima eiusdem elementum dominantis in mixto. **Intelligendum** quod cum dicitur anima raro indigere motore extrinseco et inanimata: ut frequenter non sit mentio de omni motore extrinseco in differenter: quia nulli dubium quod deus celum et intelligibile concurrunt ad omnem motum tam corporis animati quam inanimati: sed sit mentio de motore extrinseco particulari non essentialiter sed accidentaliter concurrente. (Sic igitur omnia.) **Ex** predictis aristoteles infert conclusionem principaliter intentam sic: Omne quod mouetur naturaliter aut violenter mouetur ab alio: sed omne quod mouetur mouetur naturaliter aut violenter: igitur omne quod mouetur mouetur ab alio. tenet consequentia cum minore: et maior deducitur ex determinatis. nam quod omne quod mouetur violenter mouetur ab alio manifestum est sed quod omne quod mouetur naturaliter moueatur ab alio probatur. nam omne quod mouetur naturaliter aut mouetur a se eo modo quo animata: aut mouetur ab alio eo modo quo inanimata. si primum illud ab alio mouetur. scilicet ab anima. si secundum illud etiam mouetur ab alio videlicet a generante vel a remouente prohibens. **Le. li.** Si igitur omnia que mouentur aut natura mouentur aut extra naturam et violentia et que vi et extra naturam

omnia a quodam et ab alio mouentur (eorum autem que natura iteque que a seipsis) mouentur illa (mouentur ab aliquo) id est ab alio (et que natura seipsi ut grauius et leuius: aut enim a generante et faciente graue et leue aut ab impediencia et prohibente soluenta omnia: ergo que mouentur ab aliquo) alio (mouentur.)

Notandum primo secundum commentatorem commento tricesimo tertio: quod temistius diuisit declarationem eius que est in principio septimi et contentus est in hac declaratione hic: et opinatus est ipsam esse magis certam quam primam cum illa que est illic est signum: ista autem estimatur esse induccio. Dicebat ergo temistius quod ista propositio: Omne motum habet motorem distinctum a se est declarata: primo huius demonstrationis: quia est procedendo ab effectu ad causam. hic autem est declarata induccio: cuius declaratio est magis certa quam fuit demonstratio. et data a posteriori

Contra temistium arguit commentator quod ista induccio non sufficit: primo: quia plato posuit aliquid mouere seipsum primo sic quod a nullo alio mouetur videlicet animam. secundo quia induccio in qua non percipitur quod predicatio est essentialis non dat certitudinem necessarii licet inducatur in ea omnia particularia modo non percipitur predicationem esse necessariam propter corpora simplicia de quibus est dubium an habeant motorem distinctum. Ideo dicit commentator quod aristoteles intendit demonstrationem hanc factam esse perfectam cum hic sit dissoluta questio de corporibus simplicibus et de mixtis in animatis: ostendenda omnia illa habere motorem extrinsecum: et consequenter quod liber illorum moueri ab alio.

Notandum secundo secundum commentatorem eodem commento quod corpora simplicia apparent moueri per se cum fuerint extra sua loca naturalia et sunt simplicia non diuisibilia scilicet quod motus in eis est ipsum motum et non mouetur ex se nisi per accidens. Tres propositiones ponit hic commentator ex quibus videtur elementa naturaliter mota non habere motorem intrinsecum. Prima quod corpora simplicia non sunt diuisibilia. Secunda quod motus in eis est ipsum motum. Tertia quod non mouetur ex se nisi per accidens. Sed dicendum quod non asserit istas propositiones sed tantum dicit quod ille apparet vere propter simplicitatem elementorum in quibus non apparet differentia essentialis inter partes qualitativas nec inter partes quantitativas. et dato quod essent omnino de intentione eius ut dictum est supra in hoc non est tenendum cum determinatum sit talia moueri a seipsis per se: et sunt diuisibilia in motorem et motum et c.

Licet autem dupliciter. Illud est tertium capitulum huius tractatus in quo philosophus ostendit quod est deuenire ad primum mouens motum postquam probauit omne quod mouetur moueri ab alio. Et diuiditur in duas partes in quarum prima premitur duas distinctiones. In secunda vero exequitur de intentione. Ibi: Ultra igitur. Prima distinctio est ista quod mouens est ou-

Tex.
co. 33.

Tex.
co. 33.

Tex.
co. 33.

Libro octauus.

plex videlicet ppter se et ppter aliud. Mouens ppter se est illud quod mouet non ppter aliud mouens extrinsecus ei sicut est homo mouens baculum. licet enim homo presuppōnat aliud mouens videlicet animā adhuc est mouens ppter se quia illud mouens non est extrinsecus homini. Mouens ppter aliud est illud quod mouet ppter aliud mouens extrinsecus sicut baculus mouens lapidē. non enim moueret lapidē nisi moueretur ab homine vel a manu. Constat autem tā hominē quā manū esse motorē extrinsecum baculo. *Le. li.* Hoc autem dupliciter est. scilicet mouens (aut enim non ppter ipsum est mouens sed ppter alterū quod mouet mouens aut ppter ipsum). *¶* Secunda distinctio duplex est mouens ppter aliud. scilicet ppter unū et ppter plura. Mouens ppter unū tantum est illud quod non presuppōnit nisi unū mouens ut manus mota ab homine. licet enim manus presuppōnat animā sicut hominē non tamen dicitur presuppōnere nisi unū mouens ex quo anima non est motor extrinsecus homini quia tamen de mouente cōposito ex materia et forma sic hic locutio. Mouens ppter plura est illud quod presuppōnit plura mouentia a quibus mouetur sicut baculus mouens lapidē presuppōnit manū et hominē a quibus mouetur. lapis autē mouens aerē presuppōnit tria mouentia videlicet hominē manū et baculū a quibus mouetur. *Le. li.* Et hoc scilicet mouens ppter aliud (aut mouet proximum post vltimū) id est ppter primum mouens quod dicitur vltimū in via resolutionis et sic mouet ppter unū tantum. (aut per plura ut baculus mouet lapidē et mouetur a manu mota ab homine: hic autem non amplius eo quod ab alio mouetur.)

Notandum *¶* In cōmentatorē cōmēto
to tricesimo tertio quod (sūt
tria primum motor et medius motor et est motus etiā et
postremū motus quod non mouet omnino. verbi gratia
baculus mouet lapidē et manus baculū et homo manū
num. et intendit per hominē virtutē mouentē manū
hominis et medius motor est manus et baculus et po
stremū motus est lapis.) Cōmentator loquitur hic in
conditionaliter v3 supposito quod lapis nihil aliud mo
ueat et virtus manus a nullo alio moueat quā i rei ve
ritate virtus mouens manū mouet ab alio. scilicet ab anima
et lapis mouet aliud videlicet aerē. illo tamen supposito
virtus mouens manū est primum mouens sic quod mouet
et non mouetur. lapis vero est vltimū mouens sic quod mo
uetur et non mouet. manus vero et baculus sūt mouē
tia media quia mouent et mouentur. *¶* Intelligendum
quod secunda distinctio potest fieri etiā de mouente ppter
se dicendo quod duplex est mouens ppter se: aut mouet
vltimū per unum mediū tantū aut per plura media: et
tunc debet stare sic litera: (et hoc). scilicet mouens ppter se:
(aut) mouet (proximū) et statim (post) proximū mo
uet (vltimū aut per plura) media mouent illud vltimū. Si
autē datur diuisio de mouente ppter aliud construa
tur sicut est dictū ante intelligēdo per vltimū primum
motorē. Unde in casu isto cōsequens virtus mouens
manū est primum mouens et vltimū mouens. est enim pri
mū mouens via cōpositionis eundo a causa ad effe
ctum. et est vltimū mouens pcedendo per viā resoluti
onis ab effectu ad causā. *¶* Ultra quod arguitur. *¶* Ista est
secunda pars huius capituli in qua distinctio nō pre
missis prius probat duas cōclusiones quas prima ē
ista: In ordine mouentū et motorū primum mouens
magis mouet quā vltimū mouens. Secunda conclusio. In
mouentib⁹ et motorē ē deuenire ad primum mouens motū.

ibi: (Si ergo necesse.) Prima conclusio nō plus dupli
citer probat et primo sic: Illud magis mouet quod plura
mouet: sed in ordine mouentū et motorū plura mouēt
primum mouens quā vltimū mouens: igitur in ordine mo
uentū et motorū primum mouens magis mouet quā vlti
mū mouens. patet cōsequētia cū maiori: et minori argu
itur: quā quicquid mouet vltimū mouens illud mouet
primum mouens: et non e cōuerso. Baculus enim mouet la
pidē et eundē mouet homo seu virtus manus. homo autē
seu virtus manus mouet manū et baculū que non mo
uentur a baculo: ut arguat breviter sic: Primum mouens
mouet vltimū mouens et non e cōtra: igitur primum mo
uens magis mouet quā vltimū mouens. *Le. li.* Ultra quod
arguitur mouere dicimus et primum et vltimū mouentū sed
magis primum: illud enim mouet vltimū sed non hoc pri
mū. Secundo sic: Illud magis mouet quod potest moue
re sine alio et non e cōtra: sed primum mouens potest mo
uere sine vltimo et non e cōtra: igitur et c. patet cōsequētia
cū maiori: minori autē est euidens quoniam baculus non
potest mouere lapidē sine virtute mouente manū: vir
tus autē illa potest mouere sine baculo quia mouet ma
nū et baculū quoque nullū mouet baculus. *Le. li.* Et si
ne primo quidē vltimū non mouebit illud autē sine hoc
ut baculus non mouebit siue moueatur ab homine.

Notandum *¶* In cōmentatorē cōmēto
tricesimo tertio quod (primum
non indiget secundo ut sit motor sicut secundus sed medi
um indiget ut sit motor: primo etiā mediū non est mo
tor in actu nisi per primum: primum igitur est prius illo
in natura et in causa. In natura autē quia cū au
feratur auferitur mediū et cū fuerit non sequitur ut sit me
diū: sed cum fuerit mediū sequitur ut sit primum neces
sario.) *¶* Habet igitur in cōmentatorē motor primum
supra in duplici prioritate videlicet prioritate nature
et causalitatis. nature quidē quia primum motor potest
esse sine secundo et non e cōtra. Sed causalitatis in
quod primum motor est causa ppter quā secundus motor
mouet. non enim mouet secundus motor nisi moueat primum.

Contra *¶* In cōmentatorē arguitur et primo
quod inter primum et vltimum mouens
non est prioritas nature quoniam prioritas nature in
cōmentatorē est prioritas essendi sic quod primum motor
potest esse sine vltimo et non e cōtra: quoniam prima in
telligentia est primum mouens et vltima intelligentia est
vltimū mouens: et tamen prima intelligentia non po
test esse sine vltima. Similiter orbes signorum est pri
mū mouens corporē et orbes lune est vltimū mouens
corporē cōparando spherā celestī ad spherā elemē
torum et tamen orbes signorum non potest esse ppter or
bem lune cum orbes signorum non possit habere maiō
rem durationē quā orbes lune: ut colligitur a philoso
pho primo celi. *¶* Item dicit cōmentator quod virtus mo
uens motus est primum mouens et baculus vltimū. *Le. li.*
stat autē quod virtus manus non potest esse absque manu:
ipse autē baculus potest esse sine manu et sine virtute
manus. *¶* Secundo arguitur quod inter primum et vltimū
mouens non est prioritas causalitatis: quoniam prima
intelligentia non mouet vltimā neque orbes primum vlti
mum orbem cum primum orbis qui est celum signorum
moueatur in centū annis vno gradu: et vltimus orbis
qui est spherā lune omni mense compleat cursum suū.
¶ Et confirmat. quā corporis luminosi non potest agere
recaliditate sine lumine et ipsa caliditas que est vltimū
mouens potest agere sine suo corpore luminoso: sic etiam

Lex.
cō. 33

Lex.
cō. 33.

Phisicorum

pōt baculus mouere lapidem sine manu et virtute manus dato q̄ baculus separetur a p̄iōdēte vna cum lapide moto ab illo. ¶ Ad p̄mū dicit q̄ cōmētator loquitur de p̄mo et vltimo mouēte quo p̄ vnum mouetur a reliquo. mō vltima intelligētia nō mouet a p̄ma: neq; orbis lune mouet ab orbe signo p̄. et si arguitur: qm̄ intelligēte et orbis celestes habēt ordinē et tialēgigf semp p̄cedēs intelligētia mouet sequentē: et superior sphaera mouet inferiorē. negat p̄ma: quia illū ordinē nō habēt quo ad motū p̄p̄iū sed quo ad motū horū inferiorū. et cōcesso q̄ orbis superiores moueant inferiorē: hoc nō est fm̄ motū p̄p̄iū sed fm̄ motū cōmunē diurnū totū celli de quo nō intēdit cōmētator. Et cū arguitur de virtute mouēte manū et baculū. dico q̄ virtus mouēs manū est causaliter in manu et subiectiue in corde: ideo pōt esse sine manu. baculus autē si pōt esse sine manu nō tamē vt agēs subordinatū manū eo modo quo intēdit cōmētator. ¶ Ad secūdu dicit q̄ nihil cōducit ex quo cōmētator loquit de vltio mouente qd̄ mouet a p̄mo mouēte mediate vel immediate ita q̄ habeat ordinē inuicē quo ad motus ip̄os. Tale em̄ vltimū mouēs nō mouet nisi q̄ mouet a p̄mo mouēte. Talis autē ordo nō est in corpibus celestibus cū cūlibet orbi inferiori accidat moueri ab orbe superiore et cōtinēri ab illo: vt colligit de mēte cōmētatoris quarto hui⁹. ¶ Et ad p̄firmationē dicit q̄ corpus luminosum lumē et caliditas nō sunt mouētia ordinē habētia ad aliquē motū cū corp⁹ luminosum nō p̄p̄rie moueat lumē neq; lumē caliditatē sed lumē est effectus corp⁹is luminosi et caliditas est effectus luminis depēdens ab illo in fieri et nō in facto esse. baculus autē et si ē mouēs post separationē nō amplius habet ordinē ad manū neq; ad virtutē manus sed fm̄ ad aere mouentē ip̄m. stante autē ordine ad manū et ad virtutē manus nihil mouet baculus q̄ nō moueat manus et virtus eius: sed nō eōtra. Nō est etiā aliqua p̄s totū motus ad quā se habeat baculus effectiue quin ad illam se habeat effectiue manus et virtus eius et nō econtra: cū ad motū manus nō cōcurrat effectiue baculus neq; ad motū p̄p̄iū existētē subiectiue in eo. (Si ergo necesse. ¶ Secūda cōclusio. In mouētibus motus ē deuenire ad p̄mū mouēs motū a seip̄o per se. hanc conclusionē p̄bus dupliciter probat et p̄mo sic: Omne quod mouetur mouet ab aliquo: aut igitur mouet ab aliquo alio quod mouet per se aut nō: si nō ipsum est p̄mū mouēs motū a seip̄o per se. Si autē mouetur ab aliquo alio qd̄ mouet per se: aut igitur istud aliud mouetur ab aliquo alio quod mouet per se aut nō. si nō: sequitur q̄ ip̄m est p̄mū mouēs motū a seip̄o per se. Si vero illud aliud itē mouet ab vno alio quod mouet per se et nō contingit p̄cedere in infinitū in mouētib⁹ motis: vt probatū est sexto phisicorū. igit tan- dem est deuenire ad vnu mouēs p̄mū quod est motum a seip̄o per se. patet cōsequētia: quia ex opposito cōsequētis sequit⁹ oppositū antecēdēs: cū vbi proceditur in infinitū nō detur p̄mū. Le. li. Si ergo necesse est omne qd̄ mouetur ab aliquo moueri et aut ab eo qd̄ mouetur per se tanq̄ (ab alio aliquo aut nō et si quidem ab alio quod mouetur necesse est aliquid esse mouens quod nō ab alio) mouetur sed est motus (p̄mū si aut huiusmodi p̄mū nō necesse est esse aliter: impossibile em̄ est in infinitū abire mouens et quod mouet ab alio ipsum infinito: em̄ nō est aliquid p̄mū: si ergo omne qd̄ mouetur ab aliquo mouetur. p̄mū autē

mouens mouet quidē nō ab alio autē necesse est ip̄m a seip̄o moueri.)

Notandum q̄ cōmētator cōmento tricesimo quarto facit rationē aristotelis in alia forma sic: Omne quod mouetur mouetur ab aliquo: aut igitur a seip̄o tantū aut ab alio quo extrinseco. si a seip̄o tantū sequit⁹ q̄ illud sit p̄mū mouens motū cum hic nō p̄betur aliquid esse p̄mū mouens motū simpliciter quia illud est celum: sed tantū p̄mū mouens motū in genere fm̄ q̄ extrinsecū plificauit aristoteles de homine manu baculo et lapide. Si illud mouetur ab aliquo extrinseco necessario illud extrinsecū cū sit corpus mouetur. quera igitur de illo vtrū mouetur a seip̄o tantū aut ab aliquo extrinseco: si datur p̄mū habet intentū: si datur secundū iterum habet intentū: quia nō contingit p̄cedere in infinitum in mouētib⁹ motis. ¶ Istā rationē confirmat cōmētator cōmento tricesimo quinto sic: Omnis motor motus aut est p̄mū aut medius aut p̄mū inter p̄mū motorem et motum. si est p̄mū motor motus habet intentum. si est medius et cum nō contingit p̄cedere in infinitum in medijs stantibus extremis videlicet p̄mo et vltimo: igitur est deuenire ad p̄mū motorem motū.

Dubitatur fm̄ Egidii cū aristoteles in p̄iori capitulo et i p̄m capitulo septimi phisicorū probauerit q̄ omne quod mouetur mouetur ab alio. frustra videt cōsequētia quāz facit: omne quod mouetur mouet ab aliquo: aut igitur ab aliquo alio aut nō ab aliquo alio. Respondet dupliciter. p̄mo quidē ex ratione quā facit hic cōmētator dicens q̄ aristoteles intelligit talē cōsequētia omne qd̄ mouet mouet ab aliquo: igitur omne quod mouetur mouetur ab aliquo extrinseco vlt nō mouet ab aliquo extrinseco. Et cūdo respōdet per vnā distinctionē quā ponit cōmētator cōmento tricesimo quinto vbi aliqd̄ q̄ moueri ab alio contingit dupliciter. aut ab alio nō numerato aut ab alio nō distincto: fm̄ p̄mū mēbū ista p̄positio est falsa: omne quod mouet mouetur ab alio scz nō numerato quia animal mouet ab alio. et falsū est q̄ ab alio nō numerato qm̄ mouetur ab anima sua: que numerat contra corpus motū ab illa. sed fm̄ aliud mēbū illa p̄positio est vera: qm̄ omne quod mouetur mouetur ab alio nō distincto a se. et hoc aut aliter rationis aut alietate esse et vbi. verbigratia. Animal mouetur ab alio nō distincto a se fm̄ esse qm̄ mouetur ab anima que nō distinguit ab animali fm̄ esse sed tātum fm̄ essentia cum ex anima et corpore fiat vnu tantum fm̄ esse. celū autē mouetur ab alio nō distincto a se vbi. licz em̄ mouetur ab intelligētia distincta a celo tā fm̄ cū q̄ fm̄ essentia. nō tamē distinguitur ab ea fm̄ vbi cum sint in eodem loco vel situ. sed corpoza in anima: tā mouetur ab alio nō distincto alietate rationis tantū et quidditatis quōtā in talibus nō ē realis distinctio inter motorem et motū sed tantū rationis et fm̄ quidditatem: quōtā alta est ratio quidditativa moti in eo q̄ motum est: et alia motus in eo q̄ motor est: cum omne mouens moueat fm̄ q̄ est in actu: et omne motū moueatur fm̄ q̄ est in potētia. Et licz hec sint bene dicta tamen posset responderi vno verbo ad dubitationē q̄ aristoteles nō facit illā cōsequētia sed istā: Omne qd̄ mouetur mouetur ab aliquo: igitur omne quod mouetur mouet ab alio qd̄ per se mouet aut nō mouet ab alio quod p̄ se mouetur cum quo stat q̄ omne quod mouetur mouetur ab alio: vbi aristoteles non accipit

Ex.
cō. 34.

Ex.
cō. 34.

Libri octauus.

Tex.
60.35.

aliquā alietatem rationis vt bene patuit in suis demo-
strationibus sed alietatē realem. sicut enim animal et
celum mouetur ab alio realiter distincto ab eo: ita qd
liber inanimatum simplex aut mixtum mouetur ab
aliquo realiter distincto ab eo siue moueatur ab in-
trinscco siue ab extrinscco vt patuit. (Amplius autē.)
Secūdo arguit pbs ad conclusionē p vnā aliā rōne
coincidentē cū pziōi pmititēs duas suppositiōes quaz
prima est ista: Omne mouēs mouet cū instrumēto aut
sine instrumēto: patet qm omne mouens mouet aliquo
aut igit scipo aut alio. si mouet scipo mouet sine instru-
mēto. si mouet alio mouet cum instrumēto. verbi gra.
Quādo hō mouet lapidē necesse est q moueat illū se-
ipso immediate aut mediātē alio vzbaculo. Silt si vē-
tus pñcit aliqū in terra necesse est q seipso imediātē
aut mediātē alio. si lapidē sic q vētus imediātē pñcit
lapidē et lapis imediātē pñcit hominem. Le.li. Amplius
aut et sic ipam hāc que dicta est (eandē rōne ē aggre-
di: omne em mouēs aliqd mouet quidē et alio: aut ei
seipso mouēs mouet aut alio vt hō ipse) seipso mouet
(aut baculo et vētus pñcit aliqū (aut ipse) imediātē
(aut lapis quē mouit) ipse vētus. Secūda suppo-
sitiō: Si instrumētū mouet de necessitate agēs pñcipa-
le mouet nō in si agēs pñcipale mouet de necessitate
instrumētū mouet qm aliqd ē agēs qd mouet seipso.
sine instrō aliquo alioqñ oportet pcedere in infini-
tum in instrumētis. Si em hō mouet lapidē mediātē
baculo et baculū mediātē alio instrumēto: et illud instru-
mētū itēz mediātē alio instrō nunq pueniēdo ad id
qd mouet seipso necesse ē pcedere in infinitū in instris.
Impossibile ē ergo instrū mouere absq mouētē pñ-
cipali. sed nō ecōtra. Le.li. Impossibile aut ē sine ipso
mouētē pñcipali (id ē mouet. i. instrū (sed si qdem
ipm seipso mouet nō necesse ē aliud esse quo mouet. si
vero sit atēz id ē mouet) v3 instrū (est aliqd qd mo-
uebit nō quodā) alio (sed seipso aut in infinitū abibit.)
Et istis suppositiōib pmissis arguit sic: Omne mouēs mo-
tū aut mouet sine instrumēto aut cū instrō. si mouet si-
ne instrumēto ipm est primū mouēs motū a seipso. si
mouet cū instrumēto aut igit illud instrū ē instrumētū
alteri instrumētū vel nō: si nō ē instrumētū alteri instru-
mētū sequit q mouēs illud instrumētū mouet seipso si-
ne instrumēto et per pñs ē primū mouēs motū a seip-
so. Si aut illud instrumētū ē instrū alterius instrumē-
ti itēz querit de illo instrumēto vtz sit instrū alterius
instrumētū: cū nō sit pcedere in infinitū in instrumēto
necesse ē deuenire ad aliqd mouēs motū qd mouet se-
ipso sine instrumēto. hoc autē necessario est primū mo-
uēs motū a seipso. verbi gra. si baculus mouet lapidē
q mouet a manu et manus mouet baculū q mouet
ab alia re et illa res mouet manū q itēz mouetur ab
alia re cū nō sit pcedere in infinitū in reb instrumēta-
li ter motis et mouētib oportet tandē deuenire ad vnū
primū mouēs motū qd mouet a seipso: qd qdē mouet
primū instrumētū sine instrumēto a quo finaliter mo-
uet vltimū mouēs motū v3 lapis. Le.li. Si ergo) mo-
uēs (q mouet aliqd mouet necesse est stare et nō in infi-
nitum ire. si em baculus mouet eo q mouet a manu et
manus mouet baculū) q mouet ab alia re (si autēz et
hāc (scz manū) aliud mouet) et itēz (hāc) rē est (alterū
aliqd mouēs: cū itaq aliquo moueat semp atēz) v3
instrumētū (necesse est pzi) mouere absq instrumēto
(ipm seipm mouēs. si igit mouet quidē hoc) q est pzi-
mū mouēs (nō aut aliud mouēs ipm necesse ē ipm se

ipm mouere. qre et fm hāc rōem q mouet aut mox ab
ipso mouētē mouebit) primo (aut venit aliqñ in hui?)
qd mouet a tali mouētē.

Notandum fm commētato. cōmē.
37. q. hēc ratio non dif-
fert a pziōi nisi in modo pcedēdi et accipiēdi ppo sit
ones. Assignat em duas differētiās inter hāc rōnem et
pziōē quaz prima est ex parte diuisionū qm in rōne
pziōi pmitit q est duplex motor v3 primū et mediū: et
q mediū nō mouet sine primo. in hac aut rōne pmit-
titur q omne mouēs mouet sine instrumēto aut cum in-
strumēto: et q instrumētū nō mouet sine mouētē instru-
mentū. Concludit ergo prima ratio q est deuenire ad
aliquid motum a seipso per se ex eo q: nō mouet vlti-
mum mouēs sine mouētē primo. hic vero nō excludit
idē ex eo q: nō mouet mouēs instrumētale sine mouētē
te pñcipali. Secūda differētia est ex pte ascēsus et de-
scēsus qm in pziōi rōne ascēdit a moto ad motorez.
pmitit em in pziōi rōne q omne motū mouetur ab
alio et illud a quo mouet mouet ppter se vel ppter
aliqd ad pziū mouēs. In hac aut rōne pcedit descēdē-
do a motore ad motū. Pñtenditur em q omne mouēs
mouet aliqd et hoc vel seipso aut aliqd alio inferiōri mo-
uente vt q homo mouet seipso lapidē aut mediātē
baculo. Est ergo sola differētia verboz qz qd pziū ap-
pellauit mouēs vltimū hic appellat instrumētū: et qd
pziū appellauit mouēs primū hic appellat mouens
q mouet seipso. et vbi fundamētū pñmeratiōis fuit qz
nō pcedit in infinitū in mouētib motis. hui? aut rōis
secūde est qz nō pceditur in infinitū in instrumētis. Di-
cit em cōmētator: cōmēto allegato q si oē mouēs mo-
uet cū instrumēto tūc erūt infinita instrumēta et cū erūt
infinita instrumēta non erit illic motor qui vtatur eis.

Circa exemplū datū de vento querit cōmētator
motor virtū ventus moueatur nāliter aut
violenter: et an sit de numero eoz que mouētur ex se vel
ex alio. similiter de ferro moto ad magnetē virtū moue-
atur ex se vel ex alio et virtū naturaliter aut violenter.
Rñdet cōmētator q ventus non mouetur ex se sed ex
alio v3 ex generatē q mouetur naturaliter qz lz mo-
ueatur a principio extrinscco hoc est p alterationē ge-
nerantis. sic etiā serz nāliter mouetur a magnetē alte-
ratē ipz mediātē aere. et q alteretur manifestū est ex eo
quia si magnes trāsmutet in cōplexionē vtrūq qñ i-
ungitur oleo nō mouetur serz ad magnetē. sicut etiāz
cōtingit de lapide qui nō attrahit paleas nisi calefiat.

Dubitarur qm ventus est exhalatio
calida et sicca fm aristote-
lem primo metheo. ad caliditātē autē et siccitātē sequi-
tur leuitatē per philōsophū secūdo de generatione. Et
ad leuitatē sequitur motus sursum per illū primo celi.
Cum igitur ventus nō solū moueatur sursum sed etiāz
deorsum et ad latus: sequitur q ventus nō semp natu-
raliter mouetur. Respōdetur q sicut mare mouetur na-
turali motu fluxus et refluxus per influentiā receptā
a luna. et ferrū mouetur ad magnetē per alterationem
magnetis: et aer sequitur lapidē proiectū per virtutē re-
ceptā a pñciente nō obstat q mare et ferrū natura-
liter moueatur deorsuz et aer sursum: ita exhalatio cali-
da et sicca nō obstat q per leuitatē naturaliter moue-
atur sursum adhuc naturaliter mouetur deorsum et ad
latus per virtutem receptā a media regione aeris pel-
lente illam exhalationē deorsum vel ad latus ex qua
generatur ventus.

Phisicorum

Lxx.
cō. 36.

A dicta au
te3
7 sic in edētib⁹. Istud
est quartū capitulum
hui⁹ p̄mi tractat⁹ in
quo p̄s venat imo
bilitatē p̄mi moto
ris postq̄ p̄buit oē
motū moueri ab alio
7 aliq̄ esse p̄imum
mouēs motū a seipso
p̄ se. Et diuidit in du
as p̄tes quartū prima

probat q̄ est deuenire ad motozē immobile p̄ hoc q̄
oīe motū mouet ab alio. Secūda p̄bat idē per hoc
q̄ admouet seipm̄ per se. ibi. (At vero si oportet.) In
prima parte aristoteles ponit q̄tuor cōclusiones qua
rū prima est ista: Si oīe mouēs mouet illud necessa
rio mouet p̄ se vel per accidēs. Secūda cōclusio: Im
possibile est oīe mouēs moueri per accidēs. ibi. (P̄i
mū quidē igit.) Tertia cōclusio. Impossibile ē oē mo
uens moueri per se. ibi. (At vero si nō.) Quarta cōclu
sio. Necessē est deuenire ad motozē immobile. ibi. (Nō
ergo necesse.) ¶ Prima cōclusionē arist. hic nō pro
bat sed dicit eā esse manifestā ex determinatis ante. Di
cebat enī in vna diuisionum secūdi capituli hui⁹ tra
ctatus: q̄ eoꝝ que mouent quedā mouent p̄ accidēs
7 quedā per se. illa mouet p̄ accidēs q̄ mouent ad mo
tum partis aut quia sūt in alio moto: sicut homo dicit
sanari si oculus sanat: 7 mouet si fedit in navi mota.
Illa autē dicunt moueri p̄ se que nō mouent ad motū
partis neq̄ mouent q̄ sunt in alio moto: sicut hō am
bulans 7 nauis aquā trāhēs. Si igit oīe mouēs mo
uetur oportet de necessitate q̄ moueat per accidēs v3
ad motū p̄is aut ad motū alteri⁹ moti. vel oportet q̄
moueat per se sic q̄ nec ad motū partis nec ad motū
alteri⁹ moti in quo sit. Le. li. Ad dicta autē de moueri p̄
se 7 per accidēs (7 sic in edētib⁹) contingēt eadē hoc
iteꝝ dicit (Si enī ab eo q̄ mouet mouet oīe q̄ mo
uetur aut hoc reb⁹ existit fm̄ accidēs vt moueat quidē
quod mouet nō tñ p̄pter id q̄ mouet ipm̄) idē nō
per se sed p̄ accidēs (aut nō) est ita q̄ oīe mouēs mo
uetur p̄ accidēs (sed per se.) ¶ (P̄imū quidē igitur)
Secūda cōclusio. Impossibile est oīe mouēs moueri
per accidēs ad hunc intellectū q̄ nō est necessariū neq̄
possibile oīe mouēs moueri per accidēs sic q̄ moto
re cessante moueri statim cesset a mouere iuxta imāgi
ationē opinionis cōtrarie. Unde arguit sic: Si possibile
est oē mouēs moueri per accidēs 7 q̄ est per accidēs
pōt nō esse: igit possibile est nullū mouens moueri: sed
possibili posito in esse nullū sequit in cōueniēs: igit po
sito in esse q̄ nullū mouēs moueat nullū sequit in cō
ueniēs q̄ est falsum: quia sequit nullū motū esse: cuius
oppositū est demonstratū tractatu primo v3 q̄ neces
se est motū esse: 7 q̄ illud sequat manifestū est data opi
niōe tria. sequit enī: nullū mouēs mouet igit null⁹ mo
tus est. quia ex opposito sequit oppositū. aliquis mo
tus est igitur aliq̄ mouēs est: 7 si aliq̄ mouēs est il
lud mouetur p̄ opinionē cōtrariā: igit a primo ad vl
timū. Si aliq̄ mot⁹ est aliq̄ mouēs mouet q̄ est op
positū antecedēti. Le. li. P̄imū quidē igitur si fm̄ ac
cidēs est q̄ oīe mouēs mouetur 7 q̄ est fm̄ accidēs
nō est necessariū (nō necesse est moueri q̄ mouet sed
si est hoc manifestū q̄ cōtingit aliq̄ moueri nihil eo

Lxx.
cō. 36.

rum que sunt. nō enī necessariū est accidēs sed cōtingit
nō esse. aut ergo ponam⁹ possibile esse nullū impossi
bile accidit: falsum autē fortassis) pōt accidere ex possi
bili (motū aut impossibile est nō esse: ostēsum enī p̄i⁹
est hoc qm̄ necesse est motū semp esse.)

Notandum q̄ cōmētatoꝝ cōmētō. 36
aliter inducit illud incon
ueniens: arguit enī sic: Si oīe mouēs mouetur p̄ ac
cidēs igitur p̄im⁹ motoꝝ mouet per accidēs: sed q̄ ē
per accidēs pōt nō esse: igitur possibile est p̄imū mo
toꝝ nō moueri 7 per cōsequēs possibile est p̄imū mo
toꝝ nō mouere. patet p̄na per opinionē cōtrariā ol. q̄
si aliquis motoꝝ cessat a moueri ille etiā cessat a moue
re. vt p̄z de animab⁹ que sunt motozes animalū. tunc
arguitur sic: P̄im⁹ motoꝝ non mouet igitur nullus
motus est. patet p̄na: quia motus tot⁹ vniuersi cuiusli
bet partis eius de p̄der essentialiter a primo motoꝝe fi
cut motus man⁹ a calore naturali aut animalis ab aia.
si ergo illa p̄na est bona 7 antecedēs est possibile p̄ cō
cessum igitur cōsequēs est possibile q̄ est falsum. 7 pa
ter cōsequētia quia ex possibili nō sequit impossibile li
cet sequatur falsū: vt est ostēsum in topiciis 7 p̄iozib⁹.

Dubitatur circa fundamentū virtutis
q̄ rationis v3 oē per ac
cidēs potest nō esse quia accidit animali q̄ sit q̄tū vel
coloratū: 7 tamē impossibile est animal esse nō q̄tū
vel nō coloratū. Dicit etiā cōmētatoꝝ primo huius q̄
p̄uatio est principū per accidēs nō rap̄ sed necessa
riū. Et quarto hui⁹ q̄ materia 7 forma p̄ accidēs mo
uetur ad motū cōpositū: nō quidē raro sed necessario.
Respondeatur q̄ pacidēs accipit dupliciter: vno modo
vt opponit ei q̄ est primo vel per se. alio modo vt op
ponitur necessario. P̄his ergo nō accipit pacidēs eo
modo quo opponit ei q̄ est primo aut p̄ se sed prout
opponit necessario iuxta diffinitionē datā a P̄ozphī
rio v3 Accidēs est q̄ ad est 7 ab est p̄ter subiecti cōtru
ptionē. (Et rōnabiliter.) ¶ Secūdo arguit p̄his ad cō
clusionē supponēdo primo q̄ tria sūt necessario p̄cur
rentia ad motū. s. motū mobile 7 instrumentū mouen
di: sic q̄ p̄p̄iū est motoꝝ mouere 7 nō moueri: 7 pro
p̄iū est mobili moueri 7 nō mouere. instrumentū autē
p̄p̄iū est moueri 7 mouere. Lū enī instrumentū sit me
diū inter motoꝝē 7 mobile oportet q̄ cōmunicet cum
viroq̄ sic q̄ moueat ipm̄ mobile 7 moueatur a moto
re. Hoc enī est manifestū inductive 7 maxime in motu
locali vbi motoꝝ tangit instrumentū 7 instrumentū tan
git ipm̄ mobile. Cor enī tangit musculos 7 musculi tā
gunt membꝝa organica: ideo musculi cū sint instrumen
ta mouēdi mouēt 7 mouent. Le. li. Et rōnabiliter hoc
accidit q̄ nō oīe mouēs mouet per accidēs (tria enī
necesse est esse) in motu. s. (q̄ mouetur 7 mouēs 7 quo
mouet) v3 instrumentū (quod quidē igit) mouet (neces
se quidē moueri: mouere autē nō necesse sed q̄ mouet)
sc̄ instrumentū necesse est (7 mouere 7 moueri: cōmu
nicat aut simul hoc 7 fm̄ idē existens) q̄ mouet (7 q̄
mouetur. manifestū autē est in mouētib⁹ fm̄ locū. tan
gere enī necesse est ad inuicē) sicut motoꝝē 7 instrumen
tum (vsq̄ ad aliq̄d) idē vsq̄ ad vltimū motū (mo
uens autem) principale (sic) se habet (vt sit nō q̄ mo
uet immobile) ita q̄ mouēs principale non mouet et
mouet per se sicut instrumentū sed respectu illius se ha
bet vt immobile. ¶ Ista suppositione p̄missa arguit
p̄his sic: Quādoq̄q̄ aliqua duo inuicē cōiunguntur si
vnum eoꝝ potest inueniri sine reliquo 7 cōtra illud

Libri octauus.

reliquū potest inueniri sine illo: sed mouere et moueri inuicem cōiungunt et inuenitur moueri sine mouere igitur etiā potest inueniri in aliquo mouere sine moueri: p3 cōsequentiā cū prima parte antecedentis inductiue: vnde q2 calidum et humidum inuicē cōiungunt in aere et inuenitur calidū sine humido in igne: ideo etiā inuenitur humidum sine calido in aqua et quoniam curre et oē album inuicem cōiunguntur in homine et oē albū inuenitur in aliquo absq3 cursu: ita currere inuenitur in alio absq3 albo. scōa pars antecedētis p3 ex suppositiōe quoniam instrumentū mouēdi simul mouet et mouet ideo mouere et moueri inuicem cōiunguntur in instrumentū mouēdi. tertia ps antecedētis etiā sequit ex suppositiōe quoniam in ultimo moto inuenit moueri absq3 mouere. ¶ Fiat ergo hec cōsequentiā in aliquo inuenitur moueri sine mouere igitur in aliquo inuenit mouere sine moueri. p3 cōsequentiā per illam assignatam. antecedens est necessarium quia aliter daretur pcessus infinitus in mouentibus motis: igitur cōsequens est necessarium et per cōsequens impossibile ē omnemouēs moueri per accidens. Le. lit. (Quoniam autem videm vltimum q2 moueri quidem potest. motus aut pncipiū non habet et mouetur quidem ab alio sed non a seipso rationabile est vtnihil non necessarium dicatur tertiū esse q2 mouet qdem cum sit immobile.

Notandum primo fm cōmentato rem cōmento. 37. q2 Aristot. (dixit q2 hoc apparet in motis in loco quoniam primum p2 alterat primum alterans estimat in pluribus non alterari sicut manus mouificat mediante rebe pscis rabada notū: et sicut sol calefacit aerem mediātibus corporibus celestibus. et dixit aliquod spaciū et nō dixit totū spaciū: q2 apparet q2 instrumentū p2 sit mouere forte associatur moto vsq3 ad finem motus: et forte associatur ei per aliquod spaciū sicut corda que dirigūt sagittam et manus que proicit lapidē. Duo ergo fm cōmentatozem dicit pbs de instrumento q2 mouet et mouetur primum q2 illud est intelligendū in motu locali quia in motu alterationis estimatur mediū per q2 fit motus non alterari sicut cōiungit de sole calefaciēte aerem mediante corpore celesti et tamen corpus celeste non calefit. Similiter est quidam piscis qui mortificat manū piscatoris mediante rebe et tamen non mortificat rebe neq3 ipsum alterat. Secūdum q2 intendit philosophus est q2 instrumentū mouendi associat moto per aliquod spaciū: q2 nō semper associatur moto per totū spaciū sed per partem sicut manus que est instrumentū hoīs aut virtutis motiue mouendi lapidē et tamen non associatur lapidi per totū spaciū sed tantum per partem. similiter corda arcus vel baliste est instrumentū mouēs et motū et nō associat sagittę nisi per partem spaciū.

¶ Sed dubitatur qm mediū est illud in q2 mutans prius venit q2 in extrinsecū fm psm. 5. huius et in omni motu mouens et motum sūt simul simulatē immeditationis fm eundē. 7. huius. quomodo igitur est possibile solem alterare aerem et nō corpora celestia aut piscem alterare manū et non aerem aut rebe. Rñr q2 cōmentatoz non dicit aliq2 corpus posse alterare remota non alterando. ppinquo; sed dicit q2 estimatur: et hoc ideo quia nō apparet cōsimilis alteratio in alterato. ppinquo et remoto sol enim in rei veritate alterat corpora celestia calefaciēdo aerē: sed non calefacit ea suscit. n. q2 illuminat illa aut in illa inducat influētiā ali-

quā per q2 alterat hec inserto2a alteratione alterius rōnis. Etiam piscis non mortificat manū piscatoris qn alterat aerem et rebe: 3. forte non alteratione eiusdem rationis. et dato q2 alterationes sint eiusdem rōnis nō oportet q2 cōsimiles effectus faciant sicut contingit de magnete alterante ferrum et aerem eadem alteratione specie et tamen ferrum mouetur ad magnetem et nō aer ita in pposito piscis ille alterat manū piscatoris rebe et aerem eadem alteratione specie nō tamen ferrū mouetur ad magnetem et nō aer. ita in pposito piscis ille alterat manū piscatoris rebe et aerem eadem alteratione specie non tamen ppter hoc debet seq tremo2 aut mortificatio in aere vlt in rebe sicut in manu piscatoris. act enim actiuozum sunt in paciente dispposito per Aristot. secundo de anima.

Secundo notandum fm cōmentatozem eodem cōmento q2 (cū fuerit aliquid compositum ex duobus oppositis quozum vtrūq3 existit per se et alterum eozum fuerit separatū a reliquo necesse est etiā vt reliquum sit separatū. verbi gratia q2 si terra et aqua sint separata in mixto et vtraq3 eozum existit per se sic q2 neutrum est necessarium inesse alteri et aqua fuerit abstracta a terra i aliquo loco necesse est vt terra sit abstracta ab aqua in alio loco.) Intendit cōmentatoz q2 illa regula Aristot. quādo cūq3 aliqua duo inuicem cōiunguntur et vnum potest inueniri sine alio ecōtra illud aliud potest inueniri sine illo est. intelligenda quādo ambo accidentālī cōiungunt et ambo sunt opposita. ¶ Primo quidem illa duo debent esse accidentālī cōiuncta: ita q2 vtrūq3 accidat alteri et neutroz de necessitate in sit alteri quoniam substantia et accidēs sunt cōiuncta: et similiter materia et forma et tamen potest inueniri substantia sine accidente vputa in prima causa. et non potest inueniri accidēs sine substantia inuenitur etiā forma sine materia. videlicet in substantiis separatis et nō inuenitur materia sine forma. et hoc ideo q2 talia nō sunt accidentālī cōiuncta accidit enim substantię q2 subiacet accidenti: sed non accidit accidenti q2 fundetur in substantia. similiter accidit forme q2 sit in materia: sed nō accidit materie hēre formam. ¶ Secūdo requiritur q2 illa sint opposita non quidem priuatiue vel cōtradictorie q2 talia non cōiunguntur inuicē n3 cōponitur aliquid ex talibus oppositis sed q2 illa sint opposita contrarie aut relatiue vnde quia aliquid componitur ex terra et aqua quozum q2 libet accidit alteri et quodlibet illozū opponit alteri cōtrarie ideo quia reperitur aqua separata a terra i alio quo loco ita inuenit terra separata ab aqua in alio loco. Etiam pater et filiū sunt opposita relatiue in aliquo inuicem cōiuncta accidentālī q2 sicut accidit patri q2 sit filius ita accidit filio q2 sit pater. et tamē idem est pater et filius: ideo si in aliquo inuenit paternitas absq3 filiatione ecōtra in alio inuenit filiatio absq3 paternitate. et ppter defectum oppositiōis cōtingit q2 qualitas et q2 titas inuicem accidentālī cōiunguntur cū quodlibz illozū accidat alteri et tamē inuenitur qualitas sine quantitāte: videlicet in intellectu humano vel in aliqua intelligentia separata: et tamen non potest inueniri quantitās sine qualitate. Similiter animal et color inuicē accidētālī cōiunguntur cum idem sit animal et coloratum et quodlibet illozū accidit alteri non tamē inuenitur animal sine colore: et inuenitur color sine animali. Quia igitur mouere et moueri inuicē opponuntur relatiue et sunt inuicem cōiuncta quia idem mouet et mo-

De hiscorum.

uctur quorum coniunctio est accidentaliter: quia sicut accidit mouenti q̄ moueatur ita accidit moto q̄ moueat r̄ de necessitate inuenitur in aliquo moueri sine mouere ad tollendum processum infinitum ideo in aliq̄ alio necessario inuenitur mouere sine moueri r̄ hec ē dispositio primi motoris qui non mouetur nec moueri potest per se vel per accidens quare r̄c.

Sed dubitatur qm̄ intelligens r̄ intellectum sūt op̄posita relatiue accidentaliter cōiuncta in homine vel in angelo r̄ tamen inuenitur intellectus sine intelligente: qz lapis est intellectus r̄ nō intelligens r̄ tamen nō inuenitur intelligens absq̄ intellectu. R̄ndetur q̄ licet illa sint opposita relatiue non tamen accidentaliter sūt cōiuncta: quoniam intellectus accidit q̄ sit intelligens nō autem accidit intelligenti q̄ sit intellectus sicut etiam accidit intelligibili q̄ sit intellectus non autem accidit intellectui q̄ sit intelligibile r̄ ratio est hec quoniam intellectus est prius intelligente r̄ intelligibile est prius intellectione nec est in cōueniens q̄ vnus cōrelatiuoz sit altero prius dūmodo se habeat per modum mensure r̄ alterum per modum mēsurati. (Vnde Anax.) tertio arguit philosophus ad cōclusionem auctoritate r̄ testimonio Anaxa. of. intellectus diuinum segregantem r̄ cognoscentem omnia esse impassibilem immobilem r̄ imixtum impassibilem quidem vt per suam essentia omnia cognosceret: immobile autem vt esset principius cuiuscūq̄ motus et omnia alia moueat: imixtum vō vt omnibus imperaret: si enim intellectus fuisset imixtus alijs rebus non potuisset omnia segregare sicut neque aliqua res alteri imixta potest omnia segregare. I.e. lit. (Vnde Anaxa. dicit recte intellectus impassibilem in quies r̄ imixtum ēē quoniam quidem motus principius ipsum facit esse sic vt q̄s solum mouebit cum fixum mobilem r̄ imperabit cum sit imixtus.)

Iex.
cō. 37.

Notandum fm̄ cōmentatorem cōm̄ mēto. 37. q̄ (Anaxa. fuit primus eoz q̄ inuenit hoc p̄prium de primo principio r̄ intendit per hoc q̄ dixit non recipiens passionem nō alterabilem neq̄ transmutabilem r̄ intendit per nō mixtum nō corpus neq̄ in corpore r̄ fm̄ hunc modū erit dominans res passiuas generales r̄ corruptibiles nā si esset in materia pateretur a rebus quas mouet r̄ sic cōtineret transmutatio r̄ corruptio r̄ non esset motor eternus. Tres p̄prietates adinuenit Anaxa. de primo moto r̄ fm̄ cōmentatorem. videlicet impassibilitatem imixtionem materie r̄ mobilitatem: quarum secunda demonstratur per primā a posteriori r̄ tertia per secundā a priori hoc modo. oē impassibile est imixtum materie. primus motor est impassibilis igitur primus motor est imixtus materie. ista demonstratio est a posteriori quoniam ideo primus motor ē impassibilis: quia est imixtus materie: si enim esset admixtus materie: necessario ēē passibilis passibilitate transmutationis generationis r̄ corruptionis r̄ sic non esset eternus.

Secūda demonstratio est ista. omne imixtum materie est immobile primus motor est imixtus materie igitur primus motor est immobilis. hec demonstratio ē a priori quia causa. p̄pter q̄ primus motor est immobilis est ipsum esse imixtum materie nam eo ipso q̄ primus motor esset imixtus cum materia ē necessitate moueretur per accidens sicut iam anima animalis. Dubitatur quoniam q̄ritas est imixta materie r̄ tamē est coeterna materie per cōmentatorem in de substantia oz

bis. Etiam intellectus humanus est imixtus materie cum sit forma substantialis hominis: vt colligit a philosopho secundo de anima r̄ tamen est eternus cuz sit ingenerabilis r̄ incorruptibilis p̄ Aristot. tertio de anima. igitur per idem est possibile aliq̄ motorem eternum esse imixtum materie. Respondet cōmentator q̄ ideo primus motor esset corruptibilis si esset imixtus m̄e quia haberet contrarium a quo pateretur r̄ transmutaretur q̄ritas autem non habet contrarium cum non sit de virtutibus actiuis nec passiuis. de intellectu autem respondet cōmentator secundo de anima q̄ est eternus ingenerabilis r̄ incorruptibilis r̄ q̄ ē substantia simpliciter abstracta a materia eo modo quo alie intelligēte p̄prietate cōp̄ozibus celestibus. (At vero si non) Tertia conclusio. impossibile est oē mouens moueri per se. p̄o demonstratione huius cōclusionis Aristot. p̄misiuit istam distinctionem per modum sup̄positionis q̄ si non omne mouens mouetur per accidens sed per se r̄ ex necessitate sic q̄ nullū mouens moueat nisi moueatur oportet q̄ hoc sit fm̄ eandem speciem motus vel diuersam. verbi gratia q̄ nullum mouens calefaciat nisi calefiat: neq̄ aliq̄d mouens sanet quin ipsum sanetur neq̄ augeat quin ipsum augeatur neq̄ moueat localiter quin ipsum moueatur localiter eodem motu locali specie: aut si mouens calefaciat ipsum sanetur r̄ si mouet localiter ipsum augeatur vel alteretur. I.e. lit. (At vō si non fm̄ accidens) omne mouens mouetur: (sed ex necessitate mouetur mouens) q̄ cūq̄ r̄ per se r̄ (nisi autem moueatur non vtiq̄ mouet necesse est mouens si mouetur aut moueri sic vtiq̄ eandem speciem motus aut fm̄ alteram dico autem: quia aut necesse est (calefaciens) quando calefacit (r̄ ignis) calefiat r̄ sanans sanari r̄ ferens ferri aut sanans ferri ferrens aut augeri. Istā distinctione ac suppositione p̄missa Aristot. sic arguit impossibile est omne mouens moueri per se fm̄ eandem speciem motus quia mouet suum mobile r̄ impossibile est omne mouens moueri per se fm̄ aliam speciem motus quia mouet suum mobile: igitur impossibile est omne mouens moueri per se. patet cōsequētia ex suppositione r̄ distinctione p̄missa r̄ antecedens arguitur. primo q̄dem quo ad primam partem: nam si omne mouens mouetur per se fm̄ eandem speciem motus quia mouet suū mobile oportet descendere ad species specialissimas sic q̄ si aliquis docet geometriā ipse docet geometriā: r̄ eadē p̄m̄: r̄ si p̄oicit aliq̄d lapidem versus aliq̄ differentia p̄positiois q̄ ipse etiam p̄iecit versus eadē differentiam p̄positiois: r̄ sic de infinitis alijs que sunt absurda r̄ cōtra experientia. I.e. lit. (Sed manifestum quoniam impossibile est omne mouens moueri fm̄ eandem speciem motus (oportet enim vsq̄ ad idiuiaua). i. vsq̄ ad species specialissimas (diuidētē diuidere vt si aliquis docet geometrizare) necesse est (hoc doceri geometrizare idem: aut si p̄oiciat necesse est ipsum (p̄ici fm̄ eundem modum p̄positionis).) Secūda pars antecedentis probat. videlicet q̄ impossibile est omne mouens moueri per se fm̄ aliam sp̄m̄ motus posset enī aliquis dicere ex quo ad sensum patet q̄ docens non docet: neq̄ edificas edificatur: neq̄ p̄iciens p̄icitur necesse est dicere q̄ non omne mouens mouetur per se eadem specie motus q̄ mouet suū mobile: sed altera vt q̄ fert contingit augeri. hoc aut q̄ est augens contingit alterari ab alio. hoc autem q̄ est alterans contingit moueri fm̄ aliq̄d aliū motum. sed adhuc probatur sequi in cōueniens primū

Iex.
cō. 38.

Libri octauus.

videlicet q̄ mouens mouet eadem specie motus qua mouet suum mobile: et sic docens docetur et proiciens picit: quorum quolibet est impossibile, si n. docēs docet et p̄ eadē spē doctrine igitur docēs adicit hoc idē q̄ docet: sed docens habet scientiam et adiciens non habet sciētiam: igitur idem simul et semel habet scientiam et non habet scientiam: q̄ est contradictio. ¶ Et q̄ sequat̄ mouens et mobile moueri fm̄ eandem speciem motus dato q̄ moueantur fm̄ aliam arguitur, nam si omne mouens mouetur per se sic q̄ non contingit esse motorem qui non moueatur ab aliquo alio: et species motus sunt tantum finite: igitur contingit eandem speciem motus reiterari: et per consequens mouens et mobile mouetur eadem specie motus: patet cōsequētia quia si sunt plura mobilia et mouentia ordinata inuicem necesse ē quodlibet posterius moueri a primo mouēte. et vt patet ista cōsequētia pono q̄ non sint plures species motus q̄. a. b. c. sit. a. motus localis. b. motus alteratio nis. c. motus augmentationis et sint aliqua mobilia et mouentia ordinata eo modo quo cor manus baculus et lapis sic q̄ cor moueat manum. a. motus: man⁹ moueat baculum. b. motus et baculus moueat lapidem. c. motus. Et arguitur sic. omne mouens per se mouetur: sed cor est mouens igitur per se mouetur: sed non sunt plures species motus q̄. a. b. c. vt supposito est igitur cor mouetur. a. motu vel. b. motu aut. c. motu. si mouet a. motu et manus mouetur. a. motu igitur mouēs et suum mobile mouentur eadem specie motus. si mouetur b. motu. et baculus mouet. b. motu igitur mouēs et suū mobile mouent eadem specie motus: p̄ consequētia: quia baculus magis mouet a corde q̄ a manu cū omnis causa primaria plus influat in effectum q̄ causa secū daria fm̄ auctorē de causis et fm̄ philoso phū et cōmē tatozem hīc. si autem cor mouetur. a. motu et lapis mouetur. c. motu igitur mouens et motum iterum mouent eadem specie motus. ¶ Fiat ergo argumentū primum impossibile est omne mouens moueri per se eadē vel. di uersa specie motus qua mouet suū mobile: igitur impossi bile est omne mouens moueri per se ista p̄sequētia est bona et antecēdēs est verum vt probatū est igitur con sequēs est verum. l. e. lit. (Aut sic q̄dem nō) est verum q̄ mouens moueat eadem specie motus (sed aliud ex alio genere). l. diuersum mouens diuersa specie motus (vt q̄ fert augerī. hoc autē augens alterari ab alio hoc autē alterans fm̄ quēdam alium (moueri motus: sed necesse est stare) si sic dicimus (finiti enim sunt motus) fm̄ speciem: iterum autem reflectere) oportet eadem speciem motus (et alterans dicere ferri idem facere est) scilicet quod mouens et mobile mouentur eadē specie motus (et mox dicat ferre ferri: et docens doceri mani festum enī q̄ mouetur et a supius mouēte q̄ mouetur omne et magis a priozī mouentiū q̄ a postēriozī. at ve ro hoc impossibile est. l. q̄ docens doceat fm̄ eandē spe ciem doctrine (docēs. n. accidit ad discere quoz h̄ q̄dēz) l. docens (habere scientiam illud autē. v) adiciens (nō habere scientiam necessariū est.) hanc rationem ph̄s confirmat inducēdo alia magis irrationabilia cō clusum. n. est per rationē dictam q̄ docens docetur: et q̄ piciens picitur que q̄dem sunt irrationabilia: sed h̄ magis sunt irrationabilia. l. sanans sanatur et edificas edificatur cū incōuenientia istozū magis pateat ad sen sum q̄ aliozū: et q̄ hoc sequatur arguitur: nam omne mouens mouetur per se sic q̄ mouetur ab alio et illud ab alio: et sic in infinitum semper ascendendo: igitur il

lud q̄ sanatur necessario sanatur ab alio quod sana tur et illud q̄ edificatur necessario edificatur ab alio q̄ edificatur siue hoc fiat subito siue per plura media: et q̄ istud sequat̄ arguitur ponendo q̄. a. sanatur ab vno mouēte sibi imediato q̄ sit. b. et arguitur sic. omne mo uens per se mouetur ab alio: igitur. b. per se mouet ab alio: aut igitur mouetur motu sanatiōis vel alio motu si motu sanatiōis habetur intentū: si alio motu sit ergo q̄ moueatur a. c. et quero vtrū. c. moueatur motu sana tiōis aut alio motu si motu sanatiōis et cum ipsum. c. necessario moueat. a. ex quo mouet. b. habetur iterum intentum q̄ sanans sanatur. si autē mouetur alio motu et species motus sunt solum finite et mouentia ac mobi lia sunt infinita in ascendendo: igitur in aliquo mouē tiū superiorū reiteratur motus sanatiōis: si ergo illud mouens. d. et sequitur q̄. d. mouet. a. ex quo mouet. c. b. sed vtrum mouetur motu sanatiōis: igitur de necessita te sanans sanatur q̄ erat p̄bandū. Consimili exēplo arguitur q̄ edificas edificatur ac ē q̄ docens docetur et piciens picitur. ¶ Et subdit ph̄s q̄ horū vnum est impossibile et aliud figmentum: dicere. n. q̄ mouens su bito mouet eadem spē motus cū suo imediato mobi li est impossibile dicere aut q̄ per plura media moueat eadem spē motus est figmentū. incōueniens. n. est alte ratiū ex necessitate ēē augmētabile et moueri motu al teratiōis: ita q̄ nō statim alterans alteret: sed alterans augmentet et per plura media deueniat q̄ oporteat al terans alterari. l. e. li. (Amplius autē h̄s) incōuenientibus deductis (magis in rationabile) sequitur (quoniā accidit omne motū mobile. si quidem ab eo q̄ mouet mouet oē q̄ mouetur: erit. n. mobile) ipsum motū (sicut si aliquis dicat quoniā sanatus et sanans sanabile erit et edificatus edificabile aut mox) sine medio aut p̄ vnū mediū tm̄ (aut p̄ plura: vico autē si mobile q̄dē ab alio est omne motuum: sed nō fm̄ eundem motum mobile quo mouet primum: sed fm̄ alterū vt sanatiū discipli natiū) sic q̄ mobile moueat motu sanatiōis et mouet imediatum moueatur motu disciplinatiōis (sed ascen dens hoc perueniet aliquando ad eandem) specie mo tus sicut prius (hoc quidem igitur horū impossibile. ali ud autē figmentū. incōueniens autē est alteratiū ex necessitate esse augmētabile et non alterari.

Notandum fm̄ cōmentatozem cō mento. 38. q̄ (ex ista po sitione sequitur vt res moueat illo modo quo mouet: sicut sequitur ex prima positione et in nihilo differunt: et iste sermo et predictus sunt idem et eadem demonstra tio sed induxit primū in forma demonstrationis et indu xit fm̄ in forma ducētis ad improbabile. in hac positi one adunata sunt hec duo. l. impossibilitas et improbabi litas.) due igitur sunt positiones quarū prima dicit q̄ omne mouens mouet per se eadem specie motus sui mo bilis. secūda vō positio asserit q̄ omne mouens mo uetur per se alia specie motus a motu sui mobilis et licz iste positiones verb aliter differunt tamen essentialiter sunt idem cum ex ambabus sequantur eadem incōue nientia. videlicet q̄ docens docetur et proiciens proici tur et sanans sanatur et edificatur. Et sicut iste positioes sunt eedem: ita rationes facte contra eas sunt eedem quia reducuntur eadem incōuenientia. differunt autem in hoc quia prima ratio datur in forma demonstratio nis ducētis ad impossibile. secūda autē in forma du centis ad improbabile cum non sit probabile q̄ sa nans sanatur aut q̄ edificans edificatur subito aut per

S ij

Tex.
cō. 38.

unum medium vel per plura.

Sed dubitatur q² nō videtur ne-
cessarium q² si mo-
uens per se mouetur q² mouetur eadem specie motus
cum suo mobili quoniam celum per se mouetur localiter
et non alteratiue et tamen mouet bec inferiora motu alia
rationis. Respondetur q² non dicit p² omne mo-
uens motum per se moueri eadem specie motus cū suo
mobili: sed dicit q² si mouens mouetur per se sic q² om-
ne mouens mouetur ab alio motore extrinseco in in-
finitum q² necesse est aliquid mouē et aliquid suū mobile
mediū et immediatū moueri eadē specie mot² celū au-
tem per se mouetur non in eo q² est mouens quia tunc
idem esset in actu et in potentia respectu eiusdem et fm
idem q² est impossibile euz actus et potētia sint oppo-
sita fm cōmentatorem in plo. de anima. sed celum per
se mouetur in q² motum vel mobile neq² motor ce-
li mouetur per se vel per accidens cum nō sit cōiunctus
materie neq² alligatus corpori. (Non ergo necesse.)

Tex.
10. 39.

Quarta conclusio necesse ē deuenire ad motorem imo-
bilem. pbatur omne q² mouetur de necessitate mouet
ab alio et non cōtingit pcedere in infinitum in mouen-
tibus et motis ut iam pbatur est et fuit demonstratur
7° huius: igitur est deuenire ad primū motum ex se que-
ratur igitur vtrum tale motum per se mouetur ab im-
mobili vel a mobili si ab immobili habetur intentum si
a mobili sequitur q² ipsum non est primū motum ex se
Le. lit. (Non ergo necesse est semper moueri q² mouet
ab alio et ob hoc q² mouetur: stabit ergo ad primum
motū ex se (quare aut a quiescente.) i. ab immobili (mo-
uebitur q² mouetur primū aut ipsum seipsū mouebit)
non tanq² primū motum cuius oppositū supponit.

Sed dubitatur qm ista ratio vi-
detur tñ proba-
re q² est deuenire ad motorem immobilem per se quo iam
diceretur q² primū motū ex se mouet a mobili non p se
sed p accidens eo mō quo iam aīal mouet p se et ex se
cuius motor. i. aīa mouet per accūs. Rndetur pceden-
do q² ista rō nō pbatur nisi q² est deuenire ad motorem
immobilem p se sed ex sequētib² ostenditur q² est deuenire
ad motorem immobilem simpliciter tam per se q² p accūs: et iste
motor est deus bñdictus tñ scda rō facta p scda pēlo-
ne pbatur in cōi q² est deuenire ad motorem simpliciter im-
mobilem tam p se q² p accūs: qm mouere et moueri in
aliquo accūsali p iungunt et necesse est dare in aliq² mo-
ueri absq² mouere per se vel per accūs: igitur necesse est
dare in aliq² alio mouere siue moueri tā p se q² p accūs.

Tex. p.
39. 40.

facit hic duo p² nam p²io p²mitit duas supposiciones
scda vō exequitur de intēio. ibi (ipossibile est igit. P²ia
suppo est ista q² mouēs seipm per se est cā et p²incipiū
alioz motū nō illd q² est motū ab alio ista suppo

sitio est manifesta tam ex cōi mō loquendi oīum q² et
p²onem qm illud q² est cā per se pcedit illud q² est cau-
sa per alterū. igitur p idem id q² mouet seipm p se pce-
dit illud q² mouet ab alio et p²is non illud q² moue-
tur ab alio sed illud q² mouet seipm p se est cā alioz
motū atq² p²incipiū. ista suppositio ponit p² rāto ut
habeat aliud p²incipiū et aliud mediū. pbādū imobili-
tatem p²imi motoris: dicitū est. n. supra in p²ia p²ebui²
capituli q² necesse est deuenire ad motorem immobilem p h
q² oē q² mouet mouet ab alio iam in hac. 2^a pte. pbaf
idem ex eo q² aliquid est mouēs seipm per se. Le. lit. (At
vō si p q² oē cōsiderare vtrū cā motus sit et p²icipiū
ipm seipm mouēs aut q² ab alio) mouet (illd oīs vtrū
q² ponet. i. q² mouēs seipm per se est cā alioz motūz
(ipsum. n. q² per se est cā semp prius est eo q² f² alterū
est cā (et cū ipm sit). i. et cū sit ita q² aliquid mouet seipsū
p se (quare hoc cōsiderandū accipienbus aliud p²inci-
piū determinatū) si aliquid mouet ipsum seipm quō mo-
uens et fm quē motū ut habeat p²clusio p²incipiū in-
tenta: v² q² necesse est deuenire ad motorem immobilem.

Notandum fm cōmen. cōmēto. 39.
q² (necesse est ut primūz
motū in loco moueat a motore q² nō est inatum mo-
ueri aut moueat a motore q² moueat se ut intēdit plato
fm suam pōnez q² oīs motor de necessitate mouetur: et
tunc motor qui h² in se istaz pōnez est dignior ut sit
motor q² illud q² h² hāc oīl pōnez ex alio. (Ecce pueniē-
tia inter Aristo. et Plato. pueniūt. n. ambo in hoc q²
oīs motor mouēs seipm p se est dignior motor q² mo-
tor q² mouet ab alio: ostēdūerūt autē q² dixit Plato
oēm motorem moueri a seipso p se q² cōiungitur corpi
per p²ntam et indistinctam ut motor mobili: dixit. n. q²
aīa mouet seipsam p se siue sit aīa bōis siue corporis
celestis et mouet corpus p accūs. Aristo. autē dixit de-
um et intelligentias nō mouere seipsos p se vel p accūs
mouere aut per se corpora celestia: sed aīas aīalium di-
xit mouere seipsas p accūs et corpora aīalū per se. (Ne-
cesse igitur. scda suppositio est q² oē per se motū est di-
uisibile in semp diuisibilia: ista suppo est manifesta ex
determinatis. 6° huius vbi demonstratū est: oē illud esse
cōtinuū q² per se mouet cōtinuū aut est illud q² est di-
uisibile in infinitū et in semp diuisibilia. ut patuit. 3° hu-
ius et demonstratū. 6° phicoz. Et notāter dicit p² q²
p se mouet q² q² p accūs mouet nō est diuisibile in sp
diuisibilia cū punctus nō sit diuisibilis et tñ mouet p
accūs ad motū ppositū nālis: ut pbaf in eodē. 6° phico-
rum. Le. litte. (Necesse igit oē q² mouet est diuisibile in
semp diuisibilia: hoc enim oīsum est prius in vniuer-
salibus de nā. v² 3. 6° phicoz: q² oē p se mouet p²im ē.

Notandum fm cōmen. cōmēto. 40. q²
oē motū est corpus et omne
corpus diuidit in corpa diuisibilia semp et ipossibile ē
corpus diuidi in idiuuisibilia sicut dicitur accomici: mot²
. n. q² est cōtinuus fuit necesse ut subm elus sit de natu-
ra cōtinui nō de nā discreti) duplt² pbatur q² oē per se
motū est diuisibile in semp diuisibilia. p² q² oē corpus
est diuisibile in semp diuisibilia: sed oē q² p se mouetur
est corpus: igit oē q² p se mouet est indiuuisibile in semp
diuisibilia. et p²ia cū q² parte aītis. 6° hui². Scda sic
oē p²inuū est diuisibile in sp diuisibilia: sed oē q² p se mo-
uet est cōtinuus: igit oē q² p se mouet est diuisibile in sp di-
uisibilia itez et q² p² aītis ex. 6° phicoz: minorēz tñ
sic arguit p² oīs forma p²inua h² subm p²inuū sed oīs
motus est forma p²inua: et oē q² mouet est subm mot²

Liber octauus.

igitur oē per q̄ mouet est p̄tinuū: p̄p̄nā cū maiorē ex
 q̄. huius mino: aū ē declarata: 3.º phicoz. (Impos-
 sibile est igitur) quāz supponitur p̄missis p̄hs ponit
 q̄tuor p̄clones quāz prima est ista: nihil mouet seip̄s
 per se: q̄z totū mouet totū. sc̄da p̄clō. nihil mouet seip̄m
 per se: q̄z plures p̄tes seip̄as mouet recipere. ibi (q̄ au-
 tem nō cōtingat. 3.º p̄clō nihil mouet seip̄m per se. quia
 vna p̄ se seip̄am mouet aut plures. ibi (Et vō n̄ p̄mū
 q̄. p̄clō. oē mouens seip̄m p̄ se ponit p̄ se in q̄ oua-
 bus paribus quāz vna est per se mouens ⁊ altera p̄
 se mora ibi (q̄m aū mouet. ¶ Prima p̄clones p̄hs de-
 pliciter. p̄bat ⁊ p̄. sic aliquid mouet seip̄m per se: q̄z
 totū mouet totū cum eodē motu numero totū moue-
 at ⁊ totū moueat: sequit̄ q̄ totū mouet ⁊ mouet fm
 eandē sp̄m motus fm q̄ transferēs transfer fm eā/
 dē sp̄m nō. localis ⁊ alterā alterat fm eā dē sp̄s
 motus alteratiōis. q̄bus concessis secunt̄ in cōueniētia
 prius aducta. v.º q̄ p̄ctēs. p̄ctis sanas sanat edificās
 edificat ⁊ docens docet. I. e. lit. (Impossibile est igitur
 ipsum mouens seip̄m penit̄ mouere seip̄s seip̄m i. q̄
 totū moueat totū. totum. n. fert vtiq̄ ⁊ fert fm eādē
 loci mutationē) ⁊ p̄n̄ alterans ⁊ alteratum (vñ cum
 sit ⁊ indiuiduū) eadē alteratiōis sp̄s ⁊ alterabit ⁊ al-
 terabitur: quare docebit vtiq̄ ⁊ docebit̄ simul ⁊ sana-
 bit ⁊ sanabit fm eandē sanitatē. ¶ Secūdo arguit
 p̄hs ad idē fm oē mouens fm q̄ mouēs ē in actu ⁊
 oē motum fm q̄ huius est in po.º cuz motus sit actus
 entis in po.º q̄ huius ⁊ sit actus impetus nūq̄
 separatus a potentia: igitur sit aliqd̄ mouet seip̄s
 per se: q̄z totū mouet totū: sequit̄ q̄ idēz respectu eius-
 dem ⁊ fm idē est in actu ⁊ in po.º: p̄p̄nā cū toto aū
 cedente ex doctrina data. 3.º huius: calidū nō cale-
 facit nisi sit actu calidū: nec aliqd̄ oīno generat nisi ha-
 beat actum ⁊ fo: mā: nihil ē calefactus: q̄ est in po.º ca-
 lidū ⁊ nihil gignit nisi q̄ est po.º suba vel gignas:
 aut gignat vel sic de alijs: tunc arguit sic idē fm idēz
 ⁊ respectu eiusdem est in actu ⁊ in po.º: igitur idē ē actu
 calidū ⁊ po.º calidū: sed po.º calidū nō est calidū: igit̄
 idē est actu calidū ⁊ nō calidū q̄ est impossibilē: ⁊
 non solum sequit̄ ista p̄dictio in boz fm quolibz alio
 motu vbi mouēs est vñ uocū. Et oī mouens vñ uocū
 q̄n p̄ncipiū imēdiātū motus est eiusdē sp̄i cum ter-
 mino motus sicut est calidū vel frigidū: q̄z. n. p̄ncipiū
 imēdiātū calefactiōis est caliditas ⁊ terminus calefa-
 ctiōis est caliditas: ideo calidū est mouens vñ uocū
 cū caliditas p̄ducēs ⁊ caliditas p̄ducens sicut est eiusdem
 sp̄i: frigidū ē est mouens vñ uocū: q̄z. frigiditas que
 est p̄ncipiū frigeactiōis ⁊ frigiditas que est termin⁹
 eiusdem motus sūt eiusdem sp̄i temp loquēdo de sp̄e
 sp̄ali: sc̄da: sed sol nō est mouens vñ uocū in calefactio-
 ne q̄z p̄ncipiū imēdiātū calefactiōis q̄b est lumē nō
 est eiusdem sp̄i cum termino motus: v.º cū caliditate p̄-
 ducta: dicit̄ ergo p̄hs q̄ illa p̄dictio sequit̄ vbi nūq̄
 in aliquo motu est mouens vñ uocū vt q̄ idē est actu
 calidum ⁊ nō actu calidū actu frigidū ⁊ nō actu frigi-
 dum ⁊ sic de alijs: q̄z vbi ēt mouens equiuocū cōces-
 so q̄ aliquid mouet seip̄m per se: q̄z totū mouet totum
 non sequet̄ illa p̄dictio vt cōcesso q̄ graue mouet se
 ipsum deozum: q̄z totū mouet totū nō sequit̄ q̄ idēz sit
 actu graue ⁊ nō actu graue aut q̄ sit actu deozum ⁊ n̄
 actu deozum: sed solū sequit̄ q̄ est actu graue ⁊ po.º de-
 ozum: ⁊ hoc ideo q̄ mouens nō est vñ uocū: sed eq̄
 uocum q̄ grauitas que est p̄ncipiū motus deozum
 non sit eiusdem sp̄eciā cum vbi q̄ est termin⁹ illi po.º

tus. Te. lit. *Amplius determinanti est tertio huius* (¶ mo-
uet mobile hoc aut est ¶ po^a mouet non actu. ip³ ¶ mo-
bile ¶ mouet est in po^a ¶ non in actu (q^o aut est po^a in
actu vadit. est aut mo^u actu commobilitate imperfecte ¶
mo^uens autiam actu est v^o calefacti calidum ¶ o^omo g^onat
h^uis speciem). i. act^u (quare simul idem ¶ fm id^u cali-
dum erit ¶ non calid^u simil^u ¶ alio^z v^oniq^uoq^uz quos
ritiam ¶ mo^uens nec^e est h^uic v^onioc^u ad termin^u mo-
tus (hoc q^udem mouet illud autem mouetur) secund^u
idem (ipsum seipsum mouens.)

Notandum p^{rio} fm cōmentato²3
cōmen.40. q. (impossi-
bile est qd aliqd moueat fm q mouet. hoc ē in moni-
t² mouēibus que dñr vñiuoce: ⁊ dixit h. f. Aristō. (qz
hoc nō est impossibile nisi in motozib² que sunt corp²
aut virtutes in cōspib² ⁊ ideo estimatū platō q mou-
ta ex se moueat a motozib² abstractis. f. qz pōbat q
mouens se est abstractū ⁊ q abstractum est mouēs se:
sed si fuerit ita: tunc motus ⁊ motoz illic dicitur equi-
uocum motu qui est hic.) In tēdicōmēto: bāc dī-
stīctiōe q duplex est motus mouens scilicet per se. v3
corporeus ⁊ incorporeus motus corporeus nō mouet se
scilicet p se ex eo qz tot² mouet totum: sed ex eo qz p se
mouet partē: motoz aut incorporeus mouet se ipz p se
qz totum mouet totū cū non habeat partē sicut est in-
tellectus humanus: aut aliaqua intelligentia ⁊ separata
rum: ⁊ tunc o3 dicere q motus nō dicit vñiuoce dē mo-
tu motoz incorporeoz ⁊ incorporeoz qz qm motus of
de motu motoz corporeozum vt sunt in p^o ⁊ de mo-
tu motoz incorporeoz: vt sunt in actu. non igit bz pbs
p incoñueniētiā q aliqd moueat seipm per se qz totum
mouet totū in motozibus ⁊ motis incorporeis: sed bz
o3 incoñueniētiā in motozibus ⁊ motis corporeis. pla-
to aut dixit q si aliqd moueat seipm ipm mouet se ipz
se: qz totū mouet totū eo q nullū corp²: nec aliq vir-
tus in corpore mouet se: sicut tñ vñ² incorpaleis mouet
se p se dicebat. n. q oē motus seipm p se ē vñus abstracta
⁊ ois vñus abstracta mouet se ipse p se qz vñ² ab-
tracta nullā pte b3 ois talis mouet seipm p se: qz
totum mouet totum

Secundo notandū fm cōmē. eodē cō-
men. q̄ plato (opinat̄ est q̄
is motor siue fuerit corpus siue non: non mouet nisi
moueas vno mō mot̄ dicto vniuoce ⁊ fuit ipse apud
m̄ vno motor: q̄ est corp̄ moueat̄: ⁊ sit vñus q̄ est in
corp̄ ⁊ tūc dicit̄ hoc q̄ aīa nō est in corp̄ ⁊ q̄ est
eterna cū moueat̄: ⁊ hoc cōt̄ vñz aīa moueat̄ se ef-
ficient̄ ⁊ moueat̄ se motu. pp̄io abstrac̄s. s. v. intel
lectus ⁊ itellec̄tū in ea erūtū ⁊ declarātū est de p̄io
motore ⁊ de ceteris motoribus abstrac̄s: fide iste mo-
tus videtur equiuocus cū motu q̄ est a motoribus q̄ sunt
corp̄a ⁊ aut virtutes in corp̄ibus. ⁊ oē hoc manifestū
est exercitatis in istis sciētīs. h. 9°.) Tria dixit Plato
illa primū q̄ motus vniuoce dīr̄ q̄ motu corp̄oꝝ
in corp̄oꝝ ⁊ cū mot̄ corp̄oꝝ sit ac̄t̄ entis in
p̄io fm q̄ in p̄o: ⁊ mot̄ in corp̄oꝝ sit ac̄t̄ entis
et est in actu cū motores in corp̄oꝝ dīr̄ dicunt moueri
ipsis p̄o: f̄ non sunt in p̄o: f̄ in actu ⁊ h̄ est ma-
nifestū exercitatis in sciētīs nātibus platu aut nō su-
exercitatus in talibus sciētīs. Sc̄m falluz q̄ dixit
sc̄lo est q̄ est impossibile motorez corp̄oꝝ moues-
se ipsum: cum celum sit motor corp̄oꝝ ⁊ moueat̄ se
ipsum ⁊ animal sit motor corp̄oꝝ ⁊ moueat̄ sc̄ipm
non tūc q̄ totum moueat totum: fide q̄ pars mouet

De hiscorum.

partem. Tertium falsum q̄ dixit plato est q̄ aīa nō est in corpore sed est eterna: q̄ mouet seipsam: nam aīa bruti mouet seipsam. s. per accūs et tñ non est eterna sed est in corpore: non igitur illud debuit esse aīas ad pbandum eternitatem aīe: sed vñm istozum duozum: aut q̄ aīa ma mouet seipsa: per se et eēntialiter: aut quia in ea idē est intellectus et intellectum sicut in intelligentijs separatis: ex quolibet enim isto p̄ sequit̄ q̄ aīa habet motū appropiatum sibi p̄ter motū corporeis quo cōcesso sequitur q̄ anima non est in corpore sed est eterna.

Contra predicta arguitur et primo q̄ non sit incoeuens sanas sanari et docentem adiscere: cum scō huius dixerit p̄s q̄ medicus sanat seipsam: aliquis etiam docet seipsam cum moueat seipsam ad sciētiā q̄ non habet discens ab alio. ¶ Secūdo arguitur q̄ omne mouēs est vñuocū cū suo moto q̄ dicitur. 7° methice q̄ nullus generatur nisi a sibi sibi in specie. ¶ Ad primū dicitur q̄ nihil sanat seipsam per se: sed tñ per accidens vt asseruit Aristot. scō hui⁹ de medico. et dato q̄ aliquis sanaret seipsam per se nō tamē s̄m totum sed s̄m partem qm̄ anima primo sanat et corpus primo sanatur: et lz aliquis possit venire per seipsam in sciētiā aliq̄ absq̄ docēte extrinseco nō tamen idem docet seipsam cum docere sit habere sciētiā et adiscere sit nō habere sciētiā vt patuit supra modo impossibile est idē habere sciētiā et nō habere sciētiā. Item si aliq̄s mouetur ad aliq̄ sciētiā p̄ seipsam non tamen sic mouet q̄ totum mouet totū: sed q̄ pars puta anima mouet totum aut partem. et cōcesso q̄ anima moueat seipsam ad habitū sciētie nō habetur q̄ totum moueat totū s̄m q̄ huius quia anima p̄ vnā p̄tē mouet seipsam. s. per intellectū agentē: et per alia mouetur a seipsa: videlicet per intellectū possibile. Item cōcesso q̄ anima moueat seipsam ad sciētiā rōnetotus et non rōne alicuius sue partis nihil contra p̄m qm̄ non inconuenit idem mouere seipsū: per se: q̄ totum mouet totum in motoribus et mobilibus in corporeis vt exponit cōmentato: cōstat autem intellectū humanū esse motorem et motum in corpore vt habetur tertio de anima. ¶ Ad secūdū dicit q̄ aliq̄d generatur a sibi simili in sp̄ spālissima vt ignis ab igne et homo ab hoīe et aliq̄d generatur a sibi simili in sp̄ subalterna. p̄p̄nqua vt mulus ab asino: et aliq̄d generatur a sibi simili in specie subalterna remota vt rana a corpore celesti et ignis a sole: igitur omne q̄ generatur a sibi simili in specie vñspectatissima aut subalterna. et hec est intētiō p̄bi ibidem sic q̄ nihil gñatur ab equiuoco simpliciter. cūz igitur in qualibet specie sit aliqua vñuocatio omne q̄ generatur necessario generatur ab vñuoco: et cōsequenter a sibi simili in specie vñuoca. (Quod autē non cōtingat) secūda cōclusio nihil mouet seipsam per se q̄ plures partes mouent seipsas reciproce: istā cōclusionem p̄s. 4°. pbat et primo sic si aliq̄d mouet seipsam per se q̄ diuidit̄ in duas partes quarū quolibet mouet alia et eōtra sequitur q̄ aliquis est motus cuius nō est primū mouens: p̄p̄nā q̄ motus mouentis seipsam per se nō h̄z primū motorem nec primū motum cum non sit ratio quare vna p̄s sit primū mouens vel primū motum et nō alia ex quo quolibet earum mouet alia: dicebat enī supra in p̄ia suppositione q̄ duplex est motus: v̄z a seipso et ab alio extrinseco et q̄ motum a seipso per se est magis cā oīūz motuum sequētum q̄ aliq̄d q̄ mouetur ab alio sic q̄ quanto adest. p̄p̄nquius mouentū seipsam per se tā

to magis est causa motus et q̄to aliquid est remotius ab illo et p̄p̄nquius illi q̄ mouetur ab alio tanto minus est cā motus: s̄z quolibet illaz partū mouetur ab aliquo extrinseco sibi igitur nulla illarū partū est prima causa motus et per p̄s in tali motu nullum est primum mouens neq̄ primū motum q̄ est falsum. Le. lit. (Quod autē non cōtingat ipsum seipsam mouere sic vt vtrūq̄ vtrūq̄ mouebit). s. vterq̄ pars aliā p̄tem (ex hīs manifestum est neq̄ enim primū mouēs nullum si vtrūq̄ vtrūq̄ mouebit q̄ enī prius) est illō magis est causa mouendi q̄ sequēs et mouebit magis. dupliciter enim mouere erat aliq̄d idem q̄ ab alio mouetur ipsum aliud aut ex seipso. p̄p̄m autē est q̄ longius est ab eo q̄ mouetur principio q̄ medium) cōstrue sic illud q̄ est longius ab eo q̄ mouetur ab alio est p̄p̄mū principio q̄ medium. ¶ Secōdo arguit p̄s sic. in mouente seipsam per se non est necesse q̄ pars mouēs moueat nisi a seipsa per accūs sed q̄ est per accūs sit non esse. igitur possibile est partem mouentē nō moueri et per cōsequens non ideo mouet aliq̄d seipsam p̄ se quia partes eius mouent seipsas reciproce sed stabit alicuius talis vñam partem esse immobilem nō motam et aliam esse motam nō mouentē prima p̄ia tenet cum mīori et maior declaratur inductiue qm̄ in animali mouente seipsam per se non est necesse q̄ anima que est p̄s mouens moueatur a corpore per se: sed sufficit q̄ moueatur a seipsa per accūs. Etiam in celo mouente seipsam per se non oportet q̄ intelligētia que est p̄s mouens moueatur a corpore celesti per se: s̄z sufficit q̄ moueatur a seipsa per accūs dato q̄ in mouēdo mouetur in natura. n. nihil est ponendū absq̄ necessitate motus non apparet necessitas q̄ pars mouens moueatur ab alia p̄te p̄ se. Le. lit. (Ampli⁹ non est necesse mouēs moueri nisi a seipso s̄m accūs. ergo cōtra mouet aliter). s. si pars mota eōtra mouet partem mouentem hoc est solum per accidens. accipiebamus ergo contingere non moueri q̄ mouetur per accidens. Ergo erit aliud quidem q̄ mouetur aliud autem mouens immobile. ¶ Tertio sic. aliq̄s motus est etern⁹ vt p̄batz sunt in cōmuni tractatu primo et in sp̄ali probabū tractatu sequente. igitur motor qui est prima causa motus etern⁹ nō eōtra mouetur a parte mota sed est immobilis aut mouetur a seipso: p̄z cōsequentia quia ex opposito sequitur oppositum eo ipso enim q̄ pars primo mouēs moueatur a parte primo mota: impossibile ē motum esse eternum vt patet in animalibus in quibus p̄s primo mouens. s. anima mouetur a parte primo mota videlicet a corpore. arguatur ergo sic si alicuius mouētis seipsam per se motus est eternus partes non mouent seipsas reciproce: sed aliq̄d mobile mouet seipsam per se cuius motus est eternus. videlicet celus. Igitur non ex eo aliquid mouet seipsū per se: quia partes et mouent seipsas reciproce. Le. lit. (Ampli⁹ nō necesse est mouens cum mouet cōtra moueri: sed aut immobilis moueri necesse est) aut ipsum a seipso moueri si quidem necesse est semper motū esse. ¶ Quarto ad idē sic arguit: p̄s mouens seipsam per se non mouet nisi vno motu. si ergo partes mouent seipsas per se sequit̄ q̄ eadem pars eodem motu numero per se mouet et p̄ se mouetur et per cōsequens si mouet motu locali mouetur motu locali et si mouet motu alteratiōis augmētatiōis vel dimīnutiōis mouetur eodem motu. quo cōcesso secuntur incoeuientia p̄iora. videlicet q̄ partes p̄p̄it et calefaciens calefit et docens docetur et sic de

Lex.
cō. 41.

Lex.
42.

Liber octauus.

alio. *Le. lit.* (Amplius idem) vñ & idem (mouet motum & mouebitur vñq) eode m motu quare calefactus calefit.

Contra predicta arguitur & primo qd aliqd mouet seipsum per se quia vna pars mouet aliam & e contra qm animal per se alteratur ali quando ad naturalem dispositionem & aliquando ad dispositionem pter naturam ex eo quia vna pars alia alterat & e contra vt patet de corde alterante cerebrum & e contra. graue etiam mouet seipsum per se deorsum ex eo quia vna medietas aliam mouet deorsum & e contra aqua etiam calefacta mouet seipsum per se ad frigiditatem ex eo qd vna pars aliam mouet & e contra. ¶ Secundo arguitur qd non si aliqua pars mouet seipsum per accidens qd illa possit non moueri mota altera psequoniam anima animalis mouet seipsum p accidens & tamen impossibile est qd ipsa moueat corpus qm ipsa moueat. sic etiam nata per se mouet nauem & per accidens mouet seipsum non tam potest mouere nauem quin moueat seipsum. ¶ Ad primū respondetur qd in alteratione animalis non est necessarium ptes aliquas seipsas reciprocē alterare cum illud nō sit necessarium de partibus qualitatis neqz qritatiuis. anima enī alterat corpus & non alteratur a corpore. interdū etiam cor alterat cerebrum & nō alteratur ab illo: graue autē si mouet seipm deorsum hoc non est quia aliqua pars qritatiua moueat aliam: sed quia aliqua pars qualita tiua mouet aliam. cōstat autem partez qualitatiua mouentem non moueri a seipsa nisi per accidens: aqua vero in sua reductione ad frigiditatem nō alterat seipsum per se: sed tantum per accidens ratione motus localis & dato qd alteraret seipsum per se hoc non esset ratione quantitativarum partium seipsas alterantium: sed ratione partium qritatiuarum quarum vna alterat alia. s. forma materiam & non alteratur ab illa. ¶ Ad secundū dicitur qd pbs non loquitur de parte huius vel illius determinate: sed de parte mouente seipsum per se vniuersaliter & in cōmuni: igitur aia animalis nō pos sit mouere nisi moueatur hoc est per accidens ratione inherēte & in formis. naua etiam nō mouet nisi moueatur ratione subsistente quia sustentatur per nauem intelligentia autem que dicitur pars celi non mouet mouendo celum: quia nō iberet neqz informat neqz sustentatur per celum: sed potius celum sustentatur per intelligentia vt patuit per commentatorem primo huius. (At vñ nō primū.) tertia cōclusio. nihil mouet seipsum per se quia vna pars moueat seipsum aut plures sint quarum quelibet mouet seipm. Istam cōclusionē pbi losophus dupliciter probat & primo ponendo qd a. sit vnum totum qd moueat seipsum per se rōne. b. partis mouentis seipsa & querit vtrum. b. pars moueat seipsum per se rōne partis aut non. si. b. pars mouet seipsa per se ratione partis: igitur. a. non mouet seipsum per se. p3 consequentia quia illud qd h3 partes a quarum vna mouetur per se non mouet nisi quia. b. mouet seipsum per se. si enī separaret. a. ab. ipso. b. non moueret. a. sed moueret. b. verbi gratia ex eo enim nauis nō mouet seipsum per se l3 per se moueatur: qd naua mouens seipsum per se mouet nauim & separatus a nauī nō inus mouet seipsum per se non mota nauitā in pzo posito. si. b. mouet seipsum per se ad cuius motum seqtur motus. a. nō habetur aliud nisi qd. a. mouetur per se non autem qd moueat seipsum per se. Si autem dicitur qd. b. moueat seipsum non rōne partis. igitur. b. mouet

seipsum per accidens. omne autem p & accidens potest non esse igitur possibile est mouere & non moueri quo concessio sequitur qd. a. mouet seipsum per se non quia b. moueat seipsum: sed quia mouet aliam partem sic qd ipsius. a. due sunt partes quarum vna mouet & nō mouetur alia autē mouet & non mouet. *Le. lit.* (At vero) nō primū ipsum seipsum mouētis vna pars neqz plures mouebunt ipsum seipsum vñ quodq totum enī si mouetur ipsum a seipso. i. si tota. b. pars mouetur a seipsa (aut ab aliquo que sunt ipsius mouebitur: aut totum a toto). i. si. b. pars mouetur a seipsa. ergo mouetur ab aliquo qd est de numero suarum partū. aut mouetur a seipsa non ppter partem. (si quidem igitur in mouendo aliquā partem ipsum). b. mouetur (a seipso hoc vñq erit primū ipsum seipsum mouens: separatū quidem enim hoc mouebit ipsum seipsum: totum autem non iam) mouetur. s. ipsum. a. (si autem totum a toto mouetur. s. b. non ratione partis) fm accidens vñq mouebunt hec ipsa seipsa. s. b. & alia cōsimilia (quare si non sunt necessaria accipiatur non mota a seipsis totus igitur. s. ipsius. a.) aliud mouebit cum impossibile sit aliud autem mouebitur (non mouens) solum enī sic possibile est ad huc ipsum mobile esse. s. a mouere seipm per se vt vna pars moueat & altera moueatur. ¶ Secundo arguit pbs. si aliquid mouet seipsum per se: quia pars mouet seipsum: igitur illa pars mouet seipsum. p3 sit igitur illa pars. a. b. & queritur vtrum. a. b. moueat seipsum per se vel per accidens: si per accidens & omne per accidens pot nō esse. igitur est deuenire ad aliquod mouens seipsum per se cuius pars mouens est impossibile sic qd mouet & non mouetur. Si autē. a. b. mouet seipsum per se igitur cōponitur ex duabus partibus quarum vna est per se mouens & alia per se mota. sint igitur ille. a. & b. sic qd. a. moueat per se: & b. per se moueat & sequitur idem mobile moueri a duobus motoribus eque primo qd est inconueniens & qd illud sequatur manifestum est quoniam. a. b. mobile mouetur a seipso primo vt concessum est & etiam mouetur ab ipso. d. primo tanq a parte primo mouente. *Le. lit.* (Amplius si quidem tota ipsa seipsam mouet: hoc quidem mouebit ipsius). s. vna pars (illud autem mouebitur). s. alia pars (ergo. a. b.) pars (a seipsa quidem mouebitur & ab. a. fm cōmen. cōmento. 42.

Notandum qd Alexander & Themisti us inducūt demonstrationem super hoc qd dicunt esse breuiorem & certiozem demonstrationē Aristō. isto modo omne qd mouet seipsum per se: aut diuiditur in partem mouentem nō motam & in partem motam: aut totum mouet partem: aut pars totum aut totum mouet totum: aut vtrqz pars mouet vtrqz partem reciprocē: aut aliqua pars mouet seipsum. s. vltima membra non possunt dari quia semper sequitur idē mouere se ipsum siue immediate siue per aliquod medium: igitur est dare primū membz. s. qd aliqd mouet seipsum p se qd diuiditur in duas partes quarum vna est mota & alia est mouens non mota. Et dicit cōmentator qd isti decepti sunt quia illi modi non sunt necessarij: videlicet qd totū mouet partem: aut pars totū cū pars mouēs d3 distinguit a parte mota fm eē vel fm diffinitionē & tūc imaginabif qd pars mouet totū aut qd totū mouet partē nisi per accidens. & qd isti duo modi qui sunt p accidens sunt manifesti nō hūit curā s eis Aristō. sed habuit curam destruere eos in qbus nō bene apparet eos esse p accidens sicut fecit in pibus que mouet se ad inuicem

S iij

Tex. 2.
42.

Philosophicorum.

in ponendo q̄ aliqua pars mouet se. ¶ Dubitatur probando q̄ possibile est aliquid moueri a pluribus motoribus eque primo ponendo q̄ vna nauis simul mouetur a forte et a platone: aut q̄ in vna parte boze mouetur a forte et in alia mouetur a platone. Item possibile est q̄ terra simul calefiat ab aere vel ab igne et hūctetur ab aqua. in casu isto terra mouetur a duobus motoribus eque primo. ¶ Rūdetur q̄ nō ē possibi-
le aliqd mobile moueri eodem motu numero a pluribus motoribus totalibus per se simul concurrentibus et eque primo: et ita intēdit Aristot. dicitur primo eodem motu numero, ppter argumentū factū de terra ipsa: enī in casu illo eque primo mouet et per se a pluribus motoribus totalibus: sed nō eodez motu numero cū alius sit motus per quē inducitur caliditas et alius p quē inducitur humiditas. ¶ Secūdo dī a pluribus motoribus totalibus qz non incōuenit aliqd moueri eodem motu numero per se et eque a pluribus motoribus pialibus vt pz d aqua alterata a duabus medietatib⁹ ignis siue sint p̄tine siue discōtinue seu de nauī tracta a pluribus hoibus simul. ¶ Tercio dicit per se concurrentibus: qz non incōuenit aliqd moueri eodez motu numero a pluribus motoribus totalibus simul per accēs cōcurrentibus: vt dato q̄ aliqd graue detineat extra locū suū naturale a duobus impediētibus quoz vnum impediāt a parte superiozi: et alterū a parte inferiozi: et adueniant simul for. et plato remouentes illa impediētia. ¶ Quarto dicit simul concurrentibus: qz forte aliqd mot⁹ posset cōtinuari in ligno calefacto vel in nauī tracta per aliqd tēpus a pluribus motoribus totalibus successiue cōcurrentibus p se et nō per accidens. ¶ Ultimo dicitur eque primo et immediate qz deus celum et intelligentē vna cū agente particulari simul p se cōcurrūt ad aliqd actionē vlt ad vnū motū tanq̄ agentia totalia: sed nō cōcurrunt equo primo et immediate sicut supra manifestauit pbs de homine manu baculo et lapide. (Quā aut mouet.) 4° p̄cto. omne mouens seipsū p se cōponitur per se tñ ex duabus partib⁹ quarū vna est per se mouēs et alia p se mota. ad hūc intellectū q̄ si mouens pponit ex pluribus partibus q̄ ex duab⁹ hoc erit per accidēs et non per se si pars mouens mouet: aut si pars mota mouet hoc nō est per se sed per accidēs. ista cōclusionem arguit Aristot sic. si mouēs seipsū per se pponitur ex plurib⁹ partibus q̄ ex duabus ponat ex quo q̄ aliqd mouens seipsū p se cōponat ex trib⁹ partibus. f. a. b. c. quarum. a. moueat. b. et. moueat. c. Et arguitur sic. separato. a. ab. a. b. sic q̄. c. non moueat: nec moueatur adhuc. a. b. mouet seipsū per se ex quo habet partem per se mouentem et partem per se motam: igitur totum compositum q̄ est. a. b. c. non mouet seipsū per se. q̄ est suppositum: et pz p̄ia per pziam suppositionem qm mouens seipsū per se est cā et pzincipiū oīum motūū sequentium in ordine illo. cōstat aut q̄. a. b. est cā pzincipalis oīum motuum sequentium et non. a. b. c. ex quo motus. a. b. c. dependet a motu. a. b. et non eō: non enī potest esse motus. a. b. c. quin sit motus. a. b. et non eō: ita vt onsum est. Le. lit. (Quā autē mouet) aliqd seipsū per se in eo est (aliud qdē q̄ mouetur ab alio. aliud aut cum sit immobile et mouet. h. quidem mouēs ipsum seipsū mouens necesse est ex im mobili mouente aut et adhuc ex eo q̄ mouetur nō mouente aut ex necessitate: sed aliter euenit) q̄ non sint nisi due partes dicamus (sit. n. a. mouens qdē immobile. b. vō q̄ mouet ab. a. et mouens q̄ in quo. c.). f. et

b. moueat. c. (hoc autē motum qdēz. a. b.). f. c. (nō mouens autem nullum). f. non sit mouēs aliqd (si qdē enī ipsum. a.) (et per plura venient aliqdādo in. c. sicut per vnum soluz) q̄ est. b. non est cura (omne ergo q̄ est. a. b. c. ipsum seipsū mouet) per casuz (sed si aufero. c.) a. b. ipsuz). a. b. (seipsū mouebit. a. qdēz enī mouēs b. vō mouetur. c. autem non mouebit ipsum seipsū ne q̄ penitus mouebit.)

Notandum fm cōmen. cōmēto. 43. q̄ (omne motum ex se primū cōponitur cēntialiter ex pte que mouet tñ et ex pte que mouetur et pars mota nō de necessitate est motor alterius partis: sed in qbusdam motis ex se erit motor. f. in eis que sunt non pzima et in qbusdam non erit. f. in pzimis: illud aut q̄ mouet ex se ppter aliq̄ partē ipsius sicut est dispositio in animali fm totum pzimuū motū in eo est motor: necessario sicut calor naturalis q̄ est motum et motor necessario in aīali qm cum separatus fuerit a membris que mouēt corzūpetur. verbi grā musculus est motū ex se et cōponitur ex trib⁹. f. ex calore musculi et ex potestati motū ex calore naturali qui est motor et motū qui trāsit in neruis et anima mouente que est forma in illo calore naturali. Intēdit cōmentator hanc distinctionē q̄ duplex est mouēs seipsū per se. f. primū et nō primū mouens seipsū p se. primū cōponitur tñ ex duab⁹ partibus quarū vna est mouens et alia mota: sed mouens seipsū p se nō primū cōponitur ex pluribus partibus mouentibus et pluribus partibus motis: verbi grā in motu p̄gref suo animalis totū animal mouet seipsū per se: et ps mota necessario mouet aliam pte: ideo in aīali necessario plures sunt ptes duab⁹. cor. n. mouet musculos et neruos et musculi et nerui motū mouent tibias et crura: et ideo totum animal non est pzimuū motū ex se. aliqua etiam est pars animalis que mouet seipsū per se: et necessario componitur ex tribus partibus. f. musculus. componitur enim ex anima et corpore musculi et calore naturali quarum anima mouet et non mouetur. corpus musculi mouetur et non mouet calor autē mouet et mouetur. mouet enim ab anima et mouet corpus musculi compositum autem ex corde aut ex parte cordis et anima mouente est mouens seipsū per se pzimum in animali cum tale non compōatur nisi ex duabus partibus de necessitate quarum vna mouet et alia mouetur si enī pars mota mouet: hoc non est de necessitate p se et cēntialiter sed tantum per accidens. et hec est intentio philosophi inquit cōmentator. ¶ Sed potest dici absqz illa distinctione q̄ philosophus non loquitur particulariter de mouente seipsū per se sed in generali et in cōmuni licet enim aliquod sit mouens seipsū per se q̄ componitur necessario ex plurib⁹ partibus q̄ ex duabus sicut est animal aut musculus tamen mouēs seipsū per se fm q̄ hūc nō cōponitur nisi ex duabus partibus accidit. n. mouēt seipsū p se q̄ sit aīal. dicebat. n. supra q̄ lz ps aīalis necio in mouēdo moueat nō tñ ps mouentis seipsū p se necio in mouēdo mouet accidit enī mouent seipsū per se q̄ pars mouens moueatur. ¶ Dubitat 3° p̄cto. pbādo q̄ in aīali nō sit aliqd mouēs seipsū p se pzimū qm sic musculus nō est mouēs seipsū p se pzimū: qz necio p̄pōit ex trib⁹ partib⁹ noīatis: ita nō corz nāliqz ps cordis potit eē pzimū mouēs seipsū p se cū necio qdē nūerus enī nāliū pzimū. necessario enī f̄q̄rit aīa et corz cordis seu ptes ei⁹ et calor nālis. Rūdetur q̄ duplex est calor nālis. f. subalis et accētat: calor nālis

Liber octauus.

subat ē spiritus calidus fluēs per corp^o aīe: calor ac
cidentalī est caliditas subiectiue existens in parte cali
da: talis calor nō est pars animalis: sed bene calor
substantialis: musculus igitur nō tantū hz calorē nālē
accidentalē sed etiam substantialē qui est pars ei^o:
de quo dicit cōmentator q^o transit in neruos: calor autē
accidentalī nō transit in neruos: exū accidēs non mī
gret de subiecto in subiectū: p^oimū igitur motum in ani
malē q^o mouet seipsum per se necessario indiget calore
accidentalī: sed istud nō est pars eius: non autem indi
get calore substantiali: ideo nō cōponitur nisi ex dua
bus partibus: quarum vna per se mouet: et alia per se
mouetur: cū quo stat q^o possunt esse plura mouentia et
plura mota instrumentalia accidentalīa de quibus p^ois
non facit mentionem.

Tex.
cō. 43.

T uero

neq^o. Ex p^odictis phi
losophus isert q^ouo^o
correlaria: quo^o p^om
est istud: oē mouens
seipsum per se habz p^o
tem immobilem: secun
dum correlariū. cuius
libet mouentis seipsū
per se vtrāq^o pars ali
am tangit aut solum
vnā ibi. (Contacta).

Tertium correlarium. nihil mouet seipsum per se ratio
ne totius neq^o ratione partis ibi. (Manifestum est).
Quartum correlariū. necesse est deuenire ad motorez
immobilem ibi. (Manifestū igitur). Primum cora
rium patet q^o ex eo. b. c. non mouet seipsū per se: quia
nō hz partē immobilem. c. enī mouetur ab ipso. b. et b. nō
mouetur a seipso cūz non habeat partē a qua moueat
neq^o partem aliaz mouentem: sed. b. mouetur ab. a. q^o
est mouens extrinsecum sibi. non igitur. a. mouet seipz
per se nec. b. nec. c. p^opter defectum partium: quarum
vna moueat et alia moueatur: non etiam. b. c. quia licz
habeat huiusmodi partes: nulla tamen illarū est im
mobile: sed. a. b. et illud q^o mouet seipsum per se: quia
habet tales partes: quarum vna est mouens immobi
lis v3. a. et altera est mota nō mouēs. f. b. loquēdo per
se et de necessitate: q^o si. a. pars mouetur aut si. b. pars
mouet hoc nō est per se et de necessitate: sed p^o accidens
Le. li. (Alit vō neq^o b. c. mouebit ipsūz seipsū sine. a. b.
enī mouet in eo q^o mouetur ab alio. f. ab. a. non quia a
sui ipsius parte aliqua moueatur. a. b. igitur solum ipz
seipsum mouet: necesse itaq^o ipsum seipsum mouens
habere mouens. immobile autē et etiā habere id q^o mo
uetur: nihil autem mouēs ex necessitate.

Notandum q^o mouens seipsum per
se potest considerari cō
poni ex duabus p^oibus tantū aut ex tribus vel. 4. aut
fm aliquē alium numez^o finitūz: si ex duabus partib^o
tantū sic illud est p^om motū mouens seipm per se: si au
tem ex tribus vel ex. 4. illud nō erit p^om motūz a se
ipso p^o se licet forte poterit esse motūz mouens seipsum
per se: verbi gratia: si aīa mouet corpus: et corp^o bacu
lum et baculus lapidē licz hoc totū aīa corpus bacu
lus et lapis aut hoc totū anima corpus et baculus pos
sit dici mouens seipsum per se: non tamen aliq^o istoz
mouet seipsum p^omo neq^o est p^om motū mouens
seipm per se: sed tantū anima corpus: qm remoto ba
culo et lapidē nō minus aīa mouet corpus: remota at
aīa corpus nō mouet baculū: neq^o baculus lapidē.
Etiam remoto corpore aīa nō mouet aliquod illoz
q^o igitur ista duo. f. anima et corpus necessario simp^o
requiruntur ad motum animalis: ideo aīa potest dici
mouere seipz p^omo aut eē p^om motū mouēs seipz se.

Dubiratur

qm dictum est in cōclusio
ne q^ota q^o aīa non est mo
tum p^om mouens seipsum per se: sed magis cōposi
tū ex anima et corde aut ex aīa et aliq^o p^ote cordis et b. f3
intentionē cōmētatoris. Rides q^o aīa pōt dupl^o p^opa
ri ad suas p^otes: v3 ad p^otes totales et ad partes nō to
tales: si comparatur ad p^otes totales: sic animal est p^om
motū seipm p^o se: qm aīa componitur tantū ex
duabus partibus totalibus: quarum vna est p^o se mo
uens. f. anima et alia p^o se mota: v3 corpus: si autē cō
paratur aīa ad suas partes nō totales aut ad suas p^o
tes indifferēter siue sint totales siue nō: sic aīa nō est
p^om motū mouens seipm p^o se: sed cor aut aliqua
pars illius. Itē aīa pōt cōsiderari f3 p^otes q^ontitatus q^o
sūt cor musculi et hui^o aut fm p^otes q^ontitatus q^o sūt aīa
et corp^o. si p^omo: sic aīa nō ē p^om motū seipz p^o se: cor
aut aliq^o p^ote cordis: si secūdo: sic p^ote cordis aīa mouere
seipm p^omo et eē p^om motū mouens seipsum p^o se. (Cō
tacta). Secūdu correlariū. cuiuslibet mouentis seipsū
per se vtrāq^o ps aliā tangit aut vna t^ontunc enī agēs
et patiens seinuicem tangunt quando vtrūq^o agit in re
liquum sic q^o agēs in agendo repatiur: q^o quidēz ma
nifestum est in agētibz hūtibz cōtrariū loquēdo de
cōtactu nālī: quādo aut agēs in agendo nō repati^o tūc
dicitur tangere passum et nō tangi ab illo: sicut patet in
agentibus nō habētibz cōtrariū: celū enī tangit h
inferiora agendo in ea: nō tamē tangitur ab eis cū nō
patiatur ab illis. mouens igitur seipm per se si compo
nitur ex duabus partib^o qm nō est nisi vna ps tangēs
aīa enī tangit corpus et nō tangit a corpore nisi p^o ac
cidens: qm ipa p^o se agit in corpus: nō autem patiatur a
corpore nisi p^o accūs: vbi at cōponit ex p^olib^o pub^o dua
bus: q^o quidē pōt cōtingere nō in eo q^o est mouēs seipz
p^o se: sed in eo q^o est tale mouēs seipm per se: puta aīa
sic non est inconueniens q^o vtrāq^o pars aliam tangat
nō soluz per actionem et reactionē: sed etiā per conta
ctum mathematicū qui est continuatio aut cōtiguatio
talium partium: de quo contactu dicitur quinto huius
q^o illa dicitur seinuicem tangere que sunt continua vel
discontinua sic q^o vltima sunt vnus aut sunt simul: isto
modo anima non tangit corpus neq^o e contra: et hoc
p^opter defectum continuitatis anime: sed bene aliqua
pars quantitativa cordis tangit aliā imediatāz sibi: et
ipsum cor tangit aliquā partē animalis p^opropinquaz
ei et tangitur ab eadē. f. contactu naturali et p^oactu ma
thematico cū vtrūq^o illorum sit per se continuū. Le. li.
(Contacta aut vtrāq^o abinulcē aut ab altero alterum
tantum: si quidē igitur continuū est mouens). f. diuisi
bile in infinitum ipm tangit motum et e contra: q^o enīz
mouetur continuū necessarium est esse per secundam
suppositionē: ideo de cōtinuitate illi^o nō d3 fieri mēto.

Notandum

fm cōmentatorem cō
mento. 43. q^o non sequi
tur vt motum moueat de necessitate dum mouetur a
suo motore: ista enī cōcomitantia erit ex duobus: in
p^omo autem moto erit oā fuerit cōuenientia inter ipz
et motorem in medio autem dum tangit tertius: mediūz
autem necesse est vt tangat corpus: p^omo autē motoz

Phisicorum.

Dubitar qz si nihil mouet seipz p se
 qz totuz mouet totuz qz vna
 pe mouet ⁊ alia mouet seiqueqz qz nihil mouet seipz p
 cuius oppositū colligit hic de mēte pbi ⁊ cōmētoris
 Respōdet q ista est grauis difficultas ppter determinā
 tionē factā in septimo hui⁹: dicit enī pbs ibidē q
 ipossibile est aliqd moueri a seipso pzio: hic autē concē
 dit aliqd mouere seipz pzio. Idco dicit Egid⁹ ⁊ Bur.
 q moues seipz dicit tria: pmo mouere ⁊ moueri ⁊ redpzo
 cationē. s. moueri a seipso pzmio duob⁹ mōdis nō cō
 tingit aliqd mouere seipz pzio ⁊ p se: qm mouere cōpe
 tit illi rōne vni⁹ pzi⁹: moueri autē rōne alteri⁹ pzi⁹: s. ⁊ ter
 tio mō aliqd mouet seipz p se pzio: qz aliqd mouet se
 ipm p se nō qz aliqua qz p se nec aliqd aliud mouet se
 ipm p se licet autē min⁹ nāle fm cōmētorē. S. mag
 is et rēdēdo māz dicit q aliqd mouere seipm pzio in
 telligit qdrupl p se q ly pzio qdrupl accipit: pzio vt
 dicit pzmīatē sibi eo mō quo loquit pbs pzio postre
 pzio: vt pzmīatē illud q inest alteri p ipz ⁊ sibi nō p
 alterz vt hēre tres angulos cōpetit triagulo: pzio qz si
 bī ppetit nō p aliud subz: ppetit autē figure ⁊ ploceli p
 aliud subm: pzio ⁊ triagulo. ¶ Secūdo vt dicit pzmīa
 tē cālitratis eo mō quo loquitur pbs pzmio postero
 rum oi. ptes diffinitiois inesse suo diffinito: pzio qz
 nō p alia cāz: passiois autē nō inesse illi diffinito pzio
 qz sibi inest p alā cāz: ppterea diffinitio ⁊ ptes diffini
 tiois faciūt cū diffinito p mōdū dīcēdi p se passio autē
 cū eo dē diffinito facit fm modū dīcēdi p se. ¶ Tertio
 vt dicit pzmīatē totalitatis eo mō q loquit pbs qui
 tot hui⁹ qz aliqd moueri cōtingit triplz p se p acci
 dēdo: ⁊ p seipz pzio sic q oē illud oi moueri seipm
 pzmīo: cui⁹ qlibz ps quantitas mouet. ¶ Quarto
 vt dicit pzmīatē tēdit vel gnātois eo mō quo loquit
 ur cōmētor de minimo nāl. s. ⁊ septio hui⁹ oi. q de
 omni genito est dare pzmīo qz ptes determinatē quat
 ritur vt pzmīa pte ignis: ⁊ pzmīa partē aeris: ⁊ de
 alijs. Dicendū igitur q nihil mouet seipz per se pmo

Contra dicta arguitur pbādo q. a. b. nō mouet seipmū pzio r p se r psequē ter q nō sit possibile aliqd mouere seipmū per se pmo: qm iō. a. b. c. nō mouet seipm p se pzio: qz si auferat. c. a. b. mouet seipm p se ipz si auferatur aliqua ps ab. a. r ab ipso. b. residuū mouebit seipm: igit. a. b. nō mouet seipm pzio: vnde querat vtrū. a. b. ptes sint diuisibiles in infinitū aut nō: si sunt diuisibiles in infinitū: igit ab vtraqz pōt aliquid moueri quō remoto residuū. a. mouet residuū. b. igit. a. b. nō mouet seipm pzio: si. a. nō est diuisibile in infinitū opz q. b. sit diuisibile in infinitum p secūda suppositione dī. q. oē p se motū est pzinuuz: auferat igit aliqua ps. b. ab ipso. b. r querat vtrū. a. moueat illā pte aut nō: si mouet illā pte. b. bñ inētiē q. a. b. nō mouet seipm pzio: si autē nō mouet: sequit q aliqua virtus pōt mouere totū r nō parieticius opz positiū est determinatū septio hui⁹ cū qlibet virt⁹ maio rem pportione hēat ad partē q ad totū. Le. li. (Dubitationem autē hz si auferat q ab ipso. a. si continuum: mouens quidei mobile aut sit pz. a. aut ab ipso. b. q mouet: reliqua ergo ps ipz. a. mouebit: reliqua autē ps ipsius. b. mouebit: si enī hoc nō vidēz erit que pz mo mouet a seipm magnitudo que est. a. b. remota enī magnitudine. a. b. adhuc mouebit seipm r reliqua pars a. b.). Rñdes phis dī. q. si vtrūlibet ē cōtinuū r diuisibi le in infinitū r tā ps mouēs q pars mota aut alterūqz tantūz: v3 pars mota nihil phibet illud esse diuisibile in potentia r nō in actū: quia nō potest aut diuidi euz facta diuisione nō retineret eandē potētiaz ad mouere vel moueri q pz? bēbat mot⁹ enī cōsequēti forma nā turalē r forma naturalis ad actionē suāz requirit de terminatā quantitatz: quare enī de mouente seipsum per se p⁹: vtrū sit corruptibile aut icorruptibile: si in corruptibile igit nō potest diuidi per separationē partis a parte: si est corruptibile igit facta diuisione nō remanebit eadē potētia ad moueri r mouere: p hoc est respōsūz ad argumentū q si ab. a. b. remoueat alqz partē residuū nō mouebit seipm r aut qz. a. b. erit corru pum: aut qz nō remanebit potētia ad mouēz ppter de lectum quātitatis. Le. li. (Aut pzo sed: potētia quidei nihil phibet vtrūqz aut alterū q mouetur diuisibile ēē aut aut indiuisibile: si aut diuidatur nō adhuc est ha dens eandē potētiaz: quare nihil phibet indiuisibili bus potētia). i. In vniuz diuisibilibus in infinitū: po tētia primum esse vnum. i. esse vnu3 primum motum mouens seipsum per se.

Notandum ¶ In commentatoꝝ cō-
fibile vñ motum diuidatur actu in infinituꝝ ꝑ similitu-
motoꝝ quoniam tunc diuisio perueniet ad hoc quod
eorum natura coꝛrumpetur: verbi gratia ꝑ si primuꝝ
motum ex se fuerit iste ignis demonstratus ⁊ a quo au-
feremus partem ⁊ postea aliam peruenietus ad ra-
tem quantitatē: que si diuisa coꝛrumpet ignis cō mima

Liber octauus.

quantitas ignis sit determinata: et similiter est de animalis anulo: ex quo si diuisa fuerit aliqua pars remanebit residuum motum ex se: et cum ista diuisio non procedat in infinitum: manifestum est hoc esse motum per se primum: et motum primum: et tale motum esse primum in primo septimi ad declarandum quod omnis motus huiusmodi: et non est impossibile ut in diuisibilibus: et potest sit aliquid primum: huiusmodi sit in potentia non sit in eis: sed est necesse habere primum: et si non esset motus. **¶** De comitatoribus. **¶** Ex isto comitatoribus sequitur primum comitatoribus quod cum Aristoteles dicit aliquid esse primum motum mouens seipsum per se primum motum intelligit unum motum in quo potest saluari actio debita spiritui: et huius consonat quod dicit comitatoribus septimo huiusmodi quod primum motum in igne est minima pars ignis quod potest esse ignis in actu: hic autem dicitur quod ablatis partibus ab igne non preedit in infinitum: huiusmodi habet statum ad aliquam partem ignis quod si diuidetur statim corripitur. **¶** Secundo sequitur quod si moueat aliquid a primo motu mouere seipsum per se non remanebit residuum in eadem dispositione in qua fuit cum non inueniatur in residuo pars potens moueri: pars potens moueri: huiusmodi consonat ista philosophi. **¶** Quod mobile est diuisibile in infinitum in primo non in actu: huiusmodi enim ex premisse et quantitate diuisio prederet in infinitum: non tamen ex parte forme per quantitate quam sibi determinat. **¶** Tercio sequitur quod in nullo motu datur primum ratione potestatis huiusmodi ratione actus: quoniam diuisio in primo preedit in infinitum: non autem diuisio in actu: et quoniam omnis mouens mouet secundum quod est in actu: non nisi daretur primum in actu: non contingeret esse motum. **¶** Quarto sequitur quod primum motum mouens seipsum per se non tantum inuenitur in animalibus perfectis: sed etiam in animalibus imperfectis: et in corporibus inanimatis: quoniam tale motum primum secundum comitatoribus inuenitur in animalibus anulosis et in igne.

Sed dubitatur

circa dicta. **¶** Primo dubitatur: dicit enim septimo huiusmodi ut allegatur est quod primum motum in igne est minima pars ignis quod potest esse ignis in actu: huiusmodi autem dicitur quod si primum motum ex se fuerit iste ignis demonstratur: et ab eo auferatur pars post partem adueniunt ad partem que non poterit diuidi nisi corripatur: ex quo sequitur quod minimum in motu non est minimum in essendo cum a numero in motu contingat aliquid affirmari antequam occurrat ad minimum in essendo. **¶** Rursum dicitur quod apud philosophum idem est minimum in motu ut minimum in essendo cum fore minimum nalis eadem quantitas sufficiat ad esse: et ad operari: nam minimum ignis calefacit si habet magnitudinem dispositam et mouetur sursum si fuerit extra locum nalem remoto prohibente: neque loquatur huiusmodi comitatoribus nisi conditionaliter dicitur quod si iste ignis demonstratus fuerit primum motum ex se et ab eo auferatur pars post partem tandem erit statum ad partem non potest ultra diuidi absque sui corruptione ad ostendendum quod diuisio non preedit in infinitum in corporibus nalis: et dato quod a numero in motu remoueret aliqua pars absque corruptione residui: non propter illud residuum moueret seipsum: quod non haberet potentiam mouendi seipsum actiue neque passive: propter debilitatem forme et paruitatem materie.

Secundo

notandum secundum comitatoribus eodem committitur quod primum motus apud Aristotelem sunt duobus modis. scilicet motus nalis quod constituitur per remota: et huiusmodi est in rebus generabilibus et corruptibilibus et motus non nalis: et huiusmodi non dicitur constitui nisi per accensum. continui: tas enim essentialiter est impossibilis in omni motore primo: quod non est corpus: non enim loquitur in hoc loco nisi in motu ex se simpliciter in motore autem ex se quod est impossibile esse in toto primo motore: manifestum est quod non dicitur constitui omnino: quod non mouet neque accidentaliter neque essentialiter: et huiusmodi non accidit nisi in motore: quod constituitur per remota ab eis:

sicut in animalibus: principia autem principia que sunt in motibus ex se eterna motus non est in eis diuisibilis neque accidentaliter neque essentialiter. **¶** Hic comitatoribus. **¶** Primum distinctio qua intenditur comitatoribus est ista: quod duplex est motus: unus primum et non primum: motus primum est ille qui non presupponit alium motum: motus non primum est ille qui presupponit alium motum: ubi gratia in motu animalis anima est motus primum: quod nullum motum presupponit: cor autem est motus non primum: quod presupponit alium motum: ubi anima. **¶** Secunda distinctio motus primo: quidam est nalis et quidam non nalis: motus primum nalis est ille qui constituitur per remota ab illo: motus primum non nalis est ille qui non constituitur per remota ab illo: ubi gratia anima animalis est motus primum nalis: quod constituitur per corpus animalis cum genere ad generationem illius et corruptionem eiusdem: nalis. **¶** Tercia distinctio motus primo: quidam est per se diuisibilis et quidam non per se diuisibilis: motus per se diuisibilis est ille qui per se est corpus ut corpus seu anima: motus non per se diuisibilis est ille qui non per se est corpus ut forma sibi statialis quecumque sit illa siue sit abstracta siue coniuncta materie. **¶** Quarta distinctio motus primo: non per se diuisibilis: quidam sunt diuisibiles accidentaliter solum: quidam vero non essentialiter neque accidentaliter: ubi gratia anima animalis: quod presupponit corpus animalis ipse dicitur esse diuisibilis per accidentem ad diuisionem corporis: anima autem celi sit eterna non presupponens aliquod corpus non est aliquo modo diuisibilis: non quod dem essentialiter neque accidentaliter cum non sit vnus in corpore.

Contra

predicta arguitur: et primo quod non datur aliquid quod minimum quod sit primum mouens seipsum per se: quod philosophus sexto huiusmodi dicitur quod sicut non datur primum mutatum esse in motu: ita non datur primum motum in re mota quod ipse declarat per diuisiones spatii et temporis. **¶** Secundo arguitur quod in animalibus non sit aliquid primum mouens seipsum per se: quoniam tale autem est cor aut pars cordis: non cor quia per separationem partis a corde non tolleret motus residuum non etiam pars cordis cum illa non sit per se existens. **¶** Tercio tam cor quam pars cordis mouetur per accidens ad motum totius corporis: igitur nullum istorum mouet seipsum per se. **¶** Ad primum dicitur quod licet non datur primum motus ex parte temporis vel materie magnitudinis aut spatii: tamen datur primum motus ex parte forme: unde signato vno termino spatii quocumque dato quod pertransit illud signum minus illo in infinitum prius pertransit illud: et quia materia de se est diuisibilis in infinitum: ac etiam tempus et magnitudo: igitur ex parte materie temporis et magnitudinis quocumque moto dato posset dari minimum per se existens: sed quod forma determinat sibi quantitates sub qua potest operari et non sub minimo: ideo ex parte forme datur minimum motus: quod est primum motum mouens seipsum per se. **¶** Ad secundum respondetur quod aliqua pars cordis est primum mouens seipsum per se: neque oportet quod sit per se existens: sed sufficit quod possit per se seorsum existere: et maxime in generatione: neque generatio illius preceat generationem cordis: anima enim mouet per se: et corpus animalis mouetur per se: et tamen nullum illorum est per se existens. **¶** Et ad confirmationem dicitur quod non est inconueniens aliquid moueri per se et per accidens ambulans enim in nautica mouet per se motu proprio sui corporis: et mouet per accensum motu alieno: scilicet nautica cor seu pars cordis mouet per se motu proprio sui:

Philosophorum.

Tex.
cō. 44.

mouet p accns motu totius corpis aialis. (Manifestū igit). Quartū correlariū necesse ē deuenire ad motū immobile: pbat. aliqd mouet aut igit ab immobili mediate aut a mobili: si primū habetur propositū: si scdm r cū nō cōiungit. pcedē in infinitū: in mouēb⁹ r motis: igit est deuenire ad primū motū mouē a seipm per sentē arguit sic: oē primū motū mouēs seipm p se cōponit tñ ex duab⁹ pibus: quaz vna est mouēs r alia est mota vt pbatū est in q̄rta cōclusiōe r suis cor/relarijs: aut igit p mouēs mouet aut est immobilis: si est immobilis habet itē: si mouet: ergo a seipā vel ab alia pte: si mouet ab alia pte r ipā mouet illā pte: igit aliqd mouet seipz p se ex eo: qz vna p mouet allaz: r eōdā q est cōtra secūdā cōclusiōē: si aut illa p mouetur a seipā igit aliqd mouet seipz p se ex eo: qz aliqua p mouet seipaz q est cōtra tertiā cōclusiōē. L. li. (Manifestū igit ex hīs iam dictis: qm est p^m mouēs immobilis: siue n. mor stet q mouet ab aliquo: motū at ad immobile p: imū: siue in qd mouet qdē ipz seipm mouēs r stas ad pte immobile vtrobz accidit primū mouens in oibus esse mouēs immobile).

Notandum

fm cōmētatorē cōmētō 44. q oē motū nō fugit alterz istoz. s. q aut erit motū ex se aut ex alio: r motū ex alio puenit ad motū ex se r motū ex se bz motorem qui nō mouet. sequit ex vtroqz mō vt oē motum heat motore q nō mouet. l. q oēs mot⁹ reducunt ad talem motore aut ad vñū aut ad ples vno. Jsta ē rō quā itē dicit cōmētator: oē q mouet aut mouet a se vel ab alio si mouet a seipz bz motore immobile: si mouet ab alio: r nō cōtingit. pcedē in infinitū in mouēb⁹ r motis: igit est deuenire ad motū ex se q itez bz motore immobilez a quo mouet. ¶ Et cū addit cōmētator q oēs mot⁹ reducuntur ad vñū motore immobile vel ad plures: patz q Arist. h nō intēdit pbare immobilitatē primū motoris qui est oīs: s. tñ immobilitatē primū motoris in genere: cū primū motor q est de⁹ nō sit mobilis p se nec p accidēs: hīc aut pbat tñ q est deuenire ad p^m motore immobile p se ad hūc intellectū q in vnoquoqz ordine mouētū r motoz primū mouēs in ordine illo ē immobile p se cū quo stat q sit mobilis p accns a seipō sicut cōtingit de aīa q mouēdo corp⁹ aīal mouet seipaz p accidēs: sed in pā pte huius capli pbatū est q aliqd est mouēs simplr immobile tā p se q p accidēs r nō est assignatū illud: in sequēt aut tractatu pbabit q aliqd est mouēs immobile simpliciter tā per se q per accidēs: r illud est deus gloriōsus.

Tex.
cō. 45.

Monias opz semp motū esse) Jste est terti⁹ tractat⁹ octauū physicoz in q pbus postq i duobus pcedēbus tractatibus pbauit eternitatē mot⁹ r immobilitatē primū motoris in cōi demonstrat in spāl immobilitatē illi⁹ simplr: ac etiaz eternitatem primū motoris: r primū mobilis r primū motus r diuiditur in tria capla: quozū primū manifestat eternitatem r vniformitatem primū motoris: scdm probat eternitatē primū mobil⁹ r immobilitatē simplr primū mo

toris ibi. (Et itez considerās). Tertiū ostēdit pīcula riter eternitatē r infinitatē primū motus ibi. (At vō aliud). Primū capitulū diuidit in duas ptes: in quarz prima pbs pemitit duas suppositiōes. In secunda vō exequit de mēto ibi. (Manifestū enī est). Prima suppositiō est ista. necesse est motūz semp eē r aliqd esse primū mouens immobile: pā pars huius suppositiōis est probata tractatu pāio: vbi est demōstratūz motūz nunqz deficere in futuz neqz vnqz incepisse in pteritū: secūda vō pars est declarata in secundo tractatu in quo demōstratūz est q deuenire ad primū mouēs immobile per hoc q nō pcedit in infinitū in mouēbus r motis: vtrū autē illud p^m mouens immobile sit vnū tantū aut plura nō est probatūz: sed soluz q est deuenire ad vñū tale mouēs immobile primū. L. li. (Quoniam opz semp motū esse r nō deficere necessariū est aliqd eē q p^m mouet siue ergo vñū sit siue plura: r p^m mouēs immobile est). ¶ Secūda suppositiō est q nō intēdimus probare perpetuitatem oīuz mouentūz imobilium: sed tñ illius qd est causa motus oīuz in quo nō est reperibilis oīno aliqua mutatio per se vel p accidēs intrinseca vel extrinseca. Notanter pmitit pbus hāc supponē: quidā n. dixerūt oēz p^m motore esse ppetuum propter immobilitatē suā: r cōsequenter concesserunt oēs animas esse eternas: quia sunt primū motore immobiles in corpōzibus animalūz: sed Aristō. nō vult hoc probare: licet enīz quelibet aīa sit motor imobilis: nō tñ quelibet est eterna: sed tantū illa que non cōstituit p suū mobile: oēs at alie q cōstituitur p sua mobilia habent inceptionē r definitionē in mō. Lege litteram. (Vñū quoqz quidē igitur perpetuū esse imobilū mouentū nō est: quidē ad eā quā nūmerationē dicatur sumus perinet sed tantum vnus). Qm necessariū ē eē aliqd immobile qdē ipz ab oī exterius mutatiōe r simplr r bz accns: motū at alterius: qdē erit manifestūz cōsiderātibz sic: sicut cōsiderābim⁹ inferius. ¶ Jsta suppositiō nō forte posset aliqd debilitare dī. q nō ex eo aliqd p^m mouēs est perpetuū qz est absolutū ab oī mutatiōe: qz possibile est: imo forte est necessariū aliqua entia qnqz eē r qnqz nō esse absqz generationē r corruptionē: sic cōtingit de pūctis līneis r superficiebus idiuisibilib⁹: ita vī posse dici de oī mouente p⁹ q nullū tale ē eternū: s. aliqñ ē r aliqñ nō ē absqz sui mutatiōe: r maxie si tale mouēs p^m fuerit idiuisibilis: oīs enī mutatio est mot⁹ aut termin⁹ mot⁹: cōstat at nullū motū posse eē in aliquo idiuisibili vt est ostensūz serro hui⁹. Rñdet pbs dī. q impossibile est oīa pīcipia imobilia eē talia q aliqñ sint r aliqñ nō sint: s. deuenire ad aliqd pīn^m mouēs immobile q est de necessitate semp r ppetuū: cui ppetuitas nō pbat ex eo tñ: qz est absolutū ab oī mutatiōe: s. p aliud mediū vt videbitur infra. L. li. (Sic at pōt obijci pira supponē: si aliqz velit in qbusdā cōtingēs eē r possibile vt r sit aliqñ: r nō sit sine gñatiōe r corruptionē. fortassis enī necessariū est si aliqd ipartibile aliqñ qdē ē r aliqñ at nō est sine mutatiōe q ita cōingat in aliqz ipartibilib⁹: aliqñ qdē eē: aliqñ aut nō esse oē tale est pīncipio p qdē imobilitū: motuoz aut quedā: aliqñ qdē eē: aliqñ aut nō esse cōtingit: r hoc supple sine mutatiōe eo: s. nequa q omnia talia pīncipia imobilia qnqz nō eē. possibile est vt statim demonstrabitur.

Notandum

fm Commentatorem cōmētō. 46. q Plato dicit q oē mouēs se ē eternū r aīa apud ipm est eterna

Tex.
cō. 46.

Tex.
cō. 46.

Liber octauus.

ista pſcrutatio magis pertinet ad pſcrutationez de anima: quare aut vtrū vna animaz ſit eterna aut omnes ſint generabiles ⁊ corruptibiles nō pūnet ad hūc locum: qm̄ quedam ptes anime vidētur eē generabiles ⁊ corruptibiles: ſz dubitat de eis i motore q̄ dicitur intellect⁹. Ecce rō ppter quā pbs nō vult h. pbare eternitatē oīum mouentū imobilū: ſed tñ pūnt motores: qz de aiabz q̄ ſunt mouētia imobilia nō pūnet determinare ad hūc libz: ſz ad libz de aia in quo oſtēdit aliq̄s aiaz eē gñabiles ⁊ corruptibiles: aiam aut būanā q̄ dicit intellectū eē ingenerabilē ⁊ incorruptibilem.

Secundo notādū fm̄ cōmētatoz eo dem cōmēto: qz qdā iſtoz mouentū q̄ nō mouētur inueniunt qñqz ⁊ qñqz nō fm̄ hūc modū qz gñant qñqz eēntialiter aut corripuntur cū nō ſint compaſſed fm̄ qz eē ⁊ nō eē compaſſed illud qz gñatur ⁊ corripit eēntialiter. Intēdit cōmētatoz qz ſicut nullū ipartibile mouet p ſe ſed tñ p accidēs vt ē pbatū ſexto hui⁹: ita ſi cōtingat aliq̄d ipartibile qñqz eē ⁊ qñqz nō eē: hoc nō erit p ſe ſ. p gñationē ⁊ corruptionē ſuū ſed p accidēs p gñationē ⁊ corruptionem corpis. Idē eſt iudiciū de q̄būdā motorib⁹ imobilib⁹ ſi enī aia aut alia forma ſubalis deſinit eē: hoc nō ē p gñationē ⁊ corruptionē ſui ſz cōpoſitū: pbat enī ſeptimo metha. qz cōpoſitū p ſe gñatur ⁊ corripit: forma aut ⁊ mā gñant ⁊ corripūt p accidēs ad gñationē ⁊ corruptionē ppoſitū. Et qūo hoc contingat declarat Egid⁹ oī. qz gñatio ⁊ corruptio ſūt termini motū: iō eo mō gñant ⁊ corripūt res quo mō illis cōpetit motus: qz mā ⁊ forma nō p ſe ſed p accīs mouētur ad motū cōpoſitū: ipm̄ aut cōpoſitū p ſe mouet: iō cōpoſitū p ſe gñat ⁊ corripit: nō aut forma neqz mā ſed tñ p accidēs. Iſta declaratio poſſet eē dubia: qm̄ quito hui⁹: pbat nihil moueri niſi ipm̄ ſit ⁊ q̄ illud qd gñatur nō eſt: iō nō eo mō cōpetit gñatio alicui quo mō cōpetit mot⁹: ⁊ in h. ſeptimo pbatū eſt de intēde phi oē mouēs ſeipz p ſe cōponi ex duab⁹ pib⁹: quaz vna eſt p ſe mouēs ⁊ alia p ſe mota. ſi enī forma ē p ſe mouēs p idē mā eſt p ſe mota. ¶ Dicēdū igit qz ſicut mā p ſe mouet: nō quidē pſeytate tñ m̄ oī ſz pſeytate q̄r ti modi eo mō qd oī p ſe edificat: ita forma p ſe generat nō pſeytate tñ modi ſz q̄r ti cū ſit p ſe em̄ gñationis p Ari. 5. hui⁹ qz ſic mā p accīs mouet accēte opoſito pſeytati tñ mō: ita forma p accīs gñat accēte opoſito eodē mō: cōpoſitū at cū ſit p ſe exnō ē illud qz p ſe mouet p ſe gñat ⁊ p ſe corripit pſeytate tñ mō di: vñ qz tā ſoſa qz mā p quā ēt mouet gñatio ⁊ corruptio ordinatur in cōpoſitū tāqz in vltimū finē: iō cōpoſitū pſeytate mouet gñat ⁊ corripit: nō at forma nō mā niſi enī pſeytate mouet niſi ſe enī in actu hñs in ſe motū: qz mā nō eſt enī in actu: forma aut nō hñs in ſe motū: igit nec forma nec mā pſeytate mouet: hñ aut ipz cōpoſitū pſeytate mouet cū ſit enī in actu hñs in ſe motū: vt colligit a pho. 5. hui⁹. ¶ Itē nihil pſeytate gñat vel corripit niſi icipiat vel deſinat ſimplr eē ⁊ hēat i ſe generationē vel corruptionē: ⁊ h fm̄ formā vel ſz māz: ſz mā nō incipit nec deſinit eē ſimplr: forma vō nō recipit ſubiectiue gñationē vel corruptionē fm̄ formā nec fm̄ mā mō pſeytate quēdo nō generat mā neqz formā: ipz at cōpoſitū ē illud qz vere ⁊ pſeytate gñat cū ſimplr icipiat eē ⁊ hēat in ſe ſubiectiue gñationē ⁊ corruptionē fm̄ formā vel ſz māz. (Maniſeſtū enī eſt.) Hōs ſuppoſitionib⁹ pmiſſis pbs ponit quoz cōcluſio nes: quaz p̄ia eſt iſta: aliq̄s motor corpe eſt cā imē-

diata ppetuitatis generatōis ⁊ corruptōis. Secūda cōcluſio. aliq̄s mor⁹ ppetuus eſt cā imēdiata gñatōis ⁊ corruptōis ibi. (Maniſeſtū igit.) Tertia cōcluſio nece ē p m̄ motorē eē ppetuū ibi. (Si qdē igit.) Quarta cōcluſio. neceſſe ē p m̄ motorē eē vñ ibi. (Unū at.). Prīmā cōcluſionē ſic arguit pbs aliq̄d mouēs ſeipm̄ p ſe eſt cā imēdiata ppetuitatis gñatōis ⁊ corruptōis igit aliq̄s motor corpe eſt hñm̄ cā imēdiata: p̄z cōſequēta: qz oē mouēs ſeipz p ſe eſt quātū fm̄ oē dīmenſionē cū nullū idīſiſibile moueat p ſe vt eſt oſtēſū ſexto hui⁹: hñ eſt oſta iter mouēs ſeipm̄ p ſe ⁊ mouēs imobile: qm̄ neceſſe eſt oē mouēs ſeipz p ſe hñe magnitudinē terne dīmenſiōis: hñ nō eſt neceſſariū in mouēte imobilitatē arguit: nā aliq̄d mouēs eſt cā imēdiata ppetuitatis generatōis ⁊ corruptōis: ſz nullum mouētū imobilium cōingētum neqz aliquod generabilū ⁊ corruptibilū neqz oīa illa collectiue ſūpta nō aliq̄d mouēs ſimplr imobile igit aliq̄d mouēs ſeipm̄ p ſe eſt cā imēdiata generatōis ⁊ corruptōis: p̄z ſequētia cū maior: qz ſic oīa q̄ generatur ⁊ corripitur habēt cāz motūā imēdiatā: ita totū generatōis ⁊ corruptōis oīz generabilū ⁊ corruptibilū aliq̄d mouēs oīe cā imēdiata. S̄z mior declaraf qd ad ſingulas eā ptes: p̄ quidē qz nullū mouētū imobilū cōingētum cuiusmōdi ſit at aialū neqz aliq̄d generabilū ⁊ corruptibilū eſt cā imēdiata ppetuitatis generatōis ⁊ corruptōis: qm̄ effect⁹ ppetui eſt cā ppetua ⁊ cā nō ppetua nō h̄z effectū ppetui: ſz qd libz mouēs imobile corigēs habēs aliquādo eē ⁊ aliq̄ nō eē: ⁊ qd libz gñabile ⁊ corruptibile eſt cā nō ppetua cū hēat icēptionē ⁊ deſinitionē: ppetuitatis at gñatōis ⁊ corruptionis eſt effect⁹ ppetui igit ⁊ c. ¶ Sc̄do arguit qz oīa illa collectiue ſūpta gñabilia ⁊ corruptibilia nō ſūt cā imēdiata ppetuitatis generatōis ⁊ corruptōis: qm̄ cā imēdiata alicui eſt cā p ſe illi: ſz mouētia gñabilia ⁊ corruptibilia nō ſunt p ſe cāe ppetuitatis gñatōis ⁊ corruptōis: qm̄ cāe p ſe ſe ſint ⁊ ſūt ſimul vt ē oſtēſū. 2. hui⁹. oīa at talia mouētia gñabilia ⁊ corruptibilia nō ſūt ſimul ſz ſuccēſſiue nō ſūt cāe ſint ſz iſint. ¶ Tercio arguit qz mouēs ſimplr imobile nō pōt eē cā imēdiata ppetuitatis gñatōis ⁊ corruptōis: qm̄ mouēs ſimplr imobile ſp vñ ſo iūnt ſe h̄z ⁊ eodē mō: igit ab ipō nō pōt egredi imēdiatē effect⁹ hñs diuerſitatē i pib⁹: p̄z p̄tia: qz idē i quātū idē ſp ē aptū natū facē idē vt pbatū eſt. 2. de generatione: ſuccēſſio at ppetua gñatōis ⁊ corruptōis h̄z diuerſitatē in pib⁹: igit pter motorē ſimplr imobile eſt dare aliud mouēs qz eſt cā imēdiata illi: nō ſe habēs ſp eodē mō. Ex qd h̄z habet itē qz aliq̄s motor corpe ſeu aliq̄d mouēs ſeipz p ſe eſt cā imēdiata ppetuitatis generatōis ⁊ corruptōis: hñ at vt eē celū cū ſit ppetuū neqz ſemp ſe habens eodē mō. L. li. (Maniſeſtū enī eſt qz cā quedā ipa ſeipā mouētib⁹ in eſt ipſi qz eſt aliquādo quidē eē: aliquādo at nō eſt.) i. generationis ⁊ corruptōis ppetue. (Ip̄m qdē enī ſeipm̄ mouens neceſſe ē oēm magnitudinē hēre ſi nihil mouetur ipartibile: mouēs at neqz vna neceſſitas ē qz hēat magnitudinē vt eſt maniſeſtū ex dictis.) ipſi igit qz ē alla qdē fieri: alia vō corpi: ⁊ h cōtinue iperpetuū nulla eſt: imobilitū quidē: nō ſemp autē entū: neqz itē p̄z ſemp quidē h mouētū: hōz autē altera cā eſt: ipſi enī ſemp ⁊ cōtinui fieri atqz corripī neqz vñ qd qz ipſo p̄z cā neqz oīa: (h quidē enī) ſ. generari ⁊ corripī: ſic hñ ſemp ⁊ ex neceſſitate eſt: oīa atqz talia generabilia ⁊ corruptibilia ſūt iſinita ⁊ nō ſimul ſūt oīa talia entia.

Philosophorum.

Notandum

q̄ cōmētator commēto. 46. pbat dupl̄r eternitatem gñatōis: p̄io q̄ cā imēdiata gñatōis est eterna sc̄z motus cel̄: sc̄o q̄ gñatio homis est eterna cū non potuerit gñari hō nisi ab hoīe effectiue: 7 si potuerit generari ex nō semie hominis al̄r duo hoīes fuissent diuersaz sp̄ez cū diuersitas specifica formaz sit ex diuersitate specifica materiē: cōstat aut̄ q̄ semē hoīs 7 semē nō hominis siue fuerit terra siue aliud semē sunt diueraz rōnū. Itē si hō generat ex nō semine hominis igit̄ necessario v̄l in maiori pte aut i minori pte: si necessario igit̄ nunq̄ hō generat ex semie hoīs: q̄d est falsū: si in maiori pte igit̄ raro gñatur ex semie hoīs q̄ iterum est p̄ra exp̄ientiā: si in minori pte igit̄ aliquis hō gñatur a casu: q̄ est impossibile: q̄ impossibile est eādem sp̄em eē a casu 7 a nā q̄ sequeret̄ si aliq̄s hō generaret̄ ex semie hoīs in a² pte 7 i b² ex nō semie hoīs: si enīz aliquis hō gñaret̄ a casu: sequit̄ q̄ ex quolibz semie in differēter poterit gñari q̄ est absurdū. Et ex hoc cōcludit cōmētator sermonē Auitēne fuisse faruū di. hoīem posse gñari ex terra: sc̄z cōueniēt̄ in matrice. ¶ Dubia tria mouet cōmētator: quoz p̄imū eē: videt̄ q̄ rō p̄bans generationē hoīs eē perpetuā sit diminuta: quia nō pbat illā gñationē eē ppetuā a pte post: sed tū a pte ante. Respo det cōmētator q̄ potentia infinita nō de terminatur ad t̄pē: id si aliqua est potētia infinita a parte ante illa ē infinita a pte post: sc̄z si gñatio hoīs est ppetua a pte aū: op̄z illud eē p potētia infinitā. In duratio ne igit̄ eadē potētia est infinita a pte post: 7 p cōsequēs si gñatio hoīs est ppetua a pte aū: necesse est gñationē hoīs eē eternā a pte post: pbat enī p̄io ce. q̄ oē ppetuum a pte ante est ppetuum a pte post. ¶ Sc̄dū dubiū cū determinatū sit generabilia 7 corruptibilia nūq̄ de ficere fm̄ gen²: pp̄ qd̄ idiget̄ motore moto nunq̄ deficere fm̄ indiuiduū. Respo det q̄ illa gñabilia 7 corruptibilia nō pnt̄ eē inuicē eāe nisi p accidēs: 7 q̄ oē per accidēs pōt̄ nō eē generatio 7 corruptio illoz: potius sit deficere nisi hērent̄ mouēs motū necessariū 7 ppetuum q̄ sit cā imēdiata ppetuitatis gñationis 7 corruptiois illoz. ¶ Tertū dubiū cū quodlibz illoz generabilū 7 corruptibilū hēat motore p̄p̄inquū. pp̄ qd̄ indiget̄ motore extrinseco q̄ sit mouēs 7 motus. Respon det cōmētator q̄ eo q̄ que gñant̄: quedaz gñant̄ ex se: v̄z ex gñante eiusdē sp̄ei: 7 quedā generant̄ nō ex se. Ex gñante nō eiusdē sp̄ei. illa q̄ gñantur nō ex se vi mulce 7 rane nō est dubiū q̄ indiget̄ motore extrinseco: q̄ quidē mouet̄ sc̄p̄z per se: v̄z celū. ea que gñantur ex se enā indiget̄ eodē motore extrinseco influere in materiam gēniti iuxta illud sc̄dū hui². sol 7 hō generat̄ hominēz: sicut enī nūq̄ mouet̄ a seipso p se i sphaerā elemētoz: q̄n supponat̄ corp² celeste mouēt̄ sc̄p̄z p se ita nūq̄ gñat̄ ex se q̄n supponat̄ idem. ¶ Ex p̄dictis inferit cōmētator q̄ nō quibz sp̄es est eterna: q̄ nō sp̄es illoz q̄ gñant̄ nō ex se: sed tū sp̄es illoz q̄ gñant̄ ex se 7 loquit̄ cōmētator de sp̄ib² aialū ita q̄ hō equus 7 alia aialia pfecta q̄ nō generant̄ nisi ex semie gñantis eiusdē sp̄ei sūt eterna: alia aut̄ aialia ip̄fecta v̄puta mulce vermes 7 talia non op̄z eē ppetua cū gñent̄ equoce ex putrefactōe: alia aut̄ vniuoce gñant̄ ex sibi sibi i sp̄e. cōmētatorē arguit̄: 7 p̄io q̄ for me diuerse fm̄ sp̄em non hnt̄ materias diuersas fm̄ sp̄em: q̄ eadē est mā oīum gñabilū 7 corruptibilū: p Aristō. p̄io de gene. 7 quibz forma subalis recipit̄ p̄io in mā p̄ia iuxta differētiā quā fa-

cit cōmētator sc̄dū de aia inter formā subā itātales 7 accidentales di. q̄ forma subalis aduenit enī in potētia forma aut̄ accidentalis aduenit enī in actu. Sc̄o pbat̄ q̄ modus arguēdi cōmētatoris nō tenet: q̄ dato illo mō arguēdi: sequit̄ q̄ ignis nō gñat̄ nāliter ex terra cōtra determinationē Aristō. sc̄o de ge. 7. pbat̄ illud sc̄dū: q̄ ignis nātr̄ gñat̄ ex terra: aut̄ igit̄ necario v̄l i a² aut in b² pte. si necessario igit̄ nunq̄ generat̄ ex aere. si i maiori pte: igit̄ raro gñat̄ ex alijs elemētis: p̄stat aut̄ vtrūq̄ isto eē cōtra p̄h̄sc̄dū de ge. si i minori pte: igit̄ a casu q̄ ē falsū: q̄m̄ tūc eadē sp̄es inueniret̄ a casu 7 a nā: q̄ est impossibile. ¶ Ad p̄m rōnē Bur. q̄ p̄o di. q̄ si diuerse sūt mātē sp̄e diuerse sūt forme in sp̄e: q̄ aliter nō essent mātē p̄p̄ie nisi forme. p̄p̄ie: 7 q̄ d̄z gñaretur ex quolibz idifferēter: mātē essent sup̄flue 7 oīose nō intēdit̄ de mā remota q̄ est p̄ia mā: sc̄z de mā sc̄da q̄ est mā p̄p̄inqua. neq̄z itelligit̄ solū de mā p̄p̄inq̄ p se: q̄ ignis 7 aer q̄ sūt diuersaz sp̄ez: gñant̄ ex aq̄s eiusdē sp̄ei: sc̄z intēdit̄ de mā p̄p̄inq̄ altatōis p se vel p accidēs: itelligēdo p mām p se cōpositū ex mā 7 forma subali 7 p mām p accidēs tale cōpositū vna cū accidētib² cōueniētib² forme gñande illa igit̄ q̄ gñant̄ ex seie sic diuersificatur i sp̄e: ita mātē p̄p̄inq̄ p se diuersificatur i sp̄e sic enī hō 7 equ² sūt diuersaz sp̄ez: ita seia ex q̄b² generant̄ sūt diuersaz rōnū: illa vō q̄ nō gñant̄ ex seie v̄l extra 7 mixta iactata necessario si sūt diuersaz sp̄ez hnt̄ nās p accis diuersaz sp̄ez: q̄n igit̄ ignis gñat̄ ex terra mā p̄p̄inq̄ nō est solū terra: sc̄z aggregatū ex terra 7 accitibus cōueniētib² forme ignis 7 gñalit̄ diuersaz forma rū fm̄ sp̄ez est tal̄ mā altatōis p̄p̄inq̄ diuersa sc̄z sp̄ez 7 h̄ v̄l eē itēto p̄mētatoris. ¶ Ad sc̄dū rōnē Bur. q̄ illa rō nō tenet de forma sc̄z mātē mātē: v̄z in hīs q̄ gñant̄ ex seie: elemēta aut̄ nō gñant̄ ex seie: sc̄z hō hō ille motus arguēdi tenet de hoīe 7 nō de igne. ¶ Ex p̄dictis sequit̄ q̄ due sūt opinioēs in hac mā: quaz prima est Auitē. di. q̄ eadē in sp̄e pnt̄ fieri v̄l ex seie 7 sine seie p v̄tutē corp̄is celestis: ita q̄ aialia genita ex semie siue fuerint ip̄fecta v̄l mus 7 rana siue pfecta v̄l hō 7 equ² pnt̄ gñari sc̄z sp̄ez tā vniuoce ex seie q̄ equiuoce ex putrefactōe: ponit. n. Auitē. q̄ agētia p̄cularia trāsmutāt mām 7 itelligētia sepata iducit̄ formā: sicut ergo ex semine pōt̄ gñari hō vel equ²: ita p v̄tutē celestē ex alia mā putrefacta pōt̄ fieri idē q̄ t̄pē arguebat̄ sic in corp̄ibus celestib² est determinatius respect² stellaz hnt̄ virtutē actiua respectu isto 7 iſterio 7 sc̄z p̄z aliq̄ue respectū pducit̄ aialia ip̄fecta: igit̄ fm̄ respectū nobiliorēz pducē pnt̄ aialia pfectiora 7 fm̄ respectū nobilissimū nobilissima: 7 h̄ sine semie. ¶ Ista opinio eē cōtra sensum 7 exp̄ientiā: apparet. n. ad sensū muscas 7 vermes sine semine generari: sed nunq̄ v̄lūs est hō vel equus sine semine generari: 7 hoc naturaliter: quia. x^a. 7 p̄imi parētes producti sunt sine semine: nō quidē naturaliter sed miraculose imēdiatē per diuināz potētiā: 7 si Ailber. dicit̄ se vidisse generari vitulum ab sc̄z semine p putrefactionem illud non est sibi credendum: v̄l quāto aliquid est perfectius: tanto est remotius a prima materia: 7 tanto plura requirunt̄ ad eius productionem: quia igit̄ animalia perfecta 7 imperfecta produciunt̄ ex prima materia 7 remotiora sunt animalia perfecta a prima materia q̄ animalia ip̄fecta: id plura requirunt̄ ad pductionē aialū pfectoz q̄ ip̄fectoz: id si aialia imperfecta possunt̄ pducit̄ a celo mediātib² q̄ritatib² p̄imis ab sc̄z agēte p̄culari necessario aialia perfecta requirunt̄ agēte p̄culare p̄ter agens v̄l

Liber octauus.

a quo generetur simile ex semine: ppter ea dicitur phs. 2.
huius q sol r hō generant hominē q nō esset vtr ve
rum si hō posset gñari ex alia mā q ex semine hoīs. Se
cūda opinio est Auer. di. in loco pālegato q iposibili
le est duo idiuidua eiusdē spēi gñari ex seie r sine seie:
ita q si aliqd hō gñatur ex semine hoīs r alius ex terra
vel ex nō semine hoīs illi necessario sūt diuersa: spēz
sicut r mīe ex quib⁹ gñant sūt diuersa: rōnū. Dec opi
nio itez nō est vera: q mus genti⁹ vniuoce p ppaga
tione: r mus genti⁹ equo ce p putrefactōez sūt eiusdē spēi
spālissime: r tamē mīe ex qbus gñant sūt diuersa: spē
rum: igit rē. p3 pñtia cū minozi r maiozi est euidēs: qm
accidētia magnā pte cōferūt ad cognoscēdū q qd est
p Aristō. in plo. de aia: r operatio dat cognoscere for
mā p eundē scōo de aia: sed oēs mures hnt accidētia
ppria eiusdē rōnis r etiā opationes eiusdē spēi vtr
ductiue liquet: igit rē. Jte oēs duo ignes sūt eiusdē spe
ciei spālissime sicut r oēs due caliditates: r cū pueniūt
ex materijs diuersa: spēz: cu aliqd ignis pducatur ex
terra r aliqd ex aq: cōstat aut terra r aqua ēē diuersa
rū spēz siue accipiūtur absolute siue cū accidētib⁹: ecō
tra etiā aliqd effectus sūt diuersa: spēz: r tamē pducti
tur ex materijs eiusdē spēi. f. ignis r aer q gñant ex aq
iuxta doctrinā Aristō. in libro de gene. Preterea ipse
Cōmētatoz videt sibi cōtradicerē: q scōo ce. di. q in
accidētibus nō semp est gñatio ab vniuoce: r ponit
exēpluz de caloze r igne: q caloz gñatur equiuoce ex
motu r cōcursu radioz: gñatur etiā vniuoce a caloze
ignis r tercio ce. di. q ex ignis a lapide nō est ptran
slationē: s3 per alterationē: gñatur etiā ignis p motum
vtr ipē dicit. r. metha. q aut oēs caliditates sūt eiusdē
spēi manifestū est qz faciūt opationes eiusdē spēi: oēs
etiā ignes sūt eiusdē spēi: qz sunt corpa simplicia qbus
cōpetūt motus surū eiusdē rōnis: ex vnitatē enī mot⁹
cōcedit Aristō. p3o celi vnitatē nāe: r cōmētatoz ibidē
dicit q mot⁹ vnus nō puenit nisi ex vnitatē nāe. ¶ Di
cendū igit cū phs. 7.º. metha. q aīalia eiusdē spēi pnt
indifferēter generari ex semine r ex nō semine: r tamē oīa
indifferēter pnt gñari ex semine r sine semine: s3 datur me
dium vnde p3ie loquēdo de semine mixta inaiata r
elementa nunq gñant ex semine: plante autē r aīalia
imperfecta indifferēter gñantur ex semine r ex nō semine
aīalia aut pfecta nunq gñant nisi ex semine: nō tamen
semp vniuoce: quonīa mulus nō gñatur ex nō semine
tamē sua gñatio semp est equo ce cū nō sint eiusdē spēi
specialissime gñans r genti⁹: hō autē equ⁹ r alia aīa
lia pfecta gñant necario vniuoce r ex seie gñant sūt eius
dem spēi. ¶ Ad rōnē Auer. negat pñtia: qm r si respe
ctus nobilioz celi respicit nobilioza aīalia: nō tamē po
test pducere illa absq semine r absq pñticulari agēte: si
enī ille modus arguēdi valeret pba ref celi posset pdu
cere hominē r alia animalia pfecta sine corde r sine ce
rebro: qz p suā virtutē pducit aliqua aīalia nō habē
tia hmoi ptes organicas. ¶ Ad rōnē cōmētatozis di
citur q sicut agentia diuersa: rōnum pducūt effectus
eiusdē rationis: sicut patz de igne r sole pducētib⁹ di
uersos ignes solo nūero differētē: ita ex materijs diuer
sarum spēz pnt produci forme eiusdem spēi: sufficit
enī q dispōnes ad illas formas sint eiusdem spēi: sicut
enim quādo pducūtur duo ignes ex aq r terra mate
rie sūt diuersa: ratiōnū r dispōnes faciētes ad formā
ignis sunt eiusdē rōnis: ita qn gñatur vn⁹ mus vniuoce
r alter equiuoce materiē sunt diuersa: rōnū: tñ dispo
sitiones cōuenientes illis formis sunt eiusdē rationis

celū enī generās mūrē ex mīa putrefacta mediantib⁹ q
litanib⁹ pñtis pducti in illa mā virtutē eiusdē spēi cū
virtutē seminis ipressa a generāte vniuoce. ¶ Et cum
arguit Cōmētatoz q si hō generatur ex nō semine ho
minis: aut igit necessario vel in maiozi pte aut in mino
ri. dicitur est q nō generat ex nō seie hominis: r oato q
generaret ex nō semine hoīs: argumentū nō valet su
cut nō sequit. mus generat ex nō semine muris: igitur
necessario aut in maiozi pte aut in minozi pte cu mus
indifferēter r equaliter cōtingent generet ex semine r
ex nō semine. Jte cōcesso q hō generet ex nō semine hō
minis in minozi pte: nō sequit q generet a casu ex quo
talīs generatio fieret a cā determinata: vñ pluerē aut cē
magnū frigus tempore quo sol est in cane cōtingit in
minoz pte: r tamē hmoi effectus nō est casualis p3o
p3ie loquēdo de casu iuxta doctrinā Aristō. scōdo hu
ius: nō etiā in cōueniētiū ēē indiuidua eiusdē spēi: quo
rum vnū est a nā: r aliud a casu sicut p3o de hoīe mon
struofo r homine nō mōstruofo: vult enī phs septio
metha. q sicut aliqua artificialia sūt ab arte r a casu:
ita aliqua nālia sunt a casu r a natura r idē probauit
scōdo huius: s3 artificialia facta a casu r ab arte sunt
eiusdē spēi: sicut littera scripta a casu r lra scripta ab
arte: igitur nālia facta a nā: r nālia facta a casu sunt etiā
am eiusdē rōnis: sicut etiā sunt eiusdē rōnis due inuen
tiones thesauri aut due repozitōes pecunie a debitoz
re: quaz vna ē a casu r alia nō ē a casu. (Manifestuz
igitur). Scōda cōclusio. aliqd motus ppetuus est cā
immediata ppetuitatis gñationis r corruptionis: pba
si essent īfinita picipia mouētia imobilia r īfinita mo
uētia seipā diuisibilia in pte p se mouētē r in partē per
se motā gñabilia r corruptibilia illa nō possent ēē cau
sa immediata ppetuitatis gñatōis r corruptōis vtr oñ
sum in alia cōclusiōe igit extra illa o3 signare aliquaz
cām ppetuā r necessariā cōtinētē oīa gñabilia r corru
ptibilia q sit cā immediata ppetuitatis gñatōis r corru
ptionis: tñc arguit sic: aliq est cā ppetua r necessaria ex
tra oīa gñabilia r corruptibilia immediate cōtinēs illa
p quā ipa aliqñ habēt ēē r aliqñ nō ēē: r continē ge
nerātur r cōrūpūntur: aut igit talis cā est aliqd mot⁹
eternus aut est aliqd motoz etern⁹: si est aliqd motus
etern⁹ hī intētū: si est aliqd motoz etern⁹: r cum nullus
motoz moueat absqz motu: igit aliqd mot⁹ etern⁹ ē cā
immediata ppetuitatis r gñatōis r corruptōis: q fuit p
bādū: neqz ista cōclusio repugnat pcedēt: qz nō est in
cōueniēs duas ēē cās immediatas alicui⁹ effect⁹: qz vna
est pñcipalis r alia istrumētalis: sicut cōtingit de aia
r caloze nāli q oñr ēē cāe immediate nutritiōis: s3 nō eo
dem mō: qz aia est cā immediata pñcipal: r caloz est cā
immediata istrumētalis: sicut in pposito dī q taz celū q
motus celi est cā immediata ppetuitatis gñatōis r cor
ruptionis: s3 diuersimode: qz celū est cā pñcipal r mo
tus celi cā istrumētalis. Le. li. (Manifestū igit est q quā
uis milies milia r quodā mō īfinita sint pñcipia qdaz
de nūero: imobilia qdē: mouētū āt r multa seipā mo
uētū cōrūpātur: alia vō fiant: r hoc quidez imobile
sit: aliquid vō mouet). f. pars primo mouēs: r alteruz
autem h sit q mouetur ab illo. f. pars primo mota: sed
nūerus est aliquid q continet omnia ista: r hoc sic cō
tinens est extra vnū qdaz illoz: q est eius causa quod
est alia esse: alia vō non: r continue mutationis illo
rum in fieri r cōrūmpī. (Et quod r hoc quidem hys
hui⁹ autē aliqd cā motus sūt). i. r istud cōtinēs ē cā pp
quā aliq gñabilia r corruptibilia mouētur r itez illa

I. r.
cō. 47.

Philosophicorum.

naturabilia et corruptibilia sunt causa motus aliorum unde motus celi est causa propter quam sol generat plato nem et plato Liceronem et Liceronem Marcum: et sic de alijs in infinitum etc.

Notandum primo secundum commentatores commentum. 47. q. si ista mota generabilia ex se et corruptibilia non essent ex se determinata et continuata a motibus corporum celestium non essent nedum ut continuaretur esse in eis: et ideo si positum fuerit totum generari contingeret ut esset pars alterius mundi. Ineditur commentator q. generabilia et corruptibilia quedam sunt generabilia ex se et quedam non ex se. illa generantur ex se que generantur ex sibi sibi specie illa vo generantur non ex se que non generantur ex sibi sibi nisi in specie: talium non oportet q. sit generatio et corruptio perpetua: bene eorum que generantur ex se: sol. n. generat platonem et plato Liceronem et Liceronem Virgilius et sic in infinitum a parte post: sed a parte ante sol generatur a patre suo: et ille iterum ab alio: et sic in infinitum: hec autem continuata et eternitas est a motu celi: et nisi esset a motu celi non solus talia generabilia et corruptibilia haberet continuatio: nemo non haberet aliquid esse: quoniam deperderent a motu celi fieri et in se esse: sicut effectus a causa essentialiter ordinata. Et ex isto inferri commentator q. impossibile est totum mundum generari: q. si iste totus mundus generaretur necessario haberet causam extrinsecam tam principalem quam instrumentalem sue generationis sicut iam habet q. generatur a patre suo: et illa causa extrinseca fieret alius mundus: sicut iam ex generabilibus et corporibus celestibus sit vnus mundus: et persequens iste mundus esset pars alterius mundi: ubi igitur est infinita multitudo mouentium necesse est secundum primum et commentatorem q. nullum illorum mouentium sit causa totius multitudinis: sed oportet ponere aliquam causam mouentem extrinsecam que sit causa totius multitudinis: cuius ratio est q. ubi est infinita multitudo mouentium ibi quodlibet mouens est medium vel postremum: sed nulla mouens medium necq. postremum est causa mouentium precequentium sed tantum sequentium: quia Liceronem non est causa solis necq. platonis sed Virgilius: necq. Virgilius est causa alicuius illorum trium: sed tantum alicuius sequentis totius: igitur multitudinis infinite omnium hominum inuicem succedentium celum vna cum motu suo dicitur esse causa.

Secundo notandum secundum commentatores eodem commento q. modus generationis istorum que mouent se adinuicem per accidens est quia sunt quasi instrumenta per que mota mouent corpora celestia secundum q. homo non dat in generatione hominis nisi illud q. est quasi instrumentum et corpora celestia sunt quasi artifex et virtutes in forma quas vocat Aristoteles virtutes anime in libro de animalibus: sunt autem a corporibus celestibus. Et duobus secundum commentatorem assimilantur corpora celestia: primo quidem artificem: quoniam sic artifex deputa domificator aut nauticatus est agens principale: ferratores autem et delatores lignorum sunt quasi agens instrumentalia: q. diriguntur per ipsum artificem principale cui preparat materiam ad operandum domus aut nautica corpora celestia sunt agens principalia: aut particularia. generabilia et corruptibilia comparata ad corpora celestia sunt quasi agens instrumentalia: quia diriguntur per illa et preparantur illis instrumenta naturalia ad agendum: homo enim generans hominem non dicitur principale agens sed instrumentum.

tale pro quanto preparat semen ad agendum: celus autem est agens principale: quoniam ex illo semine generat hominem necq. est possibile hominem generari nisi actualiter concurrat celus cum suo motu: homo autem generans postquam prout semine per corruptum non continuando actus ad effectum. Et secundo assimilantur corpora celestia virtutibus anime: quoniam sicut virtutes anime que sunt potentia nutritiva augmētatiua et generatiua respectu anime sunt agens instrumentalia et respectu applicantium alimētum ad nutritioem augmētationem et generationem si agens principalia ita corpora celestia respectu primi motoris si agens instrumentalia: respectu autem generabilium et corruptibilium sunt agens instrumentalia. Non ergo intendit commentator q. generabilia et corruptibilia sunt tantum esse per accidens: q. influunt in effectum ut patet de sorte generante platonem et de platone generante Liceronem: s. dicitur cause quasi per accidens: et quasi instrumenta respectu celli quia applicat actus passiuus: et non continuat actionem ipsam autem celus semper continuat actionem et motum.

Tertio notandum secundum commentatores eodem commento q. non de necessitate debet instrumentum fieri finitum: sed necesse est si fuerit hic artifex: q. operatur per instrumenta generabilia et corruptibilia: et se per operatur. aut sicut hic instrumenta infinita: et etiam quando sol generat platonem et plato Liceronem tunc plato non generat Liceronem propter generationem eius a sorte sed propter voluntatem eius. s. q. prolicere voluit semine in illam feminam: sorte enim generare Liceronem et per accidens. Quamvis ratio nes assignat commentator: quare generabilia et corruptibilia que generantur ex se sunt inuicem cause per accidens: primo q. omnis causa instrumentalis est causa per accidens: sed illa que generantur ex se sunt cause instrumentales: q. ut dicitur est cessante sorte a mouere ad huc plato mouet per generationem. s. a celo continue influente disponere quousque inducit forma subalis platonis in materia preparata a sorte. Et secunda ratio: quoniam causa per accidens est infinita: non enim est necessarium q. instrumenta agendi sint finita: si. n. aliquis artifex semper operatur: necessario vteret instrumentis infinitis: s. celus operatur: igitur habuit instrumenta infinita que non sunt nisi generabilia et corruptibilia que generantur ex se igitur talia sunt cause per accidens. Et tertia ratio. illa est causa per accidens a que non deperdet effectum: s. q. huius: s. q. que generantur ex se sunt bulesmodi: igitur ea que generantur ex se sunt cause per accidens: et nec consequentia. cum maior et minor est nota ex eo: q. plato non generat Liceronem: q. generabat a sorte: s. q. voluit prolicere semine in determinata forma: s. q. respectu Liceronis non est causa nisi per accidens. Et quarta ratio. causa per accidens est illa que non influunt in effectum: s. in hominem que generantur ex se inuicem causa non influunt in effectum: q. sol. nihil influunt in generationem Liceronis cum sorte per centum annos motum est antequam semine proliciat a platone et disponatur pro generatione Liceronis. Et ecce secundum commentatorem q. quolibet causa eorum que ex se inuicem generantur est causa per accidens simpliciter: non quidem effectus. propter quod sed remoti: sol. n. non est causa simpliciter per accidens respectu platonis: ex quo influunt in effectum dando semine virtutem. produciendi sive in specie: sed est causa per accidens simpliciter Liceronis: q. nihil influunt in effectum: solum enim dicitur esse causa pro quanto dedit naturam platoni produciendi sibi simile.

Quarto notandum secundum primatorem eodem commento q. loquens nostre legis estimauerunt esse impossibile q. id apparet esse necessarium et

Liber octauus

errauerunt in hoc: q^d acceperunt illud q^d est eēntialr lo
co illi⁹ q^d est accidētr: 7 estimauerūt illud esse ipos-
sibile q^d nō est possibile. s. q^d cās eē infinitas est ipos-
eēntialiter 7 possibile accidētr. arguebāt igit^r ptra cō-
mētatozē ispani 7 sarraceni de lege eius q^d mūdus ice-
pit eē: 7 q^d spēs nō sunt eterne a parte ante: quia aliter
eiūsdē effectus fuissent infinitē cāe quod est impossibile:
¶ Rūder cōmētatoz q^d illi estimauerūt illud eē ipossi-
bile q^d est necessariū. necesse. n. est eūde effectū infinitas
causas habuisse nō p se 7 eēntialr: s. p acciō 7 accidē-
taliter. s. 2. enī plato 7 cicero sunt causē virgilij nō p se
s. per acciō. solus enī cicero dicit eē causa p se virgilij:
neq^s est sumpt^r causa p se cū sit aūquo mō causa p acci-
dens cōparatiue ad celuz. vnde est magna differētia i-
ter causas per se: 7 causas p se ordinatas. cause p se sūt
cause influēs in effectū. cause p se ordinatē sūt ille q^d ruz
vna eēntialr depēdet ab alia in fieri 7 esse 7 opari: sic
lux 7 lumē respectu caliditatis: 7 color ac spēs visibi-
lis respectu visionis. nō enī potest fieri neq^s esse lumen
neq^s opari absq^z luce: nō etiā opat^r spēs visibilis absq^z
colorē: neq^s esse pot^r neq^s fieri sine illo. iō oēs cause
ton⁹ multitudis infinite sunt cāe p se nō quidē cuiuscūq^s
effectus sequētis: sed tñ effect⁹ p^rpinquit: nō tamē sunt
cause per se ordinatē cū semp posterior possit eē 7 age-
re absq^z p^rioz. intelligēdū est q^d quatuor sunt p^rditio-
nes causarū eēntialr ordinatē: ex q^b differūt esse es-
sentialiter ordinatē a causis accidentaliter ordinatis.
¶ Prima p^rditio est q^d ille cause sunt diuersarū rōnuz
vt colligit^r a p^ro. 2. metaph. oēs enī materie essentialr
ordinatē: 7 oēs forme eēntialiter ordinatē: 7 oēs fines
eēntialiter ordinatē sunt diuersarū rōnū: igit etiam oēs
cause effectiue eēntialiter ordinatē sūt diuersarū rōnū.
cause autē accidētr ordinatē sunt eiūsdē rōnis: vt p^r3
de forte 7 platone 7 cicero ne 7 virgilio. ¶ Scōda p^rdi-
tio est q^d causa p^rioz cōtineat oēs causalitātē cause po-
sterioris sic q^d nullū effectū possit facere causa posteri-
or absq^z p^rioz: s. bene ecōtra: sicut p^r3 de lumine 7 cor-
pore luminoso. nullū enī effectū agit lumē q^d nō agit
corpus luminosuz: tamē corpus luminosuz agit aliq^{uē}
effectū: puta lumē q^d nō agit lumē: q^d nō agit seipsum
in accidētaliter ordinatis nō est talis depēdētia: quo-
niā sicut p^r3 pot^r agere sine platone: ita ecōtra pla. sine
forte. ¶ Tertia cōditio est q^d causa inferior depēdet a
superiori in eē 7 in cōseruari sic q^d nō pot^r esse posterior
absq^z p^rioz: sed ecōtra nō repugnat p^rioz esse absq^z
posteriori. pot^r enī eē corpus luminosuz absq^z suo lu-
mine sed nō ecōtra. in causis autē accidētaliter ordina-
tis nō est huiusmōi depēdētia eēndi: qm sicut plato p^r3
eē absq^z cicero: neita cicero absq^z platone. ¶ Quarta
cōditio est q^d causa p^rioz 7 superior prius influit in effe-
ctū q^d posterior cū sit causa primaria. dicit^r n. auctor de
causis q^d oīs causa primaria prius influit in effectum
q^d causa scōaria. hoc autē nō inuenit^r in causis accidēta-
liter ordinatis. si enī p^r3 nō cōcurrat ad actionē virgi-
lij nō o^rz q^d prius influat in effectū q^d virgilij. ¶ Cōmēta-
toz tamē in cōmēto allegato videt^r ponere aliā differē-
tiā. v. 3. q^d cause eēntialiter ordinatē nō possunt eē nisi
finite. cause autē accidētaliter ordinatē possunt eē infini-
te. Sed istud nō est de rōne taliū causaz: qm sicut cau-
se accidētaliter ordinatē possunt esse indifferēter finite
7 infinite: ita non repugnat causis essentialr ordinatis
q^d sint infinite. spēs. n. numeroz eēntialr ordinant^r fm
p^rim. iō. meta. 7 tñ numerus est augmentabilis in infi-
nitum per eū dē. 3. hui⁹ figure etiā eēntialr ordinant^r p

Aristo. 2. de aīa. 7 tamē nō repugnat figure multitudo
infinita fm mathematicos. ¶ Item pono q^d a. b. sint
due cause scēde eēntialiter ordinatē respectu. c. effectus: 7
arguit^r sic. iter primā causaz 7. a. est infinite maior latitu-
do causalitatis respectu. c. q^d inter. a. 7. b. ergo inter pri-
mā causaz 7. a. est possibilis vel imaginabilis cā me-
dia tñ excedēs. a. q^d a. excedit. b. sed. a. eēntialr p^rordina-
tur. b. igit inter primā causaz 7. a. est possibilis vel ima-
ginabilis. causa media. s. d. eēntialr p^rordinabilis. a. 7
subordinabilis prime cāe. 7 p eādē rōnē. pbat^r q^d iter
primā causaz 7. d. est possibilis vel imaginabilis cau-
sa media eēntialr p^rordinabilis. d. 7 subordinabil^r pri-
me cause que sit. e. 7 sic in infinitū. 7 hoc semp respectu
. c. effectus. hoc rō supponit causalitātē prime cause infi-
nitam esse q^d forte nō cōcederet p^ris nec cōmētatoz.
¶ Dubitatur circa aliquas cōditiones causarū essen-
tialiter ordinatarū: quoniam forma accidētal^r eēntia-
liter subordinat^r forme substantiāl^r: 7 tamē potest esse 7
operari absq^z forma substantiāl^r: vt p^r3 de gravitate ter-
re que manere 7 mouē ē deoz: s. absq^z forma substan-
tial^r terre. species etiā visibilis eēntialiter subordinat^r
colori: 7 tamē potest eē 7 agere absq^z colorē ex quo p^r3
manere per tēp^r in oculo in absentia visibilis. ¶ Re-
spōdet^r q^d nō quilibet forma accidētal^r subordinat^r
essentialr forme substantiāl^r in esse causalitatis: sed tñ i
esse p^rfectionis cuius forma accidētal^r p^rcedat formam
substantialem in materia. spēs autē visibilis est in me-
dio 7 in oculo. vt est in medio depēdet eēntialiter a co-
lore in fieri 7 cōseruari 7 agere. non autē vt est in oculo
ideo vt est in medio eēntialiter subordinat^r colori.
vt autē est in oculo nō eēntialiter subordinat^r illi s. ma-
gis virtuti visive. (Si quidē igitur.) ¶ Tertia conclusio **Tex.**
necesse est primū motozē eē p^rpetuū. pbat^r. necesse ē p^r3
cō. 48. mū motū eē p^rpetuū: igit necesse ē primū motozē eē p^rpetuū.
p^r3 p^ria. q^d p^rim⁹ mot⁹ est effect⁹ eēntialis p^rimi
motoz^{is} sic q^d ad vnitatē p^rimi mot⁹ sequit^r vnitas p^rimi
motoz^{is}: 7 ad pluralitatē p^rimi mot⁹ sequit^r pluralitas
p^rimi motoz^{is}. necesse ē ergo vnū esse p^rpetuum
primū motozē si vnus est p^rpetuus primus motus: 7
p^res esse p^rpetuos p^rios motoz^{es} si p^res sunt p^rpetui
p^rimi motus. An⁹ autē arguit^r. qm necesse est aliq^{uē} motum
esse p^rpetuū ex p^rcedēt cōclusionē. aut igit ille ē p^rimus
vel nō p^rimus. si p^rimus habet in eē. si nō p^rimus
igit ille essentialiter dependet a p^rimo: sed in ordi-
dine causarū eēntialiter ordinatarū non potest esse po-
sterior sine p^rioz vt ostēdū est. igit necesse est p^rimum
motū eē eternū si aliquis post illuz est eternus. 1. ege l^r.
(Si quidē igit^r perpetuus motus est perpetuuz erit 7
mouens primū si vnus) sit mouēs primū (si vero) plu-
ra sunt mouētia prima etiā sunt (plura perpetua.)
Dubitatur quoniam duo sūt p^rimi mo-
tus. v. 3. mot⁹ diurn⁹ 7 mo-
tus p^rimi mobilis. v. 3. o^rbis signo^r: 7 tamē non sunt
duo p^rimi motoz^{es} sed tñ vnus: vt pbat^r in cōclu-
sione sequēte. ¶ Respōdet^r q^d o^rbis signo^r nō est p^rimuz
mobile sumpt^r: sed tñ fm quid per cōparationem
ad o^rbes planetarū. ipsuz autē celū cōposituz ex o^rbe
signo^r: 7 o^rbis planetarū est simpliciter primū mo-
bile: ita motus o^rbis signo^r nō est primus mot⁹ sim-
pliciter: sed tñ cōparatiue ad mot⁹ o^rbiū planetarū.
motus autē totius celi. s. motus diurnus est p^rim⁹ mo-
tus simpliciter: 7 iste est effectus. p^rius p^rimi moto-
ris. (Vnū autē.) ¶ Quarta conclusio. necesse ē primū **Tex.**
motozē esse tñ vnū. pbat^r. id quod est melius ē p^r3 cō. 48.

Philosophorum.

nendum in natura et in toto vniuerso: sed melius est esse vnum primum motorem in quo plures: igitur in natura et in toto vniuerso non est ponere nisi vnum primum motorem. tenet prima cum maiori. eo quod mundus est perfectus simpliciter ut probatur primo et minor vero declarat sic. melius est esse principia finita quam infinita. ex eo quod omnia eque bene saluantur ponendo principia finita sicut infinita. eque bene assignantur causas rebus naturalibus empirice. ponentes principia finita: sicut anaxagoras vel democritus ponentes principia infinita: ut habet primo huius. igitur per idem melius est esse vnum primum motorem in quo plures: quod omnia eque bene saluantur ponendo vnum in quo primum motorem sicut plures: ut patet in deductiue. nam eque bene saluantur causalitas rebus et perpetuitas generationis et corruptionis: et eque bene tribuitur motus alijs motoribus et mouebus ponendo vnum motorem in quo sicut plures. Le. li. (Vnum autem magis quam multa principia prima et finita quam infinita oportet existinare: eis deinde enim accidentibus et occurrentibus ponendo principia finita et infinita (semper finita magis accipienda) est. In his enim que sunt natura et finita accipere et non infinitum (et melius est accipere vnum quam multa (si contingit esse) idem ponendo vnum et multa (magis sufficiens autem est et si vnum quod) ponit primum principium immobilem perpetuum quod sit erit primum alijs motus quam ponendo plura principia mobilia prima.

Notandum ^{fm commentatores comento. 48. q. ista percuratio} est propria metaphysica quod determinare de veritate et pluralitate primi motoris pertinet ad metaphysicum: et non ad philosophum naturalem: sicut etiam determinare de numero et multitudine intelligendarum separatarum pertinet ad metaphysicum et non ad nalem. probatur. n. metaphysice. quod est deuenire ad vnam primam causam. et. i. metaphysice demonstratur numerus determinatus intelligendarum. (Manifestum igitur.) Ex probatione tertia conclusionis Aristotelis. probatur tertia et quarta simul sic arguere. omnis motus continuus et perpetuus habet motorem vnum et perpetuum: si primum motus est continuus et perpetuus: igitur primum motor est vnum et perpetuus. et prima cum minori ex probatur de tertia conclusionis. et arguere maiori. quod enim omnis motus perpetuus habeat motorem perpetuum manifestum est: quoniam non datur effectus perpetuus absque perpetuitate cause ut dicitur autem in prima conclusione sed quod omnis motus continuus habeat motorem vnum declarat: quoniam a pluribus motoribus successine concurrerentibus non puenit motus continuus: sed discontinuus: ut patet de tractatibus nauim successine. sicut enim requiritur veritas mobilis: ita veritas motoris. Arguatur ergo sic. omnis motus vnum est motus continuus et e contra: ut probatur. s. huius. sed omnis motus vnum habet motorem vnum. igitur omnis motus continuus habet motorem vnum. Lege litteram. (Manifestum igitur ex his) que dicta sunt: quod necesse est esse aliquod vnum et perpetuum primum mouens. ostensum enim est: quoniam necesse est motus semper esse et continuus esse: et namque quod semper est continuus: est (quod autem persequenter non est continuus: at vero si continuus vnum est vnum autem si ab vno mouente est (et vnum etiam est (quod mouetur). i. mobilis. (Si enim quoddam aliud et aliud mouebit non continuus totus motus erit (sed persequenter). i. continuus. deinde probatur circa determinata in hoc capitulo epiloga. (Igitur ex his scietur utique aliquis esse aliquod primum immobile) vnum et perpetuum.

Notandum quod sicut idem motus numerus est plurius mobilium pertinenti habentium ordinem secundum prius et posterius. videlicet materie prime materie secundae et ipsius compositi naturae

ralis: ita est plurius mouentium habentium ordinem inuicem: sed non est possibile quod idem motus numero continuus sit a pluribus motoribus non simul existentibus: neque etiam simul existentibus si fuerint totales per se concurrentes.

Iterum ^{Ter. co. 50.}

considerans. (Istud est secundum capitulum huius tractatus in quo Aristoteles investigat eternitatem primi mobilis: et immobili tatem simpliciter moueri postquam inuestigauit eternitatem primi motoris et veritatem eiusdem. Et diuidit in duas partes: in quarum prima premitur duas suppositiones. in secundam vero exequitur de intento ibi. (Procedentes autem.) Prima suppositio est ista quod eorum que sunt quedam aliquando mouentur et eadem aliquando quiescunt. ista suppositio est manifesta ad sensum considerando principia mouentium que habent utramque potentiam. scilicet moueri et quiescere. principia enim ita a se ipsis in actum et in potentiam habere utramque potentiam cum moueantur post quiescem et quiescant post motum: et ex hoc est manifestum quod non omnia mouentur: neque omnia quiescunt: neque omnia que mouentur semper mouentur: neque omnia que quiescunt semper quiescunt iuxta opinionem obliuientium mundum in duas partes: quarum vna semper mouetur et alia semper quiescit. Le. li. (Et iterum considerans in principia mouentium esse quidem: igitur quedam eorum que sunt que aliquando quidem mouentur aliquando quiescunt. manifestum est et propter hoc manifestum est factum (in secundo tractatu quoniam neque omnia mouentur: neque omnia quiescunt) neque totius vniuersi (alia semper quiescit: alia semper mouetur) ita quod non datur aliquid quandoque motum et quandoque quiescere (que namque sunt vtroque modo sursum et deorsum) sum (et potentia sunt habentia et) quod est aliquando quidem moueri: aliquando vero quiescere neque ista indiget probatione: (quod demonstratur de his) sic esse dicendum ea que apparent ad sensum. (Secunda suppositio est quod ad probandum eternitatem primi mobilis non intendimus demonstrare aliquid quoniam moueri: et eadem aliquando quiescere: quod hoc omnibus manifesta sunt: volumus autem demonstrare aliqua semper moueri: et aliqua semper mobilia esse: per hoc. n. quod aliqua mouentur et eadem aliquando quiescunt nunquam probaret eternitas celi sed bene ex eo quod aliqua semper mouentur: et aliqua semper sunt mobilia. Le. li. (Quoniam autem huiusmodi) que dicta sunt in prima suppositione (omnibus manifesta sunt ad sensum non demonstrabimus illa (volumus autem demonstrare et duoque utramque namque) quod ad mobilitatem et imobilitatem quoniam sunt alia quidem semper mobilia ut deus et intelligentie (alia autem que semper mouentur) ut corpora celestia.

Notandum ^{fm commentatores comento. 50. q. in prima via} probauimus ex motu eterno motorem esse qui non mouetur hic autem probauimus quod motor eternus est ex hoc quod motor qui non mouetur est: et cum iste deus vie fuerint coniuncte tunc firmior erit scientia. duabus igitur vijs. probatur primum motorem esse eternum per commentatores: quare prima datur in. c. precedentis. v. per eternitatem motus. alia vero datur in hoc capitulo. s. quod primum motor non mouetur per se vel per accedens: frustra enim nullo modo loquendo esset primum motor eternus sine motu eterno: neque appetit primum

Liber octauus

Ter.
50.

Ter.
50.

num motore posse esse eternum si moueret per se vel per accidens. si igitur puncte erit iste due vie firmior erit scientia: quoniam habebit ex ouab⁹ demonstrationibus: quarum una erit a priori: et alia a posteriori. pbare. n. eternitate de primo motore per eternitatem motus est. pcedere a posteriori per effectum. pbare autem eternitatem primi motoris per non posse moueri per se vel per accidens est. pcedere a priori per causam: neque est inconueniens. pbare effectum positum per causam negatiuam. quoniam Aristoteles. a posteriori docet demonstrare voluntaria esse longe vite per non breuiter colerari. (Procedentes autem.) (Ista est secunda pars huius capituli. In qua philosophus exequitur de intentione per quatuor conclusiones: quarum prima est ista. Primum mobile mouet se ipsum per se. Secunda conclusio. motus primo non potest esse a motore mobili per se vel per accidens ibi. (Unum non semper.) Tertia conclusio. necesse est primum motorem omnium esse simpliciter immobilem ibi. (Quare si necesse.) Quarta conclusio. necesse est primum mobile esse perpetuum ibi. (Et vero si aliquod.) Prima conclusio philosophus dupliciter probat per priora. quod quod mouet mouet ab alio: aut igitur a mobili. vel ab immobili. si a mobili igitur a se vel ab alio: et quatuorque dicatur siue moueat a mobili siue ab immobili: siue a se siue ab alio: quod non potest pcedere in infinitum in mouentibus et motis: neque in motu partium mundi: neque in motu totius universi: necesse est in toto universo deuenire ad primum motum mouens se ipsum per se. hoc autem est primum mobile quod non mouet ab alio extrinseco sibi: sed tamen ab intrinseco quod dicitur esse primum mouens immobile omnium. Legimus. (Procedentes autem in hoc.) proposito nostro (et proponentes oem quod mouet ab aliquo moueri: et hoc est aut immobile: aut quod mouet: et quod mouet: aut a seipso vel ab alio semper deuenientem in hoc accideret: quoniam eorum que mouentur est principium quod mouet quidem.) si primum mobile quod ipsum se ipsum mouet. oium autem immobile est motor illius. Secundo arguit philosophus sic. oem corpus aiatum mouet se ipsum per se primum mobile est corpus aiatum. igitur primum mobile mouet se ipsum per se. per priorem cum minor. quod celus est primum mobile: et est aiatum: aliter non moueret circulariter. maior vero arguit. nam aliqua corpora aiatata mouet se ipsa per se. igitur per idem oia. per priorem. quod non est maior: ro de aliquibus quod de oibus. ante est notum ad experientiam de plantis que mouent se ipsa per se motu nutritionis augmentatiouis et diminutiouis: ac etiam de animalibus que mouent se ipsa per se motu locali: et omnem differentiam positionis. (Le. li. Videmus enim manifeste esse huius que mouet se ipsa per se aiatum et aiatum gen.)

Notandum quod iste motor non potest fugere aliquam triuersionem. si autem ut moueat et ut moueatur: aut ut moueat: et moueat ex se: aut ut moueat et moueatur ex alio: fuit necesse quod istud quod mouet ex alio pueniat ad motum ex se per motorem qui non mouet: sequitur ut principium oium sit huius. si motus ex se a motore quod non mouet. Ecce secundum commentatorem quod Aristoteles. intedit hic pbare primum mobile mouere se ipsum per se quod dicitur principium naturale omnium sicut suus motor: qui non mouetur dicitur principium formale oium. (Hec autem et opinionem.) Circa secundam rationem philosophus mouet dubium et soluit. Si enim primum mobile mouet se ipsum per se: quod etiam alia corpora aiatata mouet se ipsa per se. v. g. aialia et plate per idem primum mobile. v. g. celus mouet post quietem et quietem post motum: quod aialia et plate mouent post quietem et quietem post motum: quod oio dato sequitur quod motus incipit esse oio sic quod aliquando non erat aliquis motus: quod si pri-

mus mobile mouebat post quietem: et quietem post motum: aliquando primum mobile non mouebat: igitur tunc oia erant in quiete. per priorem. quod oem alium motum deperderet eternitatem a motu primi mobilis ut pbabit infra: sicut et totus iste mundus inferior a mundo superiori per Aristotelem per primo methauroz di. quod necesse est mundum hunc inferiori continuari superioribus latitudinibus: ut ois virtus eius gubernet inde. Le. li. (Hec autem) quod dicta sunt de aiatis (et opinionem obtulerunt ne forte contingat motum fieri: cum non sit oio. propter id quod in his aiatis et aialibus (videmus hoc contingere. imobilia enim cum sint) prius tamen per quietem quod per non esse aliquando mouent iterum sicut videtur) ad sensum. Respondet philosophus quod aialia secundum quod huius non habet nisi unum motum. scilicet motum ad vbi. et quod aialia est corpus vegetabile non est possibile quod sibi contemnat tamen motum ad vbi. sed alium motum. illi perit nalliter priores motum ad vbi. si augmentum: diminutio: inspiratio: et expiratio secundum quos motus non mouet aialia seipsa per se: quod motibus aialia mouetur ipse quiete: et motibus a motu locali: et quod aialia non sit causa talium motuum. patet. quod huius modi motus fuerit per alterationem: cuius aliquando est causa extrinseca tamen. scilicet aer vel celus. aliquando est causa intrinseca solus ut calor nallus. aliquando est causa partim intrinseca et partim extrinseca. scilicet augmentum veniens ab extrinseco ingredies corpus per cuius decoctionem in stomacho vel in aliquo. propter ali aialia dormiunt. surgunt autem ipso digesto et disgreto. Ex quibus sequitur quod est magna differentia inter aialia et celus: quoniam celus non habet nisi unum motum. scilicet motum ad vbi: et non mouet ab extrinseco: sed ab intrinseco. aialia autem preter motum localem habet alios motus: et etiam mouetur ab extrinseco. altera est enim a continente siue sit aer: siue sit celus. nutritur autem et augetur ab alimento. mouetur autem localiter ab appetitu extrinseco mouet se sensum et appetitum. Le. li. (Hoc autem oia accipit: quoniam secundum unum motum.) scilicet localem (ipsa mouet) se ipsa. scilicet aialia (et quod huius motus non proprie.) in non tamen habet (non enim) aialia (ex seipso est causa) omnium motuum quod sunt in eo (sed insunt alium motus natura.) in nalliter (et aialibus secundum quos non mouent per seipsa: ut augmentum: diminutio: respiratio: quibus mouetur aialium unum quod quod quietens) a motu locali (et cum mouetur) talibus motibus (non a seipso motus) est aialia (horum autem) motus est (causa continens et multa intrinseca: ut quod dicitur ali mentus) est causa motus (omni cor.) quidam enim dormiunt disgregato autem.) scilicet digesto (surgunt et mouet se ipsa cum primum principium extra sit.)

Notandum primo secundum commentatorem cometo. si. quod non est opinandum quod primus motor in istis mouet pluribus motibus ex se. vnus. n. motor non mouet eternitatem nisi vno motu: et hoc quod inuenit in istis motibus habentibus aias quod vnus motor in istis mouet pluribus motibus est per accidens. Intedit commentator comparare motorem ad motum diuerso generum: ita quod nullus motor mouet per se ad vbi: ad qualitatem et ad quantitatem: quia aialia mouet per se motu circulari et motu recto ad oem differentiam positionis: et aialia plate mouet per se motu nutritionis et augmentatiouis. Et si instatur de aialia quod mouetur per se motu progressiuo et per se nutritur: cuius primus motor vtrobius est aialia. dicitur. n. philosophus. de aialia. quod aialia est principale principium nutritionis et augmentatiouis. calor autem est principium instrumentale. Respondetur quod non est eadem aialia que mouet motum progressiuo et motu nutritionis vel augmentatiouis: sed aialia sensitiua

T. g.

Philosophorum.

vel intellectiva mouet motu pgressiuo s3 ph3. 2. de anima. vegetatiua aut aia mouet motu nutritionis 7 augmentatiōis per eundē primo de ge. 2. de aia. 7 dato q eadez esset aia sensitiua 7 vegetatiua: nō ppter hoc idē esset motor per se oīuzilloz motuū: q2 aia vt vegetatiua nutrit 7 augmentat: nō aut mouet localiter. anima autem vt sensitiua mouet localiter: non autem nutrit neq3 augmentat.

Secūdo notādū s3m cōmētatozē eodē cōmento q nutritiū adueniens corpoti aialis in quibuscūq aialib3. s. q inata sūt do2 mire cū operatus fuerit calor in ipsuz ascēdit ab ipso vapor humidus ad caput vel ad cor: 7 sic generabit aial 7 relaxabunt instrumenta morus: ita q quiescat in loco 7 dormiet: 7 cū nutritiū fuerit digestū: tūc mēbra aialis mouētia alleuiabunt 7 expellet aial: 7 mouebitur ex se in loco: 7 cū ita sit tūc prim3 motor aial 7 facies ipsuz quiescere nō est motor qui est in eo q nō mouet. s. per quē mouetur ex se: sed primus motor i eo est illud extrinsecū: aut aliud adueniens corpoti. Cōmētatoz vult pbare q motor intrinsecus aialis nō ē s3m pliciter primus motor eius: sed aliquis motor extrinsecus: qm si motus aialis pueniēs ab intrinseco ē: motus aialis pueniēs ab extrinseco est 7 nō cōtra: vt pbatur est: igit in aiali prius est motus pueniēs ab extrinseco q ab intrinseco: 7 per pñs motor extrinsecus est simpliciter primus motor in corpe aialis. nō autē motor intrinsecus: 7 maxime cū motor intrinsecus nō sit causa cuiuslibet quietis localis sed motor extrinsecus. motor n. intrinsecus est causa quietis localis i vīgilla. motor autē extrinsecus ē cā quietis localis i somno.

Sed dubitatur quoniam quies in somno est effectus euaporatiōis nutritiū. euaporatio aut nutritiū fit a calore naturali s3m cōmētatozē: sed calor nālis est intrinsecus aiali: igit quies in somno fit a motore intrinseco. **Respondet** q calor nālis i3 sit intrinsecus aiali: q2 nō pōtē aial absq3 calore naturali i corpoti sibi: nō tamē est motor intrinsecus aialis s3m q huius: q2 nō mouet aial motu aialis: sed mouet aial alio motu. v3 nutritiōis: augmentatiōis: diminutionis: aut respiratiōis. qui cū cōpetāt plātis dicunt motus nō aialis. **Contra cōclusionē** arguit pbado q primū mobile. s. celus nō mouet seipsuz per se: qm quattuor sunt cōditiones mouētiū seipsuz per se per Aristot. i pcedēt tractatu. quarū prima est habere vitā 7 cē aia: tum: quā cōditionē nō habet celū cū nō sit aiatū. non enī est aiatuz aia vegetatiua: cū nō augeat neq3 nutritur: neq3 est aiatū aia sensitiua cum nō habeat aliq3 sensuz interiozē nec exteriorē. nō etiā est aiatū aia intellectiua cū nō sit homo: neq3 habeat instrumenta organica diuersarū ratioū diuersoz nominū 7 officioz illi deseruiētia de quibus facit mētiōē Aristot. 2. de aia.

Secūda cōditio est posse facere seipsuz quiescere post motū: quā cōditionē nō h3 celus: q2 nō pōt quiescere. dicit n. phis. 2. ce. 7. 3. metaph. nō est tenendū q celū stet. **Tertia cōditio** est possibile moueri ad oēm differētiā positionis: q cōditio nō habet celus cū nō possit moueri motu recto sed tū circulari per Aristot. pño celi. **Quarta cōditio** est esse diuisibile in duas partes: quarū vna est per se mouēs 7 alia per se mota q cōditionē nō habet celū: quoniam tales partes sūt materia 7 forma: modo celū nō habet materiā. dicit enim Aristot. 3. metaph. q intrāsmutabilia s3m substantiā non

habēt materiā: 7 ratio nē assignat primo de ge. dī. materia est illud quo res potest ēē 7 non esse. **Ad primū** dicit q celū est aiatuz aia intellectiua: nō tamē est homo: q2 non facit vnuz per se cū corpotē celestī p inherētiā vel informatiōē: sed tū per presentīā 7 indistantiā: quā ppter q2 nō vnū corpotē celestī vt forma informatiōis: s3m vt forma appropriata: vel vt motor mobili nō o3q habeat ea instrumenta organica diuersarū ratioū que h3 intellectus human3. **Ad secundū** dicit q aristot. dedit illā cōditionē nō absolute sed cōditionaliter ad hūc intellectū q mouēs seipsuz per se est potēs facere seipsuz quiescere: si ipsuz est aptū naturā quiescere. **Ad tertū** respondet eodē mō q illud est intelligendū cōditionaliter. v3 si ipsuz est aptuz naturā moueri ad aliquā differētiā positionis. **Ad 4m** dicit q celū habet mām: nō quidē mām que sit potentia ad esse: sed mām que est potētia ad vbi s3m cōmētatozē in de substantiā o3bis. cū vero dicit phis. 8. metaphisice q intrāsmutabilia s3m substantiā nō habēt materiā. 7 primo de ge. q mām est illud quo res potest ēē 7 non ēē. **Respondetur** q loquif de mām que est potētia ad esse vel ad formā: nō de materiā q est potētia ad vbi. (Unde non semp.) **Secūda cōclusio.** motus primi mobilis nō potest esse a motore mobili per se vel per accidēs. pbatur nullus motus eternus pōt esse a motore mobili per se vel per accidēs: sed motus primi mobilis est eternus: igit nō tenet pñā cū minor ex ceteris minatis in alio. c. 7 maior declaratur. ideo enī motus aialis non potest esse eternus: q2 est a motore mobili per se 7 per accidēs. mouet enī aial ab extrinseco 7 ab intrinseco vt patuit in alia cōclusionē. motor extrinsecus mouet per se. v3 celus: aer: 7 alimentū: imo etiā ip3 appetibile mouēs ad sugā vel psecutiōē. motor autē intrinsecus mouet per accidēs. s. ipsa aia: qm mouēdo corpus per se mouet seipsuz per accidēs recte sicut cōtingit de nauta mouēte nauim. Ex quibus inferi phis q impossibile est aliquē motore motuz p acciēs ad motuz sui corpotis mouere per tepus infinitū: quoniam necesse est omnē talē motore habere principiū 7 finē sui motus. I. e. li. (Unde nō semp mouet a seipsuz pūne) . i. per tepus eternū ipsa aliā (aliud enī). s. extrinsecum (est mouēs ipsuz q3 mouet 7 mutans aial (ad vnū quo d3z mouētiū seipsuz). i. illud extrinsecū est mutans aial q3 est de numero mouētiū seipsuz ad vnū quēq3 motū (in oībus autē his mouet principiū mouēs 7 cā seipsuz mouēdi a seipso s3m acciēs tamē mutat enī lo: cū corpotus: quare 7 q in corpotē existens est). s. aia (7 necessario est mouēs seipsuz ex quib3 est scire q2 si qd est immobiliuz quidē) per se (mouētiū autē) corpotē (7 ipsoz) que s3m acciēs mouent impossibile est continui. i. s3m perpetui (motuz mouere.)

Ter. cō. si.

Moran dum s3m cōmētatozē cōmentat. i. q causa in hoc q iste motor mouetur per accidēs est q2 cōstituit p corpotis: 7 sic transfert per accidēs per translationes corpotis: 7 hoc nō est sicut trāslatio partis cū trāslatione totius: sed sicut albedinis cū trāslatione subiecti: h3c 7 ille moueat per accidēs. vtrū autē omne quod mouetur in loco trāsmutet per trāsmutationē sui subiecti. s. trāsmutationē alteratiua nō dū est declaratū. Duas distinctiones ponit h3c cōmētatoz: quarū prima est q duplex est motor. v3 motor cōiunctus 7 motor separatus. motor cōiunctus est ille qui cōstituit per corpotē motor separatus est ille qui nō cōstituit per corpotē. pzi

Liber octauus

mū mouet per accidens ad motū corpozis sicut ē aīa
 ⁊ generaliter quelibet forma īformās. Scōus nō mo
 uetur p accīs nec p se sicut deus ⁊ intelligēte. **¶** Se
 eunda distinctio. moueri p accīs ptingit duplīr. v3. rō
 ne subiecti. ⁊ rōne totius. verbi grā. albedo mouet p ac
 cidēs ad motū sui subiecti. ⁊ pars quātatiua grauis
 aut leuis ad motū totius. motor igit cōstitutus p cor
 pus mouet per accidens. nō rōne sui totius. sed rōne
 subiecti. Istis duabus distinctionib⁹ cōtrident due q
 stiones. quarū vna est soluta. ⁊ alia nō dūz est declara
 ta. Si enī querit. ppter quid aīa aīalis mouet p accīs
 ⁊ nō aīa celi ad motū sui corpozis. respōdēz. qz anima
 aīalis cōstitutū per corpus suū. nō aut aīa celi. Et si q
 ritur. ppter quid aīa aīalis mouetur per accidēs loca
 liter ad motū localem sui subiecti. ⁊ nō mouet motu al
 terationis. nō dūz est rīfuz ad istā dubitationē. pōt tñ
 dici qz iō cōtingit. qz aīa in motu locali aīalis necessa
 rio mutat locū. In motu autē alterationis nō necessa
 rio mutat qualitatē. ⁊ si in motu augmētatiōis aīa au
 getur per accidēs. hoc est rōne motus localis. vbi tñ
 quis velit cōcedere aīam alterari per accidēs. sicut per
 accidēs augēt. ⁊ localem mouet nulluz sequit incōueni
 ens. **¶** Ex dictis sequit qz motus celi aliquo mō est ma
 gis motus ex se qz motus aīalis. ⁊ aliquo mō ecōtra.
 si enī cōsiderat motus vtriusqz per cōparationē ad mo
 torē. sic motus celi est magis ex se qz motus aīalis. qz
 motus aīalis fit ab extrinseco sicut ab intrinseco. mot⁹
 autē celi nō fit nisi ab intrinseco. si vero cōsiderat mo
 tus vtriusqz per cōparationē ad mobile. sic mot⁹ aīa
 lis est magis ex se qz motus celi. qm ex motore aīalis
 ⁊ corpoze aīalis sit vnūz mobile per se qz est ens vnū
 fm cēntiā ⁊ fm cēntiā fm opatiōē ⁊ vbi. qz ex mo
 toze celi ⁊ corpoze celesti nō sit vnū mobile per se qz sit
 vnūz fm esse. neqz fm cēntiā. qz est tñ vnū fm opatio
 nem ⁊ vbi. (Quare si necesse est.) **¶** Tertia cōclusio.
 necesse est primū motore oīuz ēē simplr immobile. pba
 tur. illud est simplr immobile quod nō potest moueri p
 se vel per accidēs. sed prim⁹ motor oīuz nō pōt moue
 ri per se vel per accidēs. igit ⁊ c. p3. nā cū maior. ⁊ mi
 nor declaraf. qz enī primus motor oīum nō moueat
 per se manifestū est. qz nō mouet per se nisi sit corp⁹
 aut pars corpozis. ⁊ qz nō moueat per accidēs osten
 ditur. nā motus. pueniēs a primō motore oīuz est p
 petuus ⁊ eternus. igit motor ille nō mouet per accīs.
 p3. nā ex pbatōne pcedētis pclusionis. iō enī mot⁹
 est ppetuus ⁊ nunqz deficiēs. qz motor semp in eodē
 statu pmanet qz nō cōtingit ei motor mouerē p acci
 dens. **¶** Le. li. (Quare si necesse est quidē continē) ⁊ ppe
 tuo esse. (motū esse o3 ad primū mouēs immobile ⁊ nō
 fm accīs). **¶** Deus quī est primus motor oīuz. si v3 si
 cur dīximus in his que sunt ēē īcēfabilis quidaz ⁊ i
 mortalis motus ⁊ manere ens ipsuz qz mouet in se
 ipso ⁊ in eodē statu. (principio enī manēre) in eodem
 statu. (necesse est ⁊ oē manere) in eodē statu qz cōtinu
 um est ad primū. **¶** i. qz īmediate mouet ab ipso moto
 re primō. **¶** Circa dicta est possibilis vna dubitatio
 quā Aristō. soluit. dicit enī ē qz ideo motus aīalis nō
 est ppetuus. qz motor illius mouet p accidēs sic qz ge
 neraliter a motore moto per accidēs nō puenit mot⁹
 ppetuus. **¶** Sc3. cōtra. orbis signoz mouet per accīs
 ⁊ tñ mouet orbē saturni motu ppetuo. igit ⁊ c. p3. nā.
 cuz sc3a parte antecēdētis. ⁊ prima declaraf. quonīaz
 orbis signoz habet duos motus. quoz vnus est si
 bi. ppetuus. v3. ab occidēte in oriēns sup polos zodiaci

⁊ alter est sibi ⁊ alijs orbibus īferioribus cōis. v3. mo
 tus diurnus ab oriēte in occidēs super polos mundi.
 horū motū primus dicit sibi in esse per se. alius autē
 per accidēs. aut rōne alicuius superioris sphaere. ⁊ cōi
 ter dicitur. aut rōne totius celi qz est magis verū. orbis
 ergo signoz mouet per accidēs motu diurno. qz motu
 ppetuo mouet orbē saturni. igit a motore moto p ac
 cidens. puenit motus ppetuus. **¶** Respōdet phus qz
 moueri per accidēs cōtingit duplīr. v3. a se ⁊ ab alio. i3
 sibi non sit possibile motū ppetuū esse a motore mo
 to per accidens a seipso. tamē est possibile huiusmodi
 motūz esse a motore moto per accidēs ab alio. aīa. n.
 aīalis ⁊ nauta in nauī mouet a seipso per accidēs. iō
 motus taliū nō possunt perpetuari. orbis aut habē
 tes duos motus mouēt vno illoz per accidens. nō
 quidēz a se sed ab orbē supiori vel a toto celo. moueri
 igitur per accidēs ab alio pōt competere corpozib⁹ ce
 lestibus habētib⁹ duos motus. ⁊ ex hoc nō tollitur
 ppetuitas motus in eis. moueri autē per accidēs a se
 inuenitur in his corpozibus in quibus nō est ppetui
 tas motus. **¶** Le. li. (Non est autē idēz moueri. moueri f3
 accidens a seipso ⁊ ab altero. ab altero quidēz inest. ⁊
 coruz que sunt in celo quib⁹ daz principis qūqz plu
 res serunt mot⁹ alterz aut corpozibus soluz.)

¶ Notandum qz cōmentator ⁊ egidi⁹ ⁊
 burleus exponunt istam
 līterā de intelligētis celi applicatiōe orbibus ad mo
 tum qz quelibet intelligētia orbis habētis duos mot⁹
 mouetur per accidēs. nō quidē a seipsa rōne sui orbis
 moti per se sed per accidēs ab alio orbē aut a toto ce
 lo. ⁊ dicit burleus qz iste modus loquēdi est iproz p3.
 ⁊ trāsumptiuus. qz qd mouetur localiter per accidēs
 trāsmutatur per accidēs fm locuz qz non cōtingit de
 aliqua intelligentia celi. Egidi⁹ vero dicit qz sicut qz
 ritas for. est fm se in loco per se. substantia aut for. ē fm
 se in loco per accidēs. celuz vero fm aliud est in loco
 per accidēs. p qto rōne centri qz est aliquid isti⁹ dī
 citur esse in loco. ita aīa mouet a seipso per se. anima
 ei⁹ dēz mouet a seipsa per accidēs. intelligētia autem
 celi mouetur ab alio per accidēs in qūz orbis illius
 quī est aliquid ei⁹ mouetur ab alio p accidēs. Ista si
 militudo est difficilis. si enim aliqua intelligētia celi mo
 uetur per accidēs eo modo quo celū seu vltima spha
 ra est in loco per accidēs. cū vltima sphaera per se sit in
 loco per accidēs fm cōmētatozē. a. huius. sequit qz ta
 lis intelligētia celi per se mouet per accidēs qz nō cōce
 dit phus neqz egidi⁹. **¶** Itē vltima sphaera est in lo
 co per accidēs rōne centri. qd quidē cētrū est in loco
 per se fm cōmētatozē. a. huius. si igit aliqua intelligē
 tia celi mouet per accidēs rōne orbis. nō quidē moti
 a se sed ab alio. sequitur qz ille orbis mouet ab alio p
 se qz ab intelligētia applicata ei qz nō diceret egidi⁹.
¶ Quia igit hec similitudo nō satisfacit data ab egi
 dio. ⁊ dicere sermōnē pbi ēē i p3. p3. modū loquēdi
 vt asserit burleus est ignominia inferre Aristō. iō dan
 da est expositio alia suprascripta qz per principia que
 sunt in celo non intelligit phus intelligētias celi. i3 tñ
 orbis celestes motos pluribus modis vt videt so
 nare littera. ponēdo autē in planicia habēte epiciclum
 intelligētiaz distinctā ab intelligētia orbis potest cōce
 di intelligētiā moueri per accidēs ad motūz corpozis
 planete moti per accidēs rōne orbis. verbi gratia. in
 telligētia mouens totū celū aut vltimā sphaerā iuxta cō
 munē modū loquēdi cū moueat ab oriēte in occidēs

L iiij

Tex.
5. si.

Tex.
66. 52.

Philosophorum.

super polos mundi nunq̄ mutat situs: q̄z semp manet in oriēte. intelligētia autē mouēs orbem signozuz aut aliq̄ue orbē planetariū: q̄z mouet illū ab occidēte i oriēte super polos zodiaci semp manet in occidēte. sed i intelligētia applicata planete mouet ipsuz planetā circa centrū p̄p̄tuz ab oriēte in occidēs: ideo i zipfa intelligētia respectu planete semp sit in eo dē situ quā l̄tū q̄z moueat planeta circa centrū p̄p̄tuz: tñ q̄z planeta mouetur per accidēs ad motū orbis ⁊ mutat cōtinue sitū s̄m se totū cūz sit q̄n q̄z in oriēte: quādo q̄z in occidēte: quādo q̄z in meridie: ⁊ quādo q̄z in septentrione. p̄p̄trea intelligētia existens in eo cū nunq̄ relinquat eum mutat diuersos situs per accidēs: ⁊ per hūc modū dīcatur q̄ aliqua intelligētia celi mouet ab alio per accidēs. aīa autē aīalis seip̄az mouet p̄ accidēs.

Contra p̄clusionē arguit primo sic. oē exiēns de potētia ad actū est mobile sed prim⁹ motor qui est deus exiēns de potētia ad actū: igitur prim⁹ motor qui est deus est mobilis. p̄p̄trea cūz maior per Aristō. 3. hui⁹. dī. q̄ motus est actus entis in potētia s̄m q̄ in potētia. ⁊ minor declaraf: q̄m deus cōtinue nouū ⁊ nouū effectū p̄ducit: igitur cōtinuo nouā ⁊ nouā realē relationē acquirit. p̄p̄trea per Aristō. 1. meta. dī. q̄ motiū ad mobile ⁊ p̄ducēns ad p̄ductū est relatio realis: sed deus nō posset nouā relationē reales acquirere: nisi esset factus in actu postq̄ erat in potētia respectu ill⁹: igit rē. ¶ Scdō. de⁹ ē flexibilis: igit mobilis. p̄p̄trea. ⁊ p̄bat aīa. dñō inflexibili qui flecti nō potest p̄ce vel p̄recio nō sunt porrigē de p̄ces cum sint ociose nullū effectū repozitēs: sed cotidie p̄ces dñō porrigunt ⁊ nō frustra: cū porrigant a sapientibus: igit per p̄ces ⁊ oratiōes deus flecti potest. ¶ Ad p̄m dīct q̄ oē exiēns de potētia passiuā ad actū est mobile: nō autē exiēns de potētia actiuā vel receptiuā: cū vero dīct p̄s q̄ motus est actus entis in potētia: loquit de potētia passiuā tñ qualis nō repit in deo: sed bene potētia actiuā ⁊ receptiuā: ideo cōcedo q̄ dei ad creaturā est relatio realis quā ipse deus nō ulter recipit: nō per mutationē sui: sed p̄ mutationē creature. Si. n. sol oīno quiesceret: ⁊ cōtinue nouū ⁊ nouūz oppacū sibi p̄ntaret cōtinue nouū ⁊ nouū lumē induceret: ⁊ cōtinue nouū respectuz haberet ad corpus illū minati per ipsuz: nō tamē mutaret: sed tñ oppacū illi p̄ntatum. ¶ Ad 2. dīctur q̄ sicut penitudo cadit in deo s̄m illud: penitet me fecisse hominē: ac etiam furoz s̄m illud. Dñe ne in furoze tuo arguas me. nō quidem per passionē intrinsecā: sed tñ per signū extrinsecū ostēdēdo signa penitudinis ⁊ furoris: ita flexibilitas cadit in deo nō per se habere aliter q̄ prius intrinsece passiuē: sed tñ extrinsece actiue: iō s̄m hunc sensuz negatur illa p̄trea. deus est flexibilis: igit mobilis: tamē absolute loquēdo nō dī cōcedi q̄ de⁹ possit flecti: neq̄ frustra porrigunt p̄ces quonīā i3 nō flectat de⁹: neq̄ aliquid per p̄ces nouiter inorelcat: atq̄z dīsonat. vult tamē p̄ces sibi porrigi vt de p̄cates effectuz mereant ac cūpere quēz illis cōcedere deus eternaliter ordinauit.

Ex.
cō. 53.

¶ Et vero si. ¶ Quarta p̄clusio. necesse est primū mobile eē perpetuū. istā p̄clonē p̄s dupl̄r. p̄bat ⁊ primo sic. Primū mouēs est p̄petuū: igit primū motū est perpetuū. p̄p̄trea. q̄z nō oīa mouēs absq̄ moto: neq̄ motū absq̄ mouēte. p̄batuz enī est. 2. hui⁹. q̄ causa in

actu ⁊ effectus in actu inuicēz cōuertunt. antecēdēs autem fuit p̄batuz in p̄cedenti capto. ⁊ potest p̄bari ex cōclutione tertia hui⁹ capti. sic arguēdo. primū mouēs est simpl̄r imobile taz per se q̄ per accidēs: igit primū mouēs est eternū. p̄p̄trea. q̄z si primū mouēs incipet vel desinet eē hoc ē rōne fut aut fut subiect: q̄ nō cōtingit nisi posset moueri per se vel per accidēs. fiat ergo hoc argumētū. prim⁹ motor est p̄petuus: igit primū mobile est perpetuū. ista p̄trea est bona: antecēdēs ē necessariū: igitur ⁊ p̄trea. 1. e. li. (At vero si aliquid ē semp hui⁹ mouēs quidē. imobile aut ipsuz ⁊ p̄petuū) vt p̄batū est (necesse est ⁊ primū qd mouet ab hoc p̄petuū esse.) ¶ Scdō arguit sic p̄s. aliqua est causa extrinseca imēta p̄petuitatis generatiōis ⁊ corruptiōnis ⁊ aliarū mutationū que sunt in ipsis gnābilibus ⁊ corruptibilibus. s. prim⁹ motor: aut primū mobile motū ab illo vt est. p̄batū in alio capto. sed prim⁹ motor nō est huiusmodi causa imēdiata: quonīā idēz inq̄tuz idēz semp est ap̄tū natūz facere idēz: cūz igit prim⁹ motor semp se habeat eodē modo si esset causa generatiōis perpetue nō esset causa corruptiōis p̄petue ⁊ ecōtra. oportet igit q̄ primū mobile sit causa extrinseca imēdiata p̄petuitatis generatiōis ⁊ corruptiōis cū nō semp se habeat eodē modo respectu horum inferiorū: sed ex diuersitate aspectūz causat diuersitatez motūz in his inferioribus. duplex enī causa est. p̄pter quā prim⁹z mobile. s. celus diuersimode mouet hec inferiora prima est diuersitas locoꝝ. naz vnus homo calefit ⁊ alter infrigidat a celo: q̄z vnus est in loco vbi dominant signa calida: ⁊ habet p̄p̄tuitatem ad solē si sit versus meridiē. alius autē est vbi dominant signa frigida ex remotiōe a sole: vt puta si est i plaga septentrionali. Scdā causa est diuersitas sp̄ituz naz ⁊ dīspōnuz: vt q̄z alterius speciei nāe vel dīspōsitiōis est lutz q̄z cera: si in eodē loco eēt vtūq̄z vnū induraretur a sole ⁊ aliud mollesceret: q̄z ergo sic diuersificātur influētie celestes in hec inferiora. p̄pterea aliqua q̄e sunt ⁊ aliqua mouent vno motu. alia vero motu contrario. ¶ Istis visis fiat ratio Aristō. in hac forma. prim⁹z mobile est causa imēdiata p̄petuitatis generatiōis ⁊ corruptiōis: igitur primū mobile est perpetuū. patet p̄sequētia. quia effectus p̄petuus est a causa p̄petua. antecēdēs est necessariū: igitur ⁊ p̄sequēs. Lege lit. (Hoc autē est manifestū quidē ex eo q̄ nō est possibile aliter generatiōē ⁊ corruptiōē ⁊ mutationē aliq̄z) in esse perpetuo (nisi aliquid moueat q̄ moueat) p̄petuo (imobile quidē enim eūdez semp mouebit eodem modo ⁊) s̄m (vnus motū: vel de nihil ipsuz mutas ad id quod mouet). s. diuersimode (quod aut mouet ab eo quod mouet quidē: moto aut ab imobili: iam p̄pter id quod aliter ⁊ aliter se habet ad res nō eiusdem motus erit causa: sed p̄pter qd in contrariis locis aut speciebus sunt) diuersarūz naturarū (cōtrarie exhibebit motuz). i. cōtrarie mouebit existētia hic infer⁹ ita q̄ (vnūquodq̄z aliorū) hic inferius existētiūz (⁊ alīquādo quidem quiescens) erit (aliqui autē motum.)

Notandum s̄m cōmētatoꝝ cōmētatoꝝ. q̄z quādo sol fuerit in tropico hyemali habebit respectū ad illa que sūt sub tropico estiuāli in dīspōsitiōe p̄traria ei s̄m quāz erunt in tropico estiuāli: ⁊ hoc p̄pter p̄p̄tuitatez ⁊ remotiōem: q̄m quādo fuerit sol in tropico estiuāli tunc largitur cuilibet entīz trāsmutationēz cōtrariam trāsmutationi quā largitur ei quādo fuerit in tropi-

Liber octauus

co hyemali. Intēdit cōmētator q̄ quādo sol est in tro-
pico hyemali largitur hīs qui sunt sub tropico illo ca-
liditatē. ⁊ hīs qui sunt sub tropico estiuāli frigiditatē.
ecōtra vero quādo est in tropico estiuāli largitur illis
qui sunt sub tropico illo caliditatē: ⁊ hīs qui sunt sub
tropico hyemali frigiditatē: ⁊ hoc cōtingit ppter ap-
propinquatiōē ⁊ remotiōē. sol. n. calefacit ppter qua-
liti: ⁊ infrigidat remota: nō quidē positiue: s; priuatiue
per absētiā eo modo quo dicit phs. ⁊. huius. q̄ nau-
ta per sui absētiā est causa submersiōis nauis sicut p
sui p̄sētiā est causa salutis. Ex isto arguit cōmēta-
tor q̄ aliq̄d est motū eternū: q̄ aliq̄s est motor eter-
nus nō mot⁹: ⁊ ab eterno sunt gnābilia ⁊ corruptibi-
lia igit̄ aliq̄d est motū eternū mediū inter motorē non
motū: ⁊ mota gnābilia ⁊ corruptibilia: vt p hoc q̄ est
eternū cōueniat cū motore nō moto: ⁊ per hoc q̄ ali-
ter ⁊ aliter se habet cōueniat cū istis gnābilibus ⁊ cor-
ruptibilibus. eandē etiā rōne facit primo ce. Dubi-
um vnū soluit cōmētator. nā posset aliq̄s dicere q̄
phs circulariter demonstrat cū hic pber eternitatē mo-
tus ex imobilitate primi motoris: ⁊ prius pbauit imo-
bilitatē primi motoris ex eternitate motus. Cōrespō-
det cōmētator q̄ istud nō est cōueniens: quoniam pri-
ma demonstratio p̄cessit ab effectu ad causā: ⁊ secūda
a causā ad effectū: neq̄ est incōueniens talis demon-
stratio circularis in diuersis generibus cōgnitiōis i-
mo ita cōtingit in sciētis nālibus q̄ prius pcedi-
mus a posteriorib⁹ ad priora: deinde a prioribus ad
posteriora cum primus p̄cessus nālis sit ab effectu ad
causā: ⁊ secūdus a causā ad effectū. hec tamē pposi-
tio. primus motus est eternus abq̄s circulatione aliq̄
pbata est a pho dupliciter. s. a priori per imobilitatē
primi motoris: ⁊ a posteriori per eternitatē gnātiōis
⁊ corruptionis. Manifestū igit̄. Jam phs epilogat
circa tres questiones. ppositas tractatu. ⁊. quarū solu-
tio ex dictis tam hic q̄ ibi est euidenter ostēsa. prima q̄-
stio fuit ista. vtrū oīa semper mouentur vel oīa semper quie-
scunt: aut quedam mouentur: ⁊ quedam quiescunt. Se-
cūda questio. posito q̄ quedā moueantur ⁊ quedam
quiescant. vtrum oīa que mouentur semper mouentur: ⁊
oīa que quiescunt semper quiescunt: aut quedā quan-
doq̄ mouentur ⁊ quādoq̄ quiescunt. alia vero semper
mouentur: ⁊ alia semper quiescunt. Tertia questio. pro-
pter quid aliqua que mouentur semper mouentur: ⁊ ali-
qua que mouentur non semper mouentur. Hec oīa solu-
ta sunt ostendēdo primo q̄ nō oīa semper mouentur
nec omnia semper quiescunt: sed q̄ aliqua mouentur ⁊ aliq̄
quiescunt. Scōdo q̄ nō oīa que mouentur semper mouen-
tur: nec oīa que quiescunt semper quiescunt: sed q̄ aliqua
quādoq̄ mouentur ⁊ eadē quādoq̄ quiescunt. Tercio.
q̄ illa que mouentur ab extrinseco aut a motore intrin-
seco mouēt seip̄s p accidēs quādoq̄ mouentur ⁊ quā-
doq̄ quiescunt. Quarto q̄ illa que mouentur a motore
intrinseco in mobilitate per se q̄ per accidēs semper mo-
uentur: quoniam motor ille cūz simpliciter ⁊ semper eodē mo-
do se habeat oportet q̄ semper eūdem motū simpliciter ⁊
p̄petuū causet: ⁊ hoc in mobili moto a seip̄so imedia-
te. Le. li. Manifestū igit̄ factū est ex dictis: ⁊ q̄ fm
principia. i. in principio (dubitam⁹: quoniam igit̄ nō
oīa aut quiescunt aut mouentur aut alia. i. illa que
mouentur (semper mouentur: alia vero) que quiescunt
(semper quiescunt: sed quedā aliquādo quidē mouen-
tur (aliquādo autē non. huius enī causa manifesta nō

est: quoniam alia quidē ab imobili mouentur p̄petuo.
vnde semper mutantur: alia vero ab eo q̄ mouet ⁊ muta-
tur quare ⁊ hoc necessariū est mutari. imobile autē si
cū dictum est sicut simpliciter ⁊ simpliciter ⁊ in eo dē pma-
nens) eternaliter s; (vnū ⁊ simpliciter mouebit motū.)

Notandum primo s; cōmētatorē cō-
mēto. s; q̄ quedā nunq̄
mouentur: ⁊ causa eius est q̄ est simplex nō compositū.
⁊ quedā semper mouentur quia sunt huius: ab hoc mo-
toze simplici: ⁊ quedā mouentur quādoq̄ ⁊ quiescunt
quādoq̄: q̄ motoz eoz mouetur. Si ergo q̄ritur pp
quid deus ⁊ intelligētiē non possunt moueri. Respon-
detur quia non sūt cōposita ex materia ⁊ forma: ⁊ q̄
sunt simplicia nō facientia cōpositiōē per se cūz ali-
quo q̄d dicitur. ppter formas substantiales mobiles q̄
l3 non cōponantur ex materia ⁊ forma tñ faciunt cōpo-
sitiōē essentialē cūz materia. Item si queritur pro-
pter quid cōposita celestia semper mouentur. Respon-
detur q̄ mouentur a motore simplici qui non mouet p se nec
per accidēs. Et si querit. ppter quid aialia nō sem-
per mouentur. Respon-
detur: quia habēt motore mōbi-
lem. s. intrinsecū mouēt seip̄s p accidēs. Idē
ceditur de grauib⁹ ⁊ leuib⁹ in aialis: dato q̄ moue-
antur a formis suis. Sed dubitādū est de toto ele-
mento terre ⁊ de partibus centralibus eius ppter q̄d
semper quiescunt ⁊ nunq̄ mouentur. Respon-
detur q̄ nō
possunt ab intrinseco recedere a loco naturali: neq̄ est
mouens extrinsecū potēs remouere illa sufficit q̄ par-
tes terre eiusdē speciei cūz terra ⁊ cūz alijs partibus cen-
tralibus mundi moueantur ⁊ quiescant successiue.

Secūdo notandū fm cōmētatorē: eodē
cōmento q̄ fm hunc modū neq̄
possibile est vt motus noui nō fiant a motore non mo-
to. i. mediante motore eterno: ⁊ ideo qui posuit primum
eternū ⁊ primū motū esse nō potuit dissoluere questi-
ōez accidētē in hoc sicut accidit loquētib⁹ nōstre le-
gis. Non igit̄ est possibile fm cōmētatorēz ponere
motores eternū ⁊ mobile eternū ⁊ motū nouū: neq̄
possent respōdere christiani ⁊ alij sue legis ad questio-
nez querētēz ppter quid motor eternus nō pducit mo-
tū eternū. Sed christiani ⁊ si ponūt motore eternū
non ponūt mobile eternū: ideo possunt ponere no-
uū motū fieri a motore eterno: ⁊ dato q̄ posuissent
mobile eternū a parte ante sicut ponunt a parte post
adhuc potuissent ponere motū nouū sicut ponūt mo-
tum aliquādo definire esse: ⁊ ratio huius est quia pri-
mus motor nō mouet naturaliter sed volūtariē ⁊ libe-
re libertate cōtradictionis. Intelligendū q̄ de imobi-
litate primi motoris phs fecit plures ratiōes. primo
enim pbauit in generali q̄ non omne mouēs mouet
per se: quia in omni ordine motorū ⁊ mobiliū ex quo
non pcedit in infinitū est deuenire ad primū motū
mouens seip̄s per se q̄ de necessitate est cor p. Tē
si omne mouens mouetur per se aut igit̄ eadē spe-
cie motus aut alia: ⁊ quia species motus sunt finite: si-
ue ponatur vnū siue aliud sequitur q̄ docēs docetur
⁊ sanans sanatur: ⁊ edificans edificatur: ⁊ p̄iācēs p̄i-
ciunt. Preterea. si oē mouēs mouet per se: aut igit̄
quia totū mouet totū: aut quia vna pars mouet aliā
⁊ ecōtra: aut quia vna pars mouet seip̄s: quozū qd-
libet est improbatum. Secūdo pbauit phs in ge-
nerali: q̄ non omne mouens mouetur per accidēs: q̄
cum omne per accidēs possit non esse sequitur q̄ pos-

¶ iij

Phisicorum.

sibile est nullus mouens moueri: et per prius possibile est nullus motus esse si nunquam est motus nisi mouens moueatur. ¶ Deinde si aliqua duo accidentaliter coniunguntur et vnum inuenit sine alio. contra illud potest inueniri sine reliquo: sed mouere et moueri accidentaliter coniunguntur: et inueniuntur moueri sine mouere: igitur potest inueniri mouere sine moueri. ¶ Tercio probatur philosophus in speciali quod primus motor est immobilis tam per se quam per accidens ex eo quia mouet motum perpetuum. et idem probatur de qualibet intelligentia mouente orbem: non tamen concluditur ratio de aliquo motore preter primum: quoniam quilibet motor preter primum posset mouere per tempus infinitum non obstante quod moueretur per accidens: non quidem a seipso sed a motore simpliciter primo. ¶ Quarto probatur in speciali tamen de primo motore quod ipse est simpliciter immobilis tam per se quam per accidens: quoniam omnis motus est propter aliquam perfectionem acquirendam vel preferendam: ut patet ex diffinitione motus: sed primus motor non potest acquirere aliquam perfectionem cum sit actus purissimus: neque per motum aliquem preferuat quam habet cum sit simpliciter necesse esse: et simpliciter independens: igitur et cetera.

Tex.
co. 54.

Aliis facientibus principium. ¶ Istud est tertium capitulum huius tractatus in quo prius postquam probatur eternitatem primi motoris et primi mobilis probatur eternitas primi motoris et hoc specialius quam ante: ut specialius manifestet eternitatem primi motoris et primi mobilis. diuiditur ergo istud capitulum in quatuor partes magnas: quarum quilibet posset esse vnum capitulum continens quatuor conclusiones: quare prima est hec. motus localis est primus motus. Secunda conclusio. nullus motus alius a motu locali est continuus et perpetuus ibi. (Que autem loci mutatio.) Tertia conclusio. nullus motor localis alius a motu circulari est continuus et perpetuus ibi. (Quoniam continetur.) Quarta conclusio. solus motus circularis est continuus et perpetuus ibi. (Qui autem in circulari.) Pro declaratione igitur hanc conclusionum prius in principio huius capituli primo mouet tres questiones cum breui responsione. Secundo autem requiritur de intento ibi. (Tribus autem.) Prima questio est ista. vtrum aliquis sit motus continuus et perpetuus. ¶ Secunda questio. conclusio quod aliquis est motus continuus et perpetuus. queritur quis est ille motus vtrumque motus ad vbi vel motor ad formam. ¶ Tertia questio. habito quis motus est continuus et perpetuus queritur quis motus est primus motus: et iste sit ordo in intentione: tamen executione erit ordo contrarius: quoniam primo iustificabitur quis est primus motus in comuni. secundo autem quis est primus continuus et perpetuus in speciali.

Ad omnes has questiones respondet philosophus vno verbo dicens: quod ille est primus motus continuus et perpetuus quem necesse

est esse sic quod ille motus qui est primus est continuus et perpetuus: et ille qui est continuus et perpetuus est primus motus. motus enim causatus a primo motore est primus motus continuus et perpetuus: et quem necesse est esse. Lege litteras. (At vero aliud facientibus principium magis erit de his manifestum.) si de perpetuitate primi motoris et primi mobilis (considerandum enim est vtrum aliquem motum contingit esse continuum aut non: et si contingit quis est hic et quis primus est motus.) Manifestum enim quod si quidem necessarium est semper motum esse. primus autem hic et continuus) et ratio. nam (quia primum mouens mouet ipsum motum) primus continuus et perpetuus (necessarius est vtrumque eundem esse primus et continuum.

Notandum secundum commentatorem commento. 54. quod si fuerit necesse ut sit hic motus eternus continuus oportet considerare quis motus sit ille qui potest esse continuus: quoniam necesse est ut iste motus sit primi motoris. Ecce secundum commentatorem quod intentio philosophi est hic considerare in speciali de continuitate et eternitate primi motoris: ut sciatur in speciali quis est primus motor: et quod necesse est illum esse eternum ex quo motus ab eo immediate proueniens est perpetuus et continuus. (Tribus autem.) Premissis his questionibus Aristoteles soluit questionem de primitate motoris dicens quod cum tres sint motus: videlicet ad quantitatem qualitatem et vbi solus motus localis est primus motus qui est prima conclusio: ad cuius declarationem ponit quatuor propositiones: quarum prima est ista. Motus localis est primus motus prioritate causalitatis. ¶ Secunda propositio. Motus localis est primus motus prioritate nature ibi. (Amplius et breuius.) ¶ Tertia propositio. Motus localis est primus motus prioritate temporis ibi. (Adhuc tempore.) ¶ Quarta propositio. Motus localis est primus motus prioritate perfectionis ibi. (Omni no autem videtur.) ¶ Primam propositionem philosophus dupliciter probat: et primo sic. Tertium est quod non sunt nisi tres motus ut probatum est quinto huius: scilicet motus ad quantitatem qui dicitur augmentatio vel diminutio: et motus ad qualitatem qui dicitur alteratio et motus ad vbi qui dicitur localis: sed omnem motum ad quantitatem precedit causaliter alteratio et omnem alterationem precedit causaliter motus localis: igitur motus localis est primus motus prioritate causalitatis. patet consequentia cum maior. et minor declaratur. primo quidem quod omnes motum ad quantitatem precedit causaliter alteratio: quoniam omnis motus ad quantitatem est augmentatio vel diminutio: si est augmentatio necesse est ut alimentum conuertatur in naturam aliter: sic quod in principio sit dissimile aliter et in fine simile. non autem potest fieri de dissimili simile nisi per alterationem decoquentem et transmutantem alimentum ut clare ostenditur primo de generatione. et secundo de anima. igitur omnes augmentationes precedit causaliter alteratio. Si autem motus ad quantitatem fuerit diminutio igitur subtrahum a corpore animato aliquando est simile diminuto: scilicet in principio: et aliquando est dissimile: videlicet in fine: sed impossibilis est transitus de simili ad dissimile sine alteratione ut patet igitur omnem diminutionem precedit causaliter alteratio. Secundo arguitur quod omnes

Tex.
co. 55.

Libri octauus.

alterationem precedit causaliter motus localis quoni-
am non est possibilis alteratio absq[ue] proximitate al-
terantis cum alterato sicq[ue] alterans assimilatur sibi pas-
sum facies ipsum esse actu tale quale prius erat in po-
tentia vt actu calidum facit actu calidum quod prius
erat potentia calidū. cum igitur alterans et alteratum
prius distent et postea sint propinqua quod non po-
test fieri nisi per motum localem igit[ur] &c. Ex isto sequi-
tur omnem generationem et corruptionem precedit
causaliter motus localis: quoniam omnis generatio
vel corruptio est alteratio vel finis alterationis: vt
ostenditur primo de generatione. sed omnem alterati-
onem precedit causaliter motus localis: igitur et om-
nem generationem vel corruptionem. Neq[ue] obstat in-
quit commentator si quis dicat q[uod] alterum istorum est
nouiter generatum scilicet alterans vel alteratū: pro-
pter quam causam non requiritur motus localis: quo-
niam si aliquid generatur de nouo oportet alterans
ex quo non semper alterat appropinquari materie: hoc
autem non potest fieri nisi per motum localem sic q[uod]
alteras moueatur ad alteratum vel e contra. Siat er-
go hoc argumentum nunq[uam] sit augmentatio vel dimi-
nutio absq[ue] resolutione nutrimenti vel partis corpo-
ris animati: et nunq[uam] sit huiusmodi resolutio absq[ue]
alteratione et nunq[uam] sit alteratio absq[ue] motu locali: igitur
motus localis est primus motuum prioritate cau-
salitatis. Le.li. Tribus autem existētib[us] moribus alio
quidem fm magnitudinem et alio fm passionem)
idest qualitatem (et quodam fm locum quem voca-
mus loci mutationem hunc necessarium est primum
esse: impossibile enim est augmentum esse alteratione
non p[er]existēte. q[uod] em[en] augmentat est quidem tanq[uam] sit
augmentat est aut tanq[uam] dissimile: cōtrariū em[en] alimētū
dicat p[ri]ario esse dissimile in principio (addicis autem
omne factū simile simili. necesse est igit[ur] alterationē in cō-
trariā esse mutationē. at vero si alterabit indigebit oē
alterans et agēs ex potentia calido actu calidū. Mani-
festū igit[ur] q[uod] motus nō similiter se habet sed aliq[ui]d aut
p[ri]us aliq[ui]d aut lōgius et q[uod] alterat: hoc aut sine loci
mutatione nō p[er]tingit esse.) ¶ Ex p[ro]batōe h[uius] cōclusio-
nis aristo. isert q[uod] si cō motu ad quantitātē dat duplex
mutatio q[ui]z vna ē prima. s. augmentatio et alia ē posteri-
or v[er]o diminutio. et in motu ad qualitātē datur duplex
mutatio quaz vna est prima. s. que sit in qualitātibus
primis: et alia posterior que sit in qualitātibus s[ecundis].
ita in motu ad vbi datur duplex mutatio quaz vna ē
prima v[er]o mutatio circularis: et alia nō prima v[er]o muta-
tio recta. Sicut em[en] in rebus plurib[us] ad quas est mot[us]
est ordo fm prius et posterius ita et in ip[s]is moribus et
mutationib[us]. Le.li. Si ergo necesse est semp[er] motū esse
necesse est semp[er] mutationē) aliq[ui]a in omni genere (es-
se primā motū et in loci mutatione si est alia quidem
prima: alia vero posterior prima. ¶ Secūdo arguit
p[ro]p[ter] ad eandē p[ro]clusionē testimonio antiquoz di. rari-
tate et densitate p[ri]ncipia esse o[mn]iū passionū sic q[uod] gra-
ue et leue: durū et molle: calidū et frigidū nō videntur es-
se nisi raritates et densitates. et p[er]sequēt[ur] saluabāt om-
nem generationē et corruptionē omnēq[ue] motū et muta-
tionē per condensationē et rarefactionē: congregatio-
nem et disgregationē. dicebant em[en] congregatiōe rerū
inuicem esse generationē per quā si generabāt calidū
leue aut molle: illud dicebant esse rarū. si vero genera-
bāt frigidū graue aut durū dicebant illud esse densum.

Ex.
5.58.

Disgregationē vero rez ab inuicem afferebāt esse cor-
ruptionē. omnes ergo transmutatiōes saluabāt p[er] cō-
gregationē et segregationē: sed nō est possibilis con-
gregatio vel disgregatio absq[ue] motu locali: igitur mo-
tus localis precedit causaliter omnem generationem et
corruptionem omnēq[ue] alterationem: et consequenter
omne augmentum et diminutionem cum non inuenia-
tur aliquis istorum motuum absq[ue] motu locali: sed be-
ne e contra. Aniqui enim ponebant augmentum per
subintroitum corporum per poros vacuos et dimi-
nutionem per recessum talium corporum a poro sitaib[us]
vacuis quod fieri non poterat absq[ue] motu locali. Sci-
etiam alterationem saluabant per motum localem sci-
licet per congregationē et segregationem corporū atq[ue]
motum aut alio modo fm q[uod] bene patet consideran-
ti opinionēs Anaxagorē Demochritū Empe. et alioz
quorum positiones recitat philosophus primo de ge-
neratione. Le.li. Amplius autem omnium passionum
p[ri]ncipium raritas et densitas) sunt fm antiquos (et
grauē nāq[ue] et leue et molle et durum et calidum et frigi-
dum densitates videntur esse et raritates quedam: den-
sitasq[ue] et raritas congregatio et disgregatio fm quas
generatio et corruptio dicitur substantiarum: que autem
congregatur necesse est fm locum mutari. at vero si ei[us]
quod augmentatur et detrimentum patientis mutat
fm locum magnitudo idest necesse est q[uod] sit motus lo-
calis si magnitudo eius q[uod] augetur et magnitudo pati-
entis detrimentum mutatur fm locum.

Notandum q[uod] deus et intelligentie
primo mouent motu lo-
cali: corpora autem celestia motu localiter primo mo-
uent motu alterationis scilicet bec inferiora. forme au-
tem corporum animatozū primo mouent motu au-
gmentationis et diminutionis. et quia deus et intelli-
gentie p[re]cedunt causaliter corpora celestia et corpora
celestia p[re]cedunt causaliter formas animatozū: ideo
motus localis est p[ri]or causaliter motu alterationis:
et motus alterationis est p[ri]or causaliter motu augmē-
tationis et diminutionis. Unde fm philosophum mo-
tores immobiles alterant bec inferiora mediante celo
Et quia signa calefacientia et infrigidantia aliquando
sunt propinquoza et quod alteratur et aliquando re-
motioza et successe habent alium et alium aspectum
ad bec alterabilia ideo causatur alteratio in bec infe-
riora per motum localem: et consequenter augmen-
tatio et diminutio cum non possint esse tales motus absq[ue]
q[uod] alteratione nec etiam absq[ue] accessu et recessu parti-
um.

Sed dubitatur quia motus spe-
cificatur a termi-
no ad quem fm philosophum quinto huius: sed p[ri]-
or est quantitas qualitate: igitur motus ad quantita-
tem que est augmentatio vel diminutio est p[ri]or cau-
saliter motu ad qualitatem qui est alteratio. Ad hoc re-
sponder Egidius negando consequentiam quia licet
absolute quantitas p[re]cedat qualitatem: non tamen au-
gmentatio vel diminutio alterationem: quoniam alte-
ratio est motus simplex: augmentatio autem vel dimi-
nutio est motus mixtus cum semper includat motum
localem. ¶ Sed dicitur aliter q[uod] licet quantitas p[re]-
cedat qualitatem: non tamen quantitas acquisita:
Immo talis est posterior qualitate: Sicut etiam sub-
stantia est p[ri]or accidenti: tamen substantia generabi-

Philosophicorum

lis et corruptibilis est posterior accideret cum necessario per se
 ponat accidentia in materia. (Ampli⁹ et hic. Secunda propositio:
 Ter. co. 56. motus localis est primus motus prioritate nature. Ista propositio
 est manifesta habita distinctione de priori secundum nomen secundum
 tempus et secundum perfectionem. Illud enim est altero prius secundum nomen
 quod potest esse sine illo et non est: quod unitas de priori numero:
 ro: quod non potest esse numerus absque unitate: potest autem esse unitas
 absque numero. Illud vero est altero prius secundum tempus: et
 tempus fuit ante tempus alterius eo modo quod pater est prior filio. Sed
 illud est altero prius secundum perfectionem quod est maioris perfectio
 nis: et sic forma est prior materia: et mixta sunt priora elementis.
 Et si ista distinctio est in motu versus quod aliqis motus
 sit altero prior intelligitur tripliciter. scilicet prioritate nature: prior
 oritate temporis et prioritate perfectionis. Le. li. Ampli⁹ et hinc
 considerandum erit manifestum quod loci mutatio priora sit (pri
 mum enim sicut et in alijs sic et in motu dicitur utique primum
 multiphase dicitur autem prius) secundum nomen (quo non existente
 non erit alia illud vero sine reliquis et quod secundum substantiam). id est per
 fectionem (et quod tempus) de prius. Ista distinctio est permixta
 aristoteli. arguitur proinde dupliciter primo sic: Omne perpetuum
 est prius non per se: sed tamen motus localis est perpetuus
 igitur motus localis est primus motus prioritate nature: pa
 ter prius cum maiori: quia natura prius invenitur in re perpetua quam
 in re non perpetua: et minor declarat. quod enim nullus alius motus
 a motu locali sit perpetuus ostensum est. 6. b. et ostendit
 infra. sed quod motus localis sit perpetuus arguitur quoniam aliqis
 motus est perpetuus ut patet est. aut igitur continuus vel disc
 tinuus versus motus compositus ex motibus prout se habentibus
 sed dignus est quod motus primus sit perpetuus quod disc
 tinuus cum sit magis unum: igitur motus primus est perpetuus: sed nul
 lus est huius motus primus perpetuus nisi motus localis ut hic sup
 ponitur et infra manifestabitur igitur et. Le. li. Quare quoniam
 motus quidem necesse est esse prout erit utique aut quod primum aut quod
 prout magis aut quod primum et dignus est primum quod prout erit
 dignus aut per accipi in natura esse si possibile est: possibile au
 tem continuus esse motus localis (ostendit autem posterius:
 nunc autem hoc supponatur et nunc neque ullum aliud possibile est
 se primum et perpetuum (scilicet aut). id est solus (loci mutatio necesse
 igitur ratione esse prima prioritate nature. Et secundo ar
 guitur per hoc sic: Ille motus est alio prius nam quod potest esse sine il
 lo et non est: scilicet motus localis potest esse sine alijs motibus
 et non est: igitur motus localis est primus motus prioritate na
 ture: per prius cum maiori ex distinctione data et descriptio
 ne eius quod est prius secundum nomen. et minor declarat: quoniam si est au
 gmentatio vel diminutio aut alteratio generatio vel corruptio
 ptio necesse est quod sit motus localis versus primi motoris et pri
 mi mobilis cum sit causa illius immediata ut ostendit in primo ca
 6. b. trac. non autem necesse quod sit aliqis illorum motuum si motus
 localis est cum quilibet istorum incipiat et desinat esse non au
 tem motus localis ut inferi⁹ demonstrabit. Item si aliqis au
 getur vel diminuitur aut alteratur generatio vel corruptio ipsa potest
 moveri localiter ut patet inducere. non autem si aliqis mouetur
 localiter ipsum potest augeri vel diminui aut alterari generatio vel
 corruptio: ut patet de celo: igitur et. Le. li. Neque enim una neces
 sitas est neque augmentari neque alterari quod fertur: nam neque fieri
 aut corruptum contingit quod mouetur localiter (hoc autem neque
 unum contingit nisi primum sit) motus localis scilicet (quod mouet
 primum mouens.)

Dubitat quoniam sicut in celo inuenitur
 motus localis absque al
 teratione ita in terra inuenitur motus localis absque motu lo
 cali: cum terra sepe debeat deesse opposita motui locali et sepe
 alteretur a celo per caliditatem et frigiditatem et per alias influen

tias non sensibiles. Item versus quod in celo non possit esse motus
 localis absque alteratione sicut neque absque illuminatione
 cum illuminatio sit mutatio perpetua in celo sic motus localis.
 Ad primum de quod in terra secundum se tota non mouetur loca
 liter tamen mouetur localiter secundum partem et quoniam ipsa alteratur per cal
 ditatem et frigiditatem ipsa secundum aliquam partem densatur vel ra
 refit quod non potest esse absque motu locali. Ad secundum de
 quod per hoc loquitur de alteratione quod est virtus motus: illuminatio
 autem non est virtus motus sive fiat in tempore sive in instanti cum
 non sit de solo in solo. Et si queritur utrum inter motus loca
 les celi et illuminationem sit aliquid prioritas: potest dici quod est
 prioritas perfectionis quia illuminatio perfectior est motui celi
 ac etiam quod damus calitatis: quoniam motus celi sicut per se
 pres luminosas celi ita et illuminationem. Unde in prio
 ritate mundi fuit lumen et illuminatio prius celi et tamen in illo
 instanti non fuit motus sed immediate post illud istas. (Ad
 huc tpe.) Tertia propositio. Motus localis est primus
 motus prioritate temporis: probatur dupliciter primo sic: Omne perpe
 tuum est prius non per se prioritate temporis: sed motus localis
 est perpetuus alij autem sunt non perpetui: igitur et. per prius cum
 maiori et minor manifestabitur infra ubi probabitur motus
 celi perpetuus esse: alio vero motus habet inceptionem et
 desinitionem. motoribus enim perpetuis compositis mouere mo
 tu locali immediate non autem aliquo alioque motui: ut idu
 ctive liquet. Le. li. Ad huc tpe) contingit motus localis esse
 mutationem (primam: perpetuis enim contingit solum mouere
 secundum hunc) motum.

Contra conclusionem aristoteli. mouetur dubita
 tionem. videtur enim in his quod generant et
 corruptunt non motus localis esse prima mutationem scilicet vl
 timam. in animalibus enim prius mutatio est generatio: secunda est alte
 ratio. tertia augmentum. quarta vero est motus localis. et deam
 bulatio: cum animalia perfectum est. et huiusmodi ordo est versus prioritate
 temporis: et sic posset aliqis opari de celo quod ibi est successio
 temporalis horum motuum quorum primum est generatio et ultimus
 est motus localis. Le. li. Sed in uno quod habent generatio
 nem loci mutationem necesse est postremum motum esse: potest
 enim ipsum fieri primum est (alteratio et augmentum sed loci
 mutatio iam perfectio motus est.) Rursus de per hoc in
 quolibet indiuiduo generabili et corruptibili generatio pre
 dat motus localis: tamen absolute loquendo motus localis
 preedit generationem. Sicut enim celus quod non sit neque factus
 est: est causa omnium generabilium et corruptibilium ita motus
 localis eius est causa omnium generationum et corruptionum.
 et quia motus ille est perpetuus sicut celus. generatio autem que
 cumque sit illa huius principium: id est motus celi preedit tpe omne
 generatio nem. probatur enim. 9. metaph. quod in quolibet indi
 uiduo generabili et corruptibili potentia preedit actu et tamen
 absolute loquendo actus preedit potentiam: quoniam nihil potest
 exire de potentia ad actum nisi per actum: cum omne agens agat
 secundum quod est in actu. primum enim actus est deus et prima po
 tentia est materia. constat autem deum priorem esse materiam: et per
 prius in transmutatione materie ad aliquam formam huius generatio
 illius forme preedit motui locali eiusdem: non tamen preedit mo
 tu locali simpliciter imo supponit motui locali omnibus
 que sunt quod est causa successiois omnium motuum istorum inferiorum.
 Le. li. Si alterz necesse est motus esse secundum loci mutationem
 prius quod generatiois causa erit bis quod sunt non factum. id est celus se
 huius (ut generans est quod generat: quoniam versus utique generatio est prima
 motui. propter id quod fieri oportet primum) antequam moueatur
 localiter: neque ex hoc debet concludi quod (hoc in uno quod
 quolibet eorum que sunt sic se habet) quod generatio preedit mo
 tu locali (sed alterz necesse est prius aliquid moueri) quod sit

Libri octauus.

Tex.
5.57.

Lex.
cô 58.

nā organi vt plante ⁊ multa genera aialij pfectis aut
 inſeſquare ſi magis inſeſt loci mutatio magis comphe
 denū ⁊ naturam .i. naturales pfectioes ⁊ motus hic
 primus aliorū vt qd erit ſm ſubam) iſeſt ſm pfectioꝝ
 (ppter hoc) qz cōpetit pfectioib⁹ ſm natura. ¶ Ter
 ſic arguit pbs: Ille mor⁹ eſt pfectioꝝ q nō abijciť ſuba
 ſed ſolus motus localis eſt ille q nō abijciť de ſuba: igitur
 motus localis eſt pfectiſſim⁹ motu⁹: pater qñ auz
 minor: qz mor⁹ localis eſt ad vbi: alij aut mor⁹ ſūt ad
 formā: ideo alij motus abijciūt de ſuba rei introducēdo
 vñā formā poſt aliam: motus aut localis nō abijciť
 de ſuba: ergo nō expellit nec intro ducit aliqua for
 mā abſolutā locū ſed ſm vbi q eſt reſpectus adueni
 enſ imutatioe loci ⁊c. maior aut tenet inductiue. Vide
 mus enī generaliter rem illā pfectioꝝ eſſe cui min⁹ oſe
 cit de ſuba: ⁊ illā pfectiſſimā cui nihil deſicit de ſuba: ſic
 ille motus eſt pfectioꝝ q minus abijciť de ſuba: ⁊ ille eſt
 pfectiſſim⁹ qui nihil abijciť de ſuba. l. e. li. Et qz mor⁹
 localis (nequa q ſubam mutat) eſt mobilis q mouet
 motū in eo q fertur) iſeſt ſm q mouet localiter: ideo
 mor⁹ localis eſt alij⁹ pfectioꝝ ⁊ ſm enī hūc ſolum nihil
 mutat in eſſe ſicut e⁹ qd alterat quale cui⁹ aut qd au
 getur ⁊ deſtrimitur panēib⁹ qz. ¶ Quarto ad id qz ſic
 Ille mor⁹ eſt pfectiſſim⁹ qui cōpetit mobili pfectiſſimoꝝ
 ſed mor⁹ localis cōpetit mobili pfectiſſimoꝝ: igit mor⁹ lo
 calis eſt pfectiſſim⁹: pater qñ cū prima parte antecede
 tis p diſtinctionē motus datā tercio bui⁹ q fuit iſta: mo
 tus eſt actus mobilis in qtu⁹ mobile. Secūda vero p
 antecedeñtis eſt nota: qz motus localis cōpetit hīs que
 mouent ſeip⁹ a ſe que ſūt corpa nobiliſſima: ⁊ maxime
 cōpetit corꝝ pub⁹ celeſtib⁹ que vltra hoc q mouet ſe ſūt
 principiā motu⁹ oim alioꝝ. l. e. li. Maxime aut man
 feſtū eſt q mouet ipſm ſeip⁹ maxime hūc motu⁹ pro
 pter qd ipſi ſm locū ⁊ etiā viciū hoc qd mouet ſeip⁹ p
 ſe (eſt eo qz que mouent ⁊ mouētū principiū ⁊ primū
 in hīs que mouent) cū ſi maxie (ipſm ſeip⁹ mouēs.)
 ¶ Ex p̄dictis pbs epilogatō cōcludit intentū ſui di
 cti qz motus localis eſt ſimp̄r prim⁹ motu⁹. qz quidem
 ex p̄cedētib⁹ ſic arguit: 2 motus localis eſt p̄ter ceteris
 motibus p̄lozitate cauſalitate ⁊ nature ⁊ p̄ter p̄ſe
 ctionis igit ⁊c. pater qñ cū qualibet pte anteceden
 tis ex ppoſitiōib⁹ p̄cedētib⁹. l. e. li. Qd quidē igit loci mu
 tatio prima ſit manifeſtū eſt ex hīs que dicta ſunt.

Notandum

venitur in hoc motu. s. locali. ¹⁰ 11. 12. q. ¹³ motu ex hoc
se nec alterat se nisi p accidēs. auctū etā estūmā augmē
tari ex se fed p accidēs. ¶ Tibiligit sūm cōmētōr zē
motu sēpūm pmo nō hōmōm localī. aīal etā q sī alter
rat se aut augt se hoc est p accidēs. i. nō faciū illū motū
per se pmo. St etā aīal augt se hoc est p motū gene
ratōis z alteratōis. z sī alterat se hoc est rōne partūz
dīssōmīz se īnuīcē alteratū zc.

Contra predicta arguitur primo propter conclusionem per se alios motus perfectiores esse motu locali quam motus specificat a termino ad quem venit per se alios huiusmodi sed perfectior est terminus ad quem generatiois augmentatiois et alteratiois igitur terminus declaratur ex eo quod terminus ad quem motus localis est ubi terminus autem ad quem generatiois est suba et augmentatiois quantitas et alteratiois qualitas. Porro autem ita suba quam quantitate autem est quantitate perfectior est ubi. Secundo arguitur contra rationes priores quod non videtur esse per se posterius in generatione sit perfectior quam tunc diminutio

est perfectio augmentatiōis nec est vtz alteratiō nē vel
augmentatiō nē abicere de subā cō per illos motus p
se nō abiciat nisi accidēs: sicut nec p illos acquiritur
nisi accidēs, nō etiā est vtz q motus localis paucio-
ribus cōueniet q alijs motus cū iā pbat sit in quo
cūqz inuenietur motus ad fōmā in eodē inuenietur motus
ad vbi: nō ecōtra. ¶ Ad pūmū dicit q l3 ois mot⁹
accipit speciem p denominationē a termino ad quē: nō
tamē accipit dignitatē p pfectionē ab illo. Motus enī
ad vbi accipit pfectionē a subiecto suo: motus vero ad
fōmā a termino suo: ideo ille motus localis est alio p-
fectio: qui est in pfectio: alio subiecto: 7 impectio: qui est
in pfectio: alio subiecto. illa vero augmentatiō vel alteratiō
est perfectio: que est ad pfectio: terminū. Ex parte au-
tem finis accipit dignitatē p perfectio vniuscuiusqz mo-
tus. vnde q: motus localis habet pfectio: finē. Cōti-
nuatiō nē mundi supiorie cū inferio: q aliquis alius
motus: ideo est pfectio. ¶ Ad secūdu dicit q vltimus
in generatiōe est prius in pfectiōe q nō illud vltimus
ad pcedentiā se habet per modū finis: modo diminū-
tiō nō se habet respectu finis ad augmentatiōē: 7 cūqz
pbs dicit alteratiō nē augmentatiō nē vel diminutiō nē
ab icere de subā cō per subā nō intelligit aliquā rez
pdicamēti subā cō sed mō virtutē inexistētē mobili.
nō etiā loquit pbs de motu locali in cōmuni nec de
quolibet locali motu in particulari sed mō de motu lo-
cali sū locū qui est motus pgressiuus seu ad omnem
differētiā positiois. nō enī vult aristoteles hic pbare
omnē motū localem omni motu ad fōmā esse perfectio-
rem sed q in cōmuni motus ad vbi perfectio: est in cō-
muni motu ad fōmā: 7 in particulari q aliquis mot⁹
localis omni motu ad fōmā est perfectio:.

Ueauté Tex.
CO. 61

Loci mutatio. Secun-
da p[ar]te h[ab]et t[er]ti[us] ca-
pituli est hec: Null[us]
m[or]t[is] ali[us] a motu lo-
cali ē p[ri]mu[m] ⁊ p[er]petu-
u[m]: cū em[en] m[or]t[is] ad
vbi nō sit sp[eci]es sp[eci]a-
lissima sed gen[er]is nō
sufficere scire motu lo-
cali esse p[ri]mu[m] mo-
rtu[m]: sed etiā d[icitu]r scire

quis est ille: v[er]o p[re]cedētes a cōiōnib[us] ad sp[eci]alia de eterni-
tate m[or]t[is] distinctā noticiā habeam[us]. Duo igit fac p[ar]tes
q[ui] p[ri]mo p[re]mittit vna suppo[si]tione: sc[ilicet] vero credē
de In[ter]io, ibi: Q[uod] d[icitu]r igit[ur]. C[on] Suppo[si]tione ē ista q[uod]
declarare q[uod] m[or]t[is] ē p[ri]mu[m] ⁊ p[er]petu[um] ⁊ declarare quis
est p[ri]mu[m] motu[m] q[ui] ois m[or]t[is] q[uod] ē p[ri]mu[m] ⁊ p[er]petu[um] ē p[ri]-
mus motu[m]: ⁊ ois m[or]t[is] q[uod] ē p[ri]mu[m] motu[m] ē p[ri]mu[m] ⁊ p[er]-
petu[um]: eadē igit[ur] via ⁊ rōne p[ro]bat[ur] aliq[ui]d ē determi-
natu[m] motu[m] q[uod] ē p[er]petu[um] ⁊ p[ri]mu[m] ⁊ eū d[icitu]r esse p[ri]mu[m] motu[m]
1. e. li. Que aut[em] loci mutatio p[ri]a sit nūc m[on]strādū ē
⁊ p[ri]⁹ negatiue deinde affirmatiue. Sil[icet] aut[em] q[uod] nunc
dictū ē v[er]o q[uod] loci mutatio ē p[ri]a ⁊ p[ri]⁹ positiue ē q[uod] p[ri]⁹
q[ui]d quēda[m] motu[m] p[ri]mu[m] esse ⁊ p[er]petu[um] manifestu[m] erit
metabo d[icitu]r idēst eadē via ⁊ eadē d[em]onstratio.

Notandum fm comento 2^e cōmen
to. 61. q. aristoteles (intē
dit illud quod prius dixit in sexto. s. q. motus circula
ris solus potest esse eternus sed illic nō cōpleuit pscr
vationem de hoc in initio vero tractatus huius 7 ante

Libri octauus.

Tex.
60.61.

huc sermonē nō solummodo possibile esse ut sit hic motus cōtinuus sed declarauit q̄ necesse est ut sit hic motus cōtinuus. Istud tamē quod dicit cōmētator nō est tenendū: quia ostēsum est in principio hui⁹ octauū q̄ aristoteles nō pbauit ibi eternitatē motus circularis sed eternitatē motus in cōmuni. Unde de eternitate motus circularis in tribus locis facit mentionē p̄bus: primo quidē in sexto: ubi pbat solū motū circularē posse esse perpetuū. Secūdo in capitulis p̄cedentibus huius tractat⁹ in quibus probat motū p̄mi mobilis esse causam p̄p̄uitatis generatiōis et corruptiōis: sed nō exprimit illū esse circularē. Tercio in hoc capitulo et in sequētē exprīmēdo illū esse circularē in quib⁹ arguit motū circularē celi esse cōtinuū et perpetuū et nullum aliū motū a motu circulari posse esse cōtinuū et p̄p̄uitum. (Quod quidē igit. ¶ Ista suppositione p̄missa p̄bus pbat conclusionē hanc secundā v3: Null⁹ motus alius a motu locali est cōtinuus et p̄p̄uitus quā ip̄e aristoteles sic arguit: Nullus motus qui est de contrariis in contrariis aut qui est inter cōtraria est cōtinuus et p̄p̄uitus: sed omnis motus alius a motu locali ē de cōtrario in cōtrariis aut inter cōtraria: igit nullus motus alius a motu locali est cōtinuus et p̄p̄uitus. patet p̄na cum minor induciue. nā generatio est de nō esse ad esse: et corruptio de esse ad nō esse. Qd̄ stat autē q̄ esse et nō esse sunt termini cōtrarij: loquēdo de p̄trietate largē sumpta: et accipiēdo nō esse ut dicit p̄uationē et nō ut est pura negatio: quia sic nō essent termini cōtrarij sed cōtradictorij: neq̄ inter eos esset mutatio aliqua. Similiter alteratio est de p̄trario in p̄trariū. Lalefactio enī ē de frigido in calidū: et frigeactio de calido in frigidū: albedo est de nigro in albiū: et sic de alijs. ¶ Qd̄ etiā contingit de augmentatiōe et diminutiōe q̄ quilibet eaz⁹ est de p̄trario in p̄trariū et inter p̄traria videlz: inter magnū et parū: aut inter magnitudinē p̄fectam et imp̄fectā. I. e. li. Quod quidē igit alioz motū a motu locali (cōtinuū neq̄ vni⁹) sine termino (contingit esse ex his) dīcēdis manifestū est: ens enī ex oppositis cōtraria sunt motus et mutatiōes alie a motu locali (ut generationi quidē et corruptiōi ens et nō ens termini sunt alteratiōi aut cōtrarie passiōes) id est qualitates (augmento et detrimento) termini cōtrarij sūt (aut magnitudo et paruitas aut p̄fectio magnitudinis et imp̄fectio) id est magnitudo p̄fecta et imp̄fecta. ¶ Probata minor p̄bus probat maiorē v3 q̄ nullus motus qui ē de cōtrario in contrariis aut qui est inter cōtraria ē cōtinuus et p̄p̄uitus: q̄ enī nullus q̄ est de cōtrario in cōtrariis sit cōtinuus et p̄p̄uitus manifestū est: quia quibet talis habet p̄ncipiū et finē: sed q̄ nullus q̄ est inter cōtraria sit cōtinuus et p̄p̄uitus arguitur: Posset enī alius quis dicere q̄ lz motus q̄ est tñ sensibilis inter calidū et frigidū nō sit p̄p̄uitus tamē motus qui est infinites inter illa p̄traria est p̄p̄uitus v3 ex albo in nigrū et eodē uerbo in infinitū.

Contra inter quoscūq̄ duos motos cōtrarios cadit quies media: igit motus inter cōtraria nō potest esse cōtinuus et p̄p̄uit⁹: patet p̄na: quia ad cōtinuitatē motus requiritur cōtinuitas tempis: ut est demonstratū quinto hui⁹. Constat autē q̄ si inter aliquos motus est quies media tēp⁹ mēsurās illos motus est discontinuū et interruptū: ante cedens autē declarat inductiue qm̄ inter calefactionē et frigeactionē cadit quies media: et similiter inter augmentatiōē et diminutiōē cadit quies media quia si nō ca-

dit quies media cū nō sit ratio quare in instanti medio mobile moueatur motu p̄cedenti quin moueat motu sequētē: et eodē sequit⁹ q̄ aliquid simul calefit et frigit: augeat et diminueat: et sic mouet motibus p̄trarijs qd̄ est impossibile. ¶ Et qd̄ dictū est de motibus intelligatur esse dicendū de mutatiōibus indiuisibilib⁹. Generatio enī et corruptio sunt mutatiōes oppositae siue accipiātur in generali siue in speciali. Sicut enī generatio in cōmuni opponit corruptiōi in cōmuni: ita generatio ignis opponit corruptiōi ignis: et generatio fortis opponit corruptiōi eiusdē. Constat autē istas mutatiōes nō posse inuicē p̄duari qm̄ idē simul generetur et corrūperet qd̄ est impossibile. Necesse est ergo tēpus mediū esse inter has mutatiōes. quo posito ex illis mutatiōib⁹ nunq̄ fiet vna mutatio cōtinua. I. e. li. Cōtrarij autē sunt motus (qui sunt in cōtraria: qd̄ autē nō semp mouet) s̄m hūc motū compositū ex motibus p̄trarijs (existēs p̄ius necesse est p̄ius quiescere. Manifestū igit qm̄ quiescet in cōtrario) termino ip̄m (mutans: Similiter autē et in mutatiōib⁹) indiuisibilib⁹ est dicendū (opponunt enī generatio et corruptio simpliciter et singularis singulari: quare si impossibile est simul mutari) s̄m mutatiōes (oppositas nō erit cōtinua mutatio) iter cōtraria (sed mediū erit ip̄o p̄ ip̄s).

Notandum primo s̄m cōmētatorē cōmēt. 6. q̄ (res naturales habent magnitudinē terminatā. Minim⁹ ergo homo est terminat⁹ naturaliter et similiter maxim⁹. Si enī magnitudines rez nō essent terminatę tūc magnitudines nō haberēt p̄fectionē quēstā in natura per motum augmenti. Manifestū est enī per se qm̄ quēadmodū nō quilibet actio sit p̄ quālibet qualitatē. s̄ p̄ quālibet formā: ita manifestū est per se esse impossibile ut quilibet actio entis sit per quālibet magnitudinē: sed vna queq̄ actio actionis p̄p̄ia quālibet entis habet p̄p̄ia quantitātē et p̄p̄ia qualitātē. Sicut igitur actio hominis nō potest puenire nisi a forma hominis: ita impossibile est ut actio eius pueniat nisi a sua magnitudine. Magnitudo ergo hominis est terminata naturaliter. Similiter a sua forma et similiter in vnaquaq̄ rerum naturalū. ¶ Prima p̄positio cōmētatoris est ista: Res naturales habent magnitudinē terminatā pbatur dupliciter. Primo quia minim⁹ homo et maxim⁹ homo est terminatus naturaliter. Qd̄ quidē nō est sic intelligendū q̄ est dare hominē quo nō contingit dare minorē naturaliter. et est dare hominē quo nō contingit dare maiorē: sed q̄ est dare hominē quo nō contingit dare sensibiliter maiorē. et q̄ est dare hominē quo nō contingit dare sensibiliter minorē. ¶ Itē si magnitudines rez nō essent terminatę tūc augmentū nō haberet p̄fectionē terminatā in nā sed p̄cederet in infinitū: et sic aīalia et plante possent augeri in infinitū quod ē p̄ experientiā. Secūda p̄positio. Actiōes nāles sūt a magnitudine terminatę: patet: qm̄ sicut actio hoīs nō sit nisi a forma hoīs et gnāliter vniuersū qz p̄p̄ia actio non sit nisi a p̄p̄ia forma et a p̄p̄ia qualitate: ita nō sit nisi a determinata magnitudine.

Notandū secūdo s̄m cōmēt. eodē cōmēt. q̄ i. s̄m mot⁹ de albedine in nigredinē sit p̄tinu⁹ cū motu de nigredine in albedinē tūc illud qd̄ mouet ab albedine mouet ad albedinē s̄m igit q̄ mouet de albedine dimittit eā acq̄rit nigredinē et p̄m q̄ mouet ad albedinē dimittit nigredinē et acq̄rit albedinē: igit i. eadē dispōne acq̄rit eandē partē

Philosophicorum

albedinis et dimittit illam et mouet etiam duobus motibus contrariis. ¶ Duo inconuenientia inferuntur cometatoz si motus contrarij possunt inuicem priuari. ¶ Primum inconueniens quod simul per eundem motum acquirat albedo et deperdit albedo: probatur ponendo quod duo motus contrarij continuantur sic quod in prima medietate hore sit motus de albo in nigrum et in secunda de nigro in album: et patet quod in prima medietate deperdit albedo et quod in eadem parte acquirat albedo: probatur quoniam per omnem albefactionem acquirat albedo: sed motus illius partis est albefactio: igitur et. probatur minor. motus specificatur a termino ad quem: sed terminus ad quem totius motus est albedo: igitur totus motus est albefactio. et per consequens prima medietas est albefactio. ¶ Secundum inconueniens quod idem mouet motibus contrariis quoniam in eodem casu mobile in prima parte hore nigrescit cum per illam partem continue deperdat albedo et acquirat nigredo: et per eandem partem albefit ex quo totus motus est albefactio.

Notandum tertio secundum comentatores eodem cometo quod cum duo motus non fuerint in se sequi ut inter eos sit ipse necessarius. et ista demonstratio non debet intelligi nisi in eo modo quod mouetur duobus motibus contrariis et habentibus principium et finem non in motibus successiuis qui sunt in pluribus motibus sicut motus chordarum. apud per cussionem enim earum neque in duobus motibus quorum unus est perfectio alterius in eodem moto: quoniam inter omnes istos non est tempus neque aliquis istorum contrariorum est motus perfectus. habet principium et finem. factus enim motus naturaliter non est motus sed quies. et similiter principium motus est ex non motu nisi sit accidentis. ¶ Regula igitur comentatoris est ista: Si aliqui motus non sunt simul necessarii inter illos est tempus medium: loquendo de motibus eiusdem moti habentibus principium et finem in actu quorum nullus est perfectio alterius. ¶ Prima conditio ponitur quia duo motus contrarij non simul existentes possunt esse immediati absque tempore medio et hoc in diuersis mobilibus: ut puta calefactio in una medietate hore et refrigeratio in alia medietate. Aut motus contrarij diuersarum chordarum in percussione illarum. Statim enim post motum unius sequitur motus contrarius alterius. sed quod in eodem mobili sunt duo motus contrarij immediati absque tempore medio illud non est possibile. ¶ Secunda conditio ponitur: quia partes eiusdem alterationis aut augmentatiois aut motus localis non sunt simul: tamen inter illas non est tempus medium immo inuicem continuantur. Ratio autem quare inter illas non est tempus medium: quia non habet principium et finem in actu. prima enim medietas habet principium in actu sed non finem: quia finis in actu est quies. modo prima medietas non terminatur ad quietem sed ad motum. secunda medietas non habet principium in actu sed bene finem: quia principium motus in actu est quies et non motus nisi per accidentis. ¶ Tertia conditio ponitur: quia in eodem mobili possunt esse successiue diuersi motus habentes principium et finem in actu sine tempore medio: sed unus est perfectio alterius vel ex se vel ex ordinatione nature aut anime: quoniam in eodem animali post motum alterationis potest esse immediata motus augmentatiois et post motum augmentatiois motus localis. post motum etiam unius pedis est immediata motus alterius pedis absque tempore medio.

Dubitatur contra primum comentatores probando quod in eodem moto possunt esse motus contrarij successiue absque tem-

poris medio quoniam possibile est quod a calefiat per totam unam horam a non gradu ad gradum summam caliditatis: et b frigidum summum in fine eiusdem hore sic applicatur ipsi a: quod posito et admissio: quero utrum b tunc vel immediate post illud instans ager in a. aut non. si scilicet illi motus contrarij facti in a erunt immediati absque tempore medio. si non: igitur per tempus erit aliquod agens sufficienter applicatum suo passo et non ager in id quod est falsum. Ista est illa ratio propter quam philosophus et comentator non tenentur in puncto isto. unde communiter conceditur quod inter quoscunque duos motus contrarios eiusdem mobilis est quies media: non tamen semper tempus medium: quoniam sicut duplex est mutatio quare una est diuisibilis mensurata tempore et alia indiuisibilis mensurata instanti: ita duplex est quies videlicet mensurata tempore et mensurata instanti. quies mensurata tempore est illa que priuat mobile a motu per tempus. quies mensurata instanti est illa que priuat mobile a motu per instantem. Unde in casu isto illi motus contrarij sunt immediati ideo inter eos non cadit quies temporalis media sed tamen instantanea quoniam in illo instanti medio a non calefit neque frigescit. si enim calefit et omne quod mouetur mouebitur seorsum huius: igitur immediate post illud instans calefit sed immediate post illud instans frigescit: igitur simul calefit et frigescit: quod est falsum. Si autem pro illo instanti frigescit et omne quod mouetur mouebitur: igitur immediate ante illud instans frigescit: et sic mouebitur simul motibus contrariis quod est impossibile. ¶ Sed quia molestum est audire in talibus mere naturalibus aristotelem non esse tenendum ideo potest defendi per hunc modum dicendo quod aristoteles opinatus est motus contrarios non posse inuicem succedere in eodem mobili nisi per approximationem agentis ad passum: sicut contingit in casu dato: aut per remotionem agentis a passo sicut contingit in refrigeratione aque post calefactionem remoto calefactore: sed quia approximat vel remotio cum sit motus localis non potest fieri subito ideo requiritur tempus antequam agens contrarius incipiat agere in passum suum: quare propter inter tales motus necessario cadit medium tempus. igitur si imaginabile absque praedictione duos motus contrarios esse immediatos in eodem mobili: non tamen est possibile naturaliter.

Contra possibile est naturaliter quod in illo instanti in quo a habet caliditatem summam b sit primo sufficienter applicatus licet approximat fiat in tempore: igitur a immediate post illud instans ager. unde non apparet inconueniens quod possit applicari unus calidum summum ipsi aque dum se reducat ad frigiditatem: ita quod dum est in via reductionis et in medio sue latitudinis frigiditatis applicet sibi ignis iterum calefactiois aquam. Respondeatur quod totum hoc est possibile naturaliter: et ex hoc non sequitur quod in tali instanti illud agens sit sufficienter applicatum: licet enim in illo instanti agens sit sufficienter applicatum ex parte distantie aut propinquantie inter agens et passum: non tamen est sufficienter applicatum ex parte instrumenti. Unde instrumentum agentis est species fragibilis multiplicata ad ipsum passum et in ipsum passum: non quidem qualitercumque sumpta nec qualitercumque multiplicata sed pluries reflexa et refracta per agens contrarium sicut contingit de lumine nunquam inducente caliditatem nisi per reflexionem suorum radiorum: cum igitur huiusmodi reflexio vel refraction non possit subito fieri sed necessario requiritur tempus: licet aliquando maius et aliquando minus secundum maius vel minus dominium agentis suorum passuum: ideo tales motus contrarij non possunt esse im-

Tex
66.

Libri octauus.

mediati sed necessario requiritur tempus medium iuxta intentionem philosophi et commentatoris. Burleus autem saluat philosophum aliter dicens quod duplex est tempus. scilicet diuisibile quod est mensura motus. et indiuisibile quod est instans. Non ergo intendit philosophus quod inter quoscumque duos motus contrarios cadit tempus diuisibile medium: sed quod cadit tempus diuisibile vel indiuisibile quod est instans: ideo in casu signato de a et b: inter calefactionem et frigefactionem cadit tempus medium non diuisibile sed indiuisibile quod est instans. Sed indubie hec distinctio non saluat: quia philosophus hic per ipsum intelligit tempus diuisibile et non indiuisibile ut est manifestum ex demonstratione qua facit in tertia conclusionem: probans quod inter quoscumque duos motus reflexos cadit quies temporalis medium. commentator etiam in commento allegato dicit quod deinde philosophus est communis omnibus mutationibus interueniens quod si aliqui motus non sunt simul necessario inter eos est tempus medium loquendo de motibus eiusdem moti habentibus principium et finem in actu quorum nullus est perfectio alterius. constat autem quod motus contrarii diuersorum mobilium et motus non habentes principium et finem in actu: etiam motus quorum unus est perfectio alterius habent tempus indiuisibile medium quod est instans. frustra ergo commentator faceret illas exceptiones nisi per tempus intelligeret mensuram diuisibilem motus. Ideo oportet dicere eo modo quo dictum est quod agens non potest bene applicari passo secundum propinquitatem distantie quando semper indigeat tempore per applicationem instrumenti. licet enim subito multiplicet species sensibilis que est instrumentum agentis: non tamen subito per illam agens agit quam species sensibilis non est sufficiens instrumentum agentis ad agendum nisi sit reflexa et non tantum semel sed pluries nunc aut tanta reflexio et totiens multiplicata non potest fieri in instanti. Et si queritur unde prouenit necessitas huius reflexionis dicitur quod ex ordine nature eo modo quo dictum est de lumine quod non causat caliditatem nisi reflectatur: neque sonus auditur nisi species eius sensibilis reflectatur: ut ponit philosophus secundo de anima. (Nihil enim differt.) Circa predicta philosophus mouet quatuor difficultates quarum prima est ista: Videtur quod mutationes opposite possint continuari: quia motus oppositi non possunt continuari quia sunt contrarii: sed mutationes opposite non sunt contrarie: igitur recte patet sequentia cum maior: minor autem est nota quia generatio et corruptio et alie mutationes indiuisibiles non opponuntur contrarie sed contradictione cum quolibet illarum sit de contradictione in contradictionem. Respondet philosophus quod non est cura siue opponatur contrarie siue contradictione: quoniam necesse est nullas tales posse inuicem continuari sed semper inter illas esse ipsum medium. Si enim aliquid statim cum generatum est corrumpitur sine quiete media cum motus et mutatio denominentur a termino ad quem vadit sine intermissione et si ne quiete media posset generatio denominari a corruptione et a non esse: et sic illud quod generat corruptum quod est possibile: quoniam corruptum est et quod generat non est secundum philosophum quinto huius. Le. li. Nihil enim differt contrarias aut non contrarias esse secundum contradictionem mutationis si solus impossibile sit eisdem simul inesse: hoc enim quod est contraria vel contradictoria esse presenti rationi nihil uile est.)

Dubatur contra responsum philosophi quia uidetur non inter quoscumque mutationes contradictionis esse quietem medium aut tempus medium quoniam instans presens simul incipit et desinit et exigitur inter mutationem eius ad esse et mutationem eiusdem ad non esse nihil est medium. Itaque sit a vniuersum minimum

naturale nunc primo gentium cui pro hoc instans sit applicatum contrarium: et patet quod ipsum a immediate post hoc non erit: igitur inter generationem et corruptionem eiusdem non est tempus medium. Ad primum dicitur quod instans incipit et desinit esse non per aliquam mutationem que sit generatio vel corruptio sui sed tamen propter successionem temporis et quia repugnat nature sue durare per ipsum. Ad secundum. admissio illo casu dico quod a non immediate post hoc corruptum: immo neque agens contrarium immediate post hoc alterabit ipsum: quia non immediate post hoc habebit instrumentum sufficienter applicatum eo modo quo dictum est ante et postquam habebit instrumentum sufficienter applicatum adhuc non corruptum a sed per tempus alterabit ante corruptionem. et si ponat agens immediate agere cum applicatur ad passum debet admitti casus quia non implicat contradictionem secundum quem modum communiter conceditur quod agens applicatum passo necessario agit. (Neque si non.) Secunda difficultas. Dicitur enim est quod semper mutans quiescit in contrarium ut mutans insanitatem quiescit in sanitate prius quam moueatur in egritudinem. Sed istud non videtur verum quia mutatur in corruptionem de esse ad non esse non quiescit in non esse cum non sit. Secundo quia quies non opponit motui vel mutationi contrarie sed priuatiue. Respondet philosophus quod si mutatum contradictione non necessario quiescit in contradictione: neque si non est mutatio contraria quieti non propter hoc motus vel mutationes contrarie continuatur inuicem sicut supra in alia difficultate dictum est de mutationibus indiuisibilibus quod non est cura si inuicem opponuntur contrarie vel contradictione: sufficit enim quod non possunt simul inesse neque inuicem continuari in eodem. Stat igitur solutio philosophi in hoc quod licet mutatur de esse in non esse non quiescit in non esse tamen quiescit in tempore medio inter generationem et corruptionem: neque est cura si quies opponitur motui vel mutationi contrarie aut contradictione aut priuatiue: sed sufficit quod mutationes opposite qualitercumque opponantur non possunt inuicem continuari. Le. li. Neque si non necesse est quiescere in contradictione neque si est mutatio quieti contraria aut non est contraria variatur propter hoc intentum. (non enim fortassis quiescit quod non est corruptio aut in non ens sed si solus medium sit tempus) inter generationem et corruptionem (sicut enim) idest propter hoc (non erit mutatio continua: neque enim in prioribus) idest in precedenti difficultate (contrarietas uile fuit) ad probandum mutationes oppositas continuari (sed non contingere sit esse) est necessarium qualitercumque opponantur.

Notandum quod licet sit multiplex differentia inter contrarium et contradictionem: tamen ad presens hec est differentia quam quod mutat de contrario in contrarium proprie quiescit in contrarium: sed non quod mutatur de contradictione in contradictionem proprie quiescit in suo contradictione et maxime in corruptione: quoniam non est non proprie quiescit potest tamen dici quod quiescit aliquo modo ex quo ante mutabatur: ideo dicit philosophus fortassis ad denotandum quod potest concedi quiescere quod non est. nec sequitur hoc quiescit igitur hoc est. sicut non sequitur hoc generatur igitur hoc est. nec sequitur hoc quiescit igitur est aptum natum moueri. sed sufficit quod prius erat aptum moueri. (Non oportet autem.) Tertia difficultas. Dicitur enim quod oportet mutatum quiescere in contrario idest in contrarium terminum et in ista queritur igitur quod dicitur motui: motus eius contrariatur motui uel patuit quanto huius: igitur idem a pluribus contrariatur. Respondet philosophus quod non est inconueniens

Tex.
co. 62.

Tex.
co. 62.

Tex.
co. 62.

Philosophorum

Idē pluribus contrariari v3 motū motui ⁊ quieti. ⁊ ad ppositiōē famofam. vñl tñ vñū est contrariū. dicitur q̄ illa est intelligēda simpliciter ⁊ eque p̄mo: quia nō est incōueniēs vñū plurib⁹ cōtrariari quodāmo. Et q̄ le em cōtrariat magno ⁊ paruo. qm̄ mediū inter p̄tra ria p̄trariatur extremis. nā ruberū cōtrariat albo ⁊ nigro ⁊ etiā equale magno ⁊ paruo. ⁊ p̄ter quies medi ans inter sanationē ⁊ egroratiōē cōtrariat viriqs il lozū. cōtraria igit extrema cōtrariant simpliciter ⁊ per se p̄mo: vt albū ⁊ nigrū: calidū ⁊ frigidū: motus sur sum ⁊ motus deorsum. mediū aut inter alia cōtrariat quodāmodo ⁊ p se nō p̄mo viriqs extremoz. Necesse est igit accipere aliquid cōtrariari plurib⁹. s. quie tam motibus cōtrariis. ⁊ cōsequēter nullos motos cō trarios neqz aliquas mutatiōes oppositas posse inui cem cōtinuari. l. e. li. Non oportet aut turbat q̄ idē plurib⁹ erit cōtrariū vt motus ⁊ motui ⁊ statui qui est in p̄trariū sed hoc solū est accipere qd̄ opponit quod ammodo ⁊ motui ⁊ quieti motus p̄trariū sicut equa le ⁊ mēsurabile excellēt ⁊ et qd̄ excellit idēst magno ⁊ paruo (⁊ q̄ nō cōtingit simul oppositos neqz motos neqz mutatiōes esse) in eodem.

Notandum fm̄ cōmentatorē cōmen to. 62. q̄ (modus fm̄ q̄ motus est cōtrariū motui est alius a modo fm̄ q̄ mo tus est cōtrariū quieti: ⁊ equale est cōtrariū magno ⁊ paruo fm̄ hoc q̄ cōtrarietas que est inter equale ⁊ nō equale est vna. ⁊ similiter videt esse omnibus medijs cū extremis.) Tūbil igit eodē modo cōtrariat plurib⁹ sed diuersimode nō est incōueniēs: ⁊ ex hoc cōcedit q̄ motus quatuor p̄triat duob⁹ p̄positiue ⁊ duob⁹ p̄triat iue. Motus em̄ terre deorsum p̄triat motui terre sur sum p̄triat termino ⁊. ⁊ motui ignis deorsum p̄triat te fm̄ nām. ac etiā dēit⁹ istoz motū vt patuit. s. h⁹.

Sed dubitatur quia dicit philo sophus p̄mo me taph. q̄ cōtraria sunt que posita sub eodē genere ma xime a se distāt: sed in eodē genere nō est nisi vna max ma distātia: igit in eodē genere nō est nisi vna p̄trietas. Itē equale opponitur relatiue equali sicut simile simili per arist. in p̄dicamētis ⁊ quinto metaph. igitur non opponit magno ⁊ paruo. Ad p̄mū dicit q̄ arist. diffinitibi cōtraria simpliciter ⁊ nō p̄triat fm̄ qd̄. Ad secundū respōdetur q̄ equale dupliciter sumit v3 posi tiue ⁊ p̄triat iue. si accipit p̄positiue sic nō opponit ma gno ⁊ paruo sed equali eo modo quo vñū correlati uoz opponit alteri. si p̄triat iue sic opponit magno ⁊ paruo vt asserit p̄bus p̄mo metaph. quare ⁊. Qd̄ aut in generatiōe. Quarta difficultas q̄ motus cō trariū nō possunt inuicē p̄tinuari est ratio ex eo quia ali quid simul moueret motibus p̄triat qd̄ est incōueniēs. modo nullū incōueniēs videt sequi ex hoc q̄ mutati ones oppositē indiuisibiles cōtinuent. Rñdet p̄bus q̄ magnū incōueniēs sequit si generatio ⁊ corruptio in uicem cōtinuent: qm̄ dato illo sequit q̄ deus ⁊ natura aliquid facit frustra v3 illud quod generatur ⁊ subito dum est genitū corrūpitur sic q̄ nō manet per tps. ⁊ si cut arguitur de generatiōe ⁊ corruptiōe q̄ nō p̄nt in uicem cōtinuari ita de omnibus alijs mutationib⁹ indi uisibilibus. De ratiōe em̄ p̄biē est q̄ illud qd̄ inuenitur in aliquib⁹ inueniatur in omnibus p̄similib⁹. Sicut igitur est naturale q̄ sit dare quietē mediā inter generatiō nem ⁊ corruptiōē: ita est naturale ⁊ philosophicū q̄ sit dare quietē mediā iter omēs mutatiōes oppositas.

l. e. li. Quod aut in generatiōe ⁊ corruptiōe penitus in cōueniens esse videbit si factū mox idēst subito (neces se est corrūpi ⁊ nullo tempe permanere: quare ex his vtiqz fides alijs fiet). s. mutationibus (philosophicū em̄ est q̄ se habet in omnibus.)

Notandum q̄ cōmentator cōmento. 63 dēducit tria incōuenientia ex illa ppositiōe: Res statim cū est genita corrūpitur. P̄mū incōueniēs est illud: Generatiū nō habet esse in actu qm̄ existens tñ per instans nō habet esse in actu sed in potētia tanq̄ tendens ad vltiorē terminū motus em̄ est actus entis in potētia fm̄ q̄ in potētia tercio huius. ⁊ q̄ illud sit incōueniēs manifestum est: quia generatio terminat ad ens in actu. s. ad formā ⁊ ad compositū substantiale. Secundū incōueniēs q̄ natura agit ociose. nā generatio est materie ad formā ⁊ quodlibet qd̄ trāsmutatur desinat quiescere in termi no trāsmutatiōis frustra igit agit natura si postq̄ res est generata nō durat per tēpū. frustra em̄ apponit na tura tantū tempus in motu si effectus eius esse non ha bet nisi per instās. Tertiū incōueniens q̄ necessario tollitur omīs generatio. nā cum generatio terminet ad esse in actu si statim cū res est genita corrūpa nō erit res in actu ⁊ cōsequēter neqz generatio. ⁊ si nō erit ge neratio substantialis nō etiā erit generatio accidentalis: qm̄ generatio accidentalis est propter generatiōē sub stantialem.

Contra p̄dicta arguitur aliqua rem du rare tñ per instans: qm̄ in motu locali tam sup̄ficies que acquirat q̄ vbi pueniēs ab il la durat tñ per instās: loquēdo de vbi ⁊ sup̄ficie i po tentia ⁊ nō in actu terminatē totū motū. Similiter ra dius solaris ingrediēs domū per fenestrā nō durat ni si per instās: sicut neqz aspectus solis ad eundē punctū domus durat nisi per instās: aliter radius transiret de subiecto in subiectū: aut nō depēderet a corpore lumi nofo in fieri ⁊ in facto esse quo ⁊ quodlibet est falsum. Item nō incōuenit q̄ termini qualitatiū ⁊ q̄nitatiū du rent tñ per instās per applicatiōē agēis ad passum statim incipientis agere post generatiōē taliū terminio rum igitur ⁊. Respōdet cōcedendo q̄ aliqua res du rat solū per instās: nec hoc est contra determinatiōez philosophi: quia p̄bus loquitur de reb⁹ que generā tur per verū motū ⁊ verā generatiōē terminantē alte ratiōē: qd̄ nō cōtingit de aliquo nominato ⁊. Vult ergo p̄bus q̄ si aliquid generatur per verā generatiōē terminatē alteratiōē p̄cedentē ⁊ postea corrūpit per verā corruptiōē etiā terminatē motū ⁊ tales mu tatiōes nō possunt inuicē cōtinuari: sed necessario iter illas dat tps mediū. p̄pterea res que generatur neces sario durat per illud tempus.

Quoniam contingit. Tertia cō clusio. Nullus mo tus localis alius a motu circulari est cōtinuus ⁊ perpetuus. Pro demonstratiō ne huius conclusio nis p̄bus facit duo: qm̄ p̄mo p̄mittit vñā distīctiōē. se cundo exequitur de

Te
cō. 6

Libri octauus.

Intento ibi. (Quod autem fertur). Distinctio est ista q^d omnis motus localis est circularis aut rectus: aut mixtus ex recto et circulari: h^{ic} distinctio est manifesta qm̄ continuitas mot^{us} localis est ex cōtinuitate spatij: vt est probatū quarto hui^{us} et velocitas in motu locali habet attendi penes lineas descriptas ab aliquo pūcto cōrporis motū vt est ostēdūz sexto et septimo hui^{us}: sed omnis linea est recta vel circularis aut cōposita ex recta et circulari: igitur oīs motus localis est rect^{us} vel circularis aut mixtus ex illis: cū autēz motus sit act^{us} mobilis in quatuor mobile ex determinatis tertiū huius: sequitur q^d oīs motus localiter mouet^{ur} motu circulari aut motu recto aut motu mixto ex recto et circulari. Ex ista distinctione infert^{ur} p^{ri}mo: q^d si motus rectus nō pōt esse cōtinuus et perpetuus q^d nec etiā motus mixtus ex recto et circulari: p^{ro}bat^{ur} si enī motus rectus nō potest esse cōtinuus et perpetuus: hoc est rōne reflexionis necessaria discōtinuatis motus vt videb^{it} sed motus mixtus ex recto et circulari necessario est reflexus: igitur et mīnor est clara: qm̄ sicut mot^{us} corde qui ē ab a. in b. et ite rum ab eodē b. in a. est reflexus redeundo per corda ita redeundo p^{er} arcus. L. c. li. (Qm̄ cōtingit quide^m esse infinitū motū vnū existēz et cōtinuū: et hic est circularis nō autēz motus localis. nec dicemus: oē quidē enī mouet^{ur} q^d fertur aut circulariter aut fm̄ rectitudinē aut mixtū: quare si nec illo^{rum} alter cōtinuus est. v^{er}o rectus neq^{ue} ex vtriusq^{ue} possibile est cōpositum esse cōtinuum et perpetuum.

Notandum fm̄ cōmētatozē cōment. 64. q^{uo}d motū esse mixtum ex motu recto et circulari pōt tripliciter intelligi: p^{ri}mo q^{uo}d neuter illoz sit vincens aut victus sicut ē motus factus sup^{er} arcū et corda: et sic bene sequit^{ur}. mot^{us} rectus nō pōt esse cōtinuus et perpetuus: igitur nec mot^{us} mixtus ex recto et circulari: patet consequentia: quia si motus mixtus ex recto et circulari pōt esse cōtinuus et perpetuus aut igitur rōne recti vel rōne circularis: nō ratione recti: quia repugnat antecēdēti: neq^{ue} ratione circularis: quia repugnat supposito: quoniam tunc circularis esset vincens et rectus esset victus. ¶ Secūdo potest intelligi motum illum esse cōpositū ex recto et circulari sic: q^{uo}d motus rectus sit vincens et circularis victus: et sic itēz illa consequētia est bona. motus rectus nō potest esse cōtinuus et perpetuus: igitur nec mixtus ex recto et circulari: q^{uo}d ex opposito consequentis sequitur oppositum antecēdētis: tunc enī motus rectus est vincens quādo magis denominatur rect^{us} q^{uam} circularis et tunc est victus et circularis vincēs quādo magis denominatur circularis q^{uam} rectus. ¶ Tertiū pōt intelligi motum illū ēē mixtū ex recto et circulari: sic q^{uo}d circularis sit vincens et rect^{us} sit victus: et tunc est difficile vide^{re} reistā consequentiaz esse bonā: motus rectus nō potest esse cōtinuus et perpetuus: igitur nec mixtus ex recto et circulari: sed bonitas illius consequentis pōt sic proba^{ri} inquit cōmētatoz^{is} si aliquis motus mixtus ex recto et circulari pōt esse cōtinuus et perpetuus: et omnis potentia aliq^{uando} exibit ad actū: igitur aliquādo erit aliq^{uando} motus mixtus ex recto et circulari cōtinuus et perpetuus q^{uo}d est falsum cū talis motus nō inuenietur in sp^{he}ra elemento^{rum} neq^{ue} in sp^{he}ra cōrporum celestiu^m. (Q^{uo}d autē fertur). Ista distinctio p^{ri}missa arguit p^{ri}mo conclusionē dupliciter: et p^{ri}mo sic nullus motus rectus potest esse cōtinuus et perpetuus: igitur nullus motus mixtus ex recto et circulari pōt esse cōtinuus et perpetuus

patet consequentia ex correlario distinctionis p^{ri}missae tunc sic: nullus motus rectus pōt esse cōtinuus et perpetuus: nec aliquis mixtus ex recto et circulari pōt esse cōtinuus et perpetuus: igitur nullus motus localis alius a motu circulari pōt esse cōtinuus et perpetuus: p^{ro} sequentia: q^{uo}d omnis motus localis est rectus vel circularis aut mixtus ex recto et circulari vt suppositus est in distinctione p^{ri}missa: antecēdēs autē p^{ri}ncipales: vide licet q^{uo}d nullus motus rectus et perpetuus: arguit p^{ri}mo: sic nullus motus rectus pōt esse perpetuus nisi reflexctatur et cōponatur ex motibus cōtrariis: sed nulli motus cōtrarij possūt inuicem cōtinuari: igitur nullus motus rectus pōt esse cōtinuus et perpetuus sic q^{uo}d si est cōtinuus nō est perpetuus: et si est perpetuus nō est cōtinuus: p^{ri}ma pars antecēdētis declaratur: q^{uo}d enī motus rectus nō possit esse p^{er}petuus nisi reflectatur motus est de se: ex quo nō potest esse linea recta infinita vt ostensum est tertiū huius: et q^{uo}d talis motus p^{ro}ponatur ex motibus cōtrariis arguit^{ur} qm̄ cōtrarietas motuū h^{ab}eat^{ur} di penes cōtrarietate terminoz^{um} ad quid: s^{ed} signatio q^{uo}d buscūq^{ue} duob^{us} motib^{us} reflexis localibus termini ad quid illoz sūt cōtrarij: igitur signatio q^{uo}d buscūq^{ue} duob^{us} motib^{us} localib^{us} reflexis illi sūt cōtrarij: et p^{er} cōsequēs motus cōpositus ex illis cōponitur ex motib^{us} cōtrariis: tenet consequētia cū maior ex determinatis tertiū huius: et minor probatur: nā differētie locis sūt. 6. v^{er}o sursum et deorsuz ante et retro dextrū et sinistrū: quarum sūt tres cōtrarietates: p^{ri}ma est inter sursum et deorsū. secūda inter ante et retro: tertia inter dextrū et sinistrū: igitur oīs motus localis rectus ē ad aliquā istaz differētiarum loci: et omnis duo recti reflexi sūt cōtrarij: patet consequētia: q^{uo}d oēs tales duo sunt inter terminos cōtrarios. Si igitur motus sursum cōtrariat^{ur} motui deorsum et motus q^{uo}d est in ante cōtrariatur motui q^{uo}d est in retro: et motus q^{uo}d est in dextrum cōtrariatur motui q^{uo}d est in sinistrum et nunq^{uam} sit motus rect^{us} reflexus d^{um} fiat aliquis istoz modo p^{ro}pter: igit^{ur} oīs motus rect^{us} reflexus cōponitur ex motibus cōtrariis q^{uo}d erat probandum. L. c. li. (Quod autē fertur fm̄ rectuz et sinistrū). I. s^{ed} magnitudinē finitaz nō feratur cōtinue et p^{er} tēpus infinitum: manifestū est sic reflectitur enī motus rectus reflexum aut mobile fm̄ rectū p^{ri}arios mouet^{ur} motus. cōtrarius enī fm̄ locuz est qui est sursum et q^{uo}d est deorsuz: et qui est ante et qui est retro: et qui est ad sinistrū et q^{uo}d est ad dextrū: loci enī cōtrarietates hec sunt. ¶ Probata p^{ri}ma parte antecēdētis: v^{er}o q^{uo}d nullus motus rect^{us} potest esse p^{er}petuus nisi reflectatur et cōponatur ex motibus cōtrariis: p^{ro}bat^{ur} secūda pars eiusdē antecēdētis. s^{ed} q^{uo}d nulli motus cōtrarij possūt inuicē cōtinuari: nā ad cōtinuitatē motus et vnitatē malē motus tria requirūt^{ur} vt est ostēdūz quinto huius: v^{er}o vnitās materialis mobilis cuiusmodi est homo aut celum et vnitās materialis tēporis sic q^{uo}d tempus nō sit interruptum et vnitās materialis termini ad quē. s^{ed} formel substantial^{is} aut quantitatis aut qualitatis aut vbi: sed motuū p^{ri}ario rum termini ad quē sunt cōtrarij nō potentes inuicē cōtinuari: sicut neq^{ue} possunt facere vnum numero cū sint diuersarum specierum: igit^{ur} etiam motus cōtrarij non possūt inuicem cōtinuari. L. c. li. (Quod autem est vnus et cōtinuus motus p^{ri}us diffinitus est. s^{ed} in quito: et q^{uo}d qui est vnus mobilis: et in vno tēpore et indifferēt^{is} fm̄ spēm. i. non habente differētiā specificā: tria enī erāt: q^{uo}d mouet^{ur} vt homo aut deus. i. celum: et quādo vt tēps: et tertiū in quo. s^{ed} terminus ad quē: hoc

Phisicorum.

autem est locus si est motus ad vbi: aut passio si est motus ad qualitatē: aut species si est motus ad substantia: aut magnitudo si est motus ad qualitatē: contraria autem differunt spē et nō vni sunt: lo ci autē hec dicte differētie contrarie sunt et diuersarum specierum. ¶ Dubium vnum circa dicta soluit phisus: dictus enī est qd nulli motus recti reflexi possunt inuicē continuari. ¶ Contra ali- qui motus reflexi facti super lineaz circularē pnt inui- cē continuari: igit ē facti super lineaz rectam: patet cōse- quentia: quia non apparet rō diuersitatis: et antecedēs declaratur: nā sicut in linea recta motus qui sunt ab .a. in .b. et e contra ab ipso .b. in .a. sunt moti reflexi: ita in li- nea circulari motus qui sunt ab .a. in .b. et iterum .a. b. in .a. debent esse motus reflexi: constat autē tales eē cō- tinuos: quoniam motus celi: quorum vnus est ab ori- ente in occidentē et alius est ab occidente in orientē inui- cem continuatur vt notū est. Respondet phisus qd nulli motus locales reflexi possunt inuicē continuari siue si- ant super lineam rectam siue super lineam circularē: qm nulli motus contrarij possunt inuicem continuari vt probatum est: sed omnes motus reflexi locales sūt cō- trarij siue fiant per lineam rectam siue circulearem: igit- ur et c. secūda pars antecedentis arguitur a signo: nāz illi motus sunt cōtrarij qui se impediunt in via et faci- unt mobilia sistere et paulare: sed oēs motus locales reflexi per quancūqz lineaz fiant se impediunt in via si fiat simul et faciūt mobilia sistere et paulare: igit et c. patet cōsequētia cū maior: qz contraria se impediunt et cōtrāpūnt: ideo enim motus sursum et motus ad lat⁹ non sunt motus cōtrarij: qz nō impediunt. minor autē est: de se nota: qm si aliqd mobile moueat sup lineā re- ctam ab .a. in .b. et aliud per eandem lineam .a. b. in .a. necessario obuiabunt sibi in via et se impediunt et vnū eorum faciet alterum quiescere: similiter si esset vna li- nea circularis .a. b. c. et fierent duo motus reflexi: quo- rum vnus esset ab .a. in .a. per .b. c. et alius esset ab .a. in .a. per .c. b. indubie isti motus essent contrarij: quia se impediunt in via: quoniam mobile transiens per .b. in .c. et mobile transiens per .c. in .b. se inuicem impediunt: et vnum eorum aliud faceret sistere et paulare: ex quo nō est possibilis penetratio corporū: motus autē celi ab oriente in occidentē et motus eiusdem ab occidente in orientē inuicem continuatur neqz sunt motus reflexi: qz nō sunt ab eodem in idem per eandem viam: cum mo- tus qui est ab oriente in occidentē fiat per meridiem et motus qui est ab occidente in orientē fiat per septētrio- nem. Vbi ergo describatur vnus circulus .a. b. c. d. sic qd .a. c. sint puncta opposita et .b. d. sint puncta opposi- ta non contrariatur motus qui est ab .a. in .c. p. b. mo- tui qui est ab eodē .c. in .a. per .b. quia se impediunt neqz possunt inuicē continuari. Lege litteram. ¶ Signum au- tem qd motus contrarius est qui est ab .a. ad .b. et qui est ab ipso .b. ad .a. quia stant et repaunt adinuicem si simul fiant et in circulo: similiter vt qui est ab .a. in .b. et qui est ab .a. in .c. .i. vt motus qui est ab .a. in ipsum .a. per .b. contrariatur motui qui est ab .a. in .a. per .c. si stant enim et se impediunt et si continui sint et non fiat reflexio nō se impediunt ppter id qd contraria se se co- rumpunt et prohibent adinuicem: sed non motus qui est in lat⁹ opponit ei qd est sursum: qz non sunt moti? 227.

¶ Commentator com-
mento .64. mouet vnum

Notandum

dubium: quoniam dictum est qd non solum motus re- flexi super lineam rectam contrariantur inuicem: sed etiam super lineam circulearem cum primo celi philo- sophus determinauerit oppositum: videlicet qd motus circulari nullus motus contrarius ē alioquin motui celi aliquis posset esse motus contrarius: quod est fal- sum: quoniam tunc corpora celestia possent inuicem contrariari sicut alia corpora simplicia: v3 aqua et ignis. ¶ Respondet Commentator di. qd motum esse contrarium motui intelligitur dupliciter: scilicet contra- rietate subiecti et contrarietate modi procedendi. Pri- mo mō nō contrariatur motus aliquis motui circula- ris: sed bene secundo modo: scilicet quo ad modū pro- cedendi duorum mobilium se impediendum in via. Sed ista responsio est dubia: quoniam tunc motus duorum ignium: quorum vnus est sursum et alter de- orsum non magis contrariarentur qd duo motus cir- culares nisi per subiectum. Commentator intelligeret spatium: quia spatium in motu circulari non est inter terminos contrarios sed bene in motu recto: dicatur ergo qd Aristoteles solum probat primo celi qd motui circulari non contrariatur per se aliquis motus: quo- niam tunc motui celi contrariaretur aliquis motus qd est falsum cum quo stat qd aliqui motui circulari con- trariatur per accidens aliquis motus: quia enim cui- libet motui sursum contrariatur aliquis motus deo- rum: et e contra: aliqui autem motui circulari contraria- tur aliquis motus circularis et aliqui motui circulari non contrariatur aliquis motus: ideo accidit motui circulari qd sibi contrariatur aliquis motus: non autēz accidit motui recto.

Contra predicta arguit: et pri- mo qd moti diuersarum specierum possunt inuicem continuari: scilicet motus rectus et motus circularis: quia linea recta et linea circularis possunt inuicē continuari: igitur per idem motus rectus et motus circularis: patz consequē- tia: quia motus rectus sit super lineam rectam et moti? circularis super lineam circulearem et sunt diuersarum specierum linea recta et circularis. Fin philosophum septimo huius: antecedens patet: quia sicut continuan- tur inuicem tres linee recte facientes triangulū ita ope- meter et linea semicirculi. ¶ Secundo arguitur qd mo- tus contrarij inuicem continuantur: quia motus celi ab oriente in occidentē et ab occidente in orientē inui- cem continuantur et illi sunt contrarij: igitur et c. patet consequentia cum maior: et minor arguitur: quoniam ante dextrum et sinistrum sunt differentie contrarie per Aristotelem in littera: sed orientē est dextrum celi: et oc- cidens sinistrum per eundem secundo celi: igitur et c. ¶ Tertio arguitur qd motus contrarij non se impedi- unt in eadem linea recta ponendo qd lancea proiciat- ur sursum in cuius summitate sit musca incipiens descē- dere versus alterum extremum lancee: et arguitur sic: motus sursum et motus deorsum non se impediunt in eadem linea recta et motus sursum contrariatur mo- tui deorsum: igitur et c. patet consequentia cum minori per Aristotelem in littera: et maior est euident: quia in casu isto musca simul mouetur sursum et deorsum. ¶ Quarto arguitur qd motus contrarij facti in eadez linea circulari non se inuicem impediunt: quoniam sol simul mouetur ab oriente in occidentē et ab occidente in orientē vt testatur philosophus secundo celi: et qd il- li sunt motus contrarij ostensum est: quia sunt ad termi-

Libro octauus.

nos contrarios. ¶ Ad primum dicitur negando consequentiam: quia licet motus rectus fiat super lineam rectam: et motus circularis super lineam circula- rem: tamen inter tales duos necessario cadit quies media: ut probabitur in secunda ratione: linea autem recta et li- nea semicirculi possunt inuicem continuari: quia licet sint diuersarum rationum secundum formam: tamen sunt eiusdem rationis secundum subiectum et materiam: quoniam et si re- ctitudo et curuitas sunt diuersarum rationum: tamen li- nee subiecte illis sunt eiusdem speciei specialissime.

¶ Ad secundum dicitur quod licet termini indiuisibi- les illorum motuum sint contrarii: non tamen termi- ni ad equales motibus: quoniam linea ab oriente in occidentem non contrariatur linee ab oriente in ori- ens: neque modi procedendi inuicem contrariantur cum non sint reflecti formaliter neque equivalenter. ¶ Ad tertium dicitur secundum Egidium et Burleum: quod si motus lancee et musce sunt eque veloces: musca non ascen- dit neque descendit: si autem motus lancee sit velocior tunc musca simpliciter ascendit: videlicet ratione vni- uersi et secundum quid descendit: secundum rationem lancee: si vero tardius mouetur lancea: tunc musca simpliciter descen- dit et nullo modo ascendit: dicunt ergo quod non est in- conueniens moueri duobus motibus contrariis: vno simpliciter et alio secundum quid ut in casu quo lan- cea velocior ascendat quam musca descendat. ¶ Item so- let dici quod non est inconueniens aliquid moueri moti- bus contrariis: vno per se et alio per accidens: sicut patet de homine moto in nauem in partem contrariam et sic dicitur de musca quod mouetur deorsum per se et sur- sum per accidens ad motum lancee. ¶ Sed dicatur in casu isto quod illi motus non sunt contrarii: licet enim motus qui est a centro mundi et motus qui est ad cen- trum mundi per lineam rectam sint contrarii: non ta- men motus qui est a centro mundi et motus qui est ad extremum lancee sunt contrarii: ideo si motus lancee est velocior quam motus musce: dicatur quod musca simpli- citer ascendit non per se sed per accidens: et quod nec per se neque per accidens descendit quo ad totum vniuersum: sed bene descendit quo ad extremum lancee.

¶ Ad quartum conceditur quod sol mouetur ab orien- te in occidentem et contra: sed illi motus non sunt con- trarii: quia sol mouetur ab oriente in occidentem super polos mundi: et ab oriente in orientem super polos zodiaci: ex quo sequitur quod non mouetur illis motibus super eandem lineam circula rem: sicut neque eisdem mo- tibus mouetur ad eundem punctum orientis neque ad eundem punctum occidentis. (Maxime autem). Ista est secunda ratio quam Aristoteles facit ad conclusio- nem scilicet inter quoscumque motus reflexos cadit quies media: igitur nullus motus alius a motu circulari po- test esse continuus et perpetuus: et per maxime motus rectus: patet consequentia: quia omnis motus alius a motu circulari est rectus aut mixtus ex recto et circulari per distinctionem datam: si est rectus et perpetuus ille non est continuus ex quo cadit quies media: si est mixtus ex recto et circulari: iste non est continuus et per- petuus: si motus rectus non est continuus et perpetuus ut patuit ex correlario distinctionis antedictae: ante- cedens autem philosophus dupliciter probat: et pri- mo per sensum: secundo vero per rationem ibi. (Quod autem necesse). Quam ad sensum manifestum est quod inter quoscumque duos motus reflexos cadit quies me- dia siue reflexio fiat in linea recta siue in linea circula-

ri: et si fiat in linea circulari siue fiat circulo siue secun- dum circumferentiam. Est enim differentia inter moueri circu- lo et secundum circumferentiam illud enim mouetur circulo quod mouetur super circumferentiam siue moueatur super partem tantum siue super totum: illud vero mouetur secundum circumferentiam quod mouetur super totum circumferentiam: ita reflexio facta in linea circulari potest fieri circulo vel secundum circumferentiam: si enim aliquid moueatur tantum super me- dietatem circuli: videlicet ab a. ad b. punctum: opposi- tum sibi et contra ab ipso b. ad a. ista reflexio fit cir- culo: si autem aliquid moueatur ab a. in a. per b. c. et iterum reflectatur veniens in a. per c. b. De reflexio est secundum circumferentiam: sicut ergo omne quod mouetur secundum circumferentiam mouetur circulo et non contra ita omnis reflexio facta secundum circumferentiam est reflexio facta circulo: et non conuerso: differunt igitur moueri circulo et moueri secundum circumferentiam aut reflecti circulo et reflecti secundum circumferentiam eo modo quo differunt ge- nus et species aut superius et inferiorius. ¶ Et quod hu- iusmodi reflexiones habeantur per sensum: quarum quietes cognoscantur per experientiam: manifestum est in motu animalis siue fiat per lineam circula rem siue rectam: experimur enim nos quiescere in puncto reflexionis: per tactum etiam cognoscimus quietem mediare in motibus reflexis pulsus: quorum vnus vocatur systoles et alter diastoles secundum medicos si etiam pila balneata proijciatur ad parietes et refle- ctatur cognoscimus per visum intercidere quietem me- diam: quoniam videmus parietem balneatum con- stat autem balneationem fieri non posse in instanti: quoniam balneatio includit tam motum localem quam motum alterationis: quorum nullus potest fieri in in- stanti secundum philosophum sexto huius. Lege li- teram. Maxime autem manifestum quod impossi- bile est continuum et perpetuum esse qui est in rectitu- dine motum: quia reflexum necesse est stare non so- lum in recta: sed et si secundum circumferentiam feratur: non enim idem est circulo ferri et secundum circumferentiam: est enim aliquando quidem conuerti. id est reflecti se- cundum partem tantum circuli quod mouetur: aliquan- do autem in idem veniens: unde motum est reflecti iterum secundum totum. Prima reflexio fit circulo: et secunda secundum circumferentiam.

Notandum secundum Commenta- torem commento se- xagesimo quinto: quod apparet sensu quod omnia mota eundo et reuertendo habent duas quietes: et hoc manifestum est in eis que mouentur motu voluntario scilicet in animalibus et in eis que mouentur natura- liter istis duobus modis ut pulsus: medici enim sin- gunt comprehendere sensu duas quietes: scilicet in si- ne systoles et diastoles. ¶ Et circa hoc mouet Com- mentator hoc dubium: si est manifestum sensum quod inter quoscumque motus reflexos cadit quies media: propter quid igitur Aristoteles laborat illud proba- re ratione. ¶ Respondet Commentator dupliciter primo quod non tantum per sensum est manifestum illud: sed per sensum et intellectum: sic quod sensus est testimonium intellectus et rationis: quia non per sen- sum cognoscimus generaliter inter omnes motus re- flexos esse quietem mediam: quoniam reflexio pote- rit esse tantum remota a sensu. quod per sensum non estimabitur quies media: sed creditur motus illos co- tinuari sicut contingit in proiectione lapidis vel sagi- tae.

Tex.
66.65.

Dubifcorum.

Ex.
65.

te. ¶ Secundo respondet Commentator: quod per sensum possumus illud generaliter cognoscere: videmus enim aliqua duo equiceleriter moveri: unum per lineam rectam et alterum per lineam reflexam: et quod mouetur per lineam rectam citius venire ad terminum suum: et ex hoc concludimus motum reflexe quiescere in medio: et licet inquit Commentator illud cognoscatur ad sensum: adhuc est adhibenda ratio ut causa talis quies cognoscatur et potest exemplificari finis Commentatoris: quoniam lunam eclipsari et tonitrua fieri sunt manifesta sensui: et tamen horum ratio et causa inuestigatur: noticia enim habita per sensum et rationem est magis certa quam noticia habita per sensum tantum aut per rationem tantum. (Quod autem necesse). ¶ Secundo arguit philosophus per rationem quod inter quoscumque motus reflexos cadit quies media premitens duas suppositiones: quarum prima est ista: omnis motus localis alius a motu habet principium et finem et medium: quod quidem est aliquo modo unum et aliquo modo duo: est enim unum numero et duo ratione in quantum est denominatus utriusque extremorum: quod quidem est manifestum tam in motu continuo quam in motu discontinuo: medium enim unum numero et subiecto est principium et finis respectu diversorum: est enim principium respectu ultimi extremi quod dicitur finis et finis respectu primi extremi quod dicitur principium. Lege litteram. (Quod autem necesse est stare et quiescere inter motus reflexos fides est certitudinis et evidentie non solum in sensu ut ostensum est: sed in ratione: primum autem: hoc est quod supponitur: tribus enim existentibus in motu principio medio et fine: medius ad utrumque comparatum utrumque est et unum numero: ratione autem duo. ¶ Secunda suppositio. quod medium in motu non semper consimiliter dicitur: quoniam aliqd est medium in actu et aliquod medium in potentia: medium in actu est illud quod discontinuat partes motus invicem: medium in potentia est illud quod continuat partes motus invicem: unde si debeat fieri aliquis motus super unam lineam rectam non dabitur medius in actu nisi diuidatur linea aut mobile quiescat recipiendo motum: quolibet enim istorum modorum daretur medium in actu faciens discontinuitatem in motu: quod quidem medium est principium et finis principium quidem posterioris motus et finis precedentis: verbi gratia ponatur quod. a. mobile moueatur. a. c. in. b. et quiescat in. b. deinde reuertatur ad. c. in casu isto. b. est medium in actu: medium quidem cum sit finis motus precedentis quiescat. a. c. in. b. et principium sequentis motus qui est ab eodem. b. in ipsum. c. In actu vero quia facti illos motus esse discontinuos cum in instanti medio non sit motus sed quies. Sed si motus. a. c. in. b. et contra esset continuus non diceretur. b. medium in actu: sed tantum in potentia: quoniam medio in actu mobile adest et abest in actu: sed ipsi. b. mobile. a. non adest nec abest in actu: quod declaratur: nam adest vel abesse alicui medio in actu esse in illo medio per tempus: constat autem quod si totus motus ab ipso. c. b. et ab eodem. b. in. c. esset continuus non esset mobile. a. in ipso. b. medio per tunc: sed tantum per instans: videlicet per illud instans quod diuidit totum tempus in quo fit totus motus. Lege litteram. (Amplius aliud est medium quod est potentia et quod actu: quare recte motus facti supra magnitudi-

nem medium quod infra est terminorum quodlibet finem: potentia quidem medium: actu autem non est nisi si diuidat hanc magnitudinem aliquis et stans iterum ceperit moveri: sic autem medium principium fit et finis: principium quidem posterioris: finis autem primi motus: dico autem). idest expono si quod fertur. a. mobile stet in. b. et iterum feratur in. c. Cum autem continue. idest motu continuo: feratur neque factus esse neque abesse. idest non adest neque abesse in actu: possibile est. a. secundum. b. signum: sed solum esse in nunc in tempore autem nullo preter id quod ipsum nunc est diuisio in toto. idest. a. non est in ipso. b. in aliquo tempore ad eam: sed tantum in eo instanti quod diuidit totum tempus totius motus. ¶ Istis suppositionibus premissis philosophus sic arguit: si. a. mouetur de. c. in. b. et iterum reuertatur de. b. in. c. oportet quod in termino reflexionis adest ipsi. b. et iterum ex quo reflectitur oportet quod ab sit et recedat ab ipso. b. sed impossibile est quod. a. simul adest et ab sit ipsi. b. igitur in aliquo instanti. a. est in. b. et in aliquo alio separatur. a. b. sed inter omnia duo instantia cadit tempus medium: igitur inter instans in quo. a. est in. b. et instans in quo separatur vel incipit separari ab ipso. b. est tempus medius: sed in illo tempore quiescit. a. i. b. quiescit in omnibus instantibus intermediis cum sit eadem ratio in omnibus ex quo quiescit in instanti in quo adest: et in instanti in quo abest: igitur. ¶ Lege litteram. (Si autem concedatur aliquis adest et abesse ipsum. a. ipsi. b. sicut est concedendum semper stabit. a. quod fertur). idest ipsum. a. quiescit per tempus in. b. Impossibile enim est. a. simul adest in. b. et abesse: in alio ergo et in alio signo temporis). idest instanti adest et abest ipsi. b. tempus utique est quod in medio talium instantium: quare quiescit. a. in. b. in illis instantibus: similiter autem et in alijs signis instantaneis intermedijs: eadem enim ratio in omnibus. ¶ Et confirmatur ponendo quod magnitudo reflexa sit. a. b. c. sic quod aliquod mobile incipiat moueri ab. a. et moueatur ad. b. deinde reflectatur et moueatur ad. c. et arguitur sic: mobile signatum quiescit per tempus in. a. ex eo quia. a. est principium motus in actu et quiescit in. c. per tempus quia. c. est finis motus in actu: sed. b. cum sit medium in actu est principium et finis in actu per primam suppositionem et secundam: igitur id mobile quiescit per tempus in. b. si igitur inter hos motus reflexos cadit quies media temporalis per idem inter quoscumque alios motus reflexos locales siue fiant super lineam rectam siue curuam erit quies media. Lege litteram. (Cum viatur). a. quod fertur ipso. b. medio et principio et fine necesse est stare propter id quod duo facit in actu scilicet principium et finem: sicut utique si et intelliger aliquis principium in actu et finem in actu seorsum: sed ab. a. quidem signo absuit principio in actu in quo quiescit per tempus et in. c. autem affuit cum perficiat motum et stet per tempus in. c. igitur per idem quiescit et stetit per tempus in. b.

Dubitatur contra rationes philosophi quia eodem argumento contingit probare quod non potest dari motus continuus localis: quoniam quocumque dato et signato. b. medio puncto: probatur quod mobile quiescat in. b. per tempus: quia aliquando adest et abest ipsi. b. et non simul adest et abest: igitur tempus medium inter instans in quo adest et in-

Libri octauus.

stans in quo abest. Respondetur negando consequentiam: quia in motu reflexo. b. punctus est medius in actu: et in motu continuo est medium in potentia: ideo cum medium in potentia continet motum: et medium in actu discontinuet: ideo in motu continuo non assignatur quies media: bene autem in motu discontinuo cuiusmodi est motus reflexus.

Contra dicta arguitur probando quod inter motus reflexos non contingit dare quietem mediam: hoc qui busdam casibus: quorum primus est ponendo quod motus moueatur ab a. in b. in una hora adequate et in fine horae in quo motus non mouetur. Plato incipiat moueri ab eodem b. in a. et patet quod illi sunt motus reflexi inter quos non datur quies media: scilicet temporalis ad modum loquendi philosophi. Secundus casus est ponendo quod motus moueatur in naui quiescente ab oriente versus occidentem in hora sic: quod in fine horae quando motus definit moueri naui incipiat moueri ab occidente versus orientem: et patet quod motus in his duabus horis mouetur motibus reflexis inter quos non datur quies temporalis media. Tertius casus est de pila proiecta in terram quiescentem aut sursum: cum enim reflectitur pila reperiens a terra non apparet causa propter quam aliquo tempore debeat quiescere in contactu terre: et postea moueri: similiter quando proiectur sursum non apparet causa propter quam in aliquo puncto aeris quiescat per tempus: et postea moueatur: cum inter instans quo primo definit moueri sursum: et instans quo incipit moueri deorsum habeat continue proportionem maioris inequalitatis supra medium resistens sicut post. Quartus casus est de faba proiecta sursum contra molare descendens seu de lapillo proiecto contra turrin cadentem quoniam queritur si in puncto reflexionis quiescat faba aut lapillus per tempus aut non: si non: igitur non inter quoscumque motus reflexos cadit quies temporalis media: si scilicet faba facit magnum molare et lapillus magnam turrin per ipsos quiescere: quod est inconueniens. Ad primum respondetur secundum commentatorem quod Aristoteles loquitur de motibus reflexis eiusdem mobilis: constat autem quod motus et Plato sunt diuersa mobilia: quorum nulla posset moueri reflexe ex voluntate absque quiete temporalis media. Ad secundum dicitur consimiliter: quod Aristoteles loquitur de motibus reflexis inexistentiis eiusdem mobili: modo et in casu isto unus istorum motuum inest foris: alius autem inest naui: neque inconueniens quod aliquid mobile moueatur motibus reflexis absque quiete media temporalis: quorum uno mouetur per se et altero per accidens: philosophus autem intelligit de ambobus per se existentibus in eodem mobili. Ad tertium dicitur quod Aristoteles intelligit de motibus reflexis: quorum nullus provenit ab extrinseco in puncto reflexionis: terra autem reperiens est motor extrinsecus: cum autem mouetur sursum non inueniens obstaculum a quo reperiatur: dico quod quiescit per tempus: nam in instanti definitionis motus ascensus versus impellens lapidem sursum est tante potentie quante est grauitas pile et immediate post illud instans est minoris potentie: non tamen propter hoc descendit lapis seu pila: quia resistentia aeris una cum virtute motiva sursum est maior quam sit potentia descendens grauitatis: ideo stat et quiescit

tantum in aere quousque tota resistentia est maior vel equalis: cum vero incipit minuari: tunc pila incipit descendere. Ad quartum sunt multi modi respondendi: prima responsio est communis: videlicet quod in descensu molaris aut turrin pellitur aer deorsum qui inueniens fabam aut lapillum impedit motum sursum: non tamen trahit deorsum: ideo quod libet illoz quiescit per tempus antequam tangat molare aut turrin cadentem. Ista responsio habet instantiaz ponendo quod aer tanto impetu moueatur: et sit ita fortis quod sufficiat trahere deorsum fabam et lapillum licet forte non tanta velocitate quanta molare aut turrin: aut ponatur quod molare non descendat neque incipiat descendere nisi in illo instanti in quo faba debet tangere ipsum: et idem dicatur de turrin: sic non habet locum fantasia de aere moto. Secunda responsio est Egidij dicentis quod inter illos motus non est quies media: neque instantia contradicit philosopho quia ipse loquitur de mobili quod mouetur per se et ante quam post reflexionem modo faba et lapillus post reflexionem continue mouetur per accidens: videlicet ad motum turrin aut molaris. Tercia responsio etiam posset impediri: quoniam non est verum: quod inter illos motus non sit aliqua quies: licet enim non sit quies temporalis: tamen est quies instantanea: aliter tam faba quam lapillus mouentur in illo instanti contactus: et consequenter continuarentur inuicem motus sursum et deorsum: quod est contra determinationem Aristotelis hic. Est etiam dubium quomodo lapillus motus deorsum dicitur moueri per accidens: licet moueatur ab extrinseco: quia mouetur partim ab intrinseco secundum inclinationem propriam: quando etiam mouetur sursum dicitur moueri per se non obstat quod moueatur ab extrinseco violenter. Tertia responsio est Burlei dicentis quod inter illos motus est quies instantanea non temporalis. Et ad philosophum dicentem quod inter quoscumque motus reflexos cadit tempus medium in quo mobile quiescit. Respondet quod illud est intelligendum sine impedimento: videlicet ratione obstaculi ut quando pila proiecta in terram quiescentem: aut ratione motoris extrinseci in contrariis motibus: ut si terra moueretur contra pilam: aut molare contra fabam: aut turrin contra lapillum. Ista responsio saluat philosophum: quo ad motum localem: sed non quo ad alios motus: quoniam philosophus vult generaliter inter quoscumque motus contrarios et reflexos esse quietem mediam temporalem: siue fuerit motus ad vbi: siue ad formam: ita ad quantitatem quam ad qualitatem quam ad substantiam: hic autem asserit duos motus reflexos ad formam immediatos esse absque quiete media temporalis: ubi non est aliquid impediens quietem temporalem. Quarta responsio dicit quod inter quoscumque motus reflexos est per se quies temporalis media: et huius est intentio philosophi: quoniam ea que sunt per se acceptanda sunt in scientia speculativa: ea que sunt per accidens relinquenda: ideo dicta Aristotelis sunt intelligenda per se et non per accidens. Si igitur inter aliquos motus reflexos non est quies temporalis media: hoc est per accidens ratione alicuius motoris extrinseci impediens quietem temporalem: ideo Aristoteles in sua demonstratione nunquam facit mentionem nisi de uno mobili eunte ab uno termino ad alium terminum: iterum redeunte ad primum

Philosophorum.

terminum vel ad alium modo retrogrado et reflexo in motu recto et in motu circulari. Commentator autem loquitur de motibus naturalibus aut voluntariis excludendo motorem extrinsecum in puncto reflexionis. Inter quoscumque igitur motus reflexos est per se quies ipsa media licet aliqui per accidens non sit quies media mensurata tempore absolute tamen est necessaria quod inter quoscumque motus reflexos sit quies instantanea. Et si allegatur philosophus sexto libri dicens quod non datur motus neque quies in instanti. Respondetur quod loquitur ibi de motu et quiete stricte iuxta determinationem quinti philosophorum ponentis motum tantum in tribus predicamentis: videlicet in quantitate qualitate et ubi ubi autem loquitur de motu et quiete large secundum determinationem tertii huius ponentis in quatuor predicamentis motum: videlicet in substantia quantitate qualitate et ubi ubi igitur datur aliquis motus mensurabilis in instanti ita et aliqua quies et c.

Ex.
60.66.

Vnde ad

dubitationem. Ex distinctione data de medio in actu et medio in potentia philosophus soluit unum dubium possibile heri circa dicta et facit quatuor: primo facit quod dictum est: secundo ex solutio illius dubij respondet ad rationes Zenonis probantes

impossibilitatem motus ad ubi: tertio soluit rationes eiusdem de motu ad sozinam: quarto regreditur ad precedentia probans rationibus alijs necessitatem quietis medie inter quoscumque motus reflexos ibi. (Rationabiliter autem). Dubitatio est ista quoniam ex dictis sequitur hoc inconueniens quod aliqua duo mobilia eque velociter mouebuntur et simul per spatia equalia: et tamen unum eorum prius veniet ad finem sui spatij quam reliquum: quod istud sit inconueniens manifestum est ex determinatis sexto huius: si enim illa mobilia simul mouebuntur per spatia equalia et unum eorum citius veniet ad finem sui spatij quam reliquum: sequitur quod in temporibus in equalibus pertransibunt spatia equalia: et per consequens non eque velociter mouebuntur. Et quod illud sequatur arguit philosophus dupliciter: primo quidem in motu continuo ponendo quod b. c. sit unum spatium pedalis quantitatis pertransendum ab a. mobili in hora gradu velocitatis vi. 2. et sit i. unum aliud spatium minus illo semipedalis quantitatis equalis spatio. e. b. c. quod est medietas totius spatij. e. b. c. et sit istud spatium. j. i. pertransendum. a. d. mobili eodem gradu velocitatis continue. f. vi. 2. 3to modo quod cum a. erit in b. puncto medio sui spatij quod tunc d. incipiet moueri super spatio. j. i. recedendo ab ipso. j. puncto versus i. punctum ultimum. Admisso isto casu patet quod a. et d. pertransibunt spatia equalia simul et eque velociter: videlicet b. c. et j. i. sed quod d. veniet citius ad finem sui spatij quam a. probatur nam d. prius recedat a principio sui spatij: scilicet ab ipso. j. quam a. ab ipso. b. et eque velociter mouebuntur: igitur et c. patet contra

sequentia cum minor: et maior arguitur: quia cum a. erit in b. tunc non recedet a. b. quia non simul adest et abest: quiescet igitur in b. sed tunc d. recedet a. j. igitur prius d. recedet a principio sui spatij quam a. ab ipso. b. Lege litteram. (Unde et ad dubitationem hoc ostendendum). id est ad dubitationem de mobilibus eque velociter motis et non eque primo venientibus ad finem suorum spatiorum est respondendum. (Habet enim dubitationem hanc: si enim sit quod est e. magnitudinis aliquid. s. b. c. et quod e. j. equalia et a. feratur continue ab extremo. e. ad c. similiter autem sit a. in b. signo et d. feratur continue. i. j. extremo ad i. regulariter et velocitate simili ipsi a. ante veniet d. in i. quam a. in c. primum enim mouens et discendens primum venire necessarium est ad terminum sui spatij. Non ergo simul affuit a. in b. et abfuit ab eodem: unde posterius est in motu a. quam d. si enim simul non posterius est sed necessitas est stare ipsum a. in b. puncto.

Respondet philosophus dicens quod ista ratio continet duo falsa: quorum primum est cum a. erit in b. tunc d. recedet a. j. puncto: quoniam tunc d. non mouebitur: sed immediate post illud instans mouebitur: ideo tunc non recedet: sed immediate post illud istas recedet: secundum falsum est quod cum a. erit in b. tunc quiescet: quia non simul adest et abest ipsi b. licet enim non simul erit in b. et abfuit ab ipso b. non tamen sequitur quod quiescet in b. quia non stabit in b. per tempus: sed tantum per instans: si enim in b. puncto quiesceret per idem quiesceret in quolibet alio puncto. e. b. c. magnitudinis: et sic continue in tota hora a. mobile moueretur et quiesceret quod est impossibile. Lege litteram. (Non ergo ponendum est cum a. affuit secundum b. ipsum. d. simul moueri a. j. ultimo). id est extremo sui spatij. (Et enim affuit a. in b. et abest eiusdem ab ipso b. et non simul: sed erat in decisione temporis). id est in instanti tantum in ipso b. et non in tempore.

Contra hanc responsionem posset aliquis istare ponens quod i. d. c. sit unum spatium pedalis quantitatis: sed reflexum: et quod a. mobile moueatur ab i. in d. ascendendo: et iterum reflectatur descendendo versus ad c. et semper moueatur eadem velocitate qua mouetur super i. b. c. Et arguitur sic: quanta velocitate mouebitur a. super spatium. e. b. c. tanta mouebitur per spatium. i. d. c. et contra: sed a. quiescet in medio spatij. i. d. c. videlicet in d. ex determinatis: igitur per idem quiescet in medio spatij. e. b. c. videlicet in b. Respondet philosophus admittendo casum et negando consequentiam: ratio dissimilitudinis est ista: quia motus factus super spatium. e. b. c. est motus continuus: ideo impossibile est quod fiat quies in puncto b. motus autem factus super spatium. i. d. c. est motus discontinuus ratione reflexionis facit in d. ideo de necessitate oportet quiescere in d. accipiendo d. punctum pro duobus signis: in quorum uno definit motus ascensus: et in alio incipit motus descensus: ita quod non sunt duo signa: in quorum uno incipit motus et in alio definit: sed est idem punctus numero qui est finis motus precedentis et principium sequentis in quo puncto a. mobile quiescit ratione reflexionis cum non possint continuari motus reflexi neque contrarii ut probatum est. Et licet isti duo motus non conueniant in quiete medij signi tamen conueniunt in accessu et re

Libri octauus.

Tex.
cō. 67.

cessu ab eodem signo: quoniam sicut in motu facto su-
per a. b. c. spatium mobile. a. non simul adest et abest
ipsi. b. ita in motu facto super spatium. i. d. c. non simul
adest et abest idem mobile. a. quoniam aliter pro eo-
dem instanti mobile. a. esset in. d. puncto et non esset in
. d. puncto quod est impossibile. *Legeliteram.* (Hoc qui
des igitur est impossibile sic dicere in continuo motu). i. f.
quod mobile quiescat in medio puncto: sed in reflecten-
ti necesse sic dicere sicut quod est. i. fertur ad ipsum. d. et
iterum reflectens deorsum feratur ultimo. d. quod est
. c. tunc enim et sine vetur et principio vno signo ut duo
bus: unde stare necesse est ipsum mobile in. d. puncto.
neque simul affuit ipsi. d. et abiit ab ipso. d. ibi. n. simul
esset et non esset in eodem nunc. id est in eodem in-
stanti quod est impossibile. (At vero olim). *Secundo*
arguitur ad idem inconueniens in motu disconti-
nuo ponendo ut supra quod magnitudo. e. b. c. et ma-
gnitudo. i. d. c. sint spatia pertranscunda equalis qua-
ritatis preter hoc quod magnitudo. e. b. c. sit continua
et magnitudo. i. d. c. sit reflexa. Et incipiant moueri. a.
. 3. super istas magnitudines. a. super primam. et 3. su-
per secundam: sic tamen quod regulariter et eque velo-
citer mouebuntur usque ad fines dictorum spatiozum:
et patet quod. a. 3. sunt duo mobilia que simul moue-
buntur et eque velocius: et quod. a. citius veniet ad fi-
nem sui spatij quam. 3. arguitur: quoniam. a. in nullo
puncto medio inter extrema sui spatij quiescet. et vero
quiescet in. d. puncto: igitur et. patet quolibet pars an-
tecedentis ex dictis.

Respondet philosophus quod in ca-
su isto non est banda so-
luto precedens: quando enim ponebatur quod. a.
mouebitur super spatium. b. c. et. d. super spatium. i. 3. of-
cium est quod non prius veniet. d. ad finem sui spatij
quam. a. neque contra: nunc autem aliter dicitur: videli-
cet quod. a. citius veniet ad finem sui spatij quam. 3. q2
medium in motu. a. erit medium in potentia continuans
partes motus inuicem: sic quod tam in. b. quam imme-
diat post. b. mouebitur. a. medium autem in motu. 3.
erit medium in actu discontinuans partes motus inui-
cem sic quod in. d. non mouebitur. 3. neque immediate
post instans quod tunc erit mouebitur: sed tempus
erit antequam. 3. mouebitur: et hoc ideo quia primus
motus erit sursum et secundus deorsum: modo inter
quoscuq3 motus reflexos cadit quies temporalis me-
dia: quia igitur. a. mobile nunquam aderit neque aberit
medio sui motus in actu: sed tantum in potentia. 3. ve-
ro aderit et aberit medio sui motus. a. d. in actu et non
in potentia: propterea veniet citius. a. ad finem sui mo-
tus quam. 3. *Legeliteram.* (At vero olim solutio no-
danda est). id est que dabatur in primo casu. Non enim
contingit dicere quod secundum ipsum. d. ipsum mobi-
le fuerit potentia in decisione. id est in instanti ouiden-
te tempora motus sursum et deorsum: non affuit au-
tem neque desuit in. d. signo in potentia: necesse enim est
in finem venire motus sursum. a. in. d. qui actu est non
potentia: quod quidem igitur in medio est motus con-
tinui. a. ipsum. b. potentia est: hoc autem quod mediat
inter esse motus sursum et deorsum est actu ut duo et
finit quidem motus incipientis deorsum: principium
autem motus incipientis sursum et motuum aliorum
ergo similiter: quod si reflectantur erit ibi medium in

actu. *Ex* quibus infert philosophus et non contin-
git motum rectum esse perpetuum et continuum: quo-
niam non potest esse motus rectus perpetuus quin re-
flectatur: et si reflectitur est quies media: et si est quies
non est continuus: igitur a primo ad ultimum si est mo-
tus rectus perpetuus ille non est continuus: non igitur
inconuenit motum rectum esse perpetuum: neque incon-
uenit motum rectum esse continuum: immo necessari-
um est aliquem motum rectum esse continuum: sed in-
conuenit aliquem motum esse rectum continuum et per-
petuum: ex quo non est dubilis in actu linea recta in-
finita ut est omnia? huius? *Lege littera.* (Necesse est ergo
stare reflectens in recto). Non ergo contingit contin-
uum motum in recto perpetuum esse.

Circa dicta du bitatur et primo:
in primo casu:
si enim. a. erit in. b. puncto medio potentia et non actu
et omne quod est potentia album ut homo non est
album neque est homo: sequitur quod. a. nunquam erit
in. b. in hora signata: et consequenter in nullo alio pu-
cto inter. e. et. c. quo dato: sequitur quod. a. non moue-
bitur pertranscundo. e. b. c. spatium quod est contra
casum. *Secundo* arguitur in secundo casu ponendo
quod motus sursum. i. in. d. et motus deorsum. d.
in. c. sint immediati et discontinui ex aliquo motore ex
trinseco: et queritur utrum. a. primus veniet ad finem
sui spatij quam. 3. vel non: si sic contra: sit illud instans
. p. in quo erit. 3. quando primo tanget. d. et arguitur
sic. immediate ante. p. instans. 3. mouebitur et immedia-
te post idem instans mouebitur: igitur non citius veni-
et. a. ad finem sui spatij quam. 3. patet consequentia:
q2. a. non plus mouebitur quam. 3. nisi per istans: q2
mouebitur in. p. instanti et non. 3. sed indiuisibile addi-
tum diuisibili non facit maius per Aristotelem sexto
huius: igitur et. Si dicitur quod. a. non citius veniet
ad finem sui spatij quam. 3. contra. a. nunquam quie-
scet in tota illa hora: et. 3. aliquando quiescet antequam
veniat ad finem spatij: igitur citius veniet. a. ad finem
sui spatij quam. 3. quare et.

Ad primum respondet negantes
instantia indiuisibi-
lia quod. a. non erit in. b. quia non in prima medietate
te hore: in secunda. n. in p^a medietate erit in. b. igitur ve-
locius mouebitur in prima quam in secunda medietate:
et si in secunda medietate erit in. b. igitur velotius mo-
uebitur in secunda medietate quam in prima: quo-
rum quodlibet est contra casum. *Secundo* istud non
est possibile quoniam tunc aliquod mobile mouere-
tur de extremo ad extremum et non per medium quod
est contra philosophum quinto huius dicentem. medi-
um est illud in quod mutans prius veniet quam in ex-
tremum. Ideo dicitur quod est quadruplex actualitas
cui opponitur quadruplex potentialitas. quantum ad
propositum spectat: prima est actualitas essendi cui op-
ponitur potentialitas ad esse eo modo quo dicitur om-
ne quod est esse in actu actualitate presentialis et
existens: et omne quod non est sed potest esse in po-
tentia: sicut antichristus et dies iudicii. *Secunda* est
actualitas per se subsistendi cui repugnat potentiali-
tas ad per se existere: et sic dicimus ipsum totum per se
existens esse in actu: partes autem esse in potentia: qua-
u liq

De hiscorum.

rum aliquae possunt venire ad actum ut partes quantitativae: et aliquae non possunt venire ad actum ut partes qualitativae. **T**ercia est actualitas denominationis cui opponitur potentialitas denominandi eo modo quo dicimus in calido remisso esse caliditatem in actu et frigiditatem in potentia non sic quod ibi non sit caliditas et non frigiditas: sed quia est ibi caliditas denominans in concreto et non frigiditas. **Q**uarta est actualitas terminationis cui opponitur potentialitas copulationis: dicimus enim illud terminare in actu quod terminat et non copulat: autem terminare in potentia quod terminat et copulat. et sic accipitur in proposito cum dicitur. b. esse medium in potentia: et d. esse medium in actu respectu illorum motuum: quoniam d. terminat motum et non copulat partes motus. b. vero facit utrumque: ideo non est similitudo de eo quod est potentia homo aut album: et de eo quod est potentia in b. signo: cum potentia homo vel potentia album sit potentia ad esse vel ad formam: potentia autem essendi in b. signo est potentia terminationis. **A**d secundum dicitur quod in casu illo non prius venit. a. ad finem sui spatij quam. 3. non obstante qd. 3. quiescat in medio sui motus et non. a. quoniam talis quies non erit temporalis: sed instantanea. Et si queritur utrum tunc quiescat in actu vel in potentia: dicatur quod quiescat in actu non per se: ex quo non quiescat per tempus sed per accidens: quia in instanti quiescat ratione motoris extrinseci et c. (Eodem autem modo). Soluta dubitatione que erat de mobilibus eque veloibus quandoque venientibus equecio ad fines suorum spatiorum: et aliquando non equecio: consequenter ex illa solutione respondetur ad duas rationes Zenonis probantes impotentialitatem motus ad ubi: quarum prima erat ista: si contingit aliquem pertransire aliquod spatium necesse est ante quod totum spatium pertransit quod prius pertransit medietatem spatij et antequam transierit totam medietatem quod pertransit medietatem medietatis: et sic in infinitum cum spatium sit divisibile in infinitum: sed non contingit in infinita pertransire: igitur non contingit pertransire aliquod spatium. **S**ecunda ratio erat coincidens cum prior: nam ille qui movetur super aliquod spatium potest numerare medietatem spatij antequam numeret totum spatium et potest numerare medietatem medietatis antequam numeret totam medietatem et medietatem illius medietatis antequam numeret illam medietatem: et sic in infinitum: quo concesso sequitur quod si aliquis potest pertransire aliquod spatium quod ipse potest numerare numerum infinitum quod est impossibile. Le. li. (Eodem autem modo obviandum est ad interrogantes per objectionem et inquisitionem Zenonis rationem et volentes si semper medius transire oportet antequam perveniat ad terminum: hec autem infinita sunt: infinita autem transire impossibile est aut sicut ipsam hanc rationem quidam aliter interrogant. id est formant volentes simul cum Zenone quod sicut prius est moveri. id est pertransire medietatem quam totum: ita est prius numerare secundum unum quodque factum medium: quare ab eunte tota magnitudine in infinitum accidit numerare numerum: hoc autem concesso impossibile est concedere verum. **N**otandum quod hec rationes in fundamento non differunt et facie sunt aduersis non mutando sententias: sed

tantum variando verba: unde quod concedebatur prioribus quod contingit in tempore finito pertransire in finita arguebatur posteriores: quod etiam in tempore finito contingit numerare numerum infinitum quod iam nullus concedit. (In primis igitur). Ad ambas rationes simul respondet philosophus dando duas responsiones: quarum prima est ad interrogantem: et secunda est ad rem et ad veritatem: cum ergo inferunt Zenon et alij interrogantes rationem Zenonis quod contingit in tempore finito pertransire et numerare infinita spatia seu infinitas magnitudines: concedatur conclusio eo modo quo concessa est sexto huius: sed huius responsio tantum obviat interroganti: non autem est simpliciter ad rem et ad veritatem manifestandam: unde si aliqua est questio cuius solutio completa indiget distinctione non respondet ad rem nisi per distinctionem: si autem absolute respondetur absque distinctione talis responsio potest satisfacere interroganti: sed non rei et veritati: verbi gratia aliquis potest querere utrum possibile sit duo corpora esse in eodem: si responderetur absolute concedendo quod sic ex eo: quia omnia elementa sunt in celo locante totam spheram generabilium et corruptibilium huius modo est ad interrogantem tantum: sed si distinguatur de loco dicens quod duplex est locus: videlicet proprius et communis: et quod plura corpora sunt in eodem loco communis: non autem est possibile plura corpora esse in eodem loco proprio iam est responsum ad rem et ad veritatem: si in proposito quando Zenon querit utrum contingat in tempore finito pertransire magnitudines infinitas et numerare spatia infinita: quod solutio huius questiois indiget distinctione: ideo absolute respondere concedendo partem affirmativam ex eo: quod in tempore finito sunt infinita tempora cum ipsius sit divisibile in infinitum: sicut et ipsum spatium super quod sit motus est satisfactum questioni tantum ad interrogantem: si autem respondeatur per distinctionem tunc soluta est questio secundum rem et veritatem: sicut etiam si dimittatur magnitudo et fiat eadem questio de tempore utrum contingat pertransire infinita tempora in tempore finito: ista questio erit soluta quo ad interrogantes concedendo partem affirmativam absolute absque aliqua distinctione. propter istam causam: quod tempus finitum quocumque sit illud est divisibile in infinitum: ut probatur ex sexto huius: si autem respondeatur per distinctionem soluta est questio secundum rem et veritatem. Lege litteram. (In primis igitur rationibus de motu sexto huius: has rationes solvimus per hoc quod tempus infinita habet in seipso: non enim inconueniens est si infinito tempore) id est in tempore finito infinitum transire aliquis: similiter autem infinitum utique in longitudine est et tempore: sed huius solutio ad interrogantes quidem se habet sufficienter. Interrogabat enim Zenon si infinito tempore infinita transire atque numerare contingit: ad rem autem et veritatem non sufficit: si enim aliquis dimittit magnitudines interrogans si in finito tempore contingit infinita transire interroget in ipso tempore eadem: huius tempus infinitas divisiones nec adhuc sufficiens huius solutio est ad rem et ad veritatem sed in ad interrogantem. **S**ecunda ratio est ad rem et ad veritatem manifestanda ex distinctione super data: videlicet duplex est medium: videlicet in proprio et in actu: medium in proprio est illud quod facit unum primum: medium in actu est illud quod facit plura continua et non unum continuum: ubi ergo si aliquis dividat unam lineam in duas medietates faciendo duo signa ex uno. id est duo prius

Tex.
co. 68.

Tex.
co. 67.

Liber octauus.

L. ex.
6.68.

eta ex vno puncto quoque vnus sit p[ri]m[us] vnus linee et re-
liquum finis alterius tunc tale medium est medium in
actu: dicitur autem medium continuans in potentia: quod
est possibile ad aliquid medium: medium vero discon-
tinuans dicitur medium in actu: quia non est impossi-
bile ad aliud medium terminat enim et non copulat.
Ista distinctio ponitur ut sciatur quod diuidere nume-
rare et pertransire contingit dupliciter. videlicet actu et
potentia: diuidere enim medietates altius linee in po-
tentia est tangere illas per motum successuum absque
discontinuatione: diuidere autem illas in actu est tange-
re illas per motum cum discontinuatione earundem:
et sic linea non esset vna et continua neque motus esset
vnus et continuus. discontinuatur enim motus ex dis-
continuatione magnitudinis per quietem et diuisione[m]
realem: hoc enim est differentia inter lineam continuam et
discontinuum: quoniam in linea continua sunt media
in potentia facientia motum continuu[m]: in linea autem
discontinua sunt media in actu facientia motum discon-
tinuum. Item numerare medietates alicuius magni-
tutinis. scilicet medietatem et medietatem medietatis et sic in
infinitum est dupliciter. videlicet potentia et actu: po-
tentia quidem est numerare illas per motum continuu[m]
absque quiete actu aut numerare easdem est numerare il-
las per motum discontinuu[m] sic quod in fine cuiuscunque
medietatis sit quies temporalis ut accipitur vnus in-
stans pro duobus: id est accipiantur duo instantia ba-
bentia denominationem vnus instantis: nam sicut vnus
instans dicitur principium et finis: ita illorum duorum
instantium inter que cadit tempus medium vnum sit si-
nis motus precedentis: et reliquum sit principium motus
sequentis et quoniam inter illa cadit tempus medi-
um necessario datur quies temporalis inter quascunque
duas medietates. Ex quibus sequitur quod pertransire in
finita spacia est dupliciter. v[er]o actu et potentia. actu quidem est
in fine cuiuscunque illorum quiescere. potentia autem est
continuare motum sic quod cuiuslibet puncto pertransire
spacii corruat in motu medium in potentia et non in
actu. Le. lit. Sed verum dicendum est quod quidem dicitur
mus in modo rationibus factis distinguendo medium
per actum et potentiam (si enim aliquis continuu[m] qui-
des diuiderit in duo media hic vno signo tanquam duobus
vritur facit enim principium et finem in actu (sic autem
facit numerans: et in media diuidens. sic autem diuidere)
scilicet in actu (non erit continua neque linea neque motus
continuus enim motus continuus est. scilicet spacii super quod sit
motus. In continuo autem sunt infinita media sed non
actu: sed potentia si vero facit diuisionem (actu non fa-
ciat continuu[m] motu[m] (sed stabit in fine cuiuslibet me-
diatis (quod quidem in numerante media magnitudi-
nis aut spacii (manifestum est quod accidit vnum enim si-
gnum) temporis (necesse est ipsum numerare duo alte-
rius quidem enim medium finis alterius aut principium
erit si non vnum continuu[m] numeret: sed duas medietates
cum quiete media. Ista distinctio premissa et
declarata cum queritur vtrum in tempore finito conti-
gat pertransire infinita tempora: aut infinita spacia. re-
spondetur per distinctionem datam quod aliquo modo sic
et aliquo modo non. videlicet quod in tempore finito con-
tingit pertransire infinita tempora non actu sed poten-
tia et in tempore finito contingit pertransire infinita spa-
cia et infinitas magnitudines non actu sed potentia. non
enim est possibile pertransire infinita spacia actu nisi in
tempore infinito: et nisi ex illis fieri possit vna magnitu-
do

do infinita. Le. lit. (quare dicendum est ad interroga-
tem si contingit infinita transire) in tempore finito et hoc
(aut in tempore aut in longitudine). In spacio: quia
est quidem sic: est aut non sic: actu enim cum sit non co-
tingit potentia aut contingit. Et si hoc responso per di-
stinctionem datam non placet philosophus accipit aliam
distinctionem dicens quod pertransire spacia infinita
seu infinitas medietates linee contingit dupliciter. v[er]o p[er]
se et per accidens. per se quidem non contingit: sed per ac-
cidens: accidit enim magnitudini quod contineatur in infi-
ta spacia: et accidit linee quod habeat infinitas medietates
cum essentia linee et esse diffinitiuum eiusdem sicut alte-
ra ab huiusmodi infinitate partium. diffinitio enim linee
est ista: linea est quod sit continua habens longitudinem
sine latitudine et sine profunditate modo siue linea habet
medietates infinitas siue non habeat non minus est quod
sit continua habens tantum longitudinem. Le. litte.
(Quod enim continue mouetur finem accedens infinita tra-
siuit simpliciter aut non) id est per se (accidit autem li-
neae infinita media esse suba autem). Le. sententia linee (est
altera) ab huiusmodi infinitate (et esse) diffinitiuum
eiusdem etiam est alterum.

Notandum primo finem commentatorum
commento. 67. quod duplex
est diuisio continuu[m]. videlicet per se et per accidens. diuisio
per se est illa que est in partibus non communicantes eiusdem gen-
tatis et tales sunt finite et consumunt magnitudines et nu-
merant illam vtriusque due medietates vel tres tertie aut
quattuor quarte et sic de alijs acceptis equalibus tem-
per finem numerum finitum. diuisio per accidens est illa
que est in partibus non communicantes eiusdem. proportio-
nis et tales non consumunt continuu[m] neque numerant mag-
nitudinem cum sint infinite vtriusque medietates et medie-
tas medietatis et sic in infinitum. prime partes dicuntur
pres in actu: et partes dicuntur partes in potentia. si er-
go queritur vtrum continuu[m] sit diuisibile in infinitum di-
catur quod est diuisibile in infinitum in partibus in potentia
et non in partibus in actu: et quod est diuisibile in infinitum
in partibus eiusdem proportionis et non in partibus eiusdem ge-
neris loquendo de partibus non communicantibus. Iste
modo locutus est philosophus. et huiusmodi. quod infinitu[m]
aliquo modo est et aliquo modo non est: est enim infini-
tum in potentia et non infinitum in actu et est infinitum
finem quid et non infinitum simpliciter. Ita in proposito dica-
tur quod non contingit numerare infinitas medietates in
actu sed tantum in potentia et quod non contingit pertransire
infinita spacia simpliciter aut in actu aut per se sed
tantum in potentia finem quid et per accidens.

Secundo notandum finem commentatorum
eodem commento quod si mobile
diuiserit magnitudinem in duas medietates in actu de-
scendo inter illas et sic in infinitum: tunc sequitur si om-
nes ille medietates sunt infinite quod mobile motu nunquam
perueniet ad extremum magnitudinis: patet quia necessa-
rio quiesceret in infinitis temporibus facientibus tem-
pus infinitum simpliciter. Ex isto notabile sequitur
quod magnitudinem diuidi in duas medietates in actu con-
tingit dupliciter aut intrinsece aut extrinsece: intrinsece quod
dem per separationem realem partis a parte et tunc diui-
des vtriusque vno signo pro duobus in quantum corrumpit vnus
et generant duo. Extrinsece vero per comparationem ad mo-
tu[m]: et sic de magnitudine diuidi in duas medietates in actu
quod in quibuslibet medietatibus mouet et sine cuiuslibet illarum

Dubitatorum.

quiescit: et sic ostendens vultur vno signo pro duobus. i. p[ro] vno puncto in duobus instantibus in quor[um] p[ri]mo illud signu[m] e[st] finis et in secundo illud signum est principium.

Sed dubitatur circa dictum d[icitu]r diuisibilitate linee i[n] infinitum quoniam linea est per se q[ui]ntas continua et q[ui]ntas continua est per se diuisibilis in infinitum: igitur linea est per se diuisibilis in infinitum. patet consequentia quia omnis passio per se competens superiori per se competit inferiori et colligitur a philosopho p[ri]mo posteriorum. maior tenet ex quo continuum est genus ad lineam per Aristotelem in predicamentis. minor vero est Aristotelem sexto huius. ¶ Respondetur q[uod] cum philosophus dicit q[uod] linee accidit habere infinitas partes et commentator q[uod] diuisio linee in infinitum est diuisio per accidens ipsi accipiunt per accidens ut opponitur ei q[uod] est per se perfectate p[ri]mi modi et sic non est inconueniens q[uod] linea sit per se et per accidens diuisibilis in infinitum accipiendo per se et per accidens ut non opponuntur: sed ut respiciunt diuersos modos: nam quia accidens accipitur aliquando non tantum pro accidente communi sed etiam pro p[ri]o potest concedi omnem p[ro]p[ri]a passionem in esse suo subiecto per accidens et si non subiecto conuertibili tamen subiecto non conuertibili. conceditur enim q[uod] yfocheles per accidens habet tres angulos: quia h[ab]et tres competentes sibi per aliud subiectum. scilicet per triangulum cum yfocheles s[un]t q[uod] huius non habeat tres angulos equales duobus rectis sed s[un]t q[uod] triangulus ut habetur p[ri]mo posteriorum: ita linea per accidens est diuisibilis in infinitum in quantum esse diuisibile in infinitum competit sibi per aliud subiectu[m]: non enim linea s[un]t q[uod] huius est diuisibilis in infinitum: sed s[un]t q[uod] est q[ui]ntas continua.

147.
69.

Manifestus

autem: solutis rationibus zenonis quibus probabat impossibilitatem motus localis consequenter soluit rationes eiusdem suadentes impossibilitatem motus ad formam siue fuerit forma predicamenti substantie siue q[ui]ntatis siue qualitatibus

destruitur fundamenta sue opinionis atq[ue] suarum rationum per quatuor conclusiones quarum p[ri]ma est ista. in omni transmutatione medius est in actu respectu posterioris et in potentia respectu p[ri]oris. secunda conclusio instans distinguens tempus transmutationis a tempore transmutati habet esse indiuisibile ibi (et si sic habet) tertia conclusio tempus non est diuisibile in instantia ex quibus componitur ibi (si autem quodcumque. Quarta conclusio. tempus in quo aliquid fiebat et factum non est maius tempore in quo fiebat solus ibi. (manifestum autem.) P[ri]ma conclusio arguitur sic. in omni transmutatione qua aliquid transmutatur de contrario in contrarium aut de contradictorio in contradictorium necesse est assignare duo tempora immedia in quorum p[ri]mo est forma p[re]cedens: et in secundo est forma sequens: et cum hoc oportet assignare instans

copulans illa duo tempora q[uod] quidem est vnus et idem numero commune utriq[ue] temporu[m] ratione autem non idem cum sit principium et finis: principium quidem posterioris temporis et finis p[re]terit[um]. tunc arguitur sic. huiusmodi instans medius necessario est in actu respectu p[ri]oris forme: aut posterioris: sed non est in actu respectu p[ri]oris forme: igitur est in actu respectu posterioris patet consequentia cum maiori: quia si aliquid transmutatur de forma ignis in formam aque: aut de calido in frigidum oportet in illo instanti illud esse aqua[m] vel ignem calidum aut frigidum: sed minor ostenditur quia aliter duo contraria et contradictoria verificarentur de eodem ponendo q[uod] aliquid transmutetur de calido in frigidum: et sequitur dato opposito minori q[uod] in illo instanti medio transmutabile datum erit calidum et immediate post illud instans erit frigidum: sed non subito potest deperdi tota caliditas denominans aliquid esse calidum: igitur immediate post illud instans illud erit calidum: licet remissius: sed immediate post idem instans illud erit frigidum per concessum: igitur simul erit calidum et frigidum: et sic duo contraria verificantur de eodem: et consequenter duo contradictoria: quia omne q[uod] est calidum est non frigidum et omne q[uod] est frigidum est non calidum. ¶ Item pono q[uod] a materia transmutetur de forma ignis in formam aque et quero vtrum in tali instanti medio sit sub forma aque aut sub forma ignis: si sub forma aque habetur intentu[m]: si sub forma ignis et cum illa forma non possit subito corrumpi sequitur q[uod] immediate post illud instans erit sub vtraq[ue] forma et tunc necessario aut idem erit aqua et ignis q[uod] non est possibile: quia cum vnus disparatorum semper inferat negationem alterius idem esset ignis et non ignis ens et non ens: et quando haberet esse haberet non esse: que non sunt imaginabilia. Legit[ur] litteram. ¶ Mani feste autem et quia nisi aliquis faciat temporis diuidentes signum p[ri]us posterius semper posterioris rei erit idem ens et non ens et quando fuit non est construe sic et si si signum temporis q[uod] est instans diuidens inter p[ri]us et posterius faciat aliquis esse posterioris rei manifestum est: quia sequitur hoc inconueniens q[uod] idem erit ens et non ens: et quando fuit ita q[uod] aliquid est tunc fuit ita q[uod] illud non est. (Signum quidem igitur utriusq[ue] temporibus commune est et p[ri]ori et posteriori et vnum et idem numero: ratione autem non idem est huius: quidem enim finis est illius autem principium: rei autem semper posterioris et passionis est non autem p[ri]oris. ¶ Ex ista conclusione Aristotelem soluit rationes zenonis probantes impossibilitatem motus ad formam: quarum p[ri]ma probat q[uod] non est possibile transmutatio ad formam de contradictorio in contradictorium ponendo q[uod] d. sit res transmutata a non esse in esse et sit a. tempus in quo. d. est sub non esse et b. tempus in quo est sub esse et sit c. instans copulans illa tempora et arguitur sic. d. est sub non esse in toto tempore. a. igitur. d. est sub non esse in quolibet instanti illius: sed c. est instans ip[s]ius a. igitur. d. est sub non esse in c. instanti. It[em] d. est sub esse in toto. b. tempore: igit[ur] est sub esse in quolibet instanti illius: sed c. est instans. b. temporis igitur d. est sub esse in c. instanti: et ita si d. transmutatur a non esse in esse oportet q[uod] d. simul in eodem instanti sit sub esse et sub non esse: sed hoc est impossibile: igitur impossibile est aliquid transmutari a non esse in esse. ¶ Eodem argumento probabat Zeno q[uod] est impossibile

Liber octauus.

transmutatio de esse ad non esse arguēs q̄ nihil potest transmutari de albo in non album alioquin in.c. instāti idem esset album et non album formādo argumen- tum factum. secunda ratio zenonis probat q̄ non est possibilis transmutatio ad formam de contrario in co- trarium: quia si sic ponatur q̄ aliquid transmutetur de albedine in nigredinem. f. d. et sic. a. tempus in quo est sub albedine: et b. tempus in quo est sub nigredine: et c. instans copulans illa tempora inuicem et arguitur ut prius. si enim. d. erit in toto tempore. a. sub albedine: igitur in quolibet instanti illius erit sub albedine: sed. c. erit instans ipsius. a. igitur in. c. instanti erit sub albedine. deinde in toto. b. tempore erit. d. sub nigredine: igitur in quolibet instanti illius erit sub nigredine: sed. c. erit instans il- lius: igitur in instanti. d. erit sub nigredine et sic in eodem instanti erit sub albedine et nigredine et consequen- ter album et nigrum: quia illud argumentum q̄ sit de albedine in nigredine sit de albo et nigro. videbatur enim zenoni q̄ si in duobus temporibus immedia- tis aliquid est album et nigrum: necessario in instan- ti medio illud est album et nigrum: et q̄ illud est impos- sibile: ideo impossibile ē aliquid transmutari ad formā de contrario in contrarium. l. e. lit. (Tempus aut in quo est transmutatio de albo in nigrum sit. a. c. b. res in quo d.) i. res que transmutatur sit. d. (hoc aut in. a. quidem tempore album in. b. aut non album in. c. ergo album et non album: in quolibet. n. ipsius. a. verum est dicere album. si omni. i. toto. i. (tempore hoc erat album: et b.) tempore non album. c. autem in vtriusq̄ tempori- bus est igitur in. c. instanti idem est album et non album. ¶ Respondet p̄s ad hec oīa vno verbo cōcedendo q̄ in. c. instanti. d. erit sub esse et erit non album et erit ni- grum et tunc ad argumentū in toto. a. tempore. d. erit sub non esse: aut sub albedine: igitur in quolibet instanti illi erit sub non esse et sub albedine negatur p̄ia: sed soluz sequitur q̄ in quolibet instanti p̄ter q̄ in vltimo: quo- niam vltimū instans tēporis. a. q̄ est primū instās. b. tēporis: sit cōe vtriusq̄ tēporis nō tū se h̄z eo dem mō respectu dīpōnū eorūdem tēporum: qm̄ respectu dīpōnūz a. tēporis h̄z in potentia et respectu dīpōnūz. b. tēporis. h̄z in actu ut p̄batum est alioq̄n idem simul esset ens et non ens q̄ est impossibile. l. e. lit. (Non ergo dādū est in oī) instanti. a. tēporis. d. erit album: (sed p̄ter vltimū nūc in quo est. c.) in omni tali instanti. d. erit album (hoc aut postremū) instans est totius. a. tēporis.

Notandum q̄ ex ista p̄sone colligunt due regule de rebus p̄manē- tibus ab ipso p̄bo quo ad earū inceptiōem: quarum prima est ista. rei p̄manētis h̄iūs esse post non ēē da- tur p̄mo instans. p̄bat ponēdo q̄. a. res p̄manens i- cipiat esse per alterationē p̄cedentem terminatā ad. b. i- stans: et quero vtrū. a. sit in. b. instanti p̄: aut imēdiate post. b. si primū habetur intentū: si scdm̄ cum. a. nō ha- beat esse nisi per alterationē sequitur q̄ requiritur vteri- or alteratio ad hoc q̄. a. h̄eat esse q̄ est falsum: q̄ iam supponitur q̄ alteratio signata sit tota alteratio p̄ q̄ a. habet esse. ¶ Scda regula. rei p̄manētis habentis esse post non esse non datur vltimū instans in quo nō h̄z esse. p̄bat: nam cum talis rei sit dare primū instās ut p̄batum est: aut igitur idem instās est vltimū sui nō esse et primū sui esse aut aliud si est idem instans igitur in eodem instanti eadez res ē et nō est si ē aliqd̄ instās. igitur in tempore medio illa res nō h̄z esse nec h̄z non

esse q̄ arguit sic: q̄ illud tps̄ medius: necessario est an- t̄ primū instans illius rei et post vltimū nō ēē illi: sed res non h̄z ēē ante primū instans sui ēē: nec h̄z non ēē post vltimū instans sui nō ēē: igitur illa res in tali tempore medio nō est nec nō est q̄ est repugnās primis p̄inci- p̄is. Contra istas regulas arguit et p̄io q̄ rei p̄manē- tis h̄iūs ēē post non ēē non datur primū instans qm̄ s̄o huius dicit p̄s q̄ illud q̄ ḡnatur non est et. 6. huius q̄ oē q̄ mutātū est necesse est mutari prius et hic q̄ oē q̄ ḡnatur sit in tēpore quo n̄ nullum ēēt verū fires p̄- manens incipiet ēē per positionē de presenti. Item po- no q̄ for. augeatur vsq̄ ad. a. instans in quo instanti desinat esse per remotionē de presenti et accipiat tripe- dalis q̄ntitas que sit maxima q̄ for. haberet p̄o illo i- stanti si vīueret: et p̄z q̄ illa q̄ntitas est acquisita p̄ alte- rationem: et tū illius non datur primū instans sui esse qm̄ for. acquisitū illam ante hoc instans. ¶ Secūdo arguit q̄ rei p̄manētis datur vltimū non ēē quoniam veritas p̄p̄ositionis est res p̄manēs et illius dat vlti- mum nō ēē dato q̄ for. incipiat currere p̄ remotionem de presenti: hec. n. p̄p̄ositio for. curritiam est falsa et im- mediate post hoc erit vera: igitur veritas illius incipit esse per remotionē de presenti. p̄terea ponat q̄. a. sit vnum sūme frigidum in quo educat paribilibet ab ex- trinseco tota latitudo caliditatis in hora et arguitur q̄ gradus medius qui est res p̄manēs incipiet ēē per re- motionem de p̄nti: q̄ si incipiet esse per positionē de p̄- senti: sequitur q̄. a. non prius habebit gradū medium q̄ gradū vltimū medium q̄ est impossibile: et q̄ illud sequatur arguitur qm̄ quacūq̄ parte capta in quo est gradus medius cū illa sit diuisibilis in duas medietates quaz. p̄p̄inquo agenti sit intensior q̄ remotior ab agente sequitur q̄ si in parte remotiori est gradus me- dius q̄ in p̄te. p̄p̄inquo est gradus intensior gradu medio et sic p̄o nullo instanti dabitur gradus medius absq̄ gradu vltra medium. ¶ Ad primūz r̄ndetur q̄ res ḡnatur anteq̄ sit deo rei p̄manētis datur primūz instans non obstante q̄ ante illud instans ḡnatur et p̄ hunc modum cōceditur q̄ omne mutātū in aliquo in- stanti necesse est prius mutari: non tū omne q̄ est in ali- quo instanti per mutationē fuit ante illud instans per mutationē. cū vō dicit p̄s q̄ oē q̄ ḡnatur sit in tem- pore illud est p̄cedendum ex quo nō sequit q̄ omne q̄ generat est in toto tpe in quo ḡnatur. ¶ Lu: vō argui- tur de tripēdali q̄ntitate: dico q̄ illa non fuit ante instās definitiōis sortis: nec sequit for. ante illud instans acq̄- suit eam: igitur illa q̄ntitas ante illud instās fuit in for- te: q̄ sicut aliqd̄ generat anteq̄ ipsum sit genitū: ita illa q̄ntitas acq̄ritur anteq̄ sit acq̄sita et. ¶ Ad fin respon- detur q̄ regule iste intelliguntur de rebus p̄manētib⁹ non dependentibus a rebus successiuis modo veritas illius p̄p̄ositionis for. currit dependet a cursu sortis qui est res successiua. ¶ Nec argumentū d̄ gradu me- dio p̄uicet quoniam ille inducitur per positionē de pre- senti et in illo instanti in quo primo erit inductus non erit adequate in aliqua parte. a. si in qualibet parte ter- minata ad superficiem p̄p̄inquissimam agenti: ideo q̄- cūq̄ tali parte diuisa in duas medietates semper in medietate p̄p̄inquo agenti est gradus medius et in remotiori est gradus remissior gradu medio. (Et si fiebat) secūda p̄. instans distinguēs tps̄ transmutatio- nis a tpe transmutati h̄z ēē indistibile. p̄bat: q̄ alī aliqd̄ moueret sit motus p̄p̄is et duo d̄dictoria vificarent sit

Tex.
cō. 69.

de eodem q̄ arguitur ponēdo q̄ aliqd̄ album fiat nō al-
bū; aut q̄ aliquid nō album fiat album sic q̄ in toto
a tpe. d. sit album 7 in toto. b. tpe sit non album: autē
7 arguitur sic. d. in toto. a. tēpoze erit album: igit in q̄li-
bet parte. a. tps. d. erit album: sed. c. est pars. a. tēpoze
si ipsum. c. est diuisibile: igit in. c. instāt. d. erit album.
Item in toto. b. tēpoze. a. erit non album: igit in q̄libz
pte. b. tps. a. erit non album: sed. c. est pars. b. tempo-
ris si ipsum est diuisibile: q̄ nō est ratio quare magis
sit ps. a. q̄ pars. b. igitur in. c. instāt. d. erit non album
Ex q̄bus p̄z q̄. d. simul mouetur moribus p̄z: q̄ in
.c. instāt sit album 7 nō album dato q̄ in toto. a. tpe
fiat album 7 in toto. b. tēpoze fiat non album: sequitur
etiā p̄dictoria simul de eodem verificari: ex quo in. c. in-
stāt. d. est album 7 non albū vt p̄batum est. ¶ Et si
nulli argumēto potest p̄bari de omni eo q̄ ḡnatur vel
corrūpitur per alterationē q̄ necesse est ipsum simul eē
7 non esse. v3 in instāti copulante tpe in. quozz vno
bz esse 7 in alio non eē. Le. lit. (Et si fiebat albū) ex nō
albo (7 si corrūpebatur album). i. si album fiebat nō
album (in. a. omni). i. in qualibet pte. a. (factum est) al-
bum (7 corrūptum est in. c.) album quare albū (qua-
re albū aut nō albū p̄mū in illo). i. in. c. instāt (ve3
est dicere) quo cōcesso sequitur (aut cum factū est) albu3
(non erit) album (aut cum corrūptum). i. factū est nō
albū (erit) albū (aut sit albū 7 non album 7 oīno esse
7 nō eē necesse est) vnum 7 idem p̄o eodem instāti.

Notandum q̄ ex p̄batiōe huius cō-
clusionis colligunt due
regule a p̄bo de rebus permanentibus quo ad earum
definitōez quarū p̄ma est hec. Rei permanentis habē-
tis non esse post esse non datur vltimū instans p̄z ista
regula de omni re que corrūpitur per alterationē q̄m
si talis res est 7 corrūpitur per alterationē cū quel-
bet alteratio mensuret tempore: igit ips erit ante nō eē
illius rei 7 per p̄ns non datur vltimū instans illius.
¶ Et cōfirmatur ponēdo q̄. a. sit vnus numerū ignis
7 quero vtrum. a. p̄t desinere eē per positionē de p̄e-
sentia: aut non. si non habetur intentū. si sic igitur imme-
diate post illud instans erit forma p̄ia. p̄z p̄ia q̄ ma-
teria non potest esse sine forma 7 p̄ns est p̄ p̄iam re-
gulam alterius cōclusionis. p̄bātem q̄ cuiuslibet rei p̄-
manētis incipietis esse per alterationē datur p̄mum
instans sui esse. ¶ Secūda regula. rei p̄manētis ha-
bentis non esse post esse datur p̄mū instans sui non
esse probatur: 7 pono q̄. a. corrūpatur p̄ alterationē
terminatam ad. b. 7 quero vtrum. a. erit in. b. vel non. si
a. non erit in. b. habetur intentum ex quo immediate aū
b. erit: si erit in. b. aut igitur immediate post. b. erit aut nō
si non hec repugnat p̄cedēti regulē: si sic igitur p̄ vlti-
riorem alterationē. a. corrūpetur 7 per p̄ns alteratiō
signata nō ē tota alteratio per q̄ d3 corrūpi. a. cui? op̄
p̄m p̄supponit. ¶ Item forma que generat ex cor-
ruptione a. incipit esse per positionē de p̄senti vt pro-
batum est: igitur forma. a. definit esse per remotionem
de p̄senti. patet p̄ia quia nō possunt eē duē tales for-
me p̄o eodem instāti in eadem materia 7 per conse-
quens p̄mū instans forme generande est p̄mū nō
esse forme. a. corrūpte vel corrūpende q̄ erat. p̄bādū.

Sed dubitatur arguēdo de linea
quē nūc incipit di-
uidi 7 de gradu caliditatis cui agēs p̄ius est sufficit ap-
plicatum. 7 p̄z talis linea aut gradus nunc est 7 ime-
diate post hoc non erit 7 tam gradus q̄ linea est res p̄-

manens: igitur rei permanentis datur vltimū instans.
Item sit. a. vnum corpus inanimatū cui sit applicatum
vnum corrūpens incipiens alterare 7 corrūpere vnāz
partem. a. Et sequitur q̄. a. nunc est 7 nō immediate: post
hoc erit: q̄ ad corruptionē vnus partis rei inanima-
te sequitur corrūptio totius. cum igitur. a. sit res p̄ma-
nens: sequitur q̄ rei permanentis datur vltimū instans.

¶ Rīdetur q̄ illa regula 7 alie intelligitur de rebus
p̄manētibus incipientibus 7 desinentibus esse per se
p̄ alterationē p̄cedentē: modo linea definit esse p̄ mo-
tum localem: 7 gradus nō per alterationē per se sed p̄
accidens. a. vō corpus inanimatū 7 si definit esse p̄ po-
sitionem de p̄senti fm totū non tamen fm q̄libet ptem
q̄ritariū sui q̄d forte intelligitur in hac regula: dicat
tamen q̄ q̄ritariū agēs p̄trariū applicetur. a. p̄a-
so nō tamen incipit corrūpere aliq̄ partem eius: sed
sufficit solum alterare aliq̄ partem illius qm temp̄ al-

teratio p̄cedit illud q̄ per se corrūpitur. (Si autē q̄d
cunqz) tertia cōclusio tēpus nō est indiuisibile in instā-
tia indiuisibilia ex quibz cōponitur. p̄batur ista cōclu-
sio p̄mittendo duo p̄mū q̄d si in aliquid p̄ius est
non ens 7 postea est ens necessario trāsit de non eē ad
esse per transmutationē 7 motum: ista suppositio tenet
ex eo q̄ ḡno est transmutatio de non esse ad esse. s̄ hu-
ius: 7 oīs ḡno est terminus motus p̄ Aristō. p̄mo de
gene. fm q̄ p̄mittit est q̄ cum aliquid sit ip̄m non est
ista suppositio est declarata. s̄ huius: ideo nō indiget
vltiori p̄batione. Le. lit. (Si aut quodcūqz fuerit p̄i-
us nō ens) 7 postea ens (necesse est fieri ens) p̄ motū
(7 cum sit) aliquid ipsum tunc (non est) quibus datis
(non possibile est in athoma tempore). i. i instātia in-
diuisibilia (diuidi tempus). ¶ Istis p̄missis p̄bō sic ar-
guit cōclusionem. ¶ Illa in que resoluitur 7 ex q̄bus com-
ponitur tēpus sunt cōsequenter entia sic q̄ inter illa nō
est medium eiusdem rōnis: sed instātia indiuisibilia nō
sunt cōsequenter entia in tempore: igitur tempus nō est
diuisibile in instātia indiuisibilia ex q̄bus componitur
patet p̄ia 7 p̄mo. p̄batur p̄ma pars antecedētis:
quia partes tempore habēt ordinem inuicem p̄io-
ris 7 posterioris 7 sunt immediate nullū tēpus mediū
recipientes: igit illa in que resoluitur 7 ex q̄bus cōpo-
nuntur tempus sunt cōsequenter entia sic q̄ inter ea non
est medium eiusdem rationis: patet cōsequētia ex de-
terminatis. s̄ huius: maior est evidens 7 minor decla-
ratur ponendo q̄. d. fiebat album in. a. tempore. cum
igitur non sit idem tempus factionis 7 facti: quia res nō
est quando sit p̄fectā suppositionem op̄z aliud
esse tempus in quo. d. factum est album. sit ergo illud
b. 7 arguitur sic. nullum est tempus medium inter tem-
pus in quo. d. fiebat album 7 tempus in quo. d. factū
est album: quia non datur tempus medium inter fieri
7 factum esse: sed in. a. tempore. d. fiebat album 7 in. b.
tempus factum est album: igitur. a. 7. b. tempore sunt
immediata sic q̄ inter ea nullum cadit medium temp̄.
¶ Deinde arguitur secunda pars antecedētis quoniam
quibus cunqz duobus instātibz datis stat aliquid eē
non ens in p̄iozi instāti 7 in posteriori esse ens: sed nō
est transitus de non esse ad esse nisi per motum per se-
cundam suppositionem: neqz est motus sine tempore
vt est ostensum quarto 7 sexto huius: igitur inter om-
nia duo instātia cadit tempus medium: sed in om-
ni tempore sunt infinita instātia: vt est demonstratum
sexto huius. igitur inter omnia duo instātia sunt infi-
nita instātia media 7 p̄ p̄ns nulla instātia sunt p̄i-

Lex.
cō. 59.

Liber octauus.

Etia cum semp inter quelibet duo mediet aliqd eiusdes.
rōnis. ¶ Et sicut arguitur de eē rōnē esse simplrita p
argui de esse rōnē esse fm quid. qm si. d. in aliquo instā
tū nō albu r. postea in alio instanti albu necessa
rio illud fiebat albu per motū mensuratum tpe medio
inter illa duo instantia ibi. Le. lit. (Si aut in. a. tempō
d. fiebat albu factuz est aut simul). i. simul cum hoc
venit est dicere q. d. factū est albu (est). d. factuz albu
(in altero idiuuuo tpe habito) ipi. a. i. cōsequēter ens
ad ipsum. a. (Aut in. b. si in. a. fiebat. d. albu ipm tūc
(non erat albu generationē o3 esse quādam mediaz
quare tēpus erat) medium (in quo fiebat). d. albu.
¶ Dubiū vnum soluit pbs possibile fieri p. pbationē
scōe partis pclusionis arguendo ex illa rōne q. inter tē
pus et instans o3 dare tēpus medium. arguebat enim
sic si aliquid est non ens in aliquo instanti indiuisibili
r. postea in alio instanti indiuisibili est ens. necesse est
dare tēpus mediū q. non sit transitus de nō esse ad eē
nisi mediāte motu mensurato tēpe. Lō similiter arguit
in ppositio si aliquid p totum. a. tps est nō ens. r. in. c.
instanti vltimo illi? est ens o3 dare tēpus medium iter
a. r. c. q. non transitur a non esse ad eē nisi mediāte mo
tu mensurato tēpoze. ¶ Respondet pbs q. non est ea
dem ratio de instanti respectu tēpoze r. de duobus in
stantibus indiuisibilibus q. nūq. nāliter peruenitur
ad factum esse nisi mediāte fieri r. motu: si ergo motus
posset fieri in instanti indiuisibili non incoueniret ali
quid in vno instanti indiuisibili esse non ens r. in alio
esse ens absq. tpe medio: sed cum in instanti indiuisibi
li non possit esse motus pter illud o3 dare temp^o mo
tum in quo res fiat. Le. lit. (Non enim eadem rō) est o
tēpoze r. instanti indiuisibili (r. non a thoma diuidenti
bus). i. nobis diuidentib^o tps nō in a thoma indiuisibilia
(sed ipsius tēpoze) aliquid est in quo fiebat. d. albu
r. aliquid est in quo (factum est) albu (r. est in vlti
mo signo). i. instanti illius tempozis (cuius nihil est habi
tum nec psequēter) ad aliud instā (sed indiuisibilia tē
poza psequēter sunt) si ex illis cōponitur vel in illa re
soluitur tempus.

Notandum q. ex isto loco accipiuntur
duo regulę rerū successiuaz.
quarū prima est ista nō est dare primū nec vltimū in
stans in quo res successiua h3 esse. p3 ex quo tēpus nō
componitur ex instantibus: neq. motus est in instanti: s3
est in tpe medio inter duo instāia. dictū est enī r. pba
tum. 6°. huius q. omne q. mouet^r mouebatur r. moue
bitur: ideo nō datur primū nec vltimū instans mo
tus ad hunc intellectū q. in hoc instāi sit motus r. nō
immediate ante illud instans: aut q. in illo instanti sit mo
tus r. non immediate post illud instans. ¶ Secūda re
gula. necesse est dare primū r. vltimū instā in quo res
successiua nō hab3 esse patet qm res successiua incipit r.
desinit esse r. nō per posuionem de presenti: igitur p. re
motionem r. per cōsequens datur instans in quo non
est talis motus r. immediate post illud instans erit
talis motus: r. hoc est vltimū in quo non in inceptiōe
datur etiam instans in quo huiusmodi motus non est
r. immediate ante illud instans fuit r. hoc est primū
instans in quo talis motus nō est. r. hoc in sua desini
tione. ¶ Cōtra istas regulas arguit q. est dare primū
r. vltimū instans motus: qm dum soz. mouetur super
spacium. a. mille pedum tpe pertransiit illud spacium r.
nō immediate aū illud instā pertransiit illud spacium
nec immediate post illud instā pertransiit illud spacium

q. si sic hoc ideo est: q. fuit in pertransiit illud spa
cium r. erit in pertransiit illud spacium quo dato seq
tur q. soz. subito pertransiit totum. a. spacium: q. subito
fuit in pertransiit totū illū spacium. ¶ Respōdetur
q. soz. in casu isto nō pertransiit. a. spacium: neq. p. ran
sibit illud: sed tū partē. a. spacij: non tamen ppter hoc
datur primū vel vltimū instans motus qm est cōce
dendum q. cōtinue per totum spacium soz. pertransiit il
lud r. cōtinue per totū illud spacium est pertransiit il
lius: nec sequitur soz. pertransiit. a. spacium r. nūq. per
transiit illud: neq. pertransiit idem: igitur incipit r. o
finis pertransire. a. spacium: neq. arguitur ab exponen
tibus ad expositum: q. secūda exponens debet esse il
la nō immediate ante instans p. fens fuit: ita q. soz. p.
transiit. a. spacium r. illa nō immediate post instans p.
fens erit ita q. soz. pertransiit. a. spacium quoz. quod li
ber est falsum. (Manifestum aut) quarta conclusio tē
pus in quo aliquid fiebat r. est factum non est maius
tempore in quo fiebat solum p3: quoniam. d. fiebat al
bum in. a. tempore r. est factū albu in. c. instanti indi
uisibili: modo aggregatum ex. a. r. c. non est maius. a.
sicut neq. aggregatum ex linea r. pūcto vltimo est ma
ius linea: cum indiuisibile additū diuisibili nō faciat
maius vt est demonstratum. 6° huius. r. in parte in com
clusionē pcedenti in qua est ostensum tēpus non com
poni ex instantibus. ¶ Deinde pbs epilogat circa de
terminata vi. q. tam ex dictis rōnibus. p. p3 r. simili
bus poterit quis credere motus reflexos non posse in
uicem cōtinuari: sed inter quoscuq. esse quietem mediā
rōnes. n. facite fuerunt p. p3: q. fuerunt p. p3 sed facie
de in parte sequēti erunt cōmunes q. erunt dyalectice p
cedentes ex cōmunitis vt videbitur. Le. lit. (Mani
festum autem est q. si in. a. toto tempore fiebat). d. albu
(non est plus tempus in quo factum est r. fiebat q. in
quo fiebat solū omni). i. in toto tēpoze. deinde epilogat
q. bus quidem: igitur aliquis tanq. p. p3 credat ratio
nibus hec r. huius quedam sūt) similes illis que dūm
tuntur gratia breuitatis.

Notandum q. ex ista cōclusionē ha
betur expresse q. instans
non est aliquid diuisibile: q. tunc tempus factiōis r. fa
cti esset maius tēpoze factiōis solum r. linea vna cum
puncto vltimo esset maior q. si esset sine illo ideo fide^o
ab vna hora remoueret instāia vltia nō p. p3 illa ho
ra esset minor neq. linea pedalis q. p. p3 efficeret mi
nor si ab illa remouerent tū pūcta vltima r. nō seqtur
hec linea prius erat pedalis q. p. p3 r. ia3 nō est peda
lis q. p. p3: igit est minor qm pedalis est denotatio
indiuisibiliter pueniens ex vltimis terminis q. bus re
motis tollitur pedalis nō tū tollit quantitas.

Sed dubitatur circa p. p3 nō po
nēdo q. a. sit vnu
minimū nāliter q. debeat in hora augeri ad pedale q.
tatem exclusiue sic q. in fine hore qm deberet eē peda
lis q. p. p3 ipsū definit eē p. p3 de p. p3: r. b.
sit vnu aliud minimū q. p. p3 similr debeat augeri: sed ma
neat in fine hore sic q. ipm erit pedalis q. p. p3 r. p3 q.
b. erit maius q. erit. a. cū nūq. a. hēbit tantā q. p. p3 r. b.
q. p. p3 hēbit. b. q. nō esset nisi ipm acq. p. p3 pedalis q. p. p3
tatis r. acq. p. p3 esset maius tpe acq. p. p3 tatis tāq. ¶ Re
spondet q. a. erit tū sicut erit. b. r. hēbit tantā q. p. p3 r. b.
q. p. p3 hēbit. b. l. a. nūq. erit pedalis q. p. p3 r. b. erit
pedalis q. p. p3 quoniam talis denominatio nunquaz
erit: nisi in vltimo r. subito habebit acq. p. p3 esse r.

Philosophorum.

si queritur in quo instanti habebit. tantā q̄ritatē q̄rā
hēbit. b. d. q̄ in nullo instāti sed in quolibet tpe termi-
nato ad vltimū instans hōze. Ideo male pceditur cō-
muniter illud q̄ augetur esse maius in fine tempo-
ris quā ante finem illū cum finis ille sit indiuisibilis
non faciens matius.

Tex.
66.70.

Altona

biliter aut post q̄ p̄hs
p̄batur rōnib⁹ p̄p̄r̄s
et p̄p̄r̄s q̄ int̄ quoscūq̄
q̄s mot⁹ reflexos cadit
res media n̄r. p̄bat
idem rōnib⁹ cōib⁹ et
opale. et facit p̄hs. 4.
fm q̄. 4. rōnes ad-
ducit q̄rum. 2. incipit
ibi. (Simpli⁹ et ex h̄is)

3. ibi. amplius aut. 4. ibi. (amplius nō si). ¶ Prima
rō est ista: si motus reflexi possent inuicem cōtinuari se-
cundum duo incōueniētiā: v3 q̄ aliquid simul mouetur
motibus d̄ijs: et q̄ aliquid mouetur ex aliquo in quo
non est nec fuit. q̄ hec sint incōueniētiā manifestum ē
et q̄ illa sequant̄ arguitur p̄mittēdo duas suppositio-
nes quarū prima est ista. omne q̄ trāsmutatur trāsmu-
tatione cōtinua in toto tēpore trāsmutationis trāsmu-
tatur ad vltimū terminum illius trāsmutatiois siue
terminus ille p̄p̄inquus fuerit siue remotus: et hoc si a
nullo p̄hibeatur ista suppositio est manifesta inducti-
ue: si. n. aliq̄d mobile vadit in. b. aut et ferebatur in. b. in
toto motu et in toto tēpore verū est dicere q̄ trāsmu-
tatur in. b. et nō solum est hoc vez in motu locali: sed
etiam in oib⁹ alijs motibus. non. n. est ratio p̄p̄ q̄ in
aliā partem tēporis mobile illud trāsmutatur in. b.
et si in qualibet parte eiusdē tēporis siue illa pars fuerit p̄-
p̄inqua siue remota termino trāsmutationis. ¶ Et no-
tāter dicitur si a nullo p̄hibeat q̄ stat q̄ mobile in ali-
qua parte tēporis trāsmutatur in. b. et nō in qualibet
et hoc p̄pter impedimentū occurrens: aut si ipsum mo-
bile destinat esse ante finem spacij: aut si terminus ille
cōtinuat trāsmutationis aut si obstaculum ponat̄
ante mobile ne possit vltra p̄cedere. Le. lit. (Rōna-
biliter autem). i. opale. (et ex h̄is intendētib⁹ videbi-
tur alicui idem hoc accidere. s. q̄ motus reflexi nō pos-
sunt inuicem cōtinuari. (omne. n. q̄ mouetur continue si
a nullo p̄hibeatur in q̄ quidem venit fm loci mutatio-
nem in hoc et ferebatur prius: vt si in. b. venit et ferebat̄
in. b. aliq̄d mobile et non cum p̄ximū erat sed mox
sicut incipit moueri q̄dem enim magis nunc q̄ prius. si
militer aut et in alijs motibus. ¶ Secūda suppositio
q̄ in omni motu reflexo si sit cōtinuus mobile trāsmu-
tatur ab eodem in idem: vt si motus ab. a. in. c. et mot⁹
a. c. in. a. sit cōtinuus tunc ille motus totus. s. ab. a. in. c.
et ab ipso. c. in. a. est in. a. recte sicut coniungit̄ d. motu cir-
culari. qui est ab eodem in idem et de motu reflexo pile
qui est ab eodem in idem. Le. lit. (Q̄d aut ab. a. fertur
in. c. iterum venit in. a. continue motum.) ¶ Istis suppo-
sitionibus p̄missis arguitur p̄ximū incōueniens. vi-
delicet q̄ aliq̄d simul mouetur motibus d̄ijs q̄m mo-
tus sursum siue motus deorsum sūt motus d̄ijs: sed aliq̄d
simul mouetur motu sursum et motu deorsum: igitur. et.
p̄p̄na cum maiori et p̄batur minor dato q̄ mot⁹ sur-
sum et motus deorsum possint inuicem cōtinuari. et po-
tē q̄ aliq̄d mobile moueatur motu sursum ab. a. in. c.

et iterum motu deorsum ab eodem. c. in. a. tunc arguit̄
sic. motus specificatur a termino ad quē vt p̄bat⁹ est
s̄buius: sed terminus ad quē totus mot⁹ reflexi si il-
le est cōtinuus est. a. p̄secūdam suppositionem: igitur
totus motus denominat̄ ab. a. sed. a. est deorsum. igitur
totus motus est deorsum tunc: sicut totus motus ē deor-
sum igitur motus ab. a. in. c. est deorsum et idem ē mo-
tus sursum: igitur mobile q̄ mouetur illo motu p̄tinue
dum mouetur ab. a. in. c. mouetur motibus cōtrarijs.
¶ Item ex fundamento prime suppositionis arguit̄
idem incōueniens: q̄ in motu continuo mobile cōti-
nue trāsmutatur in terminum ad quē. igitur in. c. pun-
cto mobile trāsmutatur: similiter in. a. nulli duo mot⁹
sunt cōtinui: sed non est ratio p̄p̄ q̄ trāsmutatio illa po-
tius denominatur a motu p̄cedēte q̄ sequēte: nec e3:
cum igitur motus ab. a. in. c. sit sursum et motus ab. co-
dem. c. in. a. sit motus deorsum: sequitur q̄ in. c. puncto
et in instanti copulante illa duo tēpora illo2 duo2
motuum: idem mobile mouetur sursum et deorsum. Le.
lit. Cum ergo ab. a. in. c. ferebatur tunc et in. a. fertur se-
cundum motum q̄ est. a. c. quare simul cōtrarij sunt: cō-
trarij enim qui secūdam rectitudinem sūt. videlicet sur-
sum et deorsum. ¶ Secūda incōueniens etiam seq̄-
tur. videlicet q̄ aliq̄d mouetur ex aliquo termino in
quo non est nec fuit quoniam mobile signatum dū est
in. c. mouetur ex. a. et non est. nec fuit in. a. igitur et e3:
patet cōsequētia cum maiori et minor arguitur: nam om-
ne q̄ mouetur non est in termino ad quē: nec fuit in illo
dato q̄ tūc semel fiat motus ad illum: q̄ motus ē act⁹
entis in potentia fm q̄ in potentia vt est ostensum. 3. bu-
lus. sed. a. est terminus ad quē totus motus reflexi si
totus ille motus est p̄tinuus: igitur mobile illud nō est
nec fuit in. a. q̄ igitur hoc est incōueniens oportet dicē
q̄ in. c. puncto est quies media: sed ille motus nō ē vn⁹
et cōtinuus cuius partes distinguunt̄ per quietē medi-
am: igitur motus ab. a. in. c. et. a. c. in. a. qui est motus
reflexus non est cōtinuus. Le. lit. (Simul aut cum p̄-
dicto incōuenienti sequitur q̄) et ex hoc mutatur. s. ex ter-
mino a quo (in quo non est iam neq̄ prius (si igitur
hoc impossibile necesse est dari in. c. non ergo vn⁹) mo-
tus et cōtinuus est. a. c. et. c. a. (distinctus. n. statu). i. de-
te (non est vnus) et cōtinuus.

Notandum fm cōmentatozem com-
mento. 70. q̄ (p̄positio
dicens q̄ duo opposita nō possunt cōgregari in simul
est cōmunis pluribus vna sciētia. et dicens q̄ illud ex
quo est trāsmutatio et ad q̄d est trāsmutatio sūt oppo-
sita est cōis fm subm et predicatum. subm. n. est cōe om-
nī trāsmutabili p̄dicatum aut est de accidētib⁹ cōib⁹
entibus: et ideo vlr intendit per sermones opalecos
duos modos. s. demonstratiōes que pponunt̄ ex acci-
dentibus cōib⁹ pluribus vna aut demonstratiōes
quarum predicata sunt p̄p̄a opale. hec cōmentatoz
rationes igitur quas facit Aristo. hic dicitur opale. ou-
plicit̄. primo quia componuntur ex p̄positionib⁹ cō-
munibus pluribus sciētijs: iste. n. p̄positiōes. oppo-
sita non possunt cōtrariari in eodem cōtraria nō pos-
sunt simul in esse eidem ingrediuntur demonstratiōes
istas et sunt communes pluribus sciētijs. videlicet lo-
gice metaphysice et sciētie naturali. causa autē p̄pter
q̄ rō illa d̄r cōlogica vel opale. que pponit̄ ex. p̄pōni-
bus cōmunibus plurib⁹ sciētijs est ista q̄m sola logi-
ca docet demonstrare eādem p̄clusionem p̄ plura media
vt habetur secundo posterior. 2. dicitur opale: q̄

Libro octauus.

componit ex pponibus qz p dicata sunt p pte dyale. hec enim predicata opposita z dia sunt termini p pte dyale qz ergo dicitur opposita non possunt simul p traria ri aut p rta non pnt simul inesse eidem. Iste p ptes snt sumpti de teris dyale. sed ista illud ex quo est trāsmutatio z ad q est trāsmutatio sunt opposita est nālis ex parte subiecti: qz subm est cōe oibus entibus trāsmutabilibus de quibus considerat scientia naturalis: sed ex parte predicatorum illa non est naturalis quia oppositio competit omnibus rebus mundi de quibus illo modo non considerat naturalis. ¶ Et si instatur de p rta mo motore in quo non est oppositio neqz p rta: dicitur qz oppositio sumitur quadrupliciter vt habetur in postpredicamentis: igitur in primo motore non sit oppositio p rta nec p rta alia neqz p rta: tamen in eo est oppositio relatiua cum motu: z mobile dicant relatiua p m p m. 3. huius 7. s. metaphisice.

Secundo notandū fm cōmenta. eodē cōmento qz (rebus dyale) vtur duobus modis: aut fm instrumentum z est magis p p rium aut fundamentis positū in eadem fm qz aliq ars vtur eis que declarata sunt in alia) dupliciter igitur fm cōmentatozem aliqua rō vtur dyale: aut tāq instrumento: aut tāq fundamento. tāq instrumento quidem si vtur regulis eius ad arguendum z disputandum z hoc est p p rium dyale: vt sic ea omnes scientie vtantur fundamento quidem quando vtur aliqua p p ritione declarata in logyca. non igitur rationes hic facie dicuntur rationes dyale: qz vtunt dyale: tāq instrumento: qz hoc est cōe omnibz scie. tjs: sed dicuntur dyale: qz vtuntur aliqua p p ritione declarata in logyca. qz enim duo cōtraria nō pnt simul dici de eodem: aut qz duo opposita nō possunt simul in esse eidem declarata in logyca. Ex quibus sequit qz ali qz rationem esse dyale: cōmtingit quadrupliciter primo quia cōponitur ex p p ritionibus cōmuniibus pluribus scientijs. secūdo qz componitur ex terminis p p rty dyale. tertio qz vtur aliqua p p ritione declarata in logyca. quarto qz dirigitur regulis z doctrinis logyce. et oibus hys modis dici possunt rationes hic facie a p hō logyce vel dyale.

Tertio notandū fm cōmentatozem eodē cōmento qz (trāsmutatū necesse ē qz in sua trāsmutatione amittat partem post alia illi) a quo trāsmutatur z acqrat successiue partem illi) ad qz trāsmutatur: igitur illud ex quo trāsmutatur z illud ad qz trāsmutatur sunt opposita necessario z vtutqz illorum est in parte trāsmutati. alia a parte in qua est reliquū: sed sunt non determinata in se neqz apud nos z hoc vniuersale z cōmune est cuilibet trāsmutato. z cum fuerit cōiectum huic qz aliquid est trāsmutatū de eodem in idem motu vno cōtinuo cōtingit vt illud ex quo trāsmutatur sit ad qz trāsmutatur: ex quo cōtingit vt illud qz amittit apud trāsmutationem illud idē acquirat qz est impossibile) hec cōmentator. ¶ Duo in cōuenientia adducit cōmentator si motus reflexi inuicem cōtinuantur primū in cōueniens est qz idem oppo nitur sibi ipsi quonā in omni trāsmutatione p rtiue de perduntur successiue partes termini a quo z p rtiue successiue acquiruntur partes termini ad quē igitur terminus a quo z terminus ad quēz necessario sunt opposita inuicem: sed idem est terminus a quo z terminus ad quē si motus reflexi inuicem cōtinuantur: igitur idem op ponitur sibi ipsi. ¶ Et si queritur que sunt ille partes q

se tenent cum termino a quo z que sunt ille que se tenent cum termino ad quē: rōdetur qz sunt indeterminate tam apud nos qz apud naturam qm quolibet pars incipiens a termino a quo tse cum termino a quo z quēz pars terminata ad terminū ad quē tse cū termino ad quēz: sed infinite sunt quartū quolibet incipit a termino a quo z infinite sunt quartū quolibet terminat ad terminū ad quē tam apud nos qz apud naturā: igitur infinite se tenent cū termino a quo z infinite se tenent cum termino ad quēz. ¶ Secundū inconueniens est qz fm eadem trāsmutationem idem cōtinue acqritur z deperditur qm fm eandem trāsmutationē cōtinue acquirat terminus ad quē z cōtinue deperditur terminus a quo sed idem est terminus a quo z terminus ad quē si motus reflexi cōtinuantur: igitur zc.

Sed dubitatur

qz cōsimilibz fundamentis pōt argui qz nullus potest esse motus circularis vnus z cōtinuus ab eo dem in idem qm eadem inducuntur icōuenientia: videlicet qz idem oppo nit sibi ipsi z qz idēz cōtinue p eadem trāsmutationē acqritur z deperdit. pba retur etiā fm incōueniens adductū per p m. 7. qz aliquid trāsmutatur ex aliquo in quo nō est nec fuit ex qz in motu circulari idem est terminus a quo z terminus ad quē. Rōr qz non est similitudo qm circulus nō hz principij neqz finem in actu: ideo in motu circulari nō est terminus a quo vt ad quē in actu: sed m in potētia: in linea autem recta est principij z finis in actu z p rtiue motus rectus habet actu terminū a quo z ad quē. nō ergo incōuenit qz aliqd potētia oppo nat sibi ipsi z qz aliqd potētia p rtiue acquiratur z deperdat z qz aliqd trāsmutatur ex aliquo in potētia in quo non est nec fuit in actu que necessario secūtur ex motu circulari: sed qz aliquid oppo nat sibi oppositioe actuali z qz aliquid actu p rtiue acqritur z deperdat: aut qz aliquid trāsmutatur ex aliquo in actu in quo nō est nec fuit in actu implicat p dictionem. cōstat aut qz hec oia secūnt si motus locales recti z reflexi inuicem cōtinuantur.

Quarto

notandū fm cōmen. eodē cōmento qz (de motu fm cōtinuationē intelligendū est hic de motu naturaliter aut volūtariē nō de motu violēte. z cum trāslatū trāsfertur de primo p rtiuo ad illud ad qz trāsfert p o stre mo necesse vt motus eius ad illud sit p rtiuo) nisi ali quod impediēs occurrat illi: bec igit qz dicit: nisi aliqd occurrat nō est exceptio ex illo qz res mouet ad illud ad qz puenit p o stre mo: sed est exceptio eius qz motus ē cōtinuus. illud. n. nāliter semper mouetur ad illud ad qz puenit in postremo siue occurrat ei siue non. ¶ Duo as d rias ponit hic cōmentator: quarum prima est in ter motum naturalē aut volūtariū z motū violētū: qm in motu nāli aut volūtariū mobile venit semp ad finem intentū: nisi aliqd impediāt. in motu aut violēto mobile nō semper venit ad finem intentū ēt secluso impedimēto: qm piciens lapidem pōt intēdere aliqd terminum quem nunq attinget: qm forte virtus impulsiva non erit tanta qz possit mouere per tantum spaciū. Item omnis motus naturalis aut volūtariū semp est cōtinuus a principio vsqz ad finem intentum: nisi aliqd impediāt: non autem omnis motus violentus semper est cōtinuus a principio vsqz ad finem intentum nisi aliqd impediāt: quoniam si lapis proiectus per primam p iectionem nō attingit finem intentūz qz iterū piciatur vt attingat finē illum. constat autē

Philosophorum.

q̄ due proiectiones non faciunt vnum motū continuū sed discontinuum. quando ergo philosophus dicit q̄ omne motū ab aliquo principio ad aliquē finem cōtinue mouetur ad illū finem illud est intelligendū de motu naturali aut voluntario nisi aliquid impediatur non de motu violento. ¶ Secūda differentia q̄ ponit cōmentator: est inter cōtinuitatē et naturalitatem motus quoniam si aliquid mobile mouetur ab aliquo principio ad aliquē finem tollitur cōtinuitas motus p̄ ob-
 staculum occurrens sed nō tollitur naturalitas motus: verbi gratia dato q̄ a. portio terre moueatur a concauo lunc ad centrum mundi et dum venerit ad medium aeris apponatur aliquid detinens et postea remoueatur indubie totus motus est naturalis: q̄ fit a principio intrinseco non tamen totus motus est cōtinuus ex quo. a. non mouetur in mensura qua detinetur: nō igitur tollitur naturalitas motus siue occurrat siue nō occurrat impediens: sed bene tollitur cōtinuitas motus ex appositione impedimenti. ¶ Ex predictis potest inferri tertia differentia inter finem motus et finem intentū: q̄ omne q̄ mouetur aliquo motu venit ad finem motus siue motus ille fuerit naturalis siue voluntarius siue violentus non tamen omne q̄ mouetur aliquo motu venit ad finem intentum: quoniam in motu naturali aut voluntario potest occurrere impedimentū: in motu autem violento potest esse debilitas virtutis ut dictum est. (Amplius et ex hīs.) secūda rō quā facit philosophus ad principale intentū est circūcernens omnem motum probans nullos motus reflexos cuiuscūq̄ generis aut predicamenti sint posse inuicem cōtinuari: sed necessario inter oēs tales ē quietem mediam et primo p̄supponitur omne q̄ mouetur moueri tantū p̄m q̄tatem qualitatem vel vbi: quoniam non sunt plures motus p̄m genus q̄ isti tres vt est ostensum. 5. huius: et cōsequenter omne q̄ quiescit necessario quiescit quiete opposita alicuius motui quoniam tot modis dicitur vnum oppositorum quomodo dicitur reliquū per philosophum in topicis. Le. li. (Amplius et ex hīs) dicendis est (manifestum vniuersaliter magis de omni motu. si enim omne q̄ mouetur mouetur aliquo dicto: motu) 5. huius (et quiescit aliqua oppositū quietū non. n. erit alius preter istos) tres motus vt patuit. Ista suppositione premissa arguitur sic. omne q̄ mouetur aliquo motu post alium motū quiescit in principio illi motus quiete opposita illi motui: sed omne q̄ mouetur motibus reflexis mouetur aliquo motu preter alium motū igitur omne q̄ mouetur motibus reflexis quiescit in principio secūdi motus quiete opposita illi motui: p̄ cōsequētia cum minor et maior est euidenter loquendo de motu alio alicuius specifica et de motu totali non partiali quia celum mouetur aliquo motu post alium motum et tamen nō quiescit in principio alicuius motus de te opposita illi motui: aliquid etiā mouetur sursum vel deorsum post alium motum. s. in secūda medietate spaciū: et tamen in principio secūdi motus non quiescit quiete opposita illi motui dato q̄ totalis motus a principio vsq̄ ad finem sit cōtinuus: et hoc ideo quia motus secūde medietatis nō est totalis motus sed pars vni⁹ totius motus. fiat ergo argumentū sic omne q̄ mouetur aliquo totali motu quo nō semper mouetur quiescit in principio illius motus quiete opposita illi motui: sed omne q̄ mouetur motu reflexo mouetur aliquo motu totali quo non semper mouetur: igitur omne q̄ mouetur motu reflexo quiescit in principio illius motus quiete

Tex.
cō. 7i.

opposita illi motui et per consequens tales motus reflexi non inuicem cōtinuant: p̄ cōsequētia quoniam quies est priuatio motus et vbi. inter duos motus mobile priuatur motu. impossibile est illos motus inuicem cōtinuari. Le. li. (Quod autem non semper mouetur p̄m hūc motum) qui est in quantitate qualitate vt vbi. s. post alium motum (dico autem quicūq̄ sunt alteri specie et nō si aliqua pars est totius necesse est prius quiescere scōm oppositam quietē quies enim priuatio est motus.) Ad hanc rōnem forte responderent aduersarij negantes illam minorem. videlicet omne q̄ mouetur motu reflexo mouetur motu totali quo nō semper mouetur: quia non semper motus reflexus est totalis: sed aliquando partialis: videlicet quādo ex duobus motibus reflexis fit vnus motus cōtinuus. ¶ Sed cōtra sequitur data ista responsio q̄ aliquid simul mouetur motibus contrarijs quoniam omnes duo motus reflexi sunt inuicem contrarij. si igitur aliqui tales cōtinuantur oportet q̄ in instanti copulante illos motus inuicem mobile moueatur quolibet illorū motuum: q̄ non est ratio quare plus mouetur vno motu q̄ alio. verbi gratia si aliquod mobile moueatur sursum ab. a. in. c. et iterum deorsum a. c. in. a. necessario in instanti medio et in. c. puncto illud mobile mouebitur simul sursum et deorsum si illi motus inuicem cōtinuantur: necesse est ergo dicere q̄ motus ab. a. in. c. est totalis: et motus a. c. in. a. est totalis: et q̄ in. c. puncto mobile quiescit et q̄ illi motus nō inuicem cōtinuantur: neq̄ aliqui alij motus reflexi cuiuscūq̄ generis vel predicamenti existant. Le. li. (Sic igitur) contrarij quidem motus sunt qui p̄m rectitudinem sūt reflexi (simul autem nō contingit moueri 3299) motibus aliquod mobile (q̄ ab. a. ad. c. fertur si vtiq̄ fert simul et ab ipso. c. ad. a. qm̄ autem non simul fertur.) ambobus motibus (mouebitur autem) p̄m (hunc motū) qui est a. c. in. a. necesse est prius quiescere ad. c. hoc enim est (opposita quies ei qui est ab ipso. c. motui manifestus est igitur ex hīs que dicta sunt qm̄ non est cōtinuus motus) qui componitur ex motibus reflexis.

Notandum p̄m cōmentatorem cōmentator. 7i. q̄ ista demonstratio et precedens aliquo modo cōueniunt et aliquo modo differunt: cōueniunt quidem in hoc fundamēto q̄ nihil simul mouetur motibus contrarijs differunt autem in alio: quoniam hec rō pbat omnem motū reflexū esse motum totalem et oēm motum totalem incipere a quiete si est post alium motum quoniam nullum probat prima demonstratio. et accipitur hic quies indifferēter tam pro quiete que priuat mobile a motu per tempus q̄ pro quiete que priuat mobile a motu per instanti.

Sed dubitatur quoniam due medietates alicuius linee differunt in medietate: quia inter illas nihil mediat q̄ non sit aliquid alicuius illarum medietatis. et duo tempora dicuntur immediata: q̄ inter illa nullū est medium q̄ non sit aliquid illorū: igitur per idem illi motus sunt immediati inter quos nullum est medium q̄ nō sit aliquid illorum: sed nulla quies est aliquid alicuius motus: igitur nulli motus reflexi sunt immediati. si inter illos est quies media temporalis vel instantia. ¶ Respondetur q̄ ideo aliqua sunt immediata quia inter ea nullus mediat diuisibile faciens illa distare. si enim alicuius aque vna medietas est calida et alia frigida caliditas et frigiditas sunt immediata et tū inter illas est aliquid medium. s. superficies: sed tale mediū non facit di-

Te.
cō.

Libri octauus.

Tex.
60.72.

Rare: similiter linea mediat inter albedinem et nigredinem aliquid superfluit et tamen non tollit immediationem illarum cum propter tale medium non distet albedo a nigredine ita in proposito: inter motus reflexos sit medium. scilicet quies aut instantis: tamen quod huiusmodi medium est indiuisibile nullam faciens distantiam inter illos motus: ideo illi motus sunt immediati. (Amplius autem. 1. ratio ad principalem intentum est magis specialis quam aliqua precedentium et est ista. si motus reflexi possunt inuicem continuari sequitur quod simul corruptum est non album et factum est album et factum est non album et quod istud sit inconueniens manifestum est quoniam si primum istorum non repugnet secundo tamen. repugnat tam primum quam secundum et quod illud sequatur arguitur ponendo quod a. in prima medietate alicuius huius fiat album et in secunda fiat non album et sit. b. instantis copulans illa duo tempora inuicem: et sequitur quod in. b. instanti verificatur quod dicitur illorum trium: primo quidem in. b. instanti corruptum est non album: quod a. in illo instanti desinit esse non album: secundo in eodem instanti factum est album: quod a. in. b. instanti incipit esse album per positum nem de presentia. tertio in eodem. b. instanti factum est non album: quod arguitur sic: motus prime medietatis et secunde medietatis inuicem continuatur per aduersarium: igitur in. b. instanti. a. mouetur motibus prime et secunde medietatis: sed motus prime medietatis est accessus ad album et motus secunde medietatis est accessus ad non album igitur in. b. instanti. a. accedit ad album et ad non album sed nihil accedit ad non album: nisi fiat non album et nihil sit non album: nisi factum sit non album: quod non datur fieri absque facto esse ut est ostensum. 6. huius igitur in. b. instanti. factum est non album quod erat probandum. Le. lit. (Amplius autem et hec ratio magis propria huius que dicta sunt simul enim corruptum est quod non album et factum est album: si igitur prima est alteratio ad album et non albedo et contraria et non manet aliquo tempore) quies media (simul corruptum est non album et factum est album et factum est non album: iterum enim erit idem tempus). I. instans copulans illas mutationes reflexas inuicem et cetera.

Notandum rationem

hanc precedentibus magis esse propriam et specialem quia ille quodammodo applicari possunt ad omnes motum vel mutationem: sed hoc in speciali circumceritur motum ad formam qui est alteratio seu generatio et corruptio: sicut enim non continuatur inuicem accessus et descensus: ita nec albefactio et denigratio: non etiam factio albi et factio non albi seu corruptio albi et corruptio non albi inuicem continuantur. Sed contra albedo et nigredo continuantur in eadem superficie: igitur per idem albefactio et denigratio inuicem continuantur a quibus prouenit albedo et nigredo. Dicendum quod si cur motus dupliciter diuiditur. scilicet diuisione temporis et diuisione mobilis: ita dupliciter continuatur: et continuatio temporis et continuatio mobilis: non igitur inuicem continuantur albefactio et denigratio continuatio temporis: sed tantum continuatio subiecti de qua non loquitur Aristoteles. hic cum huiusmodi continuatio non sit continuatio secundum formam sed secundum materiam neque sit continuatio per se sed per accidens: postat autem quod ea que sunt per accidens sunt relinquenda in scientia speculativa ut est ostensum. 5. huius. (Amplius non si) quarta ratio probans motus reflexos non posse inuicem

continuari est ista: nulla contraria inuicem continuantur: sed omnes motus reflexi sunt contrarii: igitur et per consequentia cum minor: et maior declaratur: quoniam continuantur illa quorum ultima sunt unum ut est ostensum in predicamentis: sed contrarium ultimam non sunt unum: ut per inductionem de albedine et nigredine et de aliis contrariis: quia ultima contrariorum sunt contraria. constat autem contraria non esse unum: igitur nulla contraria inuicem continuantur: igitur tempora in quibus fiunt motus sunt et reflexi inuicem continuantur non tamen motus illi inuicem continuantur: sed tantum sunt immediati et per consequenter se habent: quod omnium duorum temporum immediatorum idem est ultimum non autem omnium motuum immediatorum et per consequenter se habentium idem est ultimum. Le. lit. (Amplius non si continuus est tempus) in quo sunt motus reflexi (et motus) compositus ex illis est continuus (sed consequenter) se habens quomodo igitur erit ultimum idem contrarium ut albedinis et nigredinis.

Notandum quod cum philosophus dicit continuas sunt illa quorum ultima sunt unum loquitur de hiis que continuantur per se et non per accidens: quod ut patet albedo et nigredo continuantur in eadem superficie ex quo ad motum localem unum sequitur motus localis alterius: dicitur. n. philosophus. 5. metaphisice quod continua sunt illa quorum motus est unum et tamen albedinis et nigredinis ultima non sunt unum: sed multa et hoc ideo quia albedo et nigredo non continuantur per se sed per accidens ad continuationem superficie in qua est: superficies autem continuatur per se quia ultima suarum medietatum sunt unum. videlicet linea copulans inuicem illas medietates.

Dubitatur probando

quod motus contrarii possunt inuicem continuari proponendo quod terra sit perforata ab una superficie ad aliam cuius forma transeat per centrum mundi et moueatur pila terre pure usque ad medium mundi cuius punctus primo tangens medium mundi in. a. instanti sit. b. et patet quod b. immediate ante. a. instans mouebitur deorsum et immediate post mouebitur sursum: quod igitur utrum in. a. instanti mouebitur. b. aut non: si mouebitur igitur continuabuntur motus sursum et deorsum et habetur intentum: si tunc non mouebitur. contra. pila tunc mouebitur descendendo: igitur quilibet eius punctus tunc mouebitur: patet consequentia: quia punctus mouetur per accidens ad motum corporis in quo est per Aristotelem. sexto huius. Respondetur quod b. punctus non mouebitur in. a. instanti: neque quiescit: sicut nec contrarius corporis sphericus circulariter motus mouetur aut quiescit: nec sequitur quilibet pars huius mouetur: igitur quodlibet accidens illius mouetur. Et in isto casu sequitur quod quilibet pars huius pile immediate post. a. instans mouebitur deorsum et tamen immediate post. a. instans mouebitur aliqua pars sursum: nec sequitur. b. punctus mouebitur tantum per accidens ad motum totius pile vel partis eius: sed immediate post. a. instans. b. punctus mouebitur sursum: igitur tota pila aut aliqua pars eius immediate post. a. instans mouebitur sursum: sufficit enim quod immediate post. a. instans mouebitur aliqua pars sursum igitur nulla sit illa.

38

Doc.
60.73-

Di autes

in circulari, quarta cō
clusio huius tertij ca
pituli est h̄ solus mo
tus circularis est cō
tinuus ⁊ perpetuus. p
batur motus circula
ris ē continuus ⁊ p
petuus: ⁊ nullus ali
us motus a motu cir
culari est continuus
perpetuus: igitur ⁊ c.

p[ro]consequencia ab exponentibus ad positam quaz
 secunda est probata in secunda t[er]tia conclusione t[er]
 prima demonstratur sic, possibile est motum circula
 rem esse vnum t[er]t[er]io semper continuum: igitur motus circu
 laris est continuus t[er]t[er]io perpetuus, patet consequentia;
 quia in perpetuo non differt esse t[er]t[er]io posse v[er]i proba
 tum est. t[er]t[er]io huius: sed antecedens philosophus ar
 guit sic illud est possibile ad q[uo]d non sequitur aliquod
 impossibile: sed ad motum circulare esse vnum t[er]t[er]io sem
 per continuum non sequitur impossibile: igitur possi
 bile est motum circulare esse vnum t[er]t[er]io semper contin
 uum, patet consequentia cum prima parte antecedentis
 t[er]t[er]io secunda declaratur: quoniam si ad motum circulare z
 esset vnum t[er]t[er]io semper continuum sequeretur aliquod im
 possibile maxime esset illud q[uo]d est deductum in motu re
 cto, videlicet q[uo]d aliquid simul moueretur motibus con
 trariis: sed q[uo]d istud non sequatur arguitur dupliciter: t[er]
 primo ex eo: quia cum reiteratur motus rectus non ser
 uatur eadem positio partium mobilis neq[ue] spaci[um], cum
 vero reiteratur motus circularis seruatur eadem positi
 o partium spaci[um] t[er]t[er]io mobilis, verb[um] gratia si aliquid de
 bet moueri ab a. in b. per lineam rectam t[er]t[er]io iterum red
 dre ab ipso b. ad a. partes p[ri]us pertransit in primo
 motu non sunt p[ri]us pertransit in motu reiteratiōis
 sed posterius: illa pars mobilis que precedit in p[ri]o
 motu non precedit in motu reiteratiōis: sed sub
 sequitur: illa que erat post[er]ior fit p[ri]or. ¶ In motu
 autem circulari si fiat reiteratio continue seruatur idem
 ordo t[er]t[er]io eadem positio partium tam mobilis q[uam] spaci[um]
 quoniam si infinities pertransit eadem linea circu
 laris pars mobilis que in p[ri]ncipio precedit continue
 precedit t[er]t[er]io pars p[ri]us p[ri]us pertransit continue in mo
 tu iterato est p[ri]us pertransit. Lege litteram, (qui au
 tem in circulari erit) (motus illi poterit e[ss]e semper) vnus
 t[er]t[er]io continuus: nullum enim impossibile continget: q[uo]d eni
 ex a. mouetur (super lineam circulearem (simul moue
 bitur in a. scdm eandem positionem) mobilis t[er]t[er]io spaci[um]
 (in quod eni venit t[er]t[er]io mouetur in hoc) ex hoc, f. in idē
 ex eodem reiterando motum (sed non simul mouebitur
 contrariis neq[ue] oppositis) motibus.

Contra predicta

Contra predicta arguitur 7° p^o q^o i^o m^o tu recto reflexo possit seruari idem ordo parium q^o i^o m^o bilis quoniam reflexio potest fieri circulariter sic q^o i^o m^o mobilis fuerit motum per lineam rectam ab a. in b. poterit circulariter moueri sup^a b. reddendo ad b. deinde ad a. continue precedente eadem parte super lineam rectam. Item pono q^o motum motu recto continue moueatur circulariter sicut contingit in motu pile mofus sum vel deosum in casu isto non potest dici q^o aliqua pars in primo motu continue precedat 7 in motu reite

rato continēsequitur. ¶ Secundo arguitur q*uod* i*n* mo-
tu circulari non seruatur idem ordo partium mobilis
quoniam planeta mouetur circulariter in eccentrico & si
seruat eundem ordinem partium mobilis : quoniam
pars precedens aliquando est sequens propter motū
epicycli. ¶ Ad primum dicitur q*uod* philosophus loquitur
de motu recto reflexo excludente omnem alium mo-
tum. constat autem in primo casu inter duos rectos re-
flectos mediare motum circularem in secundo autem
casu motus rectus ē admixtus motui circulari. ¶ Ad
secundū dicitur q*uod* similiter q*uod* philosophus loquitur
de motu circulari vñco & simpliciter non permittit alie-
ri motui: constat autem planetam simul moueri duos
bus motibus circularibus, videlicet motu eccentrici &
motu epicycli. (Non enim omnis) secundo arguit phi-
losofhus q*uod* ad motum circularem esse vnūz & semper
continuum non sequitur idem moueri motibus cōtra-
rariis: quia si sic hoc est ideo quia sicut moueri in linea
recta ex eodem in idem est moueri motibus contrariis
ita in linea circulari. Sed arguitur q*uod* non contrarietas
motuum localium solum est accipienda secundum li-
neam rectam: aut secundum distantiam terminorum tē-
neē recte: sed motus circularis qui est ab hoc & motus
circularis qui est in hoc non distant secundum lineam
rectam nec secundum distantiam terminorum linee re-
cteigitur illud quod mouetur circulariter ab vno termi-
no in eundem terminum non mouetur motibus con-
trariis: patet consequentia cum minori & maior decla-
ratur: nam contrarietas est maxima distantia: maxima
autem distantia non potest accipi nisi secundum lineam
rectam quoniam non possunt aliqua distare cātum se-
cundum lineam curuam inter aliquos terminos quin
possunt magis distare secundum lineam curuam inter
eosdem terminos cum quacūq*ue* linea curua data iter
aliquos terminos contingat dare maiorem inter illos
terminos: ideo contrarietas motuum propter dicta so-
lum est accipienda secundum lineam rectam: quecūq*ue*
enim distant secundum lineam rectam non possunt pl*ur*i-
um distare secundum lineam rectam inter illos terminos
cum inter duos puncta non possit potrabi nisi vna li-
nea recta & si pl*ur*es possunt potrabi illi sunt euales
legeliteram. (Non enim omnis) motus (qui est in h*is*
ei qui est ex recto contrarius est: neq*ue* oppositus: sed cō-
trarius in recta quidem linea est mot*us* ab eodez in idē,
(huic enim est contraria) mutatio (secundum loci: vt)
mutatio (que est secundum dyametrum) est contraria
mutationi reflexe per eundem dyametrum (distat enim
plurimum) mutatio que est secundum lineam rectā cō-
posita autem est mutatio (que est secundum longitu-
dinem eandem.)

Motandum secundum cōmentato-
rem cōmento. 73. qd
hoc non contingit nisi in motu recto. s. vt motus ad ali-
quid sit contrarius motui ab illo: aut oppositus. ⁊ cau-
sa in hoc est: quia illud ex quo ē motus rectus ⁊ ad qd
est sunt loca contraria. ⁊ causa in hoc est: quia cōtraria
sic describuntur. illa que maxime ⁊ maxima distantia
nō inueniunt nisi in linea recta. ⁊ Intendit cōmenta-
tor: qd motus rectus ⁊ circularis aliquo modo conue-
niunt: ⁊ quodāmodo discōveniunt. conueniunt quidem
quia quilibet eorum est ex aliquo in aliquod. discōue-
niunt vero: quia motus circularis qui est ex aliquo nō
contrarius motui circulari qui est in idem: sed motus
rectus qui est ex aliquo bene cōtrariatur motui recto qd

Te
w.

Libri octauus.

est in idem. et ratio est duplex: prima, quia motus rectus est inter loca contraria et non motus circularis. secunda ratio, quia in motu recto inuenitur contrarietas et non in motu circulari cum contrarietas sit maxima distantia quod non inuenitur in linea circulari: sed in linea recta ut patet. Item mensura non est accipienda secundum lineam circumlarem: sed secundum lineam rectam: mensura enim ut vult philosophus quarto metaphisice debet dicere quid certum sed secundum lineam circumlarem non potest accipi certa distantia terminorum cum ab eisdem punctis duci possint plures linee circulares quarum aliquae essent maiores et alie minores ideo si secundum tales lineas deberemus mensurare distantiam terminorum eosdem terminos iudicaremus magis et minus distare quod est inconueniens: mensura igitur huius distantie erit linea recta: tunc arguitur sic: eo quod est mensura alicuius in aliquo genere accipitur minus et maius et maxime in illo genere: sed maiorem et minorem et maximam distantiam terminorum non accipimus secundum lineam circumlarem sed secundum rectam: cum ergo contrarietas accipienda sit secundum maximam distantiam non erit contrarietas secundum lineam circumlarem sed secundum rectam.

Dubitarur circa ista et primo quia non videtur quod contrarietas respicit maximam distantiam: quia motus elementorum sunt contrarii et tamen loca elementorum non maxime distant cum maior sit distantia in mundo quam distantia quae inter centrum mundi et concuum lune. Secundo videtur quod motui circulari sit aliquis motus circularis contrarius ponendo quod a. et b. moueantur super eundem circumculum incipiendo ab eodem puncto: sed a. per meridiem et b. per septentrionem: patet quod ista mobilia se invicem impediunt in via: igitur motus illorum inuicem contrariantur. Ad primum dicitur quod contrarietas non respicit maximam distantiam simpliciter: sed in genere ut colligitur de mente philosophi in postpredicamentis: albedo enim et nigredo contrariantur simpliciter: quia maxime distant in genere coloris etiam dulcedo et amaritudo contrariantur simpliciter: quia maxime distant in genere sapientiae: ppea ignis et terra simpliciter contrariantur secundum motum localem quia maxime distant in genere motus recti et sicut albedo et rubedo non contrariantur simpliciter: quia non maxime distant in genere coloris: ita motus ignis sursum et motus aque deorsum non contrariantur simpliciter: quia termini istorum non maxime distant in genere motus recti. Ad secundum dicitur quod contrarietas motuum localium proprie sumpta attenditur penes contrarietates terminorum ad quae per lineas brevissimas: sed large sumpta penes impedimentum unius contra alterum: et sic non est inconueniens aliquos motus circulares inuicem contrariari. locuntur ergo philosophus et commentator proprie et non large de contrarietate motuum propterea argumentum nihil concludit. Quare nihil. Ex predictis Aristoteli. 4. correlaria quorum primum est quod nihil prohibet motum circumlarem esse semper continuum et non motum rectum: primo quia circularis est ab eodem in idem rectus vero ab eodem in aliud seruata continuitate unius usque motus. secundo quia motus circularis est ab eodem in idem per diuersa media: motus autem rectus est ab eodem in idem per idem medium: ideo non oportet mobile circulariter motum moueri simul motibus contrariis si motus ille ab eodem in idem sit continuus: sed bene oportet mobile motum motu recto simul moueri motibus contrariis si motus ab eodem in idem sit continuus.

duo: ut supra est demonstratum. 1. et 2. lit. Quare nihil prohibet moueri continue et nullo tempore deficere quod circulariter mouetur: circularis quidem motus ab eodem in idem: rectus autem ab eodem in aliud et qui quidem in circulo motus est (nequaquam in eisdem) medius est (quod vero secundum rectitudinem multotiens in eisdem) est. I. quando sit motus ab eodem in idem. (cum quidem igitur fuerit motus (qui semper in alio medio (sit contingit moueri continue) absque contrarietate (qui vero in eisdem multis) medius sit (non contingit) absque contrarietate (necesse enim simul moueri) et motus duos.

Notandum quod ex isto loco habet differentia inter medium et terminum: quoniam idempnitias termini facit idempnitatem motus et diuersitas terminorum facit contrarietatem motuum contra autem contingit de medio quoniam idempnitias medij facit contrarietatem motuum: diuersitas vero facit idempnitatem motus. verbi gratia si aliquid mobile moueatur ab a. in b. per lineam rectam: et iterum moueatur ab ipso b. in a. per eandem lineam: illi motus sunt contrarii: ut est ostensum. 5. huius. Si autem aliquid moueatur ab a. in b. per lineam circumlarem et reuertatur ad ipsum a. absque reflexione motus erit vnus et continuus et media erunt diuersa. quoniam per vnum semicirculum mobile recedit ab a. et per alium semicirculum accedit ad a. (Quare neque) secundum correlarium in semicirculo et in qualibet circulatione incompleta non potest fieri motus semper continuus. patet quia necessario fit reflexio et reiteratio per eandem viam ab eodem in idem sed iam probatum est quod inter quoscunque duos motus reflexos cadit quies media et quod non possunt inuicem continuari: quia aliter idem simul moueretur motibus contrariis: signata igitur quacunque portione circuli quia si nis non contingitur principio non poterit esse motus ab eodem in idem nisi per eandem viam et consequenter motus erunt contrarii ex quibus non sit vnus motus continuus. Ex quibus sequitur quod sicut sola linea circularis est perfecta: quia copulat finem principio: ita solus motus circularis est perfectus: quia illius motus idem est principium et finis: alij autem motus siue sint recti siue circulares circulatione incompleta imperfecti sunt: quia non copulant finem principio. 1. et 2. lit. (Quare neque in semicirculo: neque in alia circulatione incompleta (neque vna) idem est neque in vna parte circuli (contingit moueri continue) motu perpetuo (multos enim necesse) per media (eandem moueri et) secundum (contrarias mutari non enim copulat principium finem) motus qui est in parte circuli (qui autem) motus est completi circuli copulat finem principio (et solus est perfectus.)

Notandum secundum commentatorem commentum. 73. quod punctus qui est finis et principium in motu non circulari sunt duo ratione et subiecto et non coniunguntur ad inuicem. I. ita quod sint idem in subiecto principium scilicet motus et finis alterutrum: motus autem qui est super circumculum: punctus qui est in eo principium idem est cum fine. I. quoniam sunt vnum subiecto et duo ratione: finis igitur in eo est coniunctus cum principio. in circulo enim nullus est punctus naturaliter. I. in actu qui sit principium aut finis et cum fuerit imaginatus in circulo tunc erit principium et finis: extremitates vero linee recte sunt duo puncta in actu) hec commentator. Duas differentias ponit hic commentator: quarum prima est inter motum circumlarem et motum non circumlarem: quoniam

1. et 2. 73.

Æ 7

Phisicorum.

in motu circulari punctus qui est principium et punctus qui est finis sunt unum subiecto et duo ratione: in motu autem non circulari punctus qui est principium et punctus qui est finis sunt plura tam subiecto quam ratione: primum istorum est manifestum quoniam idem punctus numero est a quo incipit motus circularis et ad quem terminatur motus circularis: hanc ratio sit diversa: quoniam alia est ratio puncti ut est principium et alia ut est finis motus. secundum etiam patet quoniam in omni motu continuo non circulari semper alius est punctus numero a quo incipit motus et alius ad quem terminatur motus ex quo finis non coniungitur principio: sed distat per lineam rectam vel curvam. Secunda differentia est inter lineam rectam et circulearem quoniam linea recta habet principium et finem in actu. linea autem circularis non habet principium et finem in actu: nam illa linea habet principium et finem in actu que habet puncta terminantia et non copulantes: et illa linea habet principium et finem in potentia que habet puncta non terminantia absque copulatione: et quia in linea recta sunt puncta extrema terminantia et non copulantes: ideo talia puncta sunt principium et finis in actu. in linea autem circulari non est aliquis punctus terminans quin ille idem sit copulans: ideo non datur in illa principium vel finis in actu: sed tantum in potentia. quoniam quilibet punctus linee circularis potest esse indifferenter principium et finis motus. (Manifestum autem) tertium correlarium: nullus motus alius a motu locali potest esse semper continuus: patet: nam ideo motus circularis potest esse semper continuus: quia in motu illo potest fieri redditio ab eodem in idem per alia et alia media: sed hoc deficit in omni alio motu a motu locali: nam in omni motu ad formam oportet quod fiat redditio per eandem media: et non potest esse iteratio per eandem media nisi sit quies media et ubi est quies media ibi non est continuus motus. verbi gratia: in alteratione accidit moveri per eandem media secundum qualitatem. ab albo in nigrum et contra in motu etiam augmenti et diminutionis contingit moveri per eandem media videlicet per eandem quantitatem et dimensionem magnitudinis: similiter et in generatione et corruptione accidit moveri per eandem media: sed idem patet per medium ut dictum est facit contrarietatem motuum: contrarii autem motus non possunt continuari: igitur nullus motus alius a motu locali potest esse semper continuus. Le. lit. (Manifestum autem) ex divisione id est ex differentia assignata inter motus rectum et circulearem (quoniam non contingit alios motus a motu locali (esse continuos semper) in omnibus enim accidit per media (eandem moveri multos ut in alteratione) per eandem media) scilicet per eandem qualitatem (et in eo) motu (qui est quantitas) accidit moveri per medium magnitudinis: et in generatione et corruptione similiter.

Ita.
co. 74.

Notandum secundum philosophum quod nulla est differentia quantum ad discontinuationem motus utrum iteratio fiat per plura: aut per pauciora media potest enim esse per plura media: ut si fiat motus a nigro in album per omnes colores medios: et postea ab albo in nigrum per eosdem colores: si autem fiat motus ab albo in rubeum et contra non fit iteratio per tota media. reddere igitur per plura: aut per pauciora media non facit diversitatem in proposito semper enim est quies media dummodo sit redditio per eandem media: non etiam est diffe-

rentia in proposito si apponuntur vel auferuntur media ut si ex igne fieret aer et ex aere aqua et ex aqua terra: si postea terra converteretur in ignem non mediante alio medio ex igne esset facta terra per appositionem plurium mediorum ex terra vero fieret ignis per ablationem mediorum. hec ergo non variant propositum. nam quocumque modo sumatur talis diversitas mediorum nunquam fit redditio in talibus motibus ab eodem in idem nisi reverterentur omnia vel aliqua media: non enim potest fieri ex igne terra et e converso: nisi modo contrario vel per omnes aut saltem per aliquas easdem dispositiones per quas ibatur ab igne ad terra et quia omnis talis reiteratio mediorum arguit contrarietatem et reflexionem motus: ideo nulli tales motus possunt esse continui. Le. lit. (nihil enim differt pauca aut multa facere) media in quibus est mutatio: neque est differentia (mediis ponere) id est apponere (aliquid aut auferre utrobique enim accidit) per media (eandem moveri multos). (Manifestum igitur) quartum correlarium philosophanti quod male dixerunt omnia sensibilia semper moveri: quia si omnia sensibilia semper moventur necesse est ea moveri secundum aliquem istorum motuum nunc nominatorum in quo potest saluari continuas et maxime secundum motum alterationis iuxta opinionem eorum dicentium quod omnia alterantur continue: dixerunt enim hoc ideo: quia videbant res esse in continuo fluxu et dixerunt generationem et corruptionem esse alterationem: sed isti reprehenduntur ex ratione iam facta. probante quod nulla alteratio est semper continua quoniam nulla alteratio potest esse perpetua nisi sit reflexa: sed eo ipso quod ipsa est reflexa non est continua: sed cadit quies media: ideo male dixerunt omnia semper moveri motu alterationis. Lege litteram. (Manifestum igitur ex his quod neque physici logici bene dicunt omnia sensibilia moveri semper dicentes moveri enim necesse est (secundum) aliquid horum motuum et maxime secundum illos est alterari: sed re enim dicunt semper et corrumpi (hec sensibilia) ad huc autem et generationem et corruptionem alterationem dicunt: ratio autem non dicit universaliter de omni motu quod secundum nullum motum contingit semper moveri extra quantum circulo: quare neque secundum alterationem: neque secundum augmentum contingit aliquid semper moveri: unde philosophus epilogetur circa determinata. vi. (quod quidem igitur neque infinita sit mutatio neque una neque continua extra circuli motum nobis dicta sint tanta.

Sed dubitatur quia videtur quod philosophus non probaverit motum circulearem esse unum et semper continuum sed tantum quod potest esse unus et semper continuus. Respondetur quod in perpetuis non differt esse et posse ut est ostensum tertio huius: ideo si motus circularis potest esse continuus et perpetuus iam motus circularis est continuus et perpetuus: frustra enim est illa potentia que non reducitur ad actum: ideo si motus circularis potest esse continuus et perpetuus ille aliquando erit continuus et perpetuus et per consequens iam est continuus et perpetuus: quoniam ingenerabile et incorruptibile convertuntur ut est demonstratum primo et ceteris. Et si arguitur de motu celi incipiente a medio instanti crastine dicit quod ille erit perpetuus et continuus et tam non est continuus nec perpetuus. dicendum quod illud argumentum tenet de toto et non de parte: constat autem omne motum celi futurum esse partem totius celi. unde et si illud

Ita.
co. 74.

Ita.
co. 74.

Liber octauus.

argumentum non tenet generaliter respectu individui: tamen tenet respectu subiecti: sufficit enim qd motus eiusdem speciei sit continuus et perpetuus.

Tex.
66.75.

Modo au

tem lationem. Iste est quartus tractatus huius philosophi in quo philosophus ex eternitate primi motus concludit infinitatem et impartibilitatem primi motoris et diuiditur in tria capitula in quorum primo probatur specia-

lius qd ante motum circulem esse primum motum. In secundo declaratur infinitas primi motoris ibi (quod autem hic.) In tertia concluditur impartibilitas eiusdem ibi (de his autem que feruntur.) Primum capitulum diuiditur in duas partes: quarum prima absolute probat motum circulem esse simpliciter primum motum per rationes proprias, secunda probat comparatiue idem per rationes dialecticas et communes ibi ratio nabiliter autem. In prima parte philosophus dupliciter probat intentum et primo sic: motus circularis omni alio motu locali est prior: igitur motus circularis est simpliciter primum motum: patet consequentia: quia motus localis est simpliciter primum motum ut ostensum est tertio tractatu: antecedens arguitur: motus circularis est prior motu mixto ex recto et circulari et etiam est prior motu recto: igitur omni alio motu locali est prior. patet consequentia quia omnis motus localis: aut est circularis aut rectus aut mixtus ex recto et circulari: ut declaratum superius. Prima pars antecedentis arguitur quoniam partes sunt priores toto et generaliter omnia componentia sunt priora suo composito: si motus circularis est pars motus mixti ex recto et circulari cum motus mixtus sit constitutus et compositus ex recto et circulari tanq ex suis partibus et ex suis componentibus: igitur motus circularis est prior motu mixto ex recto et circulari. I. e. lit. (quod autem lationem circularis prima sic manifestum est: omnis enim secundum locum motus: sicut et prius diximus aut in circulo: aut in recto: aut mixtus est: hoc autem.) s. motu mixto (necesse est priores esse illos) videlicet rectum et circulem ex illis enim constitutus est. Secunda pars antecedentis probatur, videlicet qd motus circularis est prior motu recto. Et primo ex parte simplicitatis: quoniam motus circularis est magis simplex qd motus rectus: est enim motus circularis vniuersalis et regularis a principio vsq ad finem: motus autem rectus est disformis et irregularis: quia aut est naturalis aut violentus si naturalis velocior est in fine qd in principio: si violentus velocior est in principio qd in fine. Secundo arguitur idem ex parte perfectionis quoniam motus circularis est perfectior motu recto cum motui circulari non possit fieri additio motui autem recto possit fieri additio: nisi dicatur qd motus rectus est infinitus qd non contingit cum non detur spatium infinitum supra qd fiat motus rectus et si daretur spatium infinitum frustra fieret motus super illud spatium cum non sit possibile aliquid pertransiri: nisi illud possit esse pertransitum: sed impossibi-

le est spatium infinitum esse pertransitum. igitur impossibile est spatium infinitum pertransiri. Tercio arguitur idem ex parte durationis quoniam motus circularis est incorruptibilis: omnis autem motus rectus est corruptibilis: quoniam motus rectus cum non fiat nisi super lineam rectam finitam: aut sit ab aliqua reflexione aut cum reflexione: si sit sine reflexione: necessario corrumpitur in fine spaci: si sit cum reflexione ille non est vnus et continuus: sed componitur ex duobus motibus inter quos est quies media de quo non fit hic mentio cum operetur motus circularis motui recto in vniuersitate continuitatis. Arguatur ergo sic: si perfectum est prius imperfecto et incorruptibile corruptibile non solum natura: sed etiam ratione et tempore et motus autem circularis est perfectus et incorruptibilis: motus vero rectus est imperfectus et corruptibilis: igitur motus circularis est prior motu recto non tantum natura: sed etiam ratione et tempore. Legelitteram. (Recto autem circularis) prior est. (simplex enim et perfectus magis est) circularis qd rectus (in infinitum enim non est rectum fieri sic enim infinitum non est: sed neq si esset moueretur vsq ad nihil s. illud spatium infinitum: non enim sit impossibile transire autem infinitum impossibile est. In finito autem recto) id est in linea recta finita) reflexio quidem compositus et duo motus: non reflexio autem imperfectus et corruptus: prius autem et natura et ratione et tempore perfectum quidem imperfecto corruptibili autem incorruptibile.

Notandum secundum commentato-

rem commento. 75. q. manifestum est per se qd perfectum est prius diminuto natura et ratione et tempore: et intendit per rationem diffinitionem: motus enim circularis accipitur in diffinitione motus recti: quoniam motus rectus est ille qui est ad medium et a medio: et medium non inuenitur nisi in circulari. Prima propositio commenti est ista manifestum est per se qd perfectum est prius diminuto: probatur illud est per se manifestum cui intellectus statim assentit ex solo discursu imperceptibili: sed intellectus ex solo discursu imperceptibili statim assentit huic: perfectum est prius diminuto: igitur et. patet consequentia cum maiori: quia per hoc dicitur esse per se manifestum qd omne totum est maius sua parte: quia ille intellectus assentit solo discursu imperceptibili: minor vero est euidens quoniam intellectus sic imperceptibiliter arguit. prius est illud cui nihil deficit qd illud cui aliquid deficit: sed perfectum est illud cui nihil deficit: et diminutum est illud cui aliquid deficit: igitur perfectum est prius diminuto. Secunda propositio, perfectum est prius diminuto natura tempore et ratione probatur illud est altero prius natura qd potest esse sine illo et non econtra: ut habetur quinto metaphisice capitulo de prioribus: sed perfectum potest esse sine diminuto et non econtra propter dependentiam essentialem. igitur perfectum est prius diminuto natura. Ite incorruptibile est prius tempore corruptibili: sed perfectum est incorruptibile et diminutum est corruptibile: igitur perfectum est prius diminuto tempore. Item sicut se habet res ad effecta ad cognosci per Aristotelem secundo metaphisice: sed perfectum prius habet res quam diminutum ut est ostensum: igitur prius cognoscitur quam diminutum et per consequens est prius illo ratione: patet consequentia quia per rationem Aristotelis intendit diffinitionem. Tertia p

Æ iij

Phisicorum.

positio motus circularis accipitur in diffinitione motus recti, probatur illud ponitur in diffinitione alterius quod est illo naturaliter prius et differentia sue diffinitionis ponitur in diffinitione illius: sed motus circularis est naturaliter prius motu recto et differentia sue diffinitionis ponitur in diffinitione motus recti, igitur et patet consequentia cum maiori inducitur dicitur enim binarius ingredi diffinitionem ternarii: quia est prius ternario: et differentia sue diffinitionis ingreditur diffinitionem ternarii: scilicet unitas cum binarius sit numerus adequatus quatuor unitatum et ternarius sit numerus adequatus trium unitatum, similiter triangulus ingreditur diffinitionem quadranguli ex quo est naturaliter prius quadrangulo: et differentia sue diffinitionis ingreditur diffinitionem quadranguli ex quo est naturaliter prius quadrangulo et differentia sue diffinitionis ingreditur diffinitionem quadranguli est enim triangulus figura tribus lineis contenta et quadrangulus est figura quatuor lineis contenta, minor vero est nota quod enim motus circularis sit naturaliter prius motu recto probatum est et magis probabitur in secunda parte huius capituli et quod differentia sue diffinitionis ponatur in diffinitione motus recti patet: quoniam motus circularis est ille qui est circa medium: motus autem rectus est ille qui est a medio vel ad medium. Ecce quomodo medium quod est differentia motus circularis ponitur in diffinitione motus recti: quoniam commentator dicit quod motus circularis ingreditur diffinitionem motus recti illud non est intelligendum formaliter sed tantum virtualiter per suam differenciam eo modo quo binarius ingreditur diffinitionem ternarii et triangulus ingreditur diffinitionem quadranguli. Quarta propositio: medium non inuenitur nisi in circulari: ista propositio est sane intelligenda quoniam de virtute sermonis ipsa non est vera cum in quolibet tempore in quolibet motu et in quolibet spacio inueniatur medium seclusa omni circulatione: dixit enim philosophus supra quod tam in linea quam in motu est medium in actu et medium in potentia: et quinto huius habetur quod medium est illud in quod mutans prius venit quod in extremum: debet igitur illa propositio intelligi quod medium non inuenitur in diffinitione alicuius motus localis: nisi ratione motus circularis: sicut enim unitas non inuenitur in diffinitione alicuius numeri nisi ratione binarii: et linea non inuenitur in diffinitione alicuius figure polygonie nisi ratione trianguli: ita medium non inuenitur in diffinitione alicuius motus localis nisi ratione motus circularis: in diffinitione namque motus circularis ponitur medium per se primo: sed in diffinitione motus recti ponitur per se non primo ratione motus circularis siue sit motus sursum siue motus deorsum motus enim sursum est ille qui est a medio et motus deorsum est ille qui est ad medium: ponitur etiam medium in diffinitione motus mixti ex recto et circulari: nam motus mixtus ex recto et circulari est ille qui est partim circa medium et partim a medio vel ad medium. (Amplius prius.) Secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic omne perpetuum et necessarium est prius non perpetuum et contingens: sed motus circularis est perpetuus et necessarius omnis autem alius motus est non perpetuus sed continuus siue sit motus localis siue alius alius: ut puta ad quantitatem vel qualitatem: aut ad formam substantialem: igitur motus circularis est prius motuum: patet consequentia cum quolibet parte antecedentis ex determinatis tam in sexto

Tex.
p. 75.

huius quam in hoc octavo in quibus est ostensum solum motum circulare esse perpetuum et eternum quod libet autem alium siue sit ad ubi siue ad formam habere statum in inceptione et definitione et consequenter esse corporalem et contingentem. Lege litteram. (Amplius prius est) motus (quem contingit perpetuum esse non contingit circulare quod est igitur manifestum est per se ipsum et alioquin autem) motuum (neque loci mutationem neque alium contingit esse perpetuum statum enim oportet fieri) et quietem in principio et in fine cuiuslibet illorum (si autem status est) et quies (corruptus est motus.)

Notandum secundum commentatorem commo. 75. q. (Solum motus circularis est possibile ut sit eternus ceteri autem motus neque motus cuius cessatio est motus corruptio: neque aliquid modorum motuum apud quorum cessationes non corruptio motum possunt esse eternum) duas diffinitiones intendit hic commentator quarum prima est ista: motuum quidam est eternus ut motus circularis: et quidam non eternus ut quilibet alius motus a motu circulari. Secunda diffinitio motuum non eternorum quidam sunt quorum cessatio est corruptio motus: ut generatio et corruptio: et quidam sunt quorum cessatio non est corruptio motus: ut motus ad quantitatem et ad qualitatem et ad ubi in motu locali recto et mixto ex recto et circulari: in his motibus manet idem a principio usque ad finem: propterea cessatio istorum motuum non est corruptio motus: in generatione autem et corruptione non manet idem sub viro quod termino: ideo cessatio talium est corruptio motus illius: scilicet quod non manet termino ad quem. (Rationabiliter autem) ista est secunda pars huius capituli in qua philosophus probat motum circulare esse primum motuum simpliciter comparando motum motui: et hoc per rationes dialecticas et communes postquam probauit absolute idem per rationes proprias et naturales: comparat igitur philosophus motum circulare alijs motibus ponens tres prius diuisim probatas conclusiones quarum prima est ista motus circularis potest esse semper continuus: et non motus rectus. Secunda conclusio motus circularis est prius motuum et non motus rectus. ibi. (accidit autem) tertia conclusio. motus circularis est prius motuum et non motus ad formam ibi. (quod autem secundum locum.)

Tex.
co. 76.

Prima conclusio arguitur sic motus rectus necessario habet duas quietes et motus circularis non necessario habet aliquam quietem: igitur motus circularis potest esse semper continuus et non motus rectus. patet consequentia et antecedens declaratur quoniam linea recta super quam sit motus rectus habet determinatum principium determinatum finem et determinatum medium: et omnia ista habet determinate in seipsa: ideo habet terminos in quibus mobile quod mouetur necessario quiescit. videlicet in principio et in fine linea autem circularis non habet determinatum principium neque determinatum medium neque determinatum finem: quia non est ratio propter quam vnum signum punctale in linea circulari est principium et non finis vel medium: aut contra: ideo quodlibet tale signum est principium finis et medium propterea non oportet quod mobile quiescat super aliquod illorum signorum. Linea circularis etiam non habet hec omnia in seipsa quoniam habet aliquid extra se quod est medium primum

Libro octauus.

plum et finis, videlicet centrum est enim medium circuli circa quod fit motus et est principium et finis omnium linearum que protrahuntur a centro ad circumferentiam et contra: in quantum enim protrahitur linea a centro ad circumferentiam sic est principium: in quantum vero protrahitur a circumferentia ad centrum sic est finis. Quia igitur motus rectus habet: ubi determinate incipit et ubi determinate definit: motus circularis autem non habet ubi determinate incipit: neque ubi determinate definit: ex quo non habet in se actu principium neque finem sed tantum potentia. id non mirum si motus circularis est continuus et perpetuus non autem motus rectus. Lege litteram. (Rationabiliter autem accidit) id est per rationes logicas contingit motum (circularem) vnum esse continuum et non eum motum qui est (in rectum eius enim qui in recto determinatum est principium et finis et medium et omnia habet in seipso quare et vnde incipit et quod mouetur et ubi finit: apud terminos enim quiescit omne) tale mobile (aut vnde incipit motus (aut ubi) finit motus? (circularis autem) motus terminus (indeterminatus sunt: quid enim magis quodcuque) signum est (terminus eorum que sunt in linea: id est propter quam causam aliquod signum eorum que sunt in linea circulari est magis terminus quam principium vel medium) (similiter enim vnumquodque) illorum signorum (principium et medium est et finis) ita (et et semper) puncta circuli (signa quedam sunt in principio et fine) in potentia (et nunquam) in actu.

Ex probatione istius

conclusionis philosophus inserit quod sphaera mundi quidam mouetur et quodammodo quiescit semper mouetur quidem semper: quia continue feratur circa centrum: quiescit autem semper: quia semper est in eodem loco: causa autem istorum est: quia centro conuenit esse principium finem et median in actu: est enim centrum principium in quantum protrahitur a centro: id est ab illo et est finis in quantum terminatur ad illud et est medium in quantum omnes linee protrahuntur sunt equales ut est in actu quodlibet istorum in quantum est extra circulum et non continuat partes aliquas linee inuicem dicitur igitur sphaera mundi semper quiescere ratione centri quia semper equaliter distat a centro. dicitur autem semper moueri: quia nunquam incipit motus eius ex quo nunquam recedit a suo principio actuali: neque definit motus eius cum nunquam accedat ad suum finem actualem: sed semper vertitur circa medium actuale eius. vnde quia centrum est extra circulum quod quidem dicitur medium principium et finis in actu non habetur ubi fiat motus et quiescat mobile omnino a motu: quia igitur celum continue equaliter distat a centro continue dicitur quiescere: et quia secundum quolibet punctum eius continue describit aliam et aliam lineam a circumferentia ad centrum secundum hoc dicitur moueri. Lege litteram. (Vnde mouetur et quiescit quodammodo sphaera) mundi (eundem enim optinet locum) continue ideo continue quiescit (causa autem est) istorum (quod omnia hec accidunt centro: principium enim et medium magnitudinis et finis quare propter illud quod extra circulationem est) centrum quod dicitur finis et principium (non est ubi quod feratur quiescit aut quod peruenit) tanquam in terminum actualem (semper enim feratur circa medium: sed non ad ultimum) in actu (pro

pter hec autem manet et semper quiescit quodammodo totum et mouetur continue.)

Notandum primo secundum

commentatores commento septuagesimo sexto quod (iste cause quas dedit hic) Aristoteles (quodammodo sunt naturales et quodammodo mathematice) accidit enim causis mathematicis: scilicet propinquis in mathematicis ut sunt cause prime plurium rerum naturalium: sicut accidit scientiis subalternantibus cum subalternatis sicut arismetica et musica et geometria et aspectibus: quoniam cum diuersitas duorum extremorum longitudinis recte est prima causa in hoc quod contrarietas existit in locis necesse est ut illud sit prima causa inesse primos motus contrarios: quia est in locis contrariis: et quia finitas dimensionis recte est prima causa in esse motus rectos et est finita necesse est ut motus recti sint finiti: et quia in circulari non est extremitas in actu: neque vniuersaliter punctus in actu: neque est ut in eo non sunt loca contraria: neque dimensiones finite et cum ita sit necesse est ut motus eius sit vnus et continuus et perpetuus: cum motum superius non mouet ad loca contraria et estimatur quod ista causa quod dedit aristoteles hic non solum dat quod possibile sit motum circularem esse perpetuum immo quod sit necessarius: hec commentatores.

Prima propositio

comenti est ista ratio. nes probantes motum circularem esse perpetuum et non motum rectum sunt quodammodo naturales et quodammodo mathematice. patet quia supra probatur motum circularem posse esse perpetuum: quia non habet terminum et motum rectum non posse esse perpetuum: quod habet terminum: hic autem arguit motum rectum non posse esse perpetuum: quia sit super lineam rectam habentem puncta extrema in actu: et motum circularem posse esse perpetuum: quia sit super lineam circularem non habentem puncta extrema in actu: constat autem quod motus contrarij motui et motum non contrarij motui sunt cause naturales: puncta autem et linee sunt cause mathematice: cum sint principia geometrie propinqua: remota autem principia sunt omnino et motum est maius sua parte: et si ab equalibus equalia demas.

Ex predictis sequitur

quod ratio hic facta est quodammodo logice quodammodo naturalis quodammodo mathematica et quodam metaphisica est enim logica in quantum procedit per extranea et exprimit medium principium et finem que sunt termini logici. est autem naturalis in quantum facit mentionem de motu recto et circulari qui sunt de consideratione phisici est mathematica: quia loquitur de punctis et lineis tam rectis quam circularibus et est metaphisica quia exprimit actum et potentiam determinationem et indeterminatum que pertinent ad considerationem metaphisicam.

Secunda propositio

comenti est ista ratio. tia naturalis quodammodo subalternatur mathematicis: probatur per se ipsam subalternatur geometrie: quia principia geometrie sunt cause eorum que considerantur in perspectua et musica subalternatur arismetice: quia principia arismetice sunt cause eorum que

Phisicorum.

considerantur in musica: sed principia mathematica sunt cause quorundam naturalium: igitur et patet consequentia cum maior: et minor declaratur: nam puncta et linee sunt principia mathematica propinqua et non remota ut dictum est et quod ista sint cause quorundam naturalium probatur nam motus rectus et circularis et contrarietas motuum ac locorum sunt passioness naturalis. constat autem quod linea recta est causa motus recti et linea circularis est causa motus circularis et puncta extrema linee recte sunt cause contrarietatis locorum et quia motus locales sunt contrarii ex contrarietate locorum puncta ideo extrema linee recte sunt cause motuum contrarium et maxime primum motum contrarium: quia contrarietas illorum habet autem per se contrarietatem locorum.

Tertia propositio principia et passioness mathematice sunt cause propter quas contingit motum circulem esse perpetuum et non motum rectum: patet nam puncta et linee sunt principia mathematica: longitudo autem et finitas sunt passioness mathematice: constat autem quod linea recta et circularis sunt cause motus recti et circularis: puncta autem extrema linee recte sunt cause motuum contrarium: finitas vero longitudo est causa quietis: sed motus habens contrarium: aut incipiens a quiete vel terminans in quietem non potest esse perpetuus: igitur motus rectus cuius cause sunt principia mathematica et passioness mathematice non potest esse continuus et perpetuus: motus autem circularis potest esse perpetuus et continuus ex quo linea circularis non habet puncta in actu facientia contrarietatem: neque habet finitatem longitudinis in actu facientem quietem in fine motus.

Quarta propositio ratio arist. non solum probat possibilem eternitatem motus circularis: sed etiam necessitatem: patet quoniam linea sit per quam sit motus circularis non habet principium neque finem in actu ut probatum est: quia nullus punctus linee circularis est originis ut sit principium quam medium vel finis: nec contra: tempus etiam talis motus non habet principium nec finem in actu ut probatum fuit superius: motus etiam non habet principium: nec finem in actu cum non sit generabilis nec corruptibilis non transmutabilis per se vel per accidens ut etiam demonstratum fuit: non etiam sit fatigabilis: nec virtus organica ut ostendit: igitur talis motor necessario mouet mobile circulare motu circulari continuo et perpetuo: patet consequentia: quia agens applicatum passo necessario agit ita quod si applicatur per tempus finitum necessario agit per tempus finitum et si per tempus infinitum necessario agit per tempus infinitum.

Secundo notandum secundum commentatores eodem commento: quod quia sphaera mouetur circa gibbositatem centri: in conuexo non est punctus in actu: necesse est quod sphaera sit in eodem loco numero: et in pluribus locis secundum formam: ut declaratur in sexto: quia non mutat locum alium numero secundum subiectum et materiam et est motus: quia mutat loca diuersa secundum formam: non quia sphaera sicut estimatur mouetur secundum partes et quiete

scit secundum totum. ponere enim corpus motum secundum partes et quiescere secundum totum est impossibile: immo tota sphaera et omnes partes mouentur secundum totum mouetur in locis diuersis secundum formam tantum: et partes in locis diuersis secundum formam et subiectum. hec commentator. ¶ Prima propositio commenti est hec. celum continue manet in eodem loco secundum materiam et est in diuersis locis secundum formam: prima pars patet quia celum semper manet in eodem situ et continue equaliter distat a centro: quia non accedit ad centrum: neque recedit a centro: sed continue equaliter mouetur circa centrum. secunda vero pars est declarata sexto huius. ubi est ostensum centrum mundi esse locum materialem celi in quo sunt infinita loca formalia. videlicet centrum mundi: ut incipit ab a. centrum mundi ut incipit a b. centrum mundi ut incipit a c. et sic in infinitum: sed celum aliquando respicit centrum ut incipit ab a. et aliquando ut incipit a b. et sic in infinitum: igitur celum est successus in infinitis locis secundum formam. ¶ Secunda propositio totum celum mouetur et totum celum quiescit: patet quia totum mouetur secundum formam et totum quiescit secundum materiam: ideo male dicunt aliqui concedentes celum moueri secundum partes et non secundum totum cum illud sit impossibile ex quo celum componitur ex suis partibus verum est tamen quod celum aliter mouetur et aliter partes nam celum mouetur secundum formam et non secundum materiam partes autem mouentur utroque modo mouentur quidem secundum formam: quia describunt eosdem circulos centrales quos describit celum mouentur etiam secundum materiam: quia variant situs suos cum illa pars que est in oriente aliquando erit in occidente et illa que est in meridie aliquando erit in septentrione. variant etiam partes centrales quoniam am medietas celi que nunc ambit unam medietatem centri aliquando ambibit aliam medietatem.

Tertio notandum secundum commentatores eodem commento quod Aristoteles. (potest intelligere per centrum mathematicum) scilicet punctum et intelligere potest centrum naturale et corpus circulare: sphaera enim diuiditur naturaliter in duas partes in centrum et circumferentiam. Intendit commentator istam distinctionem quod duplex est centrum scilicet naturale et mathematicum centrum naturale est corpus sphericum contentum infra orbem: sicut est iam totum elementum terre centrum celi. centrum mathematicum est punctus indiuisibilis equaliter distans a circumferentia circuli et est differentia inter orbem et sphaeram quia orbis non dicitur nisi corpus circulare terminatum superficie conuexa et conuexa sphaera autem dicitur duas partes. videlicet centrum et circumferentiam: ita quod centrum naturale est pars sphere non autem est pars orbis potest igitur Aristoteles intelligere per centrum idifferenter utrumque istorum si per centrum intendit centrum naturale sic totum celum mouetur secundum formam describendo continue alium et alium circulum circa centrum mundi: si per centrum intendit centrum mathematicum sicut et potest concedi totum celum moueri secundum formam: quia sicut continue describit aliam et aliam lineam rectam a circumferentia ad centrum: ita continue alium et alium circulum circa centrum mundi. (Accidit autem). ¶ Secunda conclusio

Id est. 66. 76.

Liber octauus.

motus circularis est primus motuum et non motus rectus: istam conclusionem philosophus dupliciter probat: primo per locum et convertibilitatem sic arguendo: motus circularis est mensura omnium motuum: et non motus rectus: igitur motus circularis et non rectus est primus motuum: patet consequentia ab uno conuertibili ad reliquum: quoniam primus et mensura inuicem conuertuntur cum omne quod est primus in aliquo genere sit mensura omnium que sunt illius generis: et omne quod est mensura omnium alicuius generis sit primum in illo genere ut habet videri quarto metaphysice. Si igitur motus circularis est primus: oportet quod sit mensura: et si est mensura oportet quod sit primus. Lege litteram. (Accidit autem conuersio). i. per rationem conuertibilem motus circularis esse primum et namque quoniam mensura motuum est circularis: primus necessesse est ipsam esse: omnia enim mensurantur primo sui generis: ideo motus circularis quod est mensura aliorum est primus: et quia primus mensura aliorum est. Secundo sic motus circularis est regularis et uniformis: non autem motus rectus: igitur et. probatur antecedens: nam omnis motus rectus aut est naturalis aut violentus: si naturalis velocior est in fine quam in principio: quoniam recedit a quiete violenta: ideo quanto est remotior quieti violenta et propinquo quieti naturalitatis velocius mouetur. Si autem est motus violentus ille est velocior in principio quam in fine cum continue debilitetur motus ex quo recedit a quiete naturali et vadit ad quietem violentam. Motus autem circularis est uniformis et regularis: quoniam non habet actum in seipso principium nec finem: non etiam magnitudo super quam sit habet actum in se principium vel finem: sed extra se: videlicet ipsius centrum quod dicitur medius principium et finis in actu: quia igitur motus circulariter non recedit a principio actuali: neque accedit ad principium actuale: ideo continue uniformiter et eque velociter mouetur et non velocius in principio quam in fine: neque conuerso. Lege litteram. (Amplius autem et regulariter contingit circulem esse solum: que enim mouentur in recto a principio irregulariter feruntur: et ad fines omnia que naturaliter mouentur motu recto: quanto distant quidem plus a quiescente feruntur velocius: circularis autem solius neque finis neque principium actu in ipso assum natum est: sed extra.

Contra predicta arguitur: primo quod motus rectus est prior motui circulari: quia linea recta est prior lineae circulari: quod declarat: nam rectitudo et curuitas sunt passionibus linee per Aristotelem primo posteriorum et rectitudo se habet per modum habitudinis: curuitas autem per modum priuationis: igitur prius inest rectitudo linee quam curuitas: et per consequens linea recta prior est lineae curuae: sed linea circularis est curua: igitur prior est linea recta quam linea circularis. Secundo arguitur quod motus circularis non est mensura motus recti: quia mensura et mensuratum debent esse vniuersa per Aristotelem decimo metaphysice: sed motus rectus et circularis non sunt vniuersa: neque eiusdem rationis: ut est ostensum septimo huius: igitur et. Tercio arguitur quod motus rectus est mensura motus circularis: quia experimur per motum horologii vitrei nos mensurare motum celi diurnum et horalem. Quarto arguitur quod motus rectus naturalis non debet esse

velocior in fine quam in principio: quoniam velocitas in motu habet attendi penes proportionem potentie motiue ad suam resistantiam: ut patuit septimo huius: sed in eodem medio vniuersum continue manet eadem proportio potentie motiue ad suam resistantiam: sicut eadem grauitas aut leuitas mobilis et eadem raritas vel densitas medij: igitur et.

Ad primum dicitur quod si cut non sequitur: quantitas est prior qualitate: igitur prior est augmentatio alteratione: ne ita non sequitur: linea recta prior est linea circulari: igitur motus prior est motui circulari: potest tamen negari antecedens dicendo quod linea circularis est prior linea recta: et tunc ad argumentum de curuitate et rectitudine dicitur quod si curuitas sumitur priuatiue sic est posterior rectitudine: si autem sumitur positue sic est prior: quoniam conceditur curuitatem celi precedere omnem rectitudinem. Ad secundum dicitur quod non intendit philosophus omnem mensuram et omne suum mensuratum esse vniuersa: sed primam mensuram et suum primum mensuratum esse vniuersa: modo licet mensuretur motus rectus a motui circulari: non tamen motus rectus est primum mensuratum: sed primum mensuratum motus circularis est motus circularis cum totum prius mensuretur a parte sua quam aliquid aliud extrinsecum sibi: sed de hoc fuit expressius dictum quarto huius. Ad tertium conceditur quod simpliciter motus circularis est mensura motus recti: sed secundum quid motus rectus potest esse mensura motus circularis: unde quo ad naturam motus circularis semper est mensura motus recti: sed quo ad nos contingit aliquando motum rectum mensurare motum circulem ut argumentum probat. Ad quartum dicitur quod in motu naturali recto non seruatur continue eadem proportio potentie motiue ad suam resistantiam: dicitur enim communiter quod graue in descendendo continue acquirit maiorem et maiorem impetum qui est quedam grauitas accidentaliter coniuncta grauitati essentiali: et ex hoc continue maioratur potentia supra suam resistantiam: ideo continue maioratur velocitas in motu. Sed alias ostensum est istud non esse verum: quoniam graue antequam moueatur non habet illum impetum: sed acquirit eum per motum: ideo talis impetus non est causa motus deorsum velocius: sed magis e contra: supposito quod talis impetus acquiratur. Ideo respondetur negando talem impetum et concedendo motum grauis deorsum in medio vniuersum esse continue velociorem: non ratione alicuius grauitatis accidentaliter acquisite: sed ratione inuoluntarii extrinseci: aer enim cum sit cum grauibis grauis: et cum leuibis leuis ne fiat vacuum continue mouetur post graue: et quoniam continue plus et plus de aere mouet graue deorsum: et semper manet precise tanta resistantia vel minor: ideo continue velocius mouetur graue deorsum: et si arguitur ex isto quod motus violentus etiam continue debet esse velocior: quia in motu lapidis sursum continue plus et plus de aere insequitur ipsum: dicendum quod non est tantum inuoluntarium aeris quanta est deperditio virtutis motiue lapidis sursum: quia igitur semper manet eadem resistantia et potentia motiua continue est minor: propter rea prius remittit motus. (Quod autem f3 loci). Tercio plussio motus circularis et non motus ad formam est primum motuum

¶ *Ita conclusio arguitur sic: motus localis est pri-
mus motuum: ⁊ non motus ad formam: sed motus
circularis omni alio motu locali est priorior ⁊ tē-
net consequentia cum minor ex prima parte huius ca-
pituli: maior vero est probata ratione tractata tertio
quo non obstat: ad huc illa sua datur testimo-
nium antiquorum ⁊ modernoꝝ qui de motu memo-
riam fecerunt omnes enim suis principijs morijs plu-
mo tradunt hunc motum: quorum prima opinio fuit
Empedoclis licet ⁊ amicitiam seu concordiaꝝ ⁊
discordiaꝝ esse principia reruꝝ: hec quidem principia
dixit Empedo. pro ducere mundum ⁊ partes mundi
per motum localem: videlicet per congregationem ⁊
disgregationem: voluit enim concordiam congrega-
re ⁊ discordiam segregare sic: quod per segregationem
elementorum generabatur mundus: ⁊ per congrega-
tionem eorūdem generabantur partes mundi: videli-
cet homo ⁊ equus ⁊ hmoi: constat autē tam congre-
gationem quā segregationem elementorum esse mo-
tum localem. *Lege litteram.* (Quod autē secundum
locum mutatio primus motuum est: testantur omnes
quicunq; de motu fecerunt memorias: principia enim
tradunt ipsius motus in communi mouentibus secun-
dum hunc motuꝝ disgregationem autē ⁊ congregatio-
nem locuꝝ sunt motus: sic enim mouent concordia
⁊ discordia: hoc quidem enim disgregat: scilicet discor-
dia: illud autē congregat: videlicet concordia.*

Secunda opinio fuit Anaxagoræ, ponens intellectum esse principium effectuum rerum cui primo attribuit motus locales dices intellectum fecisse mundum et partes mundi per disgregationem partium eberogenerum et congregationem partium homogenarum ex illo chaos confuso quod ipse asseruit fuisse per tempus infinitum ante generationem mundi sed videtur ei dictum esse nullum dubitare congregationem et disgregationem rerum esse motus locales. Lege litteram. Et intellectus aut Anaxagoræ, disgregare mouentem prius et prima esse motum et disgregationem

Tertia pars est motus per digressiones, sicut opinio democriti & Leucipi dicitur nullaz esse causaz motuum sine vacuo: omnia enim digeruntur moueri naturaliter propter vacuum in quo dicitur includantur motus localem: quonia fides ides erat locus & vacuu neqz differetia nisi ratione mouerit igitur propter vacuum erit moueri ad locum vel in loco: sed omnis motus in loco vel ad locum est motus localis: igitur motus localez voluerunt esse primuz motus. Et h p ostendi ex doctrina philosophie: dicunt enim athomoi indiuisibiles differentes figura ordine & potentia esse principia reru qui bus nullum motuz attribuebat: preter locales asserentes talia corpora athomalia nunqaz quiescere: sed semper moueri eo modo quo apparent continue moueri parua corpuscula in radijs solaribus hostio aperito aut fenestris: corpora autē genereabilia & corruptibilia dicuntur generari & corrumpi augeri minui & alterari congregari vel disgregari athomis. Ecce quod isti ponunt expresse motuz localem precedere omnez alium motum cuz congregatio & disgregatio motulaz paruorum & corporuz in radijs solaribus non sine mis motus locales. Lege litteram. (Similiter autē & quicunqz huius quidem) scilicet motus. (Neqz vnas causam dicunt: propter vacuum autem moueri dicunt & nansqz secundum locum motum natura.) Id est natu

raliter dicunt. (Motus enim propter vacuum locum
tatio est): aut sicut in loco: aut sicut ad locum. (alio-
rum autem motuū neq[ue] vnuz inesse primis principijs
sed h[uius] que sunt ex h[uius] primis principijs opinari
in esse alijs motu: angmentari enim ꝛ corrumpi ꝛ alte-
rari cōgregari ꝛ disgregari a thomi ꝛ coꝛp[or]ib[us] dñi.

Quarta opinio fuit Digenes et aliorum naturaliter loquentium ponentium tantum vnum principium rerum: scilicet causam materialem et aquam aerem vel ignem aut aliquid medium inter illa: ex illo dixerunt generationes et corruptionem fieri per condensationem et rarefactionem: condensatio autem et rarefactio sunt motus locales vel non sunt fine motu localium in rarefactione partes continue elongantur in condensatione autem appropinquant: confiat quod elongatio et appropinquatio sunt motus locales. Legeliter aut. (Eodem autem modo quicunque propter densitates aut raritates instruit generationem et corruptionem).

Quinta fuit opinio Platonis
dicentis animam esse primam causam motus: pos-
sult enim animam mouere seipsam et esse principium
omnium que mouentur: mouere autem ipsum se-
ipsum conuenit animali et omni animato secundum
eum: constat autem ipsum esse motum localem quia non
videatur animal primo mouere seipsum nisi motu lo-
cali neque animal per quod huius moueat se alio mo-
tu quam motu locali. Lege litteram. (Simplius autem
præter hos nominatos animam causam facientes mo-
tus enim dicunt motus localez esse primum ipsum: se-
ipsum enim mouens principium esse dicunt eo quod
mouentur: mouebit autem animal et omne animatus
secundum eum qui est secundus locus anto kinisiz). q. d.
est secundus transmutationes locales.

Sexta opinio est communiter om-
nium loquentium cum
secundum communem modum loquendi nihil dica-
mus simpliciter moueri nisi quod mouet localiter. Si
enim aliquid quiescat in loco τ alteretur augeatur vel
diminuaturnon propter hoc dicimus simpliciter ipsum
moueri sed absolute dicimus ipsum quiescere: τ ubi i-
concedamus illud moueri hoc erit cum determinatio-
ne dicentes illud moueri secundum alterationem au-
gmentationem vel diminutionem. Si ergo motus lo-
caliter dicimus absolute moueri τ simpliciter absq[ue]
determinatione. Motum vero ad formam dicimus
moueri secundum quid τ cum determinatione: sequi-
tur quod motum localem intendimus esse primum
motum. *Legem litteram.* (Et propter autem: secundum
communem modum loquendi. Moueri dicimus so-
lum quod τ mouetur) secundum locum motus. (Si au-
tem quiescat quidem localiter τ in seipso augmen-
tatur aut detrimentum patitur: aut alteratur contingit
quodammodo moueri: simpliciter autem moueri non
dicimus.

Notandum secundum

Commenſatoꝝ eſt commento ſeptuageſimo ſeptimo:
quod ex hoc nomine ſimpliciter motus non intelligi-
tur niſi localis cum hoc nomine motus dicatur de lo-
cali ⁊ de alijs ſm prius ⁊ poſteriori ⁊ id de quo dñ pñ
eſt cā eius qñ dñ poſterioriō nomē mot⁹ de ſolo eo qñ

Liber octauus.

mouetur localiter dicitur simpliciter: de alijs autem cum determinatione: sicut hoc nomen ens dicitur de substantia et de alijs predicamentis: sed de substantia simpliciter: et de alijs predicamentis cum determinatione: unde substantia est prior omnibus predicamentis. ¶ Non intendit Commentator quod iste sint vere: substantia est ens: motus localis est motus: et iste sint falsae: accidens est ens: alteratio vel augmentatio est motus cum omne diuisum absolute verificetur de quolibet suo diuisum: sed intendit quod illud nomen ens simpliciter non dicitur nisi de substantia et illud nomen moueri simpliciter non dicitur nisi de motu locali: sed ens secundum quid dicitur de accidente: et moueri secundum quid dicitur de motu ad formam: quoniam sicut ens dicitur per prius de substantia et de alijs predicamentis: per posterius ex eo: quia substantia est causa aliorum predicamentorum: ita motus dicitur prius de motu locali et de alijs motibus per posterius propter causalitatem quam habet motus localis ad alios motus. ¶ Item sicut cum dicitur: hoc est ens: ex communi modo loquendi non intelligimus nisi substantiam: neque intelligimus accides nisi cum determinatione dicendo: hoc est ens inherens ita ex communi modo loquendi cum dicimus: hoc mouetur: intelligimus de motu locali et non de alio motu: cum autem addimus determinationem intelligimus de alijs motibus: ut hoc mouetur secundum alterationem: hoc mouetur secundum augmentum. ¶ Ultimo philosophus epilogat circa determinationem trium precedentium tractatum dicentem. (Quod quidem igitur semper motus erat et erit omnitemporis et quod principium perpetui motus: adhuc autem quis motus primus: et quare motum perpetuum contingit esse solum et primum mouens quod immobile sit dictum est). videlicet in tribus tractatibus precedentibus: in quorum primo ostensum est motum esse eternum tam a parte ante quam a parte post ac etiam tempus. In secundo vero manifestata est immobilitas primi motoris tam per se quam per accidens. In tertio autem declarata est eternitas primi motoris ex eternitate primi motoris et primi mobilis: ac etiam ex primitate motus localis.

Tex.
cō. 58.

Quod autem (h). Istud est secundum capitulum huius tractatus octauum Aristoteles ex premissis demonstrat infinitatem et potentiam primi motoris: non quidem infinitatem potentie itensius aut in vigore: quia talem potentiam non credidit philosophus posse inesse alicui motori: sed tantum extensue in duratione ponens tres conclusiones: quarum prima est ista: impossibile est mouens finitum mouere per tempus infinitum. Secunda conclusio. impossibile est in magnitudine finita esse potentiam infinitam ibi. (Quod autem omnino). Tertia conclusio. impossibile est in magnitudine infinita esse potentiam solum finitam ibi. (Non igitur neque). Pro demonstratione

prime conclusionis et sequentium Aristoteles premittit hanc suppositionem: videlicet quod ad omnem motum requiruntur tria: scilicet mouens mobile et tempus que sic inuicem sunt coniuncta quod necessario: aut omnia tria sunt finita aut omnia tria sunt infinita: aut illorum trium unum est finitum reliquis existentibus infinitis: aut duo sunt finita et tertium infinitum: hec suppositio est ita manifesta quod non indiget ulteriori declaratione. Lege litteram. (Quod autem hoc). scilicet primum mouens necesse est impartibile esse et nullam habere magnitudinem: nec dicamus opposites primum de prioribus ipso: scilicet de infinitate et potentia eiusdem. (Horum autem quod volumus demonstrare). Unum quidem est quod impossibile est nullum finitum mouere secundum infinitum tempus tria enim sunt requisita ad motum quod mouetur mouens in quo tertium tempus: hec autem sunt finita omnia aut infinita sunt omnia: aut quedam ut duo: aut unum sunt finita vel infinita.

Notandum secundum

Commentatorem commento septuagesimo octauo: quod Aristoteles in hoc capitulo vult declarare quod hic motor primus non est in materia: sed subsistens per se: dicit autem nunc volumus declarare hunc motorem esse immobilem: neque per se: neque per accidens: neque esse potentiam in corpore: in predictis enim probatum est ipsum non esse corpus neque mobile per accidens: sed hec probatio est magis propria: in qua probatur ipsum esse extra materiam.

Intentio ergo Aristotelis est probare primum motorem per se existere: et omnino esse extra materiam: ex qua probatione habebitur quod primum motor est omnino immobilis tam per se quam per accidens: et licet hoc probatum sit in secundo tractatu: adhuc potest probari per rationem magis propriam: probandum enim primum motorem non esse corpus neque virtutem in corpore: non etiam esse potentiam in materia sed extra materiam: habebitur demonstratiue primum motorem nullo modo esse mobilem: quod enim mouetur per se est corpus: et quod mouetur per accidens est virtus in corpore. Et si arguitur contra hoc ex eo: quia secundo capitulo philosophus probabit primum motorem esse in circumscriptione et non in centro: igitur non intendit philosophus probare primum motorem omnino esse extra magnitudinem et materiam.

Respondetur quod primum motor est in magnitudine et materia per presentiam et indistantiam: et est extra materiam et magnitudinem per inherenciam et informationem cum non inhereat materie neque informet illam: non etiam subicitur magnitudini neque presupponit eam: cum tam materia quam magnitudo dependeat a primo motore in genere cause efficientis: ut probatum est tractatu primo. (Sic igitur. a). Ista suppositio ne premissa arguitur conclusio: quoniam si conclusio non est vera: stet igitur oppositum quod mouens finitum moueat mobile finitum per tempus infinitum: et sit. a. mouens et b. mobile et c. tempus infinitum. d. vero pars. a. mouens. e. partem. b. mobilis in. 3. tempore: et patet quod. 3. tempus est finitum cum sit pars. c. et minus illo: non enim in tanto tempore mouet. d. sicut. a. Tunc arguitur sic. d. mouet. e. in. 3. tempore finito: igitur

Tex.
cō. 78.

Philosophorum.

per refecationem equalium ab a. et b. ad ipsos d. et e. consumuntur. a. b. sed facta consumptione. d. mouet. e. in tempore finito: igitur et in principio. a. mouebat. b. in tempore finito: patet consequentia: quia continue seruatur eadem proportio motorum ad mobilia: alioquin duo essent motores habentes eandem proportionem ad sua mota: quorum unus moueret tempore finito et alter tempore infinito: quod est impossibile: quoniam qualis est proportio motorum ad mobilia: talis debet esse proportio temporis ad tempus: ut ostensum est septimo huius. Legelitteram. (Sit igitur a. mouens quod a. mouetur. b. tempus infinitum in quo. c. d. igitur moueat aliquam partem ipsius. b. que est in quo. e. secundum aliquam partem ipsius. c. que est in quo. 3.). Non igitur pars. b. mobilis mouebitur in tempore equali ipsi. c. (In pluri enim tempore) mouetur mobile maius. (Quare non est infinitum tempus quod est ipsius. 3. sit itaque ipsi. d. apponens). Equale per refecationem auferam ipsum. a. (ipsi autem. c.). apponens etiam equale per refecationem ipsi. b. auferam ipsum. b. (Tempus autem non auferam semper remouens equale). in infinitum enim est. (Quare omne. a.). idest totum. a. totum. b. (mouebit in infinito tempore). idest in tempore finito ipsi. c. (Non ergo possibile est a finito). idest a potentia finita. (moueri nihil secundum infinitum motum: quod quidem igitur non contingit finitum mouens in finito tempore mouere manifestum est ex hac demonstratione).

Notandum primo secundum Commentatorem commento septuagesimo octauo: quod ratio Aristotelis potest sic formari: proportio 3. temporis ad c. tempus est composita ex proportione. d. ad a. et ex proportione. e. ad b. quia tempus utriusque motus sequitur proportionem motoris ad mobile quod in illo tempore mouetur: sed proportio. d. ad a. est finita: quia. d. consumit. a. et proportio. e. ad b. est finita: quia. e. consumit. b. sed omnis proportio composita ex duabus proportionibus finitis est finita: igitur proportio 3. temporis ad c. tempus est finita: et per consequens. c. tempus non est infinitum: cuius oppositum ponitur in casu: et patet consequentia quia 3. tempus consumit. c. tempus si proportio est finita. (Ista ergo tria: videlicet mouens mobile et tempus: consumuntur se habent quantum ad finitatem et infinitatem: ita quod si vnum istorum trium sit finitum: omnia illa tria sint finita: et si vnum sit infinitum: omnia sint infinita. (Dicit enim Commentator commento allegato quod corpus finitum moueat corpus infinitum patet per seipsum esse impossibile: potentia enim motoris necesse est superare potentiam mobilis in quantum est huius. (Ex ista conclusione inquit Egidius: vult philosophus habere quod primus motor est potentia infinite: ex quo mouet mobile finitum per tempus infinitum: nullus enim posset portare infinitos lapides equales successive sigillatim et diuisim p aliquod vnum spatium nisi apponeret infinitum tempus: et esset potentia infinite: sed non inferioris potentie est portare vnum successive per idem spatium quam plures: igitur portare eandem lapidem successive per tempus infinitum arguit potentiam infinitam: sed primus motor infinites circa eandem terram vertit celum: et hoc in tempore infinito: igitur primus motor est infinite potentie.

Secundo notandum

secundum Commentatorem eodem commento quod Avicenna et Moderni philosophantes contenti tantum libris Avicenne in sua philosophia obijciunt contra Aristotelem probantes demonstrationem nullam esse: sed procedere ex suppositione falsa: cum primus motor et primum mobile: scilicet celum ratione cuius inducta est demonstratio ista non sint diuisibilia.

Respondet Commentator quod licet Avicenne potius faciant a sapientia recedere quam quod ipsam largiantur: et quod fautores eius nouiter philosophantes sunt similes hijs qui negant conclusionem in syllogismo ouente ad impossibile non considerantes sequelam ex premissis: distinguit ergo Commentator de veritate categorice et conditionalis ad cuius veritatem non oportet aliquam partem esse veram: sed sufficit debita consecutio consequentis ex antecedente: ut patet de illa: si lapis volat habet alas: supponit igitur philosophus conditiones veras: licet antecedentia sint falsa: videlicet si motor et mobile sunt diuisibilia pars motoris in minori tempore mouebit partem mobilis quam totus motor totum mobile. (Et licet responsio Commentatoris satisfaciatur ad rationem Avicenne: potest tamen dici quod tam primus motor quam primum mobile est diuisibile. Primus enim motor est primum mouens: et prima causa in eo quod est primum mouens ipsum est diuisibile. idest illi non repugnat diuisibilitas cum multa prima mouentia sint diuisibilia: in eo autem quod est prima causa: sic iterum est diuisibilis non formaliter sed virtualiter: quoniam contingit signare virtutem in duplo maioris potentie et virtutem in quadruplo et in octuplo minoris potentie. (Item celum est diuisibile: et si non per separationem partis a parte tamen per designationem partis extra partem: et concessio quod per separationem partis a parte nullum sequitur inconueniens: quoniam dixit Commentator sexto huius: quod motus celi est velocitabilis in infinitum non in quantum motus celi: sed in quantum motus corporis: et tertio et quarto huius dixit quod linea est diuisibilis in infinitum: non in quantum passio naturalis: sed in quantum magnitudo: ita celum est diuisibile in infinitum: et si non in quantum corpus celeste: tamen in quantum corpus absolute: corpori enim absolute sumpto non repugnat diuisibilitas in infinitum per separationem partis a parte.

Contra dicta philosophi

philosophi dupliciter instatur: et primo contra suppositionem antecedentis: vult enim philosophus quod in maiori tempore mouet totus motor totum mobile quam pars partem: cum tamen qualis est proportio totius ad totum: talis est proportio partis ad partem et consequenter temporis ad tempus ut est demonstratum sexto et septimo huius. (Secundo instatur contra conclusionem ostendendo quod mouens finitum mouet tempore infinito: quoniam sol per infinitum tempus alterat dec inferiorem secundum philosophum: et tamen est virtutis finite: quoniam ut probabitur in secunda conclusione: non potest esse virtus infinita in magnitudine finita: motores etiam

Liber octauus.

inferiores corporum celestium videntur esse potentie finite aliter primum motor non esset potentior alijs motoribus: et tamen mouent omnes celestes per tempus infinitum ab occidente in orientem per Aristotelem secundo celi.

Ad primum dicitur quod motus tripliciter diuiditur secundum philosophum quarto et sexto huius: videlicet diuisione mobilis diuisione temporis et diuisione spatij: quando ergo philosophus dicit quod mobile maius in pluri tempore mouetur quam pars eius loquitur de motu per comparationem ad spatium prout diuiditur diuisione spatij ad hunc intellectum quod quocumque accepto signo in spatio illud in maiori tempore pertransit a toto quam a parte et a mobili maiori quam minori: primum enim pertransit caput hominis vnum pedale celi quam totum celum et maius tempus apponit celum in pertransiendo vnum punctum terre secundum se totum quam secundum partes.

Ad secundum respondet quod philosophus loquitur de motu locali et non de motu alterationis: ac etiam de mouente per se et non de mouente per accidens: modo si sol mouet hec inferiora per tempus infinitum: hoc est per accidens ratione motoris separati mouentis solum per tempus infinitum: cum vero subiungitur de motoribus inferioribus corporum celestium quod illi sunt potentie finite mouentes per se tempore infinito.

Respondet Commentator commento allegato dicens quod finitas est ex finitate materie et quod corpora celestia sunt materie simplices et forme eorum sunt forme non in materijs: ex quo dicto apparet quod nulle intelligentie separate sunt potentie infinite vel finite: quoniam finitum et infinitum sunt opposita: et opposita bene sunt circa idem: si igitur finitas est ex parte materie oportet quod infinitas sit ex parte materie: ideo de nullo motore separato: et quo est forma non in materia dicitur finitum vel infinitum cum quo stat quod vnus motor separatus est altero potentior: licet non finite nec infinite. **Egidius** vero dicit quod nullus motor preter primum est potentie infinite: sed tantum finitatem in vigore quam in duratione: nec sequitur motor lune mouet per tempus infinitum: igitur est infinite potentie in duratione: quia ipsum esse infinite potentie in ipsa duratione aut vigore est habere illam potentiam ex se et non ab alio: et quia nullus motor preter primum habet potentiam durandi per tempus infinitum: ideo tantum primum motor est potentie infinite tam in duratione quam in vigore: et cum philosophus dicit quod nullum mouens finitum mouet per tempus infinitum. **Respondet Egidius** quod philosophus loquitur de motore principali et non instrumentali: modo quilibet motor celestis preter primum est tanquam organum et instrumentum respectu primi. **Sed** melius dicitur secundum intentionem philosophi quod quilibet motor preter primum est potentie finite et infinite: est enim potentie finite in vigore: et potentie infinite in duratione nec semper finitas et infinitas est ex parte materie cum finitum et infinitum non sint solum passionum quantitatis: sed etiam entis transcendentes et colligitur a philosopho quinto metaphysice: quoniam quilibet motor celestis preter primum

est eternus et necessarius non obstante quod istam eternitatem et necessitatem habeat non ex se: sed ab ipso motore primo: per Aristotelem duodecimo metaphysice: est potentie infinite in duratione non obstante quod hanc potentiam non habeat ex se: sed a motore primo: nec dicerent philosophus et Commentator quod aliqui motores celi sunt agentia instrumentalia tantum: quoniam si agentia horum inferiorum que sunt agentia particularia sunt agentia principalia et non tantum instrumentalia a fortiori et motores celorum mouent suos omnes: non tantum ut agentia instrumentalia sed etiam ut agentia principalia. (Quod autem omnino). **Secunda conclusio** impossibile est magnitudine finita esse potentiam infinitam: probatur ista conclusio dupliciter: et primo sic: quilibet potentia maior potest mouere equale in minori mensura quam potentia minor: sed quilibet potentia finita existens in magnitudine finita potest mouere in infinitum modico tempore: igitur potentia infinita existens in magnitudine finita potest mouere in non tempore: quod implicat contradictionem cum motus non fiat in instanti: sed in tempore ut probatur et sexto huius: tenet consequentia cum minori: maior autem est nota ex determinatis sexto et septimo huius. Si enim fuerint due potentie inequales: quarum quilibet sit calefactiva aut dulcesciva aut depulsiva semper maior in minori tempore equalem effectum poterit agere quam minor: velocitas enim insequitur proportionem potentie motus supra suam resistantiam ut est ostensum septimo huius: et velocius est illud quod in minori tempore pertransit equale spatium ut patet sexto huius. **Legem litteram**. (Quod autem omnino infinita magnitudine). id est in magnitudine finita non contingit infinita esse potentia: ex his ostendit manifestum est. (Si enim plus potentia). id est potentia maior est semper equale in minori faciens tempore ut calefaciens aut dulcescens aut proiciens: et omnino mouens: necesse ergo et a finito quidem infinitam habente potentiam pari ad patiens et plus quam ab alio habente solum potentiam finitam: plus enim est infinita potentia quam finita. (At vero). id est his concessis. (Tempus non contingit esse nullum). id est contingit motum fieri in non tempore. **Sed** secundo arguitur ad conclusionem ponendo quod a. sit tempus in quo agit potentia infinita calefaciendo: aut dulcescendo aut proiciendo vel impellendo: et sit a. b. potentia finita faciens consimilem effectum.

Isto posito quero vtrum potentia finita moueat in a. tempore: aut in maiori. si i. a. tempore: igitur a duabus potentijs quarum vna est finita et alia infinita proueniunt equales effectus in eodem tempore quod est impossibile: quoniam ubi est maior proportio potentie motus ad suam resistantiam prouenit maior velocitas: et consequenter in minori tempore prouenit equalis effectus. Si dicitur quod a. b. potentia finita mouet in maiori tempore: sit igitur quod in centuplo maiori tempore: et arguitur sic: potest finita in centuplo maiori tempore moueri in centuplo minori tempore magnitudinem quam mouet a. b. et in centuplo minori tempore prouocaret consimilem effectum: sed contingit signare potentiam finitam in centuplo maiorem quam sit a. b. potentia: et tempus in centuplo minus est a. igitur et ex a duabus potentijs: quarum vna est finita et alia infinita

Tex.
68.79.

Philosophorum.

potest provenire equalis effectus in eodem tempore quod erat probandum.

Consimili argumentum potest probari quod potentia finita equale effectum minori tempore in quacunque proportionem volueris poterit producere quazin potentia infinita: quoniam sit potentia centupla ad a. b. c. et sit d. vna potentia dupla ad c. et patet quod in duplo minori tempore poterit movere et producere effectum equalem quam c. sed c. in a. tempore movet consimilem magnitudinem et equalem effectum producit vna cum potentia infinita: igitur d. in duplo minori tempore quaz sit a. poterit equalem magnitudinem movere et consimilem effectum producere magnitudinem et effectum potentie infinite: et sicut arguitur de medietate temporis: ita de tertia et quarta parte: et sic in infinitum secundum omnem proportionem minoris inequalitatis assignando continue potentiam infinitam secundum omnem proportionem maioris inequalitatis. Lege litteram. (Si enim est in quo a. tempus in quo infinita vis) id est virtus et potentia calefecit aut depulsa in quo autem a. b. finita quedam potentia sit ad hanc finitam potentiam maiorem semper accipiens finitam: veniat aliquando ad id quod in a. tempore motum erat: ad finitum autem semper addens excellam omne determinatum et auferens etiam contingit deficere facere similiter: in equali ergo tempore movebit finita potentia ipsi infinite potentie: hoc autem est impossibile nulum itaque finitum contingit infinitam potentiam habere.

Notandum quod Commentator commento septuagesimo nono movet duas questiones: quarum prima est super hoc quod dicitur quod cuiuslibet corporis est potentia finita: quia tunc corporis celestis esset potentia finita: et consequenter corpus celeste esset corruptibile quod est reprobatur primo celi et patet consequentia: quia omne habens potentiam finitam est corruptibile.

Responder Commentator quod ista questio est valde difficilis et est fortior omnibus alijs que possunt accidere cum Aristoteles hanc expressa dicat et in secundo celi et mundi quod celi est potentia finita reddens causam quare in celo non sunt stelle maiores quam iste que iam insunt celo: et dicit quod si in celo essent plures stelle aut maiores quam sint destrueretur aut retardaretur motus celi propter debilitatem motoris: et hoc dat intelligere et celum quam motorem celi esse potentie finite. Et deinde pro solutione huius questionis Commentator recitat quatuor opiniones: quarum prima fuit Alexandri dicens corpus celeste ex se non habere eternitatem sed a suo motore qui non est in materia sic quod secluso motore in materiali celum neque semper fuisset neque semper futurum esset.

Contra hanc opinionem arguit Commentator dicens quia tunc sequeretur aliquid posse corrumpi: quod tamen non corrumpitur: cuius oppositum probat Aristoteles in fine primi de celo contra platonem ostendens quod impossibile est aliquid esse eternum cui inest potentia ad corruptionem: et patet consequentia: quia celus non corrumpitur: ex quo est eternum: et tamen potest corrumpi: ex quo ex se habet potentiam ad corruptionem cum secluso motore in materiali aliquando corrumperebatur per Alexandrum.

Secunda fuit opinio Joannis grammatici tenentis contra peripateticos quod mundus est generabilis et corruptibilis: ex quo est potentie finite: et commentatur non solum ex materia et forma: sed etiam ex contrarijs. Hanc opinionem non reprobatur Commentator hic: quia eius reprobatio patet ex primo celi: ubi demonstratur celum esse ingenerabile et incorruptibile: et in isto octavo probatur non tantum motus in communi esse eternum: sed etiam motum in speciali esse eternum. s. motum celi: et consequenter tam ipsius celum quam motorem primum esse eternum. Tertia opinio fuit Avicenne qui audiens verba Aristotelis hic quod celi est potentia finita: opinatus est quod duplex est necessarium: scilicet necessarium ex seipso: et necessarium ex alio: necessarium ex seipso ut quilibet motor celi: necessarium ex alio ut celus: dixit ergo Avicenna quod necessarium ex seipso est potentie infinite: necessarium vero ex alio est potentie finite: ideo celum non est corruptibile: licet sit potentie finite: quia habet necessitatem ex alio. Istam opinionem non reprobatur Commentator in speciali: quia sibi sufficit reprobatio Alexandri: videlicet quod aliquid potest corrumpi: quod tamen non corrumpitur in specialitate arguitur: quoniam sicut celus habet necessitatem ex alio: ita quilibet motor preter primum habet necessitatem a primo dicitur philosopho duodecimo metaphysice quod deus est causa non celi: igitur celus est solus potentie finite per idem quilibet motor preter primum est tantum potentie finite quod est contra Avicennam. Quarta opinio est Commentatoris quod celus est potentie finite et infinite: est enim potentie finite in vigore: quod non agit effectum infinitum interius neque recipit motum infinite velocitatis: et est potentie infinite in duratione: quod non potest corrumpi cum non componatur ex materia et forma loquendo de forma constituta per se: non etiam habet contrarium extrinsecum a quo pati possit neque causas intrinsecas potentem ipsum corrumpere ut patet.

Ad rationes igitur negatur consequentia illa: celus est potentie finite: igitur est corruptibilis: quoniam iam conclusum est quod celus est finite et infinite potentie: unde Commentator ponit hic istas distinctiones: quod aliquid esse in finite potentie intelligit dupliciter: aut quod sua actio nunquam cessat: aut quod habet actionem qua non contingit signare maiorem in aliquo mobili: primo modo celus est potentie in finite et non secundo. Secunda questio Commentatoris est de illa conditionali philosophi: si virtus infinita esset in magnitudine finita moveret in instanti: quoniam per idem si virtus infinita esset extra magnitudinem ipsa moveret in non tempore cum non sit minoris potentie extra magnitudinem quam in magnitudine: sed consequens est falsum: quia primus motor est virtus infinita extra magnitudinem: et tamen non movet in instanti.

Responder Commentator quod si virtus infinita esset in magnitudine moveret in instanti: sed virtus extra corpus non est finita nec infinita cum finitum et infinitum soli quantitati congruant: ut patet primo huius: et consequenter concedit quod nulla intelligentia separata est altera maior vel minor: quia non inveniuntur maiores vel minores nisi in corporibus: sicut nec finitas et infinitas. Sed ista responsio non sufficit: quia et si non inveniuntur finitum et infinitum secundum quantitatem extra magnitudinem: tamen finitum et infinitum secundum qualitatem inveniuntur extra magnitudinem. Si etiam congruant soli quantitati finitum et infinitum ut sunt ordine quantitati compositum in alia quantitate ut

Liber octauus.

sunt differentie entis. ¶ Dicendum igitur q̄ motores celorum non sunt virtutis aut potentie infinite in vigore: quia non possunt celum velocius mouere: neq̄ effectum aliquem producere infinite intensiois: ideo sunt tantum finite potentie q̄ declarat ipse Commentator in de substantia orbis ex p̄p̄tione vniū mouentium corpora celestia in tempore determinato: scilicet q̄ cuiuslibet motus celestis quāticūq̄ tardī ad motum diurnum qui est velocissimus est p̄p̄ortio determinata: ideo quilibet motor celestis est vigoris finiti ¶ In Commentatore cum quo conceditur q̄ quilibet talis est potētie infinite in duratione: ex quo nō sequitur q̄ moueat aut mouere possit in instanti: sed bene se queretur si esset virtus in magnitudine: vnde sequitur ¶ In Commentatore virtus infinita in durationem est in magnitudine: igitur illa virtus est corporis compositi ex materia et forma non constituta per subiectum et per consequens corruptibilis: tunc arguitur sic: illa virtus est corruptibilis et non potest corrupti cum sit infinita secundum durationem: igitur illa virtus est infinita in vigore: patet consequentia: quia si esset finita in vigore cum sit corruptibilis aliquando corrumpetur ab intrinseco vel extrinseco ex p̄p̄ositione maioris inaequalitatis sui contrarij: vt est probatum a philosopho primo celi. Si igitur virtus infinita in duratione esset in magnitudine ipsa esset infinita in vigore: et per consequens moueret in non tempore: hoc autem non sequitur de virtute infinita extra magnitudinem cum ad illam esse infinitam in duratione non sequatur ipsam esse infinitam intensiue aut in vigore: non enim debilitatur virtus extra magnitudinem cui non habeat contrarium: ideo potest esse infinita in duratione absq̄ infinitate vigoris: q̄ non contingit de magnitudine infinita existēte in magnitudine.

Contra predicta arguitur: et p̄ quod ad virtutem esse infinitam in magnitudine non sequitur motum esse in instanti: quia p̄p̄ositione non implicante contradictionem: sed hec p̄p̄ositio: motus est in instanti implicat contradictionem: et hec virtus infinita est in magnitudine non implicat contradictionem vt liquet igitur rē. ¶ Secundo arguitur: quod nullus motor celi p̄ter primum est infinite potentie in duratione sic: quod eius actio nunquam cessat vt exponit Commentator: quoniam ipse Commentator duodecimo metaphysice dicit quod motus celi est a duobus motoribus: quorum vnus est finite motiōis et reliquis infinite: si igitur aliquis motor celi esset finite motiōis ille non semper mouet.

Ad primum dicitur q̄ ad istam virtutem infinitam est in magnitudine non sequitur motum esse in instanti: sed ad illam vnam cum ista virtus infinita in minori mensura potest mouere quam aliqua virtus finita quam Aristoteles supponit tanquam manifestam. Constat autem quod ambe simul implicant contradictionem: non enim inconuenit aliquid antecedens implicare contradictionem: cuius nulla pars implicat contradictionem: sicut non inconuenit aliquam copulationem esse impossibilem: cuius quelibet pars est possibilis. ¶ **Ad secundum** respondetur per id quod dicit ipse Commentator duodecimo metaphysice videlicet: q̄

possunt semper mouere et non semper mouere motores celi secundum quod mouentur ad primum motum: nam si mouentur inquit Commentator ad primum motum intransmutabilem semper mouentur: si autem mouentur ad primum motum transmutabilem non semper mouentur: sicut igitur materia quantum est ex se indifferens est semper transmutari et nō sp̄ transmutari: semper quidem si coniungitur forme corruptibili non semper vero si coniungitur forme incorruptibili: ita quilibet motor celi p̄ter primum ex se indifferens est semper mouere et non semper mouere: mouet enim semper in quantum vnitur primo motori: non semper autem moueret si non vnitur primo motori: ideo quilibet motor celi p̄ter primum, videtur finite motiōis: non quia motio illius aliquando cessat: sed quia cessaret si non vnitur primo motori: videtur enim Commentator ibidem: quod sicut celum ex se mouetur: ita potest ex se quiescere. quod autem nunquam quiescat sed semper moueatur hoc est ratione primi motoris: cuius actio non potest deficere.

Non igitur Ter. cō. 80.

tur neq̄ infinito. ¶ Tertia conclusio est hec. Impossibile est in magnitudine infinita esse potentiam solutam nitam. ¶ Istam conclusionem philosophus tribus rationibus probat: quarum secunda incipit ibi. (Omnes enim finitam). et tertia ibi. (Est autem

tem hec). ¶ Quantum ad primam supponit philosophus quod licet in magnitudine minori aliquando sit maior virtus quam in magnitudine maiori: quia sepe in vno pugillo ignis est maior virtus: quam in duplo aere: tamen magnitudini maiori tanta poterit fieri additio virtutis finite quod excedet potentiam magnitudinis minoris: quoniam et si duplus aer ad pugillum ignis nō sit tante potētie: tamen decuplus aut centuplus aer est tante et maioris potētie. Lege litteram. (Non ergo neq̄ infinito). In magnitudine infinita contingit esse potentiam tantum finitam: et tamē contingit in minori magnitudine ampliozem potentiam esse quam in maiori: sed adhuc magis in maiori plura id est sed adhuc in magis maiori magnitudine potest esse virtus maior.

Notandum ¶ In Commentatore commento. 80. q̄ Aristoteles p̄misit istam suppositionem: ex eo: q̄ aliquis posset dicere: quia in maiori corpore inuenimus minores potentias quid p̄bibeat in infinito: eo q̄ est maius in minori in esse potētia ea que est infinito eo q̄ est minus: hoc nō potest stare: q̄ cum continuo duplicatum maius corpus: cuius potētia est minor: peruenimus ad corpus: cuius virtus est maior minoris corporis: et quia infinitum potest duplicari: ideo potētia eius oportet esse maior cuiuslibet corporis minoris: ideo non est aliqua compositio inter illas et potētiās infinitorum corporum: duplicatio quā tangit Commentator ista: videtur q̄ aliqui

Philosophorum.

In maiori corpore est minor virtus quam in minori: sed quilibet magnitudo infinita maior est quam sit aliqua magnitudo finita: igitur possibile est quod in magnitudine infinita sit minor virtus quam in certa magnitudine finita: sed in qualibet magnitudine finita est virtus tantum finita: ut demonstratum est per secundam conclusionem: igitur in aliqua magnitudine infinita potest esse virtus finita: quod est contra conclusionem. ¶ Respondet Commentator dicens quod si maius corpus finitum habet minorem potentiam vel virtutem quam minus poterit in tantum duplicari quod habebit potentiam maiorem: cum igitur corpus infinitum possit in infinitum duplicari supra omnem magnitudinem finitam: sequitur quod quacunque potentia data finita illam in infinitum excedit potentia corporis infiniti: propterea non sunt inuicem comparabiles propter loquendo de potentia corporis finiti: et potentia corporis infiniti. Intendit ergo philosophus quod si finitum aliquale excedit reperiatur plus de potentia in magnitudine minori quam in maiori: tamen potest esse tamen excessus quod plus reperiatur de potentia in magnitudine maiori quam in minori: propter quod cum in comparabiliter magnitudo infinita excedit finitam: oportet plus reperi de potentia et virtute in magnitudine infinita quam finita. ¶ Ista suppositione premissa Aristoteles ponit quod a. b. sit magnitudo infinita et b. c. pars eius finita mouens. d. mobile igitur in e. z. tempore finito: arguitur sic b. c. pars finita mouet in e. z. tempore finito igitur dupla magnitudo mouebit in medietate illius temporis et quadrupla in quarta parte temporis: et sic in infinitum: igitur tota magnitudo infinita mouebit in non tempore: et per consequens habebit potentiam infinitam. Prima consequentia tenet quod omnis virtus finita quacunque sit magna vel parua requirit in agendo determinatum tempus. Ideo si tanta magnitudo mouet in tanto tempore dupla mouebit in medietate temporis: et quadrupla in quarta parte temporis: et sic in infinitum. ¶ Secunda consequentia tenet: quod magnitudo infinita non requirit determinatum tempus in quo moueat: nunquam enim potest accipi ita modicum tempus quin in magnitudine infinita inueniatur pars mouens in minori tempore: si igitur partibus magnitudinis infinite non potest dari determinatum tempus multo minus toti poterit dari determinatum tempus: si igitur in infinitum modico tempore poterit mouere pars magnitudinis infinite: et ipsa in minori mensura potest mouere quam aliqua pars eius: igitur in non tempore poterit mouere magnitudo infinita. ¶ Tertia consequentia est euidens ex dictis cum demonstratum sit nullam potentiam finitam posse mouere in instanti cum cuiuslibet talis ad suam resistenciam sit proportio finita. I. e. si. ¶ Sit igitur in quo est a. b. infinitum: sed b. c. pars eius habet potentiam quadam que in aliquo tempore mouit ipsum d. mobile: quod quidem motus sit in tempore in quo est e. z. si igitur ipsi b. c. duplam accipio magnitudinem in medio mouebit ipsius e. z. si enim h. proportio supponatur: videlicet quod dupla virtus mouet in medietate temporis: quare in. z. c. mouebit quod est medietas temporis e. z. ergo sic accipiens semper proportionem finitam partium a. b. quidem nequaquam transibit secundum talem proportionem: tempore enim dato semper minus accipiam: infinita ergo potentia erit.

Dubitarur quia videtur prima consequentia repugnare suppositioni: dictum est enim quod quando quod in minori magnitudine est maior virtus: ideo illa consequentia non va-

let: pars b. c. mouet in tempore e. z. igitur dupla magnitudo mouet in duplo minori tempore: quia stat quod dupla magnitudo non habeat duplam virtutem: sed minorem. ¶ Respondetur quod Aristoteles presupponit a. b. magnitudinem infinitam esse inuicem per totum: sic quod omnes partes equales sint equalis virtutis et potencie ad quem intellectum sequitur duplam magnitudinem mouere in medietate temporis. Intendit igitur philosophus istam consequentiam b. c. pars mouet in e. z. tempore finito: igitur dupla magnitudo double virtutis potest mouere in medietate ipsius et tripla magnitudo triple potencie potest mouere in tertia parte temporis: et sic in infinitum. (¶ Omnis enim finitum). Secundo arguit philosophus ad eandem conclusionem sic: omnis potentia excellens omnes potentiam finitam est infinita: sed potentia magnitudinis infinite excellit omnem potentiam finitam: igitur potentia magnitudinis infinite est infinita: patet consequentia cum maiori et minori declaratur nam quacunque potentia finita data illa mouet in tempore finito: sed potentia magnitudinis infinite mouet in minori tpe ut ostensum est: igitur excellit illam: patet consequentia: quia ex innotitate temporis arguimus maiorem potentiam ut patet ex sexto et septimo huius: sicut enim magnitudo et multitudo infinita est excellens omne finitum secundum magnitudinem vel multitudinem: ita virtus magnitudinis vel multitudinis infinite est excellens omnes potentiam magnitudinis aut multitudinis infinite. Lege litteram. (¶ Omnis enim finitum potentia excellit potentia magnitudinis infinite: omnis autem finitum potencie necesse est finitum esse et tempus: si enim in quodam toto tempore tanta virtus mouet: consequenter virtus maior in minori quidam determinato mouebit tempus finitum conversionem proportionis: infinita enim omnia potentia sicut multitudo et magnitudo excellens omne finitum).

Notandum secundum Commentatorem in commento. 80. quod potentia que est in corpore finito est infinita que crescit per incrementum corporis: cuius autem corporis incrementum est infinitum et virtus est infinita. ¶ Sed istud non videtur verum: quoniam aliquod corpus potest crescere per rarefactionem: et tamen non maiorabitur virtus nec potentia cum illud corpus continue manebit eiusdem virtutis et potencie sicut continue habebit eandem materiam et eandem formam numero. ¶ Dicendum quod Aristoteles loquitur de augmentatione que non est per rarefactionem: sed per additionem quantitatis ad quantitatem: modo non additur quantitas absque additione materie: neque additur materia absque additione potencie: cum ex omni additione materie resultet noua forma aut nouum compositum aliquid potencie et virtutis etc. (Est autem et h.). Tertio arguit philosophus ad eandem conclusionem sic: quilibet potentia finita vel equalis potest esse in magnitudine finita: si ergo in magnitudine infinita est solum potentia finita: sequitur quod magnitudo finita habet tantam potentiam quantum magnitudo infinita: quod est impossibile: quoniam sequitur duo inconuenientia: quorum primum est quod finitum mensurat infinitum secundum potentiam partium equaliter potencie totius: accipiat enim aer infinitus habens potentiam finitam totiens poterit replicari vnum pedale aeris quod habebit potentiam equalem igitur potentia aeris finiti mensurabit potentiam aeris infiniti: sed non mensuratur potentia altius quin mensuretur illud cuius nullibi inueniatur vnus sine alio

Ter. co. 80.

Ter. co. 81.

Libro octauus

Igitur potentia finita aeris finitū mensurabit aerem infinitum. ¶ Item pars aeris habet potentia finitam: igitur poterit tonē replicari q̄ equabitur potētie totius aeris: patet p̄sequētia ex quo in minori magnitudine est tāta virtus quāta in maiori: accipiēdo magnitudinem eiusdem generis. Lege litterā. (Est autē ex hoc demonstrare sic accipiens enī quādā potentia eandē genere). i. eiusdem rationis (ei que est in infinita magnitudine que) quidem finita potentia (mensurabit eaz que est in infinita magnitudine finitam potentia). deinde philosophus epilogat circa duas vltimas cōclusiones quarū vna est conuersa alterius di. (quod quide igitur non cōtingit infinitas esse potentia in infinita magnitudine: neq̄ finitam potentia in infinita magnitudine) (ex his) dictis (est palaz). i. manifestum.

Notandum q̄ ista ratio differt a p̄dicta in hoc: quoniam p̄ma ratio pbat potentiam magnitudinis infinite non esse comparabilem potētijs partiu: quod non cōtingit nisi illa sit infinita. ¶ Secūda ratio pbat potentia magnitudinis infinite excellere omne potentia finitā quod esse nō potest nisi illa sit infinita. ¶ Tertia vero ratio pbat idem: q̄ aliter finitū mensuraret infinitū et potentia partis equaretur potētie totius. ¶ Circa dicta queritur p̄mo vtrum fm̄ intentionē Aristotelis et cōmentatoris possit cōuinci infinitas p̄mi motoris loquēdo non de infinitate durationis: q̄ illud est per se notū: sed de infinitate intensiue aut vigoris. Et arguitur q̄ sic per rationes Egidij: quarū p̄ma est ista. Nullū mouens finitū mouet per tempus infinitum vt demonstratū est in p̄ma cōclusionē huius capituli. sed p̄mus motor mouet per tempus infinitum ex tertio tractatu huius octauū. igitur p̄m⁹ motor nō est mouens finitū: quo concessio arguit sic. p̄mus motor nō est mouens finitū: igitur nō est potētie finitē in vigore: neq̄ in duratione. patet consequētia. q̄ ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis. Si igitur p̄mus motor nō est potētie finitē in vigore vel in duratio: nē est alicuius potētie: igit est potētie infinite tā in vigore q̄ in duratione. ¶ Secūda ratio. p̄mus motor mouet celum per tempus infinitum vt est manifestum ex dictis philosophi et cōmentatoris: igitur est infinite potētie intensiue. pbat consequētia. quoniam mouere per vñ diem arguit potētiā aliquāte intensiōis et mouere per duas dies arguit potētiā duple intensiōis: et sic in infinitū. igit mouere per tēpus infinitū arguit potētiā infinite intensiōis. pbat antecedēs a simili: quoniam si fores posset portare. a lapidem per vñam horam tantū ipse esset alicuius potētie intensiue: et si per duas horas ipse esset in duplo maioris potētie intensiue: et sic in infinitum. ¶ Tertia ratio. mouere corpus infinitū forma liter aut virtualiter arguit potētiā infinitā intensiue vt colligitur a philosopho sexto huius. sed p̄mus motor mouet virtualiter corpus infinitum: igitur p̄mus motor est potētie infinite intensiue. minor arguitur. nam celū infinitis replicatū ē virtualiter aut equaliter infinitū: sed p̄mus motor infinitis replicatū vit celū per infinitam replicationē motus diurni: igitur p̄mus motor virtualiter aut equaliter mouet corpus infinitum. ¶ Quarta ratio est auctoritate cōmentatoris. i. metaphice. cōmēto. 40. di. q̄ motus celestis componitur ex duobus motoribus: quorum vnus est finitē motiōis: et est anima existens in eo

et alter motor infinite: et est potētia que non est in materia. Constat autem q̄ cōmentator nō intendit motū animae esse finitū in duratione cum illa sit eterna et infatigabilis fm̄ eum: igitur intendit motū illū esse finitū in vigore: et consequēter motū p̄mū qui nō est in materia intendit esse infinitū intensiue et in vigore. ¶ In oppositū arguitur p̄mo sic: Si i magnitudine esset potētia infinita intensiue illa moueret in nō tempore p̄ aristotē in secūda cōclusionē hui⁹ capituli: igitur per idē si extra magnitudinē esset potētia infinita intensiue aut infiniti vigoris illa moueret in nō tempore cum nō sit potētiō virtus in magnitudine q̄ extra magnitudinē: sed impossibile est motū fieri in nō tempore per eum vt demonstratū est sexto argitū: possibile est p̄mū motorē fm̄ philosophū esse infinitū in vigore aut infinite potētie intensiue. dicit enī cōmētor secundo celi cōmēto tricesimo octauo q̄ si potētia motoris esset infinita motus inueniretur in instāti. Secundo. Si p̄mus motor esset infiniti vigoris aut infinite potētie intensiue ipse posset mouere celum vel locū et tardius q̄ iam moueat. immo posset ipm̄ nō mouere quod est contra determinationem aristotelis p̄mo celi volentis p̄mū motorē mouere celum necessario regulariter et ex necessitate nature: non autē libere contingenter. Vult enim cōmentator secundo celi q̄ sicut ambulare et gressu requirit determinatum tempus ita et motus celi sic q̄ nec in maiori nec in minori potest fieri. ¶ Tercio celum est potētie finitē in vigore cum sit magnitudo finita per aristotē hic. Si igitur p̄mus motor esset infiniti vigoris nulla esset proportio inter ipsum et celum quia finitū ad infinitum nulla est proportio secundum ipsum tertio hui⁹ et sic aliqua esset velocitas motus non p̄ueniens ex propositione motoris ad mobile vel ad suam resistētiā: cuius oppositū determinat se p̄mo huius. p̄p̄erea dicit cōmentator secundo celi cōmēto tricesimo nono (cum dicimus q̄ potētia motoris celi est infinita non intendimus per infinitā nisi infinitatem motiōis id est q̄ motus eorum non cessat: infinitas autē intensiōis vellic non sit proportio inter potētiā motoris et motū: impossibile est in formis inq̄am sūt forme. ¶ Quarto. quilibet potētia est reducibilis ad actum per philosophum nono metaphice: et causa in actu et effectus in actu simul sunt et non sunt per eundē secundo huius igitur si p̄mus motor esset infiniti vigoris et infinite potētie intensiue ab ipso p̄uenire posset motus infinite velocitatis et effectus infinite intensiōis vel extensiōis aut multitudinis: quod non concedit philosophus nec cōmentator. vnde cōmentator p̄mo celi cōmēto quadragesimo tertio (Jam declarauimus q̄ additio potētie motoris super potētiā moti nō est infinita nisi in tempore scilicet in eternitate motiōis neq̄ in velocitate neq̄ in multitudine motuum neq̄ in magnitudine corporum quoniam si esset in magnitudine corporum et motuum multitudi ne et velocitate motuum esset possibile inuenire motū in nō tempore et corpus motum infinitum: quod ē impossibile. et secundo celi cōmēto trigesimo octauo sic inquit cōmentator. (necesse est vt omnis motus naturalis et voluntarius habeat velocitatem terminatā quia omnis motus habet motorem terminatū et si esset possibile inuenire velocitatem non terminatam tunc motor nō haberet potētiā terminatam neq̄ naturam terminatam) et subdit (Si potētie motoris

¶

Philosophorum

celestium essent infinite in vigore mouendi non esset p
positio inter motorem et rem motam et postquam intulit
quod daretur motus in instanti finaliter conclusit et ideo
credendum est quod potentie mouentium sunt terminate
proportionis ad corpora mota et quod infinitas non inue
nitur in eis nisi propter eternitatem. ¶ Dicendum igitur
quod omnino intentio Aristotelis et commentatoris fu
it primus motores non esse infiniti vigoris neque poten
tie infinite intensiue sed tantum in duratione et in eter
nitate quoniam ex intentione eorum non cognoscimus
primum motorem nisi per motum et a posteriori per
effectus si nullum motum cognoscimus esse infinitum
in velocitate neque effectum aliquem esse infinitum inten
siue vel extensiue aut naturaliter igitur per viam natu
re non possumus cognoscere ipsum esse infinitum in
vigore vel intensiue. Sicut ergo philosophus et com
mentator non concedunt aliquas esse magnitudinem
vel multitudinem actu infinitam non etiam aliquam
esse qualitatem gradualem vel non gradualem actu
infinitam videlicet infinitum calorem aut infinitum cir
culum ut liquet ex determinatione eorum primo celi et
tertio huius ita non concederent aliquem motorem aut
motum habere infinitatem vigoris aut intensiue.

¶ Item sic a. primus motor et b. perfectissima intelli
gentia post a. et arguitur sic. si a. est infiniti vigoris et
b. tantum finite potentie intensiue igitur a. in infinitum
excedit b. sic quod datur infinita latitudo imaginaria p
fectionis inter a. et b. igitur possibiles sunt infinite intel
ligentie inter a. et b. et per consequens iam sunt ille in
finite intelligentie cuius oppositum ipsi determinant
duodecimo metaphysice concludentes multitudinem
intelligentiarum ex multitudine motuum celestium
et patet consequentia quia in perpetuis non differt es
se et posse ut patuit tertio huius.

Ad primam ergo rationem Egidij dicitur quod philosophus
eo modo loquitur de mouente in prima conclusione
quomodo loquitur in secunda et tertia conclusionibus
sed in secunda et tertia loquitur tantum de mouente in
magnitudine igitur etiam prima conclusio facit men
tionem tantum de mouente in magnitudine quapropter
per illa prima conclusio est sic intelligenda impossibi
le est mouens finitum existens in magnitudine finita
mouere per tempus infinitum et quod illa conclusio sit il
lo modo intelligenda patet ex diuisione qua facit mo
toris et magnitudinis propterea non oportuit quod comen
tator responderet ad rationes Avicene ex quo Aristote
les sibi non facit expressam mentionem de primo mo
tore neque de primo mobili sed tantum de motore exi
stente in magnitudine debet igitur ratio Egidij sic
formari nullum mouens finitum existens in magni
tudine finita mouet per tempus infinitum sed primus
motor mouet per tempus infinitum igitur primus
motor non est mouens finitum existens in magni
tudine finita et hoc conceditur sicut antecedens. ¶ Ad
secundam negatur consequentia et ad probationem
dicitur quod mouere per duas dies non arguit maiorem
potentiam intensiue quam mouere per unam diem et
hoc in potentis infatigabilibus abstractis a materia
in potentis autem fatigabilibus coniunctis materie
illud est verum propterea similitudo assignata de so
le non est ad propositum cum fortes sit potentia fati
gabilis et quilibet motor celi sit potentia infatigabilis
¶ Ad tertium dicitur quod nec formaliter nec virtualiter

nec equaliter primus motor mouet corpus infinitum
et licet celum infinites replicatum constitueret corpus
infinitum non tamen celum infinites reuolutum con
stituit corpus infinitum virtualiter vel equaliter sed
tantum constituit motum infinitum non quidem inten
siue neque velocitate infinita sed tantum secundum du
rationem. ¶ Ad quartam est superius responsum ex
intentione commentatoris duodecimo metaphysice quod
primus motor est per se motionis infinite et quilibet
alius motor celi est per se motionis tantum finite cum
hoc stat quod moueat per tempus infinitum non per se sed
per accidens ex unione et persione ad primus moto
rem tanquam ad finem amatum et desideratum verum
est tamen quod tale per accidens non est per accidens ratio sed necessum
iuxta modum loquendi commentatoris de priuatione
primo huius quod est principium per accidens non rarum
sed necessarium et quarto huius quod materia et forma
mouentur per accidens ad motum compositum non ra
ro sed de necessitate. ¶ Secundo queritur verum ex di
ctis philosophi et commentatoris possit probari infiniti
tas intensiue primi motoris et arguitur quod non quia
ex quo de intentione eorum fuit quod primus motor sit
infinitus tantum in duratione et non in vigore sequi
tur quod ex dictis eorum non possit conuincere oppositum
aliter contradiceret sibi ipse quod non est ostendendum.

In oppositum arguitur multiplex citat et primo sic
primus motor est actus purissimus sic quod contradic
tionem includit ipsum continere in se aliquam rationem
potentialitatis vel materie ut demonstrat aristoteles
et commentator duodecimo metaphysice igitur primus
motor est infinite perfectionis simpliciter et consequen
ter infiniti vigoris et infinite potentie intensiue proba
tur consequentia intelligendo per primum motorem
deum qui est prima causa omnium quia si non sit
igitur oppositum consequentis cum antecedente et ar
guitur sic primus motor est tantum finite perfectionis
igitur contingit assignare ex parte rei vel per intellectum
aliquid quod eo perfectius sit ergo illud a. et arguitur sic
quandocumque aliqua duo inuicem comparantur quo
rum unum est altero perfectius illud quod perfectius
est tenet locum actus et forme et quod est imperfectius
tenet locum potentialitatis et materie per commentato
rem secundo de anima sed a. est perfectius primo mo
tore igitur a. tenet locum forme et actus primus vero
motor tenet locum potentialitatis et materie ista con
sequentia est bona antecedens non implicat contradi
ctionem si primus motor est tantum finite perfectionis
igitur nec consequens implicat contradictionem et per
consequens primum motorem qui est actus purissimus
continere aliquam rationem potentialitatis aut materie
non implicat contradictionem quod est oppositum an
tecedentis principalis. ¶ Secundo omni motu dato
contingit dare velocitatem per Aristotelem sexto huius
vbi dicit commentator quod motus celi est velocitabi
lis in infinitum non in eo quod motus celi sit in eo quod mo
tus corporis tunc arguitur sic motus celi est velocita
bilis in infinitum igitur resistens est diminuibilis in
infinitum aut potentia motiva est augmentabilis in i
finitum aut iam est aliqua potentia infinita in vigo
re et resistens non est diminuibilis in infinitum quod celum non
potest diminui per aristotelem primo celi neque aliquod corpus na
le est diminuibile in infinitum quod dant minima naturalia
iuxta determinationem philosophi et commentatoris et 6. et 7. physice et non

Liber octauus

etia potētia motiua celi est augmētabilis in infinitū cūz
intelligētē nō sint subalter variabiles: vt colligit ab
eis in hoc. 8. igitur necesse est dare potētiā que iam est i
finitū vigois a qua motus celi est velocitabilis in i
finitūz. cōstat aut potētiā hāc eē primū motorē. **T**er
tio. mā prima est pura potētia sic q nullū actū inclu
dit fm pīm 7 cōmētatorē pīmo huius. igit mā pīa
est infinite potētie passiue nō solū passibilitate duratio
nis: sed etia passibilitate intēsiua: qm sicut nō repugnat
pīme māterie recepiisse infinitos effectus successiue: ita
nō repugnat illi recipe effectū infinitū intēsiuūz. v3. ali
quā qualitatē primā vel scōam infinite intētionis. mā
enīz pīma indifferēs est ad vtrūqz oppositoz: vtpu
ta ad calidū: frigidū: albū: nigrū 7 huius. sed finitū 7
ē infinitū sūt opposita: igit mā pīa qūz ex se idēns
ē ad effectū infinitū sic ad effm finitū: itē arguit sic. mā pīa
est infinite potētie passiue passibilitate intēsiua: igitur
pīmus motor est infinite potētie actiue fm vigozem.
p3 pīa per cōmētatorē. 12. meta. q oīs forma reperta
passiue in pīma mā repitur actiue in pīmo motorē. si
igit māe pīme nō repugnat recipe effectū infinitū intē
siue etia nō repugnat pīmo motorē pducere effectū i
finitūz intēsiue q nō cōtingit nisi sit po^o infinite intēsiue.
Quarto. pīmus motor. 1. deus intelligit oīa pīen
da: pīertia: 7 futura per Aristo. in lib. de bona forūa.
igit actuali intellectuē itelligit infinita distīctē. p3 pīa.
qz pīmus motor cū sit actus purissim⁹ nō pōt itelli
gere intellectuē cōfusa 7 potētiā. tūc sic. pīmus mo
tor intelligit infinita distīctē actuali intellectuē: igitur
est infinite potētie in vigoze. pbat pīa pēpīm 7 cō
mētatorē. pbatēs. 2. meta. q nō sunt infinite cause for
males eiusdē rei: qz tunc illa res nō posset sciri neqz dis
tingui ab intellectu nostro: qz cū intellectus noster sit vir
tus finita nō potest actu intelligere infinita: sed tū po
tentia: igit ex opposito si aliqua virtus itelligit 7 com
prehēdit infinita actuali 7 distīctē illa est infinita. s. i
tēsiue 7 in vigoze. **E**t cōfirmat. si cēt vna intellectu
in intellectu nostro qua ipse intellectus itelligeret aliq
vñū in actu 7 distīctē: illa intellectu cēt alicu⁹ perfectio
nis: igit si cēt alia intellectu q intellectu ita actuali 7 di
stīctē itelligeret infinita cētia. pīmo illa intellectu scōa
esset infinite pfectiois intēsiue. p3 pīa. qz in infinitū ma
gis posset in pīa opationē que est facere in intellectu
esse cognoscere qz prima intellectu. dicit. n. pīs pīo po
sterioz. qz demonstratio vīs est pfectioz demonstratiōe
particulari. ppter hoc qz magis facit scire: cū scire sit fi
nis demonstratiōis. vbi dicit Linco. q illud est pfectius
in aliquo qmē qz melius pōt etia opationē. p3 pīa illi
generis: igit a multo foriozi cū diuina substantia sit il
lud per qd pīm⁹ motor actuali 7 distīctē itelligit i
finita o3 motorē pīmū esse infinite pfectiois 7 potētie
intēsiue qz in duratiōe. Dicēdū igit q cū pīm⁹ mo
tor sit sūmū bonū: 7 sit illud quo meli⁹ cogitari nō pōt
necesse est ipsūz eē infinite pfectiois intēsiue: 7 infinite po
tētie in vigoze. 7 pīter cōcedat q pōt celū velocius 7
tardius mouere 7 facere eū quiescere oīno: ac etia q pē
pducere effectū infinitū tā intēsiue q extēsiue. s. multi
tudinē 7 magnitudinē actu infinita: ac etia qualitatem
pīam 7 scōam infinite intētionis in actu. qz autē ista
non pducit hoc est aut ex pīesul: qz non agit nālter
tū vt credit Aristo. 7 cōmētatorē: sed libere libertate cō
tradictionis alioquin hō ex parte volūtatē cēt deo p
fectioz: aut ex pte creature: qz illud nō est ad decore vt
ad vtilitatē mūdi vel repugnat determinationi natu

re create. non. n. potest deus facere circulū infinitūz: ne
qz numerū biariū maiorē qz sit neqz alia augere i i
finitūz: 7 hoc ppter repugnantā reptā in nā finita. **E**t
ad rōnē Aristo. nego illā psequētiā. pīmus motor est
potētie infinite in vigoze: igit pōt mouere in nō tpe lo
quēdo de motu. p3 pīe qui est trāsmutatio pīcta tēpo
ri: qz 7 si deus nō pōt facere id qd fieri implicat pīa
dictionē: nō ppter hoc tollit potētia infinita eius: 7 tūc
ad argumētū. pīm⁹ motor est potētie infinite intēsiue:
igit pōt mouere in minozi mēlura q aliqua potētia fi
nita. pcedo pīaz 7 pīs. 7 nego q in quolibet tpe qūz
cūqz paruo possit aliqua potētia finita mouere. s. cer
taz magnitudinē sup determinatū spaciū: qm oīuz na
tura cōstātū terminata est rō magnitudinis 7 augmē
ti: nō solūz quo ad esse: sed etia quo ad modū operādi
7 motū 7 tēpus: ideo est dare aliq tēpus ita parūz
in quo nulla potētia finita posset determinatā magni
tudinē mouere sup determinatū spaciū: 7 hoc ex natu
ra sua. Si aut moueret hoc esset in virtute pīmi moto
ris: cui⁹ natura nō est terminata iuxta doctrinā Auer
rois superius recitatā. v3. qz pīmus motor est infinite
motiois: 7 quilibet al⁹ est tū motiois finite. Negō i
cōuenit q Aristo. 7 cōmētator fuerint hui⁹ credulitatē
tis qz pīmus motor sit tū potētie infinite in vigoze: 7
tū multa dixerint antecedētia ad oppositū illius: sicut
etia crediderūt eternitatē mūdi motus 7 tēpis: 7 tū alia
scripserūt inferētia cōtrariū vt euidenter demōstrari in
pīmo tractatu huius octauū. quare 7ē.

De his <sup>Ter.
cō. 22.</sup>

tem que ferunt. **D**istū
est tertius capitūlū hu
tractatus in quo pīs
pbat indiuisibilitatē
pīmi motoris post
quā pbatū infinite
eiusdēz: vel saltē pba
uit aliqua ex quib⁹ se
quitur pīmū moto
rem esse infinitūz: 7 si
non in vigoze: tamē in duratiōe. Et diuiditur in duas
partes in quarū pīma determinat vñū dubiū: cuius
determinatio est necessaria ad sequentiā. In scōa vero
exequit de intento ibi. (Quoniam autē in his.) Pīma
pars diuiditur in duas particulas in quarū pīma sa
ci qd dicitur est. in scōda autē soluit obiectiōē possibi
lem fieri contra suaz determinationē ibi. (Pausat au
tem.) **Q**uāz ad pīmū querit pīs a quo mouen
tur. pīcta quiescente. pīciente. cūz enī omne quod mo
uetur mouetur ab alio 7 ipsa. pīcta nō moueat seipsa
vt patet de lapide 7 baculo. videtur qz statū pīciente
cessante a motu talia. pīcta quiescēt: quoniam talia nō
mouent nisi tangant: sed quiescente. pīciente nō appa
ret quid est tangens. illa igitur quiescente. pīciente illa
statim debēt quiescere. **L**e. li. (De his autē que ferunt
bene se habet dubitare quā daz dubitatiōē pīmū) p
tinentē ad ppo sitūz. (Si enī omne quod mouet mo
uetur ab aliquo quocūqz nō ipa se mouent) vt in aīa
ta (quomodo mouent aliqua) talia (cōtinue nō tēgē
te eo qz mouit vt. pīcta. **S**ed forte dicēt ad hoc
qz cūz pīciens pīcit: nō solūz mouet baculū lapidem
aut sagittāz sed cū eo dē simul mouet aerē qui quidem
aer separat⁹ a manu vel a corda mouet illud pīctūz.
Cōtra istud arguitur faciendo istāntiā de aere que

Philosophicorum.

fit de lapide: quoniam post separationem aeris a manu queritur a quo mouet virum a se vel a pñciēte: nō a se: quia est de numero eoz que non mouent a se sicut lapides: maxime quādo pñctus mouetur cōtra inclinatio- nes aeris: non etiā a pñciēte: q2 pñciens quiescit: quia igitur pñciens est causa prima totius motus sequentis apparet q2 eo moto tam aer q2 lapis mouetur: eo quiescente oīa alia quiescūt habētia motus ex ipso. pñciēte primo. Si enim soz moueret vnuz lapidē mediāte aliquo alio lapide statim quiescerent ambo lapides forte quiescentes igit per idem quiescit tam aer q2 lapis. pñciēte quiescente si mouet lapidē mediāte aere. l. e. li. (Si autē) ipsuz pñciens (simul mouet et aliud aliqd qd mouit vt aerē: qui motus) a pñciēte (mouit) lapides vel sagittas. (Similiter ipso possibile) videtur de aere sicut de lapide (primo nō tangēte neq3 mouētē) ipsuz aere (mouet sed) o3 simul oīa moueri et quiescere euz primū mouēs quiescerit et si facit aer cū suo pñcto (sicut lapis) cū lapide (vt mouet qd mouit). i. vt quādo pñciens mouet lapidē mouētēz aliuz lapidē. ¶ Ad istā questionē respōdet pñs q2 pñctum cessante primo mouente a motu mouet ab aere simul moto euz pñcto. euz enīz pñciatur in medio facilius cōdēsabili et rarefēbili lapis baculus aut sagitta: vtputa in aere vel in aqua habet mediū illud naturā passiua ad omnē motū fm inclinatio nē primi mouētis. ideo ipsum primū pñciens in motu lapidis tribuit aerē virtutem fm quā pōt mouere et mouet: que quidē virtus q2 non subito desinit esse cessante pñciēte a motu: ideo post quietē primi mouētis adhuc mouet aere tanquā principiu intrinsecū et lapidē tanq2 principiu extrinsecū: nō tamē mouet lapides per totuz motū pñctōis quoniam talis aer primus per rarefactionē sui cōdensat alium aerem immediatū sibi cui etiam tribuit virtutē in mouere et moueri quā cōtulit primū pñciēs primo aerē: per quā virtutē secūdus aer mouet iā pñdem sicut primus vsquequo aliū aerē cōdensat tribuēs illi cōsimilem virtutē per quā mouet psequenter lapides: et sic continue fit huiusmodi dispositio in aere vel in aqua vsq3 ad finem motus. Ecce q2 nō statim quiescit aer vltima aqua quiescente primo. pñciēte: quoniam adhuc remanet virtus in eo per quā mouetur de loco ad locuz et per quā mouet lapidē seu aliud. pñctus: ac etia aerem immediatū sibi. l. e. li. (Necesse ēt hoc quidē dicere) ad questionēz propōsitā (q2 primū mouens facit) moueri aliqd (quod possibile) est (et mouere aut aerem: aut huiusmodi aquā aut aliud aliqd tale quod aptū natuz est mouere et moueri: sed nō simul pausat mouēs) primo pñciens (et qd mouet) immediate ab illo. s. aer. (s3 qd mouetur quidem). v3. aer (simul euz mouēs) principale (quiescerit mouēs adhuc ē. vnde mouetur) primo medium. s. aqua vel aer (euz aliū) medio qd est (habitu). i. immediatuz primo medio: et in (hoc eadē ratio est). i. sicut primū mouēs mouet primuz aerē: ita primus aer mouet scdm immediatuz sibi: et sic pñter: quoniam eadē rō est de quibz succedēte remanēt illa virtute.

Notandum primo fm cōmētatoz cōmēto. s2. q2 man⁹ nō mouet pñctuz nisi mouēdo prius aerē: vt dicam⁹ q2 lapis magnetis attrahit ferrū qd ponit vltra primū ferrum mediāte attractione eius ad primū ferrū. Intēdit cōmētatoz q2 si distāter a magnete ponent. a. et b. ferra. a. p. pinquuz et b. remotuz sicut prius attraheret. a. quā. b. et non posset attrahere. b. sine. a. ita pñciens

lapidem prius mouet aerem q2 lapides: et nō pōt mouere lapidem sine aere. Intelligendū tamē q2 b non est prioritas tēporis: sed tm causalitatis vel nature: quoniam magnes subito multiplicat virtutē suam ad ambo ferra sicut luminosuz suuz lunē ad singula pñcta dyaphani: et color suū specē ad oīa puncta mediū inter potentiam et obiectuz. igitur. a. et b. ferra eque primo incipiunt recedere a locis suis: ita pñciens eque primo expellit aerem et lapidē: sed q2 nō potest expellere lapidem sine aere tanq2 medio ad hoc necessario extēgit: ideo dicitur prius mouere aerē q2 lapidē: sicut etiā magnes dicitur prius alterare aerē q2 lapidem: et prius a ferrum primū q2 b. ferrū secūduz.

Secundo notanduz fm cōmētatoz eodē cōmēto q2 nisi mediū ēt nunq3 lapis neq3 aliqd simpliciu corpus moueretur: neq3 naturaliter: neq3 fm violentiā: hoc autē perfecte declarabitur in. 3. de celo et mun. vnde si deus animaret oīa que sunt infra cōcauū lune in quo poneret vnuz lapidē: aut aliqd elemētūz tantē quantitatis nulluz illoz moueret per recessuz a cōcauo: et hoc ppter abominationē vacui vbi tamē natura nō abhorreret vacuuz elemēta nō mouerent: sed subito mutaretur ad loca sua. lapis autē cū sit corpus mixtu: et habet at resistētiā intrinsecā moueretur successiue vt est ostensuz. 4. huius. ¶ Ex isto intēdit cōmētatoz q2 in vacuo nulla posset fieri pñctio: q2 nō apparet a quo moueretur pñctū post separationē a pñciēte ex quo nō moueret pñctū a seipso neq3 ab aliquo medio expellente vel desēte ipsuz.

Tertio notandū fm cōmētatoz eodē cōmēto q2 de motu boz simpliciu partū cōuerso est elus q2 de rebus mobilibus terminabilibus figurā habētibus. in partibus enī simpliciu corporuz passibilū nō simul oportet vt cesset idē a mouere et moueri: sicut accidit hoc in partibus corporuz terminabilū figurā habētūz: hoc videtur sensu in motu aque aut lapide pñcto in illaz. videmus enī partes que sequitur lapides moueri vndiq3. deinde transferre motus ab illa parte ad partē psequētē. deinde de illa ad aliā quousq3 cesset. partes tamē aque nō simul mouentur sicut simul mouent partes figurati corporis. et hoc patet in circulis qui in aqua sunt quādo lapides cadunt in ea. Si igit huius motus ēt similis motui in rebus mobilibus terminabilibus oportet oēs partes aeris et aque simul moueri de prima vsq3 ad vltimā et expelli in omnibus partibus mundi in tm q2 in totuz fieret vndatio: aut corpus intraret corpus q2 ē ipso possibile. ¶ Distinctio quaz intendit cōmētatoz est ista q2 duplicia sunt corpora. s. terminabilia et interminabilia. corpora terminabilia sunt illa que ex se habēt figuram et non tm ratione continentis: vt lignum et lapis. et generaliter omnia animata corpora terminabilia sunt illa que ex se non habent figurā sed tm ratione continentis vt aqua et aer: et generaliter omnia habenda fluxibilia vt vinuz oleū et huiusmodi. licet igitur in corporibus terminabilibus ad motuz primi mouētis moueantur simul omnes partes corporis terminati: et ad quietē illius quiescant omnes partes eiusdē: nō tamen ita cōtingit in corporibus non terminatis seu figuram nō habentibus. verbi gratia. cum aliqd mouens mouet vnāz partes lapidis aut ligni: psequenter mouet omnes alias: et cum cessat a motu per quietem omnes partes illius statim quiescunt: non tamē si mo-

Liber octauus

uerat aliqua pars alicuius aque vel aeris oēs partes si mouent: neq; cū cessat a motu primū mouēs aut ali qua pars eius oēs alie partes quiescunt. videmus. n. quādo lapis cadit in aquā q̄ non simul mouet oēs partes aque a principio vsq; ad finem: sed prius facit vnā circulationē. deinde prima circulatio facit secundā & secundā tertiā vsq; ad finē: & prius quiescit lapis q̄ deficiat prima circulatio: & prius deficit prima q̄ secūda ut liquet. ¶ Si enī in corporibus non terminatis cuiusmodi sunt aqua & aer statim vna parte mota mo uerent omnes alie partes necessario in toto hoc mun do inferiori si fieret expulsio vel inundatio alicui⁹ par tis statim fieret expulsio & inundatio oīū aliarū: aut es set penetratio corporū quoz quodlibet est impossibile patet p̄sequētia. quia idēz p̄tingit in corporibus termi natis. non est ergo mirū si in p̄iectione lapidis aut li gni cessante primo p̄iēte: nō p̄pter hoc cessat a motu aer cui⁹ sit corpus nō terminatus: neq; enī terminat vi sum neq; terminat per figurā cū exten^m figurā habeat sed tñ rōne cōtinētis.

Quarto notādū fm cōmentatōrē eodē cō mento q̄ hec corpora. s. aqua & aer ab extrinsecis recipiūt densitatē & raritatē: & recipiē do dēnitatē quasi recipiūt aliquā penetrationē in suis partibus. naz si nō reciperent penetrationē oporteret etiā q̄ motus eozū oīū simul cēntita q̄ vltimus ter min⁹ mundi expelleretur: & si iste partes perfecte pene trarent se inuicē: tunc nō moueret de aqua nisi quātūz possidet corpus qd cecidit in illa & c. Distinguit cōmē tator de penetratione vi. q̄ duplex est penetratio. v. p̄fecta & īperfecta. penetratio p̄fecta ē illa qua vnū qd ī greditur reliquū nō differt a loco & subiecto vt materia & forma in cōposito: ac etiāz albedo & dulcedo in la cte. penetratio īperfecta est illa qua vnū alteri appo pinquat occupās minorem locūz q̄ ante. non debem⁹ igitur aque & aeri attribuire penetrationē p̄fectāz: qm̄ aliter quādo poneret in aqua lapis tñ moueret p̄iecti se qm̄ occupat lapis cadens in aq̄. vnde si lapis sit pe dalis quātūtis non oporteret plus moueri de aqua q̄ pedale: quoniam p̄subitōitūz partūz inuicēz pedale tñ aque aut minus recederet ab extremitatib⁹ aeris. Nōz etiāz ab aere & aqua debemus remouere omnē pene trationēz oīno: qm̄ tūc cui⁹ lapis caderet in aqua vel ī aere vna pars aliam moueret cōtinue absq; rarefacti one & cōdensatione vsq; ad vltimā superficiēz mundi: & sic non posset expelli vna pars aque vel aeris quin expelleretur vltima superficies mundi q̄ est absurdūz. Nō igitur inuenitur in aere & in aqua penetratio p̄fecta partūz inuicē: sed tñ īperfecta per cōdensationē. & vbi cōmentator q̄ talia corpora non recipiunt a se cōdensationē & rarefactionēz: sed a corporibus extrinsecis: quoniam secluso omni extrinsecō corpore nō rare fieret neq; cōdēfaretur aqua vel aer. p̄pterea in p̄o iectione lapidis non p̄densatur aer neq; rarefit a seipso intrinsecē tñ: sed ab extrinsecō. v. a. p̄iēte. primo. n. cōdensatur aer a p̄iēte: deinde per naturā suam ra refit cōdensando aerez imediatūz sibi aliter non fieret p̄iectio per magnū spacium.

Quinto notādū fm cōmentatōrē eodē cō mento q̄ esse aeris & aque est eē qm̄ in^m inter eē corpale & spūale. fm igit eē spūs acci dit in p̄tibus aliqua penetratio. vñ videm⁹ diuersos motus non īpediti a se inuicem in aqua. fm vero cor poritatez expellunt se inuicēz. Est igitur triplex esse fm

cōmentatorēz. v. corporale tñ spirituale tñ & mediū inter corporale & spirituale. esse corporale tñ est illud cui non accidit aliqua penetratio sicut est esse ligni aut lapidis. non enim partes īgredunt inuicem neq; in uicem appropinquāt intelligendo per solū motū lo calem. esse spirituale tñ est illud cui non repugnat p̄fecta penetratio: ita q̄ habet totū suū esse simul: vel si haberet partes ille nō esset extra se inuicēz: sicut cōtin git de substantijs abstractis a materia: & de formis in tentionalibus. species enim sensibiles habent partes & partes: sed non partem extra partē: ideo in eis est p̄fecta penetratio. substantie aut abstracte nullam partem habent: sed si haberent etiāz ille se perfecte penetrarent ideo habēt esse pure spirituale. esse autem mediū inter corporale & spirituale est illud cui accidit penetratio ī perfectā: cuiusmodi est esse aque & aeris. in quātūz enim participat naturāz corporis sic diuersi motus locales se inuicem īpediunt: quia non possunt esse in eadēz par te adequate diuersi motus locales ad contrarias dif ferentias positionūz. in quātūz vero participat naturā sps sic in diuersis partibus eius possunt eē diuersi mo tus ad contrarias differentias positionūz. vidēz cō densatio & rarefactio aut plures rarefactiones respiciētes terminos contrarios.

Sexto notandum fm cōmentatōrē eodē com mento q̄ motus in eis. v. in aqua & in aere est qui transfertur per se: & lapis p̄iectus de necessi tate transfertur per translationē illius partis que de fert motum & cessat illa cessante illa quidem pars non est eadem: nec ille motus etiā sit simul in partib⁹ plu ribus: sed sit quasi successiue & fm translationē de vna parte in aliam vt accidit eis in quibus calor transfer tur de vna parte in aliam: & vniuersaliter motus sagi tte in aerem similis est multū motui nauis in vnda que portat eam qui estimatur esse vnus cum sit motus suc cessiue per inundationē que fit in aqua: & talis vn datio fit in aere. Ecce differentia quā assignat cōmē tator inter motūz aeris & motūz lapidis p̄iecti: quia post separationēz a manu motus aeris est naturalis: quia sit per virtutēz receptā a p̄iēte: & mouet aer per se ratione illius virtutis: motus autēz lapidis est violentus: quia non sit ab intrinsecō: neq; a virtute re cepta ab alio: sed mouetur tñ ab aere: non quidez mo tu vno & continuo: sed diuersis motibus sicut & diuer se partes sunt aeris deferētes ipsūz lapidem. prima igitur pars aeris illa. s. que recipit virtutem a p̄iēte de fert per tempus illūz lapidem qua cessante a motu & lapis cessat a motu: non quidez per tempus sed per in stans: quoniam statim secunda pars recipiens virtutem a prima mouet eundē lapidēz motu discōtinuo a mo tu prime partis: & sic cōsequēter vsq; ad vltimā. Si cut enīz calor in animali transfertur de vna parte in aliam partem: ita lapis de vna parte aeris transfertur in aliam partem: & sicut vnda maris portat per tempus nauim deinde transfert illam ad alias vndaz sic q̄ esti matur q̄ motus sit vnus & continuus: igitur successiue & non continuus: ita in aere mouetur sagitta per diuer sas inundationes aeris sic q̄ prima inundatio per tem pus defert sagittā: deinde cāno scōbz inundationē pellit lit sagittam ad illam: que quidez ēt per tēpus defert sa gittam & faciēs tertiāz inundationēz iterūz pellit sagit tam: & sic continue vsq; ad finēz. Intelligendū q̄ cōmē tator per calorem non intendit caliditatem in abstra cto que est accidens: quia talis calor cum non trans fer

De hiscozum.

at de subiecto in subiectum non transfertur de vna parte in aliam partem: sed intendit per calorem spiritus calidi quē vna pars virtute anime transfert ad aliam partem: sicut igitur vna pars animalis per tempus detinet calorem: deinde transfert ad aliam partem: sic prima pars aeris per tempus detinet lapides et portat illum secum: deinde transfert et pellit eum ad aliam partem et illa ad aliam et sic consequenter.

Septimo notandus finis comētorum quod causa huius quod sunt partes non omnes simul mouentur pene tracto que accidit eis inuicem. finis enim hunc modum assemblantur eidem qui mouetur ab initio spacijs usque ad finem qui. s. mouetur per se. aqua enim et aer talem habent naturam quod cum accipiunt principium mouendi ab alio mouentur per se. finis vero quod illa penetratio non est vera cum sit illic expulsio accidit quod motus expellens et expulsus sunt simul. causa autem huius omnino est quia hec corpora carent figura et multis vicinans in natura nature materie. hic comētorum soluit aliquas questiones: quarum prima est ista. Propter quid in motu pictionis non simul mouentur omnes partes aeris. Respondet comētorum quod illud accidit eis propter penetrationem imperfectam ex parte condensationis: quia enim aer est corpus rarefacibile et condensibile: non oportet vna parte mota omnes alias moueri sicut contingit in corporibus terminatis quod vna parte mota omnes mouentur. **Secunda questio.** propter quid in motu pictionis mouetur aer per se et non lapis. Respondet comētorum quod quia aer recipit principium mouendi actiue et passive a primo mouente et non lapis. **Tertia questio.** propter quid aer et non lapis recipit principium mouendi a primo mouente. Respondet comētorum quod hoc est ratione propinquitatis ad naturam prime materie: aer enim et aqua et huiusmodi corpora humida fluxibilia non sicca: neque terminabilia termino proprio sue figure rationis sunt magne passibilitatis. corpora autem terminata termino proprio non sic appropinquant ad naturam prime materie cum entis sint ita passibilia. **Quarta questio.** propter quid totus aer in motu pictionis videtur moueri per se: cum nunquam moueatur per se omnes suas partes. Respondet comētorum quod sicut homo videtur per se moueri a principio spacijs usque ad finem: ita nunquam moueatur quelibet pars eius: quia quando vnus pes mouetur alius quiescit: ita mouetur totus aer per se: ita nunquam moueatur quelibet pars eius. alioquando ergo expellens et expulsus simul mouentur. s. pars aeris cum lapide. aliquando vero non simul mouentur: scilicet partes aeris successive se impellentes: et hoc ideo: quia non habent veram penetrationem: neque sunt ex se terminata figura.

Sed dubitatur quoniam sequitur quod proiecta eque uelociter mouentur in aqua sicut in aere quod est contra experientiam. et patet consequentia. ex quo plectus mouetur tam ab aqua quam ab aere per virtutes receptas a primo proficiente. tanto enim impetu potest moueri aqua quanto potest moueri aer: ideo tanta uelocitate mouetur proiectum in aqua sicut proiectum in aere. Respondetur negando consequentiam. corpora entis terminabilia tale principium mouendi non recipiunt cum non sint condensibilia neque rarefacibilia per seolum motum locales. aer autem et aqua recipiunt huiusmodi principium: cum sint bene passibilia rarefacibi-

lia et condensibilia ex propinquitate ad naturam prime materie: sed non equaliter recipiunt illud principium sicut non equaliter appropinquant ad naturam prime materie. aer enim cum sit magis passibilis et facilius condensibilis et rarefacibilis quam aqua: ideo magis recipit principium mouendi quam aqua: et consequenter proiecta in aere ceteris paribus uelocius mouentur quam proiecta in aqua: cum actiuitas sit maior et resistentia minor. quod n. aer magis participet naturam prime materie quam aqua testatur philosophus vi. primo huius quod ponentes aerem esse materiale principium rerum minus male dixerunt quam ponentes aliquod aliud elementorum: et ratio est assignata: quoniam aer minus sensibilis est quam aliud aliud elementum: et est minoris actiuitatis et minoris resistentie: et consequenter maioris passibilitatis. constat autem has conditiones maxime competere prime materie cum ipsa sit per naturam suam maxime passibilis: et nullius sensibilitatis actiuitatis vel resistentie ut est determinatum primo huius et primo de generatione. (Pausat autem.) Postquam philosophus soluit dubium de motibus pictionum a quo ipsa mouentur separata a piciente. primo consequenter declarat a quo recipiunt quietem post motum. Nam posset aliquis dicere ex quo talia proiecta mouentur ab aere finis diuersas partes se inuicem impellentes: et cum non sit maior ratio quare vna portio aeris moueat aliam quam per idem illa aliam: et sic consequenter usque ad finem totius elementum aeris: sequitur quod in omni motu pictionis factum in aere mouebitur plectus usque ad concavum lune aut ignis. Respondet philosophus quod argumentum procederet si virtus motiua recepta a primo mouente continuemancreret equefortis: sed continue debilitatur sic quod in prima parte aeris est fortior et in secunda debilio: et in tertia adhuc magis debilis: et in tantum debilitatur virtus ista quod penultima pars in qua est huiusmodi virtus non potest dare vltime parti virtutem commensurabilem et expulsiuam: sed tamen tribuit illi moueri ab ipso mouere. non enim ex omni expulsiue impingitur talis virtus in aqua vel in aere: sed requiritur fortior expulsiue: et quanto expulsiue est maior virtus impulsiue est fortior. Ideo in prima parte aeris virtus est fortior: quia expulsiue est maior facta a primo expellente. In secunda parte aeris virtus est debilio: quia expulsiue est minor: et sic consequenter remittitur et debilitatur virtus succuminozatur expulsiue. tandem autem fit expulsiue ita debilis: quod per illam non aggregatur virtus motiua: ideo propter paruitatem et diminutionem expulsiue facte a penultima parte in vltima parte non causatur virtus illa in vltima parte: et consequenter quiescit plectus in parte illa: et ad quietem illius partis vltime quiescit totus aer a principio usque ad finem. Legeliter. (Pausat autem.) I. quiescit ipsum proiectum cum minor fuerit virtus mouendi in habito. i. in aere consequente quam in precedenti (tandem autem quiescit cum mouere amplius non faciat quod prius mouens) faciebat. (Sed motus solus hic autem necesse simul pausare. hoc quidem mouens) scilicet penultima pars aeris (hoc autem motus) v. plectus (et totum motum) aerem necesse est quiescere. i. ad quietem vltime partis.

Notandum finis comētorum comento. 82. quod motus harum partium: ideo quiescit: quia virtus motiua non cessat diminui et deprimi in illis partibus que mouentur inuicem successive adeo quod in vltima parte non rema-

Tex.
cō. 82.

Liber octauus

net mouere sed solūmodo moueri. Ecce q̄ fm philo-
sophū 7 cōmentatores expulsio fit ab aere per virtutes
ip̄ressas a p̄iciēte de nouo. Si enī fieret a forma sub-
stantiali aeris vel a sua leuitate motus esset cōtinuus
sicut continua est forma aeris a principio vsq̄ ad finē
non etiā diminueret virtus sicut non diminiuit forma
aeris 7 in vltima pte esset mouere sicut moueri: ex quo
in illa eque bene manet forma aeris tam substantialis
q̄ accidentalis sicut in aliqua partium p̄cedētiū. nō
etiā est talis virtus cōdensatio nec rarefactio vt dicit
Egidius: qm̄ talis virtus aliq̄ cōtinue fieret fortior
sicut cōdensatio fit maior q̄ est contra philosophū
7 in vltima parte esset talis v̄t̄ sicut ē in eadē est cō-
densatio 7 rarefactio q̄ est contra cōmentatores: hęc
virtus est quedam naturalis potentia de secunda spe-
cie qualitatis sicut virtus magnetis.

Sed dubitatur

de generatiōe talis
virtutis vtrum subi-
to aut successiue generetur. si subito virtus āte p̄iectiōez
vel post: non ante p̄iectiōem: quoniam per tempus
staret huiusmodi virtus absq̄ motu q̄ nō concederet
philosophus vel cōmentator: non etiā post: quia aut
daretur vltimū non esse rei permanentis: aut expulsio
per tempus fieret absq̄ tali virtute cuius oppositum
est determinatum. Si autē successiue inducitur virtus il-
la sequitur q̄ motus violentus erit velocior in fine q̄
in principio cuius oppositū ponit philosophus tam
in isto octauo q̄. 2. cc. ¶ Item sequitur q̄ aliqua qua-
litas sit motiua ad om̄es differentias positionis. vide-
licet sursum deorsum: ante 7 retro: a dextris 7 a sinistris:
quoniam p̄iectus potest moueri ab impellente secūdu
om̄ē talem differentiam: 7 cōsequēter sequit̄ q̄ rei per-
manentis datur vltimū instans esse: quoniam in p̄ie-
ctione lapidis ad parietē in instanti contactu videtur
desinere illa v̄t̄ secūdu se 7 quodlibet sui. ¶ Ad pri-
mū dicitur q̄ talis virtus cuius sit qualitatis spiritalis
de secunda specie qualitatis generatur subito 7 in istā-
ti: sicut virtus magnetis imp̄ressa ferro 7 non per tem-
pus ante p̄iectiōem generatur talis virtus: sed in instan-
ti in quo incipit p̄iectio 7 expulsio in quo instanti illa
virtus non mouet: sed immediate post: neq̄ huiusmodi
generatio fit absq̄ dispositione p̄cedente: quoniam fit
per penetrationē imperfectā que est cōdensatio per
cōmentatores. sicut enī leuitas inducitur in vaporem
per rarefactionē p̄cedentē: 7 deperditur per cōden-
sationē: ita contra talis virtus inducitur in aere: 7 in
aqua per cōdensationē non tamen quācumq̄ indis-
ferenter sed determinatā: 7 deperditur per rarefactio-
nem. sicut igitur cōdensatio p̄cedit successiue: nō tamen
successiue acquiritur virtus data: sed subito 7 indiuisi-
biliter sicut sanitas 7 figura: ita rarefactio p̄cedit suc-
cessiue: non tamen successiue deperditur virtus illa: sed
subito ad modū sanitatis 7 figure seu qualitatis itro-
ducte a magnetē in ferro. ¶ Ad secundū dicitur q̄ il-
lud non est incōueniens de qualitate spiritali: virtus
enī magnetis mouet ferrū ad om̄es differentias po-
sitionis: sic 7 virtus impellētis generata in aere vel in
aqua: 7 sicut virtus magnetis incipit tota simul p̄ po-
sitionem de p̄sentē: 7 desinit tota simul per remotionē
de p̄sentē: ita 7 virtus p̄iciētis: neq̄ in contactu lapi-
dis aut pile ad parietē p̄iecte desinit illa v̄t̄: sed post
illud instans: 7 quoniam inter tales duos motus reflex-
ros cadit quies temporalis media in aliquo instanti
huius temporis desinit illa virtus per remotionē de

p̄sentē 7 c. (Hoc quidem igitur.) Ex p̄dictis philo-
sophus concludit duo correlaria quorum primum est cō. 82.
q̄ motus p̄iectiōis non est vnus 7 cōtinuus. p̄io-
batur. ille nō est motus vnus 7 cōtinuus qui fit a plu-
ribus motoribus successiue: sed motus p̄iectiōis ē hu-
iusmodi: igitur 7 c. patet cōsequētia cuius maior. q2 sicut
ad vnitatem 7 cōtinuitatem motus requiritur vnitatis
mobilitas: ita etiā vnitatis motoris: vt ostēditur sup̄. 2.
minor vero est nota ex determinatis hic: quoniam talis
motus fit a pluribus partibus aeris: quarū vna alte-
ram tangit: vel est illi imediata. sicut enī motus nauis
ex inūdatione procellarum videtur esse cōtinuus 7
non est cōtinuus: quia fit a diuersis procellis inuicē
succedentibus: ita 7 motus p̄iectiōis apparet p̄tinuus
7 non est cōtinuus. hęc enim est conditio corporis in
determinatorum ad motū 7 quietem. s. rarefacibilis
7 cōdensibilis non habentū ex se figurā q̄ de fa-
cili se expellunt 7 de facili mouentur: ideo motus factus
in eis p̄pter expulsionem partium inuicem non est cō-
tinuus. apparet autē esse cōtinuus: quia non percipi-
tur quies inter. ¶ Legē litteras. (Hoc quidem igitur) est ne-
cessarium (in contingentibus aliquādo quidē moue-
ri: aliquādo quidē quiescere) cuiusmodi sunt aqua
7 aer q̄ in eis (fit motus etern⁹ cōtinuus sed videt̄:
aut enī cōsequēter enī) est talis motus (aut tangē-
tiū. non enī vnus mouens) it̄ est (sed habita). l. cō-
sequenter se habentia plura (ad inuicē sunt.)

Notandum

primo fm cōmentatores
cōmento. 82. q̄ talis mo-
tus nunquā potest fieri in corpore celesti. hoc enim cor-
pus semper moueri innatū est: hic vero. s. aqua 7 aer
aliquādo mouentur aliquādo quiescunt. Cōmentator
assignat causam p̄pter quā motus p̄iectiōis fit in
aqua 7 in aere: non autem fieri potest in celo: quoniam
talis motus nō potest fieri nisi in corpore id determina-
to ad motū 7 ad quietem: ita q̄ ex se indifferēs sit mo-
ueri 7 quiescere. celum autē necessario mouetur: id nō
potest fieri in eo: bene autē fit in aq̄ 7 in aere 7 in alijs
corporibus humidis fluxibilibus: quia talia sunt in-
differentia ad motū 7 ad quietem.

Secundo

notandū fm cōmentatores eo-
dem cōmento q̄ motus cōtinu⁹
non potest esse nisi vnus motoris 7 vnus mou. i. his
autem motor non est vnus sed plura que succedunt si-
bi inuicē tali modo q̄ vnus mouet post aliū successi-
ue vnā rem motū: 7 talis successio est p̄p̄ia eis q̄ mo-
uentur in corporibus humidis simplicibus. Et si cō-
mentator dixit quinto huius q̄ ad cōtinuitatem mo-
tus sufficiunt tria: videlicet mobile: tempus: 7 termin⁹ ad
que non faciens mentionē de motore: neq̄ de termi-
no a quo non intendebat excludere illa: sed intēdebat
illa tria oīno distincta concurrere. motor autē nō sem-
per distinguitur a mobili cum idem sit motor 7 mobi-
le aliquādo: neq̄ termin⁹ a quo est semper distinct⁹
a termino ad que: vt patet in motu circulari vbi idem
est termin⁹ a quo 7 ad quem. ¶ Intelligendū q̄ cō-
mentator loquitur de vnitatem motoris formaliter aut
virtualiter vel equaliter: quoniam pluralitas moto-
rum simul mouentū idem mobile non impedit cō-
tinuitatem motus vt patet de motu nauis tracte a pluri-
bus trahētib⁹ si ē cōtinu⁹: q2 motores sunt illi vir-
tuat̄ aut equaliter vn⁹ motor. vbi aut trahētēs nō sūt
mouēt̄ s3 successiue sic mot⁹ nō ē p̄tinu⁹. s3 difficul-
tas est virtutis mot⁹ nauis sic cōtinu⁹: dato q̄ vnus mo-
tor

Philosophorum.

torum maneat continue a principio usque ad finem: et alij
successive occurrant in mouendo cum eodem motore.
¶ Respondet qd si ille vnus motor sufficiat ad mouē
duz iste motus est continuus: non obstante qd plures
motores successive occurrant: et velocior sit cuius illis qd
sine illis: qd pro quolibet instanti ipsis mensurantis motu
potest ille motus inesse. Si enīz plicetur lapis deo-
suz ille motus est vnus et continuus: 3 plures moto-
res successive occurrant: videlz plures partes aeris im-
pellentes illuz: quia idēz motor manet per totuz: vide-
licet forma substantialis aut grauitas: est etiāz idēz mo-
tus velocior si. pfectiatur lapis deo-
suz per expulsio-
nem qd si moueretur tñ ab intrinseco: neqz hoc tollit
continuitatem motus. (Unde et in aere.) Secundum
correlariuz motus. pfecto-
suz non est motus antiperi-
stasis. istud correlariuz procedit contra platonicos di-
centes motuz projectionis factuz in aere et in aqua esse
motuz per antiperistasis: id est per successionē: et contra
resistentiam partiu aeris et aque: sed istud nō est pos-
sibile: neqz per viāz antiperistasis potest bene solui du-
bitū tactuz: sed soluz eo modo quo dictuz est: quoniam
tres sunt effectus antiperistasis: quo-
suz primus ē oia simul mouere et omnia simul moueri: sic qd vno mouē
te omnia mouentur: et vno moto omnia mouentur. Se-
cundus effectus est omnia simul quiescere: sic qd vno
quiescente omnia alia quiescunt: vt contingit in corpo-
ribus terminatis. Tertius effectus est continuas mo-
tus: quoniam motus factus per antiperistasis totus est
continuus a principio usque ad finem. Sed in motibus
projecto-
suz deficiunt iste conditiones: cuz non moue-
at secūda pars aeris mouente prima: neqz moueatur
tertia pars mota secunda parte. nō enīz quiescente vna
parte alie quiescunt: cuz non quiescant partes postero-
res descendē-
p-
tibz p-
suz: nō etiāz ibi continui-
tas motus cuz motus. pfecto-
suz in aere et in aqua si-
at a pluribus motoribus successive non simul cōcur-
rentibus. Legeliteram. (Unde et in aere et in aqua sit
huiusmodi motus.) pfecto-
suz (quā quidāz dicunt an-
tiperistasis esse. Impossibile autēz aliter opposita. sol-
uere) dicte durationis (nisi hoc modo: anuperistasis
autē simul omnia moueri facit et mouere: quare et quie-
scunt) omnia simul (nunc autēz) ipsuz projectuz (vide-
vnu aliquid quod mouetur continue a quocunqz) p-
ficiēte moueatur (nō enī ab eodē) mo-
suz a diuersis.

Notandum

videlicet. pfectionis a quibusdāz hominibus attribui-
tur successionē: id est dicunt successionē esse causam illi-
us: scilicet successionē partiu aeris expulsi in loco cuz
prima pars aeris que expellit partē aeris subsequēte:
et succedit ei illo loco: et sic scōa tertiā et. q-
triā: et vna-
queqz precedenti cedit: et p hoc appellant huius-
modi motuz successionē opinantes successionē esse cau-
sam motus illius qd p-
fici-
tur in aere aut in aqua. Istud
cōmentuz exponitur per id quod dicit cōmentator q-
to huius. cōmento. 68. qd projecta mouent ab aere aut
fm successionē fm qd dicit plato. vel fm translationē
vt dicit Aristoteles vbi distinguit inter opinionez pla-
tonis et Aristotelis. cōueniunt enīz Aristoteles et pla-
to in hoc qd quilibet eoz asserunt. pfecta post separa-
tionez a primo p-
fici-
ente moueri ab aere. disconue-
runt autēz: quia plato dixit solāz successionē partium
aeris esse causāz motus projecto-
suz. Aristoteles autēz
dixit translationē projecti vltra successionē esse cau-

sam motum illorum. Opinatus est enim plato qd ex
eo tantuz projecta mouentur in aere: quia vna pars al-
teram expellendo eidem succedit in eodem loco: vt pa-
tet in motu aque in quez cadit lapis a quo fit prima
circulatio: que quidem expellit secundāz intrans locuz
eius: et secunda expellit tertiā replens locuz que eua-
cuauit: et sic consequenter usque ad finem. ¶ Ista opi-
nio non potest stare: quia si essent quattuor lapides se-
inuicem tangentes. a. b. c. d. pellens. a. ad locum. b. pel-
leret. b. ad locum. c. et c. ad locum. d. et sic indubie esset
successio pulsionis non tamen esset projectio: igitur so-
la successio in partibus aeris non est causa motus p-
iecto-
rum. ¶ Preterea bene dicit philosophus qd in tali
motu quē platonici antiperistasis vocauerunt: id est
successionē pulsionis vno mouente omnia mouen-
tur: et vno moto omnia mouentur: et vno quiescente oia
quiescunt vt patet. nam moto. a. mouētur. b. c. d. et ecō-
tra: et quiescente. a. quiescunt. b. c. d. et contra. talis etiā
motus potest esse continuus si continentur inuicem.
a. b. c. d. sicut inuicem continentur partes aeris inui-
cem et partes aque. ¶ Aristoteles autem imaginabatur
qd preter successionē pulsionis requiritur motus
translationis per condensationē et rarefactionē fa-
ctam in aere vel in aqua: aut in altero corpore fluxibili
humido non terminato: qui motus translationis ois
videtur in duas partes: quarum vna est delatio. i. ve-
lacio vt portatio: et alia ē expulsio: ita qd sicut in vnda-
tione maris vna procella defert per tempus nauim in
quo causat aliam procellam ad quāz expellit nauim.
ita in aere prima pars condensata stante condensatio-
ne secum portat lapidem. cum autem incipit rarefieri
aliam partem aeris condensat ad quāz proiecta lapidē
vna cum virtute motuaria: qd non est portatio tantuz
neqz expulsio tantuz: sed ambo motus simul concu-
runt ad omnem partem recipientem virtutem motuāz
et cetera. ¶ Ex predictis sequitur primo qd non cōsi-
militer accipitur hic antiperistasis. et in libro metheo-
ro-
rum. quoniam hic accipitur tantuz pro successionē
pulsionis: ubi autem pro motu contrarioz motu se forti-
ficantium per actionem et passionem: neqz negat hic
Aristoteles antiperistasis in motibus projecto-
suz cū
sit necessarium talem antiperistasis esse: sed negat so-
lam antiperistasis esse causam talium motuum.
¶ Secūdo sequitur qd non intendit cōmentator quā-
to huius. projectum portari per totum motum ab aere
re quē primus mouens proiecti: cuz lapidē vel cum sa-
gitta vt multis sibi imponat: quia tunc motus totus
esset continuus qd est contra eum hic: sed solum inten-
dit. pfectionē fieri non tantū per expulsionem parti-
um aeris vel aque: sed etiam per delationem projecti
et expulsionē eiusdem ab vna parte ad aliam partem
per motum rarefactionis et condensationis: et p virtu-
tem receptam a primo p-
fici-
ente.

¶ Secundo notandum qd preter has du-
as opiniones recitatas: scilicet
Aristotelis et cōmentatoris. fuerunt due alie famo-
se asserentes non tenendum esse aristotelem neqz pla-
tonem in opinione de motibus projecto-
rum: quarum
vna est antiqua. d. qd projectio fit per hunc moduz: cū
enim projectū separatur a primo mouente dicitur vio-
lenter aerem anteriorem quo diuiso clauditur aer po-
sterior magno impetu vehementer in loco in quo pri-
mo erat projectum et pellit projectum vltra. dicit ergo
hec opinio qd motus projecto-
rum causatur: non per

Liber octauus

successionem pulsionum vt dixit plato. neq; per translationem vt dixi aristoteles: sed per fugam vacui: quoniam ne fiat vacuum aer posterior issequitur et iterum aer diuilius derelictus a proiecto magno impetu reclauditur: ex quorum motibus inuicem contrapellitur projectum. ¶ Sed ista opinio non potest stare: quoniam niam non apparet quin quodlibet proiectum moueretur vsq; ad concavum celi: quoniam cum semper maneat equalis fuga vacui et equalis sequela aeris posterioris: et equalis interclusio aeris collateralis projecto semper debet proiectum moueri vsquequo inuenit obstaculum. ¶ Item natura non intendit expellere corpus sed tantum sibi vniri: igitur postquam repleum est vacuum non vltra debet proiecti lapis aut sagitta: et si proiectur non per tantam distantiam debet pellic: neq; tanta velocitate. videmus enim aerem sequi aquam ne fiat vacuum absq; expulsioue aque: et cum scinditur pannus partes aeris velociter intercluduntur: non tamen expellunt pannum. ¶ Deinde non possit hec opinio assignare causam propter quam ad maiorem distantiam proiectur sagitta quam lapis: et lapis quam pluma tante quantitate: non etiam propter quid fortius penetrat lancea longior quam breuior eiusdem latitudinis et profunditatis: neq; bene assignabitur causa propter quam rota vel sphaera aut trocum circulariter mouetur tanta velocitate et per tempus tante durationis in absentia primi mouentis. ¶ Alia opinio est moderna que iam communiter tenetur dicens qd motus proiectorum quiescente primo proiectante sit a virtute impressa in lapide vel in altero proiecto sicq; primum proiectans dat virtutem lapidi baculo et sagitte mouendi ad illam differentiam positionis quam respicit: sicut magnes tribuit ferro virtutem attractiuam per quam ferreus mouetur ad magnetem secundum omnem differentiam positionis: et quoniam hec virtus continue debilitatur vsq; ad non esse: ideo lapis velocius mouetur circa principium quam circa medium: et circa finem et in fine quiescit: et quia sagitta plus recipit de hac virtute quam lapis: et lapis quam pluma: ideo ad maiorem distantiam maiori velocitate mouetur sagitta quam lapis et lapis quam pluma: et hac eadem causa fortius penetrat lancea longior quam breuior. circulus autem mouetur post separationem proiectantis a virtute sibi data ab ipso proiectante. ¶ Ista opinio potest roborari probando motum proiectorum non posse fieri ab aere sequente proiectum: neque circundante eum in toto vel in parte: et primo quia videre in aere moto sphaeram aut trocum moueri circulariter sagittam etiam pellic contra ventum: quorum nullum esset verum si sphaera aut sagitta moueretur ab aere moto ab ipso proiectante: quoniam cum talis aer deficiat per subintromissionem successuum alterius aeris aut venti flantis non habentis illam virtutem: sequitur qd statim in absentia primi mouentis deberet cessare motus circuli et sagitte. ¶ Secundo quia aliter sequitur qd tanta velocitate et ad tantam distantiam posses tu mouere lapides non tamen a te sicut lapidem tactum a te quod est contra experientiam. et probatur consequentia. quoniam lapis tactus mouetur ad magnam distantiam propter virtutem receptam in aere: sed tanta virtutem potest recipere aer a proiectante non tangente lapidem: sicut tangente: igitur et cetera. patet consequentia cum maiori

ri. minor vero est nota. quia tanto impetu potes tu expellere aerem sine lapide immediato tibi sicut cum lapide existente in manu tua. ¶ Tercio sequitur. data opinione aristotelis quod salians mouetur ab aere insequente vel circundante quod est absurdum: quia mouetur ab anima. et patet consequentia. quia expellit seipsum de loco ad locum. Si etiam proiectetur terra pura deorsum: aut ignis purus sursum deberet vici qd ille motus non esset ab intrinseco: sed ab extrinseco: videlicet ab aere et non naturalis sed violentus: que omnia sunt falsa. ¶ Quarto sequitur qd tu semper ad tantam distantiam deberes mouere pilam lanceam vel lineam ad quantam lapideam vel ferream eiusdem quantitate et figure: qd est contra experientiam et patet consequentia: quia quodlibet illorum potes proiectare equali conatu et aere semper consummili dispositionis recipientis continue virtutem equalis fortitudinis. Et non solum hec instantia premit. verum etiam omnes alleiuncte contra opinionem saluantem motum proiectorum per fugam vacui. ¶ Et licet hec opinio communiter teneatur: non tamen vera est: quoniam data illa sequitur qd motus lapidis sursum non est violentus sed naturalis contra determinationem omnium philosophorum. et probatur consequentia. nam motus naturalis est ille qui est a principio intrinseco vel extrinseco sferente vim passio: vt probatur tertio ethicorum: quoniam motus vaporum et exalationum est naturalis: non obstante qd fiat a principio extrinseco: quia sit per virtutem receptam ab illo extrinseco. motus etiam ferri ad magnetem est naturalis: quia sit a principio extrinseco conferente vim ipsi passio per quam mouetur. Si quidem igitur lapis quando proiectur sursum recipit virtutem a proiectante per quam mouetur illo motu in absentia proiectantis necesse est motum illum esse naturalem. sic etiam loquitur commentator tam hic quam quarto huius de motu aeris proiectum lapide qd ille motus aeris est naturalis: quia sit per principium receptum ab extrinseco. motus autem lapidis est tantus violentus: quia non recipit huiusmodi principium. ¶ Item sequeretur qd motus lapidis proiecti esset continuus a principio vsq; ad finem: ex quo continuatur virtus illa: cuius oppositum declaratur a commentatore per similitudinem inundationum circularium aque et procellarum maris. non igitur recipitur talis virtus in corporibus terminatis: sed soluz in corporibus ex se figuram non habentibus: neq; per illam positionem saluantur experientie: quoniam sicut velocius aliquando proiectur pila ferrea quam lignea eiusdem quantitate et figure: quia plus recipitur de illa virtute in pila ferrea quam lignea: ita arcus vel balista ad maiorem distantiam deberet proiectare sagittam ferream quam ligneam: cuius oppositum experimur. et patet consequentia. quia plus de illa virtute recipit sagitta ferrea quam lignea.

Ad primum dicitur qd si esset tantus flatus aeris aut ventus superuenientis qd aere habentes virtutes motiuam omnino subtraheret tam a sphaera quam a sagitta statim deficeret motus in eis. vbi autem maneat aer cuius tanta virtute equaliter stimor: cum vero sic sine vento. Si autem in parte remouetur et non inducitur virtus in alio quo alio superueniente motus sit debilior: cum vento qd sine illo: et vbi tolleretur aer primus omnino et super

Phisicorum.

ueniret alius recipiens ab illo virtutem motiuam ad huc flante vento moueretur tam circulus quam sagitta. ¶ Ad secundum negatur consequentia: quia ut dictum est motus expulsiōis presupponit motum de lationis: et quoniam lapis distans a proiciente aere versus illum non potatur ab aere in recipiendo illas virtutem: ideo consequenter illum non expellit.

¶ Ad tertium dicitur qd saltans non est proprie proiciens: quia philosophus loquitur hic de proiciente proprie dicto cessante a motu post cuius quietem mouetur proiectum, elementa autem proiecta ad loca naturalia naturaliter mouentur: quia motus ille non tantum fit ab extrinseco: sed etiam ab intrinseco, neque loquitur philosophus de talibus proiectis habentibus in se principium sui motus: sed de proiectis violenter earentibus huiusmodi principio. ¶ Ad quartum dicitur qd sicut eadem grauitas numero velocius mouet cum vna figura quazcum alia: et idem artifex melius operatur cum vno instrumento quazcum alio eiusdem rationis: quia melius applicatur ad vnum instrumentum quaz ad aliud ita eadem virtus numero aliquando velocius mouebit vnum graue quaz aliud eiusdem quantitatis et figure propter meliorem applicationem virtutis ad vnum eorum quaz ad aliud: et ista est causa propter quaz velocius mouetur lapis quaz pluma et velocius vna sagitta quaz alia consimilis quantitatis et figure: et magis penetrat vna lancea quaz alia. sphaera autem et trocus in absentia primi mouentis mouentur ab aere circumdante recipiente virtute per quam vna pars aliam pellit non solum aeris: sed etiam sphaere aut troci: sic qd non solum a. pars aeris circularis mouet. b. partem aeris immediatam sibi: sed etiam mouet partem sphaere et troci tam deferendo quam expellendo eo modo quo dictum est de motu recto iuxta doctrinam Aristotelis et commentatoris hic expellaz. et giro celi.

Ter.
cō. 83.

Quoniam

autem in his. ¶ Ista est secunda pars huius capituli in qua determinata questione faciente ad sequentia. exequitur de initio per quatuor conclusiones: quarum prima est ista. Primus motor est tantum vnus. Secunda conclusio. primus

motor est infatigabilis ibi. ¶ Mouens igitur. Tertia conclusio. primus motor est in circumferentia primi mobilis ibi. ¶ (Necesse autem est.) ¶ Quarta conclusio. primus motor est impartibilis nullaz habens magnitudinem ibi. ¶ (Determinatis autem his.) ¶ Prima conclusio arguitur sic. motus vnus et continuus est tantum vnus mobilis et vnus motoris: sed primus motus est vnus et continuus: igitur primus motor est vnus primi mobilis et vnus primi motoris et per consequens primus motor est tantum vnus. tenet consequentia cum minori ex determinatis in isto octauo tractatu tertio. maior autem est probata tam in hoc capitulo quaz in quinto huius. probatur enim quinto huius qd ad unitatem et continuitatem motus requiritur unitas mobilis non quidem indiuisibilis sed di-

uisibilis: quia indiuisibile non mouetur nisi per accedens ut est probatum sexto huius. In prima autem parte huius capituli probatum est motus proiecti ideo non esse vnum: quia fit a pluribus motoribus successiue: omnis igitur motus vnus et continuus debet esse vnus mobilis et vnus motoris. Lege litteraz. ¶ Quoniam autem in his que sunt necesse est semper motum esse continuum. ¶ I. motum celi (hic autem vnus est. necesse autem vnum) motus vnus mobilis (magnitudinis alius cuius esse non enim mouetur impartibile) nisi per accedens: necesse etiam est qd (et vnus) motus (ab vno) motore fiat (non enim erit continuus) motus si a pluribus motoribus fiat (sed habitus). i. consequenter se habens (alter aliquando et diuisus) per discontinuationes.

Notandum

¶ In commento 83. qd motus non est nisi corporis: quoniam qd non est corpus non mouetur ut in sexto declaratur est. et huius corporis si est motus continuus necesse est ipsius esse vnum sicut oportuit hoc in motore: ex quo sequitur qd motus continuus sit vnus motus et vnus motoris. nam si hoc non esset non esset motus continuus sed successiue et multus. Sed huius commento vna cum textu videtur obuiare id quod dicitur in commento 2. i. meta phisice. videlicet qd motus celi est a motore coniuncto et separato: igitur motus vnus et continui est multiplex motor. ¶ Respondetur qd vnus motus continui esse plures motores intelligitur dupliciter aut simul aut successiue. qd plures sunt successiue illud est impossibile: sed qd sint plures simul concurrentes hoc est necessarium: quia aut illi sunt partiales et sic sunt vnus motor equaliter: ut plures homines simul trahentes vnam nauem aut sunt totales: et sic sunt vnus motor virtualiter cum semper vnus moueat in virtute alterius: et sic non inconuenit motum celi esse a duobus motoribus: quorum vnus est separatus: videlicet primus motor: et alter coniunctus: scilicet quelibet intelligentia applicata et appropriata alicui orbium celi. ¶ Sed est dubium quomodo primus motor est separatus: et quilibet aliud est coniunctus: cum primus motor sit eque appropriatus sicut alij motores orbium. primus enim motor appropriatur toti celo: et motores orbium appropriantur partibus celi. motores et partiales sunt eque indiuisibiles et inales nulla transmutatione habentes se vel per accens: sic primus motor: igitur sunt eque motores separati sicut primus motor. ¶ Sed qd aliqd motor potest dici coniunctus qd rapit. primo qd est per heretiam: tunc sic forma est in mixto est motor pius: per heretiam tunc non informat: quo non sit vnus per seipso et ma. bene autem dicitur heretia: qd educit de potentia materie. ¶ Secundo. aliqd motor dicitur coniunctus tunc per informationem: sic intellectus humanus qd informat et non heretia: informat qd est in igne ex eo et ma fit vnus per se non autem heretia qd non educit de potentia materie. ¶ Tercio. aliqd motor dicitur pius utroque modo. s. per informationem et per heretiam: et sic est motor pius: quibus forma subalis est et ac etiam mixti alicuius educit de potentia materie faciens vnus per se cum ma. ¶ Quarto dicitur aliquis motor pius per dependentiam. v. in ignem non potest agere neque mouere nisi pius sit cum alio primo motore viute et moueat et agat et isto qd motor celi per primu dicitur motor pius: qd non potest agere nec mouere: nisi pius sit primo motore: igitur autem primus motor est simpliciter separatus cum non moueat neque agat per conuersionem aut per coniuncti-

Liber octauus.

onem ad alium motorem si agit propria virtute: mo-
uenteri autem motores agunt et mouent virtute illi:
vt testatur ipse commentator duo decimo metaphisice. 10
dicit ibidem q^d primus motor est infinite motionis et
Ter. quilibet alius finite motionis tantu. (Mouens igitur)
56. 93. ¶ Secunda conclusio. Primus motor est infatiga-
bilis. Probat istam conclusionem philosophus du-
pliciter et primo sic: Primus motor est tñ vnus p^r pri-
mam conclusionē: aut igitur in mouendo mouetur aut
in mouendo non mouetur. si in mouendo non moue-
tur igitur est infatigabilis: patet consequentia: quia fa-
tigatio non prouenit aliunde nisi quia mouens in mo-
uendo mouetur vt inductiue patet. Si autem primus
motor in mouendo mouetur et cum non contingat p^r-
cedere in infinitum in mouentibus et motis per se vel p^r-
accidens vt est ostensum septimo et octauo huius: igitur
est deuenire ad motorem immobilem tam per se q^d p^r ac-
cidens: et per consequens cum iste sit primus motor se-
quitur q^d primus motor in mouendo nullo mō moue-
tur: igitur est infatigabilis. l. e. li. Mouens igitur vnū
quod est primus motor (aut motum mouet aut) mo-
uet immobilem existens: siquidem igitur consequi opor-
tebit ipsum mobile (et mutari) ipsum primū mouēs.
(Simul autem) cum hoc quod mutabitur oportebit ip-
sum (moueri ab aliquo) alio (quare stabit) aliquan-
do ex quo non proceditur in infinitum (et veniet in ip-
sum moueri ab immobili: hoc autem non necesse est si
mutare se ipsum et rem motā per ipsum (sed sem-
per poterit moueri) absq^{ue} eo q^d moueatur (infatigabi-
le enim est sic mouere. ¶ Secundo arguit sic philoso-
phus: Primus motus est vniformis et maxime regu-
laris: igitur primus motor est infatigabilis. patet con-
sequentia: quia ex opposito sequitur oppositum. Si
enim primus motor fatigaretur ipse debilitaretur: sed
velocitas in motu sequitur proportionem potētie mo-
tue ad suam resistētiā: igitur primus motus esset ali-
quando tardior q^d iam est et consequenter disformis et
irregularis: antecedens probatur scilicet q^d prim^{us} mo-
tus est vniformis et maxime regularis. neq^{ue} est cura
vtrum sit ipse tantum vniformis vel alius ab eo sit e-
tiam vniformis: quoniam primus motor nullam mu-
tationem habet omnino: igitur primum mobile nullā
mutationem habet preter mutationem localem quam
recipit a primo motore: patet consequentia: quia si ali-
am reciperet illa esset mutatio ad formam per quam
celum transmutaretur: quod quidem esse non posset
absq^{ue} mutatione primi motoris per se vel per accidēs.
¶ Tunc arguitur sic: Primum mobile nullam muta-
tionē recipit preter localem: igitur primus motus qui
est motus eius est vniformis et maxime regularis: pa-
tet consequentia: quia disformitas et irregularitas mo-
tus non inuenitur nisi in mobilibus aliam mutationē
habentibus q^d localem vt patet inductiue. l. e. li. Et re-
gularis hic enī motus est) scilicet primus motus (aut
solus ipse regularis est (aut maxime) regularis (non
enim habet mutationem neq^{ue} vnā mouens) primū:
(oportet autem neq^{ue} quod mouetur iuxta illud) id est
ab illo immediate (habere) mutationem) aliam preter
localem (quatenus similis sit motus) id est vniformis
et regularis.

Notandum primo fm comen-
to 2° cōmen-
to octauage simo tertio q^d (iste motor non mouetur cu-
m

mouet: ideo non accidit ei fatigatio in sua motione q^d
non accidit motoribus qui cum mouent mouent. cau-
sa autē fatigationis nihil aliud est q^d q^d motor moue-
tur quando mouet: hoc quidē prouenit quia est in ma-
teria.) ¶ Fatigatio igitur fm commentato 2° prouenit
ex eo quia mouens in mouendo mouetur: et mouens
ideo in mouendo mouetur quia est in materia: cū igitur
primus motor non sit in materia vt probabitur in q^u-
ta conclusione: igitur in mouendo nō mouetur et conse-
quenter non fatigatur.

Sed dubitatur primo: Quia
motus oib^{us} non sunt in materia per commentato 2° in de substan-
tia oib^{us} neq^{ue} in mouendo mouentur: vt patuit in hoc
octauo: et tamē sunt fatigabiles: quia dicit philosoph^{us}
duo decimo metaph^{isice} q^d si alicui oib^{us} adderetur maior
stella motor moueret cū fatigatione et pena. Secundo
quia forme element^{orum} sunt in materia et in mouendo
mouentur non tñ fatigantur: qm fatigatio est causa tar-
ditatis motus vt patet in animalibus. elementa autē cum
mouentur naturaliter continue velocius mouentur vt
patet per aristotelem secundo celi. Respondetur q^d fa-
tigatio dupliciter sumitur videlicet cōiter et proprie. fa-
tigatio cōiter sumpta est debilitatio virtutis actiue. p^r-
pter eius longā actionē: sic fatigantur elementa et mi-
xia inanimata: sic etiā fatigantur motores oib^{us} si il-
lis adderent stelle maiores qm debilitarent ex maio-
ritate mobilis et tardius mouerēt suos oib^{us}. fatiga-
tio. pprie dicta est debilitatio virtutis actiue ex p^r-
tate mobilis ad motuē ita q^d l^o esse in materia et in mouē-
do moueri sit cā necessaria fatigationis. pprie dicte nō
tñ est cā sufficiens et hoc p^rpter elementa q^d non fatigan-
tur p^rpter in quib^{us} inueniunt ille p^r-
ditiones sed si sufficiens cā
fatigationis pprie dicte ē: q^d mobile habet ex se motū
p^riu motui sui primi motoris vt patet in motu p^r-
gressi uo animalū. animal enī fatigat in mouēdo q^d corp^{us} aia-
lis habet ex se motū p^riu motui anie vt dicit cōmēta-
2° celi. Et notāter dico ex p^r-
tate mobilis ad motuē: q^d senes sunt ipotentes et debilitant in suis virtutib^{us}
actiuis: nō tñ pprie fatigāt qm quiescūt a motu. p^r-
gressi uo q^d talis debilitatio nō puenit ex p^r-
tate mobilis ad motuē. totius corp^{oris} ad aia^{lem} sed ex p^r-
tate ele-
mento p^rpter inuicē se alterantū p^r actionē et passionē.

Notandum secundo fm com-
mentato
re eodē cōmēto q^d (q^d iste motus ē prim^{us} et equalis oib^{us}
etiā vt illud q^d mouet hoc motu nullo mō transmutet
vt motus ei^{us} sit equalis et p^r-
finitis. cū enī illud q^d mouet
transmutat aliquo modo transmutationē ab illo a quo
mouetur accidit et inequalitas motus. Unde videm^{us}
aristotelem opinari quoniam corpus celeste fm suaz
naturam recipere transmutationem: et q^d causa huius
est quia non componitur ex materia et forma et q^d est
necessarium ex se non ex alio vt Auicenna dicit: verum
tamen necessitas eius est in ipso modo recipiendi: in
motore vero modo agendi.) ¶ Intend^o t^{er} cōmentato 2°
q^d ex equalitate motus celi demonstratur celū esse in-
transmutabile et contra: sed non eodem modo quo
niam ex equalitate motus celi demonstratur a poste-
riori celum esse intransmutabile: et ex intransmutabili-
tate celi demonstratur a p^r-
io i per causam equalitatis
motus celi. et q^d celum sit intransmutabile demonstra-
tur a p^r-
io i per ipsum non esse compositum ex mate-

Phisicorum

ria et forma. et licet celum non esse compositum ex materia et forma: demonstratur per ipsum esse ex se necessarium et hoc a priori per causam: necessitas tamen celi non est eiusdem rationis cum necessitate primi motoris: quia necessitas celi est necessitas passiva in modo recipiendi. necessitas autem primi motoris est necessitas activa in modo agendi. Celum igitur esse necessarium esse causa immediata propter quam non componitur ex materia et forma: et celum non componi ex materia et forma est causa immediata propter quam est intransmutabile: et celum esse intransmutabile est causa immediata propter quam celum semper vniiformiter et equaliter movetur.

Dubitarur quoniam motus dicitur inequalis seu disformis dupliciter: aut ex parte subiecti quando non omnes partes mobilis equevelociter moventur: aut ex parte temporis quando mobile velocius movetur in una parte temporis quam in alia sibi equali. Sed utroque istorum motorum apparet motum celi esse inequalem disformem et irregularem: primo quidem ex parte subiecti cum velocius moveantur partes circa convexum quam circa concavum: et velocius partes que sunt propius equeveloces quam que sunt prope polos. Secundo ex parte temporis: cum celum secundum aliquas partes eius velocius moveatur in una parte temporis quam in alia sibi equali. Luna enim et alij planete habentes epiciclium aliquando velocius et aliquando tardius moventur aliter non dicerent astronomi planetas aliquando esse directos aliquando retrogrados et aliquando stationarios. Respondetur quolibet motum celi esse disformem et irregularem ex parte subiecti non autem ex parte temporis. de cuius disformitate et irregularitate intendit hic philosophus. Unde quod aliquis motus sit disformis et irregularis quo ad tempus intelligitur dupliciter: aut denominatione intrinseca vel extrinseca. Denominatione intrinseca nullus motus celi est irregularis quoniam tam celum totum quam quilibet pars in temporibus equalibus describitur equales lineas et equales angulos circa centrum. Denominatione autem extrinseca aliqui motus celi sunt irregulares quo ad tempus propter diversitatem zodiaci eccentrici vel epicicli. Orbis enim eccentrici deferentes planetas disformiter moventur respectu zodiaci: quia in temporibus equalibus absciunt arcus inequales ut habet videri in almagestis. Planete etiam habentes epiciclos propter aggregationem plurium motuum respectu eccentrici describuntur aliquando velocius et aliquando tardius moveri cum respectu illius aliquando sint directi aliquando retrogradi aliquando processivi et aliquando stationarii. Sed motus primi mobilis scilicet totius celi qui est motus diurnus nullo modo est irregularis quo ad tempus neque denominatione intrinseca neque extrinseca. Propterea solus ipse est simpliciter et maxime regularis: et consequenter solus ipse est mensura certissima omnium aliorum motuum cum ipso aliquid est magis vniiforme et regulare tanto magis est mensura: ut colligitur a philosopho decimo metaphisice. (Necesse autem est.) **¶ Tertia conclusio.** Primi motoris est in circumferentia primi mobilis: probatur. **¶ 44.** omnis motor vniiformiter et regulariter movens aliquid quod corpus sphericum est in centro vel in circumferen-

tia illius: sed primus motor vniiformiter et regulariter movet primum mobile cum sit infatigabilis: igitur primus motor est in centro vel in circumferentia primi mobilis: patet consequentia cum minori per secundam conclusionem: et maior est nota ex eo quia centrum et circumferentia sunt principia circuli et consequenter cuilibet corporis sphericum. Illa enim dicuntur principia alicuius que ingrediuntur definitionem illius per modum generis vel differentie. Constat autem centrum et circumferentias esse differentias essentielles circuli cum diffiniatur circulus isto modo: Circulus est figura a cuius centro ad circumferentiam omnes linee ducte sunt equales. Tunc arguitur sic: Primi motoris est in centro vel in circumferentia primi mobilis sed non est in centro: igitur est in circumferentia primi mobilis: patet consequentia cum prima parte antecedentis: et secunda declaratur: quoniam cum omne agens agat fortius in propinquum quam in remotum illud est remotius a movente quod tardius movetur et illud est propinquius quod velocius movetur: sed ea que sunt circa centrum celi tardius moventur et illa que sunt circa circumferentiam velocius moventur: ipsa autem circumferentia velocissime movetur: igitur primus motor non est in centro sed in circumferentia primi mobilis. **¶ 45.** Necesse autem est primum motorem (aut in medio aut in circulo esse) primi mobilis (hec enim principia sunt) circuli videlicet centrum et circumferentia: sed citius movetur proxima moventi (huius autem est) circumferentia (totius motus) celi (ibi ergo est movens) primum quod scilicet infatigabiliter vniiformiter et regulariter movetur.

¶ Notandum primo secundum commentum octavo agestimo quarto quod actio eius magis apparet in circumferentia et etiam motio eius est magis illic equalis quam motio eius in alio circulo ideo attribuitur illi loco unde omnes leges conveniunt in hoc: quoniam deus habitat in celo. **¶ 46.** Tripliciter probatur commentator primum motorem esse in circumferentia primi mobilis et non in centro primo: quia ibi maxime apparet operatio sua et magis ibi quam in centro vel in alio circulo scilicet motus circularis. Secundo quia in circumferentia primi mobilis magis est equalis operatio sua quam in alio circulo cum in omni alio circulo possit apparere aliqua disformitas intrinsece vel extrinsece: non autem in circumferentia primi mobilis. Tercio quia omnes leges concordant cum dicto philosophi concedentes deum esse potius in celo quam in terra et in circumferentia quam in centro.

Sed dubitatur. quia si primus motor est in circumferentia primi mobilis igitur est in magnitudine: cuius oppositum est probatum in primo capitulo huius tractatus et probabitur in quarta conclusione. Dicendum quod primus motor est in magnitudine non per inherentiā nec informationē non etiam per constitutionem sic quod componatur ex paribus quantitatibus sed est in magnitudine per presentiam et indistantiā cuius sit presens et indistans magnitudini: et quoniam primus motor est indivisibilis simpliciter ideo potius esse debet in superficie indivisibili in qua est motus velocissimus celi quam in alia magnitudine: ita etiam sunt alij motores in circumferentiis suorum orbium sed non ex

Lib. octauus.

eadem parte cum primo motore quoniam cum motus proprius primi mobilis sit ab oriente in occidentem. primus motor est in parte orientali alij autem motores sunt in parte occidentali ex quo orbis illorum mouentur ab occidente in orientem: ibi enim videtur esse motor ubi incipit operatio eius. Propterea primus motor est in parte dextra celi et omnes alij in parte sinistra. Ex quibus sequitur primo quod cum eadem sit circumferentia totius celi et orbis signorum: quia ultra orbem signorum non est aliquid mobile ut colligitur a philosopho et commentatore duodecimo metaphysice in circumferentia orbis signorum sunt duo motores quorum unus est in parte dextra mouens totum celum motu diurno: et alius est in parte sinistra mouens orbem signorum ab occidente in orientem hoc in centum annis uno gradu ut testatur astronomi. Secundo sequitur quod primum mobile simpliciter sumptum non est aliud quod orbis celestis sed ipsum totum celum aggregans in se omnes orbis celestes tanquam partes eius ut colligitur a philosopho primo celi. Primum enim mobile est illud quod recipit primum motum a primo motore: huius autem est totum celum nam motus diurnus non est motus proprius alicuius orbis celestis cum quilibet illorum habeat motum proprium sed est motus proprius totius celi. aliqui tamen fingunt supra orbem signorum alium orbem cui attribuant motum diurnum quod esse non potest: quoniam tunc totum celum non haberet motum proprium quod est contra determinationem philosophi et commentatoris primo et secundo celi, et si aliquando conceditur supra orbem signorum esse alium orbem dictum primum mobile: hoc est ex communi usu loquentium: si etiam conceditur orbem signorum esse primum mobile hoc non est simpliciter sed secundum quid in ordine ad orbis planetarum.

Notandum secundo ^{fm com}

mentatozem eodem commento quod declaratum est in libro de motibus animalium secundum locum quod omne quod mouetur habet corpus quiescens circa quod voluitur et quod virtus quiescens debet esse firmitas virtute illius quod mouetur et si aliter esset totum expelleretur: igitur existentia mundi his duabus virtutibus perficitur scilicet virtute quietis et virtute mouendi que est contraria illi. Prima propositio commenti est ista: Omne quod mouetur indiget corpore quiescente: probatur: omne quod mouetur aut mouetur motu recto tantum: aut motu circulari tantum: aut utroque motu. Si motu recto tantum ut elementa et mixta inanimata certum est quod indigent corpore quiescente: gratia enim mouetur ad elementum terre quiescens: et leuia mouentur ad centrum celi quiescens quiete opposita vel desperata motu recto. Si autem aliquid mouetur tantum motu circulari ut corpora celestia necessario indigent corpore quiescente quod est terra: aliter motus totius celi non esset localis: et cum non sit ad formam aliquis esset motus qui impossibile. Si vero aliquid mouetur utroque motu videlicet mixto ex recto et circulari ut animalia: certum est quod indigent corpore quiescente. animalia enim gradientia indigent terra quiescente: et natantia indigent aqua quiescente: et volantia indigent aere quiescente: semper loquendo de quiete opposita vel desperata illi motui. Secunda propositio: Virtus quiescendi est firmitas virtute mouendi: patet quia omne corpus motus po-

test quiescere: non autem omne corpus quiescens potest moueri. Terra enim non potest moueri cum sit necesse ipsam quiescere ut probatur secundo celi. et quod omne corpus motum possit quiescere declaratur: quia si non maxime esset celum: sed istud est reprobatum tam in hoc octauo quam sexto huius: ubi est ostensum celum moueri secundum formam et quiescere secundum subiectum. Tertia propositio: Nisi virtus quiescendi esset firmitas virtute mouendi totum vniuersum expelleretur: probatur: nam si virtus quiescendi esset tanta precise sicut virtus mouendi aut minor tunc elementum terre posset indifferenter moueri et quiescere sicut celum: quo concesso: cum non possit ab intrinseco primo alius motus correspondere quod motus rectus ut probatur primo celi: sequitur quod ipsa una cum centro suo et centro mundi posset moueri motu recto cum idem sit centrum terre et mundi quod non contingeret nisi totum vniuersum moueretur illo motu et consequenter expelleretur mutando situm.

Quarta propositio: Tota existentia mundi duabus virtutibus contrariis perficitur scilicet virtute quiescendi et virtute mouendi: patet quia omne quod est in mundo aut mouetur aut quiescit et hoc aut quiete simpliciter opposita motui: aut quiete que immobilitas dicitur. Et quod iste virtutes sint contrarie manifestum est quia effectus contrarii arguunt contrarietatem causarum: sed motus et quies sunt contraria communiter loquendo de contrarietate et quiete: igitur etc.

Notandum tertio ^{fm com}

mentato rem eodem commento quod motus totius quanto magis appropinquat motori: tanto erit velocior motor: igitur est in partibus velocior totius scilicet in circulo maximo orbis maximi qui facit diurnum motum: hanc autem appropinquationem debemus intelligere secundum esse non secundum locum: quod enim non est in corpore non est in loco et quasi innuitur per hoc quod principium mouendi ex medio est nobilior scilicet ex medio sphere que est maximus circulus: hoc manifestum est sensui: quoniam motio corporis sphericum a suo medio est melior et nobilior. Probatur hic commentator quasi a signo quod primus motor est in circumferentia primi mobilis: quoniam videmus motum nobiliorum esse qui est a medio mundi qui est ad medium mundi cum habet at subiectum nobilior videlicet ignem vel aerem et tertium nobiliorum scilicet concavum celi subiectum autem motus qui est ad medium est terra vel aqua et finis est medium mundi: igitur quanto motus sphere mundi magis distat a medio illius tanto est nobilior: sed motus circumferentie primi mobilis maxime distat a medio mundi: igitur motus ille est nobilissimus. Tunc sic: Ubi est motus nobilissimus ibi est motor nobilissimus: sed in circumferentia primi mobilis est motus nobilissimus videlicet motus diurnus: igitur in circumferentia primi mobilis est motor nobilissimus scilicet deus qui est primus motor. Duas obiectiones possibiles fieri contra philosophum soluit commentator in commento nunc signato quarum prima probat quod non mouetur velocius quod est propinquius primo mouenti: quoniam octaua sphaera et orbis saturni tardissime mouentur cum compleat cursum suum saturnus in xxx. annis secundum computationem astronomorum et octaua sphaera in triginta sex milibus annis secundum Ptolemaem. Tamen hec sunt propinquiora primo motori. Una vero que est remotissima inter omnes planetas velocissimum mo-

Phisicorum

tum habet cum in minori tempore q̄ in mense compleat cursum suum: ut dicitur in theozica planetarum. alij vero planete qui sunt inter saturnum et lunam q̄to sūt propinquiores saturno tanto cursum suum tardius complent: et q̄to sunt propinquiores lune tanto velocius. Et confirmatur: quoniam existens in medio rote vel iuxta medium tardius mouet partes cētrales et velocius partes circumferētiales: et tamen partes cētrales sunt propinquiores motori q̄ partes circumferētiales. Secūda obiectio pbat q̄ nec mot⁹ celi neq; aliq; pars celi est propinqua primo motori: q̄m propinquitas et distantia est ratione situs et loci: sed primus motor: cū sit simpliciter imparibilis nullā magnitudinē habens nō habet locū neq; situm: igitur nihil habet propinquitatē cum illo. Ad primū respōdet cōmentator: q̄ philosophus loquitur de motu totius celi et nō de motu partū eius. Unde in celo est duplex motus: q̄rum vnus est totius celi. scilicet ab oriente in occidentem per meridiē super polos mundi. et alius est ab occidente in orientem per septentrionē super polos zodiaci: et hic videtur esse motus partū discontīnuarū celi que sunt octaua sphaera et septē orbes planetarū. Constat autē q̄ motus totius celi q̄to est velocior: tanto est propinquior primo motori. et q̄to partes celi mote per illū motum sunt propinquiores primo motori: tanto veloci⁹ mouentur. Sic dicatur q̄ primus motor habet duplicem motū: videlicet vnū propriū et vnū cōmunē. Mot⁹ proprius primi motoris est motus orientalis: q̄m ille puenit ab eo immediate. Motus autē cōmunis est motus occidentalis: cum ille nō pueniat immediate a primo motore sed a secundis motoribus appropinquatis octo sphaeris celestibus. Non loquitur ergo philosoph⁹ de motu cōmuni sed proprio primi motoris cum dicit q̄ velocius motum propinquus est primo motori. Dicitur tamen cōmuniter q̄ orbes celestes q̄to sūt propinquiores primo motori: tanto velocius mouentur non tñ fm motū firmamētū et totius celi diurnum vel orientālē sed etiā fm motū propriū occidentālē nō diurnum. et q̄ est differentia inter velocius circuire et velocius circulariter moueri. Luna enī si velocius circūlit q̄ aliq; planete: et consequēter citius cōplet cursum suum quia in tēporibus equalib⁹ describit maiores angulos circa centrū non tamen velocius mouetur: s̄ tardius: quia in tēpore equali describit minōrē lineā circūlarem. alij enī planete propter magnitudinē suorum orbū tardius circūunt et cōplent cursus suos: tamē velocius mouentur quia in equali tēpore maiorē lineam describunt: et sic orbes celestes q̄to sunt superiores tāto velocius mouentur et tardius circūunt. q̄to vero sūt inferiores tanto tardius mouentur et velocius circūunt. Sed quia hec responsio est dubia propter motū octauę sphaere que mouetur in centū annis vno gradu et triginta sex milibus annorū cōplet cursum suum: vnde apparet ipsam non solū tardissime circuire sed etiā tardissime moueri: non obstante sua magnitudine stādūz est in prima respōsione videlicet q̄ philosophus loquitur de motu primi mobilis qui est motus totius celi et motus proprius primi motoris. Debet enī concludi existentia esse per existentia effectus propriū et nō cōmuni. Et ad confirmatiōnem dicit cōmentator q̄ philosophus loquitur de motu maximi orbis faciens motū diurnum: hic autē est motus totius celi ita q̄ nō vult philosophus in omni motu circulari aut sphaerali partes velocius motas propinquiores esse suo mo-

tori: sed tantū illud dicit esse vezz de motu maximi orbis: et illud est rationabile quoniam cū primus motor sit maxime separatus et separabilitas magis appareat ex circumferētia q̄ ex centro. motus autē maximi orbis magis patet ex circumferētia q̄ ex centro: ideo prim⁹ motor debet esse ex circumferētia maximi orbis in qua est motus velocissimus celi. Ratio autē aristotelis nō sufficit demonstratiua sed tantū probabilis: neq; vniuersalis sed particularis circūcūrens determinatā materiā. Ad secundū respōdet cōmentator q̄ duplex est propinquitas videlicet fm esse et fm locū. Propinquitas fm esse est virtualis contactus fm presentia et indistantia. Propinquitas fm locum est formalis contactus fm quantitatē et situm. Non ergo intendit philosophus inquiri cōmentator aliquid esse propinquius primo motori fm locum: quia quod nō est in corpore nō est in loco sed tantū fm esse videlicet fm presentiam et indistantia. Theologi autē dicunt primū motū esse in determinata parte vniuersi: nō est propter determinatiōnē substantię sue cū sit tam in centro q̄ in circumferētia et vbicūq; orbiā cōseruando: aliter non esset causa totius sed fm efficiā sui motus. In eo enī q̄ motus magis est in celo q̄ in terra et magis in primo mobili q̄ in alijs mobilibus et magis in parte orientali q̄ occidentali: fm hec videtur primus motor magis esse in celo q̄ in terra: et magis in primo mobili q̄ in alijs mobilibus: et magis in oriente q̄ in occidente. (De Tex. bet autē durationē.) Circa dicta et dicenda philosophus mouet vnā questionē vtrū aliquod mouēs corporeū possit mouere motu continuo: accipiendo motum continuū propriū sive non large eo modo quo dicitur motū proiectionis esse continuū quia sine intermissione tēporis nō obstante q̄ fiat a diuersis motoribus successiue impellentibus et consequēter se habentibus. Unde motū esse continuū contingit tripliciter scilicet cōmuniter: proprie et propriū sive. Motus cōtinuus cōmunitē dicitur esse ille cuius partes sunt immediate: et sic non solū motus proiectionis dicitur esse cōtinuus sed etiā motus cōpositus ex contrarijs. et q̄ sic possit accipi continuitas motus patet per illud quod dicitur quinto huius q̄ clauus cōtinuatur ligno. et primo metho 202: necesse est mundum hunc inferiorem cōtinuari superioribus latombus vt omnis virtus eius gubernetur inde. Motus continuus proprie dicitur esse ille cuius partes sunt immediate per copulationem: sic accipitur continuū in predicamentis cum dicitur: Continuum est illud cuius partes copulantur ad vnum terminū cōmunē. Motus continuus propriū sive acceptus est ille cuius partes sunt immediate per copulationem et regularitatem: sic q̄ non solum partes sunt immediate absq; intermissione temporis instantis sed etiā absq; intermissione vnitatis et regularitatis. et sic accipit philosophus hic motum continuū fm cōmentatorem scilicet pro motu equali vno et continuo cuius omnes partes sunt eque veloces a principio vsq; ad finem. Quia igitur motus proiectionis non est continuus isto modo quia partes non copulantur ad vnum terminū cōmunem. nam et si fiat absq; intermissione temporis non tamen sit absq; intermissione instantis cum in multis instantibus quiescat proiectum: non etiā est continu⁹ isto modo aliquis motus naturalis aut violentus velocior in fine q̄ in principio vel eō. Propterea q̄rit pbs vtz tertio modo continuitatis cōtingat aliq; mouēs corporeū mouere

Libri octauus.

motu continuo. *Le. li.* habet autē durationē si contin-
gat aliquod qđ mouet. *f.* mouens corporeū mouere
continue. sed nō sicut impellens itez *7* itez insequē-
ter esse continue. id est nō accipiendo esse continuū. p eo
qđ consequēter se habet eo modo quo contingit in mo-
tu impulsione. Rēspōdet philosoph⁹ ad istā questio-
nem dī. qđ nō contingit aliqđ mouens corporeū mo-
uere motu continuo. *f.* continuitate copulationis *7* regu-
laritatis: quoniam omne tale mouens aut mouet impel-
lendo aut attrahendo aut viroq; modo aut expellen-
do. *f.* per contactū alterius *7* alterius mouentis. *Not⁹*
enī localis factus ab extrinseco contingit quadruplici-
ter vt dicebatur: quinto huius. Vno modo per expulsi-
onem quādo sepatur mobile a motore: vt puta in pie-
tione lapidis. Alio modo per impulsione quādo nō
sepatur mobile a motore tamen motor se habet p mo-
dū terminū a quo vt quādo pellitur volū in domo vt
extra domū. Tercio modo per tractū quando motor
se habet vt terminus ad quē cuiusmodi est motus na-
uis tracte ab homine. Quarto modo per aggregatio-
nē impulsus *7* tractus eo modo quo mouet rota vnā
partē trahendo *7* aliā impellendo. Dicit ergo philoso-
phus qđ nullus istoz motū est continuus omnino:
qm̄ quilibet talis fit in aere vel in aqua: ideo mot⁹ est
discontinuus si est expulsiō sicut patet in proiectione
lapidis: *7* si est impulsio aut tractus aut cōpositus ex
his cū fiat in corpore rarefactibili *7* condensibili non
se habente vniformiter quo ad omnes suas partes ne-
cesse est propter variationē spacij *7* propter diuersam
dispositionē motoris ad mobile qđ talis motus nō sit
vniformis neq; equalis: *7* consequēter non poterit es-
se continuus continuitate hic accepta. *Le. li.* Aut enī ip-
sum mouens (oportet impellere aut trahere aut vtra-
q; aut aliquid aliud contingens aliud ab aliquo sicut
olim dictū est in his que profunduntur. Si autē cum di-
uisibilis aer aut aqua sit disformiter (mouet) aut mo-
uens non vniformiter (sed sicut semper motus) dicat
continuus sine intermissione tēporis (vtrobq; autē)
tam in aere qđ in aqua (non possibile est motū vnū)
esse vnitatem continuitatis *7* simplicitatis (sed habitū)
id est sed consequenter se habentē in partibus aut iue-
locitate. ¶ Ex determinatione huius questionis ari-
stoteles infert correlariē qđ solus mot⁹ factus ab imo-
bili est simpliciter continuus: patet quoniam motor im-
mobilis semper cōsimiliter se habet intrinsece: igit enī
semper cōsimiliter se habet extrinsece respectu mobilis
igitur nullo modo variat motus neq; per intermissio-
nem tēporis neq; per irregularitatē partū. *Le. li.* Sol⁹
itaq; continuus est motus fm̄ (quē mouet immobile)
semper enī similiter se habēs ad seipm̄ (7 ad illud qđ
mouetur similiter se habebit *7* continue.

Notandum primo fm̄ cōmentato-
rem cōmēto octuagesi-
mo quinto qđ aristoteles (vult declarare in hoc capitu-
lo qm̄ ex ip̄a continuatione motus sequitur qđ iste mo-
tor non sit corpus sicut oportet qđ sit vnus: *7* qđ illud
quod mouetur ab illo sit vnū. motor enī corporeus
qđ non mouet nisi expellendo aut trahendo aut vtrūq;
agendo, attrahens autē *7* expellens non eodē modo
se habent circa id quod mouetur in initio expulsiōis
aut attractiōis *7* in fine. *f.* in propinquitate *7* remotio-
ne. motor igitur qui est corpus non est cōsimiliū dis-
positionū apud illud quod mouetur: motus igitur ab
illo non est continuus. Ista igitur questio introducta

est fm̄ cōmentatozē vt sicut ex continuitate motus p-
batū est primū motorē esse vnū *7* primū mobile es-
se vnū: ita ex continuitate motus probetur primū mo-
torē non esse corpus vt ex hoc philosophus cōclu-
dat intentū suū videlicet qđ primus motor est impar-
tibilis nullā habens magnitudinē. Ratio igitur quā ari-
stoteles intendit est ista: Nullus motor corpore⁹ mo-
uet motu continuo continuitate simpliciter dicta: s; pri-
mus motor mouet motu continuo cōtinuitate simpli-
citer dicta: igitur primus motor non est motor corpore⁹
reus. patet consequētia cū minor. nā cum primus mo-
tor sit immobilis simpliciter non apparet vnde debe-
at confluere discontinitas aut diuersitas motus eis.
maior autē declaratur sic: Nullus motor dissimiliter
se habens in principio *7* in fine sui motus mouet mo-
tu continuo continuitate simpliciter dicta: sed ois mo-
tor corpore⁹ dissimiliter se habet in principio *7* in fi-
ne sui motus: igitur *7* c. prima pars antecedētis est no-
ta intelligendo per motū simpliciter continuū motum
copulatū *7* regularē. Secunda pars antecedētis mani-
festatur qm̄ cum impulsio *7* expulsio sint species pulsi-
onis vt habet quinto huius: sequit omnē motorē ex-
trinsecum mouere tractu vel pulsu. sed in motu tractus
motor est propinquior mobili in fine qđ in principio. in
motu vero pulsus est propinquior in principio qđ in
fine: igitur ois motor corpore⁹ dissimiliter se habet
in principio *7* in fine. respectu sui mobilis. hoc autē nō
contingit de primo motore quoniam nō trahit neq; pel-
lit primū mobile: igitur semper cōsimili modo se ha-
bet in propinquitate *7* distantia.

Notandum secundo fm̄ cōmentato-
rem eodem cōmento qđ
(aer *7* aqua sunt multi apti ad diuisionē *7* passiōem
ideo mouetur per suum motum illud quod mouetur i-
eis motu inequali sed diuersimode. Apatio enī in eis
ad diuisionē *7* passiōē nō est eodē mō i oib⁹ suis pri-
bus: *7* videtur qđ hic sermo cōmunis est omnibus qui
in medio mouentur siue expellens separatur ab expul-
so siue non.) In superiori cōmento probat cōmenta-
tor qđ nullus motor corpore⁹ potest mouere motu
continuo continuitate simpliciter dicta ex diuersitate
motoris ad mobile in principio *7* in fine propter di-
stantiam *7* propinquitatem. nunc autem probat idē
ex diuersitate partium mediū raritate *7* densitate quo-
niam nullus motus factus in medio potest esse conti-
nuus continuitate simpliciter dicta nisi medium sit vni-
forme a principio vsq; ad finem: sed mediū in quo sit
motus a motore corporeo non potest esse vniforme
a principio vsq; ad finem: igitur *7* c. patet consequen-
tia *7* minor declaratur: qm̄ tale mediū est aqua vel aer.
hec autem facilliter diuisibilia sunt *7* passibilia in rari-
tate *7* densitate. Quia igitur necesse est qđ aeris *7* aque in
toto motu partes non cōsimiliter se habeant in rari-
tate *7* densitate sed qđ aliquę finitiores *7* aliquę densi-
ores: impossibile est tale medium esse vniforme in to-
to motu siue expellatur mobile a motore siue non ex-
pellatur. (Determinatis autem his.) ¶ Quarta cō-
clusio. Primus motor est indiuisibilis *7* impartibilis
nullā habens magnitudinē: probatur: si primus mo-
tor habet magnitudinē: aut igitur finitā aut infinitam.
nō infinitā: quia nō cōtingit talem rem vt est. pbatur
tertio h⁹. Si finitā: aut igitur ip̄e potēte finitē vel infinitē
si est potēte finitē et mouet p ip̄s infinitū vt pbatū ē ex
qđ motor simplr̄ immobilis: igit mouēs finitū mouet p tē

Phisicorum

pus infinitū qđ est contra secundā conclusionē secundī capituli huius tractatus. Si autē est potentie infinitē et habet magnitudinē finitā: igitur in magnitudine infinita est potentia infinita qđ est contra secundā conclusionē eiusdē capituli. Quia igitur primus motor mouet per tempus infinitū necesse est ipm esse indiuisibilem et imparabilem abq; magnitudine. L. ii. Determinatis autem his manifestū est qđ impossibile est primū mouē et immobile habere aliquā magnitudinē: si enī magnitudinē habet necesse est aut finitā ipam esse aut infinitā. Infinita quidē: igitur qđ nō contingit magnitudinem esse ostēsum est prius in phisicis: qđ aut finitam magnitudinē impossibile est habere infinitā potentia et qđ impossibile est a finito mouente (moueri aliqd secū dū infinitū tēpus demonstratū non) est in hoc tractatu (primū autē mouens) fm (perpetuū motū mouet in infinito tempore) ut probatū est tractatu tertio huius octauī. (Manifestū itaq; qđ primū mouēs (indiuisibile et imparabile et nullā habens magnitudinē.)

Notandum qđ cū philosophus asserit primū motōrē ēē potentie infinitē ex eo quia mouet per tēpus infinitū: non loquitur de infinitate vigoris vel intensiua sed tantum de infinitate durationis. constat autē fm intentionem philosophi et cōmentatoris qđ in magnitudine finita non potest esse virtus infinita in duratione quoniā talis esset infinita intensiue et in vigore ut prius ostēsum est: quoniā talis esset in materia habere formā constitutā per subiectū: et consequenter haberet contrariū cuius corruptionē non posset eterno tēpore subterfugere nisi ex potentia infinita in vigore.

Circa predicta queritur vtrum deus sit primus motor fm intentionem philosophi et cōmentatoris appropriatus primo mobili ad motū diurnū continuū et sempiternū. Ista questio itroducta est propter opinionē autēne et pluriū aliorū dīcētū deū non concurrere ad aliquē motū celi in genere cause efficiētis sed tantū in genere cause finalis ex quo sequitur deū non esse motōrē appropriatū alicui orbi celesti. alias autē intelligētias esse motōres appropriatos facientes motus celestes in genere cause efficiētis et non finalis: et hoc fm intentionē philosophi et cōmentatoris. Ista opinio suadet auctoritatib; aristotelis et cōmentatoris. Dicit enī philosophus duodecimo metaphisice qđ primū principū mouet ut appetibile et desideratū et amantū: super quo dicit cōmentator cōmento tricesimo qđto (ex hoc apparet bene corpora celestia esse animata et qđ non habēt de virtutibus anime nisi intellectū et virtutē desideratiuā que mouet in loco) et subdit in fine cōmenti (Corpora celestia cū habeant appetitū propter intellectū et intellectus appetitū maius bonū: contingit necessario qđ corpora celestia appetunt in hoc motu aliquod maius bonū ipis) hec cōmentator. Ex quib; sequitur qđ istud maius bonum propter quod mouent intelligentie que sunt anime corporū celestium fm cōmentatorē non concurrat actiue ad motus illas sed tantū ut finis inclinans intelligētias illas ad motū. Namq; enī dicit phis in toto duodecimo metaph. qđ primū mouet ut amans vel appetēs s; tū ut amantū vel appetibile. Itē duodecimo metaph. cōmentator. 44. dicit cōmentator. qđ (motus celestis cōponit ex duobus motōribus quoz vnus est finite motionis et est anima existēs in eo: alter vero infinite et est potentia qđ nō est in materia) et subdit (si posuerimus illud ad qđ

mouetur corpora celestia. s. primū motōrē nō ēē trāsi mutabilē aliquo modo contingit qđ semper mouebitur.) Ecce qđ primus motor non mouet ut efficiens s; tū ut finis quia est illud propter quod mouentur corpora celestia. Frustra enī poneretur duo motōres ex quibus cōponeret motus celestis si quilibet illorū cōcurreret effectiue sed sufficeret vnus: ideo oportet dicē primū motōrē qui est motionis infinite concurrere p modū finis et motōrē finite motionis cōcurrere per modū efficiētis. Unde cōmento qđragesimo tertio dicit cōmentator qđ (perfectio vniuscuiusq; motōis cōsistit in intelligendo causam propriā et causam primā) cōstat autē istud nō esse verū si primus motor esset appropriatus primo mobili aut effectiue cōcurreret ad aliquem motū celi. Itē secundo c. dicit philosophus qđ nobile perfectū est vñ quod nō indiget appositione qua sit at nobilius. Vbi cōmentator cōmento sexagesimo quarto (omnia entia nō intendunt per suas operationes nisi ut assimilentur perfecto nobili qđ est deus qđ nō indiget actione in acquisitione sue nobilitatis) Ex quib; patet qđ deus nullā actionē habet sed alij motōres qđ indigent actione in acquisitione sue nobilitatis. Et itē in de substantia orbis inquit cōmentator (aristoteles cum considerauit de virtutibus appetitiuis celestibus inuenit eas moueri ad appetibile nobilius ipis: et declaratū fuit ei qđ causa continuationis motus non est illud quod mouetur sed est aliud appetibile) Hinc etiā patet duos esse motōres celi quoz vnus se habet tantū ut finis scilicet primus motor: et alius est efficiens non autē ut finis. His auctoritatibus mota est hec opinio vñ. mentē philosophi et cōmentatoris fuisse deum non concurrere actiue ad motū celi sed tantum in genere cause finalis ut appetibile amantū et desideratū. Nam ipse virtualiter velut ars quedā vniuersalis omnia exemplariter continens et eminenter exemplans in mente cuiuslibet alterius intelligentie causat efficienter desiderū seu amorē et complacentiā sui in illis. ex tali autem complacentia quilibet motor alius mouet ad explicandum artem illam vniuersalē in materia per motū sui orbis: magis tamen et minus fm qđ illam magis et minus intelligunt. Nam motor primus orbis intelligens eam totaliter et vniuersaliter intendit bonum simpliciter totius vniuersi: sicut dicitur habens in mente oēm totalē militariē ad dirigendum totius exercitū. deinde motor secundus orbis intelligit particulariter predictam artem vniuersalē: et ideo intendit bonū particulare contentum sub bono quod intendit primus motor: sicut miles habens artem equestrē contentā sub militari intendit non totale regnum totius exercitū sed aliquid contentū sub eo: et sic deinceps per ordinē ipsorum fm ordinē ipsorum orbium descendendo: ita ex ipsa ars vniuersalis que est deus sola est finis cuiuslibet motōis cōiuncti et motus illi? et ipsa nihil efficit nisi desiderū sui in illis. Duo igitur sunt motōres primi fm hanc opinionē: vnus sepatus se habēs per modū finis: et aliter coniunctus se habens ut efficiens. et de isto primo motōre loquitur hic phis et non de primo motōre simpliciter. Pro rñsione ad hanc questionē cōtra opi. recitatā pono quattuor conclusiones quaz prima ē hec fm intentionē phi et cōmentator. Idē est deus prima causa et primus motor. Ista conclusio habet a cōmentatore duodecimo metaphisice cōmento sexto vbi dicit qđ (primū formale et finale et mouēs nō sūt tria nūero sed vñ sub o et tria rōe. fm at qđ mouēs ē declaratur esse in

Lib. octauus.

scientia naturali et non est in materia: et hec scientia
scilicet metaphisica declarat quod est forma et finis istius sen-
sibilis scientie non in eo quod est sensibilis sed in eo quod est ens.)
Ecce secundum commentatorem quod idem est numero primum mouens
prima forma et primus finis. et quod homo primum mouens
quod est prima forma et primum finis declaratum est esse et
non esse in materia in naturali scientia. In metaphisica
vero declarat ipsum esse primam formam et primum finem
quod non sunt plures primi motores sed unus. Et stat
autem quod idem est deus prima causa prima forma et primum
finis secundum omnes. Et confirmat per id quod dicitur comento
cedente vix per philosophum (inceptum declarare principia substantie
eterne et posuit etiam hoc quod declaratum est in naturalibus
et considerauit de eius consideratione proprie huius scientie)
scilicet metaphisice. (verbi gratia quod est substantia et prima forma et
quod est primus finis.) Et secunda conclusio secundum intentionem
non per se comento. Deus est primum motor non solum
in genere cause finalis sed etiam efficiens: ita quod non solum
mouet vel finis sed etiam ut agens. Ista conclusio patet ex de
terminatione aristotelis et comento. facta in hoc. ubi per
tota. probat primum motorem in mouendo non moueri neque
per se neque per accidens. constat autem deum esse primum motorem
per primam conclusionem: et secundo huius dicit philosophus quod ea
que mouet non mota non sunt philosophice considerationis. inter
que numerat mouens immobile enim primum: modo nullum du-
bitat esse loqui de mouente in genere cause efficiens: sicut
autem dicitur quod ea que mouet mota sunt philosophice consideratio-
nis. Item decimo metaphisice. comento. et inquit commentator:
aristo. (intendit quod cum fuerit iunctum quod declaratum est in
philosophia hoc esse primum motorem eternum et absolute ab
omni materia: et declarauit post quod hoc non solummodo est
principium tantum motor sed tantum forma et finis. declara-
bitur quod illud est unum de quo declaratum fuit hic quod est pri-
mum sube sicut quod est declaratum quod est actus ultimus cui
non admittit potentia omnino.) Ecce quod in deo comento
tor distinguit rationem motoris a ratione forme et finis:
quod non esset verum nisi deus esset et currens ad motum
et non solum vel finis vel forma. Item. metaphisice. ponit philosophus
quod nulla est intelligentia que non mouet. ubi dicit comento.
comento. 47. (si aliqua inueniret que non moueret il-
la esset in dispositione diminuta.) Et in eodem libro. sic ait
philosophus (nihil potest si subas faciam sempiternas siue ali-
quod potes ibi erit principium transmutare) et comento. ibi
comento. 30. di. (nihil potest possibile subaz eterna in qua
non sit principium mouendi) et per philosophum deus cum sit prima sub-
stantia est primus motor in genere cause efficiens. Et ter-
tia conclusio secundum intentionem per philosophum comento. Deus est primum
motor appropriatus primo mobili ad motum diurnum
continuum et sempiternum. patet quoniam. i. metaphisice. sic inquit
philosophus (videmus autem per uniuersam rationem simplicem quam
mouere dicimus) prima existens hic subaz alias latentes
et. et postea concludit quod (secundum numerum latens est et nu-
merus subaz eterna et immobilis) et idem per philosophum dicit
commentator comento. 42. nec potest dici quod moueat primam
lationem per modum finis quod sic mouet alias latentes. unde
de non oiceret simpliciter hanc lationem fieri ab ea. deinde ex
numero motuum non concluderet numerum substantiarum et
immobilium ex quo aliqua tamen moueret per modum finis.
Item comento. 43. contra auice. sic dicit comento. (quod autem
moderni damus substantiam primam esse priorem motore totius
falsum est. quolibet enim substantiarum istarum est principium sub-
stantie sensibilis secundum motorem finem: ideo dicit aristo. quod
si essent aliquid sube non mouentes essent ociose.) Auice. et
go dicens deum non mouere actum sed esse substantiam priorem

motore totius celi: falsum dixit secundum aristo. et comento.
ideo oportet deum mouere totum celum motu diurno. si enim
essent aliquae substantie immobiles non mouentes ille essent
ociose et superflue. Item comento. 43. inquit commentator
(quod admodum primus princeps in ciuitatibus) necesse est
ut habeat actionem. propria que sit nobilissima actio: et
si non esset ociosa qua actionem intendit per suam actio-
nem omnes qui sunt sub primo principe. Sic intelligen-
dum est de istis corporibus cum suis formis a quibus mo-
uentur. Ecce quod deus habet propriam actionem qua omnes
alij motores intendunt. scilicet motu diurnum. unde in verbis
precedentibus ait (omnes intendunt hunc motum diurnum quod
est primi motoris actio et principium aliarum actionum).
Et quarta conclusio secundum philosophum comento. Deus
et quolibet alia intelligentia ad suum motum con-
currit tam finaliter quam effectiue. de deo non est dubium ex
determinatione aliarum conclusionum cum omnes concedant
deum esse ultimum finem omnium. sed de alijs intelligentijs ar-
guitur. Nam hoc huius commentum octogesimo octauo
inquit commentator (hec est dispositio entis necessarii sim-
pliciter. ut non sit propter suam actionem sed actio illi
us propter illud.) et tricesimo quinto comento duodecimo
metaphisice. postquam dedit exemplum de forma balnei di. quod si
esset unum in natura moueret secundum agens et secundum finem. sic in-
quit ipse intelligendum est de mouentibus corpora celestia.
secundum igitur quod illa intellecta sunt forme et motus sunt mouen-
tia secundum agens: secundum autem quod sunt fines eorum mouentur
ab illis secundum desiderium. Item eodem comento ponit ex-
emplum de eo qui propter conseruationem sue sanitatis
exercitatur in operatione alicuius artis qua facit aliquid
artificia. huius siquidem finis prime intentionis est con-
seruatio sue sanitatis et bone dispositionis. secunda ve-
ro intentio ne ipsa artis operatio ita inquit ipse: intellige-
tia si non moueret esset ociosa et in dispositione non bo-
na. ut igitur semper sit in optima dispositione mouet
semper. Propterea dicit comento quadragesimo septi-
mo: quod (vnaqueque illarum substantiarum mouentium est per
actio et finis motus.) Et ex predictis sequitur primum
sicut deus est finis omnium aliarum intelligentiarum:
ita motus diurnus est finis omnium aliorum motuum ce-
li. Unde commentator duo decimo metaphisice. comento qua-
dragesimo tertio (et intelligendum quod motus aliorum orbium
intendunt motum orbis stellati et quod perfectio vniuscuiusque
mouentium unum quoque aliorum orbium perficitur per
primum motorem omnium: ideo omnes intendunt hunc mo-
tum diurnum qui est primi motoris actio et principium
aliarum actionum. apparet enim quod alij motus proprii sunt pro-
pter istum motum et consequentes eum et adiuvantes in ordi-
ne quem intendunt et est principium actionum eorum.) In hoc
igitur est differentia inter primum motorem et alios celestes
nam primus sic est finis sui motus quod nullus alius mo-
tor est finis eiusdem motus: sed cuiuslibet alterius motus
non solum suus. proprius motor est finis sed etiam primus
motor: quoniam et cuiuslibet alterius motoris primus mo-
tor est finis: et ad ipsum et propter ipsum ad finem ultimum est
quolibet alius. Unde et actioes et motus aliorum subservi-
uiunt et ordinantur in actionem primum. Et accipit comento
tato orbem stellatum per toto celo. ubi autem accipiat per or-
be signorum hoc est secundum famositate per quanto motus diurnus
prius attribuitur illi quam alicui orbi planetarum. Se-
cundo sequitur quod deus est primus motor prima for-
ma et ultimus finis tam vniuersalis quam particularis. Est
enim deus primum motor particularis in quantum solus mouet
primum mobile quod est celum et solus facit motum diurnum.

Phisicorum

Est aut p^{ri}m^o motor v^{is} inq^u p^{ri}m^o c^orrit ad o^mem actio-
nē & motū toti^o mūdi tā inferioris q^u superioris in gene-
re cause efficiētis. Itē deus ē p^{ri}ma formata v^{is} q^u p^{ri}cu-
laris. Inq^u em est aīa celi faciēs celi esse v^{is}: sic ē for-
ma p^{ri}cularis. Inq^u tū vero est aīa mūdi faciēs mūduz
esse v^{is} sic est forma v^{is}. Item deus est finis vltimus
v^{is} & p^{ri}cularis. est em finis p^{ri}cularis mot^u celi & fi-
nis v^{is} oīem rez^u terminās appetitū illaz. Un^o cōmē.
12. metaph. cōmēto. 43. mouet & soluit dubiū dī. (S3 q^u
rer aliq^u qm si motus oīem orbū intēdūt v^{is} & eā de3
actionē & eundē ordinē cōm oībus necesse est vt ba-
beant eandē fo^rmā intellectā extrinsecā a fo^rmis q^u i-
tendit vnusquisq^u p se. fo^rmis p^{ri}us. erit igit fo^rma
quasi finis addita sup^{er} fo^rmā p^{ri}iam qua mouetur
vnusquisq^u orbis alioz orbū. Ad istā q^uem rīdet
cōmētoz dī. (Dicam^u igit q^u nulla fo^rma est q^usi finis
& cōis & v^{is} nisi illa ex eis que bz actionē cōm: & hec
est dispositio fo^rme mouētis p^{ri}us celi motu diurno.
dispositio em in iuuamēto co^rpoz celestū ad inuicem
in creando entia que sunt hic & cōseruando ea est sicut
dispositio regentū bonoz q^u iuuat se adinuicē in regē-
do bonā ciuitatē qm oēs agtores eo^rz sunt erga actio-
nem p^{ri}mi p^{ri}ncipis.) hec cōmētoz. ¶ Ad p^{ri}mā au-
cto^ritatē p^{ri}cedit q^u de^o mouet vt appēibile amatū & de-
sideratū alioq^u alic^u intelligētē nō mouerēt sed nō mo-
uet p^{ri}cile vt appēibile amatū vel desideratū cū iam sit
ostēsum q^u sit motor efficiēs & nō tū inclinās. & con-
ceditur q^u intelligētē mouēt co^rpa celestia appetentes
maius bonū: qm ex inclinādo quā habēt ad vnionē
summi boni mouēt co^rpa celestia alioq^u essent iⁿ dispo-
sitione nō bona inq^u cōmētoz. ¶ Ad secundā p^{ri}cedit
q^u motus celestis cōponit^u ex duob^u motorib^u loquen-
do de motu celi in cōi vt circūcūrit tā motū diurnū q^u
motū nō diurnū. Sed motus diurn^u nō cōponitur ex
duob^u motorib^u sed tū ex vno qui est de^o. Mot^u aut
nō diurn^u q^u est ab occidētē in o^ries necessario cōponi-
tur ex duob^u motorib^u quoz vnus est p^{ri}us. scilicet aīa
orbis q^u est motor finit^u mo^ris: & ali^u cōis v3 p^{ri}m^o
motor necessario cōcurrēs ad o^mem talē motū tā in ge-
nere efficiētis q^u in genere finalis: & iste dicit^u esse finit^u
mo^ris pur^u inclināt intelligētias alias ad motū sem-
piternū. ¶ Ad tertiā p^{ri}cedo q^u deus est nobilis simpli-
citer nulla appositione indigēs in acq^usitione sue nobilita-
tis. & q^u alie intelligētē indigēt actioe vt acq^urat nobilita-
tē. nō em p^{ri} actioe suā acq^urit nobilitatē essentialē
q^u & si nō mouerēt adhuc essent ei^usdē nobilitatis es-
sentialis: sed acq^urit nobilitatē accidentalē p^{ri} suā actio-
nē v3 beatitudinē & felicitatē p^{ri}mi motoris ex vniōe
cōuersione illaz ad illū. ¶ Ad quartā aucto^ritatē rī

sum est p^{ri}cedēdo q^u illud q^u mouet nō est cā p^{ri}uatio-
nis motus sed ipm appetibile p^{ri}mū est cā cōtinuatio-
nis motus: nō tū in genere cause finalis sed etiā efficiē-
tis. ¶ Et sic ex dictis est manifesta differētia inter mo-
dū op^{er}andi theologo^u & auice. & aristo. qm theologi
volūt deū esse infinte potētē tā intēsiue q^u duratiue: et
ex hoc nulli mobili applicari aut appropiari vt p^{ri}-
cularis motor. sed ad o^mem motū & actionem p^{er}currere
tanq^u motor v^{is} tam in genere cāe efficiētis q^u finalis.
Auice. aut posuit deū esse infintū in duratione & finitū
in vigore & nulli orbī esse motorē appropiātū s3 tū
esse motorē v^{is} nō oīno agentē vel mouētē nī-
si in genere cause finalis. Sed aristo. ponēs deū finitū
in vigore dixit eū esse motorē appropiātū p^{ri}mo mo-
bili faciētē p^{ri}culariter se solū motū diurnū: quē motū
voluit eē p^{ri}us toti^o celi & nō alicui^o orbis p^{ri}cularis.
Celi em est sicut animal inq^u cōmētoz. & celi. ideo si-
cut aliud est motus p^{ri}us toti^o & aliud est mot^u p^{ri}o-
p^{ri}us partiū v3 co^rdis: epatis: cereb^{ri}: & b^{ri}mo^ri. ita ali^u
est motus toti^o celi & aliud motus p^{ri}us partiū ei^u v3
orbū planetaz & orbis signo^u. Demōstrat em aristo-
teles p^{ri}mo ce. q^u celi est co^rpus simplex loquēdo de
totali celo. & q^u cullibet co^rpi simplici inest tū vn^u mo-
tus simplex p se p^{ri}mo. ideo toti celo co^rrespōdet mo-
tus simplex diurnus ab o^rie in occidēs. alijs aut o^r-
bibus p^{ri}cularib^u motus nō diurnus v3 ab occidente
in o^ries. Preterea p^{er} octo intelligētias mouētēs o^r-
bes octo v3 septē planetaz & o^rbē signo^u opoz^u da-
re nō nā mouēt toti^o celi motu diurno: quā intelligē-
tiā vocat aristo. p^{ri}mū motorē: p^{ri}mā causam: p^{ri}mā
subam: p^{ri}mā fo^rmā & p^{ri}mū finē. nos aut p^{ri}mū mo-
torē oīnū. Preter has descriptiōes dicimus esse de-
um oīmpotentē: trinū in p^{er}sonis: creatorē celi & terre vi-
sibilū oīn & inuisibilū infintū q^u pelag^u: oīn p^{er}fectio-
num possibilū & unag^uinabiliū: factū q^u mortalem ho-
minē in remissionē peccato^u vt iustus in vita mortali
gratiā tribueret: & in vita immortalī sue felicitatis glo-
riam sine fine largiret p^{er}petuo duraturā. Amen.

¶ Explicit liber Phisicor^u aristotelis: expo-
situs p me frat^{re} Paulū de Vlenetijs: artū li-
beraliū & sacre theologie docto^rē: ordinis fra-
trū heremita^u b^{ri}ssimi Augustini. Anno domi-
ni. M. ccccij. die vltima mēis Junij: qua festū
celebraf cōmētozationis docto^ris gentium
& christiano^u apli Pauli. Imp^{er}essū Vlenetijs
per puidū v3 dñm Hrego^riū de Hrego^rijs.
Anno natiuitatis dñi. M. ccccxcij. die. xxiij.
mensis Aprilis.

Registrum

a
Prima alba.
Excelentissimi
de omnibus
tribus rectis
causas extrinsecas

b
gnoscat: et arguitur
in vnum ens est
si aliquis diceret
rum diuidens

c
Igitur. a. non incipit
solum bipedale
non intelligit
nendo q. a.

d
de quo dictum est
singularibus: sic
ne quod sit prius
tum non preuit

e
sed in materia carnea
compositum: et non
dicunt esse principia
traria prima:

f
terminatur subie.
accidens: per idem
secum: ut indu
toz. Primo q.

g
variatur specificatio
contradictoria
currere de neces
sitas notandum primo

h
lesacta semper se
ficiat nisi fm
Est igitur natura
aliquando et similiter

i
perfectius eo q.
ita est pri
ligit falsum et
tur nisi desuper

l
nantur assignare
es aut lignum
forma: ideo sicut

l
Dicitur autem
det a mundo
sunt propter finem.
quum. q. autem

m
causam ut ambu
est causa agens per
nem: sed prima
rati: quoniam forma

n
Quarto notandum
debito sine priuatur
q. magis accedit

cessarium est ea
o
tum ad ubi et motum
sunt species quot
Aristo. addidit
motum physicum

p
in tota hora
inhesit et iste
affirmato: et affir
pati sed agere

q
Habet autem
habere partem
giuonem si
mensiones exten

r
actum completum
tum nominatum
illud negat: quia
dammodo est simile

s
sphaera finitur et non
Incipit liber quartus
diffinitionem de
positio comenti est

t
cois omnibus: ita et
si illi modi essent
tionis per comentato.
separabilitas non

v
mundi et per consequens
tino acris
ultima sphaera est
propter ultimam

x
Eodem autem modo
paret manifeste
pleno: quia tunc
Notandum q. contra

xx
Amplius autem
diuidi excellens
bus motibus per
e. tempore in quo
nem medij: cum

y
Quoniam autem
tozis aut minoris
non est circulus
ctiuam sed in

z
sensu nisi et ideo
gnitudine vel
statim ad omnia
et alias durationes

z
tra cum et prius
qd est indiuisibile
tempus est numerus
merat numerum

z
est non ens

nouo erit alius
album et hominem
in loco naturali
z
cut subiectum
totius vniuersi
mouebitur: ergo

a
aliud et ipsa muta
actus entis in potentia
terminus eo q. idem
a. non precedit ge

b
nus generationis
bet esse in actu
in potentia modo
motet non propinque

c
stat igitur unitatem
vero transcendens
diuersorum generum
dei loquendo de

d
et hoc loquendo
et ad aliud indiui
lis q. motus reflexus
materiam: sed duo mo.

e
ad quem ibi
culari: dico q.
eiusdem termini
trariatur motui

f
datur. propterea ad
fuisse: ventum
fuit in spacio sibi
mini indiuisibilem

g
cunda propofito
dinis subiecte
titudinem poterit
vnum: et ipsum

h
diuiditur fm diui
bet illozum: si igitur
materia sunt
nitas insunt omnibus

i
se et consequenter est p
dictatem: cum eque
stanti cadaveris
rigitur non datur

k
aliquo primo
Quoniam autem
tur: et paralogizat
re aliquod spa

l
gnitudo supponat
omnem proportionem
mouetur necesse
tur non mouetur

m
ligitur a philosopho

ctus pulsonis
deorsum quod
motum sunt si
n
ctozes dicunt
dione et sub
nulla passio
motus sub ratione

o
camenti quantitatis
li pertransitur spa
eo fluant passionis
aliud q. actitas

p
nullo modo. e.
ita q. ubi est
stentiam ut duo.
ante omnem motum

q
per consequens
patet consequentia
corpora celestia
dem esse qui

r
accidens si
rius et sunt
entum est per se
to posset transmutari

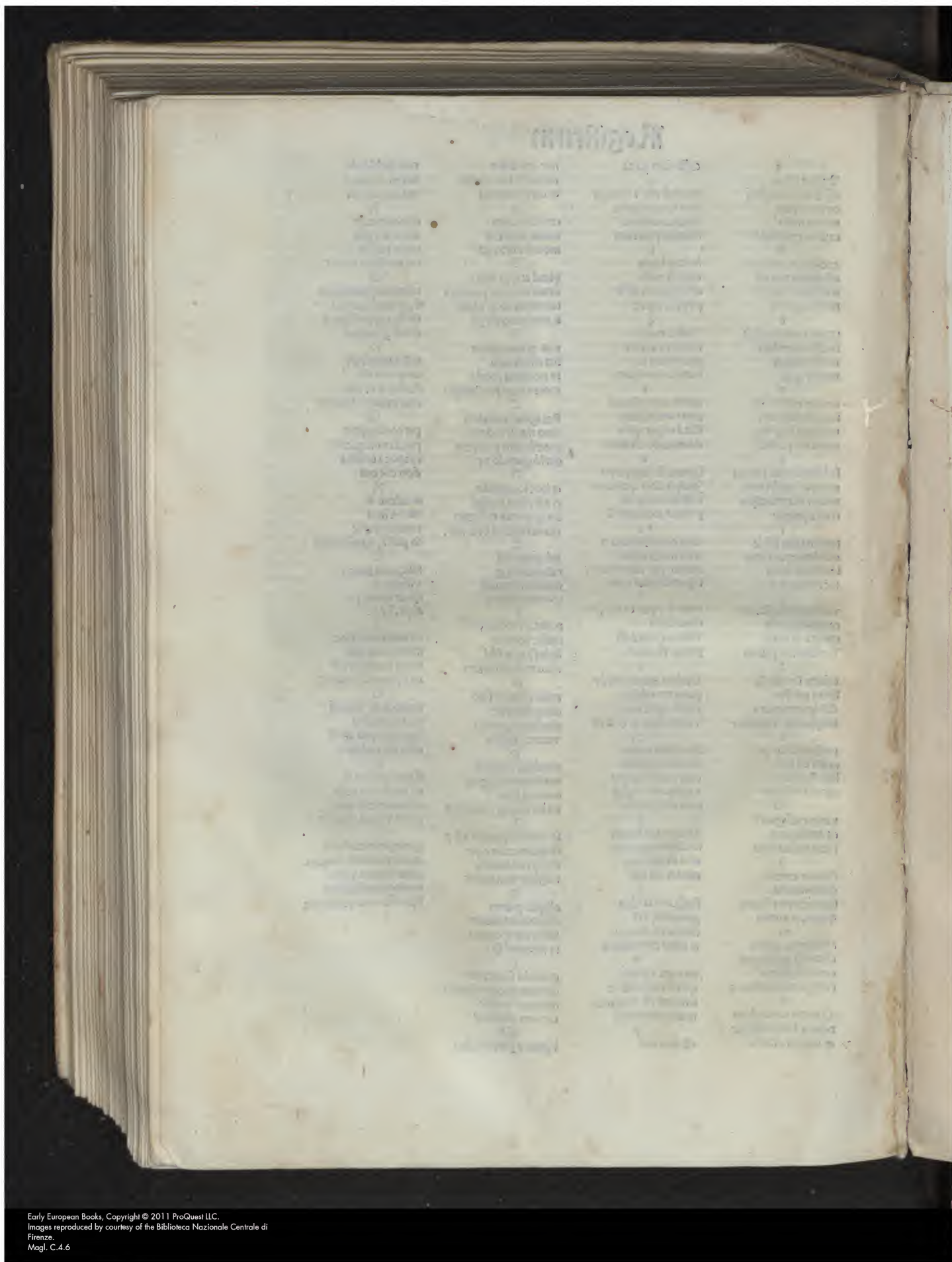
s
reliquum potest
videlicet q.
igitur omne per
alio. i. e. li.

t
etauerunt in hoc
mum motorem
mum mouetur per
co hypemali: Intendit

u
intento. ibi: (Quod
nos contrarios
stans in quo abest
cessu ab eodem si

x
stare: similiter li
est in idem: et ratio
argumentum non
pium et finis videlicet

y
igitur potentia finita
etiam potentia motus
uetur aliqua pars
net mouere sed solum
successionem pulsonis

Tabula

Tituli questionum secundilibri.

Utrum vegetabilia animalia mixta et corpus simplex habeat in se principium actiui suarum operationum commento primo.
 Aqua calida per quid reducitur ad suam frigiditatem commento eodem.
 Utrum artificialia distinguantur a rebus naturalibus commento eodem.
 Utrum aliquid ignotum per syllogismum hypotheticum aliquem declarari possit commento tertio.
 Utrum ars medicine sit principium primum sue sanationis commento eodem.
 Utrum per principium primum intelligatur principium principale commento eodem.
 Utrum definitio nature sit bene assignata a philosopho commento eodem.
 Utrum in celo sit materia commento quarto in primo notando.
 Utrum hec propositio: naturalia differunt a non naturalibus: sit probabilis a metaphisico.
 Utrum magis dicat de composito quam de forma commento eodem.
 Utrum naturam esse possit demonstrari commento 6.
 Utrum sicut vni contrario est coniuncta privatio vnius contrarietate sit coniuncta alteri contrario commento .xy.
 Utrum geometra abstrahat simpliciter a materia: et astrologus a motu et transmutatione commento .is.
 Quomodo est intelligenda illa propositio: abstrahendum non est mendacium commento eodem.
 Utrum perspectiva musica et astrologia sint scientie medie et magis naturales quam mathematice et contra commento vigesimo.
 Utrum materia sit de predicamento relationis commento vigesimo sexto.
 Utrum quodlibet superius sit forma sui inferioris: et differentia: et quilibet pars diffinitionis et numerus sit forma diapason commento vigesimo nono.
 Quomodo pater est causa filii commento .xxij.
 Utrum cause diversarum rationum sunt sibi inuicem cause commento trigesimo.
 Quomodo nauis est causa submersiois nauis commento trigesimo primo.
 Utrum illa propositio sit vera: stativiscus per se facit stativiam commento trigesimo tertio.
 Utrum possibile sit aliquid necessarium esse respectu vnius et contingens respectu alterius commento .so.
 Utrum diffinitio fortune convenienter sit assignata commento quinquagesimo secundo.
 Utrum casus et fortuna habeant rationem materie forme et finis et sint cause determinate commento .ss.
 An casus et fortuna sint posteriores intellectui et naturae commento sexagesimo sexto.
 Utrum omnia que sunt in hoc mundo inferiori de necessitate eueniant commento sexagesimo septimo.
 Utrum mouentia non mota sint philosophice considerationis commento septuagesimo primo.
 Utrum motus sursum aque sit naturalis aut violentus commento septuagesimo octauo.
 Utrum pluuia sub cane fiat a casu et deficiente pluuia deficiet elementum aque commento septuagesimo septimo.
 Utrum animalia agant per naturam commento octuagesimo.
 Utrum monstra sint producta a casu: et natura interdum monstrum commento octuagesimo secundo.
 Utrum mors et corruptio sint proprie aliqui communi

to octuagesimo octauo.

An aliqua operatio nature principaliter possit non a materia provenire neque finis commento .92.

Tituli questionum tertij libri.

Utrum natura cognosci possit ignoto motu primo
 Utrum diuisio prima entis a philosopho posita bona hic sit bona commento tertio.
 Utrum diuisio secunda sit bona commento eodem.
 Utrum instans actu diuidatur in decem predicamenta commento eodem.
 Cum tres sint modi relationum quare philosophus hic non fecit mentionem de tertio modo commento eodem.
 Utrum distinctio motus a philosopho assignata sit bona: et quod in quolibet quattuor generum sit forma dimiuta tendens ad vltiorem perfectionem et forma fluens et terminus motus tantum differant sicut perfectus et imperfectus commento quarto.
 Utrum distinctio et nobilitas motuum habeat attendi penes distinctionem et nobilitatem terminorum ad quos et generatio et corruptio sunt motus predicamenti substantie commento quinto.
 An motus sit de quidditate entis commento nono.
 Utrum potentie ad contraria sint eadem et subiectum ad contraria sit idem commento eodem.
 Utrum diffinitio motus sit bona commento vndecimo.
 An possit probari motum non esse ens commento .xij.
 An mouens patitur a suo motu commento .xviij.
 Utrum motus sit in mobili tantum in subiecto commento .is.
 Quomodo vires habeat multas diffinitiones commento eodem.
 Utrum motus sit commento eodem.
 Utrum motus localis differat a mobili loco et spacio commento eodem.
 Utrum motus alterationis augmen. vel diminutionis a qualitate vel a quantitate que acquiritur realiter sit distinctus commento eodem.
 Utrum generatio et corruptio: et alie mutationes indiuisibiles a formis que generantur et corumpuntur realiter sit distinctus commento eodem.
 Si idem est spacium duorum distantium: et eadem est via thebis ad athenas: et e contra. quare distare vnius non est distare alterius commento .xvi.
 Utrum ad philosophum naturalem spectet considerare de infinito: finitum et finitum sint passionis magnitudinis motus et temporis commento vigesimo quarto.
 Si infinitas reperitur in numero pari secundum pythagoram an etiam in numero impari: et magnum et paruum secundum platonem sint causa infinitatis in rebus commento vigesimo sexto.
 Utrum intellectus quem posuit Anaxagoras fuerit ante primum instans commento vigesimo octauo.
 Utrum infinitum habeat principium sue factiois et magnitudinis commento trigesimo.
 Utrum istud principium: magnitudo est diuisibilis in infinitum. sit per se non in scientia naturali commento .32.
 Utrum illa propositio in perpetuum non differet a posse. sit vera commento eodem.
 Utrum punctus sit pertransibilis. et linea aliqua ymaginabilis carens extremis commento .34.
 Utrum idem sit homo et hominis esse: substantia et substantie esse: aliquid infinitum habeat partem infinitam et quilibet pars aeris sit aer commento trigesimo septimo.
 Utrum pars et totum sint equalia commento .49.
 Utrum sint sex differentie loci commento quinquagesimo primo

Tabula

vtrum quilibet magnitudo finita sit diuisibilis in infi-
 nitum in partes eiusdem p.portionis 7 eiusdem qua-
 titatis simpliciter cōmento quinquagesimo octauo.
 vtruz ista p.positio sit vera vel falsa. omni magnitu-
 dine data cōtingit dare maiorem cōmento .60.
 vtrū sic magnitudo repugnat crescere in infinitū in mā:
 ita in mā repugnat diminui in infinitum 2° eodem.
 vtrum diuisibilitas 7 infinitas sit rōne materie aut for-
 me aut vtriusq. 7 magnitudo 7 diminutio vadat in
 nihil ibidem.
 vtrum infinitum fm q. huius habeat rationem totius
 7 q. habeat potius rationem continentis q. contenti
 cōmento sexagesimo sexto.
 vtrum numerus causetur ex diuisione cōtinui 7 sit aug-
 mentabilis in infinitum cōmento sexagesimo octauo.
 vtrum generatio 7 corruptio sint eadez mutatio ex nu-
 mero vel specie: 7 quod aliquid semper corrūpatur
 quando aliquid generatur cōmento .73.
 vtrum magnitudo sit diuisibilis in infinitū in partes
 eiusdem p.portionis cōmento septuagesimo qnto
Tituli questionum quarti libri.
 vtrum sursum 7 deorsum sint species loci: 7 locus ad
 quē mouetur ignis sit simpliciter sursum 7 corpora ma-
 thematicalia sint naturalia: sexq. differentie positio-
 num sint distincte absolute cōmento quinto.
 vtrum corpus moueatur per se 7 superficies per se sit i
 loco cōmento decimo.
 vtrum concavum lune sit locus per se elemēti ignis: sit
 que locus p.positus totius sphere elementorum cō-
 mento decimo quarto.
 vtrum hec p.positio materia 7 forma mouentur ad
 motum compositi. ingreditur demonstratiōnem: 7
 hic locus ē in loco: 7 q. locus semper moueatur ad
 motum illius in quo est: 7 an sit verum q. locus nū-
 quam moueatur cōmento decimono.
 vtrum materia sit separabilis a re cuius est materia cō-
 mento trigesimo.
 vtrum locus sit superficies cōmento trigesimo nono.
 vtrum totus fluxus minus habeat rationem loci: q.
 eius pars: 7 dictū cōmentatori sit veruz: q. locus sit
 immobilis per accidens. cōmento quadragesimo pto
 vtrum diffinitio loci sit bona cōmento .42.
 vtrum vltima sphaera sit in loco cōmento .43.
 quomodo celum mouetur cōmento .44.
 vtrum totum celū sit in loco per partes 7 vltima spha-
 ra sit in loco per accidens ratione centri cōmento .46.
 vtrum corpora grauiā 7 leuiā naturaliter ferantur ad
 loca sua cōmento quadragesimo octauo.
 vtrum corpora grauiā 7 leuiā naturaliter quiescant in
 locis suis cōmento quadragesimo nono.
 vtrum similitudo quā dat cōmēto quadragesimo no-
 no sit bona cōmento eodem.
 an elementa feruerint in locis suis ab influētia celesti
 7 quomodo cōmento eodem.
 an ad pbiscum spectet considerare de vacuo commen-
 to quinquagesimo.
 an expēntia assignata ad anaxagorā 7 ecliptedra sit
 bona cōmento quinquagesimo secundo.
 an vacuum sit cōmento sexagesimo octo.
 an vacuum posito tollatur motus localis cōmento .66.
 vtrum motus naturalis sit p.rior violēto 7 ipsi oppo-
 nantur: 7 habitus sit p.rior p.uatione
 vtrum illa p.positio sit vera qualis est. p.positio me-
 diū ad medium ē raritate 7 densitate talis ē p.positio

motus ad motum in velocitate et tarditate et tempore
ad tempus in longitudine et breuitate commento. 71.
vtrum aliquod mobile moueatur ita velocius in pleno
sicut in vacuo manente eadem poſſeſſa motiua et reſiſtē
tia intrinſeca cōmento ſeptuageſimofecundo.
vtrum grauius et leuius ſimpliciter moueantur in vacuo
cōmento ſeptuageſimoquinto.
an animal moueri poſſet in vacuo motu ſucceſſiuo cō
mento eodem.
vtrum ceſſio et reſiſtentia in motu locali grauium et le
uium ex parte mediꝝ non eſt ratione ſpūitatis et ſua
rum diſpoſitionum cōmento ſeptuageſimoſexto.
vtrum condenſatio et rarefactio ſit poſſibilis cōmento
ſeptuageſimonono.
vtrum rarum et denſum ſint contraria: et rarefactio ſit
ad maiorem quantitatem cōmento octuageſimoquarto.
vtrum rarefactio vel condenſatio ſit augmentatio vel
alteratio aut motus localis cōmento. 85.
vtrum raritas et denſitas ſint qualitates diſtincte a ſub
ſtantia et quantitate cōmento eodem.
vtrum tempus ſit cōmento octuageſimonono.
vtrum ſi plures ſint celi plura ſint tempora cōmento
nonageſimoterzio.
vtrum motus percipiatur ab aliquo ſenſu exteriori: et
partem præteritam vel futuram cōmento. 97.
vtrum continuus motus ſit cōtinuata magnitudi
nis et magnitudinis continuatio ſupra quod ſit motus
ſit cauſa cōtinuationis motus cōmento. 99.
vtrum prius et poſterioris temporis ſint a priori et po
ſteriori motus cōmento eodem.
vtrum tempus ſit conſequeſ motum ratione prioris
et poſterioris in motu cōmento centeſimo.
vtrum maneat idem inſtans numero per totum tempus
per rationem cōmento centeſimoquarto.
an tempus ſit motus cōmento centeſimoquinto.
vtrum diſſinito tempore ſit bona cōmento. 106.
vtrum in quantitate cōtinua reperitur minimum ſecundum
multitudinem cōmento centeſimo octauo.
vtrum tempus magis debeat diſſiniri per continuum
quod per numerum cōmento centeſimonono.
vtrum motus ſit per ſe meſura temporis: et eſſentialiter
meſura magnitudinis: ſicut tempus motus 107. 113.
vtrum omne quod eſt in tempore cōtinuatur a tempore: et
omne quod eſt in numero cōtinuatur ab illo nume
ro cōmento centeſimo decimoſeptimo.
an deus et intelligentie ſecundum ſe ſunt naturale et abſolutū
ſint. pp. in tempore cōmento eodem.
vtrum quies ſit priuatio motus vel e contra 109. 112.
quomodo tempus meſſatur per quietem 110. 119.
vtrum motus ſit cauſa gradationis cōmento. 128.
vtrum motus ſit per ſe cauſa corruptionis 109. eodem
an poſſit inueniri prius et poſterior ſine tempore com
mento centeſimo vigeſimoſimono.
vtrum tranſmutatio indiuiſibilis ſit tranſmutatio per ſe
et tranſmutatio ſubſtantiens eſt in inſtanti 109. eodem.
vtrum tempus ſit vbiq: et ſit paſſio intrinſeca mundi
cōmento centeſimo trigefimo.
vtrum numerus formaliter ſumptus ſit alique vniu
erſe ſumpte math. vel predicamentales cōmento. 134.
Titulus quinti libri.
vtrum totum debeat dici moueri per hoc quod aliqua
eius pars moueatur: et alterius et alterius motus ſit ali
ud et aliud ſubiectum cōmento primo.
vtrum vnus motus terminet ad duos terminos quo

Tabula

ut unus est per accidens et alius pars commento sexto
virum generatio et corruptio sit de subiecto in subiectum
et motus sit per se de non subiecto in subiectum com-
mento eodem.

Quid philosophus intelligit per non ens in a tu quod
est ens in potentia commento octauo.

an philosophus per illud quod generat intelligat sub-
iectum generationis quod est materia commento eodem
virum generatio et corruptio simpliciter sit motus co-
mento eodem.

virum omnis motus sit de contrario in contrarium co-
mento eodem.

virum actus et potentia sint eiusdem generis commento. 9.

virum omnia moueantur ad motum unius commento. 10.

virum substantia sit aliquid contrarium commento eodem.

virum ad relationem sit per se motus commento eodem.

virum in generationibus sit procedere in infinitum co-
mento decimo tertio.

an motus localis moueatur localiter per accensum et ang-
mentatio augeatur et alteratio alteretur per accensum
commento decimo septimo.

Dubitat si in qualitate et quantitate sit per se motus
et non in aliquo alio predicamento: quare philoso-
phus non probauit in situ et in alijs predicamentis
non esse motum per se: sicut probatur de substantia
relatione actione et passione commento decimo octauo.

virum ad quantitatem et qualitatem ubi et ad passionem sit
etiam per se motus commento eodem.

virum motus sit de priuatiuo in positiuum: et contra: et
omnis motus terminetur ad quietem commento. xx.

an clauus vel aut consolidatio vel infectio faciat con-
tinuationem commento vigesimo septimo.

an contactus in plus se habeat quam continuus: et ubique
est continuus sit contactus eodem commento.

virum unitas mathematica sit accidens absolutum super
additum corporis: et numerus sit unitas prior com-
mento vigesimo nono.

an simul conuertantur contiguum et contactus comen-
to trigesimo.

virum ad unitatem specificam motuum requiratur uni-
tas specifica terminorum ad quem: et ad unitatem spe-
cificam motuum sufficiat unitas specifica terminorum
ad quem commento trigesimo primo.

virum ad idempotentiam specificam motuum requiratur
unitas specifica mediorum: et illa que successiue acqui-
runtur per motum sint diuersarum specierum. scilicet linea
recta et circularis commento trigesimo tertio.

virum illi motus differant specie qui sunt per media dif-
ferenda specie commento eodem.

virum ad unitatem naturalem motus requiratur uni-
tas numeralis temporis: et ad quem mobilis: et quod
ista tria sufficiant commento trigesimo quinto.

virum si aliqua forma corrupta posset regenerari: etiam
motus ad illam posset regenerari commento. 36.

virum aliquis motus sit motus non continuus com-
mento quadagesimo.

virum ad continuitatem motus requiratur unitas nu-
meralis mobilis temporis et termini ad quem: et quod
ista tria sufficiant commento. 41.

virum motus rectus sit magis unus quam circularis: et in-
regularis quam regularis et ad regularitatem motus re-
quiratur uniformitas secundum velocitatem in omni tem-
pore nullusque sit motus regularis commento. 45.

virum ex duobus motibus secundum speciem possit fieri unus
motus numero: et tales possint continuari inuicem etiam
si contrarij forent commento eodem.

virum acquirendo caliditatem deperderetur frigiditas
commento quadagesimo septimo.

virum gradus contrariorum aliquo modo se inuicem pos-
sint competere in eodem subiecto commento. 52.

virum quies in termino ad quem sit perfectio motus: et
ipsa in termino a quo contrarietur termino ad quem
commento quinquagesimo quarto.

virum generatio violenta sit una species tantum com-
mento quinquagesimo septimo.

virum aliqua generatio vel corruptio sit violenta co-
mento eodem.

an corruptio contrarietur corruptioni: si corruptio con-
trarietur generationi commento quinquagesimo octauo.

Virum aliqua forma habeat partes intentionales com-
mento sexagesimo secundo.

virum intensio fiat per additionem gradus ad gradum
in eodem subiecto utroque gradu manente. commen-
to sexagesimo quinto.

Tituli questionum sexti libri.

virum omnia ex quibus componitur continuum diuidan-
tur in ultimum: et in habens ultimum commento primo.
virum ex diuersis in specie fiat aliquod continuum. In di-
uisibile indiuisibili additum faciat magnitudinem et
magis. Et diuisibile indiuisibili additum faciat maius
commento secundo.

virum idem sit esse diuisibile in infinitum: et esse diuisibi-
le in semper diuisibilia commento tertio.

an motus recipiat quantitatem a spacio commento. 6.

virum omne mobile pertransiens spacium aliquod per-
transierit illud: et moueri et mutatum esse sint simul
et motus sit, occiosus et frustra: quo aliquid mobile mo-
ueatur ad locum suum in quo est commento septimo.

virum magnitudo componatur ex indiuisibilibus co-
mento decimo.

virum si velocitas et tarditas procedant in infinitum
magnitudo sit diuisibilis in infinitum commento. 14.

an omnis motus possit esse velocior et tardior: et om-
ne motum possit velocius et tardius moueri comen-
to decimo quinto.

virum tempus sit diuisibile in infinitum commento. 17.

virum possibile sit magnitudinem infinitam pertransi-
ri tempore finito commento vigesimo primo.

virum continuum componatur ex indiuisibilibus com-
mento vigesimo tertio.

virum aliqua indiuisibilia sint in tempore commento. 28.

virum contradictoria et contraria verificari possint pro
eodem instanti commento trigesimo primo.

virum motus et quies sint in aliquo instanti commento
eodem.

virum Aristotelem per transmutabile in hoc textu. 32. intelli-
gat quod est transmutabile secundum tria predicamenta. scilicet
quantitatem qualitatem et ubi: aut quod est transmuta-
bile secundum quatuor predicamenta. scilicet substantiam quan-
tatem et qualitatem et ubi commento. 32.

virum cum aliquid moueatur de albo in fuscum oportet
teat quod continue sit sub nigro commento eodem.

virum omne quod mouetur partim sit in termino a quo
et partim in termino ad quem commento eodem.

virum motus diuidatur secundum diuisionem mobilis primo. 35.
virum motus diuidatur secundum diuisionem temporis co-

Tabula

mento trigesimo sexto.
 vtrum caliditas sit intensa intensio ne superaddita: que
 est passio illius cōmento trigesimo septimo.
 an illud quod est naturaliter notum pbari possit per
 illud quod est naturaliter ignotū cōmento .xlii.
 vtrum subiectū et spaciū in motu locali sint per se di-
 uisibilia et primum mutātū esse sit dare in motu loca-
 li primum mutātū esse in qualitate et quantitate cō-
 mento quadragesimo nono.
 an instans pteritū pcesserit totum tempus eternū
 cōmento quinquagesimo tertio.
 vtrum aliquid moueatur: et illud prius non fuit motū
 neq mouebatur cōmento quinquagesimo quarto.
 Quomodo ante omne mutātū esse generalit̃ fuit ali-
 quod moueri cōmento quinquagesimo octauo.
 an moueatur prius vna pars moti quāz alia commē-
 to sexagesimo primo.
 an magnitudo finita quiescat tempore infinito cōmen-
 to eodem.
 Si quies est priuatio motus quomodo habet partes
 cōmento septuagesimo tertio.
 vtrum motus dum mouetur in aliquo tempore secun-
 dum se per totum illud tempus: aut per partes sit sub
 eadem dispositione prima cōmento .76.
 vtrum indiuisibile possit per se moueri cōmento .90.

Tituli questionum septimi libri.

an quocunq totum moueatur ratione partium com-
 mento primo.
 vtrum in corporibus naturalibus sit dare mediū mi-
 nimum cōmento secundo.
 vtrum aliquid moueatur a seipso cōmento eodem.
 vtrum in mouentibus et mous sit procedere in infinitū
 cōmento nono.
 vtrum ferrum moueatur ad magnetē: et nutrimentum
 ad membrum vt perficiatur: sicut lapis deorsum et
 ignis sursum cōmento decimo.
 vtrum in alteratione mouens et motum sint simul com-
 mento duodecimo.
 vtrum raritas et densitas sint qualitates sequentes cali-
 dum et frigidum cōmento decimo quinto.
 an forma et figura predicētur de subiecto suo commen-
 to eodem.
 vtrum pulchritudo sit species absolute cōmento .17.
 vtrum sanitas et egritudo sint qualitates positiue con-
 surgentes ex mixtione qualitatū primarum com-
 mento eodem.
 vtrum ad habitus prime speciei sit motus cōmento vi-
 gesimo.
 Quare Aristot. tacuit secundam speciem qualitatis que
 dicitur naturalis potentia vel impotentia cōmento
 eodem.
 vtrum linea circularis aut curua sit comparabilis li-
 nee recte secundum equalitatem vel inequalitatem
 cōmento vigesimo primo.
 vtrum albedo sit equalis superficiē: et equalitas lon-
 gitudini cōmento eodem.
 an vbicunq sit dare maius et minus ibi est dare equa-
 le cōmento vigesimo tertio.
 vtrum omnes motus sint inuicem cōparabiles in ve-
 locitate et tarditate cōmento vigesimo quarto.
 an stilus sit ita acutus sicut vinum: et vinum acutius so-
 no cōmento eodem.

vtrum illa propositio sit vera: q non omnia equiuo-
 ca sint comparabilia ad veram comparisonem cō-
 mento eodem.
 vtrum aqua et aer sint comparabiles in multo: et mul-
 tum et duplum sint nomina equiuoca: et illa sit diffi-
 nio equiuoca in qua ponitur terminus equiuocus
 cōmento vigesimo sexto.
 vtrum ista regula sit vera: quod si aliqua sint compa-
 rabilia requiratur q habeant idem subiectum pri-
 mum cōmento vigesimo septimo.
 vtrum ista regula sit vera ad hoc q aliqua sint com-
 parabilia q sint eiusdem speciei specialissime com-
 mento vigesimo octauo.
 vtrum forme diuersarum rationū inuicem comparen-
 tur in velocitate et tarditate: et q motus rectus sit cō-
 parabilis motui circulari in velocitate et tarditate: cir-
 cularisq motus a recto motui q alijs comparatur
 cōmento trigesimo.
 vtrum motus localis: et linea sint gēa: et circularis et
 recta linea diuersarum specierū: et an diuersitas mo-
 tus recti a circulari sit ex diuersitate magnitudinis su-
 p̃a q sit motus cōmento trigesimo.
 vtrum genus dicat vnam formam in re ex cōmento
 trigesimo primo.
 vtrum regula Aristotelis que dicit: q velocitas in alte-
 ratione est attendenda penes qualitatem solum cō-
 mento trigesimo secundo.
 vtrum in tribus predicamentis sit motus proprie di-
 ctus. et propter quid philosophus determinat de ve-
 locitate motus ad vbi et ad qualitates et non de ve-
 locitate motus ad quantitatem cōmento .33.
 vtrum aliquę generaiones et corruptiones sint inui-
 cem comparabiles in velocitate et tarditate cōmen-
 to trigesimo quarto.

Tituli questionum octauilibr.

vtrum Aristoteles in isto primo textu intēdat proba-
 re eternitatem motus in cōmuni aut eternitatem pri-
 mi motus cōmento primo.
 vtrum aliquod eternum sit factum cōmento tertio.
 vtrum omne motum in potentia pcedat tempore su-
 um motum in actu cōmento quarto.
 Quomodo potentia cōiuncta forme ignis ad motū
 sursum est violenta: cum motus ignis sursum sit mo-
 tus naturalis: et quomodo cōtraria differunt in eo-
 dem cōmento eodem.
 vtrum omnia mobilia inceperint esse aut non commē-
 to nono.
 vtrum tempus sit infinitum cōmento duodecimo.
 vtrum mundus sit eternus cōmento decimo quarto.
 vtrum deus potuit mundum aut aliqū nouū effectū
 producere absq motu et mutatione cōmento deci-
 mo quinto.
 vtrum mundum de nouo factum potuerit deus produ-
 cere ab eterno cōmento eodem.
 an possibile sit motum vnum numero continuum esse
 infinitum per reuersionem inter terminos et inter cō-
 traria cōmento decimo octauo.
 vtrum motus corporis animalis sursum sit motus na-
 turalis ipsi corpori cōmento vigesimo septimo.
 vtrum graua et leuia moueant se per seipsa ad loca, p-
 pria cōmento trigesimo secundo.

Tabula

Dubitat si graua & leuia inanimata moueantur a seipsis
per se sicut animata propter quid philosophus dicit
aiaia moueri a seipsis: & inanimata moueri ab alio
commento eodem.

Dubitat, propter quid inanimata non mouentur pro-
prie a seipsis per se ibidem.

Utrum inter primum & ultimum mouens sit prioritas
nature & causalitatis commento trigesimo tertio.
an sit incoeuens sanans sanari: & docentem adiscere
commento quadragesimo.

utrum aliquid moueat seipsum per se commento. 41.
utrum deat aliquod minimum quod sit primum mouens
seipsum per se commento quadragesimo quarto.

utrum forme diuerse secundum speciem habeant materiae di-
uersas secundum speciem commento quadragesimo sexto.

utrum primum mobile moueat seipsum commento. 50.
utrum necesse sit primum motorem omnium esse simpliciter
immobilem commento quinquagesimo secundo.

utrum omnes alij motus perfectiores sint motu loca-
li commento sexagesimo.

utrum in eodem motu possint esse motus contrarij suc-
cessiue absque tempore medio commento. 62.

utrum motus diuersarum specierum possint inuicem co-
tinuari & continuentur: & quod duo contrarij in eadem
linea recta non se impediant et facti in eadem linea cir-
culari commento sexagesimo quarto.

utrum in motus reflexos contingat dare quietem media
commento, sexagesimo quinto.

utrum regule due quas de permanentibus ponit philo-
sophus sint vere commento sexagesimo nono.

utrum in motu recto reflexo possit seruari idem ordo
partium mobilis commento septuagesimo tertio.

utrum contrarietas respiciat maximam distantiam: & mo-
tus circulari sit aliquis motus circularis contrarius
commento eodem.

utrum motus rectus sit prior motui circulari: & circula-
ris sit mensura motus recti vel e contra: & naturalis mo-
tus rectus debeat esse velocior in fine quam in principio
commento septuagesimo sexto.

utrum mouens finitum moueat tempore infinito com-
mento septuagesimo octauo.

utrum cuiuslibet corporis sit potentia finita commento
septuagesimo nono.

utrum secundum intentionem Aristotelis eiusque Auerrois pos-
sit conuinci infinitas primi motoris commento. 81.

utrum ex dictis philosophi eiusque commentatois possit
probari infinitas intensiua primi motoris primo eodem.

utrum virtus qua mouetur proiectum subito vel suc-
cessiue generatur commento octuagesimo secundo.

utrum Plato & Aristoteles tenendi sint in opinione de mo-
tibus proiectorum commento eodem.

utrum primus motor sit in magnitudine commento. 84.

utrum primus motor sit in circumscriptione primi mobilis
commento eodem.

utrum deus sit primus motor secundum intentionem philo-
sophi & commentatois appropriatus primo mobili
ad motum diurnum continuum & sempiternum co-
mento octuagesimo nono.

finis laus deo.

Joannis Harmonij Marti ode Tricolos Tetraastro-
phos ad venerabilem fratrem Jac. Baptistam Alou-
sum Rauennatem Augustinianae religionis dignissi-
mum theologum.

Qui quondam fuerat carcere conditus.

Qui nuper tenebris perditus hostibus.

Doctorum inscius auris.

Paulus vir sophiae decus

Illustris venetis gloria fluctibus

Ille ille aegida: qui praetulit impijs

Assertor pietatis

Prauiam contudit haeresim.

Nunc baptista tuo lucidus integer

Cultus ingenio format amabilem

Nunc omni orbe vagatur

Splendens candidus elegans

Jam vere est facili sidera anhelitu

Jam manes heredi & visere flumina

Naturae & penetrare ad

Longis mira recessibus

O quantum helysijs inter & agmina

Sublimen referent philosophantium

Per te lucidiorum

Doctus Laetus Aristotelem

Hic nunc temporibus cum hisce reuixerit

Miratur patrie ut cuncta resurxerit

Sed plus ingenium cui

Tu ipsum praedidio dabis

Quo tecum placidus ridet & optimas

Grates gratus agit munere praedius

Tecum viuere gaudet

Tecum aurae vndique particeps.

